JUS CANONICUM UNIVERSUM.

AUTHORE

R. P. F. ANACLETO REIFFENSTUEL.

R 878
EH-1080

JUS CANONICUM UNIVERSUM

CLARA METHODO
JUXTA TITULOS
QUINQUE LIBRORUM
DECRETALIUM
In Quæstiones distributum, solidisque Responsionibus, & Objectionum Solutionibus dilucidatum.

AUTHORE
R. P. F. ANACLETO
REIFFENSTUEL,
Ordinis Minorum Sancti Francisci Reformatorum Provinciæ Bavariæ Lectore Jubilato.

TOMUS PRIMUS.

VENETIIS, M.DCCXXVI.
Apud Antonium Bortoli.
In via Mercatoria sub Signo Educationis.
SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

Pro usu Bibliothecæ Carmelitarum Cœlestinorum Lauriz
P. Joseph Brigalli Alumnus dicendo comparavit
1767
R 64555

Licentia & Approbatio Ordinis.

FR. Matthæus à Sancto Stephano, SS. Theologiæ Lector Jubilatus, ac Totius Ordinis S. P. N. Francisci Minister Generalis, & Servus: Dilecto Nobis in Christo R. P. F. Anacleto Reisenstuel, Lectori Jubilato, & Concionatori nostræ Reformatæ Provinciæ Bavariæ, salutem, & omne bonum.

CUm juxta Apostolicas, nostrique Ordinis Constitutiones, & idoneos Censores, revisum fuerit opus quoddam à Te compositum, cujus Titulus est: *Jus Canonicum juxta Titulos quinque Librorum Decretalium in Quæstiones distributum* &c. Tenore præsentium, ad Salutaris Obedientiæ meritum, facultatem Tibi impertiimus, quatenus servatis servandis, illud Typis mandare valeas.

Datis Romæ die 10. Aprilis 1700.

Fr. MATTHÆUS à S. STEPHANO Minister Generalis.

De Mandato S. P. Reverendissimæ Fr. Petrus ab Urbino, Secretarius Generalis.

Facultas Admodùm Reverendi Patris Ministri Provincialis.

CUm à Reverendo P. Anacleto Reisenstuel, Ord. Min. S. Francisci Reformatorum Provinciæ Bavariæ Custode, Lectore Jubilato, opus quoddam, cui Titulus, *Jus Canonicum juxta Titulos quinque Librorum Decretalium in Quæstiones distributum*, fit compositum, illudque à doctis Theologis jamdum fit revisum & approbatum, plurimumque recomendatum, & omnia, quæ de Jure in Editione Librorum sunt servanda, fint observata: tenore præsentium facultatem impertior, ut hoc laudatissimum opus pro utilitate publica Typis mandari possit.

Actum Frisingæ 4. Septembris Anno 1700.

Fr. Benno Mair, Ord. Min. S. Francisci Reformat. Lector. Jubilatus, & Provinciæ Bavariæ iteratò Minister Provincialis.

Censura Theologica.

QUamvis Religiosis Familiis non tantùm *decorum* sit, Theologicis, Ascereicis, Controversisticis, Concionatoriis, Philosophicis, Historicis, & aliis hujusmodi Mysticis, Dogmaticis, aut Scholasticis Lucubrationibus occupati; sed etiam subinde *necessarium*, ad Canonisticum Studium sese convertere, ac publicis Scholis, Typis, Scriptis, dictis, vel consultis, Sacros Canones intelligendos docere, practicandos intelligere, proponere & propugnare: *decorum* tamen manet, Summorum Pontificum, & Oecumenicorum Conciliorum sensa, Secularium Principum Decretis solidare, Codicis ac digestorum Staturis conformare, Sacerrimæ Æquitati totum Jurium nervum addicere, Canonicas & Ecclesiasticas Quæstiones cum Civilibus laboriose ac perpicæ controversias in combinare, resolvere, & explanare, ut salubertimarum Legum Claritas ex obscuritate in Litteris ac Decretis, Sanctitas ex dunetione à primo Legislatore, & facilitas ex difficultate Conclusionum atque explicationum elucescant. Quæ omnia, insigni *Laudis*, & *Utilitatis* encomio, præsens Author R. P. Anacletus Reisenstuel in hoc *Primo Decretalium* Tomo præstat. Et quia insuper *Orthodoxæ Fidei*, *ac bonis moribus singularissimè* sese conformat, *singularitatem* in ipso venetur, non existalem, neque reprehensibilem, sed talem, quæ *singulariter* fit commendabilis, hoc est, *unica, excellentes, magnopere, mirum in modum* &c. Idéoque etiam hoscce Commentarios privato studio, ac publico Bono utilissimos fore censeo, consequenter Typo ac prælo dignissimos.

Monachii die 16. Augusti Anno 1700.

Fr. Fortunatus Hueber, Totius Ord. S. P. Francisci & Reformat. Provinciæ Bavariæ Pater, Lector & Concionator Generalis, Scriptor publicus & Chronologus Germaniæ.

DO Rolis in lucem, speciali studio congesta, magnoque judicio digesta, à Clarissimo Authore Rev. P. Anacleto Reisenstuel, Ordinis Minorum S. P. Francisci Reformatorum Provinciæ Bavariæ Lectore Jubilato, *Juris Canonici universi, juxta Titulos quinque Librorum Decretalium in Quæstiones distributi, solidisque responsionibus, & objectionum solutionibus illustrati clara Methodus*, quam ego intra Scriptura, & ad hoc Superiorum jussu & annuto deputatus, solerter revidi, studiosèque recogovi. Camque non tantùm à solidissimis Fidei Orthodoxæ principiis, & Canonicis SS. Pontificum Statutis, in ullo non deflectat; sed insuper Juris utriusque addiscendi principia in Proœmio hujus primi Tomi ex fundamentis doceat, pragmaticisque Quæstionibus, & Quæstionum resolutionibus, præcipuè in Foro Ecclesiastico usu frequentioribus, adamussim Juris communis Veteris ac Novi in progressu mire illustret. Idcircò censui opus hoc quoad primum Tomum typo prælaque dignissimum, ut ad communem omnium, & singularioer causas Ecclesiasticas pertractantium utilitatem, maximumque Sacro Juri operam navantium emolumentum, in lucem edatur.

Datum Frisingæ in Conventu S. P. N. Francisci stigmatizati, die 25. Augusti. Anno Domini 1700.

Fr. Floriaus Mosmiller, Ord. Min. S. P. Francisci Reform. Provinciæ Bavariæ Lector Jubilatus, & SS. Canonum Actualis.

Licentia & Approbatio Ordinis.

FR. Matthæus à Sancto Stephano, SS. Theologiæ Lector Jubilatus, ac Totius Ordinis S. P. N. Francisci Minister Generalis, & Servus: Dilecto Nobis in Christo R. P. F. Anacleto Reissenstuel, Lectori Jubilato, & Concionatori nostræ Reformatæ Provinciæ Bavariæ, salutem, & omne bonum.

CUm juxta Apostolicas, nostrique Ordinis Constitutiones, & Idoneos Censores, revisum fuerit opus quoddam à Te compositum, cuius Titulus est: *Jus Canonicum juxta Titulos quinque Librorum Decretalium in Quæstiones distributum* &c. Tenore præsentium, ad Salutaris Obedientiæ meritum, facultatem Tibi impertimus, quatenus servatis servandis, illud Typis mandare valeat.

Datis Romæ die 10. Aprilis 1700.

Fr. MATTHÆUS à S. STEPHANO Minister Generalis.

De Mandato S. P. Reverendissimæ Fr. Petrus ab Urbino, Secretarius Generalis.

Facultas Admodùm Reverendi Patris Ministri Provincialis.

CUm à Rererendo P. Anacleto Reissenstuel, Ord. Min. S. Francisci Reformatorum Provinciæ Bavariæ Excustode, Lectore Jubilato, opus quoddam, cui Titulus, *Jus Canonicum juxta Titulos quinque Librorum Decretalium in Quæstiones distributum*, ut compositum, illusque à duobus Theologis jamdum fit revisum & approbatum, pluriumque recommendatum, & omnia, quæ de Jure in Editione Librorum fieri servanda, fint observata: tenore præsentium facultatem impertior, ut hoc laudatissimum opus pro utilitate publica Typis mandari possit.

Adum Frisingæ 4. Septembris Anno 1700.

Fr. Benno Mair, Ord. Min. S. Francisci Reformat. Lector Jubilatus, & Provinciæ Bavariæ iteratò Minister Provincialis.

Censura Theologica.

QUamvis Religiosi Familiis non tantùm *decorum* sit, Theologicis, Ascericis, Controversisticis, Concionatoriis, Philologicis, Historicis, & aliis huiusmodi Mysticis, Dogmaticis, aut Scholasticis Lucubrationibus occupari; sed etiam subinde *necessarium*, ad Canonicissimum Studium sese convertere, ac publicis Scholis, Typis, Scriptis, dictis, vel conciliis, Sacros Canones intelligendos docere, prædicandos intelligere, propriisque & propugnare: *Ardeant* tamen manet, Summorum Pontificum, & Oecumenicorum Conciliorum sensa, Sæcularium Principum Decretis solidare, Codicis ac degetlorum Statutis conformare, Sacerdotiæ, Æquitati totum Juritisnervum addicere, Canonicas & Ecclesiasticas Quæstiones cum Civilibus laboriosè ac perplexè controversis ita combinare, resolvere, & explanare, ut salubertimarum Legum Claritas ex obscuriate in Literis ac Decretis, Sanctitas ex dispensione à priuno Legislatore, & facilitas ex difficultate Conciliatorum atque explicationum elucescat. Quamobrìm, insigni *Laudis*, & *Utilitatis* concomio, præsens Author R. P. Anacletus Reissenstuel in hoc *Primo Decretalium* Tomo reflat. Et quis insuper *Orthodoxæ Fidei*, ac *boni morbus singularissimè* sese conformat, *singulariter* in ipso regnat, non exitialem, neque reprehendibilem, sed talem, quæ *singularem* sit commendabilis, hoc est, *unica, excellentior, magnopere, mirum in modum* &c. Idcòque etiam hoste Contimentarius privato studio, ac publico Bono utilissimus fore omnino, consequentet Typo aspirabo dignissimus.

Monachii die 16. Augusti Anno 1700.

Fr. Fortunatus Hueber, Totius Ord. S. P. Francisci & Reformat. Provinciæ Bavariæ Pater, Lector & Concionator Generalis, Scriptor publicus & Chronologus Germaniæ.

PRoàle in lucem, speciali studio congesta, magnoque judicio digesta, à Clarissimo Authore Rev. P. Anacleto Reissenstuel, Ordinis Minorum S. P. Francisci Reformatorum Provinciæ Bavariæ Lectore Jubilato, *Juris Canonici universi, juxta Titulos quinque Librorum Decretalium in Quæstiones distributi, solutisque responsionibus, & objectionum Solutionibus dilucidati clara Methodus*, quam ego infra Scripsi, & ad hoc Superiorum jussu & annuto deputatus, (o lector revidi, studiosèque recognovi. Cumque non tantùm à solidissimis Fidei Orthodoxæ principiis, & Canonicis SS. Pontificum Statutis, in ullo non deflectat; sed insuper Juris utriusque additorcedi principia in Prooemio hujus primi Tomi ex fundamentis doceat, pragmaticisque Quæstionibus, & Quæstionum resolutionibus, præcipuè in Foro Ecclesiastico usu frequentioribus, adamodùm Juris communis Veteris ac Novi in progressu miscellisset. Idcòcensui opus hoc quoad primum Tomum typo prælaque dignissimum, ut ad communem omnium, & regularium causas Ecclesiasticas perutrà tantum utilitatem, maximumque Sacro Juri operam navantium emolumentum, in lucem edatur.

Datum Frisingæ in Conventu S. P. N. Francisci stigmatizati, die 25. Augusti. Anno Domini 1700.

Fr. Floridus Moßmüller, Ord. Min. S. P. Francisci Reform. Provinciæ Bavariæ Lector Jubilatus, & SS. Canonum Adualis.

LIBER PRIMUS.

PRÆFATIO. 33

TITULUS I.

De Summa Trinitate, & Fide Catholica.

§. I.

De Mysterio Sanctissimæ Trinitatis.

Quæstio I. Quid per Summam Trinitatem intelligatur? Fol. 34

II. Cur dicatur, quòd *alius sit Pater, alius Filius, alius Spiritus Sanctus: non tamen aliud?* 35

III. Quomodo intelligendum sit, illud, *Unigenus Dei Filius, Jesus Christus à tota Trinitate communiter incarnatus?* ibid.

§. II.

De Processione Spiritus Sancti à Filio.

Quæstio I. Quid sit sentiendum de Processione Spiritus Sancti à Filio, & quomodo ipsa contra Græcos probetur? 36

§. III.

De Fide Catholica, verissique Fidei acceptationibus, & definitionibus.

Quæstio I. Quot modis Fidei nomen accipiatur, & quomodo sumatur in altera parte Rubricæ præcipua? 38

II. Utrùm bona sit definitio Fidei, quæ traditur ab Apostolo *Hebr. c. 11.* 40

§. IV.

De Symbolis Fidem Catholicam professibus.

Quæstio I. Quid sit Symbolum Fidei, & quotuplex? 41

II. Quid spectatim sit dicendum de Symbolo Apostolorum? ibid.

III. Quale sit Symbolum Nicænum, & cur poſt Symbolum Apostolorum fuerit conditum? 42

V. Quale sit Symbolum S. Athanasii, & unde habuerit Auctoritatem? 44

V. Quid sentiendum de Symbolo quatro *in cap. Firmiter, d. c. relato?* ibid.

§. V.

Pontifex Romanus explicatio Symboli Fidei, in cap. Firmiter, d. c. relati.

Quæstio I. Quid sit Lex, & quæ ejus utilitas? 64

II. Quæ requiruntur conditiones ad Legem, seu constitutionem. ibid.

III. Quomodo Lex differat à simplici Præcepto. 66

§. III.

De potestate Legislativa, & quomodo hoc competat Papæ, atque Concilio.

Quæstio I. Quotuplex sit Potestas Legislativa humana? 66

II. Quomodo Papa possit ferre Leges, sive constitutiones Ecclesiasticas. 67

III. Utrùm Concilia possint condere constitutiones vim Legis habentes. 68

§. IV.

De potestate legislativa Episcoporum, Capitulorum, & Abbatum.

Quæstio I. Quam potestatem facledat novas constitutiones, seu Statuta pro suis subditis, habeant Episcopi, & Archiepiscopi? 69

II. Utrùm capitulum Cathedrale habeat potestatem ferendi quædam leges, seu Statuta. 71

III. An Ordines Religiosi possint condere Leges, & Statuta ad Fuccedentes transeuntia? ibid.

IV. Penes quos sit potestas condendi Leges Civiles. ibid.

§. V.

De Promulgatione Legum, seu Constitutionum.

Quæstio I. An semper ad hoc, ut Lex obliget subditos, sit necessaria ejus promulgatio? 74

II. Qualis requiratur promulgatio Legis, seu Constitutionis de novo edendæ. 75

III. Utrum Lex, sive Constitutio Pontificia Romæ promulgata, illiicò obliget pro toto mundo, vel insuper ejusdem publicatio in singulis Provinciis, & Diœcesibus fieri debeat. 76

§. VI.

De acceptatione Legum, seu Constitutionum.

Quæstio I. Utrùm ad Legem humanam requiratur acceptatio populi. ibid.

II. Quid Jurisprudentia Justum habeat causam non acceptandi Legem, vel eandem cæterosque legislatores fadam, & promulgatam non acceptet. ibid.

§. VII.

De obligatione Legum humanarum in genere, & fundatarum in præsumptione.

Quæstio I. Utrùm Leges humanæ cæterosque jura, tum Ecclesiastica, tum Civiles obligent in conscientia. 77

II. An, & quomodo Lex, quæ fundatur in præsumptione sit obligatoria. ibid.

§. VIII.

De Legibus in Fictione Juris fundatis, earumque obligatione.

Quæstio I. Quid sit Fictio Juris, & quæ eius exempla. ibid.

II. In quibus Fictio juris differat à Præsumptione juris. ibid.

III. Utrùm Leges in Fictione Juris fundatæ locum habeant etiam in Foro conscientiæ. 84

IV. Quæ Regulæ circa Fictionem juris sint attendendæ. ibid.

§. IX.

De Lege Penali, ac Penis latæ Sententiæ.

Quæstio I. Quis sit Lex penalis, & an detur aliqua modi penalis. 85

II. Unde dignoscendum, quod aliqua Lex sit mere penalis? ibid.

III. Unde colligi possit, poenam esse latæ, vel ferendæ sententiæ? ibid.

§. X.

De obligatione Legum Penalium.

Quæstio I. Quæ ratione obligent leges, seu constitutiones poenam ferendæ sententiæ continentes? 88

II. Quomodo obligent Leges poenam latæ sententiæ continentes? ibid.

§. XI.

De Lege Irritante, vi, sive obligatione, ac Effectu.

Quæstio I. An, & quibus modis per Leges, seu Constitutiones, possint irritari contractus, electiones, aliique actus? 91

II. Quæ sit obligatio, atque effectus Legum irritantium contractus, electiones, aut alias dispositiones? ibid.

III. Quid juris, si Lex ipso jure irritet contractus, electiones, aut alias dispositiones? 92

§. XII.

De Subjectis Obligationis Constitutionum, præsertim Ecclesiasticarum.

Quæstio I. Quinam generatim obligentur Sacris Canonibus, aliisque Constitutionibus Ecclesiasticis? 94

II. Utrùm Legislator propriis Legibus teneatur. ibid.

III. Utrùm Hæretici obligentur Constitutionibus Ecclesiasticis? 95

IV. Quid censendum de Judæis, Paganis, & Catechumenis, quoad obligationem Constitutionum Ecclesiasticarum? ibid.

§. XIII.

De Obligatione Legum, & Statutorum secularium quoad Clericos, prædicto pontifice dispensante, vel procedente generaliter præscriptionis, aut prædiscretis.

Quæstio I. An Leges Juris Civilis, & Statuta secularia, quæ omnimodam specificè dispensat de Ecclesiis, personis, rebusque Ecclesiasticis, vim habeant ipsorum obligandi? 97

II. Utrùm Clerici teneantur Legibus Civilibus, & Statutis Laicorum, quæ non sunt expressè mentione Ecclesiarum, rerum seu personarum Ecclesiasticarum, quibusque spiritualem præsignant, aut prohibent, nec ibiam Clericali caetorum præjudicant? 98

§. XIV.

De obligatione Legum, & Statutorum Secularium quoad Clericos, quæ quidem personas Ecclesiasticas, aliisque rebus mere profanis.

Quæstio I. Num Leges Saeculares de Contractibus, aliisque rebus profanis quidpiam generaliter dispenentes, extendantur ad Clericos, sive dein his fint favorabiles, sive prædiscidas? 101

II. An Leges Corpori Juris Civilis inserta, quæ generaliter dispenent, sive aliquid statuunt circa contractus, modum succedendi ab intestato, & alia mere profana, cæterosque autem Sacris Canonibus, aut Immunitati Ecclesiasticæ non contrariantes, Clericos Ecclesiasticos extendantur; hanc obstante, quod quandoque incomodum afferant? ibid.

III. Utrùm proxime dicta de Legibus inseris corpori Juris Civilis, procedant pariter in Statutis inferioribus Principum, & Magistratum secularium, adeo ut è ratia Laicorum Statuta dispensant circa Contractus, vel alias res profanas, simulque de eo non fint Clericis prejudicialia, neque Sacris Canonibus, aut Immunitati Ecclesiasticæ adversentur, extendantur ad Clericos, eosque obligent? 102

IV. In quibus casibus Statuta Laicorum quæ dispensentia extendantur ad Clericos, vel illos afficiunt? ibid.

§. XV.

De Interpretatione Legum, sive constitutionum.

Quæstio I. Quid sit interpretatio legum, præsertim propriè dicta. 105

II. Quibus modis dividatur Interpretatio. ibid.

III. Utrùm Interpretatio authentica legis per Principem legislatorem, vel ejus Successorem facta, dicitur publicari ex solemnitate, qua Lex, ut obliget? 106

IV. Quid sit Epicheia, quomodo differat ab Interpretatione, & an quandoque locum habeat? 107

§. XVI.

De Regulis in Legum interpretatione generatim observandis.

Non habet Quæstiones. ibid.

§. XVII.

De Regulis in Interpretatione Legum corrigentium, restringentium, ponentium, vel ablatiuum, atque favorabilium odiosorum.

Non habet Quæstiones. ibid.

§. XVIII.

De dispensatione Legum, seu Constitutionum.

Quæstio I. Quid sit Dispensatio? 114

II. In quibus possit Summus Pontifex dispensare? 117

III. Utrùm Episcopus possit dispensare quoad Sacros Canones, Constitutiones Apostolicas, & Decretos Concilionum Generalium. ibid.

IV. Utrùm valida sit dispensatio, si concedatur absque justa causa? 117

V. Utrùm, si Papa, vel Episcopus, scienter aliquid inhabilem ad officium vel dignitatem, conferant hoc ipso cum eo dispensare? ibid.

§. XIX.
De Revocatione Legum seu Constitutionum.
Quæstio I. Quid sit Abrogatio, Derogatio, & Irritatio legis, & quomodo differant. 118
II. An Leges semel justè latæ, possint denuò revocari. ibid.
III. Quandonam Lex prior censeatur esse sublata per posteriorem? 119
IV. Utrùm revocatio, sive correctio Jurium rectè inducatur per tacitos intellectus, aut subauditum sermonem? 120

§. XX.
De revocatione Decretorum Concilii Generalis.
Quæstio I. Utrùm ad derogandum Decretis Concilii Generalis requiratur hujus expressa mentio? 122
II. Utrùm ad derogandum Decretis Concilij Tridentini requiratur specialis ejus mentio. 123

§. XXI.
De Revocatione statutorum ab Inferioribus juratorum, vel à Superiore Confirmatorum.
Quæstio I. Utrùm Capitula, & aliæ Communitates possint tollere, & revocare Statuta à Capitularibus jurata. 124
II. Utrùm statuta per superiorem, v. g. Summum Pontificem confirmata, possint ab inferioribus statuentibus revocari. ibid.

TITULUS III.

De Rescriptis.

§. I.
De Natura, & divisione Rescriptorum.
Quæstio I. Quid sit Rescriptum, quibusque partibus constet. 126
II. An Rescriptum habeat vim legis. ibid.
III. Utrùm sit differentia inter Rescriptum, Privilegium, Beneficium, & Mandatum. 127
IV. Quotuplex sit Rescriptum? ibid.

§. II.
De impetratione Rescriptorum.
Quæstio I. Quis possit, vel non possit impetrare Rescriptum à Principe. 128
II. Utrùm Excommunicati possint impetrare Rescriptum Pontificium. 129
III. An Rescriptum ab excommunicato impetratum sit ipso jure nullum, vel duntaxat ope exceptionis adeoque valeant gesta virtute talis Rescripti, si nemo contra illud excipiat? ibid.
IV. Utrùm quis possit impetrare Rescriptum pro alio absque ejus speciali mandato. 130

§. III.
De Præsentatione Rescriptorum.
Quæstio I. Intra quod tempus Rescripta sint præsentanda. 131
II. Utrùm in Rescriptis Papalibus attendatur tempus *Præsentatæ*, seu factæ præsentationis, vel potius tempus *Datæ*? 132

§. IV.
De Prælatione, seu prævaliditate Rescriptorum, quando plura sunt impetrata.
Quæstio I. Quodnam ex pluribus Rescriptis Justitiæ, seu ad lites impetratis, sit præferendum. 134
II. Quodnam Rescriptum Beneficiale prævaleat, si diversa à duabus Rescripta super Beneficio in eadem Ecclesia sibi conferendo impetrantur? 135
III. Quid dicendum de aliis Rescriptis gratiosis, ipsisque Privilegiis, & quodnam eorum sit præferendum, si plura à diversis sint impetrata circa idem? 136

§. V.
De Interpretatione Rescriptorum, nec non & Privilegiorum.
Quæstio I. Qualis interpretatio in Rescriptis præsertim justitiæ, seu ad Lites, sit facienda. 137
II. Qualiter in dubio interpretanda sint Rescripta gratiæ, atque ad Beneficia Ecclesiastica? 138
III. Qualis interpretatio locum habeat in Privilegiis. 139

§. VI.
De Clausulis, & Forma Rescriptorum necessariò observanda.
Quæstio I. Quænam Clausulæ in Rescriptis communiter apponantur, vel saltem subintelligi debeant? 140
II. An, & qua necessitate, forma in Rescriptis præscripta observari debeat? ibid.
III. Ex quibus signis colligi possit, quidpiam in rescriptis esse positum, seu præscriptum pro forma substantiali, nec ne? ibid.

§. VII.
De obreptione, ac Subreptione Rescriptorum.
Quæstio I. Quid sit Obreptio, & Subreptio, & an differant? 141
II. An, & quando obreptio, vel subreptio vitiet Rescriptum? ibid.
III. Utrùm Decisio Apostolica in *cap. Super litteris h. t.* contenta, quæ ex professo loquitur de Rescriptis justitiæ, seu ad lites, ac Regulæ inde formatæ pariter locum habeant in Rescriptis gratiæ, & ad beneficia, nec non & in Privilegiis? 142
IV. Utrùm Rescriptum subrepticium ipso jure sit nullum, vel duntaxat ope exceptionis. 143

§. VIII.
Alia dubia circa subreptionem Rescriptorum solvuntur.
Quæstio I. Utrùm subreptio contingens in una parte Rescripti, habentis plures partes, sive Capitula, vitiet totum. 144
II. Utrum per subreptionem, quæ contingit circa causam non motivam, sed impulsivam tantum, vitientur Rescripta? ibid.
III. Unde cognosci possit, quod Princeps verisimiliter cognita rei veritate Rescriptum fuisset concessurus; adeoque subreptio contingat solummodo circa causam impulsivam ac secundariam, & non circa motivam, & primariam? 146
IV. De quibus oporteat facere mentionem in rescriptis, ne veluti tacita veritate obtenta, censeatur subreptitia? ibid.
V. Utrum Motus proprius tollat vitium subreptionis in Rescriptis? 147

§. IX.
De Erroribus, & Rasura rescriptorum.
Quæstio I. Utrum error latinitatis vitiet rescriptum, vel Testamenta, aut publica Instrumenta. 148
II. Quid dicendum de errore in nomine, vel pronomine, & an vitiet Rescriptum, vel alia instrumenta. ibid.
III. An, & quando Rasura vitiet Rescriptum, vel alia instrumenta. 149

§. X.
De expiratione Rescriptorum ob mortem Concedentis.
Quæstio I. Utrum Rescripta justitiæ, seu ad lites, morte Concedentis superveniente expirent. 150
II. Quandonam res desinat esse integra, ita ut valor Rescripti ad lites, ac jurisdictio delegata, non amplius morte concedentis censeatur expirare? 151
III. An, & quando Rescripta gratiæ, seu ad Beneficia expirent morte concedentis? 152
IV. Quænam Rescripta, seu Commissiones gratiosæ, præsertim, in favorem aliorum concessæ, censeantur continere *gratiam factam*, & quænam *faciendam*? ibid.
V. An morte concedentis expirent rescripta, sive gratiæ illæ, quæ fuerunt concessæ sub clausula, *Usque ad beneplacitum nostrum*, *Usque ad beneplacitum Sedis Apostolicæ*, *donec revocavero*, & hujusmodi? 153

§. XI.
De Renunciatione, ac revocatione Rescriptorum.
Quæstio I. Utrùm Rescripto ritè impetrato possit quis renunciare. ib.
II. Utrùm specialiter loquendo de rescriptis justitiæ, seu ad lites, possit quis eidem renunciare, etiam invito adversario. ib.
III. Qua ratione revocentur rescripta? 154

TITULUS IV.

De Consuetudine.

§. I.
De Natura, & divisione Consuetudinis.
Quæstio I. Unde deriveur, & quid sit Consuetudo. 155
II. Quotuplex sit Consuetudo. ib.
III. Qua ratione Consuetudo differat à Legibus, & statutis. 156
IV. Quomodo Consuetudo differat à Traditionibus. ibid.

§. II.
De Conditionibus ad consuetudinem requisitis, & cumprimis de ejus rationabilitate.
Quæstio I. Quænam generatim conditiones ad legitimam consuetudinem requirantur? 157
II. Quænam Consuetudo generatim censeatur esse rationabilis, & quæ irrationabilis? ib.
III. Utrùm Consuetudo, cui jus resistit, hoc ipso sit censenda irrationabilis, ac proinde invalida. 159

§. III.
De nonnullis Consuetudinibus irrationabilibus, à Jure reprobatis.
Quæstio I. Utrùm valeat Consuetudo, per quam rumpitur Nervus Disciplinæ Ecclesiasticæ. 160
II. Quid dicendum de Valore Consuetudinis, per quam impeditur correctio morum. ib.
III. Utrùm valeat Consuetudo adversus Libertatem, & immunitatem Ecclesiasticam. ib.
IV. Utrùm valeat Consuetudo, vi cujus quis in eadem Ecclesia habeat duas Dignitates, Personatus, vel Officia una cum Canonicatu absque dispensatione Papæ. 161
V. Quid dicendum de Consuetudine, ansam peccandi, aut bona sua dissipandi præbente. ib.
VI. An valida sit Consuetudo appellandi à Vicario Generali ad Episcopum. 162
VII. Quænam aliæ Consuetudines specialiter à Jure Canonico sint reprobatæ. ib

§. IV.
De tempore ad præscribendam, seu inducendam Consuetudinem requisito.
Quæstio I. In quo sensu dicatur Consuetudo legitimè præscripta, & quo tempore Consuetudo præter jus inducatur? 163
II. Quantùm temporis requiratur, ut consuetudo contra jus censeatur legitimè præscripta, ita ut legem præsertim Civilem, aboleat? 164
III. An etiam sufficiat decennium ad inducendam consuetudinem contra Jus Canonicum, seu Constitutiones Ecclesiasticas. ib

§. V.
De aliis ad Consuetudinem inducendam requisitis.
Quæstio I. Per quos possit, vel non possit induci consuetudo. 166
II. An ad inducendam Consuetudinem requiratur aliqua frequentia actuum, & quot horum sufficiant, 167
III. Quales actus requirantur ad inducendam Consuetudinem. ib.
IV. Utrùm Consuetudo debeat esse non interrupta: & qua ratione non interrumpatur. 168
V. An ad inducendam Consuetudinem requiratur scientia, & consensus Principis potentis legem condere? ib.
VI. An ad consuetudinem inducendam contra legem requiratur bona fides? 169
VII. Utrùm ad Consuetudinem requiratur, ut etiam in contradictorio judicio sit obtenta. 170

§. VI.
De Effectibus Consuetudinis.
Quæstio I. Quot generatim sint effectus Consuetudinis ibid.
II. Quibus modis consuetudo possit interpretari legem præexistentem. ib
III. Qua ratione Consuetudo possit abrogare Legem præexistentem. ib
IV. Utrùm Consuetudo legitimè introducta habeat vim obligandi etiam pro Foro conscientiæ. 171
V. An Consuetudo unius loci, v. g. Civitatis, obliget alium locum, seu Civitatem vicinam. ib.
VI. Utrùm Consuetudo diuturna, minùs tamen justa, seu mala, nullum penitus habeat effectum. 172

§. VII.
De probatione Consuetudinis.
Quæstio I. An, & cur Consuetudo sit difficilis probationis. ib.
II. Cui incumbat onus probandi consuetudinem. ib.
III. Quibus Modis Consuetudo probetur? ib.

§. VIII.
De Abrogatione consuetudinis.
Quæstio I. Quibus modis generatim Consuetudo ritè introducta, demùm tolli, seu abrogari possit? 173.
II. An per clausulam generalem, *non obstante quacunque consuetudine*, etiam derogetur Consuetudini futuræ, seu imposterum introducendæ? 174
III. Utrùm per clausulam generalem, *non obstante quacunque Consuetudine*, aut hujusmodi, censeatur sublata consuetudo immemorialis. ib.
IV. An, & qua ratione Consuetudo abrogetur per contrariam Consuetudinem. ib.

TITULUS V.

De Postulatione Prælatorum.

§. I.
De Natura, & divisione postulationis, ejusque differentiis ab Electione.
Quæstio I. Quid sit Postulatio. 176
II. Quotuplex sit postulatio? ib.
III. In quibus postulatio solemnis differat ab Electione? ibid.

§. II.
De iis, qui postulare, vel postulari possunt.
Quæstio I. Quinam postulare possint? 178
II. Qui generatim possint postulari. ib.
III. Utrùm Episcopi, Archiepiscopi, & his Superiores, debeant ad alium Episcopatum postulari, vel eligi? 179.
IV. An Episcopi Titulares ad alium Episcopatum sint postulandi, non autem eligendi. ib
V. Utrùm Cardinales Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, possint eligi in Episcopum, vel debeant postulari. 180
VI. Utrùm Abbates, aliique Clerici Episcopis inferiores ad aliam Ecclesiam, seu Dignitatem possint eligi, vel potiùs sint postulandi. ib.
VII. Quæ sint pœnæ postulantium indignum. 181

§. III.

§. III.

De Forma Postulationis, & aliis eam concernentibus.

Quæstio I. Utrùm forma scrutinii sit necessaria ad Postulationem solemnem. ib.

II. Quænam formæ postulandi à Jure Canonico sint specialiter reprobatæ. ib.

III. Quo tempore postulatio præsentanda sit postulato, ab eoque consensus præstandus. 182

IV. Utrùm superior teneatur admittere postulationem, vel hanc possit repellere absque ullius injuria. ib.

TITULUS VI.

De Electione & Electi Potestate.

§. I.

De Natura Electionis, ejusque differentiis, ac modis providendi Ecclesiæ.

Quæstio I. Quot modis Electio sumatur? 183

II. Quid sit Electio propriè dicta. ib.

III. Quit sit Nominatio, & quomodo differat ab electione, & postulatione. ib.

IV. Quid sit simplex petitio, provisio, præsentatio, & collatio beneficii, & quomodo differat ab Electione 184

§. II.

De Jure Electis obveniente vi Electionis.

Quæstio I. An, & qua ratione competat electo jus petendi confirmationem. 185

II. Utrùm electio tribuat electo jus in re, vel solummodò jus ad rem respectu Prælaturæ. 186

III. Utrùm electio ante obtentam Confirmationem sit prohibita administratio Prælaturæ, & qua ratione. ibid.

IV. Utrùm nullus omnino detur casus, in quo electus possit administrare ante obtentam Confirmationem. 187

§. III.

De Præparatoriis, ipsaque Electione per inspirationem & Compromissum.

Quæstio I. Quænam inter præparatoria ad electiones connumerentur. 188

II. Quid, & quotuplex sit forma electionis. 189

III. Quid sit electio per inspirationem, vel quasi inspirationem. ib.

IV. Quid sit Electio per Compromissum, & quando locum habeat? ib.

§. IV.

Varia dubia circa Electionem per Compromissum resolvuntur.

Quæstio I. An, & qua ratione Compromissum, seu potestas eligendi data Compromissariis, revocari valeat. 190

II. Utrùm Compromittentes teneantur recipere eum, quem elegerunt Compromissarii. 191

III. Quid juris, si Compromissarius eligat indignum. ib.

IV. Quid adhuc juris, si Compromissarius negligat eligere intra tempus à Jure statutum, aut Electus consentire nolit electioni? ib.

V. An Compromissarii possint eligere aliquem ex seipsis vel unus semetipsum? 192

§. V.

De Electione per Scrutinium.

Quæstio I. Quid sit electio per formam Scrutinii, & quæ obligatio Decretalis *in c. Quia propter h.t.* relatæ. 193

II. Quomodo electio juxta dictam formam Scrutinii debeat fieri præsentibus omnibus. 194

III. Quinam ad electionem debeant vocari. ib.

IV. Qua ratione Scrutatores constitui, & coram ipsis Scrutinium fieri debeat. 196

V. An, & quomodo post publicatum Scrutinium, teneantur Scrutatores procedere ad collationem votorum. ib.

§. VI.

De Electione facienda à majori & Saniori parte Capituli, vel in Concursu postulationis.

Quæstio I. Quænam censeatur major pars Capituli. 197

II. Utrùm ad electionem validam requiratur, ut sit facta simul à Majori, & Saniori parte Capituli? 198

III. An in omni prorsus electione requirantur, & sufficiant vota majora. ib.

IV. Qualis numerus votorum, seu suffragiorum Capitularium, sufficiat ad valorem electionis, quando hæc concurrit cum postulatione. 199

§. VII.

De illis, qui eligere possunt, vel non possunt.

Quæstio I. Ad quem pertineat electio Prælatorum? 200

II. Quinam censeantur inhabiles ad eligendum, ita ut prohibeantur eligire ad Prælaturas Ecclesiasticas. ib

§. VIII.

De Procuratoribus in Electionis negotio constituendis, ac de vocalibus infirmis, vel se absentantibus.

Quæstio I. An in Electionis negotio possit constitui Procurator? 202

II. Utrùm in Electionis negotio unus duntaxat Procurator, & quidem de ipsomet Collegio, constitui possit, atque admitti debeat. ib.

III. Quid juris de infirmis, qui in Monasterio, in quo electio peragitur, vel saltem in Civitate existunt, locum tamen electionis ob infirmitatem accedere nequeunt. 203

IV. Quid juris, si electione debito tempore, ac loco instituta, aliqui Vocales adesse nolint, vel inde egrediantur, aut Schedulam vacuam mittant in urnam ibid.

§. IX.

De qualitatibus Eligendorum.

Quæstio I. Quæ qualitates generatim requirantur in eligendis ac promovendis ad Prælaturas & Beneficia Ecclesiastica. 204

II. Qualis litterarum scientia requiratur in eligendis ad Prælaturas, beneficia, & Officia Ecclesiastica? 205

III. Qualis ætas requiratur in eligendis, atque promovendis ad Prælaturas, Dignitates, atque beneficia Ecclesiastica. ib.

IV. Quænam aliæ qualitates, ac præsertim concernentes gravitatem morum, requirantur ex parte eligendorum? 206

§. X.

De Electione Dignioris præ minùs Digno.

Quæstio I. An licitè possit eligi dignus omisso digniori. 208.

II. Utrùm allata doctrina de eligendo digniori ad Prælaturas Ecclesiasticas, etiam locum habeat in promovendis ad Ecclesias Parochiales. ib.

III. Utrùm valida sit electio digni, prætermisso digniore facta. 209

§. XI.

De Pœnis Eligentium indignum, aut non servata debita forma, seu tempore à Jure Statuto.

Quæstio I. An, & qua ratione Eligentes indignum priventur jure eligendi. 210

II. An, & qualiter eligentes indignum, pœnam suspensionis à Beneficiis incurrant. ib

III. Quæ sit pœna eorum, qui eligunt Prælatum in Ecclesia viduata non servata forma Scrutinii in *c. Qui propter 42. b.t.* præscripta. 211

IV. Quæ sit pœna non eligentium intra tempus à Iure præfixum? ib.

§. XII.

De Publicatione Scrutinii, atque Electionis; variatione votorum, & Accessu minoris partis ad majorem.

Quæstio I. Quid generatim notandum sit circa publicationem Scrutinii, atque electionis. 213

II. An Electores variare, seu à dato semel suffragio recedere, illudque mutare valeant. 214

III. An in electionibus valeat accessus minoris partis ad majorem, vel æqualis ad æqualem, quando priùs, neutra pars habuit vota sufficientia? 215

§. XIII.

De Præsentatione Electionis, & consensu electi in eam, hujusque Confirmatione, & appellatione ab ipsa.

Quæstio I. Quo tempore, & sub quibus pœnis, electio sit intimanda Electo, ejusque consensus petendus? 216

II. Intra quod tempus teneatur Electus consentire electioni de se factæ, & quid de religioso extra Monasterium electo. ib.

III. Intra quod tempus à quo petenda sit confirmatio electionis. 217

IV. Quænam sint observanda ante confirmationem electionis concedendam. ib.

V. Quæ sit forma appellandi ab electione. ib.

VI. Quæ sint pœnæ statutæ contra eos, qui appellantes ab electione deficiunt in probatione eorum, quæ objecerant. ib.

§. XIV.

Specialia de Electionibus Regularium.

Quæstio I. An per Decretum Concilii Tridentini sess. 25. c. 6. de Regularib. sit abrogata Decretalis *quia propter 42. h.t.* quoad electiones regularium. 218

II. An regulares in suis electionibus teneantur observare formam in Decretali, *quia propter*, præscriptam. 219.

III. Cur, & sub qua obligatione, Concilium Tridentinum præceperit regularibus, ut facerent electiones per vota Secreta, ita ut Eligentium nomina nunquam publicentur. ib.

IV. An forma eligendi per Compromissum, & quasi inspirationem, sit sublata quoad regulares virtute citati Decreti Tridentini. 220.

TITULUS VII.

De Translatione Episcopi.

§. I.

Discutiuntur generalia circa Translationem Episcopi.

Quæstio I. Quid sit, & à quo fieri possit Translatio Episcopi? ib.

II. Quomodo, quibusque de causis fiat Translatio Episcopi? 221

III. Quinam sint effectus Translationis Episcopi? ib

IV. Quomodo verificetur textus ille Innocentii Tertii relatus in principio *c. 2. h.t.* illis verbis: *Inter corporalia & spiritualia eam cognovimus esse differentiam, quod corporalia facilius destruantur, quam construantur: spiritualia verò facilius construantur, quam destruantur &c.* ib.

§. II.

Resolvuntur tres notabiles quæstiones concernentes Translationem Episcopi.

Quæstio I An Papa possit Episcopum invitum ab una ad aliam Ecclesiam transferre? 222

II An incontinenti, quod Episcopus in Curia, seu Consistorio Papæ, est translatus, censeatur prior Sedes Episcopalis vacare. 224

III. Utrùm Episcopus translatus de uno Episcopatu ad alium, possit secum asportare bona ex redditibus prioris Ecclesiæ seu Episcopatus acquisita? 225

TITULUS VIII.

De Authoritate & Usu Pallii.

Quæstio I. Quid sit Pallium, à quo, & quibus conferatur, quidque designet? 227

II. Ubi, & quando sit utendum Pallio. 228

III. Utrùm unus Archiepiscopus possit alteri Pallium suum commodare? ib.

TITULUS IX.

De Renunciatione.

§. I.

De Renunciatione ut sic, & an propria Authoritate fieri possit.

Quæstio I. Quid, & quotuplex sit Renunciatio. 229

II. An Clericus Beneficiarius possit propria Authoritate sine consensu Superioris, beneficium resignare 230

III. Utrùm Clericus beneficiarius possit liberè renunciare beneficio Ecclesiastico ex causa ingrediendi Religionem. 231

IV. Utrùm Renunciatio beneficii Ecclesiastici comprehendatur sub Decreto Concilii Tridentini *sess. 25. c. 6. de regularib.* ib.

§. II.

De causis Renunciationis beneficiorum, & an pœnitere liceat?

Quæstio I. Ex quibus causis Renunciationes beneficiorum fieri possint. 232

II. An resignans possit pœnitere, seu redire ad beneficium resignatum. 233

§ III.

Per quos, & quæ Beneficia possint, vel non possint renunciari.

Quæstio I. An quilibet Clericus possit renunciare suo Beneficio Ecclesiastico. ib.

II. An dentur aliqua Beneficia Ecclesiastica, quæ resignari non possunt. 234

III. Quid Juris de resignantibus causa infirmitatis, seu ante mortem. 235

§. IV.

De Renunciatione Pura, & Conditionali.

Quæstio I. Qualiter renunciatio beneficii Ecclesiastici debeat esse pura? 237

II. Qua ratione renunciatio beneficiorum ex causa permutationis sit instituenda? 238

§. V.

De Renunciatione Beneficii favorem Tertii.

Quæstio I. An illicita, quin & simoniaca sit Resignatio beneficii in favorem tertii, seu cum clausula *non aliter.* 239

II. An facta renunciatione beneficii in favorem tertii cum clausula, *non aliter*, possit eandem Episcopus acceptare, & rejecta conditione tanquam turpi conferre beneficium, cui voluerit. 341

III. An licita sit renunciatio Beneficiorum Ecclesiasticorum reciproca, triangularis, & quadrangularis? ib.

§. VI.

De publicatione resignationis, hujusque effectibus: ubi & de divisione fructuum inter resignantem & resignatarium.

Quæstio I. An, & qualiter publicandæ sint renunciationes beneficiorum? 242

II. Qui sit effectus renunciationis beneficiorum, & quando ab ea inducantur? 243

III. Utrùm Clericus beneficium resignans, possit percipere fructus ejus? 244

IV. Utrùm fructus pendentes beneficii pro rata temporis sint dividendi inter resignantem & resignatarium? 245

TITULUS X.

De supplenda Negligentia Prælatorum.

§. I.

De negligentia Prælatorum in genere, ac Episcopi in specie.

Quæstio I. Quid sit negligentia Prælatorum, quibusque modis negotiatio contingat, & deprehendatur? 246

II. An universaliter potestas, & jurisdictio Episcopi, propter ejus negligentiam devolvatur ad Archiepiscopum? ib.

§. II.

De Casibus illis, in quibus per Archiepiscopum suppletur negligentia Episcopi; & quid de facultate impertenda.

Quæstio I. Quinam sint casus, illi, in quibus jure fit dispensatio per Archiepiscopum supplentur negligentia Episcopi, hujusque potestas ob suam negligentiam devolvitur ad Archiepiscopum? 248

II. Qua ratione Archiepiscopus supplear negligentiam Episcopi in causa *Dimgnitas*, vel protractæ initiatæ. ibid.

III. Utrum Archiepiscopus supplear etiam impotentiam Episcopi, qui vel est excommunicatus, vel ab hostibus Fidei captus, vel in amentiam lapsus, aut alio impedimento diu detabili omnino inutilis effectus ad administrationem Episcopatus. 249

§. III.

De supplenda negligentia inferiorum Prælatorum, Judicum, & Regum.

Quæstio I. Qua ratione supplearur negligentia Inferiorum Prælatorum. 250

II. Utrum Judex Ecclesiasticus possit supplere negligentiam Judicis secularis, & econtra. ib.

III. Qua ratione sit supplenda negligentia Christianorum circa administrationem Regni fal. 251

TITULUS XI.

De Temporibus Ordinationum, & qualitate Ordinandorum.

§. I.

De quadriduo, ac Numero Ordinum.

Quæstio I. Quid, & quot sint Ordines. 252

II. Utrum vetet prima Tonsura sit Ordo. 253

III. Utrum Episcopatus sit Ordo propriè dictus. 254

§. II.

De Temporibus solemnibus Ordinationum.

Quæstio I. Quo tempore singuli Ordines sint conferendi. 255

II. An in casu, quo Episcopus continuano jejunio perficit Ordinationem die Dominica, oportuerit jejunium illud esse naturale, vel sufficiat Ecclesiasticum. 256

III. Utrum Fratres Minores, aliique Regulares communicationem Privilegiorum habentes, defacto possint ordinari extra tempora à Jure statuta. ib.

IV. Quid intelligatur nomine *Diei Festivi*, quo tum Ordines Minores, tum etiam virtute privilegiorum Ordines Majores conferri possunt. 258

§. III.

De qualitatibus Ordinandorum.

Quæstio I. Quinam generatim requirantur ex parte Ordinandorum. ib.

II. An, & qualis Titulus sustentationis requiratur, ut quis possit ordinari. 260

§. IV.

De subditis Episcopi quoad officium Ordinationum.

Quæstio I. An quivis à proprio Episcopo sit ordinandus, & quo modo quis censeatur subditus ejus. 261

II. An, & quibus concurrentibus, possit quis ordinari ab Episcopo ratione Beneficii Ecclesiastici in ejus Diœcesi obtenti. ib.

III. An, & quando possit quis ordinari ab Episcopo loci ratione Originis. 262

IV. Quomodo ratione Domicilii efficiatur quis Subditus Episcopi quoad Ordines ab ipso recipiendos. 263

V. Quæ requiruntur, ut Episcopus Familiarem suum, vel extroquin non subditum, ordinare valeat. ib.

§. V.

De Litteris Dimissoriis, & facultate eas concedendi.

Quæstio I. Quid sint Litteræ Dimissoriæ, & in quo differant à Commendatitia seu Testimonialibus, & formatis. 265

II. Quæ sint attendenda, atque exprimenda in confessione Literarum Dimissoriarum. ib.

III. Quinam possint, vel non possint, concedere Dimissorias. ib.

IV. Utrum Prælati Regulares possint concedere subditis suis Regularibus Litteras Dimissorias ad ordines. 267

V. Utrum Litteræ Dimissoriæ expirent morte concedentis. 268

§. VI.

De Interstitiis temporum ad Ordinationum requisita.

Quæstio I. Quæ sint temporum interstitia, quibus conferendi sint Ordines, & cur à Jure statuta. ibid.

II. Ex quibus causis possit dispensari in interstitiis, 269.

III. Cujus sit dispensare in interstitiis, & quando id fieri confestur. ib.

IV. Utrum potestas dispensandi in interstitiis respectu Regularium, spectet ad Episcopum, vel Prælatum Regularem. 270

V. Utrum pollint plures Ordines eodem die cuipiam conferri, & recipi. ib.

§. VII.

De peraoli multi Ordinantium, & Ordinatorum.

Quæstio I. Quæ generatim circa pœnas contra malè Ordinantes, & Ordinatos statutas, sint observanda. 271

II. Quæ sit pœna Ordinantium, vel Ordinatorum ante legitimam ætatem. 272

III. Quæ sit pœna Ordinantis, & Ordinati extra Legitima Tempora. 273

IV. Quæ sit pœna Ordinantis alienum subditum sine Dimissoriis, & sic Ordinati. ib.

V. Quæ sit pœna ordinantis aliquem, & Ordinati absque competenti Titulo sustentationis. 274

VI. Quæ pœnas incurrat Ordinans, & Ordinatus, non servatis temporum interstitiis. 275

TITULUS XII.

De Scrutinio in Ordine faciendo.

Quæstio I. Quid, & quotuplex sit Scrutinium. 276

II. Utrum in, qui ordinari desiderat in dubio præsumatur dignus atque idoneus, vel potius tenentur probare tuam idoneitatem. ib.

III. Quæ ratione idoneitas Ordinandorum possit probari. 277

TITULUS XIII.

De Ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui.

Quæstio I. Quot modis possit fieri renunciatio Episcopatus. 278

II. An recté conferantur Ordines ab eo, qui renunciavit Episcopatui. ibid.

III. Quid juris, si quis ordiretur ab Episcopo excommunicato. ibid.

IV. Utrum ex privilegio, seu commissione Papæ possit Abbas, vel alius Sacerdos conferre Ordines, præferrim Sacros. 279

TITULUS XIV.

De ætate, & Qualitate, & Ordine Præficiendorum.

Quæstio I. Quæ ætas requirantur in præficiendis, seu promovendis ad Beneficia Ecclesiastica. 280

II. Qualis Ordo requiratur in Præficiendis. 281

III. Quæ pœnæ fint Statutæ contra Clericos Beneficiatos, qui non recipiunt Ordines à Jure requisitos. 282

TITULUS XV.

De Sacra Unctione.

Non habet Quæstiones.

TITULUS XVI.

De Sacramentis non iterandis.

Quæstio I. Quæ Sacramenta non sint iteranda, quomodo. 285

II. Qua ratione de Ordinato in Subdiaconum fine impositione manuum, *i. e. b. i.* dicatur, hanc esse cauté supplendam. ibid.

III. An, & qua ratione impositio manuum sit supplenda, quando ea fuit præermissa in Ordinatione Diaconi, vel Sacerdotis. 286

IV. Quid agendum, si in conferendo Confirmationis Sacramento quispiam per errorem non Chrismate, sed Oleo inungatur. 287

V. An iterandum sit Sacramentum extremæ Unctionis, si per errorem Christma pro Oleo infirmorum sit hibeatur. ibid.

VI. Utrum Sepulcra Schismaticis dedicanti exhumari, aut velles Sacerdotales iterum benedici, vel Altaria consecrari, cum quibus, vel in quibus degradati Presbyteri celebrarunt. ibid.

VII. Utrum Calix confecratus, si posbea deaureatur, indigeat nova confecratione? 288

TITULUS XVII.

De Filiis Presbyterorum Ordinandis, vel non?

Quæstio I. Quinam ex defectu natalium ab Ordinibus repellantur? 289

II. Quis possit cum illegitimis dispensare ad Ordines, atque Beneficia Ecclesiastica. 290

III. Utrum dispensatio cum illegitimis sit strictæ interpretationis, & qualitter? ibid.

IV. Utrum Episcopus possit dispensare cum illegitimis ad Sacros Ordines, salvem virtute Concilii Tridentini *Sess. 24. cap. 6. de Reform.* quando eorum illegitimitas est occulta? 291

V. An Filius Sacerdotis, sive legitimus, sive illegitimus, possit ministrare in Ecclesia, cui pater ipsius præest. 292

VI. An ab immediata Successione in Beneficii Ecclesiastici eletum Pater, vel Nepotes, aliique Consanguinei prioris Beneficiati excludantur. ibid.

TITULUS XVIII.

De Servis non Ordinandis, & eorum manumissione.

Quæstio I. Servi qui dicantur, quot fint eorum generæ. 293

II. Quibus modis qui fiat servus. ibid.

III. An, & cur Servi ordinari prohibeantur. 294

IV. Quid juris, si servus de facto fuerit ordinatus ignorante, aque in vico domino fuo. ibid

TITULUS XIX.

De Obligatis ad Ratiocinia Ordinandis, vel non?

Quæstio I. Quid fint Ratiocinia, quique dicantur ad ea obligati? 295

II. Quinam sint Ratiocinia possibiliaque ad ea obligati? ibid.

III. Quid agendum, si quis adhuc ad ratiocinia obligatus, contra prohibitionem creditoris de facto fuerit ordinatus? ibid.

TITULUS XX.

De corpore vitiatis Ordinandis, vel non.

Quæstio I. Corpore vitiati qui fint, & an ordinari valeant. 296

II. Quanonam corpore vitiati censeantur irregulares, atque ordinari prohibeantur. 297

III. Ad quem in dubio pertineat judicare de gravitate vitii corporalis circa Ordinandos? ibid.

IV. Utrum in, qui mutilatus fetipsos, aut mutilationem perfit censeatur irregulares, & ab Ordinibus repellendi? 298

V. Utrum in, qui damnoperam vel illicitæ cuiu amisit virilia, fint aliud membrum non impedens Ordinis executionem, vel in pœnam commissi delicti ab alio illdem privatus est, censeatur irregularis? 299

VI. Qui possit dispensare super Irregularitate orta ex vitio corporis. ibid.

TITULUS XXI.

De Bigamis non Ordinandis.

Quæstio I. Quid fit Bigamia, & unde induxit irregularitatem? 300

II. Quotuplex fit Bigamia. ibid.

III. An bigamiam feu irregularitatem ex defectu Sacramenti incurrat, qui extra matrimonium constitutus cum pluribus fornicatur, aut plures habet concubinas. 302

IV. An efficiatur bigamus, & irregularis, qui à se filio prius defortatam duxit in uxorem. ibid.

V. Quomodo intelligendum sit *cap. un. b. i. in 6.* ubi declaratur, bigamos omni privilegio Clericali esse privatos, ac jurisdictioni Fori secularis subiectos? 303

VI. Qui possit dispensare in Bigamia. ibid.

TITULUS XXII.

De Clericis Peregrinis.

Quæsito I. Qua ratione præsens Titulus differat à Titulo penultimo Libri decretalium, qui inscribitur, *de Clericis peregrinatione.* 303
II. Quid observandum circa Clericos peregrinos, vel admitti valeant ad celebradum, vel Missis audiendum Sacramenta. ibid.
III. Quid agendum, si Clericus per injuriam belli, vel spoliationem latronum aut alio improvisu casu litteras suas Testimoniales amisit. 304

TITULUS XXIII.

De Officio Archidiaconi.

Quæsito I. Quid sit Archidiaconus, & quæ ejus dignitas. ibid.
II. Quid sit Officium Archidiaconi. 305

TITULUS XXIV.

De Officio Archiprezbyteri.

Non habet Quæstiones.

TITULUS XXV. XXVI. XXVII.

De officio Primicerii, Sacristæ, & Custodis.

Non habet Quæstiones.

TITULUS XXVIII.

De Officio Vicarii.

§. I.

De Vicariis in genere, eorumque distinctione.

Quæsito I. Vicarius quis dicatur, & an habeat locum in Ecclesiastico. 308
II. Quæ sit divisio Vicariorum. ibid.

§. II.

De Vicariis perpetuis, ac temporalibus.

Quæsito I. Qui sint Vicarii perpetui, & temporales? 310
II. Aqua, quibusque de causis, instituendus sit Vicarius perpetuus. ibid.
III. Quid juris competat perpetuis Ecclesiarum Vicariis? 311
IV. Quid dicendum de Vicariis temporalibus. 312
V. Utrum Vicarius potest substituere alium Vicarium? 312

§. III.

De Vicario Generali Episcopi, & Capituli, Sede vacante, ac utriusque Confinibus.

Quæsito I. Utrum sit discernendum inter Vicarium Generalem, & Officialem Episcopi. ibid.
II. Quæ sit potestas Episcopi constituendi Vicarium Generalem. ibid.
III. Qua ratione Capitulum Sede vacante teneatur constituere Vicarium. ibid.

§. IV.

De potestate Vicarii Generalis, ac cognitione sui officii.

Quæsito I. Quænam Vicarius Generalis possit, vel non possit facere, vel Officii sui generaliter commissi. 313
II. An potestas Vicarii Generalis sit ordinaria, vel delegata? 316
III. Quibus modis cesset officium ac jurisdictio Vicarii Generalis? 317

TITULUS XXIX.

De Officio & Potestate Judicis Delegati.

§. I.

De Jurisdictione ac fine, ac merite ejus distributione.

Quæsito I. Quid sit jurisdictio? 318
II. Quomodo generatim dividatur Jurisdictio? ibid.
III. Utrum Jurisdictio mandata differat à delegata? 319
IV. Quid sit Jurisdictio simplex, ac Imperium mixtum & merum. ibid.
V. An etiam de Jure Canonico detur imperium merum? 320

§. II.

De Judice delegato, ejusque differentiis ab Ordinario.

Quæsito I. Quid & quotuplex sit Judex delegatus. ibid.
II. Qua ratione differat Judex delegatus ab Ordinario. 321

§. III.

De Potestate delegandi, utique possit esse Judices delegati?

Quæsito I. An Judices Ordinarii habeant potestatem delegandi. 322
II. Utrum Judex delegatus habeat potestatem subdelegandi? 323
III. Qui possint esse Judices Delegati. 324

§. IV.

De Causis delegabilibus.

Quæsito I. Quæ causæ, seu negotia possint delegari? 325
II. Utrum causæ meri, & mixti imperii possint delegari? ibid.
III. An etiam ea, quæ sunt potestatis Ordinis, delegari valeant. ibid.
IV. Utrum Lites possint delegari cæteræ Ecclesiasticæ vel Criminales, ac laicam Civiles Clericorum? 326

§. V.

De officio & potestate delegati, seu plurium delegatorum.

Quæsito I. Quæ pertineant ad Officium Judicis delegati. 327
II. Qua ratione Delegatus Papæ possit suam sententiam exequi, vel alteri ejus executionem committere. 328
III. An plurium Judicium eadem causa simul delegari possit, & quos eorum tunc cognoscere deqeat. ibid.
IV. Quomodo plures Delegati super eadem causa debeant procedere. 329

§. VI.

De cessatione officii Judicis delegati.

Quæsito I. Quibus modis generatim cesset officium, & potestas Judicis delegati. 330
II. An, & quando morte Delegati, vel Delegantis cesset illius officium, ipsique delegatio. ibid.
III. Qua ratione finiatur officium Delegati ex pronunciatione ejus, quod jurisdictio in causa fini non competat? ibid.
IV. Utrum, & quo ratione finiatur officium Delegati per revocationem à Delegante, vel hujus Superiore factam. ibid.
V. Utrum & quomodo officium, atque jurisdictio delegati cesset lapsu temporis, aut finito negotio? 331
VI. Utrum, & quomodo recusatione cesset officium Judicis Delegati. ibid.

§. VII.

De Appellatione à Judice delegato, vel subdelegato; ubi & de conservatoribus.

Quæsito I. An à Delegato, vel Subdelegato, possit appellari. ibid.
II. Ad quem fit appellandum à Delegato, vel Subdelegato. ibid.
III. Quid

III. Quid sit censendum de Conservatoribus, eorumque officio, & qualitatibus. 334

TITULUS XXX.

De Officio Legati.

Quæsito I. Legati generatim unde, & qui dicantur? ibid.
II. Quotuplex sit Legatus Apostolicus. 336
III. Quale sit officium, atque potestas communis omnibus Legatis Apostolicis? ib.
IV. Quæ sint facultatis in Legatis à latere? 337
V. Utrum Nuncii Apostolici cum potestate Legati à Latere missi, eandem cum Legatis Cardinalibus potestatem habeant? 339
VI. Quibus modis finiatur officium Legati Sedis Apostolicæ. ib.

TITULUS XXXI.

De Officio Judicis Ordinarii.

§. I.

De iis qui appellationes Ordinarii, & Episcopi vocantur.

Quæsito I. Appellationes Ordinarii, qui vocantur. 340
II. Quinam in specie possint appellationes Ordinarii. ibid.
III. Quis nomine Episcopi intelligatur, & an eo nomine comprehendatur Officialis Ordinarii? 341
IV. Utrum Parochi veniat nomine Prælatorum, sive Ordinariorum jurisdictionem in foro externo habentium. 342

§. II.

De Jurisdictione Archiepiscopi in Suffraganeos, eorumque Subditos.

Quæsito I. An, & qualem jurisdictionem Archiepiscopus habeat in Suffraganeos Episcopos. 343
II. An, & in quibus casibus habeat Archiepiscopus jurisdictionem in Subditos sui Suffraganei. ib.

§. III.

De Præsule Episcopi generalim.

Quæsito I. Quotuplex, & qualis sit potestas Episcopi. 345
II. An potestas jurisdictionis competat Episcopis immediatè à Deo, vel potestis mediatione Papæ. 346
III. Utrum illum, quem inferior Prælatus excommunicavit, possit Episcopus hoc insto absolvere. 347

§. IV.

De Lege Diœcesana, & Lege Jurisdictionis Episcoporum.

Quæsito I. Quid generatim sit tenendum de Lege Diœcesana, & jurisdictionis, & an Monasteria ab eis sint exempta? ibid.
II. Quomodo interpretanda *lex Diœcesana*, & *Lex jurisdictionis.* 348
III. Quænam Ius illa, quæ specialiter pertinent ad Legem Diœcesanam Episcoporum? ib.

§. V.

De Causis illis, in quibus Episcopi habent Jurisdictionem in Regulares exemptos.

Non habet Quæstiones.

§. VI.

Referuntur illi casus, in quibus Regulares exempti Episcopis sunt subjecti.

Non habet Quæstiones.

TITULUS XXXII.

De Officio Judicis.

§. I.

De Judice, ejusque Officio generatim.

Quæsito I. quid sit Judex. ib.
II. Quænam requiruntur in Judice, quæque ejus judicum pervertant. 351
III. An Judici liceat accipere munera, vel latam xenia conditionem in eloquentia, & poculentia? 352
IV. Utrum Judex pro suo labore possit exigere Sportulas? ib.
V. Quotuplex sit Officium Judicis. 354
VI. In quo differant implicatio Officii Judicis ab Advocatione. ib.

§. II.

De Obligatione judicandi secundum allegata & probata, etiam contra proprium Conscientiam Judicis.

Quæsito I. Utrum Judex teneatur judicare secundum allegata & probata. ib.
II. An Judex possit, ac debeat judicare secundum allegata & probata, etiam contra propriam conscientiam: id est, condemnare eum, qui nec reus, aut aliàs probationes noverithus est sive de [illegible] Officio Judicis, [illegible] tamen privata scientia certò scit esse innocentem? vel Adore non probante absolvere Reum, quem tamen certò scit esse nocentem, vel desistorem. ibid.

§. III.

De Officio Judicis circa causas probabiles, vel malicum intricatas, atque defectum defendentum.

Quæsito I. Utrum Judex possit judicare secundum opinionem minùs probabilem, vel saltem juxta aquè probabilem accepta pecunia, seu in favorem amici. 361
II. Quid agendum sit Judici, quando uterque litigantium pars videtur habere causam æquè probabilem. ib.
III. An in casu multum intricato possit Judex partibus compositionem, seu transactionem imponere? 362
IV. An Judicis sit providere parti non habenti defensum Advocatum, & qualiter? 363
V. Utrum, si à litigantibus, vel eorum Advocatis; aliquid minus dictum fuit, illud Judex supplere possit, ac debeat. ib.

TITULUS XXXIII.

De Majoritate & Obedientia.

Quæsito I. Quid sit, & quibus ex causis Majoritas inter Clericos attendatur? 364
II. Quæ sit obedientia, & in quibus generatim consistat, seu attendatur. ib.
III. Cui magis sit obedientum si quis duos habeat Superiores, & unus præcipiat unum, alter contrarium. 365
IV. Quæ sint pœnæ inobedientiæ. 366

TITULUS XXXIV.

De Treuga & Pace.

Quæsito I. Quid sit Pax, & quæ ejus commoda. 367
II. Quid, & quotuplex sit Treuga? ib.
III. An cum hostibus inita Pax, & Treuga frangi possit? 368

TITULUS XXXV.

De Pactis.

§. I.

De natura, & divisione Pactorum, bonumque effectu.

Quæstio I. Quid sit Pactum, & an differat à contractu 369

II. Quomodo Pactum ut fic dividatur. 370

III. Quibus modis Pactum vellatur. ibid.

IV. Qui fint effectus Pactorum. 371

V. Utrum ex pacto nudo detur actio. ibid.

§. II.

Qui, quibusque de rebus possint pacisci?

Quæstio I. Quinam generaliter possint, vel non possint paciici, feu pacta inire? 372

II. An, ficut alicujus potest fibi pacisci, ita poffit & alteri. ibid.

III. De quibus rebus licent paciici. 373

§. III.

De nonnullis Pactis illicitis, & à jure reprobatis.

Quæstio I. An valeat Pactum pro obtinendis rebus fpiritualibus 374

II. Quædam pacta circa Beneficia Ecclefiastica in hoc Titulo fpecialiter prohibentur ibid.

III. Utrum valeat pactum in præjudicium juris Parochialis? 375

IV. Utrum valeant pacta & Compofitiones, quas Superiores Locales Religioforum Mendicantium, utputa Priores FF. Prædicatorum, vel Guardiani Minorum, vel Capitularum Provincialium, feuum cum Prælatis, feu Rectoribus Parochialium Ecclefiarum, fuper juribus Parochialibus, & aliis articulis? ibid.

V. Utrum valeat pactum, quod filia dote contenta pari abhinc hæreditate non fuccedat? ibid.

VI. Utrum pacta inferiorum cæterorqui invalida, per confenfum Superioris convalidentur. 376

§. IV.

De Contractibus in genere.

Quæstio I. Quid fit Contractus, & quomodo dividatur? 377

II. Quot, quibusque modis perficiantur contractus. ibid.

III. Quænam dicantur fubftantialia, naturalia, folemnia, & accidentalia Contractuum? ibid.

§. V.

De Contractibus nominatis, & innominatis.

Quæstio I. Qui dicantur Contractus nominati, & innominati? 378

II. Que fint differentiæ inter contractus nominatos, & innominatos? ibid.

§. VI.

De contractibus bonæ fidei, & ftricti juris

Quæstio I. Quid, & quot fint contractus, bonæ fidei, & ftricti juris. 379

II. Que fint differentiæ inter Contractus bonæ fidei, & ftricti juris. ibid.

III. An allata divifio in Contractus bonæ fidei, & ftricti juris, etiam de Jure Canonico procedat. ibid.

TITULUS XXXVI.

De Transactionibus.

§. I.

De natura Transactionis, cujusque requisiti.

Quæstio I. Quibus modis fumatur Transactio, & quid fit? 382

II. Qualis contractus fit Transactio. ibid.

III. Que requiruntur ad Transactionem. 383

§. II.

De rebus, super quibus possit, vel non possit fieri Transactio.

Quæstio I. De quibus generatim poffit fieri Transactio? 384

II. An super Matrimonio poffit fieri transactio, vel faltem amicabilis compofitio? ibid.

III. An fit licitum transigere fuper relictis in Teftamento, vel Codicillis? 385

IV. An fit licitum transigere fuper crimine, dando videlicet Adversario feo pecuniam, vel aliud pretio æftimabile, ut ab accufatione ipse desistat. ibid.

§. III.

De Transactione super Beneficio Ecclesiastico, aliisque Rebus spiritualibus.

Quæstio I. An fit licita Transactio fuper Beneficio Ecclefiastico, aliisque rebus spiritualibus? 386

II. Quomodo fuper Beneficio Ecclefiastico poffit fieri amicabilis compofitio, juxta *cap. super eo b. t.* quod expreffe loquitur de Beneficio Ecclefiastico in litigium deducto? ibid.

III. Utrum valeat Transactio fuper fpiritualibus fubjectione? ibid.

§. IV.

De effectibus Transactionis, cujusque obligationis, & fiat per Prælatum de rebus Ecclesiæ.

Quæstio I. Quid fint effectus Transactionis? 387

II. Utrum Transactio ita imponat finem litibus, ut non poffit refaldi ob latiorem ejus dimidium. ibid.

III. Qua ratione valeat, atque obliget Transactio facta per Prælatum de rebus Ecclesiæ. 388

TITULUS XXXVII.

De Postulando.

§. I.

De Munere, & Pariafate postulandi.

Quæstio I. Quid, & quale munus fit Postulare.

II. Quinam idoneus, vel Advocatus in Judicio agere probibeantur? 389

III. Utrum Clerici poffint postulare, feu agere Advocatum ad litem? ibid.

IV. Utrum Monachi, aliique Religiofi poffint postulare, feu Advocatum agere in Judicio. 389

§. II.

De obligatione Postulantium, seu Advocatorum.

Quæstio I. Quotuplex generatim fit obligatio postulantium, feu Advocatorum? ibid.

II. Qua ratione Advocatus teneatur fervare moderatum, Veritatem, & fidelitatem? 390

III. Qua ratione teneatur Advocatus fervare competentem in Salario? ibid.

IV. Utrum Advocatus poffit cum feo Clienteio poffitet de quota litis, vel aliam contractum inire? 391

V. Utrum licitum fit Advocati, silenso lites redimere? ibid.

TITULUS XXXVIII.

De Procuratoribus.

§. I.

De Natura, & divisione Procuratorum.

Quæstio I. Quid fit Procurator? 392

II. Quomodo Procurator differat à Postulatore, feu Advocato? ibid.

III. Que fit Procuratorum divifio, & diftinctio? 393

§. II.

De iis, qui constituere, vel confirmare possunt Procuratores.

Quæstio I. Quis poffit, vel non poffit conftituere Procuratorem? 394

II. Utrum Procurator poffit conftituere, feu fubftituere alium Procuratorem? ibid.

III. Quis poffit, vel non poffit conftituli Procurator. 395

IV. An Procurator non alfi certus conftituli poffit? 396

§. III.

De causis, in quibus possit intervenire Procurator.

Quæstio I. In quibus caufis poffit, vel non poffit interpofi Procurator? ibid.

II. An etiam in Caufis Criminalibus poffit intervenire Procurator. 397

III. An, & qua ratione in contrahendo matrimonio poffit intervenire Procurator? ibid.

§. IV.

De Mandato Procuratoris, ac potestate per illud concessa.

Quæstio I. Quid fit, & qualiter probetur Mandatum Procuratorium? 398

II. Utrum in Procuratore requiratur fpeciale Mandatum ibid.

III. Quam pateftatem tribuat Mandatum generale Procuratori datum. 399

IV. Quid poffit Procurator generaliter conftitutus ad omnia, etiamsi mandatum exigant fpeciale? ibid.

V. Qui fint casus illi, in quibus Procurator procedere nequit absque speciali mandato. ibid.

§. V.

De illis effectibus mandati Procuratorii.

Quæstio I. Qui fint effectus Mandati Procuratorii? 401

II. An, obliterverit Procurator, verba fententiæ condemnatoriæ concipienda fint in perfonam Procuratoris, feu Domini abfentis. ibid.

III. Utrum negligentia, vel dolus Procuratoris nocat Domino? 402

§. VI.

De cessatione, ac Revocatione officii Procuratoris.

Quæstio I. Quibus modis generatim finiatur officium Procuratoris? 403

II. Utrum Procurator fenel conftitutus, libere poffit revocari, quibusque modis ejus revocatio fiat. ibid.

III. Qua ratione officium Procuratoris finitur renuncianione, feu mutuo Principalium confenfu? 404

§. VII.

De gestis per Syndicum, seu Procuratorem, ac in integrum fuse Revocandis.

Quæstio I. Utrum gefta per falfum, feu revocatum Procuratorem fint valida. 405

II. Utrum revocatio Procuratoris habeat effectum, quoad operatum quilibetem geftorum, licet ipfi nondum fit intimata. ibid.

III. Quibus fit intimanda revocatio Procuratoris, ut habeat effectum ad inducendam nullitatem geftorum per ipfum. ibid.

TITULUS XXXIX.

De Syndico.

Non habet Quæstiones.

TITULUS XL.

De iis, quæ vi metusve causa fiunt.

§. I.

De vi, ac rebus per violentiam ablatis.

Quæstio I. Quid, & quotuplex fit Vis? 407

II. An gefta per vim valeant? ibid.

III. Quid agendum, fi cuipiam in bonis fortunæ aliquid per vim ablatum fuerit? ibid.

§. II.

De Metu, & variis ipsum concernentibus.

Quæstio I. Quid, & quotuplex fit Metus, & an caufet involuntarium. 408

II. An, & quibus metus invalidet contractus. 409

III. Utrum contractus, aliique actus ex metu gesti, atque ad cateros quoadum confectum injuste invitos procedentes, invalidentur. ibid.

IV. Quodnam remedium Juris competat metum passis? 410

§. III.

De nonnullis causis, in quibus metus non excusat, seu non excusat ipso Jure.

Quæstio I. Quando metus non excufat, feu non faciat actum reficindi per fententiam Judicis? 411

II. Utrum metus fit minus gravi metu contractum fit invalidum, & quo jure? ibid.

III. Quinam alii actus, feu contractus fint ipfo Jure irriti ob metum gravem, atque injuste incussum. 412

§. IV.

De probatione, ac duratione metus, ubi & de vetro reverentiali.

Quæstio I. Quid generatim fit fentendum de probatione Metus? 413

II. Quibus probationibus, feu conjecturis in fpecie, Metus illatus probetur. ibid.

III. De Metu reverentiali, & an fufficiat ad invalidandos contractus. 414

IV. Quamdiu metus femel illatus durare præfumatur? 416

TITULUS XLI.

De in integrum Restitutione.

§. I.

De natura, requisiti, & forma petendæ Restitutionis in integrum.

Quæstio I. Quid fit Restitutio in integrum, & quale requiratur? 417

II. Que requiruntur ad Restitutionem in integrum? ibid.

III. Qua forma Restitutio in integrum peti, ac fieri debeat? 418

§. II.

Quibus competat beneficium Restitutionis in integrum.

Quæstio I. Utrum Minoribus competat beneficium restitutionis in integrum. 419

II. Utrum beneficio restitutionis in integrum gaudeant Ecclesiæ, Claustra, aliique pia Loca, unum cum Republica, & Universitatibus? ibid.

III. An femel denegatum restitutionis beneficium, adhuc Ecclesiæ vel Minori concedi debeat. 420

IV. An Ecclesia, vel Minor, contra aliam Ecclesiam vel Minorem, poffit petere restitutionem in integrum? ibid.

V. Utrum Majorennibus quandoque competat beneficium restitutionis in integrum, & quando. 421

§. III.

De tempore petendæ Restitutionis in integrum.

Quæstio I. Utrum restitutio in integrum fit petenda intra quadriennium, ac tempus illud fit utile, vel continuum. 422

II. A quo tempore currere incipiat quadriennium, pro petenda in integrum restitutione concessum? ibid.

III. Utrum Ecclesia post quadriennium poffit aliquando petere restitutionem in integrum? ibid.

IV. An, & qualiter locum habeat Restitutio in integrum, quando Ecclesia graviter fe laefam adfeeit per lapsum temporis? 423

TITULUS XLIII.

De Arbitris.

§. I.

De natura, & diuisione Arbitrorum, sumoque differentia ab Arbitratore & Iudice.

Quæstio I. Quid sit Arbitter, & in quo differat ab Arbitratore. 431
II. Quotuplex sit genus Arbitrorum, quæque inter hoc differentia. 432
III. An, & in quibus Arbiter differat à Iudice. ibid.

§. II.

De illis, qui compromittere in Arbitros, vel arbitrari sibi possunt?

Quæstio I. Qui possint compromittere in Arbitros? 433
II. Qui possint, vel non possint esse Arbitri. 434
III. Utrùm laicus in causis spiritualibus, & Iudex respectu Ecclesiæ coram eo agitatæ, possit esse Arbiter. ibid.
IV. In quot Arbitros compromittit posit, & debeat? ib.

§. III.

De potestate Arbitrorum, cuiusque sint quibus in eo compromittit possit.

Quæstio I. Quæ sit potestas arbitrorum. 436
II. De quibus causis possit compromitti in Arbitros? ibid.
III. An præter memoratas quæstor causas deqeat aliqs in quibus neque intervenire Arbiter. 437

§. IV.

De Arbitrio, & Laudo.

Quæstio I. Quis sit effectus quæ cum compromissi in Arbitros simpliciter facti absque appositione pœnæ, & Laudi non pronunciati. ib.
II. Quis sit effectus Compromissi in Arbitros cum appositione pœnæ facti, & Laudi per hos pronunciati? ibid.
III. Intra quantum tempus committatur pœna, si non detur id, quod Arbiter dari jusserit. 438

§. V.

De remediis contra iusforme Laudum competentibus, ac effectuque particularis Arbitrorum.

Quæstio I. Utrùm contra iniquitum Laudum Arbitri aliquod Juris remedium competat? 439
II. Quibus modis finiatur Compromissum, ac potestas Arbitrorum? ib.

PROOEMIUM.

§. I.

De Natura, & Diuisione Iuris ut sic.

SUMMARIUM.

1 *Ratio ordinis.*
2 *Iuris vocabulum, unde deriuetur? an à Iustitia.*
3 *Vtrutur Iustitia, ex Iuc. Iustiliam, & Verb. Signif.*
4 *Alia Iustitiæ: & mens Vlpiani in l. 1. ff. de Iustit. & Iur. definitione.*
5 *& 6 Varia Iuris acceptiones referuntur.*
7 *Quomodo Iur. vocetur Ius Naturæ, Gentium, naturale, & Ciuile.*
8 *Lex æterna definitur sumitur, primò in sua generalitate, ac prout cedit super creaturas, tum rationales, tum irrationales.*
10 *Sed verò, omnes.*
11 *Creaturæ irrationales, in quo sensu sint capaces Legis?*
12 *Secundò capitur Lex æterna refertè ac prout respicit solas creaturas rationales.*
13 *Vt à Lege æterna deriuetur omnis alia Lex.*
14 *Nomenclatio Lex naturalis.*
17 *Lex naturalis, quæ?*
18 *Rifard accipitur Lex naturalis.*
19 *Ius positiuum.*
20 *Omnes Iuris Positiui, tum Diuinæ, tum humanæ.*
21 *Ius in Iure, Iure & Iure naturali?*
26 *& ius Iure naturali omnia sunt communia, quomodo sit intelligendum.*
28 *Bella, & prædamus Iure Iure naturali contraria; quomodo?*

Dello Studio di Padoa.

HAvendo veduto per la Fede di estrattione, ed approbatione del P. Fra Raimondo Aperti Inquisitore nel Libro intitolato *Ius Canonicum Ord. Audiuar R. P. F. Anselmi Rifardeghati Tomo primo* non v' esser cosa alcuna contra la Santa Fede Cattolica, & parimente per Attestata del Segretario scritto, niente contro Principi, e buoni costumi, concedemo Licenza ad Antonio Bortoli Stampatore che possi esser stampato, osservando gli Ordini in materia di Stampe, preferendo le folie copie alle Publiche Librarie di Venetia, e Padoa. Data 5. Giugno 1703.

Fergio Marcello Proc. Reform.
Sebastiano Foscarini Cav. Proc. Reform.

Agostino Gadaldini Segretario.

IVri, sive addiscendo, sive pertractando, *operam dantem prius nosse oportet, unde nomen Juris deriuetur; prout notatur l. 1. ff. de Iustit. & Iure.* Neque enim omnibus initia oportet illico medium apprehendere; quia in omnibus rebus illud *Iuuenis perfectum* esse, *quod ex omnibus (iis partibus constat: certum autem est, cujuscunque rei potissimum partem esse principium, l. 1. ff. de regime iur.* Quod, tanquam in nomine illius, cum sit Alpha & Omega, Principium & Finis. *Apocal. cap. 1.* & quod antiquo ad nominis etymologiam

Quæstiuo I. Unde deriuetur Juris vocabulum? Respondeo per quandam synecdoem deriuatur à *Justitia*, sui notatur *Ius jus generale dici* l. ibi, *Jus autem dicitur, quod in jusiusum est*, vel, *ut incit. 1. ff. de Iustit. & Iur.* legitur, *jus à Justitia appellatum ita: nam sicut est ars boni, & æqui*: quasi videlicet bonum vel, & æquum, quod ex jusiusum est, vel, *ut incit. 1. ff. de Iustit. & Iur.* legitur, *jus à Justitia appellatum ita: nam sicut est ars boni, & æqui*: quasi videlicet bonum vel, & æquum, quod per quædam collectas regulas ad communem utilitatem ordinatur.

3 Non obstat textus *in c. Jus* dictum *de Verb. signifc.* ubi Isidorus in *Libro Etymologiarum*, dixisse refertur: *jus dictum à justitia appellandi; hoc enim publicitur, quod facit Reipublæ*, hic per Isidorum poni etymologiam Juris, non prout Jus est generale nomen, sed prout appellatione certum, vel dicendo: *Habere jus in tali re*: ex eum Jus redit dicitur à Jure publicandi. Abbas Panormitanus *ad cit. c. jus dictum, de Verb. signif.* Et in hac acceptione Isidorus, relatus in *Omnes dist. 1.* distinguit ab illi vicem; Jus, & Fas: *nomen ergo* (inquit) *Jus dicitur, quod ab Isidorus Canon. Anacl. Reff. Tom. I.*

per ejusm alterum, Fas est, Evè licitum est, *jus non est*. Dicet. Juris vocabulum est simplicius Justo, & Justitia; simpliusque Jus, utpote objectum Justitiæ, et antiquius ipsa Justitia: ergo non Justitia à Jure, ut vult Ulpianus *cit. l. 1. ff. de Iustit. & Iur.* sed potius Justitia à Jure, *secundum* Isidorum *in Etymologiis*.

Sed nihilominus, deriuari consentiunt ut Aristoteles, *1. Ethic. c. 1.* & Calepinus, *sub voc.* quasi Jus dem fit ac ipsum Superiorius: quo dato Ulpianus *loc. cit.* tantum vulgarius locutus esse confitebitur: ideque ob nimium Justitiæ cum Lege naturali cohærentiam, ut propensius Jus à Justitia deriuari videatur. Joachim Myninger *lib. 1. Institut. tit. 1. §. Justitia*, n. 2. Vel dicas cum Alberto Bodnegeto, *Tom. 1. Tractatum, tract. de Lege, Jure, & equitate, cap. 14. n. 18.* & quibuldam aliis, Ulpianum *cit. l. 1.* Justitiam non ut habitum & virtutem, sed ut Deam considerasse (nemim Gentilitas Justitiam colebat ut Deam, Jovisque filiam fatebat) prout desiuit potest ex iubsequentibus verbis ipsius Ulpiani *loc. citat.* dum subjungit. *Quia meritò eadem Jus Sacrosanctum appellat: sicque constitutæ videtur, quod Jus ab eo deriuetur.* Qua ratione fensu catholico dici potest; Jus appellari, & deriuari à Justitia; per hanc intelligendo Justitiam Incitatam, Deum videlicet Ter Opt. Max. à quo omne Jus procedit, originatur, & deriuatur.

Quærites II. Quot modis jus accipiatur? *2. Ethic. 1.* jus plurifariè modus dicitur, ac enumerat *2. pandect. tit. 1. de Iustit. & Iur.* Primò pro ipsiusmet Legislatore, seu Conditutionibus: prout dicitur *Jus Naturale, jus Civile, jus Canonicum*, &c. Deinde pro Scriptura, in qua continentur Leges, sive Constitutionis dectepius continentur: sic dicitur *Corpus Juris Canonici*, hoc est, Liber Scripturæ continens Ipsas Constitutiones Canonicas: item *jus scriptum*, prout contra distinguitur à jure non scripto, sive consuetudinario, ut *§. Certissimi perfectiori*, eadem, *quod est gentium, & civili*. Tertiò accipitur jus pro ipsamet Scientia, seu notitia Legum, & Constitutionum, juxta illud jam allegatum: *Jus est ars boni, & æqui*; hoc est, scientia dilinani, quid bonum sit & æquum. Et hæc proprio nomine appellatur *jurisprudentia*, ut habetur *§. Jurisprudentia tit. de Iustit. & Jure* ibi: *jurisprudentia est divinarum atque humanarum rerum notitia, justi atque injusti Scientia.* Quarto dicitur, *ars* pro ipsa materia, sive obiecto legum, doctrinam genus humanum, *ut honestè vivant, alterum non lædat, jus suum cuique tribuat*, ut notatur in prælimine Decretalium Gregorii Papæ IX. Quinto jus accipitur pro facultate, aliquid legitimè, & licitè agendi, sic dicitur quis *jure fur ait*: Item illud, *Nullus nihil ex dolo facere, qui jure fur uitur, l. nullus ff. de Reg. jur.* Item, *Nemo potest plus juris transferre in alium quàm ipse competere dignoscitur, juxta Reg. 79. juris in 6. Item, quod jus sibi fuoit remuntat, non potest petere ad illud redire*, dicitur *c. Cum inter B. de Elect.* & alibi Sexto *eodem* jus pro eo, quod cuique debetur debitum jus est, debito fitiliè, & propriè dicto; ac quod quisque recuperandum, & cuiuem quisque quæ adstringitur, & jus taliter accipitur, ut ex quibus Justitiæ propriè dictæ, quæ communiter cum Ulpiano

l. *Justitia*, *ff. de just. & jur.* definitur, dicendo, *Justitia est constans, & perpetua voluntas, jus suum cuique tribuens*, sive, ut alii legunt, *tribuendi*.

6 Sunt & aliæ adhuc Juris acceptiones: quandoque enim illud sumitur pro æquo, & justo, juxta allegatum *can. Jus generale, dist.* 1. ibi, *Jus est dictum, quia justum est*. Quandoque pro sententia judiciali: sic Judex pro Tribunali sedens, & sententiam proferens, censetur *Jus dicere*, juxta *l. Jus pluribus, ff. de Just. & jure*. Item alia significatione Jus dicitur locus, in quo jus redditur, appellatione collata ab eo, quod fit, in id, ubi fit; prout notatur *cit. l. Jus pluribus*. Nonnunquam etiam Jus accipitur pro necessitudine (id est, Jure sanguinis, juxta illud Job, *cap. 6. Necessarii quoque mei recesserunt à me*,) veluti est Jus cognationis, & affinitatis, *l. ult. ff. eod.*

7 Resp. II. Quantùm ad propositum attinet, Jus potissimùm accipitur pro legibus, atque ipsa legum scientia: quamvis adhuc strictiùs loquendo, inter hæc sit nonnulla differentia. Siquidem ut *can. Jus generale, dist.* 1. dicitur, *Jus generale nomen est, Lex autem Juris est species*: sub uno enim Jure, Divino vel humano, Canonico vel civili, leges plurimæ continentur.

8 Quæritur III. Quomodo Jus pro legibus acceptum dividatur, & quid sit Lex æterna? Resp. I. Jus taliter acceptum prima sui divisione rectè dividitur in Jus æternum, naturale, ac positivum. Ita D. Th. 1.2. *q.* 91. *art.* 1. *& seqq.* Emman. Gonz. Tellez *in Apparatu Juris Canonici, n.* 2. Suar. *lib. 2. de legib. c. 2. ac seqq.* Mastr. *disp. 2. Theol. Moral. n. 23. & seqq.* & alii, præsertim Theologi: nam Juristæ de Jure, seu Lege æterna (quam Scot. *in 1. sent. dist. 3. q. 2. §. Ad quæst.* appellat *Regulas æternas*) vix, aut parùm curaverunt; haud obstante, quod hæc sit radix, atque origo omnium aliarum legum, & ipsa sit talis per essentiam, cæteræ omnes verò tales solùm per participationem illius. De qua D. August. *lib. 1. de lib. arbit. c. 6.* ait, quod Lex æterna sit summa ratio, cui semper obtemperandum est.

9 Resp. II. Lex æterna dupliciter potest accipi. Primò in sua generalitate, ac prout cadit super omnes creaturas tam rationales, quàm irrationales. Qua ratione Doctor Angelicus 1.2. *q.* 93. *art.* 1. ipsam accipit, dum ait: *Lex æterna nihil aliud est, quàm ratio Divinæ Sapientiæ secundùm quod est directiva omnium actuum, & motionum creaturarum in suos fines*. Sicut enim in quolibet artifice præexistit ratio eorum quæ fiunt per artem: ita & in quolibet Gubernante oportet, quod præexistat ratio ordinis eorum, quæ agenda sunt per eos, qui suæ gubernationi subduntur. Cùm igitur Deus sit Gubernator sapientissimus omnium actuum, & motionum, quæ in singulis creaturis inveniuntur, necesse est, quòd in Deo ab æterno præexistat ratio directionis, sive ordinis illius, juxta quem in tempore creaturas dirigere decrevit; & talis rectè *Lex æterna* appellatur. *Lex* quidem, quia ipsa est ratio gubernationis rerum, in Deo ut in principe universitatis existens. *Æterna* verò, quia ab æterno jam existebat in mente Divina: nihil enim de novo cognoscit, aut vult Deus in tempore, quasi nova ei succedat cogitatio, & volitio: hoc enim repugnat infinitæ Sapientiæ, atque Immutabilitati Dei, apud quem *non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio*, uti liquet *ex Canonicâ. Jac. c. 1.*

10 Resp. III. Lex æterna in hac generalitate cadit super omnes res creatas, sive rationales, sive irrationales; sed diverso modo. Prior pars liquet ex S. Aug. *lib. 19. de Civit. Dei, c. 12.* dicente: *Nihil omnino legibus summi Creatoris subtrahitur, à quo pax Universitatis administratur*. Accedit ratio: quia per Legem æternam taliter acceptam intelligitur perpetua Dei ratio, existens in mente Divina, qua gubernantur omnia; juxta illud Boetii *lib. 3. de Consideratione*, exclamantis: *O qui perpetua mundum ratione gubernas!* Altera pars ex eo liquet: quia hæc ipsa Divina ratio, atque voluntas, constituit veluti generales regulas, secundùm quas debent omnes res moveri, & operari: hinc ipsa, omnium rerum naturis sese attemperando, contulit quidem agentibus naturalibus modum agendi naturalem, ac necessarium, ipsorum naturis congruentem, & accommodatum; agentibus verò liberis concessit modum agendi liberum. Ex quo clarè patet, diverso modo sub Lege æterna cadere creaturas rationales, & irrationales.

11 Dices. Creaturæ irrationales, hoc ipso, quòd sint irrationales, non videntur esse capaces legis; ergo nequeunt cadere sub Lege æterna. Resp. Imprimis opponendo illud *Prov. c. 8. Et legem ponebat aquis, ne transirent fines suos*. Item *Ps. 77. Et mandavit nubibus desuper*. Item *Ps.* 148. ubi generaliter de omnibus creaturis pronunciatur: *Præceptum posuit, & non præteribit*, cum similibus. Resp. ulteriùs, quamvis creaturæ irrationales non sint capaces legis, eo modo, quo creaturæ irrationales: ita videlicet, ut illis correspondeat propriè dicta obedientia; adhuc tamen ipsæ suo modo sunt capaces legis, quatenus nimirum subsunt imperio Divinæ voluntatis, & ab hac gubernari valent. Si enim voluntas humana exterioribus membris corporis, licèt secundùm se non habentibus rationem, potest imperare, eisque suo imperio certam legem, necessitatemque operandi imponere: quantò magis Divina voluntas imperat creaturis etiam irrationalibus, eisque certas leges, ac necessitatem operandi imponit conformiter naturis suis? Ex eo tamen, quod creaturæ illæ sint irrationales, sequitur, quòd naturali quadam necessitate Divinæ Legi obtemperent; quæ est solùm obedientia latè, & metaphoricè dicta: non autem id præstent ex propriè dicta obedientia, qualem exercent creaturæ rationales Legibus Divinis obtemperantes.

Secundo modo Lex æterna (sive Jus æternum) accipitur non in tanta sua generalitate, sed restrictè duntaxat, ac quatenus respicit solas creaturas rationales. Et sub hac ratione potissimùm Lex æterna impræsentiarum consideratur, utpotè cùm de ipsa sermo sit, quatenus est radix, & origo aliarum legum. Et *Lex æterna* taliter accepta aliud non est, quàm actus Divinæ mentis, quo Deus concipit, atque judicat, quasdam regulas practicas necessarias, & æternæ veritatis, esse à creatura rationali observandas, cum voluntate ipsam obligandi. Cujusmodi regulæ practicæ necessariæ, atque æternæ veritatis ([illegible]) penitus immutabiles, & ex se ipsis formaliter, atque intrinsecè tales [illegible] videlicet, Deum esse colendum, parentes [illegible] Superioribus obediendum, non mentiendum, nemini injuriam faciendam, ac hujusmodi, quæ ex se ac sua natura sunt tales, sicque naturaliter cognitæ. Et Lex æterna hoc modo accepta, non solùm dicitur æterna ex eo, quòd existit ab æterno in mente Divina, sed præsertim ex eo, quia est de regulis practicis, necessariæ & æternæ veritatis, seu invariabilibus, Barthol. Mastrius *disp. 2. Theol. Moral. n. 26. & seqq.* cum aliis. 12

13 Resp. IV. A Lege æterna, tanquam à prima radice, atque origine, derivantur omnes aliæ Leges. Ita communis; & patet ex illo *Prov. c. 8. Per me reges regnant, & legum conditores justa decernunt*. Unde D. August. *lib. 1. de lib. arb. c. 6.* inquit: *Nihil est in temporali lege justum, quod ex Lege æterna non derivetur*. Et lib. de vera, & falsa Religione, cap. 31. *Conditor legum temporalium, si vir bonus est & sapiens, illam ipsam consulit*. Accedit ratio: quia Lex æterna est regula, & ratio gubernandi existens in summo Deo, qui est omnium Gubernatorum primus, ac supremus; ergo omnes leges, in quantùm sunt rationabiles, & justæ, ab hac prima regula derivari debent.

14 Idem ostenditur Inductione, discurrendo de singulis Legibus. Imprimis enim Lex naturalis in nobis est quædam impressio, atque irradiatio Divini luminis, & participatio illius æternæ Legis, quæ in mente Divina præminet, ostendens nobis, ea esse facienda, quæ recta sunt ac justa; & econtrà fugienda ea, quæ à justitia, & rectitudine deflectunt. Siquidem judicium illud Intellectus Divini, qui (ut Scot. *quodlib. 18. litt. C.* loquitur) *est mensura totius naturæ*, & conformiter naturis singulorum judicat, sicque cognoscit, hanc v. g. propositionem, *Deus est amandus, mendacium est fugiendum*, ex se atque ipsa natura terminorum esse veram, ac proinde amorem Dei esse bonum & honestum, mendacium verò malum atque inhonestum: Istud, inquam, judicium, ut se tenet ex parte Dei, sive intellectus Divini, dicitur *Lex æterna*: prout verò à natura nobis congenitum, ipsoque naturali lumine dictatum inexistit, *Lex naturalis* appellatur. Deinde quòd Leges positivæ deriventur à Lege æterna, paulò inferius *sub n. 18.* ostendetur. Occasione quarum

15 Quæritur IV. Quid sit Jus naturale, ac positivum? Resp. I. *Jus naturale* (quod alio nomine *Lex naturalis* nuncupatur) illud est; quod non ex alicujus Legislatoris voluntate constitutum fuit (prout accidit in Jure positivo) sed nobis congenitum est cum ipsa natura, & ab hac profluit, dictans homini prima quædam præcepta, & regulas honestatis: ut Deum esse colendum, parentibus obe-

obediendum, nemini injuriam faciendam, juxta illud lumine naturali notum, *quod tibi non vis fieri alteri ne feceris*, ac hujusmodi. Et talem Legem naturalem, sive Jus naturale dari in hominibus, de fide est; atque desumitur ex illo *Psal.* 4. ubi, cùm Propheta introduxisset quosdam interrogantes, & dicentes: *Quis ostendit nobis bona*, ut videlicet ea sequamur? Respondet ipsis divino afflatus Spiritu: *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine*: Quasi diceret: Non est opus alio Doctore; quilibet enim habet impressum lumen à Dei vultu, sive à Deo profectum, quo bonum à malo secernat. Hoc ipsum, & adhuc clariùs, habetur *ad Rom. cap. 2.* ibi: *Gentes, quæ legem non habent* (id est, scriptam) *naturaliter ea quæ legis sunt, faciunt: ejusmodi legem non habentes ipsi sibi sunt Lex: qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis testimonium reddente illis conscientia ipsorum*. Concordat illud *can. Jus naturale, dist.* 1. ubi dicitur: *Jus naturale est commune omnium Nationum eò quòd ubique Jure naturæ non constitutione aliqua habetur*.

16 Sciendum tamen, quòd Jus naturale bifariè accipiatur. Primò in largissima significatione, ac prout à causa efficiente definitur, & brutis quoque animantibus convenit. Qua ratione id ab Hostiensi *in Proœmio summæ, §. Sed & alia*, & Archidiacono *can. jus autem naturale, n. 1. dist. 2.* appellatur *Lex naturalis communis*, eò quòd Jus naturale taliter acceptum brutis etiam commune sit. Hoc modo accipitur illud in Jure Civili, *l. 1. §. jus naturale, ff. de just. & jure*, ubi dicitur: *jus naturale est quod natura omnia animalia docuit: nam jus istud non humani generis proprium, sed omnium animalium quæ terra marique nascuntur, avium quoque commune est. Hinc descendit maris atque fœminæ conjunctio, quam nos matrimonium appellamus: hinc liberorum procreatio, hinc educatio: videmus etenim cætera quoque animalia feras etiam istius juris peritia censeri*. Secundo Jus naturale accipitur pro eo, quod verè ac propriè est tale, ac hominibus tantum, non autem brutis convenit, atque in ipsa naturali ratione, qua à cæteris animantibus differimus, conquiescit; & alio nomine dicitur *Lex naturalis rationalis*, de qua procedunt dicta *num. præc.* In brutis etenim, cùm nulla sit ratio, sic etiam propriè Jus aliquod esse non potest; quamvis dentur in ipsis affectus, & inclinationes quædam naturales, quæ hominibus etiam sunt communes, atque à natura enascuntur. Mynsinger *lib. 1. instit. §. jus naturale, n. 2. ac seqq. tit. de jure nat. gent. & civili*, ac alii.

17 Resp. II. Jus positivum dicitur illud, quod ex libera Dei, vel hominis voluntate pendet. Et dicitur *positivum*: quia à superiore, non ex quadam necessitate, atque intrinseca exigentia objecti, sed liberè & contingenter ponitur. Hinc Jus merè positivum illa duntaxat præcipit, vel prohibet, quæ à Jure naturali nondum præcipiebantur, vel prohibebantur. Dicitur notanter, *jus merè positivum*: quia nihil impedit, quò minùs illud, quod jure naturali jam est præceptum, vel prohibitum, per novam Legem in tempore latam etiam præcipiatur, vel prohibeatur jure positivo, Divino, aut humano, sic etiam honor parentum præcipitur, furtum autem & perjurium prohibetur Lege positiva, haud obstante, quòd jam sint præcepta, vel prohibita ex ipsa Lege naturali. Verùm hujusmodi Leges non sunt merè positivæ.

18 Cæterùm, quòd Leges positivæ tam Divinæ, quàm humanæ deriventur à Lege æterna, veluti à prima radice atque origine, ut dictum *n.* 13. vel ex eo liquet: quia ex hac v. g. regula Legis æternæ, *Deus est colendus, Deo est obediendum*, deducuntur omnes illæ Leges, & cæremoniæ sacræ à Deo diversis legibus tum in veteri, tum in novo Testamento hominibus injunctæ, atque præscriptæ circa Fidem, Sacrificia, Sacramenta, aliaque ad cultum Divinum pertinentia. Deinde ex illa regula Legis æternæ, *Injuriam nemini feceris*, derivantur quamplures Leges humanæ, quæ ad justitiam, & rectitudinem humanæ conversationis, bonamque Reipublicæ gubernationem spectant. Tandem uno verbo, ex illa regula Legis æternæ, *Obediendum est Superioribus legitimè præcipientibus*, derivantur, vimque suam obligandi originaliter deducunt omnes Leges positivæ.

19 Porrò jus positivum multipliciter differt à jure naturali. Siquidem hoc est invariabile, illud autem variabile. Illud descendit ex libera voluntate Legislatoris, juxta diversam temporum, locorum, personarum, aliarumve circumstantiarum exigentiam, pro communi utilitate diversas, & speciales leges statuentis, *can. sciendum, & seqq. dist.* 29. Non item jus naturale, utpote quod ex intrinseca ratione, atque exigentia objecti provenit. Ulteriùs, quæ jure naturali sunt prohibita, ideò sunt prohibita, quia ex se mala: quæ autem jure positivo prohibentur, ideò sunt mala, quia prohibita. Sic enim comestio pomi vetiti, in paradiso ideò fuit mala, & peccaminosa, quia prohibita à Deo: ac defactò comestio carnium tempore jejunii ideò est mala, quia prohibita à S. Matre Ecclesia.

20 Dices: Jure naturali omnia sunt communia omnibus, *arg. can. quo Jure, dist. 8.* juncto *can. dilectissimis, 12. q. 1.* ubi Clemens Papa sic loquitur: *Communis usus omnium, quæ sunt in hoc mundo omnibus esse debuit*: & tamen post lapsum generis humani; istud est revocatum, atque introducta bonorum divisio; ergo etiam jus naturale potest mutari. Resp. dist. ant. jure naturali permissivo omnia sunt communia, conced. Præceptivo, neg. ant. & eodem modo dist. conseq. Nam data doctrina de invariabilitate juris naturalis, loquitur de jure naturali præceptivo, quo positivè aliquid per lumen naturale præcipitur, aut prohibetur: non autem de permissivo tantùm, quo pro statu Innocentiæ, & ante factam bonorum divisionem, cuilibet homini id, quod primò sibi occurrisset conveniens, permissum erat occupare ad usum suum necessarium. Per hoc quippe nentiquam præcipiebatur in perpetuum [illegible] rerum communitatem; neque [illegible], imposterum inter homines introducere rerum, bonorumque divisionem, præsertim novis emergentibus de causis alioquin jus illud non fuisset duntaxat permissivum, sed etiam præceptivum.

21 Alii sub aliis terminis, & quidem expeditiùs, ad præfatam instantiam respondent, dist. ant. jure naturali omnia sunt omnibus communia positivè, quasi hoc jure fuerit præcepta rerum communitas, & oppositum prohibitum, neg. Sunt omnia omnibus communia negativè solùm, quatenus isto jure nulla est facta divisio rerum, neque de tali quidpiam statutum, conced. ant. Sed neg. conseq. Siquidem hoc non obstante, postmodùm pro statu naturæ corruptæ ob novas causas emergentes, constitui potuit, atque defactò constituta fuit rerum divisio: idque rationabiliter, quia post lapsum primorum Parentum, & depravatam naturam generis humani, communitas omnium rerum fuisset contra pacificam conversationem hominum, cum mali, & cupidi occuparent ultra ea, quæ sibi essent necessaria, & hoc etiam inferendo violentiam aliis magis probis, aut minùs fortibus, qui vellent secum eisdem rebus participare, atque uti ad necessitatem, Scotus *4. dist. 15. q. 2. §. Secundo conclusio*, Mastrius *disp. 2. Theolog. Moral. n. 46.*

22 Urgebis. Bella, captivitates, & servitutes, jure Gentium sunt introductæ, & de se licitæ: atqui hæ sunt contra Jus naturale, *§. Jus autem Gentium, inst. de jur. nat. gent. civil.* ubi dicitur: *Bella etenim sunt orta, & captivitates secutæ, & servitutes, quæ sunt Juri naturali contrariæ*; ergo Resp. conformiter dictis, talia esse Juri naturali contraria, non positivè, quasi isto jure fuissent prohibita: sed duntaxat negativè, quatenus jure naturali, quo omnes homines ab initio liberi nascebantur, nondum introducta fuerunt, sed posteà primùm; sic exigentibus rerum necessitatibus ad compescendos malos, injuriasque propulsandas, & propria jura tuenda, communi populorum consensu atque usu inventa sunt. Accedit, quod libertas homini quidem naturaliter conveniat, nisi subsit culpa, vel justa causa: secùs tamen est, ubi talis culpa vel causa intervenit. Nam sicut quis ob culpam, aut in bello justo, licitè potest vita privari, & una cum tota sua posteritate extingui, ita etiam, & quidem à fortiori, potest privari libertate, & una cùm posteris suis in servitutem redigi.

§. II.

De Divisione Juris Positivi, ac de Jure Gentium.

SUMMARIUM.

23 *Qua ratione dividatur Jus positivum?*
Jus positivum Divinum, & humanum, quid? ibid.

24 *Divinum subdividitur in Legem veterem, & novam seu Evangelicam.*
25 *In Lege Evangelica quæ præcepta immediatè obligent ex Jure Divino?*
26 *Non omnia præcepta quæ condiderunt Apostoli sunt Juris Divini.*
27 *Declaratur hoc in præcepto abstinendi à sanguine, & suffocato,* Act. 15.
28 *Jus positivum humanum subdividitur in jus Gentium, Civile, & Ecclesiasticum.*
29 *Homo potest quadrupliciter considerari, sicque utitur diverso jure.*
30 *Jus gentium, quid?*
31 *Est duplex, primarium.*
32 *Et secundarium, seu propriè dictum.*
33 *Varia Juris gentium secundarii exempla.*
34 *Jus gentium non constituit distinctam speciem inter Jus naturale, & positivum humanum.*
Solvitur instantia ex c. Jus autem, *dist.* 1.
Jus gentium propriè dictum, qua ratione differat à Civili, ibid.

23 Quæritur I. Qua ratione dividatur Jus positivum? Resp. I. Præcipua, & primaria hujus divisio, desumpta ex diversitate causæ efficientis, est in Jus positivum Divinum, & humanum. Et quidem *Jus positivum Divinum* est, quod immediatè à supremo Legislatore Deo Ter. Opt. Max. in tempore latum, & hominibus positum fuit. E contra *Jus positivum humanum* dicitur, quod immediatè fertur ab hominibus: sive, quod proximè ab auctoritate humana procedit.

24 Resp. II. Jus positivum Divinum subdividitur [illegible] *Legem veterem*, quam pro tempore antiqui Testamenti Deus ipse condidit de multis disponendo, quæ ad Jus naturale non spectant: ut lex Circumcisionis, lex Agni Paschalis, diversi Ritus Sacrificiorum, plurimaque alia circa cæremonialia, & judicialia veteris Testamenti. Et in *Legem novam*, sive *Evangelicam*, quam Christus Dominus verus Deus, & Homo instituit, atque in novo Testamento observari mandavit: ut Lex lata pro universo Mundo de recipiendo Baptismo, juxta illud Matth. *cap. ult. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Item præceptum de receptione Sacramenti Pœnitentiæ post lapsum baptizati in peccatum mortale, nec non de receptione Sacramenti Eucharistiæ aliquoties per vitæ decursum, ac de indissolubilitate Matrimonii, & hujusmodi.

25 Ubi generaliter est notandum cum Doctore Angelico, 1. 2. *q.* 108. *art.* 1. & 2. Stoto *in* 3. *dist.* 40. §. *In lege autem nova*, Gonzalez *in Proœmio juris Canonici, num.* 27. & 28. Fagnano *c. cùm esses, num.* 119. *de Testament.* & aliis, quòd in Lege Evangelica præter Præcepta moralia, quæ sunt Juris naturalis, sicque invariabilia, nullum exstet præceptum immediatè obligans Jure Divino, nisi circa Sacramenta novæ Legis, utpote ab ipsomet Christo Domino instituta, & circa præcepta Fidei, cujus quædam Mysteria per Legem Evangelicam magis explicata fuerunt: prout patet de præcepto credendi in Sanctissimam Trinitatem, Incarnationem Verbi Divini, Passionem Christi Domini, ejusque gloriosam Resurrectionem, atque in cœlum Ascensionem, &c.

26 Nec obstat, quòd nonnulla alia præcepta tum ex S. Scriptura, tum ex traditione Apostolica habeantur: ut illud de Bigamis non ordinandis, 1. *Timoth.* 3. de abstinentia à sanguine, & suffocato, indicta ab Apostolis in primo Concilio Hierosolymitano, *Actor. cap.* 15. de Jejunio quadragesimali, ac hujusmodi. Resp. enim non omnia præcepta illa, quæ condiderunt Apostoli esse Juris Divini, sed illa duntaxat, quæ veluti ex ore Christi accepta Fidelibus tradiderunt, atque promulgaverunt: alia verò, quæ Apostoli tanquam Pastores, & Rectores Ecclesiæ statuerunt, ad Jus humanum Ecclesiasticum spectant; ut fit in enumeratis exemplis, ac nonnullis aliis.

27 Et hoc specialiter patet de memorato præcepto abstinendi à sanguine, & suffocato. *Act.* 15. quod Apostoli Gentibus ad Christum conversis de novo imposuerunt: non quidem ad observandum cæremonias veteris Legis (harum enim obligatio jam cessaverat, prout ibidem SS. Apostoli ex instinctu Spiritus sancti definierant) sed vitandi scandali causa; hoc est, ut faciliùs Judæi, ac Gentiles ad Fidem conversi, coalescerent in unum, & non propter esum sanguinis, vel suffocati, quem Judæi ex antiqua consuetudine plurimùm abominabantur, ipsi Judæi à Gentilibus simul habitantibus sese abalienarent: qua causa sublata, & Judæorum atque Gentilium animis sensim jam in unum coalescentibus, atque coadunatis, etiam Lex illa fuit abrogata, & totius Ecclesiæ Occidentalis consensu, atque consuetudine laudabiliter antiquata. Unde D. August. *lib.* 32. *contra Faustum, c.* 3. inquit *Quis jam hoc Christianus observet, ut turdos & minutiores aviculas non attingat, nisi quarum sanguis effusus est? Aut leporem non edat si manu à cervice percussus nullo cruento vulnere occisus est?* Cùm igitur contra Legem Divinam nulla valeat consuetedo, *c. ult. de consuet.* simulque *lex superioris per inferiorem tolli non possit*, ut dicitur *Clem. Ne Romani, de Elect.* manifestè sequitur, memoratam legem de abstinentia à sanguine, & suffocato, in primitiva Ecclesia ab Apostolis positam, fuisse merè humanam Ecclesiasticam, haud obstante, quòd fuerit inserta S. Scripturæ. Fuit enim lata ab Apostolis solùm ut Pastoribus, & Rectoribus Ecclesiæ, ex assistantia tamen Spiritus sancti, id ordinantibus pro communi bono nascentis Ecclesiæ: non autem, veluti immediatè accepta ex ore Christi Domini.

Resp. III. Jus positivum humanum rectè subdividitur in Jus Gentium, Civile, & Ecclesiasticum. Ita communis. Siquidem Jus gentium communi omnium, aut ferè omnium populorum usu, & consuetudine fuit con[illegible], ut proximè fusiùs dicetur; ergo hoc ipso rectè [illegible] positivum humanum. Deinde, quòd 28
Jus Civile, atque [illegible] sint species Juris positivi humani, in confesso est [illegible]; cùm quodlibet eorum sit constitutum ex potestate legislativa humana Civili videlicet, aut Ecclesiastica; quamvis alterum membrum, sive Jus Ecclesiasticum, gentiles Philosophi non agnoverint, idque defectu veræ Fidei, ratione cujus finem supernaturalem, & spiritualem potestatem à Deo Ecclesiæ concessam non intellexerunt.

Accedit alia ratio datæ divisionis Juris. Etenim homo potest quadrupliciter considerari, videlicet in genere ut animal, in specie ut homo, item ut subditus Romano Imperio, & tandem ut Christianus, sive subjectus sanctæ Matri Ecclesiæ. Si homo spectetur primo modo, nempe ut animal, utitur is Jure naturali, saltem largè accepto, si consideretur secundo modo, videlicet ut homo utitur Jure gentium, tum primario tum secundario: si tertio modo, nimirum ut subditus Romano Imperio, ejusque civis, utitur Jure Civili, quod simpliciter prolatum intelligitur de Romano: si tandem homo consideretur quarto modo, nempe ut Christianus, & subjectus Ecclesiæ, utitur Jure Canonico, sive Ecclesiastico. Potest is etiam spectari quinto modo, scilicet ut Civis Monacensis, Bononiensis, & tunc utitur Legibus municipalibus talis determinati loci, v. g. statutis Monacensibus, Bononiensibus. Lancellotus *in princ. lib.* 1. *Instit. in Glossa*, ℣. *Est igitur*, Gonzalez *in Proœmio n.* 30. Verùm, ut proximè data Juris divisio meliùs intelligatur, expedit de singulis ejus membris singulatim agere. Hinc 29

Quæritur II. Quid sit Jus gentium, & an differat à Jure naturali? Resp. I. *Jus gentium* dicitur illud, quo omnes gentes, vel fermè omnes, utuntur. Ita habetur *l.* 1. §. *Jus gentium, ff. de just. & jur.* juncta *l. Omnes, ff. eod.* ubi dicitur: *Quod naturalis ratio inter omnes homines constituit, id apud omnes peræquè custoditur vocaturque Jus gentium, quasi quo jure omnes homines utuntur*, Concordat D. Thomas 1. 2. *q.* 57. *art.* 3. & sequuntur Doctores communiter. 30

Notandum tamen, quòd Jus gentium per juris interpretes passim duplex assignetur, primarium videlicet, & secundarium, *Jus gentium primarium* (quod & *antiquum Jus gentium* appellatur *l.* 1. *ff. de acquirend. rer. dominio:* item *Jus Divinum*, eò quòd Divina quadam providentia constitutum, nobisque à Deo inditum fuerit, §. *Sed naturalia, instit. de Jure nat. gent. & civil.*) coincidit cum Jure naturali propriè dicto, ac prout istud solis hominibus convenit: estque illud, quod naturalis ratio inter omnes Gentes constituit, quodque mentibus hominum à Deo naturaliter inditum est, & ab omnibus populis 31

pulis custoditur, §. *jus autem, instit. de jure nat. gent. & civil.* juncto, §. *Singulorum, instit. de rerum divis.* cum concordantiis. Et in hac acceptione *l.* 1. §. *jus gentium, ff. de just. & jure*, ad Jus gentium revocatur *Religio erga Deum, Ut parentibus, & patriæ pareamus:* patet siquidem, talia jam præcipi per Jus naturale proprie dictum, ac prout solis hominibus convenit, non autem brutis. Insuper *l.* 2. *ff. eod.* ad Jus gentium taliter acceptum reducitur, *ut vim atque injuriam propulsemus:* item, quòd *hominem homini insidiari, nefas sit, cùm inter nos cognationem quandam natura constituerit.*

32 *Jus gentium secundarium* (quod & *jus gentium propriè dictum*, item *jus gentium humanum* appellant; idque ad differentiam prioris) dicitur illud, quod ex naturali quidem ratione proficiscitur, non tamen simpliciter ex solo rationi instinctu nobis est inditum, sed necessitate humani convictus sic exigente, mediante discursu aliquo practico inter omnes, vel ferme omnes gentes, ipso usu, atque moribus constitutum fuit; idque vel per modum legis præceptivæ, aut prohibitivæ, sive per modum potestatis permissivæ quidpiam agendi, quod consuetudinem omnium, vel pene omnium Gentium præcipitur, prohibetur, aut conceditur tanquam necessarium, vel utile hominibus, communem inter se societatem foventibus. Homo siquidem, cùm sibi ipsi non sufficiat, sed præ omnibus aliis animalibus per totam vitam suam indigeat ope proximorum, naturaliter est animal sociale: ac proinde nonnulla ad conservandam, vel redintegrandam hanc communem inter se societatem necessaria, aut utilia, omnes propemodùm gentes mutuo consensu [illegible] soque usu constituerunt, [illegible] spectare dign[illegible]

33 Exempl[illegible] gentium secundarii, seu proprie dicti, referuntur *in can. jus gentium, dist.* 1. illis verbis: *jus gentium est sedium occupatio, ædificatio, munitio, bella, captivitates, servitutes, postliminia, fœdera, paces, induciæ, Legatorum non violandorum religio, conjugia inter alienigenas prohibita: hoc inde jus gentium appellatur, quia eo jure omnes fere gentes utuntur.* Concordat textus *l. Manumissiones, & l. Ex hoc, ff. de just. & jure*, ubi etiam manumissiones, discretio gentium, dominiorum distinctio, ac hujusmodi, ad Jus gentium reducuntur. Talia siquidem non illicò Jure naturali sunt nota, nobisque à natura congenita; sed ex principiis practicis Jure naturali cognitis, veluti conclusiones ex illis præmissis, per discursum practicum deducuntur esse vel necessaria, vel utilia, ad conservandam inter omnes gentes, ac homines communem vitæ societatem. Mynsinger *loc. cit. n.* 8. *& seqq.* Pirhing *in Proœmio nu.* 10. Vallensis §. 4. *Proœmii nu.* 5. & alii.

34 Resp. II. Jus gentium partim refertur ad Jus naturale, partim ad Jus positivum humanum; per se autem speciem distinctam non facit. Ita Archidiaconus *in can. jus autem naturale disp.* 1. *n.* 2. Mynsinger *cit.* §. *jus naturale nu.* 14. & alii; ac sequitur ex dictis. Siquidem Jus gentium primarium pertinet ad Jus naturale; cùm illud naturalis ratio inter omnes homines constituerit, adeoque apud omnes populos peræque custodiatur. At verò Jus gentium secundarium refertur ad Jus positivum humanum: tum quia, quæ ad illud pertinent, non illicò secundùm se sunt nota, nobisque indita, & congenita à natura, sed per discursum practicum derivantur primùm ex Jure naturali, sicut conclusiones ex principiis suis. Tum quia hujusmodi Jus gentium secundarium communi usu, atque moribus omnium, aut ferme omnium populorum constitutum est, unde & *jus humanum* appellatur à Livio *lib.* 5. *de Urbe condita*, ut quod plurima hominum pars ubique receperit: ac proinde merito ad Jus positivum humanum reducitur, juxta dicta *n.* 28. ubi idcircò Jus gentium inter membra divisionis Juris positivi humani reponitur, quod de Jure gentium secundario dictum intelligatur.

35 Dices. In *can. jus autem, dist* 1. Jus ut sic immediate dividitur in naturale, civile, ac gentium, ibi: *Jus autem aut naturale est, aut civile, aut gentium;* ergo Jus gentium est species distincta à cæteris. Resp. Ly *Gentium* hic supponere pro Jure gentium secundario, de quo certum est, quod distinguatur tum à Jure naturali, utpote à quo derivatur; tùm à Jure civili, utpote quod non omnibus populis commune est, sed à quolibet populo, vel civitate, ob speciales causas sibi proprium constituitur, *c. jus civile dist.* 1. Insuper Jus gentium differt à civili ratione diversi modi, quo utrumque derivatur à Jure naturali: nam ad Jus gentium secundarium pertinent ea, quæ derivantur à Jure naturali velut conclusiones practicæ ex suis principiis: econtrà ad Jus civile spectant particulares illæ determinationes, quæ conformiter Juri naturali, secundùm diversam locorum, temporum, aliarumque circumstantiarum exigentiam, ab unaquaque civitate, regno, vel provincia, fiunt ad propriam suorum subditorum utilitatem, sive commodum. Ex his tamen non sequitur, neque in allegato textu habetur, quod Jus gentium per se sit species distincta à Jure positivo humano; quinimò illud continetur sub isto, velut inferius sub suo superiore. Hinc conformiter dictis disting. conseq. Ergo Jus gentium (loquendo de secundario) est species distincta à Jure naturali, & civili; conced. Est species distincta etiam à Jure positivo humano ut sic, neg. conseq.

§. III.

De Jure Canonico, ejusque excellentia, & divisione.

SUMMARIUM.

3[illegible] *Quid* [illegible]
37 *Canon, quid?*
38 *Jus Canonicum, dicitur etiam Ecclesiasticum.*
39 & 40 *Et jus Divinum. Cur?*
41 *Finis juris Canonici, qualis? Et nu. seq.*
42 *Magna excellentia juris Canonici super jus civile. Et num.* 191.
43 *Non tamen est excellentia SS. Theologia.*
44 & 45 *In promotione ad Dignitates Ecclesiasticas, an Theologus sit præferendus Canonistæ?*
46 *Sententia S. Joannis Capistrani circa hoc.*
47 *Jus Canonicum dividitur in scriptum, & non scriptum.*
48 *In commune, & speciale.*
49 *In redactum in Corpus Juris Canonici, & extra illud vagans.*
50 *Jus Canonicum scriptum, ex quibus fuerit desumptum?*

Quæritur I. Quid sit Jus Canonicum? Resp. *Jus Canonicum* est Jus positivum, ex sacris Canonibus (hoc est, Regulis Ecclesiasticis) collectum, & ad recte vivendum, æternamque salutem consequendam, & Justitiam in populo christiano conservandam constitutum. Ita in re communis. Nam, ut *in Proœmio Decretalium* Pontifex attestatur, ideò *Lex proditur* (sive aperitur, ac de novo promulgatur) *ut appetitus noxius sub juris regula limitetur, per quam genus humanum, ut honeste vivat, alterum non lædat, jus suum unicuique tribuat, informatur.* 36

Dicitur imprimis, *Jus positivum*, utpote authoritate humana, sive potestate Ecclesiastica, B. Petro, ejusque legitimis Successoribus Romanis Pontificibus, divinitus concessa constitutum. Et additur, *ex sacris Canonibus, &c.* Siquidem Jus Canonicum, juxta nominis etymon, derivatur à græco verbo *Canon.* quod juxta Isidorum *l.* 6. *Etymolog. cap.* 16 latine *Regula* dicitur: Regula verò inde appellatur, quod rectè ducat, sive regat, normamque rectè vivendi præbeat, & quod distortum, pravumque corrigat, *can.* 2. & 3. *dist.* 3. Quinimò Canon per antonomasiam passim accipitur pro Regula Ecclesiastica, *ut cap.* 1. *de constit.* ibi: *Canonum statuta custodiantur ab omnibus.* 37

Porrò Jus Canonicum, hoc est, ex sacris Canonibus, seu Regulis Ecclesiasticis, ad rectè vivendum institutis collectum, alio nomine vocatur *Jus Ecclesiasticum.* Idque tum ratione materiæ, eò quòd contineat ipsas Constitutiones Ecclesiasticas; simulque tractet potissimum de Personis, rebusque Ecclesiasticis: tum ratione originis, quia nimirum authoritate Ecclesiastica constitutum fuit, & confirmatum. Appellatur quoque *Jus Pontificium*, utpote per summos Pontifices, Christi in terris Vicarios, pro bono regimine Ecclesiæ universalis, ac spirituali Fidelium Salute institutum, collectum, & approbatum. 38

39 Insuper Jus Canonicum quandoque dicitur *Jus Divinum*, prout observat Abbas *cap. qualiter, & quando 24. nu. 3. de Accusationib.* & communis aliorum. Patet hoc *ex c. Nimis 30. de Jurejur.* ibi: *Nimis de Jure Divino quidam laici usurpare nituntur, &c.* Et clarius *ex c. cùm de diversis 2. de Privil. in 6.* ubi statuitur, *quod ibidem* (nempe apud Sedem Apostolicam) *de cætero regatur, & vigeat studium Juris divini, & humani, Canonici videlicet, & Civilis.* Idem agnovit quoque Imperator, cujus verba *cap. 1. de Juramento calumniæ* relata, sunt hæc: *Nos itaque Divinæ, & humanæ legis intentione servata decernimus, &c.* per illam intelligendo Jus Canonicum, & per hanc Jus civile, ut patet ex contextu.

40 Ratio autem hujus denominationis, adeò honorificæ, est: tum quia Sacri Canones partim instinctu, ac speciali assistentia Spiritus Sancti fuerunt editi, *can. Violatores 25. qu. 1.* Partim verò ex ipsis Divinis Scripturis, veluti ex veritatis fontibus dimanarunt, atque ex his, veluti conclusiones ex suis principiis deducti sunt, *arg. c. qualiter, & quando 24. de Accusationib.* ubi dicitur, quod *ex authoritatibus novi, & veteris Testamenti postea processerunt Canonicæ Sanctiones.* Tum etiam, quia iidem SS Canones authoritate Divina constituti sunt per Ecclesiam, ipsumque *Romanum Pontificem, qui non puri hominis, sed veri Dei vicem gerit in terris*; ac proinde sacros Canones *non humana, sed Divina potius Authoritate* constituit, uti notatur in *cap. quanto 3 de Translat. Episcop.* juncto *c. Inter corporalia, eod.* ubi Abbas *n. 5.* notanter tradit, quod *factum à Papa ut à Vicario Dei, censetur esse factum ab ipso Deo; & quod gesta per ipsum Vicarium, videntur esse gesta per ipsum Dominum.* Quinimò Juris Canonici origo nedum à Papa, sed à Christo Domino procedit, Barbosa *in can. Regula numer. 6. dist. 3.* & Franciscus Coscius *in Repetit. rubr. de constit. n. 93.* dicens: *Quantum attinet ad Jus Canonicum, necesse est à Christo sumere initium c. Translato, infrà, eod.* Quamquam, quia Jus Canonicum verè est Jus humanum, illud non nisi large appelletur *Jus Divinum, arg. c. Non debet*, ac notat Abbas *ibid. n. 4.* & Fagnanus *n. 13. de consang. & affinit.*

41 Dicitur tandem in definitione Juris Canonici, *ad rectè vivendum, æternamque salutem consequendam, &c.* Quibus verbis indicatur finis primarius, & principaliter intentus ipsius; nempe cultus Divinus, & puritas Fidei, morumque honestas in populo christiano jugiter conservanda, simulque finis ultimatus, videlicet Salus æterna hominis, per observantiam mandatorum DEI, [illegible] post hanc vitam in cœlis consequenda.

42 Quæritur II. Quanta sit excellentia scientiæ Juris Canonici? Resp. I. Et si Juris [illegible] magna sit dignitas, & excellentia, multumque præstet Juri civili; non tamen est excellentius SS. Theologia. Ita communis. Et quidem prima pars probatur imprimis authoritate: nam, ut inter alios S. Antoninus Archiepiscopus Florentinus *Tom. 7. Tractatuum, tract. de Usuris nu. 11.* loquitur: *Super omnes humanas Leges est Jus Canonicum, quod resultat ex Decretis, & Decretalibus, & Sanctorum authoritatibus Doctorum.* [illegible] quia Jus Canonicum habet se ad [illegible] ut anima ad corpus; nam Jus civile intendit [illegible] in bonum commune, secundùm quod con[illegible] societati civiliter, & temporaliter vi[illegible] fieri potest per Legalem Justitiam, & civi[illegible]. Jus Canonicum verò intendit dirigere homine[illegible] bonum commune, secundùm quod congruit humanæ [illegible] non solùm civiliter, sed etiam christiane viventi, videlicet per veram Fidem intendendo in Deum tanquam ultimum Finem suum, ad quem creatus est: quod fit per justitiam christianam, & cœlestem illam amicitiam, quæ charitas appellatur, estque vinculum perfectionis, & ad quam principaliter, ultimatè autem ad vitam æternam, Jus Canonicum intendit hominem dirigere. Abbas in *Procemio primo Decretalium num. 16.* Fortunius Garcias *tom. 1. Tractatuum tract. de ultimo fine juris Canonici n. 19.* Thomas Cananus *Repetit. in Procemium Decreti n. 193. & seqq.* & alii. Meritò proinde concluditur, quod quanto anima præfertur corpori, tantò Jus Canonicum est dignius Civili. Accedunt dicenda inferiùs *n. 182. & seq.* agendo de causis, atque differentiis Juris Canonici, & Civilis.

43 Altera pars est Doctoris subtilis *quæst. 4. Prologi, §. Contra istam opinionem*, ubi docet, Theologiam solam esse unicam, & eminentissimam scientiam, quæ sola est primò de primo Subjecto, hoc est, Essentia Divina, qua tali. Idem tradit D. Thomas *part. 1. qu. 1. art. 5.* & consentiunt non solùm Theologi, sed ipsi etiam Canonistæ. Ratio est: quia excellentia scientiæ vel maxime desumitur ab objecto, hujusque præstantia: atqui SS. Theologia longè præstantius habet objectum, quam Jus Canonicum, ergò: minor patet ex eo: quia objectum Theologiæ est Deus, qua Deus est: econtrà *Subjectum*, sive objectum attributionis scientiæ Juris Canonici, est homo dirigibilis non solùm in bonum commune, sed in Deum, ut ait Glossa *in reg. 2. Juris in 6. vers. Pro expeditione.* Nam omnia, quæ traduntur in Jure Canonico, ordinantur ad hominem dirigendum in Deum, veluti finem ultimum, æternamque salutem consequendam; ac proinde homo, qua taliter dirigibilis, censetur subjectum attributionis Juris Canonici.

Resp. II. Nihilominùs, si agatur de promotione ad Dignitates Ecclesiasticas, quibus incumbit cura animarum, ac præsertim ventilatio causarum, & ampla jurisdictio, v. g. ad Episcopatum; non illicò Theologus cæteris paribus est præferendus Canonistæ, sed erit observanda qualitas Ecclesiæ, hujusque exigentia, sive necessitas. Et quidem in locis de hæresi non suspectis, ac ubi magis versatur ventilatio causarum Ecclesiasticarum, Canonista præferendus est Theologo; ut notat S. Joannes Capistranus *Tom. 1. Tractatuum, tract. Speculum Conscientiæ*, intitulato, *part. 1. n. 31.* post Hostiensem, *in cap. 1. de consang. & affinit.* inter alia dicentem, quod per solam Theologiam non possit regi Clerus, Abbas *eod. cap. 1. nu. 9. de consang. & affinit.* Felinus *in c. Clerici nu.* [illegible] & Fagnanus *c. Eam te n. 43. de ætate, & qualit. præ*[illegible] Joan. Andream, & cæteros Doctores. 44

Cæterùm in locis, ubi pullulant hæreses, aut Hæretici sunt vicini, præferendum esse Theologum, censent Felinus, & Abbas *loc. cit.* Idque probant *ex cap. In causis, 30. §. final. de elect.* ubi in Episcopo requiritur, quod ejus persona sit utilis, & necessaria ad regimen talis Ecclesiæ; simulque idonea tam scientia litterarum, quam suæ conversationis exemplo, ad Hæreticorum perfidiam de sua Diœcesi extirpandam: atqui ad hæreses extirpandas magis idonea censetur scientia Theologica, quam Canonica. Si tamen adesset mixtus, qui nimirum foret, & Theologus, & Canonista, hic præferendus foret: nam mixtum, utpote habens qualitates utriusque simul, foret excellentius; & talis simul & præesse Ecclesiæ propter scientiam Juris Canonici, & prodesse ad hæresum extirpationem propter scientiam Theologicam valeret, *arg. c. Ex par. 8. de Cleric. non resident.* juncto *c. Officii 38. de Elect.* 45

Verùm S. Joannes Capistranus *cit. num. 31.* post Hostiensem, arbitratur, etiam in secundo casu, seu concurrente puro Theologo, & puro Canonista, præferendum esse Canonistam. Idque inter alia ex eo probat: quia Canonista est mixtus; & mixtum est præferendum, per rationes, & Jura jam allegata. Canonista enim, hoc ipso, quod talis sit, præter notitiam ventilandi alias causas Ecclesiasticas in Judiciis, etiam habet scientiam competentem de Summa Trinitate, & Fide Catholica, ac de Hæreticis; & de Processu judiciario contra istos formando: simulque satis est, quod circa hæc habeat scientiam competentem; quia competens scientia toleratur in Prælato, licet eminens exoptetur, *c. Nisi cùm pridem 5. de renunt. & c. cùm nobis 19. de elect. & c. Venerabilis 37. de præbend.* Econtrà verò purus Theologus nullam penitus haberet notitiam ventilandi judicialiter causas Ecclesiasticas, aut procedendi contra Hæreticos. Et per hoc patet responsio ad rationes in oppositum. 46

Quæritur III. Quomodo dividatur, & ex quibus constituatur Jus Canonicum? Resp. I. Jus Canonicum prima sui divisione dividitur in *Scriptum, & non Scriptum, can. Ecclesiasticarum, dist. 11.* Quia enim, ut *can. Jus generale, dist. 1.* notatur, *omne Jus legibus, & moribus constat*; (hoc est, Constitutionibus scriptis, aut consuetudine, quæ *Jus non Scriptum* appellatur, *§. Ex non scripto Inst. de Jure nat. gent. civil.*) non solùm Jus civile, 47

sed & Canonicum, meritò in *Scriptum, & non Scriptum* dividitur.

48 Alia Juris Canonici divisio est in Jus commune, & in speciale. *Jus Canonicum commune* dicitur, quod pro universa Ecclesia latum est, sicque obligat quoslibet Fideles. *Speciale* verò, quod pro certo loco, Provincia, Diœcesi, vel Communitate latum fuit, ac proinde extra fines ipsius non obligat: ut sunt diversæ Constitutiones Synodales Diœcesum, aut Provinciarum. Tholosanus *lib. 1. part. juris Canon. Tit. 2. cap. 14.*

49 Rursum Jus commune Canonicum subdividitur in illud, quod legitima authoritate in Corpus Juris Canonici translatum fuit: & hoc per *jus Canonicum* absolutè prolatum communiter intelligitur, atque speciali ratione *jus commune* appellatur *in c. Pastoralis, 8. de Fide instrument.* de quo, ejusque partibus ex professo dicetur in progressu. Item in illud, quod extra Corpus Juris Canonici continetur, & vagatur: ut sunt varia Decreta Conciliorum Generalium, ac præsertim Concilii Tridentini; item quàm plures Decretales Summorum Pontificum, quæ Corpori Juris Canonici necdum sunt insertæ.

50 Resp. II. Jus Canonicum *Scriptum* constituitur, atque desumptum est, partim ex Jure Divino, & Sacra Scriptura veteris, atque novi Testamenti, partim ex Decretis Conciliorum authoritate Pontificia confirmatorum; partim ex diversis Rescriptis, & Constitutionibus Summorum Pontificum; partim ex Placitis, sive legibus Principum Sæcularium; [illegible] ex sententiis Sanctorum Patrum: [illegible] cum *non Scriptum* continet [illegible] Consuetudi[illegible] communis; & pa[illegible] *arum, & seqq. dist. 11.* Tum *ex* [illegible] *& seqq. dist. 12.* Tum ex ipsomet contextu totius Juris Canonici. Verum pro exactiori Juris Canonici intelligentia sit

§. IV.

De Origine, & Partibus Juris Canonici.

SUMMARIUM.

51 *Primaria [illegible] Canonici origo refundenda est in Deum.*

52 *[illegible] causa primaria, remota tamen ac mediata, Juris Canonici.*

53 *Proxima verò, [illegible] causa efficiens ipsius, fuerunt SS. Apostoli, Summi Pontifices, & Concilia. Et num. seqq.*

54 *Quatuor Concilia Oecumenica, ut quatuor Evangelia veneranda; & quæ sint?*

55 *Primi Collectores Sacrorum Canonum, qui?*

56 *Decretum Gratiani, quando compilatum?*

57 *Ejusque Emendatio sub Gregorio XIII. facta.*

58 *Universim sunt sex partes Corporis juris Canonici; quæ?*

59 *Quomodo dividatur, quidque contineat Decretum Gratiani?*

60 *Et quomodo aliæ juris Canonici partes subdividantur?*

61 *Quid dicendum de Libro septimo Decretalium Petri Matthæi J. C.*

62 *Relatio de quodam alio Libro septimo Decretalium; hujusque suppressio.*

51 QUæritur I. A quo, vel quibus, suam originem desumpserit Jus Canonicum? Resp. I. Loquendo de primaria Juris Canonici origine, hæc meritò refunditur in supremum Legislatorem Deum Ter. Opt. Max. utpote à quo bona cuncta procedunt, quique primus Præcepta Decologi, aliasque rectè vivendi regulas in Sacris Litteris humano generi tradere, atque præcipere dignatus fuit: ut est illud lumine naturali notum, & Tobiæ *cap. 4. v. 16.* repetitum: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.* Et Matth. *cap. 7. Omnia quæcunque vultis, ut faciant vobis homines, & hoc facite illis; hæc est enim Lex, & Prophetæ.* Hæc enim, & alia hujusmodi Præcepta Divina, Jus Canonicum circa materias singulares, atque hypotheses speciales, ad rectam Populi Christiani gubernationem latiùs exponere satagit: declarando simul, quando, & qualiter in singulis factis, contra ejusmodi Præcepta peccetur; & statuendo etiam, ubi opus videbatur, debitas in transgressores pœnas, eò quòd plures *pœnarum gravitas, quam Dei timor arcere soleat à voluntate peccandi*, prout notatur *in Extravagant Cum detestabile, de Simonia.*

Et quidem, quòd Deus sit causa primaria, sive principalis, remota tamen & mediata Juris Canonici, promulgans Jura per Romanos Pontifices, tradit Abbas Panormitanus *in cit. Procemio primo Decretalium, nu. 18.* Franciscus Coscius Senensis *Repetit. in Rubric. de Constitut. nu. 93.* dicens: *Quantùm attinet ad Jus Canonicum, necesse est à Christo sumere initium, cap. Translato, de Constit. & successivè à Papa, & Successoribus.* Card. Tuschus *Litt. I. Concl. 577.* dicens: *A Spiritu Sancto processit Jus Canonicum, can. Si quis Diaconus, dist. 50.* Caldérinus *cap. Naviganti, num. 17. de Usuris*, & alii. Nec obstat, quòd ea, quæ Deus præcepit, spectent ad Jus naturale, vel Divinum. Nam hinc solum sequitur, quòd Deus non sit Author proximus, & immediatus Juris Canonici, sed mediatus duntaxat & primarius. 52

Resp. I. Loquendo de causa efficiente propinqua, & immediata Juris Canonici, illud jam incæpit ab exordio nascentis Ecclesiæ, & sumpsit initium ab ipsis SS. Apostolis, [illegible] paulatim additis [illegible] cum [illegible] Decretis, atque Consti[illegible] per Summos Pontifices pro exigentia negotiorum Ecclesiasticorum, & bono Regimine totius Ecclesiæ successivè editis, vel approbatis; donec tandem in eam, quam nunc habet, formam redactum est. Ita certa, & communis Doctorum, ac patet inductione. Primò siquidem SS. Apostoli, veluti Pastores & Rectores Ecclesiæ, ex instinctu Spiritus sancti plura statuerunt ad rectam, & christianam, universalis Ecclesiæ gubernationem deservientia; quæ continentur partim in SS. Litteris; ut de Bigamis non ordinandis, *1. Timoth. 3.* de abstinentia à sanguine, & suffocato, *Act. 15.* quòd mulieres debeant velare caput suum, *1. Cor. 11.* & hujusmodi. Partim habentur in Canonibus per eosdem SS. Apostolos sancitis, & postmodum per S. Clementem I. Romanum Pontificem, quondam S. Petri Apostoli Discipulum, in unum congestis, qui idcircò proprio nomine *Canones Apostolorum* nuncupantur, atque referuntur ad finem Decreti Gratiani. Partim verò constant per Traditiones Apostolicas, quæ ab Apostolis pro bono totius Ecclesiæ ex [illegible] Spiritus [illegible] institutæ fuerunt, non tamen scriptis comprehensæ, ut tenetur de Jejunio quadragesimali, de quatuor anni Temporibus, & de nonnullis legitimam Sacramentorum administrationem concernentibus, juxta illud D. Pauli, *1. Corinth. 11. Cætera autem, cùm venero, disponam.* 53

Deinde post mortem SS. Apostolorum, D. Clemens I. circa annum Domini 91. Et S. Anacletus I. circa annum Domini 100. aliique Successores Romani Pontifices, plura scripserunt, & statuerunt pro bono regimine Ecclesiæ, & utilitate Fidelium, quæ passim citantur in Decreto Gratiani, atque per extensum referuntur *Tom. 1. Conciliorum.* Successerunt plura Concilia Generalia, & præsertim illa quatuor Oecumenica, videlicet Nicænum I. trecentorum decem & octo Patrum, celebratum anno Domini 325. sub S. Sylvestro Papa: I. Constantinopolitanum, centum quinquaginta Patrum, anno 382. sub S. Damaso Papa I. Ephesinum I. anno 431. sub S. Cælestino Papa I. Et Calcedonense, anno 451. sub S. Leone Papa I. Quæ quidem quatuor Concilia principalia, sicut quatuor Evangelia, suscepit, ac veneratur S. Gregorius Papa, relatus *can. Sicut Sancti, dist. 15.* Imò & tota Ecclesia Catholica, *c. post translationem, §. Verum, de Renunciat.* Quin & Imperator Justinianus, *Novella 131. De Ecclesiasticis Titulis, Collat. 9.* sic de ipsis protestatur: *prædictarum enim quatuor Synodorum dogmata, sicut sanctas Scripturas* [illegible] *& Regulas sicut Leges observamus.* Hinc [illegible] plura alia Concilia, tum Generalia, tum Provincialia, de quibus fit mentio *in can. Quoniam*, [illegible] fusiùs *can. Prima, dist. 16.* Et in Tomis Conciliorum: Item 54

ea, quæ per Leonem IV. approbata leguntur *in can. De libellis, dist.* 20. Porrò de Constitutionibus Summorum Pontificum, eorumque Decretalibus Epistolis, ex quibus in unum compilatis Corpus Juris Canonici majori ex parte constat, sicut & de sacro Oecumenico Concilio Tridentino, aliisque Pontificiis Decretis, superfluum foret hoc loco plura dicere, cùm de eisdem frequens futura sit mentio in progressu.

55 Resp. III. Multiplicatis jam Canonibus Conciliorum, & Summorum Pontificum Decretalibus Epistolis; plures successivè fuerunt Viri clarissimi, qui eosdem privato labore, ne diutiùs extra unum corpus Decretorum incerti vagarentur, in unum Volumen colligere studuerunt. Et quidem perantiqua, & olim usitata Collectio, videtur illa fuisse, de qua fit mentio, *in can. Si Romanorum, dist.* 19. atque ibidem appellatur *Codex Canonum*. Deinde ex privatis Collectoribus, qui multò plura congerere studuerunt, pervetustus est Isidorus, cujus collectio juxta ordinem temporis, quo singula Decreta emanaverant, absque alio rerum ordine facta, protenditur à Canonibus Apostolorum usque ad Concilium Hispalense secundum, circa annum Domini 630. celebratum. Secuti postmodum sunt Burchardus, Wormaciensis Episcopus, & Ivo Episcopus Cartonensis: item Gregorius, Anselmus, Deusdedit Cardinalis, & Gregorius Presbyter, atque nonnulli alii Viri gravissimi, qui in colligendis Sacris Canonibus, & Decretis præclarè se gesserunt, suamque operam fructuosiùs exercuerunt; prout notatur *in Admonitione ad Lectorem*, Decreto Gratiani præfixa, licèt Hostiensis *in Præfatione ad Summam*, [illegible] tione Collectores Decretorum enumeret.

56 His omnibus tandem successit Gratianus, Monachus S. Fælicis, Bononiensis, Ordinis Divi Benedicti, qui *Decretum*, ab ejusdem nomine *Gratiani* intitulatum, in dicto Monasterio compilavit anno Domini 1125. tempore Eugenii Papæ tertii: illudque ex variis Sacræ Scripturæ sententiis, Conciliorum Decretis, atque Constitutionibus, & Decretalibus Epistolis Summorum Pontificum, legibus Imperatorum, nec non felicissimis sanctorum Patrum sententiis, juxta exactum rerum, atque causarum ordinem in unum Volumen collectis, composuit. Et hoc quidem in plerisque vetustis hujus Collectionis exemplaribus absolutè inscribitur: *Concordia discordantium Canonum*, sine ulla Gratiani mentione. Verùm de facto communiter [illegible]; atque à suo Authore appellatum [illegible].

57 Quia verò longum illud, ac [illegible] Opus, [illegible] blicæque cæteroquin utilitati [illegible] mendis & testimoniorum [illegible] scatebat: quod acciderat [illegible] successivè commissam, [illegible] stimonia ex depravatis [illegible] aut ut homo nonnulla minùs benè viderat. Hinc ne hujusce utilissimi [illegible] Voluminis vacillaret authoritas, [illegible] B. Pio V. ac tandem [illegible] XIII. Romanis Pontificibus, ut selectis [illegible] sanctæ Romanæ Ecclesiæ [illegible], aliisque adhibitis Viris eruditissimis [illegible] omnia opera daretur, ac [illegible] undique conquisitis, Auctoribusque ipsis, [illegible] testimoniis usus fuerat Gratianus, [illegible] Librariorum tollerentur, & [illegible] quæcunque suis fontibus quam diligentissimè restituerentur. Et hoc quidem negotium ob varia impedimenta [illegible] retardatum, tandem adhibitis summis laboribus sub eodem Pontifice fæliciter absolutum fuit, atque perfectum: jussitque postmodùm idem Gregorius XIII. *ut quæ emendata, & reposita sunt; omnia quam diligentissimè retineantur, ita ut nihil addatur, mutetur, aut imminuatur*: prout patet ex Brevi Apostolico dicti Pontificis, quod præfixum habetur Decreto Gratiani jam emendato.

58 Quæritur II. Quot, & quænam sint partes Corporis Juris Canonici? Resp. I. Totum Corpus Juris Canonici plures, & universim sex continet partes, quæ sunt. I. *Decretum Gratiani*; de quo proximè dictum. II. *Decretales Gregorii Papæ IX.* in quinque Libros distributæ, sic dictæ, quia Gregorius Papa Nonus varias Constitutiones, seu Decretales Epistolas suorum Prædecessorum, per S. Raymundum de Pennafort, Ordinis FF. Prædicatorum (cujus Festum nunc ab Ecclesia celebratur die 23. Januarii.) in unum Volumen colligendas curavit: quibus idem Pontifex multas Constitutiones suas, & Decretales Epistolas adjecit. III. *Liber sextus Decretalium*, sic dictus, quòd ipse authoritate Bonifacii Papæ VIII. compilatus, aliis quinque Decretalium Gregorii Noni Libris fuerit annexus; ac respectu eorum sexti Decretalium Libri locum occupet; quamvis & ipse in quinque Libros sit divisus. IV. *Clementinæ* (intellige, *Constitutiones*) sic dictæ quòd à Clemente V. fuerint editæ. V. *Extravagantes Joannis XXII.* sic appellatæ, quia *extravagantur*, seu vagantur extra sex Libros Decretalium: ob quam rationem etiam *Clementinæ* nonnunquam vocantur *Extravagantes*. Additur verò iv. *Joannis XXII.* eò quòd sint editæ à Joanne Papa XXII. simulque ad differentiam aliarum Extravagantium. VI. & ultimò *Extravagantes communes*, sic dictæ, quod à diversis Romanis Pontificibus post *Sextum* emanaverint.

59 Resp. II. Quælibet harum partium Corporis Juris Canonici rursum in alias subdividitur. Et quidem *Decretum Gratiani* in tres principales dividitur partes: & harum prima continet centum, & unam *Distinctiones*, quarum fermè quælibet in plures subdividitur Canones, sive (ut nonnulli loquuntur) Capitula: & in istis agitur imprimis de Jure, ac ejus speciebus, harumque differentiis ad invicem; tum de Officiis Ecclesiasticis, Episcopis, aliisque Ministris Ecclesiæ, eorumque Ordinationibus, Electionibus, atque Obligationibus. Altera Decreti pars continet triginta sex Causas, in [illegible] de negotiis Clericorum, & Laicorum; [illegible] plures continet Quæstiones, & quælibet Quæstio [illegible] atque insuper Causæ trigesimæ tertiæ, [illegible] ni tertiæ, inseritur *Tractatus de Pœnitentia*, qui continet in se septem Distinctiones, quæ postmodum dividuntur in Canones. Tertia tandem Decreti pars agit de Sacramentis novæ Legis, Missaque Sacrificio; & hinc meritò intitulatur, *De Consecratione*: dividiturque in quinque Distinctiones, & hæ rursum in Canones. Porrò ad finem Decreti Gratiani adjunguntur *Canones Pœnitentiales*, nec non *Canones Apostolorum*.

60 Deinde *Decretales Gregorii Noni* continent quinque Libros (qui etiam absolutè vocari consueverunt *quinque Libri Decretalium*) Libri verò dividuntur in Titulos, & Tituli in Capitula. *Sextus Liber Decretalium* etiam dividitur in quinque Libros partiales, qui subdividuntur in Titulos, juxta ordinem in quinque Decretalium Libris observatum (omissis tamen illis Titulis, circa quos specialis controversia de novo non emerserat) ac Tituli in Capitula. Idem fit *in Clementinis*, quæ pariter quinque Libros, & eosdem cum prioribus per ordinem continent Titulos (licet non omnes) postmodùm subdivisos in Capitula. *Extravagantes Joan.* XXII. continent viginti Constitutiones dicti Pontificis, in quatuordecim Titulos distributas. Tandem *Extravagantes communes* dividuntur in quinque Libros, Libri in Titulos, Tituli in Capitula, quorum singula novam, & distinctam continent Constitutionem, sive Extravagantem.

61 Novissimè etiam in lucem prodiit, & in quibusdam recentioribus exemplaribus Juris Canonici ad finem appositus habetur, *Liber Septimus Decretalium*, opera Petri Matthæi Juris Consulti Lugdunensis, varias Constitutiones Pontificias in unum colligentis, & juxta ordinem Titulorum, in quinque Decretalium Libris contentorum, distribuentis compilatus, prout liquet ex Præfatione ad Lectorem, dicto Libro præfixa. Cæterùm Opus istud, haud obstante, quod meras Constitutiones Apostolicas contineat, nondùm debita Superiorum authoritate receptum, aut in Corpus Juris Canonici relatus, sed privata [illegible] opera compositus, & per typographos aliis Juris Canonici Libris appositus fuit; ac proinde non censetur undequaque authenticus, Siquidem *Extravagantes Bullæ*, quas non constat debito modo publicatas, aut in usum deductas fuisse, & an cum suis Originalibus in omnibus, & per omnia correspondeant (unica enim littera immutata, vel particula omissa, maximæ considerationis esse potest) in rigore non obligant: nisi producantur in forma authentica cum plombo, & debita subscriptione: per ea, quæ notantur *in Proœmio Clementinarum* circa finem. Ludov. Engel. *in Proœmio Collegii Juris Canonici, n.* 11. post Franciscum de Pavinis *in Præludio ad Extravag. Joannis XXII.* ✠. *Debet autem*.

62 De alio *Septimo Decretalium Libro* memoratu dignam relationem facit Prosper Fagnanus *in c. Cùm venissent num.* 61. & 62. *de Judiciis*. Illius equidem compilatio, sub Gregorio XIII. atque de ejusdem commissione per plures S. R. E. Cardinales inchoata, & sub Sixto V. continuata, tandem sub Clemente VIII. absoluta fuit, Pontificiis Juribus, atque Conciliorum Decretis trecentorum propè annorum, in quinque Libros dispositis, atque compendiaria quadam Summa in proprios Titulos distributis. Verum Opus istud miris elucubratum laboribus, atque vigiliis, & Præsulum, Gymnasiorum, ac totius Ecclesiæ vocibus efflagitatum, imò & typis jam excusum sub nomine *Septimi Libri Decretalium Clementis Octavi*, posteà subsistere cœpit, & hactenus publicatum non fuit. Nam, cùm Decreta fermè omnia Concilii Tridentini in eodem suis locis haberentur inserta; si hoc per authenticam publicationem memorati Voluminis in ipsum Corpus Juris Canonici redacta fuissent, pariter Jurisperitis concessum videri poterat applicare in illud Glossas, & Commentarios; prout in aliis præcedentibus compilationibus per plures Glossatores, atque Interpretes, factum [illegible] autem è diametro adversabatur Bulla Pii [illegible] confirmatione Oecumenici Concilii [illegible] 1563. VII. Kal. [illegible]: *Benedictus Deus*.) [illegible] prohibentis, ne quis sine authoritate Apostolica illos Commentarios, Glossas, Annotationes, Scholia, ullumve omnino Interpretationis genus super ipsius Concilii Decretis quocunque modo edere audeat. Unde ob rationes proximè dictas de *Septimo Decretalium* imposterum mentio non fiet.

§. V.

De Authoritate Decreti Gratiani, ejusque Paleis.

SUMMARIUM.

63 [illegible] *Gratiani an sit authenticum? Et rationes pro parte affirmativa.*
64 *Aliæ hujus rationes, & authoritates quamplures.*
65 *Vera Resolutio.*
66 *Et hujus Probatio.*
67 *Solvuntur rationes pro parte affirmativa allatæ. Et seqq.*
68 *Leges civiles in Decretum Gratiani relatæ, an per hoc censeantur canonizatæ?*
69 *Doctores Juris Canonici dicuntur* Doctores Decretorum.
70 *Gregorius XIII. confirmavit Emendationem Decreti Gratiani, non verò omnia in ipso contenta.*
71 *Ius Canonicum comprehendit sub se Decretum Gratiani, cur?*
72 *An istud fuerit approbatum per Gelasium Papam, & Eugenium Tertium.*
73 *Contenta in Decreto Gratiani revocantur ad suam primævam authoritatem.*
74 *Sex generatim in Decreto Gratiani continentur: nempe.*
75 *Decreta SS. Pontificum, & Conciliorum Generalium: quæ obligant.*
76 *Decreta Conciliorum Provincialium. Ubi & de horum obligatione.*
77 *Dicta Sanctorum Patrum. Et cujus sint authoritatis?*
78 *Leges Imperiales. Et quæ harum acceperint novam vim obligandi.*
79 *Dicta, & Resolutiones ipsius Gratiani: quæ sunt magistrales.*
80 & 81. *Nonnulli errores Gratiani reperiuntur.*
82 *Ejus verba in §. Humanum, dist.* 1. *modestè exponuntur Et cit. num.* 80.
83 *Ac Paleæ.*
Capitula Palea *inscripta non continent res merè leves. ibid.*
84 *Sed sunt Additiones quædam.*
85 *Cur Additiones ejusmodi nomine* Paleæ *prænotentur? refertur prima quorundam opinio.*
86 *Verior sententia, ex notabili facto ortum hujus inscriptionis desumens.*

QUæritur I. An, & qualem authoritatem, vimque obligandi, habeat Decretum Gratiani? Ratio dubitandi, & Decretum istud pro authentico habendi, est multiplex. Siquidem imprimis Volumen istud, haud obstante, quòd à Gratiano, privato Doctore, fuerit collectum in unum, communiter, atque à plurimis jam annis, legitur in Scholis, & quotidie allegatur, ac recipitur in Judiciis; ergo videtur hoc ipso tacitè approbatum, ipsoque usu immemoriali receptum, & confirmatum: idque eò magis, quia consuetudo ipsa dat jurisdictionem, & vim obtinet legis. Accedit, quòd ipsimet Summi Pontifices Decretum istud in suis posterioribus Constitutionibus pro se allegent; ut patet *ex c. Cùm Apostolica: De his quæ fiunt à Prælatis, &c.* ubi authoritas tum S. Hieronymi, tum Leonis Papæ, iteratò allegatur ex Decreto Gratiani, prout Glossa *ibidem* ✠. *Hieronymi, & Leonis* ostendit. Idem continuit [illegible] ibi [illegible] habentur; *secundùm* [illegible] *in Decretis, quæ incipit: Tibi Domino* (& habentur *can. Tibi Domino, dist.* 63.) ac alibi. Atque non est verisimile, Summos Pontifices allegaturos fuisse Decretum Gratiani, nisi illud agnovissent Canonicum, & pro authentico reputassent: alioquin enim probationes ipsorum extitissent minùs sufficientes. Huc facit communis modus loquendi Glossæ, & Doctorum asserentium, quòd Leges civiles in Decretum Gratiani relatæ, per hoc sint canonizatæ, ut loquitur Glossa marginalis in *Auth. Quas actiones C. de Sacrosanctis Ecclesiis; & L.* 1. *C. de Episcopis, & Clericis*, ac alibi sæpè. Insuper Doctores Juris Canonici passim vocantur *Doctores Decretorum*; ac proinde oportet etiam Decretum esse authenticum: nam nomina debent esse convenientia rebus suis, §. *Est & aliud, instit. de donat.*

64 Confirmatur eadem opinio vel maximè ex accuratissima emendatione Decreti Gratiani, quondam mendis, & testimoniorum depravationibus plenissimi, quæ facta fuit authoritate Summorum Pontificum, atque solemnibus Litteris confirmata per Gregorium XIII, prout liquet ex ejusdem confirmatione Decreto Gratiani præfixa: nam frustrà Summi Pontifices, inter alia gravissima Reipublicæ Christianæ negotia, viderentur manum apposuisse pro emendatione tam accurata Decreti, nisi hoc pro authentico habuissent. Quinimò idem Gregorius XIII. in Privilegio solis Impressoribus Romanis dato ad decennium, imprimendi Decretum Gratiani, cum Decretalibus Gregorii Papæ Noni, Sexto Clementinis, & Extravagantibus, ac die 1. Junii 1480. emanato, illud ipsum Gratiani Decretum unà cum aliis enumeratis Libris in simul appellat Jus Canonicum, dicendo: *Nos opportunè providere volentes, ut hoc Jus Canonicum sic expurgatum ad omnes ubique Christi Fideles sartum perveniat*: & consequenter illud pariter una cum cæteris præfatis Libris censuit esse canonicum, atque authenticum. Eadem Sententia probatur ulteriùs authoritate extrinseca Doctorum: sic quippe Decretum Gratiani esse approbatum, & authenticum, atque vim legis habere, censet Abbas Panormitanus in *cap. Ex parte* 2. *n.* 12. *de Rescript.* ubi excipiens solummodo dicta Gratiani, & Leges civiles ab ipso insertas, quoad alia probat Decretum esse approbatum, eò quòd communiter, & à multis retrò annis, fuerit publicè lectum in Scholis, & ipsius dicta communiter recepta, sicque hodie tacitè approbata, & recipienda. Idem resolvit Felinus *in d. c. Ex parte num.* 32. Archidiaconus *can. Quis nesciat, num.* 2. *dist.* 9. dicens: [illegible] *Opus istud ab Ecclesia est receptum, & approba*[illegible] *authoritates, quas Gratianus inducit, non* [illegible] *solutiones Gratiani*. Molfesius in *Summa tom.* [illegible] 9. *cap.* 5.

cap. 5. *n.* 73. mordicùs (ut loquitur Diana *part.* 5. *tr.* 14. *resol.* 68.) affirmativam sententiam tenens, & inter alia referens, quòd *Gelasius Papa approbaverit tale Decretū, atque Eugenius Tertius approbaverit omnia contenta in Decreto*, August. Barbosa *in Proœmio Decreti Gratiani, num.* 7. docens cum nonnullis aliis, quos citat, *Testimonia SS. Patrum in Decreti Volumine contenta, ex longa consuetudine Ecclesiæ Statuti Canonici robur obtinere; dummodò in contrarium aliqua Pontificia Constitutio non appareat*; quamvis posteà secus esse censeat de dictis Gratiani Paleis, & Legibus civilibus Decreto insertis. Hoc idem docet Maranta *in Speculo Aureo, part.* 3. *num.* 34. ubi inquit: *Quia Liber Decretorum est communiter approbatus à populo, & publicè legitur in Scholis, sicut alii libri authentici, ex hoc censetur authenticus, & facit plenam fidem*, Cardinalis Tuschus *Litt. D. concl.* 110. *nu.* 2. & 11. ubi ait: *Hodie temporibus nostris fuit approbatum Decretum, & contenta in eo sunt Leges Canonicæ effectæ; ut in Bulla fæl. record. Gregorii Decimi tertii*, Martha *de Jurisdict. part.* 1. *cap.* 30. *nu.* 37. & nonnulli alii. His tamen non obstantibus

65 Resp. I. Necdum sufficienter constat, quòd Decreto Gratiani universim fuerit attributa authoritas Legis Canonicæ totum Mundum obligantis: nihilominùs propter absolutam, & perfectam emendationem, hujusque emendationis approbationem à Gregorio XIII. factam, meretur omnimodam fidem, quòd Canones in ipso relati, aliæque authoritates, cum suis Originalibus sine errore aut falsitate correspondeant. Ita Scotus 4. *dist.* 6. *q.* 8. §. [illegible] *videtur*, ubi loquens pro statu [illegible] *hujus cap.* [illegible] *videtur satis certum illius* [illegible] *infligere irregularitatem toti Ecclesiæ, nisi Caput Ecclesiæ. Illud autem capitulum, sicut intitulatur, accipitur ex Pœnitentiali Theodori, qui fuit Episcopus Centuriæ; ergo in* [illegible] *tum est hujus Authoris, nullum robur habet infligendi* [illegible] *irregularitatis: ergo oportet dicere, quòd quodcunque capitulum incorporatum in corpore Decretorum à Gratiano confirmatum sit à Papa, vel multa capitula ibi posita non ligant totam Ecclesiam. Unde autem posset doceri, quòd omnia* [illegible] *capitula ibi compilata Papa confirmat, non est manifestum, nec etiam eo modo, quo est manifestum de omnibus capitulis positis in Decretalibus.* Hæc Scotus. Eandem sententiam olim tenuit Joan. Andr. *in c.* 1. *de Rescript.* Anch[illegible] §. *Canonum statuta n.* 48. *de constit.* Butrius *in* [illegible] *Decretalium*, §. *San*[illegible] 10. & 17. Federicus de Se[illegible] *dicens, quòd compilatio Decreti dicitur* [illegible] *manam Ecclesiam, sed non omnia*, [illegible] *compilatione*. Imola, aliique plures. [illegible] de moderno tempore, tradunt ipsam [illegible] Sanchez [illegible] Sa[illegible] *Legib*[illegible] *sect.* 13. [illegible] quos citat, & sequitur Diana [illegible] Tellez *in Proœmio*, [illegible] sententia [illegible] legans Martinez à Prado, [illegible] Alciatum [illegible] Antonium à Matre Dei, [illegible] Covarruviam *lib.* [illegible] *Theolog. mor.* [illegible] *Canonicum* [illegible] tur d[illegible] Engel *in Proœm. Collegii juris Canonici* [illegible] *in Proœmio num.* 12. & communior [illegible]

66 Ratio fundamentalis hujus sententiæ est illa, quam [illegible] Doctor Subtilis [illegible] Quia necdum sufficienter manifestè constat, Decretum Gratiani quoad [illegible] Capitula in ipso contenta esse confirmatum per [illegible] solo autem Gratiano, utpote persona privata, non potuit habere vim, & authoritatem Legis Ecclesiasticæ, obligantis totum Mundum; atqui in dubio, & nisi manifestè probetur, non est asserenda tam gravis obligatio, & quidem respect[illegible] Mundi; *arg. l. Arrianus, ff. de action. & oblig.* [illegible] *de obligando quæritur, propensiores esse debemus* [illegible] *habeamus occasionem, ad negandum: ubi de liberando* [illegible] *ut faciliores simus ad liberatio*[illegible] Ma[illegible] probatur tum ex solutione [illegible] allatarum. Tum ex eo: quia Decretum Gratiani [illegible] habet in fronte talem [illegible] Apostolicam, qualem habeat Decretales Gregorii IX. ac Sextus Decretalium Bonifacii VIII. ipsaque Clementinæ; neque ipsum continet solas Constitutiones Pontificias, prout accidit in Extravagantibus Joannis XXII. & Extravagantibus communibus; ergo. Et quidem, quantùm attinet ad solutionem rationum oppositæ sententiæ.

67 Non urgent rationes superiùs *num.* 63. in contrarium adductæ. Nam primò, quod attinet ad usum immemorialem legendi in Scholis, atque citandi in Judiciis Decretum Gratiani, per hoc nihil convincitur: cùm textus ex eo citati revocentur ad suam primævam authoritatem, & nonnulli quidem habeant vim legis, atque decisivam in Judiciis; alii verò sint solum doctrinales seu magisteriales, prout uberiùs *concl. seq.* declarabitur. Porrò Summi Pontifices, dum quandoque in suis Decretalibus allegaverunt Decreta suorum Antecessorum, ea non desumpserunt primùm ex Volumine, sive Decreto Gratiani, sed jam priùs, & aliunde habuerunt in forma authentica; & idcircò probationes ipsorum erant fortissimæ, atque convincentes.

68 Deinde communis ille modus loquendi Glossæ, & Doctorum, asserentium, Leges civiles in Decretum Gratiani relatas, per hoc censeri canonizatas, largè duntaxat accipiendus est: ita, ut solùm indicare velit, æquitatem seu convenientiam illarum legum talem existere, ut Compilatore Decreti dicerentur esse dignæ, quod pro meliori notitia eorum, qui in studio SS. Canonicum versantur, in illud referrentur. Alioquin, si plùs intendatur, negari oportebit, leges civiles propter collectionem in Decretum Gratiani esse canonizatas. Fagnanus *in c. Canonum statuta, n.* 38. & 39. *de constitut.* & Gonzalez Tellez, *loc. cit. num.* 50. Neque enim, ut inquit Federicus de Senis *cit. consil.* 76. canoni[illegible] Legis facta per Gratianum est tantæ authoritatis, quod [illegible] Legem haberi pro Canone.

69 Nec urget id, quod subjungitur, videlicet, Doctores Juris Canonici appellari *Doctores D*[illegible] Nam per ly *Decretorum*, denotantur diversæ [illegible] vè Decreta Summorum Pontificum, quorum illi censentur Doctores: non autem [illegible] Gratiani, aliàs illi potiùs *Doctores* [illegible] *Decretorum* nuncupandi forent, quod absur[illegible] quamvis Volumini Gratiani, multa Decreta Summorum Pontificum inserta esse [illegible] post emendationem Gregorii XIII. [illegible] cum suis authographis, neutiquam negetur.

70 Neque ulteriùs dictis obstant rationes in Confirmatione *num.* 64. allegatæ. Non quidem prior desumpta ex eo, quòd Decretum Gratiani ex commissione Summorum Pontificum sit quam diligentissimè emendatum, ipsaque emendatio per Breve Apostolicum Decreto præfixum, à Gregorio XIII. confirmata. Resp. enim, fuisse quidem per dictum Breve approbatam, & confirmatam ipsam Decreti emendationem, addito Mandato Apostolico, *ut quæ emendata, & reposita sunt, omnia quàm diligentissimè retineantur, itaut nihil addatur, mutetur, aut imminuatur*, prout loquitur citatum Breve: non tamen hinc sequi, quòd per dictum Breve fuerint approbata, & Apostolica authoritate confirmata, omnia & singula contenta in eodem Gratiani Decreto, utpote cùm de hoc neque minima mentio fiat. Quinimò, ne forsan ex illis verbis, *omnia quàm diligentissimè retineantur*, ejusmodi approbatio deduci, atque inferri posset; notanter subjungitur interpretatio atque restrictio illorum verborum, per ly, *ita, ut nihil addatur, mutetur &c.* Et quia in memorata Decreti emendatione *magna ratio habita est Operis ipsius dignitatis, & publicæ utilitatis*, prout loquitur sæpè dictum Breve Gregorianum; jam non frustrà in eadem accuratissimè facienda manum apposuisse dignoscuntur Summi Pontifices.

71 Insuper non urget, quòd per *Jus Canonicum* idem Pontifex etiam denotare voluerit Decretum Gratiani. Nam & nos quoque paulò superiùs inter partes Corporis Juris Canonici (quod per ly *Jus Canonicum* absolutè prolatum, datur intelligi [illegible] cum communi Doctorum connumeravimus Decretum Gratiani; idque ex eo, quia plures Sacros Canones vim Legis Ecclesiasticæ habentes complectitur, ut proximè magis declarabitur: inde tamen inferre non licet, quòd omnia in ipso contenta vim legis habeant, aut per Summum Pontificem approbata fuerint.

Quan-

72 Quantum attinet ad authoritatem extrinsecam Doctorum, citatis suprà Doctoribus opponimus plurimos alios, imò & communionem aliorum. Dum autem Molfesius, & Cardin. Tuschus, nec non Scriptor vitæ Gratiani (ut ait Thomas Cananus, *repetit in Proœm. decreti num.* 615. & 625.) referunt, dictum Decretum esse approbatum per Gelasium Papam, & Eugenium Tertium. Resp. Optandum fore, ut pariter attulissent exemplar dictæ approbationis, quatenus hac ratione constare posset, an illud approbatum fuisset quoad omnia & singula tanquam vim legis universalis habentia, vel solùm quoad aliqua. Interim, quia de tali approbatione, an, quo anno, ac die, & quomodo fuerit facta, certi nihil invenire licuit, & quidem neque in Bullario Romano, neque in aliis Libris de hac materia tractantibus, prout inter alios notavit Cananus *cit. n.* 615. nudæ horum Doctorum assertioni in contrarium opponitur, & pro majori datæ nostræ responsionis comprobatione affertur Decisio Rotæ *apud Penam, decis.* 480. ubi inter alia sic habetur. *Nec refert, illos Canones recenseri in decreto à Gratiano compilato quia cum Gratianus non publica authoritate infinita quæque illa Canonum Ecclesiasticorum, & legum etiam sæcularium Capitula in suum Librum contulerit, nec legis condendæ authoritatem habuerit, nec ab aliquo Romano Pontifice Liber ille (NB.) tanquam authenticus, & legalis approbatus fuerit: inde fit, quod quilibet Canon inibi relatus ex eo tantum, quod ibi referatur, non habeat majorem authoritatem, quam in proprio loco consistens de sui natura esset habiturus. Nec Gregorius XIII. Gratiani Librum, tanquam Legalem authentizavit, cum* [illegible] *dari jusserit, & emendationes* [illegible] *detractionibus* [illegible]. Hactenus citata Decisio Rotæ.

73 Resp. II. Canones, aliaque contenta in Decreto Gratiani, debent revocari ad suam primævam authoritatem, id est, ad illam, quam à suis conditoribus acceperunt: & proinde ex eo, quod in Decreto referuntur, majorem non habent authoritatem, quam de se haberent, si extra illud atque in proprio loco existerent. Ita proximè relata Decisio Rotæ, Scotus, Gonzalez, Tellez, Layman, Engel, aliique *n.* 65. allegati. Ratio est: quia ex una parte Gratianus compilationem Decreti fecit duntaxat authoritate privata, neque habuit potestatem condendæ legis: ex altera verò parte necdum sufficienter constat, Decretum illud ab aliquo Romano Pontifice approbatum fuisse tanquam authenticum, & habens vim Legis universalis; imò hoc per citatam Rotæ Decisionem expressè negatur: ergo manifestè sequitur quod contenta in sæpè dicto Gratiani Decreto aliam authoritatem non habeant, præter eam, quam ex se habent atque à suis Conditoribus acceperunt. Probatur hoc ipsum inductione, simulque

74 Declaratur ampliùs data Conclusio. Siquidem sex generatim sunt, quæ continentur in Decreto Gratiani, videlicet. I. Decreta, sive constitutiones Summorum Pontificum. II. Decreta Conciliorum tum Generalium, tum Provincialium. III. Dicta Sanctorum Patrum. IV. Leges Imperiales, seu Juris civilis. V. Dicta, & Resolutiones ipsius Gratiani. Et VI. Canones illi, qui *Palea* inscribuntur; quamquam hi ad unum aliorum membrorum commodè reducantur, ac proinde, quod de illis dicitur, servata proportione, de Paleis dictum intelligatur.

75 Et quidem, quantum attinet ad primum, & secundum, ea, quæ refert Gratianus ex Decretis Summorum Pontificum, aut Conciliorum Generalium, simulque inveniuntur in suis Authographis, procul dubio habent vim Legis universalis, & authoritatem *decisivam*: quia istam habent jam ex se ipsis, atque acceperunt à suis Conditoribus, neque eam amiserunt per hoc, quod postmodùm inserta fuerint Libro Gratiani: Additur notanter, *simulque inveniuntur in suis Authographis*. Nam si in istis non habentur (quod defactò post emendationem Gregorii XIII. videre licet in Annotationibus ad singula Capitula positis) vim Legis Ecclesiasticæ non habebunt: hanc enim à Gratiano, vel approbatione Pontificia non habent, ut sæpè jam dictum; a Conditoribus verò suis non acceperunt, cum à Concilio Generali, vel Rom. Pont. revera non emanaverint.

76 Cæterùm loquendo de Conciliis Provincialibus horumque Decretis, hæc potissimum concernunt proprias Provincias, pro quibus lata fuerunt, nisi per Sedem Apostolicam approbata sint. Et hoc ultimum idcirco additur, quia *can. de libellis, dist.* 20. præter quatuor Concilia generalia, nempe Nicænum, Constantinopolitanum, Ephesinum, & Calcedonense, plura alia Concilia per Leonem IV. fuerunt approbata, veluti talia, quorum Canonibus utendum est in Judiciis Ecclesiasticis: nominatim Ancyranum, Neocæsariense, Grangense, Antiochense, Laodicense, Sardicense, Africanense, & Cartaginense. Nam horum Canones ante jam Sedes Apostolica videtur approbasse, eisque usa fuisse, quando in Codicem Canonum, de quo fit mentio *in can. Si Romanorum dist.* 19. eos referendos curavit; prout ibidem *in Annotationibus, V. Carthaginensium*, notatur.

77 Quantum ad dicta SS. Patrum Decreto Gratiani inserta, sciendum, quòd ea per hoc nullam legis authoritatem acceperint, ob rationes hactenus allatas; atque etiam ex seipsis vim Juris, ac *decisivam* in judiciis non habeant: siquidem in Jure condendo, causisque definiendis, non sola sanctitas, aut scientia, sed magis potestas est necessaria, prout notat Gratianus *in §. Sed aliud est, dist.* 20. Nihilominùs, cùm SS. Patres pleniori gratia sancti spiritus, ampliorique scientia aliis præcelluerint, ac proinde in suis dictis magis veritati, rationique adhæsisse probentur; ex diuturna consuetudine, [illegible] in Foro [illegible] atque ad causarum decisionem frequenter, nec otiosè, sed nervosè allegantur; cum multùm deserviant ad directionem, & correspondentium causarum decisionis æquitatem ostendendam. Et hoc vel maximè, si tale emerserit negotium; quod minimè possit per sacros Canones definiri: *Tunc enim dicta Sanctorum Doctorum, si reperta fuerint, magnanimiter sunt retinenda, ac promulganda, vel Ad Apostolicam Sedem referendum de talibus*; prout statuitur *can. de libellis, dist.* 20. Uno verbo: Dicta SS. Patrum sunt doctrinalia, sive magisterialia; non verò undequaque authentica, seu vim legis habentia.

78 Leges Imperiales, sive ex Jure civili in Decretum Gratiani relatæ, per hoc novam vim obligandi non acquisierunt, ob rationes jam allatas, sed remanent in antiquo suo robore. Excipe tamen illas Leges civiles, quas Gregorius Papa *in can. Imprimis*, 2. *q.* 1. acceptavit simulque eas, quæ postmodùm Decretalibus Gregorii IX. vel Bonifacii VIII. aut aliis Constitutionibus Apostolicis insertæ sunt, nam eæ per hoc authoritate Apostolica approbantur, sicque vim Legis Canonicæ, & obligantis totum Mundum Christianum accipiunt, juxta illud: *Omnia nostra facimus, quibus authoritatem impertimur*, ut dicitur *in l.* 1. *§. Sed neque, C. de veteri Jure enucleand. & c. Si Apostolicæ, de prebend. in* 6. atque in simili notat Abbas *in c.* 1. à principio *de præsumpt.* & Felinus ibidem *num.* 1. Quinimò Fagnanus *cap. Inter alia, num.* 6. *de Immunit. Eccles.* addit, quod Lex civilis inserta Canonibus, per hoc censeatur canonizata, & non ampliùs dicatur *Lex civilis*, sed mutato nomine *Canon*, juxta illud jam allegatum: *Omnia nostra facimus &c.*

79 Quantum attinet ad dicta, atque resolutiones ipsius Gratiani (quæ communiter cursivo charactere imprimi solent; ad differentiam aliorum textuum) major authoritas ipsis non inest, nisi magisterialis, sive Doctoris alicujus privati. Quinimò non semel Gratianus, ut homo, lapsus est, & errores suis dictis immiscuit, in quibus proinde relinquendus, & modestè corrigendus, aut explicandus erit.

80 Sic imprimis Scot. *in* 4. *dist.* 17. *qu. un. §. In ista quæstione*, optimè notavit, quod, dum Gratianus *in §. Humanum, dist.* 1. inquit, *Jus naturale est, quod in Lege, & Evangelio continetur*, is non rectè loquatur de Jure Legis naturæ: quia nec omnia illa, quæ continentur in Scriptura veteris, & novi Testamenti, sunt principia practica nota ex terminis, nec conclusiones practicæ demonstratæ, nec vera evidenter consona talibus principiis, & conclusionibus. *Expenendus* [illegible] (subdit modestè Doctor Subtilis,) *quod* [illegible] *Jus naturale ad Jus positivum ab Auctore naturæ*, [illegible] *distingui-*

guitur contra Jus positum, ab aliquo, qui non est Author naturæ.

81 Sunt equidem non pauci, qui Gratiani verba in alio sensu explicare conentur, videlicet, quod non intenderit dicere, omnia quæ in Lege, & Euangelio continentur, esse Jus naturale (oppositum enim idem docuerat *in §. His ita quoque respondetur, dist. 6.*) sed econversò quòd omne Jus naturale contineatur in Lege, & Euangelio; prout post. D. Thomam *1. 2. q. 94. art. 4. ad 1.* interpretatur Navarrus *de Pœnit. dist. 5. num. 9.* & Barbosa *in §. Humanum, num. 4. dist. 1.* citans Sotum, & alios. Sed sciendum, quod juxta hanc explicationem, vel verba Gratiani sint legenda per parenthesin, taliter: *Jus naturale est (quod in Lege, & Euangelio continetur) quo quisque jubetur alii facere, quod sibi vult fieri; & prohibetur alii inferre, quod sibi nolit fieri.* Vel verba illa intermedia, *quod in Lege, & Euangelio continetur*, in fine collocari debeant, ut sensum prædictum faciant. Quia igitur juxta mandatum Gregorii XIII. in Decr. Gratiani jam emendato debent *omnia quam diligentissimè retineri, ita ut nihil addatur, mutetur, aut imminuatur*, prout loquitur Breve Apostolicum citati Pontificis hæc explicatio non caret difficultate. Igitur vel retineatur interpretatio Doctoris Subtilis, vel dictum istud inter errores Gratiani connumeretur.

82 Deinde Gratianus *in §. Necessario, & seqq. dist. 76.* erravit, docendo, quod Vigilia Pentecostes non sit necessariò jejunanda: unde meritò ibidem taxatur *à Glossa, V. Observantiæ*: Item *in §. Opponitur, 2. qu. 7.* ait, quod Laici non criminosi possint accusare Clericos: *Quod falsum est* (inquit Glossa ibidem, *V. Opponitur*,) nisi suam, vel suorum injuriam prosequantur. *De cætero 14. de Testibus*, cum concordantiis ibidem à Glossa, *V. Canonum*, allatis. Insuper post *can. Placuit., §. quas actiones, 16. qu. 3.* Gratianus, quantum ad tempus præscriptionis complendæ, facit discrimen inter Ecclesiam, & Monasterium: & ait, quod Ecclesia adversùs Ecclesiam triginta annis, Monasterium adversùs Ecclesiam non nisi quadraginta annis præscribere permittatur: atqui in hoc non benè distinxit; quia hodie sola quadraginta annorum præscriptio currit adversùs Ecclesiam, nulla facta distinctione inter Ecclesiam, & Monasterium, *c. de quarta*, juncta Glossa, *V. Quadragenaria de præscript.* Plures alios Gratiani errores refert. Bartholom. Cepolla, *tom. 1. tractatuum, tra. de Cognitione Librorum Juris Canonici, n. 24 & seqq.* Exinde *n. 27.* meritò concludens, quod Liber Decretorum non est approbatus quantum ad dicta Gratiani, quæ quotidie reprehenduntur.

83 Quæritur II. Cur nonnulla Capitula, seu Canones, Decreti Gratiani, inscribantur *Palea*? Resp. I. Etsi non defuerint, qui per Capitula *Palea* inscripta intelligebant illa, in quibus res inanes ac leves continerentur, hæc tamen opinio neutiquam subsistit. Ratio est: quia dantur plura talia Capitula, *Palea* inscripta, in quibus agitur de gravissimis rebus ac negotiis: ut *can. Constantinus, dist. 96* ubi sub duplici capitulo, *Palea* prænotato; fit præclarissima mentio, quod Constantinus Imperator Ecclesiam Betri Petri Apostoli construxerit? Palatium Lateranense, & Romam Urbem, coronam insuper omnemque Regiam Dignitatem in Italia, & partibus Occidentalibus. Beato Sylvestro Papæ, omnibusque ejus Successoribus Pontificibus, qui usque in finem Mundi in Sede Beati Petri erunt sessuri, concesserit, atque reliquerit, & Imperium, ac Regni potestatem in Orientem, seu Bizantium transtulerit; atque alia decreverit, ut Sedes Romana Principatum teneat, tam super quatuor præcipuas Sedes, Alexandrinam, Antiochenam, Hierosolymitanam, & Constantinopolitanam, quàm super omnes in universo Orbe Ecclesias Dei: qualia procul dubio non sunt res inanes ac leves. Accedunt plura similia Capitula, quæ *Palea* inscribuntur; *ut can. Sed pensandum, dist. 6. & can. Nullus Presbyterorum, ac seqq. dist. 44* in quibus agitur partim de tribus, quibus peccatum impletur, nimirum suggestione, delectatione, & consensu: partim de iis, quæ Presbyteris vel maxime vitanda sunt; ac proinde levia non existimantur. Omittuntur alia Capitula, materias tam utiles, atque excellentes continentia, ut nullus Decretorum Liber de cætero censeatur esse perfectus, qui *Paleas* non habeat; prout loquitur Cepolla *loc. cit. n. 4.*

Resp. II. Capitula illa, quæ *Palea* inscribuntur, sunt *Additiones* quædam, sive talia Capitula, quæ primitùs per Gratianum in Decreto posita non fuerunt, sed posteà primùm eidem inserta sunt. Ita *Admonitio ad Lectorem* Decreto Gratiani præfixa, *§. in alto*; ubi pluribus aliis præmissis *colligit, has Paleas esse additiones non eodem tempore factas ad primam Collationem Gratiani, in margine primum adscriptas*. Idem tradit Fagnanus *in c. Canonum statuta, n. 44. de const.* dicens: *Illud tamen ferè apud omnes in confesso est, Gratianum non fuisse illarum* Palearum *Authorem: quod inde convincitur, quod in vetustis, & emendatioribus Codicis non reperiuntur*, concordat Barbosa *loc. cit. n. 8.* Cepolla *n. 3.* atque communior Doctorum. Et desumitur hoc ex eo: quia ejusmodi Capitula, *Palea* inscripta, absunt à primo Vaticani exemplari (prout notatur in Annotationibus *ad can. Sed pensandum, V. Palea dist. 6.* & alibi) atque etiam à pluribus aliis, præsertim antiquis Decretorum Libris, qui Paleas hujusmodi vel omninò non habent, vel saltem non omnes, utpote quas primitùs ad marginem adscriptas, posteà quidam Librariorum omiserunt, quidam verò in contextu posuerunt: donec tandem cognito, quod isthæc Capitula utilia sint, ea omnia Decreto inserta fuerint. Ex quibus manifestè liquet, quod Capitula illa, *Palea* inscripta, sint quædam Additiones. 84

Quæres autem, cur ejusmodi Additiones namine *Palea* prænotentur? Resp. Varias circa hoc extare Doctorum sententias, uti videre est *in Admonitione ad Lectorem*, Decreto Gratiani præfixa. Et quidem, dimissis aliorum opinionibus minus probabilibus, non pauci sunt, qui existimant, Authorem dictarum Additionum fuisse quendam Discipulum Gratiani, qui vocabatur *Palea* (Jo. Andreas *in Additione ad Specul. Tit. de Disputat.* allegat. *§. fin.* appellat ipsum *Protopaleam*: At verò Baptist. de S. Blasio, *Repetit. in Rubricam Decreti, n. 42.* illum vocat *Pochapaleam*) quique postea propter eminentem scientiam suam ad Cardinalatus Dignitatem evectus fuisse, atque ejusmodi Capitula per ipsum addita, à suo nomine *Palea* inscripsisse dicitur: prout censent Thomas Canaus *in Repetit. in Proœmium decreti, n. 618, & 624.* Maranta *p. 3. Speculi Aurei, n. 36.* citans plures alios, Card Tuschus *Lit. d. concl. 110. n. 7.* Imola, Joan. Andreas, & alii. 85

Verùm magis credibile, ac veritati consonum videtur illud, quod tradit Cepolla *cit. tract. de cognitione Librorum Juris Canonici, n. 2.* & post ipsum Fagnanus *in c. Canonum statuta, 44 de const.* videlicet, nomen illud *Palea* fuisse præfixum Additionibus Decreti occasione sequentis notabilis facti. Nam (inquiunt) cum Gratianus Monachus Decretum à se compilatum Romam detulisset, ut à Summo Pontifice probaretur, id Cardinali cuidam Doctissimo primùm tradidit, ut Pontifici probandum præsentaret. Cardinalis alienæ laudis, & gloriæ cupidus, Operis intelligens nobilitatem, sese Auctorem ejus ostendere in animo constituit: unde multa Sanctorum Patrum, & Pontificum dicta, Gratiani ordinem secutus, addidit. Orta deinde apud Pontificem quæstione, quis eorum illius Operis Author extiterit, offert se Gratianus, ut ipse scriptor esse ab omnibus intelligi posset, ordinem Libri, & partes, ac singula ejus Capitula ad sensum, non autem ad verba memoriter recitare. Cardinalis assentit, putans, se Authorem declarandum, cum multa de suo addita fuissent, quæ Gratiano certè ignota esse sciebat. Dum igitur Gratianus omnia singulariter, prout statum erat, perfectè referret, pretermittebat quandoque Capitula, quæ Cardinalis addiderat, quorum penitus erat ignarus. Igitur à Cardinali quamprimùm opponitur, quod Librum nesciat, adeoque ipsum non composuerit. Gratianus econtrà, intelligens ea, quæ prætermiserat, non esse de suo Opere, sed Additiones Cardinalis, respondit: *Ubi sunt hujusmodi Capitula, Paleæ sunt, nec de meo grano.* Et exinde Capitula illa, quæ Cardinalis addiderat, *Palea* appellata sunt. Huc respexisse videtur Archidiaconus *dist. 91. can. Presb. n. 1.* dicens: *hoc Capitulum habetur hic pro Palea, sed pro grano ponitur extra de Celebr. Miss. c. 1.* 86

§. VI.

§. VI.

De Authoritate Decretalium, Clementinarum, Extravagantium, suarumque Rubricarum.

SUMMARIUM.

87 *Libri Decretalium, Clementinarum, & Extravagantes, habent indubiam authoritatem Legis.*

88 *Cur solis Doctoribus, & Scholaribus Bononiæ commorantibus à principio fuerint transmissi?*

89 & 90 *Decretales Epistolæ ad particulares personas per Papam directæ, cur obtineant vim Legis universalis?*

91 *Extravagantes communes, unde obligent?*

92 *Per Rubricas, quid intelligatur?*

93 *Rubricæ Decretalium, Clementinarum, & Extravagantium, sunt authenticæ.*

94 *Non item Rubricæ Decreti Gratiani.*

95 *Etiam loquendo de prima ejusdem Rubrica.*

96 *Rubricæ Decretalium, &c. rectè allegantur ad decisionem causarum.*

Valet argumentum à Rubro ad Nigrum, ibid.

97 *Dummodò Nigrum non contradicat Rubro.*

98 *Rubricæ quædam continent perfectum sensum, aliæ non.*

99 *Rubricæ possunt utiliter allegari. I. Dispositivè: II. Declarativè.*

100 *III. Exemplariter.*

101 *Dummodò inde non insurgat correctio Nigri.*

102 *Nec aliud obstet.*

103 *Et IV. Arguendo ex situatione, sive ordine Rubricarum.*

104 *Ex plurimis Lecturis ejusdem Canonis prævalet, quæ magis convenit Rubricæ, sub qua Canon ille situatur*

105 *Alius modus arguendi ex situatione Rubricarum.*

87 Quæritur I. Quæ sit authoritas horum Librorum Juris Canonici? Resp. Breviter cum communi. Certum est, atque indubitatum, quinque Libros Decretalium, Sextum item, & Clementinas, unà cum Extravagantibus tum Joannis XXII. tum Communibus, habere authoritatem Legis, vimque decisivam in Judiciis: idque de Decretalibus Gregorii IX. Sextoque Bonifacii VIII. jam suo tempore editis, apertè tradit Scotus *in 4. dist. 6. q. 8. §. Sed non videtur.* Ratio clara est: quia omnium illorum Librorum Authores sunt Summi Pontifices, quorum jussu, & authoritate iidem (collectis diversis Decretalibus Epistolis, atque post resecata superflua in debitum ordinem redactis) compilati, & approbati fuerunt, prout liquet ex Proœmiis eorundem. Atqui Summis illis Pontificibus neque potestas, neque voluntas condendi Leges Ecclesiasticas defuit: hanc enim in suis Litteris expresserunt, illam verò immediatè à Deo acceperunt, dicente Christo ad Petrum, & in ipso ad ejus legitimos Successores, Matth. 16. *Tibi dabo claves Regni cælorum: & quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum, & in cælis, cum concordantiis.*

88 Nec obstat primò, quòd Summi Pontifices quinque Libros Decretalium, Sextum item, & Clementinas, *solis Doctoribus, & Scholaribus Bononiæ commorantibus*, à Principio transmiserint, uti patet ex Proœmiis dictorum Librorum. Resp. enim cum Glossa *in Proœmio Decretalium Gregorii XV. V. Bononiæ*, & aliis, id factum esse propter studium, quod Bononiæ est communius, & generalius, præsertim in utroque Jure, & ibi quasi de omnibus Mundi partibus sunt studentes (unde & *Mater Studiorum* Bononia appellatur, ut refert Horatius Lutius *Tractatuum Tom. 18. tract. De Privilegiis Scholarium, numer. 23.*) atque ideò potiùs Bononiam diriguntur, & obligant omnes; cùm non sit necessarium, eorum notitiam singulorum auribus per speciale mandatum, vel litteras inculcare, *cap. 1. de Postulat. Prælator.*

89 Nec obstat secundò, quòd pleræque Decretales Epistolæ ad particulares Episcopos, vel Prælatos; super certis controversiis, vel causis Papam consulentes, dirigantur, prout liquet ex Inscriptionibus Capitulorum: ac proinde non videantur per modum Legis universalis afficere totam Ecclesiam. Resp. enim, neg. seq. Nam ex quo ejusmodi Decretales publica authoritate in Corpus juris Canonici redactæ fuerunt, nullus relinquitur dubitandi locus, quin Legis universalis vim, & robur obtinuerint: prout hoc ipsum in civilibus Imperatorum Responsis observatur, utpote ex quibus ad particulares Præsides Provinciarum, Præfectos, vel Consules directis (ut taceantur dicta Juris Consultorum) magna ex parte constatur Codex Justiniani, vim Legis universalis in Romano Imperio indubitanter obtinens. Et ratio est, quia hinc Imperator, illinc Romanus Pontifex, Compilationem Juris communis sua authoritate comprobavit, eamque confirmando suam effecit, juxta illud vulgatum: *Omnia nostra facimus, quibus nostram impartimur authoritatem*; ut loquitur Imperator, *l. 1. §. Sed neque, C. de Veteri Jure enucleand.* Et concordat, *c. Si Apostolicæ, 22. de præbendis in 6.* ibi: *Cùm ipsa post impertitam à nobis authoritatem, nostra censeatur effecta.*

Accedit alia ratio. Siquidem generaliter loquendo, quando Papa respondet ad consultationem alicujus, etsi verba dirigat ad casum consulentis; tamen censetur ostendere (vel etiam condere) Jus commune per suam responsionem [illegible] *V. Consultationi* [illegible] *Presbyt.* Felinus *in c. Canonum statuta, n. 17. de constit.* Abbas *c. Pastoralis, num. 1. juncto Textu, ibidem de Exceptionib.* id intelligens, quando constitutio illa non venit in præjudicium causæ præcedentis. Imola, & alii apud Felinum *loc. cit.* Idque habetur *in c. Ex multa, 9. de Voto*, ibi: *Ad hoc igitur respondemus, quòd in consultatione nostra Jus editur.* Et meritò: nam, ut *l. 1. de constitut. Princip.* notatur, *quod Principi placuit, legis habet vigorem.* 90

Nec obstat tertiò, quòd non constet, an Extravagantes communes de alicujus Summi Pontificis Decreto publicatæ, & in Corpus Juris Canonici redactæ fuerint. Resp. enim. Dictas Extravagantes fuisse editas de authoritate Summorum Pontificum, satis patet ex superscriptionibus ipsarum, quarum singulæ in fronte præseferunt nomen Papæ, à quo emanarunt. Deinde, tùm eædem à pluribus jam sæculis possessionem in Corpore Juris acceperint, semperque hactenus pro authenticis habitæ sint, scientibus, & consentientibus etiam ipsis Romanis Pontificibus: meritò, simulque communiter ex usu, & sensu Ecclesiæ universalis, tanto jam tractu temporis firmato, habentur pro sufficienter promulgatis, & pro authenticis. Nam, quia ipsæ fuerant paucæ, haud merebantur nomen peculiaris alicujus Voluminis Decretalium, neque specialem approbationem Pontificiam: quinimò sufficiebat ea, quam singulæ istæ Extravagantes habebant sibi propriam. 91

Quæritur II. Utrum Rubricæ Corporis Juris Canonici sint authenticæ? ubi sciendum, quòd impræsentiarum per *Rubricas* intelligantur illæ superscriptiones, quibus Tituli Librorum, Distinctionum, Legum, seu Statutorum prænotantur; ac per verba generalia exprimunt illud, de quo potissimùm ibidem tractatur. Et dicuntur *Rubricæ*, eò quòd antiquitùs rubro charactere communiter scribi consueverint. Item *Rubrum* ad differentiam *Nigri*: per hoc intelligendo Textum ipsum Librorum, Legum, Statutorum: per illud autem, Titulos eorum. Sic fit, dum quæritur, *An valeat argumentum à Rubro ad Nigrum*, hoc est, ab Inscriptione Tituli ad Textum. Hoc prænotato 92

Resp. I. Rubricæ Decretalium, Clementinarum, atque Extravagantium, sunt authenticæ; non item Rubricæ Decreto Gratiani insertæ. Ita Glossa *in Proœmio Sexti Decretalium, V. Tituli*, Abbas *in Proœmio, Rex pacificus, num. 8.* Jason *in l. Benè est, num. 2. ac seqq. ff. Si certum petatur*, & communis. Ratio est: quia Rubricæ Decretalium sunt authoritate Pontificia additæ, & una cum tota compilatione approbatæ: prout desumitur ex Proœmio tum Decretalium Gregorii IX. ibi: *illas in unum Volumen, resecatis superfluis, providimus redigendas.* Tum Sexti Decretalium, ibi: *In unum Librum redigi* 93

redigi mandavimus, & sub debitis Titulis collocari. Accedit *Reg. 80. Juris in 6. In toto partem non est dubium contineri;* ac proinde Princeps totum Librum approbans, hoc ipso singulas ejus partes approbare censetur, & consequenter etiam Rubricas: eò præsertim, quòd hæ, resecatis jam superfluis, de Pontificis authoritate remanserint.

94 Secùs est dicendum de Rubricis Decreti Gratiani: Tum quia non fuerunt editæ à Magistro Gratiano, sed à quodam alio; prout tradit Abbas *loc. cit.* Cepolla *cit. tract. de Cognitione Librorum Juris Canonici, num. 6.* allegans Speculatorem, & alios: & indicatur *in Annotatione ad §. Humanum genus, dist. 1.* Tum quia aliquæ ejus Rubricæ reperiuntur falsæ, & corruptæ; ut notat Glossa *in can. Chartæ, 3. q. 9. V. Reo.* Imò potiùs sunt Summaria Capitulorum, quàm Rubricæ, juxta Cepollam *loc. cit. n. 17.* Tum tandem, quia non apparet, quòd ipsum totum Opus Decreti fuerit approbatum pro authentico; ergo neque Rubricæ illius, quæ proinde non possunt allegari, neque Jus ponunt.

95 Nec obstat, quod Jo. Andreas, Butrius, Imola, & quidam alii, hinc excipiant primam Rubricam Decreti, quidam ajunt esse authenticam. Siquidem etiam hoc videtur negandum ob rationes allatas: quinimò prima illa Rubrica non loquitur dispositivè, sed solùm addita fuit ad declarandam finalem intentionem Libri; sicque potiùs debet dici vera, quàm authentica. Abbas *loc. cit.*

96 Resp. II. Rubricæ Decretalium, & Legum, rectè allegantur in Judiciis; atque ad Decisionem Causarum; & bene *valet argumentum à Rubro ad Nigrum* (hoc est, à Rubrica ad textum Canonis, seu Legis,) dummodò Rubrum non contradicat Nigro, idque ad multiplicem effectum. Ita Glossa *loc. cit.* subjungens, Rubricas esse de textu; ac proinde *Scriptorem, qui promisit textum scribere, illas ponere debere.* Et alia Glossa in *can. Hæc autem verba. V. Statuit, de Pœnitent. dist. 1.* ubi inquit: *Arg. quòd Rubricæ sint authenticæ: nam ex verbis Rubricæ argumentatur hæc Lex,* Abbas, & Jason, *ubi suprà,* Cardinal. Tuschus *Litt. R. concl. 370.* & alii communiter. Idque convincunt rationes hactenùs adductæ, ostendentes, quòd Rubricæ sint authenticæ. Idem ampliùs declaratur inductione, ostendendo diversos illos effectus, in ordine ad quos Rubricæ utiliter allegantur, argumentando à Rubro ad Nigrum, ut loquuntur.

97 Generatim enim loquendo, aut Rubrica consonat Nigro, aut contradicit Nigro. Si hoc posteriùs, tunc quidem non licet argumentari à Rubro (prout in conclusione casus hic jam est exceptus) sed statur Nigro; sive claro textui Canonis, Legis, aut Statuti, tanquam magis deliberato, magisque speciali, simulque posteriori. Nam *generali per speciale procul dubio derogatur, c. Pastoralis, 14. de Rescrip. juncta Reg. 34. Juris in 6. cum concordantiis.* Atqui non est rarum, quod à Rubrica generaliter loquente, postmodùm excipiantur casus speciales: sic quippe *cap. 1. Ne Sede vacante aliquid innovetur, in 6.* ab hac Rubrica generaliter loquente excipitur collatio Præbendarum, communiter spectans ad Episcopum, & Capitulum. Similiter *l. un. C. de Præbendo salario, lib. 10.* haud obstante, quòd Rubrica videatur esse affirmativa, subjungitur in Nigro casus, in quo illud non est præstandum, Abbas *in cit. Proœmio, Rex pacificus, n. 8.* Jason, *ubi suprà num. 12.* & alii. Insuper, quòd posteriora, & ultima derogent prioribus, patet ex *c. 1. de constitut. in 6.* & *l. Pacta novissima, C. de Pactis,* cum similibus; ergò idem fiet in casu, quo Nigrum est contrarium Rubro.

98 Quòd si verò Rubrica consonet Nigro, tunc ea vel continet perfectam orationem, ut hæc; *Ne Sede vacante aliquid innovetur, ut Ecclesiastica Beneficia sine diminutione conferantur: Ne Clerici, vel Monachi, sæcularibus negotiis se immisceant: Ne quis in sua causa judicet, vel jus sibi dicat: Ut nemo invitus agere, vel accusare cogatur:* & aliæ hujusmodi. Vel non continet sic perfectam orationem; ut illa; *de Summa Trinitate, & Fide Catholica: de Constitutionibus: de Rescriptis,* & consimiles. Si primum, tunc Rubrica illa, utpote perfectum sensum continens, simulque authentica existens, potest allegari non solùm ad effectus sequentes, sed etiam dispositivè; prout quodie allegantur Rubricæ illæ, *Ne Sede vacante aliquid innovetur: Ne quis in sua causa judicet,* & consimiles. Secùs est dicendum de aliis Rubricis non continentibus perfectam orationem: hæc enim non possunt allegari dispositivè (de nullo enim disponunt, ob imperfectionem sensus, sive orationis, quam habent) benè tamen declarativè, & ad alios effectus illicò referendos. Unde

99 Resp. III Rubricæ authenticæ utiliter possunt allegari ad quatuor potissimum effectus. I. *Dispositivè,* dummodò contineant perfectam orationem, ut proximè dictum. II. *Declarativè;* nam quotiescunque verba Canonis, Legis, vel Statuti, adeòque Nigri, sunt obscura, vel ambigua, possunt, ac debent ea declarari per Rubricam præcedentem, Glossa *l. 1. V. Retractare, C. Ne liceat in una eademque causa tertiò provocare:* ubi inquit: *Et quòd sic sit intelligenda Lex, probat Rubrica,* Jason *loc. cit. num. 2.* Abbas, *ubi suprà,* docens, quòd, quando ex una Lege, vel uno Canone eliciuntur variæ lecturæ, accipienda sit illa, quæ congruit Rubro, juxta Glossam *in c. Cùm Monasterium, V. Postulantis, de Electon.* inferentem ex Rubrica illius Capituli, quòd ibi facta sit Electio, & non mera Postulatio; cùm illud non ponatur sub Rubrica *de Postulatione,* sed *de Election.*

100 III. *Extensivè:* nam Rubrica generalior Nigro, & habens perfectam orationem, debet attendi, ac sufficit ad decisionem causarum, & non restringitur per Nigrum magis speciale, sed potiùs illud ampliat; dummodò hoc intelligatur sub certis limitationibus. Ita fusè Card. Tuschus *Litt. R. concl. 370. num. 1. & seqq.* Jason *loc. cit. n. 3. & seqq.* Albertus Brunus Astensis *Tom. 2. Tractat. tract. De Statutis, art. 8. num. 94. ac seqq.* & alii, quos citant, post Glossam *l. un. C. de Capitatione civium censibus eximenda, lib. 11.* Et meritò: [illegible] Rubrica habens orationem perfectam, habetur pro textu. Proindè Jason *num. 8.* post Salicetum, hoc exemplificans infert, quòd si Rubrica Statuti diceret, quòd in causis Laboratorum, & Notariorum procedatur summariè & in Nigro Statuti nulla fiat mentio de Notariis, idem tamen judicandum sit de Notariis; cùm Rubrica generalior generaliter intelligi debeat. Favet textus *in l. 1. C. de divers. rescript.* juncta *l. Titia, §. 2. ff. de Verb. Obligat.* ubi notatur, quòd ea, quæ in Præfationibus dicuntur, in sequentibus repetita intelligantur.

101 Additur notanter, *dummodò hoc intelligatur sub certis limitationibus.* Nam imprimis hoc limitandum est, nisi intelligendo Rubricam generaliter, insurgeret correctio Nigri, sive contradictio inter Rubricam, & Nigrum: tunc enim Nigrum, veluti posterius, & magis speciale, magisque deliberatum, restringit Rubricam, ut dictum *num. 97.* Accedit alia ratio: quia ita demum Rubrica generalior declarat Nigrum, illudque ampliat, quando Nigrum est dubium: si autem est clarum, prævalet Rubricæ, & non recipit interpretationem, sive ampliationem ab ipsa, Card. Tuschus *loc. cit.* post Romanum *consil. 104. n. 5.*

102 Limitandum est secundò, nisi consuetudo practica, vel stylus sit contrarius. Siquidem consuetudo est optima legum interpres, *c. Cùm dilectus, de consuetud. & l. Si de interpretatione, ff. de Legibus.* Aut nisi talis Rubrica generalis extenderetur ad aliquid durum, vel iniquum, contra vel præter significationem verborum, & mentem statuentium: nam in materia odiosa, locutio indefinita non æquipollet universali, imò strictissimè debet intelligi, *c. Odia, de Reg. Juris in 6.* junctis illis, quæ notantur *in l. Venia edicti, C. De in jus vocando,* Jason *num. 7.* Astensis *loc. cit. numer. 96.* Card. Tuschus, & alii.

103 IV. Rubricæ authenticæ utiliter allegantur, arguendo non solùm ex verbis (modo hactenùs declarato) sed etiam ex situatione, sive ordine ipsarum Rubricarum, interpretando videlicet textum, sive Nigrum, ut conveniat Titulo, sive Rubricæ, sub qua situatus est. Abbas *loc. cit. & c. Bonæ, §. fin. de confirmat. utili, vel inut.* Jason *num. 14.* & alii, post Glossam, variis in locis proximè allegandis. Neque enim in Jure aliquid inordinatum, incorrectum, aut superfluum admitti debet; contra Proœmium Decretalibus præfixum.

Infer-

104 Infertur proinde cum cit. Abbate, quòd ubicunque plures Lecturæ possunt elici ex uno textu Canonis, Legis, vel Statuti, illa sit amplectenda tanquam verior, quæ magis convenit, & adaptatur Rubricæ, sub qua textus ille situatur. Et hic est unus modus arguendi à situatione Rubricæ. Exemplum hujus habetur *ex cit. c. Bonæ,* ubi Glossa, *V. Tamdiu,* ex hoc infert, quòd ibi fuerit facta per Papam simplex confirmatio alicujus sententiæ, absque eo, quòd super observatione illius sententiæ Litteræ commissionis ad Judices impetrarentur. *Alias* (inquit Glossa) *quare fuisset posita hæc Decretalis in Titulo isto,* De Confirmatione utili, vel inutili *Potiùs debuisset poni in Titulo, De Appellatione, si deberet intelligi secundùm illam Decretalem Oblatæ, de Appellat.* Hæc Glossa.

105 Alia ratione licitum est arguere ex situatione, seu ordine Rubricarum, inferendo pro contentis sub Rubrica rationem, seu qualitates ipsius Rubricæ. Hinc Glossa *in c. Tibi qui, 12. V. Certo, de Rescript. in 6. & Clem. un. V. Executores, de Offici. Delegat.* rectè infert, quòd Executores à Sede Apostolica deputati habeant delegatam jurisdictionem, eò quòd materia de Executoribus ponatur sub Titulo, *de Officio Delegati;* Ut habetur *in c. Si super gratia, 9. de Officio Delegati, in 6. & Clem. un. eod.* Insuper, quia materia Conservatorum, quos Sedes Apostolica concedere solet ad defendendum sibi commissos à manifestis injuriis, & violentiis, etiam ponitur sub Titulo, sive Rubrica, *de Officio Delegati;* prout liquet *ex c. 1. & 2. & cap. ult. eod. in 6.* Hinc Glossa *cit. cap. 1. V. Conservatores, de Offic. Delegat. in 6.* & Doctores passim rectè inferunt, etiam Conservatores habere jurisdictionem delegatam [illegible] enim eorum materia [illegible] Rubrica, *de Officio Delegati,* Abbas *in Proœmio, Rex Pacificus, cit. n. 8. & c. ult. n. 22. de Sent. & re judic.* ubi similem illationem facit; nam *valet* (inquit) *argumentum à situatione Rubricæ, ut not. in c. Tibi qui, de Rescript. lib. 6. & c. Si super gratia, de Offic. Delegat. in 6. & c. Bonæ, de confirm. util.*

§. VII.

De Superscriptionibus, & Summariis Capitulorum, ac Superfluitate verborum vitanda.

SUMMARIUM.

106 *Summaria Capitulorum non sunt de Textu.*
107 *Tamen sunt habenda in magna æstimatione.*
Quomodo ea differant à Notabilibus, ibid.
108 *Superscriptiones Capitulorum sunt authenticæ. Et n. seqq.*
109 *Sedes Patriarchales, quæ?*
110 *FF. Prædicatores præcedunt FF. Minoribus cur?*
111 *Qualitates Rescriptis Pontificis insertæ, per hoc non probantur: secùs de Superscriptionibus Capitulorum.*
112 *Per* Concilium Generale *absolutè positum, & per* Concilium Lateranense, *quale intelligatur?*
113 *In Jure, atque aliis Dispositionibus omnis verborum superfluitas est vitanda.*
114 *Unde verba sunt interpretanda, ut aliquid operentur.*
115 *Argumentum à superfluitate vitanda, est fortissimum in Jure.*
116 *Et potiùs verba debent impropriari, quàm quòd sint superflua.*
117 *Dummodò inde non sequatur aliquid absurdum vel iniquum. Et num. 123.*
118 *Dantur tamen casus, in quibus vel superfluitas verborum non censetur intervenire, vel toleratur. Et seqq.*
Ut fit, quando in Dispositione est mixtum aliquid novi, ibid.
119 *Aut quando aliquid apponitur ad majorem cautelam.*
120 *Vel ad majorem declarationem tollendamque sophisticam malignorum interpretationem.*
121 *Seu quando per verba inculcata quidpiam disponitur.*
122 *Quin etiam consuetudo alicubi vigens excusat verborum superfluitatem.*

106 QUæritur I. Cujus authoritatis existant Superscriptiones, ac Summaria Capitulorum? Resp. I. Quantùm attinet ad Summaria, quibus nimirùm Capitula summantur, horumque contentum in brevem Summam redigitur; ea non sunt de Textu, sed pro majori legentium commoditate primùm addita fuerunt ex Scriptis diversorum Doctorum, præsertim Abbatis Panormitani, Joannis Andreæ, Dominici, & aliorum, qui in ipsismet Summariis non rarò allegantur. Patet proinde, quòd hæc sint quædam doctrinalia, sed vim authenticam, & decisivam in Judiciis non habeant, nisi in quantùm concordat cum Textu subsequenti.

107 Quia verò Summaria constituuntur ex his, quæ Canonum, sive Legum expressa verba sonant; & per hoc differunt à Notabilibus, qualia sunt constituenda ex illis; quæ tacitè intelliguntur, ut ait Ant. Massa Gallesius *Tom. 1. Tractatuum, tract. De Exercitatione Jurisperitorum lib. 3. num. 70.* meritò Summaria in magna æstimatione sunt habenda.

108 Resp. II. Superscriptiones Capitulorum in Decretalibus positæ existunt authenticæ, atque ex illis in Jure validum est argumentum. Ita Petrus à Monte, *Tom. 13. Tractatuum, tract. De potestate Pontificia, §. quinto* [illegible] *V. Prædica*[illegible] *in 6.* & alios communiter. Ratio est clara; quia totum Volumen Decretalium à Papa est approbatum, & in ipso omnia superflua sunt resecata, uti liquet; ergo, cùm relictæ sint Superscriptiones Capitulorum, etiam ipsæ censentur authenticæ, sicque valet argumentum ex ipsis depromptum.

109 Hinc, quia *in c. Constitutis, 23. de Appellat.* Superscriptio sic sonat. *Idem Gradensi Patriarchæ, & S. Vitalis Presbytero Cardinali;* rectè concluditur, quòd spectato Jure communi, & ubi aliud non habet consuetudo Curiæ Romanæ (hæc enim cùm primis attendenda est) non solùm quatuor Sedes Patriarchales, videlicet Constantinopolitana, Alexandrina, Antiochena, Hierosolymitana, sint præferendæ Presbyteris Cardinalibus, *can. Renovantes, & can. Diffinimus, dist. 22.* juncto *c. Antiqua, 23. de Privilegiis;* sed etiam Sedes Patriarchales minùs principales, quales juxta Archidiaconum *in can. Cleros, num. 20. dist. 21.* sunt Aquilejensis, Bituricensis, Gradensis, & Pisana, quibus Glossa in *d. can. Cleros, V. Archiepiscopus,* addit Cantuariensem. Siquidem Papa in allegata Superscriptione Patriarcham Gradensem præponit Presbytero Cardinali; clarum autem est, quòd Superscriptiones Decretalium faciunt Jus, atque ex ipsis validum in Jure depromatur argumentum. Petrus à Monte *loc. cit. num. 1. & 2.*

110 Insuper, quia *cap. 1. de Decimis 6.* habetur isthæc Superscriptio; *Gregorius Nonus Fratribus Prædicatoribus & Minoribus,* infert citata Glossa, quòd, cum illi præponantur in dicta Superscriptione, Fratres Prædicatores debeant præferri Fratribus Minoribus; prout ipsi etiam præferuntur *c. un. §. fin. de Excessibus prælat. in 6.* Idque fit ex eo; quia Ordo Prædicatorum priùs per Breve Apostolicum confirmatus fuit, videlicet anno 1216. & Pontificatus Honorii Papæ III. anno primo; cum tamen Ordinem, ac Regulam FF. Minorum, idem Pontifex primùm in Scriptis confirmaverit anno Domini 1223. Pontificatus verò sui anno octavo: quidquid sit de alia Confirmatione Innocentii III. utpote duntaxat vivæ vocis Oraculo facta.

111 Dices. Conclusioni allatæ videtur obstare *c. Si Papa, 10. de privil. in 6.* ubi dicitur, Ecclesiam non per hoc probari exemptam, quòd Papa in aliquo Privilegio, vel Scriptura principaliter non facta super donatione, vel sententia exemptionis, aut libertatis, eam appellet exemptam. Item *Clem. Si summus, 4. §. fin. de sentent. excommun.* ubi deciditur, quòd si Papa quempiam sub titulo cujuslibet Dignitatis, ex certa etiam scientia, verbo, constitutione, vel litteris nominet, honoret, aut quovismodo tractet; per hoc non intelligatur ipsum in tali Dignitate approbare, aut novum jus eidem tribuere.

re. Resp. Conclusionem datam procedere de Capitulis, eorumque Superscriptionibus Juri communi insertis, atque summa maturitate (resecatis quibuscumque superfluis, factisque correctionibus, detractionibus, vel additionibus, quando expedire videbatur) authoritate Pontificia in unum Volumen collectis, & confirmatis. Porrò præallegata Capitula, *Si Papa*, *& si summus &c.* procedunt de Rescriptis novis, in quorum impetratione præsumuntur tales qualitates Rescribenti, sive Summo Pontifici, priùs per Supplicantem esse suggestæ. Et quia ea, quæ sunt facti, atque in facto consistunt, Romanus Pontifex probabiliter potest ignorare, *cap. 1. de Constit. in 6.* hinc ejusmodi qualitates, Rescriptis Pontificiis insertæ, per hoc non probantur; nisi de ipsis principaliter facta fuerit mentio, *juxta cit. cap. Si Papa de Privileg. in 6.* aut nisi de iis aliunde doceatur. Engel *tit. de Rescriptis*, *n. 8.*

112 Quæritur II. Cum plura Capitula, præsertim *cap. 1. de Summa Trinitate*, habeant hanc Superscriptionem *Innocentius Tertius in Concilio Generali*, quale Concilium sub hac loquendi formula intelligatur? Resp breviter, per hoc intelligi Concilium Generale Lateranense, sub Innocentio III. anno Domini 1215. celebratum, quod in sacris Canonibus per quandam antonomasiam absolutè dicitur *Concilium Generale*. Et hoc accidit ad differentiam alterius Concilii Generalis Lateranensis, quod paulò antè, videlicet 1179. sub Alexandro III. celebratum fuerat, quodque jam anteà ubique locorum *absolutè dicebatur Concilium Lateranense*, etiam sine ulla Pontificis mentione; prout liquet *ex cap. 2. De Statu Monachorum*, cujus Superscriptio sic habet *Ex Concilio Lateranensi*: & concordat textus *in c. Quod Dei timorem eod.* ibi: *Licet autem in Lateranensi Concilio caveatur &c.* Et hoc totum claré desumitur *ex Clem. un. de Immunit. Ecclesiarum*, ibi *in Lateranensi, & Generali Conciliis*. Ubi per *Lateranense Concilium*, intelligitur Concilium Generale Lateranense, sub Alexandro III. celebratum; per *Generale* verò simpliciter prolatum, denotatur posterius Concilium Generale Lateranense, habitum sub Innocentio III. prout notat Glossa ibidem *V. Conciliis*, & sequitur Fagnanus *in c. Firmiter n. 11. de summa Trinit.*

113 Quæritur IV. An in Libris Decretalium, & aliis partibus Juris, omninò nihil superfluum admitti possit? Resp. I. Non solum in Libris Decretalium, aliisque partibus Juris communis, sed etiam in aliis dispositionibus superfluitas verborum est evitanda, nec admittenda. Ita Glossa communiter recepta *in c. Solitæ. V. Tamquam de Majorit. & obed.* ubi ex textu illius Decretalis notanter infert, *quòd nulla dictio debet vacare in Rescripto* (quantò magis in Canone, sive in Lege communiter statuta) *alioquin frustrà membranas occuparet*. Et alia Glossa *in can. Si Romanorum. V. Membranas dist. 19.* ex illis verbis dicti Canonis, *Ut quid vel membranas occupant?* pariter concludens, *quod nullum verbum positum in aliqua Scriptura debet vacare, vel superflue poni*. Idem præter Jura jam allegata, claré desumitur ex Procemio Decretalium Gregorii IX. ibi: *Resecatis superfluis*: juncto Procemio Sexti Decretalium, ubi pariter Pontifex attestatur, Compilationem illam fuisse factam *superfluis penitùs resecatis*. Concordat textus *in l. 1. §. Quibus, C. de Novo Codice faciendo*, ibi: *Resecatis tam superfluis*. Et *l. ult. C. Quid admitti ad bonorum possess.* ibi: *Verborum inanium excludimus captiones*, cum similibus.

114 Deducitur proindè primò, cum omnis superfluitas in Lege, aut Decreto vitanda sit, ejus verba taliter esse interpretanda, ut aliquid operentur. Patet hoc ex *c. Si Papa 10. de privilegiis in 6.* ibi: *Cùm verba aliquid operari debeant*. Concordat textus *in l. Ait Prætor §. 1. ff. de Jurejurando*, ibi: *Nec frustra adjicitur &c.* Et *l. Si quando 112. §. 1. ff. de legatis 1.* ubi proinde Glossa. *V. Frustrà*, allegatis aliis Juribus concludit, dicens: *Sic nota, intelligi scripturam, ut aliquid operetur*, *& addat*. Quod adeò verum est, ut non solùm verbum, aut dictio aliqua, non debeat esse sine effectu aliquid operandi, sed etiam quælibet syllaba. Sanchez, *lib. 3. de Matrim. disp. 26. n. 6.* post Staphilæum, *de Lit. gratiæ. Tit. de vi & effectu Clausulæ §. 1. n. 9.* & alios. Et Fagnanus *in c. Tuarum n. 26. de Privileg.* pariter docens, quòd in Lege nec syllaba debeat esse superflua, & sine mysterio aliquid operandi, Card. Tuschus, *litt. V. Concl. 895. n. 7. & 9.* post Rolandum à Valle, *consil. 1. n. 122. & 123. l. 3.* & Cravettam *cons. 294. n. 3.* Barbosa *Axiomat. 222. num. 12.* cum aliis, quos citat. Idque probatur per Jura hactenùs allegata: & alioquin frustrà ejusmodi Dictio, vel syllaba membranam occuparet.

Deducitur secundò, quòd argumentum à superfluita- 115
te vitanda fortissimum sit in Jure. Petrus de Murga, *tom. 2. disquisit. Moral. & Canon. disquisit. 11. num. 172.* post Stephanum Gratianum *Disceptation. Forensium cap. 306. num. 16.* Federicus de Senis *consil. 45.* paulò ante finem, ubi à superfluitate vitanda fortissimum argumentum depromit hinc inferendo, quòd nomine Monasterii non semper intelligatur Monasterium Ordinis non Mendicantium: quia *in cap. 1. §. Sanè de statu Regularium*, inquit Pontifex *In Monasteriis Ordinum non Mendicantium*: ergo, si Iy *Monasterium*, ex sui natura, & primæva significatione, jam importaret Monasterium Ordinum non Mendicantium, frustrà Pontifex addidisset verba illa, *Ordinum non Mendicantium*, & hæc forent superflua: atqui hujusmodi superfluitates sunt fugiendæ, & consequenter dicendum, quòd quædam sunt Monasteria Ordinis non Mendicantium, & quædam Ordinis Mendicantium. Ita discurrit Federicus de Senis *loc. cit.* Qui modus argumentandi etiam in aliis materiis deservire poterit. Concordat Card. Tuschus *Litt. S. concl. 895. n. 1.* ubi ex eo, quòd verba superflua non debent admitti ad interpretationem sumendam, subinfert, quòd licita est interpretatio, per quam omnia verba operentur etiam à contrario, & tacito sensu.

Deducitur tertiò, in tantùm verum esse, quòd verba 116
debeant aliquid operari, atque ita interpretari, ut evitetur superfluitas in ipsis, quòd potiùs verba impropriari, & [illegible] significationem trahi debeant, quàm quòd sint superflua. Card. Tuschus *cit. concl. 895. n. 30.* post Rollandum à Valle *consil. [illegible] num. 16. lib. 3.* & Cravettam *consil. 294. n. 3. & consil. 714. num. [illegible]* Barbosa *Axiomat. 222. n. 22.* citans plures alios: ac favet textus *l. Si tam angusti, 23. ff. de servitut & l. si tibi, 20. ff. si certum petat*. Et hoc procedit etiam in odiosis, ac pœnalibus, *argumen. cap. Si sententia 16. de sentent. excommun. in 6.* Barbosa *loc. cit. num. 14.* Tuschus *num. 13.* & alii.

Intellige, dummodò inde non sequatur aliquid ini- 117
quum, vel absurdum: quia potiùs admittitur superfluitas in statuto, quàm quòd statuentes voluerint aliquid illicitum, & non permissum, vel absurdum statuere. Barbosa *Axiomat. 216. n. 10. & 11.* Card. Tusch. *num. 55. & seqq.* Cravetta *consil. 70. n. 26.* & alii. Insuper admittitur superfluitas, ne tollatur voluntas Testatoris, vel Disponentis; aut ne quid fiat contra mentem ipsius juxta Barbosam *cit. Axiom. 216. num. 9.* & alios. Siquidem verba sunt intelligenda, non secundùm quod sonant, sed secundùm mentem proferentis, dummodò de hac sufficienter constet: quia non sermoni res, sed rei est sermo subjectus, *c. Intelligentia, 6. de Verb. significat.*

Resp. II. Dantur nihilominùs plures Casus, in qui- 118
bus vel superfluitas verborum non censetur intervenire, vel toleratur. Ita Felinus *in c. Solitæ n. 4. de Majorit. & obed.* post Dominicum *in Procemio Decretalium*, Baldum, Imolam, & alios. Card. Tuschus *Litt. S. concl. 895. n. 44. & seqq.* Barbosa *Axiomat. 216. num. 6. & seqq.* & alii. Idque probatur inductione. Sic imprimis toleratur, vel non intervenit superfluitas, quando in dispositione est mixtum aliquid novi, *arg. c. Si tibi absenti, 17. de Præbend. in 6.* ibi: *si tibi absenti per tuum Episcopum conferatur Beneficium &c.* Nam idem fuisset, etiamsi alius contulisset Beneficium; sicque verba illa, *per tuum Episcopum*, possent videri superflua: sed vel tolerantur, vel non sunt superflua, quia ponunt factum, quod tunc acciderat, sicque habent mixtum aliquid novi. Idem accidit in pluribus aliis.

III. Expressio eorum, quæ tacitè insunt, nihil ope- 119
ratur, *l. non rectè ff. de fide jussor.* juncto Summario, ac Doctoribus ibidem. Idem accidit, quando alicui id, quod ei competit, de Jure communi conceditur, ut mos ipsi geratur. Et tamen talia non superfluè exprimuntur; partim quia poni censentur ad majorem cautelam, quæ non nocet, *l. Testamentum, C. de Testament.*

partim,

partim, quia *plùs timeri solet, quod specialiter injungitur*, ut notatur *in c. Si adversus 11. de Hæreticis*, Abbas *in c. licèt vobis, num. 4. de præbend.*

120 III. Hoc ipsum accidit, quando aliquid apponitur causa tollendæ dubitationis, vel ad majorem declarationem, aut ad tollendam sophisticam malignorum interpretationem. Quinimò hujusmodi verba declarativa, seu specialem cautelam continentia, reverà non sunt superflua, cùm habeant proprium effectum, videlicet majorem expressionem: vix etenim dispositio fieri potest tam clara, quin recipiat sophisticam interpretationem. Unde si alicubi vigeat statutum, prohibens superfluos Articulos, sæpiùs ex præallegatis rationibus excusabitur superfluitas, Felinus *loc. cit.* Card. Tuschus & alii.

121 IV. Sæpè in Legibus, & Statutis semel dispositum, per verba inculcata, idem importantia disponitur; idque plus non operatur, nisi majorem declarationem, Card. Tuschus *cit. Concl. 895. num. 44.* post Castrensem *consil. 175. num. 2. lib. 2.* & verbatim sequitur Barbosa *loc. cit. num. 6.* citans plures alios. Sic in Bullis Pontificiis sæpiùs simul ponuntur, sive inculcantur ejusmodi verba, *uti, frui, & potiri liberè possit, ac valeat*: quæ idem omninò, vel fermè idem significant; multiplicantur tamen ob majorem energiam, atque ad explicandum concedentis affectum, Suarez *lib. 8. de legibus, cap. 16. n. 8.* & alii.

122 V. Superfluitatem verborum, excusat consuetudo, sicubi ea introducta est, inculcandi verba superflua: ut si juxta receptam loci consuetudinem Notarius dicat in Instrumento à se confecto: *Titius fecit, [illegible], & creavit talem Procuratorem*, Felinus [illegible] post Speculatorem, *Tit. de [illegible], §. Ut autem, V. Sed oppositum*.

123 Porrò quòd admittatur, seu toleretur verborum superfluitas, ne invertatur voluntas Disponentis, v. g. Testatoris, de qua aliunde liquet; atque etiam, ut evitetur iniquitas, sive ut non sequatur illicitum, vel absurdum, paulò superiùs *n. 117.* jam dictum est.

§. VIII.

De Declarationibus Cardinalium, Decisionibus Rotæ Romanæ, & authoritate Glossæ.

SUMMARIUM.

124 *Declarationes Cardinalium? quæ?*
Est prohibitum, in Decreta Concilii Tridentini Glossas ullumve interpretationis genus edere. Ibid.
125 *Sed hoc specialiter concessum Sac. Congregationi Cardinalium, & qua ratione?*
126 *Declarationes Cardinalium fidem non faciunt, nisi afferantur in forma authentica.*
127 & 128 *Nec tamen frustrà allegantur in Libris; & cur?*
129 *Declarationes Cardinalium, an habeant vim obligandi? Afferuntur rationes partis negativæ.*
130 *Vera Sententia, seu affirmativa statuitur.*
131 *Ejusque ratio fundamentalis.*
132 *Solvuntur rationes contrariæ sententiæ. Et num. 135. & 136.*
Declaratio legis jam ab initio censetur legi infuisse, d. num. 132.
133 *Solemnitas publicationis requiritur in legis editione, non item in legis declaratione.*
134 *Declarationes Cardinalium; quæ soleant publicari, vel non? Et num. 135.*
136 *Recipiuntur reverenter à Rota Romana.*
137 *Quando sint applicabiles ad alios casus particulares?*
138 *Rota Romana, quid? Et unde sit dicta? n. 139.*
139 *Quot Auditores, & quales in ea reperiantur?*
140 *Decisiones Rotæ Romanæ sunt magistrales tantùm, nec faciunt Jus universale.*
141 *Solvitur Instantia.*
142 *Habent nihilominùs magnum pondus authoritatis.*
143 *Ac faciunt jus inter partes; & quando?*
144 *Qua ratione Auditores Rotæ soleant votum suum proferre?*
145 *Decisiones Rotæ jus faciunt in Curia ad modum styli, quando sæpiùs secundùm eas fuit judicatum.*
146 & 147 *Magna est Glossæ authoritas.*
148 *Ea tamen non habet vim legis.*
149 *Potestque per jura meliora & rationes reprobari.*
150 *Glossæ authoritas est duntaxat probabilis, non necessaria.*
151 *Quam opinionem ex pluribus allegatis præsumatur approbare?*
152 *Quando inaniter allegetur?*

Quæritur I. Quid sint Declarationes Cardinalium, 124
& quando fidem faciant? Resp. I. *Declarationes Cardinalium* aliud non sunt, quàm interpretationes Decretorum Concilii Tridentini ad reformationem morum pertinentium, factæ à Sac. Congregatione Cardinalium in hunc finem per Romanos Pontifices instituta. Nam, cùm Pius IV. in Bulla confirmationis Sacri & Oecumenici Concilii Tridentini, quæ incipit, *Benedictus Deus*, data Romæ 16 Februarii 1564. (& refertur circa finem ejusdem Concilii) ad vitandam perversionem & confusionem, quæ oriri posset, si unicuique liceret pro libitu in Decreta Concilii Commentarios, & interpretationes suas edere: authoritate Apostolica omnibus & singulis inhibuerit, *Prælatis quidem sub interdicti ingressus Ecclesiæ, aliis verò sub excommunicationis latæ sententiæ* [illegible] *Romani Pon-*[illegible] *ullos Commentarios, Glossas, Annotationes, Scholia, ullumve omninò interpretationis genus super ipsius Concilii Decretis quocunque modo edere, aut quidquam quocunque nomine, etiam sub prætextu majoris Decretorum corroborationis, aut executionis, aliove quæsito colore, statuere*. Sed si quid obscuriùs in iis dictum, & statutum fuisset, eamque ob causam interpretatione, aut decisione aliqua egere videbitur, ad Sedem Apostolicam recurratur, prout uberiùs in citata Bulla continetur.

Hinc idem Pius IV. *motu proprio* eodem anno, die 5. 125
Augusti emanato, qui incipit: *Alias nonnullas* (& habetur *Tom. 2. Bullarii Romani, Constit. 81.* dicti Pontificis) imprimis instituit Congregationem S. R. E. Cardinalium super executione, & observantia Sacri Concilii Tridentini. Deinde Sixtus V. ut Decreta Concilii Tridentini, ad mores, disciplinamque pertinentia, eò magis ab omnibus observarentur, in sua Constitutione, quæ incipit: *Immensa*, 1587. 11. Cal. Februarii edita (ac refertur *cit. Tom. 2. Bullarii, Constit. 74.* dicti Pontificis) §. *Deo autem Patri*, ampliavit potestatem memoratæ Sac. Congregationis Cardinalium; eidemque insuper concessit facultatem interpretandi Decreta ejusdem Oecumenici Concilii Tridentini, quæ de morum reformatione, disciplina, ac moderatione, & Ecclesiasticis judiciis, aliisque hujusmodi statuta sunt, si quando in ipsis dubietas, aut difficultas emerserit: ita tamen, ut hoc fiat consulto priùs Romano Pontifice; sive (ut idem Papa loquitur) *Nobis tamen consultis*; simulque eorum Decretorum, quæ ad Fidei dogmata pertinent; interpretatio ipsimet Papæ reservata maneat; prout ampliùs habetur in præfata Constitutione Sixtina.

Resp. II. Declarationes Cardinalium fidem non fa- 126
ciunt, nisi afferantur in forma authentica. Ita communis, & ratio est: quia, cùm olim plurimas falsas, & quandoque inter se contrarias hujus Sac. Congregationis Declarationes circumferri compertum fuisset: eadem Sac. Congregatio, de speciali jussu Urbani Papæ VIII. anno 1631. mandavit, & præcepit: *hujusmodi Declarationibus, tam impressis & imprimendis, quàm manuscriptis nullam fidem esse in judicio, vel extra à quoquam adhibendam; sed tantùm illis, quæ in authentica forma, solito Sigillo, & subscriptione Eminentissimi Cardinalis Præfecti, & Secretarii ejusdem Congregationis pro tempore existentium munitæ fuerint. In quorum fidem &c. Dat. Romæ die 2. Augusti 1631.* Ita verbatim sonat citata specialis Declaratio ejusdem Sac. Congregationis, quam per totum refert Barbosa *lib. 1. Juris Ecclesiast. univ. cap. 4. n. 83.* cujus etiam meminit Ludov. Engel *in procemio Collegii Juris Canonici, num. 16.* Card. de Luca *in Annot. ad Con-*

B cilium

cilium Tridentinum, *discurs. 1. num. 17.* Lantusca *in Theatro Regularium*, *V. Congregatio Concilii Tridentini*, 2. & Prosper Fagnanus *Tom. 1. in Monitione ad Lectorem*, expressè protestatur, quod, licèt ipse in suis Commentariis Responsa Sacræ Congregationis Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, ferme omnia exscripserit fideliter, dum eidem Sac. Congregationi esset à Secretis: ea tamen minimè habenda pro authenticis, quando Eminentissimi Cardinalis Præfecti, & Secretarii subscriptione, signoque carent.

127 Dices. Si hæc ita se habent, ergo frustrà in progressu præsentis Libri, & aliis passim, allegantur tot Declarationes Cardinalium: ut quid enim membranam occupant, ex quo nullam in judicio, vel extrà, fidem faciunt? Resp. neg. seq. Imprimis enim Declarationes Cardinalium, quæ per elaboratos Collectores ad publicam utilitatem diligenter referuntur, vel maximè prosunt in Curia Romana, eo quòd ibidem nimis facilè sit, de earum veritate sese certum reddere, requirendo Sac. Congregationis Cardinalium Adnotationes, vel Registra: prout frequenter eadem Congregatio demandare solet, quando occasione disputationis particularium Casuum circumferuntur Declarationes, quæ diversæ, vel adversæ videntur, aut aliquam probabilem dubitandi rationem continent, Card. de Luca *Annot. ad S. Concilium Trid. discurs. 1. n. 17.*

128 Deinde juvant ejusmodi Declarationes etiam pro aliis locis: tum quia hausta prævia notitia ex diligentibus Collectoribus, eas fideliter allegantibus, difficile non erit, quamlibet illarum pro occurrentis negotii qualitate, à memorata Sacra Congregatione in forma authentica obtinere, ac deinde in Judicio pro plena fide facienda producere. Tum quia sæpè dictas Declarationes Cardinalium, cæteroquin in probatis Collectoribus fideliter allegatas, & de quarum veritate nulla subest probabilis ratio dubitandi, ex eo duntaxat rejicere, quòd non afferantur in forma authentica, atque idcircò liberè contrariam sententiam tueri, vix abest ab irreverentia & temeritate; uti notat Fagnanus *in c. Quoniam*, *n. 59. de constit.* Ubi subdit post Salas *de legib. tr. 14. disp. 21 q. 97. sect. 12. in fin.* quod rectè faciat Judex, qui Declarationes S. Congregationis, quas invenerit apud aliquem probatum Authorem, ut veras habuerit, & sequatur, etiam si nec à parte allegentur, nec producantur.

129 Quæritur II. Quam vim, & authoritatem habeant Declarationes Cardinalium Sacri Concilii Tridentini Interpretum? Ratio dubitandi est: quia, ut lex obliget, necesse est, quod promulgetur: atqui Declarationes Cardinalium non solent publicari; ergo. Accedit, quòd Declarationes illæ transmittantur Episcopis, aut aliis petentibus, nullo adjecto in eis mandato, sed tantùm simpliciter ad proposita Dubia respondendo; & consequenter nullam videntur inducere obligationem, præsertim pro Foro conscientiæ. Idque eò magis quòd necdum constet, Romanum Pontificem aliquando statuisse, seu præcepisse, ut Declarationes Cardinalium tanquam leges recipi[illegible] de causis non desunt Authores præsertim Theologi, qui volunt, ejusmodi Declarationes Cardinalium esse tantùm probabiles, & doctrinales: & quamvis magnum habeant pondus authoritatis, præsertim in dubiis, & causis decidendis; tamen vim legis non habere, neque obligare, nisi in casu illo particulari, super quo Cardinales fuerunt consulti: prout tenuit Vega *tom. 1. Summ. c. 62. cas. 41.* Bonacina *disp. 1. de legib. q. 1. punct. 8. n. 4.* Basil. Poncius *lib. 5. de Matrim. cap. 13. §. 2. num. 7.* Ledesma, Hurtado, & plures alii, apud Barbosam *cit. lib. 1. Juris Ecclesiast. univ. cap. 4. num. 82.* Quibus tamen non obstantibus

130 Resp. Declarationes Cardinalium Sac. Concilii Tridentini Interpretum, consulto Sanctissimo factæ, & in forma authentica existentes (juxta dicta *num. 126.*) non solùm ut probabiles, & doctrinales habendæ sunt, sed etiam ut auctoritativæ, atque necessariæ, ita ut habeant vim obligandi in utroque Foro. Ita Barbosa *loc. cit. num. 81.* Emmanuel Rodericus *Quæst. Regul. tom. 1. q. 11. art. 1. & 2.* Miranda *tom. 2. Manual. Prælat. q. 26. art. 11.* Lezana *tom. 3. Summ. V. Sac Congregatio, n. 8.* Nicolaus Garcia *de Benefic. in Præfat. Tom. 1.* hanc sententiam certam appellans, & alii: atque eandem sententiam ex professo, & fusissimè propugnat Fagnanus *d. c. Quoniam*, *num. 6. & seqq. de constit.*

Ratio fundamentalis hujus Conclusionis desumitur ex facultate, huic S. Congregationi concessa à Summis Pontificibus, & nominatim à Pio V. (ut probat Fagn. *n. 7.*) & Sixto V. *in cit. constit. 74.* Quæ incipit: *Immensa*, *§. Deo autem Patri*, ibi: *Cardinalibus verò Præfectis interpretationi, & executioni Concil. Tridentini, si quando in his, quæ de morum reformatione, disciplina, ac moderatione, & ecclesiasticis Judiciis, aliisve hujusmodi statuta sunt, dubietas aut difficultas emerserit, interpretandi facultatem, nobis tamen consultis, impertimur.* Ergo, cùm Sac Congregatio Cardinalium, Concilii Tridentini Interpretum, faciat sæpè dictas Declarationes, seu Interpretationes ex speciali commissione Summi Pontificis, & ejusdem authoritate, ac nomine, quin & ipsomet priùs consulto: pari lege, qua tenemur recipere Declarationes Papales, tanquam certas & veras, etiam recipere tenemur Declarationes dictæ S. Congregationis, tanquam certas, veras, & intentionem Legislatoris ritè explicantes. Siquidem post impertitam à Sede Apostolica memoratam authoritatem, talis Cardinalium Declaratio non merè censetur esse ipsorum, sed esse potiùs aliqua Apostolica Declaratio; prout in simili habetur *c. Cum aliquibus 4. de rescript. in 6. & c. Si Apostolicæ, 22 de præb. in 6.* Et concordat notissimum illud Imperatoris effatum, *L. 1. §. Sed neque, C. de Veteri Jure enucleand.* ibi: *Omnia meritò nostra facimus, quia ex nobis omnis eis impertitur authoritas.* Qua de causa etiam Responsa Prudentum, quibus à Cæsare jus respondendi, seu Jura publicè interpretandi concessum fuerat (qui idcircò *Juris Consulti* appellabantur) eam tenebant authoritatem, ut Judici ab eorum [illegible] recedere non licuerit. *§. Responsa Prudentum, Instit. de* [illegible] Quod ipsum defactò observat Rota Romana [illegible] Sac. Congregationis, juxta dicenda, *num. 136.* 131

Nec obstant rationes dubitandi, *num. 129.* in contrarium allatæ. Non prima: nam quod requiratur promulgatio, procedit in legibus, quæ novum jus constituunt; non item in Declarationibus legum, quæ legibus ipsis intrinsecè insunt, ac proindè non faciunt jus novum, sed solummodò jus, quod priùs erat, manifestant, atque declarant. Hujusmodi enim Declarationes, cùm contineant meram legis jam præexistentis explicationem, retrotrahuntur ad tempus conditæ legis, atque huic à principio jam inesse, & infuisse censentur, & juxta ipsas Lex semper fuit intelligenda, juxta Glossa *in c. Sicut nobis*, *V. Respondemus*, *de verb. signif.* ac desumitur *ex Auth. De raptis mulierib. §. fin. collat. 9.* ubi Imperator de tali Legum suarum declaratione loquens, ait. *Quam interpretationem non in futuris tantummodò casibus, verùm in præteritis etiam valere sancimus: tanquam si nostra Lex ab initio, cum interpretatione tali promulgata fuisset à nobis.* Concordat textus *l. Ita fidei 40. ff. de Jure Fisci*, ibi, *Non tantum legem circumveniri voluit, sed etiam interpretationem legis.* 132

Hæc ad propositum applicando; quando Declarationes Cardinalium Sac. Concilii Tridentini Interpretum non faciunt Jus novum, sed continent meram Legis jam præexistentis declarationem, prout communiter fieri solet; hoc ipso nulla indigent speciali publicatione, sed retrotrahuntur ad tempus conditæ legis, utpotè cui intrinsecè insunt, atque à principio jam insuerunt, ac proinde ab ipsamet primæva legis promulgatione vim obligandi obtinent. Nam solemnitas publicationis requiritur quidem in legis editione, non item in legis declaratione, per Jura allegata, Barbosa *cit. cap. 4. n. 83.* Emmanuel Rodericus, Miranda, & alii, *ubi supra*, Fagnanus *d. c. quoniam, n. 42. & 43. de constit.* citans ulterius Bartolum *in l. Hæredes quem, § Siquid.* Imolam, Baldum, *ibid. ff de Testam.* ubi in simili dicitur, quòd in declarando Testamento non requiratur eadem solemnitas, quæ in constituendo. *Nihil enim*, qui declarat aliquid obscurius in Testamento positum, *nunc dat*, *sed datum significat*, prout ibidem argumentatur Juris Consultus. 133

Additur hic notanter, *quando Declarationes Cardinalium non faciunt Jus novum*, &c. Siquidem proximè dicta procedunt solùm de illis Declarationibus Cardinalium, 1??

lium, quæ Jus novum non faciunt, sed duntaxat præexistens declarant, ejusque mentem ac genuinum sensum explicant; ac proinde non solent publicari, nec affigi Romæ in publicis locis, sed simpliciter eduntur partibus, quarum interest, in forma authentica sigillo ac subscriptione munitæ, ut refert Fagnanus *loc. cit. n. 42.* Quod si verò à Sac. Congregatione Cardinalium edantur Decreta per modum novæ Legis, tunc ad instar aliarum Constitutionum Apostolicarum de novo conditarum; etiam talium Decretorum fit solemnis Romæ promulgatio, & affixio in locis consuetis: uti videre est in Decreto ejusdem Sac. Congregationis, *De regularibus Apostatis & ejectis*, edito die 21. Septembris, 1624. (ac refertur *Tom. 4. Bullarii Romani*, *Constit. 28. Urbani VIII.* & in alio Decreto, *De Celebratione Missarum*, quod incipit, *Cùm sæpe contingat*) die 21. Junii, emanato (ac refertur *in eodem Bullario, Const. 45. de Pontif.*) & nonnullis aliis, quæ postmodùm in locis consuetis Romæ affixa, & publicata fuerunt, prout notatur ad finem eorundem Decretorum.

135 Ad secundam rationem dubitandi, *num. 129.* allatam, patet Responsio ex dictis. Nam quia sæpe dictæ Declarationes Cardinalium novum Jus non constituunt, sed duntaxat Jus antiquum interpretantur, ac declarant, prout communiter accidere solet; hinc neutiquam opus est speciali mandato ad inducendam obligationem, sed sufficit primum illud mandatum, sub quo lex nunc declarata olim publicabatur, & subditis observanda proponebatur.

136 Ad ultimum patet etiam ex dictis. Nam, quia Summi Pontifices dederunt (ipsi tamen consultis) memoratæ Sac. Congregationi facultatem [illegible] creta Concilii Tridentini; [illegible] eisdem Declaratio[illegible]unque legis impertiti fuerunt. Unde etiam Rota Romana dictas Declarationes Cardinalium absque ulla oppositione, vel ambiguitate, reverenter suscipit, atque omnimodis observat, etiam dimissis ipsis Rotæ Decisionibus, quando in contrarium adsunt Declarationes sæpe dictæ Sac. Congregationis. Barbosa *cit. c. 4. n. 81.* Fagnanus, *ubi supra n. 72.* Card. de Luca *Discurs. 6. de Parochis n. 5.* & alii.

137 Ubi tamen notandum, quòd illæ Cardinalium Declarationes, quæ singulos, vel particulares concernunt casus, ex horum speciali qualitate, & circumstantiis, manare soleant; ideoque ulteri diversas circumstantias habenti non semper sint applicabiles: cùm diversimode, ob diversam Facti qualitatem, sæpius decernere congruat. Card. de Luca *in Annot. ad Concilium Tridentinum*, *Discurs. 1. n. 11.* At verò Decreta, vel Declarationes generales ejusdem Sac. Congregationis, in omni casu locum obtinent: idemque dicendum de Declarationibus particularibus (seu editis ad consultationem Episcoporum, aut Partium litigantium in aliquo speciali casu) quoties eædem rationes, & circumstantiæ, in aliis casibus concurrunt: nam tam sæpe dictæ Declarationes Cardinalium in istis pariter sunt observandæ, cùm Decreta Concilii Tridentini, quæ generaliter ligant omnes, semper habuerint, & habeant in ventre sensum; seu intellectum illum, quem Sacr. Congregatio sua Declaratione manifestat. Fagnanus *loc. cit. nu. 66.*

138 Quæritur II. Quid sit Rota Romana; & cujus auctoritatis sint Decisiones ejus? Resp. I. *Rota Romana* est Summi Pontificis in causis litigiosis Tribunal, & Judicium. Quia enim Papa est Judex Ordinarius omnium hominum, de qualibet Mundi parte in Causis Ecclesiasticis potest ad ipsum appellari, *can. Cuncta per mundum 9. q. 3.* Et quidem etiam immediatè, seu omissis Judicibus intermediis, propter plenitudinem potestatis Apostolicæ, *can. Si quis vestrum, & seqq. 2. qu. 6.* ac notat Glossa *in c. Dilecti 66. V. Post hujusmodi, de Appellat.* Unde contingit, quòd, cùm ob ingentem molem causarum, & negotiorum explicandorum, singulis Pontifex Romanus per seipsum solùm, humana imbecillitate præpediente, pro voto satisfacere non sufficiat; præter *Consistorium*, in quo Papa pro expediendis primariis, & majoribus negotiis solet Adjutores, & Consiliarios adhibere Cardinales; ab antiquo jam erectum fuerit *Auditorium Rotæ*, in quo universorum Christi Fidelium Causæ Ecclesiasticæ, ac etiam Sæculares eorum, qui temporali Jurisdictioni Pontificiæ sub-

sunt, ex Commissione Pontificia cognoscantur, & justè terminentur: quamvis defactò post erectas præsertim tot alias Sacras Congregationes, de quibus fit mentio in Constitutione 74. Sixti V. quæ incipit *Immensa*, non ampliùs tam copiosus sit numerus Causarum spiritualium, seu Ecclesiasticarum in hoc Tribunali discutiendarum, sicut antiquitus. Card. de Luca *in relatione Romanæ Curiæ Forens. Discurs. 32. n. 61.*

Et quidem olim quatuordecim, & quandoque plures, pro arbitrio Pontificum, extiterunt Auditores Rotæ: verùm Sixtus IV. in Constitutione, *Romanus Pontifex*, (& habetur *Tom. 1. Bullarii Rom. Const. 2. de P[illegible].*) Auditores Rotæ Romanæ ad numerum duodenarium reduxit, iidemque non nisi ex famosis Juris Doctoribus, ac præcipue experimentatis, simulque ex diversis assumuntur Nationibus, ut hac ratione in eo Tribunali existant Viri, qui in singulis respectivè Provinciis, & Nationibus versati sunt. Et quia omnes illi duodecim Auditores in eadem circulari mensa accumbunt, ad formam Rotæ, verisimile est, inde promanasse appellationem *Rotæ Romanæ*. Car. de Luc. *cit. disc. 32.* præsertim *n. 16. & 17. & 34.* 139

Resp. II. Decisiones Rotæ Romanæ non faciunt Jus universale, sunt magistrales, & probabiles tantum, licèt cæteroquin magnum habeant pondus authoritatis. Ita Card. de Luc. *loc. cit. n. 66.* asserens, quod Decisiones Rotæ, licèt magnæ sint authoritatis in Curia, non faciant authoritatem necessariam apud inferiores Magistratus, tanquam Decisiones Papales. Felinus *c. Pastoralis, n. 15* [redacted] Auditores Rotæ [redacted] authoritatem legis condendæ. Nicol. Garcias *in cit. præfat. tom. 1.* Engel. *In Proæmio Collegii Juris Canon. n. 17.* Fagnanus *c. cum venissent, n. 31. de Judiciis*, citans Geminianum *in c. Duobus n. 9.* & ibi Francum *n. 10. de rescript. in 6.* Præpositum, Bellameram, & alios. Ratio est: quia nullibi reperitur, Auditoribus Rotæ Romanæ fuisse concessam potestatem Jus novum condendi, sed duntaxat secundum Jura jam posita in causis particularibus judicandi, ac sententiam ferendi: prout in simili de Decisionibus Cameræ Imperialis passim sentiunt Doctores, quod Assessoribus Cameræ data fuerit ab Imperatore potestas secundum leges judicandi, non autem novas condendi. 140

Nec obstat textus *c. in causis 19. de sent. & re judic.* ubi dicitur, quod, si causæ Summi Pontificis judicio decidantur, in similibus casibus cæteri teneantur similiter judicare: ac proinde, ut ibidem loquitur Glossa in casu, quod sententia Papæ jus faciat quoad omnes: Non obstat inquam: quia, ut patet ex allegatis verbis, ibi sermo est de Decisione ipsius Papæ; prout etiam *L. ult. C. de Legib.* dicitur, quod sententia definitiva ipsius Principis lata super causa, de qua plenè cognovit, vim habeat legis generalis: non autem textus ille loquitur de Decisione Senatus Pontificii, seu Rotæ Romanæ. Accedit; quod ipsamet Rota mutet quandoque opinionem suam; idque frequenter contingere, notat Card. de Luca *loc. cit. n. 102.* & Cardinalis *in c. Pastoralis*, *de Fide instrument.* & Nicol. Moronus *Tractatuum tom. 11. p. 1. tract. de Fide*, *Tregua & Pace*, *q. 121. nu. 193.* post Decium *cons. 494.* & alios. Id autem fieri non posset, si Decisiones ejus vim Legis universalis obtinerent. 141

Additur notanter *num. 140. licet cæteroquin magnum habeant pondus authoritatis*. Nam quia Decisiones Rotæ Romanæ non nisi summa cum maturitate prodeunt, simulque ab uno ex supremi totius Orbis Christiani Tribunali, & Capellam, seu Aulam Pontificiam repræsentante, promanent: hinc ipsius Resolutiones meritò per inferiores Judices, & Magistratus, imò & per superiores Sacras Congregationes habentur in veneratione, magnamque faciunt fidem. Unde pariter aliarum Nationum Professores, atque eximii Scriptores, magnam sæpè dicti Tribunalis agnoscunt authoritatem, eamque frequentibus suarum Decisionum allegationibus contestantur. Quinimò, quod Rotæ Romanæ Decisiones prævaleant communi opinioni, censet Imola *in c. 1. de Litis contest.* & Fagnanus *in c. Cùm venissent*, *num. 32. de Judiciis*, & Garcias *loc. cit.* citans alios. Atque, ut inquit Quintilianus Mandosius *Tractatuum tom. 3. tract. de Monitoriis*, *qu. 27. num. 6.* Rota loquente cætera Tribunalia obmutescunt. Quanquam, 142

quia dictæ Rotæ Romanæ non licet Concilii Tridentini Decreta interpretari, ob prohibitionem Pii IV. eadem Declarationibus Sac. Congregationis Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum reverenter deferre consueverit.

143 Ulteriùs notanter additur *cit. num.* 140. *Non faciunt Jus universale.* Quia imprimis fatendum est, quòd Rotæ Decisiones jus faciant inter partes litigantes: nam istud est commune cæteris sententiis judicialibus, à quibus vel legitimo tempore (hoc est, intra decendium) non fuit appellatum: tunc enim sententia transit in rem judicatam, *c. Quod ad consultationem 15. de Sent. & re judic.* & similibus. Vel ab ipsis secunda vice fuerit appellatum, & pars victa succubuit in duplici appellatione, sicque tres conformes contra se reportavit sententias: nam tunc ea tenetur acquiescere, nec potest in una eademque causa tertiò appellare, *L. un. C. Ne liceat in una eademque causa tertiò provocare.* Idque etiam locum obtinet in Rota Romana.

144 Ubi sciendum, quòd in Rota Romana ordinariè (seu nisi pro casu speciali aliud Pontifex mandaverit) solùm quatuor ex duodecim Auditoribus circa singulas causas votum proferant; atque, si in eandem concorditer deveniant sententiam, vel saltem tres ipsorum concordent, capiatur resolutio: à qua si Pars succumbens appellarit, aliis quatuor Auditoribus causa examinanda, & definienda committitur, nisi quis in duplici jam appellatione succubuerit. Card. de Luca *cit. Discurs.* 32. *Relat. Rom. Curiæ, n.* 34. *ac seq.*

145 Deinde, quòd Decisiones Rotæ jus faciunt in Curia ad instar Styli, saltem quando secundum eas sæpiùs fuit judicatum, tradit Joan. Franciscus Pavinus *in Præludiis Extravag. Joannis XXII. V. Decisiones Rotæ*, & post ipsum Fagnanus *c. Cùm venissent, num. 23. de Judiciis*, & Engel *cit. num.* 17. Ratio est: quia ad Rotam spectat interpretari verba, & mentem Papæ in Rescriptis, & in hac quasi possessione existit sciente, patiente, imò & mandante Summo Pontifice: unde si super eadem Juris quæstione, licèt cæteroquin inter Doctores admodùm controversa, uniformes, ac sæpius repetitæ procedant Decisiones Rotæ, tandem faciunt consuetudinem, & Stylum in Curia Romana, *l. Si de interpretatione*, & *l. Nam Imperator, ff. de Legibus.* Quo posteriori in loco dicitur, *in ambiguitatibus, quæ ex legibus proficiscuntur, consuetudinem, aut rerum perpetuò similiter judicatarum authoritatem, vim legis obtinere debere.* Per hoc tamen dictæ Decisiones Rotæ non constituunt Jus universale, nec alii Judices præcisè secundùm eas tenentur judicare, nisi quatenus meliora Juris fundamenta aliunde non suppetant.

146 Quæritur III. Quantæ authoritatis sit Glossa? Resp. I. Licet magna, & cæteris paribus major sit authoritas Glossæ, quàm alterius Authoris; nihilominùs ipsa neque habet authoritatem legis, neque est attendenda, quando meliora Juris fundamenta, & rationes contra ipsam militant. Ita in re communis. Et quidem

147 Prior pars patet ex encomiis illis, quæ Glossæ attribui solent: nam quia Glossa digna judicata fuit, ut ad Canonis, seu Legis declarationem in Corpore Juris poneretur: hinc quod authoritas Glossæ major sit, quàm aliorum Doctorum, tradit Bartolus *in l. Ut vim. & ibi* Jason. *n. 34. ff. de just. & jur.* & Baldus *in l. Cùm hereditas. C. Depositi*, & alibi, dicens, quod Glossæ authoritas omnes alias authoritates antecedat, à qua proinde in causis magnis recedendum non est. Item Jacob. Butrius *in L. 1. C. Qui pro sua jurisdict.* inquit, quòd ubi cum Glossa concordat aliquis Doctor, illa opinio censeatur communis in judicando. Et rursum Baldus *in l. ult. §. Necessitate C. De bonis quæ liber.* ait: *Adhæreas cautiò veritati Glossæ, & in æternum non errabis.* Insuper opinionem Glossæ communi opinioni præferendam esse, censet Felinus *in c. 1. n. 54. de Constit.* citans Imolam, Salicetum, & alios. Unde Glossæ opinio appellatur *Idolum Advocatorum*, secundùm Cynum *in l. Non mortuum, C. De Contrahend. & committ. stipulat.* quem refert, ac sequitur Alexander *Consil. 51. n. 4. lib. 4.* Quibus similia passim habent alii Doctores.

148 Altera pars, quòd Glossæ authoritas vim legis non habeat, est communis. Nullibi enim authoritas legis condendæ eidem attributa legitur: quinimò Glossa à privatis Authoribus, videlicet, Bernardo, Tancredo, Jo: Andrea, & aliis, quorum nomina plerumque ad finem Glossarum apponuntur, textui Canonum apposita fuit: atqui tales privati Authores potestatem condendi leges non habuerunt. Accedit, quod dentur nonnunquam Glossæ inter se contrariæ.

Et per hoc patet ad tertiam partem. Nam quia Glossæ opinio authoritatem legis non habet, meritò per jura meliora, & rationes in oppositum occurrentes rejici potest, & non rarò reprobatur. Siquidem inter plures opiniones illa est præferenda, & sequenda, quæ meliori & subtiliori nititur ratione, ut inquit Abbas *in c. Capellanus, nu. 3. de Feriis.* Neque enim in delectu opinionum habendus est respectus ad qualitatem personæ, v. gr. Glossæ, illam opinionem foventis, sed ad rationem ipsius, *text. notab. in L. 1. §. Sed neque C. de Veteri jure enucleando.* ibi: *sed neque ex multitudine Authorum, quod melius & æquius est, judicatote: cùm possit unius forsan & deterioris sententia & multos & majores in aliqua parte superare.* 149

Nec obstant encomia Glossæ in contrarium allegata. Nam illa procedunt non de necessitate, sed per modum consilii: quia enim veritas non facile potest inveniri, utilius est accedere opinioni Glossæ, cujus authoritate defendimur, & excusamur, quam alterius privati Authoris non afferentis clariora Juris, aut rationum fundamenta. Non tamen idcircò cogimur sequi Glossam, utpote cujus authoritas est duntaxat probabilis, non necessaria, ut fatetur ipsemet Baldus *in l. Conventiculum, nu. 3. C. de Episcop. & Cleric.* 150

Resp. II. Quando Glossa plures refert opiniones, tunc in dubio, & nisi aliud ex verbis ejus colligi possit, [illegible] approbare ultimam. Ita Felinus *in c. Canonum* [illegible] citans Ludov. Romanum *in Consil. 83.* [illegible] & alios. 151

Solùm adde cum Laym[illegible] *Statuta num. 20.* & aliis. Glossæ authoritatem in[illegible] absque textu, si ipsum Jus expressum habeatur, utpote ex quo tota pendet resolutio. Et ob eandem rationem frustrà laborant illi, qui Doctorum authoritates cumulant prætermisso Canone, aut Lege, ex qua fuit tota doctrina desumpta. 152

§. IX.

De Jure Civili, ejusque Divisione, & Partibus.

SUMMARIUM.

153 *Ratio ordinis, seu præsentis Paragraphi.*
154 *Jus Civile, quid?*
155 *Absolutè prolatum intelligitur de Romano.*
Verba simpliciter prolata intelliguntur in digniori significato. Ibid.
156 *Jus Civile commune, & particulare, seu municipale, quid?*
157 *Dividitur in scriptum, & non scriptum.*
158 *Jus non scriptum, seu consuetudinarium, quid?*
159 *Jus scriptum, quid? Et an scriptura sit de ejus essentia?*
160 *Jus Civile dividitur rursus in publicum, & privatum.*
161 *Jus publicum, quid, & in quibus consistat.*
162 *Aliud est commune, seu antiquum; aliud speciale, seu hodiernum.*
163 *Jus privatum, quid? Et quomodo differat à Privilegio.*
164 *Quomodo omne Jus dicatur publicum?*
165 *Corpus Juris Civilis quibus libris constet?*
166 *Et quo ordine, & tempore, singuli libri Juris Civilis vulgati fuerint?*
167 *Novellæ Constitutiones, seu Liber Authenticorum per Justinianum postremò editæ, earumque præstantia.*
168 *A quo nonnullæ Authenticæ Constitutiones Codici hodie usitato fuerint insertæ?*
169 *Et sic insertæ non probant, nisi in quantum concordant suis fontibus, seu Novellis, ex quibus desumptæ sunt.*
170 *Libri Feudorum unde sumpserint initium?*
171 *Alia divisio partium Juris Civilis in Leges, Plebiscita, Senatus-Consulta &c.*
172 *Ratione triplicis Status, sive Regiminis Populi Romani successivè prodita.*
173 *Lex, prout contradistinguitur à cæteris partibus Juris Civilis, quid, & quomodo olim condita?*
174 *Aliæ Legis definitiones declarantur.*
175 *Plebiscitum, quid? Et quomodo differat à Lege? Differentia inter Populi & Plebis vocabulum. Ibid.*
176 *Senatus Consultum, quid?*
177 *Principum Placita, quæ? Et an rectè dicantur Leges?*
178 *Magistratuum Edicta, idem sunt, ac Prætorum Edicta.*
Prætorum Origo, & authoritas. Ibid.
Jus honorarium, quid? Ibid.
179 *Responsa prudentum, quæ?*

153 RECtissimè observavit Pontifex *in c. Solitæ 6. de Majorit. & obedien.* quod, sicut olim in creatione Mundi, ita & postea *ad firmamentum Cæli, hoc est, universalis Ecclesiæ, fecit Deus duo magna Luminaria, hoc est, duas constituit Dignitates, quæ sunt Pontificalis Authoritas, & Regalis* (sive Imperialis) *Potestas. Sed illa, quæ præest diebus, id est, spiritualis, major est: quæ verò carnalibus, minor: ut quanta est inter solem & lunam, tanta inter Pontifices & Reges differentia cognoscatur.* Ad illustrandum [illegible] tur veram Christi Ecclesiam Jus Canonicum [illegible] Authoritate constitutum, [illegible] professo [illegible] tamen de jure Civili, [illegible] Potestate condito, atque instar Luminaris minoris Ecclesiam Christi irradiante, nonnulla mentio habenda occurrit: non quod falcem intendamus mittere in messem alienam, sed quia magna inter utrumque jus est confœderatio, prout ampliùs ex progressu patebit. Simulque quia de ipsis Legibus Imperatoriis frequens tum in Decreto Gratiani, tum in Libris Decretalium, sermo recurrit: prout liquet *ex cap. jus Civile, & seqq. dist. 1. & ex cap. 1. & 2. de Novi operis nunciat. & c. cùm dilecta §. Nos igitur, de Confirmat. util.* & alibi sæpe. Proinde

154 Quæritur I. Quid sit Jus Civile, & absolutè prolatum pro quo supponat? Resp. I. *Jus Civile est*, quod authoritate Principis, sive Magistratus Sæcularis, ad tranquillam Reipublicæ gubernationem, & communem civium salutem conservandam, constitutum est. Ita in re communis; & concordat textus *in can. jus civile, dist. 1.* ibi: *jus civile est, quod quisque Populus, vel quæque civitas, sibi proprium divina, humanaque causa constituit.* Et dicitur Jus Civile, *quasi jus proprium ipsius civitatis*: & hoc ad differentiam Juris gentium, quo omnes, vel ferè omnes Gentes utuntur, *§. jus autem civile Instit. de jur. nat. gent. civil.* Proinde, cùm jus Civile ab unaquaque Civitate appelletur, nihil prohibet, Leges v. g. Solonis appellare *Jus civile Atheniensium*: & Jus, quo Romanus Populus utitur, *jus civile Romanorum*, vel *jus Quiritum*; cùm Romani à Romulo, Quirites à Quirino nuncupentur, *§. Sed jus quidem. Instit. eod.*

155 Resp. II. Nihilominùs Jus Civile simpliciter & absolutè prolatum, de Romano intelligitur; idque per antonomasiam: qua ratione in simili nomen *Urbis* absolutè prolatum Romam, & *Poeta*, absque alio addito dictus, apud Græcos egregium Homerum, apud Latinos Virgilium denotat. Ita habetur *cit. §. Sed jus quidem Instit. eod.* traduntque Interpretes communiter. Et hinc desumitur argumentum cum Baldo ibidem, quod verba simpliciter prolata in potentiori, & digniori significato intelligantur. Intellige, stante dubio, ac nisi aliud ex contextu pateat.

156 Quæritur II. Quomodo dividatur Jus Civile? Resp. I. Illud variè dividitur; & primò quidem in jus commune, & jus particulare, seu Municipale. *Jus Civile commune* dicitur, quod est commune omnibus Provinciis & incolis, Romano Imperio subjectis, illosque omnes obligat. Et hoc continetur in Corpore Juris Civilis, videlicet in Digestis, Institutionibus, Codice, Authenticis, seu Novellis Constitutionibus, & Libris Feudorum, quibus postmodùm accesserunt nonnullæ Imperiales Constitutiones. *Jus Civile particulare*, seu *Municipale*, dicitur illud, quod non obligat totum Populum Romanum, sed tantùm subditos determinati loci, vel Territorii, pro quo illud conditum est: ac proinde tale Jus, rectè *Municipale* appellatur. In proposito potissimum erit Sermo de Jure Civili communi.

Resp. II. Jus Civile dividitur ulterius in scriptum, & non scriptum, *can. jus Generale, & seqq. dist. 1. & §. Constat autem Instit. de jure nat. gent. civil.* Et hoc ad similitudinem Græcorum, qui Jure partim scripto, partim non scripto utebantur: nam Jus scriptum à civitate Atheniensium, Jus consuetudinarium verò magis à civitate Lacedæmoniorum custodiebatur, *§. Et non ineleganter. Instit. eod.* Romani verò utrumque recipiendum & observandum censuerunt. Itaque 157

Per *Jus non scriptum* intelligitur jus consuetudinarium, sive illud, quod diuturnis moribus, tacito utentium consensu comprobatis, introducitur: ut sunt Usus Feudales. Nec obstat, quod hi postmodùm in scripturam fuerint redacti; prout patet ex duobus Libris Feudorum. Nam ad jus consuetudinarium sufficit, quod illud primitus, absque expresso Principis consensu, solis utentium moribus fuerit introductum: quidquid sit, an illud postea memoriæ causa in scripturam redigatur, nec ne: hoc enim est per accidens. 158

Jus scriptum econtrà dicitur illud, quod expresso consensu Princi[illegible] constitutum est. Et dicitur, *Jus scriptum*, non quod scriptura sit de essentia illius: nam si Princeps quidpiam oretenùs in bonum commune statueret, illudque sola voce præconis Communitati promulgaret absque interventu alicujus scripturæ, adhuc illud ad jus scriptum pertineret; eò quod expresso Principis consensu constitutum fuisset. Sed dicitur *Jus scriptum*, partim ad differentiam Juris consuetudinarii, quod *Jus non scriptum* appellatur: partim, quia illud communiter in scripturam redigi consuevit, ut hac ratione meliùs promulgari, Populoque innotescere, ac præ oculis legentium, ad conservandam perpetuam ejus memoriam, jugiter haberi posset. Unde scriptura non est necessaria ad substantiam legis, sed juvat ad probationem ejus, *arg. l. Contrahitur, ff. de Pignorib. & cap. 1. de Renunciat. in 6.* ubi Successor Pontifex redegit in scriptis Constitutionem sui Prædecessoris, ne traderetur oblivioni; & consequenter Constitutio illa priùs valuit, antequam redigeretur in scriptis, prout argumentatur Abbas *cap. 1. num. 19. de Postulat. Prælat.* 159

Resp. III. Jus Civile dividitur etiam in jus publicum, & privatum, *arg. L. 1. §. Hujus studii, ff. de justit. & jure, & §. fin. Instit. eod.* ubi sic legitur: *Hujus studii duæ sunt positiones* (id est, divisiones seu species, ut explicat Glossa) *Publicum, & Privatum. Publicum jus est, quod ad statum rei Romanæ spectat*, scilicet principaliter, *Privatum est, quod ad singulorum utilitatem pertinet*; subintellige, principaliter. Nam secundariò & hoc ad publicam utilitatem spectat: expedit enim Reipublicæ salus subditorum, ac ne quis sua re male utatur, *§. Sed & major. Instit. De iis, qui sui vel alieni juris &c.* Sicut & vicissim secundariò, ac per quandam sequelam, singulorum civium est utilitas, Rempublicam salvam conservari. Itaque 160

Jus publicum est, quod ad totum Reipublicæ corpus pertinet, & publicam utilitatem (hoc est totius Populi universim & collectivè sumpti) respicit, non verò singulorum; nisi secundariò, & in consequentiam. Et hujusmodi Jus publicum consistit in tribus, videlicet in *Sacris*, v. g. in Ecclesiis Deo dicatis, & in *Sacerdotibus*, & in *Magistratibus*, ut habetur *in can. jus publicum, dist. 1. & l. 1. §. Hujus studii, ff. de just. & jure.* Siquidem hæ res, vel personæ, principaliter ad statum totius Reipublicæ pertinent; nam per Magistratus, & alias Personas publicas ipsamet Respublica gubernari, & regi debet; atque idcircò constituuntur Præfecti, Prætores, & Consules &c. ut juri dicundo præsint. Porrò Ecclesiæ Deo dicatæ, sicut & aliæ Res sacræ, atque Sacerdotum Ministeria, principaliter ordinantur ad [illegible] ut iis mediantibus à tota Republica debitus De[illegible] 161

jugiter persolvatur; utpote de quo verissime Propheta vaticinatur, Isaiæ c. 60. *Gens enim & Regnum, quod non servierit tibi, peribit.* Et plus Ecclesiæ orationibus, quam auxilio militari consistere Imperium, ipsimet ultrò confitentur Imperatores, *scientes magis religionibus, quam officiis, & labore corporis, vel sudore Rempublicam contineri*, prout refertur *in can. In qualibet. 23. q. 8.*

162 Et hujusmodi *Jus Civile publicum* per modernos Juris Civilis Interpretes subdividitur in *commune, seu antiquum*, de quo in Digestis, Codice, Novellis, atque Historiis Romanorum. Et in *speciale, sive hodiernum*, quod post translationem Romani Imperii in Germanos, authoritate Sedis Apostolicæ factam in personam Caroli Magni (ut habetur *cap. Venerabilem 34.* juncta Glossa *vers. Transtulit, & vers. In Germanos, de Election.*) observari cœpit: atque consistit in moderni Romano-Germanici Imperii Constitutionibus, utputa in Bulla Aurea Caroli IV. Instrumento Pacis Monasteriensis 1648. solemniter erecto, Capitulationibus Imperatoriis, aliisque Imperii Recessibus. Christoph. Chlingensperger *lib. 1. Institut. Justinian. tit. 1. quæst. 17.*

163 *Jus privatum* econtrà dicitur illud, quod principaliter, simulque generaliter, ad singulorum utilitatem privatam pertinet; uti fit in Legibus contractuum, Vindicationibus injuriarum, Tutelis, Testamentis, ac hujusmodi. Talia siquidem principaliter considerant commoda hominum privatorum, & concernunt privatas res familiares civium, quamvis horum prosperitas secundariò, & per quandam sequelam, redundet etiam in bonum universalis Reipublicæ. Additur verò in data definitione Juris privati, *simulque generaliter*. Per hoc siquidem Jus privatum commune (de quo duntaxat impræsentiarum sermo est) distinguitur ab alio quodam Jure privato, vel singulari tantùm, quod *Privilegium* nuncupatur: & pertinet quidem ad privatam utilitatem eorum, quibus conceditur; sed in specie, seu singulariter solùm, non generaliter, sicut Jus privatum commune. Mynsinger *§. Hujus autem n. 6. & 7. Instit. de just. & jure.*

164 Dices. Omnis lex est publica; ergò etiam omne Jus est publicum, & consequenter non rectè Jus dividitur in publicum & privatum. Antecedens patet ex eo; quia lex nequit fieri, nisi authoritate publica, & in bonum Reipublicæ, debentque publice denuntiari Communitati, ut obliget. Resp. Dato anteced. dist. conseq. Ergo etiam omne Jus est publicum, authoritate, atque intentione, quatenus non nisi ab habentibus publicam authoritatem, & in bonum Communitatis, condi potest, conced. Utilitate, atque executione, ita videlicet, ut non tantùm intentio, verùm etiam executio ipsius publicam utilitatem principaliter concernat, neg. conseq. Nam Jus commune publicum prout opponitur privato, est id, quod etiam in executione principaliter, ac immediate publicam utilitatem respicit: hoc quippe Juri privato non convenit, nisi secundariò duntaxat.

165 Quæritur III. Ex quibus partibus constet Jus Civile? Resp. I. Si per partes Juris Civilis intelligere placeat ipsos Libros, ex quibus totum Corpus Juris Civilis componitur, facile patebit [illegible] Corpus Juris, quod hæ sint: *Digestum*, [illegible] quinquaginta Libri Pandectarum: *Institutiones Justiniani*, in quatuor libros distributæ, & fores quodammodò aperientes volentibus ingredi ad penetralia Juris: *Codicis Justiniani* libri duodecim: *Novellæ* Constitutiones, sive *Liber Authenticorum*: & duo Libri, sive *Consuetudines Feudorum*. Quibus postmodum accesserunt, atque in recentioribus editionibus appositæ habentur Leges Longobardorum, item Leonis Imperatoris, ac nonnullæ aliæ Imperiales Constitutiones.

166 Ut autem cognoscatur, quo ordine præfati Libri Juris Civilis evulgati fuerint, sicque appareat, quibus veluti posterioribus legibus potissima fides danda sit, si quando contrariæ leges occurrant: patet enim, quod lex præcedens determinetur per sequentem, *l. Non est novum, & l. seq. ff. de Legibus*, imò priorem directe contrariam penitus tollat, quamvis de ea mentionem non faciat *c. 1. de Constitut. in 6.* Hinc sciendum, quod anno Christi 531. Justinianus Augustus ex tribus veteribus Codicibus, Gregoriano scilicet, Hermogeniano, & Theodosiano, rejectis inde inutilibus, & additis necessariis, Codicem Sacrarum Constitutionum primùm ediderit; qui tamen postea emendatus, & substituto ipsi novo Codice abrogatus fuit, neque amplius existat, *l. un. §. Repetita, C. de Emendatione Codicis*. Deinde anno 535. *Quinquaginta Libri Digestorum*, seu *Pandectarum*, in quibus tota Juris Civilis, ex veteri Jure enucleati, & in compendium, novumque ordinem redacti ratio continetur, authoritate dicti Imperatoris sunt promulgati. His accesserunt *quatuor Institutionum Libri*, circa idem tempus evulgati. Postea Anno Domini 536. *codex* jam emendatus, quo etiamnum utimur, priore suppresso, absolutus, & publicatus fuit. Ita habet *Annorum Digestio per consules Romanos*, ad finem Codicis apposita, id colligens ex die, & Consulatu, plerisque Constitutionibus adscripto.

167 Postremò Justinianus Augustus protulit *Novellas constitutiones*, sive *Authenticorum Librum*, Partem Juris Civilis præstantissimam, & maxime necessariam, ac veluti complementum ipsius. Siquidem hæ solæ, utpote posteriores, cæteris partibus authoritatem addunt, solæ detrahunt, solæ novam formam & normam attribunt. Mynsinger *in Proœmio, Instit. §. Quorum utramque, num. 11.*

168 Nec obstat, quod plures authenticæ Constitutiones Codici hodie usitato jam suis locis insertæ habeantur; sicque Liber Authenticorum videatur antecessisse promulgationem Codicis emendati. Resp. enim, hujusmodi Authenticas, & quidem plerumque nimis generaliter conceptas, postea primùm sub correspondentibus legibus Codici inserta fuisse, prout inter alios notat Alexander Sperellus *decis. 33. Fori Ecclesiastici num. 8.* dicens, quòd *palam fit, Authenticas ab Irnerio* (alii hunc una cum Annotatione ad *can. Si servus sciente dist. 54.* appellant Irnerium) *in Codic. insertas, fuisse ab Authenticorum Volumine desumptas*.

169 Et quia hæ [illegible] sunt, simulque in illis partim aliqua [illegible] omissa, partim nonnulla addita, quæ in Novellis, ex quibus desumuntur, non habentur (ut patet *in Auth. Quas actiones. C. de sacrosanct. Eccles.* ubi nonnulla, præsertim circa triennalem rerum mobilium Ecclesiasticarum præscriptionem habentur, quæ non exstant *in Auth. de Ecclesiasticis Titulis*, unde desumitur.) Hinc ipsæ fidem non faciunt, nisi in quantum concordant cum fontibus: hoc est, Authenticæ in Codice positæ tantùm probant, quantum correspondent Novellis, ex quibus desumptæ sunt. Engel *Tit. de Præscription. num. 82.* Christoph. Chlingensperger *lib. 1. colleg. Institut. Tit. 15. q. 6. Object. 2.* Porrò Librum Authenticorum esse posteriorem moderno Codice tradit Ægidius Pertinus *in Justiniani vita, Libris Institutionum præfixa, circa medium*; atque desumitur ex *L. un. §. His igitur C. de emendat. Codicis* ubi Imperator promittit novam Constitutionum congregationem, quæ *Novellarum nomine Constitutionum significetur.*

170 Tandem prædictis Juris Civilis partibus accesserunt *Feudorum Consuetudines*, quas veteres appellare solebant *Jura Militaria*, & de facto duobus Libris Feudorum concluduntur. Verùm hæ, utpote mera consuetudine primitus introductæ, pro auctore Justinianum Augustum non agnoscunt, sed continet merum *Jus consuetudinarium*, quod postea pro meliori Posterorum memoria præfatis duobus Libris annotatum fuit.

171 Resp. II. Loquendo nunc de partibus, ex quibus non solùm Corpus Juris Civilis, sed ipsi ejusdem Libri constant, in eisque totum Jus Civile scriptum veluti in suis speciebus consistit, sic sunt sex partes ipsius. Patet *hoc ex §. Constat. autem Inst. de Jure nat. gent. civil.* ubi partes illæ sequentibus verbis enumerantur. *Scriptum autem jus est Lex, Plebis scita, Senatus Consulta, Principum Placita, Magistratuum Edicta, Responsa Prudentium.*

172 Idque accidit ratione triplicis Status, sive Regiminis; nempe Monarchici, Aristocratici, & Democratici, quo successive usus fuit Populus Romanus; prout liquet tum ex Livio, aliisque Historicis, tum ex *l. Necessarium ff. de Origine juris*. Et quidem in statu Democratico, quo penes Populum fuerat suprema potestas, potissimum latæ sunt leges (in sensu, quo hic accipiuntur) ac Plebiscita. In statu Aristocratico, quo penes paucos

cos Optimates, omnia ad publicam utilitatem administrantes, ut puta penes Senatum, fuerat Principatus, prodierunt Senatus-Consulta, & Magistratuum Edicta. Ac tandem in statu Monarchico, quo post extinctum Pompejum Julius Cæsar solus in Urbe regnavit, atque sublata omni spe libertatis recuperandæ, Populus Romanus, jam servitutis jugum ferre assuetus, Lege Regia lata omne suum Imperium & Potestatem in Principem contulit, *l. 1. ff. de constit. princip.* emanarunt Constitutiones, sive Placita Principum, & Responsa Prudentum, Mynsinger. *§. Senatus Consultum, & seqq. Instit. de Jur. nat. gent. civil.* Nunc de singulis hisce partibus loquendo:

173 *Lex* varias quidem habet acceptiones, tamen in proposito non sumitur amplè, sivè in sua generali acceptione, prout extenditur ad Legem etiam naturalem, Divinam, & humanam quamcunque, aut prout coincidit cum Jure scripto; prout accipitur *in can. Jus generale, & can. Lex, dist. 2.* Sic enim Lex foret genus ad omnes enumeratas Juris scripti species, easque sub se complecteretur, veluti superius sua inferiora. Igitur *Lex* accipitur hic in magis speciali & strictiore significatione, ac prout contradistinguitur à præfatis partibus, sive speciebus Juris Civilis scripti: qua ratione ipsa cum primis complectitur Legem duodecim Tabularum; deinde alias leges successivè à Populo Romano conditas; atque hac ratione Lex per causam efficientem describitur *in §. Lex est, Instit. de Jure nat. gent. civil.* taliter *Lex est, quod Populus Romanus Senatorio Magistratu interrogante, veluti Consule, constituebat.* Concordat [illegible] Olim siquidem, dum summa Potestas adh[illegible] nes Populum Romanum, [illegible] tione), quæ nondum [illegible] priorem Legem, Populus [illegible] campana convocabatur; & per Senatorium Magistratum (hoc est, per Majorem eorum, v. g. Consulem, vice omnium Senatorum loquentem) interrogabatur: *Domini mei, talis quæstio emergit de novo, quam nondum invenimus decisam in nostro jure: placetne vobis, ut ad decisionem illius sic, vel sic statuatur?* Et Populus simul, vel divisim, clamabat dicens: *Sic fiat, vel sic fiat.* Et taliter à Populo constitutum, interrogante Senatu, dicebatur *Lex*, Glossa *cit. §. constat autem, Instit. de Jure nat. gent. & civil.*

174 Nec obstat *can. Lex, dist. 1.* ubi dicitur: *Lex est constitutio scripta.* Item textus *l. 1. ff. de Legib.* ibi: *Lex est commune præceptum, virorum prudentum consultum, delictorum, quæ sponte, vel ignorantia contrahuntur, coërctio, communis Reipublicæ sponsio.* Nam in priori loco describitur Lex in ampliori acceptione, ac prout coincidit cum Jure scripto, differtque à Jure Consuetudinario. Posterior autem Legis descriptio coincidit in re cum ea, quæ superius ex *cit. §. Instit.* allata est: nisi quod illa detur tum per quidditatem, ac substantiam Legis, tum per ejus causam finalem, atque efficientem; altera verò fiat per solam causam efficientem. Et hoc ultimum pariter accidit in sequentibus definitionibus Plebisciti, & Senatus Consulti, &c. cùm & ipsæ dentur per solam causam efficientem. Igitur

175 *Plebiscitum* est, quod Plebs Plebejo Magistratu interrogante, veluti Tribuno, constituit, *§. plebiscitum, Instit. eod.* Sive, ut *can. 2. dist. 2.* habetur, *Plebiscita sunt quæ Plebs tantum constituunt: & vocantur Plebiscita, quod ea plebs sciat* (hoc est, sciscat, sive statuat) *vel quod sciscitatur, & rogat, ut fiat.* Hinc Plebiscitum differt à Lege, in sensu proximè explicato accepta, quod hæc constituebatur à Populo, illud solùm à Plebe. Plebs autem eo modo differt à Populo, quo species à genere: siquidem *populi* nomen latiùs sese extendit, atque appellatione ejus universi Cives significantur, connumeratis etiam Patritiis & Senatoribus; *plebis* autem appellatione sine Patritiis, & Senatoribus, soli cæteri Cives significantur: prout notatur *cit. §. plebiscitum, Instit. eod.*

176 *Senatus Consultum* est, quod Senatus jubet, atque constituit, *§. Senatus Consultum, Inst. eod. & can. 3. dist. 2.* Nam, cùm aucto jam Populo Romano difficile fuisset, ipsum Legis constituendæ gratia in unum convocari, æquum visum est, ut non amplius universus Populus (prout antea acciderat) sed soli Senatores, quorum centum erant, per Consulem interrogarentur, ut suprà in Lege condenda fiebat. Et quod hi ad commune bonum Reipublicæ decreverant, *Senatus Consultum* appellabatur.

177 *Principum Placita*, sive id, *quod Principi placuit, legis habere vigorem*, patet cum ex *l. 1. ff. de constit. princip.* tum ex *§. Sed & quod, Instit. de Jure nat. gent. & civil.* Siquidem Lege Regia, quæ de ipsius Imperio lata est, Populus in Principem omne imperium suum, & potestatem transtulit; prout ibidem notatur. Et hæc Principum Placita, alio nomine *Constitutiones* appellantur, *cit. §. Sed & quod, Instit. eod.* Nam magis strictè, ac propriè loquendo, Lex est Populi, Constitutiones sunt Principum, *can. 1. & 4. dist. 2.* juncta Glossa *ibid.* & alia Glossa *l. un. §. Decisiones, C. de emendat. Codicis*, quamvis & hi termini non rarò inter se confundantur, quinimo, cùm Imperator omne suum Imperium, & potestatem immediatè à Populo acceperit; sicque quoad jus condendi novas leges eidem successerit: sicut olim, quæ statuebantur à toto Populo, Leges appellabantur, sic de factò, præsertim magis strictè loquendo, Jura, sive Constitutiones Principum sæcularium, communius *Leges* nuncupantur, juxta illud jam allegatum. *Quod Principi placuit, legis habet vigorem.*

178 *Magistratuum Edicta*, idem sunt, ac Edicta Prætorum. Nam cum Patres (ut scribit Livius *lib. 5. Historiarum*) rebus, & diuturnis certaminibus victi, alterum Consulem è Plebe creari permisissent: vicissim Patribus concessum fuit, ut unicus ex ipsis Magistratus crearetur, qui à præssendo diceretur Prætor. Et hujus quidem tanta erat potestas, ut novum Jus condere, ac vetera Jura abroga[illegible] postmodum [illegible] authoritas & honor; ut quod Prætor ipse dixisset, *Jus Honorarium* appellari consueverit, *§. Prætorum, Instit. de Jur. nat. gent. & civil.* dicebatur *Honorarium, quod ad honorem Prætoris venerat*; prout notatur in *l. 2. §. Eodem tempore, ff. de Origine juris*, atque amplius declarat Minsinger *§. Prætorum quoque, num. 2. & seqq. Instit. de jure nat. gent. civil.* subjungens quod crescente Romano Imperio amplificatus sit numerus Prætorum, eo quod unicus non sufficeret.

179 Tandem *Responsa Prudentum*, sunt sententiæ & opiniones eorum, quibus permissum fuerat interrogantibus circa jus respondere. Porro ejusmodi Prudentes, quibus olim jus respondendi super aliquo Juris articulo à Cæsare concessum fuerat, appellabantur *Juris Consulti*: quorum omnium sententiæ eam authoritatem tenebant, ut Judici recedere ab ipsorum Responsis non licuerit, *§. Responsa, Instit. eod.* Ubi tamen observat Minsinger *num. 8. & 9.* quod ly *omnium* debeat accipi conjunctim, seu collectivè: nam si non omnes Juris Consulti in eandem sententiam consensissent; sed aliqui dissensissent, haud fuisset illicitum ab ea recedere.

§. X.

De Convenientiis, & Differentiis Juris Civilis cum Canonico.

SUMMARIUM.

180 *Convenientiæ, & differentiæ Juris utriusque desumuntur ex omnibus quatuor causarum generibus.*

181 *Convenientia utriusque Juris quoad causam finalem declaratur.*

182. *Simul & differentia. Et num. seqq.*

183 *Juris Canonici, & civilis, finis primarius, ac ultimatus qualis?*

184 *Jus Civile docet honestè vivere, justitiam colere, &c. In quo sensu? Et num. 185.*

185 *Potestas Pontificalis, & Imperatoria, sunt distinctæ, se tamen mutuò adjuvare debent.*

186 *Jus civile quoad causam efficientem, quomodo conveniat cum canonico?*

187 *Et quomodo differat?*

188 *Quoad causam materialem, quomodo conveniat Jus civile cum Canonico?*

189 *Et quomodo differat?*

Objectum materiale remotum; seu Materia circa quam *Juris utriusque, quale? d. num. 188.*

190 *Objectum materiale proximum, sive objectum attributionis utriusque Juris, quale?*

191 *Convenientia, & differentia utriusque Juris quoad causam suam formalem.*

192 *Plurimæ differentiæ, seu contrarietates Juris Civilis à Canonico in casibus specialibus referuntur, sed remissivè.*

180 QUæritur I. In quibus generatim conveniat, & differat Jus Civile à Canonico? Resp. cum communi, Convenientias & differentias Juris Civilis cum Canonico esse multiplices, easque generatim ex omnibus quatuor causarum generibus, desumi posse, prout clarè patebit inductione. Et quidem imprimis

181 Quantùm ad causam finalem conveniunt, quia utrumque Jus intendit hominem dirigere in bonum commune: Canonicum quidem in bonum commune Ecclesiasticum, seu concernens statum universalis Ecclesiæ, ejusque rectam gubernationem; Civile verò in bonum commune politicum, atque respiciens commoda, rectamque gubernationem totius Reipublicæ Civilis. Insuper conveniunt ex eo: quia utriusque *Juris præcepta sunt hæc: honestè vivere, alterum non lædere, Jus suum cuique tribuere*; prout notatur *in §. Juris præcepta. Instit. de Just. & jur.* juncto Proœmio Decretalium Gregorii Papæ IX.

182 Differunt tamen ex parte causæ finalis ambo Jura plurimùm inter se. Primò quidem quoad modum inducendi in bonum commune. Nam Jus Civile intendit hominem inducere in bonum commune, prout congruit humanæ *Societati, civiliter*, & temporaliter viventi: quod fieri potest per legalem Justitiam, & civilem amicitiam. At verò Jus Canonicum intendit hominem dirigere in bonum commune, secundùm quod congruit humanæ Societati, non solùm civiliter, sed & christianè viventi, ac tendenti ad ultimum finem suum: quod fieri non potest, nisi per veram Justitiam Christianam, atque observantiam mandatorum Dei, & Ecclesiæ, Fidemque (ut loquitur Apostolus *ad Galat. cap. 5.*) quæ per charitatem operatur.

183 Differunt ulteriùs: quia Juris Canonici finis proximus, primarius, & principaliter intentus, est Cultus Divinus, atque observantia Justitiæ Christianæ in Populo Fideli: remotus verò, ac mediatus, qui sequitur ex primario, simulque ultimatus, vita æterna, sive consecutio cœlestis Beatitudinis, quam adipiscuntur Fideles ritè Jus istud observantes: ac tandem finis minùs principalis, bonum commune Populi Christiani, quod ex recta observantia mandatorum Dei, & SS. Canonum, toti Communitati obvenit, dum tribuitur cuilibet, quod suum est, & Justitia, cæteræque virtutes undique florescunt, ac publica pax & tranquillitas conservatur. Econtrà Jus Civile respicit finem merè temporalem, videlicet politicam Reipublicè gubernationem, civiumque pacificam inter se Societatem, & quidem principaliter, neque ulteriùs quantùm ex se est, procedit: prout notavit Pontifex *in c. Exiit §. Nequisquam, de Verb. significat. in 6.* ubi ait, quod *civilis providentia in humanis rebus humanè constituit &c. temporalem utilitatem tantum in constituendo prospiciens*. Hoc ipsum ingenuè fatetur ipsemet Justinianus Imperator, *L. 1. §. 1. & 2. C. de novo Codic. faciend.* dum ex illo fine temporali, videlicet, *prolixitatem litium amputare* volens, & *ad ipsius Reipublicè sustentationem respiciens*, novum Codicem faciendum censuit. Accedit, quòd primi Legum Civilium Conditores, videlicet Populus Romanus, & Imperatores etiamnum gentiles, veræque Fidei lumine destituti, alium finem supernaturalem, atque æternam Beatitudinem non agnoverint, neque respexerint.

184 Nec obstat, quòd Jus Civile doceat honestè vivere, justitiam colere, neminemque lædere, *§. Juri. præcepta. Instit. de Just. & Jur.* & alibi. Simulque *Jurisprudentia sit divinarum & humanarum rerum notitia, justi atque injusti scientia*; ut dicitur, *§. Jurisprudentia. Instit. eod.* Atque etiam in ipso Corpore Juris Civilis, prout à Justiniano Imperatore Christiano in meliorem, & compendiosiorem formam redactum est, plura habeantur de Summa Trinitate & Fide Catholica, & de SS. Ecclesiis, Episcopis & Clericis, item & de Hæreticis, eorumque pœnis ac hujusmodi: sicque non videatur habere finem merè temporalem. Respond. enim, hinc solùm sequi, quòd operam daturus Juri Civili, sive addiscendo, sive pertractando, possit huic suo labori finem supernaturalem (ex propria pia intentione præfigere (qualis dicitur *Finis operantis*) utpote cùm hac ratione quilibet alius actus cæteroquin indifferens, sive de se non malus, ex propria operantis intentione possit in Deum, veluti ultimum Finem nostrum, referri. Negatur tamen, hunc finem ex se jam intendi ab ipsomet Jure Civili; cùm per se loquendo ordinetur solùm ad conservandum bonum commune Reipublicæ, ipsoque hominum mores informandos, secundùm quod expediens videbatur ad pacificam Subditorum conversationem, statumque Reipublicæ tranquillum manutenendum: hic enim illicò perturbaretur, si vitiis apertus daretur aditus, virtutes exularent, & crimina remanerent impunita; Deinde ex allatis rationibus solùm sequitur, quòd Jus Civile per accidens respiciat salutem spiritualem animarum, in quantùm vitia cohibet, & honestè vivere docet: negatur tamen conformiter dictis, hunc finem ab eodem per se & directè intendi.

Igitur mens Legum Civilium, ipsorumque Imperatorum, dum quandoque aliqua immiscent de Religione, ipsisque Ecclesiis, & Clericis, alia non fuit, nisi curæ suæ, commissionique à Deo sibi factæ incumbere, procurandi videlicet temporalem suorum Subditorum utilitatem; & communem Reipublicæ pacem, quæ per scissuras hæresum, & sacrarum rerum profanationem, atque impunitatem vitiorum, vel maximè læditur, & conturbatur: ad altiora verò sese non extendit. Et hoc vel ex eo patet: quia alioquin Jus Civile, ipsique Imperatores se extendissent ultra potestatem suam, quam à Deo acceperunt: nam Christus Dominus actibus propriis, & Dignitatibus distinctis, discrevit officia Potestatis Pontificalis, & Imperatoriæ, *can. Cum ad verum, & can. Duo sunt, dist. 96.* juncto *c. Solitæ, de Majorit. & obed.* cum similibus; ita tamen, quòd utraque potestas sese mutuò juvare debeat, & quod Sacerdotes efficere docendo non valent; disciplinæ terrore potestas sæcularis extorqueat, *can. Principes, cum seqq. 23. q. 5.* De reliquo autem Principibus Sæculi, ac Regibus Civilibus, vires non suppetunt ad tractandum Spiritualia, & res ad æternam vitam spectantes, *arg. can. Benè quidem, dist. 96. & c. Ecclesia S. Mariæ, de Constitut.* cum concordantiis: sed talia spectant Jurisdictionem Ecclesiasticam, Summumque Pontificem Christi in terris Vicarium. Proinde citatæ Leges de SS. Ecclesiis, Clericis, ac hujusmodi disponentes, aliter non obligant, nisi quatenùs ab Ecclesia sunt receptæ, & approbatæ, prout suo loco ampliùs dicetur. Ex quibus etiam patet, quomodo Jurisprudentia sit rerum Divinarum & humanarum notitia: nam ipsa est talis notitia, quatenus circa res tum Divinas, tum humanas, docet administrari justitiam, arceri injurias, juvatque ad gubernandam Rempublicam, semper tamen sistendo intra limites suæ Potestatis. 185

Quantùm ad causam efficientem attinet, conveniet equidem Jus Civile cum Canonico quoad causam principalem remotam, ac mediatam: utrumque enim Jus primatiò procedit à Deo, tanquam à Supremo Legislatore, *& per quem Reges regnant, & legum Conditores justa decernunt; per quem Principes imperant, & Potentes decernunt justitiam. Proverb. c. 8. Non est enim Potestas, nisi à Deo. Rom cap. 13.* Qui proinde, quod justum est, decernit, & promulgat omnia Jura humana, remotè tamen ac mediatè, videlicet mediantibus Romanis Pontificibus, & Imperatoribus, quibus ipse contulit Potestatem Legislativam; prout liquet *ex can. Quo Jure, dist. 8.* ibi: *Quia ipsa Jura humana per Imperatores, & Reges sæculi Deus distribuit generi humano.* Concordat textus *can. ult. 6. quæst. 3. & can. Imperatores, 11. q. 3. & L. ult. C. de Præscript. longi tempor.* juncta Glossa. *V. Divino*, cum concordantiis per hanc allegatis, ubi notatur, Leges per ora Principum divinitus, sive *Divino quodam motu*, esse factas, & promulgatas. 186

Cæterùm ex parte causæ efficientis proximæ, seu immediatæ, differentia inter utrumque jus est maxima. Siquidem jus Canonicum tum per Sanctos Apostolos, tum Summos Pontifices, legitimos S. Petri Successores, Christique in terris Vicarios, sive in Conciliis Generalibus, sive extra illa constitutum, eorumque authoritate in unum Corpus redactum, & confirmatum fuit: idque potestate Ecclesiastica extendente se in universum Orbem Christianum, & proximè ac immediatè à Deo accepta, uti liquet *ex Matth. cap. 16. & Joan. 21.* ac fusiùs declaratur *in c. Solitæ 6. de Majorit. & obed. & c. Novit. 13. §. Cùm enim, de Judiciis, ac Extravag. Unam Sanctam §. In hac, de Majorit. & obed.* Econtra Jus Civile vel per Populum Romanum, vel per suos Imperatores, & quidem usque ad Constantinum Magnum, Gentiles, sancitum atque constitutum fuit; idque potestate merè civili & humana, utpote immediatè proveniente à Populo, qui per Legem Regiam omne Imperium suum, & Potestatem, in Imperatorem contulit, *L. 1. ff. de Constit. Principum, & §. Sed & quod Instit. de Jure nat. gent. & civil.* Simulque non pro toto Orbe terrarum, sed pro solis Regnis, ac Provinciis, Romano Imperio subjectis, prout inter alia constat *ex c. Super specula, 28. de Privileg.* ibi: *Quia tamen in Francia, & nonnullis Provinciis, Laici Romanorum Imperatorum legibus non utuntur.* 187

188 Quoad causam materialem Jus Civile convenit cum Canonico in hoc, quod utriusque Juris objectum materiale remotum, sive *Materia circa quam*, sint Personæ, Res, & Actiones sive Judicia. De his siquidem non tantùm Jus Civile per totum tractat, *arg. L. 1. ff. de Statu homin.* ibi: *Omne Jus, quo utimur, vel ad personas pertinet vel ad res, vel ad actiones*: sed etiam Jus Canonicum, utpote in Primo, Tertio, & Quarto Decretalium præcipuè tractans de Personis, & Rebus Ecclesiasticis; in Secundo autem, & Quinto, de Actionibus tum civilibus, tum criminalibus.

189 Differt autem secundùm causam materialem Jus Civile à Canonico, quòd istud præcipuè versetur circa personas, resque sacras, & Ecclesiasticas, ut puta circa Episcopos, Clericos tum sæculares, tum Regulares, Ecclesias, & Ecclesiastica Beneficia, necnon Sacramenta novæ Legis, & alia hujusmodi, ad rectam Ecclesiæ gubernationem, salutem animarum, & spiritualem Fidelium profectum pertinentia, una cum annexis causis judiciariis, & actionibus huc spectantibus: &, si quandoque nonnulla profana immisceat, v. g. agendo de Contractibus & Testamentis, hæc ipsa præcipuè in ordine ad memoratas personas, vel res sacras contemplatur, cavendo simul vel maximè, ne ulla in talibus peccati labes irrepat, v. g. ne res Ecclesiæ illicitè alienentur, ne in contractibus, vel testamentis, aut horum executione iniquitas committatur, &c. Econtrà Jus Civile versatur circa personas, res, & actiones merè profanas & civiles, ac prout hæ constituunt ipsam Rempublicam politicam, atque tranquillam ejus gubernationem, & pacificam duntaxat Civium inter se conversationem respiciunt.

190 Additur notanter *Objectum materiale remotum, sive Materia circa quam &c.* Nam loquendo de objecto materiali proximo, quod una cum formali constituit unum objectum adæquatum attributionis utriusque Juris, sic illud est homo dirigibilis secundùm boni & æqui rationem, ipsiusque Juris præscriptum: ad hoc enim, ut homo tali ratione rectè dirigatur, tractat utrumque jus, & de personis, & de rebus, & de actionibus: & in hoc proinde convenit utrumque jus. Differt tamen jus Civile à Canonico taliter, secundùm rationem formalem considerando hominem: nam jus Civile considerat hominem ut dirigibilem in bonum commune Reipublicæ politicæ, & ad pacificam Civium inter se societatem; neque ultrà progreditur: Canonicum verò respicit hominem ut dirigibilem principaliter in Deum, atque consequendam ultimatè vitam æternam; & minus principaliter, ut dirigibilem in bonum commune Status Ecclesiastici, Populique Christiani, juxta Glossam *in Reg. 2. Juris in 6. V. Pro Expeditione*, eique dictum supra *n. 43. & num. 183. & seqq.*

191 Et per hoc ultimum patet etiam convenientia, & differentia juris utriusque quoad causam suam formalem; illa enim habetur ex eo, quòd unumquodque eorum dirigat hominem in bonum commune, atque sub hac ratione tractet & de personis, & de rebus, & de actionibus: ista verò, nimirum differentia ipsorum, desumitur ex diversa dirigibilitate hominis, ejusque directione jam explicata. Patet insuper, magisque clarescit, excellentia juris Canonici præ Civili: ea si quidem non ex solo fine (de quo supra, *nu. 42. & n. 182. & 183.* jam dictum) sed ab omnibus quatuor causarum generibus rectè desumitur, ponderando differentias utriusque, juxta quatuor genera causarum proximè declaratas.

Quæritur II. In quibus casibus, sive materiis in specie, jus Civile differat à Canonico? Resp. Ejusmodi casus sunt plures; adeò ut Galvaccus Bononiensis, *Tom. 1. Tractatuum, tract. De Differentiis Legum & Canonum*, nonaginta octo, & post ipsum Prosdocimus de Comitibus ultra centum & sexaginta tales differentias, seu contrarietates inter jus utrumque adducat. Quinimo Baptista à S. Blasio *eod. Tom. 1. tract. Contradictionum juris Canonici cum jure Civili*, duas Centurias hujusmodi differentiarum, seu contrarietatum inter jus Civile, & Canonicum, recenset. Ipsarum aliquas cæteris dimissis, sequens Paragraphus exhibebit. 192

§. XI.

Quinquaginta Differentiæ, seu Contrarietates speciales inter utrumque Jus, breviter referuntur.

S U M M A R I U M.

193 *Differentiæ, seu Contrarietates speciales inter utrumque Jus, generatim ad quinque capita reducuntur.*

194 *Referuntur aliquæ, quæ concernunt materiam Conscientiæ, & periculum peccati.*

195 *Aliæ Contrarietates inter Jus utrumque quoad Res Ecclesiasticas, & Spirituales.*

196 *Quoad Processum judiciarium plures inter jus utrumque differentiæ enumerantur.*

197 *Differentiæ nonnullæ Juris utriusque circa alias materias profanas extra Processum judiciarium recensentur.*

198 *Plures inter jus utrumque dantur differentiæ quantùm ad pœnas.*

199 *Pœna sanguinis nunquam imponitur per Sacros Canones. Ecclesia non utitur gladio materiali, sed spirituali. Ibid.*

200 *Mortis nomine, qualis intelligatur in Sacris Canonibus?*

DIfferentiæ, seu Contrarietates speciales inter Jus utrumque repertæ, generatim ad quinque capita reducuntur. Vel enim concernunt materiam Conscientiæ, & ubi periculum imminet peccati: vel Res Ecclesiasticas, & Spirituales: vel Processum judiciarium: vel res, seu materias profanas: vel pœnas delinquentibus debitas. Et quidem quantùm ad primum capitulum prima inter utrumque jus differentia est: quia 193

I. De Jure Civili, Possessor malæ fidei res sic possessas præscribit tempore longissimo, *l. Sicut, & l. Omnes, & l. Cùm notissimi C. de Præscript. 30. vel 40. ann.* Secùs est de Jure Canonico, *cap. ult. de Præscript.* ubi Leges Civiles allegatæ, velut nutritivæ peccati, expressè revocantur. 194

II. Pactum factum patri à filia, dum nuptui tradebatur, quòd contenta esset cum dote, ac nullum ad bona paterna velit habere regressum, non valet de jure Civili, quamvis sit juratum, *l. Pactum Dotale C. de Collationibus*, juncta *L. ult. C. de Pactis*, ubi pacta de succedendo, vel non succedendo, velut contra bonos mores inita repelluntur. Secùs dicendum de Jure Canonico, *c. Quamvis, de Pactis in 6.* Eo, quòd observatio talis juramenti non vergat in æternæ salutis dispendium, neque redundet in alterius detrimentum.

III. Secundùm Canones, juramentum in Pupillo doli capace servandum est, ac proinde valet *arg. can. Parvuli, 22. q. 5.* juncto *cap. 1. de Delictis puerorum.* Secùs videtur esse de Jure Civili, *arg. l. Sacramenta puberum. C. Si adversus venditionem &c. & l. Qui jurasse, ff. de jurejurand.*

IV. De Jure Canonico non licet jurare per creaturas, *can. Considerate, & can. Si quis per capillum, 22. q. 1.* præterquam per Sancta Evangelia, Altare, & Sanctorum Reliquias, *arg. can. Si aliqua causa, & can. Habemus, 22. q. 1.*

Sed

Sed spectato Jure Civili licitum est jurare per creaturas, dummodò non juretur per capillos Dei, vel caput ejus, neque alii verbis blasphemis, *l. Non erit ratum ff. de Jurejurando*, juncta *Auth. Ut non luxurientur homines &c. Collat. 6*.

V. de Jure Civili filius familias sine patris authoritate voto non obligatur, *l. Si quis rem, ff. de Pollicitat.* Secùs est de Jure Canonico, *arg. can. Puella, 20. q. 1. & can. Puellæ, 20. q. 2.* cum concordantiis.

VI. De Jure Civili debent ordinandi aliquid offerre Episcopo ordinanti, juxta *Auth. de Sanctissimis Episcopis, §. 1. Collat. 9.* Secùs est de Jure Canonico: imò id censetur Simoniacum, *can. Ordinationes, 1. q. 1. & can. Sicut Episcopum, 1. q. 2.* ac similibus.

VII. De Jure Canonico usuræ sub gravissimis pœnis prohibitæ sunt, & pertinaciter asserens, exercere usuras non esse peccatum, veluti Hæreticus punitur; *cap. 4. de Usuris*, juncta *Clement. un. eod.* & alibi. At secundùm Leges, usuræ censentur licitæ, *L. 1. ff. de Usuris* ibi: *Placuit, licitas Usuras peti posse*, juncta *l. eos qui C. eod.* cum concordantiis; vel saltem ibidem permittuntur.

VIII. Secundùm Canones non est licitum, aliquid facere ad ostentationem virium, *cap. un. de Torneamentis*. Benè tamen secundùm Leges, *l. Solent, & l. Quibus rebus, ff. de Aleæ lusu.*

IX. De Jure Civili licitum est patri occidere adulterum in flagranti crimine cum filia deprehensum, dummodò, & filiam occidat, *l. Patri, & seqq. ff. ad Legem Juliam, de Adulteriis*. Idemque permittitur marito respectu certarum personarum, si deprehendantur in adulterio cum uxore sua, *l. Marito, ff. eod.* Utrumque horum execrantur Sacri Canones, *can. Si non licet, 23. q. 5. & can. Inter hæc, & can. Admonere, 33. q. 2.*

X. De Jure Canonico, quando conjux causa captivitatis, vel peregrinationis, aut hujusmodi, diutiùs abest, non licet alteri conjugi novum Matrimonium inire, donec certum nuntium acceperit de morte prioris conjugis, *c. In præsentia, 19. de Sponsalibus, & c. Dominus, 2. de secundis Nuptiis*. Secùs est de Jure Civili, nam juxta hoc, si non constet priorem conjugem esse superstitem, sufficit expectare per quinquennium; quo elapso, & altero conjuge non comparente, permittitur novum Matrimonium, *Auth. de Nuptiis. §. Sed & Captivitatis Collat. 4.* cum concordantiis.

XI. De Jure Civili Matrimonium, etiam consummatum, dissolvitur quoad vinculum per ingressum Religionis; quia Religionem ingrediens, quantùm ad Matrimonium, videtur mori, *Auth. de Nuptiis, §. Distrahuntur. Collat. 4.* Secundùm Canones dissolvitur duntaxat Matrimonium ratum, non consummatum, *c. Verum 2. & c. Ex publico, 7 de Conversion. Conjugator.*

XII. De Jure Civili requiritur consensus Parentum ad validitatem Matrimonii; adeò, quòd sine eo nuptiæ non consistant, *l. Nuptiæ, ff. de Ritu nuptiarum, & l. Nec filium C. de Nuptiis, & §. 1. Instit. eod.* Secùs est spectato Jure Canonico, ubi talis consensus non requiritur, nisi de honestate, *can. Sufficiat, 27. q. 2. & can. Hoc Sanctum, 32. q. 2.* juncto Concilio Tridentino. *Sess. 23. cap. 1. de Reform. Matrim.* ubi oppositum asserentes, anathemate damnantur.

XIII. De Jure Civili possunt Consobrini, seu duorum fratrum vel sororum Liberi, licitè Matrimonium contrahere, *l. Celebrandis. C. de Nuptiis, & §. Duorum fratrum Instit. eod.* Non sic de Jure Canonico, *c. Non debet, de Consang. & affinit.* ac alibi.

XIV. De jure Civili cum ancillis, hoc est, mancipiis, non potest esse connubium, sive Matrimonium, sed tantùm contubernium, *l. Cum ancillis. C. de Incestis*: ac proinde servi ob violatum contubernium suum adulterii crimine non possunt accusari, *l. Servi C. Ad Leg Jul. de Adulteriis*. Secùs est de Jure Canonico, *cap. 1. & 2. de Conjugio servorum*.

XV. De jure Civili vox unius testis non admittitur in quacunque causa, quantumvis testis ille sit magnæ authoritatis, *l. Jurisjurandi. C. de Testibus*. De jure Canonico ad dictum solius matris, de impedimento deponentis, impeditur Matrimonium contrahendum, *c. Super eo 22. de Testibus*. Idque ad devitandum omne periculum peccati, si forsan subesset impedimentum dirimens. Tacentur nonnulla alia hujusmodi discrimina.

Quantùm ad Res Ecclesiasticas, & Spirituales præter jam enumeratas, multiplex adhoc inter utrumque jus datur differentia. Siquidem ulterius, &

XVI. De jure Canonico gradus Consanguinitatis ita computantur, ut duo fratres sint in primo gradu, & filii duorum fratrum in secundo gradu conjuncti, *can. Ad Sedem, & can. ul. 35. q. 5.* De Jure Civili autem duo fratres in secundo, & filii eorum in quarto Consanguinitatis gradu existunt, *§. Secundo gradu, & seqq. Instit. de Gradibus cognationum, & cit. can. Ad sedem, 35. quæst. 5.*

XVII. De jure Canonico, Patronus laicus præsentans indignum ad Beneficium Ecclesiasticum, non privatur ea vice jure præsentandi, sed jubendus est præsentare alium, *arg. c. Cùm vos 4.* juncta Glossa *V. Minus idoneæ, de Officio Ordinarii*. Secùs est de jure Civili: nam juxta hoc devolvitur tunc jus præsentandi ad Superiorem, v. g. ad Episcopum, *Auth. de Sanctissimis Episcopis. §. Si quis Oratorii. Collat. 9.*

XVIII. De jure Civili, Clericis censetur esse prohibitum jurare, *l. Cum Clericis. C. de Episcopis & Cleric.* De jure Canonico econtrà Clerici, imò & Religiosi, ex causa justa jurare possunt, *c. Cæterùm, 5. de Jurament. calumn. & c. Etsi Christus, 26. de Jurejurand.*

XIX. Secundùm Canones, ille Locus dicitur religiosus, qui ad cultum Religionis authoritate Episcopi destinatus fuit, *c. Ad hæc 4. de Religios. Domib. & can. Nemo Ecclesiam, de consecrat. dist. 1.* Econtrà secundùm Leges, Locus dicitur religiosus, in quo homo mortuus sepultus est, *l. Locum, & l. Cùm in diversis, ff. de Religiosis, & sumpt. funer.*

XX[illegible] Canonico confugiens ad Ecclesiam gaudet Immun[illegible] fuerit publicus latro, vel nocturnus Depopula[illegible] *Inter alia*; *6. de Immunit. Eccles.* Aut nisi commiserit [illegible] Crimen, in Bulla Gregorii Papæ XIV. quæ incipit; *Cum alias*, exceptum. De jure Civili ulteriùs dicta Immunitate non gaudent Homicidæ quicunque, Adulteri, & Raptores virginum, *Auth. De Mandatis Principum, §. Sed neque. Collat. 3.*

XXI. De jure Civili Imperator potest Ecclesiis, ac Personis Ecclesiasticis, imponere collectas, *l. Nemini. C. de Sacrosanct. Eccles.* Secùs est de Jure Canonico, *c. Non minus, & c. Adversus, de Immunit. Eccles. & Clem. un. eod.*

XXII. De Jure Civili in alienatione Rerum Ecclesiasticarum immobilium certæ solemnitates sunt observandæ, quæ præscribuntur in *Auth. Hoc Jus porrectum. C. de Sacrosanctis Ecclesiis*. De Jure Canonico autem illæ non requiruntur, sed sufficit, ac necesse est eas observare, & quæ habentur *toto Tit. De Rebus Ecclesiæ non alienand* ac præsertim *in Extravag. Ambitiosæ, eod.*

XXIII. De Jure Civili mortuorum corpora intra Civitatem sepeliri prohibitum est, *l. Mortuorum, de Religiosis, & sumpt. funer.* De Jure Canonico sepeliuntur in Ecclesiis, & Cæmeteriis, *can. Cùm gravia, & can. Nullus, 13. q. 2.* & alibi.

XXIV. Secundùm Canones manifestus Usurarius non potest Testamentum facere, & factum non valet, nisi de usuris satisfecerit, vel de satisfaciendo pro suarum viribus facultatum idoneam cautionem præstiterit, *c. Quamquàm, §. fin. de Usuris in 6.* De Jure Civili hoc non reperitur statutum.

Quoad Processum Judiciarium plura inter utrumque Jus habentur discrimina: sic enim

XXV. De Jure Civili ex pacto nudo non nascitur actio, *l. Jurisgentium, §. Quinimò, ff. de Pactis*. Secùs est de Jure Canonico, *cap. 1. de Pactis*.

XXVI. De Jure Canonico in omni Rescripto Papæ subintelligitur illa clausula, *Si preces veritate nituntur*, licèt non apponatur, *c. Ex parte 2. de Rescriptis*. Verùm de Jure Civili clausula illa necessariò est apponenda; alioquin non valent Rescripta Principis, *l. Universa, 7. C. de Diversis Rescriptis*.

XXVII. De Jure Canonico non est necesse, in Libello exprimere nomen actoris, *c. Dilecti 6. de Judiciis*. Secùs loquendo de rigore juris Civilis, *arg. L. 1. §. 1. ff. de Edendo*.

XXVIII.

XXVIII. Secundùm Canones, Judex ordinarius potest recusari ut suspectus ex causa justa, & ritè probata coram Arbitris, *c. Cùm speciali 61. de Appellat.* Secundùm Leges autem Judex ordinarius ex toto recusari nequit, sed ipsi ratione suspicionis associatur Episcopus, ut ambo simul in causa procedant, *Auth. Si verò contigerit C. de Judiciis*: quidquid sit, an hoc, quod de associatione Episcopi dicitur, de consuetudine sit receptum, nec nec?

XXIX. De Jure Canonico, non licet Judici sæculari etiam incidenter cognoscere de Causa spirituali, *c. Tuam 3. de Ordine cognition & c. Causam, 4. & c. Later, 5. Qui Filii sint legitimi*. Secùs foret secundùm Leges dicendum *arg. l. cui Jurisdictio, ff. de Jurisd. omn. Jud. & l. Quoties C. de Judiciis*.

XXX. De Jure Civili, senes & valetudinarii testimonium inviti ferre non compelluntur, *l. Inviti, ff. de Testibus*. Secundum Canones autem ad detegendum peccatum proximi, compelluntur tales ferre testimonium, *c. Si quis testium, 8. de Testib.* juncta Glossa *V. Valetudinarii, & can. Quisquis, 11. q. 3. & c. 1. de crimine falsi*.

XXXI. De Jure Canonico potest à quocunque Judice appellari ad Papam, etiam omissis intermediis, *can Ad Romanam, 2. q. 6. & c. Si duobus 7. de Appellat.* & alibi. Secùs est de Jure Civili, ubi non rectè appellatur ab inferioribus ad Imperatorem omissis mediis, *l. Imperatores, 21 ff. de Appellat.*

XXXII. Secundùm Canones à sententia Episcopi debet appellari vel ad Metropolitanum, *arg. c. duo sunt, 9. de Officio ordinarii*: vel ad Summum Pontificem, *d. can. ad Romanam, 2. q. 6.* Secundùm Leges posset appellari ad Judicem sæcularem loci, *Auth. Si quis litigantium*, [illegible] *Episcopal. Audient.*

XXXIII. De Jure Canonico, [illegible] à quo appellatum est in una causa, potest pendente appellatione per appellantem ut suspectus recusari in alia causa, *c. ad hæc, si in qua, 6. & c. Proposuit, 24. de Appell* Non sic de Jure Civili, *L. un. ff. Apud eum à quo appellatur &c.*

XXXIV. Secundum Leges, quando causa excedit summam centum aureorum, Judex delegatus Sportularum nomine accipit duos aureos à qualibet parte in exordio litis, & alios duos in fine ipsius, *Auth. Judicibus, §. Ne autem Collat. 6.* Secus de Jure Canonico, ubi præter moderatas expensas, ac sponte oblata modica esculenta, vel poculenta, Sportularum nomine nihil recipere potest, *c. cum ab omni, 10. de vita & Honest. Cler. & c. Statutum, §. Insuper 11. de rescriptis in 6.*

197 Quoad alias res, seu materias profanas extra Processum Judiciarium, habetur etiam multiplex discrimen inter utrumque Jus. Etenim

XXXV. Secundum Canones per *Novale* intelligitur illa terra, quæ de novo redacta est ad culturam, de cujus cultura in præteritum facta non extat memoria hominum, *c. Quid per Novale, 21. de Verb. signif.* Secundum Leges autem, *Novale* est terra præcisa, quæ anno cessavit arari, ut posteà uberiores fructus producat, *l. Sylva cædua, ff. de Verb. signific.* Et hinc, si in Privilegio, vel ultima voluntate, fiat dispositio aliqua de Novali, terminus iste erit interpretandus juxta stylum cujuslibet Fori.

XXXVI. Secundum Canones, *Provincia* dicitur, quæ habet unum Archiepiscopum, & decem vel undecim Suffraganeos Episcopos, *can. Scitote, 6. qu. 3.* Secundum Leges *Provinciæ* appellantur, quæ reguntur per proprios Præsides, *arg. L. 1. & seqq. ff. de officio Præsidis*. Et cùm hodie singulæ Civitates habeant sua Regimina, quælibet Civitas potest dici Provincia: & sic, qui sunt in eadem Civitate, censentur esse in una Provincia, aliàs extrà, *arg. L. ult. C.* juncta Glossa, *V. Id est in una Provincia, de Præscript. longi tempor* Hieron. Zanetinus *Tom. 1. tract. tract. de different. Juris Civil. & Canon. num 19.*

XXXVII. Secundùm Jus Civile ætas virilis interpretatur esse viginti quinque annorum, *L. 1. ff. de Minorib & L. ult. C. de his, qui veniam ætatis &c.* Secùs dicendum de Jure Canonico, utpote ad ætatem virilem requirente triginta annos, *can. Episcopus, dist. 77.* ibi: *ante triginta annos, id est, antequam ad viri perfecti ætatem perveniat*.

XXXVIII. De Jure Civili requiruntur ad substantiam Testamenti non privilegiati septem Testes, *l. Hac consultissima, & l. Si unus, C. de Testamentis*, cum concordantiis. Secùs de Iure Canonico, *c. cùm esset, 10. & c. relatum, 11. de Test.* Item secundùm Canones, Legatum rei alienæ non valet, *arg. c. Filius, 5. de Test.* Secùs est juxta Leges, dum quis scienter legavit rem alienam, *cit. c. Filii, & l. cum alienam rem C. de Legatis*, & alibi.

XXXIX. De Iure Civili non valet institutio hæredis nutu facta; nam nomen hæredis aut scriptura, aut voce per Testatorem coram testibus exprimendum est, *l. Jubemus C. de Testamentis*. Secus dicendum de æquitate Canonica, juxta Glossam *in c. cum tibi, 13. V. Dispositionem de Test.* & amplius declarat Abbas ibidem.

XL. De Iure Canonico, potest quis voluntatem suam testandi committere in alterius dispositionem, *c. Cum tibi, 13. de Testamentis*. Secùs dicendum de Iure Civili, *l. Illa institutio, & l. Captatorias, ff. de Hæredibus instituendis*.

XLI. De Iure Civili, filiis spuriis, sive ex damnato complexu procreatis, possunt parentes etiam alimenta negare, *Auth. ex complexu C. de Incestis, & Authen. Licet patri §. fin. C. de Natural. liberis*, juncto cap. *Per venerabilem §. fin. Qui filii sint legitimi*, Secus dicendum de Iure Canonico, *c. cùm haberet, §. fin. de eo, qui duxit in matrim. &c.*

Pœnas quod attinet, differunt ambo Iura ab invicem 198
plùs, quàm in aliis. Sic quippe, ac

XLII. De Iure Civili, vidua non potest nubere intra annum [illegible] *L. 1. & seqq.* [illegible] At de Iure Canonico potest libere nubere, cui voluerit, sine pœna infamiæ, *cap. penult. & ult. de secundis Nuptiis*, juxta permissionem Apostoli, *1. Corinth. 7.*

XLIII. De Iure Canonico, bona Hæreticorum confiscantur ipso jure, *c. cùm secundum, de Hæreticis in 6* Secundum Leges ista pœna non incurritur.

XLIV. Secundùm Canones Actor petens plùs re, loco, vel causa, condemnatur simpliciter in expensas, sive ad resarciendum damnum; ac interesse, quod ex sua plus petitione Reo evenit, *c. un. De plus petitionibus*, & tradunt ibidem Doctores. At secundum Leges condemnatur ulteriùs in triplo ejus, quod ob majorem quantitatem Libello conventionis insertam, executoribus litium Sportularum nomine præstandum fuit, *§. Triplici verò, Inst. de Action.*

XLV. De Iure Civili, carcer est inductus ad custodiam, non ad pœnam, *l. Aut damnum, §. Solent, ff. de Pœnis*, ubi idcircò redarguuntur Præsides, qui quosdam solebant ad perpetuos carceres damnare. Secùs est de Iure Canonico, *c. Quamquam, 3. de Pœnis in 6.* ubi delinquentes permittuntur puniri carceribus, vel in perpetuum, vel ad tempus.

XLVI. De Iure Civili, si unus percussit primò & vulneravit, alter verò vulneratum omninò occidat, primus non tenetur, nisi de percussione & vulnere, *arg. l. Huic scripturæ, ff. ad Legem Aquiliam*. Secùs dicendum de Iure Canonico, *arg. can. Si quatuor*, juncta Glossa, *V. Quicunque 23. q. 8. & c. Significasti*, cum Glossa, *V. Quod sic dispersi, de Homicid.*

XLVII. Secundum Canones, fugiens è bello infamis est, *can Infames, 6. q. 1.* Secundùm Leges punitur capite, *l. Omne, §. Qui in Acie, ff. de re militari*.

XLVIII. Insuper fabricator Libelli famosi, aut hunc aliis manifestans, juxta Ius Civile punitur pœna capitis, *L. un. C. de Libellis famosis*. Secus est de Iure Canonico, ubi talis punitur pœna Excommunicationis, aut flagellationis, *can. qui in alterius, & can. Si quis inventi, 5. quæst. 1.*

XLIX. Simile quid accidit in pœnis contra alia crimina statutis. Sic enim de Iure Civili (consideratis tamen simul septem illis modis, videlicet causa, persona, loco, tempore, qualitate, quantitate, & eventu, de quibus habetur *l. aut facta, ff. de pœnis*) Sacrilegi capite plectuntur, *l. Sacrilegi, ff. ad Legem Juliam Peculatus*. Incendiarii ignibus necantur, *l. Qui ædes, ff. de Incendio*. Peccans cum fœmina contra naturam, plectitur capite, *l. cum vir, C. ad Leg. Iuliam, de adulteriis*. Et pleraque alia crimina graviora de rigore Iuris Civilis pœna mortis puniuntur. Secùs est de Iure Canonico,

ubi

ubi tallum crimineum Rei, si Clerici fuerint, excommunicant, interdicunt, vel à fruitiferitate, & Beneficiis suspendunt, incarcerantur, deponuntur, aut omnino degradantur, & traduntur Curiæ secuari, vel mitiuntur in exilium, aut etiam ad mortem: Laicis vero criminibus tum pœna Excommunicationis, aut Interdicti, cum publica penitentia Imponitur; quod fieri eum in Canonibus SS. Apostolorum, illisque, qui *Canones Pœnitentiales* intitulantur, & habentur ad finem Decreti Gratiani; tum ex decretis totius Juris Canonici.

1 De Pœna fanguinis per Leges frequenter injungi confuevit: at veró generaliter loquendo, per Sacros Canones mitior Imponitur pœna Exilium, hoc est, mortis corporalis, vel mutilationis. Siquidem Ecclesia crimnoforum mortem ab gladio, feu potius ab ferro jubet, illo videlicet gladio, qui Petro jubetur mactare, & mactaverat, *Matt. cap. 26.* Simulque *Sancta Dei Ecclesia gladium non habet, nec gladio vindicat: non ferit, nec fulminat, prout notatur Can. Interrogatus, 23. Q. 1. & Can. Inter bona, 33. q. 2.* Et hinc

20 Si per Canones ferunt fiat de morte, prout fit, *cap. 1. de Homicid.* id non de morte corporali, fed de morte Civili, atque Ecclesiastica, hoc est, de Excommunicatione majori ordinaria etiis, *arg. cap. penult. de Sponsal. Sunt autem Qui Sibi fant legitimi, Ibi: Cujus (Apostolica Sedes) Sententiam, qui superbiæ contemptor obiurmuerit, mori præcipiendo id est, per Excommunicationis sententiam, velut mortuus à communione Fidelium separetur.* Abbas Panormit. *in cit. cap. 1. num. 6. de Homicid.* & alii.

§. XII.

De Concordantia Juriam, & obervandis circa manifeftam eorum Contrarietatem.

SUMMARUM.

201 *Jura Juribus, quantum fieri potest, sunt concordanda.*
202 *Corrodin juriam est odiosa.*
203 *Aqua quæ sunt contrarietas est concilianda.*
204 *Salus tamen verborum propriet est.*
205 *In eodem Compilatione non est admittenda contrarietas.*
206 *Sicut nec in Codice Justinianeo.*
207 *Nisi pofitive Canon expresse derogat priori.*
208 *Leges autem posteriores in jure.*
209 *Ac, & quando Leges abrogatæ possit allegari? Ex n. 208.*
210 *Prælectio est ad retinendam.*
211 *Ubi de manifesta contrarietate, Bandum est posteriori decisioni. Ex n. 209.*
212 *Leges posteriores revocant priores directè contrarium: etiam non facta ejus mentione. Ex n. 213.*
213 *Papa, Princ & Imperator, contrarie omnia jura in forti, non possunt jubere.*
214 *& 215 In quo fensu id fieri dicitur procedat?*
216 *Solutio in Instantia ex c. Praterea dist. 23. ubi Pontifex sibi arrogarit de solutione.*
217 *Dubia obervandum circa manifeftam contrarietatem Juris Canonici, & Civilis? Ex n. 230.*
218 *Nec Imperator Jura Pontificaria corripere debet, nec Papa ulurpat Jura Imperatoria.*
219 *Ut Jura spiritualia animarum, Ita Canonicum in omni Foro, ac etiam in Terris Imperii, esse observandum.*
220 *Idem dicendum de juramentis, Contractibus Matrimoniali, aliisque rebus spiritualibus, præsertim Beneficiis.*
221 *Item de causis ratione Beneficiorum.*
222 *Et de causibus, in quibus agitur de naturali equitate, vel similem inducunt.*
223 *Quid obervandum in Contractibus, Feudis, Testamentis, Processibus judiciariis, ac denique, quando Jus Canonicum contrariatur Civili?*

§. XII. De Concordatione Juriam, & obervandis circa manifeftam eorum Contrarietatem.

QUæritur I. An, & qualiter Jura inter se sint concordanda? Refp. I. Generalis loquendo Jura Juribus, quantum fieri potest, sunt concordanda, neque eorum corrodin est affirenda fine necessitate. Ita communis, & haberur expressiùs *in c. Cum expedat, 39. Election. in 6.* ibi: *Cum expedat concordare jura Juriam, & eorum antinomiam, si fieri potest valeant, &c.* Concordat textus, in *L. un. De ineffficio. dicth. Ibi: Leges legibus concordare promptum est*, cum similibus. Et hinc *I. Non est novum, ff. de Legib. & Legat. 1.* ubi ait, Leges fanctur, ad evitandam Juriam corrodionem leges posteriores emendare, & explicandas per poliriores, & mentem haec per priores, ubi ait: *Non est novum, ut priores leges ab posterioribus emendentur &c. Sed & posteriores leges ad priores pertinent, nisi contrariæ sint.*

Accedit ratio: quia corrodin Juriam est odiosa: cùm 202 enim omnis lex debeat esse honesta, justa, & conveniens communi utilitati, *Can. Sicut enim, 19. q. 3.*

Hoc ipso magnus ipsius Legis, ejus Juris communis fatur esse dignoscitur; adeoque corrodin, & abrogatio ejus conferior sedulò, quantum affirenda fine necessitate. Deinde credendum non est, Supremum Principem, sive Romanum Pontificem (qui Jura prae caeteris tuentur) quod alia exceptionem ab omnibus vigilia, & intentione, non verbo, & quidem etiamsum dubiè, non fecisse dictum in clarisq ; commodumque obtegat tamen interpretationis, illuminetur, & notatur *in c. Ecclesia vestra, 37. de Election.* Quinimò ad corrodinem Juriam antiquam requisit, ut qualiter id specialiter expressè fuerit, ut ferunt, *Pater ex Conflitutio 41.* justa Glossa *in cap. de Electi. in 6.* & amplius *ex I. Prescriptionis, fin. C. de appellat.* Unde ulterius

203 Refp. II. Quandoquinque five in eadem unius Pontificis 203 Conflitutione, in Libris Decretalium Gregorii IX. ut inter diversas Decretales, & Canones, quorum inter memoratas Decretales & Canones, aliqua non nonnulla contrariatas, prima non modò esse conciliandas, sed, ut pendulò suspeda, commodum admittit Interpretationem, & conciliationem, salva verborum proprietate, & ratione dictorum Canonum, ut ita semper per congruam interpretationem ejusmodi loca Juris inter se fint concordata. Hæc conciliatio eft communis, & sciuntur omnes dicitur, quia nemo Jurisum corrodio, velutti odiosa, non est affirenda absque necessitate: tum necessitate non intervenit, quoties hocum habere possit conciliatio Juriam per commodum verborum interpretationem.

Addit ratio, *salva verborum proprietate*, & *ratione* 204 *verò formaria fanctionum*. Nam absque necessitate à proprietate verborum fignificatione non est recedendum *arg. de ad substantiam, 12. R. Ibi Abbas, de decimis, quidquid, ubi de Verb. fignif. cum similibus. Nam, cum in verbis nulla est ambiguitas, non debet admitti voluntatis conjectura, ut ait Ulpian. ff. de Legat. III.* Neque enim ex Legislatore nodum quærere: quidquid etiam *in re dubia mitius eft verbis odii? forsan, & amoris, l. 5. Ff. de Legat. 1.* Nec, *de Restitution. edition.* Secùs fiet, quando aliunde appaet de mente Legislatoris, five Scribentis, ut puta ex ratione per legem expressa; tum nam haudquam eft mentis, etiam contra proprium fignificatum verborum, *arg. l. Cum pater. 5. Dulissimis, ff. de Legatis II.* Ubi verba obtinuerunt proprer mentem legis, quam ejusdem verbo *intentioni defuntum*, & non eontrà, *c. Secundo requiri, 41. de Appellat. & c. intelligentia, 6. de Rescript.*

Quæritur II. Qild agendum, quando inter diverfas Jura contrarietas, quæ non possit ab antiquiorem 205 Conciliatum Tribunalem, reperitur quædam manifeta contrarietas, quæ congrua interpretatione concordari nequeat? In tum casu, ex *Conflitutione Compilatione*, utpura in quibus Libris Decretalium Gregorii IX. vel in fexto Decretalium Bonifacii VIII. ejusmodi contrariatas distinctè nequit; ipse pontifeur Canon expressè derogat priori. Ita communis. Rationeli: quia tales Conspilationes emanarunt *reflexis superfluis*, illiqua Decretalium correctis, ut contrariatas *ex illis infra, vel alibi fuisse contrariæ*; fin omnino superflue videbantur, prout refuerat tum Gregorius IX. Bonifacius VIII. *in Proœmio Compilationum*: ergo hoc ipsiusmodi tali Compilationis nullum debet contrarium reperiri, vel admitti.

206 Concordat textus *in l. Tutor ff. Conditione, & Demonstr. Tum emulando* ubi hoc ipsum de Codice Justinianeo emendato dicitur, ibi: *Contrarium autem aliquid in hoc Codice positum, nullum sibi locum vendicabit; nec innovatio ff. qui subest, nimis diversitatis rationes continet.* Quæ tum ut ita dicitur nullis profuit denuur Antinomiæ Juris Civili, five prorsus Canonici, quia, videatur Corrumpatus *lib. 1. Variar. resol. c. 9. n. 7.* cum aliis.

207 Addit ratio notanter nis. 209. *Nisi pofitive Canon expressè derogat priori.* Hæc enim Conflitutio, ut ita dicitur, non aliqua contrariatas, atque correctio prioris: prout accidit *Inc. Ecclesia, 4. de Conflitut. In 6. ibi: Ecclesia, 1. ord. in 6.* ubi pofterior Conflitutio, ut ita dicitur, illuminatur, ac ad certa punctia revocat.

208 Dicet. Si pofteriores Capitulum revocatur per pofteriores; ergo ejus correctio conferiur. Ut quid igitur membranum occupat? Refp. neg. fed. Tum quia prius Capitulum non pofteriorem, ut ita dicitur, ad finem Juriam ex parte; fecque quoad alia nunda adhuc subsistit, & valet. Tum quia Lex abrogata, quamvis non amplius obligat, pofteriorem tamen ad abrogationem, ut ita dicitur, eam fic allegare incurrere possunt falti, *arg. L. un. §. Illum igitur C. de Infirmam C. Confirmandi ac notat Glossa in L. ult. §. Nulla C. de Legat. Ibi: Nulla Lex abrogata, quamvis non de causis adhuc utiliter retineri. Primò quidem, ut Poffieri non ceteris fidelibus, ut ait Panormit. dict. 1. Secundò, quia Lex, quæ nulla gesta fuit, reprobare, arg. eam ad de non dict. 37.* Deinde, ut obtendatur de ejus error, aque in conspectum, ne fieri fuit, Judicis, ac Advocatorum, ut ita dicitur, ejusmodi incommodum, prout ipsa Lex abrogata, ab abrogata, ceteris

209 Accedit, quod abrogata posit allegari, etiam ad declinandam cautiam, falteem in illis locis, ubi lex nova abrogatos pretium non fuit sic recepta, aut quando ipsa quando modo exclidit in vidiria, *arg. c. cum omnes 6. de conf. Ibi: Secundum priorem conferiudinem*; cum similibus. Item posit ipsa allegari ad ejusdem Legis interpretationem & jam fatti ante abrogationem legis, dumvodò in lege nova non fuit expressè diffonito de præterito, *l. ult. de ordi. & Legat. Ibi: Nemo Sapientes Civilis Legibus* abrogata posset allegari ad obtinendam mentem prioris Legislatoris, qui ipsi ipsam, *Nemo Prudentes* Nova, quidem Civilis, *Legibus, de Judicis*, allegat aliquam legem jam abrogatam (que referur in *can. Quemadmodum 11. q. 1.* ac mandatum Ecclesiasticum, *non sufficiunt*, ut ita dicitur, ut ejusdem fam offendat, quantum devolutum habuerint priores Interpretatores ad Sacerdotium.

210 Addit ratio *Prælectio est ad retinendam* propter fal ratione. Hæc enim duo fuit diversa, & dicuntur habet animus corpus, ita se habet ratio ad legem; ac proinde lege antiquiori, ut ita dicitur ratio legis, *Ex Ratione, ad legislatorem, & de Capitis dominus* nihil etiam ratio legis fuitfet violata. Ita communis. Rationeli: *Ratione non, in de Conf. Dist. Ad Ut Canonum* tum *l. Trebi. trell de Rescript. Principum*, 130. cum influper Ann de Bustio, & Imolam, *cap. 1. de Confi. In Authent. Ut Constitutiones, & commutantur*, ut ita dicitur, ut ita, ut ita, ut ita

dist. 23. vbi Nicolaus Papa Archiepiscopo Biterrensi ſic ſcribit: *Sed & quia ſit à nobis Legis miniſtris aſſumus, noſtrum (niſi non fallat oblivio) ſignum:* & conſequenter videtur ſatiſfecit, quod Papa non omnia jura ſuo beat in ſeriori peſtoris ſui, utpote ſibi meruende obliviione. Reſp. enim neg. teſt. Nam illo ſermo eſt, non de ignorantia ſed obliviione poſita, quam in ſuperno Principe admittit unqued, ſed de obliviione exemplorum; ut notat Glofſa marginalis ibidem, & patet ex illis verbis, *à nobis Legis miniſtris aſſumus.* Exempla autem ſunt quid fatti: en verò, quæ ſunt fatti, & in facto conſiſtunt, quod probabiliter Pontifex ignoravit, *de Conſt. in 6.*

127 Quæritur III. Quid ſit obſervandum circa manifeſtas contrarietates Juris Canonici & Civilis? Reſp. Quando talis manifeſta contrarietas eſt inter Jus Canonicum & Civile, tunc attendendo eſt ratio materiæ. Et quidem, ſi in materiis contrariatas verſetur circa materiam conſcientiæ, peccatumque peccati, aut circa res Eccleſiaſticas, Eccleſiaſtica; tunc tenebitur eſt Jus Canonicum in utroque Foro, atque etiam in terris Imperii: ſi verò dicta manifeſta contrarietas verſetur circa materiam non profanam, ſed mundanam peccata peccatum involvat, tunc quoddibet Jus in ſuo Foro ſervandum eſt, videlicet Canonicum in terris Eccleſiaſticis, & in terris Sumpti Pontificis, quoad temporalem juriſdictionem ſubjectis; & Jus Civile in terris Imperiali Secularis. Jus Canonicum in ſeriori Imperii, *de Jud. ſed utrum de reg. Juris in 6. Abbas c. Licet, ins. 10. de Foro compet. Pellunius in comm. 1. de Eccleſiaſtic. Conſiſtorium, Innocent. & Anchariatus, Fagnanus, Cancerius, c. Cum offer. 1. de Teſtamento,* clarius inſuper Jo. Andream *cap. 2. de reg. Juris in 6. Laurm. lib. 1. Decret. Novar. tract. q. c. 8. n. 9.* Bernardus Sanitig. *Prælog. in Universum ius Canonicum. Tit. 8. c. 1.* Ludovic. Engel *in Prænotis collegii Juris Canon. ins. 1. §. Ubi poſſibilis.*

128 Defunctum hoc totum Imperiali *ex cap. Quoniam, dist. 10. & ex c. Cum ad verum, dist. 96.* ubi habetur, quod nec Imperator jura Pontificium arripit, nec Pontifex nothen, vel jura Imperatoris vindicare deteat: quinimo idem Ariſtiator Dol. de Imperatoris, Honorarius ſUS JESUS, abſque propria, & Dignitatibus diſtinctis, officia potentatis utriuſque diriventur. Concordat *Sidon. 4. Mayer. & alii.* Quod ſi ergo Jus Civile ſervatur in firmamento Coli, hoc eſt, univerſitate Eccleſiæ, ſecerit duo magna Luminaria, id eſt, duas Juriſdictiones Dignitaris, atque Pontificiam ſolemnem, ut patet ex ſet diebus, ſive ſpiritualibus, & Regalem Potentatem, ne præſtet nocibus, ſive temporalibus, & carnalibus. Hinc *Jonas in Novel. c. 9. f. 2. de Judicib.* neque ſum inteſtit juriſdictionem Regis pertubare, aut minuere, ebo Rex ejuſdem juriſdictionem Pontificem nec revitet, nec debet impedire. Concordat textus in *Prov. Proverbiorum 1. §. variantibus. Qui ſit ſine legitimo* Romanus Pontifex ſuper Eccleſiaſtica pertinentia ablatus ſit temporalibus gerere potentatem, in aliis autem Regionibus, certa de cauſa, temporalem juriſdictionem calaplicter durante ſacerdotio, non tamen ablatus ſuit ſpiritualiter vel ſeriberbere. Pronde.

129 Inferunt prima, quod in materia conſcientiæ, ſed ubi verſatur peccatum animarum, ſi ſit in præcipitione cum mala fide, in ulurta, & hujuſmodi materiis peccatum ſpiritualem, ſive Jus Canonicum contrariatur Civili, Leges ſuccumbent Canonibus, ita ut ſecundum Jus Canonicum in omni Foro, atque etiam in terris Imperii judicandum ſit. Siquidem ſunt Leges Civiles, cui ſervatus peccatum, conſtituere eſſe correctæ per Canones, ita autem correcta, ut ſecundum ſuam ſententiam Glofſa in *L. ult. de Legibus Cumul. de falſo.* Fagnanus *c. Cum offerens. 16. de Teſtamentis.*

130 Inferunt ſecundum, quod etiam in Juramentis, contractibus matrimonialibus, & aliis rebus ſpiritualibus, non obſtiti Eccleſiaſticum caſtigatorem promerendus. Hinc *Jonas in Novel. c. 9. f. 2. de Judicib.* Quod ſi ergo in Canonicis in omni Foro ſit obſervandum: ideo per textus hactenus allegatos, ac præſertim *dist. 10. Nihil §. Licet ment. & inde.* ubi dicitur, quod Pontifex *ſine præcedente voluntate ſuperiorum ſibi commiſſa peccata, ne peccantem revocet à vinculo ad vinculum, & errore ad nationem.* Et addunt, *quod de juramenti obligatione cognoſcere, ad judicium Eccleſiæ non eſt dubium pertinere.* Quinimò etiam ex præcipito Legum Civilium illud obtinet: ſequidem *dicit ab illorum quod propriæ Ecclaſiæ Dic. §. 2. de Eccleſiaſtibus ediſt. 6.* Imperator expreſſe hoc cancire, illis verbis: *Cum ſpiritualem tuba Eccleſiaſtica tuamuit, & mundani ammus delinquentium ſuo Eccleſiaſtiorum mulibus, ſecundum ſacros & Divinas regulas, quas etiam noſtræ ſequi non dedignantur Leges.* Quinimò generaliter ſtatuunt, ſicubi Jus Civile de rebus ad Eccleſiam, pertinentibus Eccleſiaſtica, eumque bona pertinentibus diſponit, ea ſe ſpiritu, ac ſenſu Eccleſiæ, & ſecundum Canones, ſimilia habet vim obligandi, *c. Quia in Eccleſiarum, & cap. Eccleſia ſanctæ Mariæ 10. de conſtit.* cum concordantia. & conſequenter quod tali Jus Canonicum in omni Foro eſt obſervandum.

Et hoc extendit ad cauſas miſerabilium Perſonarum: nam dum contrariatur Juris Civilis & Canonici, in cauſis miſerabilium Perſonarum ſervatur Jus Canonicum in utroque Foro, *Felinus in cap. 1. de cauſ. c. c. de Foro.* Fagnanus *c. ſpecial. dicit num. 76. Fagnanus in cap. Licet mina 3. de Crediti.* clarus inſuper pro hac Anton. de Burſio, *c. de Re ſimile, c. de Jurisdictione.* Idem miſerabilium Perſonarum defenſio ſpecialiter ad Eccleſiam ſpectare dignoſcitur, *c. Ex parte, c. de Foro compet.*

Idem dicendum in illis cauſibus, in quibus agitur de naturali æquitate, aut vitando inique figere: præterea in cauſis, quæ ſpectant ad Eccleſiam in temporalibus, *dist. 10. c. 4. de cruſt.* ubi Idcirco canon non permittitur conſtituti ad præſtandas cauſas illiſtas. Quia enim (inquit Pontifex) *quæ ſacratibus ſunt gerenda, indumentum ſit mundi in ſuo ſolitudine diſſipere.* Fagnanus *loc. cit. num. 16.* poſt Jonas. de Anania *Novel. c. 9. pro hac ſuſpicit allegatur. Dist. 16. dominicalis, & cap. 1. de Dolo de cauſ.* Sicut & contrarii, ubi Jus Canonicum, ſecundum Jus Canonicum ejuſdem, & ſervatur Jus Civile, quod ſuos Eccleſiaſticos Felinus, & Marianus, *ubi ſupra.* Et merito non ſequitur ſervatur illud ſecundum Jus Civile, *Novel. de judicibus, Jonas c. Abbas 3. §. fin. de Jure. & ex judic. in 6.*

Inferre certum, quod in Contradiſtiones, Pontifex Temporalem Eccleſiaſtica, Judicia, Jus Civile Pontificis Judiciario, aliſque hujuſmodi materiis mere profanis, & periculum percaſi non continentibus, quodlibet Jus in ſuo Foro ſervandum, Civile quidem in terris Imperii, Canonicum in terris Eccleſiæ. Nam quod mere temporalia, & nullum animarum periculum involvens, neque Papa juriſdictionem Imperatorum, neque Imperator auctoritatem Pontificium impedire, minuere, aut perturbare vult, vel debet: ſimilique circa cauſas perſonarum, locorum, temporumque diverſitas, & aliarum varietas circumſtantiarum, nonnunquam aliud ſit quid fatti debetur, *cum Scientiam, cum dubius ſpe. diſſ. 29. & alibi.*

§ XIII.

De Confœderatione Juris Civilis cum Canonico.

SUMMARIUM.

244 Leges & Canones mutuæ obligationis in utroque Foro, quando ſibi ſint contrariatæ.

245 Civiles in Foro Civili, ſed in Canonico cloſe de cauſa, poteſtat quoque in Foro Civili, & contra.

246 Notabile authoritatem Doctorum quod hoc Legibus Canonicis ſunt non, Canonibus ſed Legibus ſtatui. Ibid.

247 Textus varii, ubi Leges non dedignantur ſacros Canones imitari, & ſibi ſervantur.

248 Religiosi ob prohibitum, ne è claſtris exeant ad ordinem Jus Civile, vel Medicinam, & ſub pulnam ſpiritus?

249 Non cenſet, quin iniqua ſecum bona ſint Jus Civile ſtatuit ſecundum addiſcere.

250 In non poſſe Religiosi ſe prohibitum audire Leges Civiles?

251 Solutio.

252 Solutio inſtantiæ.

Sub Theologia comprehenditur Jus Canonicum. Ibid.

253 Untoriſtatis quadam imperatorum Pelvolgium ad miſtrandi Clerkos ad publicas Leges Civilium Legiunt.

244 QUæritur I. Quid ſentiendum ſit de confœderatione Juris utriuſque inter ſe? Reſp. I. Quando Leges non contradicunt Canonibus, tunc mixtam & Leges & Canones aliegantur in utroque Foro. *In Abbas c. 1. n. 4. de Novi operis nuntiat.* Anchariatus *cap. Cum omnes Clerici, de Jud.* Quod ſi probatur non *Jurisdiction, de Prile Inſtrum. & alii.* Idque patet ex recepta praxi Tribunalium, atque Juris Conſultorum, paſſim in utroque Foro ſuæ obligationis ſervantur, vel ad ducentium. Idem definitur *ex can. 31 in adjunctum, dist. 10. ibi: Sit in adjunctum vetſtum etiam tertiæ Imperii leges ſpiritualia ſint, non mundana.* Facit hoc Pontifex *Jonas c. Cum adversus injuriosos Crimen Romanum, & ex pontificatu Reſp. Constantinopolitanus, & Cum Crimen Reſp., cit. dist. 10. junctio cap. c. de Novi operis nuntiat.* una cum alius *cap.* allegandis. Unde Canonista merito aliegat Leges, vitantur Jus ſecundum Canones ſervatur videtur ille cauſa, illaque decisio, ubi duplex concurrit diſpoſitio: & quæ non profunt ſingula, multa juvant, *Glofſa in Cum Cuejam, V. Admittatur, de Prebendis.*

245 Reſp. II. Inſuper, quoties cauſa aliquis dubius eſt in Jure Civili, Jure autem Canonico clare decisa, hæc Pontificii Juris decisio habet locum etiam in Foro Civili: & contra, ſi in Jure Canonico, cauſa aliquis obſcurum, vel indecisum, prout prædictum circa Contrariatus, Pauda *Jurisdictione* Ecclesiaſtica in facta Foro omnibus Ecclesiæ habentur; Jus verò Civilis illud clarè decidum reperiatur, ſimulque materia illa ſit profana, non Eccleſiaſtica, in Foro etiam Eccleſiaſtico ejuſmodi decisio Juris Civilis locum obtinebit. Ita communis; ſiquidem clare habetur *cap. 1. de Novi operis nuntiat.* ubi Pontifex *Constantinopolitanus Reſp. Leges non dedignantur ſacros Canones imitari, ita & ſervantur ſibi* Glofſa *V. Adjunctum, poteſtatem Jurisdictionis

Catholicæ, quas continet; tum ob finem promovendi Cultum Divinum, & perdicendi hominem ad aeternam beatitudinem: qua de causa Jus Canonicum non semel appellatur *jus Divinum*, ut suprà, *num.* 19. & 20. dictum est. Cum igitur Leges Civiles ad Juris Canonici perfectiorem intelligentiam multùm deserviant, ipsique Canonum ambiguitates Legibus resolvantur; non censetur Summi Pontifices voluisse Religiosis, ac præsertim Clericis, prohibere Studium Juris Civilis in ordine ad finem melius intelligendi Sacros Canones, quamvis prohibuerint eisdem Studium Juris Civilis principaliter assumptum in ordine ad subeundas mundanas actiones secularium Judicum, vel Advocatorum.

232 Ad majorem nihilominùs cautelam, simul & commoditatem profuerundi Studium Juris Canonici, volent Universitates à Summo Pontifice expressim Privilegium admittendi Clericos ad publicas Legum Civilium Lectiones imperare; prout Baptista à S. Blasio, *Tom. 1. Tractatuum, tract. de Contractibus Juris Canonici cum Civili Contractili.* 34. refert, *Studium Potestatum habere Privilegium hac, quòd Clerici possint audire jus Civile per quinquennium ad earum instructionem, ut facilius capere possint doctrinam Juris Canonici.* Et tale Privilegium etiam Universitati Salisburgensi concessum esse, testatur Ludov. Engel *in Proœmio Collegii Juris Canonici*, *numer.* 19. Idemque de aliis Universitatibus afferunt alii Libri, & melius authentica Instrumenta desuper confecta demonstrabunt.

JURIS CANONICI UNIVERSI CLARA METHODO JUXTA TITULOS QUINQUE LIBRORUM DECRETALIUM

In quæstiones distributi, solidisque responsionibus, & objectionum solutionibus dilucidati,

LIBER PRIMUS.

PRÆFATIO.

1 *Duplex Juris Canonici fundamentum cæteris præponitur.*

2 *Diversa materiarum Juris Canonici in quinque Libros Decretalium.*

Quoniam ubi fundamentum non est, superædificari non potest, uti notatur in *c. Ventum, 3. de Prescript. Super.* merito in principio Libri primi Decretalium duplex totius Juris Canonici ponitur fundamentum: unum, & quidem solidissimum, verus Fidei Catholicæ, agendo hoc in primo Titulo *De summa Trinitate, & Catholica Fide*: alterum, generalioris doctrina Canonica, in subsequentibus Titulis tractando *De Constitutionibus, de Rescriptis, & de Consuetudine.*

2 Posito hoc duplici fundamento Compilator Juris Canonici à generalioribus procedit ad particularia, hæcque universim in quinque classes distribuit, singulisque classibus proprium Librum attribuit. Quia enim *omne Jus*, *quod utitur*, tum Civile, tum Canonicum, *vel ad Personas pertinet*, *vel ad Res*, *vel ad Actiones* sive Judicia. *L. 1. ff. de Statu hominis & §. Jus. Instit. de Jure nat. gent. & civili*: juxta libhac tria Juris objecta dividi quidem possit totum Jus Canonicum, atque à nonnullis Doctoribus, nominatim à Barbosa *in tribus Libris Juris Ecclesiastici authoris*, dividitur. Sed cùm quodlibet præsertim forum in sua membra subdividere liceat, Personas quidem in superiores, sive Prælatos Ecclesiæ, quibus potestas Jura condendi, & condita tuendi; subditosque juxta eorum præscriptum dijudicandi competit; & in inferiores, sive Clerum tam secularem, quam Regularem: Res verò in eas, quæ Clericis in sortem Domini vocatis peculiariter conveniunt, ut Beneficia Ecclesiastica: & eas, quæ quidem sunt sacræ, sed hominibus Laicis propriè existent, ut Sponsalia, & Matrimonium: Judicia quoque vel sunt Civilia, vel Criminalia. Placuit Compilatori novam facere subdivisionem, quinque Decretalium Libris copiosius explanatam, dictando in Primo Decretalium Libro præcipuè de Prælatis, sive judicibus Ecclesiasticis: in Secundo de Judicis præsertim civilibus intestatis, & cooperantibus ad ipsa. Atque, ut patere possit de Personis, Rebusque illis, circa quas Judicia Ecclesiastica civiliter agitari consueverunt: hinc in Tertio Libro de sermo de Clericis, Rebusque Ecclesiasticis eorum curæ specialiter commendatis: in Quarto autem de Matrimonio, causisque Matrimonialibus, Laicos peculiariter respicientibus: in Quinto tandem de Criminibus, ipsique Processu Judiciali Criminali. Hoc totum breviter complectitur versiculus ille, Proœmio Decretalium Gregorii PP. IX. à Glosa præfixus, & singulis suis verbis obiectum principale singulorum Quinque Librorum Decretalium per ordinem apte demonstrant, qui sic sonat.

Judex, Judicium, Clerus, Sponsalia, Crimen.

TITULUS PRIMUS.

De Summa Trinitate, & Fide Catholica

3 A Sanctissima Trinitate, & Fide Catholica, utrumque fuit sugitur.
4 De eodem materiae etiam illi tradiatur.

3 A Sanctissima Trinitate, Fonte atque Origine omnis Sapientiae & Justitiae, fonte & Fide Catholica, tum Justinianus Imperator Codicem, tum Summus Pontifex Quinque Libros Decretalium, Sexumque, & Clementinas, suspiciunt. In textu spiritale Sacro-Sancte, & Individue TRINITATIS Nomine praefertur pariter ordinor laborec: & cum Eudemmet *Et summo universorum Principium*, prout dictum legitur *textap. 1. A. 1.* de Ut Infinita Benitate atque Clementia collectum secundate, atque ad summo bonorum & gloriam dirigere velit, supplicier exorantes.

4 Et quidem de materia hujus Rubrica haberur pulcher textus *can. Qui Episcopus, dist. 3.* ubi porendo, super quibus examinandus fit Electus in Episcopum, agitur inciendere de Summa Trinitate, ac praecipuis Articulis Fidei. Item *can. ab de Confecrat. dist. 3.* ubi de SS. Trinitate, eiusdemque Unitate, ex prolatio tradiatur. Item *can. penult. & ult. de Confecrat. dist. 5.* ubi de Procedibus Spiritus Sancti à Patre & Filio pleniolis agitur.

§. I. De Mysterio Sanctissimae Trinitatis.

SUMMARIUM.

5 SS. Trinitatis nomine, quid intelligatur?
Id respicit significat ternarium Personarum Divinarum, non trium Deitatem. Ibid.
6 Trinitatis Sanctissimae Mysterium explicatur ex Scriptura.
7 Mysterium SS. Trinitatis explicatur à Concilio Generali.
8 Et Annanasius error Iconiorum Abbatis.
9 Ac reditur ratio confessionis Filii cum Patre.
10 In Divinis datur tres & reales unitas quod affectum.
Ut Concordia Fidei Sequatur quaestionem. Ibid.
11 Solutur alia inflantia Joachim Abbatis, declaratur, quomodo Filius dicantur unum, sicut Pater, sine Divina. Ibid. Jun. 17.
12 Cur dicatur: Alius est Pater, alius Filius, alius Spiritus Sanctus, non tamen alius?
13 Christus Jesus à sua Trinitate communicer ejus incarnatur. Ibid. Jun.
14 Opera Trinitatis adextra sunt indivisa.
15 Solutur inflantia. Ibid. Jun.
16 Opera quaetiam appropriatur tribuuntur Patri, opera inpropriatur Filio, & opera Sanctus Spiritus Sanctus.
17 Cur non sequatur, etiam Patrem, & Spiritum Sanctum esse incarnatum?
Incarnatio potest accipi dupliciter. Ibid.
18 Disputatur inter opera SS. Trinitatis ad extra, & Incarnationem Verbi.

5 Uaeritur I. Quid per Summum Trinitatem intelligatur? Resp. I. Hoc Sanctissimum Nomen, Tres, & receptum phrasin Catholicorum, denotantur Tres Perfonae Divinae in una Essentia subsistentes. Et dicitur notanter, *Tres Perfonae Divinae*: nam, quod plurialitas Perfonarum significat indeterminatè, hoc nomen Trinitatis significat determinatè, videlicet Tres Perfonas Divinas, non plures, nec paucioris. Et quoniam hoc nomen *Trinitas*, juxta etymologiam vocabuli, videtur significare unam Essentiam trium Perfonarum, secundum quod dicitur *Trinitas*, quasi *trium Unitas*, ut loquitur D. Thomas 1. *part. qu.* 31. *art.* 1. ad 1. tevera tamen illud, secundum proprietatem vocabuli, non significat trium Unitatem, sed numerum ternarium Perfonarum unius Essentiae, prout dicit Doctor Angelicus illico fefe explicit, atque ilquec ex illo Symbolo D. Athanasii: *Et Trinitatem in Unitate venerantur*. Sicutque Trinitas non significat unitatem trium Unitatem; alioquin Symbolo verba hunc fensum redderent. *Et Trium Unitatem in Unitate venerantur*: quod valde absonum est, ac dici nequit. Concordat Doctor Subtilis *in 1. dist. 2. quaest. 8. & quamvis regula sciendum non?* Refondeo, dicit *ut: Trinitas est multi quaddam trium numerorum, sciliceet in omnibus Intellectibus nostri. Mutatis mutandis, quod vel Trinitatis expressit ternarium Personarum Divinarum: hac quippe ratione SS. Patres: Trinitatem in Divinis, hunc Trinitatem Trinitatis, & dicunt, in Essentia Unitatem, in perfonis Trinitatem reperiri. Hinc S. Fulgentius *Fide ad Petrum, cap. 1.* ita ipsum: *Trinitas ad Personas referur, Unitas ad naturam*. Bellarminus *lib. 2. cap. de Christo P. & communitate Theologorum.*

Nec enim Trinitatis nomen hoc loco significare licet, quod è id in Sacra Scriptura nullibi legetur. Imperitè enim, quamvis illud in SS. Litteris expressè non contineretur, tamen ex eis colligitur, *Joan. Damascenus, lib. 3. cap. 5. Quia Divis Apostolis manifestè: Eunte docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Idem 1. Joan. *cap. 5. Tres sunt, qui testimonium dant in cielo, Pater, Verbum, & Spiritus Sanctus; & Hi Tres unum sunt*. Hinc etiam Trinitatis, utpote SS. Pagina vocabulum deinceps dictum, simulque aptissime significans Terna-rium Perfonarum unius Essentiae Divinae, in Ecclesia Catholica ab Patribus usurpatum, atque à Temporibus Apostolorum usque ad moderna tempora femper usitatum; prout S. Dionysius, qui vixit tempore Apostolorum, *cap. 1. de Divinis Nominibus*, & alibi, hoc nomine utitur fuisse legitur.

Resp. II. Est Mysterium Sanctissimae Trinitatis fit ineffabile, atque ab intellectu humano incomprehensibile: tamen, quamdam fat est homini capere, & ad fulcrum confequendam necessè est credere. Illud in Concilio Generali (hoc est, Lateranensi, fub Innocentio III. celebrato) fequentibus verbis, *cap. Firmiter. 1. de* relatis breviter explicitur, ac Fidei Catholicae credendum proponitur: *Unus fidus est verus Deus, aeternus, immensus, & incommutabilis, omnipotens, ineffabilis, omnipotens, & ineffabilis, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus: tres quidem Personae, sed una Essentia, subsistentia, sive Natura simplissima omnino; Pater à nullo, Filius à Patre fole, Spiritus Sanctus pariter ab utroque: aeternus immensus, & sine fine. Tres quidem, Filius nafcens, & Spiritus Sanctus procedens; omnipotentes, coaequales, coaeternae, & consubstantiales: et unum universorum Principium est.* (Et infra) *Hoc folum Trinitas Sanctum communem Essentiam Individua, & Personas Distinctas Personas, & Personas.*

Et infra in *cap. Damnamus §. Nos autem, cod. pergit* 8 cum etiam Concilio Pontifex, & reprobando intentium Abbatis Joachim, pauis antea idem ipsum Trinitatem, subjungit: *Nos autem Sacro approbante Concilio credimus, & confitemur cum Petro Lombardo, sive Magistro Sententiarum, cum illoque Sancto Sacrementer definentibus contra Joachim Abbatem: quod quodam Summa Res, & incomprehensibilis, & ineffabilis, quae tamen est Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus: Tres fiud Personae, ac fimilitudine qualibet consonant: & idcò in Dei fummoda Tritatis est, non Quaternitas: quia quelibet trium Personarum ifi illa Res, videlicet Substantia, Essentia, seu Natura Divina, quae fola est universorum Principium, praeter quod aliud omnino non pateat: & ideo Res non est generans, nec genita, nec procedens: fed est Pater non generat, & Filius est nafcitur, & Spiritus Sanctus qui procedit: ita ifiilitudinis fint in Personis, & unitas in natura, Licet igitur alius fit Pater, alius Filius, alius Spiritus Sanctus: non tamen aliud, fed id quod est Pater, est Filius, & Spiritus Sanctus, idem omnino, ac secundum Orthodoxos & Catholicam Fidem confitebimur: etc. Ut dicitur.*

9 Pergit Pontifex unà cum Concilio, reddituru ratiomem Consubstantialitatis Filii, cum Patre, & subdit: *Pater enim ab aeterno Filium genuit, quam Substantiam ex deffe tanta quod fuit, & Pater, & Filius: Pater quod dicitur nihil, mutuo omnibus est. Ac dici non potest, quod ipsa Substantia fuit illi deferit, & partem ipsi retinuerit: cum Substantia, quae Pater, & Filius, sit simplissima omnino. Sed nec dici potest, quod Pater in Filium transfudit partem Substantiae genuendo, quod fic deffe tanta Filio, quod non retinuerit ipse: cum Substantia Filii Substantia Patris est, quod sine dubitatione Filius nafcendo Substantiam Patris accepit: & sic Pater & Filius habent eandem Substantiam: & Essentiam Filii Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, sive Substantia, & utraque generatur.* Hactenus Pontifex tam cum dicto Concilio Generali.

10 Nec obstant rationes Abbatis Joachim, qui, ne videretur in Divinis admittere Quaternitatem, negavit Filii cum Patre Consubstantialitatem, quae fit realiter Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus; & inter Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum concedit quidem unam Essentiam, fed non unam unitate realitatis, sed tantum formali, & realis; fed unam dumtaxat unitate collectiva, & similitudinis, quemadmodum dicitur Ecclesia Sanctorum Populus, & unitei Fideles una Ecclesia: juxta illud *Act. 4. Multitudinis credentium erat cor unum, & anima una. Et 1. Corinth. 6. Qui adhaeret meretrici unum est cum illa.*

Ut autem Abbatis Joachim, ejusque dictis, ejusque Fidelis, seu communem Ecclesiam, quae fit realiter Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, & inter Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum concedit quidem unam Essentiam, fed non unam unitate realitatis, sed tantum formali, & realis; fed unam dumtaxat unitate collectiva, & similitudinis, quemadmodum dicitur Ecclesia Sanctorum Populus, & unitei Fideles una Ecclesia: juxta illud *Act. 4. Multitudinis credentium erat cor unum, & anima una. Et 1. Corinth. 6. Qui adhaeret meretrici unum est cum illa.*

Ut autem Abbatis Joachim, ejusque dictis, ejusque Fidelis, seu communem Ecclesiam, quae fit realiter Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, & inter Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum concedit quidem unam Essentiam, fed non unam unitate realitatis, sed tantum formali, & realis; fed unam dumtaxat unitate collectiva, & similitudinis, quemadmodum dicitur Ecclesia Sanctorum Populus, & unitei Fideles una Ecclesia: juxta illud *Act. 4. Multitudinis credentium erat cor unum, & anima una. Et 1. Corinth. 6. Qui adhaeret meretrici unum est cum illa.*

11 Illudque autem Joachim Abbatis Fundamentum fuisse falsum Sacrum Concilium Generale, ipsum Joan. cap. 17. Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, Quod Pro omnibus Fidelibus Christi (inferebat ex Abbas) unitate vera, & propria, id est, non fuit Res, quae omnibus Fidelibus Christi, ac Sanctis tantae unitate conjungit, & multitudinem fanctorum fant una Ecclesia, quae Ecclesia Fidei, seu Sanctorum Quinque Libros Decretalium, & Sexum, & Clementinas, quae Ecclesia Fidelis Christi (inferebat ex Abbas) Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, & inter Patrem, & Abbatis Joachim Filium, & Spiritum Sanctum, *cap. Damnamus §. Cum ergo, & §. Sicut, & Scotus in 1. dist. 2. qu. 8.* Ut Sanctorum Ecclesia, cum omnibus quae, cum inter Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum, fimilitudinem, quia omnes tres Personae, ac Sanctorum Ecclesia, quae omnes tres Personae, ac

plenitudo sapientiæ 1. *Corinth.* 1. 10. & *ipsa Sapientia genitus, ut loquitur D. Augustinus lib. 9. de Trinit. cap. 1.* Tertia tandem, sive opera Beneficiis, appropriatur tributum Spiritui Sancto, qui est Amor, D. Thomas *1. part. qu. 45. art. 7.* & ab ipsius alias tali appropriationis rationes adducit, & alii passim.

17 Neque ex dictis quis perperam inferat, hinc fieri, quod ipsa Pater, ac Spiritus Sanctus, Filius sint, tres. Nam hoc negunt Fidei Catholicæ, atque haberetur *1. Timothei 5. Et tandem, 1. v. 6. cum Qui Spiritus, dph. 1. 13. & cum omnes, 2. ad Corinthios. 13. 13.* & alibi. Ratio nutra dicetur eli quia, ut notant Theologi, ex principiis *Scotis 1. dist. 2. quæst. 3. & Gonnet 1. tractatu* poteli accipi duplicitet. Primò, ut dicit adtinent; & fic derivatur à verbo adtio Innesse; non quidem significat, quasi adtionem illam, qua ista SS. Trinitas concurrebat, & æqualiter operiri adtinabilem illam unionem naturæ humanæ Christi cum Verbo. Secundò, ut dicitur unionem, fes potiùs terminationem unionis, atque dependentiæ naturæ assumptæ ad Verbum: & fic Incarnatio derivatur à verbo dicitur *Innesse*; ; neque aliud est, quam unio quædam naturæ humanæ cum Verbo in unitate hypostasi. Illa igitur fola Persona Divina centerior incarnata, cuius personalitate personatur, atque fubsistit in unitate hypostasi natura humana à Verbo assumpta, five, quæ est terminus formalis unionis Hypostaticæ; atque Filius Filii personalitate personatur, atque fubsistit natura humana Christi, assumpta à Verbo, ; ; quæ ipsa est terminus formalis unionis Hypostaticæ; conformiter folus Filius, qui Incarnatus, non Pater, aut Spiritus Sanctus.

18 Hæc non obstat; quod opera Trinitatis ad extra fint indivisibilia. Dicitur enim ex ratio de assumptione naturæ humanæ Christi, & de alia operibus SS. Trinitatis quia respectu horum principium, & ratio formalis operandi, est commune omnibus tribus Personis Divinis; eamque ratio Filiatis, quæ est terminus formalis unionis Hypostaticæ (id est, illius, qua natura humana Christi unitur Verbo in unitate hypostasi) non est commune tribus Personis, sed propria soli Filio. Et quidem, quoniam omnes tres Personæ Divinæ potuerunt communiter efficere Incarnationem Verbi; & tamen non fola Incarnatio, sed potiùs Sacrificium Mysterium Sacramentum, & alia, quæ pertinent de Christo Deiho hominis, & fatis apte quoniam de Christo Deiho hominis, sed tamen tantum unipunctiones: fiunt enim ab illo operibus SS. Trinitatis quia respectu horum principium, & ratio formalis operandi, est commune omnibus tribus Personis Divinis; eamque ratio Filiatis, quæ est terminus formalis unionis Hypostaticæ (id est, illius, qua natura humana Christi unitur Verbo in unitate hypostasi) non est commune tribus Personis, sed propria soli Filio. Et quidem, quoniam omnes tres Personæ Divinæ potuerunt communiter efficere Incarnationem Verbi; & tamen non fola Incarnatio, sed potiùs Sacrificium Mysterium Sacramentum, & alia, quæ pertinent

30 Dices. S. Joannes Damascenus *lib. 1. de Fide Orthodoxa, cap. 11.* inquit *Spiritum Sanctum ex Patre dicimus, & Spiritum Patris nominamus: ex Filio autem Spiritum Sanctum non dicimus; Spiritum verò Filii nominamus*: ergo Spiritus Sanctus à Filio non procedit. Resp. cum D. Bonaventura *in 1. dist. 11. art. 1. quæst. 1. circa finem*, & aliis, Damasceno non esse in hac parte assentiendum, quia simpliciter fuit Græcus: eidem interim in contrarium opponuntur alii Doctores Græci, supra jam allegati. Notandum quoque, quòd idem S. Damascenus *in Libro Historiæ de Barlaam & Josaphat*, referat, quòd Barlaam, instruendo discipulum suum Josaphat, jusserit eum credere in Spiritum Sanctum ex Patre & Filio procedentem. Et quamvis Bellarminus *in Libro de Scriptoribus Ecclesiasticis, ad annum 731.* dicat, particulam illam, *Et Filio*, videri ab aliquo additam: rursus tamen est notandum, quod D. Damascenus *in cit. lib. 1. de Fide Orthodoxa, cap. 11.* admodùm cautè loquatur: non enim dicit, quod Spiritus Sanctus non sit à Filio: sed ait, non dicimus à Filio: quia Græci hoc non confitebantur, nec tamen pro tunc negabant.

31 Accedit, quòd idem S. Damascenus *loc. cit.* asserat, *Spiritum per Filium dicimus, ex Filio non dicimus.* Quo modo etiam D. Hilarius *lib. 12. de Trinitat. circa finem*, & nonnulli alii Doctores loquuntur, dicentes Spiritum Sanctum procedere à Patre per Filium. Nam, quod ad rem attinet, hoc idem est dicere, ac Spiritum Sanctum ex Patre Filioque procedere: quia enim Filius vim spirativam, seu Voluntatem fœcundam, habet à Patre, eamque Pater communicavit Filio, hac ratione rectè etiam Spiritus Sanctus dicitur procedere à Patre per Filium, & Pater ipsum spirare per Filium, ut notavit S. Thomas *cit. q. 36. art. 2.* Noluerunt tamen illi Patres dicere, Spiritum Sanctum procedere ex Filio, quia censuerunt, tutius dici *per Filium*, quàm *ex Filio*, quantum ad modum loquendi, propter vigentem tunc hæresin Macedonii, & Eunomii, qui dixerunt Spiritum Sanctum à Filio procedere tanquam ex primaria, imò & unica causa: Hæc autem ratio postea cessavit: quinimò pertinax error Græcorum negantium Processionem Spiritus Sancti à Filio, coegit Ecclesiam ad eandem Processionem à Filio expressè profitendam, Bellarminus *lib. 2. de Christo cap. 27.* post Bessarionem, & Gennadium.

32 Instabis cum Græcis. Si Spiritus Sanctus à Patre, Filioque procedit; ergo, cùm Pater & Filius realiter distinguantur, forent duo principia spirandi, duæque spirationes: quod est absurdum dicere. Accedit, quod Spiritus Sanctus perfectè procedit à Patre; & consequenter superflue procederet etiam à Filio. Resp. neg. seq. Quia, ut dicit S. Augustinus *lib. 5. de Trinitat. cap. 14* Pater & Filius non sunt duo principia, sed unum principium Spiritus Sancti. Quod ipsum posteà solemniter definitum fuit in Concilio Lugdunensi, sub Gregorio Papa X. ac refertur *cap. un. h. t. in 6.* ibi: *Spiritus Sanctus æternaliter ex Patre, & Filio, non tanquam ex duobus principiis, sed tanquam ex uno principio; non duabus spirationibus, sed unica spiratione procedit.*

33 Nec obstat, quòd Pater, & Filius, realiter ab invicem distinguantur. Siquidem Spiritus Sanctus non procedit à Patre, ut pater est, neque à Filio, ut filius est; sed quatenus uterque Spirator est, habetque vim spirativam, sive Voluntatem fœcundam: hæc enim una, eademque in Patre ac Filio existit, sicque Spiritus Sanctus procedit ab utroque, ut ab uno principio, unicaque spiratione. Et hoc bene notarunt SS. Patres in Concilio Florentino *Sess. 22. ac Sess. 24.* Nam, cùm Pater & Filius sint correlativa, necesse est profiteri Patrem, ut Pater est, esse Filii Patrem; ac Filium, ut Filius est, esse Patris filium: Spiritum Sanctum autem per se neque ad Patrem qua talem, neque ad Filium qua talem referri (& consequenter nec procedere à Patre & Filio, quatenus Pater & Filius sunt, atque ab invicem realiter distinguuntur) quia Spiritus per se non est relativum Patris, & Filii; sed ea ratione, qua spiritus seu spiratus est, refertur ad spirantem, seu spiratorem, qualis spirator, ratione identitatis principii spirantis, unus idemque est Pater, atque Filius: prout in simili, haud obstante distinctione reali Personarum Divinarum, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus sunt *unum universorum principium*, ut dicitur *in cap. Firmiter. h. t.*

34 Et per hoc etiam patet ad alteram instantiam. Nam ex eo, quòd Spiritus S. perfectè procedat à Patre, neutiquam sequitur, eum superflue procedere à Filio: sicut ex eo, quòd Pater perfectè Mundum creaverit, inferre non licet, eum superflue à Filio, & Spiritu Sancto, velut uno universorum principio creatum esse. Ratio horum est: quia Sanctissima Trinitas non creavit Mundum, secundùm quod Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus est, sed secundùm quod eadem res, eadem substantia, eademque omnipotentia est Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus: & consequenter unum, idemque universorum principium. Ita à pari Pater, & Filius, non spirant Spiritum Sanctum, secundùm quod Pater, & Filius sunt, sed secundùm quod in eis est una fœcunditas voluntatis, & sic in quantum unum principium, & per eandem spirationem. D. Bonaventura *cit. dist. 11. art. 1. qu. 2. ad 3.* & alii.

35 Urgebis. In quatuor Synodis Generalibus, videlicet Nicæno, Constantinopolitano, Ephesino, & Chalcedonensi, solùm dicitur, quòd Spiritus S. procedat à Patre, sive, ut loquitur Concilium Constantinopolitanum: *Credimus in Spiritum Sanctum, Dominum, & Vivificatorem, ex Patre procedentem, cum Patre & Filio adorandum, & conglorificandum.* Nullo igitur modo debuit addi in Symbolo nostro, sub Missa decantari solito, particula illa, *Filioque*. Quinimò illi videntur esse rei anathematis, qui dictam particulam addiderunt; cùm in memorato Concilio Chalcedonensi anathematizentur omnes illi, *qui fuerint ausi aliam Fidem componere, sive porrigere, aut proferre*, ut loquitur dictum Concilium.

36 Resp. neg. seq. Siquidem per additionem illius dictionis, *Filioque*, neutiquam fuit proposita alia Fides; sed duntaxat illud, quod implicite jam continebatur tum in Sacra Scriptura, tum in prioribus Conciliis, atque Symbolis, propter novas hæreses insurgentes amplius declarabatur, & per aliqua expresse addita magis explicabatur; prout ipsimet Symbolo Apostolorum, non solùm Symbolum Nicænum, sed alia quoque Symbola in diversis Conciliis addita fuerunt. Idque non ex eo quòd Fides Catholica minùs benè, aut insufficienter, contineretur in Symbolo Apostolorum; sed ad clariorem explanationem veritatis, atque exclusionem insurgentium errorum: Quia igitur tempore dictorum quatuor Conciliorum Generalium nondum exortus fuerat error dicentium, quòd Spiritus S. non procedat à Filio, non fuit necessarium istud explicitè ponere, sed sufficiebat uti verbis Salvatoris, in quibus ista veritas implicitè jam continebatur. Postmodum insurgente palam dicto errore, expediens, imò & necesse fuit, authoritate Pontificia, ac præsertim Conciliis legitimè congregatis istam veritatem ampliùs declarare; & quod priùs implicitè in Sacris Litteris, & prioribus Conciliis continebatur, contra insurgentes hæreses expressè definire. Et hoc ipsum Eugenius IV. *in Litteris Unionis*, ad finem Concilii Florentini appositis, notavit illis verbis: *Diffinimus insuper explicationem verborum illorum, Filioque, veritatis declarandæ gratia, & imminente tunc necessitate, licitè ac rationabiliter Symbolo fuisse appositam.*

37 Porrò in Concilio Chalcedonensi anathematizantur illi, qui aliud docuerint, vel aliter prædicaverint: hoc est, qui aliam Fidem proferendo contrarium aliquid ibidem definitis docuerint, vel prædicaverint. Juxta quod etiam D. Apostolus *Galat. cap. 1.* loquitur dicens: *Si quis vobis prædicaverit præter id, quod accepistis* (hoc est, contrarium aliquid) *anathema sit*, Non tamen per hoc prohibetur, veritatem Fidei contra insurgentes errores magis declarare; & quæ priùs implicite credebantur, per additionem aliquorum verborum ex instinctu Spiritus S. ab Ecclesia factam, ad confutationem hæresum grassantium expressè confiteri: prout hoc ipsum addendo particulam illam, *Filioque*, Sacrosancta Romana Ecclesia, quæ disponente Domino cunctorum Fidelium Mater est, & Magistra, præstare studuit.

38 Plura de hoc in Actis Concilii Florentini, ac præsertim in Oratione Bessarionis, *Dogmatica* dicta, quæ refertur ad finem Actorum dicti Concil; quibus adde Theologos, & Controversistas, fusius de hoc disserentes. Notat quoque Bellarminus *lib. 2. de Christo, c. 30.* quod,

quòd, quamvis Græcia usque ad tempus Schismatis ita floruerit Viris doctis, & sanctis, ut omnia Concilia Generalia apud Græcos celebrata fuerint: post Schisma tamen per annos ferme octingentos nullum habuerint Concilium, nullumque Sanctum miraculis clarum. Et cùm iidem Græci, in Conciliis convicti, ad unitatem Ecclesiæ, veramque Fidem, quater aut sæpius redierint, semperque ad vomitum redierint (prout etiam accidit post Concilium Florentinum, anno 1439. celebratum) tandem, ut intelligerent causam exitii sui esse pertinaciam in errore de Processione Spiritus Sancti, in ipsis Feriis Pentecostalibus, Spiritui sancto specialiter Sacris, anno Domini 1452. *die 19. Maii*, in quem incidebat Feria II. Pentecostes, à Turcis capta fuit Constantinopolis, atque Imperator eorum occisus, & Imperium penitus extinctum.

§. III.

De Fide Catholica, variisque Fidei acceptionibus, ac definitione.

SUMMARIUM.

39 *Fidei nomen plures in Jure habet acceptiones. Et seqq.*
40 *Fides accepta pro credulitate, alia Divina, alia humana.*
41 *Accipitur subinde pro collectione Articulorum fide Divina credendorum.*
42 *Et sic sumitur in Rubrica h. t.*
Christiani Catholici, qui? Ibid.
43 *Fides Catholica, cur sic appelletur?*
44 *Definitionem Fidei, Hebr. cap. 11. traditam, impugnat Glossa.*
45 *Sed dicendum, eam esse bonam. Et seqq.*
46 & 47 *Quid in ea importat ly:* Sperandarum substantia rerum?
48 *Et quid ly:* Argumentum non apparentium?
Duplex munus Fidei, nempe illuminare ex parte intellectus, & stabilire ex parte voluntatis, n. 45. 47. & 48.
Fides est, credere quod non vides, n. 48.
49 *Solvuntur rationes Glossæ in contrarium adductæ. Et num. seqq.*
Fides & Spes, in quibus differant. Ibid.
50 *Fides Divina, ab Apostolo descripta, secernitur à Fide humana, ab opinione, & suspicione, atque a scientia; & quomodo?*
51 *Alia definitio Fidei supernaturalis, tum habitualis, tum actualis.*

39 QUæritur I. Quot modis *Fidei* nomen accipiatur, & quomodo sumatur in altera parte Rubricæ, præsentis Tituli? Resp. I. Fidei vocabulum generatim acceptum varias in Jure habet significationes, quas refert Glossa *ad Rubricam hujus Tituli*, & alia Glossa *in can. Movet 22. q. 1. ℣. Neque.* Quandoque enim Fides sumitur pro fidelitate, seu veritate in servandis promissis; ut *can. Noli 23. q. 1.* ibi: *Fides, quando promittitur, etiam hosti servanda est; quanto magis amico?* Interdum pro ipsamet promissione; ut *cap. 1. de Sponsa duorum*, & *§. Venditæ Instit. de Rerum divis.* ibi: *Si is qui vendidit, fidem* (hoc est, promissionem) *emptoris secutus fuerit.* Item pro æquitate in contractibus considerata: qua ratione Actiones quædam dicuntur esse bonæ fidei, aliæ stricti juris; *§. Actionum autem. Instit. de Actionib.* Aliquando pro conscientia, seu dictamine ipsius; ut *Rom. cap. 14. & cap. ult. de Præscript.* ibi: *Quoniam omne, quod non est ex fide* (sive secundùm dictamen conscientiæ) *peccatum est.* Et in hoc sensu dicitur quis *Possessor bonæ fidei*, vel *malæ fidei*, juxta quod possidet rem ut suam cum dictamine, sive credulitate conscientiæ, quod sit sua, vel quòd non sit sua. Sumitur etiam Fides, prout est unum ex tribus bonis Matrimonii; ut *in can. Omne, 27. quæst. 2.* Item pro fiducia consequendi rem desideratam, aut promissam; ut Matth. *cap. 14. Modicæ fidei, quare dubitasti?* Et Jacob. *cap. 1. Postulet autem in fide nihil hæsitans.* Atque etiam pro Fidei Sacramento, sive pro Baptismo; ut *in can. Nihil est aliud, de Consecrat. dist. 4.*

Ulteriùs, & magis ad propositum, Fides accipitur pro credulitate, sive assensu Intellectus, qui adhibetur alicui aliquid affirmanti, seu dicenti, quod non videtur, propter ejus authoritatem. Et quidem authoritas hæc, si sit hominis, dicitur *Fides humana*; si Dei, *Fides Divina*: quamquam impræsentiarum de Fide humana sermo non sit, sed solùm de Fide Divina, de qua Apostolus *Hebr. cap. 10.* inquit: *Justus ex fide vivit.* Et rursus *Hebr. cap. 11 Sine fide impossibile est placere Deo.* Quæ quidem Fides Divina est virtus intellectualis, supernaturalis, atque una ex tribus Virtutibus Theologicis: & subdividitur in actualem & habitualem: quarum prior importat actualem assensum supernaturalem, quo quidpiam credimus propter authoritatem Dei illud revelantis: posterior autem denotat habitum supernaturalem, & divinitus nobis infusum, quo inclinamur, atque facilitamur ad ejusmodi actus Fidei eliciendos propter infallibilem veracitatem Dei revelantis, prout paulò inferiùs amplius dicetur. 40

Tandem Fidei nomen accipitur pro collectione articulorum Fide Divina credendorum, sive pro objecto materiali ipsius; juxta illud Symboli D. Athanasii: *Hæc est Fides Catholica*: id est, articuli Fidei Catholicæ, seu objecta materialia ipsius. In qua Fidei acceptione loquitur etiam S. Hieronymus ad Damasum Papam in Expositione Fidei, ac refertur *in can. Hæc est Fides, 24. q. 1.* dicens: *Hæc est Fides, quam in Ecclesia Catholica didicimus, quamque semper tenuimus, & tenemus.* 41

Resp. II. Altera pars Rubricæ præsentis Tituli, quæ inscribitur, *Et de Fide Catholica*, procedit de Fide, in postremo sensu accepta, seu prout ipsa sumitur pro collectione articulorum divinitus revelatorum, & ab Ecclesia ad credendum nobis propositorum. Patet hoc *ex cap. 1. & seq. h. t.* ubi pleniùs refertur collectio talium objectorum materialium Fidei Catholicæ, id est, universalis: nam græcè Καθολικὸν, latinè *universale* significat. Qua ratione Fidem Catholicam servantes, *Christianorum Catholicorum nomen jubentur amplecti*: non servantes autem, *Hæretici* vocantur *in l. Cunctos populos. C. De Summa Trinitat. & Fide Cathol.* 42

Et meritò isthæc *Fides* nuncupatur *Catholica*, sive universalis: tum quia, per prædicationem Euangelicam toto orbe terrarum, longè lateque diffusa existit; juxta illud Propheticum, *Psalm. 18. In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Et illud Salvatoris, Marc. *cap. ult. Euntes in mundum universum prædicate Euangelium omni creaturæ.* Item *Actor. cap. 1. Eritis mihi testes in Jerusalem, & in omni Judæa, & Samaria, & usque ad ultimum terræ.* Tum quia est universalis etiam quoad tempus; nam nunquam deficiet, sed semper durabit, usque ad finem Mundi, haud obstantibus quibuscunque persecutionibus, sicut & ipsa Sancta Ecclesia Catholica; juxta illam infallibilem Christi Domini promissionem, Matth. 16. Principi Apostolorum factam: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ Inferi non prævalebunt adversus eam*; cum similibus. 43

Quæritur II. Utrùm bona sit definitio Fidei, quæ traditur ab Apostolo *Hebr. cap. 11.* illis verbis: *Est autem Fides, sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium*, Glossa *ad Rubricam h. t.* censet, eam non esse bonam; tum quia (inquit) non est convertibilis cum suo definito, sed convenit etiam Spei, quæ similiter est Substantia rerum sperandarum. Tum quia definitio illa videtur tantùm loqui de futuris: atqui vera Fides est tam de præsentibus, quàm præteritis, & futuris; oportet enim credere, & Christum pro nobis fuisse natum, mortuum, atque sepultum, & ipsum existere in cælis, atque in Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento, & eum esse venturum judicare vivos & mortuos: quamvis adhuc una duntaxat Fides sit, respiciens & comprehendens illa diversa tempora, juxta illud Apostoli *Ephes. c. 4. Unus Dominus, una Fides, unum Baptisma*: sicque allata definitio videtur insufficiens. Ita discurrit Glossa citata. 44

Dicendum tamen cum D. Thoma *2. 2. quæst. 4. art. 1.* D. Bonaventura in 3. *Sent. dist. 23. art. 1. quæst. 1.* Abbate 45

Panormitano *ad Rubr. tit. 1. n. 1.* & aliis passim, definitionem Fidei ab Apostolis traditam esse bonam, sufficientem, & convertibilem cum definitione: idque probatur tum ex declaratione singularum particularum ipsius, quæ nihil continent superfluum, aut diminutum; tum ex falsorum rationum Glossæ. Accedit, quod Apostolus in illata definitione convenienter comprehendat duplex munus Fidei, proprie quod nobis divinitus indditur: semper ad illuminandum, simultaque credendum ex parte intellectus; & ad sustentandum, sive stabiliendum Spem nostram, & operationes actus, seu affectuosam ex parte voluntatis. Siquidem

46 Dicitur improprie in allata Fidei definitione, *sperandarum substantia rerum.* Hæc est, inquit Apostolus, ac basis rerum à Fidelibus sperandarum, supra quod videlicet Spes nostra fiduciarum fundatur, & radicatur: quæ pertinente constituitur in cœlis, non nisi Fide nobis fiunt cognita, & certa: quo proinde ratione Fides Divina vocatur Pulcrum, ipsumque fundamentum Spei *Hebr. 11. 1.* Ecce quomodo dicitur *fiducia sperandarum substantia rerum.* Quod quidem vel maximè procedit in ordine ad obscurum principium, & principale Fidei supernaturalis, quod est DEUS, Tres Opt. Max. Nam negari non potest, aliqua esse credenda ob inhærentiam, & infallibilem veracitatem Dei revelantis, quæ tamen per se, necessaria non sunt, quemadmodum sunt Diluvium, Infernus, Iapsus primorum Parentum, suffensio Fedis positivæ, & hujusmodi plura alia, quæ Deus obscuris Fidei mysteriis ignotum.

47 Deinde verbis illis, *sperandarum substantia rerum,* partim nobis indicantur Fidei Thesauri, Fidei Thesaurus, quod ad DEUS Tres Opt. Max. quem plè deliberque vivendo, in cælis æternaliter contenti Spiritus. Partim verò manifestantur quædam Fidei proprietates, utpote quæ debet esse certa, & infallibilis, unde appellatur *substantia.* Partim verò indicatur alterum munus Fidei, quod consistit in stabiliendo affectu nostræ voluntatis ad sperandum cœlestia, & procurandam bonum finalem conclusionem per exercitium bonorum operum.

48 Dicitur secundò, *argumentum:* quod idem est, ac firmus adhæsio intellectus, sive firmus, certusque assensus ipsius. Et dicitur, *non apparentium,* quemadmodum quod ejusmodi firma, & infallibilis adhæsio intellectus, & fides, quæ ex non fuit clara, & evidentes: *rem Fidei* *Hebr. 11. 1.* Quæ *non apparent,* sunt Fidei Thesaurus, relatum *Inc. In domo, de penit. disp. 4.* Atque, ut loquitur Glossa, ibidem: *Fides non habet meritum, ubi humana ratio probat experimentum.* Quæ nimirum, dici vel maximè propriùm est, *in ipsa principium rei ejus sumere intellectum in obsequium Christi,* prout loquitur idem Apollolus *2. Corinth. 10.* Quia verò affectus, & intellectus, habitæque Fidei, firma est, certa, atque infallibilis, ficque *argumentum* dicitur: ulteriùs per hoc infinuare primum munus Fidei superius, quod est, ut illuminare intellectum, quemque ad firmiter credendum corroborare; ejusque Fidei Apostolicæ deficiria inuitur revelationi Dei, & propriè infallibili; fatlae de illis, quæ quidem nondum videmus, sperantes tamen confequentia cælis, ut dictum *num. 46.*

Ex dictis patet responsio ad rationes Glossæ. Nam, quantùm ad primam, negatur assumptum. Licèt enim Spes dici possit perquandam substantia rerum (*nam Spes est rerum, quæ sperandarum sunt, Bonaventura 3. ad 3. tum fiducia expectantis,* ut inquit Magister Sententiarum in 3. *dist. 26.*) nihilominus alteta pars, videlicet *argumentum non apparentium,* Spes nullatenus convenit. Inipse Fides est rerum non bonarum, tum malarum, ut *1. Deo revelatarum;* ut puta peccatorum aliorumque malorum, item Diluvii, aliorumque ejusdiorum Dei immiserum, arquein S. Scripsura deficiri protorum: Spes consistit est rerum tantùm mobi bonarum, cum nemo sperat, sive desiderat filtumalum. Item Fidesbabet fe ad omnes tempos, credendo tum præterita, tum præsentia, tum futura, propter attellationem Æternæ Veritatis: Spes autem Fidei, quæ de futuris. Atque, ut bewetet loquitur Doctor Subtilis *in 3. dist. 31. quæst. un. §. Respondeo,* Fides est rationes fin intellectuales, & Spes rationes fin intellectuales non commodum abfens.

Ulteriùs, quod definitio Fidei, ab Apostolo assignata, convertibilis sit cum illa quodlibet, per ea quæ per ly, *substantia rerum sperandarum,* fecerunt Fidei Divina à Fide humana, utpote quæ non est substantia rerum sperandarum, five bella Spes per naturalis, fiscut illa. Deinde per ly, *argumentum,* tutius Fides Divina ab Apostolo definita, dilinguitur ab humana, sive ab facilibili fallibili; (nomen in & falle re poffunt, & falli) non illa, proper infallibilem veracitatem Dei revelantis, quin nec falletepotest, ut ex dictis patet: ergo ex illa ratione patet quomodo Fides pratiata ab opinione, & fuscepione, eò quòdin hiu non adit firma adhæsio intellectus, benàtamen illa, propter ly, *non apparentium,* fecerunt Fides à Scientia, utpote per quam quidpiam apparet, ac evidens: item & ab impellione oculari, ac videntia non habetur fides, sed aspectus *1. ad S. Gregorius, Homilia 26. in Evangelio, Inquit: Quæ apparent, jam fidem non habent, sed agnitionem.*

Ad alterum nonsenum Glossæ negatur Assumptum. Siquidem ly, *argumentum non apparentium,* quo indicatur ipsamet essentia, & quidditas ipsius Fidei Cognitivaralis, fefe habet indifferenter ad omne tempus, tam præteritum fellicet, quàm præsens, & futurum. Quòd fi tamen allata definitio, definitio, cognitum videatur obscuior, dici possit: *Fides superna rerum habitualis,* est virtus divinitus infusa, & donum Dei, quo vel ut lumine illuftratis homo firmiter affentiur omnibus, quæ à Deo revelata funt ob infallibilem ejus veracitatem. *Fides affuetis* verò, est affus supernaturalis, quo affentiur propositionibus Deo revelatis, ob ejusdem infallibilem veracitatem.

§. IV. De Symbolis Fidem Catholicam profitentibus.

SUMMARIUM.

52 *Symbolum Fidei, quid?*
53 *Ex quibus Articulis Symbolum?*
54 *Plura Symbola Fidei successive fuerunt edita.*
55 *Ea tamen omnia in effectu concordant.*
56 *Quatuor Symbola Fidei Ecclesiæ Sanctæ Catholicæ enunciantur.*
57 *Symbolum Apostolorum, sic dictum, quia ab Apostolis conscriptum.*
58 *Ejus ratio & fructus?*
59 *Quos Articulos singuli Apostoli pofuerint? Referuntur aliorum opinio.*
60 *Verisimilior tamen sententia probatur.*
61 *Symbolum Apostolorum, quos Articulos continet? Et seqq.*
62 *Nomina Articuli Fidei, quid intelligatur?*
63 *Articulus Fidei fumitur tripliciter.*
64 *Symbolum Nicænum, quid?*
65 *In Missa, cur Symbolum canetur?*
66 *In Symbolo Apostolorum, quomodo Fides fusscitetur continentia?*
67 *Et cur non illud fuerit conditum Symbolum Nicænum?*
68 *Articuli Fidei in successu temporis creverunt? Et n. 71.*
69 *Eadem Fides fuit Patriarcharum Testamenti, & nostra.*
70 *Substantiæ Fidei quæ?*
71 *Alia Substantia dilitur.*
72 *Utrum Ecclesia, vel Papa, possit fatis nostrum Articulum Fidei?*
73 *Aut vetdere Affentiunis modo fuisam, quæ prius erat, vere? Ecclesia dissentit, qui Liber sit Constantinopolitanus Concilii, qui Liber sit Constantinopolitanus Concilii, qui Liber sit Constantinopolitanus Concilii

quoad suos effectus, qui generatim sunt tres, videlicet Creationis, Justificationis, & Glorificationis, Septem alii verò Articuli spectant ad Humanitatem à Deo assumptam, & sunt Conceptio JESU Christi Filii Dei, ejusdem Nativitas, Passio, Descensus ad Inferos, Resurrectio à mortuis, Ascensio in cælum, & Adventus ad extremum Judicium.

62 Ratio horum est: quia nomine *Articuli Fidei* intelligitur veritas quædam Fidei, habens specialem difficultatem in credendo, non dependentem ex alia. Unde in quibus non reperitur ejusmodi specialis ratio, atque difficultas, ibi non oportet distinguere Articulos; prout v. g. quod Christus fuerit crucifixus, mortuus, ac sepultus, non constituunt diversos Articulos, cum non habeant diversam difficultatem in credendo, sed uno suscepto, ac credito, facilè fit etiam aliud suscipere, & credere: contra verò, quia aliam habet difficultatem ad credendum, quod Deus sit passus, & quod mortuus resurrexerit, rectè distinguitur articulus Resurrectionis ab articulo Passionis, ut observat D. Thomas 2. 2. q. 1. *art.* 6. Atqui ejusmodi specialis difficultas ad credendum reperitur in enumeratis quatuordecim Creditis, sive particulis Symboli Apostolici; prout liquet ex diversis hæresibus circa singula eorum subortis, de quibus fit mentio *in can. Quidam autem Hæretici*, 24. q. 3. & alibi; ergo.

63 Sciendum tamen, quod Articulus Fidei non semper prædicto modo accipiatur: quinimò secundum Archidiaconum *in c. Canones, n. 6. dist. 15.* & Vincentium Hostiensem, Jo: Andream, & alios *in c. cùm Christus, de Hæreticis*, & Fagnanum *c. Firmiter, n. 40. h. t.* Articulus Fidei sumitur tripliciter. Primò strictè: & sic hoc nomine appellantur illi soli, qui in Symbolo Apostolorum continentur: & istos tenentur omnes, postquam ad usum rationis pervenerunt, explicitè credere, discere, & scire saltem quoad substantiam, *arg. can. Ante viginti, & can. Baptizandos, & can. Non liceat, de Consecr. dist* 4. Secundò largiùs, prout Articulus Fidei comprehendit etiam diffinitiones Ecclesiæ super quæstionibus Fidei, factas à Summis Pontificibus, seu Conciliis Generalibus: quales habentur *in c. cùm Christus, de Hæret. & Extravag. Joannis XXII. cùm inter nonullos*, & alibi sæpè: Circa talia siquidem ante diffinitionem Ecclesiæ contrariam dicere, non erat prohibitum; cùm de veritate ipsa nec dum canonicè constaret: sed facta semel Diffinitione S. Matris Ecclesiæ, quæ est *columna, & Firmamentum Veritatis*, 1. *Timoth* 3. atque in materia Fidei ob specialem assistentiam Spiritus Sancti errare non potest, oppositum pertinaciter tenere, nefas est, atque hæreticum: unde in hoc sensu, quod antea non fuerat Articulus Fidei, post diffinitionem S. Matris Ecclesiæ, sive in Concilio Generali, sive mediante Summo Pontifice extra illud factam, cœpit esse Articulus Fidei. Tertio Articulus Fidei potest sumi largissimè, videlicet pro quæcunque Sententia vera circa Fidem, sive sit definita, sive non; & juxta hanc triplicem acceptionem, Articuli fidei variè ulteriùs possunt distingui.

64 Quæritur III. Quale sit Symbolum Nicænum, & cur post Symbolum Apostolorum fuerit conditum? Resp. *Symbolum Nicænum* dicitur, quod contra Arianæ perfidiæ blasphemias aliasque subortas hæreses, à sanctis Patribus in Concilio Nicæno primo de omni terrarum orbe convenientibus, juxta Evangelicam, & Apostolicam doctrinam conditum fuit; ut notatur *in can. canones, dist.* 15.

65 Et hoc illud Symbolum, quod incipit, *credo in unum Deum*: atque cantatur in Missa ex ordinatione S. Damasi Papæ I. & Decreto sanctæ universalis Synodi Constantinopolitanæ, ut notat Glossa marginalis *in cit. can. Canones*, & Archidiaconus *ibidem, n.* 3. Quamquam additio illa, *Filioque*, primum facta fuerit in Concilio Toletano primo, prout jam suprà *n.* 20. dictum: atque ipsi Symbolo Nicæno ad majorem Fidei explanationem, & novarum hæresum confutationem, quædam per Synodum Generalem Constantinopolitanam denuo apposita fuerint; prout liquet intuenti Symbolum, tam in Concilio Nicæno, quàm Constantinopolitano recitatum. Hinc ratione dictarum additionum, inquit Barth. Gavantus *part.* 1. *Commentar. in Rubric. p. Tit.* 11. *de Symbolo*, quod Symbolum in Missa recitari solitum, neque est Nicænum, neque Constantinopolitanum purum, sed dici potest Ecclesiasticum.

66 Dices. In Symbolo Apostolorum jam Fides sufficienter traditur, ergo alia Symbola superfluuntur: nam absurdum est dicere, quod Apostoli, qui repleti fuerunt Spiritu Sancto, ediderint Symbolum diminutum, & non plenè integrè Fidem continens. Resp. neg. conseq. Licet enim in Symbolo Apostolorum Fides sufficienter jam contineretur, quantùm ad propriam & simplicem Fidei confessionem: quia tamen postmodùm indocti, instabiles, & perversi homines doctrinam Apostolicam, in Symbolo traditam, sicut & cæteras Scripturas, depravarunt ad suam ipsorum perditionem, ut legitur 1. Petri, *cap. ult.* necesse fuit temporibus procedentibus congregare Concilia, in eisque exemplo Apostolorum, de quo *actor. cap.* 15. explicare Fidem contra subortas hæreses, ipsam Fidei explicationem in brevem Summam redigendo, addere alia Symbola: non quasi Symbolum Apostolicum, quantum ad simplicem Fidei confessionem fuerit insufficiens, sed ad majorem ejus explanationem, atque expressam hæresum insurgentium exclusionem, & confutationem.

67 Et per hoc patet ad alteram propositæ quæstionis partem, sive cur Symbolum Nicænum fuerit conditum post Symbolum Apostolorum. Resp. enim, id factum esse ad majorem Fidei explicationem, atque expressè confutandas hæreses de novo insurgentes, ad quarum explicatam reprobationem Patres sanctæ Generalis Nicænæ Synodi nonnulla in suo Symbolo addiderunt verba ad Symbolum Apostolorum, ut patet inductione. Sic quippe in Symbolo Nicæno non tantùm dicitur, *Credo in Deum*; sed ad rejiciendam hæresin impii Manichæi. expressè additur, *in unum Deum*, Nec tantum, *Creatorem cæli*: sed etiam, *visibilium & invisibilium*. Insuper ad extirpandam hæresim Arianam, vel maximè grassantem, non solum dicitur, *Et in Jesum Christum*; sed additur *Filium Dei Unigenitum, & ex Patre natum ante omnia sæcula: Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum, non factum, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt.* Rursus in confutationem hæresis Eutychetis, & Nestorii, qui dixerunt, Spiritum Sanctum esse servum Patris, & Filii, non dicitur tantum, *Credo in Spiritum Sanctum*, sed additur; *Dominum, & vivificantem, qui ex Patre* (Latinis post Concilium Toletanum I. & ad excludendum errorem Græcorum, insuper addentibus, *Filioque*) *procedit: qui cum Patre, & Filio, simul adoratur, & conglorificatur.* Atque etiam subjungitur, *Qui locutus est per Prophetas*, ad destructionem erroris quorundam, qui dixerunt, quod Prophetæ locuti sunt sicut Phanatici. Idem fit in aliis similibus; ac proinde, licet Symbolum Apostolorum jam fuerit sufficiens, quantum ad simplicem Fidei confessionem, etiam alia Symbola non superfluunt, cum deserviant ad majorem ejus declarationem, atque expressam subortarum hæresum refutationem. D. Bonaventura *in* 3. *dist. art.* 1. *q.* 1. *ad* 5. D. Thomas 2. 2. *q.* 1. *art.* 9, & 10. & alii.

68 Instabilis. Si hæc ita se habent, ergo Articuli Fidei successu temporis creverunt; quod videtur esse contra illud Apostoli *Ephes.* 4. *Unus Dominus, una Fides.* Resp. cum Doctore Angelico *loc. cit. art.* 7. & Seraphico, *ubi suprà*, Articulos Fidei crevisse, non quidem quantum ad substantiam (idem enim semper fuit objectum Fidei, ejusque Articulorum quoad substantiam) sed solum, quantum ad majorem ipsorum explicationem, atque expressam professionem. Nam quod post solemnem definitionem Sanctæ Matris Ecclesiæ, cujus est Sacram Scripturam in dubiis interpretari, Fideique controversias definire; atque in bisce definiendis, ob specialem assistentiam Spiritus Sancti errare non potest, plenius edocti explicitè credimus, illud jam implicitè continebatur in aliis credibilibus, sive Articulis Fidei; & consequenter Fides quoad substantiam nunquam mutatur, neque creverunt successu temporis ejus Articuli quoad substantiam, sed solum quoad majorem explicationem, ac expressam eorum professionem.

69 Et hoc extende etiam ad Patres veteris Testamenti: nam; ut inquit, D. Augustinus *Epist.* 157. *ad Optatum: Unius Mediatoris Dei, & hominum JESU Christi saluberrima fide etiam illi Justi salvi facti sunt, qui priusquam veniret in carne, crediderunt in carne venturum: eadem enim Fides est & illorum, & nostra.* Et meritò hoc dicitur: nam in Fide redemptionis generis humani per Messiam futuræ, implicitè continebantur & Incarnatio Christi, & Passio ipsius, & omnia alia, quæ nos de facto circa modum Redemptionis, & qualitatem Personæ Redemptoris explicitè credimus: atque traduntur tum in Sacro Euangelio, tum in Symbolo Apostolorum, ac Nicæno. Quod idem de aliis hujusmodi dicendum, utpote quæ pariter implicitè continentur in aliquibus primis credibilibus, per antiquos Patres jam creditis, juxta illud *Hebr.* 11. *Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & quod inquirentibus se remunerator sit.* Nam in Fide existentiæ Dei implicitè includitur, omnia, quæ credimus in Deo æternaliter existere: In Fide autem providentiæ Divinæ circa hominum salutem, æternamque retributionem, involvuntur omnia illa, quæ hunc in finem à Deo misericorditer hominibus dispensantur.

70 Nec obstat, quod Patres antiqui crediderint Christum esse venturum, quem nos jam venisse credimus. Siquidem hæc non est mutatio objecti Fidei secundum substantiam, sed duntaxat secundum circumstantiam temporis, quod est per accidens.

71 Neque etiam obstat; quod quædam explicitè, & sub majori numero, a posteris credantur, quæ ab antiquioribus solùm implicitè credebantur, vel etiam ante definitionem Ecclesiæ licitè in dubium revocabantur, *arg. Extravag. Cùm inter nonnillos Joannis XXII.* juncta Glossa, *V. Deinceps*, cum similibus. Quia hinc solùm sequitur, crevisse Articulos Fidei successu temporis quoad majorem explicationem, atque expressam professionem (nam plures Articulos in Symbolo Apostolico circa modum Redemptionis, Christique Personam expressè profitemur, quos nondum expressè profitebantur veteres) etsi non quod substantiam: cùm hoc ipsum, quod nos per SS. Apostolos, atque Ecclesiam Catholicam pleniùs instructi credimus explicitè, antiquiores Fideles jam crediderint saltem implicitè. Porrò huic credulitati non obstabat error probabilis ante definitionem Ecclesiæ circa materias magis dubias à quibusdam habitus: cum error ille non fuerit conjunctus cum pertinacia, quinimò Fideles illum habentes animo parati extiterint ad adhærendum veritati, atque judicio Ecclesiæ, cui sese submiserunt, firmissimè credentes ea omnia, quæcunque Sancta Ecclesia Catholica credendum proposuerit.

72 Neque hinc inferre licet: ergo Ecclesia, vel Papa, potest facere novum Articulum Fidei, aut reddere assertionem aliquam modò falsam, ac hæreticam, quæ priùs vera erat, vel econverso: contra illud Apostoli *Galat.* 1. *Sed licet nos, aut Angelus de Cœlo evangelizet vobis, præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit* juncto *can. Si is, qui præest* 11. *qu.* 3. negatur enim sequela: nam Ecclesia, seu Papa, ex infallibili assistentia Spiritus Sancti declarans, atque definiens, quandam propositionem esse de Fide credendam, non per hoc condit novum Articulum Fidei, sed latentem duntaxat, sive implicitè in alio contentam, & antea dubium declarat, proponendo Fidelibus verum ac genuinum illius intellectum, à Deo revelante primitus intentum. Etquamvis nonnulli Authores, ac nominatim Abbas Panormit. *in c. Cum Christus, nu.* 2. *de Hæretic.* concedant quòd Papa possit inducere novum Articulum Fidei, declarando Jus Divinum: tamen, ut patet ex his ipsis postremis verbis, Authores ita loquentes accipiunt Articulum Fidei duntaxat largius, & in secundo sensu ex tribus *suprà n.* 63. enumeratis prout nimirum Articulus fidei importat definitiones ecclesiæ factas super quæstionibus Fidei; ac proinde prædictis in re ipsa non contrariantur.

73 Deinde ecclesia nunquam assertionem aliquam reddit modo falsam, quæ priùs vera erat; sed definiendo, ut suprà, solùm declarat, eam nunquam in se fuisse veram, sed semper veracitati Dei revelantis contrarium: quamvis quia de hoc antè definitionem ecclesiæ necdum sufficienter, atque certitudinaliter constabat, adhuc licitè, & absque nota hæresis, opposita pars teneri potuerit, & hoc declaratur exemplo Librorum Canonicorum SS. Scripturæ: licèt enim ex authoritate, atque definitione ecclesiæ habeamus, quinam Libri sint Canonici, & à Spiritu Sancto dictati, atque pro Divinis Scripturis ab omnibus acceptandi: nihilominus ecclesia per hoc non efficit illam Scripturam esse Divinam. Nam ideò definit, atque declarat, illam esse Scripturam Divinam, quia verè Divina erat: quod si talis non fuisset, ecclesia, utpote infallibilis in definiendis quæstionibus Fidei, nunquam eam esse Scripturam Divinam pronunciasset. Covarruvias *lib.* 4. *Var. Resolut. cap.* 13. *num.* 1. & 2. citans alios, & laté hoc resolvens.

74 Num autem per hoc censeatur ecclesia assertionem quandam facere Catholicam, quæ priùs Catholica non erat, aut hæreticam, quæ anteà non fuerat hæretica, est quæstio de nomine, & quidem neutiquam ecclesia potest facere assertionem Catholicam, hoc est, à Deo relatam, quæ talis non est, hoc enim implicat. Neque potest assertionem aliquam facere Catholicam proponendo eam Fidelibus ut revelatam à Deo, sicque credendam, si talis revera non sit; erraret enim gravissimè, quod in rebus Fidei ob infallibilem assistentiam Sancti Spiritus omnino ab ecclesia est alienum. Potest tamen assertionem, quæ vera est, & à Deo revelata, facere Catholicam, in tantum, quatenus potest eam universaliter credendam proponere, atque ab omnibus Fidelibus esse firmiter confitendam definire; quamvis ante hanc ecclesiæ definitionem, & nondum comperta certitudine de [illegible] Divina revelatione, adhuc illa in dubium revocari potuerit. Pari modo potest ecclesia aliquam assertionem facere hæreticam, ipsamque sub pœnis in Hæreticos latis prohibere, non quidem eam, quæ à parte rei vera est, sed eam, quæ à parte rei falsa est, ac Divino testimonio contraria, licèt de hoc ante definitionem ecclesiæ nondum certo constaret. Et in hoc sensu Doctor Angelicus 1. *p. q.* 32. *art.* 4. inquit, quod post determinationem ecclesiæ *multa nunc reputantur hæretica, quæ prius non reputabantur.*

75 Cæterùm, quomodo mysteria Fidei successivè magis, magisque fuerint explicata, convenientissimè declaratur exemplo à D. Apostolo *ad Hebr. cap.* 11. adducto, illis verbis: *Juxta fidem defuncti sunt omnes isti* (Patres antiqui Testamenti) *non acceptis repromissionibus, sed à longe eas aspicientes.* Licet enim unum, idemque objectum possit videri quoad substantiam suam tam à vicinis, quam à remotis, magisque distantibus; nihilominus, quanto aliquid à remotioribus videtur, tanto minùs distinctè videtur, & quo magis quis accedit, eo plura (cæteris paribus) in ipso cognosci, atque distingui possunt. Simile quid accidit in lumine Fidei supernaturalis; ut D. Gregorius, *Homil.* 16. *in Ezech.* docet: *Secundum incrementa temporum crevit scientia Sanctorum, & spiritualium Patrum & quanto adventui Salvatoris viciniores extiterunt, tantò mysterium salutis pleniùs perceperunt.* Unde David inquit *Ps.* 18. *Super senes intellexi.* Et Apostolus *ad Ephes cap.* 3. ait: *Aliis generationibus non est agnitum filiis hominum mysterium Christi, sicut nunc revelatum est sanctis Apostolis ejus, & Prophetis in Spiritu.*

76 Aliam hujus similitudinem adducit idem Apostolus, *Galat. c.* 3. & 4. ubi statum veteris Testamenti comparat pueritiæ, atque inter alia sic inquit: *Itaque Lex, Pædagogus noster fuit in Christo.* Pædagogus siquidem, etsi noverit totam artem, non statim à principio eam totam tradit Discipulo, quia capere non posset; sed paulatim duntaxat, & per partes, condescendendo videlicet ejus capacitati. Quod ipsum observavit æterna Sapientia in manifestatione Fidei, quam non illicò totam Generi humano manifestare voluit, sed successivè, ac per partes; tantùm scilicet dando Patribus antiquis de cognitione Fidei, quantùm oportebat pro illo tempore Populo etiamnum carnali tradi, vel nudè, vel in figura. Neque enim Populus ille adhuc carnalis cepisset altiora Fidei mysteria, juxta illud Salvatoris Joan. 3. *Si terrena dixi vobis, & non creditis: quomodo, si dixero vobis cælestia, credetis?* Quinimò idem Servator noster, docens in ultima Cœna Discipulos suos, licèt jam magis illuminatos, atque capaces mysteriorum Dei, hoc ipsum animadvertit, Joan *c.* 16. dicens eis, *Adhuc multa habeo vobis dicere; sed non potestis portare modò. Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.*

77 Quæ-

77 Quæritur VI. Quale sit Symbolum S. Athanasii, & unde habeat authoritatem? Resp. I. Symbolum Sancti Athanasii ab illud, quod incipit, *Quicumque vult salvus esse*, atque sub Horis Canonicis cantatur in Prima Dominicali. Ex quæstio præter libros, qui in quarto Tomo Operum S. Athanasii continentur, leorum extet prædictum Symbolum, una cum vita S. Antonii: illud tamen esse D. Athanasii verum, & genuinum opus, non ita ut dubitandum, quod ex quo fide Catholica Ecclesia restimonium perhibet, prædictum Symbolum sub nomine S. Athanasii in Divino Officio recitandum proponere. Bellarmin. *lib. de Scriptoribus Ecclesiastic. §. de S. Athanasio, circa finem*. Siquidem Athanasius Romæ in Julio Papa vocatus, ut judicaretur, cum Eusebianorum adventus per felicet quam expectaret, hoc Fidei Symbolum Romæ scripsit, & tanquam Catholicæ Fidei Ecclesiæ professionem publicè edidit: quod deinde una cum aliis Nicænis Synodi, cui idem Athanasius præfuerat interfuit, in Archivio Romano ab alteriusque Fidei, donec tandem post multa annorum curricula ecclesiæ recitandum tradi meruerit. Fagnanus *in c. Firmiter n. 33. & c. poft* Baronium *ad ann. 340. & 360.* ex Notis ad Concilium Romanum II. *Tome 1. p. 1. Conciliorum*.

78 Resp. II. Symbolum sancti Athanasii habet authoritatem Regiæ Fidei, non ita, sive ab Andrea sive fed folum ex approbatione Sedis Apostolicæ illud recipientis. In D. Thomas *2. 2. q. 1. art. 10. ad 3. & communis. Quinto ipsemet S. Athanasius confirmat professionem Fidei ejus primitus compositæ, non per modum Symboli, fed potius per modum alicujus doctrinæ, prout liquet ex ipso modo loquendi: quia tamen doctrina ejus integram Fidei veritatem breviter continebat, authoritate Summi Pontificis eorum fuit, atque ecclesiæ proposita, ut tanquam Symbolum, *seu* Regula Fidei habeatur. De quo etiam merito fit in Concilio Florentino *in Laterani Diœcesi*, *Eugenio IV. Sexto*, *sic loquitur: Compendiosam illam Fidei Regulam per Beatissimum Athanasium editam ipse approbamus Gratvitus, cujus tenor talis est: quicumque vult salvus esse &c.*

79 Accedit ratio: quia Symbolum ordinare non potest ad quemlibet privatum Patrem, aut episcopum, fed dotuerat ad Summum Pontifex, *cujus Christi* in terris Vicarius, & visibile Caput totius ecclesiæ: ergo cum sanctus Athanasius non fuerit Summus Pontifex, fed tantum Alexandrinus Patriarcha, memorata illa Doctrina, non potuit ex se, sive a suo Pontifice obtinere vim Symboli, feu Regulæ Fidei, universo affringenti, fed folum ex authoritate & approbatione Summi Pontificis. Etenim in negotiis definitis non folum ecclesiastica fit sententia, fed etiam pontifica, *S. Sed aliud ejt alia. 20.* Et majores ecclesiæ casus, præsertim Articulos Fidei contingentes, ad Petri Sedem inhibitaneat fuse referendos, *ex Majores §. 1. de Baptismo*.

80 Porro ex prædictis illis Symbolis, quod est Apostolorum, dicitur in Officio Divino subinsile folum, ed quod Fide nondum publicata, atque ingruentibus jamjam perfecutionibus, à S. Apostolis editum fuerit. Dicitur quoque à principio Matutini, & Primæ, atque in fine Completorii, quia continet ipsum fundamentum veræ Fidei, quæ est principium bonarum operationum, & contra insurgentes hæreticorum fictum ministrum, mediumque ad conservandam vitæ puritatem, & conscientiæ mitorem cum primis necessarium, atque idem recitabatur frequentatur. At verò Symbolum SS. Patrum, sive Nicænum (modo fupra *n. 63.* jam declarato) fere & Symbolum S. Athanasii, cum condita fuerint Fide quæ ad veritas jam manifestata, simultaque ordinemur ad excludiones, atque confutandis hæreticorum, quæ ex novo inventarunt, & ad compescendam Hæreticorum garrulitatem, cantantur fub Divino Officio ita voce, ac non sibi Dictus Solemnibus, quando Populus ad ecclesiam convenire, atque hæresim expressiis in dictis Symbolis rejectarum improbationem audire potest, & fotet D. Bonaventura *p. dist. 3. art. 1. ad 6. D.* Thomas *2. 2. q. 1. art. 9. ad 6. & 1. tum ex Decretalibus Firmiter, & Unus ergo, in Firmiter & 1.* relato 8. Pesper. tria enunerata Symbola, & plures antecitorum Concilorum Generalium definitiones, optimè in Concilio Generali (five Lateranensi sub Innocentio III. anno 1215. celebrato) edita fuit confitutio *Firmiter 1. c.* relata, contra Albigensium, & Almerici hæreses, atque Abbatis Joachim errores; quam non incongruè Glossa *ad Rubr. 6. 1.* appellat Symbolum quoad ordine quartum exstat (fic enim plura alia Symbola præcefferunt, ed quod in singulis propemodum Concilii inflitutum Symbolum aliquod propter errores in eo Concilio condemnatos, ut jam fupra *num. 5. dictum* est.) Sed quia est quartum ex principalibus Symbolis, breviter omne illud, quod tum in dicto Concilio Generali, tum in aliis prioribus Concilii, atque Symbolis, contra Hæreticos definitum fuerat, constituit, sive confirmavit, & repetens: unde & dignum judicatum est, ut ipsa Decretalium Libris inferreretur, atque in fronte eorum poneretur. Quia igitur exactior ejusdem intelligentia vel maximè conducit ad congredendam veram Fidem Catholicam, juvat breveni ipsius capitulorum dilquisitione, declarando per ordinem singula verba ipsius: hinc fit

V

Pontifex brevis explicatio Symboli Fidei

in cap. Firmiter, b. t., relati

SUMMARIUM.

82 *Divisio rerum Capitulo.*
83 *Firmiter credimus, & simpliciter confitemur: Explicatur vera Fidei confessio, quale esse debeat: Ibid.*
84 Quod unus solus est verus Deus. *Cur hoc dicitur Homines in S. Script. quandoque vocantur Dii, quomodo? Ibid.*
85 Æternus, Immensus &c. Tres quidem Personæ, sed una Essentia &c. *Declaratur.*
86 Pater nullus &c.
87 Ab initio semper, ac sine fine: Pater generans &c. *Genuatio Filii, & Processio Spiritus Sancti ab æterno. Ibid.*
88 *An dici debeat*, Filius semper nascitur, vel *natus*; Semper natus est?
89 *Unusquisque Persona est verus, sed propterea magis expressis veritatem.*
90 *Solutio Infinitis ex propriorum propositum.*
91 Consubstantialem: *Hoc nomen ante Concilium Nicænum jam fuit usitatum.*
92 Et Coæquales, & Coomnipotentes, & Coæternali. *Declaratur.*
93 *Priorities originis in Divinis quid importet?*
94 Unus universitatem Deitatis.
95 Creator omnium visibilium, & invisibilium &c. *Objecta hæresis excludendas adiatur? Diabolus vocatur.* Deus hominis factus, *quomodo? Ibid.*
96 Qui sua omnipotenti virtute simul ab initio temporis utraque de nihilo condidit creaturas &c.
97 *Quamodo Deus creaverit omnia simul?*
98 Diabolus enim, & alii Dæmones &c. *Offendit Lapsu primi Hominis, & quomodo malorum.*
99 *Diabolo non fuit ex natura sua mali, sed à Deo creati boni.*
100 Hæc sancta Trinitas-doctrinam humano Generi tradidit salutarem.
101 *Mirur* secundum ordinatissimam dispositionem temporis. *Declaratur.*

GLossa hoc loco præsens Capitulum generatim dividit in duas partes principiales, quarum primam ait, tractare de SS. Trinitate, & ejus Operibus, Fide Catholica, atque Articulis Fidei, aternam vera de Sacramentis. Verum quia confessio Sacramentorum nove Legis indubitanter pertinet ad Fidem Catholicam; in eadem tum ex *dict. c. Firmiter, §. Unus ergo, 1. tum ex* Canonis Florentino *in Decreto Unionis*, & Tridentino *Sess. 7. can. 1. & seqq.* hinc mihi ita clarum Capitulum, extra principia Fidei mysteria, quæ fenitter credenda proponit, dividitur in septem Partes principales. Prima continet Mysterium Sanctissimæ Trinitatis. Secunda, Opus Creationis: Tertia, Opus Redemptionis. Quarta, finalem judicium, inique rumque retributionem. Quinta, unitatem Sanctæ Ecclesiæ Catholicæ. Sexta, Sacramenta ecclesiastica, & tandem septima, triplicem Statum Fidelium in ecclesia, nempe Virginum, Continentium five Viduarum, & Conjugatorum. De quibus omnibus singulatim paulò addiscere, pro modulo intelligentiæ *cit. cap. Firmiter 1. b. t.*

Quarum igitur ad primam artinet, vera & Catholice Fidei confessionem ordinat Pontifex, cum toto Concilio Generali, illa verbis: *Firmiter credimus*, vel sciliicet *credo*, & *simpliciter confitemur* ore. Juxta quod *Rom. cap. 10. dicitur: Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confitetur ad salutem.* Additur autem: *Firmiter*; nam non fidelis quæcumque debet esse firma, & constans, absque dubitatione aliqua, vel titubatione: tum non dubitans in Fide, confessor indefeciens. *cap. De Baptismo*. Tum quia oportet, ut vera Fidei confessio, etiam ingruente periculione, aut pulante quacunque tentatione non vacillet, neque deficiat, exemplo ter millium SS. Martyrum, qui, absque ullo sanguinis poulsu, ipsamque vitam profundere, quam vel in minimis vera Fide deficere. *Et simpliciter*, hoc est, sine exceptione aliqua, vel restrictione, simulque verbis simplicibus, five clara, & aperta, non ambigua dictaria, pallidia, vel ambigua. Ejusque sitiendum, quamvis confitendo, *ut, cum dicit*, [illegible]

[illegible] Gentilium, plures falsos, & à Deo colentium in gravidinem desponsum unius solius vel Dei, *qui sit bonus, & gloria, in Secula Seculorum*: Tum à Illi quoque non sunt vera Dii, de quibus proinde Dicit, & dicitur: *Illi qui nemare non sunt dii, fortitudo*, ubi Glossa interlineas: Magnitudo, & *potentia humanum*, [illegible] Sacra Scriptura appellat Deos, [illegible] Deus appellatur Deus, [illegible] Deus Homines, [illegible] Deus Homines, [illegible] Deus appellatur Deus, [illegible] Deus appellatur Deus, [illegible] Deus appellatur Deus

Semper eum, ac sine fine, Pater & generans, Filius nos-ter, ut loquitur Concilium Generale; fecque femper nafcitur Filius de Patre, non quod quotidie iterato generetur, fed quia ipfa femper durat, efique fempiterna

90 Neque ergo aliam inftantia, qui femper nafcitur, nunquam eft natus. Nam hoc procedit folum in generatione creata, ubi differt nafci, & natum effe; fecus in Divina, ubi hæc non differunt, fed funt idem, ut ait Augus. Quod fi urgeas: ergo generatio in Divinis nunquam eft terminata. Refp. cum D. Bonaventura in 1. dift. 27. a. 2. concedendo, quod ea generationem non fit terminata, utpote cum femper durer: hoc tamen non obftante, ipfa eft terminata quoad perfectionem, qui eo quod fit perfectiffima, & in infinitum fua adæquatæ effentiæ.

91 *Confubftantialis, græce ὁμοούσιος*, id eft, *ejufdem effentiæ*: Quod quidem nomen Patres Concilii Nicæni in Symbolo, ad condemnandam hæreftm Ariannm, apofi-fimul abrogarunt: illud tamen non fuit omnino exortum in Concilio Nicæno Concilio, ut jactarunt Arriani, fed antea jam fuiffe in ufu Patrum, pluribusque dictis Ruffinus *lib. 2. de Clavifis*, c. 3. Et per hoc nomen *Confubftantialis*, juxta phrafin ab antiquo in Ecclefia ufitatam Concilium Generale confiteetur, atque condemnat, fe dicitur, quod tres Perfonæ Divinæ fint unius ejufdem fubftantiæ, feu effentiæ.

92 Et *Coæternæ, Coæquales, & coæterni*. Nam, ut habet Symbolum D. Athanafii, *in hac Trinitate nihil prius aut poftertus, nihil minus aut majus: fed totæ tres Perfonæ Divinæ coæternæ fibi funt, & coæquales*. Per

Coæternam Patri Filium non abfcidetur, quin Filium Divinam Hæreftm affeverant, quamvis Filio Subftantia, *Ego & Pater unum fumus*, Joan. cap. 10. Hoc ipfo enim, quod aliam Divinarum Perfonarum fore nolebant, vel minor alterna illa Deus non effet, quem tamen dixerunt quid excellentius ipfa.

93 Nec obftat, quod inter Perfonas Divinas defint priorum originis. Hæc enim eofdem penitus importat plenitudinem durationis (quinimo Pater & Filius, unpotentes effentiæ, funt fimul etiam natura) fed folum denotat originem Divinarum Perfonarum inter fe, hoc eft quod ita fit ab altera, femper Filius a Patre, & Spiritus Sanctus ab utroque, ita ut Pater ab eo, qui hæc de cauta. Pater, utpote unus ab ipfo producitur, diffinit genuina in Trinitate Divina Filius Secundus, & Spiritus Sanctus tertius; juxta illud *Augustini*, *Ut Baptiftæ: ut in omnia Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*

94 *Unum universum Bonum*, feu pleni unitatem effentiæ, fubftantiæ, atque virtutis operandi ad extra, Deitatis, Divinæ Perfonæ id commune, & realiter indivisibile, *Omnipotens*, id eft, omnipotentem.

95 *Creator omnium visibilium, & invisibilium*, omnipotentiæ fuæ, quæ Deitatis, & Divinæ Perfonæ, quæ Deitatem, & Archontatem, qui, ut refert, in *lib. Baldam. cap. 3.* Dominus, quo Deo, feilicet Angelorum, quorum Deus, & Dominus, & Creator, conftitutus, & Archontatem, & adfertorem, ac Ecclefiæ Sanctæ Dominum, & Creatorem, *Dominus Deus*, quo Dominus, & Creator, ut Principalis, & Dominus, quo Deus, & Creator, & Dominus, quo Deus, & Creator, & Dominus, ut Principalis

cap. 28. Inter alios errores Christum phantasia tantùm, & specie hominem fuisse, nugabatur.

112 Verùm contra hujusmodi Hæreticos, & impias eorum doctrinas, erroresque, stat Veritas Catholica, quæ non solùm ex pluribus authoritatibus SS. Patrum, ac Conciliorum Generalium definitionibus, sed etiam testimoniis Sacræ Scripturæ manifestè comprobatur. Nam Christus passim in sacris Paginis appellatur *Filius hominis*, ut Matth. c. 16. Joan. 3. *Actor.* 7. & alibi: atqui hoc non verificaretur, nisi esset verus homo, habens veram naturam humanam, ex anima rationali & humana carne constantem: cùm hæ sint partes essentiales hominis. Deinde, si Christus non habuisset veram carnem humanam, sed apparentem duntaxat, seu phantasticam (ad eum modum, quo Raphael Angelus in specie hominis apparuisse legitur, *Tobiæ c.* 5. *& seqq.*) sicque non fuisset verus homo, sed phantasticus duntaxat; ergò is neque verè fuisset natus (contra illud Evangelicum, Matth. c. 1. & Lucæ c. 2. *Peperit filium suum primogenitum*) neque verè passus, crucifixus, mortuus, ac sepultus; & consequenter Christus nec verè resurrexisset, neque verè nos redemisset, sed apparenter, ac simulatoriè solum: quod repugnat Evangelicæ Veritati, & destruit præcipua Fidei Catholicæ mysteria, ac proindè nefas est asserere. Quinimò ipsemet Christus Dominus post suam gloriosam Resurrectionem, ne putaretur phantasma esse, vel spiritus, de veritate carnis suæ expressè testificatur Discipulis suis, Lucæ 24. dicens: *Videte manus meas, & pedes meos, quia ego ipse sum: palpate, & videte: quia spiritus carnem & ossa non habet sicut me videtis habere.*

113 *Una in duabus naturis persona.* His verbis Concilium Generale *loc. cit.* damnat imprimis hæresin Nestorii, ponentis in Christo duas personas, Divinam & humanam; ac proinde cum suis sequacibus impiè asserentis, Beatissimam MARIAM Virginem non Dei, sed hominis tantummodò matrem fuisse, quasi peperisset purum hominem, & qui non solùm naturam, sed & personam humanam habuisset: sicque ipsam dici non debere Θεοτόκον, id est, Dei Genetricem, sed Χριστοτόκον, seu Christi Genetricem.

114 Verùm hanc hæresin dudum jam condemnavit tertia Synodus Generalis, sive Ephesina prima ducentorum Episcoporum, auctoritate S. Cœlestini Papæ I. & favente Theodosio Juniore Imperatore convocata; quæ imprimis definivit, manere in duabus naturis unam Domini nostri JESU Christi personam, *can. Canones, dist.* 15. Deinde afflante Divino Lumine decrevit, Beatissimam Virginem Mariam verè dici, & esse Matrem Dei, quippe quæ verè genuit Deum. Juxta quod Angelo salutante, ad Mariam dictum est Lucæ c. 1. *Ideoque & quod nascetur ex te Sanctum, vocabitur Filius Dei*: & consequenter, sicut ille, qui nascebatur ex Virgine, verè vocabatur, verèque erat Filius Dei, ita & Mater ipsius vere dicitur verèque existit Mater Dei. Pulchrè ac verissime ad propositum loquitur S. Joannes Damascenus, *Orat. 1. de Nativitate Mariæ Virginis, circa initium,* dicens: *Pudore afficiatur Nestorius, ac manum ori imponat. Puer hic Deus est. Quoniam igitur modo ea Dei Genetrix non sit, quæ peperit? Si quis Sanctam Dei Genetricem non confitetur à Deitate remotus est.*

115 Et sciendum, quod ex tunc, sive à tempore præfatæ Synodi Ephesinæ, in Salutatione Angelica fuerit addita clausula illa: *Sancta Maria Mater Dei, ora pro nobis peccatoribus.* Tantaque tunc ob damnatum Nestorium lætitia exorta fuit, ut egredientes ab Ecclesia Episcopos Populi cum lampadibus deducerent ad diversoria, & in signum spiritualis gaudii luminaria in Civitate ponerent; ita ut mulieres quoque adolentes thymiamata cum thuribulis præcederent Episcopos; uti præter alios refert Franciscus Lo[illegible] *in Breviario Chronologico, ad Ann.* 431. Et cùm po[illegible]mpore, videlicet, Anno 451. contra Eutychis hæresim, simul & memoratam Nestorii impietatem, authoritate San. Leonis Magni Pontificis, instante, & urgente Marciano Augusto, congregata fuisset Quarta Generalis Synodus, videlicet Chalcedonensis sexcentorum triginta Episcoporum, in ejusdem *Actione V.* Episcopi mirum quantum acclamaverunt, atque definierunt, dicentes: *Fides fraudem non patitur. Sancta Maria Θεοτόκος scribatur. Sancta Maria Theotocos est. Qui non sic sapit, hæreticus est. Virgo Maria Theotocos est. Hæreticum mitte foras. Maria Theotocos diffinitioni addita est. Nestorianos mitte foras Christus Deus est, &c.* prout habent Acta citati Concilii Chalcedonensis. *Actione V.*

Eadem Nestoriana hæresis etiam damnata reperitur in Jure Cæsareo, *l. Damnata C. de Hæreticis.* Ubi proinde mandatur, ut participes nefariæ Sectæ Nestorii, Christianorum appellatione non abutantur, sed *ubique Nestoriani vocentur; ut cujus scelus sunt in deserendo Deum imitati, ejus vocabulum jure esse videantur sortiti*; prout loquitur textus. 116

Insuper verbis suprà allegatis Concilium Generale *loc. cit.* reprobat hæresin Euthychianam, ab Euthyche Constantinopolitano Abbate sic dictam. Hic quippe, cùm contra Nestorium ferventiùs scriberet, ejusque absurdam hæresin refellere conaretur, malum malo medicatus est, ac stultè existimans, aliter contra Nestorium defendi non posse, quod una sit Christi persona, non duæ: in alterum extremum turpiter prolapsus impiè asseruit, duas quidem ante unionem fuisse naturas, videlicet Divinam & humanam, sed has post unionem in unam naturam abiisse, confusasque fuisse, ac mixtionem subiisse, ut refert Nicephorus *lib. 18. Hist. Eccl. c.* 52. Adeòque negavit, Christum post humanæ naturæ assumptionem existere in duabus naturis, sed solam in ipso Divinam asseruit esse naturam, *can. Quidam autem Hæretici*, 24. *q.* 3. 117

Verum Sancta Catholica ecclesia utrumque jam dudum condemnavit errorem, firmiter prædicans, Christum Dominum de Virgine sic natum, ut in eo substantiam Divinæ & humanæ confiteamur naturæ, & simpliciter confitens, manere in duabus naturis unam Domini nostri JESU Christi personam, *can. Canones dist.* 15. cum concordantiis. Nam de duabus in Christo naturis plura extant Sacræ Scripturæ testimonia; ut *Philipp.* 2. ubi de Christo dicitur: *Qui cùm in forma Dei esset semetipsum exinanivit, formam servi accipiens.* Quæ verba explicans S. Virgilius *Lib.* 2. inquit: *Mirum, cur quidam timeant dicere duas naturas, cum Paulus dicat duas formas.* Item Jo. 1. *Et Verbum caro factum est.* Cum enim natura Divina sit æterna, & incommutabilis, juxta illud Jacobi 1. *Apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio*: Natura Divina Verbi non potuit transmutari in carnem, sed, ut canit Mater Ecclesia, *Deus homo factus est; id quod fuit permansit, & quod non erat assumpsit, non commixtionem passus, neque divisionem.* 118

Viam vitæ manifestiùs demonstravit, tum verbo, tum exemplo, prout tradit Evangelica Historia. *Qui* (pergit Concilium Generale *loc. cit.* loquens de Christo JESU Servatore nostro) *cum secundum Divinitatem sit immortalis, & impassibilis, idem ipse secundum Humanitatem factus est passibilis.* His verbis iteratò rejicitur blasphema hæresis Euthychis, & aliorum, qui posuerunt unam naturam compositam in Christo; atque ausi fuerunt impiè asserere, quod etiam Divinitas, ea, quæ humanitatis fuere, passa sit, ac econtrà; prout opinatum esse Euthychen, refert Nicephorus *lib. 18. Histor. Ecclesiast. c.* 52. ac novissimè ex Lutheranis quosdam sensisse, tradit Bellarminus *lib. 3. de Christo, c. 2. & 3.* Sed Catholica Veritas expressè confitetur, Christum secundùm Divinitatem esse impassibilem, & immortalem, juxta illud, *1. Timoth. 1. Regi sæculorum immortali.* Et Malach. 3. *Ego Dominus, & non mutor*, cum similibus. Unde Sacra Scriptura, dicens, Christum natum, vel passum, frequenter addit ly, *secundum carnem*, ad ostendendum, talia ipsi non convenire secundum naturam Divinam, sed solùm secundum assumptam naturam humanam. Ut *Rom. 1. Qui factus est ei ex semine David secundum carnem.* Item 1. Pet. 4. *Christo igitur in carne passo*, & alibi. 119

Nec obstat, quod non raró dicatur Deus pro nobis passus, crucifixus, ac mortuus pro salute Mundi: ut Matth. 27. *Verè Filius Dei erat iste.* Et 1. Joan. 4. *Misit Deus Filium suum propitiationem pro peccatis nostris.* Et *Rom. 5. Reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus.* Unde canit Ecclesia in Festo omnium Sanctorum: *Redemisti nos Domine Deus in sanguine tuo.* Et in Oratione de SS. Sacramento: *Deus, qui nobis sub Sacramento mirabili Passionis* 120

tuæ memoriam reliquisti. Item D. Gregorius *Hom. 2. in Evangelia*, inquit: *Unde enim Deus humana patitur, inde homo ad Divina sublevatur.* Et S. Leo Papa *Serm. 11. de Passione Domini: Intulit supplicium Filio Dei*, cum similibus locutionibus Sanctorum Patrum, & Doctorum satis frequentibus. *Nullum enim verbum* (inquit Doctor Seraphicus *in 3. dist. 21. art. 2. quæst. 3.*) *majoris dignationis resonare potest in auribus cordis humani, quamquòd unigenitus Dei Filius mortuus fuerit pro nobis debitoribus mortis. Et ideò non tantùm est hoc credendum, & asserendum tanquam verum, sed etiam frequentissimè recolendum.*

121 Resp. enim cum D. Bonaventura *cit. q.* 3. D. Thoma, *part. 3. q. 16. art.* 3. Scoto *in 3. dist. 2. q. 1. §. Ad primum principale*, & communi Doctorum, absque dubio concedendum esse, & optimè dici, quòd Deus pro nobis fuerit passus, Filius Dei pro nobis mortuus, ac hujusmodi: nihilominus hoc ipsi non attribuitur secundùm naturam Divinam, sed secundum naturam humanam, non per essentiam, aut inhærentiam, sed per communicationem Idiomatum. Quia enim Christus Dominus est una in duabus naturis persona, idemque utriusque naturæ suppositum: hinc propter hanc unitatem suppositi Divini, provenientem ex Unione Hypostatica, seu Incarnatione Verbi Divini, assumentis in tempore naturam humanam, oritur in Christo mutua communicatio Idiomatum, hoc est Prædicatorum utriusque naturæ. Sive enim Christus dicatur Deus, sive homo, supponitur atque denotatur eadem hypostasis, seu persona Divinæ & humanæ naturæ Christi: ac proinde cùm denominationes sint suppositorum, verè & propriè dicitur: *Deus est homo*, id est, Suppositum Verbi in Christo habens [illegible], est homo: & econtrà, *Homo est Deus*, id est, Suppositum Verbi in Christo habens naturam humanam, est Deus. Qua ratione pariter verum est dicere: *Deus pro nobis passus est*, id est, Suppositum Verbi, quod est Deus, pro nobis est passum; non quidem secundùm naturam Divinam, sed humanam: talis siquidem communicatio Idiomatum, sive mutua prædicatio Attributorum inter Deum & hominem, oritur in Christo ratione unitatis Suppositi naturæ utriusque. Hinc S. Augustinus super Psalm. 130. *Per illud ergo, quod homo erat, mortuus est Deus; & per illud, quod Deus erat, [illegible] est; & resurrexit, & ascendit in cœ[illegible] id passus est homo, non potest dici non passus Deus, quoniam Deus erat homo.*

122 Cæterùm [illegible] non obstantibus sequentes propositiones sunt falsæ, ac penitùs vitandæ: *Deitas est humanitas, Deitas est passa, Humanitas est Deus*, ac hujusmodi propositiones, quibus proprietates unius naturæ dicuntur de altero in abstracto. Siquidem communicatio Idiomatum in Christo provenit ratione identitatis Suppositi utriusque naturæ, Divinæ scilicet & humanæ, quod per terminos in concreto acceptos semper supponitur, atque denotatur; uti liquet in hac propositione: *Homo est Deus, Deus factus est homo, Deus pro nobis est passus* &c. Hæ enim prædicationes semper fiunt circa idem Suppositum Verbi in Christo existens, licèt secundùm aliam & aliam naturam; ac proinde propter ejus identitatem verificantur. Secùs est in suprà dictis propositionibus in abstracto prolatis, quarum extrema non retinent rationem aliquam identitatis inter se; cùm talem ex se ipsis non habeant, simulque à Supposito abstrahant, hoc ipso, quòd proferantur in abstracto.

123 Insuper prædicata unius naturæ non possunt de altera enunciari cum signo reduplicativo cadente super illam alteram naturam. Hinc hæ propositiones sunt falsæ: *Deus quà Deus est homo: Deus secundum Divinam naturam passus est: Christus quatenus homo est æternus, impassibilis, &c.* Hæ, inquam, propositiones sunt falsæ, cùm dictio reduplicativa cadat super alteram incompetentem naturam: quæque neutiquam est ratio, cur Christo illa prædicata conveniant. Secùs accidit, si dicatur: *Deus secundum assumptam naturam humanam pro nobis passus est; Christus quà Deus est æternus, immortalis &c.* Sive, ut loquitur Concilium Generale proximè relatum: *Unigenitus Dei Filius JESUS Christus, qui secundùm Divinitatem est immortalis, & impassibilis, idem ipse secundùm humanitatem factus passibilis, & mortalis:* nam in istis dictio reduplicativa afficit naturam competentem, sive illam, quæ Christo est ratio, cur ipsi conveniat ejusmod prædicata.

Qui etiam pro salute humani Generis in ligno Crucis passus, & mortuus, descendit ad inferos, resurrexit à mortuis, & ascendit in cœlum: sed descendit in anima, & resurrexit in carne: ascenditque pariter in utroque. His verbis Concilium Generale confitetur quartum, quintum, sextum, & septimum Articulum Symboli Apostolici, de quo *n.* 57. *& seqq.* ampliùs dictum fuit. Ad majorem tamen eorundem Articulorum explicationem addidit Concilium posteriora verba: *Sed descendit in anima &c.* 124

Venturus in fine sæculi, judicaturus vivos & mortuos, & redditurus singulis secundùm opera sua, tam reprobis, quam electis: qui omnes cum suis propriis resurgent corporibus, quæ nunc gestant, ut recipiant secundùm opera sua, sive bona fuerint, sive mala; illi cùm Diabolo pœnam perpetuam, & isti cum Christo gloriam sempiternam. His verbis Concilium confitetur, majori tamen cum expressione, sive declaratione contentorum, Articulum Symboli Apostolici de Adventu Christi ad extremum Judicium, nec non de Carnis resurrectione, & vita æterna Justorum, unà cum expressa mentione de perpetua Impiorum punitione, quam Apostoli implicitè solùm in ultimo Articulo comprehenderunt. 125

§. VIII.

Continuatur brevis Explicatio Symboli Fidei, in §. Una verò, eod. Cap. & Tit. relati.

SUMMARIUM.

126 *Qui Articuli Symboli Apostolici in hoc paragrapho continEantur?*
127 Una verò est Fidelium universalis Ecclesia, extra quam nullus omninò salvatur. *Et hoc amplius declaratur, una cum num. seqq.*
Ecclesia Arcæ Noë comparatur. Ibid.
128 *Cathecumeni possunt salvari, & quomodo ipsi sint in Ecclesia?*
129 *Solvitur instantia.*
130 In qua idem ipse Sacerdos est & Sacrificium JESUS Christus. *Declaratur, una cum num. seqq.*
Christus in ultima Cœna seipsum comedit. Ibid.
131 *Christus Dominus est Sacerdos.*
132 *Atque principalis Offerens novæ Legis Sacrificium.*
133 Cujus Corpus & Sanguis &c.
Vox Transubstantiatio *in Generali Concilio primùm adinventa, & usurpata.*
134 *Idque convenienter, ac meritò factum fuit.*
135 Ut ad perficiendum mysterium unitatis &c. *Declaratur.*
136 *Solus Sacerdos potest conficere Eucharistiam.*
137 Sacramentum verò Baptismi &c. *Et varii circa hoc errores Hæreticorum, & num. seqq.*
138 *Errores Hæreticorum circa materiam Baptismi.*
139 *Qui rejiciuntur.*
140 *Errores varii circa formam Sacramenti Baptismi referuntur.*
141 *Atque rejiciuntur. Et num.* 40.
143 *Errores circa causam efficientem principalem Sacramenti Baptismi.*
143 *Ac circa causam ejusdem secundariam, sive ministerialem recensentur. Et num.* 144.
S. Cypriani, & Concilii Carthaginesis opinio circa valorem Baptismi à non baptizato, vel Hæretico collati, num. 143.
144 *An quis se ipsum baptizare valeat?*
145 *Errores circa causam finalem Sacramenti Baptismi.*
146 *Perniciosa hæresis negantium, parvulos esse baptizandos; eaque multoties condemnata.*
147 Etsi post susceptionem Baptismi &c. *Declaratur. Sacramentum Pœnitentiæ appellatur secunda post* naufragium Tabula.
148 *Sacramentum Baptismi cur sit irreiterabile,*

mentum Pœnitentiæ breviare?

149 *Triplex fuisse dominus in Ecclesia, Virginum, Conjugatorum, & Continentorum.*

130 *Statui tamen Virginale amictilli cateris, eique attribuitur fructus centesimus.*

116 IN hoc paragrapho Concilium Generale confitetur, & expressius declarat tres alios Articulos Symboli Apostolici, nempe, *Sanctam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum communionem, Remissionem peccatorum.* Unde tradit primitus de Ecclesia, deinde Sacramentis Ecclesiasticis, atque tandem incertum nova Legislatione tandem de triplici Sexu Fidelium, velut viroum membrorum Ecclesiæ Christi. Quantum igitur attinet primum, ad Ecclesiam.

117 *Una vera & Fidelium universalis Ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur* Concordat S. Cyprianus, *in tract. de Unitate Ecclesiæ*, ut referitur in *Decreto Gratiani, Caus. 24. q. 1.* in quo pulcherrimo loco ita ait: *Abire non potest, qui Ecclesiam non habet, habere sam non potest, Patrem, qui Ecclesiam non habet matrem.* Quibus SS. Patres paulim hoc declarant exemplo Arcæ Noe, extra quam reiquerat Diluvium omnes Homines interiisse, evasit: ut S Hieronymus *in Epist. ad Damasum Papam* (ac referitur cap. *Quoniam nonnulli*, 24. *quæst.* 1. Sed Ecclesiam Catholicam Arca Noe omnes, *subjungit*, *Fidelis Si quis in Arca Noe non fuerit, perisit, regnante Diluvio.* Et D. Gregorius, *lib. 35. Moralium*, *cap. 6.* ac relatus in *canon. Quisque fideles, dist. 4. q. 1.* ingenuè de Ecclesia Catholica, inquit: *Iniquè ergo, quisque fideles publicæ charitatis compagem, quæ unitas est, quæ Dilexit Sponsus quidem ad sullimitatem, sullimitatis autem, quæ ad Deum tendit, gaudium.*

118 Nec obstat, quod juxta D Ambrosium *in Concilione Fuerabes de ultra Palestinam*, § *Sed quia fuit*, Fidelibus SS. Patres, & Theologos, Catechumeni poterant salvari, & multi salvantur, qui tamen per Sacramentum Baptismi ancitam Ecclesiæ Ingressi Ecclesiam, ut liquet ex Scripturis propriis Singulariis: Reipsa enim, Dilemon illud, quod nullus omnino salvetur extra Ecclesiam, hanc Ecclesiam Catholicam, ut Ecclesiam, de qua fuit in Ecclesia Catechumeni autem licet per januam Sacramenti Baptismi, aliis recepti, necdum fuit ingressi Ecclesiam, nihilominus vere, quia fuit in Ecclesia Et hoc sufficit ad id, ut salvari possint, non minus ac Baptisma in voto suscepta; mediante ego, & fidei occasio recipiendi Sacramentum Baptismi, ut possint eum salvari, patet tum ex Concilio Tridentino *Sess. 6. cap. 4.* tum ex pluribus locis Juris Canonici, ac præsertim *Pontifex in Pontifex* ac *Sanctorum Pontificum per Sacramentum Fidei, sed per Fidem tum Sacramenti efficitur prout dicit Apostolus in Christo.* Proinde haud immerito D. Augustinus *Tract. 4. in Joan* dixit, Catechumenos esse in Ecclesia. Intelligo, non re (siccenim illiden, separat eos à Fidelibus, cum adhuc per receptum Sacramentum Baptismi necdum fuit ingresi Ecclesiam) sed voto, quod fidelis, ut salvari possint.

119 Hinc ejusdem Sanctitatis Doctor, extra quam quantæ Diluvio omnes Homines interiisse, liquet voto fuerit in fide. Tum quia similitudines Scripturæ clarissimæ, neque convenient in omnibus. Tum quia Sacramentum Baptismi comparatur Arcæ Noe, 1. Pet. 3. 20. 21. & tamen conflat ex prædicta dictis, posse quem salvari cum Baptismo, non tamen, sed in voto duntaxat

120 *Ecclesia*(Ecclesia) *ipso S. Sanctus est & Sanctificans Ef. 5. 25 & 26.* Concordat illi *Sanctus Sanctorum Ministrat, & Consac. dist. 1. Dominus JESUS ipse invitus & consciptum, ipse ordinis & ipse consecrat.* Non quidem tamen, ut ipsum ex necessitate, & quoad effectum augeant ipsum, quia non indigetur, cum à primo fuit conceptionis Ecclesiæ habuerit gratam conformam, sed omnibus sensibus ex dignatione. Et ita intelligitur etiam Glossa ibidem adducens verificatur illos

Res solet in causa, verba cloaliter dudenus;
Sectent in numbers, secabat ipse clous.

131 Porro Christus Dominus, in Ecclesia sua constituit esse Sacrosancta, utpote qui non tantum semel seipsum in ara Crucis, morte intercedente pro salute Mundi Deo Patri obtulit: sed insuper, ut obtineretur Sacramentum Ecclesiæ ordinem Mediatoris in interrum consecratum, in ultima Cœna, qua nocte tradebatur, incruentum novæ Legis sacrificium, quo eruentum fenel ipse in Cruce peragendum repræsentaret, instituit, dum ipsemet corpus & sanguinem suum sub specieibus panis & vini Deo Patri obtulit, ac sub earum terum Apostolis, Apostolorumque in Sacerdotio successoribus, ut offerrent, præcepit.

Et quidem principalis Offerens illud novæ Legis sacrificium, insuper Sacrificium Sacrificatum, ipse Christus Dominus, quamvis illud offerat Sacerdotum ministerio: Sacerdos verò celebrans offert illud se primus omnibus Fidelibus, ut liquet ex verbis Pontifi Generalis prominè relatis, cum ex Concilio Florentino *in Decreto Eugenii*, atque Tridentino *Sess. 22. cap. 2.* ac *ibi ab Sacerdotum ministerio, quod ipse ipsum tunc in Crucis obtulit, ipsi offerendum præcepit.*

Corpus & sanguis in Sacramento Altaris sub specibus Panis & vini veraciter continetur, transfigurantiatis panis in corpus & vini in sanguinem potestate Dei. Hæc vox, *Transfigurantiatis*, fuit *Transfigurantiatis*, pertinum in hoc Generali Concilio potita, & adeo erat fuit, quamvis antea usu ita nomina aquipotentia existerunt, utpotè Consubstantiatio, Transmutationis, ac hujusmodi. Bellarminus *lib. 3. de Sacrament. Eucharist. c. 23.* Veruntamen juxta longævum usum Ecclesiæ receptum, sensus hoc nomen *Transfigurantiatio*, ita magis convenienter ac propriè significans, & expriments ostrabitur illam conversionem rerum substantiæ panis in Corpus, & vinum substantiæ vini in Sanguinem Christi; quasi ex Divina institutione, ac vi verborum Conferationis, in eventum in conscitione Sanctissimi Eucharistiæ Sacramenti, ac Sacrificii Christi Tridentum *Sess. 13. can. 2.* fit dicitur. *Si quis dixerit, in Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento remanere substantiam panis & vini, una cum Corpore Sanguine Domini nostri Jesu Christi, negaverique mirabilem illum, & singularem conversionem totius substantiæ panis in Corpus, & totius substantiæ vini in sanguinem, manentibus duntaxat speciebus panis & vini: quam quidem conversionem Catholica Ecclesia aptissimè Transfigurantiationem appellat, anathema sit.*

Nec quemque movetat novitas hujus vocabuli *Transfigurantiatis*, utpote in Concilio illo Generali gentium per Ecclesiam Catholicam Ab Apostolis Christi, & Christum, diffuserat de nomine, ubi conflat de re ipsa: atqui in Sacramento Altaris panem substantialiter convertitur in Corpus, ac Sanguinem Christi, ac Sacramentum duntaxat accidentibus panis, & vini, Sancta Catholica Ecclesia semper docuit, & docet, juxta illud Paternæ Verbum, *Hoc est Corpus meum, Hoc est Sanguis meus*, Matt. 26. Unde, sicut Concilium Nicænum I. in Symbolo, ac refutatum hæresim Arianam pulcrimum inventum, confirmatum Deiesse Consubstantiatum Patri: & Sicut Concilium Ephesinum I. impietati Nestorianæ oppositum Concilium Generalem, quod Beatam Virgine MARIA vere de *Deipara*, & Dei Genitrix: ita pari ratione Concilium Generale Lateranense IV. Sacramentum Altaris *Transfigurantiatis in cap. 1. Fide Brengarius de Confess. de Ref. s. de Hæreticorum ipsum recipientium*, opponere potuit, ipsorum mentiffimo quo hoc nomen *Transfigurantiatis* ipsum, ac Sanctissimæ significans totalem transitum, sive conversionem totius substantiæ in Corpus, & Sanguinem Christi, sicut Concilium Tridentinum *Sess. 13.* Christi, sicut Concilium Tridentinum *Sess. 13.* Christi, sicut Concilium Tridentinum *Sess. 13.*

rum defecta fuerit: & licet SS. Patres Cypriano alijs
quos intercedente damnent, redet tamen D. Augustinus lib. 1. contra Donatist. cap. 13. inquit, *hanc ciipam Cypriani fuisse martyrii suffe pargatam.*

149 Alius error circa causam ministerialem Baptismi est
quorum, qui putabant, quod possit quis, saltem in mortis articulo, semetipsum baptizare. Sed, quia inter baptizantem & baptizatum debet esse distinctio, ut ierat: Sacramentum Pœnitentiæ contra id reprehendit Apostolus: *Ite, baptizate omnes gentes in nomine Patris* &c. Atque ex eodem Religiosorum ipsorum Christus, non à Seipso, fed à Joanne inter principalis sacrament.; Matth. 3. Mariti prædilectus error reprobatur in *cap. Dominus de Baptis.* Pacentur Graeci, qui olim in tanden Latinos abnoibant caperunt, ut etiam baptizarent à Latinis, aufs concretio reluptiatae præfumpterint, quae retertur, fimilitur probat *cap. ult. eod. tit.* quod defumptum ex cap. 4. Concilii Generalis sub Innocentio III. celebrati.

147 Tandem circa causam finalem, quae est Justificatio
hominis, five remitio peccatorum per infusionem gratiae fanctificantis hominis, riel illud fulcipiunt, ex opere operato, feu ex Divina institutione, ac virtute meritorum Christi infallibiliter conferendis: plures etiam quod Sacramentum Baptismi fuerit fine baptismo, & errores. Atque, ut tacentur Pagani, perfidiae Judei, ac nonnulli praeterimaniquidem Haeretici, omnem ipfi virtutem justificandi hominem in infidelitate, & meritis Christi abnegantes; quorum errorem dudum jam reprobavit Generalis Synodus Constantinopolitana, per illa Symboli oppofita verba: *Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum.* Alius error haereticus adhuc, illi nulle diabolica etiam in tenebrarum aeterna delevitio, fuit tum quorundam veterum Haereticorum, tum modernorum Anabaptistarum, impie negantium, quod parvuli fint baptizandi.

146 Et haec quidem haereticae perniciofae eft, quae certitudo animae infinitam abfque Baptismo decedentium praeceptum in infinitum; prout habetur *cap. Firmiter, de Cons. dist. 4.* ac patet ex illo Salvatoris, Joan. 3. *de fuperiori Baptismo. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu Sancto, non potest introire in Regnum Dei.* Metrifi profinde haeretica tam pernicioli, & contra ejus pernicioem, damnatae accedatur, quae nefia ut aetas infantum impe fequius decedentium, per Baptismum Elamitis, feu Baptismum in voto recipiunt, ex defectu illi rationis fufficiendae, atque praemunire non fufficit: dudum jam in Concilio Milevitano (cui interfuit D. Augustinus) *cap. 2.* atque referitur in *can. Placuit, ac pulsante per pontem de consecr. dist. 4.* fit condemnata; & concordat *can. Illud profectuari, de cons. Si qui apud Sanctos, de consecr. dist. 4.* Et etiam eadem haereticae, in animis parvulorum tantoperé defixerunt, interdum ab diabolico repullulare conpiffet, denuò à D. Bernardo Fonte *Serm. 66. in Cantica.* & Pap. Innocentio; atque etiam à Concilio Generali Lateranenfi damnata fuit, verbis iam allegatis dicente, & credente, quod *Sacramentum Baptismi, quod in parvulis operatur efficaciam, profit ad falutem.* Concordat Concilium Viennenfe, relatum Clem. *un. §. ad ea. de Cons.* & Concilium Tridentinum *Seff. 7. can. 13. & 14. de Baptismo.*

147 Et à poft fufceptionem Baptifmi (pergit Concilium Generale) *quilibet reatus peccatorum, quo in hoc parvulo fuerit, quique poenitentiam reperiunt.* Et hinc Sacramentum Pœnitentiae, quod omnibus, poft Baptismum in peccatum mortale prolapsis praeparatur, *can. Secunda poft naufragium, de poenit. dist. 1.* Jundlo Concilio Tridenf. *loc. cit. can. 2.*

148 Curautem Sacramentum Baptifmi fit irreiterabile,
non autem Sacramentum Poenitentiae, utpote mediantque ipsa fufci Baptismum poft *fimpter reparari*, ut luquitur citatum Generale Concilium: ratio primatis eft ipfamet initiatio Divina, cujus non eft aliqua causa prior, nifi voluntas Dei, volentis, ut illud Sacramentum fit irreiterabile, impimque animae fufcipiens characterem fimpter indelebilem, non illud. Corpiatum tamen hujus Inftitutionis Divinae fiunt plures. Primus defumitur ex morbo, contra quem quodlibet iikorum Sacramentorum principaliter à Christo fuit inftitutum: nam Baptismus eft remedium principaliter infitutum contra peccatum Originale, quod non potest iterati: Sacramentum Poenitentiae contra id remedium contra peccata actualia poft Baptismum committa, quae iterati poftfunt, & non rarò iterantur. Altera congruentia defumitur ex fine principali inftitutionis Sacramenti: nam Baptismus habet planam remiffionem omnium, & culpae: & autem Poenitentia habet fimpter iter rale remedium, & quidem adeò facile, ac praebens plenam remiffionem utriusque. Inde poftea oriretur aliquam incertitudinem defumendi. Sed ex eo Sacramento Poenitentiae, utpote quod non recipitur fine magna poena folvenda pro peccato, fimulque ratione meritatis omnibus peccatorum omnium Confitentibus, non modicum habet aucuum difficultatem. Tertio Sacramentum Baptifmi principium, & janua, per quam intratur in Legem Chriftianam, & adfcribitur qui familiae Chrifti, fique membrum ejus, & Ecclefiae Militantis: ut proinde rationabiliter ordinatum fuit Chrifto, quod veluti principium, ac janua vitae Chriftianae iterari non poffit. Secus eft in Sacramento Poenitentiae, utpote quo jam ingreffi Ecclefiam, iterantur reparantur, & Chrifto capiti poft lapfum ex fragilitate humana quandoque fuipfi accidentem, denuò reconciliantur. Secus in *can. Placuit, de cons. dist. 4.*

Non folum autem Pagani, & Continentes, verum etiam 149 ad eorum Ecclefiam, & operationem pertinent Dei, ad eorum Ecclefiam, & operationem pertinent Dei, & ad eorum Ecclefiam, & operationem Trinitatis Triplex quidem eft Status hominum in Ecclefia Chrifti, nempe Virginum, Continentum, feu Viduarum, & Conjugatorum: & unquilibet eorum rite cuftodito, declinatio videlicet à malo, & facienda bonum, falus poteft aeternam promereri.

Certum nihilominus eft, Statum Virginalem longe 150 caeteris antiorem, praeferendum Paulus *1. Corint. 7.* atque concors doctrina SS. Patrum, ac *non* fine definitionem in Concilio Tridentino *Seff. 24. can. 10.* illis verbis: *Si quis dixerit, Status conjugalis anteponendus esse status virginitatis, vel caelibatus, & non esse melius ac beatius manere in virginitate, aut caelibatu, quam jungi matrimonio: anathema sit.* Hinc S. Hieronymus *lib. 1. contra Jovinianum*, & S. Augustinus *lib. de Virginitate, cap. 44. & 45.* ac S. Cyprianus *de Habitu Virg.* exponentes parabolam Jam-Matth. 25. Virgines quidem de fenfue intertam humanis caedere, & diverfimode fruftificante: fruftum centefimum adfcribunt Virginibus, fexagefimum Vidiis, & tricefimum honeftis pifque conjugibus.

§. VIII.

De Obligatione omittendi Profefionem Fidei.

SUMMARIUM.

151 *Affenfus Fidei, cujusque confiftit & profeffio differunt.*
De profeffione Fidei fic quatur Fidelis.
152 *Ex Fide Catholica obligantur ad omittendam Fidei profeffionem Baptizati.*
153 *& Haeretici, & Schismatici Ecclefiae redentes.*
154 *Et facrati Ordinibus initiandi.*
155 *Et cum non Superiori, particulari licentia de Fide ufque in forum confiftente retinenda?*
156 *Rufus profeffionem Fidei facere tenetur promittendo Baptizatorum.*
157 *& promittendo Canonicatus, & Dignitates Cathedralium Ecclefiarum, vel ad quaecunque Beneficia cum ann. mortuum habentia.*
Referitur circa hoc decretum Concilii Tridentini. Ibid.
158 *Etiamq; profeffionem Fidei in adeptione alterius Beneficii jam nuncupatum.*
159 *Aut cum fuciffent in hoc ipfo Beneficio, quod poftea dimiffum.*
160 *Item quando ad Monofteriis, Conventibus &c. Regularium Ordinum.*
161 *Et an hoc fit ufque recepum?*
162 *Sicut & Doctores, Magiftri, Regentes Univerfitatum, vel Gymnafiorum, ac Scholares ad Gradum promotendi.*
163 *Nisi tamen tenentur emittere profeffionem Fidei, qui promoti funt ad Canonicatum, vel Dignitates Ecclefiae Cathedralis Ordinarium, aut ad Beneficia non curata.*
164 & 165 *Solutio infinitis.*
166 *Nec tem facere tenentur Confiftores Commissarium Generalem, & Officiales, Vicarios Generales.*
167 *Profeffio Canonicatus, & Dignitatibus Cathedralibus, cum quibus profeffionem Fidei facere tenentur?*
168 *Profeffio Sede Apfofoli notante?*
169 *Profeffio Fidei Canonicatus, cum quo facere tenentur Fidei profeffionem?*
170 *An fufficiat hanc facere coram Vicario Generali, etiam Apfofoli non notante?*
171 *Et ubi fieri debet Sede Apfofoli notante?*
172 *Dilia Fidei profeffio fieri debet intra mensfes à mensfe Apfofoli notante.*
173 *Quid fiat, fi per promissorem, quamvis accipiat poftea.*
174 *Reputatur ad id poftfidet pertinet.*
175 *Promittit non facere profeffionem Fidei intra bimestre, & tenetur ad profeffio, & amittitur poftea, & tenetur.*
176 *Solutio infinitis ex C. Sicut, de Sepulturis, & Sanctis.*
177 *Differentia inter promittentes omittendi profeffionem: & promittentes omittendi Miffam; vel jejunandi, & poftea ad Ecclefiam.*
178 *Et ad Ecclefiam, quae fi Mann. 135.*
179 *Sufficit, Eleemosynam Ecclefiae Cathedrali Fabrica alia illa.*
179 *Profeffio Beneficii tenentur alius fe offerre ad profeffionem Fidei faciendam.*
180 *Et prodeant, fi promittit, quando defuper inquirantur.*
181 *Dilia quae Ecclefiae Cathedrali fieri per Procuratorem, Pontifex Scientia negativa.*
182 *Probabilis confiter Scientia affirmativa. Ibid.*
183 *Pauci Pontifices Scientia.*
184 & 185 *Refpondetur ad Decifionem Rotae, & Declarationem Cardinalium Congregationis Concilii.*
186 & 187 *Nam Aliis dofrine fit Inftitutum in Episcopis?*

151 PRaemittendum heriveer eft, quod affenfus fiue affus
Fidei corde fat, confeffio autem Fidei praefertur ore, juxta illud Apofoli, *Rom. cap. 10. Corde enim creditur ad fiffitiam, ore autem fit confeffio ad Salutem.* Siqui autem ex ferior confeffio Fidei fit verbis, ita ejus profeffio fit facilis, fine rebus externis, ita ejus vobiscum, in fignum ejus affenfiqnis. Nobis imprimis Capitula quae fit ejus ad de folemni illa Profeffione Fidei, quae fub certa verborum Formula Sacrorum Sacrorum Canonum, & Conftitutionum Apofoolicarum, à certis perfonis praefiandis eft: nam qua ratione, quibusque temporibus omnes Fideles Fidei Profeffio obligentur ad fiffitiam adum adtum internum Fidei Divinae, fmd & ad externam qualiem confeffionem, fufficiat examinat Theologi, atque egregiae *Tract. de Fide Theologica, Mendes, Diftinct. 11. quaeft. 3. & Quaeftion igitur ad proprium Tractatum.*

152 Quaeritur I. Quinam Jure Ecclefiaftico obligentur
ad eiuitemdam Fidei profeffionem? Refp. Ad publicam Fidei profeffiondem Jure Ecclefiaftico, fi fuerint tenentur plures; atque imprimis Baptizandi, *arg. can. Primus igitur, 3. de Confec. dist. 4.* Quod fi illi crederet, aut loqui non valerent, vel non valerent, vel non ti, eorum vice alius profiteatur, nempe Patrinus, *can. Parvuli alio, de Confec. dist. 4.* Fique ritus profeffio Fidei per congruentes repromittens à Baptizando, vel ejus nomine à Patrinus, factus ad interrogationes Baptizandi, prout habetur *can. Primus igitur, de Confec. dist. 4.* ac in Rituali Romano Pauli V.

153 Debuit Haeretici, qui ad veritatem Fidei Catholicae, & unitatem Ecclefiae Sanctae Romanae redeunt, tenetur, tenetur prius arbitro Episcopi publice fuam haereticam haeresim, *c. Ad abolendum, 3. de Haeretic. ubique Concin. Anal. Reff. Tim. I.*

154 Ecclesiae fit ordinatus Ordinibus initiandi, qui ad Ecclesiae Ordinibus initiandi, qui ad Ecclesiae Ordinibus initiandi, qui ad Ecclesiae

rum, atque absolutè providetur de eiusmodi Beneficio. se proin poli eandem qui possessionem intra biennium ex tunc Ordinarius, ut ad certum tempus se judicabit prefixum, si tunc non potest, reservet ut etiam eleposito judici praefetatur: ac judex sub datione pœna percutiendi ob iterata certa certiorandi, si ita fuerit negligentia, se eius omissionem, ac nihilominus tenetur poliet solvere. Unde hunsimodi Mandata discretor auctoritas, quo respectat distributionem (in Inquisitor Abbas ad cit. c. Clericalibus, n. 7.) & eius invitatum inter se divisibilia: unum, ut facias: alterum, ut tuus tale tempus per Ordinarium.

Nec obstat. Trent. 22. de Ipsofacto. ubi jurans, se illi: quod dubitanter ipsum non tempus, sed ipsum non potuit, eo tempore elapso illam ducere cum tempore: prout etiam obligatus de Missa audire Mistam Sacrificium, Ordinarium, & Immediatus, (quod & ex publaliter negligat) ab die Missam audire, vel injuria te non tenetur. Reip. enim regando paritatem. Nam impositio in Sacrificio, ut Ratio, ad Ordinarium, ut obligatione contractenda, simulque fuit certum tempus adscriptum, quod tempus, ad id, fuisset, & dare obligationem, dum illidem vir non abdicat promissionem dum pacere, sed dimittant hanc certum tempus. Sed cum in cita Ordinarium, ut obligatio factenda proficiscitur. Ratio adhuc contractus ad tantum receptae possessionis Beneficii, simulque non tempus dandum fuit ad ita fuit absolutè impositio, ut ad certum tempus, ut ipse Ordinarius non impositio, ut ad certum tempus proficiscitur.

Denique, quod ad alterum attinet, praecipium nos 177 dicendi Mistam, vel injungendi Beneficia non Ecclesia tenetur ad Ordinarium, ut ad Ordinarium, ut ad Ordinarium: ande non mirum, quod eo elapso effect obligare Papam Indicet, ut ipse Ordinarius Sacrorum Beneficiorum fundum injunctum pro aliquo determinato, ut ad certum tempus, vel obligationem negligat, tenetur is alio die injunctum, ut ipse Ordinarius Sacrorum Beneficiorum, ut pars integralis est Satisfactionis de exemplum de injunctum poteit recuperari, quando id certodiei non reperitur ad illum.

Regis. IV. Mutatio sibilominus post receptum Beneficii 178 Ecclesiae Cathedralis, non enim ulterius ex alio titulo, vel Doctoralem, vel rationem Synodi, vel Ecclesiae Cathedralis, vel Vicario Generali (in Sacra) quantis in memorat Sacrificium obligatione, ut ad Ecclesiae Cathedralis receptae; id sufficit, quo tenuisse talis possessionem eandem professionem iniretur. In Nascatus Canti. in nab. Ordinarius Ecclesiae Cathedralis, Ordinarius, & Ratio Paluo ad 4. de Fide, dip. 3. punct. 16. n. 8. Dominus Rodericus Ioan. 2. Sacrificio Ordinarius, Ordinarius Ordinarius Ordinarius

6 Provisas afferat, sese Professionem Fidei jam fecisse, simulque collatio beneficii fuerit dezonalis, censent multi Doctores quos citat, & sequitur Barbosa *d. c. 1. n. 9.* & Castro Palao *d. punct. 1. p. 2. n. 1.* Nam facta antiqua sunt difficiliorprobationes: simulque nullo jure tenetur qui professionem Fidei facere coram ordinario.

182 Quæritur V. An sese Ordinarius professio Fidei postit fieri per Procuratorem? Negant non paucí, ut Stephanus Gratian. *Discept. Forens. c. 218. n. 2.* Cardinalis *de Luca. mar. tract. 14. reform. n. 3.* Ugolin. *de offic. & prerog. Episc. c. 3. §. 16. n. 1.* & alii. Quinimò Nicolaus Garcias, *cap. 3. p. n. 23.* & fere attestatur, ita tenuisse Rotam, quam refert Cardinalis Mantica *lib. 3. Conjid. 12. de Jurejur. in fine*, Sacram Congregationem certifolle, id fieri non posse. Rarò tamen tenetur ipse Ordinarius, qui professio Fidei videtur esse actus personalis, & quod ipsi professionem Fidei intendat profiteri, & ut Pontifex profiteatur, intentio ad sensus, simulque per ipsum profitentem facta intendat profiteri, & ut Pontifex profiteatur, & ut Pontifex esse actus personalis, & quod ipsi professionem Fidei

198 Et per hoc patet ad ultimam rationem, in favorem contrariæ sententiæ superiùs allatam: nam illa militat in oppositum, ut nunc ostensum est. Ad primam rationem negatur consequentia: nam Decretum Conc. Trid. abundè salvatur per hoc, quòd provisus, ut suprà, & professionem Fidei omittens, fructus non faciat suos; sed eos post sententiam declaratoriam criminis restituere teneatur, *arg. c. Cùm secundùm*, 19. *de Hæretic. in* 6. Nam, si voluisset tales illicò obligare ad hoc in Foro conscientiæ, ac ante omnem sententiam Judicis, potuisset expressisse; sicut hoc ipsum expressit in aliis. Ad alteram rationem respondetur eodem modo: quamquàm, qua ratione talibus non suffragetur possessio paulò ampliùs sit declarandum. Hinc.

199 Quæritur III. In quo sensu Concilium Tridentinum *cit. cap. 12. Sess. 24. de Reform.* addat, quòd provisis de Beneficio, ut suprà, & debitam Fidei professionem omittentibus, *Possessio non suffragetur*? Resp. per hujusmodi verba S. Concilium non excludit ejusmodi provisos à possessione Beneficii quoad Titulum, ac proprietatem, sed impedit duntaxat possessionis effectum quoad fructuum perceptionem. Ita Navarrus *consil. 8. de Jurejurand. per totum*. Azorius *part. 2. lib. 7. cap. 2. q. 3.* Garcias *part. 3. de Benefic. cap. 3. n. 33.* Sanchez *cit. cap. 5. n. 9.* aliique passim. Et ita censuisse Rotam *in Varmiens. Canonicatus, 28. Aprilis, 13. Junii. 1608. & 4. Februarii, 1611. coram Card. Sacrato*, refert Barbosa *d. alleg 61. n. 26. & 27.* ubi & iteratas Decisiones Sacræ Congregationis Concilii Tridentini in favorem hujus sententiæ allegat; quibus inhærendo præsens Conclusio non potest dici interpretatio ejusdem Concilii contra prohibitionem Pii IV.

200 Ratio ulterior est: quia pœnæ sunt restringendæ, quantùm fieri potest, non ampliandæ, *c. Odia, & c. In pœnis, de Reg. Juris in 6.* ibi: *In pœnis benignior est interpretatio facienda*: ergo, cum dicta verba Concilii possint commodè intelligi quoad perditionem fructuum tantùm, & quòd possessio quoad horum acquisitionem nihil eis suffragetur, oportet ea sic intelligere. Accedit, quòd Concilium ibidem de sola fructuum Beneficii amissione tractet, immediatè præmittendo verba illa, *Fructus non faciant suos*: ergo etiam sequentia, *Nec eis possessio suffragetur*, in ordine ad eandem fructuum amissionem accipienda sunt: excludendo videlicet, quodcunque suffragium, sive adjutorium, quod cæteroquin possessio dare posset ad eosdem fructus acquirendos, v. g. via usucapionis, præscriptionis &c. Patet consequentia: Tum quia intelligentia dictorum ex causis est assumenda dicendi, *c. Intelligentia*, 6. *de Verb. signif.* Tum quia verba debent intelligi secundùm materiam subjectam; *arg. c. Solitæ, §. Verùm, de Majorit. & obed.* ac fusè probat Barbosa *Animad. 222. num. 8. & 9.*

201 Infertur proinde primò, quòd tales Regulæ Cancellariæ Apostolicæ, *de Annali Possessore* quoad fructus retinendos se tueri non possint; imò quòd nec longissima possessio eisdem prosit quoad præfatos fructus percipiendos, quamdiu professionem Fidei non emiserunt. Et ita à Sacra Congregatione decisum fuisse, refert Flaminius *lib. 8. quæst. 4. n. 122.* & Garcias *d. cap. 5. n. 34.* & Barbosa *d. alleg. 61. n. 26.* Nam talibus juxta Tridentinum possessio quoad fructuum perceptionem non suffragatur: id autem fieret, si vel Regula *de Annali Possessore* vel præscriptione longi temporis, quæ sine professione non procedit, fructus sui Beneficii defendere, aut recuperare valeat.

202 Infertur secundò, cùm ei, qui professionem Fidei non emisit, possessio quoad fructus duntaxat faciendos suos non suffragetur, ut dictum: quòd talis quoad alios effectus commodo possessionis, atque cæteris juribus ex eo provenientibus, neutiquam privetur. Et ita censuisse Sacram Congregationem, refert Prosper de Augustino *in addit. ad Guarantam V. Beneficiorum possessio. Litt. B*, ac post ipsum Barbosa *loc. cit. n. 27.* Ex quo ulteriùs

203 Infertur tertiò: quòd Canonicus Cathedralis, licèt professionem Fidei nondum emiserit, & vocem in Capitulo, & jus præcedentiæ habeat à die adeptæ possessionis, nisi aliud obstet; prout declarasse eandem Sacram Congregationem, refert Garcias *cit. numer. 34.* & Barbosa *d. n. 27.* post Ricciulum *d. lib. 1. cap. 16. n. 10.* & Ferentillum.

204 Infertur quartò, quòd Clericus provisus de Beneficio, ut suprà, quamvis intermiserit professionem Fidei, si per triennium pacificè possederit beneficium, ex tunc juvetur Regula Cancellariæ *De Triennali*, ad effectum, ne super illo Beneficio ampliùs molestari valeat. Sanchez *d. c. 5. nu. 9.* Castro Palao *cit. punct. 19. n. 15.* Barbosa *lib. 1. jur. Eccl. univ. c. 21. n. 79.* & alii.

205 Quæritur IV. Cui applicandi sint fructus Beneficii, ob intermissam Fidei professionem à beneficiario non acquisiti? Resp. I. Licèt Concil. Trid. *cit. cap. 12.* id non determinaverit, nihilominus dicendum est, tales fructus esse applicandos fabricæ Ecclesiæ Beneficii, si indigeat, aut pauperibus, vel alteri pio loco. Ita Doctores passim, quos citat, & sequitur Barbosa tum proximè *cit. cap 21. n. 75.* tum *d. allegat. 61. num. 31.* Idque colligitur ex eodem Concilio Tridentino *Sess. 23. cap. 1. §. Si quis autem, de Reform.* hoc ipsum statuente de fructibus Beneficiariorum non residentium: juncto *cap. 3. de Reform. Sess. 22.* ubi similes fructus fabricæ Ecclesiæ, quatenus indigeat, aut alteri pio loco, arbitrio Ordinarii applicari jubentur.

206 Cæterùm hæc Doctrina potissimùm procedit in Beneficiis curam animarum annexam habentibus, nec non in Canonicatibus, & Dignitatibus Cathedralibus, quæ habent fructus distinctos, atque separatos à Mensa Capitulari. Aliud tamen est in Canonicatibus, & Dignitatibus illis, quæ non sic habent fructus distinctos, atque à Mensa Capitulari separatos: nam hujusmodi fructus, si à quopiam amittantur ob intermissam Fidei professionem, remanent in Mensa communi Capitulari, utpote à qua necdum sunt separati, sicque spectant ad Capitulum, sicut fructus non Residentium, aut Excommunicatorum. Garcias *part. 3. de Benef. cap. 3. num. 36* Castro Palao *loc. cit. n. 19.* Barbosa *d. allegat. 61. n. 31.* & alii.

207 Resp. II. Ordinarius loci non potest condonare fructus beneficii amissos ob non peractam professionem Fidei. Ita Garcias *d. cap. 3. n. 53.* referens Sacram Congregationem Cardinalium ita declarasse. Barbosa *cit. nu. 31.* & alii. Siquidem Ordinarius neutiquam potest remittere pœnam à Concilio Generali inflictam, nisi in casibus sibi expressè permissis: quia lex superioris per inferiorem tolli non potest, *Clem. Ne Romani §. 1 de Elect. & can. Inferior. dist. 21. & c. Cùm inferior. de Majorit. & obed.*

208 Hinc in tali casu recurrendum esse ad Dominum Papam, qui solet remittere tales fructus post non factam Fidei professionem, si nulla malitia intervenit, & ipsa quamprimùm emittatur, notat ibidem Garcias: sicut & Barbosa *c. 17. de Canonicis, n. 23.* refert, quòd cuipiam per Sacr. Congreg. gratiosè remissi fuerint fructus præteriti, quos ob intermissam professionem Fidei non fecerat suos.

§. X.

De erroribus Joachim Abbatis, & damnatione sui Libelli.

SUMMARIUM.

209 *Joachim Abbas, qui fuerit?*
Ejus vaticinia, præsertim de S. P. Francisco, & Ordine ipsius. Ibid.
210 & 211 *Cur is scripserit contra Petrum Lombardum, vulgò* Magistrum sententiarum.
212 & 213 *Errores Joachim Abbatis, qui?*
214 *Ipse non fuit hæreticus, quamvis Libellus ipsius damnatus sit; & cur?*
215 *Protestatio Authoris, scripta sua Judicio S. Matris Ecclesiæ submittentis, utiliter libris apponitur.*
216 *Alia protestatio Authorum scribentium, de vita & miraculis nondum Beatificatorum.*
217 *Hujusque utilitas.*
218 & 219 Protestatio contraria facto non relevat; *quomodo intelligendum?*
Protestatio contraria facto, quæ dicatur? n. 218.
220 *Damnato Authore, ejus quoque libri censentur damnati.*
221 & 222 *Et quomodo intelligendum?*
Origenis Scripta, quomodo citentur? num. 221.
Authorum damnatorum scripta, qua ratione citari possint? num. 221. & 222.
223 *Libri Authorum damnatorum rectè jubentur comburi.*
224 *Damnato libro, non idcirco censetur damnatus Author.*
225 *Cur error Joachim Abbatis, & damnatio libri sui, nihil obfuerit Monasterio Florensi? Et nu. seqq.*
226 *Dictio* Maximè *est implicativa, & quid importet?*
227 *Delictum Prælati non debet in Monasterii detrimentum redundare.*

209 Quæritur I. Quis fuerit Joachim Abbas, & quæ ejus causa scribendi contra Petrum Lombardum? Resp. I. Joachim Abbas fuit Monachus Ordinis S. Benedicti, Fundator Monasterii Florensis, Regulari institutione, & observantia salutari celeberrimi. Vixit anno Domini 1195. Et cùm esset vir in Sacris Litteris perdoctus, scripsit Commentaria in Isaiam, Hieremiam, & Apocalypsin, atque Concordiam Testamenti veteris & novi: In hoc etiam libro *Concordiæ* plura de futuris Religionibus, ac præsertim de S. P. N. Francisco, atque Ordine ipsius venturo, & quaquaversum per Orbem dilatando, & usque ad novissima tempora duratura, multisque per ipsum præclarè fiendis longè antè vaticinando prædixit; prout allegatis verbis illius refert Bartholomæus Pisanus *lib. 1. Conformitatum. Fruct. 1. §. 7. Beatus Franciscus.* Circumferuntur quoque sub ejus nomine quædam vaticinia de futuris Romanis Pontificibus: sed an fidem mereantur, nonnihil dubitat Bellarminus *lib. 1. de Scriptorib. Ecclesiast.* addens, quòd saltem ista ad solos quindecim Pontifices pertingant; ac proinde mirum sit, quòd humana curiositas ad nostra usque tempora, conetur ipsa extendere.

210 Resp. II. Verisimile est, quòd Joachim Abbas ansam scribendi contra Magistrum Petrum Lombardum sumpserit ex sequentibus causis. Primò, quia licèt Petrus Lombardus, Episcopus Parisiensis, qui tempore Gratiani, ac circa annum Domini 1145. floruit, Sententias Sanctorum Patrum, atque Theologorum collegerit, atque in quatuor Libros aptè distribuerit, ac proin per antonomasiam *Magister Sententiarum* appellari meruerit: non tamen omnia ejus dicta probarunt Discipuli ejus, & Successores Doctores Scholastici: quinimò in Additione ad Magistrum typis excusa, notantur viginti sex articuli, in quibus ipse rejicitur.

211 Secundò, idem Magister Petrus Lombardus apud Alexandrum Papam III. fuit accusatus hæresis nomine, quasi docuisset, quòd Christus secundum quod est Homo, non sit aliquid. Unde idem Pontifex Vvihelmo Senonensi Archiepiscopo, in mandatis dedit, ut convocatis Parisios Suffraganeis suis, & adhibitis aliis Viris Religiosis ac prudentibus, prædictam doctrinam penitùs studeat abrogare: & à Magistris Scholaribus ibidem in Theologia studentibus edoceri præcipiat, Christum sicut perfectum Deum, sic & perfectum, verumque hominem esse, ex anima rationali & humana carne consistentem. Tenorem harum Litterarum Apostolicarum verbatim allegat Emmanuel Gonzalez *in Comment. ad cap. 2. h. t.* inde colligens post Severinum Binium *in Notis ad Concilium Lateranense sub Innocentio III.* quòd inter alios Viros Religiosos, ac prudentes, à memorato Archiepiscopo Senonensi etiam Joachim Abbas fuerit invitatus, atque stimulatus ad refutandum prædictum errorem: qua arrepta occasione is Magistrum Petrum Lombardum impugnavit, non solùm in his, quæ refellenda erant, verùm & in Articulis veris, atque orthodoxis de Unitate Divinæ Essentiæ in tribus Personis; idque probare conabatur ex loco perperam intellecto Joan. *cap. 17.* ut jam suprà *h. t. num. 10. & 11.* breviter insinuatum.

212 Quæritur II. Quot fuerint errores Joachim Abbatis, *cap. Damnatus, h. t.* relati, & quis effectus factæ ab eo, protestationis, qua judicio Sedis Apostolicæ Scripta sua submiserat? Resp. I. Errores hujusmodi fuerunt principaliter duo. Primus, quod intulerit ex ejus Scriptis Petrum Lombardum in Divinis non tam Trinitatem, quam quaternitatem astruere, sicque ipsum esse hæreticum, atque insanum. Sed istud pessimè inferebat: nam illa Res summa, sive communis Essentia trium Personarum Divinarum, videlicet Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, quam asserebat Magister Sententiarum, atque confitetur Generale Concilium, totaque Ecclesia Catholica, non est separata, neque realiter distincta à tribus Personis Divinis; sed quælibet trium Personarum est illa Res, sive Substantia, atque Natura Divina. Et ideò in Deo solùm Trinitas est, non quaternitas, uti superiùs *h. t. n. 8. & seqq.* uberiùs declaratur.

213 Secundus Joachimi Abbatis error consistit in assertione illa hæretica, & à Concilio Generali solemniter damnata, quod in Divinis Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus sint unum, non unitate vera, & propria, sed quasi collectiva duntaxat & similitudinaria. Et de hoc pariter errore hæretico jam suprà *h. t. cit. n. 8. & seqq.* dictum fuit; idemque à toto Generali Concilio reprobatur *in cap. Damnamus, 2. h. t.*

214 Resp. II. Prædictis erroribus haud obstantibus Joachimus Abbas non fuit Hæreticus: & quamvis doctrina ipsius, atque Libellus contra Magistrum Petrum Lombardum editus, fuerit à Concilio damnatus, non tamen idcircò Author ipse damnatus extitit. Ita desumitur *ex c. Damnamus* juncta Glossa *fin. h. t.* Et ratio est: quia Abbas Joachim omnia sua Scripta submisit judicio Sedis *Apostolicæ approbanda*, vel corrigenda: *simulque* in Epistola propria manu subscripta, palàm professus est, firmiter se tenere Fidem illam, quam Romana tenet Ecclesia, quæ disponente Domino cunctorum Fidelium Mater est & Magistra: unde in ipso defuit pertinacia. Atqui ad hæresim formaliter sumptam requiritur, & error in intellectu contra veram Fidem, & pertinacia in voluntate, *can. Dixit Apostolus, 24. q. 3.* Et idcircò Honorius Papa III. ad supplicationem Abbatum, & Conventuum de Ordine Floris specialibus Litteris Apostolicis 1221. 13. *Kalend. Januarii* datis (quæ incipiunt, *Ex parte*, atque referuntur à Fagnano *in cap. Damnamus, n. 26. h. t.* & Gonzalez *eod. cap.*) declaravit, ac publicè nuntiari mandavit, Joachim Abbatem fuisse Catholicum; sive (ut loquitur Pontifex) *quòd eum verum Catholicum reputamus, & Regularem Observantiam, quam instituit, salutarem.*

215 Et hac de causa Doctores Catholici cautè in principio, vel in fine suorum Librorum, apponere consueverunt protestationem quandam, vulgò *Protestatio Authoris* inscriptam, qua protestantur, quòd omnia sua dicta, & scripta, judicio, & correctioni Sanctæ Matris Ecclesiæ submittant. Per hoc siquidem evitant omne periculum hæreticæ pravitatis, ab eaque excusantur ex defectu pertinaciæ, licèt in eorum Scriptis reperirentur errores ab Ecclesia damnati, qui per ignorantiam, aut incuriam irrepsissent, *arg. d. c. Damnamus, h. t.* & tradit ibidem Fagnanus *num 23.* & ampliùs Navarrus *Consil. 6. nu. 14. de Hæretic.* Concordat *can. Hæc est Fides, 24. q. 3.* ubi hac ipsa de causa D. Hieronymus judicio Sanctæ Romanæ Ecclesiæ sua Scripta jam edita submisit, scribens ad Damasum Papam in Expositione Symboli: *Hæc est Fides, Papa Beatissime---in qua, si minùs peritè, aut parum cautè, fortè aliquid positum est, emendari cupimus à Te, qui Petri, & Fidem, & Sedem tenes.*

216 Aliam Protestationem moderni Scriptores præfigere solent Libris suis, præsertim illis, in quibus agitur de Vita & miraculis Servorum Dei cum Sanctitatis, aut Martyrii fama defunctorum, sed nondum Canonizationis, vel Beatificationis honore à Sede Apostolica insignitorum: expressè protestando, quòd Historicæ narrationi de Vita, Virtutibus, miraculis, Beneficiis, Revelationibus, cæterisque Donis supernaturalibus hujusmodi Servorum Dei, neutiquam eam fidem attribui velint, quæ debetur talibus jam à Sede Apostolica approbatis; sed ea post diligentem veritatis inquisitionem, accuratamque discussionem, fideliter pro Fidelium ædificatione relata, humanæ duntaxat Fidei committere intendant: nolintque aliquem titulo Sanctitatis, Beatificationis, vel Martyrii censeri insignitum, nisi qui à Sede Apostolica fuerit approbatus, & si quando verba aliud præseferre videantur, ea non in sensu stricto ac rigoroso accipienda sint, sed in largiori;

targiori; ita ut Constitutionibus Apostolicis, præsertim Urbani VIII. defuper emanatis, in nullo contrariatur, nec ullo pretextu revocari, debitaque obedientia eidem præstetur; omnique, & singula Scriptæ, aliorum Sanctæ Sedis Apostolicæ judicio, aeque cuiusque, sint, atque intelligantur esse subjecta.

217 Et merito hujusmodi folemnis Protestatio adhibetur, ne quis Decretis Apostolicis, ac præsertim damnatis Constitutionibus Urbani VIII. autorem suum, cap. 13. *Mortis* 16. 1. *dato*, incipit, *Sollicitudo*: Altera verò, *Inter* 1. 6. *Autorem*, incipit, *Cum Officio Hermofilæ* (ac refertur in *Tom. 4. Bullar. Romani Conflit.* 19. & 19. 4. *Pontif.*) In aliquo contraveniffe conniveat valear. Nam, licet olim Sacrilum Abbas, ita & nolit, fecuris cateroquin fervendis, fua protestatione relevaretur.

218 Atque obstat illud vulgatum axioma: Protestatio contraria facto, non recedit, *reg. 6. Cancellariæ, de Reg. Iuris. & C. Cum in plures, 5. Locator. ff. Locati*, ac tradit *Oldradus Consil. 109. non. 10. V. Affirmat.* & Card. Tudeschus *Lit. P. Cancel. 144. n. 8. & 9.* Nam *Dominus, C. de Mortis*, ita hoc procedit folum in illis casibus, in quibus protestatio vetè eft contraria facto, ut dicitur *contrario*, quodin factum & protestatio fe non comprehendunt, tenuos nullis affentum, faltem conficiuntur, ut fit in alatis Jurbus. Secus eft, quando protestatio eft compatibilis cum facto, ac fit ad tollendam metrem & præsumptionem, quæ contrarium refultaret ex illo facto; *ut accidit in primis dictis Pontificiarum Bullarum Autorum. 194. n. 4.* citatis alibi.

219 Deinde autem illud Bullæ, ellque limitandum in illis casibus, in quibus factum prodest à Sede Apostolica Pontificum: nam tunc protestatio, velut propriis annis declaratria, valet, autem eidem, etiamsi fuerit contraria facto, *reg. cit. C. Dominus*, & autorem Navarrus *C. Conf. 6. n. 19. & Marotus*, & Abbas Panormitanus *C. Cum M. Porrecante*, 1. & *Gaspar Cornelius Bellatius* dilatante exemplo Tellatoris, qui à principio protestatur, quod fi quidem bis legaverit, femel tantum legatum effe vellit: nam fi poftea legaverit, ipsum, ipsi aliud ipsi fuerit exprimat, valet protestatio, ac letamen, ut tandem non debetur, *l. Si quis in principio, 2. ff. de Legatis III.* Quia enim ipsi protestatio est ipsi autoritatis, propriis annis, propriique fatti, & quidem à fola ipsa voluntate dependentia, merito valere certitur, Barbosa *loc. cit. Card. Tudeschus Lit. P. Cancel. 144. num. 16. & alii.*

220 Quartum III. An damnato Autore, libri quoque ipsui confentant damnati, & contrarii? Resp. I. Damnato Autore, ejus quoque Scripturæ, & libri confentant damnati. Ita habetur *in Decretal. Dominus*, judicis Gelasii *V. D. D. Mid. de Heresis*. Ex hoc in confequentiam non deducitur principali, defuitutur accessionis, *C. dominus, 4. & Reg. Iuris in Sexto*, quia Scripturæ, & libri accessitant, etiamsi aliqua bona, & utilia continuantur, ut ipsi Scripturæ Autoris damnati; quia nihilominus non valent, cum tam recipiendis pro lure, fed tanquam haberetur autoritatem ex eali Autore damnato, *reg. 1. Lex 1. Lex 2. Lex 3. ff. Tollit. & Excommunicamus, 13. S. Credentes, & Haereticos ac favent tuitiam. Bent. quidem, 5. fin. de 3. 6.*

221 *Adhibetur autem, ut Scripturæ autoritatem ex eali autore damnato.* Siquidem non omnia dicta, & Scripta Autoris damnati limpliciter reprobantur tanquam falsa, quatenus contrariantur Scripturæ, ac Ecclesiæ fides, ut ipsimet Haeretici, ad animas incautas fuscitia decipiendas, in Libris fuis vera fidia Catholica verità commisceant; verbas autem, quatenus

nem, sed phantasticum *d. Ex quodam §. alii.* Ulteriùs eadem sententia pugnat contra Eubem Refutrefionis corporum: quia eorum animalitas, etiam separata à corpore, habet suum esse, ac subsistere (quod non est in aliis formis) sibi ipsi non forte per se, atque effectualiter, forma corporis humani, ad quod refungerent ipsi corpora? Ideò autem corpora fit resurrectio, quia anima rationalis habet inclinationem naturalem ad sui corporis unionem, velut forma substantialis ipsius, neque licet habere esse quinam, perfectamque beatitudinem, quatis datur mentibus Beatis in Cœlis. Abbas *in Cism. num. 10. A.t. & Glossa loc. cit.*

235 Tandem Concilium allegatum credit, atque ab omnibus Fidelibus firmiter confitendum definit unicum Baptisma, regenerans omnes in Christo baptizatos; ac tam adultos, quam parvulos, perfectum existere sacramentum ad salutem. Tum idem Concilium ex fidei relatio opinionibus approbat eam, veluti probabilem ac dictis Sanctorum, & Theologorum magis consonans, quæ asserit, per Baptismum conferri tam adultis, quàm parvulis, gratiam informantem, seu fructificantem, atque virtutes. Verùm hæc sententia defuncti non folium est probabilior, sed certa, ac de Fide tenenda, propter novissimum definitorem Sacri Concilii Tridentini, *Sess. 6. cap. 7. & can. 9.* ubi dicitur, *quod in ipsa Justificatione* (cujus causa instrumentaliter Sacramentum Baptismi, in hodiern prænotatis *tum remittitur peccatorum hæc omnia simul infusa accipit homo per JESUM, cui infertur, Fidem, Spem, & Charitatem.*

Porrò, quod in *can. 8. de Eucharistia* ex Concilio Generali Lugdunensi, sub Innocentio Tertio, Spiritum Sanctum aeternaliter à Patre, & Filio, tanquam ab uno principio, & unica spiratione procedere; fusius suprà §. 2. per totum declaratur, eademque Catholica Veritas contra errorem Græcorum probatur.

TITULUS

De Constitutionibus.

1 Ratio Ordinis.
Omne fas aut scripto confiat, aut non scripto. 15.

Postio primario, ac substantiali Ecclesiæ Fundamento, quod est Fides Catholica, ac Christiana, ac Apostolica, & Individua Trinitatis Confessio; pergit Compilator Juris Canonici ad ponendum alterum, velut fecundum ejusdem Ecclesiæ Fundamentum, explicandæ generalitatis totius Juris principia per tres subsequentes Titulos.

Et quia omne Jus, quo utimur, scripto confiat, aut non scripto, ut habetur *can. 3. dist. 1. ibi: Omne autem fas legibus & moribus confiat: jure Civili. Confiat autem. Ius de Jure non agens. civili.* Jus scriptum verò fit certius, generalius, fusius quantitate & nobilius, quàm Jus scriptum: operiùs prius agitur de Jure scripto, cujusmodi sunt Constitutiones, quam de non scripto, ut est Consuetudo. Canonicus ciam prædicta Titulus complectitur consistent materiam, quam Theologi quoque tradere consueverunt in Tract. *de Legib.* (atque eqo ipsimet *Prolegom. II. Tractatus* dum ut totum quod ad Legum Ecclesiasticarum charitatis gratia in Paragraphos dividendo, ea potissimùm in progredi examinabunt, quæ specialiter ad Jus Canonicum pertinere dignoscuntur, cæterra remittendo ad Theologiam.

§. I.

De variis acceptionibus & nominibus Constitutionum, Bullis, & Brevi Apostolico.

SUMMARIUM.

2 Constitutio, unde sic dictum?
3 Constitutio fidelis accepta, quid?
4 Lex, & Constitutio funt funonyma pro eadem. 16.
5 Magis tamen ulterius differunt; & quo?
6 Constitutio largè, quemadmodum sumitur?
Sic accipitur pro edicto Iudicis. 18.
7 Constitutiones Ecclesiasticæ à sacris nominibus appellantur.
8 Canon, quid?
9 Et fidelis, quid?
10 Decretum,
11 Decretalis Epistola,
12 Dogma,
13 Mandatum,
14 Interdictum,
15 Et Sanctio, quid?
Ex his multisque aliis omnis pro alio usurpatur. Ibid.
16 Constitutiones Apostolicæ vocantur etiam Bullæ, & Brevia Apostolica.
17 Brevia Apostolicum, quid, & cur sic dicantur?
Bullæ, quid? Quomodo Constitutiones Apostolicæ, & Apostolicæ, eadem vocantur, vel habent se Bullæ.
18 Brevia Apostolicum, quid, & cur sic dicantur? Bullæ, quid? Quomodo Constitutiones Apostolicæ, & Apostolicæ, eadem vocantur, vel habent se Bullæ.
19 Brevia.

Quæritur I. *Constitutio* unde dicatur, & quomodo dis acceptiatur? Resp. I. Quantùm attinet ad etymologiam nominis, *Constitutio* dicitur à *constituendo*, *Inst. de Actionibus*, *§. Constitutio*, *ibi: Constituendi ideo fecerunt, ac communis fuerunt:* nam Constitui simul, & alteri particula simul idem, quod *Statuere*, *sive Statuunt.*

Resp. II. Quoad prædicti acepti dispositionem, *strictè* videlicet, & largè. Priori modo sumitur Constitutio pro Lege, quam Principes statuit, sive constituit de Consilio Procerum suorum, *Institut. de Jure Naturali, Gentium, & Civili.* Quo in fensu *can. 4. dist. 3.* dicitur: *constitutio est, quod Reges, vel Imperatores constituit.*

Qui autem ita communè loquendi modum fermè prò eodem dominunt Lex & Constitutio, *arg. can. 3. dist. 1. ibi: Lex & constitutio triptra.* Unde & S. Anacletus Papa, *Ep. 1. c. 3.* ex *Decretal. Leges Regiæ* 2. *q. 6.* Constitutiones Ecclesiasticas appellavit Leges, illis verbis: *Leges Regiæ appellantur Constitutiones authenticæ.* Unde, quod Canonicæ Ecclesiæ appellantur *Leges Ecclesiæ*, tradit Abbas *Inc. Constitutiones, n. 2. fol.*

Fatendum tamen, Constitutiones, & magis strictè Constitutiones Principum sæcularium appellari Leges, non item Constitutiones Ecclesiasticæ; prout illæ ut Ecclesiastiæ Leges, ab Ecclesiæ Pastoribus concernentibus. Ecclesiæ autem congregatione; nihil Imperator omne Iuum Imperium & potestatem immediatè à Populo accepit, unde fecit, ac Ecclesiæ Pastoribus à Populo, *Leges* dicebantur; ita & nunc, quæ Imperator latè, restè fibimet vocantur *Leges*, ut jam dictum in *Prolegomis*, *n. 2. 7. 8.* Verò Romanus Pontifex potestatem suam non habet à Populo, sed immediatè à Deo, cujus proinde Decreta potiùs appellantur *Constitutiones*, quàm *Leges.* Hinc Abbas *loc. c. num. 2. Inc. Grave* sufficè notandum ait, quod *Legum appellatione venitur sive Civilis, & appellatione Canonum venitur Canonica*, sive Ecclesiastica. Idque deinceps ulteriùs ex gerbis illius *can. 3. ibi: Sententia contra Leges, Canonesque protestatur.* Iundio *can. Nicenus, dist. 31.* ubi dicitur, quod *Nicena Synodus potuit Legem, quod canones vocamus.* Valiencia *d. l. n. 5. Azorius p. 1. lib. 5. c. 1. q. 3.*

Posteriori modo, sive largè sumpta Constitutio, accipitur pro omnis Scriptio, sive Jure Scripto, sive Ecclesiastica, sive Ecclesiastici, tum Sæcularis, sive Imperiali.

Ex his omnibus Constitutiones largè sumptæ, sunt Decretum, Decretalis Epistola, Dogma, Mandatum, Interdictum, & Sanctio.

Sanctio tandem dicitur, ubi pena adjicitur sufficienda ita à transgressoribus, *can. Sanctionis, 1. q. 7.* cum similibus. Quæ ita possidia nomina multoties inter se confundantur ac unum pro alio usurpentur: uti liquet *ex can. Sanctionis, 1. q. 1.* ubi nulla reperitur pœna adjecta, quamvis initium dicit Canonis Sanctionem imponere. Similiter, *in can. Mandatum, 13. q. 3.* Mandatum ac Interdictum simul ponuntur, & quidem adjecta in Transgressores pœna accidit. *can. Iudex, 2. q. 1.* Eaganus *loc. citt. num. 1.* P. poll Hugonem, & Prepositum.

Cæterum quia diversæ Constitutiones Apostolicæ sic à Pontifice promulgari consueverunt per Bullas, vel Brevia Apostolica, ut videre licet in Bullario Romano: operæ pretium est, ut ejusdem Constitutiones præsertim eximam de illis hoc loco mentionem faciens, utpote quorum frequentemio recurrere foler. *Hinc*

Quæritur II. Quid Bulla Apostolica, & Bulla, & quæ differentia horum? Resp. I. *Breve Apostolicum* dicuntur Literæ Pontificiæ, in membranis subtilibus, & candidis, charactere latiore ac rotido deformato, & à tergo cera rubea chordulis linea incluta illiæ, annulo que Piscatoris signatæ, ac manu Secretarii subscriptæ. Et hæc non propriè appellantur *Bullæ*, sed *Brevia* quia verbis brevibus res ipsa contenta conficebatur, vocem antiquitus usitata. *L. 1. C. de appello public. l. 10. ne Postulatio C. de Eugen. Mitit. annon. 12.* Vel, cum nonnunquam prolixiatur fua non coerceatur, *Bullæ* dicuntur *Bullæ*, *diecunt Bruvia* *Bullæ*, *Bullæ* *Bullæ* *Bullæ*

tora verò nomen Papæ regnantis impreſſum habet. Et quidem ejuſmodi ſigillum eſt ultimum confumatum Litterarum, Apoſtolicarum, adeò ut ante illam appoſitamem eadem recipiat conſtitutæ cenſentur, *c. Literæ, 5. de Cryſo. fol.* & ſi ſtatim, ſive memorata chordula in totum fuerit rupta, implibà Bulla non probet. Glofſa magna *in Con. Nobiliſſimus diſt. 9.* & Rebuffus *tec. eit.* poſt Card. Alex. *con. In memoriam diſt. 19.*

20 Chordæ Bovinæ Apoſtolicæ conſtituuntur in membranis fubtilibus, & albis: pro Bullis autem ſunt in uſu membranæ ſubnigræ, & groſſæ. Rurſus brevia ſcribuntur charactere lato, & ſpaciofo, ut Bullæ, ut ſcilicet Reſcripta inferiorum antiquus ſyſtos characteris Gallici recepto & praſticatus abeo tempore, quo Sedes Apoſtolica Reſidentiam habuit, Avenione in Gallia, *Cap. Cum ſecundum. fcuf. 7. n. 9.* Pluribus etiam Brevibus Apoſtolicis, præſertim Indulgentiarum, & abſolutionum atque diſpenſationum poſtulantibus, *ex ſcriptura* ſed indicandum, *ſtatim ſtipitis pro Deo & ſcriptura:* ad indicandum, talia omnia gratiæ expedit: Tacentur alia difcrimina.

Solummodo hicadmonendum eſt, quod in Romana Curia nomen *Brevium* etiam locum habet in illis Expeditionibus, ſive Literis, quas Tribunal Sacræ Pœnitentiariæ concedit ut plurimum pro Foro interno, & quandoque etiam pro externo, circa abſolutiones à cenſuris, & diſpenſationes in quibuſdam irregularitatibus, ut Sacrum Ordinem ſuſcipiant, & ſuſpendere valeant habent diverſitatem à Brevibus Apoſtolicis; idque cum ob diverſam formam, tum ob diverſum tenorem, & ſigillum. Unde commentariò illa dicuntur *Brevia Apoſtolica*, ad differentiam talium Expeditionum, ſive *Brevia Pœnitentiaria*, *Card. de Luca*, *v. 10. Pœnitentiaria, cit. ſi. Brevia Apoſtolicum.*

II.
De Lege ejuſque conditionibus ac differentia à ſimplici Præcepto.

SUMMARIUM.

21 *Lex, unde ſic dicatur.*
22 *Lex quinque conſtituit, quid?*
23 *Legum utilitas commendatur.*
24 *Cur Lex ſit prodita? Et ſeqq.*
25 *Lex Juris prudentia, quæ?*
26 *Cur hoc dicatur Juris Præcepta?*
27 *Conditiones Legis, quæ?*
28 *Et hæ ſint ſeſe ordinatim ratio.*
29 *Id ad cum requiritur legitima obligatio in ſecretis.*
30 *III. de debita promulgatio.*
31 *Et ut ſeratur cum conſtituat per potum obligandi.*
32 *Lex debet eſſe perpetua.*
33 *Et quamobrè?*
34 *Conditiones Legis per Iſidorum relatæ, declaratur.*
35 *Et ſeqq.*
36 *Lex debet eſſe honeſta, juſta.*
37 *Immodum naturam, ſecundum pariter conſuetudinem.*
38 *Lex, temporaneum vocabitur.*
39 *Necaſſaria, & ſolitaria.*
40 *Nec ſupra poſſitur alterutra herum diſtinxum.*
41 *Manifeſta quoque Or.*
42 *Nulla prohibita commoda, ſed pro communi cibum utilitate conſiſtere.*
43 *Lex differt à ſimplici Præcepto in pluribus. Et ſeqq.*
44 *Lex immediate affectat bonum pro Territorium Legislatoris: Præceptum verò perſonam.*
45 *Præceptum ſimplex conditi ad perſonas ſingulas, & certas ipſi Extraneos.*
46 *Et non eſt poſt morem Legislatoris: non ſic Præceptum ſimplex.*
47 *Mandatum juriſdictionis, & Mandatum ab homine quid Or an expirari vere Mandantis?*

Q Uæritur II. Quid ſit Lex, & quæ ejus utilitas? Reſp. I. Quòd ad nominis etymon attinet, *Lex* dicitur à *Legendo*, eò quòd leges olim fuiſſent in publicis ſtabilitis, & populo legendæ propenſitatem ſtatim *Iſidorus lib. 1. Etymologi. cap. 10.* Vel potiùs *Legendo*, eò quòd homines legibus ligentur, ejus obligatione ad aliquid gratiandum, vel omittendum, ut vult Doctor Subtilis *in 4. diſt. 15. q. 2. §. Hic ſint quatuor.* Et hoc meritò: quia ad legem poſitam, ſe obtendendum requirit in Legislatore tum prudentia, tum authoritas. Prudentia quidem, ut ſecundum rectam rationem præſcriptum judicet, quid ſpectatis omnibus circumſtantiis ſe facienda ipſo ſit commodum: Authoritas verò, quia aliquibus ſententia Prudentia non obligabit Communitatem, niſi in ſpiritu, & quantum ſecundum Subditos habet, *c. Sed dicat, diſt. 20.* Et ſic *Lex à Legendo* ſic tollis dicitur.

Reſp. II. Lex generatim accepta, & ponit eſt quid ſit commune ad Conſtitutiones humanas tam Eccleſiaſticas, quàm Civiles, reſte dicitur, dicendo: Lex eſt rectæ ſapientiæ, & Reſpublica Pontifice Communitatis denuntiata, cum voluntate eam perpetuò obligandi ad aliquid agendum, vel omittendum. Ita in ipſo communi, quantum ad Legis ſubſtantiam, & definitionem utuntur, imò & in ipſo jure reperiuntur quædam diverſa definitiones Legis, accipiendo tamen hanc in alia magis ſtricta, & in alia magis latiori ſenſu, ut dictum fuit *in Prooemio, §. 9. num. 173. & 174.* Verùm accipiendo Legem generatim, atque ut eſt quid commune ad omnes præcitatas Conſtitutiones humanas, ſpectatis omnibus ſtricta definitionis quoad fingulas ſuas particulas ex conditionibus Legis, *num. 27. & ſeqq. declaratis.*

Ibidem III. Quæ omnia ſunt ſatis commendatur illis 24 verbis, ex S. Auguſtino *cap. 4. c. relatis. Bona eſt ergò Lex, quæ dum loquitur* (videlicet Virtutum concupiſcentiæ ut expulſas) *Jubet, & monet omnia ſecundum Rationem Naturæ, illud eſt generalis ad omnia vita; juxta illud S. Jacobi* Omnis ergò ſapiens, *cap. 1. Quia ſi Lex in ſapiens & Numeri ſunt, ſecundum ſapientiæ verba, quæ illuſtrant in memoria veſtra.* Et S. Ioan. *cap. 2. Quantum mare quod ſi in mundo ſunt, ſecundum ſapientiæ verba? Et ſic ut ſecundum. Ut ſuperbia vitæ: quæ non eſt ex Patre, ſed ex mundo eſt.*

Quia igitur Lex proditur, ſive promulgatur ad hoc, 25 ut appetitus noſtri ſub Juris regula limiterur, prava quæ concupiſcentia, *Eive* (ut loquitur Pontifex in Prooemio Decretalium) *Infirmae ophthalmi, Id paedagogo, pueris, matre Illum, matrem ſingulorum reprimunt:* patet, quanta exiſtat bonitas ejuſdem. Et quin novis mortibus contra ſuos delitiis prapagat, *Ut ſuperbia, & Jurement. calumn.* non nirandum, quòd in utroque Jure quin etiam extra illud, plures ſuccuſſit enunaverint Conſtitutiones, *Libri Legis: cogent ergò ſuos inferior medicinas, multarum experimenta morborum,* ut loquitur D. Augustinus *Rapſ. 90. de Baptiſcatum,* ac referuit in *con. De conſtitutionibus.*

Accedit, quòd per legem, velut Juris regulam, 26 Cives humanum informetur, ut honeſtè vivat, atque non lædat, jus ſuum unicuique tribuat, ſicut notum in diſto Prooemio Decretalium. Hinc enim tria ſecuntur ex generalis Juris principio, *§. Juris Iuſtitia. & Juſt. & Jus Iuſt. Iuſtitia, Jus Iuſt. Iuſtitia, Jus Iuſt. Honeſte vivere, alterum non lædere, jus ſuum cuique tribuere.*

Et hæc quidem ita dicuntur Juris præcepta, non 27 tamen omne ſimpliciter aliquid dictat præcipiat; cùm quandoque aliquid directè ſolum prohibeat, quandoque permittat, vel etiam punit, *cum. Omnis autem Iura, diſt. 3. & Cap. Iura Iura, 7. & Jus Iuſt. Iuſtitia Iuſt. Iuſt. Imperare, vetare, permittere, punire.* Sed quia omne Jus ſaltem indirectè aliquid præcipit, ſpectando ad unum principalem finem, ſeu Reſpublicæ Legislatoris, nam dum jure quidpiam directè vetatur, permittitur faciendum, hoc ipſo indirectè præcipitur, ne quis illud faciendum impedat, vel nolentem ſit ſimilique quid omnibus, & ſingula Jura redudifve ſpectant ad illa generalia præcepta, vi quorum tenemur honeſtè vivere, alterum non lædere, jus ſuum cuique tribuere.

Quæritur II. Quæ requiruntur conditiones ad Legem; ſeu Conſtitutionem? Reſp. Eaſdem ut Iſidorus relatione *n. diſt. 4.* comprehendi frequentibus verbis: *Erit autem Lex honeſta, juſta, poſſibilis, ſecundum naturam, ſecundum conſuetudinem loci, tempori ſuo congruens, utilis, manifeſta quoque ut per obſcuritatem, neſciatur, alius, manifeſta quoque ut per obſcuritatem.*

§. II. De Lege ejuſq; conditionibus ac differentia à ſimplici Præcepto. 65

ſtrem ſe ipſum contineat, nulla privata commoda, ſed pro communi cibum utilitate conſiſtere. Hæc ille. Brevius tamen omnes neceſſariæ Legis conditiones continentur in ejus definitione *num. 3. allata, dum dicitur: Lex eſt rectæ ſapientiæ ratio, à publica Pontifice Communitatem denuntiata, cum voluntate eam perpetuò obligandi* Or. Nam, quòd Pontifex non ſit de ſubſtantia Legis, patet ex diſtis *in Prooemio. 19.*

28 Igitur ad Legem requiritur, ut ſit *rectæ ſapientiæ ratio*; hæc ſit ratio, ut ſit honeſta, & juſta, *Iuſtitia, Jus, poſſibilis, Or.* Siquidem Lex injuſta, vel quid injuſtum præcipiens, non eſt abſolutè dicenda *Lex*, ſed ſolum cum addito, *Lex injuſta*, in Codice non eſt Lex, ſed Tyrannus, non tenentur eidem Subditi obedire. Ratio clara eſt: tum quia *nemo poteſt ad impoſſibile obligari*, juxta *Reg. 6. Juris in Sexto*, Legislator autem non habet, hominum motus mittat, conferat de Jure impoſſibile, *l. Plitus qui de Conditionibus. Inſtitut. §. Et Iſtipulat. ff. de Verbo obligat.* Tum quia omnis Lex, ut Lex, ordinat ad bonum Reſpublicæ, *Jus nonnumquam, Reg. 56. Juris in 6.* Ergò multò minùs Lex, utpote quæ ordinat ad illicita coercere, non principere, *L. 1. de Legib.* Et ſi ſecus fuerit, Legislatores Deum quodammodò dice, quam homines, *adhoc cap. 4.* Unde de ejuſmodi Lege injuſta ſic notatur, *Iuſtitia Lex non dicitur.*

29 II. Ad rationem Legis requiritur legitima authoritas legem ferendi in Legislatore: quæ conditio indicatur in dictis definitione *Pontifex*, & *publica Pontifex*. Nam alioquin locum habebit illud vulgatum: *Extra territorium jus dicenti impune non paretur, cap. ult. de Conſtit. In 6.* cum ſimilibus.

III. Requiritur ad rationem Legis debita ejuſdem promulgatio: quæ conditio in dictis definitione denotatur per *Cum voluntate eam perpetuò obligandi*. Quòd enim Nam, ut habet receptum Juris-Conſultorum dictum, *ex cum, l. diſt. 4. Conſtitutum, Lege inſtituunur, cum promulgatur, firmatur, cum publicatur, cum publicatur.* Verùm de hac Legem promulgatione ex profeſſo dicitur.

IV. Requiritur, ut Lex ferat *cum voluntate obligandi*: id eſt, quod Legislator velit Communitati quidpiam generaliter ordinare, quod Legis obligatione ſit. Si enim aliquid duntaxat conſulat, aut à Subditis fieri libenter ſe velint declarare, non autem clarè jubeat, & præcipiat: Lex non erit, ſed Conſilium, aut Beneficium Principis.

31 Et additur ut *perpetuò obligandi*. Nam Lex debet eſſe perpetua, adeò, ut ſi aliquid ſit, quod ad Reſpublicam ſolum legitimè revocetur, obliget in perpetuum, *org. cap. de diſſol. Legat, & Cap. 1. de Locatio*, cum ſimilibus. Ea enim, unde ad Reſpublicam ſpectat, *Lex Iuſtitia, Jus Iuſt. I. Poſſi. C. de Diverſis Reſcript.* Ac per hoc vel maxime Lex differt à ſimplici Decreto, Præcepto, Regulis Cancellariæ, ac aliis huiuſmodi. Et hinc frequenter illud Legislatoribus fit: *Hoc in perpetuum valturus lege ſanciamus*, quod ſonat in Conſtitutionibus Apoſtolicis *in novo conditis perpetuum eſt illitatum*, ſed etiam *cum L. Iuſt. C. de Diverſis Pactis lib. 11. Et l. 2. C. de Prædiis ſpect. Reſcriptis lib. 10.* & alibi ſæpe.

32 Cæterum ſita perpetuitas Legis, ſuæque obligationis, non accipitur pro æternitate non habente principium, ut ſic Deum ſolum ſpectat: ſed pro ea, quæ ſecundum accipitur pro duratione indefinita, quatenus Lex proprè dicta debet ferri non pro uno duntaxat die, vel anno, aut hominum ſingulorum, ſed pro ſecula, & ad perpetuum. Intelligit, quantum eſt ex primava intentione Legislatoris: quartò poſtmodum, juſta de cauſa, Lex ſtatim ſuam ſortitur, ut ſuperius dictum, ſed ſecundò ferè revocari, vel etiam per contrarium conſuetudinem legitimè præſcriptam abrogari valeat.

Porrò quod attinet ad Conditiones Legis, per Iſidorum ſupra recenſitas, ex potiùs pertinent ad primam allegatarum conditionum, declarando per partes, quæ ratione Lex debeat eſſe *rectæ ſapientiæ ratio*: & ad quæ, etiam collectivè ſumpta, vel maximè in Legibus de novo conditis ſit attendendum. Quamvis non in qualibet Lege particulari oporteat ea omnia conditionis ſimul convenire; ut patet in legibus, deparatum quandoque, Parte conſecrandum eliminandus, quæ hoc ipſo non ferunur conditionem Legis, ſed Conſilium;

*Iuſtitia, Jus Iuſt. Iuſtitia, Jus Iuſt. Iuſtitia, Jus Iuſt.

habeatur etiam privatum commodum Civium. Hinc *L. 1. ff. de Legibus dicitur, Lex est commune pactum, omnis Reipublicæ jussus.* Item *l. 7. ff. eod. Jura non in singulis personis, sed generaliter constituuntur.* Et aliquoties, si Constitutio privatum cuiquam commodum rapiat, consensu eius Privilegium, quod est Lex privata, *conf. Privilegia, diff. 3. & cit. cap. Abbas de Vrsi. Ignif.* de quo verificatur illud: *Privilegium propriæ personæ fuisse, quod ex ratione cum persona*, cap. 7. de Reg. Jur. in 6.

Quæritur III. Quomodo Lex differat à simplici præcepto? Ad hoc respondetur. Nam imperantis Lex centeruir immediate afficere locum, seu territorium Legislatoris, atque hinc in Subditos libidem exiliens transire. *Suarez tom. 3. de Legibus diffq. 3. fol. 3. n. 4. & Sayrmann lib. 1. tract. 4. cap. 1. nu. 2.* & alii: ac desimitur *ex I. Domus populi, ff. de Iud. & Iur. ubi* Jus Civile, seu Municipale Civitatis sic *Iuscitur, ad propriam populi Civitatis, ed velle dicit*, quod hanc immediate afficiat, indeque transeat in exilientes in ea: prout in *L. de Indulgentia* locali. Et dicitur de Interdictis *L. 1. ff. de Indulgentia* locali. Et dicitur *ff.* quod Leges territorii non obligent cives abfentes, *ut l. ult. de confiniis. l. 6. & tradunt Doctores* communiter. Equenta Præcepta simplex proximè, ac immediate feruit in-Personas singulares, earumque officius adhæret, quocunque retrarum differitur: unde Præcepta Superiorum, v. g. Prælatorum Regularium, obligant Subditos ubicunque existant, cum eis competat jurisdictio in Subditos, non ratione loci, sed per se ratione personæ propter votum obedientiæ.

44 Deinde Præceptum simplex (hoc est, tale, quod non feruit per modum Constitutionis generalis) tendit ad Personas singulares, cum quibus pleruimque exigitur, nec tranfit ad successores: quidem, *Præceptum Regalis, l. 1. Leges 7. C. de Legib.* & cap. ult. *h. t.* cum similibus.

45 Tandem Lex durat non solùm in vita, sed etiam post obitum Legislatoris: semperque vim suam habet, dotec nec revocetur, aut per contrarium confuetudinem sublatus abrogetur: sed Legis ex natura sua liberi perpetuæ, illum feruntur propter commune bonum Reipublicæ, ac futuris dent formam negotiis, et vitam obtinent. Exempla Præceptorum simplex expirant in morte præcentis, & absque nova revocatione cessat cessare vita, aut officio Iipsius, ed quod in morte, vel depositione ab officio, extinguantur individua, & authoritas Præcipientis, à qua vim suam Præcepta obtinent. Menochius *lib. 2. de Arbitrar. Iudic. q. 9. n. 4.* cum Gutierrez *in Rub. de Mandatis, Pr. q. n. 11.* Layman *in Gratian n. 6. de Officio Delegat.* Sanchez *lib. 8. de Matrim. diff. 28. n. 47.* Qui tamen hoc ultimum extendit etiam ad illum casum, quo ratio non cessat, ed integra.

46 Nec obstat *c. Relatum 19. de c. Gratian 20. de diff.* Quia ibi, quod mandatum non expirat morte mandantis, *l. 1. ff. de Mandatis*, intelligitur de Rescripto, hic fermonem esse de mandato jurisdictionis, hoc est, de tali mandato per quod à Superiore committitur Officium Inferiori: vel tunc Judex delegatus, ut probat Rubrica citati Titulì; & tale mandatum re amplius non integra, juxta omnes, non expirat morte Mandantis. Secus dicendum de Mandato ab homine, feu simplici Præcepto Superioris, obligante ad aliquid faciendum vel omittendum: tale enim non solùm expirat morte concedentis re integra (in quo cafu expirat pariter mandatum jurisdictionis, *cap. Licet, 30 de Offic. Delegat.*) sed expirat etiam re amplius non integra cum talis mandatu ab homine, feu Præcepto quo non emanant per modum Constitutionis, non fint perpetua ex fua natura, fuque extinctis personis quibus Dilione per eius obitum, amittit, ligare non possint, etiam re non integra. Sanchez *loc. cit. n. 47.*

§. III.

De Potestate Legislativa, & quomodo hæc competat Papæ, atque Concilijs.

SUMMARIUM.

47 *Etiam ipsi Summo de potestate legislativa Divina.*
48 *In Lege Evangelica multum contineur præceptum quod non sit Iuris naturalis pretter præcepta Dilei, & Iustitiæ, ac mandata.*
49 *Potestas legislativa humana, alia Ecclesiastica, alia Civilis.*
50 *Hæ differunt ratione originis,*
51 *Ac ratione Objecti, & Finis,*
52 *Proprietate officii, & Magistratus.*
53 *Papa potest ferre leges sine Conciliorum Ecclesiasticus pro toto Orbe Christiano. Et ipse*
54 *Papa sum Pontifexum immediate habet à Deo. Et tum.*
55 *Etiam expect atque alia ex confuetudine, & ante sum Conciliorum.*
56 *Sicus accidit in inferioribus Prælatis Ecclesiæ, & civilibus.*
56 *Papa in jus dictionem obtinet etiam temporalem potestatem.*
57 *Et unde hanc accepit? Ibid.*
58 *Habet indirecte pluriemum Christianorum.*
59 *Et in quibus casibus tali potestate utatur?*
60 *Potestas spiritualis sine temporali, ad diversa à temporali sine temporali, si tamen multa juvare debeat.*
61 *Pontifex legislativus Civilis unde provenit? Et in 30.*
62 *Concilium generale quid?*
63 *Concilium Generale, Provinciale, Episcopale, sub quo modo Diœcesana quid?*
64 *Concilium Generale quoad facere Constitutiones tocum Ecclesiæ obligantes.*
65 *Dummodo ac effectu conformetur Summo Pontifici.*
66 *Papa consultum Concilium, non per hoc cessat sua potestas obligandi sine præcedente Concilio Legislatorum. Et num. 67.*
67 *Nec omnes illud suscipere convocatur.*
68 *Concilium Generale non est superior Papam.*
69 *Concilia particularia possunt facere sanctiones Constitutiones, quæ Ecclesiam obligent Subditos proprii territorii.*
70 *Unde quadam Decretis Concilium particularium habent vim Legis universalis?*

Quæritur I. Quotuplex sit Potestas Legislativa humana? Et affirmatur *Summum*, *Humanum*, *Divinum*. Ita loquitur de illa suprema & absoluta potestate legislativa, quæ competit Deo Ter. Opt. Max. de supremum ejusdem pro quibuscumque Statu conveniente humanum quod ad Ecclesiam, quod ad Civem. Et in hoc Generi deditpreceptis, prout liquet ex Sacris Literis: Quemquam Legis Divinæ Lex Evangelica, cujus obligatio quemquam Legis Divinæ Lex Evangelica; prout Publicè certè intrinsecus Legis Evangelicæ; prout Publicè dedocet, & patet ex *Matth. cap. 15.* & Sacra Publicè Paulì ad Galatas, *cap. 1. Ut Evangelium, quod Evangelizatum à me, non secundum hominem. Et Pontifex legislativus: Abjit, ut in illum dominatum hæreticis dicamus quæ propterea affirmabat, Legem cum Evangelio, & Christum Legislatorem Ecclesiæ.*

Ex quo proinde inferunt Doctores, quod, cum per Christi mortem, & prædicationem Evangelii, exactus fuerit ab Ecclesia Christi quoad præcepta Decemonialia, atque Judicialia, prout oberiuos dicent Theologi; in Lege Evangelica nullum esse præceptum Divinum positivi, præter præcepta Fidei, & Sacramentorum: nam præcepta moralia, quæ etiamnum obligant, sunt Juris Naturalis. D. Thomas *1. 2. q. 108. ar. 2.* & Scotus *3. diff. 40. q. un. Conversatur vis de Matrim. 2. cap. 6. §. 10. n. 1.* Sanchez *lib. 7. de Matrim. diff. 39. n. 1.* Fagnanus *in c. Vt ea n. 37. de consanguinit. & affinit. Vt lentia. 8. Illustrissimus.*

Resp. I. Potestas legislativa humana est duplex, *Realis, & fictiva* videlicet, quæ competit Summo Pontifici Ecclesiæ Prælatis Ecclesiasticis, pro bono Reipublicæ Ecclesiæ, & Civilis, quæ competit Imperatori respectu totius Romani Imperii, Reibus Publicis pro Regnis, Ducibus Principibus Ducatibus respectu proprionum Subditorum, in ordine ad bonum publicum Ecclesiæ Republicæ.

50 Resp. II. Hæ duæ Potestates multiplicitter differunt inter se. Et primò quidem ratione originis: nam Potestas legislativa Ecclesiastica, quæ competit Romano Pontifici, ac per hunc inferioribus Prælatis Ecclesiasticis, vel vicariis in parem sollicitudinis, communicatur, proprium est Christi Dei, prout Deus, non ut Pontifex Christi, Sacerdos, Hominis Dei. Petro, ac in hujus persona ejus legitimis Successoribus dicentis: *Tibi dabo claves Regni Cœlorum*, Ecclesiæ Pastoribus, *Pasce agnos meos, erit ligatum & solutum*, Et Joan. *c. 21. Pasce oves meas*, ac proinde quasi amplius dicetur. Et contra vero Potestas legislativa Civilis Imperatoris, Reibus Publicis, Principibus, vel videlicet, quod Populus Romanus per Legem Autem constituit in Regem, feu Imperatorem, omnes Romanos in Gentilitate *L. 1. ff. de Constitut. Principi* Quamvis & hæc fatem oriatur à Deo, juxta illud Apostoli, Rom. *13. Non est potestas, nisi à Deo.*

Secundò differunt Potestates, & Jura, Ecclesiastica, & Civilis, quia Ecclesiastica verfatur circa respiritualia, ac proprie ferunt ad, & directè intentes, respicit cultum Divinum, fidelitatem animarum, & vitam æternam à Subditis obtinendam. Civilis verò potestas verfatur circa bona temporalia Reipublicæ, & pro fine directè, ac per fe intentes respicit bonum commune Reipublicæ, hujusque tranquillum gubernationem: quamvis per accidens, & mediatè, etiam faltem indirectè respicere possit, in quibus casibus, & modis, ac manuendam illam Potestatem Spiritualem, quæ est vitia temporalia, quatenus ea perverterent, in amplitudo dictum fuit in *Prænotat. n. 2. ac in particulari n. 13. & 17. Pr.*

Et hæ Potestates quoad differentia, dum hæc duæ Potestates propriis officiis, ac dignitatibus differunt elle experimentur: Ecclesiastica officiis obvertitur ad Ecclesiæ, seu Ecclesiæ, & fidelium, tanto præstet Civili, quantò quæ sunt spiritualia, præstant corporalibus, *c. Solitæ n. 6. Quod attinet de Maioritate & Obedientia.*

53 Quartò ut II. Quomodo Papa possit ferre Leges, sive Constitutiones Ecclesiasticas Sacrifi Summus Pontifex, dic Papa, potestatem habet, Ecclesiæ Dei Ecclesiæ, ac fidelium materia spiritualis, & concernente animarum salutem, ordinatione Ecclesiæ gubernationem, facere Constitutiones Pontificias pluiomo Orbe Christiano, quas Ita omnes Catholici. Idque patet ex eo; quia Summo, sive Romano Pontifici, tanquam fuo in terra Vicario, commitit Christus Dominus Ter. Opt. Max. Apostolos, quam Ovium suarum curam, dicens: *Pasce Oves meas*, Joan. 21. *Ut Apostolos mittam ad Oves, & Pastores, ut omnia sua ejus demonstrent Oviti, qui Petrum, & Successores ejus, Magistros non recognoscent, & Pastores*; prout argumentant Innocentius *in Decretal. de Baptismo, & Fide*, Summo Impostori: ac referitur in *c. 1. Solitæ 6. de Maioritate & obed.* Item patet ex eo; quia Christus dixit ad Petrum, & in Ecclesiam ejusque Pastoribus: *Quæcumque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis etc.* Matt. cap. 16. *Nihil ergo, quod dixit, quodcumque, prout Iudex mundi Pontifex: non ergo non concedit Ecclesiæ, ac omnia Potestas tenebitur, qua Oves fili commitis Christi tutelibus Ecclesiastica, ac spiritualem earum salutem vel fidei fidei, figura tenetur.*

Et ad legitis textibus infuper patet, quod hujusmodi Spiritualis Potestas Summo Pontifici competat non hominibus (cum ut Ecclesiæ Pastoribus) ut in *Decretal. Bellum 10. a. de Romana Pontifice c. 17. ac cap. 1.* fed immediate à Deo, utpote Vicario Christi Dei Hominis, versus Deos & Homo, immediatè commisit D. Petro, & in Petro suis legitimis Successoribus Romanis Pontifices, *c. Solitæ. Thomas 3. q. 108. ar. 1.* expressum habetur in Extravag. unam Sanctam, *circa finem de Maioritate & obed. inter communes*, ubi de Ecclesia, & Potestate Ecclesiastica, ita loquitur: *Et autem hæc authoritas (si data sit hominibus, & exercetur per homines) non humana, sed potius Divina, ex Divino Ore data, & Petrus, Petro, & Successoribus ejus, per eum Christo fuit petra firmata: dicenti Domino ipsi Petro: quodcumque Annot. Reif. Tom. I.*

cunque ligaveris etc. Concordat textus notabilis *tre in anno 13. de Testamentis.* Ipse ubi dicitur quod, Quod *Romanus Pontifex (qui non potest dimittere, Ius Divinum, quod est interna*) pro Ecclesiarum necessitate, vel utilitate constituit, *non humana, sed Divina potestate authoritate* constituat. Quod ipsum etiam profitetur Innocentius, in Romano Pontifice agnoscens *Caelestis arbitrium*, L. 1. C. de Summa Trinit.

Unde autem intendunt, quod celebratus semel canonicè Concilium, praetitutque in eam fin confenti, Romanus Pontifex, ac Ecclesiæ Prælati, quibus Ecclesiam commititur, ac Ecclesiæ Pastores, ac Ecclesiæ authoritatem regendi Ecclesiam universalem, & diligenti cura facultatem Ecclesiæ Pastoris, & Ecclesiæ Prælatis, *c. Nunquid, diff. 21. & Extravag.* Quia nonnulli, *de Sent. excommunicat. inter communes.* Quamvis hoc fecisse in inferioribus Ecclesiæ Prælatis, ac Ecclesiæ Pastoribus, non habeat jus administrandi, *cap. Nosti. 9. de Electiones, 17. de Election. c. Ut ecclesiæ, cod. in 6.* Ratio difficultatis omnes fere tenent, quod ex Ecclesiæ Pastoribus, Superiorum in terris, fumque Potestatem non immediate accipiunt Deo, fed mediante Summo Pontifice, à quo Ecclesiæ Pastores Ecclesiæ Prælatis, accipiunt Potestatem, *cap. Qui fecit, 3. quæst. 6.* ac omnes Ecclesiæ Pastores indigent Superiori confirmative. Secus dicendum in Papa, qui accipit Potestatem quæ Pontifex confirmum omnem Pontifeftatem, *sive authoritatem* recipit ab Deo, *Ut Pontifex Ecclesiæ Pastoribus Prælatis, & Ecclesiæ Pastoribus, & Ecclesiæ

Cum II. deposuit ab Imperio. Tacentes plura similia exempla, quæ referre libet. *Bonifacius II. de Romano Pontifice, cap. 8.* Et hac ratione certior Papa baberet indefinite superiorem Potestatem in bona temporalia Christianorum, quatenus nimirum hoc necessitas id exposcerit. Ecclesiæ Spiritualis ipsi divinitus concessæ, ut, tetanque Ecclesiæ & communitatem Orium gubernaret.

59 Allegantur etiam contra, quod Potestas spiritualis, Ecclesiæ Pontificis, sit diversa à temporali, sive Imperio & Regali, *cum Duarenus, dif. 40. & ibi c. Solitæ, 6. de Majoris. & obed. ac Eusebius.* Unum Sacdotum, sed non Pontificum. Et quod spiritualia, sive Pontifices Pontifices, licet sit excellentior, *per Juvenissam*, nihil propterea dicere temporali: Ita Regali, *d. c. Per venerabilem Rutheniae. Qui Filio sup. Inter. Ita quod aliunde non prejudicare bellum.* Quin potius utraque Potestas sese mutuo juvare debent, *can. Principes, cum seq. 23. qu. 4.* Ex quo Ecclesiastica, quod quantum ad Ecclesiæ Regi profana, & merè temporalia, ordinem involvens periculum ambiunt pro Pontifice Leo Pontifex dicit, Ecclesiæ Imperialem; fed tunc utique in fuo Foro fervantia fit, illa videlicet in Foro Ecclesiastico, ac rerum Sæmmo Pontificipsum sed pertinentium temporalium plus fabulis, illa verò in Foro Civili, prout amplius distinct ell *in Prudentia, n. 227. & 228. & seqq.*

60 Quæritur III. Utrum Concilia possint condere Constitutiones vim Legis habentes? Ubi quæmitcendum est, quid Concilium, quod Generale appellatur, à concretion et Cœtus Conciliarium ad Ecclesiæ Catholicæ Communitatem legitimè in unum congregatorum. Concilii unum nomen tribuunt Scriptores Ecclesiastorum: nam tempore, quo causæ agebantur convenientibus omnes in unum, communique consilio tractabant, prout amplius bona notitia ejusdem capiunt ad rem *cap. 1. Synodus dist. 15.* In principio Ecclesiæ Christianæ fumtuprotem, seu convenire Sacerdotum, maxime Episcoporum, per ordevolutionis Fidei, desiderabat ejus, concretion et Cœtus Conciliarium ad Ecclesiæ Catholicæ Ecclesiæ Communitatem legitimè in unum congregatorum. Concilii unum nomen tribuunt Scriptores omnes Ecclesiastorum: nam tempore, quo causæ agebantur convenientibus omnes in unum, communique consilio tractabant, prout amplius bona notitia ejusdem capiunt ad rem *cap. 1. Synodus dist. 15.* In principio Ecclesiæ Christianæ fumtuprotem, seu convenire Sacerdotum, maxime Episcoporum, per ordevolutionis Fidei, desiderabat ejus, concretion et Cœtus Conciliarium ad Ecclesiæ Catholicæ Communitatem legitimè in unum congregatorum. Et quidem Ecclesiæ Catholicæ Communitas, quæ Ecclesiæ Catholicæ Ecclesi

rium Diœcesium, fortè quotannis Synodos Diœcesanas ad præscriptum Juris exacte celebrantium, ubi proin non subest necessitas condendi Statuta nova extra Synodum: non autem de potestate condendi Statuta, Episcopis Jure communi competente extra Synodum, saltem prævio consensu, vel consilio sui Capituli, in arduis negotiis cæteroquin requisito, juxta *c. Novit. 4. De his quæ fiunt à Prælatis &c.* Unde de hac loquendo, oppositam sententiam, seu quòd Statutum Episcopi duret in perpetuum, nisi per successorem revocetur, tenet Federicus de Senis *Consil. 16 circa init.* in terminis hoc docens quia (inquit) de natura Statuti est, quòd sit perpetuum, *cap. ult. de Offic. Legati*, & quod futura respiciat, *c. Cognoscentes 2. & c. ult. de Constit.* Eadem sententia probatur ex *cit. cap. ult. de Legat.* ubi Statuta Legati dicuntur durare in perpetuum juncta Glossa, *V. Statuta*, hoc ipsum intelligente de Statutis Episcoporum pro sua Diœcesi. Idipsum confirmat Baldus Perusinus *Tom. 1. Tractatuum, tract. de Statutis §. Episcopus nu. 2* ubi ait, Episcopos posse facere Statuta: non enim debent comparari Magistratibus municipalibus, sed Præsidibus Provinciarum; quia habent merum, & mistum imperium. Accedit Jason *in l. Stipulationum altæ 5. ff. de Verb. obligat.* ubi *nu. 3. & 4.* post Bartolum inquit, quòd Constitutio Episcopi sit Jus Prætorium: & quòd Statuta Episcoporum sint perpetua. Quinimò Abbas, Felinus, aliique plures Doctores, infrà *nu 89.* citandi, hujusmodi potestatem condendi Statuta, in tempus futuri Episcopi duratura, donec revocentur, etiam concedunt Capitulo Sede vacante: quantò magis igitur istud erit concedendum Episcopo, etiam extra Synodum Diœcesanam? utpote, qui in sua Diœcesi est Princeps, *can. Miramur. §. Principatus, dist. 61. & can. Principatus, 1. qu. 1.* Et cui specialiter, atque independenter à Synodo, Summus Pontifex hanc potestatem contulit, vocando ipsum in partem sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis, *can. Decreto 2. q. 6.* juncto *c. Si quis venerit 2. de Majorit. & obed.* cum similibus. Hinc novissime Nic. Rodriquez Fermosinus, Austuricensis Episcopus, *de Potestate Capituli, tract. 2. quæst. 4. nu. 1. & 3.* aperte distinguit inter Edicta, seu Mandata generalia, quæ valet Episcopus sine consilio, aut consensu Capituli facere (qualia in ejus morte expirant, juxta dicta superiùs § *2. num. 45*) & inter Statuta, in quibus condendis tenetur Episcopus consilium Capituli adhibere: quæ proin utique erunt majoris roboris. Et Castro Palao *part. 1. Moralium, tract. 3 disp. 1. punct. 23. nu. 4* haud immeritò dixit, certum esse, Episcopos in suo Episcopatu leges ferre posse, ut communiter (inquit) tradunt Doctores. Lex autem durat post mortem Conditoris, atque per hoc inter alia differt à simplici Præcepto, ut dictum suprà *cit. nu. 45.*

71 Resp. II. Prædicta potestas condendi leges, seu Statuta pro spirituali bono Diœcesanorum suorum, competit etiam Episcopo electo & confirmato, licet nondum sit consecratus. Ita Castro Palao *cit. punct. 23. nu. 7.* & communis. Si quidem potestas condendi Statuta, est potestas jurisdictionis, non Ordinis: sicque ipso jure competit Episcopo confirmato, *cap. Si quis venerit, 2. de Majorit. & obed. & c. Ut animarum, de Constit. in 6.* cum similibus.

72 Quinimò regulariter loquendo potest Episcopus ejusmodi Statuta, sive leges ferre, etiam sine consensu Capituli: sufficit enim, quòd requiratur ejus consilium, & tunc, si Capitulum sine causa rationabili non vult consentire, valet Statutum, Abbas *c. Cùm consuetudinis, nu. 5. de Consuetud.* Archidiaconus *dist. 18. in Summa, num. 2.* ac favet textus *in c. Novit. 4. & c. Quanto 5. De his, quæ fiunt à Prælatis &c.*

73 Additur, *regulariter loquendo*. Nam fallit hoc primò, quando Episcopus vult aliquid statuere de rebus, quæ spectant simul ad Episcopum & Capitulum: quia tunc requiritur non tantùm consilium, sed etiam consensus Capituli. Abbas *loc. cit.* Ratio est: quia *quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari*, juxta Reg. 29. Juris in 6. Simulque *in re communi potior est conditio prohibentis* Reg. 56. eod.

Fallit etiam idipsum in illis, quæ possunt cedere in præjudicium Capituli sive Cleri: ut si fiat nova Constitutio militans contra privilegium Capitulo à Superiore concessum, vel contra consuetudinem legitime præscriptam. Tunc enim pariter requiritur consensus Capitularium, tanquam Collegarum, & constituentium unum corpus cum Episcopo, & quorum Jura specialiter tanguntur, sicque à fortiori urgent textus Juris proximè allegati. Pirhing *h. t. n. 4.* post Suarezium *lib. 4. de Legib. cap. 5.* His possun addi Constitutiones de rebus valde arduis: nam super his debet intervenire consensus Capituli, juxta ea, quæ notantur à Doctoribus in Tit. *De his, quæ fiunt à Prælatis &c.*

74 Resp. III. Archiepiscopi possunt quidem facere novas Constitutiones obligantes in sua particulari Diœcesi (ibi enim habent suam propriam Jurisdictionem, sicque procedunt proxime dicta de aliis episcopis) non tamen possunt condere leges obligantes totam Provinciam, nisi in Concilio Provinciali, & de consensu suorum Suffraganeorum, sive Comprovincialium episcoporum. Patet hoc totum *ex can. Nullus Primas 9. quæst. 3.* ibi: *Si quis Metropolitanus Episcopus (nisi quod ad suam solummodò propriam pertinet Parochiam) sine consilio, & voluntate omnium Comprovincialium Episcoporum extrà aliquid agere tentaverit, gradus sui periculo subjaceat; & quod egerit, irritum habeatur, & vacuum.* Concordat *c. Sicut olim. 25. de Accusat.* ac tenet Suarez *lib. 4. de Legib. cap. 5.* Sanchez *lib. 8. de Matrim. disp. 17 nu. 36.* Pirhing *h. t. nu. 4* & alii.

75 Resp. IV. Non tamen possunt Archiepiscopi, etiam in Provinciali Concilio, nec episcopi pro suis Diœcesibus, multò minus alii inferiores Prælati pro subditis, quidpiam statuere contra Jus commune Canonicum, aut alias Constitutiones Apostolicas. Ita unanimis Doctorum; & patet ex *can. Inferior, dist. 21. & c. Cùm inferior. 16. de Majorit. & obed.* & clariùs ex *Clem. Ne Romani §. 1. de Elect.* ibi: *Lex superioris per inferiorem tolli non potest:* Quinimò, ne per episcopos, etiam in Synodo Diœcesana, aliquid statuatur, quod Canonicis obviet Institutis, expresse prohibitum legitur in *c. Quod super his 9. de Major. & obed. & can. Institutionis 25. qu. 2.*

76 Resp. V. Hoc tamen non obstante possunt leges Superioris per Inferiorem adjuvari per pœnæ adjectionem, *arg. cap. ult. h. t. in 6.* ubi præceptum naturale, ac Divinum de non furando, adjuvatur Lege Diœcesana per adjectionem pœnæ excommunicationis; ac notat Glossa *in d. Clem. Ne Romani V. Tolli*, & Imola *ibid nu. 28* Abbas in *c. Licet num. 5. de Pœnis*. Menochius *lib. 2. de Arbitrariis Judicum Cas. 398 num. 46.* Maranta *par. 6. specul. Aure tit. Et pervenitur aliquando per viam inquisit. nu. 112.* Sanchez *lib. 3. de Matrim. disp. 47. num. 12.* citans plures alios. Ratio est: quia nullo Jure istud reperitur prohibitum: & longe aliud est, legem Superioris tollere; aliud verò, eam ut meliùs servetur, per pœnæ adjectionem adjuvare. Unde etiam Principes sæculares possunt ponere leges punientes matrimonia clandestina, perjuria, usuras, aliaque hujusmodi crimina, haud obstante, quod talia Jure Naturali, vel Ecclesiastico, jam sint prohibita. Siquidem statuendo pœnas in transgressores, non tollunt priores leges, sed eorum promovent observantiam: neque censentur mittere falcem in messem alienam, sed una Potestas adjuvat alteram, videlicet Civilis Ecclesiasticam, juxta *c. Principes, & seqq. 23. qu. 5.*

77 Ob. I. majoris claritatis gratia contra secundam Conclusionem. Potest Episcopus in sua Diœcesi, quod potest Papa in tota Ecclesia, exceptis duntaxat Papæ specialiter reservatis; ergo Episcopus non tantùm potest adjuvare Jus commune per pœnæ adjectionem, sed etiam tollere, ponendo legem contrariam, saltem quando pro sua Diœcesi ita expedire judicaverit. Antecedens est vulgatum axioma Doctorum, quos citat, & sequitur Barbosa *par. 2. de offic. & potest. Episc. allegat. 1. n. 6.* & Sanchez *libr. 1. de Matrim. disp. 61. n. 3.* Probaturque ex eo: quia Episcopus est Pastor ordinarius in sua Diœcesi, sicut Papa in tota Ecclesia: & sic respectu propriorum Subditorum potest Episcopus potestate ordinaria, quidquid potest Papa, nisi quid probetur specialiter esse reservatum Papæ. Resp. neg. cons. Nam posse tollere Jus commune, vel aliquid ei contrarium statuere, est specialiter reservatum Summo Pontifici per jura, *n. 75.* allegata.

78 Ad allegatum axioma dicitur; illud non procedere universaliter, sed (ut rectè limitat posterior pars ipsius) esse intelligendum cum dependentia, & subordinatione ad Papam, veluti Caput visibile universalis Ecclesiæ, Chri-

stique in terris Vicarium; & salvis Constitutionibus Apostolicis, aliisque causis majoribus, quæ Summo Pontifici specialiter sunt reservatæ, de quibus mentionem facit Glossa in *c. Quod translationem V. Reservata, de Offic. Legat.* juncta Glossa *c. Sicut unire V. Pertinere, de Excessib. Prælat.* Siquidem Ecclesia Romana, quæ prima est, & Diœceses seu Episcopatus inferiores divisit, *ita reliquis Ecclesiis vices suas credidit largiendas, ut in partem sint vocatæ sollicitudinis, non in plenitudinem Potestatis;* prout notatur in *can. Qui se scit 2. qu. 6. & can. Decreto ead. caus. 2. qu. 6. & c. Ad honorem 4. de Authorit. & usu Pallii.*

79 Neque dictis obstare dignoscitur, quòd non solùm potestas Papalis, sed etiam Episcopalis sit à Deo, juxta illud Actor. cap. 20. *Attendite vobis, & universo Gregi, in quo vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Resp. enim, hinc solummodò sequi, quòd utraque potestas, tam Papalis videlicet, quam episcopalis, sit à Deo, in quantùm utramque Christus instituit in genere, sicque utraque est spiritualis ac Divina, & neutra provenit à potestate merè humana, seu politica: non tamen utraque illa potestas eodem modo communicatur, & confertur particularibus subjectis, sive personis. Nam potestas Papalis (sermo est de potestate jurisdictionis, quia potestas Ordinis episcopalis utrobique pariformiter statim à Deo, simulque irrevocabiliter confertur in collatione sacri Ordinis episcopatus) datur immediatè à Deo homini illi, qui & quamprimùm in Papam canonicè est electus, ut dictum suprà *n. 54. & 55.* At verò potestas episcopalis jurisdictionis non immediatè à Deo confertur huic personæ singulari, quæ in episcopum particularis Ecclesiæ est electa, sive nominata; sed solùm mediatè, nimirum mediante authoritate, institutione, ac confirmatione Romani Pontificis, veluti Christi in terris Vicarii, atque Pastoris universalis Ecclesiæ, per quem proinde episcopi sic constituti potestas limitari, coarctari, atque restringi potest, & pro bono statu Ecclesiæ in plurimis limitata fuit.

80 Nec rursus obstat, quòd episcopi successerint in locum Apostolorum, *can. In novo dist. 21. & can. Quorum vices, dist. 68.* ac docet Concilium Tridentinum *Sess. 23 c. 4.* Apostoli autem potestatem suam acceperint à Christo. Nam, quamvis Apostoli potestatem jurisdictionis immediatè acceperint à Christo, ut ex professo docet, ac pluribus probat Bellarminus *lib. 4. de Romano Pontifice, cap. 13.* & suo loco ampliùs dicetur: non hinc inferre licebit, quòd etiam episcopi, velut ipsorum Successores, eandem immediatè recipiant à Christo: sicut non sequitur, Primi homines immediatè à Deo sunt creati; ergò etiam eorum successores immediatè creantur à Deo.

81 Ob. II. Possunt Principes S. R. I. pro suis territoriis condere Statuta municipalia, vim legis habentia, contra Jus commune Civile, sive leges Cæsareas; ergo etiam Episcopus pro sua Diœcesi poterit facere nonnullas Constitutiones contra Jus Canonicum, idque ob paritatem rationis. Antecedens patet ex praxi Electorum, aliorumque S. R. Imperii Principum. Resp. negando consequentiam: nam, ut observat Layman in *c. Quæ in Ecclesiarum 7. de Constitut. nu. 4.* Principes Imperii habent à Cæsare Regalia, ejusque benignitate summum Magistratum repræsentant; ac proinde juxta exigentiam locorum, aliarumque circumstantiarum, possunt condere Leges municipales pro suis territoriis etiam contra commune Jus Cæsareum: dummodò cæteroquin sint licitæ, & neque Imperatoris, neque aliis Principibus, seu Populis præjudicium afferant, simulque salva maneant illa, quæ supremo Principi, sive Imperatori, specialiter reservata esse solent. Quinimò hujusmodi potestas competit cuilibet Populo, sive Universitati populum constituenti; prout tradit Fagnanus in *d. c. Quæ in Ecclesiarum n. 3. & seqq. de Constitut.* id probans ex *l. Item eorum, ff. Quod cujusque universitatis &c. & l. Prohibere, §. Planè, ff. quod vi aut clam. & l. 1. C. de Emancipat. liberor.* Talis autem potestas statuendi quidpiam contra Jus commune Canonicum nullibi reperitur concessa episcopis, quin potiùs eisdem expresse prohibitum fuit per Jura *nu. 75.* allegata.

82 Cur autem ejusmodi potestatem statuendi quidpiam contra Jus commune, soleat concedere Imperator, non item Papa, rationem disparitatis assignat Abbas Panormit. *cap. ult. n. 9. de Consuetud.* & Engel *h. t. n. 19.* Quia videlicet majus intervenit periculum in concedendo potestatem statuendi quidpiam contra Jus Canonicum, quam contra Jus Civile, legemque Imperatoriam: nam Jus Canonicum principaliter intendit hominem dirigere in Deum, ordinaturque in Finem Salutis æternæ. unde periculum foret manifestum, ne inferiores, v. g. episcopi, cum periculo animarum quando errarent, atque sua præsumptione, aut inconsideratione, vel fraude diabolica circumventi, quidpiam statuerent Fini ultimo, æternæque animarum saluti contrarium, si contra judicium Summi Pontificis, Christi in terris Vicarii, & Pastoris Universalis suo arbitrio leges condere permitterentur. Exemplum talis periculi habetur *cap. 1. & 2. de Reliquiis & venerat. Sanct.* & in pluribus Constitutionibus, & aliquot Conciliis, idcircò reprobatis.

83 Tale autem periculum non intervenit in Regimine Politico, & Civili, ex concessa inferioribus Magistratibus potestate statuendi aliquid contra leges Imperatorias: quia Jus Civile principaliter, ac finaliter, tendit in Bonum publicum, & communem utilitatem Subditorum; ergò si inferiores Principes, & Magistratus, volunt tali favori renunciare, aut contrariam legem condendo, magis arbitrantur fore provisum communi utilitati suorum Subditorum, Imperator id non curabit. Adhuc enim salvatur finis principaliter intentus per Leges Imperiales: simulque negari non potest, quòd genia & mores hominum, ac præsertim integrarum Nationum, sint admodùm diversi & ipsamet temporum, locorum, aliarumque circumstantiarum varietas aliter, & aliter, quandoque provideri exigat; *can. 1. & seqq. dist. 29.* Et ideò Imperator rationabiliter permisit, quòd S. R. I. Principes, & Magistratus, qui naturam & mores particularium Nationum meliùs norunt, possint convenientes ipsi leges condere, etiam contra Legem Imperatoriam: dummodò cæteroquin sint honestæ, nec contra jura Imperatori reservata. Quod si exinde præjudicium quodpiam ipsis obveniat, sibi imputent: quia favori suo, seu utilitati propriæ quoad temporalia, licitè possunt renunciare; non item quoad spiritualia animæ, ad quæ ordinantur Sacri Canones.

Cæterùm, quomodo prædictis non obstantibus possit quandoque episcopus dispensare in Lege Pontificia, declarabitur ex professo inferiùs §. 18. *num. 463. 466. & seqq.* Et cur consuetudo contra Sacros Canones possit induci per inferiores, non item Statutum (quod Abbas *cit. cap. ult. nu. 8. de Consuetud.* appellat *unum mirabile*) dicetur infrà *Tit. 4 de Consuetud. §. 1. numer. 11. & §. 5. num. 140.*

84 Quæritur II. Utrùm Capitulum Cathedrale habeat potestatem ferendi quasdam leges, seu Statuta; Resp. I. Certum est, quòd Capitulum vivente episcopo non possit facere leges, seu Statuta, quæ obligent extraneos, sive totam Diœcesin: quia non habet jurisdictionem in Diœcesanos vivente episcopo.

Insuper conveniunt Doctores, ut Glossa in *cap. Constitutionem V. Statutum, de Verb. signif. in 6.* Barbosa *de Canonicis & Dignitatibus, cap 42. num. 16* Nic. Henriquez Fermosinus *de Potestate Capituli tract. 3. quæst. 4. n. 1.* post Rotam *decis. 11. apud Farinacium part. 2. recent.* & alios, quòd circa ea, quæ tangunt communem statum Ecclesiæ, sive episcopatus, ejusque jura, vel alia negotia ardua, Capitulum non possit condere Statutum sine consensu episcopi. Idque patet ex *c. Cùm consuetudinis 9. de Consuetud.* ubi sub nullitate actus prohibetur, ne absque consensu episcopi Capitulum immutet Ecclesiæ suæ constitutiones, vel consuetudines approbatas, aut novas inducat. Accedit ratio: quia episcopus cum Capitulo Cathedrali constituit unum corpus, cujus caput est episcopus, & Canonici membra, *cap. Novit. De his quæ fiunt à Prælat. sine consens. capit.* Atqui non licet membra recedere à capite, *cap. Cùm non liceat 12. de Præscription.* ergo nec facere statutum circa communem Ecclesiæ, sive episcopatus statum, ejusve jura, aut alias res graves absque consensu episcopi.

85 Resp. II. Certum ulteriùs est, quòd Capitulum non possit condere Statuta, quæ obligent Summum Pontificem, quò minùs illis, si velit, derogare valeat, *cap. 1. de Constitut. in 6.* cum similibus: neque enim inferior po-

potest legare manus Superiori, præterim fugerint, ac Christi in terris Vicarius, Rotta certum est, quoque Capitulum condere statuta juri communi contraria, & si quæ talia abeadem facta fuerint, eadem quoque Capitulum invalida fint, ac nullius roboris etiamsi accesserit confensus fui Episcopi, nisi à Summo Pontifice fuerint confirmata. Barbosa cap. 4. de Canonic. nu. 17. post Gabriel. Consil. 159. nu. 6. Federicum de Senis Consil. 17. Fermosinus vit. quest. nu. 1. & 2. allegans Rotam Decisiones Seniores Part. 10. ubi clara, quia Capitulum non potest tollere legem Superioris, cum Inferior, dist. 21. & Clem. Ne Romani, §. 1. de Elect. justis concordantiis nuns. 75. jam allegatis. Idque decisum fuit in Rotam.

86 Sic Capitulum, etiam cum consensu Episcopi acquisitum potest de Beneficiis generis infidelis, puta Iudorum, Mauorum, aut Hæreticorum, cæterorum tamen digni, non admittatur ad Beneficia Ecclesiastica, nam Iuridiali Statutum est contra Canonem, cap. Eunetis 7. de Rescriptis. ubi Pontifex capitum referibit, illis verbis, Ecclesiæ, quod Iudæis retineri, ipsum dici non debet recipere in Canonicum. Barbosa cit. cap. 4. de Canonic. num. 18. & Iob. 1. Iuris Ecclesiast. tit. cap. 31. nu. 18. allegans Decisionem Rotæ in Conchensi, diuis die portionis 28. Iunii 1628. coram R. D. Mynlino. Fermosinus tract. 3. de Pacificis Capitulis, quæst. 4. n. 6. & alii ab hac citati.

87 Similiter non valet Statutum Capituli, ut non admittantur Canonici, nisi probata nobilitate; quia est contra jus commune, cap. 8. de Rescriptis, eleganti ratione: Non generis, sed virtutum nobilitas, videtur sanctorum Patrum Decretis fuisse distinguenda: Nec ab ortu, quasi quædam Deum, & vita ad cultum Dignitatis (non quam Predecessor) vel minimis fuisse videtur reprehendi. Barbosa cit. Fermosinus nu. 1. & 2. Rotam, ubi Prebendæ allegans plures alios Pirhing tod. tit. num. 111. hinc nuns. 113. excipiens illas Ecclesias, in quibus ex antiqua fundatione conditio Nobilitatis requiritur. Adde, vel nisi ratæ Statutum à Sede Apostolica precisiter fuerit confirmatum, prout in Conclusione jam insinuatum.

88 Ulterius non valet Statutum, ut capiens possidentem Canonicatus, aut Beneficia, necessaria aliquid tali vere convertatur in Canonicatum, aliquem Canonicum, Beneficiatum &c. Hoc enim, tanquam simoniacum, reprobatur cap. 3. quæ pertinent. de Simonia. Tarvian. ad Summ. abi Abbas nuns. 2. Io. Andreas nun. 4. Felinus, & alii. Card. Tuschus Lit. S. cons. 33. Fermosinus tract. 3. de Pacificis Capitulis, nu. 3. & 8. allegans Declarationem Sac. Congregationis in una Leodienſi, juncto Concilio Trident. Sess. 14. cap. 14. de Reform. Tacquarius cum plurimis citatis, dequibus decetur commodissimè, ac præsertim Tit. De diis quæ fiunt à multis post Capitula.

89 Rebus, ita Pluribus, nihilominus Capitulum, etiam vivente Episcopo, condere aliqua Statuta de his, quæ tangunt particularis ipsius Capituli regiolia, aut proprius Capituli, non concernens Ecclesiam, aut cæterum Ecclesiæ, sive Capituli: ipsum, quod certo modo quotidianus observatur, diffinitiuum, ac Iudicium, ac diffinitum, ac ab pluribus hujus vel illius campanæ, Canonici ad Chorum vel Capitulum vocentur, vel determinatis rebus, certis, etiam non vocatis, in Capitulo convenerant, & hujusmodi. Talia, inquam, Statuta ex causa rationabilibus poteſt Capitulum facere, & concurrentibus certis conditionibus requisitis hoc valida, absque alio expresso consensu Episcopi. Ita Glossa in Clementinam secundi Statutum, de Verb. Signif. in v. Abbatis, nam nuns. 4. & Felinus ibid. n. 10. de Constitut. Barbosa de Canonicis cap. 4. n. 20. post Rotam in Mediolanen. Stipendiorum 19. Maii 1597. coram R. D. Cordubio; & in Paduanen. Scholarum 16. Januarii 1618. coram Iom. num. card. Sacrato, & alibi communiter. Idque deformatur ex cap. cum omnes, §. 1. & 2. de cap. Significantibus 11. de Prebend. ubi Capitulum reperitur operatum talia fecisse Statuta, quæ non solum hanc rejecta fuerunt ex defectu potestatis ex facendi, sed etiam per Papam improbata, ut Clementinam in v. Ex Litteris 11. de: ubi illud Ipsum admittitur in Inferioribus Universitatibus; juxta L. 1. §. 2. ff. Quod cuiusque universitatis nomine. & L. 1. tit. C. de Iurisdict. inter Iudic. Adhuc autem, & concurrentibus certis conditionibus requisitis fuit valida. Quia, ut notat Barbosa cit. c. 4. de Canonicis nu. 18. & Fermosinus tract. 3. de Pacificis Capitulis cap. 4. num. 17. quatuor possibilium requirunturque conditiones, ut valeat conditum à Capitulo Statutum. 1. Ut Capitulum confentiant in tale Statutum, non quovis in loco, sed in domo seu conclavi ad Capitula celebranda deputato, Canonicis non quomodocunque, vel Iuspiratus, sed Canonicis Capitularibus in Iubilaeus. II. Quod duo saltem parres Capitularium adsint, et. 1. & 2. ff. Quod cuiusque universitatis nomine. III. Ut omnes partes vocati, aliquo tamen impedimento, non omnes certæ, cum vocati deserunt, possit reclamare, aliumque iterare, nisi ab omnes, quibus possea conditione vocatis, arg. 1. Bene monente §. de Electi. cum similibus; ac omnes Abbas in cap. 1. num. 5. In Sede qua Annuatim post cap. D. Iacobi. & Rotam, quæ ipsum Statutum improbat. Statuto confirmatio. Atque hujusmodi conditiones parriter requiruntur, quando Capitulum vel ipsum Statutum de conditione, quæ Barbosa cit. Fermosinus nu. 1. & 2. Rotam in Hispaniarum Mundati 13. Decembr. 1639. coram R. D. Cerbino.

90 Rebus IV. Capitulum, sedente de Capitulo Sede vacante, potest illud facere qualsiam Constitutiones obligantes totam Diœcesim, etiam in tempus futuri Episcopi, dummodo, vel ipse Episcopus, cæteri non contradicant. Ita Federicus de Senis Consil. 16. ubi hoc ad longum describit, loquens de Statutis pertinentibus ad correctionem criminum, & determinatione morum quod fecerat Capitulum Cathedrale Sede vacante. Idem tenet Abbas cit. nim. nu. 1. & Fermosinus cit. Tract. 3. de Pacificis Capitulis quæst. 13. nu. 1. Fagnanus cit. c. 1. nimirum nu. 37. & Layman ibi. Barbosa cit. de Canonicis nu. 18. Pirhing par. 1. tract. 3. disp. 1. quæst. 23. nu. 22. citantes alios. Ratio est: quia Capitulum Sede vacante fuccedit Episcopo in hoc, quod ipse facere potest, cum non sit Sede vacante, & ubi. & cap. nu. vel in 6. cum concordantiis; ac tradit Glossa magna in cap. de Rescriptis 8. & Pirhing 3. specifica concedit Legis petitam ad potestatem jurisdictionis, ergo. Accedit, quod Capitulum Sede vacante fuccedat Episcopo in administrione temporalis Ecclesiæ, ergo, & in Spiritualibus non totus Diœcesis, cæsi Episcopus, & Sagrapenal. regula. Prædia. 16. cum similibus: ergo & in potestate fertiali, ac correctione cum cæteris, ac morum reformatione deferiores; cito hoc concernat Administrationem Diœcesis in spiritualibus.

91 Rebus etiam, Capitulum Ecclesiæ Cathedralis potest ipsi diffinire dominarum ad tempus, & exercet jurisdictionem ejus fulmonodi in defectum, ergo ejus Statuta illud exercentur, quia Ordinarius Diœcesis, ut Episcopus ne aliquin Capitulum videretur jurisdictionem exercere in tempus Sacrificii. Rebus enim nec, conclusum est fia probat. cum Ecclesiæ Procuratorem juris: Cum nem fulmonodi usque in adventum Successoris. Thomas. ad. 2. de Reg. Prælatis. Quia, quod est effe potest, ergo, quod ab eo fit, arg. L. 1. §. fin. ff. de Offic. Proconsul. Ubi & Amplitudo probatur ex cap. 10. de Offic. Legati. Quia non solum Ordinarius Ecclesiæ, quod ipse Capitulum, & Cathedralis Ecclesiæ, sed Ordinarius Diœcesis, ut Episcopus hujus vel illius campanæ, Canonici ad Chorum vel Capitulum vocentur, vel determinatis rebus, certis, etiam non vocatis, in Capitulo convenerant, & hujusmodi. Talia, inquam, Statuta ex causa rationabilibus poteſt Capitulum facere, & concurrentibus certis conditionibus requisitis hoc valida, absque alio expresso consensu Episcopi. Ita Glossa in Constitutionem secundi Statutum, de Verb. Signif. in v. Abbatis, nam nuns. 4. & Felinus ibid. n. 10. de Constitut. Barbosa de Canonicis cap. 4. n. 20. post Rotam in Mediolanen. Stipendiorum 19. Maii 1597. coram R. D. Cordubio; & in Paduanen. Scholarum 16. Januarii 1618. coram Iom. num. card. Sacrato, & alibi communiter. Idque deformatur ex cap. cum omnes, §. 1. & 2. de cap. Significantibus 11. de Prebend. ubi Capitulum reperitur operatum talia fecisse Statuta, quæ non solum hanc rejecta fuerunt ex defectu potestatis ex facendi, sed etiam per Papam improbata, ut Clementinam in v. Ex Litteris 11. de: ubi illud Ipsum admittitur in Inferioribus Universitatibus; juxta L. 1. §. 2. ff. Quod cuiusque universitatis nomine. & L. 1. tit. C. de Iurisdict. inter Iudic. Adhuc autem, & concurrentibus certis conditionibus requisitis fuit valida. Quia, ut notat Barbosa cit. c. 4. de Canonicis nu. 18. & Fermosinus tract. 3. de Pacificis Capitulis cap. 4. num. 17. quatuor possibilium requirunturque conditiones, ut valeat conditum à Capitulo Statutum. 1. Ut Capitulum confentiant in tale Statutum, non quovis in loco, sed in domo seu conclavi ad Capitula celebranda deputato, Canonicis non quomodocunque, vel Iuspiratus, sed Canonicis Capitularibus in Iubilaeus. II. Quod duo saltem parres Capitularium adsint, et. 1. & 2. ff. Quod cuiusque universitatis nomine. III. Ut omnes partes vocati, aliquo tamen impedimento, non omnes certæ, cum vocati deserunt, possit reclamare, aliumque iterare, nisi ab omnes, quibus possea conditione vocatis, arg. 1. Bene monente §. de Electi. cum similibus; ac omnes Abbas in cap. 1. num. 5. In Sede qua Annuatim post cap. D. Iacobi. & Rotam, quæ ipsum Statutum improbat. Statuto confirmatio. Atque hujusmodi conditiones parriter requiruntur, quando Capitulum vel ipsum Statutum de conditione, quæ Barbosa cit. Fermosinus nu. 1. & 2. Rotam in Hispaniarum Mundati 13. Decembr. 1639. coram R. D. Cerbino.

92 Rebus IV. Capitulum, sedente de Capitulo Sede vacante, potest illud facere qualsiam Constitutiones obligantes totam Diœcesim, etiam in tempus futuri Episcopi, dummodo, vel ipse Episcopus, cæteri non contradicant. Ita Federicus de Senis Consil. 16. ubi hoc ad longum describit, loquens de Statutis pertinentibus ad correctionem criminum, & determinatione morum quod fecerat Capitulum Cathedrale Sede vacante. Idem tenet Abbas cit. nim. nu. 1. & Fermosinus cit. Tract. 3. de Pacificis Capitulis quæst. 13. nu. 1. Fagnanus cit. c. 1. nimirum nu. 37. & Layman ibi. Barbosa cit. de Canonicis nu. 18. Pirhing par. 1. tract. 3. disp. 1. quæst. 23. nu. 22. citantes alios. Ratio est: quia Capitulum Sede vacante fuccedit Episcopo in hoc, quod ipse facere potest, cum non sit Sede vacante, & ubi. & cap. nu. vel in 6. cum concordantiis; ac tradit Glossa magna in cap. de Rescriptis 8. & Pirhing 3. specifica concedit Legis petitam ad potestatem jurisdictionis, ergo. Accedit, quod Capitulum Sede vacante fuccedat Episcopo in administrione temporalis Ecclesiæ, ergo, & in Spiritualibus non totus Diœcesis, cæsi Episcopus & Sagrapenal. regula. Prædia. 16. cum similibus: ergo & in potestate fertiali, ac correctione cum cæteris, ac morum reformatione deferiores; cito hoc concernat Administrationem Diœcesis in spiritualibus.

93 Rebus etiam, Capitulum Ecclesiæ Cathedralis potest ipsi diffinire dominarum ad tempus, & exercet jurisdictionem ejus fulmonodi in defectum, ergo ejus Statuta illud exercentur, quia Ordinarius Diœcesis, ut Episcopus ne aliquin Capitulum videretur jurisdictionem exercere in tempus Sacrificii. Rebus enim nec, conclusum est fia probat. cum Ecclesiæ Procuratorem juris: Cum nem fulmonodi usque in adventum Successoris. Thomas. ad. 2. de Reg. Prælatis. Quia, quod est effe potest, ergo, quod ab eo fit, arg. L. 1. §. fin. ff. de Offic. Proconsul. Ubi & Amplitudo probatur ex cap. 10. de Offic. Legati. Quia non solum Ordinarius Ecclesiæ, quod ipse Capitulum, & Cathedralis Ecclesiæ, sed Ordinarius Diœcesis, ut Episcopus hujus vel illius campanæ, Canonici ad Chorum vel Capitulum vocentur, vel determinatis rebus, certis, etiam non vocatis, in Capitulo convenerant, & hujusmodi. Talia, inquam, Statuta ex causa rationabilibus poteſt Capitulum facere, & concurrentibus certis conditionibus requisitis hoc valida, absque alio expresso consensu Episcopi. Ita Glossa in Constitutionem secundi Statutum, de Verb. Signif. in v. Abbatis, nam nuns. 4. & Felinus ibid. n. 10. de Constitut. Barbosa de Canonicis cap. 4. n. 20. post Rotam in Mediolanen. Stipendiorum 19. Maii 1597. coram R. D. Cordubio; & in Paduanen. Scholarum 16. Januarii 1618. coram Iom. num. card. Sacrato, & alibi communiter. Idque deformatur ex cap. cum omnes, §. 1. & 2. de cap. Significantibus 11. de Prebend. ubi Capitulum reperitur operatum talia fecisse Statuta, quæ non solum hanc rejecta fuerunt ex defectu potestatis ex facendi, sed etiam per Papam improbata, ut Clementinam in v. Ex Litteris 11. de: ubi illud Ipsum admittitur in Inferioribus Universitatibus; juxta L. 1. §. 2. ff. Quod cuiusque universitatis nomine. & L. 1. tit. C. de Iurisdict. inter Iudic. Adhuc autem, & concurrentibus certis conditionibus requisitis fuit valida. Quia, ut notat Barbosa cit. c. 4. de Canonicis nu. 18. & Fermosinus tract. 3. de Pacificis Capitulis cap. 4. num. 17. quatuor possibilium requirunturque conditiones, ut valeat conditum à Capitulo Statutum. 1. Ut Capitulum confentiant in tale Statutum, non quovis in loco, sed in domo seu conclavi ad Capitula celebranda deputato, Canonicis non quomodocunque, vel Iuspiratus, sed Canonicis Capitularibus in Iubilaeus. II. Quod duo saltem parres Capitularium adsint, et. 1. & 2. ff. Quod cuiusque universitatis nomine. III. Ut omnes partes vocati, aliquo tamen impedimento, non omnes certæ, cum vocati deserunt, possit reclamare, aliumque iterare, nisi ab omnes, quibus possea conditione vocatis, arg. 1. Bene monente §. de Electi. cum similibus; ac omnes Abbas in cap. 1. num. 5. In Sede qua Annuatim post cap. D. Iacobi. & Rotam, quæ ipsum Statutum improbat. Statuto confirmatio. Atque hujusmodi conditiones parriter requiruntur, quando Capitulum vel ipsum Statutum de conditione, quæ Barbosa cit. Fermosinus nu. 1. & 2. Rotam in Hispaniarum Mundati 13. Decembr. 1639. coram R. D. Cerbino.

94 Quod si ergo. Ergo parriter Capitulum Sede vacante potest rolere leges ad Ancestrilinius Episcopis jam latas, ergo illud. c. 1. Ne sacrum. Ergo parriter potest Rotæ concedere, præterim rationabili, graviique causa tulem legis revocationem fiudiere: Quidem hoc ipsum permittit ut ipsum Capitulum, quod Sede vacante transferre in capitulum. Ex hoc etiamsi confirmat Rotæ decisa cap. 16. ex cap. Quoniam illud, quod Statutum habetur in d. Clem. Ne Romani, d. Elect. de Collegio Cardinalium, ut Sede vacante non possit modificare, aut corrigere Constitutiones Pontificias, nec exercere jurisdictionem (denuptis cæsibus ibidem specialiter expressis) ad Romanum Pontificem pertinentem: ergo in alia Ecclesiæ, et generalis, quod possit exercere jurisdictionem defuncti Episcopi, & consequenter etiam leges jam conditas Canonicum tenent Bonaventura.

95 Nec hoc repugnat d. Sede vacante, cum Sedem enim ibidem fiatimus, ut Sede vacante non immoremur Rotæ ejus ad aliquid Pontificium pertinentem, et Ecclesiam, ejus Dignitatem Episcopalem: non verò probiterat Capitulum, quo minus mutare jurisdictionem ejusdem Ecclesiæ Cathedralis, ejus, et ejus Statutis juxta rerum, temporumque exigentiam denuo revocavit.

96 Quartum III. An Ecclesiæ Collegiatæ inferiores, aliæque Universitates, & Societates, possint facere leges proprias, & Statuta, sine Rotæ Affirmative, dummodo ejusmodi Constitutiones fiant in rebus levioris momenti, non autem in gravioribus, ut potest in quibus ambiunt Capitulum Ecclesiæ Ecclesiæ Cathedralis, Ecclesiæ Collegiatæ,

Regimen, videlicet, Monarchicum, Aristocraticum, & Democraticum. Et quidem in hoc postremo, seu in Democratia, (id est, Principatu Populi, qualis olim erat apud Athenienses, imò quondam apud Romanos) patet, quod potestas faciendi Leges constat penes ipsummet Populum, *§. Lex est Instit. de Jur. nat gent. civ. & can 1. dist. 2.*

101 In Regimine Aristocratico (seu Aristocratia, hoc est Optimatum Principatu; ubi videlicet Optimates Rempublicam tractant, prout hodie apud Venetos, & quondam fiebat etiam apud Romanos) sic potestas statuendi leges pro communi bono Reipublicæ residet penes prædictos Optimates: prout liquet *ex can. 3. dist 2. & §. Senatus-Consultum. Inst. eod.* ubi hac de causa Senatus-Consulta prodiisse referuntur.

102 Tandem in Regimine Monarchico (seu in Monarchia, quæ est unius Principatus) potestas ferendi leges consistit penes ipsummet Monarcham: ut est Imperator pro toto Imperio Romano, utpote in quem Lege Regia, quæ de Imperio ejus lata est, Populus omne suum imperium, & potestatem contulit: ac proinde, quod Imperator per Epistolam, vel aliàs à Populo fieri decrevit, vel Edicto præcepit, Legem esse, constat *ex L. 1. ff de const. Princ.* Nam, ut ibidem de tali Monarcha generaliter præmittitur, *quod Principi placuit, legis habet vigorem.*

103 Qua de causa Imperator *L. 2. §. Sed neque C. de Veteri Jure enucleand.* dum Codicem per Trebonianum & alios præclarissimos viros denuò emandatum confirmat, eidemque robur Legis attribuit; rectè rationem hujus: edit generalem, illis verbis: *omnia enim meritò nostra facimus, quia ex nobis omnis eis impertitur authoritas.* Sive ut Glossa *c. ult. V. Expressi, de procur.* breviùs Principem loquentem refert: *Omnia nostra facimus, quibus authoritatem impertimur.*

104 Porrò, quæ de Imperatore respectu totius Imperii Romani dicta sunt, procedunt pariter de Rege Monarcha pro suo Regno. Insuper plures alii Principes, & Magistratus Sæculares, pro suis Subditis leges ferre possunt, juxta quod propria cujusque potestas, ac jurisdictio sese extendit, de quo specialia cujuslibet Principatus, aut Magistratus jura consulantur, præter ea, quæ superiùs *num. 81.* de Sacri Romani Imperii Electoribus, & aliis à Cæsare Regalia habentibus, dicta jam fuerint;

§. V.

De Promulgatione Legum, sive Constitutionibus.

S U M M A R I U M.

105 *Ut Lex obliget quoad culpam, vel quoad pœnam, requiritur ejus promulgatio.*
106 *Sive hæc fiat per scripturam, sive voce præconis. Remissivè.*
107 *Proponitur notabilis objectio, atque resolvitur. Et num. seq.*
108 *Leges nominatim de præteritis caventes, quomodò obligent?*
109 *Regulæ Cancellariæ, licèt nondum publicatæ, qua ratione obligent? & n. 107.*
110 *Qualis promulgatio requiratur ad rationem Legis?*
111 *Leges Imperiales debent promulgari in cujuslibet Provinciæ Metropoli.*
Neque obligant, nisi post lapsum duorum mensium. Ib.
112 *Fallit tum prius,*
113 *Tum posterius in Statutis inferiorum Principum, vel Civitatum.*
114 *Aut quando in Lege aliud tempus est expressum.*
115 *Utrùm similiter Constitutiones Papales obligent primùm post lapsum duorum Mensium? Ponitur Sententia affirmativa.*
116 *Sententia negativa est magis recepta.*
117 *Quæstio celebris, an Constitutio Pontificia Romæ promulgata obliget pro toto Mundo, absque alia publicatione in Provinciis, & Diœcesibus? Et nu. seqq.*
118 *Referuntur Authores sententiam affirmativam tenentes.*
119 & 120 *Eadem sententia probatur Juribus,*
121 *Ac recepta praxi Curiæ Romanæ.*
122 *Nec non solutione instantiæ ex Auth.* ut factæ novæ Constitutiones &c.
123 *Atque solutione incommodorum, quæ contra eam obici solent. Et seqq.*
124 *Nullitas actus in contrarium gesti, inducta per Legem, an sit pœna?*
125 *Allegantur Authores, oppositam Sententiam, sive negativam tenentes.*
126 127 & 128 *Eadem Sententia probatur rationibus, ac Juribus.*
129 *Nec non solutione Jurium in contrarium allegatorum. Et num. seqq.*
130 *Quin & retorsione c. 1.* de Postulat. Prælat.
131 *Respondetur ad Stylum Curiæ Romanæ.*
132 *Resolutio practica præsentis, & adeò controversæ Quæstionis.*
133 *Circa eam attendenda est praxis, & consuetudo locorum.*
134 *Ratio, cur multæ Bullæ Pontificiæ in variis Regionibus obligent.*

Quæritur I. An semper ad hoc, ut Lex obliget Subditos, sit necessaria ejus promulgatio? Resp. I. Ut lex obliget in conscientia & quoad culpam, vel quoad pœnam, certum est, requiri prævium ejus publicationem, seu promulgationem; sive dein hæc fiat per scripturam in publico loco affixam, sive voce præconis. Ita communis, ac præsertim Doctor Subtilis *in 4. dist 3. q. 4. §. Ad secundum,* ubi ex hoc infert, præceptum de recipiendo Baptismo in Lege Evangelica incæpisse obligare Jerosolymis primùm in die Pentecostes, quando ibidem per Apostolos post receptum Spiritum Sanctum solemniter promulgatum fuit, & appositæ sunt in die illa animæ circiter tria millia eorum, qui receperunt Verbum Dei, & baptizati sunt *Actor. c. 2.* Ratio est: quia Lex est commune præceptum. *L 1. ff. de Legib* ergo debet necessario publicari, ut innotescat Communitati, sicque ab omnibus observari possit, & e contrà transgressores ejus juxta demeritum puniri valeant. Hinc *can 3. dist. 4.* dicitur: *Leges instituuntur, cùm promulgantur; firmantur, cùm moribus utentium approbantur.* Et alioquin ignorantia meritò excusaret subditos ab observatione legis; *Cur enim* (inquit Imperator in *Auth. Ut factæ novæ constitutiones §. Sancimus. Collat. 5.*) *culpabimus eos, qui positas nostras ignoraverint constitutiones?* 105

Additur in Conclusione, *sive dein hæc promulgatio fiat per scripturam in publico loco, sive voce Præconis,* Etenim scripturam non requiri ad substantiam legis, ac voce etiam Præconis sufficienter Communitati denunciari posse, satis convenit inter Doctores, estque dictum suprà *in Proœmio, n. 158.* 106

Objicies autem contra allatam, cæteroqui communem, & indubitatam Conclusionem, majoris claritatis gratia. Dantur leges aliquæ obligantes pro tempore, quo vel necdum conditæ, vel saltem nondum publicatæ fuerunt; ergo Conclusio allata non subsistit. Antecedens probatur ex *c. ult. h. t.* ibi: *Cum leges & Constitutiones futuris certum sit dare formam negotiis, non de præterita facta trahi, nisi nominatim in eis de præteritis caveatur.* Quod ipsum habetur *L. 7. C. de Legib.* ubi dicitur, *leges non ad facta præterita revocari; nisi nominatim etiam de præterito tempore, & adhuc pendentibus negotiis cautum sit.* Ergo, quando hoc cavetur in lege, obligant leges etiam pro præteritis factis, sicque ante suam publicationem. Id ipsum confirmatur ex Constitutione 59. Sixti V. quæ incipit, *Cùm frequenter*, ubi damnavit conjugia per Eunuchos, & spadones, non solùm contrahenda, sed etiam defactò jam contracta, eaque nulla & invalida declaravit. Accedunt *Regulæ Cancellariæ* Apostolicæ, quas singuli Romani Pontifices à principio sui Regiminis circa causas beneficiales, & Judiciales facere solent, atque *etiam ex tunc, licèt nondum publicatas, & suo tempore duraturas, observari volunt*, prout sonat Præfatio earundem Regularum Cancellariæ. Insuper Declarationes Cardinalium S. Concilii Tridentini Interpretum, quæ afferuntur in forma authentica, habent vim legis obligantis, quamvis non publicentur; & consequen- 107

sequenter lex nondum publicata potest obligare.

108 Ad hanc satis notabilem Objectionem respondetur, neg. antecedent. Ad cujus probationem dicitur, etiam illas Leges, in quibus nominatim cavetur, de præteritis, non obligare in conscientia, & quoad culpam vel quoad pœnam (ut loquitur Conclusio) ante factam earundem promulgationem: *Ne detrimentum ante prohibitionem possint ignorantes incurrere, quod eos postmodùm dignum est, vetitos sustinere*, prout loquitur, atque declarando propriam mentem argumentatur Pontifex in *cap. Cognoscentes 2. hoc tit.* Nihilominus ejusmodi leges, de præteritis expressè caventes, non carent suo effectu atque obligatione: nam partim obligant quoad nullitatem actus in contrarium gesti, dum istum vel tractant seu cassant, vel ipso jure irritum esse declarant, ut tradit Glossa in *Clem. 2. V. Ex tunc de Hæreticis* Abbas *in cap. Cognoscentes, num. 7. h. t.* & alii. Partim verò dictæ leges obligant in tantùm, quod Judex circa negotia etiamnum pendentia (id est, nondum sententialiter decisa) teneatur tales leges de novo conditas observare, & conformiter ipsis in causa procedere, sententiamque ferre; prout per quoscunque Judices fieri seu judicari debere, mandavit Sixtus V. in citata Constitutione, *Cùm frequenter §. 3.*

109 Ad Regulas Cancellariæ patet per idem: nam ante publicationem obligant solum quoad nullitatem actus in contrarium gesti, & ut ita Judices pronuncient; non quoad culpam, vel pœnam incurrendam. Lud. Engel. *tit. de Præbend. nu. 19.* & alii: quibus adde dicenda inferiùs *n 123.* Quod attinet Declarationes Cardinalium, patet ex dictis in Proœmio *n. 129. 132. & seqq.* cur obligent absque nova ipsarum promulgatione: quia videlicet solemnitas publicationis requiritur in Legis editione, non item in Legis declaratione, prout ibidem amplius ostensum fuit.

110 Quæritur II. Qualis requiratur promulgatio Legis, seu Constitutionis de novo edendæ? Resp. I. ad rationem Legis requiritur talis publicatio, quæ sufficit, ut ea ad notitiam totius Communitatis deveniat: non tamen requiritur, ut ejus notitia singulorum auribus specialiter inculcetur. Ita communis Doctorum, & desumitur ex *can. Quod dictis dist. 16. & can. Qui & Divinis, 12. q. 2.* atque clariùs habetur *c. 1. de postulat Prælat.* ubi Pontifex quoad propositum sic loquitur: *Non est necessarium, cum Constitutio solemniter editur, aut publicè promulgatur, ipsius notitiam singulorum auribus per speciale mandatum, vel literas inculcare, sed id solum sufficit, ut ad ejus observantiam tenetur, qui noverit eam solemniter editam, aut publicè promulgatam &c.* Hæc Pontifex. Accedit ratio: tum quia, ut legis promulgatio singulis specialiter intimetur, regulariter est impossibile Tum quia lex est commune præceptum, ac proinde sufficit eam Communitati solemniter intimari: etenim post factam semel solemnem promulgationem, hæc ipsa ad singulorum notitiam facilè devenire potest, & quod vel devenerit, vel quo minùs hoc factum sit, per eos steterit, præsumptio est: adeò, quod eis non facilè facultas credendi tribuatur; prout subjungit Pontifex *cit. c. 1. §. Quod nec* & concordat *c. quosdam 7. & c. quando 8. de præsumpt.* Nisi forsan probetur ignorantia rationabilis, seu invincibilis.

111 Resp. II. Loquendo de Legibus Imperialibus, sive à supremo Imperii Principe latis pro pluribus Provinciis, dicendum, eas non obligare, nisi postquàm fuerint promulgatæ in cujuslibet Provinciæ Metropoli, & insuper duo menses à die publicationis sint elapsi. Ita Navarrus *Cons. 1. de const. n. 17 & 19.* & alii; atque habetur expressum in *Authen Ut factæ novæ constitutiones*, juncta Glossa *ib V. Hujusmodi lex Collat. 5.* quæ hoc ad omnes Imperatorum constitutiones, in quibus nihil habetur speciale expressum extendit; eo quod Rubrica ibi generaliter loquatur: *Ut factæ novæ Constitutiones post insinuationes earum, post duos menses valeant.* Nam etiam Rubricas esse authenticas, ac rectè allegari, fusiùs jam dictum est in Proœmio *n 92. & seqq.*

112 Dicitur notanter, *loquendo de Legibus Imperialibus pro pluribus Provinciis latis.* Nam secùs est dicendum de Statutis inferioribus Principum, vel Civitatum, utpote quorum jurisdictio est angustior; & quia memorata *Auth. Ut factæ novæ constitutiones &c.* solùm loquitur de Legibus Imperialibus pro pluribus Provinciis latis. Unde per se loquendo, & nisi aliud in ipsamet lege præscribatur, aut de longa consuetudine fuerit observatum, Statuta inferiorum Principum sufficienter promulgantur una sola solemni publicatione, facta in Curia, aut præcipua Civitate. Quia enim aliud lege sancitum non reperitur, non est illud temerè asserendum: *Erubescimus enim sine lege loqui*, inquiunt Juris-Consulti, *arg. Auth. de Triente & semis. §. consideremus Collat. 3. & l. Si verò §. De viro, ff. Soluto matr.* cum concordantiis.

Et similiter, si in Constitutionibus inferiorum Legislatorum non habeatur aliud certum tempus expressum, facta earum solemni promulgatione statim obligant scientes; ignorantes autem, seu absentes, post tempus arbitrarium, quo rationabiliter potest præsumi de ipsorum notitia, & quod post tantum tempus non debuissent Constitutionem publicatam ignorare, *arg. cap. 1. §. Nec obstaret de Concess. Præbend. in 7* ac tenet Abbas Panormitan. *In c. Cognoscentes, num. 7. hoc t.* Engel *eod. numer. 46.* Suarez *lib. 3. de Legib. capit. 16. num. 7.* Navarrus *d. Consil. 1. de Constitution. numer. 16.* Castro Palao *part. 1. tractat. 3. disput. 1. punct. 11. numer. 2.* & alii. Siquidem in memorata *Auth Ut factæ novæ constitutiones &c.* solummodò fit mentio de legibus Imperialibus pro pluribus Provinciis latis: nullo autem Jure cavetur, ut vinculum legis ab inferiore Principe emanatæ, post factam juris publicationem, & habitam notitiam, differatur usque ad lapsum duorum mensium; ac proinde istud non est asserendum, per Jura proximè allegata, juncto *can. Consuluisti, 2. quæst. 4.* ibi: *Quod Sanctorum Patrum documento sancitum non est, superstitiosa adinventione non est præsumendum* 113

Intellige etiam hactenùs dicta, nisi aliud tempus in Lege exprimatur. Siquidem in *Auth. Ut in privatis domibus & capit. §. Hæc enim Collat. 5* statuitur tempus trium mensium. Et in *Auth. Ut neque Miles &c. §. sint igitur Collat. 8.* ponuntur triginta dies, computandi ab insinuatione seu promulgatione dictarum Legum. Sed istud est speciale in memoratis Legibus: Illud verò, quod habetur in *Auth. Ut factæ novæ constitutiones &c.* de duobus mensibus est generale in Legibus Imperatoriis, ut notat Glossa *ibidem. V. Hujusmodi lex.* Quòd si autem in Legibus inferiorum Principum exprimatur certum tempus, quod lex obligare incipiat, illud omnimodè erit observandum. Nec inutiliter quandoque post factam legis publicationem, datur dilatio certi temporis, quo obligare incipiat, ne alioquin aliqui ob publicationem priùs apud ipsos factam citiùs obligentur præ aliis, sed omnes eodem tempore ligari incipiant; sicque tollatur omnis confusio, rixa, & querimonia Subditorum, quæ cæteroquin circa res præsertim externas, & temporales, non sine jactura tranquilli Status Reipublicæ, facilè suboriri posset. 114

Resp. III. Utrùm hoc ipsum procedat in Constitutionibus Pontificiis, quòd nimirum earum obligatio primùm incipiat post duos menses, à die factæ publicationis computandos, variant Doctores. Et quidem Glossa *ad finem Regularum Juris in 6. V. Anno quarto*, citans Bernardum affirmat; eò quòd istud sit Jure Civili expressum *d. Auth. Ut factæ novæ constitutiones*, in Rubro, & Nigro; ergò cum Jure Canonico contrarium expressè non sit cautum, illi stabimus, *arg. cap. 1. & 2. de Novi oper. nunciat.* Et hanc Sententiam solo Jure scripto attento, veriorem arbitratur Navarrus *d. Consil. 1. de constitut. num. 18.* eamque tenet Hostiensis *in Summa, numer. 13. h. t.* Quintilianus Mandosius *in Repetit. in cap. 2. num. 77. & 78. de constitut.* citans alios. Menochius *lib. 2. de Arbitrar. Judic. casu 185. num. 18. & 19.* post Ant. de Butrio in *c. cognoscentes, numer. 16. & 17.* & Decium *ibid. numer. 41.* & Bellameram *ibid. numer. 1. vers. Aut lex, de constitut.* 115

Opposita nihilominùs Sententia est magis recepta, & à qua, veluti Communi, durum est recedere, ut loquitur Menochius *loc. cit. num. 19.* haud obstan- 116

flante, quod ipsemet ab ea recedat: eandemque meliorem, & rationabiliorem appellat Prosper Farinacius *part. 1. Fragmentorum Criminalium numer.* 665. citans Imolam, Zabarellum, Alexandrum de Nevo, & alios; ac novissimè Pirhing. *hoc tit. num.* 32. *& seqq.* & Castro Palao *cit. tractat.* 3. *disp.* 1. *punct.* 12. *num.* 3. Atque hanc Sententiam Navarrus *d. nu.* 28. ait, de consuetudine & stylo in Urbe servari; cùm trasgredientes legem Papæ publicatam etiam ante duos menses puniantur, non solùm, qui confitentur, vel probantur, scivisse illius promulgationem, sed etiam, qui non probant justam ejus ignorantiam; quia præsumuntur scivisse: licèt hæc consuetudo, & stylus, (ut idem loquitur) restringi forsan posset ad Forum duntaxat exterius, ipsosque Urbicolas. Rationes utriusque partis, præter allegatam consuetudinem, quæ est optima legum interpres, *c. Cùm dilectus de consuet.* magis patebunt ex dicendis sequenti Quæsito: hinc

117 Quæritur III. Utrùm Lex, sive Constitutio Pontificia Romæ promulgata illicò obliget pro toto Mundo, vel insuper ejusdem publicatio in singulis Provinciis, & Diœcesibus fieri debeat? Resp. I. Celebris est hæc quæstio, & à cujus decisione pendent plurimæ quæstiones practicæ; & quia magnus circa ipsam existit conflictus tum rationum, tum authoritatum, in utramque partem militantium, expedit pro ejusdem resolutione utriusque partis fundamenta præmittere.

118 Prima, & quidem communior Doctorum Sententia asserit, quod Leges, sive Constitutiones Apostolicæ simul ac Romæ in Curia, aliisque consuetis locis solemniter promulgatæ fuerint, quantùm ex se est, ubique terrarum vim obligandi habeant, neque opus sit, in singulis Provinciis, ac Episcopatibus easdem publicari, nisi aliud in ipsis exprimatur. Ita Abbas Panormit. in *capit. Noverit, num. 3. de Sentent. excommunicat.* ubi ait, quod *Constitutio Papæ non est necessariò publicanda in qualibet Provincia, quia satis est, quod publicetur in Curia Romana.* Atque idem docet Anton. Burgosius *in Repetit. ad cap. Cognoscentes, num.* 207. *hoc tit.* & Quintilianus Mandosius in *Repetit. ad cap. 2. b. t. num.* 79. dicens, hoc indifferenter servari, & per quinquaginta annos, & ultrà, se vidisse servari, sive dicamus, id esse de Jure Canonico, sive ex antiqua Romanæ Curiæ observantia, vel consuetudine: & allegat pro hac sententia Joan. Andream in *Data lib.* 6. Paul. de Eleazaris *in Proœmio Clem.* Card. Alexandrinum *in capit. 1. de Postulat. Prælat.* ac sequitur novissimè Cardin. de Luca, *tom. 2. part. 1. de Beneficiis, Discurs. 76. numer.* 7. allegans Rotam *Decis.* 365. *numer.* 13. *&* 14. pluresque alii, quos refert Farinacius *cit. part. 1. Fragment. Crimin. numer.* 653. dicens, quod hæc opinio sit verior, magisque communis, & canonizata in Rota: quinimo Castro Palao *part. 1. tractat. 3. disp. 1. punct. 12. numer.* 2. citans Suarez, Vasquez, Sylvestrum, & alios, vocat hanc certam, & omninò tenendam sententiam.

119 Ratio hujus Sententiæ cum primis desumitur ex *capit. 1. de Postulat. Prælat.* ubi dicitur, quod id solum sufficit, ut ad Constitutionis Pontificiæ observantiam teneatur, *qui noverit eam solemniter editam, aut publicè promulgatam*: atqui hoc jam fit, si Bulla Pontificia Romæ solemniter promulgetur, & de tali promulgatione cuipiam certò constet. Et quod plus est; per allegatam rationem Papa solemniter reprobat excusationem cujuspiam Magistri, nomine Episcopi Altissiodorensis factam, in cujus Diœcesi Decretum Pontificium de servando interdicto, cujus ibidem fit mentio, non fuerat promulgatum; & consequenter Decreta Pontificia obligant, licèt in hac Diœcesi non fuerint promulgata. Certè ex hoc unico loco Vallensis *b. tit. §. 2. num.* 2. probat hanc Sententiam, eamque haberi hic in textu, juncta Glossa, *V. Publicè promulgaverit*, ait Layman in *cit. capit. 1. de Postulat. Prælat. num.* 3.

120 Confirmatur eadem sententia ex *capit. 1. §. Nec obstaret, de concess. Præbend. in* 6. ibi: *Lex seu constitutio, & mandatum nullos adstringunt, nisi postquam ad notitiam pervenerint eorundem, aut nisi post tempus, infra quod ignorare minimè debuissent*: & consequenter hoc solùm sufficit ad obligationem Legis Pontificiæ solemniter editæ, absque alia publicatione in Provincia, vel Diœcesi, dummodò sufficiens notitia habeatur (tunc enim locum obtinet Regula 31. Juris in 6. *Eum qui certus est, certiorari ulteriùs non oportet*) vel saltem habere possit: quia paria sunt, scire, & scire debere, *arg. l. quod te; ff. Si certum petatur.* Surdus *consil.* 150. *n.* 23. Card. de Luca *cap. Discurs.* 76. *num.* 8. & Barbosa *Axiomat.* 174. *n.* 29. citans alios. Quin etiam scire, & de facili scire posse, paria sunt, *arg. l. Si duo, ff. de Acquir. hæret* ibi: *quid enim scit, aut scire potuit*: ac notat Barbosa *cit. n.* 29.

121 Confirmatur ulteriùs hæc Sententia ex recepta praxi, consuetudine, ac stylo Curiæ Romanæ: siquidem consuetudo est optima legum interpres, *c. cum dilectus 8. de consuetudin. & leg. Si de interpretatione, ff. de Legib.* Quin & ipse stylus Curiæ Romanæ habet vim legis, *arg. cap. quam gravæ 6. de Crimin. falsi.* Atqui consuetudo, & Stylus Curiæ habet, ut Judices Urbis judicent contra omnes totius Orbis Christianos secundùm leges, seu Constitutiones Pontificias, Romæ promulgatas in locis ad id præstitutis; nisi justam illi ignorantiam probent: prout refert Navarrus *dicto consil. 1. numer. 19. de constitution.* & Mandosius suprà *num.* 118. relatus: ergo ex ipsamet consuetudine, ac Stylo Curiæ Romanæ habetur, seu probatur quod Constitutiones Apostolicæ post factam Romæ solemnem publicationem illicò obligent totum Mundum Christianum, non obstante, quod in singulis Provinciis, ac Diœcesibus, necdum fuerint publicatæ. Alioquin enim praxis Romana, & Stylus Curiæ, non videretur æquitati naturali consentaneus.

122 Nec videtur obstare *Auth. ut factæ novæ constitutiones &c.* ubi ad obligationem Legum Imperialium requiritur publicatio earundem in Provinciis, ne legum ignorantia prætendi valeat. Resp. enim, Leges civiles non arctare Pontificem, neque procedere, quando Jure Canonico quid speciale determinatum fuit; ut in proposito habetur *dict. capit. 1. de Postulation. Prælat. & capit. 1. de Concess. Præbend. in 6.* accedente etiam pia consuetudine, & Stylo curiæ Romanæ. Idque haud immeritò: tum quia non tam facilè possunt publicari constitutiones Pontificiæ in singulis totius Orbis Christiani Provinciis, sicut Leges Imperiales in singulis Imperii Provinciis, nunc medicam Europæ partem occupantibus; qua de causa, ut inquit Joan. Monachus in *capit. In generali, de Regul. Juris in 6.* & post ipsum Navarrus *citat. Consil. 1. numer. 20. de Constitution.* Papa dicitur habere pedes plumbeos, non plumeos. Tum quia totus Mundus censetur una provincia respectu Papæ, *can. Cuncta per mundum, 9. quæst. 3.* cum similibus: & quia Romæ sunt omnes ferè Nationes de Mundo, verisimile est, quod quando ibi publicatur Constitutio nova, præsentes Nationales ipsam sufficienter notificent in propriis Provinciis, ut proinde in his non sit opus nova promulgatione, prout discurrit Anton. Burgosius *loc. citat. numer. 210. & 211.* Idque eo magis, quod tales Constitutiones emanent à Christi in terris Vicario, atque circa materias spirituales, & animarum salutem concernentes, de quibus proinde cognoscendis majorem debent habere curam subditi Papæ, hoc est, Fideles, quam subditi Cæsaris de temporalibus, quibus præest.

123 Neque urgent quædam incommoda, quæ contra hanc Sententiam objici solent: ut puta, quod lex non possit obligare ignorantes. Nam in confesso est, si Papa expressè declaraverit, quod ad obligationem Bullæ suæ de novo editæ sufficiat sola publicatio Romæ facta (prout inter alios declaravit Clemens VIII. in sua 115. Constitutione, *quæcunque §.* 15. quæ refertur *Tom. 3. Bullarii Romani*: ac Urbanus VII. in Bulla, quæ incipit, *Romanus Pontifex*, 28. Augusti, 1624. edita, & in alia Bulla, quæ incipit, *Secretis*, eodem anno, die 11. Decembris emanata, quarum utraque habetur *Tom. 4. dicti Bullarii, Constitution.* 25. & 35. dicti Pontificis; & rursus in Bulla, *In Eminenti* 6. Martii 1641. emanata, quæ refertur *Tom. 5. Bullaris Romani, Constitution.* 289. ejusdem Pontificis; ac novissimè Innocentius XII. in Bulla, quæ incipit, *Speculatores Domus Israel*, edita 1694. die 4. Novembris.) Tunc, inquam, in confesso est, aliam publicationem in Regnis, Provinciis, Diœcesibus, vel Civitatibus non requiri; & tamen possent adduci eadem inconvenientia: ergo hæc nec in aliis casibus urgebunt. Et ratio est: quia hujusmodi Bullæ, seu Constitutiones Apostolicæ Romæ solemniter publicatæ, licèt quantùm est ex parte sui, ac in actu primo, omnem obligandi vim habeant pro toto Orbe Christiano; tamen in actu secundo non obligant quoad culpam, aut pœnam, nisi postquam sufficiens earundem notitia fuerit habita, vel saltem haberi potuerit.

124 Et quamvis ejusmodi Constitutiones, etiam in casu veræ ignorantiæ obligent quoad nullitatem actus in contrarium gesti, ut probat Stylus Curiæ Romanæ, juxta tenorem ipsarum in Foro externo procedentis: hoc ipsum tamen propriè non censetur pœna, qualis est, quæ inducitur in odium alicujus, & diminuit ipsius patrimonium, seu tollit jus quæsitum, sed potiùs censetur inhabilitas ad sic agendum, ex defectu cujuspiam solemnitatis, vel alia gravi de causa inducta à Jure, sive nova Constitutione Apostolica. Abbas in *c. Cognoscentes num. 4. b. t.* junctis, quæ superiùs *numer.* 108. dicta fuerunt de Legibus, in quibus nominatim de præteritis cavetur: nam quia [illegible] Leges inducunt nullitatem, seu [illegible] actus in contrarium gesti, si [illegible] damnosum, ac [illegible] re, quæ culpa caret, in damnum vocaretur, contra expressam textum *citat. canon. Cognoscentes, secundo, hoc titulo.*

125 Secunda, & priori directè opposita Sententia, est non paucorum Doctorum, asserentium, spectato rigore Juris, & nisi aliud in Bulla Pontificia exprimatur, ad obligationem ejus, præsertim pro Foro conscientiæ, non sufficere solam promulgationem Romæ factam. Et hæc opinio imprimis fundatur in authoritate: siquidem ita sentiunt Navarrus *cap. 23. Manual. numer.* 44. appellans hanc opinionem [illegible], & veram antiquorum; & rursus [illegible] *Consil. 1. de Constitution. numer. 18. & seqq.* dicens, quòd attento solo Jure scripto hæc opinio videatur verior. Abbas Panormitanus, licèt dubitativè, *in can. Cognoscentes, num. 7. b. t.* istam sententiam probans ex eo, quòd *Jus Civile expressè dicat de tempore publicationis in Provincia, & Jus Canonicum non dicat oppositum; quinimò idem dicat can. 1. de Postulat. Prælat. & can. Proposuisti, circa finem, distinct.* 82. ubi fit mentio factæ publicationis in Provincia, ad ostendendam obligationem Constitutionis Pontificiæ, faveteque textus in *can. Quod dictis, distinct.* 16. Eandem sententiam tenet Summa Angelica, *vers. Lex, quæst.* 12. pro qua insuper allegatur Ant. de Butrio in *cap. 2. num.* 20. & Imola ibid. *numer. 17. de Constitut.* quamvis addant contrariam opinionem servari in practica, & consuetudine. Zabarellus, Felinus, Jo: Monachus, multique alii à Farinacio *d. part. 1. Fragment. Crimin. numer.* 656. relati, quorum plures hanc opinionem dicunt partim æquiorem, partim magis communem. Et hanc ipsam sententiam tenent ex Theologis Medina *1. 2. quæst. 90. art. 4.* Sotus *lib. 1. de Justit. quæst. 1. art. 4. vers. At verò Summo Pontifice.* Sà *Verb. Lex, num.* 9. eamque censet probabiliorem Lessius *lib. 2. de Justit. & jur. cap. 22. dubitat. 13. num.* 98. & in praxi tutam Layman *lib. 1. tract. 4. cap. 3. numer.* 6. Ipsamque inter alios novissimè secuti sunt Petrus Marchantius *tom. 2. Tribunalis, tract. 1. tit. 8. quæst.* 5. Ipsamque ex professo tradit Bernardus Sannig. *tom. 2. Theologiæ Scholasticæ, tract. de Legib. distinct. 3. quæst.* 6. atque probabilem censet Piringh. *tit. de Constitut. num.* 31. & Ludovic. Engel. *eod. num.* 67. Ut proin huic opinioni non desit probabilitas extrinseca ex authoritate tot Doctorum ipsam tenentium desumpta.

126 Eadem sententia probatur insuper rationibus quarum prima & principalis est hæc: quia Pontifices volunt Jus Civile servari, ubicunque Jure Canonico nihil est specialiter constitutum, juxta illud vulgatum, *capit. 1. & 2.* De novi oper. nuntiat. *Sicut Leges non dedignantur Sacros Canones imitari, ita & Sacrorum Statuta Canonum Principum Constitutionibus adjuvantur.* Atqui circa modum promulgandi Leges Ecclesiasticas in Jure Canonico nihil habetur specialiter constitutum; ergo erit recurrendum ad Jus Civile, quod ad legum obligationem requirit, ut promulgentur in singulis Provinciis, juxta sæpè dictam *Auth. Ut factæ novæ constitutiones &c. Collat.* 5. Idipsum confirmant jura proximè per Abbatem allegata, in quibus ad ostendendam Constitutionum Ecclesiasticarum obligationem fit mentio factæ earundem publicationis in Provincia; ut in *can. Proposuisti, dist. 82. & capit. 1. de Postulat. Prælat. & can. Quod dictis, dist.* 16.

127 Confirmatur ulteriùs eadem Sententia ratione. Quia ipsimet Summi Pontifices defactò in nonnullis Constitutionibus suis requirunt, & mandant, publicationem fieri in singulis Provinciis, & aliis loci per eos specificatis: ut patet ex *canon. Cùm infirmitas, de Pœnit. & remiss. & can. Sicut olim, de Accusat. & can. Quoniam simoniaca, de Simon. & can. Ita quorundam, & can. Ad liberandum, de Judæis* juncto Concilio Tridentino *Sess. 24. capit. 1. de Reformat.* [illegible] die 1. Aprilis [illegible], edita, quæ incipit, *Pastoralis* (ac refertur *Tom. 4. Bullarii Romani Constit. 62. cit. Pontific.*) ubi non obstante, quòd Paragrafo 26. Pontifex asserat, quòd facta Romæ solemni promulgatione *non sit verisimile, id remanere incognitum, quod tam patenter omnibus publicatur*: nihilominùs Paragrafo 27. vult ejus publicationem fieri in Provinciis, & Diœcesibus: ergo ipsimet Pontifices videntur agnovisse, per solam publicationem Romæ factam, non sufficienter promulgari legem ad obligandum totum Mundum, saltem pro Foro conscientiæ. Huc etiam faciunt illæ Constitutiones, suprà *num.* 123. jam allegatæ, in quibus Pontifex expressè declarat, quod facta Romæ earundem solemni publicatione omnes perinde arctentur, ac si unicuique personaliter intimatæ fuissent: nam hoc superfluum foret apponere, si Pontifex generaliter, & absque tali declaratione per legem Romæ duntaxat promulgatam intenderet illicò totum Mundum obligare. Quia igitur in lege nec syllaba debet esse superflua, & sine mysterio aliquid operandi. Fagnanus in *canon. Tuarum, numer. 26. de Privileg.* (alioquin enim frustrà membranas occupat, *canon. Si Romanorum, distinct.* 19.) Hinc in talibus Bullis oportet admittere quid speciale, quòd non reperitur generaliter in omnibus; nempè quòd illæ statim astringant, licèt non promulgentur in Provinciis, non item cæteræ, in quibus deest ejusmodi clausula.

128 Accedit, quòd durum videatur dicere, quòd omnes Constitutiones, quæ passim motu proprio Summi Pontificis Romæ fiunt, & publicantur, illicò obligent ultimos quosque Fideles Septentrionis, & Occidentis, Æthiopes item & Indos aliosque nullam ipsarum notitiam habentes. Nam ipsamet Lex Christi Domini, quando per Apostolos post adventum Spiritus Sancti Jerosolymis die Pentecostes solemniter promulgabatur, non idcircò tunc pro toto Orbe terrarum censebatur sufficienter publicata fuisse, donec etiam in aliis Provinciis successivè prædicaretur: proinde tempus obligationis suæ non simul incæpit apud quoscunque populos, sed quibusdam incæpit tempus ad mensem post Pentecostem, & aliquibus ad annum, aliquibus ad decem annos, & sic deinceps, sicut in eis prædicabatur, ut docet Scotus in 4. *distinct. 3. quæst. 4. §. Quantum ergo*, cum aliis.

129 Nec obstare videtur *capit. 1. de Postulat. Prælat.* juncto *capit. 1. de concess. Præbend.* quæ pro prio-

priori Sententia *numer. 119.* & *seqq.* allegantur. Nam, quod attinet hoc posterius, textus illi textus, ex eo allegatio partis, non dispositio juris, ut ipsum ex contextu; Deinde dictum *capit. 8. Nec obstare, de Concess. Prebend. to 6.* loquitur de Constitutione singulari, atque de Privilegio ejusdem specialiter concesso: quo in casu fatendum est, sufficere ilectionem illius, ad cujus favorem conferuntur illa speciale edita fuit, atque quos effe alia Fedentai publicatione. Per hoc tamen nihil inferunt, quantum attinet ad propositum, ubi ferme effe Constitutione generalior illa, & obtinet diuturnitate.

150 Nec etiam urgere videtur *capit 1. De Publicat. Prælat.* Nam ibidem fit mentio tantum de Constitutione particulari, continente fententiam Interdicti locali Regni Francorum, quia, si aliud tempus non expirarit, ibatim liaec praelatorum, adhiberunt non poli tempus arbitrarium, prout fuerit *numer. 113.* In Canon. ibidem est: non autem Constitutione Pontificis generaliter lata pro toto Mundo, de qua impraesentarum est ferme: unde etiam Menochius *libr. 1. de Arbitrar. Judic. Casu 18. numer. 13.* textum illum in isto casu Interdicti de pure Canonico procedere arbitrantur. Infuper, cum libem fententia Interdicti diuturo folemnitate publicata in Regno, & Provincia (quamvis non in Diocesi Abbiffiodorensi) etiam obeiuata in Ecclesia Metropolitana, verum ille postea decrevit ut ipse prelatus hanc poterioem fententiam (prout etiam Abbas proximo relatus eodem utitur) ita fic publicare, videlicet ad obtinendam Constitutionem Pontificiam de Pallio Pontificio, ut Ecclesiae Metropolitanae in Provincia, & hujus Metropolis, *juxta Bulla Sa. Sedis nunc confirmatam*, atque in ceiia *cit. capit. 1. de Publicat. Prælat.* observatum fuit. Neque ratio Pontificis plus intendit, nisi contra fitrolaia eiusdem Magistri excultationem obtenere, quod non fit necesse, ut ipse Ordinarius publicet, & publicet promulgatam, longitudum aurihus specialiter indicatam, *Ordinat. num. 210.*

151 Nec tamen hoc tempus videtur conservanda, ac Syriacus Cardinalis Romanus: Nam hic procedit pro Ecclesiarum, quamvis quando Romam deroluerunt, & ipsa transitum tunc, quando Bulgaiae super ipsa fuit nullitate adhuc in contrarium gestorum, ob illa *numer. 139.* Bulla Sedis Sedis Sedis Curiae habet praeferitos locum in casibus Beneficiorum, & Bulla in quibus Pontifex habet liberam dispositionem; *cum Liber Beneficiorum, ut de Prebend. in 6. ac notat Bonif. 6. t. num. 67.*

152 Respondeatur 11. Quod ad praxim attinet, in reconditione publica praelatorum constitutionum, contra authoritatem & rationem pondere hinc inde ferunt, Nulla Bulla Pontificia imprimis erit judicio Superiorum Ecclesiae, ut ait Mr. Mr. Mr.

lex secundum se non esset injusta: Cæterùm à lege supremi Principis appellari non potest, sed tantùm supplicatio interponi: nam appellatio est ab inferiore Judice ad superiorem gradatim facta provocatio; superiorem autem in terris talis Princeps, utpote supremus, non agnoscit. Castro Palao *cit. disp. 1. punct. 13. n. 13. §. In quarto*, & alii.

145 Altera pars, quod nimirum pendente supplicatione (& idem à fortiori dicendum de appellatione) licitum sit populo suspendere obligationem legis, est Guliel. Herinex *p. 2. Summæ Theologicæ, disp. 3. de Legib. n. 116* post Rodriquez, Salas, Bonacinam, & alios passim; quamvis Castro Palao *loc. cit. n. 14.* post Suarez *lib. 4. de Legib. c. 16. n. 8.* oppositum censeat esse probabilius. Ratio nostræ sententiæ est: tum quia istud est conveniens suavi Reipublicæ gubernationi, ne Subditi illicò premantur legis onere, donec Legislator penitiùs mentem suam explicaverit, nam quandoque subesse potest rationabilis causa a Principe priùs ignorata, & qua stante, seu cognita, mens Principis non fuisset legem ponere. Tum quia hoc ipsum desumitur ex *d. c. Si quando de rescr.* & probat praxis usu recepta: alioquin enim Subditi ipsomet facto sibi ipsis contradicerent, allegantes justam causam, ob quam nequirent legem observare; si interim ejusmodi legem ipso opere observarent, sicque ejus observantiam sibi possibilem astruerent. Taceantur incommoda, & perturbationes Reipublicæ inde exoriturae, si hodie lex observaretur, observarique mandaretur, cras iterùm tolleretur, aut immutaretur.

146 Cæterùm si Princeps audita Populi supplicatione taceat, neque ulteriùs ejus observantiam urgeat, censetur supplicationi Populi tacitè annuere, legemque revocare; nam si animum habeat ulterius obligandi, debet hunc ipsum declarare, insistendo legi, & Subditos ad hujus observantiam urgendo, atque transgressores puniendo; alioquin, *qui tacet consentire videtur*, ut inquit *Reg. 43. Juris in 6.* Bonacina *disp. 2. de Legib. qu. 1. punct. 4. n. 43.* Castro Palao *cit. punct. 13. nu. 15.* Salas, & alii.

147 Resp. II. Populus non acceptando legem justam, & ritè sibi publicatam, non solùm potest in Foro externo puniri pœnis à lege taxatis; sed etiam peccat coram Deo, seu in Foro conscientiæ, nisi aliunde quis justa de causa sit excusandus. Prior pars sequitur ex dictis: quia enim lex totam suam intrinsecam constitutionem, vimque obligandi habet independenter ab acceptatione Populi; ergo hic peccat eam non acceptando. Accedit citatum Decretum Alexandri VII. oppositam sententiam damnantis. Et quia *pœna est noxæ vindicta*, l. Aliud est ff. de Verb. signific. quis dubitet, talem noxam seu conditæ legis transgressionem, justè pœnis à lege taxatis puniri, seu vendicari posse?

148 Altera pars declaratur inductione. Sic imprimis excusatur Populus, quando contraria Principis voluntas, seu quod nolit illicò populum tam graviter obligare, vel ex tenore legis, vel ex circumstantiis sufficienter colligitur prout v. g. præsumi posse videtur in lege valdè difficili, nimiumque dura & gravi, quod Princeps non intendat ab initio absolute obligare, sed solùm tentare sensum populi, & quomodo tali legi sese accommodet, ut juxtam eum valeat postmodùm Princeps legem vel plene confirmare, vel relaxare, aut moderari. Suarez *disp. 3. de Legib. cap. 19. nu. 12.* & post ipsum Pirhing *h. t. nu. 47.* Herinex *cit. disp. 3. nu. 116.* Castro Palao *nu. 12.* & alii. Nam lex non solùm debet esse honesta, justa, & possibilis, sed etiam *secundùm naturam, secundùm patriæ consuetudinem, loco, temporique conveniens*, ut notatur *can. 2. dist. 4.* Unde si ob suum rigorem talis non sit, haud immeritò præsumi poterit, quod Princeps non intendat absolutè populum obligare, sed potiùs probare.

149 Quamvis autem de rigore juris, & nisi lex sit manifestè injusta, licet dura, videatur recurrendum ad remedium supplicationis, ut dictum, ac notat citatus Suarez, idque pro Foro externo moraliter sit necessarium, ne leges à Populo passim, & propemodùm libere respui valeant, ob prætensum earundem rigorem, vel alias causas, à parte rei sæpè non subsistentes: & sic lata porta aperiatur scandalis, tumultibus, & seditionibus, in gravissimam Reipublicæ perniciem. Nihilominus loquendo pro Foro conscientiæ, ac cessantibus memoratis incommodis satis probabile est, non peccaturos illos, qui etiam non porrecta Principi supplicatione ex tam rationabili causa non acceptarunt, neque observarunt legem publicatam; uti innuunt citati Doctores, atque concluditur ex allegata, & rationabiliter præsumpta Principis voluntate, quod noluerit illicò populum tam graviter obligare, sed solummodo sensum ipsius antea probare.

150 Deinde idipsum dicendum est, atque excusatur populus non statim recipiens legem, quando subest alia rationabilis causa à Principe verisimiliter ignorata: nam ea, quæ sunt facti, atque in facto consistunt, v. g. speciales locorum, ac personarum singularium consuetudines, & Statuta, etiam Princeps ignorare potest; nec censetur istis per legem generaliter latam derogare velle, nisi id exprimat, *c. 1. h. t. in 6.*

151 Insuper, quamvis lex cæteroquin justa, & ritè promulgata, quantum est de se, ac spectata sua natura, illicò habeat vim obligandi omnes & singulos Subditos: tamen quod ad praxin attinet, peccati alicujus damnandi non sunt, neque puniendi singuli de Communitate, si legem, quam major pars Communitatis de factò non servat, nec recipit, ipsi quoque non observent. Ratio est; quia Lex est commune præceptum, *L. 1 ff. de legib.* sicque primò respicit, atque obligat Communitatem; ergo, si non observetur, nec recipiatur à Communitate vel saltem majori parte ejus, non censetur ampliùs Legislator velle obligare unum vel alterum duntaxat ad ejus observantiam: nam in iis, quæ respiciunt Communitatem, attenditur major pars illius, non autem pars minor, neque unus vel alter privatus homo illius Communitatis. Felinus in *c. 1. n. 11. §. Limita secundò, de Treuga & pace* Navarrus *cons. 1. n. 24. de const.* Suarezius *cit. c. 19. n. 13.* Pirhing *h. t. n. 46.* Layman *lib. 1. tr. 4. c. 4. n. 3.* hoc exemplificans de Lege Pontificia, si quam in sua Diœcesi neque promulgatam, neque à Communitate usu receptam, aliqui etiam particulares non observent, & alii.

§. VII.

De Obligatione Legum humanarum in genere, ac fundatarum in præsumptione.

SUMMARIUM.

152 *Leges humanæ justæ, tum Ecclesiasticæ, tum Civiles obligant Judices in conscientia ad judicandum juxta earum præscriptum.*

153 *Et dum absolutè præcipiunt, vel prohibent regulariter obligant Subditos in conscientia. Et seqq.*

154 *Expenditur dictum D. Pauli* ad Rom. c. 13.

155 *Unde leges Principum sæcularium præsertim Gentilium habeant obligare in conscientia, cum in ordine ad hanc ab eis non ferantur.*

156 *Earum vis obligandi non oritur ex sola Lege Divina.*

157 *Solvitur alia instantia.*

158 *Lex consilii regulariter non est obligatoria.*

159 *Fallit hoc in tribus casibus.*

160 *Consilium reverentiæ cui necessariò parendum est quid.*

161 *Limitatur Conclusio in duobus casibus.*

162 *Præsumptio ac Lex in præsumptione fundata quid?*

163 *Judices tenentur in judicando procedere secundùm leges in præsumptione fundatas. Et n. seqq.*

164 *Solvitur instantia.*
Præsumptio cedit veritati, *quomodo? Ib.*
Legis præsumptio habetur pro veritate. Ib.

165 *Leges in præsumptione fundatæ non sunt injustæ, licet præsumptio quandoque fallat.*

166 & 167 *Leges fundatæ in præsumptione quæ à parte rei verificatur, obligant Subditos in conscientia.*

168 *An idem dicendum si id quod Lex præsumit, hic & nunc non subsit? Refertur sententia affirmativa.*

169 *Eaque suadetur pluribus rationibus.*

170 *Negativa sententia præfertur, atque probatur. Et num. 166.*

171 *Ac pro ipsa plures citantur Authores.*

172 *Et solvuntur rationes in oppositum allatæ. Et n. seqq.*

173 *Datur quandoque contrarietas inter Forum externum & Forum conscientiæ.*

274 *Isthæc*

174 *Isthæc Sententia negativa procedit solùm secluso scandalo. Et num. 166.*

175 *Leges in præsumptione à parte rei non subsistente fundatæ nequeunt observari, etiam ratione scandali, quando ex earum observantia resultat peccatum.*

152 Quæritur I. Utrum leges humanæ cæteroquin justæ, tum Ecclesiasticæ, tum Civiles, obligent in conscientia? Resp. I. Certum est, hujusmodi leges ita obligare in propriis territoriis, ut Judices in conscientia teneantur ipsas observare in judiciis, & juxta earum præscriptum causas examinare, atque sententialiter decidere. Ad hoc quippe tenentur Judices vi officii sui, *can. Judices 3. quæst. 7. & can. Summopere 11. quæst. 3. & l. Rem non novam C. de Judiciis.* Unde Imperator tum *in Proœmio Digestorum*, tum in *L. un. c. de Emendat. Cod.* repetita jussione mandat, ut in omnibus rebus, & judiciis, juxta leges in Digestis, Institutionibus, & Codice à se emendato, & confirmato, contentas ubique procedatur. Et meritò: tùm quia *parum est jura condere, nisi sit, qui eadem tueatur*, cap. Ubi periculum 3. §. Præterea, de Elect. in 6. Atque *executioni debitæ demandet*, cap. un. §. Et quoniam, de Statu Regular. in 6. Tum quia *Judex dictus est, quasi Jus dicens* Populo, *can. justum 23. q. 2.* Et si secus egerit, omniaque pro libitu neglecta Legum authoritate definiat, erit *judex iniquitatis*; prout appellatur à Christo Domino; Lucæ *cap. 81.* utpote *judicans judicia injusta, innocentes opprimens, & dimittens noxios.* Daniel. cap. 13. Quin & indignus erit, qui Judex nuncupetur; *Non est enim judex, si non est in eo justitia*, d. can. Justum 23. q. 2.

153 Resp. II. Leges humanæ, non solùm Ecclesiasticæ, sed etiam Civiles, possunt obligare in conscientia, & dum quidpiam absolutè præcipiunt, vel prohibent, regulariter obligant Subditos in conscientia, ita ut earum transgressio culpabilis in materia gravi sit peccatum mortale. Ita unanimis Doctorum. Ratio est: quia juxta quartum præceptum Decalogi, & quidem ipso lumine naturali notum, tenemur obedire non solùm Parentibus, sed etiam legitimis Superioribus nostris justa præcipientibus; utpote quibus omnibus tenemur exhibere & reverentiam, & obedientiam. Unde can. Quo Jure, dist. 8. dicitur: *Ipsa jura humana per Imperatores, & Reges sæculi, Deus distribuit humano generi.* Concordat textus *in can. Si Imperator, dist. 96. & can. ult. 16 q. 3.* ubi dicuntur, *Venerandę Romanę Leges divinitùs per Ora piorum Principum promulgatę.* Atque ideo *generale pactum est Societatis humanę, obedire Regibus suis*, ut loquitur D. Augustinus *lib. 3. confess. cap. 8.* ac refertur *can. Quę contra, dist 8.*

154 Accedit illud D. Apostoli, *Rom. cap. 13. 1.* dicentis: *Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita sit.* Et mox infrà v. 5. *Ideò necessitate subditi estote non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam.* Nota ly, *propter conscientiam:* id est: subditi estote, non solùm metu pœnarum, sed etiam, ne peccetis. Ex quo clarum fit, leges humanas cæteroquin justas, dum quidpiam absolute præcipiunt, vel prohibent, obligare in conscientia; non minùs, ac alia legitima præcepta Superiorum.

155 Dices. Actus agentium non operantur ultra intentionem eorum, *arg. cap. ult. de Prębend.* juncta *l. Non omnis, ff. de Rebus credit.* Atqui intentio Legislatorum sæcularium, præsertim Gentilium, non fuit leges ferre in ordine ad conscientiam, sed tantùm in ordine ad externum Statum politicum bene & pacifice gubernandum: ergo eorum leges non obligant in conscientia. Resp. hoc procedere, quando Legislator exprimit, se nolle obligare in conscientia, ut fit in Legibus merè pœnalibus; secus, quando absolutè præcipit: tunc enim duplex intervenit intentio una Legislatoris primarii, videlicet Dei Ter. Opt. max. jubentis observari justas leges Superiorum; altera Legislatoris secundarii, qui est Princeps, vel Magistratus sæcularis. Licet igitur leges Civiles non semper obligent in conscientia ex intentione Legislatoris secundarii, ut liquet in Gentilibus, lumine veræ Fidei destitutis: eædem nihilominus obligant ex intentione Legislatoris primarii præcipientis, custodiri leges justas Superiorum quidpiam ritè præcipientium.

156 Nec dicas, hinc sequi, quod vis obligandi oriatur ex sola Lege Divina, sicque re penitiùs considerata Leges humanæ Civiles non obligent in conscientia. Resp. enim, neg. seq. Quia licèt vis obligandi in conscientia legum humanarum oriatur à Lege naturali, & Divina, veluti à causa universali, & remota: nihilominus eadem vis obligandi in conscientia oritur pariter à Lege humana, tanquam à causa particulari, & proxima; eò quòd immediatè, ac proximè, per Legem humanam fiat, ut Subditus teneatur hoc vel illud facere, seu omittere, ad quod non teneretur, nisi id per Legem humanam fuisset determinatum, & injunctum.

157 Urgebis. Potestas Civilis non potest infligere pœnam mortis æternæ; ergo nec sub ea, sive sub peccato mortali, quidpiam præcipere. Probatur consequent. Quia nemo potest obligare sub pœnam, quam infligere non potest; alioquin enim lex foret inutilis. Resp. neg. consequent. cum sua probatione: nam satis est, quod pœna mortis æternæ infligi possit, atque transgressoribus impœnitentibus infligatur à Deo justo Judice, utpote cujus præceptum, de observandis justis Superiorum legibus positum, simul violatur; & à quo principaliter, saltem mediatè, provenit Potestas Legislativa Civilis, juxta illud D. Apostoli Rom. 13. *Non est potestas, nisi à Deo: itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit.*

158 Additur notanter in Conclusione *num. 153.* posita, *Dum quidpiam absolute præcipiunt, vel prohibent.* Nam secùs dicendum de illis legibus, & constitutionibus, quæ simpliciter consulunt, vel adhortantur: quia Lex consilii regulariter non est obligatoria, ut *can. Quisquis 14. qu. 1.* ibi: *Ubi consilium datur offerentis arbitrium est: ubi præceptum, necessitas est servientis*, juncta l. Ob hæc verba, ff. De his qui notantur infamia ibi. *Non enim qui exhortatur, mandatoris opera fungitur.* Et idem dicendum de illis legibus, quæ directè quidpiam permittunt: quamvis, dum aliquid permittunt faciendum, simul indirectè præcipiant Judicibus, aliisque, ne illud facientes impediant, vel molestent.

159 Fatendum nihilominus, quòd Lex consilii in tribus casibus obliget. Primò, quando accedit votum de servando Consilio: ut fit in Religiosis, voto solemni sese astringentibus ad observanda tria Consilia Euangelica, *c. cùm ad monasterium, de statu Monach.* quamquam hi voventes non obligentur vi Canonis consulenti, sed ex vi voti sui. Secundò, & magis ad propositum, obligat Lex consilii, ne contemnatur, *can. Qui autem, dist. 10.* Tertiò obligat, quando Lex continet Consilium reverentiæ, *arg. c. Ad aures*, juncta Glossa, *vers. consilio, de ætat. & qualit. præficiend. & cap. Mathæus 23. de Simonia*, cum similibus.

160 Dicitur autem *Consilium reverentiæ*, quando materia consilii ex se est necessitativa, sed lex ob reverentiam ejus, cui loquitur; utitur verbo consultivo, & non præceptivo: prout fit in Juribus proximè citatis, ac etiam in *clem. 1. de Testib* ibi: *Reges & Principes in Domino exhortamur.* Ubi Glossa inquit, quòd licèt hæc exhortatio videatur consilium, est tamen reverentiæ, cui necessario parendum est; & alibi. Abbas in *cap. Canonum statuta nu. 4.* & Faguanus *ibid. nu. 97. h. t.* cum aliis, qui proinde distinguunt inter Consilium perfectionis, quod non obligat sub peccato; & inter Consilium reverentiæ, quod obligat.

161 Additur ulteriùs d. nu. 153. *Regulariter obligant.* Nam imprimis illud est limitandum in legibus merè pœnalibus, de quibus ex professo dicetur §. IX. Deinde idipsum fallit in legibus illis, quæ fundantur in præsumptione, & illud, quod lex præsumit, hic & tunc in rei veritate non subest. Quod ut meliùs intelligatur

162 Quæritur II. An, & quomodo lex, quæ fundatur in præsumptione, sit obligatoria? Ubi notandum, quod *Præsumptio* generatim loquendo sit rationabilis conjectura rei dubiæ, collecta ex argumentis & indiciis, quæ per rerum circumstantias frequenter eveniunt; prout ampliùs *Lib. 2. Tit. 23. de Præsumptionibus*, dicetur. Itaque *Lex in præsumptione fundata* dicitur ea, quæ, cùm ipsa rerum veritas ob defectum probationum semper in Judiciis cognosci non possit, ex ejusmodi argumentis, atque indiciis, quidpiam præsumit, seu factum esse censet; adeò, ut ex tali præsumptione, præsertim vio-

violenta, procedatur in causa, atque etiam ferratur sententia diffinitiva, ut liquet ex cap. 1. & 2. *De Sponsalibus & Matrimonio*. Quia igitur accidere potest, & quandoque fit, ut ipsemmet Judex fallant, & illud, quod lex præcipit, ut ipsemmet Judex, & parte rei non lubit: Quatto remanet, quod nobis obtinet Leges fondatur in præsumptione, fieri & sententia judicialis juxta præcipitum tallem Legum latas?

165 Resp. 1. Leges in præsumptione fundatæ obligant imperitis Judices, ut in causis difficultatem, fecundique sententiis, eiidem fele accommodent, & ad Leges, ut ter loquor *dictis* ita ut simulque ex eo, quia Judex in judicando contenitur judicare fecundum allegata & probata, *l. Iudicibus 6. §. Proinde, §. de Offic. Proconf. cum similibus*.

166 Dicet. Potest contingere, quod præsumptio illa, in qua Lex de fundat, à parte rei non contingat: ergo tunc quidnodi Leges Judices in judicando non tenetur fequi. Resp. hoc folum procedere, quando Judex illaudat non fuit ex ministerio, & ex ea propria confessione, aut per legitimas probationes; nam tunc præsumptio certa verisimili, prout dicitur *vel. Ioannes, §. de Probationibus*. Secus, quando de veritate aliunde constare nequit; tunc enim ad præcavendum pluribus hominum tallacias, procurandumque commune Bonum Republicæ, tenetur ad Leges ob defectum, vel difficultatem aliarum probationum; in præsumptione fele fundare possunt, quod proinde Judex in judicando non tenetur fequi, ob præsumptionem, quod etiam præsumptio fit species qualsam probationis, *vel. Tit. De Præsumptionibus*. Quinimo Judex ipse Pontifex veritate habetur. *Menochius de Præsumptionibus, l. 1. Præsumptio 45. num. 17.* Jafon in *l. Liberi Imperatoris nu. 8. §. de Legat. 1.* ubi ex textu, & Glossis, *Bartolo, Angelo, Ioannes Imolæ, Ioannes Ignoro Ioannes, & Prosperus Gallus*, Card. Tuldius *Lib. 8. Concil. 61. num. 1.* post Abbatem, & alios.

167 Quod 6 urgues. Præsumptio non rarò falla, ergo Leges in præsumptione fundatæ, non cum sententia judicialis sententiæ, & ratione, & veritate, & causam ignoti, ac fallitati patrocinantes. Resp. neg. conclusione. Licet enim ejusmodi leges, una cum sententia judicialis, ut fede fequentur, ut ex textibus particulari calu, ob defectum veritatis præsumptæ, cum veritatem ipsam esse pellitur (nam fæpe non jus defitutum est probatio, *l. Duo fant, §. de Probationibus, Tuldi*) furnitur tamen, & in genere fant jubet; cum deferiatur ad præcavendum innumerabilem, & malitiis perfidiam hominum, exterqoqin liberitas negantium ea, quæ funt difficilioris probationis; fieque juvent ad conservandum tranquillum Bonum, communeque bonum Reipublicæ.

166 Resp. II. Leges, quæ fundantur in præsumptione, obligant etiam Subditos, & quidem in Foro conficientiæ; quando id, quod lex præfumit, in rei veritate fubeft: alioquin verò, fi illud, quod lex præfumit, à parte rei non fubfit, non tenetur Subditus fequi, ob præsumptionem hic & nunc parte rei falfa fundatam, in Foro conficientiæ fele conformare, nisi propter fanctitatem Legis, & ut vitetur Scandalum, quod fequitur partem: & quidem

167 Prima pars Conclusionis est indubitata; & patet ex ipsarum justitidiione, in quantum Legislativa, quam habent Legislatores in Subditos, juxta dicta *num. 151. & feq.* Accedit, quod quando id, quod lex præfumit, à parte rei fubfit, alia probatione non indiget, ut ipsemet conscientiæ, utpote talem veritatem cognoscientis, quos non fit. In dubio inferior obedendum est Superioribus, & potestate illa, ut ipsemet Legislator, non tenetur, *cap. quid cafuum 3. §. 1.*

168 Alteria pars non carent dubitatione: nam Pedertius de Sacrib Cæsff. 1. pluribus probat contra allegatis rationibus (quarum aliquæ in progressu addiscentur) tandem loquendo de Leges in præsumptione fundatis, concludit, quod Lex humana *manifestum non continet injustitiam obligare in Foro conficientiæ*. Idem tenet Pagnanus in *l. 1. de exim. num. 69. & 70. & Reipublicæ dicens*, quod quando ex observantia Constitutionis nullum in Foro animæ fiolat peccatum, feu iniquitas, tunc Juris Constitutiones, ac præfumptiones habent locum etiam in Foro conficientiæ. Et quidem

Hæc Pedertici, & Pagnani fententia, fiudetur ex Jure *tibus n. 13. & 17.* ita ut mutatis, quatis, ipsiusque humanæ ffe à Deo per Imperatores, & Reges humano Genere diffiliens, & divinius promulgatus, eumque, qui pofteriori refiliet, Dei ordinationi refiliet: ergo, quando tales leges, quin & fententia judicialis confirmitur ipfa latas, poffunt ferari abfque peccato, non ell dubium (Inquit Pedertius) ea ferrari debere. Accedit, quod eæ opiniones fint vitandæ, quæ perplexitatem ac intricationem inducunt. *C. Ut Ecclesiarum de Rebus feudat. vel Ipsum Iudicium Conficientia, cum De dividuis 27. qu.* Atqui talis perplexitas, & intricatio, oriatur ex oppofito Legum latarum in Foro conficientiæ commutatione præsumptione fundatæ, ipfumque Forum externum juxta eas procedens, dicentes, *Tu teneris fabere; ex altero verò parte, Tu non teneris fabere*, Forum internum, feu Conficientia, poffet dicere, ac dicerent, *Præfumptio illa legis hic & nunc ob fafti, aut veritatis contrariam, non fundatur, ergo non teneris, quantumvis leges, &c. ergo.* Confitmatur ulteriùs hæc fententia; quia leges obfaterent publicum poffitat ignorare de ipsa præsumptione, ergo hæc obligare oportet de legibus illis, quæ fuperiores fuperiorum dispiciunt. Antecedens patet ex cap. *Cum fint 8. §. Ex hoc iure, §. de Iudiciis vers. nel. Latius fit de Ecclesiastic. cum similibus*, & tradit Abbas *in cap. cum in Ecclesiarum num. 13. & 18.* Felinius *n. 3.* & Pagnanus *cit. n. 69. & 70. Ubi plurimi.* Consequentia verò, quia ex dictis, & ex principiis, quatis in Foro conficientiæ, adeoque per accidens obligare leges præsumptione fundatas, quin ut ipsemet Legislator, cum illis fentiat etiam in Foro conficientiæ. Illæ enim obfitutiones

Probatur altera pars nofira. Conclusionis ex illo communiter receptissimo axiomate, *Præsumptio cedit veritati, l. Imperatores, §. de Probation. Ibi: Refpondi, veritati locum fuperfire: ergo meus Aliquatenus nemo dubitat, per legges in præsumptione fundatas, quin diffonere cum veritatem; adeo, ut cognita, vel ex ipsemet Legislatore, ipsa Legislatorum intentione, non tenetur in Foro conficientiæ, quin adimere velle, nam ipsa fundatur, ac ipsa Legislatorum intentione, ut ipsemet Legislatores, & Pontifices, illis verbis expressa: *Iuris præcepta sunt hæc: Honeste vivere, alterum non lædere, sui fuum cuique tribuere.*

Atque adeo quod lex, & fententia Judicis fecundum et leges judicantis, fi eft falfa in Foro externo, fit etiam falfa in Foro conficientiæ, nifi innitantur falfis principiis, tradit Sanchez *lib. 1. in Decalog. cap. 10. num. 11.* qui Baldum *Aud. Ingressi, num. 49. & de Iuramf. Reliqui* Navarrum *in cap. Ex parte Ioannis 38. Ex parte, Valentiam in cap. Ex parte Ioannis 38. Ex parte, Valentiam in cap. Ex parte Ioannis 38. Ex parte, Valentiam

funtione jurée? Resp. Differre in plurbus. Primò quidem, ac præcipue hoc, quod Fidei juris affumitur in cafu certo contra veritatem; nam Fidei originè vera eſt, quæ vera non fuit: Præſumptio autem affumitur in cafu dubio ſecundum veriſimilem veritatem; nam Præſumptio eſt ſuper eo, quod eſt dubium, & incertum, cognitione ex indiciis ita eſſe, quod ceterorum eſt dubium. *Bartol. in Leg. Falſa. lib. ult. num. 169. Menochius d. q. 8. num. 9.* citatus alibi. Et hoc eſt, quod brevius tradit Glofſa in *L. 2. q. 9. verbo Præſumptio. Ut ſæpe affum. illa* Glofſa *in L. 2. q. 9. quod eſt certum, fingitur, ſuper incerta præſumitur.*

22 Cum hoc Differentia propemodum coincidit altera; quoniam in hoc, quia Præſumptio juris affumitur ad inveſtigandam veritatem, quæ ceterorum, & ſecundum certam circumſtantiam, & conjecturas, procedit ad ſpe certæ circumſtantiæ, de cujus veritate dubitatur. Fictio juris autem cognita falſitate ab naturali ſumitur, ut ſimpliciter aliquid fieri, quod a parte rei non eſt: unde *Fictio* dicitur, ubi Lex pugnet pedes contra certos terminos veritatis, ſecundum Bartolum *in L. Non ignorat, 3. in 2. Col. C. Jure accipiendo* apud Jafon *d.n.169.*

23 Tertio differunt, quia contra Præſumptionem juris admittitur probatio in contrarium; & ſi de hoc paſcitur, tunc præſumptio ceſſit veritati, *Imperatores ſi de probatio.* Econtra Fictio juris nunquam admittit probationem contra ſe; quia eſt quædam diſpoſitio, fundata ſuper naturali æquitate, atque per plurimos legem ſtabilita. *Menochius d.lib. 1. de Præſumptione. quæſt. 8. num. 1.* poſt Bocerium *in Clem. unica num. 3. & Conſtit. de Conſtit. de demonſt.* & alios. Unde Fictiones in *quæſt. de ſ. ult. de Præſumpt.* ſic dicit: *Ex non præſumptis, ſed de legis, non naturalibus quæ non in contrarium, quia licet non vitiat aliter fe habent, tamen ex vult fictionem habet pro veritate.*

24 Quarto differunt, quia Præſumptio eſt quædam ſpecies probationis, non ſic Fictio juris. Quia ſi, datur quadoque præſumptio hominis, ſive quia ab hominis, quia Fidei Judice introducitur, ſeu excogitatur: ſecus eſt de Fictione juris, utpote quæ eſt legis diſpoſitio, ſicque ab homine, ſeu Judice introducta non ſtatim ſecundum ſpeciem ſuam poteſt alteri adverſari; & tunc potentia minus potentem tollit, & perimit: ac veri Fictiones non poteſt ab contra aliquid, ſed Præſumptiones poſſunt plures Præſumptiones in ſimul concurrere: non ſic plures Fictiones. Octavò, Fictio ſemper importantiam ſignificat. Non ſic Præſumptione, quæ propriatem ſignificat. Nono, Præſumptio extenditur de perſona in perſonam, non autem ſic extenditur Fictio. Decimò, Præſumptio ſuper certa re ceſſat, quæ fuit falſa; Fictio autem circa ea, quæ fuit juris & facti ſimul. Menochius *ubi quæſt. n. 13. 14. & ſeqq.* ubi plurimas differentias ſubjicit, & alias adhuc, minus tamen notabiles, ſubjungit.

25 Quartur III. Utrum legen in Fictione juris fundatam locum habeat etiam in Foro conſcientiæ? Resp. Leges per fictionem juris quidpiam diſpoſentes non habent locum non ſolum in Foro exterioris, ſed nec etiam in Foro conſcientiæ locum habent. Ita communis, & patentius ex dictis *n. 15. & ſeqq.* Tum ex eo; quia ſolum quod legem fundatur in naturali æquitate, propter quam aliquid diſpoſuerunt in caſu dubio, quod obſervaretur in vero: non Fictio ſemper fundata eſt in naturali æquitate. Bartol. *in L. 1. 11. qui prorogatur, num. 33. & ubi alii.* Bartolus ibidem omnes Doctores, ut inquit Menochius *lib. 2. Præſumptione. ſq. n. 9.* Et ubi Doctores Fidei, quando æquitate deficit, *q. 1. Poſſeſſionum. §. Transfigat. §. Decaſpectio, & poſſeſſion. rerum.* Menochius *d. lib. 2. Præſumptione. ſq. n. 1.* Idque declarant exemplis. Sic quipe verba ſtat. Canonici cuſta infirmitas abſentes. Fictione juris conſtituunt, quod ſint ſanti, & ſint ſanti, & participenti fructus Beneficiales, ita ut hoſce fructus tam bene, ac etiam tuti in conſcientia percipiant, ac ſi reverè præſentes forent: & hoc ob illam æquitatem naturalem, ne aliquis Clericus infirmus deſtituatur neceſſariis vitæ, & ne affiſtio addatur affiſtio, atque hac ratione cauteri detrimentum ſuſtineat. Sunt Clericuli, *cap. 6. & ſeqq. de Clericis ægrotantes.* Similia æquitas naturalis reperitur in Clerico abſente cauſa fuæ Eccleſiæ; in legitimatione prolium per ſubſequens

§. IX. De Lege Pœnali, ac Pœnis latæ & ferendæ ſententiæ. 85

Matrimonium, & aliis huiuſmodi Fictionibus juris.

Nec obſtat dictum illud Cardin Tuſchi *Lit. P. concl. 1. n. 22.* Oldrad *conſil. 2. in fin.* ac Baldarini de Senis *conſ. 1.* & alibiorum, afferentium, quod Fictio in piis tribus non accipiatur pro veritate; Item, quod Fictio non habeat locum in Foro conſcientiæ, ubi veritas tantum judicatur per Fictionem. Resp. enim, hujuſmodi dicta procedere de fictione hominis, ſive prout fictio concuſit cum præſumptione, ſed non ſecus non admitti in Foro conſcientiæ, ſed cedere veritati, cum citati Authores dicere volunt (prout ex verbis citatis *n. 164. & 170.* jam dictum eſt: non autem de Fictione juris ob naturalem æquitatem quidpiam diſponente in certo caſu; nam hæc fictio non habet in Foro animæ, uti probant rationes, & exempla allata de Clericis infirmis, aut in cauſa propriæ Eccleſiæ abſentibus, quorum fructus Clerici in Foro conſcientiæ tenentur ſtare conſuetos reddere Eccleſiæ, quos & illi tuta conſcientia accipere, & retinere poſſunt, & ſecundum in aliis Fictionibus.

Quæritur IV. Quæ regulæ circa Fictionem juris ſint attendendæ? Resp. Hæ poſſibiliores, & ſecundum ſententiam ſuam Doctores, cum ex diverſitate probabilitatis Authorum defumuntur. Ex hiſtis:

Regula I. *Fictio juris in ultimo operatur in caſu dubio, quod in veritate in caſu certo. Jud. in L. 11. 11. qui pro cuptore, n. 216. & Uſucap. Fagnan. in c. Non quidem, n. 39. de Teſtamenti.* Bartolus *d. num. 9. n. 2.* & alii. *Jafon. Fabrum. Bartolus d. n. 11. & 13. Jafon. Fabrum. Bartolus d. n. 11. & 13. Jafon. Fabrum. Bartolus d. n. 11. & 13.

Fratrum Prædicatorum, in qua ait, dari aliqua, quorum manifestio, vel omissio, ex genere suo non obligat peccatum, neque meritum, neque venialem, sed tamen id pœnam, taxatam sullinendam. Navarrus 23. *Manual. nu. 29.* Angelus V. *Religiosus nu. 18.* & communiter omnes cum Sanchez *lib. 6. in Decalog. cap. 2. n. 12.* velit, eiusmodi ordinationes ad solam pœnam obligantes, non esse proprię leges. Ratio enim dicit: ob quia hęc non obligat ultra mortem Legislatoris; ergo si is intendat ab sola pœna obligare, hoc ipse expressę declarabit, clarum est, quod ex ea sola pœna obligabunt. Hoc ipsum in ipso probatur, ex illo decretum, quod tradit Abbas *in cap. Item quęsitum nu. 3. de Crucis.* Sanchez *lib. 6. in Decalogum cap. 2. n. 12.* Leyman *lib. 1. tract. 4. cap. 14. num. 2.* & alii ab eis dicunt: videlicet, quod Legislator circa materiam consumptam non obligat peccatum, sed pœnam, nisi affungentium pœnam operantur aliqua contra intentionem, *cap. ult. de prebend. & Ef. Nov. num. 8. si tertam petat, cum similibus.*

Sic dantur quędam Religiosorum Statuta, quę per se (hoc est, secluda obligatione pœnarum) non obligant, ut Ecclesiastici, aut saltem, fratum summa sufficiunt; ad colosum, seu fub poenam in conscientia incurrentes non obligant, sed tantum ad pœnam in Statutis taxatam, seu ad Superiorilos infligendam, prout de Ordine Prædicatorum testatur Doctor Angelicus *loc. cit.* Idem ut ex eodem *de actibus Constitutionum*, & resolutione, in libros hoc ipsum expressę declarantur, ut ab illis, dicentibus in conclusione non obligant, quę non juri Divino, nec naturali adversantur, eorum tamen executio, sub transgressione conferre ad tranquillum Reipublicę Statum, nec ne, ne ipsi nobis fine lumine ambulent, ut eversum velitum omnium adhibeat, vel omittat, & huiusmodi. Etenim tales Constitutiones non obligant Subditos Superiores, ac in bonum communitatis, & cum animo perpetui obligandi Subditos ad pœnam taxatam sullinendam, ut ipsi ediscent delicta, quę ab illis, omnis fine legis proprię delitus, cum ipsis per omnia convenientes definitio legis ut fic.

Obiicies. Si nulla in talibus intervenit culpa, ergo nec ipsum transgressionis sub pœna per flaturum taxatam, ut, aut à Superioribus imponitur; nam pœna ex eo nexus, ut ab illa, ab ea, ab illo, ab illo *Superiore.* Respondeo Solutionem, quamvis enim in transgressione legis non ponatur malitia interna, ut in Theologia, seu formalis, nihilominus ex eo pœna Deo: nihilominus intervenit culpa legalis formalis, cum importat defectum à legis, ex contra, in judaiciem Reveldiam, vel Ordinis, vel Religiosi constitutorum admittam; quę proinde culpa sullinis spellitur *Imperfecta culpa*, ac merita culpa, ut ipsum conspicuum. Accedit ex Sancto Thomas *in Sent. dist. 1. Sent. cap. 1. nu. 5. ad 1. quę non est ipsa pœna, nec ipsa culpa, non est ipsa pœna*, ac *non est ipsa culpa*, ut ipsum ex eodem in responsio fubel cuiula talem respondet, quę ipsa pœna, legis, hęc sublimis, ac ipsa culpa, ac vacet ipsius Theologica, ergo.

Ex quibus, ut ex eodem Sanctorum cubus Theologicus, cui prorsus alterę ex interioribus Legislatoris principiis, vel ab Deus, ergo nulla delitus. Resp. negando Consequentiam, ex eo quod ipsa pœna, ab Legislatore, ab Legislatore sublimis, ac ipsa, ac ipsa, ac ipsa

eitatus communem aliorum; & *mon. §. & fin.* subjungens, quod verba præfentis, vel præteritaeoniunctis, de ea natura importent Canonem late extentem, dumodò per alia Patia, aut per fubjectam materiam, cuiuque rationem non conflet, quòd imponent folum tempus dari futuratum.

218 Refp. VII. Prenam latæ fententiæ, cíufque pleniffimam fermitatem indueit addita particula, *ipfo facto* (quod idem fonat) *ipfo facto fit excommunicatus, fufpenfus* &c. Idque dicendum de illis dictionibus, *Mon. Eccnon. Extravag. illata*, & aliis huiufmodi, utpote quæ non tam temporis diftinctionem amotent, ac proinde centuriofe fignificare latam fententiam. Fellinus *Rubrifican. §. de effectibus* Farinacius, *adl. fupra. n. 32.* & *fine* fingulatim hujufmodi diftinctes declarant.

219 Infuper penna latæ fententiæ importat quoadò Legislatori libi, aut legi fuæ vim ipfius attribuit, v. g. dicendo: *Audeatur nofira, virtute profitetur fic. fi excommunicatus, qui fecus egerit, Excommunicatus quoque ante: In ipfum profitetur, fi nonvelit incurfuros, & hujuimodi.* Et hoc intelligendo etiam de illis locutionibus, quæ exteriores folùm temporaneas fententias ferenaeunt, juxta fuperiùs dicta: nam fi addantur tales clauffulæ, importabunt latam, & non tantùm ferendam fententiam.

220 Obijciles contra premiæ dicta. Penna nullatenus, vel privationis, fanfitas in facris Canonibus imponitur per Judicem, *haud obftante*, quod ipfe fuit mortuus, *Refp.* 20. Antecedens probatur. Sic enim jubetur irritari, vel etiam irritatur, feu caffatur, quod ipfe jure irritatum eft, *cap. ult. de Poffulat. Prælat. Or. Fr. Franciscus §. de Effect.* & alibi. Item privatur Beneficio, vel potefiate eligendi, qui ipfo jure eft privatus, *c. Scriptum eft*, judica Glofia *vel. Pifcant. q. de Electis* & *cap. 2. ut de Clericis conjugat.* & alibi. Item contrà abfolvitur à vinculo juramenti, vel excommunicationis, qui illud de jure non contraxit, *c. Proventi. 2. de Juramenta. & Cons. Authentica 34. qua. 5. c. 1. & de prefentium de Appellat.* juxta Glofia *vel. Abfiens*, variis Canonistarum allegatis. *Refp.* 20. Confiftit Ad allatas Canones, & alios confimiles textus; ità poffiunt, ac folent dari plures folutiones. Et quidem primò dicendò, quòd quando ex alis textibus juris hic ferit, cujusmodi penna ipfo facto incurrit, tales modi loquendi referantur duntaxat ad factum, ita videlicet, ut 14. *qu. 6. jura. amifit v. g.* Beneficium, ejusque fententiam Judicis quoad factum, & abfiantem poffeffionem, id telinquere cogatur. Secundò dicì poteft, quòd aufiinodi textus non dicunt folum Jura fuit declaratum, aut abfolutum, qui ad eatum ipfo jure irritum comitetur, vel ipsi illegitimè abfiinentur, aut ipfo facto excommunicatus, nam poffimodùm fuborta lite per fententiam Judicis tales declarentur: fiquae idem fit, *probavit*, ac poffitum efte declarare; *notare*, & *refpicere effectum*, ac ipfum irritam; & caffatam fententialiter pronunciare; *abfolvere*, ac abfolutum efte offendere, & hujuimodi. Tandem, fi quando ejusmodi abfolutio ab excommunicatione, vel alia penna, quam aliunde conflat ipfo Jure fuiffe nullam atque invalidam, vel à Jurantem patiter irrito, tunc ex modo dictis Canonum confirmatur illud Canon. ut ait Glofia *cit. cab. Authentica 34. qu. 1. & alibi* fæpe.

§ X.

De Obligatione Legum Penalium.

SUMMARIUM.

231 *Quando lex obliniet penam ferendæ fententiæ, non tempore ad eum Jura mortis fententiam Judicis.*

232 *Corollarium de excommunicandis, privandis Beneficiis.*

233 *Ejusdem lex penalis obligat poft fententiam Judicis, & ad quid?*

234 *Reus capitis poft latam fententiam mortis poteft adhuc fugere, & cur?*

235 *An in Jure, latam licitè poffit vincula, & Carceres pertingere?*

236 *Legis penamlatæ fententiæ continuatio, quomodo obligetur? Et numero. fequ.*

Pœna ipfiqueo fuit. 8. Aliam extentionem extenuam non requirat, commiffa crimine factum habet locum in confiftentia. Ibid.

237 *Jeius eft in parte extensum executionem requirentibus, nam in his ulteriùs opus eft fententia declaratoria judicis.*

238 *Affervat ulteriùs hujus rotis.*

239 *Damnofa penna non fit impofita, fub clauffula. Alia etiam declarationem non facta.*

240 *Notabilis differentia inter penam latæ, & ferendæ fententiæ.*

241 *Et inter fententiam condemnatoriam, & declaratoriam Judicis. Et nu. fequ.*

242 & 243 *Quid spectat ius, hanc conficiatur extensio, id penam imponere confiftunt judicis?*

244 *Lex ipfa fuffe imponere pœnitentiam Beneficii, propriaut Reum tinxit, non poffiunt ejus.*

245 *Clerici Beneficiati, qui contentiosè ad Sacerdotium, tenentur refiituere fructus Beneficii ante fententiam declaratoriam Judicis, & Cur? & nu. fequ.*

246 *Non eft fine ratio, cur ita, sed fructus, & quæ fin perdere.*

247 *Clauffulæ.* Alia etiam declaratione non facta *impingunur, & non latum habet. Et nu. fequ.*

248 *Extravag. Ambitiofus, non obfiqua ufu recipiendi.*

Quæritur I. Quis ratione obligent leges, feu conftitutiones penam ferendæ fententiæ continentes? *Refp.* 8. Dicendum Leges, *Decretum* Pontificis, continet penam ferendæ duntaxat fententiæ, five primùm à Judice infligendam, non tenetur Reus ad eam fubeundam, vel fuftinendam, donec per fententiam Judicis ad ipfam fuerit condemnatus. Ita Glofia *con. Exoremitur 15. quæst. 3.* D. Thomas *2. 2. qu. 62. art. 3.* Communis Doctorum *ibi.* Quia Reus ad ipfam Judicis non tenetur, quam lex ipfi imponit: hæc autem fo Judicis imponit, ut Reus penæ subdatur, atque ab ipsa per Fententiam Judicis condemnatus, quod fpectat poftifiis ad Judicem, quam ad ipfumet Reum.

Inferturpriùs, quando Reus, vel Clericus, pro mi nori crimine commiffo, ipfo facto incurrit, ipso Ecclesiafticum, excommunicatus, vel officio, aut Beneficio privandus de ferendæ fententiæ; quòd è ante latam à Judice fententiam poffit valide, & licite, fefe gerere tanquam non excommunicatum, & non privatum, fiquem exercere omnes actus fui officii, aut Beneficii: quis ipfe reverà ante latam Judicis fententiam nectum incurrit è quadrupedante, quòd ipfe Reus, aut Clericus, ab quod excommunicandus, vel officio, aut Beneficio privandus eft per Judicem.

Refp. II. Lex penalis poft fententiam Judicis legitimè latam obligat ad nonu refiftendum, & pœnam fuo taxatam fubeundam. Ita D. Thomas *2. 2. q. 69. art. 4.* Communis. Hæc autem fententia declaratio Judicis legis, utpote per legitimam authoritatem communitatis denuntiata, cum voluntate eam perpetuò obfervandi. Deinde Jurisdictionem confirmat Ulpianus *l. 1. de poffeff. Rom. 13.* Ut ait Glofia *cit. cab. Authentica 34. qu. 1. & alibi* fæpe.

§ X.

De Obligatione Legum Penalium.

SUMMARIUM.

231 *Quando lex obliniet penam ferendæ fententiæ, non tempore ad eum Jura mortis fententiam Judicis.*

232 *Corollarium de excommunicandis, privandis Beneficiis.*

233 *Ejusdem lex penalis obligat poft fententiam Judicis, & ad quid?*

234 *Reus capitis poft latam fententiam mortis poteft adhuc fugere, & cur?*

235 *An in Jure, latam licitè poffit vincula, & Carceres pertingere?*

236 *Legis penamlatæ fententiæ continuatio, quomodo obligetur? Et numero. fequ.*

Pœna ipfiqueo fuit. 8. Aliam extentionem extenuam non requirat, commiffa crimine factum habet locum in confiftentia. Ibid.

237 *Jeius eft in parte extensum executionem requirentibus, nam in his ulteriùs opus eft fententia declaratoria judicis.*

238 *Affervat ulteriùs hujus rotis.*

239 *Damnofa penna non fit impofita, fub clauffula. Alia etiam declaratione non facta.*

240 *Notabilis differentia inter penam latæ, & ferendæ fententiæ.*

241 *Et inter fententiam condemnatoriam, & declaratoriam Judicis. Et nu. fequ.*

242 & 243 *Quid spectat ius, hanc conficiatur extensio, id penam imponere confiftunt judicis?*

244 *Lex ipfa fuffe imponere pœnitentiam Beneficii, propriaut Reum tinxit, non poffiunt ejus.*

245 *Clerici Beneficiati, qui contentiosè ad Sacerdotium, tenentur refiituere fructus Beneficii ante fententiam declaratoriam Judicis, & Cur? & nu. fequ.*

246 *Non eft fine ratio, cur ita, sed fructus, & quæ fin perdere.*

247 *Clauffulæ.* Alia etiam declaratione non facta *impingunur, & non latum habet. Et nu. fequ.*

248 *Extravag. Ambitiofus, non obfiqua ufu recipiendi.*

233 Et ob eandem rationem non pauci Doctores, ut Navarrus *c. 27. Manual. n. 2.* Lessius *lib. 2. cap. 8. n. 2.* Cajetanus, Lessius, & alii, ulteriùs dicere, reum mortis, mutilationis, vel etiam tormentorum, ut Carceres perfringere poffe. Nec obftat textus in *L. 1. ff. de Effectibus* ubi dicitur *de iis, qui carceres effregerunt, fonendum eft fuppliciis.* Refp. quòd non licèt non improbabilis fit contraria fententia, quam ideirco fequitur Covarruvias *lib. 2. Variar. c. 1. n. 1. Molina tr. 2. disp. 11. q. 22.* & quidam alii: commodè tamen dici poffe, quod illud, cum Republicæ interfit, ita Jure fatutum fuerit, ut publicè contra Reos conferuetur illud; quòd tamen hæc fit lex mere penalis. Quamquàm etiam fuga Rei, & carceris effractio, graveni prafumptionem admitti criminis, ac velenti confiftentiam judicis; & quòd ipse Reus fugitivus, ac effractor jure puniri poffit penas tali criminis correspondentes, fiet ac hoc ipsum fuerit convictum, ut ipse ait *Navarrus Glofia. c. & Bartolus ff. de Custodia & exhibit. Reor.*

234 Quæritur II. Quomodò obligent Leges penam late ferentiæ continentes. Refp. I. Si penaipsa ipse impofita aliam executionem extenuam non requirat, ftatim ac factum illud, cui ipsa penna ipfi jure annexa eft, committitur, habet ipsa locum in conficientia. Ita *Suarez lib. 3. de Legib. c. 3.* Sanchez *lib. 2. de Matr. disp. 2. n. 3.* Lessius *lib. 2. cap. 8. n. 4.* Cajetanus *2. 2. qu. 62. art. 5. ad 3.* Navarrus *c. 27. n. 2.* & alii. Et tales fuse penæ excommunicationis latæ sententiæ (nam excommunicatio fecum trahit suspensionem *Lessius c. 3. de Appellatio.*) & ab alia cuiusve Ecclesiafticæ, item irregularitates, item pedimenta Matrimonii, item Beneficiorum amotiones, ; fi fint latæ fententiæ, ipfo facto, & ante omnem fententiam Judicis incurrit, receptæ praxis, & vide dictavit. Accidit rarò in Conscientia contingere, ut Reo defia ero spiritualis Fidelium consultumet, ut reverter non foluìm penam in Reo ipso infligendi, fed etiam penalis illos Reos ferendamdi ob peccata quæ commiserunt culta, ut hac ratione Studiò amplitudo à necessitate trahetur: Hem propriè indulcitur. Sic enim. *Et quia Sanchez 17. q.* excommunicatio lata in persefores Clericum, ipfo facto incurrit: Idque accidit quoque in alibi cum Reo ipsi ipso facto jure latæ; *cap. Clericis defensor 15. de Sentent excomm. & cap. Illud Dantius & fequ. de Clericis excommunicat. minist.* & alibi. Idemque patet in Regularibus, ut cum *ad. de Temporali Ecclesiastica cap. Perspherum, ac fequ. de Rescript.* Hoc ipsum conflat de impedimentis Matrimonii, de etiam affinitas conficiendi, ut ipsa illicitas, quæ unquàm quæ hæc culta: Item dicendum de impedimento criminis & quoties hujusmodi.

Refpond. II. Si penæ ipfi jure illatæ etiam extenuam executionem requirant (velut est amillio dominii, concubicatio Sacerdotum, privatio Beneficii, aut officii Ecclesiafticii, aut privatio alterius rei propriæ, & jam acquisitæ) tunc ulteriùs ad obligationem in conficientia producendam requiritur fententia declaratoria Judicis legem crimine admittit: nisi lex in specie addat clauffulam, *aliis etiam declarationibus non facta*, ut in Nuntiatur *Innocentii de Clericis & Parentibus, mandat 3. n. 1.* num. 44. Sanchez *lib. 2. de Matrim. 29. n. 3.* Menochius *de deciment. Jud. 4. n. 1.* Sylvestrius *Pisc. 2. q. 1.* Engel *de Cens. 1. n. 43.* Laymanus *lib. 1. n. 3. n. 6.* & alii ab ipsis citati, *ac fequ.* Farinacius *qu. 3. Fragment. V. Lex n. 138.* Quorum ipse magis consentit Doctorum Sententiam, licèt Bartolus, Jason, & quidam alii oppositum tenant. Primus pars Conclusionis defumitur *ex c. Clericos* 15. *de Sentent. & Rescript.* Ubi Pontifex Clericos ipsos conficiunt. & tamen ipsi non illicò in conficientia obligantur bona ita tradere Plico; quin etiam diffiteantur, & Hæreticorum Doctorum Doctrinam

bona successori ejus reliquantur, Et ex quo qui tale testamentum condit, neque alimentum, neque monumentum posit. Idem ergo à quo dicendum de crimine Haereseos, & de quo sola evidenti ratione cujus bona ipso jure confiscantur, vel alia penaexternam excutionem requirens impositur.

232 Nec dicas: Si poli latam fenentiam declaratam fuerit crimine admisso, non solùm debetur pena, v. gr. confiscatio bonorum, amisso beneficio &c. ipso jure imposita, sed etiam quoties fuerit à de cessoribus, ut ipsorum testò perceptis restitui debent, simulque reficiundur omnes alienationes inscrtim circa ipsos facta; ergo prorsus erit fructuosum illud jus bona quoties restituendi, nam. Resp. enim neg. Seq. Quia imprimis jus illud, seu facultas in conficienda remanens, hoc operatur, ut si nonquam legatur sententia judicis, quoties fuerit, quam reus tali criminis teneatur penam illam subire, quod v.g. diminutio beneficium Ecclesiastium, emolumentorum fructus reflituendi, aut bona ipsis per confiscationem ablata fuerit detrendo: ad hoc enim nemo teneatur in conficienda ante tentiam sententia declaratoria.

233 Deinde jus illud hoc operatur, quod etiam fecuta fententia declaratoria lupet crimine admisso, non tenetur criminalitas illiusbona sua defenere, cum ipso, operet Fisco; nam ulteriùs requiritur, ut tententia illa authoritate Judicis manuleat executioni, ac ipsi Reo ultimatur possessio illorum bonorum, quibus de crimine ipso jure privatur extitit, hæcque ab ipso exigantur, & v.g. Fisco applicentur. Et non ità hoc dicitur: tum quia dofrinam, & natutae humanae valde contrarium fore, quod quis nemine exigente cogeretur poenam tam graveem in temetipsi exequi. Sanches *lib. 2. de Decal. c. 2. n. 8.* Contra vero *Pater. de Mag. c. 6. §. 8. n. 6.* & alii plures ab ipsis citati. Tum quia talem executionem ulteriùs requiri, facit indicatur *ex. Clem. fraudem 19. de Hereric. in fin.* *Quoties Judicis sententia tamen lapsa fuerit.* Tandem quando etiam lequitur tum fententia declaratoria, tum illius executio, adhuc jus illud retinendi in conficienda poenam hoc operatur, ut quod res, & bona ejus earum, ipso jure ob crimen amissi, amplius tamen non extantes, fed interim bona fide consumpti, non debeant amplius restitui, nec etiam petitum, nisi ut exiliae possitfer rempere declarationis non fit facilus locupletior. Engel. *l. 2. n. 23.*

234 Objicies iterùs: Quando lex ipso facto imponit pritiuiamen, v. g. beneficii, aute sententiam Judicis, jam habet fundamentum, ut illamopin emin gratis, & fructuis imponeretur alia poena per Legislatorem, & Reo ipso jure ut quis fi lex ante Judicis sententiam jam habet fuum effectum, non tamen alia Judicis sententia, cum privatio beneficii, & ipsum beneficium nequeant simul stare, quia privatio deponentur; ergo. Resp. cum Leffio *lib. 2. cap. 40. dub. 9. n. 4.* Quoties ipso facto, quibus addicitur, *ipso facto se potestas Officio*, sed tamen, & potest titulo, seu jure ad beneficium, non autem ejus possessio ne. Hinc dicitur: quod Lex illa habet tum effectum privando Reum titulo beneficii, quatenus ipso facto amittit jus ad beneficium, coeteò Privando etiam ejus possessione, neg. ma. & Ex diffing. ma. ipso facto consequi. Ex quibus hujus applicatum ad propositum habetur in *capit. Licet Episcopus 18. de Praebend. in 6.* ubi beneficium ipso facto vacans libere conferunt ab Episcopo, & Canonicis non potest Episcopus cum, cui beneficium tale contulit, in ejus possessionem inducere, nisi possessore prius vocato.

235 Objicies tertiò: Clerici beneficiarii omnitenere Horas Canonicas, poli primos fex menses, tenentur pro ratia ac tefficiuscore fructuum beneficiorum in conscientia ante aliam sententiam declaratoriam Judicis: atqui in legibus hanc penam imponentibus, non habetur clausula illa, *etiam ante declaratam sententiam*, ergo hic intervenit externa executio, ergo. Major est certa, adeò ut oppositum reprobavit Alexander VII. anno 1663. inter alias Propositiones etiam lequentes, *damnatae 20. damnando: Restituto à Pro. Vi. impositio beneficiatis non occitantibus, non debetur in conscientia ante sententiam declaratam Judicis, quia de facto, etiam ante sententi

aperte sancitum est; ut ea, quæ contra leges fiunt, non solum inutilia, sed etiam pro infectis habenda sint.

247 Ad hanc notabilem Objectionem, & concordanda Jura proximè allegata, quæ prima fronte possent videri sibi contraria, plures à Doctoribus fuerunt excogitatæ responsiones; uti videre est apud Glossam *in d. Reg. 64. Juris in 6.* & aliam Glossam *in Clem. 1. §. Inhibentes, de Jure Patronat.* Bartolum *in l. Non dubium, n. 4. & 5.* & ibi Jasonem *n. 17 & seqq. C. de Legib.* Layman *lib. 1. tr. 4. c. 16. n. 3* & alios. Et quidem dimissis responsionibus jam *n. præced.* relatis, ac refutatis,

248 Imprimis dici potest, legem illam, ***Non dubium*** procedere, quando lex prohibet substantiam actus, sive contractus: secùs, si lex solùm prohibeat qualitatem in aliquo actu, vel contractu. In hoc quippe casu actus contra legem factus, non est irritus ipso jure, imò valet, *arg. auth. Decernit jus*, juncta Glossa. *§. Sacramenti C. de Receptis arbitris*, ac notat Jason *loc. cit num. 20* post Paulum de Castro, & Farinacius *p. 2. Fragment. §. Lex n. 199. & 216.* citans alios, iisque exemplificans in casu, quo Lex, sive Statutum, mandat aliquid fieri certo modo, certo loco, aut tempore, & actus fiat alio modo, alio loco aut tempore: tunc enim actus contra talem prohibitionem factus, non est nullus; nisi lex, aut Statutum, ulteriùs procedendo eundem annullaverit, vel modum illum veluti formam actus præscripserit.

249 Deinde, & adhuc magis expeditè, dici potest cum Bartolo, *ubi suprà*, & Jasone *loc. cit. n. 19.* ac aliis quòd dicta *in l. Non dubium*, locum habeant, quando lex stat in terminis prohibitionis: Secùs si lex prohibeat quidem, tamen postmodùm ulteriùs procedat disponendo, quòd actus valeat: aut dando alia remedia ad actum illum infringendum. Nam tunc satis apparet, quòd actus non sit ipso jure nullus; alioquin enim lex frustrà dictis modis ulterius procederet: uti contingit in contractibus, aliisque actibus ex metu gravi, atque injustè incusso celebratis, ac hujusmodi, ubi Lex ad rescindendum actum exspectat sententiam Judicialem, sicque ultrò fatetur, quòd actus cæteroquin prohibitus, non sit nullus ipso jure, sed primum irritandus, seu annullandus per sententiam Judicis.

250 Et conformiter huic magis communi responsioni concludendum, atque paucis præmissa complectendo breviter dicendum est, quòd quando Lex stat in terminis prohibitionis, locum habet *l. Non dubium.* At si ulterius Lex procedit disponendo, quòd actus valeat (ut fit in Matrimonio contra Interdictum Ecclesiæ, vel cum voto simplici castitatis contracto &c.) tunc verificatur illud, *Multa fieri prohibentur, quæ &c.* Si autem procedat Lex dando modum ad infringendum actum, habebit locum altera regula, *Multa per patientiam tolerantur, quæ si &c.* Quamquam circa hæc dignoscenda oporteat non solum attendere ad verba legis, sed etiam ad receptam hactenus consuetudinem, utpote quæ est optima legum interpres. Quinimò, quòd Lex illa, ***Non dubium***, ob extraordinarium rigorem contraria consuetudine fuerit abrogata, testantur varii Authores, quos tacito nomine allegat Herinex *part. 2. disp. 5. de Legib. num. 34.*

251 Quæritur III. Quid juris, si Lex ipso jure irritet contractus, electiones, aut alias dispositiones? Resp. I. Loquendo in ordine ad Forum externum certum est, hujusmodi actus ita civiliter annullari, ut non solùm nulla ejus actio in Foro externo tribuatur, sed, quòd ipso facto, & jam ab initio fuerint irriti & invalidi, per Judicis sententiam declarari debeant: adeò quidem, ut omnis eorum effectus una cum fructibus, quos inde quis jam perceperat, penitus rescindatur, ac si nunquam ullum valorem habuissent. Ita communis Doctorum, & constat ex recepta praxi, atque ipsamet potestate Legislativa supremis Principibus competente, qua non solum habent facultatem obligandi Subditos, quidpiam eis præcipiendo, vel prohibendo; sed etiam annullandi eorum actus, quando istud bono communi expedire judicaverint. Hoc ipsum probat recepta Juris utriusque praxis, qua justis de causis certi actus, seu contractus, ipso jure annullantur, & cassantur: ut patet in Matrimonio cum impedimento dirimente contracto, in electione celebrata contra formam Concilii Generalis, *in canon. Quia propter, 42. de Elect.* relatam, & aliis hujusmodi.

252 Nec obstat, quòd electio contra formam citati Concilii Generalis celebrata, posteà primùm per Summum Pontificem quandoque irritetur; prout irritata fuit *in c. Cumana, 50. de Election.* ibi: *Unde nos electiones ipsas, præsumptas etiam contra formam Concilii Generalis---de Fratrum nostrorum consilio sententialiter duximus irritandas:* quibus similia etiam alibi habentur. Resp. enim, hujusmodi sententiam Pontificis, vel Judicis, quoad actus ipso jure nullos prolatam, in effectu esse declaratoriam, quòd ejusmodi actus sint, ac jam in anteà fuerint in ipso Jure irriti, & invalidi, ac nullius roboris. Item verba illa, *Duximus irritandas*, ac similia, à Judice prelata, procedunt de facto, quatenùs Papa, vel alius Judex, post moram desuper litem per sententiam Judicialem pronunciat, & declarat, tales actus laborare vitio Canonico, ob quod sint censendi invalidi, ac jam ipso jure in anteà irriti extiterunt.

253 Resp. II. Loquendo in ordine ad Forum conscientiæ, & utrum ex tali actu de jure irrito acquisitum, possit tuta conscientia retineri saltem ante sententiam Judicis, distinguendum est: nam, si ejusmodi actus, sive contractus, ipso Jure naturali fuit irritus, vel saltem per Legem positivam plenissimè infirmatus, tollendo videlicet obligationem ipsius non solùm civilem, sed etiam naturalem: tunc ex hujusmodi actu, sive contractu nullus effectus, nullaque obligatio, ne quidem pro Foro conscientiæ oritur; adeòque inde acquisita, etiam in conscientia, & ante omnem Judicis sententiam, restitui debent. Ita unanimis Doctorum. Ratio est: quia actus ita plenissimè infirmatus, tam quoad obligationem, civilem scilicet, quàm quoad naturalem, æquiparatur actui, qui Jure naturali est irritus; sicque nullum penitùs valorem habere potest, sicut nec iste habet. Antecedens patet: quia in utroque deficit omnis prorsus obligatio.

254 Idem probatur Inductione: nam sicut contractus ab Infante, vel prorsùs invito, aut ex errore circa actus substantiam commisso celebratus, nullius penitùs est roboris, ita etiam v. gr. Matrimonium cum Impedimento dirimente contractum, ut puta intra gradus consanguinitatis, vel affinitatis Jure Ecclesiastico prohibitos, aut sine præsentia Parochi & testium in loco recepti Concilii Tridentini, nullius omninò est roboris, etiam in Foro conscientiæ, & ante omnem sententiam Judicis. Idem accidit in Professione Religiosa ante annum decimum sextum ætatis, vel unum Novitiatus emissa, utpote quam Concilium Tridentinum *Sess. 25. cap. 15. de Regularib.* totaliter invalidavit; adeò ut nullam inducat obligationem, vel effectum. Et idem dicendum de similibus ubi actum plenissimè infirmari, ex verbis Legis seu Canonis constare potest.

255 Resp. III. Quando contractus, aliusve actus ipso jure civiliter tantùm irritus est, sed de Jure naturali subsistit, neque per legem positivam Civilem, aut Ecclesiasticam, plenissimè infirmatur: tunc, si nemo sese opponat, ejusque rescissionem petat, ille in conscientia tutus est, qui virtute ipsius aliquid possidet. Ita Abbas Panormitan. *in cap. 1. num. 19. De in integr. restitut.* ubi mota quæstione, an qui in alienatione, cæteroquin in casu licito facta, sed ob non servatam formam ipso jure irrita, quidpiam acquisivit, tutus sit in Foro animæ? Resp. post Jo. Andream affirmativè: eo, quòd talis Contractus teneat secundùm limites Juris naturalis, seu Gentium, cum de jure naturali, seu Gentium sufficiat solus consensus.

256 Simile quid docet Innocentius *in c. Quia propter, de Elect.* dicens, quòd electus sit tutus in Foro animæ, si electio sua (contra quam nemo se opposuit) tenuit de Jure gentium, licèt non fuerit servata forma à Jure positivo tradita; idem tenet Layman *in c. Auditis, n. 1. de Election. & lib. 1. Theol. Moral. tract. 4. cap. 16. n. 6.* ubi hoc exemplificat de ludo alearum, de contractu cum pupillo celebrato, de testamento minùs solemni, de pœna sponsalibus adjecta, de donatione ultra quingentos solidos, item de electione, quæ ob defectum alicujus solemnitatis Jure positivo requisitæ irrita est, & nonnullis aliis. Eandem sententiam, tanquam probabiliorem, amplectitur Bannes *q. 62. disp. 3. p. 100.* Ipsamque videri satis probabilem, spectato maximè usu, qui passim receptus est, inquit Lessius *l. 2. de just. & jur. c. 19. n. 34.*

Cui

Cui etiam favet Herinex *part. 2. disp. 5. de Legib. n. 39.* qui, licèt ex propria mente (sicut & Lessius *num. 35.*) teneat oppositam sententiam, ait tamen, non deesse Doctores, qui probabile existiment, valere in conscientia contractus, electiones, &c quibus deest solemnitas Juri Civilis, si contrahentes sint per se habiles, & adsit plenus utrimque consensus: Idipsum Præpositus *quæst. 95. dub. 3. num. 49.* ait, non videri omninò improbabile: quamvis non pauci, quos citat, & sequitur Farinacius *cit. §. Lex, n. 181.* teneant oppositum, volentes, ex actu contra legis prohibitionem facto nullam, ne quidem naturalem obligationem oriri.

257 Ratio Conclusionis est: quia principalis effectus obligationi naturalis, & ab hac penitùs inseparabilis, est, quòd creditori jus tribuat accipiendi, & retinendi illud, quod ipsi naturaliter debitum est, ac solvitur: Atqui in talibus actibus, qui per legem plenissimè non irritantur, remanet adhuc obligatio naturalis, saltem donec hæc per sententiam Judicis in Foro externo rescindatur; ergo. Major patet: quia per obligationem naturalem intelligitur ea, quæ ex Jure gentium per consensum oritur, *arg. l. Cùm ampliùs, ff. de Reg. Jur.* ibi: *Is natura debet, quem jure gentium dare oportet, cujus fidem secuti sumus.*

258 Minor verò probatur. Tum quia dubitari non potest, quin Legislatores ista statuere potuerint, irritando videlicet tales actus, sive contractus absque debita juris solemnitate celebratos; pro solo Foro externo, ac tollendo duntaxat obligationem ipsorum civilem, remanente eorum obligatione naturali, donec hæc per sententiam Judicialem elidatur; ergo stante inter Doctores dubio tam rationabili, quid egerint, hoc ipsum asserendum: nam *in obscuris minimum est sequendum*, ut habet vulgata *Reg. 30. Juris in 6.* juncta *l. Semper in obscuris, ff. de Reg. Jur.* Tum quia hac ratione fini legis, præsertim Civilis, ac communi bono Reipublicæ, abundè satisfit, & consulitur; prout à simili ostendunt leges, quæ irritant actus, seu contractus, exspectata, & secuta primùm sententia Judicis.

259 Confirmatur hoc ulteriùs. Quia ejusmodi leges non nisi juxta talem moderationem fuerunt usu receptæ, ergo, quidquid sit de primæva mente Legislatorum, saltem defactò non ampliùs obligant, nisi juxta datam moderationem: Ita videlicet, ut ipso jure tollant solam obligationem civilem, relicta tamen naturali, donec hæc per sententiam Judicis elidatur. Antecedens probatur ex eo: quia spectato usu, qui passim receptus est, non est consuetum inter homines, ut quis ea, quæ per ejusmodi contractus acquisivit, restituat, nisi cogatur per sententiam Judicialem: quinimò durum foret, ut qui rem habet ex consensu ejus, qui poterat ipsam tradere, cogatur eam spontè reddere ob aliquam juris solemnitatem non observatam, de cujus intentione, seu modo obligandi, etiamnum lis est inter Doctores. Certè Leges pœnales, quæ continent pœnam latæ sententiæ, si hæc requirit externam executionem, non obligant in conscientia ante sententiam declaratoriam Judicis; quidni hoc ipsum dicatur de Legibus irritantibus contractus? Verùm majoris claritatis gratia

260 Objicies contra datam Conclusionem. Stante hac sententia sequitur, nullam esse differentiam inter legem actus ipso jure irritantem, & inter Legem irritantem actus exspectata, & secuta primùm sententia Judicis; nam in utraque requiritur sententia Judicis: atqui hoc est absurdum, & contra receptissimam divisionem Legis in irritantem actus ipso jure, & per sententiam Judicis; ergo. Resp neg. seq. maj. Nam, quando Lex irritat actum duntaxat per sententiam Judicis, valet is ante hujusmodi sententiam, tam civiliter, quàm naturaliter; ac proinde invaliditas ipsius primùm computanda est à tempore latæ sententiæ, fructus autem antecedenter percepti remanent illi, qui ex tali actu factus erat possessor, illosque jam collegit. Secùs dicendum in Lege irritante actum ipso jure: nam actus contra eam gestus, licèt naturaliter obligarit ante sententiam Judicis, nunquam tamen valuit civiliter: ac proin, si subsequatur sententia super nullitate ejus, hæc per Fictionem juris retrotrahitur, ita ut actus ille censeatur esse, ac semper fuisse invalidus, & nullius roboris; sicque ipse non ampliùs prodest quoad retentionem fructuum jam perceptorum, sed hi omnes sunt restituendi: prout in simili jam suprà *n. 231.* dictum est de differentia inter sententiam declaratoriam, & condemnatoriam Judicis.

261 Dices. Simoniacè electus tenetur in Foro conscientiæ renunciare Prælaturam, vel Beneficium, ad quod electus est; ergo electio v. g. non servatis solemnitatibus Juris celebrata (& idem de aliis contractibus ipso jure irritis dicendum) etiam ante sententiam Judicis nullum omninò producit effectum. Antecedens patet *ex c. Matthæus, de Simonia*, juncta *Extravag. Cùm detestabile eod.* ubi dicitur, quòd *per electiones, postulationes---quas simoniaca contigerit labe fieri, & quæ viribus omninò careant---cuiquam jus nullatenus acquiratur, nec inde faciat aliquis fructus, sed ad illorum omnium, quæ percepit, restitutionem sub animæ suæ periculo sit astrictus.* Resp. neg. consequent. Nam, quod allegatur de simoniacè electo, id fit ex eo, quia ibi intervenit vitium personæ ob admissum crimen simoniæ; non autem defectus alicujus duntaxat solemnitatis à Jure requisitæ, in quo casu procedit nostra Conclusio. Accedit, quòd electio Simoniaci per Jus Canonicum plenissimè infirmetur, prout liquet ex allatis Juribus: qua de causa similiter contractus matrimonialis, cum impedimento dirimente attentatus, nullum penitùs producit effectum, ne quidem naturalem obligationem, & pro Foro conscientiæ; quia vel personæ inhabilitantur ad sic contrahendum, vel ipse contractus matrimonialis cum impedimento dirimente initus plenissimè infirmatur per Ecclesiam, communi etiam sensu Fidelium id agnoscente, & approbante.

262 Urgebis. Electus in excommunicatione non potest licitè Beneficium retinere, *c. Pastoralis, de Cleric. excommunic. ministrant.* Idemque dicendum de electo ab excommunicatis, vel suspensis, utpote cùm hi eligere non valeant, *c. Cùm dilectus, de Consuetud. & c. Cùm inter R. de Election.* cum concordantiis. Resp. Talia procedere post sententiam à Judice latam; aliàs secùs esse, loquendo de Foro conscientiæ. Et hinc ista instantia favet Conclusioni nostræ, dum ipsam exemplificat.

§. XII.

De Subjecto obligationis Constitutionum, præsertim Ecclesiasticarum.

S U M M A R I U M.

263 *Sacris Canonibus, ac Constitutionibus Pontificiis, obligantur omnes Christi Fideles.*

264 *Leges, & Statuta inferiorum Prælatorum obligant tantùm Subditos proprii territorii.*

265 *Neque istis astringuntur Subditi, actu non existentes intra territorium Legislatoris.*

266 *Utrum Legislator teneatur propriis legibus? & seqq.*
Legibus à Republica, vel Capitulo latis, obligantur singuli de tali Communitate, etiam Senatores, Canonici. Ibid.

267 *Aliæ sunt leges, quæ in Principem non cadunt, aliæ, quæ Principem æquè ac Subditos decent.*

268 *Istis posterioribus Legislator, sive Princeps supremus, non tenetur quoad vim coactivam, benè tamen quoad vim directivam. Et num. seqq.*

269 *Vis directiva, & Vis coactiva Legum, quid?*

270 *Probatur prior pars Conclusionis.*

271 *Probatur etiam posterior pars ipsius de vi directiva.*

272 *Solvitur notabilis instantia.*

273 *Papa est subjectus Legi Divinæ.*
An etiam teneatur præcepto Ecclesiastico Confessionis, vel Communionis Paschalis? Ibid.

274 *Hæretici obligantur Constitutionibus Ecclesiasticis.*

275 *Nec obstat, quòd resistant Ecclesiæ, ejusque Constitutionibus.*

276 *Quatuor sunt conditiones, ut quis simpliciter, ac fructuosè sit in Ecclesia.*
Hæretici simpliciter ac fructuosè non sunt in Ecclesia, benè tamen secundùm quid, Ibid.

277 *An Hæretici se habeant ut membra abscissa? Et numer. præced.*

278 *Judæi, Pagani, & Catechumeni, non obstringuntur meris Ecclesiasticis Constitutionibus.*

279 *Idque*

Mejor multiplicator probatur.

180 *Quo ratione in Jure Canonico habentur integre Tituli,* De Judeis, & Sarracenis?

181 *Obiter dumtaxat Sarraceni in controversiam.*

182 *An quos non pauci Canonistæ appellarunt Sarracenos, revera non.*

183 & 184 *Respondetur ad dictas Canones:*

185 *Omni humanæ creaturæ ministrat ipsa & solutum, ipsa esse Romanus Pontifex; & quos*

186 *Omnes, omnes, etiam Infideles, sunt Oves Christi.*

187 *Declaratur. Et nam, prædicat.*

188 *Thomas Tudaicum, cur per Papam jussus fuerit comburi?*

189 *An adventu, & peregrinat, tenentur Confitutionibus pontificiis locorum, per quas transfunt? Resolvitur.*

190 Quæritur I. Quinam generatim obligentur facris Canonibus, & Ecclesiæ Constitutionibus Ecclesiasticis? Resp. I. Sacris Canonibus, aliique Constitutionibus Summi Pontifici, in materia spirituali, & ad salutem animarum, redunque Ecclesiæ gubernationem concernente, pro eoro Orbe Christiano latipabili, ganitur omnes Christi Fideles. Ita manuinte Catholicorum; & patet ex illo, *Joan. 21.* ubi Christus Dominus D. Petro, ejusque legitimis Successoribus Romanis Pontificibus, omnium Ovium fastum curam demandavit: triua vice ei præcipiens: *Pasce oves meas.* Idem patet ex illa generali prohibitione *ridentis Matth. 16. Tibi dabo claves Regni cælorum: & quodcunque ligaveris super terram, erit ligatum & in cœlis:* nam ibi hac generali prohibitione continetur etiam potestas condendi aliqua legem, in fic spirituales Oves Christi fecurita pafcerentur; illque vetitis jam diftinctum *supra num. 50. & 53. Hinc cap. 1. de. 1. ge* aeralitter flatuitur: *Canones Sanctæ ciffidentiæ ab omnibus: Et nemo in alterutus, vel Judicibus Ecclesiafticis fed fed tamen obedientiam debet.*

194 Resp. II. Legem, feu Statuta inferiorum Prælatorum Ecclesiasticorum, alterutrique Superiorum, obligant fubditos Sumi Pontifici fuperiori, ut Canonicis Ordinationibus in Concilio Provinciali erite, obligant duntaxat Subditos intra ratem Provinciarum Ecclesiarum, ac Statuta Episcoporum obligant tantum Subditos proprio Diœcesis; & hic loquendo de Ecclesiis Imperialibus Intra fines S. R. Imperii obligabantur, & alias Inferiorum Conftitutionibus refectis pofterioribus tantummodo Ecclesiarum Diœcesium; & ratio eft: quia ad obligationem legis necessaria eft jurisdictio: atqui hæc defeit, fiaiter non fit fubditus Legislatoris; ergo

195 Quidnio, licet aliquis caetaeqoin fit fubditus, adtamen non tenfitur ad fuam Legislatoris, hoc ipfo legibus particularibus, feu territorialibus hoc dem latis, amplius non aftringitur. Texus eft in *cap. ult. 1. ubi dicitur: Statuta Ecclesiarum, quæ in omnes, vel fuarum consistentes, excommunicationis sententia promulgatur: Subditi ejus fuerunt cæteræ Diœcesis communitas: ubinam ipsi reperiuntur, ut ipsorum Statutis ut ipsi non ponentur tenpand; id eft, fine pœna; adeo ut non parcens ex eo pœnam non patiatur.* Qui textus, licet expressiori forsan fublum de Jure Canonico, ita tamen ita obportatem, & generalitatem aliatae rationis, quae etiam habetur *Lib. 5. Decretalium num. 3.* ubi: *Quæ ex Decretis Legum, sive Constitutiones Sacrilegorum, aliquem, licite legitur latam non fit, Principis tamen ad hoc illi privilegio nitur; quæ tali fuerit, non tenetur.* Et quidem rationem non ceteriorum legibus teneatur, fatetur non vi coactiva, quoad *Ex. Eustith. 5. Cæterum Sandlie, de Verb. fignif. fin. 6. ibi: Nec fuerit ipsa fuam pœnam, quam ipsa Lex, non tenetur ad hoc non parcens pœnam.* Idem habetur in *c. Innotuit, 30. de Election. & alibi.* Accedit ratio: quia nullus in Legislatorem, quem Superiorem non agnoscit, quoad publicum commodentis ferre, & contra legem agere: ac proin vi coactiva ad legis observantiam non teneur.

Alterà pars, quo loquitur de vel directiva, qua Legislator (aut fub datis jam explicationibus) dicitur tenere id observantiam legis latæ, definiunt *Sanchez, de d. c. Cum omnes, de Confit.* ubi illud Sapientis dictum, utpote fundamentum in aquam naturali, allegatur pro hoc: *Ratione fingere, quam legi tuferis.* Concordat textus in

§. XII. De Subjectoobligationis Conftitutionum, &c. 95

L. 4. C. de Legib. ubi dicitur: Digna res est multos regere, non ita, legibus obligantur Principem profecto. Quæ verba cum intelligi nequeant de obligatione legum quoad vim coactivam, vt dictum in *præc.* fatetur intelligi debere de earum obligatione quoad vim directivam, porrdeinde illa verba: *Legibus obligantur Principem profecto*, utique non erit fublitate, five quoadcunque Hoc ipfum adhuc clarius fuberet *Joan. Jofephus dicit. p. 1. ibi: Principem legibus obtemperare fatetur ut enim legis ipsa ab obedientia Principis, quoad, & ipse illis obtemperandum praeter. Potestas legislat tenet fuis cautiorem, ipse Principem legibus obtemperare, & ipsis inquit: Quod nobis licere non patiamur, nefaris sacrifiriis indicamus.* Quibus verbis patet Imperator in *c. L. 4. C. de Legib.* non intelligere, fuis fuis fuis legibus adtrinxisse esse quoad vim directivam, utpote quas nec fibi, nec Sacerdotibus fuis licitum ait vio-

271 Hoc ipfum pofitum equidem naturalis, & rationis ordo: namenimvero *Principi omnis pars fuis legibus non congaeret, ut ipsa ipsi non tenetur. Quod ait. 8. aeque ambiguos obiterat Concilium Tridentinum Sess. 24. c. 11. de ref. Filius familiæ Divinis fuis, non tenetur, ut ipsi ipsi vivere in corpore, non inventatur in capite.* Deinde merito ipsibus Legislatorius improperari potest illud, quod ipsum Christus, ipsum Legislatorem reprehendit quod vocit Scribæ & Pharisæis, *Matt. c. 23.* dicens: *Alligant enim gravia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum: digito autem suo ea nolunt ipsi contingere.* Ita quod alnoqin Subditi ex libera transgressione legis, per Legislatorem fuis, ipsi Legislatorem ipsum, ipsum exempto facile ab eadem observatione revocare tentur; justa illud Ecclesiastici cap. 10. *Quasi vellet ex ipsum fuis, & Subditum ipsum, & Legislatorem ipsum* illo proprio malo exemptio facilitatem, quod legis fanctitatem *non confiteatur, fed ipsi ipsi ipsi

279 Concilio Iure fundatur cum primitus Sacris Pagiis: nam D. Apostolus 1. Corinth. 5. inquit; *Quid mihi de his, qui foris sunt, iudicare? Nonne vos, qui foris estis, Deus iudicabit.* Atqui ipse Clerus, & Catechumeni, adhuc foris sunt, iuxta mentem Apostoli; ergo Mihi pater: quia tales nondum sunt ingressi Ecclesiam per Baptismi iaanuam, ac proinde ex omnium consiatur esse foris; aliisque nullus hominum dicetur, qui foras dicitur Apostoli foris esse. Concordat c. *Gaudemus de Divort.* ubi expressè Pontifex fatetur, quod Infideles, & Pagani, *Ecclesiæ iudicatio cognosci non debeant. Quid enim ad me, secundum Apostolum eundem, de his, quos foris sunt, iudicare?* Idemque supponere videtur Concilium Tridentinum Sess. 14. c. 9. ubi: *Cum Ecclesia non iudicet, nisi de iudicium exercet, qui non prius in Ipsum per Baptismi iaanuam fuerit ingressus.* Accedit ratio: quia legem non poliunt tenere alii, quam Subditi: ergo Pagani, quos quo necdum baptizati, non sunt Subditi Ecclesiæ, utpote quam per Baptismi iaanuam necdum sunt ingressi; & ergo

280 Objicies I. In Iure Canonico habetur *Liber V. Decretalium* integer Titulus, *de Judæis, Sarracenis, & eorum servis*; ergo ab affirlgorum Canonibus, alilique Legibus Ecclesiastici. Resp. neg. confequent. Quia inpriuis Canonis libiere ponuntur, ut, quos quidem directè præcipiunt Judæis, procedente folùm de Judæis, qui exiliunt in temporali Territorio Romani Pontifici; ita alilorum Pontificum Ecclesiasticorum Iura, Principum Christianorum, quibus proinde non milis, quam alii fidelitei, pro ipsorum pacifica inter Christianos cohabitatione, & Ecclesiæ legitimo ipsorum gentiane confervanda, meriti Pontifex certat leges præscribere potuit, & præscripsit. Ut ita fatfum effe, patet ex Inscriptionibus diverforum Capitulorum, quos præfiixi Titulo *de Judæis*, utpote quæ vel in Concilio Generali Lateranensi fub Alexandro III. ut Innocentio III. decreta fuerunt, vel in alilis occasionibus ad directos Ecclesiæ Prælatos refcripta. Deinde plures Canones, in memoratio Titulo *de Judæis*, ex Concilii deriiti lati fuerunt pro Christianis, quibus obligant; ut pota, quod Christiani non habitent in domibus Judæorum, c. *Judæis 1. ead.* Quod Christiani Sarracenis non defetant arma, nec alia ad Christianum impugnationem necessaria, c. *rep. In Quarendum 6.* Ex. *Quod iuxta 1. ead.* Item, pecuniæ illi non fiant filiali fervitio Judæorum, c. *ad hæc 8. Ex. Eiis Judæus 13. ead.* Item

281 Objicies II. In c. *Cum non sitatus 8.* expressè præcipitur: *Cum Christiani ad Judæorum se obnoxiant, Idemque repetitur in c. ad 8. illic citato. Quamvis constitutio ab pontifice Sedis omnes afringit.* Et concordat cum *Canone 9. qu. 3. ibi: Sarracenis Romanis Ecclesiæ fac de omnibus Judæis judicantibus.* Item in *Extrav.* Unam Sanctam *de Majorit. & obedient. §. fin.* Inquit Pontifex: *Porro fidelis Romanus Pontifici omni humanæ creaturæ deferimus, & pronuntiamus omnino fiet de necessitate falutis.* Hæc verba ipsum illud dictum Innocentii, & Abbatis in *c. 1. Cum non sitatus n. 3. & 6.* afferentem, quod *Constitutio Canonis, de Iuribus Pontificis, omnes omnino afringit.* Ergo etiam Judæi aliique Infideles, Conditioni Canonis Iuris Infidelii, aliquibus legibus Ecclesiasticis obligantur: nam dicitur, omnis creatura expressè, & ut ipse Pontifex dicit omnia, nihil excluditur, *cum §. Romanorum dub. 13. de Clerico de Majorit. & obed.*

282 Ob hæc, & alias consimiles rationes, Innocentius *in c. Quod fuper his n. 3. de Voto*, tenet, quod Papa, qui est Vicarius Iesu Christi, potestatem habet non tantum super Christianos, fed etiam super Infideles: Eandem fententiam fequitur Abbas *ind. c. Quod fuper his n. 12.* afferens, quod fi crimina fint Infidelium, Papa poffit exercere iurisdictionem contra Infideles, ficut contra Fideles: Idemque poft Hoftiensem, Ioan. Andrienses, & alios, quos citat, novissimè tenet Fagnanus *In c. Cum non sitatus n. 53. & feqq. & 1. ead.* nec concludens num. 79. & 82. quod Infideles, utpote subiecti Papæ, etiam ligentur ejus Statutis, faltem in materia ipsis adaptabili: quia Forum fortiti, & Statutis ligati, fit anti propofitum, *c. Constitutus, de Constit. & Cons.*

283 Verùm hæc fententia ab aliis, præfertim Teologis, pallim reiiiquitur; tum ex eo, quia fi Romanus Pontifex in omnes Infideles directè exercere iurisdictionem, aliilli penitus remanerent, qui fori effet, contra allegatum diftum D. Apofloli 1. Corinth. 5. *Quid mihi de his, qui foris sunt iudicare?* Tum quia alii Canones num. 279. allegati, è diametro pugnant cum hanc fententiam, neque illam convincunt allegatæ rationes, ut patebit ex earum filutionibus. Unde falva omni reverentia, Romano Pontifici, velut Conditori Canonum, Christique in terris Vicario, obedientiam, & ea, quæ ipsi propriè competunt, Iura, & refpondentur negando confequentiam; nam proximè allegati textus procedunt, atque loquunt in fenfu accommodato, videlicet de omnibus Infidelis Ecclesiæ per fufceptum Baptismi Sacramentum, ejus iniratur in Ecclesiam, ut amplius parebit difcurrendo de fingulis.

Et quidem imprimis *ant. Cum non sitatus 8. c. & dum illi* grieca: Cum Christiani ad Judæorum se obnoxiant, *c. Afringit, & c. & alia, ly Constitutione ab omnibus*, ac *ly Omnes afringit*, elle accipiendum de omnibus Subditis, id est, quibus Iura Ecclesiastica, quæ Ecclesiæ Conditori, videlicet Sacramentum Baptismi, quo veluti per januam in ingreffus in Ecclesiam. Nec obftat, quod ly *Omnes* locutio generalis, fi pro omnibus prorsus intelligenda. Nam hoc verum eft, nifi per alia Iura, vel argumenta patet limitatio: prout imprimis ferum calis refcifiis, ipsa limitatio patitur *in ant. Nolentes*. Indeque Infidelis ex irrefragabili teftimonio D. Pauli 1. Corinth. 5. *ait, Quid mihi de Judæis, & Sarracenis, & alia in conclusione allegatis* Decretis.

Ad Extremum. Unam fanctam, *de Majorit. & obed.* id dicitur, prosciibitio omni humanæ creaturæ omnino effe necessariam ad Salutem, fubefte Romanum Pontifici omnes & Infideles tenentur Iure Divino, ac de necessitate falutis omnino fubiecti. Ecque ingreffi fanctam Ecclesiam, extra quam, ficuti extra arcam Noe regnantes diluvio, nullus omnino falvatur, *c. Firmiter 3. Divortiis Tenetur Iure Divino Infidelis Ecclesiæ Subditus*, Ecclesiæ per Baptismum jam funt ingreffi; omnino tenentur fubefte Summo Pontifici quique mandatis obedire, ut Iuraa *c. 1. & 2. & 3. & 4.* Negant omnes: fine fecus, quod infideles, dum funt ab Infidelis, atque extra Ecclesiam, tenentur Legibus Ecclesiafticis, ac Conditionibus fub quibus ipsi Infidelis Iure negant *in c. Gaudemus de Divo.* 27. Nec novat limitatio Fagnani, eos folùm in materia ipsis adaptabili tenere. Quia Pontifex ita ait: Pagani, quos tenet Canonicis Conditionibus, quæ Iure Ecclesiastico annullatur constitum Ecclesiæ Conditore, *quod omnes ipsos quoad effectum* accommodabile Paganis, & Judæis, quam materia concractus Matrimonialis.

Objicies III. Omnes homines tam fideles, quamin infideles, funt Oves Christi per creationem, haud obftante, quod infideles rondum fint de Ovili Christi per Acceptionem Baptismi; ergo etiam omnes homines obligantur Legibus Ecclesiafticis, faltem de Iure, fed infideles hanc obligationem de facto non recognoscunt. Probatur consequentia: nam pastor Christus Dominus D. Petro, ejusque legitimis Successoribus, dedit gregem tam potestatem pascendi omnes, & quafcunque Oves tam, Iesus *cap. 21. Joan. 15. Pascite Oves meas*: ergo dominos quæ ut notant *d. c. Salue de Majorit. & obed.* intra has Oves, & alias. Tum quia Christus pleniam potestatem tam Infidelis, quam Fidelis habet, atque velut illigaa Pater familias tradidit ecclesiæ, fiuque in terra relicto Vicario, *Ecclesiæ Sponsa, Ecclesiæ Sponsa, ut nihil omnis pleniam in cœlo, & in terra: Eunes regulas omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti; docentes eos servare omnia, quæcunque mandavi vobis.* Tum tandem quia tot habetur videntur fenfibile Romani Pontifices, dum Papa Gregorius, & Innocentius, mandaverunt conbari Iuraa Judæorum, *Thalmud* appellatum, & plures hæreses condenatum, ac præcepverunt puniri illos, qui dictas hæreses fequerentur.

Resp. negando confequentiam: Licet enim Infidelis ipso poffint effe Oves Christi per creationem, hoc ipso tamen, quod necdum fint ingressi ejus Ovile, verum Ecclesiæ Catholicam per Baptismum, legibus hujus mere Ecclesiafticis non afringuntur, donec hanc, velut verum Ovile Christi, & cuius Papa eft Pastor universalis, ingressi fuerint. Idem docet Servator Iesus, ita inquit: *Et alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc Ovili* (N.B.) *& illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fit unum Ovile, & unus Pastor.* Ad primam probationem patet: refponio ex paulò antedicta, n. 282. Ad alteram dicitur, verba illa Pitach. ad comprehensa, dari Sanctis Apostolis, aliilque Ecclesiæ Praelatis, generale mandatum pascendi S. Evangelium idque tirtinendo omnes Oves, ac Pastores omnes idcircò confenti ipsis jurisdictionem in ipsoruer Infideles, quamdiu in fortis fint.

284 Ad alterum respondetur, optime fuisse à Pontifibus damnatum, & combari juftum Thalmud Judaorum, ei quod propter hæreles in ipso contentas fuerit constitutum aptum ad Divinas, & Ecclesiafticas Iuraa, quæ tenentur Judæi, aliilque Infideles. Et hac eadem de causa refcifiis omnibus Canonibus, quæ dictas hæreses fequuntur, videlicet ob transgressionem Legis Divinæ, damnandæ hæc punitio in opus deducet valet, prout perfectè in fieri poteft omnes Legis Divinæ diftinctos, tempori Jurisdictionis Pontificis, & aliorum Principum Christianorum fubjectis. Quinimò fi Infideles prohibeantur Practicatores Iuraa, *cum c. Abbate Rubio Eccles. non altius.* ubi hujusmodi Conditiones Laicæ Potestatis non folùm à Concilio Generali Lateranensi fub Innocentio III. confirmatæ, fed etiam ab ipsis Pontifibus, ac aliis Principibus contrarium attentantes, *Bulina* Pontifiis Gregorii, quod illa *non conditione, fed definitivè sed definitivè dici poffit, nec non* ufurpatio Iurisdictionis. Idemque patet ex *c. Nonne, de Iure Juraad & c. Quemquam, de Crimine Falsi & cum Ibidem.*

Quinimò dicta Conditione procedit quoque in illis Legibus Scaturiis Sæcularibus, non fpecificè ac nominatim ab pontifibus Ecclesiæ, & Ecclesiafticis Principibus Christianorum de favorem; prout in terminis expressum habetur *c. Ad Apostolicam*, 10. & 11. *de Hæreticis*, *ubi Lateri (etiamreligiosi) Sæpe Ecclesiæ, & principibus Ecclesiafticis, nulla fit altiva fanctio, quæ obligaretur omnes Secularis, & Laicos, quibus Ecclesiafticis Legibus fuisset vetus proprie fentatum fuerit, quod Ecclesiarum exitus religiosi tenuerunt in Ecclesiam, nulla fentiatur effe, nisi ab Ecclesia Ipsa, quæ Ecclesiafticis Iuraa Decretum Regis, & omnes alienatis prædiis religiosi ut urbanis, ministerialis, & generalis, quæ ad Ecclesiam pertinent, ad proprietatem ipsi Ecclesiæ redant, quod authentice non fuisset Romani Pontifices Hæretici.* Concordat cum *Bonæ quidem, diff. 96.* ubi memoratur Sanctorum Canonum Constitutiones, quæ Imperatores Ecclesiasticis fabiunt, in Romana Synodo reprobatum legitur; cum fimilibus.

Accedit ratio: Tum quia lex lata fine jurisdictione, 293 fen ergo non fubditum, vim obligandi non habet, *c. A nobis, c. de Sponsal. Ecclesiæ, & c. Ut ait. de Constit. in 6. & L. ult. ff. de Legibus* nam *Judæi, Infidelis*, ac pertinent Ecclesiafticæ, earumque res, fuit exempta à jurisdictione pontifiis, ac Ecclesiæ Ipsa primitivo Forum, atque Immunitate Ecclesiafticæ tallibus comprehensa, de qua fit mentio *cit. cap. ult. de Rebus Eccles. non alienandis*, *Bulina Gregorii in c. 6. & c. Non nulla, de Iure Patronatus*, *Eccles.* cum concordantiis, atque in litteris allegati textus expressimè, illis verbis: *Locis etiam religiosis, Sæpe Ecclesiæ, & principibus Ecclesiafticis, nulla fit activa fanctio.* Tum quia, & Fideles pofiunt fecuere, licetque fecere circa Ecclesiafticis, & pertinens Ecclesiafticis, fiibem in humanis commodum, hoc folò notantur, quod ipsorum secularium legum recognoscerent fuperioritem Laicorum fuper Ecclesiam, personasque, aeres Ecclesiafticas; quod forte abfurdum.

Nec dicas. Ergo etiam privilegia per Imperatores, 294 plurefque Regos Ecclesiæ, & Ecclesiafticis concessa, erunt invalida, & nulliusrobiis. Negatur enim sequela: Ratione ipsa privilegorum, quod eil praeter jus, accessit concessionis gratiæ, potest concedi etiam non fubditos, neque enim concessio ipsius eil abfos Iurisdictionis, fed mera liberalitatis gratia principum. Unde hic effet ratio superioritatis, cum tamen illatum, & requisitum positione legis, atque per hanc acceptationem & obfervantiam ipso facto recognoscitur. Ebam ob eam

Hæc cessione prestiterunt.
Idcirco ipso de neque Sac. Congreg. Cardinalium. Ibidi.
311 *Differentia inter Statutum Laicorum, quod specificè dis-*
ponit de Ecclesiis Ipsis, & quod generaliter pondet.
Fortior est specialis concessio, quam generalis *Declaratio. Ibidi.*
312 Qui facit commodum, debet tenere & onus. *Ibidi.*
313 *Clerici sunt membra Reipublicæ, spectantes omne publicum Ecclesiæ.*
Ulpianus. L. Ait Legis JurisCivilis, & Statuta Ec-
294 clesiaria, quæ nominatim ac specificè disponunt de Ecclesiis, personis, rebusque Ecclesiafticis, vim habent, ac obligant, ut patebit? Reliq. Magistratus, aliique pro hominum ab Ecclesia. Ita Abbas Panormit. *tex. Ecclesia Sanctæ Marie, n. 10. & Felinus Ibidi. n. 40. & Prima ref. L. 2. Mercatorum, de Iure Juraad & c. 1. Ecclesia Sanctæ Marie, n. 8.* & communis aliorum.
Ex hac conclusione, patet ex precedis de illis Legibus, 295 atque Statutis facularibus Principum, & Magistratuum, quæ five precipiendo, five prohibendo, five certam formam in agendis fieri poftulando, fpecificè disponunt de Ecclesiis, ac Ecclesiafticis, in harum præjudicium; ut patet *ex c. Quæ ad Ecclesiam, 7. & 8.* Aut contra libertatem, feu immunitatem Ecclesiafticam, *cum c. Abbate Rubio Eccles. non altius.* ubi hujusmodi Conditiones Laicæ Potestatis non folùm à Concilio Generali Lateranensi fub Innocentio III. confirmatæ, fed etiam ab ipsis Pontifibus, ac aliis Principibus contrarium attentantes, *Bulina* Pontifiis Gregorii, quod illa *non conditione, fed definitivè sed definitivè dici poffit, nec non* ufurpatio Iurisdictionis. Idemque patet *ex c. Nonne, de Iure Juraad & c. Quemquam, de Crimine Falsi & cum Ibidem.*
Quinimò dicta Conditione procedit quoque in illis Legi-
296 bus & Statutis facularibus non fpecificè ac nominatim disponent de Ecclesiis, & Ecclesiafticis, quæ tamen ad Iuraa & favorem; prout in terminis expressum habetur *c. Ad Apostolicam*, 10. & 11. *de Hæreticis*, *quod Laicis (etiamreligiosi) Sæpe Ecclesiæ, & principibus Ecclesiafticis, nulla fit activa fanctio, quæ obligaretur omnes Secularis, & Laicos, quibus Ecclesiafticis Legibus fuisset vetus proprie fentatum fuerit, quod Ecclesiarum exitus religiosi tenuerunt in Ecclesiam, nulla fentiatur effe, nisi ab Ecclesia Ipsa, quæ Ecclesiafticis Iuraa Decretum Regis, & omnes alienatis prædiis religiosi ut urbanis, ministerialis, & generalis, quæ ad Ecclesiam pertinent, ad proprietatem ipsi Ecclesiæ redant, quod authentice non fuisset Romani Pontifices Hæretici.* Concordat cum *Bonæ quidem, diff. 96.* ubi memoratur Sanctorum Canonum Constitutiones, quæ Imperatores Ecclesiafticis fabiunt, in Romana Synodo reprobatum legitur; cum fimilibus.
Accedit ratio: Tum quia lex lata fine jurisdictione, 297 fen ergo non fubditum, vim obligandi non habet, *c. A nobis, c. de Sponsal. Ecclesiæ, & c. Ut ait. de Constit. in 6. & L. ult. ff. de Legibus* nam *Judæi, Infidelis*, ac pertinent Ecclesiafticæ, earumque res, fuit exempta à jurisdictione pontifiis, ac Ecclesiæ Ipsa primitivo Forum, atque Immunitate Ecclesiafticæ tallibus comprehensa, de qua fit mentio *cit. cap. ult. de Rebus Eccles. non alienandis*, *Bulina Gregorii in c. 6. & c. Non nulla, de Iure Patronatus*, *Eccles.* cum concordantiis, atque in litteris allegati textus expressimè, illis verbis: *Locis etiam religiosis, Sæpe Ecclesiæ, & principibus Ecclesiafticis, nulla fit activa fanctio.* Tum quia, & Fideles pofiunt fecuere, licetque fecere circa Ecclesiafticis, & pertinens Ecclesiafticis, fiibem in humanis commodum, hoc folò notantur, quod ipsorum secularium legum recognoscerent fuperioritem Laicorum fuper Ecclesiam, personasque, aeres Ecclesiafticas; quod forte abfurdum.
Nec dicas. Ergo etiam privilegia per Imperatores, 298 plurefque Regos Ecclesiæ, & Ecclesiafticis concessa, erunt invalida, & nulliusrobiis. Negatur enim sequela: Ratione ipsa privilegorum, quod eil praeter jus, accessit concessionis gratiæ, potest concedi etiam non fubditos, neque enim concessio ipsius eil abfos Iurisdictionis, fed mera liberalitatis gratia principum. Unde hic effet ratio superioritatis, cum tamen illatum, & requisitum positione legis, atque per hanc acceptationem & obfervantiam ipso facto recognoscitur. Ebam ob eam

Ibidi.
Ibidi.
Ibidi.

295 Inferur proinde, quòd Leges illæ, quæ habentur in *Codice Justinianeo*, *Tit. De prærogatiuis Ecclesiæ*; *De Episcopis*, *seu Clericis*; & in Authenticis *De Episcopis*, *ac sanctissimis*, per ipsas nullam vim obligandi Clericos habeant, ex defectu civilicet potestatis Legislativæ, ac jurisdictionis: disponunt enim superiorem de Ecclesiis, per ipsas Ecclesiasticis, earumque rebus, respectu quarum ipsis Sacularibus jurisdictio competit. Abbas Panormit. *Lit. Decretal. Gregorii Marie*, *n. 10. & 11. de prærogat.* Ioannes Andreas *in C. Non minùs*, *n. 14. de Immunit. Eccles.* Menochius *Lit. 10. de Jurisdict. c. 1.* Layman *de Ecclesiastica libertate*, *c. 8.* Fagnanus *ibid. num. 1.* & Fagnanus *Gallus lib. 2. Pandit. Observat. 31. num. 1.* & 2. & alii communiter.

296 Addunt notanter in Conclusione, *nisi approbentur ab Ecclesia*. Nam Imperiales ejusmodi Leges Romanis Pontificibus approbatæ, illiusque authoritate confirmatæ, ut, *inter Ecclesiæ Jura Marie*, *l. 1. tit. Nullus similiter existit*, *nisi ab Ecclesia fuerit approbatum*. Tunc verò non obligabant ex vi Sæcularis potestatis, sed Ecclesiæ; ac ipsa approbationem, confirmationemque, sicque authoritatem obligandi Clericos accepterunt, juxta illud vulgatum: *Omnia debet Ecclesia, quæ ab Imperatore imperantur*. Glossa fin. c. *1. de Transactione* & *L. 1. §. Sed neque*. *C. de Veter. jure enucleando*.

297 Fit autem talis confirmatio Ecclesiæ Apostolica quandoque per speciale Decretum: quemadò Joannes Papa III. confirmavit Titulum primum Codicis de Summa Trinitate, & Fide Catholica, ut ipsum in literis cujusdem Papæ ad Justinianum Imperatorem datis, quæ ibidem verbatim allegantur, *Tituli*, *ii*, *ipsorum Principum Decretibus* (id est, quandam Imperatoris de rebus Ecclesiasticis Constitutionem allegaverit, confirmat eam approbare, & confirmare: quamvis Imperiales Leges, Constitutiones, non amplòs dicunt Leges Civiles, sed Canones. Fagnanus *c. Inter alia*, *n. 2. & c. de Immunit. Eccles.* Indeque quandoque Imperiales Leges, ut Ecclesiæ objecto videntur utiles, haud obstante, quòd specificè loquantur de Ecclesiis, earumque petitionibus vel rebus, ipsi generali Ecclesiarum acceptatione, ac Ecclesiæ approbatæ. Tacentur plura privilegia, quæ per Imperatores, & Reges, Ecclesiæ, & Pontifici, rebusque Ecclesiasticis concessa sunt, nec dubitandum, quin valeant, ob tationem n. 294. allegatam.

298 Objicies nihilominus contra dicta. Si hæc ita se habent, ergò plurimæ Leges Juris Civilis, quin & integri Tituli in Codice, & Authenticis de Sacrosanctis Ecclesiis, Episcopis, & Clericis Imperiales Constitutiones, non habebunt vim obligandi; quinimò velut inutiles, ac Ecclesiasticis immutatis regnantes, de corpore Juris Civilis tanquam excludendæ, & toliendæ. Reddo ipsequalem: licet enim ejusmodi leges ex ipsisfui vim obligandi non habeant quoad Ecclesiæ, ipsisque personas, ac Ecclesiasticas; non tamen illicitè proferuntur ipsis, sic tollendæ de corpore Juris. Inprimis enim ipsæ ejusmodi Leges obtinebunt æquitatem, quam continent, ac fuerit ipsi Ecclesiæ Pontifici, ac Clero, ut ex per facros Canones fingulatim conpositæ, vel longeriori illi opportunæ, & ipsi commodiores in illis, quæ ipsi Ecclesiæ, juslelis allegari lolent. Deinde multa in memoratis Titulis contenta, sunt mera privilegia, ab Imperatoribus ipsiusmet, quorum Ecclesiæ, quæ ipsis Ecclesiæ, ac sibimet ad demonstandum tuos pontefitati fidem, devotionem, Iesumque Christianum, quo veteres Imperatores ordinari solent, & prodigenuerit, ac ipsi Sanctum Romanum Ecclesiam, Filiæque Catholicam, atque ejusdem ecclesiasticorum propugnatorem, quem, dilatam fulgoreum, atque internet omnes endeavis S. Romipeti Principes, ac universi Reges, Populique Christiani, ac Ecclesiæ sacrosanctæ Ecclesiæ ad omnes fecendos hoster Sanctæ Matris Ecclesiæ, Statusque Ecclesiastici quia dum quidem fatuerunt de SS. Ecclesiis, Episcopis, & Clericis, rebusque Ecclesiasticis, per hoc hæretici, aliisque hominibus improbis, qui Ecclesiam, ejusque visibile Caput Romanum Pontificem, Christi in terris Vicarium, atque Ecclesiasticam Hierarchiam ex Episcopis, & alii Clericis constitutem, agnoscere contemnunt, Iesque Ecclesiasticas petitionibus abhiciunt, præcisiliter hac de parte ipsa Ecclesia concendi ipsimet Ecclesiæ, perfuisti, rebusque Ecclesiasticis, dum fatuerunt Leges Civiles, quibus ejusdem ipsi Ecclesiæ, ac Ecclesiasticis, omnibus ordinem manutenentes, conpositæ, ipsique ordinem nocere probibentur. Unde Lancellotus *in Institut. Iuris Canonici*, *Tit.* haud immerito notavit, quod Imperiales Leges Civiles, quas si Evangelicis & Canonicis Decretis non contrariatur, omni reverentia dignæ sunt, Ecclesiæ fore contra Hæreticos, Tyrannos, & quosdam alios avarosque, quamvis aliquam cuipsiam firmitatem non existant, nisi ab Ecclesia fuerint approbatæ. Dominicus Bonacina *Lit. Decretal. Gregorii Marie*, *§. fin. Illis quæ Imperatores legit*, *quinò Ecclesiæ Sacrosanctæ Ecclesiæ*, *sæpè contra tyrannos*, *atque contra pravos quosdam affectantes pravitas reprimendæ*.

Quartur II. Utrùm Clerici teneantur Legibus Civilibus, & Statutis Laicorum, quæ non fatis expressa ditione Ecclesiasticorum, rerum, seu personarum Ecclesiarum, quibusnam generaliter principiis, aut problemis, nec Statui Ecclesiæ, Ecclesiasticis, Clericis, & Ecclesiis, ac Ecclesiarum additur: quis, si ejusmodi Leges, fit Statutes, de præjudicium Status Ecclesiastici, in prosecutione Ecclesiæ, Ecclesiasticorum, Clericorum, ac, ut, sine Libertatis Ecclesiasticæ, Clericis eorumque relaxa, abique ulla controversia de Jure competentia. Dicentes *non, nisi quatenus ipsi Ecclesiæ, ac Ecclesiasticis, Clericis, Statutorum Ecclesiasticorum, quæ certum lediemiseatem præscribunt contrariliter, fides parva nullatis* ratum obtervantur, de quibus specialiter agetur. *Ipse.*

Resp. I. Si Leges Civiles expetiæ non disponunt de Ecclesiis, Clericis, horumque bonis, ac Ecclesiarum, ac Clericorum, ac bonorum communiter quidpiam fatuant, simulque neutiquam respiant flatuti Clericali, aut immunitati Ecclesiæ, tunc illæ Leges Clericis, ac Clericorum, quoad vim directivam, licèt non coaltivam. Ita Abbas *in C. Ecclesia fanctæ Marie*, *n. 11.* & Fagnanus *ibid. n. 3.* & Card. de Luca *Lit. 1. Ecclesiastica Ecclesiæ Jura*, *n. 6. Suarez lib. 3. de Legibus*, *c. 35. Bellarminus*, *c. de Clericis*, *c. 28. Governatius Prælat. c. 13. n. 8. Pirhing c. 3. n. 3.* affirmant, ita tenent communiter Canonistæ, & Theologi: quamquam contrarium Navarrus *Consil. 3. de Constitu. n. 4.* & *Lit. 3. de Ecclesiastica libertate*, *n. 2.* & 3. & quidam alius, inquit, quòd Leges facularis, etiam favorabilis, & generaliter loquens, non includit Clericos, ut, quamvis, ratione Ecclesiæ, non tamen Clericos, quos etiam fatet Alexander Sperbellus *Decif. 3. Fori Ecclesiastici*, *n. 9. Sylv. quæstione*, quod Clericorum, ratione fini, non obligat, ratione, quod Clericorum ratione eiusdem directivæ, *ipsis* Principis facularis. Verùm hoc non obstare

Probatur Conclusio, quoniam principium, loquendo de Clericis ratione, quia, ut licèt ista obligatio respectu Clericorum à reflet non poliit provenire ex vi legis Civilium, ob defectum jurisdictionis, ut, ex dictis, ipsum non sequitur, Clericos non obligare tamen ipsos quoad vim directivam. Sicut patet quoad Reos, ipsi, fed Legislatores Ecclesiæ, *Decisi. Ecclesiæ* in fine, quæ propriè legibus non obligetur, quamvis avium equitatem, adhuc tamen illam obligat quoad vim directivam, ut ex *Sylvestro* in *Tit. Decretal. c. 9. §. 6. n. 1.* ipsi, ut quæ ipsi dictum *§. præcid. n. 268. & seq. Nam*, ut quia à legis conferatur obligari vi Legislatoris, ipsi quod in conferatur obligatio, concatur servatur legem illam: sive dein talis obligationimediate provenit ex vi Legislatoris, sive ex Legislatoris obligari legis ipsi ex vi Legislatoris; sive aliunde, puta ex natura rerum, sive ex diffamine rectæ rationis, poli omnium fensu de Jure natura ad ipsumnes, v. g. Legislatorem ipsi ex antecedente.

Sic igitur in proposito, quod Clerici obligarent ejusmodi legibus Civilibus quoad vim directivam, ex fatuti Clericali, ipsique immunitati Ecclesiæ ne necessum præjudicantibus, quod vim directivam, ipsi non ipsi immediate ex vi ipsarum legum Civilium, quas ipse fe ac directiè fic obligant Clericos, veluti ovis et membra Republicæ; prout nonnulli Iuconsulti affirmant, quin ipsi fin Sperellus *in Decif. 3. n. 3. Sed*, fuppo ta femel ejusmodi legis Civili pro bono communi generaliter lata, provenit illud ipsum Clericis, ratione ipsi ex illis institutis, ipsique equitate naturali, diffamant quod pars non debet obstare à toto; *nam suppo mus pars sit universi non congruens, ut dicitur cum Glossa contra dicit*. Partim ex Jure cum naturali, cum Divino, de vitando fandalo proximi, facile eum fandalizatum, ut fanctaliter fubdit, atque à debita hujusmodi legum observantia retrahantur, quando Clericus perfectionem tenuam proficiens, & externa ad pulam legum observantiam absque exhortantes, palam ac liberè vitent contra tales legesoperari. Partim etiam dicta obligatio provenit ex Sacrosanctæ Matris Ecclesiæ, ejusdemque ipsi pro bono publico approbantis, fic recipientia, *cum si in substantia*, *l. 16. Digest. de Legibus*, *Novi operis nuntiatione*, *Clericis*, *Ecclesiis*, *Sive Leges non dedignantur Iuris Canonici institutis*, *ita iuvantur Statutis Ecclesiæ*, *Ecclesiasticis Ecclesiarum*, *Clericis*, *Ecclesiis*, *videlicet*, *quæ ex una parte communem concernunt Reipublicæ utilitatem*, *ex altera verò fideis Canonibus*, *ut ipsi Ecclesiæ Sacrosanctæ Ecclesiæ Ecclesiasticis*, *Clericis*.

Idipsum probatur, & declaratur exemplis. Sic quipe Statutum, vel Edictum facularis, taxans pulum petitum Ecclesiarum, ipsarumque terrarum ad vitum necessariarum, ex vi legis ac directè comprehendit Ecclesiæ, Ecclesiasticas, Clericos, ac Ecclesiarum Jurisdictionis: nihilominus, quia jure naturali, ac Divino principiar, ne opis alteraipsum petitum vendat, ipsum ut necessarium, ipsique Ecclesiæ, quod publica authoritate ex taxam; hinc etiam Clerici quoad vim directivam essentur tali Statuto, seu Edicto facularis, ac ut necessarium, ac ipsum petitum, ipsique Ecclesiæ, non, si non obstiterit majore petitione illas tendant. Nativitas c. 2. *de Immunit. Ecclesiarum*. *Pitrhing Lit. 3. n. 20.* Canonistæ: haud obstante quod ita autem ipsi vim directivam taliam Statuto, ac ipsum petitum Clericis, fin ab principio, *sufficiat* ipsum petitum Clericis, Storem Angelicum *v. 2. q. 96. art. 5.* quod Legislator tenetur propriis Legibus quoad vim directivam.

Infuper, quamvis ipsum principia, ac publicæ curitatis, per Edictum Magistratus facularis prohibetur exercitio Ecclesiasticorum, Ecclesiarum, ac Reipublicæ vel Provincia; tale quidem Edictum per se ac directè Clericos non affingit, adhuc tamen id ad eius observantiam tenetur ipsi Ecclesiæ, Ecclesiasticis, Clericis, licèt tunc non pecent contra legem Principis facularis, cum ab ejus jurisdictione exempti: nihilominus, ipsum ut ipsum, ipsique ipsum parte necessarium, ipsique pecca bono contra Principem parere debitum, & Charitatem quia ipsi ratione ipsi Divino in tanta necessitate teneatur ipsius bolvere Civibus & incolis, quam propriis ipsis in hubo frumenta extremis vendere.

Atque hinc notanter ipsum dicendum est de similibus Statutis, seu Edictis facularium Magistratuum, quæ fant lata in commune bonum Reipublicæ; nec Ecclesiæ, ac Ecclesiarum Ecclesiæ præjudicant. Sic quidem, ubi ex eorum transgressione pœnia v. g. Carceris augetur, aut Ecclesiæ, Ecclesiasticis, ac ab adjundam hujusmodi qualitatem, ita circumdatam pecceant Clerici eadem transgressionis. Nam, quia, ipsi, fed Legislatores Ecclesiæ, *Decisi. Ecclesiæ* in fine, ipsique propriis legibus non obligetur, quamvis avium equitatem, adhuc tamen illam obligat quoad vim directivam, ut ex *Sylvestro* in *Tit. Decretal. v. 9. §. 6. n. 1.* ipsi, ut quæ ipsi dictum *§. præcid. n. 268. & seq. Nam*, ut quia à legis conferatur obligari vi Legislatoris, ipsi quod in conferatur obligatio, concatur servatur legem illam: sive dein talis obligationimediate provenit ex vi Legislatoris, sive ex Legislatoris obligari legis ipsi ex vi Legislatoris; sive aliunde, puta ex natura rerum, sive ex diffamine rectæ rationis, poli omnium fensu de Jure natura ad ipsumnes, v. g. Legislatorem ipsi ex antecedente.

Sic igitur in proposito, quod Clerici obligarent ejusmodi legibus Civilibus quoad vim directivam, ex fatuti Clericali, ipsique immunitati Ecclesiæ ne necessum præjudicantibus, quod vim directivam, ipsi non immediate ex vi ipsarum legum Civilium, quas ipse fe ac directè fic obligant Clericos, veluti ovis et membra Reipublicæ; prout nonnulli Iuconsulti affirmant, quin ipsi fin Sperellus *in Decif. 3. n. 3. Sed*, fuppo ta femel ejusmodi legis Civili pro bono communi generaliter lata, provenit illud ipsum Clericis, ratione ipsi ex illis institutis, ipsique equitate naturali, diffamant quod pars non debet obstare à toto; *nam suppo mus pars sit universi non congruens, ut dicitur cum Glossa contra dicit*. Partim ex Jure cum naturali, cum Divino, de vitando fandalo proximi, facile eum fandalizatum, ut fanctaliter fubdit, atque à debita hujusmodi legum observantia retrahantur, quando Clericus perfectionem tenuam proficiens, & externa ad pulam legum observantiam absque exhortantes, palam ac liberè vitent contra tales legesoperari. Partim etiam dicta obligatio provenit ex vi

& personas Ecclesiasticas extenditur, quantumvis sit favorabile. Probatur consequentia: quia fortior est specialis concessio, quàm generalis, *c. Quid ad agendum, de Procurat. in* 6. cum similibus. Resp. neg. conseq. & paritatem. Nam in priori casu ideò non valet Statutum Laicorum, ne notetur horum superioritas supra Ecclesias, & Statum Clericalem, si quoad ipsas posset directè disponere, etiam in favorabilibus: & hæc ratio notatur *in cit. c. Ecclesia S. Mariæ, h. t.* ibi; *Nos attendentes, quòd Laici super Ecclesiis nulla sit attributa facultas.* Secùs est, quando Lex Civilis, aut Statutum Laicorum, loquitur & disponit solùm generaliter: hic enim nulla prætenditur, seu notatur eorum superioritas supra Ecclesias, & Clericos; atque ideò talia Statuta valent. Ad probationem consequentiæ dicitur, illud dictum procedere, quando in concedente concurrit libera potestas disponendi de re aliqua, v. g. constituendi Procuratorem, de quo casu loquitur *cit. cap. Qui ad agendum*: tunc enim ex speciali mandato luculentiùs colligitur voluntas disponentis. Secùs, ubi deest potestas in disponente: nam tunc fortior est concessio generalis, *arg. c. Tua*, 25. & ibi Abbas, *num. 9. de Decimis.*

312 Objicies II. contra secundam partem Conclusionis. Qui sentit commodum, debet sentire & onus, juxta *Reg. 55. Juris in* 6. cum concordantiis; ergò, cùm Clerici sentiant commoda Legum & Statutorum sæcularium, debent sentire & onera earum, tanquam membra ejusdem Reipublicæ, sicque tenentur eisdem etiam quoad vim coactivam. Resp. neg. consequent. loquendo de Legibus, seu Statutis sæcularibus, quæ sunt Clericis præjudiciales: ut forent illæ, quæ astringerent Clericos quoad vim coactivam. Ad allegatam Regulam Juris dicitur, eam præter alias fallentias pati limitationem, quando quis ab onere, sive præjudicio legis specialiter est exemptus, atque privilegiatus: prout Clerici, aliæque personæ Ecclesiasticæ, una cum Ecclesiis, rebusque earum, specialiter sunt privilegiati, & exempti à jurisdictione Foris sæcularis; ac proinde in materia odiosa, sibique præjudiciali, ut puta quoad vim coactivam, non ligantur legibus ipsius, licèt si afferant commodum, possint uti earundem favoribus.

313 Nec obstat, quòd Clerici sint membra Reipublicæ, *can. Duo sunt genera*, 12. *q.* 1. Nam sunt membra ipsius, non quomodocunque, sed specialiter privilegiata: ac proinde, licèt sub Statutis Laicorum comprehendantur inclusione favorabili, non tamen inclusione odiosa, sibique præjudiciali, qualis foret inclusio quoad vim coactivam.

§. XIV.

De Obligatione Legum, & Statutorum Sæcularium quoad Clericos, quæ disponunt de contractibus, aliisque rebus merè profanis.

SUMMARIUM.

314 *Subdivisio præsentis materiæ.*
315 *Leges sæculares de contractibus &c. si sint favorabiles, extenduntur ad Clericos, secùs, si sint præjudiciales. Et seqq.*
316 *Quæ distinctio declaratur exemplo Pupilli, qui rem suam, ac Servi, qui rem Domini potest facere meliorem, non deteriorem.*
317 *Probatur prior pars Conclusionis.*
Clerici sunt membra Reipublicæ, & quidem præstantiora. Ibid.
318 *Ratio posterioris partis Conclusionis.*
In materia odiosa nomine Populi, non comprehenditur Clerus. Ibid.
319 *Lex Clericis præjudicialis, & non præjudicialis quæ.*
320 *Leges Juris Civilis circa contractus, aliasque causas profanas generaliter latæ, si SS. Canonibus non contrarientur extenduntur ad Clericos. Et seqq.*
321 *In causis Ecclesiasticis possunt allegari Leges, si Canones deficiant.*
Id practicarunt ipsimet Summi Pontifices. Ibid.
322 *An pariter Statuta inferiorum Laicorum quæ disponunt circa contractus, & non sunt præjudicialia Clericis; nec SS. Canonibus contraria, extendantur ad Clericos?*
323 *Refertur affirmativa sententia Bartoli.*
324 *Sententia negativa est communis ac tenenda.*
325 *Ejusque multiplex ratio.*
Disparitas inter leges Juris Civilis, & Statuta particularia locorum. Ibid.
326 *Hic non habet locum distinctio de Obligatione quoad vim directivam non coactivam; & cur?*
327 *Respondetur ad rationes Bartoli.*
328 *Dantur nihilominus certi casus in quibus Statuta Laicorum extenduntur ad Clericos vel hos afficiunt.*
329 *Et qui sint illi casus? Et n. seqq.*
I. Quando Statutum Laicale est privilegiativum ac merè favorabile, n. 329.
330 *II. Quando consuetudo est promiscuè inducta in loco per Clericos, & Laicos. Et n.* 327.
331 *Quid si alia sit consuetudo Clericorum, & alia Laicorum.*
332 *Statuta Laicorum per Ecclesiam approbata, qua ratione constringant Clericos?*
333 *Approbare Statuta Laicorum in ordine ad Ecclesias, & Ecclesiasticas personas est casus Papæ reservatus.*
334 *Cautela pro Episcopis cupientibus ut Clerici Principum Sæcularium Ordinationibus se conforment. Et n. præc.*
335 *III. Quando Clericus agit contra Laicum in Foro Civili, debet servare in præparatoriis Judicii Statutum Laicorum.*
336 *Tale tamen Statutum non afficit Clericum directè, sed solùm indirectè, & consecutivè.*
337 *IV. Quando Clericus vult uti Statuto Laicali profitetur illud etiam admittere contra se. Et n. seqq.*
338 *Aliud est Statuto coerceri: aliud sub certa lege alicujus præstationis ad Statuti commodum invitari.*
339 *V. Quando Clericus cum alio contrahens paciscitur ut pro observantia contractus ad formam Statuti Laicalis conveniri valeat.*
340 *Solvitur Instantia.*
Clericus, etiam volens, non potest in Judicem laicum consentire. Ibid.
341 *VI. Ubi Clericus jure Laici habetur etiam ex sensu sacrorum Canonum, idque exemplificatur.*
342 *VII. Quando Statutum Laicale irritat contractum factum absque certa solemnitate, & Clericus velit contrahere cum Laico illius loci: quia tenetur dictas solemnitates adhibere; alioquin invalidè contrahit.*
343 *Secùs est si Clericus contrahat cum Clerico absque illis solemnitatibus.*
344 *VIII. Quando Statutum Laicale concernit rem existentem penes Laicum, v. g. prohibendo, ne alienetur res Dotalis.*
345 *Donatio ultra 500. Solidos à Laico facta cuipiam Clerico absque insinuatione apud Judicem non valet.*
346 *Nisi fiat ipsius pauperi, vel Ecclesiæ, sive ad pias causas.*
349 *IX. Quando Statutum Laicale injecit vinculum ante Clericatum, idque exemplificatur.*
348 *Secùs, si primùm post Clericatum conaretur vinculum injicere.*
349 *Declaratur Regula solvendo notabilem Instantiam.*
250 *Statutum Laicale præjudicans Immunitati Ecclesiasticæ aut favori Religionis non valet.*
Ut si statuat quòd ingrediens Religionem non succedat in hæreditate. Ibid.

Circa præsentem materiam, quæ majoris claritatis gratia in speciali paragrapho examinatur, plura possunt occurrere dubia, & distingui quæstiones. 314
Et primò, quid dicendum, si Leges civiles, seu Constitutiones municipales sint favorabiles, vel præjudiciales Clericis? Secundò, an leges corpori Juris Civilis insertæ, quæ generaliter disponunt circa contractus, aliasque res profanas, nec Sacris Canonibus contrarientur, extendantur ad Clericos? Tertiò, an hoc ipsum procedat in Statutis inferiorum Principum, sive Magistratuum sæcularium, quoad sua propriè territoria generaliter latis, aut saltem dentur certi casus, in quibus talia Statuta Laicorum extenduntur ad Clericos? Et de his per Ordinem loquendo

315 Quæritur I. Num Leges sæculares de contractibus, aliisve rebus profanis quidquam generaliter disponentes, extendantur ad Clericos, sive dein his sint favorabiles, sive præjudiciales? Resp. Leges communes Juris Civilis, & municipales aliquorum locorum generaliter disponentes circa contractus, aliasque res profanas, si sint favorabiles, extenduntur, & procedunt etiam quoad Clericos, & Ecclesias, earumque res: secùs, si sint istis præjudiciales. Ita Abbas *c. Ecclesia sanctæ Mariæ n.* 12 & Felinus *ibid. n.* 66. & 80. *h. t.* Menochius *lib. 2. de Jurisd. cap. 1. casu 3. & 4.* Sperellus *Fori Ecclesiast. decision.* 10. & *seqq.* Card. de Luca *Miscellan. Ecclesiast discurs. 8. n. 6.* & 10. Pirhingh *h. t. n.* 74. & alii communiter.

316 Neque isthæc distinctio cuipiam mirabilis videatur: nam ipso Jure Civili in simili statuitur *§. 1. Instit. de Authorit. tutor.* quòd Pupillus sine Tutoris Authoritate meliorem suam conditionem facere possit, non autem deteriorem: prout & per Servos melior conditio Domini fieri potest, non verò deterior, *l. Servus C. de Pactis, & l. Melior. 176. ff. de Reg. Juris*, cum similibus.

317 Prima pars probatur *ex c. Dilecti filii 17. de Foro compet.* ubi privilegium concessum hominibus certæ patriæ, transit in Clericos, dummodò (ut notat Abbas *ibid. n.* 3.) materia subjecta pariter proportionetur utrisque. Accedit, quod Clerici, quantumvis exempti à jurisdictione Fori sæcularis, non sint similes hominibus omninò forensibus, & à quibus Respublica nullum habet subsidium, quique proin non merentur ejus favoribus gaudere. Quinimò Clerici sunt membra Reipublicæ, & quidem præstantiora, *c. Duo sunt genera 12. qu. 1.* cum similibus: unde etiam dicuntur *Cives*, secundùm Bartolum *L. 1. ff. Ad municipal.* & Districtuales, juxta Romanum *Singul.* 446. & Rotam *decis. 452. n. 2. par. 2. divers.* Et quamvis non subeant onera temporalia, subeant tamen spiritualia in celebratione Divinorum Officiorum, administratione Sacramentorum, prædicatione S. Euangelii, aliisque laboribus Ecclesiasticis, qui tantò præponderant sæcularibus, quanto quæ sunt animæ, corpori præferuntur, *c. Exiit. §. Continetur, de Verb. signif.* Hinc non mirum, quod Clerici in favorem suum allegare, atque ut valeant illis privilegiis, exemptionibus & favoribus, qui communi Lege, sive Statuto, generaliter Civibus concessi sunt: neque enim Clericatus tollit ab ipsis tales prærogativas cæteris concessas, nec debet Clericos deterioris esse conditionis, ac quivis alius Civis, & Sæcularis, juxta illud D. Apostoli 1. Corinth. 9. *Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est, si carnalia vestra metamus?* Quasi diceret: Non est magnum, sed debitum.

318 Altera pars desumitur imprimis *ex cap. 1. de Consuetud.* ubi consuetudo (Idem dicendum de Statuto, eò quòd consuetudo, & Statutum, non differant, nisi sicut tacitum & expressum, dum in consuetudine intervenit tacitus, in Statuto autem expressus consensus, ut notat Abbas *ibid. nu.* 1.) non valet, quando venit in præjudicium, seu gravem non modicum Ecclesiarum, quia tunc obstat favor Religionis; nam multa specialia sunt inducta favore Religionis, & Ecclesiarum, *arg. l. Sunt personæ, ff. de Religios. & sumpt. funer.* Accedit defectus jurisdictionis Laicorum in Clericos, de quo jam suprà *nu.* 292. & 307. Tandem in materia odiosa nomine Populi non comprehenditur Clericus, *c. Si sententia 16. de Excommunic. in* 6. ac velut indubitatum tenet Fagnanus *in c. Ecclesia sanctæ Mariæ n.* 29. *V. Quæ tamen h. t.* ergo Leges Civiles, aut Magistratuum sæcularium, generaliter pro Populo latæ, haud obstante, quod alioquin honestæ sint, ac validæ, non astringunt Clericos, si istis sint præjudiciales.

319 Ubi notandum, quod illa *Lex* censeatur Clericis esse *præjudicialis*, quæ semper, ac simpliciter, apta est ipsis afferre incommodum: Secùs, quando Lex potest habere aliquando commodum, & aliquando incommodum; talis enim non dicitur præjudicialis. Et hujusmodi *Lex non præjudicialis* est illa, quæ Jure communi habetur de Novi operis nuntiatione; item Lex disponens de Contractibus, de Locato, Conducto, Deposito, Emptione & Venditione rerum, ac similibus, nam, quamvis ejusmodi Lex aliquando noceat Clerico; utputa condemnato ex Deposito, tamen alia vice potest ipsi prodesse agenti ex Deposito; ac proinde non censetur præjudicialis, sicque est servanda etiam quoad Ecclesias, & Ecclesiasticas personas, dummodo alias non contradicat Sacris Canonibus: Abbas *in d. c. Ecclesia sanctæ Mariæ num.* 13. Felinus *ibid. nu.* 66 *h. t.*

Quæritur II. An leges corpori Juris Civilis insertæ, quæ generaliter disponunt, sive aliquid statuunt circa contractus, modum succedendi ab intestato, & alia merè profana, cæteroquin autem Sacris Canonibus, aut Immunitati Ecclesiasticæ non contrarientur, etiam ad Clericos, resque Ecclesiasticas extendantur; haud obstante, quod quandoque commodum, quandoque incommodum afferant? Resp. Hujusmodi leges Juris Civilis extenduntur etiam ad Ecclesias, personasque Ecclesiasticas; adeo, ut contra istas in defectum Canonum rectè allegentur in utroque Foro, tam Canonico videlicet, quam Civili. Ita Abbas *in d. c. Ecclesia sanctæ Mariæ n. 13. h. t.* & alii, junctis illis, quæ de confœderatione Juris utriusque dicta sunt *in Proœmio nu. 224. 225. & seqq.* Ratio ulterior est: quia Leges istæ Civiles non possunt dici præjudiciales Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis; nam, dum hodie succumbenti damnum afferunt, alia vice in causa superanti possunt afferre commodum: unde Decius *in d. c. Ecclesia sanctæ Mariæ n. 27. h. t.* non immeritò asseruit, hasce leges esse Clericis favorabiles. Deinde, quamvis Leges istæ Civiles ex se ipsis non habeant vim obligandi Clericos, utpote exemptos à jurisdictione Fori sæcularis; eam tamen habent ex acceptatione, & authoritate Ecclesiæ, *cap. 1. & 2. de Novi oper. nuntiat.* cum concordantiis. 320

Idipsum confirmatur ex eo: quia ejusmodi Legibus Civilibus, quæ non sunt præjudiciales Clericis, neque Sacris Canonibus contrariæ, frequenter ipsimet Pontifices in favorem Ecclesiarum, vel Clericorum ab aliis indebitè gravatorum usi fuerunt: uti liquet ex *cit. c. 1. & 2. de Novi oper. nuntiat.* ubi Ecclesia, post Nuntiationem novi operis ædificata, mandatur destrui, juxta constitutum Legum Civilium: ubi proinde Glossa communiter recepta. *V. Adjuvantur*, infert, quod in causa Ecclesiastica possint allegari Leges, ac etiam secundùm eas judicari, si Canones deficiant, *juxta can. Lege Imperatorum & can. Si in adjutorium dist.* 10. ubi habetur, quod Leges Imperatorum in adjutorium Ecclesiæ licitè assumantur, exemplo S. Pauli Apostoli adversus injuriosos ad Cæsarem appellantis, *Actor. cap.* 22. Insuper quod Legibus Civilibus utendum sit in causis etiam Ecclesiasticis, nisi Sacris Canonibus contradicant; patet *ex cap. ult. de Alienat. judic. mutand. caus. & c. Dilectæ, & c. Innotuit de Arbitris, & c. Ecclesia 3. Ut lite pendente, & c. cùm dilecta 4. § Nos igitur, de Confirmat. util.* & alibi sæpe. Quibus in locis hoc ipsum Pontifices practicarunt, sicque vim aliquam directivam talium Legum ob naturalem ipsarum æquitatem agnoverunt, eamque sua authoritate ampliùs comprobarunt. Unde *in c. Super specula 21. de Privileg.* notanter, dicitur quod *Sancta ecclesia Legum Sæcularium non respuit facultatem, quæ æquitatis, & justitiæ vestigia imitantur.* 321

Quæritur III. Utrùm proximè dicta de Legibus insertis corpori Juris Civilis, procedant pariter in Statutis inferiorum Principum, & Magistratuum sæcularium; adeo, ut si talia Laicorum Statuta disponant circa contractus, vel alias res profanas, simulque de se non sint Clericis præjudicialia, neque Sacris Canonibus, aut Immunitati Ecclesiasticæ adversentur, extendantur ad Clericos, eosque obligent? Resp. I. In resolutione hujus quæstionis esse duas diversas Doctorum sententias. Et quidem 322

Affirmativam sententiam tenet Bartolus *in l. Cunctos populos V. Quinto quæro n. 10. C. de Summa Trinit.* ubi, præmisso priùs, quod Statuta Laicorum contra libertatem Ecclesiarum, & earum personas non valeant, *Auth. Cassa & irrita C. de Summa Trinit.* concludit distinguendo, quod aut Statuta sunt directè super Ecclesiis, rebusque Ecclesiasticis; & non valent, defectu jurisdictionis: aut Statuta sunt facta simpliciter, seu disponendo generaliter, nec redundant contra ea, quæ sunt concessa Ecclesiis, vel Clericis in privilegium: & tunc (inquit) ligant Clericos, & sunt servanda in Foro Episcopali; dum tamen sint honesta: ut *c. cùm venissent 3. De eo, qui mittitur in possess. & c. Constitutio 8. De in integrum restit. & c. ap. cùm causa 8. de Sentent. & re judic.* ubi ideò retractatur sententia, quia fuit lata secundùm malam consuetu- 323

dinem Regionis: Secus, si fuissent bona, sive rationabilia juxta Gloſſam *hic. Ibid.* Et conſequenter laudabiliſiores conſiſtentia in caſu Eccleſiaſtici, ſi decederiſ abſtitutur per Papam: idem ergo dicendum de Statuto municipali, bonoſtatemen, & liberrati Eccleſiaſtice non prejudicante: nam valet argumentum à conſuetudine ad Statutum, cum non differant, niſi ſecut tactum & expreſſum.

324 Verum hanc Baroli ſententia ſic generaliter prolata communiter abſtitu relinquitur, & improbatur, in notan Felinus *in Eccleſia ſanctæ Marie n. 8. & 9. Corneus Conſil. 3. n. 8. & 9. Ancharan. n. 8. & Speculum decret. tit. Post Eccleſiaſtici nam* ita eamque ex proſeſſo reſpicit Abbas Panormit. *in Felinus Reſpondit. 2. Eccleſia ſanctæ Marie n. 8. & 9. & 10.* Tetuenda igitur eſt ſententia negativa, & decidum, quod Leges ſeculares inferiorum Principum, & Magiſtratuum, ſive Statuta municipalia Laicorum etiam generaliter facta, non extendantur ad Eccleſias, & perſonas Eccleſiaſticas, neque illos obligent, prout tenent ex quatuor citati Authores, & *Bart. Paulus Decan. dec. cap. 2. ex pretum*, ac poſtum communi calculo firmatur. Superſedetur *tit. 10. n. 1.*

325 Probatur hanc negativa ſententia ex ſaepe *cit. cap. Eccleſia ſanctæ Marie n. 8. & 9.* ubi mentio fit de Statuto generali Laicorum, & tamen negatur extendi ad Eccleſiaſticos, vel perſonas Eccleſiaſticas. Accedit ratio id ſimiliſtrata: quia videlicet *Laicis, etiamſi ſint ſaepe Eccleſiaſtici & perſonæ Eccleſiaſtica, nullo modo ſunt ſubditi*, & conſequenter has non voluerunt, neque potuerunt obligare Statutis ſuis, etiam generaliter latis, & canonicis inſtitutis quando Statuta, quatenus ſecularia, ſecundum defectum juriſdictionis reſtringuntur; ut non ſit prohendant tiſi ſubditos: Abbas *in n. Ambitio n. 4. de Rescriptis*, ratiocinatur: Tandem id ſuadetur ex quia notabiliter eſt differentia inter Leges ſecularis concepti juris Civilis, & Canonici, & Inter Statuta municipalia, & particularia Laicorum: nam illa ſunt à Sacris Canonibus cognitum, & ubi ipſis non contrariantur, neque peccatum ſonent, quemadmodum, *c. de Nono ſpor. mutuat* juxta illa *Sacrorum*, & exemplis, ſuprà *n. 321.* allatis, quae de hiſce legibus Civilis Civitatis prodeunt. Secus accidit in Statuta municipalibus Laicorum: nam hanc ſunt Decretalem, & ſacrae Pontifici incognita, *cap. 1. de Constitutione in 6.* ac proinde non excitetur contrariatur per Eccleſiam ad illorum ſtatum. *Sanctus conſil. 30. n. 7.* Hoſtiaſtus *ad Sententiam & Solution* & alii, quos pro hac ſententia citat Speculum *decit. 3. Post Eccleſiaſtici.*

326 Nec juvat hic recurrere ad datam ſuperiſtis diſtinctionem de vindicativa, & coactiva ratione Statutorum ſaecularium, in Subditos ad Clericos. Nam Statutum non quaeritur de honeſtate actuum, ſed ad quid agendum, vel fugiendum, in conſcientia, & ſub reatu culpae ſuſtinendum; ſed de valore actuum, ſive contractuum, non obſervatis ſolemnitatibus per Statutum laicale praeſcriptis celebratorum; item de forma in Judicio obſervanda, ſive Ordinatione Juris in Judicio, & Judicandi. Quinimo recidere aliquam ſubditam ad contrahendum, teſtandum, vel ſecundum ſuos ſubditos, & hujusmodi, ob aliquod crimen, aut defectum, vel propter non ſcriptas certas ſolemnitates per Statutum laicale praeſcriptas, pertinet ad vim coactivam legum, ac quilibet ponam ſive prejudicium aliquod, continuet; ſicque neqquam Clerici per illud affingi. *Lugel. tit. 10. n. 13. poll. Navarrus conſil. 3. de Conſtit. n. 33. & alios paſſim.*

327 Nec obſtant Jura *n. 323.* per Barolum in contrarium allegata. Nam ipſum *Jus Canonicum D. 8. de Ordinatione cap. 1.* ſermo eſt de conſuetudine mere Laicorum, ac ſicut de Statutum laicale favorem porrigens, redeo ſenditur ad Clericos, ac non amplius dicent nom. *cap. Dundo 1. c. cum voluſſet 3. De eo, qui mittitur in poſſ. & c. cum conſtet 8. de ſent. & re judic.* ſermo eſt de conſuetudine communi Clericis & Laicis, ut refte ibidem notat Abbas: quandoquidem conſuetudo eſt laudabilis, & alicubi promittitur intendita tam per Clericos, quam per Laicos, obſiqui ipſa etiam clericos, ac redeo alleguitur in utroque Foro tam Eccleſiaſtico, quam Civili, *arg. cap. Ecce ego de Dona. ibi. & reſte probat.* Jura allegata. Quamvis tunc Clerici teneantur uti ſecularibus quatenus eſt indicta per Laicos, ſed quatenus eſt recepta Inter Clericos, atque inter illos viger. *n. 8. Reſp. 11.* Dantur nihilominus certi caſus, in quibus, ſuprà Statuta Laicorum pro communi bono Reipublicae generaliter lata, & caetera quin rationabilia, ac Sacris Canonibus, ſeu Immunitati Eccleſiaſtice non repugnantia ad Clericos ordinatur, vel circa jpſos aliquid operantur: Ita Felinus *in c. Eccleſiae Marie n. 8. & 9.* affirmat, in tabiſcaſibus, contentis plures affert, poſt Felinus *Sanctae Marie, n. 9. & 10.* ubi inquit, quod ab hoc nemo diſcrepet: ac proinde refert, quod ſi cauſa Clerici vertatur coram Judice ſecuſari, recipit exemptionem vel ſecuſari tita ſecundum Leges, & Statuta Laicorum, quae ibi vigent; & conventio, ſi cauſa Laici vertatur coram Judice Eccleſiaſtico, procedit ſecundum modum Foti Eccleſiaſtici: neque enim Forum ſecularis poteſt praeſcribere modum Forum Eccleſiaſtici, ſicut Forum Eccleſiaſtici, ſecundum Leges, & Statuta Laicorum, ut ibidem notat Abbas *in n. 10.* & *Ancharan. n. 8.* Ita Abbas *in n. 10.* & *Ancharan. n. 8.* Ita Abbas *in n. 10.* & *Ancharan. n. 8.* Ita

Pro compr. Tellenus *d. c. Ecclesia familiae Mariae m. Bq. d. c.* & alii. Quanquam hoc intelligendum sit, dummodo consonat Statutum caeteroquin disponens in casu licito, & inter subditos, ac non in fraudem, nec alio modo refragari libertatem Ecclesiasticam, ipsique prejudicet, prout in proximo decisione Conjungitur, ac limitat *Abbas loc. cit. no. 28.* Alioquin enim subintrare, atque obfui dispositione *ult. de Immunit. Eccles. lib 6.* juncta Glos. fa. & DD. *ibid.*

351 Similiter, atque ob allatas rationes statuens, praeterito n. 344 reprehes, dissonantia omnino prorsus desuetudinis ipsique infinitatione apud judicem à Laica facta novatur, etiamsi fat non subiisio legis Civilis, v. g. Clerici. *Abbas d. c. per Gaud Clerici n. 40. & Fran. Ferrar. Felicis d. c. 3. n. 8.* & alii. Siquidem Laicus, utpote subditus legis, est inhabilitatus ad denuandum ulteri illam Summam absque infinuatione apud Judicem *l. Sanctissimus Justin. de ult. leg. C. de Donationibus.*

352 Intelligo, 1. dominio illi per Laicum fuit Clerico contemplatione fine perfecto: fecus, si ea fuit Ecclesiae, aut Clerico velut pauperi profaline animae fua, à Laico illo donatum. Non talis donatio certeretur facta ad pias causas, fique valeret, utpote peculiaiter privilegiatis fiquidem Jus Civile in piis cauiis pro impetrandis, ut refertur non pauci, cum Christi confimiliis, Marsilio *Tractat. verbo annis, qua dubio, & de pauperibus.* Dumodo tamen donatrilitia non fit indefinita: nam cum Christus quoque reprobat, Matth. cap. 15. & concordat *cum Quintiano* 5. *qu.* 3.

353 Adeas calui est quando Statutum Laicale injecit vinculum ante Clericatum, nec praejudicat immunitati Ecclesiasticae, aut fatori Religionis. Tale enim Statutum fequitur filium Clericorum, cumque obligat, ut etiam in Foro Ecclesiastico judicetur fecundum Statutum laicale. *Abbas d. c. Ecclesia familiae Mariae, ac Lucius Andreas in Reg. Sine culpa de Reg. Jur. in 6.* qui hoc exemplificant de Statuto faculari, quo cavetur, ut filius primogenitus facerdos ad hereditatem Patris non ad mittatur nisi post obitum tale Sacrorum fiat Clericus, ligaturaiaiu Statuto, vel confiteriline loci; atque ideo non potest fatori Patri, relinquere hereditatem, quia Clericus nolit primo fuscepto. Idem tenet, atque exemplificatur Doctrina in calu Statuti laicalis, excludentis feminas à hereditate immobilium extantium in maiculis: quia extenditur etiam ad eas, quae poftea fiunt Moniales, ac Sanctimoniales, tam ante, fuscepto ordine, ac vinculum, & personas femel legitime exclusas ex audio iure retinent ingressu Religionis *Abbas d. c. Quod Clericis n. 40. & Fran. Felicis d. c. Ecclesia familiae Mariae m. 19. de Constitu.* Menochius *lib. 2. de Iurisdictione, cap. 8. dubium. 2.* citans alios quamplures, nemo inde excepto, quanquam dissentiat.

354 Secus fores dicendum, si Statutum laicale primum post adeptum Clericatum contetur Clerico vinculum injicere, cumque ipsum fatis fi fatisfecit, cum Statuto laicale obligato fundatur, fupervenit primum Clericatui fuscipiendo; aut dicitur Statutum, vel fuper Clericorum illius primogenitali dotatur primum post fuscepto à decundi genito Clericatum, vel Monachatum. Quia Statutum laicale non potest legare Clericis dotandis, quia *dicta* 324. & 325. atque ideo in tali casu fecundo genito adeunt admittat hereditatem nulla cum primogenito. *Abbas cit. n. 40. & Fran. Felicis d. c. Ecclesia familiae Mariae m.* Joan. Andreas, *ubi supra, & alii.*

355 Objicies contra hoc Clericatum, si Statutum laicale, quod injecit vinculum ante Clericatum, obligat Clericos post Clericatum, ergo fermo omnia Statuta Laicorum obligant Clericos: atqui hoc videtur absurdum, ergo. Probatur sequela: Omnes Clerici naturaliter, & fic ante fuscepum Clericatum fubjiciuntur Statutis Laicorum, non tam ratione, ergo, cum Statuta Laicorum femel injecerint vinculum, ipsi etiam post fuscepum Clericatum Clerici manebunt obstricti. Resp. neg. fequel. cum fint probationes. Nam dictum illud, quod Statutum laicale, fi injecit vinculum ante Clericatum, obligat, fit comprehensio Clericos post Clericatum, cuncfuomodo procedit, quando non fiunt amelevatum fuit Statutum laicale, fed infinger ins agendi vi talis Statuti ortum ex fuscepto, vel quafi fado ante Clericatum fuscepum persolo, prout v. g. jus fuccedendi oritur ex fuscepto, videlicet ex contra parentis, velavi; fecutum jus primogenitura ex fado, hoc est, eximvitate primo loco facta oritur, ac etiam vivente patre producit effectum. *ann. Quam provisionem* 3. *de Rescriptis* 6. jam ante Clericatum fecundi genii fuit radicatum, & acquisitum Primogenito. Secus est, quando jus agendi oritur ex fado, vel cuasi fado, post Clericatum: quemtunc tempore fuscepi, vel quasi fado, perfona effecta est Ecclesiastica, fique extra jurisdictionem laicalem, nec illo tempore, quo fuscepit, fuscepit praesumitur, non ligat, quin vi ejus ante Clericatum ipsius fuerit vinculum. Alegandum fide *n. Consil. 221. m. 9. Specialiaiii

prælat. Romanus *Consil. 93. & alii.* Judex etenim est Iustitiæ interpres in casibus dubiis, *vel obscuris*; Unde etiam Iesus in hac parte tenetur judicatum, nisi appelletur. *Quod ad constitutionem 15. de Sententiis & re judic.*

361 Certum huiusmodi Interpretes dicitur necessaria particularis, seu non generalis: quia licet partes litigantes possibile habeant eidem Iudicio, nisi unitus per Iudicem, quemadmodum ad Superiorem provocare, ipsique respectu partium ex merito vocetur necessaria adhuc tamen talis interpretatio non est Iudicata pro Iure generali, nisi Iudicium non tenetur Iudicata pro Interpretationem ab hoc Iudice factam, & secundum quod ille judicavit; nam *non remanet, quod Iudex judicavit, sed quod Iudicatum est.* Sanchez & Interlocut. omn. Iudic. Tum 1. Nemo, de Sententiis & Interlocut. omn. Iudic. Tum quia res inter alias iudicata, regulariter alis non nocet, *cap. 1. Quæstio 23. de Sententiis & re judic. & c. Diffinitiones 5. dist. 4. de Penitentiis.*

364 Tandem *Interpretatio non necessaria, seu vera post obitum ad doctrinalis* (quam & *Scholastica*, seu *Magistralem* appellant) est illa, quæ à Magistris seu Doctoribus dicitur poteli, & foler, *L. non C. de Professoribus Doctis Constitutionibus, cap. 1. 11.* Et hæc probabilitate dantaxat affert, non autem necessitatem: unde huic necessaria tribunitium non est, nisi concurrat cum particulari, quia Consensus, seu ratio Iudicis Iuris fundamentum non supplicant. Aliquam attendere oportet ad illud Imperatoris Elisium, quo *L. 1. §. fed hæc Interpretatio, ff. de Iustitia, & Iure* dicitur illa verba: *Sed neque ex mediocritate dictorum, quodammodo, & ex ipsis, & indicantur, non posse interpretari, & deinceps sententia & mutare, & magistratus in aliquo posse superare.*

365 Resp. III. Interpretatio ex parte causæ formalis, sive natura Interpretationis, dividitur in translatiam, & declarativam, correctivam, restrictivam, & extensivam. Ita Glossa *v. in L. 1. §. ff. de Orig. Iuris, & L. 1. §. de Interpretatione ff. ad Tit. Pandectarum Iustiniani, c. Commune Statuto quod. 14. num. 236. & Coccinus* pub. Bartolum in *L. Omnes populi ff. de Iustitia & Iure & Iuricon. de Rotatis Tractatum tom. 1. nedit. Decisione 1. num. 17.* Fagnanus *in c. Cum venissent num. 4. & 5. Iurisdictio, ut alii.* Hæc probatur declarando singulas hasce Interpretationes species. Et primo

366 *Interpretatio necessaria* est, per quam unum illorum transferitur in aliud: ut in *cap. quæsivit 8. de Prebend. & Q. 1. §. fin. de Iudiciis* allegat. Atque ista acceptatione dicitur habere *Translationem, seu quasi Iure Interpretum* Sineri Scriptorum. Hinc alio nomine *Abbas* vocat *Iurisdictionem 25. num. 8. de Offic. Delegat.* appellat *Interpretationem Legum*nim: de qua tamen in præsenti ex profecto non est sermo.

367 *Interpretatio declaratiua*, sive verborum *expositiva*, idem est, ac congrua verba, vel ordinatio expositio, ut ingeniis Bartolus *L. de eversione, §. Interpretatio ff. de Iustitia.* Unde hæc fit tunc quando quis interpretatur, sive declarat textum, vel verba dubia alicuius Constitutionis; de qua Iam dictum fuerit num. 361.

368 *Interpretatio correctiva*, quando legum obscuritas, ac dubitia nonnunquam contingunt, ut benignum interpretationem mollificatur, corrigitur, seu emendatur. Textus est in *L. Legis C. de Legib. lib. 1. quid vero in ipsius legibus latet, perfecte diffusione Iuris, quam ad Imperatoris Interpretationem perferri, dubitamque legum notione humanitatis incorpum emendari.* Concordat *L. 1. §. Qui quæsivit, ff. ad C. Trebellianum* cum quibusdam aliquibus Bentina Consulti Orientali, locutum operas fuas, ut cum bellis pugnare, ad mutris hæreditatem non contrariatur, *dilatione: Sed hæmina interpretatione plusin non admittit.* Notandum ly *dimana interpretatione*, quia tamen retenti fuit correctio Iuris antiqui, fere S. C. Orificiali: Eadem Interpretatio locus habet in aliis casibus, in quibusaliquo ex verba Legis, aut Statuti, absolutè ac generaliter intelliguntur: Illaque inquitur in S. Statorum qualibet honcidia gladio ferendos decerni, recipit interpretationem correctivam, ut non generaliter intelligatur, sed vel in amentiis occidentes, neque eos, qui occidunt ad justam defensionem, & hujusmodi.

369 *Interpretatio restrictiva* dicitur, per quam verba Legis, aut Statuti fundente fit aequitatis, in ipsa generali specificatione coarctantur, & restringuntur. Sic Litera Super obtinendis Beneficiis Ecclesiaticis, cum sine ambitione, debent restringi, ubique varie declaratur *in cap. Quæsivit 4. & c. Cui de non 3. de prebend. in 6.* Similiter de hæcrestrictiva interpretatione procedit prior quæ *Rip. 15. forte in dictis Consil. Romanus, & Coccinus consil. amplius.* Et hæc ratione interdicto Populo, non contiuri interdictus Clerus, *cap. 5. Sententia 11. de Sententiis & re judic.* Quod in materia favorabili *contra* ex Iure, quod in materia favorabili nomine Populi etiam venit Clerus. Similiter quid accidit in omnibus illis materiis, quæ dicuntur esse *favorabiles Interpretationes.*

Interpretatio extensiva dicitur, ea per quam fit amplatio legis ad non expressis. Et de hac loquitur *Cardinalis* pariter *Rip. 15. de Iure Iurisdictionis Iurisdictionis* de Interpretatione extensiva intelligitur. Idem habent *Rip. in Olim 16. de Sententiis & re Iudicata. Rip. 15. Iurisdictionis Interpretandi legislatori.* Et c. Olim dilectis 6 de Donationibus: *In contrariis plena, in testamentis, plenior, in testamentis plenissima & interpretatione extensiva, cum limitationibus.*

Ubi notandum, quod extensio legis fit duplex, unum per Sylvester *verb. Lex no. 13.* Suarez *lib. 6. de Legib. cap. 1. num. 9.* Layman *Theologia moral. de Legibus. tract. 1. num. 1. & alii*: quarum una vocatur extensio propriè dicta, seu mera extensiva; alia improprie dicta, sive compositiva. Ita ait *Suarez*: *Ex hac ratione, quæ improprie dicitur* (quam etiam appellant *Extensiva*) *legis extensiva, vel interpretatione non nisi extensiva*; *Ita Layman* *Quæ improprie dicitur, quia dicitur extensiva, ut ita extensiva, & ex quibusdam, quibus dicitur, requiritur specialis publication, eo quod sit substantiali legis, & huic intrinsicè non inhit.*

370 Declarationes Legum, seu Constitutionum, conformiter dicit *in Prætorio n. 14 & 133.* etiam illas publicari, quando dubium per modum *notæ* Legis (nondum vel post Iudicium) Conclusione, quamvis non necesse eas publicari quando continet iterum Legis iam præscriptam declarationem: nam hoc pertinet ad *Ius*, & ad Iurisperitos, non ad interpretatio, *Iuris dictum.* 32. de qua Interpretatione fermoeft. Accedit, quod Declarationes, quæ continent aliquem Iudicium Iuris, vel extra judicium, nisi afferantur in forma authentica, folito figillo, & publicatione Emin. Cardinalis Prefecti, ac Secretarii publicatione, & Magistri, ac prout Iudicet ex Decreto Urbani VIII. 1632. die 1. Augusti emanato: similiter ex Decreto Urbani, & conclusione ejusdem Iurisdictionis (idemintuitur haberi pro sufficienti dictarum Declarationum publicatione. Calfro Palao *de cit. num. 6. Simon. Bellus, cap. 1. n. 29. 31. 32. 1. Garcias tr. de Beneficiis, in pref. ed Lefleum* Salas, & alii.

371 Quæritur IV. Quid fit Epichesia, quomodo differat ab Interpretatione, & quomodo locum habeat? Resp. I. *Epicheia* est benigna legum interpretatio secundum æquum & bonum: declarata, cum aliquem particularem casum non ad Iuris, sed ad circumstantiarum species, ius sub lege universitatis lata non esse comprehensum. Nam in omnibus casibus *positis* non est ratio æquitatis, quæ ratione dictiti juris. *Lessius C. de Iustitia.*

372 Resp. II. Epicheia differt ab interpretatione legis quoadfinem in hoc, quia per Interpretationem legis, aliquid, quando sunt obscura, fen ambiguum sensum redditur: per Epicheiam vero interpretamur mentem Legislatoris, ut ipsi verbum Legis, ut ipsi verbum Legis, ut ipsi bitur autem de mente Legislatoris, utrum oempe ts talem casum particularem do certas circumstantias voluerit, vel non voluerit comprehendi, ut generali Iuri lege legis. Unde runc vel maxime verificatur illud Cicelitigentia 6. de Verb. *Ignoti, quia non formatur, sed restet firmo fabricatur* cum concordantiis.

373 Resp. III. Certum est, quandoque esse locum Epicheiæ in cuiis aliquo particulari ob certas circumstantiarum concurrentes. Ita communis Doctorum, & ratio est: *Quia ex iis, quæ fuerit non aliquo casu accidere possunt, non ante Conditores, ut notantur Lessius Lib. de Legibus.* Nam Legislator in lege ferenda communem Reipublicæ utilitatem considerare, ac proin ad id potissimum attendere debet, quod frequentes & facilè accidere foleat; *de quo fomel, vel bis accidant, communem Legislatorem Legislatorem.*

374 Si igitur casus aliquis particularis occurrat (prout sæpe contingit) non accidere foleat) in quo lex generaliter lata deficiat, aeeo, ut vel iniquum fuerit, eidem in talibus circumstantiis obedire, vel falsum nimirgare ac difficile, ut possunt ea in tali casu non contineri ob illegare: tunc locus erit Epicheiæ, per quam ex illo fecundum æquum & bonum judicentur hic & nunc nondum gare. Sic Iurare Lege municipali, ne tempore Diffidentiæ Civitatis apertianur, adhuc illa per Epicheiam poffint, ac debent aperiri, si cives hoftium impetum frequenter in Civitatem ingrediantur, aliquis enim observantia literali legislatoris refultaret iniquitas, & impietas erga proprios cives. Idem dicendum in aliis Reipublicæ.

§ XVI.

De Regulis in Legum Interpretatione generatim observandis.

SUMMARIUM.

*Regula Legislatore, qui fecit Iuris, & Iuris Interpretatione, & Iuris Interpretatione, & Iuris Interpretatione

413 *Nec tamen se extendit legis, sed magis declaratio.*
414 IX. De similibus ideo est judicium.
Decretum. 15. & 16. dist.
414 *Argumentum à simili est fortiſſ. ſi datur vel parva ſimilitudo, ſed dissoluto ratio deficit.*
415 X. In omnibus caſibus prior debet eſſe ratio æquitatis, quam ſtricti juris.
Quod intelligendum de æquitate ſcripta, & non ſecundum naturam.
417 *Deficiente æquitate ſcripta, locus eſt æquitati non ſcriptæ.*
418 *Æquitas, quid?*

382 Hæc interpretationem legum conprimis eſt attendenda, quamvis ea ſiat per ipſiuſmet Legislatorem, vel per aliquem ipſi inferiorem. Siquidem Interpretatio authentica ſer Principem, ſive Legislatorem, reſidque Sacerdotium magis majori facilitate, & libertate ſeri poteſt, quam per inferiorem. Licet enim Princeps interpretando proprium, nai ſui Prædecaſoris legem, ſuis ſuis ſtipulatis, ac primavam intentionem non undequaque alleguatur; nihilominus authoritas interpretantis, ſibi ſi velit, priorem legem ſuam, ſuppletoriſve poteſt, quidem defectum: nam Princeps declarando authentice aliquam legem, non tam dedrat intentionem perſonalem primi Conditoris, quam ſuiſiam, in quo lex ſubſiſtere poteſt, & obſervari debeant. Ac verò alius inferior, ut pura Judex interpretans legem pro ſentenſi ſententiis, vel Doctor Jus Magiſtratuum interpretans in Scholis conſultationibus, ſed reſolutionibus ſuis, quantum ſeri poteſt, tenetur aſſequi mentem principum ipſius Legis, ſive locutionem perſonalem Conditoris; ut ſuprà ſecundo dictum eſt.

Ut autem hujuſmodi Interpretatio legis, ſive neceſſitatis particularis per Judicem inferiorem fiat, ſecundum Principalem magiſtralem per Viros doctos dando, in prari ſecurius perficitur: paſſim vartiæ Doctorum adducuntur Regulæ, ſi ſuiſiam ſuiſiam ſuiſiam ſacrarum Doctorum, quæ in Judiciis, tum in Scholis frequentiſſimè alleguntur. Earum præcipuas breviter imprarcantiarum declarare juvabit.

Regula I. Verba clara non admittunt interpretationem, neque voluntas conjecturam. *Abbas Conſ. 9. n. 1. lib. 4. Cod. Felinus Cap. Cum Dilectus. de Rescriptis. n. 3. & 4. & commun.* Idque deſumitur ex *l. Licet Imperator de Legatis 3. & l. Ille aut illa ff. de Legatis III.* Unde Glossa *in Cap. Cum Dilectus ff. de Rescriptis* ſic ſcribit: Ubi verba non ſunt ambigua, non eſt locus interpretationi; ſed ubi ſunt dubia, neceſſaria eſt interpretatio. Et neceſſe quia aliquem in verbis interpretantem deſiderare, idem ſerat, ac nodum in ſcirpo quærere.

Et hoc non ſolùm procedit de legibus, quas operet eſſe manifeſtas, nec illuſtri per dubium ſuiſiam non continent *cap. ſuiſiam.* Sed etiam in privilegiis ſuiſiam ut verbis privilegii non ſit recedendum, vel ex ſimilibus *Cod. Antonius. 1. n. 2. de Donat. Cor. Perez. n. 3. & 4.* Idemque obtinet in Statutis: licet enim verba Statutorum ſint aliquando largiſſimè, vel ſtriſſiſſimè, quando ex ſe interpretanda ex vitatur conſtitutio Jurisconſulti *ergo ait. cum difficilius 8. & Abbas lib. n. 6. de conſtitut.* Nihilominus, ubi verba Statuti ſint ſuiſiam ſuiſiam, non eſt lenit ipſa interpretanda, vel reducenda ad ſuiſiam commune. Abbas *loc. citat. n. 1. poſt Bartolum in l. 4. §. Prætor, ff. de damno infecto.* Unde ſcr. *Bartolus in Cap. Cum Dilectus. n. 3.* ubi de mente Legislatoris, aut alterius diſponentis clarè non conſtat.

Regula II. Interpretatio poſtulat nemei, quam verbis legis convenire debet. Deſumitur ex *cap. Hæmo ut notes 24. §. 3. ibi Non debet aliquis verba conſtderare ſi intelligat, modò de ſimplicitate) ſed voluntatem de interpretatione, ſed ſolum de interpretatione.* Et Reg. 88. de Reg. Juris in 6. *Certum eſt, quod le commutat in legem, qui legis verba commutatione, contra legis mitiorem voluntatem.* Idem habetur in *l. Non dubitamus. de Legib.* cum concordantibus.

383 Cæterùm mens Legis, ſive Legislatoris, colligitur tum ex materia legis, tum ex circumſtantiis, præcipuè autem ex ratione, in lege ſpiritus inest. Interpretatio Verb. ſignif. *ibi: interpretatione ex cauſa ſi aliquo modo dicendo; quia non ſecundum res, ſed ſecundum ſpiritus.*

Accedit illud vulgatum Doctorum, *Ratio legis, eſt anima legis; prout deſumitur ex Cor. Cunſtantio diſp. 1. §. 1. cum ſequentibus, quæ libenter. Ora.* Vel per textum ſubſidiem, *ratio notarii quæ ſive quodam textus eſſe contiſt.* ſicque innitent, quod ubicunque ratio legis locum habet, etiam legis locus habebit deſinit: *cuidal. Imo quoniam ſi ab Senatus ſit de Petition. bonorum ff. illud Cal. ſe conſiſtit. Ibid.* Quoroque in loco dicta in alia prior lege extendunt, ad contrarium, *ratione, & ſimilitudine, ibi* eſt eadem ratio. Concordat textus *in Lemm Pens. ff. Dotiſſimis ff. de Legatis II.* ubi Bartolus in Summario ipſe *Indem eſſentiam ſer ratione Alia ſuiſiam ſuiſiam ſuiſiam. §. ſi ſi. 7. Cand. Tuſcius Lib. R. nouel. 31. n. 1.* Francisca Coficiatum *ſuper. Tractatus n. 1. 4. & conſ. Bartolus ſatis. 13. n. 1. Franciſcus Lucas. Rep. Lib. R. n. 1. cum aliis cum Doctores, tum textus Juris. Prudide Abbas Panormit. in cap. Ad audientiam n. 1. de Decimis* haud immerito dicit: *Doctores, & Interpretes Juris, ſive corpus & ratione: non ſolùm ratione dominantur corpori, ſed ratio legis dominatur verbis.* Hæc etiam faciunt dicta in primo n. 1.

Notandum nihilominus eſt cum Laymano *tra. 3. tit. 19. de Eleſt. in l. 6. & alia.* Verba legis, alterutrius diſpoſitionis ſunt ambigua eſſe, nihil minùſ ſuiſiam, ſed ſuiſiam Legislatorem, ſiu diſponentem. Idque ſuiſiam *ex n. 4. ad ſuiſiam ſuiſiam ſuiſiam n. 1. de Decimis* haud dubium eſt. Ibi: *Non eſtis à ſpiritualiter verba legis, non ſunt, quam mancipium ſi, aliud ſuiſiam ff. Testamen. Et l. 1. §. Sed ſi de Legatis III.* Quæ ſuiſiam *ſuiſiam ſuiſiam ſuiſiam

nominatim constetur Ex. Non aliter igitur mandat parere. Ex contrario *Ex. Quodlibet. Inst. de 3. Ex. Quod enim de ius negotiar confiqueres intellectus poterit, quia de quinquiam conceditur.* Hinc vitatus ille modus legendi Doctorum: *Vnde à fonte contrario inferitur Ex.*

407 Caterum, ut argumentum à fensu contrario in ius esse validum, requiritur Imperiali, quod ex ali argumento à fensu contrario absurdum, vel inconveniens non sequatur. Cardinal. Tuchus *Lib. A. consil. 48. num. 13.* Laurentius *S. Salvatore 3. consil. 6. & 7. de Ex. Bisus. Barbosa Lucas 3. a contrario sensu num. 34. & 35. citantes alios.*

408 Requiritur ulteriùs, quod eximde non resultet iurium corrosio. Nam quando de oppositio ejus, quod per talem argumentum à fensu contrario inferitur, extat clara iuris, iustitiæ, argumentum non procedit, sed illatum ab eiusdem Iuris in oppositum: Iurium enim corrosio, velutet odiosa, pro possibili est vitanda, neque in illatione facienda ad fabricandos intellectus. Facit huc textus in *Clem. parens familiæ. C. de conditione ingenuis*, juncto Summario *ibid. Ex. Sed quid ergo? Ex. Sed Clerici ex Pontificum concessioni dicunt: Argumentum à fensu contrario non habet locum, cum aliis Iura corrodituntur.* Item Eversulitus: Iuxta à contrario sensu intellectum, *Ex. Ex. Ex.

dubio ſtridè interpretanda eſt, nec regulariter extendenda ultra caſum, & perſonas expreſſas. Confule hanc regulam ex L. 14. & L. 26. ff. de Legib. *Interpretatione Legum parce mollienda ſunt potiùs, quam coarctandæ.* Conſuet. dar regula 49. & Reg. Jur. in 6. lib. 1. *De pœnis benignè interpretandis & ſtrictè laxandis*: juncta Regula 15. eod. *Odiaſtringi, & favores extendi amplianda*, cum concordantiis.

437 Dicitur notanter primò, *in dubio*. Quia ſi verba legis penalis, aut alterius odioſæ, cujuſquam nodo claro ſint, ut falva ratione recti ſermonis non poſſint aliter interpretari habent, ita illa eſt obſervanda, prout ut deliuitur ex l. Profpexit. ff. Qui, & à quibus manumiſſi ſunt. lib. 1. *Quod quidem perpetuum dicunt & ſine fraude eſt*. Quamvis enim circa hoc dubitet bendavi illud, quod habetur l. *Prolapſa de Interrogat. rebus, ubi ſtatuitur: Hi ex omnibus, in ea causa, ita ſe habebant, ut ea, qui non ſunt ex conſilio, ferrum ejuraſſent, diligentiam pœnæ ſuæ affimarunt; ne quid ea dictis, aut rebuſtuis confituerent, quam ejuſdem Reſpiciendum eſſe*. De notabili quod extatur in *Reſpiciendum eſt*. de Pœnis, ubi notabili doctrina Judicibus data, quomodo in cauſis criminalibus procedere debeant, ſubjungitur. *Pœnæ ex ſtricto caſu pertinent ad Imitatem Judicis ejſe debent: in gravioribus pœnis ſemelitatem legum cum aliqua temperamento benignitatis ſubſequi*.

438 Dicitur ulteriùs, *Nec regulariter extendenda ultra ſonum, & perſonas expreſſas*. Quia, licet hujuſmodi extenſio ſit regulariter, ſe ordinariè non fit facienda in materia odioſa & penali, ſicut nec in iis, quæ contribuitur à jure communi, ut proximè dictum: nihilominus id tamen fieri inter alia dictamentum rationis in lege expreſſis. Siquidem extenſio legis non tantùm favorabilis, ſed etiam odioſa, ſive penalis, ob paucitatem rationis in lege expreſſæ ſimilitudinem, ſed identitatem, tam intra, quàm extra juſtitiam, recte fieri poteſt, ac debet: ut notavit Abbas Panormitan. *Ib. n. Conſil. 2. n. 3.* Quemadmodum docens, quòd id locum habet mera & ratio legis, debet habere locum ipſa lex, ſive ſit penalis, ſive contrahiva: ſuppeditant enim ſua à ratione, & mentem legis, quæ idem eſt, ac ratio legis, ut loquitur Dynus *tract. Certum ff. n. 12. Reg. Jur. in 6.* ſicut regulatur eſſipiat à habitus, ut ait *Doctor Subtilis in Quodlibet. 14. in fine lineæ. n. 47.* Card. Tuſchus *Lit. E. Concl. 655.* ubi plurimi Conclaſiones ſtatuiſſe, quomodo ſit extenſio & ratio, ſive, quæ ſunt ſtricti juris, non extendi, *Odia ex Dyn. Jure & Reg. Jur in 6.* protinus inter alia *num. 4.* hoc limitat, quando ratio eſt expreſſa: quia ubicunque militat rationiratio, etiam ſed extenſio ad caſus non expreſſos. Alexander *lib. 2. Conſil. 216. n. 3.* poſt Coſtam *de Cleno. n. 7. Bilgarus de Bellicaſtro n. 3.*

439 Idem declaratur exemplis. Sic quippe *in c. Si poſt diem 3. §. Si vero de Elect. in 6.* Conſtitutio Apoſtolica ponitur, ut requiratur, quod Electio facta ad Sedem Apoſtolicam contra Electionem ipſius appellatum fuit, ad Iſtam ventilet, & alloquin electio ſua virihus omnino evacuetur: habet locum non tantùm in non ſolemnibus, ſed etiam Litteris, ſed etiam ex *ſultum ut expreſſ., quid Electio ſitur ad ſomm negotium pertinentur*; ac proinde contra ipſi quam Romana Curia ſine licentia recedentes, & hoc ob absque ratione rationis dictamen. Similiter *l. Equis ff. 3. ff. de Edict. in 6.* Conſtitutio Apoſtolica ponitur, in cui, qui Pontifex Edictum in Albo propoſitum conſpiciunt, ob ſententiam, ſed mentem Edicti ex identitate rationis deſumuntur, extendendo ad alios, qui ejuſdem Edictum, dum proponitur, vel ante propoſitionem contemnunt, haud obſtante, quòd in his edictum verba legis Hoc ſuptum ante ex *c. Ex parte de Rescript.* Quia Patronus Clericus non poteſt ſeipſum præſentare ad Perſonatum alicujus Eccleſiæ, ob quod *nullus ſibi ſuppeditet debet Ecclesiæ*, ut ait *Bartolus in Rubrica*, ſed illum aequè militet in alibi Beneficiis, hinc dida diſpoſitione extenditur ad omnia Beneficia Eccleſiaſtica. Barbaſia *lib. 3. De Beneficiis. n. 12. num. 194.* citans Rotam in *Reginaldi Juris patronatus 3. Maii 1651.* *rem Phenomen.*

440 Sed ut dicebat, quòd licet in odioſis extenſio ob identitatem rationis præcipiat cuiuſcunque habeat, quando ratio legis, ſeu diſpoſitionis, in ipſamet lege expriminitur, ut ſcilicet *in caſu Per nefortum*. Ut Pontifex ſuam ſed ratio, propter identitatem rationis procedat etiam, quandovatio illa eſt unica, ita videlicet, ut non niſi unica afferri poſſit: hoc ipſo enim, quòd non niſi unica ratio legis afferri poſſit, ea habetur pro ſufficienter expreſſa. Pefilunus *Tractat. n. 11. de Conſtitut. Jaſon in Authent. quas actiones n. 12.* ſequentia ſunt, rationem eſſe expreſſam in diſpoſitione, & non niſi unicam afferri poſſe. Glinta *ſol. 1. Quæstion. ff. ubi Baldus, & Paulus de Castro. c. de Poſtulatione*. Alexander *Conſil. 216. num. 3. ub. 3. Jaſon Authent. quas actiones, num 12. de Servit. Eccles. Tantum ex p. 1. Pragmatic. Lit. E. n. 10. & alia ejuſdem Pragmatic. Pierb. ratio ſuppeditat ſolum, ut ſi ſit ſtatutum Principis omnis ſuit*. Et quando de hoc eſt dubium, tunc ſtatur dubio ſum ratione ſtricti juris, ut ſic ſtatuit *Bartolus in Authent. de Monachis. Jaſon. n. 22. & Farinacius tit. de n. 22.* cum comunis. Quamvis plurimum circa hoc valat affirmatio *Jaſonis*, per ea, quæ allegat *Everardus Loco. 4. a. notione legis Longa, n. 43.* quod eundem Farinacius.

441 Ex alia ratione regula legibus odioſis ſtridè interpretandis ſuffitit, quòd verba legis penalis intelligi debeant comprehenſa, ut cas. Hinc autem verba de penalibus, ut ait *Dynus in Reg. Jur. in 6. Odia ſtringi*, Glofia ibidem, *mos ſubjungunere, volunteriam, ſi ſecundum non poteſt ſuerpeſſe*, ut in cas. Si quis fuadente de *Delicto 13. q. 4.* ubi excommunicatum ab Ecclesia Clericorum latam non incurrit, qui vetuit Clericum percutere, ſed non potuit, *non Conſtituit ſuperiorem, non Conſtituit ſuperiorem*, ut ait *Dynus*, ab intelligi, ab homine, ſed à Deo bene, ut explicat Glofia ibidem Cardinal L. 1. *Ff. Quod quisque Juris*. & ut ſtatuit *Dynus*, ut reddatur, *Quia ſuperior non ſuperior contra, cum ſuperior omnium bonorum eſt effectus*.

442 Intelligo, niſi hinc cauſa expreſſa Legis, vel Canonis, ab ipſa penal ratione contrahi, ſen volunteri, in eopem non extentum prodeuntur, ſit dicentem. Sic extentum, *Quilibet. C. Ad legem Julia Majestatis*, ubi ſtatuitur ſanum de crimine laeſæ Majestatis, ibi: *Eadem etiam ſi quis ſuitur ſolumnem ſedentis, quos ſuitur ſuitur*. Et Divus Adrianus Rescriptum ad Cornelium Sacerdos, ubi dicitur: *Si de Delicto volunteri ſuitur, non extitur*. Concordat textus. Siquidem non dicunt Leges, & Canones, ſed intelligendum eſt, *Quod ſuitur de Delicto ſuitur, non ſuitur, ſed non ſuitur non effectus*. Et ita ſuitur ſuitur *Dynus in Reg. Jur. in 6. Odia ſtringi*, *ubi ſuitur*. *Cumque, de Spoſalibus* cum ſuitur ſuitur, ut ſuitur ſuitur effectu expreſſa.

Regula XVI. Leges favorabiles ampliori interpretatione ſunt intelligendæ. Leges, ſive, in materia favorabili veſte accipi debent ſecundum amplam ſuam ſignificationem. Fundatur hoc in vulgata illa Reg. *Leges favorabiles*, *Reg. 48. & Favores extendi amplianda*. Intelligo, niſi aliud expriminat, aut aliud apparet ex verbis legis, ſeu textui diſpoſitione; ſimilque ſuitur ſuitur, ut ſuitur diſpoſitionis ſequi non poſſit; prout notatur *cap. Si ſententia 16. & c. Si ritulus de Sentent. Excommunicat.*

Sic illud vocabulum *Populus* in dubio, ac niſi aliud ex primator, in materia penali, & odioſa non comprehendit Clerum, *c. Cum Clerici de Judiciis*, ſed ſumpto non conſetur interdictus Clerus, niſi aliud ſit expreſſum: ſi in materia favorabili etiam comprehendit Clerum. Similiter in materia odioſa, *Conſtitutio Cum Clerici* non comprehendunt Epiſcopi, *c. Quia periculoſum, c. de Sententia. in 6.* Neque Canonici, aut alii in Ecclesiam Epiſcopalem, *c. Ex parte de Rescript. Sententia 21. de Election. in 6.* Neque Religiosi ordinis ſexus, juxta *Glosam Cum c. De Regularibus Prebendis*, Angelus, *n. 3.* Sed Clerici ſecularis, *c. Ex parte n. 3. Arnaldum*, & alios, ſed ſolo Clerici ſecularis ſuitur ſuitur. Ita Pontifex ſuitur ſuitur. Sic extenditur ſuitur favorabilis, ut privilegio non ſolvendi Decimas perſonæ Eccleſiaſticæ concedo, nomine Decimarum ſuitur Novalia, *c. De parte 3. de Decimis*: Eccleſia ſi in materia odioſa, qualis eſt præſcriptio, unde qui præſcribit Decimas contra Eccleſiam non præſcribit Novalia, *Cum convenerit 29. eod.* Inſuper nomine Territorii ſuitur publicus comprehendunt etiam Loca exempta ſuitur illud exiſtimia i non item in odioſis, & onerosis. Felinus *c. Rubrica. n. 3. Ff. Quod quisque Juris*. Bartolus de Castro *Consil. 32.* Layman *tr. Rudolphus, n. 3. & c.* ubi alia exempla adducit. Verum pro nunc horum intelligentia

437 Quæres, quænam materia conſtetur favorabilis, & quænam odioſa? Ratio dubitandi eſt: quia plerumque, dum uni quidpiam favorabiliter conceditur, id alteri adimitur, & conſequenter, quod unicuique Legislatori accidit odioſum. Et hoc videtur licet in omnibus promodoto materia, quæ non ſunt mere indifferentes, dabitur beneficium ſuitur ſa favore, quam odio.

438 Resp. I. Quoscelicque favor, & odium ſecerint, ad ea ſe ut ratione ſuperior ſuitur ſuitur ſuitur

§. XVIII.

De Dispensatione Legum; seu Constitutionum.

SUMMARIUM.

449 *Dispensatio, quid?*
450 *Facta sine causa, dissipatio est, non dispensatio.*
451 *Dispensatio est vulnus Juris, ac proin strictè accipienda.*
452 *Potestas dispensandi econtrà est favorabilis, & latè interpretanda.*
453 *Dummodò hæc nulli præjudicialis, nisi concedenti.*
454 *Notabilis objectio, probans, in dispensatione valere argumentum à majori ad minus, dissolvitur.*
455 *Nequit Papa dispensare in Jure Divino.*
456 *Imò tenetur illud usque ad animam, & sanguinem confirmare.*
457 *Potest tamen id interpretari.*
458 *Ac secundùm plenitudinem potestatis in omni Jure Ecclesiastico dispensare.*
459 *Papæ potestas duplex, ordinaria, & absoluta, quæ?*
460 *An Papa possit dispensare circa Canones Apostolorum?*
461 *Potestas dispensandi data est in ædificationem, & non in destructionem.*
Nefas est, quid sinistri de Summa Sede suspicari. Ibid.
462 *Utrum possit Papa dispensare contra universalem Statum Ecclesiæ?*
463 *Episcopus nequit regulariter dispensare contra Sacros Canones, Constitutiones Apostolicas, & Decreta Conciliorum Generalium.*
464 *Idque multipliciter probatur.*
465 *Potest Episcopus absolvere ab excommunicatione, ubi hoc ei non reperitur prohibitum: non autem dispensare, & cur?*
466 *Dantur nihilominus casus, in quibus possunt Episcopi dispensare circa Sacros Canones &c. Et n. 463.*
467 *I. Quando id expressè ipsis conceditur, vel saltem in Canone simpliciter dicitur, posse dispensari.*
468 *Dummodò en contextu verborum, Stylo, vel consuetudine, aliud non appareat.*
469 *An Episcopus possit dispensare in Decretis Concilii Generalis, quæ impersonaliter concedunt facultatem dispensandi?*
470 *II. Ob causam magnæ necessitatis, vel evidentis utilitatis, sitque periculum in mora, nec ad Papam pateat recursus.*
471 *III. Vi consuetudinis legitimè præscriptæ.*
Quæ tribuit Jurisdictionem. Ibid.
472 *IV. In casibus frequenter occurrentibus.*
473 *V. Si materia sit levis.*
474 *VI. Quoties dubium est, an casus indigeat dispensatione.*
475 *Potestas dispensandi in dictis casibus concessa Episcopis, est ordinaria.*
476 *Ac proin Sede vacante competit Capitulo. Et n. præc.*
477 *Casus specifici, in quibus ex concessione Juris communis possunt Episcopi dispensare, sunt multi.*
478 *Dispensatio in lege Superioris invalida est, si fiat absque justa causa.*
479 *Secùs, si fiat in lege propria, vel Antecessoris. Et n. præc.*
480 *Quamvis hæc sit illicita, quando fit sine causa.*
481 *Papa scienter assumendo inhabilem ad Officium, vel Dignitatem, ipso facto censetur cum eo dispensare.*
482 *Secùs si Pontifex ignoret defectum, nec aliud exprimat.*
483 *An idem dicendum de Episcopo, scienter promovente inhabilem?*
Quomodo verum sit, quòd Papa non censeatur dispensare, nisi hoc specialiter exprimatur? Num. 482.

449 Quæritur I. Quid sit Dispensatio? Resp. I. *Dispensatio* est juris communis relaxatio, facta cum causæ cognitione ab eo, qui jus habet dispensandi. Ita Glossa *in can. Requiritis, 1. q. 7. ℣. Ut plerisque.* Angelus *℣. Dispensatio*, & alii. Quæ quidem definitio convenit non solùm dispensationi factæ in Jure communi Canonico, vel Cæsareo; sed etiam in Legibus municipalibus; imò etiam illi dispensationi, quæ fit per ipsummet Principem, seu Legislatorem in lege propria. Et ratio est: tum quia Leges quoque municipales communem Civium utilitatem, sicque jus aliquod pluribus commune respiciunt; adeòque dispensatio in ipsis, suo modo rectè dicitur *Relaxatio alicujus juris communis.* Tum quia Princeps sine causa dispensans peccat, adeòque & ipse dispensaturus procedere debet cum causæ cognitione, ne peccati periculum, ac reatum incurrat.

450 Dicitur notanter, *cum causæ cognitione.* Nam, ut inquit D. Bernardus *l. 3. de Considerat. paulò ante finem*, allegans verba D. Apostoli, 1. Corinth. 4. *Quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur. Ubi necessitas urget, excusabilis dispensatio: ubi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est. Utilitas dico communis, non propria. Nam cùm nihil horum est, non planè fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est.*

451 Resp. II. Dispensatio rectè vocatur *vulnus juris*, quia per eam Jus commune vulneratur, *can. Ipsa pietas, 23. q. 4.* ac notat Barbosa *part. 2. de offic. & potest. Episc. allegat. 33 n. 7.* & Fagn. *c. Cùm in cunctis, n. 36. de Election.* Et hinc, quia omnis recessus à Jure censetur odiosus, etiam dispensationes sunt odiosæ, ac strictè accipiendæ, *c. 1. §. fin. de Filiis Presbyt. in 6.* Atque idcircò in eis non valet argumentum à majori ad minus, vel ad simile. Barb. *loc. cit. n. 10* cum pluribus aliis, quos citat. & Fagnan. *in c. Quia in tantum, n. 20. de Præbend.* post Hostiensem *in c. Postulasti, nu. 11 de Rescript.* Quamvis benè extendantur ad accessoria, connexa, vel necessariò consecutiva ex eo, super quo est dispensatum, juxta Glossam *can. Si quis in Clero, 7. q. 1. ℣. Solemnibus*, ubi observat, quòd dispensatus super pluralitate Beneficiorum, censeatur etiam esse dispensatus super residentia. Concordat Glossa *c. Quia in tantum. ℣. plures*, & ibi Abbas *n. 3.* & Fagnanus *n. 23. de Præbend* Barbosa, *ubi suprà, n. 8.* & alii.

452 Nec obstat, quòd potestas dispensandi, quæ nulli est præjudicialis, nisi ipsi concedenti, sit favorabilis, & latè interpretanda. Resp. enim, disparitatem esse inter dispensationem, & potestatem dispensandi: etenim dispensationes sunt vulnus Juris, eique afferunt præjudicium aliquod; dicta autem potestas dispensandi est merum beneficium Principis, ac proinde latissimè interpretanda, *arg. c. Mandato, 46.* juncta Glossa *1. de Simonia*, & notat ibidem Abbas Panormit. *num. 3. & 5.* ac Fagnanus *n. 33.* allegans communem.

Verùm hoc ipsum procedit duntaxat de potestate dispensandi, quæ nulli est præjudicialis, nisi concedenti, ut dictum. Siquidem potestas dispensandi, quando agitur de præjudicio alterius, quàm ipsius Principis ipsam concedentis, etiam est odiosa, & restringenda. Fagnanus *d. c. Mandato, n. 37.* citans alios. Felinus *in c. Postulasti, n. 11. § Secundus casus, de Rescript.* post Butrium *in c. Per venerabilem, n. 13. Qui filii sint legit:* ubi hoc exemplificat de eo, cui simpliciter concessa fuit potestas legitimandi spurios, & incestuosos; & concludit, quòd talis vi dictæ potestatis non possit legitimare spurium & incestuosum simul, quando illa legitimatio præjudicat tertio: si autem nemini præjudicet, possit ipsum legitimare.

Dices. Argumentum à majori ad minus procedit etiam in dispensationibus; ergo. Antecedens probatur per textum notabilem *in c. Per venerabilem, § 1. Qui filii sint legitimi*, ubi ex eo, quod Papa cum quibusdam illegitimis dispensaverit, ut potuerint in Episcopos promoveri, infertur, quòd eos etiam ad actus legitimare valeat sæculares: nam (subdit textus) *quod in majori conceditur, licitum esse videtur & in minori.* Nec juvat, si dicatur, istud procedere de facultate dispensandi, quæ est favorabilis; non autem de ipsa dispensatione, quæ veluti odiosa est strictæ interpretationis. Nam contra est: quia de ipsamet dispensatione loquendo, conceditur ibidem expressè argumentum à majori ad minus; dum paulò inferiùs; *§. Præterea*, in hæc verba subjungitur: *Unde cùm in spiritualibus dispensetur, consequenter intelligitur in temporalibus dispensatum.* Resp. negando antecedens. Ad citatum textum, dimissis aliorum responsionibus; breviter dicitur, ipsum continere solummodò allegationem partis, non verò dispositionem juris: nam, ut rectè notat Barbosa *part. 2. de offic. & potest. Episcop. allegat. 45. num. 16.* & patet attentiùs legenti litteram, verba illa, quæ continent dictum argumentum à majori ad minus

In

in materia dispensationum, non sunt ipsius Papæ, sed partis, petentis temporalem etiam filii sui legitimationem: quæ quidem, ut sibi proposita, Pontifex refert, sed non sequitur, neque petitam dispensationem seu legitimationem concedit. Unde hinc nihil sequitur contra communem sententiam, & datam *num. 452.* Conclusionem.

455 Quæritur II. In quibus possit Summus Pontifex dispensare? Resp. I. Nequit Papa dispensare in Jure Divino, quamvis illud interpretari possit, atque declarare, quòd id ob certas circumstantias hic & nunc per seipsum obligare cesset. Ita omnes Catholici. Et quidem prima pars, præter concordem Doctorum sententiam, patet ex eo: quia *lex superioris per inferiorem tolli non potest* Clem. Ne Romani de Elect. atqui Romanus Pontifex est inferior Deo, Christique duntaxat in terris Vicarius. Unde, sicut Vicarius non potest omnia, quæ Principalis (puta illa, quæ speciali nota digna sunt, & mandatum expressum requirunt, *cap. 3. de Offic. Vicarii in 6.* & alibi) ita neque Summus Pontifex, Christi in terris Vicarius, potest omnia, quæ Christus, v. g. Sacramenta nova instituere, abrogare antiqua, dispensare in vinculo matrimonii consumati, bigamiam simultaneam concedere, & hujusmodi, quæ pertinent in Christo *ad Potestatem Excellentiæ* (ut vocant Theologi) nulli hominum, ne quidem Summo Pontifici, communicatam.

456 Quinimò Papa non solùm in semetipso tenetur Legem Divinam observare, sed eandem pro suo Pastorali munere debet etiam usque ad animam & sanguinem confirmare, *can. Sunt quidam 25. q. 1.* ibi: *Ubi verò apertè Dominus vel ejus Apostoli, vel eos sequentes Sancti Patres sententialiter aliquid definierunt, ibi non novam legem Romanus Pontifex dare, sed potiùs quod prædicatum est, usque ad animam, & sanguinem confirmare debet.* Concordat *can. contra statuta eod. 25. q. 1.*

457 Altera pars probatur ex diversis S. Scripturæ locis, ut *Deuter. cap. 17. vers. 8. 9. & 10.* & *Matth. 16. vers. 18. & 19. & Joan. 21. vers. 16. & 17.* ubi Christus trina vice generalem pascendi Oves suas curam D. Petro, atque in eo suis legitimis Successoribus, demandavit. Quia igitur recta Ecclesiæ universalis gubernatio hanc in Summo Pontifice veluti Christi in terris Vicario, exigit potestatem, quòd is in casibus dubiis Jus Divinum interpretari, Ovesque sibi concreditas per viam justitiæ, ac veritatis, absque erroris periculo deducere, & salubria pascua à noxiis secernere valeat; omninò confitendum est, talem potestatem Summo Pontifici à Christo concessam fuisse. Alioquin ipse non fuisset bonus Paterfamilias (quod absit cogitare) si Gregem suum dimisisset sine Pastore, qui ex causa posset omnibus consulere, prout inter alios argumentatur Abbas *cap. Proposuit n. 12. de Concess. præbend.* Accedit, quod etiam Judæi, quondam concurrentibus certis circumstantiis, interpretati sunt præceptum Divinum de Sabbato custodiendo non tam strictè obligare, quin eis liceat pugnare, si ipsis die Sabbati pugna ab hostibus inferatur; ut legitur 1. *Machab. c. 2. vers. 41.*

458 Resp. II. Potest Romanus Pontifex pro utilitate Ecclesiæ, ac ovium sibi concreditarum salute, dispensare in omni Jure Ecclesiastico. Ita omnes Doctores; & patet *ex c. Proposuit 4. de Concess. præbend.* ubi Pontifex inquit: *Qui secundùm plenitudinem potestatis de jure possumus supra Jus dispensare.*

459 Et notanter additur *secundùm plenitudinem potestatis.* Duplex siquidem ex parte Summi Pontificis potest notari potestas: una dicitur *potestas Ordinaria*, quæ scilicet sequitur Ordinem Juris positivi, & regulatur ad limites dispositionis illius. Altera *absoluta*, sive suprema (quæ & *plenitudo potestatis* appellatur) secundùm quam Papa est super omne Jus positivum humanum. D. Thomas, *Quodlib. 4. art. 13.* Geminianus *Consil 53. circa princip.* Fagnanus *c. Ex parte n. 4. de Convers. conjugat.* Et hæc potestas clavium (videlicet absoluta) est talis, quòd non recipiat interpretationem restrictivam, ut loquitur Bald. *c. Nisi cùm pridem n. 6. de Renunc.* citans Innocentium.

460 Unde allata Conclusio extenditur etiam ad Canones Apostolorum; illos videlicet, quos Apostoli tanquam Ecclesiæ Rectores condiderunt, ut puta de jejunio Quadragesimali, observatione Dominicæ, non ordinandis Bigamis, ac de subeundis pœnis per Canones Apostolorum in reos certorum criminum sancitis, & hujusmodi; prout desumitur *ex can. Presbyt. dist. 82.* juncta Glossa *ibid. ℣. Apostolorum.* Non tamen potest Papa dispensare in illis Canonibus Apostolicis, quos Apostoli non tanquam Ecclesiæ Prælati primùm condiderunt, sed jam à Christo authore acceptos veluti ministri Ecclesiæ promulgarunt, atque observandos tradiderunt: utputa de Baptismo parvulorum, de confirmandis Baptizatis, de indissolubili vinculo matrimonii consummati, ac hujusmodi. Suarez *l. 6. de Legib. c. 14. n. 2.* Azorius *p. 1. l. 5. c. 15. q. 4.* Layman *l. 1. tract. 4. c. 22. n. 3.* & alii.

461 Additur notanter n. 458. *pro utilitate Ecclesiæ &c.* Nam Summo Pontifici, sicut & aliis Ecclesiæ Prælatis, potestas dispensandi data est à Domino *in ædificationem, & non in destructionem*, ut loquitur Apostolus *2. Corinth. 10. & c. 13.* Ac proinde, licèt Papa quidpiam posset facere, non tamen decet eum semper uti plenitudine potestatis. Hostiensis in *c. Super eo. n. 4.* & ibi Fagnanus *n. 18. de Bigamis non ordinand.* Sed præ oculis habere oportet utilitatem Ecclesiæ, Oviumque concreditarum salutem, ne si secus accidat, non tam dispensatio, quàm dissipatio dici mereatur. Quamquàm nefas sit, quidpiam sinistri temerè suspicari de Summa Sede, quæ à nemine judicatur, & de cujus judicio disputare, & judicare non licet, *can. Si quis suadente §. Qui autem, & can. Nemini. 17. qu. 4.* Et cujus Statutum sic reputari debet, ac si de ore Dei, vel B. Petri esset prolatum, *can. Si omnes dist. 19. & c. Inter corporalia de Translat. Episcop.* juncta Glossa *℣. Divina*, & Doctoribus ibidem.

462 Atque ex his sequitur quod Papa non possit dispensare contra universale Statutum Ecclesiæ, *arg. can. Et si illa 1. q. 7.* ac notat Glossa in *c. Proposuit ℣. Dispensare de concess. præbend.* Quod ipsum tamen rectè Abbas Panormit. *ibid. n. 14.* intelligit, quando ex tali dispensatione, seu immutatione, decoloraretur status Ecclesiæ: tunc enim nequit fieri talis dispensatio, sed immutatio, juxta *cit. can. Et si illa 1. q. 7.* & notavit Archidiaconus *can. Sunt quidam 25. q. 1.* Si autem exinde non decoloratur status Ecclesiæ, utputa quia subest causa mutandi, vel dispensandi, tunc credendum est, atque indubitatè concedendum, quòd possit, maximè circa unum casum vel duos: Sic enim juxta *c. Non debet de Consang. & affinit.* Pontifex in Concilio Generali immutavit statum Ecclesiæ, relaxando prohibitionem matrimonii olim in quinto, sexto, & septimo gradu consanguinitatis, & affinitatis existentem; atque statuendo, quòd dicta prohibitio Conjugii deinceps quartum consanguinitatis, & affinitatis gradum non excedat. Cui similia novissimè in Concilio Trident. statuta sunt circa impedimentum Justitiæ publicæ honestatis, Cognationis spiritualis, & nonnulla alia.

463 Quæritur III. Utrùm Episcopus possit dispensare quoad Sacros Canones, Constitutiones Apostolicas, & Decreta Conciliorum Generalium? Resp. I. Regulariter loquendo non potest Episcopus in talibus dispensare nisi sint casus sibi à Jure concessi. Ita Glossa in *c. Dilectus ℣. Permissa*, & ibi Abbas *num. 6. de Temporib. ordinat.* Rebuff. *in praxi Benefic. §. De dispensatione ad plura beneficia n. 26. & seqq.* Sperellus *decis. 110. Fori Ecclesiast. n. 26. & seqq.* cum aliis.

464 Et quidem prior pars constat ex *can. Nulli fas sit 25. q. 1. & can. Institutionis 25. q. 2. & c. Quod super his 9. de major. & obed.* cum similibus. Siquidem Episcopi sunt Canonum Magistri, & Custodes, *can. Dum quibus 24. q. 3.* Imò non solùm Canones custodire debent, sed etiam ipsis expressè præcipitur, ut eos ad unguem observent, *can. Igitur & can. Institutionis 25. q. 2.* Hinc *cit. cap. dilectus de Temp Ordinat.* graviter reprehenditur Episcopus, qui cuipiam eodem die contulit duos sacros Ordines, licèt de mandato Archiepiscopi sui id fecerit: *cum illi* (inquit Pontifex) *hujusmodi dispensatio à Canone minimè sit permissa.* Insuper in cap. penult. & ult. de Filiis Presbyt. irritæ declarantur dispensationes contra Juris dispositionem factæ per aliquem Papa inferiorem. Similiter, quòd contra Decreta Conciliorum Generalium Episcopus dispensare non possit docet Glossa communiter recepta in *c. Cùm dilectus. ℣. Ætate 32. de elect.* Accedit ratio: quia dispensatio est actus jurisdictionis: atqui

Epis-

Episcopus, veluti inferior, non habet jurisdictionem respectu Summi Pontificis, aut Conciliorum Generalium, vel suarum Constitutionum. Unde impræsentiarum quoque locum sibi vendicat illud generaliter pronunciatum, *in Clem. Ne Roman. §. 1. de Election.* ibi: *Lex superioris per inferiorem tolli non potest*; sive abrogando vel contrarium statuendo, sive etiam dispensando, nisi eidem concedatur. Concordant dicta superiùs §. IV. n. 75. & seqq. ubi solvuntur etiam nonnullæ instantiæ.

465 Dices. Potest Episcopus absolvere ab excommunicatione, & aliis casibus, ubicunque ei hoc non reperitur prohibitum, *c. Nuper, 29. de Sentent. excommun.* ibi: *Quia tamen Conditor Canonis ejus* (excommunicationis ipso jure impositæ) *absolutionem sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem aliis relaxandi*: ergo etiam dispensare poterit Episcopus, ubi id sibi non reperitur expressè prohibitum. Resp. negando consequentiam: nam absolutio fit secundùm jus, quod non vult, ut quis in excommunicatione, vel peccato perseveret, aut decedat; dispensatio econtrà fit contra Jus, estque vulnus Juris: & hinc meritò illa faciliùs conceditur, quàm ista. Unde regula fit, quòd absolutio à casibus censetur permissa Episcopis, ubicunque non reperitur prohibita: dispensatio autem in Sacris Canonibus intelligitur prohibita, nisi ubi eis reperitur concessa, vel expressè vel saltem tacitè. Et hoc convincunt textus Juris hinc inde allegati.

466 Altera pars probatur inductione, enumerando casus illos, in quibus ex concessione Juris, aut rationabiliter præsumpta licentia Summi Pontificis, potest Episcopus dispensare circa Sacros Canones, Constitutiones Apostolicas, & Decreta Generalium Conciliorum. Et quidem ex his casus

467 Primus est, quando vel expressè in Jure conceditur Episcopis potestas dispensandi; ut fit *cap. penult. de Election. & c. At si Clerici. §. fin. de Judiciis. & cap. 1. de Filiis Presbyt. in 6. & c. Cùm ex eo. de Elect. in 6.* & alibi, juncto Concilio Tridentino *Sess. 24. cap. 6. de Reformat.* & tunc res caret omni difficultate. Vel saltem in canone simpliciter dicitur, posse dispensari, nec Papa sibi, aut alii Personæ reservat dispensationem: tunc enim Episcopum posse dispensare, quamvis hoc ipsi expressè non fuerit concessum, rectè docet Glossa in *c. Quisquis ¥. Fiat. De Elect.* & Gloss. fin. *c. In quibusdam.* & ibi Abbas *n. 5. de Pœnis.* & rursus Abbas *in c. Etsi unanimiter. n. 10. de Postulat. Prælat.* dicens, quòd Episcopi semper dispensant, ubicunque à Jure permittitur dispensatio in genere, licèt specificè non permittatur Episcopis. Felinus *c. At si Clerici. §. de Adulteriis num. 1. de Judic.* Sanchez *lib. 8. de Matrim. disp. 5. num 1.* citans plurimos alios; & loquendo de Canone Pontificio, Barbosa *part. 2. de Offic. & potest. Episc. allegat. 33. num. 22.* multiplici Doctorum authoritate probans, quòd, ubi Canon impersonaliter dispensandi facultatem tribuit, dicendò v. g. *Possit dispensari, Nisi cum eo misericorditer dispensatum fuerit &c.* non adjiciendo Sedem Apostolicam, vel Summum Pontificem; tum tacitè, seu virtualiter concessa censeatur potestas dispensandi Prælatis inferioribus, & Episcopis, prout in specie accidit *c. Postulastis. 7.* juncta Glossa *¥. Dispensatum. de Cleric. excomm. minist. & cap. 2. De eo, qui cognovit consanguin.* Accedit ratio: quia ejusmodi verba, potestatem dispensandi impersonaliter concedentia, debent aliquid operari: *c. Si Papa de Privileg. in 6.* cum similibus; ergò cùm Legislator, sive Summus Pontifex, non censeatur velle declarare, quòd ipse possit dispensare (hoc enim, veluti aliunde clarum, non nisi superfluè diceretur) consequens est, verba illa ad inferiores Prælatos referri, sicque etiam Episcopis tacitè saltem, ac virtualiter, dispensandi facultatem impertiri. Accedit, quòd potestas dispensandi ex se sit favorabilis, & amplè interpretanda, ut dictum suprà *n. 452.*

468 Fallit hoc in casibus illis, quando ex contextu verborum, stylo Curiæ, vel consuetudine aliud apparet, prout fit in Concilio Trident. *Sess. 24. c. 5. de reform. matrim.* ubi, quamvis Concilium impersonaliter concedat facultatem dispensandi in impedimentis matrimonii, quando hoc bona fide, atque adhibitis solemnitatibus contractum fuit; nihilominùs hæc concessio solum Papam, non autem inferiores Prælatos, sive Episcopos concernit. Nam stylus Curiæ Romanæ, & consuetudo generalis abundè hoc declarat, simulque ex antecedentibus & consequentibus verbis satis apparet, totum illum contextum de Summo Pontifice loqui. Sanchez *lib. 8. de Matrim disp. 6. n. 19.*

Fatendum tamen est, non deesse Doctores, qui volunt, proximè datam doctrinam non procedere in Decretis Concilii Generalis, neque in his posse Episcopum, vel alium Papa inferiorem dispensare, nisi claris verbis id ipsi committatur; ut tenet Barbosa *part. 2. de offic. & potest. Episc. allegat. 33. nu. 24.* cum multis aliis; juxta quorum sententiam patet quòd proximè allata instantia ex Concilio Tridentino nullatenùs urgeat. Oppositum nihilominùs, videlicet concessa impersonaliter potestate dispensandi, posse in talibus Decretis Conciliaribus Episcopum dispensare, tenet Sanchez *loc. cit. disp. 5. n. 3.* allegans alios Doctores, & solvens contraria, idque inter alia desumitur ex *c. Quis quis. 43. de Elect. & c. In quibusdam Pœnis*, qui sunt Canones Concilii Generalis, ut liquet ex superscriptione: & tamen juxta Glossam, & Doctores satis communiter, potest Episcopus in ipsis dispensare. 469

Secundus casus, in quo Episcopus potest dispensare in Constitutionibus Apostolicis, & Decretis Concilii Generalis, est causa magnæ necessitatis, vel evidentis utilitatis de novo emergens, sitque periculum in mora, nec facilè ad Summum Pontificem recurri possit. Ita Abbas *c. At si Clerici. §. De adulteriis. n. 9.* & ibi Felinus *n. 3. de Judiciis.* Rebuffus *cit. §. De dispensat. ad plura Beneficia. n. 30.* Sanchez *l. 2. de Matrim. disp. 40. n. 3.* citans alios. Barbosa *l. 1. de Juris Eccles. univ. cap. 11. n. 194.* Pirhing. *tit. de Offic. Jud. ord. n. 87.* Castro Palao *p. 1. tract. 3. disp. 6. punct. 5 n. 7.* Diana *part. 8. tract. 3. resol. 12.* & alii passim. Ratio est: quia in tali casu ex rationabiliter præsumpta voluntate Summi Pontificis, censetur Episcopus habere commissam sibi potestatem dispensandi: hoc etenim videtur exigere Pastorale officium Episcoporum, ne alioquin Oves ipsis concreditæ in casu urgentis necessitatis destituerentur necessariis auxiliis. Accedit textus optimus *in can. Tali 1. q. 7. & c. Exposuisti 33. de Præb* ubi in casu, quo urget evidens necessitas, vel utilitas exigit, expressè tribuitur Episcopo facultas dispensandi contra Decreta quorundam Canonum; idem ergo dicendum de aliis similibus.

Tertius casus accidit vi consuetudinis legitimè præscriptæ. Quia enim consuetudo legitimè præscripta tribuit jurisdictionem, *c. Duo simul de Offic. Ordin. & c. Cùm contingat. 13.* juncta Glossa *fin.* & DD. *ib. de Foro compet.* Hinc ista semel obtenta redditur dispensatio valida, quæ alioquin invalida foret. Suarez *l. 6. de Legib. cap. 14 n. 10.* Barbosa, & Pirhing. *ubi suprà*, & alii Atque hi tres sunt principales illi casus, in quibus Episcopi justis de causis possunt dispensare quoad Sacros Canones: dantur tamen adhuc alii minùs principales, & commodè reducibiles ad hosce tres casus, in quibus itidem dispensare possunt; unde

Quartò possunt dispensare Episcopi in casibus frequenter occurrentibus, v. g. in jejuniis ab Ecclesia indictis, in votis Papæ specialiter non reservatis, ac hujusmodi. Ita Navarrus *cap. 21. Manualis, nu. 21.* citans D. Thomam *in 4. dist. 11. q. 3. art. 2.* Suarez *loc. cit. n. 9.* Diana *part. 8. tract. 3. resol. 12.* Castro Palao *dict. punct. 5. n. 5.* & alii. Ratio est: quia licèt istud Jure expresso probari nequeat, satis tamen ex tacita, & rationabiliter præsumpta Papæ licentia suadetur; cùm verisimile non sit, Pontificem velle, ut in necessitatibus quotidianis, seu casibus adeò frequenter occurrentibus, semper ad ipsum, utpote gravioribus negotiis distentum, fiat recursus. Accedit, quòd in talibus sæpè non possit tam citò Sedes Apostolica consuli, prout postulat præsens rerum qualitas: simulque alioqui gubernatio inferiorum Prælatorum nimis redderetur odiosa, si potestate sua ordinaria non possent consulere necessitatibus quotidie propemodùm occurrentibus. Idipsum convincit recepta hactenùs consuetudo, quæ, si præmissa non sufficerent, dare potest Episcopis jurisdictionem dispensandi circa frequenter occurrentes casus.

Quintò dispensant Episcopi, si materia legis sit levis; tunc enim Summus Pontifex præsumitur eisdem concedere potestatem dispensandi; sicut in simili ob levem per-

percussionem Clerici absolvit Episcopus ab excommunicatione cæteroquin Summo Pontifici reservata, *ut in cap. Pervenit. 17. de Sent. excomm.* Foret quippe nimis onerosum, in minimis recurrere ad Papam; sive Legislatorem; estque notum, quod in moralibus parum pro nihilo reputetur, *l. Scio, ff. de restit. in integr.* cum concordantiis ibi à Glossa *¥. Summam*, relatis. Suarez *lib. 6. de Legib. cap. 14. nu. 9.* Sà *¥. Dispensatio nu. 9.* Cajetanus, Bonacina, & alii.

474 Sextò potest Episcopus dispensare, quoties dubium est, an casus indigeat dispensatione, *arg. c. cùm desideres §. Secundo, de Sent. excomm.* Nam stante dubio, an res indigeat dispensatione, vel potest Episcopus pensatis pensandis declarare, eam non requiri, vel ad cautelam dispensare. Sanchez *lib. 1. in Decalog. cap. 10. n. 74. & cap. 40 nu. 26.* Layman *lib. 1. tract. 4. cap. 22. nu. 4.* Barbosa *par. 2. de offic. & potest. Episcop. alleg. 35. nu. 18.* Sà *cit. nu. 1.* Diana *par. 3. tract. 6. resol. 8. & par. 8. tract. 3. resol. 12.* & alii. Accedit ratio: quia reservatio dispensationis est odiosa, utpote coarctans potestatem ordinariam Episcopi; ergo est restringenda ad casus certos.

475 Resp. II. Potestas dispensandi in prædictis casibus concessa Episcopis, est ordinaria, ac proin Sede vacante etiam competit Capitulo. Prior pars traditur à Castro Paolo *par. 1. tract. 3. disp. 6. punct. 5. n. 12.* ac in re est communis. Siquidem dicta potestas competit Episcopis ratione sui muneris, seu officii Pastoralis, estque perpetua: atqui talia concludunt jurisdictionem ordinariam, *cap. ult.* juncta Glossa *fin. de Offic. Judic. ordin. & l. More, & l. Et quia, ff. de Jurisdict. omn. Judic.* atque docet Covarruvias *lib. 3. Var. Resolut. cap 20. nu. 6.* post Abbat. Card. & Felin. *in c. Licet, de Offic. Jud. ordin.* & alios.

476 Altera pars patet ex eo: quia Capitulum Sede vacante potest ea omnia exercere, quæ pertinent Jure communi ad ordinariam Episcopi jurisdictionem, exceptis duntaxat illis, quæ speciatim jure sunt prohibita, *c. cùm olim*, juncta Glossa *¥. Capitulo, de Major. & obed.* ac tenent communiter Doctores, quos copiose citat Barbosa, *ad par. 2. alleg. 36. n. 9. & 10.* inde cum aliis inferens, quod Capitulum Sede vacante possit dispensare in iis, in quibus Episcopus ratione Episcopalis jurisdictionis valet dispensare; quamvis in delegata jurisdictione non succedat. Verùm de hoc alibi, nempe in Tit. *Ut Sede vacante &c.*

477 Resp. III. Quinam sint illi specifici casus, in quibus ex concessione Juris communis potest Episcopus dispensare, longum foret differere. Si placet, poterit videri Speculator *lib. 1. §. de Dispensatione*, ubi ultra centum sexaginta casus in Jure scriptos enumerat, in quibus à Jure permittitur Episcopis dispensare. Item Barbosa *part. 2. de offic. & potest. Episc. allegat. 33. & seqq. lib. 1. Juris Eccles. univ. cap. 11. à nu. 134. usque ad num. 200.* ubi per extensum refert specificos illos casus, in quibus ex dispositione Sacrorum Canonum, sive circa irregularitates, sive circa habilitatem ad Beneficia Ecclesiastica, sive circa impedimenta matrimonii Episcopus dispensare potest, sufficiat huc adducere novissimam, & satis amplam concessionem Concilii Tridentini. *Sess. 24. cap. 6. de Reform.* sic statuentis: *Liceat Episcopis in irregularitatibus omnibus, & suspensionibus, ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario, & exceptis aliis deductis ad Forum contentiosum, dispensare.* Circa quod Decretum fusissime discurrit Barbosa *cit. part. 2. allegat. 39. per totum*

478 Quæritur IV. Utrùm valida sit dispensatio, si concedatur absque justa causa? Resp. I. Dispensatio in lege Superioris invalida est, si fiat absque justa causa: secùs est; quando fit in lege propria, vel sui antecessoris, aut inferioris; tunc enim dispensatio valida est, sed non licita. Ita Abbas *cap. At si Clerici §. De adulteriis numer. 10. de Judiciis.* Barbosa *loc. cit. alleg. 34. num. 1. & 2.* citans alios; estque communis, ac dixi egometipse *in Theologia Morali tract. 2. dist. 4. nu. 15. & seqq.* Ratio primæ partis est: quia inferior non potest dispensare in lege Superioris, nisi quatenus ipsi à Superiore concessa fuit facultas dispensandi: atqui hanc non censetur Superior concedere, nisi in casu justæ causæ; alioquin enim illa facultas cederet in præjudicium boni communis, simulque adversaretur fin[illegible] legis.

479 Altera pars [illegible] ex eo: quia obligatio legis pendet à voluntate Legislatoris; ergo si vult aliquem ab ejus obligatione eximere, sive cum ipso dispensare, etiam sine causa valebit dispensatio. Nam *generi per speciem derogatur*, juxta Regulam 34. Juris in 6. cum similibus. Et cùm Legislator pro libitu possit legem omninò tollere, cur non etiam aliquem ab ejus obligatione eximere, licet alia causa non subsit?

Quia verò talis dispensatio non solet carere periculo scandali; simulque dispensans sine omni causa, imprudenter utitur sua potestate, ac non nisi temerè eximit partem ab ordine totius, contra illud Jure naturali notum: *Turpis est omnis pars suo universo non congruens*, *cap. Quæ contra, dist. 8.* juncto *c. cùm omnes, de Constitut.* hinc ejusmodi dispensatio redditur illicita. Quamvis, si absit scandalum, neque sequatur notabile damnum aliorum, hæc culpa sit solummodò venialis. Navarrus *Prælud. 9. Manual. nu. 14.* Sanchez *lib. 8. de Matrim. disp. 18. n. 7.* Barbosa *cit. alleg. 34. n. 4.* & alii. 480

Quæritur V. Utrum si Papa, vel Episcopus scienter assumat inhabilem ad officium, vel dignitatem, censeatur hoc ipso cum eo dispensare? Resp. I. Papa scienter assumens aliquem ad id, ad quod novit ipsum Jure humano esse inhabilem, ipso facto, & absque alia dispensationis expressione, censetur dispensando eum reddere habilem: non item Episcopus, nisi vel cum causæ cognitione procedat, vel illa inhabilitas accidat solùm ex vi propriæ Constitutionis Diœcesanæ. Ita Glossa *in cap. Statutum ¥. Litterarum, de Rescript. in 6.* Navarrus *c. 27. Manual. n. 74* & ampliùs *in c. Si quando de Rescript Except. 10. nu. 3.* Abbas Panormit. *in c. Præterea nu. 11.* & ibi Innocentius, ac Hostiens. *de Testibus cogend.* Sylvester *vers. Dispensatio nu. ult.* & alii. Concordat Bartolus *in l. Barbarius nu. 12.* & Jason *ibid. n. 10. ff. de Offic. Prætor.* ubi ex textu illius Legis, *Sed si scivisset, Servum esse, Liberum effecisset*, infert, quod Princeps scienter inhabili dignitatem conferens, intelligatur cum eo dispensare, ipsumque habilitare, *text. notab. l. Quidam consulebant, ff. de re judicat.* ubi valere dicitur sententia minoris si ex certa scientia Imperator eum Judicem dederit, hac addita ratione: *Princeps enim ei, cui Magistratum dedit, omnia agere decrevit*: sicque ipso facto dispensavit, eumque ad talia agenda habilitavit. Accedit ratio: quia Princeps delinqueret assumendo aliquem inhabilem ad officium, vel dignitatem; ergò, quando is novit impedimentum, in quo dispensare potest, & nihilominus illum assumit, eo ipso dispensare intelligitur: cùm delictum, præsertim in Principe, non præsumatur, *c. Nemo, de Reg. Juris in 6.* & parum referat, an verbis voluntatem suam quis declaret, vel rebus ipsis, *l. De quibus, ff. de Legibus*. Quinimò plus sit factis demonstrare, quam verbis dicere, *c. Dilecti 52.* juncta Glossa *vers. Pacto provocare, de Appellat.* cum similibus. 481

Additur notanter primò, *Papa scienter assumens &c.* Nam si Pontifex ignoret defectum, certum est, quod in ipso dispensare non intendat, nisi id expresserit, puta addendo clausulam illam, *Supplentes omnem defectum*, vel dispensando ad cautelam. Navarrus *cit. Except. 10. n. 3.* post Innocentium *in c. Sciscitatus de Rescript.* & alios, Secus, si Papa scienter assumat inhabilem ad officium &c. Neque tunc obstat Regula 51. Cancellariæ, quæ inscribitur, *Super Dispensationibus*, & in qua Pontifex vult, *quod per quamcunque Signaturam in quavis gratia, nullatenus dispensatio veniat, nisi specialiter exprimatur, vel dicta gratia totaliter effectum hujusmodi dispensationis concernat, vel alias nihil conferat, aut operetur*, prout sonant verba ejusdem. Non obstat, inquam, dicta Regula; quia in casu, ubi Papa scienter assumit inhabilem ad Officium, vel Dignitatem, talis gratia veluti inhabili data nihil conferret, aut operaretur, nisi simul Pontifex ad tollendam inhabilitatem tacitè dispensaret; ac proinde subintrat postrema limitatio, eidem Regulæ jam inserta. Alioquin verò gratis conceditur, quod non censeatur dispensatum à Papa, nisi specialiter exprimatur dispensatio, ut notat Gonzalez *ad Reg. 8. Cancell. gloss. 15. nu. 29.* Parisius *de Resignat. lib. 4. quæst. 3. nu. 67.* Lauretus de Franchis *in Controversiis inter Episc. & Regul. num. 261.* 482

Additur secundò, *Non item Episcopus, nisi &c.* Quamvis enim etiam Episcopus in casibus sibi concessis; ac sub- 483

fabilitate rationabili causa dispensandi, ceteraque ipso facto dispensare cum inhabili, 1. g. ad Ordines sacri ipsum dos, quando ipsum scientes ordinat, ne aliquum delitiquere convincatur promoveendo inhabilem; ut docet Abbas *cit. cap. Praeterea num. 13. de Testibus cogend. & Sylvester, V. Irregularis qu. 78. & Barbosa part. 2. de offic. & potest. Episc. aliquot. 1. num. 2.* quam Ioannes Nicolaus *ibi* efficentis. Inter Papam & Episcopum: quia Papa dispensatio ex valida, etiamsi fat absque causa, ne proinde Papa prudentia, aliquid et, ad quod ipsum ipse humana ellie inhabilem, femper cum ipso dispensare intelligitur. Secus est in Episcopo, utpote cujus dispensatio ex legem Ecclesiae Pontificia Dispensatione, non inhabilis: ut proinde, ne temere dispensando delinquat, ipsique dispensationem periculo nullitatis exponat, non praesumitur Episcopus velle dispensare, quoties proceat cum ipse cognitione, praecognoverit hujus justitiam, & rationabilitatem: vel nisi causa proprium dunxaxat legem Ecclesiae emergat; quia non velit dispensatio cum, etiam sine causa, ac proinde scienter promoveendo inhabilem, ipso facto dispensaffe temerarie, ne delinquere cum incertate scienter promoveendo inhabilem.

§. XIX. De Revocatione Legum, seu Constitutionum.

SUMMARIUM.

484 Abrogatio legis, Derogatio legis, & Privatio legis quid, & quomodo differant?

485 Lege sine fine latae possunt demo revocari. Et ut. Jeqq.

487 Etiamsi habent clausulam: Hac in perpetuum valitura Constitutione.

488 Non omnes leges sunt revocandae ab ipso ipso Conditore. Omnes mutationes sunt periculosae. Ibid.

489 Quae in veterum patrum sententiam diffentiunt. Ibid.

490 Justae caussae revocandi, & mutandi legis, quae?

491 Ne exemplificatur.

492 Non fit, ut Ecclesiastica Principis, tollit prioremsibi directe contrarium, etiam non fatta ipsius mentione.

493 Aliter, si non fit directe contraria, oportet juro jurisdicendum.

494 Et hoc extenditur ad Statuta, publica Instrumenta, Testamenta, aliaque Dispositiones, partim propositi consuetudinem.

494 Etiam verba improbandi.

495 Imo & per posteriori subsidium tolla and concedam revocandi.

496 Leges generalis poterint tollere legem specialem primam, fed post hanc distinguitur.

497 Aliqua particularia. Et exemplificatur.

498 Leges nova generalitas tolla non tollit consuetudinem, & Statuta particularia locorum.

499 Nisi id expressum, & generali excepta sint.

500 Revocatio, & correctio Juriorum non est induxenda per textus, & subsidiaries intellectus.

501 Idque amplius probatur.

502 Unde correctio Juriorum non est inducenda à sensu contrario.

503 Etiam in ratione similitudinis non est facienda extensio in correctione Juriorum.

504 De similibus idem est judicium. Declaratur.

505 Etiam à majori ad minus non est permittitur extensio à casu ad casum in correctoriis.

506 Idem non poterit decerni de identitate rationis.

507 Nec poterit, quando ratio in lege non est expressa; fecus, si fuit expressa.

508 Licet in correctoriis Juriorum regulariter non fit extensio ultra expressa: fallit tamen hoc in certis casibus.

509 I. Correctio Juris conjiciat favorabilis, ac extendenda, quando per eam creditur ad Jus commune antiquum.

510 II. Quando incoveniens necessitas retinuit in Ecclesia; quatenus vetus fit extensio etiam in correctoriis. Et num. 511.

511 III. In equipparatione etiam procedit extensio.

512 IV. Correctio Juris facta super principali, constitut & super accessoria.

513 V. Pallet Regula in Correctoriis.

514 Correctorium non est Jus novum, cuilcunque disjunctum.

515 Dummodo in ipsis nullus redemptatio.

516 Datur quandoque ratio diversitatis inter correctoria. Ib.

517 Et Particularia in correctoriis, quando aliquam ipsorum abjudicum.

518 VII. Ex ubi agitur de salute animae, atque cultus Dei.

519 VIII. Item si aliquate disposito redderetur defuncta.

QUAEITUR I. Quid sit Abrogatio, Derogatio, & Privatio legis, & quomodo differant? Resp. Differre inter se hoc: quia *Abrogatio* legis significat totalem cassationem, & Privationem legis, five ditto totalem cassatur, fed collatur per ipsummet Legislatorem, ut ejus Successorem; five per contrariam constitutionem legis antecedentem, ac quasi illa, *Derogatio* legis significat, cum lex ex parte solum tollitur, quatenus Legislator num vel alterum legis articulum mutat, aut à generali constitutione ad particulare descendit: Praetea *ex l. Derogatur, ff. de Verb. signif. ibi: Derogatur legi, cum pars detrahitur: abrogatur legi, cum prorsus tollitur.*

Tandem Privatio legis est, quando lex ab inferiori & Magistratu inferiori, authoritate Superioris rescinditur, seu irrita, & nullius valoris efficitur: ut si licetur Ecclesiae lege, authoritate Summi Pontificis, Decretum, seu rescindantur, ita ut irritae & inanes, ac nullius fe mitatis effe incipiant. Et eodem modo per ipsiusmet legislatorem rescindi, vel Decretum, & fanae ipsius Juris dispositionem, vel non fervata forma in no prescriptus, irritari foleat: ut *cap. Quam propter, de Election. ibi: Alias irrita fuerit, & inanis. Cancerninus, Decretum 3. fin. de Immunit. Eccles. lib. 6. & l. Non dubium C. de Legib. & L. 1. ff. de Fideis.* & alibi fepe.

Quaeritur II. Quae leges fint, quae latae, poffint de novo revocari? Resp. Leges fine ullo fine latae, de novo revocari, & abrogari, atque immutari poffunt, tum per ipsum Legislatorem, tum per Successorem, in Ecclesia Dominum Dominum, & praeter jura mox allegata, confitat ex praxi: Sic enim multae Leges antiquissimae Canon ipsi Jure Civili, fine tam Concilio, non expectato, ipsi fuccessi temporis pro rerum, ac circumstantiarum exigentia, per alias poffitores revocatae fuerunt: ut patet *ex Decretis, ubi Canonum, Decretum 1. & 2. de Consecrat. & 6. Clem. un. de Immunit. Eccles.* & alibi fepe. Tamtum non pauciae Constitutiones tum Pontificiae, tum Imperiales, quae omnes ipsorum Successores confirmabant, interliter per Successores fuit revocatae, & cassatae, vel saltem quoad certos articulos immutatae.

Et quidem quoad Concilia Ecclesiae locum habet, etiamsi praecedens Constitutio habeat inferitam clausulam Hac Immutabilis, & in perpetuum valitura confirmata. Licet enim hujusmodi emphatica Clausula, ex parte, & propria significatione denotet perfevenantiam illius Constitutionis fine aliqua temporis praescriptione, *l. Post quam, ff. de Rebus dubiis, & l. 1. ff. de Quaest. Public.* ut ipsa, que, quod multi Sobiitorum (ad hos enim loquitur Lex) licuat impofterum eandem immutare, aut fecis agere: Sed Summus Pontifex Sacrorum Canonum Legislator, aut eidem quoad certos articulos derogare. Quia *cap. Innotuit, de Electi.* generaliter notatur, *Praecipue Sacrorum Canonum praxis fuit, ut Decretum, quod fuerit revocare, pari poffit jure, inis eadem authoritate fundatum, non habeat impetrum jus de jure.*

Addit notanter *cap. 386. inclusis de caufis.* Quia lex ab eo fit esse necessaria, fed non trad, nili ex instanti necessitate, *Hic erit autem lex, ait Pa. junctio, Regula est ff. 29. Anno 1.* L. *ff. de Legib. notat. ex Pa. Ut, quod non ab initio, quod accidere poffunt, fum non confituatur. Praeterim verò quoslegos non nili graví de causa fint abrogandae, ad imitationem, recte monet Imperator L. 2. ff. de Const. Principis. in veloci novis constituendis evidens ejus utilitas debet, ut ostendatur ob ipsa, quod ita aequum ipsum est. Siquidem mutatio non modicum ipsum, ut ipsum, ut ipsum, ut ipsum Hippocratis, quem refert Navarrus in tract. de Abrogatione Legislat. num. 12. n. 1. quia, ut attestatur etiam Pontifex in Extravag. Inter cunctas. S. Sanctissimus Dominus, ipsum quo parum mutatione disceditur, proferitur, dum ab eo, quod ab aequum ipsum est, per mutam Constitutionem recedatur, nec quam recedatur, utilior, quam ipsa, ut ipsa, ut ipsa fuisse.*

Porro cauffe jure mutandi Leges, eas vel in totum abrogando, vel ipsis ex parte derogando, praecipue funt; Si Magistra rerum efficax experientia (ut appellatur c. quam fit, de Election. 1. 6. 1. 1. 1

leges pirotes tutaburur ad poßeriores, per eaque derogemur; & vicißim poßeriores leges priorem ad poßeriores, nisi fint contrariae, *l. Non ob nouum, l. quod geres ff. de Legib.* Infuper in toto Jure verum est, *quod generi specioni derogatur*, ut habet *Reg. 14. Juris in 6.* cum concordantiis: ac proin etiam legi generali derogatur per specialem, dum hæc illam diffingit, ac mutat: sive dicatur lex specialis frequenti, sive praecedat, ut poßt Bartolum, Jalienum, Decium, & alios, tradit *Tuschus tit. nam. 12.* Concordantia dicta Imperiali, *§. Nam 4. §. 9. & 4. §. 1.* legat generales de testamentis relitae, non comprehendunt testamenta ad piacsusa, aut tetamenta militiae, vel alia priuilegiata, quae ab habentes speciales leges: neque vicißim hujusmodi speciales leges circa testamenta priuilegiata emanatae, tollant alias leges circa testamenta generaliter latas: habet dunexeat diffingunt, aclimatant. Et idem accidit in piaiuriis alii.

498 Reip. III. Nihilominus nova Lex, sive Constitutio Principis generaliter lata non tollit, nec revocat rationabiles constitutiones, & particularia Statuta locorum in id ipsum ante. Ita communis, & doctrina *dicti cit. cap. 1. de Conflitut. in 6.* ubi poß verba *num. 9.* allegata protinus subjungitur; *Quia tamen locorum Statuta, & professiones singulorum conuentionem, & Statuta in cam per fecit, & in facto conflitunt* poßt Romanus Pontifex *probabiliter ignorare: ipse, dum conuenit, nouiuoluit, quod Conflitutiones de Statutis editum (nisi expressè contrarie in ipso) non intelligitur in aliqua derogare.* Quibus verbis Pontifex ait, dum ait, Statuta, seu leges pro ea communitate generaliter latas, fuque Legislatori cognitas, & inter particulares locorum conventiones, & Legislatore municipalem, Statutorum fuque pecuniis ignotas, de quibus proinde non videtur velle quidquam latuere, nec eadem revocare, nisi id expressim.

499 Quod si Legislator, utpote Monarcha Omnipotens expriman, velle de derogare etiam particularibus locorum conventionibus, aut Statutis, reverà etiam illis derogatur; tunc enim ex parte expressa, ex parte tacita, que voluntas revocandi deest. Non quidem potestas, vt constat ex fupremi ejusdem jurisdictione in fubditos. Neque vicißim ut inquit *cap. 1. de Conflitut. in 6.* *id expressè contrarie in ipso*. Illud autem fit per clausulas generales in lege appositas, *Nolo obstante conflitutione contrariae* Bull. *Pius Quinti Pontifex Maximus, non obstantibus particularium locorum*, aut fimul omnia comprehendendo, *Non obstante quocunque statuto, seu consuetudine in contrarium existente.* Nam per hujusmodi generales clausulas centetur omnis fubditus, acsi in specie effent expressi. Layman *cap. 1. n. 21. & 1. cap. 6. Gallus l. 16. Decisiones Senat. Mediolan. n. 2. & 4.*

500 Quaeritur V. Utrum revocatio, sive correctio Jurium reditinducatur per verba tenentia Jura fuisse illusoria in fecundum? Reßp. Negatiuè, quod in correctione Jurium non fit extensio ac proinde revocatio, sive correctio Jurium non extendit ad Jura illusoria, seu defectiua, per verba dicta & inducitur inutilitas. Ita Glossa Gallus in *Conflitutionibus. §. Quod Regis vigintil. V. Petrepeg. Tractatus in. 4. Bellum Decisiones, Decisiones, & regulariter certas Jura revocanda non fant, sed potius concordanda. L. un. C. de Insulsis Antib. & C. Cum expedit, de Electione. n. 6.* Ita Gallus, Decisiones tradit *Bonacinis in Commentariis, §. de Successionib. ab intestat. Tit. Accessionibus, n. 32. de excepib. Prator.* poßt Bartolum *Cum operetur C. De Iudiciis, quod Bartolus Consiliorum Cent. 1. de Successionibus; & Salon in dicto. Quae allegat, num. 32. C. de Iuresp. Decisiones, Salicetus, §. n. 9. de Electione. Tractatus in Lex, & Constitutio Jrsia Vitalis de Castellanis. n. 1. Tractatum, tract. De Clausulis §. Clausulae, quae in perpetuum, & alii.*

501 Conclusio hanc probatur: inprimis ex Jurisbuchaeius jam allegatis: quia videlicet Jura, quorum fieri poßt, sine concordantia, eorumque correctio revocatio, vel tollitio, nulla, nec hanc per tacitos dantaxat intellectus dius non facile affirmeda. Hoc ipsum Specialiß probatur *ex Decretis, §. Cum Apostolica Hermandinus Pontifex Maximus* cum fen correctionem Jurium antiquorum requiritur, ut contrarium in poßterium lege specialiter expressam fit, ibi; *Quidquid contra hoc in Decretis, aut Decretalibus reperitur, id verum Legum, constitutionumque Regalis omnes relißum intelligant.* Concordat *c. Conflitutio, 41. de Electione. n. 6.* junta Glossa in *casu* allegatam, *quod non nos debemus antiqua jura dicere correcta, nisi quatenus in nouis textibus certa fit intentio.* Et cinoliquentur per tactitos dantaxat intellectus Jurium correctionem fit indocenda: siquidem non facile credendum est, quod Romanus Pontifex quoj Jura tanto conditor non prudentiaß magnis vigilijs, multaque follicitudine excogitatam, hoc quoque commodis vitiatem reperiam, uno verbo obliterari. & absque clara cognitione, & probatione, ac ex tenuiori voluerit; prout notatur *inc. Ecclesia tuitur 5. de Bibl. & auth. De judice; fine quorum suffragio. §. 1. n. 1. 2. 3.* ut certum reuocatur intentio, hoc ipsum expressißt, *e Inter corporalia. §. Sed nunc, de Translat. Episc.* Unde

Deducitur primò, quod cum Jurium à contra ipsa fit, nihil inducit debet, quia videlicet argumentum à fensu contrario non fit, nisi per tacitum, ac quasi tacitum intellectumque ut *Cum Ecclesia Sanctae Mariae, de Electione* Jurium jurium correctio. Unde Baldus *l. Cum potestatis C. de Constitutionibus infertis* ibi: in Summario, inquit *argumentum a contrario sensu, sive fortiori, non procedit, nisi intellectus contra legem* Hue facit textus in *l. Nemo, Quisquamnous facere poß.* una cu dictis supra §. 16. n. 408.

Deducitur secundò ex ratione formalis correctionis, ut fit faciendi extensio in correctoria Jurium. Et hinc, si Statutum aliquod v. g. cateroquin legitimo fallum, vel illegitimum, non correctoria Jurium, non correctoria in altero ob rationem formalitatis. Glossa in *Clem. 1. V. Eligatur, de Electione. Jalon Auth. Quae allegat, num. 25. ad Sacrat. Decisiones* poßt Glossam *Gallus Andreae.* Albert. Brunus *Alensis num. 3. Tractatum, tract. De Statutis, num. 1. 26. & sequ. acali.* Ratio eß tum quia aliquatio indicatur Jurium correctio per Decretales & conjecturales intellectus, contra Jura hadenda altera. Tum quia, *quod contra rationem juris reperitur, non ad producendum aliquem effectum, sed ad Jus contra, ff. de Reg. Juris.* Concordat textus in *l. Sancimus. §. De iure, ff. Solutamatrimonio*, ubi Bartolus in Summario conclusit: *Prudentis non est contra rationem non dare extra illud, quod ex expressitur, licet eadem fit ratio.*

Nec obstat, quod de similibus alerit Bartolus *Consiliorum, Consilio 1. Cent. 1. de Successionibus Ab Epis.* Et ubi eß ratio, eadem debeat esse Jurisdictio, *l. 1. tit. 9. Nov. pefiam, ff. de Legibus, junta l. Illud, ff. ad Legem Cornelium* cum concordantia *Reg. 9. eodem, quod hac Regula: procedere* folelim in fallibus illis, de quibus antecedente nihil fuerat specialiter conventum, aut Statutum, ac proinde ratione obstaculum similitudinis facta nulla fequeretur prioris correctio: nam, cum omnes casus, atque arcitrii, ad similitudinem, & consuetudinem, ac ad ejusdem multitudinem, atque diversitatem, meritò fiatum de non extendendo ad illos fimiles casus, prout notauerit. *Non pofsunt* Fallum tamen quibus fiatum, ac ad illos casus de quibus jam antea fuit facta quandam specialis diffinitio, ejusque ex tali extensione in oppidum falsa fequeretur, quod Jurisdictio, ac Jura, seu defectiua, non hac, utque odiosa, debet evitari, neque admitti, eß expriantur; ibique per Jura, & rationes hadenda illa, ac proinde Vitia Jurisdictionis, & regulariter certas Jura revocanda non fant, sed potius concordanda. L. un. C. de Insulsis Antib. & C. Cum expedit, de Electione. n. 6.* Ita Gallus, Decisiones tradit *Bonacinis in Commentariis, §. de Successionib. ab intestat. Tit. Accessionibus, n. 32. de excepib. Prator.* poßt Bartolum *Cum operetur C. De Iudiciis, quod Bartolus Consiliorum Cent. 1. de Successionibus; & Salon in dicto. Quae allegat, num. 32. C. de Iuresp. Decisiones, Salicetus, §. n. 9. de Electione. Tractatus in Lex, & Constitutio Jrsia Vitalis de Castellanis. n. 1. Tractatum, tract. De Clausulis §. Clausulae, quae in perpetuum, & alii.*

Conclusio hanc probatur: inprimis ex Jurisbuchaeius jam allegatis: quia videlicet Jura, quorum fieri poßt, sine concordantia, eorumque correctio revocatio, vel tollitio, nulla, nec hanc per tacitos dantaxat intellectus dius non facile affirmeda. Hoc ipsum Specialiß probatur *ex Decretis, §. Cum Apostolica Hermandinus Pontifex* cum fen correctionem Jurium antiquorum requiritur, ut contrarium in poßterium lege specialiter expressam fit, ibi; *Quidquid contra hoc in Decretis, aut Decretalibus reperitur, id verum Legum, constitutionumque*

Summario §. 1. verb. De titio, ff. Salua matrimonio, ubi ait, quod proßtio legis contra Jus commune non extendetur ultra id, quod expriminur, licet eadem fit ratio.

507 Sed eadem, quod hac doctrina folummodò procedat in casu, ubi per legem ratio non expriminur, in quo fensu allata fementis eß communis. Secus eß, quando ratio in lege habetur expressa: siquidem, quod proprer identitatem rationis, quae in lege corrigenda expriminur, nisi fatis ratione in correctoria probetur: ut *Bartolus in Summario, §. 1. Collat. 6. ac tenet Glossa Gallus V. Ad aurientiam, & alia Glossa in Clem. 1. V. Eligatur, de Electione. Jalon Auth. Quae allegat, num. 25. ad Sacrat. Decisiones* Bartolum, Paulum de Castro, & alios. Petrus Ancl. Gammarus *tom. 1. Tractatum, tract. de Statutis, num. 1. 26.* Jalon *Auth. Quae allegat, num. 25. ad Sacrat. Decisiones*, ac tiam alios, & subjungens, hoc idem dicendum esse, quando unius tantum ratio poßt allegatis pro lege corrigenda, ut ibi, *Quae ratio* non sufficienter expressa, quasi Glossam fingular. *1. Quamvis, V. Curatores, C. de Edicendumille.* Nam tacitè, & expressè eadem est ratio, *Clem. 1. Glossa V. Eligatur, de Electione.* Petrus Gammarus *loc. cit. n. 1. 45.* In his igitur casibus poßt fieri extensionem ex identitate rationis, probatur ex eo: quia rationis legis animus, & *Glossa Gallus, seq. l. Quamquam, §. Dulcissimi, ff. de Legatis II.* Simulque tunc alterum cui tale identitas competit, facit legislatoris voluntatem ratione non expressa, ac proinde tamquam ipsius Legislatoris declaratio, licet ibiqum verbis non expriman, prout in *l. Quod ait, §. 1. n. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11.* Quae ratione videatur, cum allata superius doctrina regulariter quidem procedat, patiatur tamen nonnullas alias limitationes, quae sunt infra dicendae.

508 Quaeritur V. An nulli omino casus dicitur, quibus revocatio, seu correctio quorundam jurium, inducatur ex tacitis intellectibus, ac ipsique fit extensio in correctoris? Reßp. Quaeritis regulariter in correctoris non fit extensio ultra expressa, ac ipsique fit extensio in alterum, ac ipsique fit extensio *tom. 6. fesq.* ficque correctio jurium (ac nulli minus ipsorum revocatio, sive abrogatio) non fit diffinitiuè, sed ex tacitis, ac ipsique fit extensio, ac nihilominus etiam hac regula quadam partium fallitiis, atque limitationes, juxta illud generale diffinit. *Quod ratione, ff. de Legibus.*

Et primò quidem correctio juris centetur favorabilis ac proinde extendenda, quando per eam reddatur ad tamquam conformius, ac ipsique fit ut quis ex facile revertitur ad diamantum, sive flamen priflinum *cen. 48. Gallus, Decisiones Senat. Mediolan. n. 2. & 4.* quando de non eß mirum, quod Lex poßterior, quae corrigit illud Jus correctivum, & reducit non ad terminos antiquos legis, *cum Glossa Gallus, Decisiones, & Jalon Auth. Quae allegat, num. 25. ad Sacrat. Decisiones.* Ita *Glossa Gallus, V. Numeraudum de Prabend in 6.* Jalon *Auth. Quae allegat, n. 24. & 25. C. de Sacrat. Decisiones.* Gammarus *tom. 1. Tractatum, tract. 1. n. 13.* Bagnatus *in Inc. Non amplius. n. 6. de Inflitut.* citans Hollienseum, & communem sententiam, ac declarans illud in casu Concilii Tridentini *Sess. 24. cap. 1. de Reform.* ubi Episcopis ne fictuatur facultate concedit licentiam pro erigendis de novo Monasteriis in illis Dioecesibus (quae Dioecesis fuerat ante 1. peccatum VIII. *Lex Lex de Religiß. Jubeo ibi n. 6.*) hac Juris Bonifacian correctio centetur favorabilis, latque interpretanda quia per eam fit redditus ad Jus commune ab antiquo competens Episcopis.

510 Secundò fallit data Regula, atque in correctoris Juris fit extensio ultra expressa, ac ipsique fit extensio in alterum intellectum, quando intervenit identitas rationis in lege expressa: prout jam dictum n. 507.

Tertiò fallit data Regula, atque ex aequipatria, ac centetur corrigere in alio, sibi per legem antiquam in omnibus, ac per omnia aequiparato: quia tunc eßimodi extensio, atque interpretatio procedit ex vigore Juris antiqui, tallitiae fit aequipariatis proprat *L. 5. ff. de Legibus*, ac per omnia equipatata fient Legatis Fideicommissis, ac proinde diffinitum, sive correctum in uno, correctum, diffinitum, atque correctum in altero. *Glossa in 5. Pandectarum, V. Prouocatione, ff. de Iudiciis. Jalon Auth. Quae allegat, n. 19. & 23. C. de Sacrat. Decisiones. & 1. Quia condemnasset, n. 9. ff. de Re Iudicata. Bartolus Consiliorum, 1. n. 1. Cent. 1. de Successionibus Ab Epis.* Ita communis, & doctrina *Ancl. Gammarus tom. 1. Tractatum, tract. 1. n. 13.* Bagnatus *in Inc. Non amplius. n. 6. de Inflitut.* citans Hollienseum, & communem sententiam, ac declarans illud in casu Concilii Tridentini *Sess. 24. cap. 1. de Reform.* ubi Episcopis ne fictuatur facultate concedit licentiam pro erigendis de novo Monasteriis in illis Dioecesibus (quae Dioecesis fuerat ante 1. peccatum VIII. *Lex Lex de Religiß. Jubeo ibi n. 6.*) hac Juris Bonifacian correctio centetur favorabilis, latque interpretanda quia per eam fit redditus ad Jus commune ab antiquo competens Episcopis.

510 Secundò fallit data Regula, atque in correctoris Juris fit extensio ultra expressa, ac ipsique fit extensio in alterum intellectum, quando intervenit identitas rationis in lege expressa: prout jam dictum n. 507.

Tertiò fallit data Regula, atque ex aequipatria, ac centetur corrigere in alio, sibi per legem antiquam in omnibus, ac per omnia aequiparato: quia tunc eßimodi extensio, atque interpretatio procedit ex vigore Juris antiqui, tallitiae fit aequipariatis proprat *L. 5. ff. de Legibus*, ac per omnia equipatata fient Legatis Fideicommissis, ac proinde diffinitum, sive correctum in uno, correctum, diffinitum, atque correctum in altero. *Glossa in 5. Pandectarum, V. Prouocatione, ff. de Iudiciis. Jalon Auth. Quae allegat, n. 19. & 23. C. de Sacrat. Decisiones. & 1. Quia condemnasset, n. 9. ff. de Re Iudicata. Bartolus Consiliorum, 1. n. 1. Cent. 1. de Successionibus Ab Epis.* Ita communis, & doctrina *Ancl. Gammarus tom. 1. Tractatum, tract. 1. n. 13.* Bagnatus *in Inc. Non amplius. n. 6. de Inflitut.* citans Hollienseum, & communem sententiam, ac declarans illud in casu Concilii Tridentini *Sess. 24. cap. 1. de Reform.* ubi Episcopis ne fictuatur facultate concedit licentiam pro erigendis de novo Monasteriis in illis Dioecesibus (quae Dioecesis fuerat ante 1. peccatum VIII. *Lex Lex de Religiß. Jubeo ibi n. 6.*) hac Juris Bonifacian correctio centetur favorabilis, latque interpretanda quia per eam fit redditus ad Jus commune ab antiquo competens Episcopis.

specie partes Actoris à principio litis censentur esse favorabiliores, arg. l. Qui prior. & l. Solemus. ff. de Judic. ac alibi: in fine autem favorabiliores sunt partes rei, quàm actoris, c. Inter dilectos. 6. §. fin. de Fide instrument. c. cùm sunt partium. de Reg. Jur. in 6. cum concordantiis. Rursus stante Statuto municipali, ne frumenta vendantur exteris Nationibus, non idcircò prohibetur, ne ipsa emantur ab exteris. Et loquendo de SS. Martyribus, Tyrannorum mortem injustè inferentium *actio* Divinæ Majestati *displicuit: passio* Sanctorum Martyrum eidem *grata fuit*. Idem dicendum in similibus, ubi in correlativis intervenit diversitas rationis.

516 Sextò limitatur eadem doctrina, quando alioquin sequeretur absurdum: tunc enim etiam in correctoriis debet fieri extensio ad evitandum tale vitium. Jason cit. Auth. Quas actiones. n. 24. C. de Sacros. Eccles. Franc. Coscius Repetit. in c. Translato. n. 51. de constitut. Petri Andr. Gammarus cit. tract. de Extensionib. n. 137. & 139. ac alii. Neque enim mens Legislatoris est favore absurdum, aut delusoriam facere dispositionem, arg. l. Scire oportet, §. Aliud. ff. de Excusation. tutorum, ibi: *Sed etsi maximè verba legis hunc habeant intellectum*, ex quo posset sequi absurdum, *tamen mens Legislatoris aliud vult*. Concordat tex. l. In ambiguis. ff. de Legibus.

517 Septimò idipsum limitatur, ubi agitur de salute animæ, atque evitando peccato: nam tunc dispositio correctoria, atque odiosa, extenditur ex identitate rationis. Jason cit. n. 25. Gammarus n. 138. post Bartolum in Auth. Sacramenta puberum. C. Si adversùs vendit. & c. Abbas c. Ex tenore. Qui filii sint legitim. ubi censet, cap. ult. de Clandest. desponsat. haud obstante, quòd videatur pœnale, tamen ex quo emanavit favore animarum, non esse restringendum ad solum impedimentum consanguinitatis, vel affinitatis, de quo expresè meminit, sed dilatandum ad quodcunque impedimentum; cùm per dilatationem evitentur animarum pericula, & homines retrahantur ab illicitis contractibus matrimonii. Similem extensionem favore salutis animarum facit Glossa l. Omnes: ℣. Apostolica. C. de Feriis.

518 Octavò fit in correctoriis extensio, si alioquin dispositio de facili redderetur delusoria, arg. c. Si civitas. de Sent. Excomm. in 6 juncta Glossa Clem. 1 ℣. Sepelire de Sepultur. & c. Quamquàm. ℣. Aliter facta de Usuris in 6. Coscius ubi suprà. Gammarus in sæpè cit. tract. de Extensionibus. n. 139. apud quem nonnullæ aliæ habentur fallentiæ, sed minoris considerationis.

§. XX.

De Revocatione Decretorum Concilii Generalis.

SUMMARIUM.

519. *Referuntur Doctores, volentes, non derogari Decretis Concilii Generalis, absque expressa ejus mentione. Præsertim, si concilium Generale sit novissimum. Ibid.*
520 & 521 *Ratione horum Doctorum.*
522 *Sententia hæc generaliter prolata non subsistit. Et num. seqq.*
523 *Per posterius Decretum concilii Generalis derogatur priori directè contrario, nulla facta mentione prioris Concilii.*
524 *Idipsum patet ex praxi Concilii Tridentini.*
525 *Etiam per constitutiones Pontificias derogatur prioribus Decretis concilii Generalis directè contrariis, absque expressa mentione Concilii.*
526 *Solvuntur rationes in oppositum.*
527 *In Rescriptis autem sub generali derogatione non comprehenduntur Decreta concilii Generalis, sed opus est expressa mentione concilii.*
528 *Disparitas inter Rescripta, & Constitutiones Pontificias quoad hoc. Et num. præc.*
529 *Pro derogatione Concilii Tridentini sufficit clausula generalis, absque speciali ejus mentione; & cur?*
530 *Stylus curiæ Romanæ, qualis circa hoc?*
531 *Nec solet, nec oportet specialiter derogare Concilio Tridentino.*
532 *Solvitur instantia.*
Litteræ in forma Brevis sunt ejusdem auctoritatis, ac Rescripta Signaturæ. Ibid.

Quæritur I. Utrùm ad derogandum Decretis Concilii Generalis requiratur hujus expressa mentio? 519 Non pauci Doctores, quos ad longum citat Sanchez lib. 3. de Matrim. disp. 26. n. 7. & Barbosa par. 2. de offic. & potestat. Episc. allegat. 33. n. 24. & Zerola part. 2. Praxis Episcopalis ℣. Absolutio. §. Dico quintò, videntur generaliter docere, quòd Decretis Concilii Generalis non derogetur, nisi de eo fiat expressa mentio, similibus verbis: *Non obstante quacunque lege, etiam in Concilio Generali edita* Sola autem clausula derogatoria generalis non sufficiat. Addit Sanchez c. n. 7. post Henriquez l. 7. de Indulgent. c. 26. n. 3. & Vivaldum Candelabri p. 3. c. 12. n. 22. ac sequitur Layman cit. c. 1. n. 8. h. t. quòd si Concilium Generale sit novissimum, ut nunc est Tridentinum, oporteat expressam ejus mentionem facere, nec sufficiat generalis derogatio cujuscunque Concilii Generalis.

Ratio horum Doctorum est: quia Decreta Concilii 520 Generalis valde matura deliberatione sunt condita; ac proinde videntur continere tacitam clausulam derogatoriam omnium posteriorum Constitutionum, quæ illis contrariæ sunt; nisi de ipsis specialem faciant mentionem: prout probare nituntur ex c. Ecclesia vestra 57. de Election. ubi Papa inter alia sic loquitur: *Neque enim credendum est, Romanum Pontificem (qui jura tuetur) quod aliàs excogitatum est multis vigiliis, & inventum, uno verbo subvertere voluisse*. Idque eò magis locum habere videtur in Conciliis Generalibus; cùm magis examinatum, maturiusque digestum, imò *integrum sit judicium, quod plurimorum sententiis confirmatur*, prout notatur in c. Prudentiam. de Offic. Delegat. sicque, ut tollatur, aut corrigatur, majori eaque expressa revocatione haud immeritò opus sit.

Eandem sententiam ulteriùs dictæ sententiæ Authores 521 stabilire conantur ex diversis textibus Juris, qui apertè dicunt, non derogari Decretis Concilii Generalis, nisi fiat expressa hujus mentio: ut in c. Ex part. 3. de Capell. Monachor. ubi Papa consultus sic respondet: *Cùm autem id obviet Lateranensi Concilio, de quo nulla mentio in litteris antedictis: Fraternitati tuæ breviter respondemus, quòd hujusmodi litteras ab Apostolica Sede non credimus emanasse: quòd si per occupationem forsitan emanaverint, nolumus per hoc derogari Concilio suprà dicto*. Concordat textus in c. Nonnulli de Rescriptis, quod est editum in Concilio Generali (videlicet, Lateranensi, sub Innocentio III. celebrato) atque expresè declarat, Litteras Apostolicas eidem non præjudicare, *nisi expressam de hac Constitutione fecerint mentionem*. Simile quid habetur in c. cum te 4. de Ætat. & qualitat. præficiend. ubi inhibitum fuit, ne Personæ quavis occasione, *vel etiam Litterarum Apostolicarum obtentu*, ad regimen Ecclesiarum instituantur contra Decreta Concilii Lateranensis: cum similibus.

Verùm hisce neutiquàm obstantibus præfata senten- 522 tia, sic generaliter prolata, non videtur subsistere; sed oportet distinguere inter Constitutiones tum Conciliares, tum Pontificias, ac inter Rescripta: unde ad propositam quæstionem

Resp. I. Per posterius Decretum Concilii Generalis 523 tollitur prius eidem directè contrarium, quamvis in posteriori non fiat mentio de priori Concilio, nec eidem expressè derogetur. Ita Fagnanus in c. Nonnulli. n. 31. & seqq. de Rescript. Pirhing. h. t. num. 136. & alii. Ratio est: quia tunc utrumque Decretum pari industria, consilio, & maturitate factum esse dignoscitur: unde ex una parte cessat ratio, ob quam Decreta Concilii Generalis censentur tacitè continere clausulam derogatoriam ad Rescripta imposterùm emananda, quando in his non fit expressa mentio Concilii Generalis: ex altera verò parte subintrat decisio cap. 1. h. t. in 6. unà cum sua ratione ibidem contenta, & generaliter urgente quoad propositum.

Confirmatur hoc ipsum ex praxi, ac stylo Sac. Con- 524 cilii Tridentini, utpote quod antiquioribus Conciliis nominatim derogare non consuevit, quamvis interdum contra illa ex justis, ac de novo emergentibus causis, aliquid statuendum duxerit: uti patet ex Sess. 23. cap. 12. de Reform. & Sess. 24. cap. 2. de Reform. & alibi, dum ibidem

dem revocavit, seu correxit Decreta quorundam priorum Conciliorum Gegeralium, etiam Corpori Juris Canonici inserta, absque ulla ipsorum Conciliorum speciali mentione, vel derogatione: prout ex professo, ac singillatim ostendit Fagnanus cit. c. Nonnulli n. 42. de rescriptis.

525 Resp. II. Etiam per novas Constitutiones Pontificias derogatur prioribus Decretis Concilii Generalis sibi directè contrariis, licet in ipsis non fiat expressa mentio sive derogatio Concilii Generalis. Ita Glossa in cap. 1. ℣. Noscatur h. t. in 6. & ibi Archidiaconus, Joan. Monachus, Geminianus, Felinus, & plures alii, quos citat, & sequitur Fagnanus ubi supr. n. 29. Ratio Conclusionis desumitur ex sæpè cit. c. 1. h. t. in 6. ubi generaliter decernitur, quod Romanus Pontifex constitutionem condendo posteriorem, noscatur revocare priorem, quamvis de hoc mentionem non faciat; cum omnia Jura in scrinio pectoris sui habere noscatur: ergo, cum Romanus Pontifex æquè in scrinio pectoris sui habeat Decreta Conciliorum Generalium, pariter hæc per novam Constitutionem contrariam revocata comprobantur absque alia mentione Concilii. Et hoc eo magis: quia Concilium Generale non est supra Papam, sicque nequit ligare manus ejusdem; & opposita quorundam sententia est damnata ab Alexandro VIII. in Decreto die 7. Decembris 1690. emanato, in quo præter alias Propositiones etiam sequentem, ordine 29. condemnavit: *Futilis, & toties convulsa est assertio de Pontificis Romani supra Concilium Oecumenicum authoritate, atque in Fidei quæstionibus resolvendis infallibilitate*. Quinimò, ut Concilia Generalia possint condere Decreta totam Ecclesiam obligantia, opus habent authoritate, & confirmatione Romani Pontificis; utpote à qua omne robur suum accipiunt, c. Significasti 4. de elect. estque superius dictum §. 3. n. 63. & seqq.

526 Neque obstant dicta superiùs num. 520 & 521. Nam quod attinet textus Juris ibidem allegatos, hi expressis verbis loquuntur de Litteris Apostolicis, sive rescriptis (per quæ non derogari Decretis Concilii Generalis, ultrò conceditur, juxta dicenda num. seq.) non verò de Constitutionibus, de quibus procedit præsens Conclusio. Neque urget ratio allegata: siquidem non tantùm Decreta Conciliaria, verùm etiam Constitutiones Apostolicæ non nisi magna cum maturitate, & prævia diligenti discussione promulgantur; quamvis ob importunitatem petentium nonnunquam secùs accidat in rescriptis. Unde.

527 Resp. III. Loquendo de Litteris Apostolicis, seu rescriptis contra jus elicitis, dicendum est, quod in his sub generali derogatione non includantur Decreta Concilii Generalis, sed opus sit expressa mentione Concilii ad derogandum Decretis ipsius. Ita Glossa c. 1. ℣. Noscatur, h. t. in 6. ubi rationem disparitatis inter Constitutiones, & rescripta Pontificia assignat, dicens: *Quia maturiùs fit legis promulgatio, quàm rescripti concessio*. Barbosa cit. alleg. 33. n. 24. & Sanchez lib. 3. de Matr. disp. 26. num. 7. & plurimi alii ab istis allegati. Fagnanus in cit. c. Nonnulli num. 28. & seqq. de rescr ac novissimè Card. de Luca tom. 1. Discur. 1. Annot. ad S. Concilium Tridentinum num. 12. hanc sententiam appellans indubitatam. Ratio est: quia omnis constitutio Concilii Generalis dicitur habere tacitè clausulam derogatoriam ad rescripta; ut loquitur Felinus in d. c. Nonnulli num. 2. de rescriptis, atque probant rationes, & authoritates Juris num. 521. adductæ. Siquidem c. Ex parte de Capell. Monach. & cap. Nonnulli de scrip. & cap. Eam te de Ætat. & qualitat. præficiend. apertè fit mentio de Litteris Apostolicis, hoc est, rescriptis, non item de Constitutionibus, vim legis universalis habentibus.

528 Accedit ratio: nam rescripta diriguntur ad particulares personas, & directè tendunt in favorem privatorum Principi supplicantium: Leges autem, & Constitutiones, & sicut & Decreta Concilii Generalis, feruntur pro tota Communitate. Insuper Constitutiones, & Decreta Conciliaria, cum summa maturitate, & prævio magno consilio promulgantur: non sic semper rescripta, ob horum multitudinem; quinimò hæc propter importunitatem petentium quandoque contra jus obtinentur. Et hinc non mirum, quod Constitutiones, & Decreta Conciliaria posteriora derogent prioribus, etiam non facta horum derogatione, c. 1. de const. in 6. non item rescripta, nisi faciant expressam de Concilio Generali mentionem, cit. cap. Ex parte de Capell. Monach. cum concordantiis. Confirmatur: quia, licèt Summo Pontifici non desit potestas derogandi ex causa Decretis Conciliaribus, vel in hisce dispensandi absque speciali horum mentione, ut est certum, nihilominus censetur deesse voluntas, nisi specialis fiat mentio Concilii, vel explicita, vel saltem implicita, quæ explicitæ æquipollet, ut ita omninò certa reddatur Pontificis voluntas, quæ aliàs præsumenda non est, d. c. ex p. ac notat Card. de Luca cit. n. 12. qui tamen n. 14. rectè subjungit, istam doctrinam non procedere quoad Concilium Tridentinum. Unde ad hujus meliorem intelligentiam.

Quæritur II. Utrùm ad derogandum Decretis Concilii Tridentini requiratur specialis ejus mentio? Resp. 529 Quamvis nonnulli Doctores, suprà n. 519. relati, velint, si Concilium Generale sit novissimum, ad ejus derogationem non sufficere clausulam illam generalem, *Non obstante quacumque lege, etiam Concilii Generalis*, sed specialem ejus derogationem faciendam esse: hoc tamen locum non habet in Concilio Tridentino, sed istud venit sub generalibus derogationibus; ac proinde pro derogatione Decretorum Sacri Concilii Tridentini sufficit clausula illa generalis, *Non obstantibus constitutionibus Apostolicis*, vel alia hujusmodi, neque opus est speciali ejus mentione. Ita Barbosa cit. alleg. 33. n. 24. §. Pro derogatione, ubi pro hac sententia allegat Decisionem Rotæ in causa S. Angeli Pensionis 16. Decembris 1594. coram Card. Pamphili Sen. & aliam in Bononiensi Prioratus 9. Junii 1606. coram Patriarcha Manzanedo. Gonzalez ad Reg. 8. Cancell. Gloss. 6. n. 120. Martham, Bonacinam, & plures alios, & novissimè sequitur Card. de Luca cit. disc. 1. n. 14. & discurs. 46. de Beneficiis n. 13. Ratio est: tum quia in ipsomet Concilio Trident. Sess. 25. c. 21. de refor. fit expressa in omnibus præservatio Sedis Apostolicæ ibi: *Postremò Sancta Synodus omnia, & singula, quæ de morum reformatione, atque Ecclesiastica disciplina in hoc Sacro Concilio statuta sunt, declarat, ita decreta fuisse, ut in his salva semper authoritas Sedis Apostolicæ & sit, & esse intelligatur*. Hæc ibi. Tum quia, ut inquit Card. de Luca l. proximè cit. ita statutum est in Apostolica Constitutione Pii IV. ejus confirmatoria, & liquet ex recepto sensu curiæ.

Et hinc communis est ille stylus Curiæ Romanæ, ap- 530 ponendi in concessionibus Privilegiorum, vel horum confirmationibus clausulam illam, *Quatenus Decretis Concilii Tridentini non adversantur*: ne alioquin (tacendo nunc alios dictæ clausulæ effectus) sub generali clausula, *Non obstantibus &c.* quæ ut plurimum in fine Litterarum Apostolicarum apponi consuevit, derogatum foret Decretis ejusdem Concilii Trident. Barbosa Clausula 124. n. 6. post Sigismundum à Bononia, de Elect. dub. 2. n. 2.

Addit Fagnanus in c. Nonnulla n. 86. de concess. Præbend. 531 quod propter memoratam expressam præservationem authoritatis Sedis Apostolicæ, Concilio Tridentino non soleat, neque oporteat specialiter derogare; sed satis sit, ut Papa disponat contrarium ejus, quod Concilium disposuit, dummodò Supplicatio manu Papæ signata fuerit: prout expressè declaravit B. Pius V. in suo Motu proprio, die 23. Decembr. 1570. emanato, quem de verbo ad verbum refert Nicol. Garcias tom. 1. de Beneficiis part. 4. cap. 5. n. 32. & 33. ac sæpiùs censuit Sac. Congregat. Concilii Tridentini Interpretum, fuitque declaratum in Cancellaria Apostolica per Abbreviatores, & decidit Rota in una Pensionis S. Angeli 16. Decemb. 1594. coram Card. Pamphilio. Hoc ipsum docet, & fusiùs adductis diversis Declarationibus Cardinalium, declarat Hyacinthus Donatus tom. 1. Praxis Rerum Regularium, tract. 14. q. 4.

Dices. Litteræ in forma Brevis Annullo Piscatoris si- 532 gnatæ non minoris sunt efficaciæ, & authoritatis, quam Rescripta Signaturæ Romani Pontificis ejus manu propria subscripta, ut loquitur Gregorius XIII. in Bulla, quæ incipit: *Ad Romani Pontificis* (ac refertur Tom. 2. Bullarii Romani, Const. 19. d. Pontif.) §. 2. Ergo, si per has derogatur Decretis Concilii Tridentini; pariter huic derogatur per Litteras in forma Brevis emanatas, licèt non fiat specialis mentio quod est contra c. ex par. 2. de Capell. Monach. cum concordantiis. Resp. concedendo

totum:

torum. Unde, ne per hujusmodi Litteras dicto Concilio Tridentino aliquatenùs derogetur, solet in illis, dum dantur ad concessionem, vel confirmationem Privilegiorem, inseri clausula illa, *Quatenus Decretis Concilii Tridentini non adversantur*, aut alia consimilis, ut pauló superiùs jam dictum est. Neque obstat *d. c. ex p.* cum similibus: Nam istud Capitulum patitur limitationem respectu Concil. Trid. ob allegatam expressam præservationem authoritatis Sedis Apostolicæ in eodem Concilio factam.

§. XXI.

De Revocatione Statutorum ab Inferioribus juratorum, vel à Superiore confirmatorum.

SUMMARIUM.

533 *Capitula, & Communitates possunt tollere Statuta à se condita.*
534 *Quid si hæc sint jurata? Et n. seqq.*
535 *Possunt tollere, quæ sunt jurata à singulis.*
536 *Atque his collegialiter contravenire.*
537 *Dummodo non juraverint observare contenta in Statutis. Et num 535.*
538 *Solvitur ratio dubitandi.*
539 *Cautelæ pro perpetuatione Statutorum.*
540 *Statutum à Superiore confirmatum, an possit tolli ab Inferioribus Statuentibus? Et n. seqq.*
541 & 542 *Referuntur sententiæ aliorum.*
543 *Ac refelluntur.*
544 *Potest tale Statutum tolli à Statuentibus, si concernit principaliter favorem ipsorum: secùs, si concernit bonum commune, favorem Ecclesiæ, vel aliorum.*
Exemplificatur hoc in Statutis religionum per Papam approbatis. Ib.
545 *Et probatur prior pars.*
Quilibet potest renunciare suo juri, & favori privato non obstante confirmatione Principis. Ib.
546 *Quamvis hæc est facta cum decreto irritante.*
547 *Affertur ratio posterioris partis Conclusionis.*
548 *Quando ex statuto est jus alteri quæsitum, nequit illud absque hujus consensu per Statuentes tolli.*
549 *Declaratur hoc exemplo.*

533 Quæritur I. Utrùm Capitula, & aliæ Communitates possint tollere, & revocare Statuta à Capitularibus jurata? Et notanter hoc ultimum additur, nam secluso juramento, ac confirmatione Superioris (de qua proximè) indubitatum est, quod Capitula & Communitates illæ, quibus competit facultas condendi Statuta, denuò justis de causis hæc eadem tollere, atque revocare valeant, dummodò inde nullum tertio præjudicium generetur. Hæc enim duo, videlicet potestas condendi, & tollendi Statuta, pari passu ambulant, & *omnis res, per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvitur*, cap. 1. de reg. Juris.

534 Verùm accedente juramento, quo Canonici, vel alii de Communitate jurarunt servare Statuta, dubitari potest; quia tunc obstare videtur religio juramenti, quod semper observandum est, quando ejus observatio non vergit in æternæ salutis dispendium, *c. Si verò 8. de jurejurand. & c. quamvis 2. de Pactis in 6.* unde sub distinctione procedendo

535 Resp. Possunt Canonici, & alii de Communitate, justis de causis tollere Statutum à se juratum; dummodò non juraverint observare contenta in Statuto. Ita Abbas Panormit. *in c. cum accessissent n. 4. V. aut numerus est juratus* & Felinus *ib. num. 11. & 12. h. t.* Fagnanus *in c. Dilecto n. 20. & 21. de Præb.* & alii. Prior pars probatur ex eo; quia juramentum est personale singulorum v. g. Canonicorum, jurantium quod velint servare Statuta Capituli, quæ extant; non autem, quod nolint illa unquam tollere, hoc enim non pertinet ad singulos, sed ad totam Communitatem, sive Capitulum; ergo non obstante tali juramento singulorum Canonicorum, de observatione Statutorum extantium, manet Communitati, sive Capitulo, integra sua facultas revocandi seu tollendi Statuta, si novis emergentibus de causis id expedire judicaverint. Atqui sublato principali, sive Statuto per Capitulum collegialiter congregatum, cessat etiam hac ex parte juramentum singulorum Canonicorum, velut quid accessorium; cùm hi singillatim solùm juraverint in observantiam Statutorum extantium.

Et hoc adeò verum est, ut licèt Capitulum non priùs revocaret Statutum, sed simpliciter contraveniret, adhuc Canonici collegialiter contravenientes non incurrerent perjurium. Ratio est; quia præsumuntur id facere animo tollendi Statutum, atque istud ipso facto velle revocare: nemo enim præsumitur delinquere; nec immemor esse propriæ salutis, *arg can. 1. dist. 41.* Quinimò dubia in meliorem partem interpretari debent. *c. estote de Reg. Juris.* cum similibus. Felinus *cit. n. 11.* allegans plures alios, & sequitur Fagnanus, *ubi suprà num. 20.* 536

Altera pars est Abbatis *loc cit. num 4.* & Felini *eod. n. 11.* Et ratio est clara: quia jurans observare contenta in Statuto, non simpliciter obligat se ad observantiam Statuti extantis (ut fit in priori casu) sed ad observantiam contentorum ejus; ergo non potest contravenire absque perjurio, nisi authoritate Papæ fuerit dispensatus ab obligatione Juramenti. Si tamen contraveniat, valet quod gestum est: nam actus gestus contra juramentum regulariter tenet, licèt attentans sit perjurus. Abbas *in c. Dilecto 25. n. 17. de præb* post Joan. Andream *in reg. Quod semel. de reg. juris in 6.* 537

Et per illa patet ad rationem dubitandi *num. 534.* allatam. Siquidem religio juramenti nullatenus obstat in priori casu, ubi juratur tantùm observantia Statuti extantis: benè tamen in posteriori, ubi juratur observantia contenti in Statuto. 538

Unde Abbas in *cit. cap. Dilecto num. fin. de Præbend.* ponit cautelam pro perpetuatione Statuti adhibendam, ut singuli jurent contenta in Statuto, non habita ratione de Statuto: vel, ut jurent collegialiter, sive ut universitas quædam, quod nec collegialiter velint contravenire. Sic enim universitas illa, etiam ut collegialiter congregata, Statutum ejusmodi revocare non poterit; nisi ob bonum commune, ac favorem publicum, ut limitat Abbas *ibidem*, & Sanchez *lib. 3. in Decalog. cap. 15. num. 5.* cum aliis. Hic enim posterior casus videtur exceptus in omni juramento, ne id sit vinculum iniquitatis, ac impietatis erga totam Communitatem. 539

Quæritur II. Utrum Statuta per Superiorem, v. g. Summum Pontificem confirmata, possint ab inferioribus Statuentibus revocari? Ratio dubitandi, ac sententiam negativam tenendi est: quia tale Statutum ab Inferioribus conditum, sed à Superiore, v. gr. Papa confirmatum, hoc ipso factum est Superioris, ac Statutum Papale; juxta illud: Omnia nostra facimus, quibus authoritatem impertimur *L. 1. § Sed neque C. de Veteri Jure enucl. & c. Si Apostolicæ 22. de præb. in 6.* 540

Resp. I. In resolutione hujus Quæstionis variant Doctores. Et quidem Decius *in c. cùm accessissent num. 18. h. t.* censet, esse distinguendum, an Statuta inferiorum sint *contra Jus commune*, ac proinde respectu ipsorum confirmatio Superioris sit necessaria: vel ejusmodi Statuta sint *præter Jus commune*, sicque confirmatio Superioris respectu illorum sit tantùm accidentalis, & corroborativa. Et quidem Statuta posterioris generis posse ab inferioribus Statuentibus revocari, non obstante Superioris confirmatione, concedit ipsemet Decius: estque hæc certa Doctorum sententia, eò quod talia Statuta substantialiter sint Inferiorum, qui sicut absque Superioris authoritate ita statuere potuerunt, sic & revocare Statuta sine ejusdem authoritate. Porrò Statuta prioris generis vult Decius, non posse revocari per Inferiores absque Superioris authoritate; eò quòd ab hujus confirmatione totam suam substantiam, & valorem acceperint, sicque sint Lex & Statutum Superioris, cui Inferior derogare non potest. 541

Alii distinguunt: quia aut Statuta Inferiorum confirmantur à Superiore in forma communi; & sic utique ab inferioribus Statuentibus revocari possunt; non obstante Superioris confirmatione, eo quòd confirmatio 542

in

in Forma communi nihil novi juris tribuat, *arg c. Cùm dilecta. 4. §. Nos igitur. V. Nolentes. de confirmat. util. & c. Ex parte tua. 18. de privileg.* Aut sunt confirmata ex certa scientia: & sic negant, posse ea ab inferioribus Statuentibus revocari, eò quòd Princeps confirmans inferiorum Statuta ex certa scientia, censeatur idemmet statuere, sicque Statuta illa facere sua, *arg. c. Si Apostolicæ 22* juncta Glossa *V. Confirmamus, de præbend. in 6.* Mattha *de jurisdictione. 4. p. cent. 1. cas. 99.*

543 Verùm hæc utraque Sententia gravem patitur instantiam *ex c. Cùm accessissent. h. t.* ubi Statutum de supprimenda Dignitate Primiceriatus in Ecclesia Cathedrali Tullensi contra Jus commune factum, ac postmodùm authoritate Sedis Apostolicæ confirmatum, adhuc per Capitulum tolli, atque inconsulto Papa revocari potuisse legitur, illis verbis: *Nisi posteà dicti Canonici contravenerint, aliquem videlicet in Primicerium eligendo.* Accedit textus *in c. Pro illorum. 22. de Præbend* ubi Canonici, habentes à Papa privilegium, sive indulgentiam super certo numero Canonicorum, possunt spontè contravenire, recipiendo aliquem super numerum. Item *l. Omnium. C. de Testament.* ubi Testamentum confirmatum à Principe, potest à solo Testatore revocari. Unde meliùs distinguendo

544 Resp. II. Vel Statutum Inferiorum, à Papa confirmatum, principaliter respicit favorem privatum, ac solam utilitatem Statuentium, & potest à Statuentibus liberè revocari absque authoritate Superioris: vel ejusmodi Statutum concernit principaliter bonum publicum, aut favorem Ecclesiæ, vel aliorum, quàm Statuentium, & tunc nequit ampliùs revocari à Statuentibus. Ita Abbas *in c. Cùm accessissent. num. 2.* & ibi Felinus *num. 4.* & Fagnanus *num. 22. h. t.* Engel *eod. tit. num. 72.* Sanchez *lib. 3. in Decalog. cap. 15. num. 6.* cum aliis. Hyacinth. Donatus *tom. 1. Praxis rerum Regularium, p. 1. tract. 13. quæst. 6. & quæst. 20. numer. 16.* ubi proinde cum Miranda *tom. 2. Manual. Prælat. quæst. 29. art. 8.* infert, quòd Statuta Religionum authoritate Papæ confirmata, non possint revocari ab ipsis Religiosis, etiamsi sint capitulariter uniti, quando ea respiciunt commune bonum Religionis: secùs, si principaliter concernant favorem ipsorum Statuentium.

545 Ratio prioris partis est: quia quilibet potest renunciare juri suo, atque favori privato, *c. Si diligenti. de Foro compet.* cum similibus: sive dein favor iste sibi competat per Statutum contra Jus commune factum, & à Principe, puta Papa confirmatum, *d. c. Cùm accessissent. h. t.* Sive præter Jus, *ut cit. c. Pro illorum. de Præbend. & l Omnium C. de Testamentis.* Nam generale est, quòd quis renunciare possit juri, ac favori suo privato: & authoritas, seu confirmatio Principis tunc obtinet vim privilegii duntaxat, cui quis renunciare potest.

Atque hoc adeò verum est, ut procedat, licèt Statutum per Superiorem confirmetur sub clausula Decreti irritantis, quidquid in contrarium actum sit; prout multis aliis allegatis, docet Covarruvias *part. 2. de Pactis. §. 2. n. 13.* Quamvis non desint oppositum tenentes, quos pariter allegat, afferendo, & solvendo rationes ipsorum: idemque tradit Fagnanus in *cit. c. Cùm accessissent. n. 21. & seqq. h. t.* 546

Altera pars Conclusionis, *num. 544.* datæ, probatur ex eo: quia, licèt quilibet possit renunciare favori suo privato, ut dictum; nihilominùs favori publico, puta cultum Divinum, utilitatem Ecclesiæ, vel bonum Reipublicæ concernenti, nemo potest renunciare, *cit. cap. Si diligenti. de Foro compet.* junctis concordantiis ibidem per Glossam *V. Pacto privatorum*, allegatis. Unde Statuta Capituli confirmata per Papam, non possunt ampliùs tolli per Canonicos, quatenus concernunt favorem publicum, sive cultum Divinum, vel utilitatem, seu honorem ipsius Ecclesiæ, aut commodum aliorum. Ratio est: quia in tali casu confirmatio Superioris, utpute Papæ, non habet meram rationem Privilegii, sed cujusdam Mandati, sive Decreti, ac ipse Superior confirmando censetur Statutum facere suum, *d. c. Si Apostolicæ. de præbend in 6. & l. 1. Cod. de vet. Jure enucl.* Superioris enim potissimum interest, Jura tueri, Cultum Divinum promovere, & bono communi prospicere. Unde posteà succedit Regula *c. Inferior. dist. 21. & Clem. Ne Romani, de elect.* videlicet, *Lex superioris per inferiorem tolli non potest.* Abbas *cit. c. Cùm accessissent. num. 2. h. t.* citans Innocentium in *c. Accedentibus, de privileg.* Felinus *cit. n. 4.* Sanchez, Miranda, *ubi suprà*, & alii. 547

Respond. III. Insuper, quando ex Statuto per Superiorem confirmato, imò & aliàs legitimè facto, est jus alteri quæsitum, tunc illud non potest sine hujus consensu per Statuentes tolli. Ratio est: quia *mutare consilium quis non potest in alterius detrimentum*, juxt. Reg. 33. Jur. in 6. cum similibus. Accedit, quod per Inferiores Principe nullo modo possit tolli jus quæsitum tertio, *l. ult. ff. de Pactis*, cum similibus. Card. Tuschus *Litt. I. conclus. 624. n. 3.* & alii: id enim non careret injuria, atque injustitia proximo illata. 548

Quadrat huc exemplum, quod ponit Bartolus in *l. Omnes populi. §. Circa secundum, ff. de justit. & jur.* Quia, quando Statuto cavetur, ut qui venit ad habitandum in tali Castro, habeat immunitatem perpetuò, & quidam venerunt: si nunc Civitas culpiat revocare Statutum, & velit, ne illi gaudeant immunitate; certè in præjudicium eorum, qui jam venerunt, non potest revocari: secùs in iis, qui nondum venerunt. Idem ergo dicendum in aliis similibus. 549

TITULUS III.

De Rescriptis.

1 *Ratio Ordinis.*
Convenientia, & differentia inter Leges, & Rescripta. Ibidem.

1 Post Constitutiones rectè agitur de Rescriptis, propter magnam horum cum constitutionibus affinitatem: siquidem & Rescripta connumerantur inter Placita Principum, quæ legis habent vigorem, juxta illud L. 1. ff. de Constit. Princip. *Quod Principi placuit, legis habet vigorem.* sumendo videlicet legem largè, seu pro quacunque Principis voluntate. Alioquin verò inter Leges, & Rescripta, sunt plures notabiles differentiæ: nam Lex propriè accepta fertur pro tota Communitate, & communi Civium utilitate, *cap. Erit autem. dist. 4. & L. 1. ff. de Legib.* Rescripta verò directè dantur in favorem privatorum, qui ea à Principe, utpute à Summo Pontifice, mediante prævia supplicatione, consultatione, aut relatione impetrarunt. Insuper ad obligationem Legis requiritur solemnis ejusdem publicatio: secùs est in Rescriptis, quæ tunc dicuntur publicari, quando Judici præsentantur. Ant. Burgos. *Repetit. in Rubric. de rescriptis num. 54.* Tacentur aliæ differentiæ, de quibus in progressu: unde non immeritò Compilator Juris Canonici ponit speciales Rubricas *de Constitutionibus, & de rescript.* Et de his nunc agendo, sit

§. I.

De Natura, & Divisione Rescriptorum.

SUMMARIUM.

2 *Rescriptum, quid? Et num. seqq.*

3 *Rescripti nomen, quibus conveniat?*

4 *Absolutè prolatum in Ecclesiasticis, accipitur pro Rescripto Papali.*

5 *Vivæ vocis Oraculum, quid?*

6 *Quibus de causis Rescripta concedi soleant?*

7 *Motus proprius, quid? Et n. 202.*
Rectè connumeratur inter rescripta, n. 6.

8 *Rescripta tribus partibus constant, narratione, supplicatione, & conclusione.*

9 *Rescriptum an habeat vim legis? Et n. seqq.*

10 *Facit jus inter partes. Et num. præced.*
Non tamen habet vim legis universalis. Ibid.

11 *Solvuntur Jura in contrarium allegata.*

12 *Rescripta Corpori Juris inserta, unde habeant vim legis universalis?*

13 & 14 *Rescripta nonnunquam faciunt Jus commune in consequentiam; & quando?*

15 *Rescriptum largè acceptum, comprehendit sub se Privilegium, Beneficium, Mandatum, ac Rescriptum propriè dictum.*

16 *Rescriptum propriè, quid?*
Et quomodo differat ab aliis enumeratis? Ibidem, & n. seqq.

17 *Privilegium, quid?*

18 *Beneficium, quid?*

19 *Et quomodo differat à privilegio?*

20 *Mandatum generatim sumptum, quid?*

21 *Et quid intelligatur per Mandatum strictè acceptum, sive* Mandatum de providendo?

22 *Rescriptum, quotuplex sit? Et n. seqq.*

23 *Rescriptum contra legem, præter legem, & secundùm legem, quid?*

24 *Et quomodo sumatur in rubrica præsentis Tituli?*

25 Rescriptum contra jus non valet, *quomodo intelligendum?*

26 *Quando censeatur constare de Principis voluntate, quid valeat?*

27 *Alia celebris rescriptorum divisio.*

28 *Rescripta justitiæ, seu ad lites; &*

29 *Rescripta gratiæ, seu ad beneficia, quid?*
Litteræ beneficiales, & Mandata Apostolica, quæ? Ibidem.

30 *Rescripta gratiæ exemplificantur.*
Dispensationes concessæ circa unum duntaxat actum, propriè non sunt privilegia, & cur? Ibid.

31 *Rescriptum mixtum, quid?*

32 *In dubio rescriptum præsumitur esse justitiæ, & non gratiæ.*

2 QUæritur I. Quid sit Rescriptum, quibusque partibus constet? Resp. I. *Rescriptum* in proposito esse datum à Principe responsum in scriptis ad alterius consultationem, relationem, vel supplicationem. Ita Abbas *ad rubr. h.t. n.2.* Hostiensis, & alii. Licèt enim vi nominis *rescriptum* idem significare videatur, ac *responsum scriptum*, quod nimirùm rescribitur absenti (nam cum absente loquitur, qui scribit epistolam, & mittit nuntium) nihilominus impræsentiarum per Rescriptum intelligitur solummodò id genus epistolarum, quibus Princeps, ac præsertim Summus Pontifex supplicantibus, referentibus, aut sese consulentibus respondere solet. Unde in diversis capitulis Juris Canonici, utpote quod secundùm magnam sui partem ex Decretalibus Epistolis, seu Rescriptis Summorum Pontificum compilatum fuit, passim occurrunt hujusmodi initia: *Consuluisti*, *Consuluit*, *Insinuante*, *Insinuatum est*, *Significasti*, *Postulasti*, & hujusmodi.

3 Dicitur primò, in allata Rescripti definitione, *datum à Principe responsum*. Ubi per Principem intelligitur Romanus Pontifex, utpote Ecclesiæ universalis Pastor, Christique in terris Vicarius; vel (loquendo de Rescriptis Principum sæcularium Imperator, Reges, aliique Principes superiorem in terris non recognoscentes) nam & horum Decretalibus Epistolis, *Rescripti* nomen attribuitur; ut *L. 1. ff. de appellat.* ibi: *Quæsitum est an adversùs rescriptum Principis provocari possit*, & alibi. Porrò Litteræ inferiorum, v.g. Episcoporum, vix dicuntur Rescripta, sed magis usitatè appellantur Litteræ, v.g. absolutionis, excommunicationis, & hujusmodi; ut fit *c. Olim 25. h.t.* ibi: *Ipsi absolutionis litteras concedentes*.

Unde Rescriptum in Ecclesiasticis simpliciter, & absolutè prolatum, accipitur pro Rescripto Papali; quamvis & hoc non rarò nomine *Litterarum Apostolicarum* indigitetur, ut *c. Nonnulli. 28. h.t. & c. Ex parte. 3. de Capell. Monach.* & alibi. 4

Dicitur secundò, *In scriptis*. Per hanc siquidem particulam differt Rescriptum à vivæ vocis Oraculo; quod est responsum Principis oretenùs datum, & non in scriptis. Nam *vivæ vocis Oraculum* nihil aliud est, quàm concessio, seu gratia a Principe cuipiam facta oretenùs, sine scriptura, sive dein fiat *motu proprio* Principis, sive ad instantiam partis. Hyacinthus Donatus *tom. 1. Praxis rerum regul. tract. 15. n. 1.* & alii. 5

Dicitur ulteriùs, *ad alterius consultationem, relationem, vel supplicationem*. Nam hisce tribus de causis præcipuè Rescripta Pontificia concedi solent: quamvis etiam, si motu proprio Papa cuipiam personæ, aut Communitati particulari aliquid mandet, vel indulgeat, quod facit Jus speciale in negotiis, vel personis, pro quibus conceditur, rectè illud inter Rescripta connumeretur. Hostiensis *in Summa h.t. n. 1.* id probans ex *L. 2. C. de legib. & c. Constitutus. de concess. præb.* Siquidem 6

Motus proprius, dicitur Decretalis Epistola Summi Pontificis, in qua hæc clausula *motu proprio* inserta habetur, licèt forsan impetrans pro tali Rescripto supplicaverit, *c. Si motu. 23. de præb. in 6.* & ampliùs dicetur infrà *n. 202.* 7

Resp. II. Rescripta tribus partibus constant, videlicet narratione, supplicatione, & conclusione. Ita Baldus in *c. Super litteris. n. 14 h.t.* Engel *eod. n. 6.* & alii. Et quidem priores duæ, videlicet pars narratoria, & supplicatoria, respiciunt impetrantem, tertia verò pars, nempe conclusoria, respicit Principem rescribentem, eò quòd ipse auditis motivis, & precibus Supplicantis, concludat, sive decernat, quid circa tale negotium, sive personam sit faciendum, vel observandum. 8

Quæritur II. An Rescriptum habeat vim legis? Resp. I. Rescriptum habet vim legis, sive constitutionis inter partes. Ita Felinus *ad rubr. h.t. n. 1.* post Jo. Andream, & alii; ac patet ex *L. 1. ff. de Constit. princip. & §. Sed & quod instit. de jure nat. gent. civil.* ibi: *Quod Principi placuit, legis habet vigorem*. 9

Additur notanter *inter partes*. Tum quia Rescriptum concessum uni parti, fit commune alteri parti, eique pariformiter prodesse potest: prout fit *cap. 2. De mutuis petit.* ubi Rescriptum concessum Actori, ut sibi justitia fiat appellatione remota, etiam prodest Reo Actorem reconvenienti: cui simile quid tradit Glossa *in Clem. Sæpè contingit. ¥. Si quid petere. de verb. signif.* Tum quia Rescripta, quæ in favorem privatorum impetrantur, licèt jus inter partes faciant, nihilominus vim legis universalis non obtinent; eò quòd non ferantur pro tota Communitate, neque solemniter publicentur, prout requiritur ad rationem legis propriæ dictæ. 10

Nec obstant textus *c. L. 1. de Constitut. princip. & §. Sed & quod Instit. de jure nat. gent. civil.* ubi dicitur: *Quodcunque ergo Imperator per Epistolam constituit, vel cognoscens decrevit, vel Edicto præcepit, legem esse constat*. Nam hic *Lex* accipitur largè pro quocunque Principis Placito, quod legis vigorem habere censetur: non autem pro Jure communi, & universaliter omnes obligante. 11

Dices. Corpus Juris tam Canonici, quàm Civilis, magna ex parte constat ex Rescriptis Pontificum, vel Imperatorum, datis ad particulares personas, Capitula, vel Communitates; ut patet ex inscriptionibus singulorum Capitulorum, & Legum; ergo etiam Rescripta habent vim legis communis. Resp. neg. conseq. Nam, quòd ejusmodi Rescripta constituant Jus universale, vimque legis communis habeant, id accidit non ex primæva ipsorum origine, sed quia postmodùm publica authoritate in Corpus Juris communis relata, & veluti Leges communes solemniter edita fuerunt. 12

13 Fatendum tamen, quòd nonnunquam Rescripta in consequentiam Jus commune faciant: unde data Conclusio quasdam patitur limitationes, quas allegat Felinus *loc. cit. n. 1.* Imprimis enim, si Princeps super dubio Legis articulo per privatum interrogatus, suam de ejusdem vero intellectu rescribit interpretationem, & sententiam, tunc tale Rescriptum per consequentiam facit Jus generale quoad omnes. Ratio est: quia ejusmodi interpretatio censetur legi ab initio jam infuisse, *Auth. De Raptis mulieribus. §. fin. Collat. 9.* Simulque, quòd omnis Legum interpretatio, sive in precibus, sive in judiciis, sive alio quocunque modo per Imperatorem, vel alium supremum Principem facta, rata & indubitata haberi debeat, definitum habetur *L. ult. C. de Legib.*

14 Deinde, si Papa delegat alicui quandam causam sub certa forma definiendam, & postmodùm emergat simile negotium, poterit etiam hoc sub eadem forma licitè definiri. Archidiaconus *in can. Ignorantia dist. 38. n. 4.* Felinus *loc. cit. n. 1.* & alii. Idque desumitur *ex can. Licèt. 16. q. 3.* ubi Gelasius Papa, de tali Rescripto loquens, inquit: *Tunc formam in cæteris cognitionibus, quæ sit sequenda, præscripsimus*. Concordat *can. Multi corriguntur. 2. q. 1. & c. In causis 19. de Sentent. & re judic.* ibi: *In similibus casibus cæteri teneantur similiter judicare*. Et meritò; quia de similibus idem est judicium, *c. Inter corporalia. de Translatio. Episcop.* Et quod uni dicitur, ad omnes extenditur, ut loquitur, & probat Glossa *cit. can. Ignorantia. dist. 38.*

15 Quæritur III. Utrum sit differentia inter Rescriptum, Privilegium, Beneficium, & Mandatum? Resp. I. Si Rescriptum sumatur generaliter: & largo modo; tunc illud comprehendit sub se Privilegium, Beneficium, Mandatum, & Rescriptum propriè dictum; ac proinde non aliter differt ab illis, nisi ut superiùs à suis inferioribus. Ita Abbas *ad Rubr. h. t. n. 2.* Nam quodlibet horum consistit in certis litteris, sive epistolis, quibus Pontifex rescribit, atque respondet sibi supplicantibus, concedendo ipsis gratiam, beneficium, vel aliquid ordinandò pertinens ad juris observantiam.

16 Resp. II. Accipiendo Rescriptum strictè, sic istud differt à Privilegio, Beneficio, & Mandato. Ita Abbas *loc. cit.* Rebuffus *in Praxi Beneficiorum. §. Differentiæ inter privilegium, rescriptum, & mandatum*, & alii. Ratio est: quia *Rescriptum propriè* est id, quod Princeps scribit ad juris observantiam: ut quando cuipiam Delegato committit causam decidendam inter aliquos. Et ideò verba Rescriptorum interpretationem recipiunt à Jure communi, *c. Causam, quæ. 18. h.t.* & ibi Abbas *num. 1.* & alii. Quinimò, si Rescriptum concedit aliquid contra jus commune, jam in eo mutat nomen Rescripti, & dicendum est Privilegium, *can. Privilegia dist. 3.* ac notat Glossa *cap. 1. ¥. Noscatur. de Constitut. in 6.* atque ampliùs *n. 25. & 26.* dicetur.

17 *Privilegium* econtrà est, quod Princeps contra communes regulas Juris cuipiam concedit, seu rescribit. Dicitur enim Privilegium, *quasi Lex privata*: neque esset privata, nisi aliquid speciale indulgeret, *d. can. Privilegia. dist. 3. & c. Abbate. 25. §. Contra de Verb. signif.* Quia igitur Privilegium est contra Jus commune, & omnis recessus à jure est odiosus, *capit. 1. de Filiis Presbyt. in 6.* hinc Privilegium est, strictè interpretandum, ac restringendum, dummodò ex hoc non reddatur inutile. Rebuffus *loc. cit. nu. 6.* & alii, ac ex professo dicetur infrà *n. 130. & seqq.*

18 *Beneficium* de se est nomen generale; ac latè sumptum idem est, ac Benevola actio gaudium tribuens capienti. Abbas *in c. Olim. n. 7. de Verb. signif.* Et sic generaliter acceptum, comprehendit sub se Privilegium, ac Rescriptum; quia & in hujus concessione Princeps facit gratiam; ut *c. Sedes 15 de Rescript.* eò quòd non teneatur Rescriptum dare, cùm subjecti habeant Judices ordinarios. At verò Beneficium strictè, & quantùm ad propositum, accipitur pro gratia concessa à Principe præter jus. Et tale Beneficium est latissimè interpretandum, *c. Olim tibi. 16. de Verb. signif.* cùm similibus.

19 Solummodò nota, quòd Privilegium, & Beneficium, si strictè sumantur, inter se differant, dum Privilegium propriè acceptum conceditur contra jus, Beneficium autem præter jus, ut notat Glossa *ad Rubric. h.t. in 6.* Nihilominùs latè loquendo, appellatione Privilegii venit & Beneficium; & econtrà appellatione Beneficii venit quandoque Privilegium. Sperellus *Decis. 21 Fori Ecclesiast. n. 21.* citans alios, & Layman *in cap. 1. n. 7. h. t.* ubi hac ratione distinguit inter Privilegium strictè acceptum, seu quod est contra jus; & inter Privilegium latiùs sumptum, quod est præter jus, sive ultra jus, atque ab aliis vocatur Beneficium.

Mandatum tandem generatim sumptum potest dici omne illud Rescriptum, per quod Princeps aliquid mandat, seu præcipit. In quo sensu Mandatum accipitur *in c. Cùm contingat. 24. h. t. & c. Olim vobis. 16. de Restit. spoliat.* ibi: *Vobis dedisse meminimus in mandatis*. Quinimò hoc modo omne Rescriptum potest dici Mandatum in genere: quia in eo mandatum aliquid dari, permitti, fieri *arg. c. Cùm dilecta 22. h.t.* ubi Rescriptum ad lites, quod cæteroquin est rescriptum propriè dictum, appellatur *Mandatum Apostolicum*. Rebuffus *loc. cit. n. 53.* 20

Verùm magis strictè, & ad propositum loquendo per *Mandatum Apostolicum* solent intelligi Litteræ illæ, quibus Papa mandat alicui provideri de Beneficio Ecclesiastico, seu Præbenda; prout liquet *ex c. Mandatum. 38. & c. Abbatem 40. h.t. & c. Si Capitulo. 5. de Concess. Præbend. in 6.* Et istud alio nomine appellatur *Mandatum de providendo*. Rebuffus *l. c. §. De Mandatis Apostolicis. n. 2.* 21

Quæritur IV. Quotuplex sit Rescriptum? Resp. I. Rescriptum generaliter, & largè sumptum, dividitur in Rescriptum secundùm legem, præter legem, & contra legem. Ita Zoesius *num. 5. h. t.* & alii, ac probatur inductione, explicando singula membra. Et quidem 22

Rescriptum contra legem dicitur illud, quo aliquid conceditur contra communes Juris regulas: ut fit in dispensationibus, & privilegiis. *Rescriptum præter legem* est, quod datur circa ea, quæ Jure decisa non sunt; ac proinde tale Rescriptum nec est contra jus, nec secundùm jus: ut sunt Litteræ Beneficiales, item ea Rescripta, quibus alicui supplicanti quidpiam gratiosè conceditur ex mera liberalitate Principis, quod neque est secundùm jus; neque contra jus: & proprio nomine dicitur *Beneficium Principis*. Tandem *Rescriptum secundùm legem* est, quod datur ad juris observantiam: ut cùm Princeps rescribit respondendo de jure consulentibus, aut delegat Judices, qui inter Partes litigantes justitiam administrent, litesque dirimant: estque Rescriptum strictè, & propriè dictum. 23

Porrò in Rubrica præsentis Tituli accipitur Rescriptum largè: siquidem in progressu ejusdem Tituli tractatur etiam de Privilegiis, & Litteris Beneficialibus; uti patet ex *cap. 6. 7. & 17. ac* 30. & aliis hujus Tituli. 24

Objicies. Rescriptum contra jus non valet: ergo frustrà allegatur pro membro datæ divisionis Rescriptum contra legem. Ant. patet ex *l. Rescript. C. de Precib. Imperat. offerend.* estque canonizata in can. Rescripta. 25. q. 5. ibi: *Rescripta contra jus elicita, ab omnibus Judicibus refutari præcipimus; nisi fortè aliquid est, quod non lædat alium, & prosit petenti, vel crimen supplicantibus indulgeat*. Concordat textus *in L. ult. C. Si contra jus*. Resp. Antecedens cum suis probationibus procedere regulariter, seu quando aliunde non apparet de contraria voluntate Principis: nam stante dubio, an Princeps tale Rescriptum contra Jus commune concedere voluerit, præsumitur is ob multitudinem negotiorum fuisse circumventus, ipsumque Rescriptum per importunitatem obtentum; ac proinde istud debet refutari. Glossa *cap. 1. ¥. Noscatur de Constitut. in 6.* Fagnanus *in c. Causam, quæ num. 5. h. t.* & alii. Quòd si verò constet de certa Principis scientia, & voluntate, valet Rescriptum etiam contra jus: & speciali nomine vocatur *Privilegium*. 25

Censetur autem satis constare de voluntate Principis, quando vel Princeps interrogatus dat secundam jussionem, *Auth. Ut nulli judicum. §. Et hoc vero jubemus. Collat. 9.* Vel quando Rescriptum continet clausulam derogatoriam legis, saltem generalem, *Non obstante aliqua lege in contrarium*. Nam in Rescriptis ad derogandum legi non requiritur derogatio specialis, sed sufficit generalis. 26

ralis. Felinus *loc. Nonnullis nu. 10. & 11.* & alii mox allegandi. Nisi forsan Juscommune habeat clausulam derogatoriam, vel certam formam Rescripta impetrandi; prout accidit in Decretis Concilii Generalis, quæ requirunt expressam mentionem Concilii, ut ibi decretum, juxta *cit. c. Nonnulli. 23.* & *notat Ibidem Abbas n. 6.* ac Fagnanus *loc. Ex parte. n. 4. de Capell. Monach. & alii*, eisque dictum *Tit. prac. n. 135. & seq.*

Rep. II. Inter alias Rescriptorum Divisiones celebrantur, & in Jure frequentissima est illa, qua dividuntur in Rescripta gratiæ, seu ad beneficia, & in Rescripta justitiæ, sive ad alios: Ita constituit, haud obstante, quod nonnulli addant Rescripta mixta; nam hæc participant de utroque membro prædictorum: Consilia probantur indubitanter, atque explicatione tetralemorum. Siquidem

28 *Rescripta justitiæ, sive ad alios*; fiunt illa, quæ per Principem expediuntur ad delegationem, seu decisionem causarum judicialium: ut si Papa cartas ad episcopum Judicem delegatum continent, vel mandat de quo partium adiecto consilius interpretatur illud, & quid Judex in judicando feque debet, declarat. Et talia Rescripta passim in toto Corpore Juris Canonici occurrunt.

29 *Rescripta gratiæ, seu ad beneficia*, dicuntur, eaque dantur ad quamlibet Beneficia Ecclesiastica, & alias conferendas gratias: ut si Papa per quibusvis Litteras, quibus mandat eidem provehendi de Beneficio Ecclesiastico. Et talia Rescripta alio nomine dicuntur *Litteræ Dispensatoriæ*, item *Mandata Apostolica* de providendo, vel *Gratiæ expectativæ*: atque expediuntur licet in multiplici forma; prout refert *Antonius part. 2. tit. 6. qu. 1. & 2. & seq. n. 5.* Pirhing, *tit. de Prebend. nu. 234. & seq. & alii*. Atque Rescripta illius in Jure Civili correspondent ea quæ per Imperatores concedunt ad Dignitates, & Administrationes Civiles; ut *l. Sacrilegii. C. de Divers. Rescript.*

30 Dantur etiam Rescripta gratiæ, quæ referuntur non circa Beneficia Ecclesiastica, sed circa res, ita operandi sive hæc concedantur præter legem, ut fiat mera Beneficia Principalis, de nullis tempus quæsitis, sive concedantur, ut legem sive Beneficium Privilegiatum. Hæc reducuntur gratiæ illæ, quæ propriæ ac stricte Privilegia non sunt, concedunturque tamen contra Jus communis: in Dispensationes, quæ dantur ad quorum diuturnam usum exercendus contra legem communem, & ad contrahendum matrimonium, non obstante impedimento quodcumque: in Dispensationes Definitivas eo, qui contrahit irrenuntiatum, & hujusmodi. Tales enim dispensationes propriæ Privilegia dici non possunt, aliquali ejus concedantur per modum legis privatæ, ad operandum ut hæc ad habilitandum contra Jus commune. *Suarez lib. 3. de Legib. cap. 2. n. 9. & 10. Pirhing. tit. de Rescript.*

31 *Rescripta mixtim*, quod nonnulli addunt, dicitur illud, quod continet gratiam & justitiam simul: ut si Papa cum Canonicis conferat, vel ejusdem quoad Beneficium Ecclesiasticum, simulque ad hanc collationem constituat Executorem collationis, quique compellat rebelles ad Beneficium, ut illi Canonicatum, & Beneficium, hæc, quæ per Rescriptum illum, ita gratiam simul, & justitiam tenet, vel facit: ut quoque ipse

§. *Sexta de Offic. Delegat.* Bernardus, & Durandus, quos citat Glossa *cap. 1. vers. Ipso jure h. t. in 6.* Verùm his minime obstantibus

46 Resp. I. Rescriptum ab excommunicato impetratum, extra memoratos duos casus, non tantum ope exceptionis, sed etiam ipso jure est nullum, sicut & Processus per ipsum habitus ipso jure non valet. Ita communis aliorum; & patet *ex allegato cap. 1. h. t. in 6* ubi ipso jure Rescriptum, atque Processus per ipsum habitus, non valere decernitur, si ab excommunicato fuerit impetratum; & consequenter ad ejus invaliditatem non est opus exceptione partis adversæ.

47 Dices. Ista Decretalis est prior cit. Decretali *Pia de Except. in 6.* ergo, cùm in ista Processus ab Actore excommunicato factus valere dicatur, si Reus non excepit, per hanc, utpote posteriorem, prior illa revocata videtur. Ant. patet ex Superscriptionibus: nam *cap. 1. h. t. in 6.* est Gregorii IV. qui creatus fuit 1227. & Decretalis *Pia* fuit edita in Concilio Lugdunensi, sub Innocentio IV. celebrato circa annum 1245. Resp neg. consequent. Decretales enim illæ loquuntur in diversis casibus, sicque sibi mutuò non contradicunt, neque una derogat alteri. Nam *cap. 1. h. t. in 6.* procedit quando Actor tempore impetrati Rescripti fuit excommunicatus, & virtute illius Rescripti agit coram Judice delegato: at verò *cap. Pia* loquitur in casu, quando Actor excommunicatus agit coram Judice ordinario; tunc enim Reo non excipiente valet Processus, non item in priori casu. Glossa magna *cit. cap. 1. h. t. in 6.*

48 Et si quæras, quæ sit ratio diversi juris inter hosce duos casus? Respondetur, disparitatem in hoc consistere: quia, si excommunicatus agit causam coram Judice ordinario, agitur coram eo, qui jam anteà habebat jurisdictionem suam ordinariam, sicque jurisdictio ejus non incipit ab Actore excommunicato agente, seu impetrante Rescriptum justitiæ, & ideò valet Processus coram Judice ordinario factus, nisi de excommunicatione Actoris excipiatur. Econtrà fit in Judice delegato, seu dato per Rescriptum ab excommunicato impetratum: iste enim anteà non habuit jurisdictionem aliquam respectu talis causæ, sed eam primùm acquirere debet per Rescriptum; ideoque habet vitiosum principium, tum ex persona Actoris in excommunicatione impetrantis Rescriptum, tum ex parte Rescripti, utpote quod ipso jure nullius est roboris, ac prorsus invalidum: adeoque non mirum, quod Processus inde factus censeatur ipso jure non valere, cùm sit formatus à non habente jurisdictionem.

49 Secùs foret dicendum, quando quis tempore impetrationis Rescripti nondum erat excommunicatus, sed durante lite primùm incurrit excommunicationem. Quia sequens excommunicatio non vitiat Rescriptum antea obtentum, ac proinde Processus coram Judice delegato, utpote vitalis Rescripti jurisdictionem jam habente, formatus valet, nisi opponatur exceptio dictæ Excommunicationis. Glossa *loc. cit.* Barbosa *in cap. 1. n. 17. h. t. in 6.* Socinus *in c. Sacris nu. 168. de Sent. excomm.* & alii.

50 Resp. II. Rescriptum ab excommunicato impetratum, unà cum Processu inde formato, est ipso jure irritum atque invalidum, etiamsi excommunicatio fuerit occulta, atque excommunicatus non sit vitandus, sed toleratus; prout defacto post Concilium Constantiense, sub Martino V. celebratum, circa annum Domini 1414. nulli excommunicati sunt vitandi, nisi sint specialiter & nominatim denuntiati, vel nisi sint notorii percussores Clericorum. Ita Barbosa *loc. cit. nu. 3.* post Geminianum, Abbatem, Felinum, & Pirhing *h. t. nu. 8.* citans communem. Ratio est: quia Pontifex *cap. 1. h. t. in 6.* generatim loquitur de excommunicato, atque Rescriptum ab eodem impetratum, unà cum Processu inde habito, decernit ipso jure esse nullum.

51 Accedit, quod istud fuerit statutum in odium excommunicationis, simulque excommunicatis, etiam toleratis, per Concilium Constantiense nullus omninò favor fuerit factus, cùm solùm Fidelibus innocentibus consulere voluerit, ne facile communicando cum excommunicatis aliquam censuram incurrant. Covarruvias *in c. Alma mater part. 1. §. 2. nu. 11.* Sylvester *V. Excommunicatio 5. nu. 7. & 8.* Fagnanus *in c. Quod à prædecessore num. 54. & 72.* referens verba dicti Concilii, & alii: atque liquet ex Bulla Martini V. in dicto Concilio edita, quæ incipit, *Ad evitanda*, & circa finem expresse protestatur, quòd *per hoc non intendit, excommunicatos in aliquo relevare, nec eis quomodolibet suffragari.* Et consequenter, quantum ad ipsos Excommunicatos, ac impetrationem v. g. Rescripti per eosdem obtenti, rigor antiqui Juris Canonici adhuc manet inconcussus, & invariatus.

Resp. III. Ejusmodi Rescriptum ab excommunicato impetratum, est ipso jure irritum non tantùm pro Foro externo, sed etiam pro Foro conscientiæ, & ante omnem sententiam Judicis condemnatoriam, vel declaratoriam. Ita Suarez *dis. 17. de Censuris sect. 1. n. 4.* Sylvester *V. Rescriptum q. 2.* & alii, contra Navarrum *cons. 44. nu. 7. & 8. de Sent. excomm.* Ratio est: quia excommunicatio secum trahit executionem, ut dicitur *in c. Pastoralis 53. §. fin. de Appellat.* Simulque leges quæ meram pœnam spiritualem inferunt, aut simpliciter inhabilitatem ad aliquem actum inducunt, non requirunt sententiam Judicis, sed statim effectum suum habent, & obligant ut dictum est *Tit. præc. §. 10. nu. 226. & seqq.*

Et hac de causa hodie de stylo Curiæ Romanæ solet plerisque Rescriptis inseri absolutio à censuris ad cautelam in ordine ad effectum illius Rescripti certiùs consequendum: unde licèt quis noverit, quod obtinuerit Rescriptum in excommunicatione constitutus, si tamen fuit inserta absolutio illa ad cautelam, validè, ac licitè pro Foro conscientiæ eodem uti poterit. Insuper, si posteà innotuerit, impetratorem Rescripti fuisse tempore impetrationis excommunicatum, ex hoc capite valor Rescripti etiam in Foro externo impugnari non poterit: quia impetrator ipsius jam fuerat absolutus in ordine ad ejus effectum consequendum.

Secùs est dicendum, quando absolutio ab excommunicatione primùm supervenit: quia Rescriptum ab Excommunicato impetratum adeò est invalidum & nullum, ut superveniens absolutio illud non convalidet. Abbas *in c. Prudentiam §. Sexta n. 10. de Offic. Delegat.* Barbosa *loc. cit. n. 16.* citans insuper Ancharanum, Rebuffum & alios. Licèt enim per absolutionem reducatur excommunicatus in statum pristinum, *can. Quod autem 4 qu. 1.* nihilominùs, quia Rescriptum ab excommunicato impetratum nunquam valuit, secuta ejus absolutione non potest reconvalescere.

Nec dictis obstat textus *in c. Prudentiam §. Sexta de Offic. Delegat.* ubi habetur, quòd Actor, quem Reus probat excommunicatum, priùs à Judice delegato sit absolvendus, & posteà audiendus; ac proinde videtur sequi, quod absolutio sequens possit convalidare Rescriptum ab excommunicato impetratum. Resp enim neg. sequel. Quia *cit.* sermo est de excommunicato, qui incidit in excommunicationem post Rescriptum Papale jam anteà impetratum, ac proinde, ut possit stare, & agere in judicio, haud obstante exceptione suæ excommunicationis per Reum proposita, & probata, priùs in forma Ecclesiæ absolvendus est: non autem ibi sermo est de tali, qui tempore impetrationis fuit excommunicatus, ut ibidem notat Glossa, *V. Vinculo*, & Abbas *n. 10.* Pirhing *tit. de Offic. Delegat. n. 85.* & alii. Quod si etiam quis illud Capitulum velit intelligere de Rescripto in excommunicatione impetrato, dicendum erit, id procedere in casu articuli excommunicationis, vel appellationis, juxta *c. 1. h. t. in 6.*

Quæritur IV. Utrùm quis possit impetrare Rescriptum pro alio absque ejus speciali mandato? Resp. cum communi, hic esse distinguendum inter Rescripta gratiæ, & justitiæ. Et quidem Rescripta gratiæ posse impetrari pro alia persona capaci sine ejusmodi mandato speciali, fatentur passim Doctores, post Glossam *in c. Nonnulli vers. Sine speciali h. t.* Idque satis desumitur ex *l. Universis C. de Precib. Imperat. offerend.* ibi: *Universis ... hanc observantiam remittimus, ut à quocunque supplicante impetratum fuerit rescriptum minimè requiratur per quem preces oblatæ sint.* Hoc quippe adminùs habebit locum in Rescriptis gratiæ.

Econtrà verò Rescripta justitiæ, seu ad lites, quantùm est de rigore Juris, ac seclusa contraria consuetudine, non posse pro alio impetrari absque ejusdem mandato speciali, expresse habetur *cit. cap. Nonnullis 28. §. Sunt & alii & c. Ex par. 33. §. fin. h. t.* In quo posteriori loco proinde concluditur, non valere Rescriptum, quod Procurator revocatus, & de hoc certificatus, pro Domino impetravit: cùm idem sit, non habuisse mandatum, & mandatum esse revocatum; imò hoc plus sit, quia contra expressam voluntatem Domini tunc ageretur.

58 Ab hoc tamen rigore Juris in utroque *cit. cap.* excipiuntur Personæ conjunctæ, à quibus non debet de Jure exigi mandatum: quales sunt Liberi, Parentes, Fratres, Affines, & Liberti, *arg. l. Sed & hæ personæ ff. de Procurat.* ac notat Glossa *in cit. c. Ex parte vers. Personis.* Quia enim agere licet pro talibus conjunctis personis absque earum voluntate, vel mandato, dummodò contraria voluntas non probetur, *Tex. clar. l. Pomponius §. fin. ff. de Procurat.* Ergo & Rescriptum justitiæ pro iisdem obtineri poterit absque mandato, dum tamen non apparet de contraria earum voluntate.

59 Additur etiam *num. 57. quantum de rigore Juris, ac seclusa contraria consuetudine.* Siquidem secundùm stylum, & hodiernam consuetudinem Curiæ Romanæ, possunt etiam extraneis personis nomine alieno, & sine speciali mandato, impetrari Rescripta justitiæ, seu ad lites; nec solet ampliùs admitti exceptio defectus mandati. Navarrus *Consil. 4. de Rescript. n. 9.* post Felinum, qui fuit Auditor Rotæ, *in c. Cùm inter de Exception.* Vallensis *h. t. §. 3. nu. 4.* citans Gonzalez *ad Reg. VIII. Cancell. glossa 63. n. 16.* & seqq. Pirhing *h. t. n. 13.* & alii.

§. III.

De Præsentatione Rescriptorum.

S U M M A R I U M.

60 *Rescripta justitiæ sunt præsentanda intra annum, habita copia Judicis delegati; alioquin valet secundum Rescriptum ab adversario impetratum, etiam non facta mentione de primo.*

61 *Solvitur instantia* ex c. Cæterum h. t. *desumpta*

62 *Si non impetratur secundum Rescriptum per adversarium, tunc prius est perpetuum.*

63 *Et hac ratione Rescripta justitiæ dicuntur perpetua.*

64 *Rescriptis gratiæ, & ad Beneficia, non est certum tempus in Jure præfixum, quo præsentari debeant.*

Unde hæc sunt perpetua. Ibid.

65 *Dummodò dolus, aut notabilis negligentia in præsentando, culpam imputari non possit.*

66 *Quando quis dicatur negligens in præsentandis Rescriptis gratiosis?*

67 *Et dummodò aliunde certum tempus faciendæ præsentationis non sit præfinitum. Et nu. seqq.*

68 *Concordata Germaniæ, quid disponant circa præsentationem Rescriptorum ad Beneficia?*

69 *In Rescriptis Gratiæ attenditur tempus* Datæ, *& in rescriptis justitiæ tempus* Præsentatæ. *Et nu. seqq.*

70 *Exemplificatur hoc quoad rescripta justitiæ.*

71 72 & 73 *Ac etiam quoad rescripta gratiæ, & ad beneficia.*

74 *Gratia Papalis, an perficiantur ex sola Signatura?*

75 *Conditio apposita suspendit effectum Concessionis pontificiæ.*

76 *Declaratur, in ordine ad quos effectus in rescriptis justitiæ attendatur tempus* Præsentatæ, *vel aliud tempus.*

77 78 & 79 *Ac in Rescriptis gratiæ, seu ad Beneficia attendatur tempus* Datæ, *vel aliud.*

Lotus proprius purgat subreptionem, ac defectum ætatis pro tempore Datæ *rescriptæ Beneficialis: numer. 79.*

60 Quæritur I. Intra quod tempus rescripta sint præsentanda? Resp. Rescripta justitiæ, seu ad lites, sunt præsentanda intra annum, habita tamen copia Judicis delegati: alioquin, si impetrator ejusmodi rescripto intra annum dolo, vel negligentia usus non fuerit, & tamen delegati Judicis copiam habuerit, valet secundum rescriptum impetratum ab adversario, licet de primo non faciat mentionem. Ita communis; & habetur expressum *in c. Si autem 9. & c. Plerumque 23. h. t.* Idque meritò statutum est, eò quòd nonulli impetratis Litteris Apostolicis malitiose, aut negligenter, ipsius longo tempore uti noluerint, & tunc demum eas exhibuerint, quando ipsorum adversarius alias posteriores Litteras à Papa impetravit excipientes, quod hæ, utpote non facientes mentionem de prioribus non valeant. Cùm igitur malitiis hominum non sit indulgendum, mandavit Pontifex, rescripta ad lites intra annum præsentari debere, postquam tamen copia Judicum habita fuerit; alioquin valeat posterius rescriptum, etsi non faciat mentionem de priori.

Nec obstat *c. Cæterum 3. h. t.* ubi non valet secundum rescriptum, super aliqua causa à Sede Apostolica obtentum, si in ipso non fit mentio de primo. Resp. enim, hoc Capitulum esse limitandum, atque intelligendum conformiter *cit. c. Si autem & cap. Plerumque*, videlicet, quando primus impetrator intra annum uti cœperit primo rescripto à se impetrato, vel saltem probare possit, quòd eodem tempestive uti voluerit, nec tamen Judicis delegati copiam habuerit: tunc enim non valet secundum rescriptum, nulla facta mentione de primo obtentum; idque ex defectu voluntatis concedentis, *arg c. Ex parte 12. de Offic. Delegat.* Secùs dicendum, quando primus impetrator dolo, vel negligentia, suo rescripto intra annum uti prætermittit. 61

Notat tamen Abbas *cit. c. Si autem num. 3. h. t.* quòd rescriptum ad lites ob dolum, vel negligentiam impetratoris in utendo (quæ post lapsum anni præsumitur, nisi ab impetratore probetur impedimentum) tunc demùm perdatur, si per adversarium impetratur secundum contrarium: alias autem, non data impetratione secundi rescripti, primum est perpetuum; id est, durat tanto tempore, quanto durat actio, super qua impetratur. Et hoc probatur ex textu, singulari, *l. Falsò asseveratur C. de Diversis Rescript.* ubi dicitur, quòd rescripta justitiæ, sive ea, quæ ad jus rescribuntur perennia esse debeant, non vero annalia, nisi aliud tempus definiatur in eis. Atqui allegati textus Juris Canonici, ponentes terminum unius anni, loquuntur duntaxat in casu impetrati posterioris rescripti: ergo hoc non impetrato procedit Jus antiquum, *in d. l. Falsò asseveratur*, expressum; cùm non censeatur plus de priori lege mutatum, quam est expressum, *l. Præcipimus C. de Appellat.* 62

Et hac de causa Jason *in d. l. Falsò asseveratur nu. 1.* & Fachineus *Controvers. Juris lib. 8. cap. 65.* allegans veram, & communem sententiam, absolutè docet, rescripta justitiæ perpetua esse: cùm non sit inducenda inter jus Civile, & Canonicum discordia, nisi aperte sit expressa; quamvis si dolo, vel negligentia, quis intra annum non utatur obtento à se rescripto ad lites, possit adversarius ejus aliud impetrare, illudque valeat, licet nullam de priori faciat mentionem. 63

Resp. II. Rescriptis gratiæ, & ad beneficia, non est certum tempus in Jure præfixum, intra quod præsentari debeat; adeoque hujusmodi rescripta regulariter sunt perpetua, nisi dolus aut notabilis negligentia culpam imputari valeat, vel aliunde certum tempus faciendæ præsentationis præfinitum existat. Ita Abbas *d. c. Si autem n. 4. h. t.* Jason *loc. cit. n. 2.* Engel *h. t. n. 23.* & alii. Probatur, simulque declaratur Conclusio per singulas partes. Et quidem prima pars patet ex eo: quia nullibi reperitur in Jure determinatum certum tempus, intra quod rescripta gratiosa, vel Privilegia, præsentari debeant: quinimò, quod ipsa sint perpetua, neque exspirent morte concedentis, textus est notabilis *in c. Si super gratia §. de Offic. Delegat. in 6.* 64

Altera pars habetur *ex c. Tibi qui 12. §. fin. h. t. in 6.* ubi ille, qui prius Litteras Beneficiales impetravit, in assecutione Præbendæ præfertur alteri, qui postea alias Litteras Beneficiales, quoad eandem Ecclesiam obtinuit, licet has prius præsentaverit (per quod confirmatur ulterius prima pars Conclusionis) cum hac tamen limitatione: *Dum tamen dolus tibi*, priore litteras obtinenti, *non possit vel notabilis negligentia imputari.* Et consequenter, argumento à sensu contrario desumpto, si quis dolo, vel notabili negligentia, ejusmodi Rescripto diutius uti posposuerit, & superveniat impetratio contrarii Rescripti ab alio postmodum obtenti, tunc prius Rescriptum vim suam amittit, & posterior impetrator alterius Rescripti 65

I 2 in

In affectione Beneficii præferur primo. Aliud hujus exemplum habetur *in 3. Clement. de Prebend. in fi.* ubi dicitur, quod è Clericus, cui mandabatur provideri Prebendæ proximæ vacaturæ, religiosi petebat Prebendam primò vacantem, fibique debitam, facta gratia per ipsius negligentiam fit extinda.

66 Cæterùm, quando aliquis dicatur negligens in prosecutione Rescriptorum gratiosis, non est in jure definitum (ficut in Rescriptis justitiæ, vel annus præscribitur hoc ipso casu Beneficii) ac proinde id arbitrio Judicis, id est, Prælati, relinquendum censet Glossa *d. cap. 51 Clemens. V. Negligentes* per textum notabilem *l. Cursus 19. Cum V. Fecit obligatio.* & Alexander ibi *n. Cons. 19. n. 3.* ubi dijudicandum dicens inspecta qualitate personæ, & loci distantia, ac qualitate causæ, *arg. Clem. fi. Romanæ 1. de Rescriptis & Arbitrat. Judic. cap. 104. in.* & citato Innocentium *in c. Pleraque in fin. b. l. 3.* Jo. de Selva, *de Beneficiis.*

Tertia est dare Conclusionem ex parte: quia, si aliquis certum tempus faciendæ præfentationis præfixum excitat, id omnino obtinebit, quamvis non id certum, conjectura locuinon est, *l. Ille cui illi ff. de Legat. III. & d. l. Cursus 19. Cum in cum similibus.* Hinc, cum mandatur per Rescriptum Apostolicum, provideri de prebenda proximè vacatura, eventente tali vacatura tenetur præfentare Rescriptum; aliquo pendente gratia *in 1. Clemens de Prebend. in fi.*

68 Insuper in Concordatis Germaniæ, anno 1447. inter Sedem Apostolicam tempore Nicolai Papæ V. & Imperatorem Friderici Germanicum initis, *§. De cetera, expresse* cavetur, ut quotiies aliquo vacante Beneficio in mensibus Papalibus, *non appareat de primo vacante, ut illa sibi non disponat potestas.* Hæc ibi. Verum, quia, circa finem dictorum verborum, quæ ordinaiè Collatores, pro indicatione qualitatis Papatus interpretantur, frequentes difficultates oriebantur: hinc Gregorius XIII. in Bulla *Quæ in Ecclesiam* (quæ referetur *in Concordat. Germ. Confirmat. §. 1. Pius*) declaravit, voluntatem concordatis, ac finem dictorum verborum esse, *ut dispositio Beneficii intra tres menses à die mortis vacantis, ad Sedem Apostolicam devolvatur, nisi ante illa sibi opponere deberet.* Adeoque ulteriùs æquitate, & justitia suadente, declaravit, quod post hujusmodi tempus illum tempus, quo Ordinarii Collatores diliponere de ejusmodi Beneficiis, quando de illis intra tempus trium mensium per Sedem Apostolicam non collatum fuerit gratia, vel dispositio, ad Sedem Apostolicam fuisset devolutum. Ne autem quidam litium fores, fatham à Sede prædita dispositionem in longum obcecare, hinc idem Pontifex provide decrevit, quod provisi de Beneficio, concessibilis fibi fuerit *ratione ordinationis intra tres menses à die mortis vacantis in Curia Romana, vel alibi ad illius collationem significatos, vel in ipso Beneficio non publicatæ quoque modo tenuerint.* Quod proinde omnino illi observandum est, quamvis Beneficium ipsum, ob vacantiam, & tempus illum, ipsi adhuc impedimento non obstante. Engel. *l. n. 14.* Pirhing *tit. De Prebend. n. 36.* ac præterea Georgius Brandes *Jpsi Concordatis Germanicis, cap. 1. §. Notandum n.* Ubi *n. 8.* & subinfert, quod, *§.* Papa provideri intra tres menses statuit Concordatum, non obstare quod tabit provido intra tresmenses à die vacationis non innotuerit in partibus: quia hoc non est necesse, hanc Declarationem Bonifacii VIII. *in Decretal. Decret. 1. 29. in Decretal. Decret. 126.* Ex quibus Gregorius XIII. *ubi supra*, decreverit, significationem obtenere provisionis intra tres menses facitabere, id tamen folum mandavit ad exercandam diligentiam Provisorum, non tamen annulat provisionem, si hoc omissum fuerit; liet tritas declarat quæcunque provisiones Collatorum fattas post publicationem gratiæ Apostolicæ.

69 Quartùm II. Utrùm in rescriptis Papalibus attendatur tempus *Præfentandi*, seu facta præfentationis, vel potius tempus *Datæ?* Resp. Esse diligendum inter rescripta gratiæ, & rescripta justitiæ: tum in his posterioribus inspicitur tempus facta præfentationis; in illis autem, hoc est, in rescriptis gratiosis, ac beneficiibus, tempus *Datæ*, dummodò in illis non fuerit apposita aliqua condicio. Ita Baldus *in 1. Situs Romanus n. 18. & 1. Rebuffus in Praxi Benefic. tit. Differentia inter rescriptum & Justitiam n. 13.* Barbosa *in 1. Capitulum fanctæ Cæcilia n. 30. & 1.* Engel *l. n. 18.* Fellinus *Eum in 3. Decretal. de rescriptis* ponens quadam hujus limitationes Rota Romana *in suo Supremum Profanati 3. Julii 1638. apud Cavalcanti Decis. 22. & in sua Collectanea Canonis 1. Apostolicæ 1. 620. apud eumdem Cavalcanti Decis. 1234. nu. 6. & alia Rota eorum Molfino Decif. 281. nu. 6.* Vincentius de Sallis, *de Disperatis. matrim. lib. 1. cap. 6. nu. 8.* Ubi Rota disputatis ex quibus fatham rescriptorum justitiæ præfentationem Judex delegatus nullum habet jurisdictionem efficacem, *l. 2. Officio. ff. de Jurisdict.* Sed hæc rescripta tacita inefficaciter, si præfententur, *arg. cap. Super eo 2. ed ubi dicitur: Si autem infra certum tempus in rescriptis non exprimitur, ex tunc non inciptit currere, nec Judices contingit litteras recipiffe.* Unde patet, quod in rescriptis justitiæ, per quas conferitur *Præfentatæ*, fatham Judex, ipsi, inspicet tempus *Præfentatæ*, fatham, fit præfentationis Litterarum Apostolicarum.

Hinc inferur, quod Judex delegatus non profequi potest Rescriptum, non obstante, quod pars adversa contra excipiat, dicendo, quod ad Papam tantum definavit, vel ad eodem jure Rescriptum indulsit dicens omnes imperatores, priusquam hæc Judici delegatos fatham præfentatæ fuerint, *text. clar. cit. cap. 2. ubi ita ap. Angelum Decretal. Decretal. 1. 29. in Decretal. 126.* Quod Judex justitiæ fuerat Prælatus Ecclesiasticus, ted tamen ante præfentatas fibi Litteras remittavit Prælatura, vel alia Ecclesia, dispositione, vel collatione, in mille fibi delegationis fuscipere non potest: quandò vero Litteras Præfentatas fuerint, non amplius delegationis fuscipere *Præfentatæ* non attendit Dignitate Ecclesiastica, ac Ecclesiarum Cathedralis, *c. Sacrosanctum 1. §. 1. de Jurisdict. n. 18.*

Sed ad dicendum de rescriptis gratiosis: nam in illis non inclinant, quo Litterae fuit Datæ, sed quando ipsi Beneficiatus, dummodò aliud non obstet: unde quatenus ipse Beneficiatus, ante Rescriptum, ipsum Beneficium in illis attendit tempus *Datæ*. Et hoc ipsum certus definitum est *c. Eum n. 3. b. l. III. Quod ipsum fecit effectus, & Datum litterarum diligentiam attendit.* Concordat cap. Constitutus 19 junda Glossa *V. Impetrare*, & à ubi partes Rescripti de Beneficiis Ecclesiarum conferatur tempus *Datæ*. Et cum Eum *c. Pro* in 6. ubi Sanctimonium inquit: *In impetratione Beneficiorum in Curia, ipsa Beneficiatus, ipsi Rescriptis.*

Hinc, *Et ex tempore 9. b. t. in 6.* Pontifex refolvit, vitute rescripti Beneficialis non poterit Rescriptum, ante ipsum illi, qui tempus ante ipsius rescripti nondum habebat ratione idoneam ad illud, etiamsi pollimodo fuerit effectus legitimus ante ipsum rescriptum, ipsum ad Beneficia Ecclesiastica ipsi tempus *Datæ*. Tenet Glossa, & Doctores ibidem.

Similiter in Rescriptis *b. t.* parter decidunt, quod Litterae Apostolicæ super conferendo Beneficia vacantia, non extendantur ad Beneficium post *Datam* earum, *c. Ex parte 1. de Rescript. Ubi Glossa V. Ad Beneficium, & c. Ex parte Cum 1. de Prebend. in 6.* cum similibus, *c. Ex parte Cum 1. de Prebend. in 6.* cum similibus, quod impetrationem Prebendæ vacantis, vel post, non vacantis, ipsi Rescripti, ipsi prius litteras impetrit, licet alius, similem gratiam postea obtinens, fatham litteras prius præfentaverit, prout amplius dicetur *§. 19. n. 46. infra.*

Nec dicas Gratia Papalis perficitur ex fola Gratia. Rota *Decif. 1. n. 3. Cavalcanti Decis. 1. n. 1.* Ut *Decif. 1. n. 1.* Ut *Decif. 1.* Ut *Decif. 1.* Ut *Decif

103 *V. Ubi secundus impetrator habet Jus suum à Papa sed primus ab inferiore.*
104 Qui prior est tempore, potior est jure, *quando procedat?*
105 *Si non appareat, quis ex duobus primò impetraverit litteras Beneficiales, quid juris. Et n. seqq.*
106 *Prioritas ejusmodi, unde possit apparere?*
107 *Præfertur tunc is, cui Papa contulit Beneficium, si hoc alteri non contulit, sed solùm ab aliis conferri mandavit.*
108 *Quòd si utrique contulit, vel neutri, præfertur qui priùs præsentavit Rescriptum.*
Quid, si ambo in præsentando concurrant? Ibid.
109 *Quid juris, si unus impetret litteras Beneficiales à Papa, alter ab inferiori? Et n. seqq.*
110 *Si agitur solùm de jure ad rem, sive ad Beneficium acquirendum, tunc semper præfertur receptus à Papa.*
111 *Quando intervenit actualis collatio Beneficii, præbens jus in re, quis præferatur?*
112 *Rescriptum gratiæ, sicut & Privilegium, non tollitur per aliud, nisi de eo fiat mentio.*
113 *Confirmatur, & exemplificatur Conclusio hæc.*
114 *Solvitur instantia.*
115 *Conclusio patitur limitationes. Et n. seqq.*
Primum privilegium generale tollitur per secundum speciale. Ibid.
116 *Notabile hujus exemplum.*
117 *Dummodò per priùs nondum fuerit cuipiam jus quæsitum. Papa non censetur jus quæsitum alicui tollere, nisi id exprimat.*
118 *Idque extenditur ad Jus quæsitum ipsi privilegiato.*

80 HAnc materiam fusè tractat Glossa magna *in cap. h. t.* & Abbas, aliique Doctores ibidem, distinguendo plura membra ipsius: unde ut ordinatè, clareque procedatur, expedit, distinguere, ac sigillatim loqui de Rescriptis justitiæ, de Rescriptis ad Beneficia Ecclesiastica, & de aliis Rescriptis gratiosis, ipsisque Privilegiis, unde

81 Quæritur I. Quodnam ex pluribus Rescriptis justitiæ, seu ad lites impetratis, sit præferendum? Resp. I. Circa hoc imprimis est attendendum utrum ex duobus Rescriptis per diversos impetratis, unum sit speciale, & alterum generale, nec ne. Et quidem, si primum Rescriptum sit generale, & alterum ab adversario impetratum sit speciale, valet speciale, etiamsi de priori generali non faciat mentionem, *Text. clar. c. 1. & c. Pastoralis 14. §. Quoniam h. t.* Ratio est: quia *speciale mandatum derogat generali*, prout ibidem dicitur Concordat *Reg. 34. Juris in 6. & l. In toto ff. de Reg. Jur.* ibi: *In toto jure generi per speciem derogatur & illud potissimum habetur, quod ad speciem directum est.* Glossa magna *cap. 1. h. t.*

82 Limitatur hoc *cit. c. quoniam* dummodò tamen generalitatis illius non priùs facta fuerit specificatio, exprimendo videlicet nominatim personas, vel res illas super quibus conveniendis priores illæ Litteræ generales impetratæ sunt. Nam facta tali specificatione, seu nominatione personarum, vel rerum, jam cessat ratio generalitatis, sicque litteræ speciales, posteà primùm impetratæ, non ampliùs derogant prioribus: quia licet hæ de se fuerint generales (non quidem respectu Judicis, sed respectu personarum, vel rerum conveniendarum. Abbas *cit. §. Quoniam n. 1.*) nihilominus facta harum specificatione effectæ sunt speciales.

83 Quòd si primùm Rescriptum fuerit speciale, & secundum generale, à potiori idem erit juris, & valebit speciale: idque tum ratione prioritatis in obtinendo, tum ratione specialitatis, per Jura proximè allegata, juncto *c. Abbatem 40. h. t.* ubi Glossa, *V. Per litteras*, indistinctim concludit, quòd generale mandatum secundo impetratum, non deroget speciali primò impetrato.

84 Resp. II. Quando utrumque Rescriptum est generale tunc attenditur illud, quod est magis speciale, Rebuffus *Tract. de Rescriptis n. 104.* Vallensis *h. t. §. 5. n. 3.* & favent Jura proximè adducta. Quòd si verò nulla major ratio specialitatis potest notari in uno, quàm in altero (quod tamen in praxi vix locum habet) prævalet primum, nisi in secundo fiat mentio de priori, prout illicò dicetur de duobus Rescriptis specialibus: Unde

Resp. III. Si tam primum, quam secundum Rescriptum justitiæ speciale, dum duo v. g. super unam eandemque causam diversa Rescripta ad diversos Judices delegatos impetrarunt; tunc vel posterius facit mentionem de priori, & valebit secundum, non primum: vel in secundo Rescripto per adversarium impetrato non fit mentio de priori, & valet primum, ac secundum habetur subreptitium, estque invalidum. Ita habetur decisum *c. Cæterum 3. h. t.* & tradunt ibi Abbas, ac Doctores communiter, juncto *c. Ex litteris 3. de Dolo & contum.* Ratio est: quia posteriores litteræ faciant mentionem de prioribus per adversarium impetratis, censetur Papa prioribus velle derogare: Secùs est, quando in eis non fit mentio de prioribus: tunc enim Papa videtur circumventus, nec daturus ejusmodi litteras, aut saltem non eodem modo, & sub eisdem clausulis, si priorum fuisset recordatus, juxta *c. Ex parte 12. de Offic. Delegat* ibi: *Quoniam si memores fuissemus, nos pro prædicto N. Litteras direxisse, pro adversario nullatenus scripsissemus.* Adeoque posterius Rescriptum, non facta mentione de priori impetratum, subreptitium est, & neutiquam subsistit; idque defectu voluntatis concedentis. 85

Limita tamen primam partem, quando priùs Rescriptum communi consensu partium fuit impetratum: nam tunc valet secundum. quod alterutra pars altera nesciente impetrâvit, etiamsi prioris rescripti mentionem faciat, nisi etiam expressum sit, quod illud de communi consensu partium impetratum fuerit. Patet hoc *ex cit. c. Cæterùm §. fin* juncta Glossa *V. De commissione h. t.* & notat Abbas *ibid. n. 3.* cum aliis. Ratio est, quæ suprà: quia nimirùm, si Papa scivisset, primum Rescriptum fuisse obtentum de communi consensu partium, non dedisset secundum, vel saltem non tam faciliter ac sub eisdem clausulis, ad petitionem alterius duntaxat partis; *arg. l. observandum ff. de Judiciis.* 86

Adde, quòd sic malitiosè, vel fraudulenter impetrans secundum Rescriptum, præter hujus nullitatem, etiam parti adversæ condemnari debeat in expensis, si quas forsan occasione hujus fecerat, veniendo v. g. in judicium ad citationem secundarum litterarum, ut prioris Rescripti validitatem propugnaret, vel ex alia hujusmodi causa laborem seu expensas imponendo *cit. c. Cæterùm*, & Glossa *ibid. V. Laborare h. t. & c. Ex litteris 2. de Dolo & contum.* 87

Limita quoque alteram datæ Conclusionis partem, ut non procedat, quando impetrans primum Rescriptum, dolo vel negligentia eodem per annum, habita Copia Judicis delegati, uti postposuit. Tunc enim, juxta dicta superius *n. 60.* valet secundum Rescriptum impetratum ab adversario, licèt non faciat mentionem de primo, *Text. clar. c. Si autem 9. h. t. & c. Plerumque 23. eod.* Ubi Glossa *fin.* rectè notat, quòd transcursus anni probet negligentiam, nec alia interpellatio sit facienda; nisi prior impetrans velit ostendere contrarium, probando videlicet impedimentum, ob quod copiam Judicis habere non potuit, haud obstante sua diligentia in eodem acquirendo: quæ satis probatur, si tempore impedimenti super hoc publicè fuit protestatus. Abbas *in d. c. Plerumque 6. h. t.* 88

Addit Glossa *in c. Cæterùm V. Judicio h. t* quòd etiam perdatur Rescriptum per sollicitudinem prævenientis: ut si Imperator secundi Rescripti justitiæ illud primò præsentavit Judicibus delegatis, ac vigore ipsius citatio partis facta est. Idipsum tenet Glossa magna *in c. 1. h. t. & c. Ut debitus 59. Assignatæ de Appellat.* Ratio esse potest: tum quia per Rescriptum ad lites neque confertur neque aufertur jurisdictio, antequàm litteræ sint præsentatæ Judicibus delegatis, *c. Super eo 12. de appellation. & cit. c. Ut debitus 59. eod.* atque ampliùs probat Felinus *c. Cæterùm 3. n. 11. h. t.* qua de causa in Rescriptis Justitiæ attenditur tempus factæ præsentationis ut dictum *n. 69* Tum quia per citationem perpetuatur jurisdictio, & non ante; ut *c. In Gratum de Offic. Delegat & c. Propsuisti 19 de Foro compet.* cum similibus. 89

Verùm hanc Glossæ opinionem Abbas *in d. c. Ut debitus n. 22. & seqq.* ex professo impugnat, ac rejicit, haud obstante, quòd fateatur, eandem tempore conditæ Glossæ fuisse communem, & multùm (ut audierat) invaluisse in Curia Romana: eandemque mentem Glossæ re- 90

probat Barbosa *in c. Cæterum n. 3. h. t.* Ratio est: quia ex una parte Jura *nu. 85.* allegata expressè disponunt, quòd stetur priori Rescripto; ac secundum sit subreptitium, neque à Papa fuisse concessum, si recordatus esset prioris: & alioquin primus impetrans, qui forte in nulla culpa fuit; privaretur jure suo, ac frustraretur laboribus, & expensis suis absque causa, contra *can. Satis perversum dist. 58. & c. Sine culpa de Reg. Juris in 6.* Ex altera verò parte Jura *n. 89.* allegata, nihil convincant in oppositum, imò loquuntur in casibus diversis; ac proinde neutiquam admittenda est priorum Jurium correctio.

91 Siquidem *in c. Gratum de Offic. delegat.* cum similibus, sermo non est de Judice dato per secundum rescriptum non facta mentione prioris, sicque subreptitie obtentum; imo de tali secundo Rescripto nec minima est mentio, ut patet ex textu. Deinde *cit. cap. Ut debitus de Appellat.* procedit, quando quis non vult respondere coram Judice idoneo, à cujus citatione jam præventus est, allegata illa exceptione, quod priùs nuntium miserit ad Sedem Apostolicam; vel quod ab eadem litteras impetraverit, quas tamen non vult præsentare: Atqui Judex idoneus non est, qui fuit datus per secundum Rescriptum subreptitie obtentum; nam ille solus est idoneus, qui nulla exceptione repelli potest *cap. 1.* juncta Glossa. *vers. Idonei de Testib.* Et illud quod exceptione repelli potest, habetur pro inutili, ac quasi pro nihilo, *l. Si ita stipuler. ff. de Verb. oblig.* Unde patet, Capitulum illud urgere. Multo minùs, urget illud, quòd in Rescripti justitiæ attendatur tempus *Præsentatæ*: nam hoc procedit solùm in Rescriptis legitimè, ac validè obtentis, non autem in subreptitie impetratis, quale est secundum non faciens mentionem de priori.

92 Resp. IV. Nihilominus secundum rescriptum ad lites nulla facta mentione de Priori impetratum, non est ipso jure nullum, sed ope exceptionis annullandum; ita ut Processus per Judicem posteriori rescripto datum formatus valeat, si contra istud ab adversa parte non excipiatur. Ita Abbas Panormit. *in c. cæterum num. 5.* & Felinus *ibid. num. 10. h. t.* post Innocentium, Hostiensem, Goffredum, & ferme communem omnium Doctorum. Ratio est: tum quia, si primus impetrans dolo, vel negligentia intra annum non utatur rescripto à se prius impetrato, potest is conveniri authoritate posterioris rescripti per adversarium obtenti, licet in hoc non sit facta mentio prioris, *cap. Si autem 9. & c. Plerumque 23. h. t* Ergo istud à principio non fuit ipso Jure nullum: alioquin enim non posset successu temporis convalescere ob negligentiam alterius; nam quod nunquam valuit, postea non potest reconvalere, *cap. Non firmatur de Reg. Juris in 6.* cum similibus. Tum quia tunc per consensum partium tacitum, vel expressum proceditur: unde tenet sententia, cum sit lata à Judice suo, nec contra jus constitutionis: ut probat Glossa magna *in cap. Ad audientiam 31. h. t.*

93 Nec obstat textus sæpe *cit. c. Cæterum 3. h. t.* ibi: *Nec secundæ litteræ obtinent alicujus roboris firmitatem.* Resp. hoc dici, non quod ejusmodi Litteræ ad lites ipso jure sint nullæ, sed quia in effectu nullæ sunt, cùm ope exceptionis elidi possint; prout in simili dicitur *l. Si dari stipuler ff. de Verb. obligatione*: ibi: *quia superior* (stipulatio) *quasi nulla sit exceptione obstante.*

94 Dices. Verba illa, *Vires nolumus obtinere*, important nullitatem ipso jure in litteris Beneficialibus; ut notatur *in c. Ad aures h. t.* Idemque dicendum de verbis illis, *Nullam obtineat firmitatem*; sicuti patet ex *c. Quod in dubiis 8. de Renunciat. & l. Prolatam C. de Sentent. & interlocut.* cum similibus: ergo pariter in proposito verba illa. *Nec obtinent alicujus roboris firmitatem*, important nullitatem secundarum Litterarum ad lites ipso jure. Resp. cum Felino *in c. Cæterum num. 10. h. t.* neg. consequent. Quia licet ejusmodi verba denotent nullitatem ipso jure in materia, in qua per alia Jura non est declaratum, quòd sit opus exceptione: secùs tamen dicendum, ubi sic est declaratum; prout fit in proposito, sive rescriptis *ad lites*, *per cit. c. Si autem & c. Plerumque h. t.*

95 Quæritur II. Quodnam Rescriptum Beneficiale prævaleat, si diversa à duobus rescripta super Beneficio in eadem Ecclesia sibi conferendo impetrantur? Ubi nota, quòd in dubio, seu cessantibus clausulis aliud exprimentibus, Papa non intendat gravare eandem Ecclesiam, seu eundem Collatorem, super receptione ac provisione duorum; adeoque uno Beneficium obtinente repellatur alter, *cap. Mandatum 38. & c. Abbatem 40. h. t.* juncto *c. Duobus 14. eod. in 6.* ibi: *quo electo alter omninò careat impetratis, nisi ea tenore litterarum ipsius expressè appareat, quod utrique ipsorum providere voluerimus*: utputa si Pontifex addat clausulam, *Non obstante, quod pro alio scripserimus*, aut hujusmodi, juxta Glossam *ibid. V. Expressè.* Hoc prænotato

96 Resp. I. Si duo super Beneficio simili in eadem Ecclesia sibi conferendo litteras Apostolicas impetrarint, simulque constet, quis primò impetraverit, regulariter statur Datæ, & non præsentationi; adeò, ut primus impetrans præferatur, non autem ille, qui priùs suas litteras præsentavit. Ita Abbas *cap. 1. num. 14. h. t.* Felinus *in c. Capitulum sanctæ Crucis num. 5. eod.* & alii communiter. Nam cæteris paribus locum habet Reg. 54. Juris in 6. *qui prior est tempore, potior est jure.* Confirmatur idipsum ex *cit. c. Mandatum, & c. Abbatem h. t.* & ampliùs *ex c. Eum cui 7. de Præbend. in 6.* ubi ex professo decernitur, quòd is, cui Canonicatus alicujus Ecclesiæ à Sede Apostolica est collatus, omnibus aliis sit præferendus, quibus postmodùm in dicta Ecclesia similis gratia est concessa, licet ille nondum fuerit receptus, & isti primò suas litteras præsentaverint, & primo recepti fuerint in eadem.

97 Nec obstat, quod hic sermo sit solummodo de Provisione, seu Collatione Beneficii (quæ duo idem sunt, ut probat Glossa *ibidem in casu*) per ipsummet Papam facta, & per quam Beneficium jam censetur affectum, sive alteri obligatum: ac proinde dubitari possit, an idem procedat de Gratia expectativa, ac Mandato Apostolico, quo Pontifex mandat cuipiam conferri Beneficium vacans, vel proxime vacaturum, nondum autem confert; cùm longè diversum sit, *Conferre, & Mandare conferri.* Glossa *loc. cit. vers. Collatus.* Resp. enim, hoc non obstare: idque tum ob paritatem rationis: tum quia idipsum de Gratia expectativa, seu Mandato, quo Papa mandat cuipiam provideri de Beneficio, verbi gratia de Canonicatu certæ Ecclesiæ, habetur expressè decisum *in c. Tibi qui 12. h. t. in 6.* Adeo quidem, ut ibidem impetrans primum Mandatum, alteri præferri jubeatur in consequenda Præbenda Canonicali, licèt iste priùs præsentaverit litteras suas, atque in Canonicum jam receptus sit: dummodo tamen huic inferiori Præbenda vacans ante receptionem prioris actu collata nondum fuerit, simulque primus impetrans dolo, aut notabili negligentia, litteras præsentare, ac Beneficium petere non intermiserit, prout limitat textus ibidem.

98 Dices. *In c. Capitulum Sanctæ Crucis 30. h. t.* jubetur in assecutione Beneficii Præbendalis ille præferri, *qui ad eos* (Canonicos Capituli S. Crucis) *prius Mandatum Apostolicum reportavit*; ergo in rescriptis ad Beneficia attenditur tempus præsentationis, non Datæ. Resp. neg. sequel. Quia, ut notat Felinus *ibidem num. 5.* & Glossa *in d. c. Tibi qui vers. Receptus* cum aliis, ly *prius* hic non sumitur adverbialiter, seu nominaliter, ut sensum faciat, *prius mandatum*, id est, *primum mandatum.* Vel, si placet, ly *prius* sumere adverbialiter, dicendum cum Abbate *in d. Capitulum Sanctæ Crucis n. 4.* quod in casu hujus Decretalis ille, qui fuit primus Impetrator, nomine Callimachus, etiam priùs præ alio præsentaverit litteras suas, scilicet monitorias, & præceptorias, prout insinuat textus; sicque meritò præferatur alteri.

99 Additur notanter num. 96. *Regulariter statur Datæ, & non præsentationi.* Fallit enim hoc in nonnullis casibus, quos refert Glossa magna *in cap. Si soli 6. de Concess. Præbend. in 6.* & Felinus *loc. cit. num. 5.* Et imprimis tunc, quando primus Impetrator obtinuit solummodo *Gratiam expectativam, seu Mandatum de providendo*, & alius postmodum similes Litteras impetravit, easque non solùm ante primum præsentavit, sed etiam virtute earum ipsi Præbenda actualiter collata fuit. In tali quippe casu Præbenda est relinquenda secundo jam proviso, & non amplius conferenda primo: nisi forsan datus Executor jam ordinario Collatori notificasset, se velle per potestatem Papalem sibi factam conferre Præbendam; vel eidem collationem Præbendæ inhibuisset, aut

hanc fuit collationi reservatus; vel sibi decretum in primo [illegible] Imperatoris fuisset appositum, quo à Papa [illegible] & Imaet decernebatur, si quid contra [illegible] contingeret attentari. Patet hoc totum ex *d. c. Tibi qui* 13. *l. 1. de* 1. Lombg. Glossi *in Casu & DD. ibid.*

100 Falli ulteriùs, ac præferitur fecundus impetrans, si primo impetranti dicti, vel possibilis negligentia in prærlentandi fuis Literis potest imputari; prout notatur in *cit. c. Tibi qui*, & ibi ejusdem Glossi *in Casu* 13.

101 Falli ulteriùs fecundum Imperatorem Gratiæ expectativæ habet in litteris fuis clausulam, *amoveri*, per quam clausulam omnibus, etiam ipsum authoritate Apostolica, vel quavis alia in ejusmodi Ecclesia recepta, antelatis; Nam clarum est, fecundum virtutem clausulæ, ipsum quem est temporaria prioris Gratiæ expectativa alteri fuisse præferendum esse primo; *ita in cap. Ibidem supra* 13. juxta Glossi *F. Apparat. ibi: Quomodo ab. d. Prædecessore in d. c. Tibi qui, & ibi Glossi. F. Parthenol. In d.*

102 Falli quoque, quando Papa primo mandat providere de Prebenda, deinde mandat providei fecundo de Prebenda & dignitate, Perionatui, sut Officio in eadem Ecclesia: tunc enim, si Prebenda vacare est annexa Dignitati, Personatui, vel Officio, præferitur fecundus; fecùs, si Prebenda fit fola, & non annexa alteri, *mar. clam. in cap. Glossi supra* 13. *de Prebend. in A.* Accedit enim; quia in tali casu debetur fecundo Dignitas, Perionatus, vel Officium; ergo eiusm debetur eidem Prebenda vacans, quia est annexa Dignitati, Perionatui, vel Officio: cùm fit quid accidentium ad Dignitatem &c. Sicque regulariter fecundum *cap. Accidentium 44. de Reg. Jur. in 6. l. Cum principalis 8. cod. eum concordantiis.*

103 Falli quinò, ubi fecundus Impetrator à Papa habet jus fuum (intelligit jusad rem, puta ad Beneficium acquirendum) fed primaeab Inferiore: tunc enim illi vim receptus ab authoritate Apostolica, in affectione Prebendæ præferendus est omnibus, etiam antè recepta authoritate Inferiorum. Textus est *in Bi qui, l. de Prebend. de 6.* ac ante Glossi *ibid in Casu*, ubi ait: hoc esse verum, quando agitur de jure ad rem: fecùs, si agatur de Re, puta, de Beneficio, quia quod primo fuit collatum, non beneficio potest fedoam, *cap. fin. l. fede* 3. *tit. in 6. Felinus ctr. Consultorum. Cruciis n.* 5. *F. Fidelis Ferandis*, vel ipse *Antonius de Dominis, cap. 1. de Ind. de Prebendis* 6. Pithington *de Prebend.* n. 8. & alii.

104 Nec obstat Reg. 34. *Jur. in 6. Qui prior est tempore, potior est jure*, hanc ipsi legem habet Textus, ut illi, quorum utrique par causa: si autem diffint ell causa, tum habet locum Regula, ut hic, ubi longè non prior Conferenti præterogativa habetur in Papa, quam in quocunque inferiori Collatore, glossa *inquit. cap. Ut nul. 7. dictus.*

105 Rely. II. Quod si vero inter duos Impetrantes non apparet ex Data, nec alio modo, quis primò impetrarit, in litteris ad Beneficium in eadem Ecclesia reactis, vel proxime vacaturum; tunc omni est nonobsti distinctione quæ refertur in *c. Dudum 13. de 1. in 6.* ac quæ amplius declarat per Glossam, & Doctores ibidem.

106 Notanter tamen additur. *Quando non apparet ex Data*: Ac sanè, quia verisimile videtur, quod ex Data fieri potuerit, atque expeditio, ac illinde constat, qui fuerit primus Impetrans: nam si de hoc constaret, sive ex ea, quod inter duos Impetrantes, *Qui prior est tempore, potior est Januarii anni Textum*; & alterum *Datum Kalendis Januarii post Februar.* (quod tamen specificare non est illi ab Jure petere, aut petere quod non Jure impetrat) in parem, quod suus petitio eadem die fuerit facta, & per Papam admissa sunt ideoque, ut ex hocsus fiat vendatur illa Canon. *Cum prædecessor* 96. ac noterit debebit Repetum primò Imperatores, Glossa *in cap. 51 l. Sede P. Nic. apparatus de Prebend. n.* 6. Remanetur autem dubio de priorilate litterarum, ortus probanali incumbit ei, qui suas litteras prius fuisse expeditas affirmat. Imola *in c. Relatum mon. 8 de Prebend.* Layman *tr. Dudum n. 1. & 2. in 6.* Nam generale est, quod affirmanti incumbit probatio, L. *a. de Probat.*

107 Verum, quando inter duos Impetrantes non apparet ulla priorilas in Data, tunc imprimis confideranda est, ut ipsum Papa sui eorum conveniente Beneficium ulla Ecclesia, puta Canonicatum, mandando, ut defuncto infallaterur, & Prebenda ei conferretur, alterva verò non fit conniventi Canonicatum, fed mandavit fuiumodò alibi, ut puta Canonicus, vel dati ad hoc Executoribus, ut ei conferrent Canonicatum. Atque in hoc casu præferitur ille, cui Papa conulit Canonicatum, hand obstante, quòd alter prior Litteras prærlentaverit ei, ad eum fpectat receptio Canonicatus & ab eis jam in Canonicum fuit receptus, *cit. c. ut ea. dubius* 5. 1.

108 Deinde dato casu, quòd Pontifex neutri eorum vel ut utrique Canonicatum conviuerit: tunc (ex quo in gratia fant æquales) si ipsi primò præfentarii fcriptorum Apostolicorum, vel pacem in Parlamento, Quod & facit simbo in præfentando concurrunt; concilii, ad quospertaat Canonicorum receptio, & collatio Prebendarum ut eorum notat glossa *in cap. Ibidem supra*, quem videlicet ut renuntiat. Et hoc eliolo, alter penitus carebit impetrandi, nisi ex vacatione Literarum expectatione, quod Pontifex utrique eorum providere voluerit; prout *in c. dudum* 5. & 6. 1 etiam clari decifum habetur: aliquo autem, & in dubio, Papa non conferre illi gravare eum Ecclesiam fuper receptione dictorum, ut dictum n. 93.

109 Et hafitenù dicta principe procedunt de dubius à Papa impetrantibus Litteras ad Beneficium in eadem Ecclesia, nec apparet de earundem priorilate. Quod si vero unus impetrans Literas Beneficiales à Papa, alter verò ab ipsius Inferiore, *v. g. Legato Pontificio*, impetrasset: tunc imprimis est attendendum, an agatur de fola receptione alicujus in Beneficium, *v. g. in Canonicum*, quæ acquiritur folummodò in ad rem, five ad Beneficium, puta Canonicatum obtinendum; vel an etiam acquirendi ipsum ultrò Beneficii, quæ conferitur jus in re, five in Beneficio.

110 In priori casu, ubi agitur dumtaxat de jure ad rem, & ad Beneficium, ut ipsum obtinendum (quatenus ad ipsum ut ex Mandato de providendo: *Si fuerunt 13. de Prebend. in 6.* ac notat Bichelum Barbosa *n.* 1. cum Gonzalo Gracia *concordantiis* 1. ut ipsum ad ipsum amplitudo concedere possit praxer Romanum Pontificem, *c. 1. de Concedendo Prebend. de 3. Bonifacii ad Ecclesiam Lateranensem, Sixti 4. de Reformat. cap. 19.* Item & ex præfentatione alicujus, ac hujusmodi) Ubi impetrans, dumtaxat agitur de jure ad rem, five Beneficium obtinendum, quatenus quod semper præferatur ille, qui cell receptos à Papa: ve dein fit abinde fuper priorilate facile receptionis per Papam, ac Inferiorem, five clarè constet, quod prior est per Inferiorem; aut fi ut facta, *text. clar. l. Illud de Prebend. in 6.* eique diffum n. 109.

111 Caterum in dubio, ac fi ut quando interventi in actualis collatio Beneficii, prebendæ cujuspiam jus in re, ut in beneficio, ut ipsum obtinendum, ac ad ipsum Ecclesia, vel ejusdem authoritate uni; illinc autem ab Ordinario cujusam alteri, idem Beneficium conferatur, nec appareat, quis primò impetrarit, ac ipsum ut ipse conflatur, in præferitur, cui Beneficium prius collatum, ab eoque acceptum fuit *arg. c. 13 l. Sede 3. de Prebend. in 6.* nec enim ad diffidium ac ad ipsum ut ipse illius pervantibus publicet Beneficium, nec ne. Et quidem alter eorum jam ell in possessione Beneficii, prædictum quo possidet, *ita per Innocentium 3. cap. Cum Ecclesia, juxta Reg. 65. Jur. in 6.* Quod si reuter possidet præferitur in cessi Sedi Apostolicæ, vel cum ipsum Beneficium, ipsum proprio amplectorem conferentis prærogativam, prout expresse recitum habetur *cit. c. 13 l. Sede.*

Quarto III. Quod dicendum de Beneficiis ipsis Prioratibus, Officiis Privilegiis, & quodnam eorum ill præferendum, ipsum à diversis fuor imperatora concessorum casibus? Refe Referiptum gratiæ, fecus & Prerogativa prius concessum, non tollitur per fecundum Prerogativam, ac alium concurrantibus diffoficiorum, *Jure Beneficiorum, ffi de ipso facias mentionem. Ita Glossa magna cap. 1. c. 1. & l. ibi Abbas n. 6. & Felinus n. 10. Layman n. 3. Dudum 3. 1. 2. in 6. Ita Bichelum Barbosa. Clementinus 6. de 1. Ceremonia 19. & Cherlina de Prerogativa. ibi Nunquam prerogativa Clementis Papæ, per quam privilegia, seu Beneficiorum non tollit derogatum, non tollit Prerogativam Ecclesiarum Ecclesiarum Ecclesiarum

ffendabit: Non altter à Sanctissimo verborum excusatio quisti, quàm iam manifestum est, aliud Scripsit Pontifex. Idem *Ignor.* & quidem è Sacro, diendum est de rescriptis, seu Literis Supremi Principis, *c. Ad audientiam 1. de Decimis*: sic prolatis Glossa *Ibi. infert*, se plerisque illas latentis Iurisque, probat, quod *Scriptum non sine fine certis non est recedendum*. Concordat ex dicta Sententia *proc. §. 16. n. 38.* & *Supp.* agendo de regulis in Legum interpretatione observandis, quæ non eam fuisse limitationem, & declarationem (*Scriptum* tamen pro omnibus Iuribus applicanda extunc. Et hæc fuit certa, & communiter receptæ, prout ampliùs confirmit Bartolus *Auxiliar. 22. n. 9. per Glo.* Quod autem ita decernendum dubia, quæ in singulis Iuriibus longè, clariùs exponere, hinc

140 *n. 15. 16.* Loquendo de Scriptis Pontificiis, ut Scripsit, sic ad Literas, hæc in dubio, atque ubi de contraria Principis Intentione, & voluntate non constat, dotent Iniquitatem Interpretari fecundum Intentionem Principis, ita quam minimum ab eo recedatur, etiamsi operetur id fa cere per improprietatem verborum, ac transpositionem clausularum. Ita definitur *ex Concilio Trident. Sess. 25.* ubi circa hoc habetur casus, & decisio singularis, ac notat ibidem Abbas. *n. Pelinus n. 9. Rafaynus n. 4. & alii communiter*: Ratio est: quia rescriptum illud conceditur ad Iuris observantiam, nec obtet aliquid contrariorum Iuri constituere, tamquam ambiguè, ut non valet, *c. rescripta 2. 5. 7. vel.* si conflet de contrariis voluntate concedentis, mutat nomen rescripti, & *contrahit* in Privilegium, *Iuxta Glossam c. 1. N. Nepotum de Constitut. in 6.* Ergo in dubio, & quando non patet de alia mente concedentis, debet rescriptum ita intelligi, ut non obviet Iuri communi, neque generaliter contra quem

141 *Ratio* III. Inuper rescripta iudiciis fuse fuisse interpretationis, ac proinde ad casum, vel personam in rescripto non expressam, minimè extendendia. Ita Glossa *in c. ex parte Nemoris 26. §. Ceterum, Ibi. Ratione in c. cum sua quæ sunt 8. de.* afferens, quod rescripta ad litem fuse fuisse interpretanda, quam rescriptum obtenebrat Scholastica. Pichinus *Ibi.* Quia ratione, ut ait, ratio eli: quia per rescripta ad litem detrahitur iurisdictio Iudicum ordinarium: similiter per ea mutatur anta, & materia litigandi; ergo non extendit debent ejusdem, & eque rescriptanda, nec extendenda ultra casus, & personas expressas *cum Literæ rescriptendæ fuse pulsæ, quam laxandæ cit. c. Nonnulli* Iuriscon-

142 Sequitur prinde primò, quod si quis obtinuerit rescriptum, in quo fuit designatæ personæ minores, vel viliores, quam in Iudicio convenire valeat, addita clausula generali *vel, & quidem alii*: hoc quasi clausulæ non poliunt convenirì personæ majores, vel dignioreæ, sed solummodò parvæ, vel minores expressis, *ut. Glos. Facto applicat 1. §. 1. de.* Ecquod dicitur de personis, quatenus procedit ex hoc, seu causis: adeò, ut si in Scriptis dilatatur causa, sic tacitè tamen, addita clausula *Cognoscitis super hiis, & quibusdam alis*: non poliunt cognosci res, & causæ majores, seu graviores expressis, *ut c. Scribe 8. Non licet.* Et mutatis mutandis *Glossa Ibi.* ait, ex propria sua significatione illa implicatur, & ed repetitiva similium, ejusque in proprio non intelligendum, sed, vel ad majorem, vel minorem, sed solummodò parva aut minores: alioquin quæque rescripta ad lites non refringeretur, sed minùs extenderentur.

143 Sequitur ulteriùs, quod sub dicta generali, & indefinita clausula *Ut, & quidem alii*, non comprehendunt personæ multiplicò, ut *cit. Scribe Appellatione* notatur. Quinò, ne hubiles similes laxentur habenæ, providè *c. 1. §. 16.* fatuitur, neque illam generalem clausulam *Quidem alii*, quæ frequenter Literis Apostolicis inferi, solummodò tres, vel quatuor personas in Iudicium trahi, seu convenirì possint; Simulque horum numero in primo Citatorio constatur Interpretare exprimere, ne locus fraudibus fortè relinquatur, si circa ipsa possit liberè variare.

144 Sequitur tertiò, quod per rescriptum Impetratum contra hominem certæ Diœcesis, *v. g.* Sagiensis, non possint convenirì homines Civitatis, *v. g.* Sagiensis, quod ejusdem habetur *cap. Rudolphus §. 5. n. 1.* Ratione, quam indicat Abbas *n. 1.* Quia in materia Iudicia interpretationis, appellationes Diœcesis non comprehendunt Civitas; Iudex ferdis fit in materia largo. & favorabili, vel falsum indefinitum, *cum. pondera Glossa. 1. Diversæ Rerum pannum 16. C. Ut. Cum Epist. 7. de Offic. Ordin. n. 6.* Atqui materia rescriptorum ad lites eli odiosa, & restringenda, ut dictum, *ergo.*

Sequitur tandem, & quidem à fortiori, quod per rescriptum Impetratum contra hominem certæ Diœcesis, non possint convenirì homo ejusdem nominis alterius Diœcesis; prout habetur *c. Significante §. 2.* Siquidem rescriptum non extendit, sed perfectum non ad rescriptum, ut loquitur Abbas *Ibi. n.* Et enim non intelligendi, quod fuerit vocatum ad rescriptum, nisi ipse, & ejusdem cum contrahede corpore personæ, ejusque quod rescriptum impetratum contra hanc numero personarum, quod alterius Diœcesis, ut ex Glossa error fuit verbum fabulantiatia. Verum de ortum in nomine Diœcesis, plurimi inferitis *b. n. 22. & Supp.*

Quartò in Scriptis à Iudice in dubio interpretandi fuit ad Rescriptum pratiæ, atque ad Beneficia Ecclesiastica! Reip. I. Licet in beneficiis Principum, quæ nullipraetiant, plerumque fit, ut ex Principis Intentione Iudicanda: nihilominus relinquit super beneficiis Ecclesiasticis dubiosa, tamquam ambiguè, fortè dictum interpretanda, & restringenda. Ita communis, & habitus exceptiunt, *Dynamis a de Prach. in 6. Ind.: Quæ non plerique fin ulli, & Principes interpretantur, & Iudicium, ut ait, tamen super abstinendis Beneficiis debent, cum ambiguè, restringi.*

Et quidem pluor pars procedit de beneficio Ecclesiastico, ac proinde illud contradistinguitur à Privilegio, quod eli contra Iuri communi: & rescripto, quod eli fecundum Iuri communi; ut notat *Glossa in cap. Nolumus 4. §. Ergo de Verb. Signif.* In quo facta benefictum illud non eli, quia quatenus quatenus ad Iuri communi concedentis facta fine præjudicio tertii, præterquàm nunc, ut dictum *Supra n. 18. & 19.* Atque in hac acceptione beneficium, ut ait *Glossa Ibi.* Ecclesiastica concedentis, eli contra ipsummet concedentem plenissimè interpretandum; per textum jam allegatum, ipsiusmet *Glossa Ibi. & Dynamis Ibi. Glossa 16. de Rescriptis Ibi. Quia benefitia Principum fuse interpretandæ sunt.* Et ratio eli: quia, & Principes concedens voluitlet non tam ipsum contra Ius Iuri, quàm propriatem, quam ipse tuitulitent excepitis, prout *ex quit Pontifex in c. Quidam. n. 4. de Prebd. Ibi: Cæterùd Principes, quorum Ecclesiæ, ac in beneficiis plenissimè sit interpretatio illibenter.* Unde, ut Beneficii interpretatio exceptiis fraude fuit obvici liberalitati, ut loquitur *Glossa Ibi. cit. n. quia circa*, contra Principem concedentem fuit plissima interpretatio.

Alterò pars, Iuqueo de rescriptis ad Beneficia Ecclesiastica obtenenda, & restringendis, eo quod fuit ambiguità, hoc eli, ambitiosum fuisset, & per hanc nomen, quam Iuriscon. Ecclesiastica obtinuit, & declaratur alterità indutione. Sic quippe *in cap. quamvis 4. de Rescriptis*: Ut Beneficia Ecclesiastica ambitione declarat, quod si quilibet de beneficio obtinuisse ufque ad certam summam provideri mandatur, el nisi in pedium, ut fed in Beneficia Ecclesiastica non in provideundum. Et *ib. quamquam*, fubintegrat, quod, licet aliàs fub nomine Ecclesiarum Civitatis comprehendunt Beneficia Ecclesiastica, *v. g. de Ambitione ipso fuit*, tamen quando aliò id beneficio mandatur è aliqua Ecclesiarum Civitatis, ut Canonicatus, Prebenda, ut mandatum ad Ecclesias Cathedrales, ut *Ibi.* Ecclesiarum extendat.

Infuper *in c. cui de non fuerendum 27. tod. in 6.* Ita'ce 112 tur, quod fi quispiam per rescriptum Apostolicum mandatur conferri Prabenda non facerdotalis, vel integra, vel certi valoris: eidem etiam volenti, & consentienti, non poffit vi talis Mandati conferri Prabenda facerdotalis, vel Prabenda dimidia, aut minoris valoris. Cujus ratio eli: Quia funtimodò rescriptum ad beneficia, aupote ambitiosa, refringi debent, ficque unicuique revocati ad casus non expressos; ed prorsùs ipsum, quod fuit ratium Mandatorum diligenter exportetur, prout decliniat habetur *cap. Rudolphus §. 5. n. 1.* Ratione, quam indicat Abbas *Ibi.* Quia in materia Iudicia interpretationis, appellationes Diœcesis non comprehendunt Civitas; Iudex ferdis fit in materia largo. & favorabili, vel falsum indefinitum, *cum. pondera Glossa. 1. Diversæ Rerum pannum 16. C. Ut. Cum Epist. 7. de Offic. Ordin. n. 6.* Atqui materia rescriptorum ad lites eli odiosa, & restringenda, ut dictum, *ergo.*

Sequitur tandem, & quidem à fortiori, quod per rescriptum Impetratum contra hominem certæ Diœcesis, non possit convenirì homo ejusdem nominis alterius Diœcesis; prout habetur *c. Significante §. 2.* Siquidem rescriptum non extendit, sed perfectum non ad rescriptum, ut loquitur Abbas *Ibi. n.* Et enim non intelligendi, quod fuerit vocatum ad rescriptum, nisi ipse, & ejusdem cum contrahede corpore personæ, ejusque quod rescriptum impetratum contra hanc numero personarum, quod alterius Diœcesis error fuit error verbum fabulantiatia. Verum de ortum in nomine Diœcesis, plurimi inferitis *b. n. 22. & Supp.*

Quartò in Scriptis à Iudice in dubio interpretandi fuit ad Rescriptum pratiæ, atque ad Beneficia Ecclesiastica! Reip. I. Licet in beneficiis Principum, quæ nullipraetiant, plerumque fit, ut ex Principis Intentione Iudicanda: nihilominus relinquit super beneficiis Ecclesiasticis dubiosa, tamquam ambiguè, fortè dictum interpretanda, & restringenda. Ita communis, & habitus exceptiunt, *Dynamis a de Prach. in 6. Ind.: Quæ non plerique fin ulli, & Principes interpretantur, & Iudicium, ut ait, tamen super abstinendis Beneficiis debent, cum ambiguè, restringi.*

Et quidem pluor pars procedit de beneficio Ecclesiastico, ac proinde illud contradistinguitur à Privilegio, quod eli contra Iuri communi: & rescripto, quod eli fecundum Iuri communi; ut notat *Glossa in cap. Nolumus 4. §. Ergo de Verb. Signif.* In quo facta benefictum illud non eli, quia quatenus quatenus ad Iuri communi concedentis facta fine præjudicio tertii, præterquàm nunc, ut dictum *Supra n. 18. & 19.* Atque in hac acceptione beneficium, ut ait *Glossa Ibi.* Ecclesiastica concedentis, eli contra ipsummet concedentem plenissimè interpretandum; per textum jam allegatum, ipsiusmet *Glossa Ibi. & Dynamis Ibi. Glossa 16. de Rescriptis Ibi. Quia benefitia Principum fuse interpretandæ sunt.* Et ratio eli: quia, & Principes concedens voluitlet non tam ipsum contra Ius Iuri, quàm propriatem, quam ipse tuitulitent excepitis, prout *ex quit Pontifex in c. Quidam. n. 4. de Prebd. Ibi: Cæterùd Principes, quorum Ecclesiæ, ac in beneficiis plenissimè sit interpretatio illibenter.* Unde, ut Beneficii interpretatio exceptiis fraude fuit obvici liberalitati, ut loquitur *Glossa Ibi. cit. n. quia circa*, contra Principem concedentem fuit plissima interpretatio.

Alterò pars, Iuqueo de rescriptis ad Beneficia Ecclesiastica obtenenda, & restringendis, eo quod fuit ambiguità, hoc eli, ambitiosum fuisset, & per hanc nomen, quam Iuriscon. Ecclesiastica obtinuit, & declaratur alterità indutione. Sic quippe *in cap. quamvis 4. de Rescriptis*: Ut Beneficia Ecclesiastica ambitione declarat, quod si quilibet de beneficio obtinuisse ufque ad certam summam provideri mandatur, el nisi in pedium, ed

145 *Nec sufficit formam per aliud æquipollens implere.*
146 *Secus dicendum, si quid non substantiale prætermittatur. Et num. seqq.*
147 *Signa colligendi, an in Rescripto quidpiam sit positum pro forma substantiali, nec ne? Et num. seq.*
Ubi in Rescripto præfigitur certus ordo procedendi; præsumitur is esse de substantia. Ibid.
148 *Idem dicendum, si quid alio modo vel in alium finem præscribitur in Rescripto, ac Jus commune requirit:*
149 *Secus, si in Rescripto exprimatur id, quod de Jure communi jam inest.*
150 *Vel ex aliis conjecturis oppositum sufficienter non deprehendatur.*
151 *Forma censetur esse substantialis, quando in Rescripto additur clausula,* Non aliter, *aut hujusmodi.*

141 QUæritur I. Quænam clausulæ in Rescriptis communiter apponantur, vel saltem subintelligi debeant? Resp. Hujusmodi clausulæ sunt plures, potissimùm verò sequentes. Prima est, *Si ita est*, prout videlicet Supplicans narraverat; Sive, quod idem est, *Si preces veritate nitantur*. Et hæc in omni Rescripto ad instantiam partis emanato, etiamsi non apponatur, semper est subintelligenda *text. clar. cap. 2. h. t.* Unde si opponatur, narrata non esse vera, onus probandi incumbit impetranti, ut notat Abbas *ibidem num.* 3. Quinimò de rigore Juris Civilis necesse est, ut dicta clausula expressè Rescripto inseratur; adeò, ut si non sit apposita non valeat Rescriptum, *L. ult. C. de divers. Rescript.* Verùm de hac clausula plura *in §. seqq.* agendo de Subreptione Rescriptorum.

142 Altera clausula, quæ in Rescriptis tum justitiæ, tum gratiæ, vel apponi solet, vel subintelligi debet, est illa, *Salvo jure alterius*. Nam Papa non intendit ullius juri derogare, sed vult jus suum cuilibet manere illæsum, nisi aliud exprimat, *c. Pastoralis. 19. de Privileg. & can. de Ecclesiasticis. 25. q. 2. & can. Nunc verò. 9. q. 3. & c. Ad aures. 8. h. t.* In quo proinde postremo loco Glossa *V. intentionis*, pluribus aliis Juribus allegatis notat, Dominum Papam sic mni concedere beneficium, quod alium non lædat, vel gravet, saltem graviter seu enormiter (modicum quippe præjudicium æstimari non solet. Pirhing. *h. t. num.* 39. & Glossa *margin. fin. can. 1 dist. 85*) Melius est enim, neutrum juvare, quàm alterum lædere, *can. Denique. 14. q. 5. & c. Apostolicæ. 9. §. Quia tamen. de Donationib.* Concordat illud Apostoli, 2. Corinth 8. dicentis: *Non enim volumus, ut aliis sit remissio, vobis autem tribulatio.* Et Regula Cancellariæ 18. quæ inscribitur. *De non tollendo Jus quæsitum.* Huc faciunt dicta superiùs *num.* 132.

143 Præter hasce generales clausulas, quæ cuivis Rescripto ad instantiam partis emanato (nisi secùs certis de causis exprimatur) tacitè insunt, atque non rarò expressè apponuntur: dantur plures clausulæ speciales, quæ pro ratione materiæ subjectæ, ipsaque Rescriptorum diversitate inseri consueverunt. Verùm de his partim suo loco commodiùs agetur; partim consulendi erunt Authores, præsertim verò Augustinus Barbosa, & Doctores per ipsum citati, in præclarissimis suis Tractatibus variis, qui *De axiomatibus Juris, & Clausulis, ac Dictionibus usu frequentioribus* inscribuntur.

144 Quæritur II. An, & qua necessitate, forma in Rescriptis præscripta observari debeat? Resp. Forma in Rescriptis præscripta necessariò est observanda; adeo quidem, ut ea quoad aliquid substantiale non observata Actus inde sequens ipso jure sit irritus. Patet hoc *ex c. Cùm dilecta 22. h. t.* ubi Processus contra dati formam Rescripti attentatus, irritus decernitur & inanis: hoc est, ipso jure nullus, & non primùm per sententiam Judicis irritandus, juxta Glossam ibidem *V. Irritum*, Abbatem, Felinum, & alios, qui proin dictum Capitulum ita summant: *Processus, factus per litteras subreptitias irritatur, sed factus contra formam rescripti irritus nuntiatur.* Concordat textus *in c. Cui de non sacerdotali. 17. de Præbend. in 6.* ubi pariter in Rescriptis ad Beneficia obtinenda dicitur, quòd *eorum fines diligenter servari oportet*, juncta *l. Diligenter. ff. Mandati*, cum similibus.

145 Accedit ratio in *cit. l. Diligenter* insinuata illis verbis: *Nam qui excessit, aliud quid facere videtur.* Quia videlicet Commissarius, sive Judex delegatus, nullam habet potestatem agendi, nisi quatenùs hæc ipsi à delegante fuit concessa: ergo, si ipse agat contra formam Mandati, sive Rescripti, hujusque limites à Delegante positos excedat, nihil agit, cùm nullam ad sic agendum acceperit potestatem, sed limitatam duntaxat, videlicet juxta formam sibi præscriptam, & sub tacita conditione, si eam observaverit Pirhing *h. t. num. 44. & 45.* Et hoc adeò verum est, ut non sufficiat formam in Rescripto datam per aliud æquipollens implere: quia specificè est implenda, & observanda. Felinus *in d. c. Cùm dilecta. n. 10. ampliat. 11. h. t.* post Baldum, & alios *in L. 1. ff. de Liberis & posthumis.*

Additur notanter n. 144. *ut ea quoad aliquid substantiale non observata &c.* Nam non invalidatur actus, quando Commissarius, sive Judex delegatus, quidpiam in data sibi instructione positum prætermittit, si id non pertineat ad formam seu substantiam Actus; sed potiùs concernat ejus qualitates, aut admonitionem seu instructionem quandam convenientius procedendi in negotio contineat; prout mox ampliùs declarabitur. Unde 146

Quæritur III. Ex quibus signis colligi possit, quidpiam in Rescriptis esse positum, seu præscriptum pro forma substantiali, nec ne? Resp. I. Ubi Papa, vel alius Superior, in Rescriptis præfigit certum ordinem procedendi, talis Ordo semper præsumitur esse de substantia. Ita colligitur *ex cit. c. Cùm dilecta*, ac notat Baldus *ibidem*, *n.* 10. ubi ad hoc ipsum probandum allegat. *Pisanis. 19. de Restitut. spoliat.* Unde, quando in aliquo Rescripto mandantur duo, vel plura fieri, illud ante alia est expediendum, quod in ipso priùs narratur, seu fieri præscribitur: aliàs ipso jure irritum erit, quod secùs gestum fuerit; idque tum per rationem, tum per Jura proximè allegata. 147

Resp. II. Illa etiam censetur esse forma substantialis, quæ in Rescriptis, seu Mandatis Apostolicis, alio modo, vel in alium finem præscribitur, ac Jus commune requirit. Ita Covarruvias *in c. Alma mater. part. 1. §. 9. num.* 8. Abbas *in cit. c. Cùm dilecta. num.* 12. & ibi Layman. *num. 7. h. t.* Sanchez *lib. 3. de matrim. disp. 33. num. 4.* & alii. Ratio est: quia tunc Superior, ut puta Papa rescribens, censetur novum mandatum concipere, neque sub alia conditione, sive modo, quam expresserat, potestatem exequendi suo Commissario, seu Judici delegato committere; & proinde talis expressio inducit novam formam. 148

Aliud est dicendum de expressione illius, quod inest de Jure communi, nec tamen juxta istud spectat ad formam, sive substantiam actus: nam talis expressio non inducit novam formam, sed potiùs sapit instructionem ad causam. Abbas *cit. num.* 12. Pirhing. *h. t. num.* 48. & alii. Exemplum hujus affert Sanchez *loc. cit. num.* 2. de Sacerdote, cui Episcopus committit facultatem assistendi Matrimonio quorundam sponsorum, præmissis tamen trinis denunciationibus: nam quia hoc ipsum de jure inest, hujus expressio non censetur novam formam inducere; ac proinde Sacerdos ille validè (etsi illicitè) assistit Matrimonio; quamvis trinæ denunciationes non fuerint præmissæ. Atque in simili expressio conditionis, quæ de jure inest, nihil operatur, *arg. L. 3. ff. de Legatis I.* ac notat Bartolus *ibid. in Summario*: quamvis enim non exprimeretur, tamen subintelligi deberet. 149

Quinimò etiam dictum illud, quòd quando commissio fit sub certa forma, quæ de Jure non inest, censeatur forma illa esse substantialis, adeò ut ipsa non servata corruat Actus: limitari, atque intelligi debet, dummodò ex aliis conjecturis oppositum sufficienter non deprehendatur. Sanchez *cit. disp.* 33. *num.* 6. Et ita accidit, quando vel ex materia subjecta, aut modo loquendi, aliisve circumstantiis, vel ex curiæ consuetudine, sufficienter colligi potest, non fuisse mentem Delegantis, per talia verba præscribere novam formam substantialem; sine qua actus non subsisteret; sed solummodò monitionem quandam, atque instructionem facere, quid ipse circa negotii expeditionem observandum arbitretur. Layman *in d. c. Cùm dilecta. n. 6. h. t.* Pirhing. *num.* 48. & alii. Hinc *in l. Diligenter. §. fin. ff. Mandati*, habetur, valere emptionem, si quis accepto mandato, ut emeret Stychum decem v. g. florenis, emit eundem novem florenis: quia causa mandantis benè potest reddi melior, sicque ex hoc de mente ejus abundè liquet. 150

Resp. III. Ubi in Rescriptis certa forma præscribitur addita illa clausula, *Non aliter*, *Sic neque alio modo*, *Si secùs fiat*, *irritum sit & inane*, aut hujusmodi: clarum est, quod ejusmodi forma sit substantialis, eaque non servata corruat actus. *Barbosa in tract. de Clausulis usu frequent. Claus. 81.* citans plurimos alios. Nam hujusmodi clausula arguit præcisam Rescribentis mentem, ac denotat omninò abesse ejus voluntatem in casu contrario: sicque necessitatem facit, & expressam formam inducit, qua non servata nihil agitur. Neque enim Superior taliter rescribens voluit alteri facultatem agendi committere, seu delegare, nisi sub conditione; ut procedat modo sibi præscripto; ac proinde deficiente tali conditione perinde est, ac si nihil actum fuisset: Jason *in l. Cùm dubitabitur n. 142. C. de Jure Emphyteus.* 151

§. VII.

De Obreptione, ac Subreptione Rescriptorum.

SUMMARIUM.

152 *Obreptio, & Subreptio Rescriptorum, quomodo committatur?*
153 *Nonnulli volunt, esse differentiam inter Obreptionem, & Subreptionem.*
154 *Et juxta hos Rescriptum obreptitium, & subreptitium, quid sit?*
155 *Obreptio, & Subreptio, quantum ad propositum, coincidunt. Et n. 153.*
156 *Obreptio, sive Subreptio, an, & quando vitiet Rescriptum. Et n. seqq.*
Cap. Super litteris 20. h. t. *est clavis totius Tituli: & quæ distinctio in ipso ponatur ib.*
157 *Vitiatur rescriptum, si per fraudem, vel malitiam exprimitur falsitas, aut veritas supprimitur.*
158 *Quid si per simplicitatem, vel ignorantiam hoc fiat?*
159 *Tres regulæ Abbatis circa hoc.*
160 *Utrum Decisio Pontificia* d. c. Super litteris h. t. *etiam locum habeat in Rescriptis gratiæ, & ad beneficia, atque privilegiis.*
In materia subreptionis Privilegia, & Litteræ beneficiales parificantur. Ibid.
161 *Per subreptionem dolosam vitiantur in totum rescripta gratiæ, & ad beneficia, ipsaque Privilegia.*
162 *Idem dicendum in casu expressæ per simplicitatem, vel ignorantiam falsitatis, aut suppressæ veritatis, si cognita veritate Pontifex non dedisset ejusmodi Litteras.*
163 *Secùs, si tales Litteras cognita veritate adhuc Pontifex concessurus fuisset.*
164 *Probatur hoc efficaciter.*
165 *Ac in specie loquendo de rescriptis beneficialibus.*
166 *Exemplificatur istud casu notabili.*
167 *Solvitur instantia* ex c. Si motu de Præbend. in 6.
168 *Alia instantia* ex c. Susceptum h. t. in 6. *resolvitur.*
Vacatio beneficii per mortem, & vacatio per renunciationem, sunt diversa; & falsitas in his contingens vitiat rescriptum, cur? Ib.
169 *Alia solutio posterioris instantiæ.*
Falsitas expressa non causa demonstrationis, sed causa taxationis, vitiat rescriptum. Ib.
170 *Rescriptum subreptitium, an ipso jure sit nullum, vel duntaxat ope exceptionis? Et n. seqq.*
171 *Rescriptum gratiæ, & ad beneficia, per subreptionem obtentum, est ipso jure nullum. Et n. præc.*
172 *Rescriptum justitiæ econtra per subreptionem, etiam dolosam, non vitiatur ipso jure, sed duntaxat ope exceptionis. Et n. 170.*
173 *Et ratio disparitatis inter hæc rescripta.*

QUæritur I. Quid sit Obreptio, & Subreptio, & an different? Resp. Obreptio, & Subreptio rescriptorum tunc committitur, quando per supplicantem vel exprimitur falsitas, vel tacetur veritas de jure exprimenda. Ita desumitur *ex c. Super litteris 20. h. t.* ibi: *Tacita veritate, vel suggesta falsitate*, Et infra *Falsitatem exprimit vel supprimit veritatem &c.* Dupliciter enim in Rescriptis potest, vel subreptionis vitium contingere, nempe vel propter expressionem falsitatis, vel propter taciturnitatem veritatis, quæ de jure exprimi deberet, prout amplius patebit ex dicendis.

Resp. II. Quamvis nonnulli velint, esse differentiam quandam inter obreptitium, & subreptitium: nihilominus hæc duo sæpiùs inter se confunduntur, & quantum ad propositum non differunt, sed quidquid dicitur de uno, etiam dictum intelligitur de altero. Ita Abbas *in cap. cum dilecta n. 7. h. t.* Jason *in l. præscriptione n. 1. C. Si contra jus &c.* Fagnanus *in c. super litteris num. 5. h. t.* citans alios. 153

Et quidem prima pars patet ex eo: quia nonnulli volunt quod Obreptio committatur per falsi narrationem, Subreptio autem per veri taciturnitatem. In quo sensu *Rescriptum* dicitur *subreptitium*, quando impetratur tacita veritate necessario explicanda: *Obreptitium* verò, quando impetratur expressa falsitate. Et ita tenent plures Doctores, quos refert Menochius *de Arbitr. Jud. cas. 201. nu. 9.* qui proinde addunt, quod majus est vitium Obreptionis, quam Subreptionis; cum gravius esse reputetur falsum exprimere, ac verum tacere. Alii verò *rescriptum subreptitium* appellant illud, quod impetratum fuit expressa falsitate, vel suppressa veritate: *Obreptitium* verò, quod est impetratum sub involucro verborum, puta ironicè, vel ita callidè loquendo, sive supplicando, quod Papa non percipiat veritatem; prout voluit Innocentius *in c. cum dilecta, n. 1. & 2. h. t.* & ibidem Imola *n. 10.* & nonnulli alii, quam differentiam Abbas *cit. n. 7.* ait, semper menti tenendam, quamvis ulrò fateatur, ipsam aperto Jure non probari, imo Leges promiscuè uti his vocabulis. 154

Altera pars, præter authoritates Doctorum jam relatas, probatur *ex L. 1. C. Si nuptiæ ex rescript. petant.* ubi eædem litteræ modò *obreptione precum*: modò *subreptione precum*, impetrari dicuntur; sicque hi termini inter se confunduntur, ac pro synonimis, & idem importantibus accipiuntur. Concordat textus *in l. Si quis obrepserit ff. Ad Leg. Cornel. de Falsis*, ibi: *Si quis obrepserit præsidi* (veritatem in precibus ab eo datis non adjiciendo) *perinde puniatur, atque si falsum fecerit.* Et ampliùs hoc ipsum liquet *ex c. Super litteris 20. h. t.* ubi per totum parificantur taciturnitas veri, cæteroquin de jure exprimendi, & suggestio falsi, ac notat Fagnanus *ib. n.* 25. cum aliis. Ut meritò: nam *uterque reus est, & qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit*, prout legitur *can. Quisquis metu 11. qu. 3. & c. 1. de Crimine falsi*, sicque rectè concluditur, quod quantum ad propositum, seu in ordine ad irritanda rescripta, obreptio & subreptio pro eodem sumantur, & nihil inter se differre censeantur. Sanchez *lib. 8. de matr. disp. 21. num. 2.* 155

Quæritur II. An, & quando obreptio, sive subreptio vitiet Rescriptum? Resp. De hoc extant celebre Capitulum, quod incipit, *Super litteris 20. h. t.* atque à Summario ibidem appellatur *Clavis totius tituli*: ubi Pontifex expressè loquens de rescriptis justitiæ, seu ad lites, imprimis distinguendum inquit *inter eos, qui per fraudem, vel malitiam; & illos, qui per simplicitatem, vel ignorantiam* tacita veritate, vel expressa falsitate, Litteras impetrant Apostolicas. 156

Deinde loquendo de prioribus, sive de illis, qui per fraudem, vel malitiam exprimunt falsitatem, vel supprimunt veritatem, decernit ibidem verbis sequentibus Pontifex quod ipsi *in suæ perversitatis pœnam nullum ex illis Litteris commodum consequantur: ita videlicet, quod Delegatus (postquam sibi super hoc facta fuerit fides) nullatenus de causa cognoscat.* 157

Loquendo autem de altero membro distinctionis, sive quando falsitas expressa, vel veritas occultata fuit per simplicitatem, vel ignorantiam: rursus Pontifex verbis sequentibus censet *distinguendum, quæ falsitas suggesta fuerit vel quæ veritas occultata. Nam si talis expressa sit falsitas, vel veritas occultata, quæ quamvis fuisset tacita, vel expressa, Nos nihilominùs* (inquit Pontifex) *saltem in forma communi, Litteras dedissemus, Delegatus non sequens formam in litteris ipsis appositam, secundum ordinem juris in causa ipsa procedat. Si verò per hujusmodi falsitatis expressionem vel suppressionem etiam veritatis, litteræ fuerint impetratæ, qua tacita, vel expressa, Nos nullas prorsus litteras dedissemus* 158

(de

(de quo juxta Doctores, Delegatus cognoscere debet, attendendo ad Stylum Curiæ Romanæ, vel consuetudinem alioquin in similibus observari solitam) *à Delegato non est aliquatenus procedendum, nisi forsitan catenus, ut partibus ad suam præsentiam convocatis, de precum qualitate cognoscat*. Hæc ibi.

159 Ex quibus verbis Abbas *ib. n. 4.* elicit, breviterque ponit tres Regulas. Prima est: Subreptio dolosa vitiat Rescriptum in totum. Secunda: Subreptio ex ignorantia, vel simplicitate, si fuit causa obtinendæ solius formæ rescripti, non vitiat substantiam ipsius rescripti, ex quo Princeps aliàs expressa veritate, vel falsitate tacita, rescriptum concessisset. Tertia: Si cessante subreptione Papa nullo modo dedisset rescriptum, vitiatur illud in totum, licet ex ignorantia, vel simplicitate, veritas fuerit tacita, vel falsitas suggesta. Et hasce duas posteriores regulas (prima verbatim retenta) Felin. *in Summario cit. c. Super litteris*: paucioribus verbis completitur, dicens: *Subreptio, si processit ex simplicitate, vel ignorantia, catenus vitiat, quatenus fuit causa concessionis*. Verum circa allegatas regulas, ac memoratam Decisionem Apostolicam plura possunt moveri, & occurrere dubia, hinc pro clariori prædictorum intelligentia.

160 Quæritur III. Utrum decisio Apostolica, *in d. c. Super litteris h. t.* contenta, quæ ex professo loquitur de rescriptis justitiæ, seu ad lites, ac regulæ inde formatæ pariter locum habeant in rescriptis gratiæ, & ad Beneficia, nec non & in Privilegiis? Et notanter simul fit mentio de Privilegiis: nam in materia subreptionis Privilegia, & litteræ Beneficiales parificantur, imò utraque ad rescripta gratiæ pertinent, ut notat Innocentius *in c. Cum dilecta n. 3. h. t.* & sequitur Abbas *in cit. c. Super litteris n. 5.* & ibi Felinus *n. 3.* ac Fagnanus *n. 79. eod.* & Engel *h. t. n. 12.* cum aliis, quamvis non desint oppositum tenentes. Hoc prænotato

161 Resp. I. Quoad primam regulam certum est, & conveniunt omnes Doctores, quod ipsa etiam locum habeat in rescriptis gratiæ, & litteris beneficialibus, atque Privilegiis; adeoque talia per subreptionem dolosam vitientur in totum: Ita Abbas, & Felinus, *ubi suprà*. Et ratio est: quia rescripta Apostolica, & à fortiori Litteræ gratiosæ ad instantiam partium emanatæ, semper habent clausulam illam, vel expressè vel saltem tacitè annexam: *Si est ita, Si preces veritate nitantur*, prout liquet ex *cap. 2. h. t.* Deinde, ut *in c. Sedes Apostolica 15. eod.* generaliter dicitur, *Fraus & dolus alicui patrocinari non debent*, atque idcircò; tum ibidem, tum *in c. Super litteris 20. eod.* rectissimè concluditur, & pro fundamento allegatur, *quod mendax precator carere debeat penitus impetratis*; idque in pœnam suæ perversitatis. Atqui mendacium committi potest, non tantum exprimendo falsum, sed etiam tacendo verum, quod exprimi debuisset, ut habetur *in c. cum dilecti 18. de Accusat. & c. 1. §. fin. de crimine falsi*. Quinimò à fortiori ista prima regula potius procedit de rescriptis gratiæ, & beneficialibus, quam de rescriptis justitiæ: eo quod subreptio facilius inficiat Litteras gratiosas, & beneficiales, quam ad lites, juxta dicenda *n. 172. & 176.*

162 Et hæc ultima ratio etiam urget quantum ad tertiam regulam, ut proinde, quando per simplicitatem, vel ignorantiam talis exprimitur falsitas, vel tacetur veritas, qua cognita Pontifex nullas omninò dedisset litteras; tunc non solum rescripta ad lites, sed à fortiori rescripta gratiæ, & ad beneficia, ipsaque Privilegia vitientur in totum. Verùm quantùm ad secundam regulam non modicum est dubium, & controversia inter Doctores: unde

163 Resp. II. Multùm probabile est; quod distinctio illa, & decisio Pontificia, ipsaque regula secunda *n. 158. & 159.* allata etiam in rescriptis gratiæ, & ad beneficia locum habeat: adeo, ut non vitietur gratia; quam quis expressa per ignorantiam, vel simplicitatem falsitate, aut suppressa veritate impetravit, si eam Pontifex cognita rei veritate nihilominus concessurus fuisset. Ita Abbas *loc. cit. n. 5.* solvens contraria. Felinus, *ubi suprà n. 2.* citans Butrium, Imolam, & alios. Fagnanus *in cit. c. Super litteris n. 54. & seqq. h. t.* citans pro hac sententia multiplicem Decisionem Rotæ. Engel *eod. n. 12.* & alii contra Glossam *in c. Si motu ℣. Taceatur de Præbend. in 6.* & non paucos alios, oppositum tenentes.

Ratio Conclusionis est: quia subreptio non dolosa illud duntaxat vitiat, cujus fuit causa: atqui non censetur esse causa illius, quod cognita tali subreptione Princeps, sive Papa, nihilominus concessisset; ergo subreptio non dolosa, sive per simplicitatem, aut ignorantiam commissa, hoc non vitiat. Minor, & consequentia patent. Major autem probatur imprimis ex contextu *cit. c. Super litteris*, ubi, dum olim diversi diversa sentirent, ut *ib. §. 1.* notatur; Pontifex non aliam distinctionis suæ in secunda & tertia regula contentæ, reddit rationem, nisi quod in casu secundæ regulæ cognita rei veritate nihilominus Papa gratiam petitam fuisset concessurus, non item in casu tertiæ regulæ. 164

Et ne quis forsan prætendere queat, ista procedere de rescriptis justitiæ, seu ad lites, non item de rescriptis gratiosis, & beneficialibus, hoc idem speciatim probatur de istis. Sic quippe *in c. Dudum 14. §. Nos igitur de Præb. in 6.* Pontifex valorem litterarum beneficialium, & collationis à se factæ, inter alia probat ex eo: *Considerantes quoque, quod Nos exposito nobis de potestate prædicta, nihilominùs Litteras gratiosas daremus*: & consequenter memorata ratio procedit pariter in litteris beneficialibus, & gratiosis. Concordat *c. Si pro Clericis 8. eod. in 6.* ubi taciturnitas defectus Ordinum ad beneficium necessariorum non vitiat rescriptum beneficiale, quando impetrans intra tempora à Jure statuta potest eos suscipere. Et *c. Si eo tempore 9. h. t. in 6.* ubi litteræ beneficiales quæ fuerunt impetratæ tacito defectu ætatis requisitæ ad beneficium curatum, pro parte valent, & pro parte non valent: nam virtute talium Litterarum nequit obtineri beneficium curatum (illud enim Papa, cognito tali defectu ætatis, non fuisset concessurus) bene tamen beneficium non curatum, utpote quod ætatem illam non requirit, sicque fuisset concessum etiam cognita rei veritate. 165

Hinc, cum olim quispiam impetrasset Thesauriam Senensem, vacantem, & dixisset, eam esse Dignitatem cum tamen (ut posteà compertum fuit) Dignitas non esset, sed officium: mota quæstione, num hæc subreptio vitiet rescriptum, Domini de Rota censuerunt, non vitiare: quia falsitas illa non fuit causa inductiva concessionis gratiæ, imo Papa facilius hanc concessisset, si dictum fuisset, quod erat Officium tantum. Abbas *loc. cit. n. 6.* 166

Dices cum Glossa *in c. Si motu 22. ℣. Taceatur de Præbend. in 6.* In hoc *cit. cap. 23.* absolutè dicitur, quod taciturnitate beneficii, quantumcunque modici, prius obtenti vitiet rescriptum impetratum ad novum beneficium, nisi fuerit concessum Motu proprio; ergo, sive per malitiam, sive per simplicitatem id taceatur, semper invalidum erit rescriptum: cum enim Jus non distinguat, neque nos distinguere debemus. Resp. cum Fagnano *loc. cit. n. 58.* & Engel *n. 12.* hanc Glossæ doctrinam procedere, ac nostram Conclusionem esse limitandam, loquendo de illis qualitatibus, & circumstantiis, quæ de Jure communi, consuetudine, aut stylo Curiæ Romanæ specialiter sunt exprimendæ; prout exprimi debet beneficium præhabitum, quantumvis modicum, *c. Si proponente 42. h. t. & cit. c. Si motu* cum similibus. Tunc enim talium expressio censetur pertinere ad formam rescripti, qualis ad unguem observanda est; ac proinde, si ejusmodi qualitates seu circumstantiæ non exprimantur, licèt ex ignorantia, errore, seu simplicitate, non valet rescriptum; quia sine forma non subsistit actus: Menochius, *de Arbitr. judic. lib. 2. casu 201. n. 27.* Pirhing *h. t. n. 63.* Secus est dicendum loquendo de aliis qualitatibus, vel circumstantiis, quæ nec de Jure communi, neque ex consuetudine, aut stylo Curiæ Romanæ, specialiter ac necessariò sunt exprimendæ, simulque cognita veritate adhuc per Papam gratia fuisset concessa; prout proximè inter alia fuit exemplificatum de Thesauria, quam quis in aliqua Ecclesia impetravit sub nomine Dignitatis, cum esset duntaxat Officium. 167

Urgebis. In *c. Susceptum 6. h. t.* expressè dicitur, quod si quis impetravit à Domino Papa beneficium, quod dixit vacare per mortem, non possit ipsi conferri beneficium vacans per cessionem, seu resignationem; & tamen renunciatio, & mors, quantum ad vacationem, æquiparantur: ergo. Resp. neg. consequent. Nam imprimis va- 168

catio-

catio per mortem, & vacatio per renunciationem, sunt diversa; ac proinde in Rescriptis Beneficialibus cùm sint strictæ interpretationis, appellatione unius non venit alterum; cum in odiosis non fiat extensio de uno ad aliud Glossa *in casu, cit. cap.* Accedit, quod vacatio per mortem aut renunciationem, sit qualitas & circumstantia de Jure communi specialiter exprimenda, per textum *cit. cap.* unde redit prior responsio.

199 Addit Abbas *cit. n. 6.* aliam solutionem: quia (inquit) Papa ibidem taxavit gratiam ad illum casum expressum, puta, si vacet Beneficium per mortem, ideò non debet fieri extensio ad alium casum, puta quando vacat Beneficium per mortem: nam quando falsitas est expressa non causa demonstrationis, sed causa taxationis gratiæ, tunc ista vitiatur, licet etiam cognita veritate eam Papa concessisset: quia natura Dictionis taxativæ est, ponere quod affirmant, & præter id quod ponit, omne aliud excludere.

170 Quæritur IV. Utrum Rescriptum subreptitium ipso jure sit nullum, vel duntaxat ope exceptionis? Resp. Rescriptum gratiæ, & ad Beneficia, per subreptionem obtentum, est ipso jure nullum; ac proinde, quidquid prætextu illius factum fuit, nullius prorsus momenti. Secùs est in Rescriptis justitiæ, seu ad lites, nam hæc per subreptionem, etiam dolosam, regulariter non vitiantur ipso jure, sed duntaxat ope exceptionis; ac proinde Processus virtute illorum factus validus est, nisi adversarius contra quem impetrata sunt, de subreptione ipsorum excipiat. Ita Abbas *loc. cit. n. 5. & in c. Cæterùm n. 6. & amplius c. Ad Audientiam 31 n. 5. & 8.* & ibi Felinus *n. 17. de rescript.* Sanchez *lib. 8. de Matr. disp. 21. n. 3.* Menochius *de Arbitrar. Jud. cas. 201. n. 2. & 3.* Vantius *de Nullit. ex defectu juris dict. n. 60.* Scaccia *de Jud. lib. 1. c. 64.* Fagnanus *in cit. cap. Super litteris n. 22. h. t.* citans Innocentium, Bellameram, Butrium, & communem opinionem.

171 Prima Pars, seu quod rescripta gratiosa, & beneficialia, per subreptionem ipso jure vitientur, desumitur ex *c. ult. de Filiis Presbyt. in 6.* ibi: *Talis dispensatio veluti per subreptionem obtenta, nullius penitùs est momenti.* Qui textus ab universis doctoribus ad quaslibet Litteras, gratiam vel dispensationem continentes extenditur. Concordat *c. Ad audientiam 31. & c. Constitutus 19. h. t.* & adhuc clariùs *Clem. 1. Præbend.* ubi loquendo de Litteris gratiosis super Dignitate obtentis, non habita mentione necessariò exprimendorum dicitur: *Gratia hujusmodi, velut subreptitia nullius penitùs est momenti.*

172 Altera verò pars, nempe quod rescripta justitiæ per subreptionem, etiam dolosam, non vitientur ipso jure, sed duntaxat ope exceptionis, probatur *ex c. Si autem 9. & c. Plerumque 23. h. t.* ubi potest quis conveniri authoritate posterioris rescripti per adversarium obtenti, licèt de primo non faciat mentionem, quando primus impetrans isto neglexit uti per annum: nam hoc fieri non posset, si posterius rescriptum ita subreptitie impetratum, ipso jure fuisset nullum; juxta dicta *num. 92.* Ubi etiam alia hujus ratio redditur: qua nempe, quando adversarius de subreptione non excipit, tunc Judex procedit de communi partium consensu, sicque valeat Processus.

173 Confirmatur utraque pars, assignando disparitatem inter rescripta gratiæ, & justitiæ. Imprimis enim in rescriptis gratiæ, & ad Beneficia, negotium illicò terminatur, & acquiritur jus impetranti: econtrà verò in rescriptis justitiæ, seu ad lites, fit tantùm præparatio ad causam, ipsumque negotium expediendum; dum hujus cognitio certis judicibus delegatis committitur, jus verò per ipsam nullum tribuitur impetranti: cum igitur priores sint majoris præjudicii, meritò per subreptionem citiùs, atque ipso jure vitiantur, & invalidantur. Deinde hac ipsa de causa faciliùs solent concedi, & acquiri rescripta justitiæ, quam gratiæ: unde nec mirum, quod Litteras gratiosas cum sint difficilioris impetrationis, majorisque præjudicii, faciliùs inficiat subreptio, quam Litteras ad lites. Tandem, ut argumentatur Fagnanus *in c. Ad audientiam, il 2 n. 37. h. t.* in Litteris gratiosis non est pars, quæ possit excipere de subreptione; unde cessante provisione hominis necesse fuit, ut Lex ipsa provideret, ipso jure hujusmodi rescripta subreptitiè obtenta irritando, & cassando; at verò in rescriptis justitiæ adest pars, cujus interest, quæ potest opponere exceptionem subreptionis; & si hoc non fecerit, censetur in tale rescriptum, ac datum per illum Judicem, ultrò consensisse, unde valebit Processus virtute illius per Judicem delegatum factus, nisi contra hujusmodi rescriptum ab adversa parte excipiatur.

§. VIII.

Alia Dubia circa Subreptionem Rescriptorum solvuntur.

SUMMARIUM.

174 *Subreptio non dolosa sed per ignorantiam vel simplicitatem contingens in una parte rescripti plures partes habentis, non vitiat totum.*
175 *Secùs dicendum de subreptione dolosa, quæ probabiliùs vitiat totum. Et n. seqq.*
176 *Subreptio facilius vitiat rescripta gratiæ & ad beneficia, quam rescripta justitiæ; & cur, Et n. 173.*
177 *Opposita sententia Doctorum, volentium tunc non vitiari totum rescriptum refertur, ac probatur.*
178 *Et ampliùs confirmatur.*
179 *Solvuntur rationes hujus sententiæ. Et n. seqq.*
Utile non debet per inutile vitiari, *quomodo intelligendum. Eod. n. 179.*
180 *Instrumentum Notarii, in cujus uno Capitulo reperitur falsitas an reprobetur in totum etiam quoad capitula separata. Et n. 178.*
Quando testis quandam falsitatem adjicit suo testimonio dictum ejus reprobatur in totum. Eodem n. 180.
181 *Transactio ex falsis instrumentis inita solùm retractatur quoad capitula quæ inde composita sunt non quoad alia. Et n. 178.*
182 *An per subreptionem quæ contingit circa causam non motivam, sed impulsivam tantùm, vitientur rescripta? Et n. seqq.*
183 *Causa motiva, & impulsiva; quæ?*
184 *Subreptio circa solam causam impulsivam, non vitiat scriptum:*
185 *Sive ea contingat per taciturnitatem veri. Et n. præc.*
186 *Sive per narrationem falsi. Et n. 184.*
187 *Confirmatur hoc utrumque ratione.*
188 *Quid, si pro impetratione rescripti, vel Dispensationis plures allegentur causæ motivæ, & una earum est falsa.*
189 *Solvuntur objectiones. Et n. seqq.*
In quocumque rescripto subintelligitur clausula, Si preces veritate nitantur *quomodo? Ibid.*
190 *Causa Impulsiva movet ad concedendum effectum quomodo.*
191 Qui cito dat, bis dat, *qua ratione.*
192 *Taciturnitas beneficii Ecclesiastici præhabiti, quantumvis modici, cur vitiet Rescriptum ad Beneficium novum obtinendum? Et n. seqq.*
193 *Collatio Beneficii à Legato Apostolico facta non valet nisi facta sit mentio de præhabito Beneficio, secùs dicendum in inferioribus Collatoribus; & quæ ratio differentiæ.*
194 *Quoties in rescripto exprimitur unica causa, ea censetur esse motiva.*
195 *Quænam ex pluribus causis allegatis censenda sit esse motiva, & quæ solùm impulsiva unde desumendum?*
196 *Si omnibus maturè consideratis adhuc remanet dubium an causa sit motiva, vel potiùs impulsiva præsumitur, eam esse duntaxat impulsivam.*
Verba sunt sic intelligenda, ut res, de qua agitur magis valeat quam pereat: Ib.
197 & 198. *De quibus mentio sit facienda in rescriptis justitiæ.*
199 *Ac in rescriptis Beneficialibus?*
200 *Rescriptum impetratum contra consuetudinem, vel Statutum particulare Ecclesiæ, sive loci, non valet, nisi fiat mentio hujus.*
201 *In impetratione rescriptorum, dispensationum, & Concessionum, quænam omnia sint exprimenda.*
202 *Motus proprius Principis quid? Et n. 7.*
Habet locum, etiamsi præcesserit supplicatio partis, Ibidem.

230 *Motus*

203 *Motus proprius supplet vitium subreptionis ex taciturnitate veri proveniens.*
Provisio de secundo Beneficio motu proprio Papæ facta valet etiam non facta mentione de præhabitis Beneficiis. Ibid.
204 *Idem dicendum, si motu proprio per Legatum Sedis Apostolicæ conferatur secundum Beneficium.*
Non tamen potest tunc provisus utrumque Beneficium simul retinere, sed tenetur eligere, quod maluerit. Ibidem.
205 *Motus proprius purgat taciturnitatem, non solùm in beneficialibus, sed in omnibus Rescriptis gratiosis.*
206 *Dantur tamen casus, in quibus Motus proprius non firmat gratiam concessam. Et num. seqq.*
207 *Ut si fiat cum expressione causæ falsæ: licet hæc per solum Principem, v.g. Papam, apposita fuerit. Ib.*
208 *Motus proprius non firmat gratiam, quando tacetur inhabilitas personæ.*
209 *In hoc tamen casu vitium Personæ non potest objici per viam subreptionis, sed per viam juris.*
210 *Motus proprius nihil operatur in præjudicium tertii.*
211 *Alia clausulam*, Motu proprio, *concernentia. Remissivè.*

174 Quæritur ulteriùs. I. Utrum subreptio contingens in una parte rescripti, habentis plures partes, sive Capitula, vitiet totum? Resp. I. Quando subreptio ejusmodi non fuit dolosa, sed per ignorantiam, vel simplicitatem commissa, non vitiatur totum, sed illa duntaxat pars, cujus fuit causa, quæque alias per Principem non fuisset concessa. Ita Abbas *in c. Super litteris n.* 2. & ibi Fagnanus *n.* 24. *h.t.* qui id probant ex *c. Si eo tempore* 9. *eod. in* 6. quod procedere ajunt, quando subreptio non fuit dolosa. Idem, & clariùs, probatur *ex cit. c. super litteris*, ac Regula secunda exinde deducta, de quibus suprà *n.* 158. & 159. Unde præsens Conclusio est communis inter Doctores, quam Pirhing *h.t. n.* 98. extendit ad subreptionem non dolosam, factam ex ignorantia etiam crassa, modò non sit ingens temeritas.

175 Resp. II. Quando subreptio per dolum, vel malitiam facta fuit in una parte rescripti plura capitula habentis, probabilius est vitiari totum. Ita Abbas *in cit. c. Super litteris n.* 2. & ibi Fagnanus *n.* 18. & Barbosa *nu.* 4. *h.t.* & Engel. *eod. n.* 11. cum aliis. Ratio est: quia de illis, qui per fraudem, vel malitiam supprimunt veritatem; vel exprimunt falsitatem, expressè statutum habetur sæpè *cit. c. Super litteris*, quòd *in suæ perversitatis pœnam nullum ex illis litteris commodum consequantur*: atqui dictio illa *Nullum*, includit negationem universalem. Insuper tum *loc. cit.* tum *in c. Sede Apostolica eod.* generaliter statuitur; quod *mendax precator carere debeat penitùs impetratis*. Ubi benè notanda venit dictio *Penitùs*, utpote quæ est præcisa, nullamque limitationem admittens, *l. Ambiguitatem C. de Usufructu*, atque idem importat, quod ly *Omnino*, *Ex toto*, *Penitùs*: Barbosa *Dictione* 249. *num.* 3. citans alios idque probans *ex capit.* 1. *De supplend. negligent. Prælat. in* 6.

176 Et quia allegata Jura loquuntur de Rescriptis justitiæ, seu Litteris contentiosis fortius data Conclusio procedit in rescriptis gratiæ, & ad Beneficia: quia subreptio facilius vitiat Litteras gratiosas: prout argumentatur Abbas ibidem, estque superiùs *num.* 173. dictum, assignando multiplicem hujus rationem.

177 Fatendum tamen, non deesse Authores, qui tenent oppositum, docentes, quod per subreptionem etiam dolosam solummodò vitietur capitulum illud, in quo ipsa contingit, non item aliud capitulum à priori separatum, ab eoque penitus independens; prout docet Sanchez *lib.* 8. *de matrim. disp.* 21. *n.* 70. citans Decium *in c. Super litteris notab.* 1. *n.* 7. & Layman *in d. c. Super litteris n.* 2. *h.t.* ac probabile censet Pirhing. *h.t. n.* 109. Rationem dant. Tum quia in hujusmodi casu censentur esse duo veluti rescripta: unde vitiato uno capitulo, non idcircò vitiatur alterum, quod à priori separatum est, ac penitus independens. Tum quia Constitutio, relata *in cit. c. Super litteris* est pœnalis, prout liquet ex illis verbis. *In suæ perversitatis pœnam*; ergo non debet extendi ab uno capitulo ad alterum, in quo nulla intervenit subreptio. Quinimò hic locum habebit *Reg.* 37. *Jur. in* 6. dicens: *Utile non debet per inutile vitiari*. Quod ipsum colligere licet ex *c. Si eo tempore h.t. in* 6. ubi rescriptum tacita varietate impetratum, ex parte valet, ac ex parte non valet. Nec juvat dicere, textum illum loqui duntaxat de subreptione per ignorantiam, vel simplicitatem commissa. Nam contrà est: quia hoc dictum nullo jure probatur, sicque divinando, & ad libitum asseritur.

Confirmatur idipsum à pari: nam, quando datur Instrumentum alicujus Notarii habens plura capitula, & in uno horum reperitur falsitas, tunc solent distinguere nonnulli DD. quod aut capitula illa sunt inter se connexa, & reprobatur in totum: aut sunt separata, & tunc non reprobatur, nisi illud capitulum, quod est falsum; ut probat Glossa *in can. Si ad Scripturas* ℣. *Quid in eis d.* 9. & ibi Archidiaconus *n.* 3. citans Gofredum, & Jo. Monachum. Idemque ampliùs probatur per textum *in l. Si ex falsis C. de Transact.* ubi transactio ex falsis instrumentis inita, si facta fuit de pluribus causis, sive capitulis, solummodò retractatur quoad illas causas, quæ ex falso Instrumento composita sunt, aliis capitulis firmis manentibus: ergo hoc ipsum videtur dicendum in proposito; ubi rescriptum habet plura capitula prorsus diversa inter se, ac separata, & subreptio dolosa solummodo contingit circa unum capitulum. 178

Verùm insistendo nostræ Conclusioni, veluti probabiliori, atque Juribus magis conformi, respondetur ad allatas rationes. Et imprimis ad primam eorum negatur assumptum: nam, ut supponitur, est unicum rescriptum, licet contineat plura capitula. Ad secundam neg. consequen. Quia loquendo de subreptione dolosa secùs statuerunt Jura, idque in penam perversitatis mendacis precatoris, juxta textus *n.* 161. allegatos: unde quia malitiis hominum non est indulgendum, neutiquam videtur recedendum à verbis Legis adeò claris, atque indistinctè loquentibus, in favorem mendacis precatoris. Ad tertiam patet per idem: nam allegata Regula Juris quoad hunc casum patitur expressam, & specialem exceptionem; idque ob rationes; & textus Juris in oppositum allegatos. Glossa *in c. Pura* 3. *q.* 9. dicens: *Utile per inutile vitiatur, ubi id in Jure reperitur expressum*. Engel *cit. n.* 11. & alii. Ad quartam respondetur per idem: nam quod *d. c. Si eo tempore*, sit intelligendum de subreptione non dolosa, adeòque per ignorantiam, vel simplicitatem commissa, satis desumitur ex Juribus *num.* 175. allegatis; ac proinde id non asseritur gratis, & merè divinando. 179

Ad ultimum sive ad confirmationem dicitur, aliam doctrinam de Instrumento quoad unum capitulum falso, communius ab aliis Doctoribus relinqui. Unde cit. Gloss. ℣. *Quid in eis* post relatas aliorum sententias, ac loquens ex mente propria, protinùs subdit: *Ego dico quod si aliquid falsitatis reperiatur in instrumento, totum redditur suspectum, nec ei creditur, ut L.* 2. *in fin. ff. de Fide Instrum.* Idem tenet Archidiaconus, atque etiam Abbas *ll. cc.* quorum uterque allegat Innocentium; idque probatur exemplo testis: nam, quando testis quandam falsitatem adjicit suo testimonio, dictum ejus reprobatur in totum, quia reperitur perjurius, *c. Pura* 3. *q.* 9. & amplius probat Glossa magna *c. In nostra* 33. *de Testibus*. Atqui etiam Notarius conficiens Instrumentum, est quidam testis, *l. Domitius Labeo ff. de Test.* Unde ratio ultima militat in oppositum. 180

Nec urget, quod subjungitur *ex l. Si ex falsis*. Nam id procedit in casu speciali, transactionum videlicet, & pactionum inter privatos mutuo consensu initarum, quas proinde æquum est sustineri quoad illa capitula, quæ non ex falso Instrumento, sed ex mutuo duntaxat paciscentium consensu processerunt. Secus dicendum, quando vel Notarius in Instrumento, vel Supplicans in impetratione rescripti, commisit dolosam falsitatem circa substantialia negotii: nam tunc & ille fit perjurus, & iste censetur mendax precator, sicque corruit tum rescriptum, tum Instrumentum in totum; quamquam si falsitas accideret circa non substantialia, vel extrinseca solum, quæ non faciunt ad negotium, illa non noceret. Abbas *in c. Fraternitatis n.* 4. *de Haeret.* citans Innocentium, & addens, idem esse in teste. Concordant illicò dicenda de causa merè impulsiva; Unde 181

Quæritur II. Utrum per subreptionem, quæ contingit circa causam non motivam, sed impulsivam tantum, vitientur rescripta? Ubi supponendum est, quod subreptio, 182 sive per taciturnitatem veri, sive per falsi expressionem, possit contingere non solùm circa causam motivam, seu principalem ac finalem, sed etiam circa impulsivam.

Porrò *Causa* Rescripti *motiva* (quam alio nomine primariam, principalem, & finalem appellant) est illa, qua non existente Princeps rescriptum non concessisset, vel saltem non tam absolutè, sed solum restrictè, sive sub certis clausulis, ac limitationibus. *Causa impulsiva*, sive secundaria dicitur ea, qua non existente Princeps quidem rescriptum concessisset, sed non tam facile. Unde patet, quod prior causa conducat ad substantiam concessionis, posterior verò solùm juvet ad modum concessionis, nempe ut facilius detur. Quod ipsum, sub aliis tamen verbis tradit Abbas Panormit. *in c. Post translationem n.* 18. *de Renunciat.* dicens: *Causa finalis* est quæ ex toto & funditus animum movet disponentis, aliàs verisimiliter non facturum. *Impulsiva* verò, quæ impellit statuentem, qua cessante statuens adhuc erat staturus. Quando igitur vel tacetur aliquid verum, vel exprimitur falsum, quo rite cognito Princeps verisimiliter concessurus fuisset rescriptum, sed non tam citò ac facile, contingit subreptio circa causam impulsivam: si autem id nullo modo concessurus fuisset, aut non nisi sub certis restrictionibus, tunc committitur subreptio circa causam motivam, seu principalem. His prænotatis

184 Resp. I. Subreptio sive per taciturnitatem veri, sive per falsi expressionem, contingens circa solam causam impulsivam, non vitiat rescriptum. Ita Glossa *in c. Ex par.* 14. ℣ *Falsa de convers. conjug.* dicens inter alia, quod *non consideratur, quæ fuerit causa impulsiva*. Covarruvias *lib.* 1. *Variar. resolut. c.* 20. *n.* 5. Sanchez *lib.* 8. *de Matrim. disp.* 21. *n.* 11. & 32. id extendens ad dispensationes matrimoniales, Layman *lib.* 1. *tract.* 4. *c.* 22. *n.* 20. & *super litteris n.* 1. *h.t.* Engel *tit. de Matrimonio contracto contra interdictum Ecclesiæ* §. 3. *n.* 9. Pirhing *h.t. n.* 103. pluresque alii ab his relati; quamvis non pauci oppositum teneant, adeò ut Menochius *lib.* 2. *de Arbitr. Judic. cas.* 201. *nu.* 22. contrariam opinionem dicat magis esse receptam.

185 Prior pars, loquens de taciturnitate veri, quæ contingit circa causam duntaxat Impulsivam, probatur *ex c. Dudum* 14. §. *Nos igitur de Præbend. in* 6. ubi valor cujusdam rescripti beneficialis ex eo probatur, quia Papa illud cognita rei veritate nihilominus dedisset, ibi: *Considerantes quoque, quod Nos exposito nobis de potestate prædicta, nihilominus litteras gratiosas daremus*. Accedit textus *in c. ult. de Filiis Presbyt. in* 6. ubi pro ostendenda invaliditate cujuspiam rescripti, seu Dispensationis tacito quodam defectu, veluti per subreptionem obtentæ, redditur ratio illa, quod cognita rerum veritate, atque expresso ejusmodi defectu, Sedes Apostolica verisimiliter non dispensasset; ergo, argumento à sensu contrario desumpto, valet dispensatio, vel alia dispositio quam Princeps cognita rei veritate nihilominus dedisset; prout fit; quoties taciturnitas veri concernit duntaxat causam Impulsivam. Idem probant rationes pro altera parte Conclusionis illicò adducenda: & quidem

186 Altera pars, loquens de subreptione, quæ fit circa causam impulsivam ex narratione falsi, probatur imprimis per Jura proxime allata, nam eadem ferme est ratio subreptionis, quæ fit per narrationem falsi, & quæ per taciturnitatem veri, ut dictum *nu.* 155. Idem desumitur ex *l. Si mulier. C. de Jure Dotium*, ubi defectus causæ impulsivæ non impedit jus agendi. Et *L.* 1. §. *Sextum ff. de Postuland.* juncta Glossa *ibid.* ℣. *Causam*, & Doctoribus, inde passim inferentibus cum Abbate *in c. Post translationem n.* 17. *de renunciat.* quod cessante duntaxat causa impulsiva non cesset effectus, sive dispositio.

187 Confirmatur Conclusio quoad utramque partem simul ratione: quia subreptio, quæ fit tantummodò circa causam impulsivam, sive tacendo verum, sive falsum suggerendo, non tollit voluntarium ex parte Principis, seu Papæ concedentis rescriptum; ergo ipsa non obstante rescriptum est validum. Antecedens patet ex natura causæ impulsivæ: nam hac etiam remota adhuc concederetur rescriptum, etsi non tam faciliter & citò. Consequentia probatur: quia ad validitatem rescripti sufficit potestas, & voluntas ex parte Principis concedentis, *c. cùm super* 23. *de Offic. delegat.*

188 Et ex dictis deducitur responsio ad illum casum, quo plures pro impetratione rescripti, vel dispensationis cujuspiam, allegantur causæ finales, sive motivæ (hoc est, tales, quarum quælibet ex se est sufficiens ad impetrandum rescriptum, atque ob ipsam solam juxta stylum Curiæ rescriptum, vel dispensatio impertiri solet) & tamen una duntaxat est vera, altera falsa. Dicendum quippe est, hujusmodi rescriptum, ac dispensationem fore validam; prout inter alios notat Gobat *tract.* 9. *Theolog. Experiment. n.* 614. & 633. Tum quia, ut habet Regula 37. Juris in 6. *Utile non debet per inutile vitiari*: ergo etiam in proposito causa vera, atque ex se sufficiens, non vitiatur per admixtionem alterius causæ falsæ. Tum quia in tali casu causa falsò allegata, vel amplius non subsistens, potiùs censetur esse impulsiva, seu juvans ad citius faciliusque impetrandum, non vero ad simpliciter obtinendum: eò quòd ista etiam non allegata adhuc ob alteram causam vere subsistentem, rescriptum, sive dispensatio concederetur. Unde in simili, quando in ordine ad certum effectum consequendum plura mandantur, sufficiat alterum eorum probare, vel facere, quando istud per se sufficit ad ejusmodi effectum, *c. Ex par.* 2. juncta Glossa ℣. *Et perpetuo h.t.* Verùm majoris claritatis causa contra præmissa

Objicies I. In quocunque rescripto subintelligitur clausula illa, *Si preces veritate nitantur*; ergo narratio falsi, etiam quoad causam impulsivam, vitiat rescriptum, ac mendax precator carere debet penitus impetratis, per Jura *n.* 161. allegata. Resp. neg. consequent. Nam Jura allegata procedunt, quando contingit subreptio, sive falsitas in substantialibus; hoc est, in illis, ex quibus dependet voluntas Principis concedentis rescriptum: adeò videlicet, ut alioquin cognita rei veritate Princeps, seu Papa, verisimiliter, vel nullo modo, vel saltem non tam absolute, ac non nisi adhibitis certis moderationibus, petitum Rescriptum, sive dispensationem fuisset concessurus; prout accidit in causa motiva, primaria, sive finali. Secùs est in subreptione quæ contingit circa non substantialia; hoc est, ea, quibus ritè intellectis Princeps nihilominus petitum Rescriptum verisimiliter concessisset, quamvis non tam facilè & citò (hoc enim per accidens se habet) ut fit in causa impulsiva, sive secundaria duntaxat, per Jura, & rationes jam allegatas, quibus jura contraria rectè distinguntur, & concordantur. 189

Nec obstat, quod etiam causa impulsiva moveat ad concedendum ejusmodi rescriptum &c. Quia movet quidem, seu potiùs impellit, ad citius vel faciliùs dandum id, quod cæteroquin cognita omnimoda rei veritate Princeps dedisset; non tamen movet ad simpliciter dandum. 190

Neque dicas. Qui cum majori difficultate daret, non censetur dare: nam qui cito dat, bis dat: ergo, si cognita subreptione causæ impulsivæ, atque omnimoda rei veritate, Papa difficilius daret rescriptum (forsan etiam non nisi sub certis limitationibus concedendum) non censetur illud esse daturus. Resp. enim neg. antecedens, cum sua probatione: nam qui tardiùs, aut difficiliùs dat, non dat aliquid minus quoad rem, sed solùm quoad modum dandi, ac ponderationem beneficii, in ea dationis facilitate & celeritate exhibiti, ratione cujus procedit dictum illud: *Qui cito dat, bis dat*. Dum autem subjungitur, vel potiùs supponitur, quod alioquin Rescriptum forsan non nisi sub certis limitationibus fuisset concedendum: id prorsus est negandum, veluti suppositum seipsum destruens: alioquin enim ejusmodi causa non ampliùs foret impulsiva, & secundaria solùm, sed motiva, & finalis, utpote sine qua rescriptum non eodem pacto, sed quibusdam duntaxat restrictionibus adhibitis concederetur, Covarruvias *loc. cit. num.* 5. & Sanchez *n.* 32. 191

Objicies II. Taciturnitas Beneficii Ecclesiastici præhabiti, quantumvis modici, viciat Rescriptum ad Beneficium novum obtinendum, *c. Si motu proprio* 23. *de Præbend. in* 6. cum concordantiis, & tamen cognita rei veritate Pontifex concederet secundum beneficium ne alioquin Clericus inops ob tenuitatem redditum prioris beneficii mendicare cogatur; ergo. Resp. neg. consequent. Nam, quod taciturnitas beneficii quantumvis modici vitiet rescriptum, id non provenit 192

ex eo, quod subrepto cauſæ impulſiua ſoleat vitiare Rescriptum: ſed quia tunc tacetur iuſtitia cauſæ, ſed ſolum ſubrepit, quia de Iure communi, ac ſtylo Curiæ, Romanæ Pontifex ac neceſſario eſt exprimendus, prout ſupra n. 165. ex I. Signa no 1. c. Super literis n. 18. c. & alibi, jam dictum eſt

193 Confirmatur hæc reſponſio ex Clem. de Offic. Ordin. ubi expreſſe decifum habetur, quod cauſam collatio Beneficii, à Legato Sedis Apoſtolicæ impetrata tacito priore Beneficio, ſit nulla: ſicuti tamen iſt diecendum in alijs Bibliotecis obtentis Collationibus: ac probat ex eodem Iure Beneficii ab ſui obtenta, etiam non facta mentione de alio prætabito Beneficio, dumtodo illi alſud alter Hoc enique dici non poſſit, ſi in particulari, ſe, pro reſpectu Legati, nullitas collationis ab eo facta provenire ex defectu cauſæ impulſiuæ; nam ſed defectus patiter in ſpecialiter cauſa illius annullatur, ſiquæ, quod tacitum ſit Beneficii quæcumque modici vitiet rescriptum Pontificium, imò Beneficiorum Beneficiis Legato fidem, non niſi ex proprijs, quia tacetur qualitas de Iure communi, ac ſtylo Curiæ necdeſtrictio exprimenda. Cur autem ejuſmodi qualitas non exprimitur in Clauſula dicendi per ſua ſit exprimenda, non item in collatione Beneficii per inferiorem Collatorem facta, rationem differentiæ affignat Abbas in Clem. alt. n. 6. & Ioſep. Ferr. Prælat. Curial. tit. n. 66. quia nimirum inferior ordinarius Collator ad ſuum præſentem, & cum altero concorſentem, proſcriptione habere ſcientiam de prædicto jam per illum Beneficio, ac obliviomiſs ſecundum velle ipſi conferre; ſicque non conſiderantur ſubrepto, ac ſubrepto, ac ſubrepto, nec tacita cauſa. Secus dicendum de Papa, cujuſque Legato: nam neque ob ſuam abſentiam, ac multitudinem negotiorum, prætaciuit habere notitiam de Beneficio prius obtento, ac proinde illud, quantumvis modicum, jubetur exprimi: aliquo ipſo tacito commiſerint ſubrepta, etiam rescriptum, & ſuſtinet ab ipſo collationem alterius Beneficii.

194 Quæritur III. Unde cognoſci poſſit, quod Princeps vel rescriptor ignoraſſe rem ſuam, ac ſuam fuiſſet concedere; adeoque ſubrepto contingat ſolummodo circa cauſam impulſiuam ac fecundariam, & non circa meritum, & principalem? Reſp. I. Quoties ex ipſo rescriptoris, ac tenore in Literis diſpenſationis, exprimitur unica cauſa, dicendum eſt, eam eſſe cauſam motiuam, ſeu finalem, ac principalem. Ita Abbas in c. quæ ſunt de ſcriptis, & affinit. id. probatus ex c. Peſtoralis b. 1. ac ſcriptum tradit Gobat Tract. 4. Theolog. Reſponſorum, ſeu Reſcriptum, ſiemque loquendo de cauſa, quæ inferiuſ à Lege, tenet Menochius conſ. 270. n. 19. poſt Baldium, Oldradum, Tiraquellum, & alios. Rationem reſt. quia Princ. Papa, non ſolet abſque omni cauſa reſcriptum concedere, & multo minus cum aliquo diſpenſare: ergo, quando aliqua ſit omnia cauſa, reſte ipſa conſeruat eſt motiua. Quinimo tunc locum habebit illud vulgatum axioma. *Ratio legis eſt animo legis, ſive diſpoſitionis, cum conſtantia illa, ſit motiua.* Tiraquellus *Tr. priuil. §. 1. n. 1.*

195 Reſp. II. Quæmvis ex pluribus allegatis cauſis conſtetur de ſit cauſa motiua, & principalis, & ſuprà ſcriptum ſit, id imprimis deliberandum eſt ex ſtylo Curiæ Romanæ: & quando de eo non conſtat, hoc ipſum arbitrio viri prudentis, & Judicis, requirendi diſcretiuum ad ſe diſpudicate attento Iure communi, & conſuetudine cæterorum in ſimilibus obſervari ſolita, atque penſatis circumſtantiis, ex quibus ſuprà ſcriptum ſit, ac ſuprà ſcriptum ſit probatum concedentis. Ita Abbas in c. *Ex conquiſitione n. 4. diuiſiſſe ſpheriat. Felinus in c. Super litteris n. 8. n. Menochiſtat. Abbas. Tudeſc. l. 1. n. 1. n. 1. n. 14. & ſup. Sanchez l. 8. de Matrim. diſp. 21. n. 19. & alibi.* Idque deſumitur ex *l. Non poſſunt 11. & l. Nam ut ait 13. ff. de Legib.* cum concordantibus.

196 Reſp. III. Quando concurrentibus diuerſis hinc inde motiuis, ac primiſſis omnibus motiuæ conſiderata, adhuc dubium remanet, an cauſa fubrepticie allegata, ſit motiua, & finalis, ita ut ſine ipſa rescriptum non concederetur, vel potiùs impulſiua: probabilius videtur eſſe præſumendum, quod ſit impulſiua dunntaxat, ſicque rescriptum valeat. Ita Gloſſa *ſin. in L. 1. de Donationib. Tiraquellus in Reg Doon. n. 6. & Reg Pater. n. 6. & Sanchez. cit. diſp. 21. n. 20.* citans alios, quamvis non pauciopponitur tenentes. Ratio fundamentalis eſt: quia, quantum poſſibilitas ſubrepta, ſecundum fiat pro valore actus, idque ob præſumptionem Juris; ergo, vbi penitus contibus circumſtantiis, adhuc remanet dubium, quod præſumetur, cauſam eſſe dunntaxat impulſiuam, ſicque rescriptum exiſtere validum. Antecedens patet ex *cap. Abbatis 25. & Concord. Trent. ſpecial. ſit: Prouiſiſſe ſe intelligat, quod tantum, ut res de qua agitur, vulnere poſſe poſſe, quam prouiſe.* Conſecutio textus in I. Quoties in affinit. but de Rebus dubiis, ibi: *Quotiens dubitatur de cauſa, quæ commiſſum eſt id accipi, quod res de qua agitur, magis voluit, quam prouiſi, cum concordantia.* Quidni ipſum ſpectat ad Iuſtitiam in cauſa ſubrepta? Ratio ſecundaria: ab cauſa ſit motiua, vel potiùs impulſiua? Hæc affinit. *In idem tale §. Poſſeſſorib. de ſentiis. Ff. Bartolus, & Felinus cum pluribus non affiſt: quia videlicet conſeruat impulſiua, & non motiua. Sive, ut loquitur textus: quia ratio legitimi legum non coherent, niſi proxime ad diſpoſitionem conſeruat.*

Quæritur IV. De quibus oportet fiere mentionem in rescriptis, ut ſint ſubrepta, vel obreptiua? Reſp. I. Loquendo de rescriptis iuſtitiæ, ſeu ad lites, oportet imprimis in poſterioribus impetratis facere mentionem prioris, ut ſuprà n. 8. & Ioſep. Deinde exprimenda eſt conditio perſonæ privilegiatæ (ſi ſecretè talis) conura quam impetratur rescriptum ad lites: ergo, à fortiori, ſi publicè conſtet, ſi non fit ipſa rescriptum conuertit non poſſit, niſi fatis de ipſo mentio. *Ita, ac cum Ordinem 6. b. 1.* Vel ſi ſit perſona ſecularis, ita, quoad Beneficia ſecularia, *Clem. de Offic. Ordin.* Aut Scholaris, ut tradit Rebuffus *trait. de Priuilegiis. Scholar. priuilegia. §. 1.* & amplius declarat Menochius *de Arbitrar. lib. 1. n. 6. & ſeq.*

Rurſus in rescriptis juſtitiæ facienda eſt mentio de pendentia litis, & Principes tenentur ex cauſa illius, ut, quæ ſuprà ſcriptum, *cap. intra Monaſterium de Sentent. re ter iudic.* ac notat Gloſſa *in cap. Prudentiam 5. Sexto* ibi Abbas *n. 4.* & Ioſep. *Ferr. Prælat. Curial. tit. n. 66.* exceptiuam eſt coram quo Judice ſit pendens, Beneficiaſtico, vel ſecularis, ordinario, vel delegato. Menochius *de Arbitrar. lib. 1. n. 6. & ſeq.* Et in cauſa ſin concluſum eſt, aut ſententia lata, vel negotiumſpiritum Laudum Arbitri, aut tranſactionem ſecutum ſit, cum ſint ſpecialia rescriptorum juſtitiæ eſt exprimendum. Menochius *ibid. n. 40. & ſeq.* cum aliis. Hæc autem, & alia hoc attinentia, ſi non enumerata, ſunt tale qualitates, quæ ſi narratur fubtiem, Principem monet potentat ad non concedendum rescriptum, ac conſequenter cidatur non obtinere concedendum, & conſequenter eorum ſuctiuentes cauſat ſubreptionem.

Reſp. II. Loquendo de rescriptis ad Beneficialium, ſi quibus Beneficiis cuipiam conferet, aut conferri mandet Beneficium Eccleſiaſticum, oportet in eorum impetratione compunctum ſit, ſi ſit Beneficiatus, & Beneficiali, ſi quod compartatus jam habet, ſive illud ſit ſufficiens ad neſtam Clerici ſuſtentationem, *è ratione odii à Ioſep. cibo rescriptorum.* Ita Abbas *in Clem. Ordinem, & quantum vis modicum, c. Si proponente 42. b. 1. Or. 1. Sentia 3. ad* ita Glol. *V. Vacante in Prouiſ. in §. Sive cuius.* Ioſep. Ferrar. *Prælatiſ. n. 1.* Infuper debet exprimi ſi Beneficium prabaturum ſit Dignitas, Perſonatus vel aliam hujuſmodi qualitatem habens, ac ſi ſit Canonicatus, ac ſi ſit aliquid non prerogatiuum eſt in Canonicum, ſiue Prabendam, ſeu fructus ſui Canonicatus non ſunt pingiuſt, per poſſeſſionem, ac ſi ſit Beneficium ſimplex, ac quod habet in Beneficio jam obtento, ac poſſeſſio (*& ut cetur jui in re*) ſed etiam de jure ad rem reſpectu beneficiorum, vel Prabendæ conferendæ, *org. cit. c. In ſupra* ut notat Abbas *ibid. n. 3. & ſeq.* Imò etiam illius Beneficii mentio facienda eſt, quo qua inquile ſpoliatus fuit: nam per ſpoliationem de facto contentatum, non perdit qualitas in re, ſive titulum Beneficii, ſed tantum poſſeſſionem ejus. Abbas *cit. n. 10.*

Reſp. III. Quando rescriptum quodcunque gratiæ, vel alterius, ſi ſit ſubrepticia, impetratum contra conſtitutionem, ſive ſanctum particulare cuipiam Eccleſiæ, ſeu loci, non valet niſi fat mentio ejuſdem, ſiſtem per clauſulam generalem derogatoriam. *Non obſtantibus, & conſtitutionibus ſeu contrariis.* Ita defuntur *cit. Conſtitutiones* 19. *&c.* & notat Abbas *in n. 6. & 7.* ubi addit, quod ſi Statutum ſit juramentum de ſtatuendum debere fieri mentio. Pithinus *d. n. 29.* & alii. Rationi: quia annus Pontificius non eſt, velle derogare Jurisdictibus Sanctorum Conſtitutionibus, vel ſtatutis, niſi id expriman, *text. dict. c. 1. de Conſt. in 6.* Concordat *c. Cum aliquibus q. 6. n. 16.* ubi ait tallibus conſtitutibus, & Statutis, ſecundum ſtatutum, ſecundum, debetque confetur clauſula derogatoria: *Non obſtantibus conſtitutiones Eccleſiæ priuilegia, conſuetudinibus, aut ſtatutis, juramentis, confirmatione ſedis, vel quamuis ſuprabitur ſtatutis, & conſuetudinibus.* Hinc debetur talis clauſula caſtatur in *c. Cuſtinus 2. c. 1. Rescriptum* Beneficiale, quoque fuerit impetratum non facta mentione de certo numero Canonicatuum, quod per Statutum juramento firmatum, & Romano Pontifice confirmatum ſuerit, quidam Doctores *Rotam.*

Caterum, quamuis omnia in impetrationem alicujus Rescriptorum, diſpenſationum, aquæ concellionum exprimenda ſint, ſi tamen ſint, ac prout conſiderata qualitate cujuſlibet negotii deſumendum eſt. Generalitè id fiebat, ac ſuprà ſcriptum Gloſſa *in c. Super litteris 1. Sententia 3. Ioſep. Ferrar. Prælatiſ. n. 1.* Imò ubicunque tamen ſit violatum, non ſolum ex, ſiue iuris ſint, naturæ, ac eſſe, ſed etiamex ſolo ſtatuto. Nam ut ait *Gloſſa in c. Super litteris. V. Litterae. b. 1.* inquit ubicunque tamen quis verità tacuerit, qua exprimitur Papa litteras non conſiderit; ſed tamen ex ſuprà ſcriptis, nec adeque aliqua limitatione, ut addit Corvarrutias *l. 1. Var. Reſolut. c. 20. n. 5.* Sanchez *cit. diſp. 21. n. 21.* cum aliis) Reſcriptum inutile fit.

Quartiter V. Utrum Motus proprius tollit vitium ſubreptionis, ac obreptionis? Reſp. affirmatè, ſiquidem, ſiquidem per Motus proprium intelligitur Litteras, ſeu Rescripta Summi Pontificis, in quibus haec clauſula, *motu proprio*, ſiquidem ſubrepta ſint. Ita *c. 1. & motu proprio 3. de Prebendis. 1. b. 1.* ibi: *Motu quoque proprio ſuo ſibi ſuam gratia ſed ſuam, cum ſuo ſuppoſitum ſuam fiuerit ſuam.* Et hoc quidem ſi ſit Motus proprium Principis expreſſum, ſe motu proprio concedere, dicunt motu proprio concedit, ſed ſi ſit Motus proprium Principis ſolum ſubintelligatur petitum, Gloſſa *in c. 1. Si motu proprio. V. Rupiſcopi.* Menochius *de Arbitrar. Iudic. caſu 100. n. 39.* Barboſa *Collect. in c. 6. Conſtitutiones* 19. Motu proprio gratia ſubintelligatur ſuerit petita, tamen per clauſulam illam ſignificat Principem, ſe non illa petitione, ſed propria motu, ſed ſpontaneè, ac ex liberalitate ſua, ſed, ſolo de ſuitina ad illam concedendam, ſicque hæc dunntaxat ſubintelligitur, ac ſuprà ſcriptum Motus proprius ad inſtantiam partis conceſſus, ac Motus proprius ex mera Principis liberalitate procedens. Barbosa *cit. n. 4. & ex eodem Menochius.*

Reſp. I. Motus proprius, ſive clauſula *Motu proprio* in Rescriptis Pontificis appoſita, ſuppleet vitium ſubreptionis ac obreptionis, ac ſuprà ſcriptum ſuprà ſcriptum ſentiens. Ita Doctores univerſi, uti tetiatur Sanchez *l. 8. de Matrim. diſp. 21. n. 22.* Motus proprio *cit. cap. Si motu proprio & Clem. 3. Si Romanus q. de Prebendis.* Ratione dictur proprio de Beneficio, cuipiam fuſtaqueſ Papa *Motu proprio*, ſiquidem, ſiquidem ſubrepta ſint de Beneficiis prius per ipſum obtentis, quæcunque ea ſint, & quantucunque: ſiquidem cuipiam, ſive fuſtaqueſ Motu proprio, tacitamente ſubintelligitur, ac quantucunque modici indulcat vitium ſubreptionis, ac nullitatem proprioſcit, ut *c. 1. Motu proprio.*

Et hoc conſtitutum, etiamſi hæc clauſula appoſuerit Legato Sedis Apoſtolicæ; et decet Gloſſa commentor *Decretal. ad V. Motu proprio.* Ioſep. Ferrar. *Prælatiſ. Curial. tit. n. 1.* citant alios: in hoc caſu tenet collatio fecundi Beneficii, non obſtante excluſuratione alicujus jus probabili: quamvis Prælatus ambo Beneficia (ſi ta non cæterorum jus incompatibilis) ſimul retinere non poſſit, ſed ex alia clipere teneatur, quod maiorem rationem *cap. Gratia 2. de Reſcriptis. to 6. ac* loquendo eadem ſi priori caſu, inquit Gloſſa *in cit. c. Si motu proprio V. Beneficium.* Si quidem ſuprà ſcriptum Gloſſa, vel alius Legatus non conferre diſpenſare in illa Beneficiatus, *c. Non poſſit 11. de Prebend. in 6.*

Jui Canon. Anali. Reſſf. Tom. I.

Amplitatque hic effectus Motus proprii, ut loquitur habeat non Beneficiatus, ſed etiam ſi omnibus Rescriptis, ſeu Concellionibus gratiosis; adeò, ut in his pariter purget tacitumritatem, ſicque tollat vitium ſubreptionis. Quia non eſt date ratiunem diſtinctatis, & obiegat gratia penitet à mera voluntate, ac liberalitate Principis. Felinus *in c. de ſcriptis n. 6. b. Rebuffus in Praxi Beneficiorum de Mandatis appoſitis §. Motu proprio effect. 29.* Barbosa *cit. clauſ. 29. n. 17.*

Reſp. II. Dantur nihilominus nonnulla caſus in quibus Motus proprius non ſuppleat vitium ſubreptionis; ſicque ob defectum voluntatis ex parte Principis gratiam concedentis. Ita Abbas *in Clem. Ordinem n. 6.* Alii in prorogrefia citanti, qui proinde hæc duabus dicta in caſibus illis limitanda ſentient.

Primus eſt, quando Motus proprius non prodeat, quando ſit cum expreſſione cauſæ falſæ, ſive dein ſalſa cauſa fuerit ausus pro ſuppliciamen allegata (in obreptione omnino) quemadmodum quidam Doctores dicunt, ſubrepticiam non ſolum ſed tacitumritatem continuiſſe, ac ipſum illam gratiorem adhuc, ut, ipſa dicta ut, ipſa ſed ſuppleat omnia cum expreſſione cauſæ falſæ per Principem ſponte, ac tenebo alio petente, ſicque abque vitio ſubreptionis, ac obreptionis fit. Abbas *in c. Dilectus n. 7. de ſpons. & affinitat.* Felinus *loc. cit. n. 9.* Menochius *de Arbitrar. Iudic. caſ. 101. n. 83.* Sanchez *l. 8. de Matrim. diſp. 21. n. 23.* Barbosa *cit. n. 17. & alib.* Ratio eſt, quia Princ. Papa, expreſſit cauſam concedi à Motus proprio, ſed de caſu falſo, ſeu motiva falſa, ac ſubrepticia, ſuxta dita *n. 184. & ſeq.* ibo ipſo conquiſtit intentio ejus, quod eſt concedere gratiam ex ſolo motu ejuſdem, ac ſuprà ſcriptum fuiſſet, ac ipſo tamen Motus proprius nihil operatur: alioquin enim ſtuitaretur gratiam contra intentionem concedentis, nebis ea ſuprà ſcriptum, quam ipſe ſtatuitum, quod eſt abſurdum.

Secundo Motus proprius non ſuppleat, quando tacito ſuprà ſcriptum, pro qua ſcribitur: ut ſi provifus de Beneficio patiatur defectum Natalium, vel vitium corporis, ac ſuprà ſcriptum, ſed ſuppleat omnia, ac ſuprà ſcriptum, vitia irregularia. Nam clauſula *motu proprio* non ſuppleat tales defectus: neque enim ipſi concedunt, ac ſuprà ſcriptum, ſuper inabilitibus, ac defectibus perſonæ. Gloſſa *in Clem. 3. Romanus. V. Fabricam de Prebend.* Felinus *loc. cit. n. 9.* Menochius, *ubi ſupra n. 84. & ſeq.* Sanchez *cit. n. 24.* Barbosa *cit. n. 18. & alii.*

Solummodo non, quod in tali caſu vitium perſonæ ſuppleat, ac ſuprà ſcriptum ſuprà ſcriptum (nam perſona nihil petit, ſeque ſubreptionem non commiſit, ſuppeditat ſed ſuprà ſcriptum Motus proprius ſpontaneè, ac petente, per Principem ſuprà expediens) ſed tantummodo poterit illud oppon per vitium juris: quia inhabilitas ſuprà ſcriptum ſit ex Canonum ſanctione, hæc communi ſunt inhabiles ad conſequendum beneficium ſpiritum, ſe ſe Beneficium Eccleſiaſticum, neque ſi ſuprà ſcriptum Motus proprius ſuppleat omnia, ac ſuprà ſcriptum ſpiritu dispenſatio aliqua. Felinus, Sanchez, ubi ſupra.

Tertiò clauſula *Motu proprio* nihil operatur in propriis dictum juris tertii; ac proinde non firmat gratiam, quamvis ſuprà ſcriptum ſuprà ſcriptum ſit, ac ſuprà ſcriptum Motus proprium ſuprà ſcriptum Beneficium, quod eſt ſuprà ſcriptum, ac de hoc nulla fiat mentio. Abbas *in c. Dilectus n. 7. de ſpons. & affinitat.* Felinus *n. 8. & ſequentes.* Quod Motus proprius non tollit jus quæſitum alteri in re, vel ad rem. Barbosa *in Clauſ. 29. n. 19.* Rebuffus *in Praxi Beneficiorum de Mandatis appoſitis §. Motu proprio effect. 30.* Ratio eſt: quia Papa non conferat velle præjudicare jus tertii, ac ſuprà ſcriptum ſuprà ſcriptum ſit, ac ſuprà ſcriptum ſuprà ſcriptum ſit. Ita Abbas *in c. Dilectus n. 7. de ſpons. & affinitat.* Felinus *loc. cit. n. 9.* Menochius *de Arbitrar. Iudic. caſ. 101. n. 85.* Sanchez *l. 8. de Matrim. diſp. 21. n. 25.* Barbosa *cit. n. 20

Mandatis Apostolicis. *Motu proprio*, ubi quadraginta fe-
ptem effectus hujus clausulæ per ordinem refert, ac poſti-
nodum tractationem enumerat calus, in quibus illa inſe-
rietur. Eandem clauſulam una cum ſuis effectibus,
fusè explicat Barbosa in *tit. Clauſula* 39. per totum.

§. IX.

De Erroribus, & Rasura Rescriptorum.

SUMMARIUM.

213 *Error latitutiæ manifestus vitiat Rescriptum.*
214 *Idem ab proprietatem falſifikantis.*
214 *Dannosè error ille non ſi omnino levis.*
215 *Nec damnè apparat de Veritate literarum Apoſtolicarum.*
216 *Ratio diſparitatis inter hæc, & reſcripta Apoſtolica.*
217 *In Tſtamentis, & alijs Inſtrumentis, error latitutiæ non prejudicat.*
218 *Error in nomine, vel Prænomine, non vitiat Teſtamentum vel aliam diſpoſitionem, ſi conſtet de corpore. Idque variè extenditur. Ibid.*
219 *Secùs, ſi per talem errorem diſpoſitio reddatur incerta.*
220 *Etiam Reſcriptum non vitiatur per errorem in nomine, quando conſtet de corpore.*
221 *Error latens in nomine Diœceſis vitiat Reſcriptum; cur?*
222 *Et quæ ſit diœceſis vaga de errore in nomine perſonæ, ac Diœceſis.*
223 *Quando ſpecialis Pontifex gratiam concedit, tunc non obeſt error in nomine Diœceſis, ſi conſtet de corpore.*
224 *Rasura, vel cancellatio in loco ſuſpecto, vitiat Reſcriptum, & aliud Inſtrumentum.*
225 *Locus ſuſpectus reſpicit, quid?*
226 *Quid, ſi ſpe rasura in narratione facti, vel alio loco non ſuſpecto? Ibid.*
227 *Aut rasura ſit mediate?*
228 *Litteræ Apoſtolicæ per mandatum abroſarum ab impetrante Vicario redituntur falſæ, & rodens falſitatis. Ibid.*
229 *Vel ſcriptura abraſa manu ipſiuſdem Notarii reſcriptæ fuit?*
230 *Conſilia notabilia circa hoc adhibenda.*
231 *Quid, ſi falſificatione, vel aliud Inſtrumentum, in plus roſum ſcriptum, aliduc clauſum exhibetur Ordinario.*
232 *Baſil. Pontifices ob raſuram non facilè ſuient reſcindere? Ibid.*
233 *Vel illud reſcriptum prius adorſum fuit?*
234 *Aut corroborata per totum vocem tempus?*
235 *Rasura, vel cancellatio perſpicua, ſed ab eo penes quem reſcriptum laſtramentum, nihil prodeſt ad ſuſpicionem.*

QUæstior I. Utrum error latitutiæ vitiet Reſcriptum, vel Teſtamenta, aut publica Inſtrumenta? Resp. I. Manifestus error latitutiæ vitiat Reſcriptum Pontificum, dummodò non ſit Pontifex Apostolicus, hoc ex *C. ad audientiam* 1. *c. 5.* ubi Pontifex Inquit: *Quibus litteris, quantum manifestum continent in confraſtitione gratiarum, falsa in ſubmiſſa ſuſtinent, ea ſcilicet, manifestum*. Nam, ſi error latitutiæ fuerit diſtractibilis, aut poſſit adhuc fulvari per ſubquiſitionem, vel quidem ſpatium, quo vitiatur Reſcriptum. Abbas in *cit. ad audientiam n. 3.* & Felinus *n. 3. & ſeqq.* ubi undecim modis limitat allegatam Decretalem, junta Glossa *c. Venit 7. Porro ad finem de Prob. Glossa* 1. *in Clem. Pastoralis* explicat.

Accedit ratio, quam poſit Glossa *d. c. ad audientiam*, *Manifestum*. Quia Reſcriptum Domini Papæ tanqu. ſtatur per multas manus, magnaque maturitate decoquitur: ergo verſiſimile non eſt, quòd ex tam multis, tamque doctis Officialibus nullus videriit patentem, ſimulque gravem errorem latitutiæ, aut ſi vidit, ipſum reliquerit incorrectum. Unde ortum putaſſent, Reſcriptum adeò vitioſum poſſeſſiſſe extra voluntatem Papæ, & abſolo falſificatum eſſe.

Additur notater in Concluſione, *dummodò non ſi omnino levis*. Sensu enim dicendum eſt de tam levi errore, ut quia deſtruit unius literæ, vel ſyllabæ: nam talis falſitas hiſce regulis oculis pluribus, præſertim gravioribus negotiis diſtinctorum, ac proinde non vitiat Reſcriptum. *Ex. gratia* 1. *de Pabit Reſcriptum ad Officialem, pro ea, quod in hoc diſtinctum, ſpatium, hoc ſtio, dicetur, declaratur in viſiolum non eſſe*. Concordatres. *tit. 1. Qui habetur ſi. de Mancipiis reſtituendis*. ubi in capo teſtator manumiſſurus ſervum, quem unicumhabet, voce *viſiolum* Crefimus, cum appellaretur *Crefimus*, reſpondetur, *Nihil obſtè, quod in ſalſum creditur*. Unde haſtulus in Sumuario ibidem inquit: *error in ſyllaba non nocet*. Quinimò, quomodò manifestus latitutiæ error, in ſumptionem pariat de falſificatione litterarum Apoſtolicarum, ut dicitur: cum nihilominùs eſſe perſuadeam, non juris tantùm, ſed quotidianè obſervatum literarum non apparet, probabile conſet Engel *l. 1. n. 13.* Et ſaltem *textus in l. illicitas*. *§. Veritas ff. de offic. Proſ.* ubi dicitur: *Veritas rerum, veritatem eſſere non mutat*. Et conſequenter, ubi aliunde apparet de veritate Literarum Apoſtolicarum, ejuſmodi error latitutiæ, qui ab defectuſ Notarii, ac ſimilibus ſcriptoribus, ſæpe notorumque multitudinem, aliquando irrepere poſſe, non vitiabit Reſcriptum Apoſtolicum. Nec obſtat *textus c. ad audientiam* 1. *c. 5.* Hoc Reſcriptum ſuſtinent. Nam hæc procedunt, quando aliunde non apparet, Literas eſſe legitimas, ac veras.

Resp. II. Reſcriptum Pontificum de Teſtamentis, & alijs Inſtrumentis, v. g. contractuum, quæ alicui Tabellioni ſine reviſione ſiorum Officialium Curiæ ſecularis communis, ac publicæ, ſed ſolum ſecretariatus ex vitio ſcribentis facilitis irrepere poteſt, non judicat quidem error reſcripſit diſpoſitionem. Ex Glossa *in cit. c. ad audientiam* de Abbas *n. 3.* Felinus *n. 4.* & alii paſſim. Idque patet ex *l. Error C. de Teſtamenta*, ubi Sumuarium habet: *Error Scribentis, non non nocet*. *Quia ſi ſuſpicetur Teſtamentum teſtatoris, ſiet per ſe rerum ſcribentis ſcripta non fuerit, habetur pro ſcripto*.

Accedit ratio diſparitatis inter Reſcriptum, & Teſtamenta Notariorum: quia hæc non tranſeunt per tam multas manus, ſicut Reſcriptis; ac proinde tale illis illi poſſet irrepere falſa intentio, ac ſi ſuſpicetur. Quapropter ob id, ut talis error Inſtrumentum non vitiet, neque de falſitate ſuſpicion reddat, quandò ex teroquin ſufficiunt apparet de voluntate Teſtatoris, ſive diſpoſitione.

Quæritur II. Quid dicendum de error in nomine, vel prænomine, ac de ſuſpicione falſitatis in Reſcriptis, ac Teſtamentis? Resp. I. Error in nomine, vel prænomine, in vitiet Teſtamentum, vel aliam diſpoſitionem, ſi conſtet de corpore, ſive de ejus diſpoſitione Teſtatoris, aut diſponentis. Ita communis; & habetur decretum *textus clarus. S. in nomine. C. de Teſtamenti*. Ibi; *Si nomen, vel prænomen, ſive cognomen, ſive cognomen, ſive rerum, nec tamen de qua ſcripſerit, incertum ſit: tamen ſi quod nihil obſtat voluntati*. Ubi Glossa finalis inquit: *Accedit ad errorem in nomine*. Et *C. Si quis in nomine Indſis. de Legat.* Item ad errorem in nomine vel ſignum dummodò de ipſa certeropon non ambiguitur. *Clement. de Legat. Quia* Item ad errorem in nomine vocabulorum petitam in judicio, ſi de corpore convenient. Ita *Pompeius n. 5. Cum in rem ff. de Rei vendicat.* Ubi ita hoc habet: *Quod ſi error in nomine, ſed ſi in nomine*. Concordat. *Si quis in fundi vocabulo ff. de Legatis 1.* *Demonſtratio ff. de Contrah. & demonſtrat.*

Notarium ſcribentem addituar, *dummodò conſtet de corpore*. Nam ſi per talem errorem redatur diſpoſitio incerta, ita ut proper errorem in nomine ſit incertum, ac parallè non appareat, de quo forum fuerit intentio diſponentis, nihil valet, ut *Pompeius n. 5. Cum in rem ff. de Rei vendicat.* Ubi *Tiraquellus*, & concordantes per ipſam addunt. Quienim hominum ſtante tali incertitudine poterit diſtinguere veram mente diſponentis?

Resp. II. Proximè dicta procedunt etiam in Reſcriptis, adò ut illa non vitientur, neque invalidentur per errorem in nomine, vel cognomine commiſſum ſi conſtet de corpore, ſive perſona, pro qua fuerunt ſa. Ita Felinus *n. 3. Significante n. 3.* ubi Sanchez *Matrim. disp. 1. n. 37.* citantibus; Idque probatur multi per textus *n. 224.* jam allegatos. Et ratio eſt, quia Reſcriptum non concediur propter nomen, ſed propter perſonam ſupplicantis, & qualitates ipſi interſicaces, ergo, quando conſtat de perſona, ejuſque preces veritate nituntur, non eſt, cur obſtet error in nomine, *n. Intelligentia 6. de Verb. ſignif.*

Objicies inſolubimus majoris claritatis gratia. Error in nomine Diœceſis vitiat Reſcriptum Papæ, ergo etiam in nomine, vel prænomine impetrantis. Antecedens probatur *ex. c. Significante* 14. *de*: ubi propter errorem in nomine Diœceſis Reſcriptum Pontificum, quod ſonat continentum contra Vitum Diœceſis Remensis, cùm idem Vitus non de Remensi, ſed de Leodienſi Diœceſi eſſet, ut ſuſpicatur Pontifex Papa. *Ut ſi ſcriptum impetrantis contra hominem alterius Diœceſis, non intentitur ad hominem ejuſdem nomitis alterius Diœceſis*. Reſcip. Hoc impetrantis accidere ex eaque in tali caſu non conſtat de corpore perſonæ, contra quam impetratum eſt Reſcriptum; cùm non ſaltè contingat, plures eodem nomine appellari, Quidquam ſtatim ex in conſcriptione ſupplicantis, ſonat. Abbas *ad Significante n. 3.* junta Glossa *ibid. V. Nomen de Rescript.* Ita, neque litteræ ſubmiſſæ inquirere tenti poſſent ad plures perſonas, meritò ſuſpicionem ſuſcitant Reſcriptum ſi quoque quod non extenditur à perſona ad perſonam ſi quoque ſuſpicionem ſuſcitant Reſcriptum; cùm præſumatur falſificatum impetratum, atque datum, non contra ipſam, ſed contra aliam perſonam ſpecialiter Diœceſis.

Deinde, ac magis ſuſpicitur reſcriptum, ac publicum ſaltem ratione de error in nomine perſonæ, de ejuſ corpore conſtat, & de error, in nomine Diœceſis, quando per Reſcriptum ſit delegatio alicui Ordinario, ac mandatur juridiſdictio, aut executio Reſcripti Apoſtolici: ac accidit *ex c. Significante*. Nam error in nomine non eſt cauſa finalis, ac principalis, ſed ſolum ſecundaria, ac hæc tamen error in Diœceſi, ut quoque ſuſpicionem, ac Pontifex ad Judicem delegatum ſcribit, ſed ſolum non additis conſtructis clauſulis derogatoriis, Reſcriptum dicuerit: ſi enim Papa ſcriviſſet, Vitum memoratum de Leodienſi Diœceſi, ſed ſolum Remensis, ſed ſolum potuit Leodienſis Judicibus cauſe ejuſmodi contentiosum demandabit, vel ſolum non tali modo in: ſorma Reſcripti ſuſcitatis, ac derogatoriis clauſulis, ac ſuſpicionem &c. ac proinde tale error intended & ſubſtantiam: tum affert Reſcriptum. Quinimò illud eſt nullum, non tam ob error in nomine Diœceſis, quàm ob defectum voluntatis ex parte concedentis: ſiquidem Reſcriptum, ac conſtitutionem, ſuſpicionem, regulariter concedi non ſolent, niſi ad Judices delegatos intra Diœceſin Ritiveliensem, aut ſaltem non niſi cum clauſula derogatoria ad eorum, cum ſuſpicionem, ac ſuſpicionem ſuſcitatis, ac ſuſpicionem ſuſcitatis, ac ſuſpicionem ſuſcitatis

ac litteris nondum apertis, eadem facere potuisset? Engel, *cit. num.* 15. post Joan. Honorium *b. 1. n.* 20. Et hac potissimùm ratione potest salvari hodierna praxis Vicariorum, & Delegatorum Papæ, qui propter rasuram etiam in dispositivis, imò & in Data, non solent facilè ejusmodi Bollas Pontificias rejicere: nam, ut observat Pyrrhus Corradus *lib. 7. Praxis Dispensationum Apostolicarum, num.* 77. Litteræ Apostolicæ, antequàm ad plumbum ab ipsa Cancellaria trasmittantur, per Officiales ad hoc deputatos possunt abradi, atque immutari, prout juxta mentem summi Pontificis, cujus Cancellaria dicitur Organum, opus fuerit; prout pluribus declarat idem Pyrrhus Corradus *cit. n.* 77. 78. 79. addens, istud jam diu in Cancellaria Apostolica permitti ob ingentem numerum negotiorum.

230 Quartò limitatur, si scriptura, vel instrumentum reperiatur penes meum adversarium, & Judex ipsum cogat exhibere instrumentum in judicio. Quia tunc non vitiatur in mei præjudicium, imò ei præstatur integra fides in omnibus, in quibus potest sumi sensus ex tali instrumento; haud obstante, quòd habeat rasuram in loco substantiali: præsumitur enim, quòd adversarius eam dolosè fecerit. Siquidem abrasio, sive cancellatio, vel additio præsumitur facta ab eo, penes quem reperitur instrumentum, nisi oppositum probetur, *arg. l. Majorem* juncta Glossa, & DD. *ibi d. C. Ad leg. Cornel. de Falsis.* Jason *in l. Si unus n.* 9. *C. de Testament.* Atqui non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri, *l. Non debet* 75. *ff. de Reg. Jur.* ac proinde rasura per adversarium meum facta, mihi non nocebit. Jason *in d. l. Edicto n.* 19. *C. de edicto divi Adrian. tollend.* Maschardus n. 21. & alii.

231 Quintò limitatur, quando Instrumentum, in quo reperitur rasura, corroboratur per vivam vocem testium, *arg. Auth. de Instrumentorum cautela Collat.* 6. Jason *cit. n.* 19. ubi rejecta priùs opinione eorum, qui in isto casu unum testem sufficere dixerunt, ponit quasdam alias limitationes memoratæ Regulæ; sed minùs notabiles, quæ proinde hic omittuntur.

§. X.

De Expiratione Rescriptorum ob mortem Concedentis.

SUMMARIUM.

232 *Rescripta justitiæ expirant morte concedentis re integra; non item, quando res non amplius est integra.*
233 *Et expirant etiam re integra, licèt Delegatus ignoret mortem Delegantis, seu concedentis Rescriptum.*
234 *Dummodò non concurrat simul error communis.*
235 *Rescripta justitiæ re integra expirant etiam cessatione officii ipsius concedentis, seu Delegantis, per renunciationem, vel depositionem.*
236 *Non item; si hic postmodùm incurrat excommunicationem.*
237 *Quando res desinat esse integra? Referuntur tres circa hoc sententiæ.*
238 *Ut res desinat esse integra, sicque perpetuetur valor Rescripti ad lites, requiritur, ac sufficit citatio partis ante obitum concedentis facta.*
239 *&* 240 *Idque probatur.*
241 *Sufficit autem, citationem antè obitum concedentis à Delegato emanatam esse, tametsi hæc ad partes nondum pervenerit.*
242 *Proponitur notabilis instantia contra hanc sententiam ex c.* Relatum 19. de Offic. Delegat.
243 *Quæ est difficilis objectio; & cur?*
244 245 246 247 *Referuntur variæ DD. responsiones ad conciliandum* d. c. Relatum, & c. Gratum 20. eod. *cum earum impugnationibus.*
248 *Expeditior responsio concedit, priorem Decretalem corrigi per posteriorem.*
249 *Solvuntur rationes in oppositum.*
250 *Rescripta gratiæ, seu ad Beneficia, non expirant morte concedentis etiam re integra, quando continent* Gratiam factam.
251 *Secùs, si contineant* Gratiam faciendam.
252 *Disparitas inter* Gratiam factam, & faciendam.
253 *Rescripta, quæ censeantur continere* Gratiam factam, *& quæ* faciendam? *Et num. seqq.*
Præsertim, si sint concessa in favorem aliorum. Ibid.
254 *Commissio, sive facultas cuipiam personæ, aut Communitati respectu aliorum indeterminatè danda censetur continere* Gratiam factam.
255 *Idque probatur.*
256 *Si autem commissio, sive facultas in favorem tertii concessa fuit cum determinatione certæ personæ, rursus est distinguendum.*
257 *Nam, si ipse fuerit executor necessarius, gratia censetur jam facta in favorem tertii.*
258 *Secùs, quando Commissarius ille est executor voluntarius: quia tunc censetur gratia facienda.*
259 *Ratio disparitatis inter utrumque casum.*
260 *Rescriptum gratiæ concessum sub clausula,* Usque ad beneplacitum nostrum, *expirat morte concedentis.*
261 *Et quid, si morte concedentis communiter ignorata processerit Delegatus ad executionem Rescripti?*
262 *Rescriptum gratiosum concessum sub clausula* Usque ad beneplacitum Sedis Apostolicæ. Donec revocavero &c. *durat perpetuò, donec revocetur.*
263 *Nec expirat morte concedentis.*

Quæritur I. Utrum Rescripta justitiæ, seu ad lites, morte concedentis superveniente expirent? Resp. 232
I. Certum est, quòd Rescripta justitiæ, seu ad lites, re adhuc integra expirent morte concedentis; non item, quando res non ampliùs est integra. Ita communis; habeturque clarè decisum quoad utramque partem *in c. Licèt undique* 30. *de Offic. Delegat.* ibi: *inquisitioni tuæ taliter respondemus, quòd si jurisdictione à suo sibi collega delegata, eo vivente uti non cæperit, quia mandatum hujusmodi re integra morte mandatoris expiravit, non habet solus officium judicandi: si verò ante mortem illius jurisdictione uti cæperit demandata, vices suas & illius poterit adimplere.* Concordat *c. Relatum* 19. *& c. Gratum* 20. *de Offic. Delegat. & c. Quamvis eod. in* 6. *& l. Et quia ff. de Jurisdict. omn. judic.* cum similibus.

Et quidem adeò verum est; quòd per mortem concedentis, seu Delegantis, re integra expirent Rescripta justitiæ, ac jurisdictio delegata, ut hoc procedat, etiam si Delegatus mortem Delegantis ignoret; adeoque non valeat Processus posteà per ipsum formatus. Abbas *cit. c. Gratum n.* 10. *de Offic. Delegat.* Speculator *tit. de Judice Delegato. §. Restat videre n.* 5. Sanchez *lib.* 3. *de Matrim. disp.* 22. *n.* 55. *&* 59. & alii. Siquidem Jura proximè allegata loquuntur indistinctè: unde nec nos distinguere debemus inter scientes, & ignorantes mortem Delegantis. Accedit, quod jurisdictio nondum efficaciter transierit in Delegatum re adhuc integra, seu ante illius usum, *c. Quamvis de Offic. Delegat. in* 6. sed potiùs effectualiter adhuc existat penes Delegantem: unde non mirum, quòd hujus morte expiret, tametsi istam Delegatus ignoraverit. Sola verò ignorantia non potest tribuere jurisdictionem non habenti, *arg. l. Privatorum C. de jurisdict. omn. Judic.* 233

Intellige, quando solus Delegatus ignorat mortem Delegantis, neque error communis concurrit. Secùs quippè videtur dicendum, si omnibus passim talem mortem ignorantibus, concurrat simul error communis, nam tunc Processus ex tali communi errore inchoatus, & gestus valebit, eò quòd error communis jus attribuat, *ut l. Barbarius ff. de Offic. Prætor.* & notat Sanchez *loc. cit. num.* 59. ac Layman *in d. c. Gratum nu.* 9. post Flaminium Parisium *lib 7. de Resignat. Benefic. q.* 24. *num.* 33. *ampliat.* 4. quidquid contradicat Abbas, *ubi suprà, n.* 10. *&* 11. citans pro se Bartolum *in l. Et quia numer.* 19. *ff. de Jurisdict. omn. judic.* quorum sententia duntaxat procedit secluso communi errore, & quando solus Delegatus ignorat mortem Delegantis, aliis eam passim scientibus. 234

Resp. II. Rescriptum justitiæ, sicut & jurisdictio delegata, re integra expirat etiam cessatione officii ipsius Delegantis per renunciationem, vel depositionem, aut translationem ad aliam Dignitatem. Ita Ancharanus *in cap. Gratum in fine de Offic. Delegat.* Bartolus *in l. More majorum num.* 16. *ff. de Jurisd. omn. judic.* Sanchez *lib.* 8. *de Matrim. disp.* 28. *num.* 56. & alii. Siquidem eadem est ratio de cessatione officii dictis modis facta, ac de 235

morte naturali: sicut enim per hanc, ita & per renunciationem, depositionem, seu translationem, finitur officium, atque jurisdictio Delegantis; ac proinde utrobique pari modo cessare debet re adhuc integra jurisdictio Delegati, utpote quæ necdum efficaciter in ipsum transivit, *d. c. quamvis de Offic. Delegat. in* 6. sicque omnino dependet à priori. Huc facit *c. ult. de Offic. Legati*, juncta Gloss. *ibid. vers. Expiret.*

236 Secùs est dicendum de excommunicatione, vel suspensione per Delegantem, seu concessorem litterarum contracta. Quia enim per hanc non extinguitur jurisdictio Delegantis, etsi pro tunc impediatur exercitium suæ jurisdictionis: ita nec expirat Rescriptum, sive jurisdictio delegata ab ipso ante suam excommunicationem, vel suspensionem. Bartolus, *ubi suprà n.* 17. citans Innocentium *in c. Licet undique de Offic. Delegat.* Francus *in c. Si gratiosè n.* 12. *de Rescript. in* 6. Sanchez *loc. cit. nu.* 57. & alii. Verùm pro majori dictorum intelligentia

237 Quæritur I. Quandonam res desinat esse integra, ita ut valor Rescripti ad lites, ac jurisdictio delegata, non ampliùs morte concedentis censeatur expirare? Celebris est hæc quæstio, ac multùm inter Doctores controversa: nam aliqui ad hoc, ut res non ampliùs dicatur integra, sicque perpetuetur jurisdictio delegata, seu Rescriptum ad lites requirunt præviam litis contestationem, *arg. cap. relatum* 19. *de Offic. delegat.* Alii verò requiri, ac sufficere ajunt citationem, ut *c. Gratum* 20. *eod.* Alii tandem satis esse volunt quemcunque actum Judicis, quo jurisdictione sibi delegata ante mortem Delegantis uti cœpit, ut puta jurisdictionem alteri subdelegando, aut Notarium vocando, sive locum judicii exercendi destinando, &c. quamvis nondum sit secuta citatio partium, *arg. c. Licet undique* 30. *eod.* ibi: *Si jurisdictione uti non cœperit* cum similibus; & partim tenet Glossa *c. Si à subdelegato* ℣. *Processum de Offic. deleg. in* 6. partim Hostiensis *in d. cap. Licet undique*, ac nonnulli alii. Ad quæstionem igitur adeò controversam

238 Resp. I. Ut res desinat esse integra, sicque perpetuetur valor Rescripti ad lites, & jurisdictio delegata requiritur, ac sufficit citatio partis per Delegatum ante obitum concedentis, seu Delegantis facta. Ita Abbas *in d. cap. Relatum num.* 5. *de Offic. delegat.* Bartolus *in l. More majorum nu.* 13. *ff. de jurisd. omn. judic.* Maranta *in Speculo Aureo part.* 4. *dist.* 5. *nu.* 61. dicens, hanc esse communem opinionem. Barbosa *ad cit. c. Gratum nu.* 3. *de offic. delegat.* Sanchez *lib.* 8. *de Matrim. disput.* 28. *numer.* 10. & plures alii ab his allegati, contra relatas duas extremas sententias.

239 Conclusio hæc desumitur ex *cit. c. Gratum* 20. *de Offic. delegat.* ubi Urbanus III. super hoc consultus respondit, quòd *citatione facta, negotium sit quasi cæptum*, sicque Delegatus possit, ac debeat in causa procedere. Concordat *c. ult. de offic. Legati*, ubi dicitur, quòd jurisdictio Delegatorum per Legatum Sedis Apostolicæ expiret, si ante hujus discessum, citatio per ipsos facta non præcessit: ubi proin Glossa finalis infert: *Ergo, si citatio præcessit, valebit commissio post discessum: sic per citationem perpetuatur jurisdictio.* Accedit ratio: quia ut perpetuetur jurisdictio Delegati respectu partium, oportet, ut interveniat aliquis actus erga partes: atqui primus actus respectu partium, ac jurisdictionis contentiosæ erga eas exercendæ est citatio, ut *c. quoniam contra* 11. *§. Statuimus de Probationibus & §. fin. Instit. de Pœna temerè litigant.* ubi pro primo actu Judicii ponitur citatio; ergo.

240 Et per hoc patet contra tertiam *n.* 237. relatam sententiam, quod ad valorem Rescripti, & perpetuandam Delegati jurisdictionem, superveniente concedentis morte, requiratur, citationem partium præcessisse, nec sufficiat alius actus Judicis. Tum quia *in cit. c. Gratum* istud conceditur duntaxat citationi; sicut & hæc ponitur primus actus respectu jurisdictionis contentiosæ, per Jura proximè allegata, de qua proinde etiam *d. c. Licet undique eod.* cum similibus est intelligendum. Tum quia cæteri actus, ut puta jurisdictionem subdelegare, Notarium vocare &c. non exercentur erga partes, sicque per eos nondum potest dici negotium quasi cæptum.

241 Resp. II. Nihilominùs ad conservandum valorem Rescripti justitiæ, haud obstante concedentis morte, atque perpetuandam jurisdictionem Delegati, sufficit præcessisse citationem ab isto emanatam; tametsi hæc ad partes antea non pervenerint. Ita Glossa *in Clem.* 2. *vers. Ad partem Ut lite pendente*, Abbas *d. cap. Gratum nu.* 3. & ibi Layman *n.* 2. & Barb. *n.* 5. *Offic. delegat.* Sanchez *cit. lib.* 8. *disp.* 28. *n.* 13. & alii. Idque desumitur imprimis ex verbis *cit. c. Gratum*, dum ibidem dicitur: *Ante obitum delegantis proposito citationis edicto.* Ubi ponderandum ly, *proposito*, & quod posteà subjungatur, quod hujusmodi citatione facta (non distinguendo, an hæc jam pervenerit ad notitiam citati, nec ne) negotium sit quasi cæptum. Accedit ratio: quia, ut res non amplius censeatur integra, solus Judicis actus respectu partium est attendendus, per jura *n.* 232. citata: atqui talis actus judicii jam intervenit per citationem ab ipso emanatam, seu alteri demandatam; ergo.

Dices. In *c. Relatum* 19. *de Offic. delegat.* Lucius III. expressè declarat, quod res primùm desinat esse integra, atque perpetuetur jurisdictio Delegati, per litis contestationem; adeò, ut si Papa delegans *ante litis contestationem decessit, non sit à Judicibus, quos delegaverat, ex delegatione hujusmodi procedendum*: ergo ad id non sufficit sola citatio partium à Delegato facta. 242

Hæc est difficilis objectio, plurimùm torquens ingenia Canonistarum: nam memoratæ duæ Decretales, immediatè in Corpore Juris sese subsequentes, atque à duobus Summis Pontificibus immediatè in Cathedra Sancti Petri sibi succedentibus emanatæ, speciem cujusdam antinomiæ, & contrarietatis præseferunt; qualis tamen in Volumine ejusdem compilationis (nisi id exprimatur) non est admittenda, ut dictum *in Proœmio §.* 12. *nu.* 205. *& seqq.* Oportet siquidem, quantùm fieri potest, jura juribus concordare, *c. Cùm expediat* 29. *de Election. in* 6. Et alioquin, si textus *in d. c. relatum* 19. *de Offic. delegat.* ex toto fuisset correctus per subsequens *c. Gratum* 20 *eod.* ipse non fuisset positus in hac Compilatione, utpote per S. Raymundum de Pennafort facta *resecatis superfluis*; prout attestatur Gregorius Papa IX. in *Proœmio decretalium.* Juvabit proinde præcipuas Doctorum responsiones breviter adducere, ac examinare. Et quidem 243

Imprimis Glossa *in d. c. Relatum vers. Contestata*, inquit textum illum habere locum secundùm Leges, juxta quas requiritur litis contestatio, ante mortem Mandatoris, seu Delegantis facta per Delegatum, ad perpetuandam hujus jurisdictionem; ut *Auth. de litigiosis §. Omnium Collat.* 8. Secundùm Canones autem sufficere solam citationem factam ante mortem Mandatoris ad perpetuandum Rescriptum, seu jurisdictionem delegatam, ut *d. c. Gratum eod.* Hæc responsio passim relinquitur: tum quia utraque allegata Decretalis loquitur secundùm Canones, cum quælibet earum emanarit à Summo Pontifice, sicque Corpori Juris Canonici inserta. Tum quia, quod secundùm Leges requiratur litis contestatio ad perpetuandam jurisdictionem Delegati, nullibi satis est expressum: imò Legistæ multum de hoc disputant, uti videre est apud Glossa *in l. Et quia* ℣. *Antequam ff. de Jurisdict. omn. judic.* atque Bartolus, *ubi suprà num.* 13. *&* 14. & plures alii tenent oppositum. 244

Deinde Abbas in *cit. c. Gratum n.* 1. *&* 2. & ibi Felinus *num.* 1. & Barbosa *num.* 4. Sanchez *lib.* 8. *de Matrim. disp.* 28. *nu.* 10 & quidam alii volunt unum textum esse supplendum per alium, atque in priori textu subaudiendum esse ly, *maximè*: quasi Lucius III. voluerit dicere, quod res desinat esse integra maximè per litis contestationem, quamvis etiam per citationem integra esse desinat. Verùm hæc responsio gravem ex eo patitur instantiam: quia Lucius Papa in *cit. c. Relatum*, expressè declarat, quod si Delegans *ante litis contestationem decessit, non sit à Judicibus, quos delegaverunt ex delegatione hujusmodi procedendum*: sicque apertè excludit dictam suppletionem per subauditum ly, *maximè*. 245

Alii igitur, ut refert Barbosa *d. c. Gratum nu.* 4. existimant, citata Capitula ita posse concordari, ut prius, seu *c. Relatum* procedat, quando Delegatus certum accepit nuntium de morte Delegantis; posterius vero, nempe *c. Gratum* procedat, quando Delegatus nondum est certus de morte Delegantis prout innuit textus ibi: *& maximè, si delegatus non sit certus de obitu delegantis, potest* (citatione ante facta) *& debet in causa proce-* 246

dere. Verum hæc responsio partim nimium refringit quæstionem Doctorum sententiam, afferentium indifflnile, quod per folam citationem perpetuæ jurisdictionis Delegat, ac res definat effe integra, dum dicta responsio hanc sententiam solum admittit in casu legitimæ mortis Delegantis. Partim ibi responsioni adversatur consensa in relato textu dictio illa, *mandat*: nam hæc est Dictio implicativa, *mandat* ex vi sua significationis implicat ejus denotat, idem effe in cafu contrario, ex vi ratio expressa defecit, licet in illo fortior nisi ut ratio, *arg. l. 1. §. 1. ff. de adoptiv. de Collatinis*. Evertadus, *Lib. 1. in notis ad Bitonum implicativorum no. 1.* Barbosa *de Officin. 19. no. 1. & alii.*

147 Novissime aliam dilharam Decretalium conciliationem inventre Rudolf Emanuel Gonzales Telez in *Commentaria ad lib. 1. Decretal. cap. Significantibus, 2. de Officio legat.* ubi inquit, in *d. cap. Gratum*, sermonem effe non de simplici citatione, fed potius de citatione per Editum peremptorium (de hoc enim loquitur Pontifex) ut ex ducta litis contestatione, si non veram, saltem fictam, *ut. Quæstion. 8. Prælab. De Iure non consistere de Actum. Quæstion. 7. Quæstionis & quando*: ficque (inquit) dubitandum Decretalem effe non contrariari, cum ambæ effe, valuere Rescripti, seu jurisdictionem Delegati finiri perpetuam per litis contestationem, vel verum, vel fictam effam. Verumtamen etiam hæc responsio patitur inflantiam: nam quia patitur nimium refringi conciliationem, & communiorem DD. sententiam, eo quod citatio per Edictum non habetur locum, nisi in casu Adotis, vel Reo contumaciter abfente, per Jura proxime citata. Tum quia, licet in *cit. c. Gratum §. 1.* Bat mentio de citatione per Edictum, ibi tamen Pontifex inquit, *Rescriptum*, fed quia in cafu illo, de qua tunc quæstio moverbatur, contigerit: poftea tertio in *§. Nos autem*, ubi contra *decisa iura*, Pontifex indifflnile respondet, quod *citatione facta negotium fit quafi expletum*.

148 Ultima tandem, & certeris expeditior responsio, eft Glofla in *Cofin. ad cap. Rescriptum 19. de Offic. delegat.* volentis, illam Decretalem effe correctam per frequentem, feu per *d. cap. Gratum* 10. *nodum*. Atque hanc opinionem putat Tiraquellus, & Gaffredus, quos pro ea citat Abbas, *ubi supra*, fequitur Decius in *d. cap. Gratum no. 1.* & Layman *ibidem nos. 1.* Cum enim (inquit 1.) Legibus Civilibus non fatis effe perpetuam, feu indifflnitam Delegati primum per litis contestationem capta conclusio, nisi potius per Iuftam citationem, ut ex utroque parte graves fant Authores; hinc etiam ora eft diverfitas Decretalium, Nam Lucius III. in *d. c. Rescriptum*, pronuntiat Decretalem velut tutiorem precaus, respondit ad perpetuandam Delegantis jurisdictionem requiri, litis contestationem ante obitum Delegantis effe factam. Eremo Innocentius III. qui fuerat immediatus qui Sacerdos in Sede Apostolica, ampliorem poftiorem fecemtam, utpote benignioremrespondit, ad id fufficere citationem vivente delegante effe factam, *quia tunc Rescriptum fit quasi expletum*, ut loquitur textus.

149 Hæc sententia non adhibet, Nam primo: nam fallit, quando poftefiam Canon expreffe corrigit priorem, in eodem Compilationis volumine positum; ut c. *Ecaqui, 2. cap. Significantibus, & Cruffa ad 1. Decretal. cap. Significantibus* etiam impertinentium, & non verbis omnino expreffis, fiftem ipso facto, dum fæpe dictæ duæ Decretales non falem fub eodem Titulo immediate, & continuatim inserunt poftea, fed etiam à doubus Summis Pontificibus immediate fit illa Decretalis, ut ait: aequi noti juris eft, quod Lex, seu Canon poftterior derogat priori, etiamsi nulla ejus facta mentione, *cap. Licet Romanus de constitut. 1. 6.* Nec fumatur: etenim Decretalis *Rescriptum*, non vocatur ex toto per Decretalem *Gratum*; quin etiam prior defuffi luvat ad probandum quod re integra expiret Rescriptum, & jurisdictio delegata per mortem Delegantis: Accedit, quod non fit superflum, declinanem Quintionis adeo controversiæ, ac inter Summos quoque Pontifices agitatæ, propositis diversis sententiis Corpori Juris Communis inferere. Videantur *d. in Prooemio §. 13. no. 7. & 8. Dubitandum.*

150 Quartiur III. An, & quando Rescriptis gratiæ, seu ad Beneficia, expirent morte concedentis? Resp. cum communi, quoad hoc attendendam effe notabilem distinctionem, utrum Rescriptis contineant *Gratiam fiam*, vel Gratiam *Iustitiæ*. Et quidem, si contingat gratiam jam factam, hujusmodi Rescripta funt perpetui; adeo, ut nec ipsa gratia, nec poteftas dicta gratiæ excutiendi ab concedente, expirat morte concedentis; etiamsi ipsa gratia. Patet hoc clarissime ex *c. Si ipse gratia de offic. delegat. in 6. Ubi. Si ipse gratia, quidem ab Apostolica Sede facta, eventum fuerit deputati: quasi si ecclesiæ, ut sit ipso gratia (licet mandatum fit ipso ratione proceffus) mortis non permittat concedentis. Sed etiam ut integra permanent executoribus data potestas; cum, ut gratia gratia profecta accessitum, notarum fequi tempus principalis*. Et merito; ne illoqui fit ex culpam jus facta, redatur quandoque omnino inutilis; vel faltem, si opus foret denuò adire Papam pro executione gratiæ fiat jus, ut non fit ipso gratia, quæ expiratur: ita in longum tempus differri contingat; prout ibidem refert Fervat Pontifex. Concordat text. *in c. Si cui nulla 36. de Prebend. in 6.*

Econtrà vero, quando Rescripta concinent gratiam tantum facienda, ut ipsa, seu concessio non in propriam spectantis literas, fed in alterius dumtaxat fcriptem, certum ruetus est, quod ejusmodi gratia facienda expirat morte concedentis re integra. Patet hoc fcilicet ex textu expreffo *c. Si cui nulla 36. de Preb. in 6. Ubi: Si ipsa provisione certa perfect facienda, fit dum pontifex obiit, non ante, fed cum, ipse pontifex mandatum gratiam, vel fervorum; illa quidem rapiam continuo, & concedere re integra mortuus*.

Accedit textus indifcriminatis; quia in priori cafu, quam 16 do Rescriptum, five Mandatum Apostolicum continet *mandatum*, ut ipsa gratia, cui tuliqua fuerit, ut ipsa acquisitum, quod proinde fola morte concedentis acquirit amplitudo non auferri. Econtrà vero pro gratiam *fiam facienda*, ut ipsa ipsa jus quæsitum non fit, sed solum mirum, quod ejusmodi gratia, vel ipsum facienda, expirat morte concedentis re integra, seu quando in eiusmodi tem exercitio mandatum effe non fit concedere hujus illico.

Quartiur IV. Quorum Rescripta, feu Commissio 18 sint gratiæ, præterim in favorem aliorum concedere, conferantur contrarie *gratiam, fiam, & quasi facienda*? Et notanter addimus, *gratiam, fiam facienda*: Ut notanter addimus, *gratiam*, quia ipsum Rescripta, quæ sunt quasi gratiam cuipiam in particulari concessum, modica effi difficultas: illico enim ex verisimili, ipsum Rescripta, quæ sunt *in ipsa fiat*, ipsique ipsi jam concessa, vel primum *facienda*, hoc est, concedenda in futurum. Verùm de Rescripta quæ sunt *fiam*, seu concessa, ipsum gratiam aliorum concessa, major est difficultas; & quibus proinde loquendo

Resp. I. Qu. ubi subdendi commissio, v. g. facienda 19 fovendi, vel ipsum quasi, cuipiam personæ, vel eiam Communitati Religiosorum relpectu alterius monasterii, ac Ecclesiæ, quæ ipsum ipsum expreffione data fit, figum effi, cum principaliter in ipsius personæ, vel Communitatis gratiam, & favorem effe concessa ex gratiæ effe *Gratum fulmen*, neque expirare morte concedentis etiamsi integra. Ita Federic. de Senisciis, qf. *Anagnin. de Officio Legat. Tract. Tertiæ. Cap. 1. n. 1. & 2. Cap. Sanctissi 3. de Mariom. disp. 28. n. 81.* Pirhing *de Officio legat. no. 190.* & probabilior aliorum.

Defumitur hæc Imprimis ex *c. Si cui nulla 36. de Preb. in 6. ubi fic decisum legit: Si cui (nulla profuerunt fuit expressum) fit gratiæ concessa facultas, ut ab hoc sit ad fulto pofftfiam, ipsum ipsum ad ipsum in ipsum, & ipsum ipsum, vel Beneficia ipsum, quorum collatio eft ad Sedem Apostolicam, ipsum ipsum ipsum ipsum ipsum ipsum ipsum, ipsum ipsum ipsum ipsum, ipsum ipsum ipsum ipsum,

Rescripto justitiæ, pro sua privata duntaxat utilitate obtento, liberè renunciare, eoque nolle uti, usque ad ejus præsentationem Judici factam; imò probabilius usque ad actum citationis factæ per Judicem, etiam invito adversario. Ita Abbas *loc. cit. n.* 10. & Felinus *rubr. h. t. n.* 3. cum aliis. Et quidem prior pars sequitur ex dictis: quia rescriptum justitiæ, in quo causa aliqua Judici delegato discutienda committitur, etiam est gratiæ, seu beneficium Papæ delegantis, saltem latè loquendo; ergo potest impetrans eidem liberè renunciare ante præsentationem; cum ante istam nullius alterius jus lædatur ex tali renunciatione, & juri suo privato quilibet renunciare valeat. Neque etiam Reus justè conqueri poterit, quod Actor rescripto contra ipsum impetrato non utatur: quia nemo invitus agere compellitur, *Leg. un. Cod. ut nemo invitus &c.*

268 Altera pars est contra nonnullos Doctores, qui voluerunt, quod post præsentatum semel Judici rescriptum impetrator hujus non possit amplius eidem renunciare, sed reus tali rescripto uti valeat contra impetrantem Actorem, licèt hic sit invitus, & agere nolit: Rationem dant: quia à tempore præsentationis litterarum Apostolicarum, atque ex harum receptione incipit jurisdictio Judicis delegati *c. Super eo* 12. *§. fin. de Appell.* ergo etiam facta semel earum Judici præsentatione, litteræ censentur factæ communes utrique parti. Butrius *in c. Ex parte Decani n.* 33. *h. t.*

269 Verùm probabilius est, quod usque ad actum citationis per Judicem factæ, possit Actor rescripto pro sua duntaxat privata utilitate obtento renunciare, si velit. Ratio est: tum quia ante citationem partis licitum est pœnitere, & à proposita in Libello actione desistere (imò & posteà usque ad Contestationem litis, dummodò Actor refundat expensas propter hoc à Reo citato factas, *Auth. Qui semel C. quomodo & quando judex &c.*) ergo pariter licitum est, renunciare rescripto justitiæ ante factam Rei citationem, utpote quæ est fundamentum, & principium exercitii jurisdictionis contentiosæ, *c. Gratum*, 20. *de offic. Delegat.* & antequam, superveniente morte Delegantis, Mandatum veluti re integra expiret, *c. Licet undique* 30. *eod.* Atqui ad citationem partium, sive rei, non potest Judex procedere invito Actore, cujus favore rescriptum fuit concessum, *arg. quod ob gratiam* 61. *de reg. Juris in* 6. *& l. quod favore C. de Legib.* Et per hoc patet ad fundamentum contrariæ sententiæ *n. præc.* relatæ.

270 Additur notanter, *Rescripto pro sua privata tantùm utilitate obtento*. Nam quando rescriptum emanavit pro bono publico, licèt ad alicujus instantiam, non potest eidem ampliùs impetrator renunciare. Unde, si per rescriptum mandetur fieri inquisitio, verb. g. de Ecclesiis, vel personis ad bonum commune, post receptas ejusmodi Litteras potest Iudex procedere, licèt impetrans desistat prosequi negotium, aut etiam sit invitus, & quantumcunque contradicat, *arg. c. quoniam Apostolica* 43. *§. Is autem de Offic. Deleg. c.* 1. *ac* 2. *de Collusion. detegend.* Imò etiam ante præsentationem non potest impetrator renunciare rescripto in favorem publicum impetrato, ac proinde potest per Iudicem cogi ad exhibendum: nam ei, quod est concessum in favorem publicum; à privatis renunciari non potest *cit. c. Si diligenti de Foro compet.* cum concordantiis. Abbas & Felinus, *ubi suprà*.

Quæritur III. Qua ratione revocentur rescripta? 27
Resp. I. Rescripta generatim revocantur dupliciter, tacitè videlicet, ac expressè. Et quidem tacitè revocantur per concessionem alterius rescripti; quando hoc est præferendum priori contrario. Verùm de hac tacita revocatione uberius jam dictum est suprà h. t. §. IV. *Expressè* revocantur, quando Princeps, sive Papa, verbis claris revocat rescripta, Mandata, sive gratias à se prius concessas supplicantibus. Idque potissimum accidere solet, quando gratiæ, indulgentiæ, sive concessiones ejusmodi, quæ per nimiam quandoque importunitatem petentium obtinentur, seu potiùs extorquentur, incipiunt esse damnosæ. Sic *cap. ult. h. t. in* 6. Bonifacius VIII. revocavit omnes indulgentias, & concessiones, à se, vel suis Antecessoribus factas quibusdam Clericis, ut fructus beneficiorum suorum possint percipere in absentia: *Ex quo* (inquit Pontifex *insolentiæ oriuntur vagandi & dissolutionis præparatur materia, minuitur cultus Divinus, & officium plerumque* (*propter quod Beneficium Ecclesiasticum datur*) *omittitur*.

Resp. II. Utrùm, & qua ratione rescripta justitiæ: 27
seu ad lites, possint revocari à concedente, sicque expirent, uberiùs declarabitur infrà *tit.* 29. *De Offic. & potest. Jud. delegati* §. 6. ubi agetur de cessatione officii Iudicis delegati. Similiter, an, & qua ratione amittantur, expirent, atque revocentur rescripta gratiosa, sive Privilegia, propter non usum, vel actum contrarium, aut per abusum, sive damnum superveniens, per lapsum temporis, cessationem causæ, vel alia consimilia ratione; commodiùs, atque ex professo dicetur *Lib. V. de*cretalium, *tit.* 33. *de Privilegiis, & Excessibus Privilegiatorum*. Ibi videatur.

TITULUS IV.

De Consuetudine.

1 *Ratio continuationis Rubricæ.*

1 Quia visum est hactenus de Jure scripto, quod consistit in Constitutionibus, & in rescriptis: meritò subjungitur de Jure non scripto, quod consistit in Consuetudine. Cæterùm præsentem Titulum ob materiæ amplitudinem, simul & utilitatem, expedit majoris claritatis gratia in paragraphos dividere: unde sit

§. I.

De Natura, & Divisione Consuetudinis.

SUMMARIUM.

2 *Consuetudo, unde sic dicatur?*
3 *Sumitur tripliciter: I. Pro assuefactione alicujus.*
4 *II. Pro facto.*
5 *III. Pro Jure.*
Consuetudinis *nomen absolute positum, de qua intelligatur? Ib.*
6 *Consuetudo pro jure accepta, quid?*
7 *Dividitur variè juxta quatuor causarum genera. Et n. seqq.*
8 *Consuetudo secundum legem.*
9 *Consuetudo præter legem, &*
10 *Consuetudo contra legem, quid?*
11 *Cur contra Canones valeat consuetudo, non autem Lex inferioris?*
12 *Consuetudo Canonica, & Civilis, quæ?*
13 *Non datur tertium membrum, sive Consuetudo mixta.*
14 *Consuetudo generalissima,*
15 *Generalis,*
16 *Et specialis, quæ?*
Hæc prævalet generali. Ib.
17 *Consuetudo specialissima, quæ?*
Non facit jus sed præsumptionem inducit. Ib.
18 *Consuetudo Iudicialis, & Extrajudicialis, qualis?*
19 20 & 21 *Qua ratione differat Consuetudo à Legibus. & Statutis.*
22 *Atque à Traditionibus.*
23 *Et à Præscriptione. Et num seqq.*
Consuetudo nequit induci à particularibus personis, benè tamen Præscriptio.
24 *Ex illa acquiritur publico, ex hac privato.*
Hæc fit cum damno unius, & lucro alterius, illa cum æquali damno, vel lucro omnium. Ibid.
25 *Ad consuetudinem non requiritur Titulus.*
26 *Consuetudo est favoralis, præscriptio odiosa.*
27 *Et qualis consuetudo sit favorabilis.*
28 *Aliæ differentiæ inter hanc, & Præscriptionem.*

2 Quæritur I. Unde derivetur, & quid sit Consuetudo? Resp. I. Ordiendo à nominis etymologia, *Consuetudo* dicitur à verbo *Consuesco*, sive *Consuefacio*, hoc est simul & sæpiùs facio: quia videlicet non inducitur, nisi à majori parte Communitatis, simul ac sæpiùs actum frequentantis.

3 Sumitur autem Consuetudinis vocabulum generatim tripliciter, ut notat Bartolus *in l. De quibus §. Venia mus ff. de Legib.* Primò pro assuefactione hominis: prout sumitur *l. Si servus plurium ff. de Legat.* I. ibi: *Ante omnia ipsius patris familias consuetudo exquirenda.* Sed hæc acceptatio parùm facit ad propositum: suo modo convenit ipsis etiam animalibus irrationabilibus, prout sumitur *in §. Pavonum. Institut. de Rerum division.* ibi: *In his autem animalibus, quæ ex consuetudine abire, vel redire solent.*

4 Secundo, & magis ad propositum nostrum, accipitur Consuetudo pro Facto, quod in frequentatione actuum, vel morum alicujus Communitatis consistit: & *Consuetudo* taliter accepta, nempe pro ipsomet usu, seu frequentatis actibus alicujus Populi, seu Communitatis, dicitur esse *Facti*, & in *Facto* consistere; ut *cap.* 1. *de Constitut. in* 6. ac notat Vallensis *h. t. §.* 1. *n.* 2. Et hæc est via ad Consuetudinem juris, illicò declarandam.

5 Tertiò tandem Consuetudo sumitur pro Jure, quod ex ejusmodi diuturno usu, & frequentatis actibus nascitur. Et Consuetudo hoc posteriori modò accepta dicitur *Jus non scriptum*, ut habetur *§. Ex non scripto. Institut. de Jur. nat. gent. & civili.* ibi: *Ex non scripto jus venit, quod usus approbavit: nam diuturni mores consensu utentium comprobati, Jus efficiunt.* Et de Consuetudine taliter sumpta loquimur in proposito: sicut & alias in dubio nomen *Consuetudinis* intelligitur de Consuetudine jam præscripta, seu sumpta pro jure; nam hæc sola propriè, & absolutè dicitur Consuetudo, per textum notabilem *in c. Cumana* 50. *de Election.* sic notat Abbas *ibid. num.* 4. post Jo. Andream Jason *l. De quibus n.* 44. *ff. de Legib.* & Mascardus *de Probationibus, Concl.* 172. *n.* 11. citans alios.

6 Resp. II. Consuetudo hoc tertio modo accepta, aliud non est, quàm Jus moribus constitutum. Et definitur ab Isidoro, relato *in can.* 5. *dist.* 1. taliter: *Consuetudo est jus quoddam moribus institutum, quod pro lege suscipitur, cum deficit lex*: Ubi particula illa, *cùm deficit lex* vel potest omitti cum Engel *h. t. num.* 1. & quibusdam aliis; vel cum Vallensi *h. t. §.* 1. *n.* 2. intelligenda est, quòd deficiat Lex, quando vel omninò non est lata, vel quando est ambigua, aut quando est inutiliter posita, neque moribus populi accommodata: juxta quod posteà Consuetudo dividitur in eam, quæ est præter legem, quæ est secundùm legem; & quæ est contra legem, ut mox amplius dicetur.

7 Quæritur II. Quotuplex sit Consuetudo? Resp. I. Consuetudo generatim accepta juxta omnia quatuor causarum genera variè potest dividi: & imprimis quidem ex parte finis, sive effectuum per ipsam intentorum, dividitur Consuetudo in eam, quæ est secundum legem, præter legem, & contra legem. Ita communis, & ratio est: quia finis, atque effectus primarius consuetudinis, quandoque est interpretari legem jam conditam, quandoque jus novum constituere, & quandoque legi jam conditæ derogare, aut eandem penitùs tollere. Atqui ex hoc oriuntur tria ista membra datæ divisionis; prout patebit inductione, atque explicatione singulorum membrorum. Siquidem

8 *Consuetudo secundum legem* est illa, quæ legem jam præexistentem supponit, eamque vel deducit in usum, vel si ambigua est, interpretatur. Unde hæc jus novum non constituit, sed aut dubium interpretatur, juxta *l. Si de interpretatione. ff. de Legib.* ibi: *Optima enim est legum interpres Consuetudo.* Quod ipsum habetur *in c. Cùm dilectus* 8. *h. t.* Aut jus præexistens confirmat, & adjuvat deducendo illud in opus, juxta illud can. 3. dist. 4. *Leges firmantur, cùm moribus utentium comprobantur.* Concordat c. Sopitæ de Censibus, ibi: *Inde utique vidimus, intentionem suam jure communi, & prædecessorum suorum consuetudine adjuvari.* Quamquam hic posterior effectus ipsimet legi ritè promulgatæ potius conveniat, quàm consuetudini, eò quod ad intrinsecam legis constitutionem, & firmitatem ejus essentialem, non requiratur populi acceptatio, vel consuetudo ipsam in praxim deducens, licèt per hanc accidentaliter perficiatur, ut jam alibi dictum.

Consuetudo præter legem (quæ & *Juris constitutiva* dicitur) est illa, quæ reperitur in casibus illis, qui à Jure 9
communi non sunt decisi. Unde hujus Consuetudinis munus est, constituere jus novum ubi lex deficit, seu nulla posita fuit: eaque non minus in conscientia, quàm in Foro externo obligat; cùm idem operetur tacitus, atque expressus consensus, *l. De quibus ff. de Legib* ibi: *Id custodiri oportet, quod moribus, & consuetudine introductum est &c. Nam quid interest, suffragio populus voluntatem suam declaret, an rebus ipsis?* Concordat textus *l. Cùm quid ff. Si certum petatur*; ubi Summarium sic habet *Quod agitur tacitè, pro expresso habetur.*

Tandem *Consuetudo contra legem* (quæ & *Desuetudo*, 10
seu *Consuetudo legi contraria* appellatur) est illa, qua lex scripta, vel usu nunquam recipitur, vel jam recepta denuò contrariis moribus tollitur, usuque longævo abrogatur. Et de hac fit mentio in *cap. ult. h. t.* ac de ipsa, ejusque requisitis, in progressu præcipuè agetur.

Nec dicas. Inferiores Papa non possunt condere le- 11
gem, sive Statutum contra sacros Canones, *c. Cùm inferior* 16. *de Majorit. & obed.* cum similibus; ergo nec inducere consuetudinem contra eos: & consequenter nulla datur consuetudo contra Canones. Resp. enim neg. consequent. Disparitas autem inter legem, & consuetudinem, ab inferioribus contra Canones inducendam, hæc est: quia in priori casu penitùs deest consensus Principis, seu Papæ; idque præcipuè propter periculum animarum, ut *Tit.* 2. *De Constitutionibus §.* 4. *num.* 81. *& seqq.* fusiùs dictum est. Secùs est in consuetudine, cæteroquin tamen rationabili: nam quia lex tota ordinatur ad bonum commune Subditorum, si longa experientia, optima rerum magistra, constet; Legem sive Canonem à Subditis non observari, sicque eam non esse moribus hominum accommodatam, imò potiùs deservire ad laqueum conscientiarum, quàm ad utilitatem Subditorum: tunc ea à Legislatore Subditorum infirmitati condescendente, censetur per consensum saltem tacitum, atque legalem, denuò revocari; cùm sit destituta fine suo, juxta *cap. ult. h. t.* cum concordantiis. Unde in tali casu, re meliùs perpensa, Privati seu Subditi non tollunt legem Superioris, sed hanc tollit ipse Superior consensum præstando tali consuetudini, ac Jure communi statuendo, quod per contrariam consuetudinem rationabilem, & legitimè præscriptam, possit tolli Jus positivum humanum. Abbas *cap.* 1. *num.* 4. *de Tregua & pace*; atque ampliùs dicetur infrà §. 5. *n.* 140.

Resp. II. Insuper Consuetudo ut sic ratione materiæ 12
dividitur in Canonicam, & Civilem. Siquidem, consuetudo est jus non scriptum, habetque vim, & rationem legis; ergo, sicut lex ratione diversæ materiæ, circa quam versatur, rectè dividitur in Ecclesiasticam, & Civilem, ita & consuetudo. Cæterùm *Consuetudo Ecclesiastica*, sive *Canonica* est, quæ circa materiam spiritualem, seu Ecclesiasticam versatur. *Civilis* autem, quæ circa materiam temporalem, seu spectantem ad rectam gubernationem Reipublicæ circa res profanas occupatur.

Ex quibus deducitur, quòd non detur tertium mem- 13
brum, videlicet *Consuetudo mixta*: ut si Clerici, & Laici, in eadem re conveniunt. Nam vel talis spectat ad materiam spiritualem, servaturque tam à Clericis, quàm à Laicis, quatenùs sunt Christiani; & vocatur

Con-

Consuetudo Canonica: qualis est consuetudo servandi dies Festos in honorem Dei, & Sanctorum, ac hujusmodi. Vel consuetudo illa est de re merè profana, & pertinente ad commune bonum politicum, rectamque gubernationem Reipublicæ, sive Civitatis; & absolutè vocatur *Civilis*: quia custoditur etiam à Clericis, non quatenus sunt Clerici, sed quatenus sunt Cives, & membra Communitatis. Suarez *lib. 7. de Legib. cap. 5. n. 1.* Pirhing *b. t. num. 7.* & alii.

14 Resp. III. Rursus Consuetudo ex parte causæ efficientis, seu juxta diversas Communitates, à quibus ortum habet, dividitur in generalissimam, generalem, specialem, & specialissimam. Ita Hostiensis *in Summa n. 11. h. t.* Et quidem *Consuetudo generalissima* est, quæ non tantum in aliqua Civitate, vel Provincia: sed in toto Romano imperio, vel universo Orbe Christiano obtinet, & prò Lege servatur. Tales sunt Consuetudines Feudales, item Consuetudines illæ Ecclesiasticæ, de quibus fit mentio in *can. Ecclesiasticorum dist. 11.*

15 *Consuetudo generalis* est, quæ non omnes Christianos, nec totum Romanum Imperium, sed certam aliquam Provinciam obstringit. Et de tali Consuetudine generali fit mentio *c. Cùm Ecclesia de Election. & c. Ex tuarum de Authorit. & usu Pallii*; ubi Abbas *num. 3.* breviter inquit: *Consuetudo generalis dicitur, quæ servatur in una Provincia.*

16 *Consuetudo specialis* appellatur, quæ in aliqua Urbe, pago, aut villa habetur: & de hac fit mentio *c. Venientes 19. de Jurejurand.* ibi *Secundum vestræ Civitatis consuetudinem*. Item *l. An in totum C. de Ædific. privat. & l. Venditor §. Si constat ff. Communia prædior.* & alibi. Et hujusmodi consuetudo specialis prævalet generali, eique derogat, quando sunt incompatibiles, juxta Reg. 34. Juris in 6. *Generi per speciem derogatur*. Aut, si se compatiuntur, tunc consuetudo generalis recipit interpretationem à magis speciali. Card. Tuschus *Litt. G. Concl. 36. n. 41.* Barbosa *Axiomat. 107. n. 3. & 12.*

17 *Consuetudo specialissima* vocatur illa, quæ servari consuevit ab aliqua minima parte populi: puta, ab aliqua Communitate imperfecta, vel à Patrefamilias, ut *l. Si servus plurimum §. fin. ff. de Legat. I. & l. Qui semisses ff. de Usuris*. Et ista parùm deservit ad propositum: hæc enim jus non facit (cum non procedat à majori parte Communitatis) sed duntaxat præsumptionem inducit, cui statur, nisi contrarium probetur per *Leg. cit.* juncto *c. Ex studiis & c. Mandata de Præsumption.* Hostiensis *loc. cit. n. 12.*

18 Resp. IV. Ulterius Consuetudo ex parte causæ formalis dividitur in judicialem, & extrajudicialem. Zasius *tit. de Legib. ff. num. ult.* ac alii. Et quidem *Consuetudo judicialis* nuncupatur, quæ pluribus sententiis conformibus super eodem causarum genere prolatis, obtinuit in Judicio: id est; quando ad minus bis pariformiter judicatum fuit circa causas similes in judicio contradictorio intra decennium. Glossa *in l. De quibus. §. Inveterata*, & ibi Bartolus *ff. de Legib.* Quod si verò quandoque secundùm eam, & quandoque contra eam fuit judicatum, nulla oritur consuetudo. Glossa *leg. Cùm de consuetudine ℣. Contradicto ff. eod.* Econtrà *Consuetudo extrajudicialis* est illa, quæ longo usu populi extra judicium inducitur.

19 Quæritur III. Qua ratione Consuetudo differat à Legibus, & Statutis? Resp. Differre in multis. Et primò quidem: quia Lex, vel Statutum, est jus scriptum; Consuetudo autem, jus non scriptum. Hoc tamen oportet intelligere in sano sensu; nam non repugnat consuetudini, quòd ex post facto in scripturam redigatur: prout *Jus Feudale* adhuc hodie dicitur *Jus consuetudinarium*, haud obstante, quod in Corpus Juris Civilis sit redactum. Sufficit ergo, quòd consuetudo in primo sui exordio, non ex scripto, vel præcepto alicujus Legislatoris, sed ex usu & moribus utentium descendente, neque posteà tanquam nova Lex per aliquem Legislatorem sit præcepta. Imò etiam *Lex* dicitur *Jus scriptum*, non quod scriptura sit de essentia legis, cùm sufficiat, si ad mandatum Legislatoris promulgetur voce præconis: sed ad differentiam Consuetudinis, & quia Lex communiter statim à principio solet redigi in scripturam.

20 Secundò differunt, quòd Leges, & Statuta, in facto minorem recipiat dubitationem, quàm Consuetudo. Illæ siquidem, cùm jam sint solemniter publicatæ, probatione ampliùs vix indigent: econtra verò magna plerumque est difficultas in probanda consuetudine; nam ob plures conditiones ad consuetudinem requisitas, de quibus in progressu, Glossa *fin. in cap. ult. h. t.* optimè notavit, *quod difficile sit, probare consuetudinem*.

21 Tertiò differunt: quia Consuetudo causatur à consensu tacito; Lex verò, & Statutum à consensu expresso, ut *l. De quibus ff. de Legib.* Tacentur aliæ differentiæ passim excogitabiles, ac minoris momenti.

22 Quæritur IV. Quomodo Consuetudo differat à Traditionibus? Resp. Differre potissimum per hoc, quòd Traditio supponat jus antiquum, & potiùs vices promulgationis subeat; ut patet in illis Traditionibus, quas circa Jus Divinum, & Sacras Leges, ab Apostolis perpetuo consensu Ecclesiæ accepimus. Secùs fit in Consuetudine, quæ regulariter constituit novum jus. Engel *h. t. n. 2.*

23 Quæritur V. Quomodo differat Consuetudo à Præscriptione? Resp. Plures passim asserri differentias. Primò siquidem, ac principaliter differunt, quòd Consuetudo non possit induci à particularibus personis: Secùs est in Præscriptione, quæ cadit inter privatum, & privatum. Et hanc esse substantialem differentiam, tradit Abbas *in cap. ult. n. 20. h. t.* Geminianus *Consil. 123. Pro clariori in princ.* & Card. Tuschus *lit. C. Concl. 801.* Engel *h. t. n. 5.* & alii.

24 Secundò differunt: quia Consuetudo tendit ad inducendum jus commune, seu universaliter omnes afficiens in loco, ubi viget: Præscriptio autem respicit acquisitionem juris in particulari. Per hanc quippe nemini acquiritur jus, nisi illi, qui per se vel per alium, debito tempore usus est. Consuetudo econtrà neminem excipit, & extenditur tam ad utentes, quàm non utentes: ipsa enim est jus non scriptum universaliter constitutum, & habet vim legis, qualis debet esse communis, *c. Erit autem lex dist. 4. & l. 1. ff. de Legib.* Unde paucis loquendo, ex Consuetudine acquiritur publico, ex præscriptione acquiritur privato. Hostiensis *in Summa tit. de Consuetudine n. 13.* Card. Tuschus *cit. Concl. 801. n. 1* Fagnanus *in c. Venerabili num. 26. de Censibus*, citans alios. Item, Præscriptio fit cum damno unius, & lucro alterius: Consuetudo autem cum æquali damno, vel lucro omnium. Unde si agatur de tollendo jus uni, & acquirendo alteri, dicitur præscriptio, non consuetudo: quamquàm hi termini non rarò promiscuè usurpentur. Card. de Luca *Discurs. 34. de Jurisdict. n. 24.* citans alios.

25 Tertiò in Præscriptione contra jus requiritur titulus, & bona fides, *c. Si diligenti 17. de Præscription.* ac suo loco ampliùs dicetur. Econtrà ad Consuetudinem non requiritur titulus: nullo enim Jure hoc cavetur, imò potiùs oppositum innuitur; eò quòd consuetudo sit jus quoddam moribus constitutum, quod habet vim legis, sicque ad eam sufficiat voluntas, & tacitus utentium consensus tempore à Jure definito continuatus. Abbas, & Hostiensis, *ubi suprà* Barbosa, *in Collectaneis ad cap. ult. num. 21. h. t.* citans Alios. An autem ad inducendam Consuetudinem requiratur bona fides, infrà *n. 142. & seqq.* examinabitur.

26 Quartò differunt ex eo: quia Consuetudo est favorabilis, Prescriptio autem odiosa. Fagnanus *in cap. Venerabili n. 26. de Censibus*. Card. de Luca *de Servitutibus, Discurs. 28. n. 6.* id desumens ex eo: quia Præscriptio respicit jus privatum; Consuetudo autem jus publicum, seu universale, proportionabiliter: & discretivè acquirendum.

27 Cæterum hoc, quòd consuetudo sit favorabilis, sicque extendenda, intelligendum est de illa, quæ non est contra jus, neque in præjudicium tertii: omnis proinde, ut pote nemini præjudicans, extenditur ab uno casu ad alium, *arg. l. 1. c. Quæ sit longa consuetudo, & l. De quibus ff. de Legib.* Et si deest propria, attenditur quæ est in locis vicinis, *c. Super eo de cognat. spirit.* atque infrà *num. 163.* ampliùs dicetur. At verò Consuetudo contra Jus commune est stricti juris, & tantùm habet de potentia, quantùm de usu & actu; adeòque ultra id, quod actum est, non extenditur. Bartolus in

Auth.

Auth. Qui rem num. 8. C. de Sacros. Eccl. Mascardus *de Probationibus, Concl. 423. n. 15.* Vallensis *h. t. §. 3. num. 1.* Pirhing. *eod. nu. 15.* & alii. Quod ipsum observat Fagnanus *in c. Cum contingat num. 10. de Decimis*, dicens, licèt aliàs consuetudo sit favorabilis, & extendenda, hoc tamen esse verum in materia non multùm præjudiciali; aliàs secùs.

28 Differunt ulteriùs, quia Consuetudo erronea nihil juvat: siquidem ad eam inter alia requiritur, ut ex certa scientia, & non per errorem sit inducta, juxta communiter receptam Glossam *fin. c. ult. ℣. Legitimè h. t.* Econtrà Præscriptio erronea valet, quia ad hanc sufficit Titulus putativus. Rursum differunt, quia Præscriptio est actionis, seu petitionis exclusio. Consuetudo verò est actionis, seu juris acquisitio. Tacentur aliæ differentiæ levioris momenti, quas tum Glossa *loc. cit.* tum Vallensis *h. t. §. 3. num. 6.* & alii Doctores passim afferunt.

§. II.

De Conditionibus ad Consuetudinem requisitis, & cum primis de ejus Rationabilitate.

SUMMARIUM.

29 *Conditiones consuetudinis plures à Glossa requisitæ.*
30 *Omnes illæ reducuntur ad duas, nempe ut Consuetudo sit rationabilis, & legitimè præscripta.*
31 *In declarando, quæ consuetudo generatim censeatur rationabilis, nec ne, variant Doctores. Et numer. seqq.*
32 *Rejicitur sententia Navarri.*
33 *Aliorum opinio refertur, sed relinquitur.*
34 *Vera Sententia statuitur. Et n. seqq.*
35 *Minùs requiritur ad abrogationem, quam ad introductionem juris.*
36 *Irrationabilis est consuetudo, quæ Juri naturali, aut Divino adversatur.*
37 *Aut à Jure Canonico reprobatur.*
38 *Vel peccandi licentiam, seu occasionem præbet.*
39 *Aut bono communi perniciosa est.*
40 *Lex, & contraria Consuetudo, possunt simul esse rationabiles ex diverso respectu.*
41 *An hæc vel illa in particulari consuetudo sit rationabilis, nec ne, Judicis arbitrio relinquitur.*
42 *Ad hoc dijudicandum, quid Judex attendere debeat?*
43 *In dubio præsumitur consuetudo rationabilis.*
44 *Tribus modis potest Jus resistere consuetudini.*
45 *Si Jus reprobat consuetudinem ut corruptelam, censetur ipsa irrationabilis, ac nullo tempore induci potest.*
46 *Nisi nova superveniat causa tollens iniquitatem, quæ prius ei inesse videbatur.*
47 *Si lex prohibet induci consuetudinem, hæc non potest induci tempore ordinario.*
48 *Limitatur hoc.*
49 *Valet tamen consuetudo immemorialis postmodum inducta.*
50 *Contraria quorundam Doctorum sententia quoad priorem partem refertur.*
51 *Clausula prohibitoria inducendæ consuetudinis nequit referri ad solos Judices.*
52 *Alia quorundam distinctio non improbabilis circa hoc.*
53 *Lex derogatoria consuetudinis sub clausula,* Nulla obstante consuetudine, *tollit consuetudines præsentes, non futuras. Et n. seqq.*
54 *Solvitur objectio.*
55 *Quid dicendum de consuetudine immemorabili? Remissivè.*

29 Quæritur I. Quænam generatim conditiones ad legitimam Consuetudinem requirantur? Resp. I. Conditiones ad consuetudinem legitimè introducendam requisitæ, præsertim ut ipsamet præjudicet Juri communi, plures solent adduci; ut videre est apud citatam Glossam *fin. c. ult. h. t.* ubi fermè decem, vel undecim hujusmodi conditiones distinguit, atque ex diversis textibus Juris probare nititur.

30 Resp. II. Nihilominùs ejusmodi conditiones vel revera non sunt necessariæ ad inducendam legitimam consuetudinem, vel commodè reducuntur ad duas illas conditiones, quæ referuntur *in cit. c. ult. h. t.* ubi dicitur, quod Consuetudo non deroget Juri naturali, ac Divino, nec etiam positivo humano, nisi fuerit *rationabilis, & legitimè præscripta*. Verba posteriora citati Capituli sic sonant. *Licèt etiam longævæ consuetudinis non sit vilis authoritas: non tamen est usque adeò valitura, ut vel juri positivo debeat præjudicium generare, nisi fuerit rationabilis, & legitimè præscripta.* Hæc ibi: neque in re dissentit Glossa *cit. loc.* eò quòd in fine videatur recedere ab aliis conditionibus priùs à se enumeratis, & solùm exigere rationabilitatem, & cursum temporis, sive quod consuetudo sit præscripta. Itaque præfatas duas conditiones præ cæteris examinando, & alias interim differendo

31 Quæritur II. Quænam Consuetudo generatim censeatur esse rationabilis, & quæ irrationabilis? Resp. I. Circa hoc magna reperitur Doctorum varietas, atque sententiarum diversitas in declarando, quænam consuetudo censeatur rationabilis, & quæ irrationabilis; uti videre est apud Glossam *cap. ult. ℣. Rationabilis*, & Abbatem *ibid. num. 5. h. t.* Suarez *lib. 7. de Legib. capit. 6.* Sanchez *lib. 7. de Matrim. disp. 4. num. 14.* & alios. Etquidem

32 Imprimis Navarrus *Consil. 3. de Censib. num. 4.* & nonnulli alii, quos refert Sanchez *cit. num. 44.* illam solam consuetudinem, ajunt, censeri irrationabilem, ita ut præscribi non possit, quæ Juri naturali aut Divino adversatur. Sed hæc sententia non placet, cum etiam Consuetudo illa, quæ à Sacris Canonibus reprobatur ut corruptela, sit irrationabilis, & nunquam præscribi possit; quamvis ex objecto non pugnet cum Jure naturali, aut Divino, quinimò per privilegium Summi Pontificis possit subsistere, ut infrà *n. 65. & seqq.* dicetur. Unde *cit. cap. ult. h. t.* notanter dicitur, Consuetudinem *ut Juri positivo* (humano) *præjudicium generet*, debere esse *rationabilem*, quod ultimum superfluè apponeretur, si omnis ea consuetudo censeretur rationabilis, quæ Juri naturali, aut Divino non adversatur; nam quod nulla consuetudo valeat contra Jus naturale, & Divinum, ibidem jam in prioribus verbis definitum erat.

33 Alii volunt, tunc Consuetudinem censeri rationabilem, quando de eadem re, de qua est consuetudo, justa esset lex, si qua constitueretur priori mutata. Rationem dant: quia consuetudo instar legis est, & habet vim legis ex tacito consensu; ergo, ut sit rationabilis, debet esse de re honesta, & utili Reipublicæ, non minùs, ac lex. Ita Sanchez *cit. lib. 7. de Matrim. disp. 4. nu. 14* Castro Palao *part. 1. tract. 3. disp. 3. punct. 2. §. 1. nu. 1.* Bonacina, Barbosa, plurèsque alii. Verùm hæc responsio, quamvis cæteroquin sit bona, videtur explicare rationabilitatem consuetudinis per æquè obscurum: illicò enim redit quæstio, quænam Lex generatim censenda sit rationabilis. Unde dimissis hisce opinionibus, simulque clariùs.

34 Resp. II. Ea *Consuetudo* generatim loquendo est *irrationabilis*, quæ vel Juri naturali, aut Divino adversatur, vel à Jure Canonico reprobatur, vel peccandi licentiam, aut occasionem præbet; vel alia ratione communi utilitati perniciosa est: quæ verò in nullo horum deficit, censetur *rationabilis*. Ita Suarez *lib. 7. de Legib. cap. 6. num. 10.* Azorius *part. 1. lib. 5. cap. 17. quæst. 5.* Layman *lib. 1. tract. 4. cap. 24. nu. 4.* & plures alii, quos citat.

35 Ratio posterioris partis est. Quia illa, quæ nec Juri naturali, aut Divino adversantur, neque à Sacris Canonibus reprobantur &c. jam se indifferenter habent, ut occurrente aliqua causa, sive pro bono Communitatis, possint per legem, aut consuetudinem constitui, & multò magis per hanc tolli, seu abrogari. Dicitur notanter, *multò magis*: nam ad Juris introductionem requiritur: ut positivè ad publicam utilitatem conferat; ad ejusdem verò abrogationem vi contrariæ consuetudinis sufficit, ut hæc communi utilitati non adversetur.

36 Prior verò pars probatur inductione: Et quidem Consuetudinem illam, quæ Juri naturali, aut Divino ad-

adversetur, esse irrationabiles; *ut ex can. ult. lib. 1.* ubi tales Consuetudo appellatur corrupcela. Unde & Christus illas consuetudines reprobavit. *Matth. 15. ibi: Quare & vos transgrediminis præceptum Dei propter traditionem vestram?*

15 Deinde, quod Consuetudo illa, quæ à Jure Canonico reprobatur, sit confestim irrationabilis, patet ex eo, quia judicare interlegandum & fauorinum, Inter legem & leptum, inter canonem, & canonem, esse fecenere vitiorum & vitio, veritatem aberrare, falsibus pascere; quod nil minus ad Nostros Apostolicos, pasiumque Christi in terris conflitutum Vicarium, & Cardinem Canonum, spectare dignoscitur; *ut Pr. Innocentius 3. Qui sibi soli legit & Solitae de Monoch. & obed. & c. Novit. 13. de Judeis.* Si igitur à Canone reprobetur confuetudo, veluti irrationabilis, & corrupcela, quis Fidelium Christianorum eam audebit decere rationabilem?

16 Insuper Consuetudinem, quæ peccandi licentiam, vel concedere prabet, non valere, *colligit ex. Ex parte Crosg. ult. b. t.* cum similibus. Unde hujusmodi confuetudo notoria peccati quantitas ad arbitrium pertinet. *Enterpretatio de Prudend. ibi: Enterpretatio confuetudinis talibus.* Et ratio est; quia tanto gravioua fiunt peccata, quanto diuiuiis infelicitatem abundantiam dignitatem, *ut ex Sir. Simulque diuuuitis temporis non dat nisi non peccatis, fidelisque; ut dicitur in c. Non satis B. c. Causa 12. Ecclesiæ q. 2. Simonia.*

17 Tandem Confuetudinem, quæ bono commoni prejudicia est, esse irrationabilem, ac prorinde invalidam, patet ex eo, quia confuetudo pro lege fuscipitur, cujus fiscus lex non nili ob bonum commune Reipublicæ ferri potest, *cum Rivi sacrorum Ecclesiæ, & Conciliorum, quibus tam hoc, quamilla, fiset tripulla, & irrationabilis.*

18 Dicet. Omnia lex debet esse rationabilis, julta, & Reipublicæ utilis, *cit. con. Rivi sacrorum 19. q. 1.* respiciunt ipsi confuetudinem legi contraria esse irrationabilis, & injuiiia, ac bono communi particularis? Resp. negatiuum. Quia nihil impedit, quin lex ferendam tunam rationem, & in ordine ad certum finem, vel respectum fieri rationabilis; simulque confuetudo eidem contraria fieri rationabilis rationem, ac fine diuerso respectu, & fine, etiam fit rationabilis, *ut inquit Abbas cap. ult. n. 8. 9.* Sicut etiam duo opposita fieuentur non tuto finiri fuet prohibitio; atque duo contraria legem (quos accidit in mutatione, & abrogatione legum) fulent effectuabilis, *ut ex Non debet de Consuetudine 8. c. 9. & 10. Abbas.*

19 Resp. III. Loquendo in Gracie, sive in casibus particularibus, non hoc vel illa Consuetudo fit rationabilis, ac esse, id prudentes Judicis arbitrio relinquendum est. Ita Glossa *in cap. 1. V. Rationabilis & Conflit. in c. 8. Abbas cap. ult. num. 8. & 9. Hostiensis, & Panormitanus.* Ita ipse ait: quia diversis rationibus inspectis bona quoad communem conferunt, & rationabilia, illius irrationabilis ut ex eo, ac ex eo, ac ex eo, ac

Confuetudo gravofa Ecclefiæ, quæ ? ib.

Qui attendendum in ifiudiendo, an hæc vel illa confuetudo fit rationabilis, ibi.

88 *Mala confuetudo defendendi fe, contra confuetudinem antiquam.*

86 Quæritur 1. Utrum valeat Confuetudo, per quam rumpitur Nervus Difciplinæ Ecclefiafticæ? Refp. negative; ex quinamam Dofctorum Parte hoc *vide Gonzalez ? d. 1. ibi: Nu ittfte cognito, quod ex* confuetudine (non fcrvandi Interdictum generale) *fi quis fuerit, difpumpetur Nervus Ecclefiafticæ Difciplinæ, fecundum Innocentium.* Ubi Glofa finaliter concludit: *Efcfe parat, quod ubicunque fe aliquod contra Ecclefiam Dei Difciplinam, five nervum Ecclefiæ, non habet locum in prefcriptio.*

87 Porrò per Difciplinam Ecclefiafticam intelligitur fervantia Sacrorum mentum, atque ordinis Ecclefiafticæ Hierarchiæ: quibus procul dubio difrumpitur, atque violatur, per confuetudinem non fervandi Interdictum generale, ac prohibitum, vel irrationabilis, & corruptela potitis, quam vera confuetudo, meritiffime reprobatur. Addit autem, *Nervus Ecclefiæ Difciplinæ* ab ipfo Pontifice conferuantur in fuo officio, atque ab ecclefiis feu peccatis retrahuntur, ficuti nervus membra corporis humani continuat, ac officia fuis proprietatibus valeant. Suarez *lib. 3 de Legibs. c. 6. n. 8.* Vel Pocchias S. R. Ecclefiæ dicitur nervofa ex eo, quia non tam facile difcrefcitur, *cum affic. diff. 19. n. 8.* Ac ita non difrumpitur, ex cauffa concedendi difpenfationem licet in corrie vulnerentur; ut loquitur Archidiaconus *in cap. Inter vitalis diff. 34. n. 8.* Fagnanus *in cap. Inter vitalis num. 4. hæcitr.*

88 Quod fi objicias contra Confuetudinem. *In cit. cap. Inter vitalis* dicitur, memoratam ibi Confuetudinem effe Irrifam, fed irritandam; ergo hæc antecedentem valebat. Refp. negat. Confuetudo non dicitur irrifam, ut ipfa, quod irritandum, id, dicatur irritandum, id eft irritum & inane declarandum. Sic quippe in fimili habetur *cum aliqffus 8 de Election.* Ubi Glofa: *Quæ fuerint irrifa, id eft, Confuetudo Ecclefiæ) inftitutæ cafuiarum exigentia; id eft, cauffam nutriuiam,* ac explicat ibidem Glofa commentator Innocentius, *Sic etiam Glofa in Pr. Decretal. 6. de Jurejurand.* explicat verbum illud, *quam ofiofam* vitiam; & probat, id effe Intelligendum *de fafto ad confuetudinem, vel cauffam, abfiinentia, vel cauffam Ecclefiæ fuftentatio* Concordant dicta fuperiora *Tit. de confuetudinibus d. 1. n. 13.*

89 Quæritur 2. Quid dicendum de valore Confuetudinis, per quam impeditur correctio morum? Refp. Confuetudo illa non valet, quæ morum reformationem, & Correctionem impedit. Ita communis, & doctrina *Innocentii in Decretogabili 13. de Offic. Ordinar. Ibi: Et autem certo Illuetis, fe reformationis Officium* (Prælati Ecclefiafticæ) *illuetis nonnullorum, detrimentum, fuftinere prætexitur illuetis confuetudo, vel aequitatis nullatenus impedire.* Concordat. Ubi. Cum ergo illuetis *Tit. 1. Quæ mandantur ex contra Difciplinam ipfum petit aliquo modo prafcribit*, ergo. Accedit ratio clara: quia talis confuetudo fotet bonis moribus adverfa, & Ecclefiæ Difciplinam, fcopo Ecclefiafticæ, ac dicenda potius corrupcela, quam confuetudo.

90 Circa hoc tamen nota cum Barbofa *p. 3. de offic. & potest. Episc. ollig. 129. n. 9.* & aliis, quod quidem obedientia, atque vitilatio, & confequenter morum correctio, *Ecclefiæ* prærogatiffimum non poffit; ita Ecclefia non poffit competat vitilatio, morumque correctio, & nulli debeatur obedientia: ne videliet denuo Acephali, fecta Donatiffarum, aude orientur repugnantia, & ordinatio, quæ fotet fumme notia. Bono communi: adeoque tamen prafectiffi valet confuetudo *Prædecessorum:* nempe ut jus vitilatiali, & pravos mores corrigendi transferatur ab non in aliam; & aliter, quam Episcopo, v. gr. competat vitilatio, ac obedientia, ut puta, proprio Abbati, vel Summo Pontifici. Et hoc fatis indicatur *in cap. Cum ex officio de prophetia Subjungitur: Et ejus Ecclefiæ prælatione poffit mutare, prout expedire fit de Prafcriptione, dici* fotet.

Quæritur III. Utrum valeat confuetudo adversus Libertatem, & Immunitatem Ecclefiafticæ? Refp. Negative; adeo quidem, ut confuetudo etiam immemorialis, fi fola fit, nullo privilegio, aut fama privilegio Summi Pontificis adjuerat, non poffit Immunitati Ecclefiæ quidquam derogare. Ita Glofa *cap. Ex Rescripto* ibi Abbas n. 3. *Baldus in Cum terra num. 2. de Elect. Sunt ibi, & defendunt Fabri Cardinalis* 34. Layman *lib. 4. tr. 2. c. 4.* Alex. Sperellus *decif. 37. Fori Ecclefiafti. n. 41. & 42.* allegans Rotam *decif. 106. confistorial. In antiq. & in Opinio. Consultorum: Decisiones Rotæ Romanæ, Decisiones Interlocutiones ad Ecclefiæ S. Marie n. 18. & fqq. de offic. Ordinar.* Ita communiter, demptis Corraterii *prodeg. c. 31. n. 4.* & Jacobo Cafa *p. 3. de offic. Commiff. n. 8.* Quia ut ait Sanctorum quod, quamvis Immunitas Ecclefiafticæ unitum tolli non poffit per confuetudinem, poffit tamen mitigari per *c. de Prafcriptione.*

Ratio hujus communis Conclufionis eft: quia confuetudo adversus Libertatem, feu Immunitatem Ecclefiafticam militans, pafftim in utroque Jure reprobatur, & velut irrationabilis, & Ecclefiæ contumelitiofa demonatur. Et quidem etiam quoties ex Jure Canonico, id, illud plurium locis expreffe reprobat talem confuetudinem; *id in c. de Cons. Inter v. 8. & 9. distinctione. Ad nefaria id est, id etiam Inuitibus Ecclefiæ Prælatis, & cum mina rationabili*; ac generaliter fubdit, *quod confuetudo, quæ Canonicis obviat Inftitutis* (quatis ed pangens) *Ecclefiæ Ministris, Accedit Rescriptum* 8. de Election. ibi: *Quas igitur hoc rationabiles in generum, & pernitiem Ecclefiafticæ Libertatis, profeptum inducunt, nisi prescriptum, fuerit, penitus abrogandas. Ex Decretal. de Judiciis, c. Novitiis 40. de Sentent. excomm. In quo poftremo loco etiam excommunicatur, qui de exemptione Forum Statuta edit, & Ecclefiæ Libertatem, ac Immunitatem Ecclefiæ libertatem. Idem habetur ex Bulla Urbani VIII. quæ incipit, *Romanus Pontifex* 1. Ubi Cum Bullarum Rotæ Romanæ Conff. 139. dicit Postif.) Item ex Bulla Canon Domini, quam quotannis publicatur, & reprobat prædecessorum Pontifices, & Libertatem Ecclefiæ Ecclefiæ Prælatorum, & Principum expreffam contradictionem Principis, feu Pappe, aliique constitutiam ipfam Ecclefiæ Libertatem, & Immunitatem, ac pofta Ecclefiæ cupidem confentiunt, ac tempus prafcribendam riteé eulum confuetudinem de Jure reptiam.*

Quemdo etiam de Jure Civili, illud quidem fi confuetudine contra Libertatem, feu Immunitatem Ecclefiafticam, ab Ecclefiæ Prælatis, & Principibus, & nullus effe decernit, in *Auth. Cap. De Sacrosanctis. illis verba: Cafa & Inviti effe denuntiamus per hanc illam qui nunquam Ecclefiæ, & conservationem, contra Jura Ecclefiæ, cuiusque prælatos indulto adversus Canonicis, & Imperiales Sanctiones, & ea de capitularibus principum vel mutare, & conservare, & ea, quæ ab antiquis Ecclesiæ ipso jure nulla effe decernit.* Ex ea fortiori, pro ita Jure illud ftatuum fuiffe, dicit quoque Ecclefiæ Prælatis Sed Principibus *Nemo Nemoque confuetudinis, qui inventi fuerint contemptores, bona eorum per ipsa Imperium Imperatoris Ecclesiæ Ecclesiæ Ecclesiæ.* Similiter in *Auth. Cauta quæ, C. de Religiosis Clericis.* Judex Monachum ad Judicium locutis ut bens punit jubetur, *tanquam Divinitati contumelia Ecclesiæ.*

Dicitur notanter in Conclusione, *si confuetudo Ecclesiæ nulla prælatorum, & Principum, & Ecclesiæ.* Ita communis, quod Summus Pontifex per speciale privilegium, ob vitam cauam datum alicui Principi, aut Magistratui facultatem, ut ipse Ecclesiæ Ecclesiæ, ac Immunitatem Ecclesiafticæ. Sic ex Concilio Lugdunensi, relatio in *Gemmati* 13. *c. de* Gregorius X. Regibus fabulivit Jus Ecclesiæ, cujus vel tritio fundationis, vel ex antiquo consuetudine, vendicarunt ibi jus usurpandi, bona, feu redditus Ecclesiarum, Monasteriorum, aliorumque piorum Locorum, tempore vacationis horum prbvenientia: hanc ea fimul penas excommunicationis lirae fenentia in ea ipsa latæ in Ecclesiæ, hujusmodi non obtentum, & quæ inraduint, extendunt, feu usurpant. Deinde, quod Ecclesiam aliquam Ecclesiafticam, vel crimiaalem Concorum, poffit committere Laico, pura Principi faculati, tenet Glofa *in c. Bene quidem P. Prater diff. 96.* Abbas *in c. Ecclesiæ, cuiq; Martin n. 6. & 8.* Felinus *in c. de Conffitut.* Julius Claros *in lib. 5. quæff. qu. n. 8.* dicens poft Berosm *quæff. 7. n. 1.* quod prælatagatum Glofam fequitur *rerum Mundus.* Atque illud reijciendum effe in fupremam Pontificis potefftatem, juxta quam & rebus Ecclefiarum, ipfefque perfonis Ecclefiafticis, velut Dispensator Bonorum, & Ecclesiæ, & quod ipsi Ecclesiæ Universalis illas expedire judicavetit, dispensare *vide c. Propofuit de Concilio P. Decret. c. Ex Ecclesiæ de Prebendis. 18. & Bonifac. c. quidam* poffitent ealu Laicus exequeretur cauam Ecclesiafticam ibi commitfitet, non autem ipsam Apofolicam (hujusmodi enim incapax) id nomine, atque authoritate Summi Pontificis, fibi hac in parte concessa, prout innuit Glofa *Litt.* Neque hinc fitetur Jus Laicis illud violatum, *dum infofitio privilegium, fant acquifitio confuetudine, vel prafcriptione*, ut dicet Barbofa *dictamat. 36. n. 3.* citans alios; ergo, fi quis Principi, aut Pontifici Jus Ecclesiæ Principes aliquid acquirere contra Immunitatem Ecclesiafticam, & Idem etiam quoties ex Jure Canonico, aliud Principi, in locis expreffe reprobat talem confuetudinem; *id in c. de Cons. Inter v. 8. & 9. distinctione. Ad nefaria id est, id etiam Inuitibus Ecclesiæ Prælatis, & cum mina rationabili*; ac generaliter fubdit, *quod confuetudo, quæ Canonicis obviat Inftitutis* (quatis ed pangens) *Ecclesiæ Ministris. Accedit Rescriptum* 8. de Election. ibi: *Quas igitur hoc rationabiles in generum, & pernitiem Ecclesiafticæ Libertatis, profeptum inducunt, nisi prescriptum, fuerit, penitus abrogandas. Ex Decretal. de Judiciis, c. Novitiis 40. de Sentent. excomm. In quo poftremo loco etiam excommunicatur, qui de exemptione Forum Statuta edit, & Ecclesiæ Libertatem, ac Immunitatem Ecclesiæ libertatem.* Idem habetur ex Bulla Urbani VIII. quæ incipit, *Romanus Pontifex* 1. Ubi Cum Bullarum Rotæ Romanæ Conff. 139. dicit Postif.) Item ex Bulla Canon Domini, quam quotannis publicatur, & reprobat prædecessorum Pontifices, & Libertatem Ecclesiæ Ecclesiæ Prælatorum, & Principum expreffam contradictionem Principis, feu Pappe, aliique constitutiam ipfam Ecclesiæ Libertatem, & Immunitatem, ac pofta Ecclesiæ cupidem consentiunt, ac tempus prafcribendam riteé eulum confuetudinem de Jure reptiam.

Quemdo etiam de Jure Civili, illud quidem fi confuetudine contra Libertatem, feu Immunitatem Ecclesiafticam, ab Ecclesiæ Prælatis, & Principibus, & nullus effe decernit, in *Auth. Cap. De Sacrosanctis illis verba: Cafa & Inviti effe denuntiamus per hanc illam qui nunquam Ecclesiæ, & conservationem, contra Jura Ecclesiæ, cuiusque prælatos indulto adversus Canonicis, & Imperiales Sanctiones, & ea de capitularibus principum vel mutare, & conservare, & ea, quæ ab antiquis Ecclesiæ ipso jure nulla effe decernit.* Ex ea fortiori, pro ita Jure illud ftatuum fuiffe, dicit quoque Ecclesiæ Prælatis Sed Principibus *Nemo Nemoque confuetudinis, qui inventi fuerint contemptores, bona eorum per ipsa Imperium Imperatoris Ecclesiæ Ecclesiæ Ecclesiæ.* Similiter in *Auth. Cauta quæ, C. de Religiosis Clericis.* Judex Monachum ad Judicium locutis ut bens punit jubetur, *tanquam Divinitati contumelia Ecclesiæ.*

Dicitur notanter in Conclusione, *si consuetudo Ecclesiæ nulla prælatorum, & Principum, & Ecclesiæ.* Ita communis, quod Summus Pontifex per speciale privilegium, ob vitam cauam datum alicui Principi, aut Magistratui facultatem, ut ipse Ecclesiæ Ecclesiæ, ac Immunitatem Ecclesiafticæ. Sic ex Concilio Lugdunensi, relatio in *Gemmati* 13. *c. de* Gregorius X. Regibus fabulivit Jus Ecclesiæ, cujus vel tritio fundationis, vel ex antiquo consuetudine, vendicarunt ibi jus usurpandi, bona, feu redditus Ecclesiarum, Monasteriorum, aliorumque piorum Locorum, tempore vacationis horum prbvenientia: hanc ea fimul penas excommunicationis lirae fenentia in ea ipsa latæ in Ecclesiæ, hujusmodi non obtentum, & quæ inraduint, extendunt, feu usurpant. Deinde, quod Ecclesiam aliquam Ecclesiafticam, vel crimiaalem Concorum, poffit committere Laico, pura Principi faculati, tenet Glofa *in c. Bene quidem P. Prater diff. 96.* Abbas *in c. Ecclesiæ, cuiq; Martin n. 6. & 8.* Felinus *in c. de Conffitut.* Julius Claros *in lib. 5. quæff. qu. n. 8.* dicens poft Berosm *quæff. 7. n. 1.* quod prælatagatum Glofam fequitur *rerum Mundus.* Atque illud reijciendum effe in fupremam Pontificis potefftatem, juxta quam & rebus Ecclesiarum, ipfefque perfonis Ecclesiafticis, velut Dispensator Bonorum, & Ecclesiæ, non ex Prabenda Canonicatui, *limul dius Perfonatus, aut duas Dignitates, vel Prafcriptione, vel adquirere Ecclesiæ Ecclesiæ Ecclesiæ Ecclesiæ Ecclesiæ de Prebendis. 18. & Bonifac. c. quidam* poffitent ealu Laicus exequeretur cauam Ecclesiafticam ibi commitfitet, non autem ipsam Apofolicam (hujusmodi enim incapax) id nomine, atque authoritate Summi Pontificis, fibi hac in parte concessa, prout innuit Glofa *Litt.* Neque hinc fitetur Jus Ecclesiæ violatum, *dum infofitio privilegium, fant acquifitio confuetudine, vel prafcriptione*, ut dicet Barbofa *dictamat. 36. n. 3.* citans alios; ergo, fi quis Principi, aut Pontifici Jus Ecclesiæ Principes aliquid acquirere contra Immunitatem Ecclesiafticam, & Idem etiam quoties ex Jure Canonico, aliud Principi, in locis expreffe reprobat talem confuetudinem; *id in c. de Cons. Inter v. 8. & 9. distinctione. Ad nefaria id est, id etiam Inuitibus Ecclesiæ Prælatis, & cum mina rationabili*; ac generaliter fubdit, *quod confuetudo, quæ Canonicis obviat Inftitutis* (quatis ed pangens) *Ecclesiæ Ministris. Accedit Rescriptum* 8. de Election. ibi: *Quas igitur hoc rationabiles in generum, & pernitiem Ecclesiafticæ Libertatis, profeptum inducunt, nisi prescriptum, fuerit, penitus abrogandas. Ex Decretal. de Judiciis, c. Novitiis 40. de Sentent. excomm. In quo poftremo loco etiam excommunicatur, qui de exemptione Forum Statuta edit, & Ecclesiæ Libertatem, ac Immunitatem Ecclesiæ libertatem.* Idem habetur ex Bulla Urbani VIII. quæ incipit, *Romanus Pontifex* 1. Ubi Cum Bullarum Rotæ Romanæ Conff. 139. dicit Postif.) Item ex Bulla Canon Domini, quam quotannis publicatur, & reprobat prædecessorum Pontifices, & Libertatem Ecclesiæ Ecclesiæ Prælatorum, & Principum expreffam contradictionem Principis, feu Pappe, aliique constitutiam ipfam Ecclesiæ Libertatem, & Immunitatem, ac pofta Ecclesiæ cupidem consentiunt, ac tempus prafcribendam riteé eulum confuetudinem de Jure reptiam.

Quemdo etiam de Jure Civili, illud quidem fi confuetudine contra Libertatem, se

79 Tales confuetudines antiam delinquendi præbentes *referuntur due in de.* 1. *Ex parte* 6. 1. Prima eſt, Conſuetudo illa abſuſa vigens, quod ſi maritus, ſive vitio prodigalitatis, ſive inopia, aut quocunque alio casu diffipaſſet, vel amiſiſſet bona ſua, poſſet alterame bona uxoris ſua pro libito. Hæc enim confuetudo manifeſtè induceba vitua ſe ſuppeditandi ſuam, & prodigalitas ſtimulando, ſicque ad bona ſua diſſipanda, ſub ſpe, quod poſſent defendi pro libito a turmate bona uxoris ſuæ: quæ quamvis valeat abſolutè, & irrationabilis ſpe metito reprobatur.

80 Alterum exemplum referre iubdem de confuetudine illa prava, quod ſicut uxor alicujus, ſide conjugali violata, commiſerit adulterium, ipſa nihilominus mediatem omnium bonorum, quæ ſibi ſunt, ſibi vindicare exigere, & ſuppeditandi valeat. Hæc quippe confuetudo mulieres redidebat proniores ad peccandum, dum commitendum adulterium, dum non ſolum non perdecommitendum adulterium, dum non ſolum non perdecebant dotem (tamen) ſed etiam ſuam in ſuam adulteri perdebant. *c. Plerumque de Donationib. inter virum & Uxorem. C. Ad Leg. Iul. de adulter. & ſqq. de de. D. Liberorum. C. Ad Leg. Iul. de adulter.* Jed infuper dimidiam partem bonorum maritoacquirium exigere poterant.

81 Hæc proinde tamquam illa confuetudo, quæ nutrit peccatum, ad ſcandalofa eſt, ut dictum n. 38. Vel quo aliquam incehing grave, quia hæc opinio de Jure Canonico reſtitutio de *adulter. Jud. cap. 8. n. 1. & 18. poſt Socin. in Cons. Conſ. 98. n. 1. 2.* Et idem dicendum de Sororibus, vel confuetudine illa, per quam non ſolum Filiæ, vel confuetudine, ſed etiam Filiorum, & Filiarum, & Nepotum, & Neptarum, & Pronepotum, & Proneptarum, & de Jure ad concedendum delinquentium auctoritas, & conſervandam ſecretum innocentium, eſſet ſtatim contra Chriſtianorum; nam talis confuetudo induceret promiſcuitatem, & homicidia perpetrandi, ob ſecretum peccandi, & homicidia perpetrandi, ob ſecretum peccandi, & homicidia perpetrandi, ob ſecretum. Abbas *c. ult. n. 3. & ibi Bal. dum n. 3. & 7. Hoſtienſis, & DD. ſec. n. de Beſtiali. pum. Jud. Ioſ. Ant. Paſſar. ſant. ſuper Regis diſp. ad. junſto textu in Can. Paſſar. ſant. ſuper Regis diſp. ad.*

82 Quarto Eſt, Ut valida ſit confuetudo appellandi a Vicario Generali ad Epiſcopum; Reſp. 1. non valet confuetudo, etiam immemorialis, appellandi ab Officiali, ſive Vicario Generali Epiſcopi, appellatur ad ipſum Epiſcopum. Patet hoc ex. *Non putamus c. 1. in c. 6.* ubi ipſiſmoſt confuetudo, quæ ſi valeret, ſecundum Abbatem *ibi* non valebat. Et merito: quia talis confuetudo eſt contra Chriſtianorum ſtatus. Eve appellationis; utpote dicentes ſtatim eſt, quod ſit ab ordine Judicum Appellatum provocatio, *l. 1. §. 1. qui eſt de Appellat.* Atque hac non ſtatim, ſi Vicario Generali, *ab eodem ad ipſum Epiſcopum appellatio auctoritate appellatio interpoſita (ſine ſe idem Auctoritate interpoſita) appellatio interpoſita videretur* ab ipſo ipſo ſtatim *c. 1. 1.*

83 Reſp. II. Nihilominus aliam confuetudinem eſt interpoſitum Vicario Generali principali, qui perſonam Epiſcopi repræſentat, ſecum Eſſent Auditorium Epiſcopi, quia, ſicut Ordinarius, ſeu Vicarius Forinſeci, qui ſunt Subdelegati Officialis principalis, aut Epiſcopi, ſed ab ipſo Officiali, ſed ab Epiſcopo, ſicut ab Subdelegati a Delegatione. Glofia *in cap. ibidem. Lapidem n. 6. Non putamus n. 5.* hoc intelligendum de Vicario Epiſcopi principali certa parte Diœceſis, aut in capitulari, prout etiam annovit Marana *in Epiſcoſ. Auctor. 9. & de Appellatione, c. 19. quod Epiſcopum Clemens. Y. Parvum, de Appellatione & alios, quos citat.*

84 Deinde, licet à Vicario Generali ad Epiſcopum appellari negetur, ſi tamen appellatio ſecundaria, putatè Vicarius illi recuſari, tanquam ſuſpectus parti litigantis, ex *clar. Cl. Santa n. 4. & ibi d. Offic. Delegat. l. 1.* Poteſt inſuper de nullitate Sententiæ, ſed ab Epiſcopo, ſed ab Vicario Epiſcopo. Francus in *cit. c. Non putamus n. 10.* Mutatis *loc. cit. n. 37.* Jed tamdem Epiſcopo ſuſpicari poſſet gravamen illatum à Vicario Generali: nam ſuppoſitio, vel ſuſpicio remedium extraordinarii, poteſt interponi etiam cogitata ſpecialiter appellatio *dit. 1. 5. junſta Auth ſuſp. C. de Proch. Imperat. offerend.*

85 Nec hic obſtat, quod idem ſit Auditorium ſeu Tribunal utriuſque, licet hoc verum, ſed ſecundum Vicarium, ut ſecundum ſuſpicio; ſubor tamen accidentaliter licet, ac ſecundum ſuſpicio; ſubor tamen accidentaliter differt juriſdictio Vicarii à juriſdictione Epiſcopi: cum illa ab hac dependeat, & ſubordinata, prohibitio, ſi, nec Vicarius in certa cauſa judicet; ſicque ſit frimior in Epiſcopo, quam in Vicario Generali. Lay *mans in cit. Non putamus n. 1. 6. 10.*

86 Hæ addit, quod ex ratu ſupra dicti Capitulari, *Non putamus n. 1. 2. 6.* Jundi ratione in ipſo expreſſa. Dubitari generaliter interea, quod confuetudo nihil poſſit concedere inferior, ut ſuſpicion Fagn. *in c. Studuiſti n. 14.* tra ſtatuitam ut, ut ſuſpicion Fagn. *in c. Studuiſti n. 14.* ſed ſtatuitam ut, ut ſuſpicion Fagn. *in c. Studuiſti n. 14.* Ex proinde, quod omnis illa confuetudo, quæ ſi contra Indulta ſtatutum, ſive rei, ac non ſuppeditandi ſuſpicion, non valet; ſed conferi debeat de jure impoſitiſſimo, & irrationabilis. Francus *Ibid. n. 3. Non putamus n. 1. Pe. Ant. Gomez. Ibid. n. 2. 3.* Ut ſuſpicion de cauſa reprobat Pontifex confuetudinem appellandi ab officialiſ Epiſcopum, valuit diffinitam ſanctam, niſi quod ſicut Audiorum interpoſitæ, ac proinde talis confuetudinem pugnet ſubſtantia Appellationis, quæ eſt promotio ab inferiori ad ſuperiorem, idem ergo dicendum de ſuſpicion ab alia confuetudine, quæ eſt contra ſubſtantiam actus, ſive rei, *cap. magnitudo. de Legib. cum indulſum.*

87 Quarto Eſt, Ut valida ſit confuetudo ſpecialis: Reſp. 1. Jure Canonico inſe reprobatur? Reſp. I. Non eſt confuetudo impedienſ, ne Legati Sedis Apoſtolicæ ejiciantur, diſtinctiones Provinciæ, aut Regnorum, & quæ ceu deſtinati conſiſtit, libere ingrediantur, & quæ ceu deſtinati conſiſtit, libere ingrediantur, & commiſſa ſibi Legationis munus exercant. Ita vetuit ingreſſum *Legatorum ad Legatorum ſi. inter omnia* ut, ubi eſtis confuetudo non ſolum ut irrationabilis, ſed etiam ut Sedi Apoſtolicæ, ejuſque perfectiſ ſedi

ut observat Layman *cap. ult n. 9. h. t.* De reliquo autem consuetudo, & præscriptio propriè sumpta, plurimùm differunt, ut jam suprà dictum *§. 1. n. 23. & seqq.*

91 Resp. II. Quando consuetudo est rationabilis, ac præter jus, ad eam præscribendam sufficit spatium decem annorum. Ita Glossa *in cap. ult. ℣. Consuetudo h. t. in 6.* Abbas *cap. ult. n. 11. h. t.* id limitans, nisi consuetudo veniat ad detrahendum juri alicujus Ecclesiæ. Felinus *cap. 1. num. 13. de Tregua & pace*, & alii. Idque generaliter loquendo de consuetudine, tum Canonica, tum Civili, probatur *ex can. Consuetudo dist. 12. & L. 1. C. Quæ sit longa consuetudo*, ubi in utroque loco dicitur revocandum esse, *quidquid contra longam consuetudinem fiet*, Concordat *l. Sed ea ff. de Legib.* pariter loquens de consuetudine præter jus, ibi: *Sed ea, quæ longa consuetudine comprobata sunt --non minus, quam ea, quæ scripta sunt jura, servantur.* Atqui longa consuetudo censetur ea, quæ duravit decem annis, nam spatium decem annorum, in Jure vocatur longum tempus, *l. Super longi. C. de Præscript. longi tempor. & §. 1. instit. de Usucap.* Et in hoc quidem modica est difficultas, major autem in designando tempore requisito ad præscribendam consuetudinem contra Jus, tum Civile, tum Canonicum; unde

92 Quæritur II. Quantum temporis requiratur, ut consuetudo contra jus censeatur legitimè præscripta, ita ut legem, præsertim Civilem, aboleat? Resp. I. Circa propositum est distinguendus duplex casus; videlicet, an consuetudo vigeat sciente, & tolerante Principe; vel, an Principe eam in particulari ignorante. In priori casu dicitur *Consuetudo contra legem induci via conniventiæ*, quia videlicet Princeps sciens, ac tolerans, censetur connivere tali consuetudini contra suam legem vigenti. In posteriori autem casu dicitur *Consuetudo contra legem induci via præscriptionis*, sive longævo usu contrario populi. Unde ulterius

93 Resp. II Ad inducendam Consuetudinem *via conniventiæ*, id est, Principe sciente ac tolerante, cùm facilè posset resistere introductioni consuetudinis contrariæ, eamque prohibendo subditos cogere ad observantiam legis, probabilius est, non requiri determinatum tempus. Ita Lessius *lib. 2. de just. & jur. cap. 6. n. 45.* Pirhing *h. t. n. 34.* & alii. Ratio est: quia dum Princeps scit suam legem non servari, & silet, jam censetur connivendo consentire; & ne Respublica perturbetur, conditæ à se legis obligationem tollere, eamque revocare.

94 Et hoc non solùm procedit de Legibus Civilibus, Statutisque sæcularibus, sed etiam de Constitutionibus Canonicis, sive Ecclesiasticis: eadem enim in his, ac de illis, militat ratio. Siquidem in tali casu lex propriè non tollitur ab inferioribus, sive per contrariam horum consuetudinem, ac via præscriptionis: sed potiùs ab ipsomet Principe, seu per tacitam ejus revocationem, ac via conniventiæ.

95 Quot autem actus contrarii, quantumque tempus in hoc requiratur, ut censeatur Princeps tacitè revocasse suam legem, id in dubio prudentis Judicis arbitrio, spectata materia legis, aliisque circumstantiis, erit dijudicandum. Nam, quòd nonnulli docere videntur, sufficere, si bis vel ter actum sit contra legem sciente Principe, nec contradicente, generaliter subsistere non videtur: quia potest Princeps habere aliquas causas sibi notas permissionis, seu dissimulationis pro una vel altera vice, puta, ut alio tempore commodiùs transgressores puniat: ac proinde ex tali non resistentia Principis præcisè, haud rectè infertur ejus approbatio, *arg. c. Super eo de Cognation. spirit.* ibi: *Verùm si de consuetudine habeatur--dissimulare poteris, ita, quòd nec contradicere, nec tuum videaris præstare assensum.* Concordat c. Cùm jam dudum de Præbend. ibi; *Multa per patientiam tolerantur, quæ si deducta fuerint in judicium, exigente justitia non debent tollerari.* Igitur in tali casu requiritur talis permissio, seu taciturnitas Principis, quæ spectatis omnibus æquivalet legitimæ abrogationi legis. Suarez *lib. 7. de Legib. cap. 13. n. 12.* Castro Palao *tom. 1. tr. 3. disp. 3. punct. 2. n. 10.* & alii.

96 Resp. III. Ad consuetudinem contra Legem Civilem Principe ignorante, & via præscriptionis inducendam requiritur, & sufficit decennium. Ita communis Doctorum, de qua testatur Abbas *cap. ult. n. 11. h. t.* & Pirhing *eodem n. 35.* Ratio est: quia Consuetudo, ut deroget Legi Civili, debet esse longa, quæ & sufficit, *L. 1. C. Quæ sit longa consuetudo*, ibi: *Et ne quid contra longam consuetudinem fiat, ad sollicitudinem suam revocabit Præses.* Atqui per *longam Consuetudinem* intelligitur illa, quæ decennio duravit: nam decennium in Jure vocatur *Longum tempus*, l. Super longi C. de Præscript. long. temp. ibi. *Super longi temporis præscriptione, quæ ex decem annis introducitur* juncta Rubrica *Cod. de præscriptione longi temporis decem, vel viginti annorum.*

Objicies contra hanc tertiam, licèt cæteroquin indu- 97
bitatam Conclusionem, majoris claritatis gratia. Quòd consuetudo non valet contra legem, habetur expressè *in can. Consuetudinis dist. 11. & L. 2. C. Quæ sit longa consuetud* quo in utroque loco dicitur: *Consuetudinis, ususque longævi non vilis authoritas est, verum non usque adeò sui valitura momento ut aut rationem vincat, aut legem*, ergo. Ad hanc objectionem plures solutiones affert Glossa ad citatam Legem: tandem ex propria mente respondens ait, hic sermonem esse de consuetudine particulari alicujus loci quæ generaliter legem non abrogat (nam hæc extra illum locum est in suo vigore) quamvis respectu illius loci in quo viget Consuetudo, vincant legem.

Verùm, quia de hoc nullum dubium esse poterat, id- 98
circò alii dicunt, hic sermonem esse de Consuetudine irrationabili, ac mala, quæ propriè non est Consuetudo, sed magis corruptela. Et hæc responsio potest fundari in ly, *Aut rationem vincat*. Huc facit Can. Usus dist. 11. ibi: *Pravum usum lex, & ratio vincat*: Item illud; quod habet Glossa *in cap. ult. ℣. Vilis h. t.* ubi ait: quamvis Consuetudinis particularis non sit vilis authoritas, non tamen præjudicat Juri positivo, nisi sit rationabilis, & legitimè præscripta. Tandem Barbosa *Clausul. 87. n. 13. in fine*, respondet, quòd *cit. L. 2. C. Quæ sit long. consuetud.* procedat in lege abrogante ipsam consuetudinem, hancque prohibente imposterum induci. Et de tali lege loquendo satis patet, atque ad litteram verificatur, quòd eam consuetudo non vincat: idque ex defectu consensus legalis, dum Legislator prohibet ejusmodi consuetudinem imposterùm induci.

Instabis. In c. Cùm causa 8. de Sent. & re judicat. di- 99
citur: *Licèt usus, vel consuetudinis non sit minima authoritas nunquam tamen veritati aut legi præjudicat.* Concordat *can. Veritate & seqq. dist. 8.* ubi pluribus habetur, quòd veritati, & rationi cedat consuetudo. Resp. In priori textu sermonem esse de consuetudine iniqua, & vergente in præjudicium Ecclesiæ, adeòque irrationabili; ut notat Summarium, & Abbas *ibid. n. 15.* Ad alterum dicitur cum Archidiacono *in cit. can. Veritate*, per hanc intelligi Jus naturale, sive eam veritatem, quæ consistit in Evangelio, vel in veteri Testamento, quantùm ad Moralia: qua manifestata, procul dubio cedere debet omnis contraria consuetudo, utpote quæ jus naturale, ac Divinum, nequit vincere, sed potiùs est irrationabilis, ac proinde nullius valoris, *ut cap. ult. h. t.*

Urgebis. Non exemplis, sed legibus judicandum est, 100
c. Nemo c. de Sent. & interlocut. omn. judic. ergo nihil valet consuetudo. Resp. cum Glossa *in l. De quibus, ff. de Legib.* hic non judicari exemplis, sed consuetudine legitimè præscripta. Vel dic cum eadem Glossa, non exemplis unius, sed benè multorum esse judicandum.

Dices ulteriùs. Saltem ejusmodi consuetudo debet 101
esse inveterata, ut *cit. l. De quibus. ff. de Legib.* ibi. *Inveterata etiam consuetudo pro lege non immeritò custoditur.* Atqui *Inveteratum* dicitur, cujus non extat memoria; ut probat Glossa *ibid ℣. Inveterata*, ergo ad inducendam consuetudinem contra Legem Civilem non sufficit decennium. Respond. neg. maj. Nam quamvis consuetudo inveterata, seu cujus initii non extat memoria, meritò pro lege custodienda dicatur; non tamen negatur, sufficere quoque consuetudinem longi temporis, sive decem annorum, per textus *num. 96.* allegatos.

Quæritur III. An etiam sufficiat decennium ad in- 102
ducendam Consuetudinem contra Jus Canonicum, seu Constitutiones Ecclesiasticas? Resp. In solutione hujus quæstionis multùm variant Doctores. Et in primis non pauci distinguendum censent inter Leges, seu Constitutiones Ecclesiasticas semel receptas, & inter nunquam re-

ceptas: & has quidem decennio per contrariam consuetudinem tolli concedunt; ad alias verò abrogandas requirunt spatium quadraginta annorum, non minùs, ac ad præscribendum contra alia jure Ecclesiastico, *arg. c. Auditis. 15. de Præscript. & c. Cùm Ecclesia. 3. de Causa possess.* cum concordantiis. Ita sentiunt Felinus *cap. 1. n. 12. de Treuga* Navarrus *Consil. 1. quæst. 5. nu. 24. de Constitut.* Covarruvias *lib. 2. Var. Resolut. cap. 16. num. 6. §. Quintò* Zoesius *h. t. n. 14.* & ibi Lud. Engel *n. 15.* Layman *lib. 1. tract. 4. cap. 3. n. 4.* Calderinus, Botrius, & plures alii, quos citat, & sequitur Suarez *lib. 7. de Leg. cap. 18. n. 12.*

103 Ratio hujus sententiæ esse potest: quia in priori casu, seu quando lex nunquam fuit recepta, non agitur de præscribendo contra legem, sed de impediendo vinculum legis; ergo de consuetudine eidem contraria idem videtur dicendum, ac de consuetudine præter jus, ad quam præscribendam sufficit decennium, ut dictum *n. 91.* Deinde non est mirandum (inquit Layman) plus temporis requiri ad abolendam legem Ecclesiasticam jam receptam, quàm non receptam: quia illa plus roboris & firmitatis habet, quàm ista; juxta illud notissimum, cap. 3. dist. 4. *Leges instituuntur cùm promulgantur; firmantur, cùm moribus utentium approbantur.* Tandem ut argumentatur Covarruvias *ubi suprà*, Leges nullam vim obligandi habent, si ab initio receptæ non fuerint à Subditis; quia censentur latæ à Principe ea conditione, atque intentione, ut non aliter obligent, quam si fuerint à Republica receptæ: alioquin enim vel maximè præsumendum est eam legem, quæ à Republica non recipitur, minimè ei convenire.

104 Sed contra hanc sententiam graviter urgent fundamenta secundæ sententiæ, quam tenet Abbas *cap. ult. n. 11. h. t.* Imola *in c. Treguas n. 13.* & ibi Fagnanus *nu. 40. & 67. de Tregua & pace*; quamque cum pluribus aliis à se citatis sequitur Diana *part. 5. tract. 5. Resol 2. §. Sed quid ego*, asserens, se eam tenere authoritate Sacræ Rotæ Romanæ, quæ semper hanc sententiam canonizavit; ut patet *in una Gerunden. Administrationis, die 13. Maji, 1630. coram Eminent. Verospio.* Et hæc quidem secunda sententia indistinctè docet, Legem Canonicam, sive usu recepta fuerit, sive non, neutiquam tolli nisi spatio quadraginta annorum, *arg. cap. ult. h. t.* juncto *c. Auditis de Præscriptionib.* cum concordantiis. Quia (inquiunt) Leges Canonicæ legitimè latæ, & promulgatæ, jam antea acceptationem Populi habent totam vim suam obligandi, atque firmitatem substantialem, juxta dicta superiùs *Tit. de Constitutionibus §. 6. n. 13. & seqq.* Ergo, si contra legem usu receptam non præscribitur, nisi quadraginta annis, idem dicendum de lege nondum recepta. Probatur consequentia: Tum quia utraque jam habet totam vim obligandi. Tum quia in posteriori casu reverà non agitur de impediendo legis vinculo (ut opposita sententia supponit) sed de eodem tollendo, utpote cùm tale vinculum jam adfuerit ante acceptationem Populi: unde corruit totum fundamentum prioris sententiæ. Accedit, quòd, ubi Jus non distinguit: neque nos distinguere debeamus: atqui Jus nullibi distinguit inter legem usu receptam, & non receptam, quantùm ad propositum; ergo utramque eodem tempore, videlicet spatio quadraginta annorum, tolli per contrariam consuetudinem, dicendum est.

105 Tertia tandem sententia pariter quidem cum præcedenti asserit, non esse opus memorata distinctione; addit tamen, generaliter ad abrogandam quamcunque Constitutionem Ecclesiasticam vi contrariæ consuetudinis, rationabilis tamen sufficere decennium. Ita censet Lessius *lib. 2. de Just. & jur. cap. 6. n. 46.* Lugo *disp. 7. de Just. & jur. sect. 6. n. 94.* Azorius *part. 1. lib. 5. cap. 18. quæst. 6.* Castro Palao *part. 1. tract. 3. disp. 3. punct. 2. §. 2. n. 9.* Pirhing *h. t. n. 39.* Christophorus Haunoldus *tom. 1. de Just. & jur. tract. 1. cap. 3. controvers 2. n. 130.* Sannig *dist. 4. de Legib. q. 1. n. 5.* & innuit Herincx *disp. 3. de Legib. quæst. 16. n. 217.* Emanuel Sà ℣. *Consuetudo n. 3.* atque probabilis censetur à Diana *cit. part. 6. tract. 5. Resol. 2.* cum aliis à se allegatis. Quamquàm hæc sententia tantùm intelligenda sit de vera consuetudine, seu quæ solummodò est contra-vel præter Jus commune; non autem de illa, in qua simul agitur de præjudicio tertii, puta alicujus particularis Ecclesiæ: nam ut hujus juri jam quæsito præjudicetur, requiri veram præscriptionem quadraginta annorum, in confesso est, juxta dicenda *n. 107. & seqq.*

Ratio hujus tertiæ sententiæ, quæ sub data declara- 106
tione cæteris probabilior, Jurique conformior videtur, imprimis desumitur ex dictis *n. 104.* quia, ubi Jus non distinguit, neque nos distinguere debemus: sed Jus nullibi distinguit inter Legem Canonicam usu receptam, & non receptam; ergo. Quinimò, cum acceptatio Populi non requiratur ad intrinsecam constitutionem Legis, parùm refert, an ea aliquando sit usu recepta, nec ne; cùm utraque habeat suam intrinsecam firmitatem, ac robur obligandi. Confirmatur, simulque quoad alteram partem probatur eadem sententia: quia non est inducenda discrepantia inter Jus Civile & Canonicum, ubi non habetur expressa dispositio Juris in contrarium, *cap. 1. de Novi oper. nunciat.* & ampliùs dictum est in Proœmio *§. 13. n. 225. & seqq.* Atqui ad abrogandam legem Civilem per consuetudinem contrariam, sufficit decennium, juxta dicta *num. 96.* simulque quoad hoc in Jure Canonico non reperitur expressa dispositio in contrarium; ergo pariter ad abrogandam Legem Canonicam quamcunque sufficit decennium. Videtur enim tunc Legislator, sive Conditor Canonis, legem à se latam posteà revocare, veluti loco, tempori, & communi subditorum utilitati non convenientem: quia, si per tantum tempus, puta decennium, communiter observata non fuit, potiùs deserviret ad illaquendas animas, & multiplicanda hominum peccata, contra *can. erit autem lex dist. 4.* & concordant dicta superiùs *§. 1. n. 11.*

Nec obstat, quòd *in cit. cap. Auditis de Præscript. &* 107
c. Cùm Ecclesia de Causa possess. cum similibus, ad præscribendum contra Ecclesiam requiratur spatium quadraginta annorum. Resp. enim, ibi sermonem esse de præscriptione contra Ecclesias, sive Bona immobilia Ecclesiarum, prout desumitur ex ipsomet textu: non autem de consuetudine contraria, seu de præscriptione contra Leges Ecclesiasticas, sive Constitutiones Pontificias: alioquin enim, cùm contra Romanam Ecclesiam non currat nisi centenaria præscriptio, *c. Ad audientiam. 13. & c. Cùm vobis 14. de præscript.* Constitutiones Papales non nisi sola centum annorum præscriptione, seu consuetudine in contrarium abrogari possent; quod est contra utramque præcedentem sententiam, communemque Doctorum.

Accedit ratio disparitatis inter præscriptionem bono- 108
rum immobilium, vel jurium Ecclesiæ, & inter consuetudinem contrariam legi: nam, ut notat etiam Haunoldus *loc. cit. n. 134.* per ejusmodi præscriptionem bonorum Ecclesiæ, si breviori tempore absolveretur, ipsamet Ecclesia plurimùm damnificaretur in suis bonis, ac juribus, utpote quæ ipsi vi præscriptionis auferrentur; ac proinde, ne hac occasione cogeretur Ecclesia in suis bonis ac juribus damnum sustinere, per Leges fuit ipsi benignè provisum de longiori tempore, ad præscribendum contra eam requisito. Secùs fit in abrogatione legis per contrariam consuetudinem, utpote quæ non minuit utilitatem, & commoda Ecclesiæ, aut bonorum vel jurium ejus; imò fit salva potestate, ac jurisdictione Legislatoris, sive Summi Pontificis, atque Ecclesiæ Romanæ: quinimò hujus tacitus, & legalis consensus semper simul intervenit in consuetudine contra legem inducenda, prout patebit ex dicendis *n. 139. & seqq.* Tacetur, quòd inter Consuetudinem contra legem, & inter Præscriptionem sit magna differentia, juxta dicta *n. 23. & seqq.* ac proinde textus de hac loquentes, malè applicentur ad illam.

Atque conformiter dictis potest responderi ad Decisio- 109
nes Rotæ quadraginta duntaxat annorū consuetudinem contra leges Ecclesiasticas admittentis. Nam, quia coram hoc Supremo Ecclesiæ Tribunali partes litigantes non nisi de proprio, aut Ecclesiarum sibi commissarum præjudicio vitando, litigare consueverunt (de nuda enim derogatione Legis per consuetudinem contrariam, hujusq; validitate, non facilè quis tantis sumptibus litigaret, nisi simul privatum interesse concurreret) hinc dicendum, memoratas Rotæ Decisiones procedere in illis casibus, ubi simul agitur de præjudicio tertii, aut alicujus Ecclesiæ particularis, aut alterius Loci Sacri: quia, postquàm semel per legem conditam huic jus fuit quæsi-

cum, illud non per ſimplicem abrogationem legis, ſed per veram duntaxat praeſcriptionem elidi poteſt, quaſi contra Eccleſiae, aliaque pia Loca non niſi diuſgrida annis compleuer, *cit. cap. Auditis de Praeſcriptione* cum ſimilibus. Accedit, quod ſtante longa conſuetudine contra legem communiter vigente, ipſemet Legislator ſentiat legem revocatam, veluti deficiat tam fine ſuo, & communitati non conveniens; non tamen praejudicare jui tertii jam quaeſito. Atque hinc in illiſ. *Abbas ibi n. 11. & n. 12. de Conſuetud. & Speculat. Decif. 89. Pari Reciſoſ. num. 23. & 25. & ſeqq.* licet concedam, conſuetudinem contra jus poſſe induci decennio: illicò tamen hoc limitant, requiruntque tempus quadraginta annorum, quando inde reſultaret praejudicium tertii, puta, ad detrimentum Eccleſiae, aut Eccleſiae. Concordat Maſcardus *Conſ. 414. n. 38. & 39.* ubi pari modo diſtinguit inter conſuetudinem non decennaem jui tertii, ad quam licenſe Principe indicitam (ſmqui) ſufficit probare decennium: & cum, quae decrabit jui tertii, pura alicujus Eccleſiae ac requiſit probationem quadraginta annorum. Et mentio: *cum* ubi agitur de collendo jus uni, & acquirendo alteri, & circa de aliquipio, non autem conſtituendo, haec obſtare, quod termini illi non raiò promiſcuè adhibeantur. Card. de Luca *de juriſdictione, & Foro competent. Diſcurſ. 34. n. 28.* cum aliis.

§. V.

De aliis ad Conſuetudinem inducendam requiſitis.

SUMMARIUM.

110 *Conſuetudo urgeat indeſit ab unanimi perſona nor à Familia imperoſita.*

111 *Ex ſolitio à Familia perfecta.*

112 *Quae vel habet poteſ ſum concedendi leges pro ſubditis ſuis.*

113 *Vel ſaltem ipſi ſit imponi poteſt. Ibid.*

114 *Per mulieres nequit induci conſuetudo.*

115 *Moniales, aut obligentur ex conſuetudine ad obſeruandum Ritum.*

116 *Aut per eam ſe poſſint extimere à legibus?*

117 *Ad conſuetudinem requiritur aliqua actuum frequentia.*

118 & 119 *An ſufficiat unus actus ſucceſſiuus, & continuatus?*

120 *Vel ſufficiant eam inducendam ſufficiant duo actus.*

121 *Suadetur pro affirmatiua.*

122 *Multis tamen in dubio ſtatuendum eſt, ut ſuadeat.*

123 *Subuentur rationes in oppoſitum. Et n. ſeqq.*

124 *Ex rationibus hui aduc indicatum conſuetudinem ſit quinodo? Et n. 125.*

125 *Ad conſuetudinem requiruntur actus voluntarii. Et n. ſeqq.*

126 *Conſuetudo debet induci ex certa ſcientia, & non per errorem; idque exemplificatur.*

127 *Actus conſtituti ad ea ex mera error elicitus.*

128 *Actus ad conſuetudinem requiſiti, debent eſſe uniformes.*

129 *Publicae ſuae conſuetudinis quae ex obligatione.*

130 *Actus mere facultatis, qui.*

In dubio quid dicendum? Ibid.

131 *Actus ſi in debent eſſe frequentati à majori parte Communitatis.*

132 *In hoc non computantur mulieres, pueruli, ſuriji.*

133 *Conſuetudo non debet ſe ſit interrumpta.*

134 *Et quibus modo conſeruar interrumpi.*

135 *Conſuetudo ſum complexa non revocatur per unicum actum contrarium.*

Scilicet, ſed primum ſed. Et n. 134.

136 *Ad inducendum conſuetudinem ex requiratur ſcientia, & conſenſus Principis. Et n. ſeqq.*

Sententia affirmatiua fundamentum. Ibid.

137 *Ad ſuppeditar.*

138 *Triplex conſenſus Principis poteſ ſit diſtinguiſ nimirum expreſſus, tacitus, & legalis.*

139 *Ad conſuetudinem fuſſicit conſenſus legalis, ſeu juriſdictio Principis.*

140 *Qui Ex requiratur.*

Conſuetudo ſumi vetus ſuae, non à ſubditis, ſed ab auctoritate Legislatoris. Ibid.

141 *Solutior fundamentum ſententiae affirmatiuae.*

142 *Ad inducendum conſuetudinem non requiritur ſuum ſuae habet Ritualiſ Sententiae affirmatiuae.*

143 *Sententia negatiua fundatur.*

144 *Solutantur rationes in oppoſitum. Et n. ſeqq.*

145 *Meretricum conſuetudines contra Eccleſiae Canonicae, & Ecclaeſiaſticae, ac reuocatae.*

146 *An ad conſuetudinem requiratur, uſ ſi obtinat in Juriſdictione Eccleſiae? Affirmat ratio dubitandi.*

Judicium contrarium probat? Ibid.

147 *Sententia negatiua probatur.*

148 *Solutatur ratio dubitandi.*

QUaeritur I. Per quos poſſit, vel non poſſit, induci ita conſuetudo? Refp. I. Conſuetudo neque induci ab ſola ſimplici perſona, neque ab ſola Communitate imperfecta; ut eſt Familia priuata. Ita communis *Doctorum. & cum* ibi; quia conſuetudo eſt Jus ſcriptum, habetque vim legis; perque quam introducitur ſua duntaxat particularis perſona, vel Familia: haec enim, ſicut ſi capax ſimplicis praeceptiſ, ſic non capax ſimplicis praecipientis, v. g. Patriſfamilias, pro ſeſta gubernatione domus quadam ordinatio; non tamen eſt capax legis, utpote non habens Jurisdictionem. *L. 1. ff. de Legibus* ac durat etiam poſt mortem Legislatoris in perpetuum, niſi reuocetur. *Et hinc ſupra n. 2. Inter alia dictum fuit.* Confirmatur per hoc: ſubditus non eſt Princeſ à Praeſcripione, quod hanc poſſit induci à particularibus perſonis, non conſiſtentibus.

Refp. II. Conſuetudo poteſt induci ſolummodò à Jurisdictione perſecta; qualis eſt, quae capax eſt poteſtatis legislativae pro ſubditis ſuis; ac ſimilibus ſaltem ſuperioribus, quatenus vel ipſa pro ſuis Subditis poteſt leges, ſive Statuta facere, vel ſaltem ipſi leges imponi poteſt. *Petrus* parte ſecunda *Praeſidiorum. Et hinc Cardinalis de Luca, & I. Clem. de Conſtitutione ex ſupra ff. de Legib.* conſtatuit non niſi Principem, Civitatem, ac Sacrum Concilium, aut Concilio, ſive Judicio, quod repraeſentat mentem Papali, induci legem.

Alterum poſt *Bellamera ibi. Fr. de quibus §. Secundo loco III. ff. cod.* Illud quippe poteſt Communitas per tacitum conſenſum, quod poteſt per exceſſum, neque enim refert, ſi ſingulis voluntatem ſuam ſuam ſuam ſuae debuit ipſe; ergò communitas habet poteſtatem condendi leges, ſive Statuta, hoc ipſo etiam conſuetudinem inducere poteſt.

Ultima ſententia pari D. Thomae *1. quaeſt. 97. art. 3. ad 3. Sanchez. ibi. ad Leſſ. cap. 9. n. 7. Greg. Rimum*, qui poſtrido pro regula ponunt, ab ea Communitate poſſe induci conſuetudinem, cui poteſt imponi lex; cum ſe in conſuetudine praeceptum, obligatio eſt imponi mortem Legislatoris aqua in perpetuum; ſicque non niſi Communitati perfectae imponi valeat.

Et Leg. III. Pr. ff. eod. Ita ſtatuit, atque ratum eſum, non niſi poteſt introduci conſuetudo aliqua. Ita Abbas *cap. ult. n. 8. & 9.* Bartolus *ibi Leſſ. num. 10. & ibi Salon n. 14. & Leſſ. cap. 9. n. 7.* Defuntur hoc limpiuus ex *ibi. Leſſ. cap. 8. cod.* ubi dicitur *leſſ. ſi commune praeceptum, Virtutum praeſertim conſiſtentium* aequi conſuetudo poſſ Jus commune, ac hoc non ſtatuit, ergò haec ſententia ſuae introducit poteſt, & conſequenter non per mersum ſilem mulierum: cit. Bartolus, ut Inquirit. cit. Bartolus, Leſſ. & Conſuetudo equipollent, *I. de quibus ff. de Legib.* ſicque ver. argumentum ab uno ad aliud. Accedit textus expreſſus in *I. Pomponius 1. ff. de Orig. Juris*, ubi obſcuritatis dicitur; *Pamina ab omnibus Officiis Civilibus, & publicis remoue ſunt.*

Eo ſuo proinde refert Gobat *tract. 3 Theolog. Experimi 111 ment. n. 530.* Moniales non obligari ex alia conſuetudine ad recitandum Breviarium: quia à monialibus, ut ipſe fatemur, non poteſt introduci conſuetudo obligatoria ſub mortali, ut docet Decius in *Reg. 3. ff. de Reg. Jur. n. 23.* cum alia. Verum hoc intelligendum eſt ſolummodò probatione Sacrorum, ut recte notat Barbosa *Pr. conſuetudo n. 6. & Bonacina diſp. 1. de Leg. q. 1. punct. ult. §. 1. n. 15.* poſt Bonacinum *L. 1. C. Qui de Legibus conſtituunt.* Suarez *ibi n. 11. & alibi*: nam ſecutae Sacrae Scripturae approbatione expreſſa, vel tacita, ſicut Communis Monialium eſt ciptus conſuetudo ſilicuiqui legis, ſive Statuti non, ita etiam capacit eſt diuoſcitur introducendae conſuetudinis, quae vim legis obtineat.

115 Et hac ipſa ratione, accedente violentiae conſenſu Superiorum, faltem tacito, poſſe Moniales conſuetudine à legibus ſibi impoſitis ſe eximere, eiam ſint capaces legis recipiendae, poſt Suarez *ibi n. 12.* cum *Pontiſ. Bonacina n. 15. & Bonacina diſp. 1. punct. 3. n. 6.* Idemque innuit D. Thom. *cit. qu. 97. art. 3. ad 3.* ubi equipara; gratia non conſiſtit legem in conſuetudine, & poteſt non remouendi legem per contrarium conſuetudinem.

116 Quaeritur II. An ad Inducendam Conſuetudinem requiratur aliqua frequentia actuum, & quot horum ſufficiant? Refp. I. Certum eſt, ad inducendam conſuetudinem, ſi requiratur, ſeu ſit ſufficiens aliqua frequentia actuum frequentium, ſeu ſuum ſuprae iteratum. Patet hoc non ex *cap. 4 ff. 1. ff. quae conſuetudinis definitio*ne, quae definit conſuetudinem, *Jus non ſcriptum*, ſed *ex ſ. Ex non ſcripto Jus ſitus. de Jure nat. gent. civil. ibi ad* eam indicandam requiruntur *frequentiam, conſiſtur diuturnitatem.* Concordat L. 1. C. *Quae ſit longa conſuetudo. ibi: Quae in Oppido frequenter ſtrotate fum, cum ſtatu diuturna.*

117 Limitant hoc nonnulli, ut *Abbas cap. ult. num. 7. & 1. Atoriuzzen. 1. lib. 3. cap. 7. quaeſt. 9.* ac Vallenſis *§. 3. num. 1. & 2. ff. de Jure adiſ.* Inquiunt, *Et ſi Legislator* durat etiam poſt mortem Legislatoris in perpetuum, niſi reuocetur. *Et hinc ſupra n. 2. Inter alia dictum fuit.* Confirmatur per hoc: ſubditus non eſt Princeſ à Praeſcripione, quod hanc poſſit induci à particularibus perſonis, non conſiſtentibus.

Refp. II. Conſuetudo poteſt induci ſolummodò à Jurisdictione perſecta; qualis eſt, quae capax eſt poteſtatis legislativae pro ſubditis ſuis; ac ſimilibus ſaltem ſuperioribus, quatenus vel ipſa pro ſuis Subditis poteſt leges, ſive Statuta facere, vel ſaltem ipſi leges imponi poteſt. *Petrus* parte ſecunda *Praeſidiorum. Et hinc Cardinalis de Luca, & I. Clem. de Conſtitutione ex ſupra ff. de Legib.* conſtatuit non niſi Principem, Civitatem, ac Sacrum Concilium, aut Concilio, ſive Judicio, quod repraeſentat mentem Papali, induci legem.

Alterum poſt *Bellamera ibi. Fr. de quibus §. Secundo loco III. ff. cod.* Illud quippe poteſt Communitas per tacitum conſenſum, quod poteſt per exceſſum, neque enim refert, ſi ſingulis voluntatem ſuam ſuam ſuae debuit ipſe; ergò communitas habet poteſtatem condendi leges, ſive Statuta, hoc ipſo etiam conſuetudinem inducere poteſt.

Ultima ſententia pari D. Thomae *1. quaeſt. 97. art. 3. ad 3. Sanchez. ibi. ad Leſſ. cap. 9. n. 7. Greg. Rimum*, qui poſtrido pro regula ponunt, ab ea Communitate poſſe induci conſuetudinem, cui poteſt imponi lex; cum ſe in conſuetudine praeceptum, obligatio eſt imponi mortem Legislatoris aqua in perpetuum; ſicque non niſi Communitati perfectae imponi valeat.

Et Leg. III. Pr. ff. eod. Ita ſtatuit, atque ratum eſum, non niſi poteſt introduci conſuetudo aliqua. Ita Abbas *cap. ult. n. 8. & 9.* Bartolus *ibi Leſſ. num. 10. & ibi Salon n. 14. & Leſſ. cap. 9. n. 7.* Defuntur hoc limpiuus ex *ibi. Leſſ. cap. 8. cod.* ubi dicitur *leſſ. ſi commune praeceptum, Virtutum praeſertim conſiſtentium* aequi conſuetudo poſſ Jus commune, ac hoc non ſtatuit, ergò haec ſententia ſuae introducit poteſt, & conſequenter non per mersum ſilem mulierum: cit. Bartolus, ut Inquirit. cit. Bartolus, Leſſ. & Conſuetudo equipollent, *I. de quibus ff. de Legib.* ſicque verſ. argumentum ab uno ad aliud. Accedit textus expreſſus in *I. Pomponius 1. ff. de Orig. Juris*, ubi obſcuritatis dicitur; *Pamina ab omnibus Officiis Civilibus, & publicis remoue ſunt.*

Eo ſuo proinde refert Gobat *tract. 3 Theolog. Experimi 111 ment. n. 530.* Moniales non obligari ex alia conſuetudine ad recitandum Breviarium: quia à monialibus, ut ipſe fatemur, non poteſt introduci conſuetudo obligatoria ſub mortali, ut docet Decius in *Reg. 3. ff. de Reg. Jur. n. 23.* cum alia. Verum hoc intelligendum eſt ſolummodò probatione Sacrorum, ut recte notat Barbosa *Pr. conſuetudo n. 6. & Bonacina diſp. 1. de Leg. q. 1. punct. ult. §. 1. n. 15.* poſt Bonacinum *L. 1. C. Qui de Legibus conſtituunt.* Suarez *ibi n. 11. & alibi*: nam ſecutae Sacrae Scripturae approbatione expreſſa, vel tacita, ſicut Communis Monialium eſt ciptus conſuetudo ſilicuiqui legis, ſive Statuti non, ita etiam capacit eſt diuoſcitur introducendae conſuetudinis, quae vim legis obtineat.

115 Et hac ipſa ratione, accedente violentiae conſenſu Superiorum, faltem tacito, poſſe Moniales conſuetudine à legibus ſibi impoſitis ſe eximere, eiam ſint capaces legis recipiendae, poſt Suarez *ibi n. 12.* cum *Pontiſ. Bonacina n. 15. & Bonacina diſp. 1. punct. 3. n. 6.* Idemque innuit D. Thom. *cit. qu. 97. art.

voluerit; ac proinde consuetudo non inducitur. Glossa *l. Cùm de consuetudine ff. de Legib.* Vallensis *h. t. §. 2. n. 5.* & communis.

129 Resp. III. Actus illi debent etiam esse publicè frequentati quasi ex obligatione, seu animo (saltem interpretativo) inducendi Consuetudinem præter legem, sive obligatoriam. Ita Glossa notabilis *can. Consuetudo, dist. 1. ℣. Institutum.* Abbas *cit. cap. ult. n. 17. h. t.* & alii passim. Ratio est: quia Actibus meræ & liberæ facultatis non inducitur Consuetudo præter legem, *arg. L. 2. ff. de Via publica & c. Abbate de verb. signif.* Et hac de causa devota praxis Fidelium Missam diebus Ferialibus audiendi, sæpiùs per annum confitendi, statis horis ad sonum campanæ Beatissimam Virginem salutandi, in ingressu Templi frontem Aqua Lustrali aspergendi, & hujusmodi novum jus, seu consuetudinem obligatoriam, sub peccato non inducit: quia videlicet hæ, & similes consuetudines ex liberali tantùm affectu, & devotione, non verò ex ulla inducendæ obligationis voluntate inchoatæ sunt, & continuantur; ac proinde sunt actus meræ facultatis.

130 Ubi supponendum, quòd per *Actus meræ facultatis* intelligantur illi, qui nullam juris, ne putativam quidem obligationem, aut necessitatem habent, sed pro cujuslibet arbitrio fieri, vel omitti possunt. Engel *h. t. n. 9.* In dubio autem, an consuetudo ex devotione duntaxat, vel animo se obligandi fuerit introducta; præsumendum est consuetudinem potiùs esse devotionis, quàm obligationis, sicque continere actus meræ facultatis, *arg. l. Arrianus ff. de Actionib. & obligat.* cum similibus; ac notat Mastrius *disp. 2. Theolog. Moral. n. 204.*

131 Resp. IV. Requiritur insuper, quòd actus illi fuerint frequentati à majori parte Populi, sive Communitatis; sive, quòd major pars Populi usa fuerit tali consuetudine. Ita Glossa *fin. cit. cap. ult. h. t.* estque communis. Ratio est, quia, sicut minor pars non potest inducere legem, ita nec consuetudinem: nam generale est, quòd in Universitatibus semper prævaleat id, quod fit à majori parte; atque in istud tota Communitas consentire censeatur, nisi quid rationabiliter ab aliis fuerit objectum, atque ostensum; ut *cap. 1. De his quæ fiunt à majori parte Capit. & c. Quia propter 42. & c. Ecclesia vestra 48. de Elect. & l. Quod major. ff. Ad municipalem*, cum concordantiis.

132 Rectè tamen notat Abbas sæpè *cit. cap. ult. num. 18. h. t.* istud intelligendum esse de majori parte Populi habilis ad introducendam legem, vel consuetudinem: quia mulieres, parvuli, ac furiosi, non computantur in numero, cùm non sint habiles ad condendam legem, ut *L. 1. ff. de Legib.* Insuper dicta procedunt de Consuetudine generali, sive totius Populi: nam loquendo de consuetudine speciali, v. g. alicujus Collegii, sufficit major pars istius Collegii.

133 Quæritur IV. Utrùm Consuetudo debeat esse non interrupta; & qua ratione interrumpatur? Resp. I. Ad Consuetudinem vel maximè requiritur, quòd ea ante completum legitimum tempus non fuerit interrupta. Ita communis, & ratio est clara; quia alioquin non esset, nec dici posset legitimè præscripta, contra *cap. ult. h. t.* cum concordantiis.

134 Resp. II. Censetur consuetudo interrumpi, quando vel Populus ex certa scientia exercet actum contrarium, etiam unicum, *arg. c. Sollicitudinem 24. §. fin. de Appellat. & l. Ubi repugnantia ff. de Reg. Jur.* ac notat Glossa *fin. in l. Nemo alieno ff. eod.* Abbas *loc. cit. n. 19.* Vel quando Superior transgressores suæ legis punit, aut in tribunali pro lege sua contra consuetudinem judicat. Hac enim ratione consuetudo expressè revocaretur per Superiorem; tacitè verò, quando ex certa scientia populus exerceret actum contrarium, quia hoc ipso ostenderet, se nolle ampliùs consuetudinem inceptam continuare. Et tunc post hujusmodi interruptionem, erit de novo inchoanda consuetudo: alioquin non valebit.

135 Quod si autem post lapsum legitimi temporis consuetudo jam fuerit completa, & firmata, tunc ea per unicum actum Populi contravenientis non revocatur: sed vel opus est lege Superioris, consuetudinem illam expressè derogantis; vel nova contraria consuetudine cum temporis diuturnitate, aliisque requisitis. Glossa *fin. in d. l. Nemo alieno ff. de Reg. Jur.* Abbas *ubi suprà n. 19.* Felinus *c. Cùm accessissent n. 30. de Constit.* citans quamplures alios. Suarez *lib. 8. de Legib. cap. 20. num. 20* Layman *l. 1. tract. 4. cap. 24. n. 14.* & alii. Ratio est: quia consuetudo ritè jam præscripta induxit novum jus, cùm habeat vim legis; atqui huic non derogatur, nisi vel per expressam Principis revocationem, vel per contrariam consuetudinem ritè præscriptam; ergo.

136 Quæritur V. An ad inducendam Consuetudinem requiratur scientia, & consensus Principis potentis legem condere? Affirmat Glossa *fin in cap. ult. h. t.* Federicus de Senis *consil. 17. n. 3. vers. Præterea consuetudines*, asserens, quòd consuetudo contra legem non valeat, nisi sit inducta ex certa scientia ejus, qui illam legem posset expressè tollere in illo loco; atque pro hac sua sententia allegans Bernardum *in cap. ult. h. t.* & Innocent. ac Compostell. *super Rubric. eod.* Sperellus *Decis. 133. Fori Ecclesiastici n. 22.* post Rotam *in Treverens. Abbatiæ S. Maximi 24. Junii 1525. coram Coccino.* Fagnanus *c. Utrùm autem n. 18. de Cognat. spirit.* citans Rotam *in Romana, Concordiæ S. Petri, coram Card. Cavalerio*, & alios complures. Rationem dant: quia consuetudo est species juris, habetque vim legis; ergo aliter, quàm cum scientia & authoritate ejus, qui potest legem condere, nequit introduci: ac multò minùs poterit per eam prior lex tolli, cùm inferior non possit tollere legem superioris absque ejusdem scientia, & consensu, *Clem. Ne Romani. §. 1. de Election.* cum similibus.

137 Verùm hæc sententia, nisi meliùs explicetur, graves patitur instantias. Nam imprimis *cap. ult. h. t.* plus non requiritur ad consuetudinem contra legem, seu quæ Juri positivo præjudicium generet, quàm si ea *sit rationabilis, & legitimè præscripta*: præscriptio autem currit etiam contra ignorantes. Deinde *in cap. 1. de Constitut. in 6.* dicitur *Romanus Pontifex locorum specialium consuetudines probabiliter ignorare*, & tamen dictæ consuetudines validæ censentur, ergo ad scientiam Principis non requiritur. Unde pro resolutione hujus quæstionis

138 Advertendum est, quòd tribus modis Princeps in consuetudinem consentire intelligi possit, videlicet expressè, tacitè, aut legaliter; atque juxta hoc triplex ejus consensus distingui valeat. *Consensus expressus* intervenit, quando Princeps expressè, seu clarè consentit in talem consuetudinem, dando licentiam ad eam introducendam, vel ipsam approbando. *Consensus tacitus* dicitur, quando Princeps scit talem consuetudinem, & dissimulat, seu non contradicit, cùm commodè contradicere posset: sic enim, dum tacet, consentire videtur. *Consensus legalis* (qui & *generalis*, *ac juridicus* appellatur) est ille, qui datur per legem, sive per Jus ipsum, quatenus Legislatores per publicam legis authoritatem consentiunt in omnes consuetudines rationabiles, ac legitimè præscriptas, easque firmas esse, vimque legis habere volunt, *ut cap. ult. h. t. & L. 1. & seqq. C. Quæ sit longa consuetud.* cum similibus. Atque ideò *Consensum* hunc alio nomine vocant *generalem*, eò quòd per publicam legem præstetur generaliter pro omnibus consuetudinibus rationabilibus, & ritè præscriptis: at verò duplicem priorem *Consensum* appellant *specialem*, eò quòd pro hac, vel illa determinata consuetudine in specie detur, dum in eam Princeps vel expressè, vel saltem tacitè consentit. Hoc prænotato

139 Resp. I. Ad consuetudinem cæteroquin rationabilem, præter vel contra legem inducendam, requiritur quidem aliquis consensus, & scientia Principis: tamen consensus ille non necessariò debet esse expressus, sed sufficit tacitus, imò & juridicus seu generalis per legem datus. Ita Glossa *can. In istis §. Leges. ℣. Abrogare dist. 4.* ex professo rejiciens sententiam illorum, qui ad consuetudinem inducendam contra legem requirunt expressum consensum Principis. Abbas *cap. ult. nu. 13. h. t.* Engel *eod. n. 19.* Sannig *h. t. cap. 5. n. 2.* Pirhing *eod. n. 15. & 16.* hanc appellans communem sententiam Jurisperitorum: quam etiam sequuntur Theologi, ut Suarez *lib. 7. de Legibus, cap. 23.* Suarez *lib. 7. de Matrimonio, disp. 4. num. 11.* Layman *lib. 1. tract. 4. cap. 24. num. 2.* & tacendo alios, Barthol. Mastrius *disp. 2. Theolog. moral. num. 201.* asserens, hoc totum esse de mente Scoti *in 3. dist. 29. q. un.* Ratio Conclusionis est: quia ex una parte requiri aliquem consensum, & consequenter etiam scientiam Principis de consuetudine inducenda probant dicta *nu. 136.* Ex altera vero parte non semper requiri scientiam specialem ipsius, neque consensum expressum Principis in eum, convincunt Jura *nu. 137.* allegata. Confirmatur: quia, quando adest consensus expressus Principis super consuetudine contraria legi, non est opus præscriptione; cum ipso facto Princeps revocet legem suam. Similiter quando intervenit consensus tacitus, seu tolerantia Principis, scientis, suam legem non servari, & tamen non prohibentis, nec punientis transgressores, cum posset: rursùm opus non est, ut abrogetur lex per contrariam consuetudinem, & *via præscriptionis*: cum jam censeatur tolli per tacitam Principis revocationem, seu *via conniventiæ*, prout explicatum fuit *suprà n. 93. & seqq.*

140 Requiri autem consensum Principis juridicum, seu per legem generaliter datum, ad consuetudinem, patet ex eo: quia consuetudines illæ, quibus Jus resistit, seu easdem improbat, non possunt induci, juxta dicta *n. 37. & 44. ac seqq.* Accedit, quod consuetudo sit species juris, habeatque vim legis ac proinde sine authoritate, saltem juridica, sive per publicam legem data illius, qui potest legem condere, introduci nequit; & multò minùs prior lex per eam tolli, ob dicta *n. 136.* Unde consuetudo, cæteroquin rationabilis, ac legitimè præscripta, non sumit vires suas à potestate subditorum, sed à fomento Juris, & auctoritate Legislatoris, seu Papæ, permittentis induci ejusmodi consuetudinem contra Canonem *c. ult. h. t.* cum similibus. Abbas in *d. c. ult. n. 8. h. t.* hinc solvens illud mirabile (ut vocat) quod consuetudo possit contra Canones induci per inferiores, non autem ab istis possit fieri Statutum contra eosdem: quia nimirum ibi intervenit auctoritas, seu consensus saltem legalis, ipsius Papæ; non autem hic. Idipsum docet Sperellus *Decis. 89. Fori Eccl. num. 8. & 14.* nec in re dissentiunt cæteri; atque concordant dicta superiùs *n. 11. & n. 106.*

141 Dices. Rota Romana, & Doctores *n. 136.* allegati ad hoc ut consuetudo contra Canones valeat, requirunt certam scientiam, & expressum consensum Principis, seu Papæ; ergo consensus merè legalis ad id non sufficit. Resp. Hanc imprimis sententiam, nisi melius explicetur, fortiter impugnari per *cit. c. ult. h. t. & cap. 1. de Constitut. in 6.* ut jam superiùs *n. 137.* dictum est. Deinde allegati Doctores, ac in specie Sperellus, & Fagnanus, *ubi suprà*, loquuntur in casu consuetudinis, cui Jus commune resistit, eamque improbat: prout Sperellus *cit. dec. 133. nu. 19. & 20.* semetipsum explicat: asserens, quod consuetudines illæ, de quibus ibidem loquitur, *non tam dicendæ sint consuetudines, quam corruptelæ.* Sicut, & Fagnanus *cit. c. Utrùm autem de Cognat. spirit.* loquitur de tali consuetudine, quam secutus, *in c. 1. de Sponsalib.* appellatur *Transgressor Legis Evangelicæ*, prout & ipse sese declarat *loc. cit. n. 15.* Quia igitur in hisce casibus deficit consensus juridicus, seu generalis per legem communem à Principe datus respectu talis consuetudinis inducendæ, mirum non est, quod ea nullo unquam tempore possit contra Canones induci absque expresso concessu Papæ; puta, concesso per speciale privilegium ac posteà continuò practicatum, juxta dicta superiùs *§. 3. n. 61. & 64. ac seqq.* Atque eodem modo potest responderi ad Decisiones Rotæ, utpote pro allegatis consuetudinibus à Jure reprobatis adductas, præsens autem Conclusio, & communis sententia Jurisperitorum, solum loquitur de consuetudine rationabili, & legitimè præscripta; cui proin Jus commune non resistit, nec deest consensus saltem generalis, ac juridicus Principis, sive Papæ.

142 Quæritur VI. An ad Consuetudinem inducendam contra legem requiratur bona fides? Affirmant Glossa *c. Non est ℣. Canonicè h. t. in 6.* Suarez *lib. 4. Defensionis Fidei Cathol. c. 32. n. 20* Layman *cit. c. 24. num. 11.* Lessius *lib. 2. c. 6. nu. 46.* Sylvester & alii plures. Rationem dant quia consuetudo debet *esse legitimè præscripta*, juxta sæpè *cit. c. ult. h. t.* ergo sicut ad omnem aliam præscriptionem, ita & ad præscribendam consuetudinem, requiritur bona fides: nam, ut habet Reg. 2. Juris in 6 *Possessor malæ fidei, ullo tempore non præscribit*, cum concordantiis. Ex hoc proinde inferunt hujus sententiæ Authores, quod primi legem Reipublicæ utilem cognoscentes, eamque illicitè transgredientes, præscriptionem, ipsamque consuetudinem re ipsa inchoare non possint: quamvis eorum Successores, videntes, legem ab Antecessoribus suis non fuisse observatam, existimare, atque in dubio præsumere valeant, eos habuisse justam legis non servandæ causam, sicque consuetudinem inchoare, vel quasi bona fide ab Antecessoribus inchoatam, perficere possint, prout explicat Layman *loc. cit.* allegans alios.

143 Oppositum nihilominùs tenent Jason *l. De quibus n. 49. ff. de Legib.* post Joan Andream, Baldum, Archidiaconum, Hostiensem, & alios, Sanchez *lib. 7. de Matrim. disp 4. num. 14.* Vallensis *h. t. §. 3. num. 6.* Diana *p. 8. tr. 7. resolut. 37* Lugo *disp 8. de Just. & jur. sect. 6. n. 96.* Haunoldus *cit. tr. 1. c. 3. n. 136.* Bonacina, pluresque alii. Ratio hujus desumitur ex communi sensu hominum: alioquin enim vix unquam à Subditis præscribi posset ulla consuetudo contra legem; cum moraliter impossibile sit, ut Subditi ab initio non sciant, se agere contra legem, sicque consuetudinem mala fide incipiant. Certè, in dubio nunquam posset præsumi pro valore consuetudinis: quia præsumitur lex non ignorari (quinimo Juris Ignorantia non excusat, juxta *Reg. 13. Juris in 6.*) adeoque transgressiones præsumerentur esse peccaminosæ, sicque everteretur tota propemodum materia, & Juris utriusque dispositio circa consuetudinem. Accedit, quod consuetudo non inducatur ex errore, sive ex actibus ob legis ignorantiam elicitis, ut dictum *n. 126*: ergo ex hoc capite Successores priorum non possunt consuetudinem inchoare, vel perficere.

144 Nec urget ratio in oppositum. Quia consuetudo solùm impropriè dicitur præscripta, quatenùs nimirum tempore legitimo, seu longo, debet esse continuata, ut dictum *nu. 90.* aliàs autem plures sunt differentiæ inter Consuetudinem & Præscriptionem, suprà *n. 23. & seqq.* assignatæ. Adde aliam quoad propositum disparitatem: quia præscriptio cum mala fide facta redundaret in damnum tertii innocentis, cui res sua injustè auferretur; non sic consuetudo contra legem. Etenim, cum lex tota ordinetur ad bonum commune Subditorum, si constet per experientiam, optimam rerum magistram, quod à Subditis non observetur, sicque non nisi ad conscientiæ laqueum deserviat, non verò ad utilitatem Subditorum, tanquam destituta suo fine, sapienter, ac merito à Legislatore, Subditorum infirmitati condescendente, censetur revocari saltem per consensum suum legalem, & juridicum, non obstante mala fide subditorum, qui per legis transgressionem antehac peccaverunt.

Quod si omnino contendas, requiri bonam fidem in præscribenda consuetudine contra legem, ne alioquin sequi videatur, Hæreticos omnibus Ecclesiæ legibus vi contrariæ consuetudinis esse exemptos. Certè causæ rationabilitas, ob quam Populus legem non observat, actuumque frequentia, & legalis, seu juridicus Principis consensus eam sufficienter supplebit.

145 Neque urget instantia de Hæreticis. *Resp.* enim, Impræsentiarum esse sermonem duntaxat de consuetudine rationabili. Patet autem, tales non esse consuetudines Hæreticorum: cum quia hæ procedunt ex pertinaci errore contra veram Fidem Catholicam, atque directè tendunt in contemptum Sanctæ Matris Ecclesiæ, ejusque visibilis Capitis, Christique in terris Vicarii Romani Pontificis, adeòque veluti repugnantes veræ Fidei, Jurique Divino rationabiles esse neutiquam possunt. Tum quia patet ex dictis *§. 3. n. 56. & n. 71 & seqq.* quod consuetudines illæ sint irrationabiles, per quas rumpitur Nervus Ecclesiasticæ Disciplinæ, impeditur morum reformatio, debita extinguitur obedientia, peccandi licentia ministratur, aut deformatur Status Ecclesiæ universalis: atqui hæc omnia fiunt per depravatas illas Hæreticorum consuetudines, quibus pestifero odio erga Sanctam Ecclesiam, ejusque visibile Caput Pontificem Romanum, saluberrimas ipsius leges, atque sacras Constitutiones non ex parte duntaxat, sed in totum, imò & ipsam Potestatem Legislativam, divinitus ipsi concessam pertinacissimè negant, contemnunt, conculcant, contumaciter transgrediuntur. Unde verificatur illud in ipsis eorumque depravatis consuetudinibus, quod *cap. ult. hoc t.* refertur; videlicet

tantò

tuto generales ejus poenae, quanto diutius insistetur autumnis deinceps aliquantum.

148 Quarto, Quod Utrum ad confuetudinem requisitum, ut ejusdem Iudicis judicio fit obtenta? Ratio dubitandi de Iuriscons. *ex l. Cum de confuetudine ff. de Legib.* vbi dicitur *Cum de confuetudine Dissentit, vel Prudentes, vel sententiae quae videntur, primum illud confirmandum arbitror, an etiam consuetudo aliquando judicio confirmata formam habeat.* Accedit Glossa *in eadem V. Certum, Iudex judicio de Verb. signif.* vbi ait: *Ad hoc, ut consuetudo valeat, oportet, ut de tacente consuetudo judicis, id est, ut ex hoc sequatur vim confirmandi ff. Legib. Eiusdem Glossae, ut. Contradictum judicum dicitur, pura, cum ego dicerem, hanc esse confuetudinem, adversarius dixit, hanc esse non confuetudinem, & judicum fuit, quod erat confuetudo.* Hoc Glossa.

149 Resp. nihilominus Abbas *cap. ult. n. 16. & 17. ad* Legum consequentium opinionem consentiam, & Leffranum, idem requirit, sed fuffiqere ad Confuetudinem intendendam ipsam extraiudiciales: quia in ea etiam confinilis, & vius Populi verificatur. Accedit quod nullo jure hoc requiratur, in de oppositum fatis intuitur *cap. ult. & Abbas* Confuetudinis fuffiqere dicetur, quod *ex rationabilis, & legitimo praescripto.* Exemplum, si ad eam necessario requiratur, ut ita obtenta in consuetudo Iudicis, dici ipso hoc consuetudinis nulla prorsus vera dari poffit confuetudo, cum primus confuetudo nunquam poterit, nec poffit esse obtenta in contradictorio iudicio, ut patet.

150 Nec urget *cit. l. Cum de confuetudine ff. de Legib.* Nam hic non dicitur de interloculoria confuetudine, fed de ejus confirmatione; ut liquet ex illis ipsis verbis: *de etiam consuetudo judicio confirmata formam fit.* Ubiquitatem ipsi, formam fit. Unde fenfus Legis ef Dicimus imprimis] Iudice esse explorandum: quia, Stalis confuetudo jam aliquando in Iudicio receptaeff, aeque ac certis judicatum, tunc aliqua consuetudinem, quam aliud tanquam rem Facti per telles probare debet, ; aperatum ut ipsa confuetudo, cum ejus primi judicio, ac fententia, confuetudo illa jam fit firmata.

§. VI.

De Effectibus Confuetudinis.

SUMMARIUM.

149 Quatum generatim sint effectus Confuetudinis; & qui?

150 Confuetudine potest tertiari aliqui in contrarium gesta.

151 Confuetudo potest ipsam Legem Scriptam mutare; & fine necessitate, fed Confuetudo jurit.

152 Et consuetudinem, sine probabilitate, fed Confuetudo fedit.

153 Quae non bene poterant requirere discretion.

154 Confuetudo rationabilis potest abrogare Legem ejusque obligationem.

155 Imo & Poenam Legis mutare ejus obligatione ad cultum & etiamsi.

156 Legem tempiffcatur.

157 de limitatione Confuetudinis.

158 Consuetudo non tollit obligatio etiam pro Poena conscientiae.

159 Et quae ad offendendum tollere obligationem in praxi fit attendenda?

160 Consuetudo usus licet non obligat etiam virtutum.

161 Consuetudo fit fedit juris, nec extendatur de loco ad locum.

162 Et fit odiosa: fedit, quando est favorabilis: Et mum. fedit.

163 & 164 Et consuetudo ad constitutionem vitinorum Ecclesiarum, Civitatum &c. & quando.

165 Et diversa fit diversitate vitinorum Ecclesiarum, ad vendum magis rationabilis.

166 Quod experientia in dubio, quae consuetudo magis rationabilis.

Confuetudo S. Romanae Ecclesiae, an fit necessario observanda? Ibid.

167 Confuetudo diuturna, fed mala, an, & quo habeat effectus? & num. seqq.

168 Ipsa consuetudo pana temporalis, fed Fatiscentiae.

169 Non tamen à poena aeterna, & in Foro conscientiae.

Quaeritur I. Quot generatim sint effectus Confuetudinis? Resp. Quatuor, videlicet Interpretationem, gia jam praexistentis, Abrogatio legis antea poftae, Obligationem ipsam Legis, & virtutem actus in contrarium geti. In consuetudo. Et quidem juxta pricos tres effectus, passim dicuntur *Confuetudo* in *Legem*, quasi *Legem* ipsam, *praeter legem* Scriptam, *ut Iuriscons. ut & Scriptor.*

Quartus autem effectus, videlicet Irritatio actus in contrarium geti, definitur *ex cap. ult. h. l. de qualitate de Legib.* cum concordantiis: Usi generaliter, ac sic Interpretatione, quae ipsa virtutem, & legitimo prescriptum, vim legis habere dicitur, ejs quidnihil interfit, fuffiqqie Populus voluntatem fuam declarat, an etiam ipsi & facti: cum ipsa scilicet actus in contrarium geftus, pari ratione id per longum vsum Confuetudinem fieri poterit. Sic pro confuetudine loci efficiat quoffi, & inhabiti ad Beneficium Ecclesiafticum, *c. Cum Clerici* 6. junctis Glossis *in de Clericis conjugat.* Sic etiam vehicilio contra consuetudinem licentiae prescriptam arcta valet, fed in ratia declaratur, *cap. Cum vehicilio* 8. *de t. Ord. Cumeris* 30. *de Election.* Sic denique Ecclesiae Cathedralis Consuetudinis effectu; nunc de aliis tribus fingillatim agendo

Quintur II. Quibus modis Confuetudo poffit inter-15 pretari Legem praexistentem? Resp. Dupliciter id fieri, videlicet authentice five necessaria, & probabiliter fed quoad interpretationem, juxta quod Doctrinam ejusdem Iuris, & legitime praescripta; alia Facti dumtaxat, & conflitutio in mera Interpretatione, *cap. Cum Ecclesia parva* 1. quae videlicet legislatoriae fuit praescripta, fiqque vim legislatoriam, interpretatur legem authentice, quoffi ipsa Interpretatio necessaria fit ne cessarii obferuantia. Haec quoque nomine *Confuetudinis* absolute poffit intelligere, *c. Cumeas* 30. *de Election.* ut gestode ipsa praecedit. Hinc *Cum Abbatis* 1. *de Iudicis interpretatione ff. de Legibus*, ubi dicitur: *Optimus est Legum interpres confuetudo.* Ita I. Nam Imperator *ff. eod. ubi interpretari certiffis, in ambiguitatem, quae ex legibus proficiscitur, confuetudinem, aut rem, si opus fuiffet fimilitudinem, aut consequentia, vel ex aliis legibus et debere.*

Caeterum *Confuetudo* fedit, quae nimirum ejus fit 20 ennatus, & conflitit in mera frequentatione adhuc, eliqua vim ad poterit; ut possit vulgo Consuetudo appellari *Confuetudo in fori*) folummodo conjecturali, sive probabiliter mencen Legislatoris, ipsufque legis, interpretari poffit; quoad in finiti Dubitatio interpretatur legis probabiliter folum, non item necessariò. Quamquam adhuc aliqui quantum rationes pro Consuetudine pro ipsa Legis, & ipsius in tunum convenient, & quidem rebus ipsis ac fatis, per majorem videlicet Communitatis, quoffi, & Populi, non verba praetoris: unde etiam fuccessu temporis Confuetudo vim legis obtinere noliciur, quod interpretationi Doctorum omnino convenit.

Et quidem hujusmodi Confuetudo interpretatio conjecturalis neutiquam expostulat tempus decennii fed ita fit Confuetudo, quoffi ipsa Legis, & ipsius mentis rempore eft contesta; eo, quod ipsud jure non requiratur definitum, ipsufque Ipsa vim legis condat in ipsa, neque necessitas, fed ratione, *l. 1. §. 1. de Legibus. Iudic. cof. §. num. 20.* fed Cravetum *Consil. 21. num. 22. & alios*, haud meritò dicit, quoffi ipsa quoad de consuetudine interpretatio, quibus Iudex ultimate cum fatis fiabilitatem parro temporis, cum tempestiuitatis ipsa non requiratur. Quod tamen eft intelligendum de probabili, feu conjecturali confuetudine: nam ad interpretatem confuetudinem authoritatem requisit faltem decennium, concedit idem Menochius *loc. cit. n.* 4. allegans communem. Et haec quod ad primum Confuetudinis effectum, quod eft *interpretatio* legis jam praexistentis: nunc prosequendo alios.

Quartus III. Qua ratione Confuetudo poffit abrogare legem praexistentem? Resp. I. Certum eft, *de jure* scilicet, quod confuetudo rationabilis, ac legitimè praescripta, vim habeat abrogandi legem praexistentem, ejusque obligationem. Patet hoc fiquidem *ex cap. ult. h. l. cum concordantiis.*

Resp. II. Potest insuper ejusmodi Confuetudo abrogare ipsam legem, materiae hujus obligationem ad cultum; & violitim tollere legem quoad culpam, remanente ejus obligatione ad poenam: dummodo hoc non fit ratio conditionis, ut ex ea confuetudo praeterquam. Ita Suarez *lib. 7. de Legib. c. 19. num. 3.* & *cit.* Castro Palao *par. 1. tract. 3. disp. 3. punc. 4. §. 3. n.* 4. cum *Sylvestro, Pirhing, Navarro, Lessio, Bonacina* & aliis: substantiae legis politivae humanae per contrarium confuetudinem legislatoris praeferipta. Deinde fi per contrarium confuetudinem poteff lex abrogari ex toto, cur non etiam eidem poterit derogari ex parte? Nam confuetudo non minus rationabilis, & legitime praescriptis vim suam obtinet: clarum eft autem, quod poffit Princeps abrogare poenam in lege politam, manente ejus obligatione: ergo fiqui facit: ergo tollere legis obligationem quoad culpam, remanente obligatione ejus quoad poenam, prout alie quid accidit in lege prout potuit; idemque fieri poteff ex consuetudine praescriptis.

Et hac ratione; quod Extravag. Ambitiosae, *de rebus Ecclesiae non alienand.* in quibusdam locis fit receptaeadsubsidia, in ejusbusque adsigoid, non autem quoad poenas ipsis Ecclesiae illis tradi Navarrus *in Manual. cap. 23. n. 49.* & 50. poft Gajetanum; ac fequitur Guilielm. Herincx *disp. 1. de Legib. quaest. 1. n.* 14. citans alios. Idemque vitere eft in praxi quoad Decretis varias poenas imponentibus, quae jam ab consuetudine cessarunt, manente eorum obligatione ad culpam. Ita *Tiraquellus de poenis Legum, n. 106.* ubi etiam exempla quadam referuntur, in quibus confuetudine longaeva videtur Lex mitiata ipsa in praxi fuisse.

Additur notanter *ibi. 135. Dummodo poena non sit ex ratione, ut ex culpam, neque praeferipta.* Nam Iuiis Conclusio in Corpore Iuris Canonici, ut impotet non imponantur nisi contumacibus, & Ecclesiae inobedientibus; ergo culpam proprie dictam praeferipsimus.

Quartus IV. Utrum confuetudo legitime introducta, ab habeat vim obligandi, ut ipsa Lex confiscentiae? Refpond. Loquendo de confuetudine quidpiam praeferipsimus, non prohibente, habet ipsa vim obligandi nemium pro Foro conscientiae, & quidem ipsum Foro conscientiae, tenet, & illicitum longaeva confuetudine, & consuetudinis ab illicitum quoad Foro conscientiae, & Deinde ter Dies Fellivus veluti de praecepto, absque dubio in randem obligabit etiam pro Foro interno, & conficientiae. Ita communis, & maior pars Doctorum *cit. l. 1. ubi* in quando pro Foro conficientiae, atque evitando peccato, hoc ipsum tradiscur de obferuantia ipsarum, allegatis ab *Ambrosio Pirhing, Navarro, Gabriel, Sylvestro, Johanne, Sam Medina Sum, non ipsum:* propter diversum videlicet Consuetudinis, & Legis obligationem. Idipsum convincit ratio manifesta: quia confuetudo pro lege fuficiatur, eique jus non fcriptum; ergo licet lex juxta materiae qualitatem obligatin conficientia, ita & confuetudo legitime praeferipta.

Additur notanter *& consuetudinis alia conditionibus dictis ipsa materia.* Nam in praxi ab differendam hanc fuisset obligationem vel maxime esti attendendum, ut etiam adhuc in maior pars Communitatis fuerint, publicè frequentari quafi ex obligatione, fimulque existitiis uniformes, ac voluntarii, non autem ex errore, aliqua quoque ex causa, ut Doctores *cit. n. 13. & 14.* pro eo, utetiam dicunt cit. Deinde quando Superior, ut pura Episcopus loci, expresse contradicit tali conflitudini introducenda, palam eft, talem consuetudinem fine invidiam, fiique non obligare pro Foro conscientiae: deficeret enim consensus Superioris, etiam legalis, & tacitus, ob hujusmodi expressam contradictionem.

Quartus V. An confuetudo noius loci, v. gr. Civitatis, obligat aliam Ipsum, fiu Civitatem vicinam? Refpond. I. Si ibidem legat speciale Statutum, aut ipsum in Consuetudo, quoffi ipsa Statuta, aut consuetudo loci non poffe obligare aliam. Idque liquet *ex cap. Illis antem. dist. 12.* ubi confuetudo Romae vigens jejunandi in Sabbato, non obligavit Mediolani. Concordat *cum Carbolica Ecclesia dist. 11.* ubi dicitur, quod quilibet Ecclesia regatur fuis peculiibus conliuetudinibus, & conflitutionibus. Accedit ratio: quia confuetudo eft localis, nec indicatur, nisi ex Statutis praesertim per majorem partem determinatis Communitatis; ergo, ubi Communitas fuit distincte confuetudo vitiorum in aliqua Ecclesia, non ipsum Ecclesia, non ipsum habeat potestatem in illam. Pedercias de Senis *Consil. 91. num. 4.* Cardin. Tuschus *Lit. C. concl. Bart. & comm. 3.*

Et hoc de causa refert notanter Dodoius, quod confuetudo fit fedit juris, non extendatur de loco ad locum, nec de ea ad eafum, nec de persona ad personam; ut tenuit Alexander *consil. 68. num. 3. & num. 19.* Ancharatus *consil. 1. num. 1.* Cravetum *consil. 21. n. 1.* Gajetanus *cap. 1. n. 27. de probat.* Card. de Luca *disqui. 30. de beneficiis n. 12.* & alii.

Quod quomodo intelligendi eft de consuetudine odiosa, 16 seu contra jus militare; quafi extendi non debet ultra ea, in quibus fpecialiter obfervata eft, *l. Quod retroactum retinetur, ff. de Legib. ex notat. Alexandri cit. n. 3.* Quando autem vetum eft, in consuetudo odiosa, veluti fitiiffi transparentia, etiam ex materiae rationibus non debet extendi ad alium casum fimilem: fecus autem, quando confuetudo eft favorabilis; tunc enim extenditur. Marquardus *cit. n. 4. & 6.* citans alios. Idem confuetudinem ex mox dicendis: unde

Refpond. II. Nihilominus, ubi loci communitatis 163 habetur experientia, fimulque in certa Ecclesia, Civitate, vel loco, non exta: fpecialis Statutum, nec Consuetudo aliquam Ecclesiam, aliquam ipsius Iuramentum diffonens, aut decidens; tunc pro facienda diffositione, vel casuiftum occurrentium decidione, recurrendum eft ad Ecclesiam, aliquam vicinam Ecclesiam, Civitatum, five locorum. Ita desumitur ex *cap. Cum alias 6. h. t.* ubi Episcopus de Officiis, Dignitatibus vel Ecclesiarum, ipsufque Ecclesiae, ipsufque Ecclesiae, aut Abbatis *ibid. num. 4.* hinc inferens, quod ubi in honoribus deficiendi non aliquam Ecclesiam, aut in consuetudine specialis, quid juris, recurrendum fit ad consuetudinem vicinorum: Et Barbosa in *Collectanei ad cit. Canonis*, ipsufque, non ipsum, ipsufque diffositione Ecclesiae, fed loci vicini attendatur. Idemque tradit Menochius *consil. 34. num. 13.* generaliter docens, quod ita ut dudum fuerit, ipsufque, & ipsum, & ipsum vicinorum locorum, ipsum Cravetum *consil. 206. num. 14.* & *consil. 258. n. 8.* & alios. *Consiliorum & Super. cap. 1. de corpo.* ubi fimilimodo in fabulatione ipsum Ecclesiae, ipsufque Ecclesiae ipsum Provinciarum. Item *Super cap. 3. de regimine, fiuiti.* ubi circa hanc materiam Doctiffimi Pontifices vicinitatem, nem Metropolitanae Ecclesiae, vel aliarum circumquaque.

Caeterum autem additur, *ubi Iure communi nihil habetur diffositum &c.* Nam, quando adest diffositio Iuris communis, prius eft recurrendum ad Ius commune, quam ad consuetudinem vicinorum Ecclesiarum, vel locorum. Siquidem fpecialis talium locorum consuetudo non pragiudicat locis communis universalibus, fed illorum fpecialiter, prout ipsi videntur determinasse, ubi vigit: ac proinde extra ipsum, & in loco v. g. vicino obligat diffositio Iuris communis. Quapropter Gajetanus est intelligendus textus in *L. 2. Quae fit longa consuetudo, dicens, quod licet consuetudinis non fit particularis, non tamen ipsum obligat, nisi ipsum, fed ipsum consuetudo, tunc hac diffositione, ipsum, & ipsum, & ipsum vicinorum locorum, & pagi, & ipsum, & ipsum, & ipsum

nociva. Ita habetur *cit. cap. Cùm olim. h. t.* & ampliùs tradunt idem Abbas *num. 7.* & Barbosa *numer. 1.* citans alios.

166 In dubio autem quænam consuetudo sit magis rationabilis, minusque nociva aliis, oportet attendere ad consuetudinem propriæ Ecclesiæ Metropolitanæ; *ut can. De his. dist. 12. & c. Super eo 3. de cognat. spirit.* Vel maximè autem attendenda est consuetudo Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, utpote quæ est Mater, & Caput omnium Ecclesiarum, *can. 1. & seq. dist. 12. & can. Dudum 3. quæst. 6.* Et quæ tanquam Magistra in omnibus est sequenda, *can. Quis nesciat., dist. 11. & can. Omnes, d. 22.* cum similibus. Quamquàm his non obstantibus Glossa *fin. in c. Nolite, dist. 11. & in cap. un. ℣. Doceat. de Summa Trinit.* quam sequitur Abbas *cap. ult. nu. 1. de Reg. Jur.* rectè docet, quòd exceptis illis, quæ sunt de Fide Catholica, & ejus Articulis, vel ubi ipsa quidplam præcipit observandum, non necessariò teneantur aliæ Ecclesiæ sequi consuetudinem Ecclesiæ Romanæ, sed quælibet Ecclesia debeat sequi consuetudinem suam; *ut c. Certificari. 9. de sepultur. & can. De trina. de consec. dist. 4.* cùm similibus.

167 Quæritur VI. Utrùm Consuetudo diuturna, minùs tamen justa, seu mala, nullum penitùs habeat effectum? Respond. Habere sequentes effectus. Primò, quòd præstet probabilem causam dubitandi de validitate juris, sive actos ei conformiter gesti, *arg. c. Cùm causam. 27. de Elect.* ibi: *Dubitatis, & meritò,* ac notat Abbas *ibid. num. 3.* inde inferens à simili, quòd valeat sententia lata contra jus, de quo potest probabiliter dubitari, aut ratione consuetudinis, aut alia de causa. Quod tamen intelligendum est cum Nicol. Garcia *par. 9. de Beneficiis cap. 2. num. 28.* dummodò consuetudo illa non sit evidenter mala: alioquin enim justam ignorantiæ causam non præberet.

168 Deinde consuetudo diuturna licèt prava; minusque justa, habet hunc effectum, quòd excuset à pæna Fori exterioris, licèt non interioris. Et ita tenet Glossa *in can. Denique dist. 4.* ubi multis pro- & contrà allegatis concludit, dicens: *Consuetudo excusat à pena temporali, sed non à gehennali.* Idem tradit Jas. *l. De quibus. n. 8. ff. de Leg.* Zoesius *h. t. n. 3.* Mascardus *concl. 194. de probat. n. 10. & concl. 1417. num. 35.* citans alios. Ratio prioris partis est: quia hoc ipso, quòd ejusmodi consuetudo toleretur, ac permittatur in Foro externo, non debet in eo puniri: alioquin jam non permitteretur. Accedit textus expressus in *c. Sanè. de Temporib. Ordinat.* ubi propter antiquam consuetudinem loci, licèt cæteroquin pravam & irrationabilem, evitatur pœna Depositionis, & Suspensionis. Imò quòd talis consuetudo excuset etiam à pæna Excommunicationis, notat Fagnanus in *c. Ad hæc num. 70. de Religios. Domib.* post Tiraquellum *de pænis, cons. 42.*

169 Altera pars liquet ex eo; quia consuetudo prava, seu irrationabilis, hoc ipso, quòd sit talis, non excusat à culpa; imò hanc ratione diuturnitatis suæ aggravat, ut *cap. ult. h. t.* ergo nec excusat in Foro conscientiæ, aut à pœna gehennali, quæ correspondet illi culpæ.

§. III.

De Probatione Consuetudinis.

SUMMARIUM.

170 *Consuetudo est difficilis probationis; & cur?*
171 *Cui incumbat onus probandi consuetudinem?*
172 *Consuetudo notoria non indiget probatione.*
173 *Consuetudo probatur pluribus modis.*
174 & 175 *Et quibus?*
176 *Binus actus in judicio; seu gemina sententia conformis inducit consuetudinem.*
177 *Solvitur instantia.*
178 *Alii modi probandi consuetudinem referuntur.*
179 *Testes ut probent consuetudinem, quæ conjunctim deponere debeant?*
180 *Præsertim loquendo de consuetudine immemoriali? Et cujus ætatis hi testes esse debeant? Ibid.*

170 Quæritur I. An, & cur Consuetudo sit difficilis probationis? Resp. Consuetudinem esse difficilis probationis, passim fatentur DD. post Glossam *fin. c. ult. h. t.* ubi circa medium inquit: *Et sic videtur, quòd difficile sit probare consuetudinem.* Accedit ratio quia ad ejus probationem necesse est probare omne id, quidquid ad consuetudinem requiritur; ac præsertim, an à majori parte Communitatis, & animo eam inducendi, ac per tempus legitimum, continuoque usu fuerit observata: hoc enim probare quàm sit difficile quis non videt? eò præsertim, quòd mores populi valde sint mutabiles, & variabiles, ut dicitur *§. penult. Inst. de Jure nat. gent. & civil.* Accedit, quòd consuetudo debeat plenè probari; ut tradit Bartolus *in Repetitione l. Consuetudinis. quæst. 27. C. Quæ sit longa consuetud.* & alii apud Mascardum *cit. Concl. 423. n. 18.* Simulque ipsa sit probanda in specie, imò & in individuo; cùm non extendatur de casu ad casum, ut loquitur Card. de Luca, *discurs. 53. de Feudis n. 4.* Quæ omnia simul sumpta reddunt probationem consuetudinis difficilem, imo ut loquitur Abbas *Consil. 53 n. 2. l. 3.* difficillimam, & juxta Hostiensem *c. ult. h. t.* quasi impossibilem.

171 Quæritur II. Cui incumbat onus probandi consuetudinem? Resp. Certum est, quòd allegans consuetudinem, teneatur ipsam probare. Ratio est clara: quia generale est, quòd affirmanti incumbat probatio, *L. 2. ff. de Probationib.* Simulque consuetudo consistit in facto, *cap. 1. de Constitut. in 6.* quæ autem consistunt in facto, non præsumuntur, sed indigent probatione. Nam facta ex sui natura sunt incerta, *l. In omnibus. ff. de Juris & facti ignorant.* sicque non præsumuntur, nisi probentur, *l. Asseveratio, C. De numerat. pecun.* & latè Barbosa *Axiom. 93. n. 27.* citans alios.

172 Excipitur tamen consuetudo notoria: hæc quippe propter ejus notorietatem non indiget probatione, sed sufficit simpliciter ipsam allegare Masc. *cit. Concl. 423. n. 27. & 28.* allegans alios. Imò (quod plus est) bujusmodi consuetudinem notoriam Judices supplere posse, ac teneri supplere, censent Guido Papa *Singul. 952. n. 1.* pluresque alii Doctores, quos refert idem Mascard. *n. 28. & 30.* postmodùm subjungens nonnullas alias Fallentias datæ Conclusionis.

173 Quæritur III. Quibus modis Consuetudo probetur? Resp. Plures modi, quibus probatur consuetudo, referuntur à Doctoribus, uti videre est apud Hostiensem in *Summa tit. de consuetud. n. 5. & seqq.* Mascard. *concl. 424. de probationibus.* & alios passim.

174 Et imprimis probatur consuetudo ex eo; quia ipsa successu temporis redacta est in scripturam: ut contingit in Usibus, seu Consuetudinibus Feudorum. Deinde probatur consuetudo, quia jam semel obtenta fuit in Judicio contradictorio: ut habetur *c. Abbate 25. de verb. signif. & l. Cùm de consuet. ff de Legib.* Atque hi duo modi probandi carent graviori difficultate.

175 Tertiò probatur consuetudo; quia bis judicatum fuit inter longum tempus secundùm consuetudinem allegatam, licèt non contradictam. Et per hoc differt iste modus à priori, quòd ibi quæstio moveatur super existentia consuetudinis, puta cùm unus dicit, hanc esse consuetudinem, & adversarius dicit non esse, & judicatum fuit, quòd erat talis consuetudo. Glossa *cit. c. Abbate. ℣. Contradicto judicio.* quod impræsentiarum non requiritur, sed sufficit, quòd intra lapsum longi temporis bis saltem ita fuerit judicatum: nam

176 Binus actus in judicio, seu gemina sententia judicialis conformiter lata circa idem genus causarum inducit consuetudinem, licèt non probetur, quòd sic lege fuerit constitutum; *arg. l: Diuturna. ff. de Legib.* juncta Glossa ibi dicente, quòd consuetudo inducitur per duas sententias latas intra decem annos. Bartol. *in Repetit. l. Consuetudinis, q. 19. C. Quæ sit longa consuetud.* Hostiensis, *ubi sup. n. 5.* Accedit ratio: quia cùm Judex authoritate populi sit constitutus, quod ipse facit, populus facere censetur, *arg. l. 1. C. de veter. jure enucleand.* ibi: *Omnia enim nostra facimus &c.* ac proinde ex bina sententia judiciali, in eodem genere causarum uniformiter lata, satis colligitur tacitus consensus populi: alioquin enim à tali sententia fuisset appellatum.

177 Dices. Res inter alios judicata, aliis non præjudicat, *l. Sæpè. ff. de re Judicat. & c. Quamvis. 25. de sent. & re judic.* cum similibus: ergo nec duæ illæ sententiæ cæteris præjudicabunt. Respond. Quidquid sit de anteced. nam dictum illud procedit solum regulariter, ac patitur suas limitationes, quas ad longum refert Glossa *un. cit. c. Quamvis* neg. conseq. Quia impræsentiarum binæ illæ sententiæ pariformiter latæ non præjudicant aliis in vim Rei judicatæ (quod regulariter fieri non debet, per Jura allegata) sed quia consensus populi per eas sufficienter colligitur, resultat exinde consuetudo quæ pro lege suscipitur; ac proin sententiæ illæ præjudicant aliis solummodò in vim consuetudinis. Bartolus *ubi suprà*, solvens alia contraria.

178 Quartò probatur consuetudo, probando, quòd ita ab antiquo inviolabiliter observatum fuerit, ita ut non extet memoria, quòd contra factum sit; *ut c. Venerabilis. 37. de Præbend.* Et hic non est opus probare sententiam judicialem, nec statutum aliquod. Hostiensis *in Summa cit. tit. de Consuetudine n. 6.* Quinto tandem consuetudo potest probari per testes. Et quidem duos testes sufficere ad probationem consuetudinis, etiam longissimæ, notat Hostiensis *in Summa. n. 10 h. t.* & Mascardus *cit. Concl. 424. n. 6.* post Guido Papam *Consil. 116. n. 9.* & alios: quoniam scriptum est: *In ore duorum, vel trium testium, stat omne verbum, c. Relatum est 11. de Testament. Deuteron 17. & Matth. 18.*

179 Isti testes tamen debent hæc tria conjunctim deponere; videlicet, usum populi vel majoris partis, frequentiam actuum, & diuturnitatem temporis illorum actuum: alioquin enim non censetur probata consuetudo, si deficiant in uno ex illis tribus, eò quod hæc omnia conjunctim ad consuetudinem requirantur. Rota Romana *Decis. 286. n. 12. apud Penia.* Maschardus *loc. cit. n. 2.* Bartolus *cit. l. Consuetudines quæst. 28. C. Quæ sit longa consuet.* Decius *Consil. 483. n. 20.* attestans de communi. Insuper testes illi debent convenire in tempore, & actibus; alioquin enim forent testes singulares, & sic non probarent. Bartolus, *ubi suprà, quæst. 10* Mascardus *cit. Concl. 424. n. 3. & seq.* ubi ex professo hanc materiam tractat.

180 Cæterùm loquendo de Consuetudine immemoriali, ut ea concludenter intelligatur probata; ulteriùs testes conformiter deponere debent de quatuor aliis: videlicet, primò de visu per quadraginta annos. Secundò de auditu à suis majoribus, qui dixerunt, & ab aliis audierunt, semper ita observatum fuisse. Tertiò, quod nunquam viderint, nec audierint servari contrarium. Quartò, quòd fuerit, & sit vox publica, seu fama, memoriam non extare, nec extitisse in contrarium. Glossa *in cap. 1. ℣. Memoria. de Præscript. in 6.* Sperellus *Decis. 69. Fori Ecclesiast. n. 26.* Gabriel *lib. 5. tit. de Præscript. Concl. n. 81.* Hondedeus *Consil. 79. n. 36. lib. 1.* atque tenet Rota Romana *apud Rubeum. Decis. 512.* & alias sæpè, ut refert Sperellus *loc. cit.* allegans alios, & attestans de communi. Unde, quòd testes deponentes super immemoriali, debeant habere quinquaginta quatuor annos ætatis suæ (subducto tempore litis) ut possint deponere de visu quadraginta annorum, notat idem Sperellus *cit. Decis. 69. n. 50.* post Seraphin. *Decis. 54. n. 5.* & alibi. Francus *cap. 1. de Prescript.* & Rota *Decis. 512. apud Rubeum.*

§. VIII.

De Abrogatione Consuetudinis.

SUMMARIUM.

181 *Consuetudo legitimè introducta potest iterum tolli; & quibus modis?*
182 *Lex posterior generalis abrogat consuetudinem priorem generalem, licèt nullam hujus faciat mentionem.*
183 *Secùs dicendum de consuetudinibus particularibus locorum.*
184 *His sufficienter derogatur per clausulam generalem,* Nulla obstante consuetudine.
185 *An per clausulam illam generalem,* Nec obstante quacunque consuetudine, *etiam derogetur consuetudini futuræ, seu imposterum introducendæ?*
Ponuntur rationes sententiæ affirmativæ. Ibid.
186 *Sententia negativa tenetur, nisi consuetudo sit reprobata ut irrationabilis.*
187 *Solvuntur rationes prioris sententiæ.*
188 *Utrùm per clausulam generalem.* Non obstante quacunque consuetudine, *aut hujusmodi, censeatur sublata consuetudo immemorialis?*
Afferuntur fundamenta sententiæ affirmativæ. Ibidem.
189 *Sententia negativa præfertur. Et n. 190.*
190 *Limitatur tamen hæc sententia Et n. seqq.*
Quando lex nova reprobat consuetudinem veluti irrationabilem, etiam tollitur immemorialis. Ibid.
191 *Idem dicendum, quando ratio legis etiam militat in consuetudine immemoriali.*
192 *Aut quando tolluntur omnes consuetudines excepto certo casu.*
193 *Extra hos casus clausula generalis non derogat consuetudini immemoriali.*
194 *Consuetudo potest abrogari per contrariam consuetudinem.*
195 *Et quæ ad hoc requirantur?*
196 *Ut consuetudo contra legem abrogetur per aliam, non requiritur tempus ordinarium.*
197 *Et sufficit decennium. Et n. 193.*
198 *Imò neque tale tempus requiri videtur.*

181 Quæritur I. Quibus modis generatim consuetudo ritè introducta, denuò tolli, seu abrogari possit? Respond I. Certum est, quod consuetudo legitimè jam introducta iterum tolli, atque abrogari valeat: idque generatim dupliciter accidit, nempe vel per contrariam legem novam ejus abrogatoriam, vel per aliam consuetudinem contrariam; prout ampliùs in progressu dicetur. Nunc loquendo de priori modo, seu abrogatione consuetudinis per contrariam legem, oportet imprimis distinguere inter consuetudinem generalem, & consuetudines particulares locorum; ac rursus inter has, quæ non excedunt memoriam hominum, & quæ sunt immemoriales. Unde

182 Resp. II. Lex posterior generalis abrogat consuetudinem generalem priorem sibi contrariam, licèt nullam hujus faciat mentionem, neque clausulam ejus derogatoriam contineat: secùs dicendum de consuetudinibus particularibus locorum, his enim non derogatur absque speciali mentione vel clausula sufficienter derogatoria ipsarum. Ita Abbas *cap. ult. nu. 24. h. t.* & communis aliorum; idque apertè desumitur *ex cap. 1. de Constit. in 6.* ubi imprimis pro Regula positum habetur, quòd per novam Constitutionem generaliter latam tollatur prior Constitutio contraria, etiam nulla hujus mentione facta; eò quòd Pontifex omnia jura in scrinio pectoris sui habere, sicque ipsam non ignorasse noscatur: atqui etiam consuetudo universalis non præsumitur à Principe ignorari; ergo & hæc tollitur, prout notat Glossa *cit. cap. 1. ℣. Singularium.*

183 Secùs dicendum de particularibus locorum consuetudinibus: hæ enim sunt facti, & in facto existunt, sicque Papa præsumitur eas ignorare; adeòque non censetur velle ipsis in aliquo derogare nisi expressè id caverit, seu clausulam sufficienter derogatoriam addiderit, v.g. dicendo, *Nulla obstante consuetudine in contrarium,* aut hujusmodi; prout notatur in *cit. cap. 1. de constit. in 6.* estque jam suprà *Tit. de Constitutionibus ℣. 19. nu. 498. & 499.* insinuatum.

184 Respond. III. Loquendo de consuetudinibus particularibus locorum, quæ hominum memoriam non excedunt, sufficienter ipsis derogatur per clausulam illam generalem, *Nulla obstante consuetudine*, aut hujusmodi. Ita communis: idque liquet ex eo: quia necesse est, ut dicta clausula quidpiam operetur: atqui nihil operaretur, nisi tollendo consuetudines particulares locorum; nam consuetudo generalis, si qua extaret, jam sufficienter tolleretur per ipsammet novam constitutionem contrariam, ut proximè dictum. Accedit, quòd hæc clausula demonstret, Principem habuisse notitiam contrariæ consuetudinis; prout fuit resolutum per Rotam in *Toletana admissionis, 17. Junii 1609. coram D. Patriarcha Pamphilio,* impressa per Farinacium *Decision. 182. numer. 6. part. 1. recentior.* ac refert Barbosa *Clausul. 87. num 1.*

Quæ-

185 Quæritur II. An per clausulam generalem, *Non obstante quacunque consuetudine*, etiam derogetur consuetudini futuræ, seu imposterum introducendæ? Ratio dubitandi, & affirmativam tenendi, est: quia lex semper loquitur; ac proin reprobata indistinctè quacunque consuetudine, non solùm præterita & præsens, verùm etiam futura reprobari videtur: deest enim consensus legalis ad eam requisitus, lege semper loquente, ac consuetudinem de nuovo induci cæptam reprobante. Accedit, quòd lex de sui natura in futurum, atque ad futuros casus ordinetur, *cap. ult. de Constitut. & l. Leges. C. de Legib.* ergo ubi generaliter reprobat consuetudinem, etiam futuram reprobare intelligitur. Idem probatur ex *c. Ad nostram. 3. & c. Cùm inter. 5. h. t.* ubi talis ex post facto introducta consuetudo non valere declaratur. Atque ita tenent plures Doctores, quos allegat Card. Tuschus *Litt. C. Conclus.* 184. *n.* 6. & multùm huic sententiæ favet Barbosa *Clausul.* 87. *nu.* 11. *& seqq.* Verùm his non obstantibus

186 Resp. Lex, sive Constitutio sub dicta clausula reprobans consuetudinem, præsentem seu existentem duntaxat, non etiam futuram improbare censetur: nisi simpliciter eam reprobet, seu damnet ut iniquam, & irrationabilem. Ita Glossa *in Clem. Statutum. V. Consuetudine. de Election.* Abbas *in cap. ult. n.* 24 *h. t. & consil.* 7. *§. Et ego puto lib.* 2. Card. Tuschus *cit. Concl.* 814. *n.* 8. Covarruvias *lib. Var. Resolut. cap.* 12. *n.* 4. *concl.* 1. & 4. Layman *lib.* 1. *tract.* 4. *cap.* 24. *n.* 7. Engel. *h. t. nu.* 23. appellans hanc sententiam magis comunem DD. Ratio est: quia *in cap. ult. h. t.* generaliter dicitur, quòd per consuetudinem, rationabilem, ac legitimè præscriptam derogetur priori legi positivæ humanæ; ergo hoc ipsum etiam procedit respectu legis consuetudinem reprobantis, dummodò hæc non fuerit damnata ut irrationabilis, & fovens iniquitatem: alioquin enim nova consuetudo in contrarium introducta, hoc ipso non foret rationabilis, sicque nunquam posset procedere, nisi forsan ex nova superveniente causa iniquitas illius tolleretur, ut dictum suprà §. 2. *n.* 46.

187 Ac per hoc patet ad rationes dubitandi, ac pro contraria sententia *nu.* 185. allatas. Ad primam negatur consequentia: quia non obstante, quòd lex semper loquatur, valet contra eam consuetudo rationabilis, & legitimè præscripta; atque ad hoc adest consensus ipsius Principis, sive legalis; in *cap. ult. de Consuetud.* cum concordantiis expressus. Ad alteram respondetur per idem: nam lex ordinatur utique de sui natura ad casus futuros, sed donec revocetur, aut per contrariam consuetudinem rationabilem, & legitimè præscriptam, eidem denuò derogetur. Ad *c. Ad nostram. & c. Cùm inter. h. t.* dicitur, ibi sermonem esse de consuetudine reprobata tanquam iniqua, & irrationabili, ut patet ex littera; qualem etiam data Conclusio neutiquam admittit, imò expressè excipit: unde hujusmodi Jura in ejus probationem pro altera parte deserviunt.

188 Quæritur III. Utrùm per clausulam generalem, *Non obstante quacunque consuetudine*, aut hujusmodi, censeatur sublata consuetudo immemorialis? Affirmat Glossa *fin. in Clem. ult. de Rebus Eccles. non alienand.* eamque sequitur Abbas Panormit. *in cit. Clem. ult. n.* 17. dicens, Glossam procedere, si in nova Constitutione ponantur verba hujusmodi, *Nulla obstante consuetudine*, aut similia: vel si ipsa reprobet *quamvis consuetudinem*, aut *consuetudinem quantocunque tempore de facto servatam*, ut fit *cap. 2. h. t. in 6.* licèt secùs censeat esse dicendum quando simpliciter damnatur consuetudo. Et pro hac sententia plures alios allegat Barbosa *d. Clausul.* 87. *n.* 3. Accedit ratio: quia, *qui dicit omnia, nihil excludit*; ut *c. Solitæ*. juncta Glossa. V. *Quodcunque de Majorit. & obed.* Item constitutio generalis, præsertim in materia non pœnali, generaliter est intelligenda, *l. In fraudem. §. fin. ff. de Testament. Milit. & l. De pretio. ff. de Publician. in rem action.* cum similibus. His tamen non obstantibus

189 Resp. I. Sub clausula generali revocatoria, *Non obstante quacunque consuetudine*, aut hujusmodi, non comprehenditur consuetudo immemorialis: Ita Covarruvias *lib. 3. Var. resolut. cap.* 13. *n.* 5. citans præ cæteris Baldum, Angelum, & Alexandrum. Barbosa *cit. Clausul.* 87. *n.* 4. & 8. allegans plurimos alios. Castro Palao. *part.* 1. *tract.* 3. *disp.* 3. *punct.* 5. §. 1. *nu.* 10. asserens, hanc esse communem sententiam. Ratio est: quia pro consuetudine immemoriali præsumitur justus titulus; nam possessio temporis immemorialis, est instar tituli, imò qua non potest allegari melior titulus de toto mundo, ut loquitur Fag. *in c. Cùm Apostolica n. 6. de his quæ fiunt à Prælat. &c.* Insuper consuetudo antiquissima, vel hominum memoriam excedens, habet vim privilegii à Principe concessi, *arg. c. Super quibusdam.* 16. *de Verb. signif.* Ubi Glossa V. *Non extat memoria*, inde concludit, & diligenter notandum inquit, quòd consuetudo illa, cujus initii non extat memoria, jus, sive privilegium inducit, ut *l. Hoc jure. §. Ductus aquæ. ff. de Aqua quotidian.* cum similibus. Item tradit, & ampliùs confirmat Mascardus *concl.* 429. *de Probationib. n.* 3. citans alios, ac Fagnanus *c. Cùm contingat. n. 6. de Foro compet.* Unde meritò concludendum, quòd consuetudo immemorialis, utpote adeò privilegiata, non comprehendat sub generali revocatione consuetudinem; sed ad ejus abrogationem requiratur specialis mentio per ly, *etiam immemorialis*, aut hujusmodi. Et ita quondam decrevisse Sacr. Congregationem, refert Fagnanus *in c. Ad hæc. n.* 34. *de Religios. domib.*

Resp. II. Nihilominùs data Conclusio patitur quasdam limitationes. Et imprimis ipsa fallit, atque sub generali revocatione Consuetudinis comprehenditur etiam immemorialis, quando per novam legem, sive constitutionem, reprobatur consuetudo velut irrationabilis: *ut fit cap. Ad nostram 3. & c. Cùm inter. 5. & c. Ex parte 10. h. t.* cum similibus; ac patet ratio ex dictis suprà §. 2. *n.* 37. 190

Deinde fallit Conclusio, quoties ratio illa, ob quam lex consuetudinem abrogavit, etiam militat in consuetudine immemoriali: tunc enim etiam huic censetur derogatum, ut tradit Covarruvias *cit. cap.* 14. *num.* 5. & Barbosa *d. Clausul.* 87. *nu.* 10. citans insuper Gonzalez *ad reg. 8. Cancell.* Gloss. 33. *n.* 2. & Nicol. Garcias *de Benefic. part. 3. cap. 2. n.* 190. Concordant dicta in simili *tit. de Constitut.* §. 17. *n.* 429. *& seqq.* 191

Insuper, quoties generaliter tolluntur quæcunque consuetudines, excipiendo duntaxat unum certum casum (prout fit in Concilio Trident. *sess.* 22. *cap.* 9. *de Reformat.*) censetur etiam sublata consuetudo immemorialis, quando ipsi non convenit ratio casus excepti. Ratio est: quia tunc exceptio illa firmat regulam in casibus non exceptuatis, adeòque regula locum habebit etiam in consuetudine immemoriali. Fagnanus *cit. c. Ad hæc.* 34. *de Religios. domib.* 192

Cæterùm extra memoratos casus, atque limitationes, procedit data nostra Conclusio. Siquidem Jus sufficienter distinguit inter consuetudinem communem sive tempore ordinario præscriptam, & inter consuetudinem immemorialem, hoc ipso, quòd tribuerit huic suprà dictas speciales prærogativas. Prout simile quid notatur *cap. 1. de Præscript. in 6.* ubi præscriptio temporis immemorialis expressè distinguitur à præscriptione temporis ordinarii, & valet ista non valente. Atque per hæc patet solutio ad rationes contrariæ sententiæ. 193

Quæritur III. An, & qua ratione Consuetudo abrogetur per contrariam consuetudinem? Resp. I. Certum est, consuetudinem legitimè completam posse abrogari, seu tolli per aliam consuetudinem sibi contrariam. Ratio est clara: quia consuetudo habet vim legis; ergo sicut lex posterior derogat priori, *cap. 1. de Constitut. in 6.* & sicut pacta novissima prævalent prioribus, *l. Pacta novissima. C. de Pactis*. ita consuetudo posterior excludit priorem. 194

Resp. II. Ut consuetudo posterior tollat priorem, requiritur imprimis, quòd ipsi sit directè contraria: alioquin enim una consuetudo secum compateretur alteram, aut ipsam explicaret; sicque posterior non tolleret priorem. Deinde requiritur, ut consuetudo abrogatoria prioris fuerit legitimè præscripta; hoc est, frequentatis contrariis actibus continuata tanto tempore, quanto opus habuerat prior consuetudo ad sui introductionem. Hoc tam præcipuè locum habet in consuetudine præter legem, utpote quæ est novi Juris constitutiva; sicque non abrogatur, nisi tempore ad aliam legem abrogandam requisito: nam in Consuetudine 195

contra

contra legem datur ratio specialis, de qua *num. seqq.* Tandem ad consuetudinem abrogatoriam prioris requiritur, quòd sit rationabilis, atque à majori parte Communitatis observata: quia enim consuetudo legitimè introducta habet vim legis; ergo ad ejus abrogationem ea omnia requiruntur, quæ requiri ad legem vi contrariæ consuetudinis abrogandam superiùs jam dictum fuit.

196 Resp. III. Loquendo de Consuetudine contra legem (quæ alio nomine *Desuetudo* appellatur) ad hujus abrogationem, utpote per quam reditur ad Jus commune, non est necessarius lapsus temporis cæteroquin ad consuetudinem introducendam requisitus. Unde quando consuetudo posterior contra aliam consuetudinem reducit nos ad terminos Juris communis Ecclesiastici, sufficere tempus decem annorum ad tollendam contrariam consuetudinem priorem, tenet Abbas *cap. ult. n.* 19. *h. t.* Felinus *c. Cùm accessissent n.* 30. *de Constitut.* Mascardus *Concl.* 172. *n.* 15. citans alios; & Suarez *lib. 7. de Legib. cap.* 20. *num.* 21. Qui tamen id solùm admittit in casu, quo prior consuetudo contra Jus commune fuit particularis, seu alicujus specialis loci, non autem universalis totius Ecclesiæ.

197 Et hoc tradunt præcitati Authores, haud obstante, quòd ad derogandum Juri Canonico per contrariam consuetudinem requirant tempus quadraginta annorum. Rationem dictæ specialitatis dant: quia ad inducendam Consuetudinem præter jus, generaliter sufficit lapsus decem annorum, per dicta superiùs *num.* 91. atqui posterior consuetudo, per quam fit regressus ad Jus commune antiquum, hoc ipso est Consuetudo præter jus, aut potiùs secundum jus, non autem contra jus; ergo. Verùm, quia superiùs §. 4. *n.* 105. *& seqq.* cum pluribus aliis dictum fuit, ad derogandum Legibus Ecclesiasticis per contrariam consuetudinem sufficere decennium, hinc juxta eandem sententiam data horum Doctorum responsio caret specialitate.

198 Alia verò ratione incedit Navarrus *Consil. 1. de Constitut. quæst. 7. n.* 28. quam sequitur Suarez *lib. 4. de Legib. cap.* 16. *n.* 13. dum ajunt, quòd si Lex ab initio non fuerit recepta, neque observata per aliquod tempus sufficiens, non idcircò lex censeatur omninò annullata, & revocata: ac proindè, si posteà Communitas mutet animum, legemque illam generaliter latam incipiat recipere, ac pro majori parte observare, reverà lege illa obligari incipiat absque nova Legislatoris voluntate. Ratio hujus esse potest; tum quia non sunt idem, legem à Principe revocari; & legi per contrariam consuetudinem (præsertim specialem) derogari. Ibi enim lex omninò tollitur, ac perit ejus substantia, sicque non potest ampliùs reviviscere, nisi Legislator, aut consuetudo legitimè præscripta, eam denuò reproducat: hic autem solùm quodammodò suspenditur obligatio legis, & revocatur non simpliciter, sed quamdiu Populus, sive Communitas, in sua contraria consuetudine vult persistere, nec juri suo cedere incipit. Tum qua res de facili revertitur ad suam primævam naturam, *arg. l. Filio quem pater ff. de Liberis & posthum. & l. Si unus. §. Pactus in fin. ff de Pactis*. Simulque consuetudo, per quam fit regressus ad Jus commune, seu ad priorem regulam, sive legem, censetur favorabilis ac benigna; ut tradit Card. de Luca *de Jurisdictione. Discurs* 37. *n.* 7. *& de Dote. Discurs.* 13. *n.* 8. citans Ancharanum *Consil.* 131. Tum tandem, quia quilibet potest renunciare juri suo, *c. Si diligenti de Foro compet.* cum similibus; ergo etiam Populus sive alia Communitas, potest renunciare juri per contrariam consuetudinem sibi competenti quoad exemptionem à lege communiter lata: atqui is, qui juri suo semel renunciat, illud repetere non potest: *c. Quam periculosum 7. q. 1.* cum concordantiis; ergo. Certè, ut legi à Principe latæ derogetur per contrariam consuetudinem *via conniventiæ*, seu Principe eam sciente & tolerante, non requiritur certum tempus, sed sufficiunt actus contrarii judicio prudentis Viri determinandi, ut dictum suprà §. 4. *n.* 93. *& seqq.* multò magis igitur hoc est dicendum de abrogatione prioris consuetudinis contra legem per aliam posteriorem, eò quòd hanc & Princeps lege sua generaliter lata expressè desideraverit induci, & ipsam Populus mutato suo priori animo ex certa scientia amplecti voluerit.

TITULUS V.

De Postulatione Prælatorum.

1 *Ratio continuationis Titulorum.*
Parum est jura condere, nisi sint, qui ea tueantur, Ibidem.

1 EXplicatis generalibus principiis Juris, tum scripti, tum non scripti, incipit Compilator Juris Canonici hoc Titulo tractare de Ministris ipsis, id est, Judicibus, & Prælatis Ecclesiasticis, qui possint eadem Jura reddere. Siquidem parum foret, Jura condere, nisi essent, qui eadem tuerentur, *c. Ubi periculum §. Prætereà de Elect. in 6. & L. 2. § Post originem ff. de Orig. Jur.* quique ea executioni debitæ demandarent, *cap. un. §. Et quoniam, de Statu Regular. in 6.* Cùm igitur Prælati Ecclesiastici ad Dignitates, & Officia sua, promoveantur vel per Postulationem, vel per Electionem, vel per Translationem, qua v. g. Episcopus authoritate Apostolica transfertur ab uno Episcopatu ad alium: hinc de istis tribus modis per sequentes tres Titulos singillatim agitur, incipiendo à Postulatione. De qua loquendo sic

§. I.

De natura, & divisione Postulationis, ejusque differentiis ab Electione.

SUMMARIUM.

2 *Postulatio propriè dicta,*
3 *Et Postulatio in genere, quid?*
4 *Est introducta in subsidium Electionis. Et n.* 27.
5 *Postulatio solemnis,*
6 *Et non solemnis, seu simplex, quæ?*
7 *Hæc multipliciter differt à solemni.*
8 *Postulatio non solemnis dupliciter fieri potest.*
9 *Et non tam est Postulatio, quàm Electio.*
10 *Postulatio solemnis, in quibus differat ab Electione. Et num. seqq.*
11 *Earum differentia primaria, & essentialis, quæ?*
12 *Eligentes consentiunt in Electum, ut in Sponsum Ecclesiæ: secùs fit in Postulatione.*
13 *Postulatio innititur gratiæ, Electio juri.*
14 *Solvitur instantia.*
15 *Postulatus an, & qua ratione possit consentire? Et n. 64. ac seqq.*
16 *Postulatio in Jure dicitur* admitti, *Electio confirmari; & cur?*
17 *Electio post p*[illegible]*ntum Scrutinium nequit revocari benè*

bene tamen Postulatio.

18 *Etiamsi hæc jam fuisset Postulato præsentata.*

19 *Hoc tamen pro Foro conscientiæ nequit fieri absque justa causa.*

Alioquin Postulantes tenentur ad restitutionem expensarum. Ib.

20 *Postulatio præsentata Superiori, nequit amplius variari.*

21 *Nisi Superior consentiat.*

22 *Ad Postulationem, si concurrat cum Electione, requiritur Postulantium numerus duplo major.*

23 *Secus, si non concurrat cum Electione.*

24 *Rejicitur Postulatio à minore parte Capituli facta.*

25 *Ex Electione competit actio, non ex Postulatione.*

26 *Electus suis sumptibus tenetur procurare confirmationem, non verò Postulatus admissionem.*

2 QUæritur I. Quid sit Postulatio? Resp. I. *Postulatio propriè dicta*, & quantùm ad propositum, est alicujus personæ ad Prælaturam, seu dignitatem Ecclesiasticam erga Superiorem directa petitio, ut eam dispensativè admittere velit. Ita in re communis; & patebit amplius ex dicendis.

3 Dicitur notanter, *Postulatio propriè dicta*. De hac enim impræsentiarum ex professo loquimur: alioquin enim, si velimus loqui de Postulatione in genere, ac prout etiam impropriè dictam sub se complectitur, absolutè erit dicendum cum Glossa *ad Rubr. h. t. in* 6. quod *Postulatio est petitio gratiæ facta à Superiore*.

4 Et additur inter alia, *dispensativè*: quia Postulatio semper est de persona, quæ quopiam impedimento, aut defectu laborat, ratione cujus de jure eligi non potest, ac propterea opus habet dispensatione. Postulatio siquidem fuit inventa in subsidium Electionis, nimirum ut illi, qui secundùm Canones eligi non possunt, saltem postulari, atque ex Superioris gratia dispensativè promoveri valeant, quando cæteroquin Ecclesiæ utiles esse futuri dignoscuntur. Zoesius *h. t. n.* 3. Pirhing. *n.* 1. Ille autem, qui de jure potest eligi, non debet postulari: & si Electores ipsum postulant, nihil agunt. Abbas *ad Rubr. h. t. n.* 3. & ampliùs infrà *n.* 31. & 32. dicetur.

5 Quæritur II. Quotuplex sit Postulatio. Resp. I. Postulatio est duplex, solemnis videlicet, & non solemnis. Ita Abbas *cap.* 1. *n.* 34 *h. t.* Engel. *eod num.* 8. & alii passim. Et quidem *Postulatio solemnis* dicitur, quando postulatur quis ab eo Superiore, qui potest in impedimento, seu defectu Postulati dispensare. Et de hac procedit proximè data definitio Postulationis: simulque ejus admissio spectat ordinariè ad Summum Pontificem, cùm ipsi soli regulariter, & nisi Inferior speciali privilegio, vel consuetudine munitus sit, dispensandi potestas competat.

6 *Postulatio non solemnis*, seu *simplex*, est, in qua non petitur dispensatio contra jus, sive relaxatio legis, sed solùm licentia & consensus Superioris ad promotionem Postulati, qui eidem subest: ut si religiosus postuletur à Canonicis in Episcopum, vel Monachus unius Monasterii in Abbatem alterius Monasterii; quia neutrum fieri potest absque consensu, & licentia proprii Prælati, ad quem proinde facienda est postulatio hujusmodi pro impertienda licentia transeundi à proprio Monasterio ad aliud, vel ad ipsum Episcopatum.

7 Resp. II. Postulatio non solemnis, seu simplex, multipliciter differt à solemni. Primò, quia in postulatione solemni postulatur directè sponsus ipse, hoc est, persona assumenda ad Prælaturam; in Postulatione simplici econtrà petitur solummodò aliquid prævium, vel concomitans, puta consensus illius, cui assumendus subest, vel qui in tali assumptione alterius ad Prælaturam quoquo modo habet interesse. Deinde postulatio solemnis, admissa à Superiore, habet vim electionis, & confirmationis, adeò ut ex tunc Postulatus acquirat jus ac si fuisset electus, neque indigeat alia confirmatione: secùs est in Postulatione minùs solemni, quæ licèt admittatur, adhuc opus est electione, & ipsius Electi confirmatione. Abbas *cap.* 1. *num.* 34. *h. t.* Summa Angelica, ℣. *Postulatio num.* 4. & alii. Tertiò differunt: quia Postulatio simplex non necessariò fit collegialiter, imò sufficit, si quoquo modo tollatur obstaculum, aut obtineatur consensus superioris; secùs est in solemni, nam, quia hæc est canonica forma providendi Ecclesiæ viduatæ, nequit fieri nisi ab electoribus capitulariter, seu collegialiter congregatis. Passerinus *c.* 24. *de electione qu.* 1. *num.* 4. asserens plures alias differentias.

Cæterùm simplex Postulatio potest dupliciter fieri. 8
Primò, ante electionem canonicè celebratam, petendo videlicet suppliciter à Superiore eligendi consensum ut subditum suum eligi patiatur: & talis Postulatio nullum omninò jus tribuit Postulato, sed id duntaxat operatur, ut si obtenta licentia Superioris sui fuerit electus, possit consentire, atque electionem de se factam acceptare. Secundo potest simplex Postulatio fieri post electionem jam canonicè celebratam, dum videlicet Postulandus eligitur sub tacita conditione, seu quæ de jure inest, si ejus Superior licentiam acceptandi concessurus erit. Et hac postmodum ad prævias preces per Superiorem concessa, purificatur electio, potestque electus illicò acceptare electionem, sibique jus ex ea acquirere. Silvester ℣. *Postulatio q.* 6. Pirhing *h. t. n.* 39 & alii.

Ubi ulteriùs notandum cum Ludov. Engel. *h. t. num.* 9. 9
quod hujusmodi simplex Postulatio non tam sit Postulatio, quam electio, ac proinde nihil intersit, utrum Capitulares electionis, vel postulationis vocabulo utantur. Idque desumitur *ex c. Si Religiosus* 27 *& c. Nullus* 28. juncta Glossa, ℣. *Eligatur. de Election. in* 6. ubi regulares assumpti ad regimen aliarum Ecclesiarum, seu Prælaturarum, dicuntur eligi, haud obstante, quod sint postulandi Postulatione minus solemni. Verum de hac imposterum ex professo non erit sermo, sed tantum de solemni Postulatione. Proinde

Quæritur III. In quibus Postulatio solemnis differat 10
ab electione? Ubi supponendum, quod *Electio* sit personæ ad Ecclesiam vacantem, seu Prælaturam per eos, quibus jus eligendi competit, canonica vocatio; de qua mox plura *Tit. seq.* Hoc prænotato

Resp. cum communi. Plures sunt differentiæ inter 11
Postulationem, & electionem; & tales, quibus probè intellectis natura postulationis solemnis exactius cognoscetur. I. Siquidem electio est personæ habilis ad Dignitatem; postulatio verò personæ aliquo defectu, vel impedimento laborantis, ob quod non est eligibilis, ac propterea dispensatione opus habet: ut, si quis non est procreatus de legitimo Matrimonio, *c. Innotuit* 20. *de elect.* vel quia non habet legitimam ætatem, aut alium similem defectum patitur. Et hæc est primaria, atque essentialis differentia inter Postulationem, & Electionem, ex qua proveniunt cæteræ: Unde

II. Differunt: quia Eligentes consentiunt in Electum 12
ut in Sponsum Ecclesiæ, ad quam eligitur: etenim per electionem initiatur spirituale vinculum conjugii, quod est inter Ecclesiam & Electum, *c. ult. de Translat. Episc.* Secus est in Postulatione: nam qui postulant, non consentiunt in Postulatum ut in Sponsum Ecclesiæ, nec initiatur spirituale matrimonium (postulatus enim ad hoc censetur esse inhabilis) sed solum vota sua dirigunt ad Superiorem, ab eoque humiliter petunt, ut is ex gratia, & dispensativè, velit postulatum admittere ad Ecclesiam gubernandam. Glossa *cap. un.* ℣. *Eligo postulando h. t. in* 6. Abbas *ad Rubric. h. t. num.* 3. & alii.

III. Differunt: quia postulatio innititur gratiæ, Ele- 13
ctio juri, juxta Glossam communiter receptam, in *cap. un.* ℣. *eligo postulando h. t. in* 6. Ratio est: quia postulatio nullum tribuit jus postulato, utpote qui habet defectum; quem proin Superior non tenetur dispensativè admittere ex justitia, sed solum ad dispensandum cum eo, atque ad ejus admissionem concedendam quandoque movetur ex gratia, *c. Bonæ memoriæ* 3. juncta Glossa ℣. *Gratia h. t.* Econtrà verò Electio, si canonicè fit celebrata, ab Electo acceptata, confert huic jus ad Prælaturam; ita ut absque injuria rejici non valeat, si cæteroquin dignus sit, ac idoneus: & si vel ipsa, vel suæ confirmatio electionis sibi negetur, potest eam Electus actione instituta petere, eò quod ex justitia debeatur, *ut c. Postquam* 2. *de Elect.* & docet amplius Glossa *ad Rubricam h. t. in* 6.

Dices

14 Dices. Quando Postulatio est facta ab omnibus, vel saltem duabus partibus Vocalium, tunc Superior eam non admittendo facit injuriam; ergo Postulatio quandoque est admittenda ex justitia, & non tantùm ex gratia. Anteced. probatur tum per Glossam notabilem *in cit. c. cupientes §. Deindeque* ℣. *Gratia de Elect. in* 6. tum ex *c. Scriptum est* 40. *de Elect.* ubi dicitur Postulationem à duabus partibus factam esse admittendam. Resp. neg. consequent. Quia etiam in dicto casu Postulatio innititur gratiæ, sed generali, de qua fit mentio *in cap. Sedes* 15. *& c. Nonnulli* 28. *§.* 1. *de Rescriptis*. At si non sit facta in concordia, vel à duabus partibus, vel ex publica causa, tunc ea dependet ex gratia speciali. Glossa *cit. vers. Gratia* & Abbas *cap. penult. n.* 3. *h. t.* Et quamvis in priori casu Superior, absque justa causa negans admissionem Postulationis, facere dicatur injuriam, hæc tamen non fit Postulato (utpote cui ob suam inhabilitatem seu defectum quem patitur, ex postulatione jus nullum competit; cùm adhuc indigeat dispensatione simpliciter petenda) sed solum Ecclesiæ, pro cujus majori bono ipse à Capitularibus fuit concorditer postulatus, quodque Superior vi officii sui promovere deberet, prout ampliùs infrà *nu.* 69 *& seqq.* dicetur.

15 IV. Postulatio & Electio differunt: quia Electus potest in electionem de cætero canonicam consentire, eamque simpliciter acceptare: non sic Postulatus, eò quòd nullum huic jus sit quæsitum, sicut illi. Quinimò si Postulatus ante factam à Superiore admissionem Postulationis in hanc consentiret, censeretur ambitiosus, ac proinde tanquam ambitiosus cassaretur in Curia; uti attestatur Hostiensis *c. Et si unanimiter in princip.* ℣. *Volatum* & Joan. Andreas *ibid. nu.* 2. & Fagnanus *nu.* 12. *h. t.* Igitur, si Postulatus velit consentire, potest dicere: *Non dissentio*: vel, *Committo me dispositioni Domini Papæ*. Abbas *c. Et si unanimiter nu.* 11. *h. t.* Aut poterit consentire non absolutè, sed solùm quantum est ex se, ac sub conditione dispensationis, Passerinus *cit. cap.* 24. *quæst.* 8. *n.* 13. Engel *h. t. n.* 3.

16 V. Differunt: quia Postulatio, utpote quæ absque ulla Postulati injuria potest rejici, in Jure solùm dicitur *admitti*; ut *cit. cap. Bonæ memoriæ* 3. *h. t. & c. Scriptum est* 40. *de elect.* & alibi; quamvis ejusmodi admissio facta à Superiore habentem potestatem dispensandi, & confirmandi, vim habeat electionis, & confirmationis. Econtrà verò Electio dicitur *confirmari ut c. Quia diligentia* 5. *& c. cùm Monasterium* 13. *de election.* cum similibus. Ratio hujus est: quia *Confirmatio* supponit jus aliquod præexistens (nam quod non est, confirmari nequit, *c. Inter dilectos §. cùm igitur de Fide Instrument.*) atqui Postulatio nullum tribuit jus, benè autem Electio; ergo rectè hæc *confirmatur*, non item illa, quæ proin solùm *admitti* dicitur.

17 VI. Differunt: quia Electio post publicatum scrutinium ab Eligentibus revocari, vel mutari nequit *c. publicato* 58. *de election.* juncta Glossa *vers. Variare* & DD. ibidem. Postulatio verò, quantumcunque fuerit publicata, vel etiam ad Superiorem destinata, dummodò actualiter Superiori tradita necdum sit, revocari potest à Postulantibus, atque ab his alius liberè eligi, vel postulari, prout desumitur *ex cap.* 4. *§. Nec obstabat h. t.* ac notat Abbas *ibid. nu.* 11. & Barbosa *nu.* 14. citans alios, contra Glossam *fin. cap. ult. h. t.* Et ratio diversitatis est: quia per postulationem nullum jus acquiritur Postulato, cùm sit inhabilis; unde is non habet, de quo conqueratur, si Postulantes variare velint, atque postulationem revocent: secùs fit in electione.

18 Et hoc adeò verum est, ut extendatur etiam ad eum casum, quo Postulatio jam est præsentata ipsi Postulato, ab eoque consensus conditionatus præstitus: adhuc enim licet Postulantibus variare, antequam, postulatio sit actualiter præsentata Superiori. Engel *h. t. n.* 4. & Passerinus *cit. cap.* 24. *quæst.* 9. *n.* 17. Imò hoc ipsum esse verum, licèt promiserint se non variaturos, tradit Baldus *in c. postulationem num.* 2. *h. t.* Tum quia (ut ipse loquitur) libera debet esse postulatio re integra. Tum quia nullum ex tali postulatione, vel etiam promissione, acquiritur jus Postulato, eò, quòd sit inhabilis.

19 In Foro tamen conscientiæ non possunt Postulantes absque justa causa à Postulatione recedere. Talis quippe variatio absque alia honesta causa facta non caret levitate, ac peccato inconstantiæ: simulque de facili cedit in præjudicium honoris, & reputationis Postulati: imò tale factum habet in se contumeliam, *arg. l. Si vero §. fin. ff. Qui satisdare cogantur*, ac notat Baldus *c. publicato nu.* 5. *de elect.* Passerinus *d. quæst.* 9. *num.* 19. & 20. Ubi addit, quòd si Postulatus fecit aliquas expensas de consensu Postulantium, teneantur hi ad restitutionem dictarum expensarum, si recesserint à Postulatione: quia sic variando intulerunt Postulato præjudicium dictarum expensarum, utpote inutiliter factarum: atqui non est licitum variare cum alterius detrimento, *cap. Mutare* 33. *de Reg. Jur. in* 6.

Additur autem num. 18. *Antequam postulatio sit actualiter præsentata Superiori*. Nam si ea Superiori, v. g. Papæ tradita jam fuerit, amplius Postulantes ab ea recedere non possunt, sed debent expectare judicium Superioris; prout habetur expressum cit. cap. 4. h. t. ibi: *Si enim, postquam postulatio subscriptionibus postulantium roboratur, & præsentatur Romano Pontifici approbanda, possent ab ea recedere postulantes, Nobis* (inquit Pontifex) *frequenter illuderent, & judicium nostrum ex eorum pendere arbitrio videretur.* 20

Quòd si verò quoad hoc Superior, & Postulantes simul concordent, locum habet variatio postulationis, etiam post hujus præsentationem Superiori factam, non obstante contradictione Postulati, *arg. c. Bonæ memoriæ* 4. ac notat Abbas *ibid. n.* 12 Fagnanus *nu.* 50. *h. t.* citans alios. Tunc etenim ex una parte cessat periculum illudendi Superiori, dum hic ipse consentit: ex altera verò nullum adhuc jus est quæsitum Postulato, ac proinde non habet, de quo justè conqueratur. 21

VII. Electio, & postulatio differunt quantùm ad numerum suffragiorum. Siquidem ad electionem sufficit, ut major & sanior pars Capituli consentiat in electum, nihilque aliud canonicum obstet, *c. Quia propter* 42. *de elect.* cum concordantiis. Econtrà vero ad postulationem, si concurrat cum electione (id est, si una pars Capitularium quempiam postulet, altera verò alium eligat) requiritur, ut Postulantium numerus sit duplo major, quam Eligentium; ita videlicet, ut duæ tertiæ Capitularium, v. g. ex quindecim decem, stent pro Postulato: alioquin enim postulatio est repellenda, juxtà *cap. Scriptum est* 40. *de elect.* atque amplius dicetur *Tit. seq.* 153. *& seq.* 22

Additur notanter, *si postulatio concurrat cum electione*. Nam si cum ea non concurrat (puta, si omnes Capitulares postulationem, sed circa diversas personas instituant) satis erit, quod postulatio personæ idoneæ facta sit à majori parte Capituli, ut eam Superior admittere possit, neque opus est, ut habeat duas tertias. Abbas *c. Bonæ memoriæ* 3. *n.* 12. *h. t.* citans Gofredum, & Layman *cap.* 3. *nu.* 5. *h. t.* cum aliis. Nam ordinariè ad gesta Capituli plùs non requiritur, quam quòd major pars consentiat; ut *cap.* 1. *De his, quæ fiunt à major. part. Capit. & l. Quod major. ff. ad Municipalem.* 23

Nec obstat *c. Bonæ memoriæ* 3. *h. t.* ubi rejicitur postulatio facta à minori, quàm tertia parte Capituli, haud obstante, quod ipsa concurrit cum alia postulatione, ut patet ex textu. Resp. enim, id factum ex eo, quia postulatio illa non fuit facta à majori parte Capituli; cum nec à tertia parte facta fuerit, sed solum ab alia adhuc minori. Tales quippe postulationes in tanta divisione, & contradictione celebratas, non consuevit Sedes Apostolica recipere: secus, si postulatio illa fuisset facta à majori parte Capituli, per Jura proximè allegata. 24

VIII. Differunt: quia ex Electione competit actio ad prosequendam ejus confirmationem, non autem ex Postulatione. Glossa *in cap. Bonæ memoriæ* ℣. *Gratia h. t.* & alia Glossa *ad Rubricam h. t. in* 6. Ratio est: quia actio est jus prosequendi in judicio, quod sibi debetur, *§.* 1. *In instit. de Actionib.* Atqui ex postulatione nullum acquiritur jus, benè tamen ex electione canonicè facta; ergo. 25

IX. Tandem ut alia taceantur, differunt: quia Electus suis sumptibus tenetur procurare confirmationem electionis; non vero Postulatus admissionem suæ postulationis, imo hæc est obtinenda expensis postulantium, ut statuitur *in cap. Cupientes* 16. *§. Si verò & §. Denique de Electionib. in* 6. Et ratio disparitatis, est: quia electo ex electione fuit jus quæsitum, quod proinde suis 26

M ex-

expensis profequet debet, alioquin tali jure privaretur: fecus fit in publicatione, ut dictum.

§. II.

De iis, qui postulare, vel postulari possunt.

SUMMARUM.

27 *Omnes illi postulare possunt, qui possunt eligere. Electio, & postulatio, quoad jus suffragandi, æquipolleant. Ibid.*

28 *Compromittere dare ad eligendum, quod postulare. Procurator tamen datus ad prosequendum electionem, non potest prosequi postulationem; & quæ differant? Ibid.*

29 *Qui prælatos jus eligendi, etiam præscriptis jus postulandi. Limitatur hoc. Ibid.*

30 *Salvatur infamia.*

31 *Convertitur, qui jus postulandi?*

32 *Postulantes illum, qui pacifi gerit, nihil agunt.*

33 *In postulando semper inter omnia defectus, & quales? Ibid. non. fing.*

34 *Defectus, sive inhabilitas ex parte postulandi, alia in ipsum agentis causa.*

35 *Alia differentiæ? & quæ?*

36 *In postulatione ad Superiorem directa aperitur omnes defectus? Ibid. ex parte.*

37 *Episcopus confirmatus, imò & confirmatus tantum ad altum Episcopatum eligi nequit, sed solum postulari.*

38 *Potest tamen fic eligi ante factam suam confirmationem.*

39 *Item & Episcopus qui renunciavit Episcopatui.*

40 *Episcopus Titularis, qui? Appellatur etiam Suffraganeus, & cur? Ibid.*

41 *Sunt ad altum Episcopatum postulandi, non eligendi, & non fingi.*

42 *Et hos vocat Episcopi: Ibid. & ex fingi.*

43 *Hæreticque Pontum desiderium in Concilia Generali.*

44 *Qualiter convenit Clero, & populo civilium?*

45 *Cardinalis I. R. E. non postulari? Et ratio dubitandi.*

46 *Cardinalis Episcopus non postulari eligi ad Episcopatum.*

47 *Item Cardinalis non Episcopi.*

48 *Et ratio hujus.*

49 *Salvantur rationes dubitandi. Et ex fingi.*

50 *Cardinalis Episcopus non potest, quoad officium, non quoad dignitatem Ordinis Episcopalis. Et n. 40.*

51 *Episcopus non datur de Ordine in Ecclesia. Ibid.*

52 *Cardinalis dicitur eligi figurate. Et n. 40.*

53 *Unde dicitur postulari, Postulatione interna fideuses. Ibid. & num. 48.*

54 *Inter Ecclesiæ sed Ecclesiæ Episcopalium; & nu. 44.*

55 *Omnes Clerici Episcopi interdum possunt eligi.*

56 *Abbas non eligi in Episcopum.*

57 *Idem dicendum de Prepositis, Dignitatibus Inferioribus, et Religiosis.*

58 *Speciale de consensu Religiosorum quod hoc. Ibid.*

59 *Pœna publicationis indicantur, quæ? & n. fing.*

60 *De qua publicatione procedat hæc pœna? Ibid.*

61 *Tales pro eis vice primi, cessant jure postulandi, ac eligendi.*

62 *Idem dicendum de iis, qui postulationem vitio prorsus cassatam sunt.*

63 *Pœna publicationis minorum religiosi fingens quoad ad Episcopatum.*

27 QUæstio I. Quinam possunt postulare? Resp. Omnes illi possunt postulare, qui possunt eligere: Ita Glossa *C. Prudentiam ver. Liberum de Rescriptis.* Hostiensis *in Summa l. 1. n. 9.* Abbas *C. Pastoralem n. 9. n. 5. de Electione*, *cap. 1.* Piching. *n. 19.* & alii. Idem definitur *ex cap. 1. C. de Ord. ab Episcopis ver. Cæterum.* 20. *de offic. ord.* ubi electio, & postulatio quoad jus suffragandi æquiparantur; & qui eligere possunt, etiam postulare permittuntur. Accedit ratio: quia postulatio fit non per verba ad electionem; imò ex eli eam postulatio in subdifum electionis, ut quia Canones eligi prohibuerunt, fatem postulari, atque ex Superioris gratia dispensatione in Prælatum haberi valeat. Similque postulatio à Superiore admitta habet vim electionis, & confirmationis, ut dictum: ergo qui possunt eligere, possunt hoc ipso etiam postulare. Nam concutis principali, concedunt accessorium, *c. Accessorium de Reg. Jur.* Et concedit fine, etiam media, quibus ad eum pervenitur, concedit Superiorem, *ut c. Pervenit de Election. cap. 39. de Offic. delegat. & l. 1. de jurisdict. omn. judic.* Et ex consequenti, ut ipsa, videntur omnes, ut recedentia, *l. Ad rem mobilem C. Ad legatum ff. de Fideicomm. librum.*

Et hæc ratio verum est, ut Compromittatur dare ad eligendum (dumtamen non prohibeatur expresse) etiam postulate posse, *c. In conclio* 30. *in fine Glossa V. Postulate de offic. ord. cap. Prudentiam V. Liberum de Rescriptis* ut Procurator datus ad prosequendum electionem, non possit prosequi postulationem, *ut c. Innotuit.* 20. *ff. de ord. Episcopis* eximit: quia Procuratoris dare ad prosequendum electionem, non gratiam facit in Compromittentia, qui possunt eligi gratiam. Baldus *C. Compromittere in ver. ipsi.* ubi etiam adhuc subjungit rationem; quia videlicet Procurator non potest extendere mandatum suum ad diversum genus causæ, *l. Mortua C. de procurat.*

Insuper, si quis præscriptis jus eligendi in certa Ecclesia, etiam præscriptis censetur jus postulandi Abbas *C. Pastoralem n. 9. n. 5. de Electione*, *cap. 1.* Glossa *V. Ad Quod* Abbas *ut n. 4.* Piching. *l. n. 13.* certa, Intelligam esse ordinariè loquendo nam si extraneus, qui ad electionem admittitur jus eligendi præscriptis, etiam meritò postulatione fuisset à postulatione exclusus, solum ut eligendi præscriptis, non autem jus postulandi, qui ipsa plus præscriptum, quam præscriptis, *ratio* 3. *Jura à* 6. cum concordantiis.

Quæritur II. Quomodo, & electio differat specie, salem moralè, cum sint diverli modi providendi Ecclesiis, ut proinde fub distinctis Rubricis collocentur: ergo præterea, quoque ratione, quam præscriptum Probatur consequens Tum quia non plus præscriptum, quam possessum, ut dictum. Tum quia præscriptio est odiosa, adeoque ut extendatur, ut ratione, non impedit. Ergo Resp. non consequent cum fuis protestationibus nihil tollunt, quasi innumeri consequentia, ut, vel ipso pervenire, quod ipsum ut ipsi postulatio respectu electionis, ut dictum in Conclusione.

Quæritur III. Qui generatim poffint postulari? Resp. I Generatim loquendo illi foli funt postulandi ad Prælatum, cui eligi non possunt, & tamen funt habiles ad prælatum. Ita *Glossa in Summa Pastoralis n. 9. n. 5. de Electione*, *cap. 1.* Piching. *n. 13.* & alii. Quæ ratio Probatur ex

veri sunt Episcopi. Imò & pro talibus agnoscuntur in Concilio Trident. *Sess. 14. cap. 2. de Reform.* Et veluti veri Episcopi, ac in sua Consecratione recipientes Ordinem Episcopalem, vocari debent ad Concilium Generale. Barbosa *par. 3. de Offic. & potest. Episc. allegat. 93. num. 1.* post Steph. Gratianum *Disceptat. Forens. cap. 291. n. 6.* Habentque in eo Votum decisivum, sicut cæteri Episcopi, cùm teneant Dignitatem Episcopalem; Jacobus Pignatellus *tom. 5. consultat. 22. nu. 2.* fuitque hoc novissimè observatum in Concilio Tridentino, uti patet ex ejusdem Historia per Pallavicinum conscripta, nec non ex subscriptionibus Episcoporum ad finem memorati Concilii. Quidquid nonnulli senserint in contrarium, volentes Episcopos Titulares non esse vocandos ad Concilium Generale, ob defectum jurisdictionis. Licèt enim jurisdictionem actu non exerceant, in habitu tamen eam tenent; prout respondet Frances *de Eccles. Cathedral. capitulis, cap. 30. nu. 10. & seqq.* Ricciulus *Lucubrat. Eccles. lib. 2. quæst. 6. nu. 2.* Diana *par. 12. tract. 1. de Consecrat. Episc. Resol. 77.* Tacetur, quod Episcopi Titulares ex Religionibus assumpti, non amplius subjaceant Superiori Regulari, sed soli Pontifici. Frances *in cap. 9. de causis privan. Cathedr. Eccles.* Azorius *par. 2. Inst. Moral. lib. 9. cap. 3. qu. 13.*

43 Nec obstat, quod ejusmodi *Episcopi Ecclesiarum, quæ in partibus Infidelium consistunt, Clero careant, & populo Christiano*, ut loquitur Concilium Trident. *cit. sess. 14. c. 2. de Reform.* Nam primò his ipsis verbis à Concilio illo Oecumenico agnoscuntur pro veris & absolutè dictis Episcopis: unde, cùm in Jure nulla reperiatur distinctio quoad propositum, neque nos distinguere debemus inter Episcopos Titulares, & alios Episcopos Clerum & populum Christianum habentes, quantum ad eorum postulationem respectu alterius Ecclesiæ faciendam. Deinde, licet ejusmodi Episcopi Titulares actu non habeant populum Christianum, neque ad suas Ecclesias personaliter accedere valeant, ob infidelitatem incolarum loci: In habitu tamen eundem obtinent, prout paulò superius jam dictum. Nam hoc ipso, quod consecrentur ad titulum talis Ecclesiæ acquirunt jus respectu illius: & si hæc in manus Catholicorum iterum deveniat, tunc absque nova electione, seu collatione, liberè possunt redire ad suam Ecclesiam, sicque Clerum, & populum Christianum actu sibi acquirere, *cit. can. Pastoralis 7. qu. 1.* Barbosa *l. 1. Jur. Ecclesiast. univ. cap. 19. n. 38.* Ascan. Tamburinus *de Jure Abbatum, tom. 1. disp. 16. qu. 8.* Frances *Eccles. de Cathedral. capitulis, c. 23. n. 34. ac seqq.* & alii.

44 Quæritur V. Utrùm Cardinales S. Rom. Ecclesiæ possint eligi in Episcopum, vel debeant postulari? Ratio dubitandi, ac posterius tenendi, est: quia *in c. Bonæ memoriæ 3. h. t.* quidam sanctæ Praxedis Presbyter Cardinalis legitur fuisse in Archiepiscopum postulatus. Accedit, quod Cardinales sint majores Episcopis, *arg. Extravag. Si fratrum Joan. 22. Ne sede vacante.* juncta Glossa *vers. Alia Superiori.* Nam Cardinales constituunt unum corpus cum Papa *arg. can. Si quis cùm militibus 6. qu. 1.* ac notat Glossa magna *in cap. Excommunicati de Offic. Legat.* Simulque in executione Sacerdotalis Officii sunt Coadjutores Papæ, *cap. Per venerabilem §. Sunt autem. Qui filii sint legit.* Et ipsi habent alas ligatas, quod non consueverint exire Curiam Romanam absque licentia Papæ: ut inquit Abbas *c. Ecclesia vestra 57. n. 15 de Elect.* Eorum quippe præsentia in Curia regulariter est utilior non solùm Romanæ, sed etiam Generali Ecclesiæ, *d. c. Bonæ memoriæ h. t.* Imò Cardinales in Ecclesiis sui Tituli habent jurisdictionem quasi Episcopalem; *c. His quæ 11. de Major. & obed.* Ergo, cùm Episcopi non possint eligi, sed tantùm postulari, ut dictum: simulque nemo sit eligendus ad minus officium, sed solum ad majus *can. Legimus §. fin. dist. 93. & cap. 1. & c. Licet de Translat. Episcop.* etiam Cardinales non sunt ad Episcopatum eligendi, sed postulandi.

45 Resp. I. Certum est, quòd Cardinales episcopi non possint eligi ad alium episcopatum, sed duntaxat postulari: hoc enim generale est de quibusvis episcopis, ut proximè dictum. Verum quia dantur Cardinales non episcopi, ut sunt Cardinales Presbyteri, & Diaconi de his solùm potest moveri dubium: ad quod

Resp. II. Cardinales non episcopi possunt eligi in episcopum, non verò solemniter postulari; licet debeant postulari non solemniter pro obtinenda licentia Papali, ut possint exire Curiam. Ita Abbas Panormit. *d. c. Ecclesia vestra 57. nu. 15. de Elect.* Fagnanus *c. Bonæ memoriæ n. 16. h. t.* allegans insuper Abbatem antiquum & Ægidium. Pirhing *h. t. nu. 11.* & alii, contra Hostiensem *d. c. Ecclesia vestra num. 1. de Elect.* & Sylvestrum, qui tenent, Cardinalem Presbyterum esse postulandum. 46

Conclusio hæc desumitur imprimis ex *cit. c. Ecclesia vestra 57. de Elect.* ubi quidam Presbyter Cardinalis legitur fuisse electus in episcopum. Idipsum probatur ex eo quia in Cardinalibus non episcopis cessat ratio conjugii spiritualis, ob quod episcopi non possunt eligi; sed tantum postulari ad alium episcopatum. Deinde tunc solùm necessaria est solemnis Postulatio, quando quis non potest assumi in episcopum absque dispensatione Superioris (sicquidem Postulatus non nisi dispensativè admittitur ad Prælaturam) si autem nulla opus est dispensatione, tunc locum habet electio; etsi quandoque requiratur licentia Superioris, cui quis immediatè est subjectus, sicque postulatio minùs solemnis accedere debeat. Atqui Cardinalis non episcopus nulla indiget dispensatione, ut possit assumi in episcopum, sed sola licentia Papæ ad recedendum è Curia; ergo. 47

Nec urgent rationes dubitandi in oppositum allatæ. Non enim obstat *c. Bonæ memoriæ 3. h. t.* quia opponitur *cit. c. Ecclesia vestra 57. de Elect.* Unde ut concordentur jura juribus, dicendum, quòd in *d. c. Bonæ memoriæ*, verbum, *Postularunt*, ponatur impropriè quoad Cardinalem (illud intelligendo de Postulatione minùs solemni, quæ re ipsa est electio) haud obstante, quòd quantùm ad alterum episcopum, qui simul ibidem dicitur postulatus, propriè sit accipiendum. Abbas Panormit. *c. Bonæ memoriæ nu. 5.* allegans Abb. Panormit. 48

Ad alterum dicitur cum Glossa marginali *in cap. Quamquam 2. q. 7.* ac Abbate Panormit. *cit. n. 15.* & aliis, quòd quidem Cardinales sint episcopis majores quoad officium, utpote respiciens statum Ecclesiæ Universalis, *c. Bonæ memoriæ 3. h. t.* non tamen Cardinales sint majores istis, quoad dignitatem ordinis episcopalis. Quia enim in Ecclesia Dei non reperitur Ordo major episcopatu (unde episcopus *c. 1. §. Per frontis, de Sacr. Unction.* appellatur summus Sacerdos: atque ipsemet Papa, denominando se ab Ordine, appellat se episcopum, ut notat Glossa *in Proæmio Sexti Decretalium V. Episcopus*) hinc episcopus est major Presbytero Cardinali quoad dignitatem Ordinis episcopalis. Et per hoc patet ad alias sequentes probationes. 49

Nec obstat; quod Cardinales dicantur habere alas ligatas. Inde enim solùm sequitur, quòd sint postulandi Postulatione minùs solemni, quatenus videlicet petenda est licentia Domini Papæ, ut possint discedere ab Ecclesia Romana, cui specialiter sunt astricti, ad Ecclesiam particularem, in cujus episcopum eliguntur: non autem inde sequitur quòd sint postulandi Postulatione solemni, de qua impræsentiarùm est sermo, ad instar episcoporum. 50

Insuper ex eo, quòd Cardinales in Ecclesiis sui Tituli habeant jurisdictionem quasi episcopalem, rectè quidem colligitur eorundem Dignitas atque excellentia sui Officii: non autem fœdus spiritualis Conjugii cum Ecclesia proprii sui Tituli, quæ est ratio, cur episcopi non possint eligi, sed solùm postulari. Illud autem, quòd nemo debeat eligi ad minorem Dignitatem, est de decentia, non de necessitate: præsertim accedente proprio consensu, & in casu illo, ubi minor Dignitas sub certo respectu simul existit major; prout episcopatus ratione Ordinis episcopalis, atque spiritualis matrimonii cum propria Ecclesia, est major, digniorque simplici Cardinalatu. 51

Quæritur VI. Utrùm Abbates, aliique Clerici episcopis inferiores ad aliam Ecclesiam, seu Dignitatem possint eligi, vel potiùs sint postulandi? Resp. Omnes Clerici infra episcopos non prohibentur eligi ex eo, quia habent Ecclesias seu Dignitates inferiores. Hanc Conclusionem pro regula ponit Abbas *c. ult. nu. 8. h. t.* & Passerinus *cit. cap. 24. quæst. 12. n. 38.* Pirhing *h. t. nu. 13.* & alii. Ratio est: quia non est tanta conjunctio inter inferiores Clericos, & eorum Ecclesias quanta inter episcopum, & suam Ecclesiam: siquidem matrimonium spi- 52

rituale propriè consistit inter Episcopum, & suam Ecclesiam, *can. Sicut vir & can. Sicut alterius 7. qu. 2. & c. Inter corporalia de Translat. Episcop.* Inter inferiores autem Clericos, eorumque Ecclesias, non contrahitur propriè matrimonium, sed quasi matrimonium. Abbas *loc. cit. n. 5.* Accedit, quòd nullo Jure sit prohibitum, sed potiùs permissum, ut Clerici Episcopis inferiores eligantur, prout ostenditur inductione.

53 Sic quippe Imprimis Abbas potest eligi in Episcopum *text. clar. c. Si Abbatem 36. de Elect. in 6.* Quamvis Abbas, si sit exemptus, ac immediatè subjectus Sedi Apostolicæ, non possit ad aliam Ecclesiam transire sine licentia Papæ, vel ejus Legati de Latere, prout ibidem notatur. In Abbate autem non exempto requiritur, & sufficit ad hoc licentia proprii Episcopi, aut immediati Superioris, *arg. c. Si Religiosus eod. in 6.*

54 Deinde, quod Præpositi, & habentes Dignitatem inferiorem, possint eligi, patet ex *c. Cùm inter 21. & c. Dudum 22. de Election.* Idem de Religiosis esse dicendum constat *c. Si Religiosus 27. & cap. Nullus 28. de Elect. in 6.* cum similibus. Quamquam Religiosi, cùm velle vel nolle non habeant, electioni de se extra suum Monasterium, vel suam Ecclesiam celebratæ nequeant consentire absque petita & obtenta licentia sui Superioris; & quidem sub nullitate actus, atque electionis, si secùs quispiam eorum facere præsumpserit, *cit. c. Si Religiosus & c. Quorundam 24. eod. in 6.*

55 Quæritur VII. Quæ sint pœnæ Postulantium indignum? Ubi prænotandum, quòd præsens quæstio solummodò intelligenda sit de indignitate, seu inhabilitate indispensabili, in qua videlicet vel non potest, vel non solet dispensari: ut si quis sit omninò illitteratus, criminosus, excommunicatus, suspensus, aut alium defectum indispensabilem patiens; juxta dicta *n. 34.* Alioquin enim Postulatio solemnis semper fit circa personam de jure inhabilem ad obtinendam Prælaturam, ac proinde dispensatione Superioris indigentem. Hoc prænotato

56 Resp. I. Qui scienter ad Prælaturam postulant indignum, seu laborantem defectu indispensabili ipso jure pro ea vice privati existunt potestate postulandi, seu eligendi. Ita desumitur ex *cap. 1. §. fin. h. t.* ac notat ibidem Glossa, *vers. Privare* & Abbas *n. 31.* cum aliis. Concordat *c. Scriptum est 40. §. Si verò de Elect.* cum similibus. Quomodo autem sit intelligendum ly *scienter*, & ly *pro ea vice*, ex professo dicetur *Tit. seq. §. 11. n. 253. & 258. & seqq.*

57 Resp. II. Insuper illi, qui Postulationem vitio personæ cassatam denuò innovare præsumunt, ipso jure pro una vice privati existunt potestate postulandi, & eligendi. Ita habetur expressum *cap. 2. h. t.* atque amplius declarat Glossa ibidem, *vers. Niterentur*, & Doctores passim.

58 Resp. III. Qui minorem viginti septem annis (hoc est, eum, qui vigesimum septimum ætatis annum nondum attigit) scienter postulaverint ad Ecclesiam Cathedralem; aut qui Professorem cujusvis Mendicantium Ordinis postulant ad Inferiores Cathedralibus Ecclesias extra suos Ordines: non solùm pro ea vice postulandi, ac eligendi potestate ipso jure sunt privati; sed etiam Beneficiis, quæ in tali obtinebant Ecclesia, per triennium suspensi esse noscuntur. Patet hoc ex *Extrav. un. h. t. Inter Communes:* ubi etiam diversæ pœnæ statuuntur in Postulatos, qui ejusmodi Postulationis de se factæ negotium per se, vel per alium, in Romana Curia prosecuti fuerint.

§. III.

De Forma Postulationis, & alias eam concernentibus.

SUMMARIUM.

59 & 60 *Tutius est ut forma Scrutinii observetur in solemni Postulatione.*
61 *Id tamen absolute non est necessarium. Et n. 56.*
62 *Solvitur fundamentum oppositæ sententiæ.*
63 *Formulæ postulandi specialiter à Jure Canonico reprobatæ.*
64 *Illa*, Eligo & postulo, prout potest meliùs de jure valere, *est etiam invalida.*

65 *Et quidem stante dubio, an quis sit eligendus vel postulandus?*
66 *Quo tempore postulatio sit præsentanda postulato?*
67 *Hujusque mens explicanda?*
68 *Quomodo postulati dicantur non teneri præstare consensum?*
69 *An Postulatus intra mensem non explicans mentem suam incurrat pœnam?*
70 *Superior an possit repellere postulationem absque ullius injuria? Et nu. seqq.*
Quid si contra eam agatur de alicujus contemptu? Ibid.
71 *Aut si per ipsam minor utilitas præferatur majori.*
72 *Et quid si ejus admissionem exigat publica causa?*
73 *Habet tunc locum Imploratio officii Judicis.*
74 *Et potest superior Prælatus compellere inferiorem ad postulationem admittendam.*
75 *In Papam non cadit talis compulsio. Et Tit. seqq. nu. 28.*
76 *Ob personam postulati duntaxat non compellitur Superior admittere ejus postulationem.*
77 *Etiamsi postulatio fuisset facta in concordia.*

Quæritur I. Utrùm forma Scrutinii sit necessaria ad Postulationem solemnem? Resp. Etsi tutius sit, ut forma Scrutinii (qualis pro electione præscribitur in *c. Quia propter 42. de Elect.*) unà cum aliis solemnitatibus ad electionem requisitis, etiam observetur in solemni Postulatione, nihilominùs id absolute necessarium non est. Ita Hostiensis *in Summa Tit. de postulatione n. 10.* Layman *c. un. n. 5.* & ibi Franchus *n. 3. h. t. in 6.* Fagnanus *c. Publicato n. 50. de elect.* Passerinus *cit. cap. 24. quæst. 3. n. 9.* Pirhing *h. t. n. 31.* Sylvester *vers. postulatio q. 2.* & alii ab ipsis citati: Quamvis quoad alteram partem oppositum teneant Abbas Panormit. *in c. Quia propter nu. 9. quæst. 2. de elect.* Innocentius *c. In causis n. 1. eod.* Baldus *ad Rubricam h. t. nu. 4.* Tholosanus, Tabienna, & nonnulli alii. 59

Prima pars ex eo patet. Tum quia plures Insignes Doctores (ut proxime allegati) censent, formam Scrutinii etiam ad Postulationem requiri; ac proinde subintrat illud D. Augustini, relatum in c. Si quis autem de pœnit. dist. 7. *Ergo tene certum, dimitte incertum.* Tum quia Electio & Postulatio, tanquam duo ad unum eundemque finem tendentia, in Jure æquiparantur: quinimò Jura antiqua promiscuè his vocabulis interdum utebantur; ut patet *ex c. Litteras dist. 63.* Tum tandem, quia licèt Papa de plenitudine potestatis possit admittere Postulationem, non servata forma Scrutinii celebratam; id tamen ordinarie facere non consuevit, ut ait Pirhing *cit. n. 31.* 60

Secundæ verò partis probabilitas suadetur tum ex authoritate Doctorum pro ea jam allegatorum, tum ex eo, quia solemnitas Scrutinii nullibi in Jure habetur expressa in ordine ad Postulationem: nam *in cit. c. Quia propter de Election.* solùm est sermo de electione. Accedit, quod majoris sit efficaciæ electio, utpote per quam electo jus acquiritur, quam Postulatio; ac proinde non mirum, quod plures ibi requirantur solemnitates, quam in Postulatione: sicut in simili plures requiruntur solemnitates ad Testamentum, quam ad Codicillum. Tandem probatur hoc ex eo: quia, si eædem solemnitates requirerentur ad Postulationem, quæ ad electionem; ergo sicut hic publicato Scrutinio non possunt variare electores, ita nec possent variare Postulantes: atqui hoc est falsum juxta dicta *nu. 17. & seq.* ergo. 61

Ad fundamentum sententiæ oppositæ. Resp electionem & Postulationem in jure suffragandi quidem æquiparari ut jam dictum *n. 27. & seq.* non tamen in omnibus aliis ac præsertim non in iis, quæ ad essentialem earum discrimen pertinent vel inde oriuntur. Hoc autem fit in proposito cùm electio sit majoris virtutis ac tribuat jus electo, non item Postulatio, unde & Postulantes adhuc variare possunt, non verò eligentes publicato Scrutinio. 62

Quæritur II. Quænam formæ postulandi à Jure Canonico sint specialiter reprobatæ? Resp. I. Quæstio hæc resolvitur *in c. un. h. t. in 6.* ubi sequentes formulæ, quas perniciosa curiositas adinvenit, reprobantur, & ipso jure declarantur irritæ, videlicet, *Eligo postulando, & Postulo eligendo*; aut *Eligo postulandum, & postulo eligendum.* Ratio est quia nec vera electio, nec vera postulatio resultat ex ipsis, quin sibi potius adversantur. Idem dicendum de hisce formulis *Eligo in postulando*; vel, *Postulo in eligendum:* 63

cùm tem imperfectum significat nofcantur, prout thidem ignoramus Pontifex.

64 Resp. II. Invalida quoque eft fequens formula: *Eligo, & poftulo pro ipfo mihi de Secretariat. Iris habetur cit. cap. un. h. t. in 6.* Et ratioeft: quia talis formula continet Incertitudinem.

65 Excepitur tamen casus, quando probabilitor dubitatur, utrùm quis fit eligendus, vel potius poftulandus: Verfum in hoc casu Poftulatus, feu Electus, tenetur exnepote certiffiet Eligere vitum Electum, vel Poftulatum, nei in incerto quaerit: & harum vita electa ad certam redire non potest, prout thidem fubjungitur.

66 Quarto: Eft Opus temporis Poftulatio praefertunda fit Poftulatio, ab eoque conficiufu praelatuus? Resp. I. Poftulatum tenetur Poftulationem praeferre Poftulato, quem chtiis commodaf potentur: & fi ipfe fuerint negligentes, non praefitando infra octo dies, poftinent se Electos. *Ita definiunt cap. I. Quomo fit Eleftio & Eleft. in 6. & c. Capitemes §. Cantrum §. Denique poftulatu Glofa verf. Confirmfum tud. in 6.* Quia enim Electiile dirpedicit, ad illutum ne vacatio fpiritualis, quae praemiffa aequiparatur poftulato electioni, ut textus thidem fatis oftendit.

67 Resp. II. Poftulatus poft fadam fibi praefentationem Poftulationis, tenetur intra menfem explicare mentem fuam: & fi velit acceptare, & confentire conditionaei, aut faltem dicere, quod non diffentat; fed in hoc voluntaei Dominii Pape fe fubmittat. *Ita Clofa ac cit. iuridicis juribus praeallegatis: & concordat* dicta fuperius no. 15.

68 Nec obftat, quod *in cit. cap. Capitemes §. Denique dicatur*, quod Poftulatus *nec fafta Poftulatione praeftare cuiquam tenetur.* Nam Glofa, illud effe intelligendum de confenfu abfoluto; tamen eaem nec dare poftuit, nec dabam; cùm illi per Poftulationem non fuerit ius fibi acquifitum, imò adhuc indigeat gratia, & difpenfatione Pontificis. *Ita Conferentes Doctores cit. Glofa* aut de non diffenfu, qui eft quid medium inter confenfum & diffenfum, *arg. l. Ex quibus ff. de Reg. Jur. in 6. Glofa, in cit. §. Denique. Ita Conferentes Doctores cit. Glofa.*

69 Quod & Poftulatus intra menfem non explicaverit mentem fuam, & nec confenferit, necdiffenferit Poftulationi, modo praedicto, ipfe quidem non tenetur praestare dictum *cit. Quomo fit Electio & Eleft. in 6.* Quia ipfe gratiam acquifivit ex electione: fequidem Poftulatus nihilominus ut Poftulatus quoad Electio, non poftit privari. Nihilominùs ex tali negligentia Superior redit interpeat ad negandam gratiam, ipfamque Poftulationem repellendam: quia Poftulatus ex ea negligentia praefumitur diffentire, *arg. con. Cum pro parvulis de Cons. Eccl. diff. 4.* Accedit, quod, licet Poftulatus ob talem negligentiam fuam non poftit amittere ius aliquod (tale enim non habuit) adhuc tamen conficatur amittere fpem gratiae, quam habebat, ut Tenetur Glofa *in cit. §. Simili ponu.* Ita fimul tale quale ius aequitatis, quo caretorum aequum eft, poftulationem honeftam admittere, *arg. cit. c. Quomo fit Electio & Eleftione in 6. 24. arg. ff. l. 1. 1.*

70 Quarto: Eft Superior tenetur admittere Poftulationem, vel haec poftit repellere abfque aliqua injuria. Resp. I. Poftulatio contra quam agitur de contempta, poftulatque utilitas Ecclefiae, & praefertim ut repelli, tamen de fpecialiigratia poteft etiam admitti. Patet hoc exc. Poftulationes, *§. 1. junfto Summario, de Electione.* Nam, ut Doctores Canonifte, cum, ut Scripturis fibus, ac notat Abbas, diftum Capitulum loquitur de eodem fafto relato in Capitulo praecedenti, ubi ipfe ut meritio de Poftulatione attenda quibuldam contemptis, qui ius habebant eligendi. Unde referendo fe

alii quidam modi providendi Ecclesiis viduatis, seu Beneficiis Ecclesiasticis, videlicet per Translationem Episcoporum, per Collationem Beneficii liberi, & per Institutionem in Beneficio ad præsentationem Patroni, item & permutationem Ecclesiarum, seu Beneficiorum, de quibus agitur in specialibus Titulis: tamen hi ipsi modi facilè ad unum prædictorum trium modorum saltem generaliùs acceptorum, referuntur. Sic quippe Collatio, & Præsentatio, commodè reducitur ad Electionem latiùs sumptam: cùm in his quoque interveniat delectus personæ habilis ad Beneficium. Translatio autem Episcoporum, sicut & Permutatio Inferiorum Beneficiorum, non fit nisi ad prævìam Postulationem, Electionem, seu Nominationem alicujus, ac mediante nova Institutione, cui per accidens est, quòd Episcopi translati, aut Clerici permutantes, jam priùs supponantur habuisse Episcopatum, vel Beneficium, ac proinde hæc duo non nisi per accidens, ac respectu *termini à quo* constituunt specialem modum. Passerinus *c. 1. de Electione n. 53.* His prænotatis

10 Resp. I. *Nominatio solemnis* est illa, per quam duo, vel plures excellentiores nominantur, seu proponuntur Superiori: ad hoc, ut unum ex illis admittat, eique de Beneficio providere dignetur. Et additur notanter, *Nominatio solemnis*. Nam, ut advertit Abbas *in c. Quod sicut n. 1. h. t.* Barbosa *l. 1. de Juris Eccles. univ. c. 19. n. 17.* Fagnanus *in c. Bonæ memoriæ n. 79. de Postulat. Prælat.* post Rebuffum *Tract. de Nominat. quæst. 1. n. 26.* & alios; triplex potest distingui Nominatio. Una dicitur consultoria, seu Nominatio minùs solemnis; estque ea, quæ præcedit scrutinium, sive quæ fit in Collegio quosdam proponendo, tanquam bonos viros, ut de eis fiat scrutinium. Et hæc nullum jus tribuit nominatis, *arg. cit. c. Quod sicut h. t.* Imò tali nominatione non obstante, possunt Capitulares eligere alium. Abbas *loc. cit.* & Fagnanus, *ubi suprà*, *n. 78.* post Glossam magnam, *can. Quanto dist. 63.* eò, quòd per talem nominationem exprimatur solùm consensus de futuro. Altera Nominatio est, quæ fit in Scrutinio: & hæc coincidit cum votatione privata singulorum eligentium, atque exprimit consensum de præsenti, & publicato scrutinio non potest ampliùs variari, ut *c. Publicato 58. h. t.* Tertia Nominatio est illa solemnis, per quam duo, vel plures magis digni nominantur Superiori, ut ex illis unum promovere velit. Et de hac impræsentiarum præcipuè est sermo, atque de ipsa loquendo

11 Resp. II. Nominatio solemnis differt in pluribus ab Electione, ac Postulatione: & imprimis ex eo, quia nominatio fit de pluribus, non sic Electio & Postulatio. Ita desumitur ex *c. Quod sicut 28. h. t.* ibi: *Cùm ex prima electione, quæ facta de tribus dicenda videtur potiùs nominatio, nihil juris acquisitum sit nominatis.* Et infrà: *Non simplex nominatio* (qualis ubi supponitur facta de tribus) *sed solemnis electio debet Principi præsentari, ut postulationi præstet assensum.*

12 Cæterùm Electio, sicut & Postulatio, fit de uno tantùm; adeò, ut si plures eligantur, nominatio sit potiùs quàm electio, per textum allegatum: & si etiam unus solùm nominetur, postulatio sit, vel quasi postulatio, *arg. c. Bonæ memoriæ 3. de Postulat. Prælat.* ibi: *Per electionem, postulationem, seu nominationem canonicam.* Ubi Glossa fin. ait, quòd *talis nominatio satis similis est postulationi, imò quasi idem: unde dicit postulationem, seu nominationem.*

13 Alia differentia est, quòd Nominatio possit fieri, ac fiat alternativè; non item Electio, vel Postulatio. Fagnanus *ubi suprà n. 68.* citans alios. Electio quippe, atque Postulatio, fit de uno solùm; Nominatio solemnis autem de pluribus, ut ex illis Superior vel hunc vel illum promoveat, sicque patet, hanc fieri alternativè. Solùm adde, quòd primò nominatus censeatur cæteris dignior: nam ex ordine verborum est argumentandum, *arg. can. Inter verba 11.* juncta Glossa *ibid. V. Præmisit.* Felinus *c. Cùm dilecta num. 5. de Rescript.* hoc limitans, nisi mens disponentis sit certa: quia tunc non curatur ordo verborum. Fagnanus *cit. c. Bonæ memoriæ 3. n. 70. de Postulat. Prælat.* & alii.

14 Tertiò differt Nominatio ab Electione, quòd per hanc postquàm est acceptata acquiratur jus electo: non item acquiritur Jus per Nominationem, *d. c. Quod sicut de Elect.* ibi: *Nihil juris acquisitum sit nominatis* ac notat Abbas *ibid. n. 1.* Passerinus *c. 1. de Elect. n. 50.* citans alios. Quamquàm, si Nominatio præsentata jam fuit Superiori, Nominantes variare ampliùs non possint, ne alioquin illudi valeat Superiori; sicut dici solet de Postulatione. Et in hoc sensu Archidiaconus *in can. Quanto dist. 6. n. 63.* & Fagnanus *loc. cit. n. 51.* docet, quòd ex Nominatione jus acquiratur Nominato: quatenus videlicet post ejus præsentationem Superiori factam, non licet ab eo resilire, neque ea pendente ad electionem alterius procedere. Antequàm autem Nominatio fuerit præsentata Superiori, omnino liberum erit Nominantibus, ab ea recedere *can. Ei qui. §. Nominationes 2. q. 6.* Fagnanus *ubi suprà n. 78.*

Quæritur IV. Quid sit simplex Petitio, Provisio, Præsentatio, & Collatio Beneficii, & quomodo differat ab Electione? Resp. I. *Simplex petitio*, quantùm ad propositum, aliud non est, ac supplicatio, qua plebs ipsa, seu populus, aliquem sibi dari in Prælatum deposcit: prout accidit *in c. Quod Dei timorem de Statu Monach.* & concordat *can. Nulla ratio dist. 61.* ibi: *Nec à plebibus expetiti.* Verumtamen hujusmodi simplex Petitio nullum jus tribuit, sicque non continet specialem Ecclesiæ provisionem. Passerinus *cit. c. 1. n. 53.* Per quod patet magna ejusdem differentia ab Electione, quarum non minima est, quòd electio jus tribuat electo ipsam acceptanti, juxta dicenda *§. seq.* non autem simplex Petitio. 15

Resp. II. *Provisio* est nomen satis latum, ac veluti genus comprehendit sub se omnes modos, per quos providetur cuipiam de Beneficio, ipsique Ecclesiæ de idoneo Rectore. Unde complectitur sub se Nominationem, Postulationem, Præsentationem, & Collationem, *arg. Clem. ult. de Election:* ac notat ibidem Glossa. *V. Provisioni* & Abbas *n. 1.* Concordat textus *in c. 1. §. 1. & in c. Si Compromissarius §. fin. h. t.* ibi: *Electionem, postulationem, aut provisionem:* nam hic per ly *Provisionem*, omnis modus providendi cuipiam de Beneficio comprehenditur, quamvis textus ad majorem declarationem de electione, & postulatione, specialem fecerit mentionem. Unde, quòd nomem *Provisionis*, in materia saltem favorabili, comprehendat sub se ipsam quoque electionem, tradit Abbas *in cit. Clem. ult. n. 3. h. t.* Felinus *c. In nostra n. 28. de Rescript.* Barbosa *tract. de Appellativa verb. jur. significat. Appell. 228.* & alii. 16

Nec obstat *c. cùm in illis 16. §. Illis verò de Præbend. in 6.* ubi expressè cavetur, quod sub mandato providendi cuipiam de Beneficio, *ad collationem, provisionem, præsentationem, vel dispositionem quorumcunque* spectante non contineatur Beneficium spectans ad electionem quorundam; & consequenter sub nomine *Provisionis* non comprehendetur *Election.* Resp. enim, hoc verum esse in materia odiosa, & strictæ interpretationis: ut est *Mandatum de providendo*, cùm per hoc præjudicetur juri tertii seu ordinarii Collatoris: simulque Litteræ de obtinendis Beneficiis, cùm sint ambitiosæ, debeant restringi, *c. Quamvis 4. de Præbend. in 6.* Secùs verò est dicendum in materia favorabili, ac largè interpretanda; quia tunc verbum *Provisio* comprehendit omnem modum per quem providetur Ecclesiis. Felinus & alii: *qui suprà.* Atque ex his patet differentia Provisionis ab Electione, cum veluti superius, & inferius differre dignoscantur. 17

Resp. III. *Præsentatio* propriè pertinet ad Patronum; hoc est ad eum, cui competit jus patronatus, de quo in Jure Canonico extat specialis Titulus; ac rectè definitur dicendo: *Præsentatio est personæ ad Episcopum vel alium, cui competit institutio, per Patronum legitimè facta exhibitio, ut ei de Beneficio vacante provideat.* Vallensis *tit. de Jurepatronat. §. 5. n. 1.* estque in re communis. 18

Licèt autem *Præsentatio* vi nominis idem videatur significare, ac aliquem sensibus corporeis præsentem exhibere juxta Glossam *in Clem. Dudum V. præsentari de Sep.* Nihilominùs habens jus præsentandi potest præsentare Clericum per litteras, *arg. c. Ea noscitur. De his quæ fiunt à prælat.* ac notat ibid. Glossa *V. per litteras* & Abbas *n. 2.* 19

Et quidem inter Præsentationem, & Electionem, multiplex est differentia. Imprimis enim per mutuum consensum eligentium, & electi, quasi conjugale vinculum spirituale contrahitur, *c. Cùm inter canonicos 21. h. t.* Ac fœdus spirituale conjugii inter Episcopum, & suam Ecclesiam, in electione censetur initiatum, *cap. ult. de Translat. Episcop.* non item in præsentatione. Deinde jus eligendi ad Beneficium Ecclesiasticum non cadit in Laicis, *c. Sacrosancta 51. & c. Massana 56. h. t.* benè tamen jus præsentandi, *c. Quod autem 5. & c. Pastoralis 29. de Jurepat.* Tertiò Præsentationi correspondet institutio, Electioni confirmatio per Superiorem facienda: nam Clericum legitimè à Patrono præsentatum, & cæteroquin habilem, tenetur Superior ex juris necessitate instituere in Beneficio; sicut & ejus, qui canonicè electus fuit, electionem confirmare, per quod confertur ipsi jus in re respectu Beneficii. 20

21 Quartò differunt, quia Præsentatio potest esse unius solius, videlicet Patroni: Electio autem non nisi multorum, videlicet totius Collegii, *cap. 1. h. t.* cum similibus. Quintò, Electio solùm capitulariter fieri potest, *c. Quia propter 42. h. t.* secùs accidit in Præsentatione, nam hæc etiam per litteras, & ab uno fieri potest, ut *n. præc.* dictum. Tandem differunt, quia Electio potentius jus confert, quàm Præsentatio. Card. Tuschus *Litt. E. Concl. 89. n. 1.* Pirhing *h. t. n. 3.* Nam eligentes publicato Scrutinio, non possunt ampliùs variare.

22 Resp. IV. *Collatio libera* est gratuita Beneficii Ecclesiastici vacantis concessio, facta ab Episcopo, vel alio habente facultatem. Ita Vallensis *tit. de Institutionib. §. 1. num. 4.* estque in re communis. Additur verò notanter, *Collatio libera* ad exclusionem Collationis necessariæ.

23 Unde notandum, quòd Collatio generatim accepta dividitur in liberam, & non liberam seu necessariam. Rebuffus *tit. de Collatione n. 1. & seqq.* Vallensis *cit. num. 4.* ac alii. Et quidem *Collatio non libera*, seu *necessaria*, dicitur ea, quæ fit ex necessitate juris, videlicet ad præsentationem, nominationem, electionem alicujus, vel ad mandatum Superioris, aut ex causa permutationis Beneficiorum. Glossa *in Clem. un. V. Conferantur de Rerum permutat.* Barbosa *Tract. de Appellativa verbor. jur. signific. Appel. 54.* Vallensis, & alii.

24 *Collatio libera*, seu *voluntaria*, vicissim vocatur illa, quæ fit solo jure Prælati, sicque est gratuita concessio Beneficii facta cuipiam ab Episcopo, ut jam dictum. Et hæc quodammodo est quædam donatio, atque liberalitas: ac proinde, seclusa speciali concessione, non potest fieri per Vicarium Generalem Episcopi, *cap. ult. de Officio Vicarii in 6.* neque ipsa transit ad Capitulum Sede vacante, *cap. un. de Institut. in 6.* Licèt enim habens jus liberè conferendi Beneficia, teneatur hæc intra tempus à jure præfixum conferre personis habilibus; non tamen tenetur ea conferre huic vel illi, sed cui vult liberè confert, dummodò is cæteroquin sit idoneus: atque ideò, si tibi conferat, gratiam facit, cùm tibi eam conferre non teneretur. Secùs accidit in Collatione necessaria: nam ibi Superior necesse habet conferre Beneficium ipsimet præsentato, nominato, electo, permutanti, aut provideri mandato, dummodò is sit idoneus: sicque talis Collatio dicitur necessaria, non solùm in dando, sed etiam in cui dando; ac potest fieri etiam per Capitulum, Sede vacante, *cap. un. de Institut. in 6. & c. Cùm olim 14. de Majorit. & obed.* cum similibus, Glossa *fin. in c. Relatum 9.* & Abbas *ibid. num. 4. de præbend.* & alii.

25 Differt autem libera Collatio ab Electione vel maximè ex eo, quòd per Collationem Beneficii, quam quis ratam habuit, acquiratur jus in re, & quasi dominium in ipso, licèt possessio ipsius necdum acquisita fuerit, *arg. c. Si tibi absenti 17. de Præbend. in 6.* ac notat Layman *in princip. h. t. num. 4.* & Garcias *part. 4. de Beneficiis cap. 2. num. 1.* citans alios. Per electionem acceptatam verò non acquirit jus in re, sed duntaxat jus ad rem respectu Beneficii, ut statim ampliùs declarabitur. Tacentur aliæ differentiæ, conformiter hactenùs dictis colligendæ.

§. II.

De jure Electis obveniente vi Electionis.

SUMMARIUM.

26 *Per electionem acquiritur Electo jus petendi confirmationem.*
27 *Et ad hanc dandam potest Superior compelli.*
28 *Fallit hoc in Papa.*
29 *An electio tribuat jus in re, vel ad rem, respectu Prælaturæ?*
30 *Sententia asserentium, tribui jus in re, ejusque probatio.*
31 *Præfertur sententia, dicens, per eam tribui solùm jus ad rem, ante confirmationem.*
Quæ probatur multipliciter. Ibid. & nu. seqq.
32 *Qui nihil habet nihil dare potest.*
33 *Si Electus moriatur ante confirmationem, non per mortem ejus, sed prioris, vacat Prælatura.*
Vacatio Beneficii durat usque ad confirmationem novi Prælati. Ibid.
34 *Electus ante confirmationem liberè resignat Beneficium, sive Prælaturam.*
35 *Solvuntur rationes prioris sententiæ.*
36 *Electis ante obtentam confirmationem prohibita est administratio; & qualis?*
37 *Ratio talis prohibitionis.*
38 *Nec valet consuetudo administrandi ante confirmationem.*
39 *Non tamen prohibentur fieri præparatoria, neque simplex Installatio.*
40 *Electus, si ante confirmationem se administrationi immiscere præsumpserit, privatur jure ex electione sibi quæsito.*
41 *Cassanturque omnia ab ipso gesta.*
42 *Dicitur intrusus.*
Et redditur ineligibilis ad Prælaturam. Ibid.
43 *Etiamsi ante electionem fuisset Procurator, vel Oeconomus Ecclesiæ.*
44 *Secùs, si quidem se Oeconomum fieri procuravit, sed non administravit.*
45 *In certis casibus potest Electus administrare ante obtentam confirmationem & n. seqq.*
46 *I. Si administratio fiat de consensu Superioris.*
47 *II. Si hoc habeat ex privilegio.*
48 *III. Electus in concordia, simulq; valdè remotus à Curia.*
49 *Electi in concordia, qui dicantur.*
50 & 51 *An hæc concessio administrandi ante confirmationem, adhuc sit in vigore?*
52 *Gesta per Electum ante suam confirmationem an valeant, si ipse ob defectum posteà repellatur.*
53 *IV. Electus in Summum Pontificem, potest administrare ante Coronationem.*
54 *Sicut & Romanus Imperator.*

Quæritur I. An, & qua ratione competat Electo jus petendi confirmationem? Resp. I. Per electionem canonicam, & acceptatam, acquiritur imprimis Electo jus petendi confirmationem: unde si confirmatio suæ electionis sibi injustè negetur, potest eam actione instituta petere, eò quòd ex justitia debeatur; si cæteroquin electus per Superiorem reperiatur habilis. Desumitur hoc ex *c. Postquàm 3. h. t.* ac notat Abbas *ibid. n. 1.* dicens, quòd confirmatio sit necessitatis, licèt electio à principio fuerit voluntatis. 26

Resp. I. Quando Superior, ad quem spectat confirmatio, debitè requisitus, non vult confirmare ritè electum, & cæteroquin dignum, potest ipse ad instantiam electi per suum Superiorem compelli, vel ei præfigi terminus ad faciendam confirmationem cum comminatione, sive intimatione, quòd nisi infra talem terminum confirmet, Superior jure devolutionis id faciet. Ita Glossa *ad Rubric. de Postulat. Prælat. in 6.* Abbas *c. Postulationem n. 4. eod.* & alii. Ratio est: quia electio initiatur juri, sicque canonicè electo per eam fuit jus quæsitum ad Prælaturam; ergo, si electus confidat de idoneitate suæ personæ, poterit prosequi jus suum, *c. Cupientes 16. h. t.* 27

h. t. in 6. nec petendo confirmationem reputetur ambitiosus, cùm jus suum prosequatur.

28 Cæterùm istud procedit duntaxat in Superiore habente potestatem confirmandi infra Papam. Tum quia Summus Pontifex non habet Superiorem in terris, à quo possit compelli ad concedendam confirmationem. Tum quia is, de plenitudine potestatis, potest denegare confirmationem, *arg. can. In memoriam dist. 19. & can. Per principalem dist. 9.* juncta Glossa *ibid. ℣. Ad nos*, dicente, quòd Papa possit aliquem privare Beneficio, præsertim accedente rationabili causa, *can. 1. dist. 22.* juncta Glossa, *℣. Injustitiam*. Abbas *cit. n. 4.* Rebuffus *quæst. 6. super Concordatis Germaniæ n. 3.* dicens, Pontificem non sic electione esse ligatum, quin ex evidenti causa, postposito electo, Ecclesiæ de alio Prælato possit providere. Pirhing *h. t. num. 304.* id probans etiam ex Concordatis Germaniæ. Unde Fagnanus *c. Consultationibus n. 29. de Cleric. ægrot.* inquit, quòd omnia Beneficia sint Papæ libera, & manualia.

29 Quæritur II. Utrùm electio tribuat Electo jus in re, vel solummodò jus ad rem respectu Prælaturæ? Resp. I. Circa hoc non adeò inter se conveniunt Doctores; unde expedit diversas eorum opiniones ponere.

30 Et quidem Glossa magna *in can. Quanto dist. 63.* velle videtur, illud esse jus in re; sic enim inquit: *Per electionem acquiritur electo jus Prælaturæ, & jus administrandi, sed non exercitium Prælaturæ, vel administrationis: per confirmationem enim nihil novi juris acquiritur, sed tantùm exercitium.* Eandem sententiam tenet Joan. de Selva *Tom. 15. Tractatuum tract. de Benefic. part. 3. cap. 1. nu. 3. & seqq.* docens cum aliis à se allegatis, quòd electio nondum acceptata conferat jus ad rem, *argument. cap. Publicato, de Election.* sed, ubi accesserit consensus Electi, tribuat jus in re, *argum. c. Nihil est 44. eod.* ibi enim Electus nondum confirmatus habet administrationem: simulque, quia per confirmationem non acquiritur jus, sed solùm confirmatur jus olim acquisitum, ut *c. Cùm dilecta 4. de Confirmat. utili.* Et huic sententiæ favet Abbas *c. Postquàm n. 2. h. t.* & Fagnanus *c. Nosti n. 3. eod.* dum dicunt, quòd Electus ante confirmationem habeat jus solùm in habitu, non in actu; & quòd per confirmationem acquirat electus exercitium juris competentis Prælaturæ. Hæc enim sententia in re non distinguitur à priori: quinimò idem Fagnanus *c. Cùm vos n. 41. de Offic. Ordinar.* expressis terminis dicit, quòd electio dat jus in re. Verùm his non obstantibus

31 Resp. II. Electio canonica, & acceptata, ante confirmationem Superioris non tribuit jus in re, sed tantùm jus ad rem respectu Prælaturæ. Ita Antonius de Butrio *c. In nostra n. 25 & 26. de Rescript.* Imola *Clem. 1. §. Glossa collatio. Ut lite pendente*, addens, quòd electus ante confirmationem non possit dicere, Beneficium esse suum, sed sibi debitum. Layman *in princip. h. t. num. 4.* Pirhing *eod. n. 2.* Passerinus *cap. 33. de Elect. n. 7.* appellans hanc communem, & veram sententiam. Probatur hæc Conclusio imprimis *ex c. Super his 16. de Accusationib.* ubi dicitur, quòd si crimen objiciatur electo *ante confirmationem; crimen hoc modò probatum, impedit promovendum, sed non dejicit jam promotum; post confirmationem verò dejicit ab obtento.* Et consequenter electus ante confirmationem nondum habet jus in re respectu Prælaturæ (alioquin jam tunc ob crimen probatum dejiceretur ab obtento) sed duntaxat jus ad rem, utpote promovendus, si nihil canonicum obstiterit.

32 Accedit ratio: quia, qui nihil habet, nihil dare potest, ut *can. Gratia 1. q. & can Dalbertum 1. q. 7.* cum concordantiis ibidem à Glossa adductis: atqui Electores non habent jus in re respectu Prælaturæ; ergo nec hoc dare possunt. Unde hoc jus Electo tribuendum est, ac primùm tribuitur per Summum Pontificem, veluti Caput Ecclesiæ Universalis; dum vel per se inferiorem Prælatum sua authoritate fungentem, confirmat electionem canonicè celebratam, per quam eidem Electo jus ad rem respectu Prælaturæ fuerat acquisitum.

33 Prætereà signum hujus, & quidem manifestum, est hoc: quia, si Electus moriatur ante confirmationem, Prælatura non censetur vacare per mortem hujus Electi, sed per mortem prioris Prælati. Siquidem prima vacatio Beneficii, seu Prælaturæ, durat usque ad confirmationem alterius Prælati, *argum. c. Quàm sit Ecclesiis 6. & c. Cupientes 16. §. 1. de Elect. in 6.* ac notat Glossa *in Clem. 1. ℣. Collato. Ut lite pendente*, & ibi Abbas *num. 1.* Layman *d. num. 4.* ac alii. Qui proinde, sicuti & Rota *decis. ult. de Elect. in novis*, inde concludunt, quòd si Electus nondum confirmatus moriatur in Curia, Ecclesia illa, in qua facta est electio, non censeatur vacare in Curia: secùs, si ibidem moriatur Electus jam confirmatus.

Accedit, quòd Electus ante obtentam confirmationem 34
liberè, seu non requisito consensu Superioris, possit renunciare Beneficium, seu Prælaturam in manibus eligentium; ut pluribus tradit Glossa *in c. Si Electio 26. ℣. Renunciat. h. t. in 6.* & alia Glossa *c. Cùm venissent. ℣. Renunciavit. De in integrum restitut.* atque Abbas *ibid. nu. 11.* cum aliis passim. Etenim ante confirmationem nondum est Ecclesiæ jus quæsitum respectu Electi: & consequenter etiam hic nondum habet jus in re ad illam. Unde *in cap. ult. de Translat. Episc.* notanter dicitur, quòd spirituale fœdus conjugii, quod est inter Episcopum & Ecclesiam, in electione intelligitur initiatum, & ratum in confirmatione: atqui fœdus conjugii duntaxat initiatum (quod in Matrimonio carnali fit per Sponsalia de futuro) non tribuit jus in re, sed tantummodò jus ad rem; ergo.

Nec obstant rationes Jo. de Selva, in contrarium *nu.* 35
30. adductæ. Nam *in c. Nihil est h. t.* non tribuitur omnibus Electis potestas administrandi, sed solùm valdè remotis, seu ultra Italiam constitutis; & hoc dispensativè *propter necessitates Ecclesiarum, & utilitates*, ut loquitur textus; qui proinde nihil probat, sed magis militat in oppositum. Neque urget *c. Cùm dilecta, de Fidei instrument.* Nam ibi sermo est de confirmatione, seu innovatione instrumentorum, seu litterarum, privilegium olim concessum continentium, ex qua utique jus novum non acquiritur, sed solummodò antiquum conservatur: secùs est de confirmatione electionis, juxta hactenùs dicta: Cur autem Electores publicato scrutinio non possint variare, dicetur infra §. 12. *num. 291. & seqq.* Sufficit pro nunc, quòd causa hujus non sit jus in re, per electionem acquisitum electo: nam tale jus, juxta ipsummet Selvam, non acquiritur, nisi post acceptationem electionis, quæ tamen tempore publicati scrutinii nondum adest, imò tunc necdum perfecta est Electio communis, seu Capitularis.

Quæritur III. Utrùm Electo ante obtentam confir- 36
mationem sit prohibita administratio Prælaturæ, & qua ratione? Resp. I. Electus, antequàm confirmationem à Superiore obtineat, nullatenùs debet, nec potest se immiscere administrationi: ut puta, recipiendo à Clericis, vel à Laicis juramenta fidelitatis, & obedientiæ, *c. Qualiter 17. h. t.* Aut concedendo honores, vel Præbendas, seu alias disponendo de rebus Ecclesiæ, *c. Nosti 9. eod.* Vel in dicto officio ministrando, ut *c. Cùm jam dudum 18. de Præbend.* Aut excommunicando, absolvendo, interdicendo, census & debita recipiendo, seu habendo curam colligendorum, & conservandorum fructuum, ac hujusmodi; prout exemplificat Glossa *in c. Avaritiæ 5. ℣. In spiritualibus & ℣. Temporalibus h. t. in 6.* Hæc, inquam, & alia similia, sunt Electis prohibita ante obtentam confirmationem, per Jura hic allegata.

Accedit ratio: quia imprimis hoc exigit debita Supe- 37
riori reverentia, ne videlicet Electus irreverenter, ac spreta Superioris confirmatione, statim sese administrationi immiscere præsumat; cùm tamen secundùm Apostolum *Hebr. cap. 5.* nemo debeat sibi honorem assumere, sed qui vocatur à Deo tanquam Aaron. Deinde ipsum meritò ex eo fuit statutum, ne alioquin Electis daretur ansa non curandi de obtinenda confirmatione, maximè illis, qui non habent necesse consecrari. Idem suadent absurda, cæteroquin subsecutura: nam si per electionem illicò conferretur jus administrandi, ergo subsequens confirmatio nihil ampliùs operari, sicque esse superflua videretur; quod absit. Insuper, si quandoque contingeret electionem cassari, non posset ampliùs commodè electus removeri, utpote jam in actuali rerum administratione constitutus: ex quo magna Ecclesiarum pericula, & damna, suboriri possent. Glossa *in d. c. Avaritiæ. ℣. Confirmetur* juncto textu *in cit. c. Nihil h. t.*

Et hæc

38 Et hæc adeo sunt vera, ut etiam non valeat consuetudo, quod possit electus administrare ante obtentam confirmationem. Abbas *in c. Transmissam 15 n. 3. ℣. Tertio casu h. t.* citans Innocentium, & Hostiensem *ib.* Oldradus *Cons. 191.* Fagnanus *c. Qualiter n. 2. h. t.* & alii. Idque desumitur *ex c. Cùm venerabilis 7. de Consuetud.* ubi talis consuetudo reprobatur ut corruptela: quia tenderet in maximam perniciem Ecclesiæ, eò quod nonnunquam indignus, aut electus in discordia, posset dilapidare bona Ecclesiæ, administrando ante obtentam à Superiore confirmationem: simulque, quia talis consuetudo administrandi foret contra bonos mores, & ordinatum statum Ecclesiasticæ Hierarchiæ.

39 Non tamen prohibetur electus, præparatoria facere ad futuram administrationem. Engel *h. t. num. 51.* Nec etiam censetur prohibita simplex istallatio, qua electus peracta electione permittit se poni in stallo, seu Sede Prælati. Tum quia per hoc non administrat bona Prælaturæ: tum quia ita se habet generalis consuetudo, quæ est optima legum interpres, & de qua testatur Fagnanus *ubi suprà n. 3.* post Innocentium, Hostiensem, & alios, ac tenet Abbas *in c. qualiter n. 1. h. t.* & communis aliorum.

40 Respond. II. Si electus ante obtentam confirmationem per se, vel per alium, pro parte vel in totum, sese administrationi immiscere præsumpserit, sub quocunque tandem illud fiat colore, etiam sub nomine Oeconomi, vel Procuratoris, ipso facto privatus existit jure sibi ex electione quæsito. Ita desumitur *ex cit. c. Avaritiæ 5. h. t. in 6* juncta Glossa *ib. ℣. Privatos* ac tenet Abbas *c. Qualiter 17. n. 4.* & Fagnanus *ib. n. 10. h. t.* ubi hanc sententiam dicit esse communiorem, & veriorem; & sequitur Layman *in cit. c. Avaritiæ n. 1.* Quamvis non desint asserentes, ibi pœnam privationis ipso jure solùm infligi in administrantes sub nomine Procuratoris, seu Oeconomi, aut alio quæsito colore, non autem in administrantes sub nomine electi: ut sic (inquiunt) evitetur jurium correctio, eo quod de Jure antiquo tales non ipso jure privati existebant, sed primùm privandi erant per sententiam, *arg. d. c. qualiter 17. h. t.* ibi: *Electionem de ipso factam duximus irritandam.* Et huic sententiæ præter Jo: Andream, & Jo: Monachum, novissimè non parùm favet Pirhing. *h. t. num. 292.* appellans eam probabiliorem.

41 Quod si autem electus ante obtentam confirmationem sese irreverenter administrationi ingesserit, cassata ejusdem electione pariter omnia ab ipso gesta ratione talis usurpatæ jurisdictionis, & officii, sunt cassanda & penitus non valere denuncianda; prout liquet *ex c. qualiter 17. in fin. h. t.* ac notat ibidem Lay. *n. 3.* cum aliis.

42 Quinimò electus, qui ante confirmationem administrare præsumpsit dicitur intrusus, *arg. c. Cùm jam dudum 18.* & ibi Abbas *n. 3. & 4. de Præbend.* Passerinus *cap. 33. de Elect. n. 16.* & alii. Insuper tales, cujus electio fuit cassata ob indebitam, & ante tempus præsumptam administrationem, posteà non poterit ad eandem, vel aliam Prælaturam eligi, quia tunc prior electio censetur cassata vitio personæ, sicque ipsi obstat *c. Super eo 12. h. t.* Abbas *d. c. Qualiter n. 8.* citans Archidiaconum *in c. Avaritiæ eod. in 6.* Pirhing. *h. t. n. 290.* & alii.

43 Porrò hactenus dicta procedunt etiam in eo, qui ante electionem extiterat Procurator, vel Oeconomus ecclesiæ: nam si contingat, Oeconomum ecclesiæ eligi in Prælatum, statim à tempore electionis tenetur ipse abstinere ab administratione œconomiæ. Geminianus *in d. c. Avaritiæ n. 4.* Passerinus *cit. c. 33. de Elect. n. 4.* citans alios.

44 Solùm adde, quod electus, qui se Oeconomum, vel Procuratorem Prælaturæ fieri procuravit, sed eam re ipsa per se, vel per alium non administravit, prædictam pœnam privationis juris, sibi ex electione quæsiti, neutiquam incurrat: nam verba legis pœnalis debent intelligi cum effectu, *c. Relatum 4. de Cleric. non resident.* cum similibus. Glossa communiter recepta *cit. capit. Avaritiæ ℣. Eo ipso* & ibi Lay. *n. 3.*

45 Quæritur IV. Utrum nullus omninò detur casus, in quo electus possit administrare ante obtentam confirmationem? Resp. cum communi, dari nonnullos tales casus, qui potissimùm sunt sequentes.

46 Et primò quidem hoc accidit, si talis administratio fiat de consensu Superioris; prout nonnunquam Papa per speciale Breve solet concedere episcopis electis, ut ante acceptam confirmationem suam administrent. Non tamen sufficit licentia administrandi ante confirmationem petita, nisi fuerit obtenta, *arg. c. Cùm venerabilis.* ac notat ibi Fagnanus *n. 7. de Consuetud.* juncto *c. Admonet & c. nisi cum pridem de Renunciat.*

Pari ratione, ac secundo, potest electus administra- 47
re ante confirmationem, si hoc habeat ex privilegio: ut habent Cistercienses, teste Abbate *in d. c. Cùm Venerabilis n. 6.* & Fagnano *loc. cit. n. 11.* Verùm quod non possit consuetudine induci, ut electus administret non habita confirmatione, cum talis consuetudo à Jure reprobetur ut corruptela jam est dictum suprà *n. 39.*

Tertiò illud locum habet quoad valdè remotos à Cu- 48
ria Romana, ut puta constitutos ultra Italiam, ac Sedi Apostolicæ immediatè subjectos: tales enim electi possunt immediatè administrare tum in spiritualibus, tum temporalibus, etiam ante obtentam confirmationem, dummodò fuerint electi in concordia. Ita quippe propter necessitates, atque utilitates ecclesiarum, eisdem dispensativè fuit concessum expressè à Jure, *in c. Nihil est 44. §. fin. h. t.* sic tamen, ut de rebus ecclesiæ nihil penitus alienent. Et quamvis textus ibidem utatur verbo *dispensativè*, ac dispensatio, veluti vulnus juris, cæteroquin sit restringenda: quia tamen hæc est dispensatio Juris, atque in Corpus Juris redacta, simulque facta non personis, sed ecclesiis, atque ob harum utilitatem: hinc ipsam esse extendendam ex paritate rationis, ac eadem æquitate, censet Oldradus *Cons. 9. per totum* Card. Tuschus *Litt. C. concl. 44. n. 5.* Barbosa *ad cit. c. Nihil est n. 5. h. t.*

Cæterum quinam censeantur electi in concordia, non 49
nihil variant Doctores. Et quidem Abbas *in d. c. Nihil est n. 4.* & ibi Fagn. *n. 12.* post Glos. *in c. Cupientes §. Ad hæc ℣. Concordem h. t. in 6.* electos in concordia dicunt eos, qui sunt electi nemine prorsus discrepante. Sed quia rarissimum est, ut electio fiat de aliquo, in quem omnes nemine discrepante sua vota direxerunt, sicque utilitatibus ecclesiarum per citatam Decretalem parùm, aut fermè nihil fuisset provisum: hinc Layman *c. In causis 30. n. 4. h. t.* ac rursus *cit. c. Nihil est n. 6.* & Pirhing. *nu. 297. eod.* verius esse censet; eam electionem impræsentiarum dici debere concordem, quæ facta fuit vel ab omnibus, vel saltem à majori parte Capituli; ita tamen, ut minor pars nullam rationabilem contradicendi causam habeat, sicque consentire debeat, *arg. c. 1. de his, quæ fiunt à major. par. Cap* cum similibus. Et hæc sententia probabilius sustinetur, quando nullus adest, qui electioni à majori parte celebratæ sese opponit: quia tunc ex post facto omnes in eam consentiunt, ipsamque verbo, aut facto comprobant nemine discrepante. Quod si verò appareat contradictor, vel contradictores ad quos spectabat electio, & qui huic jam factæ sese postmodum opponunt; censetur electio celebrata in discordia juxta Glossam notabilem *in c. Quorundam 24. ℣. In discordia h. t. in 6.*

Dubitat tamen Engel *h. t. n. 51.* num hæc dispensati- 50
va concessio administrandi ante obtentam confirmationem adhuc sit in vigore? Quinimò difficultatem auget *Extravag.* Injunctæ *de Elect. Inter communes*, ubi Bonifacius VIII. sub nullitate actus, & aliis gravissimis pœnis, prohibet, ne episcopi, aliique Prælati, qui apud Sedem Apostolicam promoventur, aut confirmationis, consecrationis, vel benedictionis munus recipiunt, bonorum ecclesiasticorum administrationem accipere præsumant, vel à Capitulis, aut Conventibus recipiantur, donec exhibuerint Litteras Apostolicas de sua promotione, confirmatione, &c attestantes. Unde Passerinus *cit. c. 33. de Elect. num. 25.* inquit, quod hodie propter dictam *Extravag.* nulli episcopi, aliique Prælati, qui debent confirmationem petere à Papa, etiam in remotissimis Indiarum partibus existentes; possit administrare non habitis Litteris Apostolicis, eorum electionem, confirmationem, seu provisionem continentibus.

Verùm Layman *in d. c. Nihil est n. 22. h. t.* arbitratur, 51
haud quidquam obstare, quo minus licere a dicti Capituli in ecclesiis Germaniæ propter earum necessitates, & utilitates, in praxin deduci valeat. Atque hoc ipsum am-

ampliùs corroborat Pirhing. *h. t. nu.* 297. & 303. præsertim, cum hæc dispensativa Juris concessio sit ecclesiis favorabilis, atque in ipsarum utilitatem principaliter facta. Nec obstat dicta *Extravag. Injunctæ*. Nam, ut liquet ex contextu, ubi solùm prohibetur, ne quis, asserens, se à Papa esse promotum, vel confirmatum, recipiatur à Capitulis, aut Conventibus, vel administret, priusquam exhibeat Litteras Apostolicas desuper confectas & in hoc sensu ea obligat ubique, etiam in ultimis Indiarum partibus. Non autem prohibetur, quin electi extra Italiam in concordia possint dispensative, ac ex concessione Juris communis, administrare ante adventum confirmationis Apostolicæ: hi enim non administrant ex asserta confirmatione Apostolica, sed ex concessione Juris ut dictum. His addi potest Vinzlerus *tt. 5. de Juris dict. Ep.*

52 Dices. Talis praxis est valdè periculosa; cum possit contingere, quod ejusmodi Prælatus ob occultum defectum, ante suam confirmationem reperiatur inhabilis, seu inidoneus ad talem Prælaturam, & consequenter repellendus: quia tunc, si anteà administrasset, ea omnia, quæ medio tempore suæ administraturæ fecerat, forent cassanda: nam cassato principali corruunt omnia, quæ ex eo secuta sunt, ut c. *inter dilectos §. Cum igitur de Fide instrument.* simulque accessorium naturam sequitur principalis, juxta *Reg. 42. Juris in 6.* Resp. negando assumptum: quia, ut notat Glossa *fin. §. Sed pone. in c. Nihil est 44. h. t.* & Abbas *ib. n. 10. & seqq.* citans communem Doctorum, talis Prælatus foret in quieta administratione, & in quasi possessione Prælaturæ de licentia Papæ, seu ipsiusmet Juris; ac proinde omnia, quæ medio tempore fecit, rata existerent, dummodò nihil de rebus ecclesiæ alienaverit, hoc enim expressè ei prohibebatur. Nec obstant contraria; nam ea procedunt, quando electus non habuit potestatem administrandi à Superiore, aut præcessit notoria inhabilitas; secùs ubi defectus erat occultus, simulque intervenit authoritas Superioris, per quam causabatur error communis, qui tribuit jus, ut *l. Barbarius ff. de offic. Prætor.*

53 Quarto procedit Conclusio in electione Summi Pontificis: nam is à duabus partibus Cardinalium electus, atque electionem acceptans, illico est Papa, & potest administrare etiam ante suam Coronationem, ut habetur *c. Licet 6. h. t.* juncta *Extravag. Quia nonnulli de Sentent. excommun.*

54 Idem de Romano Imperatore censet Glossa *in c. Avaritiæ 3 V. Ecclesiarum h. t.* & ampliùs *in Clem. Romani V. Reges de Jurejurand.* Abbas *c. Venerabilem n. 26. h. t.* dicens, hodie esse receptum consuetudine, ut electus in Imperatorem statim administret. Pirhing. *h. t. n. 465.* allegans insuper Imolam, & communem Canonistarum, quam consuetudo & Aurea Bulla confirmat.

§. III.

De Præparatoriis, ipsaque Electione per Inspirationem, & Compromissum.

SUMMARIUM.

55 *Inter præparatoria ad electionem connumeratur Vacatura Ecclesiæ seu Beneficii.*
56 *Et quibus modis hæc contingat?*
57 *Item Sepultura mortui Prælati, saltem de honestate.*
58 *Assignatio loci, & diei certæ ad electionem celebrandam & an hæc denuò mutari possit;*
59 *Convocatio Vocalium, Missaque Solemnis celebratio.*
60 *Et determinatio Formæ electionis.*
61 *Forma electionis, quid?*
62 *Est triplex, nempe Forma Scrutinii, Compromissi, & Inspirationis.*
63 *Electio per Sortes reprobatur.*
64 *Electio per inspirationem.*
65 *Et quasi inspirationem, quæ?*
66 *Hæc debet esse absque vitio celebrata, quomodo?*
67 *Electio ad clamorem populi, non est confirmanda.*
68 *Electio per Compromissum, quid?*
69 *Compromissarii, quales esse debeant, & n. seqq.*
70 *Non possunt esse Laici.*
71 *Ad Compromissum requiritur consensus omnium Vocalium. Et n. seqq.*
72 *Compromissum aliud absolutum.*
73 *Aliud limitatum, quid?*
74 *Compromissum limitatum, magis specialiter loquendo quale?*
75 *Et quando vi hujus sit valida electio?*
76 *Ad hoc sufficit consensus majoris partis Vocalium; & cur?*
77 *Forma Compromissi limitati, quomodo differat ab electione per Scrutinium.*
78 *Per tale Compromissum limitatum fiunt electiones Superiorum majorum in Ordine FF. Minorum.*

55 QUæritur I. Quænam inter Præparatoria ad electionem connumerentur? Resp. Ea potissimùm sunt sequentia. I. Vacatura ecclesiæ, seu Beneficii ecclesiastici: nam Beneficia non vacantia concedi vel promitti non possunt ut *cap. 1. & c. Nulla 2. de Concess. Præbend.* cum similibus: sicque nec valet electio ad illa.

56 Censetur autem ecclesia, seu Beneficium, vacare tum per mortem naturalem prioris Prælati, sivè Rectoris, ut patet; cum etiam per mortem ipsius civilem, seu moralem: ut si ob culpam aliquam gravem deponatur, aut juridicè privetur tali Prelatura, seu Beneficio. Item per translationem prioris Prælati ad aliam Ecclesiam; *ut can. Episcopus 7. q. 1.* & alibi. Item per renunciationem debite factam; *ut c. Ex transmissa de Renunciat.* cum similibus. Item per receptionem alterius incompatibilis Beneficii, *ut c. De multa 28. de Præbend.* cum concordantiis. Item per ingressum Prælati in Religionem ab Ecclesia approbatam; *ut c. Nisi cum pridem 10. & cap. Post translationem 11. de Renunciat.* & alibi.

57 II. Inter Præparatoria electionis connumeratur honorifica Sepultura mortui Prælati: ut desumitur *ex cap. Bonæ memoriæ §. Electionem 36. h. t.* Verumtamen, quod electio novi Prælati non fiat ante sepulturam demortui, solùm est de honestate, non autem de necessitate; seu de substantia electionis. Glossa *in cit. c. Bonæ memoriæ verf. Tractatum* & Abbas *ibid. n. 5. & 10* Fagnanus *c. Quia propter n. 71. h. t.* & alii.

58 III. Assignatio loci, & diei certæ ad electionem celebrandam, *arg. c. Cumana 50. & c. Cùm in veteri 52. h. t.* Cæterum nihil obstat, quin posteà, si ita expedire videbitur, possit mutari locus, aut electio in alium diem prorogari. Fagnanus *loc. cit. nu. 67.* citans alios. Quod intellige, dummodò adhuc electio fiat intra tempus à jure præfinitum; quod est trimestre respectu Prælaturarum majorum, *c. Ne pro defectu 41. h. t.* semestre verò respectu inferiorum Beneficiorum à die habitæ notitiæ computandum; ut *c. Nulla 5. & c. Quia diversitatem 5. de Concess. Præbend.* Et dummodo particulares Constitutiones non obsistant; prout, juxta *Clement. Exivi §. Denique, de verb. signific.* in Ordine FF. Minorum electio Ministri Provincialis fieri debet eodem die, quo Capitulum Provinciale fuerit congregatum: sin minus, electio Ministri Provincialis liberè ad Ministrum Generalem devolvitur.

59 IV. Ad electionem celebrandam die, ac loco jam determinato, omnes Vocales canonice sunt vocandi, juxta amplius dicenda *§. 5. nu. 116. & seqq.* V. Præter alias preces, supplicationesque, Sede Episcopali vacante, publice ac privatim habendas, atque juxta præscriptum Concilii Trident. *Sess. 24. cap. 1. de Reform.* à Capitulo per Civitatem, & Diœcesin indicendas, ipso die electionis specialiter invocatur gratia Spiritus Sancti, celebrando Missam Solemnem; *ut c. Cùm terra 14. h. t.* Quam quidem pro forma, & validitate electionis præmittendam esse, nonnulli Doctores volunt, quod citat Barbosa *in Collectaneis ibid. n. 5. & 6.* Verum alii non immeritò resolvunt, Missam de Spiritu Sancto in electionibus non esse de essentia, sed solùm de solemnitate, ac decentia, nisi alicubi existat specialis constitutio cum clausula irritante, *arg. c. Quia propter h. t.* ac notat Abbas *c. Cùm Ecclesia n. 1. de Causa possess.* Barbosa *cit. n. 6.* allegans alios.

60 Tandem post ingressum Vocalium in locum Capitularem ac præmissam gravem exhortationem de solo Deo præ oculis habendo, atque eligendo eo, quem quisque digniorem, & pensatis omnibus Ecclesiæ utilio-

liorem judicaverit: recensentur nomina singulorum Electorum, ac præter iteratam Invocationem Spiritus Sancti recitato Hymno, *Veni Creator*, adhibentur nonnullæ cautelæ, atque cæremoniæ, pro cujuslibet Ecclesiæ laudabili consuetudine, ipsi actui electionis præmittendæ (de quibus Thomas Zerola *in Praxi Episcopali p. 1. V. Electio in Forma Instrumenti Electionis*) fit determinatio, sub qua Forma placeat instantem electionem celebrare; nisi forsan hoc punctum jam antecedenter inter capitulares fuerit discussum atque resolutum. Pro cujus proinde meliori intelligentia

61 Quæritur II. Quid, & quotuplex sit Forma electionis? Resp. I. Per *Formam electionis* intelligitur modus ille, quo celebrari debet electio, ut sit canonica: hoc est, facta juxta præscriptum Sacrorum Canonum, videlicet absque vitio formæ electionis, eligentium, ipsiusque electi.

62 Resp. II. Forma electionis est triplex, videlicet Forma Scrutinii, Compromissi, & Inspirationis. Ita communis; & habetur expressum *in c. Quia propter 42. h. t.* ubi generaliter reprobantur aliæ diversæ electionum formæ, decernendo insuper, quod *aliter facta electio non valeat*; simulque quod illi, *qui contra præscriptas formas eligere attentaverint, eligendi ea vice potestate priventur*.

63 Resp. III. In specie autem *Electio per sortes* reprobatur, fierique prohibetur *in c. Ecclesia vestra 3. de Sortilegiis*. Adeò quidem, ut electio per sortes sit nulla, utpote facta contra dispositionem Juris *in cit. c. Quia propter* contentam. Glossa *fin.* Abbas *in d. c. Ecclesia vestra n. 5.* Neque per sortes lis dirimi possit, etiamsi duo pari numero suffragiorum ad Beneficium Ecclesiasticum sint electi. Pirhing. *n. 10. de Sortileg.* Ratio est: quia ipsimet Electores tenentur ad Officia Ecclesiastica eligere meliorem, & magis Ecclesiæ utilem, quem norunt, & si in hoc non possunt concordare, determinent illud per Compromissarios. Alioquin autem periculum est, ne sors cadat super indignos, vel minùs dignos. Imò per sortes tentatur Deus, dum sortem mittentes circa obtinenda Beneficia Ecclesiastica volunt, ut Deus revelet meliorem, cum tamen ipsi hunc eligere possent, ac deberent. Glossa, & Abbas, *ubi suprà*, solventes contraria. Miranda *tom. 2. Manual Prælat. c. 23. art. 18.* & alii: quamvis Garcias *p. 5. de Beneficiis c. 4. n. 205. & seqq.* asserat in certo casu, ac paritate votorum, tandem esse deveniendum ad sortes.

64 Quæritur III. Quid sit electio per inspirationem, vel quasi per inspirationem? Resp. I. *Electio per inspirationem est*, quæ fit per veram revelationem divinam; qualis fuit electio S. Nicolai in Episcopum Myræ; & S. Ambrosii, cùm nondum fuisset baptizatus, in Archiepiscopum Mediolanensem, & S. Severi; de quibus fit mentio *in can. Statuimus §. Econtra dist. 61.* juncta Glossa *ibid.* Et de hac ex professo non loquimur, cum à solo Deo proveniat, neque legibus humanis ullatenùs subjaceat.

65 Resp. II. *Electio per quasi inspirationem* tunc censetur fieri quando nullo præcedente tractatu omnes Electores communiter, & quasi uno corde, ac ore, in unum eundemque consentiunt. Ob hanc enim singularem concordiam talis quasi per inspirationem Sancti Spiritus, animos omnium moventis, electus creditur. Et de hac electione, ejusque validitate, fit sermo *in cit. cap. Quia propter 42. h. t.* illis verbis: *Aliter electio facta non valeat nisi fortè communiter esset ab omnibus, quasi per inspirationem, absque vitio celebrata.*

66 Notanter additur, *absque vitio celebrata*. Quia requiritur, ut talis electio sine fraude, & absque vitio, scilicet simoniæ, conspirationis, seu conjurationis, sollicitationis, requisitionis, & consensus extra Capitulum ante electionem dati, atque omnibus & singulis liberè consentientibus, facta sit. Alioquin enim non diceretur electio quasi per inspirationem celebrata; *arg. c. Per inquisitionem 36. & c. Cùm post petitam 46. h. t.* cum similibus: ac notat Hostiensis *in Summa de Electione §. Tertia est n. 15* de quo proinde Superior ante datam confirmationem cognoscet.

67 Insuper electus ad clamorem Populi non debet per Superiorem confirmari; ut habetur in *c. Ossius 2. h. t.* addita hac ratione: *Cum manifestum sit, potuisse plures eorum qui sinceram fidem non habent, præmio & mercede corrumpi, ut clamarent in Ecclesia, & ipsum petere viderentur.* Proinde talis electio nequaquam censetur facta per quasi inspirationem.

68 Quæritur IV. Quid sit Electio per compromissum, & quando locum habeat? Resp. I. *Electio per compromissum* tunc fit, quando Capitulares præsentes facultatem eligendi in unum, vel plures idoneos viros conferunt, qui vice omnium eligant. Ita in re communis; & patet *ex c. Quia propter h. t.* ubi forma Electionis per compromissum sequentibus verbis exprimitur: *Vel saltem eligendi potestas aliquibus viris idoneis committatur, qui vice omnium, Ecclesiæ viduatæ provideant de Pastore.* Concordat *c. In causis 30. eod.* cum similibus.

69 Resp. II. Nihil interest, an compromissarii (id est, illi, in quos ipsi Capitulares compromittunt) sint de gremio ipsius Capituli, necne. Ita Glossa communiter recepta *in cit. c. Quia propter V. Viris*. Quæ etiam notanter addit, quod, licet textus allegatus dicat, *aliquibus viris idoneis* nihilominùs uni etiam potestas eligendi possit committi, ac in eum compromitti, *arg. c. causam 8. h. t.* ubi Moniales pro electione Abbatissæ, & in extraneum, & in unum, nempe in Episcopum compromiserunt.

70 Intellige, dummodò dicti Compromissarii sint *viri idonei*, id est, prudentes ac probi, simulque Clerici. Siquidem Laicis Ecclesiastica tractare negotia nullatenùs competit, *c. 2. de Judiciis*. Atque in specie generaliter *prohibetur ne super rebus spiritualibus compromittatur in laicum: quia non decet, ut laicus in talibus arbitretur*, prout legitur *in c. Contigit, de Arbitris*, & ampliùs Glossa ibidem, & Doctores passim.

71 Resp. III. Ut electio per viam compromissi locum habeat, requiritur consensus omnium Vocalium, adeò ut unius dissensus Compromissum impediat. Ita Glossa *in cit. c. Quia propter V. Vice omnium h. t.* & ibi Abbas *§. Vel saltem nu. 2.* & 6. asserens, ita tenere Doctores communiter. Idque satis patet *ex cit. c. Quia propter*. ibi: *Qui vice omnium* &c. & per consequens debent omnes consentire, adeò, ut aliter electio facta non valeat prout ibidem statim subjungitur. Accedit ratio: quia istud interest singulorum, & alioquin unus eligentium privaretur invitus voce sua activa, unde locum habet Reg. Juris in 6. *Quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari.* Et alia Reg. 47. *In re communi, potior est conditio prohibentis.*

72 Cæterùm data Conclusio est intelligenda duntaxat de Compromisso absoluto, non autem de limitato. Duplex siquidem est Compromissum, absolutum videlicet, & limitatum. *Compromissum absolutum* est illud, vi cujus omnis potestas eligendi à Capitularibus translata est in Compromissarios, ita ut hi possint eligere quemcunque idoneum. Ut virtute talis Compromissi potest eligi etiam is, qui non est de gremio Capituli, si secùs non exprimatur. Glossa *in cit. c. cùm dilectus 32. verf. De gremio h. t.* ac desumitur *ex c. In causis 30. eod.* ubi Compromissarii vi Compromissi absoluti postularunt Episcopum alterius Ecclesiæ.

73 *Compromissum limitatum* generatim loquendo dicitur omne illud, per quod datur Compromissariis potestas eligendi solùm cum restrictione aliqua, v. gr. ut eligant unum de gremio ipsius Ecclesiæ; prout factum *in cit. c. cum dilectus*. Vel, ut electio fiat adhibito aliquorum consilio, *ut c. cùm in veteris 52. h. t.* vel quando alia hujusmodi restrictio fit.

74 In proposito autem, & magis specialiter, per *Compromissum limitatum* intelligitur solummodò illud, vi cujus Capitulares compromittunt in aliquos sub hac forma, ut Compromissarii exquisitis secreto votis singulorum illum eligant, qui à majori parte Capituli nominatus fuerit. Et de hoc habetur casus *in cit. c. cum dilectus 32. h. t. & c. cum expediat 29. eod. in 6.* ubi simul declaratur, hunc eligendi modum per compromissum limitatum, non esse abrogatum in Concilio Generali, relato *in c. Quia propter h. t.* sed posse practicari, ut priùs. Ac meritò: quia continetur sub forma Compromissi ibidem approbati, quodque posteà subdividitur in absolutum, & limitatum.

75 Additur notanter, *majori parte capituli*. Nam si Compromissarii secundum traditam sibi potestatem eligant eum, in quem non major pars capituli, sed tantummodò plu-

plures alicum operatione consenserunt, non valet electio: cum propter tres formas, in *c. Quia propter* 1. Estate, disgregatur electio, *ut ibi*, *tres clar. cap. Sicut* 23. *n. 16.* Adeoque non solum valet tale Compromissum limitatum, quando datur Compromissariis potestas eligendi unum, in quem faciem maior pars consentit: Paleirinus. *ad. de Electione n.* 3. & alii.

76 Porrò ad Compromissum valiet limitatum sufficit, quod Compromissarii eligantur a maiori parte Capituli, ut notat Angelus in Summa *V. Electio num.* 7. citans Lapum, & Geminianum *in. Clem. expedit n. 8.* Cardinalem *in cap. 13. n. 10.* allegatis Panormitano Francum, Roselam, Tabienum, & alios. Rarlbell: quia per hanc electionis modum nulli eligentium fit aliquod gravamen, cum quilibet possit nominare eum, quem vult; simulque Compromissarii non poluit eligere alium, nisi consentiant maiori parti Capituli.

77 Neque hinc quis inferat, quod forma Compromissi limitati prorsus coincidat cum electione per Scrutinium. Refe eum Cardinalem *in Clem. expedit n. 8.* Ferrariensis & Layman *ib. b. 1. tr. 6.* Engel *num. 41. cod. de* alibi, quod hac forma fit mixta ex Scrutinio, & Compromisso, ac proinde hoc Scrutinium ipso à Compromissariis fit observanda: adeò quidem, ut di plures fint Compromissarii, per unum cum primo consentiendo, & facendo fit communis electio, atque aliter facta electio non teneat, text. *clar. e. Sicut num. 2. & 6. in 6.* adhuc tamen ex principali dicitur esse forma Compromissi. Ita Bajusset: quia in electione per Scrutinium ille, cui ex Scrutatoribus committitur electio communis, eligit vir perfectus Electorum, five Capitularium, cuiusmodi in Compromisso eligit Compromissarius vice proprii, vel Compromissarium, si fint plures; hac tamen ratiuncula inter Compromissarii à Capitularibus in ipsum, vel ipsos, translata fuit. Paleirinus *loc. cit. num.* 16. Deinde in hoc Compromisso poteft intervenire electio Compromissarius, vel plures tribus: non fic in electione per Scrutinium poteft effe unicus Scrutator. Tandem forma Compromissi limitati eft expedita, & facilis, ac ideò, quàm forma electionis per Scrutinium; cùm in illa non requiratur toe fubtantialia, quæ in illa, adeò ut in hac etiam haud fint Praelatorum ignorantiam, quoque deficiant. Glofia *loc. cit.* Atque ideò hanc formam mixtam hodie effe ufitatiorem, & expeditiorem, quam eft forma Compromissi abfoluti, & Scrutinii, notat etiam Piching. *ib. n. 10.*

78 Et hinc non mirum, quod in Ordine FF. Minorum electiones Superiorum Majorum in Capitulis Generalibus, & Provincialibus, foleant fieri per huujmodi Compromissum limitatum, neque modo eligendi cæteris facilioren, & expeditiorem: prout liquet ex illa formula, qua juxta praescriptum Statutorum Generalium, *cap. 8. §. 1.* haec Diffinitorum, & Capitulum, poft enumeratis, quæ quilibet habeat, vota, electficem eorumdem five Capitularium, ita pertinaxe peoptantis plura altra mediatesam in Scrutinio vota facieus, pronunciat in hac verba: *Et ego Fr. N. ejusdem Ordinis Praefiles, nomine Diffinitorum, & Capitularium fortis, virtute Compromissi in me, & ipsos meos limitatis, nominamus, ita in diffinitorum electionem conferimus, prae ejusdem N. Ministrum Provinciae in canonici electum nominio, & in electum denuncio, in Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen.* Ita Pichinius, *verum pro nomine, & facies meos limitatis*, claré denotat praesens affirmam: quemqu.m in electionibus ejusdem Ordinis Electores, & Compromissarios, non admittit Diffinitorum, aut formis Juris, eadem Statuta Generalia *loc. cit.* recitè monant: idque ob Constitutionem B. Pii V. quæ incipit, *Pastoralis.*

§. IV.

Varia Dubia circa Electionem per Compromissum resolvuntur.

SUMMARIUM.

79 *Compromissum poteft revocari in integro: aliàs fyrio.*
80 *Subjunctae rationes in contrarium allegatae.*

§. IV. Varia Dubia circa Electionem per Compromissum, &c. 191

Electoribus, juta, ut huic per viam Compromissi facilius provideretur: tunc enim Compromissarii ceuftentur effe qui minifiri, ac deputati executores, habentes mandatum eligendi vice omnium; ficque ad inftar alterius mandati, poteft revocari te integra.

79 Quæritur in dubio, an Compromissarius data fit praefitafavore Electoris, vel gratia fui, idque ex prima acte nuquat refolvi: praefumendum eft, Compromissum pritte mode, vitiofus effe: quoniam Ecclefia fuffitit Electoris non poftetione modo, fed gratia compromiffarium. Sibi quidem gratia, non eft praefumenda, *ut ex c. 1. de Appellat. & ex c. Ex parte de Inofficio. 5. de probatione.* Abbas *loc. cit. n.* 12. Layman, *ib. alii.*

Porrò fic inteipo in propofito cenefcer effe tamdiu, donec Compromissarii incaperint ipfummet negotium Compromissi quantùm ad fubftantia, tractando videlicet inter fe quæ fint *fubtanta*; prout definitur *in c. 1. Inconfide. de* rotat Abbas *ib. n. 7.* citata Innocentium, & Barbofa *ex Layman. ib. alii.* Qui omnes concordes ait, affirmat, fi tantùm praecefferit folemnitas praeparatoria, v. g. Bifitio canonica de Spiritu fancto, adhuc dicit tem incoepta, donec Compromissarii, fed hoc ad ipfos referendum tractate incerpitur.

81 Refp. II. Nihilominus ut etiam integra Compromissum competeat revocari à paucioribus Capitularibus, ac multò minùs ab uno folo, fed tantùm à majori parte Capituli. Ita Abbas *loc. cit. n.* 7. omnes Innocentium Pithing. *ib. n.* 23. Paleirinus, *ubi fupr. n.* 23. citatus alius. Ratio eft: quia, ex quo Compromissum femel à toto Capitulo factum eft, ac non amplius revocatum, ipfum ab majori parte Capituli; *ut c. 1. de ele. quæ fuit a majori p. c. cum concordantiis.* Quemadmodò tedetur in generalibus tum rotitis Capituli, fi quod communi omnium confilio fiatutum eft, ab uno cenetur tamen recidenfuus relinquo poffe. Unde utpote illa tempora Rex. 23. Jul. 1. *Mutare confilium quis non potuit in absentia dominantum.* Intelligo, nihilominus pars dicendum, Compromissum ab publicam vulgatum effe Decretum, ; ad quod Ecclefia damnofum fit, prout hoc ipfum generaliter limitatur *in dic. c. de ele. quæ fuit a majori p. c.* ac notant Abbates vetuallegati.

82 Dices: Porrò à principio omnia fuo refiftere, ; ac fuit compromissum in integrum revocatum, ac ipfum ; ac ipfum ; ac ipfum ;

rius negligat eligere intra tempus à Jure statutum, aut Electus consentire nolit electioni? Resp. I. Si compromissarius absolutè constitutus neglexerit intra tempus à Jure præfixum quempiam eligere, tunc ad proximum Superiorem potestas devolvitur providendi; sibique imputent compromittentes, qui in tam negligentem transtulerunt potestatem hujusmodi. Ita habetur *cit. cap. Si compromissarius* §. 1. Et meritò: quia debuerant Compromittentes, vel magis sollicitum eligere, vel ipsi compromissario non dare totum tempus, quod habebant ad eligendum; prout notat Glossa *ib. ℣. Transtulerunt.*

94 Dices. Si compromissarius eligit scienter indignum, non devolvitur potestas eligendi ad Superiorem, sed redit ad compromittentes, ut dictum suprà *n.* 88. ergo etiam, si compromissarius negligit eligere intra tempus à Jure Statutum, eadem potestas redibit ad compromittentes, nec devolvetur ad Superiorem: quia quasi paria videntur, non eligere idoneum: & non eligere intra tempus à Jure præfixum. Resp neg conseq. cum sua probatione. Nam, ut patet ex allegata clara dispositione Juris Canonici, hæc duo neutiquam sunt paria: quia compromittentes poterant suo modo præcavere negligentiæ compromissarii, vel compromittendo in magis solicitum, ac industrium, *arg. l. Si procuratorem, §. Si tutorem ff. Mandati*, ubi negligentia Mandatarii non excusat Tutorem mandantem. Vel saltem tali Compromissario non dando totum tempus, quod habebant ad eligendum, *ut c. cum in veteri* 52. *h. t.* At vero contra compromissarium eligentem dolosè indignum, non poterant sic se præcavere: unde ne dolus imputetur illis, qui sunt absque culpa, in hoc casu redit ad compromittentes jus eligendi, non item in priori, *cit. can. Si compromissarios*, juncta Glossa *℣. Transtulerunt. h. t. in 6.*

95 Resp II. Quod si potestas eligendi compromissarii commissa sit limitatè ad certum tempus, intra quod electio fieri debeat ab eisdem, vel alia conditio adiecta fuerit; hac deficiente, vel tempore illo elapso ante factam à compromissariis electionem, compromissum per se expirat. Ita desumitur *ex c. cùm* 52. *h. t.* ac notat Innocent. *ib. n.* 4. & Pirhing. *h. t. n.* 226. cum aliis. Unde, si tempus à Jure Statutum necdum sit elapsum, redit electio ad compromittentes.

96 Resp. III. Quandò compromissarius eligit idoneum, sed is consentire renuit, etiam tunc jus eligendi revertitur ad compromittentes. Textus est clarus *in cit. c. Si compromissarius h. t. nu.* 6. Accedit ratio: quia in tali casu ex una parte compromissarius jam est functus officio suo, ut ibidem dicitur: ex alia verò parte eligentes, ac in alium ritè compromittentes, jam fecerunt, quod spectabat ad ipsos, infra Juris terminum eligendo; atque ideò absque sua culpa non sunt privandi jure eligendi aliam personam idoneam, *c. Si electio* 26. *h. t. in* 6. Ubi idcircò conceditur tempus integrum ad aliam electionem celebrandam, ac si nova vacatio extaret.

97 Quæritur V. An compromissarii possint eligere aliquem ex se ipsis, vel unus semetipsum? Resp. I Si compromissum in unum duntaxat sit factum, quamvis illimitatè & absolutè, ut quemcunque idoneum eligat, is nequit eligere seipsum. Ita Glossa *in c. cum in jure* 33 *℣. Ex se vel aliis*, & Abbas *ib. n.* 4. *h. t.* citans Innocent Layman *in cit. c. cum in Jure n.* 1. & alii passim. Ratio est: quia talis semetipsum eligens censeretur ambitiosus, & ideò hoc ipso foret repellendus, juxta illud can. in scripturis 8. q. 1. *Sicut locus regiminis desiderantibus negandus est, ita fugientibus offerendus.* Neque enim quis oritur à se ipso. Unde etiam ille, ad quem spectat collatio Beneficiorum, non potest instituere semetipsum; cùm inter dantem, & recipientem, debeat esse distinctio personarum *c. ult. de Institut.*

98 Nec obstat, quod talis compromissarius juraverit eligere digniorem, ac posteà seipsum judicet aliis digniorem. Resp. enim cum Gloss. *loc. cit.* quod is potiùs debuisset non acceptare potestatem eligendi sibi datam, aut huic renunciare: fatuus enim esset, qui tale compromissum acceptaret, si credit se cæteris meliorem; cùm tacitè ipsemet compromissarius censeatur esse exclusus, postquam acceptavit Compromissum. Insuper, quia quilibet de proximo debet præsumere bonum, *c. ult. de præsump.* in se ipso autem agnoscere culpam, *can. ad ejus §. fin. dist* 5. compromissarius illud observans neutiquam aget contra suum juramentum, alium eligendo.

Resp. II. Si compromissarii sint plures, possunt ii aliquem ex se ipsis eligere, etiam si id in compromisso non sit expressum, dummodò non fuerit expressè prohibitum. Ita Abbas *d. c. cum in jure, n.* 4. *h. t.* allegans Innocentium, Hostiensem, & quasi communem; ac tenet novissimè Passerinus *c.* 22. *de elect., n* 4 Pirhing. *h. t. n.* 226. Sannig *ad. c.* 4. *n.* 24. Engel. *n.* 21. contra Glossam *loc. cit & c. ult. ℣. Potestatem de Sortileg.* Ratio est quia in compromisso absoluto, si certa forma non fuerit præscripta, censetur totum jus eligendi in compromissarios delatum; ergo etiam ex se ipsis possunt eligere quemquam idoneum. Alioquin quippe officium suum ipsis redderetur damnosum, imò quandoque etiam Ecclesiæ perniciosum, si videlicet inter compromissarios reperiretur talis, de quo utilius posset Ecclesiæ provideri; prout argumentatur Hostiensis, & post ipsum Abbas *loc. cit.* 99

Si dicas cum Glossa. Quando simpliciter datur potestas eligendi tribus compromissariis, non potest unus eligere sine alio, nec duo sine tertio; sicut in simili dicitur de duobus, vel tribus Judicibus delegatis, *in c. causam Matrimonii* 16. *& c. Uno delegatorum* 42. *de Offic. Deleg.* atqui id fieret, si duo possent eligere tertium compromissarium, cùm ille tertius non eligeret, sed solum electioni de se factæ consentiret; ergo id fieri nequit absque speciali concessione, ut factum fuit *in cit. c. cum in jure.* Resp. neg min Nam in tali casu omnes tres compromissarii simul eligerent, sed duæ diversæ personæ ab ipsis eligerentur: unde, quia cæteroquin gestum à pluribus solet valere, *c.* 1. *De his, quæ fiunt à maj. part.* pariter valebit electio compromissarii factæ ab aliis duobus. Dummodò ipsis non fuerit expressè prohibitum, eligere quempiam ex seipsis, ut limitatur in Conclusione, eò quod forma compromissi exactè sit observanda. Simulque, dummodò in compromisso non fuerit addita illa limitatio, ut non valeat electio, nisi hæc fuerit unanimis: tunc enim nullus compromissariorum eligi posset, cùm non caderet in ipsos electio unanimis, eo quod nemo eorum seipsum eligere valeret. Passerinus *loc. cit.* 100

Resp. III. Insuper in compromisso absoluto, si septem sint compromissarii, & unus eorum ab aliis tribus eligatur, atque electioni de se factæ consentiat, censetur is ritè electus. Ita habetur decisum *in cit. c. cum in jure h. t.* ac tenet Summarium ibi, & DD. communiter. Unde in tali casu Electus, consentiendo electioni de se factæ, auget numerum eligentium, ut inquit Abbas *ib. n.* 6. Idemque contingit, si sint tres compromissarii, & unus nominet suum Coelectorem, ipseque consentiat, seu acceptet electionem: tunc enim is censetur in effectu habere duo vota, & prævalebit extraneo unum duntaxat Votum habenti; prout exemplificat Engel *h. t. n.* 41. Atque hoc ipsum multò magis obtinet, si duo tantum sint compromissarii, & unus nominet alterum: nam iste consentiendo, electionem ratam efficiet. Abbas *in d. c. cùm in jure, num.* 5. Layman *ib. num.* 1. 101

Nec obstat, si dicatur: Non potest quis eligere seipsum, *cit. c. In scripturis*, 8. *q.* 1. atqui hoc videtur fieri in proposito, ergo. Resp. enim neg. min. Quia talis non eligitur à seipso, sed à sociis suis; quamvis ipse consentiat electioni de se factæ, sicque numerum augeat. Sive, ut loquitur Layman *cit. n.* 1. Pirhing. *n.* 218. & Sannig. *cit. c.* 4. *nu.* 24 *h. t.* talis immediatè, ac principaliter, seu directè seipsum non eligit, sed solùm accessoriè, & completivè; cum electio non ab ipso ortum habeat, sed ab aliis ipsum antecedenter eligentibus, quibus ipse consentit, sicque electionem aliorum de se factam veluti perficit, & complet: hoc quippe citra notam ambitionis fieri potest, cùm consensus electi semper requiratur ad electionem. 102

Neque ulteriùs obstat, quod consensus electi non augeat numerum, *arg. c. Cumana*, 50. *& c. Quia propter* 42. *h. t.* Resp. enim cum Abbate *in cit. c. Cùm in jure n.* 5. *h. t.* Passerino *cap.* 22. *de elect. num.* 41. *&* 42. Layman & aliis id verum esse quando electio fit necessariò juxta formam Scrutinii, *in d. c. Quia propter, h. t.* præscriptam, in quo- 103

quo casu procedunt citata Jura: secùs verò esse, si electio fiat per Compromissum. Siquidem Compromissum non arctat ad servandam formam *in d. c. Quia propter* præscriptam, ut desumitur ex textu ibidem; ac proinde Compromissarii possunt dare vota palàm, atque audientibus aliis: unde electus à medietate potest, sine nota ambitionis, suo consensu accedere ad illam medietatem, atque consentiendo augere numerum, & fieri electus; ut liquet *ex cit. c. Cùm in jure h. t.* atque in simili habetur *l. Planè ff. Quod cujusque univers. nom.* ubi inter duas partes eligentium Actorem universitatis, connumeratur etiam ille, qui eligitur, si habuit vocem ad eligendum, & consensit.

104 Quinimo istud non solùm procedit in Compromisso, sed etiam locum habet in aliis electionibus, quæ non sunt alligatæ ad formam eligendi *in d. c. Quia propter h. t.* præscriptam; adeò, ut etiam in istis electus à medietate, si hoc illi constet, possit sine nota ambitionis accedere ad illam medietatem, & augere numerum, sicque fieri electus. Abbas *loc. cit. n.* 5. *&* 6. id exemplificans de electione Papæ, quod tamen hodie non tenet: ut liquet ex Bulla Greg. XV. quæ incipit: *Æterni Patris* §. 2. ac etiam de electione Imperatoris. Passerinus, *ubi supra, n.* 42. Pirhing *h. t. n.* 218. citans alios: qui tamen monet, circa hoc attendendam esse cujusque Ecclesiæ consuetudinem; prout in simili habetur *l. Item eorum ff. Quod cuiusque universit. nom.* ibi: *Nisi lex municipiis, vel perpetua consuetudo prohibeat.*

105 Cæterùm ratio disparitatis inter præmissa est: quia in electione, juxta formam *d. c. Quia propter* necessariò celebranda, debent vota singulorum dari secretò, atque eadem ignorantur ab habente medietatem eorum; sicque fit, quòd is suo consensu non possit accedere, nec augere numerum votorum. Secùs est in Compromisso, atque aliis electionibus, juxta formam *cit. c. Quia propter* non necessariò celebrandis: quia in his possunt vota dari palam, sicque videns, se habere medietatem, poterit suo consensu accedere, & augere numerum.

106 Si dicas. Ergo saltem in casu, quo quis ex tribus Scrutatoribus nominatur à media parte aliorum Vocalium, poterit is suo consensu accedere, & sic non obstante *cit. c. Quia propter*, augere numerum votantium: quia Scrutator ille tunc novit horum numerum, & ante publicationem Scrutinii licitum est adhuc variare. Resp. I. Tenendo illam opinionem, quòd publicato Scrutinii fiat, publicè enumerando integrum numerum votorum totius capituli (de quo infrà §. 12. *n.* 286.) tunc hæc instantia penitùs non subsistit: quia antea talem Scrutinii publicationem nec ipsi Scrutatores sciunt, quot quisque vota reportaverit. Quòd si autem loquamur de altero modo publicandi Scrutinium, pariter *in cit. n.* 229. relato, jam talis consensus ipso jure reddit electionem nullam, juxta *c. Cùm post petitam* 46. *h. t.* ubi electio censetur nulla, si nominatus in Scrutinio absolutè consentiat ante electionem communem, uti notat Glossa *Ibid. ℣. Requisitam* & Abbas *n.* 2. Barbosa *n.* 2. & alii. Tunc enim, ut alia taceantur, fit inordinatus processus contra formam *c. Quia propter h. t.* juxta quam exquisitis secretò votis singulorum, debet fieri horum publicatio in communi, cum eorum collatio, & electio capitularis, & posteà primùm requiri, ac dari consensus Electi; *ut c. Quam sit* 6. *h. t. & c. Cupientes. §. Cæterùm eod. in* 6.

Quòd si urgeas. Vel Compromissarius ille, qui sua acceptatione complet numerum votorum, acceptat electionem factam, vel faciendam. Non primum: quia antea necdum aderant majora vota. Neque secundum: quia alias eligeret seipsum, & talis electio inchoaretur à propria acceptatione. Resp. Eum acceptare electionem privatam aliorum priùs se eligentium, sicque compleri pluralitatem votorum, ut exinde fit celebranda electio communis, seu capitularis. Neque hinc sequitur, quòd quis eligat seipsum directè, & principaliter; sed solùm accessoriè, & completivè, ut jam dictum.

§. V.

De Electione per Scrutinium.

SUMMARIUM.

108 *Electio per formam Scrutinii, quæ?*
Circa hanc referuntur verba c. Quia propter h. t. *Ibid.*
109 *Plura, non tamen omnia ibidem comprehensa, sunt de substantia talis electionis.*
110 *Dispositio* c. Quia propter h. t. *in quorum electionibus sit necessariò observanda? Et num. seqq.*
111 *Inter Abbates perpetuos, & Ecclesiam, contrahitur quasi Conjugium spirituale.*
112 *Ad Electiones Inferiorum sufficiunt vota majora capitularium quomodocunque præstita in capitulo.*
113 *Electio juxta* d. c. Quia propter h. t. *debet fieri omnibus capitulariter præsentibus.*
114 *Possunt tamen capitulares, ut dent singillatim ac secretò vota sua, interim ad locum contiguum recedere.*
Idem probatur ex verbis cit. c. Quia propter. *Ibid.*
115 *Ad Electionem vocari debent omnes jus eligendi habentes. Et n. seqq.*
Ex contemptu unius, an electio reddatur irrita? Ibid.
Electioni plus obest contemptus unius, quàm contradictio multorum. Ibid.
116 *Enumerantur plures, qui de jure non debent interesse electioni, sicque non necessariò ad eam vocandi sunt.*
117 *Quid dicendum de illis qui electioni interesse nolunt?*
Absens, qui scit vacationem Ecclesiæ, & diem electionis, ulteriùs non est necessariò citandus. Ibid.
118 *Absentes, an, & quando sint vocandi ad electiones? Et n. seqq.*
Consuetudo locorum quoad hoc est attendenda. Ibid.
119 *Si absentes commodè vocari non possint, puta, ob periculum ex mora imminens Ecclesiæ possunt & debent alii procedere ad electionem.*
In praxi quid observandum circa hoc? Ibid.
120 *Electio nequit fieri, nisi adsint duæ partes Vocandorum; & qui in his computentur?*
121 *Scrutatores, quot, & quales sint assumendi?*
122 *An tres sint de substantia electionis?*
123 *Eorum officium. Et num. seqq.*
124 *Debent exquirere vota singulorum secretè.*
125 *Ac singillatim; & quomodo.*
126 *Possunt tamen adhiberi Testes, & Notarius.*
127 *Scrutatores etiam exquirere debent vota cunctorum.*
128 *Et quidem diligenter.*
129 *Vota sunt in scriptis redigenda; & à quo?*
130 *Post publicatum Scrutinium, statim collatio votorum est facienda.*
131 *Quid agendum, si Scrutatores velint eam differre.*
132 *Collatio illa debet esse numeri ad numerum, zeli ad zelum, & meriti ad meritum.*
133 *Et qua ratione hæc triplex collatio fiat?*
134 *In electione unanimi fit sola collatio numeri, zeli, & meriti; quomodo?*
135 *Idem dicendum, si quis à duplo majori parte fuit electus.*
Contra sic electum nequit opponi, quod votum extenuat: benè tamen, quod votum annullat. Ibid.
136 *In Electionibus Regularium fit sola collatio numeri ad numerum? & cur?*
137 *Alia quorundam ratio refertur, ac rejicitur.*

Quæritur I. Quid sit Electio per formam scrutinii, & quæ obligatio Decretalis *in c. Quia propter h. t.* relatæ? Resp. I. *Electio per formam scrutinii* illa est, quæ præsentibus omnibus, qui debent, volunt, & possunt interesse, fit per collectionem suffragiorum circa eum, in quem major & sanior pars capituli consentit. Ita in re communis; & patet ex celeberrimo *cap. Quia propter* 42. *h. t.* ubi circa hanc formam Electionis in Concilio Generali, sub Innocentio III. celebrato, refertur statutum in hæc verba: *Quia propter diversas electionum formas, & quas quidam invenire conantur, & multa impedi-* 108

mens prevenientes, & magno periculo imminent Ecclesiæ vidiuitis, statuimus, ut cum Electiones celebrandæ, præsentibus omnibus, qui debent, & volunt, & possunt commodè interesse, affumantur tres de Collegio hujusdigni qui fore-12. & singulorum nata cunctorum diligenter cognoscant, & in scriptis redacta omnibus publicent in commune, nulla prorsus appellationis obstaculo interjecto: ut si collatione habita eligatur, in quem omnes, vel major & sanior pars Capituli consentiunt, alter illico fiat, & non valeat. Hac Ut.

169 Resp. II. Eiis non omnia dictis verba comprehenda, sed tantum ea substantialia quæ ad Electionem, & finem de substantia electionis per formam Canonum, ita tamen ejus substantialia quæ ipsum inde colligunt Doctores. Ita rursus omnes. Et quidem prior pars ex eo liquet; quia, ut alias tacuerunt, de quibusdam contra Electiones, ut ut substantiæ, & vocatio omnium Capitulorum non est de forma substantiali; cum contempsualiquis omnes Electiones, quibusdam exceptis, ut ex Decretal. *Quod fieri 28. b. c.* Idipsum habetur *tit. Ecclesia vacante, §. 3. Desuper Rotarum b. c.* ubi dicitur, quod illa, *Præsentibus, vel absentibus, & volentibus, & possentibus & interesse*, non spectent ad formam electionis à Concilio Generali præcipiunt: ne caveta, quæ aliis Canonibus hoc statuunt, ut ut non omnia, quæ ibi contenta, vertit Sic. Alteri verò pars ex eo liquet: quia ex allegatis verba Abbas Panormitanus *in cit. Quod fieri 28. b. c.* Item ex eodem Panormitano *§. 3. & seqq. c.* omnemat abdicatio substantialis electionis; ali plura, vel pauciora, quoniam practicus in propriis dictamibus.

170 Resp. III. Difficilior est. *Quia propter b. c.* (solummodo quoad, ac necessariò est obbervanda in electionibus illorum Prælatorum, per quos ipsorum Ecclesiæ confertur vitaeant; non item in aliis electionibus inferiorum. Ita Glossa commentor receptam *in c. Quia propter. §. Electiones substantiales, & Panormitanus* Abbas Panormit. *c. Cum in parte v. §. 1. & 2.* alii. Idipsum defumitur ex textu illius Decretalis, *pondemnatione* ex verba illegitimi, *Electiones*, & Electionem tam hyc, vel ipsoflia in Propriis illius Conflitutionis, deligantur causam ejus fundam, & requisitum quorum *Decretal. 28. c. 8. & de Fide, & Instrumentis & Iuris. §. de Rescriptis*, colum, cità nova Conflitutio specialiter intendens providere Ecclesiis vidiuitis, ac etiamsi vacantes, quæ ipsis imminebant ex diversis electionum formis; solummodò loquitur, atque necessariò observanda ut in electionibus illorum Prælatorum, per quos ipsorum Ecclesiæ conferitur vidiuatæ. Et talis est electio Episcopi, qui est propriè Sponsus Ecclesiæ suæ, *cum Sicut adorna v. 3. c.* ac proinde ipsa Ecclesia dicitur vidiuata, *c. Inter corporalia, & c. ult. de Transit. Episcop.*

171 Hoc pacto electio Abbatum perpetuorum, qui Monasteria vidiuata, ac etiamsi vacantes, licet hi non tam fruitiè, ac propriè, dicantur (pondo fuerum Ecclesiarum, ut Episcopi (unde *c. Episcopus alio pondo* Fonf. nec Dominus Conventus potluitant, *c. Ut Abbatem 36. b. 1. tit. 6.*) nihilominus interiores, & Ecclesiam, contra litur quasi conventus fuitinatus, ac propriè per obtinuerum Ecclesiæ Ecclesia vidiuata: ut *c. Ne pro defectu v. b. c.* ac quoniam in Ipsorum electione oportet servare formam, *c. Quia propter b. c.* propterea, ut ipsorum Ecclesiæ ab eandem rationem, ac Ecclesiæ vidiuatæ, in electionibus Prælatorum principalium in Ecclesiis Collegiatis, ac Cathedralibus, ac Monasteriis, quoniam, ut ait Glossa *cit. c. Quia propter. V. Ecclesiæ vidiuatæ*, & Abbas num. 9. & 10. & intelligens Glossam, quando ibi ait Ecclesiæ Cathedralis, ac Collegiatas habet plenam jurisdictionem, prout habent Abbates, qui possunt cognoscere de causis criminalibus, & civilibus *c. Ecclesiæ Sanctæ Mariæ, ubi Panormitanus*, sic citans alios. Nam ratio Prattatione generalis jurisdictionis, quam habent in Ecclesiis Collegiatis, & Cathedralibus, quoniam Prælatorum Spiritualis, licque per eorum obtinerum remanet Ecclesia vidiuata, & sine Pastore.

172 Cæterùm in Electionibus inferiorum, utpota Canonicorum Cathedralium, licet forma in *cit. cap. Quia propter b. c.* præscripta rectè obtineretur; illiquidem, quoque illa in eorum electione non necessariò ab obbervandus: nam per horum morum non cessetur Ecclesia vidiuata, ut omnes, cùm non habeant ejusmodi generalem jurisdictionem, ut Abbates, ac verso Spiritus ejus, videlicet Episcopus, adhuc vivat. Unde ad valorem electionum Canonicorum, Capitulo, Unde ad valorem electionum Canonicorum, Capitulo, ut ipsorum Ecclesiæ ut ipsorum Ecclesiæ, & Capitulo, ut ipsorum Ecclesiæ, & Capitulo, ut ipsorum Ecclesiæ, & Capitulo,

re, non quia abbatum communè possitur, ac debuisset vocari, nec ne. Layman *in c. Cum non. 2. §. Porrò*, quid sentiendum de Procuratoribus per Episcopos absentes constituendis, nec non de Vocalibus inferioribus, vel abbatissibus, ex profesio declaratur *infra §. VIII. per totum.*

120 Prædictis tamen addo cum Abbate *in c. cap. Quia propter. n. 5.* & Fagnano *hic num. 40.* quod quidem electio fieri non potest, nisi fint præfentes duæ partes Vocantorum, *arg. l. Nulli Tit. Pland ff. quod cujusque universitatis. nam non videtur dicta Universitas, nisi cum duæ partes adsint, aut omnibus quum duæ* ac pronisse, fi ex dudecim Vocabulis quinque fuiffent conempti, electio ab alia fieri poterit, cum non dicitur esse illorum contemporum profectionem litiranda, fed etiam ipfe jure invitabilis. Nihilominus in hoc duorum partium numero non fum computanda, nisi qui debent, & voluntæ, & pollunt commodè interesse. Nam nolentes interesse, in numero non ponuntur, fequens non fum computandi in numero eorum, quibus competitjus eligendi: idemque dicendum de iis, qui ob defectum Sacri Ordinis, vel ætatis, aut ob aliud vitium, necessitatem esse non habent, aut ob nimium distantiam vocari nequeunt. Glossa *magna in Clem. Quod circa h. t.*

121 Quæritur IV. Quas rationes Scrutatores constituit, & eorum ipsis Scrutinium fieri debent? Resp. I Postquam Eligunturc, ac ipsa, capitularitter fuit congregati, ipsimet, ac per ipsos constituantur, ac ordinentur, *ut ipsimetter tres de collegio fint digni, qui secreto & singulariter nos non habentes, diligenter cognoscant, & in scriptis redactis ipse publicent in commune*; ut loquitur Concilium Generale *in Sanctis et. c. Quia propter h. t.* relatum. Ex quibus verbis colligitur, quod fpectatio nigro juris Scrutatoris ipsi fit debeant affumi per Collegium, ac prolinde non fit ultrònigerere; aliquin enim redderetur fuispectè ut *Doc. ennio 5. fin. & Prosper Fiscus* ipsi, ut de duo ipsi fuisset electione Scrutatores, non plures, vel pauciores. Insuper, quod ipsi debeant ele vivi fide digni: ita videlicet, ut non ipsi Scrutatores, sed Secretarii, ac Notarii ipsis redacta publicent: tuleque exilant, coram quibus ipsi, ac Electi, quorum ipsis quique Suffragatorium dare valent. Et tandem, quod ipsi debeant ad Electionem, & non alienos, prout fonat litera.

122 Et quoniam hæc ele de fidelitate electionis, cent multi Delinetes; ut videre est apud Abbatem, *sibi fupra num. 13.* Fagnanum *hic. cit. num. 45. & seqq. & Layman in d. cap. Quia propter num. 3.* & hæc Scrutatores appellantur communem Verbum Glossis *in d. cap. Quia propter vers. Scrutatores.* Et cenfet, hæc non fpectare ad substantiam electionis, quia ipsa Scrutatores, ac Electi, vel vel de ipsa electione confuetudine recepitus fuit, ut ex citatuel. Clerici tamen, affumuntur in Scrutatores; prout in plures Germaniæ Ecclesiis, ut testatur *Fagnanus, & Layman hic cit. Vel ubi ob paucitatem clericorum Scrutatores de Clericis haberi nequeunt, tunc, quia totum Collegium in triplo, vel duplo, ipsi Scrutatores fiti.* Aliquin, vero conflitutum non est, à verbis adeò clarisi Conciliorum generalis, & communem opinionem in confuetudo, practicando, & indicando recedere, ac inquit Fagnanus *hic. cit. numero. 44.* post Bertrandum *consil. 18. n. 10.*

123 Resp. II Scrutatores caliter affumpt (quos confuleum effuitetur juramentum de fidelitate, & fecreto servando in Scrutinium fecreto, ac legitimo vocatorum eorum quibus; aliorum electio est irrita. Patet hoc ex allegatis verbis Concilii Generalis, & *c. Electio vi. fine p. t. n.*

124 Et quidem *fecreti* debent esquiri vota fingulorum, non autem publicè, aut in communi: five dicin Electores viva voce dent votum, nominando videlicet illum, quem eligunt, cuius nomen pollerit à Scrutatoribus, vel Clericis à publico Notario fcriptis nancetur, prout videlicet requiritur textus *in c. Quia propter & ter* ut Fagnanus *hic d. n. 8 & 9.* five fingulatim Electores dabimus vota fecretaria, & Scrutatoribus affertur, ac in vasculum, vel Calicem ad ipsum præparatum deponant. Utroque enim in modo possitur ratio dari, cenfentiunque dari fecretè, obviando ne ipsi Electores ab alio, qui fuis de Collegio, Eoque liberalis.

Suarez *tom. 4. de Religione tract. 8. lib. 2. cap. 5. num. 9.* & *10.* Garciaqueus *5. de Beneficiis cap. 4. numero. 188.* & *189.* Alexanus Tamburinus *Tom. 1. de jure Abbatum. disp. 5. cap. 6. num. 10.* Barbosa *lib. 3. Juris Eccles. in voce Cap. 19. numero. 20.* Pirhing *d. t. n. num. 166.* & *nihil.* & concordat confuetudo, etiam in Curia Romana approbata, ut pote pergam electiones in Ecclesiis facile absque ulla dubitatione recognoscunt, & confirmantur, etiam tam clausula *Supplenes* &c.

Insuper vota Electorum debent esquiri *fingulatim*: ac ipsi prodeo non fum dubitandum bini, & bini, sed unus post alterum, ut fic liberatis in vocando procedere possit. Prout in Similitudes, ut ob liberalis testificetur, fingillatim, ac diffinitivè Scrutatores, ac Electi, ac rum depositio non valet, *c. Pharaoldi 32. & c. Cum fama 3. de Testibus.*

Hic dubito tamen conditionibus non obstantibus, tis dum Scrutatores voca exaurine fingulorum, bene poslum abbiliter Scrutatores, ac Electi, ac Electi, ac dam videlicet contemn fufficiorem fitudis, & dandem, figuis fiorie, tetiliorum veritati: prout in fimili etiam certes exaurunt profiuit in primitiis siquorum; ipsi poffint convinci de falso, fi forfanpoffit negare velle, fe tatia depositiffe. Abb. *cit. n. 13. Zerola in Praxi Episcopali verb. Electio. n. 3. Jonas in Jurisprudentia Canon. c. 8. n.* Quamvis rectè notet Greg. Tholosanus *de Electione, cap. 18. n. 3.* quod secretes, nec publicè Notarius debet necessariò adhiberi, sed bini Scrutatores, ac Scrutatores exquiri valeant.

Insuper notetur, ut Scrutatores esquiri nec *conflitutum* non, ut levi unus ex præfentibus Electoribus præsertim, ac non exquirentur à tribus Scrutatoribus, ac electione fuerit irrita. Abb. *loc. cit. n. 8.* Fagnanus *hic. cit. num. 40.* Layman *d. cap. Quia propter.* Ubi ac Clericus, ac Electi, ac Scrutatores fecretè exaurunt, ac Scrutinium alicrum. Abbas *n. 9.* Fagnanus *hic. n. 50.* Zerola, *ubi supra*, & alii.

Addunt quoque Abbas, & Fagnanus *hic. cit. n.* Interrogando videlicet non folùm, in quem Electione vellit confentire (si vota dentur viva voce) fed etiam, de qua non vellit, ac de quo non vellit, vel fuisset, & de quo nolo movetur ad tale fuisset cum eligendum; aliquoin enim non vellit, bene poslit fuisset, ac ipsi ac electionem, & tali ad tacitum, ac quo fuisset diuerte. Ita aliquoti licitò impositur iuramentum, vel bilem Scrutatores Electoribus adjurantes ut ipsi quoque sint, ac vellit eligere eum, quem eligunt, ac eligere, fic fit magis utilem ele judicaverint. Dictum tamen esset Authores, ipsi fuisset de fidelitatem electionis, fed ex substantia ejusdem, ut exquirunt.

Sequitur in textu, *Et in scriptis redacta, quas publicent in commun*: ut ipsi Scrutatores, ac Electi, ac Electionis, ac ipsi Glossa *ibid. V. Scrutator.* & *Gregorius Authores* practicati, aliique communiter, & quidem fingulatim, ac ipsi Scrutatores, ac Electi, ac Electi, ac ipsi ac confentiu fingulorum, quia proinde impedimentum ipsi de fidelitatis adhuc: quamvis fuisset, & fine per ipsi Scrutatores, ac Electi, ac Electi, ac ipsi ac textus) five per publicum Notarium vota illi in fuisset publicentur, cò quòd ipsi Scrutatores, ac Electi, ac ipsi ac Abbas *loc. cit. num. 9.* post Glossam *ubi supra* Bodoella & Fagnanus *ut. 13.* cleans alius. Quamvis ob ipsa mox poli vota publicentur, ac Scrutatores, ac Electi, in commun five publicatio Scrutatoris fieri debeat, cumodò discretè in fide *§. 1. n. 28. & 29.*

Quæritur V. Quo quomodò publicarum Scrutinium, tenenum Scrutatores procedere ad collationem votorum? Resp. I Certum est, atque unum est Electionis electionis, quod Scrutatores post publicarum Scrutinium flatim, atque nullo adhuc contrario interpo- dio, colloque prorfus appellationis obfaculo interfuto, debeant procedere ad faciendam collationem votorum. Ita textus *in c. Quia propter h. t.* & Glossa *ibidem* Abbas *n. 8.* Fagnanus *hic. n. 9. & 10.* & alii.

Et hoc adeò verum est; ut si Scrutatores de fidelitate, & in fraudem Canonis morum trahere, & collatio non voverint, ac publicarunt electionem, quamvis *Jus Can. Anal. Reiff. Tom. II.*

§. VI. De Electione facienda à majori & faniori parte Capituli, &c. 197

tanquam non facta inconfinenti, fed primum post intervallum declarari irrita: possit five Electus, five quicunque alius ex Capitulo implorare officium Superioris (five Prælatis in Capitulo, ac explicat Marandus *tom. 2. Manual. Prælat. cap. 13. art. 2.* sed ipsos, ad quam caterorum fpectat confirmatio electionis, ut poli *Jo. Andream, & alios, Innocit. Abbas in c. Publicata 58. nu. 8. b. 1.* qui dicitur Scrutatores compellat ad faciendam ejusmodi collationem, quamvis *Publicata* non fuerint, *Abbas 58. b. t.* Atque in hoc casu valebit electio, quamvis non fiat inconfinenti: quia fraus, & dolus eorum non debet esse commodum, ac inquit Glossa *in. ibid.* præterim poli implorarum inconsentaciofficium judicis.

124 Resp. II. Collatio ita votorum, poli publicatum Scrutinium, non tantum fit, non tantum fit, non tantum fit

præsentis. Et notanter additur, *respectu rerum capitularium*; Ita quia abfentiam, canonice obtinuit, *canonicus* non eft ratio habenda, cum ipfi feles admodeftentur, *cap. cum omnibus 19. d. 1.* Tum quia de Jure non fufficit habere mutua, feu plura vota comparatione alterius feu notria partis, *text. clar. c. Ecclefia vellra 48. d. 1.* fed requiruntur majora vota respectu totius capituli; ita ut, fi fimiliodoxia Vocales, requiratur faltem fepem vota *cap. Cumana 30. de 1. 0. Sicut 23. tod. tit. 6.*

Sufficiant tamen quinque eccleftica ultra mediatem, ut eft fuper unus nodfi vocl, v. g. fi effent tredecim Vocales, feptem vota jam fufficerent. Cum enim Jure loquantur indifftinct, modo valeant electio facta à majori parte capituli, & nullibi addant, debere effe eccleftam unius integri voti, ergo fufficit qualitcunque eccleftio, tamen non indifftinctum, *quinque* vocalibus indifftinctogere; Abbas, *c. Cumana n. 9. h. 1.* Card. de Lucca *tom. 1. difcurf. 1. de Parochiis n. 18.* Bernardus Sanfeg. *de Prerog. n. 9.* Pafchalis *tom. 3. de Elect. n. 1.* Cafpina *alias.* Tribunal Statuta Generalia FF. Minorum: *§. 8. n. 10.* ipfe dementiamur, quod in eccleftione Ordinum Generalium, quinque eccleftas facit, ut, fi vota novem fint, quinque majorem partem conficiant.

Subjunxerat notandum eft, quod vota fingularia data extra Collegium, feu quando Vocales ftatuta dicnon comparentes, poftea primum per actus fingulares exhibita abfentes, non numerentur in eccleftione, nec illorum habenda fit ratio in ordine ad collegiatam majoritatem votorum; quia in abfentia capitulari, non computantur fimi à plurifus tanquam conftituentibus unum, & corpus politicum, vota fuitam prieftanda collegialiter, non fingulariter, aut extra Capitulum, Card. de Luca *Tom. 1. de Jure patronat. difcurf. 61. nu. 22. & de Regularibus, difcurf. 55. n. 6.*

Infuper notandum, quod electio à minori parte capituli celebrata, non folum invalida fit, fed infuper per fubfequentes confenfum aliorum ratificari non poffit; quia non *ratificatio adhibetur, cum ratio ex poft facto mutate convertitur, quod ab initio ipfo non valebat; id enim ratificare non licebit.* Tum quia eccleftio de Jure fit in facrificio religiofiori, non autem fingularier, ac proinde conflentes particularis quorundam fratrum aliorum non poteft validam eccleftionem mutare, prout argumentat Abbas *tractat. de eccleft. duftrin nu. 11.*

Refp. II. Illa pars capituli cenfetur fanior, quae eft poffior, & major numero, ut ex authoritate, *Joannes Glofiam cap. In Decretalibus §. verf. ad etiam 6. n.* Sive, ut alii explicant, *Pars fanior capituli* dicitur, quae conflat vocibus quidem, *minor*, ac tempore effecta, nec non de prudentia, pietatque magis conflipicuit: nam praeeffencies in omnibus habent voces ponderofas, ut loquitur Abbas *c. Ecclefia vellra 48. n. 6. d. 1.*

Cæterum in duobus major pars numero, plurimum etiam fanior, juxta *c. Ecclefia vellra n. 6. d. 1. & c. Cum ex omne 19. d. 1. ubi vellor praefumantur*, cum fimilibus: & cum communi nomi Fagnanus *c. cum in conflitutione. §. Quia fanior & major, par. Capit.* Unde prudentior militat pro habente plura vota, quae eo ipfo, quod illa plura, etiam fanior effe, atque refpectuam ad diffonorum habitfe conferitur, vel conflet de oppofito.

Et notanter hoc addimus. Tum quia quando per legitimas probationes, aut aliunde conflat de contrariis, *oportet, ut omnino ad illa recedatur, & Improbantes Probatis.* Tum quia contra dictam praefumptionem admittitur probatio contraria, *Abbas c. Ecclefia vellra 17. d. 1.* ac notat Abbas *ibid. n. 4.* Quamvis ea dotorfit fit praefumptio, donec contrarium probetur, *quia* ratio ratifcatio, *Abbas, Fagnanus*, magnitudo pretiofitatem excedens *org. Cap. Dudum 23. d. 1.* ac notat Layman *ibid. n. 3.*

Quarto: Ut Litorum ad eccleftionem validam requiritur, ut fit facta fimul à majori, & fanior parte capituli: Refp. affirmative, adeo, ut necefle fit, eccleftionem effe faftam copulative & à majori, & à fanior parte capituli. Ita communis; atque defumitur ex fa*cto ce. c. Quia propter 1. 61. De quarta decima, ubi ut ratio per cap. fanior capitulo confcripto.* Nam generale eft, quod in Universitatibus Eccleftiafticis non valeat, nifi quod tertium eft fimul & à majori, & à fanior parte capitulari; ut *c. De 61, quae fanior à majori part. Capit. cum concordantiis.*

Hinc, quod electio à fanior parte capituli celebrata nullo modo, nifi ea etiam fit major, habetur eccleftio *in Cumana 30. d. 1.* & notat ibidem communis Doctorum. Dummodo tamen major pars non eleganter fcienter legdignum: alioquin enim ipfa pars non vice pro vice exaftere jure eligendi, feque valida foret eccleftio de dignoti fanior, licet minor pars celebrata, etiam ex eorum Scrutinio, *juxta Concordat. Bulla Gregorii XV.*

Ulterius, quod ad validitatem eccleftionis non fufficit, ut quis eligatur à majori parte Capituli, *Abbas c. Ecclefia vellra 17. d. 1.* & notant illi, quae *Panor. ibid. n. 6.* Requiruntur etiam illa duo conditiones.

Solum adde notandum difficultatem, quam circa hac ponit Abbas *ubi cit. Ecclefia vellra n. 13.* poft Jo. Andrean. & inter alia opinantes Jo. Lapus *Allegat. 1. n. 4.* Quia (inquiunt) aut in tali casu numerus multum excedit, fimulque Electius abfolute eft idoneus, & tunc praefertim numerus authoritat nihil, ac merito, *arg. Cap. Licentia de 1. 0. 6.* Aut numerus non multum excedit, & tunc ratio aequitatis fubaltiquere. Vel cum fanioris, & fanioris authoritas, excluat omnium alterius partis, etiam non multum excedit: & tunc etiam praefertur major numerus, ac de illo conflatur authoritatem, & fanioris aequitatem excundum, *arg. c. Ecclefia vellra 1. de Simon.* praefertim, ne propter tam modicum excellum recedatur à generali Regula, quod ipfa pars majorem partem capituli valeant, *cap. 1. Dedit, quae fanior à major. par. Cap.* Vel fanioribus multum excedit: & tunc electio majoris partis non eft valida, quia fanioris, fed eftiam, ut ipfa non fuerit facta fimul à majori & fanior parte; ut *c. Electio fin refpon 8. Non erigit.* Necessium conflitutum eft, ut fanioris fanioris partis, cum ex ea, ac tenet communis Doctorum, quidquid contradicat Glofia *fin. de ver. Electio refpon. 8.* Sed fanioris, non eft, quod fanioris, ut majoris, majoris eligentium non conflitit jus eligendi per id, quod altera pars fit fanior: quia eleati partium & fanioris, & habilioris, non aeterni eligendi jus eligendi.

Quartum III. Ad eamdem praefcriptionem requiritur, & fufficit ratio, ut *Refp. I.* Ita effentia Summi Pontificis requiritur quid fpecialis: nam ita fpecialis, nihil hat à duabus partibus Electionis fpecialitatis habeo redditur: quia in eccleftionem infertorum, *fi quod debitum* [illegible] *fuerit, fuerit, quia non pacerit ad Ecclefiam, fuerit, fuerit, quia non pacerit ad Ecclefiam, fuerit, fuerit, quia non pacerit ad Ecclefiam,

§. VII.

De illis, qui eligere possunt, vel non possunt.

S U M M A R I U M.

159 *Jus eligendi seu electio Prælatorum, pertinet ad Capitulum &c.*
160 *Potest privilegio, aut consuetudine, Clericis extraneis acquiri.*
161 *Imò & per Electores ipsis communicari.*
162 *Sed ad hoc requiritur unanimis omnium Capitularium consensus.*
163 *Et quod jus eligendi conveniat electoribus vi Collegii.*
164 *Inhabiles ad eligendum, sunt alii à natura, alii à lege*
165 *A natura prohibentur eligere Pupilli, vel Impuberes,*
166 *Et furiosi, ac mente capti.*
167 *A lege, seu Canone prohibentur eligere. I. Excommunicati excommunicatione majori.*
168 *Num vitietur electio, si unus excommunicatus eligat cum aliis? & n. 171.*
169 *Quid de hoc dicendum post Extravagan.* Ad evitanda.
170 *II. Suspensi prohibentur eligere; ac*
171 *III. Personaliter interdicti; & qui?*
Electio ab inhabili celebrata, an sit valida? Ib.
172 *IV. Irregulares.*
173 *V. Infames infamia juris.*
174 *VI. Qui non sunt Clerici, nec Religiosi. sed Laici.*
175 *Solvitur instantia* ex c. Querelam h.t.
176 *VII. Qui non sunt præsentes capitulariter.*
177 *VIII. Vel non constituti in Ordine sacro.*
178 *Et quid de regularibus.*
179 *IX. Item privati voce activa.*
180 *Alii casus. Remissivè.*

159 QUæritur I. Ad quem pertineat electio Prælatorum, Resp. I. Jus eligendi, sive electio Prælatorum de Jure communi spectat ad Capitulum, Collegium, sive Communitatem, cujus Prælatus est eligendus. Ita Hostiensis *in c. cum Ecclesia Vulterana n. 9.* & ibi Abbas *n. 8.* & Fagnanus *n. 39.* aliique communiter. Idque patet *ex c. 1. & c. cùm terra 14. h. t.* juncto *can. ult. 16. q. 7.* cum similibus. Quamquam hodie per Regulas Cancellariæ, & alias Ordinationes, hæc potestas non nihil sit coarctata, & provisio Ecclesiarum Summo Pontifici reservata.

160 Resp. II. Etsi directè, ac per se primò, jus eligendi Prælatum spectato Jure communi pertineat ad Capitulum, seu Communitatem, ut dictum: potest tamen jus eligendi acquiri Clericis extraneis tum ex privilegio Papali, tum ex consuetudine legitimè præscripta. Ita communis; & desumitur quoad utramque partem *ex cap. um dilectus 8. de consuetud. & c. Cumana 50. h. t.* ac notat Glossa *hic vers. Abbatibus & vers. consuetudine.* Nam, quod Summus Pontifex tale privilegium concedere valeat, extra controversiam est, per consuetudinem verò posse derogari Juri communi, aliundè liquet.

161 Resp. III. Insuper possunt Electores unanimi consensu facultatem eligendi: sive secum coeligendi, Clericis extraneis communicare. Ita liquet *ex c. Scriptum est 40. h. t.* ubi ad electionem Patriarchæ Constantinopolitani de mutuo Canonicorum consensu fuerunt admissi septem Præpositi, & quidam alii Clerici extranei, Accedit ratio: quia possunt Electores totam potestatem eligendi transferre in Compromissarios, etiam extraneos: ut *c. Causam quæ 8. & c. In causis 30. & c. Quia propter §. vel saltem 42. h. t.* Ergo multò magis possunt communicare potestatem aliquibus Clericis idoneis, ut secum eligant.

162 Additur notanter, *unanimi consensu.* Nam ad hoc, ut Clericis extraneis possit communicari jus eligendi, requiritur consensus omnium Capitularium: adeò, ut uno discrepante non possit admitti extraneus ad jus coeligendi, cùm ex hoc diminuatur potestas cujusque sicque illud intersit singulorum: prout in simili dictum est suprà *n. 71.* de Compromisso. Atque pro hoc facit textus *in cit. c. Scriptum est*, ibi: *De mutuo convenisse consensu, quod ad electionem admitterentur Præpositi &c.* ac notat ibidem Abbas *n. 3.* post Compostellanum Navarrus *consil. 2. de consuetud. num. 3* allegans pro hac sententia Glossam communiter receptam *in c. quia propter ℣. Vitæ omnium.*

163 Deinde Passerinus *cap. 3. de election. num. 34. & seqq.* quoad propositum notabilem affert limitationem. Vel enim (inquit) jus eligendi convenit Electoribus ex Collegio ipso, uti convenit Canonicis: & in hoc casu potest sustineri, quod Collegium possit admittere extraneum; quia tunc Collegium est, quod Vocales instituit. Vel jus eligendi nulli convenit nisi ex concessione Pontificia, quæ hoc jus solùm concedit habentibus certas qualitates, v. g. quod sint de Collegio eligentium, aut de corpore Capituli, sive Diffinitorũ: & tunc Electores non possunt admittere extraneum ad coeligendum; quia nemo dat, quod non habet, *can. Dalbertum 1. q. 7.* ac ipsi Electores tunc non eligunt, nisi sub conditionibus à Papa requisitis.

164 Quæritur II. Quinam censeantur inhabiles ad eligendum, ita ut prohibeantur eligere ad Prælaturas Ecclesiasticas? Resp. I. Generatim loquendo aliqui prohibentur eligere à natura, alii à Lege, seu sacris Canonibus. Ita Greg. Tholosanus *tract. de electione c. 5. n. 1.* cum communi; & patebit amplius ex dicendis: unde

165 Resp. II. Natura, seu ob impedimentum naturale, prohibentur eligere Pupilli, vel Impuberes; cum pleno usu rationis, seu discretione careant, *c. Ex eo quod 32. h. t. in 6.* Neque hic attenditur, num malitia suppleat ætatem, nec ne; sicuti & in finienda tutela istud non attenditur, *l. Indecorum C. quando tutores, vel curat. & §. 1. Inst. Quibus modis finiat. tutel.* & notat Glossa *in cit. cap. Ex eo quod ℣. In pupillari.* Quamvis secùs sit in matrimonio, *cap. Puberes 3. de Desponsat. impub.* nam diversus est finis utriusque.

166 Et ob eandem rationem, nempe ob defectum usus rationis, seu discretionis, natura prohibentur eligere furiosi, ac mente capti; ut probat Glossa *ib. vers. Discretione.* Quod intellige, quamdiu sunt in amentia, & nisi habeant lucida intervalla. Tholosan. *ubi suprà c. 8. num. 2.*

167 Resp. III. A Lege seu Sacris Canonibus plures prohibentur eligere. Et I. excommunicati excommunicatione majori; ut *c. Constitutis 23. de Appellat. & cap. unic.* juncta Glossa *℣. Majoris. Ne Sede vacante in 6.* Secùs dicendum de excommunicato excommunicatione minori: nam is eligere non prohibetur, licet eligi non possit, *c. Si celebrat. 10. de Cleric. excommun. minist.* At verò electio ab excommunicato excommunicatione majori facta, ipso jure irrita est, *arg. c. cùm inter 16. h. t.* Et loquendo de Suspensis, tenet ibidem Glossa *verf. Cassata*: idem ergo à fortiori dicendum de excommunicatis.

168 Quod si quæras, an, quando unus fuit excommunicatus, & eligit cum aliis, vitietur tota electio? Resp. negativè; dummodò cæteri scienter non communicaverint, eidem consentiendo. Glossa *un can. Nos in hominem 9. qu. 1.* Nam actus collegialiter gestus ab habilibus & inhabilibus, sustinetur propter habiles, *arg. cap. 2. h. t. de Procurat.* & tradit Abbas *ibid num. 2.* id limitans inter alia, quando Universitas scienter admisit inhabilem, quem habilitare non poterat ad agendum cum eis, v. g. excommunicatum. Sic quippe *in cap. ad probandum 24. de Sent. & re judic.* cassatur, seu (ut Glossa explicat) cassa, & irrita nunciatur sententia Judicum delegatorum; eò, quod unus ipsorum excommunicationis sententia esset publicè innodatus: ac proinde similiter electio est invalida, quando alii scienter cum ipso in electione communicarunt. Navarrus *Consil. I. de election. num. 2.* Barbosa *lib. 1. Jur. Eccl. univ. cap. 19. num. 56. & 57.* & alii.

169 Defacto tamen, sive post Extravag. *Ad evitanda*, in Concilio Constantiensi à Martino V. editam, istud procedit duntaxat de excommunicatis vitandis: ut sunt nominatim denunciati, atque notorii percussores Clericorum. Cæterùm alii excommunicati non vitandi, possunt quidem per exceptionem repelli; & si absque scandalo, vel alia de causa expelli nequeant, per Capitulum fieri protestatio, quòd nolint cum excommunicato in eligendo communicare, illiusque vocem nemini velle suffragari, vel nocere: qua protestatione præmissa votum ipsius non valet, nec tamen irritat electionem ejus, qui cæteroquin habet vota sufficientia. Passerinus *c. 19. de elect. nu. 71. & 79.* Barbosa *cit. nu. 57.* & alii. Quod si verò nullus se opponat, aut excipiat, valida est electio, neque ipsa erit cassanda: tum quia per cit. Extravag. *Ad evitanda*, indulgetur omnibus Fidelibus, ut non teneantur vitare excommunicatum toleratum: tum quia gesta ab excommunicato tolerato, ratione publici officii, sustinentur ab Ecclesia. Et in specie, quod electio facta, nullo reclamante, ab excommunicato tollerato sit valida, tenet Covarruvias *in c. Alma mater p. 1. §. 7. n. 9.* ac relatis plurimis aliis. Passerinus *cit. c. 10. n. 77.* Ad præcavendum tamen gravioribus incommodis, solet ante plerasque electiones, præsertim Regulares, præmitti absolutio à Censuris ad cautelam, in ordine ad electionem ritè celebrandam; prout in simili dictum est suprà *Tit. de rescript. §. 2. num. 53.*

170 II. A Canone prohibentur eligere Suspensi; ut *cap. Cùm dilectus 8.* juncta Glossa *℣. A suspensis de Consuetud. & cap. cùm inter R. 16. h. t.* Idque procedit non solùm de suspensis simpliciter, videlicet tam ab Officio, quàm Beneficio, sed etiam de suspensis ab Officio tantùm; quoniam nomine *Officii* intelligitur omne exercitium Clericatus; ac proinde suspensus ab officio absolutè (secùs dicendum de suspensione ab uno officio particulari) nequit exercere officium Ecclesiasticum eligendi; prout desumitur ex allegatis Juribus, & tenet Glossa *ubi supra*, & Abbas *in cit. c. cùm dilectus n. 20.* Barbosa *ad d. c. cum inter R. n. 4. h. t.* Passerinus *d. c. 10. num 89. & 90.* citans plures alios. Non tam prohibetur eligere, qui est suspensus à Beneficio tantùm: quia per suspensionem à Beneficio, non suspenditur quis ab officio, & actibus ad illud pertinentibus (ut est præstatio voti in electione) sed solùm a jure percipiendi fructus Beneficiales. Glossa *c. cùm Vintoniensis 25. ℣. Admiserunt.* & Abbas *ib. num. 10.* Suarez *tom. 5. de Censuris disp. 27. sect. 2. num. 34.* Passerinus *loc. cit. num. 91. & seqq.* & alii. Quamvis nonnulli hoc limitent, ac negent in casu, quo vox cuipiam competeret ratione illius Beneficii, à quo quis est suspensus; ut Barbosa *cit. num. 4.* Navarrus *in Manual. cap. 27. num. 163. ℣. Sextò.* Henriquez, & quidam alii.

171 III. Prohibentur eligere personaliter Interdicti, *ut cit. cum inter R. 16. h. t.* Hostiensis *in Summa tit. de election. n. 7.* Angelus *℣. Electio nu. 8.* Passerinus *cit. c. 10. num. 99.* Pirhing. *h. t num. 31.* & alii. Requiritur autem desactò tam in Suspensis, quam Interdictis, ut sint specialiter, ac expressè denunciati, juxta jam cit. Extravag. Martini V. *Ad evitanda*, quam inter alios refert Navarrus *cap. 17. Manual. num. 35.* docet Passerinus *cap. 10. de elect. n. 130.* post Castellinum *de election. c. 5. num. 1.* Innocent. *c. cùm Vintoniensis*, & Abbas *ib. num. 14. de election.* & alios. Siquidem ante sententiam declaratoriam super crimine admisso, & contracta privatione vocis, nemo est privandus quasi possessione juris eligendi: forsan enim, si priùs audiretur, posset quandam prætendere excusationem, *arg. c. Licet Episcopus 23. de Præbend. in 6. & c. cum secundùm 19. de Hæret. in 6.*

Unde nullo reclamante, si privatus voce activa eligat, valida est electio. Covarruvias *in c. Alma mater p. 1. §. 7. nu. 9. ℣. Ideò* Navarrus *cap. 27. Manual. num. 35.* Suarez *lib. 5. de Legib. cap. 9. num. 5.* Passerinus *cit. cap. 10. num. 77. & n. 129.* allegans plures alios. Facta tamen per Capitulum protestatione de non admittendis inhabilibus ad electionem, si posteà quis Vocalium convincatur, & per sententiam judicis declaretur, ipso jure fuisse inhabilis ad eligendum, tunc isthæc sententia retrotrahitur: quamvis electio facta à toto Capitulo post talem protestationem non vitietur, ubi electus aliunde habuit vota sufficientia; si tamen constiterit, vel dubium sit, quod electus acquisierit vota majora vi suffragii dati per talem inhabilem, contrà quem anteà protestabatur, electio erit cassanda. Passerinus *cit. cap. 10. numer. 76. & 96.* cum aliis, quos citat.

172 IV. Prohibentur eligere Irregulares, *c. Is qui §. fin.* & ibi Ancharanus, *de Sentent. excom. in 6.* Sylvester *verf. electio I. § 4.* Angelus *cit. num. 8.* Barbosa *lib. 1. Jur. Eccles. univ. cap. 19. num. 65.* citans alios. Requiritur tamen desactò, ut & isti sint denunciati, aut per exceptionem repellantur. Pirhing. *cit. n. 31.* Passerinus, *ubi suprà num. 106.* Imò non desunt contrarium tenentes, videlicet quod Irregulares non sint privati voce activa; ut vult Suarez *disp. 40 de Censuris sect. 2. nu. 27.* Filliucius, Bonacina, & nonnulli alii: qui proinde *cit. c. Is qui*, cæteroquin satis urgens, conantur explicare de sola ineligibilitate, seu privatione vocis passivæ.

173 V. Eligere non possunt Infames infamia juris. Glossa *c. Ut circa 4. vers. eligentium h. t. in 6.* Suarez *de Censuris disp. 48. sect. 3. n. 2.* & alii. Siquidem infamibus prohibiti sunt actus legitimi, *arg. c. Infamibus, de Reg. jur. in 6. & l. Actus ff. eod.* Atqui eligere, est actus legitimus: *c. Solet. 2. §. fin. de sent. exc. in 6.* Verùm istud procedit duntaxat de Infami sententiato, sive declarato; ut notat Hyacinth. Donatus *in praxi rerum regular. p. 5. tr. 5. q. 20. n. 3.* Passerinus *cit. c. 10. num 145.*

174 VI. Eligere non possunt quoad Prælaturas, & Dignitates Ecclesiasticas, qui non sunt Clerici, vel Religiosi. Siquidem Laici sæculares nullo modo sic eligere possunt; *ut c. Nullus, dist. 63. & c. sacrosancta 51. de elect.* Adeò quidem, quod electio Episcopi per Laicos etiam cum Canonicis facta, non valeat; haud obstante consuetudine contraria, quæ dici debet potiùs coruptela, *text. clar. c. Massana 56. h. t.*

175 Nec obstat *cap. Querelam 24. h. t.* ubi dicitur, quod ad populum de antiqua consuetudine pertinuerit electio, & quod is eligit Presbyterum ad quandam Ecclesiam. Resp. enim verbum *Electio* ibi accipi latissimè, prout etiam comprehendit sub se Præsentationem: nam, ut liquet ex contextu, ibi agitur de jure patronatus, cujus Laici de benignitate Sedis Apostolicæ sunt capaces; unde subditur: *Populus in quasi possessione præsentandi Clericum existebat, quando ipsum Presbyterum ad illam elegit.* Et infrà: *Salva quæstione super jure patronatus.*

176 VII. Eligere nequeunt, qui non sunt præsentes capitulariter in loco, ubi fit electio. Quia non possunt singuli Vocales divisim, ac in suis domibus existentes, votum suum dare, sed debent esse collegialiter congregati, *arg. c. Quia propter 42. h. t.* ibi: *Præsentibus omnibus*, & concordant dicta superiùs *§. 5. num. 113.* Et hoc adeò verum est, ut Canonicus legitime absens (quamvis nullus de Capitulo velit esse procurator ipsius) non possit votum suum dare per litteras, *text. clar. c. Si quis justo §. fin. h. t. in 6.* An autem absens possit dare votum per Procuratorem, & quid agendum sit circa Capitulares infirmos *§. seqq.* dicetur.

177 VIII. Prohibentur eligere in Ecclesiis Cathedralibus, vel Collegiatis, vocemque in Capitulo non habent etiamsi hoc sibi ab aliis liberè concedatur, qui necdum in Ordine sacro, saltem Subdiaconatus, sunt constituti. Patet hoc ex *Clem. ut ii qui, 2. de Ætat. & qualit. præfic.* estque renovatum in Conc. Trid. *Sess. 22. cap. 4. de reform.*

178 Imò idipsum *in cit. Clem. 2.* extenditur ad Ecclesias Regulares quoad mancipatos Divinis Officiis: secùs dicendum quoad Laicos, seu Conversos, ac etiam quoad Moniales, ut ibidem notat Glossa *vers. Mancipati*; itemque quoad Ordines Militares: nam Clementina illa loquitur de Regularibus, qui Divinis Officiis sunt mancipati, seu ad celebranda Divina Mysteria deputati. Imò, cùm Concilium Trid. *loc. cit.* nullam de Regularibus mentionem faciat, simulque Sac. Congr. Conc. sub *data 22. Maii 1577.* declaraverit, dictum Decretum Tridentinum non loqui de Ecclesiis Regularium: dicendum est, circa hoc servandas esse cujuslibet Ordinis laudabiles consuetudines, & statuta particularia; uti communiter tenent Doctores, quos sequitur Passerinus *cit. c. 10. de elect. n. 54.*

179 Tandem generaliter loquendo prohibentur eligere, qui sunt privati voce activa: prout pro una vice privantur scienter eligentes indignum, *c. Cùm in cunctis, 7. §. fin. & c. Innotuit. 20. h. t.* cum similibus. Sicut & illi, qui per abu-

abusum Potestatis secularis elegerunt, præter suplenda omnia Officia, & beneficii ad triennium jplis liberandum, ipsos jure privati fuit potestate eligendi; *c. Quisquis 45. d. 1.* junta Glossa, & DD. *ibid.*

180 Tacentur alia casta, tum ex diversis Constitutionibus Apostolicis, tum ex Statutis particularibus locorum, aut Ordinum Religiosorum desumendis: Adde etiam rationes conscientiales Inocentii IV. *Sed* fuit per hæresi aequali jus eligendi, ita & vicissim poteſt quis per jpsos à tali jure excludi, ficque privari voce Activa; ideo per vulgatam principia Juris, *ac cap. ult. de Consuetud.* cum concordantiis.

§. VIII.

De Procuratoribus in Electionis negotio confituendis, ac de Vocalibus infirmis, vel se abſentantibus.

SUMMARIUM.

181 *Procurator in electionis negotio confitui nequit, nisi concurrant ora, & conditiones.*

182 *Nempe, ut sit idoneus à hoc officii.*

183 *Similiter juſpiciendum Procuratorem.*

184 *Et, ſuppos ſacrat, ſuper hoc ſubmſcrion jurramento.*

185 *An ſi necesse, ut ſe procuratorem eligatur unus de Capitulo? Et in ſeqq.*

186 *Poſt Capitularitis abſent non tantum unum, ſed etiam plures procuratores confituere.*

187 *Dumodo caliter eorum poſſint eligendi dei in ſolidum.*

188 *Et ejus rationes tunc valent.*

189 *Poſt Prelati, ſeu Prioris non unus de Collegio, quam extraneus: ſed hic non neſſe ſe admittitur.*

190 *An poſſit procurator de Collegio aliam nominat ſuo, & aliam omnae nominat eligere?*

191 *Patia ſinonymum cum ſi ſuplendo.*

192 *Et quomodo ſit vocum ſuum, ſi ſe abſentat.*

193 *In pranis operatur ſpeciales conſuetudines, aut conſtitutiones capitulorum Capitulo.*

194 *Nequeunt infirmi, aut alii legitimi abſentes, vocum ſuam mittere in ſcriptis.*

195 *Aliud eſt, conſiſtere procuratorem: aliud, dare vocum in ſcriptis, Cr ſeq.*

196 *Examinetur ſententia offertorium, plus aliquando dari vocum in ſcriptis.*

197 *Capitulares vocati, & electioni interſe volentes, conſtituere, & ſecreſſit alienas.*

198 *Nec ſimiliter conſtituere, ut interſint electioni.*

199 *Quid in Ordine FF. Minorum de Diſtinctione, qui non vult convenire in diſtinctione?*

200 *Et cuipos ſcriptis ſecreſſit alienabit Vocales recedant, procedunt alii ſine ipſis. Et in ſeqq.*

201 *Et idem dicendum, ſi remanant quidem, ſed voterat nolint.*

202 *Dumodo non major pars Vocalium ſpreſſe ſit. Quod deinde eſt limitandum. Ibid.*

203 *Si ſchedula vocum mittatur in manus vocorum, ejus nulla habetur ratio.*

QUæritur I. An in electionis negotio poſſit confitui Procurator? Resp. I. Id regulariter fieri non poſſit: ſed concurrant conditiones. Ita habetur in *Clem. Pro ſuper 42. §. Illud autem d. t.* frequentibus verbis: *Illud autem petitis intercditimus, ne quis in electionis negotio procurator confituat, niſi de abſentia ipſo, de qua deberet adverari, juſtoque impedimento detentus venire non poſſit, ſuper quo, ſi opus fuerit, ſalem faciat juramentum: & nunc, ſi poſſunt, non committat de ipſo Capitulo ſuum.* Hæc ibi. Concordat *Sc. Ego ſuper 46. end. in 6.* quod velut longius hic non allegatur.

182 Resp. II. Conditionem ad hoc requiſitam, ut quis per Procuratorem poſſit eligere, ſi deſuper vocum ſuum, ſunt ſequentes. I. Qui Procuratorem confituit, ſit absent à loco electionis: Ita videlicet, ut Scrutatores ipſo poſſint, vel ſaltem juxta laudabilem cujuslibet Collegii conſuetudinem, non tenentur ipſum perſonaliter accedere pro recipendo ſuffragio. Deber autem eſſe ſens, non quomodocunque, ſed in tali loco confitutus, ex quo poſſit, ac debeat vocari: unde, ſi extra nimis difficilem, atque intricatam principal cujuslibet loci confinium menſurandum, *arg. c. In Genesi 5. d. t.* ſi confitutus, non habet jus conſitutendi Procuratorem; quae deſumitur ex *c. 8. Illud autem ibi: Nisi ſi aliqua impedimenta, de quibus debet advenari.* Glossa *c. Si quis ſuper 8. Decretal. in d. t.* Barbos. *in Decretalibus ſuper 1. num. 19. n. 108.* Paſſerinus *tract. 10. de Electi. n. 3. & alii.*

II. Conditio, ad conſituendum Procuratorem in negotio electionis, eſt: Ut abſens Vocalis ſit juſto impedimento detentus, quo minus venire poſſit: prout liquet ex allegatis verbis *cit. §. Illud autem.* Hujſmodi autem juſtum impedimentum, ut capiens Glossa *Abbas, Vinf. Pontan.* & Barbosa *cit. cap. 19. num. 199.* cum alii, conſiſtere eſt gravis infirmitas, tunc accedendo ad locum electionis, ſed ſecundum ſuam, vel iudiciſ ſibi paratas, detentio in aliquo Carcere, in de exire non poſſit, aut vocatio ad major Tribunal, & huiuſmodi, ut omnes ſimilitudinem expriatur, quale ſit.

III. Conditio eſt: Ut conſituens Procuratorem ſit, per tak impedimento, ſi opus fuerit, ſidem ſtetur juramento, prout liquet ex verbis jam allegatis *d. Illud autem.* Præcio juramentum illud vel, quod ſit ſuplendum ſpecialis emanavit in ſcriptum, ut in infrumento procure de hoc conſtare faciant; vel ejus Procurator, dumodo habet ad hoc ſpeciale mandatum. Et Hæc omnia ſunt magis cautum, cb quod Capitulum, ſi velit, v. g. quia aliunde jam habet notitiam legitimi impedimenti, poſſit ſecreſſtere tale juramentum; & ſic illud ſit ſatis ſecreſſarii præſtandum: tum quia tenetur in *cit. §. Illud autem*, ſub conditione loquitur, dicens: *Super ipso, ſi opus fuerit.* Ergo ſi non opus fuerit, ſecreſſtio illi ſuplicio emanavit in ſcriptum aliorum Capitularium; unde poſſent illi ſuo favori renunciare. Barbos. *loc. cit. n. 110. & alii.*

Præter hæſe res conditiones, quæ ſpeſſato ſint ſi ſecreſſtio ad requiſitum ſit ſufficiens, ſed ſecreſſtio ſit ſecreſſtio in negotio electionis, ut tenuit Rota in Calſtanna Beneficii de Morillo 1. Novembris 1620. cum Thabide Decano ejusdem Ecclesiæ *apud Farinac. dec. 37. lib. 2.* poſſet adit IV Conditio; videlicet, ut in Procuratorem eligatur unus de Collegio, juxta aliqua verbaſtio. *Ut ſi aliquis de Capitulo ſuum Procuratorem de ipſo Collegio eligere ſum.* Verum, quia cites hæ verba Concili Generalis plures ſuccedere ſorunt ut ortæ controvertiæ, ad quorum reſolutionem poſſunt duo emanavit Decretalis, *Si quis ſuper 46. d. t. in 6.* inter conditiones nili conformiter huic Decretali ere tenſiſſe gendæ: *Quidem.*

Quæritur II. Utrum in electionis negotio unus ex taxat Procurator, & quidem de Collegio, ſed conſitui poſſit, atque admiti debeat? Resp. I. Capitularis ex juſto impedimento abſens, poſeſt non tantum dominum, ſed etiam plures Procuratores ad hoc electionis conſtituere: ita tamen, ut cuilibet eorum poſſitum eligendi dei in *ſolidum.* Ita habetur *Decretalis cit. c. 8. Sed ſi ſuper 46. d. t. in 6.* Et ratio eſt, quia cuilibet Illium Procuratorum habet potestatem eligendi *in ſolidum* (hoc eſt, quod unus ſine alterio poſſit eligere, ſed ſin cadunt meus Concilii Generalis, volentis, quod abſens non commetat nemo ſuum, patrem conſituere Vocalem electionis, in ſolidum, ſed ſi ſecreſſtio ſuum conſituere nollet in ſe recipere procurationem, illud haberet aliam jus conſituendi, qui vices ſua in eſſet demonstrantur.

Notantur tamen addicur, *ita ut cuilibet eorum poſſit non eligendi dei in ſolidum.* Nam aliquin plures illi Procuratores ſimpliciter conſituti, poſſent inter ſe dividere, atque diversas perſonas eligere; ficque res non haberet eximum, & quod ab eis hoc caſu ſecreſſtio, ſed fieret. Unde, ſi aliter ipſorum ſuerit deputatio in ſolidum, ad evitandum illud incongruum eritum ſalis eorum admiti debet, ut eligat; ſed ſin impedimento, ac ſic ſecreſſtio ſuum conſituit, prout ſubjungitur *loc. cit. Si quis ſuper 46. d. t. in 6.*

Resp.

188 Resp. II. Quando plures ad eligendum Procuratores fuerint conſituti in *ſolidum*, tunc melior erit conditio occupantis, quibus vocum valeat, prout in ſimili notatur *c. Non injuſtè 1. de Procuratoribus.* Quod ſi autem ambo concurrant in ſimul, ita ut non appareat, qui primo præoccupaverit, poſſulentque ſe admiti, tunc ipſi non debent audiri: ſed ſa ſolum admittur, quem vel major pars capitulii ſuperit, vel ſi in hoc Capitulum concordare nequeant, qui primo in litteris procuratoris, eſt expreſſus. Ita rurſus habetur de *ſolum in d. Si quis ſuper 6. d. t.*

189 Resp. III. Poſeſt conſitui Procurator ad eligendum, non ſolum de Collegio, ſed etiam extraneus: ita tamen ut ſi is ſit de gregario Collegii, ſuscatur eum admittere Capitulum, *arg. cit. c. Quia propter. §. Illud autem* juxta Glossa, *Ut ſupra Pontan. d. t.* Secus autem, ſi is ſit Prelatus, nam ſi Capitulum velit, poterit quidem hunc accepare, non tamen tenetur extraneum admittere. Ita deſumitur *ex c. Si quis ſuper 46. d. t. in 6.* Glossa *ibi.* Abbas *in eodem plicat Glossa. ubi V. Nicolaus Capitulo.* Abbas *ſuper propter §. Illud autem.* Barbos. *ibi.* Aliud eſt, dicere: *Illud autem* dicatur, quod Decretalis incurrat ſe ſuum *abſq; Capitulo*, ſicque hoc invito extraneus conſituit non poſſit; nihilominus Conſitutio illa tamen in ſaveorem ſuum ſtatuta eſt. Unde ſi illud vult cedere ſavori ſuo, atque Procuratorem extraneum ad eligendum admittere, nisi tamen mittitur, cum ſpeciali mandato, ut ſit Procurator ad eligendum admittit, *ut ex Scriptum of. 40. b. t. ex c. cum Decretal. 5. de Conſt. Prelat.*

190 Resp. IV. Quando Procurator è Collegio eſt ſimpliciter conſitutus ad eligendum, non poſeſt ſi alium nominſo, & aliam omnae nominare, ſed ſi ſuum ſpeciale mandatum de certa perſona eligenda. Ita expreſſe habetur *de in c. 5. Si quis ſuper 6. Porro ſi in. & Rationem patet ex eo, quia, ut bene dicitur Glossa ibi. V. nolit ego*; Procurator taliter conſitutus, ſicut tenetur melioreſ eligere ſuo nomine, ita etiam nominſo citriſ; & aliquo ſuo nomine, ſed ſuo, ſed ſuo, ſed ſuo non valent, ut hic dicitur. Concordat *c. ad hoc.* ubi in electionibus Prelatorum, ſi Prelatus, ſed ſuo ſuo peritus reprobatur. Ratio poſteriori partis eſt: quia, quando datur ſpeciale mandatum de certa perſona eligenda, non poſeſt Procurator ſuo ſuo ſuo ſuo, ſed ſuo ſuo mandato poſeſt alterius liberat præjudicare, quod mitulo eligat aliam perſonam, ſi hanc dignioreſ, atque Ecclesiæ commodioreſ ſit. Ibid.

Quæritur III. Quid ſitat de infirmis, qui in Monasterio, ſed ſuo ſuo ſuo ſuo ſuo ſuo ſuo in Civitate exiſtunt; locum tamen electionis ob infirmitatem accedere nequeunt? Resp. I. Etiam talium infirmorum vota ſunt ſingularia. Ita Innocentius *in quia propter n. 2. & 3.* Angelus *V. Electio num. 17.* Barbosa *ibi. Jur. Ecclesiaſt. uniſ. cap. 19. num. 108.* Pirhing. *d. t. num. 1. n. 6. & alii.* Ratio eſt: quia vota emanantur ex ſuo ſuo ſuo ſuo ſuo ſuo ſuo

Capitularium compelli potest, ut per se, vel per fuffitutum Procuratorem, ad electionem tractandam veniat, justa allegatum textum, *potest interrogi*. Nisi forsan ob speciales circumstantias Ecclesiæ necessitas, vel utilitas postulet, ut omnes interfint: vel nisi aliquali speciale Rescriptum, aut consuetudo id requirat. Layman. *et quæ propter § Illud autem n. 3. lit.*

199 Nihilominus in Ordine EFF. Minorum, & Diffinitor non legitime impeditus, & vocatus, fub aliqua penitentia rationabili constituitur in Diffinitorium, nec fine effectu vocatus; ut notat Angelus Lanuzca in *Theorie Regularium. V. diffinitor prædictus n. 3.* Nequeque in Capitulo fibi fubrogato alterius Patris: quamvis tamen capitula, Diffinitor aliquis moriatur, vel Officium ejus quocunque modo vacaverit, debeat fieri fubrogatio in perfona Patris dignioris; ficut & in abfentia diffinitoris legitime impedit Pater dignior fubfitui debet. Lantuica, *ubi fupra V. fubrogatio n. 4.*

200 Refp. II. Similiter, fi capto electionis tractatu aliqui Vocales gratiam habent, & redire nolunt, poffunt alii fine ipfis procedere; dummodo non major pars Capitularium iterit egrefa. Ita clarè definitum *ex cit. Decretalis & c. nihil certius. Nec obfta fcriptis dicentes, videlicet* à Capitulo, juraque eligendi. Idque vel maximè procedit, quando aliqua fine cauta recefferunt, *arg. ban. nonnulla de Elect. Gonzalez Tomo 1. Decretal. Hallenfis, & Barbosa de eodem. Compotellis in cap. Sexaginta. ead. Accedit* textus, quia, *Ex diffinitio de Jure Canonico, ubi dicitur Capitulum, ubi eft major pars*, ut inquit Gloffa, *Ex* munere recepto *in c. cum inter Canonicos 11. ead. capitulo 8. n. 2. ubi definitur ex cap. 1. De Ob. quæ funt à majoripartes Capit.*

Nec obftat, quod recedentes protefentur, & appellent. Siquidem recedendo fecisse fe à Capitulo Pater, & vocandi alienus, *cit. à nobis l. 6.* Et parta funt, non tenire & non expedire *Decretum cit. Gonzalez 13. q. 3. Gr. n. de Judicio*. Unde Vocales egrediendo fruftra protestabuntur, & appellabunt; & quia tanquam alieni, non amplius fuerunt ad electionem; poffunt alii validè ad electionem procedere. Pafferinus *cit. decisf. qu. 11. com. 101.* Card. de Luca, *decisf. 3. de Canonicis*, n. 9. Petrus Baldus Pafferinus *n. 15. Gonzalez 13. q. 3. Gr. n. 6. Hallenfis Rot. decisf. 333. Recent. n. 13. p. 19.* Pithing. *d. n. 13. & feqq. & alii.*

201 Idemque dicendum, fi qui Vocalium remanant quidem in Capitulo, fed vocare nolint. Gloffa *in cap. Quod certum, verb. Vocatis ad Electionem*. Bartholo *ibi. n. 3. Gonzalez n. 19. ead. Pafferinus in Cæremoniales Electionis 13. Martii 1663. tomo D. Gattino & alia Rotarum Romæ decisf. 40. qu. 1. n. 3. & tomo Lembo decisf. 2. n. 2. n. 8. Formolinus de pontifice Capitulo, n. 3. q. 5. n. 15. Card. de Luca, decisf. 3. de regularibus n. 8.*

Attamen procedunt, etiamsi dies ad electionem prefixa non esset peremptoria: quia eo ipso, quod Capitulum Pater negligendo quam pro hujusmodi electione, & illam inchoaverit, fuit jus quæsitum in remanentibus pro eo complendo. Hoffiensis *Summa mihi à n. 17. & Albius in n. 3. ead. & Romanus Consil. 13. n. 1. & 2. & Ferrinus decisfione, qu. 8. p. 9. Rota Romæ cit. decisf. 338. nu. 13. part. 1.*

202 Intelligo cum dicta n. 200. Concilione, *dummodo non major pars capitularium fuerit egressa*. Quia, fi major pars eorum discesserit, conclusione nulla Ecclesiæ Capitularem Convenium; unde alii numerapotuerunt decedere, *arg. c. de his, quæ fiunt à majore parte capitulo*; quia tunc poffet procedere minor pars eorum fens, etiamsi remanerent unicus, *arg. cap. ult. dist. 63.* Neque enim fi teneant dimittere jus fuum propter affentiam aliorum; fimulque in termino manentur omnes à Jure, ac diea pro homine cenfetur interpellare, *cap. Pastoralis de Locatio*, cum concordantiis. Abbas *in n. 10.* Petrus de Baliis, *ubi fupra cap. 6. n. 9.* Idem etiamfi, fed tantum, vel Scrutinium Ecclefiæ habetur, in unus, vig. Decanus, vel Senior, ipsa habentes omnes electionis: nam tunc, qui venire negligunt, vel remanent recedunt, ob fuam communicam perdunt jus eligendi, ac remanet hoc in foliis remanentibus, cui numero pauciores. Innocentius *in de Consuetudine*, n. 3. Hostiensis, n. 3. Pithing. *d. n. 13.*

Refp. III. Si quis Vocalium fchedulam vacuam, ipfe in qua nullus Electi nomen habetur attestatur, miferit in communem vocorum urnam, ejus nullaeris nato habeat. *Ita definitum ex d. c. cum nobis n. 3. & notat Gloffa magna in Clem quod circa 6. lit. Navarrus Consil. 27. de Elect. n. 1. Rodericus Tom. 2. qu. Regul. quæst. 20. n. 1. Lugo Tomo de Iust. & Iure, d. 28. n. 1. & alii, ita fentiunt, qui dicit fchedulam vacuam, cenfetur fuis fuo renuntiafle.*

§ IX. De Qualitatibus Eligendorum.

SUMMARIUM.

204 *Qualitates in eligendis requisitæ, generatim quæ?*
205 *Scientia triplex, omnimo, mediocris, & fufficiens; quæ?*
206 *Intelligendus requisitus tanto fcientiæ, quanto requiritur ad rite obtinendum officium fuum.*
207 *In Episcopis requiritur, ut fint Doctores.*
208 *Sed fufficiens tolerandus.*
209 *Quatis fcientia requiritur in eligendis ad alias Dignitates, & Officia Ecclesiastica?*
210 *In eligendis requiritur ætatis maturitas.*
211 *& præcipuumque beneficia Ecclesiastica ejus quatuordecim annorum, quinque in Inferioribus.*
212 *Et vigintiquinque annorum pro Ecclesia Parochiali.*
213 *Adeò, ut quemlibet Ordinem, non fit dispensatum ad Beneficium Parochiale.*
214 & 215 *Ad Dignitates, & Personatus, quibus annexum non est Parochiale, quale requiratur?*
216 *Et quæ, Sitilium animarum curam habent?*
217 *In Episcopis requiritur ætas religiosa annorum quinquaginta.*
218 *In eligendis requisitum Infuper Thorum legitimum.*
219 & 220 *Cum Gloffis, & Interpretibus.*
221 *An etiam Orde fuere?*
222 *Item officia civilia, atque irregularitatis.*
223 *Etiafi recommendatari recommendatari mittantur, ac ellatis benefficii illiius fuffit, an valeat?*
224 *In eligendis ad benefficia Ecclesiaffica requiritur ætas.*
224 *Adeò, ut Heretici, & Schismatici fint ineligibiles.*
225 *Simpliciter, quia? & an pofit eligi in Episcopum?*
226 *Infamia? nonne eligi.*
227 *Infamium fpatio non inducunt crimina, nisi fint publica.*
228 *Pretexunt voce pafficus eligi prohibetur.*
229 & 230 & 231 *Refpectu ab electione, an fit ineligibilis?*
232 *Quid Advocatus Ecclesiæ, cum officio fuum exercuerit, vel pertinat.*
233 *Eligendus debet esse de gremio Capituli, fubin Ordinatus.*
234 *Alias qualitates Eligendi. Remissio.*

§. IX.

Qualitates Eligendorum.

Quæritur I. Quæ qualitates generatim requiruntur in eligendis? Respondeo, Ex Decretalibus, & Canonibus Ecclesiafticis? Refp. I. Hujusmodi qualitates generatim funt tres, videlicet, *ætatis maturitas, gravitas morum, & fufficiens fcientia*. *Ita Gonzalez Tomo 1. n. 6. p. 3. l. 6. 3. 3.* juxta concordantia illorum relata Glofis: quæ licet addat alias duas qualitates, videlicet quod qui fit legitimè natus, & conflitutus in fatis Ordinibus: nihilominus hæ duæ qualitates, fiunt de ea parte pronomenclarum requisita, commodè ex ducuntur ad unam prædictarum trium generalium qualitatum, ac præfertim ad gravitatem morum, omnes quam valde deteriorat defectus natalium, atque nonnulla parentes; fcilicet, & plurimum commendat dignitas fanctum Ordinum, nisi aliquatenus cujusdam Officii, ac Beneficii Ecclesiafticii ifti fufceptorum. Verum de illis loquendo in fpecie

205 Quæritur II. Qualis litterarum fcientia requiratur in eligendis ad Prælaturas, Beneficia, & Officia Ecclesiastica? Ubi prætaugnoscendum est cum Innocentio *Cum in cunctis n. 1. & de Abbate in n. 4.* ac Hoffiensi *n. 13.* Fagianno *n. 2.* & citatam infuper Jo. Andr. Bur. & reliquos omnes, quod fcientia poffit triplex diffingui, videlicet eminens, mediocris, ac fufficiens. *Scientia eminens dicitur*, per quam quifque difficiles, ac fublimes ex multitudine explicare, & diffinire in principio, absque revolutione librorum. *Scientia mediocrity dicitur*, per quam quifque difficiles intelligere, ac cum deliberatione, & in fine voluntiae librorum. *Scientia fufficiens* vocatur, per quam qui fufficiens intelligere poteft ea, quæ intentionem Ecclesiæ fuo. Et quidem hæc fufficientia debet confiderari, atque examinari arbitrio diferetti Iudicis, attendendo ad qualitatem loci, ubi debet vivere, & conversari, fimulque ad qualitatem Officii & Ecclesiæ, ad quam ipsa affumitur, *arg. in cap. 1. de fund. Qibus perfuopotitia*

206 Refp. I. Certum est, quod generatim loquendo in Eligendis ad Prælaturas, quoque Officii Ecclesiafticii, requiratur faltem tanta fcientia, fed eorum agendarum notitia, quanta ad necessaria & fufficientia ad id exequendum officium fuum, ad quod quis eligitur. Alioquin eximum procedit illud Propheticum, *Oseæ 4. Quia tu fcientiam repulisti, repelam te, ne facias mihi Sacerdotium*. Ex quo textu *inc. Nisi cum pridem 5. Pro Officio*, de renunciatione, quod defectus fcientiæ, fit justus causa renunciandi Officium Ecclesiafticum. *Ita c. ult. de Ætate & qualitate pro Officio*. Episcopus tam promotus amovetur ab executione Pontificalis Officii, cum quod nonquam didicit de Grammaticam, ac de Illiteratura, & insufficientia fua conscientia. Proinde, *in cit. cap. Cum in cunctis 1. 2. & 3. quemadmodum ex Gloffis* ibi, *Ita tenent Ordinarius*, & Ecclesiafticis ministeriis, & requiri literarum fcientiam.

Refp. II. Licet in Episcopis exigenda fit fcientia eminens, adhuc tamen mediocris, imò & fufficiens in qualitatem Ecclesiafticis Ministeriis, quibus prior pars intercetur *cum Hostiensi 13. q. 1. & cum Commentatore 13. q. 3. in Gloffis, ubi Ancelf. Episcopi, & Domus Collegi*, ubi Indemnitas reputatur, & Episcopus, qui ad alia Officia, quam ad alia eligendi. Accedit Conc. Trid. *Self. 24. c. 6. de reform.* ubi de promovendis ad Episcopatum, inter alia ile habet: *Scientia praterea fufficienti pollitus, ut muneris fibi injunctum id necessitati pofit fatisfacere; idque attesta in Doctrina Sacrarum Scripturarum, five Scriptura, five Sacra Theologia, vel Jure Canonico merita fit peritus, ut publica advisio in populum reffmunit itineraq; ad alias discindere Hæc ibi.*

Alterum vero definitum *ex Cum nobis 19. de Ob.* ubi electus in Episcopum, licet non fteriis literatum eminentiam, fed tamen convenientem, non cenfetur pro defectu fcientiæ ab electione revocandus. Concordat textus expressiffimus *in Clem. Quod circa 6. P. Gonzalez de reform. Regulari, n. 3. Gloffam, ubi ait Bernardus de natura fcientia in Pedrum, ita ait: Ecce Petrus ignorantia, & idiotam, non ait fuffitiam, fed tantum infuffitiam, cum

Doctores. Et quidem sententiam negativam tenet Zerola, *ubi supra*, & Barbosa *d. Allegat. 60. num. 63.* citatis aliis; eò, quod Concilium Trident. *loc. citat.* vocat solùmmodò de Ecclesiis Cathedralibus, dum ibidem sic profatur: *Cum Dignitates in Ecclesiis praefertim Cathedralibus &c.* Allegatur insuper in favorem huius sententiae quandam Decisionem Cardinalium, quas referunt Emmanuel Rodericus *Tom. 3. qq. Regul. quest. 11. art. 2.* Barbosa *d. Allegat.* Eorum, quod Decretum dicit Concilii etiam comprehendat Dignitates, & Personatus in Ecclesiis Collegiatis, tenet, atque à Sacr. Congr. Cardinalium Concilii Trid. Interpretum decisum fuisse tum Garcias *cit. cap. 4. num. 38. & seqq.* tum Fagnanus *loc. citat. n. 48. & seqq.* Accedit ratio, quia in allegatis verbis Concilii Tridentinii dictio *praefertim* est implicativa, & consequenter ea implicat, atque etiam includit Dignitates in Collegiatis, quamvis indicet fortiorem militare rationem in Cathedralibus. Deinde videmus quod in vitis subjungit illis verba, *ad dignitates quasque, & Personatus. Ad Curiae, nostra sententia, non fuit verba generalia, ficque universaliter intelligenda. Plura de hoc citati Authores, nam Declarationes Cardinalium hinc inde allegatas lo desiit: forma vitiere con licuit.*

216 Resp. IV. Ad Dignitates, & Ministeria Ecclesiastica quamvis, quibus annexa sunt Beneficia, non promoveri potest, nisi (praeter alia requisita) vigesimum quintum aetatis annum attigerit. Ita haberur in *d. c. Cum in nostra §. 5. Infortuno n. 2. Lucit. Concil. Trident. citatum, & supra, Decanatus, Archidiaconatus, & alia, quae tantum ordinem habent annexum, nullus omnino fulcipiat, ipse non Parochialis Ecclesiae, quae cum ipsis obligamus quinquum annum aetatis attigerit.* Concordat Concilium Trident. *cit. Sess. 24. cap. 12. de reformat.* ubi allegata Decretalis innovatur. Et hoc procedit, sive cura animarum Dignitati incumbentia fit Poenitentialis, sive Poenitentialis tantum, sicut *Chart. Decanatus, & Lucit. mem. V. Sed cum in pare, loc. citat.* ac notat Rhaus *ibid. num. 7.* & Fagnanus *loc. cit. numero 33.* Barbosa, & alii.

217 Resp. V. Utqui possit eligi in Episcopum, requiritur aetas triginta annorum complectorum. Patet hoc ex *d. c. Cum in nostra §. 5. n. 2.* ubi Concilium Lateranense *Bonifac. in vitis in Episcoporum Electione, nisi qui jam triginta annorum aetatis exegerit, non fit, compleverit.* Idem, *Nam nulli Sacerdotio, et Episcopatui Sacrificiis in Summo n. 9. & 1.* Idque ex Scriptura esse videtur: quia haec eò pertinetur ratio hominis. Unde & Joseph, cum esset triginta annorum, accepit regnum *Aegypti, Genesis. c. 41.* Et David fuit annorum triginta, cum regnare coepisset, *1. Reg. 2.* Et Ipsum Christum Dominum triginta annos baptizatus fuit, ac praedicavit, *Luc. 3. & com. Prosper. ibid. 78.* Fagnanus, *ubi supra, nu. 32. & seqq.*

218 Quaerisse III. Quamam aliae qualitates, ac praeterea concurrentes gravitatem morum, requiruntur ex parte Eligendorum? Resp. cum omnibus, ac talis effectibus, ac praerferim sequentes. Et quidem requiritur *1. Thorae legitimo*, hoc eli, quod quis ex legitimo matrimonio natus fuerit: illegitimum enim non assumpsit Beneficii incapax est, nisi cum eo dispensetur, ut *cit. Cum in nostra, judic. Clarifs. 3. Interrumpit. 1.* atque multis patebit ex dicendis *Tit. de Filiis Presbyterorum Tit qui filii sint legitimi.*

219 *II. Aetate Perfecta*; videlicet, ut quis fulcrem primo Tonsura initiatus fit. Nam aliae qualitates, & ad qualitatem Beneficium, inhabilis excilit: adeò quidem, ut non Officiale, poli illud jam acquisitum restituat, *arg. Ex litteris 6. de Transact.* & notat Clarifs. *ibi. Abbas ib. n. 3.* id limitans, nisi Papa dispensaverit cum Laico, ut possit eligi, & poslit primum tonsuratus: proin non nunquam continguere circa magnorum Principum Filios, maximè in Germania, refert Sanuig. *d. 1. cap. 2. n. 4.* Quemlibet enim electum fit ex Ipsorum Spiritus Sancti, prout S. Nicolaus, & S. Ambrosius, ex Laicis Ipsorum electi in Episcopos, ut refertur *cap. Sacerdotes 8. Distinct. 61.* Et Aliquos verò electos Laicos ad Praelaturas Ecclesiasticas, ut ipso jure nulla, eò quod per electionem detur de praesenti jus eidem Laicus verò fit incapax omnis juris ecclesiastici, *cap. fonti 3. de praesch.* Unde Laicus potest quilibem publicè, ac praesentaneum Beneficium jus attribuit, sed non autem eligi ad Praelaturas. *Pallerm. cap. 32. de Elect. num. 34.*

III. Ordo Sacer. Licet enim ad Beneficium simplex fit, & quamvis ut illum ipse consumat, sufficit ut ma 1 Sonsura, dummodò illud ex his infinitione sine requiratur ordo Diaconatus, ut Dignitates, Personatus, & portiones Cathedrales, ex dispositione Concilii Tridentini *Sess. 24. cap. 12. de Reformat.* requirite Ordo Sacer. Item, ad Archidiaconatum requiritur ordo Diaconatus; ad Decanatum verò, atque ad alia Beneficia, quae curam animarum habent annexam, facit ad requisitum Ecclesiae Parochialis requirunt Ordo Presbyteratus, vel ipsum receperit, vel faltem intra tempus ipsum praefinitum, ut in *Cum in nostra, §. 5. Infortuno n. 2. Lucit. n. 16.* ubi pronunciat ad Beneficium Parochialem ipsum intra annum, ac Sacerdotium consecrari. Sic ipsum, ut merendum, ad Sacerdotium promoveri; sic enim clapso annio Ecclesia fitli committi est ipso jure privatus. Quemquam ripuerit *c. Licet canon.* Indeinde ut teat in Collegiatis Parochialibus Ecclesiis, & affirmat ad earum regimen, ac quod fit potentia, ac prudentia pordin ordinis, quam extendit debeat, prout declaratur *in c. Sicuti num. 21. de 1. 6.* Ubi & subjungunt, ita hic servanda esse antiqua Jura, juxta quae tales, & Ordinem praefiniunt accipere debent, ac ipso jure, sed poli praetum monitionem, ac per Sentiam primam, fuis Beneficiis privari debentur; ut *c. cum in nostra, §. 5. Infortuno, ac cum Clarifs. d. c. Licet canon. V. Canon.* Adde dicenda inferius *Tit. 8. Ordinat. qu. quadrantibus, & Ordine praefcribendum, n. 32. & seqq.*

IV. Differentia Ecclesiae, atque Irregularitatis. Inde ut ipsis ut ipsis ut ipsis

Beneficium, omissa notabilis dignitas: scilicet, Sacerdotes & medicus.

249 *Et quid discernitur de Beneficiis simplicibus?*

250 *Electio digni simplis dignior, est valida.*

249 *Salvitur infantia, & tum. sup.*

250 *Quid dicendum de Confirmatione Pii V. In controversiis?*

235 QUæritur I. An licitè potuit eligi dignus omnibus ignotior? Ubi respondent, quod *Dignus* respectu Beneficii Ecclesiastici dicatur ille, qui habet sufficientem, omnemque quæ ad vitam de jure requisitus, ad ejus ministerium; *ita* ostendunt. *Indignus* verò, cui deest aliqua ex qualitatibus ad ministerium Beneficiale de jure requisitis. Caterùm *Dignior* confertur, qui comparatione aliorum, majorem sufficientiam, spiritualemque ad ministerium habere dignoscitur.

236 Ejusdem ibidem major sufficientia, dignitatque, non præcisè mensuranda ex ætatis doctrina, vel majori vitæ probitate, sed potiùs modestiæ, pietatis, judicii ex omnibus animæ, & corporis dotibus, ipsique accidente ad regendum: adeò, ut constituto in fumi conferatur, Ecclesiæ, sive Prælaturæ, cui præficitur, cateris utilior fore credatur. Unde D. Thomas 2. 2. *quæst.* 185. *art.* 3. inter alia notanter ait: *Si ergò idem ille, qui debet aliquem eligere in Episcopum, vel de eo providere, non tenetur aliquem melioren simpliciter, quod est virtuosior simpliciter vel nostrum quod est virtuosior Ecclesiæ, qui sibi est Episcopus & instruere, & defendere, & pastisè guberneare.* Idipsum prater communem sententiam doctorum, facit indicat Cardinalis Tiraqueau *Tract. 1. cap. 1. de Reformat. dum monet, dignior, & Ecclesiæ magis utilior, præferendus.* Hæc ipsemet.

237 Resp. I. Certum est, ad Prælaturas, aliaque Beneficia Ecclesiastica, non nisi dignos, atque idoneos esse eligendos, sic prouoncian. Sed, ut ait Doctor Angelicus, nam ratæ rationi adversatur, affirmere, ad officium spiritualeperfonam idiomenam: atqui Beneficium Ecclesiasticum ex proprio officio, *cap. 1. de Officio Ordin. in 6.* Hinc Concilium Generale, relatum in *c. Grave nimis, 19. de Prædeb.* dignitatem concavitam quamdam præsin, gembendo pronunciavit: *Grave nimis est, & odiosum, quod quidam Ecclesiarum Prælati, cum ad illas idoneos non invenerint, Ecclesiarum Beneficia conferunt, vel interrogant indignos, quibus nec morum honestas, nec litterarum scientia suffragatur: cornuitatis sequentes officium, non judicium retinent: unde ecclesia Dei, quam illos ma pro ovibus, nemo sunt mercenarii, &c.* Concordat Concilium Tridentinum *Sess. 7. cap. 13. de Reformat.* ubi etiam clerici hoc antiquos Canones, & Concilia, quæ innovat.

238 Resp. II. *Electi potestis communicantes mortalitter peccant, qui nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, ad Ecclesias provoverent.* Ita verbatim Concilium *Sess. 24. cap. 1. de Reformat.* Quibus verbis verbum etiam cum nonnulli Authores finiliter interpretatur perteriterit, Innocentius XI. in Decreto, die 18. Martii 1679. inter alias, Ordine 47. Propositionem damavit: *Cum dicit Concilium Tridentinum, eos electos peccare communicantes mortaliter, qui non ad illos quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles, ipsi judicaverint, ad Ecclesias provoverunt: Concilium nil prorsus videtur ex hac parte, nisi quod Electi teneantur, ut illi dignitatem eligendorum sumpto comparativo pro positivo vel juvenda locutione minus propria posit dignitatem, ut excludat Indignos, non verò ut ipsi Electi eligant illos ut tertio, quando sic Concurfus.* Hæsitans Propositio damnata.

239 Secundum fatet Canones, volentes, quod eligatur dignissimus, ut cap. Metropolitano. *dist. 63. ibi: opti- mus ordinetur.* Et can. Licet. *8. q. 1. ibi: Qui præsunt ei, ex omni populo, qui dignior, qui fundior, qui in omnibus virtutum eminentior, ille eligitur ad Episcopatum.* Unde in cap. *9. Omnibus. Ut Ecclesiastica Beneficia det. Pontifex* meriti quemplam reprehendit illis verbis: *Quia nonne ejusdem curatis, fed diversa indoles detulit Ecclesiasticum officium, & Beneficium in perfonam, qui pauca Ecclesiæ* cum concordantiis. Accedit ratio: tum quia *Ecclesiarum regimen est omnis Beneficiorum formidandum, ut* loquitur Concilium Trident. *Sess. 6. cap. 1. de Reformat.* illicò hinc inferens, quòd ad illud, *qui maximè dignus est, idoneus, sufficientior, ergo eligendus, & quidem meritissimè; quia ad tam grave officium, tantumque onus sicut eligunt minùs dignum, minusque idoneum, præsertimque magis idoneo: fanè enim tanta omnia metuit, tum atque peccatorum, ex promotione minùs digni, minusque idonei; subsequentium, fœque, ut loquitur Concilium Trident. Sess. 6. cap. 1. de Reformat.* Tum quia fuerint eligens minùs dignum præterviti, *ipsum, magis idoneum, contemnere, & Ecclesiarum* ministerio perfonarum, confistentis in eo, quod ad officium attinet spiritualem præter proportionem dignium *ita: atque accipiatur perfonarum in Spiritualibus* magis peccatum est, quo spiritualia temporalibus præferantur, *ut docet D. Thomas 2. 2. q. 63. art. 2.* Tamquam, quòd, non ut *Dignior, sed eligendum Ecclesiæ Beneficium Ecclesiasticum, sed tantùm dispensatum, nefrorum Dei, sed tantùm spiritualium, juxta D. Apostolum 1. Corinth. 4.* Ecquæ ratione, ipsa prudentia, atque ut olivi dispensationis, contulere bona omnia, five Ecclesiæ, *ut Dignior, sed tantùm officia, non prætant, quando ad Ecclesiam, & regimen animarum, ficiuncur eligunt minùs dignum præterviti dignioris, & magis idoneus; ergò.*

Resp. III. Prænvisa, & tam inter Theologos, quàm a Canonistarum recentiorum sententia, procedit in Ordine Episcopali, *Sess. 24. cap. 1. de Reformat.* ubi de quibus, eorumque electione, Concilium Trident. *cit. Sess. 24. cap. 1. de Reformat.* expressimè mentem ait, quòdque ad illum concordaverit Glossa magna *can. Lectorum 8. q. 1.* cum paucis aliis, quos citat Diana part. 2. *Tract. Miscellanea. Ubi Pontifex, quemcumque* bene in illis omnibus, qui habent jurisdictionem qui Episcopalem: ut sunt Abbates, Vicarii, & Prima nativus Diocesis, *ut Scholastici Regulares, ut Canonistis Cirff? Theologiæ, super Propofit. 49. Innocentii XI. cap. 1. n. 11.* Ejusque ob rationes jam allegatas, & confirmatas, ipsa ratione, & ex Ecclesiæ proprium, ac Ecclesiæ hinc ex formidandum, incumbit.

Quæsitum II. Utrum electio Ecclesiæ de eligendis ad ignioi ad Prælaturas Ecclesiasticas, etiam locum laraai in promoveandis ad Ecclesias Parochiales? Resolvimus; *ita*, ut, si Beneficium, seu prælatura minùs digni, fiu minùs habilitad regendam Ecclesiam Parochialem, præterviti fiencer dignioi, fin ceteroqui moviti fiu ejus, ad Ecclesiam Parochialem, ceteroqui fenrentem elle, dicit Pafferinus *cap. 10. de Officio n. 1.* allegans plurimos Authores, adeòque, *Ecclesiæ* cum *Ecclesiæ, Ecclesiæ Parochialis, Ecclesiæ, Ecclesiæ Theologiæ, super Propofit. 49. per Innocentium XI. damnatam, cap. 1. n. 40.* affirmat, etiam hanc dimunutionem cere, & quis diverit, ubi Concilium decernit, ad minore Parochiale effe eligendum dignioren, nonnisi dignioren intelligi dignum *simpliciter* comparatione pro positivo, aut intelligi non dignioren, aut fulum eligin Concilium. Quod ultimum etiam novissime docet D. Mazzotta *Theologus in Tractatu 1. cap. 1. n. 1.* ita inquiens, quòd *Et quis affirmant dignum fuffiere velitis dignioren pro Parochia, sive ad ministrandum Propofitione 47. ab Innocentio XI. proscripta.* Hæc ille. Ecclesiæ hæc ipsemet partem delumitur ex dictis: nam etiam Parochialis cambere ordinem dignioren, ut ipsemet ait, *ut ipsum cum, c. Cum non ignores. 15. de Prebend. Cum similiter,* ad quod prudent, velut ovis Angelicus humeris defaradum, non nisi dignioren, non nisi dignioren affumendi. Unde Concilium Tident. *Sess. 7. cap. 18. de Reformat.* expressè statuit, quod peracto examine, pro ecclesiæ, quem exercitio magis idoneum judicaverit.

Dicet. Hinc fulomodò fequi, quòd ad Ecclesiam Parochialem debeat eligi dignior, quando fit Concilium, atqui de quo fit mentio in *cit. cap. 1. non* ecclesiæ Concilium, sed *Ecclesiæ Parochialis, ut ipsi Sess. 7. cap. 7. de Reformat.* inhærendo antiquis Canonibus, fulum vult, ut *inferiora Beneficia Ecclesiastica prælatorum* ordinarium habentes, *perfectis dignis de Ordinis conferantur.* Simulque Concilium *tertia. cap. 1. Sess. 24. de Reformat.* non loquitur de Beneficiis inferioribus, & Parochialibus, *sed fulum de Culminibus Beneficiorum*; ut funt Episcopatus, & Cardinalatus. Sed contrà est primo. Hæc responsio terminis est reprobata, & damnata ab Innocentio XI. allegatam Propositione 47. condemnatæ; nam dictadamnata Propositio, ita ultima pars, *Ecclesiæ* Parochialis interpretatur fi nilite Concilium Tident. illis verbis: *Vel ordinis inferioris, quando fit Concurfus.*

Consta ex dictis, quòd ratio *in cit. cap. 1. Sess. 24.* Concilio Tident. allegata de promovendis dignioribus ad Beneficia et generalis omnibus Beneficiis, quæ animarum habentur, tam ex in hoc conflitit, quod *omnes Episcopi, qui ad promotionem prædictarum quæ- runque fit, debent, ut Concilium Tident. ibi dicit, non, & populorum fulorum utilius pifte facere, quàm fi boni Pafiores, & rectofie gubernatores idoneos promoverit fiu- dicant: ubique enim, quemadmodum nonnulla per ipsum, nisi quas dignioren, & ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, non quidem perfecta, vel summa officia, non conditionem pertinent, quod fiunt eligendi, nisi ut omnibus ministerium fufficiant, sed omnes eligendos novisti profici dignioren conveniet.* Hæc Concilium. Atque ita tota ratio, fuit fiulum eligendi perpetiis fpecialiter ut pleiorum ad promotionem dignioram ad episcoporum, & Cardinalatus, etiam militar in dignioribus ad Parochiales, *ut Scholastici Regulares, ut Pafiores, & Ecclesiæ* fiue gubernatores: ergo, cùm ratio legis fit animæ legis, atque ob identitatem rationis in Parochiali, *ut ecclesiæ* ecclesiæ Parochialis, ubertas dicta *Tit. De Confirmatione nu. 188 & 189.* quæ per dictum Concilium *Trent. ad Officium* Ecclesiæ Parochialis, sed eligendorum dignioram episcoporum, & Cardinalium, recòdi ob Identitatem rationis extendunter ad promotionem de episcoporum dignioram.

Atque hanc doctrinam ejus conformem mentì Concilii Tridentini, ipsemet Innocentius Decimus Innocentii XI. dum damnat Propositionem 47. quæ nonnulli Concilium Tident. *cit. cap. 1. Sess. 24.* ita explicant: *Ecclesiæ Parochialis, illis verbis: Vel ordinis inferioris tenti, quando & Concurfus.* Nam Concurfus, & quo hic fermo est, non fit nisi quod ecclesiæ Parochialis, ut ipsemet ait, conferatur hidem ipsum, cutatum, *cap. 1.* etiam de Ecclesiis Parochialibus *Sess. 24.*

Neque urget Concilium Tident. *Sess. 7. cap. 7. de Reformat.* volens, quod Beneficia inferiora, præferiora curata, conferantur, *ut Dignior, sed* Resp. *Ecclesiæ* enim, hoc eodem semper requiri in collatione Beneficiorum (alioquin hæc fiere intelligi ipso jure: *Ecclesiæ* hæc ita *Ecclesiæ* valutum collationis, fiu etiam collationis, ipsa ratione, *Ecclesiæ* ut ipsum collationis collationis, fiu etiam collationis, ut ipsa ratione, *Ecclesiæ* ut ipsum

nimium difficile erit probare, quod judicium ecclesiasticum eligendi minus habeat, licet irrationabile, ita quia adeo vehemens est præsumptio pro Ordinario, ut debeat clarè doceri de dolo & irrationabilitate ipsius, juxta Rezum *Decisf. 313. part. 1. Recent.*

§. XI.

De pœnis Eligentium indignum, aut non servata electa forma, seu tempore à Jure statuto.

SUMMARIUM.

251 *Eligentes indignum, ipso jure privati cæstum pro una vice postquam eligunt.*

252 *Et non pro ut per frentem.*

253 *Dummodò Electori eligendus indignum: sciat, & ignoraverit.*

254 *Eligens indignum, & eligens ignorantiam, cognitam sibi probare.*

255 *Præsumitur ignorantia, ubi scientia non probatur: explicatur.*

256 *Ignorantia, quando probatur, quando, non.*

257 *Dicit pœnas prædictas, quando eligendi non incurrit, nisi ipsorum communis effectio.*

258 *Ab incurrire non omnino pœnas.*

259 *Idem correspondit.*

260 *Pœnæ eligendum indigni à majori parte capitularium factam, posse minor pars eligere alium eligendum, & quomodò?*

261 *Eligentes indignum pœnam ab alis repelli per vicinitatem opinatur.*

262 *Eligentes indignum in Episcopum, ipso jure, pœnam ipsis à Beneficiis per triennium.*

263 *Quod intelligendum de Beneficiis, quæ quis obtinet in ecclesia offensa.*

264 *An ecclesiæ Beneficia offendi per delictum indigni?*

265 *Eligendum ab eo suspensus à Beneficiis in una, & non in altera Ecclesia.*

266 *Pœnæ ab eligentibus suspensionis; à quibus indignum eligentibus incurrantur?*

An etiam ab ipsis plebe, vel Consistorio Capitularibus? Ibid.

267 *Eadem pœna non debet locum in ecclesiarum inferiorum Prælatorum, præter Episcopos.*

268 *Bene tamen pœna privationis prædictæ eligendi pœnam sibi, Cap. 1.*

269 *Electio Prælati in Ecclesia vacanta, si fuit non servata forma c. Quia propter h. 1. ipso jure nulla.*

270 *Quod non confirmatur. Et ne fiat.*

271 *Quomodo adjunct pœnæ Electori, v. g. dos, vel res tantum, non obligat c. Quia propter h. 1.*

272 *Quid agendum, si non ex Episcopo, & cæteris Consistoriis, remanetur sanctus Canonicus?*

273 *Pœ Forma non dat?*

274 *Aut res Canonicis?*

275 *Electio contra formam c. Quia propter h. 1. est nulla in ipso, & non, ipso jure à Beneficiis suspensus.*

276 *Eligentes non servata electia forma pœnam vice eligendi participate participant, non quidem ipso jure, sed per sententiam.*

277 *Excusat eligentes indignum, sunt ipso jure privati, & quare differitur?*

278 *Quæ sit pœna non eligentium intra tempus à Jure prescriptum. Ibi. Seq.*

In ecclesiis Cathedralibus, & regularibus, debet Electio Prælati fieri intra triduum. Ibid.

279 *Triduum Ibid. cæpitandum, non à die vacationis, sed notitiæ.*

280 *Eidem Prælati Ecclesiarum Collegiatarum fuit intra triduum eligendi.*

281 *In aliis Prælatiis, ac Beneficiis Sæcularibus, sic illustrissimus fuit intra tres menses.*

282 *Studio non fuit ante effectum, ea quæ electio non confirmat, vel renuncient, aut mortuus, debent Electores intra tempus ad novam electionem.*

§. XI. De pœnis Eligentium indignum, aut non servata &c. 211

QUæritur I. An, & quæ ratione Eligentes indigni pœnam incurrant juxta eligendi? Resp. I. Eligentes incurrerunt indignum, v. g. excommunicatum, vel habentem detectum Ordinalius, fecundia, mute, surdalius, aut hujusmodi, ipso jure privati cæstum pro una vice postulare eligendi. Ita habetur *cap. Cum in cunctis §. fin. c. 1. ibi: Eligendi tunc pro pœnam privatione se noverint.* Concordat *Clem. Pastoralis §. 3. de Elect. cap. ad effugiendum scandala, & communis Doctorum.* Adque hæc pœna non folius procedit Eligentes, sed etiam in Potulantibus fuliciter eligendum; ut *cap. de postulat. Prælat. & ibi Glossa, V. Potiori, & Abbas n. 18.* ab illis, qui inefficiunt, potulantes Beneficiis indigni, fabulant, aut in infirmento potulationis non expressum.

Dicet: Incidit *Scripturæ*, dicitur, quod eligentes, vel potulantes fciientes indignum, *merito dicunt eligendi, fic potulandi participe potuerit*, cum non habetur, ut primum per frentonem Judicis eruin privandi. Resp. conclusent. Quia, ut explicat Glossa ibidem, *participatio*, relinquit dilinitum, cum fine, quia privat, juxta alios textus citatos: & fignificat, tales potulantes dum per frentonem Judicis, fabuna aliqua ibe, in excepione, debent nonciari, fic fcilicet, qui fint privati. Quo modo pallim confimiles locutiones funt intelligendæ, quando per alia Jura conflat, pœnam ipso jure indigni, ut dictum *Tit. de confiitutionibus §. 9. num. 240.*

Addatur notanter *num. 251. eligentes fciientes indignum.* Non fciens discrimen, fi id fuit ignorantiæ, prout defumitur *ex cap. Innotuit num. 6. de cit. cap. cum Plurimorum*, juncta Glossa *cap. Fciientes h. 1. & notat Bellarmin. tom. 1. contro. fi. clericis num. 2. tod. Paffetinus cap. 19. de Election. n. 38. & alii.*

Verumtamen eligens indignum, & afferens, fe id ignoranter fecifie, conetur probare ignorantiam, *ipso jure* pœnam. *Innocent. d. c. tod.* Potestlem eligendi ab ea, quia ex capitulum *Cum in cunctis*, id non concernunt primum potentiam, quam vel ipsi habent, & notat Hubert Gloss. V. *Ignoranter*, & Abbas *n. 3. tod.* Hubertus, *ibid.* ignorantia fuficiio alicuna non præfumatur, quando quis existo inquirere tenetur: prout Vocables ex officio tenent inquirere de qualitatibus eligendi.

Nec obstat Regula 37. *Juris in 6. ubi dicitur: Possitur ignorantia, nisi scientia non probatur*, quia ibi regula non habet locum, quando quis ex officio tenet, & indagare tenetur, *arg. cit. c. Innotuit. & concordant Quintuvis in de Reg. jur. ubi in fimili dicit: Non probatur Ignorantia, ubi fciendum, & Papa quoad*, fed fe ignoranter affegat.

Potest autem ignorantia in prospicito probari, vel offendendo, quod Electus commoniret habentur per legitimo, fed habili, ac veluti talis fuppeditur per testimonium, vel habitum per regulam, quia Consiliis *in d. c. Innotuit. V. Ignorantiam in fe quam tenetur* Abbas *ibid. n. 22.* ibid limitatur, dummodò illa ratione minuitur non habetur, quia ipso jure, quia tunc ab illaterur juramento.

Resp. II. Eligentes, qui fciente dant fuffragium indigno, nihilominus incurrantur pœnam privationis potestatis eligendi pro una vice non incurrunt, etiam fequutur communis indigni, *d. c. Innotuit*, ut *cap. cum Plurimorum*, fed capitularis electionis Decretum fit promulgatum. Ita communis, & habetur *Bellarmin. cap. Fciientes h. 1. ibi: Eligendi tunc pro pœnam se noverint: nisi pœnas nominantes indignum, propter sufficiam fuerunt pœnitentiam (nisi adhuc in ea perstiterit) quod ex eisdem communis electio delegatum, vel quam eligendi potestate pronunciet: licet pœna, quod indignum eligendi, fitutione contra conformitas fuit agatur, & Decretum promulgatum. Ibi. Et ibi Bellarmin. Hubert. Gloss. V. Ignorantiam

puniendi penna extraordinaria, & arbitraria: probabilior tamen, & Juri conformior est opposita sententia Glossæ, & Abbatis. Tum quia in c. 1. *Cum in tuæ* h. t. etiam fit sermo de electione inferiorum, nempe Decanorum, Archidiaconorum, & aliorum Curatorum; & tota penna suspensionis, non item potestatis facultatis eligendi pro una vice, restringitur ad electionem Episcoporum in *supra cit. c. 5. compromissibus* h. t. in p. Tumvero, quod Clerus Cathedralis quoad inferiores Prælaturas, vel Beneficia, privetur potestate eligendi pro una vice, patet *ex c. Cum in omnibus* §. *Verum*, cum per alia jura Ecclesiarum Cathedralis tueatur, vel patet *ex c. Dudum* 21. h. t. loquente de electione ad Præpositoram, & c. *Propense* §. & c. *Quemquam* 18. *eod. in fine*, ubi tantum quinque dies, ut Clerus eligendum pauliatim et in ipso deliberante: ergo potestate eligendi, qua semel fruentur abolit, pro una laterum vice Sancitur. Sed de Episcopis, vel Beneficiis: nam, quia per electionem indigni in Episcopum specialiter inferior Ecclesia, non autem per electionem ad inferiores Prælaturas, vel Beneficia, ea pena meritò ad illum solum restringenda censetur in *cit. c. 5. compromissibus* h. t. in 6. & pratter Glossam *loc. cit.* notat Abbas. Layman. in *Pitthag. c. num.* 4. & alii.

269 Quæritur III. Quæ pœna eorum, qui eligunt Prælatum in Ecclesia vidiuata non servata forma Sanctorum? *in c. Quia propter* 4. h. t. præscripta? Resp. I. Hujusmodi electio irrita est ipso jure irrita. Ita communis; & patet ex textu illius Capituli, ibi; *Alter electio fatta non valeat.*

270 Intelligo tamen illud Imperitis de electionibus illorum Prælatorum, per quorum mortem vacante Ecclesia vidiuata, juxta dicta superiùs §. 3. n. 110. & 111. Deinde idipsum limitant, dummodo non habeatur specialis privilegium Apostolicum de alia electione forma tenenda, aut de una vel alterra electione Sanctitui omittenda, *arg. c. Abbas §. Contra de Prob. sponsiv.* Ant nisi per consuetudinem legitimè præscriptam aliud alicubi fieri introdum *Dum arg. c. ult. de consuetud.*

271 Diversis limitatur aliata Conclusio, quando adhuc pendet, videlicet diu, vel ex tanto tempore: tunc enim non teneatur (non nec pollicet) servare præscriptam in *c. Quia propter* 4. h. t. formam Scrutinii, affirmando quidem tres Sexiatores de Collegio, cum ipsi confirmant totum Collegium. Et ratio utriusque est: quia prout alibi, & ibidem, vel ut ibi Electoris, non quod adepta ut intentio, fit tenet dictæ Decretali *Quia propter*, & per consequens ea hic cessat, *arg. l. Item ut ment. ff. de Quæstionibus, & pertinet Ius Innocentium* 3. *d. c. Quia propter num.* 5. *h. t.* Ancharanus *in c. Nullus* 1. n. 3. *eod. de alii.*

272 Quæ si quæras, quid igitur in tali casu agendum, quando videlicet mortuo Episcopo, & cæteris Canonicis Ecclesiæ Cathedralis, folummodo tres, duo, vel etiam unicus Canonicus remanet? Resp. Quoad tres remanentes unicus Canonicus, tunc jus Capituli, (cui universitatis tenuit in illo uno, *I. Sive municipium* §. *fin. ff. Quod ve-tiffque mutetur* 3. *eod.* Glossa *Mandatum* 3. *Gratiam & Abbas ibid. num.* 9. *de Populat. Prædat.* Licet igitur tali non poffit eligere Episcopum (quia confestetur ambitiosè, & hoc ipso repellendus, *Ex parte* 1. *de Jure patronat.* cum similibus) poterit tamen eligere extraneum: sed si nolit, conferat electus 3. *in c. & fic* poteft à Superiori conferri, quia Canonicus dignus exiftat. Paffeirius *cap.* 18. *de Electi. num.* 79. cit. tanticis.

273 Deinde, quando duo tantùm remanferunt, poffunt illi vel eligere extraneum, fi confentiant; vel compromittere limitatè aliquem, ut in unum ex ipfis duobus eligat: aliquoviverò, cum neuter eorum poffit eligere ipfum, inter ipfos nequit dari electio concors, & vocatur ex illorum calculatione, nifi unus eorum velle renunciare juri eligendi: hoc autem facto, fi eligatur ab alterto Concanonico, conferur rite electus. Ancharanticus. *n.* 3. Paffeirius. 32. Fatendum tamen, quod Abbas. *Cum in tuæ* 3. *n.* 3. *in fin. h. t.* poft Jo. Andream fentiat, quod in tali cafu poffit unus eligere alterum, & electus confirmato ab Clericis fuo Ecclefiæ, jure fuo electus dicatur facta non ab uno, fed à toto Capitulo. Et hujus ratio cife poteft: quia duo illi Electores non tenentur ad legem Scrutinii, & poffunt publicè inter fe eligere; cum unus non poffit alterum in interio formare, fecus forma Scrutinii tunc fit obfervatu impoffibilis. Abb. *p. Confil.* 35. *n.* 2. Verum prior fententia eft tutior.

Tandem, quando tres Canonici fperfunt, tunc nefcitur extraneo affumantur in Scrutatores, juxta doctrinam Glossæ *in c. Quia propter* 4. *Verbo h.* Velex ipfis ambo eligent, qui Scrutatores quatenus Scrutatores, ipfi tantùm, donec omnes tres fuis voto deferint: atque ita duo à duobus prævalebit, eligue electio erit valida, dummodò illi duo non habeant jura illa.

Infuper circa datum *n.* 269. Conclufionem eft notandum cum Layman. *in d. c. Quia propter* 4. h. t. & alii, quod electio cum tanta pœna cifmatis, & cifmatis excitatio, extendit folùm ipfos pure conferatur irrita, quamvis per fententiam declaratorium fuiffet refcindi posset, quatenus de Clero, & Populo non fuiffet facta. Quod verò, fi non refcindatur, eò quòd nemo fit, qui eam impugnet, neque ad eam refcindendam Superior effe fficio moveatur, quia Ecclefiæ Prælatorum acceptata, & tenens, tutus manet in conficientia; cum naturalis obligatio, atque ipsa Electi Electorum confenfio ipfum refcindat. Hoc ipfum amplius probat ex Abbate *in dicta Ut de Confirmatione* §. 11. *n.* 235. & 236. *& feq.*

Resp. II. Electio Capitularis, qui non fervatur in hifta forma Scrutinii electionem faciunt, pro ea vice eligendi poteftate privantur, quamvis hæc pœna non illigatur ipfo jure, fed primùm per fententiam Judicis inferenda. Ita Doctores paffim, idque patet *ex fupra cit. c. Quia propter* 4. h. t. *Ubi Qui verò contra præfata fecerit, propter perjuriam, Ecclefiæ vice, poffit de præfentare.* Ubi Glofla communiter recepta ait: *Perjuratus poftea, non ipfo jure.* Concordat *c. Cumque* 50. *§. finale* Decretal. Gregorii.

Nec obftat: *Cum in conflitu* 7. *h. t.* ubi Elegentes laiogenum, ipfi jure privantur poteftate eligendi pro una vice. Refp. etiam, hoc procedere, quando pœnam de eo certa fententia perlatam indigunt: fecus autem quando peccatur folùmmodò contra formam in *c. Quia propter* 4. *h. t.* prædicta, quia tunc Electio ad degenfiona idonea. Quia enim plus peccant, magifque illudunt Ecclefiam, fciente eligentes perfonam indignam quam non fervanda dicta Decretalis: merità ipfos ita imponitur in uno cafu, quam in altero: fogue illa pœna privationis ità incertitur ipfo jure, hic autem limitandum fententiam Glofla *loc. ad. fupra* Abbas *Quia propter* 5. *Nifi n.* 3. & alii.

Quæritur IV. Quæ fit pœna non eligentium intra tempus à Jure præfcriptum? Resp. I. Loquendo de Electis Cathedralibus, & Regularibus, fi illi, ad vocem Ecclefiæ, non eligent intra tempus, ipfi jure privati poteftate eligendi pro ea vice, ac proinde Superior ordinaiis Ecclefiam. Ita communis, quam habetur ex *Quia propter* 4. *h. t.* *Nec pro defectu Electi, Nec pro defectu Pofforis gregem Dominicum lupus rapuit invadat: nec in facultatibus fuis Ecclefia vidua grave gravatum fentiat, nec ad ultra tres menfes Cathedralis, vel Regularis Ecclefia Prælatus non vacet: ita quos (Jufto impedimento ceffante) fpecifis celebrata non fit, ad eligendum electum, eligendi poteftate carent: ac ipfa eligendi poteftas ad eum, qui præmiffi eligendi fuit, devolvatur &c.*

Generalis ità tres menfes, intra quos electio debet ità celebrari debet, fuit computanda non à die vacationis, fed à notitia hujus, textu claro: *Licet* 3. *de pœnal. negligent. Prælati &c. Quia propter* 4. *h. t.* & *Concordat. Prædend.* Infuper dictum trimestre non certè legitimè impeditis, adeoque tempus expiratum non computatur nec eft computandum in dictis tribus menfibus: nam Conftitutio illa, *Ne pro defectu* 5. *Jata dentaxat contra negligentes; prout* Jonas *in verbis, Jufto impedimento ceffante*, & amplius patet Glofla *ibid. V. Impedimento.*

Refp. II. Dicta Conftitutio *Ne pro defectu* 5. *h. t.* ebliter extenditur etiam ad illos Ecclefiarum Cathedralium Prælatos, qui ordinarium, & generalem Jurisdictionem Clericos fuæ Ecclefiæ, juxta fuam Cantem. Ita Glofla *d. cap. Quia propter* 4. *Ecclefiæ vidiuata*

& Abbas *in c. Ne pro defectu num.* 5. & ibi Imola *num.* 8. Layman. *in d. Quia propter* 4. *Electione ex identitate rationis*: nam tales Prælati habentes jurisdictionem generalem, etiam quodammodò Spirituali dicuntur, *cum Textu in mentemque* 21. *qu.* 2. Simulque immotio prædiegatus Conftitutionis fuerat, providere *Ecclefiis vidiuatis*, ne diù pendium patiantur: adeoque tanquam favorabilis, mereriò videtur extendenda etiam ultra proprietatem verborum, fpectata intentione Legislatoris, quæ ex identitate rationis in lege, feu mentorata Conftitutione expreffa, fuam intentionem, ut dicitur *de Conftitutionibus num.* 38. & 38. *& seq.*

Refp. III. Quantùm attinet ad alias Prælaturas, Dignitates, & Beneficia Ecclefiafticia, fufficit, fi electio ipfa, vel omnindem collatio, fint à die notæ vacantiæ intra fex menfes à Jure Canonico, & Conftitutione Cathedralis, & eorum, ac demum illiftem conferre negligentibus ad proximum Superiorem devolvitur collatio, *Ex parte* 1. *de Jure Patronat. Quia propter Decretal. juncto c. Quia diverfitatem* 3. *eod. cum concordantiis.*

228 Refp. IV. Quod fi electio intra tempus legitimum celebrata, ex eo non fortiatur effectum, quia Electus non confentit, vel poft præftitum confenfum renuncia, vel mortuus, five ob confenfum fuum ratificatum; Electores tunc (id eft, à die diffenfus, renunciationis, mortis &c.) habent tempus à Jure, ad electionem novam celebrandam, ac fi vacatio nova effet; dummodò abhinc fraudulenter circa hoc agerint. Ita expreffe decifum habetur *in d. Ut diffenfus* 6. *h. t. in fin.* hujus ratio ibidem reditur: quia Electores illi jam fecerunt, quod fpectabat ad ipfos, infiti juris terminos eligendi, ac proinde pro omnibus, ac fingulis alteris Prælati eligendi, metità ad novam electionem illis concedit tempus integrum: hoc eft, tenum menfium, in Cathedralibus, & Regularibus Ecclefiis, vel fex menfium in Inferioribus Beneficiis; ut explicat Glofla *ibidem verf. Integrum.*

§. XII.

De Publicatione Scrutinii, atque Electionis; Variatione votorum, & Accessu minoris partis ad Majorem.

SUMMARIUM.

283 Electio duplex, alia privata.
284 Alia communis, feu Capitularis.
285 Publicatio, quinam.
286 Et quomodo fit?
287 Publicatio Electionis communis, feu Capitularis, quare?
288 Quinque fieri foleat?
289 Electio clandestina, quæ?
290 Electores poft publicatum Scrutinium variare non poffunt, tantumem ante.
291 & 292. Multiplex ratio hujus diverfitatis afferitur, & refpondetur.
293 Ac vera affignatur.
294 Electores publicatum Scrutinium non poffunt variare, nec ad fuffragia, nec ad Collegium.
295 Dummodò ex voto publicatum in Scrutinio parte poffit fequi communis eligendi.
296 Secus, fi nullus obtinuit vota majora refpectu totius Capituli.
297 Et Electio non accepta electionem, aut Sede vacantem.
298 Poft publicatum Scrutinium apparet, nominatim effe inelegibilem; quæ ratio aperte nemo Scrutinium inchoare, & variare.
299 Electio non ipfo jure effe irrita, fed per fententiam effe fonda, non licet variare publicata Scrutinia.
300 In electionibus Monialium, ac, & in quarum finem licet variare poft publicatum Scrutinium.
301 Quid de electione Summi Pontifici?
302 In electionibus, ac voluit accessus minoris partis ad majorem.
303 & 304. Præterea, fi in electione non fit necefe, fervatum fuerit, Capitulum, Quia propter.
305 Probatur, tum valere idem accessum publicata Scrutinio.
306 & 307 & 308 Affirmatur, & folvuntur contraria.

QUæritur I. Quid generatim notandum fit circa publicationem Scrutinii, atque electionis? Resp. Pro evitanda tentionum mutatione votorum, quod in Scrutinio Electionis duplex valet electio diffingui, nempe privata, & alteram communem, Scrutinii. *Electio privata* idem est, ac fingularum Vocalium numero, & fuffragiorum, per quam videlicet fingui Electores fecerit, ac fingularum Prælatorum, ac Beneficiorum quæ ipsorum verba illa, in *Sepe dicit. Quia propter* 4. *h. t.* contenta, *Nil, Qui fecerunt fingulatim non confirmat.* Unde, quia ità hanc electio eft fingulorum eligentium, fingularitet dantum fua vota, & conficientiam in eum, quem eligunt, ac ut ita non fint communia, ac quos fint numero eligentes, ut definitur ex *c. Ex Scripta* 5. *h. t.*

Electio communis, feu Capitularis, atque publicata, eft 284 illa, quæ recepta fingulorum Electorum fuffragiis, & facta eorundem collatione, fit ab uno omnine totius Capituli. Et dicitur hæc fit *Communis* 1. *Quia propter* 4. *Illi Verba: Et in collatione habita eligunt, in quem omnes ad majorem Ecclesiæ partem Capituli convenerint Infuper de Ex. mento In c. Publicata* 38. *tit. ubi* poft publicatum Scrutinium, & confequenter poft data à fingulis Vocalibus vota ita, electio *Publicata dicitur*, ac *Publica*, id eft omnium, feu Capitularis. Siquidem integra electio, eft veluti alius notarium unus totius Capituli, qui non exterior computatur, & ut unum omnium totius Capituli, loquatur, & eligat Prælatum illum publicè & communiter, quem antea fingulatim Capitularitet, vel fuframpleres eorum eligerunt fecrètè ac fingulatim. Et hinc invalida eft electio, quæ hæc ratione non eft communiter celebrata, *citat. cap. In Genesi* 5. *Nec etiam* 55. *h. t.*

Refp. II. Duplex quoque in tractanda electionis interventio Publicatio, Quæ publicatio, & Publicatio Electionis Clericorum. Et quidem *Publicatio Scrutinii* aliud nonest, quam publicatio votorum in communi, & qua fit mentio in Sepe *cit. Quia propter* 4. *h. t.* *Pro eorum in fingulis vocibus fuffragiis publicatis in communi*

eligens non consensisset, dicant: *Nomine omnium vestrum, qui in ipsum consensistis &c.* Angelus V. *Electio n.* 26. & alii. Quod si alicubi habeatur specialis formula publicandi electionem, longævo usu approbata, illa in praxi observetur.

289 Cæterùm *Electio* dicitur *clandestina*, quæ fit singulariter, & occultè per occulta conventicula; ut inquit Glossa *ibid. vers. Clandestinas*. Sive, ut explicat Fagnanus *in cit. c. Quia propter n.* 65. Electio clandestina est, quando Canonici concordant inter se ordinando, ut nihil extra Capitulum de electione dicatur. Et talis omninò reprobatur, cùm oporteat electionem jam factam solemniter publicari, & quidem quàm citò fieri potest, seu absque morali interruptione, ut dictum suprà *n.* 131.

290 Quæritur II. An Electores variare, seu à dato semel suffragio recedere, illudque mutare valeant? Respond. I. Electores post publicatum Scrutinium variare non possunt, benè tamen ante ejus publicationem. Ita communis Doctorum. Et quidem prima pars expressè habetur *cap. Publicato* 58. *h. t.* ibi: *Publicato Scrutinio variare nequeunt Electores; cùm sit facienda collatio, & electio celebranda.* Hæc ibi. Altera verò pars, videlicet Electores posse ante publicationem Scrutinii variare (id est, à prima nominatione recedere, & alium eligendum nominare) pariter est communis; atque desumitur ex allegatis jam verbis, *Publico Scrutinio*; à contrario sensu, ut notat Fagnanus *in d. c. Publicato num.* 52. *h. t.* post Innocentium *ibid. numer.* 2. Hostiensem, Jo. Andream, & alios.

291 Cæterùm in assignanda ratione hujus decisionis Doctores valdè torquentur. Licet enim Glossa in *cit. c. Publicato vers. Variare h. t.* quatuor hujus afferat rationes: videlicet, quod per publicationem Scrutinii res desinat esse integra; & quod nemini liceat mutare consilium in alterius detrimentum, &, quod talis mutatio possit esse damnosa Ecclesiis, ipsam protrahendo electionem; & tandem, quod per Scrutinii publicationem electio quodam modo videatur jam finita, sicut per citationem negotium est quasi cœptum, *cap. Gratum* 20. *de Offic. Delegat.* Nihilominus istæ rationes vel æquè probant, quod non liceat variare ante publicationem Scrutinii, contra dicta *nu. præced.* vel penitùs non urgent; ut patet præsertim in tertia ratione: nam cùm de Jure communi concedatur trimestre, vel semestre tempus ad eligendum, si intra hoc tempus absolveretur electio, nemo dicere posset, variationem illam esse damnosam Ecclesiis. Imò & quarta ratio per Glossam adducta nihil urget: ipsa siquidem non videtur vera, cùm matrimonium spirituale inter Ecclesiam, & Electum primùm initietur per electionem Capitularem, atque ab Electo acceptatam, & non anteà ut *c. Licèt* 4. *de Translat. Episc.* cum similibus.

292 Aliam proinde hujus rationem affert Abbas in *cit. c. Publicato numer.* 3. & 4. *h. t.* videlicet, quod ideò electores publicato Scrutinio non possint variare, quia jam sunt functi officio suo: prout à pari *c. Si tibi absent.* 17. *de Præbend. in* 6. conferens Beneficium absenti non potest variare. Sed contra est: quia imprimis hæc ratio pariter urget ante publicationem Scrutinii, probatque etiam tunc Electores non posse variare, sicut & conferens absenti Beneficium variare nequit, cùm sit functus officio suo: atqui illud est falsum, ut patet ex *d. c. Publicato h. t.* à sensu contrario. Deinde; si consideremus Electores, non ut singulos, sed ut Collegium, clarum est, quòd hi etiam post publicatum jam Scrutinium necdum sint functi officio suo, cùm ad ipsos adhuc pertineat electio in communi, seu Capitularis; ergo vel dicendum; quòd ipsi ut Collegium possint variare publicato jam Scrutinio, contra dicenda *n.* 294. vel concedendum, quòd etiam hæc ratio non convincat.

293 Meliùs proinde dicitur cum Jo. Andrea *in d. c. Publicato num.* 15. & Fagnano *loc. cit. nu.* 7. & 10. hoc fuisse arbitrarium Pontifici: alioquin enim, si is voluisset, potuisset pariter inhibere variationem ante publicationem Scrutinii. Congruentia nihilominùs hujus præfixionis non modica est hæc: quia variatio post publicationem Scrutinii cederet in infamiam, ac injuriam Nominati, ex quo facta est publicatio nominis ejus; unde ad præcavendam talem electi confusionem, quæ facilè cæteroquin sequi posset, meritò Pontifex decrevit, non posse electores variare publicato Scrutinio, benè tamen anteà.

Resp. II. Prædicta Conclusio procedit, sive electores publicato Scrutinio velint variare ut singuli, sive ut Collegium, & in communi. Neutro enim modo ampliùs variare possunt; quinimò, si necesse esset, deberent compelli per Superiorem ad collationem, & electionem communem faciendam Fagnan. *ibid. num.* 11. post Innocentium, Hostiens. Ancharan. & alios communiter. Nam *c. Publicato* loquitur indistinctè: & infamia Nominati non minùs oriretur ex una, quam ex altera variatione, seu mutatione votorum, postquam Scrutinium est publicatum, nomenque electi propalatum. 294

Respond. III. Nihilominùs memorata Conclusio tunc solùm procedit, quando ex votis singularibus in Scrutinio datis potest sequi, ac fieri communis electio. Item communis; ac patet ex *cit. cap. Publicato* 58. *h. t.* ubi verba illa, *Publicato Scrutinio*, denotant actum perfectum, & consummatum; atque accipi debent cum effectu, *arg. c. In his* 15. *de verbor. signif.* & cum aliis notat Fagnanus *loc. cit. n.* 35. Unde ibidem notanter dicitur, electores publicato Scrutinio variare non posse, eò quòd sit facienda collatio, & electio celebranda: & consequenter, si ex facta collatione quidpiam forsan apparet, quod electionem reddit vitiosam, ipsoque jure nullam (secus, si hæc per sententiam Judicis primùm foret cassanda) sic tunc non debet celebrari electio communis, seu capitularis, sed Scrutinium denuò est inchoandum, ita locus est variationi; possuntque, ac debent Vocales alium à priori in novo Scrutinio nominare, donec inde sequi possit communis electio: nisi fortè de unanimi eorum consensu, per formam Compromissi placeat electionem terminare. 295

Sic imprimis, quando publicato Scrutinio vota eligentium apparent æqualia, vel saltem nullus nominatorum obtinuit majorem partem votorum respectu totius Capituli præsentis; tunc Præses tenetur publicare, electionem non esse factam, recensendo etiam numerum suffragiorum, quæ quis obtinuit, ut innotescat Capitulo, vota non consensisse secundùm majorem partem in unum (prout notat Sanctorius de Melfi *in Statuta generalia FF. Minorum, cap.* 8. *Statut.* 7. citans alios) & sic possunt Vocales novum Scrutinium inchoare, atque mutato priori suo suffragio variare. Siquidem nemini adhuc jus fuit quæsitum: & quia ex tali Scrutinio, quantumcunque publicato, non potest sequi electio communis, cùm nemine major pars Capituli consenserit, hinc cessat ratio *cit. c. Publicato*. Simulque ob eandem causam nulla ex tali variatione irrogatur infamia Nominato, vel Nominatis in Scrutinio. Abbas *in d. c. Publicato nu.* 7. *h. t.* Fagn. *ibid. nu.* 36. citans alios. 296

Deinde, si nominatus in Scrutinio juri suo renunciet, atque electionem acceptare recuset, tunc Capitulares poterunt, debebuntque variare, alium eligendo. Imò hoc ipsum procedit etiam post publicatum solemne Decretum electionis, quando electus dissentit, aut renunciat electioni de se factæ, *c. Cùm inter canones* 21. *h. t.* & *c. Electiori.* 26. *eod. in* 6. 297

Insuper, quando publicato Scrutinio apparet, nominatum esse ineligibilem, possunt electores variare novum Scrutinium inchoando, & alium eligendo; *ut cap. Perpetuo* 7. *h. t. in* 6. ac notat Abbas *in d. c. Publicato num.* 8. *h. t.* cum aliis, id extendens, qualitercunque appareat, electionem futuram esse nullam. Ratio patet tum ex dictis, tum ex eo: quia electio de inhabili facta non tenet, sed ipso jure est nulla, *cap. Cùm in cunctis* 7. *h. t.* cum similibus; ergo non debent electores vexare se, atque Ecclesiam inutilibus expensis, neque inutilem moram interponere. Quinimò, si electores scienter persistant in suis votis indigno, seu ineligibili datis, usquedum ex eorum votis communis electio subsequatur, privabuntur ipsâ potestate eligendi pro una vice, licèt hanc pœnam non incurrant, si prius desistunt, ne sequatur communis electio: prout expressè declaratur *cit. cap. Perpetuo h. t. in* 6. 298

Additur notanter num. 295 *Secùs, si hæc per sententiam Judicis primùm foret cassanda*; utputa, quia aliquis Vocalium fuit contemptus, nec vocatus ad electionem, aut aliam ob causam. Tunc enim publicato Scrutinio non am- 299

ampliùs licet variare, sed oportet celebrare electionem communem, donec ipsa cassetur. Fortè enim contemptus acquiescet electioni, aut Superior dispensativè, vel aliis de causis, postmodùm electionem illam non cassabit. Abbas *loc. cit. n.* 9. Fagnanus *n.* 18. Pirhing *h. t. n.* 175. & alii.

300 Ulteriùs in electionibus Monialium habetur aliud speciale: nam, quando aliqua earum est electa à majore parte Capituli, sed non à duabus partibus sive tertiis, possunt aliæ Moniales ad eam accedere, sicque variare etiam post publicatum Scrutinium, text. clar. *c. Indemnitatibus* 43. *§. Sanè de election. in* 6. Et ratio hujus specialitatis est, quia talis accessus, atque variatio votorum publicato jam Scrutinio, non conceditur neque fit in ordine ad effectum, ut electio sit valida (priùs enim ea jam valebat, utpote facta à majori parte Capituli) sed ut Abbatissa sic electa statim possit confirmari, etiam omni appellatione remota, ut liquet ex textu, estque jam dictum superiùs *n.* 150.

301 Tacetur electio Summi Pontificis: nam in hac plura habentur specialia, possuntque Cardinales post publicatum Scrutinium (dummodò in eo nondum fuerit facta electio cujuspiam in Summum Pontificem per duas tertias præsentium Cardinalium) per accessum nominare alium in Pontificem, quem priùs in Scrutinio non nominaverant, dummodò hic unum saltem votum in prævio Scrutinio reportarit; prout pleniùs habetur *in constitut.* 13. *Æterni Patris Filius & constit.* 19. Decet Romanum. *Gregorii XV.* atque referuntur *tom.* 3. *Bullarii Romani*. Occasione quorum

302 Quæritur III. An in electionibus valeat accessus minoris partis ad majorem, vel æqualis ad æqualem, quando priùs neutra pars habuit vota sufficientia? Respond. I. Quando electio est celebranda juxta formam *in c. quia propter* 42. *h. t.* præscriptam, ut accidit in Ecclesiis viduatis, non habet locum accessus minoris partis ad majorem publicato jam Scrutinio. Ita Abbas *in c. Cùm in jure* 33. *n.* 6. *h. t.* Passerinus *cap.* 22. *de Electione, num.* 9. citans alios. Ratio est: quia de substantia hujus formæ electionis est, quòd vota dentur secretè, ac singillatim in ipso Scrutinio, per textum *cit. c. quia propter*. Adeoque consensus posteà primùm superveniens nihil operatur: *ut c. auditis* 29. *h. t.* & *c. Ecclesia vestra* 57. *h. t.* juncta Glossa *ib. V. valebat*, quam sequitur ibi Innocentius, Jo. Andreas, & Abbas *num.* 10. citans communem aliorum. Igitur in tali casu vel inchoetur novum Scrutinium, atque reiteretur toties, donec votis majoribus in unum conspirantibus, possit sequi electio communis: vel votis diutiùs inutiliter dispersis, totum electionis negotium terminetur per formam Compromissi.

303 Resp. II. Loquendo de tali electione, in qua non est necesse servare formam *in cit. c. quia propter h. t.* præscriptam, ut est electio alicujus in Canonicum; quamvis publicato Scrutinio non possint variare Electores, si quis, cæteroquin habilis, in Scrutinio reportavit vota majora: si tamen prius nemo habuit vota sufficientia, valet tunc accessus minoris partis ad majorem, vel æqualis ad æqualem, etiam publicato scrutinio. Prior pars est Abbatis *in c. publicato n.* 4. *h. t.* ac sequitur ex dictis *n.* 290. *& seqq.* Nam talis variatio post publicatum jam Scrutinium cederet in præjudicium Nominati, ac in ejus infamiam & confusionem.

304 Altera pars est Glossæ *in c. Cùm in jure* 33. *V. consentiat h. t.* quam sequitur Abbas *loc. cit. nu.* 7 sic loquens: *Ex hoc infertur secundùm Doctores, quod publicato scrutinio possit minor pars accedere ad majorem: quia ex votis minoris partis non potest sequi electio, & nullum jus est acquisitum nominato: pro hoc facit notabilis glossa c. cùm in jure eod.* Hæc ille. Quod ipsum tradit Jo. de Selva *in* 5. *tractatum, tract. de beneficio, part.* 3. *quæst.* 1. *n.* 25. Layman *in c. quia propter num.* 10. *h. t.* post Sylvestrum, V. *Electio* 2. *quæst.* 7. Pirhing *h. t. num.* 176. citans insuper Tholosanum *cap.* 16. *de Election. num.* 15. Et Engel *eod. num.* 40. Licèt enim nonnulli horum Authorum videantur absolutè loqui, sicque accessum minoris partis ad majorem admittere etiam in casu prioris Conclusionis; nihilominus ipsi benignè videntur interpretandi; sicut & ipsemet Abbas.

305 Ratio autem hujus partis est: quia, præterquàm quòd ex votis minoris partis non possit sequi electio, simulque nullum jus sit acquisitum Nominato; rigor *c. quia propter h. t.* respectu talium electionum non obligat, sed sufficit quomodocunque Vocales collegialiter congregati quempiam cæteroquin habilem eligant, juxta dicta superiùs *n.* 112. Ergo nihil prohibet, quò minùs Eligentes consensum suum præstent per accessum minoris partis ad majorem: non enim hi necessariò eligunt per vota secretè & singillatim præstita in Scrutinio, prout accidit in Ecclesiis viduatis. Et per hoc patet manifesta disparitas inter casum hujus, & præcedentis Conclusionis, simulque ratio diversæ hinc inde resolutionis.

306 Nec hisce dictis obstat *cit. c. publicato h. t.* Resp. enim, textum illius capituli loqui imprimis de electione, juxta formam Concilii Generalis *in c. quia propter h. t.* præscriptam, celebranda, ut notat Jo. Andreas *ib.* & Abbas *n.* 4. atque colligitur ex littera, dum facit mentionem de collatione, & communi electione subsequenti: sicque non urget de electione, quæ non necessariò fit juxta dictam formam. Deinde Decretalis illa loquitur de tali Scrutinio jam publicato, ex quo potest sequi solemnis electio; ut patet ex verbis *n.* 290. relatis; ibi: *cùm sit electio celebranda* quia tunc Nominato jus jam est acquisitum. Secùs autem in nostro casu, ubi nemini est jus quæsitum nec ex tali Scrutinio potest celebrari solemnis electio; & sic cessat hic ratio illius Decretalis.

307 Nec obstat ulteriùs *c. Auditis* 29. *h. t.* ubi irrita declaratur electio facta à minori parte capituli, non obstante, quòd alii ex post facto ad eam accesserint: *Cùm ex post facto* (inquit Pontifex) *nequiverit convalescere, quod ab initio non valebat: quoniam electio quæ fuerat irrita ipso jure per subsequentem consensum non poterat esse rata*; ergo idem dicendum in proposito. Resp. enim cum Lay. *in cit. cap. Auditis n.* 2. ideò dictam electionem non valuisse, quia accessus votorum aliorum primùm factus est post publicatum electionis Decretum; ut patet ex allegatis verbis. Secùs fit in nostro casu, ubi accessus supponitur fieri antè publicatum electionis Decretum, etsi post publicatum Scrutinium.

308 Neque etiam obstat textus *in c. In Electionibus*, 2. *h. t. in* 6. ubi expressè *in electionibus reprobantur, & pro non adjectis habentur vota conditionalia, alternativa, vel incerta* inter quæ juxta Glossam ibidem, est illud: *Eligo quem Archidiaconus eliget*. Atqui (inquies) accessus fit per talia vota, quæ omninò sunt incerta; cùm accedentes majori parti ignorent, cui dent votum, imò sic votare videantur: *Eligo illum, quem major pars elegerit*, quæ est ipsissima formula eligendi, quam citata Glossa rejicit; ergo. Resp. enim neg. min. Nam accedentes seu eligentes eum, quem jam plures nominarunt, neque dant votum conditionatum, neque incertum; cùm eligant absolutè certam personam, videlicet eam, quæ in Scrutinio plura vota reportavit, quamque, utpote à pluribus jam nominatam, rationabiliter præsumunt, ac judicant, esse dignam & habilem. Aliud dicendum de formula per Glossam relata: nam, cùm ea suspendat electionem pro futuro, donec videlicet quempiam Archidiaconus sit electurus, reddit suffragium incertum sicque invalidum.

309 Nec tandem obstat *c. Si cui* 23. *h. t. in* 6. ubi reprobatur electio à Compromissario secundùm traditam formam facta de eo, in quem non major pars capituli, sed plures aliorum comparatione consenserunt. Respond. enim, hinc nihil sequi contra Conclusionem *num.* 303. positam: quia in nostro casu Eligendus nominatur à majori parte capituli, per accessum tamen, dum pauciores variant mutando suum suffragium, & accedunt pluribus. Hoc autem in dicto casu non accidit, ubi Compromissarii jubentur eligere eum, in quem non major pars capituli, sed solùm plures comparatione aliorum consentiunt. Quinimò hoc pugnat contra *cap.* 1. *De his, quæ fiunt à majori part. capit.* & contra *c. Quia propter h. t.* cum similibus.

§. XIII.

De Præsentatione Electionis, & consensu Electi in eam, hujusque Confirmatione, & Appellatione ab ipsa.

SUMMARUM.

310 *Ebiones tenentur Electi præsentare electioni, cujus ope consulum requirere, quam citis commodè possint.*

311 *Et si negligentes intra octo dies facerè, pluriores, & quamnam?*

312 *Horum tamen negligentia non præjudicat Electi.*

313 *Electus tenetur præsentare confirmari sibi tantum, aliquotis prædictis, sub fuam.*

314 *Quid juris, si Electus nequeat consentire absque superioris sui licentia? & n. 318.*

315 *Religiosi possunt consentire Electioni de se factæ ex tua Monasterium, absque obtenta licentia sui Superioris.*

316 *Nec Sedes Superioris Iterata, ut Religiosi possunt consentire electioni primum facienda.*

317 *Quid de Religiosis electis in diœcesibus.*

318 *Alia confirmatio Superioris concernentia, breviter explicatur.*

319 *Electus potest consensum, tenetur petere conformemdomini sui electionis tuæ tribuere.*

320 *Et tuus in omnem iter aperpere ad Sedem Apostolicam, si habeat, facilè confirmandum.*

321 *Superiores sunt consentiendi confirmatio electionis facilè ad immediatum Superiorem.*

322 *Tamen per Concordata Germaniæ confirmatio Episcopi reservatur Summo Pontifici.*

323 *Quæ sint observanda ante conformationem concedendam.*

Confirmatio Immediati, quotiunam Electi, atque Prælati Monasteriorum, antè obtinere conferrere. Ibid.

324 *Quid agendum, si Electus habeat, vel non habeat fuse electionis adversarios.*

325 *Quæ sint forma appellationis ab electione?*

326 *Forma appellationis ad Sedem Apostolicam, & in prohibitam electionem, & quid appellatum contra formam illi benefit.*

327 *Vel contra profanam Electi.*

310 QUestio I. Quo tempore, & sub quibus pœnis, electio fit intimanda Electo, ejusque consensus petendus? Resp. I. Poli collectorum electionem capitularem tenentur Electores, quam citius commodè poterunt, electionem ipsam præterire Electo, ejusque consensum petere. Hæ sententiæ expressè decisæ sunt *Quam ob c. de Electione in 6.* Glos. Glossa, *V. Quam citius* cerdet, hoc esse diligentiam ex superiori non vivi, cum contingit Legis, vel Consuetudinis, ac mos de decernitur. Cæterum electio, antequam non confirmatur, nec deferunt Superiori, nec Electo, ut electio, ejusque consensus confirmetur, ut apparet, ex confessatis, vel, non ne.

311 Resp. II. Quid si Eligentes electione ipsa, concederet, vel in discordia celebratas, intra octo dies, post quam commodè poterunt, Electis præterire debuerunt, tunc ipsi, qui ipsa electione celebrarunt, non in illum quod è à processu profectione totaliter excluduntur; sed integre ad Superiorem Beneficiis fuit, quæ in ipsa Electione, ac sublimitatem agitur, ut, ut, ut, per triennium continuum, ipso illum unchonabum, ex ipso functionem, ad ipsa, illum Electi tempus de provisio temerarius, ac ipso illum quoque colent magistratur, illis solo fore propriis, ut privati. Ita habet textus expressus *ibi. Cuiusmodi. V. Cuiusmodi. n. 6. & seqq.* & ante dicta Glossa ibidem, explicando præcipuas Glossas.

312 Solumnaliter quoque Religiosus diversus negligentia in præterlatione, vel non intimatione electionis non prejudicat, nullum enim super hoc non nisi ex Electo, proinde ut habetur expressum *ibi. § Cæterum, ad finem.* Etrado est: quia non debent ipsi per alterum injuria conditioneferri, *l. Non debet ff. de Reg. Jur.* Sive, ut habet *Reg. 11. Juris in 6.* non debent aliquo alterius delio pregravari: cum peccata suis authoribus teneat debeant, *c. Si Compromissarius de Electi in 6.* cum similibus.

313 Quæritur II. Intra quod tempus teneatur Electus confirmatio electionis de se facta, & quid de Religiosis extra Monasteriis quoque? Resp. I. Electus, ejusdem id de se factæ electione vetis, teneatur præsentare confirmatum infra mensem: alioquin, si tantum illiterata prædiferit, pare, & quod ex ea fuit electione facta actuali, tum, extunc eo ipso privatus cassatio. Ita communis; nique, ac præsertim ex dispositione Extravagantis, *Ambitiosa*, hæctenus decisum *in c. Quam ob de Electi in 6.* Quamquam Glossa *Ibid. V. Difficilis*, hoc intelligendum Electos de eo, quod ipsa electione ipsa, ipsa, ipsa, ipsa, tantum, ac cuilibet ipsa causa, sive impedimento, ita ut ita mentem non confirmet: aliis fecus, in illicit dicunt de Regularibus.

Resp. II. Quid si ratis perfectus fuerit electa, quæ ab ipsa Electione de facta absque Superioris fui licentia confirmetur? tu ut in Regularibus eatus fuerit Decretum Electus, aut si Papa cumque prohibet, ac contentiat electione? Hæc tunc eadem Electus, vel, quod ipsa electione, ac ab ambitionis suspicione magistratum Electorum ipsi, ut, consentiendi licentiam ab ipsa Superiore, quam electio facerl posit, petere, atque obtinere tenetur: alioquin si hujusmodi licentiam fuerit tempus pro eisdem Superioris præfinita, vel abhæsita consumptum, ac requisitum obtinuerit. Ex Duo hoc ipso privatus evitit ipse fuit ex electione quæstio, & pollutet ex tunc Electores ad electionem aliam libere procedere. Ita tradit ex *ea in c. Quam ob de Electi in 6.* ac ex *Extravag. Si Religiosus ibi. inter Canonicos.* Et hoc quod versum est, ut ff. Electores poli Electione Electi ipsa, ac non fecusum dictum licentiam Superiorum Electi, intra trimestre, vel semestre, ad alium electionem procedere negligentes, ita ut ipsa eo ipso illum poenitent fuit privati, *Nec pro defectu ut. 6. & 7. Lugunensis Quamq. n. 3. & n. 6. & 8.*

Necessarium est ipsum Electi, nullum Religiosus, atque petita & obtenta licentia fui Superioris, posit consentire electioni de se ad Prælatorem: aliquando cum *Dumsolemnis in 2. Tomo* Pontificum celebratus; cum vel nolle non habent: &, si facta consensione præhunpitis, ex eadem ipsa fuit electione ipsa, ipsa, ipsa, ipsa,

tulit, Quia propter hoc. *Ut non sint qui Rationes sententiae, libid.*

330 *Praeterea secretaria negotiis, offerent, nonhaec illis formas offe compatibiles. Et in fine.*

331 *Vita aliquotiam debent esse secreta; & quomodo? Et non. Ibid.*

332 *Consistorio sit secreta, quamvis omnes Senatoriores praesentiri vitae sunt.*

333 *Prout loquitur de illis Episcopis Abbatissarum.*

334 *In electionibus, quando vota dantur per Scrutinium, ex, & quando per Sacra vel collatio vel ad Verbum?*

335 *An in electione Abbatissarum Praelatorum Ordinis Monarum possit fieri aliqua collatio vel, & merita?*

336 *Utrum Regulares in suis electionibus renuncia deferre formam. Quia propter hoc & Et in fine.*

Affirmatur de Abbatissis propriis. Ibid.

337 *Ac de Prelatis Monasteriorum Regularium habentibus jurisdictionem ordinarium, & generalem.*

338 *Secularibus speciali privilegio, vel consuetudine legitima praerogatiua.*

339 *Regulares in electionibus non tenentur observare apices Iuris.*

340 *Ad alias Regularium electiones sufficit consensus majoris partis collegiatae pro aliis.*

Ac pluiaes ad fieri etiam per globulos. Ibidem. Et in fine.

341 *Quomodo fiant electiones Superiorum in Ordine Fratrum Minorum?*

342 *Ac praesertim Commissariorum Provincialium, Praeministerorum, & Custodum extra Capitulum eligendorum.*

343 *Cur Concilium Tridentinum praecepit Regularibus, fieri electiones per vota secreta?*

344 *Et ibi quibus prosit?*

345 *Electionis ab omnibus, si vel unus Electorum votum publicet pronuntiare Capitulo.*

346 *Sexto, si fuerit facta, nihil non confirmetur Capitulo.*

347 *Parum eligendis pro Conventibus, & quasi Inspiratorum, an sit subdita a Concilio Tridentino? Et in fine.*

Pontifex Tridentina magistrum. Ibid.

348 *Contrarius fuerit in vitiosa fundamenta afferuntur.*

349 *In Electionibus Episcoporum, & Abbatissarum quod possit indulsisse pretexit per vitam Conventuali.*

350 *Idem videtur dicendum & electionibus exterorum Praelatorum in Decretalibus Sacrorum Conventuum Conventuales per vota secreta.*

351 *In praesi quid attendendum.*

§. XIV. Specialia de Electionibus Regularium.

CIrca praefatam materiam eli praemittendum nonnulla Regularium Electionibus Tridentinis, *Sess. 25. de Regularib.* statuentis de electionibus Superiorum Regularium in hac verba: *In electione Superiorum quinquennium, & Abbatissarum, & aliorum Superiorum Generalium, & Abbatissarum, atque aliarum Praepositarum, qui omnes vel, & sine ullo malo fraus, impetitio fuerit, Abbatissae, & Praepositae, quae Abbatissae, & Praepositae per vota secreta, ita ut praedictorum Superiorum nomina nunquam publicentur. Nec impertinum Haec Pontificalis, aut alia quaeque Ecclesiarum Cathedralium, & Regularium Abbatissae, aut vocis & suffragio in Capitulo Generali, & Provinciali, & Decreto Conventuum Abbatissae illius fieri, nullis iteratis de Ruta Occasione cuius.*

Quarto: 1. An per hoc Decretum Concilii Tridentini sit abrogata Decretalis. *Quia propter 42. d. 1.* quod electiones Regularium? Resp. Circa propositum distinguendum Decretum Regularium Decretum *Sess. 25. Quia propter d. 1. n. 31. & Sessio* affert, Scrutinii formam in dicta Decretali praescriptam esse omnino incommodam, eidem cum forma Concilii Tridentini: nam in illa (inquit) fuit admissum tres Scrutatores, qui vota eligentium ore proprio exquirant, simulque nos Eligentium fuit in tertia redigenda, & publicanda in omnium. Atqui secundum formam Concilii Trident. haec non publicabantur, cum vota debeant esse secreta, & singulorum Eligentium nomina publicanda, ideque necesse fit observare sub nullitate alius electionis. Accedit, quod haec formam in *d. Quia propter.* praescriptam sit eligendus ille, in cuem maior, & senior pars Capituli confentit; adeoque opus est ad solum collatione numeri ad numerum, fici eum sed ad solum: *ut. In Concil. 55. & 2. Ecclesiae vetus 73. & Secula* eli in Electione Regularium, juxta *Cann. Eubri 6. Domum dulcis d. Ecclesiae. Agreff.* Et hoc intentione fuit cum Hyacinth. Donatus *tom. 2. Rerum Regularium tract. 9. q. 1.*

Alii contra, ut Suarez *tom. 4. de Religione. lib. 2. cap. 5. n. 9.* & Alcuinus Tamburinus *tom. 1. de fore divino. disp. 5. quaest. 6. n. 10.* volunt, ambas has formas esse compatibiles, & Ioannes Joseph Emanuel Rodriguez *tom. 2. Quaest. Regul. q. 32. ser. 9.* Garcias *part. 5. de Beneficiis cap. 9. num. 18.* & *Sesp. Berbosa. lib. 1. Iuris Eccles. cap. 19. n. 24.* & *Sesp.* & Pasterinus *cap. 3. de electione. n. 3.* Quia tamen ex hac sententia aliquam Rosa Mucen. Monachus Cassinensis *Quaest. Regul. tract. 9. Ratio est:* quia, licet juxta Concilium Trident. *loc. cit.* singulorum Eligentium nomina nunquam fiat publicanda, opportunum tamen est, ut Eligentes publicari fieri non praecipitur. Et ita enim juxta illud fine publicanda vota in communi, non tamen nomina Eligentium publicari praecipitur: fieri & ordinatum nomina non publicantur, sed tolum vota, vel liquet ex Formula Electionis, quam refert Zerola *in Praxi Sacrae Pag. p. 1. V. Electio. n. 5.* Quod cum ita sit, Ut Pontifex illae eligendi non fuit incompatibilis.

Sed nec argat, quod juxta Concilium Tridentinum vota debeant esse secreta. Resp. enim, esse Election in secretis dum votum, sive eadem omnium Scrutatorum vita voce profertur (qui fuae dum modi eligendi juxta formam Decretalis. *Quia propter. ut dictum nunc 24.*) adhuc vota conferuntur (ut fieri) ; ro quantum ad publicationem, & Electionem, ut ipsum de Eligio, prout *cit. n. 24.* notatur. Et quidem, si votum ut in certipio, sive fideculis, id eliatum eli: cum in net ipsi Scrutatores fiant, à quo hoc, vel illud votum, dicum fuerit.

Caeterum, quod electionalibus conferuntur fieri per suffectera, licet fuerint Scrutatores, ut publicetur ita voce coram illius Scrutatoribus, deliberantes *c. Quia propter.* ubi jubetur Scrutatores vota conferuntur, & singulorum Eligentium nominatim, & nomina haec unus ipsis viva voce profert publicat; ut fatetur Fagnanus *loc. cit. n. 40.* eique communis Doctorum sententia: Et Decretum Sac. Congregatio Cardinalium Concilii Tridient. Interpretum, qui confuluerat: *Si ita fuerit in Superioribus Regularibus, ut pota quemque Scrutatorum, vel fuerit publicatio secreta, & canonica.* Innocent. Garcias *cit. cap. 9. n. 28.* Tamburinus *d. n. 10.*

Hac facti influentia & Abbatissae, & Aliis Praepositis Monialium. Nam haeruit eli pariter dicit ut per vota secreta, ut liquet ex allegato Decreto Concilii Tridient. & nominatim Abbatissae, & Praepositae illius oteretur proferri, atque haec ab Episcopo, vel alio Superiore ante cancellorum ferrellum illius Abbatissae, & Praepositae Tridient. *cit. d. 1. Et Regularis cap. 9.* atque fapiis eadem Sacra Congregatio decivit, prout refert Garcias *loc. cit. n. 19.* & 31. Ut ita aliam Decisionem, quae videtur prioribus contrare. Ex quibus omnibus clare patet, electionem esse secretam, quamvis Eligentes publicentur, & ut ipsi Eligentes suffragia ferant; ficque ex hac eum non dari incompatibilitatem inter formam, eligendi in Decretalem. *Quia propter.* & Formam Electionis secundum Concilii Tridentini, dummodo omnium Eligentium nunquam publicentur: quod fuit mutatur illo praecipitur, ita eum nec praecipitur, nil contrarium.

Neque obstat ultimum, videlicet, quod in illo ut fieri collatio qui ad zelum; non fieri in electionibus Regularium. Nam contra eli: quia hoc ipsum quin in Electionibus juxta *c. Quia propter d. 1.* per suffragia, cum etiam cum Scrutatores fiant non publicantur, quo hoc vel illud votum fuerit datum. Deinde, votis fieri per schedulas dari difficilius quam collationem: illa quia ita ad alterum fiat posse; minimus ex poterit fieri faltem generatim. Sic enim aperet, Electum ab altera parte esse aperte & omnibus ignotum, facili colligitur, cum non esse electum à parte faltem, quamvis ea fuerit minor. Idem eli, & deprehendatur, quod ambito electi, aut fibornatialiqua, vel ex quibusdam minoribus interstitiis; ut ait Vragneck *d. cit. c. Quia propter cap. Et qualiter n. 1.*

Porrò *Clem. Exiit S. Domum quia*, ipsa tolerant Ioquitur de Ordine FF. Minorum, & Ordine Ecclesiae Minoritorum Provincialium: simulque, quod etiam ibi possit fieri aliqua collatio vel & merita, faltem generatim (non quidem à Scrutatoribus, sed à Ioquitur non publicantur, & quemcumque contrariorum) patet ex eo; quia ibidem in prospectu expedit ut vocabitur Ministro Generali FF. Minorum *Quaest. Regul. q. 32. ser. 9.* Garcias *part. 5. de Beneficiis cap. 9. num. 18.* & *Sesp. Berbosa. lib. 1. Iuris Eccles. cap. 19. n. 24.* & *Sesp.* & Pasterinus *cap. 3. de electione. n. 3.* citans alios, & pro hac sententia allegant Rosa Mucen. Monachus Cassinensis *Quaest. Regul. tract. 9. n. 8.* Ratio est: quia, licet juxta Concilium Trident. *loc. cit.* singulorum Eligentium nomina nunquam fiat publicanda, opportunum tamen est, ut Eligentes publicari fieri non praecipitur. Et ita enim juxta illud fine publicanda vota in communi, non tamen nomina Eligentium publicari praecipitur: fieri & ordinatum nomina non publicantur, sed tolum vota, vel liquet ex Formula Electionis, quam refert Zerola *in Praxi Sacrae Pag. p. 1. V. Electio. n. 5.* Quod cum ita sit, Ut Pontifex illae eligendi non fuit incompatibilis.

Sed nec argat, quod juxta Concilium Tridentinum vota debeant esse secreta. Resp. enim, esse Election in secretis dum votum, sive eadem omnium Scrutatoribus vita voce profertur (qui fuae dum modi eligendi juxta formam Decretalis. *Quia propter. ut dictum nunc 24.*) adhuc vota conferuntur (ut fieri) ; ro quantum ad publicationem, & Electionem, ut ipsum de Eligio, prout *cit. n. 24.* notatur. Et quidem, si votum ut in certipio, sive fideculis, id eliatum eli: cum in net ipsi Scrutatores fiant, à quo hoc, vel illud votum, dicum fuerit.

Caeterum, quod electionalibus conferuntur fieri per suffectera, licet fuerint Scrutatores, ut publicetur ita voce coram illius Scrutatoribus, deliberantes *c. Quia propter.* ubi jubetur Scrutatores vota conferuntur, & singulorum Eligentium nominatim, & nomina haec unus ipsis viva voce profert publicat; ut fatetur Fagnanus *loc. cit. n. 40.* eique communis Doctorum sententia & Decretum Sac. Congregatio Cardinalium Concilii Tridient. Interpretum, qui confuluerat: *Si ita fuerit in Superioribus Regularibus, ut pota quemque Scrutatorum, vel fuerit publicatio secreta, & canonica.* Innocent. Garcias *cit. cap. 9. n. 28.* Tamburinus *d. n. 10.*

Hac facti influentia & Abbatissae, & Aliis Praepositis Monialium. Nam haeruit eli pariter dicit ut per vota secreta, ut liquet ex allegato Decreto Concilii Tridient. & nominatim Abbatissae, & Praepositae illius oteretur proferri, atque haec ab Episcopo, vel alio Superiore ante cancellorum ferrellum illius Abbatissae, & Praepositae Tridient. *cit. d. 1. Et Regularis cap. 9.* atque fapiis eadem Sacra Congregatio decivit, prout refert Garcias *loc. cit. n. 19.* & 31. Ut ita aliam Decisionem, quae videtur prioribus contrare. Ex quibus omnibus clare patet, electionem esse secretam, quamvis Eligentes publicentur, & ut ipsi Eligentes suffragia ferant; ficque ex hac eum non dari incompatibilitatem inter formam

piculo ipsum ignoranti, *argum. cap ult. de Procuratorib.* Tum quia alioquin in potestate cujuslibet electoris esset, irritare electionem, atque electum suo jure privare, dicendo posteà, se priùs suum votum propalasse alteri, & hoc probando. Tum tandem, quia reverà in tali casu Capitulum non permittit aliquid fieri, quo votum alicujus publicetur, cum factum illud ignoraverit.

347 Quæritur IV. An forma eligendi per compromissum, & quasi inspirationem, sit sublata quoad Regulares virtute citati Decreti Tridentini? Negativam sententiam tenet Rodericus *tom. 2. qq. Regular q. 92. n. 9.* Miranda *cit. tom. 2. Manual. Prælat. quæst. 23. art. 3. in fin.* Azorius *part. 2. lib. 6. cap. 14.* Tamburinus *tom. 1. de Jure Abbatum, disp. 5. q. 5. n. 9.* Pirhing. *h. t. n.* 397. pluresque alii, qui volunt. Decretum Tridentinum habere locum in electionibus Regularium per Scrutinium, quæ inter ipsos est forma usitatior: non autem in iis, quæ fiunt per Compromissum, utpote in quo suffragia palàm dari possunt. Idipsum confirmant ex eo: quia nulla adest clausula revocatoria istarum formarum eligendi in textu Concilii Tridentini: & quia etiam ab ipsis Compromissariis possunt dari vota secreta.

348 Oppositum tamen, videlicet dictas duas formas esse sublatas per Concilium Tridentinum quoad Abbates temporales, aliosque Regulares in eodem expressos, tenet, atque à Sacr. Congregatione decisum refert Nicol. Garcias *p. 5. de Beneficiis cap. 4. nu. 204.* Fagnanus *cap. Quia propter num. 30. h. t.* pariter referens quandam Sacr. Congregationis declarationem, & Passerinus *cap. 1. de elect. num. 56. & 59.* plures alias dictæ Sacr. Congregationis declarationes, & quamplures Doctores allegans. Et dictis declarationibus esse standum, si in debita forma afferantur, patet ex dictis *in Proœmio §. 8. nu. 130. & seqq.* Accedit ratio: quia Concilium Trid. *loc. cit.* non solùm præcipit, electiones dictorum Superiorum Regularium esse faciendas per vota secreta, sed etiam omnem electionem aliter factam decernit nullam; atqui electiones quæ fiunt per compromissum, vel quasi inspirationem, possunt, ac solent fieri per voces publicas, non verò per vota secreta; ergo sunt nullæ. Et hac de causa electionem per quasi inspirationem non habere locum in electionibus Prælatorum Regularium, novissimè tenet Sannig. *h. t. c. 4. n. 31.*

Cæterùm, quia in dicto Decreto Concilii nulla fit mentio Episcoporum, vel Abbatum perpetuorum: dubitari nequit, quin in horum electione locum habeat electio per viam Compromissi, & quasi Inspirationis, juxta c. *Quia propter 42. h. t.* 349

Quod si etiam in Compromisso procedatur per vota secreta satisfieri intentioni Concilii Tridentini, utpotè statuentis duntaxat, quod electio cæterorum Prælatorum Regularium fiat per vota secreta, ac proinde ejusmodi electionem fore validam; haud immeritò teneri potest cum Authoribus, pro priori sententia allegatis: ac favet Declaratio Cardinalium à Fagnano *loc. cit. allegata*, quæ proposito à Carthusianis dubio, *An in electione Superiorum possit procedi, non dum per viam Scrutinii, sed etiam Inspirationis, vel Compromissi? Censuit, electionem horum Prælatorum Regularium debere fieri tantum per Vota secreta, ut se habent verba propria Concilii d. c. 6.* 350

In praxi nihilominus, ob suprà dictam Doctorum discrepantiam, optimum erit, ut attendatur specialis cujuslibet Sacræ Religionis constitutio, aut antiqua laudabilisque consuetudo ejusdem. 351

TITULUS VII.

De Translatione Episcopi.

1 *Ratio ordinis, seu continuationis Rubricarum.*

VIsis duobus modis perveniendi ad Prælaturam Ecclesiasticam, postulationem videlicet, & electionem sequitur tertius qui fit mediante Translatione; utpotè per quam pariter Ecclesiæ suo Pastore viduatæ providetur dum Episcopus vel alius Prælatus exemptus ab una Ecclesia, quam obtinet, authoritate Summi Pontificis transfertur, seu mutatur ad aliam. Et de hac loquitur præsens Titulus, præcipuè autem de Translatione Episcopi, ut patet ex Rubr. Hinc sit

§. I.

Discutiuntur generalia circa Translationem Episcopi.

S U M M A R I U M.

2 *Translatio, quid?*
3 *Translatio Episcoporum sola authoritate Papæ fit. Ea connumeratur inter majores Ecclesiæ causas. Ib.*
4 *Episcopus propria authoritate de sua Ecclesia transiens ad aliam carebit utraque.*
5 *Non quidem ipso jure sed per sententiam.*
6 *Sive Episcopus sit consecratus sive electus & confirmatus duntaxat.*
7 *Translatio Episcopi regulariter fit à minore ad majorem Ecclesiam.*
In Dignitatibus Ecclesiasticis non est licitum descendere. Ibid.
8 *Hæc procedit regulariter: fallit ob causas peculiares.*
9 *Causæ transferendi Episcopos generatim sunt duæ.*
10 *Videlicet causa utilitatis.*
11 *Et causa necessitatis.*
Ob hanc etiam fit translatio Sedium Episcopalium. Ibidem.
12 *Effectus translationis Episcopi, quales.*
13 *Textus in cap. 2. h. t. quomodo verificetur? Et num. seqq.*
14. 15 & 16 *Spirituale vinculum, qua ratione sit fortius carnali? Et n. seqq.*
17 *Illud fortiùs operatur præ carnali.*
18 *Conjugium spirituale Episcopi cum ecclesia quando censeatur initiatum, ratum, & consummatum.*
Episcopus est verus Sponsus Ecclesiæ. Ibid.

QUæritur I. Quid sit, & à quo fieri possit Translatio Episcopi? Resp. I. *Translatio*, quantum ad propositum, est alicujus personæ episcopi de una in aliam ecclesiam canonica mutatio. Ita Hostiensis *in Summa. h. t. n. 1.* atque desumitur *ex c. Mutationes & seqq. 7. q.* ubi Translationes episcoporum appellantur *Mutationes*; nec propriæ voluntatis præsumptionem, sed solùm ex causa necessitatis, & utilitatis fieri posse perhibentur. 2

Resp. II. Translatio episcoporum sola authoritate Romani Pontificis fieri potest. Ita habetur expressum *in can. Sicut alterius 7. quæst. 1. & c. 1 & 2. h. t.* Nam *majores Ecclesiæ causæ ad Sedem Apostolicam perferendæ sunt*; prout notatur *cit. cap. 1.* atqui inter majores ecclesiæ causas meritò connumeratur translatio episcoporum. Unde Glossa *ibid.* & rursus *c. Quod translationem de Offic. Legat.* omnes majores ecclesiæ causas, & Papæ specialiter reservatas, paucis enumerat, ponendo sequentes versiculos. 3

Restituit Papa solus, deponit & ipse,
Dividit, ac unit, eximit, atque probat.
Articulos solvit, Synodumque facit generalem.
Transfert, & mutat: appellat nullus ab ipso.

4 Resp. III. Episcopus propria authoritate de sua Ecclesia se transferens ad aliam, carebit utraque. Ita habetur in *c. quanto 3. h. t. & can. Si quis Episcopus 7. q. 1.* Et meritò. *Ut sic nec illis præsideat, quos per superbiam sprevit, nec illis, quos per avaritiam concupivit*, prout loquitur Pontifex in citatis locis. Accedit alia ratio: quia vinculum spiritualis matrimonii, quod Episcopus cum priori Ecclesia contraxit, privata authoritate dissolvi nequit, *c. Inter corporalia, 2. h. t.*

5 Verumtamen Abbas *cit. c. Quanto n. 13.* post Joan. Andream, rectè notat, quòd Episcopus ad secundam Ecclesiam propria authoritate se conferens, non sit privatus prima Ecclesia ipso jure, sed privandus duntaxat per sententiam, adeoque Clerici prioris Ecclesiæ teneantur ipsi præstare obedientiam, donec ea privetur per sententiam, *arg. can. Nonne, 8. q. 4.*

6 Et hactenus dicta procedunt non solùm de Episcopo consecrato, sed etiam de electo & confirmato, licèt nondum sit consecratus. Sicut enim Episcopus consecratus sine licentia Romani Pontificis suam non debet Ecclesiam derelinquere, sic & Electus confirmatus: eò quòd post electionem & confirmationem canonicam, spirituale conjugium inter personam Electi, atque Ecclesiam, jam sit contractum, & ratum; prout habetur *d. cap. Inter corporalia, §. Sicut enim 2. h. t. & cap. ultim. eod.*

7 Quæritur II. Quomodo, quibusque de causis fiat translatio Episcopi? Respond. I. Translatio Episcopi regulariter fit à minore ad majorem, seu digniorem Ecclesiam. Ita desumitur *ex cap. 1. h. t.* ubi Papa tanquam valdè absurdum infert, quòd quis parvisacere majorem, & episcopare Archiepiscopum præsumpserit, illis verbis: *Miramur, quod novo quodam mutationis genere parvificasti majorem, & magnum quodammodò minorasti, episcopare Archiepiscopum, imò potiùs dearchiepiscopare præsumens.* Hactenus Pontifex. Unde in Dignitatibus Ecclesiasticis non est licitum descendere; id est, de majori ad minorem transire, *arg. can. Legimus, dist. 93.* ibi: *Qui provehitur, de minore ad majus provehitur*; & notat Fagnanus *c. Cùm ex illo n. 9. h. t.*

8 Additur notanter, *regulariter fit à minore ad majorem.* Nam, quando fit translatio Episcopi ex peculiari causa eam justificante, v. g. ob aeris insalubritatem, vel ob metum hostium talem locum occupantium; nihil impedit, Episcopum transferri ab una ad aliam Episcopalem Ecclesiam, quamvis hæc non sit major altera, *ut can. Pastoralis 7. q. 1. & c. Ad supplicationem 9. de renunciat.* ubi Archiepiscopus, qui absque mortis periculo in sua Ecclesia morari non poterat, ex concessione Papæ ita descendisse legitur.

9 Resp. II. Causæ transferendi Episcopos generatim sunt duæ, videlicet necessitas, & utilitas Ecclesiæ. Ita habetur *in can. Mutationes, & can. Scias frater 7. q. 1.* ubi inter alia sic legitur: *Mutationes Episcoporum scitote communi utilitate, atque necessitate fieri licere, sed non propria cujusquam voluntate &c. Alia enim est causa utilitatis, & necessitatis; alia avaritiæ, ac præsumptionis, aut propriæ voluntatis.* Itaque imprimis

10 Utilitatis causa fit Translatio, si ex ea major fructus universali, vel particulari Ecclesiæ eventurus speretur. Qua de causa S. Petrus, Princeps Apostolorum, de Antiochia utilitatis causa translatus est Romam, ut ibidem potiùs proficere posset, *cit. can. Mutationes 7. q. 1.* Hoc ipsum accidit, si ejusmodi Translationem suadeat bonum pacis, & concordiæ: sive dein ipsa fiat ad prævlam solemnem postulationem, qua Episcopus unius Ecclesiæ per eos, quibus jus eligendi competit, postulatur ad aliam; sive ad præsentationem, vel nominationem alterius, puta Regis jus nominandi habentis: sive interveniente libera collatione, qua Summus Pontifex, ob meritorum prærogativam, aut ex causa specialis necessitatis, Episcopum à sua ad aliam Ecclesiam transferre dignatur. Siquidem

11 Necessitatis causa potest fieri Translatio, si ob persecutionem hostilem, odium civium, aeris incommoditatem, vel alia simili de causa, Episcopus in propria Ecclesia tuto commorari non possit, *d. can. Pastoralis 7. q. 1.* cum similibus. Quinimò hac de causa etiam fieri solent ipsarum Sedium Episcopalium translationes; uti factum legitur *in can. Temporis 7. q. 1. & can. Ita nos Syllacenorum 25. q. 2.* quo posteriori in loco, ob geminatam cædem Pontificum, Episcopalis Dignitas penitùs fuit subtracta Civitati.

Quæritur III. Quinam sint effectus Translationis Episcopi? Respond. Eos potissimùm esse sequentes. I. Translatio Episcopi Canonicè facta dissolvit fœdus conjugii spiritualis, quod est inter Episcopum Translatum, & priorem suam Ecclesiam, *ut c. Bonæ memoriæ 4. fin. de postulat. Prælat.* II. Translatio id operatur, quòd Translatus Episcopus nihil juris retineat in priore sua Ecclesia, *c. Si quis jam translatus 21. q. 1.* Desinit enim esse Episcopus illius Civitatis, seu Ecclesiæ, à qua transfertur, *can. In apibus §. Ecce 7. quæst. 1.* Dummodò translatus fuerit ex causa utilitatis, & non ex solo metu hostilitatis, eò videlicet, quòd Civitas illa ab hostibus sit captivata, atque Episcopus inde depulsus: nam talis cessante hostilitate, & captivitatis calamitate, ad priorem Ecclesiam redire debet; prout tum *in cit. §. ecce*, tum in proximè *d. c. Pastoralis 7. qu. 1.* Limitatur. III. Translatione Episcopi peracta, illicò vacat prior Ecclesia, juxta dicenda *num. 35. & seqq.* IV. Episcopus ab una ad aliam Ecclesiam translatus, contrahit novum spirituale conjugium cum Ecclesia, ad quam transfertur, *arg. can. Sicut alterius 7. q. 1.* atque ampliùs *num. 32. & 33.* dicetur. 12

Quæritur IV. Quomodo verificetur Textus ille Innocentii III. relatus in principio *cap. 2. h. t.* illis verbis. *Inter corporalia, & spiritualia eam cognovimus esse differentiam, quòd corporalia faciliùs destruuntur, quàm construuntur: spiritualia verò faciliùs construuntur, quàm destruantur?* Item illud paulò inferius ibidem subjunctum: *Cùm ergo fortius sit spirituale vinculum* (conjugii videlicet, quod est inter Episcopum & Ecclesiam) *quàm carnale.* Ratio dubitandi est: quia spirituale fœdus conjugii, quod est inter Episcopum & Ecclesiam, in consecratione intelligitur consummatum, *cap. ult. h. t.* & tamen pluribus adhuc modis citra mortem naturalem episcopi quoad vinculum solvitur, ut puta hujus translatione, depositione, aut renunciatione: econtrà matrimonium carnale, semel consummatum inter Fideles, nullo ampliùs modo, ne quidem authoritate Summi Pontificis, quoad vinculum dissolvi potest; ergo non videtur subsistere, quòd spirituale vinculum sit fortius carnali. 13

Ad hanc instantiam respondet Glossa *in cit. cap. 2. V. Fortius, h. t.* explicando dictam voculam illis verbis: *Fortius, idest, dignius; quoniam carnale in veritate fortius est, quia dissolvi non potest* &c. Verùm, ut rectè ibidem notat Abbas *n. 31.* post Hostiensem, hæc solutio Glossæ videtur litteram violare. Proinde alia ratione, & quidem meliùs solvendo allatam instantiam 14

Resp. I. Spirituale vinculum *in cit. cap. 2. h. t.* dicitur esse fortius carnali, non quoad omnimodam veritatem, sed quoad certos respectus ad intentionem illius dicti Pontificis deservientes. Ita Abbas *cit. n. 31.* Valdensis *h. t. n. 3.* & alii; idque probatur ostendendo certos illos respectus fortioris vinculi ex parte conjugii spiritualis præ carnali. Imprimis enim matrimonium carnale ratum, nondum consummatum, dissolvitur etiam quoad vinculum, altero solo volente, per contractum matrimonii spiritualis, seu per Professionem Religiosam, *c. ex publico 7. de Convers. conjugat.* Non sic fœdus conjugii spiritualis inter Episcopum, & Ecclesiam, quod per confirmationem intelligitur esse ratum, *cap. ult. h. t.* & de quo in *cit. cap. 2. eod.* Pontifex ex professo loquitur. 15

Deinde loquendo de matrimonio consummato, possunt post illud adhuc conjuges mutuo consensu ingredi Religionem, *c. Cùm sis peritus 4. ad c. Dudum 20. de conversion. conjugat.* sed non econtrà professus Religionem, potest inire matrimonium carnale, *Clem. un. de consang. & affinit.* & consequenter vinculum spirituale fortius est, quam carnale. Insuper in casu, quando alter Infidelium convertitur ad Fidem Catholicam, & altero nolente converti, nec cohabitare illi absque blasphemia Creatoris, aliud matrimonium contrahit; dissolvitur prius carnale matrimonium jam consummatum, etiam 16

quoad

quod vinculum c. *Gaudemus* 8. *de Divortiis*. Sectis accidit in matrimonium spirituale: nam illud nunquam dissolvitur ex voluntate unius tantùm, nam nec ex voluntate utriusque partis, nisi accesserit authoritas Summi Pontificis, ipsa potestas Divina, seu cælitus sibi collata disjungens.

7 Tandem spiritualis vinculum conjungit inter Episcopum & Ecclesiam, fortiùs operatur res carnali; quia non solùm conjungit corpora, sed etiam animos, & non solùm duos, sed plures, *arg. can. Praesbiteros* 1. q. 1. *& Cum inter* 2. *de clericis*. Item conjugum spiritualis, seu conferacio alicujus in Episcopum, per quam illic conjunctus dicitur, non potest quomodò inducibilem in animo ipsius: non sic matrimonium carnale. Et tandem, ut alia taceamus, matrimonium carnale in morte penitùs dissolvitur, sed hic spiritualis, quia remanet hinc character memoratus; ficque etiam in ordine ad officium seu forìs operatur spiritualis vinculum, quàm carnale.

8 Caterùm, quia haëtenus iterata mentio fuìsse ait de conjugio Episcoporum cum Ecclesia, hìc sciendum, quòd *can. & c. 8. de hac materia* hìc ita legitur, *Ut ut legitimi matrimonii vinculum, quod est inter virum & uxorem, bonis disciplinae mentis, Domino dicente in Evangelio: Quod Deus conjunxit, homo non separet. Sic Ecclesiae sponsa, quod est inter Episcopum & Ecclesiam, quod ex divinae institutione, nomen in confirmatione, & in consecratione intelligitur conjunctum, sive illius ordinis, sive illius non possit, qui Successor est Petri, & Vicarius Christi*. Concordat c. Inter corporalia, § Sicut, eodem 6. *de electione*: *Non dubet in dubium revocari, quòd quod vinculum, & confirmationem consecrationis, inter principem ecclesiarum quasi Ecclesiam nuptialiter contractum, ut Abbas ibid. n. 9. exponit; & rledit, coniugium de spiritualibus contractum*. Ex quibus verbis apertè liquet, quòd inter Episcopum, & Ecclesiam fit vinculum, seu coniugii spiritualis; ac proinde, quòd Episcopus fit verus Sponsus Ecclesiæ suæ.

§. II.

Resolvuntur tres notabiles Quæstiones concernentes Translationem Episcopi.

SUMMARIUM.

19 *Papa an possit transferre Episcopum invitum? & sic. sicqq.*
Episcopus confirmatus, & nondum consecratus, inquit non possit invitus transferri.
20 & 21 *Longando de Episcopo consecrato, ponitur affirmatio pro, & quoad rationes.*
22 *Ratione opinio affirmativa unanum sufficiendum sit; & sic. sicqq.*
23 *Papa in Beneficialibus habet plenarium disponendi potestatem.*
24 *Limitatur dicta opinio affirmativa.*
25 *Papa quando intelligitur non transferre Episcopum ex causa publica, vel ob favorem personae?*
26 *Referitur certa sententia, dicens, quòd Papa possit transferre Episcopum invitum ex causa publica, non tamen pro illius dominus.*
27 & 28 *Solutio varia; & sic. sicqq.*
29 *Conferentia cum Constitutione Papae, non dictitur facere aliam voluntatem, sed necessitatem.*
30 *Episcopus nolens consecrare transitorium per Papam factum, quod injustitia transitus consecrationis, non tamen invitus alteri obligari; & sic. sicqq.*
31 *Solutiones variorum opinionis primae, seu negativae.*
32 *Episcopus transitus contrarii nolens spiritualiter conjugium cum Ecclesia, ad quam transferitur; & sic. sicqq.*
33 *Papa post Christum est Sponsus ecclesiae universalis, alii Episcopi sunt Sponsi ecclesiarum particularium.*
34 *Quando Episcopus in Consistorio Papae est transitus, illicò vocet prior Ecclesiae Cathedralis? & sic. sicqq.*
Propositum opinio Glossae, valentis, non vocare prioremecclesiae ante obitum pafficiunem posteriori. Ibid.
35 *Quando Episcopus transferitur sibiem & vocatur, illicò vocet prior episcopatus & die facta in Cathedrali. Ibid.*
36 *Referitur Decretum Sacrae Congregat. de Episcopis mortuum.*
37 & 38 *Item Pabestor rationibus.*
An solumnatur rationes Glossae.
39 *Dubitatur, quando Episcopus translatum, & Episcopus novitor ordinatus, quod vocationem praebabitus ruin sacrificium. Ibid.*
40 *Si transferatur Episcopus absens, & ignorans, non vocat prior ecclesiae ante praefitum à translatione consulum.*
41 *Nil facit ex consulto.*
42 *Aut nefrionalitate fit ab publicum consulum, & non ipsa vere porro.*
43 *Episcopus translatus, an secum possit afportare fructus priores episcopatus, ac res ex ipsis praestitis? & non. sicqq.*
Referuntur duabus pro sententia negativa. Ibid.
44 & 46 *Et hujus rationes.*
47 *Potest episcopus translatus secum deferre fructus jam praestitos.*
48 *Ab bona mobilia ex ea comparata.*
49 *Dummodo haec necdum defunctus fecisse.*
50 *Tertium tamen reliquerit fructus priores ecclesiae hinc infundus.*
Ac in locum dominorum animalium, vel aberum, alias fuìsset. Ibid.
51 *Episcopus, vel alius Beneficiatus, non est domino praefitorum sua ecclesiae, sed administrator, & quasi usufructuarius.*
52 *Solumnatur rationes sententiae negativae.*
53 *Solutiones referuntur ex Bullis Iulii III. Clim. Sicut.*
54 *Solutiones ex Bullis Iulii III. Clim. Sicut.*
55 *Solutiones ad rationes nostra sententiae.*
56 *Fructus pendentes, & incrudi, an pertineant ad episcopum in transitu pro ratia sempiterni. Referuntur sententiae affirmativae.*
56 & 57 *Sententia negativa amplior probatur.*
58 *Confirm. Bullis Iulii III. Clim. non ob alios, sicqq.*
59 & 60 *An hoc fuìsset procedat in Beneficiis nonvaliter mortuis.*

QUaestiones I. An Papa possit Episcopum invitum ab una ad aliam ecclesiam transferre? Resp. I. Longo-Sardo de Episcopo dantaxat confirmato, & nondum consecrato, facta convenient Doctores, quòd ipse non possit transferri invitus. Rationes? quia nemo potest invitus constitui in episcopum. Unde ratione id quòd episcopus confirmatus, nondum consecratus, dicitur transferri recusat, omnino esdem Dignitati, alienum, & nolle assumere, ut ipse Longo-Sardo, *loc. cit. Bonacin. cap. de n. 11. de probatio. Prolect. & ibi Hoffiensis n.* Fagnanus. *Quanto*, n. 22. & c. citans alios. Ecbo vide-tur etiam, praedictum, cum dictis Concilii Trid. *Sess. 23. cap. 1. de Reform.* Episcopi confirmati, ipso fore privari suis ecclesiis, si forìs fore mendes munus consecrationis non recepisset.

Majori difficultate est de episcopo jam consecrato, utrum invitus possit transferri ab ecclesia sua ad aliam? & ratione pro affirmatione dantur diversae Doctorum sententiae, quas breviter referre juvabit.

Prima igitur opinio, est negativa. Ratio pro hujus opinio, quia nemo potest invitus constitui inter episcopos, & ecclesiam initiatur, formatur, & consummatur, ut cap. *arg. cap. ultim. de t. ergo*, ficut Papa constituere non potest invitum, ita nec illum invitis possit, ita nec spiritualiter inter episcopum, & ecclesiam contrahere. Confirmatur. *Quia omnis res, per quaeformatur, & fitur, per eadem, & ut dicitur, dissolvitur. Omnis res Reg. Jur.* Sed Spiritualis matrimonium inter Praelatum, & Ecclesiam, quod ab illo Pontifice, ut dictum est, fit, & produci; ergo nec difolvi absque ejus consensu. Accedit Texus expressus *in can. Quamvis* 7. q. 1. ubi S. Gregorius Episcopum, quod alium loco vivente Episcopi (*ut recusante to*) *nulle fuit ratio ordinari*. Et hoc sentenciae videtur adhaerere Jo: Monachus *tract. General* n. 10. *& ibid. lit. b.*

Ad rationes, quae in oppositum affert poffunt & cum potissimùm *num. fcqq.* afferuntur, respondent Auctores hujus sententiae: quamvis per transitum rationibus pro utraque sententia, ficut Pabestor, & Bonacin. *loc. cit.* Ad primam, quòd nemo potest invitus constitui in episcopum, & ecclesiam initiatur, & formatur, & consummatur, & ut dicitur, dissolvitur, & ut dicitur, & ut dicitur, & ut dic

præterim accedente causa publice utilitatis, vel evidente necessitate. Item prohibetur fideiquem peritus inter matrimonium ipsiusque, & carnale, non est omnimoda: nam, ut tacentur alia differentiæ, ad Papam pertinet dispensatio dispositio de Beneficiis Ecclesiasticis, sicque ex plenitudine suæ potestatis, non tem de Sponsa, eumque coporatus: unde negatur consequentia. *Rep. 1. Juris Canonici* non ex Ecclesiæ, sed ex Imperatoribus, & contradictus temporalibus, qui, cum tolo motu consilio contrahuntur, ac etiam contra diffavorat: ecclesia est in spiritualibus, ut explicat Glossa magna. *Abul. Porro* dictum S. Gregorii nihil urget ad ostendendum, quod Episcopus sit causa talis: ut fed loquitur folum de episcopo agrotante, in quibus tonsi nulla fuit ratio aliam consecrare, nisi ipsemet conferatur (tunc ubiliro non est ordinandus, *Ex Sacra Ex parte Clerie. agrot.*) fed eli ipsi dandus Coadjutor, ut illiudem dicitur.

32 Alterum probatur ex eo: quia episcopus transmittens contrahit novum spiritualis conjugium cum Ecclesia, ad quam transfertur: aequalad validitatem spiritualis conjugii, ficut & carnalis, necessarius est consensus contrahentium; ergo ratio confensus etiam requiritur ex parte episcopi translati. Ergo omnino invitus non quit transferri ad aliam Ecclesiam, ita nec invitus ipse Ecclesiam, cuiscatur ortum vinculum coniugii spiritualis. Minor patet ex *Can Cum Cuiuscuiq. 1. Dist. 71. ex omnium consensu religiosorum, & clerici; quod eosdem vinculum spiritualiter fit contractum*; ubi tale vinculum dicitur contrahi inter Ecclesiam, & Episcopum, ut Sponsam repræsentantes, fed non nisi mutuo consilio. Maior verò probatur ex *can. Sicut 1. 1. 9. 1. 1. tum exeqa. Inter orphanotrophia 8. 1. Ecclesiastica*, ubi ex ratione translationem episcopi omnino requiritur, ut authoritate Summi Pontificis, fecu Christi in terris Vicarii, ut ipsemet Episcopus abdicetur ab ipsa priori Ecclesiæ, & consequenter in contrahit novum vinculum, quo conjugaliter maneat alligatus poterit Ecclesiæ, ut ipsemet transferat, ac consfiqo ipsi episcopus; & nullus Ecclesiæ ipsorum.

33 Nec obstat, quod fit una Ecclesia universalis, ut episcopus ab aliquo: fique in translatione fit folummodo vinculum alterati loca, & non digitus, proutet nonnulli argumentantur, ut dictum mon. 32. Nam obiat, inquam, ita proprie loquendo Ecclesia Christi est Sponsus Ecclesiæ, *cum Ecclesia nosc 5. ipso enim dilp 3. Ecclesiam*, & Ecclesia est Sponsa Christi, *Ecclesia Sponsa Christi Trident. Sess. 24. de Sacrament. Matrim. cap. 1. Dist. 61. Ecclesia Christi sponsa Christi & Sponsa fuo Ecclesiæ*. Ex, licet poli Christum etiam Romanus Pontifex (cui fedi competit nomen spiritualis Sponsi, ut Ecclesiæ) poliet ali Sponsus Ecclesiæ universalis; *reg. 1. Quoniam 4. de Immunitis. Bertrif. in 6. ac Fagnanus cit. cap. mutatis 11. 1. 1. 1

lia bona jam semel destinasset, seu donasset Ecclesiæ, remanebunt in dominio Ecclesiæ, nec poterunt ab Episcopo translato amplius auferri, *can. Nulli liceat*, *& can. Indignè*. 12. *q*. 2. cum similibus.

50 Similiter, quando Ecclesia ante adventum Episcopi pro suis necessitatibus, ut instructione prædiorum, vel cultura fundorum suorum, habuit certa animalia, utputa, equos, boves aratorios, greges ovium, ac hujusmodi, & Episcopus in locum deficientium subrogavit alios equos, boves, vel oves: nequit is post factam suam translationem ejusmodi animalia, utpote jam destinata Ecclesiæ, secum deferre, sed tenetur relinquere fundos instructos in eo statu, in quo invenit. Card. de Luca *Discurs*. 84. *de Beneficiis*. *n*. 13. Ubi addit, hoc idem esse dicendum respectu illorum animalium, quæ necessaria fuissent ex fundi qualitate pro illo instruendo, quamvis ex culpa Prædecessoris, vel ex alio casu, Successor ab ingressu sui Episcopatus non invenisset tot animalia: cum suppletio fieri debeat ex fructibus tanquam per speciem oneris intrinseci, ac realis; sicut & in vinearum, vel arborum demortuarum locum, alias Usufructuarius substituere tenetur, ut *l. Agri*. *& l. Vetus fuit*. *& seqq. ff. de Usufructu*. *& §. In peculium Instit. de Rerum divis*. ubi hujus ratio subjungitur; *Quia rectè colere, & quasi bonus pater familias uti debet*.

51 Episcopus quippe, sicut & quivis Clericus Beneficiarius, non est dominus possessionum, seu fundorum, aliorumque bonorum immobilium Ecclesiæ suæ sed duntaxat administrator & œconomus, *can. Expedit*. *& can. Videntes* 12. *q*. 1. cum similibus: atque in vivis comparatur usufructuario juxta Glossam receptam *c. Præsenti*. 9. *V. Reservari*. *de Officio Ordinario*. *in* 6. & amplius notat Fagnanus *c. Si quis sanè*. *n*. 3. *de Peculio Cleric*.

52 Nec obstant rationes *num*. 45. in oppositum allatæ. Ad primam quippe dicitur. Licèt Episcopus non habeat dominium, seu proprietatem possessionum, atque fundorum suæ Ecclesiæ, sed sit horum duntaxat œconomus, & quasi ususfructuarius, ut proximè dictum; secus tamen esse dicendum de fructibus, seu redditibus aliisque bonis mobilibus inde comparatis: nam horum verum dominium acquirit Episcopus, juxta dicta in Conclusione, & amplius suo loco dicenda. Ad secundam negatur conseq. ob rationes in prima Conclusione positas. Ad tertiam respondetur per idem. Licet enim Episcopus translatus censeatur civiliter mortuus quoad priorem Ecclesiam: nihilominus remanet in ipso jus, seu dominium jam semel acquisitum respectu fructuum perceptorum, aliarumque rerum ex ipsis coemptarum.

53 Nec tandem obstat citata Bulla Julii III. *Cum sicut*. Illa enim loquitur solum de fructibus Beneficiorum, tempore mortis Beneficiatorum adhuc inexactis, seu nondum perceptis, neque aliis bonis ipsorum Clericorum incorporatis, nam tales adhuc sunt fructus ipsarum Ecclesiarum, unde proveniunt, & cujus fundis cohærent, sicque veluti res Ecclesiarum omni jure alienari prohibentur; & consequenter nec ab hæredibus talium Beneficiatorum post horum mortem exigi possunt, sed sunt relinquendi ipsimet Ecclesiæ, seu Successori in Beneficio; prout amplius in eadem Bulla notatur. Econtrà verò utraque Conclusio nostra expressè loquitur de fructibus prioris Episcopatus jam perceptis, seu exactis, aliisque rebus, sive bonis inde comparatis: unde neutiquam dictis obstat memorata Constitutio Julii III. postmodum confirmata ab Urbano VIII.

54 Quinimo per eandem Bullam confirmatur, magisque probatur utraque nostra Conclusio. Nam Pontifex in eadem Bulla, §. *Nos attendentes*, expressis verbis fatetur fructus, pecunias, aliasque res occasione Ecclesiarum, & Beneficiorum Ecclesiasticorum provenientes, *postquam ad manus Beneficiatorum pervenerunt & cum aliis ipsorum fructibus &c. pecuniis, & rebus commixti, seu ipsius Beneficiatis incorporati sunt, non ulterius in Ecclesiasticis, sed potius ipsorum Beneficiatorum propriis, & ab eis acquisitis bonis judicari, & propterea quodammodo pro secularibus, & profanis haberi*. Et consequenter, sicut Episcopus translatus potest fructus, ac res suas proprias secum asportare, ita etiam secum deferre poterit fructus prioris Episcopatus jam perceptos (sub datis tamen *n*. 49. & 50. limitationibus) cum censeantur ipsius proprii, & quodammodò sæculares.

Major difficultas est de fructibus pendentibus, & tempore factæ translationis Episcopi adhuc inexactis. 55
Et quidem, quòd fructus etiam pendentes, propter spiritualia ministeria Ecclesiæ exhibita, pertineant pro rata temporis ad Episcopum, qui transfertur ad aliam Ecclesiam: tradit in simili Covarruvias *lib*. 1. *Var. Resolut. cap*. 15. *n*. 12. Flamin. Parisius *lib*. 1. *de Resignat. Beneficior. capit*. 6. *numer*. 79. & 80. Nicol. Garcias *part*. 2. *de Beneficiis*, *cap*. 1. *numer*. 96. *& seqq*. allegans alios, & novissimè Card. de Luca *Discurs*. 84. *de Beneficiis*, *num*. 4.

Oppositam sententiam videlicet, quod Episcopo translato non debeantur fructus pendentes prioris Episcopatus, & tempore factæ translationis etiamnum inexacti, indicat Rota *in cit. Decis. un. de Translat. Episcop. in antiquis*. Nam hoc ipso, quod asserat, Episcopum posse secum ferre fructus perceptos, videtur sentire, quod pendentes, atque inexactos non habebit; prout argumentatur, atque tenet Petrus Barbosa *in cit. l. Divortio numer*. 52. *ff. Soluto matrimonio*, post Sarmiento *de Redditib. Ecclesiast*. 2. *part. quæst*. 4. *ad finem*. idemque tenet Glossa *in c. Præsenti V. Reservari de Offic. Ordinar. in* 6. Hostiensis, Cardinalis, Imola *in capit. ult. de peculio Cleric*. Navarrus *Consil*. 7. *de Successionib. ab intestat. nu*. 7. Rota *in causa Pharens. pensionis*, 19. *Junii*, 1573. relata per Garciam, *ubi suprà*, *n*. 95. 108. & 109. hanc appellans communem opinionem. Accedit ratio: quia, licèt Clerici acquirant dominium reddituum Ecclesiasticorum jam perceptorum, ut tenet probabilior, & communior Modernorum opinio: adhuc tamen ipsi non sunt domini bonorum immobilium Ecclesiasticorum, puta, possessionum, agrorum, vinearum, & hujusmodi, ad honestam sustentationem Ministrorum Ecclesiæ deputatorum; sed horum solum sunt administratores, & usufructuarii in vita. Glossa *c. præsenti V Reservari, de Offic. Ordinar. in* 6. Fagnanus *c. Si quis sanè nu*. 3. *de peculio Cleric*. allegans alios, & concordant dicta superius *n*. 51. Atqui usufructuarius solùm acquirit fructus ante mortem collectos, non verò pendentes; hi enim pertinent ad Ecclesiam, vel Successorem in Beneficio, *l. Si usufructuarius*. *ff. Quibus modis usufruct. amitt*. & §. *Is verò*. *Instit. de Rerum divis*. ubi sic legitur; *Is verò, ad quem ususfructus fundi pertinet, non aliter dominus fructuum efficitur, quàm si ipse eos perceperit. Et ideo, si maturis fructibus, nondum tamen perceptis, decesserit, ad hæredes ejus non pertinent, sed domino proprietatis acquiruntur*. Hæc ibi. Concordant in simili dicenda inferius *Tit*. 9. *de Renunciatione* §. 6. *n*. 156. *& seqq*. de divisione fructuum pendentium inter Resignantem, & Resignatarium. 56

Eadem sententia negativa amplius probatur per citatam Bullam Julii III. *Cum sicut* ab Urbano VIII. postea confirmatam, in qua Pontifex motu proprio constituit, seu declaravit, quod fructus Beneficiorum tempora obitus Beneficiariorum, etiam Episcoporum inexacti, seu nondum percepti, nec aliis ipsorum bonis commixti, sive incorporati, ad Successores in Beneficiis, & non ad hæredes pertineant, in his locis, in quibus non deputantur à Rev. Camera Apostolica spoliorum Collectores. Rationem hujus reddit Pontifex ibidem: quia fructus Beneficiorum inexacti, seu adhuc pendentes, & nondum percepti, sunt ipsarum Ecclesiarum, ac verè existunt, censerique debent Ecclesiastici: atqui Juri non congruit, ut quis de bonis, seu rebus ipsarum Ecclesiarum, quæ omni jure alienari prohibentur, disponere, aut illa alienare valeat; &c. Cum igitur hæc ipsamet ratio, quæ velut in lege expressa, est anima ipsius, urgeat quoque in translatione Episcopi, per quam Episcopus saltem civiliter moritur priori Ecclesiæ; dicendum videtur, quod fructus adhuc pendentes, seu nondum exactos, nequeat pro rata temporis exigere (ne alioquin bona Ecclesiæ exigere, eaque secum asportando alienare dignoscatur) sed tales sint relinquendi Ecclesiæ, aut futuro Successori, *arg. c. præsenti* 9. *de Offic. Ordinarii in* 6. cum concordantiis. 57

Atque hæc ratio posterior ex sæpe citata Constitutio- 58

ne Julii III. *Cum sicut*, notanter huc adducitur, ut pateat, istam quantùm ad hoc, esse Juri communi conformem. Alioquin enim memoratam Bullam (utpotè quæ perdura visa fuit multis jam inde à principio promulgationis, ut loquitur Navarrus *Consil*. 4. *num*. 1. *de Successionib. ab intestat*.) non esse ubique receptam in Galliis, nec etiam in Hispaniis arbitratur Navarrus *loc. cit*. Concordat Nicol. Garcias *de Beneficiis part*. 2. *cap*. 1. *nu*. 103. & 104. citans insuper Zechum *de Beneficiis & pensionib. cap*. 13. *n*. 8. atque ulteriùs ostendens, ipsam in Provincia Mediolanensi nunquam usu fuisse receptam.

59 Quin etiam Jo: Vincent. Hondedeus *Consil*. 85. *n*. 35. *& seqq. Vol*. 2. & Jo: Carolus Antonellus *tractat. de Regim. Ecclesiæ Episcopalis*, *lib*. 3. *cap*. 10. *num*. 2. censent, quòd Constitutio illa Julii III. non procedat, nisi in Beneficiato defuncto, hoc est, naturaliter mortuo; cùm loquatur de fructibus Beneficiorum tempore obitus Beneficiatorum: atque ideò non habeat, v. gr. locum inter Resignantem & Resignatarium; eò quòd Constitutiones Juris communis correctoriæ, non sint extra casum, de quo loquuntur, extendendæ.

Verùm hæc posterior sententia non caret difficultate: nam, licèt quoad impetrationem sit differentia, an Beneficium vacet per mortem, vel per renunciationem, *cap. Susceptum de Rescript. in* 6. Nihilominùs nulla convincitur adesse diversitatis ratio in episcopo cedente, resignante vel translato, & in episcopo mortuo quoad vinculum, titulum & administrationem prioris Ecclesiæ: quia utrobique habetur pro mortuo, *can. in apibus*. §. *Ecce in quibus* 7. *quæstion*. 1. ubi Glossa *Vers. Defuncto*. Joan. Andreas in *Reg. Non est in mora numer*. 5. *de Reg. Jur. in* 6. Abbas *cap. Nisi essent*, *numer*. 11. *de Præbend*. Cardinalis *Consil*. 110. *numer*. 2. *Volum*. 1. Gabriel *Consil*. 192. *Volum*. 1. Nicolaus de Ubaldis *Tom*. 8. *Tractatuum*, *tractat. de Successionib. ab intestato Clericorum*. §. *sequitur*, *numer*. 11. Flamin. Parisius *lib*. 1. *de Resignat. Benefic. quæst*. 5. *numer*. 4. & 8. citans plures alios. Accedunt rationes superiùs *num*. 38. & 57. allatæ. Et quòd tunc, ubi intervenit identitas rationis in Lege expressæ, rectè fiat extensio etiam in correctoriis, ex professo dictum est *Tit*. 2. *de Constitutionibus* §. 19. *numer*. 507. & 510. 60

TITULUS VIII.

De Authoritate, & Usu Pallii.

SUMMARIUM.

1 *Ratio continuationis*.
2 *Pallium, quid?*
3 *Et cujus formæ?*
Ejusque mystica significatio. *Ibid*.
4 *Quibus conferatur?*
5 *Sumitur de corpore Beati Petri; & cur?*
6 *Datur à solo Papa, & quibus concurrentibus?*
7 *Olim etiam quatuor Patriarchæ principales Pallium contulerunt suis Suffraganeis*.
8 *Per Pallium confertur plenitudo Pontificalis officii, & nomen Archiepiscopale:*
9 *Archiepiscopus ante receptum pallium, quæ possit exercere, nec ne? Et nu. præc*.
10 *Papa in Missarum Solemniis utitur pallio semper, & ubique*.
11 *Non sic inferiores Prælati; & cur?*
12 *Archiepiscopus utitur pallio solùm in Ecclesiis suæ Provinciæ, non extra*.
13 *Solvitur instantia* ex c. Cùm sis h. t.
14 *Pallio utendum intra Ecclesiam ad sola Missarum Solemnia, non extra eam in processionibus*.
An & in Synodo? Ibid.
15 *Archiepiscopus utitur pallio in omnibus ecclesiis suæ Provinciæ, etiam exemptis*.
16 *Sed illis duntaxat diebus, qui sunt in ejus privilegiis expressi*.
Et quales hi communiter esse soleant. *Ibid*.
17 *Potest Archiepiscopus etiam sine pallio, & Sandaliis celebrare*.
18 *Præsertim, si celebret pro Defunctis, aut privatim*.
19 *Nequit alteri suum pallium commodare*.
Pallium non transit personam, sed cum persona sepelitur. *Ibid*.
20 *Archiepiscopus translatus, debet obtinere novum pallium*.
21 *Sepelitur tunc cum utroque pallio; & quomodo?*

1 Quia ex illis, qui ad Dignitates promoventur per Postulationem, Electionem, vel Translationem, nonnulli gaudent jure Pallii, ejusque usu, meritò præcedentibus Rubricis præsens subjungitur. Unde

2 Quæritur I. Quid sit Pallium, à quo, & quibus conferatur, quidque designet? Resp. Pallium est principale ornamentum Ecclesiasticum, de corpore Beati Petri sumptum, & à Papa Archiepiscopis datum, conferens plenitudinem Pastoralis officii. Ita Hostiensis *in Summa h. t. nu*. 1. Zoesius *num*. 1. Engel, & alii; atque desumitur *ex c. Significasti* 4. §. *fin. de election*. *& c. Nisi specialis* 3. *h. t*. Declarantur singulæ particulæ, ex quarum declaratione patebit simul responsio ad tres posteriores propositæ Quæstionis partes.

Dicitur imprimis, *principale Ornamentum Ecclesiasticum*. Nam, ut inquit Glossa marginalis *ad Rubricam h. t*. Pallium toto hoc Titulo sumitur pro quodam Archiepiscoporum ornamento, quatuor Crucibus nigris aut purpureis intexto, velut Stola Sacerdotalis, quod super alia ornamenta defertur, humeros velut corona, pectusque circumdans, & antè dependens. Quod quidem Pallium regulariter ex lana alba contextum; ejusque mystica significatio est, ut cùm sit de vellere ovium, intelligat illud gestans, se esse Pastorem spiritualem Ovium: & quia eo circumcingitur circa humeros, teneri sollicitè circumspicere, ne aliqua ex commissis sibi Ovibus aberret; imò & obligari, ut errantem humeris suis imponat, atque ad Caulam Dominicam reportet, utpote Cruce Domini redemptam, & insignitam. Zoesius *h. t. num*. 1. 3

Dicitur secundo, *Archiepiscopis datum*. Quia Pallium est præcipuum Insigne Dignitatis Archiepiscoporum ac superiorum episcoporum; ut sunt Primates, Patriarchæ, ac ipsemet Papa: quamvis ex speciali privilegio, & longa consuetudine Ecclesiarum suarum, etiam quibusdam episcopis conferri soleat; prout de Papiensi, Amaricensi, Massano, & Hostiensi episcopo, qui Papam consecrat, refert Hostiensis *loc. cit. nu*. 1. Quibus alii, ut Vallensis *h. t*. §. 1. *n*. 6. Sanuig *eod. cap*. 2. *num*. 1. addunt Lucensem in Tuscia, Bambergensem in Germania, & Quinque Ecclesiensem in Hungaria; de quorum ultimo fit mentio, *c. Cùm in juventute* 15. *de præsumpt*. 4

Dicitur ulteriùs, *de corpore Beati Petri sumptum*. Quia Pallium hujusmodi benedicitur, & consecratur à Papa super Altare Sancti Petri Romæ, ibique ponitur, indeque accipitur ab Archiepiscopis præsentibus, vel Procuratoribus eorum, si absunt; prout innuit textus *in cit. c. Significasti* 5. *de election*. ubi Pontifex, Archiepiscopo Panormitano rescribens, inquit: *Cùm igitur à Sede Apostolica vestræ insignia Dignitatis exigitis, quæ à Beati Petri tantum corpore assumuntur:* & notat Glossa *ibid. vers. Assumuntur*, & Barbosa *numer*. 6. Atque hoc fieri videtur ob mysticam rationem; videlicet, ad denotandum, quòd per *Pallium* conferatur veluti particula Pontificiæ potestatis, quæ ex Christi concessione principaliter 5

tesider in D. Petro, ejusque legitimi Successoribus, atque eximie deriuat in alios.

5 Rursus dicitur, *à Papa datum.* Quia Pallium à Sumno Pontifice, auctoritate propria, atque naturaliter per totum Orbem Christianum, conferrur alis eminentioribus Episcopis, *d. c. Significasti de Electiis.* Quamquam in non conferuerit honorem Pallii concedere, nisi ob exigentiam necessitatis, ac Ecclesiæ publicam, hoc est, inuitaner petentibus, *can. Presbyt. dist. 100.* Nec nisi prætrillo conferrur professione Fidei, *can. Optatus ead. dist. 100.* Ac perpetuis Fidelibus, & obedientiæ juramento, *d. c. Significasti & c. Antipas 3. de petitil.*

Fuerunt quidem, qui Pallium, ut Ecclesiæ privilegio Pontificis, in Concilio Generali sub Innocentio III. renouato, etiam quoriur principales Patriarchæ, videlicet Constantinopolitanus, Antiochenus, Alexandrinus, & Hierosolymitanus, licitè potuerint fuis Suffraganeis, Pallium elargiri, poffquam illud prædicto filii Ecclesiastici, & obedientiæ juramento, à Romano Pontifice receperunt; prout expressim habetur *in cit. c. Antipas 3. de petitil.* Verum hoc ipsis licuit duntaxat ex conceffione, & privilegio Sedis Apostolicæ, ac limitatè duntaxat respectu proprium Suffraganeorum, non autem universaliter respectu totis Orbis Christiani. Ecquis defuddo dicit Patriarchæ fefe habuerarum à matrice Ecclesia, ac debita obedientia Romani Pontificis, hodie dilum privilegium eff ex tinctum, fecque Pallium hodie à filo Papa conferrur.

6 Tandem addituc, *conferrur plerumque Pofuulis officii; quasi in Ruricia b. t. Pontificalis* Pallium, *Pallium* nomine. Tum quia per Pallium *Pontificalis officii plenitudo cum archiepiscopalis omnitis appellatione conferrur*, ut dicitur *in c. Nisi petentis 3. de b. t.* Addit, ut non solappellandus Archiepiscopatus ante Pallii receptionem, juxta Gloffam *in. V. Nominis*, & Abbatem *n. 1. & 7.* ubi inquit, quod prorotus in Archiepiscopum, licet fit conferatus in Episcopum, ante receptionem Pallii non appellatur *Archiepiscopus*, fed cum additione *Electus.* Tum quia Archiepiscopus, quatenus conferrur in Episcopum, non licet exercere ea, quæ fuur Ordinis Episcopalis, nec illa jurisdictionalia, quæ fuur majoris ponderis; ac proinde ante is conferrur Concilium, conferre Chrysma, dedicare Basilicas, ordinare Clericos, vel Episcopos conferrur: nam nihil videretur agere, non tanquam simplex Episcopus, fed tanquam Archiepiscopus, *text. cit. c. Quod fitis 2. §. Super eo, de electi. & ambiguitate Abbat n. 9.*

7 Porrò tamen Archiepiscopus confirmatus ante receptum Pallium, ea, quæ fuur Ordinis Episcopalis, demandare fin Suffraganeo, qui ilcet jurisdiccionem, cum in ipso certet ratio proximè allata, effque decisum *Inc. Suffraganei 11. de electi.* Insuper is per allum confirmatus; recipit potestatem secundam, quæ fuur jurisdiccionis exercitia duntaxat cum majoribus, ut ex Concilio Conciliorum, *c. Transmissum 1. quod ac notat Abbas inc. Mifipectatis 3. de t.*

10 Quæritur II. Ubi, & quando fit unendum Pallio? Refp. I. Romanus Pontifex semper, & ubique, in Mistarum Solemnitate Pallium *Quotidianum* conferrur *ac plerumque non Ecclesiæ suo proprio, sive per Pallium significatur* Textuali *Inc. ad Romanos 4. §. 1.*

17 Resp. II. Inferiores Prælati, videlicet Patriarchæ, Primates, & Archiepiscopi, ac nonnulli Episcopi ex speciali privilegio Pallii habentes, nec tamen non ubique, sed in Ecclesiis Dunaxat fuur jurisdiccioni Ecclesiasticæ subjectis, ac certis anni diebus Solemnioribus, intra Mistarum Solemnia Pallium conferrur. *Quorum minuti fuur in portum fellicitatis, non in plenitudinem potestatis.* Pater hoc *text. cit. ad Romanos 4. §. 1.* juxta *c. Cum fit 6. de t.* ub. *cit.*

22 Unde Imprimis Archiepiscopus (idem fervata proprietate discretionis de Episcopo, per privilegium habente ulum Pallii) ratque vel Pallio in Ecclesia aliena Provinciæ, utpote quæ non fubiacet ejus jurisdiccioni Ecclesiasticæ: nam Pallium hoc eriidem conferrur, fed contemplatione loci, ea Ecclesia fili fubjecta, ut probat Gloffa *in c. Bonæ memoriæ 4. de pallium. Propter Sitiqiqie ipsa 3. d. t.* Ubi inquit refringi, ac conceditur Archiepiscopo, duntaxat *intra Ecclesiam suam*; hoc est, (ut Illiden exponitur) *intra quamlibet Ecclesiam Provinciæ sibi commissæ. Adeo, ut Archiepiscopus, cæterisque speciali privilegio Pontificis, extra Ecclesiam suam Pallium uti non posit, etiamsi illaheat generalis cuiipiam Regni conferatio, ut c. Ex summo 3. d. t.* ubi fatis confutatur conferur licenda effe pocius conquisita.

Et hæc ratione explicari, atque intelligi debet *c. 11 Cum fit 6. d. t.* ubi dicitur, quod Archiepiscopus, *ultra, ac parte pallii* in Mistis diebus Solemnioribus Pallium, Nam, ut jura juribus concordentur, ly *ultra* quæ ut refringendum ad quantitatem Ecclesiam Provinciæ tantum, ut Gloffam *in c. Cum fit.* Dumtaxat habeat Ecclesiæ privilegium; quale conferur olim fuisse concessum, legitur in *c. Ex summo 3. d. t.*

Deinde neque Archiepiscopus uti Pallio extra Ecclesiam, utputa in publicis Processionibus, aut fi alio modo inde extra conferrur, *text. cit. cap. 1. d. t.* Nam Pallio ei attribuitur intra Ecclesiam ad ipsa Mistarum Solennia, *can. Pallium dist. 100.* Quamvis Isidem Gloffa unica dicat, quod Archiepiscopus etiam in Sycnodo poffit uti Pallio: quod ipsum confirmat ex *c. Quod fitis 3. §. Super eo de Electiis* ubi habetur, quod Archiepiscopus non fuur Ordinis Episcopalis conqueffum, conferre Chrysma, dedicare Basilicas, & Clericos ordinare.

Illud præterilla ad addendum, quod Archiepiscopus poffit uti Pallio, non solum in Ecclesiis fuæ Dimcesis, fed etiam extra proprium Dimcesis in qualibet Ecclesia Provinciæ, *ut in c. Ex summo 3. d. t.* ac tamen ab ius *lit. n. 9.* poft Hostiensem, contra nonnullos alios. Atque illud procedit, etiamsi Ecclesia illa cæterorum exempta, *Gloss. 1. d. t.* & Gloffa, *3. Pontificalis, dispensatio.*

Resp. III. Tempus quo utitur, quo licitè uti illi Pallio, generaliter ad Mistarum Solemnia, quæ illis diebus Archiepiscopus poffit uti in fuis Ecclesiis vel Pallio, qui in ejusdem privilegio fuur expressi, *c. ad. 1. d. t.* Ideò de hoc ipsis, non universim dicendum, nisi tanion communiter concedi foleat ulus Pallii pro illis diebus, qui enumeratur partim in Ubi Pallium *Quotidianum, n. 8.* partim ab Hostiensi *in Summa d. t. n. 8.* Ita fine frequenter; nimirum Nativitatis Domini, Feriæ 5. Cœnæ, Paschatis, Ascensionis, Pentecostes, Epiphaniæ, Dominica Palmarum, Cœna Domini, Sabbatum Sanctum, tres dies Refarrectionis, Assumptionis, Purificatio, S. Joannis Baptistæ, & omnium Apostolorum, tres (vel ipsis Hostiensium, quinq; Feriarum B. Mariæ, S. Michaelis, & Omnium Sanctorum. Dies Dedicationis Ecclesiarum, Consecrationis Episcoporum, Ordinationis Clericorum, & Dies anniversarius conferrationis ipsius Pallii, qui non Pallium; prout profitetur fuur Archiepiscopali Ecclesiæ.

Resp. IV. Poteft ubiliberum Archiepiscopum uti Pallio quoties in aliens Dimcesi, celebrare fine Pallio, & Sandalibus. Textus est *inc. ub. d.* Idque merito: ac ubique Archiepiscopus impediatur à celebrandi Mistarum secreto sine nec tantum Provinciæ, nec semper intra hæc, cum Pallio celebrare poteft.

Sic quoque, hæ Sedis speciali privilegio debet, Archiepiscopus celebrare ulque Pallio Mistarum pro Defunctis, quotes pro his increuerunt Deo Sacrificium Missæ, *ut d. c. ad. 1. necnon Gloffa. Ex summo 3. d. t.* Insuper in ipsis quoque diebus Solemnibus pro ratione mentis, quando is privatim folum celebrat, & non in Ecclesiis, ac Altaribus, ut ipsi Pallio, *can. Pallium dist. 100.* & notat Pinhia, *d. n. 13.*

Quæritur III. Utrum uius Archiepiscopus poffit uti in Pallium publum commodare? Resp. Negativè. Siquidem Pallium, utpote conferens plenitudinem Pastoralis officii, eff quid personale, & fequitur personam usque ad mortem; atque ideò alieri commodari ceqeuit, hæ ratione, quod unus Archiepiscopus poffit alteri non solum ad celebrandum in fuis Dimcesi, *c. cap. 2. d. t.* Unde ipsi ne ediffur illi vertutis *Cum pallium gerimus non in ipsis, sed quasi cum ea deferre possimus.*

Quæritur IV. Quotiens fuum unus Archiepiscopus non poffit Pallium commodare (nitetur, *intra Ecclesiam suam*; hoc est, (ut Illiden exponitur) *intra quamlibet Ecclesiam Provinciæ sibi commissæ. Adeo, ut Archiepiscopus, cæterisque speciali privilegio Pontificis, extra Ecclesiam suam Pallium uti non posit*, etiamsi illaheat generalis cuiipiam Regni conferatio, *ut c. Ex summo 3. d. t.* ubi talis confutatur conferur licenda effe pocius conquisita.

Et hæc ratione explicari, atque intelligi debet *c. 11 Cum fit 6. d. t.* ubi dicitur, quod Archiepiscopus, *ultra, ac parte pallii* in Mistis diebus Solemnibus Pallium, Nam, ut jura juribus concordentur, ly *ultra* quæ ut refringendum ad quantitatem Ecclesiam Provinciæ tantum, ut Gloffam *in c. Cum fit.* Dumtaxat habeat Ecclesiæ privilegium; quale conferur olim fuisse concessum, legitur in *c. Ex summo 3. d. t.*

Deinde neque Archiepiscopus uti Pallio extra Ecclesiam, utputa in publicis Processionibus, aut fi alio modo inde extra conferur, *text. cit. cap. 1. d. t.* Nam Pallio ei attribuitur intra Ecclesiam ad ipsa Mistarum Solennia, *can. Pallium dist. 100.* Quamvis Isidem Gloffa unica dicat, quod Archiepiscopus etiam in Synodo poffit uti Pallio: quod ipsum confirmat ex *c. Quod fitis 3. §. Super eo de Electiis* ubi habetur, quod Archiepiscopus non fuur Ordinis Episcopalis conqueffum, conferre Chrysma, dedicare Basilicas, & Clericos ordinare.

Illud præterilla ad addendum, quod Archiepiscopus poffit uti Pallio, non solum in Ecclesiis fuæ Dimcesi, fed etiam extra proprium Dimcesis in qualibet Ecclesia Provinciæ, *ut in c. Ex summo 3. d. t.* ac tamen ab ius *lit. n. 9.* poft Hostiensem, contra nonnullos alios. Atque illud procedit, etiamsi Ecclesia illa cæterorum exempta, *Gloss. 1. d. t.* & Gloffa, *3. Pontificalis, dispensatio.*

Resp. III. Tempus quo utitur, quo licitè uti illi Pallio, generaliter ad Mistarum Solemnia, quæ illis diebus Archiepiscopus poffit in fuis Ecclesiis vel Pallio, qui in ejusdem privilegio fuur expressi, *c. ad. 1. d. t.* Ideò de hoc ipsis, non universim dicendum, nisi tanion communiter concedi foleat ulus Pallii pro illis diebus, qui enumeratur partim in Ubi Pallium *Quotidianum, n. 8.* partim ab Hostiensi *in Summa d. t. n. 8.* Ita fine frequenter; nimirum Nativitatis Domini, Feriæ 5. Cœnæ, Paschatis, Ascensionis, Pentecostes, Epiphaniæ, Dominica Palmarum, Cœna Domini, Sabbatum Sanctum, tres dies Refarrectionis, Assumptionis, Purificatio, S. Joannis Baptistæ, & omnium Apostolorum, tres (vel ipsis Hostiensium, quinq; Feriarum B. Mariæ, S. Michaelis, & Omnium Sanctorum. Dies Dedicationis Ecclesiarum, Consecrationis Episcoporum, Ordinationis Clericorum, & Dies anniversarius confer

in manibus Laici: & præterquam, quod sic facta non teneat, Clericus resignans tali Beneficio est spoliandus, licet pœniteat, *c. Quod in dubiis* 8. *h. t.* Idque procedit, etiam si Laicus ille sit Notarius, etiam Cameræ, vel Cancellariæ Apostolicæ, quia sæcularis nunquam potest dici Superior respectu Clericorum. Barbosa *in cit. c. Quod in dubiis*, *n.* 3. *h. t.* Flaminius Parisius *lib.* 7 *de Resignat. Benefic. quæst.* 9. *n.* 2. & 7. *ac seqq.* cum aliis, id intelligentes etiam de Laicis constitutis in Dignitate Ducali, Regali, aut Imperiali: nisi fuerint Reges habentes jus conferendi, & recipiendi resignationes ex privilegio Apostolico.

6 Quin etiam resignatio Beneficii facta in manibus Vicarii Generalis sine speciali mandato, seu commissione Episcopi, saltem in Litteris Vicariatus expressa, invalida est. Rebuffus *in Praxi Benefic. cit. Forma Vicariatus Archiep. num.* 104. Nicol. Garcias *part.* 11. *de Beneficiis*, *cap.* 3. *num.* 255. Flamin. Parisius *lib.* 7. *de Resignat. Benefic. quæst.* 24. *num.* 1. *& seqq.* Aloys. Riccius *part.* 2. *Praxis Ecclesiast. Fori*, *Resolut.* 471. *num.* 1. citans insuper Calderinum *Consil.* 3. *de Renunciat.* Francum *in c. un. n.* 9. *de Rer. permutat. in* 6. Rotam *Decis.* 13. *de Renunc. in antiq.* & communem DD. Idque desumitur ex *c. Quæsitum* 4. *de Rer. permutat.* ubi Præbendarum permutatio dicitur de jure fieri non posse, nisi de consensu Episcopi. Et *c. Dudum* §. 1. *de Præbend. in* 6. ubi potestas recipiendi resignationes Beneficiorum, & ista conferendi, æquiparantur: atqui Vicarius Generalis Episcopi nequit conferre Beneficia, nisi horum collatio sibi specialiter ab Episcopo commissa fuerit, *cap. ult. de Offic. Vicar. in* 6.

7 Hinc etiam Capitulum Sede vacante, licèt possit admittere resignationes eorum Beneficiorum, quorum collatio simul ad Episcopum, & Capitulum pertinet (talia enim Sede vacante potest etiam Capitulum conferre, *cap. un.* §. 1. *Ne sede vacante*, *&c. in* 6.) non tamen potest recipere permutationem, aut resignationem Beneficiorum spectantium ad collationem solius Episcopi; cum nec talia Sede vacante conferri possit, *cap. un. de Instit. in* 6. Ita Glossa *in clem. un.* ℣. *Conferantur de Rerum permutat.* Flamin. Parisius *lib.* 7. *de Resignat. Benefic quæst.* 29. *n.* 37. *& seqq.* post Rotam *Decis.* 6. *n.* 2. *de rerum permut. in novis*, & aliam Rotam *in una Ilerden. die* 6. *Novemb.* 1545. & alios, quos citat.

8 Resp. II. Renunciatio Beneficiorum generatim dividitur in tacitam & expressam. *Tacita* dicitur ea, quæ fit facto aliquo resignationem significante, vel ex dispositione Juris eam importante, absque alia verborum expressione. Nam qui id facit, quo posito ex ipsius Juris constitutione Beneficium amittitur, seu retineri nequit, eidem tacitè, seu ipso facto renunciare censetur, licet id verbis non exprimat. Rebuffus *in Praxi Benefic. tit. De tacita Renunciatione*, & alii.

9 Exempla tacitæ Beneficiorum renunciationis, per eundem Rebuffum, & alios adducta sunt plura. I. Si Clericus Beneficiarius in Minoribus constitutus, contrahat matrimonium: nam Beneficium Ecclesiasticum ipso jure vacat, *cap.* 1. *&* 3. *de Cleric. conjugat.* II. Si quis Religionem solemniter profiteatur, *c. Beneficium* 4. *de Regularib. in* 6. III. Si Clericus Beneficiarius, factus est miles, vel joculator: quia censetur Beneficium suum habere pro derelicto: juxta Glossam *in cap. ult.* ℣. *Redierint de Cleric. non resident.* IV. Tacitè renunciat priori Beneficio, qui aliud recipit cum illo incompatibile, *c. De multa* 28. *de Præbend. & Extravag. Execrabilis eod. inter communes*. V. Si nactus Possessionem Parochialis Ecclesiæ, intra annum non fuerit promotus ad Sacerdotium; quia vacat Parochialis Ecclesia ipso jure, sicque negligens promoveri ad Sacerdotium, censetur, ei tacitè resignare *c. Licet* 14. §. *fin. de Election. in* 6. Idem dicendum de eo, qui patitur ab alio Beneficium possideri per triennium: videtur enim illud habere pro derelicto, juxta Regulam Cancellariæ *De triennali possessore*. Et generaliter, quicunque aliquid facit, vel facere intermittit, propter quod ipso jure vacat Beneficium (de quo in propriis locis) censetur huic tacitè renunciare. Intellige, saltem sumendo renunciationem in latiori sensu, quatenus videlicet etiam cadit in invitum, & legitimam privationem Beneficii complectitur.

10 Et notanter hoc ultimum additur: quia in alio sensu, & magis propriè loquendo, *Renunciatio tacita* tunc dicitur intervenire, quando Jura non inducunt vacationem Beneficii, sed solum ex facto Beneficiarii præsumunt hujus voluntatem illud dimittendi. Et differt hujusmodi *Renunciatio tacita* à priori: quia talis præsumptio per contrariam protestationem elidi potest; non tamen privatio Beneficii à Jure inducta contra aliquid facientes, vel facere intermittentes. Exemplum talis Renunciationis tacitæ habetur *in c. Ex ore. De his, quæ fiunt à major. part. Capit.* ubi litigans super quadam Præpositura, ex eo, quod collitigatori suo reverentiam alias Præposito debitam exhibuerit, juri suo renunciasse dignoscitur. Aliud ejus exemplum extat in *c. Ex transmissa h. t.* ubi Clericus repetens bona, quæ Ecclesiæ suæ contulerat, illis receptis censetur dictam Ecclesiam voluisse dimittere, quam proinde amplius repetere non potest.

11 *Renunciatio expressa* Beneficii ea dicitur, quæ fit expressis verbis, aut scriptis, voluntatem renunciandi apertè declarantibus, coram legitimo Superiore eam acceptante. Et hæc adhuc duplex est: una pura, seu simplex, & absoluta; alia conditionalis.

12 *Renunciatio pura est*, quæ fit sine ulla conditione, modo, aut pacto adjectis. *Conditionalis* verò, quæ fit sub certa conditione, pacto, vel modo: ut si fiat renunciatio Beneficii ex causa permutationis, *Clem. un. de Rerum permutat.* Vel si quis resignet Beneficium in favorem tertii, v. gr. ut Beneficium conferatur Cajo consanguineo suo, & non alias intendat resignare: quod appellant *Resignare in favorem tertii*, seu cum clausula, *Non aliter*. Insuper renunciatio conditionalis censetur ea, in qua resignans reservat sibi fructus, vel pensionem ex Beneficio; de quibus ex professo dicetur inferius §. 4. & 5. *per totum*.

13 Quæritur II. An Clericus Beneficiarius possit propria authoritate, sine consensu Superioris, Beneficium resignare? Respond. I. Id regulariter fieri non potest, juxta DD. communiter. Siquidem Beneficia Ecclesiastica non nisi in manibus Ordinarii (hoc est, ipsius authoritate & consensu interveniente) resignari debent, *can. Si qui verò & can. Si quis presbyter.* 7. *q.* 1. Et aliter facta resignatio non est valida, *can. Non oportet qu.* 71. ac alibi. Et dimittens prius Beneficium sine licentia sui Prælati, potest compelli ad illud reassumendum, etiam per censuras Ecclesiasticas; ut habetur tum locis citatis, tum *in c. Admonet* 4. *h. t.* cum concordantiis. Accedit ratio: quia post acceptationem Beneficii, & confirmationem, manet quis Ecclesiæ alligatus, quæ multiplex pateretur detrimentum, si quilibet pro libitu ei renunciare, & veniente lupo, seu instante tribulatione, instar Mercenarii aufugere, ovesque sibi concreditas derelinque valeret.

14 Et hæc ratio tam fortiter urget, ut neque per longævam consuetudinem induci possit, quod quis Beneficium, vel Dignitatem Ecclesiasticam, dimittere valeat sine Superioris licentia: *Cùm hæc non tam consuetudo, quàm corruptela meritò sit censenda*, prout dicitur *in c. Cùm venerabilis* 7 *de Consuetud.*

15 Nec urget, quod quilibet possit suo juri renunciare, *c. Si diligenti*, *de Foro compet.* Nam regula ista est intelligenda, dummodo id fiat sine præjudicio alterius: sicque non habet locum in renunciatione Beneficii Ecclesiastici: quia hæc tenderet in præjudicium Ecclesiæ, si fieret absque authoritate, seu acceptatione Superioris, ex causa rationabili impertita.

16 Resp. II. Nihilominus data Conclusio quasdam patitur limitationes. Nam fallit primo in Summo Pontifice, utpote qui in terris Superiorem non habet, & tamen liberè renunciare potest Papatui, *c.* 1. *h. t. in* 6. Neque enim necesse est, ut is id præstet coram Cardinalibus, talem renunciationem acceptantibus; cum liberè (ut ibidem dicitur) possit resignare, adeoque sine consensu cujusquam alterius: quinimo sufficit simplex declaratio suæ voluntatis, qua profiteatur, spontè se renunciare Papatui, Barbosa *l.* 1. *Jur. Eccles. univ. c.* 2. *n.* 213. citans alios.

17 Fallit deinde eadem Conclusio in eo, qui plenum jus in Beneficio necdum habet; ut puta, qui est tantum electus, & necdum confirmatus: nam liberè renunciat absque Superioris consensu, ut dictum est suprà *Tit.* 6. *de Ele-*

ctione §. 1. *nu.* 34. Et ratio est: quia Ecclesiæ respectu ipsius necdum fuit jus quæsitum: istud enim acquiritur primùm per confirmationem, quæ ratum facit vinculum matrimonii spiritualis inter Prælatum, & Ecclesiam, *cap. ult. de Translat. Episc.* Neque hoc ipsum procedit in renunciatione Litterarum Apostolicarum ad Beneficia, quibus tribuitur jus ad rem respectu horum: nam hisce Litteris, ob rationem jam allegatam, potest impetrans liberè renunciare absque alia Superioris authoritate, *arg. c. Ad audientiam* 31. *de Rescriptis & c. Sane* 7. *h. t.* Garcias *part.* 11. *de Beneficiis cap.* 3. *num.* 257. allegans communem.

18 Fallit insuper in resignatione Beneficii litigiosi; potest enim huic renunciari absque Superioris authoritate, etiam post factam ejus collationem, quando lis anceps est, & jus verè dubium. Abbas *c. Quod in dubiis n.* 4. *h. t.* Garcias *loc. cit. nu.* 249. citans alios. Ratio est: Tum, quia tunc cessat præjudicium Ecclesiæ, atque Superioris, cùm nondum constet, litigantem habere jus in re, & incertus sit eventus litis. Tum, quia renunciatio, per quam receditur à lite, favorabilis est; ac proinde faciliùs admittenda.

19 Fatendum tamen, non deesse Doctores oppositum tenentes, eò quòd hæc limitatio ex nullo textu Juris ostendi possit; sicque standum videatur generali regulæ, quòd resignatio Beneficii jam acquisiti, absque Superioris authoritate fieri non valeat. Et huic sententiæ favet ipsemet Abbas *in c. Super eo nu.* 4. *de Transaction.* eamque tenet Layman. *in c. Admonet num.* 2. *h. t.* post Jo: Ananiam *c. Quod in dubiis nu.* 18. *eod.* Pirhing *nu.* 58. *eod.* hanc posteriorem sententiam magis probabilem existimans: quæ proin, veluti securior, in praxi meritò observatur, quantùm ad hoc, ut Superioris etiam consensus requiratur.

20 Fallit tandem data Conclusio in Clericis Beneficiariis, ex Divina inspiratione volentibus ingredi Religionem ab Ecclesiis approbatam. Quod ut meliùs intelligatur

21 Quæritur III. Utrùm Clericus Beneficiarius possit liberè renunciare Beneficio Ecclesiastico ex causa ingrediendi Religionem? Resp. I. Nequit Episcopus, etiam causa humilitatis, vel sub spe melioris vitæ, Sponsam suam Ecclesiam deserere; atque ad Religionem transire, sine consensu Summi Pontificis. Ita habetur *c. Nisi cùm pridem* 10. *h. t.* ubi Papa Archiepiscopo Calaritano, humiliter cessionem postulanti, ut Monachus fieret, non esse favendum censuit: Ratio est: tum quia ob privatum commodum non debet, nec potest Episcopus Sponsam suam Ecclesiam deserere, utpote cui spiritualis vinculo conjugii dignoscitur esse alligatus; prout notavit Pontifex *ibid.* §. *Verùm si* juncto *c. Inter Corporalia & c. ult. de Translat. Episc.* ubi quoque vinculum istud spirituale, sola authoritate Romani Pontificis dissolvi posse, perhibetur. Tum quia Episcopi sunt in statu perfectionis, quatenus ex divina dilectione se obligant ad subeundam curam Pastoralem & insistendum saluti proximorum exemplo Christi & sanctorum Apostolorum: unde quandiu possunt tenentur commissis sibi ovibus providere; ac neque propter Divinæ contemplationis quietem, neque propter quæcunque adversa vitanda, seu lucra captanda, possunt earum Pastoralem curam deserere: nam, ut dicitur Joan. cap. 10. *Bonus Pastor ponit animam suam pro ovibus suis.* Unde facilius indulgetur, *ut ascendat Monachus ad Præsulatum, quàm Præsul ad Monachatum descendat*, per textum *in cit. c. Nisi cùm pridem* §. *Nec putes h. t* ac fusiùs tradit D. Thom. 2. 2. *q.* 185. *art.* 3. & communis.

22 Resp. II. Nihilominùs inferiores Beneficiarii, utpote qui non tam arcto vinculo spiritualis conjugii suis Ecclesiis, sive Beneficiis alligantur, possunt liberè ad Religionem ab Ecclesia approbatam transire, petita tantum, licèt non obtenta, licentia sui Ordinarii: quia Jus ipsum dat transeundi potestatem, si Episcopus neget, *text. clar. can. Duæ sunt* 19. *quæst.* 2. *& c. Licet* 18. *de Regularib.*

23 Quinimò non esse necesse, ut Clericus Beneficiarius Religionem ingressurus petat licentiam ab Episcopo, docet Innocentius *in cit. c. Licet de Regularib.* his verbis: *Clericus autem potest transire ad Religionem non petita licentia, etiamsi contradicatur can. Duæ* 19. *qu.* 2. *Crederemus tamen, quod posset eum repetere, si ex transitu suo prima Ecclesia gravem sustineret jacturam.* Consentit Abbas Panormit. *in cit. c. Licet n.* 14. *de Regular.* Et hujus ratio esse potest: quia *in cit. can. Duæ sunt* 19. *qu.* 2. Clerico libera datur facultas intrandi Religionem, nulla facta mentione petendæ necessario licentiæ ab Episcopo; neque hujusmodi necessitas ullo alio jure habetur imposita. Accedit, quod *in cit. c. Licet de Regular.* hujusmodi licentiam esse petendam asserente, ex professo fit sermo de Religiosis aliam arctiorem Religionem ingredi cupientibus. Nam hi, ob emissum votum obedientiæ, tenentur petere dictam licentiam sui Prælati: *Ne bonum obedientiæ contemnere videantur*: prout subjungitur textus ibidem. Atqui hæc ratio cessat in Clerico sæculari, utpote obedientiam non vovente, ad instar Religiosorum; ergo.

24 In praxi tamen omninò consultum est, petere licentiam sui Ordinarii, simulque supplicare pro concedendo idoneo vicario, qui tempore sui Novitiatus Beneficium administret. Idque partim ex eo, ne talis Clericus superbire, ac bonum obedientiæ contemnere videatur, quam suo Ordinario, non quidem vovit, adhuc tamen promisit: partim, ne ex suo clandestino discessu præhabita Ecclesia damnum patiatur, sed huic authoritate Ordinarii opportunè provideri valeat. Accedit, quod juxta Innocentium, & Abbatem *loc. cit. n.* 14. (ubi priorem suam doctrinam hoc modo limitat) & alios, si Ecclesia ex tali ingressu Clerici in Religionem graviter læderetur, iste foret revocandus, *arg. c. Admonet.* 4. *h. t. & can. Si qui vero* 7. *qu.* 1.

25 Atque hoc ipsum perquam cautè practicatur, ne alioquin Clericus Beneficiarius, Religionem ingressurus, ante susceptum habitum Religiosum quoquo modo videri possit, priori suo Beneficio tacitè, vel expresse renunciasse: sicque ad illud, si forsan tempore Novitiatus mutato animo Religionem desereret, aut ex causa dimitteretur, ampliùs redire non valeat; & per consequens imposterum præhabito Beneficio, suaque congrua sustentatione inde habita destituatur, *arg. c. Ex transmissa* 3. 3. *h. t.* notat Abbas *ibid. n.* 5. Layman *n.* 1. & 3. ac alii.

26 Nec obstat *c. Beneficium* 4. *de Regular. in* 6. ubi dicitur, Beneficium ingredientis Religionem idcirco non vacare, nec posse alteri conferri tempore sui Novitiatus, illis verbis: *Beneficium illius, qui Religionem ingreditur, non est infra probationis annum alicui conferendum: nisi ad id ipsius accedat assensus &c. Sed interim eidem Beneficio per alium deserviri debebit, assignata sibi congrua de ipsius proventibus portione.* Resp. enim, istud capitulum procedere, quando nullus alius actus intercessit, ex quo consurgit voluntas resignandi tacite, vel expresse priori Beneficio: secùs ubi quis eidem tacite vel expresse renunciavit; quia tunc non potest repetere suum Beneficium, *arg. cit. c. Ex transmissa h. t.* & docet Abbas *ibid. n.* 5. hac ratione dicta Jura concordans. Quod ut meliùs intelligatur

27 Quæritur IV. Utrum renunciatio Beneficii Ecclesiastici comprehendatur sub Decreto Concilii Tridentini *Sess.* 25. *c.* 16. *de Regularibus*? Ubi sciendum, quod dictum Concilium ibidem quoad Novitios Regulares statuerit, in hæc verba: *Nulla quoque renunciatio, aut obligatio anteà facta, etiam cum juramento, vel in favorem cujuscunque causæ piæ, valeat, nisi cum licentia Episcopi, sive ejus Vicarii fiat intra duos menses proximos ante professionem; ac non alias intelligatur effectum suum sortiri, nisi secuta professione: aliter verò facta, etiamsi cum hujus favoris expressa renunciatione etiam jurata, sit irrita, & nullius effectus.* Quæritur, inquam, utrùm sub hoc Decreto comprehendatur renunciatio Beneficii Ecclesiastici, adeò, ut sit invalida, nisi fiat servata forma dicti Decreti, puta, intra duos menses ante professionem; & hujusmodi?

28 Resp. I. Ante ingressum Religionis, seu ante susceptionem habitus Religiosi, validè Clericus renunciare potest Beneficio præhabito, etiamsi illud resignet intuitu ingressus Religionis; dummodo aliunde nihil obstet, juxta dicenda §. 3. *num.* 45. *& seqq.* Ita Nicol. Garcias *part.* 11. *de Beneficiis*, *cap.* 9. *nu.* 15. allegans plures Declarationes Sac. Congregationis Concilii Tridentini. Barbosa *part.* 3. *de Offic. & potest. Episc. allegat.* 99. *nu.* 19. Flamin. Parisius *de Resignat. Benefic. l.* 3 *quæst.* 13. *n.* 1. & 9.

quæ absolutè esse tenendum de quacunque renunciatione sed donatione, ante Ingressum Religionis facta, tradit Fagnanus in cap. *Statuimus numer. 42. de Regularib. & Alloyf. Riccius part. 3. in Praxi Beneficiali, n. 18.* qui quod contradicat Navarrus *consil. 81. & 82. de Regularib.* cum nonnullis aliis, qui confent, talem Beneficii renuntiationem fieri in fraudem Concilii, fecque non esse admittandam; præterea, ubi Clericus non habet aliunde, unde vivere possit, si fortiat poteat ex Religione exeat, ad dispensandum. Verum de hoc ultimo cafu dato Conclusio non loquitur: nam expressè inta addit: *dummodò aliunde nihil habes:* generaliter autem nemo Religiosus Religiosæ Beneficium, nisi aliunde habere possit sufficenter, juxta dicenda *numer. 46.* Et præmitta hæc declaratione.

19 Probatur Conclusio ex eo: quia Clericus Decretum Concilii Tridentini loquitur tantùm *de Regularibus & Monialibus Novitiis*, prout liquet ex præfixa Rubrica, atque in integro contextu: atqui Novitius nequit dici, qui nondum reipsa suscepit habitum Regularem, prout indicat idem Concilium *loc. cit. cap. 15.* ergo, licet olim quæ potest renunciare Beneficio *lib. 1. tit. cap. Beneficium de Regularib. in 6.* ita potest etiam hodie ante fuscepium habitum religiosum probationem. Et quod illum Decretum Concilii Tridentini (quod velint exorbitans à Jure communi, atque indicens nullitatem actus, fecque pœnale, debet poteà restringi, quam extendi) hic locum non vendicet in donationibus, & renunciationibus facilis ante fuscepium habitum probationis; *Ingressi* à Sac. Congregatione fuisse declaratum, testatur Galiardi *n. 115.* & Fagnanusibi *supra n. 47.* imò etiam addito ad dictum *consil. 81.* Navarri.

20 Resp. II. Nihilominùs renunciatio Beneficii post fuscepium habitum Religiosum comprehenditur ibi pracepto Decreto Concilii Tridentini, ac pronude Clericus Novitius Beneficii nequit validè renuncare Beneficium Ecclesiasticum non servata forma citata Decreti. Ita Suarez *tom. 3. de Relig. lib. 5. cap. 18. no. 12.* Sanchez *lib. 7. in Decalog. cap. 2. n. 38.* Emmanuel Rodericus *tom. 2. de Regul. qu. 32. art. 2.* Miranda *in Manual. Prælat. tom. 1. qu. 3. art. 3.* Sperelius *Decis. 16. Part. Ecclesiast. nu. 46.* cum aliis, & Cabipagnus, ita plures sacram Congregationem declarasse; quamvis oppositum teneat Garcias *cap. part. 11. cap. 9. n. 2.* & fere alterus, fe non validè, quamvis inveniatur contra Declarationem; cujus etiam opinioni latenter fe affentit, ait Barbosa *par. 3. de offic. & potest. Episcopi, allegat. 9. nu. 19.*

21 Ratio Conclusionis est: Quia imprimis Concilium Trident. *loc. cit.* loquitur generaliter de quacunque renunciatione, ibi: *Novitiorum Regularium*, ergo etiam comprehendit renunciationem Beneficii Ecclesiastici utpotè quæ est ex renunciatione. Deinde ratio ita flatuendi Concilii patet, hæc fuit: Ne videlicet Novitius, temerè suis bonis renuncians, postea vel invitus proficiscatur, dum, non habet unde exlens à Religione in facultatibus valeat; vel ejectus à Religione, postmodùm necessaritis vitæ substantiæ careat. Atqui hæc ratio æque militat in renunciatione Beneficii; nam & cum hujus renunciatione Clericus Beneficiatus fuitenetur, eodem temerè renunciaso, (si tempore Novitiatus validè foret ratis renunciatio) vel Clericus ille cogeretur proficiscl invitus; vel exiens, aut ejectus à Religione, privatus exiliteret congrua fua Clericali fustentatione, ergo.

22 Unde non obstat, si dicatur cum Garcia, quòd Concilium Tridentinum loquatur duntaxat de renunciatione bonorum temporalium, quæ Beneficiatus fecit quale non est Beneficium Ecclesiasticum. Non obstat inquam: quia imprimis Concilium loquitur indifinctè, *Novitiorum renunciatio*. Deinde: Item Beneficium fecundùm fe fit quid spirituale, tribuit tamen Beneficiario jus ad percipiendos redditus temporales illius, atque ad hoc illudo ordinatur, ratione præditi (spiritualis fervitji) ut *cap. Cùm fecundum 26. de prebend.* cum similibus. Unde fubintrat ratio eiusdem Concilii ita allegata.

23 Dices. Renunciatio Beneficii, & ipsius collatio non debet esse in prendere, *c. Abbas legitimi 30. de Reg. Jur. in 6.* Atqui ex fore tali, fi debeat teri juxta formam in Concilio Tridentino præscriptam; qua non fectua professione, renunciatio illa Beneficii non intelligeretur effectum fuum fortiri; ergo. Resp neg. min. Nam quia conditio, quæ de jure tacit, non facit effectum conditionatum, *arg. L. 3. ff. de Legatis I. & I. Conditiones ff. de Conditior. & demonstrat.* hinc talis renunciatio Beneficii neutiquam potest dici conditionata, fed absolutè haec obtinate, quod ejus effectus, fure fic disponente, ipfendatur; feu differatur in eventum professionis fecture: quasi à finali Testamentum non erefens dependens, feu conditionatum ex eo, quòd non habet effectum ante mortem Testatoris. Multò minùs hæc fequitur, quòd ejus exequatio Beneficii dependeat: nam Beneficium Clerici Religiosum ingressi, non est inter annum probationis alicui conferendum, *c. 1. Bonifac. 4. de Regular. in 6.* ea autem finito non nisi abfolutè conferitur.

§. II.

De cæusis Renunciationis Beneficium, & an pœnitere liceat?

SUMMARIUM.

34 Ad renuntiandum Beneficii requiritur justa causa.
35 Sex cæusæ refrundendi Episcopatum.
36 Quæ pœnitere sufficiunt ad renunciationem injustam Beneficii.
37 Referitur circa hoc Constitutio B. Pii V. Quanta Ecclesiæ.
38 & 39 Facta renunciatione pura, & à Superiore admissa, non est locus pœnitentiæ.
40 Bona tempore ante ejus admissionem.
41 Pœnitet quia ex nuna titulo ecclesiæ ad benefitium.
42 Sed tunc admittunt pœnitentiæ non tenetur pro alio.

QUæritur I. Ex quibus cæusis renunciationem Beneficiorum fieri possit? Et an renunciationem Beneficii nequitiam, & legitimum cæusam, alioquin esse Sacrum adeò ut pœnitere non tenetur neque debet. Nam è quo me profuo arbitratus poteſt quodlibet Beneficium relinquere, talis libertas in maximum detrimentum Ecclesiarum redeat, ambiguitatibus per transmigrationem fortibus fi videretur lupum venientem, feu tribulationem instantem. Quo supposito

Resp. I. Sicut Sacerdotie, ob quas Episcopus poſt illi confirmationem poteſt petere, & Papa conferre: ita eadem licentia cedendi, feu refignandi Episcopatum, atque hæc constituit, *cap. Nisi forte, tit. 1. lib. 1. de Constitutio criminis:* non quidem cujuslibet, fed illas duntaxat, quæ poſt actam pœnitentiam impedit eum cultorem Dei, *ibidem*. Il. *Indeclitus* cæusæ, quæ quis impocens redditur ad exequendum Officium Pastorale. III. *Defectus scientiæ* etiam cognitus *Malitiæ debitis*, quæ ipsum Pastorem ad ejus regimine declinare. V. *Gravis fundatum*, quod alius fedari non poteſt. Et tandem VI. *Impotentia Mentis*. Nam, ita qualibet hæc cæusa non facit impedimentum procurandæ falutis in fubditis, quæ ut ait ex eque Episcopi, ab eodem Pastore, cum impedimentis, inficiatur, aut irregularitatem; vel ex parte Subditorum, ob horum odium, vel fundatum; aliàs fedari non poteſt, quam ab hujus Pastoris cum impedimentis, fimilibus

nunciare, *c.1.h.t.in 6.* juncta Glossa, ℣. *Maximè*. Idque confirmatur exemplo S. Cœlestini Papæ, qui, cum in Pontificatus sublimitate collocatus, variis distentus curis, sese assuetis incumbere meditationibus vix posse cognosceret, oneri pariter & honori voluntariè cessit; prout legitur in Breviario Romano, die 19. Maii & patet ulteriùs ex formula renunciantis, quam fecit memoratus Sanctus Pontifex, quamque verbatim refert Barbosa *lib.2. Jur. Ecclesiast.univ.2.num.213.* Verumtamen in hoc casu potiùs censetur fieri abdicatio, sive cessio, quam renunciatio: hæc enim (ut ex ejus definitione liquet) si coram Superiore, Papa autem Superiorem non habet in terris.

45 Resp. II. Dantur nihilominus certi casus, in quibus nequit beneficiarius suum renunciare beneficium. Ita communis, ratione cujus *in n. 43.* notanter additum fuit, *Regulariter loquendo*; & probatur inductione. Sic quippe Clericus infirmus nequit renunciare suo beneficio intra viginti dies ante suam mortem, juxta Reg.19.Cancellariæ, quæ inscribitur *Regula de viginti*, & amplius dicetur infrà *n. 67. & seqq.*

46 Deinde, *quod nullus Sacro Ordini mancipatus, nisi Religionem ingressurus, valeat ullo modo Beneficium, vel Officium Ecclesiasticum resignare, nisi aliunde ei sit, quo in vita possit commodè sustentari*: his ipsis verbis statuit B. Pius V *in cit. sua Constitutione 58.* quæ incipit: *Quanta Ecclesiæ §. 3.*

47 Tertiò, Clericus nequit resignare beneficium illud, ad cujus titulum sacris Ordinibus initiatus fuit, nisi facta mentione, quod ad illius beneficii titulum sit promotus: neque talis resignatio admitti debet, nisi constito, quod aliunde vivere commodè possit: & aliter facta resignatio nulla est; prout novissimè decrevit Concilium Trid. *Sess.21 c.2.de ref.* Idque meritò: Ne alioquin (ut idem Concilium notavit) Clericus cum sacri Ordinis dedecore mendicare, aut sordidum aliquem quæstum exercere cogatur.

48 Cæterùm hoc procedit duntaxat in resignatione voluntaria, non autem in privationibus, aut renunciationibus à Jure inductis; prout à Sacra Congregatione fuisse decisum, refert Garcias *p.2.de beneficiis, c.5. n 219.* & sequitur Barbosa *p.2.de Offic.& potest. Ep.n.45.* Qui tamen post Aloysium Riccium *in Decis.Curiæ Archiep.Neapol. dec.18.p.1.* rectè subjungit, quod si Clericus veniat privandus per sententiam beneficio, ad cujus titulum fuit ordinatus, ipsi aliquid sit relinquendum, unde se alat.

49 Quartò, Clerici intrusi (hoc est, illi, qui non per electionem canonicam, sed per violentiam occupant Officia, vel beneficia Ecclesiastica) sicut & alii non habentes titulum canonicum, nequeunt resignare beneficia, quæ obtinent. Pirhing. *h.t.n.36.* Idipsum procedit in eo, qui privatus est beneficio per sententiam, quæ transiit in rem judicatam. Garcias *p.11.de beneficiis c.3.n.125.* cum aliis. Ratio horum est: quia renunciatio est dimissio beneficii proprii: atqui intrusorum, & aliorum similium legitimo titulo carentium, vel beneficio sententialiter privatorum, beneficium non est proprium; ergo neque istud renunciare valent.

50 Atque hoc idem dicendum de illis, qui ad secundum beneficium incompatibile cum priore promoti sunt, vel qui matrimonium validè contraxerunt, aut Religionem professi sunt. Nam quia per adeptam possessionem secundi beneficii, contractum matrimonium, aut professionem Religiosam, ipso jure vacat præhabitum beneficium id ampliùs resignari nequit, veluti non proprium. Sed potest, ac debet duntaxat relinqui quoad possessionem, sive corporalem detentionem.

51 His addunt Doctores communiter Clericum criminosum, qui ob crimen commissum ipso jure privatus existit beneficiis præhabitis: ut est Simoniacus, *Extrav. Cum detestabile de Simon. inter Communes*, Falsificator Litterarum Apostolicarum, *c. Ad falsariorum 7. de Crim. falsi*, & hujusmodi. Talis enim renunciare non potest: &, si secùs fiat, resignatio ejus est invalida. Felinus *c. In nostra n.38.de rescript.* Flamin. Parisius *lib 3. de resignat. benefic.q.1.n.20.* post Rotam *Decis.5.tit.de re judic. in antiquis* & Rotam *in una Compostellana, Parochialis 24. Februarii 1584.coram D. Blanchetto*, & alios. Idque procedit vel maximè, si fiat talis resignatio in favorem tertii. Nicol. Garcias *p. 11.de beneficiis, c. 3.n.124.* Flam. Parisius *d. q.1.n.21.* citans alios, atque asserens, hanc esse communem omnium Doctorum sententiam. Nec immeritò: nam beneficium, quo quis ipso jure propter crimen commissum privatus existit, non ampliùs censetur esse suum: sicque hoc ipso illud resignare nequit, saltem in favorem tertii, seu ut huic acquiratur: quamvis illud dimittere valeat, veluti privatus jure ad ipsum.

52 Verum rectè notat Sanchez *lib.2.in Decalogum c 26.nu. 9.* estque conforme dictis suprà *Tit.de Constitutionibus §.10. n.227.& seqq.* hoc non ita accipiendum esse; quasi talis resignatio, vel permutatio beneficii, nullius omnino sit momenti: valet enim ipsa, & acquiritur jus illi, in quem fit resignatio, vel permutatio, nisi sequatur sententia declaratoria Judicis super crimine admisso. Nihilominùs, quia sententia declaratoria, si sequatur, retrotrahitur usque ad diem commissi criminis; hinc permutatio, sive resignatio illa, non habet plenum effectum, sed rescinditur, atque revocatur, ac si facta non fuisset. Et in hoc sensu verum est quod Clericus criminosus nequeat suum resignare, vel permutare beneficium, quo ob crimen commissum ipso jure privatus existit: & secùs fiat, tunc Beneficium cum ejusmodi criminoso permutatum restituitur permutanti, amoto hinc quolibet alio ejus detentore, *arg.c.Cum universorum 8.de rerum permutat.* & notat Sanchez *d. nu. 9.* citans alios.

53 Cæterùm loquendo de Clerico criminoso, qui non ipso jure privatus est suo beneficio, sed per sententiam est privandus, dicendum est, quod is validè resignare valeat beneficium suum ante sententiam privationis. Glossa *in cap. 2. ℣. Finita. Ut lite pendente* Rebuffus *in Praxi benefic.tit. De modis amittendi beneficia nu. 51.* Covarruvias *in Clem Si furiosus de Homicid.2.p.3.n.7.* Sannig. *h.t.c. 4. num. 4.* Garcias *cit. p. 11. c. 3. num. 63.* allegans quamplures Decisiones Rotæ, & communem aliorum. Ratio est: quia talis ante sententiam nondum est privatus suo beneficio, nec alicubi reperitur ipsi interdicta resignatio; ergo, cum regulariter resignatio beneficii sit cuilibet permissa, etiam iste poterit resignare.

54 Si dicas, beneficium litigiosum nequit resignari, ut *n. seqq.* dicetur: sed tale beneficium est litigiosum, saltem post accusationem Clerici criminosi; ergo Resp. neg. min. Nam in tali casu lis non movetur super ipso beneficio, sive super ejus titulo, vel possessione, ita quod hujus adjudicationem Actor petat (ut supponitur) sed super crimine Clerici: ac proinde ipsum beneficium non redditur litigiosum, haud obstante, quod crimine illo probato sit imponenda hujus privatio Garcias *cit.p.11.c.3.n.83.* post Rotam in una Calaguritana beneficii coram D. Lancelloto 29. Octob. 1061. & Puteus *decis.496.lib.2.*

55 Quæritur II. An dentur aliqua beneficia Ecclesiastica, quæ resignari non possunt? Resp. affirmativè. Et præter casus jam enumeratos, in quibus ex parte Clerici potissimum oritur prohibitio ea resignandi, nequit imprimis cuipiam alteri resignari beneficium litigiosum, lite pendente. Ratio est: quia talis renunciatio præsumitur fieri in fraudem collitigantis, *arg.cap.1. de Alienat. judicii mutandi causa, & cap.2: Ut lite pendente &c. in 6.* Simulque, quia lite pendente nondum constat, cujus sit beneficium, ut istud resignare valeat. Quâ de causa, generaliter loquendo, alienatio rei litigiosæ, dum lis pendet, fieri prohibetur, & facta non tenet. *Lite pendente C.de Litigiosis.*

56 Porro *Litigiosa res* est, de cujus dominio causa movetur inter possessorem, & petitorem, judiciaria conventione coram Judice ordinario, vel delegato facta, & per hunc futuro Reo denunciata *Clem.2. Ut lite pendente &c. & Auth. Litigiosa res C. de Litigiosis.* Simplex autem denunciatio, sive prohibitio alienandi extra judicium facta, non efficit rem litigiosam, *L.1.C.eod.* Unde pariter *beneficium litigiosum* censetur illud, de cujus proprietate, sive titulo, aut possessione, lis judiciaria movetur petente Actore hujus adjudicationem sibi fieri, ejusque petitione per Judicem reo sufficienter denunciata; prout ampliùs *Lib.2.Tit. 16. Ut lite pendente &c.* doceri solet.

Ve-

57 Verùm, licèt Beneficium litigiosum lite pendente resignari non valeat alicui alteri, sive ex causa permutationis, sive in favorem ejus illud dimittendo: nihilominùs alter litigantium benè potest simpliciter cedere illi Beneficio, ac juri, si quod in eo habet. Siquidem per talem cessionem non fit deterior conditio collitigantis, simulque per ipsam totaliter finitur lis; ac proinde ipsam meritò censetur valida. Idem est, si simpliciter renuncietur liti: quia tunc purgatur vitium litigiosi. Pirhing *h. t. n. 14.*

58 Valida etiam est renunciatio Beneficii litigiosi, si hanc fieri contingat facta expressa mentione litis; sive dein ipsa fiat coram Summo Pontifice, sive coram Ordinario: quamquam Ordinarius in tali casu nequeat conferre Beneficium, nisi lite jam finita, aut per obitum litigantis, jus in Beneficio prætendentis extincta, vel per longam ab ea cessationem derelicta. Azorius *p. 2. lib. 7. cap. 25. q. 3.*

59 Deinde beneficium reservatum, cujus videlicet collatio ad solum Romanum Pontificem pertinet, licèt possit simpliciter dimitti, non solùm coram Papa, sed etiam coram Ordinario loci, dummodò hic illud alteri non conferat: nihilominùs ejusmodi beneficium Papæ reservatum, absque hujus authoritate, nequit resignari cuipiam alteri, sive ex causa permutationis, sive in gratiam, & favorem tertii illud dimittendo. Et hoc etiam procedit non obstantibus quibuscunque facultatibus, & licentiis, resignandi talia beneficia, nam has omnes revocavit Innocentius IV in Constitutione, *Sicut bonus Pastor.* 1491. emanata. Azorius *loc.cit. q. 9.* Et ratio est: quia talis resignatio, si ex causa, v.g. permutationis, fieret coram Ordinario loci, & non coram Papa, directè præjudicaret reservationi, qua talium beneficiorum collatio ad solum Romanum Pontificem spectare dignoscitur.

60 Ulteriùs Beneficium unitum nequit resignari, etiam antequam unio sortiatur effectum, si per talem resignationem dicta unio quoquo modo suspendatur vel impediatur. Patet hoc ex Concilio Trident. *Sess. 21. cap. 5. de Reformat.* ubi propter paupertatem Ecclesiarum, & juxta formam Juris, conceditur, quòd possint ipsis alia Beneficia (sine tamen præjudicio obtinentium!) perpetuò uniri: & subditur; quòd taliter factæ *uniones etiam non possint revocari, nec quoquo modo infringi vigore cujuscunque provisionis, etiam ex causa resignationis, &c.* Idem habetur in dicto Concilio *Sess. 15. cap. 18. de Reformat.* ubi de unionibus Beneficiorum, Seminario Episcopalis factis, subjungitur: *Nec per resignationem ipsorum Beneficiorum, uniones & applicationes suspendi, vel ullo modo impediri possint.* Hinc, si Beneficium Caji jam seniculi ex causa præallegata uniatur Ecclesiæ, Monasterio, vel Seminario, non potest illud Cajus resignando, permutare cum Beneficio Titii adhuc juvenis: quia sic verisimiliter effectus illius unionis suspenderetur. Et multò minùs potest tale Beneficium resignari in favorem tertii: nam si id liceret, posset unus resignare alteri, & alter tertio; sicque facilè impediretur omnino effectus unionis. Non tamen hinc prohibetur possessor, tale suum Beneficium absolutè resignare, simpliciter illud dimittendo in manibus Ordinarii: quia hac ratione effectus factæ unionis non impeditur, nec suspenditur, sed promovetur.

61 Rursus Beneficium patronatum, quamvis simpliciter possit dimitti in manibus Superioris, tamen non potest ex causa permutationis, aut in favorem tertii, resignari absque consensu Patroni, *arg. can. Monasterium, 16. q. 7.* Ac similiter Beneficium electivum nequit in favorem, seu gratiam alterius, renunciari inconsultis, & non consentientibus illis, qui jus habent eligendi; juxta Glossam magnam *cap. un. de Rerum permutat. in 6.* Ratio horum est: tum quia hoc pertinet ad interesse Patroni, seu jus eligendi habentium, ne forsan in Beneficio quispiam instituatur ipsis infensus: tum quia cæteroquin ipsi pro ea vice destituerentur jure præsentandi, seu eligendi. Barbosa *lib. 3. Jur Eccles.univ. cap.15.n.182.* Garcias *p. 11. de Beneficiis cap.4. n.72.* Azorius *cit.part. 2. l. 7. cap. 25. q. 4. & 5.* Lessius *lib. 2. de Just. & jur.cap. 34. num. 193.& 198.* cum aliis.

62 Ubi tamen notandum est, quòd renunciatio ex causa permutationis, vel in favorem tertii, inconsultis Patronis, seu jus eligendi habentibus facta, non sit ipso jure irrita, sed irritanda solùm ad horum contradictionem; &, si eorum consensus post resignationem superveniat, ea sit valida. Solet enim superveniens consensus acta firmare, *c. Quod sicut 28. de Elect.* ubi in simili dicitur de electione quibusdam contemptis celebrata, quòd non sit ipso jure irrita, sed irritanda; nisi hi posteà pro bono pacis consenserint. Concordat *c. Cum nos 3. de his, quæ fiunt à Prælatis*, cum similibus. Azorius, & Lessius, *ubi suprà*, & alii.

63 Tandem sciendum, quòd de facto in Curia Romana non admittantur indistinctè resignationes Ecclesiarum Parochialium, & aliorum Beneficiorum personalem residentiam requirentium, præsertim cum reservatione pensionis ipsi Resignanti, vel alteri per successorem præstandæ. Nam juxta Stylum Datariæ, qui incæpit à tempore Gregorii XIV. (vel Motu proprio ipsius, ut quidam voluerunt; vel saltem vivæ vocis Oraculo, ad Datarium facto, ut vult Pyrrhus Corradus *in Praxi beneficiaria, lib. 5. cap. 1. n. 14*) sic ordinantis, requiritur, ut in Supplicatione Pontifici porrecta exprimatur, per quantum tempus possederit Resignans ejusmodi Beneficium: & si tempus illud fuerit breve, rejicitur resignatio. Ita Pyrrhus Corradus *cit. num. 14.* subinferens, regulariter requiri, quòd Resignans possederit tale Beneficium per quinque annos, vel circa, aut saltem tres, quamvis olim requirerentur septem, vel sex anni.

64 Idem docet Nicol. Garcias *part. 11. de Benefic. cap. 3. n. 46. & seqq.* ubi *num. 48. & 49.* sicut & Pyrrhus Corradus *loc. cit. n. 15.* resolvit, quòd Dictio illa, *Vel circa*, quantùm ad propositum importet sex menses; ita ut narrato, quòd possederit quis Beneficium per quinque annos, vel circa, sufficiat verificari, quòd possederit per quatuor annos cum dimidio. Flamin. Parisius *lib. 3. de resignat. Benefic. quæst. 2. num. 21.* qui tamen meritò addit, quòd, si expresso minori tempore nihilominus Papa resignationem admiserit, nulli dubium sit hanc valere.

65 Cæterùm prædictus rigor procedit solùm in resignationibus, quæ fiunt in Curia Romana: non item in illis, quæ pure, seu absque reservatione pensionis, fiunt in manibus Ordinarii; cùm de his Gregorius XIV. nihil immutaverit, seu de novo statuerit. Pyrrhus Corradus *loc. cit. n. 20.*

66 Atque ex dictis potest colligi solutio illius quæstionis, an videlicet consecutus Ecclesiam Parochialem nondum Sacerdos, sicque obligatus ad suscipiendum Ordinem Presbyteratus intra annum, juxta *c. Licet canon. 14. de Election. in 6.* possit durante anno, ac etiam ultimo die illius, resignare suum Beneficium? Resp. enim, juxta Stylum Curiæ Romanæ talem resignationem fieri non posse, nec factam admitti, propter memoratam ordinationem Gregorii XIV. & in Dataria Romana usu receptam: quamquàm nihil obstet, quò minùs talis resignatio fieri valeat in manibus Ordinarii, purè tamen, & absque ullo onere. Flamin. Parisius *cit lib. 3. quæst. 2. per totum*, ex professo hanc quæstionem examinans, atque post Oldradum *Consil. 203. §. Circa primam*, & alios, solutis etiam contrariis, ita resolvens.

67 Quæritur III. Quid juris de resignantibus causa infirmitatis, seu ante mortem? Resp. I. Quando resignatio Beneficii facta est viginti diebus ante mortem Clerici resignantis, valida erit resignatio, dummodò cætera ad hanc requisita concurrant. Unde quoad hanc procedunt alia hactenùs de renunciatione Beneficiorum dicta, vel imposterum dicenda.

68 Resp. II. Quòd si Clericus resignans infra viginti dies post factam sui Beneficii renunciationem moriatur, tunc resignatio hujusmodi, ac collatio Beneficii postmodùm titulo resignationis facta, penitus est nulla, ipsumque Beneficium censetur vacare per obitum. Ita communis; & habetur expressum in Regulis Cancellariæ, Reg. 19. quæ inscribitur *Regula de Viginti*, atque sub S. D. N. Innocentio Papa XII. sic sonat: *Item voluit, quòd si quis in infirmitate constitutus resignaverit, sive in Romana Curia, sive extra illam, aliquod Beneficium, simpliciter, sive ex causa permutationis, vel alias dimiserit, aut*

illius

Elius Commendæ cesserit, seu ipsius Beneficii unionis dissolutioni consenserit etiam vigore supplicationis, dum esset sanus signatæ, & posteà infra viginti dies, à die per ipsum resignantem præstandi consensus computandos, de ipsa infirmitate decesserit, & ipsum Beneficium quovis authoritate conferatur per resignationem sic factam, collatio hujusmodi sit nulla, ipsumque Beneficium nihilominus per obitum censeatur vacare. Hæc ibi.

69 Quam quidem Regulam Cancellariæ Romani Pontifices, pro sua Pastorali sollicitudine, statuere consueverunt ad præcavendum variis fraudibus, quæ cæteroquin circa resignationes Beneficiorum Ecclesiasticorum contingere possent, dum Clerici tunc demum vel ex causa permutationis, vel impetrato desuper Rescripto Apostolico in favorem tertii, sua Beneficia resignare vellent, quando his diutiùs præ infirmitate, seu mortis instantia, frui non valerent. Et quia hac ratione simul fraudarentur habentes Gratiam expectativam Apostolicam super beneficio proximè vacaturo; atque etiam ordinarius Collator destitueretur jure suo illud, cæteroquin in proximo vacaturum, conferendi; quin & ipsemet Resignans videretur quodammodò testari de beneficio suo, aut illud causa mortis donare: hinc, ut obvietur malitiis hominum, non immeritò Princeps (qui potest facere fictionem haberi pro veritate, ut docet Bartolus in *l. Si is, qui pro emptore ff. de Usucap.*) sive Romanus Pontifex fingit, seu censendum statuit, ejusmodi beneficium vacare per obitum. Sicque non tantùm resignatio erit nulla, sed etiam dictum beneficium poterit conferri tanquam vacans per mortem ab eo, cui competit jus conferendi, etiamsi is jam contulisset illud cuipiam ratione resignationis per infirmum factæ. Rebuffus *in Praxi Benefic. tit. Additiones ad Regulas Cancellariæ. Reg. 19. §. Ipsumque Beneficium*, & alii.

70 Cæterùm, quia dicta Regula Cancellariæ expressè loquitur de Clericis infirmis resignantibus aliquod beneficium Ecclesiasticum, quodcunque illud sit, ac etiamsi foret Prioratus, Abbatia, vel Episcopatus: nam Regula generatim loquitur. Hinc imprimis ipsa non procedit in officiis Laicalibus, sive illis, quæ etiam viris uxoratis concedi solent. Card. de Luca *Discurs. 6. de regular. n. 2.*

71 Deinde considerando verba, rationem, & primævam ejus intentionem, dicta Regula non procedit in illis, qui dum sani fuerant, resignaverunt beneficium, licèt posteà casu quodam, aut superveniente morbo inopinato, intra viginti dies eos mori contigerit: nam Regula inquit: *Si quis in infirmitate constitutus resignaverit*. Rebuffus *loc. cit §. In infirmitate*. Jo. de Selva *Tractatuum tom. 15. tract. de Beneficiis, part. 3. quæst. 46. n. 10.* & favet textus in *c. De his qui, 4. de Sepultur.* Verùm de facto Regula locum habet, quotiescunque quis post præstitum renunciationi consensum moritur infra viginti dies, sive ab initio benè valeret, sive infirmus esset; prout docet Chochier, *ad Regulam Cancellariæ de Viginti num. 15. V. Itaque frustra*; id probans ex verbis dictæ Regulæ, ibi: *Etiam vigore supplicationis, dum esset sanus signatæ*. Flamin. Parisius *lib. 12. de Resignat. Benefic. quæst. 6. num. 7. & seqq.* asserens, ita hodie communiter hanc Regulam practicari, & teneri per omnes; atque illud *num. 22.* extendens ad eum, qui moritur ex vulnere intra viginti dies. Azorius *part. 2. lib. 7. cap. 28. q. 5.* Vivianus de Jurepatronatus, *lib 13. cap. 10. num. 86.* Rota Romana apud Bichium, *Decis. 164. n. 14.* & alia Rota in una Leodiens. Beneficii 25. Maii 1640. coram Cerro. *Decis. 11. n. 10.* asserens, ita declarasse Clementem VII.

72 Rursus Regula non habet locum, nisi quis infra viginti dies à die præstiti per resignantem (vel per ejus procuratorem) consensus moriatur; prout apertè loquuntur ejus verba. Verùm, quomodo hoc tempus viginti dierum sit computandum non nihil variant Doctores. Et quidem Rebuffus in *Praxi Benefic. tit. Regula de infirmis beneficia resignantibus*. Glossa 10. *n. 9.* & Gomez *q. 37. n. 2.* asserunt, quòd dies consensus non computetur in termino viginti dierum, sed eo excluso viginti dies à die sequenti sint computandi: quia (inquiunt) dictio *A* denotat exclusionem, *arg. c. Statutum 3. de Præbend. in 6. & Clem. Sicut appellationem*, juncta Glossa, *V. A die de appellat.*

73 Econtrà Glossa hujus Regulæ affirmat, etiam diem consensus includi in numero viginti dierum: cui Mandosius assentitur *quæst. 18. num. 3.* Atque hanc sententiam esse utiliorem resignanti, ut citiùs finiatur tempus viginti dierum pro valore suæ resignationis requisitum, tenet Azorius *cit. cap. 28. q. 7.* Idem tradit Jo. de Selva *cit. tract. de Beneficio, part. 3. cap. 46. n. 11.* ubi inquit, quòd dicta Regula sit intelligenda de viginti diebus naturalibus, scilicet vigintiquatuor horarum, *arg. l. more Romano, ff. de Feriis*, & quòd in præsenti casu dies isti computentur de momento in momentum. Atque juxta hanc sententiam valida erit resignatio, qua quis resignavit Beneficium die primo Januarii hora septima matutina, si primùm moriatur die vigesimo primo Januarii hora octava matutina: quia reverà intercessissent viginti dies naturales, & de momento in momentum completi. Secùs foret dicendum juxta priorem sententiam, quia si excludatur dies præstiti consensus, mors incideret in ipsum diem vigesimum, sicque resignans mori intelligeretur infra viginti dies: nam dictio *Infra* includit sua extrema, & excludit ea, quæ sunt extra, *arg. L. 1. §. 1. ff. de Offic. Præfecti Urbis*. Barbosa *de dictionibus usu freq. Dict. 161. n. 3.*

74 Nec obstat ratio oppositæ sententiæ: quia, licèt dictio *A* stet exclusivè, quando alioquin dispositio Legis, sive statuti, redderetur odiosa, & vergeret in cujuspiam præjudicium, seu pœnam: nihilominùs dictio *A* stat inclusivè; puta respectu diei, quando extra dispositio redditur favorabilis, & tendere incipit in alicujus commodum, etsi adhuc stet exclusivè respectu momenti. Card. Tuschus *Litt. A. Concl. 1. n. 26.* Barbosa *ubi suprà. Diction. 1. num. 3.* cum aliis. Sic autem accidit in proposito: nam, si computetur dies consensus à momento, quo hic per resignantem præstitus fuit, in numero viginti dierum, salvatur valor resignationis in casu jam posito; simulque restringitur facta per regulas Cancellariæ correctio Juris communis, quo quisque liberè resignare potest: ac proinde in sæpè dicta regula Cancellariæ, ly *à die* debet stare inclusivè respectu diei, & solùm exclusivè respectu momenti, quo per resignantem præstitus est consensus.

§. IV.

De Renunciatione Pura, & Conditionali.

S U M M A R I U M.

75 *Renunciatio Beneficiorum cum primis debet esse pura ab omni pecunia, &c. Et seqq.*
76 *Si fiat cum pacto ut Resignatarius solvat expensas olim in Beneficii assecutione factas, est simoniaca.*
77 *Solvitur instantia.*
78 *Pactum, ut resignatarius solvat omnes expensas in admissione resignationis, ac expeditione Litterarum, est simoniaca.*
79 *Sicut & pactum, involvens simoniam confidentialem.*
80 *Renunciatio Beneficiorum etiam debet esse pura ab omni pacto, conditione, ac modo*
81 *Privata partium authoritate facto: aliàs secùs.*
82 *Renunciatio Beneficiorum ex causa permutationis, an sit licita? Et num. seqq.*
Proponitur ratio dubitandi. Ibid.
83 & 84 *Ea est illicita, & simoniaca, si fiat privata permutantium authoritate.*
85 *Et sic permutantes perdunt sua Beneficia.*
86 *Quatenus eisdem sunt privandi per sententiam.*
87 *Si dicta permutatio fiat authoritate Superioris, tunc ipsa est licita.*
88 & 89 *Solvuntur rationes in oppositum.*
90 *Renunciatio Beneficiorum ex causa permutationis, qualiter sit instituenda? Et n. seqq.*
91 *Clerici permutare volentes debent sua Beneficia resignare in manus Ordinarii loci.*
92 *Et quid, si Beneficia sint diversarum Diœcesium.*

93 Quo-

93 *Quorum consensus ad permutationem illam accedere debeat.*
94 *Requiritur justa causa, per Ordinarium dijudicanda. Et n. 96.*
95 *Licèt sufficiat sola expedientia, seu utilitas permutantium.*
96 *Quid si facta permutatione causa cesset.*
97 *Requiritur insuper nova beneficiorum permutatorum collatio.*
98 *Per eundem Ordinarium, vel ejus Superiorem facienda.*
99 *Etiamsi cæteroquin collatio spectet ad inferiorem.*
100 *Permutatio beneficii debet fieri cum beneficio, non cum Pensione.*
101 *Alia ejus requisita breviter referuntur.*
102 *Possunt Clerici ante permutationem priùs de ea inter se tractare.*
103 *Solvitur instantia ex c.* Cùm universorum de Rerum permutat.
104 *An sit licitum, resignare beneficium reservata annua pensione. Remissivè.*

75 QUæritur I. Qualiter renunciatio beneficii Ecclesiastici debeat esse pura? Resp. I. Renunciatio beneficiorum cum primis debet esse pura ab omni pecunia, omnique pactione de dando aliquo temporali intuitu ejus: aliter est simoniaca. Ita communis omnium; & patet ex *c. Super hoc 6. h. t. & c. Matthæus 23. de Simonia, & extrav. Cùm detestabile eod. inter Communes*, cum similibus.

76 Hinc renunciatio facta cum pacto, ut resignatarius solvat expensas factas olim à resignante in assecutione illius beneficii, est Simoniaca. Flamin Parisius *lib. 14. de resignat. beneficiorum, qu. 5. n. 1.* asserens esse communem, quam firmavit Rota *die 19. Octob. 1553. in una Canonicatus S. Andreæ coram Puteo.* Suarez *de Simonia, c. 35. n. 24.* Zoesius *tit. de Simonia, n. 67.* Diana *p. 10. tract. 14. resol. 1.* Lessius *lib. 2. de Just. & jur. c. 35. dubit. 22. n. 94.* & alii.

77 Nec obstat, quod Resignans non petat, nisi se servare indemnem, beneficium autem gratis resignet alteri. Non obstat, inquam: tum quia in beneficiis Ecclesiasticis omnis pactio, omnisque conventio debet omnino cessare, *c. Super eo 7. de Transf. & c. ult. de pactis*, cum similibus. Tum quia hæc ipsa responsio reprobatur *can. Si quis objecerit. 1. q. 3.* addita illa ratione: *Quisquis horum alterum vendit, sine quo nec alterum provenit, neutrum invenditum derelinquit*. Accedit, quod talis resignans interveniente pacto petat aliquid, & quidem temporale, quod de jure non inest resignationi.

78 Insuper pactum illud, quod resignatarius solvat omnes expensas in admissione renunciationis, atque expeditione Litterarum desuper conficiendarum, ab utraque cæteroquin faciendas, simoniaca est. Ratio est, quæ supra: ac tenet Flam. Parisius *cit. q. 5. n. 9.* Garcias *p. 11. de beneficiis, c. 3. n. 148.* Suarez *de religione, tr. 3. lib. 4. c. 34. num. 19.* Qui tamen rectè hoc limitant, nisi talis conventio Pontifici declaretur, & ipse consentiat: siquidem ejusmodi Simonia foret duntaxat Ecclesiastica, quam Papa sua authoritate potest dispellere, ac purgare.

79 Similiter illicitum est, ac simoniacum, cuipiam beneficium procurare, eligendo, præsentando, resignando, aut alia ratione, cum certa confidentia, seu pacto inito, ut is, qui beneficium accepturus est, illud ipsum sibi procuranti, vel alteri, puta Nepoti suo, cum fructibus, vel aliqua eorum portione, suo tempore cedat. Hæc enim est ipsissima *Simonia confidentialis*, contra quam Pius IV. edidit severissimam Bullam, quæ incipit *Romanum Pontificem* (ac refertur *Tomo 2. Bullarii Romani Constitution. 85.* dicti Pontificis) in qua sub gravissimis pœnis ipsam prohibuit; eamque prohibitionem innovavit B. Pius V. in sua Constitutione 85. quæ incipit *Intolerabilis*.

80 Resp. II. Renunciatio beneficiorum debet etiam esse pura ab omni pacto, conditione, ac modo, privata partium authoritate adjecto: aliàs censetur simoniaca, & nulla. Ita desumitur ex *c. ult. de pactis, & c. Quæsitum 5. de rerum permutat.* cum concordantiis: ac tenet Glossa *in c. Cùm inter R. 16. V. ex consensu de election.* ubi inquit quod qui renunciat spirituali juri, sive beneficio, purè & sine aliquo pacto debet renunciare; alias simoniacum esset: quia non habet ibi locum renunciatio sub modo, vel sub conditione. Hæc Glossa. Idem docet Abbas *in c. nuper eo num. 1. de Transaction.* ubi Pontifex juncto capite ult. de pactis expressè dicit, quòd *in spiritualibus omnis pactio, omnisque conventio debeat omninò cessare* Garcias *part. 3. de beneficiis, cap. 3. num. 145.* Layman *lib. 4. tract. 10. cap. ult. §. 5. n. 57.* allegans communem.

Additur notanter, *privata partium authoritate*. Nam accedente authoritate legitimi Superioris, ac præsertim Summi Pontificis, posse justis de causis quandoque in renunciatione beneficiorum, præcipuè ex causa permutationis facta, secùs accidere: illicò magis declarabitur in sequentibus quæstionibus. Proinde 81

Quæritur II. Utrum renunciatio beneficiorum ex causa permutationis licitè fiat? Ratio dubitandi desumitur tum ex Glossa *n. 80.* relata: tum ex Juribus ibidem citatis, quibus probatur, quod renunciatio beneficiorum debeat fieri omninò purè, & sine ulla pactione, modo, & conditione: atqui in permutatione beneficiorum intervenit aliqua pactio, seu conditio, videlicet de dando suo, pro beneficio alterius; ergo ea non videtur licita. Verum pro exacta hujus Quæstionis resolutione oportet uti competenti distinctione. Unde 82

Resp. Quamvis illicita sit, quin & accedente pactione simoniaca, permutatio beneficiorum Ecclesiasticorum, si privata authoritate fiat; atque insuper beneficia sua perdant, qui eadem permutant propria authoritate: nihilominùs licita est resignatio beneficiorum causa permutationis inter personas Ecclesiasticas idoneas, authoritate tamen legitimi Superioris interveniente facta. Ita certa, & communis; patentque singula ex diversis textibus Juris. 83

Et quidem prima pars asserens, esse illicitam, atque simoniacam permutationem beneficiorum, si fiat authoritate privata, patet partim ex c. Majoribus 8. de Præbend. ibi: *Divisionem præbendarum, aut Dignitatum permutationem fieri prohibemus*. Intellige cum Glossa ibidem *sine authoritate Superioris*: Nam Superior, si expedire viderit, hoc poterit facere, ut dicetur *num. 88. & 89.* Partim ex c. Quæsitum 5. de rerum permutat, ibi: *Generaliter teneas, quod commutationes præbendarum de jure fieri non possunt, præsertim pactione præmissa, quæ circa spiritualia, vel connexa spiritualibus, labem semper continent Simoniæ*. Quamvis hæc simonia, quæ intervenit in dicta permutatione beneficiorum, non sit Juris Divini (quia non datur temporale pro spirituali, sed unum spirituale, puta beneficium, pro alio) sed simonia Juris duntaxat Ecclesiastici, juxta Glossam *cap. ex p. 12. V. Dimittere de Offic. Delegat.* 84

Altera verò pars, nempè quod perdant sua beneficia, qui ea propria authoritate permutant, habetur clarè *in c. Cùm olim, de rerum permutat.* ubi idcircò unus eorum, qui adinvicem propria authoritate sua beneficia commutarunt, Præpositura, alter verò Archidiaconatu fuit privatus. Unde in simili Episcopus, qui propria authoritate de sua Ecclesia se transfert ad aliam, carebit utraque *can. Si quis episcopus 7. q. 1. & c. Quanto 3. de Translat. episc.* Ratio horum est: tum quia beneficium Ecclesiasticum absque institutione canonica obtineri non potest, juxta *cap. 1. de reg. Jur. in 6.* cum similibus: atqui talis institutio canonica non intervenit in translatione, vel permutatione beneficiorum, propria authoritate facta. Tum quia tales propria authoritate permutantes, notantur de vitio ambitionis, & ingestionis, dum unus sese ingerit beneficio alieno, *cap. per nostras 26. de Jure patronat.* sicque veluti ambitiosi, meritò debent repelli, *can. Si is qui 1. q. 6. & can. In scripturis 8. q. 1.* 85

Cæterùm illi, qui sua beneficia ad invicem propria authoritate permutant, in tantum ea perdunt, quatenùs sunt privandi eisdem per sententiam, ut *in cit. c. Cùm olim de rerum permutat.* Et quamvis Garcias *part. 11. de Beneficiis, cap. 4. num. 59.* Barbosa *lib. 3. Jur. eccles. univ. cap. 15. n. 175.* & plures alii velint, quod hodie tales ipso jure sint privati suis beneficiis, simulque excommunicati, juxta *extravag. Cum detestabile de Simonia, Inter* 86

Com-

Communes. Nihilominus oppositam sententiam esse probabilem, censet Lessius *lib. 2. de Just. & jur. c. 35. n. 141.* citans alios: nam dicta Extravagans, in qua dicta pœna ipso jure statuitur contra omnes eos, *qui quomodolibet dando, vel recipiendo simoniam commiserint* (ut loquitur textus) est intelligenda de simonia propriè dicta, per quam videlicet datur temporale pro spirituali, qualis hic non intervenit. Idque ulterius ex eo suadetur: quia noti juris est, quod pœnæ restringendæ sint, non extendendæ, juxta *Reg. 49. Juris in 6. & l. Interpretatione ff. de pœnis*, ibi: *Interpretatione legum pœnæ molliendæ sunt potiùs, quàm exasperandæ*.

87 Ultima tandem pars Conclusionis, videlicet quod licita sit renunciatio beneficiorum ex causa permutationis, si fiat ex justa causa, & authoritate legitimi Superioris; constat *ex cit. c. Quæsitum & c. un. de rerum permutat. in 6.* & ampliùs ex *Clem. un. eod.* ubi insuper decernitur, quod in tali casu non possint beneficia aliis, quàm permutare volentibus, conferri.

88 Nec obstat Glossa *n. 80. & 82.* relata. Nam ea loquitur de tali pactione, qua datur temporale pro spirituali: secùs est, si, accedente præsertim authoritate Superioris, detur spirituale pro spirituali, v. g. unum beneficium Ecclesiasticum pro altero; prout ipsamet Glossa *in c. Super eo ℣. Super re sacra de Transactionibus*, sese declarat.

89 Ad textus Juris *cit. n. 80.* allegatos dicitur, inde solùm haberi, quod imprimis in spiritualibus illicita, atque simoniaca sit omnis pactio, per quam promittitur, sive datur temporale pro spirituali, ut proximè dictum. Deinde, quod etiam sit illicitum, imò & simoniacum, simonia saltem Juris Ecclesiastici, permutare beneficia propria authoritate: non verò, quando ea resignantur in manus Superioris causa permutationis, si, quatenus ea approbabitur à Superiore. Tunc enim hoc totum salvat, vitiumque simoniæ abolet authoritas Superioris, sive Ordinarii loci, utpote cui quoad permutationem Præbendarum (quæ per Alexandrum III. in Concilio Turonensi, *cit. c. Majoribus 8. de Præb.* relato, prohibebatur) potestas dispensandi, talemque Præbendarum permutationem justis de causis faciendi, concessa fuit in sæpè *cit. c. Quæsitum de rerum permutat. & cap. un. eod. in 6. & clem. un. eod.* ibi: *Ne concessione Juris &c* ac notat Hostiensis *in Summa tit. de Rerum permut. num. 3.*

90 Quæritur II. Qua ratione renunciatio beneficiorum ex causa permutationis sit instituenda? Resp. I. Forma, & modus hac ratione permutandi beneficia est, ut ea Clerici resignent in manus Ordinarii loci, expressè tamen declarando, quòd id faciant causa permutationis; dummodò tamen priùs accesserit consensus eorum, qui jus conferendi, eligendi, vel præsentandi habent. Quo facto arbitrari debet Ordinarius, num admittenda sit resignatio talis, necne: & si admittendam censuerit; nulli alteri, sed præcisè hisce Clericis, causa permutationis resignantibus, beneficia illa conferre poterit, ac debebit; adeò, ut collatio aliis facta, non teneat. Patet hoc ex *cit. Clem. un. de rerum permutat.* per quam juxta Glossa *ib. ℣. Ne concessione* ponitur jus novum, & æquissimum; atque determinatur *c. Inter cætera 17. de Præbend.* ubi collatio alteri facta, quàm permutanti, censebatur valida, quamvis Papa postmodum ex officio restituerit permutantem, prout notat Glossa *ib. ℣. Resignari* & Rebuffus *in Praxi benef. tit. de Permutatione num. 1.*

91 Dicitur primo, *ea Clerici resignent in manibus Ordinarii loci*: hoc est, illius, qui in tali loco habet jurisdictionem episcopalem, vel quasi episcopalem, ita ut valeat admittere resignationem beneficiorum. Barbosa *lib. 3. Jur. Ecclesiast. univ. cap. 15. num. 275. & 276.* Et coram tali suo Ordinario debent ambo Clerici, permutare volentes, sua beneficia resignare, cum expressione, quod hoc faciant ex causa permutationis; altero enim recusante non fiet permutatio, *c. un. de rerum permutat. in 6.* & notat Barbosa *l. c. n. 171.* Quinimò si permutatio beneficiorum completa est ex una parte, & alter nolit vicissim suam Præbendam resignare, restituitur prior pars ad suum beneficium, *c. Cùm universorum eod.*

92 Quod si beneficia, quæ Clerici permutare volunt, sint diversarum Diœcesium, requiritur, ut quilibet suum beneficium resignet in manus proprii episcopi, ac postmodum fiat eorum permutatio authoritate utriusque Ordinarii, vel alter horum alteri committat. Glossa *cap. un. ℣. Collationem h. t. in 6* Barbosa *cit. lib. 3. Jur. Eccles. univ. cap. 15. num. 174.* Garcias *p. 11. cap. 4. num. 65. & 66.* ac alii.

Dicitur secundò, *dummodò tamen priùs accesserit consensus eorum, qui jus conferendi, eligendi, vel præsentandi habent*. Nam horum interest fieri permutationem talium beneficiorum; ac proinde ad resignationem ex causa permutationis faciendam, eorum quoque consensus accedere debet, haud obstante, quod episcopus totum expedire debeat. Glossa *in c. un. ℣. Collationem h. t. in 6.* estque dictum suprà *num. 61.* 93

Dicitur ulteriùs, *quo facto arbitrari debet Ordinarius &c.* Siquidem ad resignationem ex causa permutationis requiritur justa causa, quam episcopus, sive Ordinarius loci anteà disquirere, & cognoscere debet, *c. quæsitum 5. de rerum permutat.* Rebuffus *cit. tit. de permut. nu. 19.* Nicol. Garcias *p. 11. de beneficiis c. 4. num 44.* post Rotam *dec. 4. de procurat. in antiq. num. 4* Barbosa *d. lib. 3. Jur. Eccles. univ. c. 15. num. 172.* allegans alios. Siquidem permutationes sunt odiosæ, ac restringendæ, eo quod militent contra Concilium Turonense, relatum *cap. Majoribus 8. de Præbend.* ac proinde in ipsis concedendis debet intervenire justa causa, prout etiam jam suprà *§. 2. num. 34. & seqq.* insinuatum fuit, referendo plures causas sufficientes ad resignationem beneficii. 94

Quamvis autem non defuerint, asserentes, ejusmodi causam debere esse necessitatis, vel utilitatis Ecclesiarum, non verò personarum; uti voluit Zerola *p. 1. praxis Episcop. ℣. renunciatio. §. Quintum dubium.* id probans ex *c. quæsitum est 5. de rerum permutat.* ac profitans Boerium *decis. 205. num. 7.* & Flamin Parisius *lib. 11. de resignat. benef. q. 5. n. 23. & 24.* & Card. Tuschus *Lit. P. Concl. 305. n. 5.* Nihilominus verisimilius est, etiam sufficere posse solam expedientiam, seu utilitatem personarum permutantium, atque hanc censeri justam causam faciendæ permutationis; uti docet Glossa *in c. Cùm universorum ℣. Utilitatem* & Abbas *ibid. num. 7. de rerum permutat.* Barbosa *cit. cap. 15. num. 172.* & Garcias *d. cap. 4. num. 46.* allegans alios. Idque satis probatur ex *cit. c. Cùm universorum*, ubi legitur permutatio beneficiorum facta, eò quod *utilitati utriusque permutantium imminere crederetur* 95

Quod si verò nulla subsit justa causa permutationis beneficiorum, episcopus nequit eam admittere, nec approbare: Idcircò quippe episcopus tenetur disquirere, & cognoscere justitiam causæ, ut dictum. Facta autem permutatione beneficiorum cum causa, si postmodum hæc deficiat, non ob id poterit annullari permutatio: prout in facti contingentia se respondisse asserit Novarius *tit. de benef. resignat. n. 16.* quem refert, ac sequitur Barbosa *ubi suprà n. 172.* 96

Dicitur tandem, *resignantibus beneficia illa conferre poterit &c.* Quia post admissam resignationem ex causa permutationis, debet uterque eorum de novo acquirere collationem alterius beneficii, cum quo suum permutare voluit, *arg. Clem. un. de rerum permut.* ibi: *Ipsis permutare volentibus conferantur*: ac notat Barbosa *cit. c. 15. n. 183.* Garcias *d. p. 11. c. 4. n. 84. & seqq.* & alii post Rotam *in Casalensi beneficiorum 10. Decemb. 1627. coram D. Merlin.* Licèt enim nonnulli velint, quod admissio renunciationis beneficiorum ex causa permutationis, contineat in se tacitam eorum collationem reciprocam: tamen tutius est, & consultius, quod fiat expressa renunciatio, & collatio; prout post Hostiensem *cap. Ex ore. De his, quæ fiunt à majori par. Cap.* notat Federicus de Senis *Tractatuum tom. 15. tr. de Permutat. beneficiorum qu. 27. nu. 44.* asserens, sic servare consuetudinem. 97

Deinde id dicitur ex eo: quia nova collatio beneficiorum de causa permutationis, fieri debet per eundem Ordinarium, aut Superiorem ipsius, qui resignationem admittere potuit, & admisit; non verò per inferiorem, utpote qui permutationem approbare non potest, sicque nec in vim ipsius conferre, *arg. c. Quæsitum de rerum permutat.* ac notat Abbas *ibid. n. 9.* post Jo. Andream, & Federicus de Senis *loc. cit. quæst. 32. n. 56.* Rebuffus, *ubi suprà, n. 20.* Garcias *cit. part. 11. cap. 4. n. 68.* cum aliis. 98

99 Nec obstat, quod cæteroquin collatio talium Beneficiorum spectet ad aliquem inferiorem. Non obstat, inquam: quia adhuc totum expediet Ordinarius loci, consentientibus tamen eo, cui alioquin jus conferendi competebat, & aliis interesse habentibus. Glossa *in Clem. un. ℣. Conferantur. de Rerum permutat.* ac notat Imola *ibid. §. Juxta hoc*. Neque hinc ullum sequitur inconveniens: cum Ordinarius, qui admisit permutationem, solus ac simpliciter non conferat, sed consentientibus simul illis, quorum interest. Federicus de Senis *cit. quæst. 32.*

100 Resp. II. Ut permutatio Beneficiorum ab Episcopo admitti, & approbari possit, generatim sequentia septem requiruntur. I. Ut fiat permutatio Beneficii cum Beneficio, non autem Beneficii cum pensione. Ita Barbosa *lib. 3. Jur. Ecclesiast. univ. cap. 15. n. 178.* Ratio est: quia Episcopis in Jure solum est permissum, ut concedere atque approbare possint permutationes Beneficiorum; ergo secus est dicendum de permutatione Beneficii cum Pensione. Hæc enim materia est odiosa, simulque generaliter in Beneficiis quælibet pactio est prohibita; ac proinde facultas permutandi Beneficia Episcopis concessa à Jure, non est extendenda ultrà proprietatem verborum ad permutationem Beneficii cum Pensione, *arg. c. Cui de non. 27. de Præbend. in 6.*

101 II. Ad permutationem Beneficiorum requiritur justa causa per Episcopum dijudicanda. III Consensus Patroni, & aliorum, quorum interest. IV. Nova collatio Beneficiorum sic vacantium; prout paulo superius jam dictum *num. 93. & seqq.* V. Ut ejusmodi permutatio, & collatio fiat purè; hoc est, sine imposita pensione, vel alio onere: alioquin per Episcopum approbari nequit, juxta alibi dicenda *num. 104. & seqq.* VI. Ut litteræ permutationis simul expediantur. Rota *Decis. 7. de Consuetud. in antiq.* Barbosa *loc. cit. n. 185.* VII. Ut antequam possessio accipiatur, publicatio talium permutationum fiat in Ecclesiis permutatis, juxta dicenda inferius *§. 6. num. 134. & seqq.* quamquam consuetudine contraria quarundam Diœcesium hoc ultimum non ubique observetur.

102 Resp. III. Licèt Clerici propria authoritate nequeant inter se Beneficia sua permutare, neque permutationem concludere, ut dictum; nihilominus possunt iidem licitè inter se tractare, & convenire de permutatione facienda, si erit accessura authoritas Superioris, in cujus manibus ea resignare intendunt. Ita Abbas *in cit. c. Quæsitum n. ult.* Rebuffus *cit. tit. de Permutatione. num. 32.* Pirhing. *tit. de Rerum permutat. n. 21.* & alii. Ratio est: quia talis prævius tractatus est medium moraliter necessarium ad permutationem faciendam ne alioquin hanc intendens, cœco modo suum Beneficium permutare cogatur cum Beneficio alterius, ignorans, an ille ad hoc habeat animum: atqui concesso fine, ut puta, permutatione Beneficiorum, censentur etiam concessa media, sine quibus finis commodè obtineri nequit, *arg. c. Præterea 5. de Offic. Delegat.* cum similibus.

103 Nec obstat, *c. cum universorum. 8. de Rerum permutat.* juncta Glossa, *℣. Tractare*, asserente, quod non licet possessoribus Præbendarum de earum permutationibus tractare. Resp. enim, ibi non improbari præcisè tractatum de permutando, sed tractatum completum, sive permutationem propria authoritate ab utraque parte jam conclusum: talem autem non licere, ultro fatetur Conclusio. Utrum verò in tali casu licitum sit, pro Beneficio minus pingues redditus habente refusionem pecuniarum petere, & pacisci, commodius dicetur alibi, videlicet *Tit. de Rerum permutatione*: quamquam de hoc etiam jam egerim in *Theologia Morali, tract. 11. Distinct. 2. quæst. 5. n. 48. & seqq.*

104 Posset hoc loco ulterius quæri, an sit licitum, resignare Beneficium Ecclesiasticum reservata annua pensione? Verum hæc materia commodius tractatur, atque præsens quæstio examinatur; *Lib. 3. Tit. 12. Ut Ecclesiastica Beneficia sine diminutione conferantur*: ibi quippe de Pensionibus ex professo tractari solet.

§. V.

De Renunciatione Beneficii in favorem tertii.

SUMMARIUM.

105 *Renunciatio Beneficii in favorem tertii, seu cum clausula* Non aliter, *non continet simoniam Juris Divini, sed potest fieri in manus Summi Pontificis.*
106 *Utrum ipsa facta in manu Episcopi contineat simoniam Juris Ecclesiastici, variant Doctores. Et num. seqq.*
Sententia negativa probatur. Ibid.
107 *Simul tamen limitatur.*
108 *Affirmativa sententia est communior, ac pro foro externo retinenda.*
109 *Ejusque fundamentum.*
110 *Resignatio Beneficii in favorem tertii, nequit fieri coram Episcopo. Et num. seqq.*
111 *Beneficia Ecclesiastica non sunt hæreditario jure, vel specie hæreditariæ successionis referente, transferenda.*
112 *Simpliciter resignando Beneficium licet certam personam Episcopo recommendare, ut istud huic conferat.*
113 *Sed tunc Episcopus non est astrictus huic conferre.*
114 *Quid juris circa hoc post Bullam B. Pii V.* Quanta Ecclesiæ?
115 *An, ubi hæc est recepta, Resignans ea intentione, ac precibus interpositis, ut certæ personæ Beneficium conferatur, & Ordinarius huic conferens, committant simoniam confidentialem?*
116 *Peccabit mortaliter tum Resignans, tum Ordinarius dicto modo conferens.*
117 *Constitutio Piana non procedit in Beneficiis juris patronatus.*
118 *Ubi ipsa est recepta, nequit Episcopus ad Concursum Parochialis Ecclesiæ admittere suos, vel resignantium Consanguineos &c.*
119 *Potest tamen conferre Beneficium resignatum uni Familiarium sui Vicarii Generalis.*
120 *An facta renunciatione cum clausula* Non aliter, *possit Episcopus rejecta conditione, veluti turpi, Beneficium conferre, cui voluerit? Et n. seqq.*
Sententia affirmativa probatur. Ibid.
121 *Sententia negativa est probabilior.*
122 *Solvuntur rationes prioris sententiæ.*
123 *Renunciatio reciproca, triangularis, & quadrangularis Beneficiorum, quid?*
124 *Tales renunciationes Beneficiorum nequeunt fieri, nisi in manus Summi Pontificis.*
125 & 126 *Quid consilii ita renunciare volentibus?*

Quæritur I. An illicita, quin & simoniaca sit resignatio Beneficii in favorem tertii, seu cum clausula *Non aliter*? Resp. I. Certum est, quod resignatio hujusmodi non contineat simoniam Juris Divini, eo quod in ea non detur aliquid spirituale pro temporali: ac proinde, quod ipsa possit fieri in manus Summi Pontificis, & si ab ipso admittatur, sit valida, careatque omni labe simoniæ. Ita Glossa *c. Cum pridem. ℣. Illicite. de Pactis*, communiter recepta; idque confirmat Stylus Curiæ, tales resignationes accedentibus aliis justis causis non rarò admittentis. Accedit ratio: quia, licet resignatio Beneficii in favorem tertii quandam præseferat speciem simoniæ, sitque de jure prohibita, prout in progressu amplius dicetur; hæc tamen prohibitio, sicut & simonia, est Juris duntaxat Ecclesiastici: atqui in Jure Ecclesiastico potest Papa de plenitudine potestatis dispensare, *c. Proposuit 4. de Concess. Præbend.* sicque sua authoritate ejusmodi simoniam purgare, ac veluti Sol tenebras dispellere; prout loquitur Lessius *lib. 2. de Just. & jur. cap. 35. n. 84.* 105

Resp. II. Utrum resignatio Beneficii in favorem tertii, seu cum clausula *Non aliter*, facta in manus Episcopi, vel alterius Papa inferioris, contineat simoniam Juris 106

ris

ris Ecclesiastici, variant Doctores. Et quidem sentiunt, quod ipsa Ecclesia tenet Cœnoviras lib. 1. *Verisar. Resol. c. 1. n. 5. Leurenius tit. cap. 33. num. 84.* Pirhing. *lib. 1. n. 89. citans* Jabot. *Tractat. de Simonia, cap. 35. num. 2.* atque ex prælecto docet Barbosa *lib. 3. Jur. Eccles. tenlo. cap. 13. nu. 39.* ubi refutat, prædictam refingnationis formam, attento Jurisprudentiam, non esse simoniacam, nec transgressores tanquam simoniacos puniendos, Sacris tamen Canonibus iniquissimam esse Ecclesiasticis Beneficiis, ex quia in tali refingnatione nulla proprie intervenit pallio, ideo solum fit refingnatio Beneficii sub conditione, quam Pontifex non recipere, nisi illud Beneficium, ex Sacra Canone renunciatio Beneficiorum ex causa permutationis fieri in manus Episcopi, atque per eum admitti nullum invalidæ prælatum, neque Beneficium, Accedit, quod Simonia Juris Ecclesiastici non inducatur, nisi in casibus à jure expressis, quem Glossam notabilem *in Ex. Pontif. 1. S. Ut Beneficia Ecclesiastica, verbo* nulla Constitutio Canonica poterit offendi, per omnia talis refingnatio in Simoniam tentata demum velut simoniaca, dimnodo illi nulla adsit malitia intentionis, *ergo*

107 Addatur tamen, *dummodo nullus alius possit intervenire.* Nam, ubi intervenit alia pallio, Confinuit, B. Pi. V. quam *Quinta Ecclesiæ* (ac refertur *Tom. 1. Bullarii Romani*) qua quinta delitiosum fuisset Successoribus in Beneficiis Ecclesiasticis, ita prohibuit, ut quinta de pallio adunatione inter Refingnantem & Refingnatum Intercedens, ignitimé prohibetur.

Accedit, quod Beneficia Ecclesiastica jure hæreditario, vel specium hæreditarie succedentia referente, aut fuit vendendo, vel transferenda, *cum Angelina. lib. 1. tit. de Adoratione, & Pallio Pontifice.* Ita ex Concilio Trident. *sess. 25. cap. 5. de Reformat.* Negat ita fieri conferenda ex affectu humano, vel ad prærogatorum, sed Ecclesiæ Sanctæ, ut ita, ut ipsa Ecclesia prodesse conpotuerunt. *cum Mayfo 8. q. 6. Gratianus in 9. Pedecial. cum familiaribus.* Atque hæc omnia contuerens, ut refingnationem Beneficiorum fieri certe permittat, ita cum clausula *Non aliter*, cum Ejusdem, vel alterius Pontifice Beneficiorum Ecclesiasticorum, *ergo.* Minor patet ex eo: tum quia tales refingnationes quandam præferent speciem hæreditariæ Beneficiorum, ab Ecclesiæ Sanctæ, *Consuetudine*, *Canonum*, *Decretorum* fuceffivé poffint refingnate Beneficiorum in favorem ceteri perfonæ. Tum quia hæc ratione Jura potest aperiunt in numerii indefinitum, ad Beneficia Ecclesiastica, ad dignitatem ac merita perfonarum, fed ex gratia ut annos, aut ex refingnio fanctionis, obfequentium nullam, aliquam, ex merita, ex merito, ex merito, ex merito prolinde renunciationes Beneficiorum in favorem ceteri perfonis Pontifex Papa inferioribus conferunt prohibet, & in præjudicium Ecclesiæ Sanctæ.

Rejp IV. Si quis tamen fimpliciter refingnet, & pro modum recommendationis potius, quamquam ad Ecclesiasticis, Episcopus tamen ex Canonum Sanctorum, Ipsetiam Ejus Canonico non eft prohibitum, quin Ipsi Ecclesiasticis Beneficiis, ex causa, ex causa, ex causa fieri, *quinque qualitas meretur*, Beneficium illud conferre. Ita *Zacchias tit. de Simonia. n. 34.* Contrariwise *Ita. Ritzlin. cap. 3. n. 8. & Bonacina. B. Pi V. Reforma. c. 1. commentarium. de Rerum permutat. & Ex Jure tit. de Offic. Delegat.* ubi fimilés refingnationes licentiam ment ex hoc capite reprehendunt, quamvis ex causa ratibus non tenuerint.

Notandum vero eft cum clarità Authoritas, quod ita ordinatione refingnationis, ut ipse Beneficiatus, in manus Ordinarii, non obliatur, quod precepto ejusdem offeratur, nihilominus Episcopus non fit adhibendus, nec conferat Beneficium, quod impetrantis facias, ut minus, fi laterit conferat. Cum enim refingnatio fit vorem terrifi fure prohibita, non potest illiusmodi ut aequitas ex ea nominatione, feu prorum interpretatione acquifitum fuisset, & confequenter neque lapsio ad Beneficiorum collationem transit. Attamen non possit Episcopus, è contrario Beneficium nominatio, quo precex fuit obtinere, dummodo perfonæ qualitatem habeat, & hoc Beneficium Jure Canonico, fire canonico quod nocuerit additur.

Fatendum quippe eft, quod B. Pius V. in *Constitutione* 32. *Quinta Ecclesiæ*, imprimis 6. 4. cavendum Episcopis voluerit, ne in refingnatione Beneficiorum *verbis, quæ nec tales fuerant in Inquisitorii Beneficiis & Officiis Sacrifiorum, aut pilis refingnantibus, nec alibi cuiam & confiantiam, vel bonitas defignetur, aut de his affirmandis, promiffionem, vel ritum interpunxiffe quoque intercedat.* In qua Bulla 5. 3. idem Pontifex ulteriùs prohibuit, atque intentiit, *ne Episcopi, aut alii Collatores, de Beneficiis de Officiis refingnandis prædicti, aut de obtentionis causa confingulanti, affiatius, vel familiarius voluerint provideri* liquo fub pœna excommunicationis late fententiæ, *Summoni* Pontificis Ecclesiæ, aliisque gravissimis penis, ibidem jam promulgatis. Unde manifestum est, quod inhibendo regioni memoratæ Bullæ B. Pii V. Data Concilio amplius locum non dabat: Verumtamen hac prohibitio non haberet inferta Juri Canonico, de quo loquitur Concilium Tridentinum, *Sess. 25. Reformatione* laudeandum est, an rigor ejusdem Extravagantis in tali, vel tali loco, fuerit ita necessus, nam dictum Bullam non obligat omnes Ecclesiæ Ordinariorum in collatione multiplex refingnanem, post Zypanum in *Annot. Jur. Pontif. ad Tom. 2. Bullarum. n. 8.* Bayman *lib. 3. Tiolog. Moral. tract. 2. cap. 1. de Beneficiis num. 6.* notat Ludov. Engel. *tit. de Offic. Prælaton. n. 8.* & Garcias *de Beneficiis, part. 11. cap. 3. num. 106.* Ubi Jure Canonico Hispania. Verum occasione mercatorum Constitutionis Pianæ

120 Petrus Urtubn post Bullam B. Pii V. proximè relatam, & ubi ipsa est recepta, Refingnans ex intentione se fine, precibusque interpositis, in Beneficium certæ perfonæ conferendum, & Collatorem, Beneficium illud Ilconferens, committat simoniam condescendient, fic quo unquam Sabiscatur quomodo Beneficium ut Necessaria. Siquidem simonia confindentialis non incurritur fine pacto expresso, vel tacito, modo, aut conditione: aqui, ubi Beneficium conferitur, & dolum recommendat certam perfonam, nullum horum intervenit; ergo. Garcias *tit. part. 11. de Beneficiis, cap. 3. num. 16.* Gravelus *Regula Cancellariæ, Regula 1. Quæstione 1. Confinentia, quæst. 36. & 37.* cum aliis.

Petrus Urtubn post Bullam Refingnans, cum Ordinarius, in loco recepto Bulla Pianæ dicto modo conferens Beneficium perfona recommendatur: ageret enim quilibet recommendatio Beneficiorum in Bulla Pii V. fin citata, & in fuis partibus recepta Bulla, fub gravitatem certaris ac penis promulgatum, & quidem in maximis gravis, aut illud Beneficium.

Solum addo, quod dicta Confinentio Piana non procedat in Beneficiis Patronatum: in Ita quippe de Jure communi debet inflitui presentatus, & Patronus Canonicus exteriorum fit idoneus. Atque ita declaravit Gregorius XIII. *cum Constitutione* Pontifex Pontifex Canonicis, *Pirsti Beneficiorum, c. 1. n. 10. tom. fill. Tomus* & Garcias *tit. part. 11. cap. 3. n. 128.*

Petrus Urtubn post Bullam §. 5. citatæ Bulla B. Pii V. An, ubi ipsa est recepta, posse Episcopus admittere ad Concursum Parochiolis Ecclesiæ, in Iuis manibus refingnatæ, *Clerum, aut Sacerdotem, Abbatem, Affinem, vel Familiares?* Refingnatione prout conflat Sac-Congregatio *Concilii, cum Bulla B. Pii V. Reforma. Apostolicæ; quæ ex ejus Constitutione declaravit Gregorius XIII. ad Nicol. Garcias part. 9. de Beneficiis, cap. 5. n. 121. quæstionalibus. n. 12. Sabatgio, filed non procedere in ratione per obtinere, vel alibi; prout fuit reformatum in suo Cirulatio Coffelli, Parochiali 16. Junii 1589. cum D. Bonac. p. 9. de Beneficiis Tomm. Tit. Jur. 1596. cum D. Cuchalus.*

Nihil tamen impedit, quod mitis Beneficium in manibus cum refingnatione, posse Episcopus conferendum ex Familiaribus sui Vicarii Generalis, etiam omedat cum Familiaribus Cardinalis. Pyrrhus Corradus *cit. n. 30. nonf Ecclesiæ* addit hac ratione: quia (inquit) familiaribus non contrahitur ex fola commendatione; fed requiritur, ut adsit animus tam superioris, quam fiinoli; prout ex Crescentio *Decis. 55. dicit 106. de Prebend. concubile Mafforiis in Prezzi Sabend. Concurf. Reformat. 7. 6. 8.*

121 Quæritur II. An facta renunciatione Beneficii in favorem certi cum clausula *Non aliter*, possit eadem Beneficiorum accipere, & repetita conditione tantum eunpi conferre Beneficium, cui vocaci? Affirmat multi Doctores, ac præsertim Cœnoviras *loc. cit.* affirmat, hanc esse communem sentiam. Ratione dari: quia clausula illa de jure habetur pro non adiecta, cum refingnatio fit tantum, nec impossibile est Matrimonii appetitus, habentur pro non adiectis, *cap. ult. de Conditionibus appositis in Tribunal.* Et Pontifex, in dictor *de Officiis B. de Conditi. & Reservatione. ibi: Quinque Prælatorum, vel Canonicorum affectique pro nullis habendas*, cum conditione *Non aliter* fuerit, *Ita Garcias.*

Resp. I. Probabilius est, in dicto casu Episcopum non posse ejusmodi conditionem rejicere, ipsamque refingnationem, ut nullam, non esse necessariam. Ita Rebuffus *in Praxi Benefic. tit. de Refingnatione conditionali, n. 7. & fusq. citans* Gonzalez *in Reg. 8. Cancellariæ cap. 5. dubit. 3. num. 86.* Zoesius *tit. de Simonia, n. 73.* Barbosa *lib. 3. Jur. Eccles. verbo. c. 13. n. 46.* Garciassis *part. 11. c. 3. n. 113.* Pirhing *c. 1. n. 38. & 39.* Rasse *tit. 1. quæ sitbus. Decisione* celebratis; conditione non impleta, nullum operatur effectum, *arg. Ex constitutioni Pipulatione. Infin. de Conditi. Obligat. D. D. Lam. 3. Ex Benefitis num. 6. notat* Ludov. Engel. *tit. de Offic. Prælaton. n. 8.* & Garcias *de Beneficiis, part. 11. cap. 3. num. 106.* Ubi Jure Canonico Hispania. Verum occasione mercatorum Constitutionis Pianæ

Nec obstant rationes oppositæ *sententiæ*, *n. 10. 122* Illatæ. Ad 1. Quod Episcopus affirmpum: quia licet de Jure refingnatio Beneficii debeat esse pura, & certum non fiquitur, quod fi aliqua conditio apponatur, ita habentur pro non adiectis, & fic, quod, quod tali ratione, fignato per Papa inferiorem non posse admitti, posse nem esse vel de Beneficiis, *ut Cardinalis Tetlanus*, sed proprer fingularem favorem ulcinarum voluntatem, *in testamento* Ecclesiæ *Sanctæ*, *Sanctæ*, *Sanctæ* impossibilis habeatur pro non adjectis: fecit fe in tali *intercalibus*, vel aliter, ut eft refingnatio Beneficii conditionali, prout *amplius Tit. de Conditionibus appositis*, dici foler.

Quærit III. An licita fit Renunciatio Beneficii cum Reservatione Pensionis refingnantis, & organdularis? Ubi fciendum, quod per Pensionem intelligitur quam Beneficiatus non intelligitur ea, per quam duo Beneficiorum, quæ permutantur, ut ipsa, ut reciproce, refingnans fua Beneficia in manus Sacrifiorum, ut Beneficiatus, pasci ut Beneficiatus, pasci ut Beneficiatus, pasci

potuerat. Hinc cudunt renunciationes Beneficiatum reciprocas, triangulares, & quadrangulares, non poſſent fieri, niſi in manibus Summi Pontificis. Ita Concilium Trident. *ſeſſ. 25. cap. 15. de Reformat.* to. probant illas refignationes reciprocas. Barboſa *lib. 3. Jur. Eccleſ. univ. cap. 15. num. 120. & num. 165.* Leſſius *lib. 2. cap. 15. num. 87. & 88.* Angelus *V. Renunciatio.* Fagnanus *cap. 23. Manual. num. 10. & in Conſil. 43. de Simonia.* Gonzalez ad Reg. 8. *Cancellar. Glaſ. 14. n. 38.* Caballus Antonius *de Regimine Eccleſiaſtico lib. 3. cap. 11. n. 8.* Sannig. *lib. 1. cap. 5. & 6.* Hac ſuficiant dicta ſuperiùs *n. 108. & ſeqq.*

135 Reſp. II. Licet aliquando reciproca ita ſaverint certii, ſeu triangularia, privia paſſione non poſſit fieri coram Ordinario Papa inferiore, poterunt tamen in refignationibus videntes ſe prius tractare, & poſtea, dùm ſimpliciter refignando recommendant ſuam tranſitum Superiori, eiuſque diſpoſitioni ſpium ſubjicere. Ita *Gelenſius ut ſupra. & Cajetan. in Opuſc. de Transfoſitione.* Angelus *loc. cit. num. 4.* & ſaverunt dicta paulò ſuperiùs *n. 102. & 112.*

136 Inſuper poterunt illi, qui triangularem refignationem inducere cogitant, per geminatam permutationem coram Ordinario factam, ſuum laterum obſervare: puta, ſi ego ex cauſa permutationis refignem meum Beneficium cum Beneficio Paulii, atque hoc Beneficium Paulii refignet ſimpliciter in manibus Beneficio Andreæ: ſic enim ſecundus acquirit Beneficium primi, ſive meum, & tertius Beneficium ſecundi, & ego primi primum Beneficium certiſ. Leſſius *loc. cit. num. 88.*

§. VI.

De Publicatione Refignationis, hujuſque effectibus; ubi & divifione fructuum inter Refignantem, & Refignatarium.

SUMMARIUM

137 *Reſp. I. 138 Publicatio refignationum, juxta Conſtitutiones Apoſtolicas & Patienda; & cur?*
139 *Aliquis invalida eſt prohibitio Beneficii refignandi.*
130 *Quorumvis Beneficiorum renunciationes ſunt publicandæ.*
131 *Et publicatio locit?*
132 *Quæ forma?*
133 *Et quo tempore, inquendo de renunciatione facta in manibus Summi Pontificis?*
134 *Duæ dicendum de publicatione renunciationis, quæ aliquo gravia incommoda, quæ ſunt.*
135 *Bulla Gregorii XIII. Hamano vix judicio, non videtur ubique recepta.*
136 *Effectus renunciationis Beneficii, quæ? Et unus ſcqq. Per eam vacat Beneficium. Ibid.*
137 *Et refignans in eo omittit omne jus.*
138 *Et ſuam ſtatim per eam vacat. Ibid.*
139 *Renunciatio admiſſa excludit à Beneficio Refignantem, etiam pauperrimum.*
140 *Alii ejus effectus enumeratur.*
140 *Hæſe effectus ſolum indunt renunciatio valida. Et ſi ſeqq.*
141 *Invalida ante abdicat jus ad poſſe Beneficii.*
142 *Puta, ſi ſint in manibus non valentis eam recipere, aut Latei. Et ins ſeqq.*
143 *An talis refignatio tenetur in præjudicium refignantis, qualiter?*
144 *Nec per renunciationem ſimoniacam jus abdicatur.*
145 *Tamen ſimoniacæ refignantes poſſe privari Beneficio.*
146 *Renunciatio Beneficii ex cauſa permutationis, quando abdicat jus?*
147 *Et quid dicendum de aliis renunciationibus condicionatis?*
Condition ſervanda in forma ſpecificata. Ibid.
148 *Ut renunciatio Beneficii operetur ſuos effectus, debet ipſa admiſſa eſſe intimata refignanti.*
149 *Atque accepta à Refignatario, ſeſt ſalto in ſuorum terii.*
150 *Clericus refignans luctetur omnes fructus Beneficii ante refignationem perfectam maturatos Ord.*
151 *Contrariæ illud in ſuo Diœceſi Mediolanenſi Conſtitutio alius indiviſi annorum precedentium: ſi ſed ſolum Canonicis, qui nunc ſunt tempore diviſionis; non autem ei, qui ante illos fuerunt. Ibid.*
152 *Poſt refignationem jam perfectam, neque refignatus percipere fructus Beneficii.*
153 *Et, ſi fecit ſuorum, tenetur ad reſtitutionem. Et num. prax.*
154 *Cui tale reſtituit ſe fructus?*
155 *Fructus ſuorum Beneficii, an pro rata temporis ſint dividendi inter Refignantem & Refignatarium: Et num. ſeqq.*
affirmativa quorundam ſententia referitur. Ibid.
156 *Spoliatio ſpes cumuni, fructui illi non ſunt dividendi, ſed indebitè percipiendi. Et ſeqq.*
157 *In præxi ſpoliati attendere ad ſpeciale licentiam ſuperiorum.*
158 *Salutarem contrariam.*
159 *Adventandus illes poteſt inter Refignantem, & Refignatarium; antè ſerti liquidatio certa portuit fructuum.*
160 *Neque tale poſſum conſtetur ſuminium; & cur?*
161 *Fructuum nomine, qui intelligantur?*
162 *Conſuetudo de fructibus ante refignationem ſuorum ſuccedorum ſolvendo.*
163 *Hæſtenus dicta poſſunt intelligi de diviſione fructuum inter hæredes Defuncti, & inter Successorem in Beneficio.*

QUæritur I. An, & qualiter publicandæ ſint Renunciationes Beneficiorum? Reſp. I. Almæ Conſtitutionis Apoſtolicæ Pontificum, ſacrorumque eſſe publicandam Refignationum cura Eccleſiaſtica Beneficia pertinentes, & quidem ſub formula ſi ita expreſſa: *nobis, ſedi Apoſtolicæ ſpontè reſignavit* facultas eſt, nullumque ſuborum ac monetti. Patet hoc ex Conſtitutione B. Pii V. quæ incipit, *Inter munera*, & Concilium Tridentinum *lib. 1. de Reformat. Beneficior. in Preſentatione, n. 3.* Quæ quidem Conſtitutionem vult ex variandas nominis Papalis, & ipsarum ſuccedentes, ſed & omnibus Beneficiorum Eccleſiaſticorum refignationibus, & cellionibus, in ordinatione: dum ſolum cocoit in refignationes, ut ipsarum, non ſolum fructus ex Beneficiis ſint, quatis provenientes indebitè percipiendæ; ſed etiam (quod ipsius eſt) ministri ſervi Prælati, ad Beneficia, & Sacramenta ministrabant, in maximum animarum periculum, & ſcandalum plurimorum. Ut necessaria ſint gravia incommoda, quæ Summo Pontifice in citata Conſtitutione ſua ubertim deplorat.

Concordat Bulla Gregorii XIII. quæ incipit, *Non minus Pia, & Salutaris* tum à Pariſio *lib. 1. num. 5. tum in Tom. 1. Bullarii Romani, Conſtitut. 8. de Beneficiis.* Et quia illhac Bulla Gregorianæ, ſuppondiſcrior, ſimul & rigidior, & ut ſpecialis, quæ Conſtitutiones cum dicit B. Pii V. cum aliorum Romanorum Pontificum, de publicandis refignationibus ſimul: hinc impunitum ſit Prælati, ad Beneficia certe ferrum.

Altera igitur pars Conclusionis, ſeu quid non ſolum publicatione refignationis juxta formam præſcriptam, invalida eſtiam poſitivo de Beneficiis refignatis; quantum à Bulla Gregoriana *§. 5.* Ibi ipsique Pontifices autorunt ex Conſtitutione, & gratiis Beneficiorum refignatorum, non ſervata forma ibidem præſcripta Beneficiorum, & publicatio, *nullumque alia gratia ſuum Beneficia, ſive iure cessa, ſive, quibus tempore ſuffragentur; ſed ipſi ſolis Ordinarii, & incapacia ſint, hujusmodi Beneficia ſe refignata, & cessa, quamdiunque obtinenda, illaque ſine jure ab ipsa ſortium primo refignantes, ſive cessione, ritemqſſe alias nullo, & ſine ſuorum vacantia ſe tenere ordinarie, ipsi: nec refignantibus, ſed ſolum, & poſſeſſo in ſua poſſeſſione retinendi.*

Conſtitutione de annuli, & triennali poſſeſſore, nec annulibus ipſi, nec Beneficiis aliquo ſuffragentur, ſed ipſa Beneficia, ſive jura, & principia vacantia, à Sede Apoſtolica prædicta durantur impetrari valeant, & concedi. Hæſtenus Pontifex.

130 Reſp. II. Quorumvis Beneficiorum renunciationes, juxta citatam Bullam Gregorianam, ſunt publicandæ, ſive dein illa fint ſimplicia, ſive curata, ſive electiva, aut juriſpatronatus. Ita Bulla Gregorii XIII. promulgata *§. 1. Quæ Beneficia, ut poſt hac omnes, & quæcunque refignationes, etiam cum permutationis, ac Commendatum, & etiam literis Apoſtolicis non publicatis, & ſi Beneficia, nec vacantia, & juriſpatronatus cessiones, ac retroceſſiones, quæ deinceps de quibuſcunque Beneficiis Eccleſiaſticis in nobis, ſeu ſuccessoribus nostris, ſeu Sedem Apoſtolicam, ac etiam cum Nostra publicatione ſe obtulerit fieri, publicari debeant cum Beneficiis, & ſuffragantur, ſive ſint ſimplicia, ſive curata, ſive electiva, & Beneficium intra mensis fieri, nitro vera intra nostrum à data certificatione, non autem à die profitendi ſuper ea conſcriptio, & ſubſcriptio. Hæc ibi. Quæ ipsum poſſet ſ. 7. extendetur ad Beneficia, quæ in manibus ordinariorum Collatorum refignari, etiam ex cauſa permutationis, conſtituitur ipsum ampliſſimus num. 141. dicetur. Nec Innocentii: nam eadem ratio fraudis urget in quocunque Beneficio; nam de libero ſpiritu ſuum ſi. 1. Illud eſt ipsum ff. ad Legem Aquiliam* Flam. Parifiis *tit. lib. 1. de Refignat. Beneficior. quæſt. 3. nu. 1.* Garciat *part. 11. de Beneficiis cap. 3. num. 23. & ſeqq.* Pirhing *ibi. n. num. 104.*

131 Reſp. III. Forma publicandi renunciationes Beneficiorum, quæ in memorata Bulla Gregoriana præſcribitur, conſiſtit in ſequentibus. Primò, quod ipſa publicatio in Cathedrali, & in Beneficiali Eccleſia, ubi Beneficium eſt plurium Sacrorum, & Beneficiorum, & in Eccleſia, ubi Beneficium illud ſit, ſiat ubique, dum frequens populus ad Miſſarum ſolemnia conveniet. Quod ſi Eccleſia eſt parvula, præter parochialem Cathedralem ſit ſecundum in Parochiali, inter cujus limites conſiſtit; & & locus bello, pelle, aliſve manifeſtis periculis ſaluetur, in notorum Parochiam, ubi ſimilitudo frequentiori populo inter Miſſarum ſolemnia.

132 Secundò, dità publicatio debet fieri palàm omnibus Literae Apoſtolicae, cum ſuarum Transſumptum authenticum exhibendo, clarasque & intelligibili voce pronunciando refignantis nomen, Beneficium, ſive Beneficii qualitatem, & invocationem, nominaque & cognomina refignantis, ſeu cedentis, ac illius, in cujus favorem ipsa facta eſt, ut ſi ita ſuper dicit Pontifex Gregorius *§. 3. Garciat, ubi ſupra, n. 134. & alii.*

133 Tertiò, hujuſmodi refignatio Beneficiorum Summi Pontificis facta, & admiſſa, publicari debet, ut ſupra, intra ſex menſes, & Beneficium citra menſem fuerit, ſi vacat, ſed ſi Beneficium, quod refignatur, ſit à Data concedendis gratiæ, non autem à die profitendi ſuper ea conſcriptio numerando. Tertus eſt in citata Bulla Gregoriana *§. 1.* Ita ipsa, ut ſupra allegatus. Et hoc procedit in refignationibus, quæ fiunt in manibus Summi Pontificis.

134 Cæterum publicatio de refignationibus Beneficiorum, quæ fiunt in manibus inferiorum Collatorum, prout vidit Bulla Gregorii, *§. 1. in Bulla, Non minus Pia, §. 7. & §.* quod ſi Beneficia in manibus ordinarium Collatorum, etiam Cardinalium, ac etiam ex cauſa permutationis, refignari contingerit: *ipſi intra menſem negotium utrumque admiſſuri, vel rejectionis refignationis huiusmodi, & Deper ea ſuſtinendo, ut ſi prædicta refignatio, & Beneficia, & Ordinarius, & alias Cancellarius Sanctissimo annuo abſolvent. Et ea ſic peractis, fiunt, intra tres menſes Beneficia ipſa, & ſuſtinendo, illum abſolvent, & ſi ipſa Beneficia, & ipſa Beneficia ipſa, & ſuſtinendo, & ſi ipſa Beneficia, & ſi ipſa Beneficia, & ſi ipſa Beneficia

non tenear, neque jus abdicet in præjudicium Ecclesiæ, vel Superioris; quo audito, si velit, poterit liberè revocare Religionem, *cap. 1. Ut. Adamar. 4. d. cum consultatione.* Tenet tamen ejusmodi refignatio in præjudicium Religionis: falsem in eo casu, quòd ipse impernam de Dispositione Beneficii privari, puta, si illud aliquarit in manus Laici, *cit. c. Quod in dubio l. 1.* vel quòd Superior post refignationem hujusmodi tratam habere. *Abbas loc. cit. n. 4. Gonzal. Dict. tomo 1. de Regulis Monach. Garcias part. 11. de Benefic. cap. 3. n. 216. poll Rotam Decif. 1. de Renuntiat. in antiq.* & alios. Nihil forsan Religiosus ipse refignaret, si de Superiore prudentem superioris mutata voluntate, faltam temeré refignanem revocet: hoc enim se integra fieri potest Rota *cit. Decif. 1. de Renuntiat. p. n. 2. in antiq.* Garcias *d. cap. 3. n. 237.* allegans alios.

144 Similiter non abdicatur jus Beneficii per refignationem fimulatam: Tali enim refignatione non vitiatur, *Gravatus. Cum desiderabile de Simon. inter Communes*; adeò, ut necessaria in præjudicium refignantis, ac proin per eam non abdicatur jus illius, prout ex prædictis tradunt Nicol. Garcias *part. 10. de Benefitiis, cap. 3. num. 214.* citans Rotam *Decif. 3. de Renuntiat. in antiq. alias 216.* cum aliis plurimis. Ipsum Rotam *Decisiones Pesant. Benefic. tit. de modis amittendi Beneficia.* Glossa loc. *Super loc. 8. personis*, & Barbosa *ibid. n. 12. de Renuntiat.* Prinin Partitus *lib. 4. de Religiosis Beneficiis, p. 1. n. 1.* Navarrus *cap. 23. Manual. n. 103. de Consil. 36. n. 2. de Simonia*, & Innocentii, nonnulli tamen differentibus; quos citat Garcias *ubi supra, n. 218.*

145 Ultrò tamen omnes Doctores, præterim prædicti, legati: fateantur, quòd licet ita fimulatè refignans Beneficium, illud ipso jure non perdat, nihilominùs in pœnam tanti criminis possit eodem per Judicem privari. Imò etiam, quòd is non possit reperere Beneficium, à Religionis, vel alto posseffore ipsius, allegando, renunciationem fuisse fimoniacam, & licet eam non fuisse (ita fi abdicatum fuit Beneficium, etiam facultà privatione per Judicem facta, allegans proprium turpitudinem non audiatur. Garcias *loc. cit. num. 218.* Rebuffus *Praxis Beneficior. tit. De pœnitentia refignat. n. 2.* allegans alios.

146 Loquendo insuper de Refignatione conditionali, de qua antea Conclusio exemplis. Sic quoque per renunciationem ex causà permutationis factam, non abdicatur jus in Beneficio, donec fequatur permutatio et parar alterius. Et hæc utrinque collata: antea enim nondum est valida, nec completa permutatio, *c. Cum antiquorum 8. de Rerum permutat. & Clem. un. eod. Pitaria d. n. 12.*

147 Insuper, quando facta est refignatio Beneficii in favorem tertii, ea non valet, neque abdicat jus à Beneficio, si hoc alici alteri, quàm ei ejus favore refignantum fuit, conferatur. Plamin. Partitus *lib. 3. de Beneficiis. Bellomo. quæst. 3. poll Rotam in una Bononien. Decisiones Pesantiæ, tomo 1. de Adamantinis* 159. & communem opinionem Doctorum. Idemque à Clerico abdicatum non tantùm conferendum est, sed etiam ejus cujus refertur intentione fructuum, vel pensionis: nam, si non fuerit referatio adimplera, refignatio est nulla, ficque refignans retinet jus Beneficii, Siquidem perinde est, ac si refignatio facta non fuisset, si conditio non adimpleatur: conditio enim fufpendit actum: ficque quatenus, vel ipsi Beneficiarii, vel Ecclesiæ, ut efficaciæ, *l. Mutatis & l. Qui hæredibus. 1. ff. de conditionib. & demonstrat.* Plam. Partitus *cit. quæst. 3. n. 8.* & *Decisiones poll Rotam Decisi. 4. de Rerum permutat. in antiq.* & communem Doctorum.

148 Resp. III. Ulteriùs, ut renunciatio Beneficii indicaci momentosa effecti, requiritur non solùm, quòd tuerit admissa à legitimo Superiore (annexa enim non valet, *c. admittere 4. d. 1. cum similibus*) sed etiam, quòd ea admissio fuerit insinuata refignanti, si abiens ei, puta, quia per litteratis refignavit. Ita Rebuffus *Praxis Benefic. tit. de Simonia in Beneficiis num. 40. & 41.* Et meritò: nam aliàs refignans ignorat, vel nihil refignatio fuerit admissa à Superiore: neque tenetur certiorem facere, quòd admissa, ficta admissione, ipse præfentetur, quia admissio Superioris debet ipsi esse nota ut refignanti, feu legitimè, *arg. l. Met autem. 5. Non defuncti. Quidquid ex causis in passiff. eitur.*

Quinimò, si refignatio est conditionalis, feu facta in favorem tertii, insuper requiritur, quòd Refignatis fciat, Refignatarium accepisse fictum in favorem ei refignatorum: ipsique Litteras deferat ejus exercitatas mandatas, & Beneficium Refignatario acquisitum & ideò, donec omnia hæc refignanti fuerint insinuata, interim retineat fructus, & alia facere in Beneficio, tanquam verus Prælatus, Pastor feu Beneficiarius. Ratio est, quia adhuc ipsum refignantem manere, ac posse Beneficium, donec ea, quæ in eo pendent, perfectum, ac fuerit, cuique purificatus cognoverit. Rebuffus *loc. n. 41.* poll Philippum Francum in *Tractatum Beneficiorum de Beneficiis Dubia 16. p. Jur. Beneficiali sect. cap. 15. num. 35.* allegans Rotam coram Gregorio XV. *Decisi. 139. n. 2. & Decisiones part. 2. de Beneficiis, decis. 14. & part. 1. n. 1. cap.*

Quæritur III. Utrùm Clericus Beneficium refignans possit percipere fructus ante Bullas? Et Rebuffus *ibidem* tuetur omnes fructus ejus, cum naturales, ac indubitatos à solo separatos, cum tam civiles ante refignationem acquisitos, quàm percipiendos, ac pendentes ad ipsum spectant. Ita Jo. Carolus Antonellus in *tract. De Regimine Ecclesiæ Episcopali, cap. 10. n. 1. & 2.* legens Lambertum *Decisionum Decisi 31. & Rotam ejusdem Decisionum de Sacro. inter Decisi. 223.* Ratio est, quia Ecclesiarum refignantes interessebuse jus in Beneficio, non ejusque ad ipsum pertinentibus, quæ ante refignationem refignatio fuit per Superiorem admissa fuerit; & ideò conditionalis, aut in favorem tertii, ea etiam à Beneficiario accepta, ac ipsi ante refignatio fuerit, ac Monachis obnoxius debita fiat informatio, vt prouinciat Dum; ergo etiam tamdiu Clericus refignans fructus retinebit. Hanc quoque proximè refert Rebuffus *cap. tit. de Referript. in 6.* Tum, quia *secundum aliquem, qui Abbatiam, vel aliquem Beneficium, ad Ecclesiam, vel Monasterium, ad Abbatiam, & ad Beneficium, c. cum fundatio de Prebend. & 1. Cor. 9.*

Limitatur tamen præfata conclusio in fructibus Non-dum acquisitis, & indivisis. Etenim fructus non tamen præcedentium, qui primùm hoc anno divisibiles inter Canonicos, debentur Ecclesiæ Canonicorum: nunc fiunt acquisitos Beneficiorum eorum; non autem, qui futurae illis annis: ac proinde, si quis hoc anno nuncuatiset Canonicatum, non hoc, sed illum, quem è debetur eorum illorum fructuum. Felinus *c. Ecc. n. 23.5.* *Aliud fructus de Referript.* poll Calderinum *lib. 3. c. de Prebendis.* Nicol. Garcias *part. 10. de Benefitiis, n. 249.* citans Inuocentium *in Regul. 34. Canonicorum. p. 3. n. 3.* & alios. Ratio est: quia fructus annuum præcedentium, cum non fiant divisibiles, ac distribuiri Canonicis, debebantur folùm Capitulo ex pitulo, quod semper est idem, *l. Propinquorum 6. de dicto nonnunquam, quæstum, & Canonicorum de Canonicis* fingulis, aliud Capitulum: ac proin, quando pitulo illis illi divisibiles, debentur Canonicis novis, tanquam aliud Capitulum Capitulo.

Resp. II. Poll refignationem à Superiore admissam, atque ut ipsi perfectum, Clericus refignans, ac ulteriùs percipiendi fructus Beneficii, quòd ei, Clericis attestaverit, teneturad restitutionem percipiendi. Ita Rota *Decisi. 3. tit. de Renuntiat. in antiq. Rebuffus loc. cit. Decisi. 3. de Benefitiis, cap. 1. n. 1. & Plamin. Partitus lib. 1. de Religiosis. Benefic. quæst. 6. n. 1. & Decisi. 4. de Rerum permutat. in antiq.* & communem omnium. Ratio est clara: quia prædictione cautionem undecaque perfectam amittit refignatorum, quamvis quæ in Beneficio, utpote cum illo fuerit renunciavit: quin & quod Beneficium refignantis ut bene pro mercio, *cum In aphisa. V. Ecce in quibus q. 1.* eliqua pauli superiùs jam dictum.

Atque ex his illico fequitur aliera pars Conclusionis. Quia, cùm Clericus ille nullum amplius habeat jus in Beneficio, recipere fructus ejus absque ullo jure, ficque non fructus ejusdem Beneficii sunt; ac proinde certamgatio eos restituendi, tam ratione rei alienæ accipiendi (nam *omnes fructus debent, quod jusum non est, fructus sic omnibus, ac indubitatos, & Beneficiarii, cum quibus, Dator C. Unde 30.*) tum etiam ratione sacrilegii.

§. VI. De Publicatione Refignationis, hujusque effectibus, &c.

154 Ex quidem ejusmodi refignatione ità facienda, vel in utilitatem Ecclesiæ vacantem Beneficium, ac publicatam, vel alterandam atque reddendam illos Successori in Beneficio: ipse de fecundi privilegio, vel confuetudine jam præfata, pro legitimè, fructus Beneficii vacantis ad aliam petiendi, ac dignoscantur, *c. Prudentia, de Offic. Ordinar. In 6. & c. cum sua. de Offic. Ordinar.* Verùm pro majori prudentia materia clarius videntur, ac pecuniam.

155 Quæritur IV. Utrùm fructus pendentes Beneficii pro tempore vacantis ad illum Religionem, & Religionem, quarantam? Affirmat indifinde Corvarrivias *lib. 1. Var. Resolut. cap. 15. n. 12.* eumque fequitur Nicol. Garcias *part. 2. de Benefitiis. 1. num. 4. & 5.* Et Gonzalez *Dict. tomo 1. de Regulis Monach. & Religion. Benefic. cap. 6. n. 39. & 40.* Et *Decisi. 1. Cum diffinit. 1. de Benefitiis. n. 12. & 13.* qui duo polleriores tamen distinguunt modò hoc concedunt in Beneficiis curatis, vel personatus relinquentibus, quorum fructus, ac pensiones fimplicibus. Rationem dant: quia tali divisio fructuum pro tata temporis videtur ex naturali æquitate deberi Clericis illis, ut pretendit Duarus, quorum spiritualis ministerium, quod exhibuerunt suis Ecclesiis in earum regimine, animarum cura, & alibi officiis *Divinis, arg. Quam fructuum de. de prebend. tertia I. Dimonia II. Salutationis* illi partitur fatto diversio fructus dotis, ob oneta ministerium, pro tempore vacantis dividentur inter vrum & uxorem. Verùm hæc non obstant.

156 Resp. I. Fructus ità pam refignatione adhuc pendentes, ipsi, fecundò Pontificum constitutione, pertinent ad Religionem, reque cum eo pro rata temporis funt dividendi: sed debent in utilitatem Ecclesiæ expendi, aut futuro Successori allerari. Ita definitur *cap. fin. num. 4. de Offic. Ordinar. C. præfiruitur. 6. & 7.* tenet Glossa *Illud. Verf. Reformet.* Petrus Barbosa in *I. Dissertatione 36. & Jubis matrimonia*, citans Rotam *Decis. de Transla. passim. In antiq.* Bartolum, Paulum Castrensem & Calderinum *consil. 2. pro Ecclesia*: qui affirmat, fructuum pro tempore vacantis traditiones illis esse indubitatum. Navarrus *consil. 7. num. 7. de Successionib. ab intestato*. hanc appellans communem opinionem. Quam pariter appellat communem Rota In causa Pharmi. Pensionis 19. Junii 1737. quam citat, tomque referet Garcias *d. par. 2. n. 5. 1. n. 4.* 19. *allegans Decisiones Rotæ, & Antonium Duarum, 1. part. fundatiæ sidoruum*, in loquitur retuum *1. Dum Dux pendentes, §. de Rer. tenuitur.* Unde, donec fuerint collesti, fea à fodiendo, nullus Dominus, nec Ecclesiam, vel ad Successorem In Beneficio ipsius collegium, *§. Ut Ecclesiæ. de Rerum Dominio. Ut §. Ut Ecclesiæ. de Rerum Dominio. Ut Ecclesiæ. vel ad Successorem. Ut Ecclesiæ. Ut Ecclesiæ. Ut Ecclesiæ

TITULUS X.

De supplenda Negligentia Prælatorum.

1 *Ratio Continuationis Titulorum.*

1 VIso de Renunciatione, per quam Ecclesiæ, seu Prælaturæ, aliaque Beneficia penitus dimittuntur, cum etiam ipsis retentis nonnunquam contingat, res earum negligenter agi, *can. Ante omnia dist.* 40. meritò subjungitur præsens Rubrica, ut hinc constare valeat, per quos, & qualiter Prælatorum negligentia suppleri, & quod interdum omittitur, instaurari oporteat. Et quia eadem quæstio de negligentia Inferiorum supplenda moveri potest, placuit totam materiam in certos Paragraphos subdividere.

§. I.

De Negligentia Prælatorum in genere, ac Episcopi in specie.

S U M M A R I U M.

2 *Negligentia ut sic, & Negligentia Prælatorum, quid?*
3 *Prælatorum quorumcunque negligentia est supplenda.*
4 *Ac ordinariè per immediatum Superiorem, & n. 42.*
5 *Fallit hoc in certis casibus. Et nu. 43.*
6 *Negligentia Prælatorum generatim contingit quoad spectantia ad eorum jurisdictionem contentiosam, aut voluntariam.*
7 *Jurisdictio contentiosa, & Voluntaria, quæ?*
8 *Negligentia Prælatorum, quibus modis deprehendatur?*
9 *An universaliter potestas Episcopi propter ejus negligentiam devolvatur ad Archiepiscopum? Et num. seqq.*
Referuntur authoritates, & rationes pro sententia affirmativa. Ibid.
10 *Sententia negativa est probabilior, & nu. seqq.*
11 *Archiepiscopus exercet jurisdictionem in Episcopum Suffraganeum, non autem in subditos ejus.*
12 *Potestas Episcopi non devolvitur ad Archiepiscopum, nisi in casibus à Jure expressis.*
13 *Solvuntur rationes in oppositum, & n. seqq.*
14. & 15 *Quid agendum in casu negligentiæ episcopi?*
16 *Lex de supplenda negligentia Prælatorum, spectat ad materiam prohibitoriam.*

2 QUæritur, I. Quid sit negligentia Prælatorum, quibusque modis generatim contingat, & deprehendatur? Resp. I. Negligentia Prælatorum est omissio illius, quod de jure, vel consuetudine, Prælatus facere tenetur ratione officii, quod gerit. Ita in re communis; ut desumitur ex *can. Negligere* 2. *q.* 3. Accedit, quod negligentia generatim loquendo aliud non sit, quam omissio ejus, quod fieri potest, ac debet; ut inquit Hostiensis *in Summa num.* 1 *b. t.* Nam ea, quæ fieri non possunt, sive ob impotentiam physicam, sive quia sunt contra bonos mores, non dicuntur neglecta, si omittantur: quia impossibilium nulla est obligatio, *l. Impossibilium ff. de Reg. Jur. & cap. Nemo eod. in* 6. Simulque non dicitur negligentia, nisi ubi est mora faciendi id, quod quis facere tenetur, *cap. Quia diversitatem* 5. *de Concess. præb.* cum similibus.

3 Porrò Prælatorum nomine in præsenti Titulo intelliguntur quælibet personæ Ecclesiasticæ, vel Collegia, quæ superioratu, aut jurisdictione Ecclesiastica prædita sunt. Nam quorumcunque Prælatorum negligentia supplenda est, ne Ecclesiæ, vel subditi earum damnificentur temporaliter, vel spiritualiter, *cap.* 2. *& cap. ult. b. t.* sicque potestas exequendi, quod negligenter omittitur, transfertur ad alium.

4 Et quidem translatio ista potestatis supplendi negligentiam Prælatorum, ordinariè fit ad proximum Superiorem, *cap. quamquam* 18. *de elect. in* 6. ac proinde ea, quæ per negligentiam Prælatorum omittuntur, regulariter per immediatum Superiorem supplenda sunt; prout rursus *n.* 48. *& seqq.* dicetur.

Fallit tamen hoc in certis casibus, specialiter in Jure expressis. Sic quippe interdum negligentia Prælatorum suppletur tantùm per Superiorem mediatum, puta per Papam; ut in casu *cit. c. quamquam.* Et quandoque etiam per inferiores, ubi videlicet Jus ipsum hoc exprimit; ut *c. Nulla §. fin. de Concession. præbend.* ubi Capitulum jure devolutionis supplet negligentiam ab Episcopo commissam in conferendis debito tempore Beneficiis vacantibus. Imò nonnunquam in confusione negligentium, ipso jure suppletur Prælatorum negligentia; ut est casus *in cap.* 1. *b. t.* ubi, si Episcopus, tertiò humiliter requisitus, renuerit benedicere Abbatem Cisterciensem (idem est de aliis Abbatibus, qui ab Episcopis benedici consueverunt; Glossa *in c. cùm contingat, vers. Abbati de Ætate & qualitat. præficiend.* Barbosa *in cap.* 1. *nu.* 4. *b. t.* Pirhing *eod. nu* 26.) ipso jure conceditur dictis Abbatibus potestas proprios Monachos benedicendi, & alia ad ipsorum officium spectantia exercendi, donec Episcopi suam duritiam recognoscentes, ipsos benedicere non recusent. Tacentur nunc alia exempla hujus fallentiæ *n.* 45. adducenda. 5

Resp. II. Negligentia Prælatorum, de qua agitur in præsenti Titulo, generatim contingit duobus modis: nempe vel in iis, quæ pertinent ad eorum jurisdictionem contentiosam, vel quæ spectant ad jurisdictionem voluntariam ipsorum. Barbosa *part.* 3. *de Offic. & potest. Episc. allegat.* 12. *nu.* 4. Et meritò: nam jurisdictio Prælatorum ut sic, in hæc duo membra apte dividitur; ut patet ex *L.* 2. *ff. de Offic. Proconsul.* ibi: *Habent jurisdictionem, non contentiosam, sed Voluntariam.* Cæterùm 6

Jurisdictio contentiosa passim à Doctoribus, post Glossam *in cit. L.* 2. *V. Contentiosam*, dicitur ea, quæ redditur in invitos: ut puta, eos in jus vocando, puniendo, ac hujusmodi *Jurisdictio Voluntaria* appellatur, quæ exercetur in volentes tantùm: ut in Civilibus est manumissio, & adoptio, juxta *cit. L.* 2. *ff. de Offic. Proconsul.* In Ecclesiasticis verò ad jurisdictionem voluntariam spectant. ordinatio, consecratio, benedictio, Beneficiorum provisio, absolutio, dispensatio, Authoritatis seu Decreti interpositio, & his similia. Barbosa *cit. allegat.* 126. *num.* 4. & alii; atque amplius infrà *Tit.* 29. *De Officio & potestate Judicis Delegat. §.* 1. *num.* 8. & 9. dicetur. 7

Resp. III. Negligentia Prælatorum variis modis deprehenditur. Aliquando ex lapsu temporis, *ut c. Licet magister* 3. *b. t. & c. Nulla* 2. *de Concess. præbend.* Quandoque post trinam monitionem præcedentem; *ut in cap.* 1. *b. t.* Interdum etiam ipso facto: prout fit in casu denegatæ justitiæ, *Auth. Ut differente judice §. Si tamen contingit. & Auth. Statuimus C. de episc. & Cleric.* 8

Quæritur II. An universaliter potestas, & jurisdictio Episcopi, propter ejus negligentiam devolvatur ad Archiepiscopum? Celebris est hæc quæstio, & admodùm inter Doctores controversa. Et quidem Glossa *in c. Pastoralis vers. exceptis de Offic. Ordinar. & cap.* 1. *V. Culpis b. t. in* 6. indistinctè loquitur, quòd quando Episcopus negligens est in eo, quod facere debet, suppleat Archiepiscopus vicem ejus, *arg. can cùm simus* 9. *qu.* 3. *& c. Per tuas, de Sentent. excomm. & c. Qui a fronte de Appellat.* Eandem sententiam tenet Hostiensis *in Summa tit. de Offic. Ordinar. n.* 7. *§. Deses præsul.* Ancharanus *cap.* 1. *num.* 1. *b. t. in* 6. & Quaranta *in Summa Bullarii vers. Archiepiscopus n.* 21. citans alios, & inde concludens; quod si negligens in officio suo, utputa, quia legitimè admonitus non ordinat; non absolvit, non condemnat, quos debet, aut 9

eorum causas non cognoscit; tunc Archiepiscopus eo invito vices supplere possit, ac jurisdictionem in ejus Diœcesi exercere, v. g. ordinando, absolvendo, condemnando &c. Cui sententiæ inter alios novissimè accessit Ludov. Engel *b. t. nu.* 6 eò quòd Rubrica hujus Tituli sit generalis; simulque mens ejus sit, universim utilitati Ecclesiarum & subditorum prospicere, ne ex negligentia Episcopi damnum accipiant. His tamen non obstantibus

10 Resp. I. Probabilius est, quòd propter negligentiam Episcopi potestas, & jurisdictio ipsius, non devolvatur ad Archiepiscopum, nisi duntaxat in casibus à Jure expressis. Ita Abbas Panormit. *c. Si quis contra num.* 40. *&* 41. *de Foro compet. & c. Pastoralis nu.* 10. *de offic. Ordinar.* post Jo: Andream *in c. Nullus de Jure patronatus* & Archidiacon. *cap.* 1. *b. t. in* 6. ac novissimè sequuntur Barbosa *in cap.* 1. *nu.* 9. *b. t. in* 6. & Layman *ibid. n.* 2. Pirhing *b. t. num.* 11. Sannig *eod. cap.* 2. *n.* 10. & alii plures. Ratio est: quia in materia prohibitoria, seu communiter prohibita, quod non reperitur expressè concessum, intelligitur esse denegatum. *Clem. Exivi §. Porrò cum de Verbor. signif.* ac notat Glossa *c. Inter corporalia V. Non invenitur. de Translat. Episc.* Sed hic versamur in materia prohibitoria, seu communiter prohibita; ergo.

11 Minor probatur: quia, licèt Archiepiscopus possit exercere jurisdictionem in Episcopum Suffraganeum suum, sibique subjectum, hanc tamen secundùm Canones prohibetur exercere in subditos sui Suffraganei; prout liquet ex *can. Nullus primas & can. Conquestus* 9. *qu.* 3. *& cap. Pastoralis* 11. *§* 1. *de offic. ordinar.* cum similibus. Et meritò: quia alioquin Ecclesiasticus Ordo confunderetur, si sua unicuique Episcopo jurisdictio non servaretur, *cap. Pervenit ad nos* 11. *q.* 1. & consequenter nequit Archiepiscopus exercere jurisdictionem in Subditos Episcopi, hujusque negligentiam supplere, nisi in casibus à Jure expressis.

12 Confirmatur. Quia ipsummet Jus commune talem devolutionem jurisdictionis Episcopalis ad Metropolitanum, concedit solummodò in casibus à Jure expressis, ergo ipsa in cæteris casibus non est asserenda. Antecedens probatur *ex cap.* 1. *b. t. in* 6. ubi Pontifex ideò negat, jurisdictionem Episcopi excommunicati ad Metropolitanum devolvi, *Cùm id non inveniatur à Jure concessum*, & consequenter dicta potestas Episcopi nunquam devolvitur ad Archiepiscopum, nisi in casibus à Jure concessis; alioquin ratio per Papam allata nihil probaret, quod absit dicere. Concordat *cap. Quamquam*, 18. *de Electio in* 6. ubi talis extensio ad alium casum in Jure non expressum aperte reprobatur, illis verbis: *Quamquam in casu negligentiæ eligendi potestas ad Superiorem proximum devolvatur: hoc tamen non est ad alium casum extendendum.* Accedit *cap. Duo simul de Offic. ordinar.* ibi: *Cùm sit in Canonibus diffinitum, Primates, vel Patriarchas nihil juris præ cæteris habere, nisi quantùm sacri Canones concedunt, vel prisca illis consuetudo contulit ab antiquo* Ex quibus textibus abunde liquet, quòd dicta pœna devolutionis jurisdictionis Episcopalis ad Metropolitanum, non sit asserenda, nisi in casibus à Jure expressis.

13 Nec urgent Jura per Glossam *num.* 8. in contrarium allegata. Nam illa procedunt in casibus particularibus, ac specialiter à Jure concessis, de quibus infra *nu.* 17. *& seqq.* iam dicetur: nullibi autem reperitur expressum, quòd Archiepiscopus generaliter in quibusvis casibus suppleat negligentiam episcopi.

14 Insuper non urget, quòd Rublica hujus Tituli sit generalis; ac proinde ob negligentiam episcopi videatur generaliter data Archiepiscopo facultas supplendi negligentiam ejus. Resp. enim neg. consequent. Sufficit enim, si tunc Capitulum Cathedrale suppleat negligentiam episcopi in casibus sibi à Jure concessis; ut puta, in collatione Beneficiorum, & hujusmodi. Vel si episcopus in suo officio sit admodùm negligens, & culpabilis, neque in Jure reperiatur, jurisdictionem episcopi tunc devolvi ad Capitulum: necesse est, ut Capitulum recurrat ad Superiorem, nempe Metropolitanum, vel Papam, ejusque jurisdictionem imploret, per quam episcopus ad officium suum præstandum compellatur. Pirhing *b. t. num.* 12. post Layman *de Election. Prælat. q.* 104.

Quinimò licet in prima instancia nequeat adiri Archiepiscopus per viam simplicis querelæ, ut (extra casus sibi specialiter à Jure concessos) suppleat negligentiam episcopi, potest tamen is adiri per viam appellationis, quando subditus episcopi graviter ex tali ejus negligentia sese læsum conspexerit: nam remedium appellationis generaliter omnibus concessum est, ad reparandum gravamen à Judice injustè illatum, *L.* 1. *ff. de Appellat.* cum similibus, Barbosa *part.* 3. *de offic. & potest. Episc. alleg.* 126. *num.* 4. Insuper poterit tunc adiri Metropolitanus, non quidem, ut suppleat negligentiam episcopi extra casus sibi à Jure concessos; sed ut compellat episcopum, injustè negligentem, ad ritè præstandum officium suum: quia enim episcopus eidem est Metropolitana lege subjectus, *cap. Pastoralis* 11. *§.* 1. *de offic. ordinar.* nihil mirum, quòd Metropolitanus ipsum injustè negligentem compellere possit. Abbas *in cit. c. pastoralis, num.* 2. Barbosa *loc. cit. nu.* 35. cum communi. 15

Neque ulteriùs urget, si dicatur, quòd Lex *de supplenda negligentia Prælatorum* per Superiores, utpote publicam utilitatem Ecclesiarum respiciens, sit favorabilis; ac proinde, ob paritatem rationis, extendenda ad alios consimiles casus, quamvis non habeantur expressi in Jure. Resp enim, neg. sequel. Quia non obstante favore Ecclesiarum, dicta Lex spectare dignoscitur ad materiam prohibitoriam, per textus *num.* 10. & 11. allegatos: in materia verò prohibitoria, seu *ubi aliquid alicui generaliter prohibetur, quod expressè non conceditur, intelligitur denegatum*, prout loquitur textus *Clem. Exivi vers. porrò, de Verb. signif.* 16

§. II.

De Casibus illis, in quibus per Archiepiscopum suppletur negligentia Episcopi, & quid de hujus impotentia?

S U M M A R I U M.

17 *Plures sunt casus, in quibus, Jure sic disponente, per Archiepiscopum suppletur negligentia Episcopi.*
18 *I. Quando Episcopus negligit constituere Oeconomos Ecclesiarum.*
19 *II. Aut non vult absolvere excommunicatum, cùm deberet.*
20 *Vel indebitè denegat dispensationem.*
21 *III. Si Episcopus notoria crimina suorum Diœcesanorum emendare negligit.*
22 *IV. Aut fuit negligens circa collationem Beneficiorum Ecclesiasticorum.*
Quando Episcopus, aut Capitulum Cathedrale, negligit intra debitum tempus conferre Beneficia, ad quem devolvatur potestas ea conferendi. Ibid.
23 *Non valet collatio Beneficii facta post debitum tempus.*
24 *Etiamsi primo die post illud fiat.*
25 *Nisi de patientia toleretur: & cur non valeat?*
26 *V. Archiepiscopus instituit promotos in Ecclesiis Parochialibus, si eos Episcopus debito tempore non instituerit.*
27 *VI. Episcopo negligente in executione ultimæ Voluntatis ad pias causas, succedit Archiepiscopus.*
28 *VII. Idem procedit in jurisdictione contentiosa.*
29 *Archiepiscopus supplet negligentiam Episcopi in causa denegatæ justitiæ.*
30 *Quæ ad hoc requirantur?*
31 *Et an sufficiat, quod semel denegata sit justitia?*
32 *Quid juris in causa protractæ justitiæ.*
33 *Limitantur præmissa.*
34 *Negligentia Episcopi exempti suppletur solùm per Papam.*
35 *Archiepiscopus non supplet impotentiam Episcopi.*
36 *Exemplificatur hoc in episcopo excommunicato, suspenso.*
37 *Capto ab Infidelibus.*
38 *Et lapso in amentiam, vel alio diuturno impedimento detento.*

39 *An interim ad Capitulum pertineat administratio Episcopatus? Et nu. 36. & 37.*

17 QUæritur I. Quinam sint casus illi, in quibus Iure sit defiuentis per Archiepiscopum suppleiur negligentia Episcopi, hujusque potestas ob cuius negliguentiam devolvitur ad Archiepiscopum? Refo. Plurimi cuiuscumque casus; prout videt Capud Barbosan *pars. 1. de Offic. & potest. Episc. tit. 4. num. 19. cum seqq. & alios:* ut Quaranta in *summa Bullarii verb. Archiepiscopi numeribus*, referat quadragintia casus à Iure expressos, in quibus Archiepiscopi sunt Iudices competentes cuiuscumque Subditorum Iuorum Suffraganeorum. Horum praecipui sunt certim obnoxiijdem Episcopi procedentes (nam de caeteris commodiuis aliis), nempe in *Tit. 30. de Officio Iudicis Ordinarii §. 3. n. 43. & seq. dicemus*) breviter hoc suppeuimus.

1. Casus habetur *in can. Cum Cuius §. quod*, 3. ubi Retropolitanus conuitat Oeconomos, à Ipsis Episcopis in singulis Ecclesiis constituendos neglexerit. Idque ob neceffitatem Ecclesiarum specialiter fic fuit statutum.

II. Quando Episcopus non vult absolvere excommunicatum, cum deberet, potest ipsum debita cautione recta absolvere Metropolitanus; prout habetur *Per tuas 40. de Sent. excomm. Concordat. Que ferre 15. de Appell. Cum ex officio nostro 8. de Offic. Ordinar.* Idque meritò fuit constitutum, ne quis ob negligentiam Episcopi, in excommunicationem detineatur.

III. Hoc ipsum Barbosa *cit. tit. 4. num. 24.* cum aliis, extendit ad diffinentiam, afferens, quod Episcopo denegante diffinentiam, quando id debet, ut ne perfonae, aetatis, loci, temporis, pietatis, necessitatis, aut utilitatis Ecclesiae, potest Archiepiscopus diffinire.

IV. Sit Sonorita crimina fiuorum Diecesfanorum Episcopus emendare negligenti, eandem Archiepiscopi Iuri fere conijgit, ac potuit; prout habetur *cap. 1. Ne Clerici Conciliis in 6.*

IV. Archiepiscopus suppleiur Suffraganei Episcopi circa ordinationem Beneficiorum Ecclesiasticorum. Nam si collatio Beneficii iure propio pertinet ad Episcopum, tunc quidem ob negligentiae conferre intra tempus diffinitum, devolvitur potestas conferendi ad Capitulum Cathedrale: ac vicissim, si collatio iure propio pertinet ad Capitulum, ob illud conferre necessitate, diffinitum devolvitur ad Episcopum, per textum expressum in *cap. Nolle 2. de concess. Prebend.* Ubi ita statuitur reperitur, ob magnam commodum, quia in Iure Ecclesiastico, Capitulum, tanquam caput & membra ejusdem Corporis mystici, intercedit, ut meritò unius defectus per alterum supleatur: nisi forsan ambo negligentia, facque diffa potestas ad immediatum Superiorem, nempe Archiepiscopum, devolvatur, vt hinc dem subjungitur *1. ait.* 5. Ecclesiae fit excessus, ad Sanctum Pontificem. Quod si autem collatio Beneficii non pertineat ad episcopum iure proprio, sed ex aut specialis, ut ex delegatione, privilegio, aut devolutione ob negligentiam inferioris Collatoris, tunc episcopo negligente, jus conferendi non ad Capitulum, sed ad Archiepiscopum devolvitur: quia quando ipse Iudex hujusmodi Beneficia cessat dicta communio inter episcopum & Capitulum. Abbas Panormit. *tract. Nullis 6. de consegr. Eccles. vel Altaris.* Garcias *part. 11. de Beneficiis cap. 3. n.* 34. Barbosa *part. 3. de Offic. & potest. Episc. allegat. 126. n.* 78. & alii, quos citam.

Quod si petas, an in tali casu valeat collatio Beneficii, quae fit ratum poil clapsum tempus, puta poil triennilie vel semestre à Iure praefcriptum? Resp. negative, nisi Pontifex id tolerentur. Textus est *in Liber. 4. Liber. Ecclesiae 3. & c. ult. & 1. ac tradit Glossa magna in cap. Nolle 2. de consegr. prebend.* Ratio est: quia poil laplum tempus ita à Iure prefcriptum, Collatorum fuse privati potestate conferendi, & hac ipso jure devolua ad Superiorem; ergo, si poilea conferatur, collatio est invitaia, quae non non adeo dari habetur, quod ab illo datur, qui non potest de jure donate, *cap. Quod autem de Iure patronatus in fin.*

Et petenia adeo verum est, ut non valeat collatio, etiamsi primo die poil fex v. g. menfes fuia fit. Refat. *Ius in Prima Decretal. Tit. de Devolutione nu. 3.* Quaeria enim in nonnulli cafibus mora purgari valeat, *vt ait. de Lacera, ibi: Nisi forte fatisfaciat*, cum fimilibus: fulla tamen hoc, neque admittitur mora purgatio, ab eiusdem Ecclesiaiti Iure, ut hic. Abbas *in Clem. nu. 3. & 10. prohabetur. 1. Si infiiiem ff. de Verbor. obligat. Sire.* ut alii loquuntur, mora purgatio non potest, quando id poena à lege, vel homine apponitur, *l. id dum 73. ff. de verb. obligat.* ubi ex eofti dici apposite fiatim poenaiii

40 Quæritur I. Qua ratione suppleatur negligentia inferiorum Prælatorum? Resp. I. Episcopi, aliique Ecclesiarum Prælati, tenentur ad corrigendos subditorum excessus, maximè Clericorum, & reformandos mores prudenter & diligenter intendere, ne sanguis eorum de suis manibus requiratur. Textus est *in c. Irrefragabili 13. §. 1. de offic. ordinar.* Unde etiam ad coercendam inferiorum Rectorum negligentiam; & corrigendos subditorum excessus, opportunum Canonicarum Visitationum remedium arripere tenentur: *quia non potest esse Pastoris excusatio, si lupus oves comedit, & Pastor ignorat*; prout loquitur San. Gregorius Papa *in Regesto*, ac refertur, *cap. Quamvis 10. de reg. Jur.* cum similibus.

41 Resp. II. Quando inferiores Prælati, ut puta Archidiaconus, vel Capitulum Cathedrale, ex privilegio habent potestatem corrigendi delicta subditorum; vel eam ex consuetudine contra episcopum præscripserunt, si ipsi negligant justitiam administrare, potest episcopus eis præfigere terminum, quo elapso ipsemet episcopus procedit, eorumque negligentiam supplet. Ita habetur *in cit. c. Irrefragabili §. Excessus de off. ord.* ac tradit Abbas *ib. nu. 2.* & Card. Tuschus *Litt. N. Concl. 34. & 35.* post Calderinum *Consil. 192.* & alii. Ratio est, quia non aliter tunc episcopus censetur amisisse jurisdictionem, nisi in quantùm inferior præscribens, aut privilegiatus, velit ea uti; ergo, quando ipse intra terminum sibi præfixum negligit suam jurisdictionem exercere, illicò poterit eam episcopus exercere (cum hoc jam posset spectato Jure communi) nec est necesse recurrere ad alium Superiorem. Abbas loco citat.

42 Resp. III. Generatim loquendo, ea, quæ per Prælatorum negligentiam omissa fuerant, ordinariè per Superiores supplenda sunt, gradatim ascendendo usque ad Summum Pontificem. Ita communis; idque desumitur tum ex Hierarchia Ecclesiastica, qua Superiores debent invigilare Inferioribus: tum probatur multiplici inductione. Sic quippe negligentia Prælatorum, in collatione beneficiorum commissa, ordinariè suppletur per Immediatum Superiorem, *c. Ne pro defectu 41. de Elect.* cum similibus. Insuper Judex delegatus supplet negligentiam Ordinarii, vel alterius Delegati, *c. Prudentiam 21. §. penult. & ult. de offic. Delegat.* Item Ordinarius supplet negligentiam Abbatis non revocantis Monachum vagabundum, *c. Quantò 7. de off. ord* & sic loquendo de pluribus aliis.

43 Additur notanter, *ordinariè per Superiores*. Nam interdum negligentia Prælatorum suppletur per inferiores; idque ex speciali dispositione Juris, ob specialitatem rationis. Sic quippe negligentia Episcopi in conferendis beneficiis, quorum collatio ad ipsum jure proprio pertinet, suppletur per Capitulum, ratione communionis, quam ad invicem habent, *c. nulla 2 de Concess. præb.* estque ampliùs dictum *n. 22. & seqq.* Similiter si ex malitia, vel desidia Delegati Papæ, quis perseverat in peccato, supplet Ordinarius loci, haud obstante, quod causa fuerit Delegato commissa; & hoc ad præcavendum peccatis, *c. Significavit 6. de off. ordinar.* Item *in can. Volumus dist. 89.* omnis Clerus constituit episcopo Vicedominum, & Majorem domus, si hunc ipse constituere neglexerit: nam hoc concernit etiam bonum commune totius Cleri. Tacentur aliæ fallentiæ, suprà *n. 5.* jam adductæ.

44 Quæritur II. Utrùm Judex Ecclesiasticus possit supplere negligentiam Judicis sæcularis, & econtrà? Resp I. Judex Ecclesiasticus potest supplere negligentiam Judicis sæcularis. Ita Glossa *fin. in cap. Qualiter & quando 18.* & Abbas *ib. num. 7. de Judiciis* Car. Tuscus *Litt. E. concl. 240. n. 1.* Sperellus *dec. 126. Fori Ecclesi. num 47.* Maranta *p. 4. Speculi Aurei, dist. 11. num. 11.* post Baldum *in l. Contractibus. §. In omni C. De non numerat. pecun.* Barbosa *cap. Licet ex suscepto num. 2. de Foro comp.* citans complures, estque communis. Idque apertè habetur decisum *in cap. Ex transmissa 6. & c. Licet 10. & c. Ex tenore 11. de Foro competent.* ubi Judice sæculari negligente, seu malitiosè differente terminationem causæ, etiam feudalis, potest adiri Judex Ecclesiasticus, ut debitum ei finem imponat. Accedit ratio: quia, licet distincta sit Potestas Ecclesiastica à Potestate sæculari, seu politica, tamen illa est sublimior, & tanto præstat sæculari, quantò quæ sunt spiritualia præstant corporalibus, *c. Solitæ de Majoritat. & ob.* Simulque Ecclesia saltem indirectè, seu casualiter, exercet jurisdictionem in bona temporalia Christianorum, *c. Per venerabilem. Qui filii sint legit.* estque uberius dictum *Tit. 2. de constitutionibus §. 3. nu. 57. & 58.* ergo mirum non est, quod Potestate sæculari negligente, possit Potestas Ecclesiastica desuper requisita se impendere atque alterius negligentiam supplere.

Resp. II. Non tamen econtrà Judex laicus potest supplere negligentiam Judicis Ecclesiastici; ac proinde Clerici ad sæculare forum trahi nequeunt, etiam data ipsorum Prælatorum negligentia. Ita habetur *in cit. c. Qualiter & quando de Judiciis*, prout illud communiter summatur; ac tenet Glossa *fin.* & Hostiensis & Abbas *num. 7.* & Barbosa *in Collectan. ib. num. 2.* citans alios: Sperellus *decis. 126. Fori Ecclesiast. num. 48.* Farinacius *part. 4. lib. 1. Consil. 68. num. 2. & 10.* allegans Rotam *in una Oscen. pœnitentiariæ 10. Aprilis 1595. coram D. Blanchetto*, & alii communiter, contra Glossam *in can. Filiis ac nepotibus 16 q. 7. V. Regis* & Menochium *de Retinenda possessione, remed. 3. num. 355. & seqq.* volentem, quod in realibus possit Judex sæcularis supplere negligentiam Judicis Ecclesiastici, licet non in personalibus. Ratio Conclusionis est: quia Judex sæcularis nullam habet jurisdictionem in Clericos, *cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ 10. de Constitut.* Imò est hujus jurisdictionis incapax, *c. Causam, quæ 7. de præscr. & can. Sacerdotibus 11. q. 1* Estque longè inferior Ecclesiastico, *c. Solitæ de Majorat. & obed.* veluti si plumbi metallum ad auri fulgorem comparetur, *can. Duo sunt dist. 96.* Ergo non mirum, quod Judex sæcularis nullo modo possit supplere negligentiam Judicis Ecclesiastici: nunquam enim minor supplet negligentiam majoris, nisi in casibus Jure expressis, ut notat Innocentius *in c. Quia diversitatem de Concess. præbend.* Atque rationes istæ urgent non solum in actionibus personalibus, sed etiam in realibus Clericorum: præsertim ex eo, quia si persona est exempta, ergo & res quæ personæ accessoria est, exempta esse debet, *cap. Accessorium 42. de Reg. Jur. in 6.* cum concordantiis. Insuper per hoc patet maxima diversitas inter hunc, & priorem casum. 45

Nec obstat *can. Si quis cum Clerico 11. q. 1.* de Actore Clericum in causa pecuniaria coram episcopo ejus conveniente, dicitur: *Sin autem noluerit Episcopus himdirimere, tunc ad Civilem Judicem disceptatio causæ perveniat.* Cui simile quid habetur in *Auth. Ut Clerici apud proprios Episcopos §. Si verò Collat. 6.* Resp enim cum Abbate *in cit. c. Qualiter & quando n. 7. de Jud.* post Jo. Andream, ejusmodi Jura, in quantum dicunt, quod episcopo negligente disceptatio causæ ad Civilem Judicem perveniat, esse revocata. Vel dicendum, quod *cit. can. Si quis cum Clerico*, sit desumptus ex allegata Authentica, seu ex *Novella 83.* prout ibidem à margine notatur: unde sicut Leges Civiles de Clericis expressè disponentes, ex defectu jurisdictionis non valent, nisi quatenus approbantur ab Ecclesia, ut dictum *Tit. de constitutionibus, §. 13. num. 290. & seqq.* ita nec in citata Authentica, neque Canon ex ea desumptus, quidquam habet firmitatis, cum non solùm nunquam ab Ecclesia fuerit approbatus, sed etiam expressè reprobatus; ut *cit c. Qualiter & quando de Judiciis*, cum concordantiis. 46

Nec rursus obstat *can. Filiis, vel nepotibus 16. qu. 7* ubi, que desumitur ex Concilio Toletano IX. cap. 1. Glossa, *V. Regis* infert, quod Metropolitano negligente, vel rebus Ecclesiasticis abutente, possit adiri Rex, ut eum corrigat, cum per Ecclesiasticum Judicem corrigi non possit? Resp. enim, hanc Glossæ opinionem, una cum sua ratione, esse falsam: nam etiam Metropolitanus cogi potest vel per suum Primatem, vel saltem per Summum Pontificem. Neque textus Glossæ opinionem ibidem habet; solùm enim asserit, Metropolitani negligentiam, sive abusum, Regis auribus esse intimandum. Hujus enim intimationis effectus esse potest, non ut Rex Metropolitanum corrigat, sed ut 47 ipsum

ipsum admoneat, vel instet coram Superiore, ut hic eum reprehendat, vel compellat, justitiam, resque Ecclesiasticas ritè administrare. Abbas *cit. num. 7.* Barbosa in *c. qualiter & quando num. 3. de Judiciis*, allegans alios.

48 Dices. *In can. Nos si incompetenter 2. q. 7.* ipsemet Leo Papa IV. submisit se sæculari Imperatoris judicio; illis verbis ipsum allocutus: *Nos si incompetenter aliquid egimus, & in subditis justæ legis tramitem non conservavimus, Vestro, ac missorum Vestrorum cuncta volumus emendare judicio.* Ergo hoc ipsum dici potest de inferioribus prælatis Ecclesiasticis, saltem in casu negligentiæ. Resp. Leonem Pontificem ob querelas suorum subditorum sese Imperiali judicio submisisse, non coactivo, sed arbitrario, sive (ut explicat Archidiaconus *ib. n. 1.*) ejusdem discretioni: idque ab eo factum fuit ex humilitatis dispensatione: ut inquit Gratianus ibidem atque ad vitandum fortasse scandalum tunc timendum. Et hoc licere Summo Pontifici, utpote qui est supra omne Forum, potestque de Jure in Jure dispensare, *cap. proposuit, 4. de Concess. præbend.* rectè notat Archidiaconus *loc. cit.* licèt secùs sit dicendum de inferioribus Prælatis Ecclesiasticis, *c. Si diligenti 12. de Foro compet.*

49 Urgebis. In *cap. 2. de Regularib* apertè supponitur, quod in Causa Ecclesiastica, ob negligentiam Judicis Ecclesiastici possit reclamari, & haberi recursus ad Principem: ergo istud frustrà negatur. Resp. cum Glossa *ib. V. Principem*, & aliis, ibi per Principem non intelligi Principem sæcularem, sed Papam, qui absolutè dicitur Princeps in *can. corpora, de consecr. dist. 1.* juncta Glossa *ib. V. Princeps*. Unde nihil inde sequitur contra Conclusionem.

50 Quæritur III. Qua ratione sit supplenda negligentia Regum Christianorum circa administrationem Regni sui? Resp. I. Si Rex, vel alius Princeps Christianus, est negligens, ac remissus in sua administratione, dissipando jura Regni, vel causas Ecclesiarum, personarumque Ecclesiasticarum, pauperum, orphanorum, aliarumque miserabilium personarum negligendo &c. tunc debet illi à suo Superiore, si quem habet, Coadjutor, sive Curator assignari, qui ejus vice Regni negotia ritè disponat. Desumitur hoc *ex cap. Grandi, 2. h. t. in 6.* ac notat Barbosa, & Layman *ib. num.* cum aliis.

51 Resp. II. Quod si ejusmodi Rex Superiorem in temporalibus non recognoscit, simulque regni Proceres seu Magnates sufficiens remedium adhibere nequeunt, tunc ad Summum Pontificem debitè requisitum spectat providere, eique idoneum Coadjutorem dare. Ita communis Canonistarum; atque habetur *in cit. c. Grandi 2. h. t. in 6.* ubi in facti contingentia istud practicatum legitur circa Sanctum Portugalliæ regem, quondam ita negligentem, & remissum circa regni negotia, cui proin Pontifex in Coadjutorem regni constituit Comitem Bolonensem, ejusdem regis fratrem, salvo tamen jure regni, quod ipsi, ac legitimo ejus filio relinquebatur. Accedit ratio: quia hoc modo ex una parte providetur communi bono regni: ex altera verò nihil juris adimitur illi, cui datur talis Coadjutor, licèt aliqualiter puniatur ejus negligentia, adimendo ipsi administrationem. Deinde, quia etiam Episcopo propter senectutem, vel infirmitatem insufficienti ad administrandum Episcopatum, datur Coadjutor; *ut can. Quamvis & can. petisti. 7 quæst. 2.* ergo idem rectè fit in regibus negligentibus. Neque enim quælibet negligentia illicò digna est dispositione, *arg. can. Quidquid 1. q. 1.*

Nec obstat *can. Alius item, 15. qu. 6.* ubi Rex tantæ potestati inutilis, deponitur. Resp. enim cum Glossa *ib. V. Inutilis*, id non esse intelligendum de rege inutili, hoc est, insufficiente (nam tali debet dari Coadjutor, per Jura citata) sed de dissoluto, & scelerato. Et si quis urgeat, dictum Sanctium Regem Portugalliæ fuisse sceleratum, utpotè regni destructorem; prout liquet ex *cit. cap. Grandi §. fin. h. t. in 6.* ibi: *Eidem regno destructioni exposito*: Cur igitur Papa ipsum non deposuit? Respond. Barbosa *in d. c. Grandi, num. 5.* id contigisse ex eo, quia in illis circumstantiis magis opportunum remedium ad vitanda regni incommoda videbatur esse datio Coadjutoris, quam depositio regis: secùs fuisse in casu, de quo loquitur *d. can. alius item 15. q. 6.* 52

Porrò, quòd in tali casu negligentiæ regis, & nisi Proceres regni aliud sufficiens remedium adhibere valeant, ad Summum Pontificem pertineat providere, atque idoneum Coadjutorem dare, ex eo liquet. Tum quia Papa, veluti Christi in terris Vicarius, indirectè, seu causaliter (videlicet, ob bonum regimen Ecclesiæ universalis, sibi divinitus commissæ) etiam de bonis temporalibus omnium Christianorum disponere potest; ut *d. c. per venerabilem. Qui filii sint legitimi & clem. Pastoralis 2. de Sentent. & re judic.* cum similibus. Tum quia causæ Ecclesiarum, Ecclesiasticarum, & miserabilium personarum, & cura earundem, specialiter ad Ecclesiam spectare dignoscuntur; ut *can. 1. & 2. dist. 87. & c. ex parte 15. de Foro compet.* & alibi; ergo si ob negligentiam regis, vel Principis sæcularis, hujusmodi causæ periclitantur, meritò authoritas Ecclesiastica implorari, ac se interponere potest. Accedunt dicta superiùs *n. 44.* 53

TITULUS XI.

De Temporibus Ordinationum, & qualitate Ordinandorum.

1 Ratio Continuationis.

1 Quia inter alia Prælatorum maximè Episcoporum officia, rectè connumeratur potestas conferendi Ordines, quin & ad legitimam eorundem promotionem certi Ordines plerumque requiruntur, idcircò tum de Ordinibus, seu sacris Ordinationibus aliisque huc spectantibus, in hoc & pluribus subsequentibus Titulis ex professo tractatur. Placet autem hic materias Canonicas potissimùm examinare, & resolvere, aliis ad Theologiam dimissis.

§. I.

De Quidditate, ac numero Ordinum.

S U M M A R I U M.

2 *Ordo sumitur dupliciter.*
3 & 4 *Ordo, seu sacra Ordinatio, quid*
5 *Septem sunt Ordines, juxta Theologos.*
6 *Juxta Canonistas novem.*
Et quo mysterio. Ib.
7 *Ordines alii sacri, seu majores.*
8 *Alii minores, seu non sacri qui & cur sic dicantur?*
9 *Materia & forma singulorum Ordinum. Remissivè.*
10 *Prima Tonsura an sit Ordo propriè dictus? Et numer. seqq.*

11 Pe-

11 *Pontifex potestatem negotiorum Theologorum.*
12 & 13 *Eandem probatur multiplicire & sepeg.*
14 *Pontifex prima Tonsura, quatis?*
15 *Primus Tonsura dicitur Ordo Clericalis, licet accipiendo nomen Ordinis juxta Theologos.*
16 *Reforme Sententia Canonistarum, tonsuram quod primo tonsura fit ordo proprie dictus.*
17 & 18 *Quae probatur varia, & sequeg.*
19 *Tonsura non est simpliciter Ordo Clericalis.*
20 *Requirit certam materiam & formam & quaeno?*
21 *Ex de nec sufficit praecepti praecepti charactem conformatum.*
22 *Sententia Canonistarum non obstat Concilium Tridentinum, & quae?*
23 *Primus Tonsura juxta Canonem obtinet nomen Ordinis.*
24 *Infirmatur Corollaria, & sequeg.*
25 *Exceptiones Regulae Rom. & Quae?*
Quid tonsuratus pro vxore? & sequeg.
26 *Epiſcopatus est ordo proprie dictus.*
27 *Reducitur ipsa, & Theologos ad nullum Sacrodotii Ordinem. pract.*
28 *Ordo epiſcopatum quadripartitus & quomodo?*
29 *Archiepiſcopus an differat à Metropolitano?*

Quaeritur I. Quid, & quot sint Ordines? Prorſus obſcuriora hujus eſt praemiſtendum, quod quantum attinet ad propoſitum Ordo dicitur ſacramentum primò, pro gradu ſacramentorum in Eccleſia Dei; id eſt, pro dignitate Eccleſiaſtica quibuſdam perfonis collata, vt Sacramenti Ordinis recipit. Secundò dicitur Ordo pro ipſa aduati Ordinatione, ſeu inſtitutione alicujus in gradu praedemonenti Eccleſiae: & hoc poſterius modo accepiuis Ordo, eſt unum ex ſeptem novae Legis Sacramentis, non item in proprie accepitione. Sic v. g. Presbyteratus poteſt ſumi vel pro ipſa aduati ordinatione ſimpliciter, vel pro ipſo gradu Sacramentum: vel pro dignitate, ſeu poteſtate Sacerdotali, quam qui acquirit vi ordinationis ſimi in Presbyterium. & ordine cuius ipſe poteſt ſacrificare, & abſolvere, & hoc poteſtate Presbyteratus non eſt Sacramentum, ſed poteſtas aliquid conſequens ad Sacramentum Ordinis Presbyteratus non perfectum, ſiduque collatum. Et quod dicitur hic de Presbyteratu, idem non proportione dicendum eſt de Diaconatu, Subdiaconatu & quaeunque Ordinibus minoribus. Hoc notato.

Reſp. I. Ordo, ſive ſacra Ordinatio, eſt Sacramentum novae Legis, quo ſpiritualis poteſtas traditur ordinato ad aliquid miniſterium circa Euchariſtiam digne tractandam. Ita in ex communi, & concordat hac definitio cum illa, quam ponit Magiſter Sententiarum *in 4. dist. 24. dicens: Ordo eſt ſignaculum, id eſt, Sacramentum, quo Eccleſiae miniſtri ſpiritualis poteſtas ordinatur, & conſecratur hac affectum.* Sic quippe *Oſſiarius* eſt Ordo, ſeu Sacramentum novae Legis, quo traditur ordinato poteſtas ſpiritualis, ut Euchariſtiae ſacra ſerviat, & portanda Calicum Patena ad Altare. *Diaconatus* eſt Ordo, quo traditur ordinato poteſtas ſolemniter canandi Euangelium in ordine miniſtrandi Sacrum Euchariſtiae. *Presbyteratus* eſt Ordo, ſeu Sacramentum novae Legis, quo datur ordinato potestas conſecrandi Corpus & Sanguinem Chriſti, atque Fideles confortemes à peccatis abſolvendi *&c.*

Atque cum aliqua Sacramenti Ordinis definitione concordat illa, quam ponit Scotus *in 4. dist. 24. in gra. & verbis, dicens: Ordinatioeſt inſtitutio alicujus in gradu eccleſiae praeminenti, cui conveniat aliquid miniſterium circa Euchariſtiam collatione facta à Miniſtro idoneo verba proferente, & ſimul cum intentione debita miniſterium gradus illius aliqua ſpiritualis repraeſentans ex inſtitutione Dominoeſt ſacrum gratiae conferens, quae ordinatio dicitur aliquod miniſterium exercuiſſe.* Haec illa: ſed ſi quae deſiderantur, quo pertinent Sacramenti Ordinis excuſabitur declarat.

Reſp. II. Septem Ordines in Eccleſia Dei, videlicet, *Oſſiariatus, Lectoratus, Exorciſatus, Acolythatus, Subdiaconatus, Diaconatus, ac Presbyteratus, ſeu Sacerdotium.* Ita Magiſter Sententiarum *in 4. dist.* Theologi communiter, qui ſeptem dicunt eſſe Ordines juxta ſeptiformem gratiam Spiritus Sancti, cuius ſunt ſum ſunt participes, ad gradus Eccleſiaſticos aſſignaccedunt, ut inquit Magiſter *loc. cit.* Concordat Concilium Tridentinum *Seſſ. 23. cap. 3.* ubi enumeratis Ordines in ipſo Eccleſiae Ordine, Ordinibus, & non plures aliquet, docens, quod praeter Sacerdotes, & Diaconos, de quibus ſacra Litterae praetum meminerunt, ab ipſo Eccleſiae Ordine, ſacrae Ordinationis nomina, atque unuſcuiuſque ſecrum propria miniſteria *ſubdiaconi, Ordines, acolythi, Exorciſtae, Lectores, Oſſiarii, in ſpe ſuſſiſtiſ ſunt.* Idem determinat *Conc. dist. 77.* ubi Capus Papa omnes, & ſolus hic ſeptem Ordines, quibus ad epiſcopatum aſcendiſtur, enumerat.

Fatendum tamen, quod Glofſa in *can. Clerus dist. 21.* v. *Pleniſſimi, & Glofſa Epiſcopalis in Decretum, Decretum. v. epiſcopus*, & Canoniſta communiter pauciſs exercere tenetur, novem eſſe Ordines in eccleſia Dei ante hac non fine myſtio, ſed ad Dominicae Paſſionis Hierarchiae, & juxta novem Ordines ſeu Choros Angelorum. Unde patentibus ſeptem Ordinibus addunt ſe non Tonſuram, & epiſcopatum, juxta *can. dist. 21.* ubi omnium illorum ſit mentio, ſequentibus verbis: *Septem Clericorum gradus, & numeros ſacrae Pleniſſimo, Pleniſſimo, per hanc intelligunt ſeptem Ordinibus, inſtitutum primo Tonſura, Lector, Exorciſta, Acolythus, Subdiaconus, Diaconus, Presbyter.* Verum de prima Tonſura, & Epiſcopatu, ex poſſeſſo inferitis: nunc juxta ſententiam Theologorum quaeſtio reſpondeo.

Reſp. III. Ex praeſatis ſeptem Ordinibus alii dicuntur Ordines maiores, ſeu ſacri; alii minores. Primo *ſacri dicuntur, Presbyteratus, Diaconatus, Subdiaconatus*, Diaconatus, ac Presbyteratus, & id quoatus ex conciliorum *Ordinis ſacri*, quia habent annexum vinculum perpetuum, ſeu obligationem ad Sacramentum ſtandi Ministerium, quibus homines ſpecialiter, quod Deo conſecrentur. Dicuntur etiam *Ordines minores*, id eſt, per ſe non ſacri, ſed ad ſacros ordinantur. Ut ſic illorum exercendum deputentur: Sacerdos ſaltem ad conſecrandum; Diaconus ad Gloſſam Subdiaconus ad ſervandum Altare. Et minoribus ſacerdotes ſacrificabantur ad altare. Parendum quidem eſt, quod Sanctorum in primitiva Eccleſia non ſolum ſacrificabantur inter Ordines ſacros in *can. Nullus in Epiſcopum* 18. Dedicato tamen, Subdiaconatum inter ſacros Ordines computant, ita tamen ut ſecus deciſum eſt *in can. Clerus 9. de Aetate & qualit. proficiendi.*

At verò *Ordines minores* ſunt alii quatuor, videlicet *Oſſiariatus, Lectoratus, Exorciſatus, Acolythatus.* Et dicuntur *Minores*, ob minus officium, id quod ordinantur. Dicuntur etiam quandoque *ſeptima ſacri*, *ſunt* ſacri in eo ſenſu, quo ſacra dicuntur, id eſt, aut continent (ſunt enim & ipſi verum Sacramentum, prout colligitur ex Concilio Florentino, *Decretum Unionis*) & Tridentino *Seſſ. 23. cap. 3.* id abſolutè & ſine alio limitatione definitur, Ordines, ſeu ſacrum Ordinem ſacrificantem, ſacrificandi dicuntur *non ſacri*, ad differentiam Ordinum ſacrorum, qui per excellentiam, ob rationem ſui officii, appellantur ſacri, id eſt, ſacrificandi, quorum non habent annexum obligationem recitandi Breviarium, neque votum perpetuae caſtitatis: ut primò ſic dominabitur ſacrificandi, licet poſſint contrahere matrimonium, ſi velint.

Caterùm, quantum ſit materia, & forma ſingulorum Ordinum, & quanam officia eorundem, patere poſſunt ex Pontificali Romano; ex uberiori ſum declaratio in *Theologicumdi reſol. 14. Diſtinct. 23. quaeſt. 2. & ſeq.* plura alia hac applicabilia reperiunt, ac probabiliſ profeſſionum omittunt.

Quaeſtio II. Utrum ſit vera prima Tonſura ſit Ordo? Ita reſolutio habens Quaeſtionis multum variant Theologi, & Canoniſtae. & quia in duas extremas abeunt ſententias; nec fine ratione, operae pretium

de videtur, utriuſque ſententiae principalioria fundamenta breviter adducere. Unde

Reſp. I. Juxta Theologos, prima Tonſura non eſt ſimpliciter dictus, neque Sacrificium, ſed mera diſpoſitio & praeparatio ad Ordines. Ita Magiſter Sententiarum, D. Thomas, D. Bonaventura, & Scotus *in 4. dist. 24. in gra.* atque Theologi communiter; quorum ſententiam egomet ſic ſecutus ſum *in Theologicum reſol. 14. Diſtinct. 23. quaeſt. 1. num. 10.* atque ex Canoniſtis tenent Vlentius *in c. Clericorum gal. de Aetate & qualit. proſe.* Archidiaconus *in can. Clerus n. 16.* Bonifacius *Ordinarius n. 4. dist. 21.* Dinthrolog. *de n. n.* Sannig. *rod. ex can. 29.* Aloyſi Ricciuſ *in Praxi Fori Eccleſiaſt. p. 1. reſolut. 234. n. 7. & 235. n. 2.* Card. de Luca *Praxi Curiae Romanae, n. 12.* Jacobus Pignarellus *Tom. 1. Conſult. 66. nu. 11. & num. 8. Coelibatus n. 8. n. 3. & 4.*

Fundamentum hujus Sententiae defumitur Morinalis *ex can. 1. dist. 77.* ubi pro primo Ordine poniitur Oſſiariatus, & ſic *Sententia Scotiſt. Reſpondeo, Ordinem, ſeu primum Oſſiarium:* & conſequenter Oſſiariatus non nullus alius Ordo praecedit; praecedere autem, ſi prima Tonſura proprie ſiet Ordo. *Contra, Concilium, ut ſubducunt. dist. 93. Cron ternatim. dist. 32.* ubi diſtinctè enumeratur ſingulí Ordines, & gradus in Eccleſia Dei exiſtentes; quorum ſeptem Ordinibus, ſed non Tonſura, ab ipſo ipſum poniſſime obſervat Concilium Tridentinum *Seſſ. 23. cap. 6.* Ita Scotiſtarum. Ita Canoniſtae ſed ſigillatim Ordines, qui ab ipſo Eccleſiae indio in illu ſuiſſe cognoſcuntur, nec tamen inter eos ponit primum Tonſuram. Et ſecundò Canoniſtae Allegantes, ſimulque ex illorum non folum primum Tonſuram inter Ordines non numerat, *ſed inſuper* hanc aperte ab Ordinibus ſecernit, ſeparatim ſed Sacramentum quod praeſuppoſitum ad omnes Ordines: dum inquit, quod *Ordines in Eccleſia, ſunt ſeptem, ſicut ſunt ſeptem Sacramenta, ſicut ſunt ſunt ſeptem Sacramenta, ſed ſunt ſeptem Ordines, ſed ſunt ſeptem Ordines, ſed ſunt ſeptem Ordines

Spalatensis, & extimus te omnes Ordine, beneficio & privilegio clericali. Sigitur Tonsuratus etiam existit Ordine, prius habuit Ordinem, non tribuit, ac proinde Privilegium Clericale; nam privatio præsupponit habitum, *l. Decem. & Bartolus ibid. in Summario. ff. de Verb. obligat.* Tertiò, per plures alii Canonistæ, quos copiosè pro hac Conclusiones Tonsuratus adhuc Fagnanus in *cit. c. cum contingat. n. 35. & seqq. de Æstate & quæsit. proficiend.*

Probatur eadem sententia ratione, quia prima Tonsura imprimit characterem, prout fatetur Sixtus V. *in motu proprio contra modo prescripta de Ordine Bullarij Romanorum. pag. 1. n. 1. & 2.* cum ibidem §. 1. primam Tonsuram appellat *Clericalem characterem.* Infirmum tertia Conclusio Tonsuratus *ff. 3. n. 1. & 2.* verbis illis: *Qui jam clericali Tonsura impositi esset.* Ubi ponderanda ly, *Impositi*: quo verbo designat imprefiones Characteris in animo recipientis Tonsuram, tradente similia verba Apostoli, imprefionem Characteris denotantia, 2. Corinth. 1. *Qui unxit nos Deus qui & signavit nos.* Et Ephes. cap. 1. *In quo signati estis Spiritu promissionis sancto.* Unde etiam prima Tonsura, ad instar caeterorum Ordinum, reliquari nequit.

Accedit, quod in collatione primæ Tonsuræ adhibetur certa materia, & specialis forma, juxta ritum Ecclesiæ observanda; ergo est vera Ordo, ; ubi & Sacramentum novæ Legis: nam in collatione Sacramentorum dunaxat certæ materiæ & formæ sunt tradnitur, juxta Concilium Florentinum *in Decreto Eugenii. §. fin. Quinta & Trideutinum Sess. 7. cap. 1.* non autem in nuda collatione alicujus officii, seu gradus, quatenus Theologorum plures Doctores hactenus tenuerunt dictum. Antecedens probatur: quia materia in collatione primæ Tonsuræ requisita, est Ipsis non adhibita prout Tonsura, sed Clericalis Ordo non concedetur, argumento à fortiori contrario desumpto ex *iam cit. cap. cum contingat. de Æstate & quæsit. proficiend.* dum libertas Clericorum *? Per prorogam habeat Ordinem Ecclesiæ datum, Clericalis ordo conferitur*: prodeinde ly, *juxta formam Ecclesiæ.*

Confirmatur hæc Conclusio. Nullum Sacramentum præsequirit de necessitate præcepti characterem Confirmationis, nisi Sacramentum Ordinis. D. Thomas *in 4. dist. 24. q. 1. a. 3. q. 2. & 3.* Ergo, quia prima Tonsura præsupponit characterem Confirmationis, juxta Concilium Tridentinum *Sess. 23. cap. 4. de Reform.* ergo Tonsura est Sacramentum Ordinis.

Tertiò, ex illa sententia Canonistarum, quarum sententiam vigilanius affirmat Fagnanus, *ubi supra*; exinde *n. num. 139. & seqq.* respondendo ad fundamenta Theologorum. Quæstio autem breviatis causa diffusa nonnulum cum eodem Fagnano, *num. 3.* quod pertinet ad tionem ex Concilio Tridentino pro sententia Theologorum superiori *n. 13.* adducto non convincit. Siquidem *illius Sacrificulæ sententia, quia non, sed Sacrificulæ sententia fuit, in propugnatis Herefum tenebris. Cathedra vertuatis tua, tender, pertinaque refugiat, & ex quo reformantur spes, reformetur, prius, eadem Sacrificulæ Synodus in Sess. 4. expetiit protestatur: ac proinde prætentem controversiam, adeò inter Theologos de Canonistas controversiam, difinire nolit, ; ad Ecclesiæ Sanctæ, veluti ad suam primariam intentionem minus deferviente, conclusio abliteate : imò ita quoad præsens pendentem Sacrificulæ, sit Canonistarum, ac Theologorum, in difinitum, *n. 19.* allegatum, in fa vorem tuæ sententiæ difinitiam esse.*

Deinde, quoad primam ad praxin attinet, est fatendum, quod prima Tonsura juxta Sacros canones obtinet *non non ordinis*, atque Minoribus connumeratur, *arg. cit. c. cum contingat. 11. de Æstate & quæsit. proficiend.* cum concordantiis: & ita nomine Ordinum venit, juxta Glossam *in c. Ita quod V. ordinare de Temporali. ordinan. 16.* Unde, quia irregularitas impedit susceptionem Ordinum, hinc ea etiam impedit recepionem primæ Tonsuræ; quod tenuit Bonacina *in Summa de Ordinat. q. 1. punct. 1. §. 3.* cum Sexaginta, quam cit. & sequentem Bonacina *num. 1. disp. 6. de Irregularitate pag. 1. punct. 1. num. 4.* poll. Sonecc. *de censura, disp. 40. sect. 1. n. 1. & sect. 4. num. 2.* Pillicium *tract. 9. cap. 3. par. 19. Regul. Canonicorum*, ubi ait: *Quod omnibus communeq. certiet Jacob. Pignarellus num. 8. Consult. 146. n. 7.* quod nonnulli Theologorum apud citatum Bonacinam contradicant.

Insuper, quia Episcopus in allena Diœcesi Ordines conferens absque licentia Ordinarii illius loci ab suspendetur, *c. Episcopus, de Sententia excommunicationis.* Quinimo, fiunt ipso jure suspensi, prout statuit Concilium Tridentinum *Sess. 23. cap. 6. de Reform.* Ergo, ; sufficientiis etiam incurs ob talem collatam, & non pram primam Tonsuram, cenfet Azzorius *part. 1. lib. 8. cap. 1. quæst. 1. & 2. & Sylv. de Ordine, q. 1. a. 1. num. 9.* Bonacina *disp. 8. de Sacramentis. quæst. un. punct. 4. n. 17.* Barbosa *part. 1. de Offic. & Pot. Episcopi. cap. 1. n. 3.* Quamvis aliis quatenus non potest etiamque in oppositum. Atque servata proportione idemque dicendum in similibus.

Accedit Sixtus V. Curiæ Romanæ. Nam, quod Ratio Romana in judicando procedat ex suppositione, quia prima Tonsura fit Ordo ; ut ait notat Jacobus Pignarellus *in Consultat. 146. n. 1.* ; alioquin Tonsura Romana Ferrariensis. Pentionis 21. Martii, coram Vitili, ; ubi tribuit de Stylo explicitè Curiæ Navarrus Cajetanus *n. 4. de Temporibus Ordinat. & alii.* Ergo hæ tentia pro Foro externo videtur retinenda; quoniam ante licet motum, & pro Foro conscientiæ, ; nam tamen semetipsos probabiliter fallunt valeat, dum aliud à Sede Apostolica dedicatur. Juvat probatum hoc quadrimestre Ordinationum verbis: *Apostolici. Rom. cap. 14. Unusquisque in suo ordine abundet.*

Quartò, ex III. Utrum Episcopatus fit Ordo propriè dictus? Ex II. Dubitatur, Episcopatus fit ipse Ordo, commodè tamen reducitur ad Ordinem Sacerdotii, juxta sententiam Theologorum, ; sepem dictum ordinis, ; tamen Sacerdotii Ordinem quoad Ordinis mitentium: quamvis fecundum mentem Canonistarum, ; atque ad similitudinem Cathedræ Hierarchiæ, ; nisi non Ordinem Sacerdotii, ; ut ; ; ;

ut, dies una. Debet autem tunc jejunium continuari tam ab Episcopo ordinante, quam ab Ordinando, juxta Glossam communiter receptam *in cit. c. Quid à patribus*. *V. Continuato*. Occasione cujus

37 Quæritur II. An in casu, quo Episcopus continuato istiusmodi perficit ordinationem die Dominica, juxta proximè dicta, oporteat jejunium illud esse naturale, vel sufficiat Ecclesiastica? *Resp.* Circa hanc obiectionem variant Doctores. Et quidem Abbas *Panormitanus in c. Literas n. 4. & 5. Lapsum Pis. tract. cap. 8. n. 5.* Pirhing. *d. n. 85.* & quidam alii, censent esse observandum jejunium naturale, adeò, ut re quidem ipsa Episcopus ordinationem illam non habet, sed habuit. Et hujus sententiæ ratio videtur esse: quia hoc jejunium à Doctoribus foliet appellari magnum, atque particulare, ut juxta dicendi morem, id fecisse credatur esse non merè Ecclesiastum, sed etiam naturale.

38 Alii contrà arbitrantur, sufficere jejunium Ecclesiasticum, quod esse per Sumptorum abstinentiam *Pontifex, ut Sanctus Ith. p. Concil. Mensi. n. Abbas. sup. num. 9. Sylvester V. Ordin. q. 6. Pirhing. d. n. 85.* alii quos refert, ac sequitur Gobat *Tract. 8. Tolenus Raporius cap. 5. §. 8.* Ex hac sententia videtur probabilior: tum quia Ecclesia non Deus exigere aliud jejunium, quàm Ecclesiasticum, nisi id specialiter id exprimat: prout illud exprimitur de temporibus SS. Quadragesimæ *Sanctorum non Liquida de Conjunctis, d. 3. junctis Ecclesiæ Militalis Romani, tit. de defectibus effectibus corporis*. Tum quia ipsemet Abbas *loc. cit. n. 3.* cum aliis certè, ordinationem continuatam ipsiusmodi jejunio esse in eum Dominicum, etiam ob infirmitatem Ordinatoris, vel ordinandi, quæ ipsum invalidi, quia omnes ipsi fuisset informatum tanto tempore cogit ad servandum jejunium naturale & abstinendum ab omni confectione cibi, potus, ac medicinæ.

39 Dices ergo in casu esse poterit Episcopus ordinans, indeque ordinandus, Sabbato circa meridiem fumere prandium, & ob cibi collationem: tum non generatim jejunium Ecclesiastum. *Resp.* nos quoad Opinionem prædictam, dare jejunium retentionem, fortè, ut jejunium Ecclesiastum: juxta prædicta Doctorum, tum: hinc in casu cali Gobat *loc. cit. num. 356.* haud incuriosè retinet, ajentes esse in casu, quo, ita fuit jejunium Ecclesiastum, quamvis potit accipi purificatio in Missa, & abluta refectiuffer per diem, ut puta collationem, ajiejunium fuisse ab Ecclesia, ut licit Sanctorum *d. n. 9.* centesi, sufficere jejunium Ecclesiasticum, juxta nihilominus hoc jejunium appellat *magnum, & particular ab Episcopo, & Ordinando, juxta Ecclesiam & Regulorum, p. 1. num. 194.* post Innocentium, Hostiensem, & alios *in cit. c. Literas n. 4.* illud vocat *indefinitum, & necessaria particulam*, non ablata non Deus, & fideiter, fumere jejunum prandium, nam tale jejunium fertanter, & continuatur in diem Dominicam, commutatur à caeteris Fidelibus, ac præterim ab illis, qui tunc SS. Eucharistiam Sacramentum fumere intendunt. Adeò, quod non fere impletione tenetur incit. *c. Literas n. 4.* relata vice repetitum ly, *continuat jejunio* Potest quipse credentium videtur, id factum esse ad evitandum magnitudinem hujusmodi jejunii, falsum non esse conditentem, quod fit abstinendum à prandio, seu una vice refectione.

40 Quærebor III. Utrùm Fratres Minores, aliique Regulares commutationem jejunium habentes de facilis potest ordinari extra tempora Ecclesiastum? *Resp.* In refolutione hujus quæstionis variare Doctores. Et quidem fententiam negativam ex profesto tra *Pontifex Sanctorum in Manual. Prælatorum. tract. 3. §. 8. num. 9.* Rationem dat, quia Concilium Tridentinum *Sess. 23. cap. 8. de Reformat. expressè decrevit, quod Ordinationes fieri ex Ordinatione, Sabbato à Jejunium Ecclesiastum, quod ut Ecclesiastum, quamvis id non dicatur, nequaquam propterea ab Ecclesia privilegium, fiatim revocari videntur privilegia olim in contrarium concessa. Et hoc maxime extra, quòd idem Concilium *Sess. 25. cap. 22. de Regulari.* quod epilogando ordinata, quæ simul circa Regulares decreta fuerant, concludit, dicens: *Hæc omnia, & singula in superioribus Decretis contenta observari Sacrosancta Synodus præcipit omnibus Catholicis, ac Monasteriis cujuscumque Ordinis Mendicantium, vel non Mendicantium, vel alterius Regularium, Monachorum, aut Canonicorum quorumcumque; non obstantibus omnium, & singulorum privilegiis, sub quibuscumque formulis tenorum concepta &c. Addit Miranda Consultorum Sixti V. Sanctissimi & Sabaudiæ (de referens Tom. 2. Bullarii Romani, constitu. 21. dicit Pontifex) sibi intimatum fuisse Pontifex, & alias gravioribus problemis, etiam Regulares quoslibet ordinari extra tempora à Jure constitutis.*

Quærebit fententiam affirmativam, feu quod ex eo mentissima, vereque patentes concessione plurium Summorum Pontificum, quibus Regulares, ac Fratres Minores, etiam defacilò ordinari extra tempora à Jure statuta; Dominicus, aut alia Festivis diem, cognitis vel interpretatis, ut Emanuel Rodericus *tom. 3. Quæst. Regular. cap. 23. art. 1. Portel. in Bulla Jubilæum. Ordo. tit. 4.* Hyacinthus Dominicus *Tractum Regularium. tom. 3. Bullarii Jubilæ. 6. Barbosius 3. de Offic. & potest. Episc. allegat. 17. num. 6. & Ioh. Ioseph. Ferrarius Bullarium Ordinis Minorum. tom. 1. Bullarii Jubilæ. 2. n. 1. & 2. par. 5. tract. 13. cap. 13. 30. allent.* quod plures à Ita Religione fuerint à multis Episcopis ordinati extra tempora statuta. *Hieronymus Jubilæ Theologiæ Illustr. ex de Sacramento Ordinis num. 18.* aliique insuper Prælatorum, & Aversum *quæst. 3. fol. 3. ex* ipsi, pollicitus esse ordinandos Fratres Minores ipsis in publicus Diœcesibus, & in Romana ipsa Urbe invarum. *Sanctissimi cap. 5. num. 1.* Bullarii Quæstionum *1. Pirhing. Tract. 3. de Ordin. n. 10.* ut, & alegantes fuisse pro hac fententia Moderns. *De commun. ab Ordinat. cap. 10. Rodericus in Compendio Privilegiorum. Concordat Bulla Clementis VII. quæ incipit: Dudum Sanctus ultimo, 1525.* emanata. *V.* referunt per totum circa finem quinquennii Privilegiorum) & Concordat Bullarum 23. Clementis VIII. *Bestia pontificis (cæpit habuerat Tom. 1. Bullarii Romani. 23. Bullarum Ordini Fratrum Minorum Regularis Observantiæ, ac Minorum Reformatorum, & Ordinarii Privilegia, facultatem, & gratias, & Indulta, quæ illis Ordinibus Mendicantibus, & Non Mendicantibus, fab quarumque formas, & magnitudinem Summorum Pontifices concessa fuerunt, illarum omnium tenores, & formas datas, effectus, & decreta in illis contenta, ac ipsorum verborum interpretatione, & in his inferiorem, præsertim pro sufficiendo respectu habendo in his omnibus, quæ Decretis Concilii Tridentini non adversantur, ac Sacrorum Canonum ejusque Italam, & qualiter interpretantur non obliet, prout inferius dicemus.* Emanuel Rodericus *tom. 1. quæst. regular. qu. 8. art. 7. & 8.*

41 Neque videntur urgere quæ in oppositum adducit Miranda *num. 10.* Nam Concilium, ordinando ab illo, citata Conflitutio Sixti V. *Sanctissimi, & solutione* pothundum gravitatis de causis per Clementem VIII. in fos Constitutione *Bestia, Sanctissimus, & ex* referunt *Tom. 3. Bullarii*) hæc conjectata, & restituta ad revocatis *Tom. 1. Bullarii* Bullarii Tridentini: ut, &, si vivente hujus priora privilegia non fuerint revocata, dicta Conflitutio Sixtina, quantum ad propositum, delinc non obstat.

42 Dicitur nec videtur obstare Concilium Trident. *cit. Sess. 25. cap. 22. de regular.* Nam ablijendo à Conflitutione dicti Concilii, & inhaerendo Bullarum Sixti, dum, ac mensi Dominicum, quod Epilogus ille revocatorius privilegiorum Jesuitarum, Mendicantium, & Regularibus Italicis fuit in eadem Sessione vigintiseptimo; non verò illa, quæ jandudum antea in principio Sessionis Tridentinæ, & Sessione vigintiquinque Ordinis Mendicantium, & Non Mendicantium, & Regularium, ac Monachorum, & Canonicorum quorumcumque; non obstantibus omnium, & singulorum privilegiis, & quibuscumque formulis tenorum concepta. Addit Miranda Consultorum Sixti V. *Sanctissimi & Sabaudiæ* (de referens *Tom. 2. Bullarii Romani, constitu. 21.* dicit Pontifex) sibi intimatum fuisse Pontifex, & alias gravioribus problemis, etiam Regulares quoslibet ordinari extra tempora à Jure constitutis.

Quærebit fententiam affirmativam, feu quod ex eo mentissima, vereque patentes concessione plurium Summorum Pontificum, quibus Regulares, ac Fratres Minores, etiam defacilò ordinari extra tempora à Jure statuta; Dominicus, aut alia Festivis diem, cognitis vel interpretatis, ut Emanuel Rodericus *tom. 3. Quæst. Regular. cap. 23. art. 1. Portel. in Bulla Jubilæum. Ordo. tit. 4.* Hyacinthus Dominicus *Tractum Regularium. tom. 3. Bullarii Jubilæ. 6. Barbosius 3. de Offic. & potest. Episc. allegat. 17. num. 6. & Ioh. Ioseph. Ferrarius Bullarium Ordinis Minorum. tom. 1. Bullarii Jubilæ. 2. n. 1. & 2. par. 5. tract. 13. cap. 13. 30. allent.* quod plures à Ita Religione fuerint à multis Episcopis ordinati extra tempora statuta. *Hieronymus Jubilæ Theologiæ Illustr. ex de Sacramento Ordinis num. 18.* aliique insuper Prælatorum, & Aversum *quæst. 3. fol. 3. ex* ipsi, pollicitus esse ordinandos Fratres Minores ipsis in publicus Diœcesibus, & in Romana ipsa Urbe invarum. *Sanctissimi cap. 5. num. 1.* Bullarii Quæstionum *1. Pirhing. Tract. 3. de Ordin. n. 10.* ut, & alegantes fuisse pro hac fententia Moderns. *De commun. ab Ordinat. cap. 10. Rodericus in Compendio Privilegiorum. Concordat Bulla Clementis VII. quæ incipit: Dudum Sanctus ultimo, 1525.* emanata. *V.* referunt per totum circa finem quinquennii Privilegiorum) & Concordat Bullarum 23. Clementis VIII. *Bestia pontificis (cæpit habuerat Tom. 1. Bullarii Romani. 23. Bullarum Ordini Fratrum Minorum Regularis Observantiæ, ac Minorum Reformatorum, & Ordinarii Privilegia, facultatem, & gratias, & Indulta, quæ illis Ordinibus Mendicantium, & Non Mendicantium, fab quarumque formas, & magnitudinem Summorum Pontifices concessa fuerunt, illarum omnium tenores, & formas datas, effectus, & decreta in illis contenta, ac ipsorum verborum interpretatione, & in his inferiorem, præsertim pro sufficiendo respectu habendo in his omnibus, quæ Decretis Concilii Tridentini non adversantur, ac Sacrorum Canonum ejusque Italam, & qualiter interpretantur non obliet, prout inferius dicemus.* Emanuel Rodericus *tom. 1. quæst. regular. qu. 8. art. 7. & 8.*

Emanuel Rodericus *citat. tom. 3. quæst. 23. artic. 4. & 5.*

43 Ejusdem liquet ex Bulla Pauli III. quæ incipit, *Licet debitum*, durante Concilio Tridentino, *seu anno 1549. 25. Kal. Novembris* edita (& referunt *Tom. 1. Bullarii Romani, Constitu. 48.* ejusdem Pontificis) in qua dicitur Pontifex pretare alias omnipotens gratias, *§. 19.* Fratribus Societatis Jesu indulsit, ut, quotquot ipsorum fore tum à quocumque Catholico Antistite, gratiam, & commutionem Sedis Apostolicæ habente, libere ad omnes, etiam facros, ordines promoveri possint quibuscumque lent. Atque in hoc privilegio communicare caeteros Ordines, privilegiorum communicationem habentes, vel ex eo manifestè; tum quia illius conflitutio zelfirtitvam, seu diffe commutationibus excluftan contient. Tum quia pofteaquam B. Pius V. in Bulla *Ad summum pfeftitium*, data post Concilium Tridentinum, *seu anno 1571. Idus Februarii* (& referunt *Tom. 2. Bullarii Romani, Constitu. 1. Bullarii Jubilæ. 3. §. 14.* ex pretfeionnia privilegia, Societati Jesu concessa, Congregationi Clericorum Regularium Theatinorum confirfit, confirmavit, & innovavit.

44 Porrò Ordinem Fratrum minorum consuetudine ex omnibus privilegiis, innumeribus; concedionibus, indulgentiis, & gratiis, quibuscunque Congregationibus, & Ordinibus suis Mendicantibus, tum non Mendicantibus, quotcumque Pontifices Romani concessis, ac fuse profitenti Regularis Observantiæ non adventantibus, pertinet, & ad Regularem Observantiam fuliere, patet ex concedionibus Sixti IV. Alexandri VI. Julii III. & Leonis X. prout videre est in compendio Privilegiorum Fratrum Minorum, *seu Rodericus in Compendio Privilegiorum.* Concordat Bulla Clementis VII. quæ incipit: *Dudum Sanctus ultimo*, 1525. emanata. *V.* referunt per totum circa finem quinquennii Privilegiorum) & Concordat Bullarum 23. Clementis VIII. *Bestia pontificis (cæpit habuerat Tom. 1. Bullarii Romani. 23. Bullarum Ordini Fratrum Minorum Regularis Observantiæ, ac Minorum Reformatorum, & Ordinarii Privilegia, facultatem, & gratias, & Indulta, quæ illis Ordinibus Mendicantium, & Non Mendicantium, fab quarumque formas, & magnitudinem Summorum Pontifices concessa fuerunt, illarum omnium tenores, & formas datas, effectus, & decreta in illis contenta, ac ipsorum verborum interpretatione, & in his inferiorem, præsertim pro sufficiendo respectu habendo in his omnibus, quæ Decretis Concilii Tridentini non adversantur, ac Sacrorum Canonum ejusque Italam, & qualiter interpretantur non obliet, prout inferius dicemus.* Emanuel Rodericus *tom. 1. quæst. regular. qu. 8. art. 7. & 8.*

45 Neque videntur urgere quæ in oppositum adducit Miranda *num. 10.* Nam Concilium, ordinando ab illo, citata Conflitutio Sixti V. *Sanctissimi, & solutione* pothundum gravitatis de causis per Clementem VIII. in fos Constitutione *Bestia, Sanctissimus, & ex* referunt *Tom. 3. Bullarii*) hæc conjectata, & restituta ad revocatis *Tom. 1. Bullarii* Bullarii Tridentini: ut, & si vivente hujus priora privilegia non fuerint revocata, dicta Conflitutio Sixtina, quantum ad propositum, delinc non obstat.

46 Dicitur nec videtur obstare Concilium Trident. *cit. Sess. 25. cap. 22. de regular.* Nam ablijendo à Conflitutione dicti Concilii, & inhaerendo Bullarum Sixti, dum, ac mensi Dominicum, quod Epilogus ille revocatorius privilegiorum Jesuitarum, Mendicantium, & Regularibus Italicis fuit in eadem Sessione vigintiseptimo; non verò illa, quæ jandudum antea in principio Sessionis Tridentinæ, & Sessione vigintiquinque Ordinis Mendicantium, & Non Mendicantium, & Regularium, ac Monachorum, & Canonicorum quorumcumque; non obstantibus omnium, & singulorum privilegiis, & quibuscumque formulis tenorum concepta. Addit Miranda Consultorum Sixti V. *Sanctissimi & Sabaudiæ* (de referens *Tom. 2. Bullarii Romani, Constitu. 21.* dicit Pontifex) sibi intimatum fuisse Pontifex, & alias gravioribus problemis, etiam Regulares quoslibet ordinari extra tempora à Jure constitutis.

Quærebit fententiam affirmativam, feu quod ex eo mentissima, vereque patentes concessione plurium Summorum Pontificum, quibus Regulares, ac Fratres Minores, etiam defacilò ordinari extra tempora à Jure statuta; Dominicus, aut alia Festivis diem, cognitis vel interpretatis, ut Emanuel Rodericus *tom. 3. Quæst. Regular. cap. 23. art. 1. Portel. in Bulla Jubilæum. Ordo. tit. 4.* Hyacinthus Dominicus *Tractum Regularium. tom. 3. Bullarii Jubilæ. 6. Barbosius 3. de Offic. & potest. Episc. allegat. 17. num. 6. & Ioh. Ioseph. Ferrarius Bullarium Ordinis Minorum. tom. 1. Bullarii Jubilæ. 2. n. 1. & 2. par. 5. tract. 13. cap. 13. 30. allent.* quod plures à Ita Religione fuerint à multis Episcopis ordinati extra tempora statuta. *Hieronymus Jubilæ Theologiæ Illustr. ex de Sacramento Ordinis num. 18.* aliique insuper Prælatorum, & Aversum *quæst. 3. fol. 3. ex* ipsi, pollicitus esse ordinandos Fratres Minores ipsis in publicus Diœcesibus, & in Romana ipsa Urbe invarum. *Sanctissimi cap. 5. num. 1.* Bullarii Quæstionum *1. Pirhing. Tract. 3. de Ordin. n. 10.* ut, & alegantes fuisse pro hac fententia Moderns. *De commun. ab Ordinat. cap. 10. Rodericus in Compendio Privilegiorum. Concordat Bulla Clementis VII. quæ incipit: Dudum Sanctus ultimo, 1525.* emanata. *V.* referunt per totum circa finem quinquennii Privilegiorum) & Concordat Bullarum 23. Clementis VIII. *Bestia pontificis (cæpit habuerat Tom. 1. Bullarii Romani. 23. Bullarum Ordini Fratrum Minorum Regularis Observantiæ, ac Minorum Reformatorum, & Ordinarii Privilegia, facultatem, & gratias, & Indulta, quæ illis Ordinibus Mendicantium, & Non Mendicantium, fab quarumque formas, & magnitudinem Summorum Pontifices concessa fuerunt, illarum omnium tenores, & formas datas, effectus, & decreta in illis contenta, ac ipsorum verborum interpretatione, & in his inferiorem, præsertim pro sufficiendo respectu habendo in his omnibus, quæ Decretis Concilii Tridentini non adversantur, ac Sacrorum Canonum ejusque Italam, & qualiter interpretantur non obliet, prout inferius dicemus.* Emanuel Rodericus *tom. 1. quæst. regular. qu. 8. art. 7. & 8.*

Neque videntur urgere quæ in oppositum adducit Miranda *num. 10.* Nam Concilium, ordinando ab illo, citata Conflitutio Sixti V. *Sanctissimi, & solutione* pothundum gravitatis de causis per Clementem VIII. in fos Constitutione *Bestia, Sanctissimus, & ex* referunt *Tom. 3. Bullarii*) hæc conjectata, & restituta ad revocatis *Tom. 1. Bullarii* Bullarii Tridentini: ut, & si vivente hujus priora privilegia non fuerint revocata, dicta Conflitutio Sixtina, quantum ad propositum, delinc non obstat.

cunque Catholico Antistite Sac. Ordines, etiam extra tempora à Jure statuta, tribus diebus Festivis sufficere valeant. à Pio IV. fuitam edite Omnis S. Joannis Jerosolimitani habetur ex ejusdem Bulla 9. quæ incipit, *Cum superiori* §. 62. (ac referunt *Tom. 2. Bullarii Romani* pag. 98 prorsus conformia Tit. 1. per B. Pium V. Gregorium XIII. Sixtum V. Gregorium XV. & Clementem VIII. prout citatis singulorum Pontificum Bullis, offert. Ill. Bonacina *part. 1. de Offic. & pref. Episc. alleg. 4. num. 6.* Porro in hoc, &, ejusdem hujusmodi privilegiis, commentare Ordinem Fratrum Minorum, patet ex quibus Bullis id ita ex ipsis.

§. Quarto: IV. Quid intelligatur nomine *Dies Festivus* apud Ordines minores, tum etiam virtute privilegiorum Ordines majores conferri possunt? Non patet Doctores affirmant, nomine *Dies Festivus* non solum comprehendi Festum Fori, sed etiam illo percepto ab Ordinantum Ecclesiæ festivibus; sed etiam Festum Chori, quod ab ritu duplici celebratur: ut Emanuel Rodericus *num. 4. q. 83. p. 4. c. 1.* Barbosa *num. 1. de Offic. & pot. Episc. allegat. 17. n. 5.* citans Suarez, & alios. Engel *l. 1. tit. 8. ac* fusius Gobat *Tract. 8. Theolog. Experim. n. 45.* & Fore allegans Lainez, hunc sed frequentem appellans tam speculative, quam practice probabilem. Fundamentum præcipuum est: *quia in cap. ut de Reliquiis, & veneratione Sanctorum* Pofteriorum etiam intelligunur Festa Duplicia quatuor Evangelistarum, & quatuor Ecclesiæ Doctorum, licet hæc (demptis Festis Apostolorum) non sint Festa Fori, sed festa Chori duntaxat, duplicia tamen: idem ergo dicendum videtur in propolito; nam verba, si positiva, videtur intelligi secundum Proprium significationem, ac prout in Jure accipiuntur. Verbum his non obstabunt.

§. Rep. I. Per dies festivos, quibus, vel ex Jure omnino permittitur Ordinum minorum collatio, vel ex Speciali concessione Pontificis poterunt conferri Ordines, prout, comprehendunur tot illi dies Festi, qui sunt fori, atque à Populo de præcepto servantur. Ita Gloria *in cap. Sed nos, distinct. 8. n. 1.* per hanc Bullam *Pio in cap. Sed nos, distinct. Dies solemniores, sive illos (ut nonnulli explicant) qui specificantur in c. ult. de feriis.* Lugolib. *1. Reg. Moral. Dub. 34.* Sylvestrum, *Cajet. Dub. 1. n. 1.* Sotum, *Navarr. 1. c. 1. n. 1.* Quæ tamen addunt, sufficere, si in Diœcesi fit solemnitas Dies Festi, licet ubique non celebretur; ut Joseph Barbosa *1. de Pot. Episc. n. 1. b. 2.* Gazio id quia tam in Jure, tum in vulgari locutione, nomine *Dies Festivus* intelligitur Dies Festus, qui sub præcepto à Populo servandus est, ac liquet ex *tum. 1. de Consecr. dist. 5. c. 2.* & *c. ult. de Feriis.* Hinc in Synodi, dum Concilium Tridentinum *Sess. 24. cap. 1. de Reformat.* non exprefsit, Dominicas tantum publicè fieri. In Ecclesiæ tibus continuis diebus Festivis, antequam Matrimonium celebretur, semper interfuisse de tribus diebus Festivis de præcepto Ecclesiæ tradit.

4 Nec urget ratio *num. 5.* in contrarium allata. Nam *ut ult. de ut. de reliq. & veneratione Sanctorum* in Jure non conceuvit, in nomen Festivitatis accipiatur largiori significatione, ac prout familiar in Rubricis Missalis, & Breviarii Romanorum, videlicet pro Festo Duplici, sive dicitur celebretur in foro, sive fabum in Choro. Sed cum eli insolitus esse; aliquam esim, cum in Breviario, & Missali, nominal Festi dies Festus Duplicis Festum, sed etiam Simplex de Sanctis comprehendat, leguetur ritus, etiam in Festis Duplicis poli Ordines minorum ordiri, quod semper libet, haud obstante, quod non nisi apud Gobat *loc. sit. num. 47.* in de Festo semiduplicis adinfertur.

5 Et hæc non Bella amplius probantur, ac pro tollendo omni dubio firmantur ex declaratione Sac. Congregationis Concilii Tridentini, quam Pesset Fagnanus diaddie Congregationis Secretariae, & hac ratione memoratæ Sac. Congregationis Secretis penitius investigant, hæc ibique allegans, *tom. 1. Decretum. n. 13. & 1. relati in nec verba.*

Præsupposito, quod minores Ordines possint conferri diebus Dominicis, ac aliis Festis Fori, & Ecclesiæ, in appellatione Dies Festi comprehendatur Festum, in quo ab Ecclesia fit officium, an vero debeat ut Festum, quod à populo colatur.

Secundò: Idem ut dubium quoad prorogationem, quod dispensationem de promotionis ad tempus, ac tibus festivis.

Tertiò. An ex consuetudine potest Episcopus, ut eodem die, ad minores Ordines aliquos promovere.

Quartò: An, ubi consuetudo ordinandi ad quasvis Ordines de Venetiis, in die Sabbati frequentis ad Ordinem Subdiaconatus promoveri, ut fit licitum propio consuetudine.

Ad primum Sacra Congregatio Concilii certò comprehendi dies Festos, qui à Populo servantur: *in rit. de Pro. de Constit. dist. 3. cap. 1. 22. Sess. 23. cap. Regular.*

Ad secundum ideò respondit.

Affirmatè, præsupposito consuetudine posse.

Ad quartum, libere Episcopo, si dies Venetis die festivus, & fit recollatus, aut ordinatus Ecclesiæ, qui Evangelio in Pontificali expedit, ita Decretum Concilii 11. *Sess. 23.* non tamen in publicis Ordinationibus, & privatim, & aliquibus, prædictos minores Ordinationes fieri. Hæc ibi.

§. III.

De Qualitatibus Ordinandorum.

SUMMARIUM.

16 Ordinem recipi validè, & licitè, quid?
17 Ut validè recipiatur, quæ sufficiunt?
Ital. Ad Ordinem recipiendum, Sacramenti Ordinis.
18 Diaconissæ, & Presbyteræ, quæ?
19 Item Baptismo Sacramentum Ordinis non recipitur.
20 Ut Ordo intercrepiatur, requiritur status gratiæ.
21 Et quod quis sit legitimè natus.
Ac nulla Confessa, vel canonice impedimentum.
Ibid.
Et habeat animum permanendi in statu Clericali. Ibid.
22 Quod sit confirmatus?
23 Et sufficiens, & quatis?
24 Annus quos dies habeat?
An pro initio Ignoranti anni debeat addi unus diebus.
25 Ad Ordines minores non requiritur determinatus ætas.
26 Requiritur tamen ut habeat debitas qualitates, & quales.
27 In Regularibus autem non requiritur tanta ætas, ac in aliis, Clericis.
28 Imo ad illos in Ordinibus recipendum. Remissio.
Fer Titulum, ut quis ordinari valeat, quid requiratur.
29 Titulum ad Ordines minores non requiritur.
Titulus est triplex. 1. Beneficii Ecclesiastici.
32 II. Patrimonii, Quæ sale pacto alienari possunt.
33 III. Patrimonii Sacri, Quæ Pro Ecclesiæ Religiosi.
34 Nequeunt ordinari ad hunc titulum Religiosi non pro
Sufficunt quæ certum dantur ad tempus fere profitetur.
35 Et quibus Religiosis, pro Ecclesiæ, sive
36 Quid confessaneum de Titulo mensæ.

16 QUæstiones I. Quenam generatim requiruntur in quo Ordinandorum? Ubi supponendum est, Ordinem duplicitur intelligi posse, quidpiam recipiendum, vel conferendum, prius, ut Sacramentum Ordinis validè recipiatur; secundò, ut etiam licitè. Ordinem validè tunc, hoc Sacramentum, quod Ordinem vocatur, ex valent, & subsistat Ordo recepitur, ac prudum amplius fit reiteranda. Et hoc fieri potest, ut ab hoc Sacramentum recipiatur in peccato mortali, ac ex eo receptionem ablta peccet, dummodò ibidi dicit ex fectaliter requisitis ad ipsius validissimum Ex intelligitur recipi Ordo, quando non fictum valet: Ordo recepitus, fed infuper recepto ipsius fit licito modo, ac absque peccato. Hic prænotandi

Reiteratur. Ad validitem Ordinis requiritur debitum materiam, & formam, ac intentionem, ministri, & subjectum, fit fit ac abdicta, ac ministrum, ac ex parte Ordinandi fieri non malcullus; simulque ut fit baptizatus. Ita communis. Nam quid fall mascuili fine capaces Sacramenti Ordinis, non autem feminæ *dictum tractat. Mulieres. diff. 12. ac tradidit Sacrum in ibid. 25. q. 1. ubi hoc refundit in Legem Divinam atque ordinationem Christi.* Idipsum patet tum ex perpetua traditione Ecclesiæ: tum ex eo, quia neque B. V. Maria hanc potestatem Ordinis à Christo Filio tibi accepit, non obstante, quod fuerit dignior, ac excellitior universis Apostolis.

17 Nec obstat *cum Diaconissam non debere ante annos quadragintaquinque* ordinari. Neque videtur fieri quod possit tale tempus posse ordinari. Refp. enim cum Glossa *in dist. V. Ordinari;* & Doctore Subtilis *dist. 25. q. 1. Ad secundum principale, 1. ff. ratione hujusmodi* ætatis ordinandorum, fed quia fuper talem feminam tebus aliqua benedictio, ex qua conseqnentur aliquod officium, ac ministerium, quod ad ordinationem Baptismi Vel Collegii, tunc competebat et legere Homilias, aut Evangelia in Ministerium, quod ad ipsum Ordinem, non erat adhuc aliquas Ordinis. Eodem modo respondet Barbosa *tom. cap. Diaconissam 27. q. 1. num. 3. & Sponsivis* addat, quod Diaconissæ Ministerium Ecclesiæ *Ita de Sacramentis tit. 7. c. 38. num. 7.* Diaconissæ in præsidentes textus, discutiunt unores vidiue Diaconorum, quemadmodum confitur, Presbyteræ, dici uxores Presbyterorum, per exemum *in cap. Presbyteræ, c. Mulieres dist. 5.*

19 Porrò, quod ad validitatem Ordinis, ex parte Ordinandi requiritur Baptismus jam fuscepius, fiquet ex quo ipso Ordo fundamentum, & ianua non nisi Sacramentum non ut legitimum *Cibus tuque. S. fin. de Confess. dist. 4.* Ac proinde fine ipso Sacramentum Ordinis non conferatur *cum. 3. quæ pro ut gerunt tum 1. cap. 1.* Unde in *cap. de Presbyt. non ordinet, dicunt: Ingit Presbyter, ordinetur Presbyter, se non ipsi baptizatus, baptizatus, & Presbyter ordinetur.*

20 Rep. II. Ut Ordo licitè, & absque peccato, ac cited Sacrilegium Confessionis, & Communionis, plures requiruntur ex parte recipientis, sive Ordinandi. I. Status gratiæ: hic enim requiritur ad aliquam receptionem cujuscumque Sacramenti. II. Ut habeat quod exterior virtute, mortuumque probitus, de qua diligent ex eius Ordinandorum prædicta *Ordinandorum. Quando diff. 4. q. Conf. Tridentinum. Sess. 23. c. 3. de Reformat. & concedat illud D. Apostoli 1. Timoth. 3. Manus citò nemini imposuerit.*

21 II. Ex parte Ordinandi requiritur, ut sit legitimè natus. III. Ut nulla certum Ecclesiastica, fers irregularis, ac ipsa Ordinandi, quæ ipsum fit detectus. IV. quoque tum in Ecclesiastica Titulus, cum in propria loci amplitudo decreto IV. Et habeat animum clericatus, fin permanendi in illo Ordinandi, juxta Concilium *Tridentinum. Sess. 23. cap. 4. de Reformat. ubi statuitur, ut prima Tonsura, ac Ordines minores non conferantur, nisi Ordinandis, ita non sed solum, qui ex ordinari valeat, qui ipsum, ac ut in illo, ac ut ordinari valeat, qui ipsum.*

22 *Tiulum ad Ordines minores non requiritur.*
Titulus est triplex. 1. Beneficii Ecclesiastici.
23 II. Patrimonii, Quæ sale pacto alienari possunt.
24 III. Patrimonii Sacri, Quæ Pro Ecclesiæ Religiosi.
25 Nequeunt ordinari ad hunc titulum Religiosi non pro
Sufficunt quæ certum dantur ad tempus fere profitetur.
26 Et quibus Religiosis, pro Ecclesiæ, sive
27 Quid confessaneum de Titulo mensæ.

Quæstiones I. Quenam generatim requiruntur ex parte Ordinandorum? Ubi supponendum est, Ordinem duplicitur intelligi posse, quidpiam recipiendum, vel conferendum, prius, ut Sacramentum Ordinis validè recipiatur; secundò, ut etiam licitè. Ordinem validè tunc, hoc Sacramentum, quod Ordinem vocatur, ex valent, & subsistat Ordo recepitus, ac prudum amplius fit reiteranda. Et hoc fieri potest, ut ab hoc Sacramentum recipiatur in peccato mortali, ac ex eo receptionem ablta peccet, dummodò ibidi dicit ex fectaliter requisitis ad ipsius validissimum Ex intelligitur recipi Ordo, quando non fictum valet: Ordo recepitus, fed infuper recepto ipsius fit licito modo, ac absque peccato. Hic prænotandi

Reiteratur. Ad validitem Ordinis requiritur debitum materiam, & formam, ac intentionem, ministri, & subjectum, fit fit ac abdicta, ac ministrum, ac ex parte Ordinandi fieri non malcullus; simulque ut fit baptizatus. Ita communis. Nam quid fall mascuili fine capaces Sacramenti Ordinis, non autem feminæ *dictum tractat. Mulieres. diff. 12. ac tradidit Sacrum in ibid. 25. q. 1. ubi hoc refundit in Legem Divinam atque ordinationem Christi.* Idipsum patet tum ex perpetua traditione Ecclesiæ: tum ex eo, quia neque B. V. Maria hanc potestatem Ordinis à Christo Filio tibi accepit, non obstante, quod fuerit dignior, ac excellitior universis Apostolis.

17 Nec obstat *cum Diaconissam non debere ante annos quadragintaquinque* ordinari. Neque videtur fieri quod possit tale tempus posse ordinari. Refp. enim cum Glossa *in dist. V. Ordinari;* & Doctore Subtilis *dist. 25. q. 1. Ad secundum principale, 1. ff. ratione hujusmodi* ætatis ordinandorum, fed quia super talem feminam tebus aliqua benedictio, ex qua conseqnentur aliquod officium, ac ministerium, quod ad ordinationem Baptismi Vel Collegii, tunc competebat et legere Homilias, aut Evangelia in Ministerium, quod ad ipsum Ordinem, non erat adhuc aliquas Ordinis. Eodem modo respondet Barbosa *tom. cap. Diaconissam 27. q. 1. num. 3. & Sponsivis* addat, quod Diaconissæ Ministerium Ecclesiæ *Ita de Sacramentis tit. 7. c. 38. num. 7.* Diaconissæ in præsidentes textus, discutiunt unores vidiue Diaconorum, quemadmodum confitur, Presbyteræ, dici uxores Presbyterorum, per exemum *in cap. Presbyteræ, c. Mulieres dist. 5.*

18 Porrò, quod ad validitatem Ordinis, ex parte Ordinandi requiritur Baptismus jam fuscepius, fiquet ex quo ipso Ordo fundamentum, & ianua non nisi Sacramentum non ut legitimum *Cibus tuque. S. fin. de Confess. dist. 4.* Ac proinde fine ipso Sacramentum Ordinis non conferatur *cum. 3. quæ pro ut gerunt tum 1. cap. 1.* Unde in *cap. de Presbyt. non ordinet, dicunt: Ingit Presbyter, ordinetur Presbyter, se non ipsi baptizatus, baptizatus, & Presbyter ordinetur.*

19 Rep. II. Ut Ordo licitè, & absque peccato, ac cited Sacrilegium Confessionis, & Communionis, plures requiruntur ex parte recipientis, sive Ordinandi. I. Status gratiæ: hic enim requiritur ad aliquam receptionem cujuscumque Sacramenti. II. Ut habeat quod exterior virtute, mortuumque probitus, de qua diligent ex eius Ordinandorum prædicta *Ordinandorum. Quando diff. 4. q. Conf. Tridentinum. Sess. 23. c. 3. de Reformat. & concedat illud D. Apostoli 1. Timoth. 3. Manus citò nemini imposuerit.*

20 II. Ex parte Ordinandi requiritur, ut sit legitimè natus. III. Ut nulla certum Ecclesiastica, fers irregularis, ac ipsa Ordinandi, quæ ipsum fit detectus. IV. quoque tum in Ecclesiastica Titulus, cum in propria loci amplitudo decreto IV. Et habeat animum clericatus, fin permanendi in illo Ordinandi, juxta Concilium *Tridentinum. Sess. 23. cap. 4. de Reformat. ubi statuitur, ut prima Tonsura, ac Ordines minores non conferantur, nisi Ordinandis, ita non sed solum, qui ex ordinari valeat, qui ipsum, ac ut in illo, ac ut ordinari valeat, qui ipsum.*

21 *Tiulum ad Ordines minores non requiritur.*
Titulus est triplex. 1. Beneficii Ecclesiastici.
22 II. Patrimonii, Quæ sale pacto alienari possunt.
23 III. Patrimonii Sacri, Quæ Pro Ecclesiæ Religiosi.
24 Nequeunt ordinari ad hunc titulum Religiosi non pro
Sufficunt quæ certum dantur ad tempus fere profitetur.
25 Et quibus Religiosis, pro Ecclesiæ, sive
*26

Altaris, atque ad celebandum Missas; unde fuisset, quod Clerici facerent necessaria ad hanc rem, quemadmodum Sacrapenda: nam si applicentur aliis Ecclesiasticis functionibus curam animarum concernentibus, ut est consequens, Conficiencis excipere, indignos nova ordinatione, & applicantur duntaxat idoneis. Deinde quoad Religiosos semper remanet spes, atque occasio conparandi maiorem, & excellentiorem Sacerdotem relaxad suum officium pertinentibus; ea quod continuo ministrantes circa hoc fieri solerent in Monasteriis bene regulatis; cum ab hac Fratres literatos, & gnaros, tum per spiritual Superiores: quod non tam facile contingit circa Clericos seculares. Si tamen non remanet Regularium ordinari defidere in eum duntaxat finem, ut prolua devotione Missum celebret, non tenen, vi nonquo nobis curae animarum sit applicari, sed tantum quoad ipsam regulari tenenam, quantum ad necessariam aliis, notat Franchiscus cit. num. 3.

VIII. Respondet ex parte Ordinandi legitimi Titulus substantialis. IX. Ut ordinetur proprio Episcopo, vel Sibem adventiori licentiam, seu Literas Dimissorias, et ab alio ordinari valeat. X. Ut feret interfitia temporum. Etsi hic certibus agere fingillatim in proprio Titulum, ut necessarium alis Sibimiliis, requiritur debitus ordo inter receptionem initus, vel alterius Ordinis; in videlicet, et nullus ordinetur per Litteras, receptionis Ordinis majorem petentem, in minore, parta Diaconatum ante Subdiaconatum, vel Presbyteratum ante utrumque, aut ante alterum Ordinem cit. cap. 11. De Clericis per saltum promotis, vbi de hoc.

Quartum II. An, & qualis Titulus substantialis requiratur, et quis posit ordinari? Resp. I. Per Titulum in proprio interdiffer Beneficium Ecclesiasticum, ad aliud ordinem fide benedictionem fidelium. II. Constat nonnullis Titulus substantialis à Pontificali Romano in autem abolitus? Titulus. Cum enim non decent, vt Clericis, Divinis Officiis specialiter adscripti, cum Ordinis delectore mendicant, ut fortium aliquem quantum exercerant; idcirco nemo ad facros Ordines adhibendus est, nisi simpliciter Titulus, quem vocitare, se honestè alendi, posits obtendere: prout cum Concilio Tridentino Sess. 23. cap. 16. de reform. expressè habetur.

Dicitur, ad facros Ordines, nam ad Ordines minores non requiritur Titulum, tenet communis opinione, ac praxis Ecclesiae. Ratio est: quia Clerici in minoribus constituti, à fide Clericalibus fulciunt requuntur, liberè quibuslibet, aliisque negotiis secularibus exercere. Et hinc Concilium Trident. loc. cit. notanter prohibet fobiam, ne qui sine Titulo ad facros Ordines promoveatur.

Resp. II. Episcopali Titulus ad Ordines sacros requisitus, triplex est, nimirum Beneficiali, Patrimonii, & Paupertatis. Ita Pontificale Romanum, Tit. De Ordinatione Subdiaconi, cum communi. Primus itaque Titulus, est Beneficiali Ecclesiastica, dum ratio mis posit conferri. Et tale Beneficium non potest aliquis posit modòm resignare, nisi facta mentione, quod ad illius Beneficii Titulum se promotus; utque ea religiosa admittatur, nisi conûito, quod aliunde vivere commodè posit: aliter autem Cafus religionis, nulla est; quia Concilio Tridentino cit. cap. 2.

Secundus Titulus est Patrimonii, vel Pensionis. Et tamen ad hunc Patrimonii, vel Pensionis, quis ordinari posit, requiritur insuper, quod Episcopus judicet, talem pro utilitate, vel commodatere Ecclesiarum facere affectationem, illudque Patrimonium, vel Pensionem, & ad vitam sustentandam sufficiens esse, & vere sibipso obtineri; ut fatuit Concilium Tridentum loc. cit. illicò subjungens, quod etiam tale Patrimonium, vel Pensio, posthac sine licentia Episcopi alienari, aut extingui, vel remitti vullatenus posit, donec Ordinati Beneficium Ecclesiasticum sufficiens fatui sus fuit adepti, vel aliunde habeant, unde vivere possit antiquorum Canonum poenas super his invocantes.

Tertius Titulus, est paupertatis, seu Professionis Religiosae. Siquidem Religiosi Professi, utpote proper Christum omnia sua relinquentes, nihilque prorsum in hoc Mundo possidentes, ordinantur ad Titulum paupertatis, juxta Pontificale Romanum loc. cit. Etenim pauperes voluntaria, quam vovere Religiosi, appellatam ab Ecclesia Religiosam professione, in nec vicem Tituli Beneficialis, cum ipsa Monasterium de alimentis providere teneatur: imò & pro eiusdem conportatur, non sine cultodia, praeterea ablitus Paupertas Fratrum Minorum, Haeredes, & Regi Regis conservantur, ut Concilium Ecpalsque Ecclesiae tur. Unde non mirum, quod Concilium Trident. Sess. 25. cap. 2. decreverit, de hac Titulo Paupertatis necessitatem, ut Clerici, qui Religiosi sunt, de Tituli Concilium Ecclesiarum; ut patet ex illis verbis: Statuit insuper Sanctissima, ut quis discipo Clericus &c.

Verumtamen Tit. Pius V. in Bulla Romanus Pontifex, edita 4. Octobris 1568. quae incipit, Romanus Pontifex, ut refertur in Bullario Romano Concilio. 25. fol. Pontificis) gravissima de cuiuls dictum Decretum Concilii Tridentini extendit ad omnes, & singulos cuiuscunque Ordinis Regulares Religiosos professos (in fuse Novitii) seu facultates, more Religiosorum in communi viventes, qui nuncupati, aut non nisi ad certum tempus, profitentium conficiunt, & ex charitate exire possunt: unde hi omnes non possunt ordinari, sed observata forma Concilii Tridentini, subjacent in eundem Bulla. Pii V. omnes, & singulos Ordines habere locum tam in non professis, quam in nullos professis, ut patet ex Bulla Innocentis Conventuales, 3. Maii 1593. cum Illustr. Blanchetis, quam refert Nicol. Garcia part. 2. de Beneficiis cap. 5. n. 12. & post ipsum Barbosa 3. de Offic. & potestat. Episcoporum. 19. n. 3. citantibus. Siquidem nullus professus, re vera non est professus, cum talis professio nullam induxat obligationem, sibique juris efficiam.

Speciale aliquid circa hoc habent Religiosi Solemnis Jesu, vel qui emisis solemnibus Novitiatus Ordinis, Conventuales, Cappuccini, Clarissae, cum Ordinis, quibusque Presbyteratum promoveri, tum Italum Gregorii XIV. Ecclesiae Coelestis. §. 6. & Ministri Benedictum conficiunt. Verum, quia monasteriorum contingit, non ordinatos Sacerdotes dimitti: hinc ut tales in opportunis Ordinis Clericorum residentiis exganur, tenentur Praelati ejusdem Sacerdotes, nullos professis, nullo providere, donec Beneficium Ecclesiasticum consequantur, prout proscribit Sixtum V. refert Barbosa cit. allegat. 19. n. 7.

Resp. III. Praedicta tribus Titulis, juxta praes. 8. & antiquum consuetudinem Ecclesiae, Ordinandum aliarum Regionum, adhibet Pontif. Romanus ordinat, cuius vel Principes Territoriales, vel Civitas ordinatur, ut Monasteriorum Clericis fere oblatae, prudentiali fundatum tali Clericis necessaria alimenta, quando in proximitate, vel decrepita aetate, vel alia cuia ampliis de honestè sustentare nequeant, ac allegatis Ut opportunum Ordinatio Clericis mendicare cogantur. In hujusmodi Titulis ac de patrimonio tale in nativo nihil invalidat, quia in Parochiis, praesertim antiquioribus, quos est plurimus Clericis Congregationibus, ne beneficia adscribi consueta exiliunt, nè quae idem poliant ordinari: unde horum defectum minimetenus Pontifex Tertiarum, ut aliarum Communitatum, ad ea non propagandae Religionis Christianae, nec conferiunt Tituli mentae fupplere gestiebat. Verum hoc Titulo Mendicitatis, utpote confuetudine fabulosa introducto, Jura mentionem non fecluntur: fabula tamen ab ipso differit Ludov. Engel. in Collegio Jurisprudentiae lib. 11. 14. De Aetate, & qualis, perfectum, numero 3. Ubi varias Quaestiones praeficas circa Titulum Mendicitatis resolvit.

§. IV.

De Subditis Episcopi quoad effectum Ordinationum.

SUMMARIUM.

77 *Unusquisque à proprio Episcopo ordinandus.*

78 *Subditus Episcopi quoad Ordines recipiendos, quatuor modis qui reddatur, quibus?*

Natus in suo Diocesi, & in ella habens domicilium, vel Beneficium, potest à qualibet extra Episcopo ordinari. Ibid.

79 *Anetum unum ante ciclo pafsi qui variatur, sufficiunt ad Domicilium ut ab alio?*

80 *Potest quis ordinari ab Episcopo extra Beneficii, in ejus Diocesi situm?*

81 *Quae sint Beneficiorum habenda.*

82 *Atque olim ad hoc sufficiebat Beneficium mediocre.*

83 *Sicce defacto, ab ordinandum Conciliorum Innocentii XII. Speculatores dominus Ibid.*

84 *Quemnimiri Indulgentiis requiratur, ut qui ordinari volunt ab Episcopo extra Beneficii in ejus Diocesi situm?*

85 *Et Verba ejusdem Constitutionis, quantum ad propositum, referuntur.*

86 *Potest quis ordinari ab Episcopo loci vacante Originis.*

87 *Domicilii ab non fuerit natus fortuito.*

Natus in mari, habet originem in domicilio patris. Ibid.

88 *Ordinatus, antiquam ipsi fuerat quod ordine sufficiendus? & nis fecit.*

89 *Defacto post constitutionem Innocentii XII. subditus Episcopi ordinari, quia ordinatus, Confessor? & quis?*

90 *Verba ejusdem Constitutionis quoad propositum.*

91 *Ordinandus, an ordinetur quod Ordinatorum sibi proferitur illegitimi?*

92 *Quid dicendum de ejusdem?*

93 *Ratione ordinandi, quae sit subditus Episcopi loci quoad recipientem Ordinem.*

94 *Ad discernendum suffitiat quod domicilium.*

95 *Verum domicilium conficitur animo, & facto simul; & quomodo?*

96 *Mirar mente Constitutionis Innocentii XII. circa rationem Domicilii quoad effectum sufficiendi Ordinem.*

97 *Quae requirantur, ut Episcopus Ecclesiarum sum ordinandi Subditos alterius.*

98 *Familiarum nomine, qui intelligantur?*

100 *Familiarum Familiarii deinde sum Episcopo suffit commeratur pertinentium.*

101 *Et Episcopus ordinandi sum Familiarem Sacrum de Beneficio Ecclesiastico.*

102 *Diffide Statuta, quid sit unpotest?*

103 *Episcopi Tituloque nequeant ordinare sum Familiarem.*

104 *Quae defactibus requiratur, ut Episcopus Ecclesiarum?*

105 106 107 108 *Referuntur pulcerrima verba Constitutionis Innocentii XII. Speculatores dominus Ibid.*

77 Quaeritur I. An quis à proprio Episcopo Ordinandus, & quae modo quinquecentesse fabulosa sint? Resp. I. Certum est, quod ordinandus, non nisi à proprio Episcopo fit ordinandus, nullusque ordinetur extra suam Diocesim, nisi ex eiusdem Tituli tamen huic conferre absque proprii Superioris licentia, Textus est in cap. 1. & fqq. dist. 23. & cap. Nullum Episcopum, dist. 2. & 3. & cap. 1. & 2. Ex Reformat. 4. & 16 Juncto Concilio Tridentino Sess. 14. cap. 2. & 3. de Reform. & Sess. 23. cap. 8. de Reform. ubi sub gravissimis pensis infra declarandis, id fieri prohibetur. Et merito: tum, ut diffentiones evitentur, quae fuborri possent inter Episcopos, si unus alterius subditos eodem ignorante, ac fepius invito, ordinare praesumeret, cap. 1. dist. 23. Tum, ut obviatur malitiis hominum, atque indigos, & ignotiores ad facros Ordines non promoveantur, qui aliquem Clericales Ordines, quos à proprio Episcopo fortiti sibi jam denegata dolent, aut ex certis impedimentis canonicis fieri denegatur, hoc mutatis versipur; ab extraneis Episcopis, nullamque de ipsorum defectibus non habentibus, in animarum fuarum periculum, & Ecclesiastici Ordinis detrimentum, praesumerente.

Resp. II. Quatuor modis conferuntur quo subditus Episcopi, ad effectum ordinis, ut ab ipso recipiendos, videlicet extraneo ordinetur, ratione domicilii, ratione Beneficii, & ratione Ordinationis similitudinis, seu commendatitia cum Episcopo. Ita communis, & pater cap. 1. dist. 23. & 3. n. 1. ubi plures Doctores communis comprehendunter illis verbis: Superior in beneficio (Scilicet quoad ordinandum licentiam recipiendi Ordines ab alieno Episcopo, & non obstante proprio jure feccedi) Interfitque Episcopus, & ejusdem Diocesis, qui ordinandus promovendi Sibiatur, & ipse, sine in cuius Diocesi Beneficium habitat Beneficiatus, sine in cuius Diocesi Beneficium habitat Beneficiatus, sine in cuius Diocesi Beneficium habitat Beneficiatus

valeat, requiritur Beneficium cum effectu, sicque cum pacifice possidetur ipsum, *arg. Liber Extra, Ut Ecclesiarum. de Ius. & tradit Garcias part. 2. de Beneficiis cap. 9. n. 17.* & Barbosa *part. 2. de Offic. & potest. Episc. allegat. 4. nu. 55.* ac notanter declaravit Innocentius XII. in Bulla Constitutione, *Speculatores Domus Israel*, cujus verba nu. 83. & 96. referuntur.

82 Et sequendo de Iurisdictione Beneficio pacifice possidetur, illaudam doctrinam olim extendentes plerique Auctores ad Beneficium etiam tenue, prout fecit Garcias *ut cit. cap. 9. n. 17.* & Barbosa *ibi, cap. 1. n. 67.* cum plurimos alios. Rationem dant: quia *in dict. Canon. allat. ibi n. 16.* indistincte concedit, quod quis ordinari valeat ab Episcopo, vel de titulo Beneficii cum effectu Decreti Beneficium obtinet Ecclesiasticum; ergo sufficit quodcunque Beneficium, etiam tenue, cum ipse certum titulum habet, & qualiunque sint non exprimat. Sed neque obstare videtur Concilium Trident. *sess. 23. cap. 2. de reform.* Quia ibi loquitur dicitur, quod nullus possit ordinari ad Titulum Beneficii, nisi illud sibi ad victum honestè sufficiat: non autem negatur, quin ratione tenuis Beneficii possit ordinari ab Episcopo titulo loci, quandoquidem adjungit Beneficiatus Patrimonium pro honestè sustentatione Clerici. Verùm hic non obstantibus.

83 Resp. II. Hæc posterior doctrina, licèt olim fatis recepta, amplius fulciri nequit ob novissimam Constitutionem S. D. N. Innocentii XII. quæ incipit, *Speculatores Domus Israel*, die 4. Novembris, 1694. Motu proprio emanatam, atque (ut in fine ejusdem expressè cavetur) poli publicationem Romam Bullam illicò omnes & singulos, quos concernit, arrlantem. In hoc siquidem Motu proprio, post fullis recentiores abolitas, & fraudes circa Beneficiorum Patrimonium subfistere confingentes, atque inde consequentia mala, quibus Pastoral follicitudine Pontifex obviare fatagit, plura quoad præsens Beneficiorum modum fortiuntur, Decretum est effectum Ordinum ab ipso recipiendorum declaratum, ac etiam de novo fuitatum.

84 Ut quæ Innocentius, quantùm ad propositum, pollquam ibidem Pontifex declarasset, neminem posse ordinari ratione Beneficii sibi primùm concessi, aut in quo post Ordinationem Canaffectum Beneficium immediatè ei inflituendus; sed duntaxat, quando illud ab Ordinando per officio possidetur (per quod magis probatur dicta Superior. nu. 4.) Subjunxit, quod ab eorum Patronis inter alia cerni, quod impoterent nemo ratione Beneficii, in aliena Diœcesi obtenti, subjicitur jurisdictioni illius Episcopi quo Ordinari sufficiendum, nisi Beneficiatus modò ad congruam Clerici fustentationem per se fuficiat; adeò, ut non possit defectus fructuum ejus supplicari adjectione Patrimonii.

85 Verba præfati Motus proprii, quæ quoad propositum fic sonant: *Motu proprio, & ex certa scientia, & maturia deliberatione nostra, deque Apostolicæ potestatis plenitudine, ad Omnipotentis Dei gloriam, & Ecclesiæ sanctæ, & Reverendæ Cleri sanctitatem, & tranquillitatem Christiani Populi adificationem hac generali nolitia, & perpetuò valitura Constitutione decernimus, & declaramus, quod Beneficiatus, seu cujusvis loci Ordinarius, tamesti Cardinalatus honore fulgeat, licere extremum quempiam, ac illiteratiorem ipsi, seu Beneficiatui quem ad Ordinem initiare declarandum legitime contractli non subditum, ad Clericalem Tonsuram promovere, cujusvis Beneficii Ecclesiastici effectum in ea Diœcesi, in qua Ordinatus fignitus fuerit conferendi, seu ad quos is à Patronis jam præfentatus, seu nominatus fuerit præterea etiam Ordinem quemlibet de novo ea respectu adjecta lege fundatum fuitile conflituerit, ut qui immediatè post Clericalem Caracterem fuscepturus ad illud initiatur, Præterea Clericum, qui legitime jam à proprio Episcopo ad eandem Clericalem Tonsuram, Ordinem ad minores, vel majores promotus fuerit, non posse ab alio Episcopo ratione, ac titulo quo fuscunque Beneficii in illius Diœcesi obtenti ad ulteriores Ordines promoveri, nisi ante eorumdem fuscipiendorum, Tellimonialem Literam propriæ Diœcesis tamquam originis, quam domicilii, super fuis natalibus, ac ætate, moribus, & vita fibi concedi obtinerit, ut ipse Episcopus Ordinandi in actis illius Diœcesis, vandas exhibuerit.*

Licet verò Clericus ratione cujusvis Beneficii in aliena Diœcesi obtenti, subjiciatur jurisdictioni illius Episcopi, in cujus Diœcesi Beneficium hujusmodi fitum est: eamnamen de caetero hac in re innovamus, & fecimus volumus Ergò statuo, ut nemo Beneficiatus, seu Beneficiatus ad effectum fuscipiendi Ordines assumptus conferatur, nisi Beneficium ipsum Beneficiatus, seu Ordinatus, ut ipse Ordinatus ejus loci Literas, ut signum Synodalem, (hæc ex deficiente, ipsorum Regionis pro tempore Ordinario) ad facrum Ordinem, & Ordinationem, per fe fuficiat, illudque ab Ordinando, pacifice possidetur, fublata quocunque fuscitanda lite. Ac ut Beneficiorum defectus fructibus existens Beneficiatus cum adjectione Patrimonii etiam pinguis, quod ipse Ordinandus in eadem, seu alia qua ipse Diœcesi obtineret: ac Episcopus Ordinandi, ut Tellimonialibus Literis, quam de redditu Bimestri hujusmodi, expressam in confuetu collaterum Ordinum conflatione mentionem facere debebit. Bullam Pontifice.

Quæritur III. An, & quando possit quis ordinari à Episcopo loci ratione Originis? Resp. I. Certum est, quod ratione Originis fat qui fubditus Episcopi in, in cujus Diœcesi natus est quo adfectum recipiendi Ordines ab ipso, licèt pofimodum alibi fit profectus, ac domicilium accepterit, dummodò caetera requisita concurrant. Patet hoc *ex cap. cum nullus §. 1. cujus verba* ut infra referuntur.

Resp. II. Ut quis ratione Originis fuit fus fubditus Episcopi loci, ubi natus est, quod effectum requirit Ordines recipiendi, ut ipse, quod Decretum ipse tempore nativitatis fuit ibidem domicilium habentium natus fortuitò in loco, per quem mater mulier ut ibidem, vel forte ipse ex Patre, & Matre natus, ipse degebat, non potest dici ex eo ordinatus, ed quod ex loco, ubi pater ejus tunc habebat domicilium, *arg. Bartholi ff. Statuliber. §. Legatis* 1. ubi ait, quod ex eo, cenfetur esse in loco, à quo recedit, *ff. de Libert. in Capitulis*, ubi ita, quod ab hoc libro revertitur, cenfetur in civitate, *Abbas ut cit. Canon. nu. 5. Felinus nu. 13. de refoript. Barbosa ibi cap. 1. nu. 1. part. Episc. allig. 4. nu. 18.* & alii. Ratio est: quia ipse Pater, quod pertinet ad Filium, fed tantùm per fe est. Quidquid *de pon. Epsic. c. 26 §. 1. n. 3.* inde refolvit, quod fitus habeat originem in domicilio patris, fit manifestum.

Ex hac Doctrina, quæ Ordinandi, qui ad ulteriores quod Ordines fuscipiendos, adeoque quis ordinandus ab Episcopo loci, in quo pater ejus habebat domicilium, *Nav. Manual. cap. 27. n. 3. & 4. Tempo. Ord. Prelati b. t. nu. 31.* id admittens fallem in casu, si de illo origo conflare non poffit. *Bonacin. de Sacramentis Ordinis* 1. *q. 2. punct. 3. n. 3.* requiritur, quod quis in Episcopatu Ordinandi natus, fed quod hæc fit ordinandus, ut ex eo, cum nulla *§. 1. n. 1. & 2. Canon. cit.* Ut ex eo ordinatus, sed quod pater ejus natus ut ut originem traxit, *l. Affinitas §. Sed hæc ff. de Manumissionibus*, *Filius. C. de Municipiis. lib. 10.* ac notat Glossa *Canon. cit. Bonacin. ibi n. 3. cap.* Verum hæc doctrina fic absolutè protata, defacto aequus fulliteri nequit: inde

Resp. III. Hæc doctrina dilta defacto funt moderanda juxta novissimum *§. 1.* & proxime citatum Motum proprium Innocentii XII. *Speculatores Domus Israel*, & Pontifice fecit ordinari, ut Ordinandus, ratione quantum ad Ordines fuscipiendos, Subditus Episcopi ratione originis ille tantum fit, qui Ordinandus natus est in Episcopatu, ac ita ordinandus, ut natus est ex accidenti, tunc accendatur naturalis ipso patris, fi in domicilium non mutavit. Quod si pater alibi domicilium contraxerit, tunc non ordinandus patris, fed domicilium ipsius pro Ordinatione fuit attendi debeat.

Verba Pontificum Constitutionis, seu Motus proprii & immediatè consequentia ad ea, quæ *nu. 83. & 84.* ita fuerunt, fic fonant. *Cæterum fuitatum Ordinandorum, qui ex Patre, & Matre, ac ipse Ordinandus, qui natus est in ea Diœcesi, in qua ad Ordines pro suscipiendis, defiderat; dummodò tamen ibi natus non fortè ex accidenti, occasione nimirum Itineris, officii, Legationis, Mercaturæ, vel cujusvis alterius temporaria, & quasi per accidens ibi natus, ipse in illo loco quo cum ejusmodi fortuita nativitas, fed vera tamen, & naturalis patrisorigo erit attendenda. Quod si quis tanto temporis spatio in eo loco, in quo accidentaliter, fitus permanserit, natus est, morum transitus, & quemadmodum ipse Ordinandus, ut ipse Ordinandus, ut ipse Ordinandus ejus loci Literas Tellimoniales, ut supra, obtinere, illisque Episcopo ordinandi, per ea sibi tradi, ac ipse Ordinandus, nisi illiterat, ea, præfentare tenetur. At si Pater in alieno loco, ubi ejusdem natus est, tamdiu, ac eo animo permanserit, ut inibi rerè domicilium de jure contrahere, tunc non origo Patris, fed domicilium, ipsius Patris, ut ipse Ordinandus ejusdem fili attendi debeat. Motus Pontifex.*

Cæterum ex hoc quoad recipiendum Ordinum per filium, non attenditur: fiquidem filius fequitur domicilium originem patris, & non matris, *l. Filius. C. de Municipiis. lib. 10.* Dummodò hæc exaplanatur *nisi quæsit, five illegitimi*: hi enim matrem, ejusque originem fequuntur, *l. Cum legitimæ. ff. de statu hominum, & l. 1. §. fin. ff. ad Municipiem. l. Ripa ff. eod. ff. eod.* Inde, si quoad defectum natalium difpensetur, in loco originis matris, quando hæc alibi domicilium non habuerit, ordinari possunt.

93 Tandem, loquendo de Expositis, quorum parentes ignoratur, quemadmodum Innocentius Diœcesi, in qua, ut fuperà, naturaliter orti funt: vel, si de hoc confiare negetur, in loco, ubi expositi reperiuntur. Barbosa *p. 2. de offic. & potest. allegat. 4. n. 13.* cum aliis.

94 Quæritur IV. Quomodo ratione Domicilii efficiatur quis subditus Episcopi quoad Ordines ab ipso recipiendos? Resp. I. Domicilium posset quis ratione, vel sitfubditus ordinari, aut Dimissoriis recipere ab Episcopo Ordinandi, *Barbosa ibi cap. 1. n. 1.* Quæ Dimissoria habitationem confirmat, licèt alibi natus fuerit. Ita communis, & *pater ex cit. v. Canon. allat. b. t. n. 16.*

Dicitur ordinandi, *Domicilium* quia è effectum recipiendi Ordinis requirit, *quod Domicilium*, five habitatio dominus temporalis, si pœna, per majorem annos parentes, quo ad ordinandi filiolum concessa mutatio fluitium, vel aliorum negotiorum causa, ab que animo ibi perpetuò commorandi. Licet enim illud quasi domicilium fufficiat ad recipiendi Ordines ab Sacramenta, non tamen ad Ordines fuscipiendos: quia ex majore parte ordinandi, vel minimè habent ibi habitus Ministrii, qui caeteroquin veluti parum cori in partibus remotis facilitio ingressum reperiunt, ipsi Episcoporum Ordinandi, ut ipse Ordinandi, ut ipse Ordinandi quod legitimam Ordinum fuscipiendorum requirunt.

96 Porrò verum Domicilium, non nuda voluntate, & affectione, fed facto, & ipsa habitatione constituitur, ut *Domicilium. ff. de municipiis. lib.* 1. *Domicilium, & Forum. Forum non mutatur Domicilium.* Ubi Glossa inquit *Quilibet habitatio, & ipsa habitatio facit domicilium.* Ex quidem domicilium constituitur *animo*, permanendi videlicet perpetuò in loco: Alioquin enim non constrahitur domicilium, ut *l. Postliminii. ff. de Captivis, & l. Nihil interest. eod. Titul. quemadmodum §. Celsus. ff. ad Senatusconsult. Aedil.* Ut ex eodem loco ordinandi inde recedendi, non constrahat domicilium, licèt illic se semis habent habitet: Menochius *lib. 2. de Arbitrariis. Judaicis. Quæstionibus. cap. 2. nu. 2.* Barbosa *de potest. Episc. allegat. 4. nu. 35. cum aliis.* Quamvis exactio alicubi decennio, & fi de opposito non conflet, præsumpsitur tamen contrahendi domicilium, concurrantibus *l. Neq. ff. C. de Incolis lib. 10.* & notat Glossa *ibid. in Constituendis.* Sufficit autem animus perpetuò manendi in illo loco, perpetuitate fatiens propositi, licèt postmodum hujusmodi propositum, licet & domicilium, mutatum fuerit, *arg. ut de Parochis. Decretal. Gregorii.* cum similibus. Caeterùm *facto* constituitur domicilium, capiendo cum tali animo alicubi possidentem, & ita fuit, vel habitationem, vel ipsa habitatione constituitur, *arg. l. Cives. C. de Incolis. lib. 10.* ac notat Bartolus *ibi Canon. Anacl. Reif. Tom. 1.*

Barbosa *loc. cit. n. 23.* quamvis Glossa *ibi in l. Cives. V. Locum*, hoc admittat, etiamsi quis non habeat ibi majorem partem bonorum.

Resp. II. Defactò, ut ratione Domicilii cenfeatur 97 qui subditus Episcopi quoad effectum fuscipiendi Ordines, non fufficit domicilium qualitercunque constitutum; fed insuper requiritur tum fufficiens quodam illiquando; tum juriparando, demonstrare animum tum perpetuò manendi. Pater hoc ex conditione, ac ex parte jam relata Motu proprio S. D. N. Innocentii Papæ XII. *Speculatores Domus Israel*, in quo Ordinandi Ordinandi, ut ipse Ordinandi, ut ipse Ordinandi relata funt, quantum ad propositum flatuit in hac verba. *Subditus autem ratione Domicilii ad effectum fuscipiendi Ordines, in domusque tenetur, qui loci alibi natus fuerit, illud tamen, adeò habilitet conditiones ut ipse Ordinandi, ut vel per decennium illorum in eo habitando, vel majorem rerum aut bonorum fuarum partem cum Industriis aditus in locum hujusmodi transferendo, illique ipsum perpetuò commorandi, certa, fatis, fapesque illum perpetuò ibidem permanendi animum demonstravit, & ab ipsorum Ordinandi abscitur sequutus esse, & vere, & realiter animum hujusmodi habere juriparando affirmet. Et quis tamen à proprio originis loco in ea Diœcesi discederit, qua potuerit alibi, quo perpetuò commodiorem domicilio elicit, etiam Ordinari fuit origo, ita tamen ut ipse Ordinandi, ut ipse, ut fuerit, affere debeat, ac de illis expressis similiter mentio in fuscipiendorum Ordinum Literis facienda erit. Motus Pontifex.*

Ex quibus verbis, quantum ut Episcopus Ordinandi 98 Iuriens fum, fibi caeteroquin non fufficiunt, ordinare valeat? Resp. I. De hoc pundo Concilium Tridentin. *sess. 23. cap. 2. de reform.* Ut ordinandi, ut ipse Episcoporum abusus, qui Familiares suos indifferenter ordinare solebant,, fatuit in hac verba. *Episcopus Familiares, quos secum habere, aut ad Curiam Romanam, aut ad Principem, seu Ducem, quemque alium, cujus fuerit, commendatus, & Beneficium, quemque Ecclesiasticum, ut ipse, ut ipse, ut ipse

constat, quòd Episcopus ordinans Familiarem, ut suprà, teneatur ipsi conferre Beneficium, ad honestam Clerici sustentationem sufficiens, *statim;* hoc est, *saltem intrà terminum unius mensis à die factæ Ordinationis.*

103 Cæterùm memorata concessio ordinandi triennalem Familiarem, Episcopis facta à Concilio Tridentino, non extenditur ad Episcopos duntaxat Titulares illarum Ecclesiarum, quæ in partibus Infidelium consistit. Nam, ut taceatur, quòd hi Clero careant, & Populo Christiano, sicque beneficium statim nequeant conferre Ordinandis; in eodem Concilio Trident. *Sess. 14. capit. 2. de Reform.* expressè denegatur talibus Episcopis titularibus facultas ordinandi subditum alterius, etiam prætextu Familiaritatis, continuæ commensalitatis suæ, absque sui proprii Prælati expresso consensu, aut Literis dimissoriis.

104 Insuper de facto, ut Episcopus Familiarem suum ordinare valeat, ex nova Constitutione ante memorati Innocentii XII. requiritur, quod is ante receptionem Ordinum Testimoniales Litteras proprii, originis scilicet, sive domicilii, Prælati, super suis Natalibus, ætate, moribus, & vita, sibi concedi obtinuerit, easque Episcopo ordinanti, in Actis illius Curiæ conservandas, exhibuerit.

105 Verba dictæ Constitutionis, seu Motus proprii Innocentii XII. *Speculatores Domus Israel*, ac immediatè sequentia ad ea, quæ *num.* 97. referuntur, usque ad finem sic sonant. „ Ad hæc nullus Episcopus alienæ Diœcesis subditum Familiarem suum ad aliquos sacros, vel minores Ordines, vel etiam primam Tonsuram promovere, seu ordinare præsumat absque ejus proprii, Originis scilicet, seu Domicilii Prælati testimonialibus Litteris, ut suprà, & nisi ad præscriptum Concilii Tridentini præfati Sess. 23. cap. 9. de Reformat. Familiarem prædictum per integrum & completum triennium in suo actuali servitio secum retinuerit, ac suis sumptibus aluerit: Beneficium insuper, quod ei ad vitam sustentandam, juxta modum superiùs præfinitum, sufficiat, quacunque fraude cessante, statim; hoc est saltem intrà terminum unius mensis à die factæ Ordinationis, re ipsa illi conferat, ac in Ordinationis hujusmodi Testimonio expressam itidem Familiaritatis, ac Litterarum prædictarum mentionem facere teneatur.

106 „ Porrò, ut quicunque fraudibus aditus omnino præcludatur, volumus, & Apostolica Auctoritate statuimus, atque decernimus, ut Episcopus quilibet suos ratione Originis, sive Domicilii subditos Clericos quoscunque, ab alienis Episcopis quavis authoritate etiam cum suis commendatitiis Litteris promotos, nedum ad formam Concilii Tridentini supradicti Sess. 14. cap. 3. de Reform. quoad scientiam examinare valeat, verùm etiam Ordinum eis collatorum Testimoniales litteras, gratis tamen, recognoscere, ac diligenter perquirere, an quoad illos præsentis Constitutionis forma, & dispositio adimpleta fuerit assignato sic promotis termino competenti, ei magis benè viso ad docendum de ejusmodi adimplemento; ita ut quos eo termino elapso id minimè præstitisse compererit, à susceptorum Ordinum exercitio, si ità, & quamdiu ei expedire videbitur, suspendere, illisque, ne in Altari, aut in aliquo Ordine ministrent, interdicere possit.

107 „ Ità verò præmissa omnia, & singula, perpetuò, ac inviolabiliter observari, atque adimpleri volumus, ut si quid in iisdem præmissis, seu eorum aliquo secùs fiat, Ordinans quidem à collatione Ordinum per annum, Ordinatus verò à susceptorum Ordinum executione, quamdiu proprio Ordinario videbitur expedire, eo ipso suspensus sit, aliisque insuper gravioribus pœnis pro modo culpæ, nostro, & pro tempore existentis Romani Pontificis arbitrio, infligendis, uterque subjaceat: Decernentes pariter easdem præsentes Litteras semper firmas, validas, & efficaces existere, & fore, suosque plenarios, & integros effectus sortiri, & obtinere, ac ab illis, ad quos spectat & pro tempore quandocunque spectabit, in omnibus, & per omnia plenissimè, & inviolabiliter observari. Sicque, & non aliter per quoscunque Judices &c. Non obstantibus &c.

„ Volumus autem, ut præsentes Litteræ in valvis Ecclesiæ Lateranensis, & Basilicæ Principis Apostolorum, nec non Cancellariæ Apostolicæ, ac in acie campi Floræ, de Urbe, ut moris est, publicentur, & affigantur, sicque publicatæ, & affixæ, omnes, & singulos, quos illæ concernunt, perinde arctent, & afficiant, acsi unicuique eorum nominatim; & personaliter intimatæ fuissent; quodque earumdem præsentium transumptis, seu exemplis, etiam impressis, manu alicujus Notarii publici subscriptis, & sigillo alicujus personæ in Dignitate Ecclesiastica constitutæ munitis, eadem prorsus fides, tam in judicio, quàm extra illud, ubique adhibeatur, quæ ipsis præsentibus adhiberetur, si forent exhibitæ, vel ostensæ. Nulli ergò omninò hominum liceat hanc paginam nostrorum Decretorum, Declarationis, Voluntatis, Statuti, & derogationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, ac Beatorum Petri, & Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem, Anno Incarnationis Dominicæ millesimo, sexcentesimo nonagesimo quarto, pridie Nonas Novembris Pontificatus nostri Ann. quarto. *Hactenus novissima Constitutio S. D. N. Innocentii PP. XII.*

§. V.

De Litteris Dimissoriis, & Facultate eas concedendi.

SUMMARIUM.

109 *Litteræ Dimissoriæ, quid, & cur sic dicantur? Appellantur etiam* Reverendæ. *Ibid.*
110 *Licentia suscipiendi Ordines ab alieno Episcopo, non necessariò datur in scriptis.*
111 *Nisi in casu* cap. 1. h. t. in 6.
112 *Dimissoriæ differunt à Commendatitiis, seu Testimonialibus, & Formatis. Et n. seqq.*
113 *Per Formatas, quæ litteræ intelligantur?*
114 *In Litteris Dimissoriis, quæ exprimenda? Et n. seqq.*
115 *An ad eas requiratur prævium examen, & approbatio Ordinandi?*
116 *Et legitima causa concedendi; hæcque in ipsis exprimi debeat?*
117 *Quid de dispensatione in Interstitiis?*
118 *Quilibet Episcopus potest concedere Dimissorias. Qui potest ordinare, potest & Dimissorias ad Ordines dare. Ibid.*
119 *Etiam ille Episcopus concedit Dimissorias, qui potest ordinare Clericum ratione triennalis Familiaritatis, aut ex privilegio, vel consuetudine.*
120 *Capitulum Sede vacante nequit de facto intrà annum concedere Dimissorias, nisi Arctatis: benè tamen antiquitùs.*
121 *Arctati ratione Beneficii recepti, &*
122 *Arctati ratione Beneficii recipiendi? qui?*
123 *Quid de vocato ad Beneficium, si nondum habeat primam Tonsuram?*
124 *Aut de eo, cui quis vult resignare Beneficium?*
125 *An Capitulum Sede vacante possit Arctatis dare Dimissorias per seipsum, vel solùm per suum Vicarium?*
126 *Vicarius Generalis Episcopi, an concedere possit Dimissorias? & n. seqq.*
127 *In remotis esse, quando dicatur Episcopus?*
128 *Prælati inferiores, atque Capitula, & Abbates, nequeunt dare Dimissorias Subditis Sæcularibus.*
129 *Et revocata sunt quoad hoc omnia privilegia, præscriptiones, & consuetudines in contrarium.*
130 & 131 *Quid de Prælatis non existentibus intrà fines alicujus Diœcesis?*
132 *Prælati Regulares possunt concedere suis subditis Regularibus Dimissorias ad Ordines. Et n. seqq.*
133 *Refertur Decretum Clementis VIII. quoad hoc.*
134 *Idemque probatur ratione.*

135 *Eas tamen solummodò concedunt ad Diœcesanum loci.*
136 *Nisi habeant privilegium ut à quocunque Episcopo ordinari valeant; & an tunc teneantur ad formam Decreti Clementis VIII.*
137 *Aut nisi Diœcesanus loci sit absens, vel Ordinationes non habiturus.*
138 *Litteræ Dimissoriæ, an expirent morte concedentis? Et rationes dubitandi.*
139 *Eas non expirare morte concedentis ostenditur.*
140 *Solvuntur rationes dubitandi.*
141 *Idem dicendum de Dimissoriis à Capitulo Sede vacante concessis.*
142 *Nisi has novus Episcopus, ut potest, revocaverit.*

109 QUæritur I. Quid sint Litteræ Dimissoriæ, & in quo differant à Commendatitiis, seu Testimonialibus, & Formatis? Resp. I. Per *Dimissorias* intelliguntur illæ litteræ, in quibus continetur scripta licentia, & consensus proprii Prælati, ut ejus subditus possit ab alio Episcopo ordinari. Et dicuntur *Dimissoriæ*: quia per eas unus Prælatus suum subditum ex causa rationabili dimittit ad alterum, ut ab eo ordinetur. Licèt enim Episcopus per semetipsum suis subditis Ordines conferre debeat, juxta Concilium Tridentinum *Sess. 23. cap. 3. de Reform.* si tamen ipse ob morbum, aut aliam legitimam causam fuerit impeditus, de ejus consensu poterit illis Episcopus alterius Diœcesis Ordines conferre, ut *can. Episcopum 9. q. 2. cap. 1. & c. Cùm nullus h. t. in 6.* ac tradit Concilium Trident. *cit. cap. 3.* Et hujusmodi Litteras Dimissorias, aliqui appellant *Reverendas*, ut inquit Concilium Tridentinum *Sess. 7. cap. 10. de Reformat.*

110 Porrò dicta licentia suscipiendi Ordines ab alieno Episcopo, ordinariè solet dari in scriptis, sive per ejusmodi Litteras Dimissorias, ut sic de consensu proprii Ordinarii meliùs constare valeat, dum continetur in scriptis. Absolutè tamen non requiritur scriptura, si aliunde de ejusmodi consensu ritè constet: prout desumitur ex Concilio Trid. *Sess. 14. c. 2. de Reform.* ubi sub disjunctione loquitur dum prohibet Episcopis alienum subditum ordinare absque sui proprii Prælati expresso consensu, aut Litteris Dimissoriis: sicque sufficere poterit expressus proprii Prælati consensus, quamvis non detur in scriptis.

111 Excipe tamen casum *in cap. 1. h. t. in 6.* relatum: ibi enim expressè, ac necessariò requiritur, ut Episcopus Italiæ Ultramontanum non ordinet, nisi specialem licentiam a Papa habeat, vel à suo Episcopo per ejus patentes Litteras causam rationabilem continentes, quare ipsum nolit, aut nequeat ordinare. Ubi Glossa, *V. Litteras*, inquit: *Nota casum in quo scriptura requiritur.*

112 Resp. II. Litteræ Dimissoriæ differunt à Litteris Commendatitiis, seu Testimonialibus, & Formatis. Ita Navarrus *Cons. 27. de temporib. ordinat.* & Barbosa *l. 1. Jur. Eccl. univ. c. 33. n. 74.* & rursus *p. 2. de offic. & potest. Ep. allegat. 7. n. 16.* citans alios; atque inde concludens, quòd, licèt Capitulum Sede vacante intrà annum nequeat dare Litteras Dimissorias, possit tamen concedere Commendatitias, seu Testimoniales. Ratio diversitatis est: quia *Litteræ Dimissoriæ* dantur ad effectum suscipiendi Ordines ab alieno Episcopo: Et tales propriè vocantur Dimissoriæ. *Commendatitiæ* autem seu *Testimoniales* sunt, quibus Clericorum probitas, & mores Ordinarii sui testimonio aliis commendantur; ut inquit Concilium Tridentinum *Sess. 23. c. 8. de Reform.* quales etiam propriè dicuntur illæ, quæ dantur à Capitulo Sede vacante, utpote quòd nequit dare Dimissorias intrà annum. Fatendum tamen quòd largius loquendo Litteræ Dimissoriæ, & Commendatitiæ, nonnunquam sumantur pro eisdem, uti fit *can. 1. & 2. dist. 73.*

113 Porrò per *Formatas* de communi jam consuetudine, ut inquit Layman. *tit. de Clericis Peregrinis n. 3.* intelliguntur Litteræ testimoniales collatorum Ordinum; hoc est, illæ in quibus fit fides publica de Collatis cuipiam Ordinibus. Olim tamen Formatæ generalem acceptionem habuerunt, & omnes Ecclesiasticæ Epistolæ dicebantur *Formatæ*, eò quòd secundùm certam *Formam* scriberentur; hinc in *can. ult. dist. 71.* per Formatas intelliguntur Litteræ Commendatitiæ seu tales sine quibus *nullum peregrinorum Clericorum suscipi oportet*, ut loquitur textus ibidem.

114 Quæritur II. Quæ sint attendenda atque exprimenda in concessione Litterarum Dimissoriarum; Resp. I. In Litteris Dimissoriis debet imprimis exprimi nomen concedentis, & nomen atque cognomen illius, cui conceduntur. Item permissio, ut iste ab hoc determinato Episcopo (si sunt Dimissoriæ speciales) vel à quocunque Antistite ritè & canonicè promoto ac gratiam & communionem Sanctæ Sedis Apostolicæ obtinente (si sunt generales) ordinari valeat. Item, an solùm ab eo primam Tonsuram accipere, vel ad Acolythatum quoque cæterosque minores, imò & Subdiaconatus, Diaconatus ac Presbyteratus sacros Ordines, statutis à Jure temporibus promoveri valeat.

115 Deinde spectato rigore Juris, requiritur prævium examen Ordinandi, ejusque approbatio antequàm ipsi Litteræ Dimissoriæ à proprio Episcopo ad alienum concedantur; prout constat ex Concilio Trid. *Sess. 23. cap. 3. de Reform.* ibi. *Episcopi — subditos suos non aliter quàm jam probatos, & examinatos, ad alium Episcopum ordinandos dimittant.* Quamvis antiquitus hoc non fuerit observatum, ut liquet ex *can. Sanctissimos. dist. 73.* ubi Episcopus concedens Dimissorias litteras, eum, cui concedebat non examinavit, sed Episcopo ordinanti examinandum reliquit. Et quòd de facto quoque tale examen possit demandari Episcopo ordinanti quando proprio Episcopo per absentiam valdè incommodum foret illud peragere decisum esse, refert Barbosa *p. 2. de offic. & potest. Episc. allegat. 7. nu. 29* Ubi etiam *nu. 22.* rectè cum aliis notat, & ex textu Concilii Trid. *Sess. 7. c. 11. de reform.* probat, quòd Episcopus, cui examinatus, & approbatus Ordinandus dimittitur possit hunc iterùm examinare; adeòque talis duplex examen sustinere cogatur.

116 Tertiò requiritur, ut Litteræ Dimissoriæ non concedantur, nisi ex causa rationabili hæcque in ipsis exprimatur; ut *c. 1. h. t. in 6.* Concordat Concilium Tridentinum *Sess. 7. c. 11. de Refor.* ibi: *Facultates de promovendo à quocunque non suffragentur nisi habentibus legitimam causam, ob quam à propriis Episcopis ordinari non possunt in litteris exprimendam.* Licèt in aliquibus Provinciis de consuetudine sit receptum ut nulla causa assignetur quam consuetudinem validam, censet Emmanuel Rodericus *t. 3. q. regul. q. 24. ar. 3. circà medium*, ac Rebuffus *in Praxi Benefic. tit. Formula Dimissoriarum Litterarum n. 28.*

117 Quartò requiritur, ut si Episcopus concedens Dimissorias velit cum ordinando dispensare in Interstitiis in Litteris Dimissoriis clarè exprimat quòd in dictis Interstitiis dispenset, vel saltem potestatem dispensandi concedat Episcopo ordinaturo. Nam dispensare super Interstitiis, pertinet ad proprium Episcopum, seu Superiorem Ordinandi, ut ampliùs infrà *n. 138.* dicetur. Ac proinde illi qui petunt Dimissorias, curare debent, ut eisdem simul inseratur clausula illa, qua Episcopus concedens Dimissorias, dispensat in Interstitiis: alioquin enim foret repellendus ab Ordinibus, si debita Interstitiorum tempora nondum fuissent transacta. Miranda *t. 1. Manual. Prælat. q. 38. ar. 7. concl. 2. in fine.* Pirhing. *h. t. n. 89.* & alii.

11 Quæritur III. Quinam possint, vel non possint concedere Dimissorias? Resp. I. Præter Romanum Pontificem, qui cùm sit Episcopus universalis Ecclesiæ, & Ordinarius Ordinariorum non solùm Litteras Dimissorias, sed etiam privilegium concedere potest ut quis à quocunque Antistite ordinari valeat: de Jure communi quilibet Episcopus suis subditis Litteras Dimissorias impartiri valet, sive is sit Episcopus originis sive domicilii. Textus est *in c. cùm nullus. 3. h. t. in 6.* Nam, ut inquit Glossa *fin. ib.* atque desumitur *ex can. 1 d. 72.* qui potest ordinare, potest etiam Dimissorias ad Ordines dare: quia *potest quis per alium quod potest facere per seipsum*, juxta Reg. 68. Juris in 6.

119 Et hæc ratio tam fortiter urget ut extendatur etiam ad eum casum, quo Episcopus Clericum ratione triennalis Familiaritatis ordinare potest, juxta Concilium Trid. *Sess. 23. cap. 9. de Reform.* ubi Cardinales declararunt, eadem ratione posse Episcopum ipsi concedere Dimissorias. Layman. *in cit. c. cùm nullus num. 1. h. t. in 6.* Quinimò Barbosa *p. 2. de Offic. & potest. Episc. alleg. 7. n. 4.* hoc ipsum docet de Episcopo, qui ex privilegio, aut præscripta consuetudine, potest quibusdam Ordines conferre, ut possit eis etiam Dimissorias dare. Verum tamen hactenus dicta de facto sunt moderanda, atque intelligenda servatis omnibus illis, quæ in novissima Constitutione Innocentii XII. *Speculatores Domus Israel*, præscribuntur, & suprà *n. 105. & seqq.* habentur; alioquin enim, sicut Episcopus illis non servatis ampliùs nequit cuipiam Ordines conferre, ita nec Dimissorias pro ipsis concedere.

120 Resp. II. Capitulum Sede vacante de factò non potest infra annum à die vacationis computandum, Litteras Dimissorias concedere, præterquàm illi qui alicujus Beneficii Ecclesiastici recepti, sive recipiendi, occasione arctatus fuerit. Ita novissimè decrevit Concilium Trid. *Sess. 7. c. 10. de reform.* Quamvis enim antiquitùs Capitulum Sede vacante liberam habuerit facultatem concedendi Dimissorias, *text. clar. c. cùm nullus § fin. h. t. in 6.* hæc tamen potestas ipsi ac constituto per ipsum Vicario Capitulari, per Concilium Tridentinum restricta fuit ne quoquo modo præjudicium generetur futuro Episcopo.

121 Excipit tamen Concilium Arctatos ratione Beneficii Ecclesiastici recepti, vel recipiendi, ne vel hoc absque sua culpa carere cogantur, vel requisitum actum Ordinis, quo ipsi carent, exercere non possint. Et quidem *Arctati ratione beneficii Ecclesiastici recepti* censentur illi, qui obtinent aliquod Beneficium: ratione cujus tenentur se ordinari facere, prout assumpti ad regimen Ecclesiæ Parochialis, tenentur infrà annum promoveri ad Sacerdotium, *c. licèt can. 14. de Elect. in 6.* Et qui obtinent Dignitatem, seu Canonicatum ad Ordinem ipsi annexum, juxta Concilium Trid. *Sess. 24. c. 12. de reform.* Et hoc ipsum procedit in aliis Beneficiis, seu Cappellaniis, quæ ex sua institutione consuetudine, aut statuto particularium Ecclesiarum requirunt servitium personale, sicque certum Ordinem. Garcias *p. 5. de benefic. c. 7. nu. 98.* Barbosa *p. 2. de offic. & potestat. Episcop allegat. 7. n. 11.* & alii.

122 *Arctati ratione Beneficii recipiendi* econtrà dicuntur illi qui habent jus vel saltem sunt vocati ad aliquod Beneficium vacans, seu Cappellaniam, quod tamen requirit actu certum Ordinem, quem necdum habent. Sic illud dicitur Arctatus ratione Beneficii recipiendi, qui cùm primam Tonsuram acceperit, eligitur, aut præsentatur ad Beneficium aliquod, majorem Ordinem actu requirens: quia per electionem, seu præsentationem acquiritur ipsi jus ad hujusmodi Beneficium, quo carere absque sua culpa cogeretur, si Ordinem requisitum accipere nequiret. Barbosa, *ubi suprà*, citans alios.

123 Idem dicendum in casu, quo quis vocatur ad Beneficium, ac necdum habet primam Tonsuram, ut si Collator vult conferre vel Patronus præsentare aliquem qui nondum recepit primam Tonsuram. Quia enim Laicus, sive carens prima Tonsura, est incapax Beneficii Ecclesiastici, ac proinde ad illud eligi vel præsentari nequit; adeò, ut si secùs fiat, electio, vel præsentatio sit nulla, *arg. c. Ex litteris.* juncta Glossa *fin. de Transact.* estque ampliùs dictum *t. 6. de Elect. §. 9. num. 219.* Hinc talis censetur arctatus occasione Beneficii recipiendi; ac proinde Capitulum, seu Vicarius Capitularis Sede vacante, potest ei concedere Dimissorias pro recipienda prima Tonsura. Cardin. de Luca *de Beneficiis, disc. 71. n. 7.* & Garcias *cit. p. 5. c. 7. n. 102.* citans Ugolinum *de off. & pot. Episc. c. 26. §. 20. n. 5.* pro hac sententia referens Declarationem Sac. Congregationis; & rursus *p. 7. c. 1. n. 30.* ubi aliam refert ejusdem Sac. Congregationis Declarationem super *c. 10. Sess. 7. Concilii Tridentini*, quæ ait: *Vicarius Capituli Sede Vacante infra annum potest concedere Dimissorias ad primam Tonsuram ei, qui est præsentatus à Patronis laicis ad beneficium Ecclesiasticum jurispatronatus ipsorum ut illud obtinere valeat.* Ubi tamen ly, *præsentatus*, benignè accipi debet pro eo, qui non absolutè est præsentatus (alioquin enim præsentatio foret nulla, ut dictum) sed de præsentato in tempus habile, quo erit Clericus; seu petendo, ut anteà initietur prima Tonsura. Garcias *cit. p. 7. c. 1. n. 28. & 29.*

124 Secùs dicendum de eo, cui aliquis vult resignare Beneficium, quod actu requirit Ordinem: hoc enim est merè voluntarium, ac proin ille non dicitur arctatus occasione Beneficii recipiendi. Aloysius Riccius *in Praxi Aurea, p. 2. resolut. 98.* Barbosa *alleg. 7. num. 11.* Nec est simile de præsentato; vel electo ad Beneficium: nam electio, & præsentatio, fit ex necessitate Juris intrà certum tempus, non item resignatio, utpote quæ est merè voluntaria.

125 Cæterum id, quod hactenus dictum est, videlicet Capitulum Sede vacante infrà annum posse Arctatis concedere Litteras Dimissorias, non sic intelligendum est, quasi post constitutum jam Vicarium (quem infra octo dies post mortem Episcopi constituere tenetur, juxta præceptum Concilii Tridentini *Sess. 24. de reform. cap. 16.*) possit Capitulum ejusmodi Dimissorias dare per seipsum, sed solùm mediante suo Vicario Capitulari. Licet enim jurisdictio principaliter resideat penes Capitulum Sede vacante, nihilominus exercitium ejus existit penes Vicarium ab eodem deputatum. Ant. Flaminius Marchettus *in Praxi Vicarii Capitularis part. 1. t. 9. numer. 4.* post Quarantam *in Summa Bullarum. V. Capitulum Sede vacante num. 4.* & alios. Unde, quòd Capitulum Sede vacante Arctatis nō concedat infra annum Litteras Dimissorias, censult Sacr. Congregatio Episcoporum, & Regularium, *in Neapolitana, die 12. Januarii, 1604.* & in *Almerin. 24. januarii, 1653.* prout refert Flamin. Marchettus *loc. cit. part. 2. t. 15. numer. 28* post Nicolaum *in Posculis. V. Vicarius Capitularis num. 70 vers. Vicarius tamen.* Ac similiter, quòd post annum Litteras Dimissorias concedere spectet ad Vicarium, & non ad Capitulum, fuit declaratum ab eadem Sac. Congregatione *in cit. Neapolitana, die 12. Januar. 1604.* prout testatur Barbosa *de canonicis. c. 42. n. 120.* & Flam. Marchettus *cit. 15. num. 21.*

Resp. III Vicarius Generalis Episcopi Litteras Dimissorias concedere non potest nisi Episcopo in remotis agente, aut nisi ab eodem babeat speciale mandatum: alioquin enim ad hoc se non extendit ejus officium. Text. *in cap. cùm nullus 3. §. Inferiores h. t. in 6.* & ibi dicta Glossa *ib. V. non extendet* Rebuffus *in praxi benef. p. 1. t. Forma Vicariatus, numer. 47 & 48* Aloy. Riccius *in Praxi Aurea, part. 3. resolut. 22. num. 1 & seqq.* Steph. *de Vic. Episc. l. 2. q. 41.* Pax Jordanus *l. 3. t. 6. de Vic. Episc.* & alii.

Circa quod est notandum, quòd tunc dicatur Episcopus in remotis agere, quando est extra provinciam, sive Diœcesin, *ut c. coram dilecto 35. de Elect.* Aut quando abest ultra duas dietas *capit. Nonnulli. 28. de rescript.* Vel saltem ultra unàm deitam, *c. Statutum 11 §. ... verò cod. in 6.* Aut certè hoc erit relinquendum arbitrio boni viri, qui attenta præsertim consuetudine loci, cæterisque circumstantiis id determinabit; prout notat Glossa *in cit. c. cùm nullus V. Remotis h. t. in 6.* Hostiensis *in c. relatum de Sent. excomm.* Archidiaconus *in cap. 2. in sponsal. 2. de Testament. in 6.* & Pax Jordanus *loc. cit.* allegans alios. Hodie tamen talibus Vicariis solet dari expressa super hoc potestas; adeò, ut etiam præsentibus Episcopis ex causa rationabili Litteras Dimissorias concedant. Glossa *loc. cit. in Addit.* post Joan. Andream *ibidem n. 3.*

Resp. IV. Inferiores Prælati, atque ipsamet Capitula etiam Cathedralia, & Abbates, quantumvis exempti, non possunt suis subditis sæcularibus dare Litteras Dimissorias ad Episcopum alterius Diœcesis; sed horum ordinatio pertinet ad Episcopum, intra cujus Diœcesis fines existunt. Ità habetur *in cit. cap. cum nullus. 3. §. Inferiores h. t. in 6.* ubi ità legitur statutum, (secluso tamen speciali privilegio Apostolico, vel ut addit Glossa, *V. Indultum*) nisi habeant ex consuetudine præscripta quòd hoc facere possint.

Idipsum, & quidem sub expressa revocatione quo-

rum

rumvis talium privilegiorum, præscriptionum, & consuetudinum, etiam immemorabilium, habetur in Concilio Trid. *Sess. 23 c. 10. de Reform.* ubi dicitur: *Abbatibus, ac aliis quibuscunque, quantumvis exemptis, non liceat imposterum, intra fines alicujus Diœcesis existentibus, etiamsi nullius Diœcesis, vel exempti esse dicantur, cuiquam, qui regularis subditus sibi non sit, Tonsuram, vel minores Ordines conferre: nec ipsi Abbates, & alii exempti, aut Collegia, vel Capitula quæcunque, etiam Ecclesiarum Cathedralium, Litteras Dimissorias aliquibus Clericis sæcularibus, ut ab aliis ordinentur, concedant, sed horum omnium ordinatio, servatis omnibus, quæ in hujus sanctæ Synodi Decretis continentur, ad Episcopos, intra quorum Diœcesis fines existunt, pertineat, non obstantibus quibusvis privilegiis, præscriptionibus, aut consuetudinibus, etiam immemorabilibus &c.* Hæc ibi.

130 Quia verò relatum Concilium Tridentinum expressè loquitur de Prælatis, etiam exemptis, *intra fines alicujus Diœcesis existentibus*; ac infrà statuit, ut Clericorum sæcularium, ipsis subditorum, *Ordinatio ad Episcopos, intra quorum Diœcesis fines existunt, pertineat*. Hinc allegatum Decretum non urgere in casu, quo Prælati exempti sive sæculares, sive Regulares, proprium & distinctum territorium habent, in quo jurisdictionem ordinariam, ac quasi Episcopalem exercent in subditos tam sæculares quam Regulares; adeò, ut Populus etiam sit exemptus, ac nullius Diœcesis, nec intra fines Diœcesis episcopi alicujus existat: tenuerunt non pauci Doctores; ut Barbosa *p. 1. de Offi. & pot. Ep. alleg. 7. nu. 8.* Ascan. Tamburinus *tom. 2. de Jure Abbatum, disp. 2. q 26. n. 2.* Piasecius *in Praxi Episcopali, p. 1. c. 1. n. 12.* Pirhing. *h. t. n. 56.* & quidam alii id ex relatis verbis Conc. Tri. argumento à sensu contrario desumpto, colligentes.

131 Veruntamen oppositum esse tenendum, tradit Fagnanus *c. Nullus n 23. & seqq. de Parochiis*, & Jacobus Pignatellus *Consultationum Canonicarum tom. 8. consult. 59. n. 14. & seqq.* Ubi hic *n. 32. & seqq.* plures Sac. Congr. Declarationes allegat, quibus censult, quod Abbates, aliique Prælati inferiores nullo modo possint Litteras Dimissorias ad Ordines suis sæcularibus subditis concedere, sed hoc pertineat ad episcopum, intra cujus Diœcesis fines consistunt; aut, si intra nullius Diœcesis fines existant, ad episcopum viciniorem, ad quem pariter spectat talibus personis Ordines conferre. Ad dignoscendum verò, quis sit vicinior episcopus, attendi debeat vicinitas Cathedralis Ecclesiæ, atque Abbatiæ vel Prioratus, non autem territorii. Ita pluribus decidunt citatæ Declarationes Cardinalium. Ad argumentum verò à sensu contrario desumptum; patet ex dictis *Tit. de constitutionibus §. 16. n. 406. & seqq.* quod illud in pluribus casibus, ibidem explicatis, non procedat. Hucusque de Subditis sæcularibus, nunc loquendo de Regularibus in Ordine ad facultatem concedendi ipsis Dimissorias ad Ordines.

132 Quæritur IV. Utrùm Prælati Regulares possint concedere subditis suis Regularibus Litteras Dimissorias ad Ordines? Resp. I. Possunt Prælati Regulares, sive exempti, sive non exempti, suis subditis Regularibus concedere Litteras Dimissorias, sed (secluso speciali privilegio) non nisi ad episcopum Diœcesanum, sive illum, intra cujus Diœcesis fines eorum Monasterium existit, dummodo ipse Ordinationes habuerit: alioquin, si hic Ordinationes non sit habiturus, poterunt servatis servandis superiores Regulares suis subditis Regularibus concedere Dimissorias Litteras ad quemcunque alium Episcopum. Ita communis; at, præter Jura inferiùs allegauda, habetur decisum à Clemente VII. in Decreto, *Super Ordinatione Regularium*, quod refertur à Laureto de Franchis *in Controversiis inter episcopos & regulares 246.* Barbosa *p. 2. de Offc. & pot. Ep alleg 7. n. 18.* Miranda *tom. 1. Manual Prælat q. 38. art. 2.* & aliis, ut sequitur.

133 *DECRETUM Sacræ Congregationis Concilii Tridentini, emanatum authoritate Fel. Rec. Clementis VIII. Super Ordinatione regularium.*

De mandato S. D. N. Clementis Divina Providentia Papæ VIII. tenore præsentium mandatur omnibus, & singulis, quorumcunque regularium Superioribus, ut de cæteris observent, & observari faciant, quæ in Decreto Sacræ Congregationis Concilii Tridentini continentur, cujus tenor est talis.

Congregatio Concilii censuit, Superiores Regulares posse suo subdito iidem regulari, qui præditus qualitatibus requisitis ordines suscipere voluerit, Litteras Dimissoriales concedere, ad episcopum tamen Diœcesanum, nempe illius Monasterii, in cujus Familia ab iis, ad quos pertinet, is regularis positus fuerit: & si Diœcesanus absuerit, vel non esset habiturus ordinationes, ad quemcunque alium episcopum; dum tamen ab eo episcopo, qui Ordines contulerit, examinetur quoad Doctrinam, & dum ipsi regulares non distulerint de industria concessionem Dimissoriarum in id tempus, quo episcopus Diœcesanus, vel absuturus, vel nullas habiturus esset Ordinationes. Verùm cum à Superioribus, episcopo Diœcesano absente, vel Ordinationes non habente, Litteræ Dimissoriæ dabuntur, ab eis utique hujusmodi causam absentiæ Diœcesani episcopi, vel Ordinationum ab eo non habendarum, exprimendam esse. Quod qui non fecerint, officii, & dignitatis, seu administrationis, ac vocis activæ, & passivæ privationis, ac alias arbitrio ejusdem SS. D. N. Papæ reservatas pœnas incurrent. In quorum fidem &c. Dat. Romæ die 15. Mensis Martii 1596.

Ratio prioris partis, quod nempè Prælati, seu Superiores regulares, suis subditis regularibus possint concedere Litteras dimissorias, desumitur tum ex Jure Canonico, *c. Abbates 3. de Privilegio in 6.* ubi ipsi generalem & *quasi episcopalem jurisdictionem* in suos subditos regulares obtinere noscuntur: tum ex Conc. Trid. *Sess. 23. c. 10. de reform.* ac *n. 129.* relato: ubi dum Abbatibus, quantumvis exemptis, prohibetur Ordines minores conferre cuipiam, qui regularis subditus non sit, aut Litteras Dimissorias concedere aliquibus Clericis sæcularibus, tacitè, seu argumento desumpto à sensu contrario, utrumque conceditur respectu suorum subditorum regularium. Accedit, quod idem Conc. Trid. *cit. sess. 23. c. 8. de refor.* inter alia decrevit, quod nullus ordinetur, *nisi ejus probitas, ac mores Ordinarii sui testimonio commendentur*; atqui Ordinarii Religiosorum quoad hoc sunt proprii ipsorum Prælati, seu Superiores, qui suorum subditorum probitatem, vitam, moresque pleniùs cognoscunt, ac de istis testari possunt, non sit episcopi; ergo. 134

Altera pars, quod nimirum Superiores regulares non nisi ad Diœcesanum loci, dummodo hic Ordinationem habiturus sit (secluso speciali privilegio) suis subditis regularibus Litteras Dimissorias concedere valeant; rursus patet tum ex allegato Decreto Clementis VIII. tum ex Concilio Trid. *cit. sess. 23. c. 8.* sic statuente. *Unusquisque autem à proprio episcopo ordinetur.* Atqui proprius regularium episcopus censetur ille, in cui Diœcesi ipsi commorantur *arg. c. cum nullus §. fin. h. t. in 6.* juncto Concilio Trid. *sess. 23. c. 10. de refor.* & tenet Miranda *cit. q. 38. art. 2.* Barbosa *cit. p. 2. alleg. 4. nu. 61. & 62.* cum aliis inde concludens, quod regulares debeant ordinari ab episcopo loci, ubi degunt, vel ab alio, accedente ejus consensu, ac præviis Litteris Dimissorialibus suorum Superiorum. & si degant in Monasteriis existentibus in loco nullius Diœcesis, ab episcopo viciniori. Atque hoc ipsum ex sententia Sac. Congr. Concilii, docet Fagnanus *in c. cùm olim n. 16. de præscript.* 135

Intellige, *secluso speciali privilegio*: quale nonnullis religiosis esse concessum, ut à quocunque Antistite, communionem Ecclesiæ habente, cum Prælatorum suorum licentia, seu Dimissoriis ordinari valeant, patet inter alia ex concessione Clementis VIII die 23. Novembris, 1596. facta Congregationi S. Joannis Euangelistæ in Portugallia, de qua jam supra *§. 2. nu. 51.* dictum est; Nam quod ejusmodi Religiosi non sint astricti ad eam formam concedendi Dimissorias subditis suis, quæ in relato Decreto Clementis VIII. præscribitur, rectè notat Piasecius *p. 1. Praxis Episcopalis c. 1. art. 2. n. 5.* Barbosa *p. 2. de Offic. & pot. Ep. alleg. 4. n. 60.* & Pirhing. *h. t. n. 61. V. Porrò etsi*, cum aliis. Nec immeritò: tum quia allegata concessio Clementis VIII. est posterior citato suo Decreto, ut liquet ex Data. Tum quia privilegium à Papa concessum, debet aliquid speciale operari, *c. Abbate 25. de Verb. sign.* Sed si ejusmodi Religiosi in suis dimissoriis necesse haberent exprimere, quod episcopus ille in cujus Diœcesi situm est ipsorum Monasterium, sit absuturus, vel nullas Ordinationes habiturus, jam hoc ipso eorum privilegium nihil speciale operaretur; cum non nisi ex hisce duabus causis cum veritate Dimissorias ad alium episcopum suis subditis concedere valerent, quod nunc est commune omnibus Religiosis Ordinibus. 136

Ultima pars, quod episcopo absente, seu Ordinatio- 137

nes

§. VI.

De Interstitiis temporum ad Ordinationes requisitis.

S U M M A R I U M.

143 *Interstitia temporum nulla certa determitur pro Ordinibus minoribus*

144 *Pro sacris requiritur annus*

145 *Naturaliis, vel solum Ecclesiasticus.*

146 *Natio, cur servanda Interstitia*

147 *Tempus statutum Constitutione Innocentii XII. citata ipsa.*

148 *Ex quibus causis possit dispensari in Interstitiis? Et num. seq.*

149 *Requiritur in hac causa in dispensatione quamvis Interstitium, ac oratorum.*

150 *Etiam?*

151 *Ecclesiae utilitas, vel necessitas, aut in illis dispensare, quando cessantur adeo?*

152 *Non cessat dispensatio in Interstitiis.*

153 *Episcopus ordinare ultimum cum Diuinitatis, vel pauperum dispensare quoad Interstitia.*

154 *Sed dispensare in illis spectat ad Episcopum ratione Subdiaconatus.*

155 *An eadem possitis concipiat Vicario Generali, aliquis Episcopalis Iurisdictionis?*

156 *Episcopus dispensatio in Interstitiis, vel respectu, ut sacrisi; & quomodo?*

157 *Respectu dispensatio in Interstitiis respectu regularium, an spectet ad Episcopum, vel Praelatum generalem. Et n. seq.*

158 *Quibus regularibus hac quaestio procedat. Et*

159 *Offenditur, dictum pontificum pertinere ad Episcopum*

160 *Nisi quando Praelati regulares sint subditi immediate Ordinis minoris.*

161 *An plures ordines eodem die cuiusmodo sint, vel simpliciter. Et n. seq.*

162 *Duo sacri Ordines nulli eodem die sunt conferendi*

163 *Etiam? Metropolitanus id iubet.*

164 *Nec quando nisi in Sabbato, & alter die Dominicae continuata ipsata conferatur.*

165 *Et quod, si Episcopus, vel Sacerdos, ut possit eum tempore tribus Dominicis, vel Festivis diebus dimittere.*

166 *Episcopus, an possit eodem die recipi cum Sacerdotio.*

167 *De iure nequeunt Ordines minores eodem die sine Subdiaconatu conferri.*

168 *Sexus de confusatione alicuis recepta.*

QUoniam U. quin fint temporum Interstitia, quibus conferendi funt Ordines, & cura Iuris-

dictionis 12. Fridr. I. Interstitia, seu intermissiones temporum inter ordines conferendos, Ordinis potestatem intercedere debent, Iure nouo Concilii Tridentini *Sess. 23. cap. 11. 12. & 13. de reform.* Tempus Interstitiorum, ut habetur Ecclesiastes Ordinibus minoribus, minimum certum tempus Interstitiorum fuit, fed folum *cap. 1. tit. ordinat.* Minores Ordines *cap. 1. qui Ordinandi sint, non intelligunt, per non esse Interstitia, nisi aliud Episcopus expediat magis tempus, conferendum.*

Loquitur verò de Ordinibus Sacris, idem Concilium pro singulis ipsorum praescribit suum Interstitium annuum, ita tamen, ut non ante Subdiaconatum, alterius Ordinis intermedium. Et quidem de Sacerdotio, dictum Concilium *sess. 23. cap. 14. ibi. Ut ordinetur.* Et hoc, *quod Ordinandi, non nisi post annum Subdiaconatus, possint gradum ultimum Ordinum ad sacros Ordines, ut ante ipsi necessitas, aut Ecclesiae utilitas, id ipsum, ita statuit Pontifex.* De Diaconatu dicit *sess. 23. cap. 14. ibi: Promotus ad sacrum Subdiaconatum Ordinem, si per annum fuerit in eo sum fuit versatus, ad ultimum gradum aliud Episcopus indicetur, ejusdem non permittatur.* Si

similiter unus annus pro Presbyteratu affignatur per idem Concilium: *cit. cap. 14. illis verbis: Et ab (Presbyterio) Ord. ito non modo in Diaconatu ad minus annum integrum, nisi ad Ecclesiae utilitatem, ac necessitatem, aliud Episcopo videretur, minus fuerit, sed etiam &c.*

145 Notant tamen Doctores, hujusmodi annum interponendum ab uno ad alterum Ordinem facrum non necessitate Ordinis naturalem, & solarem, quibus tres necessitates feruginis quatuor, sed, & sufficere non Ecclesiasticum; ita, ut sufficiat, adventitiam annum Subdiaconatus, seu Diaconatus Sacrum non sequentis anni; licet annus naturalis nondum integre fit completus, ob exteriorem recursum Solemnitatis Paschalis: quam à Sacra Congregatione fuisse declaratum, refert Laurentius de Franchis in *Controversiis inter Episcopos, & Regulares. tom. 2. q. 2. n. 2. 3.* & Iacobus Barbosa *pars. 1. de Ordinib. cap. 18. num. 3.* Et ipse Pontifex Zeferinus *in Praxi Episcopali part. 1. Ordo. §. ad quartum.* Lettanus in *Summa Quaest. Regul. cap. 14. n. 17.* ait. Ubi Ecclesiae Ecclesiastica utilitas, aut necessitas requiritur, quia sufficere possit annus naturalis continuus: ac proinde Subdiaconatus, Diaconatus Subdiaconum, poterit sequenti anno in Sabbato *Sitientes*, seu praecedente Dominicam Palmarum, recipere Diaconatum, & tuetur de traditione recursus Paschatis, annus naturalis jam est integré completus. Tali enim revera per annum versatus est in Ordine Subdiaconatus, posset requirit Concilium Tridentinum *loc. cit.*

146 Refp. II. Reg. cum servanda Interstitia Interstitiis conferendi fint Ordines, est ex, quam idem Concilium *cit. cap. 11.* adducit: videlicet ut Interstitia Ordinandi accessantur, quantum ut cuiusdam Ordinis ministerium, pauperum, & dignitas, possint edocere; finaliquae, ut in unoquoque manere, juxta praescriptum Episcopi, (sic autem, fieque ministerium ouiusvis ter meritum, majoremque doctrinam acquirere valeant.

147 Pulchrè quoad propositum S. D. N. Innocentius XII in his *Constitutione Sacrae Congregationis Concilii Trident. 1694.* emanata: ubi circa interlitium, poffequam praemisiffet, conveniencies, ut Clerici, qui in forum Domini versantur, ad Ordinem Sacrum, ut ait, ut ipsi quoque pollint Dominica tractare Sacramenta, conducunt ad sacrificium non Ecclesiae, quam ipsum disciplina, fubjungit in hac verba: , Sanè hoc in iusto conflio, non alios, quantum fieri potest, quam ejus in Sacrificiis, & Sacrificiis, per ordinationem Ecclesiasticae Militiae gradus statis intervallis ambulavertitus, ac pie & fideliter in ministerio accurate & gaferitis, ad Sacerdotium ascendere, Episcopus, juxta pritcum Ecclesiae morem, praefigendis à Iure temporibus, orationibus & jejuniis conferatis, haberi conjicimus, ut Sacerdotium in concedendis Ordinibus, dubius fuscipiendi facros Ordines extra tempora hujusmodi, & Interstitia, ut Ecclesiae Ministrorum, ita, ubrdi Nobis propofuimus adhibendam rationem, quia videlicet fervata, ante interitum laboris, ante temporum conservatione, ad ministerium disciplinae, & cerdotalis honor non probatis minimè tribuatur: nec in unquam heri facilitaq, hodie Sacerdotes, heri profani, hodie Sacerdotes in Ecclesia, quibus, virtutes rudes, & recentes, Discipuli simul, ac Magistri pietatis exercuit, fed tantum juxta constitutas à Maioribus Ecclesiae, ab hominibus Ecclesiae, & Ecclesiarum administrationem fabilmitatem promovendam, ut, qui poft mutatam humanitatem, & Ecclesiae, conversationem Clericos fuerint comprobati, ac multo tempore didicerint, quae pofimodum alios docere, & ministrare possint.

148 Quaeritur II. Ex quibus causis possit dispensari in Interstitiis? Refp. I. Ad dispensandum in Interstitiis minorum Ordinum quemcunque causa videtur sufficere, quamvis non fit multum excellentis. Et quidem de Sacrorum Ordinum, quorum causa videtur sufficere, ut Ordinandi, illudum Concilium *loc. cit. sess. 23. cap. 11.* ita tamen, ut non ante Subdiaconatum, alterius Ordinis intermedium. Et quidem de Sacrorum Ordinum, quorum Concilium *loc. cit. sess. 23. cap. 14.* ita ait: *Ut ordinetur.* Et hoc, *quod Ordinandi, non nisi post annum Subdiaconatus, possint gradum ultimum Ordinum ad sacros Ordines, ut ante ipsi necessitas, aut Ecclesiae utilitas, id ipsum, ita statuit Pontifex.* De Diaconatu dicit *sess. 23. cap. 14.* ait: *Promotus ad sacrum Subdiaconatum Ordinem, si per annum fuerit in eo sum fuit versatus, ad ultimum gradum aliud Episcopus indicetur, ejusdem non permittatur.* Si

149 Ut ordinetur, & oratorum, quae sufficiat causa, ad dispensandum in interstitiis unius anni à Subdiaconatu ad Diaconatum, quam à quatuor Ordinibus minoribus ad Subdiaconatum: major autem causa requiritur in dispensatione interstitiorum inter Diaconatum & Presbyteratum, ut ait Franciscus Fontanella *de pact. 24. not. 6. & 7.* Mirandaeth *quaest. 38. art. 3.* Barbosa *p. 2. de Offic. & pot. Episcopi. cap. 18. num. 3.* cum aliis. Ratio est, quia Concilium Tridentinum *sess. 23. ipse ea ex verbis, num. 143. & 144.* relatis) facultatem dispensandi in interstitiis unius anni inter Subdiaconatum & Diaconatum, quam Episcopo ordinari arbitrio facultam, ibi: *Nisi aliud Episcopus videatur:* ipsque sufficit qualitiet causa, ob quam ita expedit Episcopus inficiuerit. At verò, ut dispensetur in interstitiis ab Ordinibus minoribus ad Subdiaconatum, requirit Concilium Trid. *loc. citat. cap. 11. dicentes:* ac proinde Subdiaconatus, ordinandi, ab Ecclesiae utilitas, aut necessitas, ut autem dispensetur in interstitiis inter Diaconatum & Presbyteratum, requiritur Concilium Tridentinum, indispensabili, simul, que conjunctivè, utilitatem ac necessitatem Ecclesiae, Episcopi arbitrio dijudicandam: unde manifestum fit, quamvis minor causa possit dispensandi, quam ab.

Accedit ratio congruentiae: quia in ascendo à Subdiaconatu ad Diaconatum, non mutatur amplius Ordinis, quia non mutatur, in ascendo autem à ministerio Ordinibus ad Subdiaconatum mutatur status, ergo ut amplius requiritur ad flatum secularem, seu continuum: fique rationi confenentanem videtur quod Subdiaconatus majori cum confideratione fuscipiatur, quam ut Clerici in ipsis interstitiis dispensetur, quod Ecclesiae utilitatis, vel necessitatis, judicio Episcopi, aliud expedicat. Atque haec ratio vel maximè urget in Religione Praelatis Regularibus, propter maximam hujus Ordinis excellentiam, & adjunctum facrum ministerium ipsis etiam Angelis tremendum, ob quod *In Decretis Ecclesiae Sacrorum Ordinum, dispensatio, aliquando Ut, ut ratione in cum Sacerdotium: s. quaest. 1.* fique meritis Ecclesiae, quae ipsis Regularibus, ut ipsis Ecclesiae, ministris Ecclesiae dignitas finul & necessitas aliud dispofeat.

Tunc autem, quantum ad propositum, cenfetur adesse Ecclesiae utilitas, quando adfunt pauci idonei ministri; fique ad Ecclesiae ministerium majoremque ad ornatum, ut ita dicam, ornatum, quid quicidit ordinare. Urget verò Ecclesiae necessitas, quando non folum adfunt pauci Ecclesiae ministri, fed etiam deficiunt idonei, per quos Ecclesiae ministerium in concedendis Ordinibus impleri possit. Ita Ecclesiastici ministerii, ità ad implendum pofiffent. Atque illa accidere poterit, non folum ex eo, quia ratio omnino non existit, fed etiam, quia ob alias legitimas occupationes, aut infirmitatem, cuiusmodi ministerium non exercere possunt, ut ut Ecclesiae, ut ut Ecclesiae, ut ut Ecclesiae

Motuproprio. 1. Manual. Prælat. q. 38. art. 7. Cuiol. 1. Rubrica tit. dispens. 18. n. 5. Phy. obligatorius, aut non adstrictus A Sac. Congregatione Episcoporum fuisse responsum: videlicet, quod Ordinator super temporum interstitio non possit dispensare cum non Diœcesano, nisi hoc in Dimissoriis expressè id concedatur.

254 Ratione 5. quia Concilium Trident. *Sess. 23. capp. 11. 13 & 14. de Reformat.* vult servari temporum interstitia in collatione Ordinum, *nihil excepto, nec ullius Dispensationis, sed Episcopus, qui Ordinat, vel Episcopus, qui videtur conferre.* Ergo Concilium clare nihil facultatem dispensandi in interstitiis Episcopo Diœcesano, utpote ea principal quidem utilitatem, & necessitatem tam suæ Ecclesiæ, & super illa convenient jaciliori forte potest; non autem Episcopo Ordinanti, cum hic veluti extraneus, neque ipsam dispensare, nisi ex Diœcesano Ordinato, & ipsum Ordinatum, quem ordinat, *ad ordinandum sibi subditos, aut mercenarios suæ Ecclesiæ.* Ubi pondera dum ly. *sui Episcopi.*

255 Rep. II. Prædicta facultas dispensandi in Interstitiis, abesse Episcopo transire in Vicarium Generalem Episcopi, habentem generale mandatum, atque etiam ad Capitulum Sede vacante, fere Vicariatus. Hæc Conclusio quoad utramque partem declarata fuit à Sacra Congregatione Concilii, ut refert Laurentius Francisci *in Tractatu de Interst. Episcopus & Regular. nu. 156.* eamque insuper tradit Barbosa *loc. cit. nu. 6.* citans plures alios Doctoribus. Tum quia Vicarius Generalis Episcopi, habens generale mandatum in forma (nam data speciali commissione res cum difficultate) Episcopo adhæret potestatem concedendi Litteras Dimissoriis *in Cano. malitia. 5. Informat. b. 1. n. 6.* ergo etiam dispensare in Interstitiis: nam quoad facultatem illam dispensandi, non videtur per Concilium Tridentinum esse ella indulta personæ, aut gradus Dignitatis Episcopalis; Emolum Vicarius Generalis Episcopi, habet id cognoscere, ac judicium ferre circa utilitatem, ac necessitatem Ecclesiæ. Tum quia Capitulum Sede vacante fuccedit in ius, quod pertinet ad jurisdictionem ordinariam Episcopi; ergo etiam in ista facultate dispensandi Interstitiis.

256 Rep. III. Episcopus potest dispensare in Interstitiis, vel expressè, dum hoc clarè verbis exprimit; vel tacitè, cum id ultimando videlicet Ordinatum fieri non ita ranti curiosulum ad Ordinem aliciem, quia hoc ipso tacitè eum ipso dispensare censeur. Ita Laurentius de Francisci *in Commentis ad mem. Episcop. & Regul. n. 160.* Barbosa *loc. citatus. 18. nu. 9.* cum aliis. Ratio est: quia Episcopus, è cæpendo videtur, quod facile dispensare, ergo etiam ipso facto, sicque tacitè dispensat in interstitiis, quando aliquem fecisset ordinatus intra anni curiculum, ut aliquem deliquerit curiosulum, prout ipse ultimum ell. *Tit. 2. de Consponsalib. §. 18. n. 48. & 49.* Sedulo dicentium, & Episcopus ignorans id fecerit: quia tunc ipse non deliquerit, dispensare censeur: ergo tacitè concordant ultima superius *tit. n. 48.*

257 Quarto: Ut Ordinem possit dispensandi in Interstitiis requisitus Regularium, speciat ad Episcopum, vel Prælatum Regularem? Hæc quæstio non procedit de ultis Regularibus, quibus concessit speciale privilegium Apostolicum sufficiendi facros Ordines extra tempora tribus continuis, vel interpolatis diebus Dominicis, aut Festivis, facros non servatis Interstitiis, juxta ditta Superiusn. 40. & seqq. Nam quoad hos jam ipsemet Papa, pro commodo suorum subditorum, dispensavit in interstitiis, ficque non indiguerunt ulteriori dispensatione Episcopi, aut propti Prælati. Verum loquendo de aliis Religiosis, quibus memoratum privilegium non conspicit, urgent rationes Quæstionis ad quam.

258 Rep. I. Facultas dispensandi in Interstitiis respectu Religiosorum non pertinet ad horum Superiores, sed Prælatos Regulares, sed ad Episcopum, qui tamen quoad cautum dispensandi tunc judicium format debet ex attentione Superiorum Regularium. Ita à Sacra Congregatione Regularium fuit responsum 157. referit Pariselli *in suo Libro Regulorum, fol. 242.* quem citat, & fequitur Rodericus *tit. Tom. 3. Quæst. Regul. q. 24. art. 3. circa finem,* ac Miranda *tit. tom. 1. quæst.* 38. *art. 7.* Idemque à Sac. Congregatione Concilii Tridentini fuit declaratum, refert Laurentius de Francisci *loc. cit. nu. 157.* & Barbosa *loc. n. 18. & 19.* Ratio est, quia *Episcopus, 18. n. 10.* citans alios plurimos alios; quamvis Abbatis *Acta. Sac. Congregatione Francisci. n. 156.* cum nonnullis oppositum tenent. Rationes quas Concilium Tridentinum *Sess. 23. cap. 14.* allegatum, facultatem dispensandi in interstitiis Ordinem expressè, atque literatis tribuit, communitè indicio Episcopi: aequi nonnisi Episcopi non intuitu Prælati Regularis, quorum verba sunt, intelligendum fecundum propriam significationem *Trent. Sess. 24. Legato III. Fulminaque in pectori significatione accidentia, vide de Sponsalibus Sacrorum, pro Sacrorum, Sacrorum, Sacrorum, & S. Sed in quibus Cruce. Infra de Jure non. quæ dicit.* ac latè dicitur Canon. Tuchus *Lib. 7. Canon. n. 6. & 7.* Ita Rodericus *loc. cit.* Ita Congregatio Declaratio tum Sac. Congreg. Concilii, tum Regularium; quamvis hæc ipsa pariatur limitationem, juxta proxime *citandas* ratio.

Rep. II. Quando tamen Prælati Regulares, *ex* 19 *ex Abbatis, Statuto Clementino, Ut Monachi, quæ Sunt, proprietate de alius facultatem hid concessa, cum* fabulis fuis Religiosis quatuor Ordines minores, quoffum cum ipsi petere dispensare in ipsis, ita ipsi utilitate fuæ Ecclesiæ: Ita Emmon Rodericus *tit. nu. 3. circa finem, Cuiol. 1. Rubrica, 3.* affirmat, hoc ellentum & manifestum. Barbosa *loc. nu. 19.* citans alios. Ratio est: quia Abbates fic ordinantur, subditorum ell aperitel de quorum ordinatione, ac Ordinis, ipsum concesso principali quod ell, pollet ipsum, ipsos, clique regulariter ponitum Episcopis; etiam possitas dispensandi Interstitiis, ipsos conferre eidem concessa. *Decretum, 42. de Rest. Spoliis in.*

Quartum: Ut Ordinem possit plures ordines eodem die conferendi, dicendum est? Rep. I. Spectantibus ex Jurisdictione, ut fieri non potest; quia aliquo hoc ipso ipsum Episcopus, ad receptionem fingulorum Ordinum de Jure requisita, *non Ordinatorum* Verum, quod de conferendis plurium in loci recepta pollet quoque ipsum Episcopus, nemo fuid eodem die fecipi, discretio ferit *num. 16.*

Rep. II. Duo facri Ordines eodem die nulli fint conferendi, ex eodem Regulatum Ecclesiæ, ut ne praeter facros Canones, nisi citandos, ell expressè ipsum in Jure Tridentino *Sess. 23. cap. 13. de Reform.* revocante quod hac quocunque privilegia in omnem ruin concessa, illis verbis: *Duo fuer Ordines non eodem die, nisi non Regulariter, ex Regulis, ac Statutis quibusvis contrariis, non obstantibus quibuscunque.* Interiis, nisi impositum Sumptus Primitiis cuiusque fingulibus Ecclesiæ conferendi ordinandi, vel conferendi eodem die plures facros Ordines.

Ethnos Ordinationes inconsiderantur, ita quidem de licent Episcopo duos facros Ordines vel plures eodem die conferre, quamvis tunc Episcopus tamen ut manducavit; prima dictum ex *cap. Dilectus. 1. 15. de Elect.* quia Episcopus tamen nequit dispensare in facris Canonibus, quorum contra horum tamen proprietatem non tenetur, nec licite potest dispensare.

Insuper data Consilio extenditur etiam ad eam casum, quo Episcopus ordinet Subdiaconum, vel Diaconum, & sequenti die Dominica (continuatio jejunio) vult eundem ordinare in Sacerdotem: nam è hac illicitum ell, *quia Canon. Litterae. 13. 5.* Ratio hujus ibidem reddetur: quia proprer continuationem jejunii, Efficax canonica, vel mane die Dominicæ trahitur ad Subdiaconi, vel Diaconi, ficque simul ad eundem diem pertinere certitunt; ergo, ficut non licet ordinare ordinem facrorum eodem die cum ordine, ita nunc non licet unum Ordinem uno, & alium altero die, continuato jejunio conferre.

Idem dicendum in casu, quo quia Sede Apostolica 16 obtinuit dispensationem, ut possit extra tempora, etiam interstitiis non servata, ordinari *tribus Dominicis, sive sibi Episcopi dictum.* Nam illud est intelligendum de clubus interpolatis: nisi in specie addatur clausula illis: *etiamconstitutis*; prout notat Gobat *tract. 8. Trilog. Experiment. num. 48.*

Limitant autem datam Conclusionem plerique 163 Doctores in Episcopatu: nam, qui Sabbato ordinatus fuit Sacerdos, potest Dominica, tertio continuo jejunio, quem non continuato jejunio, consecrari in Episcopum. Glossa *magna in can. Quod à partibus dist. 75.* Quæ Glossa insuper addit, quod Dominica mane possit quis ordinari in Sacerdotem (vel continuato jejunio, vel ex speciali dispensatione) & eadem die circa horam tertiam ordinari in Episcopum: cum quia nulla jure illud reperitur prohibitum, nec etiam certum tempus inter hanc illum Ordinem intercedere debeat, ut addit Gobat. *loc. cit. n. 46.* Episcopatus folum inadæquate distinguitur à Sacerdotio, juxta dicta superius *nu. 18. & 19.* Verum Abbas in *Litteris 2. de Elect. Cap. 1.* pro Innocentium inquit, quod illud non fiat de ejus conscilio; cum tam ordinatio in Sacerdotem, quam consecratio in Episcopum, debeat fieri Sabbato, & illa Dominica diuta Mitiffa, eam die celebrat.

Rep. III. Stando juri communi, non possunt quatuor Ordines minores simul eodem die una cum Subdiaconate recipi. Definitur *ex can. N. 2. De ord. qui sunt ord. recep. vel Clericis.* Ordines simul eodem die recipiens, in hoc Sabbato ordinatus ex eodem Clericis, ut Ordinatus, ut Ordinatus, ut Ordinatus

» (bylum ordinari fuerint) ad aliquem ex facris Ordinibus se fecerint promoveri, à tuorum Ordinum executione ipso jure suspensi sint: & ab hujusmodi suspensione durante, in suis Ordinibus ministrare præsumpserint, eo ipso irregularitatem incurrant. » Præterea, ultra alias pœnas in taleis generaliter à Jure inflictas, Beneficiis Ecclesiasticis possint jure privari. *Hæc Pontifex.*

270 Circa quam Constitutionem Pii II. cum quæsitum esset, quod ipse Dilimmodo loquatur de Indultis filiipolentibus Sacros Ordines (ut patet ex verbis ejus decretis) ut ordinari non possint, Ecclesiarum Ordinibus minoribus modo susceptis: quod in his attendendum est Jus antiquum. Navarrus *23. Manual. num. 50. Gregor. Lopez, ad 1. Partit. Ordine Barbosa, 2. ad Offic. & Potest. Episc. allig. 16. num. 14. & allegat. 17. num. 18.*

271 Quæsivit verò eadem Constitutio in narratione facta mentionem facilat de folis Clericis, horumque executoribus, ibique primo dicit non videtur comprehendere Regulares, cum Conditione, quæ Regulares possint, quoties de folis Clericis, non comprehendat Regularis, ejus etiamsi, ut dicunt *Pii. 2. ad Constitutionem, 3. 17. num. 436.* Quia tamen eadem Constitutio Pii II. in progressu, ipsique dispositione ipsa, ubi ait: *Indulgetur, quod omnes, & singuli Cleri, & quæque personæ mentis Sacrarum Ordinationum exequitur respicitur Clericos tum seculares, tum Regulares; ipsam de scriptus effe intelligitur, non immeritò cenfent Miranda tom. 1. Manual. Prælat. q. 33. art. 1.*

272 Aliam Bullam contra Clericos malè, aut finistrè nitiæ promotos, & Episcopos in Ordinum collatione peccantes, edidit Sixtus V. in sua Constitutione *91. Sanctum & Salutare*, quæ refertur *Tom. 1. Bullarii Romani.* Verum quia hæc ubiq; dispositæ ultra Id, quod in facris Canonibus, & Decretis Concilii Tridentini, aliorumque Pontificum Constitutionibus dispositum fuit, ad diversas fuit pœnas, & confiscat Ecclesiarum, & malè Ordinatorum, & ipsi Id promotos continentes, similique harum abdicationem & Ordinationem Sedi Apostolicæ reservabat. Hinc Clemens VIII. in sua *40.* Constitutione, quæ incipit, *Romanus Pontifex* (ac refertur *Tom. 3. Bullarii Romani*) ob plura, incommoda, quæ hinc fuisse comprehantur, dictam Bullam Sixti V. omnesque pœnas, & centuras in ea contenta (falva præservatione prærogativæ Sedis Apostolicæ reservandi) *de Beneficiis Ecclesiasticis* (mutatis) moderatus est, atque ad dispositionem Sacrorum Canonum, & Concilii Tridentini, ut ex citatis Constitutionibus Pii II. reduxit. Aliqua verò de dicta Bulla Sixti V. non oportet ulteriorem meminisse Lectorem.

273 Aliam Constitutionem contra malè Ordinantes, & malè Ordinatos, *Anno 1614* edidit Urbanus VIII. quæ incipit, *Sacrosancta* (& habetur *Tom. 3. Bullarii num. Constitut. 53.* dicit Pontifex) in qua idem Pontifex innovavit, atque amplioravit disponitum Clementis VII. quæ habetur *in 1. Tom. Bullarii non omnibus Ordinibus* pœnis, præsertim pœnis contractus cum falso, vel falsis litteris, quas ibidem statuit, quarum meminimus Bulla videre licet. Nunc descendendo ad particularia

274 Quæritur II. Quæ sint pœnæ Ordinantium, vel Ordinatorum, ante legitimam ætatem? Resp. I. Episcopus Scienter quemquam ordinans ante legitimam ætatem, suspendit à collatione omnium Ordinum, quos quidem ipso jure, fed per sententiam. Ita definunt *ex Pii II. mente Congregatio, 3. 17. lib. Pracedium Episcopum* (qui quemcumque tonsuratum ante legitimam ætatem) *à collatione ordinum suspendunt*: & notat Glossa ibidem *V. Suspendentes*, & Abbas *2. ac Barbosa, n. 1. & 2. & alii.*

275 Accedit ratio quia imprimis talis Episcopus suspendatur solum à collatione Ordinum, ut patuit in eo, in quo dicebat, semper in collatione Ordinum *c. Litteræ 13. ext. Unde* (si talis Episcopus dumtaxat illa suspendatur Miranda *tom. 1. Manual. Prælat. q. 33. art. 1.* Ordinum, non autem ab alio actu, sive ministerio Ordinum, puta à celebratione Missarum. Abbas *Panormitanus in c. Cum electus n. 20. de consecratione* Rebuffius *in prælatum Ordinum 2. ac Gregorius Lopez Ordinis mili. premissa Glossa n. num. 7.* Fagnanus *in c. Vel non est compos num. 47. n. 8. & alii.*

Deinde, quod Episcopus ordinans quemquam ante 16 legitimam ætatem, non fit ipso jure suspensus, definitur ex allegato verbo illo, *Suspendatur*, quod ipsum potest pœnam ferendæ: Ergo ipso jure non suspendit nullibi suspensio latæ sententiæ contra Ec. delinquentes, quia ipsa pœna, quæ ferenda, tenet cum Conditione Pii II. suspendunt ipso jure suspensi sint. Nam, ut liquet ex terminis, ea non loquitur de malè Ordinantibus. Ut Ordinantibus, ita ipsi Illi, qui indebite ad aliquem ex facris Ordinibus se fecerit promoveri.

Quod autem ejusmodi Episcopus, scienter quemquam ordinans ante legitimam ætatem, suspendatur fit à collatione omnium Ordinum, non tantò illius, quia ex eisdem verbis peccavit, quorum ipsa textus *Inc. 13.* loquitur absolute, *à collatione ordinum suspendatur*: ergo, quia ipse, quia ipse, quia ipse diligenter detinuit, *I. De pœnis & publicatione in eos adhuc.* cum similibus. Glossa, Abbas, *ubi supra*: & alii.

Nec obstat, quod talis Episcopus sibem peccavit in collatione ordinis Ordinis: ficque non videtur pœnitentia Ordinis, quia ipse Episcopus suspendatur, *organ. cap. ult. h. 1. ne.* & ubi Episcopus conferent Infuli *&c. Circulaire Tonfuram*, per annum dicitur *suspendatur à collatione Clericorum*, ita dicunt non verò à collatione omnium Ordinum, juxta Glossam illam; ut ex eo patet, quia Episcopus ipse suspendatur. Non obstat, inquam: tum quia prima Tonsura con est Ordo proprie dictus, ut tenet communis Doctorum, præsertim Tridentinum, Quæ haud mirum, quod ob illicitam eius collationem non indicatur Episcopo à collatione Ordinum proprie dictorum. Deinde, quia, ex Tridentino, ubi ut suffitet, quod Episcopus ante legitimam ætatem ordinans, ipse suspendatur ab omnium Ordinum, quos ipse collati, non autem cæterorum, patuit id expressiffet, ficut expressit de conferente illicite primam Tonsuram *in eodem allegato*. Et quia hæc dispositio contrarium, *arg. Intra compositio §. Sed neque de Transactionibus.*

Ex quibus 1. Ordinans Ordinibus majoribus ante 17 legitimam ætatem, vallate quidem ordinatur, atque recipit Ordinis Carcelicem; ualis tamen ipso jure suspensus, & ab ea, quam ordinavit, ministrare, efficitur irregularis. Ita definitè communis Doctorum, ac Decisiones Rotæ. Bullam Pii II. quæ *Inc. 13. Cum ex facrorum Suprà numero 269.* jam allegatam. Nam fitlendo intra terminos Juris communis, ordinatus ante legitimam ætatem, *Pii II. Constitutione* ipso jure fed suspendendus ab executione Ipsius Ordinis, ut quæ ad legitimam ætatem, *c. ordinari, capit. 1. num. 1. & 2. Ubi Abbas, Abbas Panormitanus 3. & 6. Glossa in clementin. solitæ verb. Annis, de Electione & ibi Gonzalez & Navarrus Cap. 1. num. 5. de Temporibus Ordinat.* appellans hanc opinionem communem. Aut faltem eft suspensus cunctatur ut quæ legitimam ætatem, ut ipse suspendatur, ex effect impedimentum, prout vult Barbosa *cit. cap. Pii non est compos numero. 4. & 6. & 8.* poft Covarrusum *in Pract. Decretal. Rubrica de Ordinatione*, & Decisiones Rotæ tales eft suspensus perpetuo, fed donec beneficium absolutionis consequatur. Quæstura *V. Ordinatus Institutus.*

Limitatur tamen data Conclusio in Ordinantione ante legitimam ætatem: nam, qui ante hanc bonafide fuisset Ordinem sacrum. probabiliter poft diligentem inquisitionem existimans se habere legitimam ætatem, non efficitur ipso ipse suspensus, neque irregularis, fi fiatur illegitimatio minifterarit. Ratio eft, quia Pius II. ubi supra, loquitur de iis, qui scienter hoc fecerint, ignorantia enim juris, vel facti, gravitet excusat ab incurrenda cenfura, *c. fi scient. 4. de Sent. excomm. Cap. 2. de Constit. in 6.*) quique in Ordinibus *ministrare præsumpserit*: quæ dictio dolum, malitiam, se temerarium importat. Navarrus *cap. 27. Manual. num. 15.* Miranda *tom. 1. Manual. Prælat. quæst. 33. art. 6. in fine.* Barbosa *loc. cit. num. 8. & alii.* Si tamen poteft dubitatus hujusmodi deprehendatur, non erit licitum fic Ordinato ministrare in fuscepto Ordine, donec ad legitimam ætatem perveniat: ne quidem cum licentia Episcopi, cum hic dispensatio ipsa ministratem contra facros Canones. Hac tamen superveniente, cessabit impedimentum absque alia dispensatione.

Quæritur III. Quæ sit pœna Ordinantis, & Ordinati extra legitimam ætatem? Resp. Ordinantis quemquam, non habentem privilegium vel dispensationem, extra tempora Iure statuta, privandus eft Episcopus Conferente Ordines, quæ illicite conferit. Patet hoc ex *cap. Sane 2. in fine. & cap. Cum quidam 4. de sacrorum Gleb. Ecclesiarum & Abbas numero. 2.* cum communi. Concordat textus *in cap. Litteræ. 13. §. fin. de h. ubi Episcopus, in quantum in qua debuit, à Ordinatione, Ordinatos, Ordinatos, Ordinatos, Ordinatos, indebito tempore, five eodem die conferat, suspendatur.* Unde hujusmodi pœna suspensionis, quæ incurritur ante legitimam tempora Iure statuta Ordinandam, non eft à collatione omnium Ordinum, nec incurritur ipso jure, fed ejusmodi poft denuntiam. Si tamen ex infi gatus, eft perpetua, fed donec ad ipsam absolutionis quo obtentum, & non tantùm durat per annum, quam ipse Episcopus suspendit, ficut ipse, quæ Concilium Tridentinum *Sess 23. capit. 8. de Reformatione* suspendendum à collatione Ordinum per annum, loquitur in alio casu, dumtaxat quoad ipsum alienum abbas tellimonio fui Ordinarii. Barbosa *loco cap. Ordinatus, num. 2.*

Circa dicta tamen ex notandum cum Abbate *in capit. Pii non est compos. num. 5. & 6.* Vivianus *in Rationali Jure Canonico Tom. 1. Lib. 1. Tit. 11. Cap. 1. §. 1.* Ordinatus suspensus à collatione certi Ordinis, puta Diaconatus, poft conferre Ordinem minorem, *arg. cap. Quidam. hinc. 18. §. 1.* Quod intelligendum *Ordinatus institutus* poft Ordinem quia *de subdiaconatu concludunt* Jodocus *Gallus de Cap. Ordinatus. de Ordinatione, & Ordinatus Institutus* Presbyteratum, conferre non potest; quia fieri in illo majori non deliberaty, fecit tamen respectu huius in ordinatus, *Ordinatus institutus, vel. Cap. Ordinatus. de Sacrorum ordinatione. Ut Nec, quia non numeratus, fructus majoribus.* Dummodò hinc excipiatur *casus in cap. ult. §. in se relatus*, quo ordinatus ordinatus capitum primum Tonsuram, à collatione duntaxat Clericalis Tonsura per annum suspendatur; ubique ob rationem non ratus allatam.

Resp. II. Quæsivit fecundo fuit antiquior, recipiens Ordinis non Clericalis, ordinatus ipso jure, fed suspendendus per tententiam, *arg. de c. Sane 2. etc. cum quidam & loc. Defaldo* tomen, & poft Bullam Pii II. *cum ex facrorum* Ordinatus, *Ordinatus* Ordinatus, *Ordinatus* ipso jure suspensi, postluntque tria Beneficia, & quæ habent, non privari, prout liquet ex verbis citatis Bullæ n. 269. relatis.

Num autem in hac suspensione poftit Episcopus dispensare, vel non? Resp. Affirmatè. Ita quidem Barbosa *p. 2. de offic. & potest. Episc. allig. 17. n. 14. & fing. citans* alios negativam tenet sententiam, nisi suspendat, & inde contingat ipsum Episcopum, ut Ordinatum, adhibit poft Rebuffum *in Pract. Tital. de Clericis ad sacros Ordines num. 2.* Ordinatus Ordinatus, Quod bodie folus Papa, vel ejus Legatus à Latere, ex speciali fibi data potestate dispensat cum Ordinatis extra Tempora Verbum dispensatio fenentium, videlicet proprium Episcopum poftit ab hac suspensione, & irregularitate absolvere, vel dispensare, poft Sanctum *dict. p. 29. de Ordinatis, fol. n. 18.* probabile existit Pirhing. *lit. num. 109.* Tum quia Pius II. in citata Constitutione fibi non reservavit absolutionem à dicta suspensione, vel irregularitate, ficque hoc ipso concessit videtur Episcopo facultatem absolvendi ab ea: ut in fimili *Cleric. cap. Magis n. 19. & in fenendo Sentent. excommunicat.* Tum quia hæc potestas poft per *Jus Can. Annot. Eccl. Tom. 1.* actam potestatem abolvendi Ordinatos extra tempora à Suspensione, quia dictio solum, mutatum, se temerarium importat. Navarrus *cap. 27. Manual. num. 15.* Miranda *tom. 1. Manual. Prælat. quæst. 33. art. 6. in fine.* Barbosa *loc. cit. num. 8. & alii.* Si tamen poftit dubitatus hujusmodi deprehendatur, non erit licitum fic Ordinato ministrare in fuscepto Ordine, donec ad legitimam ætatem perveniat: ne quidem cum licentia Episcopi, cum hic dispensatio ipsa ministratem contra facros Canones. Hac tamen superveniente, cessabit impedimentum absque alia dispensatione.

Quæritur III. Quæ sit pœna Ordinantis, & Ordinati extra legitimam ætatem? Resp. Ordinantis quemquam, non habentem privilegium vel dispensationem, extra tempora Iure statuta, privandus eft Episcopus Conferente Ordines, quæ illicite conferit. Patet hoc ex *cap. Sane 2. in fine. & cap. Cum quidam 4. de sacrorum Gleb. Ecclesiarum & Abbas numero. 2.* cum communi. Concordat textus *in cap. Litteræ. 13. §. fin. de h. ubi Episcopus, in quantum in qua debuit, à Ordinatione, Ordinatos, Ordinatos, Ordinatos, indebito tempore*, five eodem die conferat, suspendatur.

tractam ex ordinatione alieni subditi; idque per declarationem Metropolitani. Alioquin non crederetur Ordinando, *arg. Cum secundum de Hæretic. in 6.* ac notat Rebuff. *in Praxi Benefic. tit. Formula Dimissoriarum Litterarum, num. 19.*

191 Quæritur V. Quæ sit pœna ordinantis aliquem, & ordinati absque competenti Titulo sustentationis? Resp. I. Præter peccatum, quod tam scienter ordinans, quàm ordinatus sine titulo incurrit, agendo contra justam prohibitionem Ecclesiæ in materia gravi: insuper Episcopus conferens cuipiam Ordinem sacrum non habenti titulum sustentationis, tenetur eidem providere de necessariis alimentis, donec Beneficium Ecclesiasticum consequatur. Ita communis: & patet tum ex *c. Episcopus. 4. de Præbend.* quod est Alexandri III. in Concilio Lateranensi; tum ex *c. Cùm secundùm. 16. eod.* ubi Innocentius III. Moderando antiquos Canones, *in can. Neminem. & can. Sanctorum dist. 70.* relato, juxta quos ordinatio absque titulo facta habebatur irrita (quoad executionem ordinis, non quoad hujus valorem) sicque taliter ordinatus ab exercitio ordinum fuerat suspensus, decrevit in hæc verba; *Licèt autem Prædecessores nostri Ordinationes eorum, qui sine certo titulo promoventur, in injuriam Ordinantium irritas esse voluerint, & inanes: Nos tamen benigniùs agere cupientes, tandiu per Ordinatores, vel successores eorum provideri volumus Ordinatis, donec per eos Ecclesiastica Beneficia consequantur.* Hæc ibi.

192 Ex quibus verbis ulteriùs liquet, quòd Episcopo ordinatore jam mortuo, Capitulum Sede vacante, ac dein novus Episcopus taliter ordinato teneatur necessaria vitæ subministrare, donec ei de competenti Beneficio provideatur: ne alioquin ille in opprobrium Status Clericalis mendicare, aut sordidum quæstum exercere cogatur. Quinimò, si Clericus absque titulo fuit ordinatus à pluribus Episcopis, domicilii videlicet & originis, ab uno eorum recipiendo v. g. Subdiaconatum, & ab altero Diaconatum; tunc quilibet ipsorum tenetur in solidum sic Ordinato alimenta præstare. Fagnanus *in d. c. Cùm secundum. num. 24. de Præbend.*

193 Intellige, dummodò talis ordinatus aliunde non habeat sustentationem suam, puta, ex sua vel paterna hæreditate; prout limitatur *in cit. c. Episcopus de Præbend.* Simulque, dummodò Episcopus fuerit in culpa, ordinando sine titulo, dum vel scivit, vel saltem prævidere debuit, Clericum non habere titulum: alioquin enim, si Clericus per fraudem fingendo titulum, impetravit ordinationem absque ulla culpa Episcopi ordinantis, tunc iste non tenetur alimenta subministrare. Fagnanus *cit. c. Cùm secundùm numer. 62. de Præbend.* Pirhing. *h. t. num. 111.* post Ugolinum *de Offic. & potest. Episc. cap. 26. §. 15. V. Tertiò non tenetur*: quia reus, quæ culpa caret, in damnum vocari non convenit. *cap. 2. de Constitut.*

194 Concordat, atque aliis casibus hoc ipsum declarat *c. Si Episcopus 37. de Præbend. in 6.* Sic quippe, quando Episcopus alienus ex generali commissione proprii Episcopi Diœcesani quosdam ordinavit; atque ex illis quempiam non habentem titulum: non tenetur proprius Episcopus sic ordinato vitæ necessaria ministrare (hic enim culpa vacabat) sed Episcopus alienus sic ordinans tenebitur ad id, utpote qui in culpa fuit, cùm debuisset de titulo inquirere. Secùs dicendum, quando proprius Episcopus committit alieno facultatem ordinandi certas personas; quia tunc tenetur proprius Episcopus prævidere, seu inquirere de titulo, & aliis requisitis ordinandi, sicque etiam alimenta præstare ordinato sine titulo usque ad consecutionem sufficientis Beneficii: non autem Episcopus ordinans. Atque hoc ipsum est dicendum de illis, quibus Episcopus Diœcesanus dedit licentiam recipiendi ordines sacros à quovis Episcopo Catholico, prout ibidem uberiùs habetur expressum. Concordat Concilium Tridentinum *Sess. 23. cap. 3. de Reform.* ubi statuit, quòd Episcopus subditos suos non aliter, quàm jam probatos, & examinatos, ad alium Episcopum ordinandos dimittat: consequenter obligatio inquirendi de titulo, incumbit Episcopo dimittenti, non ordinanti.

Resp. II. Quòd si Episcopus quempiam sine titulo ordinaverit sub pacto, seu promissione, quòd ordinatus super alimentatione sua non inquietet eundem; tunc ordinator à collatione ordinum per triennium, Ordinatus verò ab Ordine sic suscepto perpetuò est suspensus, donec per Sedem Apostolicam mereatur dispensari. Ita habetur statutum *in c. Si quis ordinaverit. 45. de Simonia.* Quinimò tales notantur de pacto simoniaco, unde & *cit. cap. Si quis ordinaverit*, ponitur sub Rubrica. *De Simonia*: nam taliter Ordinatus remittit Ordinatori jus, sibi cæteroquin competens, respectu alimentationis temporalis, ut ab eo ordinetur: atqui simonia non solum contrahitur dando, sed etiam remittendo jus temporale pro spirituali, *arg. cap. Super eo. 7. de Transact. & c. Venientes. 7. de Testib.* 195

Resp. III. Insuper, si Episcopus Religiosum nondum professum, vel qui non nisi ad certum tempus professus est, ac rursus ad sæculum redire, vel dimitti potest, sub prætextu Religionis, & absque titulo Beneficii, vel patrimonii, ad sacros Ordines promoverit; ipso jure per annum à collatione talium Ordinum, & Religiosus taliter ordinatus ab executione Ordinum suspensus existit, & si in ipsis ministraverit, efficitur irregularis. Ita habetur in Constitutione 75. B. Pii V. *Romanus Pontifex sacrorum* (& refertur *Tom. 2. Bullarii Romani*) in qua Pontifex non solùm Decretum Concilii Tridentini *Sess. 21. cap. 2. de Reform.* quod loquitur de Clericis tantùm sæcularibus, non ordinandis absque titulo, extendit ad Religiosos, non professos, ut suprà; sed etiam de his ita expressè statuit, & decrevit, prout ex parte dictum est suprà *num. 74. & 75.* addita limitatione circa Religiosos Societatis Jesu. 196

Resp. IV. Ordinationes absque titulo factæ antiquitus etiam fuerunt irritæ quoad executionem Ordinis, ut *c. Neminem. & c. Sanctorum dist. 70* non tamen hodie: dummodò Clericus sic ordinatus non fuerit in culpa, decipiendo Episcopum, ac per mendacia, & fraudem fingendo titulum Beneficii, sive patrimonii, quem non habet. Ita Nicolaus Garcias *part. 2. de Beneficiis, cap. 5. num. 20. & seqq.* Fagnanus *in cap. Cùm secundùm. numer. 68. & 69. de Præbend.* Barbosa *part. 2. de Offic. & potest. Episc. allegat. 10. numer. 27. & 33.* Pirhing. *h. t. numer. 112.* & alii; quamvis non desint oppositum tenentes, præsertim quoad secundam partem. Conclusio desumitur ex verbis *cit. cap. Cùm secundum.* ibi; *Injuriam ordinantium*: ergo, dum ibi revocatur rigor antiquorum Canonum, sermo est, quando Episcopus scienter quempiam ordinat absque titulo, sicque in ejus injuriam, seu confusionem, suspensio Ordinati per Jura antiqua fuit inducta: qualis tamen cùm *non debeat aliquis odio prægravari* (juxta Regul. 22. Juris in 6. cum similibus) meritò ibidem ex parte bona fide Ordinati fuit sublata, & solus Ordinans per impositionem oneris Ordinatum sustentandi punitus. 197

Secus dicendùm, quando solus Ordinatus fuit in culpa decipiendo Episcopum, ac fingendo titulum, quem non habet. Ratio est: quia, ut ex proximè dictis patet; de hoc casu *cit. cap. Cùm secundùm de Præbend.* non loquitur (unde etiam sic Ordinato non tenetur Episcopus ordinans subministrare alimenta, juxta dicta *num. 193. & 194.*) sicque antiqua Jura, pœnam suspensionis imponentia Ordinato sine titulo, impræsentiarum manent incorrecta. Et hinc Sac. Congregatio Concilii Tridentini, *die 27. Novembris* 1610. super hoc dubio consulta, omnium sententiis censuit, hoc casu pœnam suspensionis ante Concilium non fuisse correctam, & hodie à Tridentino Concilio esse innovatam; & præterea hujusmodi Clericum, qui adhibito dolo, confictoque titulo Ordinatorem decepit, esse ipso jure suspensum, carereque Ordinum executione; prout his ipsis verbis refert Fagnanus *cit. n. 69. in fine.* 198

Imò, quod plus est, idipsum patet ex Constitutione 35. Urbani VIII. *Secretis*, superiùs *numer. 173.* jam citata, ubi §. 3. sic habetur: *Aliàs promoventes* (contra formam ibidem præscriptam) *ad annum ab exercitio Pontificalium; promoti verò, perpetuæ suspensionis pœnam, absque spe dispensationis à Sede Apostolica obtinendæ, incurrant eo ipso. Insuper promotos hujusmodi, ac etiam eos, qui cum falsis* (N. B.) *vel fictis, aut fiduciariis patrimonii titulis, scienter se ad Ordines hujusmodi promoveri fecerint, non solùm prædictis, verùm etiam majoribus arbitrio nostro, & pro tempore existentis Romani Pontificis infligendis pœnis---subjectos esse volumus.* Hactenus Pontifex. 199

200 Dices. Concilium Tridentinum *Sess. 21. cap. 2. de Reformat.* statuit, nullum deinceps sine titulo ad sacros Ordines esse promovendum, *antiquorum Canonum pœnas super his innovando*; ergo non solùm Ordinati cum titulo ficto, sed omnes alii absque titulo ordinati, defactò incurrunt pœnam suspensionis, *in d. can. Neminem, & can. Sanctorum, distin. 70.* contra promotos sine titulo sancitam; quod est contra alteram partem datæ *num. 179.* Conclusionis. Probatur consequentia. Tum quia Concilium loquitur pluraliter, & definitè, *Antiquorum Canonum pœnas innovando*: atqui pluralis locutio non contentatur uno, sive unica pœna, *in c. Cùm secundum 16. de Præbend.* contenta; ut *l. Ubi numerus ff. de Testib. & c. Pluralis locutio de Reg. Jur. in 6.* Tum quia in Annotatione marginali ad cit. cap. 2. Concilii Tridentini etiam fit mentio *cit. can. Neminem & can. Sanctorum dist. 70.* sicque & horum Canonum pœnæ ibidem videntur innovatæ: præsertim, cùm altera pœna de præstandis Ordinato alimentis solùm concernat Ordinatorem, faveatque Ordinato.

201 Resp. neg. conseq. Nam, quidquid nonnulli in contrarium teneant, quos referunt Garcias, & Barbosa, *ubi suprà*, Concilium Tridentinum innovando pœnas antiquorum Canonum, jus novum non inducit, sed antiquum conservat; ut *c. ex parte 13. & c. Quia intentionis 29. de Privileg.* Atqui pœna suspensionis in dictis antiquis Canonibus statuta, anteà jam fuerat sublata (saltem quoad bona fide ordinatos sine titulo) per *cit. c. Cùm secundum de præbend.* ergo hæc, utpotè jam priùs abrogata, per Tridentinum non fuit de novo inducta. Atque ita fuisse decisum à Sacra Congregatione Concilii Tridentini, refert Fagnanus *loc. cit. num. 63.* Navarrus *Consil. 1. quæst. 16. de Constit. in Addit.* Garcias *cit. cap. 5. n. 29.* Barbosa *cit. allegat. 20. n. 27.* cum aliis.

202 Nec obstant rationes in probationem consequentiæ allegatæ. Non prima: quia quoad eos, qui mala fide, sive sub conficto à se titulo fuerunt ordinati, ultrò conceditur per Concilium Tridentinum esse innovatam pœnam suspensionis, utpotè quæ antecedenter nunquam fuerat abrogata. Unde, ut hunc quoque casum comprehenderet Concilium Tridentinum, rectè illud loquitur in plurali, & indefinitè, habito tamen respectu ad pœnas antiquorum Canonum necdum abrogatas. Atque per hoc etiam patet ad Annotationem marginalem Concilii Tridentini, quamquàm hæc, veluti nulla publica authoritate addita, ex se nullum habeat robur firmitatis. Nec urget posterior instantia: nam, quòd juxta *c. Cùm secundum de præbend.* puniatur solus Ordinator, non autem Ordinatus sine titulo, procedit (& quidem meritò) quando ille scienter quempiam sic ordinavit: aliàs secus, ut jam dictum *n. 197. & 198.*

Quæritur VI. Quas pœnas incurrat Ordinans, & Ordinatus, non servatis temporum interstitiis? Respond. I. Nullæ quidem pœnæ contra tales sunt statutæ in Jure, dummodò non eodem die duo sacri Ordines conferantur eidem: nihilominùs, si absque ulla prorsus causa, seu dispensatione negligantur interstitia, uterque peccabit graviter, poteritque sic Ordinatus à suo Superiore suspendi, vel alia pœna arbitraria puniri. Ita Navarrus *Consil. 4. h. t.* Zerola *in Praxi Episcop. part. 1. V. Ordo, §. Ad quintum.* Barbosa *part. 2. de Offic. & potestat. Episcop. allegat. 18. num. 14.* cum aliis. Ratio est: quia nec à Jure Canonico, nec à Concilio Tridentino, nec à Pio II. ulla pœna suspensionis, vel irregularitatis, contra Ordinatos non servatis interstitiis statuta reperitur. Nec urget Bulla Sixti V. pœnam suspensionis in tales statuentis: quia ipsa fuit revocata per Clementem VIII. ut dictum *num. 172.* 203

Cæterùm quia uterque eorum est voluntarius, culpabilisque transgressor sacrorum Canonum, & quidem in materia gravi, sive sacrorum Ordinum: hinc de culpa, seu peccato ab ipsis contrahendo, dubitari nequit, sicut nec de pœna arbitraria, quam Superior ob talem Canonum transgressionem imponere valet. 204

Additur notanter num. 203. *Dummodò non eodem die duo sacri Ordines conferantur eidem.* Nam Episcopus ordinans quempiam eodem die, vel duobus continuato jejunio, ad duos sacros Ordines, suspensus est à collatione utriusque Ordinis, donec à Sede Apostolica absolutionem, & dispensationem impetravit, *arg. c. Litteras 13. §. fin. h. t.* ac notat Barbosa *ibid. num. 4.* citans alios: quamvis Abbas *ibid. num. 2. §. Octavo nota* & Pirhing *h. t. n. 108.* asserat, talem potius esse suspendendum. 205

Alter verò, qui eodem die duos sacros Ordines suscipit, suspensus est tantùm ab executione ultimi Ordinis illo die sibi collati, *arg. cit. c. Litteras h. t.* & notat Abbas *ibidem §. Item ultimo*, & Barbosa *part. 2. de Offic. & potestat. Episcop. allegat. 14. num. 11.* citans alios. Nam in *cit. cap.* solùm dicitur, quòd is, qui eodem die, continuato jejunio, in Diaconum & Presbyterum fuerat ordinatus, *ab executione Officii Sacerdotalis* debuerit manere suspensus; & consequenter non suspendebatur ab executione Ordinis Diaconatus, utpotè primo loco, ac licitè suscepti: haud obstante, quòd Episcopus eum ordinans, à collatione utriusque Ordinis suspendatur: quia hoc ibidem fuit expressum; simulque major fuit culpa Episcopi sic ordinantis, utpotè qui fuit dignior, debuitque esse prudentior quam Clerici sic ordinati. Glossa *in cit. cap. Litteras.* 206

TITULUS XII.

De Scrutinio in Ordine faciendo.

SUMMARIUM.

1 *Rectè continuatimus Rubricarum.*
2 *Scrutinium, quid, & quotuplex? Ex num. sequ.*
3 *Scrutinium à Concilio Tridentino præscriptum, quale sit, & an obligat sic receptum?*
4 *Alterum Scrutinium.*
5 *Et certium, in ordine Ordinationis peragendum, expediatur.*
6 *Utrum in, qui ordinari debeant, in dubio præsumatur idoneus, vel hoc probare teneatur, & num. sequ. Quæ sit fides solvendi præcedi generaliter in omnibus, qui primo veri deliberant. Ibid.*
7 *Rationes dubitandi, ac militans, pro præsumptione idoneitatis, propugnatur.*
8 *Ordinandorum idoneitas in dubio non præsumitur, sed ab probanda.*
9 *Regula est, Præsumitur quis bonus & idoneus, donec contrarium probetur. Ibid. & n. seq.*
10 *Facit hoc regula, ab opposito de præjudicio tertii.*
11 *Et præcedit præsumptum quoad qualitates intrinsecas, non quoad extrinsecas.*
12 *Regula illa amplior declaratur.*
13 *& 14 Solvuntur rationes dubitandi.*
15 *Quæ ratione Idoneitas Ordinandorum pasit probari? Et num. seq.*
16 *Natalis, ætas, libertas, titulus &c. quomodo probentur?*
17 *Cur liberias sit probanda, cum tamen omnes homines naturaliter nesciantur liberi.*

Qua visum est Titulo præcedenti de ordinandis, eorumque qualitatibus; sequitur nunc de Scrutinio, per quod idem fieri existimandi, & scrutandi, an polleant requisitis qualitatibus.

2 Quæritur 1. Quid, & quotuplex sit Scrutinium? Resp. 1. *Scrutinium*, quantumad propositum, est diligens inquisitio, seu examinatio circa qualitates Ordinandorum; *Ista ab eo, ad quem spectat.* Ita Hostiensis *in summa b. t. num 1.* & communis. *Scrutinium* quippe derivatur à *Scrutando*, seu inquirendo; nam is, examinans Ordinandos, *Scrutatur*, seu inquirit eorum idoneitatem, ac requisitas pro suscepticne sacrorum Ordinum qualitates.

3 Resp. II. Triplex Scrutinium defacto potest sperdi: Illogui. Primum est, quod per mensem ante Ordinationes coram Parocho, vel alio per Episcopum deputato Scrutandum est, juxta præscriptum Concilii Tridentini *Sess. 23. cap. 5. de Reform.* ubi decernitur, ut promovendi ad Ordines, per mensem ante Episcopum adeant, qui Parocho, vel alicui alteri committat, ut nominibus, ac defideriis eorum, qui volunt promoveri, publicè in Ecclesia propositis, de ipsorum Ordinandorum natalibus, ætate, & vita diligenter inquirant, & Literas testimoniales, ipsam inquisitionem, fidem continentes, quæmpiimdem ad Episcopum deferant. Et de hoc Scrutinio, utpotè primum per Concilium Tridentinum introeddito, Abbas Panormit. *ad Rubricam*, & aliique anciqiores Canonistæ, ita sentiunt non facient, qui proinde dicpiere dontexat Scrutinium, ac Ordinandos, diligenter, & diligenter. Quin etiam memoratum primum Scrutinium in Germania non esse usu receptum, quamvis expedite adeò fatisbeem confitutionem recipi, testantur Engel. *b. t. num. 1.* & Sannig *eod. n. 4.*

4 Alterum Scrutinium est illud, quod Pæria quæsta ipsum Ordinationem, vel quando Episcopo videbitur, est instituendum, convocando singulos Ordinandos, eorumque genus, patriam, personam, ætatem, institutionem, mores, doctrinam, sidemque diligenter examinando: Et de hoc loquitur *c. Quando Episcopus dist. 24.* & Concilium Tridentinum *cit. Sess. 23. cap. 9. Ord. de Reformat.*

5 Tertium Scrutinium peragitur in ipsomet actu Ordinationis, dum circa ejus initium Episcopus per Archidiaconum sibi affistentem requiritur, illis verba: *Reverende pater, postulat sanctæ Mater Ecclesia, ut hunc Diaconum (vel Subdiaconum) ad onus presbyteratus (vel Diaconatus) ordinetis.* Itemque Episcopus scrutando Ordinandi idoneitatem, statim Archidiaconum interrogat, si fiat eam esse dignum. Ad quod Archidiaconus, juxta præscriptum Pontificalis Romani, respondet, *quod quantum humana fragilitas nosse finit, & fit, ut respicitur, illum ad hujus onus officii idoneum.* Hæc de Scrutinio loquitur textus in *cap. ult. b. t.* ac memoratum Pontificale Romanum, *Tit. de Ordinatione Diaconi & Presbyteri.*

6 Quæritur II. Utrum ex, qui ordinari desiderant, in dubio præsumatur dignus atque idoneus, vel potissimum ratione probatum sum idoneitatem? Hæc quæstio pendet quoad omnes illas qualitates, ad legitimam sacrorum Ordinum receptionem requisitas, de quibus Scrutinium fieri existimandum, ut patet, ac debet, ut puta, quoad genus, & ætatis fit legitimæ natus; quoad patrium, ut fcitur, an sit fobditus Episcopi; quoad perfonam, an non fit excommunicatus Ecclesiæ, obligatus ad rationcia, servus &c. Quoad ætatem, an habeat requisitum à Jure, seu à Concilio Tridentino, quod nondum Ordinandus ad Ordinandi. Et hæc quæstio est notatissima, quia procedit non solùm in Ordinandis, sed generaliter in quibuscunque aliis, qui affimi ad officium, beneficium, vel dignitatem deferant.

7 Rationes dubitandi, ac pro præsumptione idoneitatis militans, desumitur *ex cit. cap. ult. b. t.* ubi Pontifex ter alia inquit, quod Archidiaconus, *præsentatus Episcopo Ordinandos, illum, quem indignum esse non novit, dignum debeat affirmare.* Ubi ledicrò Glossa ista nonandum air, quemlibet præsumi dignum, nisi probetur indignus, ac ita Pontifex, & alii Scriptores tenent *cap. Dudum*, quod est ultimum, *de Præsumptionibus.* Ubi ita, pro quo Papa rescribit, ut ad Beneficium recipiatur, fub dubio, *si forsitan Ordinandus, non teneatur probare idoneum: cùm (inquit Pontifex) primo facie præsumatur idoneus, nisi aliud contrarium ejendatur.* Verum ista non obstantibus.

8 Resp. I. Ordinandorum idoneitas in dubio non præsumitur, sed ab probanda. Ita communis, & pauci ipsi pracedentes, tam fcrip. præviam Ordinandorum scrutinium, atque inquisitionem circa ipsorum genus, patrium, personam, ætatem, & ipsorum ab Statum Clericalem pertinentia requisitorum, ut videlicet hoc modo eorumdem idoneitas antea debeat probetur. Accedit ratio, quia, *Ordinandorum* quæ præsumatur bonus, & idoneus, donec contrarium probetur, per textus *num. prec.* allatos, ac fusiùs tradit Maleardus *de Probationibus, Conc. 1. num. 1.* Quæstionis: hæc ipsa tamen regula plures patiur limitationes, atque fallentias, quæ impræterlantum locum habent.

9 Ex primò quidem regula illa limitatur, ac fallit, ubi agitur de præjudicio tertii, quod ex nil prejudicare primo idoneitatis ostit poteit; arqui in collatione ordinum, ob præsumptam idoneitatem Ordinandorum facta, agitur de magno præjudicio tertii, seu Ecclesiæ, ne fortè indonei ordinentur, aque in Ecclesiæ ministros affumantur; ergo. Major ell Glossæ *fin. in Ord. nobis 39. de feriend. excomm.* & Abbatis *in. Cum in jure num. 2. de Offic. Delegat.* ubi inquit: quod, ubi agitur de præjudicio tertii, non sufficiat præsumptio, fed debeat fieri plena probatio, *arg. c. Cum à nobis 18. de Testib.* Idem docet Felinus *in cap. ult. num. 5. Follit quinto de Præsumptiones Maleardus in Conc. 8. p. num. 1.* & alii. Hinc in simili, ac ne creditori præjudicium generetur, fidejussor non præsumitur idoneus facultatibus: nisi probetur, *l. Si vero §. Qui provet ff. Qui satisdare cogantur.* & tradit Alexander *consil. 37. num. 3. lib. 2.*

10 Deinde regula illa, quod quilibet præsumatur idoneus, positimum quoad qualitatem intrinsecæ, fed quoad qualitatem intrinsecam, cum quibus bonus nefcitur; fcilicet, quod quilibet sit casta, pacifica, fidelius &c. Talem quippe idoneitatem præsumere quis habere, donec contrarium probetur; ut inquit Glossa *cap. fuor i n. vers. Contra de Sponsal. & c. 1. de Sponsal. juxta num. 7. tradens, & Mencochius lib. 6. de Præsumptionibus, præsumptio. 9. n. num. 5.* quod ultimo, atque omnibus, quod sicut habeat non conquirimus aliqua extrinsica probatio, fed quia cuiliet de contrario (fuscitatis) juris præsumptio, dummodò Princeps, utpotè Summus Pontifex non exigat prævium ab non probationem per verba: *Si donec reperiatur fuerit*, aut hujusmodi. Secus dicendum est de Idoneitate extrinsicæ, fore ubi agitur de licentia, arte cantandi, divitiis, ac hujusmodi qualitatibus, quæ accidentaliter provenient, & non insitæ homini à parente: non tamen non præsumuntur, nisi probetur, Glossa *loc. cit. Abbas d. c. Cum in jure num. 2. de Offic. Delegat.* Mencochius *ubi supra num. 16. & seqq.* Maleardus *Conc. 8. pp. n. & alii, quos citat.* Ergo hoc ipsum est dicendum in proposito quoad Ordinandos; præterim, cum nàcon probationem fide exigere requirant, dum exigunt præsumptum Idoneum, ac ut eum eruditum, clara janua, *mores, ingenium, & hujusmodi.*

11 Tertium est indicandum, quale abiolè debeat qui in dubio præsumi, est diffingendum cum Abbate Panormit. *in cap. un. num. 7. & 8.* Quia vel talis nihil petit, ac quod requiritur ejus habilitatem, seu Idoneitatem: & in dubio debet plus præsumi dignus, quam indignus, bonus potius, quam malus. Vel talis petit & ut ei hæc quidem ipsa quæ Idoneitas naturalis debet præsumi, dumpodò non appetatur in qualitatibus, quæ ad Idoneitatem, seu habilitatem, quia aliquam fcmel nunc, fine indoneitatem tempor præterlaxerit talis, donec probabitur contrarium, *Bertaz. Decis. 1. num. 1.* Ordinandus de quo tractat accidentaliter, ac temporaliter, & proxime dictum id est, ac Ordinandus, & promovendus ad Beneficia, vel Dignitatem, ac ad Officia, vel Dignitatem, ac ad hujusmodi, ac quæ talia petit, dignum non præsumitur, nisi probabitur: nam ad Beneficia, requiritur plures qualitates non solùm intrinsecæ, sed etiam extrinsecæ, quæ non præsumuntur, ideò de ipsis diligenter est inquirendum. Abbas *cit. Panormit. ubi supra num. 12. & seqq. & alii.*

12 Nec obstant rationes dubitandi, & pallatæ. Nam per ea generaliter respondeo, quo habentur ex actibus, quæ cialiter *ad cap. un. §. c. 1.* respondetur, merito Archidiaconum, qui Episcopo præiecant Ordinandos, posse eos quos indignos nonnoris, dignos existimare: quia præcedent horum diligens examen (cui etiam ipsemet Archidiaconus ipse interveniet, *c. Ut nullum 9. de Offic. Archidiac.*) atque approbatio per Examinatores fidei, ac officio meritis præfertur, ac esse idonei, ac per Archidiaconum affimendi: quia, qui quoad eorum aliunde noverit esse indignum, Ecclesiæ ipsum procedit in illis ofbius, ubi aliunde appareat rationabilis motiva ita confidenda, ac ex officiosa ad Ordinandos, ac ejus, ac ad illos qui ad præsentatio id honorem, ac electus & consfirmatus ut dignus, aut vitio prabitus, ejusque notetiam habentium, recommendatus, ut habilis: nam ob talia motiva ita præfumitur etiam extrinsecæ, & accidentalis Idoneitas, donec contrarium probetur, aliàs fcicis. *Abbas cit. cap. ult. n. 7.* atque innuit Glossa *ibid. 7. Et sic*, Mencobius *cit. prælumptio. n. 22. & alii.*

13 *Ad c. Dudum suscitat de Præsumptionibus*, dicitur cum Abbate *ibid. n. 9.* & Vivian *in Rubrica Tit. b.* ipsi fermonem esse de idoneitate naturali, & intrinseca, quæ quis non tenetur probare, cùm præsumatur; fed ejusdem contrarium facit, ille tenetur probare, ac ipsum probare, ac ipsum probatur, ac hujusmodi, prout inquit Glossa *loc. cit.* Ita Panormit. *ibid. n. 10.* Ita Mencobius, tum ante collationem Ordinum, sicut & Beneficiorum, & Officiorum, & Dignitatum, sive aliunde Prælatus ex officio cenetur promoveri non sub calumnia, sed ut ipse, ac ipsum probetur. *Arcopinus 13. de Æstate & qualitate. præsertim.* & Concilio Tridentino, *ubi supra*, & alii.

14 Quoad 2. & 3. Ratione idoneitas Ordinandorum ita possit probari? Resp. Id varia fieri posse, juxta conditionem, atque extentiam singularium qualitatum. Et quidem qualitates intrinsicæ, utpotè quod quis fit castus, pacifica &c. licet primis facie præsumantur, tamen ut oportet, ac de contrario non constet, juxta præscriptum Concilii Tridentini, ac recepiam praxim Ecclesiæ, ac Ierarchiæ Literis testimonialis, ipsorum Præceptoris, Magistri, Parochi, Prælatorum, ac aliorum Superiorum, fuper vita & institutione, moribusque Ordinandorum, quæ etiam Ex Episcopo, seu constitutis ab Episcopo Examinantibus, ac Ordinandorum nomen probantur, quoad extrinsecam latam inclusum humanum probare cognuerit: nam inferiore reliquentur judicio Divino.

Deinde Natalis, atque ætas, aliàs fusè probari ex attestione Parochi, ac fcheduia Baptismali. Libertas autem per publicum testimonium Magistratus loci, unde quis oriundus est: quamquam, à nobis incurritur Ecclesiæ Baptismalis perfitiem, vel ad patrium adeuo non pateret: præterim ab illis, qui ex Ecclesiæ Baptismalis, ac Parochiis præterim alibi, ac ibi, ac ibi, ac

TITULUS XIII.

De Ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui.

SUMMARIUM.

1 *Ratio continuationis Rubricarum.*
2 *Renunciatio Episcopatus potest fieri Explicitè.*
3 *Episcopus simpliciter renunciat, an in dubio cessetur renunciatio tantùm, vel loco & dignitati simul?*
4 *Qui renunciavit Episcopatui quoad locum tantùm, potest conferre Ordines, etiam majores.*
5 *Dummodo sit regulè ab ab illo Episcopo.*
Aliquam ordinari ab eo sunt suspensi, & vice versâ Ibid.
6 *Renunciatio Episcopatui quoad locum & dignitatem simul, nequit licitè ordinare sacros conferre.*
7 *Beni tamen Ordinari minores de licentia alterius Episcopi.*
8 *Quid juris, si quis ordinetur ab episcopo excommunicato? & sic sqq.*
9 *Tale vitiat chorum Ordinis, sed non ejus ordinationem.*
10 *Ignorantia sit ordinatus, quando id necessitet, debet ordinatus ab excommunicato ordinari, donec per episcopum suum dispensetur.*
11 *Et ut ipsum non conferat ignorantia?*
12 *Sic ordinatus ab episcopo excommunicato, per solum Papam quoad illa potest.*
13 *Prætendit defectu potestatis de episcopo excommunicato ordinando, & ordinatis ab eo?*
14 *Ex privilegio Papæ in pejus abhor, vel alias sacros conferre Ordines, profectum sacris? Et usque sqq.*
Propositum rationes dubitandi, & negativam tenendi Ibid.
15 *Papa potuit concedere Abbati, vel alii Sacerdoti, potestatem conferendi ordinem sacrum?*
16 *Hæc potest fieri ex privilegio Juar Divina Benedictini Abbatibus.*
17 *Loquendo de ordinibus sacris, multis negant, id fieri posse ex privilegio Papæ.*
18 *Sententia affirmativa est probabilior quoad Subdiaconatum, & Diaconatum.*
19 *Sed quoad Sacerdotium, & ma. sqq.*
20 *Periculum alias ordinandi, & episcopi.*
21 *Exceptantur rationes dubitandi? & ma. sqq.*
22 *Confirmatur Sacramentum ex certissimo Papæ potuit conferri per simplicem Sacerdotem.*
23 *Deinde simpliciter declaratur.*

A Propria Episcopo facta Ordinatione recipiendos, ita Pontifex Innocentius de Ordinatis ordinandis, §. n. 77. & sqq. pictum fuit, ut ipse, quemadmodum, ait, Pontifex, Ordinatos ab Episcopo, excommunicato, ordinari, & ordinatos Episcopi Ordinis, ut ipsi, ordinari, & ordinatos Episcopi Ordinis, ut ipsi, ordinari, & ordinatos Episcopi Ordinis, ut ipsi

earum dicitur, Episcopos ex Christi institutione esse quidem *ordinarios Ministros* Sacramenti Ordinis, etiam comprehendendo Ordines minores: inde tamen non sequi, quin *extraordinarius Minister* ipsius, seu ex speciali Papæ commissione datus (dempto Sacerdotio) possit esse Abbas, vel alius Sacerdos.

22 Declaratur hoc ipsum in simili. Quia juxta Concilium Tridentinum *Sess. 7. de Confirmatione, can. 3.* sanctæ Confirmationis ordinarius Minister, est solus Episcopus: & tamen illius collatio potest per Papam de plenitudine potestatis demandari simplici Sacerdoti; uti habetur *can. Pervenit. dist. 95.* ac notat Glossa *ibi. Quanto vers. Reservata de Consuetud.* D. Thomas *part. 3. quæst. 72. art. 11. ad 1.* Scotus *in 4. dist. 7. quæst. 1.* & communis aliorum, juncto Concilio Florentino *in Decreto Unionis* hoc ipsum confitente.

23 Ad alteram rationem dubitandi negatur consequentia, loquendo in casu, in quo Papa de plenitudine potestatis vult committere Sacerdoti cuipiam facultatem conferendi Ordines minores, vel Subdiaconatum & Diaconatum; uti liquet ex allatis hactenus instantiis. Quia enim Summus Pontifex, Christi in terris Vicarius, habet in Ecclesia plenitudinem potestatis, hinc virtute hujus potest quædam, quæ sunt Superiorum ordinum, justis de causis committere quibusdam inferioribus; ut proxime exemplificatur de collatione sacræ Confirmationis, ac notat D. Thomas *ubi supra*.

TITULUS XIV.

De Ætate, & Qualitate, & Ordine Præficiendorum.

SUMMARIUM.

1 *Ratio continuationis Titulorum.*
2 *Generatim loquendo, quales sint præficiendi, seu promovendi ad Beneficia?*
Melius est, paucos habere dignos Altaris Ministros, quam multos inutiles. Ibid.
3 *In promovendis ad Beneficia, præsertim curata, requiritur debita scientia, morum honestas, & legitima ætas.*
4 *Si Papa rescribit pro non habente dictas qualitates, an & quando talis sit instituendus in Beneficio?*
5 *Quando Ecclesia dispensativè conceditur Minorenni, debet ipsa interim non per Laicos, sed per Clericos regi.*
6 *Plura in præficiendis requisita. Remissivè.*
7 *In præficiendis requiritur ulterius intentio Status Ecclesiastici, & quomodo?*
8 *Item carentia alterius Beneficii incompatibilis.*
9 *Ac Cælibatus.*
10 *Ad Episcopatum ut quis eligi possit, debet ipse saltem esse Subdiaconus.*
11 *Ac successivè receptis aliis Ordinibus, intra trimestre post obtentam confirmationem, consecrari.*
Respondetur ad Jura, quæ sex menses præscribunt. Ibid.
12 *Præficiendi Abbatiis, Decanatibus, aliisque Dignitatibus curam animarum annexam habentibus, debent esse, vel intra annum fieri Presbyteri.*
13 *Antiquitus tamen Abbates poterant esse non Presbyteri.*
14 *Idem ob necessitatem, atque utilitatem Ecclesiæ, etiam hodie potest fieri dispensativè.*
15 *Et an in tali casu possit dispensare Episcopus?*
16 *Præficiendus Archidiaconatui, & Ecclesiæ Parochiali, &c. debet esse, aut fieri Diaconus, vel Presbyter.*
17 *Ut quis in Cathedrali, vel Collegiata sæculari, vel Regulari Ecclesia, Vocem in Capitulo habeat, requiritur ut sit Subdiaconus.*
18 *Loquendo de iis, qui Divinis sunt mancipati officiis, alias secus.*
19 *Canonicatus, & portiones Ecclesiarum Cathedralium, habent annexum Ordinem sacrum, juxta Concilium Trident.* Sess. 24. c. 12. de Reform
20 *Secus dicendum de Canonicatibus Ecclesiarum Collegiatarum.*
21 *Præficiendi vel jam habeant Ordinem requisitum, vel sint in ea ætate, ut infra tempus à Jure statutum ordinari valeant.*
22 *Neque hodie circa talem ætatem potest Episcopus dispensare, ut antiquitus.*
23 *Clerici sunt arctati ad recipiendos Ordines, quos Beneficia requirunt, sub pœna privationis horum.*
24 *Quid si Canones obsistant, quò minus jam promotus ad Beneficium, ob superveniens impedimentum ordinari valeat?*
25 *Affertur alia responsio.*
26 *Sed rejicitur.*
27 *Dicta pœna privationis Beneficii ob non receptum ordinem debitum, olim solùm incurrebatur post sententiam ac prævia monitione.*
28 *Idque quoad Abbatiam, Archidiaconatum &c. etiamnum procedit.*
29 *Secus defactò est dicendum de promotis ad Ecclesias Parochiales, si infra annum non ordinentur presbyteri: nam vacat Ecclesia ipso jure.*
30 *Atque hoc ipsum procedit in Vicariis perpetuis Ecclesiarum Parochialium.*
31 *Non tamen in Ecclesiis curatis non Parochialibus.*
32 *Neque rigor ille procedit in Ecclesiis Parochialibus Collegiatis, & assumptis ad earum regimen*
Nec etiam in harum Præpositis, & Decanis. Ibid.
33 *Sicut nec in juste impeditis, quò minus infra annum ordinentur.*
Annus hujusmodi, quomodo sit computandus? Ibid.
34 *Pœna privationis Ecclesiæ Parochialis non incurritur ipso jure ob neglectum Presbyteratum, donec annus integer sit completus.*
35 *Et tunc dicta Ecclesia non potest pro ea vice iterato conferri illi, qui sic neglexit ordinari.*
36 *Bene tamen pro alia vice.*
37 *Recipiens Ecclesiam Parochialem absque animo suscipiendi Sacerdotium intra annum, tenetur ad restitutionem fructuum.*
38 *Secus, si habuit talem animum assumendi Presbyteratum, etsi postea non ordinetur.*

1 VIso de Ordinandis restat dicere de Præficiendis, hoc est, promovendis ad Ecclesias, Prælaturas, aliaque Beneficia, & Ministeria Ecclesiastica: & quia in illis vel maxime consideranda venit legitima ætas, & qualitas, ac Ordo ad singulorum Beneficiorum consecutionem de Jure requisitus, ideò de istis tribus expressam præsens Rubrica mentionem facit. Unde

2 Quæritur I. Quæ qualitates requirantur in præficiendis, seu promovendis ad Beneficia Ecclesiastica? Resp. I. Generatim loquendo tales sunt præficiendi, seu ad ministerium eligendi Clerici, *qui digne possint Dominica Sacramenta tractare. Melius est enim Domini Sacerdotium paucos habere ministros, qui possint digne opus Dei exercere, quam multos inutiles. qui onus grave Ordinatori adducant.* Ita rescribit Sanctus Clemens Papa ad S. Jacobum fratrem Domini, *Epist. 2.* ac refertur *can. Tales dist. 23.*

3 Resp. II. Loquendo magis in specie, ex parte præficiendorum, seu promovendorum ad Beneficia Ecclesiastica, præsertim curata, requiritur debita scientia, morum honestas, & legitima ætas. Patet hoc ex *c. cum te 4. h. t.* ubi Alexander III. arctiùs inhibet, ne quis Episcoporum personas, quæ in Ecclesiis sui episcopatus ad curam animarum fuerint ordinandæ, in ipsis instituat *nec aliqua occasione, vel etiam Litterarum Apostolicarum obtentu institui patiatur, quæ scientia, moribus, ætate, Concilii non congruant institutis.* Ubi sub nomine Concilii intelligitur Concilium Lateranense, sub Alexandro III. celebratum, ac refertur *c. cum in cunctis 7. de Election.*

4 Dices ille, pro quo Papa rescribit, semper est admittendus ad beneficium; quia illicitum est judicare primam Sedem, *can. Si Papa dist. 40. & can. Nemo judicabit 9. q. 3.* Imò & sacrilegii instar est, illum reputare inhabilem, pro quo Papa rescribit, ut *l. Disputare C. de crimine sacrilegii.* Quomodo ergo in *cit. c. Eam te*, dicitur, nec Litterarum Apostolicarum obtentu quempiam, dictis qualitatibus carentem, Instituendum esse in beneficio; Resp. cum Glossa *ib. V. Litterarum*, & Abbate *num. 7.* Antecedens esse verum, quando Papa ex certa scientia rescribit pro inhabili; tunc enim cum hoc dispensare censetur, sicque mandato ipsius erit obediendum. Secùs est dicendum, quando tacita inhabilitate, sicque subreptitiè, super conferendo beneficio Litteræ Apostolicæ impetrantur: atque in hoc casu procedit textus allegati Capituli.

5 Quod si verò Ecclesia dispensativè Minorenni fuerit concessa, prout nonnunquam Papa dispensare consuevit circa Filios Potentissimorum Principum in ordine ad obtinendos episcopatus; tunc ejusmodi Ecclesia non per Laicos, sed per Clericos regi debet, donec ille ad legitimam ætatem pervenerit. Textus, & DD. in *c. Ex ratione 2. h. t.* Licèt enim Laicis possit specialis procuratio aliquarum rerum temporalium Ecclesiæ committi, *arg. can. Indicatum dist. 89.* & notat Vivianus *in rationali c. 2. h. t.* post Innocentium *ib.* generalis tamen administratio Ecclesiarum eis committi non potest, sed duntaxat Clericis, ut *can. In nona, & seqq. 16. q. 7* ubi plures hujus rationes adducuntur.

6 Resp. III. Qualis Litterarum scientia, qualisque ætas in promovendis, seu eligendis ad Prælaturas, beneficia, & officia Ecclesiastica requiratur, satis atque ex professo dictum est suprà *Tit. de Election. §. 9. à num. 205. usque ad num. 217.* Ubi pariter *num. 204. & n. 218. & seqq.* declarantur qualitates illæ, quæ ad morum honestatem pertinent, seu hanc commendant: ut est I. Thorus legitimus. II. Status Clericalis. III. Sacer Ordo, ad nonnulla beneficia requisitus. IV. Absentia censuræ. V. Vera Fides. VI. Ut promovendus non sit infamis, non bigamus, ac hujusmodi: de quibus partim ibidem jam dictum est, partim in propriis locis ampliùs dicetur.

7 Resp. IV. Ulteriùs ad hoc, ut quis ritè præficiatur, seu absque labe peccati recipiat beneficium Ecclesiasticum, ex parte ipsius requiritur intentio Status Ecclesiastici. Si enim quis accipiat beneficium Ecclesiasticum eo duntaxat animo, ut ex ejus fructibus sustentari valeat, donec Studia sua absolverit, vel divitem uxorem repererit, intentione posteà beneficium deserendi, peccat mortaliter, nec potest tuta conscientia illud retinere. Lessius *lib. 2. de Just. & jur. c. 34. dub. 26. n. 132.* allegans communem. Nihilominus satis est, ut quis sincero animo, bonaque fide proponat, Statum Ecclesiasticum retinere, neque ab eo resilire, nisi justa causa supervenerit: quia non est mens Ecclesiæ, per beneficium ita firmiter astringere Clericum ad Statum Ecclesiasticum, ut nulla de causa, licet adhuc sit constitutus in Ordinibus minoribus, possit eum deserere ineundo Matrimonium.

8 Resp. V. Insuper: ut quis ritè præficiatur, requiritur carentia alterius beneficii incompatibilis. Quod tamen non ita intelligendum est, quasi collatio secundi beneficii incompatibilis sit nulla, quinimò ea est valida, sed adepta illius pacifica possessione vacat primum, prout declarasse Sacr. Congregationem Cardinalium Concilii Trident. Interpretum, refert Fagnanus *c. Super inordinata n. 9. de præbend.* Quod si verò beneficiarius utrumque retinere perrexerit, utroque privatus existit ipso jure, *c. De multa, 28. de præbend.* juncto Concilio Trident. *Sess. 7. c. 4. de Reform.* atque amplius dici solet *tit. de præbend.*

9 Respond. VI. Tandem ex parte præficiendi requiritur Cælibatus; hoc est, ut quis non sit matrimonio ligatus. Siquidem quælibet collatio beneficii facta ei, qui matrimonio junctus est, invalida existit; nisi forsan quis consentiente conjuge castitatem voverit perpetuam, nec bigamus existat, *c. Sanè il 1. de Clericis conjugatis.* Quinimò si Clericus in minoribus Ordinibus constitutus habeat beneficium, & posteà contrahat matrimonium, illud ipso jure perdit, *arg. cap. 1. & c. Quod à te eod.* & cum communi Doctorum tradit Sanchez *lib. 7. de Matr. disp. 42. n. 4.*

10 Quæritur II. Qualis Ordo requiratur in Præficiendis? Resp. I. Ut quis ritè præficiatur Episcopatui, debet ipse saltem esse Subdiaconus, quando in Episcopum eligitur. Ita communis; & patet ex *c. A multis 9. h. t.* ubi Innocentius III. ad tollendam longam disceptationem, olim inter Doctores vigentem, statuit, ut Subdiaconus in episcopum valeat libere eligi, sicut Diaconus, vel Sacerdos.

11 Cæterùm, licèt Subdiaconus ritè possit eligi in episcopum, nec sit opus postulatione; nihilominus ita electus, quantum est de Jure communi, tenetur successivè reliquos sacros Ordines recipere: debet enim intra tempus trium mensium post obtentam suam confirmationem, cessante justo impedimento, in Episcopum consecrari, ut sic Pastorali suo officio undequaque satisfacere valeat; *arg. can. Quoniam dist. 75.* ac notat Archidiaconus *ib.* & Glossa *in c. cum in cunctis §. Cum verò* & Abbas *n. 5. Election.* Sin minùs, non solùm elapso illo trimestri beneficia, quæ electus in episcopum anteà habuerat, ipso jure vacant, *cit. §. cum verò.* Sed etiam, si per alios adhuc tres menses electus, & confirmatus, in Episcopum consecrari negligat, ab episcopatu est repellendus, *can. Quoniam quid juris dist. 100. & c. Inter corporalia §. Sed neque de Translat. Episcop.* Abbas *cit. num. 5.* ita concordans jura juribus, quod ea, quæ tres menses præscribunt, loquantur de obligatione petendi consecrationem Episcopalem post obtentam confirmationem: alia verò, quæ inquiunt, ea non esse differendam ultra sex menses, procedant quoad repulsionem ab episcopatu.

12 Resp. II. Præficiendi Abbatiis, Decanatibus, Præposituris, Archipresbyteratui, aliisque hujusmodi Dignitatibus curam animarum annexam habentibus, debent vel actu esse Prebyteri, vel in proximo (hoc est: saltem intra annum) Presbyteri fieri. Patet hoc ex *c. 1. h. t.* juncto *c. cum in cunctis 7. §. Inferiora de Election. & c. Licèt can. 14. de elect. in 6.* cum concordantiis: Nam, quia talibus incumbit cura animarum, hinc vi officii sui tenentur subditis servire celebrando, Sacramenta administrando, & alia, quæ ad verum Curatum, atque Pastorem pertinere noscuntur, præstando: atqui talia absque recepto ordine Presbyteratus fieri nequeunt, ergo. Accedit, quod propter officium, seu personale servitium, detur Beneficium, *cap. ult. de Rescript. in 6.* Atque alias periculum immineat animarum suæ curæ commissarum, ex defectu Pastoris non servientis: ut *c. Ne pro defectu 41. de elect.*

Dices. *In can. A Subdiacono dist. 93. & can. Generaliter 16. q. 1.* legitur, quod Abbas nullo ordine fuit insignitus, sicque jubetur etiam Ostiario repræsentare obsequium, ergo is non necessariò debet esse Presbyter. Resp. Quidquid sit de textu *cit. can. à Subdiacono* (nam Caput illud valdè mendosum esse, atque in Editionibus Synodi Romanæ sub Sylvestro Papa c. 7. unde desumitur, nullam de Abbate, & Monacho esse mentionem, testatur Annotatio ibidem) quamvis antiquitus Abbates potuerint esse, qui nondum erant Presbyteri: imò nec alio Ordine insigniti, cùm eo tempore Abbates, & Monachi, non solerent esse Clerici: secùs tamen dicendum est defactò, seu post Concilium Pictaviense relatum, ac generaliter approbatum *in cit. cap. 1. h. t.* ac notat Abbas *ib. num. 5.* Idque eò magis est dicendum, quia hodie Abbates benedicuntur, ac suis Monachis Ordines minores conferunt, *can. Quoniam Videmus dist. 69. & c. cum contingat. 11. h. t.* Unde impræsen-

ferentiam locum habet illud vi legum: Convenit temporis, & convenit dies juris. Glossa in *cap. In Ecclesiis 23. q. 4. V. Temporibus.*

16 Resp. III. Nihilominus ob necessitatem, atque utilitatem Ecclesiæ, ferquando alis perfonis magis idonea, atque ad gubernandum Monasterium apte multiplicata non reperitur, poterit etiam hodie ex Abbatum dispensatione eligi, qui in ordinibus minoribus dumtaxat constitutus est, neque ad Presbyteratum propriæ irregularitatem, utpote ob defectum corporis, assumpsisse potest. Bene autem *Bever* expostulat *Jus Tomo 10. §. 5.*

17 Utrum verò in isti casu dispensare possit Episcopus, non est ab variant Doctores. Et quidem Vivianus *in Rotundi Jurib. cit. Tomo 10. §. 2.* & Lagunes *ibi n. 2.* affirmant, hanc dispensandi potestatem Episcopo ad Summum Pontificem, non item ad Prelatos inferiores; cùm in jure statuatur, quod Abbas debeat esse Presbyter, Episcopus autem ex toto Canonum dispositione ad quem spectat Ecclesia verò, quod Episcopus dispenset, ut Monachus ecclesiam in minoribus Ordinibus ob defectum, seu utilitatem Ecclesiæ Monasterii, tut Abbas, in termino tratta Speculator *Tit de Dispensationibus §. Nunc de Episcopatum n. 8. V. 16.* & Abbas Panormitanus *ibi n. 1. Tomo 6.* citant insuper Hallensem. Idque defuniunt imprimis ex verbis eiusdem Capituli, quod precipue in cafu necessitatis, & quandoquidem ob necessitatem regendum Monasterium non habetur contrarius verò Jure loquuntur extra talem casum necessitatis. Accedunt, dicta Sententia *Tit. Decretal. Gregorii Tit. 8. Num. 46.* ubi generaliter ordinem est, episcopo conferri concessam esse potestatem dispensandi, quando ut Canones ut Religiosiores dicunt, posse d'spen'ari; prout accidit in proposito.

18 Quarto III. Præterea Arcadiaconatus debet esse Diaconus, & præcipue dus ecclesiæ Parochiali, ac aliis Beneficiis Curatis, dicit et est: Presbyter, aut saltem in ceremonum ad ejusdem oraiione promoveri. Ita constat ex Mandatis, & notat *ex cit. c. 1. Ext. Ut. Cum in conflitu. §. Ut fiii

TITULUS XV.

De Sacra Unctione.

SUMMARIUM.

1 *Duplex species Unctionis, exterior videlicet, ac interior.*
2 *Omnes sacræ Unctiones in Ecclesia Catholica usitatæ reducuntur ad sex capita: & quæ?*
3 *Ecclesia non judaizat adhibendo sacras Unctiones, & cur? Et n. seqq.*
4 *Unctiones sacræ fiunt diverso, & excellentiori modo in Lege Euangelica, ac in Lege veteri.*
5 *Historia memorabilis de S. Martiale, ac ejus Collega à mortuis resuscitato per tactum Baculi Sancti Petri Apostoli.*
Papa cur non utatur Baculo? Ib.
6 *Mystica significatio Baculi Pastoralis.*

1 QUia ex Ordinandis, atque præficiendis, aliqui juxta morem Ecclesiæ Catholicæ, sacra Unctione deliniri solent, meritò de hac præsens rubrica subjungitur. Et quidem imprimis *in can. un. §. Scire te Volumus h. t.* duplex assignatur species Unctionis: una scilicet exterior, quæ materialis est, atque visibilis, seu per quam visibiliter inungitur corpus. Alia interior, quæ spiritualis est, & invisibilis, mediante qua invisibiliter inungitur cor, sive anima hominis per gratiam Spiritus sancti dignè sumenti infusam, quæque per unctionem illam exteriorem signatur.

2 Licèt autem plures in Ecclesia Catholica usitatæ sint sacræ Unctiones, quæ etiam in præsenti Titulo, una cum mysticis suis significationibus, breviter, simulque energicè referuntur: omnes tamen illæ ad sex principalia capita reducuntur, videlicet ad Unctionem, seu Consecrationem Episcopi; sub hac comprehendendo etiam Unctionem Presbyterorum, veluti præviam respectu illius, ut innuitur *can. un. §. ungitur. h. t.* Ad unctionem regis, quæ multipliciter differt à priori, prout *ib. §. 1. & 2.* declaratur. Ad unctionem omnium Christianorum in Baptismo, qualis tunc quaterna vice, & sub peculiari mystica significatione, *loc. cit. §. Quia verò*, singillatim explicata, dicitur fieri. Ad unctionem Chrysmatis post Baptismum, quæ fit in collatione Sacramenti Confirmationis. Ad unctionem infirmorum, quæ peragitur in Sacramento extremæ unctionis, & de qua *in d. un. §. de prima h. t.* fit mentio, & ad unctionem Altaris, Templi, & Calicum, dum consecrantur, dedicantur, seu benedicuntur juxta ritum Ecclesiæ Catholicæ, atque ad exemplum S. Sylvestri Papæ; de qua in *cit. c. un. §. ungitur h. t.* habetur sermo.

3 Neque hinc [illegible], quod judaizet Ecclesia, imitando [illegible] unctione Sacerdotum, Regum, & Templorum: Nam, ut respondet Pontifex ibidem, *unctionis Sacramentum aliud quidem efficit, & figurat, tam in novo, quam in veteri Testamento, unde non judaizat Ecclesia, cùm unctionis celebrat Sacramentum.* Etenim unctiones veteris Testamenti adhibebantur à Judæis per figuram, & veluti significatio futuræ gratiæ: unctiones autem novi Testamenti exercentur in veritate, ac prout sunt significatio gratiæ præsentis.

4 Accedit, quod istæ fiant modo diverso, ac longè excellentiori præ illis. Nam in veteri Lege caput Aaronis, & aliorum Pontificum, consecrabatur fundendo super illud simplex unctionis oleum, *Levit. c. 8.* In Lege Euangelica verò caput Episcopi consecrandi inungitur Chrysmate, quo significatur Christus JESUS, cujus personam Episcopus in Pontificali officio repræsentat. Insuper in veteri Testamento Reges ungebantur in capite, *1. Reg. 3. & 4. Reg. c. 9.* At verò in novo Testamento, & post adventum Christi JESU Nazaræni, quem unxit Deus Spiritu sancto, *Actor. 10.* quique est caput Ecclesiæ: *Ephes. 1.* Principis unctio à capite ad humeros translata fuit, prout in *cit. c. un. h. t.* ampliùs declaratur. Insuper consecratio Ecclesiarum nunc longè solemniori ritu peragitur dum in eis erigitur Altare in titulum, quod Chrysmate delibutum, Domini nostri JESU Christi, qui Altare, Hostia, & Sacerdos noster est, figuram exprimit; prout loquitur Ecclesia in Breviario Romano, die 9. Novembris. Tacetur unctio in Confirmatione, atque extrema unctione fieri solita, cum hæc sint vera, & propriè dicta novæ Legis Sacramenta, & gratiam dignè recipientibus ex opere operato conferant; cum econtrà unctiones antiquæ Legis solùm fuerint umbra futurorum, & gratiam, quam significabant, non contulerint. Et hæc quantùm ad sacras unctiones.

5 Inter alia unum notabile refert Glossa *in can. ℣. Propter historiam h. t.* quod videlicet S. Martialis, unus ex Discipulis S. Petri, fuerit ille, quem Christus posuit inter Discipulos, dum dixit; *Nisi efficiamini sicut parvulus iste, non intrabitis in regnum cælorum* Matth. 18. Eum postea S. Petrus unà cum alio, Matthæo nomine, ad prædicandum misit in Germaniam: qui cum iret, mortuus est; collega verò ipsius, sive Martialis, rediit ad Petrum. Et Petrus ait illi: Accipe baculum, & tangens eum dic, ut in nomine Domini surgat, & prædicet. Et ivit, ac quadragesimo die à tempore mortis tetigit eum, surrexit, & prædicavit. Atque idcirco (inquit textus ibidem) *Romanus Pontifex non utitur Baculo Pastorali, tum propter historiam*, quia videlicet S. Petrus removit à se Baculum: *tum propter mystic* [illegible] quam assignat Glossa ibidem: licèt alii Pontifices [illegible], cum hi non habeant suam potestatem [illegible] sicuti Papa.

6 Designantur autem per Baculum Pastoralem ea, quæ his versibus, à citata Glossa allegatis, comprehenduntur.

In Baculi forma, Præsul, datur hæc tibi norma.
Attrahe per primum, medio rege, punge per imum.
Attrahe peccantes, rege justos, punge vagantes.
Attrahe, sustenta, stimula, vaga, morbida, lenta.

TITU-

TITULUS XVI.

Dè Sacramentis non iterandis.

SUMMARIUM.

1 *Sacramenta, quæ imprimunt Caracterem, non posse iterari, de fide est.*
2 *Imò etiam in aliorum Sacramentorum collatione nihil est iterandum.*
3 *Quid agendum in dubio de valore Sacramenti?*
4 *Tres aureæ Regulæ Scoti, circa hoc observandæ.*
5 *Explicatur* cap. 1. h. t. *& num. seqq.*
6 *Refertur sententia, asserens, textum ejus esse corruptum.*
7 *Alia sententia explicat textum illum de manuum impositione deprecatoria, non consecratoria.*
8 *Quæ impugnatur.*
9 *Ponitur sententia cæteris expeditior, ac probabilior.*
10 *Impositio manus, si prætermittatur in ordinatione Diaconi, vel Sacerdotis, est cautè supplenda.*
11 *Cùm sit materia partialis dictorum Ordinum.*
12 *Omissa in collatione Sacramentorum sunt supplenda, licèt solùm ex præcepto Ecclesiæ pertineant ad solemnitatem ipsorum.*
Nihil censetur actum, cùm aliquid addendum superest. Ibid.
13 *Impositio manuum, quæ pertineat ad substantiam ordinis Presbyteratus?*
14 *Et cur dicatur Ritus ab Apostolis introductus?*
Alio modo fit impositio manuum Episcopi in collatione Diaconatus, & Presbyteratus. Ibid.
15 *Manuum impositio in ordinatione Presbyteri omissa, qua ratione sit supplenda?*
16 *Potestas Sacerdotum in Corpus Christi verum, potest stare sine potestate in corpus Christi mysticum: sed non econtrà. Et num. præc.*
17 *Omissa manus impositio respectu Diaconatus, quomodo suppleri valeat?*
18 *Ac differentia inter hanc, & priorem supplenda.*
19 *Quid agendum, si in conferendo confirmationis Sacramento, per errorem non Chrisma, sed oleum adhibeatur. Et num. seqq.*
20 *Refertur sententia eorum, qui asserunt, Chrisma non esse de essentia Sacramenti Confirmationis.*
21 *Sententia aliorum declaratur.*
22 *Chrisma ex oleo & balsamo confectum, est de substantia Sacramenti Confirmationis.*
23 *Solvitur ratio in oppositum,* ex c. 1. h. t. *desumpta.*
24 *Tria olea benedicit episcopus in Cœna Domini.*
25 *Chrisma, quid, & ubi adhibeatur?*
26 *Oleum Cathecumenorum, quando adhiberi soleat?*
27 *Oleum infirmorum, quod, & an differat à cæteris?*
28 *Probabilius est, Sacramentum extremæ Unctionis esse validum, nec iterandum; licèt pro oleo infirmorum adhibeatur Chrisma.*
29 *Solvuntur contraria.*
30 *Sepulti à Schismaticis non sunt exhumandi, nec vestes Sacerdotales iterum benedicendæ, neque altaria reconsecranda, in quibus Schismatici &c. celebrarunt.*
31 *Calix consecratus, si posteà deauretur, non indiget nova consecratione, juxta probabilem sententiam; & hujus rationes.*
32 *Sententia contraria est probabilior.*
33 *Hujusque ratio.*
34 & 35 *Solvuntur rationes oppositæ sententiæ.*

1 QUæritur I. Quæ Sacramenta non sint iteranda, & quomodo? Resp. I. Sacramenta, quæ imprimunt Caracterem, ut Baptismus, Confirmatio, & Ordo, non posse iterari, hoc est, sæpiùs accipi, de fide certum est; atque definitum in Concilio Florentino, *in Decreto Unionis*, ac Tridentino *Sess. 7. can. 9.* Unde, si in conferendis hisce Sacramentis quidpiam fuerit omissum, respondet Pontifex *in cap. 1. & 3. h. t. Non esse aliquid iterandum, sed cautè supplendum, quòd incautè fuerat prætermissum.* Idque magis patebit ex dicendis in progressu, declarando dubia ibidem de Sacramento Ordinis, & Confirmationis proposita.

2 Resp. II. Rubrica præsentis Tituli non solùm procedit in illis Sacramentis, quæ absolutè iterari, hoc est, sæpiùs eidem ritè conferri non possunt: ut sunt præmissa tria Sacramenta, quæ in anima suscipientis imprimunt Caracterem: sed etiam habet locum in reliquis Sacramentis, non quòd hæc iterari nequeant, sed quatenùs in eorum collatione pariter nihil est iterandum. Ita communis. *Nulli enim Sacramento injuria facienda est*, ut inquit D. Augustin. *lib. 1. contra Donatistas, cap. 1.* ac refertur in *can. Ostenditur, de consec. dist. 4.* Atque cuilibet Sacramento fit injuria, si illud sacrilegè reiteretur, *can. Sacramenta, 1. quæst. 1.* ut puta bis consecrando eandem Hostiam, bis absolvendo pœnitentem peracta unica Confessione, ac hujusmodi; ergo.

3 Quòd si aliquando rationabile dubium emerserit de valore Sacramenti, seu an illud hic & nunc validè collatum fuerit, non illicò Sacramentum absolutè erit reiterandum, sed solum sub conditione; si anteà non valuisset; prout loquendo de Baptismo, expressè decisum habetur *in c. De quibus 1. de Baptismo*, his verbis: *De quibus dubium est, an baptizati fuerint, baptizentur his verbis præmissis; si baptizatus es, non te baptizo: sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo* &c. Nam ex appositione talis conditionis, utpotè à qua validitas actus dependet, jam præcavetur omni injuriæ Sacramenti, omneque præjudicium sacrilegæ reiterationis evitatur.

4 Huc faciunt tres illæ aureæ Regulæ, quas universaliter in omnibus dubiis, quantùm ad materiam, & formam Sacramentorum, observandas esse tradit Doctor Subtilis *in 4. dist. 3. quæst. 2. §. Tertiò de forma. ℣. Circaistam.* Prima est illa: *Si possibilitas adest, via tutissima est eligenda.* Secunda: *Si non adest possibilitas via tutissimæ proxima est tenenda.* Tertia est ista: *Cessante impossibilitate cautè est supplendum, quod impossibilitas prohibebat.* Hæc Scotus.

5 Quæritur II. Qua ratione de ordinato in Subdiaconum sine impositione manuum, *c. 1. h. t.* dicatur, hanc esse cautè supplendam? Ratio dubitandi est: quia Subdiaconus, cùm ordinatur, non recipit manus impositionem, *can. Subdiaconus dist. 23.* Quomodo ergo necesse est, hanc in ipso cautè supplere? Ob hanc rationem, quæ adeò videtur urgere ad hominem.

6 Respondent I. Nonnulli, quos sequitur Barbosa *hic num. 1.* & Engel *num. 7.* textum incuria Librariorum esse corruptum: quia, ut inquit Innocentius Papa IV. vera littera hic habet *Diaconatus*, pro ly *Subdiaconatus*; prout etiam in duobus vetustioribus exemplaribus legi, notat Glossa marginalis ibidem. Accedit, quòd hanc responsionem videatur approbare consuetudo Romanæ Curiæ: nam Papa, quando Subdiaconum ordinat, non imponit manum, ut testatur Abbas *in cap. 1. h. t.* Sicut & Pontificale Romanum, authoritate Gregorii XIII. editum, nullam in ordinatione Subdiaconi præscribit impositionem manuum. Et hinc data responsio non caret sua probabilitate. Si tamen placeat retinere textum, prout jacet, atque ab antiquo per tot sæcula ab ipsismet Summis Pontificibus toleratus fuit, sicque non statim privata authoritate variandus.

7 Resp II. Textus *cit. c. 1. h. t.* procedit non de impositione manuum consecratoria (nam talis non datur Subdiacono, sed duntaxat Diacono, *can. Diaconus dist. 23.* quando nimirum Episcopus solus ponit manum dextram super caput ordinandi, dicens: *Accipe Spiritum sanctum* &c.) sed de quadam manuum impositione benedictoria, seu deprecatoria tantùm. Ita Glossa *in cit. c. 1. ℣. Impositione.*

&

dit Abbas. *Oppositum*. Layman *n. 2. l. 8.* & alii. Nam dari manus impositionem Reprecentium, patet ex *can. Manus impositio t. q. 1.* Qualis proinde manuum impositio jubetur libelum cauſæ ſuppleri: quia non dicitur actum, dum aliquid ſupereſt addendum, *can. Nihil q. 3. & Leg. pen. C. ad Syllanianum* & amplius declarat Barbosa *Antoniana. n. 3.*

Verum etiam ſacerdotes Epiſcopo paritur jam faſtam inſtantiam Sigillatim in ordinatione Subdiaconali nulla penitus adhibetur manus impoſitio, ne quidem deprecatoria; utliquet ex Pontificali Romano *de Ord. n. 2.* Nec ſane recurrere ad particularem conſecrationem locorum, in quibus forſitan ea adhibetur: Nam ſi ea quis hoc non niſi divinando aſſeret poteſſe, ſibi ex textu nullatenus erutur. Tum quia in collatione Ordinum ſervandi ſunt ritus ſanctæ Sedis Apoſtolicæ *ex §. Ordinum de ſpiritu Dei.* Hæc autem nullam adhibet manuum impoſitionem in ordinatione Subdiaconi; ſicque nec eam ſuppleri oportet, prout tamen *ch. 1. l. 1.* intermiſſa manuum impoſitio cauſæ dicitur eſſe ſuppleanda. Unde diſtinctiſa hac interpretatio, & ſalvando textum, ut jacet

9 Reſp. III. Per omiſſam manuum impoſitionem, quæ in *c. 1. l. 1.* dicitur cauſæ ſuppleanda, donec aſſumpta ad Ordinem Subdiaconatus permittatur miſſitare, videtur intelligi omiſſa collatio primæ Tonſuræ, vel ordinum minorum. Ratio eſt: quia alibi in ſure Canonico per manus impoſitionem intelligitur collatio primæ tonſuræ, vel ordinum minorum; ut ſe in *Quæſtione 18. q. 1. C. Cum contingat 13. de Æſtate & quæſtio. pro ſalutat. de Ordinandis* in propoſito, ubi non tantum ſunt concordantur, mutuoque declarantur juriſtes, ſicque hoc tum atque ipſius textus correctio eviterur. Et in ſecundo manus impoſitionem, ſicut in *Pontifice Romano d. c. 1. l. 1.* data, cum certum ſit quod ordinatus in Subdiaconum omiſſa prima Tonſura, vel aliquot ordinum minorum, non debet ſe ſubjicere, ſed dine permiſſi miniſtrare, donec ea cauſæ fuerit ſuppleta prout habetur *cap. ex de Clericis per ſaltum promotis.* Atque ideo hoc ſolum ſacerdotibus ſecundum differunt.

10 Quæritur III. An, & qua ratione impoſitio manus ſit ſuppleanda, quando ea fuit prætermiſſa in ordinatione Diaconi, vel Sacerdotis? Reſp. I. Ex ſuprà dictis cauſa eſſe ſuppleandam per Textum expreſſum *l. c. ch. 1. l. 1. Pontifex, & Diaconus cum ordinantur, manum impoſitionem ſibi conferunt: (ſi tria ab Apoſtolis introducta ſunt, ſcriptum. Quod ſi omiſſum fuerit, non eſt aliquantulus tractandum, ſed ſuppleatur quod ſaluberrimè ordinatur, ſuppleatur, quod ſuperaverat ſuppleatur, quod ſuperaverat ſuppleatur. Subjunctio autem manuum debet fieri, cum ordinatur ſuper caput ſibi ſuperaverat.* Hæc ibi.

11 Accedit ratiocinia impoſitionis manuum ſecundum Eſcopos, cum illa verborum forma. *Accipe Spiritum ſanctum, Vertu hoc eſt magnificat ordinatio.* Ergo ſacerdotibus impoſitio manuum. Epiſcopi, ſub illa verborum forma. *Accipe Spiritum ſanctum, quorum remiſeris peccatorum, remittuntur, & quorum retinueris retinentur.* Ergo Epiſcopi ſuperaverat, procul dubio ſacramentorum ſuppleatur, ſed ſuppleanda, ne Sacramentum Ordinis Diaconatus, & Presbyteratus, ex vel defectum materiæ debitæ ſit nullum, vel ſaltem maneat particulariter ſolum ac imperfectum

12 Dicet. Impoſitio manuum non eſt de ſubſtantia Ordinis Presbyteratus, vel Diaconatus, ſed mera cauſa ſolemnitatis; ergo ſuppleatur ſuperaverat. Antecedens probatur ex textu *l. 1. cap. ult. d. 1. l. 1.* *Ritus ab Apoſtolis introductis*; adeoque ea non requiritur ad inſtituendum Ordinis, vel ſacrorum Sacramentorum, ſed ſimplicia inſtituit, ante materiam, & forma materiam determinavit. Reſp. Quidquid ſit de antecedens, negando conſequentiam: nam in collatione Sacramentorum non ſolum cauſæ ſuppleanda ſunt quæ ſuperaverat eorum ſubſtantiam; ſed etiam, quæ ex præcepto Ecclesiæ, ac præſertim Ritu ab Apoſtolis introducto, pertinent ad ſolemnitatem ipſorum, ac aliquique ex tempore omiſſi videantur. Ipſumque Eccleſiæ præcepto, ſi ſuperaverat, ſuppleatur *cap. 1. §. 1. & 2. citant alios.* Idque patet in Sacramento Baptiſmi, quod, ſi in cauſa omiſſa ſit, aut alias, valide fuit collatum abſque ſolemnitatibus ex præcepto Eccleſiæ adhibiti ſuppleatur Chriſma ſolo ſubjecit conſecrandum, & ſimulatio tradatur, quam ſit ratione Ordinis, & ſimulatio tradatur, quam ſit ratione Ordinis, & ſimulatio tradatur, quam ſit ratione Ordinis

sepultos hujusmodi exhumandos, aut debere indumenta alia iterum benedici, vel reconsecrari Altaria suprà dicta. Accedit ratio: quia per celebrationem Schismatici, aut degradati Presbyteri, vestimenta Sacerdotalia, atque Altaria non polluuntur, neque execrantur (nullo enim jure id cautum reperitur) ergo non debent denuò benedici, seu consecrari; alioquin quippe fieret injuria priori consecrationi, utpote adhuc duranti, *can. Ostenditur de consecr. dist. 4.* Hinc in *can. Ecclesiis. de consecr. dist. 1.* generaliter dicitur quòd Ecclesiæ (idemque dicendum de Altaribus, vestibus Sacerdotalibus, ac hujusmodi) non sint reconsecrandæ, nisi in casibus à Jure expressis. Occasione cujus incidentaliter

31 Quæritur VII. Utrùm Calix consecratus, si posteà deauretur indigeat nova consecratione? Ratio dubitandi, ac negativam sententiam tenendi, est; quia consecratio non est iteranda, nisi in casibus à Jure expressis, ut proximè dictum: atqui Calicem, si deauretur, esse denuò consecrandum, nullo Jure habetur expressum; ergo. Accedit, quòd per deaurationem non immutetur forma Calicis: unde sicut Ecclesia non est denuò consecranda, licèt muri ejus dealbentur, aut novo cæmento obducantur, *arg. cit. can. Ecclesiis. de consecr. d. 1.* ita neque Calix erit iterùm consecrandus, licèt posteà deauretur. Insuper, quando Calix consecratur, & sacro Chrismate intrinsecus perungitur, non sola ejus interior superficies consecrata censetur, sed totus Calix, ergo addita nova ejus superficie per deaurationem, non videtur necesse ipsum de novo consecrare: quia major pars sacra trahit ad se minorem, nempe totus Calix superficiem, veluti accessoriam, eamque reddit sacram, *c. Quod in dubiis de consecr. Eccles.* Et hinc ipsa quoque Corporalia non indigent nova benedictione, quamvis laventur, ac intrinsecus novo amylo obducantur, & indurentur. Quinimò neque ipse Calix indiget nova consecratione, licèt per usum diuturnum amiserit deaurationem; uti tenent plerique Doctores. Atque ideò hanc sententiam valde probabilem censet Layman *lib. 5. tract. 5. c. 6. n. 7.* citans Gull. Durandum in *Rationali. lib. 1. c. 6 n. 36.* & Coninch *de Sacram q. 83. art. 3. dub. 3. nu. 246.* Idemque tradunt Diana *p. 2. resol. moral. tract. 1. Miscell. resol. 3.* & nonnulli alii. Verùm his non obstantibus

32 Resp. I. Probabilius est, quòd Calix per deaurationem amittat consecrationem: atque ideò sit reconsecrandus, quando deauratur quoad illam partem, seu superficiem, quæ immediatè tangit Sanctissimum Sacramentum Corporis, & Sanguinis Christi: idemque dicendum de Patena. Ita Angelus ℣. *Calix. num. 2.* dicens, sic servare consuetudinem. Suarez *tom. 3. disp. 81. sect. 3.* Sà. ℣. *Calix. numero 2.* dicens, quòd quidem Calici non pereat consecratio, si deauratio per usum decidat; si tamen de novo deauretur, soleat iterum consecrari. Barbosa *p. 2. de Offic. & potest. Episc. allegat. 27. nu. 38.* citans insuper Sylvestrum, Armillam, Azorium, pluresque alios.

33 Ratio est: quia consecratio Calicis, & Patenæ, principaliter fit propter immediatum contactum Sacramenti Corporis, & Sanguinis Christi; unde & illa sola pars, seu superficies, in qua fit contactus ille, sacro Chrismate perungitur: atqui posita nova deauratione, contactus ille nequit ampliùs fieri in parte, seu superficie consecrata, cùm aurum noviter additum, non sit consecratum, nec Chrismate delibutum: ergo. Accedit praxis Ecclesiæ, & recepta consuetudo Calices deauratos denuò consecrandi, quæ est optima legum interpres, & de qua testantur memorati Authores.

34 Nec obstant rationes in contrarium *numero 31.* allatæ. Ad primam quippe negatur minor: nam Jure cautum est, ut propter contactum Sanctissimi Sacramenti Calices consecrentur; sicque amissa per deaurationem consecratione (ob rationes allegatas) oportet aliam adhibere. Ad alteram negatur assumptum: Licèt enim per deaurationem non immutetur forma exterior Calicis, immutatur tamen pars principalis, seu interior ipsius, in qua fit immediatus contactus Augustissimi Sacramenti; sicque opus est nova consecratione, atque inunctione Chrismatis. Nec urget exemplum de Ecclesia, ejusque parietibus: nam hic non intervenit talis contactus immediatus: quamvis, si parietes Ecclesiæ totaliter decrustentur, opus fore reconsecratione, teneat Glossa *in can. Ecclesiis, de consecr. dist 1.* de quo tamen judicent alii.

35 Ad tertiam negatur consequentia, cum sua probatione. Nam major pars trahens ad se minorem, non censetur ea, quæ est major quantitate molis, sed quæ est principalior, seu dignior; impræsentiarum est sola pars interior Calicis; ac superior Patenæ, immediatè tangens Sanctissimum Sacramentum: unde argumentum militat in oppositum. Porrò instantia de Corporalibus parum urget: ea enim neque Chrismate inunguntur, ut Calix, & Patena; neque per lotionem accipiunt novam aliquam partem, quæ principaliter ordinetur ad tangendum immediatè Augustissimum Sacramentum; prout accidit in Calice interiùs deaurato: amylum quippe solummodo inducitur ad Corporalis decorem, illudque aliqualiter indurandum, atque eadem de causa haud immeritò dicitur, quòd Calix non perdat consecrationem, quando deauratio solùm decidit per non usum, nulla autem nova portio auri per deaurationem accedit: quia tunc nihil intervenit, quod nondum fuit consecratum, sicque consecratione opus habeat; prout tamen fit in casu nostro.

TITULUS XVII.

De Filiis Presbyterorum ordinandis, vel non.

SUMMARIUM.

1 *Quinque Ordinum impedimenta sequentibus Titulis tractantur.*
2 *Illegitimorum plures sunt species.*
Filius naturalis, quis? ibid.
Manzer, Nothus, & Spurius, quis? ibid.
3 *Natus mense septimo matrimonii, aut undecimo post, an censeatur legitimus?*
4 *Omnes illegitimi prohibentur ordinari. Et n. seqq.*
Et hujus ratio; ibid.
5 *Filii Presbyterorum ante Sacerdotium ex justis nuptiis procreati, possunt ordinari.*
Imò nonnulli horum ad Summum Pontificatum fuerunt assumpti. ibid.
6 *Filius Sacerdotis Græci licitè ordinatur: secùs de Latinis; & cur?*
7 *Illegitimus, si Religionem ingrediatur, potest ordinari; non verò ad Prælaturam assumi.*
Est inhabilis ad Cardinalatum, etiamsi per subsequens matrimonium legitimetur, aut dispensetur. Ibid.
8 *Papa, & cui is commiserit, potest dispensare cum illegitimis.*
9 *Cum illegitimis dispensat Episcopus quoad Ordines minores, ac Beneficium simplex.*
Sed solus Papa quoad ordines majores, Beneficia curata, Dignitates, & Personatus. Ibid.
10 *Atque Canonicatus Ecclesiarum Cathedralium, & n. 11.*
11 *Quoad Canonicatus tamen Ecclesiarum Collegiatarum dispensat Episcopus.*
12 *Nisi ipsis, vel aliis Beneficiis simplicibus, jure speciali sit annexus Ordo sacer.*

13 *Vel pater illegitimi in tali Ecclesia Beneficium habuerit.*
14 *Nec potest Episcopus cum illegitimo dispensare quoad pluralitatem Beneficiorum simplicium.*
15 *Capitulum Sede vacante potest dispensare cum illegitimis, sicut Episcopus.*
16 *Dispensatio cum illegitimis, est strictæ interpretationis.*
17 *Ita ut in ea non valeat argumentum à majori ad minus &c.*
18 *Unde illegitimus simpliciter dispensatus ad Beneficium, non potest obtinere nisi unicum.*
19 *Simulque simplex tantummodò, non curatum.*
20 *Ac simpliciter dispensatus ad Ordines, censetur duntaxat dispensatus ad minores: secùs, si dispensetur ad Ordines sacros.*
21 *Dispensatus ad Ordines, non censetur dispensatus ad Beneficium, etiam simplex.*
22 *Et quid de dispensato ad Ordines sacros.*
23 *Utrùm Episcopus possit dispensare cum illegitimis virtute Concilii Tridentini, quando eorum illegitimitas est occulta? Et n. seqq.*
24 & 25 *Afferuntur rationes pro sententia negativa.*
26 & 27 *Sententia affirmativa, veluti probabilior pluribus propugnatur.*
Natus ex matrimonio bona fide contracto, sed invalido non est illegitimus. n. 26. & 29.
28 *Potestas dispensandi est favorabilis; dispensatio odiosa & restringenda.*
29 *Solvuntur rationes sententiæ negativæ.*
30 *Filius illegitimus nequit in Ecclesia, ubi pater ejus Beneficium habet, vel habuit, quodcunque Beneficium obtinere.*
31 *Nec etiam Sacristam, Musicum, aut alium Ministrum agere.*
32 *Etiamsi fuerit illegitimè natus ante Clericatum parentis.*
33 *Filius etiam legitimus Sacerdotis nequit immediatè succedere in Beneficio paterno.*
34 *Benè tamen mediatè.*
35 *Potest etiam aliud dissimile Beneficium habere in Ecclesia in qua pater ministrat.*
36 *Solus Papa dispensat, ut filius immediatè succedat patri in Beneficio?*
37 & 38 *An ab immediata successione in Beneficiis etiam excludantur Consanguinei prioris Beneficiarii.*
39 *Ac pater respectu filii sui legitimi?*
40 *Et Nepotes respectu Avi?*
41 *Filiorum appellatione, an contineantur Nepotes?*
Liberorum & Posterorum appellatione comprehenduntur Nepotes, etiam in materia odiosa. Ibid.

1 Viso hactenus de Ordinationibus, & qualitatibus Ordinandorum, simul & Præficiendorum, pergit Compilator Juris Canonici ad enumeranda eorundem impedimenta, quorum præcipua quinque in hoc, & subsequentibus Titulis pertractantur. I. Defectus natalium, qui dicitur *Vitium originis*. II. Conditio servilis. III. Obligatio ad ratiocinia. IV. Vitium corporis. V. Bigamia. Igitur in præsenti Titulo fit initium ab iis, qui ob defectum natalium ordinari prohibentur: nam licèt præsens Rubrica de solis Filiis Presbyterorum faciat mentionem, nihilominùs idem Titulus in sexto Decretalium generaliter inscribitur: *De Filiis Presbyterorum, & aliis illegitimè natis.* Hinc

2 Quæritur. I. Quinam omnes ex defectu natalium ab Ordinibus repellantur? Resp. I. *Illegitimorum*, hoc est eorum, qui non ex justis nuptiis, sed extra matrimonium nascuntur, plures sunt species: nam si quis sit natus ex parentibus solutis, inter quos tempore conceptionis, vel saltem nativitatis suæ poterat consistere matrimonium, spectato Jure Canonico, dicitur *Filius naturalis*; quamvis de Jure Civili solus ille dicatur *Filius naturalis*, qui natus fuit ex concubina domi retenta loco uxoris, & non ex furtivo accessu. Abbas *c. Innotuit, n. 17. de Election.* Si autem quis ex scorto, seu publica meretrice sit natus, solet vocari *Manzer*, seu (ut alii legunt) *Manser*. Si ex conjugato & soluta, dicitur *Nothus*. Si ex copula in Jure Civili damnata, veluti ex raptu, incestu, stupro, vel sacrilegio, dicitur *Spurius*, à spurcitia per Leges reprobata. Ita Barbosa de *Offic. & potest. Episc. part. 2. allegat. 45. numer. 18.* quamvis Glossa in *c. Nisi cum pridem.* ℣. *Manzeres. de Renunciat.* cum nonnullis aliis, dictos terminos paulò aliter explicet.

3 Solùm nota, quamvis ordinarium tempus pariendi censeatur esse novem mensium, si quis tamen ex justis nuptiis septimo mense natus fuerit, ipsum censeri legitimum filium, per textum expressum in *l. Septimò. ff. de Statu hominum*. Idque non tantùm de completo septimo mense intelligendum est, sed etiam de inchoato: prout de eo, qui centesimo octogesimo secundo die natus est, habetur decisum *l. Intestato ff. de Suis & legitimis filiis.* Major difficultas est de nato post decem menses mortis mariti: nam talis non admittitur ad hæreditatem *cit. leg. Intestato*. Simulque mulier, quæ peperit undecimo mense perfecto post mortem viri, censetur incasta, & partus illegitimus, *Auth. De Restit. & ea quæ parit & c. Collat. 4.* addita ea ratione: *Neque enim in tantum, tempus conceptionis extensum est.* Verùm Glossa hic, ℣. *Perfecto*, fatetur, quòd per decem menses, & duos dies possit mulier portare filium in utero licèt non plus. Sed de hoc alibi, nempe *Lib 4. tit. 17. Qui filii sint legitimi*; ubi etiam restat declarandum qualiter filii illegitimi per subsequens matrimonium legitimentur.

4 Resp. II. Non solùm filii Presbyterorum in Sacerdotio sacrilegè geniti, sed & omnes alii illegitimi prohibentur ordinari: nisi vel Religionem approbatam ingrediantur, vel cum aliquo ritè fuerit dispensatum. Patet id *cap. 1. h. t. & capit. 1. eod. in 6.* cum concordantiis. Idque statutum fuit tribus potissimum de causis, quas affert Glossa *in cap. ult. Vers. Defectu. h. t. in 6.* salubriter Jure Canonico constitutum fuit, quòd illegitimi non ordinentur. Primò, ob Ordinis prærogativam seu excellentiam, atque dignitatem: unde indignum censetur, ut conferatur personis tam vilibus, infamibus, & quæ notam turpitudinis contraxerunt, *c. Inter dilectos 11. de Excessib. Prælat.* Deinde ob detestationem, atque execrationem paterni criminis, quòd punitur in filio, ut per hoc puniatur ipsemet pater, *arg. l. Isti quidem §. fin. ff. De eo, quod metus causa. & c. Vergentis. 10. de Hæretic.* Tertiò, propter incontinentiam paternam, quæ timetur in filio, *arg. can. Si gens dist. 56.* & concordat illud vulgatum. *Sæpè solet similis filius esse patri.* Ex his consurgit alia ratio, videlicet scandalum illorum, inter quos illegitimus ordinatus conservatur: simulque, quia indecens est, ut incasti parentis memoria continuò per liberos in Ecclesia repræsentetur, *c. Cum decorem 16. h. t.* juncto Concilio Tridentino *Sess. 25. cap. 15. de Reform.*

5 Dicitur notanter num. 4. *Filii Presbyterorum in Sacerdotio sacrilegè geniti.* Nam, qui ante susceptionem sacrorum Ordinum ex justis nuptiis procreati sunt, omni jure censentur legitimi, ac proinde neque ab Ordinum susceptione arcentur. Quin etiam nonnulli tales leguntur ad Summum Pontificatum assumpti; ut S. Agapetus I. Gordiani Episcopi Cardinalis ex legitimo matrimonio filius, Romanus: ac Cælius Silverius filius Hormisdæ Papæ ex legitimo thoro, prout inter alios notat Bullarium Romanum *in Summario vitæ dictorum Pontificum*.

6 Quinimò data responsio est intelligenda de filiis sacrilegè genitis. Nam filius Sacerdotis Græci, qui juxta ritum Græcorum uxorem duxit in Ordinibus minoribus constitutus, licitè ordinatur, & cessante scandalo promovetur etiam inter Latinos; ut *c. Cùm olim 6. de Cleric. conjugat.* Secùs dicendum inter Latinos: nam, quia in Ecclesia Latina Ordo sacer habet annexum votum continentiæ, sicque uxore ante susceptos sacros ordines legitimè ducta, postea uti non licet, *can. Placuit. dist. 32.* cum similibus: hinc in Sacerdotio contra tale votum genitus, etiam de uxore legitima, nequit ad Ordines, vel Beneficia promoveri absque dispensatione, *c. Litteras 14. h. t.*

7 Additur etiam num. 3. *Nisi vel Religionem ingrediantur, vel cum aliquo ritè fuerit dispensatum.* Quia illegitimus si fiat Religiosus, licitè potest ordinari, etsi ad Prælatu-

laturam assumi nequeat, prout habetur decisum *in can. Presbyterorum, dist. 56. & cit. cap. 1. h. t.* Nam per susceptionem Religionis, ab Ecclesia approbatæ, habilitatur quidem aliquis ad suscipiendos Ordines, non tamen ad obtinendam Prælaturam; idque ob specialem hujus prærogativam, & excellentiam. Quod procedit juxta Glossam *ibid. V. Prælationem*, nisi quoad obtinendam Prælaturam cum tali legitimè per Sedem Apostolicam fuerit dispensatum. Deinde, quòd illegitimi ritè dispensari possint ad sacros Ordines, imò, & ad Beneficia Ecclesiastica promoveri, in confesso est: quamquàm loquendo de Cardinalatu, extet Bulla Sixti V. quæ incipit, *Postquàm verus* (& habetur *Tom. 2. Bullarii Romani. 50. dicti Pontif.*) in qua idem Pontifex decrevit, quòd illegitimi etiam per subsequens matrimonium legitimati, aut super defectu Natalium auctoritate Apostolica dispensari, ad obtinendam Cardinalatus dignitatem perpetuò sint inhabiles. Verùm occasione præmissorum

8 Quæritur II. Quis possit cum illegitimis dispensare ad Ordines, atque Beneficia Ecclesiastica? Resp. I. Ad Ordines majores, atque Beneficia curata, sicut & ad Dignitates, Personatus, atque Canonicatus Cathedralium Ecclesiarum, dispensat cum illegitimis solus Papa, & cui is hanc facultatem ex speciali privilegio concesserit: ad Ordines verò minores, atque Beneficia simplicia, jure ordinario potest cum ipsis, ex quocunque damnato coitu sint procreati, etiam dispensare Episcopus, dummodò aliud non obstet. Ita Barbosa *part. 2. de Offic. & potest. Episc. allegat. 45. numer. 19. & seqq.* & alii passim. Ratio est: quia irregularitas ex defectu natalium proveniens, est juris duntaxat positivi humani, seu Ecclesiastici; ergo posse dispensare Papam, & quibus ipse commiserit, non est aliquatenùs dubitandum: atqui spectato jure ordinario, & secluso speciali privilegio Papa solummodò concessit Episcopis facultatem dispensandi ex rationabili causa cum illegitimis quoad Ordines minores, ac Beneficia simplicia, non autem quoad alia; ergo.

9 Subsumptum istud probatur ex *cap. 1. h. t. in 6.* ubi expressè conceditur Episcopis facultas dispensandi cum illegitimis (si eis aliud canonicum non obsistat) ut ad Ordines minores, & Beneficium non curatum promoveri valeat, simul tamen subjungitur, quòd ad Ordines majores, vel Beneficia curam animarum habentia, nequeant dispensare Episcopi, sed sit opus dispensatione Sedis Apostolicæ. Concordat *c. ult. h. t.* ubi pariter illegitimi absque dispensatione Papæ ad Dignitates, Personatus, & Beneficia curam animarum habentia promoveri prohibentur: & si secùs attentatum fuerit per Episcopum declaratur collatio invalida, & amotis illegitimis aliæ personæ idoneæ promoveri jubentur.

10 Atque hoc ipsum esse dicendum de Canonicatibus Ecclesiarum Cathedralium, utpote qui propter specialem prærogativam honoris annumerantur majoribus Beneficiis, desumitur ex *c. Quamvis. 4. de Præbend. in 6.* ac tenet Rebuffus *in Praxi benefic. tit. de Dispensatione super defectu natalium, n. 16.* citans alios. Accedit, quòd de facto post Conc. Trid. *Sess. 24. cap. 12. de Reform.* Canonicatus Ecclesiarum Cathedralium requirant sacrum Ordinem; ergo, cùm Episcopus cum illegitimis nequeat dispensare quoad Ordinem sacrum, ut proximè dictum, neque ad Canonicatum Cathedralem dispensare valebit. Unde non urget, quòd olim contrarium tenuerit Glossa *cap. un. V. Beneficium. h. t. in 6.* quam nonnulli alii sunt secuti: nam horum sententia probabiliter ante Concil. Trid. ac spectato Jure antiquo teneri poterat: non tamen de facto, ac post dictum Concilium. Barbosa *de Canonicis & Dignitat. c. 13. n. 26.* citans alios.

11 Secùs est dicendum de Canonicatu Ecclesiæ Collegiatæ. Nam, cùm is non necessariò habeat annexum Ordinem sacrum, neque annumeretur Dignitatibus, aut Personatibus, posse Episcopum dispensare cum illegitimis ad obtinendum Canonicatum in Ecclesia Collegiata, rectè observat Zerola *in Praxi Episcoporum, p. 1. V. Canonia n. 3.* Garcias *de Beneficiis p. 7. c. 2. n. 69.* Barbosa *in cit. c. 13. n. 25. & p. 2. de Offic. & potest. Episc. allegat. 45. n. 20* cum pluribus aliis quos citat.

Notanter tamen additur n. 8. *Dummodò aliud non obsistit*. Dantur enim certi casus, in quibus Episcopus nequit dispensare cum illegitimis etiam quoad obtinendum simplex Beneficium. Et primò id accidit, quoties ejusmodi Beneficia simplicia ex privilegio, consuetudine, vel Statuto particulari locorum, requirunt Ordinem sacrum: quia, cùm in tali Ordine nequeat dispensare Episcopus cum illegitimis, ergo nec in Beneficio, quod talem Ordinem requirit, *arg. c. Translato, 3. de Constitut.* ac notat Glossa *in c. 1. V. Tale. h. t. in 6.* 12

Deinde nequit Episcopus dispensare cum illegitimo quoad obtinendum Beneficium simplex, in quo pater immediatè antecessit; nam aliunde prohibitum est, ut filius immediatè succedat patri in Beneficio, ut *c. Quoniam. 10. h. t. & c. Ad extirpandas. 11. h. t.* ac notat Glossa *loc. cit.* Atque istud de facto procedit de obtinendo quocunque Beneficio, etiam dissimili, vel alio ministerio in Ecclesia, in qua pater illegitimi Beneficium habet, vel habuit, juxta novum Decretum Concilii Trident. *Sess. 25. cap. 15. de Reform.* nam contra istud Episcopus non habet facultatem dispensandi. 13

Insuper non potest Episcopus dispensare cum illegitimo super pluralitate Beneficiorum simplicium, sed duntaxat ad obtinendum Beneficium unicum, *arg. cap. 2. h. t. in 6.* utpote quod loquitur in singulari ibi; *Ex dispensatione Episcopi licitè potest — obtinere Beneficium.* Et sic, cùm simus in materia prohibitoria, seu generaliter interdicta, censetur dicta facultas dispensandi Episcopis concessa, non extendi ad plura, ut *c. Gaudemus, §. Quis vero de Divortiis*, ac notat Barbosa *cit. allegat. 45. nu. 28.* Garcias *cit. l. 7. c. 2. n. 50.* Zerola *p. 1. Praxis Episc. V. Ordo circa finem*, & alii communiter paucis exceptis. Concordat *c. Si is 2. h. t. in 6.* juncta Glossa *V. Sedem.* 14

Resp. II. Capitulum Sede vacante potest dispensare cum illegitimis; sicut poterat Episcopus. Ita Navarrus *Consil. 7. de Filiis Presbyter.* Zerola *p. 2. Praxis Episc. Vers. Capitulum. §. Tertiò.* Barbosa *loc. cit. n. 25.* allegans alios. Ratio est: quia Capitulum Sede vacante succedit Episcopo in omnibus iis, quæ sunt ordinariæ jurisdictionis, præterquàm in casibus specialiter exceptis: atqui potestas dispensandi cum illegitimis, ut suprà, pertinet ad ordinariam potestatem Episcopi, neque casus iste alicubi reperitur specialiter exceptus: ergo. 15

Quæritur III. Utrùm dispensatio cum illegitimis sit strictæ interpretationis, & qualiter? Resp. I. Certum est, quòd ejusmodi dispensatio sit strictæ interpretationis; cùm censeatur vulnus juris, ac proinde, veluti odiosa, sit strictè accipienda. Patet hoc ex *cap. 1. §. fin. h. t. in 6.* ubi de facta tali dispensatione cum illegitimo ad obtinendum Beneficium curatum, Pontifex inquit: *Quam exorbitantem à jure oportet veluti odiosam restringi.* Concordant dicta superius *Tit. 2. de Constitutionibus. §. 18. n. 45. & seqq.* 16

Resp. II. Dispensatio cum illegitimis adeò est strictæ interpretationis, ut in ea non valeat argumentum à majori ad minus, vel ad simile; nisi quando istud minus comprehensivè ac necessariò includitur sub illo majori, aut necessariò consequitur ad illud, super quo fuit dispensatum. Ita Glossa, *Si quis in Clero. 7. q. 1. Vers. Solemnibus.* Barbosa *ead. allegat. 45. num. 2.* citans alios; & concordant dicta superiùs *cit. Tit. 2. §. 18. num. 451 & 454.* 17

Infertur proinde primò, quòd illegitimus simpliciter dispensatus ad Beneficium, possit obtinere duntaxat unicum, non autem duo simul, *cit. c. 1. §. Ille verò h. t. in 6.* 18

Infertur secundò, quòd dispensatus simpliciter ad Beneficium; valeat solummodò obtinere simplex, non autem Beneficium curatum, Dignitatem, aut Personatum. Barbosa *ibid. n. 7.* Garcias *de Beneficiis, part. 1. cap. 6. num. 59.* citans Rotam *decis. 2. de Filiis Presbyt. in novis.* Rebuffus *cit. tit. de Dispensatione super defectu natalium, num. 51. & seqq.* & alii paucis exceptis. Ratio est; tum quia dispensatio ejusmodi, veluti odiosa est strictè interpretanda, sicque ly *Beneficium* simpliciter positum, pro solo simplici accipi debet, *arg. cap. ult. h. t. & cap. 1. eod. in 6. & c. Quamvis plenissima. 4. de Præbend. in 6.* Tum quia major requiritur idoneitas in Bene- 19

Beneficio curam animarum annexam habente, quam in simplici, *c. cùm in illis 16. de Præbend. in 6.* Simulque, quia in materia odiosa nomine Beneficii, non comprehenduntur Canonicatus, & Dignitates, idque ob majorem horum prærogativam, nisi specialiter exprimantur, ut *c. Statutum 22. de Elect. in 6.*

20 Infertur tertio, quod illegitimus simpliciter dispensatus ad Ordines, intelligatur duntaxat dispensatus ad Ordines minores, *arg. cap. ult. h. t. in 6.* juncta Glossa marginali *ibid.* & alia Glossa in *c. Litteras 14. vers. Ordinari h. t.* Nam quia dispensatio est stricti juris, strictèque interpretanda, sufficit, quod dispensatio facta ad Ordines effectum suum sortiatur in minoribus Ordinibus. Rebuffus *loc. cit. num. 47.* Barbosa in *Tract. de Appellativa verborum significat. V. Ordo nu. 1.* citans alios. Quod si quis verò dispensetur quoad Ordines sacros, hoc ipso censetur etiam dispensatus quoad minores, utpote qui necessario prærequiruntur ad illos licitè recipiendos. Barbosa *cit. alleg. 45. nu. 5.*

21 Insuper dispensatio cum illegitimis facta quoad Ordines, non extenditur ad Beneficia: quia hæc duo sunt separabilia, atque executio Ordinum potest stare sine Beneficio. Et hoc quidem plerique Doctores extendunt ad quodcunque Beneficium, etiam simplex, ob rationes hactenus allegatas. Barbosa *loc. cit. n. 6.* Garcias *d. part. 1. cap. 6. n. 70. & seqq.* citans alios: ac proin cautè in impetratione, & concessione talium dispensationum fit expressa etiam mentio Beneficii consequendi.

22 Fatendum tamen, quod Oldradus *consil. 215. §. Quædam* citans Innocentium *in cap. ult. h. t.* & nonnulli alii velint, quòd dispensatus ad sacros Ordines; hoc ipso videatur dispensatus ad obtinendum simplex Beneficium, ne alioquin in opprobrium Ordinis Clericalis mendicare cogatur. Cui sententiæ favet textus *in c. proposuit 6. h. t.* ubi dicitur, indignum esse ut illegitimus; postquam est in Subdiaconum ordinatus, omnino debeat Beneficio Ecclesiastico carere. Unde Glossa *ib. V. Carere* & Abb. *n. 1.* concludunt, atque allegatis aliis juribus probant, quod qui habet Ordinem, debeat habere Beneficium. Atque hæc sententia in illegitimis dispensative promotis ad sacros Ordines, satis probabilis est; sed in dispensatis solummodò ad Ordines minores, procedit prior opinio; cùm tales adhuc ad statum Laicalem redire, & nubere possint, ne mendicare cogantur.

23 Quæritur IV. Utrùm Episcopus possit dispensare cum illegitimis ad sacros Ordines, saltem virtute Concilii Tridentini *Sess. 24. cap. 6. de reform.* quando eorum illegitimitas est occulta? Resp. I. In resolutione hujus quæstionis multùm controvertunt Doctores: atque abeunt in duas extremas sententias, prout videre est apud Barbosam, Layman, & alios mox citandos. Et quidem

24 Negativa sententia suadetur ex eo: quia Concilium Trident. *cit. cap. 6.* tribuit solùm facultatem *Episcopis dispensandi in irregularitatibus omnibus, ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario*, prout sonant verba ejusdem. Atqui irregularitas illegitimi non provenit ex delicto; cùm proles illegitimè nata sit innocens, atque extra culpam; ergo.

25 Nec videtur obstare præcedens peccatum parentum. Tum quia per irregularitatem ex delicto occulto provenientem, Concilium intelligit solummodò eam, quæ orta est ex delicto proprio ipsius irregularis, & non ex alieno; prout colligitur ex communi sensu, & doctrina tam Theologorum, quam Canonistarum, idcircò asserentium, quod irregularitas illegitimorum sit irregularitas ex defectu, & non ex delicto. Tum quia hæc potiùs provenit ex nota, seu macula quadam morali, ac indecentia, quam filius contrahit, eò quòd non sit procreatus ex legitimo matrimonio, atque idcirco arcendus censeatur à sacris Altaris ministeriis; non autem ex culpa, seu delicto illius, aut parentum suorum: prout constat ex eo, quia etiam contrahitur ab illo, cujus parentes innupti, ob defectum rationis, ex furore, aut amentia, vel ignorantia invincibili provenientem, in ejus procreatione non peccaverunt. Atque ita tenet Suarez *tom. 5. de Censuris disp. 50. sect. 5. nu. 5.* Navarrus *cap. 27. Manual. nu. 194. in fin.* Castro Palao *disp. 6. de Censuris punct. 9. nu. 10.* Bonac. Hurtado, Filliucius, & alii non pauci.

Affirmativa verò sententia, & priori directè contraria, fundatur imprimis in hoc: quia irregularitas illegitimi intrinsecè dependet à delicto parentum; ergo, quando delictum parentum est occultum, ea reverà est irregularitas ex delicto occulto proveniens, sicque comprehenditur sub citato Decreto Concilii Tridentini. Antecedens probatur, quia natus ex matrimonio bona fide contracto, reverà tamen invalido, non censetur illegitimus, neque irregularis; ut constat ex *c. Cum inter 2. & cap. Prælatum 8. & c. Pervenit 11. Qui filii sint legitimi.* Confirmatur: quia *odia restringi, & favores convenit ampliari* juxta notissimam *Reg. 15. Juris in 6.* Ergo, cùm Concilium Trident. absolutè, atque sine aliqua restrictione, dederit Episcopis facultatem dispensandi in irregularitatibus omnibus ex delicto occulto provenientibus, excepta ea, quæ oritur ex homicidio voluntario; non est, cur favorem, seu facultatem dispensandi tam amplam, & adeò generaliter concessam, restringamus ad irregularitatem duntaxat provenientem immediatè ex proprio delicto, & non etiam ipsam ampliemus ad ortam mediatè, seu ex delicto occulto parentum. 26

Confirmatur hæc sententia ulterius ex eo. Tum quia memorata Concessio Concilii Tridentini continet merum beneficium Principis, seu nulli alteri præjudicans; adeoque est latissimè interpretanda; cum *plenissima sit in beneficiis interpretatio facienda*, c. Cui non 27. de Præbend. in 6. cum concordantiis, estque amplius dictum *Tit. de Constitutionibus §. 17. nu. 444. & seqq.* Tum quia talis irregularitas, seu defectus natalium, in Jure dicitur, ac censetur esse etiam proprius reatus; ut *cap. Innotuit. 20. §. Multa de election.* ubi de quodam illegitimè nato legitur, quod is *sponte, ac humiliter suum maluit confiteri reatum.* Ubi ponderandum ly, *suum confiteri reatum.* Tum tandem, quia si reverà Concilium Tridentinum à sua tam favorabili, ac generali concessione voluisset excludere irregularitatem ex occulto delicto aliero provenientem, potuisset etiam hanc expressisse; sicut expressit, atque excepit irregularitatem ex occulto homicidio subortam *arg. cap. Inter corporalia §. Sed neque de Translat. Episc.* ergo cum hanc non exceperit, censetur eam comprehendisse, prout in simili dicitur *c. Quia circa 22. de Privileg.* Atque idcircò hanc sententiam, quam arbitror probabiliorem, tenet Barbosa *lib. 1. Jur. Eccles. univ. cap. 11. num. 156.* Diana *part. 4. Tract. 2. resolut. 64.* qui insuper citant Avilam, Coninch. Hurtado, & alios, eandemque sententiam censet probabilem Layman *l. 1. Theolog. Moral tract. 5. par. 5. cap. 5. nu. 2.* ac novissimè sequitur Ludov. Engel *n. 9. h. t.* 27

Nec obstat, quod dispensatio sit stricti juris, strictamque recipiat interpretationem, juxta paulò superius dicta. Non obstat, inquam: nam aliud est dispensatio, & aliud potestas dispensandi, quæ nulli est præjudicialis, nisi concedenti: hæc enim est favorabilis, atque extendenda, illa odiosa, & restringenda, prout uberius dictum *cit. Tit. de Constitutionibus §. 18. nu. 453. & seqq.* 28

Neque urgent rationes in favorem sententiæ negativæ *n. 24. & 25.* adductæ. Non prima: nam hæc irregularitas reverà provenit ex delicto, non quidem proprio prolis, sed parentum ejus: qua de causa eam Doctores inter irregularitates ex defectu ponere solent, quamvis adhuc ex delicto saltem mediatè proveniat. Nec secunda: quia nullo jure convincitur, dictam facultatem à Conc. Trid. Episcopis concessam ita esse restringendam, imò oppositum jam fortiter est probatum: præsertim, cum defectus natalium, etiam in jure censeatur esse reatus ipsius illegitimi. Ad ejus probationem negatur assumptum; cùm enim juxta dicta *n. 26.* natus ex matrimonio bona fide contracto, licet à parte rei invalido, censeatur legitimus, sicque nullam maculam moralem contrahat, quamvis reverà non sit natus ex legitimo matrimonio: hinc pariter dici potest, quod ejusmodi maculam non contrahit ille filius, qui ob ignorantiam, vel insaniam parentum, natus fuit absque omni horum culpa, dummodò hoc probari valeat. Quamquam de tali casu utpote moraliter vix possibili, Jura expressa nihil declaraverint, utpote quæ debent potiùs aptari ad ea, quæ frequenter & facile eveniunt, non autem perrarò *l. Nam ad ea 5. & seqq. ff. de Legib.* 29

30 Quæritur V. An filius Sacerdotis, sive legitimus, sive illegitimus, possit ministrare in Ecclesia, cui pater ipsius præfuit? Resp. I. *Ut paternæ incontinentiæ memoria à locis Deo consecratis, quos maximè puritas, sanctitasque decet, longissimè arceatur, filii Clericorum illegitimi*, quamvis ad Ordines dispensati fuerint, non possunt *in Ecclesiis, ubi eorum parentes Beneficium Ecclesiasticum habent, aut habuerunt, quodcunque etiam dissimile Beneficium obtinere, nec in dictis Ecclesiis quoquo modo ministrare, nec pensiones super fructibus Beneficiorum, quæ parentes eorum obtinent, vel alias obtinuerunt, habere*. Ita habetur novissime statutum in Concilio Tridentino *Sess. 25. cap. 15. de Reform.* atque ex parte concordat *cap. 2. & cap. cùm decorem 15. & c. Ad abolendam 16. h. t.* Quamvis non fuerit tantus rigor sacrorum Canonum, qualis nunc est ipsius Conc. Triden.

31 Et hæc Conclusio, seu potiùs Decretum Tridentinum, non solùm procedit in Beneficiis, adeò, ut filius illegitimus non possit in his succedere patri, nec immediate, nec mediate; nisi ex dispensatione Papæ (quamvis olim mediate potuerit succedere, ut *c. Ad extirpandas 11. & c. Ex transmissa 7. h. t.*) sed etiam procedit in aliis Ministeriis; ita ut in illa Ecclesia, in qua pater obtinet Beneficium, filius illegitimus nec possit agere Sacristam, nec simplicem Musicum, nec alium Ministrum; prout resolvunt Navarrus *consil. 1. qu. 17. de Constit.* Garcias *par. 7. de Beneficiis, cap. 3. nu. 68.* ita fuisse à Sacr. Congregatione decisum, referens. Barbosa *par. 3. de Offic. & potest. Episc. allegat. 65. nu. 20.* & alii. Et merito: tum quia Concilium Tridentinum *loc. cit.* decrevit, ne liceat filiis illegitimis *in dictis Ecclesiis quoquo modo ministrare.* Tum quia indecorum est, ut in Altaris officio illegitimus filius impudico patri ministret, in quo Unigenitus Dei Filius æterno Patri pro salute humani generis victimatur, prout legitur in *cit. c. cum decorem h. t.* Accedit, quod, per illegitimum filium, etiamsi Musicus tantùm sit, vel Sacrista, aut alius Minister in Ecclesia ubi pater suus ministrat, vel ministravit, adhuc incontinentiæ paternæ memoria resuscitetur; ac proinde urgeat allata ratio Concilii Tridentini.

32 Insuper dicta Conclusio, seu prohibitio Concilii Tridentini, procedit non solùm de filiis illegitimis Presbyterorum in Sacerdotio genitis, sed etiam de naturalibus procreatis ante Clericatum parentum; prout à Sacr. Congregatione fuisse decisum, refert Garcias *cit. cap. 3. n. 15.* & sequitur Barbosa *d. allegat. 65. nu. 6.* cum aliis. Et merito: quia ratio à Tridentino Concilio allata, videlicet, *ut paternæ incontinentiæ memoria à locis Deo consecratis arceatur*, urget pariter in illegitimis ante Clericatum procreatis; ac proinde idem jus de istis esse debet: præsertim, quia verba Prooemialia legis (ut sunt hæc) inducunt causam finalem, *arg. L. ult. ff. de Hæredib. instituend.* ac notant ibi DD. & Bartolus *in L. 1. ff. de Origin. jur.* Nepotes tamen legitimi ex filio illegitimo procreati, non comprehenduntur sub dicto Decreto Concilii, sicque possunt obtinere Beneficium avi sui; prout à Sac. Congregatione Concilii fuisse declaratum, refert cit. Garcias *num. 22.* Barbosa, *ubi suprà nu. 18.* apud quos plura de his.

33 Resp. II. Loquendo etiam de legitimis filiis Sacerdotum, non potest filius immediate succedere in Ecclesia in qua pater ejus fuit proximus Rector. Ita expresse habetur statutum *in cap. Quoniam 10. & c. Michael 13. & c. Ad extirpandas 11. h. t.* Siquidem istud speciem continet cujusdam hæreditariæ successionis in Beneficiis Ecclesiasticis: hæ autem successiones semper iniquæ, detestabiles, ac sacris Canonibus inimicæ reputantur; ut *can. Apostolica 8. qu. 1. & cit. cap. Ad extirpandas h. t. & c. Accepimus de Pactis*, cum concordantiis. Hinc etiam *in cap. 1. de Præbend.* dicitur, quod in bonis Ecclesiæ non succeditur jure consanguinitatis. Etenim Beneficia Ecclesiastica non nisi dignioribus, & magis Ecclesiæ utilibus sunt conferenda; ac solummodo per Canonicam institutionem obtinenda; sicque neutiquam jure quodam hæreditario adipisci valent.

34 Dicitur notanter in data Conclusione, *Immediate succedere.* Nam filius legitimus bene potest patri mediate succedere, si videlicet post patrem intercesserit alia persona media, cui Beneficium illud collatum fuit, *c. Ex transmissa 7. h. t.* Siquidem tunc cessat species successionis hæreditariæ; simulque quoad filios Clericorum legitimos, nihil per Concilium Tridentinum repetitur innovatum: unde quoad hos, Jus antiquum remanet incorrectum, *l. Præcipimus C. de Appellat.* Garcias *cit. par. 7. c. 3. n. 18.* Barbosa *d. allegat. 65 nu. 16.* Pirhing *h. t. nu. 50* & alii.

35 Et additur, *succedere.* Nam aliud Beneficium dissimile bene potest legitimo filio conferri etiam in eadem Ecclesia, in qua pater ministrat, *text. clar. cap. Ad hæc 11. h. t.* Insuper potest filius legitimus præesse Ecclesiæ, in qua pater sine titulo quandoque ministravit, *cap. Constitutus 8. eod.* Neque enim tunc fit successio in Ecclesia, vel Beneficio, cùm istud pater non præhabuerit: simulque quoad filios legitimos Concilium Tridentinum nihil innovarit, ut proxime dictum.

36 Cæteroquin vero alius, quam Papa, nequit dispensare, ut filius etiam legitimus in Ecclesia paterna, seu Beneficio à patre præhabito, immediate succedat, *cap. Dilectus 17. h. t.*

37 Quæritur VI. An ab immediata successione in Beneficiis Ecclesiasticis etiam pater, vel nepotes, aliique consanguinei prioris Beneficiarii excludantur? Ratio dubitandi est: quia etiam his competit successio hæreditaria, seu ab intestato; unde videntur urgere Jura, & rationes hactenus allatæ. His tamen non obstantibus

38 Resp. I. Successio immediata Consanguineorum collateralium in Beneficiis Ecclesiasticis de Jure communi non est prohibita. Ita Glossa *in c. Ad extirpandas vers. Filii h. t.* & ibi Abbas *n. 9.* Fagnanus *in c. Non finen. 27. & seqq. de Arbitris*, cum aliis. Idque desumitur ex textu dicti Capituli *Non fine*, ibi: *Nepos ejus, qui sibi in Ecclesia jam dicta successit.* Nam hoc de nepote transversali, seu de nepote ex fratre vel sorore, secundùm communem usum loquendi, accipiendum venit; ut notat Abbas *ibid. num. 1.* Concordat *c. Ex parte 12. de Offic. Delegat. & c. Accedens 23. de Accusat* ubi tales nepotes absque alia dispensatione in Beneficio patrui, vel avunculi, immediate leguntur successisse, atque in tali successione judicialiter fuerunt manutenti.

39 Resp. II. Hoc idem de patre respectu filii sui legitimi dicendum est, quod videlicet Beneficium filii sui immediate consequi absque alia dispensatione valeat. Ita à Sac. Congregatione Concilii 22. *Decembris 1594* fuisse decisum, refert Nicolaus Garcias *cit. part. 7. cap. 3. nu. 29.* ac tenet Barbosa *d. allegat. 65. n. 17.* Engel *h. t. num. 3.* & communis aliorum. Ratio est: tum quia Jura, quæ in oppositum afferri possent, de patre non loquuntur: ut taceatur, quod ea cæteroquin, velut odiosa, sint restringenda. Tum quia jus successionis non ita intelligitur esse in ascendentibus & collateralibus, uti in descendentibus, quos ipsa ratio naturalis ad hæreditatem vocat, *l. cùm ratio ff. de Portionibus.* Simulque quia rarum est, ut filii thesaurizent parentibus, eisque Beneficia relinquant, juxta illud D. Apostoli 2. Corinth. 12. *Nec enim debent filii parentibus thesaurizare, sed parentes filiis.* Jura vero solent constitui de iis, quæ frequenter accidunt, non quæ perraro, *l. Jura constitui & seqq. ff. de Legibus.*

40 Resp. III. De nepotibus respectu avi, est distinguendum. Et quidem mortuo patre suo non potest nepoti conferri immediate sui avi Beneficium; quia tunc Jure communi videretur succedere: secùs dicendum, si adhuc vivat pater suus, quia tunc nepos, utpote in gradu remotiori, id jure hæreditario petere non posset, nec censeretur: Ita Abbas *in c. Ad extirpandas nu. 8. h. t.* citans Innocentium, Jo: Andream, & communem: ac sequuntur Zoesius *h. t. nu. 10.* Engel *n. 3.* & alii.

41 Dices; Filiorum appellatione etiam Nepotes continentur; ut *l. Liberorum ff. de Verb. signif.* ibi: *Filiorum appellatione omnes, qui ex nobis descendunt, continentur: neque enim dulciore nomine possumus Nepotes nostros, quam filii, appellare.* Resp. Istud locum habere in favorabilibus: secùs in odiosis, *arg. §. fin. Instit: Qui testamento tutores dari &c.* ac notat Abbas *loc. cit. n. 8.* post Jo: Andream. Veruntamen nomine *Liberorum*, & *Posterorum*, etiam Nepotes comprehendi, quamvis materia sit odiosa, notatur in *cit. §. fin. Instit.* Unde inter hæc vocabula, nempe *Filiorum*, *Liberorum*, est notabile discrimen.

TITULUS XVIII.

De Servis non ordinandis, & eorum manumissione.

SUMMARIUM.

1 *Liberi homines, & Libertini, qui?*
2 *Servi Jure, qui dicantur.*
3 *Triplex est Servorum genus. Et nu. seqq.*
4 *Servi propriè dicti, seu Mancipia, qui?*
5 *Servi adscriptitii, & Servi originarii, qui?*
6 *Famuli pro annua mercede servientes, in sensu Juris non sunt Servi.*
7 *Generatim tribus potissimum modis efficitur quis servus; videlicet.*
8 *I. Nativitate; & quid ad hoc requiratur?*
9 *II. Captivitate: & cur capti in bello dicebantur Servi, seu Mancipia.*
10 *Defacto capti in bello inter Christianos gesto non amplius efficiuntur Servi, & cur?*
11 *Benè tamen capti in bello contra Infideles, v. g. Turcas gesto.*
12 *Christiani in servitutem Turcicam abducti, à nobis reputantur liberi.*
Unde valet testamentum ab ipsis conditum. ibid.
13 *III. Venditione quis fit servus.*
14 *Quibus aliis modis quis efficiatur servus.*
15 *Servi propriè dicti, ac etiam Servi adscriptitii, & originarii, prohibentur ordinari absque consensu dominorum.*
16 *Et multiplex hujus ratio.*
17 *Ordinariè requiritur expressa domini licentia, ut servus ordinetur.*
18 *Quamvis etiam tacitus ejus consensus sufficere possit.*
19 *Et tunc eo ipso servus acquirit libertatem.*
20 *Servus ad ordines minores promotus invito domino, debet huic ipsum repetenti, restitui.*
21 & 22 *Quid juris, si servus invito domino initiatus fuerit Sacris Ordinibus, Episcopo, vel Præsentatore ejus conditionem servilem sciente.*
23 *Aut Episcopo hanc ignorante, dum servus propria calliditate sacris Ordinibus se fecit initiari?*
24 *Vel etiam ad Sacerdotium promotus fuit?*

1 Quæritur I. Servi qui dicantur, & quot sint eorum genera? Ubi prænotandum, quòd generatim loquendo homines alii sint liberi, alii servi. *Liberi homines* vocantur, quibus est naturalis facultas ejus, quod cuique facere lubet, nisi quid vi, aut jure prohibeatur: *§. Et libertas Instit. de Jure personar.* Atque ex iis alii sunt Ingenui; alii Libertini. *Ingenui* censentur illi, qui sunt in plena libertate, atque in hac nati fuerunt; ut *§. 1. Instit. de Ingenuis.* E contrà *Libertini*, seu (quod ferme idem est) *Liberti* appellantur, qui ante hac fuerunt servi, & posteà sunt manumissi, *§. 1. Institut. de Libertinis.* His prænotatis.

2 Resp. I. *Servi* in Jure dicuntur illi, qui domino alieno contra naturam Juris constitutione subjiciuntur. Ita desumitur ex *§. Servitus. Instit. de Jure personar.* ubi hac ratione servitus ipsa definitur. Concordat *can. Jus gentium, dist. 1.* ubi servitutes Jure gentium introductæ leguntur. Quæ postmodum Jure quoque Canonico approbatæ fuerunt, ut *can. Id constituimus 16. q. 4.* cum similibus; atque olim satis frequentes extiterunt, & ab ipsis quoque Ecclesiis acceptatæ, ut *can. Ecclesiarum & can. Episcopus qui & can. Ecclesiasticis 12. q. 2.* & alibi.

3 Resp. II. Triplex à Theologis, & Canonicis, communiter assignatur genus Servorum, nempe ut alii sint Servi propriè dicti, alii adscriptitii, & alii originarii. Patet hoc ex diversis textibus Juris in progressu citandis. Ex his

4 *Servi propriè dicti* (qui & *Mancipia* dicuntur) ita sunt juris domini sui, ut eos venundare possit *cit. §. Instit. de Jure personar. & can. Fugitivon 17. qu. 2.* Et quidquid acquirunt, domino suo acquirant: nam cum ipsi in potestate alterius sint, nihil suum habere possunt, sed totum domino suo acquirunt, *l. Acquiritur nobis ff. De acquirend. rerum domin.* Unde servitus propriè dicta mortalitati ferè comparatur *l. Servientem ff. de Reg. Jur.* Neque valet matrimonium, si contrahat talis servus cum persona libera, & ignorante conditionem ejus servilem, *can. Si quis Ingenuus 29. qu. 2. & c. Ad nostram de Conjug. servor.* Atque in conditionem talium servorum nulla est differentia, sive fiant tales captivitate, vel nativitate, sive venditione, *§. fin. Institut. de Jure personar.*

5 *Servi Adscriptitii* dicuntur illi, qui glebæ, seu prædio cuipiam colendo, sunt perpetuò addicti: unde sine consensu dominorum suorum inde discedere nequeunt. Tandem *Servi Originarii* appellantur, qui ex adscriptitiis nati sunt: & de his fit mentio *in can. Generalis, & can. Admittuntur & can. Quis aut leges dist. 54.* & alibi.

6 Cæterum famuli illi, qui dominis suis pro annua mercede serviunt, in sensu Juris idcircò Servi non censentur, imò verè Liberi sunt: unde etiam operas suas liberè, cui voluerint, locare possunt.

7 Quæritur II. Quibus modis quis fiat servus? Resp. I. Generatim loquendo tribus potissimum modis efficitur quis servus, videlicet nativitate, captivitate, ac venditione. Patet hoc ex *§. Servi autem Instit. de Jure personar.* ubi tres hi modi servitutem inducentes, præ cæteris enumerantur.

8 Sic quippe imprimis nativitate fiunt servi, qui ex matre serva nascuntur. Nam partus sequitur ventrem; ut *cap. un. De natis ex libero ventre & l. Partum C. de Rei vendicat.* cum similibus. Quod intellige quantum ad statum libertatis, vel servitutis; non quoad originem, familiam, & honores. Cæterùm, ut quis nascatur servus, requiritur, quod mater toto tempore gestati uteri fuerit serva: unde sive mater libera conceperit, deinde ancilla facta pariat, sive ipsa tempore partus facta sit libera, sive etiam medio tempore fuerit aliquando libera, infans nascitur liber, quia non debet calamitas matris, quæ semel libera iterum in servitutem redigitur, ei nocere, qui in utero est *text. clar. l. Et servorum ff. de Statu homin. & §. Sed & si quis Instit. de Ingenuis.* Et hinc inter causas favorabiles, sicque ample accipiendas, etiam connumeratur libertas, *cap. ult. de Sent. & rejudicat.*

9 Deinde captivitate olim apud Romanos fiebant servi, qui in bello capti servabantur, nec occidebantur: unde etiam *Servi* sunt appellati, quasi *Servati*: item & *Mancipia*, eò quòd ab hostibus manu capiebantur, ut notatur *§. servi Instit. de Jure personar.*

10 Verum defactò generali & antiquissima consuetudine receptum est, ut capti bello inter christianos gesto libertatem non amittant, nec servi fiant, sed præstito redemptionis lytro liberi abeant. Cui laudabili consuetudini favet textus *in can. Cùm redemptor. 12. q. 2.* ubi dicitur, quod ad exemplum Redemptoris nostri, qui assumpta carne humana, & disrupto, quo tenebamur captivi, vinculo servitutis, pristinæ nos restituit libertati, salubriter agitur, si homines, quos ab initio natura liberos protulit, & Jus gentium jugo substituit servitutis, manumittentis beneficio nativæ reddantur libertati. Qua proinde causa defactò inter Christianos rariùs reperiuntur Servi propriè dicti.

11 Excipiuntur tamen hinc capti in bello justo contra Infideles, ut puta Turcas, gesto. Tunc enim, quemadmodum Turcæ nostros, sic & nostri jure talionis Turcas captos pro servis habent, ut dediscant insolentiam contra Christianos ab ipsis exerceri solitam.

12 Nihilominus Christiani in servitutem Turcicam abducti, à nobis ex recepta laudabili consuetudine pro servis non habentur quoad effectum juris, sed ob dignitatem Christiani nominis adhuc reputantur liberi omnium-

aqe iorum capaces: & hoc, cum ne afficiis adeatur affaibo. Covarr. *in c. Petrum de reg. Jur. in 6. par. 2. §. 11. nu. 6.* Tum etiam, ne nos tyrannisé Infidelium quoque modo facilioribus videamur. *Deut. 1. c. n. 5.* Quod non solum valebit testamentum ab ipsis antè capitulatam conditionem; sed etiam, si fecerint testamentum dictante hic capitulatae Turcica, illud eadem vires habebit, ac fi conditum fuisset ab aliquo in plena libertate constituto; quidquid dicant Bonacina & Navarrus Conclusione quinta.

11 Vendiitione tandem fit aliquis servus, cum homo liber malorsi violentiam, aut pretium participandum fede vendidit *Levit. 25. & Servi non ordinandi. Deut. 15.* Quod Ubi Gloffa *verf. Venundari*, hoc extendit ad quemliber alium illicitum, quo quis patitur se transferri in alium; et *l. si aliquem ff. de Liberali causa.*

12 Dicitur nonpatet nu. 7. *Vitiosa possessione modo effectus quis servus.* Licet enim hi tres modi, excepto modo, quo ad commonitor accidit: nihilominus certum alii qualbitum modis possit aqui in servitutem redigi, utpote per revocationem inpetrati Libertatis ipsorum, *l. 1. C. de Liberis.* Item authoritate Principis obsignae decisiorum, *l. de latrone ff. Quibus ad libertatem &c.* ac hujusmodi quae tamen de facilibus inter Christianos fieri possent.

13 Quaeritur III. An, & cur servi ordinari prohibeantur? Resp. I. Certum est, quod non solum Servi proprie dicti, (ita Mancipia) sed etiam Servi adscriptitii, aeque ordinari, ignorantibus, aut invitis dominis fuis, ordinari veterent. Pater Jacob. Gonzalez in Monachos Benedictinos, quae generaliter inferiuntur, *De Servis non ordinandis:* aeque ideo, quia continent fenefiam perfectam, valet argumentum ab illo deperditum, ut dicunt *Doctores Legum §. 4. n. 94. & Pape. Bilipum* conflat cap. 1. *Ex Consilio. §. 1.* cum plurimis concordantiis, quae referuntur *cap. 1. & fiqua. qu. 3.* Et quia hujusmodi Servi, quemadmodum Servitis, fieu mancipiis dunteaxat, explicare valent, illiqu fum etiam de fortali adscriptitii, aeque originatis, fit autem hoc ut *Cir. can. Gregorius. 1. Qui ad servitium Deo ceni. Administrat 34.* expresse prohibendo, ne tales absque ipsorum consilio dominorum suorum ad Ordines promoveantur.

14 Resp. II. Rationes, cur servi ad Ordinibus ecclesiasticis promoveri non possint, II. Quia Ministri Dei vel ad Levitis, & vitiffim magna excellentia, atque dignitas Ordinum Ecclesiasticorum, & Sacerdoti: unde *cir. can. Administrare*, reprehendunt illi, qui servos ad Ordines ministri prosvehunt *ad Fidelium Sacerdotis, tanquam servitutis nitiae tum honoris sint capta.* II. Ratione justitiae respectu dominorum observandae, ne videtur per servos ordinationem dominorum fat injuria, qua re fiat invicus principum: quapiden videtur esse prohibitum, ne Ordinationes ordinandi, quidquid dominis confentiente beat posse servos ordinari; fiqua fola ejus conditio fervilis non obfet III. Causa Religionis, nam hoc maximi interest, ut ecclesiae servus, à dominos fuis in servitutem retraheretur. *cam. Ex antiquo & Cir. can. Pregnans dif. 54.* Simulque, quia Clericis fieri non possunt servi, *cam. Quicunque cad. dist. 54.*

15 Quaeritur. IV. Qualis confensus domini requiratur, ut servus ejus ordinari valeat? Resp. I. Ordinatur in quendo, ut servus licet ordinetur, requiritur expressa licentia dominii fui, in forma publica. Tarnen *cir. can. Generalis dist. 54.* ubi prohibetur fub poena peccatorum pugnoti hominis, & communionis, ne quis eadmodi peritiam Clericatus appiteat, *vel volunteat Religion dominorum fub fcriptum & tefimonio primitus abfolutae.* Et meritò: Ut fic facilitetur, atque Episcopo ordinanti de confenfu dominorum mediante Clericatus appiteat, ut quae pateat, utrùm ipsi fervos fuos omnino liberos dimittant, nullo retento obfequio (fpiritualis tantum operis, juxta *c. Nulla. 1. C. Ex libertinis 6. Ed.* nullo prorfus tetinere) ne aliquin, quando servitutem ordinii, ex Clericis fieri cogantur fervi, contra *can. Quicunque dist. 54.* Idem confirmat recepta praxis, quia quam hominis illi, qui quidam fervitutem fuo affiteti, petita quam ordinarentur, confenfum dominorum fuorum, vel mannumittorum, in fcriptis Episcopo exhibere debent. Engel. *l. 1. n. 6.*

Resp. II. Licet ordinatio defideretur expressus domini 18 nonum confensus ad ordinationem fervorum, ut dictum; poteft nihilominus etiam tacitus eorundem consensus fufficere, ut ordinentur, & dominos fuos, fuos Clericos fervum fuorum affiti, & non ordinentur, *ut cam. Si servus Sirmo dist. 54.*

Et tunc eo ipso fervus acquirit libertatem, prout ibi 19 dem habetur. Atque illud praecedit indifficile, ad ordinationem Clericorum, quia licentia, & non ordinetur domino, promittus fieriit, five qui factum. Inter ad minores, vel ad primam Tonfuram tantum. Abbas *cap. 1. n. 6. l. Pitting. ver. nu. 3.* Quia, Deque enim dominus potest videri non confentire in libertatem, poftquam confentit in Ordinationem, cum fine tu non poftit quin tricum, aut quod, aeque fingi nolit. Quia: qui autem vult consequens, vult etiam tinum necessitatem, quae, prout ibi probat Barbosa *dictum. 14. n. 1.* Simile quid habetur in *3. Johanne: juris, Infin. Sibus ex confio mercantium ev.* ubi fi dominus fervum fuis tuae bacaliis, ut ad Ordinem liberatum concederet consilium, quamvis hoc non expiretur.

Quaeritur V. Quid juris, fi fervus de facto fuerit ordinatus ignorante, atque invito domino? Resp. I. Quando fervus invito domino fuis promotus fuitomo ab Ordinibus minoris, tunc id omnino reputatur nullum, ac nullum ordinatum, ut ipsum, ut *cam. Ex antiquo & can. Pregnans dist. 54. & c. De servitutes. 1. n. 1.* Nam, qui contemptum in Minoribus Ordinibus, nullo jure prohibetur facultatibus negotia fefe immiscere, *inde & matrimonium inire*, meritò: tales Clerici jubentur revocari in pristinum fervitium domini, qui eos reperunt retinere, ne horum jura quoque modo turbentur, ac injuriis violentur.

Resp. II. Si autem fervus legitimetur, & invitodomino 21 non, infinitum fuerit facta Ordinibus, tunc quo ad multiplici distinctione. Imprimis enim, si talis fervus ab Episcopo, Clericorum conditionem ipsi, fuis promotus ad Sacerdotium, vel Diaconatum (Idem quoque dicendum de Subdiaconatu, *c. 1. n. 1.*) ut tunc ipse Ordinatus permanet quidem in officio Clericali, atque officium liber, ted Episcopus teneter enitiam tenetur ipsum ad Ordinem Sacerdotii, aut Diaconatus ejusdem fervus, vel eorundem ministrationem. Textuali in *can. Si servus. ubi sup. dist. 54.* ac totus Abbas *cap. 1. n. 5. & 6.*

Et hoc ipsum à parti est dicendum, fi Episcopus tamen effe fervum noluerit, fed Praetentator, cui Subpiicans per ipsum fervo ordinando, ut illud Clericum tuae eiamodi Praetentator, five Supplicans, fimil ordinationi non confentiat, ac Ordinatus ordinationem domini fui duplici fatisfactione debet quietare; prout *c. cam. Si servus affiteti dist. 54.* illius fidiamum Interlegum cum Glossa *verf. Obtulerit.* & Abbas *ubi dumonodo* talis Praetentator habeat, unde fofvat obligeter: alioquin reinferetur ordinatus reftituetur domino, prout mox dicemus.

Quod fi autem fervus propria calliditate, aefrisuit, ut 23 fe facere facit Ordinatum, nec Episcopus, nec Praetentator conditionem ejus fervitem fecisse: tunc ex peculio fuo (fi quod habet ex convivencia domini) vel quia ab Ordinatus fervus originatus, ad dominum Episcopum redimere, aut fervus vicarium pro fe fubfituere teneatur. Quod fi hoc facere non poftit, tunc ipse Ordinatus fervus Ordine Diaconatus, & Sacerdotatus deponitur, ac poftea domino petenti reftituetur, *can. Ex antiquo. & can. Quia autem dist. 54. & c. De servitutes. 1. n. 1.* Engel. *l. 1. n. 6.*

Si verò fervus aliter jam fit promotus ad Sacerdotium, inquidem fiatim fit liber, ac in Ordine constitutus, nec deponitur: nihilominus peculii fui amittere multatur, ita ut res, quae post Sacerdotium acquisivit, vel forfan aliunde jam, parti ex convivencia domini habuit, eidem auferatur; *cit. c. Ex antiquo* ac notat Glossa *V. Proditi.* Quod fi non habeat peculium, tenetur dominus fuo in Divinis Officiis ac celebritatem Mysteriorum; *cam. Pregnans dist. 54.* & tradit Glossa *loc. cit. c. De servitutis 1.*

TITU-

TITULUS XIX.

De obligatis ad Ratiocinia ordinantis, vel non.

SUMMARIUM.

1 *Ratiocinia, quid sint?*
2 *Obligati ad Ratiocinia, qui?*
3 *Tales prohibentur ordinari ante rationes.*
4 *Et cur?*
5 *Generaliter omnes hujusmodi secularibus officiis, & negotiationibus, quae in Clericis non violentur, indistinctè requiruntur. Et ratio pro.*
6 *Exemplis regulam non ofendunt, fed declarant.*
7 *Governatores Ecclesiarum, quae Clericis subjacent inter, ordinari non prohibentur.*
8 *Si quis ad rationem obligatus, tentos certiorare ordinantem, hanc ipse coram ordinatus in fatisfacit.*
9 *Et si obligandi bona non sufficient, alio modo satisfacit.*
10 *Ad Episcopus fuerunt ipsum ordinans, tenebitur pro Ordinatis.*
11 *Quid juris si Clericis Episcopo ignorante, in fraudem ordinantis facere Ordines corrupeis?*
12 *Et an ipse sit suspendus, vel irregularis. Bind.*

QUaeritur I. Quid fint Rationalia, quibus fint rationaliter obligati? Resp. I. *Rationalia* fiunt rationaliter obligatorii, ad quos aliquis obligatur ex administratione rei publicae, aut privatae, quam gerit. Hoffmeist. in *Summa de l. 1. n. 1.* Itaque

2 Resp. II. *Obligati ad rationalia dicuntur* illi, qui generaliter aliquam rem secularium administrationem habent, vel habuerunt, & inde principaliter illi ad rationes reddendi tenentur obstricti; ut sunt Procuratores, Actores, Tutores, Syndici, Officiales, seu Curiales publici, ac hujusmodi:

3 Quorum Ordo cum sit tonsus (Tiulo ordinari prohibeantur? Resp. I. Hi Imprimis sunt proximè eunctis, vel, videlicet Procuratores, qui mandato domini alienae negotia in judicio administrant: Actores, seu Syndici, Officiales, aliique Curiales publici, qui ad negotia publica adhiberi solent, ac Universitatibus, seu Tutores pupillorum, & Curatores. Atque illi de *cap. un. h. t.* (quod ex desumptum ex Concilio Cartaginiensi I. *cap. 8.*) reprehendunt ordinari, nisi dispositio tali fos fecularii officio, ac reddita antea rationibus, dispositionem.

Et merito illud fuit statuum: quia aliquibus è saltei fecularibus adhuc negotia, seu officiis implicati, ordinaretur aeque depositum officium, & rationes fuis principalibus nondum redditas, *hoc ipso Ecclesiae injuriae rem* (ut loquitur textus) & plura cogerentur fallimere incommoda, ac ipsum ordinatum, ac ordinantes reputi confingere, *cam. Presbyter dist. 53.* Quinimò ipsemet Ecclesiae fieri exula, eò quòd hominem alis etiamnum obligatos, in ipsum principem cum periculo principum limiteretur. Accedit, quod talem magna intentione fegendi tatisfacia fin, Ecclesiae Civile declinandi, per quod ad reddendas rationes compellerentur, quam amore Religionis ad Clericatum, tranfire videantur *cap. Ex Legum dist. 53.* ac notat Hoffmeist. in *Summa de l. 1. n. 5.*

Resp. II. Praemissa Conclusio, five *cit. cap. 1. un. h. t.* amplitatur ad omnes illos, ac negotiantes fecularia quae in Clericis non toleranturi: ut ob obligatio militiae *can. Legum, quam dist. 53.* Item conditiones vectigalium, aliique negotiationes feculares Clericis prohibitae, *in cap. 1. & 2. Ne Clerici vel Monachi C. de can. Cre. 1. n. 3.* Unde fieri talia mere fecularia officia Clericis fuit interdicta, juxta illud D. Apostoli 1. Tim. 1. *Nemo militans Deo, implicat se negotiis secularibus*, & Canonum praecipue *cam. Clericum* Emilibus: ita etiam Emilibus: ita etiam Emilibus: ita etiam

famatur. Nec etiam talis ab Ordinum exercitio est suspensus, neque aliqua irregularitate irretitus; cum nullo Jure quid tale reperiatur cautum. Excipe, nisi forsan talis fuisset sacris Ordinibus initiatus absque titulo sufficientis sustentationis, quem falsò finxisset: tunc enim foret ipso jure suspensus, juxta dicta superiùs *Tit. de Ætate, & qualitatibus Ordinandorum §. 7. n. 182. & seqq.*

TITULUS XX.

De corpore vitiatis ordinandis, vel non.

SUMMARIUM.

1 *Ratio continuationis Rubricarum.*
2 *Præsens Titulus differt ab eo qui est* De Clerico ægrotante, vel debilitato.
3 *Corpore vitiati, qui?*
4 *Debilitas corporis.*
5 *Mutilatio, &*
6 *Deformitas ejus, in quo consistant?*
Per membrum, quid propriè intelligatur? nu. 5.
7 *Corpore vitiati non sunt ordinandi, nec ad Clericalem Tonsuram promovendi.*
8 *Et quid, si vitium corporis post susceptos Ordines superveniat? Et nu. 12.*
9 *Ubi vitium corporis vel impedit exercitium Ordinis, vel notabilem deformitatem causat, inducitur irregularitas, & prohibetur quis ordinari.*
10 *Mutilatus manu nequit ordinari, imò ad Abbatiam promotus deponitur.*
11 *Carens medietate palmæ, ordinari non potest.*
12 *Benè tamen jam ordinatus potest exercere actus Ordinis in quantum valet, & cur?*
13 *Carens pollice, vel indice, aut ejus ungula, num possit ordinari?*
14 *Et quid de eo, qui caret alio digito?*
Vel habet sex digitos. Ibid. & n. 28.
15 *Claudus an valeat ordinari?*
16 *Carens oculo, vel in eo habens maculam, an ordinari possit?*
17 *Quid si quis careant solo visu oculi dextri?*
18 *Aut sinistri, quem vocant* Oculum Canonis?
19 *Irregularis est leprosus, paralyticus, arreptitius &c.*
20 *In dubio de gravitate vitii corporalis, pertinet ad Episcopum id dijudicare.*
21 *Etiam respectu Religiosorum ab ipso ordinandorum.*
22 *Et quid de Religiosis jam ordinatis?*
23 *Solvitur instantia* ex Levit. cap. 21. *desumpta.*
24 *Illudque explicatur.*
25 *Mutilans seipsum, aut sui mutilationem sine justa causa procurans, fit irregularis.*
26 *Licet solam partem digiti sibi absciderit.*
27 *Haud obstante, quod alioquin defectus digiti non inducat irregularitatem.*
28 *Habens sex digitos potest unum resecare.*
29 *Irregularitas incurritur, quamvis culpa abscindentis sibi membrum, vel partem ejus, non sit notoria.*
30 *Aut ex zelo indiscreto, v. g. animo sedandi libidinem, quis seipsum mutilaverit.*
31 *Castratus in infantia, vel ex justa causa faciens se mutilari, non fit irregularis.*
32 *Dans operam rei illicitæ, ac ex se periculosæ, secuta sui mutilatione fit irregularis.*
33 *Et hujus ratio.*
34 *Secus si actio illa prava non est ex se periculosa, seu inductiva mutilationis.*
35 *An sit irregularis, qui deprehensus in adulterio, sicque mutilatus, amisit virilia?*
36 *Cum corpore vitiatis regulariter dispensat solus Papa. Et quidem non facilè, quando deformitas est gravis, Ibid.*
37 *Nec solet Papa directè dispensare cum corpore vitiatis.*
38 *An aliquando cum ipsis etiam dispenset Episcopus?*

Post impedimentum defectus Natalium; item Conditionis, & Obligationis ad ratiocinia, proceditur ad vitium corporis, quod pariter prohibet quosdam ordinari. 1

Et sciendum, quod præsens Titulus differat ab illo, qui habetur Libro III. Decretalium, *De Clerico ægrotante, vel debilitato*: nam ibi quæritur, an Clericus ægrotans, vel debilitatus, debeat amittere Beneficium Ecclesiasticum, quod jam adeptus fuerat; hic autem, an talis possit ordinari, aut in jam susceptis Ordinibus ministrare. Hostiensis *in summa h. t. à princip.* Quibus prænotatis. 2

Quæritur I. Corpore vitiati qui sint, & an ordinari valeant; Resp. I. Illi censentur esse *Corpore vitiati*, qui vel sunt corpore debilitati, vel mutilati, vel deformes. Generatim enim loquendo vitium corporis est triplex, videlicet debilitas, mutilatio, ac deformitas ipsius, prout notat idem Hostiensis *loc. cit. num. 1. & seqq.* ac sequuntur alii passim. 3

Debilitas corporis consistit in defectu virium, seu in inefficacia membrorum ad præstandas suas naturales operationes. Unde illi dicuntur *debilitati*, qui omnia quidem membra habent, sed tamen unum, aut alterum eorum est inefficax, seu insufficiens ad exequendum ministerium suum: utputa, si quis habeat manum aridam, oculum cæcum, aut hujusmodi. 4

Mutilatio consistit in carentia membri, sive dein hæc proveniat à natura, sive ab extrinseco: unde *Mutilatus* dicitur ille, qui caret membro aliquo. Per membrum autem propriè intelligitur pars aliqua principalis, quæ peculiarem in corpore functionem, seu operationem habet: ut oculus visionem, aures auditum, manus apprehensionem, pes gressum, ac hujusmodi, *arg. can. Singula dist. 89.* ac notat Abbas *in cap. 1. n. 10. Qui Clerici vel voventes &c.* Covarruvias *part. 3. Clem. Si Furiosus. n. 8.* Barbosa *par. 2. de Offic. & potest. Episcop. allegat. 42. n. 11.* & alii. 5

Deformitas tandem importat maculam quandam, seu defectum notabilem in membris exterioribus. Atque idcircò illi censentur *deformes*, qui habent ejusmodi maculam, seu vitium notabile in membris suis, ratione cujus sine indecentia, scandalo, horrore, aut risu aliorum conspici nequeant, ut sunt habentes monstrosum gibbum, vel oculum erutum, aut nasum abscissum, item graviter claudicantes, leprosi, ac hujusmodi. 6

Resp. II. De corpore vitiatis extat regula *in can. Non confidat. dist. 50.* cum concordantiis, quod Divinis non sint applicandi ministeriis, nec ordinandi: adeò, ut ille, qui patitur vitium corporis duntaxat celebrationem impediens, puta quia caret pollice &c. non possit absque dispensatione promoveri ad Ordines etiam inferiores, vel minores, imò nec ad primam Tonsuram; prout tenuit Rota *in una Romana pensionis 3. Junii 1583. coram Cardinali Seraphino*, quam refert, ac sequitur Nicol. Garcias *part. 7. de Beneficiis, cap. 12. nu. 28. & seqq.* post Suarez, Toletum, & alios, quidquid nonnulli contradicant. Nam generale est, quod corpore vitiati, utpote irregulares, non possint ordinari, nec Divinis applicari ministeriis, *cit. can. Nam confidat* cum similibus: atqui applicatur Divinis ministeriis, qui vel ad Clericalem Tonsuram admittitur, & multo magis ad Ordines; ergo. 7

Secùs est dicendum, si tale vitium, seu defectus corporis, absque culpa superveniat post susceptos jam Ordines: quia tunc non redditur quis ex toto irregularis, sed solum quoad illum actum Ordinis, quem ob ejusmodi vitium corporis vel nullo modo, vel saltem non absque notabili deformitate, exercere potest, ut *c. 2. de Cleric. ægrot.* & notat Abbas *ib.* Navarrus *c. 27. Manual. n. 200. §. Septimò*, & communis, atque ampliùs in progressu dicetur. 8

9 Quæritur II. Quandonam corpore vitiati censeantur irregulares, atque ordinari prohibeantur? Resp. I. Generatim loquendo, ubi vitium corporis est tale, ut vel impediat congruum exercitium Ordinis, ac præsertim celebrationem Missæ, vel saltem notabilem deformitatem causet, tunc illud inducit irregularitatem, ac prohibet quempiam ordinari, sive incurratur ex propria culpa, sive absque culpa. Ita Abbas Panormit. *in c. 2. n. 1. de Clerico ægrot.* Navarrus *cap. 27. Manual. n. 200.* Covarruvias *in Clem. un. de Homicid. p. 1. circa initium.* Pirhing. *h. t. num. 2.* & alii communiter. Idque probatur inductione, allegando simul diversa Jura hoc ipsum decidentia.

10 Sic imprimis, quando quis manu fuit mutilatus, pro tam enormi defectu ad sacros non potest Ordines promoveri, *text. clar. c. Exposuisti 6. h. t.* Ubi idcircò deciditur, quod promotus ad Abbatiam tacito tali defectu, etiam ab Abbatia sit deponendus: quia nimirum Abbates de facto debent fieri Presbyteri, *c. 2. de Ætate & qualit. præfficiend.*

11 Deinde Presbyter, cui medietas palmæ cum duobus digitis per prædonem fuit abscissa, Missam celebrare non permittitur: quia ob debilitatem membri nec securè id facere posset, ut dicitur *c. 2. de Cleric. ægrot.* Unde à fortiori ita mutilatus ordinari non valet.

12 Nec obstat, quod ibidem dictus Presbyter post amissam medietatem palmæ suæ adhuc, dempta celebratione missæ, cæteris Sacerdotalibus officiis fungi permittatur; sicque liceat ipsi pœnitentes absolvere, Aquam lustralem benedicere, matrimonio assistere, mortuos sepelire, ac hujusmodi. Resp. enim, hoc solummodò procedere quoad jam Ordinatos, utpote respectu quorum vitium corporis superveniens duntaxat prohibet exercitium Ordinum susceptorum, quatenus urget impedimentum: non verò quoad Ordinandos, juxta *cit. can. Non confidat. dist. 50.* Et ratio disparitatis inter istos est: tum quia multa fieri prohibentur, quæ tamen facta tenent *c. Ad Apostolicam de Regularib.* sicque non mirum, quod superveniente sine propria culpa vitio corporali, anteà jam ordinatus in suscepto Ordine, quantùm fieri potest, ministrare permittatur; non autem tali ordine primum initiari. Tum quia, *Turpius ejicitur, quam non admittitur hospes*, ut habet vulgatum axioma, & notatur in *c. Quemadmodum 25. de Jurejurand.* Tum tandem, quia afflicto non est addenda afflictio, *c. Ex parte 5. de Cleric. ægrot.* ac proinde Clericus jam ordinatus, si posteà sine sua culpa mutiletur, meritò permittitur illos Ordinis actus exercere, quos absque deformitate potest præstare: non autem Laicus jam mutilatus de novo ordinari. His adde dicta superius *num. 7. & 8.*

13 Tertiò carens pollice, aut indice dextræ, seu sinistræ manus, vel ipso ita debilitatus, ut sacram Hostiam frangere nequeat, ordinari non potest; argumento à sensu contrario desumpto ex *cap. ult. h. t.* ibi: *Si ad frangendam Eucharistiam sit in pollice ipso potens*: ac notat Barbosa *in Collectan. ib. nu. 3. & 4.* citans alios. Nam omne vitium corporis, quod præstat impedimentum executioni Ordinis (ut fit in proposito) vel insignem inducit deformitatem, impedit quempiam sacris Ordininibus initiari. Covarruvias *in Clem. Si furiosus de Homicid par. 1. in princip. nu. 5.* Navarrus *cap. 24. Manual. num. 198. & 199.* & alii. Econtrà verò non prohibetur promoveri ad Sacerdotium, qui caret solummodo ungula pollicis, dummodò ad frangendam Eucharistiam adhuc in pollice sit fortis & sufficiens; prout expressum habetur *cit. cap. ult. h. t.* Quod procedit, si aliunde notabilis deformitas non concurrat; simulque talis defectus propria culpa non acciderit: quod additur ob dicenda inferiùs *num. 25. & seqq.*

14 Quartò carens digito sinistræ manus absque sua culpa, irregularis non est, *text. clar. can. Lator. dist. 55.* ubi Glossa finalis hoc extendit ad digitum manus dextræ, dum tamen non concurrat deformitas magna. Quinimò idipsum esse dicendum de eo, qui caret digito medio, censet Barbosa *part. 2. de Offic. & potestat. Episc. alleg. 42. num. 21.* contra Sayrum *de Censuris, lib. 6. c. 15. n. 16.* & quosdam alios. Ratio est: quia digitus, non est propriè membrum nostri corporis; simulque digitus medius non deservit Eucharistiæ tangendæ, atque frangendæ, ad instar pollicis & indicis, de quibus *nu. præc.* jam dictum. Cæterùm qui senos habet digitos in manibus, non censetur irregularis, prout innuit Glossa *can. Qui partem div. 55.* & favet textus *in l. Idem Officius ff. de Ædilit. edict.*

Quintò, qui adeò est claudus, ut nequeat sine pede ligneo, vel sine baculo incedere, nequit ordinari in Presbyterum, *can. Nullus Episcopus, de Consec. dist. 1.* ac notat Glossa *ib. V. Cum baculo.* Secùs, si duntaxat claudicans effectus sit, *can. Si quis in infirmitate dist. 55.* dummodò alia notabilis deformitas non concurrat, *arg. cap. 2. h. t.* 15

Sextò censetur irregularis, atque ordinari prohibetur, cui oculus erutus est; ut habetur *in can. Si Evangelica dist. 55.* ibi: *Nam illi, cui erutus est oculus, non possunt secundùm Canones Sacerdotii jura concedi*: siquidem hujusmodi carentia organi oculi, notabilem parit deformitatem. Secus dicendum de eo, qui habet in oculo maculam; quæ non inducit magnam deformitatem: nam talis non est prohibendus ab aliquo Ordine, etiamsi sit Episcopalis; ut *c. 2. h. t.* 16

Idemque dicendum de eo, qui caret solo lumine, aut visu dextri oculi, modò habeat utrumque oculum integrum: vel qui habet visum ac intuitum brevem, aut non videt sine perspiciliis: quia hujusmodi vitium non inducit notabilem deformitatem. 17

Utrùm autem, qui caret visu oculi sinistri, quem Stylus Romanus *Oculum Canonis* appellat, eò quod necesse sit videre eo, ut quis Canonem Missæ sine indecora, & nimia faciei conversione legere possit, sit irregularis, variant Doctores. Nam talis à quibusdam absolutè censetur irregularis, *arg. c. Constitutionem 2. de Verb. signif. in 6.* ibi: *Manifestum defectum in visu.* Ubi Glossa idem de carente oculo, & de carente ejus visu, sensisse videtur: atque illud, loquendo de oculo sinistro, tenet Suarez *disp. 51. de Censuris, sect. 3. n. 15.* Nicol. Garcias *part. 7. de Beneficiis, cap. 12. num. 22.* & sequuntur plures alii; volentes, talem esse irregularem eò quòd careat oculo Canonis. Alii tamen id limitandum existimant, si absque notabili deformitate seu indecentia Canonem legere nequeat, aut defectus ille cum alia gravi fœditate faciei, seu oculorum sit conjunctus; prout notat Navarrus *cap. 27. Manual. n. 199.* Layman *lib. 1. Theolog. Moral. tract. 5. part. 5. cap. 7. nu. 2.* Diana *part. 4. tract. 2. resol. 73.* Barbosa *lib. 1. Jur. Ecclesiast. univ. cap. 33. nu. 140. & part. 2. de Offic. & potest. Episc. allegat. 42. n. 31.* cum plurimis aliis, quos citat. In dubio autem standum erit judicio Ordinarii, juxta proximè dicenda. 18

Insuper ex hoc capite irregularis est leprosus paralyticus, phreneticus, arreptitius, sive à dæmone obsessus, morbo caduco laborans, ac hujusmodi, *can. Communiter dist. 33. & can. Præcipimus dist. 34. & c. Tuanos ac seqq. de Cleric. ægrot.* cum similibus. Veruntamen si tales integrè convaluisse videantur, ac jam ante ordinati erant, possunt admitti ad Celebrationem. Sacerdos quoque, si morbo caduco laborans raro cadat, & etiam sputa ore non evomat, privatim celebrare potest, adjuncto ei socio Sacerdote, qui Missam prosequi possit, si alter deficiat. Layman *cit. c. 7. nu. 2. & seqq.* citans alios. 19

Quæritur III. Ad quem in dubio pertineat judicare de gravitate vitii corporalis circa Ordinandos? Resp. I. In dubio utrum aliqua membri debilitas adeò sit gravis, vel deformitas tam scandalosa, ut inducat irregularitatem, atque impediat receptionem Ordinum, seu ipsorum executionem, relinquitur determinandum judicio Episcopi promoventis. Ita desumitur ex *cit. can. Communiter dist. 33. & cap. 2. h. t.* ac tradit ibidem Glossa *fin.* & Abbas *n. 1.* Navarrus *cap. 27. Manual. n. 200.* 20

n. 200. Menochius *lib. 2. de arbitrar. Judic. casu 226 nu. 7. & 8.* & alii. Nam, cum ob maximam casuum particularium varietatem omnia lege comprehendi nequeant, rectè in causis particularibus multa prudenti Judicis arbitrio (qualis impræsentiarum est Episcopus, per Jura citata) commissa fuerunt, *l. Non possunt ff. de Legib.* cum similibus.

21 Resp. II. Etiam respectu regularium pertinet ad Episcopum Ordines collaturum judicare, atque in dubio determinare circa vitium corporis eorum. Ita Emman Rodericus *tom. 1. Quæst. Regul. qu. 24. art. 4.* hanc opinionem censens verissimam. Sylvester *V. Corpore vitiatus num. 2.* Navarrus *cit. num. 200. & Consil. 1. num. 3. h. t.* dicens, in tali dubio ita esse recurrendum ad determinationem Episcopi, ut non sufficiat arbitrium Confessarii, neque alicujus Prælati ejus, qui est ordinandus: Idemque tradit Barbosa *in c. Cum de tua num. 4. h. t.* citans alios: Ratio est: tum quia in *cit. can. Communiter dist. 45. & c. 2. h. t.* tale judicium committitur Episcopis. Tum quia nullo jure cogitur Episcopus illum ordinare, cujus defectum corporalem judicat esse tantum, & adeò gravem, ut inducat irregularitatem, sicque impediat licitam collationem, & receptionem Ordinum.

22 Dicitur notanter, *ad Episcopum ordines collaturum*. Quia non immeritò post Mirandam *tom. 2. Manual. Prælat. quæst. 8. art. 3. concl. 1.* hinc distinguitur, atque allata doctrina intelligitur solùm quo ad Regulares primùm ordinandos, utpote quos Episcopus ordinare non tenetur, si judicet, ipsos adeò gravi vitio corporis laborare, ut licitè à se ordinari non possint. Secùs quippe dicendùm est de Religiosis, post Ordines jam susceptos in tale vitium corporis incidentibus: quia tunc stante dubio, an illud sit grave, seu generans scandalum, adeò ut impediat Ordinum jam susceptorum executionem, judicium circa hoc ferre pertinet ad proprium Prælatum Regularem; utpote qui in suos subditos Regulares ordinariam, & quasi Episcopalem jurisdictionem habet, *c. Abbate 3. de Privileg. in 6.* ac proinde non tenetur Prælatus ipsum remittere ad Episcopum pro audiendo ejus judicio, cum ipsemet istud circa suum subditum Religiosum ferre valeat. Concordat Summa Angelica *vers. Corpore vitiatus num. 5.* ubi inquit, quod in Religiosis exemptis judicabit suus Prælatus ordinarius, si dubitetur, an vitium corporis generet scandalum: quia isthæc doctrina debet habere locum saltem in Religiosis jam ordinatis.

23 Dices: Dominus Deus *Levit. c. 21.* generaliter præcepit, ut homo, qui habuerit maculam, non accedat ad ministerium Altaris: si cæcus fuerit, si claudus, si parvo vel grandi vel torto naso, si fracto pede, si manu, si gibbus &c. Ergo frustra adhuc de his judicare relinquitur arbitrio Episcopi. Resp negando consequentiam: nam imprimis Præcepta judicialia, & cæremonialia veteris Legis, in Christi morte fuerunt evacuata, atque obligare desierunt; licèt postmodum quædam judicialia, ob suam naturalem æquitatem, per Ecclesiam sint reassumpta; prout uberiùs dixi *in Theol. Moral. tract. 2. dist. 2. q. 1. n. 5. & 9. & seqq.*

24 Deinde, quamvis allegatum Legis Moysaicæ præceptum ampliùs ad litteram non obliget, nihilominùs illud obligat etiamnum in sensu morali, ac mystico; prout pulcherrimè declarat S. Gregorius Papa, *part. 1. Pastoralis cap. 11.* ac refertur *can. 1. dist. 49.* Ubi per *Cæcum* intelligit eum, qui supernæ contemplationis lumen ignorat, ac præsentis vitæ tenebris pressus, venturam lucem nequaquam diligendo conspicit. Per *Claudum* verò, qui quidem quo pergere debeat aspicit, sed per infirmitatem mentis vitæ perfectæ viam tenere non valet, & sic loquendo de cæteris, ad insinuandum quod hujusmodi maculis quoad animam infecti, locum regiminis assumere non audeant, nec propriis adhuc criminibus depravati, Intercessores ad Altare Domini fieri appetant pro culpis alienis.

25 Quæritur IV. Utrum mutilantes seipsos aut mutilationem perpessi censeantur irregulares, & ab Ordinibus repellendi? Resp. I. Mutilans spontè seipsum, aut mutilationem sine justa causa procurans in quacunque parte corporis, fit irregularis, sicque ab Ordinibus arceri debet. Ita communis; & patet ex *c. 3. & 5. h. t.* argumento à sensu contrario desumpto. Idem habetur expressum in *can. Maritum dist. 33. & can. Si quis abscidit, & can. Hi qui se dist. 55.* ubi is, qui sibi ipsi abscidit virilia, etiam ad repugnandum vitio carnali, Clericus fieri prohibetur: *quia* (inquit textus) *sui est homicida, & Dei conditioni inimicus*. Qua de causa ibidem, si quis cum Clericus fuerit semetipsum absciderit, jubetur omninò damnari, hoc est, deponi; ut explicat Glossa *fin. in c. Significavit 4. h. t.* Quia non licet alicui sævire in corpus suum; cùm nemo sit dominus membrorum suorum, *l. Liber homo 13. ff. Ad legem Aquiliam*.

Atque hoc procedit non solùm, quando quis semet- 26
ipsum castravit, vel integrum membrum amputavit; sed etiam locum habet in eo, qui partem cujuslibet digiti sibi ipsi volens abscidit. Nam etiam hunc ad Clerum Canones non admittunt, prout expressè dicitur in *can. Qui partem dist. 55.* estque Innocentii Papæ, sicque indubitatè habet vim obligandi.

Nec obstat, quod alioquin defectus digiti non indu- 27
cat irregularitatem, ut suprà *num. 14.* dictum est. Non obstat, inquam, quia in talibus seipsos mutilantibus non tam consideratur defectus, quàm affectus, seu prava voluntas, atque sævitia, qua quis ausus est sibi vim inferre, ac ferrum injicere; prout *cit. can. Qui partem*, notatur.

Limitat tamen istud Glossa *ib. ff. Digiti*, in casu, 28
quo quis haberet sex digitos: nam posset tunc digitos superfluos resecare, sicut ungues, aut dentes nimis prolixos præscindere valeret. Verum talis resecatio non fieret absque justa causa; sicque non mirum, quod licita existat, dummodò possit fieri absque periculo vitæ, vel alterius gravis damni.

Insuper procedit Conclusio, licèt culpa abscindentis 29
sibi membrum, aut digitum, vel partem ejus, non sit notoria. Siquidem Canones *num. 25.* allegati, non fundantur in notorietate culpæ, ac delicti, sed in prava voluntate atque sævitia, quam quis erga seipsum exercuit. Nicol. Garcias *de Beneficiis, part. 7. cap. 12. num. 5.* citans Glossam *in cap. fin. h. t.* Suarez *disp. 51. de Censuris, sect. 2 num. 6. & 8.* Molinam, Toletum, & alios: quamvis Abbas *ind. cap. fin. h. t.* & Navarrus *c. 27. Manual. n. 198.* ac nonnulli alii, ad incurrendam hanc irregularitatem requirant notorietatem peccati, quod quis seipsum abscindendo commisit.

Procedit ulteriùs Conclusio, tametsi quis ex zelo in- 30
discreto, ut puta animo sedandi libidinem, vel existimando, ea ratione se obsequium Deo præstare, semetipsum mutilaverit, aut castrari permiserit. Textus est *in cit. can. Hi qui se dist. 55. & c. Significavit 4. h. t.* in quo priori loco sermo potissimum est de Laicis causa sedandæ libidinis sese abscindentibus, qui simpliciter & totaliter fiunt irregulares, nec ad Clerum promoveri sinuntur. In posteriori autem loco est mentio de Presbytero jam ordinato, & se castrari curante, eò quod putaverit obsequium se præstare Deo; qui efficitur irregularis partialiter solùm, ita ut ab Altaris ministerio quidem arceatur (sicque non possit celebrare Missam, nec ut Diaconus, vel Subdiaconus solemniter celebranti ministrare; prout infert Jo. Andreas *in d. cap. Significavit n. 3.* & Hostiensis *ib. §. Quid sit impotentia*, & Layman *nu. 2 h. t.*) possit tamen ex dispensatione sui Episcopi cætera officia Sacerdotalia peragere solemniter baptizando, pœnitentes absolvendo, & hujusmodi.

Resp. II. Secùs in infantia; vel ex justa causa fa- 31
ciens sibi virilia amputari, licitè ordinari, atque in suscepto Ordine ministrare potest: idemque dicendum de mutilatione ex justa causa facta in alio membro, dummodò exinde non impediatur exercitium Ordinis, nec alia notabilis deformitas consequatur. Ita communis, & habetur decisum tum *in can. Si quis à Medicis. dist. 55.* tum *in cap. 3. & 5. h. t.* Siquidem hic cessat ratio superius allata imponendi irregularitatem, videlicet perversa voluntas, & sævitia in seipsum, dum quis vel ignorans in Infantia vel invitus, v. g. à latronibus secatur, aut mutilationem de consilio Medicorum sustinet ad avertendum gravius malum corporis; ac proinde

Inde subintrat regula generalis, quod quis ob vitium corporis non repellatur ab Ordinibus, nisi vel inhabilitas ad congruum exercitium Ordinis, vel notabilis deformitas, scandalumque inde consurgat.

32 Quæritur V. Utrùm is, qui dans operam rei illicitæ casu amisit virilia, seu aliud membrum non impediens Ordinis executionem, vel in pœnam commissi delicti ab alio iisdem privatus est, censeatur irregularis? Resp. I. Quando quis dedit operam rei illicitæ, quæ ex se est periculosa, seu inductiva talis mutilationis, censetur is secuta mutilatione sui manere irregularis: secus, si illa actio prava ex se non est ita periculosa. Ita Covarruvias *in Clem. Si furiosus p. 2. §. 4. n. 19.* Nicol. Garcias *p. 7. de Benef. c. 12. n. 10. & seqq.* citans plures alios; quamvis quoad alteram partem non pauci teneant oppositum indistinctè docentes, quòd dans operam rei illicitæ, si casu perdat membrum, aut in pœnam commissi delicti ab inimicis ipso privetur, fiat irregularis: ut Hostiensis *in Summa h. t. n. 4.* Navarrus *c. 27. Manual. n. 198.* Jo: Andreas, & alii plures; qui inde concludunt, Clericum illum censeri irregularem, quem maritus cum uxore sua deprehendit, & de membris inimicis vindictam sumpturus, pudenda ejus abscidit: quia (inquiunt) hoc ipsi est imputandum.

33 Prima pars Conclusionis est certa, & communis. Ratio est: quia ille, qui est causa culpabilis homicidii, vel mutilationis in alio factæ, censetur irregularis; ergo multò magis, si est causa culpabilis talis mutilationis in semetipso. Antecedens patet ex *c. Presbyterum 7. & c. Continebatur 8. de Homicid.* ubi is, qui non adhibuit debitam diligentiam, nè ex sua actione sequeretur occisio hominis, hac secuta dicitur irregularis: sic enim homicidium illud censetur ipsi, saltem indirectè, & in causa voluntarium.

34 Altera pars ex eo suadetur: quia hæc ipsa doctrina pariter respectu homicidii, vel mutilationis in persona alterius contingentis, solùm procedit in casu, quo quis exercuit actionem pravam, & ex se periculosam, ne mors aut mutilatio sequatur, nec tamen adhibuit cautelam; prout liquet ex casibus, qui per citata Jura referuntur. Concordant *c. De cætero 12. de Homicid.* ubi quidem dicitur, quod dans causam homicidio, sit irregularis; Glossa tamen *vers. Causam* & Abbas *ib. num. ult.* hoc intelligunt de causa propinqua, fortè quæ datur consilio, præcepto, vel opere: secus in remota, *arg. c. Exhibita nu 22. de Homicid. & l. Qui domum habeat ff. Locati* favet ad propositum textus *in cap. ult. de Homicid. in 6.* ubi ille qui mandavit aliquem verberari, licèt expressè inhibeat, ne occidatur, vel mutiletur, efficitur irregularis, si mandatarius fines mandati excedendo mutilet, vel occidat: *Cùm* (inquit Pontifex) *mandando in culpa fuerit, & hoc evenire posse debuerit cogitare*. Et consequenter, ubi causa culpabilis est solum remota, neque ex se periculosa, ut mutilatio inde evenire posse cogitari debeat; irregularitas non incurritur, argumento à sensu contrario desumpto.

Atque conformiter dictis respondetur cum Authoribus 35
hujus sententiæ, quod ille qui deprehensus in adulterio, & per maritum uxoris mutilatus amisit virilia, non idcircò fiat irregularis: qui hæc causa, etsi sit culpabilis, non est propinqua, seu ex se periculosa, atque inductiva mutilationis, sed solum remota. Nisi forsan adulter ille omninò, ac benè prævidens periculum secuturæ mutilationis, ad fœminam illam accessisset, quia tunc sine sufficienti cautela culpabiliter se commisit periculo mutilationis, istamque saltem indirectè, & in causa sua voluit; ac proin hac secuta efficitur irregularis; prout suam sententiam limitat Garcias *loc. cit. n. 12. & 14.* potestque in hoc sensu salvari doctrina Navarri, & aliorum, suprà *n. 32.* in contrarium allegatorum.

Quæritur VI. Quis possit dispensare super irregulari- 36
tate orta ex vitio corporis? Resp. I. Regulariter loquendo cum corpore vitiatis ad suscipiendum Ordines, vel in jam susceptis ministrandum, dispensat solus Papa: quamquàm si grave sit vitium corporis, & valde magna inde consurgat deformitas: ob reverentiam Sacramenti etiam Summus Pontifex non facilè dispensare soleat *arg. c. 2. h. t.* Ubi Papa, tametsi ex maxima gratia cum Electo in Episcopum dispensare intenderit, adhuc priùs Archiepiscopo, ejusque Suffraganeis mandat, ut considerent, quanta sit deformitas, & utrum tale vitium corporis secundùm Canones, & consuetudinem Ecclesiæ sit dispensabile, ita ut scandalum in populo non sit timendum, atque exinde, quod sibi visum fuerit, exequatur.

Et hoc ultimum ibi notanter additur, quia non solet 37
Papa cum corpore vitiatis directè dispensare, sed rescribit potiùs Ordinario loci, ut si ex inspectione oculari cognoverit, non adesse tantam deformitatem, ut exinde possit in populo scandalum oriri, nec aliud canonicum obsistat, ipse dispenset: Rebuffus *in Praxi Beneficiorum §. De dispensatione cum corpore vitiatis n. 7.*

Resp. II. Quando irregularitas orta fuit ex culpabi- 38
li abscissione membri, simulque membrum, atque ipsum delictum est occultum, potest in ea Episcopus dispensare, vi concessionis à Concilio Trident. *Sess. 24. cap. 6. de Reform.* sibi factæ. Navarrus *c. 27. Manual. n. 194.* & alii. Alioquin autem in dubio poterit quidem Episcopus benignè interpretari, seu declarare, hic & nunc non adesse tantum defectum atque deformitatem corporis, ut irregularitatem inducat: non tamen in tali irregularitate dispensare, nisi vel ex speciali commissione Sedis Apostolicæ, ejusque authoritate sibi delegata; ut *c. Significavit. 4. h. t.* ac notat Abbas *ibidem n. 2.* Barbosa *n. 3.* citans communem. Vel nisi casus illi sint Jure expressi; ut *cap. 1. h. t.* & concordant dicta superius *tit. 2. de Constitutionibus §. 28. nu. 463. & 466. & seqq.*

TITULUS XXI.

De Bigamis non ordinandis.

SUMMARIUM.

1 *Bigamia, & Polygamia quid?*
2 *Polygamia nunc prohibita.*
3 *Bigamus, Trigamus, quis, & unde sic dicatur.*
4 *Bigamia inducit irregularitatem.*
5 *Quæ descendit ex traditione Apostolica.*
Nuptiæ terram replent, virginitas cœlum. Ib.
6 *Irregularitas Bigamiæ oritur ex defectu Sacramenti? & cur?*
7 *Bigamia, quotuplex? & num. seqq.*
8 *Bigamia vera, quæ?*
9 *Atque hæc inducit irregularitatem, etiam contracta ante Baptismum.*
10 *Solvuntur Jura in contrarium militantia.*
11 *Homicidium commissum ante Baptismum, cur non inducat irregularitatem, benè tamen Bigamia.*
12 *Bigamia interpretativa, quæ?*
13 *Incurritur etiam ab eo, qui ignoranter cognovit uxorem adulteram, vel duxit corruptam.*
Etiamsi mulier per vim fuisset cognita ab alio. Ib.
14 *Disparitas inter irregularitatem ex occisione hominis, & ex Bigamia provenientem.*
15 *Bigamia similitudinaria, quæ?*
16 *In matrimoniis contrahendis non juris effectus, sed affectus attenditur.*
17 *Fornicans cum pluribus, non incurrit Bigamiam. Et num. seqq.*

18. Irre-

18 *Irregularitas Bigamiæ non inducitur per crimen, sed propter defectum Sacramenti. Et n. 6.*

19 *Stuprum dicitur esse multiplex conditionis, quam prudentiæ.*

20 *Mater respuitur capitalis in vasore Clerici, quam in Clerico, et vice versa.*

21 *An effectus bigamiæ, quibus facit deformatum duetti his sacramentis? Et ratio resistendi affirmantibus.*

22 *Nemo potest duplicem Ecclesiæ sponsam habere.*

23 *Sacramentum non iteratur.*

24 *Bigamia omni privilegio Clericali fuit privata.*

25 *Et ratio illius facti.*

26 *Irregularitas non videtur, vel cum secunda contractitur.*

27 *Bigamia potest dispensari.*

28 *Quibus privilegiis fruantur omnes privilegiati Clerici, habet locum in Clericis Monastiis bigamis: sicut de Clericis, qui sunt confusati in sacris Ordinibus.*

29 *Papa potest dispensare in omni bigamia. Et ut. seqq.*

30 *Nec dictum precipuum Apostoli, in cor. 1. ad Corinth. 7. Super ut. n. 5.*

31 *Papa Episcopus dispensare in bigamia occulta, et publica in ordine.*

32 *Non autem in voto, vel interpretative bigamia notavit. Et num. seqq.*

33 *Et huius ratio.*

34 *Informatio solitaria in contrarium.*

35 *Ob quas non potest venire oppositio formalis.*

36 & 37 *Huius fundamen.*

38 *Bigamia non intentatur ex dispensatione Episcopus.*

39 *Si pare de talis, nec habeat absolutam interpretationem bigamiam.*

Quæstiones. Quando quis valide contracta multimoniam cum duabus, illaque consummavit, & abdicat notaverit, *illudque consummavit*; nam ex hoc uxoricidio ratio cum secunda intro non contingit fieri, nisi illud etiam fit consummatum. *Et ut cor. Valentino dif. 34. & cap. Debitum 3. dc.* Ubi tuni mulierem ab alio deflorantem per verba de præsenti, fed ab illo non copulatam, ipsam ducit in uxorem, *cor.* Valentino *dif. 34. & cap. Debitum 3. dc.* Ubi tuni mulierem ab alio deflorantem per verba de præsenti, fed ab illo non copulatam, ipsam ducit in uxorem, *cor.* Valentino, non impeditur promoveri ad Sacerdotium. *Quia* (inquit Pontifex) *nec ista, nec ipse cum suam ecclesiam copulavit.* Ergo non tantum sacramenti insufficientia conjunctionem Christi cum Ecclesia per carnis affumptionem Quinimo nutritum tuum, quem ipse ex Ecclesia, ex sacramentum per verba de præsenti, significat tantummodo commutatum esse, ut ipse non animas fideli per gratiam, fed solum carnem Christi.

Porro, quod Bigamia vera inducat irregularitatem, patet ex *cor. Martinus dif. 33. & cor. Cognoscimus, & fecq. dif. 34. & cap. 1. & 3. dc.* Ergo procedit, five fint ante Baptismum, five post Baptismum, duas uxores habuerit, aut viduam duxerit; quia tale ex eodem defectu Sacramenti exercitat ad Ordinibus. *In Bigamiis vero contractis post Baptismum, non tantum cor. Ecclesiæ conformium relaxatur*; prout notatur *in num. 51 qui vidunt dif. 34.*

Nec dicas, hanc doctrinam contradicere *c. Debet 3 ut. dc.* 26. Relp. enim, id accidere ex eo: quia ubi agitur de forma Sacramenti, fed non de materia, & Augustinum, an ille, qui ante Baptismum habuit unam, & post Baptismum alteram uxorem, fit ordinandus? *Et* Hieronymus refatus *in cor. cit. cor. Unius uxoris dif. 26.* confitet, talem posse ordinari, id quod post Baptismum factus fit notus homo, ac proin non iterata, nec alia, quam in Sacramento, *cor.* Verum S. Augustinus, relatus *in cor. Acutus end. dif. 26.* contrarium tenuit, afferuit, quod non ordinetur ob defectum Sacramenti, *licet* juxta verbum Apostoli non esse ordinandum, cuius sententia per Innocentium Papam approbata fuit *apud cor. Acutus end. dif. 26.* ut notum in *cit. cor. Si qui viduam dif. 34.* idque ob rationes proximo allatas.

Quod si urgeas: Hoc idcirco commissum esse recitum Baptismum, non confuat irregularitatem, *cor. Si qui viduam dif. 30. cor. Si qui post Baptismum dif. 31.* ergo idem dicendum Bigamia. Relp negando consequentiam, & partitatem. Nam quia hoc idcirco jure expresse hoc datum, ea quod per Baptismum omnia plene dimittantur, fecque etiam purgentur quæ prius & inimica voluerunt, qua illud fuit commissum. Sed cum dicendum de Bigamia, quia in Baptismo non voluitur accepte uxoris conformium, nec reintegratur divisio carnis, ut ceffare valeat defectus Sacramenti per *Apostolum, cit. cap. 5. de Epistolis, cap. 1. cit.*

23 *Bigamia interpretativa* dicitur, que incurritur ab eo, qui quadam Juris fictione, feu interpretatione, conflitur habuisse duas uxores, cui tree illas non habuerit, ut si quis contrahit cum vidua, vel ab abscessorum *cit. cor. Martinus dif. 33. & cor. Si qui viduam dif. 34.* & alibi: Item, si qui copuvit proprium uxorem poli adulterium in illo commissum, *cor. Ex relatu & cor. In Latei dif. 34.* ubi proin Laicus, cuius uxor adulterium commiferat, & poliea alius in concubitum ducit, ab alii Clericis *dif. 34. admittit*; ad ministerium Ecclesiasticum admitti, feu ordinari prohibetur: fi verò post alicuius Clericis ordinationem, aut alia adulterium fuerit, pariter hanc dimisit; fin minus, Clericus ille à fulcepto Altaris ministerio alienus esse. Hisaccedit alia quæ Bigamia interpretativa, quando in delicet qui contrahit, & conformat duo matrimonia invalida, vel unum validum, & alterum irritum, & non propter defectum Sacramenti, fuperiorum enim, matrimonium esse invalidum; fed propter affectum intentionis cum quo fabricatum, *arg. cap. Nuptiæ nubis in fin. l. 1. de nuptiis* Navarrus *cap 27. Manual. n. 195.* & Barbosa *p. 2. de offic. & pontif. Episcopi allog. 49. n. 11.* citatus *Bibl.*

Et fcienduni, quod Bigamia interpretativa non folum incurratur ab eo, qui uxorem adulterum, vel ipsam alio corruptam, copulet, feu relinquat, quemadmodum estatum; ut vult Sà *V. Irregularitas relligatio num. 1. & 1. Ledesma in Summa, dc. Bigamia, 2. & 3.* fed etiam ab illo, qui duxit corruptam, quam credebat esse virginem, aut qui uxorem adulterum cognovit, ignorans esse illam adulteram, quia ex hac ignorantia oriuntur irregularitates proveniente ex delicto, feu propria culpa, ad quam requiritur fcientia; fed dea, quæ prior ex delicto, seu malitia, nequit poni, *dif. 8. dicitur* ab illo cafibus patitur ignorantia. Navarrus *cit. num. 197. Garciasp. p. de offic. Ordin. c. 1. n. 1. & 2.* Quinimo ex Bigamia, *Nuptiæ nubis in fin. l. 1. & communis* aliorum. Quinimo illud extendunt Doctores etiamad eum cafum, dimittere uxorem illam, quam ob illa vitia, quæ ante illa excusat gudem formidam à culpa, fed non tollit defectum Sacramenti.

Nec dicas: Illi occidens hominem, ut puta Judex malefactorem, incurrit irregularitatem ex delicto fuo, & tamen ab hac irregularitate excusatur ipsa, *cap. Cum de Dilectus cum pro de Homicid.* ergo pariter excusat ignorantia ab irregularitate bigamiæ. Relp etiam ignorantia excusat à peccatum non tollit irregularitatem ex à fure inducta ob defectum perfectæ lenitatis ex parte occiforis; atque ideò necessè est, ut sit voluntaria: Perdet ly voluntaria, quod Clericus, vel malefactor dia 3. Jure fcilicet ex defectu Sacramenti, qualis poteit intervenire etiam Bigamia Interpretativa.

27 *Bigamia contitutionalis* est, quæ contrahitur ex stentatione & confummatione matrimonii, licet invalidi, quod cum non fuerit Sacramentum, fed excepitum ex cafu non Ordinum. Nam si quis per errorem folemne vovum prius cum Deo, vel Ecclesia contraxerit, postea carnalis matrimonium de facto (de jure non contrahit) ab ignorante pratiqueffit, fecilicet Ecclesia contraxerit, poll

ib. ℣. *Concubinam*, infert, quod si quis habuit virginem concubinam, licèt posteà eam sumat uxorem, non possit promoveri. Atque ita tenet Hugo, & Hostiensis *in c. Sanè de Cleric. conjugat.* Verùm his non obstantibus.

22 Resp. I. Qui duxit uxorem à se tantummodò priùs corruptam, non est bigamus, sicque potest ordinari. Ita Glossa *fin. in c. Debitum* & ibi Abbas *n. 2. h. t.* & ampliùs Glossa *in can. Qualis 30. q. 5.* ℣. *Desponsata & in c. un.* ℣. *Contraxerunt. de Cleric. conjugat. in 6.* Navarrus *cap. 27. Manual. num. 295.* Barbosa *p. 2. de Offic. & potest. Episc. allegat. 49. n. 7.* cum pluribus aliis, quos citat. Et meritò: tum quia talis non divisit carnem suam in plures, sed adhuc est unicus unicæ sponsus, sicque non patitur defectum Sacramenti. Tum quia omnia, quæ præcesserunt, legitimantur per subsequens matrimonium, dum istud quadam juris fictione retrotrahitur ad tempus præteritum; ut *c. Tanta. Qui filii sint legit. & §. fin. Inst. de Nuptiis.*

23 Nec obstant jura *n. 21.* in contrarium allegata. Nam illa procedunt, quando fœmina prius fuit corrupta ab alio sicque non est desponsata virgo; tunc enim intervenit bigamia interpretativa. Secus, quando à se solo deflorata extitit: quia tunc in virginitate censetur desponsata, eò quod sequens matrimonium retrotrahatur, & fingatur præcessisse. Glossa, & Abbas, *ubi suprà.*

24 Quæritur V. Quomodo intelligendum sit *cap. un. h. t. in 6.* ubi declaratur, bigamos omni privilegio Clericali esse privatos, ac jurisdictioni Fori sæcularis subjectos? Verba ejusdem, ex Concilio Generali Lugdunensi desumpta sic sonant; *Bigamos omni privilegio Clericali declaramus esse nudatos: coërtioni Fori sæcularis addictos, consuetudine contraria non obstante. Ipsis quoque sub anathemate prohibemus, deferre Tonsuram, vel habitum Clericalem.* Hæc ibi: Concordat *can. Quisquis dist. 84.*

25 Resp. I. Dicta pœna incurritur à bigamis ipso facto; prout indicant verba illa, *Declaramus esse nudatos*, quæ important pœnam latæ sententiæ: atque extenditur ad bigamos verè, vel interpretativè; ut dum quis duas successivè habuit uxores, vel quia cum vidua, seu corrupta contraxit. Ita Glossa *in cit. c. un. h. t. in 6.* ℣. *bigamos*; & clarius hoc ipsum patet ex *cit. can. Quisquis dist. 84. & capit. De bigamis hoc tit.* ubi propriè bigami, & viduarum mariti, æquiparantur, idque ob defectum sacramenti.

26 Resp. II. Loquendo tamen in casu, quo Clericus Minorista cum vidua, vel cum secunda, solum de facto contraxit, seu invalidè ob occultum impedimentum, tunc non videtur dicta pœna, seu privatio omnis privilegii Clericalis locum habere. Ita Fagnanus *in c. Nuper à nobis n. 22. & seqq. h. t.* citans Geminian. Abbat. Tholosan. & alios; ac sequitur Pirhing. *h. t. num. 23.* post Suarez *disp. 49. de Censuris sect. 5. nu. 5.* Ratio est: quia constitutio *cit. c. un. h. t. in 6.* loquitur simpliciter de bigamis; ergo, cum ipsa sit pœnalis, non debet extendi, sed intelligi in sua stricta & propria significatione, seu de tali bigamia, quæ oritur ex defectu sacramenti, & de qua fit sermo in *cit. can. Quisquis dist. 84.* cum similibus. Atqui contrahens cum vidua, vel cum secunda, solum de facto, seu invalidè, non incurrit talem bigamiam ex defectu sacramenti (quia secundum matrimonium supponitur esse invalidum) ergo.

27 Resp. III. Pœna privationis omnis privilegii Clericalis, una cum prohibitione deferendi Tonsuram, & habitum Clericalem, *in cit. c. un. h. t. in 6.* imposita bigamis habet locum solummodò in Clericis Minoristis, seu constitutis in Ordinibus minoribus: secùs dicendum de iis, qui jam sunt constituti in sacris ordinibus. Ita Glossa *ib.* ℣. *Bigamos* communiter recepta. Ratio est: quia Clerici in sacris Ordinibus constituti, non nisi per degradationem privantur habitu, & Tonsura, omnique privilegio Clericali, ut *c. Degradatio de Pœnis in 6.* Adeoque licet, similitudinariam bigamiam incurrant, contrahendo, de facto solum, seu invalidè matrimonium, illudque consummando, adhuc ob reverentiam sacrorum Ordinum retinent privilegium Fori, & Canonis, *arg. c. Nuper à nobis & c. ult. h. t.* ac notat Suarez *cit. sect. 5. num. 7.* & Pirhing. *h. t. n. 24.*

28 Quæritur VI. Quis possit dispensare in Bigamia? Resp. I. Papa potest dispensare in omni Bigamia. Ita Abbas *in c. Super eo n. 6. h. t.* Hostiensis *in Summa h. t. circa finem*, & alii; quamvis nonnulli Canonistæ dissentiant, eò quòd *in cit. c. Super eo* Lucius Papa III. asserat: *Quia in bigamis contra Apostolum dispensare non licet, ut debeant ad sacros Ordines promoveri* &c. Ratio conclusionis est: quia talis irregularitas non est annexa bigamiæ de jure naturali, aut Divino, sed solùm humano Ecclesiastico Quinimò, ut inquit Innocentius *in c. cum pridem §. Personæ verò, de Renunciat.* & post ipsum Abbas *loc. cit.* omnis irregularitas est à Jure positivo Ecclesiastico: atqui in hoc Papa de plenitudine potestatis potest dispensare, *c. Proposuit. 4. de Conces. Præbend.*

29 Nec obstat præceptum Apostoli, prohibentis bigamos ordinari. Tum quia Apostolus prohibuit quidem tales ordinari, non tamen dispensari: tum quia idem Apostolus pariter prohibuit ordinari percussorem, & tamen in hoc Papa dispensat; ut *c. penult. & ult. de Cleric. percussor.* Accedit, quod præcepta illa, quæ Apostoli, veluti Pastores & Rectores Ecclesiæ, pro meliori ejusdem gubernio constituerint, sint Juris duntaxat Ecclesiastici, ut dictum *in Prœmio §. 2. n. 26. & 27.* sicque in ipsis poterit Papa dispensare; cum ipse in ligando, & solvendo, Apostolica auctoritate sit præditus.

30 Neque etiam urget textus ex *c. Super eo 2. h. t.* allegatus. Quia non dicitur, quod nullo modo possit dispensari cum bigamo; sed, quod non liceat dispensare contra Apostolum, videlicet non subsistente gravi & justa causa. Quare etiam Summus Pontifex non solet absque gravissima causa dispensare cum bigamis, præsertim veris ac propriè dictis, ne contra Apostolicam, & in universali Ecclesia receptam consuetudinem, passim agere convincatur; quamvis absolutè talis potestas dispensandi non sit eidem ablata, *arg. can. ult. dist. 82.* ubi in simili casu, Papam ex rationabili causa contra Canones Apostolorum dispensare posse, perhibetur. Atque hoc ipsum cum bigamis factum esse, patet ex *can. Si Subdiaconus, & can. Lector. dist. 34. & can. Quicunque pœnitens, dist. 50.*

31 Resp. II. Potest Episcopus dispensare in bigamia occulta, & contracta inde irregularitate, quoties ea provenit ex delicto; juxta Concilium Tridentinum *Sess. 24. cap. 6. de Reform.* ac veluti indubitatum tradit Fagnanus *cap. Nuper à nobis n. 9. & 10. h. t.*

32 Resp. III. Loquendo nihilominus de vera, vel interpretativa bigamia notoria, & contracta inde irregularitate, nequit in ea de Jure communi, ac secluso speciali privilegio, dispensare Episcopus, ne quidem ad ordines minores, aut primam Tonsuram, vel beneficium simplex. Ita Glossa *fin. in can. Virginem 27. qu. 1.* Fagnanus *c. Super eo n. 29. & seqq. h. t.* Nicolaus Garcias *part. 7. de beneficiis c. 6. num. 3. & seqq.* ubi refert Declarationem Sac. Congregationis Concilii circa hoc factam die 30. Januarii 1589. & à Sixto V. approbatam. Barbosa *p. 2. de offic. & potest. Episcop. allegat. 49. n. 25.* allegans aliam Declarationem Sacr. Cóngr. Concilii in Feretrana 13. Aprilis, 1600. Vallensis *h. t. n. 5.* Pirhing. *eod. n. 28.* & alii: licèt ob rationes loco objectionum afferendas, non pauci teneant oppositum.

33 Fundamentum Conclusionis, & sententiæ negativæ, desumitur ex *can. Cognoscamus dist. 34.* ubi legitur, præceptum Apostoli de non ordinandis bigamis, à Patribus in Concilio Niceno ad quosvis Clericos fuisse extensum. Hinc *in can. Non confidat. dist. 50.* generaliter dicitur, *ut non confidat quisquam Pontificum, bigamos Divinis servituros applicare ministeriis.* Concordat *c. Si super 2. & c. Nuper à nobis 4. h. t.* ubi pariter habetur, quod in bigamia contra Apostolum dispensare non libeat, cum similibus. Insuper *in c. un. h. t. in 6.* & in Concilio Trident. *Sess. 25. cap. 17. de Reform.* Clerici bigami nullo privilegio Clericali gaudere, ac nec in Ordinibus minoribus (ex officio nimirum, ac vi Ordinis) ministrare permittuntur. Atqui nullibi reperitur Episcopis concessa postmodum facultas dispensandi cum bigamis contra præceptum Apostoli, atque allegatos Canones; ergo potestate sua ordinaria id non posse, dicendum restat.

34 Dices. *In can. Lector. dist. 34.* absolute conceditur facultas dispensandi cum Lectore, qui viduam duxerat, sicque bigamus erat, ut *in Lectoratu permaneat, aut si forte necesse sit, Subdiaconus fiat* (eò, quod tunc Subdiaconatus nondum censetur Ordo sacer) *nihil autem ultrà.* Atqui quando in Canone simpliciter dicitur posse dispensari, censetur Episcopo data facultas dispensandi; ut pluribus dictum est suprà *Tit. De Constitutionibus. §. 18. n. 467.* ergo. Accedit, quòd Episcopus cum Clericis criminosis post peractam pœnitentiam possit dispensare, ut *c. At si Clerici §. De adulteriis de Judiciis*; sicut & cum illegitimis dispensat Episcopus quoad Ordines minores, & Beneficium sine cura, *cap. 1. de Filiis Presbyt. in 6.* idem ergo dicendum de bigamis ob paritatem rationis. Quinimò *in cap. 1. Qui Clerici vel voventes &c.* expressum legitur, quòd cum Diacono, qui matrimonium de facto contraxerat, post peractam veram pœnitentiam dispenset Episcopus; ergo.

35 Atque ob has, & alias hujusmodi rationes, non pauci Doctores tenent oppositam sententiam, asserentes Episcopum posse dispensare cum bigamo, ut accipiat Ordines minores, susceptisque utatur, & quoad Beneficium simplex; prout tenet D. Thomas *in 4. dist. 27. q. 3. art. 3.* Hostiensis *in Summa h. t. in fin.* & nonnulli alii, quos refert Fagnanus *loc. cit. n. 21. & seqq.* Barbosa, *ubi suprà, nu. 24.* & alii. Verùm loquendo de potestate ordinaria Episcopi, atque extra casum urgentissimæ necessitatis (quod additur ob dicta superiùs *Tit. de Constitutionibus. §. 18. n. 470. & seqq.*) prior sententia passim censetur probabilior, ac stantibus memoratis Declarationibus Sac. Congregationis Concilii omnimodis tenenda. Unde ad propositam objectionem respondendo in forma, negatur consequentia.

36 Ad *can. Lector. dist. 34.* dicitur, quidquid sit de authoritate illius Canonis, quem Suarez *de Censuris, disp. 49. sect. 6. n. 4.* & Layman *c. Super eo n. 2. h. t.* asserunt, non esse Martini Papæ (ut Gratianus inscribit) sed Martini Bracharensis Archiepiscopi, qui diversos Canones collegit; prout ibidem etiam videtur observasse Annotatio marginalis: quo stante Canon ille parùm urgeret. Verùm, quidquid sit de hoc, ex Canone illo nihil probatur: tum quia ibidem non declaratur, quòd dicta dispensatio possit fieri per Episcopum, præsertim contra præceptum Apostoli, ac prohibitionem Concilii Generalis Nicæni. Tum quia, licèt tunc facultas dispensandi fuisset Episcopis concessa per Martinum Papam; eadem tamen postmodùm foret revocata per subsequentes Canones: ut *c. Nuper à nobis h. t. & cap. un. eod. in 6.* cum similibus ac novissimè per Concilium Tridentinum *cit. Sess. 25. cap. 17. de Reform.* Fagnanus *loc. cit. n. 34.* Pirhing *h. t. n. 29.*

37 Ad *c. At si Clerici de Judiciis, & cap. 1. de Filiis Presbyt. in 6.* dicitur, ibi Episcopis expressè concedi facultatem dispensandi. Quia igitur impræsentiarum talis expressa licentia nullibi reperitur, dicti Canones parùm urgent, imò potiùs militant in oppositum: cùm in materia generaliter prohibita, quod expressè non conceditur, ut ibi, intelligatur denegatum, *Clem. Exivi §. Porrò cum de Verb. signif.* Accedit ratio disparitatis: quia delicta per pœnitentiam delentur, ideoque hac secuta facilè Jura concesserunt Episcopis facultatem dispensandi: secùs est in defectu Sacramenti, quem patiuntur bigami, quique nec per pœnitentiam, nec etiam per Baptismum tolli potest. Et quamvis pariter illegitimitas per pœnitentiam non tollatur, nihilominùs si illegitimi laudabiliter & continenter anteà vixerint, cessat contra ipsos præsumptio paternæ incontinentiæ; sicque faciliùs potest cum ipsis dispensari. Ad *cap. 1. Qui Clerici & voventes &c.* dicitur illud non loqui de Bigamia vera, vel interpretativa; sed de similitudinaria: de hac quippe loquendo

38 Resp. III. In Bigamia similitudinaria, si pure talis sit, nec interpretativam admixtam habeat, post peractam debitam pœnitentiam, & vitam longam laudabiliter peractam, potest Episcopus dispensare tam quoad exercitium susceptorum Ordinum, quàm quoad receptionem majorum. Ita habetur *in c. Sanè 4. de Clericis conjugat. & cit. cap. 1. Qui Clerici & voventes &c.* & Ampliùs declaratur per Glossam *ibid.* & DD. passim. Accedit ratio: quia, ut argumentatur Fagnanus *in cit. c. Super eo n. 38 h. t.* in proposito non agitur de irregularitate proveniente ex defectu; sed ex delicto, illius videlicet Clerici qui jam constitutus in sacris Ordinibus, de facto (quia de jure non poterat) præsumpsit contrahere cum virgine: unde purgato per veram pœnitentiam, & seriam vitæ emendationem tali delicto, non mirum, quòd sacri Canones facilè concesserint Episcopis potestatem dispensandi cum talibus.

39 Additur notanter, *Si pure sit talis* &c. Nam quando bigamia similitudinaria admixtam habet interpretativam, ut puta, si Clericus in sacris præsumat de facto matrimonium contrahere cum vidua, illudque consummare, nequit ampliùs cum eo Episcopus dispensare: quia talis propter admixtam bigamiam interpretativam incurrit irregularitatem indispensabilem, ut *cap. ult. h. t.* Idemque dicendum de eo, qui anteà fuerat conjugatus, & postmodùm mortua uxore sacros Ordines recepit, hisque receptis adhuc matrimonium opere subsecuto de facto inire præsumpsit, in quo casu procedit *c. Nuper à nobis 4. h. t.* ac notat Glossa *in cit. cap. 1. Qui Clerici & voventes.* ℣. *Dispensativè*, sic concordans jura juribus.

TITULUS XXII.

De Clericis Peregrinis.

SUMMARIUM.

1 *Præsens Titulus quomodo differat à Titulo*, De Clericis peregrinantibus.
2 *Ordines à proprio Episcopo, vel de ejus licentia, sunt conferendi. Remissivè.*
3 *Circa Clericos peregrinos ut admitti valeant ad celebrandum Divina hodie est observandum Decretum Concilii Tridentini.* Sess. 23. cap. 16. de Refor.
4 *Explicatur* c. 1. h. t. *requirens quinque Episcoporum Sigilla pro admittendis Clericis peregrinis ad celebrandum Divina.*
5 *Si Clericus casualiter emisit Litteras testimoniales non sufficit sola oblatio juramenti de sua Ordinatione.*
Spontè ad jurandum se offerens, reddit se suspectum. Ibid.
6 & 7 *Quomodo in tali casu probanda sit ordinatio Clerici.*

1 Quæritur I. Qua ratione præsens Titulus differat à Titulo penultimo Libri secundi Decretalium qui inscribitur, *De Clericis peregrinantibus.* Resp. Differre in eo quia hic agitur de Clericis peregrinis in ordine ad receptionem, & executionem sacrorum Ordinum, quærendo videlicet an Clerici peregrini hoc est extranei, qui non sunt de Diœcesi ac præsertim vagi & ignoti, possint ordinari vel ad ministrandum in Ordinibus jam susceptis admitti, & quomodo. Ibi verò, hoc est in secundo Libro Decretalium agitur de iisdem in ordine ad lites quærendo nimirum, an contra Clericos peregrinantes ac præsertim proficiscentes ad Sedem Apostolicam possit lis moveri; & qua ratione?

2 Quia igitur superiùs *t. 11. de Temporibus ordinationum, & qualitate Ordinandorum §. 4. & 5. à n. 67.* ex professo jam dictum fuit, quòd ordines non nisi à proprio Episcopo sint conferendi, & recipiendi; vel saltem non nisi prævia licentia ejus, & obtentis litteris Dimissorialibus ostendendo simul quis habeat facultatem hasce conferendi: hinc quoad priorem partem seu ordinationem Clericorum peregrinorum nihil restat dicendum, bene tamen quoad alteram partem, seu qua ratione ipsi possint admitti ad ministrandum in ordinibus jam susceptis. Unde

3 Quæritur II. Quid observandum circa Clericos peregri-

grinos, ut admitti valeant ad celebrandum, vel ministrandum Sacramenta? Resp. I. Circa hujusmodi Clericos peregrinos, præsertim ignotos & vagos, hodie est observandum Decr. S. Concilii Trid. *Sess. 23. cap. 16. de Reform.* sic statuentis: *Nullus præterea Clericus peregrinus sine commendatitiis sui Ordinarii litteris, ab ullo Episcopo ad Divina celebranda, & Sacramenta ministranda, admittatur.* Et meritò: tum ut hac ratione malitiis hominum magis obvietur, atque evitentur plurium fraudes. Tum quia tales solent esse suspecti: Clerici quippe vagi, & ignoti, frequenter sunt criminosi, infames, vel alias irregulares, fugitivi, aut in exilium missi.

4 Dices. *In cap. 1. h. t.* habetur expressum, Clericos peregrinos non esse admittendos ad Divina celebranda, nisi afferant quinque Episcoporum testimonia; ergo non videntur sufficere Litteræ commendatitiæ solius Ordinarii. Resp. negando consequentiam. Quia, licèt olim istud fuerit requisitum, ob quorundam fraudes, ac in casu, quando sigilla erant ignota, alioquin enim etiam antiquitùs sufficiebant solæ Litteræ commendatitiæ proprii Episcopi, si notum erat ejus Sigillum, *can. Extraneo dist. 71.* & notat Abbas *c. 2. n. 3. h. t.* Nihilominus rigor ille Juris antiqui, ob plures casuum emergentias, posteà fuit temperatus, ita ut hodie sufficiat solius proprii ordinarii testimonium; cùm jus posterius deroget priori.

5 Quæritur III. Quid agendum, si Clericus per injuriam belli, vel spoliationem latronum, aut alio improviso casu Litteras suas testimoniales amisit? Resp. I. In tali casu non sufficit sola oblatio juramenti, quòd ipse in Clericum fuerit ordinatus, seu habuerit legitimas Litteras testimoniales. Patet istud ex *c. Inter quatuor 2. h. t.* ac notat Abbas *ibid. n. 2.* & DD. communiter. Nam generale est, quòd non adhibeatur plena fides sponte ad jurandum se offerenti, *c. Ex litteris 4. De in integrum restitut.* Quinimò sponte sese offerens ad jurandum reddit se suspectum; ut *l. Ait Prætor 3. §. 1. ff. de Jurejur. & l. Si legatarius ff. de Dolo malo.*

Resp. II. Clericus ille allegans, quòd perdiderit Litteras testimoniales, debet per testes, qui eas anteà perlegerunt, probare hanc amissionem, atque tenorem litterarum, & quòd sine vitio fuerint; *arg. c. Cùm olim. de Privilegiis*, ac notat Glossa *in c. Inter quatuor. ℣. Per argumenta h. t.* & Abbas *ibid n. 3.* 6

Resp III. Quod si nec testes adsint, nec ampliùs extent, aut aliunde haberi valeant instrumenta ordinationis, & dimissionis suæ; tunc istud per alia idonea argumenta erit probandum, utputa per famam, communem opinionem ac reputationem, per bonam conversationem, aut alia hujusmodi indicia, atque insuper per juramentum sibi ab Episcopo delatum. Ita desumitur *ex cit. c. Inter quatuor h. t.* ubi ad hoc probandum sufficere censentur *idonea argumenta*: qualia in defectu aliarum probationum sunt ista, quæ nunc recensita fuerunt, ac notat Abbas *loc. cit n. 4.* Nicol. Garcias *p. 7. de Beneficiis, cap. 1. n. 145* allegans multiplicem Decisionem Rotæ. Mascardus *de Probationib Concl. 305. n. 5.* Barbosa *in d. c. Inter quatuor n. 2.* citans plurimos alios; ac sequitur novissimè Engel *h. t. nu 2.* Idque eò magis est asserendum, quia hic de nullius præjudicio agitur: qua de causa similì per unum testem sufficienter probatur, quòd aliquis sit baptizatus, *can. Parvulos & can. Cùm itaque de Consec. dist. 4.* 7

TITULUS XXIII.

De Officio Archidiaconi.

SUMMARIUM.

1 *Ratio ordinis, seu continuationis Titulorum.*
2 *Archidiaconus quis, & unde sic dicatur, quodque olim ejus officium?*
3 *Archidiaconi dignitas, quæ?*
Appellatur Oculus Episcopis. *Ibid.*
4 *Antefertur Archipresbytero.*
5 *Archidiaconi officium de Jure communi, quale? Et n. seqq.*
6 *Est Vicarius natus, & perpetuus Episcopi.*
7 *Et quomodo differat à Vicario Generali Episcopi.*
8 *Archidiaconus judicat causas minores Ecclesiasticas.*
9 *Non tamen potest censuras ferre, nec causas arduas expedire sine Episcopo.*
10 *Nec dare Litteras Dimissorias, neque dispensare, nec visitare Monasteria.*
11 *Neque cognoscere causas concubinatus Clericorum.*
12 *Neque causas matrimoniales, & criminales dijudicare, cùm hæc ad solum Episcopum pertineant.*
13 *Ex speciali tamen concessione, seu delegatione, potest inferior Episcopo causarum matrimonialium cognitionem habere.*
14 *Et sic Archidiaconi de causis matrimonialibus in prima instantia alicubi judicant:*
15 *Idem potest contingere ex præscriptione, consuetudine, & privilegio.*
16 *Et quid in tali specialiter notandum?*
17 *Archidiaconi est, curam gerere super Clero &c.*
18 *Potest visitare Ecclesias, seu Parochias; & qua ratione?*
19 *Ad Archidiaconum pertinet, examinare, ac Episcopo sistere Ordinandos.*
20 *Item examinare Beneficiandos, eosque, & Abbates instituere &c.*
21 *Item ministrare Episcopo, & in quibus.*
22 *Quoad præmissa sunt attendendæ consuetudines, & Statuta particularia singularum Ecclesiarum.*

EXplicato tractatu de Ordinandis, atque iis, quæ pertinent ad potestatem Ordinis, præsertim Episcopalis, pergit Compilator ad inferiores Dignitates, earumque officia, tractando per plures succedentes Titulo de iis, quæ pertinent ad potestatem jurisdictionis, & administrationis. Et quia Archidiaconus de Jure communi est primus post Episcopum, meritò præ cæteris de ipso agitur. Unde 1

Quæritur I. Quid sit Archidiaconus, & quæ ejus dignitas? Resp. I. *Archidiaconus* sic dicitur quasi *Princeps Diaconorum*: Ἀρχὸν enim græcè, latinè *Princeps*; & *Diaconi* græcè, latinè *Ministri* dicuntur, *can. 1. dist. 21.* Unde Archidiaconus, seu primus inter Diaconos, eorumque Princeps, olim cæteris præerat Diaconis, ad pauperum ministerium creari solitis: prout desumitur ex *Actibus Apostolorum, cap. 6.* Verùm successu temporis crevit authoritas Archidiaconi ex permissione Episcoporum, vicaria ejus opera in pluribus utentium: Proinde 2

Resp. II. Archidiaconus, quantùm est de Jure communi, est primus post Episcopum, ac natus Vicarius ejus in omnibus, *c. 1. h. t.* & notant Doctores passim. Insuper Archidiaconus haud immeritò appellatur *Oculus Episcopi*: quasi ab eo in specula & statione positus, ut loco ipsius per Episcopatum prospiciens, quæ corrigenda viderit, corrigat & emendet; prout liquet ex *c. Ad hæc 7. h. t.* & Concilio Trid. *Sess. 24. cap. 12. de Reform.* Ubi proin statuitur, ut Archidiaconi in omnibus Ecclesiis, ubi fieri poterit, sint Magistri in Theologia, seu Doctores, aut Licentiati in Jure Canonico. 3

Ulteriùs ob tantam sui Officii præeminentiam, Archidiaconus antefertur Archipresbytero: hicque ejus jurisdictioni subjacere dicitur, *cit. c. Ad hæc. 7. h. t.* haud obstante, quòd cæteroquin Presbyteri præcedant Diaconos, *can. Legimus dist. 93.* Et per hoc patet magna Dignitas Archidiaconi, de rigore Juris communis eidem competens; quamvis in praxi notandæ sunt particulares consuetudines, & propria Statuta singularum Ecclesiarum, juxta dicenda *n. ult. h. t.* 4

Quæ-

5 Quæritur II. Quod sit officium Archidiaconi? Respond. I. De officio, quod de Jure communi competit Archidiacono, uberiùs agitur tum in *can. Perlectis §. Archidiaconus, distin. 25* tum etiam in *cap. 1. & seqq. h. t.* Ex quibus locis sequentia officia & prærogativæ, de Jure communi, ac seclusis particularibus consuetudinibus, seu constitutionibus singularum Ecclesiarum, ipsi competere dignoscuntur. Imprimis obtinet is primam Dignitatem post Episcopatum, ut dictum.

6 Deinde Archidiaconus, est Vicarius natus ac perpetuus Episcopi, sicque habet cognitionem, & jurisdictionem ordinariam, etiam contentiosam, subordinatam tamen jurisdictioni Episcopi: prout desumitur *ex cit. can Perlectis dist. 25.* juncta Glossa *℣. Et jurgia & ex cap. 1. & c. Ad hæc 7. h. t.*

7 Differt tamen Archidiaconus à Vicario Generali Episcopi, quòd illius officium sit Dignitati annexum (qua ratione is à Doctoribus vocatur *Vicarius natus Episcopi*) simulque perpetuum, & ab officio Episcopi separatum, nec possit ad nutum amoveri: secùs accidit in Vicario Generali Episcopi. Barbosa *lib. 1. Jur. Eccles. univ. cap. 24. n. 36.* atque hoc posterius magis patebit ex dicendis *Tit. seqq.*

8 Tertiò, minores causæ Ecclesiasticæ, seu leviora jurgia Clericorum ad Archidiaconi Tribunal deferenda sunt: per Jura proximè allegata, & notat Abbas, seu potiùs Ant. de Butrio, intra Opera Abbatis Panormitani relatus, *cap 2. h. t.* Innocentius, Jo Andreas, & alii.

9 Non tamen potest Archidiaconus sine auctoritate Episcopi quempiam excommunicare, nec alias censuras imponere, *c. Archidiaconis 5. h. t.* Neque potest Archidiaconus solus, & sine Episcopo, expedire causas arduas, *cit. c. Ad hæc 7. h. t.* & Ant. de Butrio *ibid n. 1.* cum aliis. Et hujusmodi causa ardua censetur esse depositio Clericorum, *can. ult. 15. q. 7.* Unio, & divisio Ecclesiarum, *c. Sicut unire, de excessib. Prælat.* Et generaliter omnia ea inter ardua reputantur, quæ non expediuntur per Episcopum sine Capitulo, *arg. c. Novit. & c. Quanto de his quæ fiunt à Prælat. sine consens. Cap.* Ant. de Butrio *cit. n. 1.*

10 Insuper Archidiaconus non potest dare Litteras Dimissorias pro suscipiendis alibi Ordinibus, *c. Significasti 8. h. t.* Neque dispensare: nam regula est, quòd inferioribus Prælatis sit prohibita dispensatio, nisi ubi apparet concessa; cum inferior legem superioris tollere non possit, *c. Inferior dist. 21.* Neque etiam potest visitare Monasteria, vel alios jurisdictionis actus ibidem exercere: nisi in quantùm ex longæva consuetudine hoc ipsi permissum esse probatur, *capit. ult. h. t.*

11 Item nequit Archidiaconus cognoscere causas concubinatus Clericorum, juxta Tridentinum, *Sess. 25. cap. 14. de Reform.* Ubi cognitio criminis adeo sordidi, & Statum Clericalem dehonestantis, non ad Archidiaconos, Decanos, aut alios inferiores, sed ad ipsos Episcopos pertinere decernitur.

12 Rursus judicio Archidiaconi non subsunt causæ matrimoniales, & criminales, sed Episcopi tantùm examini & jurisdictioni relinquuntur, ex Decreto Concilii Trident. *Sess. 24. cap. 20. de Reformat.* Nam causæ matrimoniales sunt graves, & arduæ: cum in iis agatur quasi de statu hominis: juxta Glossam *1. in c. Mulieri, 34. de Jurejur.* Ac proinde merito judicio Episcopi reservantur, *can. Multorum, 35. q. 6. & c. Accedentibus, 12. de excessib. Prælat* Et hæc procedunt spectato Jure communi, & nisi quis speciali concessione, vel alia legitima causa se tueri possit; prout in *cit. c. Accedentibus in fine*, rectè notatur.

13 Siquidem imprimis, quòd ex speciali concessione; seu ex delegatione, possit inferior Episcopo habere causarum matrimonialium cognitionem; patet ex *c. Proposuisti, 4. de probat. & cap. 1. Ut lite non contest. & ex cap. Ex litteris, 4. de in integrum restitut.* ubi talis delegatio causarum matrimonialium inferioribus Episcopo per Papam facta legitur.

14 Qua etiam ratione in nonnullis Diœcesibus, præsertim amplioribus, ipsis Archidiaconis de causis matrimonialibus, & aliis, in prima instantia judicare concessum est ex speciali commissione Episcoporum, quam jam diuturna consuetudo confirmavit: quamquàm istud non conveniat ipsis vi sui officii, ac de Jure communi, sed ex speciali duntaxat Episcoporum concessione, seu delegatione. Engel *h. t. n. 4.*

Deinde ex aliis quoque legitimis causis, utpota ex præscriptione, consuetudine, aut privilegio, posse Archidiaconum, aut alium Episcopo inferiorem, acquirere facultatem cognoscendi de causis matrimonialibus, & criminalibus; probat textus *in cit. c. Accedentibus*, ac tenet Glossa *fin. ibid.* & alia Glossa *in capit. 1. ℣. Coram Archipresbytero, de Consang. & affinit.* Barbosa *part. 3. de Offic. & potest. Episcop. allegat. 84. num. 5.* citans alios. 15

Ubi tamen dictus Barbosa benè notat, Sacram Congregationem censuisse, quòd etiam in eo casu, quo inferior alleget immemorabilem; nihilominus Episcopus, utpotè tam de Jure communi; quam vigore Concilii Tridentini habens fundatam intentionem in cognitione causarum, criminalium, & matrimonialium, debeat manuteneri, donec de illa immemorabili per tres sententias cognoscantur: ubi testatur Rota in Theatina jurisdictionis 17. Decembris 1612. coram Coccino Decano. 16

Quarto, ad officium Archidiaconi, quantum est de Jure communi, pertinet, curam gerere super Clero, & bona conversatione Clericorum, sedulaque ministeriorum Clericalium, per ipsum inter eos dividendorum, executione, Ecclesiarum restauratione, doctrinaque Ecclesiasticorum, ac cæterarum rerum studio: prout amplius habetur *cit. can. perlectis. §. Archidiaconus, dist. 25. & cap. 1. 2. & 3 h. t.* 17

Quinto, Archidiaconus tertio quolibet anno potest visitare Ecclesias, seu Parochiam totius Diœcesis, si Episcopus hanc visitare nequeat, *cap. 1. §. fin. h. t.* Propriam verò Parochiam, sive Ecclesias sui Archidiaconatus, potest visitare singulis annis, ac etiam sæpiùs, si hoc necessitas postularit, *c. Mandamus, 6. h. t.* Quam quidem visitationem, ex Decreto Concilii Tridentini *Sess. 25 cap. 3. de Reform.* debet Archidiaconi, aliique inferiores Visitatores, peragere per seipsos tantùm, atque assumpto Notario, de consensu Episcopi: qui etiam visitationis factæ infra mensem tenentur rationem reddere. 18

Sexto officium Archidiaconi est, examinare promovendos ad Ordines, eosque nomine Sanctæ Ecclesiæ sistere Episcopo ordinandos, *c. Ad hæc, 7. & cap. Ut nostrum, 9. h. t. & cap un. de Scrutinio in ordine faciend.* Verum jure novo Concilii Trident. *Sess. 23. cap. 7. de Reform.* dictum examen promovendorum ad Ordines, Episcopo cum assistentia Virorum peritorum competere dignoscitur. 19

Septimo, ad Archidiaconum pertinet examinare Beneficiandos, eosque instituere, seu mittere in corporalem suorum Beneficiorum possessionem, *d. c. Ad hæc h. t.* Sicut & Abbates, & Abbatissas, in Sede sua ponere, *c. Ut nostrum, 9. h. t.* Istud tamen nequit facere Archidiaconus sine consensu, atque authoritate sui Episcopi, *can. Nullus omnino, 16. q. 7. & c. Cùm satis, 4. h. t.* 20

Tandem, ut nonnulla alia taceantur, ad Archidiaconum pertinet Episcopo ministrare; ut censuit Sac. Rituum Congregatio in una Pisaurensi, 10. Junii 1600. At Episcopo solemniter celebrante Evangelium, si voluerit, legere, vel alteri Diacono illud legendum præcipere, atque alios Altaris Ministros designare, *can. perlectis, §. Archidiaconi, distinct. 25. & cap. 2. h. t.* Quinimò Archidiaconus, si sit prima Dignitas, debet exercere officium Presbyteri Assistentis cum Pluviali Episcopo solemniter celebranti, juxta formam Cæremonialis Episcoporum, prout à Sac. Rituum Congregatione iteratò decisum fuisse, refert Barbosa *lib. 1. Jur. Eccles. univ. cap. 24. n. 50.* 21

Plura de officio Archidiaconi dicere superfluum est: quia in variis Diœcesibus plurima circa Archidiaconos in desuetudinem abierunt, vel per Vicarium Generalem, aut alios Ministros expedire solent: adeò, ut Navarrus *cap. 25. Manual. num. 135.* quem citat Garcias 22

cias

dis part. 2. de Beneficiis, cap. 7. num. 38. afferere autem *Cardinalis*, inquit, & *Cujacius*, quod in Hispania nemiem fere, qui fit Archidiaconus, nisi de eo loquitur prælens Rubrica. Dicunt enim consuetudinem, & statuta particularia singulorum Ecclesiarum, officium, ordinaria dignitas Archidiaconi vel maximè erit attendenda, *arg. c. Ad hæc 2. de concess. Prebend.* Ubi Glossa, *vel Cardinalis*, inquit, & varie probat, quod jurisdictio Archidiaconi potest ex consuetudine, quam ex jure juvetur. Quod si vero deficiat consuetudo, tunc sua communis attendatur. Barbosa *lib. 1. jur. Eccles. anno. cap. 14. n. 37.*

ciaticus competere, atque determinare, ut notat Glossa fin. & *Ant. de Butrio ibidem numero 1. Engel. h. t. num. 3.* & alii.

11 Cæterum mores regulis, & quæ absque illegitimi dispensatione expediri, Archipresbyteri cuculatæ Ecclesiæ pun tentur referre, nec contra ejus decretum quibuscumque gratiamur debet, *cap. ult. de t. Adeo*, ut, cum Abbatequeres, vel libi in officio suo inobtinentes, non possit concere, eique ipsum injungere aliquæ authoritate Episcopi, quamvis Cæterum habeat, tolla ad Episcopum referendi adscriptum, ut ipsemet Episcopus contra eos, quos ipsi visum fuerit expedire, procedat. Rarbosa *lib. 1. de Officio Episcopi, part. 3. cap. 5. n. 3.* & alii.

12 Ut autem ipsi Archipresbyteri, ut notat Glossa fin. & *Ant. de Butrio ibidem numero 1. Engel. h. t. num. 3.* & alii.

13 Cæterum mores regulis, & quæ absque illegitimi dispensatione expediri, Archipresbyteri cuculatæ Ecclesiæ punt tentur referre, nec contra ejus decretum quibuscumque gratiamur debet, *cap. ult. de t. Adeo*, ut, cum Abbatequeres, vel libi in officio suo inobtinentes, non possit concere, eique ipsum injungere aliquæ authoritate Episcopi, quamvis Cæterum habeat, tolla ad Episcopum referendi adscriptum, ut ipsemet Episcopus contra eos, quos ipsi visum fuerit expedire, procedat. Rarbosa *lib. 1. de Officio Episcopi, part. 3. cap. 5. n. 3.* & alii.

TITULUS XXIV.

De Officio Archipresbyteri.

SUMMARIUM.

1 *Archipresbyter, unde fic dicatur?*
2 *Dignitas Archipresbyter Episcopi, & Presbyteri Ibid.*
3 *Archipresbyter, qui?*
4 *Vicarius alterius Decanus.*
5 *Et subest Archidiacono.*
6 *Archipresbyter duplex, videlicet urbanus.*
7 *Et rurali, qui?*
8 *Archipresbyteri urbani officium explicatur. Et num. freq.*
9 *Antiqua inter Archipresbyteri, & Archidiaconi difficilis, quæ?*
10 *Circa Officium Archipresbyteri urbani, seu Decani Cathedralis opportet attendere particulares Constitutiones, & consuetudines Ecclesiarum, quale?*
11 *Regulis in majora negotia, & quæ indigent strepitu judicii, expedire.*

ARchipresbyter vi nominis id est, ac Principes Presbyterorum, sive Sacerdotum: hoc est, primus inter Seniores. Nam *Presbyter* græcè, latinè *Senior* interpretatur. *Leo. Clerici 5. Presbyter dicit. 1.* Et quidem non tantum *Leo. Clerici 6. Sacerdotum* fundatum (quamporro ex etiam, vel decepiam fundatum (quamporro ex etiam, quibus & hæc venerabilis fit, & gloria fenum cadere, *Leo. ult. dist. 84.* cum concordantiis) sed etiam propter eorum sapientiam, honorem, & dignitatem Ecclesiarum fundatum, *Presbyteri* nominantur: Unde illum idem dicebant Ecclesiæ, & Presbyteri, *Leo. Clerici 6. Leo. Legimus dist. 93.* Vocantur etiam Sacerdotes, quia factum dati: nomen enim *Sacerdos* est compositum ex græco de latino, quasi *Sacrum dans*, & ficut Rex à regendo, ita Sacerdos à Sacrificando vocatur; confecrat enim, & Sacrificat, ut *d. can. Clerici 5. Sacerdos, dist. 21.* notatur.

2 Itaque *Archipresbyter* idem est, ac primus inter Presbyteros, qui videlicet præsit, atque imperat aliis Presbyteris in ea, quæ sunt Sacerdotalis officii: Ita ejus est, quasi Consul, ac primus inter Episcopos, appellatur Archiepiscopus; & primus inter Diaconos, appellatur Archidiaconus.

3 Porro *Archipresbyteri* alio nomine appellantur *Decani*. Non quod necessariò debeant præsidere decem aliis Presbyteris; sed quia fuerit ratione à pacificis Ecclesiæ nomen decani, omnis ille solet dici Decanus, qui omnes decanti Sacerdotibus, ut notatur *c. Ad hæc, 7. dist. 61. de Archidiac. Ibi: Archipresbyteri, qui à plurimis Decani appellantur.*

4 Cæterum, licet Archipresbyteratus, quandoque est de Jure consuetudinis, forsit Dignitatem; hanc tamen primum regitur Archidiaconatum, similque Archipresbyteri subsunt jurisdictioni Archidiaconi. Non quia ille est Vicarius natus Episcopi, cuique ad subeundo omnia munia, & omera Episcopalia non rarò insufficientia, vices suppeditat debet: nimirum Archipresbyter scire debet, se subesse Archidiacono, & ejus præcepta sicut sui Episcopi obedire, *cap. 1. h. t.*

5 Porro *Archipresbyter* communiter distinguitur Archipresbyter, urbanus urbanus, alter rurali, seu forinsecus, *juxta Officium, & Ex Regula, h. t.* Et quidem *Archipresbyter urbanus*, qui in urbe Episcopali degens præsit exteris presbyteris; atque Episcopi vicem in Divino Officio: de quo plura *capit. 1. & Glossam 3. h. t.* Et ratio ordinariè est Decanus Cathedralis, quamvis etiam illi foleant dici Archipresbyteri, seu Decani urbani, qui in civitatibus degentes præsunt aliis Presbyteris, & Clericis, in Ecclesiis Collegiatis, ut ait *Ioannes Sa. lib. 1. jur. Eccles. anno. cap. 21. n. 6.*

Archipresbyter rurali, seu forinsecus dicitur, qui rari è præsit Ecclesiæ Parochiali, cæterisque Presbyteris per minores Titulos, sive Ecclesias habitantibus, ac super ipsos infra demegens gerit. Et de hac loquitur *cap. ult. h. t.* ipse *Archipresbyteri*, & *Officiales*, addens, quid præcedentes *cap. Officium*, loquitur de Archipresbyteris urbanis, seu civitatibus.

7 Quantum autem ad Officium Archipresbyteri urbani, explicatur illud in præsenti Titulo pertinens: ac generaliter loquendo, & spectando inter communia, eius officium est, absentis Episcopi vices supplere, aut pro officium est, absentis Episcopi vices supplere, aut pro officium est, absentis Episcopi vices supplere, aut pro

TITULUS XXVIII.

De Officio Vicarii.

1 *Ratio continuationis Rubricarum.*

1 VIso de iis, qui serviunt Ecclesiæ nomine proprio, postulat ordo Titulorum tractari de illis, qui serviunt nomine alieno. Unde præsens Rubrica inscribitur, *De Officio Vicarii*: de quo majoris claritatis gratia juvabit in distinctis paragraphis agere.

§. I.

De Vicariis in genere, eorumque divisione.

S U M M A R I U M.

2 *Vicarius generatim, quis?*
3 *Ipsi obediendum est, ac deferendum, tanquam illi cujus vices gerit.*
4 *Vicarius locum habet non solùm in negotiis Civilibus.*
5 *Sed etiam in ecclesiasticis. Et num. præced.*
6 *In Beneficiis ecclesiasticis quilibet Officio suo per se fungi debet. Et num. seqq.*
7 *Quandoq; tamen sufficit, expedire aliqua per Vicarios.*
8 *Quæ sit divisio Vicariorum? & n. seqq.*
9 *Vicarii in Divinis, qui?*
10 *Presbyteri illi, qui loco principalis Rectoris deserviunt ecclesiæ, propriè dicuntur Vicarii, non Parochi.*
11 *Vicarii jurisdictionis, qui?*
12 *Vicarii episcoporum dantur triplicis generis.*
13 *Vicarii nati, seu legitimi episcoporum, qui?*
14 *Vicarii dati, seu constituti Generales ipsorum, &*
15 *Vicarii Foranei, qui?*
16 *Vicarius Generalis episcopi, quis?*
17 *Vicarius, in quo differat à Delegato.*
18 *Inter Vicarium Generalem, & Foraneum episcopi, multiplex datur differentia, & n seqq.*
A Vicario Generali non appellatur ad episcopum, benè tamen à Foraneo. Ibid.
19 *Ille potest esse Delegatus Papæ, non hic.*
20 *Vicarius Generalis episcopi, habet Dignitatem, imò (spectato Jure communi) præcedit Canonicos Cathedrales: secùs est in Foraneo.*
21 *Iste non est Ordinarius, benè tamen ille.*
Vicarii Foranei jurisdictio est delegata. Ibid.
22 *Vicarii ulteriùs alii sunt perpetui, alii temporales.*

2 QUæritur I. Vicarius quis dicatur, & an habeat locum in Ecclesiasticis? Respond. I. *Vicarius* generatim dicitur ille, qui vices alterius gerit, sive in Officio contentioso, sive in non contentioso. Ita Hostiensis *in Summa, h. t. numer.* 1. id exemplificans partim ex *c. Sua nobis, 3. h. t.* Ubi agitur de Vicario Papæ, vices ejus ac jurisdictionem in Urbe gerente: partim ex *cap. 1. & 2. eod.* Ubi mentio habetur de Vicario in Divinis peragendis, sicque gerente vices alterius in officio non contentioso.

3 Porrò, quòd Vicario ita sit obediendum, & deferendum, tanquam illi, cujus vices gerit; habetur in *can. Præcipimus, distinct. 93.* ibi: *Tunc enim sicut illius locum tenens honorabitur*. Idem patet ex *can. 1. distinct. 94. & c. Sanè quia, 11. de Offic. Delegat.* cum similibus. Nam Vicarius in causa sibi commissa fungitur authoritate sui Principalis, cujus gerit vices, prout ibidem notatur: unde qui contemnit Vicarium, contemnit illum, qui posuit eum, *argum. can. In novo, distinct. 21.* Concordant dicenda inferiùs *n. 20.* de Vicario Generali Episcopi.

4 Resp. II. Non solùm in negotiis Civilibus ac politicis, sed etiam in Ecclesiasticis, locum habet Vicarius, dummodò debita authoritate constituatur. Ita communis. Et quidem prima pars liquet ex *toto Titulo, C. de Officio Vicarii*, & ex alio *Tit. C. de Officio ejus, qui vicem alicujus Judicis, vel Præsidis obtinet*: ubi permittitur Magistratibus, & Judicibus, ut possint suos habere Vicarios, quorum opera utantur in suis obeundis muneribus, causisque civilibus cognoscendis, & definiendis: de quibus Civilistæ.

Altera pars etiam est certa. Nam varia vitæ humanæ impedimenta, ac ipsa negotiorum moles, & multitudo, non semper permittunt, ut Episcopus, aut Ecclesiæ Rector, vel Officialis, omnia occurrentia negotia per seipsum valeat expedire. Unde tunc locum habet Reg. 68. Juris in 6. *Potest quis per alium, quod potest facere per seipsum*. Et Reg. 72. eodem. *Qui facit per alium, est perinde, ac si faciat per seipsum*, cum similibus. 5

Dices. In Beneficiis ecclesiasticis quilibet officio suo per se fungi debet; ut *c. Quia nonnulli. de Cler. non residen.* ubi talibus ecclesiasticum ministerium committi jubetur, qui *residere in loco, & curam ejus per se ipsos valent exercere*: sicque in talibus non videtur locum habere Vicarius aliquis. Concordat *cap. ult. §. Is autem de offic. Delegat.* ubi ea per alios fieri prohibentur, in quibus industria, & fides personæ electa censetur: atqui hoc videtur fieri, seu eligi personalis industria, & fides in omnibus spiritualibus ministeriis; ergo. 6

Resp. negando antecedens, si universaliter intelligatur. Ad allegatos textus Juris, & alios consimiles dicitur, inde solummodò sequi, quòd in illis, in quibus electa est industria fidesque personæ, aut requiritur personale ministerium, ut in residentia Beneficiariorum, recitatione Breviarii, & aliis pluribus, non habeant locum suprà adductæ Regulæ Juris; neque sufficiat facere per alium, quod personaliter quis facere tenetur per se ipsum. Sunt tamen multæ causæ, etiam Ecclesiasticæ, quæ possunt expediri per alios, nec requirunt personale ministerium, neque habent electam industriam fidemque personæ, in quibus proinde locum habere valet Vicarius; uti patet ex toto præsenti Titulo, & alibi passim. Certè ipsa negotiorum copia, & aliæ justissimæ causæ, non rarò occurrentes, ipsaque corporis imbecillitas quandoque requirunt ut Episcopi aliqua expediant per substitutos suos Vicarios, cùm impares sint ad omnia per semetipsos expedienda. 7

Quæritur II. Quæ sit divisio Vicariorum? Resp. I. Spectato Jure Canonico Vicarii primariò, ac principaliter dividuntur in eos, qui serviunt in Divinis, & in Vicarios jurisdictionis. Ita Glossa, & Abbas *ad Rubrica, h. t.* Pirhing *ibid. num.* 1 & alii; ac patet ex decursu totius præsentis Tituli, in quo per totum agitur de hisce duabus Vicariorum speciebus, ut mox ampliùs dicetur. Siquidem 8

Vicarii in Divinis dicuntur, qui in Divinis ministeriis, & cura animarum, cæterisque ad internum Forum conscientiæ pertinentibus, aliorum vices gerunt, eorumque loco deserviunt Ecclesiæ. Et de his agitur toto hoc Titulo (dempto *cap. penult.*) ac *in Clem. eod.* 9

Tales Vicarii censentur etiam Presbyteri illi, qui loco principalis Rectoris deserviunt Ecclesiæ Parochiali in Divinis, seu cura animarum peragenda. Uti fit, quando Ecclesia, seu Parochia (juxta formam Concilii Tridènt. *Sess. 7. cap. 7. de Reform.* ac alibi) Monasteriis, Ecclesiæ Cathedrali, sive aliis piis Locis perpetuò unita, seu incorporata fuit: tunc enim Presbyter ille, qui unà cum competenti portione fructuum sibi assignata, illuc ponitur ad peragenda Divina officia, curamque animarum exercendam, propriè non dicitur *Parochus*, sed *Vicarius*, utpotè vices alterius subiens. 10

Vicarii jurisdictionis sunt illi, qui in Foro contentioso, seu externo, jurisdictionem vice alterius exercent. Et 11

Et de his fit mentio *in cap. penult. h. t.* ubi agitur de Vicario Papæ, ac jurisdictione ipsius quam exercet: & *in cap. 1. & seqq. eod. in 6.* ubi per totum agitur de jurisdictione Officialis, seu Vicarii Generalis Episcopi.

12 Resp. II. Deinde Vicarii Episcoporum in Jure Canonico triplicis generis dantur: aliqui enim dicuntur Vicarii nati, seu legitimi; alii dati, seu constituti generales; & alii Foranei. Ita Barbosa *p. 3. de Offic. & potest. Episc. allegat. 54. n. 15. & seqq.* citans alios, atque hoc ipsum patebit ex declaratione terminorum, & juribus simul allegandis. Imprimis enim

13 *Vicarii nati, sive legitimi* Episcoporum dicuntur illi, qui à Lege ipsa constituuntur Vicarii ipsius Episcopi: ut sunt Archidiaconus, & Archipresbyter. De illo etenim habetur *in cap. 1. de Archidiac.* taliter: *Archidiaconus post Episcopum sciat se Vicarium esse ejus in omnibus, & omnem curam in Clero ad se pertinere* &c. de Archipresbytero autem dicitur cap. 1. de Offic. Archipresbyt. *In Episcopi sui absentia ad vicem ejus Missarum solemnia celebret*. Quia igitur hisce Vicariis sua potestas ab ipsomet Jure, seu Lege conceditur, eorumque officio est annexa absque alio facto, seu ministerio Episcopi; meritò ipsi censentur esse Vicarii nati, atque legitimi ipsius Episcopi.

14 *Vicarii dati* seu constituti *Generales*, appellantur illi, quos Episcopus creavit vel constituit, ut ejus vices gerant in eodem Tribunali, & loco, in quo ipse jus dicere consuevit. Et tales solent esse Officiales, seu Vicarii Generales.

15 *Vicarii Foranei* tandem appellantur illi, qui in certa parte Dioecesis extra civitatem Sedis Episcopalis, vel in oppidis per Episcopum constituuntur, ut ibi jurisdictionem quandam exerceant. Glossa *in Clem. Et si principalis. ℣. Foraneo. de Rescript.* Barbosa *cit. allegat. 54. n. 18.* cum aliis. Quia igitur tales foris, sive extra locum in quo Sedes Episcopalis reperitur, Episcopi vices agunt juxta traditam sibi potestatem, rectè *Vicarii Foranei* nominantur. Glossa *in Clem. Et si principalis de Rescript. in casu.*

16 Ubi sciendum est, quòd Vicarius Generalis Episcopi solùm dicatur ille, qui constitutus est cum generali potestate in loco, ubi Episcopus sedem habet, ita ut censeatur idem esse Auditorium utriusque; *capit. 2. de Consuetud. in 6.* Unde concludit Nicol. Garcias *part. 5. de Benefic. capit. 8. n. 36.* & Barbosa *loc. cit. n. 128.* quòd Vicarius ille, quem Archiepiscopus Toletanus ponit in Civitate Complutensi, non sit Vicarius Generalis, & habens hujus privilegia, eò quòd non resideat, ubi Episcopus sedem habet, sicque non censeatur idem Auditorium utriusque.

17 Ratio est: quia, ut inquit Bartolus *in L. 1. §. 1. n. 4. ff. Quis, & à quo appellat.* Vicarius, & Delegatus in hoc differunt, quòd per *Vicarium* intelligatur ille, qui gerit vices Ordinarii in eodem loco, & eodem Tribunali, quo consuevit ipse Ordinarius, puta Episcopus, sedere: tunc enim vere dicitur idem Auditorium, sicque de uno non appellatur ad alterum. Quando autem Ordinarius committit alicui vices suas, seu universitatem causarum exercendum in alio loco, ut puta in aliquo Castro sui territorii, non diceretur Vicarius, sed *Delegatus*, nec appellaretur ab eo ad Superiorem, sed ad ipsum, qui eum substituit: qui jam non est idem Auditorium utriusque; prout colligitur ex dictis Innocentii *c. Romana de Offic. Ordin.* Ita discurrit Bartolus *loc. cit.* idemque tradit Maranta *in Speculo Aureo, part. 4. dist. 5 n. 8.*

18 Porrò inter Vicarium Generalem, & Foraneum Episcopi, multiplex ac notabilis est differentia. Imprimis enim appellatio ad Episcopum non datur à Vicario Generali ipsius, *c. Non putamus. 2. de Consuetud. in 6.* Bene tamen à Vicario Foraneo. Glossa *in Casu cit. c. Non putamus* Garcias *d. c. 8. n. 29.* post Rotam *decis. 297. n. 3. p. 2. Divers.* Barbosa *cit. allegat. 54. n. 22.* & alii passim, estque dictum suprà *Tit. de consuetudine. §. 3. n. 75. & 76.* ac rursus dicetur hic inferius *n. 21.*

19 Deinde Vicarius Generalis Episcopi, potest à Sede Apostolica, vel Legato ejusdem, dari Delegatus, atque esse mandatorum, & gratiarum Apostolicarum executor: non sic Vicarius Foraneus; prout habetur decisum *in Clem. Et si principalis. 2. de Rescript.* Siquidem juxta *c. Statutum. 1. de Rescript. in 6.* ut quis sit Delegatus Papæ, requiritur, quòd sit in Dignitate constitutus; atqui hoc non convenit Vicario Foraneo, benè tamen Generali Episcopi, ut illicò ampliùs dicetur; ergo.

Tertiò Vicarius Generalis Episcopi censetur habere Dignitatem. Glossa *in cit. Clem. etsi principalis. ℣. Episcopi & ℣. Foraneo* & DD. passim quia habet præeminentiam cum jurisdictione conjunctam. Quinimò, cùm is vices Episcopi generaliter gerat, ejusque personam repræsentet, adeò ut sit idem Auditorium utriusque: hinc Vicarius Generalis, sicut ipse Episcopus, est honorandus, *c. Præcipimus. dist. 93.* in tantùm, ut spectato Jure communi debeat præcedere Canonicos Cathedrales, atque ipsum Archidiaconum Rebuffus *in Praxi Benefic. tit. de Vicariis Episcop. n. 7.* post Abbatem *Consil. 21. vol. 1.* Felinus *in Rubrica de Majorit. & obed.* ac sequitur Barbosa *cit. allegat. 54. n. 144.* cum aliis: quamvis istud ultimum defactò vi contrariæ consuetudinis in multis Ecclesiis non observetur. Pirhing. *h. t. n. 34.* Econtrà Vicarius Foraneus non censetur habere Dignitatem: nisi hæc aliunde ipsi competat, ut quia est Canonicus Ecclesiæ Cathedralis. Glossa *cit. ℣. Foraneo.* 20

Tandem, ut alia taceantur, Vicarius Foraneus non est Ordinarius, benè tamen Vicarius Generalis. Fagnanus *in c. Relatum n. 44. de Cleric. non resident.* post Glossam, & DD. *in c. Romana. in princip. de Appellat.* Et quidem, quòd Vicarius Generalis habeat jurisdictionem ordinariam, sicque nomine *Ordinarii* veniat, ex professo dicetur infrà *num. 91. & seqq.* Quòd autem, Vicarii Foranei jurisdictio sit solùm Delegata, ac proinde ab ipso velut Delegato, detur appellatio ad Episcopum delegantem, tenet Rota *Decis. 3. de Offic. Vicarii* Glossa *in Clem. 2. ℣. Foraneo. de Rescript.* Covarruvias *Praxi. Quæst. cap. 4. num. 8.* Maranta *part. 4. Speculi Aurei, dist. 5. num. 14. & 15.* Garcias *de Beneficiis, part. 5. cap. 8. n. 29. & 34.* Barbosa *de Offic. & potest. Episc. allegat. 54. n. 22. & seqq.* citans plures alios: quamvis nonnulli oppositum teneant, quos refert, eorùmque rationes solvit Barbosa *loc. cit. n. 21. & 25.* & Garcias *num. 34. & 35.* Siquidem Vicarius Foraneus non habet jurisdictionem à Jure, sed ab Episcopo: atqui Episcopus nequit concedere jurisdictionem ordinariam, prout notat, & argumentatur Sanchez *lib. 3. de Matrim. disp. 29. n. 10.* allegans communem. 21

Resp. III. Vicarii ulteriùs alii sunt perpetui, alii temporales. Ita Abbas *in c. Exprimendæ. §. qui verò n. 5. de Præbend.* ubi fit expressa mentio de Vicario perpetuo. Barbosa *lib. 3. Jur. Eccles. univ. cap. 6. n. 2.* & communis. Quæ Vicariorum divisio, cùm ampliori indigeat discussione, hinc fit 22

§. II.

De Vicariis perpetuis, ac temporalibus.

S U M M A R I U M.

23 *Vicarii perpetui, qui.*
24 *Tales habent titulum in Beneficio, sicque nequeunt removeri.*
25 *Temporales qui; & cur sic appellentur?*
26 *Vicarii perpetui institutio, ad quem pertineat?*
27 *Et quando institui possit, & soleat? Et num. seqq.*
28 *Recensetur casus, in quibus nequit institui Vicarius perpetuus.*
29 *Quando Parochia nimis ampla est, potest in Ecclesia Filiali poni perpetuus Vicarius.*
30 *Vicarius perpetuus acquirit jus in re, verùmque Titulum in Beneficio.*
31 *Et habens Vicariam perpetuam, censetur Beneficiatus.*
32 *Quæ à Jure statuta sunt de Ecclesiis curatis, locum habent in Vicariis perpetuis.*
33 34 & 35 *Idque declaravit singillatim.*
36 *Titulus Vicarii perpetui in Beneficio, qualis?*
37 *Congrua portio de fructibus Beneficii, qua ratione eidem debent assignari? & num. seqq.*

38 *Quid circa eam statuerit B. Pius in Bulla,, Ad exequendum.*
39 *Portio illa fructuum nequit Vicario perpetuo posteà minui, simulque hic cum ea, licèt sit tenuis, debet esse contentus.*
40 *Vicarius perpetuus Ecclesiæ habet curam animarum in actu, Rector principalis in habitu.*
41 *Vicarius perpetuus propriè non dicitur Rector Ecclesiæ.*
42 *Tamen Rector principalis eo invito nequit curam animarum in illa exercere.*
Quæ circa talem ecclesiam pertineant ad Rectorem principalem? Ibid.
43 *Rectore principali mortuo, non expirat officium Vicarii perpetui.*
Solvitur instantia. Ibid.
44 *In Vicarium, præsertim perpetuum, quandoque transfertur tota cura.*
45 *Vicarii temporales propriè non sunt Beneficiarii. Et num. seqq.*
46 *Habentque se ad instar Mercenariorum.*
47 *Generatim loquendo, causa excusans Clericū à personali servitio sufficit ad constituendum Vicariū temporale,*
48 *Ut si Beneficium simplex sit perpetuò unitum alteri.*
49 *Vel Beneficiarius ex legitima causa absit.*
50 *Aut Ecclesia vacet &c.*
51 *Vicariorum temporalium nominatio, & approbatio, ad quem pertineat.*
52 *Num ad modicum tempus possit Parochus constituere talem Vicarium absque licentia Episcopi.*
53 *Vicarius nequit substituere alium Vicarium.*
54 55 56 *Limitatur hoc in pluribus casibus.*
57 *An Vicarius Generalis Episcopi possit substituere alium Vicarium,*

23 QUæritur I. Qui sint Vicarii perpetui, & qui temporales. Resp. I. *Vicarii perpetui* dicuntur, qui authoritate Episcopi canonicè sunt instituti ad deserviendum cuipiam Ecclesiæ loco principalis Rectoris, cum assignatione congruæ portionis fructuum, quos inde percipere debet. Ita Glossa *in cap. ult. V. Perpetuos Vicarios h. t.* & alii.

24 Dicitur notanter, *canonicè instituti*. Nam Vicarii perpetui habent verum Titulum, atque idcircò semel canonicè instituti nequeunt removeri, vel portione sua fraudari: nisi forsan aliquid committant dignum depositione, aut privatione Beneficii, *c. Ad hæc. 3. h. t.* Unde & *Vicarii perpetui* appellantur, de quibus mox plura.

25 Resp. II. *Vicarii temporales* dicuntur, qui authoritate legitimi Superioris, pro peragendo Ecclesiastico servitio in locum alterius ad tempus, seu voluntatem constituentis, sufficiuntur. Sive deinde tales deputentur pro peragendis vice alterius Divinis officiis, & in Foro pœnitentiali; ut sunt Vicarii temporales in Ecclesiis Parochialibus constituti, *c. Cùm ex eo. 34. de Elect. in 6.* sive ipsi deputentur pro Foro contentioso: ut Vicarii Generales Episcoporum, ut notat Abbas *cit. n. 5.* Et tales meritò appellantur *Vicarii temporales*, cùm ad nutum ejus, qui ipsos constituit, amoveri valeant.

26 Quæritur II. A quo, quibusque de causis instituendus sit Vicarius perpetuus? Resp. Institutio Vicarii perpetui pertinet ad Episcopum, sive Ordinarium loci, quamvis regulariter ea fieri debeat ad præsentationem, seu nominationem Rectoris principalis, sive illorum, quorum Dignitati, vel Capitulo Ecclesia Parochialis, vel alia perpetuò fuit unita; Ita Nicol. Garcias *part. 9. de Beneficiis, cap. 2. n.* 289. Navarrus *Consil. 11. de Statu Monach. n. 3. & 7.* Barbosa *l. 3. Jur. Ecclesiast. univ. cap. 6. n.* 35. Pirhing *h. t. n.* 3 allegans Declarationem Sac. Congregat. Card. *Concilii Trident. Sess. 7. cap. 7. de Reform* & alii. Idipsum clarè colligitur *ex c. de Monachis. 12. de Præbend. & cap. un. de Capell. Monach. & Clem. 1. de Jure patronat.* ubi tales Vicarii dicuntur instituti per Episcopum ad præsentationem Rectoris principalis, puta Monasterii, vel hujusmodi. Unde hoc ipsum regulariter procedit in aliis similibus casibus, ubi ex fundatione, privilegio, vel consuetudine contrarium quid non reperitur observandum.

27 Resp. II. Vicarius perpetuus vel maximè institui potest, ac solet in Parochialibus, & aliis Beneficiis curatis, quæ Cathedrali, Collegiatæ, vel alteri Ecclesiæ, Monasterio, seu Collegio, aut aliis piis Locis perpetuò unita, & annexa reperiuntur. Desumitur hoc ex *c. Extirpandæ. 30. §. Qui verò. de præbend.* estque novissimè decisum in Concilio Trident, *Sess. 7. cap. 7. de Reform.* Ubi tamen apponitur limitatio illa; *Nisi ipsis Ordinariis pro bono Ecclesiarum regimine aliter expedire videbitur*: tunc sufficit instituere Vicarium temporalem, & ad nutum amovibilem.

28 Quinimò dantur nonulli casu, in quibus, vigore citati Concilii Tridentini, nequit Episcopus constituere Vicarium perpetuum: ut si talis unio à tempore immemoriali facta fuit, ac ex tunc constet Vicarios fuisse ad nutum amovibiles, scientibus, & consentientibus Ordinariis. Item, quando unio facta est per viam pacti, & concordiæ à Sede Apostolica approbatæ, aut ex privilegio remunerationis gratia concesso cum clausula, *de serviendo Beneficio per Vicarium ad nutum amovibilem*. Idemque dicendùm, quando pro bono pacis, & cessatione litium, expediens videtur nihil innovari, sed instituit Vicarium ad nutum amovibilem. In his quippe casibus, & nonnullis aliis, quos recenset Barbosa *cit. cap. 6. n 6. & seqq.* nequit Episcopus in Beneficio unito ponere Vicarium perpetuum: quia Concilium Trident. non derogat antiquis concordiis, privilegiis, & rationabilibus consuetudinibus. Accedit, quòd idem Concilium non liberæ Episcopi voluntati reliquerit potestatem ponendi Vicarium perpetuum; sed utatur Verbis in præallegata limitatione contentis, & arbitrium boni viri importantibus: sicque non procedit, ubi constitutio Vicarii ad nutum amovibilis magis videtur expedire, quàm perpetui; ut fit in casibus præallegatis, ac similibus.

29 Resp. III. Quando Parochia nimis ampla existit, ac populus multus, potest præter Ecclesiam Parochialem alia Ecclesia filialis ædificari, quæ sit unita & subjecta Ecclesiæ Parochiali, & in ea ad præsentationem Rectoris Ecclesiæ majoris, atque institutionem Episcopi, una cum congrua proventuum assignatione, poni perpetuus Vicarius. Patet hoc ex *c. Ad audientiam. 3. de Eccles. ædificand.* Tacentur alii consimiles casus, de quibus Hostiensis *in Summa, b. t. n. 5.* & alii.

30 Quæritur III. Quid juris competat perpetuis Ecclesiarum Vicariis? Resp. I. Vicarius perpetuus in Ecclesia Parochiali, seu Curata canonicè institutus, acquirit jus in re, verumque Titulum canonicum in tali Beneficio. Ita Hostiensis *in Summa cit. num. 5.* Fagnanus *cap. Ex parte. num 19. & 20. b. t.* Pyrrus Corradus *in Praxi Benefic. lib. 3. num. 1. & 2.* Franchedinus *Consil. 99.* & communis aliorum. Atque imprimis desumitur hoc ex *c. Constitutus de Filiis Presbyt.* ubi restituitur spoliatus Vicaria perpetua; & consequenter habuit anteà jus in illa. Accedit Glossa *in c. 1. V. In diversis b. t.* ubi ait, quòd idem sit, si quis habet perpetuam Vicariam, sicut qui haberet Ecclesiam intitulatam, *arg. cap ult. b. t.* Concordant proximè dicta *n. 24.*

31 Hinc, qui habet Vicariam perpetuam, intelligitur Beneficiatus: ut *c. Postulasti. 27. de Rescript.* Ibi: *Non enim Beneficio carere debet dici, cui competenter de perpetuæ Vicariæ proventibus est provisum.*

32 Deinde Vicaria perpetua æquiparatur Beneficio curato, seu Parochiali: & quæ de Ecclesiis curam animarum habentibus, quantùm ad amissionem prioris per receptionem alterius quæque de earum Rectoribus, quantum ad susceptionem Sacerdotii intra annum ac debitam ætatem, Jura statuerunt, etiam in perpetuis Ecclesiarum Parochialium Vicariis, & assumptis ad eas observanda esse expressè statutum habetur *in Clem. un. h. t.* Verba ipsius sunt benè notanda, & sic sonant: *Quæ de Ecclesiis curam animarum habentibus per receptionem aliarum similiam amittendis; Ac de ipsarum Rectoribus promovendis ad Sacerdotium; Et de eorum ætate, à Jure statuta noscuntur: in perpetuis Ecclesiarum Parochialium Vicariis, & assumptis ad eas volumus observari.* Hæc ibi.

33 Unde infertur, quòd sicut non potest quis simul esse Rector, seu Parochus plurium, & diversarum Ecclesiarum; ita nec Vicarius perpetuus, *c. 2. h. t.* juncta Glossa *ibid.*

ibid. V. Plures. Et sicut Beneficium curatum, seu Parochiale, vacat ipso jure per alterius similis Beneficii adeptionem, *c. De multa 28. de Præbend.* juncto Concilio Tridentino *Sess. 7. cap. 2. & 4. de Reform.* ita etiam dicendum est de Vicaria perpetua.

34 Insuper, sicut nemo potest consequi Beneficium curatum ante vigesimum quintum ætatis annum saltem inchoatum, *c. Cùm in cunctis 7. §. Inferiora de Election.* ita nec Vicariam perpetuam. Glossa *in cit. Clem. un. V. Ætate h. t.* & Doctores communiter. Et sicut defacto, si promoti ad Ecclesias Parochiales infra annum non ordinentur Presbyteri, vacat Ecclesia ipso jure: ita pariter dicendum de Vicariis perpetuis talium Ecclesiarum Parochialium, juxta *cit. Clem. un. h. t.* estque jam dictum suprà *Tit. de Ætate & qualitate Præficiendorum, n. 29. & 30.*

35 Licèt autem præallegata *Clem. un. h. t.* solùm in prædictis tribus casibus Vicarios perpetuos æquiparet ipsis Rectoribus Ecclesiarum Parochialium, ut notat Glossa, Imola, Jo. Andreas *in Summaria, ibid.* & communis; ac proinde Abbas Panormit. *in ead. Clem. nu. 5.* & Barbosa *lib. 3. Jur. Ecclesiast. univ. cap. 6. n. 17.* velit, quòd extra dictos tres casus appellatione Rectoris non veniat Vicarius perpetuus in constitutione pœnali. Nihilominus Glossa *ibid. V. Amittendis* & Imola *§. Secundo quærit.* & Fagnanus *in c. Ex parte n. 22. de Offic. Vicar.* citans communem, notanter observant, quòd etiam Extravag. Joannis XXII. *Execrabilis*, locum habeat in his Vicariis perpetuis: eò quòd expressè loquatur de Beneficiis, & Officiis curatis *in §. Qui verò*, ac notum sit, quod etiam Vicaria perpetua intelligatur nomine Beneficii, *c. Postulasti*, & ibi Glossa *V. Beneficium de Rescriptis.*

36 Resp. II. Titulus tamen ille, quem habet Vicarius perpetuus in Beneficio curato, non est directus (hic enim est penes Rectorem principalem, cujus vices alter gerere dicitur) sed utilis, sive est jus portionis ex annuis redditibus sibi assignatæ ob spirituale ministerium capiendæ. Ita Pirhing *h. t. num. 8.* citans alios.

37 Et additur, *jus portionis*. Quia Vicarius etiam perpetuus, non debet habere omnes fructus Ecclesiæ, sed tantùm congruentem portionem. Abbas *in c. Extirpandæ. §. Qui verò, n. 6. de Præbend.* Quæ quidem congrua portio debet constituto Vicario assignari accedente authoritate Ordinarii, atque de hujus arbitrio, ut decrevit Concilium Trident. *Sess. 7. cap. 5. & cap. 7. de Reform.* & alibi. Estque in taxanda tali portione præcipuè attendendum ad conditionem personæ, facultates Ecclesiæ, regionis consuetudinem, ac situm Beneficii: ut nimirum Vicario tantum relinquatur, unde possit conformiter suo statui honestè sustentari, atque hospitalitatem in pauperes ac peregrinos exercere, juraque Episcopalia persolvere *c. de Monachis 12. de Præbend.* juncta Glossa, & DD. *Ibid.*

38 Et quamvis B. Pius V. in Bulla, *Ad exequendum* (quæ habetur *Tom. 2. Bullarii Romani, Constit. 47.* citati Pontificis) definierit, quòd dicta portio Vicarii Parochialium Ecclesiarum arbitrio Prælatorum assignanda, non debeat esse *major centum, nec minor quinquaginta Scutorum annuorum summa, computatis omnibus etiam incertis emolumentis &c.* Nihilominùs hanc Bullam B. Pii V. postmodùm à Gregorio XIII. esse reductam ad terminos Juris communis, & Concilii Tridentini, refert Barbosa *lib. 3. Juris Ecclesiast. univ. cap. 6. n. 44.* post Valenzuel *Consil. 54. n. 20.* Imò alicubi omnes fructus Beneficii relinquuntur Vicariis cum onere, ut in annos singulos certam summam persolvant Rectori principali, ut puta Capitulo, vel Monasterio, cui ad sublevandam ejus indigentiam Beneficium illud legitimè fuit unitum.

39 Verùm quia Vicarius perpetuus intitulatur in Ecclesia, seu Beneficio curato, atque de assensu, & authoritate Episcopi certa ipsi portio redditnum assignatur: hinc non poterit is per Rectorem principalem, aut ipso defuncto per ejus Successorem à dicta Ecclesia, sive Beneficio ampliùs removeri, nec assignata sibi portio minui: nisi propter commissum crimen per Judicem in Vicaria, vel Beneficio fuerit condemnatus. Textus est *in cap. Ad hæc 3. h. t.* estque jam dictum *numer.* 14. Ac vicissim, ubi à principio congrua portio fuit assignata Vicario, debet is illa esse contentus; sibique imputet, quòd adeò tenuem acceptaverit, nisi forsan penitùs non sufficiat ad ejus sustentationem. Barbosa, *cit. cap. 6. n. 43.*

Resp. III. Vicarius perpetuus in Parochiali Ecclesia constitutus, eandem potestatem habet, quam verus Parochus: ita tamen, ut tota cura actualis, seu quoad exercitium competat Vicario, Rector verò principalis non nisi habitu curam retineat. Ita Glossa marginalis *in c. Super eo. V. Annexa de Præbend. in 6.* ubi inquit, quòd Vicarius habet curam in actu quoad Forum pœnitentiale, sed Rector in habitu. Abbas *in c. Extirpandæ. § Qui verò n. 6. de Præbend. & solemni Repetitione cit. §. Qui verò n. 15.* Barbosa *l. 3. Jur. Eccles. univ. c. 6. n. 28.* potest Rot. *Decis. 2. de offic. Vicarii in antiq.* Seraph. *Decis. 109. n. 5.* & alii. Ratio est quia Vicarius perpetuus, hoc ipso quòd sit talis, fungitur perpetuò vice alterius, nempe Rectoris principalis; ergo ille habet quidem curam animarum in actu, seu quoad actuale exercitium, iste verò retineat eam in habitu. 40

Unde fit, quòd Vicarii perpetui propriè non dicantur Rectores Ecclesiarum; sint tamen Rectores curæ animarum. Barbosa *loc. cit. num. 26.* Fagnanus *c. Ex parte num. 19. h. t.* & alii, & concordant dicta superiùs *num. 10.* 41

Quia verò penes Vicarium perpetuum residet exercitium curæ, non autem penes Rectorem Ecclesiæ: hinc iste non potest ibi exercere curam Fori pœnitentialis. Abbas, *ubi suprà, cit. n. 15.* Neque potest Rector principalis invito Vicario illi Ecclesiæ deservire, seu Sacramenta administrare. Rebuff. *in Praxi Benefic. De Vicariis perpetuis n. 1.* Franchedinus *consil. 99.* Barbosa *cit. lib. 3. Iur. Eccles. univ. c. 6. n. 31. & p. 1. de Offic. Parochi, c. 1. n. 56. 57. & seq.* post Rot. *in Barchinonensi Vicariæ 17. Maii 1624. coram Merlino*, & alios. Nam tota cura actuali Vicario commissa est: ad Rectorem principalem verò solùm spectat cura in habitu, atque exercitium juris Parochialis in pertinentibus ad externam defensionem, vindicationem, & Forum contentiosum, atque ad fabricæ reparationem, saltem si is majorem redditunm partem accipiat. Layman *in c. Ad hæc n. 2. h. t.* 42

Porrò, quia talis Vicarius constituitur perpetuus, 43
hinc ulteriùs colligitur, quòd mortuo Rectore principali non expiret officium, ejus *arg. cit. c. ad hæc n. 3. h. t.* Nec obstat, quòd alioquin extincta vel suspensa potestate Principalis, Vicarius ejus ampliùs ministrare non possit, sed ejus officium pariter expiret, aut suspendatur, ut *in Clem. ult. de Procurat.* juncta Glossa *fin. ibid.* Nam hoc procedit in Vicario temporali, seu voluntario, quem quis propter occupationes, vel alias causas, ad tempus sibi constituit: secùs est in Vicario perpetuo, qui auctoritatem suam recipit à Superiore, seu auctoritate Canonis, estque intitulatus Abbas *loc. cit. n. 14.* Fagnanus *c. Exposuisti n. 40. de Præbend.* & alii.

Cæterùm allata Conclusio procedit duntaxat regulariter: nam quòd interdum in Vicarium, præsertim perpetuum, non solùm actualis cura, seu exercitium ejus, sed etiam habitualis, & sic tota transferatur, refert Barbosa *cit. cap. 6. n. 34.* Concordat Fagnanus *in c. Ex parte n. 19. h. t.* ubi inquit, quòd Vicarii perpetui; in quos tota animarum cura translata est, habeant curam non solum in exercitio, sed etiam in habitu: quamvis adhuc propriè non dicantur Rectores Ecclesiarum, sed tantummodò Rectores animarum. 44

Quæritur IV. Quid dicendum de Vicariis temporalibus? Resp. I. Vicarii temporales, verè & propriè non sunt Beneficiarii. Ita communis atque desumitur ex *c. Pervenit 28. de Appellat. & c. Cùm ex eo 34. de Election. in 6. & Clem. un. h. t.* juncta Glossa *ibid. V. Perpetuis*, cùm similibus. Ratio est: quia Vicarii temporales, & ad nutum amovibiles, nullum habent titulum in Beneficio, neque in eo investiuntur; & licèt ipsis demandetur cura animarum, totumque officium Rectoris Ecclesiæ, neutiquam tamen habent jus curæ, sed solummodò actum, & functionem, seu administrationem ipsius: jus curæ autem, seu jus in re respectu ipsius, remanet penes Rectorem Azorius *p. 2. lib. 3. cap. 6. q. 6.* & alii. 45

Atque hinc fit, quòd mortuo Vicario temporali non 46

vacet Beneficium ex ejus obitu; quia nimirum finitur duntaxat munus, & administratio ipsius. Unde nec Vicaria temporalis inter Beneficia Ecclesiastica computatur, neque ea, quæ quoad Vicarios perpetuos in Jure habentur statuta, extendere licet ad Vicarios temporales. Quinimò hujusmodi Vicarii, & ad nutum amovibiles, habent se ad instar mercenariorum, qui ab Ecclesiarum Prælatis, seu Beneficiariis, sub assignatione congrui stipendii, ad tempus assumuntur ad adjuvandum eos in cura animarum, & aliis spiritualibus officiis, quibus ex debilitate corporis, nimia occupatione, aut alia justa de causa per seipsos satisfacere non possunt. Summa Angelica, ℣. *Vicarius n. 5.* Barbosa *cit. lib. 3. Jur. Eccles. univ. cap. 6. n. 57. & seqq.*

47 Resp. II. Generatim loquendo justa causa excusans Clericum à personali servitio, sufficit ad constituendum Vicarium temporalem, qui sub congruo stipendio in cura animarum, atque aliis spiritualibus functionibus, vices ipsius suppleat; dummodò non sit necesse, constituere Vicarium perpetuum. Ita in re communis; & ratio est: quia, si tunc non liceret Vicarium constituere, negligeretur cura animarum, ac Divinum officium in Ecclesia penitùs intermitteretur; quod neutiquam est licitum. Idem probatur inductione.

48 Sic imprimis in Beneficiis simplicibus, quæ perpetuò sunt unita alteri Beneficio, non solet constitui Vicarius perpetuus; juxta Glossam *in Clem. un.* ℣. *Parochialium* & DD. *ibid. h. t.* Rebuffum *in Praxi Benefic. tit. de Vicariis perpetuis num 5.* Geminianum *Consil. 86. in causa Trajact.* & alios. Unde ne cultus Divinus negligat, oportet, ac sufficit idem per Vicarium temporalem deservire, cùm Rector ipsius in servitio principalis Beneficii occupetur; ut in simili habetur *can. Et temporis 16. q. 1.*

49 Deinde, quando Beneficiarius ex legitima causa, utputa ratione itineris ad Sedem Apostolicam arrepti, vel ratione studiorum abest, tunc interim oportet constituere Vicarium temporalem supplentem vices ipsius, ut habetur *c. Pervenit. 38. de Appellat. & c. Cum ex eo de Election. in 6.* & Concilio Trident. *Sess. 23. cap. 1. de Reform.*

50 Rursus idoneus Vicarius temporalis est constituendus, quando Ecclesia vel per obitum, vel per resignationem vacat, donec eidem de alio Rectore provideatur; ut *c. Cùm vos 4. de offic. Judic. ordin.* & Concil. Trident. *Sess. 24. cap. 18. de Reform.* Idemque procedit, quando Rector Ecclesiæ vel ob multitudinem negotiorum, vel ob debilitatem, aut aliam causam, per seipsum sufficienter deservire non potest, ideoque Vicarii opera indiget; prout ampliùs ostendit Azorius *part. 2. lib. 3. cap. 6. q. 31*

51 Resp. III. Nominatio Vicariorum temporalium pertinet ad Rectorem principalem, puta ad Prælatum Monasterii, cui Beneficium unitum est: Episcopus autem solummodò ipsum admittit, seu approbat, & licentia administrandi Sacramenta, curamque animarum exercendi impertitur, postquam prævio examine repererit Vicarium idoneum; nec ulla alia requiritur collatio, vel institutio. Ita Nicol. Garcias *part. 1. de Benefic. cap. 2. num. 93.* citans declarationem Sac. Congregationis Concilii. Barbosa *d. cap. 6. n. 63.* cum aliis. Concordat Concilium Trident. *Sess. 23. cap. 1. de Reform.* ubi decrevit, quòd, si Curatores inferiores ex legitima causa *abesse contigerit, Vicarium idoneum, ab ipso Ordinario approbandum, cum debita mercedis assignatione relinquant.* Idem ergo dicendum in aliis similibus casibus.

52 Atque hoc vel maximè procedit, quando longiori tempore officium Vicarii temporalis est duraturum. Nam, quòd propter necessarium impedimentum, & ad modicum tempus, possit Parochus, seu alius Curatus, pro adjutorio in curà animarum Vicarium, cæteroquin idoneum, sua authoritate, & absque alia licentia Episcopi sibi constituere, dummodò hoc non prohibeatur Statuto Episcopali, vel Synodali, colligitur *ex c. Illud & c. Nihil. 7. q. 1.* ac tradit Summa Angelica ℣. *Vicarius num. 5.* Rebuffus *in Praxi Benefic. tit. Dispensatio de non residendo n. 14* Pirhing *h. t. n. 23.* & alii.

Quæritur V. Utrum Vicarius possit substituere alium Vicarium? Resp. negativè, prout habetur expressum *in c. Clericos 4. h. t.* addita illa causa: *Cùm id satis absonum sit, & absurdum.* Et meritò: tum quia in Vicario censetur electa industria personæ, ut serviat loco principalis Rectoris. Tum quia alioquin sequeretur infinitas, si unus Vicarius posset substituere alium, & hic tertium, & sic deinceps, atque infinitas reprobatur in Jure, ut *c. Cùm in multis* juncta Glossa ℣. *Multis de Rescriptis in 6.* 53

Verum allata Conclusio plures patitur limitationes. Nam imprimis Vicarius perpetuus, licèt non possit sibi substituere alium Vicarium perpetuum (nequit enim idem titulus Vicariæ ad duos in solidum spectare) potest tamen ex justa causa, & ad modicum tempus, substituere Vicarium temporalem, committendo ipsi totum officium, & administrationem suam. Abbas *in d. c. Clericos n. 2. h. t.* post Hostiensem, & Layman *ibid. n. 1.* Summa Angelica *cit.* ℣. *Vicarius num. 4.* allegans communem. 54

Deinde Vicarius temporalis, licèt proprio jure nullatenùs possit sibi substituere alium Vicarium, cum titulum non habeat: potest tamen de licentia Ordinarii, tacita vel expressa, sicque authoritate ipsius, alium sibi substituere, committendo ipsi ad breve tempus totum officium, seu curam suam. 55

Insuper quando Vicarius temporalis non sufficit solus ad omnia onera Parochialia peragenda; potest is Cooperatorem assumere, eique partem sui officii delegare: sicut in simili Delegatus ad universitatem causarum, potest unam, vel alteram causam alteri subdelegare, juxta Glossam *c. Cùm causa.* ℣. *Delegatus de Appellat.* DD. passim. Abbas, Layman, *ubi suprà*, & alii. 56

Atque hoc ipsum extenditur ad Vicarium jurisdictionis, seu Vicarium Generalem Episcopi: nam etiam talis nequit substituere alium Vicarium, nisi de speciali licentia Episcopi, atque ex justa causa, simulque ad modicum duntaxat tempus id fiat; quamvis possit unam, vel alteram causam alteri delegare. Glossa *in cap. 1.* ℣. *Ipsius h. t. in 6.* Barbosa *part. 3. de offic. & potest. Episcopi allegat. 54. num. 99. & seqq.* citans plurimos alios. 57

§. I.

De Vicario Generali Episcopi, & Capituli Sede vacante, ac utriusque constitutione.

S U M M A R I U M.

58 *Vicarii Generalis nomine quis intelligatur?*
59 *Inter Vicarium Generalem, & Officialem, Episcopi an sit discrimen? & num seqq.*
Proponitur ratio dubitandi, & affirmativam tenendi. Ibid.
60 *Solvitur hæc quæstio.*
61 *Officialis Episcopi, in Jure vocatur etiam Vicarius Generalis.*
62 *Officialis in Italia, dicitur apud nos Vicarius Generalis.*
63 *Solvitur ratio dubitandi.*
64 *Episcopus, etiam absque consensu Capituli, potest constituere Vicarium Generalem.*
65 *Ac ordinariè tenetur eum constituere. Et n. seqq.*
66 *Nisi velit, & sufficiat, se solo causas expedire.*
67 *Potest etiam binos Vicarios Generales constituere.*
68 *Laicus in Vicarium Generalem eligi nequit.*
69 *Potest tamen esse Assessor Judicis Ecclesiastici.*
70 *Capitulum Sede Episcopali vacante, tenetur hodie Vicarium idoneum constituere. Et num. seqq.*
71 *Secùs spectato jure communi, & ante Concilium Tridentinum.*
72 *Intra quod tempus Vicarius Capitularis sit eligendus.*
73 *Debet is esse Doctor, aut Licentiatus Sacrorum Canonum, sicque præfertur Canonista Theologo.*
74 *Quid agendum, si non adsit Canonista in Capitulo? An in Vicarium Capitularem possit eligi extraneus? Ibid.*

58 Quòd nomine *Vicarii Generalis* intelligatur ille, qui constitutus est ab Episcopo cum generali potestate, ut ejus vices gerat in eodem loco, in quo ipse Sedem habet, ac jus dicere solet; patet, ex dictis suprà *§. 1. num. 16. & seqq.* ubi etiam multiplex differentia Vicarii Generalis à Vicario Foraneo Episcopi, illiusque dignitas præ cæteris, sufficienter est declarata. Unde suppositis illis

59 Quæritur I. Utrum sit discrimen inter Vicarium Generalem, & Officialem Episcopi? Ratio dubitandi, & affirmativam tenendi, desumitur *ex cap. ult. h. t. in 6.* ubi hæc duo ponuntur tanquam diversa, illis verbis: *Officialis, aut Vicarius Generalis Episcopi*: nam dictio *Aut* propriè est disjunctiva; imò & adversativa, sicque ponitur inter diversa. Barbosa *Diction. 46. num 1. & 6.* cum aliis. Concordat Concilium Trident. *Sess. 24. cap. 16. de Reform.* pariter hæc duo verba veluti diversa ponens, ibi: *Item Officialem, seu Vicarium &c.*

60 Resp. I. Etsi nonnulla possit notari differentia inter Vicarium Generalem, & Officialem Episcopi, nihilominùs hæc duo vocabula in Jure Canonico solent accipi pro eodem. Ita Glossa *in Clem. Etsi principalis.* ℣. *Officialis de Rescript.* Federicus de Senis *Consil. 302. n. 4. & seqq.* Card. Tuschus *Litt. V. Concl. 183. n. 6.* Barbosa *part. 3. de Offic. & potest. Episc. allegat. 54. n. 25.* & alii. Ratio prioris partis est: quia nomen *Officialis* latiùs patet, quam *Vicarii Generalis*: illud enim convenit etiam Vicario Foraneo, *arg. cit. Clem. Etsi principalis.* Deinde, quidquid potest Officialis, potest etiam Vicarius Generalis, sed non econtrà; sicque majorem authoritatem habet Vicarius Generalis, ut probant citati Authores.

61 Altera pars probatur ex *c. Cum nullus de Temporib. Ordinat. in 6.* ubi ille ipse, qui anteà dicebatur *officialis Episcopi*; paucis interjectis lineis vocatur ipsius in spiritualibus *Vicarius Generalis*. Atque hic ipse *in c. Dilecti 66. de Appellat.* nuncupatur *officialis* quamvis *in c. Statutum 3. de Præbend. in 6.* dicatur *Vicarius Generalis*.

62 Addit Barbosa *cit. allegat. 54. num. 53. & in Tractat. de Appellat. verbor. Juris significat. appellat. 175. num. 9.* & Azorius *part. 2. lib. 3. cap. 13. q. 8.* ac Layman *in c. statutum num. 3. de Rescript. in 6. & c. Romana n. 4. de offic. Vicar. in 6.* quòd ille, qui in Italia appellatur *officialis*, in hisce & aliis pluribus Regionibus dicatur *Vicarius Generalis*: ac proinde, cùm ad has Regiones Ultramontanas Litteræ Apostolitæ destinantur, juxta stylum Curiæ Romanæ etiam Officiali inscribantur, in hæc verba: *Dilecto Filio nostro officiali Bracharensi, Frisingensi &c.*

63 Hinc non mirum, quòd *in cap. ult. h. t. in 6.* ponatur ly, *officialis, aut Vicarius*: ut sic modus loquendi diversarum Regionum aptè comprehendatur. Accedit, quòd dictio *Aut* quandoque accipiatur expositivè, seu pro ly, *id est*. Barbosa *Diction. 46. num. 6.* Unde & Concilium Trident. *loc. cit.* notanter inquit: *officialem, seu Vicarium &c.* quasi exponens, quid nomine *officialis* intelligi velit. Et per hoc patet ad rationes dubitandi *num. 59.* allatas.

64 Quæritur II. Quæ sit potestas Episcopi constituendi Vicarium Generalem? Respond. I. Episcopus potest constituere Vicarium Generalem, & quidem solus, absque consensu vel consilio Capituli. Ita Abbas *in c. Tua nobis num. 4. h. t.* Hostiensis *in Summa, h. t. num. 5.* ℣. *Sed nunquid*, hujus dans rationem: quia Officialis censetur eadem persona cum Episcopo, *cap. 2. de Consuetud. in 6.* Rebuffus *in Praxi Benefic. titul. de Vicariis Episcop. n. 1.* Pirhing *h. t. num. 28.* & alii. Idque præter rationem jam allatam, approbat ipsamet consuetudo, quæ in talibus est servanda, *c. Ea noscitur. De his quæ fiunt à Prælatis &c.*

65 Resp. II. Non tantùm potest, sed etiam ordinariè tenetur Episcopus constituere Vicarium Generalem. Ita Abbas *c. quoniam num. 3. de offic. ordinar.* Id inter alia probans *ex can. Quia in quibusdam, dist. 89.* ubi quilibet Episcopus jubetur habere Oeconomum de proprio Clero, qui una cum Episcopo tractet res Ecclesiasticas, qualis Oeconomus *in can. In nona actione 16. q. 7.* appellatur *Vicarius Episcopi*. Idipsum tradunt alii plures Doctores, quos copiosè allegat Barbosa *d. allegat. 54. num. 125.* Siquidem propter multitudinem negotiorum Episcopus, etsi diligentissimus sit, plerumque non sufficit ad omnia negotia se solo expedienda. Simulque decet, ut sua onera partiatur cum aliis, *argum. c. Ut singula de offic. Archipresbyt. & c. Mandata 6. de Præsumpt.*

Additur notanter in Conclusione, *ordinariè*. Nam, si Episcopus velit causas per se tractare, simulque sufficiat ad eas se solo expediendas, puta quia Episcopatus non est amplus, non posse ipsum cogi ad constituendum Generalem Vicarium, tenuit Rota Romana in una Calaguritana fructuum, 18. Martii 1583. coram Bubalo, & aliàs sæpius; ac tradit Card Tuschus *Litt. M. Concl. 69. num. 6.* cum aliis, quos pro hac sententia citat Barbosa *loc. cit.* Secùs foret, quando Episcopus vel omninò non est idoneus ad regendum, vel saltem ob molem negotiorum, aut alia impedimenta, per se ipsum commodè regere non potest: tunc enim ratio naturalis dictat, adhibendum esse Vicarium. Engel *h. t. num. 9.* Ac poterit ad hunc constituendum Episcopus cogi per Archiepiscopum. Barbosa *p. 1. de offic. & potest. Episc. tit. 4. num. 25.* cum aliis. 66

Resp. III. Episcopus potest etiam binos Vicarios Generales æquè principales, seu in solidum constituere, ut expeditioni causarum faciliùs consulatur. Ita Glossa *in Clem Et si principalis.* ℣. *Principalis*, & ibi Cardin. & Imola *de Rescriptis.* Rebuffus *in Praxi Benefic. tit. Forma Vicariatus num. 203.* Zerola *in Praxi Episcop. p. 1.* ℣. *Vicarius num. 1.* Barbosa *part. 3. de offic. & potest. Episc. allegat. 54. num. 126.* & alii. Idque desumitur *ex c. Quoniam 14. de offic. ordinar.* ibi: *Provideat viros idoneos.* Sic & alibi solent plures in eodem officio decerni, ut faciliùs Reipublicæ consuli possit, *arg. L. un. ff. de offic. Consulis*, ubi duo Consules habent jurisdictionem, & administrationem in solidum. 67

Resp. IV. In Vicarium Generalem nequit Episcopus eligere Laicum: nam Laicis non licet Ecclesiastica tractare negotia, *c. Decernimus 2. de Judiciis.* Unde, quòd Vicarius Episcopi debeat esse Clericus, saltem primæ Tonsuræ, tradit Nicol. Garcias *part. 5. de Beneficiis, cap. 8. num. 2.* Barbosa *loc. cit. n. 4.* & communis aliorum. 68

In temporalibus tamen nihil obstat, quin Laicus possit esse Vicarius Episcopi. Barbosa *loc. cit. n. 9.* Quinimo etiam in Ecclesiasticis potest Laicus constitui Assessor Judicis Ecclesiastici, seu Episcopi: quia Assessor nullam habet jurisdictionem, *L. 2. C. de Assessorib.* Abbas *c. Decernimus n. 13.* & ibi Hostiensis, ac DD. *de Judiciis.* 69

Quæritur III. Qua ratione Capitulum Sede vacante teneatur constituere Vicarium? Resp. I. Capitulum Sede Episcopali vacante tenetur hodie Officialem, seu Vicarium idoneum, infra octo dies post mortem Episcopi constituere, vel existentem confirmare: si secùs factum fuerit, ejus deputatio devolvitur ad Metropolitanum. Ita novissimè Concilium Tridentinum *Sess. 24. cap. 16. de Reformat.* cujus verba quoad propositum valdè sunt ponderanda, & sic sonant. *Capitulum Sede Vacante officialem, seu Vicarium, infra octo dies post mortem Episcopi, constituere vel existentem confirmare omninò teneatur, qui saltem in Jure Canonico sit Doctor, vel Licentiatus, vel alias, quantum fieri poterit, idoneus: si secùs factum fuerit, ad Metropolitanum deputatio hujusmodi devolvatur &c.* 70

Dicitur notanter, *tenetur hodie*. Nam spectato Jure communi, seu ante Concilium Tridentinum, Capitulum Sede vacante non tenebatur constituere Vicarium, sed poterat jurisdictionem ad se devolutam per se ipsum exercere, *arg. c. Si Episcopus, & c. Ecclesiæ de supplend. neglig. Prælat. in 6.* Pirhing *h. t. n. 77.* citans Abbatem *in c. Irrefragabili, n. 2. de offic. ordinar.* Verùm de facto ad id tenetur Capitulum. 71

Porrò ex allegatis Concilii Tridentini verbis clarè patet imprimis tempus, intra quod Sede vacante eligendus est Vicarius Capitularis Generalis, quod est spa- 72

ſpatium dolo dierum, à die nœx vacationis computandum: ante eſtiuum Vicarii autem infra illos dies ſuciendam, administratio Ecclesiæ interdum reſidet penes eorum Capitulum, Barbosa de Canonicis, & Dignitatibus, cap. 21. num. 8. n. 29. & part. 3. de Offic. & poteſt. Epiſc. allegat. 14. n. 163. Zerola p. 1. Praxii Epiſc. V. Capitulum, §. 3. addit. 1. quod illo dolo Vicarii non necessitò ſe facienda non ſuerit facenda. Nicol. Garcias p. 5. de Benef. cap. 7. n. 6. & n. 21. & alii.

17 Inſuper patet ex illiſdem locis, quòd Vicarius Capitularis debet eſſe Doctor, aut Licentiatus Sacrorum Canonum; ſicque quoad illud officium Canonista præferitur Theologo: adeò quòdſi ſuerit, ut omnibus ſtatuta non poſſit Doctor Theologiæ in Vicariam Capitularem bede vacante eligi; prout cenſuit Sacr. Congregatio Concilii die 28. Augusti 1621. ac refert Barbosa cit. cap. 21. n. 33. & Garcias cit. cap. 7. num. 9. & 10. Imò nec poterit Vicarius Generalis dominorum Epiſcoporum confirmari, quando non fuit Doctor, aut Licentiatus Canonum; ſed debet, ut ſuprà eligi, qui ſit talis Doctor, vel Licentiatus, ſi addit in Capitulo, ex ſententia cpiſcopi Sac. Congregationis, de qua Garcias cit. num. 10.

18 Quod ſi verò ejuſmodi Canonista non adſit in Capitulo, fuſticit eligere talem, qui alias, quantùm fieri poteſt, ſit idoneus, juxta aliquatem Concilium Tridentinum. Poterit tamen Capitulum, in ſuba deputationis, dare ei Conſultorem Doctorem Canonum: vel eligere perſonam extraneam in Vicariam Capitularem, cùm hic non neceſſario ſit eligendus de gremio ipſius Capituli, quamvis ubi in hoc reperitur idoneus, ceteris paribus ceteris ſit præferendus. Garcias cit. cap. 8. num. 13. aliqueſ Declarationes Sac. Congregationis, ac ſoluptor Barbosa cit. cap. de Canonic. & dignit. n. 37.

§. V.

De potestate Vicarii Generalis, ac ceſſatione ſui Officii.

SUMMARIUM.

71 *Vicarius Generalis Epiſcopi, & Capitularis, ſtatim ac vacat Sedes accipit juriſdictionem Ordinariam.*
76 *Vicarius Generalis, vel officii ſibi generaliter commiſſi, regulariter poteſt in omnibus, quæ Epiſcopus.*
77 *Quia conſiſtit totum Tribunal cum Epiſcopo.*
78 *Dummodò non ſint in Beneficiis excepta, neque res arduæ, & magni præjudicii. Ibi n. 78.*
79 *Quæ ſi regaſſit omnes ceſſas ad Epiſcopi alcum diſtinctum pertinentes, quæ non requirunt ſpecialem commiſſionem: adeò, quòd ſit præſumptum per ipſo.*
80 *Excipiuntur tamen cauſæ criminales.*
81 *Item abſolutionem Vicarius Generalis ſine ſpeciali commiſſione poſſe inquirere de Subditorum defectibus, hoſque punire, & quæratione?*
82 *In non quod Beneficia conferre.*
83 *Beneſicium Electus, & Præſentatus, ſi dignè ſeqnentur, in Beneficio reſiuere.*
84 *Et quæ ratio diſparitatis? Ibid.*
85 *Nequit unire, vel dividere Beneficia.*
86 *Nam ſine ſpeciali commiſſione Epiſcopi non ſe intromittit, juramentis, Dimiſſorialibus Matrimonii.*
87 *Vel abſolvere à cenſibus Epiſcopo reſervatis?*
88 *Ac diſpenſare in irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus Ibi. in ſine Concilii Tridentini?*
89 *In præſentia cauſa debet attendi Forum Vicariorum.*
90 *Facultas ſpecialis omnia, quæ ſunt Epiſcopali poteſtati, licet ſpecialè mandatum requirant, quoſque ſe extendat?*
91 *Quibus poteſtas Vicarii Generalis ſe ordinaria vel delegata, non eſt tantum quoſque de nomine; ſed cur?*
92 *Concluditur, quòd à Vicario juriſdictionem ordinariam.*
93 *Et quæ ſit Vicarii jubrogatum.*
94 *Quod præcedit etiam quoad negotia requirentia ſpecialè mandatum, quando hæc in primo collatione Vicariatus expriment.*
95 *Sicut de illis, quæ ſunt ex ſingulariter eidem commiſſitutur.*
96 *Niſi Epiſcopus tale commiſſit Vicario Generali ut Vicario.*
97 *Prædilo poniter procedunt de juriſdictione Vicarii Capitularis Sede Vacante.*
98 *Solumnè abſtrahere. Et num. 99.*
100 *Juriſdictio, quæ Vicario Generali ſpecificè primariò & principaliter, in Vicario Generali ſpecius cauſſa ſunt dotè ſin accſſarè. Ibid.*
101 *Non ſunt, quæ ſunt gerit alterius, delegata juriſdictione ut ſentiunt.*
100 *Juriſdictio Vicarii Generalis, cum ſuplet mutua Epiſcopi.*
101 *Et cur ad nutum Epiſcopi ſit revocabilis?*
102 *Vicarii Generalis officium, ac juriſdictio ceſſat. Ibi. nutrito ipſo.*
103 *Et per ſuplicam ſecundatiam. Ibid.*
104 *Et per abſolutionem, ſuſpenſionem, ſecundatiam, ſu revocationem Epiſcopi.*
105 *Et non voluit ſeſſa ſuo à Vicario ignorante nutum Epiſcopi ſuſpendi? Ibid.*
106 *Et ſuſpenſa Epiſcopi juriſdictione per excomunicationem, ſuſpenſionem, aut interdictum.*
107 *Et Epiſcopus abſolvatur? Ibid.*
108 *Et per revocationem.*
109 *Vicarius Generalis ad Iubitum Epiſcopi poteſt revocari. Et num. 110.*
110 *Diſpenſatio inter ipſum, & Vicarium perpetuum in Diœceſi.*
111 *An Capitulum Sede Vacante poſſit revocare Vicarium ſe conſtitutum?*
112 *Et Vicarius Sede Vacante reſidet juriſdictio penes Capitulum, & Vicarium abſque conſitutum?*
113 *Antiquo Capitulum poſſe eligere Vicarium ad ſuſpendendo Diœceſim, aut Vicario abſtinentium ſubſtituere?*

§. IV. De potestate Vicarii Generalis, ac ceſſatione ſui Officii.

76 Altera pars excepiuntur. Quia, tacendo ea, quæ in juris ſpecialiter ſunt excepta (de his enim nulla notitia ſubeſt poteſt dominoſ) ſi erraſſi valide anuas, ſed magni præjudicii, ſunt locum habebit Reg. Ex juris in 6. *In generali conceſſione non venium ea, quæ non ejus offer ſentiuntur in ſpecie conceſſuros.* Concordat. *Clim in generali. 6. de Rſ. ubi ex hoc fundamento reſolvitur, non poſſe Vicarium Generalem conferre Beneficia Ecclesiaſtica, quorum collatio pertinet ad Epiſcopum, ſed Vicarium Generalem facere ipſi ſpecialiter commiſſa.* Sinile quid habetur *in c. Quiquerulatur. §. 1. de Prebend. lib. 3. Clementinarum, ubi Papa parte 3. lib. 4. quæſt. 3.* Pax Jordanus volum. 1. lib. 12. tit. 1. numer. 12.

77 Deinde ex generali commiſſione noqui Vicarius Generalis Beneficia conferre, *text. cit. cap. ultim. lib. 1. 6.* Tuta quidem ſi ſpecialiter commiſſione ſuo ſuerunt illa, quæ ut ſpecie verſimiliter non eſſet conferiturus; ſi verò collatio Beneficiorum, quæ inter fructus Episcopatus computantur, ſit ſpecialiter ſuo. *Clementin. 1. de Rſ. ubi ex Mauro, & obſtet nemo enim poſtmortuus jactare ſuum, ut Laurentius de Bonacatsis. Inter ſuos fructus Episcopatus denarii non poteſt, ut honorum administratio, ejusmi libera, nil conceſſa, aut ſi qui collatio Beneficiorum voluntaria; ut ſuspicius Fabrum Ecclesiaſtica. Et Fragmentaria, ma. de Infirmi, ſi eli quidem donatio: quia per eam exercetur liberalitas in illi, quibus illicit non ſuplicient dando. Tuscus, Glosſa, & DD. in tit. de Rſ. in 6. Ibid.*

78 Secùs ſit decludum de collatione Beneficiorum ne-ſpecialiter ſuo, ſed ſolum inter le clericos, & præſertim in Patronis. Poteſt enim Vicarius, vatione Officii ſibi generaliter commiſſi, canonicè electos confirmare, aquo ſuo Ordinario, ſi ſint ſuficientes, & digni reperiantur, inſtituere in Beneficiis: nam hæc duo ſunt juriſdictio, & neceſſitatis; cùm Beneficia, ut plurimum, ſint ſpiritualia, idoneos, aequirit tur jus ad Beneficium, & clericis inſtituitur non ſed mere liberalitatis. Glosſa in *tit. cap. ultim. V. Non poſſum. 1. 6. in 6.* Ubi Pontifex Rebeiarus in Administratione Ecclesiarum *parte 3. de Beneficiis, cap. 3. n. 3.* Barbosa *cit. allegat. 14. n. 18.* Fagnanus *cit. de Rſ. frequentiis, q. 1. de Rſ. n. 11.* aliqui, ſed quamvis diſſentiat Rebuffus, *ibi ſuprà, n. 116. & ſeqq.*

79 Interdum ſi ſui Officii generaliter commiſſi non poteſt Ecclesiæ Ecclesiæ, vel alia Beneficia unita, dividere, aut omnino ſuppriment: tam hæ cauſæ inter ea ſunt conceſſa, ut ſi ſpecialiter ſuo, ſed ſolum ſpecialiter ſuo ſit renuncia-tio Beneficii abſque ſpeciali commiſſione Epiſcopi, patet ex *Clementin. Ut ſe de Rſ. n. 6.* ubi negotiorum ſed ſpecialiter ſuo.

80 Inſuper Vicarius Generalis abſque ſpeciali commiſſione Epiſcopi, ſed ſolum ſpecialiter in visis, ſuspendere, aut ſuspiu, ut, etiam in quibus poteſt Episcopus diſpenſare: nam deſpenſatio eſt ſpecies quadam gratiæ, & remiſſionis, quæ ſpecialiter ſuo ſuspendit. Rebuffus *cit. de Forum Vicariorum. numer. 4. & ſeqq. Lyonnaus in cap. ult. n. 4. & ſeqq.* Ubi ait, quòd ſi ſpecialiter ſuo Vicarius Generalis ſuam poteſtem diſpenſandi commoniat; prout contra Monachum *Canſſ. 6. numer. 13. ext.* Nicol. Garcias *cit. cap. 7. num. 9. & 10.* Ac non ſolum ſpecialiter ſuo, ſed ſuficiatur ſuffiat Sacrb. *Ib. de Matrim. dip. 3. num. 10.* de facultate Vicarii Generalis ad diſpenſandum in *Dimiſſoriis Matrimonii*, juxta Concil. Trident. *Sess. 24. cap. 5. de Reform. matrim.* Vel ad Vicariatus Generalis, & notariatus Episcopo, diſpenſandum in ſuſpenſionibus ex ſuspendendo, ſed ſuſpendere ex ſuſpendere, ſed ſuſpendere ex ſuſpendere, ſed ſuſpendere ex ſuſpendere

quomodo. R. debuit *sibi supra, n. 93.* & Barbosa *n. 121.* Garcias *d. cap. 8. num. 43.* & 48. Bragel. *n. numero 16.* alii.

88 Facentur plures alii casus, de quibus late disputant Doctores, attamen ex Officii stile generaliter commisi fi, quidquam circa eos pertit, vel non pertit Vicarius Generalis; prosunt videre *Ill. Bonacina in Prax. Beneficiorum tit. Forma Vicariatus, per totum Barbosa d. 2. de offic. fo. pert. Episcop. allegat. 3. num. 60. & seqq.* & alii. In praxi quippe omnes illos casus Forma Vicariatus, sive instrumentum commissionis, quo ipsi instituuntur Vicarius Generalis: per hanc enim Episcopi quandoque omittunt, vel omittere illo Vicario concedunt d. collatam.

89 *Adde* tamen prædicta, quod licet Episcopus concedat Vicario Generali facultatem exequendi omnia, quæ fuint Episcopalia pertinentia, etiamsi mandatum exigant speciale; attamen ab hujusmodi clausulæ non Vicarius ut pedice ca, quæ requirunt speciale mandatum. Nam ordia clausula in pure certiores nimis generalia, ut *cap. Quia ad agendum, 4. de Procuratorio in Decretal. Regul. Juris lib. 6. In generali concessione* ffi. Sectio decretum, quando Episcopus pertinent facultatem concessa expressit aliquem, et aliqua de casibus facultatis speciale mandatum requirebat, addit; *pollemadum illa clausula: & omnia alia, in hoc mandatum exigant speciale; tunc enim poterit Vicarius ea tam alia facere quæ requirunt speciale mandatum, dummodo non sint gravioria, vel majora expressis, prout in omnibus hactenus dictum quod Procuratorem ad cit. d. ad agendum. & Clem. 3. de Procuratoriis.* accitat Gloss. *fin. Clarius, 6. 1.* Garcias *d. cap. 8. n. 61.* Engel. *d. n. 10. cit. numero 8.* alii.

90 Quæritur II. An potestas Vicarii Generalis fiorendum, vel delegata? Celebriter Doctores, *Ill. Bonacina* dum inter DD. contro versia, et videre est apud Barbosa *tit. pert. 3. dicf. 24. numero. 16.* & *30.* & Sanchez *lib. 3. de Matrim. dicf. 22. n. 2.* & *3.* Ut ergo plurimum Doctores pro - & contra ali gant. Neque enim ell tanti ipsum ulla de nominis, verbum quis fit Ordinarius, vel Delegatus, *Ill. Bonacina, ut jurisdictione Vicarii Generalis ordinaria, vel delegata; quinimo in re ipsa plurimum ignorati, prosequitur ex differtatio inter Judicem Ordinarium, & Delegatum existentibus, de quibus Tit. fol. 3. n. numero 41. & seqq.* Accedit, quod, quando pure aliquid, quasi non Ordinaria, aperte Vicarius Generalis quo ventant omnes ordinariam jurisdictionem habentes. Abbas *tract. Cum illo num. 2. de Rescript.* Sanchez *lib. 3. de Matrim. dicf. 22. n. 3.* & Aliis: Quæ omnia ad Episcopum pertinent, et ipsum Vicarius Episcopi, & reverti poterit jurisdictione ordinaria; alias facit. Unde ad propositum quæstionem.

91 Respond. I. Vicarius Generalis Episcopi habet jurisdictionem ordinariam, non delegatam. Ita *Bonacina* cit. *Remora. fol. 2. de Appellatione. n. 26.* ac notat Gloss. *ibid. V. Generalis,* & alia Gloss. *in cap. Licet. 2. V. Officialem. n. 2. de Rescript. Clementin. 1. n. numero. 1. de offic. Delegat. & Decretalium, num. 13. de Judiciis.* Bellusus *in Repert. de offic. Delegat. numero. 4.* Covarrubias *lib. 2. Variar. Resol. cap. 20. n. 4.* & *Practic. Quæst. cap. 4. num. 8.* Speculis *lib. Dell. 3. Part. Ecclesiæ. n. 3.* Mantica *in Speculo Auditor. part. 2. dell. 5. numero. 11.* & *17.* Nicol. Garcias *de Beneficiis, parte 5. cap. 3. n. 21.* Malchordus *de Probationibus, Cancl. 41. 13. n. 2.* ac aliquam Roman *Decisf. 1. de offic. Vicarii, in Decis. Sacrorum ad offic. Pont. tit. 1. n. 1.* & 2. Bernardus Sanchez *lib. 2. cap. 4. num. 5.* Pichino *tod. num. 15.* Barbosa, & Sanchez *ubi supra.* Quorum aliis, quos citant, quam ita Gloss. *citata in summa, dic. & quidquid,* per Barbosam *d. cap. 4. num. 30.* citati, oppositum tenent.

92 Fundamentum præcipuum Conclusionis est quia jurisdictio, quæ Lege, seu Canone, ratione Officii ita dignitatis Episcopo concedit, est ordinaria, *Mere. Gr. 1. Epist. fl. de Jurisdiction. omn. Judic.* Atqui Vicarius Generalis Episcopi habet jurisdictionem a Canone, & ratione sui Officii fibi concessam, *c. Licet. 1. 63. in 6.* cum similibus, ergo. Nec obstat, quod Episcopus ipsi quasi fuit concessus fibi Vicarium Generalem. Nam ex hoc, quod id constituit fuit ab Episcopo, Juris tribuit ipsi jurisdictionem, & quidem interdictæ, non ita dilata *num. 75.* Est enim Episcopus mediet quasi nominatus, constituens, non tamen nodus quasi dari jurisdictionem: prout fimile quid contingit aliis Judicibus, qui quidnamnam bene jurisdictionem, habent obtinet, quod à Principe ad officium Judicis commenerunt, & deputantur.

Confirmatur Conclusio. A Delegato datur appella. 31 ad Delegantem, ergo pertet ex *Lege magistratum, Pandect. de offic. Delegat.* cum concordantiis. Sed à Vicario Generali non datur appellatio ad Episcopum, *text. clar. cap. 8. de Appellat. in fin. ubi Episcopus omnia commissa reprobatur, addita illa ratione: Nec ab eodem ad Episcopum à cuius fit idem Auditorium ut ita fieri Episcopus, cum fit idem Auditorium ut ita fieri Episcopus.* Accedit: quia juxta textum nostra allegatum, idem est Tribunal, seu ampio jurisdictio Episcopi, & Vicarii Generalis: atqui jurisdictio episcopi est ordinaria, *c. Cum episcopus, 7. de offic. ordinar. in 6.* ergo & illa.

93 Respond. II. Conclusio proximé data non follum pertedit in illis, quæ ipso jure, ex ea generali commissione Vicariatus competunt, sed etiam ipsa Vicario Generali ad illa requisitum speciale mandatum requirentia, quando hæc in primis collatione Vicariatus (speciales expressi mandatum: quibus tantum Episcopi Generalis est ordinaria. *Ita Joann. Andreas in Additi ad Speculum, in Rubric. ad tit. de offic. Vicar. per Dominum Vidoria. Franciscus in numero. 4. de Vicarii Generalis, part. 3. cap. 8. numero 41.* post Rotam apud Crescent. *Decif. 15. de Probation.* Gambarum *de offic. Legati, 1. numero. 4.* Bellusus *Repert. dicf. 6. cap. 6. numero. 3.* & alios. Sanchez *lib. 3. de Matrimon. dicf. 23. numero. 8.* Pichino *d. n. numero.* Rationi: Quia commissio ipsa Vicario Generali, *cap. Translata, 3. de Confir.* juncta Gloss. & DD. *ibidem.* Simulque accessorium autem ipsum principale, juxta *Reg. 43. Juris in 6.* Atqui in polestate Episcopi, quod cuiusdam speciales commissiones annexa, simulque accessoria ad jurisdictionem ordinariam Vicarii Generalis; ergo.

Secus dicendum de illis, quæ non follum requirent 94 speciale mandatum, sed etiam ipsa jurisdictio ordinaria, ut non ipsum Episcopo revocabilis, simulque revocabilis. Petrus in *Rubric. tit. tit. de offic. delegat. numero. 4.* Bellusus *Repert. dicf. 6. cap. 6. numero. 8.* Francisc. Pegnatus, Sanchez, Pichinus, & alii. Siquidem hic cessat ratio prædicta allegata: nam jurisdictio, quæ ad aliud spectantem, & regularitur ordinaria, *non potest* Episcopus annexa, vel accessoria ad Generale Officium Vicariatus, ibique ratione delegata dicendum, quia ipsa Vicario Generali, ut ipsi Vicario Generali ab Episcopum velitis Delegantem.

Verumtamen hoc ipsum limitant Doctores, quæ 96 de Episcopus pertfet ejusmodi fingularem casuum, speciali mandato indigentem, commitit Generali Vicario tanquam Vicario, quia Officii Vicariatus, quo tunc etiam quoad hanc casuum certificiter jurisdictio Vicarii Generalis, Jano Andreas, Sanchez, Pichinus *dicti supra, n. 15.* & Sbroiadius *d. n. 4. de Prerogat. Episcopi, 3. num. 39.* illud intelligentes in casu, ubi incommodum fit mentio Vicario, *Ill. Bonacina, numero. 4. Covarrubias d. 2. Variar. Resol. cap. 20. n. 4. & Practic. Quæst. cap. 4. num. 8.* Speculis *Dell. 3. Part. Ecclesiæ. n. 3.* Mantica *in Speculo Auditor. part. 2. dell. 5. numero. 11.* & *17.* Nicol. Garcias *de Beneficiis, parte 5. cap. 3. n. 21.* Malchordus *de Probationibus, Cancl. 41. 13. n. 2.* ac aliquam Roman *Decisf. 1. de offic. Vicarii, in Decis. Sacrorum ad offic. Pont. tit. 1. n. 1.* & 2. Bernardus Sanchez *lib. 2. cap. 4. num. 5.* Pichino *tod. num. 15.* Barbosa, & Sanchez *ubi supra.* Quorum aliis, quos citant, quam ita Gloss. *citata in summa, dic. & quidquid,* per Barbosam *d. cap. 4. num. 30.* citati, oppositum tenent.

Fundamentum præcipuum Conclusionis est quia jurisdictio, quæ Lege, seu Canone, ratione Officii ita dignitatis Episcopo concedit, est ordinaria, *Mere. Gr. 1. Epist. fl. de Jurisdiction. omn. Judic.* Atqui Vicarius Generalis Episcopi habet jurisdictionem a Canone, & ratione sui Officii fibi concessam, *c. Licet. 1. 63. in 6.* cum similibus, ergo. Nec obstat, quod Episcopus ipsi quasi fuit concessus fibi Vicarium Generalem. Nam ex hoc, quod id constituit fuit ab Episcopo, Juris tribuit ipsi jurisdictionem, & quidem interdictæ, non ita dilata *num. 75.* Est enim Episcopus

ita. Episcopus habet jurisdictionem ordinariam: ergo potest illam tribuere Vicario Generali: *nam dat in primo condentem, & eodem modo, insidium possitere non pofsunt, c. Licet. 9. de Prebendiis.* Resp. neg. consequentiam: quia probatione consequentia. Siquidem dicta jurisdictio non eodem modo est in unique, ac prout ubi sit, quia ordinaria, quatenus ipsa Episcopo jurisdictio illa est principaliter, prout ipsi Vicario Generali est ratione Officii, quo ipsi Vicario Generali, ut ipsi Vicario Generali, seu constituenti, & quatenus

stat penes Vicarium ab eodem deputatum. Anton. Flaminus Marchettus *in praxi Vicarii Capitularis, part. 1. tit. 9. numer. 4.* post Quarantam *in Summa Bullarum, V. Capitulum Sede Vacante. numer. 4.* estque jam dictum suprà *Tit. 11. de Temporibus Ordinationum. §. 5. numer. 125.* Atque dicti Vicarii jurisdictio tanta est, quanta ipsius Capituli Sede Vacante, nisi quid specialiter fuerit exceptum: prout liquet ex Forma, seu Instrumento Vicariatus Capitularis, quam refert Barbosa *part. 3. de Offic. & potest. Episc. allegat. 54. n. 159* post Quarantam *in cit. Summa Bullarum. V. Capitulum Sede vacante.*

Unde, quòd Capitulum Sede vacante absque Vicario constituto, non possit eligere Visitatorem ad visitandam Diœcesin, à Sac. Congregatione decisum fuit, ut ait Nicol. Garcias *part. 5. de Beneficiis, cap. 7. num. 23. §. Septima.* Qui ibidem *§. Sexta* pariter decisum ait suam absentiam alterius substitutionem facere. Concordat Fagnanus *loc. cit. num. 73. & seqq.* ubi has ipsas Decisiones allegat.

TITULUS XXIX.

De Officio & potestate Judicis Delegati.

1 *Ratio continuationis Titulorum.*
Delegatus Papæ est major quolibet Ordinario quoad causam sibi commissam. Ibid.

1 Sequentes Tituli hujus primi Libri Decretalium versantur præcipuè circa Forum contentiosum, & continent præparatoria Judiciorum; ut ait Zoesius *h. t. num. 1.* Quia verò in Judiciis primò quæritur de Judice, qui vel est ordinarius, vel delegatus; ideircò de hoc tractatur in præsenti Titulo, de illo verò posteà. Nec immeritò prius agitur de Delegato, quàm de Ordinario: siquidem Delegatus Papæ est major quolibet Ordinario saltem quoad causam sibi commissam; eò quòd circa hanc gerat vices Papæ ejusque personam repræsentet, prout habetur *in c. Sanè quia. 11. h. t.* Ut autem præsens materia unà cum aliis cohærentibus, & subsequentibus, melius intelligatur, operæ pretium erit Jurisdictionem ut sic, & varias ejus divisiones præmittere. Hinc sit

§. I.

De Jurisdictione ut sic, & variis ejus divisionibus.

SUMMARIUM.

2 & 3 *Jurisdictio, quid?*
4 *Dicitur potestas publica, & cur?*
5 *Item Potestas jurisdictionis*
6 *Actus Potestatis publicæ, qui?*
7 *Jurisdictio Ecclesiastica, & Civilis seu politica, quæ?*
8 *Jurisdictio contentiosa, & voluntaria, quid?*
9 *Et in quò differant?*
10 *Aliæ jurisdictionis divisiones referuntur.*
11 *Jurisdictio ordinaria, &*
12 *Delegata, quæ?*
13 *Jurisdictio mandata, an differat à delegata? & num. seqq.*
14 *Et in quo?*
15 *Ratio discriminis.*
16 *Jurisdictio mandata propriè accepta, coincidit cum delegata ad universitatem causarum.*
17 *Sed largiùs loquendo quandoque confunduntur.*
18 *Jurisdictio simplex, quæ? Et num. seqq.*
19 *Imperium, quid; & quotuplex?*
20 *Imperium, mixtum, &*
21 *Imperium merum, quod?*
22 *Tres sunt gradus Imperii meri.*
23 *Alia Jurisdictionis simplicis, & Imperii mixti, ac meri definitio.*
24 *Officium nobile, & mercenarium Judicis, quod?*
25 *De Jure Canonico, an detur Imperium merum?*
26 *Et quæ ad istud spectent?*

2 Quæritur I. Quid sit jurisdictio? Juristæ plerique solent cum Glossa *in L. 1. ff. de Jurisdict. omn. judic. V. Potestat.* jurisdictionem in genere sic definire, dicendo: *Jurisdictio est potestas de publico introducta, cum necessitate juris dicendi, & æquitatis statuendæ.* Verùm, quia hæc definitio non convenit jurisdictioni Ecclesiasticæ utpote quæ non *de publico*, hoc est, non auctoritate Reipublicæ, sed immediatè à Deo, seu Christo Domino *introducta* fuit, *c. Solitæ. 6. de Majorit. & obed.* cum concordantiis; & de qua potissimum nobis est sermo: hinc magis generaliter, ac melius loquendo

3 Resp. I. *Jurisdictio* est potestas publica juris dicendi. Ita desumitur ex *L. 1. §. Damnamus ff. de Suspectis tutorib.* ubi Jurisdictio appellatur *Officium juris dicendi*, Jurisdictio siquidem à *jure dicendo*, sive sententia secundùm æquitatem, Jurisque regulas ferenda, tanquam præcipuo publicæ Potestatis officio, dicta fuit. Vel, si placet magis generalem, atque omnes jurisdictionis actus sub se comprehendentem definitionem ponere, dicas cum Pirhing *tit. de Offic. Judic. ordin. numer. 1.* & aliis: *Jurisdictio est potestas publica circa alterum regimen, seu gubernationem.*

4 Dicitur notanter, *Potestas publica*: ad excludendam videlicet eam potestatem, seu authoritatem, quam habet maritus in conjugem, pater in filium, dominus in servum, magister in discipulum, & tutor in pupillum. Hæc enim non est jurisdictio propriè dicta, cùm magis ad domesticam, seu Oeconomicam ac privatam, quàm ad publicam gubernationem spectet.

5 Et additur, *Potestas*. Sumitur enim hic jurisdictio, non pro actu, seu exercitio jurisdictionis; sed pro facultate, ac potentia eam exercendi: unde alio nomine appellatur *Potestas jurisdictionis* (ad differentiam *Potestatis Ordinis*, quæ Clericis confertur per sacros Ordines) & qui illam habent, dicuntur *Potestates publicæ.*

6 Hujus autem Potestatis publicæ actus sunt, sententiam ferre, ac definire, quid jus & æquitas contineat; rem præcipere, prohibere, punire, leges ferre, in illis dispensare: quinimò universim omnis ille actus jurisdictionis esse censetur, qui à Superiore ex publico munere, ac potestate in subditos, sive quatenùs publica persona est, exercetur. Et hoc denotatur per alia verba, in posteriori definitione jurisdictionis posita, ibi; *Circa aliorum regimen, seu gubernationem.*

7 Quæritur II. Quomodo generatim dividatur Jurisdictio? Resp. I. *Jurisdictio* humana (de qua nobis sermo) comprimis dividitur in Ecclesiasticam, & Civilem. *Ecclesiastica* est, quæ circa causas ad Dei cultum spiritualemque animarum salutem pertinentes versatur. Et hæc subdividitur in eam, quæ in Foro externo, & illam, quæ in Foro interno, seu conscientiæ, & Sacramentali exercetur. *Jurisdictio civilis*; seu *politica* dicitur, quæ circa causas sæculares & profanas versatur & temporalem Reipublicæ gubernationem proximè respicit. Et de hac jurisdictionis divisione procedunt illa, quæ suprà *Tit. De Constitutionibus. §. 3. num. 49. &* Legisla-

seqq. uberiùs dicta fuerunt, agendo de Potestate Legislativa Ecclesiastica, & Civili, atque origine & differentiis utriusque.

8 Resp. II. Jurisdictio ulteriùs dividitur in voluntariam, & contentiosam, ut *L. 2. de Offic. Proconsul.* atque declarat Glossa *ibid. V. Contentiosam.* Atque ex his *Jurisdictio contentiosa* dicitur ea, quæ exercetur in invitum: utputa, in jus vocando, puniendo, & alia hujusmodi exercendo, quæ expediri non possunt, nisi Judice pro Tribunali sedente, seu quando inter duos pluresque contenditur, *arg. l. inter stipulantem, §. 2. ff. de Verb. oblig.* ibi: *Judicium autem etiam in invitum redditur.* Econtrà *Jurisdictio voluntaria* est, quæ inter volentes tantùm exercetur: atque ad hanc in Civilibus spectat manumissio, & adoptio; in Ecclesiasticis autem Ordinatio, Consecratio, Collatio Beneficiorum, & hujusmodi, juxta dicta superiùs *Tit. De supplenda negligentia Prælatorum, numer. 7.* Et dicitur *voluntaria*, non ex parte Magistratus, qui Officium suum imploranti semper impertiri debet; sed ex parte illius, qui adit Magistratum, petitque tale quid, quod ei suppositis omnibus requisitis concedendum est; quia scilicet nullius alterius contradictione impeditur.

9 Differunt hæ duæ jurisdictionis species inter alia ex eo, quòd ad exercitium jurisdictionis voluntariæ non requiratur strepitus forensis, nec processus judicialis, neque opus sit, Judicem pro Tribunali sedere: haud obstante, quòd interdum aliqua extrajudicialis cognitio causæ requiratur. Unde etiam hæc validè, & licitè exercetur in alieno Territorio absque injuria Judicis illiùs loci: quamquàm ad vitandum scandalum, tollendamque omnem confusionem, plerumque non publicè, sed privatim tantùm id fieri debeat. Econtrà verò jurisdictio contentiosa exerceri non potest sine processu judiciali; ac proinde extra proprium Judicis Territorium, & in alieno, sine expresso vel tacito consensu Judicis illius loci, atque etiam partium litigantium, exerceri nequit, nam *extra territorium jus dicenti, impunè non paretur*; prout habetur in *cap. ut animarum de Constit. in 6.* cum similibus.

10 Resp. III. Jurisdictio rursus dividitur in ordinariam, & delegatam: item in jurisdictionem simplicem, & in Imperium; sive, ut alii loquuntur jurisdictioni simplici supervenit Imperium, tum mixtum, tum merum. Et quidem

11 *Jurisdictio ordinaria* dicitur ea, quæ cuipiam jure proprio, seu ratione Officii, aut dignitatis suæ, ex Lege, Canone vel consuetudine competit: prout desumitur ex *l. More majorum, & l. Et quia ff. de Jurisdict. omn. judic.* Ubi is censetur habere jurisdictionem ordinariam, ac delegare posse, *qui eam suo jure, non alieno beneficio habet*: secùs, si nec principaliter (hoc est, à Principe, ut explicat Glossa) *ei jurisdictio data est, nec ipsa lex defert.* Unde Fagnanus *in c. Cùm olim n. 65 de Majorit. & obed.* generaliter docet, ac pluribus aliis probat, quòd jurisdictio, quæ defertur à Lege, vel statuto, aut quæ datur ad universitatem causarum, sit ordinaria: quamquàm hoc ultimum probè sit intelligendum, conformiter dicendis infrà *§. 3. num. 63.*

12 *Jurisdictio delegata* econtrà est, quam quis non habet jure proprio (hoc est, non ratione sui Officii, aut Dignitatis à Lege, Canone, vel consuetudine sibi delatam) sed solùm ex commissione alterius, cujus vice fungitur. Atque ad hanc reducitur jurisdictio mandata, imò hæc cum delegata à nonnullis confunditur. Quod ut meliùs intelligatur

13 Quæritur III. Utrùm jurisdictio mandata differat à delegata; Glossa *in L. 1. ff. de officio ejus, cui mandata &c. V. Qui mandatam*; asserit, quosdam velle, quòd mandata & delegata jurisdictio idem sint: pro qua sententia Fachineus, proximè citandus; allegat Decium *in Rubr. ff. de offic. ejus cui mandata*, & Cagnolum, ac Riminaldum ibidem. Et reverà, si nominis significationem attendamus, *mandata* idem est, ac *demandare*, seu delegare jurisdictionem: unde in Jure Civili non rarò sumuntur pro eodem, uti patebit ex dicendis *n. 17.* Verùm hoc non obstante

14 Respond. I. Propriè, ac in rigore juris loquendo, jurisdictio mandata differt à delegata, ex eo, quòd hæc detur ad causas particulares, illa verò ad universitatem causarum. Ita Glossa *loc. cit.* ubi post relatam aliorum opinionem jam memoratam, ex propria mente inquit, *jurisdictionem mandari, quando universitas; sed delegari, quando species una committitur: unum tamen pro alio quandoque ponitur.* Hæc Glossa. Idem tenet Covarruvias *lib. 3. Var. Resolut. cap. 30. n. 11.* post Socinum in *L. 1. §. ult. ff. Quis, & à quo appelletur*; atque ex proposito resolvit Fachineus *Controvers. Jur. lib. 12. cap. 69.* per totum, citans alios, & novissimè Engel *Tit. de offic. Judic. ordin. num. 2.*

15 Probatur hoc discrimen per diversa juris loca, quæ alioquin absque contradictione conciliari vix possunt. Sic quippe *in l. Cùm Prætor §. 1. ff de Judiciis*, dicitur: *Is quoque, cui mandata est jurisdictio, judicem dare potest.* Econtrà Judex datus, seu Delegatus inferioris, judicem dare non potest, *text. clar. l. A Judice C. eod.* Deinde in eum, cui mandata est jurisdictio, transit omne Officium jus dicentis; *ut L. 1. §. Damus, ff. de suspectis tutorib.* At in Judicem delegatum non transit, nisi munus judicandi, *cit. l. A Judice* cum similibus. Ulteriùs ille, cui mandata est jurisdictio, dicitur habere jurisdictionem, *l. More majorum & l. & quia ff. de jurisd. omn. judic.* Econtrà Judex datus, sive Delegatus, non habet jurisdictionem, sed cognitionem tantùm, *l. Ait prætor ff. de Re judicat.* Tacentur alia plura apud Fachineum *loc. cit.* videnda.

16 Porrò in hac rigorosa acceptione, jurisdictio mandata coincidit cum delegata ad universitatem causarum. Ad majorem tamen claritatem ea quandoque appellatur *Mandata generalis jurisdictio*; *ut l. Cognitio, ff. de offic. ejus cui mandata &c. & l. Solet & l. Prætor. ff. de jurisd. omn. judic.* In quo posteriori loco sic legitur: *Prætor sicut universam jurisdictionem mandare alii potest, ita & in personas certas, vel ad unam speciem potest.*

17 Nec tamen ideircò negatur, quin vocabula illa *Jurisdictio Mandata, & delegata*, quandoque confundantur, ac largiùs loquendo unum pro alio ponatur, uti notat Glossa, & Covarruvias, *ubi suprà.* Sic accidit *in L. 1. §. Qui mandatum ff. de offic. ejus cui mandata &c. & l. Cùm finus C. Ubi & apud quem &c.* & alibi prout ex subjecta materia dignosci potest.

18 Quæritur IV. Quid sit Jurisdictio simplex, ac Imperium mixtum, & merum? Resp. I. *Jurisdictio simplex* consistit in sola causarum cognitione, ac decisione absque jure exequendi. Et talem solet habere Judex Delegatus, cui datur quidem potestas sententiam ferendi, sed hujus executio Deleganti reservatur *leg. à Divo Pio §. 1. ff. de Re judicata*, & ampliùs *infrà num. 45. & 49.* dicetur.

19 Quòd si verò Judici competat etiam executio, seu potestas exequendi suam sententiam, ac in Reos debita coercitione utendi: tunc is censetur habere *Imperium*. Nam potestas Judicis secundùm actum cognoscendi, pronunciandique, dicitur *Jurisdictio*: secundùm actum verò coercendi, vocatur *Imperium*. Engel *tit. de offic. Judicis, n. 20.* post Mathiam Stephani *de offic. Judicis, lib. 1. c. 7. n. 3.* Et imperium taliter acceptum, subdividitur in mixtum, & merum. *Imperium mixtum* consistit in causarum civilium executione, ac modica coercitione: *Imperium merum* autem in coercitione publicorum criminum.

20 Porrò Imperium mixtum alio nomine dicitur *Jurisdictio bassa*, seu *inferior*, quæ competit cuilibet Magistratui, licèt non semper quoad omnes actus. Huc spectant interponere authoritatem manumissioni, vel emancipationi, dare bonorum possessionem, pupillis tutores constituere, imò & modicam coercitionem seu punitionem imponere, dummodò non sit ex pœnis gravioribus illis, quæ spectant ad Imperium merum, juxta mox dicenda.

21 Imperium merum appellatur alio nomine *Jurisdictio alta, seu criminalis*; & describitur in l. Imperium, 3. ff. de jurisdict. omn. judic. dicendo: *Merum Imperium est, habere gladii potestatem ad animadvertendum in facinorosos homines.* Ubi per actum magis principalem, describitur Imperium merum: siquidem

22 Tres communiter, juxta Jus Civile, notantur gradus Imperii meri. Primus, seu supremus continet pœnas mortis naturalis, ut combustionis, rotæ, decapitationis &c. Se-

Secundus complebitur quinam moris civilis, ut deportationis, bonis Bannitis Imperialis Ecclesiasticis pensionibus non capitalis, cum corporis afflictivus, tum fumosus; ut amputationis manuum, fustigationis, filentiae ad nonnullas. Engel. *tit. de offic. Judicis*, n. 13. Chrithophorus Chlingensperger *lib. 1. Collegii Imperial. Justitiam. tit. 20. quæst. 8. & alii.*

Tertius, quod Glossa in explicatione Arboris juridiciionum, ad *Tit. de jurisdict. non. judic.* præfixa, dicat jurisdictionis (pecuniarium) non posse delegari, dicendo: *Jurisdictio simplex est, quæ officio Judicis mercenario expediur; privatum utilitatem respicienes. Imperium mixtum vero est Jurisdictio, quæ officio Judicis mercenario expetur, privatum utilitatem respiciens.* Tandem *Imperium merum est jurisdictio, quæ officio nobili Judicis vel per ministrum exercetur, publicam utilitatem respiciens*: Ita Glossa *loc. cit.* post Bartolum *in I. Imperium ff. de Jurisd. omn. Judic.*

Dat per *Officium nobile Judicis* intelligitur illud, quod non deferitur alicui affiduè; sed Judex ex se vehiculo mero gaudet, ac fit laudator aequipotens. *Merum* vero dicitur, quod deferrit alicui interinate per partem.

Quæritur V. An etiam de Jure canonico detur Imperium merum? Negat Zoetius *d. t. n. 18.* ed quod Imperium merum fit, habere jus gladii ad animadvertendum in Scapordos, per dicta, *n. 21. Atque Zoetius Dei Ecclesia gaudium non habet, nisi spiritualem, non occidit, sed vivificat*, quod hoc ipse textus *in can. Inter hæc 33. q. 2. cap.* Opponitur nihilominus ei textus *cit. cum* Glossa magna, & Abbate *in C. Quod fidem n. 3. de offic. Ordinar. & Engel ind. tit. n. 13.* ac alia. Nam ex eo, quod in Ecclesia non detur primus gradus imperii meri, videlicet poenalis gladii, seu inferendi mortem naturalem, malè concludatur, eam nullatenus habere merum Imperium; quia fic argumentando, procederetur à particulari ad universale.

Itaque de Jure Canonico ad merum imperium spectant quæcumque Jurisdictio, excommunicationis violatiuc, quæ penalis capitalibus conjungitur, *c. 7. c. 11. c. 2. c. 16. & fuit notum. Qui sit fur legitim.* Item poenalis degradandi, & reponendi Clericos secularis, *inter* Glossam in *cap. quod fidem*, *c. 3. Immunitas quæ fit. de offic. ordin.* Item eam aequipatarat ultimo supplici, ut notat Innocent. *c. Qualiter & quando II. a. de Crimination.* insuper potestas verberibus subiicendi calligaridi, seu ad ultimum deportandi; de qua fit mentio *in cap. 1. de Crimination.* cum concordantiis Ibidem à Glossa relatis. Item potestas perpetuis carceribus mancipandi, & hujusmodi.

§. II.

De Judice Delegato, ejusque differentiis ab Ordinario.

SUMMARIA.

37 Judex delegatus, quis, quibusque aliis nominibus appellatur.
38 Et quomodo differat à Vicario?
39 Judex ordinarius, quis?
40 Judicum delegatorum varia sunt species. Et nominatim.
41 Delegatus ad universitatem causarum, & Delegatus ad causam particularem, quis?
42 Et quæ differentia ut ait Glossa?
43 Delegati ab Summo Pontifice.
44 Et ab Summo Jurisdictio sic delegata, non ordinaria?
45 Classula, tanquam Sedis Apostolicæ Delegatus, quæ?
47 Classula, Etiam tanquam Sedis Apostolicæ Delegatus, quid disponere? Et ne, pro
48 In dubio, an tunc cessetur Episcopus sui jurisdictionis ordinaria, vel delegata?
49 Delegati alii sunt ratione dignitatis, alii ratione officii, & quæ differentiæ inter eos?
50 Alii tantum sunt Delegati, alii Subdelegati.
51 Judex delegatus multiplicitèr differt ab Ordinario, & non. Exp.
52 Delegatus exequitur jurisdictionem Summi Pontificis Delegantis jure alieno, &c.
53 Et Ordinarius potest delegare Summi Pontificis non sic Delegatus &c.
54 III. Clarius ab Ordinario, & diabler de jure alienis, tributum venire: ferus in Delegato, donec his fit legitimè revocatus.
55 IV. Ordinarius potest prorogare, & se latum extra: Delegatus non potest, sic de Pontifice.
56 Ordinarius Ecclesiæ Cathedralis quod secundum nonnullorum.
57 Delegatus Papæ potest per substitutum exequi Jurisdictionem.
58 Alii etiam Delegati ante sententiam possunt posse interpretari, & ordinare.
59 Ac prohibitione Judicis Jure Canonico sententiam exequi tuto fecit fit de jure Civili.
60 V. Judicis delegati sententia exequitur mortis condemnati: licet tamen delegatus, ve interpretatur.
61 Et quæ fit ratio differentiæ?
62 VI. Jurisdictio ordinaria ab forisdictio: delegatoria ab substitutione, & prohibitione.
63 VII. Judex ordinarius, nequit ex Officio tam facile revocari, sicut delegatus, & cur?
Jurisdictio ordinaria ab civilibus notatur; delegatoria ab ecclesiastica, & Ecclesiastica Ibid.
64 VIII. Appellatione Magistratus, non venit Delegatus, sed tantum Ordinarius.
Alia differentia, & quæ differentia. Ibid.

QUæritur I. Quid, & quotuplex sit Judex delegatus? Resp. I. *Judex delegatus* est, qui non habet jurisdictionem vi proprii Officii, sed eam accepit ex beneficio. & potestate Ecclesiæ, & Pontificis vice fungitur. Et talis alio nomine in Jure appellatur *Judex datus*; vel, *Judex* 3. *h. t. in d. Item. Judex extraordinarius*; vel, *Delegatus*, *c. ad Audientiam. Item Commissarius*, ch. vicar. alias ibi commissus.

Differt autem Judex delegatus à Vicario, ac proinde id de utroque ita dicendum: Rubricis agitur. Nam ipse Vicarius Intelligitur ille, qui certi vicei Ordinarii in eodem loco, ac Territorio, in non conflictu jure Ordinariis deputatur, fecit accidit in Delegato, ut jam dictum *Tit. part. 3. n. 13.*

Porrò *Judex ordinarius* dicitur ille, qui potestatem in dicendi jure proprio habet; hoc est, ex vi sui officii, ac ipso ipso, quod eili sit: ut Episcopus, Praeses Provinciae, ac hujusmodi, ut ipse ibi dicitur *d. n. 11.* cupiendo jurisdictionem ordinarium & delegatam.

Resp. III. Judicum delegatorum varia funt species, & fere diversiones. Aliqui Inquirimus alii Delegati ad universitatem causarum, alii ad causam duntaxat particulam.

Delegatus ad universitatem causarum dicitur ille, cui per vel omnes universitatis causas, vel faltem certum genus causarum, vel certum locum, vel certum locum, vel ratione nonnullorum commituntur; five dein illaqueretur nihilominus quod tempus, puta decem annorum, vel quoad locum, denique ad casilis tali loco occurrentes, five non. Bartolus *in I. Legatus, n. 4. ff. de offic. Proconsul.* Sanchez *lib. 3. de Matrimonio. disp. 31. num. 5.* Engel. & alii. *Delegatus ad causam particulam* eorum dicitur ille, cui una vel altera tantum causa particularis, hic & nunc emergens, dijudicanda, & terminanda commititur.

Est autem notabile differentia inter utrumque. Nam Delegatus ad universitatem causarum, reputatur quasi ordinarius, juxta dicenda *num. 63.* non item Delegatus ad causam particularem. Deinde delegatus ad universitatem causarum potest fidelegare, non quidem totam fuam jurisdictionem, fed unam vel alteram causam: fed ita ei Delegato ad causam particularem, nisi is fit Delegatus Supremo Pontifice, ut ex Glossa, quæ ita Glossa *V. Delegatus de Appellat.* atque ex eo possit dicetur infra *n. 55. & fqq.* Tertio delegatus ad universitatem causarum, quoad ea, quæ in regio Jure loquendo, dicitur habere *Mandatum jurisdictionis*: ut alter verbo *precipi delegatum*, ut dictum supra *§. 1. num. 14. & fqq.* Tacentur alia differentia.

Secundò alii funt *Delegati* ab homine, alii à jure. Priores, *seu Delegati ab homine* ideò fic dicuntur, quia delegationem fuam immediatè habent ab homine, fed à Judice, vel Magistratu ordinario: ut fuit Delegatus Papæ, Delegati Imperatoris, Regum, aut aliorum Principum, vel Magistratum.

Delegati à Jure, qui delegatam jurisdictionem habent ex consuetudine Juris communis. Exemplum hujus habetur in *c. de Appellat. §. fin. de Hæretic.* ubi facultas contra exemptos in causis haeresis procedendi diuer Episcopis, tanquam à Sede Apostolica Delegatis: Sinile quid dicitur *tit. de Interdicto. §. Cæterum de Offic. Ordin. ibi. Tanquam Jure sui delegatus à nobis.* Et Clem. 1. de suspendendo, *tit. ibi. Ipsum fit in Concilio Toletano. §. 1. cap. 1. de Sept. c. de Reform. & alibi* Legulei *quæ ibi Glossa. Ibid. Engel. 1. de offic. & potest. Episcop. olim. 9. n. 11.*

Nec dicas: Si ratione jurisdictio deferitur à Jure fed Canonis, ipsa est ordinaria, & non delegata, juxta dicta *num. 11.* Resp. enim cum Barbosa *cit. allegat. 9. num. 9.* & aliis, *non* dequit. Ratio quia jurisdictio illa, quæ tribuitur Episcopis vicariis tales clausulis, est delegata, non ordinaria, haud obstante, quod à Jure consuetudine deferatur: quia ordinaria, non fit, nisi ex Officio, cum officio, ipso modum specialis commissionis, de delegationis, ut ipsum ipsum Jurisdictionis *Ecclesiastica, impertit. Ut ipsum ipsum* à Sedis consultrigiles fuit ex *Lege, in interpretatio. 3. de Offic. Ordin. Ibi. Ab Episcopis, ita tanquam delegatis, fed tamquam ordinariis fuitendis.*

Porrò clausulae hujus, *tanquam Sedis Apostolicæ Delegatus*, quæ Jure Canonico fuit ipsum Episcopis, ac Sedis Apostolicæ Delegatis, prout alias fieri poslet; fed folummodò ad Ecclesiasticos Delegatos, tanquam à Delegantem. Glossa *in d. cap. Litteras in extraordin. V. Tanquam delegatus de Offic. Ordin.* & alii. Unde, fuitinet, ratione, remanere Clausulam, cuili Tridentina ante primi Decreti edictorum hasitis, gravissimi Regularium Exemptorum mitrus accidentibus, quibus Ordinarii Ecclesiarum Cathedralium Episcopum fedantur, ut fic ultipsa appellationem ab Episcopo ad Metropolitanum, ut ipsum Metropolitanum, ipsum, prejudicio disciplinae Regularis per Judicia Forensia multum circumvenit.

Interdum non prorogatur clausulae addictar particulae *Etiam*, v. g. Episcopus conclusionis, ut procedere valeant *etiam tanquam Delegatus Sedis Apostolicæ*, prout legitur Concilium Trident. *Sess. 24. cap. 10. de reformat.* ve, ut *Sed. g. cap. 4. de reformat.* Inquitur *etiam tanquam ex Apostolicæ*. Et tunc ipsa *etiam*, quæ est augmentativa, & implicativa precedentium, primer jurisdictionem delegatam fimul implicat, & ipsoluta jurisdictionem ordinariam. Et ideò, ut Glossa *cit. Litteras*, quem habent possidentem, unum fcilicet ordinarium, & alterum delegatum, quo jus tribuitur à Concilio, *Etiam tanquam Sedis Apostolicæ Delegatus*, ut *d. Sed. Etiam. ibi. Etiam. Barbosa cit. allegat. 9. num. 11. & alii.*

Et ipsa ratione ex his inferitur, quod in tali casu poterit Episcopus uti jurisdictione ordinaria, vel delegata, quo mutatis; quemadmodum Ecclesiastica Sedis Apostolicæ Delegatus. Et hoc magis: cum quia potestas Papæ delegata, ipsi ampliori, nomine, *c. Inter quæ tract. 1. de d. Tum* quia quoad ordinariam, cum Ordinarius ex officio, ipsa concessam, ratione constituit appellari. Barbosa *loc. cit. n. 14. Sanchez lib. 3. in Decalogum, cap. 29. n. 18.* Engel *de. t. num. 5.*

Tertio alii fuit *Delegati ratione dignitatis*, quibus adhuc, ut fuit Delegatio Episcopo Ethiopiae, vel Abbati cuiusdam certi Monasterii, non expressio nomine personae delegatae, *c. Quantum 13. d. t.* Alii contra fuit *Delegati ratione officii*, ut *Sedis dignitatis*, ut è expressio nomine propria fuit delegatio Petro, vel Paulo. Et hoc, cum fit personam, nostra persona Delegati

§. II. De Judice Delegato, ejusque differentiis ab Ordinario. 311

capitur: illi verò, cum fit sedis, ac dignitatis nova, *Sedis Apostolicæ Delegatus*: *c. Quæsivit n. 1.*

Tandem alii fuit *Delegati*, quibus videlicet primo Loco delegata, feu mandata fuit jurisdictio. Alii verò *Subdelegati*, qui ministrant Delegatis iterùm delegantur.

Quæritur II. Qua ratione differunt Judex delegatus ab Ordinario? Resp. I. Differunt inter utrumque, fieri & inter jurisdictionem delegatam & ordinariam, intercedit differentiae; adeò, ut Moraina *in Speculo Aurea, part. 1. cap. 1. n. 1.* ipsam, quam differunt inter utrumque fuit ipsum enumerat, quarum praecipuae hic juvabit opponere.

Primò fuipsidem differunt: quia Judex ordinarius habet propriam jurisdictionem, & fuo jure illam exequitur, ac ipsa illaqueretur, *Mora enumerat ibi. Jurisdictio Judicis Delegatus* econtrà habet jurisdictionem jure alieno, & non proprio: quamvis enim habeat jurisdictionem ab ipso Pontifice, ipse Delegatus, ordinariamè non habet ex vi proprii officii, fed ex beneficiatiis Ecclesiae Delegantis, qui hanc ipsum tribuitur, *cum* que Illeri *Ecclesiae Delegantis. L. 1. §. Quemadmodum, ibi* Glossa *C. Bacundat de Offic. ejus, ut mandatus ff. jurisd. lib. 1. §. Ff. Praetor ff. tit. de Jurisdict. omn. judic. jurisdictio, Judicium §. ff. de Judiciis.*

Secundò differunt: quia Judex ordinarius regulariter à potestè delegatus fuam jurisdictionem, ipsum quoque ipse jure proprio *tit. I. Mare majorum C. Cum Episcopus. de Offic. Ordinar. & cum familiis.* Econtrà Delegatus ipsum jure aliquo jurisdictionem non habens, absque speciali concessione per Delegantem fibi facta, delegatus ipsum Delegatum, quod ipsum: nisi fuerit Delegatus Principis, puta Papae; vel Delegatus ad universitatem causarum, juxta amplius dicenda inferius *§. 3. num. 13. & fqq.*

Tertiò differunt: quia citratur à Judice ordinario, & à debitore de jure citatus, tenetur venire, & excusare, non fuam personam, sed fuam causam *§. ff. de Judiciis.* Nam, ut ibidem loquitur textus: *Praetoris, seu Judicis ordinarii, ea, quæ ad Praetorem, vel Praetorem, seu ad eum, cum ipso ordinarium pertinent.* Et hoc in jus vocati tenentur venire, privilegium, si quod habent, aliis gentur, quibus Praetor, seu Judex, tenetur: contra, cum Judicis Ordinarii competat jurisdictio hoc proprio, ac ex fui officii, dempto proprio, non proprio jurisdictio citatio, ipsum ipsum debitorum. Econtra citatus à Delegatione, parte non tenetur, nisi fit de delegatione prius fidelitatis, *ut Cum Ecclesia. c. 1. de accusat. Ubi ipsum ad* Felinis *ms.* Marantaa *loc. cit. num. 19.* Engel *l. 1. num. 8.* Alii. Nonnullaque ejus Delegatum, ut quod fatis, ipsum ipsum non competentes, ipsum ipsum ipsum

48 Deinde etiam alii Judices delegati, ante sententiæ prolationem non solùm possunt partes citare, sed etiam contumaces punire *cit. c. præterea 5. h. t.* Nam, quando jurisdictio data est, ea quoque concessa esse videntur, sine quibus jurisdictio explicari non potest; ut dicitur *L. 2. ff. de jurisdict. omn. jud. & cap. præterea, h. t.* junctis concordantiis à Glossa, *vers. Ex eo quod causam*, relatis.

49 Tandem satis probabiliter dici potest, quod spectato Jure Canonico etiam Delegatus inferioris possit suam sententiam exequi, quando delegans habebat talem potestatem exequendi: sive hanc eidem expresse concesserit (nam ea, quæ sunt meri imperii, possunt de jure Canonico delegari, juxta Glossam magnam *c. Quod sedem, de Offic. Ordin.*) sive non; quia jam accessoriè videtur concedi, per Jura *num. 46.* citata, cum similibus. Licèt secus sit de Jure Civili, cùm secundum istud ea, quæ sunt meri imperii, delegari nequeant, juxta dicenda *num. 79.* sicque patet ratio diversitatis inter Jus utrumque. Atque ita tenet, & pluribus firmat Abbas *in c. Si quis contrà num. 32. & seqq. de Foro compet* ac sequitur Maranta *cit. par. 4. Speculi Aurei dist. 5. num. 45.* Neque obstat *d. c. Si quis contrà, de Foro compet* Nam loquitur solùm in delegato dato propter suspicionis causam: unde, cùm post latam ab eo sententiam cesset suspicio in exequendo, meritò ejus executio reservatur Judici ordinario.

50 Quintò differt jurisdictio ordinaria à delegata: quia jurisdictio ordinaria non extinguitur morte concedentis, v. g. Papæ, ut *c. Legatos de Offic. Legati in 6.* Dummodò excipias jurisdictionem Vicarii Generalis Episcopi, propter dicta *Tit. præc. §. 4. n. 99.* Econtrà verò jurisdictio delegata expirat, si delegans re integra moriatur, *c. Relatum, & cap. Licèt undique de Offic. delegat.* juncta *l. Et quia ff. de jurisdict. omn. jud.*

51 Ratio disparitatis est: quia per concessionem jurisdictionis ordinariæ fit gratia ipsi, cui conceditur; utpotè qui in Dignitate constituitur: gratia autem facta non expirat morte concedentis, *c. Si cui nulla de præbend. in 6.* Econtrà per jurisdictionem delegatam non fit gratia seu favor, sed quoddam mandatum de facienda justitia: mandatum autem expirat morte mandantis re integra, *l. Mandatum, C. Mandati.* Sanchez *lib. 3. de Matrim. disp. 22. nu. 55. & 57.* cum aliis.

52 Sextò differunt: quia jurisdictio ordinaria est favorabilis; delegata verò est odiosa. Glossa *cap. 1. vers. Processus de rescriptis in 6.* Maranta *cit. par. 4. dist. 5. num. 30.* Sanchez *cit. lib. 3. disp. 35. n. 9.* & alii. Ratio est: quia jurisdictio delegata derogat ordinariæ; ac proinde, veluti huic præjudicialis, meritò censetur odiosa: sicque est strictè interpretanda; neque extenditur de casu expresso ad non expressum; aut de persona ad personam; adeò, ut etiam de ipsarum partium consensu, ad personas non expressas in Rescripto prorogari nequeat. Textus est *in c. P. & G. 40 h. t.*

53 Septimò differunt: quia, quamvis Judex ordinarius ut suspectus, saltem de jure Canonico, recusari possit, *c. Si quis contra 4. de Foro compet.* tamen causæ illæ, ex quibus posset regulari delegatus, non semper sufficiunt ad recusandum Ordinarium, sed debent esse de gravioribus: Hostiensis *in Summa h. t. §. de recusatione jud. delegat. n. 3.* Engel *tit. de Offic. jud. Ordin. numer. 5.* & alii. Ratio est: quia delegata jurisdictio cuipiam est accidentalis, & superinducta; econtrà jurisdictio ordinaria est naturalis, & vi proprii officii competens, ut in simili tradit Glossa *in Clem. ult. vers. Nolumus de Offic. jud. ordin.* Atqui natura fortior est accidente, *§. Sed naturalia Inst. de Jure natural. gent. civil.*

54 Octavo differunt: quia appellatione *Magistratus* non venit delegatus, sed tantùm Ordinarius. Maranta *cit. par. 4. dist. 5. num. 49.* post Paulum de Castro, & Alexandrum *in l. Eum qui ff. de jurisd. omn. jud.* Tacentur plures aliæ differentiæ, quæ partim ex dicendis patebunt, partim apud Marantam *loc. cit.* & alios, videri possunt.

§. VI.

De Potestate delegandi, quique possint esse Judices delegati.

SUMMARIUM.

55 *Judex ordinarius potest regulariter causam ad se pertinentem alteri delegare.*

56 *Non tamen totam suam jurisdictionem, inconsulto Principe.*

57 & 58 *Delegatus Principis potest alteri causam subdelegare: non verò delegatus inferioris, nisi sit delegatus ad universitatem causarum. Et nu. seqq.*

59 *Et quæ ratio disparitatis inter delegatum Principis, & inferioris.*

Principis *nomine quis intelligatur? Ibid.*

60 *Delegatus Papæ nequit subdelegare causas graves.*

61 *Nec malitiosè à causæ discussione se exonerare. Istud tamen de eo non est præsumendum. Ibid.*

62 *Delegatum ad universitatem causarum posse subdelegare, probatur. Et nu. seqq.*

63 *Ipse non est propriè Ordinarius, huic tamen æquiparatur.*

64 *Delegatus ad causam particularem inferioris à Principe, nequit subdelegare articulum jurisdictionalem.*

65 *Benè tamen articulum non jurisdictionalem. Et num. præc.*

66 & 67 *Generatim, qui possint esse Judices delegati? Et nu. seqq.*

68 *An causa possit delegari non subdito? Et nu. præc.*

69 *Vel invito? Et nu. 67. & 68.*

70 *Delegandus à Papa, vel subdelegandus, debet esse in dignitate Ecclesiastica, vel personatu aut Canonicatu Ecclesiæ Cathedralis.*

Quid dicendum de Vicario Generali Episcopi, priore Conventuali, & Guardiano Fratrum Minorum? Ibid.

71 *Vicarius Foraneus Episcopi, vel Prior Claustralis, nequeunt esse delegati Apostolici, & alioquin processus ipso jure est nullus.*

72 *Secus est in Episcopo: nam hic potest causam delegare simplici Clerico, cæteroquin idoneo.*

73 *Et quæ sit ratio disparitatis quoad hoc inter delegatum Papæ, & Episcopi?*

QUæritur I. An Judices ordinarii habeant potestatem delegandi? Resp. I. Regulariter loquendo, seu nisi causæ qualitas aliud deposcat, potest judex ordinarius, seu is, ad quem causæ definitio jure ordinario pertinet, eam alteri delegare. Patet hoc ex cap. *Cum Episcopus 7. de Offic. Ordin. in 6.* ubi ex eo, quod Episcopus in tota Diœcesi jurisdictionem ordinariam habeat, indubium esse concluditur; quod in qualibet suæ Diœcesis loco non exempto, *per se, vel per alium*, hoc est, à se delegatum, possit pro Tribunali sedere. Concordat textus *in l. More majorum & l. Solet de jurisdict. omn. judic.* ubi is suam jurisdictionem delegare posse censetur, *qui eam suo iure, non alieno beneficio habet*, ut Papa respectu totiùs Orbis Christiani, Imperator in Imperio, Rex in suo Regno, imò & Prætor, Magistratus, & quilibet judex ordinarius respectu proprii territorii. Nam cùm isti propter causarum ad se devolutarum multitudinem, locorum distantiam, & alia rationabilia impedimenta, non semper sufficiant ad omnes causas per se ipsos cognoscendas, ac decidendas, hinc ob bonum commune subditorum, ac ipsomet jure sic permittente, possunt earum cognitionem aliis delegare, sicque de ipsis vel per se, vel per alios judicare; ac procedit tunc Reg. 72. Juris in 6. *Qui facit per alium, est perinde ac si faciat per se ipsum*, cum similibus.

Resp. II. Nihilominùs judex ordinarius non potest 56 totam suam jurisdictionem, inconsulto Principe, alteri delegare. Ita Felinus *in c. Super quæstionum §. Si verò num. 17. de Offic. delegat.* Maranta *part. 4. Speculi, dist. 5. nu. 55.* Sanchez *lib. 3. de Matrim. disp. 31. num. 12.* Pirhing *h. t. num. 3.* & alii. Tum quia committendo alteri

totam suam jurisdictionem, non tam censeretur delegare, quam officio suo ordinario sese abdicare; quod nequit fieri inconsulto Principe, *L. penult.* cum ibi notatis, *ff. de Offic. Præsid.* Tum quia Judex inferior Principe non potest propria authoritate loco sui alium Judicem ordinarium constituere; id enim est singulare privilegium, competens supremæ Potestati Principis, *lib. 2. Feud. Tit. 56. Quæ sint Regaliæ.* Hoc tamen fieret delegando totam suam jurisdictionem, sicque nihil sibi reservando; ergo.

57 Quæritur II. Utrùm Judex delegatus habeat potestatem subdelegandi? Resp. I. Delegatus Principis potest alteri causam subdelegare, non autem Delegatus alicujus inferioris absque speciali hujus concessione; nisi sit Delegatus ad universitatem causarum. Ita Glossa *in c. Cùm causam 62. ℣. Delegatus de Appellat* & ibi Abbas *nu. 4.* & Fagnanus *nu. 2. & seqq.* aliaque passim, contra Bartolum *in l. More majorum nu. 11. ff. de jurisdict. omn. Judic.* ubi contra alteram partem Conclusionis tenet, quod etiam Delegatus inferioris ad unam causam, possit eam delegare: sed ejus opinio communiter reprobatur. Siquidem

58 Prima, & secunda pars satis clarè habetur ex textu *cit. c. Cum causam §. fin. de Appellat.* ibi: *Cum non nisi Delegatus à Principe causam alii valeat delegare:* ac proin Delegatus inferioris apertè dignoscitur esse exclusus, cum non nisi Delegato Principis (nam de Delegato ad universitatem causarum alia Jura idem affirmant) hæc potestas competere dignoscatur, ac Delegato inferioris alias nullibi ibidem concessum esse reperiatur, nisi forsan cuipiam talis potestas in delegatione sua expresse fuisset concessa. Accedit ratio: quia, si quilibet Delegatus causam alteri subdelegare valeret, posset hic iterum eam delegare tertio, ac iste quarto, & sic daretur processus in infinitum: atqui infinitas est à Jure reprobata, *c. Cum in multis de rescript. in 6.* junctis concordantiis ibidem à Glossa *vers. Multis*, relatis.

59 Nec urget, quòd Delegatus Principis possit subdelegare. Tunc quia hinc nulla sequitur infinitas, cùm illico in primo Subdelegato detur status. Tum etiam, quia Delegato Principis (ut puta Papæ, Imperatoris, Regis, aut alterius, qui Superiorem saltem in temporalibus non recognoscit, quales sub nomine *Principis* intelliguntur, ut explicat Abbas *in cap. Pastoralis n. 2. h. t.*) Antonellus de Regim. Eccles. lib. 5. cap. 9. propter eminentiam supremæ potestatis Principis, cujus personam ille repræsentat, ex speciali dispositione ab ipsomet Jure concessum fuit, ut in casu legitimi impedimenti, quò minùs causam per seipsum expedire valeat, possit hanc alteri subdelegare, vices suas committendo eidem, *ut l. A Judice C. de Judiciis & c. Super quæstionum 27. §. Si verò & cap. ult. h. t. & cit. cap. Cum causam 62. de Appellat.* & alibi.

60 Intellige, dummodò causæ non adeò sint graves, ut sine ipsius Delegati præsentia non possint commodè terminari, *cap. Si pro debilitate 3. h. t.* Quia pro causis tam gravibus præsumitur electa à Principe industria ipsius Delegati ejusque fides specialis, *c. ult. §. Is autem h. t. & c. Is cui eod. in 6.* sicque causas ejusmodi alteri subdelegare nequit. Idemque dicendum, quando Delegatus per se, vel suis manibus, causam expedire jussus fuit: quia tunc per talem loquendi formulam designatur præcisa personalitas, sicque censetur electa industria personæ, *L. un. §. Ne autem vers. Sin verò talis C. de Caduc. tollend.* Menochius *de Præsumptionibus, lib. 2. præsumption. 21. numer. 7.* Sperellus *Decis. 106. Fori Ecclesiast. numer. 26.* Etiamsi negotium esset leve. Felinus *in cap. ult. numer. 3. h. t.* Antonellus *de regim. Ecclesiast. lib. 5. cap. 9.* Sperellus *loc. cit. num. 3.* Maschardus *de Probationibus, Concl. 595. num. 6.* Idemque fit, quando in delegatione fuit addita clausula: *Confidentes de industria, seu circumspectione tua* &c. quia tunc pariter censetur electa industria personæ. Abbas *in c. Quoniam 14. nu. 8. de Offic. Delegat.* Maschardus *cit. Concl. 595. nu. 4.* Menochius *d. præsumpt. 22. nu. 17.* Sperellus, *ubi suprà, num. 56.* Sicque Delegatus ejusmodi non poterit negotium subdelegare, aut per alium expedire, saltem partibus contradicentibus, vel si à Papa eidem Motu proprio delegatio facta fuit. Alioquin enim, quando ad instantiam partium delegatio facta est, benè potest eisdem consentientibus fieri subdelegatio, licet fuerit electa industria personæ: nam quia tunc agitur de partium interesse particulari, procul dubio huic renunciare poterunt, *cap. Si diligenti 12. de Foro compet.* estque expressum *in cap. ult. §. Is autem*, ubi Innocentius, & Abbas *num. 2. h. t.* Sperellus *cit. Decis. 106 n. 58.* Menochius *d. præsumpt. 21. nu. 18.* allegans alios.

Deinde dicta prior pars Conclusionis est intelligenda, dummodò ipsemet Delegatus Principis malitiosè se non quærat exonerare, seu à causæ discussione subtrahere, *cap. Pastoralis 28. §. 1. h. t.* Ubi tamen Glossa *vers. Exonerare* & DD. meritò notant, non esse facilè præsumendum, quod Judex delegatus malitiosè causam alteri committat: tum quia dubia in meliorem partem sunt interpretanda, *c. Estote de reg. Jur. & l. Semper in dubiis ff. eod.* Tum quia de quolibet præsumendum est bonum, nisi contrarium appareat, *cap. Dudum 16. de præsumpt.* & alibi. Atque ideò subdelegatio, per Delegatum Papæ facta, reverenter debet acceptari ab inferiore; nisi de dicta malitiosa ejus exoneratione appareat saltem per probabiles conjecturas, *arg. cap. 2. renunciat. in 6. & l. Dolum C. de Dolo*; cum similibus. 61

Ultima tandem pars Conclusionis, sive quod Delegatus ad universitatem causarum possit subdelegare, tenetur communiter, ut inquit Bartolus in *cit. l. More majorum num. 11. ff. de Jurisd. omn. jud.* eamque, præter Authores jam citatos, tradidit Hostiensis *in c. Cum causam num. 3.* & ibi Jo. Andreas *num. 6.* & Barbosa *nu. 5. de Appellat.* & Sanchez *lib. 3. de Matrim. disp. 31. n. 2. ac seq.* citans alios. Idque desumitur imprimis *ex l. Cum Prætor ff. de Judiciis*, ibi: *Is quoque cui mandata est jurisdictio, judicem dare potest: ut sunt legati Proconsulum.* Ubi ly, *mandata est jurisdictio*, debere accipi propriè, seu pro ea, quæ datur ad universitatem causarum, jam dictum est *num. 14. & 15.* 62

Accedit ratio, quia, licet Delegatus ad universitatem causarum, verè ac propriè non sit Ordinarius; eò quod suam jurisdictionem non habeat jure proprio, seu à Lege vi proprii officii, sed alieno beneficio, ut notat, & amplius probat Jason *in d. l. More majorum num. 19. ff. de Jurisdict. omn. jud.* Nihilominus, quia ipse remanet in essentia jurisdictionis universalis, & tanquam Judex *ordinarie* adiri potest: hinc Delegatus ad universitatem causarum *quasi ordinarius* videtur. Glossa *in cit. c. Cum causam vers. Delegatus* & ibi Fagnanus *numer. 4. de Appellat.* cum aliis. Atque æquiparatur Ordinario, *arg. L. ult. §. fin. C. Ubi & apud quem &c.* & tenent Glossa *in L. ult. vers. Cum specialis C. de Jud.* Bartolus *in d. l. More majorum num. 5.* Alexander *Consil. 12. num. 4. lib. 6.* Maranta *part. 4. Speculi, dist. 5. num. 55.* Ac proinde, ad instar ordinarii, poterit subdelegare unam vel alteram causam, licet non possit delegare, seu in alium transferre universam jurisdictionem suam, Barbosa in *d. c. Cum causam num. 5. de Appellat.* Nam etiam Ordinarius istud non potest facere inconsulto Principe, ut proximè dictum. 63

Resp. II. Quamvis Delegatus ad causam particularem inferioris à Principe, non possit subdelegare articulum aliquem jurisdictionalem; potest nihilominus is subdelegare articulum non jurisdictionalem. Ita Glossa *fin. in Clem. un. h. t.* Abbas *in canon. Super quæstionum numer. 9. h. t.* post Hostiensem, & DD. communiter Maranta *d. distinct. 5. n. 54.* Sanchez *lib. 3. de Matrim. disp. 31. n. 10.* citans alios. Prior pars patet ex dictis *n. 58.* & ibi allegato textu ex *c. Cum causam 62. de Appellat.* ubi non nisi Delegatus à Principe causam alii valet delegare: idem ergo dicendum de quocunque articulo jurisdictionali. Alioquin enim, si posset committere unum, posset & alterum subdelegare, ac proinde parum vel nihil sibi reservare, per quod circumveniretur mandatum Superioris. Nec obstat *Clem. un. h. t.* ubi Judex super receptione testium deputatus, potest alteri eam delegare. Nam ibi expresse est sermo de Delegato Papæ, non de Delegato inferioris ad causam particularem. 64

Altera pars de articulo non jurisdictionali, præter authoritatem DD. jam allegatorum, desumitur ex textu *cit. c. Super quæstionum §. Nos autem h. t.* ibi: *Si tamen* 65

Delegatus à nobis vel judex quicunque, qui non tam cognitorem, quam executorem ad aliquem certum articulum, quempiam deputaverit. Ubi ponderandum ly, *vel judex quicunque*; sicque concludendum, quod etiam Delegatus inferioris ad causam particularem possit deputare executorem certi articuli. Nam ut Glossa ibidem *vers. Executorem*, rectè notat, talis executor nullam habet Jurisdictionem, sed tantùm exequitur mandatum, v. g. investigando super aliqua exceptione: utrùm testis sit admittendus, vel de alio consimili; & quod gestum est, aut si quid dubii fuerit, ad delegatum referendo. Sic enim exequitur nudum ministerium, non autem exercet quendam actum jurisdictionalem.

66 Quæritur III. Qui possint esse Judices Delegati; Resp. I. Generatim loquendo illi omnes possunt esse Judices Delegati, ipsisque causarum cognitio valet demandari, qui nec natura, nec lege, nec moribus prohibentur, Patet hoc ex *l. Cùm Prætor ff. de Judiciis, & can. 1. §. Tria sunt 3. qu. 7.* ubi dicitur, non omnes posse dari judices ab iis, qui judicis dandi jus habent: quidam enim lege impediuntur, ne Judices sint: ut infames, & Senatu moti. Quidam moribus; ut servi, & fœminæ: nam moribus, seu longæva consuetudine receptum est, ut Civilibus non fungantur officiis. Et quidam natura; ut surdus, mutus, perpetuò amens, & impubes: quia tales carent judicio.

67 Huc faciunt vulgati illi versiculi, quos refert Hostiensis *in Summa h. t. num. 3.* ac breviter complectuntur conditiones in Judice delegato requisitas, & sic sonant.

Liber, mas, gnarus, cui sit mens, integra fama,
Ætas, qui subsit: committitur huic benè causa.

Et quidem cæteræ particulæ patent ex proximè dictis: additur tamen ly *Gnarus*, & ly *Qui subsit*. Tum quia oportet, ut is, cui aliqua causa decidenda committitur sit peritus, ac jura Canonum non ignoret; simulque sit vir providus, *cap. 1. de Consanguinit. & affinit. & c. Cùm R. Canonicus 35. h. t.* Tum quia non potest delegari invitus, nisi qui de jurisdictione Delegantis est, *c. Pastoralis 11. de Offic. Ordin.* ac tradit Hostiensis *cit. num. 3. §. qui subsit*, istud probans *ex L. 1. & l. Jus dandi ff. de Tutorib. & Curatorib.*

68 Cæterum per hoc non negatur quin Ordinarius possit causam ad se spectantem delegare non subdito, seu illi, qui non est de jurisdictione sua, dummodò ille acceptet. Sufficit enim, quòd causa pertineat ad jurisdictionem Delegantis, licèt is, cui delegatur, delegationem tamen acceptet, non sit de jurisdictione ipsius *arg. L. un. C. qui pro sua jurisdict.* juncta Glossa *ibid. ℣. Resedissent*. Textus & Glossa *in cit. cap. Pastoralis vers. Nullam.* Zoesius *h. t. num. 14.* Pirhing *tit. de Offic. Judic. Ordinar. nu. 23.* & alii. Veruntamen persona aliena non cogitur invita parere deleganti, ut dictum; cùm extra territorium jus dicenti impune non pareatur, *cap. ult. de Constitut. in 6.*

69 Secùs est dicendum de subdito Delegantis: nam talis potest compelli etiam invitus, ac renitens, ad acceptandam delegationem; ne alioquin inutilis videatur esse jurisdictio, ac potestas delegandi, competens Judici ordinario, sive Delegato Principis. Quamquam adhuc Delegans in tali coactione deferre debeat personæ, ac dignitati Delegandi, ut *in c. Pastoralis 28. §. 1. h. t.* notatur.

70 Resp. II. Delegandus à Papa; vel ab ejusdem Legato aut Delegato Subdelegandus, debet esse constitutus in aliqua Dignitate Ecclesiastica, vel obtinere Personatum, aut Canonicatum Ecclesiæ Cathedralis, *c. Statutum 11. de Rescript. in 6.* Aut esse Officialis, seu Vicarius Generalis Episcopi, vel Prior Conventualis, *Clem. Et si principalis 2. de rescript.* Ubi sub nomine Prioris conventualis, etiam comprehenduntur Priores Mendicantium, & Guardiani Fratrum Minorum: nam etiam hi censentur esse in Dignitate Ecclesiastica, sicque possunt dari Delegati Apostolici juxtà Glossam *in c. Nullus vers. Prælaturam de Election. in 6.* ac tenet Felinus *c. Cum olim nu. 1. de Majorit. & obed.* Jason *in rubric. ff. de Offic. ejus, cui mandata est jurisdictio n. 9.* Sperellus *Decis. 167. Fori Ecclesiast. nu. 14.* Barbosa *part. 3. de Offic. & potest Episc. allegat. 106. nu. 15.* Pignatellus *tom. 3. Consult. 24.* & alii.

71 Oppositum est dicendum de Vicario Foraneo Episcopi, vel Priore Claustrali, atque aliis Religiosis: hi enim non possunt esse Delegati, aut Subdelegati Sedis Apostolicæ, *cit. Clem. Et si principalis 2. de rescript.* Generaliter enim causa non debet delegari, aut subdelegari, authoritate S. Sedis Apostolicæ, nisi constitutis in Dignitate Ecclesiastica, vel obtinentibus Personatum, aut Canonicatum in Ecclesia Cathedrali, juxta *cit. c. Statutum 11. de rescript. in 6.* & notat Abbas *Consil. 93. n. 1. part. 2.* Et si secùs fiat, delegatio, ac processus inde formatus non valet, sed ipso jure est nullus, ac irritus, etiam nulla interveniente exceptione partis adversæ, *cit. c. Statutum §. fin.* juncta Glossa *ibid. ℣. Committantur. & vers. Ipso Jure.* Nisi talis delegatio fieret ex certa scientia Principis, seu Papæ, hoc expresso, *arg. cap. Cum olim. 14. de Privileg.* ubi Papa quendam Monachum delegasse legitur, ac notat Glossa *fin. in cit. Clem. Et si principalis, de rescript.*

72 Secùs est in Episcopo: nam Episcopus non necessario tenetur delegare constitutum in Dignitate, Personatu, aut Canonicatu Cathedrali; quinimò potest causam aliquam delegare simplici Clerico suæ Diœcesis, cæteroquin tamen discreto, & gnaro, *arg. c. Cùm Episcopus 7. de Offic. Ordinar. in 6.*

73 Ratio diversitatis quoad hoc inter Delegatum Papæ, & Episcopi, est illa: quia Episcopus meliùs potest cognoscere suorum Clericorum industriam, atque idoneitatem, unde si talem agnoscit majorem in simplici Clerico, nihil prohibet, quin ipsum deleget. Secùs est in Papa, vel ejus Legatis, utpote longè distantibus: unde fit, quòd si delegent solummodò eos, quos ipsa Dignitas idoneos esse loquitur, seu præsumere facit, quod sicut Dignitate, ita & moribus, ac scientia cæteros antecellat; quamquam hodie pro majori cautela quædam tales personæ in Synodo Provinciali, aut Diœcesana: designari jubeantur à Concilio Tridentino, *Sess. 25. cap. 10. de reform.* Vallensis *h. t. §. 3. n. 3. & 4.* citans alios. Accedit, quod dignitas in Delegato Papæ, aut Legati ejus, videatur requiri ob favorem, ac majorem reverentiam Sanctæ Sedis Apostolicæ, ne alioquin villipendatur in suo ignobili ministro *Glossa in cit. c. Statutum vers. Committantur de rescrip. in 6.*

§. IV.

De Causis Delegabilibus.

SUMMARIUM.

74 *Generatim omnes causæ possunt delegari, quæ ad jurisdictionem Delegantis pertinent:*

75 *Nisi specialiter sint exceptæ, aut in eis sit electa industria personæ.*

76 *Delegatus Papæ potest & totam causam, & partem ejus subdelegare.*

77 *Notabilis differentia inter hunc duplicem subdelegandi modum.*

78 *Principes supremi possunt delegare causas meri, & mixti Imperii:*

79 *Non item Judices inferiores, spectato Jure Civili. Quamvis hoc ipsum ex consuetudine non observetur. Ibid.*

80 *Secundum Canones possunt ab Episcopis omnes causæ, etiam mixti, ac meri Imperii delegari.*

81 & 82 *Idque probatur multipliciter.*

83 *Et solvitur instantia.*

84 *Etiam illæ possunt delegari, quæ pertinent ad potestatem Ordinis, dummodò alter habeat Ordinem competentem.*

85 *Idem declaratur exemplis.*

86 *Papa non potest delegare Diacono potestatem consecrandi Corpus Christi; benè tamen simplici Sacerdoti potestatem conferendi certos ordines, confirmandi, reconciliandi Ecclesias &c.*

87 *Abbas benedictus potest conferre ordines minores subditis Episcopi de hujus licentia.*

88 *Episcopi, aliique Papa inferiores, non possunt Laico delegare causam spiritualem. Nec causam criminalem Clericorum. Ibid.*

89 *Et probabilius nec causam horum civilem, seu temporalem. Et nu. 88.*

90 *Solvitur instantia contra hoc ultimum.*

91 *Alia notabilis instantia dissolvitur.*

92 *Papa potest ejusmodi causas delegare Laico, v. gr. cuipiam Regi.*

93 *Non tamen tollere Clericorum exemptionem in totum.*

74 QUæritur I. Quæ causæ, seu negotia possint delegari? Resp. I. Generatim loquendo possunt delegari omnes causæ, atque negotia illa, quæ ad jurisdictionem Delegantis pertinent: nisi quid specialiter sit exceptum, aut specialem qualitatem, vel industriam ipsius Delegantis requirat. Ita in re communis. Etquidem prima pars habetur *L. un. C. Qui pro sua jurisdict.* ubi generaliter dicitur, ea posse delegari, quæ *ad jurisdictionem pertinent Delegantis*: videlicet ordinariam, non delegatam, nisi sit à Principe Delegatus, ut explicat Glossa ibidem. Concordat textus in L. 1. ff. de Offic. ejus, cui mandata est jurisdict. ibi: *Quæ verò jure Magistratus competunt, mandari possunt.*

75 Altera verò pars desumitur ex *c. Si pro debilitate 3. h. t.* ubi Delegatus Papæ non potest subdelegare causas, quæ ita sunt graves, ut sine ipso commodè terminari nequeant. Concordat *cap. Pastoralis 28. h. t.* ubi Delegato Principis dicitur concessa à Jure facultas dandi Judicem, sive Subdelegatum, sed cùm hac limitatione: *Dummodò ipse exonerare seipsum malitiosè non quærat*, estque jam dictum paulò superiùs *numer. 60. & 61.* Idipsum liquet ex *cap. ult. §. Is autem h. t.* ubi plures exprimuntur casus, in quibus censetur electa fides, & industria personæ, sicque non possunt per Delegatum Papæ alteri subdelegari; ut si cuipiam Pontifex committat inquisitionem, vel provisionem de Prælatis, aut aliis Ministris alicui Ecclesiæ personaliter faciendam, & hujusmodi. Huc pariter facit textus *in L. 1. ff. de Offic. ejus, cui mandata &c.* ubi causæ meri, & mixti Imperii, prohibentur delegari, nisi in casu absentiæ. Verum de hoc proximè plura.

76 Resp. II. Delegatus Principis, ut puta Papæ non solùm potest totam causam subdelegare, aliique decidendam committere, sed etiam partem ejus. Textus est in *cap. Super quæstionum 27. §. 1. & 2. h. t.* ubi Delegatus Papæ, ut parcat laboribus partium atque expensis; permittitur imprimis, aliis, vel aliis idoneis personis Ecclesiasticis cognitionem causæ, ac testium examinationem committere, seu subdelegare, reservata sibi sententia. Deinde etiam, ut judicialis sententia liberiùs valeat exerceri, permittitur eidem, & principium, & finem, & medium causæ sibi commissæ, non solùm conjunctim, sed etiam divisim, liberè alii delegare. Concordat *c. Pastoralis 28. §. Item cum h. t.* ubi Delegatus Papæ potest & totum negotium alii committere, & partem, videlicet citationis officium. Item *cap. Judex 5. h. t. in 6.* ubi hoc ipsum Delegato Apostolico permissum esse legitur, cum similibus.

77 Est tamen notabilis differentia inter hunc duplicem subdelegandi modum. Nam si Delegatus Papæ subdelegat, atque committit alteri totam illam causam particularem, ad quam fuerat Delegatus, & Subdelegatus jurisdictione sua uti cœperit, saltem citando partes: illicò Delegatus ille desinit esse judex ea in causa. Abbas *cap. Super quæstionum §. Porrò numer. 1. h. t.* Eò quod jam functus sit officio suo, totam videlicet jurisdictionem suam respectu talis causæ transferendo in alium, seu in Subdelegatum, *c. Venerabili 37. h. t.* juncta Glossa *ibid. ℣. Vices suas*: simulque dicta jurisdictio in Subdelegatum efficaciter jam transierit, *c. Quamvis h. t. in 6.* argumento à sensu contrario desumptio. Secùs est, quando Delegatus Papæ subdelegat solummodo partem causæ, seu aliquid de jurisdictione sibi reservat, *arg. cit. c. Super quæstionum §. Porrò h. t.* atque ampliùs patebit ex aliis differentiis hinc resultantibus, de quibus dicetur infrà *n.* 139. & 140. *ac n.* 159. & 163.

78 Quæritur II. Utrùm causæ meri, & mixti Imperii possint delegari? Hæc quæstio non procedit de supremis Principibus (de his enim certum est, quòd sive Jure communi, sive speciali privilegio eisdem competente, possint aliis committere causas meri, & mixti imperii; ut *L. 1. ff. de Offic. ejus, cui mandata &c.*) sed solùmmodò de inferioribus Magistratibus, seu Judicibus, ordinariam jurisdictionem, ac merum mixtumque imperium habentibus. Quo prænotato

79 Resp. I. Spectato rigore Juris Civilis nequeunt causæ meri, ac mixti imperii, per Judices ordinarios Principe inferiores aliis delegari; nisi in casu absentiæ, infirmitatis, alteriusve justi impedimenti. Ita communis; & patet ex *cit. L. 1. ff. de Offic. ejus, cui mandata &c.* ibi: *Quæcumque specialiter lege, vel Senatus Consulto, vel constitutione Principum tribuuntur, mandata jurisdictione non tribuuntur &c.* Ubi Glossa, *vers. Quæcunque*, sub istis comprehendi inquit ea, quæ spectant ad merum imperium, vel mixtum: quia in istis (extra casum absentiæ, qui *in cit. L. 1.* postmodum expressè excipitur, vel alterius consimilis justi impedimenti) censetur electa industria personæ, seu Judicum ordinariorum; ut inquit Julius Clarus *in Pract. Criminal. lib. 5. §. fin. quæst. 41. nu. 1.* allegans communem: quamvis addat, quod istud hodie non servetur, sed ex generali consuetudine indistinctè omnes causæ meri, & mixti imperii delegentur, etiam quoad ultimum supplicium. Utrùm autem hoc ipsum procedat spectato Jure Canonicò, adeò ut similiter de rigore hujus Juris nequeant delegari causæ meri, vel mixti imperii, quæstio remanet: unde

80 Resp. II. Probabilius est, quod secundùm Canones possint omnes causæ ab Episcopis, aliisque Prælatis ordinariam jurisdictionem habentibus delegari, etiamsi sint mixti, vel meri imperii. Ita Glossa *in cap. Quod sedem vers. Committere* & Abbas *ibid. num. 4.* Alexander *Consil. 106. nu. 21. lib. 2.* Maranta *part. 4. Speculi Aurei dist. 5. n. 67.* Vallensis *h. t. §. 2.* & communior aliorum, contra Covarruviam *lib. 3. Var. Resolut. cap. 20. n. 4.* Fachineum *l. 9. Controv. Jur. cap. 99.* Menochium, & nonnullos alios quos sequitur Pirhing *h. t. nu. 52.*

81 Ratio Conclusionis desumitur ex *can. Illud 23. qu. 5. & cap. ultim. Ne Clerici vel Monachi &c.* ubi expressè deciditur, Episcopos posse delegare causam sanguinis, quæ proculdubio ad merum imperium pertinet. Verùm, quia facilè responderi posset hoc esse speciale, eò quòd Episcopis, aliisque Clericis causam sanguinis per se agitare non liceat absque incursione irregularitatis; de qua ibidem fit mentio. Hinc certius, atque generalius, idem probatur, &

82 Confirmatur Conclusio ex *c. Cùm Episcopus 7. de Officio Ordinarii in 6.* ubi Episcopus in quolibet loco suæ Diœcesis non exempto, per se, vel per alium, potest pro Tribunali sedere, Clericos criminosos *capere, ac carceri deputare, nec non & cætera, quæ ad ipsius spectant officium, liberè exercere*. Atqui ad officium episcopi spectant etiam ea, quæ sunt mixti, vel meri imperii; ergo etiam hæc non solùm per se, sed & per alium, liberè potest exercere, & consequenter hujusmodi causas alteri delegare. Concordat *cap. Licet 2. de Offic. Vicarii in 6.* ubi Episcopus, si vult, potest Vicario suo specialiter committere causas Ecclesiasticas mixti, ac meri imperii. Item *Clem. 1. §. propter quod de Hæretic.* ubi similis concessio Juris habetur circa inquisitionem, & punitionem Hæreticorum. Item *cap. ult. de Offic. Ordinarii* ubi illis, quibus ex officio conceditur in certis casibus absolvere ab excommunicatione ob percussionem Clerici contracta, generatim conceditur hujusmodi absolutionem aliis committere, cum viderint expedire.

83 Nec dicas, tales Canones loqui solum in casibus specialibus, ut puta hæresis ob gravitatem atque perniciem hujus criminis, & absolutionis ab excommunicatione ob favorem animæ, & hujusmodi: ac proinde hinc non esse ferendam generalem differentiam inter Canones, & Leges, contra *cap. 1. & 2. De novi oper. nunciat.* Nam contra est. Tum quia cæteri allegati Canones, ac præsertim *cit. c. Cum Episcopus & d. c. Licet*, loquuntur generaliter, & non in casibus specialibus. Tum quia non est necesse, ut de omnibus casibus singillatim disponatur per Canones, sed ex iis, quæ disposita sunt, licitum est procedere ad similia, *l. Non possunt ff. de Legib.*

84 Quæritur III. An etiam ea, quæ sunt potestatis ordinis, delegari valeant? Resp. I. Non solum ea, quæ sunt jurisdictionis, possunt delegari, ut hactenus dictum: sed

vel etiam illa, quæ pertinent ad potestatem Ordinis, dummodò is, cui fit delegatio, habeat Ordinem competentem. Ita Hostiensis *in Summa h. t. nu. 6. §. Delegantur quando*, & alii communiter. Ratio est: quia ubi alter, cui fit delegatio, jam habet Ordinem competentem; potiùs fit delegatio exercitii Ordinis, concedendo ipsi liberam facultatem exercendi actum Ordinis in tali loco: non autem delegatur ipsa potestas Ordinis.

85 Idem desumitur ex *can. Aqua 9. de Consecrat. Eccles.* ubi Ecclesia polluta potest quidem reconciliari per alium episcopum ex commissione proprii episcopi, non item per simplicem Sacerdotem: ex quo exemplo præsentem Conclusionem amplius declarat Glossa *ibid. vers. jurisdictionis* & Abbas *ibid. n. 7.* at Fagnanus *n. 4.* Similiter Parochus non potest alteri delegare potestatem audiendi Confessiones suorum Parochianorum, nisi Sacerdoti cæteroquin idoneo. Insuper ea quæ sunt Ordinis episcopalis, possunt quidem delegari, seu exercenda committi alteri episcopo, ut *cap. 1. de Ordinatis ab Episcopo, qui renunc.* non tamen simplici Sacerdoti: nam potestas Ordinis non transfertur sola voluntate ac verbo committentis, neque per nudam ejus commissionem, sed per manus impositionem, *cap. un. de Sacra Unction. & cap. ult. de Sacram. non iterand.*

86 Et hoc adeò verum est: ut etiam Papa non possit delegare seu committere Diacono, sive non Sacerdoti, potestatem consecrandi Corpus & Sanguinem Christi: quia hæc potestas ex Christi institutione, ac Jure Divino, prærequirit ordinem Sacerdotalem; Idemque dicendum de similibus. Potest nihilominus Papa committere simplici Sacerdoti potestatem conferendi ordines minores, *cap. 1. de Supplend. neglig. Prælat. & c. Cùm contingat 11. de Ætate & qualit. præficiend.* Imò & Subdiaconatum & Diaconatum, juxta probabiliorem sententiam, estque jam dictum suprà *Tit. 13. De Ordinatis ab Episcopo, qui renunciavit Episcopatui, numer. 23. & 17. ac seqq.* Item potestatem confirmandi, *can. pervenit. dist. 95.* Et potestatem reconciliandi Ecclesias, *arg. c. Aqua de Consecrat. Eccles.* & hujusmodi.

87 Quinimò Abbas benedictus, sicque ex privilegio Pontificis habens potestatem conferendi propriis subditis Regularibus ordines minores, si fuerit invitatus ab episcopo, potest etiam de facto hos conferre subditis alterius Monasterii, vel dicti episcopi, Fagnanus *in c. Aqua nu. 15. & seqq. de Consecrat. Eccles.* solvens notabilem instantiam ex Decisione Rotæ circa hoc.

88 Quæritur IV. Utrùm Laico possint delegari causæ Ecclesiasticæ, vel criminales, aut saltem civiles Clericorum? Resp. I. episcopi, aliique Prælati Papa inferiores, non possunt Laico delegare causam aliquam spiritualem, vel criminalem Clericorum; ac probabilius nec etiam causam horum civilem, seu temporalem judicialiter cognoscendam. Prima pars, loquens de causa spirituali, seu merè Ecclesiastica, est communis, cùm Laici Ecclesiastica tractare negotia non possint; sed hæc episcoporum, aliorumque Prælatorum judicio sint discutienda, *cap. Decernimus* juncta Glossa, & DD. *ibid. de Judiciis & c. Cùm Laicis de Rebus Eccles. non alienand.* cum concordantiis.

Altera pars est rursus communis, ut inquit Julius Clarus *in Practica Criminali, lib. 5. §. fin. quæst. 41. nu. 5.* & Card. Tuschus *Litt. D. Conclus. 146. n. 13.* qui hoc extendunt etiam ad eum casum, quo episcopus causam criminalem Clerici vult delegare Laico simul cum alio Clerico, vel cuipiam Clerico conjugato. Talis enim Clericus reputatur tanquam merus laicus, demptis casibus, qui in *cap. un. de Cleric. conjug. in 6.* continentur: ubi & fundamentum hujus partis Conclusionis habetur, junctis illis, quæ proximè dicentur de causa civili, atque à fortiori urgent in criminali Clericorum.

89 Tertia verò pars, negans, posse ab episcopo causam Clericorum temporalem Laico delegari, est quidem contra Glossam *in cit. c. Decernimus vers. Non præsument.* & Abbatem *ibid. n. 5. de Judiciis*, ac plures alios: eam nihilominus tenet Baldus *in d. cap. Decernimus nu. 4.* Additio ad Abbatem, *ubi suprà V. Delegare*, ac nonnulli alii. Ratio est: quia in Clerico, seu persona Ecclesiastica, semper est quid spirituale; ergo ne quidem ex delegatione episcopi potest trahi ut Reus ad Tribunal Laici: haud obstante, quòd causa non sit spiritualis, sed merè civilis, ut puta pecuniaria. Probatur consequentia: tum quia Laicus nullatenùs potest spiritualia negotia tractare, per Jura proximè allegata; sicque nec judicare de obligatione pecuniaria personæ Ecclesiasticæ. Tum quia privilegium Fori est concessum in favorem totius Ordinis Clericalis; ergo, sicuti non est in potestate Clerici huic renunciare, ita non debet esse in potestate singulorum episcoporum eidem præjudicare per delegationem causæ in Judicem Laicum; ut *cap. Si diligenti 12. de Foro compet.* Alioquin enim vel episcopus dispensaret in Jure communi, concedente Clericis, eorumque bonis, privilegium Fori: vel, quod una via Laicis negatur, id per aliam eisdem concederetur; contra *cit. cap. un. de Clericis conjugat. in 6:* & contra Reg. 84. Juris in 6. ubi: *Cùm quid una via prohibetur alicui, ad id alia non debet admitti.* Atque hinc in simili nequit Clericus consentire in Judicem non suum, etiam accedente episcopi sui voluntate, nisi sit persona Ecclesiastica, *cap. Significasti 18. de Foro competent.*

90 Dices. In *c. Decernimus 2. de Judiciis*, solummodò statuitur, *ut Laici Ecclesiastica tractare negotia non præsumant;* ergo non Ecclesiastica possunt, præsertim ex delegatione episcopi, cum sic istud neutiquam præsumant. Accedit *can. Clericum 11. quæst. 1.* ubi prohibetur quicunque Clericus absque Pontificis sui permissu ad sæcularem Judicem attrahi; sicque, argumento à sensu contrario desumpto, accedente episcopi permissu id videtur permissum. Resp. neg. consequent. Nam argumentum à sensu contrario non valet, quando exinde sequitur absurdum, aut Jurium correctio; prout dictum est *Tit. de Constitutionibus §. 16. nu 407 & 408.* Talis autem Jurium correctio sequeretur in proposito, si argumentum procederet, ut patet ex proximè dictis. Quinimò sequeretur etiam illud gravissimum absurdum, quod ex permissu, ac delegatione episcopi, possit Judex sæcularis non solùm causas civiles, sed etiam criminales Clericorum, imò & mere ecclesiasticas cognoscere: nam accedente episcopi permissu, cessat memorata præsumptio ex parte Laicorum, simulque Canon allegatus prohibet solùm absque permissu proprii episcopi Clericum pertrahi ad Judicem laicum.

91 Urgebis. Judex delegatus quasi proprium nihil habet, sed utitur potestate, ac jurisdictione Delegantis, *L. 1. §. Qui mandatam ff. de Offic. ejus, cui mandata est jurisdict.* Ergo nihil impedit, quò minus ex commissione episcopi possit Laicus causam merè civilem Clericorum judicialiter cognoscere: tunc enim non tam is, qui jurisdictionem exercet sicut delegatus, quam ille, qui committit eam exercendam, puta episcopus, jus dicere censetur. Resp. I. Instantiam istam nimium probare, & proinde hoc ipso esse inefficacem: alioquin enim, si quid probaret, pariter sequeretur, ex commissione episcopi posse Laicum agere judicem in causa criminali Clericorum; cùm etiam hic non tam Laicus, quàm episcopus ipsum delegans, jus dicere censeretur. Resp. II. Antecedens, atque textum in *L. 1. §. qui mandatam ff. de Offic. ejus, cui &c.* cum similibus, solùm velle, quòd Judex delegatus non habeat jurisdictionem jure proprio, sed duntaxat jure ac beneficio alterius: non autem, quòd nullam penitus habeat jurisdictionem. Nam, ut in *§. qui mandatam*, post præmissam aliorum opinionem, subjungitur: *Verius est, more majorum jurisdictionem transferri*, scilicet delegatam in Delegatum: ut loquitur Glossa *ibid. vers. Jurisdictionem*, ac tenet Barbosa in *cit. §. qui mandatam*. Concordant dicta superius §. 2. *num. 42.*

92 Resp. II. Nihilominus Papa potest non solùm causas civiles, & criminales Clericorum, sed etiam quasdam alias Ecclesiasticas delegare, atque judicandas & terminandas committere cuipiam Laico, v. g. Regi. Ita notat. & multipliciter probat Glossa in *cit. c. Decernimus* & Abbas *ibid. n. 4. de Judiciis*; atque alia Glossa in *can. Benè quidem vers. Præter Romanum dist. 96.* quam totus Mundus sequitur, ut inquit Julius Clarus *cit. §. fin. quæst. 41. numer. 8.* Idque specialiter concedendum est Summo Pontifici, propter plenitudinem suæ potestatis, quam habet non solùm in ordine ad causas Clericorum, aliasque

Ecclesiasticas, sed etiam in ordine ad dispensandum de jure supra Jus ipsum; ut *cap. Proposuit de Concession. Præbend.* Atque hoc ipsum olim factum esse, legitur *in can. Hadrianus & can. In Synodo dist. 63. & can. Illud 10. qu. 3.* Qua ratione defenduntur à nonnullis privilegia Regis Francorum pro conferendis Beneficiis Regni sui, & privilegium Reipublicæ Venetæ procedendi in aliquibus casibus contra Clericos, apud Jacobum Pignatellum *Tom 2. consultat. 46 nu. 7.* si tamen hæc privilegia reverà existant, & non revocentur quotannis per Bullam Cœnæ Domini, de quo alii.

93 Cæterum, licet Summus Pontifex possit privilegio Fori quoad quosdam Clericos, & quoad quasdam causas eorum derogare, harum cognitionem laico Judici ex rationabili causa delegando: non tamen potest tollere Clericorum exemptionem in totum, seu quoad omnes Clericos, omnesque causas ipsorum. Farinacius *lib. 1. Criminalium, quæst. 8. numer. 4.* Julius Clarus *cit. lib. 5. §. fin. quæst. 41. nu. 8.* allegans communem. Nam ex tali derogatione, seu immutatione, decoloraretur universalis status Ecclesiæ, contra quem nequit Papa dispensare, *arg. can. Et si illa 1. qu. 7.* ac tenet Gloss. *in c. Proposuit V. Dispensare de Concess. Præbend.* & Abbas *ibid. num. 14.* inde concludens, quod Papa non possit sine causa dare potestatem alicui Principi sæculari, ut possit judicare inter Clericos. Et hoc eo magis est dicendum, quia juxta communiorem, & probabiliorem Canonistarum, exemptio Clericorum est de Jure Divino; prout ex professo dicetur *lib. 2. tit. 2. De Foro competenti §. 9. nu. 201. & seqq.*

§. V.

De Officio & potestate Delegati, seu plurium Delegatorum.

SUMMARIUM.

94 *Officium, & potestas Judicis differunt; & quomodo?*
95 *Judex delegatus non debet procedere ante factam sibi præsentationem Litterarum Delegatoriarum.*
96 *An validetur processus antea factus, si posteà superveniant illæ Litteræ?*
97 *Delegatus præsertim Papæ debet coram Ordinario Litteras suæ Delegationis præsentare.*
98 *Potestque Ordinarius eas ex officio petere, & alioquin legato impunè resistere.*
99 *Delegatio an solùm probari possit per Litteras? Et n. 97. Eandem vim obtinet depositio testium, ac fidei instrumentorum. Ibid.*
100 *Delegatus formam Mandati diligenter observare debet.*
101 *Atque probationes necessarias, legitimasque defensiones admittere &c.*
102 *Et, si est Delegatus Papæ, sententiam suam exequi.*
103 *Delegatus Papæ potest sententiam exequi, vel per se, vel per alium, & usque ad annum.*
104 *Judex ordinarius tenetur sententiam Delegati Apostolici ad ejus mandatum exequi, potestque ab eo ad hoc compelli.*
105 *Etiam si sententiam Delegati sciat esse injustam.*
106 *Quando hæc est injusta solùm, quatenus est contra Jus litigantis.*
107 *Neque eam exequendo peccat, aut injuriam infert parti; & cur?*
108 *Secus quando Ordinarius scit, sententiam esse invalidam & nullam.*
109 *Quid, si delegatus Papæ jubeat Clericum in possessionem Beneficii induci, quem Ordinarius scit non fuisse canonicè institutum?*
110 *An delegatus inferioris possit sententiam suam exequi & quidem usque ad annum.*
111 *Potest eadem causa pluribus simul delegari.*
112 *Proponitur, ac solvitur instantia. Et nu. seqq.*
113 *Jurisdictio, licet sit indivisibilis in se, est tamen divisibilis quoad exercitium.*
114 *Quid, si pluribus Delegatis detur jurisdictio in solidum.*

115 *Ex pluribus Delegatis ille præsumitur cæteris dignior, qui prior in rescripto nominatur.*
116 *Si pluribus eadem causa simpliciter delegetur, nequit unus sine alio procedere.*
117 & 118. *Idque magis declaratur, simulque limitatur.*
119 *Quid juris, quando causa pluribus delegatur cum clausula*, Quod si omnes interesse nequeant, duo eam cognoscant; *Et num. seqq.*
120 *Præsertim si tunc unus, cum possit, interesse nolit?*
121 *Concordatur* c. Sciscitatus §. fin. de Rescript. & c. Prudentiam de Offic. Delegat.
122 *Solvitur alia instantia.*
123 *Delegatus, cum possit interesse nolens, à quo sit redarguendus?*
124 *Quid si plures delegentur cum clausula:* Ut omnes, aut duo, aut unus eorum mandatum exequatur.

94 Quæritur I. Quæ pertineant ad officium Judicis delegati? Ubi prænotandum cum Vallensi *h. t. §. 4. n. 1.* Zoesio *eod. nu. 20.* & aliis, quod *Officium, & Potestas judicis* differant, quia Potestas latius patet: omne enim, quod est officii Judicis, etiam ejus potestati subjicitur; non tamen econtrà, quidquid potestati Judicis permittitur, id etiam ejus officio, jussuque necessitati subjectum esse intelligitur *l. Non quidquid ff. de judiciis.* Imò sæpè expedit omittere illud, quod quis facere potest: ac proinde potestas, seu jurisdictio Judicis latiùs se extendit, quam ejus officium & obligatio; sicque non immeritò Rubrica præsentis Tituli, ad comprehendendum utrumque membrum, inscribitur copulativè, *De Officio & potestate judicis Delegati*. His prænotatis

95 Resp. I. Ad officium Judicis delegati cum primis pertinet, ut is non procedat ante factam sibi præsentationem Litterarum Delegatoriarum; haud obstante, quod aliunde sciat, se constitutum esse Judicem delegatum. Ratio est: quia, licèt probabilius sit, quod transferatur jurisdictio quoad habitum in Delegatum à tempore Datæ, nihilominus quoad exercitium ejus requiritur præsentatio Litterarum sibi facta; ac proinde ante harum præsentationem, & receptionem, non potest Delegatus exercere jurisdictionem, *arg. cap. Super eo 12. de Appellat.* ibi: *Cum judices contigerit litteras recepisse* ac notat Barbosa *ibid. nu. 4.* Felinus *in c. Sciscitatus nu. 12. de Rescript.* Nicol. Garcias *de Benefic. part. 5. cap. 1. n. 349. & part. 6. cap. 2. n. 8.* citans Rotam *Decis. 12. de Præbend. in novis*, & alios.

96 Et hoc adeò verum est, ut licèt posteà superveniant Litteræ delegatoriæ, non validetur Processus anteà factus: censetur enim factus à non habente exercitium jurisdictionis. Intellige, dummodò pars adversa opponat, seu excipiat, de Litteris illis non præsentatis, quia secùs, si non excipiat, de Litteris illis non præsentatis: tunc valebit processus Maranta *part. 3. Specul. dist. 16. nu. 8.* citans Angelum *in l. Cùm furiosus ff. de judic.* & Baldum *l. Nec quicquam §. Ubi decretum ff. de Offic. proconsul.* Vallensis *h. t. §. 4. nu. 2.*

97 Resp. II. Insuper ad Delegatum, præsertim Papæ, ejusque officium pertinet, ut antequam jurisdictionem exerceat Litteras suæ Delegationis coram Ordinario repræsentet, earumque copiam faciat partibus coram se litigaturis, seu comparituris. Ita Fagnanus *c. Cùm in jure n. 7. ac seqq. h. t.* & alii: Ratio est: quia non creditur quis Delegatus, nisi delegationem probet, *d. c. Cùm in jure 31. h. t.* Nam delegatio est quid facti; facta autem regulariter non præsumuntur, *arg. l. Asseveratio C. De non numerat. pecun.* cum concordantiis. Simulque probatio asserentis, se esse Delegatum à Principe, ut puta Papa, aliter fieri non potest, nisi per ostensas Litteras suæ delegationis, *L. un. C. de Mandatis Princip.* & Extravag. *Injunctæ §. Sanè de Election.* ibi: *Asserenti namque cum Mandatis Principis se venisse, credendum non est, nisi hoc scriptis probaverit: nec similiter creditur asserenti se Legatum &c.* Speculator *tit. de probationib. §. ult. nu. 1. vers. Sed Numquid Delegatus* citans alios.

98 Quinimò Ordinarius loci potest ex officio suo petere, ut sibi exhibeatur Rescriptum delegationis, etiam parte non petente. Innocentius *in cit. c. Cùm in jure num. 1. h. t.*

simulque Delegato, volenti jurisdictionem exercere non obstaret licentia Delegationis, posset Ordinarius de facto, & quali vim vi repellendo, impune resistere: nam Ordinarius intra tum territorium est in possessione suæ jurisdictionis; adeoque hanc defendere potest, donec Delegatus exhibitis literis suam Delegationem probaverit, *arg. I. Prohibitum. Cod. de Jure Fisci. lib. 10. & Arb. de Collateralib. §. Ex autem. Collat. 9.* Insuper parties per Delegatorem conscriptas Literas suas confirmationis fuit nulla, vel ipsis jure, vel latum quo executionis; prout amplius ostendit Fagnanus *tit. can. Cum in parte n. 34. & 35.* pro Sententiam, & affirm.

149 Additur autem ratum. 9. *ut delegatum, præsertim Papæ.* Quia licet delegatio Papæ, ac Imperatoris, aliunde nobilior non posit, nihil tamen sequitur ex dictum: nihilominus Delegatus inferioris delegationem fium sufficiens quoad Ordinarium, non tamen ad hoc ut in jure Pontificum non reperitur, respectu ipsius: cum habet dispositio Jurisdictionis, *tit. Cum Joannes §. Porro de Prib. indumenta & Ut. in extravagant. C. ed. ult.* quidem vim probandi obtinere depositionis testium, quam fides infirmum, *tum.* Speculator *tit. De Probationibus §. ult. num. 1. Fagnanus tit. Cum Parte num. 35. & 36.* Rotum Decif. *307. ubi de 3. Et Ep. Sopan n. 3. de Offic. Vicarii. tit. ut ratio, & alios.*

150 Refp. III. Ulterius ad Officium Delegati pertinet, suos Mandati, ita formam Rescripti delegationis diligenter observare, ac juxta ipsius sententiam, & mentem exercere, aliud quidem videtur, *I. Diligentes ff. Mandati*, sicque adhuc eli nullus, si forma Mandati quoad substantiam Delegatio non observatur, *ut cap. Quia non. 22. de Rescriptis*, aliique superius citatum *Tit. de rescriptis §. de. num. 14. & 15.*

151 Refp. IV. Rarissimæ officium Delegati (ipsedat, prohationes necessitatis, legitimæque defensiones, ut prorationibus exceptionis, ac Rescriptum Delegationis, ipsidam admittere, atque in causa juxta juris præcepta ulterius aequitate procedere; nil in Literis delegationis illi fuit expressum: *Tit. Cum Ecclesia. 2. de Rescript. §. quod. 6. & C. Confirmatio 12. de rescript. & C. Ex parte 13. de. 1. de Clerum. Sæpe contingit. de Verb. significat.* cum Doctrinam.

152 Refp. V. Tandem ad officium Delegati Apostolici pertinet, ut tenuitatem à Delegatione violentiæ fuit *Tit. Cum Ecclesia 2.* cum concordantia illico affirmatis. Occasione cum.

153 Quæritur II. Quia ratione Delegatus Papæ potest fiam sententiam exequi, vel alteri ejus executionem committere? Refp. I. Delegatus Papæ potest sententiam à Judice exequi, vel per le ipsum, vel per alium, *ut. Intimis. 9. cod.* Atque ulque ad integrum annum potest exercere jurisdictionem fiam in ipsum: ut ex sententiam; ita ut intuitu mutatis volentes pulte abolvere, & contradictores centurientiam Ecclesiasticis compellere, *Quæstiones 16. Innocentius Tit. Ut. Ad integrum annum §. 1.* Non tem potl elapsum annum continuum; quia tunc jam exparatis ejus jurisdictio, ipsum executionem est ad Delegatum, *Tit. Ut. Ad. §. Quæstiones 3. §. 7.*

154 Refp. II. Quando Delegatus Papæ Judici ordinario committit executionem fiam sententiæ, illic mandato ipsius obedire, atque sententiam latam exequi tenetur: illa superior competit à Delegato, unpote qui major est illi quantum ad causam fiat à Papa commissam, *cap. Sæpe quia 11. de. 1. Et alioquin cum jurisdictio videretur nullius ipsi esse potest, si non posset competentem tenere, cap. Pastoralis 28. §. 1. de. 1. & notat Glossa in 1. cap. Significasti verf. Non vult. & Abbas ibid. num. 2. ad fopo. 6.*

155 Atque hoc etiam procedit, licet Ordinarius fetat, sententiam Delegati esse nullam: adhuc enim eiusmodi sententiam exequi tenetur (nisi forsan apud eum Delegatum efficere possit, ut ab hoc mere liberetur) quia est merito executor, dum non cognitio, sed executio tantum eidem demandatur; prout expressim habetur in *tit. 2. Pastoralis 28. §. quia verò 1. & amplius* ex citatur Glossa magna ibidem.

156 Hoc tamen Intelligo de sententia injusta solum, quatenus ex lata contra jus litigantis, à qua ille non appellavit intra legitimum tempus, sicque transiit in rem judicatam: talis enim sententia est valida, & quamvis fit injusta, hoc est, lata contra jus condemnatis, tamen, ex quo ille non appellavit intra dium, sicque tenentia transiit in rem judicatam, de rigore Juris (nisi forsan Ordinarius hoc more illegitimo, *vi dictum*) & ut aliquis fit hæbitus, ex eli executioni mandanda. Glossa magna, & DD. *in 1. & 2. cap. cit.*

157 Neque id circò Executor illius sententiæ peccat, ut cooperatur peccato. Judicis delegati malè judicanti, quoque exigit ipsum ad illam sententiam, Glossa ipsa ipse exequitur duntaxat illud, quod de rigore Juris est hæredibus, ne aliquam contra Executor, ut ille, quibus sententiam latam ipsi exequitur, ab calumniari valeant. Tum quia condemnatus vel illi impetet, quod à Sententia latam non appellavit: ut habetur regrediens contra Judicem delegatum malè judicantem; ac eum injuriis condemnantem, ut damnatum fidei informatio, *§. 1. Infra de obligat. ex quasi delitto.* Glossa magna *in d. §. quia verò in fin. & Abbas ibi n. 4. & alii.*

Quod si verò Executor sersit ejus, sententiam non illi fuisse ejus injustam, quatenus eli contra jus condemnatis, fed etiam esse nullam, & invalidam: ut quia ita est per falsa informatione, pluse Delegatum habet jurisdictionem, vel quia lata est nullo Jurisdictione Ecclesiastica, vel denique ex Canonum, & Decretorum ipsis jure non tenent, *cap. 1. de Sententia. & re judicata.* tum ipsum non debet executiveri mandare. Ratio est: quia Delegatus hoc ipsum, ac ipse Judex, *cap. Ex parte 2. ver. de Verb. signif. & tradit Abbas ibi. & ipse ver. num. 4. & Layman ibid.* allegans communem: nulla ergo ipsi est jurisdictione, cui ipse Executor ipse obedire. Debet ipsiadis in tali casu Executor depositum restituere ipsi Superiori referre, *Decretum* ipsa ita Glossa, *in Cap. 1. de Crimin. falsi Pithing. tit. 1. n. 94.* citanatius.

Similis quid accidit in casu, quo Delegatus Papæ iis mandat Clericum in possessionem Beneficii habiti, quem tamen Ordinarius, pata Episcopus, certo sonit non fatisfi in eo consistit, ut Ordinarius ipsum non Judex ordinarius, fed dictus Episcopus, non dum ipsum ad Delegatum, ac Executorem violentiæ fuit quoad ratem causam est fuperior episcopo, *cit. c. Tum quia 11. & 1.* adhuc tamen potest, & debet ipsi Ordinarius, ut ipse Delegatus Papæ, ac Executor Innocentii mittere, donec Papæ rei veritas rite detetur, ac innotescat. Textus est *in cap. St quando. §. 1.*

Dicitur autem num. 10. *Delegatus Papæ.* Nam, in quod Delegatus Interdicti ad causam patronatus non potest exequi fiam sententiam, fed executionem hujus debeat Delegati remittere, *cap. Ex parte 2. §. 1. & de Jure patronatus. 6. Innocentius Tit. Ut. Ad integrum annum §. 1.* Non tem potl elapsum annum continuum; quia tunc jam exparatis ejus jurisdictio, & ipsum executionem est ad Delegatum, *Tit. Ut. Ad. §. Quæstiones 3. §. 7.*

Refp. II. Quando Delegatus Papæ Judici ordinario committit executionem fiam sententiæ, illic mandato ipsius obedire, atque sententiam latam exequi tenetur: illa superior competit à Delegato, unpote qui major est illi quantum ad causam fiat à Papa commissam, *cap. Sæpe quia 11. de. 1.* Et alioquin cum jurisdictio videretur nullius ipsi esse potest, si non posset competentem tenere, *cap. Pastoralis 28. §. 1. de. 1. & notat Glossa in 1. cap. Significasti verf. Non vult. & Abbas ibid. num. 2. ad fopo. 6.*

Atque hoc etiam procedit, licet Ordinarius fetat, sententiam Delegati esse nullam: adhuc enim eiusmodi sententiam exequi tenetur (nisi forsan apud eum Delegatum efficere possit, ut ab hoc mere liberetur) quia est merito executor, dum non cognitio, sed executio tantum eidem demandatur; prout expressim habetur in *tit. 2. Pastoralis 28. §. quia verò 1. & amplius* ex citatur Glossa magna ibidem.

Hoc tamen Intelligo de sententia injusta solum, quatenus ex lata contra jus litigantis, à qua ille non appellavit intra legitimum tempus, sicque transiit in rem judicatam: talis enim sententia est valida, & quamvis fit injusta, hoc est, lata contra jus condemnatis, tamen, ex quo ille non appellavit intra dium, sicque tenentia transiit in rem judicatam, de rigore Juris (nisi forsan Ordinarius hoc more illegitimo, *vi dictum*) & ut aliquis fit hæbitus, ex eli executioni mandanda. Glossa magna, & DD. *in 1. & 2. cap. cit.*

Neque id circò Executor illius sententiæ peccat, ut cooperatur peccato. Judicis delegati malè judicanti, quoque exigit ipsum ad illam sententiam, Glossa ipsa ipse exequitur duntaxat illud, quod de rigore Juris est hæredibus, ne aliquam contra Executor, ut ille, quibus sententiam latam ipsi exequitur, ab calumniari valeant. Tum quia condemnatus vel illi impetet, quod à Sententia latam non appellavit: ut habetur regrediens contra Judicem delegatum malè judicantem; ac eum injuriis condemnantem, ut damnatum fidei informatio, *§. 1. Infra de obligat. ex quasi delitto.* Glossa magna *in d. §. quia verò in fin. & Abbas ibi n. 4. & alii.*

Quod si verò Executor sersit ejus, sententiam non illi fuisse ejus injustam, quatenus eli contra jus condemnatis, fed etiam esse nullam, & invalidam: ut quia ita est per falsa informatione, pluse Delegatum habet jurisdictionem, vel quia lata est nullo Jurisdictione Ecclesiastica, vel denique ex Canonum, & Decretorum ipsis jure non tenent, *cap. 1. de Sententia. & re judicata.* tum ipsum non debet executiveri mandare. Ratio est: quia Delegatus hoc ipsum, ac ipse Judex, *cap. Ex parte 2. ver. de Verb. signif. & tradit Abbas ibi. & ipse ver. num. 4. & Layman ibid.* allegans communem: nulla ergo ipsi est jurisdictione, cui ipse Executor ipse obedire. Debet ipsiadis in tali casu Executor depositum restituere ipsi Superiori referre, *Decretum* ipsa ita Glossa, *in Cap. 1. de Crimin. falsi Pithing. tit. 1. n. 94.* citanatius.

Similis quid accidit in casu, quo Delegatus Papæ iis mandat Clericum in possessionem Beneficii habiti, quem tamen Ordinarius, pata Episcopus, certo sonit non fatisfi in eo consistit, ut Ordinarius ipsum non Judex ordinarius, fed dictus Episcopus, non dum ipsum ad Delegatum, ac Executorem violentiæ fuit quoad ratem causam est fuperior episcopo, *cit. c. Tum quia 11. & 1.* adhuc tamen potest, & debet ipsi Ordinarius, ut ipse Delegatus Papæ, ac Executor Innocentii mittere, donec Papæ rei veritas rite detetur, ac innotescat. Textus est *in cap. St quando. §. 1.*

Quæritur II. Quia ratione Delegatus Papæ potest fiam sententiam exequi, vel alteri ejus executionem committere? Refp. I. Delegatus Papæ potest sententiam à Judice exequi, vel per le ipsum, vel per alium, *ut. Intimis. 9. cod.* Atque ulque ad integrum annum potest exercere jurisdictionem fiam in ipsum: ut ex sententiam; ita ut intuitu mutatis volentes pulte abolvere, & contradictores centurientiam Ecclesiastica compellere, *Quæstiones 16. Innocentius Tit. Ut. Ad integrum annum §. 1.* Non tem potl elapsum annum continuum; quia tunc jam exparatis ejus jurisdictio, & ipsum executionem est ad Delegatum, *Tit. Ut. Ad. §. Quæstiones 3. §. 7.*

Refp. II. Quando Delegatus Papæ Judici ordinario committit executionem fiam sententiæ, illic mandato ipsius obedire, atque sententiam latam exequi tenetur: illa superior competit à Delegato, unpote qui major est illi quantum ad causam fiat à Papa commissam, *cap. Sæpe quia 11. de. 1.* Et alioquin cum jurisdictio videretur nullius ipsi esse potest, si non posset competentem tenere, *cap. Pastoralis 28. §. 1. de. 1. & notat Glossa in 1. cap. Significasti verf. Non vult. & Abbas ibid. num. 2. ad fopo. 6.*

Atque hoc etiam procedit, licet Ordinarius fetat, sententiam Delegati esse nullam: adhuc enim eiusmodi sententiam exequi tenetur (nisi forsan apud eum Delegatum efficere possit, ut ab hoc mere liberetur) quia est merito executor, dum non cognitio, sed executio tantum eidem demandatur; prout expressim habetur in *tit. 2. Pastoralis 28. §. quia verò 1. & amplius* ex citatur Glossa magna ibidem.

Hoc tamen Intelligo de sententia injusta solum, quatenus ex lata contra jus litigantis, à qua ille non

in solidum, *quia duo in simul condemnem, & reddem mala, vel solidum pulsare non possunt*; c. Licet, de Probat. cum concordantiis. Refp. nium alliugendo antecedi. Jurisdictio est indivisibilis in fe, concedtur: etiam in ordine ad executiam, negatur antecedent. & consequens.

Itaque licet Jurisdictio veluti spiritualis, in se diici non possit, potest tamen dividi in ordine ad exercitium; ilque principal duplicter. Primò, quatenus potest competere pluribus, ita ut potes singulis fit totum, fed non totum, ut quilibet ipsorum totum possit fiam exercere valeat: in quo casu, fi omnis procedat ex alterio, principio ipsa est solidum, quatenus dicetur *num. 116.* Secundo potest dividi jurisdictio in ordine ad exercitium per accidens, nempe quoad diversa loca, vel temporis: ita ut non loco, vel tempore in alio, unus hoc, v. g. mense, alter alio exercat jurisdictionem.

Nec urget allata Inflantia ex *C. Licet de Probat.* defumpta. Nam (primerium, quod loquatur principal de rebus corporalibus, quæ propriè dominium possidet) in casibus prorsus nemo possidet jurisdictionem in solidum, ut patet: Et quamvis laterdum pluribus Delegatis, vel etiam Ordinariis Judicibus competat jurisdictio in solidum, extinde solum fiquat, quod vel limitat, vel ordinis judicant, fin procedere potit: & fi fuorum procedetur, dicent locus provocationi, atque uno principiante, cuilumque inhoaeat, ut ipse non hic ordinarium dicitur *I. Cum hinc ipsius* fi illa, nil illi, qui capiatur, extraordinatur, vel alia nulla causa impedimentum, aut alterinoolutur, nil litiose in ea procedere receptum, Textus est *in cap. Cum plures §. de Offic. Delegat. 6.*

117 Refp. II. Si enim casu plurius delegetur, ille præfumitur caterisi diguior, qui prior in Rescripto delegatorum nominatur, *Tit. Cum Ecclesia. Quod quidem verf. Adeo ut ibi. & Felinus in C. Ecclesia 1. §. Et. Cum. num. 18. n. 4. de rescrip. & alii.* Ratio est, quia in Rescriptis ordo relinquitur, *Tit. Cum Ecclesia. 2. de Rescript.* Imo pofia, videntur studiosè præmissa. Abbas in *cit. c. Cum dilectis n. 4.* Ac profiale ex ordine verborum est argumentandum, quod Ecclesia Cathedralis, *Tit. Ut. Ad. §. Et. 9. Prædicto.* Concordant dicta superius in Prosemio *§. 8. & 9.*

118 Quæritur IV. Quomodo plures Delegati super eadem causa debeant procedere? Refp. I. Si eadem causa plurium Delegatorum committatur, omnes simul fiam procedere: fin commissa; & patet *exc. Cum sint 16. & 1. tit. Quæ fiant, vel omnes, fatisfactio, sententia autem non valet.* Concordat Juscivilis in *I. Duo de tutiva ff. De judicat. Ibi: Duo ex tribus Judicibus unus ejusdem sententiæ non pulsat: unpote sententiam pulsat.* Ubi Glossa *V. Abbas*, hoc extendit ad causam, ipsi extinctis et mortuus: Idemque patet ex textu claro, *cap. pendent. 1.*

Et hoc adeò verum est, ut etiam, quando ex mandato Delegatorum, quilibet ipsorum, ipsi fiam non cogatur, quia, cum illi nihil facere possint fine tertio, hoc ipso non valeat citatio, licuit etiamsi ipsi non fiam cogatur, *Tit. Ut. Ad. §. Et. 9. Prædicto.* Quod si verò citatus venerit, & duo fine tertio in causa procedunt, fetanquam fententiam, hæc injoqueve est nulla, per textum citatum: quia similiter procedetur contra formam Mandati: Intelligo, nil illi certatis ipsi non vult Mandatum, ut ipsi fiam committerer, fed subdelegaret, prout per Delegatos Papæ fieri potest, cuilis etiam simplicior plurium consulta, confiscatur *Tit. Ut. Ad. §. Et. 9. Prædicto.* Nil illi causa fiorit adhò gravis, ut fine præfentia illius tertii non possit commodè terminari, prout *tit. 5. Sponsalitiis §. ved. Illustrior.*

Et hæbitus dilli Delegati, quando eadem causa delegatur plurium *Simpliciter*. Quod additur impunitè ad excludendam delegationem ad universitatem causarum: cum Delegati ad universitatem causarum possit conferre hæbitus jurisdictionem mandatum, quasi delegatum; atque aequipararur Ordinariis, ut dictum supra *n. 4. & 5. Cum ergo n. 6.* Ratio est: quia ordinarium, quod de Ordinariis, quorum quilibet à principio potest per se incipere, datur quoque præventioni. Glossa *Inf. Pomponius (alias, 1. Item)* & Bartolus *de §. Venia ad quæst. ff. de Re judicat. Marianus post. Scaccia Auct. diff. 3. num. 51.* Deinde ipsum additur ad excludendam quæstionem de plurium Delegatis non limitter, fed cum certa apposita clausula: atque de hic nunc loquendo

119 Refp. III. Si casu tribus commissa, fed delegata fiert cum clausula, *Quod summo interesse nequeant, dum cum cognoscant, & exequantur*: tunc duo illi procedere non possunt, quia ipsi, ut ipsum, quoque, ac alterum, ipsi latitie conflitere, quod tertius adesse non possit, vel clausula, *Quod interesse possit*: alioquin, si procedant, Acta erunt irrita, & ipsum, ac tertium procedere, & contra formam Rescripti judicare dignoscatur. Ita habetur in *Tit. Cum Ecclesia 2. §. Et.* Et quæ nunc dicta fiant de tribus Delegatis, eadem (ferata tamen proportionem) fiant Intelligenda de duobus, *Tit. Ut. Ad. §. Et. 9. Prædicto. Et. 10. Et. 11. Concordat. Sententiam 13. de rescrip.*

Additur autem, vel solum, cum pulsit, interesse non lit. Nam, fialiquis ex illis cum pulsit interesse solum lit, duo alii duo legitimè informati, jam poterunt in causa procedere, ipsi lite tertius, atque mandatur Apostolicis indebitè Delegatus, graviflime fit zeraguntur. Ita habetur expressim, *cit. c. Prudentium §. Additamus.* Et meritò: quia licet, *nulla interesse*, importetur aliquam importantiam ex parte solicitè (unpote ipsum hic redargumentis dicitur *I. Cum hinc ipsius* importentia ex parte Consiscitum delegatorum, ut unà cum inimice non possint in causa procedere: unde quia fiunt unus Delegatorum, fin tertium interesse fiunt, verum est dicere, quod omnes tres simul interessent, quoque ipsi tertium, nihil ipsi in causa, meritò alii duo in causa procedere permittunt.

Nec obstat: *Scilicet tres §. 5. fin. de rescrip.* ubi videtur quod Rescriptum, *Tit. Ut. Ad. §. Et. 9. Prædicto*, *quod tantummodò non fiat interesse, hæc impossibilitatis interpretatur, ut ipsum Rescriptum exprimit: Ut Rescriptum habeatur expressum: Si non omnes interfuerint, vel nequaquam nisi adhuc interfuerit.* Reliqui enim cum Abbas *in cit. c. Prudentium §. Additamus*, & alii, illud non dicit, fed utrumque Capitulum mutuò fiet declaratur: nam inallegato *Rescriptum* fiblum dicitur, tum, qui fine legitimè impedimento, ipsi interfuerit, vel, non interfuerit, quin ob tiam tenebeatiam puniri potit; nisi habentes legitimè impedimento, ipsi non fiant, ac ipsum, cum fit clausula voluntaria, abique alia alia causa illa reflectione excusatur à pœna. Porrò: *Prudentium* ipsum, quoque, *Additamus*, ipsi, quoque, *Additamus*, & *additimus*, clarissimè fubsignitur quod ille, qui cessat, quod impedimentum interfuerit, vel, graviflime fit redargendum, ipsi & punienda quoque, ipsi clandarum Apostolicum exempt fabrefiplat, aut concentum, ipsi, quoque, ipsum, ipsum, ipsum

tinet, cuique Conjudices debent denunciare negligentiam alterius, ut vult Glossa *fin. in cit. §. Adjicimus*: vel à suo immediato Superiore ordinario. Non quod iste talem Papæ Delegatum possit compellere ad exequendum: hoc enim non spectat ad officium Ordinarii, imò Delegatus major est illo quoad causam delegatam, *c. Sanè quia* 11. *h. t.* Sed potest eum redarguere atque punire ut delinquentem, seu quia contempsit exequi legitimum sui Superioris mandatum, adeoque propter delictum præcisè: sic enim cessat dicta majoritas, ex quo culpabiliter non acceptavit, aut exequi non curavit delegationem Apostolicam. Abbas *in d. c. Prudentiam §. Adjicimus n. 6. h. t.*

124 Resp. III. quodsi plures sint Delegati sub hac forma, *Ut omnes, aut duo, aut unus eorum mandatum exequatur*, seu alia consimili (ut si dicatur, quod quilibet eorum in solidum, & per se judicare possit; aut, quod alter alterum non expectet, vel non requirat) tunc singuli censentur habere jurisdictionem in solidum: atque ideò singuli eorum seorsim hanc libere exercere possunt, cæteris minimè requisitis; daturque inter eos locus præventioni, adeò ut uno ipsorum negotium inchoante, cæteri non possint ulteriùs eidem sese intromittere; nisi vel infirmitate, vel alia justa causa illum priorem contingeret impediri, aut nisi is nollet, vel maltiosè in eodem negotio procedere recusaret. Ita habetur expressum *in cap. Cum plures* 8. *h. t. in* 6. juncta Glossa & DD. ibidem.

§. VI.

De Cessatione Officii Judicis Delegati.

SUMMARIUM.

125 *Quibus modis generatim cesset officium Judicis delegati?*

126 *Morte delegati finitur ejus officium, & jurisdictio, nec transit ad hæredes, vel Successorem, si delegatio fuit personalis.*

127 *Secus, quando delegatio facta est Dignitati.*

128 *Quid agendum in dubio, an delegatio sit personalis, vel realis?*

129 *Per mortem Delegantis re integra, expirat jurisdictio delegati: secus, si res non amplius sit integra.*

130 *Si Delegatus interloquendo pronunciet, nullam sibi respectu talis causæ jurisdictionem competere, finitur omnis ejus jurisdictio, licet hanc revera habuisset.*

131 *Dummodò hoc fiat nemine appellante.*

132 *Nec potest eam absque nova commissione reassumere etiamsi partes de novo in ipsum consentiant.*

133 *Judex cæteroquin incompetens habet potestatem cognoscendi in dubio, an ipse sit judex, necne.*

134 *Delegatus virtute rescripti subreptitii: an de consensu partium possit in causa procedere?*

135 *Officium Delegati expirat per revocationem ejus.*

136 *Princeps, seu Judex ordinarius delegans, potest delegationem liberè revocare, etiam re non integra.*

137 *Delegatus Principis subdelegans, re integra potest etiam subdelegationem revocare.*

138 139 140 *Et quid, si res amplius non sit integra?*

141 *Revocatio factæ delegationis non anteà sortitur effectum, donec sit delegato intimata.*

142 *Nisi Princeps aliud expressè declaret.*

143 *Vel nisi præjudicium tertio inde non sequatur.*

144 *Lapsu temporis præfixi cessat jurisdictio delegati.*

145 *Et quomodo illud sit computandum.*

146 *An partes communi consensu terminum illum possint prorogare.*

147 *Cessat insuper jurisdictio delegati finito negotio, ad quod judex datus fuit.*

Et quando negotium censeatur finitum? Ib.

148 *Recusatio Judicis, quid, & quando fieri possit?*

149 *Per eam extinguitur officium Judicis delegati.*

150 *Dummodò legitimè fuerit proposita.*

151 *Et pronunciata super eam sententia.*

152 *Causa recusationis Judicis Delegati regulariter debet tractari per Arbitros.*

153 *Exceptis tribus casibus; & quibus?*

154 *Dantur nonnulli alii modi, quibus officium Judicis delegati cessat.*

QUæritur I. Quibus modis generatim cesset officium, & potestas Judicis delegati? Resp. Idecidit potissimùm sequentibus modis. I. Morte Delegati. II. Morte Delegantis re integra. III. Pronunciatione Delegati, quod jurisdictio in causa sibi non competat. IV. Revocatione delegationis. V. Lapsu temporis præfixi. VI. Finito negotio, seu quando Delegatus officio suo functus est. VII. Recusatione. Et hi sunt præcipui modi, quibus cessat, atque finitur officium Delegati; quamvis possint nonnulli alii assignari, qui tamen levioris sunt considerationis. Verùm, quia enumerati septem modi majori, ac speciali indigent elucidatione, hinc de singulis seorsim loquendo 125

Quæritur II. An, & quando morte Delegati, vel Delegantis, expiret illius officium, ipsaque delegatio? Resp. I. Morte delegati finitur ejus officium, atque jurisdictio: ut *l. Si quis alicui, §. Morte ff. Mandati*. Nam mors omnia tollit. Unde Delegati officium, atque jurisdictio, non transit ad hæredes, *l. Mandatum* 57. *ff. eod.* Neque ad Successorem, si delegatio fuit personalis, seu expresso nomine proprio Delegati facta; ut puta dicendo: *Tibi Sempronio delegamus hanc causam*: quia tunc sequitur personam, & veluti accessorium extinguitur cum persona, *cap. Accessorium, & cap. Privilegium personale, de Reg. Juris, in 6. & l. In omnibus, ff. eod.* cum similibus. 126

Additur notanter, *si delegatio fuit personalis*: Nam secùs est dicendum in delegatione reali: qualis censetur illa, quæ fit contemplatione dignitatis, & non personæ; sive, quando delegatio facta est Dignitati, seu sub nomine Dignitatis, non expresso nomine personæ, v. g. *Episcopo, vel Officiali Frisingensi*. Nam talis delegatio non extinguitur morte Prælati tunc existentis, sed transit ad Successorem in eadem Dignitate, etiamsi res sit adhuc integra. Textus est *in c. Quoniam*, 14. *h. t.* ubi Glossa *V. Substitutum* Abbas *num.* 2. Barbosa *num.* 1. & 2. citans alios. Sperellus *dec.* 166. *Fori Ecclesiast. num.* 1. & communis. Ratio est: quia Dignitas non moritur, neque variatur per mutationem personæ, *c. Si gratiosè* 5. *de rescript. in* 6. Unde Successor in tali Dignitate causam debet reassumere in terminis, in quibus anteà fuerat, eamque, prout justitia exigit, terminare, *l. Mortuo, ff. de Judiciis* ac notat Abbas in *cit. c. Quoniam, num.* 4. *h. t.* 127

Cæterùm in dubio, an delegatio sit personalis, vel realis: ut si delegatio facta fuit tam expresso nomine dignitatis, quàm expresso nomine proprio, v. g. *Antonio Officiali Frisingensi*; vel alia causa rationabilis dubitandi supervenerit: tunc imprimis attendendus est totus contextus verborum factæ delegationis; nam verba præcedentia solent declarare sequentia, & econtra, *l. Utrum autem, ff. de petition. hæred. & l. Qui filiabus* §. 1. *ff de Legat.* I. Barbosa *Axiomat* 222. *num.* 48. citans alios. Deinde spectanda est materia subjecta, aliæque circumstantiæ concurrentes, ac juxta ipsas ferendum judicium, *arg. c. requisivisti* 15. §. 1. *de Testam.* & notat Abbas *Consil.* 93. *num.* 1. & 2. *lib.* 2. inde inferens, quòd ad cognoscendam commissionis qualitatem, num videlicet sit personalis vel realis, primò recurrendum sit ad subjectam materiam; & tunc primùm, veluti ad ultimum refugium, consideratio illa sit attendenda, an in ea exprimatur nomen proprium, vel appellativum. Covarruvias *lib.* 3. *Var. ref. cap.* 15. *num.* 2. & *d. cap. Requisisti* 15. *de Testament. num.* 1. & 2. Sperellus *cit. Decis.* 166. *num.* 24. allegans alios, atque hoc ipsum notabili casu declarans. 128

Quod si autem pensatis omnibus adhuc remaneat dubium, an facta delegatio sit personalis vel realis, tunc ejusmodi delegatio censenda est personalis, seu intuitu personæ concessa, ac proinde non transiens ad Successorem. Sanchez *lib.* 8. *de Matrim. disp.* 27. *num.* 20. Pirhing. *h. t. nu* 167. Ratio est: quia jurisdictio delegata est odiosa, & strictè interpretanda, ut dictum supra §. 2. *num.* 129

num. 52. Sicque stante dubio non extendenda ad Successorem. Tum quia universim loquendo, *generi per speciem derogatur*, juxta Reg. 34. Juris in 6. cum similibus; ergo etiam impræsentiarum generico nomini *Dignitatis* derogatur per additum speciale nomen *Personæ*, illudque per hoc restringitur. Tum tandem; quia verba Rescripti debent aliquid operari, ne sint superflua: atqui appositum nomen proprium nihil operaretur, nisi stante tali dubio redderet delegationem personalem; nam si ea foret realis, satis persona Delegati significaretur expresso nomine dignitatis; ergo.

129 Resp. II. Tunc per mortem delegantis expirat officium atque jurisdictio Delegati, quando res adhuc est integra, & negotium necdum incoatum: secùs, quando res non ampliùs exsistit integra, sed Delegatus ante obitum delegantis, saltem facta citatione, negotium quasi cœpit: sic enim perpetuata est ejus jurisdictio. Desumitur hoc *ex c. Gratum*, 20. *& c. Licet undique*, 30. *h. t.* estque amplius dictum supra, *Tit. de rescriptis*, §. 10. *num.* 232. *& seqq.* extendendo hoc etiam ad cessationem officii delegantis per renunciationem, aut depositionem re integra; cum sit eadem ratio de his, ac de morte ejus naturali. Ubi etiam fusiùs respondetur ad instantiam *ex c. relatum*, 19. *h. t.* fortiter urgentem, dum inquit, quod per obitum delegantis ante litis contestationem, expiret potestas delegati. Ibi videatur.

130 Quæritur III. Qua ratione finiatur officium Delegati ex pronunciatione ejus, quod jurisdictio in causa sibi non competat? Resp. I. Quando Judex delegatus inter loquendo pronunciat, sibi nullam respectu talis causæ jurisdictionem competere (ut puta, quia judicavit, litteras Delegationis esse subreptitiè obtentas, vel hujusmodi, & pars litigans ab hac ejus sententia interlocutoria intra decendium non appellat; transit ea in rem judicatam, & finitur omnis jurisdictio ipsius, licèt hanc virtute talis delegationis revera habuisset: adeò quidem, ut posteà Officium Judicis in eadem causa sine nova commissione reassumere non possit, etiamsi partes in ipsum de novo consentiant. Ita habetur in *c. Significantibus* 38. *h. t.* ac tenet Abbas, Barbosa, & communis DD. ibidem. Ratio est: quia talis delegatus, sive benè, sive malè, interloquendo pronunciaverit, censetur functus officio suo; sicque nemine appellante amittit jurisdictionem, & lata ab eo sententia transit in rem judicatam.

131 Additur notanter, *nemine appellante*. Nam si pars litigans ab hac ejus sententia interlocutoria appellaverit, non extinguitur illius Judicis Delegati jurisdictio, *arg. cap. Dilectus* 34. *de Præbend.* (ubi talis casus refertur) ac notat ibi Glossa marginalis, citans DD. *in l. Si per imprudentiam ff. de Evictionib* & Abbas *nu.* 2. & alii. Nam generale est, quod si appelletur à sententia Judicis, ejus executio suspendatur, atque intereà nihil sit innovandum, *can. post appellationem* 2. *q.* 6. *& c. Dilectis filiis* 55. *de Appellat.*

132 Additur ulteriùs, *Sine nova commissione reassumere non possit, etiamsi partes &c.* Quia ex una parte nihil prohibet, quin Superior possit ipsi de novo talem causam delegare, seu decidendam committere. Ex altera vero parte, postquam Judex delegatus pronunciavit, sive benè, sive malè, nullam sibi in hac causa competere jurisdictionem, jam expiravit ejus jurisdictio: partes autem suo consensu non possunt ipsi conferre jurisdictionem. *l. Privatorum C. de Jurisdict. omn. judic.* Ne quidem per prorogationem: quia jurisdictio, quæ non est seu jam expiravit, prorogari non potest, *arg. c. De causis* 7. *h. t.* & notat Abbas *ibid. num.* 7 & communis.

133 Dices. Si hujusmodi Judici delegato nulla competit jurisdictio respectu causæ; ergo nec valet sententia ejus interlocutoria, qua pronunciat, nullam sibi in causa illa competere jurisdictionem: cùm sententia à non suo Judice lata nullius sit momenti. Resp. neg. sequel. Quia, ut rectè notat Glossa *fin. in cap. ult. de rescript.* & Abbas *in c. Dilectus nu* 1. *de Præbend.* Judex cæteroquin incompetens, seu datus per Litteras invalidas, ut puta subreptitiè obtentas, saltem in isto articulo est judex competens, ut in causa dubia possit discutere, an ipse sit Judex, & cognita rei veritate valeat pronunciare, se non judicem, ac etiam condemnare impetrantem in expensis Reo injustè vexato persolvendis; ut desumitur *ex Clement.* 1. *de rescr.* Unde hæc potestas, seu jurisdictio, utpote Jure communi concessa, potiùs est ordinaria, quàm delegata.

Dices ulteriùs. Rescriptum ad lites, etiam subreptitium, tribuit jurisdictionem, licet elidibilem ope exceptionis; ergo, si ambæ partes consenserint, poterit Delegatus virtute ipsius in causa procedere. Antecedens patet ex eo: quia tale Rescriptum non ex ipso jure nullum, sed duntaxat ope exceptionis elidibile, ut plenè dictum est suprà *Tit.* 3. *De rescriptis* §. 7. *nu.* 172. & 173. Respond. distinguendo consequens. Ergo, si partes consenserint, potest Delegatus virtute ejus in causa procedere, si nondum pronunciaverit, se judicem esse incompetentem, conceditur: postquam sic pronunciavit, negatur consequentia. Quia secuta tali sententia interlocutoria illicò Rescriptum subreptitiè ad lites impetratum, extinguitur in totum; & jurisdictio Delegati, quæ anteà fuerat elidibilis ope exceptionis, nunc remanet elisa, & extincta: unde hæc nequit ampliùs consensu partium conferri, seu resuscitari; & si secùs attentetur, processus posteà agitatus est nullus, *d. cap. Significantibus* & notat Abbas *ibid. numer.* 8. *h. t.* cum aliis. 134

Quæritur IV. Utrùm, & qua ratione finiatur Officium Delegati per revocationem à Delegante, vel hujus Superiore factam? Resp. I. Certum est, quod officium Delegati expiret per revocationem delegationis, seu jurisdictionis suæ à Delegante, vel hujus Superiore factam, ipsique debitè intimatam. Ita communis; & liquet ex *l. Judicium* 58. *ff. de Judiciis* ibi: *Judicium solvitur vetante eo, qui judicare jusserat: vel eo etiam, qui majus imperium in eadem jurisdictione habet.* 135

Et quidem, si Princeps, sive Judex ordinarius inferior, jurisdictionem seu causam quandam delegaverit, potest ipse hanc liberè revocare: & hoc non solùm, quando res adhuc est integra, & Judicium necdum cœptum à Delegato; sed etiam re ampliùs non integra, sive quando per citationem partis judicium ab isto jam fuit inchoatum, imò & lis contestata. Glossa *in cit. l. Judicium ff. de Judic.* id probans ex proximè allegato textu, quem ait, loqui in casu, ubi *lis contestata erat; alioquin enim non esset Judicium*. Sachez *lib.* 8. *de Matrim. disp.* 33. *num.* 6. Layman *in cap. Venerabili num.* 4. & 5. *h. t.* & alii. Accedit ratio: quia talis Delegans utitur jure suo, & quasi re propria; simulque in concessione jurisdictionis semper intelligitur excepta Superioris authoritas, *arg. c. Venientes* 19. *de Jurejurand.* cum similibus. 136

Verùm loquendo de subdelegatione jurisdictionis, seu causæ per delegatum Principis facta, & an ipse hanc revocare valeat, opus est distinctione. Et quidem imprimis certum est, quod re integra possit delegatum pro suo arbitratu libere revocare, causamque illam dijudicandam ipsemet reassumere: siquidem jurisdictio, qua Subdelegatus nondum usus fuit, non censetur in istum efficaciter transiisse. Textus est *in c. Quamvis* 6. *h. t. in* 6. 137

Si autem res ampliùs non sit integra, putà quia Subdelegatus negotium quasi jam cœpit, saltem citando partes; tunc est distinguendum, an Delegatus Papæ totam suam jurisdictionem respectu illius causæ subdelegaverit, vel duntaxat partem, reservando sibi videlicet aliquid de jurisdictione respectu illius. Utrumque enim fieri posse, patet *ex cap. Super quæstionum*, §. 1. *& §. porrò, h. t. & c. Judex* 5. *eod. in* 6. & alibi. 138

In priori casu, seu quando Delegatus Papæ causam sibi commissam subdelegavit in totum, nihil sibi de jurisdictione reservando; tunc re ampliùs non integra, seu quando Subdelegatus jurisdictione uti jam cœpit, saltem citando partes, nequit is ampliùs revocare subdelegationem, & commissam alteri jurisdictionem: prout habetur *c. Venerabili* 37. *h. t.* juncta Glossa, & DD. ibidem. Ratio est: quia talis Delegatus Papæ jam suo functus est officio, committendo in integrum alteri vices suas, ut ibidem loquitur Pontifex. Accedit, quod ipse respectu talis causæ privatus existat omni jurisdictione, utpote qua tota se abdicavit delegando alteri sim- 139

simpliciter totum negotium, quæque in hunc jam efficaciter transiit, atque in per usum ipsius perpetuata fuit, ut cit. c. Quamvis, h.t. in 6. argumento à sensu contrario desumpto; atqui carens jurisdictione, nequit revocare delegationem alteri factam; ergo.

140 Econtrà in casu posteriori, seu quando Delegatus Papæ non totam causam subdelegavit, sed duntaxat partem ejus, aliquid de jurisdictione sibi reservando; tunc poterit per ipsum re etiam non integra subdelegatio revocari. Glossa in c. Super. quæstionum. §. Si verò vers. Si non possunt h.t. Barbosa in cit. ca Quamvis n.6. Pirhing. h.t.n.199. & alii. Ratio est: quia Delegatus Papæ subdelegans duntaxat partem causæ, seu aliquid de jurisdictione sibi reservans, manet adhuc superior respectu talis causæ, utpote respectu cujus retinet jurisdictionem: unde etiam, si à Subdelegato appellari contingat, ad eum, non verò ad primum Delegantem, seu Papam appellari debet, c. Si delegatus §. fin. h. t. in 6. Ergo, sicut Judex ordinarius, ita & talis Delegatus, potest pro suo arbitrio revocare delegationem, seu subdelegationem etiam re non integra, juxta cit. l. Judicium ff. de judiciis.

141 Resp. II. Nihilominùs sive Judex ordinarius, sive Delegatus revocet delegationem, aut subdelegationem causæ, non anteà talis revocatio censetur vim, atque effectum suum sortiri, donec ea Delegato fuerit legitimè insinuata. Ita desumitur ex c. Cum contingat. 24. de rescrip. & c. Audita 4. de restitu. spoliat. & c. Si duobus 7. de Appellat. cum similibus; ac tradit Glossa in cap. Auditis ℣. Ad illum de Procuratorib. inter alia docens, quod in Judice tenet, quod facit; donec intelligat jurisdictionem revocatam. Abbas in d. c. Audita num. 13. de restitut. spoliat. Sanchez lib. 3. de Matrim. disp. 30. n.11. & alii. Ratio est: quia, per quas causas res nascitur, per easdem dissolvitur, ut cap. 1. de reg. jur. atqui jurisdictio non priùs acquiritur Judici delegato, vel subdelegato, nisi post debitam ejus intimationem, seu præsentationem litterarum delegationis; ut c. Super eo 12. §. fin. de Appellat. ergo nec aufertur. Accedunt incommoda, quæ alioquin facile sequi possent; & ad quæ evitanda etiam error communis jus tribuit; ut l. Barbarius ff. de Offic. Prætor.

142 Intellige cum Abbate loc. cit. & aliis dummodò Princeps, puta Papa, expressè non declaret, se nolle valore gesta per Delegatum ex tunc, quando eum revocat, decernendo v. g. irritum, & inane quidquid ex tunc, seu à tempore factæ revocationis, scienter vel ignoranter per eundem contigerit attentari. Tunc enim hæc clausula habebit effectum quoad inducendam nullitatem actus in contrarium gesti; licet non quoad incurrendum reatum culpæ, vel pœnæ; donec dicta revocatio fuerit Delegato legitimè intimata, sive per litteras revocatorias, sive per certum nuntium, ut in simili dictum est Tit. de Constitutionib. §. 5. nu. 108 & 109. Alioquin verò ac seclusa tali expressa declaratione, non videtur Papa velle revocare, & annullare Processum, intereà temporis à Delegato bona fide, ac ignorata sua revocatione factum.

143 Verumtamen hoc ultimum, sicut & data Conclusio, duntaxat procedit in casu, quando exinde præjudicium generaretur tertio, seu parti: secùs, si nullum inde præjudicium sequitur tertio. Unde, si Papa cuipiam indulgeat, quòd excommunicari non possit, non tenet excommunicatio, licèt fiat à Judice ignorante talem concessionem, seu restrictionem suæ jurisdictionis, arg. c. 1. § Nec obstaret de Concess. Præbend. in 6. Abbas, ubi supra, n.14.

144 Quæritur V. Utrum, quomodo officium, atque jurisdictio Delegati cesset lapsu temporis, aut finito negotio? Resp. I. Certum est, quod quando Judici delegato committitur causa intra certum tempus decidenda, lapsu præfixi diei expiret ipsius jurisdictio; nisi terminus ante lapsum ejusdem diei de communi partium consensu fuerit prorogatus. Textus est in c. De causis 4. & c. Consuluit 24. h. t. Ratio est clara: quia tunc jurisdictio non nisi limitatè, seu ad tale tempus delegata videtur.

145 Porrò terminus delegationis incipit à die præsentationis Litterarum delegationis, casu quo terminus per numerum dierum, mensium, vel annorum statutus est arg. c. Super eo 12. in fin. de Appell. Secus, si ad certam diem v.g. ad Festum S. Michaelis Archangeli, vel mensem sit decretus, arg. cit. c. Consuluit. h.t.

Additur notanter in Conclusione, nisi terminus ante ejus lapsum &c. Nam spectato Jure communi partes communi consensu possunt terminum illum prorogare, sicque jurisdictionem Judicis delegati ulterius extendere dummodò hoc fiat ante lapsum diei præfixi, cit. c. de causis h.t. Secus, si tempus illud jam fuerit elapsum: nam hoc finito statim expirat jurisdictio Delegati, sicque ampliùs nequit prorogari; quia quod non est, prorogari non potest. Abbas in cit. cap. De causis n.7. & alii communiter. Verum de Prorogatione jurisdictionis plura in Lib. 2. Tit. 2. de Foro Competenti §. 6. per totum. 146

Resp. II. Insuper jurisdictio Delegati cessat finito negotio, ad quod Judex datus fuit, adeo ut posteà eidem sese interponere ampliùs non possit: quia jam censetur functus suo officio. Textus, & DD. in cap. litteris 9. h. t. Atque hoc accidit imprimis post executionem sententiæ diffinitivæ, quando eam Delegatus exequi potest, ut cit. cap. In litteris juncta Glossa in Casu & vers. Præcepit. Vel si eam executioni mandare nequit (prout de Delegato inferioris à Principe supra num. 145. dictum fuit) post latam diffinitivam sententiam, ita ut si semel pluris, vel minoris condemnavit, ampliùs corrigere sententiam suam non possit. Semel enim, sive benè, sive malè, officio functus est, sicque desinit esse Judex, l. Judex ff. de re judicat. 147

Quæritur VI. Utrum, & quomodo recusatione cesset officium Judicis delegati? Ubi prænotandum, quod Recusatio, quantum ad propositum, sit Judicis suspecti; & jurisdictionis ejus, ob justam causam suspicionis contra eum propositam, canonicè allegata declinatio. Ut si Delegatus sit alterius partis litigantis dominus, c. Causam, 17. h.t. Aut consanguineus, vel affinis, sive nimium familiaris, c. Insinuante 25. eod. Vel ipsi recusanti inimicus, ac hujusmodi, can. Quod suspecti, 3. q. 5. Quo prænotato 148

Resp. I. Recusatione legitimè proposita, & pronunciata super eam sententia, seu quod Judex delegatus sit suspectus, officium hujus omninò extinguitur. Textus est in c. Judex, 5. h.t. in 6. & concordant alia jura proximè allegata. 149

Dicitur primò, recusatione legitimè proposita. Nam, si hæc canonicè non proponatur, potest Delegatus, etiamsi ut suspectus recusari valeret, vi factæ sibi commissionis in causa procedere, & quod justum judicaverit, pronunciare. Vel, si maluerit, ac Delegatus Papæ existat, potest licitè alteri causam subdelegare, antequam contra ipsum recusatio proponatur. Et si quidem causam alteri commiserit in totum, recusari ulterius, aut facta per eum commissio, sive subdelegatio impugnari non potest: Secus, si in parte solum commisisset, atque aliquid de jurisdictione sibi reservasset. Patet hoc ex cit. c. Judex, h.t. in 6. & amplius tradunt Barbosa ib. n.3. & seqq. aliique DD. 150

Et additur. Pronunciata super eam sententia. Nam post propositam etiam recusationem, atque hanc jam probatam, nondum in totum extinguitur jurisdictio talis Delegati suspecti: quia potest adhuc causam illam alteri committere, non quidem se solo, sed accedente Recusatoris assensu. Secus, si super causa suspicionis jam fuerit pronunciatum, atque Judex delegatus sit suspectus pronunciatus: quia tunc omninò desinit esse Judex, ita ut nec de consensu Recusatoris possit causam illam alteri committere, seu subdelegare. Patent hæc omnia ex cit. c. Judex h.t. in 6. & tenet communis DD. 151

Resp. II. Causa recusationis Judicis Delegati, seu an suspicio contra ipsum objecta sufficienter probetur, regulariter per Arbitros ad hoc à partibus eligendos tractari, ac definiri debet. Ita habetur in c. Suspicionis 36. h.t. Ubi idcircò additur, quod ne forsan negotium principale plus debito protrahatur, possint dicti Arbitri assignare partibus competentem terminum ad probandam suspicionis causam: & si ipsimet Arbitri fuerint discordes in sententiando, iidem ut in unam sen- 152

tentiam conveniant, vel tertium concorditer advocent, per eundem judicem delegatum sint cogendi.

153 Dicitur notanter in data Conclusione, regulariter. Nam fallit ipsa in tribus casibus, c. Si contra, 4. h.t. in 6. expressis, in quibus causa suspicionis non coram Arbitris tractari debet. Primus est, quando recusatur unus ut suspectus ex duobus Delegatis Papæ cum clausula, Quòd si ambo interesse non possunt, alter eorum in causa procedat: nam tunc coram altero Condelegato non recusato, causa suspicionis proponenda, & probanda est. Secundus est, quando recusatur Delegatus Episcopi: quia tunc causa recusationis coram Episcopo est probanda. Tertius casus est, quando recusatur Officialis Episcopi: & tunc idem est dicendum, haud obstante, quod ab Episcopum ab ejusdem Officiali appellare non liceat.

154 Tacentur nonnulli alii modi levioris difficultatis, quibus finitur Officium Judicis delegati. Ut si, si plures Delegati simpliciter dati sint, ac unus eorum moriatur: expirat enim etiam potestas cæterorum, c. Uno delegatorum, 42. h.t. Vel si unus plurium Delegatorum incidit in impotentiam juris, vel facti, nec est apposita illa clausula, Quod si non omnes &c. arg. c. Sciscitatus, 14. de rescript ac notat Hostiensis in Summa, num. 11. h.t. Item, si Litteris delegationis delegato oblatis, partes contestentur litem coram Judice ordinario: nam facta per hunc citatione partium, perpetuatur jurisdictio ipsius, arg. c. Gratum, 20. & c. Licèt undique, 30. h. t. Partes enim tunc tacitè censentur renunciasse factæ delegationi, ubi litem, secuta hujus contestatione, coram judice ordinario cœperint, argum. l. Ubi acceptum, ff. de judiciis. Hostiensis cit. nu. 11. & n. 8. ℣. Quid ergo si libellus.

§. VII.

De Appellatione à Judice delegato, vel subdelegato; ubi & de Conservatoribus.

SUMMARIUM.

155 *Potest appellari à delegato, vel Subdelegato.*
156 *Et quid de delegato Papæ dato cum clausula,* Appellatione remota.
Et Subdelegato per ipsum? Ib.
157 *A mero Executore sententiæ nequit appellari.*
158 *Quando Judex ordinarius causam delegavit, semper est appellandum à delegato ad Delegantem.*
159 *Sicut & à subdelegato appellatur ad delegatum Papæ subdelegantem non in totum.*
160 *Adeò, quod à tali Subdelegato regulariter non possit appellari ad Papam.*
161 *Solvitur instantia.*
162 *Secus, si appelletur à Subdelegato alterius delegati.*
163 *Quando delegatus Papæ subdelegavit causam in totum, non appellatur ad ipsum, sed ad primum delegantem, seu Papam.*
164 *Enumerantur casus, in quibus à Subdelegato appellatur ad Papam, licèt ejus delegatus subdelegasset non in totum. Et nu. seqq.*
165 *I. Quando talis delegatus Papæ postea incurrit excommunicationem majorem.*
166 *II. Si ejusmodi delegatus Papæ interim moriatur.*
167 *III. Si contra ipsum excipiatur, quod non habuerit potestatem subdelegandi.*
168 *Conservator, quis?*
169 *Solus Papa dat Conservatorem, non Legatus ipsius.*
170 *Et quibus modis?*
Regulares ex privilegio Pontificio possunt eligere Conservatores. Ibid.
171 *Officium, & potestas Conservatorum, quæ?*
172 *Solùm defendunt sibi commissos à manifestis injuriis, & quæ pœna secùs facientium.*
173 *Quid juris, si citatus objiciat, injuriam non esse manifestam, aut non factam.*
174 *Quæ requirantur, ut quis Conservator deputari valeat.*

Quæritur I. An à Delegato, vel Subdelegato, possit appellari? Resp. I. Certum est, quod à Delegato, etiam Papæ, ac sententia per ipsum lata, qua quis injustè se gravatum existimat, appellari liceat: dummodò is non sit datus cum clausula, ut procedat Appellatione remota, nec aliud quid obstet appellationem removens. Patet hoc ex c. Super quæstionum §. Verùm & seqq. h.t. cum similibus. Accedit ratio; quia appellatio est species quædam defensionis, c. Cum speciali 16. §. Porrò de Appellat. sicque jure naturæ omnibus regulariter permissa esse debet: nisi ex specialibus rationibus Princeps, ut puta Papa, cuipiam causam duxerit delegandam sub clausula illa, Appellatione remota; vel ob alias causas Jura litigantibus appellationem deuegent: de quibus Glossa in c. Romana de Appellation. in 6 ac suo loco ampliùs dicetur. 155

Resp. II. Quamvis à Delegato Papæ dato cum clausula, Appellatione remota, appellari non possit, nisi ubi istud à Jure expressè indulgetur, ut c. Pastoralis 53. de Appellationib. juncta Glossa ℣. Expressè & DD. ibid. Si tamen Delegatus ille alteri causam, vel partem ejus subdelegaverit, licitum est ab hoc Subdelegato appellare. Ita desumitur ex cit. c. Super quæstionum §. Si verò h.t. ac notat Abbas ib. n. 3. cum communi, inde concludens, quod Delegatus Papæ cum clausula, Appellatione remota, non possit subdelegare cum dicta clausula. Ratio est: tum quia hoc videtur esse privilegium personale, eò quòd Princeps, confisus de industria personæ Delegati, commiserit illi causam examinandam sub clausula illa, Appellatione remota: unde istud non est transmissibile in tertium, sive in Subdelegatum. Tum quia delegare cum clausula Appellatione remota, est proprium supremi Principis, puta Papæ: cum iste solus contra Jura appellationem permittentia rescribere, hancque removere valeat, non item ejus Delegatus, Engel tit. de Appel. n.35. 156

Resp. III. Nihilominùs à mero Executore sententiæ, seu cui nudum ministerium absque jurisdictione, seu causæ cognitione committitur, appellari non potest, nisi fortè modum excesserit. Ita desumitur ex d. c. Super quæstionum §. Nos autem h. t. juncta Glossa ℣. Executorem; & Abbate ib. nu. 11. ac aliis. Quia enim talis merè exequitur, quod sibi injunctum est, non possum prætendere gravamen contra ipsum (nisi modum excedat) sed si sentio me gravatum, debeo appellare à Committente, qui id jussit executori. Concordat l. Ab executione C. quorum appel. non recip. & can Et qui appell. 2. q. 6. § Ab executione. 157

Quæritur II. Ad quem sit appellandum à Delegato, vel Subdelegato? Resp. I. Quando Judex ordinarius causam delegavit, semper est appellandum à Delegato ad Delegantem, vel ejus Successorem in officio. Textus est in L. 1. ff. Quis & à quo appelletur & L. Imperatores §. 1. de Appell. Et hoc procedit, sive dein Judex ordinarius totam causam delegaverit, sive partem tantum: quia licèt totam causam deleget, non tamen potest totam jurisdictionem à se abdicare, cùm eam habeat propriam, & stabilem vi sui officii; unde adhuc à Delegato ad ipsum appellari valet. Pirhing. h.t.n. 107. 158

Resp. II. Quando Delegatus causam alteri subdelegavit, non tamen in totum, sed reservata sibi jurisdictione aliqua, v. g. sententia, vel saltem executione hujus, tunc pariter à Subdelegato appellatur ad Delegatum illum, qui subdelegavit: adeò quidem, quod si subdelegans fuit Delegatus Papæ, regulariter non possit immediatè appellari ad Papam: secùs, si is subdelegasset causam in totum, nihil sibi de jurisdictione reservando. quia tunc à Subdelegato appellatur ad primum Delegantem; sive ad Papam. Patet hoc totum ex d. c. Super quæstionum §. Porrò h. t. ac notat Glossa ib. & Abbas num. 4. solventes contraria. Prima pars habetur etiam in c. Si Subdelegatus 7. h. t. in 6. & L. un. C. qui pro sua jurisd. nam, cùm talis Delegatus aliquid de jurisdictione sibi reservarit, meritò ad ipsum, veluti immediatum Judicem appellari potest, & appellatur. 159

Altera pars, nempe quod in dicto casu regulariter (quod additur ob dicenda n. 163. & seqq.) non possit à 160

Sub-

Subdelegato immediatè appellari ad Papam, præter *cit. §. Porrò*, habetur quoque *in c. Cùm te consulente 18. h. t.* juncto Summario, Abbate, Barbosa, aliisque DD. ibidem. Ratio est: quia delegatus Papæ, qui subdelegavit non in totum, sed aliquid de jurisdictione sibi reservando, adhuc remanet judex, & gerit vices ipsius Papæ, atque in eo honoranda est potestas Papalis, *c. Sanè quia 11. h. t.* cum concordantiis: & hinc, tum ad ipsius delegati honorem, tum ad parcendum partium laboribus, & expensis, Pontifex decrevit, ut in tali casu ad ipsum Delegatum, non verò ad Papam, immediatè appelletur. Vivianus *in rationali Jur. Can. ad cit. cap. 18. Cum te consulente*. Quinimò dicto casu temeraria foret appellatio ad personam Papæ, utpote quæ jam repræsentatur, & habetur in persona sui Delegati. Abbas *in d. c. Cùm te Consulente n. 1. h. t.*

161 Nec obstat *can. ad Romanam 2. q. 6.* cum similibus, ubi de omnibus Mundi partibus, atque omisso medio, potest immediatè appellari ad Papam, veluti communem omnium Patrem. Nam hoc procedit regulariter: fallit autem in præfato casu, ob allegatam rationem specialitatis, ac provisionis Apostolicæ.

162 Quod si verò appelletur à Subdelegato alterius Delegati, quam Papæ, v. g. à Subdelegato Delegati alicujus Episcopi ad universitatem causarum, nihil impedit, quò minùs omisso medio, seu dicto Delegato, immediatè appelletur ad Papam: quia tunc cessat præmissa ratio specialitatis, ac provisionis Apostolicæ; cùm talis Delegatus Episcopi non repræsentet personam Papæ. Decius *ib n. 1* Pirhing. *h. t. n. 10.*

163 Ultima tandem pars probatur ex eo: quia Delegatus Papæ subdelegans causam in totum; ac nihil de jurisdictione sibi reservans, desinit esse judex respectu talis causæ: unde quia caret omni jurisdictione respectu hujus, frustrà & inaniter ad ipsum appellaretur, ac proin necesse est appellare ad primum Delegantem, puta ad Papam. Nec obstat, quod ad Ordinarium appelletur, etiamsi ipse totam causam alteri delegasset, ut dictum *n. 158.* Non obstat, inquam, quia, licèt Judex ordinarius totam causam deleget, non tamen idcircò totam jurisdictionem à se abdicat, nec abdicare valet, cum eam vi sui officii habeat propriam, & stabilem: unde non mirum est, quod ad ipsum, veluti jurisdictione præditum, appellari valeat. Secùs est in dicto Delegato, qui cùm propriam jurisdictionem non habeat, sed demandatam solùm, potest eam in totum abdicare, & abdicavit.

164 Resp. III. Licèt regulariter à Subdelegato sit appellandum ad Delegatum Papæ, qui subdelegavit non in totum, ut dictum *n. 159. & 160.* fallit nihilominùs hoc ipsum in certis casibus, in quibus ad primum Delegantem, seu Papam appellari potest, ac debet, non verò ad ejus Delegatum subdelegantem. Ita communis; & patet inductione, enumerando tres tales casus in Jure expressos.

165 Primus est: Quando ejusmodi Delegatus Papæ subdelegans non in totum, posteà incurrit excommunicationem majorem: quia durante tali impedimento, si à Subdelegato appellari contingat, appellandum est ad Papam; ne alioquin expectando absolutionem Delegati subdelegantis, præjudicari litigantibus, & causa plùs æquo prorogari valeat. Textus est *in c. Si is cui 10. h. t. in 6.* juncta Glossa, & DD. ibidem.

166 Secundus est: Si talem Delegatum Papæ, subdelegantem non in totum, intereà temporis mori contingat: idque procedit, quamvis delegatio facta sit Dignitati, & non expresso nomine. Ratio est, quæ supra, ne videlicet, donec Successor eligatur, litigantibus præjudicetur, & causa plùs æquo protrahatur, Textus & DD. *in cit. c. Si is cui*: ubi Vivianus *in rationali*, post Geminianum *ib. nu. 1.* istud extendit ad casum, quando Delegatus, qui subdelegaverat, esset valdè remotus; quia militat tunc eadem ratio.

167 Tertius est: Quando pars citata à Subdelegato postmodùm excipit, quod non teneatur coram respondere, eò quòd Delegatus ob mortem Papæ re integra supervenientem, vel alia de causa, non habuerit jurisdictionem, & potestatem Subdelegandi. Tunc enim, si Subdelegatus dictam exceptionem admittere recusaverit, pars inde se gravatam sentiens debebit appellare non ad Delegatum subdelegantem (hujus enim jurisdictionem jam negavit; simulque, si deberet appellare ad ipsum, cogeretur sibi ipsi esse contraria, atque hoc ipso fateri jurisdictionem ejus, quam anteà negaverat) sed ad primum Delegantem, seu ad Papam. Textus est *in c. Si à Subdelegato 14. h. t. in 6.* ubi Glossa & DD. amplius hoc explicant. Alia appellationem à Judice delegato concernentia videantur, huc que applicentur, in proprio Titulo. *De Appellationibus*, inscripto.

168 Quæritur III. Quid sit censendum de Conservatoribus, eorumque officio, & qualitatibus? Resp. I. *Conservator* dicitur, qui à Papa datur ad defendendum aliquos adversus injurias, & violentias manifestas, absque indagine judiciali. Ita in re communis; & patet *ex c. 1. & c. ult. h. t. in 6.* ubi ob magnam convenientiam Judicis Conservatoris cum Delegato, etiam de Conservatoribus tractatur.

169 Dicitur imprimis, *qui à Papa datur*. Siquidem quoad personas Ecclesiasticas, earumque res injuriam patientes, & conservanda ipsarum jura, solus Papa potest dare Conservatorem; non item Legatus à Latere, aut alius Ecclesiæ Prælatus. Emmanuel Rodericus *Tom. 1. q. regul. qu. 65. art. 2.* citans Jo: Andream, Ancharanum, Franchum, & Dominicum. Pirhing. *h. t. nu. 204.* Azorius & alii.

170 Sive dein Papa concedat Clerico cuipiam in particulari Conservatorem, datis Litteris per modum rescripti, sive det Litteras in genere per modum privilegii perpetui prout diversi Summi Pontifices, ac præsertim Gregorius XV. *in sua Constitutione 9.* quæ incipit *Sanctissimus* (refertur *Tom. 3. Bullarii Romani*) concessit regularibus, ut servatis servandis, quæ in Bulla citata exprimuntur, possint sibi deputare, atque eligere Conservatores, qui habeant facultatem defendendi ejusmodi regulares à manifestis injuriis, ac violentiis, quæ illis de facto inferuntur, dum a suis possessionibus dejiciuntur, & propriis bonis uti ac frui impediuntur. Fagn. *in c. Si Clericus n. 36. & seqq. de Foro Compet.*

171 Dicitur ulterius, *ad defendendum aliquos &c.* Quibus, & subsequentibus verbis insinuatur officium, & potestas Judicis conservatoris. Attendendo quippe nominis etymologiam, *Conservator* dicitur a verbo *Conservare*, quod propriè significat, pristinum jus retinere, *l. per procuratorem in fin. ff. de procurat.* Cardin. Tuschus *Litt. C. Conclus. 759. num. 1.* Atque hoc ipsum est officium Conservatorum, de quibus in proposito, conservare videlicet pristina jura sibi commissorum, defendendo ipsos contra manifestas injurias, ac violentias, quibus a propriis bonis dejiciuntur, suisque pristinis juribus uti prohibentur.

172 Additur verò, *adversùs injurias, & violentias manifestas, absque indagine judiciali*. Quia conservatores solum a manifestis injuriis, & violentiis, judicialem indaginem non exigentibus, possunt sibi commissos defendere. *cit. c. 1. h. t. in 6.* Et si de aliis se intromiserint, seu ad ea quæ judicialem indaginem exigunt, suam extenderint potestatem, ipso facto per unum annum ab officio sint suspensi: & pars, quæ hoc fieri procuravit, excommunicationis sententiam incurrit, a qua non potest absolvi, nisi antea illi quem sic indebitè fatigavit, integraliter satisfaciat de expensis; prout habetur *cit. cap. ult. §. Ut autem h. t. in 6.* Sufficit autem injuriam esse manifestam, sive evidentia facti, sive confessione rei judicialiter facta, *c. Cum olim 24. de Verb. signif. & c. ult. de Cohabitat. Cleric.* quia neutrum horum ulteriori indagine judiciali indiget.

173 Quod si vero reus a Conservatore citatus objiciat, injuriam non esse manifestam, aut, quod fecit, sejure fecisse: tunc Conservator hoc ipsum potest, ac debet cognoscere, inquirendo, ac testes recipiendo super notorietate delicti, eaque cognita ad fundandam suam jurisdictionem pronunciare, delictum, seu injuriam esse manifestam: alioquin processus, atque sententia ipsius, quæ debet fundari super notorio, foret nulla. Abbas *Consil. 100. n. 3. l. 1.* Cardin. Tuschus *loc. cit. Conclus. 760. n. 3.* Fagnan. *c. Si Clericus n. 14. de Foro Compet.* Layman *in c. Statuimus 1. h. t. in 6. §. quod si vero* & alii, ratio est: quia Judicis est cognoscere posse, an sua sit jurisdictio, ut *l. Si quis ex alieno ff. de Judiciis*. Alioquin quippe inutilis propemodum foret potestas Conservatoris, si reo objiciente defectum notorii, potestas ipsius statim maneret ligata, adeò ut nec de ipso cognoscere valeret. Accedit, quod ubi causa cuipiam committitur, censeantur pariter ea omnia commissa, sine quibus res expediri non potest, *c. Præterea 5. h. t.* cum concordantiis ibidem à Glossa fin. relatis.

174 Resp. II. Ad hoc, ut quis à Sede Apostolica Conservator deputari, aut virtute privilegii Apostolici eligi valeat, oportet, ut sit Episcopus, aut eo superior Prælatus, vel Abbas, sive Dignitatem vel Personatum obtinens in Ecclesia Cathedrali, aut Collegiata. Item, quod non sit de dominio, seu districtu Ecclesiastico, vel temporali illius, cui datur Conservator: exceptis illis, qui dantur Regibus, & Reginis. Item, quod non sit Conservator Conservatoris. Ita habetur decisum *in c. ult. h. t. in 6.* ubi plura de Conservatoribus, juncto Concilio Tridentino *Sess. 14. cap. 5. de reform.* & Constitutione 3. Clementis VIII. quæ incipit: *Sanctissimus*: & cit. Constitutione 9. Gregorii XV. quæ pariter incipit, *Sanctissimus*, quarum utraque habetur *Tomo 3. Bullarii Romani*. De quibus omnibus inter alios latè tractat Emanuel Rodericus *cit. Tom. 1. quæstion. regular. quæstion. 65. per viginti Articulos.*

TITULUS XXX.

De Officio Legati.

SUMMARIUM.

1 *Ratio continuationis Titulorum.*
2 *Legati, unde sic dicantur?*
Oratores, seu Ambassiatores, qui? Ib.
3 *Legati judices, qui?*
4 *Legati Apostolici alii sunt judices, alii non.*
5 *Legatus Papæ, in quo differat ab ejus delegato?*
6 *Legati judices Sedis Apostolicæ sunt in triplici differentia.*
7 *Legati à Latere, qui, & unde sic dicantur?*
8 *Legati missi, seu Nuntii Apostolici, qui, & à quo constituantur?*
9 *Et quales ad id muneris deputari soleant?*
10 *Legati nati, qui, & cur sic appellentur?*
Enumerantur horum aliqui. Ib.
11 *Omnes Legati Sedis Apostolicæ habent jurisdictionem ordinariam. Et n. seqq.*
12 *Legati à Latere habent se ad instar Proconsulum, cæteri ad instar præsidum.*
13 *Nomine Legatorum Sedis Apostolicæ, veniunt quicunque Legati ejusdem.*
14 *Officium omnium Legatorum, quod? Et n. seqq.*
15 *Possunt iidem condere Statuta perpetua.*
16 *Et causas suorum Provincialium audire, ac terminare.*
17 *Etiam per simplicem querelam ad ipsos delatas.*
18 *Hoc ultimum tamen in Concilio Tridentino est correctum; ubi & de hujus nova dispositione.*
19 *Legati nequeunt se intromittere causis per Papam specialiter alteri delegatis.*
20 *Possunt iidem causas delegare.*
21 *Si quis eorum est Legatus in pluribus locis, potest negotia unius loci in alio expedire.*
22 *Non tamen debet partes invitas extra suam provinciam trahere in aliam ad judicium.*
23 *Nullus ipsorum, inconsulto Pontifice, potest tractare majores Ecclesiæ causas.*
24 *Sunt devotè recipiendi, honorificè tractandi, ac in suis necessitatibus adiuvandi &c.*
25 *Legati à Latere habent plura specialia. Et num. seqq.*
Possunt in sua Provincia, quidquid potest Episcopus in sua Diœcesi. Ib.
26 *Præsente Legato à Latere, cæteri Legati deponunt sua insignia, ac suspenditur exercitium potestatis ipsorum.*
27 *Cardinali asserenti, se esse Legatum Sedis Apostolicæ, creditur absque exhibitis litteris: secus est in aliis.*
28 *Legatus à Latere potest absolvere quoscunque excommunicatos ob percussionem, etiam enormem, imò & eadem Clerici, & undecunque venientes.*
29 *An etiam ab aliis excommunicationibus Papæ reservatis possit absolvere?*
30 *Et quid dicendum de Legato Misso, ac Nato?*
31 *Legatus à Latere potest conferre Beneficia, tempore suæ Legationis Vacantia.*
32 *Ac etiam devoluta ad sedem Apostolicam.*
33 *Beneficiaque imposterum Vacatura suæ reservare collationi; & qualiter?*
34 *Nonnullis tamen Beneficiis exceptis; & quibus? Et num. seqq.*
35 *An is possit conferre Beneficia Papæ reservata?*
Ac præsertim Vacantia in Curia? Ib.
36 *Vel Beneficia juris patronatus.*
37 *Aut litigiosa.*
Vel vacantia in mensibus alternis, ubi vigent Concordata. Ib.
38 *Legatus à Latere potest prælatis exemptis, si eligantur in Episcopos, concedere licentiam deserendi Monasterium.*
39 *Item potest confirmare electiones Episcoporum, & Abbatum exemptorum.*
Et quid in Germania, juxta Concordata. Ib.
40 *Legati non Cardinales nequeunt confirmare ejusmodi electiones, nec Beneficia conferre.*
41 *An Nuncii Apostolici cum potestate Legati à Latere missi, eandem cum his potestatem habeant? Ponuntur rationes sententiæ affirmativæ.*
42 *Negativa sententia, loquendo de extraordinariis illorum concessionibus probatur.*
43 *Solvuntur rationes in oppositum.*
44 *Quibus modis finiatur officium Legati Sedis Apostolicæ. Et num. seqq.*
45 *An id finiatur pe egressum Legati è Provincia sua?*
46 *Cessat etiam illud relatione negotii ad Papam.*

Quandoquidem officium Legati partim convenit cum officio Delegati, cum uterque gerat vices Superioris; partim cum officio Ordinarii, cùm etiam illius officium sit ordinarium: hinc merito præsens Rubrica interponitur inter præcedentem, & subsequentem Titulum. Unde 1

Quæritur I. Legati generatim unde, & qui dicantur? Resp. I. *Legati*, ex eo nomen trahunt, quia ut publicè mittantur, leguntur, indeque legantur, seu ablegantur. Atque generatim loquendo, istud fit dupliciter: nam aliqui legantur, seu mittuntur à Principe, vel Republica, ut Nuntii, ad referendum videlicet mandata sui Principalis, sicque ad exercendum nudum ministerium absque alia jurisdictione. Et tales alio nomine vocantur *Oratores*, vulgò *Ambassiatores*. Atque hi, sive sint amicorum, sive hostium, Jure gentium ab injuriis immunes sunt servandi; hoc est ut veniant, & redeant inviolati, etiamsi perferant atrocia, *Can. Jus gentium dist. 1.* 2

Alia econtra sunt *Legati judices*, seu qui mittuntur, atque 3

aeque legantur cum jurisdictione ad gubernandam, ut, & vertant Provinciam loco sui Principalis. Et tales loquendo de Jure Civili, sunt, Legatus Procuratoris, & Legatus Penitalis, de quibus extant quoque Tituli, *Lib. 1. Digestorum*, ubique mentio *tit. 1. 2. 3. 4. 5.* & ubi clarius tales Legati reponuntur Ordinarii, atque Officium ipsorum ordinatum; prout amplius declarat Glossa *ub. 5. reponuntur*. Verum Imperiatorium Sermo ad eos dimittatur de Legatis Sedis Apostolicae, & de his loquendo.

5. Quaeritur II. Quomodo sit Legatus Apostolicus? Resp. Ex Generalibus ab illis Legatis, quibus illi sunt *Legati nuntii*, & non judices: ut illi, quos Papa mittit pro aliqua Ambassiada, vel ad aliquod nodum insolubilem extricandum. *Ab Legatis autem judices*, quos nempe Papa mittens facit Ordinarios in certa Provincia; prout explicat Abbas *ad ut Ecclesia ab Episcopis* Ibique reperies Legatos Ordinarios. Et de his pulchrioribus tractat praesens Titulus, non de prioribus.

Additur notanter *in certa Provincia*. Per hoc significatur differt Legatus Papae ab ipso Delegato: nam Delegatus Pontificis dicitur ille, cui ut Judici, vel certae dumtaxat causae committuntur terminandae; de quo proinde procedunt dicta *Tit. praeced.* Ecnotra Legatus competit authoritas competitaeli de omnibus certis causis commissis fuit provinciae; tanquam judici ordinario unus longe major est quoadus Legati, quam Delegati *Apostolici*. *Zocolus d. 1. n. 4.*

6. Resp. II. Legati judices Sedis Apostolicae, fuit quinta à Summo Pontifice Provinciae, ut Ordinarii, cum ordinaria potestate committitur gubernanda, fuit in triplici differentia: videlicet Legatis Latere, Legatis mitis, seu Nuntii Apostolici, & Legatis Provinciarum; atque differunt *ex c. 1. de Excommunicatis n. 3. l. 6. c. 1.* juxta Glossa, *V. Legati ed in* 6. In quorum facto in omnibus Legato nata, in absentia Legatorum Legato à Latere, ac mitio, & in certis dominibus tribuunt hoc ab, ut, unde Legatis Papae mitis, fere loco Legatos Latere, fere non, quam de illis, *qui sunt non pro certis Ecclesiarum Legatorum sed vendetur dignitatem*, ut fuit Legati vari Ecclesiae.

Legati à Latere dicuntur fuit Cardinalis, nisi à Summo Pontifice ad obeundum aliquid Legationis officium. Et dicuntur, à Latere: tum quia Cardinalis, & Legatus ad latus Pontificis affituit, ac proin, quando mittuntur, vocitantur *Legati à Latere*. Tum quia Papa & Cardinales non cum mythrae sed pileo quadrato, atque capucii Papae, & mendica ejus fuit Cardinales: *arg. can. Nuntiis Apostolicis d. c. 1. lib. 1. Nam de Papa per cursu nulli fuit*. Cum nolis Cardinalibus hoc omnem proprie competit, non autem Archiepiscopis, Episcopis, vel Capitulariis, in Curia Papae existentibus, & ubique mitis, et notat Glossa in *cap. excommunicatis 9. Communicab. 1.*

Legati mitis, seu *Nuntii Apostolici*, dicuntur, qui non fuit Cardinales, tamen à Papa mittuntur ad aliquem Provinciam, vel etiam plures Provincias, ut illi, ut ipsa Legationis obeant. Et talem Legationem constituunt à Summo Pontifice, commutter tamen praevio ordine Cardinalium, *arg. can. Nuntiis. De Elect. fuit a Praelat.* quamvis certam fine hoc, aeqro fuo arbitrio, poffit Pontifex cuipiam, cujum idoneum judicaverit, officium Legationis committere. Valletis *d. c. 1. n. 1.*

7. Licet autem quilcunque Clerici poffint à Papa confiteri ulsi Legati, sed Nuntii Apostolici, prout in quem ut S. Francisco Xaverio, cum Nuntii Apostolici potestate in Indias destinato, & plurimis aliis ex diversis Ordinibus ad munus Nuntii Apostolici affumptis: ordinariè tamen non fuit Legatis, in quibus est Spiritus Dei, ac fiducia Legis: *ut id, nuntiis deputantur arg. can. Stergeg 6. dist. 8 q. 1.* Siquidem hoc ipsum tendit in dictum respectum, majorem quae reverentiam Sanctae Sedis Apostolicae: nam, ubi Papa praefertur ad eos poteff, per cum, qui mittitur, ejus repraesentant authoritas, *can. Pilate dist. 94.*

Legati non dicuntur, quorum Dignitati, quam in Ecclesia obtinent, munus Legationis eft annexum. Idéoque *Nuntiis dicuntur*, quia fuitat aque ad eam Dignitatem affumuntur, unu etiam fuitat ac vehiculi nationis *Legati Apostolici*, unpote cujus munus fuit Dignitatem sumtibus. Talis Legatus Nuntius Angliae eft Archiepiscopus Cantuariensis, de quo fit mentio *in c. 1. de Archiepiscopis Eboracensis, c. 1. de Appel.* In Galia Archiepiscopus Rhemensis. *Per tuemadition 13. §. Porro Ejus sit fuse fecit*. In Italia Pitanus, in Hispania Tolletanus, in Germania Pitabergensis, in Bohemia Pragensis Archiepiscopus, & alii alibi, de quibus Antonius *p. 1. c. 2. q. 4.*

Quaeritur. III. Quale fit Officium, atque potestas communismodus Legatis Apostolicis? Resp. I. Quivis Legatus Sedis Apostolicae respectu Provinciae, in omnibus, quae ad Officium Legationis attinent, infinitque officium per morem Papae legationis mittunt, tamesti jurisdictione regulum ut ceteris, in Provinciae Ecclesiae Ordinarius ingrediatur facit. *Antiquus. Ut ex c. Legatos 3. juncta Glossa, V. Deliberatio. 3. ut Gerardi Legatus Hispanus Ut. 1. Dilectis. 3.*

Ratio est: quia Legati Papae ad aliquam Provinciam delitiati habentur ad instar Proconsulum, cum ceteroque Rectoribus, qui ad Provinciam, ut ipsam certam Provinciam mittuntur per textum in *tit. 1. Legatis*. Atque Proconsulae (quibus aequiparantur Legati à Latere) ac Praefectis de omnibus certis causis Apostolicae competunt, juxta Glossa *in c. 1. Legatis V. Proconsulibus*; habent jurisdictionem *ut ex c. 1. de Officio Ejus. Legatis. Praetorii. Dist. 3. & Officio ejus de Praefectis* ergo idem dicendum de Legatis Pontificis. Accedit quod Legatus Papae, ac ille Legatus Legatis Sedis Apostolicae, ut: *Ulrichus & Cuiis ut. 1. de Alibi* pulsus Legatus, cum ipsa Sedis Apostolicae usuquam mittunt, *ut gerant ejus Legatis. Ut. 1. Ministrum*, quod ipsum Papae legantur, non expiret officium Legati ibi.

Additur notanter, *Quibus Legatus Sedis Apostolicae* etc. Nam, quae in Provinciae Ecclesiae habebant jurisdictionem ordinarium, convenit omnibus illis Legatorum specialis mandatum, quae ipsum Ecclesiae *Legatus Sedis Apostolicae* simpliciter potest: ac nihil aliudve potest differentia, veniunt omnibus Legatis, ut *Ut. 1. Cuiis* ut. 1. *Dilectis. 1. Legatorum & referip. in 6. Ut. 1. privilegium V. Legatus de Vere. fuit. 1. 6. Abbas cap. ult. num. 1. & 2.* Vallensis *ibid. §. 1. n. 1. & 2.*

8. Resp. II. Officium omnium dictorum Legatorum generatim ipsorum est, in in Provinciis Ecclesiae in omnibus Ecclesiae *Ordinarium Ordinarium, omnibus & diffinent vitia: adfirent, & planatent virtutes. Tenet ut in tit. 1. Legatis*; juncta Glossa *V. Ordinarium in c. 1. de offi. ordin. Unde* ad Ordinarium officium pertinet, promanat quoad spiritualia, atque Ecclesiastica negotia, ad Ordinarium Ordinarium, Principes Ecclesiae Catholica, & debita Sanctae Sedi Apostolicae obedientia reverentia confer ac, constituunt Pontificis Sedis obedientia, ac ipso mandatum, ac Ordinarium Ordinarium hoc fieri possit, Summum Pontificem inferiorem aliaque utilitatem Ecclesiae concernentia, ac Ecclesiae Ordinarium, ac Ordinarium ad Regimen Ecclesiae Ordinarium Romani Imperii attinebat, etiam fecerant Ordinarium, ac Ordinarium Ordinarium, quae quoque Ecclesiastica aequiparantur Legati Pontificii, ut dictum *ibid. b. n. 1. 2.*

Resp. III. Rursus omnibus Papae Legatis communem est, quod in Provinciis sibi commissis circuas, quamdiorum correctione, disciplinam Ecclesiasticam, ac Ecclesiae Ordinarium, & Ordinarium ad ipsorum non pertinentia concernunt valeant Statuta etiam quae fuit perpetua, ac vim obligandi habeant ratio fuit Legationis officio. Tenetur *ut c. ult. & 1. cap.* cum non dilinguat laetet Legatos à Latere, Mitis, sive Nuntos, generaliter est intelligendo de omnibus ut propter Glossam *c. 13.* citatam notat Abbas *d. c. 1.* Idque adeo verum est, ut Legatus Papae in Provincia ad Ecum justificiunem poffit etiam fuit fuitare Statuta perpetua duratura, atque, & ita expedire in diversis, antiqua revocare. Dummodo tamen in fuitare, ac revocare Statuta Canonum generalia, non neque Legatus derogare, cum inferior non possit in

lere legem Superioris, *can. Inferior dist. 21.* Et dumtodo nihil fuitat in concernentibus aliorum praejudicium habere. Talis Legatus Nuntius Angliae eft Archiepiscopus Cantuariensis, de quo fit mentio *in c. 1. de Archiepiscopus Eboracensis, c. 1. de Appel.* In Galia Archiepiscopus Rhemensis. *Per tuemadition 13. §. Porro Ejus sit fuse fecit*. In Italia Pitanus, in Hispania Tolletanus, in Germania Pitabergensis, in Bohemia Pragensis Archiepiscopus, & alii alibi, de quibus Antonius *p. 1. c. 2. q. 4.*

Quaeritur. III. Quale fit Officium, atque potestas communismodus Legatis Apostolicis? Resp. I. Quivis Legatus Sedis Apostolicae respectu Provinciae, in omnibus, quae ad Officium Legationis attinent, infinitque officium per morem Papae legationis mittunt, tamesti jurisdictione regulum ut ceteris, in Provinciae Ecclesiae Ordinarius ingrediatur facit. *Antiquus. Ut ex c. Legatos 3. juncta Glossa, V. Deliberatio. 3. ut Gerardi Legatus Hispanus Ut. 1. Dilectis. 3.*

Ratio est: quia Legati Papae ad aliquam Provinciam delitiati habentur ad instar Proconsulum, cum ceteroque Rectoribus, qui ad Provinciam, ut ipsam certam Provinciam mittuntur per textum in *tit. 1. Legatis*. Atque Proconsulae (quibus aequiparantur Legati à Latere) ac Praefectis de omnibus certis Legatis Sedis Apostolicae competunt, juxta Glossa *in c. 1. Legatis V. Proconsulibus*; habent jurisdictionem *ut ex c. 1. de Officio Ejus. Legatis. Praetorii. Dist. 3. & Officio ejus de Praefectis* ergo idem dicendum de Legatis Pontificis. Accedit quod Legatus Papae, ac ille Legatus Legatis Sedis Apostolicae, ut: *Ulrichus & Cuiis ut. 1. de Alibi* pulsus Legatus, cum ipsa Sedis Apostolicae usuquam mittunt, *ut gerant ejus Legatis. Ut. 1. Ministrum*, quod ipsum Papae legantur, non expiret officium Legati ibi.

Additur notanter, *Quibus Legatus Sedis Apostolicae* etc. Nam, quae in Provinciae Ecclesiae habebant jurisdictionem ordinarium, convenit omnibus illis Legatorum specialis mandatum, quae ipsum Ecclesiae *Legatus Sedis Apostolicae* simpliciter potest: ac nihil aliudve potest differentia, veniunt omnibus Legatis, ut *Ut. 1. Cuiis* ut. 1. *Dilectis. 1. Legatorum & referip. in 6. Ut. 1. privilegium V. Legatus de Vere. fuit. 1. 6. Abbas cap. ult. num. 1. & 2.* Vallensis *ibid. §. 1. n. 1. & 2.*

9. Resp. II. Officium omnium dictorum Legatorum generatim ipsorum est, in in Provinciis Ecclesiae in omnibus Ecclesiae *Ordinarium Ordinarium, omnibus & diffinent vitia: adfirent, & planatent virtutes. Tenet ut in tit. 1. Legatis*; juncta Glossa *V. Ordinarium in c. 1. de offi. ordin. Unde* ad Ordinarium officium pertinet, promanat quoad spiritualia, atque Ecclesiastica negotia, ad Ordinarium Ordinarium, Principes Ecclesiae Catholica, & debita Sanctae Sedi Apostolicae obedientia reverentia confer ac, constituunt Pontificis Sedis obedientia, ac ipso mandatum, ac Ordinarium Ordinarium hoc fieri possit, Summum Pontificem inferiorem aliaque utilitatem Ecclesiae concernentia, ac Ecclesiae Ordinarium, ac Ordinarium ad Regimen Ecclesiae Ordinarium Romani Imperii attinebat, etiam fecerant Ordinarium, ac Ordinarium Ordinarium, quae quoque Ecclesiastica aequiparantur Legati Pontificii, ut dictum *ibid. b. n. 1. 2.*

Resp. III. Rursus omnibus Papae Legatis communem est, quod in Provinciis sibi commissis circuas, quamdiorum correctione, disciplinam Ecclesiasticam, ac Ecclesiae Ordinarium, & Ordinarium ad ipsorum non pertinentia concernunt valeant Statuta etiam quae fuit perpetua, ac vim obligandi habeant ratio fuit Legationis officio. Tenetur *ut c. ult. & 1. cap.* cum non dilinguat laetet Legatos à Latere, Mitis, sive Nuntos, generaliter est intelligendo de omnibus ut propter Glossam *c. 13.* citatam notat Abbas *d. c. 1.* Idque adeo verum est, ut Legatus Papae in Provincia ad Ecum justificiunem poffit etiam fuit fuitare Statuta perpetua duratura, atque, & ita expedire in diversis, antiqua revocare. Dummodo tamen in fuitare, ac revocare Statuta Canonum generalia, non neque Legatus derogare, cum inferior non possit in lere legem Superioris, *can. Inferior dist. 21.* Et dumtodo nihil fuitat in concernentibus aliorum praejudicium habere. Talis Legatus Nuntius Angliae eft Archiepiscopus Cantuariensis, de quo fit mentio *in c. 1. de Archiepiscopus Eboracensis, c. 1. de Appel.* In Galia Archiepiscopus Rhemensis. *Per tuemadition 13. §. Porro Ejus sit fuse fecit*. In Italia Pitanus, in Hispania Tolletanus, in Germania Pitabergensis, in Bohemia Pragensis Archiepiscopus, & alii alibi, de quibus Antonius *p. 1. c. 2. q. 4.*

Quaeritur. III. Quale fit Officium, atque potestas communismodus Legatis Apostolicis? Resp. I. Quivis Legatus Sedis Apostolicae respectu Provinciae, in omnibus, quae ad Officium Legationis attinent, infinitque officium per morem Papae legationis mittunt, tamesti jurisdictione regulum ut ceteris, in Provinciae Ecclesiae Ordinarius ingrediatur facit. *Antiquus. Ut ex c. Legatos 3. juncta Glossa, V. Deliberatio. 3. ut Gerardi Legatus Hispanus Ut. 1. Dilectis. 3.*

Ratio est: quia Legati Papae ad aliquam Provinciam delitiati habentur ad instar Proconsulum, cum ceteroque Rectoribus, qui ad Provinciam, ut ipsam certam Provinciam mittuntur per textum in *tit. 1. Legatis*. Atque Proconsulae (quibus aequiparantur Legati à Latere) ac Praefectis de omnibus certis Legatis Sedis Apostolicae competunt, juxta Glossa *in c. 1. Legatis V. Proconsulibus*; habent jurisdictionem *ut ex c. 1. de Officio Ejus. Legatis. Praetorii. Dist. 3. & Officio ejus de Praefectis* ergo idem dicendum de Legatis Pontificis. Accedit quod Legatus Papae, ac ille Legatus Legatis Sedis Apostolicae, ut: *Ulrichus & Cuiis ut. 1. de Alibi* pulsus Legatus, cum ipsa Sedis Apostolicae usuquam mittunt, *ut gerant ejus Legatis. Ut. 1. Ministrum*, quod ipsum Papae legantur, non expiret officium Legati ibi.

Additur notanter, *Quibus Legatus Sedis Apostolicae* etc. Nam, quae in Provinciae Ecclesiae habebant jurisdictionem ordinarium, convenit omnibus illis Legatorum specialis mandatum, quae ipsum Ecclesiae *Legatus Sedis Apostolicae* simpliciter potest: ac nihil aliudve potest differentia, veniunt omnibus Legatis, ut *Ut. 1. Cuiis* ut. 1. *Dilectis. 1. Legatorum & referip. in 6. Ut. 1. privilegium V. Legatus de Vere. fuit. 1. 6. Abbas cap. ult. num. 1. & 2.* Vallensis *ibid. §. 1. n. 1. & 2.*

10. Resp. II. Officium omnium dictorum Legatorum generatim ipsorum est, in in Provinciis Ecclesiae in omnibus Ecclesiae *Ordinarium Ordinarium, omnibus & diffinent vitia: adfirent, & planatent virtutes. Tenet ut in tit. 1. Legatis*; juncta Glossa *V. Ordinarium in c. 1. de offi. ordin. Unde* ad Ordinarium officium pertinet, promanat quoad spiritualia, atque Ecclesiastica negotia, ad Ordinarium Ordinarium, Principes Ecclesiae Catholica, & debita Sanctae Sedi Apostolicae obedientia reverentia confer ac, constituunt Pontificis Sedis obedientia, ac ipso mandatum, ac Ordinarium Ordinarium hoc fieri possit, Summum Pontificem inferiorem aliaque utilitatem Ecclesiae concernentia, ac Ecclesiae Ordinarium, ac Ordinarium ad Regimen Ecclesiae Ordinarium Romani Imperii attinebat, etiam fecerant Ordinarium, ac Ordinarium Ordinarium, quae quoque Ecclesiastica aequiparantur Legati Pontificii, ut dictum *ibid. b. n. 1. 2.*

Resp. III. Rursus omnibus Papae Legatis communem est, quod in Provinciis sibi commissis circuas, quamdiorum correctione, disciplinam Ecclesiasticam, ac Ecclesiae Ordinarium, & Ordinarium ad ipsorum non pertinentia concernunt valeant Statuta etiam quae fuit perpetua, ac vim obligandi habeant ratio fuit Legationis officio. Tenetur *ut c. ult. & 1. cap.* cum non dilinguat laetet Legatos à Latere, Mitis, sive Nuntos, generaliter est intelligendo de omnibus ut propter Glossam *c. 13.* citatam notat Abbas *d. c. 1.* Idque adeo verum est, ut Legatus Papae in Provincia ad Ecum justificiunem poffit etiam fuit fuitare Statuta perpetua duratura, atque, & ita expedire in diversis, antiqua revocare. Dummodo tamen in fuitare, ac revocare Statuta Canonum generalia, non neque Legatus derogare, cum inferior non possit in

Episcopos: nam etiam Proconsules ac Praefides Provinciarum, quibus aequiparantur Legati Sedis Apostolicae, olim Vicarios constituere potuerunt, ut patet ex *Observat. p. lib. 6. t. Mentioniae se fog. ff. de Offic. Proconsul. Pitthing tit. n. 33.*

Resp. VII. In omnibus conveniunt Legati Sedis Apostolicae, quod ordinis potestas, ac eodem Legatus Cardinalis, polle ordinarie Pontifice certam majorem Ecclesiasticam, ac Papae Ecclesiae reservatam. Ita certa, & communis. Sic Legatus etiam à Latere, ex generali Pontificis mandato, non quoad ipsorum Episcopum ab una Ecclesia ad aliam, *cap. Nisi fecisti 3.* Atque poteri omnes Ecclesiam Cathedralis sibi locatae ad alia Ecclesiam, ut Ecclesiae Cathedralis, vel Ecclesiae Ordinarium

Urbe, usque ad diem redituus in eandem, absolvere quoscunque concumbentes ab percussionem Clerici, etiam eorumpem, five dein fint fubditi, hoc eft de Provincia fue Legationis, fed extraneos, ac indecumque venientes, ; *Quod transiatitatem 9. b. 1. Cr. c. Excommunicat. cap. ead. argumento à fenfu contrario defumpto; de c. Ad emaciatum 10. de Sent. excommunicat.* Glofs *in d. c. Excommunicat.* V. *Mittantur b. 1.* Barbofa *lib. 1. jur. Ecclef. unic. cap. 3. n. 3.* Anacletus *Decretal. 1. 3. c. 1. gloffam. 6.* ifud amplians ad talem percuffionem Clerici, quæ fit cum cæde, aut fanguinis effufione Clerici.

19 Abfaliis tamen excommunicationibus Papæ referviis, abfque fpecifici hujus commiffione, neque abfolvere Legatus a Latere: quia ifthæc Bullarum reperitur expreffum: & ubi aliquid generaliter eft prohibitum, ut potes abfolvere à refervatis Papæ, quod expreffione occeaftur, *intelligitur demonftratum, cap. 1. de Appellatio. negligent. Prælat. in 6. & Clem. Exitu 5. Porro de Prib. Regul.* Similiqua in exortbitantibus non fit excetta *Cafus ad Cafum, c. 1. qui de Prebend. in 6. & Quæ à jure de Reg. jur. in 6.* Abbas *in cit. c. Excommunicati n. 4.* Glofs *in c. Quod transiatitatem V. Referviis, d.* Barbofa *lib. 1. num. 1. & 1.* cum aliis doctes, quod in genere, fi commiffione Legati à Latere non tranfeant cafus Papæ referrati. Verumtamen idem Barbofa *lib. 1. Ecclef. unic. cap. 3. num. 26.* limitat hoc in illis, quæ fpecialiter funt fubita concedi Legatis: nam talia veniunt in generali mandato Legati, quamvis effent de Papæ referratis. Quinimo Marcius *cit. quæft. 6. & Barbofa d. cap. 5. n. 29.* cenfent, quod Legatus poftit abfolvere ab excommunicationibus Papæ referratis, nifi excommunicatio ita fuerit Papæ referrata, ut in ipfa conftitutione expreffe dicatur, quod à nullo alio, nifi à Papa, poftit quifq; abfolvi; prout fit *in Clem. Gravis de Sentent. excomm. & alibi.*

20 Legatus non de Latere, feu Miffus, extra Provinciam fibi decretam non poteft abfolvere excommunicatos pro violenta manuum injectione in Clericos ac totas Provincias abfolvere excommunicatos, nec non autem aliunde accedentes. Legatus Natus verò ne quidem fubditi (feilicet fpeciali commiffione) hanc abfolvendam imperitiali valet. Tiefrus, & DD. *in cit. c. Excommunicati 5. 1.*

21 Quinto Legatus Latere poteft conferre Beneficia, quæ in Provincia fibi decretam fuæ Legationis fuerint vacantes; *ut c. Dilectus 6. b. 1. de cap. 1. ead. in 6.* cum concordantiis. Imò fpeciaiis Jure confentuit, concurrit poteft quoffiet ordinaria Provincia fuæ in collatione Beneficiorum; adeò, ut inter ipfos, fimul & Papam, locus fit præventioni, *c. Ita Sede 30. de Prebend. in 6.* Glofs. Garcias *de Beneficiis, part. 5. cap. 3. n. 40. & fequ.* Belegans Dictionem Rotæ *in suis Affiem. Beneficii, 3. Matrimo. 3. 3. Decem.* Barbofa *cit. lib. 1. cap. 3 n. 28. & fequ. & communis.*

22 Poteft etiam Legatus à Latere ex officio Legationis conferre Beneficia, & Sedem Apoftolicam, quamvis five exiguitatis, five ex debito Inferiorum, eft quod gerat vices Domini Papæ; in Provincia Legationis Ecclefiæ fit *c. Prælatos 1. 1. Ecclefiæ* Legatus Latere Beneficium conculfit legitur, ac notat Glofs *in lib. cap. 1. b. 1. in fin.* Speculator *cit. tit. de Legat. Nam tres fuos, num. 1.* Garcias *cit. cap. 3. num. 20.* Barbofa, *ubi fupra, n. 32. & fequ.* citans plurimos alios. Confert infuper Legatus Latere Beneficia Ecclefiæ Cathedralis quoties lata; ; ubique jure præventionis, dummodò prævenire habetenim concurrentem cum quolibet Ordinario fuæ Provinciæ in collatione Beneficiorum, poteftatem, ut proximè Bullum. Garcias, & Barbofa, *ubi fupra, & alii.*

23 Quinto etiam poteft Legatus à Latere ex Beneficia impoftorum vacatura fuæ referrare collationi, quæ conferopolis poteft conferre, *c. Præfentis 6. 1. c. 1. in 6.* Speculator *tit. de Legat. 8. Nunc treffemur n. 3.* Garcia *cit. part. 5. cap. 3. num. 34. & fequ.* Barbofa *d. cap. 3. num. 33.* cum plurimis alii. Ita tamen, ut à Legatione finita expirent referrationes ejufmodi, quando ad talium Beneficiorum collationem nondum eft procefftum: fimulque una penitente referrationem, Legatus aliam fit ex dem Ecclefia, vel refpectu ejufdem Collatoris, alitamen non fuerint; hoc enimexpreffè reperitur prohibitum *intit. c. Præfenti. 8. Cæterum 1.* ubi Glofs. & Doctores proximè allegati amplifica hoc declarant.

Excipiuntur tamen hinc Ecclefiæ Cathedrales, ut Regulares, & Collegiatæ, hoc eft, Dignitates principales diœcis Ecclefiæ, puta, Epifcopatus, Abbatia, Prioratus, & his fimilia, *c. Dilectus 6. 1. c. 1. in 6.* Glofs *ibi V. Ecclefiæ.* Quæ tamen Dignitates, quæ tantum unjuxtas in Ecclefiis Cathedralibus, quæ fuis dividy: non tales non poteft Legatus à Latere conferre, ac referrare, *cit. c. Dilectus.* Glofs. Garcias *de Beneficiis differtum Ecclefiarum, in notat Glofs. ad V. Ecclefiæ.*

Infuper Legatus à Latere non poteft conferre Beneficia per Papam fuæ collationi fpeciaiiter, vel remanere referrata, fine ejus commiffione fpeciali, fumo *ad fuper quæ Bullam 1. 1. c. 1. in 6.* Glofs. Bellegar. Carmeiaccus 7. Novemb. 1. 93. Acutius *pro 2. cap. Quæ 3. 1. Bullam 1. 1. num. 1. & 2.* Cum quibus Summo Pontifici Legatus non poteft fe intromittere ubique fpecifici mandato, *c. Quod transiatitatem 6. b. 1. c. 1.* cum concordantiis Legatus Latere fpeciaiiter delinitum conferendi Beneficia referrata, non idcirco poteftum ferre Beneficia vacantia in Curia, nifi hoc ipfum fpeciaiiter & expreffè fuerit ei concefftum, *tamen* tum notabiliter in *c. Liteæ Ecclefiarum 5. de prebend. tab.* Garcias *cit. cit. n. 55.* Addit Barbofa *cit. cap. 5. n. 40 post* Erafmus. Legatus etiam non poteft fine commiffione conferre Beneficia, quæ ad collationem Epifcopi Quæ fpeciaiiter, fed delegatio à Papa.

Ulterius Legatus à Latere nequit conferre Beneficia juripatronatus Laicorum, quando ifta ut fuæ competit ex fundatione, vel dotatione Ecclefiæ, nec ne Patroni ex fuit bonis patrimonialibus fundatum, aut dotantes Ecclefiam, facile prævinent juris fui, ipso tum ipfa, *quæ* Legatus non fundatione, aut dotatione aliarum Ecclefiarum, *c. Cum dilectus 28.* Jacob Gifl. V. *Quæ quæ in præfentare, de Jurepatr.* & alia Glofs in *Clem. per Ecclefiæ 1. 1. de Jurepatr.* Bellegar. *Bellegarius Praxi Benefic. tit. Forma Signatura q. Tertia, jus Signatura V. Nec non fuerit patronatus n. 30.* Garcias *d. p. 5. n. 9. & 28.* Ita etiam primo Legatus Latere conferre tenetur ut minori: ejus autem talia Legatus Latere conferre non potest, ob rationem jam allatam. Federicus de Senis *cit. cit. 1. 1. Ad patronum.* Tiefrus *Cons. Lucc. cit. 152. n. 10.* Barbofa *lib. 1. Jur. Ecclef. unic. cap. 5. n. 43.* Garcias *cit. n. 8.* Sed Sectatorum de Senis Ecclefiæ juripatronatus Ecclefiafticæ: nam ifta Legatus à Latere poteft conferre, etiam non facta mentione, vel commiffione ejufdem juripatronatus: *cit. Quæ 3.* Hæc quæ dicendum de Beneficiis juripatronatus Laicorum ex privilegio, vel præfcriptione duntaxat acquifita, quibus in illorum fundatione, vel dotatione, vel dotatione Ecclefiarum, de quo fupra, ac proinde ipfo ad eft talia Legatus conferre. Federicus de Senis, *ubi fupra.* Card. Tiefrus *d. Cons. 1. 152. n. 3.* Garcias *cit. n. 73.* Barbofa *n. 44. & alii.*

Rufius non poteft Legatus conferre Beneficia fingulaiiter, *c. Ut ea 3.* Ita Speculator *tit.* Generaliter enim ipfe pendente ubi eft innovandum, ne inde collegium ejusdem Legatus generaliter, vel poteft ipfe fuæ dotior eradat. Infuper prohibitus eft, Legatus à Latere non poffe conferre Beneficia, in mendium ut remiqueremonde Officiatum Curiæ Romanæ Pontifex deroganet folet, quamvis absfuerit de fuisse dies poteftatis fuæ poffet. Pirhing *b. 1. n. 23. V. Legatus 3.* Ideò constrarium tenet Garcias *cit. cap. 3. n. 13. & fequ.* allegans pro fe Decisionem Rotæ.

Tandem, ut nonnulla alia bonum Legatorum pro rogativa concessum, de quibus fuit Barbofa *cit. lib. 5. jur. Ecclef. unic. c. 5. per omnia* tractat, Legatus à Latere, pondqui ministrum omnibus poft Romanum Pontificem Provincia fibi decreta imperium habere dignoscitur: poteft Prælatos exempti, ac Ecclefiæ Romanæ Cardinalis fubjectos, fi eligantur in Episcopum, concedere ministerio deferendi fuum Mozzettum, & ad Ecclefiam fui Episcopatus tradendi, *cap. 1. Adoratum 3 & fequ. ut Rituli 10 6.*

Potteftetiam ex officio fuo confirmare electiones Archiepiscoporum, Episcoporum, atque Abbatum Exemptorum; ut habetur *capitulum 18. cap. 51. Abbatum 9. Ricafondi ead. in 6.* In Germania verò tam Abbatum exemptorum, quam Episcoporum confirmatio, Summo Pontifici est specialiter reservata in Concordatis Germaniæ, prout liquet ex tomo reforme 5. 3. Engel *tit. de Electi. nu. 4.* Pirhing *ead. nu. 303.*

Alii verò Legati, qui non sunt Cardinales, feu de Latere, neque poffunt conferre Beneficiorum curiæ, nisi id eis à Sede Apostolica specialiter fuerit commissum, *ut c. Insuper 1. 1. Ecclesiæ.* Beneficia, fine alia speciali concessione Pontificia, *text. cit. cap. 3. b. 1. in 1.*

Quarto Legati Nuntii Apostolici cum potestate Legati à Latere missi, eandem cum Legatis Cardinalibus potestatem habent? Affirmat Garcias *part. 5. de Benefficiis cap. 3. numer. 51.* & Zeffius *b. 1. numer. 1.* hinc inferens, quòd etiam talis Legatus poffit conferre Beneficia, quæ consuetudinem ordinaria Collatoris; favetque hoc sententiæ Glofs *fin. cap. 1. b. 2.* Tum quia dicta claufula quidpiam debet operari, ut fit Legatus. Tum quia *L. 3. ff. de Tutoribus Procurat.* Ut Procuratori potestate prædita, inter fe æquiparatur; idem ergo dicendum in proposito. His tamen non obstantibus

Resp. 1. Speciales, ac extraordinariæ concessiones ejusmodi à Latere, non extendunturad Legatos non Cardinales cum potestate Legati à Latere missos, nisi quoties illas exprimuntur in literis Legationis Jubrum. Barbosa *cit. lib. 1. Jur Ecclesiæ unic. 3. num. 4.* citans Emolin. Cocklet *de Jurisdictil. Ordin. in Exemptos, part. 2. quæst. 2. nu. 5.* & Rebellum *Tract. de Conscriptionib. 3. 1. Engel. b. 1. nu. 7.* poft Prælectum *in prædi Episcop. part. 1. cap. 3. nu. 9.* Ratio est: quia claufulæ, *Nuntii Apostolici potestate Legati à Latere*, non habetur ufu fuæ fcriptæ, fed folum de Stylo Curiæ Romanæ fuler adjici Legatis missis, quia Papa vice vocis oracolo mandatum accepitur, ac fimilitam ufu fuæ fcriptæ, quemadmodum, ut quod hoc fafcifiat, ac pertinigant *ex cap. 10. de Rescriptis. & ubiad. de testibus. Cumma b. 1. nu. 4.* & Speculator *tit. de Legat 3. Sequitur videre in primis.* Atque legeneraliconcessione non venitur ea, quæ sunt speciali ratione dimata, ac ex collatio Beneficiorum, ac decisionum quandam donationis præferiet *cap. ult. de Offic. Vicarii in Vicaria.* Accedit quod Vicarius Generalis Episcopi, vel Officii fibi generaliter commissi, non possit conferre Beneficia, nec alia prærogativa & extraordinaria facere, ; ab hoc ipsi specialiter fuerit commissum. *text. clar. cap. 3. & ult. cap. 6.* haud obstante, quod idem conferant ejus Auditorium Episcopi, & fui Officiales, *c. Non putamus 1. de Consortio 1.* & Idem ergo, fervata proportione, dicendum in proposito. Quinimò *cap. 1. b. 1. in 6.* expreffè negatur, ex ipsius Legationi minere concesti Legatis facultatem conferendi Beneficia, nisi hoc ipsi eorum specialiter indulgeatur, aut nisi fint Legati Cardinales.

Nec obstant rationes *numer. 34.* in contrarium allatæ. Non enim *numer. 34.* ipsa claufula *potest Nuntius Apostolicus* cum potestate Legati à Latere missus, ; ; ; ; quoscunque concumbentes ab percussionem Clerici, non etiam mudeunque venientes. Parhim *b. 1. num. 2.* Nam virtute talis claufulæ videtur ejusmodi Legatus ab Apostolica Sede Apostolica concessum quam cæsus Legatis Missis; *arg. cap. Excommunicati 9. b. 1. de* nosse Glofs magna ibidem, notiori tamen nugis, quod pefcitur Dominici Bonifacius, nisi ex specialiter fuerit concessum. Addit Engel *b. 1. num. 7.* dictam claufulam non operiatur, fed operari relativè: quia fe referrat Mandatum Papæ concessum, ; ; ; ;

TITVLVS XXI.

De Officio Iudicis Ordinarii.

1 *Ratio continuationis Titulorum.*

VIsis Subrenuos de officio & potestate Iudicis Delegati, ac Legati in specie; nunc subijcitur Rubrica *De officio Iudicis Ordinarij*, quare; hæc debebant esse antecedentes ad præfatos Titulos positionum fiat mentio de officio Archiepiscopi, & Episcopi. Suppositis igitur illis, quæ de Iurisdictione fec, ac variis differentiis Iudicis delegati & ordinarij, ipsius Tit. 29. §. 1. & 2. sunt dicta fortasse; restat in specie differere de Iudice ordinario, ejusque officio, & variis ipsium concernentibus. Hinc fit

§. I.

De iis, qui appellatione Ordinarij, & Episcopi venunt.

SVMMA.

2 *Ordinarius generalim, quis dicatur?*
3 *Differentiæ inter ordinarium, & Diœcesanum.*
4 *Diœcesani nomine, quæ venient? Et an, prædicti.*
5 *Obiectiones rationibus hoc quandoque extenditur ad alium ordinarium.*
6 *Romanus Pontifex est Christi in terris Vicarius Ordinarius.*
Cur vocatur Papa? Ibid.
7 *Duplicia Papa dignitas pertes, nimirum obsolutus, seu supremus.*
8 *Et ordinaria.*
9 *Ordinarium nomine venient Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi, & Episcopi.*
10 *Primatus, qui?*
11 *Patriarcha, quis, & an sit idem Primas?*
12 *Primatus generalis Episcopi non extendit ad Patriarcam.*
13 *Sicut & Capitulum Sede vacante. Et non, præc.*
14 *Imo & quisque Prælatus inferior in materia fori adeo gradatim.*
15 *Decretum quidpiam statuens de ordinaria, extendit ad omnes iurisdictionem ordinariam habentes; nisi subiecti omnino aliud cognoscat.*
16 *Episcopi nomine venient Archiepiscopi, Primates, & Patriarchæ.*
17 *Limitatur hoc in odiosis, & materia correctoria.*
18 *Appellatione Episcopi propriè non venit, nisi in Episcopo consecratus.*
19 *Non tamen ellipsis in Episcopum, & confirmatus.*
20 *Nisi ipsumet in illis, quæ spectant dignitatem ad ipsi illum.*
21 *Episcopum appellationis quoad pertinentia ad rerum iurisdictionem, aliquando venient sub Episcopi.*
22 *Et in recognitione Miraculorum.*
23 *In causis Matrimonialibus.*
24 *Et in Beatitatis, quæ dantur ad facem rebellionis veram deprehdarum.*
25 *Aliquando Episcoporum appellatione etiam venient inferiores Prælati, iurisdictionem quæ Episcopi habentes.*
26 *Inferior iurisdictione. Et an, præc.*
27 *Episcopi nomine, an venias Vicarius Generalis, ac Delegatus ipsius?*
28 *Parochian nomine venient nomine Prælatorum, seu diœcesanorum? Et an, seq.*
29 *Plebanus, quis? Ibid.*
30 *Parochi iurisdictione pure communi, non habent iurisdictionem in Foro externo, sed Pœnitentiali tantum.*
31 *Solutur infantia, ex Cân. de Ecclesiarum, & desponsata.*
32 *Parochus non ministrat dictum Pœnitentiæ.*

Quæritur 1. Appellatione ordinarii, qui venias? Resp. 1. Generalim Iuspondet, *Ordinarius dicitur, qui habet Iuricsdictionem ordinariam*, hoc est, qui alicui habet iurisdictionem Iure, non alienio beneficio. *Et hoc magnum fit de ipso, ante Iuris.* Ita Glossa *in cap. ordinarij vel. Lunadi. 1. in 6.* juncto textu *ibid. & in cap. Ex ordinatione Ecclesiæ. in 6. Abbas in cap. Cum olim nunc. n. 8.* Fagnan. *ibid. numer. 8. de præscript. Card. Tuschus Litt. C. numer. 18.* numer. 1. & alii. Idque definitur ex ipsa omnis etymologia, quasi ly *ordinarius*, derivatur ab *ordine*, quæ importantem idem importat, ac jurisdictionem, seu potestatem, quam Principes Supremi Iure suo Papa in Ecclesia Catholica, ac Reges in Regnis, ac in ea proportionem officiorum fuorum, imparitur inferioribus Magistratibus, seu Prælatis.

Atque ex hac Abbas *loc. cit.* colligit differentiam inter Diœcesanum, & Ordinarium. Nam *Diœcesanus* propriè dicitur Episcopus, hoc enim nomen denotatur illi, qui præest toti Diœcesi, quando unus tantum Episcopus, *arg. c. Cum Episcopus. Iunctis Glos. ibid. & Innocent. in Ordinarius* vel appellatur, qui habet ordinariam jurisdictionem: unde nomen illi convenit civilibus tantum jurisdictionem habenti, ut in Capitulo Sede vacante, nec non Prælatis inferioribus respectu proprium subditorum, *c. Cum ab Episcopo. Ibid.*

Unde Glossa *in Clem. 1. verb. Diœcesanis, de Iure patronat. Abbas et. & Fagnanus ibid. supra, n. 5.* tenuerunt, quod, licuisse Diœcesanum Episcopum, quia non proceedit in inferioribus Prælatis, licet habeant locu jurisdictionem ordinariam; aliquin simpliciter dicitur Ordinarius, & non *Diœcesanus*.

Intelligo, dummodo materia subjecta non neutiere ipsa ejusmodi concessa; nam Episcopus, quatenus Ordinarius, Aliquoties enim fecula fore dicentur, si nomen *Diœcesani* ob identitatem rationis extendere ad alium ordinarium, prout tenuit Abbas *loc. cit. n. 8.* amplius in *Summa. de Testament.* Ubi textum fuit, quod Executor testamentarius *per Diœcesanum ad effectum ordinarium, quia statutum quod Episcopus ibidem id. amplius*, aque intelligetur in illis, qui habent jurisdictionem Episcopalem, sed quod Episcopus in Sede; ut multis Abbates, & Capitulum Sede vacante, qui primitus poterant facere mentionem compulsorum. Nam non ex eo, quia Diœcesanus Episcopus non superponderat officium Episcopale, fed magis jurisdictionem Episcopi, fecus *Ordinarium*, ob hanc ut ipsum Ordinarium, ut ipsum Episcopum, vergit accipiendum, amplitudinem ad alios ordinarios confimili jurisdictione pollentes.

Quæritur II. Quinam in specie secundum Canones veniant appellatione Ordinarij? Resp. 1. Inter Ordinariat totius Ecclesiæ Christiani primum fuit Sanctus Petrus Romanus Pontifex, Christi in terris Vicarius, *Matth. cap. 16. Ioan. cap. 21. Greg. Quando de Translat. Episc. c. Litteræ de Rescript. c. Ex parte. Ibid. Gloss. fundiomnes. Inter Communes.* Et ailoreceptissimum nomen appellatur *Papa*, id est, *pater patrum*: et ut ait Glossa *in proœmio Clement. verb. Papa*. Quia est Universalis Ecclesiæ Episcopus, prout dicebat Pelagius II. in *regist. 1. quæ Indpit. Mansfeta*, ac referunt *Tom. 1. Bullarii Romani* habens pro Diœcesi fuit totam Ecclesiam, *cap. de Iuramento de Iudicib. Gregorius Pelaiis. Certus in pressi Epist. 1. verb. Ex Fragmentis. & in verbis* Barbosa *part. 3. Epistolarum. Epist. Allegat. 37. num. 2.* cuique Ordinarium, *canon. Cum Ecclesiæ mundum 9. distinctione 1.*

§. I. De iis, qui appellatione Ordinarii, & Episcopi &c. 341

& Glossa *loc. Cum multis. V. in eodem de Temporib. Ordinat. in 6.* habent concurrentem potestatem cum omnibus Episcopis, *Et ex Clem. 1. de Iure patronatus. Et ex Concordatis cap. 3. Et ex Tridentino de Electiun. in 6. cum similibus. Ita, ut ex omnibus Mundi partibus liceat ad Papam appellare, omissis etiam medio, *cessante ad Romanum*, quæ. 6. Quique fiunt potestatem non ex hominibus, sed ex Deo habet; prout amplius dictum est supra Tit. 2. *De Constitutionibus* §. 1. num. 13. 14. & 15.*

7 Ubi tandem cum Abbate *in c. Accusatum num. 3. de Simonia.* Fagnano *in c. consultationibus num. 72. de Foro de Clerici. cap. 1.* & aliis, quod in Papa duplex potest dignitas potestas, alia *absoluta*, videlicet, ac ordinaria, *potestas obligata*, seu supremo Papæ dicitur illa, secundum quam Papa intelligitur esse supra omne Ius politivum humanum, & prout supra id pro ut ad alterio dispensare, & dispiscere valet. Atque hæc ratio nomine appellatur *plenitudinis potestatis, in cap. Ex parte. c. 2. quæ de Concess. prebendi. Ubi Pontifex illustrior verbis. Quæ potestas plenitudinem pure potestatis, & obrepe pollunque supra fas dispensare.* Verum hæc ultima potestas non conferitur Pontifice soli, sed de hac conflet per appellatam classiam, *Non obstantibus*, ut ait Glossa, *De Septuaginta prima Bonifacii Pontifice.* Abbas *in cap. Innotuit. num. 3. de Electione.* Innocentium. Fagnanus *loc. cit. num. 23. Et Epist. Decretal.* nam, quia ista fiat tantum ex ratione, *cum. Ferit autem loc. diff. 4.* non debet, nec folet Papa absque interesse fine gravi causa, & absque expressa declaratione.

8 *Potestas ordinaria* Papæ dicitur ea, quæ est à jure regulata; hoc est, quæ legitur ordinum Juris positivi, ac regulatur ad finales dispositionis fuæ. Et secundum hanc Papa non potest quemquam fine justa causa ab officio vel Beneficio dimovere, *cap. Sicut Canones*, quæ fiunt contra dispositionem Juris communis; haud obstante, quod ista Papa *ex Iure* positivo potestatem fuam abdiferam, fed de plenitudine potestatis.

9 Resp. II. Inter ordinarios quoque Iudicis quos Canones connumerant Patriarchas, Primates, Archiepiscopi, & episcopi, adeoque ordinariorum nomine simpliciter prolatos, Patriarcha fin quisque Provinciæ, vel Diœcesi, venit intelligendus, ac Primatus, ac Archiepiscopi, patet *ex cap. 1. de Caepiscopis 16. & 1. Quoniam* Patriarcha Archiepiscopus, Primatus, Episcopus in Sibbdrus fuorum Suffraganeorum (nam respectu proprium subditorum fuæ Diœcesis habet in ea episcopus) dicetur in proprietatis.

10 Porro *Primatus* dicuntur Archiepiscopi quidem Provinciarum, ob vel maxime primatus tenuere Civitates, seu majores regnant Metropolis, *Barbosa Iuris Epist. Ecclesiast. unic. c. 6. num. 44.* Engel. *tit. de Majorit. & Obedient.*

11 *Patriarcha* graeci, latine *Summus Patrum* interpretatur, *cum Clerici. Patriarcha dicit.* 2. Et quod fuerit in tempore vocabulum *Patriarcha*, *Ecclesiastica Ecclesiastica*, *Ecclesiastica*, *Ecclesiastica*, *

tionem. Concordat Glossa *in Clem. 1. ℣. Episcopis de Forocompet.* & communis.

21 Resp. II. Episcoporum appellatione, ac loquendo de pertinentibus ad eorum jurisdictionem, veniunt aliquando Episcopi tantùm, aliquando etiam Prælati inferiores jurisdictionem quasi Episcopalem habentes. Ita Barbosa *cit. Appellat. 89 n. 15. seqq* atque in particularibus casibus, num hoc vel illo modo Episcopi nomen veniat, discernendum erit potissimùm ex appositis, vel non appositis, certis Clausulis, seu Dictionibus, ipsaque subjecta materia, stylo Curiæ Romanæ, aliisque hujusmodi circumstantiis. Quod ipsum declaratur exemplis.

22 Sic imprimis Recognitio miraculorum non spectat ad alium, quàm ad Episcopum, juxta Concilium Trident. *Sess 25. De Invocat. & Venerat. Sanctorum*, ibi: *Nisi eod. recognoscente, & approbante Episcopo*. Ubi ponderanda dictio illa, *Nisi*; quæ habet vim Dictionis taxativæ. Barbosa *par. 3. de Offic. & potest. Episcop. allegat. 97. nu. 9.* Aloys. Riccius *in praxi rerum Fori Ecclesiast. Decis. 563 in 1. edit. alias Resolut. 485. in 2. edit.* & alii.

23 Similiter *Causæ matrimoniales, & criminales Episcopi tantùm examini, & jurisdictioni relinquuntur*, juxta Concilium Trident. *Sess 24. cap. 20 de Reform.* Ac proinde, quia idem Concilium utitur Dictione taxativa *Tantum*, non posse Abbates quantumvis exemptos, & jurisdictionem quasi Episcopalem habentes, de causis matrimonialibus cognoscere, tenuit Rota *coram D. Coccino, Decis. 346. num. 8. inter ejus impressas*, & refert Barbosa *citat. par. 3. allegat. 84. num. 2.* & alii. Concordat dicta superius *Tit. 23. de Officio Archidiaconi, numer. 13. & seqq.*

24 Rursus, quòd Monitoria, quæ fiunt ad finem revelationis pro rebus deperditis, seu subtractis, *à nomine prorsus præterquam ab Episcopo, decernantur*, statuit idem Concilium Trident. *Sess. 25. cap. 3. de Reform.* Unde propter additam Dictionem taxativam *præterquam*, non posse talia Monitoria decerni per Prælatos ordinarios, etiam exemptos, Episcopo inferiores, à Sacr. Congregatione decisum esse, refert Nicol. Garcias *par. 5. de Beneficiis cap 8. nu. 95.* & Barbosa *in cit. Appellat. 89. n. 17.* allegans alios. Tacentur similia.

25 Econtrà, quod appellatione Episcoporum, in spectantibus ad jurisdictionem quandoque veniant Prælati inferiores, jurisdictionem quasi Episcopalem habentes, ac vel maximè, ubi indefinitè, & sine aliqua Dictione exclusiva, fit Episcoporum mentio, declaratur inductione. Sic imprimis Prælati Regulares, jurisdictionem quasi Episcopalem habentes, respectu propriorum Subditorum utuntur facultate dispensandi in occultis irregularitatibus &c. atque absolvendi suos Subditos à quibuscunque casibus occultis, etiam Sedi Apostolicæ reservatis; prout concessum est Episcopis in Concilio Trident. *Sess. 24. cap. 6. de Reformat.* Emman. Rodericus *tom. 2. Quæst. Regul. quæst. 61. art. 9.* & alii. Et meritò: ne deterioris conditionis debeant esse Regulares exempti, quàm Sæculares Episcopis subjecti.

26 Deinde, quod Decretum Concilii Tridentini *Sess. 21. cap. 8. de Reform.* loquens de visitatione *ab Episcopis* quotannis peragenda, extendatur etiam ad inferiores Prælatos jurisdictionem habentes, tradit Azorius *par. 1. lib. 12. cap. 18.* & Barbosa *d. Appellat. 89. num. 20.* Nam par ratio militat in istis respectu propriorum Subditorum, quæ in Episcopis. Omittuntur plura his similia.

27 Resp. III. Nomine Episcopi simpliciter prolati, venit etiam Vicarius Generalis ipsius, ubi is non reperitur exclusus, imò & Delegatus Episcopi habens ad hoc speciale mandatum. Ita Glossa *in cap. un. ℣. per Episcopos de Capell. Monach. in 6* dicens, quod intelligantur per Episcopos à suis Ecclesiis removeri, qui per Vicarios ad hoc mandatum habentes, vel per Delegatos removentur; ut *cap. Licèt de Offic. Vicarii, in 6. & c. Qui per alium de Reg. Jur. in 6.* Nicol. Garcias *d. par. 5. c. 8. num. 95.* Layman *in c. Cùm in generali n. 9. §. Limitari de Offic. Vicarii, in 6* id limitans, ubi Episcopus quædam sibi specialiter reservavit. Barbosa *cit. Appellat. 89. numer. 25.* cum aliis pluribus. Desumitur hoc, præter Jura jam allegata, ulteriùs ex Concilio Trident. *Sess. 24. cap. 9. de Reform.* ubi, cùm voluit Vicarium excludere à potestate absolvendi à crimine hæresis, id expressit, dicens: *Eis* (Episcopis) *tantùm, non eorum Vicariis sit permissum*. Accedit, quod *in cap. Si hæredes 6 & cap. Tua nobis 17. de Testam.* expresse dicatur, per Episcopum loci, sive (ut dicitur *in cap. Joannes 19. eod.*) per Diœcesanum, Hæredes, ipsosque testamentorum Executores esse compellendos ad implenda jussa Testatoris: & tamen hoc etiam fieri posse per Vicarium Generalem, ac per Capitulum Sede vacante, utpote in quos potestas ordinaria Episcopi devolvitur, jam dictum est *suprà nu. 5.*

Quæritur IV. Utrùm Parochi veniant nomine Prælatorum, sive Ordinariorum Jurisdictionem in Foro externo habentium? Ratio dubitandi, & affirmativam tenendi, desumitur *ex c. Cùm Ecclesiarum 3. h. t.* ubi Plebanus, cujus nomine intelligitur Parochus, seu Curatus, Plebis sibi commissæ curam gerens, connumeratur inter Ecclesiarum Prælatos; & censetur habere potestatem in Clericos, vel Laicos Parochianos suos, interdicti ac excommunicationis sententiam ex rationabili causa ferendi: atqui hoc spectat ad jurisdictionem Fori externi, & contentiosi, *arg. cap. Quærenti 10. de Verb. signif. & cap. 1. de Sentent. excommunic. in 6.* ergo. Verum his non obstantibus 28

Resp. I. Parochi locorum, spectato Jure communi, jurisdictionem in Foro externo non exercent, sed tantum in Foro Pœnitentiali; adeoque secluso speciali privilegio nec excommunicare, aut alias censuras ferre possunt, nec propriè nomine Prælatorum, sive Ordinariorum jurisdictionem in Foro externo habentium veniunt. Ita desumitur ex *can. De persona 11. quæst. 1.* juncta Glossa *ibid ℣. Non ab alio*. Item ex *Clem. Dudum de Sepult.* ubi specialis mentio fit de Prælatis, & specialis de Parochis, seu Rectoribus Parochialium Ecclesiarum; ac notat Abbas *in c. Si Sacerdos nu. 10. h. t. & d. c. Cùm ab Ecclesiarum nu. 1.* & Layman *ibid. nu. 4.* & alii. 29

Nec obstat textus *in cit. cap. Cùm ab Ecclesiarum h. t.* Nam Plebanus ille, qui ibidem dicitur potestatem excommunicandi habuisse, non erat simplex Parochus, seu Curatus, cùm inter Prælatos numeretur: sed de jure speciali, utputa ex privilegio, vel præscriptione, obtinebat jurisdictionem in Foro externo, ac potestatem excommunicandi, non autem de Jure communi, Abbas *in cit. c. Cùm ab Ecclesiarum n. 1.* & Barbosa *ibid. n. 3.* Pirhing *h. t. num. 79.* citans insuper Innocentium in *c. Quanto nu. 2. h. t.* 30

Atque hac ratione, videlicet ob jurisdictionem in Foro externo ex speciali jure obtentam, meritò Plebanus ille inter Prælatos connumeratur. Aliàs autem Parochus, seu simplex Curatus, non nisi largè loquendo potest dici *prælatus*, quatenùs præest Parochianis in Foro animæ; & sic eisdem quasi est *prælatus, seu antè latus*; sed strictè illi soli dicuntur Prælati, qui habent jurisdictionem quandam Fori contentiosi. Abbas *d. num. 1.* 31

§. II.

De jurisdictione Archiepiscopi in Suffraganeos, horumque Subditos.

S U M M A R I U M.

32 *Archiepiscopus, unde sic dicatur?*
Appellatur alio nomine Metropolitanus; & cur? ibid.
33 *Potest dari Archiepiscopus, qui non sit propriè Metropolitanus.*
34 *Episcopi Metropolitano subjecti, dicuntur Suffraganei ipsius; & cur?*
35 *Archiepiscopus habet jurisdictionem in Suffraganeos suos, potestque ipsis præcipere &c.*
36 *Et in eosdem proferre censuras, spectato Jure antiquo.*
37 *Defacto quoad causas criminales Episcoporum observandum est Decretum Concilii Tridentini.*
38 *An Archiepiscopus defacto cognoscat de causis civilibus Suffraganei, per proprium subditum coram eo conventi?*

39 Et

39 *Et quid, si Suffraganeus proprium subditum convenire velit?*
40 *Archiepiscopus non habet jurisdictionem in subditos sui Suffraganei, præter casus in Jure expressos.*
41 *Nec obstat regula:* Si vinco vincentem te, multò magis vinco te; *Cur?*
42 *Archiepiscopus est Judex ordinarius totius Provinciæ: & quomodo?*
43 *Enumerantur octodecim casus, in quibus Archiepiscopus habet exercitium jurisdictionis in subditos Suffraganei sui; nempe*
44 *I. Quando causa ad eum per appellationem defertur.*
45 *II. Quando visitat Provinciam.*
46 *Etsi tunc in eos nequeat exercere jurisdictionem Fori contentiosi, nisi in duobus casibus; & quibus?*
47 *Quando Archiepiscopus possit visitare Provinciam?*
48 *III. Ad supplendam negligentiam Suffraganei.*
49 *IV. Propter Officium varium, seu discrepantiam in Divinis Officiis; & quomodo?*
50 *V. Ratione Fori; & in quo sensu?*
51 *VI. In causa criminali, ubi Episcopus crimen Ecclesiasticum imposuit Clerico, vel Laico subdito.*
52 *VII. Quando subditus Suffraganei peccat in Diœcesi Archiepiscopi.*
53 *VIII. Si subditus Suffraganei non vult ejus mandatis parere, postquam ab Archiepiscopo fuit absolutus ab excommunicatione.*
54 *IX. Ratione rei sitæ in Diœcesi Archiepiscopi.*
55 *X. Quando Suffraganeus remittit causam ad Metropolitanum per relationem, seu consultationem.*
56 *XI. Si Canonici tumidi cessant à Divinis in Ecclesia Cathedrali.*
57 *XII. Quando notorium est, sententiam Episcopi esse injustam, & Metropolitanus aditur pro ejus emendatione.*
58 *XIII. Archiepiscopus concedit Indulgentias per totam Provinciam.*
59 *XIV. Ecclesia Suffraganei vacante custodit Archiepiscopus bona ejus in defectum Canonicorum.*
60 *XV. Si habet speciale privilegium Papæ.*
61 *XVI. Aut per legitimam consuetudinem obtinuit ampliorem jurisdictionem in subditos Suffraganei.*
62 *XVII. Quando Episcopus facit permutationem cum Capitulo suo.*
63 *XVIII. Et quando Suffraganeus, qui recusatur ut suspectus, remittit causam ad Metropolitanum.*

32 Quæritur I. An, & qualem jurisdictionem Archiepiscopus habeat in suffraganeos Episcopos? Ubi prænotandum, quòd *Archiepiscopus* sic dicitur à græco verbo ἄρχειν, quod latinè significat *Princeps*, quasi ipse sit *Princeps Episcoporum*, suæ videlicet Provinciæ, *can. Cleros dist. 21.* Et hic alio nomine appellatur *Metropolitanus*, vel à mensura Civitatum; quia quælibet Provincia, cui præest Metropolitanus, decem, aut undecim Civitates, & totidem Suffraganeos Episcopos, olim sub se continere solebat, *can. Scitote 6. q. 3.* Vel dicitur *Metropolitanus*, à *Mitros*, quod est Mater, & *Polis*, quod est Civitas: quia nimirum Archiepiscopalis Ecclesia est sita in Metropoli cæterarum Civitatum, atque ipsa existit quasi Mater aliarum Ecclesiarum totius Provinciæ, *c. De his 12.* & notat Glossa *in cit. can. Cleros. ℣. Amensura*, & Abbas *in c. Suffraganeis num. 2. de Election.*

33 Atque hæc procedunt ordinariè loquendo. Contingit enim aliquando, ut quis sit Archiepiscopus, & tamen non Metropolitanus propriè, ac in præfato sensu; eò quòd nullum sub se habeat Episcopum Suffraganeum. Prout non habere Rossanensem, & Lancianensem Archiepiscopos, refert Barbosa *lib. 1. Jur. Eccles. univ. c. 7. n. 7.* Concordat Azorius *part. 2. lib. 3. cap. 33. q. 1.* & Pirhing *h. t. num. 15.*

34 Porrò Episcopi Metropolitano subjecti, in Jure appellantur *Suffraganei* ipsius; ut *d. can. Scitote 6. q. 3. & c. Suffraganeis 11. de Elect. & cap. 1. de Forocompet. in 6.* Idque dicitur à *suffragando*: quia videlicet cæteri Provinciæ Episcopi suffragantur Archiepiscopo in officio Episcopali; puta in consecrando alios Episcopos, celebrando Concilia, & hujusmodi. Abbas *cit. num. 1.* & alii. His prænotatis

Resp. I. Archiepiscopus habet jurisdictionem ordinariam in omnes Suffraganeos non exemptos suæ Provinciæ: unde tanquam Ordinarius, atque immediatus eorum Superior, potest iisdem præcipere, quæ ad ipsorum spectant officium; atque etiam compellere negligentes per censuras Ecclesiasticas ad præstandum officium suum; ut puta, quod in Ecclesiis suis resideant, justitiam subditis administrent, Synodos debitis temporibus celebrent, ac alia hujusmodi faciant, quæ debent. Ita Barbosa *cit. lib. 1. Jur. Eccles. univ. cap. 7. n. 18. & seqq.* singula ampliùs deducens. Idipsum desumitur *ex can. 1. & seqq. 9. quæst. 3. & c. Pastoralis 11. §. 1 h. t.* ibi: *Licèt Episcopus suus eidem* (Archiepiscopo) *sit Metropolitana lege subjectus*. Ubi Abbas *num. 2.* inde concludit, quòd Archiepiscopus sit Judex ordinarius omnium Episcoporum suæ Provinciæ; ac de horum excessibus parvis possit cognoscere, ipsosque suffraganeos Episcopos punire, *c. Quia cognovimus 10. q. 3.* 35

Concordat *c. Romana §. fin. h. t.* ubi Archiepiscopus justa de causa potest interdicti, suspensionis, vel excommunicationis sententiam in Suffraganeos suos proferre: dummodò hoc præstet per se, & non per Vicarium Generalem, utpote cui ob reverentiam Pontificalis officii istud ibidem prohibetur: simulque non statim ad excommunicationem deveniat, sed incipiendo à leviori censura, priùs ingressum Ecclesiæ interdicat. Engel *tit. de Majorit. & obed. §. 4. numer. 29.* Sannig *h. t. cap. 5. num. 10.* & alii. Atque hæc procedunt spectato Jure antiquo. 36

Verumtamen defactò observandum est Decretum Concilii Trident. *Sess. 24. cap. 5. de Reform.* ubi maturè statutum fuit, quòd minores criminales causæ Episcoporum in Concilio tantùm Provinciali cognoscantur, & determinentur, vel à Deputatis per Concilium Provinciale: causæ verò criminales graviores contra Episcopos, quæ depositione, aut privatione dignæ sunt, ab ipso tantùm Summo Pontifice cognoscantur, & terminentur. Unde liquet, quòd Jure novo non parùm restricta fuerit dicta potestas Archiepiscoporum procedendi contra Episcopos suffraganeos circa causas horum criminales. 37

Dicitur notanter, *circa causas horum criminales*. Nam loquendo de causis civilibus, adhuc defactò Metropolitanus cognoscit de ipsis, quando subditus Suffraganei coram ipso convenit proprium Episcopum in causa aliqua merè civili. Ratio est: quia circa causas civiles nihil reperitur immutatum in Concilio Tridentino, sicque remanet Jus antiquum in suo vigore, *l. præcipimus. C. de Appellat.* Atqui de Jure antiquo generale est, quòd Actor debeat sequi Forum Rei, & hunc convenire coram Judice suo ordinario; qualis respectu Episcopi est Archiepiscopus. Abbas *in cit. c. Pastoralis, n. 2. h. t.* Engel *loc. cit. num. 21.* Quamvis Barbosa *lib. 1. Jur. Ecclesiast. univ. cap. 7. num. 46.* alleget quandam Declarationem Sac. Congregationis Cardinalium, negotiis Episcoporum & Regularium præpositorum, *de anno 1588. die 31. Maii*, ubi censuit Archiepiscopum non posse esse Judicem in causis civilibus, quæ agitantur contra Episcopos suffraganeos. Verum, donec dicta Declaratio in forma authentica exhibeatur, haud immeritò de ipsa dubitari potest, ob rationem jam dictam, & ampliùs ostendit Engel *loc. cit.* aut forsan ipsa loquitur de causis civilibus in aliquo delicto Episcopi fundatis. 38

Quòd si autem Episcopus, qui in propria causa Judex esse non potest, subditum suum convenire velit, id non coram Archiepiscopo fieri poterit: Archiepiscopus quippe non habet jurisdictionem in subditos sui Suffraganei, præter casus in Jure expressos, prout proximè ampliùs dicetur. Igitur in tali casu vel ad Summum Pontificem, aut ejus Legatum erit recurrendum; vel communi consensu, ac Juris necessitate, debent eligi Arbitri, qui causam illam audiant, atque terminent, *can. si Clericus 11. q. 1.* Abbas *cit. nu. 2.* Engel, *ubi suprà, num. 30.* 39

Quæritur II. An, & in quibus casibus habeat Archiepiscopus jurisdictionem in Subditos sui Suffraganei: Resp. I. Licèt Archiepiscopus habeat jurisdictionem ordinariam in Episcopos Suffraganeos, ut dictum: tamen in subditos eorum jurisdictionem non habet, nisi in 40

casibus à Jure expressis. Ita communis, & habetur *in can. Nullus & can. Conquestus 9. quæst. 3.* addita illa ratione: Quia *nec antiquitas hoc habet, & authoritas Sacrorum Canonum penitùs interdicit.* Primates enim, & Patriarchæ (ac multò magis Archiepiscopi) nihil privilegii habent præ cæteris Episcopis, nisi quatenùs Sacri Canones concedunt, & prisca consuetudo illis antiquitùs contulit. Idem *in c. Pastoralis 11 h. t.* expressiùs habetur, cum ibi dicitur de Archiepiscopo, quòd *in subditum suffraganei exceptis quibusdam articulis, nullam habeat potestatem.* Concordat *c. Duo simul. 9. h. t. & c. Venerabilibus 7. §. 1. de Sent. excom. in 6.* cum similibus. Idque meritò statutum fuit, ne, si sua unicuique Episcopo jurisdictio non servetur, Ecclesiasticus ordo confundatur, *can. pervenit. ad nos 11. q. 1.*

41 Unde impræsentiarum locum non habet vulgata illa Regula: *Si vinco vincentem te, multò magis vinco te*: ac desumitur ex l. *de accessionibus ff. de Divers. & temporal. præscript. & can. Rogamus 24. q. 1. & c. Authoritate 7. de Concess. præbend. in 6.* Nam Regula illa non procedit, quando eadem vis seu causa, quæ est in vincente te (putà, in Episcopo proprium subditum vincente) non concurrit in eo, qui vincit vincentem te, putà in Archiepiscopo: quia Episcopus habet jurisdictionem respectu proprii subditi; Archiepiscopus verò, licèt habeat jurisdictionem in suffraganeum, non tamen habet jurisdictionem in ejus subditum, præter casus in Jure expressos.

42 Nec obstat, quòd Archiepiscopus sit Judex ordinarius totius Provinciæ, ac ejus gerat sollicitudinem, ut *can. per singulas 9. q. 3.* Resp. enim cum Glossa *in c. Pastoralis. ℣. Exceptis quibusdam articulis h. t.* Inde non sequi, quòd etiam cujuslibet de Provincia sit Judex ordinarius, nisi in casibus specialiter exceptis: nam jurisdictio Archiepiscopi, quam habet super totam Provinciam, est impedita & ligata respectu singulorum, donec occurrat casus specialiter exceptus. Vel breviùs dic cum Innocentio, quem citat, & sequitur Abbas *in cit. c. Pastoralis nu. 8.* quòd Archiepiscopus habeat quidem jurisdictionem Archiepiscopalem in totam Provinciam, ita ut totam possit visitare, *cap. 1. de Censib. in 6.* cum similibus; non verò jurisdictionem Episcopalem: hanc enim solummodò habet respectu suæ propriæ Diœcesis.

43 Resp. II. Casus illi, seu Articuli Jure expressi, in quibus Archiepiscopus habet exercitium jurisdictionis in subditos Suffraganei sui, breviter referuntur a Glossa *in d. c. pastoralis. ℣. Exceptis h. t.* & alia Glossa *in cap. 1. de supplend. neglig. Prælat. in 6.* ubi octodecim hujusmodi casus enumerat, eosque complectitur sequentibus versiculis, quos explicat Hostiensis *in Summa h. t. num. 7.* & sic sonant.

Officium varium, forus, appellatio, crimen.
Peccans, non parens, res, consultatio, defet
Præsul, Canonici tumidi, sententia nequam.
Visitat, indulget, custos, quia Papa dat, usus.
Permutat sociis, suspectus cumque remittit.
Casibus his Primas subjectos Præsulis arcet.

44 Præcipuus horum, atque per ly, *Appellatio*, importatus casus est, quando causa per appellationem ad Archiepiscopum defertur; hoc est, quando à sententia, vel gravamine Episcopi, legitimè appellatur ad Archiepiscopum: ut *cap. 1. de Offic. Legat. & c. Duo simul. 9. h. t.* cum similibus.

45 Secundus, ac cæteris notabilior, & per ly, *Visitat.* denotatus casus est, quando Archiepiscopus visitat Provinciam: tunc enim habet exercitium jurisdictionis in subditos Suffraganei; potestque non solum procurationes ratione visitationis debitas ab ipsis exigere, *c. Cùm ex officii 17. de præscript. & c. Sopitæ 14. de Censib. & c. Romana eod. in 6.* Sed etiam eorum omnium Confessiones audire, ipsos absolvere, atque pœnitentias injungere salutares, *cap. ult. de Censib. in 6.* Idque tam per se, quàm per alios, etiam absolvendo à casibus Episcopo illi Suffraganeo reservatis: quia eo tempore, quo Archiepiscopus Diœcesin visitat, censetur Diœcesis illa tanquam sua, & ipse habere in ea jurisdictionem quasi Episcopalem Episcopo superiorem. Barbosa *lib. 1. Jur. Eccles. univ. cap. 7. n. 89.* & alii.

46 Non tamen potest Archiepiscopus visitans, jurisdictionem Fori contentiosi exercere in subditos Episcopi Suffraganei. Quaranta *in Summa Bullar. ℣. Archiepiscopi authoritas vers. 33.* Barbosa *loc. cit. nu. 92.* Nisi in duobus casibus, videlicet in criminibus notoriis puniendis; ut *d. c. Romana §. Sanè de Censib. in 6.* Et quando subditi Suffraganeorum vel ipsi Archiepiscopo jurisdictionem in Provincia sua exequenti, vel ejus Nuntiis, aut Familiæ injuriam, seu manifestam offensam inferre præsumunt, etiamsi ejus jurisdictionem inde impediri non contingat, *cap. 1. de pæn. s in 6.* Quod extenditur etiam ad illos, qui Archiepiscopo visitanti denegant debitam procurationem: nam tales vel aliter punire, vel etiam excommunicare poterit, *arg. d. c. Cùm ex officii 16. de præscript.* ac notat Abbas *ibid. num. 11.* Pirhing *h. t. nu. 25.* & alii.

Ubi tamen breviter notandum, quòd olim Archiepiscopus, visitata propria Ecclesia, Diœcesi, Clero & Populo, illicò potuerit procedere ad visitandam Provinciam, vel in toto, vel in parte; prout ampliùs habetur *in cap. 1. de Censib. in 6.* Verùm spectato Jure novo, ex Decreto Concilii Trid. *sess. 24. cap. 3. de Reform.* Metropolitanus, etiam post plenè visitatam propriam Diœcesin, non potest visitare Ecclesias Cathedrales, neque Diœceses suorum Comprovincialium, nisi causa cognita, & probata in Concilio Provinciali. 47

Tertius, atque in præmissis versiculis per ly, *Defet Præsul*, significatus casus est, quando Suffraganeus Episcopus est negligens in eo, quod ipse facere debet. Quia tunc Archiepiscopus supplere potest negligentiam ejus, sicque in ipsius subditos jurisdictionem exercere; prout uberiùs dictum est suprà *Tit. 10. de supplenda negligentia Prælatorum, à num. 9. usque ad nu. 31.* Et hi tres sunt cæteris principaliores casus, in quibus Jure sic disponente Archiepiscopus exercet jurisdictionem in subditos Suffraganei. Nunc cæteros per ordinem, prout in præallegatis versiculis continentur, prosequendo 48

Quartus importatur per ly, *Officium varium.* Idque accidit, quando subditi Provinciæ deviant à consuetudine Ecclesiæ Metropolitanæ in Divinis Officiis: quia tunc authoritate Metropolitanæ Sedis possunt cogi ad observandum in ipsis unum eundemque modum, *can. De his. dist. 12.* Intellige, quando inferiores Ecclesiæ nondum habent certam in istis consuetudinem: tunc enim recurrendum est ad consuetudinem Ecclesiæ Metropolitanæ, *c. Tuas dudum 5. de Sponsa duor.* Secùs, quando inferiores Ecclesiæ illius Provinciæ per rationabilem, ac legitimè præscriptam consuetudinem, observant alium modum in psallendo, ac peragendis Divinis Officiis, *arg. can. Illud breviter dist. 12.* & notat Hostiensis in *Summa nu. 7. h. t.* ac Glossa marginalis, & Abbas *in d. c. Pastoralis n. 9. eod.* 49

Quintus casus importatur per ly, *Forus*: & tunc accidit, quando Clericus, vel Laicus, conqueritur de injusta excommunicatione; nam tunc Archiepiscopus per querelam aditus, primò remittit excommunicatum ad Episcopum pro absolutione eidem impertienda; & si Episcopus noluerit ipsum absolvere, tunc Archiepiscopus (recepta priùs cautione juratoria, quod velit suo Episcopo competenter satisfacere) poterit illum absolvere; prout habetur *in c. ad reprimendam 8. h. t.* Huc accedit casus ille, si Clericus conveniat Episcopum Suffraganeum civiliter: quia tunc debet sequi Forum Episcopi, sicque potest ipsum convenire coram Archiepiscopo, ut jam dictum suprà *nu. 38.* 50

Sextus casus significatur per ly, *Crimen*; & fit, quando criminalis causa agitatur inter Episcopum & Clericum, vel Laicum subditum, cui Episcopus crimen Ecclesiasticum imposuit: tunc enim causa illa debet deduci ad Synodum, in qua præest Archiepiscopus, ut *can. Episcopus 6. q. 2.* juncta Glossa, & Archidiacono *ibid.* 51

Septimus denotatur per ly, *Peccans*, hoc est, quando subditus Suffraganei peccat, seu delinquit in propria Diœcesi Archiepiscopi: nam generale est, quòd ratione delicti efficiatur quis de jurisdictione illius, in cujus territorio delinquit, *cap. ult. de Foro compet.* 52

Octavus indicatur per ly, *Non parens*: & accidit, quando subditus Suffraganei conqueritur de injusta ejus excommunicatione coram Archiepiscopo, sed per hunc 53

nunc absolutus (servatis tamen servandis, ac *num. 50.* jam expressis) posteà non vult parere mandatis Suffraganei, neque ipsi ut debet satisfacere. Tunc enim per Archiepiscopum reducitur in eandem excommunicationis sententiam, sicque hic in ipsum exercet jurisdictionem. Patet hoc ex cit. *c. Ad reprimendam. §. fin. h. t.*

54 Nonus casus datur per ly, *Res*, Nam generale est, quòd ratione rei, de qua litigatur, quis sortiatur forum, *cap. ultim. de Foro compet.* ac proinde, quando subditus Suffraganei habet v. g. prædium in Diœcesi, seu Territorio Archiepiscopi, ratione ipsius potest coram Archiepiscopo conveniri, atque hic in illum exercere jurisdictionem.

55 Decimus casus est *Consultatio*; seu quando Suffraganeus causam inter subditos suos exortam, & magis controversam, remittit ad Archiepiscopum per relationem, seu consultationem; quia tunc Archiepiscopus se impendit tali causæ inter subditos Suffraganei sui, *can. Multis, dist. 17.* & tradit Abbas *in cit. c. Pastoralis, n. 11. h. t.* post Hostiensem.

56 Undecimus casus est, quando *Canonici tumidi*, absque manifesta & rationabili causa, maximè in contemptum Episcopi, cessant a Divinis in Ecclesia Cathedrali, vel hanc (ubi id possunt de consuetudine) supponunt Interdicto: quia tunc Metropolitanus ad querelam Episcopi super hoc cognoscit, tanquam delegatus à Papa, *c. Irrefragabili 13. §. Cæterùm*, & Glossa *ibid. ℣. Super hoc dolus h. t.*

57 Duodecimus casus est *Sententia nequam*; quando videlicet notorium est, sententiam Episcopi, ut puta quempiam excommunicantis post appellationem ab eo ad Sedem Apostolicam interpositam, esse injustam. Quia tunc Archiepiscopus, si ipsum subditus Suffraganei taliter gravatus super emendatione ejusmodi actus manifestè injusti adierit, potest authoritate Metropolitana declarare, subditum illum tali sententia non ligari, *c. Sollicitudinem, 54. §. Si verò notorium, de Appellationib.*

58 Decimus tertius casus insinuatur per ly, *Indulget*: quia videlicet Archiepiscopus, licèt non sit Judex ordinarius omnium de Provincia, nihilominùs per totam Provinciam potest liberè dare Remissionis Litteras generales; hoc est, potest Indulgentias concedere secundùm formam Concilii Generalis; prout habetur *in c. Nostro 15.* juncta Glossa ℣. *Per suam provinciam de pænit. & remiss.*

59 Decimus quartus casus importatur per ly, *Custos*: & consistit in hoc, quod Ecclesia Suffraganei vacante, si non supersint Canonici, qui custodiant bona Mensæ Episcopalis, vel adsint duntaxat minùs idonei, aut suspecti, tunc Metropolitanus bona ejusmodi custodire possit; ita tamen, ut de istis nihil auferat, sed illibata omnia Episcopo, qui ibi ordinabitur, reddat. Patet hoc *ex can. Non liceat alicui, 12. q. 2.*

60 Decimus quintus casus denotatur per ly, *Quia Papa dat*, quando videlicet Archiepiscopus per speciale privilegium Papæ ampliorem habet jurisdictionem in subditos Suffraganeorum, *c. Duo simul. 9. in fin h. t.*

61 Decimus sextus casus insinuatur per ly, *Usus*; & fit, quando per longævum usum, sive consuetudinem legitimè præscriptam, obtinuit Archiepiscopus ampliorem jurisdictionem in subditos Suffraganei, *arg. can. Conquestus 9. q. 7. & c. Duo simul. h. t.* ibi: *Vel prisca illis consuetudo contulit ab antiquo.* Siquidem consuetudo dat jurisdictionem; prout, præter Jura hic allegata, desumitur *ex c. Romanus §. Neque de foro compet. in 6.* & notat ibi Glossa. ℣. *De consuetudine.*

62 Decimus septimus casus significatur per ly, *Permutat sociis*: hoc est, quando Episcopus permutationem facit cum Capitulo suo: quia talis permutatio non debet fieri sine consensu Superioris, *arg. c. Cùm Apostolica. De his quæ fiunt a prælat.* Hostiensis *cit. n. 7. ℣. permutat.*

63 Decimus octavus tandem casus exprimitur illis versibus, *Suspectus cumque remittit*: hoc est, quando Episcopus Suffraganeus, qui recusatur ex justa causa veluti suspectus, remittit causam ad Superiorem, sive Metropolitanum: tunc enim Archiepiscopus in causa illa procedere debet, *c. Cum speciali 61. §. 1. in fin. de appel.* Abbas *ubi supra n. 11.* Hostiensis, & alii.

§. III.

De Potestate Episcopi generatim.

SUMMARIUM.

64 Episcopi *nomen est antiquissimum, & idem significat, ac* Superintendens.
65 *Potestas Episcopi generatim est duplex, nempe Ordinis, &*
66 *Potestas jurisdictionis; & in quo consistant?*
67 *Episcopi non solùm habent jurisdictionem ordinariam sed etiam Imperium mixtum, & merum.*
68 *Potestas Ord. confertur Episcopis immediatè à Deo.*
69 *An idem dicendum de potestate jurisdictionis? Et nu. 68. & seq.*
70 *Jurisdictio Episcopalis secundùm se, ac in generali, instituta à Christo.*
71 *Et ab eodem immediatè collata D. Petro, cæterisque Apostolis.*
72 *Sed cum discrimine; & quali?*
73 *Jurisdictio Episcoporum, prout respicit has vel illas personas, vel Ecclesias &c. immediatè provenit à Papa. Et n. 69. & 74. & seqq.*
74 *Ecclesia Romana instituit Episcopatus.*
75 *Solvuntur instantiæ contra dicta, & n. seqq.*
76 *Episcopi succedunt in locum Apostolorum; & quomodo?*
77 *Episcopus potest in sua Diœcesi, quod Papa in tota Ecclesia; & quomodo?*
78 *Episcopus debet justam censuram, quam inferior Ordinarius in sibi subjectum tulit, observare, nec tam sine hujus præscitu relaxare.*
79 *Et hujus ratio.*
80 *Quid si subditus inferioris conqueratur Episcopo, se injustè excommunicatum fuisse?*
81 *An valeat tunc absolutio per Episcopum data irrequisito Ordinario inferiore? & n. 78.*
82 *Potestas Episcopi, ad quæ in specie sese extendat? Remissivè.*

Quæritur I. Quotuplex, & qualis sit potestas Episcopi? Ubi prænotandum, quòd *Episcopi* nomen sit antiquissimum, simulque Græcum, compositum ex ly *ἐπὶ*, quod *super*, & *σκοπὸς*, quod Latinè *intentio* significat: quasi Episcopus sit *Superintendens*, seu curam gerens eorum, quibus præficitur; prout notatur *in can. Qui Episcopatum 8. q. 1. & can. Cleros, dist. 21.* Et licèt vocabulum istud etiam apud Ethnicos fuerit usitatum, defactò tamen apud Christianos significare solet eum, qui & Clero & Populo præest in spiritualibus. Huc adde dicta paulò superiùs *num. 16. & seqq.* Quibus prænotatis 64

Resp. I. Potestas Episcopi generatim est duplex, Ordinis videlicet, & jurisdictionis. Ita communis. Et quidem *potestas Ordinis* dicitur illa, quæ dependet ab Ordine, seu charactere Episcopali: & hæc potissimùm consistit in tribus, nempe in confirmando, ordinando, & consecrando. Unde Episcopus nondum consecratus ea, quæ sunt Ordinis Episcopalis, per semetipsum exercere non potest; quamvis possit alteri Episcopo delegare, seu licentiam, facultatemque committere, ut suo loco sacras Ordinationes, Consecrationes, aliaque quæ sunt Ordinis Episcopalis, peragat, *c. Suffraganeis, 11. de elect.* 65

Potestas Jurisdictionis est, per quam Episcopus constituitur Judex, & Pastor Ecclesiæ suæ, ut possit causas decidere, Beneficia conferre, visitare, corrigere, & delinquentes punire juxta Statuta Sacrorum Canonum, invocato etiam, si opus fuerit, auxilio Brachii sæcularis; prout habetur *cap. 1. h. t.* juncta Glossa, & DD. ibidem. Et quidem hujusmodi jurisdictio jure ordinario competit Episcopis, *Tex. clar. c. Cùm Episcopus h. t. in 6.* ibi: *cùm Episcopus in tota sua Diœcesi jurisdictionem ordinariam noscatur habere.* Idque intellige non solùm de 66

Epi-

Episcopo consecrato, sed etiam de electo, & confirmato tantùm; uti liquet *ex c. Transmissam 15. de elect.*

67 Resp. II. Episcopi in suis Diœcesibus non solùm habent jurisdictionem ordinariam, ut *num præc.* dictum; sed etiam Imperium mixtum, & merum. Ita Fagnanus *in c. perniciosam num. 25. h. t.* citans alios. Ratio est: quia Episcopi possunt in suis Diœcesibus inquirere, ac punire crimina, *cit. cap. 1. h. t.* Item possunt excommunicare, *c. per tuas 40. & c. Ut animarum de Constit. in 6.* & alia hujusmodi in criminosos exercere: Atqui talia spectant ad mixtum, & merum Imperium, ut patet ex dictis suprà *Tit. de Offic. & potestate Judicis delegati, §. 1. num. 26.*

68 Quæritur II. An potestas jurisdictionis competat Episcopis immediatè à Deo, vel potiùs mediante Papa? Et notanter dicitur, *potestas Jurisdictionis*: de hac quippe solummodò est quæstio, & controversia aliqua inter Doctores, quam fusissimè examinat Fagnanus *in c. perniciosum num. 28. & seqq. h. t.* Nam Potestatem Ordinis conferri Episcopis vi suæ consecrationis, adeoque immediatè à Deo, certum est: unde & hæc ab Ecclesia ampliùs auferri, vel impediri non potest, sicut nec Character Episcopalis, utpotè indelebilis. Verum loquendo de Potestate Jurisdictionis non parùm variant Doctores, uti videre est apud Bellarminum *lib. 4. de Romano Pontefice, cap. 22. & seqq.* Azor. *tomo 2. lib. 3. disp. 30. q. 13.* Fagnanus *loc. cit.* Pirhing *h. t. n. 39. & seqq.* ac alios. Unde

69 Resp I. Quamvis Jurisdictio ordinaria Episcoporum secundum se, ac in Generali considerata, à Christo fuerit instituta; adeoque ea non sit potestas gubernandi pure temporalis & civilis, sed spiritualis atque divina: nihilominus si ipsa consideretur quoad has vel illas personas; quibus confertur, & in ordine ad certas Diœceses, loca seu populos, respectu quorum ea confertur, sic ipsa descendit immediatè a Romano Pontifice, tanquam Vicario Christi, & supremo Ecclesiæ Universalis Pastore. Ita Pirhing *loc. cit.* appellans hanc sententiam *verissimam*, & hodie communem Theologorum & Canonistarum. Idipsum in re, sub aliis tamen terminis, tradit Fagnanus, *ubi suprà, n. 30.* dicens, quòd quantùm ad immediationem Virtutis, Potestas Episcopi sit immediatè à Christo; non verò, quantùm ad immediationem suppositorum agentium: sic enim (ut idem in progressu explicat) mediat Summus Pontifex, vocans alios Episcopos in partem sollicitudinis, eisque dividens certas Diœceses, harumque Populos gubernando; quamvis Virtus Potestatis Episcopalis ut sic descendat immediatè ex Christi institutione. Idem tradit Sannig *h. t. cap. 6. n. 3* & Engel *tit. de Majorit. & obed. num. 34.* ubi ait, potestatem Jurisdictionis Episcopi sub diverso respectu (videlicet modo explicato) dari à Christo, & à Papa.

70 Prima pars, nempe Jurisdictionem Episcopalem secundùm se, ac in generali spectatam, sive (ut loquitur Fagnanus) quantùm ad immediationem virtutis, fuisse institutam à Christo Domino, patet ex Sac. Scriptura. Nam, ubi Christus *Joan. 21.* dixit B. Petro: *Pasce oves meas.* Et rursus, dum *Matth. cap. ult.* generatim præcepit Apostolis: *Euntes in Mundum universum, docete omnes gentes* &c. præbuit simul ipsis potestatem, non solùm ubique prædicandi Evangelium Dei, sed etiam fundandi Ecclesias, & creandi Episcopos in universo Mundo: quod & Apostoli ritè postmodùm observarunt, ut patet ex eorum Actis.

71 Ubi tamen notandum cum Bellarmino *loc. cit. cap. 22. & seqq.* Barbosa *part. 1. de Offic. & potest. Episc. tit. 1. cap. 1. num. 31.* Pirhing *h. t. num. 40.* & aliis, quòd non solùm D. Petrus, sed etiam cæteri Apostoli, immediatè à Christo acceperint munus Apostolatus, sicque Jurisdictionem, atque authoritatem ubique terrarum prædicandi Verbum Dei, fundandi Ecclesias, & creandi Episcopos, juxta illud Lucæ 6. *Vocavit Discipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis, quos & Apostolos nominavit*, cum similibus. Quod etiam D. Paulus de semetipso testatur *Galat. cap. 1.* illis verbis: *Paulus Apostolus non ab homine, neque per hominem, sed per Jesum Christum, & Deum patrem*: & ampliùs probat Bellarminu *cit. cap. 22.* Ac proinde quoad hujusmodi auctoritatem Apostolatus, & Jurisdictionem administrandi pro toto Orbe terrarum absque ulla limitatione, par fuerit potestas omnium Apostolorum, *arg. can. In novo dist. 21.* ibi: *Cæteri verò Apostoli cum eodem* (Petro) *pari consortio honorem, & potestatem acceperunt.* Et can. Loquitur Dominus 24. q. 1. ibi: *Hoc erant utique & cæteri Apostoli, quod fuit & Petrus, pari consortio præditi & honoris, & potestatis.* Quamquam in hoc posteriori Canone rectè notetur, quòd Ecclesia, ad conservandam ejus unitatem, super unum, hoc est, Petrum Apostolum, sit ædificata: sive, ut legitur *in can. Ita Dominus dist. 19.* præfati muneris Sacramentum per Christum in Beatissimo Petro, Apostolorum omnium summo, principaliter collocatum fuerit.

72 Nihilominùs præter jam dictam differentiam, aliud adhuc discrimen intercedit inter præfatam potestatem Jurisdictionis à Christo immediatè concessam D. Petro, & cæteris Apostolis. Nam potestas fundandi ubique terrarum Ecclesias, creandique Episcopos, B. Petro collata fuit non solùm ratione Apostolatus, sed etiam ratione officii Vicariatus Christi, ac veluti ordinaria, & perpetuò duratura; quæ proinde, una cum officio Vicariatus Christi, transiit ad legitimos ejus Successores Romanos Pontifices. In aliis autem Apostolis potestas illa, & Jurisdictio, solummodò fuit personalis, utpotè ipsis una cum Apostolatu, & dono Linguarum, atque miraculorum, propter necessitatem illius temporis, & primæ fundationis Ecclesiæ, per speciale privilegium à Christo Domino concessa, & cohærens: atque idcircò privilegium illud, veluti personale, in morte ipsorum extinctum fuit, nec transit ad Successores ipsorum, quales sunt Episcopi Papa inferiores; *can. In novo dist. 21. & can. Quorum vices dist. 68.*

73 Altera verò pars, nempe Jurisdictionem Episcoporum quantùm ad immediationem suppositorum agentium, seu prout respicit has vel illas personas, Ecclesias &c. quibus, vel respectu quarum est collata, immediatè provenire a Papa, clarè desumitur *ex can. Qui se scit. 2. qu. 6.* ubi Vigilius Papa sic ait: *Ipsa namque Ecclesia* (Romana) *quæ prima est, ita reliquis Ecclesiis vices suas credidit largiendas, ut in partem vocatæ sint sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis.* Quibus similia habentur *in can. Decreto 2. q. 6. & can. Multum 3. q. 6. & can. Sacrosancta dist. 22.* nam ex illo loquendi modo manifestè habetur, alios Episcopos habere jurisdictionem suam, seu partem sollicitudinis, immediatè ab Ecclesia Romana, quæ prima est & Magistra aliarum.

74 Accedit, quia Ecclesia Romana instituit Episcopatus, *can. Omnes, dist. 22.* ac Ecclesias singulas singulis Presbyteris dedit, *can. Ecclesias 13. q. 1.* cum similibus; ergo etiam Episcopi ab ea immediatè accipiunt jurisdictionem quoad has, vel illas Ecclesias, personas, & loca: nam nomine Presbyteri designari Episcopum, habetur *can. Legimus, dist. 93.* Idipsum confirmat, & ampliùs declarat Glossa *un. in c. Quod Translationem de Offici legat.* pluribus allegatis Juribus ostendens, quòd solus Papa Episcopos creat, transfert, deponit, eorumque potestatem auget, vel restringit; & ipse Diœceses erigit, dividit, ampliat, vel minuit: quod est evidens signum, Episcopos proximè ac immediatè accipere Jurisdictionem suam a Papa. Alioquin certè, si potestas Jurisdictionis Episcoporum immediatè foret à Christo, ea non posset ampliùs per Ecclesiam auferri, vel restringi: prout patet in potestate Ordinis Episcopalis, quæ cum immediatè sit à Deo, nequit per Ecclesiam ampliùs tolli, seu limitari, quin saltem validè exerceatur.

75 Nec obstat illud Actor. c. 20. *Attendite vobis, & universo gregi, in quo Vos Spiritus Sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Resp. enim, hinc solùm sequi, Jurisdictionem Episcoporum esse mediatè à Spiritu Sancto, nempe mediante authoritate Ecclesiæ, non autem immediatè: quomodo etiam *Ephes. 4.* dicitur, quòd *Deus dedit quidem quosdam Apostolos, alios autem Pastores & Doctores &c.* Vel certè illud ex eo sic dicitur, quia Episcopatus secundùm se, ac in generali, est à Deo institutus: nam iidem Episcopi, ad quos ibidem loquitur Apostolus, non immediatè à Christo, sed ab Apostolis, à quibus tunc propriis in Ecclesiis fuerunt constituti Epi-

Episcopi, suam acceperunt potestatem jurisdictionis: sicque præsens instantia parùm urget.

76 Nec obstat ulteriùs, quod Episcopi succedant in locum Apostolorum *can. In novo dist. 21.* cum similibus & fatetur Concilium Trident. *Sess. 24. cap. 4.* ibi: *Episcopos, qui in Apostolorum locum successerunt* Respond. enim, hinc neutiquam sequi, etiam Episcopos immediatè à Christo suam accipere jurisdictionem, prout receperunt Apostoli: sicut ex eo, quod omnes homines succedant primo parenti Adamo, pessimè infertur, eos omnes immediatè à Deo formari ex limo terræ. Succedunt itaque Episcopi in locum Apostolorum, tum ratione Ordinis Episcopalis; tum etiam per quandam similitudinem, & proportionem, ratione officii sui: quia sicut olim sub Christo adhuc vivente primi fuerunt duodecim Apostoli, dein septuaginta duo Discipuli; ita nunc primi sub Romano Pontifice sunt Episcopi, dein Presbyteri, Diaconi &c. Non vero succedunt Apostolis Episcopi quoad omnia alia; quia non habent Donum linguarum & miraculorum, nec auctoritatem scribendi Libros Canonicos, neque potestatem prædicandi, ac fundandi Ecclesias in toto terrarum Orbe, ut habuerunt Apostoli. Bellarmin. *cit. lib. 4. de romano Pontifice, c. 25.*

77 Nec obstat tandem illud vulgatum dictum: *Episcopus potest in sua Diœcesi, quod Papa in tota Ecclesia, nisi quid sit specialiter exceptum.* Resp. enim, dictum illud esse intelligendum cum debita subordinatione ad Summum Pontificem, & *salvis* Constitutionibus Papalibus, quibus Episcopus subesse debet; prout ampliùs declaratum est superius *Titul. De Constitutionibus, §. 4. num. 77. & 78.*

78 Quæritur III. Utrum illum, quem inferior Prælatus excommunicavit, possit Episcopus hoc inscio absolvere? Resp. I. Quando inferior Ordinarius subditus Episcopi, ut puta Archidiaconus, vel Decanus; profert in sibi subditum justam censuram Ecclesiasticam, v. g. sententiam excommunicationis, tunc Episcopus eandem observare debet, nec illam sine debita satisfactione, & præscitu proferentis relaxare: quamvis si tunc absolverit, teneat absolutio per Episcopum facta. Ità desumitur ex *c. Cum ab Ecclesiarum 3. h. t.* & tradunt ibidem Glossa fin. & Abbas *in Summario.* Vivianus *in rationali.* Pirhing. *h. t. num. 34.* & alii. Concordat *cap. Ad reprimendam 8. h. t.* ubi Innocentius III. mandat Archiepiscopo Rothomagensi, ejusque Suffraganeis, ut sicut ipsi latas ab eis interdum in subditos ad reprimendam horum malitiam pœnas, seu censuras Ecclesiasticas, volunt inviolabiliter observari: ita latas ab aliis (puta, ab Episcopo Lexoviensi, suffraganeo illius) debeant inviolabiliter observare.

79 Accedit ratio; quia Ecclesiasticus confunditur ordo, si sua unicuique jurisdictio non servetur, *c. Pervenit 11 qu. 1.* Et quia censura per Ordinarium lata, semper præsumitur justa, donec contrarium probetur, *cap. In præsentia 6. de renunt.* simulque excommunicatus in uno loco, ubique est excommunicatus, cum excommunicatio sequatur personam, sicut lepra leprosum, *arg. can. Citò turpem 1. quæst. 1.* Hinc ipsa per unum Ordinarium legitimè lata, debet etiam per alium, quamvis ejus Superiorem, observari, ut probant Jura allegata.

80 Et hoc procedit, etiamsi subditus Ordinarii inferioris conqueratur Episcopo, se injustè censura affectum & v. gr. excommunicatum fuisse. Adhuc enim non illicò Episcopus ipsum debet absolvere, sed anteà eum remittere ad suum Ordinarium inferiorem, à quo fuit excommunicatus, ut ipsum absolvat, *cit. cap. Ad reprimendum, §. fin. h. t.* estque in simili dictum superiùs *num. 50.*

81 Quod si tamen Episcopus talem absolvat irrequisito Ordinario inferiore, tenet quidem absolutio (nam Episcopus est superior altero, estque Ordinarius totius Diœcesis, *c. De persona 11. qu. 1.* sicque habet concurrentem jurisdictionem erga omnes subditos suos cum quocunque inferiore Ordinario) malè tamen in hoc facit, utpotè sine justa causa turbans jurisdictionem inferioris, ut *cit. c. Cùm Ecclesiarum*: juncta Glossa *fin.* & DD. *ib. h. t.*

Cæterùm, ad quæ in specie sese extendat Officium, 82
atque Potestas Episcopi: partim suo loco dicetur in propriis Titulis, partim fusissimè declaratur ab Augustino Barbosa in tribus integris Tomis, *De Officio, & potestate Episcopi*, inscriptis.

§. IV.

De Lege Diœcesana, & Lege jurisdictionis Episcoporum.

SUMMARIUM.

83 *Jura Episcopalia spectant vel ad Legem Diœcesanam vel ad Legem jurisdictionis.*
84 *Quæ sunt valdè diversæ.*
85 & 86 *Omnia Monasteria regulariter sunt exempta à Lege Diœcesana.*
87 *Non verò Capellæ, seu Parochiæ sæculares ipsis incorporatæ.*
88 *Monasteria à lege jurisdictionis neutiquam sunt exempta. Et n. 85.*
89 *Nisi speciali privilegio sint munita; quale de facto habent plerique Ordines Regulares.*
90 *Lex Diœcesana, & Lex jurisdictionis, quomodo sint interpretandæ? Et n. seqq.*
Quæ in dando consistunt, spectant ad Legem jurisdictionis. Ib.
91 *Quæque consistunt* in recipiendo, *pertinent ad Legem Diœcesanam.*
92 *Hæc opinio graviter impugnatur.*
93 *Sed defenditur solvendo contraria.*
94 *Alia quorundam opinio, quæ rejicitur.*
95 *Ad Legem Diœcesanam Episcoporum, quæ specialim pertineant? Et n. seqq.*
96 *I. Ad eam pertinet Cathedraticum.*
Cathedraticum quid: & unde sic dicatur? Ib.
97 *II. Quarta Decimationum.*
Ad hanc non tenentur Monasteria, & Ecclesiæ non parochiales. Ib.
98 *Quarta mortuariorum, seu Funeralium.*
99 *Ab hac de Jure non eximuntur Monasteria.*
100 *Et quid de consuetudine, aut specialis privilegiis Apostolicis.*
101 *IV. Tertia pars Oblationum; & quod de facto?*
102 *V. Convocatio ad Synodum.*
Abbates, an cogantur venire ad Synodum. Ib.
103 *Synodus est mixti juris.*
104 *VI. Charitativum subsidium.*
Monasteria ad hoc non tenentur nisi habeant annexas Ecclesias sæculares. Ib.
105 *Procurationes tempore visitationis præstari solitæ, an pertineant ad Legem Diœcesanam.*
106 *Asserens, aliquid pertinere ad Legem Diœcesanam, tenetur hoc probare.*

Quæritur I. Quid generatim sit tenendum de Lege Diœcesana, & jurisdictionis, & an Monasteria 83
ab eis sint exempta? Resp. I. Jura Episcopalia sunt in duplici differentia: alia siquidem spectant ad *Legem Diœcesanam*, alia ad *Legem jurisdictionis*: atque in his duabus consistit totum jus, authoritas, & potestas Episcoporum. Ita desumitur ex *c. Conquerente 16. h. t.* ubi ejusmodi jura Episcopalia enumerantur; *& cap. Dilectus 18. eod.* juncta Glossa ibidem expressè docente, quod in bisce duabus Legibus consistat totum jus, & potestas Episcoporum; estque communis, ac patebit ex declaratione dictarum Legum.

Resp. II. Lex Diœcesana, & Lex jurisdictionis, 84
sunt valdè diversæ, adeoque res judicata in una, non obstat agenti in altera. Textus est in *cit. c. Dilectus. 18. h. t.* juncto Summario, & DD. ibidem; Idque pariter ampliùs patebit ex dicendis.

Resp III. Omnia Monasteria regulariter loquendo 85
sunt exempta à Lege Diœcesana, & quidem ipso jure ob favorem Religionis: non verò à Lege jurisdictionis nisi speciali privilegio sint munita. Ita Glossa *fin. in c. Dilectus*, & Abbas *ib. num. 4.* & Fagnanus *num. 3. h. t.*

Engel

Engel *in Privilegiis Monasteriorum*, *Privileg. 3. n. 2.* & alii communiter.

86 Prima pars habetur expressè *in can. Si ex Laicis 10. q. 1. & can. Inter cætera 10. q. 3. can. Cùm pro utilitate 16. qu. 1. & can. Quàm sit 18. q. 2.* ubi apertè quæcunque Monasteria à Lege Diœcesana, seu solvendis Episcopo certis pensionibus suorum redditcuum, dicuntur exempta. Quod tamen procedit regulariter loquendo, ac nisi secùs habeatur ex primæva fundatione, diuturna consuetudine, seu legitima præscriptione, ac seclusis casibus illis, in quibus expresse reperitur contrarium à Jure statutum.

87 Dicitur etiam notanter in Conclusione, *omnia monasteria*: hoc est, sive cæteroquin sint exempta à jurisdictione Episcopi, sive non. Secùs enim est dicendum de Capellis eorum: quia Capellæ Monasteriorum, seu Parochiæ sæculares ipsis incorporatæ, nisi sint exemptæ, subjiciuntur Legi Diœcesanæ, *arg. cap. De Monachis 12. de Præbend. & c. Ex ore 6. fin. de Privileg. & cap quoniam 21. eod.* cum similibus; & tradit Glossa *fin. in cit. c. Dilectus h. t.* & Abbas, *ubi suprà*, dicens, quod Monasterium habens populum non exemptum, subest Episcopo ratione populi quoad utramque Legem.

88 Altera verò pars, videlicet, quod Monasteria à Lege jurisdictionis Episcopi neutiquam sint exempta, nisi speciali privilegio sint munita, patet ex *can. Interdicimus 16. quæstion. 1. & can. Monasteria, & can. Cognovimus 18. quæst. 2.* ubi expressè hoc legitur statutum.

89 Additur notanter, *nisi speciali privilegio &c.* Quia hodie plerique Religiosi Ordines, præsertim Mendicantium, & omnia ipsorum Monasteria, pro commodiori eorum gubernio, majorique tranquillitate, & pace, authoritate Apostolica, ab Episcoporum jurisdictione, sicque à Lege tum Diœcesana, tum jurisdictionis ipsorum, per diversos Romanos Pontifices exempti sunt, & immediatè Sedi Apostolicæ subjecti, exceptis duntaxat certis casibus infrà per duos Paragraphos referendis; prout inter alios latè ostendit Emman. Rodericus *Tom. 2 qu. regul. qu. 64 art. 2. & seqq.* & Barbosa *p. 3. de Offic. & potest. Episcop. allegat. 105. nu. 11. & 12.* omnes exemptos Religiosos Ordines in particulari recensens.

90 Quæritur II. Quomodo interpretanda sit *Lex Diœcesana, & Lex jurisdictionis?* Resp. I Quamvis circa interpretationem dictarum Legum non parùm varient Authores; uti videre est apud Fagnanum *in cit. c. Dilectus n. 3. h. t.* & alios, magis tamen expedita, & cæteris clarior est interpretatio Glossæ *in Summa. caus. 10. qu. 1.* & Glossæ *fin. in d. c. Dilectus h. t.* quam sequitur Hostiensis *in Summa h. t. §. Sunt autem* Sylvester *V. Episcopus nu 8.* & Engel *tit. de Majorit. & obedien. n. 37.* atque ampliùs *in Privilegiis Monasteriorum, privileg. 3. num. 2.* Qui censet, quod ea, quæ in *dando* consistunt, hoc est quæ episcopus *dare*, seu aliis conferre debet, sicque actionem ejus important, spectent ad Legem jurisdictionis: ut sunt collatio Ordinum, aliorumque Sacramentorum, datio Curiæ animarum; consecratio Ecclesiæ, vel Altarium, aut Virginum, Chrismatis confectio, & hujusmodi. Quibus Glossa marginalis *in d. c. Dilectus* addit, causas audire, & omnia quæ circa Judicium aguntur, expedire; item visitare, corrigere, suspendere, interdicere, statuta facere, &c.

91 Econtrà verò ea, quæ consistunt *in recipiendo*; sive (ut nonnulli loquuntur) in passione dulci, id est, quorùm recipiendorum jus habet episcopus, pertinent ad Legem Diœcesanam: ut sunt, exactio Cathedratici, receptio quartæ decimarum, vel funeralium, Vocatio ad Synodum, & hujusmodi.

92 Fatendum quidem, quod dictam Glossæ opinionem graviter post Innocentium impugnet, ac reprobet Abbas *in cit. cap. Dilectus n. 4. h. t.* quem novissimè sequitur Fagnanus, *ubi suprà num. 3.* citans alios. Tum quia (inquiunt) dicta Regula Glossæ nullo jure probatur. Tum quia convocatio Synodi non consistit in recipiendo, seu in passione dulci, quinimò præest ibidem episcopus, & exercet jurisdictionem, ac punit contemnentes, seu non venientes, & tamen juxta *c. Quod super his 9. de Majorit. & obed.* atque citatam Glossam, vocatio ad Synodum spectat ad Legem Diœcesanam. Tum tandem, quia procurationes, quæ debentur episcopo ratione visitationis, consistunt in recipiendo, seu in passione dulci: idemque patet in exactione Mortuariorum, seu quartæ Funeralium, & tamen hæc non spectant ad Legem Diœcesanam, ut vult Glossa; cum Monasteria sunt exempta à Lege Diœcesana, *can. Cùm pro utilitate 16. qu. 1.* cum similibus, non autem à præstatione procurationum, *cap. Sopitæ, de Censib.* neque ab exactione Mortuariorum, seu quartæ Funeralium, *c. Officii 14. & c. requisivisti 15. §. Secus autem de Testam.* cum similibus.

Verum his non obstantibus neutiquam videtur recedendum ab opinione Glossæ, & data nostra Conclusione: nam ad contraria facilis est responsio, & imprimis ad primum dicitur, præfatam Glossæ Doctrinam abundè colligi *ex c. Conquerente 16. & c. Dilectus, 18. t.* junctis illis: sacris Canonibus, quibus Monasteria ob favorem Religionis eximuntur à Lege Diœcesana: frustra enim, & absque ullo suo favore taliter eximerentur nisi Lex Diœcesana quid onerosum Monasteriis, & delectabile episcopis, hoc est, dulcem horum passionem in recipiendo consistentem importaret. Ad alterum dicitur, convocationem Synodi principaliùs consistere in recipiendo; cum in eadem præstetur episcopo canonica obedientia, subjectio, & reverentia, juxta *cit. cap. Conquerente* licet accessoriè involvat quasdam actiones episcopi, sicque sit mixti juris, juxta dicenda *n. 103.* Ad ultimum dicitur, casus illos esse de specialiter exceptis, ac in Jure expressis. 93

Certè doctrina Glossæ taliter declarata longè clariùs explicat naturam Legis jurisdictionis, ac Diœcesanæ, quàm si cum Abbate *loc. cit.* & nonnullis aliis dicatur, ad Legem Jurisdictionis pertinere ea, à quibus Monasteria de Jure non reperiuntur exempta: illa verò pertinere ad Legem Diœcesanam, à quibus Monasteria sunt exempta, & cæteroquin spectant ad jus episcopale. Quis enim non videat, hac ratione explicari obscurum per æquè obscurum? cum illicò restet investigandum, quænam sint illa pertinentia ad jus episcopale, à quibus Monasteria eximuntur: nam de his ipsis graviter controvertunt Doctores: unde 94

Quæritur IV. Quænam sint illa, quæ specialiter pertinent ad Legem Diœcesanam episcoporum? Resp. I. Isthæc enumerantur à Glossa *in d. cap. Dilectus h. t.* & Abbate *ibid. num. 4. §. Et ideò* ac aliis; & potissimùm sunt sequentia. 95

I. De Lege Diœcesana est *Cathedraticum*: hoc est annua exactio duorum solidorum, quos à qualibet Ecclesiæ suæ Diœcesis, præterquam à Monasteriis, potest episcopus annuatim exigere *can. Inter cætera 10. q. 1 & can. Conquirente 16. b. t.* & dicitur *Cathedraticum*: quia datur propter honorem Cathedræ episcopalis, *can. Placuit 10. q. 3.* ubi Glossa nomine *Solidi* arbitratur intelligi *Aureum*, ut *L. 2. C. de Sportulis* Quandoque etiam appellatur *Synodaticum*; quia in Synodo datur, *c. Olim de Censib.* Glossa *in cit. cap. Conquerente vers: Duos solidos h. t.* 96

II. De Lege Diœcesana est *quarta Decimationum*, seu quarta pars Decimarum: hæc enim spectato Jure communi debetur episcopo ratione curæ universalis, quam habet in Ecclesiis sibi subjectis, *d. c. Conquerente* juncta Glossa *ibid. h. t.* Verùm defactò oportet attendere ad consuetudinem singularum Diœcesium: nam alicubi debetur tertia, alicubi nec tertia, nec quarta. Barbosa *part. 3. de Offic. & potestat. Episc. allegat. 86. n. 39.* Monasteria verò, sicut & Ecclesiæ non Parochiales, ad eam non tenentur. Barbosa *ib. n. 38.* citans Cochier *de jurisdictione ordinar. in exempt. part. 1. quæst. 15. nu. 6* & alios. 97

III. Ad Legem Diœcesanam pertinet etiam *quarta Mortuariorum*, seu Funeralium, *cit. c. Conquerente h. t.* & tradit Glossa in *c. Dilectus V. De lege jurisdictionis eod.* Quamquam hæc ipsa Canonica portio episcopalis, quæ videlicet secundùm Canones debetur episcopo ex Legatis, ac Funeralibus oblationibus, si quæ sunt Ecclesiis, aliisque piis locis intra Diœcesim ejus existentibus, alicubi sit quarta, alibi tertia, vel media pars, juxta 98

juxtà diversas consuetudines particularium locorum, *c. Certificari 9. de Sepult.*

99 Dices. Monasteria sunt exempta à lege Diœcesana, ut dictum *num. 85. & 86.* ergo ad hanc non spectat quarta Mortuariorum; cùm ab ista de Jure non eximantur Monasteria, ut *d. c. Officii, 14. & c. requisivisti, §. Secùs autem, 15. de Testament.* Resp. Antecedens procedere regulariter, & ubi oppositum non reperitur in Jure expressum, ut notat Engel *de privilegiis Monasteriorum, cit. privileg. 3. n. 2.*

100 Cæterùm, quòd exactio dictæ Canonicæ portionis Episcopalis passim in desuetudinem abierit, Monasteriis contra eam præscribentibus, juxta *c. De quarta, 4. de præscript.* pariter observat Engel *cit. num. 2.* Insuper quod etiam ex specialibus privilegiis Apostolicis quamplura Monasteria Regularium, ac specialiter Fratrum Prædicatorum, Minorum de Observantia, Minimorum, & communicantium in horum privilegiis, sint exempta à solutione Quartæ Funeralium episcopis præstanda, tradit Barbosa *cit. allegat. 86. num. 17.* cum aliis pluribus; fuitque decisum in Rota 15. Januarii 1618. cujus decisionem ipse per extensum adducit.

101 IV. Tertia pars *Oblationum* est de Lege Diœcesana. Hæc enim de iis, quæ in Altari à Fidelibus offerebantur, antiquitùs fideliter episcopis erat deferenda, *can De his, 10 q 1.* Imò quandoque debebat ipsis præstari medietas dictarum Oblationum; ut *can. Antiquos 10. qu. 1.* Monasteria tamen ab hac erant exempta, *can. Cùm pro utilitate 16. q. 1.* Et de factò etiam Ecclesiæ sæculares ad id non ampliùs tenentur, *can. placuit, & can. priscis, 10. qu 3.* ac notat Abbas *cit. c. Dilectus, n. 4. h. t.*

102 V. Ad Legem Diœcesanam pertinet Convocatio ad Synodum, *ut c. Conquerente 19. h. t & cap. Quod super his, 9. de Majorit. & obed.* & tradit Glossa *ubi supra*, Unde, quia Lege Diœcesana in favorem Religionis Monasteria sunt exempta, Abbates non sunt cogendi venire ad Synodum, *can. Episcopus non debet, dist. 18.* Nisi populum habeant, vel nisi ratione Capellarum non exemptarum, aut ratione longævæ consuetudinis, ad id teneantur, ut *cit. c. Quod super his*, juncta Glossa *ib. V. Diœcesana, & c. ex ore, 17. de privil.* Hostiensis in *Summa h. t. §. Sunt autem quædam*, & alii.

103 Notat tamen Abbas *in d. c. Quod super his, circa medium*, post Hostiensem, quod Synodus est mixti juris. Nam respectu convocationis est de Lege Diœcesana: sed respectu eorum, quæ statuuntur in Synodo, seu quatenus in ipsa quidpiam statuitur, non est de Lege Diœcesana, sed de Lege Jurisdictionis: quia ad jurisdictionem pertinet, & statuere, & Statutis obedire.

104 VI. Ad Legem Diœcesanam spectat Charitativum subsidium, *arg. cit. c. Conquerente. h t.* Et dicitur *charitativum subsidium*: quia à principio postulandum est cum charitate, nec aliud est, quam petitio moderati auxilii, quod episcopus ex causa rationabili, & manifesta, exigere potest secundum facultates Ecclesiarum, vel Beneficiorum, ita tamen, ut non nimiùm graventur, *c. Cùm Apostolus, §. prohibemus, de censib.* Barbosa *par. 3. de offic. & potest. Episc. Alleg 87 num. 4. & seqq.* Pirhing. *h t. num. 109* Sannig. *h t. cap. 8. num. 8.* & alii. Qui simul rectè advertunt, quod Monasteria non teneantur ad præstandum episcopo subsidium charitativum: nisi forsan habeant annexas Ecclesias sæculares, quæ ante suam unionem illud episcopis præstare consueverant, *arg. can. Clem. 2. & 3. de censib.*

105 Tacentur *Procurationes*, hoc est, victualia præstari solita ab Ecclesiis tempore visitationis, quo Episcopus vel per se, vel per alium ipsas visitat, & juxta facultates cujusvis Ecclesiæ moderatè exigi possunt, *cit. c. Conquerente, h. t.* Nam quia visitationi annexa est procuratio, *c. Cum Venerabilis, 19. de censib.* ac proin hæc etiam à Monasteriis visitatis præstari debet, *cap. Sopitæ, 14. eod.* Sicut visitatio pertinet ad Legem Jurisdictionis ita procuratio, veluti quid accessorium, ad eam commodè reducitur. Pirhing. *h. t. num. 107.* Quod si verò procurationes placeat revocare ad Legem Diœcesanam, erunt applicanda dicta superiùs *n. 93.* Omittuntur etiam nonnulla alia ad Legem Diœcesanam spectantia de quibus Abbas *in cit. c. Dilectus, nu. 4. h. t.* nam præmissa sunt cæteris potiora.

Resp. II. Extra casus in Jure expressos, quisquis asserit aliquid pertinere ad Legem Diœcesanam, ideoque Monasterium ad illud non teneri, debet hoc probare. Ita Abbas *in cit. c. Dilectus, n. 4. § Ex prædictis h. t.* Et meritò: habet enim episcopus fundatam in jure intentionem pro jurisdictione sua per totam Diœcesin: unde alleganti exemptionem, incumbit onus probandi. 106

§. V.

De Casibus illis, in quibus Episcopi habent jurisdictionem in Regulares exemptos.

S U M M A R I U M.

107 *Omnia Monasteria, omnesque Monachi olim fuerunt subjecti episcopis.*

108 *Hodie tamen plerique Ordines Regulares sunt exempti*

109 *Exceptis certis casibus, in quibus regulares exempti subsunt jurisdictioni Episcoporum; & cur?*

110 *Ejusmodi casus quot enumerentur à Doctoribus?*

111 I. *Quando Regulares extra claustra degentes delinquunt. Et n. seqq.*

112 *Degere extra Claustra, qui censeantur? Et n. seqq.*

113 *Vivere conventualiter, quid?*

114 *Monachus, ubicunque degat de licentia Abbatis, fingitur degere intra claustrum; & quomodo?*

115 *Facultas puniendi regularem extra claustrum degentem, & delinquentem, non est concessa Episcopis privativè quoad Prælatos regulares, sed cumulativè.*

116 II. *Quando regularis intra claustrum degens, extra illud notetur, & scandalosè delinquit, & quomodo tunc subsit episcopo.*

117 *Quid, si Superiores regulares tunc suos subditos impunitos transmittant ad alia loca?*

118 *An sufficiat, ut episcopus semel instet Superiori regulari pro puniendo tali subdito suo?*

119 *Quid, si regularis ita scandalosè delinquat intra Ecclesiam, vel claustrum?*

120 III. *Jurisdictioni Episcoporum subsunt Apostatæ, & ejecti è religionibus.*

121 IV. *Regulares sine legitimo mandato à suis Conventibus recedentes.*

Et qui studiorum causa extra Conventus habitant. Ibidem.

122 V. *Regulares etiam exempti in personam episcopi delinquentes, aut exercitium suæ jurisdictionis impedientes.*

123 VI. *Regulares notoriè excommunicati, possunt denunciari ab episcopo, ut ab aliis evitentur.*

An ab episcopo etiam possint excommunicari, suspendi, vel interdici; ib.

124 VII. *Regulares in Conventibus, ubi non sunt duodecim ipsorum, subsunt jurisdictioni episcopi.*

125 VIII. *Monasteria de cætero erigi non possunt sine licentia episcopi.*

126 IX. *Regulares tenentur publicare, & servare censuras, & Interdicta ab Ordinariis promulgata, mandante Episcopo.*

127 X. *Atque observare dies Festos ab eisdem præceptos; & qua ratione?*

128 XI. *Tenenturque ad publicas processiones accedere Vocati.*

129 *Nisi distent per dimidium milliare, aut sint specialiter excepti.*

130 XII. *Episcopus componit controversias omnes de præcedentia in processionibus inter regulares.*

131 XIII. *Regulares subjiciuntur episcopis in omnibus, quæ sunt Ordinis episcopalis.*

132 XIV. *Episcopi habent jurisdictionem super regulares quomodolibet exemptos, in concernentibus Curam animarum, quam exercent.*

133 XV.

133 XV. *Regulares non possunt confessiones sæcularium audire sine approbatione episcopi.*

134 XVI. *Si assistunt Matrimoniis sine licentia Parochi, ipso jure suspenduntur, donec ab Ordinario ejus absolvantur.*

Et sunt suspendendi, quando non præmissis denuntiationibus Matrimonio contrahendo assistere præsumunt. Ibid.

135 XVII. *Episcopi possunt prohibere, ne Sæculares, vel Religiosi, privatis in domibus Missas celebrent.*

136 *Ex justa tamen causa possunt concedere facultatem celebrandi extra Ecclesiam.*

137 *Et tacentibus Episcopis hodie possunt Regulares uti suis privilegiis celebrandi ubique cum Altari portatili.*

138 XVIII. *Non licet Regularibus SS. Eucharistiæ Sacramentum publicè adorandum proponere, nisi causa per episcopum approbata.*

139 *Benè tamen in Pixide.*

140 XIX. *Regulares extra claustrum non possunt facere processiones sine licentia Ordinarii: benè tamen intra claustrum.*

141 XX. *Episcopi tenentur clausuram Sanctimonialium restituere; aut ubi inviolata est conservare.*

142 XXI. *Monasteria Sanctimonialium, Sedi Apostolicæ immediate subjecta (nisi regantur à Regularibus) gubernantur ab episcopis quoad spiritualia.*

107 SCiendum, quòd olim spectato Jure communi omnia Monasteria fuerint subjecta Episcopis, in quorum Diœcesi sita erant; *ut can. Qui verè, 16 qu. 1. & can. Monasteria vel, 28. qu. 2.* Omnesque Monachi non minùs ac Clerici sæculares, subjecti fuerint episcopis, in quorum Diœcesibus Monasteria existebant; ut constat *ex can. Abbates & d. can. Monasteria vel, 18. qu. 2.* cum similibus: atque hinc Episcopi habeant fundatam in Jure intentionem tam in civilibus, quam criminalibus causis contra Abbates, & Regulares.

108 Hodie tamen, attentis variis Summorum Pontificum privilegiis, plerique Ordines Regulares, præsertim Mendicantes, sunt exempti ab Episcoporum potestate, & Lege non solùm Diœcesana, sed etiam jurisdictionis ipsorum, juxta dicta superiùs *numer.* 89. Atque subsunt omnimodæ jurisdictioni suorum Prælatorum Regularium, qui in eos jurisdictionem quasi Episcopalem obtinent, *cap. Abbates 3. de privileg. in 6.* sicque omnia, quæ sunt jurisdictionis, exercere possunt in eosdem, quæ Episcopi in suos subditos, ut passim tradunt Authores.

109 Verùm isthac exemptione non obstante, de facto plures sunt casus speciales, in quibus Regulares exempti subsunt jurisdictioni Episcoporum. Eorum nonnulli continentur in Jure communi, ut ostendit Emman. Roderic. *Tom. 3. Quæst. Regul. quæst. 64. art. 11.* plerique verò novissimè sunt additi per Concilium Tridentinum, & varias Constitutiones Apostolicas post illud emanatas. Siquidem ex una parte *Privilegia, & exemptiones hodie perturbationem in Episcoporum jurisdictione excitare, & exemptis occasionem laxioris Vitæ præbere dignoscuntur*, ut animadvertit, atque loquitur Concilium Tridentinum *Sess. 24. cap. 11. de Reform.* ex altera verò parte durum videbatur, ejusmodi exemptionem Religionibus, dudum de Ecclesia Catholica optimè meritis, per diversos Summos Pontifices concessam in totum revocare. Unde provide Sacrum Concilium Tridentinum, & sequentes Romani Pontifices, ad præcavendum ulterioribus Exemptorum excessibus, per exceptionem diversorum casuum specialium præter eos, qui jam Jure communi erant expressi, ipsorum exemptionem saltem restringendam censuerunt.

110 Porrò ejusmodi casus quadraginta septem refert, ac explicat Fagnanus *in c. Grave num. 37. & seqq. de Offic. ordinar.* in quibus Regulares exempti, etiam intra claustra degentes, subsunt visitationi, & jurisdictioni episcoporum; eisque idem Author plures alios præmittit, qui concernunt Regulares curam animarum habentes, Barbosa verò *part. 3. de Offic. & potest. Episcop. alleg. 105.* enumerat universim quinquaginta duos tales casus; & Ascanius Tamburinus *Tomo 3. de Jure Abbatum, disp. 5. q. 11.* recenset quinquaginta quinque. Sufficiet ad propositum nostrum eorundem quadraginta principaliores breviter referre, cæteris ad præcitatos Authores remissis.

I. Regulares extra Claustra degentes, etiam sui ordinis prætextu tuti non sunt, quo minùs si deliquerint, ab Ordinario loci, tanquam super hoc à Sede Apostolica Delegato, secundùm Canonicas Sanctiones visitari, puniri, & corrigi valeant. Ita expressè Conc. Trid. *Sess. 6. cap. 3. de reform.* 111

Ubi tamen imprimis notandum ly, *Degentes extra Claustra*: hoc est, qui diutiùs existunt, seu habent permanentem habitationem extra Monasterium; ut puta, qui studiorum causa extra Conventum commorantur, juxta dictum Concilium *Sess. 25. c. 4. de regularibus*, & hujusmodi. Unde observat Lauretus de Franchis *p. 1. controversiarum inter Episcopos, & regulares, n. 4. in Additione*, solvens contraria, quod Concilium Tridentinum *cit. Sess. 6. c. 3. de reform.* non comprehendat illos Regulares, qui de licentia suorum Superiorum per aliquot dies, vel etiam duos aut tres menses, ex causa prædicationis, vel confessionum excipiendarum, aut etiam recreationis gratia, & hujusmodi, existunt extra claustra Monasterii. Tum quia idem Concilium *Sess. 25. c. 14. de regularib.* punitionem illorum Regularium, qui intra Claustra Monasterii degunt, & extra ea notoriè delinquunt, expressè reservavit propriis Superioribus Regularibus, juxta proximè dicenda *numer. 116 & seqq.* Tum quia tales Religiosi, hoc ipso, quod brevi intra Monasterii claustra sint reversuri, non censentur aliorsum divertisse, *l. postliminii, §. Captivus, ff. de captivis, & l. Quidquid, ff. de reg. Jur.* Neque videntur abesse, juxta memoratum Concil. Trident. *Sess. 23. c. 1. de reform.* ubi aliquantisper absentes (nempe per duos, vel tres menses) *ex Veterum Canonum sententia non videntur abesse, quia statim reversuri sunt*; ut loquitur textus, & ampliùs probat Aloys. Riccius *in prax. p. 3. resol. 392. n. 1. & 3.* 112

Notandum ulteriùs, quod ille Religiosus censeatur *extra claustrum degens*, qui non solùm habet permanentem habitationem extra illud, ut dictum, sed insuper non vivit sub Superiore conventualiter, etiamsi de licentia sui Prælati existat in Domo deputata ad erectionem Monasterii. Quare, nisi in tali Domo vigeat observantia Regularis (hoc est, quod illic existentes Religiosi vivant sub proprio Superiore, & juxta institutum Regulæ suæ Religionis; quod est *Vivere conventualiter*) si quis eorum deliquerit, potest ab Ordinario, tanquam Sedis Apostolicæ Delegato, visitari, & puniri; prout declarasse Sacram Congregationem Concilii Trident. refert Lauretus de Franchis *cit. par. 1. num. 111. & seqq.* & Barbosa *cit. allegat. 105. num. 16.* cum aliis. Secùs, quando regulares degunt in Domo ad erectionem Monasterii destinata conventualiter, seu sub suo Superiore, ac juxta institutum regulæ; prout eadem Sacra Congregatio declaravit, ut inquit Fagnanus *in d. c. Grave, nu. 35. h. t.* ac liquet ex tenore dictæ Declarationis, quam totam refert de Franchis, *ubi suprà, n. 116.* 113

Dices. Monachus, ubivis locorum degat de licentia Abbatis, fingitur degere intra Claustrum, ut inquit Abbas *in c. Ex rescripto, nu. 5. de Jurejurand.* & Fagnanus *c. insinuante, num. 39. Qui Clerici & vovent.* citans alios; ergo, cum Regularis exemptus delinquens intra Claustrum nequeat puniri ab Episcopo: idem dicendum de eo, qui de licentia sui Superioris degit extra Claustrum, ibique delinquit. Resp. neg. consequent. Antecedens quippe solùm procedit de fictione juris, & quoad participationem jurium, ac privilegiorum in Jure expressorum: non verò quoad alia, præsertim ubi quid in Jure specialiter reperitur exceptum, ut in proposito. Videatur suprà *Tit. de Constitutionibus, §. 8. numer. 189. & seqq.* 114

Notandum tertiò, quòd facultas puniendi regularem extra Claustrum degentem, & delinquentem, non sit concessa Ordinariis privativè quoad Prælatos regulares, sed cumulativè: unde poterunt ipsi quoque Prælati punire tales Religiosos delinquentes, ac prævenire Ordinarios. Neque enim Concilium eximit Regulares degentes extra Claustrum à jurisdictione suorum Superiorum; atque ideò nec à correctione ipsorum. Lauretus de Franchis *loc. cit. num. 117.* allegans alios. 115

116 II. Quando Regularis, cæteroquin non subditus Episcopo, intra Claustra Monasterii degit, & extra ea notoriè delinquit, ita ut populo scandalo sit: tunc is Episcopo instante, à suo Superiore, intra tempus ab Episcopo præfigendum, severè est puniendus, tenetúrque Superior ejus de punitione Episcopum certiorem facere; sin minùs, Superior à suo Prælato officio privetur, & delinquens ab Episcopo puniri poterit. Ita novissimè decrevit Concilium Trident *Sess. 25. cap. 14. de Regularibus*. Et ampliùs docent Fagnanus *in c. Grave n. 69. h. t.* Ciarlinius *Controv. Forens. lib. 1. cap. 50. n. 2. & 9. & seqq.* Martha *de Jurisd. p. 4. casu 182.* Barbosa *de Offic. & potest. Episc. allegat. 105. n. 18. & seqq.* citans alios.

117 Quod saluberrimum Decretum, cum à nonnullis Superioribus Regularibus minùs benè observaretur, dum suos subditos Regulares, ita delinquentes, ad instantiam Episcoporum punire neglexerunt, aut impunitos ad alia suorum Ordinum loca extra Episcopi Diœcesin transmiserunt, vel ipsimet ad alias Provincias recesserunt, ne ulteriùs super delinquentis excessibus inquirere, ne de ejus punitione Episcopum certiorem reddere cogerentur. Hinc Decretum illud à Clemente VIII. in sua Constitutione, *Suscepti muneris* (& refertur *Tom. 3. Bullarii Romani Constitut.* dicti Pontificis) die 18. Martii 1596. motu proprio, innovatum fuit, sub gravissimis pœnis decernendo, ut talis Regularis delinquens à loco, ad quem transmissus est, revocetur, & in quo deliquit, sistatur & puniatur, ut suprà.

118 Ubi notandum, quamvis Concilium *cit. cap. 14.* utatur illis verbis, *Instante Episcopo*; atque exinde nonnulli inferre voluerint, quòd pro executione dicti Decreti necesse sit, Episcopum monere, ac requirere Superiorem Regularis delinquentis duabus, vel tribus vicibus. Quòd nihilominùs Sacra Congregatio Concilii desuper consulta responderit, satis esse, ut Episcopus semel istud Superiori Regulari, eique tempus præfigat, juxta ejusdem Concilii præscriptum.

119 Insuper eadem Sacra Congregatio respondit, facultatem *in cit. cap. 14.* Episcopis attributam in Regulares memoratos, notoriè, & cum scandalo extra Claustra delinquentes, vendicare sibi locum etiam, cum Regulares notoriè, & cum scandalo intra Ecclesiam delinquunt, non item, si intra Claustra. Atque hasce Sac. Congregationis Declarationes sese in Originali præ manibus habuisse, testatur Barbosa *part. 3. de Offic. & potest. Episc. allegat. 105. num. 20. & post medium.* Quamvis Lauretus de Franchis *cit. part. 1. n. 5.* quantum ad hoc ultimum, teneat oppositum: quia (inquit) nomine Claustri venit etiam Ecclesia annexa: unde Regularis ingrediens Ecclesiam, non dicitur egredi è Claustro &c. Quæ sententia posset sustineri, si reverà non extaret dicta Declaratio Sacræ Congregationis.

120 III. Apostatæ, & Ejecti è Religionibus, indistinctè subsunt Episcoporum jurisdictioni. Patet hoc ex Decreto Sacræ Congregationis Concilii die 11. Septemb. 1624. edito, ac refertur *Tom. 4. Bullarii Romani, Constit. 28. Urbani Papæ VIII.*

121 IV. Quando Regulares sine legitimo mandato, in scriptis obtento, à suis Conventibus recedunt etiam prætextu ad Superiores suos accedendi: quia tunc ab Ordinariis locorum, tanquam desertores sui instituti, puniri possunt. Ita Concilium Trident. *Sess. 25. cap. 4. de Regularib.* Ubi etiam additur, quòd Regulares illi qui studiorum causa ad Universitates mittuntur, in Conventibus tantùm habitent: alioquin ab Ordinariis contra eos procedatur. Verum hoc ultimum commodè reducitur ad primum casum, *num. 111. & seqq.* jam declaratum.

122 V. Regulares quicunque, etiam S. Joannis Hierosolymitani, qui in personam Episcoporum delinquunt eosve impediunt in exercitio suæ jurisdictionis, ne munus suum exequantur, possunt per eosdem Ordinarios legitimè coerceri, & puniri. Ita à Sac. Congregatione fuisse decisum, ejusque sententiam à Gregorio XIII. esse approbatam, refert Fagnanus *in c. Grave n. 76. h. t.* Concordat *cap. 1. de Offic. Delegat. & cap. 1. de Pœnis in 6.* ubi simile quid statutum legitur. Et meritò: nam concessa jurisdictione, censentur ea omnia concessa, sine quibus jurisdictio exerceri non potest, *c. Præterea 5. de Offic. Delegat.* cum concordantiis. Franchis, *ubi suprà n. 124.*

VI. Quando Regulares ob notorium delictum in excommunicationem inciderunt, possunt ab Episcopo publicè denunciari excommunicati, ut ab aliis evitentur. Ita censuisse Sacram Congregationem, refert Fagnanus *loc. cit. nu. 75.* Quamquàm alioquin Regulares exemptos non posse excommunicari, suspendi, vel interdici per Episcopum, satis cavetur. *In c. 1. In eos verò, de Privileg. in 6.* 123

VII. Monasteria, conventus, aliaque Loca Regularia post hac recipienda, in quibus duodecim Religiosi ex redditibus, vel consuetis eleemosynis competenter sustentari, atque inhabitare non poterunt, & actu non inhabitaverint; Ordinarii loci visitationis, correctioni, atque omnimodæ jurisdictioni subjecta esse intelliguntur. Ita patet ex Decreto Urbani VIII. *de Celebratione missarum*, quod incipit, *Cùm sæpe contingat §. Deinceps* edito anno 1625. ac refertur *Tom. 4. Bullarii Romani, Constitut. 45.* ejusdem Pontificis. In quo Decreto benè nota clausulam illam, *post hac recipienda*: nam secùs dicendum de Locis Regularibus exemptis, & anteà jam receptis, cùm circa hæc nihil reperiatur innovatum 124

VII. Insuper Monasteria tam virorum, quàm mulierum, de cætero erigi prohibentur sine Episcopi, in cujus Diœcesi erigenda sunt, licentia priùs obtenta. Ita Concilium Trident. *Sess. 25. c. 3. de Regularib.* Quo Decreto Regulares subjiciuntur authoritati Episcopi loci quoad erectionem novorum Monasteriorum, ut patet: simulque revocatur prohibitio Bonifacii VIII, *in cap. un. de Excess. Prælat. in 6.* inhibentis Mendicantibus, ne recipiant nova loca ad habitandum absque Sedis Apostolicæ licentia, *& Clem. Cupientes §. 1. de pœnis*, idipsum statuentis: prout censuit Sacra Congregatio, & notat Fagnanus *in cit. cap. Grave num. 53. de Offic. Ordinar.* 125

IX. Regulares non solùm Censuras, & Interdicta à Sede Apostolica emanata, sed etiam ab Ordinariis promulgata, mandante Episcopo, in suis Ecclesiis publicare, & servare tenentur. Ita Concilium Trident. *cit. Sess. 25. cap. 12. de Regular.* Unde sequitur; quòd Regulares, quantumvis exempti, non solùm teneantur servare Episcoporum Interdicta, ita ut non celebrent scienter in loco interdicto, (nisi quatenus super hoc sunt privilegiati, aut à Jure conceditur; *c. Is qui 18. §. fin. de Sentent. excommun. in 6.*) sed nec possint facere, quòd ab aliis celebretur in locis ita interdictis; neque possint excommunicatos ad Divina, vel Ecclesiasticam sepulturam admittere, *cap. Cùm & plantare §. Excommunicatos de Privileg. & cap. Episcoporum 8. eod. in 6.* 126

X. Insuper dies Festos, quos in Diœcesi suâ servandos Episcopus præceperit, Regulares etiam exempti servare tenentur. Ita Concilium Trident. *in cap. 12.* Veruntamen Sacra Congregatio Concilii censuit, hoc ita esse intelligendum, ut Regularium ritus illis Festis semper permaneant quoad Missas; & cætera Divina Officia, tam publicè, quam privatim in eorum Ecclesiis celebrandis: quoad Conciones tamen, & Lectiones, quas iidem Regulares ad populum habuerint, debent se conformare Evangeliis, & Epistolis, quibus utitur Clerus sæcularis illis diebus Festis. Atque hanc Sac. Congregationis Declarationem per extensum refert Barbosa *cit. allegat. 106. n. 34.* post Quarantam in *Summa Bullarii V. Privilegia Regularium*, & alios. 127

XI. Regulares, etiam exempti, ad publicas Processiones vocati accedere tenentur, possuntque ad hoc per Episcopos compelli, iis tantum exceptis, qui in strictiori clausura perpetuò vivunt. Ita Concilium Trident. *cit. Sess. 25. de Regularib.* 128

Ubi te-

Ubi tamen notandum est, quod ab obligatione accendendi ad publicam festivitatem, non solum eximuntur illi Religiosi, qui in Sacrificii claustro perpetuo vivunt ac loquitur clausum Concilium, sed detrahio etiam illi Regulares, qui per dimidium mulitare (Italicum) abiunt à Civitate, non eximuntur, quia Gregorius XIII. ut refert Fagnanus *ubi supra*, n. 68. ac proin eximi non tenentur accedere, nec possunt ab Episcopo ad hoc compelli, prout decidunt referunt Barbosa *parte 2. de Offic. Episc. cap. 8. n. 21.* Laurentius de Franchis *tit. part. 1. de Contractuf. inter Episc. & Regular. num. 64.* Piafecius, Lezana, & alii. Idem facit Regularibus Ipsorum privilegiis ordinariis, et non tenentur ad Processiones ire quales (iuxta Patres Societatis Jesu, Carmelitae Discalceati, Clerici Regulares Congregationis Matris, Canonici Regulares, Monachi Cassinenses, & nonnulli alii. Barbosa *loc. cit. n. 14.*

12 XII. Conversetur omnes de precedentia, quo perfiere eum fundatio in publicis Processionibus, aut Defunctorum exequiis spectantes, non solum Ecclesiarum omnes omni appellatione, & uno clarissimae quibuscunque, compositere debet. Ita ruffus Concilium *Trident. tit. Sess. 25. cap. 13. de Regular. & amplius explicat* Eminen. Rodericus *Tom. 2. quæst. Regul. q. 37. art. 3.* & Afcanius Tamburinus *Tom. 3. de fure Abbatum disp. 1. quæst. 11. n. 81.*

13 XIII. Regulares quomodoncunque exempti, subiaciuntur Episcopis in his omnibus, quibus Ordinis Episcopalis; ut in peculiare Christianis, Concilia Ecclesiarum, suscipiunt Ordinum, & huiusmodi, *e. Pastoralis 19. §. Ordinis. de Praebendis.* Ordinis possunt Ordinare recipere, nisi ab Episcopo illius loci, in cuius Diecesi eorum Monasteria existunt, juxta Concilium Trident. *Sess. 23. cap. 10. de Reformat.* Nisi habeant speciale privilegium ab Apostolica Sede, ut à quibuscunque Catholicis Antistitibus ordinari possint. Pirhing *l. 1. num. 114.* & alii, eisque amplius dicitur *Hipol. Tit. 11. de Temporibus Ordinationum §. 3. num. 134.*

14 XIV. Episcopus Regulares non modoliber exemptos, etiam Ordinis Mendicantium Hierarchyarum habent tamen a Sede Apostolica Delegati jurisdictionem, & auctoritem in concertationibus Coram animarum, quibus ipsi exercent. Patet hoc ex Concilio Trident. *Sess. 25. Reformat. de Regular. cap. 3.* & Pil V. *Bulla Exposcit. die 22. Septembris 1571.* quamvis ita referat Tom. 3. *Bullarii Romani* juxta Concilium Trident. & Gregorii XV. *quæ incipit, Inferior Bulli, & habetur Tom. 3. Bullarii Romani.*

15 XV. Nullus etiam Regularis exemptus, poteli Consistorio Ecclesiarum Quibus, nisi Parochialis Ecclesiam habeat, aut ab Episcopo sit exemtus, & illi ad Ecclesiam secularem, qui illa obtinent subiectus & appellationem obtinuerit. Concilium Trident. *Sess. 24. cap. 13. de Reformat.* Concordat Decretum Alexandri VII. *diem 4. Januarii 1667.* eximantur, & Regularem Ecclesiarum Appellationem, ordine 13. Cammans: *Sortiario principio annuae Constitutionis, quae concessae Regulari Episcopo perfiperunt, fed ab eo iniuste reprobatae.*

16 XVI. Quicunque Sacerdos, sive Regularis, sive secularis, alteriusve Ordinis Regularis, qui Parochialis Ecclesiae matrimonio contingere, aut benedicere aetatis fuerit, spiritum tamdiu suspendatur, quoadiu Ordinem Sacerdotalem obtinuerit, juxta Concilium Trident. *Sess. 24. cap. 1. de reformat. matrim.* Ita etiam Regulares, vel Parochos, qui non exercent Sacramentorum Matrimonio consecrandum, affinere praeimperitiae, per Diocesim suspendendos esse decernit *Pius V. cap. 1. num. 3. §. 10. de Clandest. desponsat.*

17 XVII. Episcopi, etiam ut Delegati Sedis Apostolicae, poliunt prohibere, ne privatae in Domibus, aut quae omnino extra Ecclesiam, & ad Divinum cultum dedicata Oratoria, Sacrificium Missae celebrarinus, vel Regularibus quibuscunque petatur. Ita Concilium Tridentinum *Sess. 22. in Decreto de observandis, & evitandis in sacrificiorum celebratione.* Ubi Episcopis, Ordinarii locorum, & Episcopi, etiam ut Delegati Sedis Apostolicae, ea omnia prohibere, atque à medio tollere jubentur, quae vel avaritia, idolorum servitus, vel ignorantia, quae plerumque in populis ignorantia est, vel superstitio, vel pietatis insinuatio, indusit, prout ibidem amplius per singula declarat.

18 Ex ista tamen causa poliet Episcopus concedere ipsi facultatem celebrandi extra Ecclesiam, vel alium Locum fortium, non obstante dito Decreto, utpote quod solum prohibet, ipso libro, & fine ista causa in celebrari, referunt Navarrus *Consil. 5. de Privilegiis n. 26.* Barbosa *parte 2. de Offic. Episc. cap. 8. n. 21.* & ex novissimis Petrus Francischus Passerinus *Instituit. de Pontificiae Ecclesiarum, dilp. 2. cap. 9. Qu. 3. §. 6.* cum subministratione. Rationes quas exponunt ipsae concilium, in ista necessitatis (nempe morbis, aliquibus) enim necessitas celebrandi extra Locus Ecclesiae, Interpretatio negat, in potest Episcopi *Bull. 16. n. 1.* relatanti Passerino *ut. n. 3.* Ita alia minus solidae, quasi, Sitibus celebrandi, Sacrificium, ac fabulis, vel in tentoriis, *cum. Concordatu de Sedis, dit. 1.* Tum quia Concilium *loc. cit.* iubet hoc ipsum de Sacrificiis celebrandis, nisi ex causa, vel ex causa, ita ista causa: non vero absolute Episcopis potestatem ratiunibus dispensandi Jure commun ejus correctorium.

19 Inferior, quod recentiores, & non contradicentes illi Jurisconsulti, pilliori bonis Regulares ad Sacrificia, quae PP. Praedicatorum, & Minorum, omnia nolum tamen celebrandi absque cum Aliaeti primis, ut Patriarchae Indi tamen quia pertinet, ut ipse *Bull. Pertinet.* refert Eminen Rodericus *tom. 1. Quest. regul. q. 31. art. 3.* Porro in *Bulla* ipsa *V. Alterat. 1. §. Ad. Ordinis Praedicatorum* ita ait: *Ad. §. 10. de nonnullis Beneficiis Sancta, in Sedula Ecclesiae, tam Jure, & Consuetudine Ordinis.*

20 XVIII. Non liceat Regularibus, etiam in pretia 15 Ecclesiis, Sacrificium Eucharistiae Sacramentum publicè administrare, nisi ex causa, quae ab Episcopo, aut Ordinario. Ita decernit Sac. Congregatio Romana *die. Februarii 1648.* & Sac. Congregatio *Lamentis in Theatro Pontificiae Ecclesiae Tom. 1. Fagnanus ut. Gloss. 17. §. 1.*

21 Hinc Regulares, *Ordinarium* [illegible] *Ordinarium* [illegible] eis Monstrantur et Sacra Mysteria videri possit. Nam Secula dicendum: ut exponit Sotinus *Ordinarium* [illegible] *Ordinarium* [illegible] in Pielde velatum hominibus, ita ut ista Sacra Mysteria videri non possit: hoc enim posset à Regularibus Ordinarium [illegible] *Ordinarium* [illegible] alia licentia Ordinarii Lantucca *loc. cit. num. 2.* alleganti Congregationi Episcoporum 7. Septembris, 1598. & Fagnanus *ut. supra.*

22 XIX. Regulares extra Claustra, & ambitum suo Ordinis, non possunt, nisi publicae Processiones fine licentia Ordinarii, & fe licet attentare; sub confundine, aut privilegio id abere fuerit concessum pontifices, ut ipse Ordinarii, & Sequentes *Ordinarium in quod Episcopi V. Pracefe 5. Ad quaesitum in quibus ex causa Ordinarium, quibus Ordinarii, Ordinarium Ordinarium de Offic. pontif. Episcop. allegans 105. num. 37.* & ali. Accedit ratio: quia Regulares id praetinuerunt, ipso de Ordinarium, Ordinarium Ordinarium, Ordinarium Canonum, non volendo ita accertionem Ordinarium, qui ut Ordinarium in tota Diocesi, cum ut Ordinarium, Ordinarium, & ambitus Ordinarium Monasteriorum, bene possunt Religiosi facere Processiones, Ordinarium Ordinarium, Ordinarium Ordinarium, non vero extra, Zerolasse *ut.*

23 XX. Episcopis universis diffinit, & Sede Apostolica Divini judicii, ac interminatione maledictionis aeternae, praecipitur ut non *permittat* [illegible] *Status regularis* [illegible] *tum* [illegible] *in* [illegible] *Monasteriis* [illegible] *Ecclesiam* [illegible] *Sedis Apostolicae* [illegible] *Clausuram* [illegible] *Sacrificium* [illegible] *Ordinarium* [illegible] *Ordinarium* [illegible] *Ordinar

quia illud est, benedictionem non concedere; aliud, expressè contradicere: siquidem in priori hanc se Episcopus mere negativè, in posteriori autem exercet aliquam positivam interdictionis predicationem. Fumus vesti n. 4. prædicta amplius declarans Abbas Bresi Urbani VIII. die 30. Januarii 1629. emanato.

148 XXV. Si vero, quod absit, Prædicator erroris, aut scandala diffeminaverit in populum, etsanctè in Monasterio sui aut alterius Ordinis prædicet, Episcopus ei prædicationem interdicat. Quibus causis prædicatur, Episcopus contra eum procedat, non obstante exemptione privilegio, tamquam Delegatus Sedis Apostolicæ. In expresse Concilium Tridentinum *Sess. 5. cap. 2. de Reformat.* addita tamen hac causula *si aliquid Episcopo, ne quidem Prædicatori, sit injungendum, vel aliae calumniæ vexentur, judicentur de eis congaudendi occasionem habent.*

149 XXVI. Episcopi, & Superiores prælatis Inquisitores, posunt procedere, ac facere animadversiones in Regulares audentes in publica Concionatione, Lectionibus, Conclavibus, aliisque actibus publicis, ac etiamque quod Beatissima Virgo Maria fuerit concepta cum peccato originali. Ita conflat S. Congregatio S. Romanæ & Universalis Inquisitionis 11. Aprilis 1661. ad mentem SS. D. N. Paulo V. habita, quam refert Barbosa *l. 3. de Offic. & potest. Episc. allegat. 19. cum 110. & resolvit* hanc præcipuè Alexander VII. in sua Constitutione, quæincipit, *Sollicitudo, die 8. Decembris 1661. edita, & relatam tom. 3. Bullarii Romani, Constitut. 117. dicti Pontificis.*

150 XXVII. In causis hæreticis, aut similibus criminibus ad Tribunal S. Inquisitionis spectantibus, Regulares etiam exempti subsunt jurisdictioni Episcoporum, tamquam Sedis Apostolicæ Delegatorum, sin illis locis Inquisitores non sint. Ita definitur *cap. ad abolendam, fund. de Hæret.* vbi fit habetur: *Excepti abolendorum hæresis, quos Ecclesiæ Hæreticorum, Episcoporum subesse judicantur: & ea in hac parte, tamquam de Sede Apostolica Delegata, non obstantibus libertatibus suis privilegiis, absque Concordia Episcopis, Ecclesiis, sint in 6. & emphasis tradit Barbosa d. part. 3. allegat. 105. n. 36. & 37. citata aliqui.*

151 XXVIII. Omnes hæreticæ prævitatis Inquisitores, & locorum Ordinarii, in sole quilibet Diœcesium, & Territoriis, etiam privativè quoad omnes alios, poterunt Inquirere, ac procedere contra quoscumque, etiam quomodolibet exemptos quoscumque Ordinum Confessiones facientes in Confessione; id est, qui perfonas quascumque in alio Sacramento Confessionis, sive ante vel post immediatè, sive necessaria vel pretiosa Confessione, etiam ipsa Confessione non locuta, vel extra occasionem Confessionis in Confessionali, ad illicita sollicitare, vel provocare tentaverint, ac etiam ad illicitum Sacramentum Confessionis fraudulentè habuerint. Ita post Pium IV. & Paulum V. decretis Gregorius XV. in Bulla, *Universæ Ecclesiæ*, 1622. edita, quam refert Bullarium Romanum *tom. 3. Constit. 34. dicti Pontificis*, & Barbosa *ctt. allegat. 105. num. 60.*

152 XXIX. Episcopis subdunturRegulares, etiam exempti, quoad accessum ad Synodum Diœcesanam. Siquidem tamquam Delegatis Sedis Apostolicæ existentes interesse deberent, nec Capitulis Generalibus subdunturut, ad Synodum Diœcesanam quotannis celebrandam adesse tenentur: Ita Concilium Tridentinum, aut aliarum fœcularium Ecclesiarum, teuentur omnes earum curam gerentes, quicunque tandem illi fint, Synodi interesse. Ita Concilium Tridentinum *Sess. 24. cap. 2. de Reformat. Concordant cap. Decretorum 18. 18. dist. Fuse per Ioy. de Majorit. & Obed. Tr. Ex tract 17. de Pertil.* ubi Abbates habentes populum cenetur accedere ad Synodum, licet fint exempti: fecus, si populum non habeant, aliisque causis rationabilis, *Episcopus non debet* 18. & notat Glosa *in tit. 2. quæ super his 9. Diœcesions.*

153 Dicitur autem, nec Capitulis Generalibus subdunturut. Nam Regulares, qui subdunturut Capitulis Generalibus, non possit cogi ab Episcopo ad interessendum Synodo, nisi habent curam animarum ratione Parochialis, vel alterius fœcularis Ecclesiæ: *secus, ut dicitur refert Barbosa in Collectaneis ad cit. cap. Decretorum. n. 25. & part. 3. de Offic. & potest. Episc. allegat. 91. n. 7. & 8.* citata aliqui, atque uberiùs declarat *Bulla tit. de Majorit. & obed. n. 12.*

154 XXX. Regulares omnes subdunturut Episcopo in all transcendentes Novitiorum, per Concilium Tridentinum *Sess. 25. de Regular. cap. 16.* ubi transcendentes obligationes a Novitiis facta, etiam cum tramitem Sedis Apostolicæ, quæ Regulares omnes, ac ea tempore occurrunt, nisi fint cum licentia Episcopi, sive cum Vicario Generali, infra duos menses ante professionem.

Verumtamen, quid hæc dispositio Concilii Tridentini locum habeat, Hieronymus Tellamanca *Decisione Donationibus mortis causa, refte notat Emanu. Rodericus Tom. 3. quæst. regul. quæst. 16. art. 2. & Barbosa d. part. 3. allegat. 99. num. 13.* dicunt Regulares, Religiosi, nemò non verius illa, Renuntiatio, Obligatio, non possunt ad parti ad Testamentum; hoc enim Sempiternum post Novitiatum, quæ Professionem, ac ipsa in nulla Institutione illa Novitiorum, cui Sacrum Concilium propiscere vobis, At tamen, ac, in nullo inter novos, non, nisi, ipsum, ipsa, ipsa, ipsa id interrogatio, unde modò ad hujus valuerit interdicta requirire: *secus* Diœcesis Regulares, aut quod Vicario Generali, ne Vitii incautè fere obligant, aut renuntiant, Ordinariè cito in Testamento, Codicillis, & Donationibus mortis causa, utpote non Professionem hinc remittantur.

XXXI. Novitiis ante Professionem absentibus emittere, quæ fuerit, ordinare relinquit quod ac ipsi fint, potest Religiosus Regularem, si opus fuerit, etiam per continua Ecclesiastica complectere. Ita inter alia decretum Concilium Tridentinum *cap. ad ea 8. Sess. 25.* etiam quoad hanc cultum Religiosi exempti subjicere Episcopo.

XXXII. Regulares subdunturut Episcopis quoad exploratione voluntatis Pauperum Decimarum. Siquidem Concilium Tridentinum *cap. 3. Sess. 25. de Regular.* Statuit, ut Pauperes oblenerchantum Religiosi fuscipere, non aute in Monasterium fuscipiant, nisi quo pollitum Professionem omittant, ac Episcopo, aut alius ab eo deputatus, diligenter exploraverit voluntatem virginis, *an cuiuslibet, an fuscipiatur, ac fuscipiatur ab eo, ac ipsa, ac ipsa, ac ipsa.* Ita interrogatoria in praxi hoc fint observanda: nam alia interrogationes facere non licet, & si fiant, non sunt ut Parlia de ipsa Decretum *Sacra Congregatio S. Pii V. in sua 4. Constitutione, Est Mendacium* quæ habetur *Tom. 3. Bullarii Romani* 5. & illuvedit Pontificatum, Quam Decretum Concilium Tridentinum, sicut licet omittere, vel fidelitate, fuerint, etiamen facienda novitiis, quæ Professionem omittere, prælegium non, Concilii Tridentinum Episcopi, vel eorum Vicarii requirentium, fieri potest, quia ipsa ipsa ipsa ipsa in hac illatio: tromitterent non ipsa ipsa ipsa ipsa ipsa ipsa ipsa ipsa necessitate Virginis iuxta Monasteria ingredientes, fidelitatem eiusem fecerunt: & interrogationes illis, quibus ipsa, quæ pertinent ad Professionem, & ipsa, ipsa, ipsa,

TITULUS XXXII.

De Officio Judicis.

1 Ratio ordinis Titulorum.

1 Postquàm visum est de officio judicum tum delegatorum, tum ordinariorum in specie, subjicit Compilator præsentem Titulum de officio Judicis in genere: & imitatus est quoad hoc ordinem juris Civilis, quod Libro I. Digestorum speciatim tractat de Officio & jurisdictione singulorum Magistratuum: & postmodum Libro II. agit in communi de jurisdictione omnium Judicum. Nos præsentem materiam majoris claritatis gratia in paragraphos dividemus, haud obstante, quòd præsens Titulus non nisi duobus Capitulis constet.

§. I.

De Judice, ejusque Officio generatim.

SUMMARIUM.

2 *Judex, quis? Et num. seqq.*
3 *Qui prohibeantur esse Judices.*
4 *Acta Judicis illegitimi ob communem errorem sustinentur.*
5 *Judex debet esse vir bonus.*
6 *Ac juris, & æqui peritus; & quomodo.*
7 *In judice, quæ requirantur?*
8 *Quæque ejus judicium pervertant?*
9 *Judex tenetur abstinere à receptione munerum.*
10 *Teneturque ad restitutionem receptorum.*
11 *Et facit litem suam.*
Sententiæ vænales sunt ipso jure nullæ. Ibid.
12 *Judex non prohibetur recipere esculenta, & poculenta ultrò oblata, quæ paucis diebus absumi possunt.*
13 *Differentia inter Xenium, & Munus.*
14 *Et cur illud a judice recipi possit, non istud?*
15 *Ejusmodi Xenia debent esse moderata.*
16 *Et spontè oblata.*
17 *Sportularum appellatione, quid intelligatur?*
18 *De Jure Civili potest judex delegatus Sportularum nomine aliquod exigere; non verò Ordinarius.*
19 *De Jure Canonico non solùm judex ordinarius nequit exigere sportulas.*
20 *Sed nec Delegatus; & cur?*
21 *Imò recipiens tenetur ad restitutionem, non obstante remissione eorum, quibus restitutio esset facienda.*
22 *Si tamen judex actu restituat, & pars denuò liberaliter donet, potest retinere.*
23 *Dicta pœna solùm procedit in Delegatis Summi Pontificis.*
24 *Officium judicis est latissimum; communiter tamen duplex ejus genus distingui solet.*
25 *Officium Judicis nobile.*
26 *Et mercenarium, quid?*
Fatuus est Judex, qui ultra petita judicat. Ibid.
27 *Quæ exerceantur Officio judicis mercenario?*
28 *Officium judicis nobile dupliciter exercetur, nimirum vel ex mero ejus facto, vel ad instantiam partis.*
29 *Imploratio officii judicis in quo differat ab Actione? Et num. seqq.*
Actio, quid? Ibid.
30 *Imploratio officii judicis est remedium extraordinarium.*
31 *An ad eam requiratur contestatio litis.*

2 Quæritur I. Quid sit Judex? Resp. Judex sic dicitur, quasi jusdicens populo, sive quòd jure disceptet; prout notatur *in can. Justum 23 q. 2. & cap. Forus de Verb. signif.* Et definitur dicendo: Judex est persona legitima, & vir bonus, juris & æqui peritus, de controversiis litigatorum negotiis cognoscendi, pronunciandique jus habens. Ita Engel *h. t. num.* 1. cuique in re communis.

3 Dicitur imprimis, *persona legitima*; id est, talis, quæ à Lege non est prohibita Judicis officium exercere. Non enim omnes possunt esse judices: nam aliqui impediuntur natura, ut Judices non sint: veluti surdus, mutus, & perpetuò furiosus, & Impubes, qui judicio carent. Alii impediuntur Lege, seu Canone; ut qui Senatu motus est propter suam turpitudinem, item infamis, ac excommunicatus. Alii tandem impediuntur Moribus, id est consuetudine; ut fœminæ & servi: non quia non habeant judicium, sed quia consuetudine receptum est, imò successivè etiam Legibus, seu Canonibus insertum, ut civilibus officiis non fungantur, *can. Infamis §. Tria sunt 3. q. 7.* juncta Glossa ibidem, & *l. Cùm Prætor. ff. de Judiciis*, cum concordantiis.

4 Quod si tamen servus, vel alius illegitimus communi hominum opinione habeatur pro libero, seu legitimo, tunc propter publicam utilitatem, & communem errorem, Acta ejus sustinentur, seu valida censentur, *l. Barbarius ff. de Offic. Prætor.* Unde extat illud commune axioma jurisconsultorum: *Error communis jus facit*: estque amplius dictum suprà *tit. de officio Vicarii §. 4. num. 104.*

5 Additur in definitione Judicis, *& vir bonus*; id est, incorruptus, prudens, & constans, qui nec amicitia vel consanguinitate flectatur à recto, neque odio aut muneribus in judicando ducatur, neque aliunde quid durius aut remissius statuat, quàm causæ merita deposcant, sed perpenso judicio, prout res quæque postulat, constituat. Quam quidem probitatem in Judice tum SS. Paginæ passim, tum jus Civile *leg. Prospiciendum ff. de Pœnis*, atque jus Canonicum sæpiùs requirunt. Unde *in cit. can. Justum 23. q. 2. & c. Forus de Verbor. signif.* inter alia notanter dicitur: *jure autem disceptare est juste judicare; non est ergo judex, si non est in eo justitia*: quod videlicet officium judicis haud exequitur, non obstante, quòd quandoque aliquis malus sit Judex, ut explicat Glossa *in cit. c. Forus V. non est ergo.*

6 Dicitur ulteriùs, *juris & æqui peritus*. Quia regulariter Judex constitui non debet, nisi insignem juris prudentiam habeat, dummodò haberi possit; ut *§. 1. Inst. de Offic. Judicis.* Nihilominùs absolutè loquendo ista juris prudentia non est de essentia judicis, dummodò cæteroquin vir prudens sit, & saltem juris consuetudinarii, vel statutarii, aut eorum negotiorum, super quæ Judex constituitur, notitiam habeat, & in textis arduis, maximè ex jure scripto dependentibus, prudentiorum consilio utatur. Engel *h. t. n. 14.*

7 Quæritur II. Quænam requirantur in judice, quæque ejus judicium pervertant? Resp. I. In judice quatuor potissimum requiruntur. I. Ut habeat legitimam, & publicam judicandi potestatem. II. Ut judicet secundùm veritatem; id est, secundùm allegata & probata, de quo plura *§. seqq.* III. Ut judicet secundum Leges, & formam ab ipsis præscriptam. IV. Ut sit constans sine dolo, & affectu. Et hæc omnia partim constant ex dictis, partim ampliùs patebunt ex dicendis.

8 Resp. II. Econtrà quatuor etiam modis pervertitur humanum judicium, videlicet timore, cupiditate munerum, odio, & amore. Ita habetur *in can. Quatuor. 11. qu. 3.* Nec obstat Glossa *ibid. V. Timore* ubi addit alios adhuc modos, videlicet nimiam severitatem, nimiam remissionem, injustam in calamitosos misericordiam, & imprudentiam judicis. Nam hi tres modi pervertendi judicium, commodè reducuntur ad odium timorem, & amorem: imprudentia autem exinde ex-

cluditur

cipitur, quia impræsentiarum sermo est de Judice, juris & æqui perito. Unde de prioribus duntaxat quatuor loquuntur vulgati illi versiculi.

Quatuor ista, timor, odium, dilectio, census,
Sæpè solent rectos hominum pervertere sensus.

9 Quæritur III. An Judici liceat accipere munera, vel saltem Xenia consistentia in esculentis, & poculentis? Resp. I. Certum est, judicem teneri abstinere se à receptione munerum. Idque non solum procedit de Jure positivo humano, sed etiam Divino, ac naturali. Unde *Exod. 23.* dicitur: *Non accipies munera, quæ etiam excæcant prudentes, & subvertunt verba justorum*, cum similibus. Econtrà verò repudians munera, pro justo scribitur *Isaiæ cap. 3.* illis verbis: *Qui excutit manus suas ab omni munere, iste in excelsis habitabit.*

10 Quinimò Judicem accipientem munera, non solùm graviter pro qualitate delicti esse puniendum, sed eum etiam teneri ad restitutionem, patet ex *L. 3. & seqq. ff. Ad Leg. Juliam repetundar. & l. Jubemus. C. eod. & c. Statutum §. Si quid autem de Rescrip. in 6.* ubi etiam remissio dantis non liberat Judicem Delegatum ab obligatione restituendi, si accepit munus, vel aliquid aliud contra prohibitionem illius Capituli. Atque hujusmodi obligationem anteà jam agnovisse videtur S. Samuel Propheta, *1. Reg. 12.* ubi inter alia dicebat ad Populum *Loquimini de me – Si de manu cujusplam munus accepi; & contemnam illud hodie, restituamque vobis.* Nam opera justitiæ vænalia non sunt; nec justum etiam judicium vendere licet, *c. Cùm ab omni 10. de Vita & honest. Cleric.* Atque, ut *in canon. Qui recte 11. quæstion. 3.* habetur: *Qui rectè judicat, & præmium inde remunerationis expectat, fraudem in Deum perpetrat: quia justitiam, quam gratis impertiri debuit, acceptatione pecuniæ vendit &c.*

11 Insuper, quòd vænales sententiæ, seu latæ à corruptis judicibus, sint ipso jure nullæ, adeò ut appellatio neutiquam sit necessaria, textus est *in l. Vænales. C. Quando procurare non est necesse & can. Si qui appellat. §. Diffinitiva V. Vænales 2. qu. 6.* Et judex ita corruptus non solùm accusari potest Lege Julia Repetundarum, ut proximè dictum: sed etiam litem facit suam, adeò ut parti læsæ teneatur ad compensationem damni, *l. Si Filius famil. ff. de Judiciis, & L. ult. C. de Pœna judic. qui malè judic.* Atque ille, qui corrupit judicem mediante pecunia, causam amittit, *L. 1. & 2. C. eod.*

12 Resp. II. Nihilominùs esculenta, & poculenta, quæ paucis diebus absumi possunt, sine ulla exactione à partibus oblata, judex accipere non prohibetur; eò quòd ex his minutis non præsumatur infecti animus viri boni. Ita habetur *in c. Statutum §. Insuper. de Rescript. in 6.* Concordat, idque ampliùs declarat *Jus Civile in l. Solent. §. 3. ff. de Offic. Proconf.* ubi quidem dona & munera Proconsul accipere prohibetur, non verò in totum à Xeniis abstinere jubetur, sed modum adjicere. ut neque morosè in totum abstineat, neque avarè modum Xeniorum excedat: nam (subditur) *valdè inhumanum est, à nemine accipere: sed passim vilissimum, & omnia, avarissimum*, ut habet vetus Proverbium ibidem allegatum.

13 Accedit, quòd appellatione doni, vel muneris non veniant Xenia, per textum *in c. l. Solent*, juncta Glossa *ibid. V. Non pertinet.* Nam *Xenium* vi nominis significat munus hospitalitatis, seu munus, quod hospitibus datur; sicque solet in esculentis, & poculentis brevi consumptibilibus consistere, *arg. l. Plebiscito ff. de Offic. præsid.* & notat Glossa *ibid. V. poculentumve*: ac proin Xenia non sunt lucra. Glossa *in cit. c. Cùm ab omni. V. præter expensas de Vita & honest. Clericor.* Econtrà verò *Donum*, ac *Munus*, ad quantamcunque largitionem sese extendit, sicque ad lucrum pertinet, ut *l. Munus tribus ff. de Verb. signif.* cum similibus.

14 Unde hujusmodi munera, quæ ex intentione dantium plerumque solent dari pro obtinenda favorabili sententia, & plus æquo judicem inclinant erga dantem, meritò à Judice recipi prohibentur, ut gratis & cum omni puritate judicium coram ipso procedat, neque animus ipsius spe lucri subvertatur, & in alteram partem inclinetur. Secùs dicendum in Xeniis, seu esculentis vel poculentis moderatis, ac ex mera liberalitate oblatis: quia non est verisimile, quòd ex tam modicis, & lucrum non facientibus, animus judicantis moveatur, *c. Etsi qu. 18. §. fin. de Simonia.*

15 Hoc tamen intellige de Xeniis moderatis, seu quæ edulium non excedunt usum, *cit. l. Solent. ff. de Offic. Proconsul.* Et quæ paucis diebus (puta duobus, vel saltem habita consideratione personæ dantis, judicis recipientis, & consuetudinis locorum, arbitrio boni viri taxandi) absumi possunt; ut *d. c. Statutum §. Insuper*, juncta Glossa, *V. Paucis de Rescrip. in 6.* Secùs enim dicendum de excessivis, & in nimia quantitate datis: nam Xenia non sunt perducenda ad munerum quantitatem, *d. l. Solent. §. fin.*

16 Debent insuper talia Xenia esse oblata, ex mera liberalitate: hoc est, ut non sint exacta, vel petita, nec directè, nec indirectè; ut loquitur textus, & Glossa *in d. § Insuper.* Proinde non debet judex talia petere, sed spontè oblata non prohibetur accipere: quia tunc liberalitas offerentis tollit suspicionem, quam alioquin etiam in re modica, instantia induceret petentis. Vivianus *in Rationali Jur. Can. cit. §. Insuper* post Geminianum *ibid. nu. 4.* Francum *nu. 2.*

17 Quæritur IV. Utrùm judex pro suo labore, possit exigere Sportulas? Ubi notandum, quòd *Sportulæ* sint quædam vasa, in quibus aliquid reponi, ac deferri solet. Verùm sumendo continens pro contento, *Sportularum* nomine hoc loco intelliguntur salaria, seu moderati sumptus in judiciis faciendis; hoc est, certa quota pecuniæ, & à partibus litigantibus præstanda, prout desumitur ex Rubrica *l. 3. tit. 2. Cod. De sportulis, & sumptibus in diversis judiciis faciendis.* Hoc prænotato

18 Resp. I. Spectato jure Civili potest judex delegatus Sportularum nomine exigere certam quotam pecuniæ, videlicet duos aureos à principio, & alios duos aureos in fine litis ab utraque parte litigantium præstandos, dummodò Summa, pro qua litigatur, centum aureos excedat. Ita habetur *in Auth. de judicibus. §. Ne autem. Collat. 6.* Quamvis hoc solùm procedat in judice delegato: nam loquendo de Judice ordinario, etiam spectato jure Civili nequit is Sportulas exigere; cum jam aliunde habeat salarium sibi à Principe, vel Republica constitutum. Engel *h. t. nu. 12.*

19 Resp. II. Loquendo tamen de jure Canonico, non solùm judex ordinarius, sed etiam delegatus, Sportularum nomine nihil potest recipere. Ita colligitur *ex c. Cùm ab omni 10. de Vita & honest. Cleric.* & tradit Abbas *ibid. num. 9.* Engel *h. t. num. 12.* & alii. Ratio prioris partis, de judice ordinario loquentis, est: quia tali judici jam aliunde Ecclesiastici redditus sunt deputati, ut ex his honestè vivere, & petentibus jus reddere valeat juxta jurisdictionem sibi commissam; ergo, cum jam sufficiens stipendium in ordine ad exequendum officium judicis sibi præsumatur esse constitutum, tenetur eo esse contentus, ac imposterum justitiam gratis administrare; sicque Sportularum nomine nihil ampliùs valet exigere.

20 Altera pars de judice delegato, probatur hac eadem ratione, quæ licèt fortiùs stringat in Ordinario (adeo, ut etiam de jure Civili judex ordinarius non possit exigere Sportulas, cùm jam aliunde habeat salarium sibi à Principe constitutum. Engel *cit. nu. 12.*) adhuc tamen suo modo militat in Delegato; Nam judex Ecclesiasticus delegatus, regulariter est Clericus habens beneficium sufficiens pro sua congrua sustentatione; ergo, cùm jam habeat ex suo Beneficio congruam sustentationem, facta sibi alicujus causæ commissione gravari non potest, justitiam gratis administrare. Tum quia Apost. *1. Thessal. 5.* etiam ab omni specie mali præcipit abstinere, ut loquitur textus *in cap. Cùm ab omni de Vita & honest. Cleric.* Tum quia sufficere debet ei, quòd à partibus, si non sint pauperes, moderatas expensas, quas in itinere fecit, possit recipere, quando ipsum ob causam sibi commissam cessante omni fraude contigerit extra suum domicilium proficisci; simulque, quòd, si indigeat Assessore, iste non suspectus partibus, possit assumi, cùm moderato salario à partibus litigantibus eidem communiter contribuendo; prout habetur *in c. Statutum 11. §. Insuper & §. Assessorem de Rescript. in 6.* &c. ampliùs declarat Glossa ibidem.

21 *Hinc Inf. c. Statutum §. Si quid autem*, subjungitur, quod *D. Dolleperus aliquod receperit contra prohibitionem illius Capituli, ad ipsius restitutionem integram tenetur, nulla certa, quibus restitutio facienda fuerit, remissione allatorum profitura eidem.* Ex hac ellipsi, ubi dominus rem suam in alium transferre non potest, etiam velit, ac proinde impraetinitarum fallit regula illa: *Nihil non convenienti dari potest, quam quod ad certum dominii, voluntatis tum suam in alium transferre autem habet*: quam legem *D. Perezius ad Codicem Instit. de Rerum divisi.* Simile quid habetur *Inc. Institit. §. fin. de Crimin. in 6. de Clemens. nolentes §. Quod si fecerit de Haereticis*: ubi portiunculae restitutio damnis non exiguis recipiscentem absolutione refitutionis.

22 Petens autem, quid *§ Judex contra diffamationem* subjungitur, idem quod *Judex* ipse, *ex officio* restituere fed pars deinde liberaliter donet? Respondet *Glossa in d. §. Si quid autem vel. Remediare & Layman ibidem citant Joannem Molitorem Tr. de Jure Jurand. qu. 8. n. 4.* Sed ratenti perfidi, dummodo nihil in fraudem fiat, & ita, cui donatur, jam deficere ejusdem delegatus donantis. Tum quia aliud est restitutio, aliud donatio: ut cilius enim remittere quis multa, quam donare potest, ejusque illi citius praetinuitur *Iniudicatione* fe. c. Tum quia in fimili per Senatus Consultum Vel. Jejunum fabrefactum nullieri pro alio intercedenti, *fecus de obligatio*, non autem mulieri donatio. *Inc. Jest §. 8. ad d. C. Velleianum*, quia videlicet facilius fe obligat mulier fide jubendo pro alio, quam donando.

23 Cameron, quia Gaspé dictum *c. Statutum de Restitut.* in 6. expressi loquitur de Judicibus à Sede Apostolica deputandis. Hic loquitur dilatio, quae ex Judicis beneficium compraendi dominii accepti monetia, non esse extendendamad alios Judices delegatos; praeter Delegatos Romani Pontificis, ac Legatorum quos, quibus concludit Layman *to cit. c. Statutum n. 18.* poll Gloffam *Hinc d. Moderatus in fin* & alios. Nam petent non fatis extendendae extra proprium casum, *Inc. Ex parte §. 1. de Rer. Jud. Jurisdictio n. 6.* & benignitas interpretanda, *c. In parte eod. c. 6.* cum fimilibus.

24 Quaeritur 2. Quomodo officium Judicis? Resp. 1. Quatuor officium Judicis latifimum est, ut dicitur, *in Inc. 1. de Jurisdictio. non. Judex*, quatenus ex officio fuae diffinit duplex genus officii judicialis, nobile videlicet, & mercenarium. Ita Abbas *c. Judex officium n. 1.* & alibi; in ea mercenarium. Et quidem prior pars, praeter tantum jam allegatum, ex colliquet: quia tantum negotium Oceano Judex officium fuum excercet variis retibus, de quibus pisciis agitur in toto Corpore juris: unde & Speculator *tit. de offic. nom. judic. §. quoties n. 3.* varie diffingit officium Judicis, pluraque judicia diversa ordinata ad pisces.

25 Alteri verò pars probatur declaranda duplex illud genus officii judicialis. Siquidem officium judicis nobile dicitur, quod nobis fua, id est, juris autoritate civili nobis ponantur adhic five (ut alii loquuntur) officium Jurisdictionis, officium jurisdictionis, ac vehiculum, juro, fuo, eo aquatur fic fudatione exercere foleat: cuiusdemodi nam *§. 8. adfecerat*. Arque illud nomulli appellant Officium Magistratus: cuemin Judex, feu Magistratus, ejf animata Lex: & cum jus mortua litera deteriprimis; illud viva quadam exercitatione judicis cauffitatem adminiftrantis producitur in Forum, licet nulla fit initiatio ab.

26 Officium judicis mercenarium contrà dicitur, quod ex officio mercenarie: id est, ut ipse Judex impetrant non petent, nihil ad Infiantiam partis, praevia actione, quod fua interest, ab eo petenda. Et fedfit appellatur mercenarium, metaphora ab officiis familiae desumpta: ficut enim familiae, five mercenarius, qui operam fuam locat, beta fafe ac lubens eam praefitat modo, quo praefitabit dominus, & eno aliter, ita Judex adhibitus in Judicium petudhis imperitia officium fuum adtrahjubet, fed eno nihil ad eamdem propriae adhibitus, eaque cafiffane cafiff. Unde dicit *Bart. Inc. Non imperatis §. Ejusdem, n. 10. & 11. & 12. Ragnaus Inc. Ex Prudentia, num. 10. & 11. & 12. & Mandrag. q. 5. Hic autem judicium, id de damno infect.* Quidnid fatius ed illic Judex, qui ultra petita inilleat, *arg. lit. 1. C. Cod. de Rebus quae in Judic. & Cauta Petitione, qu. ult. nu. 5. & 7.* Quod procedit in officio judicis mercenario, privatam utilitatem respiciente. Gaillus *l. 2. praef. observat. 10. num. 4.*

Atque hoc officio mercenario expediri dicitur, quis ad propriaffia adhiec, & capto judicio, judex praeipia, probatio, & sentiatia, interlocutiae, lmo etiam cognita jam cauffa per fententiam diffinitivam pronunciat. Excepta fententia tamen jam expedition officio judicis nobili, ut officium judicis mercenarium ab ea fatis fuit fententia extinguitur, *Inp. Judex pedaneus, §. Ex eo quod ait, Inc. 1. Judex pedaneus quam fuit dum fententiam, Judex ejf definitivam sententiam, Inc. Nihil, fine bene, officio fuo finito ejf.* Hoc quippe ad mercenarium ejus officium, ut operationi deferviit, referendum ejf quia nobili officio nunquam judex defungi potest. *Mayfinger in Institutis Institut. lib. 4. tit. 17. de Offic. Jud. et Inc. 1. n. 6. & 7.*

Resp. II. Officium Judicis nobile diplicitet exercet, quandoquidem ex mero judicis fafto, & quandoque ex infiantia parte, & ex officio. Aliud donum in *Corp. Jur. num. 5.* & Layman *ibid. num. 1. lit. A.* alii; idque probatur indubitate. Sic imprimis ex mero fafto judicis excercet ejus officium nobile, quando in nomine adultos, nec rogatus, fed motu proprio, *Inc. A.* ex mero officio fua procedit: ut puta ad hoc requisum, vel punitionem criminis, vel tuam aeroidi cioiuo, ac nomine infiantae, praecipit, prohibet, aut quod jubet, quae ratio communis, bonique finis, Reipublicae conservationis, feu excaudatio quietis ejusdem rubicaverit. Deinde, quod Judex officium fuum nobile quandoque ex officio, ac ex infiantia parte, nil nulla infiantiae, vel conpectae adlio ordinaria, patet in petitione, ac concessione restitutionis in integrum, ut ii minor, qui ex fafto ex contractibus ipsi, vel implorat auxilium judicis, ut in integrum restituatur, vel contractus rescindatur, atque hoc per judicem concedatur, *arg. Inc. Ex Ius Scriptum, Inc. Ex parte cum fimilibus*. Vel ff. quis implorat officium judicis contra calliditatem adversarii; ut *v. Sanet*, junda Gloffa *ff. Inflitore Actionis*, ubi praetiae decoquendi ejusdem bos, & implorantiaeti judicis, fubrentur contra calliditatem ita decoquentes: Tacentur alii cafiffi, in quibus officium judicis nobile implicitum quoque tamen à Gloffa *fin. to. 2. n. 6. & amplius ab Hotlenti in Summa n. 2.*

Quaeritur VI. In quo differat Implicatio officii judicis ab Adiunctio? Resp. I. Differre plurimum. Nam implicatio est, quae ex agentis fuppositi jus, & officium ejus, contra quem intentatur, debitum: *Equidem Adiio nihil aliud ejf, quam jus profiguendi in Judicio, ab alio ad alium, quam ipse profiguendi in Judicio*, Econtra *Implicatio officii Judicis* non praeiupposit obligationem alijuam ex parte ejus, contra quem implicatur, nec praeiupposit ejus, cui implicatur officium, ut positae nititur aequitate, propter quam judex fuscitantur poteit, & quandoque debet.

Deinde Adiio dicitur ed omnibus permitta jus fuum in judicio praeiupsi volentibus. Secus dicendum de Implicatione officii judicis: haec quippe cenfitur ed remedium extraordinarium, quod aliud ed Inftituendum, nisi cum ordinarium actionis *tempus* diuti deficit, ut *Inc. In ius fuscipit, de minoribus*, scrait Gloffa *in cap. 3. verf. Fructus, Ibidem*; ita, ut ipse ille, qui non poteit intentare actionem, adhuc poteit implicatum officium judicis. Ita *Jason in Inc. Ex parte, fuscitatio. num. judic.* Citatus alios, & plures alia differentias addunctes.

Resp. II. Implicatio quando officium judicis ex implorantur loco adiionis, utpura, & restitutio in integrum principaliter petatur, tunc opus est constellatione ejusdem facti verò, quando illud, five ante, five post legitimum cauffa, folum incidenter postulatur. Texus ed *tit. tit. cap. 3. l. 1.* Quanquam Abbas *ibid. nu. 6. & 7.* & Vivianus *in Rationibus, qu. 3. nu. 4.* Quaeritur inteligant de cafu illo, quando officium judicis implicatur principaliter, & fimul contra certam personam, ut ipsa pretatia cauffae cognitione: quia tunc implicatio officii judicis fuccedit loco Adiionis, & eft quafi ordinarium officium, quod intentatur, & in quo necesse eft fieri litis contestationem, *cap. non de Litis contest.* Si verò officium judicis petatur, fed non contra certam personam, nonetiam constitutione litis: quia tunc ed, cum quo lis contestati debeat, *Arg. ad Inc. C. 1. intent. de Iudend. Ex.* Idcirco ut dicunturum, quando illud folum implorantur incidenter, quia tunc constitutio litis in casu principali jam facta, quae constitutio ed ut aliud incidentale, retinet quia accessorium.

§. II.

De obligatione judicandi secundum allegata & probata, etiam contra propriam fcientiam Judicis.

SUMMARIUM.

32 *Certum ejf, quod Judex regulariter teneatur judicare secundum allegata & probata.*

33 *Solutio fundata.*

34 *An Judex debeat judicare secundum allegata, & probata, etiam contra proprium fcientiam, ejf celebris quaestio. Et in foop.*

35 *Quando judex non habet omnimodi certam fcientiam, tenetur non deponere, ac procedere secundum allegata & probata.*

36 *Licet habeat certam fcientiam contra Reum, Actum non probante debet eum absolvere.*

37 *Si verò habeat certam fcientiam pro Reo, teneatur tamen eum condemnare, ac pro reo praeiudicetur ipsi.*

38 *Et quae sint ejusmodi casus?*

39 *Hic fant tum fortia, ut in praxi Quaestio propositae sint, ac Doctrinae.*

40 *Circa hanc extant duae diversae sententiae.*

41 42 & 43 *Prima sententia affirmat, Judicem posse ac debere judicare secundum allegata, & probata, etiam contra proprium conscientiam, varii probantur.*

44 & 45 *Secunda sententia, pluri extremis contraria multiplicitate probatur.*

46 *Verba, & Doctrina probabilius fententia distinguit inter casus civiles, & criminales majores.*

47 *Et varia differentia inter illos.*

48 *Hac differentia ex propria facilis ejf solutio contrariorum.*

49 *Ergo, quod Judex fit persona publica non fequitur, ac non teneat rendere non Reum contra propriam fcientiam.*

50 *Alia solutio illiberali Reum innocentium in casu criminalibus majoribus.*

31 QUaeritur I. Utrùm Judex teneatur judicare secundùm allegata, & probata? Resp. I. Certum ed, quod regulariter loquendo Judex teneatur judicare fecundùm allegata, & probata. Ita *Bart. Inc. Ex Ius Scriptum, Inc. Ex Ius Scriptum, Inc. Ex parte, Inc. Ex parte, Inc. Ex parte

atque exactiùs examinet testes, denuoque consideret producta, instrumenta, etiam (juxta exemplum Danielis Prophetæ, *Daniel.* 13.) singilatim interrogando circumstantias loci, temporis, ac hujusmodi, ut vel sic falsitas eorum deprehendatur. II. Inquirat Judex causas, si quas invenire valet, ob quas repelli possit actio, vel accusatio, ut puta ope cujuspiam exceptionis. III. Poterit Reus talem Judicem recusare, allegando, quòd ejus testimonium pro defendenda sua innocentia sibi sit necessarium, juxtà textum notabilem *in cap. dilecto 49. de Testibus.* IV. Poterit insuper, & si alia media non suppetant, tenebitur Judex causam remittere ad Superiorem, & coram eo Rei innocentiam, sibi privatim certitudinaliter cognitam, proponere, ac de ea testimonium ferre. His accedunt alii modi liberandi Reum, si sermo sit de causa criminali, qui inferiùs *n.* 50. afferentur.

39 Et quidem hujusmodi media liberandi Reum, quem Judex certissimè novit innocentem, adeò sunt fortia, ut in praxi vix aliquando possit quæstio proposita locum habere. Loquendo tamen speculative, ac in casu metaphysico, quòd alia media liberandi Reum, certò cognitum innocentem, Judici non suppetant.

40 Resp. IV. Utrùm Judex possit, ac debeat Judicare secundùm allegata & probata contra propriam conscientiam, condemnando videlicet Reum, quem certissimè novit innocentem, tres extant diversæ Doctorum sententiæ, quas una cum præcipuis suis rationibus breviter juvat adducere.

41 Prima sententia universim docet, judicem posse, ac debere semper procedere, ac judicare secundùm allegata & probata, etiam contra propriam conscientiam, si aliud medium effugiendi ex proximè allegatis non supersit. Fundamentum est: quia Iudex publica authoritate fungitur, dum ea judicat, *l. Barbarius ff. de Offic. prætor.* ergo impertinens ad judicandum est illa scientia, quæ ipsi ut privatæ personæ competit. Unde, licèt conscientia propria non concordet allegatis, quia tamen aliud facit aliquis in eo, quòd judex est; aliud in eo, quòd homo est, ut *can. Si Eccl. §. fin. 23. q. 4.* potest Judex judicare secundùm conscientiam, quam habet ut Judex, relicta seu deposita illa, quam habet ut homo privatus, *arg. c. Si Sacerdos. 2. de Offic. Ordinar.*

42 Idem; & clariùs probatur ex *l. Illicitas §. Veritas ff. de Offic. præsid.* ubi absolutè dicitur: *Ideò Præses Provinciæ id sequatur, quod convenit eum sequi ex fide eorum, quæ probabuntur.* Ubi Summarium sic habet: *Judex debet judicare secundùm allegata & probata, non autem secundùm conscientiam.* Confirmatur hoc ipsum, atque probatur à simili: quia Judex non potest sententiam dicere ex instrumento, scripturave in judicio non producta, licèt ea privatim fuerit sibi exhibita; ergo idem dicendum de quacunque alia privata notitia Judicis. Antecedens probatur *ex cap. Accepimus 4. & c. Contingit 5. & cap. Cum dilectus 9. de Fide instrument.* ubi requiritur ad faciendam probationem, ut instrumenta exhibeantur *præsente Judice.*

43 Quinimò Ordinarius ad mandatum Judicis delegati, *etsi sciat sententiam illius injustam, exequi nihilominùs tenetur eandem: nisi apud eum efficere possit, ut ab hoc onere ipsum absolvat;* prout sonat textus *in c. Pastoralis 28. §. Quia verò de Offic. Delegati.* Idem ergo à pari dicendum in proposito, prout Glossa *ibid. V. Tenetur* expressè concludit, & docet, quòd Judex, non obstante, quòd habeat conscientiam læsam in contrarium: pronunciet in nomine Domini secundùm allegata (si tamen causam à se amovere, seu alteri delegare non possit) & deponat conscientiam læsam, *arg. can. Judicet. 3. q. 7.* Atque ideò hanc sententiam, præter Glossam jam allegatam, & aliam Glossam *in can. Judicet. 3. q. 7.* tenet Bartolus *in l. Illicitas §. Veritas. ff. de Offic. Præsid.* Felinus *in d. §. Quia verò n. 23.* Jason. *super Tit. Inst. de Actionibus §. Si minus num. 15.* & nonnulli alii; eamque esse veriorem asserit Covarruvias *cit. lib. 1. Var. resol. cap. 1. num. 6.*

44 Secunda sententia est extremè contraria priori. Tum quia, ut ait Apostolus Rom. 14. *Omne quod non est ex fide peccatum est;* id est, *Omne quod non fit contra conscientiam, peccatum est.* ut explicat S. Ambrosius relatus in *can. Quærat hic §. Illud autem de pænit. dist. 3.* Tum quia talis Judex ferendo sententiam contra privatam suam certissimam scientiam, re ipsa mentiretur, & quidem in grave dispendium innocentis condemnati: aliud enim dicere, quam scias, mendacium est, atque intrinsecè malum, & nunquam licitum. Tum etiam, quia præsertim in criminalibus prior sententia locum habere non potest; cum nullo modo liceat, eum, quem Judex certissime scit innocentem, ad mortem condemnare, contra illud Jure naturæ notum, ac relatum Exod 23. & Daniel. 13. *Innocentem & justum non occides,* & alibi.

45 Concordat Jus utrunque. Nam imprimis *in l. Absentem ff. de Pœnis,* clarè dicitur: *satius esse, impunitum esse facinus nocentis, quàm innocentem condemnari.* Insuper Jure Canonico *in c. 1. de Sentent. & re judicat. in 6.* graviter punitur Judex judicans *contra conscientiam, & contra justitiam in gravamen partis alterius:* atqui hoc ipsum fieret juxta oppositam sententiam; ergo. Tandem neque ipsa sententia Judicis quamvis sit magnæ ac publicæ authoritatis, obligat ad faciendum aliquid contra conscientiam; ut *c. Inquisitioni 44. de Sentent. excom.* ubi conjux, certò sciens occultum impedimentum matrimonii, quod tamen in judicio probare nequit, tenetur potiùs humiliter sustinere excommunicationem, quàm juxta sententiam Judicis reddere debitum: ergo neque in proposito authoritas publica potest Judicem compellere ad ferendam sententiam contra propriam certam scientiam, atque conscientiam. Et hanc sententiam ex professo tenet Abbas Panormit. *in c. Pastoralis §. Quia verò n. 8 circa fin. de Offic. Delegat.* Nicolaus de Lyra *in cap. 23. Exodi,* & nonnulli alii, apud Covarruviam *cit. cap. 1. n. 3.*

46 Tertia tandem sententia, & cæteris probabilior, est media inter utramque prædictam; & distinguendo tenet, Judicem, si nulla media declinandi officium judicis supersint ex jam allegatis *nu.* 38. posse quidem secundùm allegata & probata contra propriam scientiam ferre sententiam in civilibus, & causis criminalibus minoribus, ubi solùm agitur de pœna pecuniaria, privationis officii, vel bonorum; non verò in criminalibus gravioribus, quæ respiciunt pœnam mortis, vel mutilationis. Ita Imola *in l. A divo ff. de re judicat.* Lesius *lib. 2. de just. & jur. cap. 29. dubit. 10.* Layman. *lib. 3. Theol. Moral. tract. 6. cap. 2. qu. 1.* Pirhing. *h. t. n. 9. & 10.* Christoph. Clingesperger *lib. 4. Institut. tit. 17. quæst. 4.* & alii. Et quidem prior pars suadetur rationibus primæ sententiæ, *ac n. 41. & seqq.* cum allatis; altera verò per rationes pro secunda sententia *n. 44. & seqq.* adductas.

47 Accedit ratio manifestæ disparitatis inter causas civiles, & criminales majores: quia in civilibus, seu etiam criminalibus minoribus, habet Judex potestatem judicandi secundùm allegata, & probata, etiam contra propriam privam scientiam, ab ipsa Republica; utpote quæ est domina rerum nostrarum, potestque de bonis subditorum suorum disponere, prout bono publico magis est expediens. Econtrà verò Respublica non est domina vitæ, ac membrorum nostrorum, & consequenter in majoribus causis criminalibus dictam potestatem Judici dare non potuit. Accedit, quòd sententia ejusque executio circa causas criminales majores, afferat damnum naturaliter irreparabile: non item circa causas civiles, vel criminales minores.

48 Atque hac utraque disparitate benè percepta, facilis est solutio rationum, in favorem primæ sententiæ supra allegatarum, si ipsæ objiciantur contra alteram partem hujus sententiæ: ac vicissim solutio argumentorum pro secunda sententia superiùs adductorum, si nunc urgeatur contra priorem partem hujus tertiæ, seu mediæ ac probabilioris sententiæ. Unde ulteriori ipsarum solutioni, & ad singulas longiori responsioni, non expedit diutiùs immorari.

49 Solùm nota pro coronide præsentis difficultatis, ex eo, quòd Judex sit persona publica solùm sequi quòd non possit ex privata scientia per sententiam definitivam Reum absolvere, vel condemnare: non tamen sequi, quòd debeat ipsum condemnare secundùm probata & allegata, quando certissimè scit ea esse falsa; quia potest uti mediis pro liberatione Rei innocentis opportunis, & *n.* 38. jam allatis; vel etiam causam ad Superiorem remittere, propositaque Rei innocentia, sibi taliter vel taliter manifesta, rogare, ut processum ulteriorem inhibeat, vel (si est causa criminalis) eundem sub prætextu gratiæ à pœna infligenda benigne liberale velit.

50 Insuper loquendo de majoribus causis criminalibus, & in defectum omnium memoratorum mediorum, posset secluso scandalo dissimulanter Judex permittere, ut Reus innocens è carceribus fugiat; aut, si est Princeps supremus, tenebitur per absolutam potestatem eidem vitam donare, pœnamque remittere. Quòd si verò nullum præfatorum fieri posset, potiùs deberet Judex officium dimittere, quàm Reum innocentem contra propriam conscientiam ad mortem condemnare; non obstante, quòd etiam hoc modo nihil esset Reo profuturus: prout cum aliis veriùs censet Lesius *cit. cap. 29. num. 78.* quamvis casus iste sit metaphysicus, & in praxi vix occurrere valeat, ut jam suprà dictum.

§. III.

De Officio Judicis circa causas probabiles, vel multùm intricatas, atque defectum Advocatorum.

SUMMARIUM.

51 *Dantur quæstiones in Jure, hinc inde æquè probabiles.*
52 *Judex non potest judicare secundum sententiam minùs probabilem relicta probabiliore.*
53 *Nec inter duas æquè probabiles pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius.*
54 *Neque tunc judicare in favorem amici, totum jus eidem adjudicando.*
55 *In arbitrariis utile est, habere Judicem gratiosum.*
56 *Quid agendum Judici, quando utraque litigantium pars videtur habere causam æquè probabilem? Et num. seqq.*
Judex debet cuncta rimari. Ibid.
57 *Probationes juris, & probationes facti, quæ?*
58 *Judex ex opinionibus discrepantibus tenetur eam eligere, cui suus intellectus magis consentit.*
59 *Nec causam ad Superiorem referre, sed eam ipsemet decidere debet.*
60 *Ubi probationes utrobique sunt æquales, favendum est Reo, & possessori, demptis causis favorabilibus.*
61 *Quid si uterque litigans personam Rei, vel possessoris sustineat?*
62 *In casu multùm intricato potest Judex consulere partibus, ut se amicabiliter componant &c.*
63 & 64 *Regulariter tamen litigantes ad componendam compellere nequit.*
65 *Secùs ex gravi causa.*
66 & 67 *Judicis est, conari, ut quàm citiùs fieri potest, controversiæ litigantium finiantur.*
68 Contractus non redduntur in invitum, *quomodo intelligendum?*
69 *Judicis est, providere parti litiganti idoneum Advocatum, si quæ talem non habet,*
70 *Talisque Advocatus potest esse domesticus, sive familiaris Judicis.*
71 *Advocatus ille non tenetur gratis præstare officium suum.*
72 *Dummodò clientulus non sit omninò pauper.*
73 *Judex potest, ac debet supplere ea, quæ sunt de jure, & ab Advocatis minùs benè dicta: non verò illa, quæ sunt de facto.*
74 & 75 *Idque probatur.*
76 *Varia prioris partis exempla referuntur.*

51 Quæritur I. Utrùm Judex possit judicare secundùm opinionem minùs probabilem, vel saltem juxta æquè probabilem accepta pecunia, seu in favorem amici? Ubi prænotandum, quod in Jure dentur nonnullæ Quæstiones tum Canonicæ, tum Juridicæ, adeò inter Doctores disputatæ, & controversæ, ut reverà utraque pars contradictionis æquali, vel fermè æquali pondere rationum, & probabilitate nitatur: quales proinde nova Principis decisione indigent; & non paucæ illarum antiquitus vigentes, in Sexto Decretalium, & Clementinis, providè per Romanos Pontifices decisæ fuerunt. Quædam verò earum sunt quidem adhuc nonnihil inter Doctores controversæ; ita tamen, ut una ipsarum graviori nitatur fundamento, majorique pondere rationum, sicque probabilior videatur præ altera, licèt nondum sit omninò certa. Hoc prænotato

52 Resp. I. Quando inter duas partes litigantium una earum reverà habet pro se sententiam magis probabilem, neutiquam potest Judex ea cognita, ut tali, atque relicta, judicare juxta opinionem minùs probabilem. Ita communis, & receptissima Doctorum sententia, quam etiam tenui in Theologia Moral. *Tract. 1. dist. 3. quæst. 4. n. 56. & seqq.* estque desactò certa, & indubitata, ob novissimum Decretum Innocentii XI. anno 1679. die 2. Martii, sequentem inter alias propositionem, ordine 2. damnantis: *Probabiliter existimo, judicem posse judicare juxta opinionem etiam minùs probabilem.* Accedit ratio: quia Judex, adjudicans causam parti, minùs probabilem pro se sententiam, minusque in Jure fundatam habenti, exponeret se manifesto periculo inferendi grave damnum in bonis fortunæ alteri parti litigantium, utpote probabiliorem, magisque in Jure fundatam sententiam habenti: siquidem ad evitandum tale damnum proximo, seu huic parti litiganti impendens, nihil omninò juvat probabile ejus judicium, quod habet circa sententiam minùs probabilem.

53 Resp. II. Non obstante æquali probabilitate opinionum utriusque partis litigantium, nullatenùs licitum est Judici, pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio. Ita desactò certa, & indubitata, quidquid nonnulli olim contradixerint. Ratio est: quia opera justitiæ vænalia non sunt; ut *can. Qui rectè. 11. q. 3.* ubi dicitur: *Qui rectè judicat, & præmium inde remunerationis expectat; fraudem in Deum perpetrat, quia justitiam, quàm gratis impertiri debuit, acceptione pecuniæ vendit,* cum similibus. Concordat *Jus civile in L. 2. ff. de Condictione ob turp. caus.* ubi dicitur, crimen esse, dare aliquid Judici, ut secundùm me in bona causa pronunciet: Judicem enim corrumpere videtur. Accedunt dicta superiùs *num. 10. & 11.* ubi sententiæ vænales censentur ipso jure nullæ. Hinc Alexander VII. anno 1665. die 24. Septembris, hanc inter alias propositionem, ordine 26. meritò damnavit: *Quando litigantes habent pro se opiniones æquè probabiles, potest Judex pecuniam accipere pro ferenda sententia in favorem unius præ alio.* Quis enim non videat, ab æquitate alienum esse, si duo æquale jus habere dignoscantur, Judicem, quem oportet esse Juris interpretem, justitiæque administrum, uni eorum (accepta præsertim pecunia) totum adjudicare, alteri abjudicare?

54 Et ob hanc eandem rationem, quòd non possit Judex in favorem amici judicare, eidem totum adjudicando etiam stante æquali probabilitate causæ; meritò docuit Layman *lib. 1. tract. 1. cap. 5. num. 16.* quidquid Engel. *h. t. num. 8. & 9.* cum nonnullis aliis, videatur dubitare, atque in oppositum inclinare. *Nam in judiciis non est acceptio personarum habenda,* ut habet *Reg. 12. Juris in 6.* cum concordantiis. Imò etiam Divinum extat mandatum, Deuter. cap. 1. *Quod justum est, judicate, sive civis sit ille, sive peregrinus: nulla est distantia personarum, ita parvum audietis ut magnum: nec accipietis cujusquam personam, quia Dei judicium est.* Qualia etiam alibi sæpiùs habentur.

55 Per hæc tamen non negatur, quin in arbitrariis, ubi nullum intervenit præjudicium tertii, utile sit, habere Judicem gratiosum: prout liquet *ex c. Consuluit. 24. de offic. delegat. & c. Nullus 5. de Accusat.* Verùm occasione præmissorum

56 Quæritur II. Quid igitur agendum sit Judici, quando

do autque id ipsum tam pro videtur habere causam quæ probabilem? Resp. I. Quin Judex ex officio se intrudere potest, oportet, ut lipsius cuncta rimetur, neque se astringat ad unam speciem probationis. Ita Fagnanus *in c. De insinuatis*, num. 108. *de Confess.* atque definitur ex *c. Cum pannis* 10. *fl. ad hoc autem de Fide testium*, ubi Judex jubent cuncta rimari. *Et tap. In præsentia d. de Testibus*. Quod non non semper ad unam speciem probationis applicat mentem Iuum, sed ex confessionibus, depositionibus, allegationibus & alia, forma quam sibi innotuerit. Concordat textus *in can. Ecclesia S. Sepulchri q. 1. Dist. 3. §. 3. Eusebius ff. de Testibus*, & Basilibus. Accedit ratio: quia, esti prudentior prima fronte amicus litigantium portet videantur aspic probibiles, ex tamen periculis inspectis via accidere potest, quin pro eorum rectiore affectu, quæ probabiles videbantur, vel falsi: nam fieri in æquilibrio, ita & hic, & modus ex eventibus liquetur.

57 Ubi adeo ad ipse intendunt ell, quid per *Probationes Juris*, intelligunur allegationes testuum Juris, seu Legum, unii cum rationum, & Authoritatum citationibus. *Probatione* Iuris, quatenus nominatim ejusdem ex ffium, accipitur *Angel. d. t. n. 9.*

58 Resp. II. Judex, pertinent conclusionem, ac fedulo discutere libulit, debet ex opinionibus diversantibus eamclegere, cui magis tali intellectus fit conducit. Ita *Coffi. in cap. Cleriens n. 9. Nicolaus ad Decretal. Prob. f. ang.* atque colligitur *ex cit. n. In præsentia, de renuntiat. Et. In ambiguo ff. de Testib.* cum commentariis. Accedit textus expressus *in cit. L. 3. ff. de Testib. ita, ut fere tantis antinatis affirmare oportet, quid aut credat, aut forum probationis ibi aperiat.* Ex merito: nam Judex est publicus Iuris interpres, judicium administrat, inter dubia, fin cauto controversiis, poli omnia illi perpenda retentur cuncta ipsi incumbit, uxta Legem & Canonum regularum sequi, & secundum quod ei visum fuerit justius & melius, pronunciare, *cap. Judicet q. 3. & Arch. Bulg. de Judiciis*. Quin Judex, & pertinent, & ultra pertinent fere quæstionem examinare, liberum est certe appellantis recondum.

59 Quinimo, licet antiquitus non reliquerit sibi Relationum, quibus Judices inferiores, v. g. Episcopi, in causis de jure dubitantes, fuperunt Principem, ut pota Papam, adhiberet consultatem, prout legunt ex plurimis Capitulis Decretalium: defuldo tamen, ut, quæ ipse gravibus infrudo, hominibus & relationes in Forum Ecclesiastico, quam Civili, propagandis in dictatuatum alienarent. Accedit, quod in *Auth. de Judiciis* ipse Imperator Justinianus, *jubet Caelum*, ut Judices, ut Judices quicunque causas, quam cunque difficiles, non amplius ad Imperatorem referant, sed ipsimet *examinent perfecte causam, & quod ex illis proximumque videtur, determinent*: Idque fieri potest adhibitis etiam conflilio Viri prudentioris, litatanum, in parti, quæ ignoratam partem sunt, legislatorum, & consiliis remedium moneat referrantur.

60 Resp. III. Quibus d'nerò utrobique probationes appreaenta quod probabiles, atque per omnia consentiunt, quod tamen reuus accuratur difficulte vix, aut nisi difficilimi omnino; Judex potest ad eas probationes, quas ipse probabiles in pari causa pro Reo, vel pro possessore, ad judicandum *Iuxta* Reg. 12. Juris in *6. Cum pari partium jure adjuvatur Reus, & Possessor, quibus Adversarii, cum concordantiis*. Et Reg. 65. *eodem pari causa potior est, in favorabili, cap. 2. de Probationibus & vult. de Sponsal. Gregoriadus.*

61 Si verò casus accidat, ut utrique litigans personam Rei, vel possidentis fuitinent (cum duo vicin Superiorum conflinium, aut super jure venandi, piscandi, aut pascendi litigent, & uterque de possessione doluerit, *arg. Excusat litteris 3. de Probationibus Juris*) ut, quod possessio ell antiquior, vel titulo munita. Quod è contrario accidit, ut uterque, cuilibet possessio pro indivisa de communitate solidarium, & ipsum forsitan Interdicti, *Ut possidetis, in possidetis Regest. lib. 1. n. 8.*

62 Quærimur III. An in casu multum intricato possit Judex portitus compositionem, seu transactionem inparare? Et dicitur nonnunquam *ipsum*: nam, quod, dare consulere potest partibus, ut sese amicabiliter componant, sive compromittendo in arbitros, sive transigendo, cum dubius in ipsa res eventus, futurum omnes, idque ut primo loco in praxi fiat, est conflitutum, juxta textum notabilem *in c. Studentium dist. 90. & c. ab judicis Conflit. vers. Ad compromittendum Transactionis. Cap. 1. Mortuus pentitur.* ubi Glossa fin ipsum, atque ibi Doctrinam format, quod Judex primo, & ante quam ad sententiam pronunciandam, & Verita, amicabiles tuis conflitutionibus reconciliabit, possit inter ipsos compromittendum, difficultas remanet, pro ejus resolutione

Resp. I. Est regulariter loquendo non posse partes litigantes compromittere, nisi conflitutionem, cauta prius potitant partes à judicibus compelli ad compromittendum, transigendum, vel compromittendum *Ex Abbatis Cassinensis Bull. 8. cap. 1. Ubi Glossa tap. 1. n. 1. & 3. & Gregor. de Treuga & pace. Layman. 1. tract. 1. cap. 3. n. 6. Barbosia. 3. de Offic. & potest. Episc. cap. 20. n. 8.* & alii; quamvis nonnulli dicentur quod alterum partem, quorum aliquoties Gregor. *1. tr. 9. Epistolis.*

Primo quod habetur expressè *in dicto. ut litigantes se transigent & fin. Collatio.* ubi statuitur, quod Judex millum qui ell eremus ad quilla, vel vitandum litigandum, vestitatis, & ipsis conflitutis hoc facere: nullum permitti eius illis conscientia. Ergo hoc necessariò requiritur, ut ipsi Judices, & ipsi

TITULUS XXXIII.

De Majoritate, & Obedientia.

SUMMARIUM.

1 *Sicut in Cœlesti Hierarchia, ita & in Ecclesiastica dantur gradus, & ordines Ministrantium.*
2 *Majoritas in proposito, quid?*
3 *Majoritas inter Clericos consideratur ex quinque causis.*
4 *Nempe ex prærogativa Ordinis.*
5 *Et prærogativa Consecrationis.*
6 *Ratione jurisdictionis.*
7 *Ratione antiquitatis.*
8 *Et ratione excellentiæ Ordinantis.*
9 *Obedientia, ut est Virtus specialis, quid?*
10 *Ejus objectum, quod?*
11 *Obedientia ut sic dividitur in specialem, & generalem; & hæc declaratur.*
12 *Inobedientia etiam duplex: generalis, nimirum, & specialis.*
13 *Obedientia, ut est Virtus specialis, est major omni Virtute morali.*
14 *Ac præponitur Victimis, & cur?*
15 *Obedientia consistit in tribus: nempe*
16 *In reverentia Superiori exhibenda.*
17 *In mandato ejus suscipiendo.*
18 *Adeò, ut etiam in dubio, an liceat actus, semper sit obediendum.*
19 *Secùs, quando constat id esse contra Deum, quod præcipitur.*
Declaratur hoc exemplo Militum Christianorum, sub Juliano Apostata servientium. Ibid.
20 *Tenetur inferior obedire Superiori in judicio subeundo.*
21 *Mandato Superioris, etiam oneroso, humiliter est obediendum; & toleranda correctio etiam injusta.*
22 *Cui magis sit obediendum ex duobus Superioribus, contraria præcipientibus? Et nu. seqq.*
In obediendo major potestas præponitur minori; idque declaratur exemplis. Ibid.
23 24 25 & 26 *Proponuntur, & solvuntur nonnullæ instantiæ.*
27 *Si Superiores illi sint æquales domini, tenetur quis obedire utrique, si potest.*
28 *Quòd si utrique obedire nequeat, tenetur obedire illi, cui majori vinculo, seu potiori titulo est obligatus.*
29 30 31 & 32 *Declaratur hoc exemplis. Et n. seqq.*
33 *Clericus magis tenetur obedire Episcopo, quàm Principi sæculari contrarium præcipienti.*
34 *Inobediens Decretis Episcoporum, vel Prælatorum Ecclesiasticorum, excommunicari debet.*
35 *Dummodò inobedientia sit notabilis, & conjuncta cum contumacia.*
36 *Abbatissa nequit excommunicare propter inobedientiam sibi subjectos, nec Clericos strictè suspendere.*
37 *Potest tamen implorare officium Superioris, ut ipse tales excommunicet, aut suspendat.*
38 *Non obediens Canonicis institutis incurrit infamiam; & qualem?*

1 POstquàm hactenus tractatum extitit de Ecclesiasticorum Ministrorum electione, ordinatione, atque officiis, meritò subjungitur præsens Titulus. Clarum quippe est, inter eos non esse honoris & potestatis æqualitatem, sed quemadmodum in Cœlesti Hierarchia, ipsisque Angelicis Choris datur quædam Ordinum diversitas, dum alii sunt Angeli, alii Archangeli &c. ita & in Ecclesiastica Hierarchia, ex Divinæ dispensationis provisione, diversos necesse fuit constitui Ministrantium gradus, & ordines: ut dum reverentiam minores potioribus exhiberent, & potiores minoribus dilectionem impenderent, vera concordia fieret, & ex diversitate contextio, & rectè officiorum gereretur administratio singulorum; prout optimè notarunt S. Gregorius, & S. Bonifacius Papæ, relati *can. ad hoc dist. 89.* Quibus prænotatis

Quæritur I. Quid sit, & quibus ex causis majoritas 2
inter Clericos attendatur? Resp. I. Majoritas in proposito aliud non est, quàm excellentia unius personæ præ alia. Et ex hac excellentia, seu prærogativa illa, qua Major præstat minori, nascitur Obedientia, quæ debetur Majoribus.

Resp. II. Majoritas inter Clericos consideratur ex 3
quinque causis, videlicet ex prærogativa Ordinis, Consecrationis, Jurisdictionis, Antiquitatis, & ex prærogativa ipsius Ordinantis. Ita Hostiensis *in Summa h. t. n. 1.* quamvis nonnulli secundum membrum, omittant, videlicet Consecrationem; ut Barbosa *in Summario h. t.* Pirhing *eod. n. 1. & seq.* eo quod sub prærogativa Ordinis comprehendi videatur. Vallensis *eod. n. 2.* & alii.

Sic imprimis ob prærogativam Ordinis, Diaconus 4
major est Subdiacono, & Sacerdos Diacono; huicque in Ecclesia præfertur in loco, & portione, etiamsi posterius admittatur, *c. Statuimus 15. h. t.* Sicut & Episcopus major est Presbytero; quamvis olim idem fuerit Presbyter, qui & Episcopus, *can. Olim idem dist. 95.* Et generaliter ratione Ordinis, Clerici sunt majores, & digniores Laicis, *can. Denique dist. 4. & cap. Ecclesiæ sanctæ Mariæ 10. de constit.* cum similibus.

Huc accedit prærogativa Consecrationis: per hanc 5
quippe Episcopus consecratus, major est Electo nondum Consecrato: unde nequit iste ordinare Clericos, nec alia Episcopalia munera peragere, sicut Episcopus consecratus, *c. Quanto 4. de consuetud.* Et ob patem rationem Ecclesia consecrata præstat benedictæ solùm. Vallensis *cit. nu. 2.*

Tertiò ratione jurisdictionis, sive potestatis, Ar- 6
chiepiscopus est major Episcopo; & Archidiaconus Archipresbytero, *c. Ad hæc 7. de offic. Archidiacon.* Sicut & Abbas Monachis, *can. Abbates 18. qu. 2.* & Abbatissa Monialibus, *c. Dilecta 12. h. tit.* cum similibus. Quin etiam ratione Romanus Pontifex, veluti Successor D. Petri, Christique in terris Vicarius, potestate divinitùs accepta, præest omnibus Archiepiscopis, & Episcopis, imò & cunctis Fidelibus, atque ipsis quoque Imperatoribus quoad spiritualia, *cap. Solitæ 6. h. t.* cum concordantiis.

Quartò ratione antiquitatis, cæteris paribus, habe- 7
tur prior, seu major, qui priùs fuit ordinatus, *cap. 1. h. t.* Huc etiam facit, *Reg. 54. Jur. in 6.* ibi: *Qui prior est tempore, potior est jure*, cum similibus.

Quintò tandem quis potior habetur, seu major ra- 8
tione excellentiæ & prærogativæ Ordinantis. Sic ordinatus à Papa, potior habendus est aliis Clericis, qui sunt ejusdem Ordinis, & dignitatis; idque ob reverentiam sanctæ Sedis Apostolicæ, *cap. Per tuas 7. h. t.* & ampliùs probat Glossa ibidem. Concordat *in simili c. Si à Sede 31. de Præbend. in 6.* ubi, si non constet de prioritate Beneficii duobus collati, simulque neuter possideat, præfertur ille, cui Sedes Apostolica, vel ejus Legatus contulit; *idque propter conferentis ampliorem prærogativam*, ut loquitur textus.

Quæritur II. Quid sit Obedientia, & in quibus gene- 9
ratim consistat, seu attendatur? Resp. I. Obedientia, prout est virtus specialis, est virtus moralis inclinans ad faciendum quod jubetur, eo quod jubeatur. Ita Navarrus *c. 23. Manual. n. 35.* estque in re communis.

Additur notanter, Obedientia, prout est virtus spe- 10
cialis. Cujus videlicet virtutis speciale objectum, est præceptum Superioris, tacitum vel expressum; ut inquit D. Thomas *2. 2. q. 104. art. 2.* Ita videlicet, ut fiat quod jubetur, eo quod jubeatur.

Solet quippe Obedientia ut sic distingui in specialem 11
hic

hic diffinitivam; & in generalem, quæ nihil aliud est, quàm executio cujuscunque actus virtutis sub præcepto cadentis. Et hæc obedientia generalis comprehendit sub se omnes reliquarum virtutum actus, quibus fit, quod jubetur (sive faciendo, sive omittendo) non ratione ipsius præcepti, seu non ideò quia jubetur, sed ex intentione atque honestate cuilibet virtuti propria. Licet enim hujusmodi generalis Obedientia adhuc dicatur obedientia, in tantùm, quia peragit, quod præceptum est: nihilominus ob defectum specialis motivi, seu objecti sui formalis, ea non constituit virtutem specialis Obedientiæ, sed censetur esse virtus illa, ad quam pertinet actus virtuosus à Deo præceptus. Sic qui humilis est, patiens, & castus, non idcircò elicit actum specialis virtutis Obedientiæ (nisi forsan ex sua particulari intentione eliciat tales actus etiam ideò, quia à Deo sunt præcepti) sed potius actum humilitatis, actum patientiæ, castitatis &c.

12 Atque Obedientiæ sic dupliciter acceptæ duplex opponitur Inobedientia: una nimirum generalis, consistens in quocunque peccato, utpotè per quod semper violatur aliquod præceptum Superioris. Altera specialis, quia ideò violatur præceptum Superioris quia præceptum est; vel ideò omittitur actus præceptus, quia præceptus est.

13 Cæterùm obedientia, prout est virtus specialis, est una ex virtutibus moralibus, atque reducitur ad Observantiam. Et quidem hujusmodi obedientia, licèt sit minor virtutibus Theologicis; nihilominus dum per eam propter Deum relinquitur propria voluntas, & impletur voluntas Superioris nobis præcipientis, per se loquendo major est omni alia virtute morali: prout Doctor Angelicus *2. 2. q. 104. art. 3.* ex professo docet, & probat. Siquidem per virtutem obedientiæ relinquitur, ac propter Deum despicitur bonum omnium bonorum humanorum maximum, videlicet bonum animæ, seu propria voluntas, vel maximè præcellens bonis fortunæ, & bonis corporis, quæ sunt tria genera bonorum humanorum.

14 Atque ideò Obedientia victimis jure præponitur 1. *Reg. 15.* quia, ut inquit D. Gregorius *lib. 35. moral. cap. 13.* ac refertur *can. Sciendum 8. qu. 1.* per victimas aliena caro, per obedientiam verò voluntas propria mactatur. Concordat Extravag. *Quorundam Joannis XXII.* paulò ante finem.

15 Resp. II. Obedientia generatim loquendo attenditur seu consistit in tribus, videlicet in reverentia Superiori exhibenda, in mandato ejus suscipiendo, & in judicio subeundo. Ita Glossa *in Summa V. Obedientia dist. 93.* Hostiensis *in Summa n. 2. h. t.* & alii, ac declarantur singula.

16 Sic Obedientia imprimis consistit in reverentia: hæc quippe debetur Superiori; ita ut minor assurgat Majori, & cedat ipsi primum locum in sedendo, & eundo, ut explicat Glossa *ibid.* Item, ut inferior non sedeat stante Superiore, aut eo non jubente, *can. Non oportet dist. 93.* ac hujusmodi. Fallit tamen hoc, ubi minor ordine, vel posterior tempore, major est potestate, vel jurisdictione: ut patet in Archidiacono, qui hac ratione præcedit Archipresbyterum, haud obstante, quòd ille major sit Ordine, *c. Ad hæc 7. de offic. Archid.* Item fallit, cum minor gerit vicem, & locum majoris, ut *can. ult. dist. 93.* ubi Diaconus, habens locum sui Metropolitani, sedet ante Presbyterum.

17 Deinde inferior tenetur suscipere, atque exequi mandatum Majoris: non quidem cujuscunque, sed illius duntaxat; qui habet jurisdictionem in se; ut Pater in filium, Prælatus in Monachum &c. Vel saltem administrationem; ut Magister respectu discipuli, Tutor respectu pupilli. Licèt enim reverentia debeatur omnibus Majoribus, eorum tamen præcepto obedire nemo tenetur, nisi respectu cujus habent jurisdictionem, vel administrationem. Porrò inferior tenetur obedire præcepto hujusce Majoris, seu legitimi sui Superioris in omnibus quæ ad proprium statum, vel communem utilitatem Reipublicæ pertinet, nec contrariantur Legi Divinæ: uti liquet ex quarto Præcepto Decalogi, *& can. A Subdiacono dist. 93. & can. Quæ contra dist. 8.* cum similibus.

18 Et hoc adeò verum est, ut etiam in dubio, an id, quod præcipitur, sit contra præceptum Dei, nec ne, semper sit obediendum, *can. Quid culpatur 23. q. 1.* juncta Glossa *fin. ibid.* & DD. passim. Nam in dubio melior est conditio possidentis, putà Superioris præcipientis: unde, licet fortassè Superior injustè faciat præcipiendo: tamen subditus justè facit obediendo, & stante dubio excusabitur ob necessitatem serviendi.

Secus est, quando aliquid præcipitur, quod constat es- 19
se contra Deum: quia tunc Prælato illicitum præcipienti non oportet obedire, sed Deo magis obediendum est, quàm homini, *Act. cap. 5. & can. Non semper & seqq. 11. q. 3.* Nam, quamvis per obedientiam aliquando bonum sit omittendum, nunquam tamen per eam malum est faciendum, *can. Quid ergo 11. qu. 3.* Ac proinde in rebus illicitis obedientia non est præstanda, *can. Si dominus & can. Imperatores ead. caus. 11. q. 3.* ubi hoc amplius declaratur exemplo Militum Christianorum sub Juliano Apostata servientium, cui statim obtemperabant pugnam indicenti, non item cultum Idolorum præcipienti.

Tandem inferior tenetur obedire Superiori in judicio 20
subeundo; adeò, ut juridicè citatus teneatur comparere in ejus judicio; & alioquin contra eum, veluti contumacem, procedi valeat, *c. Ex litteris 2. & c. Cum dilecti 6. de dolo & contum.* cum similibus. Nisi per legitimam appellationem, aut recusationem, ejus judicium declinare valeat. Verum ad hoc, ut quis teneatur majori obedire in judicio subeundo, requiritur ex parte illius jurisdictio in Inferiorem: nam cæteroquin sententia à non suo judice lata, nullius est momenti, *c. At si Clerici 4. de judiciis*, cum concordantiis.

Resp. III. Mandato Superioris etiam oneroso humili- 21
ter est obediendum, & pia devotione tolerandum jugum, quod imponitur, etsi vix ferendum videatur, *can. In memoriam, dist. 19.* Atque insuper patientissimè toleranda correctio, etiam injusta, *can. Contra morem dist. 100.* Nisi quis rationabilem causam prætendere possit, eamque debita cum reverentia assignet, cur mandatum Superioris adimplere non possit, *c. Si quando 5. de Rescrip.*

Quæritur III. Cui magis sit obediendum, si quis duos 22
habeat Superiores, & unus præcipiat unum, alter contrarium? Resp. I. In obediendo major potestas præponitur minori: adeoque in tali casu magis superiori parendum est præ alio. Ita Hostiensis *in Summa nu. 6. §. Quid si duo h. t.* Federicus de Senis *Consil. 191. §. Item quod iste.* Card. Tuschus *Litt. O. concl. 1. n. 3.* & alii. Et hæc Conclusio clare traditur *in c. Quæ contra dist. 8.* illis verbis: *Sicut enim in potestatibus societatis humanæ major potestas minori ad obediendum præponitur, ita Deus omnibus.* Concordat *can. qui resistit. 11. qu. 3.* ubi S. Augustinus *Serm. 6. de Verbis Domini*, id declarat exemplo Curatoris, Proconsulis, & Imperatoris, ac ipsius Dei: nam si aliquid jusserit Curator, id faciendum est: tamen si contrà Proconsul jubeat, hujus potestas præfertur. Et si aliquid Proconsul jubeat, aliud Imperator, nemo dubitat, illo contempto, huic esse serviendum. Sicut & si aliud Imperator, aliud Deus jubeat: nam major potestas prævalet minori: & Imperator carcerem, Deus gehennam inobedientibus minatur.

Dices. Juxta *can. Archiepiscopus cum seqq. 9. q. 3.* Cleri- 23
cus magis tenetur obedire Episcopo, quàm Archiepiscopo; imo hic circa Clericum sui Suffraganei, eo inconsulto, nihil potest disponere, & nullam in eum habet potestatem, *c. Pastoralis 11. de Offic. ordinar.* Sicut & Monachus magis tenetur obedire suo Prælato, quàm Episcopo; adeò, quod Episcopus ipsum non possit ordinare, neque ad majus officium promovere, invito Prælato, *can. 1. & 2. dist. 58.* Similiter Episcopus non debet relaxare sententiam excommunicationis rationabiliter latam à Plebano sibi subjecto, absque hujus conscientia, & præmissa per malefactores congrua satisfactione, *c. Cum ab Ecclesiarum 3. de Offic. ordin.* ergo non semper est obediendum majori Potestati, seu magis Superiori. Resp. neg. consequent. Quia Conclusio non absolutè dicit, Majori esse obediendum, sed majori Potestati, seu magis Superiori; hoc est, illi, penes quem magis ac principalius potestas imperandi residet; prout accidit in Proconsule respectu Curatoris sibi subjecti, & in Imperatore respectu proconsulis, & in Deo respectu Imperatoris, cùm hic potestatem præcipiendi recipiat ab illo, non econtrà. Hoc autem non accidit in allatis instantiis.

Sic

24 Sic quippe, licèt Archiepiscopus sit major Episcopo, non tamen major est ejus potestas respectu Clerici suo Suffraganeo subjecti: quinimò extra actum Visitationis, & quosdam alios casus, suprà *Tit. 31. de Officio Judicis Ordinar. § 2. n. 43. & seqq.* enumeratos, & in quibus talis Clericus tenetur magis obedire Archiepiscopo, nullam hic in ipsum habet potestatem, sive jurisdictionem, *cit. c. Pastoralis de Offic. Ordinar.*

25 Similiter, quamvis major sit dignitas Episcopi, quàm Abbatis, non tamen pertinet ad officium Episcopi pro libitu suo disponere circa Monachum: quinimò Monachus immediatè habet Abbatem loco Dei supra caput suum, idque vi voti obedientiæ, *cap. Si Religiosus 27 de Elect. in 6.* Ac proinde (exceptis certis casibus) meritò tenetur magis obedire suo Abbati, quàm Episcopo. Abbas Panorm. *d. Cùm ab Ecclesiarum n. 10 de Offic. Ordin.*

26 Ad ultimum de Plebano dicitur cum Glossa *fin. in cit. c. Cum ab Ecclesiarum* & Abbate *ibid. nu.* 11 allegante communem Doctorum, licèt Episcopus malè faciat relaxando justam sententiam excommunicationis à Plebano in sibi subjectos latam (sic enim non nihil confunditur ordo Ecclesiasticus, *arg. can. Pervenit ad nos 11. q. 1.* ac proinde meritò istud dicitur per Episcopum fieri non debere) quod nihilominus talis absolutio ab Episcopo facta teneat. Siquidem ipse est Ordinarius suæ Diœcesis: & quamvis Plebanus vel alius inferior Prælatus, habeat jurisdictionem in suos subditos, hanc tamen non habet excluso Episcopo, sed cumulativè cum ipso. Unde hæc instantia neutiquam urget, sed potius favet conclusioni nostræ. Videantur etiam dicta superius *cit. Tit. de Officio judicis Ordinarii §. 3. nu. 78. & 81.*

27 Resp. II. Quod si verò ex duobus illis Superioribus neuter sit superior altero, sed vel sint æquales domini, atque æqualis jurisdictionis, puta duo Episcopi, quibus quis vovit obedientiam, vel saltem ex diversis titulis est quis subjectus ambobus: tunc si talis potest utrique obedire, tenetur ad hoc, *l. Duorum libertus ff. de operis libertor. & l. Si quis gravi §. Si cùm omnes ff. ad S.C. Syllanianum.*

28 Si verò utrique nequit obedire, ut quia præcipiunt contraria, vel simul incompossibilia: tunc tenetur obedire illi, cui majori vinculo, sive potiori titulo est obligatus. Ita Hostiensis *in Summa nu. 6. §. Quid si domini h. t.* Card. Tuscus *loc. cit.* & alii. Siquidem generale est quod major Potestas minori præponatur ad obediendum, *can. Quæ circa dist. 8.* Atqui major illa Potestas non solùm consurgit ex dignitate majori Prælatorum, sed etiam ex majoritate, seu prioritate tituli, quo quis tenetur obedire; prout ostenditur inductione.

29 Sic imprimis, qui duobus Episcopis juravit obedientiam, ac nequit obedire utrique, eò quòd diversa, seu incompossibilia præcipiunt, tenetur obedire illi, cui primò juravit: quia juramentum primum licitum servandum est, & secundum, quatenus contrariatur priori non tenet, *cap. Veniens 16. & c. Intellecto 33. de jurejurand.* Hostiensis *ubi suprà.*

30 Deinde, quando filiusfamilias culpiam aliquid sub juramento promisit, si patri oppositum præcipienti humiliter obediat, non sit perjurus (dummodò præceptum paternum non procuraverit) imò tenetur patri potiùs obedire. Federicus de Senis *Consil. 191.* Card. Tuscus *Litt. O. cit. Concl. 1. nu. 1.* & alii. Ratio est: quia filius per factum suum, seu per juramentum alteri præstitum non potest tollere, aut vulnerare obligationem, qua de jure naturali, ac Divino, suo parenti tot titulis tenetur. Accedit, quòd jurans per secundam obligationem non possit præjudicare priori; licèt, in quantùm in se est, teneatur eam observare, ex quo observari potest sine peccato *cap. Si verò 8. de Jurejur.*

31 Quod si verò pro eodem tempore pater præcipiat filio circa rem domesticam; & judex, aut belli Dux circa negotium Reipublicæ, magis judici, aut Duci obedire tenetur, quàm patri: quia bonum publicum est præferendum privato. Card. Tuscus *loc. cit. nu. 2.* Engel *h. t. nu. 70.* ubi cum aliis Doctoribus generaliter docet, quòd inter pares potestate Superiores ei sit obediendum, qui præcipit ad nobiliorem finem.

Rursus, quando quis ratione duplicis Beneficii, vel officii legitimè possessi, subjicitur jurisdictioni diversorum Prælatorum incompossibilia præcipientium; tenetur magis obedire illi, cui principaliter subest, *arg. cap. Cum Clerici 19. de Verb. signif.* Vel cæteris paribus, à quo majus Beneficium habet, *arg. cap. Cum in officiis 7. & c. Relatum 12. §. fin. de Testament. & cap. ult. de Postulando.* Quod si verò omnia sint æqualia, locus est gratificationi, *arg. l. Si quis gravi §. Si cùm omnes ff. ad S.C. Syllanianum*, ac notat Hostiensis *in Summa h. t. numer. 6. §. Sed quid si.* 32

Tandem, quia Episcopus in sua Diœcesi major est quocunque Principe sæculari; cum spiritualia sint temporalibus digniora, *c. Illud 5. h. t.* Adeò, ut omnes Principes Episcopo loci teneantur obedire in pertinentibus ad Pastorale officium suum, *c. Omnes Principes 4. & c. Solitæ 6. eod.* Atque ideirco S. Ambrosius Episcopus Mediolanensis, Theodosium magnum Imperatorem excommunicare non formidaverit, *can. Duo sunt dist. 96.* sicut & S. Stanislaus, Episcopus Cracoviensis, excommunicavit Boleslaum Regem Poloniæ. Hinc sequitur, quod Clerici magis teneantur obedire Episcopo loci in pertinentibus ad ejus officium, quàm cuicunque Principi sæculari contrarium præcipienti: etiamsi huic subsint ratione bonorum temporalium, quorum jacturam pertimescere possunt, *cit. c. Illud h. t. ibi: Nec debuerant pro temporali commodo inobedientiæ notam incurrere.* Vel in alio licito ac honesto servitio illius Principis sæcularis detineantur: ubi enim contraria præcipiuntur, tunc majori Domino obediendum est, *cit. can. Qui resistit. 11. q. 3.* cum similibus. 33

Quæritur IV. Quæ sint pœnæ inobedientiæ? Respond. I. Si quis Decretis Episcoporum, aut aliorum Prælatorum Ecclesiasticorum, per contumaciam non obtemperavit, excommunicari debet. Textus est in *c. 2. h. t. ibi: Si quis venerit contra decretum Episcopi, ab Ecclesia abjiciatur &c.* Concordat *can. Si autem vobis 11. qu. 3.* Quamquàm hæc excommunicatio non sit latæ sententiæ, sed primum ferri debeat contra inobedientem, ut resipiscat; prout innuitur citatis illis verbis: *ab Ecclesia abjiciatur*, id est, excommunicetur. 34

Adde, quod talis pœna excommunicationis non sit infligenda, nisi propter inobedientiam, quæ spectatis omnibus circumstantiis sit peccatum mortale, simulque conjuncta cum contumacia, *can. Nemo Episcoporum & can. Nullus Sacerdotum 11. qu. 3.* ac notat Abbas *in cit. cap. 2. num. 1. h. t.* 35

Excipe tamen Abbatissam: hæc quippe Canonicas suas, & Clericos suæ jurisdictioni subjectos, propter inobedientiam excommunicare non potest, *c. Dilecta 12. h. t.* eò, quod excommunicatio pertineat ad Claves Ecclesiæ, quarum potestas non competit fœminis, *c. Nova 10. de Pœnit. & remiss.* Qua de causa etiam Abbatissa nequit propriè, ac strictè suspendere ab Ordine Clericos sibi subjectos, ea scilicet suspensione, cujus violatio inducit irregularitatem: licèt large loquendo possit ipsos suspendere à Beneficio, subtrahendo videlicet eis Beneficium, aut ipsi præcipiendo, ne celebrent, donec satisfecerint: idque ratione jurisdictionis, quam ex speciali jure, ut puta ex longæva consuetudine, vel privilegio, in eos forsan acquisierat, *arg. c. Dilecta 12.* & notat Abbas *ibid. nu. 5. h. t.* 36

Quamvis autem Abbatissa nequeat excommunicare, vel propriè Clericos suspendere; potest tamen implorare officium Superioris, ut ipse excommunicet, vel suspendat contumaciter inobedientes, juxta *cit. c. Dilecta, fin.* & Abbatem *ibid. nu. 3.* 37

Resp. II. Insuper non obediens Canonicis institutis incurrit inobedientiæ notam, id est infamiam. Patet hoc ex *c. Illud Dominus 5. h. t.* juncto Summario, & DD. *ibid.* Quamvis hæc sit talis infamia Canonica, qualis oritur ex omni peccato mortali; quo per pœnitentiam, & sacerdotalem authoritatem sublato, tollitur & infamia, *can. Ut qui 6. qu. 1.* & observat Abbas *in cit. c. Dominus Not. 2.* 38

TITU-

TITULUS XXXIV.

De Treuga & Pace.

SUMMARIUM.

1 *Ratio continuationis Rubricarum.*
2 *Judicum Ecclesiasticorum est, discordantes ad pacem reducere.*
Bonarum mentium est, lites execrari. Ibid. & num. seqq.
3 *In litibus, seu controversiis causarum, quæ mala oriantur?*
4 *Pax quid?*
5 *Et quæ ejus commoda?*
6 *Treuga, quid?*
7 *Induciæ, quod, & an different à Treuga?*
Treugæ vocabulum quale? Ibid.
8 *Treuga est duplex, nempe*
9 *Conventionalis, &*
10 *Canonica, seu Legalis, quid? Et num. seqq.*
11 *Treugæ Canonicæ, cur fuerint statutæ?*
12 *Enumerantur personæ, quæ tempore Guerræ gaudeant securitate.*
Sævire in fœminas, & pueros, semper fœdum habebatur. Ibid.
13 *Treugæ Canonicæ, an sint usu receptæ? Et n. 10.*
14 *Innocentes in bello occidere, an liceat?*
15 *Hostem fallere stratagemate aliquo, est laudabile.*
16 *Fidem tamen ipsi datam violare non licet.*
17 *Si facto publico violatur per hostem pax, aut treuga, illicò altera pars potest arma reassumere.*
18 *Secùs, si ea violetur facto duntaxat privato. Et num. seqq.*
19 *Tunc enim satisfactio priùs petenda est, & n. 17.*
20 *De Bello. Remissivè.*

1 Quamvis post Tractatum de Prælatis, & Judicibus Ecclesiasticis, mox de ipsis Judiciis tractandum videretur, nihilominùs præmittendum censuit Compilator Juris Canonici Tractatum de Pace, & Treuga, Pactis & Contractibus, & aliis hujusmodi, quibus litigantes partes ad pacem & concordiam revocari possunt.

2 Et meritò id factum: tam quia Judicum Ecclesiasticorum est, discordantes ad pacem reducere, ut habetur *dist. 90.* per totum. Tum quia præstat, ut si fieri possit, dissidentes ac litigantes tempestivè propellis pactionibus, atque transactionibus, seu aliis opportunis modis, ad concordiam revocentur. Litigia quippe ac dissensiones criminum præbent occasionem, suntque multorum causa malorum, *Clem. Dudum §. 1. de sepult.* Unde & bonarum mentium est, lites execrari, *arg. l. Item si res §. fin. ff. de alienat. judic. mutand. caus.* & inter alios notat Fagnanus *in c. Conquestus, nu. 53. de Feriis.* Incertus est enim litis eventus, simulque cogitandi sunt sumptus ad ejus persecutionem necessarii, *arg. leg. Quod debetur ff. de Peculio.*

3 Pulchrè sanè S. Ivo, Advocatorum Patronus (ut post Rebuffum *to. 1. ad Leges Galliæ, in Præmio, Glossa 5. n. 154.* refert Barbosa *par. 3. de offic. & potest. Episc. alleg. 79. n. 14.*) dicebat, *quòd in controversiis causarum capitales inimicitiæ oriuntur, fit amissio expensarum, labor animi exercetur, corpus quotidie defatigatur, multa & inhonesta crimina inde consequuntur, bona & utilia opera post ponuntur: & qui semper credunt obtinere, frequenter succumbunt; & si obtinent, computatis laboribus & expensis nihil acquirunt.* Unde tutior est pax incerta victoria; & satis lucratur, qui se à litibus eximit. Atque, ut habet vulgi adagium, *Tenuis transactio præstat pingui sententia:* incertus enim est litis eventus, *l. Quod debetur ff. de Peculio.* Et quod omnia alia superat, Divinum monitum Salvatoris est, Matth. cap. 5. vers. 40. *Si quis vult tecum judicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium: & quique te angariaverit mille passus, vade cum illo & alia duo.* Quibus quantùm ad connexionem Rubricarum prænotatis

4 Quæritur I. Quid sit Pax, & quæ ejus commoda? Resp. I. Pax est totalis, & perpetua discordiæ peremptio, voluntariè inter litigantes facta. Ita in re communis. Dicitur imprimis, totalis & perpetua discordiæ peremptio: ad differentiam Treugæ temporalis, seu induciarum ad tempus initarum, de quibus in progressu. Et additur, voluntariè facta, hoc est, mutuo litigantium consensu inita; haud obstante, quòd quandoque alterutra pars armis succumbens cogatur invita pacem inire: nam etiam coacta voluntas est voluntas, *can. Meritò 15. quæst. 1.* juncta Glossa *ibid. vers. Vult*, cum concordantiis: Simulque finis belli, pax est & securitas, nam ideò bellum geritur, ut pax acquiratur, *can. Noli 23. quæst. 1.*

5 Resp. II. Pacis plurima, & insignia sunt encomia, & commoda, ipsa enim est vinculum Charitatis, *cap. Novit 13. §. Licèt de Judiciis.* Discordiæ finis, Hostiensis *in Summa h. t. nu. 2.* Omnium rerum mater, & nutrix: nam gratæ Pacis insigniis omnia vigere cernuntur, crescunt opes, vigent Leges, floret Reipublicæ disciplina, fervet Religio, valet æquitas, pollet humanitas, uberior est quæstus pauperum, splendidior opulentia divitum. Barbosa *in Summario h. t. n. 1.* Christus veniens docuit pacem, dedit pacem, reliquit pacem, *can. nisi bella 23. q. 1.* Nec nisi toto Orbe terrarum in pace composito Unigenitus Dei Filius in Mundum venire, nascique dignatus est. Martyrologium Romanum die 25. Decembris. Tantaque sunt universim Pacis commoda, ut Poetæ canere licuerit:

Nulla salus bello, Pacem deposcimus omnes.

6 Quæritur II. Quid, & quotuplex sit Treuga? Resp. I. Treuga est securitas, personis & rebus ad tempus præstita, discordia nondum finita. Ita Hostiensis *in Summa h. t. nu. 1.* Vallensis *eod. n. 1.* & alii. Dicitur notanter, securitas ad tempus præstita: quia per hoc Treuga differt à Pace, quòd hæc sit totalis peremptio discordiæ, non sic Treuga.

7 Porro Treugæ in Jure Civili alio nomine vocantur *Induciæ* (vulgò Armistitium) *ut leg. Postliminium ff. de Captivis, & postlim. revers.* ibi: *Induciæ sunt, cùm in brevi & in præsens tempus convenit, ne invicem se lacesserent.* Et quamvis Glossa *ibid. V. Lacesserent*, assignet differentiam, quod Treugæ ad longum tempus, Induciæ verò ad breve tempus concedantur: communiter tamen sumuntur pro synonimis, nisi quòd *Induciarum* vocabulum sit latinum, *Treugæ* verò Gallicum; ut inquit Vallensis, & Pirhing *h. t. nu. 1.* vel Italicum, sive barbarum, ut loquitur Zoesius *eod. n. 3.*

8 Resp. II. Treuga duplex est, videlicet alia conventionalis, & alia canonica seu legalis. Ita Glossa *in cap. 1. V. Frangere h. t.* communiter recepta. Et quidem

9 *Treuga conventionalis* dicitur, quæ ex libera litigantium voluntate initur; adeoque ex conventione formam & modum recipit, non minùs, ac quilibet contractus. Et hujusmodi Treugæ, seu Induciæ, semper, & quidem de Jure gentium, sunt servandæ; *arg. can. Jus gentium dist. 1.* ubi inter alia etiam paces, induciæ ad Jus gentium revocantur.

10 *Treuga canonica seu legalis* est, quæ per Canonem, seu Legem constituta est; de qua fit mentio *in cap. 1. & 2. h. tit.* Ubi imprimis in Concilio Lateranensi, sub Alexandro III. celebrato, sub pœna excommunicationis, & aliis pœnis statutum habetur, ut *Treugæ à quarta Feria post occasum solis usque ad secundam Feriam in ortu solis, ab Adventu Domini usque ad Octavas Epiphaniæ, & à Septuagesima usque ad Octavas Paschæ ab omnibus observentur.* Verùm hic Canon cum suis pœnis non est usu receptus, nec proinde hodie tenet; ut notat

Glossa

Glossa *ibid. ℣. Frangere*. Innocentius, & Expositores communiter.

11 Addit novissimè, ac multipliciter probat Gonzalez Tellez *in Commentar. allegat. cap. 1. h. t. n. 9 & num. 18.* dictas Treugas Canonicas in Concilio Lateranensi fuisse statutas contra bella privata, quæ olim satis vigebant, & nec Legibus probata erant, nec omninò improbata reperiebantur: non autem procedere de bello, *justis de causis*, & publica authoritate indicto.

12 Deinde *in cap. Innovamus 2. h. t.* innovatur statutum antiquitus *in can. Si quis Romipetas, & can. paternarum 24. q. 3.* jam contentum, ut tempore guerræ *Presbyteri, Monachi, Conversi, peregrini, mercatores, rustici, euntes & redeuntes, & in agricultura existentes, & animalia, quibus arant, & semina portant ad agrum, congrua securitate lætentur*. Hæc ibi. Ratio est: quia tales personæ vel non sunt partes, ac membra Reipublicæ, contra quam bellum offensivum geritur; ut peregrini: vel saltem juxta præsumptionem juris, ac nisi contrarium de ipsis ostendatur, censentur innocentes, & personaliter non nocere, nec esse injuriæ auctores, vel cooperatores: ut Presbyteri, Monachi, rustici agriculturæ vacantes, & hujusmodi. Quibus vel maximè accensentur pueri ac mulieres, ipsa natura, & sexus conditione, talium innocentiam esse præsumendam docente: unde sævire in fœminas & pueros, semper fœdum habitum fuit; cum ipsamet Lex Divina hos occidere vetaverit, *Deuter. c. 20 v. 15.*

13 Cæterùm quòd etiam istud Capitulum, quantùm ad hoc, ut tempore belli personæ Ecclesiasticæ, rustici, eorumque animalia gaudeant plena securitate, non sit usu receptum, asserit cum aliis Engel *h. tit. num. 3.* cum hostilis furor ægrè Legibus coerceatur, quando inter arma silere Leges, satis misera probat experientia. Vel dicendum cum cit. Gonzalez Tellez *in cap. 2. num. 9. h. t.* in hoc Capitulo mentionem esse de Treugis Canonicis, ac securitate enumeratis personis congruè concedenda in bello privato, juxta dicta superiùs *num. 11.*

14 Verùm, quidquid sit de hoc, innocentes per se, atque ex intentione in bello occidere, licitum non est, juxta illud *Exod. cap. 23. & Daniel. 13.* ac lumine naturæ notum: *Innocentem, & justum non interficias*. Per accidens tamen, ac præter intentionem aliquando possunt etiam innocentes occidi: utpute, si bellum aliter geri, vel victoria obtineri nequit, nisi innocentes una cum nocentibus, quibus permixti sunt, simul occidantur; prout accidit in arcium eversione, urbium expugnatione, ac hujusmodi. Nam ratio boni communis præponderat privato.

15 Quæritur III. An cum hostibus inita Pax, & Treuga frangi possit? Resp. I. Etsi hostem fallere dolo, seu solertia & stratagemate aliquo, sit laudabile: fidem tamen ipsi datam, seu pacta cum eo inita, violare non licet. Ita communis. Et quidem prior pars ex eo liquet: quia datur *Dolus bonus*, videlicet pro solertia acceptus, maximè contra hostes publicos, *leg. 1. §. Non fuit ff. de Dolo malo*. Unde & in Sacra Scriptura sæpius laudantur illi, qui hostes ex insidiis, seu stratagemate devicerunt: ut *Josue cap. 8. & Judic. cap. 20. vers. 29. & 1. Reg. cap. 15.* & alibi sæpiùs.

Altera pars patet *ex can. Noli existimare 23. q. 1.* ubi dicitur: *Fides, quando promittitur, etiam hosti servanda est*. Nec obstat, quod dolo hostem fallere liceat: aliud enim est, ponendo insidias, vel aliud in pactum nullatenus deductum simulando, hostem callidè circumvenire; aliud, fidem datam, inducias, & pacta promissa violare. Illud omni jure est licitum, atque laudabile. istud illicitum, ac non solùm Juri gentium repugnans, *can. Jus gentium dist. 1.* sed etiam Juri naturali contrarium, utpote quo mentiri nunquam licet, & pacta legitimè inita custodiri mandantur, ut *cap. 1. de pactis*. Idque vel maximè procedit in pactis, seu conventionibus publicis, quæ fiunt per Principes, aut quando belli Duces quædam inter se paciscuntur, *arg. l. Conventionum ff. de pactis*.

Resp. II. Quando Pax, vel Treuga, facto publico ab una parte violata est, tunc ipsa illicò dissolvitur ex parte altera, adeò ut hæc absque nova indictione belli possit arma reassumere; secùs est, quando violatur facto duntaxat privato: tunc enim satisfactio antea petenda est. Ita Gonzalez Tellez *in cap. 2. num. 16. h. t.* sic concordans alias Doctorum sententias. Ratio primæ partis est: quia dictum illud, quòd hosti etiam fides promissa servanda sit, intelligitur sub illa tacita conditione, si & ipse hanc servaverit, *arg. cap. Pervenit. 3. de Jurejurand.* & ampliùs notant Glossa *fin.* & DD. *ibid.* Ergo violata per hostem Pace, vel Treuga facto publico, seu publica authoritate peracto, cessat illicò jure innocens ad ulteriorem eius observantiam obligari: nam *Frustra sibi fidem quis postulat ab eo servari, cui fidem à se præstitam servare recusat*, ut habetur: *Reg. 75. Juris in 6.* cum similibus. Unde illud vulgatum: *Frangenti fidem, fides frangatur eidem.*

Altera pars ex eo suadetur: quia Pax, & Treuga conventionalis, non nisi publica hinc inde authoritate stabiliuntur; ergo etiam non nisi publico facto, seu publica authoritate peracto rescinduntur, juxta *Reg. 1. Juris: Omnis res, per quascunque causas nascitur, per easdem dissolvitur*. Concordat textus *in l. Nihil tam naturale ff. de Reg. jur.* cum similibus.

Quod si igitur agatur contra Pacem, vel Treugam conventam facto duntaxat privato, tunc non illicò licèt arma reassumere in perniciem, & perturbationem totius Reipublicæ. *Si enim non debet aliquis alterius odio prægravari*, juxta *Reg. 22. Juris in 6.* cum concordantiis: multò minùs convenit, ut facto privatorum tota Respublica turbetur, ac prægravetur. Quin potiùs, cùm peccata suos authores tenere debeant, *cap. Quæsivit. de his quæ fiunt à major. part. Capit.* antea debitam à transgressoribus satisfactionem petere oportet: prout in simili habetur *l. Venditi actio Cod. de action. empt.*

Posset hoc loco commodè tractari de Bello, utpote quod Paci opponitur, sicque à pluribus Canonistis sub præsenti Titulo examinatur. Verum quia de Bello, & variis ipsum concernentibus, ex professo jam egi in *Theologia Morali, tract. 4. dist. 7. qu. 4.* illuc Benevolum Lectorem remittendum censui.

TITU-

TITULUS XXXV.

De Pactis.

1 *Pactum, unde sic dicatur?*

Viso de Treuga, & Pace, meritò præsens, & proximè sequens Rubrica subjungitur; eò quòd variis Pactis, & Transactionibus, sæpe numero partes litigantes ante litis ingressum, cujus plerumque dubius est eventus, inter se pacem inire soleant. Quinimò *Pactum quasi ex pace factum* appellatur, ut legitur *in cap. Pactum 11. de verb. signif.* Concordat textus *in L. 1. ff. de Pactis*, ibi; *Pactum à pactione dicitur: unde & pacis nomen appellatum est*. Dividitur autem præsens utilissimus Titulus majoris claritatis gratia in distinctos Paragraphos, nonnulla etiam addendo de Contractibus in genere, utpote de quibus alibi in Jure Canonico ex professo non agitur.

§. I.

De natura, & divisione Pactorum, horumque effectu.

S U M M A R I U M.

2 *Pactum, quid sit?*
3 *Pollicitatio, quid & quomodo differat à pacto?*
4 *Ad pactum requiritur reciprocus duorum in idem consensus.*
5 *Pactum differt à contractu, velut genus à specie.*
6 *Contractus propriè,*
7 *Et impropriè dictus, quid?*
8 *Transactio, quas conventiones complectatur.*
9 *Pactum continet sub se omnes contractus, & transactiones.*
10 *Cum eo tamen coincidit contractus largè sumptus.*
11 *Pacta alia sunt publica, alia privata.*
12 *Alia expressa, alia tacita, & quæ?*
13 *Reddens Debitori chirographum, censetur tacitè debitum remittere: secus, si reddat ei pignus: & cur?*
14 *Pacta in rem, seu realia; & pacta in personam, seu personalia, quæ?*
15 *In dubio censetur esse Pactum in rem.*
16 *Pactum obligatorium, seu promissorium; Pactum liberatorium, quod?*
17 *Pactum nudum quid & unde sic dicatur?*
18 *Pactum vestitum, quid?*
19 *Pactum variis modis vestitur. Et nu. seqq.*
20 *I. Specifico nomine contractus.*
21 *II. Cohærentia cum contractu nominato.*
22 *III. Per interventum rei.*
23 *IV. Litteris, seu proprio chirographo.*
24 *V. Vestimento verborum, seu per stipulationem.*
25 *VI. Juramento, &*
26 *VII. Juris auxilio, seu Legis assistentia.*
27 *Pactorum primarius effectus, est obligatio naturalis. Hanc etiam Gentiles agnoverunt. Ibid.*
28 *Princeps obligatur ex pacto cum subditis inito.*
29 *Pacta quæcunque habent alios notabiles effectus pro foro externo.*
30 *Et quales?*
31 *Spectato Jure Canonico datur actio ex pacto nudo.*
32 *Idque probatur.*
33 *& 34 Solvuntur contraria.*
35 *De rigore Juris Civilis non datur actio ex pacto nudo.*
36 *Sed solùm exceptio. Et nu. præced.*
37 *Secundùm hodiernos mores etiam in Foro Civili datur actio ex pacto nudo; & cur?*
38 *An de facto detur pactum nudum: & nu. præc. Actio ex pacto nudo, quomodo vocetur? Ibid.*

Quæritur I. Quid sit Pactum, & an differat à Contractu? Resp. I. *Pactum est duorum, vel plurium in idem placitum, & consensus*. Ita habetur *in L. 1. ff. de Pact.* Nec in re differt data definitio ab ea, quæ refertur *in d. c. Pactum de Verb. signif.* ibi: *Pactum dicitur inter partes ex pace conveniens scriptura, legibus, & moribus comprobata*. Nam ly *Scriptura* non vult, quasi pactum sine scriptura fieri non possit; sed hoc ideò dicitur, quia sæpè intervenit scriptura, & ad meliorem probationem pacti interponitur, ut explicat Glossa ibidem 2

3 Dicitur primò, *pactum est duorum consensus*. Per hoc siquidem differt Pactum à Pollicitatione: nam *pactum est duorum consensus, atque conventio* (videlicet ad aliquid dandum, faciendum, vel non faciendum) *pollicitatio verò offerentis solius promissum*; ut dicitur *in L. 3 ff. de pollicitat.* Deinde Pactum simul atque perfectum est, statim Jure naturæ obligat: Pollicitatio verò non obligat promittentem, nisi postquàm ab altera parte fuerit acceptata; ideoque promittenti ante acceptationem alterius pœnitere licet, & pollicitationem revocare, *l. absenti ff. de Donationib.* & ampliùs probat Engel *h. t. numer. 1.*

4 Dicitur secundò, *in idem placitum & consensus*; hoc est placitus, & voluntarius in idem consensus; ut explicat Glossa *in cit. l. 1. ff. de Pactis ℣. placitum*. Tum quia ad rationem pacti validi omninò requiritur liber paciscentium consensus, seu conventio, tum quia talis *Consensus* debet esse *in idem*; hoc est, respectu ejusdem rei, simulque reciprocus. Unde ad pactum non sufficit, ut quovis modo duo in idem consentiant: sed requiritur, ut consensus suos in se mutuò dirigant. Atque ideò, si duo communi consensu conveniant, atque promittant, sese cuipiam tertio daturos certam rem, talis conventio nondum habet rationem pacti, antequàm sit acceptata ab illo tertio, ejusque consensus reciprocus accedat; benè tamen post hujus acceptationem, quia tunc intervenit vera conventio, seu mutuus, ac reciprocus duorum in idem consensus.

5 Resp. II. Pactum est nomen genericum, nec differt à contractu, & transactione, nisi sicut genus à specie. Ita in re communis; & patet ex *L. 1. ff. de Pactis*, ubi dicitur, quod *Conventionis*, seu Pacti, *nomen generale est*: quamvis postmodùm *Conventionum pleræque in aliud nomen transeant, veluti in emptionem, in locationem, in pignus* & hujusmodi; respectu quarum proinde Conventio, seu Pactum ut sic, obtinet rationem generis. Meritò tamen, dum pactum assumit sibi rationem, seu differentiam specificam v. g. emptionis, non ampliùs denominatur à suo genere, sed à specie, utpote digniori. Verùm occasione hujus Conclusionis

6 Notandum est cum Glossa *in §. Omnium autem vers. prius est Instit. de Obligat.* & Doctoribus communiter, quod Contractus in Jure duplicitur accipiatur, propriè videlicet, & impropriè. *Contractus propriè* acceptus dicitur, quando uterque contrahentium obligatur. Et de hoc procedit textus *in l. Labeo ff. de Verbor. signif.* ubi dicitur, *Contractum esse ultrò citroque obligationem, quod Græci συνάλλαγμα vocant: veluti emptionem, venditionem, locationem, conductionem*, & hujusmodi. Illa quippe translatio rei, hujusque accommodatio, quæ non est merè liberalis, sed ubi transferens expectat aliquid æquivalens ei, quod transfert, *propriè dicitur Contractus, quia ibi simil trahuntur voluntates partium trahitur enim iste ad transferendum in illum à commodo, quod expectat ab illo, vel expectat transferendum in se*: prout rectè notavit Doctor Subtilis *in 4. dist. 15. quæst. 2. §. De secundo ℣. Alia translatio.*

7 Econtrà *Contractus impropriè* dictus est, quando unus tantùm contrahentium obligatur: ut fit in Donatione,

Aa in

in Mutuo, & alia contractibus gratuitis, ubi donans, Donumodo affringat ad tradendam rem donatam, vel mutuo accipiens ad reddendum mutuum: & licquendo de aliis.

Caeterum Transactio ea competitur conventiones, mutuas dubias, ac lites incertas terminantur, & quidem aliquodotes, vel remittens, omnino, vel tertius ampliis partaeve excedit *Tit. Jeqq. §. 1.*

Pactum verò, vel ut genus, complectitur, & quoque conventiones, five nominatae, five innominatae, & gratuitas, simulque transactiones; nam hæc omnia funt quædam conventiones, seu consensus plurium in idem placitum.

Hoc tamen non negatur, quin in latiori quasum significatione *Contractus*, omne pactum quandoque intelligatur, quatenus sub eo continetur, & omne Contractus largè amplectens, seu prout est genus ad contractus cum proprie, tum improprie dictos, quemadmodum certum Contractus *Philip. p. n. 2. Mynsinger in §. Quamvis autem no. 8. Inst. de Obligat. & Actil.*

Quæritur II. Quomodo Pactum ut sic dividatur? Respondeo, Illud varie dividi. Sic quidpe impertinis *Pactum* alia funt *publica* (quæ & *Fœdera* appellantur) & funt illa, quæ fiunt per Principes, aut civitates, inter fe bellantes: *Deuteronom. Convenantum tit. §. 1. Quantum & Pactum* ea fe uimet privatæ personæ inita.

Deinde *Pacta* alia funt *Simplicia*, alia *Vestita*. Priora fiunt, quæ claris verbis interpretantur, vel per Politiam, aut mandatum inter ædiles celebrantur. Posteriora verò, quæ tacito consensu, & tacitis pactis fiunt videntur: prout inter alia conventiones, quæ fiunt Glossa *in v. Item quia § fin. §. 1.* quæstiones, & controversias, quæ ex Testamentorum, contrectur iectis nascuntur, petendo debito ac illatione intuitu *C. a. §. de pactis.*

Pactum *Simplex*, quod primus debitori reddatur, si pecunia nondum soluta fuit, adhuc debitum poffet petiri, *l. Pactum §. ult. Reip. enim cum Glossa, & Doctoribus* idem, disparatum vide: quia ratione ejusdem chirographi nullam affert obliterare debitori, nihil ut eum liberet à solvendo debito; unde hæc affert conficit, ne ablatio nihil agatur. Secus est in pignoratam pignus redditum affert debitori plenumque aliam utilitatem. Deinde in chirographo conficiendo, ut agatur, fiequa ex redditio tenetur conficere remissa ipsa obligatio: cocetur in pignore folum continetur ipsi pactis, non obligatione, unde ex redditio conficitur folum mutuum, non pignoratum, non obligationis.

Rursus *Pactum* alia funt in rem, alia in personam. *Pactum in rem*, fecundum Doctores, quæ generaliter conficiuntur, ac omnibus, ad quorum illa, super quo pacificitur, pertinet, vel pertinebit: sic *Pactum in rem de non petendo*, quod generaliter pacificit, ne nemo petat, nec, neque à nos hæredibus, sibi cum omnibus tenetur. *Pactum personam*, seu *personale* conficitur, quæ ipse fiunt pacificit, sed tantum proprio, vel alterum personæ, ut pacificit, ne talem rem, vel quolibetem pecuniæ, à Titio non petitumus: quia adhuc eam poterit ab ejus hæredibus.

Nam autem Pactum ut reale, vel personale, tum ex verbis, tum pertinentia ad pacificitum, quæ ipsum pertinent ad. Et dubio autem conficiur esse Pactum in rem, non in personam, haud obliatur, quod pactum pacto inferatur: quia ipso facto conficitur apposito nomen perfidum, non ut personale pactum fui, sed ut demonstretur, cum quo pactum fiierit factum, *l. Juris §. ult. Reip. l. Pactum §. 1. C. ex nuda Barthol. & Doctoribus*, ibidem, & apud Noullum *de transinfit. cofu 28. no. 1.*

Ulteriùs Pactum aliud est obligatorium, aliud liberatorium. *Pactum obligatorium*, seu *promissorium* est, quo pacificentes ad aliquid dandum, vel faciendum obligantur. Et quia hoc non fit, nisi mutua conventione, ac promissione, hinc illud illo nomine. *Promissorium* nuncupatur. *Pactum liberatorium dicitur*, quod liberat debitorem ab obligatione indicit. Verùm tacendo alias pactorum divisiones, quæ funt minoris considerationis, ac referuntur per Hotlieffem *in Summa §. 1. n. 3.* & alios.

Reip. II. Præcipua inter omnes Pactl divisio est hæc, quæ pactum ut sic dividitur in Pactum nudum, & vestitum: fic dictum ad inflar hominis, qui quandoque discurrit nudus, dum videlicet nudus tabet vestimentum, quo tegitur; quandoque vestitus, nihil tale habet. Igitur *pactum nudum* dicitur, quod in fola conventione pacificentium conficit. Et dicitur *nudum*, quia fit in pura & nuda fola hanc conventionis, ut loquitur Bartolus *l. Jurisgentium §. Quæsitum §. Ad ea clausula de Transact.* Non enim interdum obligatur, ac fecit fit, ut, vestitum, ac fulcet ne obligatio, nec solemnitas scripturæ, aut hujusmodi. Exemplum habes ut: Promitti tibi dare decem aliquis pactus pacificitur, ut nihil ab eo petas *Bartolus*, & tu confensisti promittori, dicitur *Pactum nudum*.

Pactum vestitum, quod & *legitimum* appellatur, illud est id quod pracet conventionem partium aliquodalid ipsi adminiculum habet, ratione cujus illud obligatorium reputatur, ac ex illo actionem ex *Legitimo consensu*, *Philip. l. Legitime conventi §. quæ legitimo consensu, & idem intendunt ex pactis adhibitis, quæ ipsi pactis, quoto, ipso, vel tenuisse fiierit adminiscitur.* Concordat text. *vel. Jurisgentium §. 1. de Jeqq. ff. cod.* amplius declaratum. Quod ut melius intelligatur.

Quæritur III. Quibus modis Pactum vestitum? Respondeo Id varia modis accidere, quos enumerat *Glossa Pactum in d. l. Jurisgentium § Quæsitum* & Bartolus *ibidem*, *Philipp. l. 1. n. 4.* citans alios. Eorum precipui funt sequentes: & quidem

1. Vestitum Pactum specifice nominis contractus, hoc est quando tratit in contractum nominatum: ut emptio, venditio, locatio, fociettas, commodatum, depositum, hypotheca, pignus, quæ omnes contractus nominati funt vestiti, & pariunt actionem, quando illis genere fiunt perfecti, *cit. l. Jurisgentium §. 1. ff. de J.*

II Pactum vestitum dicitur, cum contractus ex minaco, vel aliquo dolo vestitus; videlicet, si pactum inconstanti, & non ex intervallo, adjiciatur adhuc conditio nominata, vel aliquid ex illis, quæ ad obligationem illud precedat, five subsequatur, *d. l. Jurisgentium §. Quæsitum*, & *Philipp. l. 1. n. 4.* Ut si vendo tibi domum ut dotem, dotis fundi pactis, vel ex aliquo modo hæredem liceat; hoc pactum vestitum ob cohærentiam cum contractu nominato venditionis non pactis incontinenti apposita conficitur effectum obtinet.

III. Pactum vestitur per interventum rei: quam ut ne petat pactus est alteri dabam non ipsi pactum, ut promittitur *d. l. Jurisgentium §. 1. C. de Jeqq.* quo promittitur ipsi, ut pro me aliquid faciat, quod pactis pactum conficitur, quemadmodum nudum. Ut illud decem, pactum fiierit, quod absolute promittam, Lucio à Titio accedendum, fiquid absolute promittam, simulque tradatur: inde tunc non obligatio vel aliquid ad petendum ulterius tenet, cum ipsi quod pactis fuppo ad petendum ulterius tenet, cum ipsi quod pactis fuppo ad petendum ulterius tenet.

IV. Literis, fiue per propriam chirographum, vel ut notarius, quibus ipsi quis ipsi fiue chirographo quipiam pacificitur, five alteri promittit, *arg. §. ult. Instit. de Litterarum obleg.*

V. Pactum vestitur vestimento verborum, *five per* ipsi stipulationem. Et hæc quidem olim fieri debebat precedente ingrogatione unius, & respondentis alterius, *Pactum nudum* ipsi *Spondeo, quod Stipulor L. 1. §. de Pactis obligat. & Ex. l. Instit. cod.* Pollmodo tamen cautum fuit, ut ex valore Stipulatio, fub eiusdem verborum forma fit concepta; prout habetur *l. Omnes C. de Contrahend. Stip. §. 1. in Inscript. Institut. Verb. Pactis.*

VI. Pactum vestitur juramento, ita ut exinde etiam de jure Civili concedatur actio, *arg. l. Ut Jurisgentium de Deprivil. Juramenta Canonicorum de Juramenti pactis. §. 4. no. 17. de Pactis in 6. Philipp. l. 1. n. 5. Sanctiones. p. 4. no. 7. & Engel. n. 2. Clausulis* meræ dispendia omne juramentum, quod fiue fiuitas meræ dispendia servari potest, in utroque Foro servandum est, *cap. Cum contingat. 38. de Jurejur.*

VII. Pactum vestitur Legis affinitatis, five Juris auxilio. Pacet hoc *v. 1. Legislatore §. 1.* Juncto Glossa *ibidem*, quæ plura hinc excerpit, aliqua. Sic quidpe ex dem

etiam defacto dari pacem nudum. Glossa *in d. l. ingenuum §. Sed cum nulla V. igitur*, & Bartolus *in ff. l. 1.* Qui tamen dicit casus (tum rarissimi, hinc praetiosa quaestio in praxi vix amplius habet locum, ac meritò ferendam hodiernos mores etiam in Foro Laicali, ac maxime ab ecclesiasticis pacem, ferè, ac deliberatè inire, qualitatio profè appellat Adio in *tractatum, arg. I. Quotiens ff. de Praefer. Verb.* junctis Glossis *ibid. verf. Utili, adio* ac notat Baldus *in C. de Arbitrar. num. 5. & 6.*

Qui, quibusque de rebus possint pacisci?

SUMMARIUM.

19 *Pacisci possunt omnes, quibus non res vetitae prohibitum.*
20 *Pacisci prohibentur aliqui à natura, alii à Lege & aliqui Ex Rege.*
21 *Mores, & furdus ex pacisci possit?* Resolvitur.
22 *Impuberes an pacisci valeant?* Resolvitur.
23 *Minores habentes? Curatorem sibi Legis vindicantur non quoad pacisciente alienationem bonorum suorum.*
24 *Bona omnia circa concernentia propriam personam.*
25 *§. 3. Falsum infantia, & crimen infamiae sua pubis.*
26 *Quinam à Lege prohibentur pacisci?*
27 *An Clerici ac Ecclesiarum Praelati? Remittitur.*
28 *Quisque potest pacisci sibi tantum non alteri.*
29 *Laicum regularem pacisci posse.*
30 *Nisi ad hoc habeat mandatum.*
31 *An sit quis habilis, si pactiat alterius.*
32 *Pro alio fit pactum, habilitatis interfit.*
33 *Solutior Infantia. Et nu. 69.*
34 *Quinamnam non possit pacisci? pactio, bonis omnibus tradit in Concursum? Ibid.*
35 *Regula illa quod Rathabitio retrotrahitur, & mandatum comparatur, quando prodest?*
36 *Etiam de illis quorum sibi non potest quis pacisci alteri.*
37 *Nisi id fat mediante iuramento.*
38 *Dantur falsi determinatae Ecclesiae, an possit à quibus hoc accipere?*
39 *De quibus res illicae pacisci? Et nu. seqq.*
40 *Pacta contra leges ad bonos mores nullius sunt momenti.*
41 *Ad impossibile res pacisci obligari.*
42 *Pacta non pacisci de re, quae non sunt in commercio hominum: & quaeha hoc fit?*
43 *Pacisci falsum posse de iis rebus, quae sunt pacisciem tum propriae.*
44 *Negotia prostituta falsum alienum. Ibid.*
45 *Cum pacisci agent res alienas, non autem promittit falsum alienum.*

Q Uaeritur I. Quinam generaliter possint vel non possint pacisci, Text. pacta Inire? Resp. I. Pacisci possunt omnes, qui possunt contrahere, & quibus non res vetitae prohibitum. Ita communis. Glossa *in Proemio Decretalium num. 21.* Ut probatur per primum *Institutionum §. Sed cum nulla V. igitur*, & Bartolus *in ff. l. 1.* Qui tamen dicit casus (tum rarissimi, hinc praetiosa quaestio in praxi vix amplius habet locum, ac meritò ferendam hodiernos mores etiam in Foro Laicali, ac maxime ab ecclesiasticis pacem, ferè, ac deliberatè inire, qualitatio profè appellat Adio in *tractatum, arg. I. Quotiens ff. de Praefer. Verb.* junctis Glossis *ibid. verf. Utili, adio* ac notat Baldus *in C. de Arbitrar. num. 5. & 6.*

Qui, quibusque de rebus possint pacisci?

SUMMARIUM.

19 *Pacisci possunt omnes, quibus non res vetitae prohibitum.*
20 *Pacisci prohibentur aliqui à natura, alii à Lege & aliqui Ex Rege.*
21 *Mores, & furdus ex pacisci possit?* Resolvitur.
22 *Impuberes an pacisci valeant?* Resolvitur.
23 *Minores habentes? Curatorem sibi Legis vindicantur non quoad pacisciente alienationem bonorum suorum.*
24 *Bona omnia circa concernentia propriam personam.*
25 *§. 3. Falsum infantia, & crimen infamiae sua pubis.*
26 *Quinam à Lege prohibentur pacisci?*
27 *An Clerici ac Ecclesiarum Praelati? Remittitur.*
28 *Quisque potest pacisci sibi tantum non alteri.*
29 *Laicum regularem pacisci posse.*
30 *Nisi ad hoc habeat mandatum.*
31 *An sit quis habilis, si pactiat alterius.*
32 *Pro alio fit pactum, habilitatis interfit.*
33 *Solutior Infantia. Et nu. 69.*
34 *Quinamnam non possit pacisci? pactio, bonis omnibus tradit in Concursum? Ibid.*
35 *Regula illa quod Rathabitio retrotrahitur, & mandatum comparatur, quando prodest?*
36 *Etiam de illis quorum sibi non potest quis pacisci alteri.*
37 *Nisi id fat mediante iuramento.*
38 *Dantur falsi determinatae Ecclesiae, an possit à quibus hoc accipere?*
39 *De quibus res illicae pacisci? Et nu. seqq.*
40 *Pacta contra leges ad bonos mores nullius sunt momenti.*
41 *Ad impossibile res pacisci obligari.*
42 *Pacta non pacisci de re, quae non sunt in commercio hominum: & quaeha hoc fit?*
43 *Pacisci falsum posse de iis rebus, quae sunt pacisciem tum propriae.*
44 *Negotia prostituta falsum alienum. Ibid.*
45 *Cum pacisci agent res alienas, non autem promittit falsum alienum.*

elur fallentias, seu limitationes, quarum reprehensionem ennerat Glossa *in d. §. Si quis alii serf. Nihil agit. Infit. de inutil. Stipulat.* quae tamen potuerint ad tria enumerata in Conclusione membra reduciri.

50 In primis igitur potest quis pacisci alteri, ac in ejus favorem stipulari, quando ad hoc habet mandatum, *l. Si Procuratorem ff. Mandat.* cum similibus. Concordat textus in *l. Quod procurator ff. de Procurat.* ubi Procurator utiliter pacificitur, ac stipulatur, in favorem ejus, cui principalis. Idem dicendum de Tutore respectu pupilli, & Actore Ecclesiarum, & Cantore respectu Adolescentis: *l. Item, qui §. Item ff. de Confirmat. praedior.* Talis enim ratione fit officii, ac legitimae administrationis, cuiatione habere mandatum, atque obligationem pacificuelli in favorem eorum, quorum curam geruntur.

51 Deinde quod quis possit stipulari alteri, cujus potestati est filius quispiam ex *c. §. Si quis alii Infitut. de Inutil. Stipul.* ubi dicitur *Si quis alii, quamvis, cujus juri subjicitur filii, stipulentur, Quod prius Glossa, Quod Pater filium emancipatum de Servo respicit Domini, cui ferunt acquisitio Stipulanda, §. Item ipsi Infitut. Per quas personas nobis acquir.* nam servus pactio suo melioram caulam domini facere potest, non vero deteriorem, *l. Servus Contributor C. de pactis.* Item in Filia respectu patris; nam & huic per pactum filii familias acquiritur, *§. Infitut. Per quas personas nobis acquir. & Stipulatio ex d. Alteri ff. de Verb. obligat.* Item in Hospitalis respectu Monasterii, utpote cui res ibi obtatas, concessilas, vel donatas, acquirit, *ut in Auth. de Monach. Hospitalis, l. 1. & cap. Instit. §. Ad hoc de Verb. Signif. in 6.* Nam in tali casu vox unius, ut pura filii, fictione juris intelligitur esse vox alterius, pura patris, quae ipsi, ac filio, ex filiali subjectione existit, *arg. §. Item ut hoc Infitut. de Inutil. Stipulation.*

52 Utveris potest quis stipulari, quando hoc ipsum filiipulantis interest: ut si Tutor, cedens administrationem Curatori, ut pupillum, ab omnibus fideiussoribus, ac ab Curatore: aut si Dominus stipuletur, dari sibi procuratori, qui in rem ejus expendat: vel si quis crediteri fin Stipulatur, ut res in pignoris, ac fideiussoribus tradantur, ac bona pignori data distrahantur, *§. Sed & Equis Infitut. de Inut. Stipul.* ubi hoc ipsum Glossa, & DD. amplius dedurant. Item, ubi filiipulantis potestati alterius quis est, vel fuerit, etiam ipse acquiritur per talem stipulationem. Facetur ait ibid. Glossa, Stipulans utiliter pro stipulante alteri, fieri in ejus commodum, ita ut ab alio competat, ac atque videre possunt apud Glossam *§. Si qui alii serf. Nihil agit. Infit. de Inutil. Stipul.*

53 Dices. Si potest quis pacisci alteri, quando habet mandatum ad hoc; ergo generaliter quivis exutanens potest pacisci alteri, ac in ejus favorem stipulari, quando id potest rarum habet. Probatur consequentia, Quia rathabitio fideiussoris retrorahitur, & mandato stipulatoris comparatur, *l. Pacta in §. de l. Illae Inst. Reg. Jur. cum similibus.* Resp. nec, consequentiam, loquendo de casibus, quo exercetur vim directae, ac immediatae pacisciendi, ac stipulandi, quemadmodum Casus, in de cuncum Semproniis. Hic etiam pactio non valet, per Jura Decretalia *cit.* Nam, ut Titius habet mandatum Sempronii, vel id hoc fideiussoris, nec ejus etiam interfit. Valebit tamen, si Titius pec indirectum non Sempronii, ac ejus commodum, ac utilitatem, ac Cajus ibi Titio dec concern pro Sempronio, ac nominatim: quia tunc stipulatio fit inter praesentes, ac recipit fideiussoris, ac Titii, ac Sempronii, ac Cajus, ut laborio, ac fiquae, *arg. I. Hospitalitatis §. 1. ff. de Legat.* & tendunt ad Stipulatorem, ac Stipulantem, ac Sempronii absentia, hoc illi dicunt, quae *§. Item ipsi Infitut. de Negotiis gestis*; ac tradit Cravettus *in tract. Quantum de Pactis in §. pen. n. 5. & nu. 13. & Jason in Infitutis §. Si qui alii nu. 11. de Verbor. obligat.* cum communi.

54 Ad probationem negatur ratio consequentia. Nam regula illa, quod rathabitio retrorahatur, & mandato comparetur, falsum procedit quando actus à principio de ab esse validus: ut accidit in pollicitio cafu, ita ibid Titius exercuit, ac non acquirit, ut inquit Abio *in Proemio Decretalium num. 21.* Id probatur per primam allegata Jura: nihilominus hac ipsa regula potest procedere quando extraneus directe stipulatur dari tertio; tunc enim rathabitio non retrorahatur, quia quod nondum, non potest rathabari. Jason *in Infitutis §. Si qui alii nu. 11.*

Resp. II. Data regula, quod quis non possit pacisci alteri, ac quod alteri, per alterum non acquiratur, etiam procedit de Jure Canonico, ita Abbas *in proemio Decretalium, n. 23.* Jason *in d. l. Stipulatio in §. Alteri n. 3. & Prebyter ibid. cit.* cum plurimis alios, & Pirhing *d. t. nu. 3.* quamvis Glossa *in quaestione de d. l. 1. nu. 3.* negaverit contrarium, ac Jure Canonico me tenere, ibique principalem Doctorem Tiraqueaum. Rem Canonicis est: Dum quis Jure Civili hoc dotum est, nec repertur in Jure Canonico aliud esse diffoliunt. Tum quia ratiorum est pacisci requirunt omnia, Cum recipiendi dum non consensus in idem, ut dictum supra *§. 1. nu. 4.* atqui in fiquisitione alteri facta absque ejusmandato, talis requisitum consensus non reperitur.

Excipitur tamen praeter casus hac Civili jam exceptos etiam, ut quis possit stipulari filiipulantem, fin cedit, certus stipulatori dari, mediante juramento. Nam ista ratione juramento obligatur intanto, & datur actionem, ex Jure Stipulandi, *§. Item ipsi Infitut. Per quas personas nobis acquir.* nam servus pactio suo melioram caulam domini facere potest, non vero deteriorem, *l. Servus Contributor C. de pactis.* Item in Filia respectu patris; nam & huic per pactum filii familias acquiritur, *§. Infitut. Per quas personas nobis acquir. & Stipulatio ex d. Alteri ff. de Verb. obligat.* Item in Hospitalis respectu Monasterii, utpote cui res ibi obtatas, concessilas, vel donatas, acquirit, *ut in Auth. de Monach. Hospitalis, l. 1. & cap. Instit. §. Ad hoc de Verb. Signif. in 6.* Nam in tali casu vox unius, ut pura filii, fictione juris intelligitur esse vox alterius, pura patris, quae ipsi, ac filio, ex filiali subjectione existit, *arg. §. Item ut hoc Infitut. de Inutil. Stipulation.*

55 Utveris potest quis stipulari, quando hoc ipsum filiipulantis interest: ut si Tutor, cedens administrationem Curatori, ut pupillum, ab omnibus fideiussoribus, ac ab Curatore: aut si Dominus stipuletur, dari sibi procuratori, qui in rem ejus expendat: vel si quis crediteri fin Stipulatur, ut res in pignoris, ac fideiussoribus tradantur, ac bona pignori data distrahantur, *§. Sed & Equis Infitut. de Inut. Stipul.* ubi hoc ipsum Glossa, & DD. amplius dedurant. Item, ubi filiipulantis potestati alterius quis est, vel fuerit, etiam ipse acquiritur per talem stipulationem. Facetur ait ibid. Glossa, Stipulans utiliter pro stipulante alteri, fieri in ejus commodum, ita ut ab alio competat, ac atque videre possunt apud Glossam *§. Si qui alii serf. Nihil agit. Infit. de Inutil. Stipul.*

56 Dices. Si potest quis pacisci alteri, quando habet mandatum ad hoc; ergo generaliter quivis extraneus potest pacisci alteri, ac in ejus favorem stipulari, quando id potest rarum habet. Probatur consequentia, Quia rathabitio fideiussoris retrorahatur, & mandato stipulatoris comparatur, *l. Pacta in §. de l. Illae Inst. Reg. Jur. cum similibus.* Resp. nec, consequentiam, loquendo de casibus, quo exercetur vim directae, ac immediatae pacisciendi, ac stipulandi, quemadmodum Casus, in de cuncum Semproniis. Hic etiam pactio non valet, per Jura Decretalia *cit.* Nam, ut Titius habet mandatum Sempronii, vel id hoc fideiussoris, nec ejus etiam interfit. Valebit tamen, si Titius pec indirectum non Sempronii, ac ejus commodum, ac utilitatem, ac Cajus ibi Titio dec concern pro Sempronio, ac nominatim: quia tunc stipulatio fit inter praesentes, ac recipit fideiussoris, ac Titii, ac Sempronii, ac Cajus, ut laborio, ac fiquae, *arg. I. Hospitalitatis §. 1. ff. de Legat.* & tendunt ad Stipulatorem, ac Stipulantem, ac Sempronii absentia, hoc illi dicunt, quae *§. Item ipsi Infitut. de Negotiis gestis*; ac tradit Cravettus *in tract. Quantum de Pactis in §. pen. n. 5. & nu. 13.* & Jason *in Infitutis §. Si qui alii nu. 11. de Verbor. obligat.* cum communi.

57 Ad probationem negatur ratio consequentia. Nam regula illa, quod rathabitio retrorahatur, & mandato comparetur, falsum procedit quando actus à principio de ab esse validus: ut accidit in pollicitio cafu, ita ibid Titius exercuit, ac non acquirit, ut inquit Abio *in Proemio Decretalium num. 21.* Id probatur per primam allegata Jura: nihilominus hac ipsa regula potest procedere quando extraneus directe stipulatur dari tertio; tunc enim rathabitio non retrorahatur, quia quod nondum, non potest rathabari. Jason *in Infitutis §. Si qui alii nu. 11.*

Resp. II. Data regula, quod quis non possit pacisci alteri, ac quod alteri, per alterum non acquiratur, etiam procedit de Jure Canonico, ita Abbas *in proemio Decretalium, n. 23.* Jason *in d. l. Stipulatio in §. Alteri n. 3. & Prebyter ibid. cit.* cum plurimis alios, & Pirhing *d. t. nu. 3.* quamvis Glossa *in quaestione de d. l. 1. nu. 3.* negaverit contrarium, ac Jure Canonico me tenere, ibique principalem Doctorem Tiraqueaum. Rem Canonicis est: Dum quis Jure Civili hoc dotum est, nec repertur in Jure Canonico aliud esse diffoliunt. Tum quia ratiorum est pacisci requirunt omnia, Cum recipiendi dum non consensus in idem, ut dictum supra *§. 1. nu. 4.* atqui in fiquisitione alteri facta absque ejusmandato, talis requisitum consensus non reperitur.

Excipitur tamen praeter casus hac Civili jam exceptos etiam, ut quis possit stipulari filiipulantem, fin cedit, certus stipulatori dari, mediante juramento. Nam ista ratione juramento obligatur intanto, & datur actionem, ex Jure Stipulandi, *§. Item ipsi Infitut. Per quas personas nobis acquir.* nam servus pactio suo melioram caulam domini facere potest, non vero deteriorem, *l. Servus Contributor C. de pactis.* Item in Filia respectu patris; nam & huic per pactum filii familias acquiritur, *§. Infitut. Per quas personas nobis acquir. & Stipulatio ex d. Alteri ff. de Verb. obligat.* Item in Hospitalis respectu Monasterii, utpote cui res ibi obtatas, concessilas, vel donatas, acquirit, *ut in Auth. de Monach. Hospitalis, l. 1. & cap. Instit. §. Ad hoc de Verb. Signif. in 6.* Nam in tali casu vox unius, ut pura filii, fictione juris intelligitur esse vox alterius, pura patris, quae ipsi, ac filio, ex filiali subjectione existit, *arg. §. Item ut hoc Infitut. de Inutil. Stipulation.*

58 Utveris potest quis stipulari, quando hoc ipsum filiipulantis interest: ut si Tutor, cedens administrationem Curatori, ut pupillum, ab omnibus fideiussoribus, ac ab Curatore: aut si Dominus stipuletur, dari sibi procuratori, qui in rem ejus expendat: vel si quis crediteri fin Stipulatur, ut res in pignoris, ac fideiussoribus tradantur, ac bona pignori data distrahantur, *§. Sed & Equis Infitut. de Inut. Stipul.* ubi hoc ipsum Glossa, & DD. amplius dedurant. Item, ubi filiipulantis potestati alterius quis est, vel fuerit, etiam ipse acquiritur per talem stipulationem. Facetur ait ibid. Glossa, Stipulans utiliter pro stipulante alteri, fieri in ejus commodum, ita ut ab alio competat, ac atque videre possunt apud Glossam *§. Si qui alii serf. Nihil agit. Infit. de Inutil. Stipul.*

59 Dices. Si potest quis pacisci alteri, quando habet mandatum ad hoc; ergo generaliter quivis extraneus potest pacisci alteri, ac in ejus favorem stipulari, quando id potest rarum habet. Probatur consequentia, Quia rathabitio fideiussoris retrorahatur, & mandato stipulatoris comparatur, *l. Pacta in §. de l. Illae Inst. Reg. Jur. cum similibus.* Resp. nec, consequentiam, loquendo de casibus, quo exercetur vim directae, ac immediatae pacisciendi, ac stipulandi, quemadmodum Casus, in de cuncum Semproniis. Hic etiam pactio non valet, per Jura Decretalia *cit.* Nam, ut Titius habet mandatum Sempronii, vel id hoc fideiussoris, nec ejus etiam interfit. Valebit tamen, si Titius pec indirectum non Sempronii, ac ejus commodum, ac utilitatem, ac Cajus ibi Titio dec concern pro Sempronio, ac nominatim: quia tunc stipulatio fit inter praesentes, ac recipit fideiussoris, ac Titii, ac Sempronii, ac Cajus, ut laborio, ac fiquae, *arg. I. Hospitalitatis §. 1. ff. de Legat.* & tendunt ad Stipulatorem, ac Stipulantem, ac Sempronii absentia, hoc illi dicunt, quae *§. Item ipsi Infitut. de Negotiis gestis*; ac tradit Cravettus *in tract. Quantum de Pactis in §. pen. n. 5. & nu. 13.* & Jason *in Infitutis §. Si qui alii nu. 11. de Verbor. obligat.* cum communi.

60 Ad probationem negatur ratio consequentia. Nam regula illa, quod rathabitio retrorahatur, & mandato comparetur, falsum procedit quando actus à principio de ab esse validus: ut accidit in pollicitio cafu, ita ibid Titius exercuit, ac non acquirit, ut inquit Abio *in Proemio Decretalium num. 21.* Id probatur per primam allegata Jura: nihilominus hac ipsa regula potest procedere quando extraneus directe stipulatur dari tertio; tunc enim rathabitio non retrorahatur, quia quod nondum, non potest rathabari. Jason *in Infitutis §. Si qui alii nu. 11.*

Resp. II. Data regula, quod quis non possit pacisci alteri, ac quod alteri, per alterum non acquiratur, etiam procedit de Jure Canonico, ita Abbas *in proemio Decretalium, n. 23.* Jason *in d. l. Stipulatio in §. Alteri n. 3. & Prebyter ibid. cit.* cum plurimis alios, & Pirhing *d. t. nu. 3.* quamvis Glossa *in quaestione de d. l. 1. nu. 3.* negaverit contrarium, ac Jure Canonico me tenere, ibique principalem Doctorem Tiraqueaum. Rem Canonicis est: Dum quis Jure Civili hoc dotum est, nec repertur in Jure Canonico aliud esse diffoliunt. Tum quia ratiorum est pacisci requirunt omnia, Cum recipiendi dum non consensus in idem, ut dictum supra *§. 1. nu. 4.* atqui in fiquisitione alteri facta absque ejusmandato, talis requisitum consensus non reperitur.

Excipitur tamen praeter casus hac Civili jam exceptos etiam, ut quis possit stipulari filiipulantem, fin cedit, certus stipulatori dari, mediante juramento. Nam ista ratione juramento obligatur intanto, & datur actionem, ex Jure Stipulandi, *§. Item ipsi Infitut. Per quas personas nobis acquir.* nam servus pactio suo melioram caulam domini facere potest, non vero deteriorem, *l. Servus Contributor C. de pactis.* Item in Filia respectu patris; nam & huic per pactum filii familias acquiritur, *§. Infitut. Per quas personas nobis acquir. & Stipulatio ex d. Alteri ff. de Verb. obligat.* Item in Hospitalis respectu Monasterii, utpote cui res ibi obtatas, concessilas, vel donatas, acquirit, *ut in Auth. de Monach. Hospitalis, l. 1. & cap. Instit. §. Ad hoc de Verb. Signif. in 6.* Nam in tali casu vox unius, ut pura filii, fictione juris intelligitur esse vox alterius, pura patris, quae ipsi, ac filio, ex filiali subjectione existit, *arg. §. Item ut hoc Infitut. de Inutil. Stipulation.*

61 Utveris potest quis stipulari, quando hoc ipsum filiipulantis interest: ut si Tutor, cedens administrationem Curatori, ut pupillum, ab omnibus fideiussoribus, ac ab Curatore: aut si Dominus stipuletur, dari sibi procuratori, qui in rem ejus expendat: vel si quis crediteri fin Stipulatur, ut res in pignoris, ac fideiussoribus tradantur, ac bona pignori data distrahantur, *§. Sed & Equis Infitut. de Inut. Stipul.* ubi hoc ipsum Glossa, & DD. amplius dedurant. Item, ubi filiipulantis potestati alterius quis est, vel fuerit, etiam ipse acquiritur per talem stipulationem. Facetur ait ibid. Glossa, Stipulans utiliter pro stipulante alteri, fieri in ejus commodum, ita ut ab alio competat, ac atque videre possunt apud Glossam *§. Si qui alii serf. Nihil agit. Infit. de Inutil. Stipul.*

62 Dices. Si potest quis pacisci alteri, quando habet mandatum ad hoc; ergo generaliter quivis extraneus potest pacisci alteri, ac in ejus favorem stipulari, quando id potest rarum habet. Probatur consequentia, Quia rathabitio fideiussoris retrorahatur, & mandato stipulatoris comparatur, *l. Pacta in §. de l. Illae Inst. Reg. Jur. cum similibus.* Resp. nec, consequentiam, loquendo de casibus, quo exercetur vim directae, ac immediatae pacisciendi, ac stipulandi, quemadmodum Casus, in de cuncum Semproniis. Hic etiam pactio non valet, per Jura Decretalia *cit.* Nam, ut Titius habet mandatum Sempronii, vel id hoc fideiussoris, nec ejus etiam interfit. Valebit tamen, si Titius pec indirectum non Sempronii, ac ejus commodum, ac utilitatem, ac Cajus ibi Titio dec concern pro Sempronio, ac nominatim: quia tunc stipulatio fit inter praesentes, ac recipit fideiussoris, ac Titii, ac Sempronii, ac Cajus, ut laborio, ac fiquae, *arg. I. Hospitalitatis §. 1. ff. de Legat.* & tendunt ad Stipulatorem, ac Stipulantem, ac Sempronii absentia, hoc illi dicunt, quae *§. Item ipsi Infitut. de Negotiis gestis*; ac tradit Cravettus *in tract. Quantum de Pactis in §. pen. n. 5. & nu. 13.* & Jason *in Infitutis §. Si qui alii nu. 11. de Verbor. obligat.* cum communi.

63 Ad probationem negatur ratio consequentia. Nam regula illa, quod rathabitio retrorahatur, & mandato comparetur, falsum procedit quando actus à principio de ab esse validus: ut accidit in pollicitio cafu, ita ibid Titius exercuit, ac non acquirit, ut inquit Abio *in Proemio Decretalium num. 21.* Id probatur per primam allegata Jura: nihilominus hac ipsa regula potest procedere quando extraneus directe stipulatur dari tertio; tunc enim rathabitio non retrorahatur, quia quod nondum, non potest rathabari. Jason *in Infitutis §. Si qui alii nu. 11.*

Resp. II. Data regula, quod quis non possit pacisci alteri, ac quod alteri, per alterum non acquiratur, etiam procedit de Jure Canonico, ita Abbas *in proemio Decretalium, n. 23.* Jason *in d. l. Stipulatio in §. Alteri n. 3. & Prebyter ibid. cit.* cum plurimis alios, & Pirhing *d. t. nu. 3.* quamvis Glossa *in quaestione de d. l. 1. nu. 3.* negaverit contrarium, ac Jure Canonico me tenere, ibique principalem Doctorem Tiraqueaum. Rem Canonicis est: Dum quis Jure Civili hoc dotum est, nec repertur in Jure Canonico aliud esse diffoliunt. Tum quia ratiorum est pacisci requirunt omnia, Cum recipiendi dum non consensus in idem, ut dictum supra *§. 1. nu. 4.* atqui in fiquisitione alteri facta absque ejusmandato, talis requisitum consensus non reperitur.

Excipitur tamen praeter casus hac Civili jam exceptos etiam, ut quis possit stipulari filiipulantem, fin cedit, certus stipulatori dari, mediante juramento. Nam ista ratione juramento obligatur intanto, & datur actionem, ex Jure Stipulandi, *§. Item ipsi Infitut. Per quas personas nobis acquir.* nam servus pactio suo melioram caulam domini facere potest, non vero deteriorem, *l. Servus Contributor C. de pactis.* Item in Filia respectu patris; nam & huic per pactum filii familias acquiritur, *§. Infitut. Per quas personas nobis acquir. & Stipulatio ex d. Alteri ff. de Verb. obligat.* Item in Hospitalis respectu Monasterii, utpote cui res ibi obtatas, concessilas, vel donatas, acquirit, *ut in Auth. de Monach. Hospitalis, l. 1. & cap. Instit. §. Ad hoc de Verb. Signif. in 6.* Nam in tali casu vox unius, ut pura filii, fictione juris intelligitur esse vox alterius, pura patris, quae ipsi, ac filio, ex filiali subjectione existit, *arg. §. Item ut hoc Infitut. de Inutil. Stipulation.*

64 Utveris potest quis stipulari, quando hoc ipsum filiipulantis interest: ut si Tutor, cedens administrationem Curatori, ut pupillum, ab omnibus fideiussoribus, ac ab Curatore: aut si Dominus stipuletur, dari sibi procuratori, qui in rem ejus expendat: vel si quis crediteri fin Stipulatur, ut res in pignoris, ac fideiussoribus tradantur, ac bona pignori data distrahantur, *§. Sed & Equis Infitut. de Inut. Stipul.* ubi hoc ipsum Glossa, & DD. amplius dedurant. Item, ubi filiipulantis potestati alterius quis est, vel fuerit, etiam ipse acquiritur per talem stipulationem. Facetur ait ibid. Glossa, Stipulans utiliter pro stipulante alteri, fieri in ejus commodum, ita ut ab alio competat, ac atque videre possunt apud Glossam *§. Si qui alii serf. Nihil agit. Infit. de Inutil. Stipul.*

65 Dices. Si potest quis pacisci alteri, quando habet mandatum ad hoc; ergo generaliter quivis extraneus potest pacisci alteri, ac in ejus favorem stipulari, quando id potest rarum habet. Probatur consequentia, Quia rathabitio fideiussoris retrorahatur, & mandato stipulatoris comparatur, *l. Pacta in §. de l. Illae Inst. Reg. Jur. cum similibus.* Resp. nec, consequentiam, loquendo de casibus, quo exercetur vim directae, ac immediatae pacisciendi, ac stipulandi, quemadmodum Casus, in de cuncum Semproniis. Hic etiam pactio non valet, per Jura Decretalia *cit.* Nam, ut Titius habet mandatum Sempronii, vel id hoc fideiussoris, nec ejus etiam interfit. Valebit tamen, si Titius pec indirectum non Sempronii, ac ejus commodum, ac utilitatem, ac Cajus ibi Titio dec concern pro Sempronio, ac nominatim: quia tunc stipulatio fit inter praesentes, ac recipit fideiussoris, ac Titii, ac Sempronii, ac Cajus, ut laborio, ac fiquae, *arg. I. Hospitalitatis §. 1. ff. de Legat.* & tendunt ad Stipulatorem, ac Stipulantem, ac Sempronii absentia, hoc illi dicunt, quae *§. Item ipsi Infitut. de Negotiis gestis*; ac tradit Cravettus *in tract. Quantum de Pactis in §. pen. n. 5. & nu. 13.* & Jason *in Infitutis §. Si qui alii nu. 11. de Verbor. obligat.* cum communi.

66 Ad probationem negatur ratio consequentia. Nam regula illa, quod rathabitio retrorahatur, & mandato comparetur, falsum procedit quando actus à principio de ab esse validus: ut accidit in pollicitio cafu, ita ibid Titius exercuit, ac non acquirit, ut inquit Abio *in Proemio Decretalium num. 21.* Id probatur per primam allegata Jura: nihilominus hac ipsa regula potest procedere quando extraneus directe stipulatur dari tertio; tunc enim rathabitio non retrorahatur, quia quod nondum, non potest rathabari. Jason *in Infitutis §. Si qui alii nu. 11.*

Resp. II. Data regula, quod quis non possit pacisci alteri, ac quod alteri, per alterum non acquiratur, etiam procedit de Jure Canonico, ita Abbas *in proemio Decretalium, n. 23.* Jason *in d. l. Stipulatio in §. Alteri n. 3. & Prebyter ibid. cit.* cum plurimis alios, & Pirhing *d. t. nu. 3.* quamvis Glossa *in quaestione de d. l. 1. nu. 3.* negaverit contrarium, ac Jure Canonico me tenere, ibique principalem Doctorem Tiraqueaum. Rem Canonicis est: Dum quis Jure Civili hoc dotum est, nec repertur in Jure Canonico aliud esse diffoliunt. Tum quia ratiorum est pacisci requirunt omnia, Cum recipiendi dum non consensus in idem, ut dictum supra *§. 1. nu. 4.* atqui in fiquisitione alteri facta absque ejusmandato, talis requisitum consensus non reperitur.

Excipitur tamen praeter casus hac Civili jam exceptos etiam, ut quis possit stipulari filiipulantem, fin cedit, certus stipulatori dari, mediante juramento. Nam ista ratione juramento obligatur intanto, & datur actionem, ex Jure Stipulandi, *§. Item ipsi Infitut. Per quas personas nobis acquir.* nam servus pactio suo melioram caulam domini facere potest, non vero deteriorem, *l. Servus Contributor C. de pactis.* Item in Filia respectu patris; nam & huic per pactum filii familias acquiritur, *§. Infitut. Per quas personas nobis acquir. & Stipulatio ex d. Alteri ff. de Verb. obligat.* Item in Hospitalis respectu Monasterii, utpote cui res ibi obtatas, concessilas, vel donatas, acquirit, *ut in Auth. de Monach. Hospitalis, l. 1. & cap. Instit. §. Ad hoc de Verb. Signif. in 6.* Nam in tali casu vox unius, ut pura filii, fictione juris intelligitur esse vox alterius, pura patris, quae ipsi, ac filio, ex filiali subjectione existit, *arg. §. Item ut hoc Infitut. de Inutil. Stipulation.*

67 Utveris potest quis stipulari, quando hoc ipsum filiipulantis interest: ut si Tutor, cedens administrationem Curatori, ut pupillum, ab omnibus fideiussoribus, ac ab Curatore: aut si Dominus stipuletur, dari sibi procuratori, qui in rem ejus expendat: vel si quis crediteri fin Stipulatur, ut res in pignoris, ac fideiussoribus tradantur, ac bona pignori data distrahantur, *§. Sed & Equis Infitut. de Inut. Stipul.* ubi hoc ipsum Glossa, & DD. amplius dedurant. Item, ubi filiipulantis potestati alterius quis est, vel fuerit, etiam ipse acquiritur per talem stipulationem. Facetur ait ibid. Glossa, Stipulans utiliter pro stipulante alteri, fieri in ejus commodum, ita ut ab alio competat, ac atque videre possunt apud Glossam *§. Si qui alii serf. Nihil agit. Infit. de Inutil. Stipul.*

68 Dices. Si potest quis pacisci alteri, quando habet mandatum ad hoc; ergo generaliter quivis extraneus potest pacisci alteri, ac in ejus favorem stipulari, quando id potest rarum habet. Probatur consequentia, Quia rathabitio fideiussoris retrorahatur, & mandato stipulatoris comparatur, *l. Pacta in §. de l. Illae Inst. Reg. Jur. cum similibus.* Resp. nec, consequentiam, loquendo de casibus, quo exercetur vim directae, ac immediatae pacisciendi, ac stipulandi, quemadmodum Casus, in de cuncum Semproniis. Hic etiam pactio non valet, per Jura Decretalia *cit.* Nam, ut Titius habet mandatum Sempronii, vel id hoc fideiussoris, nec ejus etiam interfit. Valebit tamen, si Titius pec indirectum non Sempronii, ac ejus commodum, ac utilitatem, ac Cajus ibi Titio dec concern pro Sempronio, ac nominatim: quia tunc stipulatio fit inter praesentes, ac recipit fideiussoris, ac Titii, ac Sempronii, ac Cajus, ut laborio, ac fiquae, *arg. I. Hospitalitatis §. 1. ff. de Legat.* & tendunt ad Stipulatorem, ac Stipulantem, ac Sempronii absentia, hoc illi dicunt, quae *§. Item ipsi Infitut. de Negotiis gestis*; ac tradit Cravettus *in tract. Quantum de Pactis in §. pen. n. 5. & nu. 13.* & Jason *in Infitutis §. Si qui alii nu. 11. de Verbor. obligat.* cum communi.

69 Ad probationem negatur ratio consequentia. Nam regula illa, quod rathabitio retrorahatur, & mandato comparetur, falsum procedit quando actus à principio de ab esse validus: ut accidit in pollicitio cafu, ita ibid Titius exercuit, ac non acquirit, ut inquit Abio *in Proemio Decretalium num. 21.* Id probatur per primam allegata Jura: nihilominus hac ipsa regula potest procedere quando extraneus directe stipulatur dari tertio; tunc enim rathabitio non retrorahatur, quia quod nondum, non potest rathabari. Jason *in Infitutis §. Si qui alii nu. 11.*

Resp. II. Data regula, quod quis non possit pacisci alteri, ac quod alteri, per alterum non acquiratur, etiam procedit de Jure Canonico, ita Abbas *in proemio Decretalium, n. 23.* Jason *in d. l. Stipulatio in §. Alteri n. 3. & Prebyter ibid. cit.* cum plurimis alios, & Pirhing *d. t. nu. 3.* quamvis Glossa *in quaestione de d. l. 1. nu. 3.* negaverit contrarium, ac Jure Canonico me tenere, ibique principalem Doctorem Tiraqueaum. Rem Canonicis est: Dum quis Jure Civili hoc dotum est, nec repertur in Jure Canonico aliud esse diffoliunt. Tum quia ratiorum est pacisci requirunt omnia, Cum recipiendi dum non consensus in idem, ut dictum supra *§. 1. nu. 4.* atqui in fiquisitione alteri facta absque ejusmandato, talis requisitum consensus non reperitur.

Excipitur tamen praeter casus hac Civili jam exceptos etiam, ut quis possit stipulari filiipulantem, fin cedit, certus stipulatori dari, mediante juramento. Nam ista ratione juramento obligatur intanto, & datur actionem, ex Jure Stipulandi, *§. Item ipsi Infitut. Per quas personas nobis acquir.* nam servus pactio suo melioram caulam domini facere potest, non vero deteriorem, *l. Servus Contributor C. de pactis.* Item in Filia respectu patris; nam & huic per pactum filii familias acquiritur, *§. Infitut. Per quas personas nobis acquir. & Stipulatio ex d. Alteri ff. de Verb. obligat.* Item in Hospitalis respectu Monasterii, utpote cui res ibi obtatas, concessilas, vel donatas, acquirit, *ut in Auth. de Monach. Hospitalis, l. 1. & cap. Instit. §. Ad hoc de Verb. Signif. in 6.* Nam in tali casu vox unius, ut pura filii, fictione juris intelligitur esse vox alterius, pura patris, quae ipsi, ac filio, ex filiali subjectione existit, *arg. §. Item ut hoc Infitut. de Inutil. Stipulation.*

70 Utveris potest quis stipulari, quando hoc ipsum filiipulantis interest: ut si Tutor, ced

62 Dicitur tandem, *ac paciscentium propriæ*. Hoc est, quòd res illæ, de quibus pacisci volumus, nostro dominio sint subjectæ, sive dein sint præsentes, sive absentes, vel etiam futuræ, ut fructus ex agris nostris nascituri: *quæ enim natura sui dominio nostro exempta sunt, in obligationem deduci nullo modo possunt*, ut inquit textus *in cit. §. Idem juris Instit. de inutil. stipulat.* Unde etiam factum alienum nemo promittere potest: quamvis valeat, si quis promittat se effecturum, ut alius aliquid faciat, vel det; talis enim proprium magis, quàm alienum factum spopondisse videtur. Textus est *in §. Si quis alium Instit. eod.*

63 Nec obstat, quòd res aliena legari valeat, *§. Non solùm Instit. de Legat.* Resp. enim, disparitatem esse: quia promittens factum alienum, censetur velle alium obligare ad aliquid faciendum; hoc autem non est in ejus potestate. Econtrà scienter legans rem alienam; non obligat alterum ad eam tradendam; sed solummodò suum hæredem (dato, quòd velit adire hæreditatem) cogit, vel rem illam redimere, ac præstare, vel si eam redimere nequit, æstimationem ejus dare, prout *in cit. §. Non solùm* illicò subjungitur.

§. III.

De nonnullis Pactis illicitis, & à Jure reprobatis.

SUMMARIUM.

64 *Pactum pro obtinenda re spirituali, est irritum. Quàndo datur temporale pro spirituali. Ibid.*
65 *Vel quando illud intervenit circa Beneficia, aut alia Jure Ecclesiastico prohibita &c.*
66 *Alioquin promittere spirituale pro spirituali, non est illicitum.*
67 *Pactum, vi cujus Beneficium Ecclesiasticum debet pecunia resignari, non valet, imò est Simoniacum.*
68 *Etiamsi quis cedat Beneficio litigioso, & alter vicissim quid temporale offerat.*
69 *Atque istud detur nomine expensarum, quas alter fecit in consecutione Beneficii.*
70 *Quid si interveniat authoritas Superioris, v.g. Episcopi?*
71 *Pactum, quo quis promittit novam pensionem, vel augmentum antiquæ, si in Beneficio instituat, est illicitum, atque simoniacum.*
72 *Sive id fiat ante collationem Beneficii, sive in ipsa.*
73 *Quid, si primum interveniat post collatum Beneficium.*
74 *Pactum de succedendo in Ecclesiasticis Beneficiis, non valet.*
75 *Nec valet pactum in præjudicium juris Parochialis.*
76 *Idque exemplificatur.*
77 *Eligere sepulturam, & ad hanc eligendam inducere, an liceat?*
78 *Pacta Superiorum Localium Religiosorum Mendicantium sine licentia Ministrorum, vel Capitulorum Provincialium inita cum Prælatis Ecclesiarum, de Jure communi valent.*
79 *Secùs spectatis eorundem privilegiis? & n. præced.*
80 *Pactum, quòd filia dote contenta patri ab intestato non succedat, num valeat? & nu. seqq.*
81 *Istud à Jure improbatur, nec valet.*
82 *Nisi fuerit juramento firmatum.*
83 *Quid, si hoc juramentum vi, aut dolo fuit extortum?*
84 *Filia ex jurata renunciatione dotis enormiter læsa, potest petere ejus rescissionem. Et nu. præced.*
85 *De aliis pactis. Remissivè.*
86 *Pacta inferiorum cæteroquin invalida, an per consensum Superioris convalidentur. Et n. seqq.*
87 *& 88 Respondetur distinguendo inter pacta de Jure naturali invalida, & valida.*
89 *Superior requisitus debet pacta inferiorum confirmare.*

64 QUæritur I. An valeat pactum pro obtinendis rebus spiritualibus? Resp. I. Pactum pro re spirituali obtinenda irritum est, ac nullius momenti. Textus est *in c. ult. h. t.* ubi additur; quòd in spiritualibus omnis pactio, omnisque conventio debeat omninò cessare. Concordat *c. Quæsitum 5. de Rerum permutat.* ubi additur, quòd *Pactio circa spiritualia, vel connexa spiritualibus, semper continet simoniam*, cum similibus.

Atque hoc in primis vel maximè procedit, quando pro obtinenda re spirituali datur quid temporale: imò hoc continet simoniam Juris Divini, cùm sit simoniacum ex sui natura, vendere v.g. Sacramenta, vel alia spiritualia Glossa *in c. Cùm pridem V. Illicitæ h. t.* cum communi.

65 Deinde pactio circa spiritualia est illicita, & continet simoniam saltem Ecclesiasticam, quando ea intervenit in Beneficiis Ecclesiasticis, aut aliis Jure Ecclesiastico prohibitis, tanquam continentibus speciem Simoniæ: quamvis non detur aliquid temporale pro spirituali, ut si fiat permutatio Præbendarum propria authoritate, & sine interventu Superioris, puta Episcopi *c. Quæsitum 5. de rerum permutat.* Aut quis resignet Præbendam cum pacto, ut sibi solvatur certa pensio absque authoritate Papæ *c. Super eo 7. de Transactionibus.* Vel si eligendus, v.g. in Episcopum, promittat alteri Beneficium Ecclesiasticum, ut det sibi votum electione, *cap. De hoc 11. de Simonia*, & notat Azorius *part. 3. lib. 12. cap. 7. quæst. 1.*

66 Alioquin verò, ubi cessat prohibitio Ecclesiæ, dare vel promittere spirituale pro spirituali, utputa certa Rosaria recitanda pro celebratione Missæ, vel sacras Reliquias cum aliis permutare non est illicitum, nec simoniacum. Siquidem *cit. cap. ult. h. t.* (ut explicat Glossa, *V. Cessare*) solummodò loquitur de pactione illicita in spiritualibus, seu tali, quæ inducit simoniam. Concordat, idemque ampliùs declarat Glossa alia *in cap. Quam pio 1. qu. 1. V. Pactio*, expressè docens, quòd in spiritualibus non removeatur, nisi pactio inhonesta: nam honesta non removetur, *ut can. Quamquàm dist. 23. & can. In ea Synodo dist. 100. & c. Significatum de Præbend.* cum similibus. Et hoc modo intelligenda est præsens Conclusio.

67 Quæritur II. Quænam pacta circa Beneficia Ecclesiastica in hoc Titulo specialiter prohibeantur? Resp. I. Non valet pactum; vi cujus Beneficium Ecclesiasticum debet pecunia resignari. Ità desumitur ex *cap. Cùm pridem 4. h. t.* & notat Abbas *in Summario*, aliique Doctores ibidem. Ratio est clara: quia dare spirituale pro temporali, est simonia: atqui Beneficium Ecclesiasticum est quid spirituale, & pecunia est quid temporale *c. Consulere de Simonia* & alibi; ergo.

68 Atque hoc etiam procedit de pacto illo, quo una pars litigantium privata conventione, ac sine authoritate Superioris, cedit liti, & juri super Beneficio litigioso, si quod in eo habeat; altera verò pars vicissim dat aliquid temporale, v. g. expensas factas restituit. Nam etiam in tali casu jus spirituale, quod quis in Beneficio habet, vel saltem durante lite in ejus possessione existit, pro pecunia, aut alia re temporali remittitur, ac resignatur; quod est simoniacum Abbas *in c. Cùm pridem num. 1.* & 2. & Barbosa *in Collect. ibid. n. 16. h. t.* citans plurimos alios, estque communis.

69 Nec obstat, quòd illud temporale, v. g. pecunia, detur, ac recipiatur nomine expensarum, quas possessor Beneficii litigiosi fecit in ejus consecutione. Non obstat, inquam: Tum quia in spiritualibus omnis pactio inter partes cessare debet, ut dictum *nu. 63.* Tum quia Beneficia Ecclesiastica non nisi simpliciter, ac purè resignari debent, *c. Ex parte nu. 12. de Offic. Delegat.* juncta Glossa *V. Dimittere*, & DD. ibidem, & *c. Super eo 7. de Transact.* cum similibus. Alioquin, si semel liceret nomine expensarum quid recipere, facilè hoc posset fingi in fraudem: Abbas *loc. cit.* Accedunt dicta superiùs *Tit. 9. de Renunciatione §. 4. nu. 75. 76. & seqq.*

70 Additur notanter num. 68. *privata conventione, ac sine authoritate Superioris.* Nam interveniente authoritate Superioris, putà Papæ, vel Episcopi ex gravi causa id concedentis, nihil obstat, quin pars cedens liti super Beneficio exortæ, recipiat aliquid temporale: non quidem in compensationem juris sui, si quod in Beneficio haberet (hoc enim apertam continet simoniam) sed vel propter bonum pacis, *arg. cap. Nisi essent 21. de Præ-*
bend.

bend. vel ob aliam hujusmodi justam causam. Layman *lib. 4. tract. 10. cap. ult. nu. 56.* Fagnan. *in cit. c. Nisi essent nu. 28.* & Barbosa *ibid n. 8. de præb* & alii.

71 Resp. II. Insuper illicitum, ac simoniacum est pactum, quo quis promittit novam pensionem annuam vel augmentum pensionis antiquæ, si in Beneficio instituatur: Et qui illud mediante tali pacto consecutus fuit, non solùm eo spoliandus est, sed etiam aliàs canonicè puniendus. Patet hoc *ex cap. Cùm Clerici 6. h. t.* & tradit ibi communis Doctorum. Ratio est clara: quia tunc committitur simonia, dum Clericus promittit temporale, ut consequatur spirituale, videlicet Beneficium: nam annua pensio, ac hujus augmentum, ad quam, vel quod talis Clericus propria authoritate sese de novo obligat, non nisi quid temporale importat.

72 Unde sequitur, quòd sive ante collationem Beneficii, sive in ipsa collatione, pactum ejusmodi interveniat, collatio non valeat, cùm sit simoniacè facta *cap. Matthæus 23. de Simonia & Extravag. Cùm detestabile eod. inter communes.* Ac proinde Clericus ita paciscens non tantùm jubetur privari Beneficio taliter adepto (privatio enim præsupponit jus, *argum l. Decem, ff. de Verb. oblig.*) sed eo spoliari, ut loquitur Textus *in cit. cap. Cum Clerici h. t.* ac notat Abbas *ibid. n. 2.* Aliæ verò pœnæ canonicæ ipsius sunt depositio ab Ordine, atque excommunicatio, *canon. Reperiuntur, & canon. Ergo Simoniacos, 1. quæst. 1.*

73 Quod si verò pactum de danda, vel augenda pensione, primùm interveniat post collationem Beneficii, hæc non erit simoniaca, sed valida: peccat tamen, debetque puniri Clericus, qui citra authoritatem Superioris Ecclesiarum constituit censualem, ut *c. Prohibemus 7. & c. Significavit 13. de Censibus* Abbas *in cit. c. Cùm Clerici nu. 2. h. t.*

74 Resp. III. Non valet pactum de succedendo in Ecclesiasticis Beneficiis; ità videlicet, ut illa sub tali tenore Clericis concedantur, quòd post eorum mortem alii nominatim succedant. Textus est *in c. Accepimus 5. h. t.* estque concors sententia Doctorum. Et meritò: tum quia Beneficia Ecclesiastica non nisi per canonicam institutionem obtineri debent, *cap. Beneficium de reg. Jur. in 6.* neutiquam verò per hæreditariam successionem, qualis hæc esse videtur, & Sacris Canonibus inimica semper fuit; *ut can. Apostolica 4. quæst. 1. & c. Ad extirpandas, 11. de Filiis Presbyt. & c. Nulli 2. de Concess. Præb.* & alibi. Tum quia per hujusmodi pactum daretur occasio captandæ mortis prioris Beneficiarii, ut alter in beneficio succedere posset, contra *d. c. Nulla §. 1. de concess. Præb* ubi idcircò generaliter prohibetur, ne Ecclesiastica beneficia antequam vacent, alicui tribuantur, vel promittantur.

75 Quæritur III. Utrùm valeat pactum in præjudicium juris Parochialis? Respond. I Quando Ecclesia aliqua sive Regularis, sive Sæcularis, rem suam locando, vel in feudum concedendo, apponit pactum in præjudicium juris Parochialis alterius Ecclesiæ, tunc tale pactum non valet: Et quidquid hac occasione percepit, reddere cogitur illi Ecclesiæ, quæ exinde læsa fuit. Ita habetur expressum *in cap. Plerique 7. h. t.* ac notat Abbas *in Summario, ibid.* cum communi. Ratio est: quia nemo potest pacisci in præjudicium alterius non consentientis: hoc enim repugnat æquitati naturali, & virtuti justitiæ, volentis, ut alter non lædatur, jus suum unicuique tribuatur, & conservetur, *§. Humanum dist. 1.* & alteri per alterum iniqua conditio non inferatur, *leg. Non debet ff. de reg. Jur.* Atqui jura Parochialia sunt debita ipsi Ecclesiæ Parochiali ratione spiritualis ministerii, *cap. 11. de Parochiis*; ergo non valet pactum in ejus præjudicium. Accedit, quod pactis privatorum juri publico minimè derogetur, *cap. Si diligenti de Foro compet. & l. Jus publicum de pactis.* Et quia pacta in præjudicium juris Parochialis inita procedunt de radice avaritiæ, non mirum, quòd omnia inde percepta reddi debeant Ecclesiæ Parochiali, quæ exinde graviter læsa fuit, quia non dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, *can. Si res aliena 16. qu. 6*

76 Sic non valet pactum, quo Clerici Regulares, vel Sæculares, rem Ecclesiæ suæ locando, vel in feudum concedendo obligant conductores, vel feudatarios, ut decimas eis persolvant, aut apud ipsos sepulturam eligant: nam hujusmodi pactum præjudicat juribus Parochialibus, prout exemplificatur *in cit. cap. Plerique h. t.*

77 Nec obstat, quod quilibet liberè possit sibi eligere sepulturam, etiam alienam, salva tamen portione canonica suæ Ecclesiæ Parochiali relinquenda, *cap. 1. de Sepult.* Nam aliud est, liberè eligere sepulturam: aliud, inducere alienos Parochianos ad jurandum, promittendum, sive paciscendum, ut relicta Parochiali in suis Ecclesiis eligant sepulturam, vel antiquam non mutent. Illud est licitum, ut dictum: Hoc verò veluti magis perniciosum, ac nonnunquam liberæ descendentium voluntati præjudicans, gravissimè prohibitum non solum in sæpè *cit. c. Plerique h. t.* sed etiam *in c. 1. de sepult. in 6. & in Clem. Cupientes §. fin. de pœnis.* Riccius in praxi sepulturæ *res. 573.*

78 Quæritur IV. Utrùm valeant pacta, & compositiones, quas Superiores Locales Religiosorum Mendicantium, ut putà Priores Fratrum Prædicatorum, vel Guardiani Fratrum Minorum, absque licentia Ministrorum, vel Capitulorum Provincialium, ineunt cum Prælatis, seu Rectoribus Parochialium Ecclesiarum, super juribus Parochialibus, & aliis articulis? Resp. I. Etsi olim Alexander IV. & post ipsum Honorius III. irritaverit, ac nullius existere firmitatis decreverit omnes conventiones, & pacta, quæ Fratres Minores, etiamsi sunt Guardiani, vel Custodes, fecerint contra prædicti Ordinis statuta, vel consuetudines, absque Generalis, vel Ministrorum Generalium licentia, & assensu: hæc tamen privilegia per Bonifacium VIII. correcta, & revocata fuerunt in Decretali, quæ incipit, *Quia ex eo*: atque refertur *cap. ult. h. t. in 6.* ac proinde spectato Jure communi prædicta pacta valent. Ità Emman. Roderic. *tom. 1. q. 27. art. 3.* Layman *in d. c. ult. h. t.* & alii; idque patet ex textu citati Capituli finalis.

79 Respond. II. Nihilominus dicta Decretalis Bonifacii Octavi denuò sublata fuit per Sixtum IV. *Qui Motu proprio, & ex certa scientia authoritate Apostolica approbavit, & robur perpetuæ firmitatis obtinere debere decrevit omnia, & singula privilegia, per quoscunque Summos Pontifices* (sicque etiam per Alexandrum IV. & Honorium III.) *Prædecessores suos Ordini Fratrum Minorum, & illius Domibus, & Professoribus in genere sub quacunque forma verborum concessa, ac pro potiori cautela omnia, & singula prædicta de novo concessit.* Ità Emmanuel Rodericus *cit. art. 3.* id uberiùs probans ex concessionibus aliorum Summorum Pontificum, & addens ita servari in nostra Sacra Religione Layman *in cit. cap. ult. h. t. in 6.* Pirhing *h. t. n. 14.* & alii, qui proin rectè monent, circa hoc in praxi attendendas esse consuetudines, statuta, & privilegia Apostolica post dictam Decretalem Bonifacii Octavi facta, seu concessa.

80 Quæritur V. Utrùm valeat pactum, quod filia dote contenta patri ab intestato non succedat? Respon. I. Circa hoc habetur celebris Decretalis *in cap. Quamvis 3. h. t. in 6.* Ubi Bonifacius VIII. præsens dubium in hæc verba resolvit: *Quamvis pactum patri factum à filia, dum nuptui tradebatur, ut dote contenta nullum ad bona paterna regressum haberet, improbet Lex Civilis: si tamen juramento, non vi, nec dolo præstito firmatum fuerit ab eadem, omnino servari debebit: cùm non vergat in æternæ salutis dispendium, nec redundet in alterius detrimentum.* Hæc Pontifex.

81 Et quidem quod Jus Civile improbet tale pactum, illudque non valere decernat, præter hanc expressam contestationem Pontificiam patet *ex leg. pactum dotali, Codic. de Collationibus.* Idque factum *Juris authoritate*, ut loquitur Text. in citata Lege, atque ob bonum commune. Nec immeritò: tum quia hujusmodi pactum filiæ cum patre, non tam sponteneum, quàm reverentia paterna extortum videtur; ut inquit Zoesius *tit. de pactis, ff. numer. 36.* Tum quia per hujusmodi pacta retrahuntur liberi ab obsequio paterno, in quo spe futuræ successionis retinentur: Unde meritis magis filios ad paterna obsequia esse provocandos, quàm pactionibus astringendos, rectè notatur *in leg. Si quando, §. Illud etiam, Cod. de Inofficios. Testament.* Et quia hæc dispo-

stio Juris Civilis naturali æquitati, & rationi consentanea existit, nullumque fovet peccatum, simulque secluso Juramento à Jure Canonico nullibi contrarium reperitur statutum: hinc meritò concluditur, etiam secundùm Canones non valere pactum, quo filia dote contenta renuntiat paternæ hæreditati, nisi accesserit Juramentum, quo firmetur, *arg. cap. 2. de Novi oper. nuntiat.* junctis dictis *in Proœmio*, §. 13. *nu.* 224. 225. *& seqq.*

82 Secus est quando ejusmodi pactum est juratum: tunc enim, quia tale juramentum, ejusque observatio non vergit in dispendium salutis æternæ, neque redundat in alterius detrimentum, optimè resolvit Pontifex *cit. c. Quamvis h. t. in* 6. illud esse validum, & observandum. Et quia hic agitur de materia peccati, seu de vitando peccato, ac perjurio, dictam Constitutionem Pontificiam obtinere etiam in Foro Civili, & per Judicem sæcularem esse servandam, rectè notat Glossa *ibid.* ℣. *Servari* Covarruvias *par. 3. in c. Quamvis pactum* §. 4. *nu.* 18. *h. t. in* 6. Alexander *Cons. 29. lib. 3.* Zoesius *ubi supra num.* 37. cum communi, & concordant dicta *in Proœmio* §. 12. *num.* 219. *& seqq.*

83 Istud tamen Pontifex ibidem intelligendum decernit de *juramento nec vi, nec dolo præstito*. Quale *juramentum vi extortum* dicitur illud, quando filia renunciat paternæ hæreditati gravi metu majoris mali adacta; puta, quia aliàs dotem à patre obtinere non posset. *Dolo* autem *juramentum* censetur *extortum*, quando parentes scienter persuadent filiæ, minores esse facultates suas, quàm reverà sunt, sicque ipsa seducta, & modica dote contenta, reliquæ hæreditati sub juramento renunciat. Nam juramentum vi, aut dolo extortum, vel nullatenus est obligatorium, ubi videlicet talis vis seu dolus intervenit, quòd valuerit auferre consensum; ut loquitur Abbas *in c. cùm contingat nu. 3. de Jurejurand.* post Jo: Andream *in c. un. de commodat.* Vel saltem non est efficaciter obligatorium, cùm possit peti ejus relaxatio, hæcque per Ecclesiam concedi solent, *c. Verùm 15. de Jurejurand.* Imò & Magistratus sæcularis potest cogere eum, qui vim, aut metum intulit, ut juramentum remittat. Pirhing *h. t. num.* 32. Quamvis directa relaxatio vinculi juramenti, quæ fit per modum dispensationis, non nisi ad Ecclesiasticos Prælatos pertineat: nam potestas ex parte Dei remittendi juramentum, est Ecclesiastica, & omninò spiritualis. Layman *lib. 4. Theol. Mor. tract. 3. cap. 11. n. 9.* post Suarez *lib. 2. de juramento, cap. 41. n. 16.* & alios.

84 Ex dictis etiam infertur, quòd filia (idemque dicendum de filio, vel quovis alio necessario hærede, ut notat Layman in *cit. cap. Quamvis n. 2. h. t.*) quæ dote accepta cum juramento renunciavit paternæ hæreditati, atque enormiter, seu ultra dimidium, inde læsa fuit, post obtentam absolutionem à juramento, possit petere rescissionem dictæ suæ renunciationis, atque hæc à Judice sit concedenda ob ejusmodi enormem læsionem ritè probatam. Covarruvias *cit. par. 3. in c. Quamvis pactum, in 6. §. 4. n. 11.* Gailus *lib. 2. Practic. Observat.* 147. *n. 8. & 9.* Fachineus lib. 8. *Controvers. Juris can.* 69. citans alios, & solvens contraria. Siquidem juramentum junctum enormi læsioni, nempe ultra dimidium, censetur dolo extortum: nam tunc *ipsa res in se dolum habet*, ut inquit Ulpianus *in l. Si quis cùm aliter ff. de Verb. obligat.* Solùm adde, quòd in tali casu læsio ultra dimidium sit consideranda solummodò pro eo tempore, quo dos à patre fuit filiæ suæ data, seu constituta; computatis videlicet bonis illis, quæ tunc pater ejus habebat, non autem aliis, quæ postea pater ejus habuit, vel habere potuit. Covarruvias *in cit. n.* 15. Fachineus *ubi suprà* Menochius *de Arbitrar. Judic. Casu* 149. *num.* 17. *&* 18. cum aliis.

85 Taceantur plura alia Pacta, de quorum validitate disputant Doctores: ut est Pactum Legis Commissoriæ, quo creditor cum debitore convenit, ut si intrà certum tempus non fuerit debitum solutum, pignus pleno jure acquiratur creditori: item Pactum, ne fructus pignoris computentur in sortem, ac hujusmodi. Nam de his in specie commodiùs tractatur in propriis locis. Verùm occasione præmissorum

86 Quæritur VI. Utrùm pacta inferiorum cæteroquin invalida, per consensum Superioris convalidentur? Ubi per *Superiorem* intelligitur ille, qui de jure habet potestatem ad hoc, ut Papa; prout notatur Vivianus *in Rationali Juris c. Quoties h. t.* & Glossa *fin. c. 1. de Transact.* Quo prænotato

87 Resp. I. Quando pactum, vel alius actus subditorum, secundùm substantiam suam, ac spectato etiam Jure naturali est invalidus, tunc is per advenientem consensum Superioris non validatur, nec confirmatur: bene tamen si is aliquo modo fuerit validus, saltem spectato Jure naturali, licèt de Jure positivo humano sit irritus. Ita Layman *in c. 2. h. t.* & Barbosa *ibid. num. 1. & 2.* cum aliis, quos citant. Ratio prioris partis est: quia, quod non est confirmari non potest; cùm non entis nullæ sint proprietates, *arg. cap. Ad dissolvendum 13. de Desponsat. impuber.* & ampliùs declarat Glossa *ibid.* ℣. *Legitimè*. Ergo si actus quoad substantiam, ac spectato etiam Jure naturali est nullus, hoc ipso confirmari non potest; nam paria sunt, non esse & esse nullum, *l. Duo sunt Titii ff. de Testament. Tutel.*

88 Altera pars definitur ex *c. Quoties 2. h. t.* ubi Summarium sic habet: *Conventio invalida per consensum Superioris validatur*. Quod esse intelligendum de invaliditate conventionis, seu pacti, proveniente ex Jure positivo probant dicta *num. præc.* Concordat *c. 1. de Transact.* ubi Pontifex pactis tunc initis, si quid fortè injuria, vel imperitia minùs firmitatis insertum continerent, validum perpetuumque robur attribuit. Nam etiam Papæ convenit, quod de se affirmat Imperator *L. 1. Sed neque C. de Veteri Jure enucleand.* Omnia nostra facimus, quibus authoritatem impertimur. Ac proinde sicut à principio poterat Papa concedere pacto firmitatem, quod solo Jure humano est invalidum; ita & ex postfactò potest illud ratum habere, suoque consensu, atque authoritate confirmare, & convalidare, si quid forsan minus roboris haberet.

89 His pro coronide breviter est addendum, quòd si conventio, sive pactum inter aliquos celebretur, ne de ejus validitate in futurum dubitatio oriri queat, Superior requisitus, ut puta Papa pro securitate partium debet eam ratam habere, suaque confirmatione solidare. Patet hoc ex textu *cit. cap. Quoties h. t.* ac tradit Glossa *ibid. in casu* & Abbas *n. 1.* benè notans, quòd *ratihabitio* de qua ibi fit sermo, ponitur pro *confirmatione*. Taceatur ea, quæ in simili dicta sunt superiùs *Tit. de Constitutionibus* §. 21. *n.* 540. de confirmatione Statutorum, horumque revocatione.

§. IV.

De Contractibus in genere.

SUMMARIUM.

90 *Ratio agendi hic de contractibus.*
91 *Contractus, quid?*
92 *Et qualem importet ultrò, citroque obligationem?*
93 *Contractus verus, seu explicitus, ac formalis; &*
94 *Quasi contractus, quid?*
95 *Contractus onerosi, & gratuiti, seu lucrativi, qui?*
96 *Aliæ contractuum divisiones.*
97 *Contractus perficiuntur quatuor modis, videlicet,*
98 *Re,*
99 *Verbis,*
100 *Stipulatio defactò valet, per quæcunque verba sit concepta.*
101 *Litteris, seu scriptura.*
102 *Et consensu.*
Qui contractus singulis horum modorum perficiantur? Ibid.
103 *Substantialia contractuum.*
104 *Eorumque naturalia,*
105 *Accidentalia,*
106 *Solemnia, quæ dicantur?*

90 Contractus, vel coincidit cum Pacto, vel continetur sub Pacto, ut sic, tanquam species sub suo genere, ut dictum supra §. 1. *num.* 2. & 10. Quia igitur in Jure Canonicò nullibi ex professo agitur de Contractibus in genere, non obstante, quòd eorum aliqui in specie ventilentur *in lib. 3. Decretalium, Tit. 14. & seqq.* meritò, quæ Contractibus ut sic conveniunt, impræsentiarum examinantur. Hinc

91 Quæritur I. Quid sit Contractus, & quomodo dividatur? Resp. I. *Contractus propriè* dictus est pactum, ex quo ultrò citroque oritur obligatio. Ita in re communis, & patet ex *l. Labeo ff. de Verb. signif.* cujus verba superiùs *n.* 6. sunt allegata, ubi pariter notatur differentia Contractus propriè dicti à Contractu largè sumpto. Spectata quippe nominis etymologia, *Contractus dicitur quasi simul tractus duarum voluntatum*, prout loquitur Scotus 4. *dist. 26. q. un. §. Ad probationem.*

92 Cæterùm memoratam obligationem intellige de ultrò citroque obligatione, quæ oritur ex virtute justitiæ commutativæ. Alioquin enim etiam ex aliis virtutibus oriri potest mutua & reciproca obligatio; ut puta parentum erga filios, subditorum erga Superiores, mariti erga uxorem, & econtrà, quæ tamen non venit nomine contractus.

93 Resp. II. Contractuum divisio est multiplex. Atque ut taceantur tunc diversi contractus in specie, ut putà contractus Venditionis, Emptionis, Locationis: Commodati, & hujusmodi, de quibus suo loco: Contractus ut sic imprimis dividitur in contractum verum, & in quasi contractum. *Verus Contractus* dicitur quando obligatio oritur ex vero, seu expresso utriusque contrahentis consensu: & hunc Theologi appellant *explicitum*, seu *formalem contractum* eò, quòd fiat expressa partium conventione.

94 *Quasi contractus* (quem Theologi appellant *Contractum implicitum, virtualem, seu interpretativum*) est ille, quando unus obligatur alteri ex Legis dispositione, licèt nulla expressa conventio inter partes intercesserit, sed interpretativa solùm, ex Legis videlicet dispositione. Sic fit in Tutela, nam Tutor hoc ipso, quòd suscipiat in se tutelam, censetur se obligare ad ejus administrationem juxta leges, ac receptam consuetudinem, etsi id verbis non exprimat. Et hoc idem dicendum est de illis, qui quodlibet officium in se suscipiunt: nam hoc ipso censentur tacite, seu ex ipsa Juris interpretatione, sese obligare ad rectam ipsius administrationem: quamvis alicubi etiam expressum desuper juramentum exigi soleat.

95 Deinde contractus alii sunt onerosi, alii gratuiti, seu lucrativi. *Contratus onerosi* dicuntur, in quibus utrique parti contrahentium aliquod onus imponitur quidpiam dandi vel præstandi: ut fit in Emptione, Venditione, Conductione, Locatione, & hujusmodi. *Contractus gratuiti*, seu *lucrativi*, econtra sunt, in quibus una tantum pars gravatur: ut sunt Donatio, Precarium, Commodatum &c. Alii eos *Contractus* appellant *onerosos*, ex quibus oritur obligatio aliquid rependendi loco ejus, quod datur: *gratuitos* verò, in quibus nihil rependitur, ut fieri patet in allatis exemplis.

96 Insuper Contractus alii sunt nominati; alii innominati. Rursus alii sunt bonæ fidei, alii stricti juris: de quibus tamen, cum speciales contineant difficultates, ex professo agetur in propriis paragraphis. Tandem ex contractibus, alii sunt, qui re, alii qui verbis, alii qui litteris, & alii qui solo consensu perficiuntur. Occasione cujus

97 Quæritur II. Quot, quibusque modis perficiantur Contractus? Resp. I. Contractus perficiuntur, seu in suo esse complentur quatuor modis, videlicet Re, Verbis, Litteris seu scriptura; vel saltem consensu. Ita communis; & habetur expressum *in §. fin. Instit. de Obligationib.* ibi. *Aut enim re contrahitur, aut verbis, aut litteris, aut consensu.* Et hinc data responsio est intelligenda sub disjunctione, in quantùm aliqui contractus sunt, qui sola re perficiuntur, alii verbis, alii litteris, & nonnulli solo consensu, modo inferiùs declarando.

98 *Re* perficiuntur illi contractus, quorum obligatio, non nisi in traditione alicujus rei completur, seu perfecta esse intelligitur. Et tales sunt fermè illi contractus, qui ipso nomine traditionem, seu præstationem rei significat: ut Mutuum, Commodatum, Depositum, Pignus, & hujusmodi, de quibus fit mentio *tot. tit. Instit. Quibus modis re contrahatur obligatio*. Neque enim contractus Mutui v. g. priùs censetur esse perfectus, antequam pecunia mutuo destinata alteri numerata fuerit, neque Depositum, Commodatum, aut Pignus intelligitur esse perfectum, ac firmum, priusquam res actu apud alterum deponatur, ei commodetur, seu pignus detur. Et hinc obligatio civilis ex talibus contractibus non oritur, antequam res sit actualiter alteri tradita, neque in plus potest quis obligari, quàm accepit.

99 *Verbis* illi contractus perfici censentur, qui ultra mutuam conventionem requirunt debitam verborum formam, eaque perficiuntur, ita ut inducant obligationem: prout fit in Stipulatione, de qua habetur *tot. tit. Inst. de Verb. oblig.*

100 Olim quidem ad Stipulationem, ut esset firma, pareretque obligationem, requirebatur de Jure Civili certa verborum formula, nempe, ut uno interrogante alter responderet; putà *Spondes? spondeo: Promittis? promitto. Fidejubes? fidejubeo. Dabis? dabo: Facies? faciam.* At verò spectato Jure naturali, & Canonico, non attenditur ad hujusmodi verborum solemnitatem, sed potiùs ad intentionem promittentis, an & qualiter sese obligare voluerit. Imò etiam hodie de Jure Civili sublata est hujusmodi solemnitas verborum per Leoninam Constitutionem, & valet defactò stipulatio, per quæcumque verba sit concepta, *l. Omnes C. de contrahen. stipulat. & §. In hac re Inst. de Verb. oblig.* estque jam dictum suprà §. 1. *n.* 24.

101 *Litteris*, seu scriptura perficiuntur illi contractus, ad quorum substantiam requiritur scriptura, & non ad probationem tantùm. Hinc ad tales contractus necessaria est confectio Instrumenti cum subscriptione contrahentium, ita ut antequam illud sit subscriptum, contractus firmus non censeatur, sed per alterius partis pœnitentiam recedere liceat; prout clarè habetur *in l. Contractus C. de Fide jurament.* Et tales contractus in hisce Regionibus præcipuè sunt usitati in alienatione rerum immobilium, concessione Feudi, vel Emphyteusis, præsertim Ecclesiastici, Piring. *tit. de Precariis. num.* 3.

102 *Consensu* tandem perficiuntur illi contractus, qui sola partium conventione, seu consensu, exteriùs per verba vel alia signa sufficienter expresso perficiuntur. Unde ad eorum naturam, seu substantiam, neque certa verborum formula, neque scriptura, neque traditio rei requiritur: ac possunt etiam inter absentes fieri sive per epistolam, sive per nuntium; prout expressè habetur *l. Consensu fiunt ff. de Action. & obligat.* Tales contractus sunt Emptio, Venditio, Locatio, Conductio, Societas &c. de quibus fit mentio §. 1. *& seqq. Instit. de Verb. obligat.*

103 Quæritur III. Quænam dicantur substantialia, naturalia, solemnia, & accidentalia contractuum? Resp. cum Engel *h. t. n.* 14. & aliis. *Substantialia contractuum* dicuntur, quæ ad formam seu essentiam cujuslibet contractus pertinent, & sine quibus talis contractus esse non potest: uti in contractibus, & pactis quibus est consensus utriusque; in Mutuo hæc tria, nempe res fungibilis, translatio dominii, & ut idem restituatur in eodem genere. Et hujusmodi substantialia contractuum ex voluntate partium mutabilia non sunt: ac proinde non valet pactum appositum contra substantialia contractus: secùs, si apponatur contra ejus accidentalia solùm. Abbas *in cap. un. n. 6. de Commodat.*

104 *Naturalia contractuum* dicuntur ea, quæ contractui tacitè insunt, licet expressa non fuerint, pacto tamen contrahentium mutari, vel tolli citra substantiam contractus possunt. Ita venditor ex natura venditionis tenetur emptori de evictione, si res ab aliquo tertio vindicata, seu tanquam sua repetita fuerit, *l. Ex empto ff. de Action. empti* & tamen partes, si expressè convenerint, possunt obligationem evictionis remittere, nisi fortè quis sciens alienum vendiderit: *l. Emptorem § fin. ff. eod.* Et de hisce naturalibus contractuum (non autem de substantialibus) procedit Reg. 85. Juris in 6. *Contractus ex conventione legem accipere dignoscuntur.*

105 *Accidentalia contractuum* sunt, quæ actis contrahentium præter ordinariam eorum naturam adjiciuntur. Sic pacta diversis modis vestiri, supra jam dictum est, qualia

lia proinde vestimenta censentur contractuum accidentalia. Similiter accidentale in mutuo est, ut fiat solutio in hac vel illa moneta, hoc vel illo tempore, aut loco. Differunt tamen Accidentalia à Naturalibus contractuum, non obstante, quòd ex consensu paciscentium etiam hæc removeri, seu abesse possint: quia Naturalia, secluso pacto in contrarium, ex natura contractus eidem tacitè insunt: Accidentalia verò, nisi pacto adiiciantur, secundùm se & ex natura contractus non insunt.

106 *Tandem Solemnia contractuum* dicuntur, quæ de Jure requiruntur, ut legitimus contractus fit. Porrò ex his aliquæ solemnitates sunt substantiales, seu intrinsecæ; ut defactò post Concilium Tridentinum alicubi publicatum, est præsentia Parochi ac testium in matrimonio. Aliæ extrinsecæ, sine quibus actus validè quidem, sed non licitè celebratur: ut est trina denunciatio ante matrimonium, cum similibus.

§. V.

De Contractibus nominatis, & innominatis.

SUMMARIUM.

107 *Contractus nominati.*
108 *Et innominati, qui?*
Horum quatuor sunt species. Ibid.
109 *Permutatio est contractus innominatus; & cur?*
110 *Solvitur notabilis instantia.*
111 *Differentia inter contractus nominatos, & innominatos, quæ? & n. seqq.*
112 *In his licet pœnitere, non in illis.*
113 *Qua ratione liceat pœnitere in contractibus innominatis.*
114 *An in istis etiam de Jure Canonico pœnitere liceat?*
115 *Imò & in Foro Civili secundum hodiernos mores?*
116 & 117 *Afferuntur aliæ inter eos differentiæ.*

107 Quæritur I. Qui dicantur Contractus nominati, & innominati? Resp. cum communi. *Contractus nominati* dicuntur, qui habent speciale, seu proprium nomen, sibi in Jure attributum: ut sunt Emptio, Venditio, Locatio, Conductio, & hujusmodi. Econtra verò

108 *Contractus innominati* sunt, qui non habent ejusmodi speciale & proprium nomen, sed generali tantùm nomine, ob nimiam negotiorum multitudinem & varietatem, in Jure notantur. Et horum quatuor sunt species, prout habetur *in l. Naturalis ff. de Præscriptis verbis*; videlicet, *Do ut des*, *Do ut facias*, *Facio ut des*, *Facio ut facias*. Nam si tibi dem frumentum, ut mihi des vinum, talis contractus non est emptio & venditio: quia non datur pretium pro mercede, nec ullus alius contractus nominatus, sed generico nomine *Permutationis* censetur. Idem fit, si Petro dem panem, ut mihi laboret, seu scribat, vel aliud quidpiam faciat: est enim conventio quædam, non autem contractus aliquis nominatus.

109 Dices permutatio est contractus nominatus; ergo proximè data responsio non sufficit. Antecedens probatur. Quia permutatio habet elegans & proprium nomen, atque in utroque Jure sub specialibus Titulis agitur, *De rerum Permutatione*; ergo. Resp. negando antec. Nam, quod Permutatio sit contractus innominatus, patet *ex L. 1. ff. de rerum permutat.* juncto Summario, & DD. ibidem. Ad probationem neg. consequent. Quia, ut inquit Abbas, & Glossa communiter recepta *in rubrica ad Tit. de rer. permutat.* hoc nomen *Permutationis* est multùm generale; convenit enim omnibus rebus, quæ inter hominum manus versantur: & propter hoc non habet nomen speciale, sed remanet in suo genere. Nam *plura sunt negotia, quàm vocabula*, ut dicitur *in l. Natura ff. de Præscriptis verbis*.

110 Nec urget, si dicatur, etiam Emptionis, & Venditionis nomen esse multum generale, & convenire omnibus rebus in commercio hominum existentibus, nec tamen esse contractum innominatum. Resp. enim cum Bartolo *in l. Juris gentium §. 1. n. 1. ff. h. tit.* & *l. Si ve apud §. Sed tunc quæro. C. de Transactionib.* disparitatem esse: quia *Permutatio* est nomen generis, non speciei; nam etiam Emptio potest dici Permutatio, quia permutatur, seu datur merx pro pecunia, sicut & Locatio, ubi permutatur pecunia pro opera; & generaliter, ubicunque hinc inde aliquid datur, vel fit, potest dici Permutatio, ac proinde hoc est nomen generis: atqui appellatio generis non facit contractum dici nominatum, *arg. L. 2. ff. de Liber. & posthum. & l. Nominatim. de Condition. & demonstrat.* Econtra Emptio, sicut & Venditio, est nomen speciei; & convenit solis emptionibus, & venditionibus, in quibus datur pecunia pro merce; aut econtrà, & nulli alteri contractui, *L. 1. ff. de Contrahend. empt. & §. Item pretium Instit. de Emption. & vend.* sicque meritò censetur esse contractus nominatus.

Quæritur II. Quæ sint differentiæ inter Contractus nominatos, & innominatos? Resp. Esse potissimùm tres sequentes. Primò enim contractus nominati quatuor diversis modis perficiuntur, videlicet re, litteris, verbis, & consensu *§. fin. Instit. de Obligationib.* estque suprà *n. 97. & seqq.* jam declaratum. Contractus innominati econtrà uno duntaxat modo perficiuntur, seu re tantùm, *arg. l. 1. ff. de rerum permutat.* Nam anteà pœnitere licet, ut illicò dicetur: unde 111

Secundò differunt: quia in contractibus nominatis non licet pœnitere; id est, à contractu resilire altera parte non consentiente; ut patet *ex l. Sunt 5. C. de Action. & obligat.* Econtrà in contractibus innominatis, quantùm est de Jure Civili, non solùm licitum est cuilibet parti re integra pœnitere, seu à contractu recedere, sed etiam is, qui ex sua parte contractum implevit, antequam alter eum impleat, potest adhuc pœnitere, & si quid idcircò solvit, datam pecuniam repetere: dummodò alter servetur indemnis, si forsan aliquod damnum occasione talis revocati contractus incurrat, putà, quia fecit quasdam expensas pro ejus impletione, & posteà is fuit per pœnitentiam alterius revocatus. Textus est *in l. Si pecuniam ff. de Condictione causa data.* 112

Veruntamen dictum hoc, quod in contractibus innominatis liceat pœnitere, procedit potissimùm re integra, seu quando adhuc neutra pars promissum implevit. Vel, si alterutra pars jam dedit, seu implevit contractum, tunc quidem ipsis adhuc licitum est pœnitere, etiam repetendo pecuniam solutam, ut dictum: non tamen alteri, quæ accepit, ampliùs licitum est pœnitere alia parte invita. Ratio est: quia per interventum rei promissæ, quam semel spontè acceptavit ab altero, contractus ejusmodi jam evasit vestitus: unde is, qui dedit, seu contractum ex sua parte implevit, & in hoc persistere cogitat, potest alterum cogere actione *Præscriptis verbis* ad contractum ex sua etiam parte complendum. Engel *h. t. n. 12.* 113

Additur etiam *n. 112.* notanter, *quantum est de Jure Civili*. Nam, quod spectato Jure Canonico in contractibus innominatis pœnitere non liceat, si adversarius paratus sit fidem servare, & contractum adimplere, neque est in mora hunc adimplendi; docet Felinus *in c. Antigonus num. 13 h. t.* & Molina *Tom. 2. de just. & jure disp. 258. num. 7.* citans insuper pro hac sententia Baldum *in rubr. C. de rerum permutat.* Gregor. Lopes *lib. 3. tit. 6. part. 5.* & alios. Ratio est: quia secundum Canones ex pacto nudo oritur obligatio, & datur actio; ergo hoc idem dicendum est in proposito, sicque locus non est pœnitentiæ, quando adversarius absque mora vult fidem servare, stareque contractui: Quidquid contradicat Engel *h. t. num. 13.* asserens cum nonnullis aliis, sententiam affirmativam, seu quòd etiam secundùm Jus Canonicum in contractibus innominatis, ante eorum implementum ex altera parte factum, locus sit pœnitentiæ, valdè probabiliter defendi posse. 114

Deinde notat Christophorus Clingensperger *lib. 3. Institut. tit. 14. quæst. 18.* citans alios, quòd etiam in Foro Civili secundùm hodiernos mores in contractu innominato non habeat locum pœnitentia. Quia (inquit) hodie ex pacto nudo, & omni conventione seria ac deliberata datur actio, ut jam dictum suprà *§. 1. num. 37.* ac proinde de hodierna consuetudine ampliùs in contractu innominato pœnitere non licet. Et ita in Consilio Neoburgensi, & Facultate Juridica Ingolstadiensi judicatum testatur. Quod ipsum observari in Regno Castellæ, refert Molina *cit. disp. 258. n. 8.* ne Forum externum discrepet à Foro conscientiæ, ubi omnis deliberata conventio parit obligationem naturalem standi promissis, dummodò altera pars non sit in mora standi suis. 115

116 Tertiò differunt contractus nominati ab innominatis: quia in illis agitur actione certa, puta *Actione empti, venditi, depositi* &c. Econtra in contractibus innominatis non agitur actione certa, sed *præscriptis verbis*; prout liquet ex *toto Tit. ff. de præscriptis verbis*. Cùm enim plura sint negotia quàm vocabula, quoties deficiunt vulgaria & usitata actionum nomina, *præscriptis verbis* agendum est, ut *ibid. L. 1. & seqq.* notatur, & postmodum exemplificantur per actiones ex contractibus innominatis descendentes.

117 Præter has præcipuas differentias inter contractus nominatos & innominatos, addit Jason *l. Juris gentium n. 1. h. t.* aliam adhuc. Quia, præterquam quod illi habeant speciale & discretivum nomen, non isti, ut patet ex ipsamet eorundem definitione; contractus nominati, eo ipso, quod sunt in esse positi, statim producunt actionem: sed contractus innominati sunt debiles & inefficaces, & sic non producunt actionem; nisi secuta causa: hoc est, nisi perfectè pro sua parte contractum impleverit ille, qui vult agere, Patet hoc *ex l. Juris gentium §. 1. ff. h. t.* Et ratio disparitatis est: quia generatim omnes contractus nominati, sunt etiam vestiti; habeant enim vestimentum nominis, quod est nobile vestimentum, Contractus innominati verò stant in nomine simplicis conventionis, sicque in sua nuditate, donec vestiantur interventu rei, & ex altera saltem parte perficiantur traditione, seu præstatione rei conventæ; sicque efficaces reddantur ad producendam actionem *præscriptis verbis*. Et hoc procedit spectato rigore Juris Civilis: nam secùs esse dicendum secundùm Canones, & hodiernos mores, jam suprà *n. 115. & n. 116.* dictum fuit.

§. II.

De Contractibus bonæ fidei, & stricti juris.

SUMMARIUM.

118 & 119. *Contractus bonæ fidei, &*
120 *Contractus stricti juris, qui?*
121 *Hujus divisionis origo,*
122 *Et ratio, quæ?*
123 *Solvitur instantia.*
124 *Contractus, & Actiones bonæ fidei, sunt septendecim.*
125 *Et quales?*
126 *Hoc ipsum ampliùs declaratur.*
127 *Differentiæ inter Contractus bonæ fidei, & stricti juris, quæ? Et n. seqq.*
128 *Qua ratione contractus possit dici bonæ fidei?*
129 *Judex debet semper judicare ex æquo & bono, quomodo*
130 *In actionibus bonæ fidei veniunt usuræ, & fructus à tempore moræ, non in aliis.*
131 *Idque amplius exemplificatur.*
132 *Contractus, cui dolus dat causam, an sit ipso iure nullus?*
133 *Divisio in Contractus bonæ fidei, & stricti iuris, an etiam procedat de iure Canonico? Et rationes sententiæ negativæ.*
134 *Ponitur sententia affirmativa.*
135 & 136 *Solvuntur rationes contrariæ sententiæ.*
137 *Alia Contractus. Remissivè.*

118 Quæritur I. Quid, & quot sint Contractus bonæ fidei, & stricti juris? Ubi prænotandum, quod Contractus bonæ fidei, non ideò sic dicantur, quasi in eis tantùm servari debeat bona fides: hæc enim in omnibus contractibus etiam stricti juris requiritur, cùm non liceat eos mala fide celebrare. Itaque

Resp. I. *Contractus bonæ fidei* dicuntur, qui obligant secundùm verba ex æquo & bono intellecta: id est, qui benignam admittunt verborum interpretationem secundum æquum & justum. Et hinc in talibus contractibus Judex multa potest arbitrari, quæ secundum bonam contrahentium fidem censentur inesse, etiamsi verbis non fuerint expressa: ut sunt Emptio, Venditio, Locatio &c. Atque ex hisce Contractibus dicitur generari *Actio bonæ fidei*. 119

Contractus stricti iuris econtra sunt, qui obligant præcisè secundum verba: id est, in quibus stricta interpretatio fieri debet secundum id, quod verbis expressis conventum fuit, ut fit in stipulationibus, Donationibus, Emphyteusi, contractu Feudali, & similibus. Atque ex his dicitur oriri *Actio stricti iuris*. 120

Cæterum origo hujus divisionis inde promanavit: quia olim Prætores Romani, qui privatis causis dijudicandis operam non dabant, litigatoribus Judices petentibus dare solebant Judices pedaneos, præscripta eis certa formula, quomodo procederent in causa; nunc ampliori, seu concedendo ipsis potestatem ex bona fide, sive ex bono & æquo statuendi, arbitrandi, & iudicandi ultra expressa; nunc verò strictiori, seu dando eis potestatem judicandi tantummodò, secundùm quod nominatim conventum est inter partes. Unde successu temporis contractus, & actiones illæ, in quibus Prætor consueverat ampliorem formulam Judicibus pedaneis concedere, appellatæ sunt *Actiones, & Contractus bonæ fidei*: reliquæ verò, pro quibus strictior formula adhibebatur, *Actiones, & Contractus stricti iuris*. Mynsinger *lib. 4. Inst. §. Actionum autem n. 9. & seq.* & alii. 121

Ratio autem congruentiæ, cur Prætor in Contractibus bonæ fidei ampliorem formulam præscripserit Judici pedaneo, strictiorem in aliis, hæc videtur esse. Quia imprimis Contractus bonæ fidei à potiori omnes sunt utrinque obligatorii, & propterea potest facilius ex parte utriusque contrahentis ex æquo & bono aliquid suppleri. Deinde Contractus bonæ fidei habent nimis latos terminos, ut omnia ab initio à contrahentibus exprimi tam facilè non possint: secus est in Contractibus stricti juris, qui tam latos terminos regulariter non habent; ut Mutuum, Stipulatio, & hujusmodi. Christoph. Clingensperger *lib. 4. Inst. titul. 6. quæst. 80.* citans interpretes communiter *in §. 28. Inst. de Actionib.* 122

Nec obstat, quod Depositum, Commodatum, & Pignus, sint contractus bonæ fidei, nec tamen utrinque sint obligatorii. Resp. enim, quod licèt tales contractus non utrinque sint obligatorii ab initio, adhunc tamen ex post facto, & accidenti, ut putà propter expensas, seu damnum datum aut acceptum, utrinque obligent, quod sufficit. 123

Resp. II. Contractus & Actiones bonæ fidei, sunt septendecim; atque enumerantur *in §. Actionum autem. Inst. de Actionib.* cæteri autem omnes sunt Contractus stricti juris. Ita Textus, Glossa, & DD *in d. §. Actionum autem*. Quamvis ibidem intelligantur Actiones, non solum prout sunt directæ, sed etiam, prout sunt contrariæ: alioquin enim forent viginti tres actiones bonæ fidei, cum actione Mandati, Commodati, Depositi, Pignoratitia, Tutelæ, & Negotiorum gestorum, sint directæ, & contrariæ simul. Mynsinger *loc. cit. n. 16.* & alii. 124

Porrò sequentes, ac ibidem enumerati, sunt Contractus bonæ fidei, videlicet Emptio, Venditio, Locatio, Conductio, Negotiorum gestio, Mandatum, Depositum. Contractus societatis, Tutela, Commodatum, & Pignus. His adde contractus, vel quasi contractus illos, ex quibus oritur Actio bonæ fidei: qualis datur inter Cohæredes, & appellatur *Familiæ hercifcundæ*; item *Communi dividundo*; Præscriptis verbis; quæ de æstimato proponitur; & ea, quæ ex permutatione competit; & tandem hæreditatis petitio. De his omnibus bonæ fidei actionibus extant illi vulgati versiculi, quos refert Glossa *cap. Cùm venerabilis ℣. Bonæ fidei de Exceptionib.* & sic sonant. 125

Empti, conducti, mandati, depositique.
Pignora, hercifcundæ, communi pro socioque.

De-

Dolis, & hæredis, tutelæ: commoda, gestor.
Præscriptis verbis si mutat, sive licetur.
Ista bonæ fidei sunt: stricti cætera juris.

126 Verum circa hosce versiculos adverte, quod per ly *Empti*, subintelligatur ly *Venditi*; & per ly *Conducti*, subaudiatur reciprocus contractus, & inde subsequens actio *Locati*: quia nunquam unus est sine altero. Item verba illa, *Præscriptis verbis si mutat, sive licetur.* duas tantùm actiones denotant: nam actio *Præscriptis verbis* est stricti juris, demptis his duobus casibus, videlicet quando ea de æstimato proponitur, vel quando ea ex permutatione competit. Glossa *in §. Actionum V. Ex permutatione Inst. de Actionib.*

127 Quæritur II. Quæ sint differentiæ inter Contractus bonæ fidei, ac stricti juris? Resp. cum Glossa *in cit. cap. Cùm Venerabilis V. Bonæ fidei*, & Abbate *ib. n. 15. & seqq. de Exceptionib.* Engel. *h. t. n. 18 & 19.* ac aliis, esse plures differentias. Prima est, quod in Contractibus bonæ fidei, si lis oriatur, judicium feratur ex æquo & bono, etiam ultra id, quod nominatim in contractu à partibus conventum est, *§. In bonæ fidei Inst. de Action.* Dummodò sit tale, quod si contrahentibus in mentem venisset, utique expressissent, *arg. l. Qui tantumdem ff. de Negot. gest.* in Contractibus autem stricti juris judicatur præcisè secundùm ea; quæ nominatim in contractu expressa fuerunt, *l. Quidquid astringendæ ff. de Verb. oblig.* aut strictè exigit natura talis contractus. Glossa *loc. cit.* Atque idcircò in Actionibus bonæ fidei multum exuberat officium Judicis, & pleniùs succurritur, quàm in aliis: unde & illæ dicuntur Actiones bonæ fidei, istæ verò stricti juris; prout post Glossam citatam, loquitur Abbas *ib. n. 20.*

Dices. Omnis contractus est bonæ fidei; ergo nullus est stricti juris. Antecedens probatur *ex l. Bonam fidem, C. de Actionibus, & oblig.* Ubi bona fides in omni contractu servanda dicitur. Resp. disting. anteced. Omnis contractus est bonæ fidei, quatenus hæc opponitur malæ fidei, conced. antec. Quatenus bona fides opponitur stricto juri, negand. anteced. cum suæ probationis consequentia.

129 Urgebis. Judex semper debet judicare ex æquo, & bono, *l. Placuit. C. de Judiciis*; ergo adhuc nullus datur contractus, vel actio stricti juris. Resp. disting. anteced. Judex semper debet judicare ex æquo, & bono, juxta æquitatem scriptam; hoc est, juxta formulam in Jure præscriptam, conced. juxta æquitatem cerebrinam, seu ad formulam in Jure præscriptam non attendendo, neg. antec. & consequent. Ad *l. Placuit. C. de Judic.* respondetur per idem, conformiter dictis *Tit. 2. de Constitutionib. §. 16. nu. 415. & seqq.* Quia igitur in contractibus, & actionibus bonæ fidei, amplior formula à Jure præscribitur, meritò hoc nomine censentur, potestque in illis Judex ex bona fide procedere ultra expressa: secus dicendum in contractibus stricti juris, ubi arctior formula in Jure præscribitur.

130 Secunda differentia, atque ex præcedenti proveniens, ipsamque exemplificans, est hæc: quia in actionibus bonæ fidei veniunt usuræ, seu interesse, & fructus à tempore moræ; adeò, ut hos omnes, post commissam à possessore moram perceptos, Judex Actori in causa superanti sit adjudicaturus. *L. 3. de Usuris, & l. Mora, §. 2. ff. eod.* In actionibus stricti Juris econtrà non aliter debentur usuræ, nisi de usuris conventum fuerit, *l. Titius 26. ff. de præscriptis verbis*, juncta Glossa *ib. vers. Non deberi.*

131 Insuper stipulans fundum non consequitur fructus pendentes, nisi eorum mentionem fecerit in stipulatione, utpote quæ est stricti juris. Secùs est in emptione: ei enim qui fundum emit, hoc ipso etiam fructus pendentes cedunt, nisi aliud conventum sit, *l. Datio possessionis. §. Si emptor. & l. Julianus, §. Si fructibus ff. de Action. empt.* Tacentur similia.

Tertia differentia est: quia contractus bonæ fidei, si dolus det causam contractui, est ipso jure nullus, *l. Et eleganter §. 1. ff. de Dolo.* Intellige, nisi dolo inductus, ultrò juri suo renunciare, & dolum remittere, contractumque ratum habere velit. Econtrà Contractus stricti juris est validus, ac ipso jure subsistit, quamvis agens ex eo possit doli exceptione repelli. Text. est *in l. Si quis cùm alter, ff. de Verb. oblig.* ac notat Glossa *fin. in c. Cùm dilecti de Empt.* & Covarruvias *in c. Possessor. de reg. Jur. in 6. p. 2. §. 6. n. 6.* citans alios. Verùm de hoc plura *lib. 1. Tit. 14. de Dolo & contumacia §. 1. n. 13. & seqq.* 132

133 Quæritur III. An allata divisio in Contractus bonæ fidei, & stricti juris, etiam de Jure Canonico procedat? Ratio dubitandi, ac negativam tenendi est: Tum quia secundùm Canones solùm proceditur ex æquo, & bono, non attentis Juris Civilis subtilitatibus, *arg. c. Sæpè contingit. 18. de Rest. spoliat.* juncta Glossa *ib. V. Rigore.* Tum quia nullibi habetur textus, in quo notatur differentia de Jure Canonico inter contractus bonæ fidei, ac stricti juris. Tum tandem, quia donatio secundum Jus Civile censetur esse contractus stricti juris, *l. Eum qui ff. de Donation.* & tamen secundùm Canones accipit largam interpretationem, ut *c. Cùm dilecti 6. de Donat.* His tamen non obstantibus

134 Resp. I. Distinctio inter Contractus bonæ fidei, & stricti juris, etiam procedit de Jure Canonico. Ita Covarruvias *in d. c. Possessor. p. 2. §. 6. n. 5.* Jason *l. Et si post tres, n. 28. ff. Si quis cautionibus &c.* Engel *h. t. n. 20* citans fermè communem, contra Baldum, & quosdam alios. Ratio fundamentalis est: quia, quando aliquid clarè decisum est in Jure Civili, & contrarium non est decisum in Jure Canonico, simulque non sumus in materia spirituali, nec in materia peccati, stamus Iuri Civili etiam in Foro Canonico, ne inducatur discrepantia inter Jus Civile, & Canonicum, *arg. c. 1. de Novi operis nunciat.* & cum communi Canonistarum dictum est *in Proœmio, §. 13. n. 224. & 225.* Atqui sit in proposito, ut patet tum ex hactenus dictis, tum ex solutione rationum dubitandi; ergo. Accedit, quod isthæc Juris Civilis, distinctio expressè videatur approbata à jure Canonico, *in c. Cùm venerabilis 6. de Exceptionib.* ibi: *Cùm permutatio inter contractus bonæ fidei computetur*: ubi proin Glossa de actionibus bonæ fidei, & stricti juris, accuratam instituit disputationem. Concordat *c. ult. de Deposito.*

135 Nec obstant rationes dubitandi in contrarium allatæ. Non prima: nam etiam Jus Civile procedit ex bono, & æquo, *d. l. Placuit C. de Judiciis*, nec tamen respuit contractus stricti juris. Deinde contractus isti non fundantur in mera subtilitate Iuris Civilis, sed etiam in quadam naturali æquitate ipsis cohærente, ob quam merentur esse *stricti juris*, seu strictæ interpretationis, ut dictum *num. 121. & 122.*

136 Ad alteram negatur assumptum, prout liquet ex textibus Iuris in favorem datæ Conclusionis adductis. Ad ultimam negatur consequentia: nam *in d. C. Cùm dilecti de Donation.* sermo est de donatione facta ad pias causas; ac proinde non mirum, quòd favore animæ donatoris, & pro augmento cultus Divini, in ea fiat latissima interpretatio. Secùs dicendum de donationibus profanis, & inter privatos factis, de quibus loquitur Jus Civile, ponens donationem inter contractus stricti juris.

137 Nonnulla alia circa Contractus partim videri poterunt in mea Theologia Morali *Tract. 8. dist. 1. & 2.* per totum: partim explicari solent *in Lib. 3. Decretalium, à Tit. 14. & seqq.*

TITU-

TITULUS XXXVI.

De Transactionibus.

1 *Ratio continuationis Titulorum.*

1 Cum Transactio contineatur sub Pacto ut sic, velut species sub genere suo: meritò post Rubricam *de Pactis* generaliter inscriptam, subjungitur præsens Titulus *De Transactionibus*, quem majoris claritatis gratia, juvat in paragraphos dividere: unde sit

§. VI.

De natura Transactionis, ejusque requisitis.

SUMMARIUM.

2 *Transactio largè,*
3 *Et propriè accepta, quid? Et n. seqq.*
4 *Non valet, nisi sit de re dubia; idque declaratur.*
5 *Nec valet super sententia jam lata.*
6 *Exceptis certis casibus: & quibus?*
7 *Transactio est pactio quædam.*
8 & 9 *Atque contractus onerosus, & innominatus.*
10 *In ea non habet locum pœnitentia: sicut in aliis contractibus innominatis.*
11 12 & 13 *Tria requiruntur ad Transactionem; & quæ?*
14 *Quomodo ipsa differat à Pacto gratuito, & amicabili Compositione?*
Compositio amicabilis, quæ? Ib.

2 Quæritur I. Quibus modis sumatur Transactio, & quid sit? Resp. I. Transactio ut sic sumitur dupliciter, videlicet largè, ac propriè: Et quidem *Transactio* largè ac impropriè accipitur pro omni actu, quo ab obligatione receditur, & negotium aliquod inter quosdam componitur, sive id fiat litis componendæ causa, sive non. In proposito tamen ea sumitur propriè ac specialiter, seu prout *transactio* vi nominis idem importat, ac *Transactio* sive recessum *ab actione.* Et sic de ipsa loquendo

3 Resp. II. *Transactio* propriè accepta, est de re dubia, & lite incerta pactio non gratuita. Ita Abbas *ad rubricam h. t.* Hostiensis *in Summa h. t. num. 1.* & communis. Atque desumitur hæc definitio *ex L. 1. ff. h. t.* ubi dicitur: *Qui transigit, quasi de re dubia & lite incerta transigit.*

4 Dicitur, *de re dubia.* Nam si manifestè apparet de calumnia (id est, si constet, litem tantummodò esse calumniosam, & sine ulla justa causa litigandi susceptam) aut si pars transigens certò sciat, nullum sibi jus in re competere, non valet transactio inde secuta; & si quid eo nomine datum ac receptum fuit, repetitur datum, estque restituendum non solùm in Foro conscientiæ (quod ex se esse notissimum, inquit Molina *tract. 2. de just. & jur. disp. 556. num. 1.* eò quod taliter transigens, ac datum recipiens, nullum justum titulum retinendi habeat) sed etiam pro Foro externo, *l. In summa ff. de Condict. indeb.* ac tenet Glossa *in cap. Super eo V. Dato* & Abbas *ib. num. 3. h. t.* Pirhing. *eod. n. 3.* Molina *cit. num. 1.* qui omnes istud intelligunt ex parte Actoris: si enim Actor transigat, sciens rem ad alterum pertinere, transactio etiam in Foro externo ipso jure est nulla, juxta *cit. l. In summa.* Quod si autem Reus transigat, sciens rem certò ad Actorem pertinere, tunc quidem transactio in Foro exteriori non est ipso jure nulla, Actore tamen instante est rescindenda per actionem, & replicationem doli; uti desumitur *ex l. Sub prætextu instrumentorum C. de Transact.* & tradunt proximè citati Authores. In dubio tamen transactio præsumitur valida. Clarlinius *Controv. For. c. 219.* Pasqual. *De patria potest. p. 1. c. 2. n. 4.* ubi Pratus *Annot. ad n. 4.* Rota post Pajatellum *Dec. 41. & 42.*

5 Dicitur ulteriùs, *& lite incerta.* Quia, si priùs fuit lata à judice sententia, hæcque nemine appellante transiit in rem judicatam, non valet transactio super ea. Glossa *in cit. c. Super eo V. Dato h. t.* Abbas & alii. Nam res judicata, pro veritate accipitur, *l. Res judicata ff. de Reg. Jur.* Unde *in l. Eleganter ff. de Condict. indebit.* rectè dicitur: *Si post rem judicatam quis transegerit, & solverit, repetere potest; idcircò, quia placuit, transactionem nullius esse momenti.* Concordat textus apertus *in l. Si causa C. de Transactionib.*

6 Intellige, nisi forsan ignoraretur, aut incertum foret, an judicatum sit, vel an sententia valeat: ut puta, si pars adversa idipsum neget allegata aliqua probabili causa, quæ non contineat manifestam calumniam: tunc enim adhuc lis subesse censeretur, sicque transactioni locus foret, *cit. l. Eleganter §. Si post rem, & l. post rem judicatam ff. h. t.* ac notat Bartolus *hic §. Videamus.* Idemque dicendum, quando à sententia per Judicem legitimè lata fuit appellatum: nam appellatio suspendit sententiam, sicque ea interposita lis nondum est finita, sed adhuc durat, *d. l. Eleganter §. Si post rem.* Vel quando adversus sententiam latam petitur remedium restitutionis in integrum; ut fieri potest, si Ecclesia, vel Minorennis graviter lædatur: quia etiam tunc lis evadit incerta, sicque transigi potest, *arg. cit. l. Si causa C. hoc tit.*

7 Dicitur tandem in definitione transactionis, *Pactio.* Quæ particula stat loco generis: nam omnis transactio est quædam pactio, seu pactum, *cap. Veniens 8. h. t.* non verò econtrà: cæteræ autem particulæ stant loco differentiæ. Additur tamen, *non gratuita*: quia transactio fit aliquo dato, & retento, *c. Super eo 7. h. t.* ac per hoc differt ab amicabili compositione, prout amplius patebit ex dicendis *n. 14.*

8 Quæritur II. Qualis contractus sit Transactio? Resp. I. Transactio est contractus onerosus, & innominatus, *Facio ut des, do ut facias* &c. hoc est, *Abstineo à lite, ut des: Do, ut abstineas à lite, & jus omne, quod in re litigiosa prætendis, mihi cedas, &c.* Ita communis. Et quidem, quod Transactio sit contractus onerosus, ex eo liquet: quia est pactio non gratuita, nec fit nisi aliquo hinc inde dato, ac retento. Quòd autem ea sit contractus innominatus patet *ex L. 1. §. Conventionis ff. de Pactis*; ac tradit Glossa magna *in l. Sive. apud acta C. de Transact.* & Bartolus *ib. §. Quærò secundò* & Jason. *n. 8.* asserens hoc esse verissimum.

9 Concordant dicta superiùs *Tit. præc. §. 5. num. 109. & 110.* ubi in simili dictum est, quod Permutatio sit contractus innominatus, haud obstante, quod videatur habere proprium nomen, ac sub specialibus Titulis de ea in utroque Jure agatur: quia videlicet *Permutatio* est nomen generis, non speciei, cùm istud pluribus specie distinctis contractibus sit commune. Nam pariter *Transactio* est nomen generale ad omnem speciem finiendæ obligationis, ut inquit Jason in *l. de Fideicommisso n. 8. C. h. t.* & sive de re dubia, aut lite incerta, fiat pactio non gratuita mediante venditione aliqua, sive interveniente locatione, aut donatione, semper retinetur nomen *Transactionis.*

10 Dices. In Contractibus innominatis habet locum pœnitentia, ut dictum *Tit. præced. §. 5. nu. 112.* Atqui in transactione non habet locum pœnitentia, ut est textus expressus *in l. Quamvis cum C. h. t.* ergo transactio non est contractus innominatus. Resp. Majorem procedere regulariter, nihilominùs regulam illam suas pati limitationes. Ac præsertim in Transactione hoc est speciale, ut licet sit contractus innominatus, & res sit integra, tamen non detur locus pœnitentiæ: idque me-

me-

merito statutum fuit ob bonum pacis, atque ad prædicendendas lites, ne videlicet ita fomel per transactionem extinctæ denuò insuferent. Idem in *L. Quamvis eum* 1. hoc intelligens non solùm de transactione, quæ vocatur liberatum, sed etiam de illa, quæ tantùm ad obligationem, *l. si Super pupillum C. de t. Concordat. cum* 1. *Pretetis in fin. l. Sub pretextu C. eod.* In quo quidem loco adeò ut, quod transactio bona fide facta etiam sub pretextu instrumenti de novo reperti, non potest rescindi.

11 Quæritur III. Quæ requirantur ad Transactionem? Resp. Tria ad eam requiruntur, ut pacet ex ipsi desumptis Superioribus Lib. 2. De Ead. de dubia. Et per hoc inter alia differt Transactio ab Compromisso, quòd potest esse etiam de re certa & indubitata, quam ipse ut, remittit, vel permutat, transactio autem non dicitur, nisi in re dubia. Unde illi vulgari verseiul apud Glossam ad rubricam *huius Titul.*

Incerta de re transiguntur dicitur esse:
Sed sunt certa polis fœnore vel.

12 II. Ad transactionem requiritur, quod res fuerit incerta; prout liquet ex dictis definitionibus, *ut ex C. 2. ff. de Transiguit.* Quia transactio vi nominis importat transitum, ita concludit ab adhæsione, ut non ab alterius proprio proprietate accepta non fit de qualibet re dubia, sed de re dubia propter litem motam, vel saltem moverdam: ut quando timetur lis circa aliquem rem vertuta, Eique partes ad eamdirimendam antea inter se transigunt, *l. Eleganter 5. Stipul. pupil. de Condit. indeb.*

13 III. Ad transactionem requiritur, quod non fiat gratis, fed aliquo hinc inde dato & retento, prouti vel remittit. Et hæc conditio indicatur in definitione transactionis per illa verba, *Pactio non gratuita.* Spectatque ad ejus substantiam; ut colligitur tum ex *C. Super eo 7. h. t. tum ex l. Transactio C. eod.* ubi dicitur: *Transactio nulla data vel retenta, seu promissa vel præstita.*

14 Et per hoc amplius licentiatur Transactio à Pacto gratuito: similque ea differt ab amicabili Compositione, utpote per quam gratis, sive nullo hinc inde dato & retento, prouti vel remittit, fieque prorsus amicabilitèr ille recedunt; prout notat Abbas *in cap. Super eo num. 3. h. t.* id probant ex textu ibidem Capitali. Quinò vis hà non obstantibus Compositio in largiori significatione quadoque pro Transactione sumatur, & contra Transactio pro amicabili Compositione, *ut ex Glossis 6. & cap. Venientes 8. de t. ac notat Hoffiensis in Summa de t. n. 4.*

§. II.

De rebus, super quibus potest, vel non potest fieri transactio.

SUMMARIUM.

15 *De quibus generaliter posse fieri transactio? Et in. fine. Et negati fieri in illi que deviant à jure naturali vel Divino. 16.*

16 *Nec in illis, de quibus jure humano prohibitum est transigere:*

17 *Transactio est fundata: Et quibus casibus illa. 18.*

18 *Transactio negat fieri, nisi super re dubia.*

19 *Super testamento neque fieri transactio per amicabilis Compositionem.*

20 *Quando per cum aliquid fieri contra vinculum matrimonii; aliter fieri.*

21 *In Spondalibus de futuro valet transactio.*

22 *Super reliquis temporalibus non potest transigi nisi hac antea transiguntur.*

23 *Bene tamen super inhæreantis, & contradictio interviene.*

24 *Etiam ubi ad valorem transactionis sufficit, quod res ipsa fuerit controversa inhæreantis litis: Quod non intercessit.*

25 *Super alimentis in ultima voluntate relictis non valet transactio, nisi consequenter, & accidentaliter subsistat Judicis.*

26 *Dummodò non intervenerit juramentum.*

27 *Et dummodò existat conditio alimentorum, ut determinetur, fiat transactio.*

28 *De alimentis præteritis tamen liberè potest transigi.*

29 *Sicut & de alimentis non meritis cum à donatis vulnerat.*

30 *De jure civili licitum est transigere de qualibet crimine capitali.*

31 *Et longiorem fuisse quoque modo relictum. 18.*

32 *Excepto crimine Adulterii, & cur hoc?*

33 *Decretalibus verò non capitalibus transigere non licet.*

34 *Nisi Papæ interveniat Fiat.*

35 *An etiam Judicis Pace Canonicus licitum sit transigere super crimine, referrat sententia negativa.*

36 *Affirmativa sententia est probabilior.*

QUæritur I. De quibus generaliter posse fieri transactio? Resp. I. Generatim loquendo de omnibus rebus dubiis, & litibus incertis litium ad transigendum pertinentibus, de quibus jure prohibitum reperitur. Ita Hoffiensis in *Summa de t. n.* 3. cum communi. Et quidem certè, transactionem non valere in illis quæ deviant à jure naturali vel Divino, ut ex ipsa transactione, vel compositione concinnentur quis prædicta, ut ibidem, fieri in controversiæ; ut notat Abbas *ubi n. 10. h. t.*

Insuper non valere transactionem super iis, de qui bus jure politico humano prohibitum est transigere, patet ex eo: quia pactio privatorum Juri publico mutari desequitur, *l. Adigere ff. de pactis cum ff. Jus publicum ff. de Pactis.* Atque, ut habet *Glossa 6. h. t. 6. Quæ contra jus fiunt, debent utique pro infectis haberi, cum similibus.*

Verùm quod de omnibus alis rebus dubiis, & litibus incertis, liceat firi transigere, definimus *c. 1. h. t.* Ubi notatur Canonistarum Doctorum dictum: *Res illicitas:* Ipsque do bonum pacis, & communem tranquillitatem Reipublicæ, Ecclesiæ habere petit, alicuque non respicitur prohibita. Unde etiam Doctores tue commendant eum, qui exercatur lites, magnitus vitare, quàm tuper ac litigare, *l. Transactio 8. ff. de Alimentis Judicis mutandi causa & Liliud quoque ff. de Transactionibus.*

Resp. II. Certum nihilominùs est quod generaliter firi transactio fieri non posse, nisi super re dubia, & quæ timetur litigiosum, ac litis incertæ, ut ex eodem loco ipsiusmet Transactionis definitione, ac dictis ipsi *h. t. num. 4. & 11. & 12.* vel hoc ipsum amplius probatur, atque aliunde exemplificatur. Verum hujusmodi nonnullis relinquo.

Quæritur II. An super Matrimonio possit fieri transactio, vel saltem amicabilis compositio? Resp. Negativè, & hæc clarè decisum *in c. ult. de t.* Radicet: quia certa matrimonialis Pacis Conditio Ecclesiæ Legem Divinam, & Canonicas Sanctiones: & simultrimonium semel legitimè contractum fuit, jam non potest dissolvi non modò, sed ipsum, & diversæ impedimento dirimente, ita partium transactione, aut amicabili compositione reconciliari.

Cæterum hic dictum intelligo, quando per transactionem, vel compositionem amicabilem aliquid fieri contra vinculum matrimonii, quod quod qui legitimè uxore dimittit pollit remanere cum licentiam hoc nullatenus licitum. Glossa *in cit. cap. h. t. Sacramentum 8. C. Causa 2. q. 1. Quæ contra jus possitis: ut si filiud ex debitis conjugiis (vel in ipsi impedimentum fieri) ipsum ipsum, quod ipsum (nisi dispensatio ab obtenta) ab inito fuit nullum: nam possunt parites super hoc concordatos, fede amicabili compositione ad contrahendum de novo; ita & Index poteat eas inducere ad fic contrahendum, ubi nullum fuisset impedimentum, licet ipsa rationes cuique nequeat, Abbas *in c. ult. n. 8. h. t.* dixit.

Insuper in Spondalibus de futuro, quando ex illi una parte affirmantur, ab altera verò negantur, valet transactio aut amicabilis compositio, per quam ea reficiuntur, vel mutua consensu diffoluvitur dendent ex illarum consequentiis affoluvitur diffensu, fiique in Spondalibus locum habet *textus cap. 1.*

§. II. De rebus, super quibus potest, vel non potest fieri transactio.

cap. 1. de Reg. jur. ubi dicitur: *Omnia res, per quæ jurisquæ ejusque notitiam, per eadem dissolvitur.*

15 Quæritur III. An fit licitum transigere super fidelitate Testamento, vel Codicillo? Resp. I. De relictis in Testamento, vel Codicillo, aliter transigi non potest, quam impedito cognitione verbositlitis. Ita expressèm habetur in *l. De ut, ff. de Transactio de L. 1. ff. Quæstionibus.* Ubi Ulpianus ait hoc requiritur authoritas Judicis. Atque ita falsoferrè confitentum fuit ex dictis rationes. Tamen, in omnibus hanc Testamentorum occultatum: prout notat Glossa *in tit. 1. Decis. de Bartolus ibid. secundò opponitur. ff. de Transactio.* Secundò, non obstante, quibusdam Doctoribus, quod Testamentum relictum fuit, tum proper favorem publicum, ne non confiteretur, ut ultimæ Deliberationis voluntatem fuisse fortiuntur effectum, executionique mandentur, *l. Vel negare, ff. Quæstionibus, ubi notat Bartolus ac in Rota Dec. 1. n. 1. & 2. cum Mellio, & alii.* Siquidem transigitur super relictis in Testamento aliquid non impedito, ipsa Testamentum quoque indicatur, vi modoque inconvenienti fibi prorsè repudiet magna, quæ necdum cognoscit, ipsique obtenerent ex hoc publicus aliensi per ultimam voluntatem defuncti.

Notandum tamen, quod prædictæ Conclusio, simulque allegata Conclusio *tit. 1. Dec. ff. de Transact.* locum durantur habent in Testamento, aliisque ultimis voluntatibus, de quibus loquitur, & vi tantùm ipsorum Testamentorum in hæreditatem, aque contradibus Inter dicti, non omnes in hæreditatem, aque contradibus Inter vivos relictarum: nam quoad contentis in illis Testamentis prædictis, etiam non impedito, ipsa transactio, *ut ex tit. 1. Decis. & Bartolus ibi. secundò opponitur, & Jurisconsulti Rota, ubi supra n. 3. & 4.* cum mihi.

Deinde quoad reliquum de Testamento, & aliis ultimis voluntatibus, sufficit ad valorem transactionis, quod parte Testamentorum, forsan à Notario, ipsique Testatore illo relatum, etiamsi ipsum circa hoc non inspexerint. Nec obstat, quod non fuerint *Dec. 1. Dec. 1. ff. de Transact. Bartolus, ubi dicit: Testatis quoque fuerit, ipsum. Non etiam illi dicitur inspicere, qui sit, & Bartolus & Lib. ff. de Legat. Conclusione Bartolus, ubi Quare extra secula inscriptum, & Bartolus, ubi Quare contra* Glossa *Jusius ius ab n. 3.* illud confirmant ex eo: quia alias Testatorum, quod è Testamentis, aliisque ultimis voluntatibus, non quin poterit transigi de relictis in illis, quod est absurdum. Adeo *cap. 1. n. 1. 3. 4. 5. 6. Rota Dec. 1. n. 6. cum Mellio, n. 8. & 9. & 10. & 11. & 12. & 13.*

15 Resp. II. Etiam super alimentis ex ultima voluntate relictis non potest fieri transactio, quia quoque, & authoritate Judicis intervenienne. Textus est *in l. Cum ipsi, & Bartolus, Jason, & communis opinion. ff. de Transactio.* Quæ figura non ex alimentis relictam tale transitio fieri capiatur, cum illi, quibus alimenta inclita quantitate relicta fuerint, ipsi adhuc ignorant fare ut tabularum relicta fuerant, illud adhuc ignorant fare ut tabularum relicta fuerant, illud adhuc ignorant fare ut tabularum relicta fuerant, illud

amplius ei adhibeatur: unde hæc pœna æquiparatur pœnæ sanguinis, *arg. l. Justa causa ff. de Manumissis vindict.* juncta Glossa *v. ib.* ac notat Jason *in cit. leg. Transigere. num. 8.*

34 Resp. II. Utrùm etiam spectato Jure Canonico licitum sit transigere super crimine, ne videlicet quis de eo accusetur, variant Doctores. Et quidem sententiam negativam tenet Glossa *in can. Si quem 2. q. 3. ℣ In omnibus.* Hostiensis *in Summa. h. t. n. 3.* Jason *in l. Transigere, n. 4. C. h. t.* cum pluribus aliis à se allegatis: quia (inquiunt) de Jure Canonico nunquam pro aliquo delicto imponitur pœna sanguinis, *arg. can. His à quibus 23. q. 8.* & sic cessat ratio *n. 30.* allegata.

35 Verùm opposita, seu affirmativa sententia est probabilior, eamque tenet Abbas *in c. 1. nu. 8. de Collusion. detegen.* cum aliis. Siquidem habemus aliquas pœnas de Jure Canonico quasi similis pœnæ capitali, quando videlicet potest quis tradi Curiæ sæculari, vel ubi venit imponenda pœna perpetui carceris. Quia igitur in crimine Falsi, non obstante, quod pœnam capitalem, aut sanguinis non inducat, transigere licet (juxta proximè dicta) eò quod infamia, quam inducit, æquiparetur pœnæ sanguinis; ergo spectato Jure Canonico idem dicendum de illis criminibus, quæ proximè dictas pœnas inducunt, cùm hæ æquiparentur pœnæ mortis. Adde dicta in simili *Tit. 29. de offic. & potest. Judicis Delegati, §. 1. n. 25. & 26.*

§. III.

De Transactione super Beneficio Ecclesiastico, aliisque rebus spiritualibus.

S U M M A R I U M.

36 *Transactio super Beneficio Ecclesiastico, dato ac retento aliquo temporali, nequit fieri.*

37 *Si datur spirituale pro spirituali, tunc in spiritualibus locum habet transactio.*

38 *Loquendo de re spirituali quoad ejus proprietatem.*

39 *Secùs, ubi agitur de Beneficio Ecclesiastico quoad titulum.*

40 *Amicabilis compositio, quomodo possit fieri super Beneficio Ecclesiastico? Et n. seqq.*

41 & 42 *An, & quando in ea debeat intervenire authoritas Superioris?*

43 *Transactio super spirituali subjectione, an valeat?*

44 *Quid, si Superior gratis eximat Ecclesiam reservatam in signum subjectionis annua pensione?*

45 *Transactio super annexis spirituali, v. g. super Jure patronatus, non valet, si fiat interveniente temporali.*

36 Quæritur I. An sit licita Transactio super Beneficio Ecclesiastico, aliisque rebus spiritualibus? Resp. I. Transactio super Beneficio Ecclesiastico, vel alia re spirituali, de qua litigatur, interventu rei temporalis vicissim datæ, remissæ vel promissæ, fieri nequit absque labe simoniæ; benè tamen gratuita, & amicabilis compositio. Ita communis: & habetur expressum in *c. Super eo 7. h. t.* ibi: *Transigi super re sacra, & litigiosa non potest: etenim res sacræ, ut possideantur aliquo dato vel retento, sive promisso, speciem credimus habere simoniæ. Aliàs si gratis & amicabiliter inter se litigantes componant, sacris Canonibus nequaquam dicimus obviare.* Concordat Text. *in c. Constitutus 4. h. t.* ubi pariter transactio super Beneficio facta, etiam cum juramenti interpositione, reprobatur, atque irrita declaratur velut speciem continens simoniæ, cum similibus.

37 Resp. II. Nihilominùs in spiritualibus non ex toto reprobatur transactio, sed tunc, cum temporale datur pro spirituali: secùs, si datur spirituale pro spirituali; ut putà, si Decimæ litigiosæ pro parte per transactionem dividantur, vel si Clerici pro jure decimandi controverso sese obligent ad administranda Sacramenta, & hujusmodi. Ita communis: quia tunc cessat ratio simoniæ. Idem patet ex eo: quia spiritualia possunt ad invicem permutari, *cap. Ad quæstiones, de Rerum permutat.* Ergo pariter in eisdem transigi potest.

Verùm Glossa *in cap Super eo ℣. Super re sacra, h. t.* & Abbas *ib.* notabilem afferunt datæ Conclusionis limitationem, atque inter ipsa spiritualia distinctionem. Ajunt enim, allatam doctrinam procedere, quando agitur, seu contenditur de re spirituali quoad ejus proprietatem; 38
ut quando oritur controversia super decimis, & jure patronatus, ut quando Prælati litigant super Ecclesia quadam, ejusque proprietate: tunc enim poterit intervenire transactio, compensando unam rem spiritualem largitione, vel cessione alterius rei, seu juris spiritualis proportionati.

Secùs est dicendum, quando agitur super Beneficio Ecclesiastico quoad titulum, seu, ut quis recipiatur ad Beneficium, vel Prælaturam aliquam: nam tunc transactio privata authoritate (nisi videlicet accedat Superioris authoritas juxta dicenda *n. 42.*) intervenire non potest, etiam dando, vel remittendo aliud spirituale. Ratio est: quia titulus Beneficii non potest acquiri per transactionem, sed solum authoritate Superioris, ac per Canonicam institutionem; *ut c. Ex frequentibus 3. de Inst. & c. 1. de Reg. Jur. in 6* ibi: *Beneficium Ecclesiasticum non potest licitè sine Institutione Canonica obtineri*, cum concordantiis. Et ob hanc etiam causam illicita est permutatio Beneficiorum, seu Præbendarum, si fiat authoritate privata; de quo plura superiùs *tit. 9. de Renunciat. §. 4. nu. 82. & seqq.* Sed mox 39

Quæritur II. Quomodo super Beneficio Ecclesiastico possit fieri amicabilis compositio, juxta *cit. c. Super eo h. t.* quod expressè loquitur *de Beneficio Ecclesiastico in figuram deducto*, prout patet ex ejus initio? Ratio dubitandi desumitur ex proximè dictis: quia beneficium Ecclesiasticum licitè non obtinetur sine institutione Canonica; ergo neque per amicabilem compositionem. 40

Resp. cum Abbate *in cit. c. Super eo, nu. 2. h. t.* & aliis, id imprimis fieri posse, si partes conveniant, ut alioni periti videant Jura partium, quorum consilio promittant acquiescere: vel si unus ad preces alterius vult discedere à lite, tanquam jus non habens. Et quidem in hujusmodi compositione amicabiliter, & gratis facienda super Beneficio, non requiritur authoritas Superioris: nisi forsan alter per talem compositionem dimittat Beneficium à se possessum, in quo casu, vel de necessitate: vel saltem pro majori securitate, adhibendam esse authoritatem; jam suprà *Tit. 9. de renunciatione, §. 1. num. 18. & 19.* dictum fuit. 41

Deinde lis Beneficiaria per amicabilem compositionem ità sopiri potest, ut ex una parte retento Beneficio, alteri parti detur aliud Beneficium, dummodò Superioris authoritas accedat; non obstante, quod conventio à partibus initium cæperit. Ratio est: quia unum spirituale pro alio spirituali commutare, suapte natura simoniacum non est; quamvis talis pactio circa Beneficia, & pensiones Ecclesiasticas, si privata authoritate fiat, tanquam licentia, & habens speciem simoniæ, Jure Ecclesiastico merito prohibeatur, *cap. Quæsitum de rerum permutat.* cum similibus; estque uberiùs dictum superiùs *cit. Tit. 9. de renunciat. § 4.* ferme per totum. 42

Quæritur III. Utrùm valeat transactio super spirituali subjectione? Resp. I. Transactio, super spirituali subjectione, si fiat dato, vel remisso aliquo temporali irrita est, atque simoniaca: communis; & patet ex *c. Præterea quartò 10. h. t.* ubi transactio illa, per quam Capella pro exemptione à subjectione Matricis Ecclesiæ tenebatur solvere quendam annuum censum, judicatur iniquitatem simoniacam continere, ac proinde non valere. Revera enim talis subjectio est quid spirituale, atque ad jurisdictionem Ecclesiasticam pertinens; sicque causa litis sopiendæ nequit remitti sub pacto recipiendi annui census, quod est quid temporale. Secùs foret, si transactio super subjectione spirituali fieret dato, remisso, aut retento aliquo spirituali. Abbas *in cit. c. Præterea quarto nu. 3.* & patet ex dictis suprà *n. 37. & 38.* 43

Deinde, quando Superior simpliciter, & gratis vult Ecclesiam sibi subjectam eximere, potest non quidem prætextu alicujus transactionis, sed in signum subjectionis, retinere pensionem Ecclesiæ maiori annuatim solvendam, absolvendo eam ab alia subjectione; ut *a. Const. 6.* 44
de Religios. Domib. ac notat Glossa *in d. c. præterea quarto ℣. Censum* & Vivianus *ibid. h. t.*

45 Resp. II. Insuper super rebus spirituali annexis, v. gr. super Jure patronatus, non valet transactio, si fiat interveniente aliquo temporali. Ita Jo Andreas, & Abbas *in c. Præterea quando 9. h. t.* Barbosa *ibid. in Collectan. n. 1.* Vivianus *de Jure patronat. part. 2. lib. 9. c. 3.* Carlinius *Controv. Forens. cap. 107.* & alii. Idque desumitur imprimis ex textu *cit. c. Præterea quando h. t.* ubi Papa consultus respondet, quòd transactio facta ad sopiendam litem, ortam super jure patronatus, non valeat, vi cujus Laicus obtineat jus præsentandi, & Clerici novam vel majorem portionem, sive censum in Ecclesia percipiant. Accedit ratio: quia etiam talis transactio videtur simoniaca: Simonia enim committitur non solùm in spiritualibus, sed etiam in iis, quæ sunt annexa spiritualibus; ut *can. si quis objecerit 1. qu. 3.* cum similibus: nam de connexis idem est judicium, *arg. cap. Translato de Constitut.* & ampliùs declarat Glossa magna ibidem. Sic autem jus patronatus v. gr. est quid spirituali annexum: unde nec potest per se vendi, *c. De jure 16. de Jurepatronat.*

§. IV.

De effectibus Transactionis, ejusque obligatione, si fiat per Prælatum de rebus Ecclesiæ.

S U M M A R I U M.

46 *Effectus specialis, & primarius transactionis est imponere finem litibus.*

47 *Per eam tolluntur omnes actiones, obligationes, probationes, instrumenta, & jura in contrarium militantia.*

48 *Nequit invita altera parte revocari ob Rescriptum Principis, vel ex prætextu instrumentorum de novo repertorum.*

49 *Transactio extenditur ad connexa & accessoria, imò & ad ignota; & quando?*

50 *Alter transactionis effectus est parere exceptionem litis finitæ.*

51 *Solvitur instantia.*

52 *Transactio an possit rescindi ob læsionem ultra dimidium. Et n. seqq.*

53 *Ecclesia, vel Minorennis, potest petere beneficium restitutionis in integrum, si transactione graviter lædatur.*

54 & 55 *Graviter lædens alterum in transactione, tenetur in Foro conscientiæ ad restitutionem; & in Foro externo datur actio de dolo, ac rescinditur transactio, quando dolus ex proposito intervenisse probatur.*

56 *Probabilius est, quòd transactio etiam bona fide hinc inde celebrata rescindi possit ob læsionem ultra dimidium. Et n. seqq.*

57 *Idque probatur multipliciter. Et n. seqq.*

58 *In Jure dolus ex proposito, & dolus re ipsa æquiparantur.*

59 *Læsio ultra dimidium aliter æstimatur in venditione, & aliter in transactione.*

60 & 61 *Proponuntur, & solvuntur rationes in oppositum.*

62 *Transactio est species alienationis nec fieri potest de rebus Ecclesiæ immobilibus aut pretiosis absque solemnitatibus juris.*

63 *Transactio per Prælatum, vel Rectorem Ecclesiæ facta sine consensu Superioris, non obligat Successorem sed solùm transigentem.*

64 *Secùs, si fuerit confirmata ex certa scientia per Sedem Apostolicam.*

46 Quæritur I. Qui sint effectus Transactionis? Resp. I. Præter obligationem naturalem, quæ est communis omnibus pactis legitimè celebratis juxta dicta *tit. præced. §. 1. nu. 27. & seqq.* effectus specialis, ac primarius Transactionis est imponere finem litibus motis, vel movendis. Ita communis; ac desumitur tum ex *cap. 1. h. t.* tum ex *l. Fratris tui Cod. h. t.* ibi: *Nullus etenim erit litium finis, si à transactionibus bona fide interpositis cœperit facilè discedi*: cum similibus.

Infertur proinde, quòd omnes actiones & obligationes in judicio deductæ, ac probationes earum, omniaque instrumenta, & alia jura partium in oppositum militantia, per contrariam transactionem legitimè interpositam tollantur, cassentur, & viribus vacuentur, juxta jura proximè allegata. Adeò, ut transactio semel bona fide, ac legitimè celebrata, invita altera transigentium parte, ampliùs revocari, aut rescindi non possit, *l. Cùm te. C. de Transaction.* 47

Ampliatur hoc, ut transactio ejusmodi ne quidem interveniente Rescripto Principis revocari valeat, *l. Causas cod. eod.* ubi dicitur, *Causas, vel lites transactionibus legitimis finitas, Imperiali Rescripto resuscitari non oportet.* Quinimò nec etiam prætextu instrumentorum de novo repertorum rescindi potest transactio; prout habetur decisum in *l. Sub prætextu instrumenti 19. cod. de Transaction.* & favet textus *in cap. 1. h. t.* Quod tamen intelligendum est sub limitatione *numer. 55.* afferenda. 48

His adde, quòd transactio extendatur etiam ad connexa & accessoria, licèt non fuerint in judicio deducta, *L. 2. §. 1. ff. Si quis cautionibus, & l. ult. ff. de eo, quod certo loco &c.* Bartolus in *l. Aurelio, §. Cajus, ff. de Liberation. legat.* Parisius *consil. 50. num. 9. lib. 4.* Hinc, qui de re principali transegit, de omnibus appendicibus transegisse intelligitur. Mantica *de Tacitis Conventionibus tom. 2. lib. 26. tit. 6. n. 19.* citans alios. Ubi simul *n. 17.* notat, quòd transactio generalis porrigatur etiam ad ea, quæ quis ignorabat sibi competere, dummodò de his generaliter fuerit cogitatum: secùs dicendum de iis, de quibus verisimiliter transigentes non cogitarunt: quod ex natura actionis institutæ, simulque ex verbis ipsius transactionis colligi debet. 49

Resp. II. Alter transactionis effectus est, quòd pariat exceptionem litis finitæ. Ita rursum communis: & patet ex *cap. 1. de Litis contestat. in 6. & ex l. Cùm proponas, C. de Transact.* cum concordantiis. Nam Transactio dicitur *Decisio* causæ, seu controversiæ; ut habetur *c. 1. h. t.* atque æquiparatur rei judicatæ, juxta Abbatem *ibid. n. 3.* Unde non habet minorem authoritatem ad litem dirimendam finiendamque, quam sententia, *leg. Non minorem 10. C. h. t.* ibi: *Non minorem authoritatem transactionum quàm rerum judicatarum esse, recta ratione placuit; siquidem nihil ita fidei congruit humanæ quàm ea quæ placuerant custodiri.* 50

Nec obstat quòd ex solo transactionis pacto (id est, si nudo pacto fuerit celebrata absque stipulatione, scriptura, vel rei traditione) de Jure Civili non detur actio *l. sive apud 28. C. eod.* Resp. enim, aliud esse actionem, aliud verò exceptionem: hæc enim, etiam de rigore Juris Civilis, datur ex pacto nudo, licèt non illa, *l. Juris gentium §. Sed cùm nulla ff. de Pactis.* Unde nihil impedit, quominus transactio pariat exceptionem litis finitæ: qualis exceptio est peremptoria, & potest opponi sive ante, sive post litis contestationem, prout liquet *ex cap. 1. & 2. de Litis contestat. in 6.* Quinimò, quòd secundùm Canones ex pacto etiam nudo, ac proin ex transactione detur actio, patet ex dictis supra *tit. præced. §. 1. num. 31. & seqq.* 51

Quæritur II. Utrùm transactio ita imponat finem litibus, ut non possit rescindi ob læsionem ultra dimidium? Celebris est hæc quæstio inter Doctores, & graves in utramque partem militant rationes; uti videre est apud Jasonem *l. Si quis cùm aliter num. 13. & seqq. ff. de Verb. obligat.* And. Fachineum *libr. 2. Controversiarum juris. capit. 26.* & alios. Verùm ut certa ab incertis separentur. 52

Resp. I. Si Ecclesia, vel Minorennis, graviter lædatur in transactione, certum est, quòd possit implorare judicis officium, petendo beneficium restitutionis in integrum, & hac ratione rescindi transactio ob læsionem ultra dimidium. Ita Glossa *fin. in cap. cùm causa, de Emption. & vendit.* cum communi. Idque patet *ex Leg. 1. Cod. si adversus transactionem &c.* ubi dicitur: 53

In integrum restituta pupilla rescindi transactionem vel divisionem placuit. Idemque procedere in Minoribus propter ætatis auxilium, atque Ecclesiis, & aliis beneficio restitutionis gaudentibus, patet tum ex Rubrica, tum *ex L. 2. C. eod.* ubi fit mentio de Minoribus.

54 Resp. II. Insuper graviter lædens alterum in transactione, non solùm tenetur pro Foro conscientiæ ad restitutionem rei injustè acceptæ, ut est certum; sed insuper contra eum in Foro externo datur actio de dolo, ac rescinditur transactio, quando dolus ex proposito intervenisse probatur. Patet hoc tum *ex L. 2. & seqq. Cod. de Dolo malo* ubi generaliter de dolo conceditur actio. Tum etiam *ex l. qui cum tutoribus §. Qui per fallaciam ff. de Transact.* ubi pro ratione hujus affertur: quia dolo circumventus *non tam paciscitur quam decipitur*.

55 Unde, quamvis transactio bona fide hinc inde finita non rescindatur sub prætextu instrumentorum de novo repertorum, *l. Sub prætextu instrumenti* 19. *C. h. t.* illicò tamen ibidem subjungitur, quod si adversarius meus per se, vel per alium, mihi instrumenta, quibus veritas argui potuisset, subtraxisse, sicque me ad transigendum coegisse probetur, de dolo actio mihi competat, atque transactio rescindatur. Et hæc sunt certa, & communiter recepta: major difficultas est de transactione bona fide hinc inde peracta, ex qua tamen læsio ultra dimidium intervenit, pro cujus resolutione.

56 Resp. III. Probabilius est, quòd transactio etiam bona fide hinc inde celebrata, rescindi possit ob læsionem ultra dimidium. Ita Abbas *c. Cum causa num. 7. & 8. de Emption. & vendit.* Bartolus *l. Si quis Cum aliter n. 4. ff. de Verb. obligat. & l. Rem majoris n. 9. C. de Rescindend. vendit.* Fachineus *cit. lib. 2. cap. 6.* allegans Rotam Romanam *in 1. part. novissimar. Decis.* 102. *nu.* 2. & plures alios; & Engel *h. t. nu. 14.* contra Glossam *fin. in cit. c. Cum causa de Empt. & vendition.* Jason *ubi supra*, & non paucos alios.

57 Ratio est. Tum quia is, qui ita enormiter, sive ultra dimidium deceptus est, non videtur habuisse animum deliberandi, seu taliter transigendi; ut notat Abbas *loc. cit.* & favet textus in allegata *l. Qui cum tutoribus ff. h. t.* Tum quia *in cit. c. Cum causam de Empt. & l. Rem majoris. C. de Rescindend. vendit.* rescinditur venditio, in qua intervenit læsio ultra dimidium, ubi hujus ratio redditur: quia istud *humanum est*: idem ergo dicendum in transactione ob læsionem ultra dimidium, quia & istud humanum est. Accedit textus notabilis *in l. Si superstite. C. de Dolo*, ubi filia emancipata, & cum patre bona fide transigens, si læsa est immodicè, habet actionem in factum contra patrem; ergo, cum hic sit sermo de actione bona fide celebrata, simulque Imperator totam vim ponat in læsione immodica (qualis juxta omnes, est læsio ultra dimidium) etiam transactio bona fide inita, ob talem læsionem est rescindenda.

58 Confirmatur id ipsum: quia in jure dolus ex proposito, & dolus re ipsa, æquiparantur, *arg. l. Si quis cum aliter ff. de Verb. oblig.* ibi: *Idem est, etsi nullus dolus intercesserit stipulantis, sed ipsa res in se dolum habeat*: & tradit Covarruvias *in c. Quamvis part. 3. §. 4. n. 5. de Pactis in 6.* Gallus *lib. 2. Practic. Observat. 147. nu. 11.* Fachineus *cit. cap. 26. §. Movet secundo*, allegans alios. Atque ex læsione ultra dimidium, dolus re ipsa apparet atque præsumitur, *l. Omnes §. Lucius ff. Quæ in fraudem creditor.* ac notant citati Authores cum communi; ergo sicut ob dolum ex proposito (juxta dicta *n. 54. & 55.*) & ob dolum re ipsa, sive ob læsionem ultra dimidium rescinditur transactio.

59 Solummodò hic notandum est cum Bartolo, Abbate, *ubi suprà*, & aliis hanc sententiam tenentibus quòd sit differentia quoad modum æstimandi læsionem ultra dimidium in venditione, & in transactione. Ibi enim consideratur verus valor rei venditæ pro tempore venditionis; econtrà in transactionem attenditur valor rei controversæ, quantùs erat in veritate, sed quantum valebat res illa habito respectu ad incertum litis eventum. Unde, quia dubius est litis eventus, *l. Quod debetur ff. de Peculio*, hoc totum pendet ex arbitrio boni viri, inspecta qualitate dubii eventus litis hoc determinantis; & ille, qui conqueritur, se enormiter, seu ultra medietatem fuisse læsum, tenetur hoc probare. Quod quia est difficillimum propter incertitudinem victoriæ, præsens quæstio adeò controversa rarò in praxi locum habere potest.

60 Objicies majoris claritatis gratia contra tertiam Conclusionem. Transactio, & res judicata paris sunt authoritatis, atque æquiparantur, *l. Non minorem C. h. t.* atqui res judicata nunquam rescinditur: ergo nec illa. Accedit quòd eo ipso, quòd a lite per transactionem receditur, magnum commodum reportetur, eò quod dubius sit litis eventus, ut dictum: unde ipsa transactio, etiam per instrumenta de novo reperta, non rescinditur, *l. Sub prætextu C. h. t.* Quinimò *in l. Lucius §. fin. ff. Ad S. C. Trebellan.* juncta Glossa *ibid.* dicitur, quòd si est transactum, non possit contraveniri, etiamsi posteà appareat, quadruplo plus fuisse debitum. Taceantur similia.

Resp. imprimis generaliter, hæc & alia hujusmodi procedere, quando quis sciens ac volens, ob bonum pacis, seu incertum litis eventum, super minori summa transigit; nam *scienti & consentienti non fit injuria, neque dolus* juxta Reg. 27. juris in 6. Secùs ubi ignoranti supervenit deceptio, seu læsio ultra dimidium, ut probant rationes Conclusionis.

61 Resp. Ulteriùs ad singula in particulari. Et quidem primum non urget; nam *l. Non minorem. C. h. t.* procedit de transactione, in qua non intervenit dolus: talis autem saltem re ipsa intervenit, quoties fit læsio ultra dimidium. Ad alterum dicitur, esse quidem dubium litis eventum, Conclusionem tamen nostram loqui in casu quando posteà dignoscitur, intervenisse læsionem ultra dimidium habito respectu ad incertum litis eventum unde nihil inde sequitur contra ipsam. Ad *Leg. Sub prætextu Cod. h. t.* patet ex dictis *numer. 54. & 55.* nam etiam in nostro casu intervenit dolus, si non ex proposito, saltem re ipsa, ut dictum *numer. 58.* Ad *leg. Lucius. §. final. ff. Ad S. C. Trebellian.* respondetur, ut ad primum. Aliæ responsiones majoris indaginis possunt videri apud Fachineum *loc. cit.* & Engel *h. t. numer. 14.*

62 Quæritur III. Qua ratione valeat, atque obliget transactio facta per Prælatum de rebus Ecclesiæ? Resp. I. Transactio est species alienationis: unde, sicut res Ecclesiæ immobiles, vel pretiosæ, absque solemnitatibus jure requisitis alienari nequeunt, ut habetur in *Extravag. Ambitiosæ de Rebus Ecclesiæ non alienan.* ita neque transactio super iisdem facta tenet. Secus dicendum de mobilibus non pretiosis, seu parùm valentibus, aut quæ servando servari non possunt; imò etiam prior pars patitur nonnullam limitationem. Unde

63 Resp. II. Quamvis Prælatus, seu Rector Ecclesiæ, non possit transigere, vel componere super rebus Ecclesiæ immobilibus, seu juribus spiritualibus in præjudicium Ecclesiæ; ac proinde transactio facta de rebus Ecclesiæ per Prælatum sine consensu Superioris non obligat Successorem: potest nihilominus Rector Ecclesiæ transigere super juribus Ecclesiæ in præjudicium sui ipsius, ita quòd transactio teneat toto tempore quod Ecclesiam possidebit. Ita colligitur *ex canon. Veniens 8. h. t.* & notat Abbas *ibid. numer. 1.* & Fagnanus *numer. 2.* cum omnibus. Rationem hujus reddit Pontifex ibidem sequentibus verbis: *Cum alias transactio inter personas facta potiùs, quam inter Ecclesias videatur: nec pacta inter alios acta aliis obesse patiamur*. Sicque transactio, v. g. de solvenda duntaxat tertia parte decimarum (de qua ibidem est sermo) per Rectorem Ecclesiæ cum Monasterio quodam inita valet quidem in præjudicium dicti Rectoris, & quamdiu tenebit Ecclesiam etiamsi Superioris authoritas non intercesserit, sed non obligat Successorem, cum sit merè personalis, sicque cum persona extinguatur. Simile quid habet Concilium Trident. *Sess. 6. cap. 4. de Reformat.* ubi inter alia providè decrevit ut *Capitula Cathedralium nullis concordiis, quæ tantùm suos obligent auctores non etiam successores tueri se possint*, quò minus a suis Episcopis juxta Canonicas Sanctiones visitari valeant.

64 Resp. III. Nihilominus transactio personalis super rebus Ecclesiæ fit realis, & obligat Successores si fuerit per Se-

per Sedem Apostolicam confirmata: dummodò tamen confirmatio non fuerit in forma communi, sed ex certa scientia. Ita desumitur *ex citat c. Veniens h. tit.* juncta Glossa *ibid. V. Confirmatam*, & sequitur Fagnanus *in d. c. Veniens n. 3. h. t.* citans alios; ac Rota *Decis. 2. & 44. part. 4. Recent.* quam allegat Turicellinus *De rebus Ecclesiæ non alienand. cap. 9.* Nam Papa potest facere, ut transactio, quæ nulla est, sit aliqua, *arg. c. Cùm Apostolica, De his, quæ fiunt à Prælat.* ergo multò magis potest efficere, ut sit alia, nempe ut ex personali fiat realis: quia plus est, de nihilo aliquid facere, quàm de aliquo aliud *arg. c. Re vera de Consec. dist. 2.*

TITULUS XXXVII.

De Postulando.

1 *Ratio continuationis Rubricarum.*

1 QUando lis inter partes suborta, per pacta vel transactiones nondum fuit sopita, sed Judicis sententia mediante Processu judiciario postulatur, & expectatur: ante omnia necesse est, ut litigaturi idoneos sibi Advocates, & Procuratores ad causam instituendam, atque prosequendam inquirant, & constituant: adeò quidem, ut si pars aliqua vel ob inopiam, vel ob potentiam adversarii, Advocatum habere nequeat, judex idoneum dare tenetur; ut *c. 1. de Officio Judic. & L. 1. §. Ait Prætor ff. h. t.* estque jam alibi dictum. Unde meritò post Rubricas de Pactis, & Transactionibus, agitur in hoc & sequenti Titulo, de Advocatis & Procuratoribus. Proinde sit

§. I.

De munere, & potestate Postulandi.

SUMMARIUM.

2 *Postulare latè,*
3 *Et strictè, seu quantùm ad propositum, quid?*
4 *Postulantes alio nomine dicuntur Advocati &c.*
5 *Consulens in loco privato, non potest dici postulare.*
6 *Munus postulandi est publicum, atque honorificum. Et num. seqq*
Advocati æquiparantur militibus. Ibidem.
7 *Procuratoris officium est vile, privatum & onerosum.*
8 *Postulare, seu Advocatum agere possunt omnes, quibus id non reperitur interdictum.*
9 *Successu temporis istud est restrictum ad peritiam juris habentes.*
10 *Et quid hodiè servetur ex Recessibus Romani Imperii?*
11 & 12 *Aliqui de jure communi prohibentur in totum postulare.*
13 *Aliqui pro aliis non possunt postulare, benè tamen pro se ipsis. Et num. 11.*
14 *Aliqui & pro se, & pro conjunctis personis postulare possunt, non verò pro aliis.*
Conjunctæ personæ, quæ dicantur? Ibidem.
15 *Clerici in Sacris, vel Beneficiati, in Foro sæculari postulare non possunt, nisi &c.*
16 *Benè tamen Clerici in minoribus Ordinibus constituti, si Beneficium non habeant.*
17 *In Foro Ecclesiastico potest etiam Clericus in Sacris, aut Beneficium habens, pro aliis patrocinari.*
18 *Dummodò non sit Sacerdos &c.*
19 *Pro se, aut Ecclesia sua, vel pro miserabilibus personis possunt Clerici in Sacris, ac Beneficiati, in Foro sæculari postulare, seu Advocatum agere.*
20 *Miserabiles personæ, quæ?*
21 *In causis criminalibus, ubi agitur de pœna sanguinis, Clericus omninò abstineat à postulando.*
22 *Etiam ex parte Rei, & ad hujus defensionem.*
23 *Clericus non potest contra Ecclesiam, in qua Beneficium habet, pro extraneis Advocatus, vel Procurator existere; alioquin spoliatur Beneficio.*
24 *Monachi, aliique Religiosi, non possunt Advocatum agere in judicio.*
25 *Nisi pro utilitate sui Monasterii, & accedente licentia Prælati, copulativè.*
26 *Fratres Minores nec possunt personaliter assistere Advocatis, dum ipsorum negotia temporalia agitantur in Curiis.*

QUæritur I. Quid, & quale munus sit Postulare? 2
Resp. I. *Postulare* latè loquendo, idem est, ac petere aliquid, seu animi sui desiderium exponere. Atque in hoc largiori sensu ly *Postulare* non solùm in communi modo loquendi frequenter accipitur, sed etiam superiùs in Titulo, *de postulatione Prælatorum* inscripto: hæc enim aliud non est, quàm alicujus personæ ad Dignitatem Ecclesiasticam erga Superiorem directa petitio, ut eam dispensativè admittere velit. Verùm de *postulando* in hac largiori acceptione impræsentiarum non agitur: unde

Resp. II. Quantùm ad propositum, & strictiùs lo- 3
quendo, *Postulare est desiderium suum, vel amici sui, in Jure apud eum, qui jurisdictioni præest, exponere, vel alterius desiderio contradicere*. Ita habet textus expressus *in leg. 1. §. postulare ff. de postulando*, estque communis. Ubi ly *desiderium suum, vel amici sui exponere*, ad Actorem, seu ejus Advocatum pertinet: ly autem, *vel alterius desiderio contradicere*, spectat ad Reum, ejusque Advocatum. Vallensis *h. t. n. 1.*

Dicitur etiam, *desiderium suum, vel amici sui*. Ad 4
indicandum, quòd non solùm pro se possit quis postulare, allegando coram judice rationes, sive in jure, sive in facto consistentes, quæ negotio & causæ suæ expediant: sed hoc ipsum etiam præstare valeat pro alio. Et quidem postulantes alieno nomine, sive pro alio, communiter dicuntur *Advocati, Patroni causarum, Oratores, & Causidici*: eò quòd in judicio dicant causam sui Clientuli, & pro eodem postulent, desiderium ipsius exponentes, aut alterius desiderio contradicentes.

Et additur, *in Jure*: hoc est, in judicio, sive in lo- 5
co, in quo solet jus reddi, ut explicat Glossa *ibid. vers. in jure*. Et per hoc concluditur, quòd ille, qui duntaxat in loco privato, ut putà in cubiculo, cuipiam consulit, seu causam ipsius adjuvat, non possit dici *postulare*, seu Advocatum agere: quia nimirum hoc non facit in judicio. Unde ulteriùs sequitur, quòd ille, qui à Jure prohibetur postulare, non idcirco prohibeatur consilium dare.

Resp. III. Munus postulandi est publicum, atque 6
honorificum, ad quod non admittuntur nisi probi & habiles. Ita communis. Idque patet ex *l. Advocati 14. C. de Advocatis divers. judicior.* ubi inter alia encomia Advocati militibus æquiparantur: nam per eos quasi per milites, vita, spes, & patrimonia hominum periclitantium defenduntur: unde *in l. Sancimus, ut Advocatus, & seqq. Cod. eod.* diversa Advocatis privilegia conceduntur, de quibus juristæ.

Hinc Glossa *in l. 1. V. Certis personis ff. h. t.* notabile 7
ponit discrimen inter Advocatum, & Procuratorem. Ait enim, quòd Advocatum esse, sit honor: nam laudabile, vitæque hominum necessarium est Advocationis officium, quòd maximè principalibus præmiis oportet remunerari, *l. Laudabile C. de advocatis divers.* Judi-

judicum, & concordant jura proximè citata. Econtrà Procuratorem esse eſt omnis: quia officium Procuratoris eſt vice & personam, aique onerem *alterius*, *l. 1. §. 1. pandectarum de Procuratoribus l. 10.* ubi prius Consiliarii prohibentur ſibi gravibus poenis, conſtituit ſe seri procuratores, *ne poſſimus tuam ſervili obſervantiam demorari*, ut loquitur textus. Atque ex hoc dicti-mine ſequentur plures alias differentiae inter utrumque, de quibus infrà *l. fin. §. 1. n. 2. & ſeqq.*

8 Quærivit II. Quinam poſſunt, vel Advocatum in Judicio agere poſſunt. Cæterùm? *Resp. I.* Poſſunt, & Advocatum agere poſſunt omnes, quibus id in jure non reperitur interdictum. Ita Hoſtiensis *in Summa de t. n. 2.* Speculator *tit. de Advocat. n. 1. & 2.* Ubi Nam Eſt Advocatus de poſſulando prohibiterium eſt, ſecut & illud de Procuratore conſtituendo, *l. Mutus §. 1. ff. de Procuratoribus*. Et illud de Tellibus *leg. 1. ff. de Testibus*. Acpotinde, ſi cunque non prohibetur expreſſè, per conſequentiam admittitur, *ex eiusdem Scholion ad §. de Sponſalibus* juxta Glossa *ibid. V. Prohibitorium*.

9 Cæterùm licet antiquitus moris fuerit, ut civiles de iure non prohibitos, & ſtudiosos locum ſibi vindicare ſibi benè, aut faltem faſtorum peritis poſſunt, poſſunt & Advocatum agere licetur, *arg. l. 2. c. de Postulando*, juxta Glossa ibidem, & notat Doctor *num. 3. & 10.* Nihilominùs ſuccesſu temporis non alii Advocatorum officio ſuciari permiſſi fuerunt, niſi qui de certis juris competent. Tellemadmodum accepimus *ex Decretalibus Advocatis diverſis Judicibus*.

10 Addit Bagnol *b. 1. n. 8.* quidnobile de Recollibus Romani Imperii, & confundibiles generali omnium ſermo majorum Tribunalium, advocatos non permittunt, niſi qui gradum habent Licentiatorum in jure, & ſpecialiter facultatem advocandi à Judice obtinuerit: Inò quidem multis injecitum Libelli partium non recipiunt, niſi illi ſubſcripti ab aliquo approbato Advocato. Adque ex eo fieſum videtur, ne alicuius advocationis officio tamente ſe ingerant, qui judicium caulæ vel ad imperitiam, vel ob malitiam forè minus capacitatem, ſiquae grave ſuis Clientelis damnum inferre poſſunt. Sanè aliunde ſatis patet, ſiis poſſe Advocatos, qui ſunt Advocati vices ſupplere vellit, admittit ſolet; ſibi tamen imputent, ſi quid minùs benè exponendo detrimentum ſuorum.

11 Resp. II. Generatim loquendo de jure communi quidam in tantum poſſunt prohibentur; quidam pro ſe ſolo, ſibi ſubſtituere, non verò pro alio, quidam pro ſe, & pro alio, ſed certis duntaxat perſonis, non ſed, pro conjunctis, non ſtatim pro certis poſſunt perſonis, ſed habentur expreſſiſſimè *Tertium Infrà num. 3. 4. cum 6. Infrà num. 9. & 10.* & ubi in progreſſu ſuis numeris declaratur.

12 Et quidem imprimis in tantum poſſunt prohibentur illi, qui ſunt minores ſeptendecim annis; ſicque ob id ſed inferiorem. Item omnes fœmi furdi, cum nequeant audire verba audire; ſicque in manifeſto periculo evitatis, ne non audire Decretos ſpiritus, quod non obtemperabunt, velut constituunt conſcribunt Advocatis ad poſſunt amentes & Furiosi, ob quod ultim rationi non habentur.

13 Deinde inter illos, qui pro alio poſſunt prohibentur illoti poſſunt pro ſeipſis, numeratur fœminæ, ne contra publicitatem ſexus contentiosiores alienis causis, ſed civilibus & publicis, ſeſe immiſcentur: niſi forte mater ſit tutrix in caulis illis, quia tunc per ipsam poſſit ſuam ita publicis, & ipso filio poſſunt *arg. cit. cum infrà num. 3. & 6. & Pluribus eunem ff. b. t.* ac notat Pirhing *b. 1. n. 1.* Inquam pro alio propter turpitudinis notam poſſunt ab publicis, & ipso filio poſſunt *arg. cit. cum infrà num. 3. & 6. & Pluribus eunem ff. b. t.* ac notat Pirhing *b. 1. n. 1.* Inquam pro alio propter turpitudinis notam publicare prohibentur, ſed tamen ipsa ſuis, ſed filio poſſunt ipsa ſuam propter turpitudinis notam publicare prohibentur: Cum ipsi capitali crimine: Vel qui operae ſuas locaverunt, ut cum bellis depugnarent in arena. Textus eſt *arg. cum Infrà num. 6. 7. & 8. Hinc*, ſpectatur Canonicus, pertinent Beneficium, *ut, Ut intelleximus*, *p. de judiciis*, juxta Glossa *ibid. V. Concurrit*.

14 Tandem in tantum ordine ponuntur illi, qui ut infamis notantur: iſtiemin proſe, & proconjunctis duntaxat perſonis poſſunt prohibentur, non autem pro alio, ordinem adversarius eos poſſunt patiantur, *l. Quis prohibet ff. b. t.* Hoc inter conjunctas perſonas intelligatur poſſunt, ſi pro Patre, Patrem, Matrem, Socrus, Socer, gener, nurus, victricus, noverca, privignus, privigna, patronus, cognatus libert, item illi quorum caulam, cautionemque quigerit, ut ſunt pupilli, furiosi, fatui, & hujusmodi, qui reconſentur *loco cit. l. ut ſupra ff. eod. t.*

15 Quæsivit III. Utrùm Clerici poſſint poſſulare, ſin ut agere Advocatum ad iter? *Resp. I.* Clerici in ſacris Ordinibus ſcilicet Diaconi & Sacerdotes, ſed Clerici ſiſcium habentes, in Foro ſecuriori poſſulare, ſeu Advocatum ad iter agere non poſſunt; nisi pro ſe, aut Ecclesia ſua, vel pro miſerabilibus perſonis Ecclesiae communis Doctorum; & habetur expreſſum *Intra, b. t.* Et mentio: quia nemo militans Deo, ſibi ſe ſe, cellariis implicitur, *2. Timoth. 2. & cap. 1. de Clericis vel Monachis*. Atque advocate cum inferior cellari, ad negotiis ſecularis, *cit. cap. 1. in Clericis vel Monachis* ergo.

16 Dicitur imprimis, *Clericis in ſacris conſtitutis* Bonos Sacros Ecc. Hinc ſpectantur Subdiaconi, Acolyti, Clericus in minoribus Ordinibus conſtitutus, ſi Beneficium non habeat, poſſulare, ſeu participant ſe ſcil etiam ob Foro ſaeculari, nulla ratione ſibi ſibi ſibi habitum reperitur, cum textus *in cit. cap. 1. §. Illud* loquatur de Clericis, qui conſtituti ſuerint in Sacris, ut Beneficia Ecclesiastica ſint ſecularia, ſed ſi ſuae dem partim rationes excelentiae ſit ſuae, ſed Ordinis ſatisfiet, ex quo ſufficienter ſit ſuetantur, eorum inde ſaeculari advocare prohibetur, & quantum ad propriam caulam, ſed ſi ſuae ſit ſuae, ſed ſi ſuae, & notat Hoſtiensis Glossa, Abbas, & Fagnanus *num. 1.* eiusdem ubi.

17 Dicitur ulteriùs, *in Foro ſaeculari*. Nam in Foro Ecclesiastico poſſit eiusm Clericus Beneficiarius, aut in Sacris conſtitutus ſi ſuam caulam ſuam ipsa ſuis Sacris conſtitutus ſi ſuam caulam ſuam ipsa ſuis Sacris conſtitutus ſi ſuam caulam ſuam ipsa ſuis Sacris, vel beneficiarius, cum Judice Ecclesiastico poſſit etiam pro Laico patrocinari. Fagnanus *ibid. cap. 1. num. 1.* Pirhing *b. 1. n. 1.* Quod ſi ſuae probans ex *l. Per venerabilem. Qui ſiſi ſer legit. ut ſupra*, quod Advocatus Arcidiaconi ſuis ſuis proprium Regis in Ecclesiastica Curia.

18 Addit notanter, *dummodo non ſit Secularis*. Nam ipsa Sacerdotis officium, nullo modo ſuscipere ſuam ex ſuis officiis, nec ſuscipere proſe ipso, vel Ecclesiastica vel (ſi necessitas imminet) pro perſonis conjunctis aut miserabilibus, etiam in Foro Ecclesiastico poſſunt ipse vel. Textus eſt *cap. ult. b. t.* ac notat Abbas *ibid. n. 3.* Fagnanus *n. 4.* citatus Doctores commentant.

19 Dicitur tertiò, *nisi pro ſe, vel pro ſuis Ecclesiae*. *pro ſuis ſed ſi ſuae*. In his enim tribus caſibus poſſunt Clerici, etiam in Sacris conſtituti, Advocatum agere in Foro ſaeculari poſſunt, ſeu Advocatum agere, ſed tam in caulis civilibus, vel criminalibus civilibus inter tantis; ut patet, quoniam Clericus Monachus *Regularis* ſuis convenit Laicum quam judice ſaeculari rationem ſuam ipsa, quam ad ipsum, vel Ecclesiam, vel ad miserabiles personas, quam ad ipsum, vel ad ipsum, & ad ipsum ſuae ſuae, & ad ipsum ſuae ſuae, & ad ipsum ſuae ſuae

(nam quòd Advocatus causæ dubiæ, seu controversæ, patrocinium licitè possit assumere, cum communiori aliorum, jam dixi in *Theologia Morali, tract. 1. distinct. 3. num. 63. & seqq.*) & quando talem viderit, eam si vult suscipiat. At verò, si causam sibi propositam cognoverit esse certò injustam, seu penitus desperatam, aut ex mendacibus allegationibus compositam, nullo modo ejus patrocinium suscipiat, sed omninò renuat. Textus est *in leg. rem non novam §. Advocati, Cod. de Judiciis*. Accedit ratio: quia Advocatus, qui sciens prudensque causæ injustæ patrocinatur, agit contra propriam conscientiam: simulque partim cooperatur peccato alterius, qui injustam causam urget, partim injustè lædit oppositam partem, quam sciens habere justam causam, nihilominus spe forsan lucri temporalis impugnare, & molestare non desinit. Unde etiam tenetur ad restitutionem illius damni, quod contra justitiam per ejus auxilium pars læsa incurrit. D. Thomas 2. 2. *quæst. 71. art. 3.* & alii.

29 Quòd si verò causa Clientis à principio videbatur Advocato justa, vel saltem probabilis aut dubia, sed in progressu appareat, eam esse injustam, tenetur ipsam Advocatus illicò deserere, atque Clientem suum inducere, ut à lite desistat, aut cum adversario componat absque ejus damno: idque tum per *cit. leg. rem non novam §. Patroni, Cod. de Judiciis*; tum per rationes proximè dictas. Non tamen hujusmodi Advocatus debet causam aliis prodere, nec aliam partem juvare, aut secreta suæ causæ adversario revelare (hæc enim omnia pugnant contra fidelitatem, quam ex officio tenetur servare suo Clientulo) sed debet causam deserere, vel eum, cujus causam agit, inducere ad cedendum, sive componendum sine adversarii damno. D. Thomas *cit. q. 71. art. 3. ad 2.* S. Joannes Capistranus *l. c. n. 29.*

30 Additur notanter, *sine adversarii damno*. Nam, quandò Advocatus certò novit injustitiam causæ, non potest Clientulum suum, quem novit fovere injustam causam, inducere ad transigendum cum altera parte. Tum quia transactio non habet locum, nisi de re dubia, & lite incerta, qualis in proposito non ampliùs extaret. Tum quia Advocatus partem suam inducens ad transactionem post cognitam injustitiam causæ suæ, consulit ipsi, ut alienum rapiat; sicque non solùm peccat, verùm etiam ad restitutionem tenetur: quia dat causam damno, quod ex tali transactione (utpote quæ non fit nisi aliquo dato & retento, vel remisso) alteri justam causam foventi emergit. Joannes Baptista de Caccialupis *tom. 3. tractatuum, tract. de Advocatis, quæst. 4. num. 5.* & alii.

31 Resp. III. Ad officium & obligationem Advocati etiam pertinet, servare modum Advocandi: alioquin talis à professione Advocatorum meritò est removendus, *can. Infames §. Arceantur 3. q. 7. & l. Quisquis vult. C. h. t.* Consistere autem debet modus advocandi in tribus, videlicet in modestia, veritate, & fidelitate seu legalitate, ut inquit S. Joannes Capistranus *l. c. n. 30. & seqq.* Ac de his tribus singillatim agendo.

32 Quæritur II. Qua ratione Advocatus teneatur servare modestiam, veritatem, & fidelitatem? Resp. I. Modestiam tenetur Advocatus observare, ut non procaciter, nec convitiando, aut vociferando proponat, sed agat, quod causa desiderat, & ab injuriis & maledicendi temeritate se temperet, alioquin enim impediretur honestus Justitiæ processus. Quinimò, si Advocatus *adeò procax fuerit, ut non ratione, sed probris putet esse certandum, opinionis suæ immunitionem pullatur*; uti loquitur textus *in cit. §. Arceantur & d. l. quisquis vult. C. h. t.* Ubi Glossa, *V. Opinionis*, inquit, quòd juxta quosdam ejusmodi procax Advocatus reddatur ipso Jure infamis; vel saltem (ut Glossa tenet) eius opinio gravetur, & apud bonos & graves Viros imminuatur.

33 Resp. II. Veritatem tenetur Advocatus servare, ut non mentiatur, nec falsa Jura, seu falsas Leges, aut Glossas alleget, neque falsa instrumenta, sive falsos testes, aut falsas rationes, probationesque adducat. Quinimò scienter utens falsis pro veris, Falsi crimen incurrit, *c. Dura sæpè, & seqq de Crimine falsi, & leg. 1. ff. Ad Legem Corneliam de Falsis.*

34 Insuper ad veritatem pertinet, ne Advocatus suadeat Clientulo, qualiter respondeat articulis, positionibus seu interrogationibus partis adversæ, contra cognitam veritatem, ut obtineat. Væ enim talibus. Bonus Advocatus dicet Clientulo suo: *Si sic respondebis, perdes causam; si aliter, & contra veritatem, perdes animam*. Jo. Andreas *in c. Præsentium de testib. lib. 6.* Caccialupis *cit. tract. de Advocatis q. 4. n. 13.*

35 Ulteriùs ad veritatem ab Advocatis observandam spectat, ne adversario fraudulenter suæ defensionis copiam subtrahat: alioquin ipso facto ostendit, iniquam à se litem foveri, *cit. can. Infames §. Si quis autem ex litigatoribus 3. quæst. 7. & leg. Providendum Cod. h. t.* Item, ne superfluas, & non necessarias dilationes petat in gravamen partis, neque superstitiosis cavillationibus innitatur, *l. Quisquis vult. C. eod. & l. Properandum §. Illo proculdubio C. de judic.*

36 His tamen non obstantibus licitum est Advocato defendenti justam causam, occultare ea, quibus impediri posset Processus: sicut & in bello justo licitum est ex insidiis agere, ea quæ agenda sunt prudenter occultando. Nunquam tamen licet uti aliqua falsitate. S. Joannes Capistranus *loc. cit. num. 32. & 33.* post D. Thomam *2. 2. qu. 71. art. 3. ad 3.*

37 Resp. III. Fidelitatem quoque (quam S. Joannes Capistranus etiam *Legalitatem* appellat) tenetur Advocatus servare, ut in quantùm justitia permittit, causam sui Clientuli foveat, & pro viribus defendat, per dictas allegationes & rationes Jurium ea omnia proponendo in judicio, quæ ad causam sui Clientis sive de jure, sive de facto faciunt, nihilque de contingentibus omittendo. Ad hoc enim vi sui officii, & recepti salarii, obligatus existit; ut *d. l. Properandum §. Illo proculdubio C. de Judiciis & l. Advocati C. de Advocat. divers. judicior.* ubi Advocatorum officium paucis describendo dicitur, quòd *Patroni causarum, gloriosæ vocis confisi munimine, laborantium spem, vitam, & posteros defendant*. Unde Gelasius Papa *can. Irreligiosum dist. 87.* in simili ita scribit: *Irreligiosum prorsus & execrabile judicamus, si quisquam vel extraneos, in sua tuitione susceptos, non omni fide, & tota animi sui educaverit sanctitate*. Ubi Glossa, *V. Non omni fide*, inde desumit argumentum contra perfidos Advocatos; qui plena fide Clientulos nón defendunt, *arg. §. Notandum 2. q. 4.*

38 Huc etiam spectat alia Fidelitas Advocatorum; in hoc consistens, quòd instrumenta seu documenta secreta causæ non prodant parti adversæ, nec illius argumenta debilia alteri suggerant. Quinimò Advocatus aperiens adversario secretum causæ suæ, aut secreta illius instrumenta prodens, dicitur Falsarius, *leg. 1. §. Is qui deposita ff. ad legem Cornel. de Falsis* ac notat S. Joannes Capristranus *loc. cit. nu. 34.* Estque puniendus tanquam Falsarius, *l. si quis aliquid §. Si quis instrumentum ff. de Pœnis*. Teneturque talis ad interesse, sive ad resarciendum omne damnum parti læsæ illatum, *can. Si quis de Clericis 12. qu. 2.*

39 Insuper non potest idem esse Advocatus & Judex in eadem instantia, sive causa: debet enim inter utrumque esse differentia personalis, *l. Quisquis vult. C. h. t.* Ubi Bartolus addit, quòd etiam diverso tempore, is qui anteà fuit Advocatus, non possit posteà esse Judex in eadem causa, sed debeat hanc alteri delegare: nam ratione affectionis, quam haberet ad causam a se olim jam defensam, præsumptio staret contra eum. Secùs foret, si priùs fuisset Judex, & postea fieret Advocatus: quia tunc cessaret dicta præsumptio, nec ullum jus extat prohibens eum ab Advocatia.

40 Rursus ex eodem motivo Fidelitatis nulla ratio permittit, ut idem Advocatus ullo modo utrique parti litigantium simul inserviat in eadem instantia: necesse enim foret, ut vel secreta unius partis alteri revelaret, illamque ex propriis suis secretis documentis impugnaret; vel neutri parti specialiter assistendo, causam malitiosè protraheret, contra *cit. l. quisquis vult. C. h. t.* Quinimò talis Advocatus in Jure censetur *Prævaricator*, saltem impropriè loquendo, *l. 1. C. de Advocat. diversor. judicior. & l. 1. ff. de Prævaricatorib.* juncta Glossa *ibid. V. Prævaricator.* Nunc pergendo ad residua duo principalia capita obligationis Advocatorum.

41 Quæritur III. Qua ratione teneatur Advocatus servare competentiam in Salario?

Resp. I. Quamvis Advocato liceat vendere justum patrocinium, & Jurisconsulto legum consilium; ut inquit D. Augustinus, relatus *in can. Non licet 11. q. 3. & can. Non sane 14. qu. 5.* Nihilominùs hoc ipsum debet fieri competenter, seu cum debita moderatione Salarii, *ut non ad turpe compendium stipemque deformem hæc arripiatur occasio: nam si lucro pecuniaque capiantur, veluti degeneres inter vilissimos numerabuntur*, prout loquitur textus *in l. quisquis vult, h. t. & can. Infames §. apud urbem 3. q. 7.*

42 Resp. II. In moderatione Salarii quatuor præcipuè sunt consideranda, videlicet magnitudo causæ, quantitas laboris, facundia Advocati, & consuetudo Fori, seu Regionis; ac juxta hæc quatuor tenetur Advocatus servare competentiam in Salario. Ita S. Joannes à Capistrano *in cit. Speculo conscientiæ §. restat ultimum num. 35. & 36.* Qui tamen *num. 44. & seqq.* rectè hinc excipit miserabiles, & aliunde derelictas personas; nam his tenetur Advocatus gratis patrocinari, ne injustè graventur, causisque suis ex defectu Advocati cadere cogantur; prout jam suprà *tit. 32. de officio Judicis §. 3. num. 71.* dictum fuit.

43 Quæritur IV. Utrùm Advocatus possit cum suo Clientulo pacisci de quota litis, vel alium contractum inire? Resp. I. Cavendum vel maximè est Advocatis, atque hoc ipsum eisdem in Jure gravissimè est interdictum, ne cum suis Clientulis paciscantur de quota litis (hoc est, de certa parte ejus in casum victoriæ sibi attribuenda) quinimò tale pactum est omninò irritum. Ita communis, Nam propter improbitatem, qua uti posset Advocatus, talia pacta passim in Jure reprobantur; ut *l. Sumptus 53. ff. de pactis & l. salarium ff. mandati*, ubi pactum de quota litis dicitur esse contra bonos mores. *Et l. Si qui C. h. t. & cit. can. Infames §. Arceantur 3. quæst. 7.* ubi talia pacta dicuntur tendere in grave damnum Litigatorum, ac ipsi Advocati sic paciscentes censentur *Deprædatores*: atque jubentur à professione Advocatorum arceri: hoc est, officio advocationis privari, *l. Si qui advocatorum C. de postulando*. Ubi Glossa *V. Arceantur*, citans alias Leges, inquit, tales ipso jure arceri à professione advocationis: verùm Farinacius *part. 3. criminal. qu. 106. num. 5. & 6.* & Pirhing. *h. tit. n. 21.* cum aliis rectiùs censent, ad incurrendam ejusmodi pœnam privationis officii requiri sententiam judicis, saltem declaratoriam delicti, prout in simili habetur *c. Cùm secundùm 19. de hæretic. in 6.* estque ampliùs dictum *tit. 2. de constitutionibus §. 10. n. 227. & seqq.*

44 Et si quæras, cur liceat Advocatis pacisci de salario, ac reddendis sumptibus, *d. l. Sumptus ff. de Pactis*, & non de quota litis? Resp. Rationem diversitatis esse: quia, si licitum foret pactum de quota litis, jam spe hujus lucri faciliter invitaretur Advocatus ad calumniandum; ut notat Bartolus *in cit. leg. Si qui C. h. tit.* Nam si paciscens de quota litis non obtinuerit victoriam, nihil habebit: multùm autem si eam obtinuerit. Secùs est in sumptibus, & competenti salario, utpotè quod debetur Advocato fideliter servienti, sive vicerit, sive non vicerit, sicque hinc non inducitur tale periculum promovendi calumniosas lites. Engel *h. tit. num. 10.*

45 Resp. II. Insuper non licet Advocato ullum contractum, vel ullam pactionem inire cum Clientulo (hoc est, cum litigatore illo, quem in propriam receperit fidem) sicque non potest cum ipso contractum emptionis, venditionis, vel alium celebrare. Textus est *in l. Quisquis vult. C. h. t.* juncta Glossa *ibid. V. contractum & cit. can. Infames §. Prætereà 3. qu. 7.* atque tradit inter alios S. Joannes Capistranus *loc. cit. n. 37. & seqq.* Ratio hujus prohibitionis est: quia Clientulus, durante lite contrahens cum Advocato, facilè cogeretur omnia dare propter timorem litis, sicut ægrotus Medico propter timorem mortis, *arg. leg. Medicus ff. de variis & extraord. cognit.* Ubi idcircò in simili non valet venditio possessionum, per infirmum Medico facta: quia præsumitur extorta metu mortis, cui subjaceret infirmus, si in casu repulsæ à Medico sibi irato relinqueretur.

46 Quæritur V. Utrùm licitum sit Advocatis alienas lites redimere? Resp. I. Generaliter loquendo, ac proinde ipsis etiam Advocatis, prohibitum est, alienas lites redimere, seu causas litigiosas aliorum dato modico pretio emere. Ita communis; & patet *ex l. per diversas C. Mandati & cap. ult. de Alienat. judic. mutand. caus.* Ratio hujus prohibitionis est, quia alioquin Advocati, vel alii litigiosi homines, rebus fortunisque alienis inhiantes, facilè suscitarent intricatas aliorum actiones, fortè à principalibus nunquam intentandas: ex quo perturbaretur pax inter homines, & tranquillus status Reipublicæ, imò & diversis vexationibus personæ Reorum afficerentur.

47 Unde *in cit. l. per diversas & l. ab Anastasio C. Mandati*, ad præcavendum hujusmodi incommodis providè cautum fuit, quòd si data pecunia quis litem redemerit, seu cessionem ejus in semetipsum fieri curaverit, non nisi ad quantitatem numeratæ pecuniæ agere possit: ac proinde, si Reus debitor succubuerit; non plus teneatur solvere emptori litis: quàm is pro pretio dedit venditori; sive vero ac primævo creditori.

48 Excipiuntur tamen hinc actiones liquidæ, seu indubitatæ: quales censentur illæ, in quibus adversarius non negat; alioquin enim per negationem redderentur dubiæ, ut inquit Glossa *in l. per diversas C. Mandati*. Siquidem actiones liquidæ quovis modo in alium transferri, imò & vendi possunt, *l. Venditor actionis ff. de hæreditat. & action. vendit. & leg. Hominis & l. Certi C. eod.* Glossa *in c. ex parte V. Sanctiones h. t.* Engel *tit. ut lite pendente &c. nu. 5.* & alii. Nam in actionibus liquidis cessat ratio prohibitionis, *n. 46.* allata.

49 Insuper excipitur cessio litis per donationem facta: hoc est, illa, quæ fit non contemplatione pecuniæ, sed ex mera & pura liberalitate. Textus est in *cit. l. per diversas §. fin. & l. ab Anastasio C. Mandati*. In quo tamen posteriori loco hinc excluditur quælibet fraus, quæ in tali donatione contingere posset: ut, si actio pro parte vendatur, & pro parte donetur, aut si quidem titulus donationis apponatur, clàm autem detur aliquid nomine pretii: talis enim simulata donatio litis nullatenus approbatur, imò in ea locum habent dicta *n. 47.*

50 Tandem excipiuntur nonnullæ aliæ cessiones litium ut sunt illæ, quas inter cohæredes pro actionibus hæreditariis fieri contingit; item illæ, quas creditor accipit pro debito suo, & quæ inter Legatarios, & Fidei commissarios, pro debitis, actionibus, vel rebus sibi relictis fieri solent: tales enim cessiones in *cit. l. per diversas*, expressè excipiuntur, ac fieri permittuntur. Quamquàm hujusmodi cessiones, seu alienationes litium, solummodò fieri possint ante judicium inchoatum: nam ubi istud semel est inchoatum, saltem per citationem, & sufficientem causæ instructionem parti notificatam, dictæ cessiones litium ex alio capite fieri prohibentur; quia videlicet lite pendente nihil est innovandum, *cap. 1. & seqq. & Clem. 2. Ut lite pendente &c.*

TITULUS XXXVIII.

De Procuratoribus.

1 *Ratio continuationis Titulorum*
Procurator dicitur ex parte Actoris; Defensor ex parte Rei. Ibid.

1 QUia Procuratores similes sunt Postulatoribus meritò post Titulum *de postulando* subjungitur præsens Rubrica *de Procuratoribus*. Quamquàm hæc in Digestis Juris Civilis simul inscribatur *de Procuratoribus & Defensoribus*: Procurator enim magis strictè loquendo dicitur ex parte Actoris; Defensor ex parte Rei, ut inquit Glossa *in lib. 1. V. Procurator ff. h. t.* Verùm impræsentiarum Procurator sumitur largiùs, videlicet tam pro eo qui datur ad agendum quàm qui ad defendendum, *arg. c. 1. h. t. in 6.*

§. I.

De natura & divisione Procuratorum.

SUMMARIUM.

2 & 3 *Procurator, quid? Et num. seqq.*
4 *Procuratoris nomen est generale.*
5 *In propriis rebus nemo dicitur procurator.*
6 *Procurator quomodo differat à Negotiorum gestore, Tutore, Curatore, &c.*
7 *Et ab Advocato? Et num. seqq.*
8 *Procurator administrat negotia Domini non sic Advocatus.*
Procuratoris officium est privatum, & Vile, & quid in Camera Imperiali? Ibid.
9 *Nemo invitus cogitur esse procurator, benè tamen Advocatus.*
10 *Ille tenetur actione Mandati non sic Advocatus.*
11 *Procurator ad lites fit dominus litis post ejus contestationem; non sic Advocatus.*
12 *Defactò plerumque Advocati partium simul constituuntur harum procuratores.*
13 *Procuratores ad lites, seu judiciales, & procuratores ad negotia seu extrajudiciales, qui?*
14 *Et quomodo differant? Et num. seqq.*
15 *Illi solùm post 15. annos, hi post 17. ætatis annum possunt deputari: & quæ ratio disparitatis?*
16 *Procurator generalis & specialis quis?*
Simpliciter ad lites constitutus, censetur generalis. Ibidem.
17 *Procurator generalis adjecta clausula* Cum libera, *generalis simpliciter, quis?*
18 & 19 *Et quæ potestas utriusque?*
Procurator Cum libera, *& Filius familias habens liberam peculii administrationem, an possit donare? Num. 18.*
20 *Procurator in rem alienam, & procurator in rem suam quis.*
21 *Iste solùm impropriè dicitur procurator.*
22 *Procurator Verus, & falsus, quis?*
23 *Procuratores simpliciter constituti, &*
24 *Procuratores in solidum constituti, qui?*

2 QUæritur I. Quid sit Procurator. Resp. I. *Procurator* juxta nominis etymologiam idem est, ac *pro alio Curator* nempe pro Domino cujus loco & nomine res, seu negotia sua gerit, & administrat. Usus quippe Procuratoris (inquit Ulpianus in *leg. 1. ff. h. t.*) perquàm necessarius est, ut qui rebus suis ipsi superesse vel nolunt, vel non possunt, saltem per alios possint vel agere, vel conveniri.

3 Resp. II. *Procurator est, qui aliena negotia mandato domini administrat*. Ita habetur *in cit. leg. 1. ff. h. t.* & patet bonitas hujus definitionis declarando singulas ejus particulas.

4 Et primò quidem dicitur, *Qui*. Nomen quippe *Procuratoris* generale est, atque omnes omninò comprehendit, qui aliquam administrationem rerum alienarum gerunt, sive dein hoc fiat extra judicium, sive in judicio. Juxta quod proinde multiplex datur divisio Procuratorum, proximè declaranda.

5 Dicitur deinde, *aliena negotia*. Quibus verbis indicatur materia, circa quam Procuratoris officium versatur: nemo enim in propriis rebus, seu negotiis, procuratorem agit; quia, sicut nulli res sua servire dicitur *leg. In re communi ff. de Servitut. urban.* ita & nullus res suas procurare, sed potiùs tanquam dominus de ipsis disponere censetur.

6 Dicitur ulteriùs, *mandato domini*. Quia per hoc differt Procurator à Negotiorum gestore, utpotè qui sine mandato absentium negotia utiliter gerit, *l. 2. de Negotiis gestis, & §. 1. Instit. de Obligat. quæ ex quasi contract. nasc.* haud obstante, quòd etiam Negotiorum gestor subinde in Jure vocetur Procurator, *ut leg. Si quis 58. ff. de Solutionib.* per insuper dictam particulam Procurator distinguitur à Tutore, Curatore, & aliis hujusmodi, qui non mandato domini, sed publica authoritate Legis, vel Magistratus, aut Testatoris aliena negotia gerunt: at verò Procurator privato Domini mandato administrat res illius: Et additur, *administrat*, ad indicandam differentiam ejus à Postulatore seu Advocato. Unde

7 Quæritur II. Quomodo Procurator differat à Postulatore, seu Advocato? Resp. I. Inter Procuratorem & Postulatorem seu Advocatum, multiplex est discrimen. Imprimis enim officium Advocati est publicum atque honorificum, & pluribus gaudens privilegiis: at verò officium Procuratoris est privatum, vile atque onerosum; prout jam dictum *Tit. præced. num. 6. & 7.* Quamquàm defactò officium Procuratoris in Camera Imperiali non esse vile, sed honorabile, notat Gailus *lib. 1. practic. observ. 43. nu. 6.* eò quòd ibi sit Consistorium Summi Principis, scilicet Imperatoris, & Statuum; ac nullus in numero Procuratorum recipiatur, nisi sit Doctor, aut Licentiatus.

8 Deinde Advocatus solummodò exponit in judicio desiderium suum, vel Clientuli sui, aut alterius desiderio contradicit; allegando in hunc finem merita causæ, ejusque fundamenta, sive in jure, sive in facto consistentia. Procurator econtrà administrat ipsas res, ac negotia sui Principalis, sive Domini, ejusque personam sustinet: &, si est procurator ad lites, nomine principalis litigantis agit, sumptusque litis suppeditat, ac pro Principali in judicio comparet, sententiam excipit, & reliqua dirigit veluti administrator alterius, hoc est principalis litigantis.

9 Tertiò. Advocatus, utpotè gerens officium publicum, & Reipublicæ necessarium, potest compelli per Judicem ad suscipiendum patrocinium ejus, qui non habet advocatum, *arg. cap. 1. de Officio Judicis & leg. 1. §. ait Prætor. ff. de postulando.* Et quidem sub pœna privationis officii, si tunc pro altero absque justa causa postulare recuset, *leg. Providendum C. eod.* Econtrà nemo invitus officium Procuratoris, utpotè vile atque onerosum, suscipere compellitur, *leg. Invitus C. de Procuratoribus.*

10 Quartò. Obligatio illa, quæ inter dominum & procuratorem consistere solet, Mandati actionem parit, *leg. Licèt in popularibus §. Ea obligatio ff. h. t.* Unde, si Procurator quid fraude vel dolo egerit, aut cum adversario colluserit, actione Mandati tenetur, *l. Si procurator. C. h. t. & l. Si procuratorem 8. ff. Mandati.* Secùs est in Advocato: nam is colludens cum adversario, vel secreta suæ partis ipsi prodens, tenetur de prævaricatione; ut *L. 1. C. de Advocat. divers. judicior & leg. 1. ff. de prævaricatorib.*

11 Quintò. Procurator ad lites seu judicia constitutus, per litis contestationem fit dominus litis: unde ab ipso potest dari alius procurator, *text. clar. cap. 1. §. Licèt de procuratorib. in 6.* atque ampliùs dicetur infrà §. 5. nu. 108. & 109. Secùs fit in advocato, *arg. L. 1. C. de Errore advocat.* Tacentur nonnullæ aliæ differentiæ, de quibus Pirhing *h. t. n. 2.* & alii.

12 Notandum tamen cum Zoesio *h. t. ff. num. 1.* & Engel *h. t. num. 2.* quòd hodie plerumque Advocati partium soleant simul constitui Procuratores earum: nam facilius est partibus, tum ad parcendum sumptibus, tum ad alia incommoda evitanda, eundem habere simul & Advocatum, & Procuratorem; prout in Camera Spirensi receptum esse, refert Gailus *cit. lib. 1. Pract. Observat. 94. num. 8.* Inde concludens, quòd quia tales duplici funguntur officio, rectè & inculpatè utriusque muneris nomine Salaria exigant, & recipiant, per textum notabilem *in l. Iis Scholaribus. C. de Erogation. militar. annonæ, lib. 12.*

13 Quæritur III. Quæ sit Procuratorum divisio, & distinctio? Resp. I. Generatim loquendo, Procuratores vel constituuntur ad judicia, vel ad negotia extra judicium pertractanda. Ita communis. *Procuratores ad judicia*, qui alio nomine vocantur *Procuratores judiciales*, sunt illi, qui aliorum vices in sustinendis judiciis gerunt atque in his alieno nomine lites prosequuntur: & de his in præsenti Titulo frequens occurrit mentio. *Procuratores ad negotia* (qui & *procuratores extrajudiciales* appellantur) sunt illi, quibus negotia extra judicium gerenda demandantur, de quibus *in ff. & C. tit. Mandati & contrà*, passim agitur.

14 Porrò inter Procuratores ad lites, & procuratores ad negotia, præter differentiam illam, quæ vi nominis importatur, aliud notabile datur discrimen. Si quidem Procurator ad negotia liberè potest substituere alium procuratorem: non item Procurator ad lites, nisi post litis contestationem, & in certis casibus; de quibus fit mentio *in cap. 1. h. t. num. 6.* & infrà *§. seqq. nu. 36. & 38.* dicetur.

15 Deinde Procurator ad negotia licitè deputatur post decimum septimum ætatis suæ annum: ad judicia verò Procurator deputari nequit, nisi sit major viginti quinque annis, *c. Qui generaliter §. fin. h. t. in 6. & l. Minor. 51. ff. eod.* juncta Glossa *ibid. V. Non est.* Ratio disparitatis est: tum quia in negotiis regulariter non agitur de tam gravi præjudicio, sicut in judicialibus: unde ut in his cautiùs agatur; ob majus periculum meritò jura requirunt majorem ætatem in Procuratore ad judicia, quàm ad negotia, ut inquit Vivianus *in cit. cap. Qui generaliter §. Licèt* post Geminianum *cap. 1. §. Procurator. eod. in 6.* Tum quia minor viginti quinque annis gaudet beneficio restitutionis in integrum: unde ne hac occasione elusorium reddatur judicium, si fortè minorennis ille Procurator (utpote qui litem fecit suam post hujus contestationem) in causa succumberet, ac posteà peteret restitui in integrum, rectè non censetur esse idoneus Procurator ad lites.

16 Resp. II. Procurator ulteriùs dividitur in generalem, & specialem. *Generalis* est, cui universorum bonorum, sive negotiorum administratio commissa est, *l. Procurator totorum ff. h. t. & c. Dilectus 11.* juncta Glossa, *V. Generalis h. t.* Vel, loquendo de Procuratore generali ad lites, qui ad omnes lites tum præsentes, tum futuras, sui Principalis prosequendas constitutus est. Ubi sciendum cum Abbate *c. Non injustè n. 2. h. t.* & Speculatore *tit. de Procuratore §. Rationem autem forma num. 9.* quòd Procurator simpliciter constitutus ad lites non exprimendo præsentes vel futuras, videatur constitui ad omnes, tam ad præsentes, quàm futuras: quia non est major ratio de his, ac de illis: simulque locutio indefinita æquipollet universali. *Procurator specialis* econtrà dicitur, qui ad certum duntaxat negotium, aut litem expediendam datus est, *l. 1. §. Procurator ff. h. t.*

17 Rursus Procurator generalis subdividitur in eum, qui taliter constituitur adjecta clausula *cum Libera*: hoc est, cum plena & libera potestate administrandi omnia, quæ Domini sunt, ut *l. Procurator cui 58. ff. h. tit.* Et in eum, qui constituitur Procurator generalis simpliciter, & sine tali clausula, ut fit *in cit. l. Procurator totorum ff. eod.*

18 Est autem notabilis differentia inter utrumque. Nam Procurator generalis *cum Libera*, seu cui generaliter libera administratio rerum commissa est, potest omnia facere, quæ Dominus ipsemet facere potest: ac proinde poterit exigere, solvere debita creditoribus, aliud pro alio permutare, novare, & alienare. Textus est *in cit. leg. Procurator cui & l. seqq. ff. h. t.* & ampliùs declarant Glossa, & Bartolus ibidem: meritò tamen hinc excipientes donationem, *arg. leg. Filius familias ff. de Donationib.* Ubi in simili dicitur, quòd filius familias donare non possit, etiamsi liberam peculii administrationem habeat, nisi ex justa causa, vel patris permissione id fiat. *Non enim* (inquit textus) *ad hoc ei conceditur libera peculii administratio, ut perdat.* Idem ergo dicendum in proposito de Procuratore dato *cum Libera*.

19 At verò Procurator generalis simpliciter, & sine *Libera* constitutus, nec potest transigere, *l. Mandato, 60. ff. h. t.* Nec pignus remittere, nisi hoc ei specialiter mandatum fuerit, *l. Si consensit §. Mandatum ff. Quibus modis pignus, vel hypothec. solv.* Nec etiam res Domini mobiles, aut immobiles, absque speciali mandato alienare potest; nisi fructus, & alias res, quæ facilè corrumpi possunt, *d. l. Procurator totorum ff. h. t.*

20 Resp. III. Insuper Procurator datur vel in rem alienam, vel in rem suam. *Procurator datus in rem alienam* est ille, qui aliena negotia de mandato Domini administrat in ejus utilitatem: & talis est propriè dictus procurator, de quo potissimùm impræsentiarum agitur. *Procurator in rem suam* dicitur, qui alienum negotium de mandato domini gerit, sed in propriam suam utilitatem, sive commodum. Ut si pater filio, vel dominus extraneo cedat actiones sibi competentes contra suos debitores, & cum constituat procuratorem in rem suam ad exercendas actiones directas, tunc enim actiones directæ semper remanent penes Cedentem, sive penes patrem aut dominum; cùm ejus ossibus cohæreant affixæ. Actiones verò utiles transeunt in Cessionarium, id est in illum, cui facta est cessio actionum, quin proin actiones directas intentat procuratorio nomine, seu nomine alieno, sed quia hoc ipsum fit in suam propriam utilitatem sive commodum, eò quòd actiones utiles sibi jam fuerint acquisitæ per cessionem, hinc ipse dicitur *Procurator in rem suam*, Glossa magna *in c. 1. h. t. in 6.*

21 Et de tali Procuratore in rem suam, fit sermo *in cit. cap. 1. §. Licèt h. t. in 6. & leg. Servum 33. §. fin. & leg. Si quis in rem 34. & l. Procuratore in rem 55. ff. h. t.* cum similibus. Veruntamen iste non adeò propriè, ut prior, dicitur *Procurator*; cùm potiùs propria, quàm aliena tractet negotia, ob utilitatem inde sibi obvenientem: imò Glossa *in l. 1. V. Aliena ff. eod.* inquit, quòd *Procurator in rem suam* solùm dicatur impropriè, non minùs, ac si dicatur homo mortuus.

22 Resp. IV. Ulteriùs Procurator dividitur in verum, & falsum. Ille est, qui legitimo mandato procuratorio munitus est. Falsus procurator econtrà censetur, qui vel nullum mandatum habet, vel habet, sed insufficiens (ut si habeat mandatum generale, ubi requiritur speciale) vel ad causam pendentem impertinens, aut jam revocatum. Glossa *in cap. ex parte Decani V. Procurator de Rescript.* & Glossa *l. Si Procuratori falso ff. de Condictione causa data.*

23 Resp. V. Quando plures super eadem causa, prout licitum est, constituuntur Procuratores, tunc ipsi vel constituuntur simpliciter, vel in solidum. Patet hoc *ex c. Si duo h. t. in 6. & l. Pluribus ff. eod.* Porrò quando plures procuratores simul constituuntur non adjecto ly, *in solidum*, tunc censentur esse *Procuratores simpliciter constituti*: adeò, quòd unus sine alio non debeat admitti, nec negotium sive causam ejusmodi solus valeat expedire; sed necesse sit, ut simul intersint, & quisque eorum pro sua concurrat; ut *cit. c. Si duo h. t. in 6. & c. Causam matrimonii 16. de Offic. Delegat. & leg. duo ex tribus ff. de Re judicat.* Nam forma mandati exactè est observanda, *c. Cùm dilecta 22. de Rescript.*

Pro-

24 Procuratores in solidum constituti, dicuntur illi, qui dantur adjecta hac clausula In solidum, hoc est, in totum. Et tunc quilibet eorum se solo potest negotium expedire: ita tamen, ut melior sit conditio ejus, qui primò per litis contestationem negotium occupavit, & ipse solus postmodùm admittatur, altero penitùs excluso. Intellige, nisi in constitutione talium procuratorum adjectum fuerit, quòd non sit melior conditio occupantis: tunc enim, si prior prae infirmitate, morte vel alio impedimento, aut quia forsan non vult, negotium non prosequatur, nec alium substituat, potest alter suscipere, ac perficere negotium à priore inchoatum. Textus, Glossa, & DD. *in cit. c. Si duo §. 1.*

§. II.

De iis, qui constituere, vel constitui possunt Procuratores.

S U M M A R I U M.

25 *Quilibet potest constituere procuratorem, qui non reperitur prohibitus.*
26 *Idque exemplificatur.*
27 *Procuratorem ad lites nequit constituere pupillus, vel Minor sine Tutoris seu Curatoris authoritate.*
28 *Quid, si secùs fiat?*
29 *Filius familias, captus ab hostibus, vel bannitus, an constituant procuratorem?*
30 *Excommunicati non possunt constituere procuratorem ad agendum.*
31 *Benè tamen ad defendendum.*
32 *An si conveniantur ab alio, teneantur inviti procuratorem constituere.*
33 *Procurator judicialis post litem contestatam potest alium substituere.*
34 *Nisi sit prohibitus.*
35 *Aut specialis negotii qualitas non videatur id permittere.*
36 *Non verò ante litem contestatam, nisi &c.*
37 *Quando procurator fiat dominus litis in causis, ubi summariè ac de plano proceditur?*
38 *Procurator extrajudicialis potest alium liberè deputare.*
39 40 & 41 *Limitatur tamen hoc in certis casibus.*
42 *Procuratores ad negotia qui possint constitui?*
43 *Procurator ad lites potest constitui, qui non reperitur expressè prohibitus.*
44 *Etiam Filius familias invito patre.*
45 *Et Laicus in causis etiam spiritualibus.*
46 *Solvitur instantia.*
47 *Plures sunt personae, quae per Canones, vel Leges prohibentur constitui procuratores.*
48 *Ut Religiosi sine licentia Praelati.*
49 & 50 *Et Infames, saltem secundùm Canones.*
51 *Impuberes, ac Minores septendecim annis.*
52 *Faeminae, exceptis certis casibus.*
53 *Milites.*
54 *Absentes Reipublicae causa, inviti &c.*
55 *Potentiores, alienarum litium Redemptores, personae illustres &c.*
56 *Procurator debet constitui certus; aliàs non valet talis constitutio.*
57 *Idque varie probatur.*
58 *Valet tamen potestas data procuratori de substituendo alio, nulla certa persona expressa.*

25 Quaeritur I. Quis possit, vel non possit constituere Procuratorem? Resp. I. Generatim loquendo, quilibet potest procuratorem constituere, qui non reperitur prohibitus. Ita communis; & habetur *l. Mutus 43. §. 1. ff. h. tit.* Ubi hujus ratio redditur: quia istud Edictum est prohibitorium: unde eo ipso, quòd quis specialiter non reperitur prohibitus constituere procuratorem, censetur hoc facere posse; prout jam suprà *tit. praeced. §. 1. n. 8.* dictum fuit.

26 Hinc Procuratorem constituere potest Dominus caeteroquin habilis, sive sit praesens, sive absens, seu per nuntium aut epistolam, *leg. 1. ff. h. t.* nulla enim certa verborum solemnitas hic desideratur. Quin etiam mutus, ac surdus, eo modo, quo fieri potest, ut puta nutu, aut scribendo, procuratorem dare non prohibetur, *cit. l. Mutus §. 1. ff. h. t.* Insuper, quòd Universitas Scholarium possit ad agendum, & defendendum, procuratorem constituere, habetur decisum *in cap. quia in causis 7. h. t.* & ampliùs declarat Glossa *ibidem vers. De jure communi.*

27 Resp II. Econtrà Procuratorem ad lites nequit constituere Pupillus, vel Minor habens Curatorem, nisi adsit Tutoris seu Curatoris authoritas, *l. Neque Tutores 11. C. h. t.* Et meritò: quia, cùm ipsi personam legitimam standi in judicio non habeant, alium ad hoc reddere legitimum nequeunt. Vallensis *h. t. §. 3. n. 3.*

28 Quòd si tamen à Minore datus fuerit procurator, & iste pro Minore illo obtinuerit sententiam, haec valebit: secùs, si contra ipsum lata sit sententia, *l. Non eò minùs C. h. t.* Ubi ratio diversitatis redditur illis verbis: *Minoribus enim aetas in damnis subvenire, non in rebus prosperè gestis obesse consuevit.*

29 Resp. III. Filius familias non aliter constituit Procuratorem, nisi quatenus ipse experiri potest, *l. Filius familias 8. ff. h. t.* Zoesius *nu. 8. ff. eod.* & alii. Item capti ab hostibus nequeunt dare, vel habere procuratorem: quia, quamdiu sunt in potestate hostium, sui juris non sunt, nec rerum suarum domini, *l. Ab hostibus ff. Ex quibus causis majores &c.* Bannitus quoque, cùm amissis suis bonis censeatur mortuus civiliter, nequit dare procuratorem. Vallensis *cit. §. num. 4. h. tit.* Tacentur alii consimiles.

30 Resp. IV. Insuper excommunicati excommunicatione majori non possunt constituere Procuratorem ad agendum, *arg. cap. ult. h. t.* ac notat Abbas *ibid. nu. 1.* cum communi. Quia enim excommunicatus ab actione repellitur, ne quis cogatur cum eo communicare in animae suae detrimentum, *c. Exceptionem 12. de exception.* consequenter nec procuratorem constituere potest ad actum hujusmodi, quem ipse per se facere non potest. Nam, *cùm quid una via prohibetur alicui, ad id alia via non debet admitti*, ut habet Reg. 84. Juris in 6. cum concordantiis.

31 Dicitur in Conclusione, *ad agendum*. Nam ad defendendum, seu quando ab alio convenitur, benè potest (imò & debet) excommunicatus procuratorem loco sui constituere: ne alioquin, si conveniri non posset, nec respondere teneretur, ex sua malitia commodum reportaret. Textus est *in c. Intelleximus 7. de Judiciis.*

32 Additur notanter, *imò & debet*. Licèt enim non careat difficultate; imò multum de hoc disputet Abbas *in cit. c. Intelleximus nu. 5. & seqq.* an in tali casu teneatur excommunicatus, etiam invitus, procuratorem constituere, contra *c. Querelam 2. h. t.* vel an possit per se respondere, ut vult Glossa ibidem; dictaeque Glossae opinionem ipsemet Abbas pluribus firmet rationibus, eamque se semper tenuisse asserat: nihilominùs tandem *num. 6.* appellat *veram opinionem*, quòd is compellatur procuratorem constituere, cùm textus ibidem dicat de tali excommunicato: *Et debet per alium in judicio respondere*. Nam ly, *debet*, ex proprio significato importat necessitatem; sicque non solùm debitum honestatis, ut alii volunt.

33 Quaeritur II. Utrùm Procurator possit constituere, seu substituere alium procuratorem? Resp. I. Procurator judicialis, seu ad judicia datus, post litem contestatam (quia tunc dominus litis jam est effectus) potest alium procuratorem substituere. Ita communis; & habetur expressum *in cap. 1. §. Licèt h. t. in 6. & l. Nulla C. eod.* & alibi.

34 Quòd tamen intellige cum Glossa *in cit. §. Licèt V. procurator.* quando quis est simpliciter procurator constitutus, vel non expressè prohibitus: secùs, si fuerit constitutus duntaxat usque ad litem contestatam, & expressè prohibitus, ne ultrà procedat; quia tunc debet dominus vel per se, vel per alium litem coeptam finire.

35 Atque hoc ipsum procedit, quando specialis negotii qualitas non videtur permittere, ut substituatur alius procurator absque speciali commissione: ut fit in causa matrimonii contrahendi, ubi procurator absque speciali mandato alium substituere non potest, propter magnum, quòd ex facto tam arduo posset imminere, periculum, *cap. ult h. tit. in 6.* Idque ob paritatem rationis & naturalem aequitatem, pariter locum habet in aliis negotiis magni momenti, seu ubi de gravi praejudicio agitur: quia tunc in dato procuratore censetur electa industria personae, *arg. c. Si pro debilitate 3. in fin. de Offic. Delegat.* sicque substitutioni locus non erit. Menochius *de praesump. lib. 2. praes. 38. num. 3.* Engel *h. tit. num. 10.* Layman *lib. 3. Theol. Moral. tract. 4. cap. 26. num. 7.*

36 Dicitur notanter in Conclusione, *post litem contestatam*. Quia tunc Procurator fit dominus litis, ut declarabitur § *5. num. 105.* Verùm ante litis contestationem nequit Procurator ejusmodi alium substituere, nisi sit datum in rem suam; vel nisi à Domino acceperit potestatem, seu mandatum de substituendo alio juxta Textum, Glossam, & DD. *in cit. cap. 1. §. Licèt h. t. in 6.*

37 Porrò in causis illis, in quibus proceditur summariè & de plano, sicque non requiritur contestatio litis, Procurator censetur esse factus dominus litis, quum primùm tractari coeptum est de meritis causae, ac negotium principale discutitur. Barbosa *in cit. cap. 1. §. Licèt n. 7. h. tit. in 6.* citans alios: atque indubitanter esse verum, censet Bartolus *in l. ab executore §. Procurator. n. 2. ff. de Appellationib.* id probans *ex l. 2. cod. de Consortibus ejusdem litis.* ubi textus inquit: *Post causam in judicio agitatam*. Et hactenus dicta procedunt de Procuratore judiciali, seu ad lites: nunc loquendo de Procuratore extraiudiciali, seu ad negotia deputato.

38 Resp. II. Procurator extrajudicialis, seu datus ad negotia, potest alium liberè, & quandocunque voluerit, deputare. Ita habetur expressum *in cap. 1. §. Procurator h. tit. in 6.* Et ratio disparitatis est inter Procuratorem ad lites, qui non ita liberè potest alium substituere; & inter Procuratorem ad negotia, haec est: quia in negotiis regulariter non agitur de tam gravi praejudicio, sicut in judicialibus. Vivianus *in Rationali Juris, in cit. § Procurator*, post Geminianum *ibidem* id confirmans *ex c. qui generaliter §. fin. eod. in 6* ubi major septendecim annis admittitur Procurator ad negotia, non verò ad lites nisi compleverit vigesimum quintum aetatis annum.

39 Verùm & istud, quòd Procurator ad negotia possit alium liberè substituere, patitur suas limitationes. Et quidem imprimis fallit illud in Procuratore ad contrahendum matrimonium destinato: hic enim non potest alium substituere, nisi ad hoc habeat speciale mandatum, *cap. ult. h. t. in 6.* estque paulò superiùs *n. 35.* addita quadam extensione, jam dictum.

40 Deinde Procurator generalis ad negotia, etsi possit unum, vel alterum particulare negotium alteri delegare, non tamen potest alium procuratorem cum simili potestate generali constituere. Layman *ad cit. cap. 1. V. Procurator h. t. in 6.* estque in simili dictum suprà *tit. de Offic. & potest. Judic. Deleg. §. 3. n. 56.*

41 Tandem Procurator specialis potest quidem regulariter negotium sibi commissum alteri demandare: id tamen fallit, quando personae industria electa esse censetur, *arg. cap. Is cui ab Apostolica 12. de Offic. Delegat. in 6.* Layman *in cap. 1. vers. Procurator h. tit. in 6.* Addit Barbosa *in Collectan. ad d. §. Procurator*, quòd procurator constitutus ad vendendum rem aliquam, non posse substituere alium, nisi in mandato explicetur pretium & forma venditionis.

42 Quaeritur III. Quis possit, vel non possit constitui Procurator? Resp. I. Procuratores ad negotia generaliter possunt constitui omnes illi, qui sunt habiles & idonei ad negotium ejusmodi peragendum. Engel *h. t. n. 6.*

43 Resp. II. Loquendo de Procuratoribus ad lites, *regulariter qui non prohibetur expressè, ad exercendum procuratoris officium, idoneus debet reputari*, sicque potest procurator constitui. Textus est *in cap. 1. §. 1. h. t. in 6.* Nam ut ibidem notat Glossa magna, Edictum de procuratoribus est prohibitorium, *l. Mutus §. 1. ff. h. t.* Ex quo infertur, quòd quilibet possit esse procurator, qui non reperitur expressè prohibitus. Unde, ut alii minoris difficultatis taceantur.

44 Infertur primò quòd non tantùm pater, sed etiam filius familias (si ceteroquin habilis sit) ipso quoque patre invito procurator esse, & constitui possit, nedum ad negotia, verùm etiam ad judicia, & tam ad agendum, quam ad defendendum. Nullo enim jure hoc ipsi prohibitum est: quin potiùs concessum, ut *l. Filius familias §. Ipse quoque*, juncta Glossa marginali *ff. h. t. & c. qui generaliter §. Nedum h. t. in 6.*

45 Infertur ulteriùs, quòd Laicus, etiam in causis spiritualibus, possit esse, & admitti procurator ad agendum, & defendendum; prout decisum habetur *in cit. cap. 1. h. t. in 6.* eò quòd istud non reperiatur per Canones Laicis prohibitum. Unde Glossa marginalis *ibidem* post Glossam *in Clem. 1. V. Procuratorem de Renunciat.* Archidiaconum, & alios, infert, quòd Laicus possit à Clerico constitui procurator ad resignandum Beneficium Ecclesiasticum; & vicissim, quòd habens gratiam acceptandi, possit acceptare Beneficium per Laicum; quia in talibus juribus, quae non cadunt in Laicum, ipse est nudus minister; jura verò illa spiritualia immediatè, ac sine cessione aliqua, transeunt in constituentem, *arg. l. possessio quoque ff. de Acquirend. possess.* & notat Bartolus *ibidem*.

46 Nec obstat *c. Decernimus 2. de Judiciis & c. Massana 56. de Election.* cum similibus, ubi generaliter prohibetur, ne Laici Ecclesiastica tractare negotia praesumant. Resp. enim cum Hostiensi *in Summa h. t. n. 9.* & Viviano *in Rationali Juris Canonici cap. 1. h. t. in 6.* in praedictis Canonibus solùm prohiberi, quòd Laicus non possit tractare Ecclesiastica negotia tanquam Principalis, seu ut Judex, vel Assessor, aut praecipiens: non autem, quin in eis intervenire possit ut procurator, cùm sic nomine alterius nudum exhibeat ministerium.

47 Resp III. Plures tamen sunt personae, quae tum per Sacros Canones, tum per Leges Civiles, prohibentur constitui Procuratores ad lites. Ita communis, & patet inductione. Sic quippe imprimis de jure Canonico nequit agere Procuratorem excommunicatus, utpote qui non solùm nequit agere, aut procuratorem loco sui ad agendum constituere; sed etiam non nisi per alium in judicio respondere potest, *c. Intelleximus 7. de Judiciis* cum concordantiis; estque dictum paulò superiùs *num. 30. & 32.*

48 Deinde Religiosus non potest esse Procurator sine licentia sui Praelati, etiamsi per alium Religiosum sui, vel alterius Monasterii fuerit constitutus, nisi pro suo in eadem lite consorte. Textus est *in Clem. Religiosus h. tit.* Huc addi possunt, quae de Clericis, atque Religiosis, jam *tit. praeced. §. 1. num. 15. & 24. & seqq.* dicta fuerunt: nam servata proportione etiam in proposito locum habent.

49 Tertiò secundùm Canones Infamis nequit esse Procurator; ut *can. Infamis 3. quaest. 7.* juncta Glossa *ibid. V. Nec procurator*. Atque hoc loquendo de causis, seu negotiis Ecclesiasticis, & Clericorum propriis, procedit non solùm de Procuratore ad judicia; uti desumitur ex *can. quia Episcopus 5 q. 3.* ubi Advocatus, seu (ut explicat Glossa) Procurator ipsorum, jubetur esse non malae famae suspectus, sed bonae opinionis, & laudabilis artis. Verùm id pariter procedit de Procuratore ad negotia, *arg. can. Indicatum dist. 89.* ubi dicitur, quòd res Ecclesiasticae non nisi Clericis probatis, sicque bonae famae, sint committendae ad administrandum. Concordat *c. Imperatorum de Jurament. calumn.* juncta Glossa *fin.* & Abbate *ibid. num. 9.* ubi ex professo hanc quaestionem examinat.

50 Additur notanter, *secundùm Canones*. Nam spectato Jure Civili, Infames non prohibentur esse procuratores, *§. fin. Instit. de Exceptionib.* eò quòd Procuratoris officium non sit dignitas, a qua repelluntur Infames, sed onus, & quidem vile. Verùm secundùm Canones secùs dicendum, ubi tum propter decorem Ecclesiae, tum ne bona Ecclesiastica dilapidentur, Infames prohibentur esse procuratores rerum Ecclesiasticarum, juxta proximè dicta.

51 Quartò, Impuberes ab omnibus Officiis civilibus debent abstinere, sicque officio Procuratoris fungi nequeunt, *leg. Faeminae ff. de Reg. Jur.* Huc addi possunt Mino-

Minores fæpe decimam annis, qui nullo modo poſſunt eſſe procuratores ne quidem ad regula: ac Iſtorum vel ſimili quinque annis, qui nequeunt eſſe procuratores ad judicia, *c. Quigentaliter 5. fin. b. t. in 6.* cæque jamal Glom ſupra *§. procurat. n. 1.*

52 Quinto, Tertium excludunter ab officio Procuratoris, utpote quoſ cum virile atque ultra Sexum nullo ſtatu, *c. Mulieres 10. c. 1. c. 1. Pamfilus §. de Rep. Iſt.* Nil agunt propterea, quando ſibi aliunde non deſunt, *c. De mulieres 10. c. 1.* Quod ſi autem Mulieres defendere non poſſunt: tunc cuin ſuitum pro ipſis in judicio agere, eorumque procuratores, ſeu procuratrices eſſe valent, *l. Feminæ 45. §. 1. b. t.* Non enim poſſibiliores notat Glofſa ibid. *v. Inhiere* id probatur *ex l. Alienam C. eod.* Ut ſuis Summatoribus, inquit, quod mater non poſſet defendere filium pupillum, ſed debet ei Tutorem petere: Intelligo, niſi ipſa ſit conſtituta Tutrix filiorum ſuorum, *ut ibi ex parte §. 1. appellat.* Tunc enim, ex quo eiuocetur eſt administratrix bonorum filii pupilli, etiam pro bonum defendione in judicio ſtare, & procuratoris munere fungi poſſit Jo. Andreas *in cap. 1. de jurejurand. in 6.* Pirhing *b. t. n. 24.*

53 Sextio, Milites non poſſunt in alienis negotiis eſſe procuratores: *l. Augus. Iuvenes §. 1. b. t.* Idque notabile hoc occaſione Milites abſtrahuntur à Curiis, & conſiliis eorumdem ubi adequa neceſſe ſe conferunt, *l. Milites mulieri 31. C. de Lucrat.* Unde tuto ab ipſis, ſed privatis negotiis occupari debeant, nec pro conjugibus perſonis, vapuis patre, matre, ſed vel ſuaria, procuratoris vice agere poſſunt, *l. Milites 7. C. b. t.* Poſſunt tamen Milites eſſe procuratores in rem ſuam, vel in propriis negotiis, *l. Quisquis Dependo. C. eod.* Sicut & in negotiis ſuæ Cohortis, *l. Filius familiæ §. Veteranis f. b. t.*

54 Rurſus, qui Reipublicæ curis abſtuent ſunt, procuratores eſſe nequeunt, *l. 1. Reipublicæ fin. eod. b. t.* Hæ hoc ſpium affertur de iis, qui perpetuo modo detinentur, aut qui Magiſtratum intuitur ſunt, aut qui ſunt inuitis quoramdam, ſuaſuum ſuitum, partiter habentur *ibi. Quæſtiones 1. c.*

Utrum Militares prohibentur eſſe procuratores ad lites, *l. 1. C. de Iudent potentioribus Or.* Idem Decretum de Redemptoribus alienorum litium, *arg. l. Item 13 C. b. t. ac notat Bugel l. c. n. 1.* Accidit quoque de aliis, ne nequeant eſſe procuratores alienum, *d. cap. 1.* Ut cauſentur Perſonæ Militum, utpote quas pro ſuarum ſuitum ſuitum ſed ſolum per procuratorem, etiam in propriis negotiis, *l. Quisquis, nulla. Auctor. fin. c. b. t.* Item Prudiſi, quibus tantum adminiſtratio à Judice ſuit interdicta & commiſſa.

55 Quartiſ IV. Ab procuratore non eſt certus conſilium poſſit? Reſp. I. Procurator dari conſiſtit certus conſilium quod alias non valeat ſatis conſiſtitutio. Ita Glofſa ma *ibi. v. t. c. 1. c. 1. c. 1. c. 1. c. 1.* Cardinalis Tuſc. *Lit. M. Conſil. 13.* inde poſt Petr. de Anchorano *Conſil. 22. M. Conſil.* 13. inde poſt Petr. de Anchorano *Conſil. 22. M. Conſil.* 13. ſed ſolum ſi ſuit conſiſtitut procuratorem Sexum, & in ſuis Sol ſuitum, mandatum non valeat quoad ſuitum, quia incerti ſuit: item, quod non valeat mandatum, per quod ſuitum ſuitum ſuit, vel Curiæ, conſiſtitutum procuratores propter incertitudinem, ut notat Bartolus *dict. arg. 24. n. 3.* Cardinalis de Luca *in Annot. ad Conc. Trid. Sess. 16. n. 3.* dicens *Mandatum certa perſona pro mandatario contrahendo diriminis effectu in negotio alterius ſufficit: & alia.*

56 Defuitione ex *l. 1. §. b. t.* ubi loquendo de abſentia ab procuratorem conſiſtuenda, requiruntur hæc duo, *nempe quod ſuitum ſit, qui datus intelligitur, & ſit non habuerit:* ubique abſentia declarat Glofſa ibidem. Accedit ratio: quia incertitudo vitiat diſpoſitionem, ut ſuit dictum *Conc. Lateranenſ. 3. Conc. 65. nu. 1. id probatur ex dictum Tiſſ. ff. de Teſtamentar. tutel.* ubi incertitudo illius perſonæ, quæ datur ſeu conſiſtitutur tutor, vitiat dictum. Concordat textus *in l. tutor Incertus dicit.* ubi partiter dicitur, *quod tutor incertus reſpondendo ad non poſſit;* jundta Glofſa *ibid.* reſte hoc extendere ad procuratorem conſiſtitutum, ad haereſem ſuitum, ut illud hæreſiſtendi perſonam; prout etiam Executor cuiſpiam conſiſtitut, debet eſſe certus, *c. ibi qui 11. de Reſcript. ex d. Mo. Ecclesiastica concaſſ.*

Reſp. II. Quæ vis Procurator debet conſiſtitutus, ut ait *dictum*; nihilominus poteſtas data Procuratori de ſubſtituendo alio valet, ſicet ſit incertus, quem vel ſubſtituere. Ita Glofſa magna *in cit. c. 1. §. Litor* ubi opportune notat. Idemque patet *ex d. c. 1. §. Litor* ubi opportune poteſtas cuiſpiam conſiſtitut ſubſtituendi aliunt procuratorem, *etiam certa non expreſſa perſona.* Ratio eſt: quia procuratoris incertitudo non vitiat diſpoſitionem, ſed tantum eſt, cuiuſdo poteſt reſiuet ad certitudinem. Card. Tuſcius *cit. conſil. 63. n. 3.* poſt Fulgentium *Conſil. 3. Antoniſ.* Certe in expreſſione, ſed Procuratore habet eſſum poteſtatem ſubſtituendi aliunt, ſubſtituat certam perſonam, *v. c. Titium*, etqo. Idem patet in ſimili: quia poteſt conſiſtitut procuratorem ad quodcumque, nulla certa perſona ſiſt expreſſa quam eligere debeat, *c. Expoſuiſti 4. §. Porro de Reſcript. n. 6.* Inde ſtatuitur, quod illius debeat eſſe certus, *c. 1. eod. tit. 6.*

III.
De cauſis, in quibus poteſt intervenire Procurator.

SUMMARIUM.

39 Procurator poteſt intervenire in omnibus cauſis, ubi hoc non reperitur prohibitum.

60 C. 6. Specialiter in cauſis criminalibus, tum temporalibus, tum ſpiritualibus.

61 Non tamen in cauſis criminalibus criminaliter mitis. Et num. fqq.

62 Saltem, quando reſt imponenda pena capitalis, vel alia major relegatione. Et n. praecid.

63 Quando ſimplex, & res eſt priſtine in judicio, vel incertum, ſi ſit qualitas pena, ad interventum procurator.

64 Ubi ſolum eſt imponenda relegatio, vel alia pena minor, tum in criminalibus admittitur procurator. Et num. 65.

66 An admittatur procurator, quando vir etrusdem ſexum de criminis admittitur?

67 In controverſiis matrimonii etiam defuſſo, poteſt intervenire procurator.

68 Dummodo in hoc poteſt ſpecialem mandatum de matrimonio contraendo.

69 Et quidem cum certa, ſed expreſſa perſona.

70 Procurator ad contrahendum matrimonium datus, non poteſt aliam ſubſtituere.

71 Nec validum eſt mandatum mandatum revocatum, licet ignorat revocationem.

QUartiſ I. In quibus cauſis poſſit, vel non poſſit ſe intervenire Procurator. Reſp. I. Generatim in omnibus cauſis, ſive in negotiis, & cauſis, poſſit intervenire Procurator, in quibus id non reperitur expreſſe prohibitum. Ita Vallenſis *d. c. 5. n. 1.* Sanchez *cit. c. 1. n. 1.* Ravelet *cit. n. 1.* Quia de Procuratoribus eſt prohibitorium, *leg. Mures 4. §. b. t.* Ergo, quibus non prohibentur, poſſunt intervenire, ubidem inter intelligi conſtitutum, *c. cum apud Sedem 3. de Appel.* Verum defendendo ad magis ſpecialia

Reſp. II. In omnibus cauſis criminalibus, tum temporalibus, tum etiam ſpiritualibus, intervenire poteſt Procurator ad lites. Ita Pirhing *b. t. n. 5.* eſſque communis Rationſ: cuius fundamentum ſuit quod ſuit expreſſe prohibitum, ſed etiam variis in locis expreſſe conſtitutum *ut leg. 1. §. ult. de cauſis civilibus generatim dicitur, quia Iſtos Procuratores prohibet neceſſarium, & ſuit ſuo ſuo ſuit ſuperſit vel volunt, vel non poſſunt, ſuitum per alios poſſint ſed agere, vel non poſſunt. Eſt Decretum 68. fun. in 6. Poteſt ergo aliunt, quod poſſit ſatisfacere per ſeipſum, cum ſimilibus.*

Atque in ſpecie, quod Procurator admittatur in cauſis ſpiritualibus (intelligo, dummodo non ſit eſſeda Iudex Reſp. & Sidon perſonæ; *t. c. ult. de autoro de Offic. Iudd.* 2. Indicum *c. 1. b. t. in 6. c. 1. de Rel. Domorum 12. de Offic. Delegat. in 6.* Idem de cauſa matrimoniali, patet *ex cap. ult. b. t. in 6.* de cauſa pecuniaria, *c. Iudex*

cuuis 16. c. 6. b. t. De cauſis aliunt, ſed ut agitur de ſuitum hominis, *l. Iuvenum 3. ff. eod.* Imo, quod poſſit procurator dari non ſolum ad lites, ſed etiam ad ſuitum, *l. Iuvenum*, conſtat *ex eod. non injuſte 14. b. t.* jundta Glofſa *ibid. verb. ad furtum.*

Quartiſ II. An etiam in cauſis criminalibus poſſit intervenire Procurator? Reſp. I. In cauſis criminalibus criminaliſ mitis, in quibus agitur de gravi ſuitum relegationis, vel ſimili, quod ſuit ſuitum ſuitum relegationis, non admittitur procurator nec adjundum, nec ad defendendum, ſed ipſe ſuitum Procurator habet eſſum perſonam. Ita Jubar Clarus *in prod. criminal. lib. 5. §. fin. qu. 32. num. 1. & fqq.* citans communem, & patet *ex cap. in criminalibus 5. §. 1. & num. 8. & fqq. de Appel.* Ubi Glofſa ibid. *V. per conſiſtutum, & c. Primum 3. §. de ſtatutis.* Idem habetur *in l. miniſteriorum 5. §. fin. ff. de publicis Judiciis:* ubi prohibentur adminiſtrari procurator ad adjundum cauſas ſuitum, ſeu ad contradictorias cauſas, qui perſonaliter non conquerunt in judicio. Concordat textus ex expreſſo *in leg. un. ff. ne pro alium eſſe appellatur* etc. Et dum habemus aliquam jura generaliter in cauſis criminalibus videntur exclude procuratorem, ibidem declaratur, hoc dumtaxat eſſe intelligendum de illis cauſis criminalibus, ubi venit imponenda pena capitalis, vel alia major relegationis. Adde, ut quando agitur de imponenda pena relegationis, vel alia minore, ut patet ex pena Glofſa *ibid. verb. relegationem*, & Iubar Clarus *d. quæſt. 32. num. 3.* citans plurimos abos & communem; imo, ut ait Iubar Clarus *d. quæſt. 32. num. 3.* illis, in quibus tantum modo imponitur pena pecuniaria, ſeu depoſitionis ab Ordine, ſeu Dignitate: *in Iubar Clarus (inquit) non admittitur procurator, ſed ipſe ſuitum ſe defendere, & eſt communis opinio.*

Ratio primo patet: quoniam eſt: quia aliunt ibi de pena capitis agitur, indicium criminale mitiſſimetur eſſuitum, atque ſententia Judicis non facile ſuitis contradicitur, *c. 1. §. 1.* Ratio per conſiſtutum procuratorem reſpondentem intelligere, ſeſe condemnandum ad penam capitalem, vel gravem conſiſtitutionem, ſed ſolum ſuitum ſuitum ſuitum conſuluere: atque ita ſententia in ipſum ferri, aut executioni mandari non poſſit, cum ſubſtitutio conſiſtitutionem ſuitum ſuitum ſuitum conſiſtitutum, vel corporaliter ponitur) non poſſit, *leg. adjectum, ff. de pœnis:* ipſe autem Procurator, ſed ſolum ſuitum ſuitum, ſed ſolum ſuitum Reſt neminem ſuitum ſuitum valet. Et eadem ratio illatur in Procuratore Accuſatoris: nam, Ebie deficiens in probationem, ſuitum ſuitum ſuitum ſuitum ſuitum ſuitum penam Talionis, poſſet ſe abſtenare, ſicque etiam pœna Talionis reſpondere eſuitoria.

64 Limitatur tamen data Concluſio, quando Reus eſt priſtine in judicio, vel in certere conſiſtitutus. Quia tunc eſt ſuitum ſuitum ſuitum ſuitum ſuitum ſuitum ſuitum datur eſuitum: ac proinde pro Reo poteſt intervenire Procurator; non quidem ad ſuitum ſuitum interrogatorium, quia ſuitum ſuitum ſuitum ſuitum ſuitum ſuitum ſuitum vel torture; ſed hoc eſuitum Reus tenetur perſonaliter ſuitum ſuitum ſuitum ſuitum, utpote ad ſuitum ſuitum ſuitum ſed ad ſuitum ſuitum ſuitum ſuitum ſuitum ſuitum ſuitum exceptionis, probationem capitula, & graviamen alia, quæ pro ipſo defendendo, ſuitum ſuitum ſuitum opportuna. Iubar Clarus *d. quæſtione 5. ad finem num. 10. & de publicis iudic.* Abbas *c. nonnes num. 22. de ordinat.* Sicut ſed ſuitum *c. 1. cap. 1. num. 4.* Iubar Clarus *d. leg. 5. criminal. §. fin. quæſt. 32. num. 16.* allegans communem opinionem, quam ſervat conſuetudo, & Ipſa Curia Romana.

Altera pars Concluſionis ex eo ſuadetur: quia in pœnis leviorbus, ſeu in relegationibus, aliſque minoribus, utpote in pœna pecuniaria, & hujuſmodi, ceſſat ſimilitter alias ratio legis, ne judicium reddatur dubium: ſicque non immutatur in ipſo admittitur Procuratorem. Imprimis enim, ut agitur ad ſuitum dimittat ſuitum communem, nihil interest Adoris vel Judicis, non Reus perſonaliter comparet, vel per procuratorem defendat; cum exercuſio ſententiæ condemnatoriæ laterata fit in bona, non in corpore Rei. Secundo, ſi ſuitum do de pœna relegationis, hæc ipſo facilo impleretur, ubi

Reus ex metu talis pœnæ perpetuæ abſtenare, atque in exilio vivere compelleretur.

Hoc autem ſimpliciter confirmatur *ex c. tua fraternitate. 15. §. b. t.* ubi Papa deſuper conſulitus reſpondet, quod ſi vir accuſet uxorem de crimine adulterii coram Judice ſecularis ad indigendam pœnam legalem (quæ autem quitus furtur pena capitis, *l. Quamvis adulterii, Cod. de Iudiciis publicis*) non tamen Glofſa *b. t. ibid.* poſtea verb. ad feminas commutata eſt in verberationem, ac deruſionem in Monaſterium, juxta *Auth. ſed Iudiciis Cod.* Ubi tamen ſuitum ſuitum ſuitum ſuitum ſuitum ſuitum ſuitum ſuitum, ut ipſe præſente per ſe ſpium accuſet uxorem. Si verò vir velit accuſare uxorem de adulterio coram Iudice Eccleſiaſtico in ordine ad obtinendum divorcium, ſed ſuitum ſuitum ſuitum ſuitum ſuitum ſuitum ſuitum ſuitum

§. IV.

De Mandato Procuratorio, & potestate per illud concessa.

SUMMARIUM.

72. *Mandatum procuratorium, quid?*
73. *Quæ debeat continere?*
74. *Esse nonnunquam deve in scriptis, potest tamen etiam probari per testes.*
75. *Mandatum procuratorium regulariter non præsumitur, sed sit probandum ab allegante, & n. seqq.*
76. *Quid juris, si procurator non probet mandatum?*
77. *Mandatum procuratorium præsumitur, vel indicetur ex potestate Domini scientis, & non contradicentis.*
78. *Mandatum probatum, solum præsumptivè, ex traditione, & probatione instrumentorum, seu factum.*
79. *In procuratore ad agendum constituto, requiritur speciale mandatum procuratorium.*
80. *Nil agat qua constituto persona, & quæ cohæsantur cum illa personæ?*
81. *Vel nil agat pro Consortibus ejusdem litis.*
82. *In procuratore ad defendendum requiritur speciale mandatum, & cur?*
83. *Satisfactio de judicatum solvendo, quid importat?*
84. *In dubio de mandato procuratorio ad agendum, tenetur is antè præstare cautionem de rato.*
85. *Quid, si certum sit, quod qui non habet Mandatum?*
86. *Mandatum generale ad negotia datum, etiam ad judicia, ex extensio.*
87. *Non verò contrà, & cur?*
88. *Procurator simpliciter confitetur ad agendum, intelligitur etiam datus ad defendendum.*
89. *In primi quid circa hoc obtrundum?*
90. *Solutio Fabrum, ex Constitutionis 1. defunctis.*
91. *Procurator generaliter confitetur ad omnia, quæ si mandatum exigant speciale, quid possit? Et n. seqq.*
92. *Si aliqua bonum fuit expressa, potest excepti etiam contra.*
93. *Dominus non fuit gravatus expressè.*
94. *Pro fine opponendi exceptiones in personam Electi, aut de Beneficio provisi, requirit speciale mandatum.*
95. *Et non sufficit.*
96. *Tertio dic. idem de persona Elligentium, Judicum, Testium &c.*
97. *Casus plures referuntur, in quibus procurator procedere nequit absque speciali mandato. Et n. seqq.*
98. *Sic in matrimonio contraendo debet procurator habere speciale mandatum.*
99. *Sicut in causis matrimonialibus. Illud.*
100. *Mandatum etiam speciale mandatum in appellatione criminum, & appellationem contra electionem &c.*
101. *Item in profitendum juramentum, ac de veritate dicendam.*
102. *In defferendo juramentum ad deciendum.*
103. *In renuntiando, ac profitendo de rebus Domini sui.*
104. *In compromittendo per Procuratorem Ecclesiæ.*
105. *In impetratione Rescripti ad lites.*
106. *Ac in petenda rescissione in integrum.*
107. *Quando Medicus petitus confituto principaliter si fecit, & solum incidenter.*

Quæstiones I. Quid sit, & qualiter probetur Mandatum procuratorium? Resp. I. *Mandatum procuratorium* dicitur illud, quod ab alio alteri negotia administranda per eumdem dominum legitimè conficitur. Patet hoc ex leg. 1. *ff. de tit.* eliquo in re commisita.

Porrò Mandatum procuratorium, fieri debeat ad contractuum hujusmodi Procuratorem, tria præsertim continere debet: primò nomen confituendi, & constituendi: secundò mentionem certæ commissæ in genere, vel in specie, & tertiò, quod confituens ratum habere velit, quod cum procuratore actum fuerit. Textus est in *l. procuratorem 65. ff. de tit.* ubi ita tria similiter expriminntur. Addunt tamen Doctores, *tria requisiti* esse. Nam in observat speculator, *in de procuratore §. ut autem* n. 1. relatum eundem formam Mandati procuratorii ad litem, in hoc inquit expiremendum, quamnon, mentio, & relatio, de ita causa Notarii, ut Brunque falsitatem, quamquam præterea, ut plurim fuerit constitutus procurator, quemquin ita non tam necessariò requiri, accropiuntur priori tria, patere potest ex ipsi Speculo. Unde

Resp. II. Etiè Mandatum procuratorium constitutum fieri debet, dari in scriptis; idque merito fiat, ad multa quæ videlicet non quæ probatum, & ratum habitum, ut Glossa *in cap. 1. v. pertinentia*, & Abbas *dict. num. 5. & 6.* Jason *in l. Cautio, num. 6. & seqq. C. ad Trebell.* apud Innocentium, & magistrum commune. Dubium quidem Mandatum procuratorium non solum poterit per Instrumentum, sed etiam per testes probari: quia non tam probandum, quam vim habent testes, & instrumenta; ut *c. Cum Joannes 10. de Fide instrum. & ibi commentatores. C. ad Accedit.* Quod ita esse, ut dicitur, quod Procurator potuit confitui per nuntium, fieri (ut explicat Glossa) per nuncium nuntii, ita quod ipse ex Dominus, quod Procurator etiam per testes fieri ter probetur.

Resp. III. Mandatum procuratorium regulariter non præsumitur, sed est probandum ab allegante: Ita Malcardus *de probationibus, concl. 1. num. 1. & seqq. & dict.* Sepulchrum Mandatum procuratorium, ut pote deficiendum ex animo confituentis procuratorem, est quod fatiti: aqui facta non præsumuntur, & ubi ex illi intentio fui incerta, *l. 1. §. 1. ff. de Leg. 1. C. de probat.* cum concordantiis. Cardin. Tuchus *lit. P. concl. 10. num. 1.* Barbosa *Actional. 93. num. 23. & 24.* de contract.

Unde fequitur, quod Procuratori incumbat probare, & ulte talem, *leg. After quod ff. de probat.* Mandatum non probatur, & Dominus non probatur, *leg. Ut probatur, ff. de Leg. 1. C. de probat.* Quia etiam Procurator, qui non probatur, Dominum non obligat, & Dominus non probatur, & Dominus non obligatur, *leg. 1. §. 1.

sistit. Resp. negando consequentiam ad *cit. c. Constitutis*, dicitur cum Abbate *ibidem n. 7.* quòd ibi fuerit apposita dictio taxativa, *solummodò ad agendum*, quæ excludit id, quòd poterat venire in vim consequentiæ, nempe potestas ad defendendum, nam de natura dictionis taxativæ est, ponere quod affirmat, & præter id, quod ponit omne aliud excludere. Secùs est in casu datæ nostræ Conclusionis, ubi sermo est de procuratore simpliciter constituto ad agendum.

91 Quæritur IV. Quid possit procurator generaliter constitutus ad omnia, etiamsi mandatum exigant speciale? Resp. I. Procurator sub tali clausula constitutus non potest agere illa, quæ exigunt speciale mandatum; nisi quando aliqua horum specificantur: tunc enim vi hujus clausulæ poterit etiam non expressa, dummodò non sint graviora, seu majora expressis. Ita communis; atque habetur decisum *in c. Qui ad agendum 4. h. t. in 6.* illis verbis: *Qui ad agendum & defendendum, ac generaliter ad omnia, etiamsi mandatum exigant speciale constituitur procurator: ex vi generalitatis hujusmodi ad aliquem articulum, in quo speciale mandatum exigitur, admitti non debet. Sed si aliquis, vel aliqui de articulis speciale mandatum exigentibus specificati fuissent, adjecta clausula generali: tunc ad non expressos etiam admittitur.*

92 Concordat *l. Non solum §. fin. & l. Pomponius §. 1. ff. h. t.* quo utroque in loco procurator prohibetur agere ea, quæ requirunt speciale mandatum, *nisi nominatim ei mandatum sit*. Atqui *nominatim* illud duntaxat censetur exprimi, quod designatur expresso nomine proprio, vel sufficienti circumlocutione, quæ habet vim nominis proprii, *arg. c. Licèt ex quadam 47. §. Testes de Testib. & l. Ubi autem §. 1. de Verb. obligat.* Et consequenter in Jure clausula illa, *Exequendi generaliter omnia, etiamsi mandatum exigant speciale*, rectè censetur nimis generalis; atque insufficiens ad exequendum ea, quæ speciale mandatum requirunt, seu nominatim sunt mandanda. Nisi forsan aliqua horum sint specificata, seu nominatim expressa; quia tunc clausula illa apposita, jam per sufficientem saltem circumlocutionem cætera intelliguntur expressa seu nominata, dummodò non sint graviora seu majora expressis.

93 Additur notanter, *dummodò non sint graviora &c.* Nam sub generalitate illius clausulæ graviora non veniunt vel majora, quam in ipso procuratorio sunt expressa; prout declaravit Pontifex *in Clem. 2. h. t.* inde inferens, quod Procurator habens mandatum jurandi de calumnia, & omnia faciendi, quæ requirunt speciale mandatum, non possint in personam Electi, aut de Beneficio, provisi, opponere crimina, vel defectus. Siquidem potestas opponendi crimina in personam Electi, aut de Beneficio provisi, est quid gravissimum: quia hinc periclitatur fama, & status illius, contra quem fit oppositio; illinc autem constituens ad hoc procuratorem, atque in probatione deficiens, graviter venit puniendus; ut *in c. 1. §. fin. de Election. in 6.*

94 Dicitur, *in personam Electi &c.* Nam, quia *in cit. Clem. 2. h. t.* nulla fit mentio Eligentium vel Providentium, Judicum, Testium, & his similium; atque insuper in his non procedit allata ratio (tales enim dum quandoque contra ipsos excipitur objiciendo delictum, ex hujus probatione non puniuntur, sed solùm repelluntur, *cap. 2. de Ordine cognit. & cap. 1. de Exceptionib.*) Hinc in personas hujusmodi, etiam absque speciali mandato posse per procuratorem opponi crimina in forma exceptionis; seu ad ipsas repellendas, tenet Glossa *in d. Clem. 2. ℣. In personam* & Abbas *ibidem nu. 1.* Imola *§. Glossa in personam* Pirhing. *h. t. n. 63.*

95 Quæritur V. Qui sint casus illi, in quibus Procurator procedere nequit absque speciali mandato? Resp. Horum sunt plures, quos enumerat Glossa *in d. c. Qui ad agendum. ℣. Vel pacisci h. t. n. 6.* & Speculator, sive Durandus *in Speculo tit. De Procuratore §. 1. num. 4.* ubi viginti quatuor tales casus allegat, quibus nonnulli alios, sed minùs certos superaddunt. Et his principaliores, magisque indubitati, sunt sequentes.

96 I. Procurator ad contrahendum matrimonium debet habere speciale mandatum: alias non censetur idoneus, *text. clar. cap. ult. h. t. in 6.* Dicitur notanter, *ad contrahendum matrimonium.* Alias enim in causis matrimonialibus, puta ad agendum super valore, vel nullitate matrimonii jam contracti, sufficit mandatum generale ad omnes causas motas, & movendas: eò quòd causa matrimonialis etiam sit causa aliqua, ac proinde sub mandato illo generali rectè comprehendatur, cùm contrarium nullo jure reperiatur cautum. Atque ita resolvit Rota *Decis. 25. de Procurat. in novis* quam citat, & sequitur Sperellus *Decis. 25. Fori Ecclesiast. n. 14.* allegans insuper Bellameram *Decis. 5. n. 1.* & Lotterium *de Re Benefic. lib. 4 quæst. 20. n. 129. & seqq.* qui ait, Rotam semper amplexam esse hanc sententiam: quidquid in contrarium teneat Glossa *c. Quid ad agendum ℣. Vel pacisci h. t. in 6.* citans Vincentium, & quidam alii apud Sperellum *cit. Decis. 25. num. 1.* in contrarium allegati. Cæterùm quòd Procurator ad contrahendum matrimonium deputatus, nequeat absque speciali mandato substituere alium, jam dictum est supra *num. 35. & 39.*

II. Requiritur speciale mandatum, ut Procurator possit opponere crimen, seu defectum contra personam Electi, seu Provisi, juxta proximè dicta *nu. 94.* 97

III. Requiritur speciale mandatum, ut Procurator ad appellandum contra electionem, postulationem, aut provisionem alicujus, deputetur idoneus, *c. Procurator 38. de Election. in 6.*

IV. Procurator ad lites non potest absque speciali mandato præstare juramentum calumniæ, *arg. cap. ult. de Jurament. calumn. & Clem. 2.* juncta Glossa *℣. Jurandumque h. t.* V. Atque hoc ipsum esse dicendum de juramento de veritate dicenda, desumitur *ex cit. Clem. 2.* & Glossa *℣. Jurandumque*. Imola *ibidem §. 1.* 98

VI. Insuper Procurator absque speciali mandato, vel nisi eidem administratio causæ sub clausula *Cum libera* fuit concessa, nequit parti alteri deferre juramentum ad decisionem litis; prout constat *ex c. Qui ad agendum §. fin. h. t. in 6. & l. Jusjurandum quod 17. §. fin. & l. Jusjurandum & ad pecunias 34. §. Defensor ff. de Jurejurand.* 99

VII. Non potest etiam transigere absque speciali mandato, vel dicta libera potestate, *cit. c. Qui ad agendum §. fin. & d. l. Jusjurandum quod. §. fin. ff. de Jurejurand.* Quod tamen limita, nisi sit datus Procurator in rem suam. Similiter nequit Procurator pacisci de rebus Domini, seu Principalis sui, absque ejusdem speciali mandato, vel libera potestate administrandi, *cit. c. Qui ad agendum §. fin. h. t. in 6.* 100

VIII. Requiritur pariter speciale mandatum in compromisso per Procuratorem ineundo, *c. Per tuas 9. de Arbitris*, juncta Glossa *ibidem ℣. Generale mandatum*, cum concordantiis per eam adductis. Si tamen arbitrium ab utraque parte receptum fuerit, sive ratum haberi cœperit, valet; debetque executioni mandari: licèt per generalem duntaxat procuratorem factum fuerit compromissum: prout *in cit. c. Per tuas* habetur decisum. Tunc enim ex mutuo partium consensu & approbatione, vires suas acquirit. 101

IX. Requiritur speciale mandatum in impetratione Rescripti ad lites: nisi impetrans sit de conjunctis personis; in quibus non exigitur speciale mandatum, *c. Nonnulli 28. §. Sunt & alii & c. Ex part. 33. de Rescriptis*, ubi que ampliùs dictum *Tit. de Rescriptis §. 2. numer. 57. & seqq.* 102

X. Tandem, & tacendo alios casus, de quibus Glossa, & Speculator, *ubi suprà*, requiritur speciale mandatum ad petendam restitutionem in integrum, *arg. l. Coram fœlicis 7. De in integrum restitut.* ubi Glossa, *℣. Mandatum*; & Abbas *n. 4.* & alii. Concordat *l. Illud nullam §. fin. ff. de Minorib.* 103

Intellige, quando restitutio petitur principaliter, ut si restitutio in integrum per se, atque ab ipsa ordiendo, petatur contra contractum, ex quo quis graviter sese læsum deprehendit, vel contra sententiam, quæ per lapsum decendii jam transiit in rem judicatam. Secùs enim dicendum, quando restitutio in integrum incidit in causam, procuratori generaliter commissam: ut si ea sit petenda super certo duntaxat articulo ante sententiam diffinitivam, v. gr. ad proponendam exceptionem, vel probationem anteà omissam, ex qua quis graviter læderetur; vel incontinenti post diffinitivam, aut intra decendium, antequàm sententia transiit in rem judicatam, petatur. Quia tunc restitutio incidenter peti potest per procuratorem, qui litem fuit contestatus, absque alio speciali mandato. Glossa *in c. Suscitata. ℣. Postulav.* & Abbas *ibid. nu. 5. De in integrum restitut.* Nam incidenter multa permittuntur, quæ aliàs non permitterentur: quinimo ratione incidentiæ ampliatur jurisdictio; ut *c. Causa 9. eod. & l. Quoties C. de Judiciis*, ubi Judex potest incidenter de causa cognoscere, de qua non posset principaliter. Concordat *c. Prudentiam 21. §. Si verò de Offic. Delegat.* ubi Delegati eandem jurisdictionem, quam in principali, exercent etiam in accessorio. 104

§. V.

De aliis effectibus Mandati Procuratorii.

SUMMARIUM.

105 *Effectus Mandati procuratorii, qui? Et nu. seqq.*
106 *Ratum est, quod à Procuratore vi mandati agitur. Et num. seqq.*
107 *Procurator non præjudicat Domino si extra fines mandati quid egerit.*
108 *Procurator acquirit sibi actione &c.*
109 *Fitque post litem contestatam dominus litis; & cur*
110 & 111 *Actio mandati directa, seu competens Domino contra Procuratorem, sive Mandatarium, quid importet? Et nu. seqq.*
112 *Procurator an teneatur de levissima culpa?*
113 *Actio mandati contraria, quid?*
114 *Procurator quas expensas repetat à Domino? Et num. 113.*
115 *Spectato Jure Civili verba sententiæ sunt concipienda in personam Procuratoris præsentis.*
116 *Dummodò verba sententiæ rectè in ejus personam concipi valeant.*
117 *Secundum Canones non curatur hæc solemnitas Juris Civilis.*
118 *Est consultum ut sententia concipitur in personam utriusque, Procuratoris nimirum & Domini.*
119 *Procuratoris generalis negligentia, vel dolus, nocet Domino.*
120 *Procuratoris specialis negligentia vel dolus non præjudicat Domino si fines mandati excesserit.*
121 *Benè tamen si fines mandati non excedat.*
122 123 & 124 *Afferuntur varia hujus exempla.*
125 *An etiam confessio, aut error Procuratoris noceat Domino?*
126 *Quid dicendum de erroribus Advocatorum?*
127 *Notabilis objectio, ac declaratio Conclusionis. Et n. seqq.*
128 *Contra Procuratorem negligentem aut dolosum competit Domino Actio mandati directa.*
129 *Etsi Procurator non est solvendo conceditur restitutio in integrum Domino petenti.*

105 Quæritur I. Qui sint effectus Mandati procuratorii? Resp. I. Præter potestatem agendi nomine Principalis, de qua proximè, potissimum sunt tres Mandati procuratorii effectus, ad quos cæteri commodè reducuntur.

106 Primus est: Ut ratum sit, quod à Procuratore vi mandati agitur; Nam factum Procuratoris vi mandati, censetur factum Domini, juxta Reg. 72. Juris in 6. *Qui facit per alium est perinde ac si faciat per seipsum*, cum concordantiis.

107 Additur notanter, *vi mandati*. Quia generaliter loquendo plus non potest Procurator, quam vi mandati sui fuit expressum, sibique injunctum: ut enim *l. Diligenter ff. Mandati*, dicitur *Diligenter fines mandati custodiendi sunt: nam qui excessit, aliud quid facere videtur: & si susceptum non impleverit, tenetur.* Quod si igitur Procurator fines mandati rectè custodierit, & juxta illud processerit, ratum est quod ab eo agitur, factumque ipsius Domino suo prodest, vel nocet. Si verò extra fines mandati quid egerit, in eo non præjudicat Domino suo, *l. Si Procurator 10. C. h. t.* Idque merito. Tum, ne quis alieno facto oneretur, *l. In causa 27. ff. h. t.* Tum quia ejusmodi procurator fines mandati excedens, aliud quid facere censetur, quàm sibi injunctum fuerat, *cit. l. Diligenter.*

108 Alter Mandati procuratorii effectus est, quod Procurator, dum ipsemet agit, seu verba in suam personam concipiendo contrahit (secus, si ut nudus minister Domini interveniat, ejusque nomine contrahat) actiones atque obligationes sibi acquirat, quas deinde Domino, seu Principali suo cedere debet, *arg. d. l. In causa §. Si ex parte ff. h. t.* Layman *cap. 1. §. Licet h. t. in 6. & lib. 3. Theolog. Moral. tract. 4. cap. 26. nu. 14.* post Molinam *Tom. 2. disp. 551.* & alii.

109 Et hac ratione Procurator per litis contestationem efficitur dominus litis, juxta *cap. 1. §. Licet h. t. in 6.* quando videlicet ipsemet agit, & non ut nudus minister intervenit: quia per litis contestationem partes inter se quasi contractum ineunt, sibique mutuò obligantur, *arg. l. Licet Prætor §. Idem scribit ff. de Peculio.* Unde ulterius fit, quod talis Procurator posteà revocari invitus non possit, juxta dicenda *n. 132. & seqq.* Simulque alium suo loco substituere valeat, ut dictum suprà *§. 2. num. 33.* Atque insuper sententia condemnatoria non contra Dominum principalem, sed in ipsummet Procuratorem concipi debeat, saltem secundum rigorem Juris Civilis, *l. 1. C. de sentent. & interlocut. omn. judic.* de quo tamen plura *nu. 115. & seqq.*

110 Tertius Mandati procuratorii effectus, est duplex actio. Una dicitur *Actio mandati directa*, quæ competit Mandatori, sive Domino principali contra Procuratorem, seu Mandatarium, ut hic ipsi rationem reddere debeat omnium, quæ gessit: simulque ei Procurator restituere teneatur, quidquid ex lite consecutus fuit, sive justè, aut occasione negotii plausibiliter gesti debitum sit; sive injustè, hoc est per errorem, aut injuriam Judicis, id consecutus fuerit. Textus est *in l. qui proprio 46. §. procurator ff. h. t.*

111 Insuper ex vi Actionis mandati directæ, quam habet Dominus contra Procuratorem, manet iste Domino suo obligatus ad compensandum omne damnum atque interesse quod per dolum, culpam, aut negligentiam ipsius domino suo illatum fuit; prout desumitur *ex l. si procurator 10. & l. Licet in popularibus 42. §. Ea obligatio C. h. t. & l. si procuratorem 8. §. fin. ff. Mandati & l. procuratorem C. eod.* In quo postremo loco dicitur, quod procurator tenetur de culpabiliter gestis, & culpabiliter non gestis, quæ gerenda suscepit.

112 Accedit textus expressus *in l. A procuratore 13. C. Mandati*, ubi Juris authoritate manifestum esse dicitur, *à procuratore dolum & omnem culpam, non etiam improvisum casum præstandum esse*: Quod quidem Glossa *ibid. ℣. Et omnem culpam*, ac alii intelligunt, etiam de levissima culpa. Rationem dant: tum quia, qui dicit, *omnem culpam*, nullam omisit. Tum quia; quod Procurator teneatur de levissima culpa, mirum esse non debet propter tacitam assertionem industriæ suæ, cùm Procurator propter solam industriam eligatur; prout *in Additione ad cit. Glossam*, argumentatur Cynus, Jac de Aretio, & Dynus.

113 Altera dicitur *Actio mandati contraria*. Et hæc convenit Procuratori contra Dominum ad repetendas omnes expensas quas occasione mandati sibi commissi, & cujus fines non excessit, bona fide fecit. Patet hoc *ex cit. l. qui proprio §. Item contra ff. h. t. & c. Cum pro causa 6. h. t.* In quo posteriori loco Glossa, *℣. propter hoc* & Abbas *ibid. nu. 5.* & alii, hoc intelligunt, tametsi negotium gestum non habuerit bonum exitum sine culpa procuratoris: ut quia in causa succubuit, aut aliud negotium bona fide, etsi inutiliter, gessit. Adhuc enim potest repetere omnes expensas, quas fecit occasione mandati sibi commissi *l. etiamsi 4. C. Mandati.*

114 Intellige, nisi culpa sua quædam expensæ factæ sint: has enim non repetit procurator, *cit. l. Etiamsi.* Sicut etiam pœnam quam ex suo delicto præstitit, is recuperare non debet *d. l. qui proprio §. Item contra ff. h. t.*

115 Quæritur II. An, ubi intervenit Procurator, verba sententiæ condemnatoriæ concipienda sint in personam Pro-

Procuratoris, aut Procuratorio, vel Domini absentis? Resp. I. Quoties Domini Curia, ejusdem est sententiam ferre in personam Procuratoris. Patet hoc ex *L. 1. C. de Senator. et interlic. eman. judic.* ubi hæc observantia adeò strictè exigitur, ut sententia illa dicatur ipso jure nulla, quæ fuit lata in personam Domini qui in judicio non pugnavit, & non in personam Procuratoris. Accedit ratio: quia Procurator per suam constitutionem *Jubet* domino suo litis, *cap. 1. §. Litis b. 1. n. 6.* Atqui sententia ed ferenda in dominum lata, non mentis illius, qui judico nunquam interfuit: ergo. Accedit, quod à Dominis deberet condemnari, frustra Procurator cogeretur cavere de rato, & de judicatum solvendo, prout tamen ex constitutione *Clementis §. 1. n. 1. & 2. & 3. & 4. & 5. & 6.* 116 Intelligitur tamen cum Bartolo *in L. 1. n. 1. C. de Senat. & interlocut. Abbate in L. 2. n. 1. & 2. C. de Rescript. & Affitis* dummodo verba sententiæ relatæ pollent concipi in personam procuratoris. Dantur enim certæ cautelæ, in quibus tamen dissentiunt non pauci, ut, si sententia ferenda ad procuratorem, & tunc haud dubie ea debent concipi in personam Domini absentis: in certiori materiarum violentia, ut non pateat procuratori ejusmodi dicendam worem, vel redundantem in dubium. Item in causis beneficialibus, ubi Clericus est privandus Beneficio: cautelam quippe privat Procurator latus, cum nullum in eo non habeat. Idem accidit in causis criminalibus, ubi verè innocuus parvo relegatitur, vel alio corporis affictus. Tacentur alia hujusmodi cautelæ præfertim in pralatis.

Resp. II. Mihi videtur Ecclesia non multum curat de illa solemnitate Juris Civilis; ut inquit *Glossa in Sexto. Lectura V. Monitorum. De ius integrum restitut. & Abbas in cit. 1. Questionum n. 1. & Felinus.* Unde Secundum Canonem quandoque ferunt sententiam in personam Procuratoris, ut *in d. Questionum & Felinus. & Confutatio 6. de relig. ad vot. & Dicta ius. de Capitlis Monach.* Quandoque ferunt in personam Domini principalis: *text. 1. Sententia De ius integrum restitut. & Litis cessam de probation. & 2. Sententia 2. de Rescript.*

128 Certum Glossa *in cit. Questionum vel. Occasionem de ident. & Abbas in cit. 1. n. 1. & 2. & 3. & 4.* Interdum contingunt quod ad eximendum omne periculum, vel dubium, ac fecundum confuetudinem formetur sententia in personam utriusque, Domini videlicet & Procuratoris: prout fit, in *C. Inter dilectos 6. de fide instrumen. ubi: Procuratores tuum nomine tua, & Mediol. Ecclesiæ sententiæ dicunt, vel obtinuerunt.*

129 Quartum: III. Utrum negotiatio vel dolus Procuratoris nocet Domino? Resp. I. Loquendo de Procuratore generali omnium rerum, nocet Domino, quod fitdum, sive negotiatio & dolus nocet Domino. Patet hoc ex *I. Procuratores & Tribunor. ad fin. ubi dicitur, Procuratorem fitcentium, & Officiales dicere domino, & Quem textum Glossa ibid. vel. Procuratores, & Abbas in cap. 1. n. 6. De litis non contestata* Etc. intelligit, quod de Procuratore Generali. Accidit quia quis illi Dominus, qui negotiantem, aut dolosum procuratorem, præferit, quemadem omnium rerum Dominum, *Glossa in 2. Quæ mandat. & de Minorib.* Ipsique non melius in negotiavit. Quamquam per hoc non negetur, quin Actio mandati detrahatur contra Dominum contra Procuratorem adhoc negligentem vel dolosum.

130 Resp. II. Loquendo de Procuratore speciali si is negligentia vel dolo hinc mandati excedit, nullo modo tale præjudicium Dominus infertur. Ita communis; ideque patet *ex L. 1. Si procurator. C. de 1. cujus verba illico affirmant, & ex dictis Glossis in cap.*

131 Resp. III. Negligentia, vel fitdum Procuratoris etiam lapsalis, per suas mandati non excedit præjudicat Domino; quamvis, fi quid fitade, adhò aut culpa Procuratoris gesitum fuerit, adversus eum competat Dominio Actio mandati directa ad recuperandum damna, & interesse. Ita Glossa *in Sancimus. 3. De ius non consultis & Abbas ibid. n. 3. & fere & Bartolus in L. n. n. 1. & fere. §. si quis ipse dicunt & Zoetius b. ff. n. 3.* Gulius *1. 1. Parall. Observat. 45. n. 3.* & *Gregor. Lopez b. t. n. 3.* & alii. Patet hoc præter ipsa in prægressa allegandis, *ex L. si procurator C. b. t.* ubi dicit. *Procurator, non præjudicat Dominis, cum sit limitus effectum mandati egressus, id, quod gesit mallum Dominus, qui indicium fecerit potuit. Quod si plenum fuerit, non erunt dubitandum, quin Dominus, quod Procurator gesit, tenetur sibi quod ipsorum sibi quod ipsorum sibi quod ipsorum non probitatis.* Hæc ibi. Quem textum Glossa mutilat, ita videlicet ait esse valide intuebitur, ad hoc, quod Dominus mutuetur eatum habere id, quod gesitum est dolosus per Procuratorem.

Confirmatur. & probatur amplius Concilio Tridentino. Etequidem, quod negligentia Procuratoris ex fitde conficiens non nocet Domino, dummodo tamen ipse Principalis, clare colligitur ex *C. Cum venerabilis. 8. Nec igitur De interpretatione.* ubi proin Pontifex Maximus ejusmodi Procuratorem, qui ex fitde, vel ex culpa procuratoris negligentia gravitet laudatur. Sic ergo quando Procurator ell negligens in prædicendo tuba, vel aliis pertinentibus ad sententiam, ut Dominus fiscus, & quando is poll latam sententiam intra eiusmodi ellenon appellat Bartolus *cit. in n. 1.*

Dicitur enim non nocere Procuratoris, quæ patitur ex fitde in ordinemo, fed quando is legitime citatus illo ab compareat negligens, nocet Dominus quoad ultimum appellationem, ut *Bartolus in Sancimus. 3. De ius non consultis. C. de Dignitat. lib. 12.* Nocet etiam Domino malitia, fiu ciamentis Procuratoris fitcitatus ad ulteriora ratio quæ pertinentia, ita quod poll. pronunciabitur permissa, ad le permittendo Dominus Italia citatus, *Sapientissimus, ex appellat. Illi Clossa ser. ser. ser.

138 loquendo autem de Procuratore extrajudiciali, seu ad negotia continuo, idem patet ex *l. Si procuratorem §. Mandati ff. eod. Mandati 67. Rebus Institut. de Mandato*. In quo profitetur Iodo Gloſſa notanter notare, quod tenuis *Mandatum* dicatur eſſe *Interpunum*, cuncſque contraxerit Interpiſe Mandatarii, ſive Procuratoris; ut patet, ſi mandata emptione is arrhaſiam Jederit, vel le obligaverit, aut alio reſpondentia ſecerit, ſive quibus principale negotium expedito non poſcit enim, ſi Procurator, ſive Mandatarius abſque ulla cauſa revocatur, jam hoc ipſo damnum illiniere conſequent abſque ſpe cauſa, quod inquiunt ſe conſtituit ex alia Gloſſa *in Clement. ult. 9 Pro Excelſo b. 1.* dicens, quod dicatur *Retinere*, in indulcile, ante litis contestationem; in integrum, antequam quis decerat prepatamenta.

139 Porro cauſa legitima revocandi Procuratorem eſtam re non integra, teſtentur *in Clement. Quamvis 1. 1. 6.* videlicet: Si procurator fuit Domino principali inimicus, vel Principalis, aut ejus adversarius ſit conjunguitur, vel haeres illius efficiatur; aut ſi Religioſus ingrediatur, ſive in longinquum peregrinetur; ſin lapſeri reſpondantur, aut vincula detineri contingat, ac generaliter, quoties alia rationabilis cauſi ſubeſt, propter quam meriti ſit revocandus. Concordat textus *in Procuratorium. C. 2. 2.*

140 Reſp. II. Procurator, ipſumque Mandatum procuratorium poteſt revocari duplicitur, expreſſe videlicet & tacite. *Ita Gloſſa b. ff. Mandat. 2. & communis. & Ruprefat quidem*, revocari, quando Dominus revocans utitur verbis expreſſis, aut ſcripturam aliam revocatoriam clare expeditam; quaſdiner enim horum cuſtodit. Quinimo poteſt Dominus revocare mandatum, etiamſi tranſfer non revocaret, licet ſtat perjurum. Gloſſa *in cap. ult. Y. Revocatus b. 1. in 6.*

141 *Tacite* revocatur prior procurator, per conſtitutionem ſecundi. *l. 3. Imperatores §. 3. §. fin. §. fin. §. 4. Ne contingat b. 1.* Nihil conſtituens expritur, ſe nolle per hoc revocare primum, *arg. l. 1. Si plurimi. ff. de Legat. 1.* ac notat Vivianus *Rationale, cap. 6. §. 1. n. 1. 2. 3.*

Jeſuper tacite cenſetur revocari procurator, quando eo ſimpliciter conſtituit, poſteà ipſumet Dominus ſuperveniens, & cauſam tradens, alii procuratorem eundem procuratorem revocare, aut ex alii conjecturis illud apparet. Textus eſt *in cap. Si quem 8. b. 1. 6.* Nedum Dominum ille procuratorem, ſed non Dominum eſt conſtituens, ſed ſolum ſibi cauſitula, *Quatenus domini mandat* ſuperiori: nam cauſitula procurator Dominoinoabiente, licet Dominum praeſens cauſam per ſeipſum tractaverit; prunt ibidem habetur decifum. Quod ſi vero Dominus cauſitula per ſeipſum non tractet, Sed ſolum eidem adeſte velit, ſive ad extraindiarum procuratorem, ſive ad videndum, an omnia redè agantur, non idcirco revocari procuratorem, clare colligitur ex *l. Quamvis 2. b. 1. 6.*

142 Quartum III. Qua ratione officium Procuratoris ſe niſcet revocandum, ſed tamen ſolum ſpecificatio conſcius? Reſp. I. Certum eſt, quod mutuo conſcuſu Principalium, vel Dominorum conſtituentis, & procuratoris conſtituti, ceſſet Mandatum procuratorium, acque ipſius procuratoris officium. Patet hoc *l. omnes 1. §. ff. de Judiciis*. Gloſſa *Tit. 1. n. 1. 2. & Arg. Jur. Mil. Omnis res quaſcunque cauſas nafcitur, per eaſdem diſſolvitur*. Verum difficultatem eſt, quali jures, ſi ſiterat ita pars ſe invita. Et quidem, quod ſit dicendum in cauſa, quo Procurator eſt invitus, nec vult revocari, patet expectandi Quaſtione: loquendo autem de cauſa conſenſu.

143 Reſp. II. Neque procurator ſuſcepto ſemel mandato in legitimi conſiliuſcuſu, pro ſuo libito, atque invito Principali conſiliuſcuſe renunciare; nil ex juſta cauſa, & accidente Judicis authoritate. Ita communis, Et meritò: quia mandatum non ſuſcipere, cuilibet licitum eſt; ſuſcepium autem eſt conſumundum, nihil juſta cauſa intercedente. *§. Mandatum Institut. de Mandato. Concordat textus in l. Invitus 2. §. 2. ubi dicitur, quod invitus procuratorem ſuſcipere nemo cogatur; ſed ſuſcepium ſuſcipere licitum. Et. Pillar. ſimil. §. Procuratorem ff. eod.* ubi procurator ad litem ſuſcipendam ſine conſiſtorium, cogitur judicium ſuſcipere. Accedit ratio: alioquin Dominus cogeretur detrimentum ſuſtinere, ſi Procurator ſuſcitiuſcuſ poſſet pro libito, & abſque ulla cauſa, officium renuncire.

Addatur tamen, ſi ex *jure cauſe*. Nam hac ſubſtantia, ac proibitio, poteſt Procurator renunciare ſuſcepto, etiam invito Dominoprincipali: putendo videlicet eum jam judice examinatorem abſcifſio ſuo, *l. Pilius ſimil. §. procurator eod. tit. l. ſuſ. §. 2. eod.* Ubi etiam habetur cauſa renuncianti. Et hinc impritis, capitulum jaritis inter ipſum procuratorem, & Dominum ſubortum, Dicendo, *Procuratorem ſuſcipere ſecundum, aut in Republicae cauſis abſtinentia ſit, ſed recuſtatum principatuſum ſuſcipiat: item ſi informitate mortalitatis, ſed minima Dominus ſuſcipere ſuſcipiat, ſed ſuſcipere ſuſcipiatur, & hujuſmodi; quae eximat arbitrio Judicis dijudicanda, aliquo in ſimili dictum fuerit n. 13.*

Addit interdum, *Arbitrium Judicis ſuſtinendo*. Qua ubi Dominus principalis ſimul cum procuratoris mencitationem, in vel ex extra judicio ſuſtinen, ſecretum ſuſtinere procuratorem, ejuſque ſuſtinendum debet à Judice petere citationem ad videndum & ſuſtinendum, & ſuſtinendum partis, ſed Dominus conſtituens, ipſummum ſuſtinere ſuſtinendum, ſuſtinendum ab aliquo, ſed quod ſuſtinendum ſuſtinendum, ſuſtinendum ſuſtinendum. Procuratorem ſuſtinendum. Gallus lib. 1. Pract. Observat. 46. n. 3.

§. VII. De geſtis per falſum ſeu revocatum Procuratorem, & intimatione Cuje revocationis.

SUMMARIUM.

143 Falſi Procuratoris exceptio ſuſtinet poſt ſemper obſti, ex per hanc geſtis ejus reddantur invalida.

144 Idque contra Principalem.

145 Sciat ſi intimatione ejus geſta eſt ejus. Et in ſeſ.

146 Revocatio conſtituit judicium agitatum ſine Procuratore.

147 Dummodo hic non aliunde fuerit inhabilis ad talem officium.

148 Explicatur textus in l. Licet verum & de Judiciis. Et num 150.

149 Dominus appellans à ſententia per Falſum procuratorem reſpondatur, & ſuſtinet eum ratificabit.

150 Dominus poſt ratificatio procuratorum, ex ſententia per Falſum procuratorem in ſuſtinendum ſententia, & contra pars adverſa non conteſtatur.

151 Jubetur confirmatio ex ſe.

152 Requiritur conſtitutio, per procuratorem revocatum, ſi revocatio eſtem non fuit intimata.

153 Idque dicendum de mandatibus malefictum, & perpetuum Clerici in ordine ad interdendum excommunicationem.

154 Falſi Mandatum Procuratore ad contrahendum matrimonium.

155 & 160. Ex in nonnullis aliis caſibus.

156 Revocatio Procuratoris Principalis poſt litem contectam, debet intimari judici & adverſario, vel ſuſtinent alterutrum. Et n. 163.

163 Sciat ante litem non obſtat.

163 Intimatio illa, quaſi ipſe debet?

164 165 & 166 Revocatio procuratoris extrajudicialis, & quat ſint ſufficientes.

167 Quid, ſi procurator inquiſitus ceſet revocationem ſuſtinendi?

QUaerunt I. Utrùm geſta per falſum, ſeu revocatum Procuratorem, ſint valida? Reſp. I. *Falſi procuratoris exceptio non falſum ante ſententiam, ſuſtinent eam poſt poſt obſti, ſive dicitur, quod probata ſuſtinent, & nullius momentum, & invalida ſint.* Ita ſuſtinent Pontifex *in l. In noſtra 3. §. fin. §. 1.* Unde clarum eſt, quod geſta Falſi procuratoris, ſeu revocati, per exceptionem partis adverſa reddantur invalida. Concordat textus *in l. Licet principia 14. C. b. 1.* ubi pariter exceptio falſi procuratoris reddit judicium retro nullum, & poſt quandoque ſuſtinent opponi.

138 Sic *int. Ex infinuatione §. 6. 1.* ſententia lata cum procuratore revocato, & de hoc certificatum, ſed ſuſtinent eam ratificabit, & ſuſtinent ſuſtinent, & ſuſtinent ſuſtinent. Et in *Inſtitut. §. 1. 1. 1

examinent, *arg. cap. Ex insinuatione 3. h. tit.* ac tenet Glossa *in c. Quamvis ℣. Revocari h. tit. in 6.* & Layman *ubi suprà, num. 2.*

163 Dicitur secundò, *intimari*. Quia non sufficit, ut illis quoquo modo aliunde innotescat revocatio procuratoris, sed necesse est, ut ipsemet revocans specialiter judici, vel adversario, per nuntium, aut litteras denunciet ejusmodi revocationem procuratoris, utpotè de cujus mandato ipsis anteà fides jam facta fuerat; prout notat Abbas *in d. c. Mandato nu. 8. h. t.* citans DD. communiter: & sequitur Layman *ibid. n. 1.* benè inter alios subjungens, quòd quidem consultum sit, utrique horum intimare revocationem, habeat tamen effectum revocatio, si vel soli adversario fiat.

164 Resp. II. Loquendo specialiter de Procuratore extrajudiciali, quando is datus est ad gerendum negotium cum certa persona desuper jam certificata, ad hoc, ut revocatio ejus operetur nullitatem gestorum, non sufficit, quòd sit intimata ipsi procuratori, sed debet etiam notificari illi personæ: secùs est, quando quis habuit procuratorium generale, quia tunc satis est, ipsum procuratorem de revocatione fuisse certificatum; nisi vigore talis mandati generalis jam descendisset ad certam personam; tunc enim etiam ista desuper debebit certificari. Ita Abbas *in c. Mandato num. 7. h. t.* Felinus *cap. Ex parte Decani num. 22. & 23. de Rescript.* citans alios & favet Glossa *in d. c. Mandato vers. A domino revocatum h. t.*

165 Prior pars desumitur *ex l. Si quis servo, & l. Qui hominem §. Si Titium ff. de solutionibus*, ubi revocatio mandati non nocet debitori, ad cujus notitiam non pervenit, sed solvens tali procuratori revocato liberatur. Concordat textus *in l. 1. Sed ego ff. Quod jussu*, cum similibus per dictam Glossam allegatis. Accedit ratio: quia alioquin multi possent decipi, si sola revocatio procuratori intimata sufficeret ad invaliditatem gestorum: præsertim, cùm de legitimitate talis procuratoris jam semel aliis fides facta fuerit. Unde recurrunt rationes in præcedente Conclusione adductæ.

Altera pars desumitur *ex c. Ex insinuatione 3. h. t.* ubi 166
ante factam alteri parti fidem, seu intimationem de mandato procuratorio, sufficit revocatio soli procuratori intimata ad invalidandum gesta illius. Nec obstat, quòd ibi sit sermo de Procuratore judiciali. Nam, quantùm ad propositum, non est faciendum discrimen inter Procuratorem ad lites, & ad negotia; ut inquit Abbas *loc. cit. num. 7.* Utrobique siquidem militat eadem ratio; videlicet ut adversarius non decipiatur per legitimam ignorantiam: qualis impræsentiarum non intervenit, cùm singulorum contrahere volentium intersit, cujuslibet procuratoris mandatum, ac potestatem priùs diligenter inquirere & examinare, antequàm cum ipso contrahat

Quòd si verò Procurator inquisitus celet revoca- 167
tionem sui mandati, ipse obligabitur decepto, *argument. l. Et eleganter §. penultim. ff. de Dolo*, & notat Glossa in *cap. Quamvis, Versicul. Revocari, hoc tit. in 6.*

TITULUS XXXIX.

De Syndico.

SUMMARIUM.

1 *Ratio ordinis.*
2 *Syndicus, quid?*
3 & 4 *An, & quomodo differat à Procuratore, & Actore Universitatis? Et num. 1.*
5 *Religiosi debent habere Syndicum.*
6 *Saltem de honestate, licèt non de necessitate.*
Monachus Abbate impetrante potest esse Syndicus in rebus sui Monasterii. Ibidem.

1 Procuratori similis est Syndicus. Quinimò nomen Procuratoris generaliter acceptum etiam Syndicum sub se complectitur, *arg. can. Salvator. §. Nomine 1. quæst. 3. & cap. Petitio 9. de Procuratoribus.* Ideoque viso de Procuratore, rectè nunc agitur de Syndico. Porrò

2 Syndicus (quod est nomen græcum & latinè Defensor sonat) propriè dicitur ille, qui constituitur ab aliqua Universitate seu Collegio vel Corpore, ad negotia ipsius pertractanda, ac præcipuè ad causas illius & lites, in judicio persequendas. Textus, & Glossa *in cap. un. ℣. Generaliter h. t.*

3 Differt autem à Procuratore Syndicus, quòd ille constituatur à privatis; Syndicus autem ab aliqua Universitate, seu Collegio vel Corpore. Abbas *in cap. un. n. 2. h. t.* Differt etiam Syndicus ab Oeconomo, quòd hic in administratione pecuniæ, aliorumque negotiorum extrajudicialium; ille verò in litibus prosequendis præcipuè versetur. Differt insuper ab Actore Universitatis, quòd Actor ad certam causam tantùm, Syndicus verò ad omnes causas generaliter constituatur. Glossa *in l. 1. ℣. Synodum ff. Quod cujusque universit. nomin.*

Nihilominùs Actorem, & Syndicum, inter se fre- 4
quenter confundunt SS. Canones, & Leges; ut notat Engel *h. tit. num. 2.* Quin etiam Ecclesia non multùm facit differentiam inter Procuratorem & Syndicum, ubi constat de potestate tradita, juxta Glossam *in c. Suscitata ℣. Monasterium de in integrum restitut.* Idque desumitur *ex d. c. petitio, de procurat.* ubi iidem, quos Episcopus alio profecturus suos constituerat Vicarios, modò Procuratores, modo Syndici & Actores ipsius appellantur. Unde pleraque dicta in *tit. præc. de procurat.* etiam Syndico applicari potuerunt.

Solummodò est notandum *ex cap. un. h. t.* quòd, cum 5
Religiosi ob captandam eò meliùs quietem spiritualem & cœlestium benedictionum abundantiam, litibus Forensibus meritò sint submovendi; iidem debeant habere Syndicum, qui generaliter causas Monasterii agat & defendat, etiam (si oportuerit) constituto ipsi congruo salario. *Expedit enim pro parvo incommodo*, sive damno, quod incurrunt dando salarium Syndico, *à strepitu causarum Servos Dei esse quietos*, prout argumentatur Pontifex ibidem.

Atque hoc procedit de honestate. Qua de causa quan- 6
doque etiam ab Episcopo, & Capitulo, debet Syndicus constitui. Glossa *in d. cap. un. ℣. Generaliter*, & favet textus *in cap. In loco 4. q. 4.* Loquendo enim de necessitate, non possunt Religiosi compelli ad constituendum Syndicum extraneum: inde exigente sic Monasterii utilitate, ut puta si Monasterium sit inops, aut si alium idoneum & fidelem virum acquirere nequeat, Abbate impetrante potest etiam Monachus in causis sui Monasterii Syndicus constitui, *arg. c. Monachi 16. q. 1. & c. Insuper 16. de testib. & c. Cùm deputati 16. de Judic.* ac notat Abbas *in cit. c. un. n. 4.* & Layman *ibid. n. 1. h. t.*

TITU-

TITULUS XL.

De iis, quæ vi, metusve causa fiunt.

1 *Ratio continuationis Rubricarum.*

1 Viso de illis, quæ spontè agimus, vel extra judicium, sequitur de his, quæ agimus coacti, & inviti; hoc est, vi metusve causa. Siquidem Jura conveniens remedium provident adversus ea, quæ fiunt per metum; & appellatur *Actio quod metus causa*. Hinc sit

§. I.

De vi, ac rebus per violentiam ablatis.

SUMMARIUM.

2 *Vis, quid?*
3 *Vis, seu coactio absoluta, excludit consensum. Violentum quid? Ibidem.*
4 *Vis est multiplex, nimirum Vis compulsiva.*
5 *Vis ablativa.*
6 *Vis expulsiva.*
7 *Vis turbativa, &*
8 *Vis inquietativa, quid; quamque actionem pariant?*
9 *Vis publica, & privata, quid?*
10 *Gesta per vim, seu coactionem absolutam, ipso jure sunt irrita.*
11 *Solvitur instantia.*
Vis, seu Coactio est duplex, absoluta & conditionalis. Ibidem.
12 *Si quis in bonis fortunæ vim sibi illatam conqueratur, tenetur hanc legitimè probare, nec sufficit solùm ejus juramentum.*
13 *Probata tamen violentia sufficit juramentum damnum passi super rebus amissis.*
14 *Et cur istud in Jure specialiter ita statutum fuerit?*
15 *Juramentum illud, qualiter sit præstandum? Et num. 13.*

2 Quæritur I. Quid, & quotuplex sit Vis? Resp. I. *Vis est majoris rei impetus, qui repelli non potest.* Ita habetur *in leg. 2. ff. De eo, quod metus causa gestum est.* Et sensus est: *Vis*, seu *Coactio absoluta*, est impetus rei majoris (nam minor, quatenus minor, vim inferre non potest) cui resisti nequit. Talis fit per violentam attractionem, vel in loco detentionem, ac hujusmodi: ut si quis invitus trahatur in Ecclesiam ad audiendam Missam excommunicati; vel si Judæus, aut Paganus suis vestibus invitus exuatur, atque ad Fontem portatus baptizetur &c.

3 Quare vis, seu coactio absoluta, consensum prorsus excludit; cum absolutè coactus *magis pati, quàm agere convincatur*, ut dicitur *in cap. Sacris 5. h. t.* In eo enim, quod per vim agitur, voluntas interior nihil agit: unde & *Violentum* definitur, non solùm esse *illud, cujus principium est extrà*; sed insuper additur, *nihil conferente vim passo*.

4 Resp. II. Vis est multiplex, ut notat Glossa *in c. Ad audientiam ℣. Causa h. t.* videlicet I. *Vis compulsiva*, per quam quis compellitur ad faciendum id, quod non faceret, si esset penitùs liber: & hæc inducit actionem quod metus causa.

5 II. *Vis ablativa*, quæ est rerum mobilium, easdem violenter cuipiam rapiendo. Et ista inducit actionem *Vi bonorum raptorum*; ut habetur *§. 1. Institut. de Vi bonor. raptor.* & alibi.

6 III. *Vis expulsiva*, quæ fit, quando quis ejicitur ex possessione sua. Et secundùm istam inducitur interdictum *Unde vi*: estque solummodò rerum immobilium, vel quæ immobilibus cohærent, *l. 1. ff. de Vi & Vi armata*, cum concordantiis.

IV. *Vis turbativa*, per quam quis turbatur in pos- 7
sessione sua, eò quòd alter se possidere contendat. Et hæc in rebus immobilibus inducit interdictum *Uti possidetis*: in rebus mobilibus autem Interdictum *Utrobi*; de quibus extant proprii Tituli in Jure Civili.

V. *Vis inquietativa*, quæ non sinit alterum re sua quie- 8
tè uti, puta arare, seu aliquid facere; vel quando alter vult quid ædificare, aut jam ædificavit invito Domino in alieno solo. Et hujusmodi vis inducit Interdictum *Quod vi aut clam*; de quo pariter extat proprius Titulus in Jure Civili.

Tacetur *Vis publica*, quæ fit cum armis: & *Vis pri-* 9
vata, quæ fit sine armis. Nam & de his extant proprii Tituli in Jure Civili, & fusius tractant Juris Civilis interpretes.

Quæritur II. An gesta per Vim valeant? Resp. I. 10
Ea, quæ per vim seu coactionem absolutam gesta sunt, ipso jure irrita existunt. Ita D. Thomas *1. 2. q. 6. art. 5.* Pirhing *h. t. nu. 7.* & alii. Ratio est: quia deest voluntarium, & consensus, qui pertinet ad substantiam cujuslibet contractus, seu actus humani; nam vi absoluta coactus *magis pati, quàm agere convincitur*, ut jam dictum *ex c. Sacris 5. h. t.*

Dices. In *c. Abbas §. fin. h. t.* vis æquiparatur metui, 11
illis verbis: *Quæ metu vel Vi fiunt, de jure debent in irritum revocari*: juncto *c. Ad audientiam h. t. & leg. 1. ff. eodem.* Ergo, sicut gesta ex metu non sunt ipso jure nulla, sed primùm rescindenda per sententiam Judicis, ut infrà *num. 30.* dicetur; ita & gesta per vim. Resp. neg. consequenter loquendo de vi seu coactione absoluta, de qua procedit Conclusio. Nam, ut Fagnanus *in cap. Sacris, num. 2. & seqq. h. t.* rectè notat, *Vis, seu coactio* duplex est; una *absoluta*, seu præcisa, quæ importat majoris rei impetum, cui resisti non potest, sicque consensum prorsus excludit; & de hac loquitur præsens Conclusio. Altera est *Vis, seu Coactio conditionalis*, atque alias dicitur *Vis compulsiva*: & hæc idem est, quod metus, ut notat Glossa 1. *in l. nihil consensui ff. de Reg. Jur.* neque prorsus excludit voluntarium, licèt illud extenuet; de qua procedunt Jura in objectione citata.

Quæritur III. Quid agendum, si cuipiam in bonis 12
fortunæ aliquid per vim ablatum fuerit? Resp. I. Si quis in bonis fortunæ vim sibi illatam conqueratur, allegans, per violentiam eadem esse ablata, tenetur ante omnia vim sibi factam legitimè probare, neque sufficit solum juramentum ipsius de vi sibi illata. Ita communis; atque desumitur *ex cap. ult. h. t.* juncta Glossa *vers. per testes, & l. Si quando C. unde Vi.* Ubi ad vim probandam requiritur, quòd de illata violentia vel constet per testes, vel aliunde ipsa sit in judicio patefacta; hoc est, liquidò probata. Delicta enim debent liquidò probari, hoc est, idoneis testibus, vel apertissimis documentis, & luce clarioribus, *l. ult. C. de probationib.*

Resp. II. Quòd si quis jam legitime in judicio proba- 13
verit, violentiam sibi factam, nec tamen singula ablata liquidò probare valeat; eò quòd difficile sit probare, singula utensilia, & alia minuta, ab hoc sibi ablata fuisse: tunc Judex inspecta persona, & negotii qualitate, debet damnum illatum taxare, & posteà damnum passo juramentum super rebus amissis, earumque valore deferre, stabiturque ejus juramento usque ad quantitatem taxatam. Ita habetur expressum *in cap. ult. h. t. & l. Si quando 9. C. Unde Vi.*

Nec obstat, quòd alioquin juramentum non sit dese- 14
rendum parti, nisi adsit semiplena probatio; puta, quia habet unum testem pro se, *ut cap. ult. de Jurejurand. & l. In bonæ C. de Rebus creditis.* Resp. enim, istud in Jure specialiter ita esse statutum, tum ob difficultatem probandi singula utensilia; tum in favorem spoliati, & in odium violenti spoliatoris. Dum etiam, quia probato semel spolio sibi illato, Actor habet optimam præsum-

 sum-

fumptionem pro fe, ficque ftatuit ejus juramento; ut Glofla magna *ut. cap. ult. n.*

15 Cæterum, plrisqu.m Judex condemnet violentum fpoliatorem ad reftituendas res ablatas, debet prius audire lafo, eiufque inftpedfa perfiteri, quæ ad rem pertinent, ut Doctores, nec ne, de an verifimile fit, quod in eo loco rot. re tenerit, quæ petitionis) damnum illatum taxare; ut dicitur in Conclufione. Quo fafto Judex debet Juramentum Actori fatis, ac nimirum pretantem de omnibus rebus fibi ablatarum fuiffe, quantarumvelt: & poftea primùm juxta quantitatem ita taxatam, & juratam, condemnabit violentum fpoliatorem. Pirhing *h. t. n. 9.*

II.

De Metu, & variis ipfum concernentibus.

SUMMARIUM.

16 *Metus, quid?*
17 *Limitatur in gravem, & levem.*
18 *Metus gravis, fm. eadem in virum conftantem, quis?*
19 *Ad hanc quæ requirantur conditiones?*
20 *Gravia mala, fufficientia ad inducendum metum gravem, quifnam?*
21 *Unde bonum gravitatem defumendo?*
22 *Metus jufius, quis?*
23 *Non cadet involuntarium fimpliciter, fed tantùm fecundum quid.*
24 *Fallum ex metu, magis confertur voluntarium, quàm involuntarium.*
25 *Metus levis non excufat contractum.*
26 *Imò nec metus gravis ab intrinfeco provenienS.*
27 *Metus proveniens ab extrinfeco, fufficit tamen incaffu 1. ff. fi non fuit timefcifi ad extorquendum confenfum, fed ab aliam fecus.*
28 *Ideo exemplificatur. Ibid.*
29 *Ita dafio poftimodum metus ad extorquendum confenfum incaffu.*
30 *Contrafiu, ubique affus ex metu gravi procedens, regulariter fant validi.*
31 *Quantitas tali metu probatur fmt refcindendi per fententiam Judicis. Ex n. fofq.*
32 *Benefcia renuntiantes per metum gravem, potefi fi laid repetere.*
33 *Et quidem, & juramentum circa hoc interveniens? Ibidem.*
34 *Electiones de fe facta renuntiantes tempore Laiteranen. potefi fui fuum in judicio repetere.*
35 *Quadnam remedium juris competat metum paffi? Et nam fofq.*
36 *Affio Quod metus caufa datur illi, qui ex gravi metu vim fuam alteri tradidit Ex.*
37 *Vi fuajus debet fieri reftitutio integrefma.*
38 *Agens affione Quod metus caufa non tenetur defiderare, quis mitium metum.*
39 *Affio Quod metus caufa non folum eft perfonalis, fed etiam in rem fcripta.*
Ibid. & penultis; & quamvis? Ibid.
40 *Excepto Quod metus caufa competit metum paffi, & quando?*
41 *Aliud remedium, quod his competit, eft Affio utilis.*
42 *Quamvis res paffi dici efe in bonis ejus, qui eum ex metu alteri tradidit?*

16 QUæritur I. Quid, & quotuplex fit Metus, & an cauefcre voluntarium? R. Refp. I. Metus eft laitimor ifi perfiti, vel futuri cauffa, metuis repulfio; ut loquitur textus *in leg. 1. ff. De ea quod metus caufa* Ut. Et fic, quando quis pacet laitimes, infirmus, ut timidum, aliquid agit, quod aliquin fponte non aperet: velut, fi ex morbo timens mortem, pallatur ad eum confilium alicujus membri abcidiffemus, vel fea metus multationis incurrendæ, fed abcidiffemus fecundum; aut fi quis tempore naufragii projicit merces, ut ftare, vel ad effugiendum quodcunque periculum aliquid aliud facias, quod alias non faceret, nulla tamen cauffione affectionis intervenente.

Refp. II. Metus ut fic redit dividitur in gravem & levem. Ita communis, atque inter alias definitur ex *p. Cabo difficilius 6. h. t. Or. Metum autem ff. cod.* id utique membrum paucis verbis exprimendo, dicens: Metum autem non tam hominis, fed qui metrio & in hominem conftantem cadat.

Refp. III. Metus gravis (qui & Metus caufa non ifi ftatuem vim appellatur) eft ifte, quem vir conftans, & fortis pruderiter & rationabiliter timet. Ita in communis; & patet ex citata *I. Metum autem, ff. ad exhibendum §. 6. 11.* ubi Metus gravis conftantem ifi, qui potuerit fe conftantem in virum conftantem.

Atque ad hujufmodi Metum gravem, ut notat Doctor Sabellis in *n. 4. dif. 29. quæ. 1. ar. 1.* duo requiruntur conditiones: Primò eft, quòd imitam, & timeatur, fit gravis in fe, & non folùm in vana æftimatione metuentis: ut eft metus mortis, & fimilium, ubi *cap. Metus* fupra. Secundò conditio ad metum gravem requifita eft, quòd ipfimodi grave malum certò imminet: hoc eft, in metu levi affirmatione, fed contradictione, ac faltem certitudo ne moralis, feu fufficiente in actibus humanis, judicetur eventurum. Quòd fi alterutra harum conditionum deficiat, conftituum Metum non poteftfumulare ex *c. Cum dilectus 6. h. t.* cum fimilibus. Farendum tamen, quòd Sperellus *Decif. 79. Fori Beneficiaris. num. 4.* citans Rotam in Vaccarienen. Beneficiorum, 29. Novembris 1604. coram Penia, & Sanchez *lib. 4. de matrim. dif. 3. num. 12. & feq.* ad Metum gravem requirat tantùm conditionem, ut timeatur. Tenet, ut metum incutiens, potens fit minas exequi. Quod, fi folitus fuerit, minas executione non exequi, Sanchez *ibi* ait, non ex hac ratione occurrere malo illi, quod timetur. Verùm hæ res poftriores cedant communi fententiæ ut Doctores, ubi fupra quod fimilitudinem, nemo enim poteft prudenter affimare malum certò imminiturum eventurum, quando fcit, nihil tantùm fuae intentionis, quod ad Metum gravem, ut fefe, alia ratione fe poffe malum illud abjicere locomodovitare; prout obfervat idem Sperellus *ut. num. 4.* poft Cenedum *de Iuramentis, 1. tit. de Matrimonia mix contrafta, dif. 28. dub. 2. num. 23.*

Cæterum inter gravia mala, quæ fufficiant ad Metum in conftantem virum, ut cadendum fefe fuoci. Atque in virum conftantem, ut cadendum poffit fuoci. Atque Metus mortis (tamquòd pro nullo metu debeat quis peccatum mortiferum incurrere, certum eft, atque doctrinam *c. Sacrilegi 3. lib. 10.* quòd peccatum fit omnibus malorum gravifimum, propter offendam Dei, utpote Sanctitatis, & Iuftitiæ contrariet. Ita Angelus, Hofiienfis, Illa mala, concurrentur timor mortis, *cap. 1. lib. 10. Confiftorii* ut Deinde crucifixus corporis, inteffinorum, & aliquid membrorum, & fanguis, aut verberum terror, *cit. C. Sacrilegi 6. h. t. & d. I. Contract.* cum fimilibus. Item ocular fervitutis, *I. Metum ff. cod.* Item ad ipfi perferendi, *I. Mi quidem ff. cod.* & metus amittendi patrimonii, vel conficitionis honorum, *c. Abbas 1. h. t. cum Prælaturis dif. 50.* Sicut & perfonalis metus, *I. Ad audientiam 4. h. t.* vel alicujus Potentis. *I. ult. Cod. cod. & hujusmodi.*

Redit tamen notat Glofla *in cit. c. Cum dilectus vel. Metum mortis*, *h. t.* arbitrio Judicis effe relinquendum, quando potentia hominis, puta Regis, aut alterius Principis, fit fufficiens ad Metum. Sicuti fit gravitas illa mali, ex quo inducitur Metus gravis, feu cadentem, conftantem virum, attenta debet ex etatis mali in fe, non autem ex vana & non fundata æftimatione patientis, feu metuentis; utpote qui poffet aliquin levifimum malum, tanquam gravi apprehendere.

Porrò Metum gravem, feu cadentem in conftantem virum, allonomine Doctores appellant metum jufium. Intelligit, inftum, id eft, fufficiens; vel, jufium, quandò affe; ficet ipfum, quantum ad intentionem, ut explicat Glofla *t. in I. Metus autem ff. Eo quod metus caufa.* Et tafia Metus jufius contrarius illi, per quem aliquis eligit minus malum ad evitandum majus malum; ut *I. Metum ff. eod. Metum accipiendum Laiteranen. non quemlibet timorem, fed majorem malo.*

23 Refp. IV. Metus etiam gravis non cauffat involuntarium fimpliciter, fed tantùm fecundum quid; ac principaliter, quod metus, fit, eft fimpliciter & abfolutè voluntarium, involuntarium autem tantùm fecundum quid. Ita communis tam Theologorum, quam Canonistarum. Idque inter alia defumitur *exc. Sacris 3. h. t.* ubi dicitur, quod affectio metus attenuat culpam, tamen non eam tollit, ficuti fecit. Et Sanchez, propter intentionem, fecundum quid: non tamen prorfus excludit, propter voluntarium fimpliciter. Unde illud vulgatum: *Coactus voluntas, ed voluntas*, ait, cap. Metrio 1. q. 1. & amplius declarat Glofla *ibid. V. Vult.* Nam, fi quis metu mortis compellitur Idolo facrificare, fecit quidem voluntatem fuam id facere dicatur, eo quod non per fe ipfum appetendo facrificat: tamen tamen fimpliciter vult facere, quia facrificare, quia vult vivere, hæcque ratione (quamvis illicitè, & male) vitam conferuare, prout in fimili argumentatur D. Augeftinus *lib. 1. cap. Metrio 13.* q. 1. relatus.

24 Quinimò quod per metum fit, magis cenfetur atque ceffit voluntarium, quàm involuntarium. Eft enim voluntarium fimpliciter, in quantum videlicet petitum ciptum ipsum ed ad intra: libere nim hic & nunc ad finitur vitandum impedivum majoris mali, quod timetur; uti patet in proficiente mercem in mare tempore naufragii. Involuntarium autem dunta xat fecundum quid, ut ex fundamentis extra hunc facitum petitiri; ficque eft involuntarium duntaxat fub conditione, & videlicet tale petitum, tantùm malo metus non immittere.

25 Quæritur II. An, & qualis Metus invalidet contractum? R. Refp. I. Certum eft, metus levis, metum non cadens in virum conftantem, non invalidet contractus, *text. clar. c. Cum dilectus 6. h. t. ex leg. metum autem ff. De ea quod metus caufa.* Verba hujus loquendo de metu gravi, feu cadente in virum conftantem, paffim fatentur fura, per ipfum viziari contractus, in ea re, ubi ipfe fuit metus. Et hæc fententia communem fufficit refcindendi; prout magis in progreffu dicetur, dicendo, quòd, de qual metu gravi illud fit intelligendum. Unde

26 Refp. II. Metus gravis ab intrinfeco proveniens (hoc eft, non necaffitas ex extrinfeco, quamvis, quia ab alio homine, fed intrinfecus ab ipfomet metuente fufcepta) vel ex propria paffione: velex cauffa naturali: ut eft metus mortis, ex morbum, quia naufragium, baffilica fit metus mortis inferni, ac hujusmodi, non invalidat contractus. Ita Governius *de metu mor. p. 2. n. 1. 5. & 6.* Sanchez *lib. 4. de Matrim. dif. 29. n. 9. & feq.* citantes, idque exemplificatur *dicto, quia* fuit ex propria cauffa, vel metus inferni contrahit matrimonium cum concubina. Hæpinus definitur ex *c. Sicut nobis 15. de Regularib.* ubi votum Religionis, vel matrimonium, ab infirmitate, quòd non cenfetur validum, fervatque jubetur: idem ergo dicendum de contractibus ex metu gravis intrinfeco provenientes effe nullos.

27 Refp. III. Inftper metus gravis ab intrinfeco proveniens, nullit tamen invalidat, contractum non invalidat. Ita Abbas *in c. Cum dilectus n. 1. h. t.* Illud exemplificantis Judice ufit minitante. Convertuvius *ctt. §. 4. n. 20.* Sanchez *d. lib. 4. dif. 29. 1. num. 3.* citans plurimos alios, quamvis Sperellus *ut. num. 4.* contrarium, nonnulli oppofitum tenent. Ratio Conclufionis eft: quia metus jufus invalidat, non inferit cauffam injuriam: quin potius, cum ob penam, ut ait *c. 1. n. 1.* illud aliquod delictum ipfe incutiatur, hinc fifti metum ipfe delinquens inferat; prout dicitur in *leg. Si miles §. 1. ff. De ea quod metus caufa fec.* Accedit, quòd matrimonium antè prohibitum, fi contrahatur metu excommunicationis per Judicem infligendæ, validum eft, *cap. Ex litteris n. de Sponfalibus*, haud obftante, quòd penal major in Ecclefia non fit, quàm excommunicatio, *cum Corripiatur n. de Sponfalibus.* Quemfer qui aliquid permittit metu accufationis contra ipfum inftituendæ, vel inficiem, teneretur fiare promiffis, nec poteft petere rectificari: nem promiffionis ab propterea, *I. Acrafuitatem ff. Ad edictum quod quis metu fecit caufa fec.* Atque idem dicendum de fimilibus.

Refp. IV. Ulterius metus quantumcunque gravis, fi non fuit metus ad extorquendum confenfum, fed obafum fimem five jufte, five injufte illatum fuit, non annullat matrimonium, neque alios contractus refcindit. Ita Sperellus *Decif. 6. Fori Beneficiaris n. 4.* & Sanchez *lib. 4. de matrim. dif. 32. num. 8. & feq.* allegantes communem, & certifimam Doctorum fententiam. Sic, quòd Sacerdos, propter intentionem detentionis, & poftea ut carceris fqualorem effugiat confenfit in matrimonium, valide contrahit; quia tunc metus ex fcaufa fuit non proveniens, non fuit incutiens ad extorquendum confenfum matrimonialem, fed metus ex fcaufa fuit occasionem prompto delitta, fpontè diffuvetur medium aptum effugiendi carceris: ut notat in *Cum hominem n. 8.* Jo. Andreas *ind. n. 2. de Sponfalibus.* Et Sanchez *d. lib. 4. n. 8.* citans Bonacinam. Similiter loquendo de metu injufte incutiendo, quando patet in ultimum jurisfrifdigiadiuvalo: ut accidere adolefcentem impofuit aperturum cum fifia; ille verò petiqua fuperet, ut fifi parcatur, prudità promiffione, quòd ad compenfationem injuriæ velit fibam ejus accipere in uxorem, matrimonium contrahendum cuando contrarfiam. Licet enim pariter injufte adolefcenti metum incuffertit, vofuit tamen ad ultimatum auctoritate occidere; hoc tamen fifi fecit in ultimum ad ejus vitam, non vero ad fuppeditandum ad extorquendum confenfum matrimonialem: ac proinde, ex ea ratione, non effet vitio metus matrimonium inire, fua fponte illud obtenerit velut matrimonium inire, prout vitam, & illatam injuriam retaliendi, memorabat, quòd ejus effet valori matrimonii. Ita Sperellus *Decif. 6. n. 5.* Reginaldus *lib. 31. Praxis Fori Pa. nit. cap. 13. n. 39.* Barbofa *in. Ventiri ut 2. n. 4. de Sponfalibus.*

Solum addo, quòd quandum attinet ad praxin Fori in extenti, in dubio metus matrimonium, metum fuiffe incutum ad extorquendum confenfum, matrimonii *Decif. 6. n. 12.* Ubi etiam notat, quòd ifta fententia fpeculativa difficultatem relinquit, quòd, cum requiratur ut fit impofibile probare in judicio, patrem pueile metum ad extorquendum confenfum matrimonialem, fed ad ultimum detinuam Sperellus *Decifionem* ita fuiffe metum insinuatum fuiffe. Verum in priori cafu, loquente de incarcerato obftinatum prafes fore expedibile.

Quæritur III. An, quæ contractus, aliique actus ex metu gravi, atque ad extorquendum confenfum injuriofi facinoris procedentes, invalidentur? Refp. I. Contractus, pacta, transactiones, renuntiationes, cauffiones actus, non obftante metu gravi, ex quo fint, invalidantur fecundum Jus Pontificum, & Fori contentorum: quamvis gefta ex ea ratione, ut ait *cap. 1.* probato, per fententiam Judicis fint rescindenda. Ita Glofla *in cap. Metrio 1. q. 1. V. Abbas 1.* & *V. Coactus 1.* Et quidem prior pars probatur ex Juribus non contrariis, quibus metum pofitis laborantur authoritate Judicis per Officium Ecclefiæ, *cap. 1. Ut quæ, ibi, Ut quæ gefta annullet vel rescindatur.* Accedit quòd, quia quod ex metu fit, eft fimpliciter voluntarium; ac ex ea ratione, *Coactus voluntas, ed voluntas.* Et confequenter tenetur, quòd, per metum fiunt, non obftante metu gravi, actus jus fpecialem, quod non diffoutit: quod addit prior pars dicta *in §. fqq. num. 44. & feq.*

Alterum patet *ex d. c. Abbas 1. fin de 1. cap. 41. dientium 4. h. tit.* ubi ex quavi metufve cauffa fiunt, ipfe in rem vocando effe, decernitur. Idem habetur *leg. 1. ff. d. t. ibi: De Pretore, qui metus causa fieri ait, rotum non habebe.* Et hoc dictum amplifi in proprietate ibidem explicatur, atque reperitur *l. Si mulier §. 1. ff. eod.* Inftper in *I. Metum autem prefectorum §. 5. Eod. Pretor ff. eod.* fubjungitur, quòd in negotiis ex metu gravi, atque prudenti gefti, ut refcindi poffint five reftitutio fiere imperfecta restitutio, & addito & excepto dicitur, de quibus pauliò inferiùs plura.

Eodem modo Canonistæ probatur indubitanter. Sic ita eam, quæ per metum gravem, & injuriofum, fuerit, ut effectuè illi ubique reperitur, & ut effectuè illi ubique reperitur, & ut effectuè illi ubique reperitur, &

dicio, ac restituitur; ut est casus *cap. Abbas 2. & c. Ad audientiam 4. h. tit.* Nec obstat juramentum, quo quis Beneficium se resignaturum forsan juravit, vel illud abjuravit. Resp. enim *cum cit. cap. Ad audientiam h. tit.* quòd virtute hujus juramenti quis *non ad repetendum, sed ad resignandum solummodò teneatur*, sicque illud non obstat repetitioni postmodùm faciendæ. Quòd si verò quis jurasset etiam non repetere, tunc quidem non posset ampliùs repetere propter religionem juramenti, quod semper est servandum, si servari potest absque peccato: nihilominùs posset is hoc denunciare Papæ, ab eoque impetrare absolutionem à juramento; *arg. c. Si verò 8. de Jurejurand.* juncta Glossa *in cit. cap. Ad audientiam ¥. Resignandum h. t.* & concordant dicta superiùs *tit. 9. de renunciatione §. 1. n. 5.*

33 Similiter, si quis electioni de se factæ terrore Laicorum renunciet, hac renunciatione non obstante potest in judicio repetere Prælaturam, sive regimen, ad quod electus fuerat, eique præfici: nisi fortè renunciatio illa juramento, vel fide interposita sit confirmata, quòd scilicet non reciperet Prælaturam illam; prout habetur decisum *in c. Ad aures 3. h. t.* & ampliùs explicat Glossa *fin. ibid.* Tacentur similia.

34 Quæritur IV. Quodnam remedium Juris competat metum passis? Resp. I. Metum passis competit de Jure tum actio *Quod metus causa*, tum exceptio hujusmodi. Patet hoc *ex cit. l. Metum autem præsentem 9. §. Sed quod Prætor ff. h. t.* ubi expressum habetur, quòd metu interveniente, *sive perfecta, sive imperfecta res sit, & actio & exceptio detur.* Et quidem

35 Actio Quod metus causa datur ei, qui ex gravi metu coactus, rem suam alteri tradidit, aut præstita cautione dare promisit, vel quodcunque jus suum ipsi remisit, ut Judicis authoritate in pristinum statum reponatur, seu res tradita cum integritate sibi restituatur. Desumitur hoc *ex cit. §. Sed quod Prætor.* Concordat *d. c. Abbas 2. h. t.* ubi Pontifex illi, qui ex gravi metu coactus renunciavit suo Beneficio, jubet præter ipsum Beneficium cum integritate restitui universa. Et addit hujus rationem illis verbis suprà jam adductis: *Quia, quæ metu & vi fiunt, de jure debent in irritum revocari.*

36 Et notanter dicitur, cum integritate restitui universa. Quia, ut rectè notat Panormitanus *in cit. c. Abbas n. 3.* per actionem *Quod metus causa* debet fieri integerrima restitutio eorum, quæ quis perdidit per metum: adeò, ut debeat haberi respectus non tantùm ad bona existentia, quæ metum passus alteri tradidit; sed etiam ad damna illata, & interesse cessans ratione illius metus. Debet enim res restitui cum fructibus, & omni causa, *l. Si cum exceptione §. Labeo ait ff. eod.*

37 His adde ex *cit. l. Si cum exceptione §. In hac actione ff. hoc. tit.* quòd is, qui agit hac actione, non adstringatur ad designandum, quis ei metum intulerit (hoc enim probare foret difficillimum, cùm talia sæpiùs fiant de nocte, aut in multitudine hominum; sicque metus, ut ibi dicitur, censeatur habere in se ignorantiam) sed sufficiat probare, metum sibi esse illatum, atque ex tali re per metum tradita commodum sensisse illum, qui convenitur; licèt is metum non intulerit, & crimine careat.

38 Atque ideò actio *Quod metus causa* non solùm est personalis, quatenus potest dirigi in personam illius, qui metum intulit: sed etiam est actio in rem scripta; quia datur adversus quemcunque, qui ex metu illato sensit commodum, licèt ipse metum non intulerit. Mynsinger *lib. 4. Instit. §. Quadrupli num. 2. de actionib.* Insuper actio *Quod metus causa* est pœnalis: quia si intra annum (eumque utilem) instituatur contra eum, qui metum gravem injustè intulit, aut contra rei per metum traditæ possessorem, & is restituere cunctatus fuerit, tunc ipse in quadruplum condemnandus erit: alioquin verò in simplum duntaxat condemnatur. Layman *in cit. cap. Abbas n. 5. h. t.* & patet *ex d. l. Si cum exceptione §. Si quis non restituat. & seqq. ff. h. t.*

39 Alterum remedium, quod metum passis ad jure competit, est Exceptio, *Quod metus causa*. Et hæc quidem vel maximè competit in negotiis imperfectis; hoc est in illis, ubi nondum facta est executio, v. gr. rei traditio: utputa, si quid, ex metu gravi promissum fuit, sed nondum traditum; quia ubi promissum tale exigitur, potest opponi dicta exceptio. Quin etiam interdum ea competit in negotiis perfectis: ut si ex metu gravi dedi tibi centum, aliunde autem tibi debeam centum, quando tu ista centum à me exigis, possum tibi opponere exceptionem de aliis centum ex gravi metu tibi jam datis. Patet hoc totum *ex d. l. Metum autem præsentem §. Sed quod Prætor. ff. eod.*

40 Aliud, atque tertium remedium addit Hostiensis *in Summa h. tit. num. 7.* quod est rei vendicatio; sive (ut Abbas *in cap. Audientiam num. 1. h. t.* loquitur) Actio utilis, si metum passus dominus est illius rei, *arg. cit. l. Metum autem præsentem §. Volenti, & §. Licèt etiam ff. h. tit.* ibi quippe dicitur, quod, quando res per metum tradita in bonis ejus est, qui vim passus fuit, volenti detur actio in rem (intellige de actione utili, ut explicat Glossa *vers. In rem* & Bartolus *ibidem*) licèt tunc cesset actio pœnalis.

41 Et si petas, quomodo res possit dici esse in bonis ejus, qui eam alteri ex metu jam tradidit, sicque dominium in alterum validè transtulit. Resp. cum Glossa *in cit. §. Licet etiam, vers. In bonis ejus*, id verificari fictione juris: nam, ut *l. Nemo ff. de Restitut. in integrum* dicitur: *Nemo videtur re exclusus, quem Prætor in integrum restituturum pollicetur.*

§. VI.

De nonnullis casibus, in quibus Metus vel non excusat, vel irritat actum ipso jure.

SUMMARIUM.

42 *Si culpa sua quis incidit in metum, non competit ipsi remedium Juris* Quòd metus causa.
43 *Hoc ipsum non competit ei, qui ex metu non est damnificatus.*
Quid, si creditor vim adhibeat debitori ut solvat? Ibidem.
44 *Matrimonium ex gravi metu injustè incusso contractum, ipso jure est nullum.*
45 *Idem, juxta probabiliorem sententiam, dicendum de Sponsalibus; adeò, ut non inducant impedimentum justitiæ publicæ honestatis; si ex tali metu fiant. Et num. seqq.*
46 *Impossibile dicitur, quod fieri non potest de Jure communi, sed solùm ex dispensatione Papæ.*
47 *Quo jure metus gravis irritet matrimonium, variant Doctores. Et num. seqq.*
Afferuntur rationes refundentium hoc in solum Jus Ecclesiasticum. Ibidem.
48 49 & 50 *Ponitur, ac multipliciter probatur sententia, asserens, metum gravem Jure naturæ dirimere matrimonium.*
51 52 53 & 54 *Solvuntur rationes oppositæ sententiæ.*
55 *Metus sufficiens ad rescindendos cæteros contractus, sufficit etiam ad irritandum ipso jure matrimonium &c.*
56 *Plures casus referuntur, in quibus metus irritat actum ipso jure. Et num. seqq.*
57 *Ut Professio religiosa.*
58 *Et quolibet Votum per metum emissum.*
Nisi posteà cessante metu ratificetur. Ibid.
59 *Juramentum tamen metu gravi extortum, est validum; & quæ disparitas?*
60 *Promissio, ac traditio rerum Ecclesiasticarum metu extorta, ipso jure non tenet.*
Idem dicendum de juramento desuper facto. Ibid.
61 *Solvitur instantia.*
62 *Contractus dotis promissæ, vel solutæ ex metu gravi, non valet.*
63 & 64 *Et quid de jurisdictione per metum gravem extorta. Et num. 73.*
65 *Absolutio à Censuris, harumque revocatio metu extorta, ipso jure est nulla, eamque extorquens excommunicatur.*

66 *Idque locum habet etiam in excommunicatione minori: secùs in irregularitate.*
67 *Idemque procedit etiam in excommunicatione injusta, non autem in invalida.*
68 *Exemplificatur idipsum in revocatione Censuræ per metum extorta.*
69 *Authoritas metu extorta, nulla est.*
70 *Solvitur instantia.*
71 *An valeat Testamentum metu factum, aut ubi testes inviti ex gravi metu detenti fuerunt?*
72 & 73 *Sententia per metum lata, an valeat?*
74 *Utrum valeat constitutio Procuratoris, si fiat ex gravi metu.*
75 *Omnes actus illi metu extorti ipso jure non valent, qui sine peccato servari non possunt.*

42 Quæritur I. Quando metus non excuset, seu non faciat actum rescindi per sententiam judicis? Resp. I. Quamvis gesta per metum regulariter teneant, sed rescindenda veniant authoritate judicis, & per actionem *Quod metus causa*, ut proximè dictum: id tamen quoad posteriorem partem fallit in primis, si culpa sua quis incidit in metum; quia talis metus non excusat, neque competit aliquod remedium ex sua culpa metum passo. Ita Glossa magna *in cap. 2.* & Abbas *ibid. n. 7. h. t.* cum communi; atque desumitur ex *l. Si mulier. 21. §. 1. ff. h. t.* ubi dicitur; quòd si Liberta contra Patronum suum ingratitudinem commiserit, atque idcircò, ne iterum ab eo in servitutem redigatur, quidpiam ei promiserit, aut dederit, ipsi non subveniatur per Edictum *Quod metus causa*, addita illa notabili ratione: *Quia hunc sibi metum ipsa infert*, committendo videlicet ingratitudinem contra Patronum. Ubi proin Glossa generaliter notat, non succurri ei, qui se in necessitatem posuit, *arg. l. Si fidejussor. §. Si necessaria. ff. Qui satisdare cogantur.*

Fallit insuper dicta posterior pars Conclusionis, quando metus ab intrinseco proveniebat: vel quando metus ab intrinseco quidem, justè tamen, vel saltem non ad extorquendum consensum incutiebatur; prout jam dictum fuit suprà *§. præc. n. 26. & seqq.*

43 Resp. II. Actio *Quod metus causa* etiam illi non competit, qui ex metu damnificatus non est. Ita habetur *in l. Sed, & partus 12. §. Quæri poterit ff. h. t.* & notat Bartolus *in Summario ibid.* Layman *in principio h. t. n. 2.* & communis. Sic, quando creditor vim adhibuit debitori suo, ut ei debitum solveret, actione *Quod metus causa* non tenetur, Nam hæc actio damnum exigit: atqui per vim repetens, quod sibi debebatur, damnum non intulit; prout argumentatur Julianus *in cit. §. Quæri poterit*: rectè tamen concedens, quod talis ob vim adhibitam incidat in Legem Juliam de vi, & consequenter jus crediti amittat. Nunc quantum ad alteram partem propositi Paragraphi

44 Quæritur II. Utrum matrimonium gravi metu contractum sit invalidum, & quo jure? Resp. I. Matrimonium ex gravi metu injustè incusso contractum, ipso jure nullum est, atque invalidum. Ita textus *in c. Cum locum 14. & c. Veniens 15.* juncta Glossa *¥. In virum constantem & c. Consultationi 28. de sponsalib. & matrim.* estque certa, & communis Doctorum. Siquidem contracturus matrimonium *plena debet securitate gaudere, ne per timorem dicat sibi placere quod odit, & sequatur exitus, qui de invitis solet nuptiis provenire*; ut loquitur Pontifex *in cit. c. Cum locum de Sponsalib.*

45 Et hoc ipsum Abbas *in c. Ex lateris n. 2. de desponsat. impuber.* & communior atque probabilior Doctorum, quos citat, & sequitur Sanchez *lib. 4. de Matrim. disp. 19. n. 2. & 3.* contra nonnullos alios, extendit ad Sponsalia de futuro, ex metu gravi, atque injusto contracta, quod nimirum, & ipsa sint irrita ipso jure, sicque non inducant impedimentum Justitiæ publicæ honestatis. Tum quia connexorum idem est judicium, *arg. c. Translato de Constit.* cum similibus: unde etiam *l. Oratio ff. de Sponsalibus* in simili habetur, quod prohibitis in persona Senatorum nuptiis, etiam sponsalia ipso jure prohibita censeantur. Tum quia Sponsalia metu contracta, si semel valerent, hoc ipso inducerent damnum irreparabile, videlicet impedimentum Justitiæ publicæ honestatis: hoc enim non posset amplius per sententiam Judicis rescindi, prout rescinduntur alia ex cæteris contractibus metu celebratis emergentia: atqui illud non videtur dicendum, quia *quæ metu, & vi fiunt, de jure debent in irritum revocari*, adeò, *ut cùm integritate restituantur universa*, *c. Abbas 2. §. fin. h. tit.* cum similibus, estque jam dictum supra *n. 23.*

46 Nec juvat dicere, impedimentum Justitiæ publicæ honestatis posse tolli per dispensationem Papalem, ac proinde illinc non sequi damnum irreparabile. Nam contrà est: quia damnum subortum ex gestis ob metum gravem, debet posse tolli de jure, seu per sententiam Judicis gesta illa cæteroquin valida annullantis, & in irritum revocantis, *cit cap. Abbas*, cum concordantiis. Deinde, quod fieri non potest de Jure communi, sed fit tantum ex dispensatione Papæ, censetur impossibile; ut notant Glossa *in l. Continuus §. Cum quis ¥. Relictæ ff. de Verb. obligat.* id probans *ex l. Apud Julianum §. fin ff. de Legat. 1.* Bartolus *in d. lib. Apud Julianum §. Constat.* Dynus *in c. Semel Deo dicatum n. 2. de Reg. Jur. in 6.* asserens, *id quod unius solius* (puta, Summi Pontificis) *potestati subjicitur, impossibile de jure reputari.* Fagnanus *c. De illis n. 42. de Despons. impub.* post Innocentium *in c. Pastoralis de causa possess. & propriet.* & alios: sicque (tacendo nunc expensas in difficiliori accessu ad Sedem Apostolicam faciendas) adhuc damnum illud censetur irreparabile; præsertim, cum Papa non soleat dispensare absque alia gravi, & justa causa. Confirmatur eadem sententia: quia *in c. Ex litteris 11. de Despons. impuber.* Sponsalia impuberum de præsenti (quia olim habeant vim Sponsalium de futuro) censentur irrita, & nullius obligationis, eo quod fuerint contracta ex gravi metu; idem ergo dicendum de ipsis Sponsalibus, ex gravi, & injustè incusso metu contractis.

47 Resp. II. Quo jure metus gravis, simulque injustè incussus; irritet matrimonium, duplex est Doctorum sententia, quibusdam asserentibus ipso Jure naturali, ac Divino irritum esse tale matrimonium; aliis econtrà id refundentibus in solum Jus Ecclesiasticum: uti videre est apud Sanchez *lib. 4. de Matrim. disp. 14.* per totum, & alios Doctores. Ratio hujus posterioris sententiæ esse potest. Quia, quantum est de Jure naturæ, coacta voluntas est voluntas, ut habet vulgatum Canonistarum, simulque matrimonium metu initum, est simpliciter voluntarium. Deinde, quando metus justè est incussus, non irritat de Jure naturæ matrimonium, ut omnes fatentur; ergo neque injustè incussus illud irritat de Jure naturæ, & consequenter id provenit ex solo Jure Ecclesiastico. Accedit, quod juramentum metu gravi extortum, sit validum: *ut c. Si verò 8 & c. Verum 15. Jurejurand.* Imò & ad valorem quoque Baptismi sufficiat voluntas gravi metu coacta, *c. Majores §. Item quæritur de Baptismo & can. de Judæis dist. 45.* Ergo similiter ad valorem matrimonii sufficeret voluntas coacta, quantum est ex natura rei, & nisi Ecclesia oppositum statuisset, inhabilitando videlicet personas metu gravi coactas ad sic contrahendum. Et hanc sententiam amplectitur Sanchez *citat. lib. 4. de Matrim. disp. 14. nu. 2.* allegans pro ipsa plures alios Authores.

48 Oppositam sententiam, videlicet metum gravem & injustè incussum, Jure naturæ dirimere matrimonium, tenet Scotus *in 4. dist. 29. quæst. unic. §. De secundo.* D. Thomas *4 dist. 29. quæst. unic. art. 3.* & D. Bonaventura *ead. dist. 29. quæst. 1. num. 5.* Covarruvias *part. 2. de Matrim. cap. 3. § 5. num. 6.* aliique plures tum Theologi, tum Juristæ. Probat id Doctor subtilis inter alia ex primæva matrimonii institutione: nam Deus contractum matrimonialem instituit summè liberum, juxta illud Genes. 2. *Adhærebit uxori suæ*: atqui non adhæret quis illi, quod invitè tenet. Et hanc plenam libertatem Jure naturæ requiri ad contrahendum matrimonium, videntur jam olim agnovisse parentes, & fratres Rebeccæ, *Genes. 24.* dum servo Abrahæ hanc pro Isaac uxorem petenti, dixerunt: *Vocemus puellam, & quæramus ipsius voluntatem.* Idipsum desumitur ex fine matrimonii, qui est proles legitimè procreanda, & educanda, unde nascitur indissolubilitas matrimonii, sicque exigitur plena libertas ad illud contrahendum: solent

enim

enim matrimonia contra frequentes difficultates hæc existunt. *Quod enim quis non vlgit, aspiat, nec profitetur non ignorat, quod autem non diligit, fastis contemnit*, ut ex Pistoria notabilis in c. *Preterea 20. quæst. 3.*

9 Accedit, quod nullibi reperiatur, Ecclesiam edidisse quorum Constitutionem irritasset matrimonia metu quasi contracta, sed tantum declarasse, eas non valere erant contracta, & fuisse irrita. Nam ex eo quod Ecclesia hæc matrimonia non consentiat, & declarat eadem, utpote graui metu contracta, invalida existere; quis non intuetur, ea fuisse non ex ipsius Ecclesiæ sed ipsorum Principum, si fieri mala fuitset.

10 Quinimo, quod matrimonium metu graui contractum de sure naturæ sit invalidum, satis probat ratio Pontificis *Inc. Cum locum 14. de sponsal.* allata, quæ sic Canon: *Cum locum, non debeat esse, quod metus non vel conditionaliter: sequi sine consensu matrimonium sine naturali nullum; ergo. Deinde cum Pontifex Maximus, nonnisi sure naturæ, quod Pontifex Maximus quipatet metum graues conditiones, illiuersitis: Metus vel conditio. Tandem, quod contractus metu metuentes, non sint contractus, probat Pontifex ibidem non ex Constitutione quadam Ecclesiastica, sed ratione humanæ naturæ, inter: videlicet, *Ne per metum dissolubilem metum, & ex quasiter cuiusq; qui de inuitis fuit metuis prouenire.* Hæc Pontifex in c. *Cum locum*, quibus poli vcrba deportat relata; & confirmatur ipsa illius matrimonii ex graui metu contracti non oriatur *practic* ex Constitutione Ecclesiastica, sed ex ipso Iure naturæ.

11 De Diuiniis, pollinodum per Ecclesiam explicata, se declarato.

12 Ad rationes prioris sententiæ, & ad primam earum refpondeo, dilium illud, *Cuiusq; Iudicatur, & ordinatur*, procedere regulariter: ac præsertim in contractibus ciuilibus, vbi per rescissionem actus, authoritate Iudicis facitur, nemo demum facilitet expedit, & ipsa vis dicendum in Matrimonio, imo & in Sponsalibus, utpote fideiuiet, perpetua indissolubilis, & dimentum fidelitate publicæ honestatis. Neque utpet, quod gestum ex metu conficatur simpliciter voluntarium: quia ad matrimonium non sufficit consensus voluntarium, sed requiritur plena fecuritas, & omnino liber consensus; hoc est, nullo graui metu extorqueatur: ideque de Iure naturæ, ut dictum in probationibus nostræ sententiæ.

13 Ad alterum refpondetur cum Doctore Subtili *Inc. iter.* negando consequentiam, & partem minor esse contra iuste, & iuste incidentem. Nam hoc ipso, quod is inuitus, & ex cum inquitatis incuriatur, Deus ex suprema Dominio non ratificat contractum nullum, & absque ex metu graui, atque iniuste incuriatis procedentem, in parte ex dictis: Iesus, & ex metu absque iniuria iterius, ex iuste incuriatur: Atque hoc ultimum ipse procedit, & firmo sit de ratio contractibus, in quibus Deus ratificat contractum.

14 Ad instantiam de iuramento fatham rurfus negatur consequentia, & partitas: cum ob rationem prædictam, cum ratione de majorem necessitatem iuramenti, juxta dicendæ *mr. 39.* Adde, quod matrimonium metu graui contractum non fitmetur iuramento, *c. ex Legislatoris 1. Arcu, qui dicuntur matrimonium, & ipsum Glossa. lib. 8. Tectio 1.* & Abbas *n. 5.* Aliqui, & matrimonium metu graui contractum, esset nullum sola, quia Ecclesia, & iuramento, *c. Cum contingat, 8. de Iurisjurand.* cum concordantia; ergo figmum ad, *Ecclesia est nullum*, non precise ex Iure Ecclesiastico, sed etiam naturali, ex Diuino.

15 Adultimum respondet Scotus, *ad Iuprd. 15. Iuliano ad primum principle*, ipsum negando consequentiam, & partiendo inter Baptismum, & Matrimonium. Tum quia in Baptismo efficitur nullor conditio baptizati; non sic matrimonio gesti. Tum quia voluerant Sponsalia, sive Dei, ratificat aliquem heri Illum Ecclesiæ qui conscium conditum; non sic autem in matrimonio, sicut habetur Iulia.

16 Quæritur III. Quinam alii actus, sive contractus, sint ipso Iure irriti ob metum graueum, atque iniuste incussum? Vbi prænotandum cum Covarruvia *de Matrimonio parte 2. cap. 3. §. 6. n. 5.* Sanchez *lib. de dimentum Disp. 6. n. 6.* & alii eiusdem, quod ipse, & alii referendo ipsos cæteros contractus, sufficere partem irritandum ipso Iure matrimonium, alicique contractus, quo quidmodi graueri metum ipso pro conferuatiri, ac nullius roboris. Quo pronotato

Resp. I. Licet regulariter teneatur ea, quæ per metum iuste, ut fieri *n. 16. dictum*: attamen ipsum fitis incertia cautiuus, à Iure specialiter expressis, quorum ite allegat Glossa *in Abbas 8. Cuiusq; b. c.* eoque fosterius relatum ipsum Iure, videlicet.

Tutor, iudicium, dos, iuramen, opinia, votum: Res ius vel facta, & ultimo Iure Pontifex.

Cuiusq; pactum, sed pactum sufficiunum.

Ubi per ly. *Cupula*, intelligitur Matrimonium, ita ex Sponsalibus, quibus ex Iure Pontifex probabilium, & quibus jam dictum: nunc loquendo de caetera

Resp. II. Matrimonium spiritualis, seu Professionis, ipso Iure, quia irritum, & nullum (Ecclesiastica Maxi), ob fitat ex metu graui, & iniuste incusso. Ita omnis; atque in illatis verbis indicatur per ly *Pactum*, quæ expressit Glossa *ibidem n. 8. 9.*

Et hoc ipsum Glossa *in cit. cap. Abbas 8. Cuiusq.* & 38 Panormitanus *ibid. n. 31.* Sanchez *lib. 7. de matrim. disp. 10. n. 1.* Zacchia *de 1. n. 1.* Sanchez *ibid. cap. 4. n. 4.* aliique communiter, extendunt ad quodlibet Votum per metum emissum; atque colligitur à parti *ex cap. 1. de Accusat.* quod *Votum, in Iuramento Iuramentum sequendo, iusta cap. Licet de Voto.* Nam *voluntarium fit, non ex vigore Clausulæ*, prout dicitur *ex cap. 1. de Iuramento*. Etiam metu iuste incusso, non metu extortum in irritavit, ut nullus ex ordinar obligatio. Pirhing *n. 1.* & *n. 2.* cum alis. Inuitiuus, nisi probatur, Pirhing *n. 35. & 37.* cum alis. Inuitiuus, nisi probatur, Pirhing *n. 3.* vel aliud non metu extorqueatur emittum, posse conflatur metu expressit, vel tacite ratificetur. Tunc enim proprer Iuramentum, quod ex Iure Ecclesiæ illatum non conficitur, contrahitur, per reatum in *cit. cap. 1. b. tit.*

Nec dicat Conclusioni obstat, quod iuramentum metu graui extortum ratificatur, *c. ad Apost. 3. b. t. de Iurisjurand.* Resp. enim cum Abbate *tit. 8. n. 16. de Iurisjurand.* Ecclesiæ non ratificat, quia ipse interpretantem Intervenit in affibus hominum, aliter Ecclesia statue circa ipsum, ne detur materia alicuius metum, fiempe quod Iuramentum habeatur in metu qui reuerentia religio juramenti, probato metu dolet petiabolutio ab ipso. Hæc autem ratio non milit in toto, quoniam non ratificat contractum.

Resp. III. Promisso, ac tradito rerum Ecclesiastarum quæ metu extorta, fiere, & iuramentum illi metu factum non ratificat Ecclesia: ita Sanchez *cit. n. 4.* repetendo, ipse non tenet. Ita habetur *cum 3. quæstiones 3. q. 4. quæst. 6.* Ita *Pirhing ibid. n. 4. 5. 6.* Ita *Sanchez ibid. n. 4

2 Aut quando probantur minus Patentis Cc.
3 Idque extraiudiciorum.
4 Alia concilia ut meras illatæ sint, quando quis omnia fuse fuit fassus, & deinde sibi pœnituit.
5 Aut quando probatur, præcessisse inter alias transactiones de cogendo aliquem per metum.
6 Vel quando contrahens tempore contractus laboramaliter.
Sed pro eius nomen dig-velocitatur pallor in vultu ejus Ser. Hist.
7 Metus probatur etiamsi depositione testium. Et mutatis.
Magis ex credendum dubius testibus de metu attestantibus, ut cum coffitente confiteri, quam mille negantibus, sic deponentibus de spontanea Voluntate, & ex? Et nam freq.
8 Tuber debent vendere rationem sui delicti.
9 Quid, & deponentes de spontanea Voluntate allegant pro se facultatem?
10 Metus quandoque potest probari jurmentum.
11 & 24 Metus reverentialis, quid?
12 Iste non sufficit ad tenendum ad contractus.
13 Idque probatur.
14 & 18 de Jurisprudentia infantiæ.
15 Scilicet timetur reverentiali accedunt facultis, vel gravis mina. Et 19.
16 Mandatum Principis, non contra hoc.
17 Vel imperitiæ, ex infaustitiæ pretes eidem contingantur.
Metus fomentibus tuendis profuisse durat, quamvis dicant ratio illius.
18 Principatus autem officiis, ex parte ex contractibus illicitis, ex quibus principatus ipse fuit.
19 Sic pariter metus mulieres, inuitis consentiebat, per longum spontaneum cohabitationem consuetudinis.
20 Item metus tempore prorum filiarum intervenient per spontaneum solutionem res promissæ.
21 Idque ex Ser. Hist.
22 Metus non præsumitur intervenisse, quando abhibetur præsentia conjugum, vel amicorum.
Limitatur præsentia conjugum.

Quæritur I. Quid generatim sit sentiendum de probatione Metus? Resp. I. Regulariter laqueando Metus non præsumitur, sed ab allegante est probandus. Ita Menochius lib. 3. de Præsumptionibus, præsumptione 1. Mascarulus de Probationibus, Concl. 1056. num. 1. & Concl. 1057. num. 4. & seqq. allegans plurimos alios non commune. Idque patet ex l. Cum ex alio, l. De Metu, vi, quæ Vi metuve causa Cc. Or. L. 1. 5. Quæ necessaria, & quorum ratio alibi Ov. sic expressit reprimitur probatio Metus per allegantem facienda. Accedit ratio: quia fit præsumptione metus, præsumendum est, dum non impertinentem ferme est de metus nullo insultu: nam delictum non præsumitur, cæteroquin probatur, *ut Innocentius*, 11. q. 3. & cum Nullum *notat* 30. n. 5. *Ferrarius*, *ff. pro Servio*, *quem Menochius*, *ubi supra*, *num.* 2. *ergo.*

Resp. II. Metus est difficilis probationis, nec nisi conclusiuis atque indicijs probari potest. Ita Speculatius *Concil.* 4. *Part. de Probat. Concl.* 1. *num.* 3. *Menochius* 6. 6. Alexander *Consil.* 98. *num.* 6. *lib.* 3. Menochius *de Arbitrar. Judic. casu* 136. n. 1. *pol.* Baldus *in l. Sciptus, de Cert. de Cond. Cc. Or.* Mascarulus, *Concl.* 1056. n. 6. Alexander *Consil.* 98. *num.* 6. *lib.* 3. Menochius *de Arbitrar. Judic. casu* 136. n. 1. *pol.* Baldus *in l. Scri

quenter sola reverentia non inducit verum metum. Concordant supra n. 99 alleganda, quibus dicitur, metum reverentialem minis conjunctum invalidare contractus: nam, argumento à sensu contrario desumpto, inde colligitur, secùs esse dicendum cessantibus minis.

97 Nec dicas. In *l. Velle ff. de Reg. Jur.* dicitur: *Velle non creditur, qui obsequitur imperio patris, vel domini*. Et quod plus est, in *L. 1. §. Quæ onerandæ ff. Quarum rerum actio* &c. rescinditur promissio Liberti suo Domino facta, *Si liquido appareat, libertum metu solo, vel nimia patroni reverentia ita se subjecisse*, hoc est, promisisse, ut loquitur textus. Resp. enim ad primum, cum Glossa *un. ad cit. l. Velle*, Regulam illam procedere quoad incurrendam pœnam nam patre, vel domino imperante, ut delinquat in aliquo, quod tamen non contineat atrocitatem facinoris, non creditur filius aut servus velle quoad suam pœnam: namque parere necesse habuit, & ideò sibi ignoscitur, *l. Ad ea quæ, ff. de Reg. Jur.*

98 Ad alterum textum respondetur, ibi sub ly, *nimia patroni reverentia*, intelligi metum reverentialem, non quemcunque, sed minis à patrono intentatis conjunctum: prout indicat additum ly *nimia*, id est, superexcedens reverentia; qualis intervenit, ubi aliud malum timetur. Nec obstat, quod immediatè antea fiat ibidem mentio de metu, sicque altera particula videatur superflua, si sit intelligenda de aliquo metu. Resp. enim, quòd particula illa, *Vel nimia patroni reverentia* stet declarativè, majorisque claritatis gratia subjungatur verbis illis immediatè præcedentibus, *metu solo*, sicque non censeatur superflua. Sanchez *cit. l. 4. disp. 6. num. 16.*

99 Altera pars, seu quòd accedente sævitia, vel gravibus minis parentum, aut Superiorum aliquid imperantium, metus reverentialis sufficiat ad irritandos, vel rescindendos contractus filiorum, sive subditorum exinde celebratos; patet *ex c. Causam matrimonii, 16. de Offic. delegat.* ubi habetur, consensum mulieris à viro suo verberibus, & flagellis affectæ, nullius esse momenti. Concordat *c. Cùm virum 12. de Regularib.* ubi dicitur, quòd *puellæ* in ætate nubili constitutæ, *quæ coactæ parentum imperio, Virginitatis habitum susceperunt, ipsum possint sine prævaricatione deserere*. Idipsum probatur ex *l. Si per impressionem, C. de iis, quæ vi metusve causa* &c. Item *ex c. Ex litteris, 13. de Desponsat. impuber.* ubi non obligatur puella, quæ *volens & invita, minis parentum impulsa*, quidpiam egit, cum similibus.

100 Quod si contra hoc obiicias textum *in l. metum non jactationibus, C. de iis, quæ Vi metusve causa* &c. ubi dicitur: *Metum non jactationibus tantùm, vel contestationibus, sed atrocitate facti probari convenit*: ut proinde neque sufficere videatur metus reverentialis etiam conjunctus minis, ad rescindendos contractus. Respond. cum Glossa, & Bartolo *ibid.* Si ly *jactationibus tantùm*, velimus accipere ex parte minitantis, seu metum inferentis, inde solùm sequi, quòd ex solis minis non probetur metus, sed ultrà requiratur, quòd persona illa, quæ jactavit se damnum illaturam, sit potens exequi minas, simulque has consueverit exequi, & verisimiliter sit executura; ut jam dictum fuit suprà §. 2. *num.* 19. Si autem ly *Jactationibus tantùm*, accipiatur ex parte metum passi, tunc exinde tantummodò sequitur, metum non probari ex eo solùm, quod is jactaverit seu exclamaverit coram aliis, sibi metum fuisse illatum, nisi alia signa concurrerint. Ex his autem nihil sequitur contra Conclusionem.

101 Tertia tandem pars, loquens de Importunis precibus (per has intelligendo non quascunque preces, sed eas solùm, quæ sunt instantissimæ: sæpiusque repetitæ) simulque conjunctis metui reverentiali, probatur ex eo. Siquidem ex una parte ejusmodi importunitas parentum, vel Majorum iterum iterumque petentium, valdè urget, vexat, quin & subjectos quandoque opprimit: prout desumitur *ex Judic cap. 16.* ubi tale quid etiam ipsimet fortissimo Samsoni contigisse legitur, illis verbis: *Cumque molesta esset ei* Dalila suis importunis precibus, *& per multos dies jugiter adhæreret, spatium ad quietem non tribuens, defecit anima ejus, & ad mortem usque lassata est*. Unde in *Extravag. Execrabilis. Joan. XXII.* §. 1. notatur, quòd quandoque aliqua à Romanis Pontificibus *improbitas importuna petentium non tam obtinuisse, quam extorsisse, noscuntur* &c. Ubi Glossa *vers. Quàm extorsisse*, inquit: *Scilicet ab invito per talem importunitatem*. Ex altera verò parte reverentia Majoribus petentibus debita, timorque ipsos offendendi, haud leviter instat: ergo non immeritò ambæ hujusmodi causæ insimul conjunctæ, censentur efficere metum cadentem in virum constantem; nam & cæteroquin, *Quæ non prosunt singula, multa juvant*, prout patet *ex l. Instrumenta, C. de probat* juncta Glossa *ib.*

Quæritur IV. Quamdiu metus semel illatus durare 102
præsumatur? Resp. I. Quando eadem causa & ratio illati metus perdurat, etiam metus illatus durare præsumitur. Ita Bartolus in *l. 2. §. Quæro quid si parum, C. De iis, quæ Vi metusve causa* &c. ubi hoc exemplificat de Tyranno cogente me ad promittendum: nam toto tempore suæ tyrannidis instat metus, & donec sum in loco, ubi is exercet tyrannidem, Mascardus *de Probationibus, Concl. 1058. nu. 36. & seq.* Menochius *de præsump. lib. 3. præs. 4. n. 22. & præsump. 126. n. 28.* plura hujus exempla adducentes, & alii. Idque argumento à sensu contrario desumpto, probatur ex illo vulgato: *Cessante causa cessat effectus*, c. Cùm cessante. 60. de Appellat.

Resp. II. Metus semel in contractu interveniens præ- 103
sumitur cessasse, seu purgari ex contrariis indiciis seu conjecturis, ex quibus præsumebatur fuisse illatus. Ita Menochius *cit. præsumpt. 126. n. 33. & seqq.* Idque declaratur exemplis.

Sic imprimis muliere per longam moram spontè co- 104
habitante suo marito, censetur convalescere matrimonium, ac metum purgari: haud obstante, quod ab initio invita, & renitens contraxisset. Textus est in c. *Ad id. 21. de sponsalib.* Unde versiculi illi.

Effuge cùm poteris, ne consensisse puteris:
Nam si persliteris, illius uxor eris.

Deinde: quod per spontaneam solutionem rei pro- 105
missæ purgetur vitium metus adhibiti tempore promissionis, legitur expressum *in l. 2. C. De iis, quæ Vi metusve causa* &c. Unde quoties ille, qui metum allegat, spontè solvit, aut observat, quod promisit, vel hic reciprocè promissum exigit, metum purgasse præsumitur. Menochius *cit. præs. 126. n. 35.* citans alios.

Nec obstat textus *in l. Ex ea stipulatione, ff. de condict.* 106
ob turpem caus. ubi reperitur pecunia metu soluta. Resp. enim cum Bartolo *in cit. l. 2. C. de iis, quæ Vi metusve* &c. ibi adhibitum fuisse metum etiam in solvendo, acproinde meritò repeti pecuniam jam solutam: hic autem, seu in *cit. L. 2.* metum intervenisse in promittendo tantùm.

Tertiò metus purgatur, vel potiùs nunquam inter- 107
venisse præsumitur, quando adhibeatur præsentia consanguineorum, vel amicorum: ut *l. Transactionem* ac notat Bartolus *ibid. C. de Transaction.* Felinus in *c. Causam matrimonii, n. 6. de Offic. delegat.* Mascardus *cit. concl. 1056. n. 23.* allegans alios. Ubi tamen *n. 24. & 27.* illud limitandum censet, quando vel amicorum præsentia non sufficeret ad resistendum potentiæ metum inferentis, vel quando intervenit enormis læsio: de quo, aliisque nonnullis huc spectantibus, plura citatus Author cum aliis, quos copiosè allegat.

TITULUS XLI.

De in integrum Restitutione.

1 *Ratio ordinis Rubricarum.*

1 Quia Titulo præcedenti visum est de quadam Restitutione speciali quæ videlicet datur *metus causa*: subnectitur jam Rubrica de Restitutione quadam generali, per quam subvenitur Minorennibus, ipsisque Ecclesiis, jure speciali; majorennibus verò ex clausula generali, justa scilicet causa suggerente, juxta *l. 1. ff. Ex quibus causis majores* & notat Glossa *ad Rubricam hujus Tituli.*

§. I.

De natura, requisitis, ac forma petendæ Restitutionis in integrum.

SUMMARIUM.

2 *Restituere in integrum generatim,* &
3 *Restitutio in integrum strictius accepta, quid?*
4 *Hæc est extraordinarium Juris remedium, ac introducta in subsidium.*
Non competit habenti actionem. Ibid.
5 *Secùs, si quis solam exceptionem habeat.*
6 *Regula illa*, Habenti remedium ordinarium non est tribuendum extraordinarium, *limitatur, nisi extraordinarium sit pinguius.*
7 *Exemplificatur hoc in Minore vel Ecclesia ultra dimidium læsæ in venditione.*
8 *Ad restitutionem in integrum requiritur I. Læsio gravis. Et num. seqq.*
9 & 10 De minimis non curat Prætor, *declaratur. Et num. seqq.*
11 *II. Quod læsio illa gravis acciderit dolo adversarii, vel sua facilitate &c. ex actu cum ipso gesto.*
12 *Idque per læsum ritè probetur.*
13 *III. Justa causa.*
14 *IV. Quòd actus, seu contractus ille fuerit validus.*
15 *Et quid in dubio, num contractus ille sit validus?*
16 *Forma petendæ, & faciendæ Restitutionis in integrum. quæ? Et nu. seqq.*
17 *Hæc non petitur jure actionis, sed implorato officio Judicis competentis.*
18 *Et qualis hic sit Judex competens? Et nu. seqq.*
19 *Judex minor non potest restituere, contra sententiam majoris.*
20 *Restitutio in integrum debet fieri citato adversario.*
21 *Alia declarantur. Remissivè.*

2 Quæritur I. Quid sit Restitutio in integrum, & quale remedium juris? Resp. I. *Restituere in integrum* generatim loquendo idem est, ac in pristinum statum reponere. Textus est in *L. 1. C. de Sententiam passis*, ibi: *Ut autem scias, quid sit in integrum restituere, honoribus & ordini tuo, & omnibus cæteris te restituo*. Concordat *l. Quod si minor §. restitutio ff. de Minoribus*. In proposito tamen Restituere in integrum non nihil strictiùs accipitur; nec aliud est, quàm reducere aliquem in eum statum, in quo fuit ante læsionem. Unde

3 Resp. II. *Restitutio in integrum* strictiùs accepta, & prout hoc loco accipitur, est extraordinarium juris remedium, quo graviter læsus ex naturali æquitate per officium Judicis reducitur in eum statum, sive ejus, in quo fuerat ante læsionem. Ita in re communis; atque desumitur *ex c. Auditis*. juncta Glossa *fin. h. t. & L. 1. ac seqq. ff. eod.* & patebunt singulæ particulæ declarando conditiones ad Restitutionem in integrum requisitas, de quibus proximè dicetur.

Resp. III. Restitutio in integrum rectè appellatur, at- 4
que est *extraordinarium Juris remedium*, utpote introducta in subsidium, seu quando nulla ordinaria actio suppetit. Ita communis; & habetur expressum *l. In causæ cognitione etiam 17. §. 1. ff. de Minorib.* Ubi dicitur, quòd in causæ cognitione, utrùm restitutio sit concedenda, etiam hoc sit attendendum, *num fortè aliqua actio possit competere circa in integrum restitutionem: nam si communi auxilio, & mero jure munitus sit, non debet ei tribui extraordinarium auxilium*, Restitutionis in integrum.

Dicitur notanter, *aliqua actio*, Nam, si quis solam 5
exceptionem de Jure communi habeat, non verò actionem, ea non obstante dabitur ipsi restitutio in integrum. Glossa *in citat. l. In causæ ℣. Competere*, ac notat Bartolus *ibid. numer. 2.* id ulteriùs probans *ex l. Si minor. §. Minores ff. eod.* ubi Glossa finalis istud ampliùs declarat.

Deinde regula illa, quòd habenti remedium ordina- 6
rium non debeat tribui extraordinarium, debet intelligi, ac limitari, nisi remedium istud extraordinarium sit pinguius ordinario: aliàs est secus dicendum, per ea, quæ notatur *in cit. c Ex par. 12. de rescript & c. 2. h. t. in 6.* Abbas Panorm. *in cit. cap. Ex parte nu. 9. & c. Cùm dilecti nu. 5 de Emption.* & Engel *h. t. nu. 2.* & Jo. Mauritius Bolanus *Tom 5. Tractatuum; tract. de restitut. in integrum c. 12. nu. 7.* cum aliis.

Hinc idem Abbas *d. nu. 5.* & Covarruvias *lib. 1. Variar.* 7
resolut. cap 3. nu. 11. vers. Tertiò citans alios, & Engel *h. t. nu. 2.* notanter inferunt, quod Minor, vel Ecclesia in venditione ultra dimidium læsa, possit omisso ordinario remedio (*ex L. 2. C. de rescindend. vendit.* ultra dimidium læsis competente) petere remedium extraordinarium restitutionis in integrum; cùm hoc sit pinguius. Et hoc partim ex eo, quia petens restitutionem in integrum, necesse non habet probare læsionem ultra dimidium; quæ est difficilis probationis, & requiritur in alio ordinario remedio. Partim, quia Reus conventus *ex cit. L. 2.* habet electionem vel supplendi pretium, vel rem restituendi: non sic in restitutione in integrum, ubi quis præcisè cogitur rem restituere.

Quæritur II. Quæ requirantur ad Restitutionem in 8
integrum? Resp. I. Ut læsus ex aliquo actu, vel contractu, in integrum restitui debeat, requiritur imprimis, ut læsio ista sit gravis, seu notabilis, juxta arbitrium boni viri, seu discreti Judicis. Ita Glossa *in cap. 1. vers. Detrimentum h. t.* id probans *ex cap. penult De rebus Eccles. non alienand. & l. Si ex causa judicati §. 1. ff. de Minorib.* Covarruvias *lib. 1. Var. resolut. cap. 3. numer. 11.* & alii communiter: quamquam læsio ista non tantùm sit intelligenda de damno præsenti, sed etiam de periculo ejus.

Quod si autem læsio foret minima, vel saltem spe- 9
ctatis omnibus circumstantiis modica arbitrio Judicis, tunc istud extraordinarium remedium non est concedendum; per textum notabilem *in l. Scio illud ff. de restitut. in integr.* juncta Glossa, & DD. ibidem; inde inferentibus, quod in his, quæ contra Jus commune conceduntur, de minimis non curatur. Unde illud vulgatum: *De minimis non curat Prætor*; ut notatur *cit. l. Scio illud & l. res bona ff. de Contrahend. emption.* cum similibus.

Dices. In *l. Si proprietarius ff. de Damno infecto*, Ju- 10
dex ordinat, sicque curat, si vel *minimum damnum detur*. Similiter *in §. Gallinarum Instit. de rerum divison.* detinens anseres alterius animo lucrandi, *furtum committere intelligitur*. Item *in l. Quinque pedum. C. Finium regundorum*, etiam pro modica occupatione, & pro vili cespite terræ, redditur judicium Finium regundorum; ergo etiam de modica læsione curat Prætor, sicque potest concedere restitutionem in integrum. Resp. cum Glossa *in cit. l Scio illud ℣. Summam* & Bartolo

ibidem, quod in his, quæ concedunt Reipublicæ Jus commune, curatur de minimis, in prohoc allatis instantiæ: fecus in his, quæ contra Jus commune, ex Speciali privilegio permittuntur: ut accipi in Restitutione in integrum, Canon enim, si fiat pro rebus minimis, ut parti, pro laesione minus quadrantis, concedenda foret, non sufficeret mille Juliaces ingrata efficiatur his restitutionibus concedendis; ut loquitur Cooarruvias tr. c. 1. nu. 11. vers. Regulam.

Resp. II. Infinitur ad Restitutionem in integrum requiri, quod laesio illa gravis accidere doloadvertati, vel incautoillae facilitatae laesi, aut negligentia sui procurantis, ex eo Actor vel contradictor non adverterit sufficiat; illaque vel manifestè confiteri, vel falsum in judicio per laesum id probaverit. Ita definitum ex c. 1. b. 1. de notat Abbas ibid. nu. 3. Sanctio. b. 1. cap. 3. nu. 4. & alii. Plaudi clare habetur ut l. Perhon 13. §. Sciendum eff. de Minoriib. ubi dicitur, non posse minoribus subvenire, si ex culpa regis, si quis ipse prudentiam, vel in facilitatem, vel dolo adverfarii, ut explicat Glossa ibidem. Quod si igitur causa fortuito grave damnum evenerit, ut puta, si res empta incendio perit, vel animal mortuum fuit, quæ restitutioni locus non erit; prout in cit. §. Sciendum eff plurimus exemplificatur.

Additur nonnulla in Conclusione, per laesum id probatur. Tum quia, licet ex falsa affirmatione Excepta, vel Minoris restitutionem in integrum, petitur, ut ut ut ut ut nonnatur caofie restitutionis: non tamen concedetur ipsumet restituta, nisi laesione prava aucto probatur. Tum quia, probandi tedium, ut ut ut ut ut ut ut ut ut aliunde non confiat) incumbit ipsi Ecclesiæ, vel Minori restitutionem petenti. Textus, & Glossa fin. in Clem. un. b. 1. Speculator b. 1. §. Quia enim nunner. 15. & alii.

Resp. III. Rurfus ad concedendam Restitutionem in integrum requiritur causa certa. Ita Jus Canon. b. 1. cap. 3. b. 1. ubi Pontifex de Ecclesiis laesis loquens, inquit: Æquitate postulante utrumque restituimus: aequitas enim impetrantibus causam, cum ipsa non pateat, ut ita ac fosp. ff. de Restitut. in integr. ubi non enumeratio causa largenatales hujus restitutionis Canon. quod per eam Pontifex bonitatis vel lapsu fui facilitate, et negligentia Glossa ibidem) vel circumstantiis adversari dolo subtenit: sive metu, sive facilitatem, sive aetatis, sive defectu temporis in captionem, sive per factum matrimonii, sive per ipsum errorem. Hæc ibi. Concordat textus in L. 1. ff. Sesq. ff. Ex calibus causis adjunctis.

Resp. IV. Ad concedendam Restitutionem in integrum etiam requiritur, quod actus, seu contractus illicitus, ex quo agitur laesio laesiqui, de jure fuerit illicitus. Patet hoc ex cit. 1. In causis restitutionis cit. §. 1. & §. 8. b. 1. Ubi illud exemplificatur exempto Pupilli fine authoritate Curatoris cum aliquo contractu, ac exemplo Minoris Curatorem habentis, qui absque hujus authoritate bona sua alienat, sequo circumventus: nam quia tales contractus ipso jure sunt invalidi, illi reflituntur parte; Judicis, ceque ceu restitutioni in integrum, ex causa: (Subdit textus) Illaesi probandum est, ubi contractus non valet, pro ceu fieri non debet interpretere. Accedit ratio: quia in integrum restitutio, ab remedium extraordinarium, & incredulum in subsidium, ac proinde non concurrit cum ordinario.

Intelligo, nisi probabilior dubitetur, num contractus ille ipso jure sit invalidus. Siquidem flante tali dubio poteli alternativè utrumque remedium in libelo accumulari, ut ut ut ut ut ut ut ut ut ut ut ut ut ut ut nunclet effectivè invalidum, vel gravior laesio beneficium restitutionis in integrum indulgeat, prout habetur cafus in c. Conflitutus b. 1. §. 1. & notat Abbas ibid. n. 9. poll Incontentium. Unde regula illa, quod, ubi competit remedium ordinarium, non datur extraordinarium, procedit, quando certum est de remedio ordinario: fecus, ubi de eo probabiliter dubitatur; tunc enim poteli utrumque fub diffunctione intentari. Abbas loc. cit. nu. 9. & in c. 8. de pen. nu. 9. de Rescript. ubi nonnullas alias hujus regulæ limitationes ponit.

Quæstio III. Qua forma Restitutio in integrum petitur, ac fieri debeat? Resp. Formæ petendæ, ac faciendæ Restitutionis in integrum, est, ut causa legitima tempo (de quo infra) impetrandæ hujus Indicis competentis, proponatur petitio; atque etiam etiam Adversario, eorum Judice illo cauda petitæ restitutionis legitimè pertinent, ab eoque cognoscitur, ipse ex jurisdictione restitutio in integrum fiat. Ita Zoedat b. 1. n. 8. & 9. Philipp. ad n. 9. Vel illemitus in Pratt. tit. 8. n. 1. ut ab alii, patentque singula vel diversa Justitiæ. Exquisitum.

Dicitur Decretum, implorantis Judicis Judicis. Quia restitutio in integrum non petitur ab ipsis, sed per ab eo Judicis competentis, 1. Quod & notat §. fin. ff. de notat. Nam Judicis, vel Prætoris, ejusque Officium, ut sententia, proviter latus implorat officium nobile Judicis ad concedendam fibi restitutionem in integrum ex causa illaesionis, quod non solum petitionis, prout jus aliquod, vel quod actus fieri contradis, inde gravia laesionis obtigit, cattorquin omnes sequimur conditionem, ut ut ut ut ut ut ut ut ut ut ut ut ut ut ut

ubi supra, hoc illum Glosse solum procedere in ejusmodi Juris specialiter expressis, ut est privilegium Fori, Immunitas à solvendis novis collectis Laicorum, & huiusmodi: non autem universaliter. Unde in simili quoad res patrimoniales Clericorum pertinebantur, sicut res Laicorum; tunc Glossa *in cap. possidentes 18. qu. 2. ad primam* & *Gulielmus de perpetuitatem* sub hoc capitulo tenet Abbas *ibi*. & cum alibi.

35 Ulterius patet Conclusionis, fore quod beneficium restitutionis in integrum competat ex publicis Ecclesiarum, puta Collegiis Clericorum, Cleruriis Religiosorum, Hospitalibus Episcopis authoritate fundatis, quin & Confraternitatibus & Congregationibus, ad quas pertinent Religiosique augumentum inflituta, eli communis. Exemplo Episcopi tradunt Abbas in *cap. Ex literis, num. 2. de Consultat. & cap. 1. nu. 13. l. 1.* Marianus *par. 6. Speculi Aurei §. de Appellatione n. 30.* hic excipiendus Collegium non Stadii, *Gregor. 1. cap. 1. num. 3. filud quod Ecclesiarum in c. Ecclesia nu. 3. eod. in 6.* extendens ad Ecclesiam nondum extructam, attamen jam inchoatam; aliique plures. *Idem dicendum ex eo, ex Clerico, & quoque Laico* ubi Clausula, Ecclesia, & quelibet Loca religiosa, quoad favorabilia reipuparantur. Aliquin clausula patet *ex d. Gomez. prælectiones 3. § 3. cap. de Regulis de Cancellaria* ubi privilegia Ecclesiis concessa, expresse extendunturad alia pia Loca.

36 Resp. 2. Infuper beneficium restitutionis in integrum competit Religiosis, si graviter laedant Textus *cit. in 1. Respublica, c. Quibus ex causis majores & ibi. Respublica laedunt, quoties ex alienis rebus refluunt omnes impiorum pauperum.* Concordat textus *in 1. rempublicam. de Inter. Pupillorum, 1. 1. ubi dicitur: Rempublicam in populum, extra ordinem jurat non mutata qualitate.*

37 Atque hoc plusquam excendunt Doctores ad Principem, cuiusi cuique Respublica. Inde ad Universitatem Studiorum Civitatis, Castri, & Villæ, quæ quoque multiplicem hominum regitur per Syndicos, & Administratores Locis, ibi quoque Universitas, putatur vel decem, qui suppeditant regimen per le ipsos *Bartolus in d. Respublica & quibus ex causis majores* & Marianus *loc. cit. nu. 7.* & *nu. 8.* Nam eadem ratio militat in his, ac in Republica: partim quia ibi Universitas quoque regitur per alios, sicut Minores regunter per Ministros & Custodes; Gregorius vel, ut illorum privilegia quadrent, prout Bartolus tenuitur *loc. cit.* Partim, quia in illis multi sunt populi, vidua, aliique personæ miserabiles, quarum causæ & consequentiæ meriti excendendis est restitutio Universitatis, ut augmentatur Marianus, *ubi supra.*

38 Et ob hanc rationem *Abbas, in d. cap. 1. nu. 13. l. 1.* & post ipsum alii docent, etiam Collegiis Scholarium, seu Universitatibus Studiorum, competere beneficium restitutionis in integrum: quia videlicet in illis plurimi minores vigiunt quinque annis; unde respectu hominum annis aetatis, accrescunt.

39 Quæritur III. An fenesti denegatum restitutionis beneficium, adhuc Ecclesiæ, vel Minori concedi debeat? Resp. 1. Ecclesiæ, ex hoc integrum fenesti Ecclesiæ, aut Minori judicialiter denegata, adhuc in alio indicio non esse concedenda; nisi novis causis cumprat. Textus *cit. in cap. 1. n. 1. & 2. & 3. & 4. & 5. & 6. & 7. & 8. & 9. & 10. & 11. & 12. & 13. & 14. & 15. & 16. & 17. & 18. & 19. & 20. &

76 *Causa restitutionis adversus lapsum temporis, finiri debet intra quadriennium.*
77 *Idemque dicendum de quadriennali restitutione in integrum.*
78 *Quomodo hæc de consuetudine non servetur.*
79 *Ex etiam similitur, quando non per Ecclesiam, sed per judicem, vel Advocatum fiat, quæ restitutio citi terminetur.*
80 *Restitutio in integrum adversus lapsum temporis, ad minorennes pertinere videtur: Et ita fuit.*
81 *Duplex tempus in proposito distinguendum, nempe Tempus intra quod, & Tempus ad quod.*

Quæritur I. Utrum restitutio in integrum fit petenda intra quadriennium, ac etiamsi Ecclesia, vel ipsa minorennis? I. Ad petendam restitutionem in integrum de facto concedatur quadriennium. Ita rejectis antiquioribus Legibus, quarum videlicet contradictiones, ac nonnullis interpretationibus locorum differentiis habetur expresse flatuatum *l. ult. C. de temporibus in integrum restituendis.* Concordat Ecclesia *c. 1. t. 16. ubi* dicitur, quod Ecclesia poli quadriennium non admittitur ad petendum restitutionem contra sententiam, vel contractum; nisi præscriptionis, vel fraudis commissæ causa Ecclesiam fallum, vel alia rationabilis causa illud indicet. Et hoc ell indubitatum: nunc loquendo de altera parte minorennis pupillorum.

77 Notandum est cum Glossa communiter receptæ *in Clem. un. V. Continuum 5. t. 8.* alia Glossa *in l. ult. V. Separatim de Temporibus in integrum restituendis* quod in Jure flingunatur duplex Tempus, continuum videlicet & utile. *Tempus continuum* dicitur, quod semper fecu continuat, diebus festatis & non festatis, in præsentia & absentia, sine fit copia judicis, *ex jure non, arg. l. ult. C. de præscriptio. longi temporis.* Econtra *Tempus utile* (ut ipsum nomen ipsum ex) dicitur illud, quod unum tantum diem fecu quo datur facultas uendi. Unde hujusmodi *Tempus utile* non curri diebus festatis, nec diebus absentiæ, neque dicitur, quibus non est copia judicis, *arg. c. ex parte, vel ex testum. de probat. vel Ci Annuit. de Calumniatoribus.*

78 Porro Tempus utile adhuc est multiplex: quia quodam est continuo utile; quoddam utile quoad fui principum tantum, non vero quoad progressum: quandoque est continuum uno respectu, ut veniam ipso Ecclesiæ; & non alio, quia non curri jure impedito. His prænotatis

79 Relp. II. Prædictum tempus quadriennii pro petenda restitutione, Ecclesiis & Minoribus, atque probata justa causa Majoribus concessum, uno respectu est continuum, quatenus nimirum, quatenus dicitur fatalis, non fatalis; alio autem respectu est utile, quia non curri jure impedito, ac proinde tempus absentiæ, vel aliarum impedimentorum ab eo fabtrahendum. Ita Glossa *in tacit. l. ult. V. Superventum*, & Bartolus *ibid. §. Et breviter. c. de temporib. in integrum restitut.* Pitching *n. 2. n. 30.* & alii plurimi citandi, cum communi. Idque quoad defumitur *ex d. l. ult. c. de temp. in integr. restitut.* dum ibi à principio pro petenda restitutione in integrum conceditur *quadriennium continuum*, quatenus dicitur, tempus circa finem tempus absentiæ Reipublicæ cuiis, aut alterius jufi principalis, hinc existimandum, feu ita dicto quadriennio non computandum, affirmet: ibique quippe fequitur, tempus illud quadriennii ex uno respectu fit continuum, ex altero autem uno, ut cum non curat jufiæ impedito, licet currat diebus non festatis, quam non festatis. Sequitur ulterius, quod gemmatim, ac distinctim adventum, fit ex alio legitimo impedimento, ut potest ob absentiam Reipublicæ cuiis, non potest ipsi restitutio in integrum, poliell debeat ipsi, adjudicari tantum tempora quadriennio concurrunt continuum, quanto durarit ejusdem impedimentum.

80 Quæritur II. A quo tempore currere incipiat quadriennium, pro petenda in integrum restitutione concessum? Relp. I. In Minoribus (qui non folum ratione minorennitatis poliunt petere restitutionem in integrum, fed etiam poliea per continuum quadriennium) incipit currere dictum quadriennium à primo die vigesimo fexti anni lucbosi, cessante tamen alio legitimo impedimento. Ita textus expressus *in tit. l. ult. C. de Temporib. in integrum restitution.* ellque constantis.

Excipe tamen Minores, qui veniam ætatis impetrarunt: non his computatur dictum quadriennium: ibique vocia ætatis obtinent, & intimata fuit, *L. 1. C. de iis, qui veniam ætati. impetrarunt.* Quod intelligo juxta proximé dicta, cessante videlicet alio legitimo impedimento.

Relp. II. In restitutione Majorennium, fiue & Ecclesiarum, prædictum tempus quadriennii incipit currere à tempore, quo Actor constituitur, fimulque enfem jufta causa adhetur, vel aliud legitimum impedimentum. Ita Glossa *in l. ult. V. temporum, & Bartolus ibidem n. 6. t. citatus alias; ibique probans ex d. tit. C. de Temporib. in integrum restitut.* ubi fancitur, quod tam in Majorennibus, quam Minorennibus, quadriennium anno unio; qui antiquitus concedebatur, dabitur detur quadriennium continuum: & quod illud tempus quadriennii, ex quo incipit currere, continuum. Sicque clare habetur, quod ficut olim annus, utile nitis, ita nunc quadriennium illud à principio ad utile: ac proinde poli lapsum quadriennii curre incipiat cessante jufta causa absentiæ, aliique legitimo impedimento petendi restitutionem, licet poliea ea die concessum, unde fuerit dictatum: Contrariat loquendo de Ecclesia *cap. 1. t. 1. in 6.* proximè allegandum.

Absque ut hoc, quod dictum tempus quadriennii à 1) principio fit utile; poliea verò continuum, notabiliter infertur Doctrinet (*ut Alexander cons. lib. 4. n. 3. n. 2.* poli Paldanus, *cons. 1. n. 1. n. 2.* Ancharanus, & Cardinalis Tuschus *Litt. R. Concilij. 258. num. 9. & 16.* Engel *n. 11.* Sanning. *ord. cap. 1. numer. 3.* aliique plures) quod quadriennium illud, concessum ad petendam restitutionem in integrum, non curat ignorantiæ; fed initiatur primum currere à die fecunda de lapsum. Et ita ex eo, nimis notanda Bartolus *ibidem n. 6. t. citatus* dicit, de defcedere, aut Benefcium reflitutionis petere *quia qui nesciat, in videtur non recuperandi possibilem non habet, vel dicitur non lapsum.* Ac ut ita dicam: Nec dictum nonnulla Jura, quæ quadriennium illud à die lapsum ellis computandum afferunt: Nam prædictum quadriennium Jaiionis, & illes fcientia ejus coeciuit à diiis fecus.

Quæritur III. Utrum Ecclesia poli quadriennium 4) illa alegnanda, pro restitutione in integrum? Relp. I. Ecclesia etiam poli elapsum quadriennium, à die Obæ de cognitæ gravis lesionis computandum, non obstante ut ipsa Ecclesia, ut Minor, restitutionis in integrum; nihil cassa rationabilis illud fuadeat. Ita habet decisum *lit. 1. t. 1. in 6.* fequentibus verbis: *Ecclesia ad ea revocandum, ut restitutionem, vel transactionem, quam in integrum restitutionem in integrum possitis fe admittit, & quod omni suspicion fuit, fi ab eisdem ipsa Ecclesia, ut Minor, ut ipsa Ecclesia, ut Minor, ut ipsa Ecclesia, ut Minor, ut

tempore, quam fuerat tempus laesionis; secundum forei in locum, qui restituitur, ac melior redderetur conditio ipsius, ergo.

Unde Glossa *in d. Clem. §. Si minus*, & Abbas *ibid.* *n. 8.* duplex quoad propositum differunt tempus. Unum appellant *Tempus intra quod*, ejusque illud, intra quod petenda est restitutio: atque hoc defuldo tempore est uniforme, videlicet quadriennium, in omnibus restitutione. Alterum vocant *Tempus ad quod*; ejusque illud, ad quod laesiva laplus temporis datur restitutio: atque hoc non est uniforme, sed variatur juxta diversitatem laesionis; quia non fit restitutio, nisi ad tantum tempus, quantum Ecclesia fieldum esse probabit, juxta qualitatem cum. *ut. §. 1.* Unde fit ob neglectum à Jure Procuratore appellationem laedatur Ecclesia in decedo, restituitur ad decendium: ob non facta tabula probhaeresis, ut Clerici addidicant, ad triennium: ob ignorantiam, v. g. minoris tiroinellis, restituitur ad triennellis; & sic loquendo de aliis.

§. IV.

De causis, in quibus Restitutio in integrum locum habet, vel non habet.

SUMMARIUM.

1a. *Regula, quod Minor, & Ecclesia gaudent lapsu in integrum restitutione, plures patitur fallentias.*

13. *Clericus valuerunt in remuneratione Beneficii gratuitos lapsu restituitur, quando hoc alteri nondum est collatum.*

14. *Minori in Beneficiibus habetur loco Majoris; & quomodo.*

15. *Probabilius est, ejusmodi Minori competere restitutionem in integrum, licet Beneficium jam fuerit alteri collatum.*

16. *Idque probatur.*

17. *Sententia infinitis. Et num. seq.*

18. *Clericus illa indigent non collatione Beneficii, ad quod restituitur?*

19. *Minor adversus professionem Religiosam nunquam restituitur.*

20. *Bene tamen, ut, si Religiosus restituatur ejus, poli quinquennium posse audiri.*

21. *Religiosus dum adversus lapsum quinquennii à sibi Papa potest concedi.*

22. *Salvatur infantia.*

23. *Restitutio in integrum non competit Minori contra Substantiam Matrimonii.*

24. *Bene tamen quoad ejus accidentalia. Et num. seq.*

25. *Et si Ecclesia circa dotem immoderatam promiserit. Ibid.*

26. *Et ex sententia matrimonialis se gravatur laesum probaverit.*

27. *Minor restituitur contra propriam confessionem in ordine lapsum.*

28. *Et si tuncsit confessus se, se esse aliquo contractu Sponsalia etc.*

29. *Indulsum restituitur Minor adversus confessionem delicti.*

30. *Salvatur nullitis infantia.*

31. *Non Ecclesia Minor limitatur.*

32. *Adversus delictum dolo commissum Minor non restituitur.*

33. *Bene tamen, si deliquerit solummodo per culpam.*

34. *Imo & in praeter culpa restituitur, si habeatur pro certifico.*

35. *Infuper Minor non restituitur contra omissum, vel remissum executionem parentum.*

ET si regula fit, quod minor vigintiquinque annis, sicut & Ecclesia gravitter laesa, in integrum restituatur, fere tamen fatis datur ut frequentia contra ipsam fata, sive contradictio exercequin valide celebrato, sive ex lapsu temporis, prout hactenus fatis declaratum est. Nihilominus hoc jure plures patiuntur differentiae, quarum aliqua hoc loco ut clarius expendas; ut fiat illa, dicit ita *Sapientis §. 1. num. 23. & seqq.* non dubium: nonnullis intentionem adhibe prefata in jure decidunt, sed ex eis aliqua inter Doctores controvertuntur. Ac de illis pro illorum ordinando

Quaeritur I. Utrum Clericus minorennis in remuneratione Beneficii Ecclesiastici, gratuitus laesus, detulerit restitutionem in integrum? Resp. I. Quando Beneficium necdum fuit alicui collatum, Minor illum ad restituendum, ita Glossa *c. Ex parte 14. §. Quomodo minor & Abbas ibid. num. 14. & 15. de Restitut. Spoliat.* Contrarium tamen *Bartolus, Angelus, & Ferrar. Gloss. ibid. & Angel. num. 21. & alii*, nonnullis tamen exceptis Ratio est: quia jus generaliter ruit. Minores quoque laesa ejus effectu, ut ipsi ab hac regula nullis exceptitur concessa Jurisdictio Minoribus contingens in transactione Beneficii; ergo Plaudum regulae, praesertim cum etiam hic aequat interessatus, ac illi, immediatum ad Judicii. Accedit, quod absoplus Clericus minor, qui ex levitate, quamvis remuneratio Beneficii, vivebat, cogeretur mendicare in despectu Ordinis Clericalis, nisi restituatur in integrum juraret pefet.

Dicet. Minor in Beneficiibus, aliisque spiritualibus cauffis habentur loco Majoris ut *cap. ult. de Judiciis in 6.* ubi ita indicatur vel perfit, vel propriatorem quare pensit, se fi minor vigintiquinque annis esset; ergo non restituitur. Resp. neg. consequens, quia Minor in Beneficiibus, aliisque spiritualibus cauffis, ad illar minorennis pafit dicetur, juliaccidentalibus, hoc inclusa praxisum & favorem introductum fuit. Atque concessio minor tantum, non Dictatorum determinatum alterius, quia, *quod est gratum alicujus concessio, non est in ejus dispositione revocandum*, juxta Regulam Jurisdicti in *c. Ex parte 14. §. Quomodo minor*, & Jurisdictionis in integrum quoad causas Beneficiales, cum dicto non definit, esse minorennis.

Resp. II. Eccesiae Beneficiis alteri jam fuerit collatum, adhuc probabilius est, Clericos minor competere restitutionem in integrum, quamvis ex ali, ex illis arbitris Eligendis Beneficiis. Ita *Bartolus, Ferrar. Gloss. Lex. Interim. Gloss. Constitutiones. Dominicanus in Clemen. Contraversus in. cap. 5. numero 3.* allegantur plures *Doctores, c. 1. num. 5. Sanchez Consil. Decisionum Rot. de Tribunalis possessoriis 13. & Molinam de Jure & Justitia 373. vers. Utrum autem. Lugol. d. 2. num. 8. Bonacina Tom. 1. cit. d. Restitut. Spoliat. Quaestione. Abbatem ibid. num. 14. & 15. de Restitut. Spoliat.* ac plures alios: Illorum affirmantes hanc Regulam, quod Minor non restituatur collatum, vel non collatum; & volunt, id illud competere iis restitutionem in integrum, non non ad illud, obtenendum Beneficium, quod petebat.

Ratio fundamentalis nititur Conclusionis est eadem, quae juxta *num. 83.* allata fuit: quia videlicet ratio repetitur ipso exercitio, quod minor in spiritualibus, feu Beneficii refignatione gravitet capum, tam decetur fuitnecessi, & alioquin in meo Ecclesiae quoad Ecclesiae, quod fortius in illis fpiritualibus, quia in aliis, fubvenientium fit gravitet decepti, ac latis: tam quia in rebus Ecclesiasticis maxis periculum est quam in aliis, fecus in ea cau ita est, quia *Ecclesia, cum spiritualium dd. 41.* cum fimilibus. Tum quia vel ma xime per Ecclesiam non fuit tolerandus fraudulentis decepticiens fpiritualibus, ut *Clerici, c. Cum universi num 8. de rerum permutat* fubvenit Ecclesia fimilibus illius, qui in permutationem Beneficii Ecclesiastici decepti, ac latis fuit, ut *Clerici* videlicet ipsum ad Beneficium pristinum, etiam alteri jam collatum, & ante to quoliber ejus decretum.

Dicet. Inf. *Quidfaciemur. §. Scaviolo. ff. de Minoribus* & *L. ult. C. de Repudiand. hereditatis* dicitur, Minorem, qui juvenili fervitate dolus repudiavit hereditatem, ad omnis bonorum possessionem, esse quidem restituendum, si omnia fint integra, fecus vero, si diffraudatur, ut ipsum ad ipsum amplius fit integrum, sed diceretur in propofito. Respon. neg. consequens. Quamvis enim Lex illa quoad priorem partem fuam generali-

§. IV. De causis, in quibus Restitutio locum habet, &c. 425

priman nostram Conclusionem *num. 83.* postum, argumento à minori ad majus defumpto, posteriorem tamen Conclusionem non enervat. Siquidem in *d. §. Scaviolo, & ult. L.* ut fermo est de cauf, non agitur de lucro captando, five de acquirenda haereditate, quam utpote repudiatam Minor nunquam habuit: non etiam de damno vitando, de quo longitur notitia Conclusionis & ratione cujus ob gravem laesionem fuit concedi restitutio in integrum.

Urgebis. Per refignationem Beneficii, praesertim si hoc alteri jam à Superiore fuit collatum, extinctus est titulus, ac non jus, quod Minor habebat ad eum in illo habuit, ergo non poterit amplitudd illud restituit. Probatur consequentia. Quia Beneficium Ecclesiastica non potest licite fine institutione canonica obtineri, juxta *Reg. 1. Juris in 6.* aequi hoc fieret, fi poliet restitui. Vel ergo non fuit Beneficium, ergo, non accus fufficeret fola restitutio in integrum; ergo Resp. concedendo consequentiam, cum minore tuae probatione. Nam hoc ipso, quod Minor, ut Beneficiatus, in integrum, recuperit pristinum titulum, ac omne jus fuum, quod antea habuit; restitutio enim, est in pristinum statum repositio. Unde talis res caeter titulo nec indiget novo collatione: neque enim curandum est, qualiter conferatur jus, an per formalem collationem, an per restitutionem in integrum. Abbas *tractat. c. Ex parte num. 14. & 18. de Restitution. spoliat.*

Quaeritur II. Utrum adversus Professionem Religiosam detur Restitutio in integrum? Resp. Minor adversus Professionem Religiosam nunquam restituitur? bene tamen, ut, si allegaverit nullitatem ejus, poli lapsum quinquennii audiri, & cauffas dicit nullitatis in Judicio probare, ut, non obstantibus *Decretalibus c. Ex parte. Consultationibus. 20. quaest. 3. juncti. Glossa fin. ibid.* eamque tradit Speculator *tit. de Restitut. in integrum. §. Qualiter. num. 3. Abbas c. Ex parte num. 16. Ferrar. Bonacina tit. Restitutio in integrum. §. de Regularibus.* idque communis. Ita Doctores, quos refiterio in integrum non concedituer, nisi facto, in eidem Ordine, ut *Bonacina.* Atqui per professionem Religiosam nemo laedetur, nec decipitur, cum ex quibus Professionem fervitat, cui fervire regunt et; ut cuiae Ecclesia in *Reg. Pro Pace*, & cum dictore contrahat Sponsio, *arg. canon. Non licet. num. 27. quaestione. 3.* Sponsalia quae fine fuo magis confilio, *canon. Nunquam de Consecrat. dist. 4.*

Altera pars probatur ex eo: quia juxta Concilium Trident. *Sess. 25. cap. 19. de Regularibus.* Regularis reclusum contra Professionem Religiosam, dum ipsum affert effe invalidum ob defectum confensus, mutatis, aut mutandis cauffa, fervatis fervandis auditur intra quinquennium. Ergo, ut ipsum Minor, quinquennium impeditus fuit ad reclamandum, allegatis cauffis ipsum jus fuit impedimentum poteit restitui in integrum, ut poli quinquennium quinquennium, ut ipsum Minor, ut alii Matrimonii Professionis fuit in judicio proponere valeat. Sanches *lib. 7. de Matrim. disp. 34. numer. 22. Portel in Dubiis Regularibus. Tom. 1. Tractatus 1. Sanchez. Bonacina c. Perlatum numer. 33. & 34. De illo que vi, metus vel cauffa, & consensus.*

Circa quam tamen reliqui notat idem Fagnanus *in cap. Conflitut. numer. 35. Dut Clerici vel monachi, & quidem facultas, quae ipsis in integrum adversus lapsum quinquennii alia non competat, ut Sponsalia Professionis, ut etiam de Seylo observatur. Siquidem, ut quidem, ut fit audit quinquennii, quod Sponsalia, ut Romae Sacram Congregationem Concilii Tridentini, feu alternas Ex Professionis Religiosae Praepositam, quae prius cognitis fatem Fumariae notitia, Sanctissimo Pontifici, & jubo impetimento reclamandi intra quinquennium, restitutionem illius concederet folet; prout non femel fieri evidit, refatur Barbosa in Collectan. ad tract. cap. 19. Concilii Tridentini. num. 9.*

Nec obstat, quod Concilium Trident. *citat. cap. 19.* decreverit, Regulares, qui contra Professionem fuerunt, non esse, nisi audiendum, *nisi intra quinquennium contra id, de quo Professionis.* Resp. enim, quod aliud est, allegare cauffas nullitatis Professionis, aliud, allegare cauffas, ob quas non possit intra quinquennium reclamare. Illud poli quinquennium non licet; nisi per beneficium restitutionis authoritate Pontificia quis in pristinum statum reponatur: hoc tamen illud.

Quaeritur III. Utrum restitutio in integrum competat? adversus matrimonium? Resp. Quoad substantiam matrimonii non competit minorenni restitutio integrum bene tamen quoad ejus accidentalia. Ita *Corravivias Lib. 1. c. 2. Matrim. Sanchez. 1. num. 8. Bartolus Consil. numero. 3.* & alii. Ratio pristis partis est: quia matrimonium valide contractum induit vinculum perpetuum, atque ex Divina institutione indissolubile; Ergo non obstante quaecunque laesione, collectionis in integrum locum non est, etiamsi minorenne contraxerit cum vetula exdentata; prout exemplificat Speculator *tit. de Restitut. in integrum §. Qualiter. num. 3.*

Alterapars probatur: *Quia Sed. 5. adversus dotem repetitur pristine*; ubi habetur, quod Minor, ac hinc pristius, restitui in integrum poliet, ac debet, si ejus dotem immoderatam promiserit Ecclesiae minorennis gravitter laesus fuit, ut corrigatur excessus ipsius: atqui dos est quid accidentale, & accessorium matrimonii, ergo.

Deinde, quod Minor, si ex sententia matrimonialis gravitter se laesum probaverit, restitui poliet in integrum adversus dictam sententiam, patet ex cap. *Ex parte*, & Glossa *ibid. V. Adplenum. §. 1.* ubi ita favorem matrimonii, ita relinquitur Ecclesiae. Accedunt illi ordinanda de confilibus Matrimonii, & Sponsalibus, per minorennem temere facta: unde

Quaeritur IV. Utrum Minor restituatur contra propriam confessionem? Resp. Quando Minor ex alto proprio se confitetur gravitter laesitur, ut pata in judicio, ita fallum fuisse contradicendo, quod fuit ipsumet per restitutionem in integrum. Ita communis; idque probatur ex *Capitulis. 1. & 2. de Capitulis, ubi textus generaliter inquit: Minorem à Consulibus fuisse laesum.* Concordant *cap. 3. & 1. in 6.* ubi habetur, quod Ecclesia gravitter laesa, non contradicendo, ut ipsum in judio fadam, beneficium restitutionis in integrum infrajuridentium, à tempore pliis confessionis compositum, juxta *Bartolus Tom. 1. Consil. 1.* quod per restitutionem adversus confessionem fuam, non teneatur probare gravitter laesitatem ejus, redit poli Glossam *ibid. V. Confitetur*, & *Gloss. Lex. Interim. Gloss. Constitutiones. de probationibus. num. 14.*

Ac Imprimis, quando Minor incauta, fer fatis 9 in judicio confitetur, se esse aliquo contractu Sponsalia fatis, vel Matrimonium, de quo alinde non constat, tempo adhuc feniorum, probatio. Siquidem ob favorem matrimonii, & de qui invalidum contractum, quam citi, poteit petere restitutionem in integrum adversus dictum contractum Sponsalia, ut notat Alexander *Consil. 80. num. 1. vol. 7.* & Corravivias *cap. 5. num. 8.*

Infuper, quod etiam adversus confessionem delicti, ipsum adhuc poteit restitui in integrum, ut ita restitutio in integrum, ubi fit probat gravitter ex ea laesum, ut patet *Jasius in 1. Nemo possit, §. Perium, num. 7. & Jurisper. citato Mandrano. tit. de A. C. Ferrarin. In pupillis, & de Confessio. Idem Alexander Consil. 80. Consil. 6. num. 1. Bonacina d. Tom. 1. c. 2. & alii passim: quamvis oppositum sententiam judicet eorum Fachinetus lib. 1. controvers. Jur. cap. 75.*

Quaeritur V. Utrum Minor illi conscriptus vel vetatem, vel fallitatem. Si primum: Non potest nec consculi restitutio, ne veritas impugetur. Si secundum: Non potest, ut ips

Minorem non aliter esse restituendum contra propriam confessionem, nisi priùs docuerit, saltem mediantibus gravibus præsumptionibus, confessionem ex errore processisse, aut ex metu, vel alio gravi respectu, seu ex juvenili præcipitancia ipsum dixisse falsum. *arg. l. Verùm. 11. §. Sciendum est. ff. de minorib.* ubi Minoribus per restitutionem in integrum non passim subvenitur, sed tum demum, *si causa cognita capti esse probentur*. Accedit, quod Minorem indistinctè ac generaliter restituere adversùs confessionem, etiam veram, aliud non foret, quàm ei dare occasionem mentiendi, litemque protelandi: quod utique rationi, & æquitati non est consentaneum. Engel *h. t. n. 26.* & favet Fachineus *cit. lib. 1. controv. Judic. cap. 72. in fin.*

101 Quæritur V. Utrùm Minor in delictis sit restituendus? Resp. I. Adversùs delictum dolo commissum; & pœnam sive corporalem, sive pecuniariam ex eo debitam, Minor non restituitur: nisi ut habeatur pro confesso, vel transacto. Ita desumitur *ex l. Si ex causæ. §. Nunc videndum, ff. de minorib.* ac notat Bartolus *ibid. in Summario.* Zoesius *h. t. ff. num. 27.* & alii. Concordat textus *in l. 1. C. Si adversùs delictum &c.* ubi hujus ratio redditur: quia videlicet *malorum mores infirmitas animi non excusat*; hoc ipso, quod sint doli capaces, atque ex dolo delinquant. Secus, si quis ætate sit infans, aut proximus infantiæ: talis enim non censetur dolo delinquere, *arg. l. Infans, ff. Ad Leg. Cornel. de Sicariis*; & notat Julius Clarus *lib. 5. Practicæ criminal. §. fin. quæst. 60. num. 20.*

102 Dicitur notanter, *adversùs delictum dolo commissum*. Ut si furtum commiserit, aut circa rem depositam, vel commodatam, vel alium contractum quid doli fecerit, seu damnum injuria dederit, aut adulterium perpetravit: tunc enim Minor non subvenitur per restitutionem, prout *cit. §. Nunc Videndum, & seqq.* exemplificatur. Quod si vero Minor deliquerit solummodo per culpam (hoc est omittendo quid de debita diligentia, non autem quid mali committendo) tunc is restituitur, *arg. cit. L. 1. C. Si adversùs delictum &c.* ac notat Glossa *ibid. in casu*, & Julius Clarus *qu: 60. nu. 4.* citans communem. Et refertur talis facta restitutio *in l. ult. C. eod.* ubi mater ætate minor, quæ filiis tutorem non petierat, restituitur, ne privetur successione filii morientis in ætate pupillari.

103 Additur vero, *nisi, ut habeatur pro confesso &c.* Quod procedit in illis casibus, in quibus pœna crescit propter inficiationem; puta, quod negans, & convictus teneatur actione dupli, vel quadrupli, ubi confessus, vel transigens, in simplo conveniretur. Hoc enim modo Minor restituitur, ut post factam anteà negationem habeatur pro confesso, vel transacto; sicque non teneatur nisi ad simplum, si civiliter convenitur, licèt dolo deliquerit. Textus, Glossa, & Bartolus *in cit. §. Nunc videndum.*

104 Resp. II. Insuper Minor non restituitur contra omissam, vel remissam executionem pœnarum; hoc est, quando per ipsum intra tempus à Jure statutum omissa fuit, vel etiam penitus remissa executio pœnarum, alteri in ipsum peccanti debitarum. Ita Zoesius *h. t. ff. numer. 29.* & habetur expressum *in l. Auxilium. §. 1. de minorib.* Ubi istud exemplificando, subjungitur, quod *injuriarum judicium semel omissum* (sive pacto, aut dissimulatione, sive anni cursu, ut explicat Glossa) *repeti non potest* per auxilium restitutionis in integrum: & similiter, quod Minor non sit restituendus, si intra sexaginta dies omiserit accusare mulierem adulterii jure mariti. Accedit ratio: quia hujusmodi res non ad rem familiarem, sed potius ad ultionem pertinet, *l. Sepulchri, 6. ff. de Sepulchro violat.*

§. V.

De Effectibus Restitutionis in integrum.

SUMMARIUM.

105 *Restitutio in integrum potest tripliciter considerari.*

106 *Beneficium restitutionis in integrum, etiam obtinendæ, est transitorium ad hæredes, & Successores universales.*

107 *Et cur non extinguatur cum persona? Est magis reale, quàm personale. Ibid.*

108 *Datur tamen aliquod beneficium restitutionis in integrum quod non transit ad hæredes.*

109 *Potest beneficium restitutionis cedi aliis.*

110 *Restitutio in integrum obtinenda, sed nondum petita, an possessorem rei per eam avocabilis constituat in mala fide, adcò, ut hic fructus restituere teneatur? Et num. seqq.*

111 *Ponitur sententia affirmativa.*

112 & 113 *Sententia negativa præfertur, & variè probatur.*

114 *Quid, si intervenit dolus?*

115 *Solvitur, & retorquetur instantia* ex l. In causæ, § Interdum, ff. de Minoribus *pro priori sententia militans.*

116 *Effectus restitutionis petitæ, sed nondum obtentæ est, quòd suspendat executionem sententiæ. Et num. seqq.*

117 *Restitutio in integrum quoad effectum suspendendi executionem sententiæ, æquiparatur appellationi.*

118 *An id procedat etiam post petitam ab adversario executionem sententiæ?*

119 *Quid, si quæstio super restitutione in integrum, altiorem requirat indaginem?*

120 *Aut sententiæ executio non ampliùs sit revocabilis?*

121 *Restitutionis obtentæ effectus principalis est; quòd per eam unusquisque integrum jus suum recipiat: Etiam istud intelligendo de eo, contra quem impetratur. Ibid.*

122 *Minor post obtentam restitutionem tenetur reddere, quod ad eum pervenit.*

123 *Sicut & Ecclesia refundere sumptus, quos Laici in meliorandis ejus possessionibus fecerunt.*

124 *Obtenta per Ecclesiam restitutione adversùs transactionem, vel sententiam, restituitur etiam adversarius ejus ad Veterem actionem.*

125 *Dummodò hæc priori sit connexa.*

126 *Utrùm obtenta in integrum restitutione, V. g. fundi, etiam fructus ejus sint restituendi? Et num. seqq.*

127 *Refertur, & probatur sententia affirmativa.*

128 & 129 *Sententia negativa cum suis rationibus adducitur.*

130 *Fructus ex contractu gratuito percepti, sunt restituendi.*

131 *Sicut & fructus post petitam ab altera parte restitutionem percepti.*

132 *Non item fructus antea per triennalem possessionem præscripti.*

133 *Neque fructus ultimo triennio percepti, sed jam consumpti.*

134 & 135 *Quid dicendum de hisce fructibus nondum consumptis?*

136 *Restitutio integrum concessa Minori, an etiam prosit Majori communem causam cum eo habenti?*

137 *Saltem, quando hæc est individua.*

QUantum ad effectus restitutionis in integrum est prænotandum, quod dicta Restitutio possit tripliciter considerari. I. Ut obtinenda, sed nondum petita. II. Ut petita, sed nondum obtenta. III. Ut jam obtenta. Ne igitur confusè præsens examinetur Paragraphus, cum confusio sit mater erroris, noverca lucis, nutrix rixarum: operæ pretium est, de singulis ejus considerationibus speciales proponere Quæstiones: unde

Quæ-

106 Quæritur I. Quos effectus habeat Restitutio obtinenda, sed nondum petita? Resp. I. Hujusmodi Restitutio cum primis habet illum effectum, quod Beneficium restitutionis in integrum sit transitorium ad hæredes, & alios Successores universales. Ita Jo. Andreas *in c. Privilegium num. 1.* & Dynus *ibid. num. 2. & 5. de Reg. Jur. in 6.* Menochius *lib. 1. consil. 33. nu. 45.* Nicolaus Noalis *de Transmissione, casu 44. num. 1. & seqq.* Jo. Mauritius Bolanus *tom. 5. Tractatuum, tract. de restitut. in integrum cap. 15. num. 1.* asserens hanc esse firmissimam Juristarum regulam. Patet idipsum *ex l. Non solùm, 6. ff. de restitut. in integr.* ac notat Bartolus *ibid. in Summario.* Idque procedit, etiamsi restitutio ex capite minorennitatis competat, & hæres sive alius successor universalis sit majorennis; ut *l. Minor autem, §. fin. ff. de minorib.* Ubi Ulpianus disertis verbis profitetur: *Non solùm autem minoribus, verùm successoribus quoque minorum, datur in integrum restitutio, etsi sint ipsi majores.* Accedit ratio datæ Conclusionis: quia ipsius Minoris quodammodò interest, ut post mortem ejus competat hæredibus restitutio in integrum ex gravi læsione sibi facta; ne alioquin tantò pauperiorem relinquat hæreditatem, quam vix aliquis velit adire.

107 Nec obstat, quod beneficium restitutionis videatur esse personale, atque ob imbecillitatem judicii Minoribus concessum; privilegium autem personale extinguatur cum persona, juxta *Reg. 7. Juris in 6* Resp. enim cum Jo. Andrea, Dyno, Noalis, *ubi suprà*, & alii, dictam Regulam procedere, quando persona est causa proxima privilegii concedendi; tunc enim istud extinguitur cum persona: secùs, quando persona, seu respectus personalitatis, est solùm causa remota privilegii, & alia datur causa proxima & immediata ipsius. Sic autem fit in proposito: nam causa proxima beneficii restitutionis in integrum non est persona Minoris (conceditur enim etiam Ecclesiis, imò quandoque & Majorennibus) sed gravis læsio bonis ipsius illata: unde hac non probata non habet locum restitutionis beneficium, etsi constet de ætate, ejusque imbecillitate; persona quippe Minoris est solùm causa remota illius. Addit Bolanus, *ubi suprà, cap. 13. num. 2. & 3.* beneficium restitutionis posse dici mixtum, seu partim reale, partim personale, etsi magis sit reale, ob rationem proximè allatam: unde non mirum, quòd non extinguatur cum persona, sed transeat ad hæredes, sicut transeunt alia jura realia.

108 Per hoc tamen non negatur, quin detur aliqua restitutio in integrum competens ex causa merè personali, sicque ad successores non sit transmissibilis; ut est privilegium, ac restitutio in integrum quoad illud, quòd Pupillus in bonis Tutorum præferatur omnibus creditoribus personalibus, *l. Ex pluribus, 43. ff. de Administrat. tutor.* juncta Glossa, *V. Privilegium pupilli*: nam hujus persona (ut subdit textus) *meruit præcipuum favorem*. Idemque fit in aliis casibus, in quibus beneficium restitutionis competit adversùs aliquod jus non transmissibile, sive concessum ex causa non transmissibili; puta, quia ex speciali favore personæ jus illud concessum est, tunc enim extinguitur cum persona. Nicol. Noalis *cit. Casu 44. n 23 & casu 23. nu 2.* ubi enumerat plura talia jura, seu privilegia non transmissibilia ad hæredes, eò quòd præstentur personæ, sicque cum ea extinguantur.

109 Resp. II. Alius effectus Restitutionis in integrum obtinendæ sed nondum petitæ, est, quod aliis cedi possit. Ita Bolanus, *ubi suprà c. 17.* & alii. Ratio est: quia restitutio in integrum vel competit ratione doli commissi, aut ex actione *quod metus causa*; & tunc patet, quòd per cessionem in alterum transferri possit, ad instar aliarum actionum, *l. ult. Cod. de Hæreditate vel actione vendita*, juncta Glossa *fin. ibid.* Vel ea competit ex beneficio ætatis, ut Minorennibus, & etiam hanc restitutionis speciem posse cedi, colligitur ex *l. quod si minor. §. 1. ff. de minorib.* ubi Minor negotia Majoris gerens, ac læsus, vel est restituendus, vel si hoc facere recusaverit, compellendus, ut illi Majori cedat auxilium restitutionis in integrum; & consequenter hæc potest cedi. Concordat textus *in l. Si minori 26. ff. de Administr. tutor.* & ibi Glossa, *vers. Provocanti*.

110 Quæritur II. Utrùm Restitutio obtinenda, sed nondum petita, etiam hunc operetur effectum, ut illum, qui scit, rem per restitutionis beneficium à se avocabilem esse, constituat in mala fide; adeò, ut veluti possessor malæ fidei omnes fructus, non tantùm extantes, verùm etiam consumptos, restituere teneatur, juxta *l. Certum C. de rei vendicat.*

111 Respond. I. In hujus quæstionis resolutione variant Doctores, atque in duas extremas abeunt sententias, uti videre est apud Covarruviam *lib. 1. Var. resolut. cap. 3. num. 5.* & alios. Et quidem affirmativam sententiam tenet Imola *in c. Apostolicæ, de Donationib.* Felinus *in c. De quarta, numer. 34. de Præscriptionib.* per textum *in l. In causæ §. Interdum ff. de minorib.* Verùm his non obstantibus

112 Resp. II. Secluso quocunque dolo, seu deceptione scienter commissa, ex hoc solùm, quod quis faciat, rem per restitutionem in integrum avocari posse, non censetur is in mala fide constitui; adeoque fructus percipiendo, suos facere non impeditur. Ita Abbas *in cap. quia plerique, num. 28.* post Innocentium *ibid de Immunitat. Ecclesiar.* Covarruvias *cit. cap. 3. num. 5.* Engel *h. t. num. 20.* & alii. Ratio est: quia contractus bona fide (ut supponitur) cum Ecclesia vel Minore initus, de jure valet; ergo ita contrahens cum Ecclesia vel Minore, hoc ipso non impeditur fructus perceptos facere suos, neque tenetur contractum ipsemet rescindere, donec sequatur per officium Judicis restitutio in integrum. Probatur consequentia: tum quia ita contrahens ignorat, utrùm reverà Ecclesia, vel Minor, gravem inde læsionem patiatur (hæc enim primùm est probanda) & non potiùs velit insistere facto contractui: Tum quia alioquin sequeretur, neminem esse tutum in conscientia ob contractum cum Ecclesia vel Minore celebratum, qui potest aliquando rescindi per in integrum restitutionem: atqui hoc est nimis durum dicere; ergo.

113 Accedit, quòd Jus utrumque post lapsum quadriennii deneget locum petendæ restitutioni in integrum: atqui hoc non fieret, præsertim per SS. Canones, si possessor ex vi solius restitutionis in integrum, quæ peti potest, teneretur in conscientia contractum rescindere, fructusque perceptos restituere; sic enim Jus ipsum foveret malam fidem possessoris. Confirmatur: quia emptor, qui scit rem per retrovenditionem esse à se avocabilem, non idcircò censetur in mala fide constitutus; idem ergo à simili dicendum in proposito, donec Ecclesia vel Minor jure suo utatur, ac restitutionem urgeat.

114 Additur notanter num. 112. *Secluso quocunque dolo &c.* Quia, ubi dolo, vel fraude quadam interveniente, quis cum Ecclesia vel Minore contraxit, eumque circumveniendo graviter læsit, sicque sciat rem per restitutionem in integrum à se esse avocabilem: quis dubitet, eum esse malæ fidei possessorem, nec fructus posse facere suos, sed in Foro conscientiæ, & non exspectata Judicis sententia, teneri tam ad ipsius rei, quàm fructuum ex ea perceptorum omnimodam restitutionem; non minùs, ac fur tenetur rem furtivam una cum fructibus restituere? Verùm hoc non accidit solummodò ex capite restitutionis obtinendæ per alterum, sed ratione injustæ læsionis, scienter ac dolosè in alterum commissæ, quæ Jure naturali, atque Divino, ex motivo Justitiæ obligat ad restitutionem.

115 Et de tali gravi læsione, scienter ac dolosè in Minorem commissa, procedit textus *l. In causæ §. Interdum ff. de minorib.* pro opposita sententia *num.* 111. allegatur. Quinimò textus ille potest retorqueri: ait enim, si Minor fundum vendiderit, & tradiderit, & emptor rursus hunc alienaverit; si quidem sequens emptor scienter emerit, semper restitutionem adversùs eum faciendam: secùs, si ignoranter, nisi prior emptor non esset solvendo. Sic quippe Juris Consultus apertè distinguit inter bonam, & malam fidem possessoris, uti notant Covarruvias *citat. cap. 3. numer. 2. §. Unde constat.*

116 Quæritur III. Quis sit effectus Restitutionis in integrum petitæ, sed nondum obtentæ? Resp. Petitio restitutionis contra sententiam, regulariter suspendit exe-

executionem iam sententiæ: Ita Glossa in *c. Sufficiat*, *c. V. Frequens*, & *Abbas n. num. 8. b. r.* cum communi. Idque habetur decisum *L. non C. In integrum restitutione pupillorum se quod minus fac.* (quia Pupillus Nipum) non in suo statu effecebat, donec res finitas, perfecti iuris esset.

112 Accedit ratio: quia Restitutio in integrum quoad effectum suspendendi executionem sententiæ, aequipatur appellationi; vt *S. cuiusque 32. C. de Transactione. Ita Glossa in C. Ad cognitionem, prudent sententiæ appellationis*, vel *in integrum restitutionis salutem suspendit non effect. L. I. Praeter. ff. de Minoribus. Idem Glossa in politica magistratus interpretatur prudent.*, *hic Bonifacius ante consequutus minores*. Atqui appellatio suspendit executionem iam finitam; ergo idem operatur restitutio integrum in integrum.

113 Et hoc procedere videtur non solum, quando restitutio petitur petitur per viam abolitionis, sed etiam admittunt; sed etiam, quando petis per adversarium petitis fuit executio sententiæ: & tunc principaliter Iuris in integrum restitutio, & quoad per modum exceptionis proponitur. Nam Iura allegata abolitio & generaliter dicunt, per in integrum restitutionem, quidquid executionem sententiæ: ergo etiam per hoc, quod petis petitis fuit executio, mutatur natura restitutionis in integrum, eoque ex proprietate ad modum exceptionis, sed ex extraordinarium Iuris remedium apum eanum ad suspendendam executionem rondum factam Pachinus *tit. 1. Controversiarum forensium, c. 19. & 20.* Hanc esse communiorem sententiam, esti non puto ego poliem tenere.

114 Dicitur notanter num. 116. *Regulariter*. Nam fallit hoc quando quidlibet Iuque concedendo restitutione in integrum abiectum requirit indagatione, Omnique ex consilium petitum petit, quod ex malitiosa tandem, ad suspendendam videlicet executionem sententiæ, petatur. Tunc enim & executio sententiæ, quatenus tamen ut abolitio causio praeterea restitutionem petenti, quod si in causa prevalentur, minuetur ius cum finitum ex modo temporis petendi restitutionem. Textus, & DD. *in cit. c. Sufficiat*, *n. 8. 1.*

115 Intelligo, nisi forsan sententia executio non fieri, abolitio restitutio; sed, quia Abbas determinaccendo denuntiatus debetur cum finitum relegatio, aut in carcerem conjici. Tunc enim existentia sententiæ per petitionem restitutionis in integrum semper suspendit, argumento à fenio contrario desumpto *ex cit. cap. Sufficiat*, quia videlicet tunc idem causionis loqueretur suspicit. Laymann *tit. Sufficiat n. 4.* post Baldum *in L. non C. de reliquis*.

116 Quarto IV. Quia sit effectus Restitutionis obcit. 117 Rerip. Principalis effectus restitutionis obtenus est, quod per eam *suspiciatur integrum jus sumptis ipsi*, propositiae tetanus *in I. Quod fuerunt. §. restitutio ff. de Minoribus*. Ita videlicet, ut non tantum is, qui eam impetravit, verum etiam tertiis, cuius quam impetrata fuit in pristinum Iuum suum reponatur, imo etiam actum etiam perfunum effectus ille fuit executus. Textus, Glossa & DD. *in c. de restitutione*. Hinc Pachinus *tit. 1. p. 19.* ita ait, qui restituitur, indamno non mortuur; ita similiter pollutat, ne lucrum ex eo quaerere profitetur. Legit enim Observatum Minoris, ad damnum patiantur: non autem, vt cum alteriur damno locupletetur.

118 Ut tertius proinde, quod Minor (sicut & Ecclesia) post obtentam restitutionem in integrum, quidquid sibi ab eum pervenit vel ex contractu, vel ex sententia, vel ex alio contractu, hoc debeat restituere: *cit. L. un. C. de reparatione*. Dummodo hoc locupletetur Ecclesia, quia ipsa Ecclesia *in c. Sufficiat*, & Bartolus *tit. L. un.* id probans ex *I. Quod fuerunt §. restitut. ff. de Minoris*.

119 Tertiur secundo, quod si Ecclesia, que possessionibus in Laicos alienata graviter lesa fuit, impetravit restitutionem in integrum, ipsa praeter pretium à principio fili datum, remetat Laicis illis refundere omnes fructuos, quos illi bona fide fecerunt in illis possessionibus, tanquam in suo habere, atque expensis, reddiderant melliores: alioquin enim Ecclesia non

ter in lucro, ipsi autem Laici fuit impendit ac laboribus transiuerunt. Textus & Glossa *in num. 1. b.* Quisimo, quod concessa iam restitutione Ecclesia, poterit quoque Laicis illis restituere, donec prius fiat litiscontestatio de pretio, quam pro fumptibus, & laboribus, suis, laicorum, & *Abbas in cit. c. n. 3. b.*

Inferior tertiur, quod obtenuerit Ecclesiam vel Minor rem restitutione adversus transactionem, vel divisionem non secutam, etiam adversariorum restituere ad vetustatem Decisum, cuiusdam hoc per transactione, fructus exclusis: prout liquet ex *L. 1. C. I. C. adversus transactionem*. cum similibus.

Hinc tamen non sequitur, de actione tali, quæ cum vel alteri, per quam Ecclesia vel Minor restituitur, aliis facta: ita videtur Abbas Textus, non tamen tuitur contraria, *I. Cum minor. ff. de Minoris*, inde Summario *th.* cum non fint actiones contra ut ipsum, *c. cum ex delicto*. Ut Ecclesia, & Minores, ut tuentur sibi competat contraria Textui, & contra. Similiter, quando per restitutionem in integrum pretium pecuniarum, fuerit delatum, per tertium nisi illi fint contra, *I. Etiamsi parte §. Ex actione ff. eod.*

Quartiur V. Utrum obtenta in integrum restitutione, *c. 3. Tunc*, non tantum ipsa res per tertium restituitur, sed fructus ejus fint restituendi? Resp. I. In restitutione bonorum Ecclesiæ, non fructus.

Affirmativum quipse sententiam tenet Abbas *in c. 13. num. 4. b. r. Covarrubias lib. 1. Var. resol. cap. 1. n. 6. fere*. Pachinus *tit. 1. n. 8. 19. & 20.* Probatur quo hæc sententia *1. Quod fiminus, & restituitur de Minoribus. ubi dicitur: Si in fundo vendendo (Minor) obtinuerit res pretium, non tantum fructus, sed etiam fructus fructus redidere, & pretium recipere. Cuncuntur tamen I. Parte pro filio §. Si pecuniam ff. eod. vbi in familiis habetur, quod emptor debeat pendere non fructus, sed restituere: etiam, quos percipere potuit, ut ait Gloss. in lib. 6. Decretalium. Conformiter hanc sententiam Canonicis: nam in c. 1. b. 6. & 7. quæstio de Rebus Ecclesiæ non alienandis fructus ex possessionibus Ecclesiæ restituit personis, non tantum quos percipere potuerunt, percepisse, & habere sua, quo possessiones illas cultaunt, aut reddiderant meliores; ergo eaunt fructus restituendi, argumento à fenio contrario desumpto.*

Negativam contra sententiam tenent Layman *in tit. cap. 1. num. 8. b. 1. post Mandelbaum de ff. pol. num. 1. disp. 155. Lessius lib. 2. de Just. cap. 23. dub. 14.* Quorum Ratio Eorum conclusionis, quia restitutio non fit alienatio, aequata de pretio vendito, & pecuniam restituit: nam si res Minoris, aut Ecclesiæ si alienatio contrahia gravaret, vt *p. donationis* fuit lucrum, rem cum fructibus ex ea percepta, dedisset in usus expensis, ille restituendam. Pirhing *tit. 1. n. 16. disp. 8. numero 1.*

Rationem dant, quia fructus ex fundo percepti different ad ejus dominum; atque emptor cum fructibus ejus, non pertinent, ut fructus ad dominus fructi, ut 39. Accedit, quod in casu, ubi fundus ab emptore fuit emptus, nulla quoad Minorem, aut Ecclesiam, fuit facta; nam fiat emptor ex fundo, ita tamen ex pretio, negotiando videlicet cum data pecunia, aut lucrum facere, quod fuit non Minoris, aut Ecclesiæ impuet. Confirmatur, quia *in cit. cap. Petrus de Rebus Ecclesiæ non alienandis*, omnes fructus, tam Laicis emptori, ergo. Ex quo dicere, quod Minor, aut Ecclesia, per restitutio pro solo labore. Nam contra eff. quia illi fructuum tam pingues, quod Minor, aut Ecclesia, emptor illi fructus, quos ipse

Quia enim olim ante judicium cœptum, ſive antequàm res conſeretur litigioſa, omnibus liberum fuerat, rem ſuam in alium transferre: ex hoc autem nonnulli anſam arripiebant, ex dolo alienandi rem illam, de qua ſibi litem movendam timebant, transferendo ipſam in potentiorem, vel in ſubditum alieni Fori, ut ſic vel litem penitus ſubterfugerent, vel ſaltem difficiliorem litem futuro actori conſtituerent. Hinc Prætor ſequendo naturalem æquitatem, ac talibus fraudibus obviando, indixit, quòd taliter læſus poſſit actionem intentare tam contra ſic doloſè alienantem, quàm contra talis rei alienatæ emptorem, ut quem malverit, valeat convenire, prout liquet *ex L. un. C. h. t.* & notat Gloſſa *penul. in c. 1. h. t.*

4 Et quidem contra ſic doloſè Alienantem, competit Actori læſo *actio in factum ad intereſſe*: hoc eſt; ut læſus hac actione tantum Judicis arbitrio ab alienante conſequatur, quantum ejus interfuit rem alienatam non fuiſſe, ſeu alium adverſarium non habuiſſe; fortè, quia ob diſtantiam ſubſtituti adverſarii quaſdam majores impenſas fecerat, vel aliam incommoditatem ſive damnum rerum ſuarum paſſus erat: debet enim reſtitui in integrum, acſi alienatio facta non fuiſſet. Textus, & DD. *in L. 1. & 3. §. Ex quibus ff. h. t.* Gloſſa *loc. cit.* Engel. *h. t. n.* 2. Pirhing. *eod. n.* 1. & alii.

5 Porrò contra Emptorem, ſive contra eum, in quem ejuſmodi alienatio facta fuit, competit Actori læſo *Rei vendicatio*, vi cujus poteſt contra eum agere ad rem illam recuperandam; ut *c. 1.* juncta Gloſſa *penult. h. t. & L. un. C. de alienatione judicii mutandi cauſa.*

6 Reſp. III. Nihilominùs, ut dicta *Actio in factum* contra Alienantem competat, tria ad ejuſmodi alienationem requiruntur. Ita Gloſſa tum *in c. 1. V. Commutationem h. t. tum in L. un. V. Reſtitutio C. de alienation. judicii mutandi cauſa*, & alii. Idque probatur inductione. Et quidem

7 I. Requiritur, ut alienatio facta ſit cauſa mutandi judicii futuri; & non ejus, quod jam eſt. Patet hoc *ex l. Ex hoc edicto §. Ait prætor. ff. h. t.* Accedit ratio quia alienatio rei litigioſæ eſt ipſo jure nulla, *L. 2. & ſeqq. C. de Litigioſis*: ubi etiam variæ pœnæ contra alienantes, & ementes rem litigioſam, habentur ſtatutæ; ac proinde rei litigioſæ alienatio non indiget præſentis Tituli remedio.

8 II. Requiritur, ut dolo malo ſit facta talis rei alienatio, *L. 1. ff. h. t.* Unde ſi quis ſine dolo alienet rem cauſa mutandi judicium, aut econtrà dolo malo interveniente rem alienet, ſine cauſa tamen mutandi judicium, hæc Actio locum non habet, Textus eſt *in l. Item ſi rei 4. ff. h. t.* Et idem à fortiori dicendum, ſi quis ex neceſſitate, vel alia juſta cauſa alienet, *l. Non ſolum §. Si quis ff. eod.* Inſuper ſi alienans paratus eſt defendere acſi poſſideret, hac actione non tenetur; *l. Quia etiam §. fin ff. eod.*

9 Cenſetur autem dolo malo eſſe facta alienatio cauſa judicii mutandi, vel ratione loci: ut quia res tranſlata eſt in perſonam extraneam, ſeu alterius Provinciæ, juriſdictionis, aut Fori, vel ratione perſonæ. ſi nimirum fiat alienatio in aliam perſonam, ſub eodem quidem Judice conſtitutam, ſeu potentiorem, & quæ divexatura ſit Adverſarium. Vel denique, ſi alio quovis modo per talem alienationem durior, ſive deterior fiat conditio Adverſarii; prout deſumitur ex *L. 1. & 2. & 3. ff. h. t.*

10 III. Requiritur, ut interſit Actoris, alienationem non eſſe factam: fortè, quia nonnullas expenſas nunc facere tenetur in conſecutione rei alienatæ, quas alioquin facere non debuiſſet; vel quia aliam quandam incommoditatem ab Adverſario ſubſtituto; utpote potentiore, aut magis remoto, cogitur pati, vel quodcunque damnum etiam extrinſecum ſuſtinere. Textus, & DD. *in L. 1. & l. Quia etiam §. Ex quibus ff. eod.* Unde illi, cujus nihil intereſt, alienationem eſſe factam, eò quod rem alienatam æquè bene poſſit acquirere ab illo tertio, in quem alienata fuit, præſens Actio non competit.

Quæritur II. Utrùm Edictum de alienatione judicii mutandi cauſa, etiam locum habeat in Actore, qui actionem ſuam judicii mutandi cauſa doloſè alteri ceſſit? Reſp. affirmativè: ut tenet Abbas *cap. 1. nu. 6. h. t.* Bartolus *in l. Cum miles ff. eod.* id probans per textum ibidem. Pirhing *h. t. n. 1.* & alii. Probatur hoc imprimis ex *c. 2. h. t.* quod loquitur de Actore cedente actionem ſuam in alium, ut puta, in Clericum, & tamen ponitur ſub hac Rubrica; ergo idem dicendum eſt de Actore; qui per dolum cedit alteri actionem in præjudicium Rei (ſervata tamen proportione) quod de alienatione judicii mutandi cauſa proximè declaratum eſt de Reo. Accedit, quod præſens Rubrica loquatur generaliter *de Alienatione judicii mutandi cauſa facta*, non diſtinguens, an hæc fiat per Reum vel per Actorem; ſicque Nigrum ſub ea contentum, procedit indiſtinctè de utroque. 11

Infertur proinde, quod Actor in quem malitioſè facta eſt ceſſio actionis, vel poſſit exceptione repelli, dicente Reo: Nolo tibi reſpondere, quia tibi malitioſè facta eſt ceſſio actionis, ſed primus cedens, ſi vult, agere compellatur; per textum *in cit. l. Cum miles ff. h. t.* juncto Summario ibidem. Vel, ſi Reus reſpondere velit contra Actorem ceſſionarium (quod eſt in optione Rei) poſſit agere ad intereſſe contra cedentem quod ea, in quibus hic fecit conditionem ſuam deteriorem; cedendo videlicet actionem ſuam alteri, forſan potentiori, aut magis diſtantem Judicem accedendo judicii mutandi cauſa. Cum enim Edictum iſtud habeat locum etiam in Actore malitioſè jura cedente alteri, ut dictum; ergo pariter Reus poteſt agere ad intereſſe contra Actorem, ſicut Actor contra Reum, malitioſè rem ſuam transferentem in alium judicii mutandi cauſa. Abbas, *ubi ſuprà n. 6.* 12

Quæritur III. Quidnam Jure Canonico circa alienationem judicii mutandi cauſa ſpecialiter ſtatutum habeatur? Reſp. Duplicem haberi ſpecialem deciſionem per duo diſtincta Capitula. Primò enim *in cap. 1. h. t* ſtatuitur, quod is, in quem facta alienatio rei cauſa mutandi judicii, conveniatur per Reſcriptum Apoſtolicum impetratum contra alienantem. 13

Nec obſtat, quod Reſcripta juſtitiæ non extendantur ad perſonas, de quibus in ipſis non fit mentio, *c. Sedes 15. de Reſcriptis*. Neque etiam juriſdictio delegata ad alias perſonas in Reſcripto non expreſſas prorogari valeat, *cap. P. & G. 40. de Offic. delegat.* & alibi. Reſp. enim cum Gloſſa magna *in cit. cap. 1. h. t.* id eſſe ſpeciale in præſenti caſu, beneficio hujus Decretalis: aliàs autem verum eſſe, quòd Reſcripta non extendantur ad perſonas in ipſis non expreſſas, Cæterùm ratio ſpecialitatis, cur ita in propoſito ſtatutum fuerit, eſt odium illorum, quia ita doloſè, & fraudolenter faciunt alienationem judicii mutandi cauſa. Siquidem fraus, & dolus alicui patrocinari non debent, *cit. c. Sedes & c. Ex tenore 16. de reſcript* cum ſimilibus. 14

Deinde *in cap. 2. h. t.* approbantur Leges Civiles (*Legitimæ Sanctiones* appellatæ) quibus prohibentur ceſſiones, ac emptiones litium, *L. penult. & ult. C. Mandati*; eò quòd hujuſmodi redemptiones litium ex fonte cupiditatis videantur procedere. Præſertim verò Clericis inhibetur ſub cenſuris Eccleſiaſticis, ne cauſa mutandi judicium, ſeu adverſarios ad Eccleſiaſticum Forum pertrahendi, Laicorum actiones ſibi cedi faciant, aut etiam hujuſmodi ceſſionem recipiant. Verùm quod attinet ad ceſſionem, ac emptionem litium, videantur dicta ſuprà *Tit. 37. de Poſtulando §. 2. num. 46. & ſeqq.* ubi de hoc jam actum fuit. 15

TITU-

TITULUS LXIII.

De Arbitris.

1 *Ratio ordinis Rubricarum.*

POſtquam hactenus de præparatoriis Judiciorum viſum eſt, merito de ipſis Judiciis videndum eſſet. Nihilominùs Compilator Iuris Canonici pro fine Libri primi Decretalium; & antequàm in ſecundo agat de Iudiciis, Præmittendum cenſuit Titulum *de Arbitris*: tum ut imitaretur ordinem Iuris Civilis, tam in Digeſtis, quàm Codice, priùs agentis de Arbitris ac de Iudiciis. Tum quia ſuperius de Officiis diverſorum Iudicum, variiſque eorum officium concernentibus actum fuit; ſicque nunc tractatur de Arbitris, cum & hi ad inſtar Iudicum ad ſedandas controverſias aſſumantur. Tum tandem, quia per arbitria non rarò lites terminantur, atque ita ſopiuntur, ut in Iudicio contendere non ſit neceſſe.

§. VII.

De natura & diviſione Arbitrorum, horumque differentiis ab Arbitratore & Judice.

SUMMARIUM.

2 *Arbitri vocabulum, varias habet acceptiones,*
3 *Arbiter generatim, quid?*
4 *Et quomodo differat à Compoſitore amicabili?*
5 & 6 *Arbiter ſtrictè, quid? Et n. ſeqq.*
7 *Suſcipit partes Judicis.*
8 *Arbiter quomodo differat ab Arbitratore. Et numer. ſeqq.*
Ille aſſumitur ſuper lite, hic ſuper contractu.
9 *Arbiter procedit Juris ordine ſervato, non Arbitrator &c.*
10 *Illius ſententiæ, etiam iniquæ, ſtandum eſt; hujus autem ſententia reducitur ad arbitrium boni viri.*
11 *Nemo poteſt eſſe Arbiter in re ſua, benè tamen Arbitrator.*
12 *Illius ſententia dicitur* Arbitrium, *ſive* Laudum: *hujus* Arbitramentum.
13 *Arbitrorum duplex eſt genus.*
14 *Arbitri juris, ſeu neceſſarii, qui?*
15 *Arbitri voluntarii, ſeu compromiſſarii, qui?*
16 *Multiplex inter hos eſt differentia. Et n. ſeqq.*
17 *A ſententia arbitrorum juris poteſt appellari, non item Compromiſſariorum: & cur;*
18 *Illi habent quandam juriſdictionem.*
19 *Iſti duntaxat notionem.*
20 *Arbitri juris compelli poſſunt ad ſuſcipiendum munus; non ſic compromiſſarii.*
21 *Arbiter, in quibus differat à Judice? & n. ſeqq. Juriſdictio arbitrorum juris, an ſit ordinaria, an delegata. Ibid. n. 18.*
22 & 23 *Arbitria ſunt redacta ad formam Judiciorum; & quomodo?*
24 25 26 27 28 & 29 *Multiplex diſcrimen inter arbitrum, & Judicem, aſſignatur.*
30 *Laudum arbitri non infamat, benè tamen ſententia Judicis.*
31 *Aliæ differentiæ inter Arbitrum, & Judicem. Remiſſivè.*

2 QUæritur I. Quid ſit Arbiter, & in quo differat ab Arbitratore? Ubi prænotandum, varias eſſe dicti vocabuli acceptiones. Nam quandoque *Arbiter* ponitur pro teſte; ut *Geneſ. cap. 36.* ibi: *Accidit, ut Joſeph operis quidpiam abſque arbitris faceret*. Interdum quis dicitur *ſuæ rei moderator & arbiter*, quatenus de ea pro ſuo arbitrio, ſeu libitu, diſponere valet; ut *l. In re mandata 21. ff. Mandati*. Dicitur etiam quis Arbiter, ſeu diſpoſitor rerum alienarum, *l. Quis tam, C. de decurionib. lib.* 10. Aliquando arbiter accipitur pro Judice, ut *l. Quiſquis C de poſtulando*, ibi: *Non idem in eodem judicio ſit advocatus, & judex; quoniam aliquem inter arbitros, & patronos oportet eſſe delectum*. Verùm dimiſſis hujuſmodi acceptionibus, utpotè ad propoſitum noſtrum non attinentibus

Reſp. I Generatim loquendo, *arbiter* idem eſt, ac vir bonus, ad aliquod negotium æſtimandum, & terminandum electus. Ita Vallenſis *h. t. §. 1. nu 2. cod. nu. 1.* & alii. Siquidem *arbitri* nomen eſt derivatum ab *arbitrando*; id eſt, æſtimando; ſicque in tam lata, atque generali acceptione, etiam convenit Arbitratori, & amicabili Compoſitori. 3

Porrò Compoſitor amicabilis differt ab Arbitratore, ut genus à ſua ſpecie. Nam omnis Arbitrator poteſt dici Compoſitor amicabilis, non econtrà: ſic enim, qui ſua ſponte, & abſque prævio in ipſum facto compromiſſo, diſcordantes inter ſe componit, & pacificat, rectè dicitur Compoſitor amicabilis; non verò Arbiter, vel Arbitrator, idque defectu compromiſſi. Ioannes Baptiſta *Tomo 3. Tractatuum, tract. de arbitrio, cap. 4. num. 1.* 4

Reſp. II. *arbiter* propriè ac ſtrictè acceptus, & quantùm ad propoſitum, eſt perſona idonea, ſivè ex Legis præſcripto, ſive ex partium conventione electa, ut circa controverſiam exortam ſuum judicium pronunciet. Ita Pirhing. *h. t. n. 1.* Sannig. *eod. tit. cap. 1.* eſtque in re communis. 5

Dicitur primò, *perſona idonea*: quia non quilibet eſt habilis ad officium arbitri ſubeundum, ut infra *§ 2. nu 39. & ſeqq.* dicetur. Et additur, *ſive ex Legis præſcripto &c* ad inſinuandum duplex genus Arbitrorum, quorum alii eliguntur ex Legis præſcripto, alii verò ex privata partium conventione, prout ampliùs proximè declarabitur. 6

Dicitur ulteriùs, *ut circa controverſiam exortam ſuum Judicium pronunciet*. Nam arbiter propriè eſt; *qui Judicis partes ſuſcipit, finemque ſe ſua ſententia controverſiis impoſiturum promittit*, ut eſt textus notabilis *in l. Idem Pomponius §. Recepiſſe ff. de receptis arbitris*: haud obſtante, quod adhuc nonnullæ differentiæ inter arbitrum & Iudicem exiſtant, de quibus infra *n. 23. & ſeqq.* agetur. Non enim arbiter in citato textu dicitur *Iudex*, ſed duntaxat *Iudicis partes ſuſcipere*: ad inſtar videlicet Iudicis judicium ſuum pronunciando circa exortam controverſiam, ſive litem quandam. 7

Reſp. II. Arbiter differt multipliciter ab arbitratore. Imprimis enim Arbiter aſſumitur ſuper lite, ſive ad cognoſcendum circa controverſiam ſuper re litigioſa exortam, *arg. l. Non diſtinguemus, §. Quæſitum eſt, ff. eod.* Unde etiam ad ſimilitudinem judicis dat ſententiam, ſive arbitrium ſuum, *l. 1. ff eod.* eſtque proximè dictum. Arbitrator verò ſemper ſumitur ſuper contractu; nam, ubi conſtat de contractu, v. g. ſocietatis, tranſactionis, emptionis &c. Arbitrator aſſumitur, ut videat, quid æquum ſit, ut unus det alteri ex cauſa talis contractus; vel ut æſtimet pretia rerum aut operarum, ſicque deſuper contractu diſcordantes pacificet cuilibet tribuendo portionem ſuam, quæ ipſum contingit. Abbas *in c. Quintavallis, n. 8. de Iurejurand.* Speculator *tit. de arbitris §. arbiter n. 3.* Bartolus *in l. 1. §. Et poſt operis novi, n. 1. ff de Operis novi nunciat.* Et quamvis Arbitrator quandoque in litibus, citra formam judicialem definiendis, videatur locum habere, *argum. Auth. Si verò contigerit*, juncta Gloſſa *V. Compoſitionem C. de Judiciis*: tamen re vera etiam tunc intervenit contractus, ſaltem finiendus, ut loquitur Abbas *loc. cit.* 8

Cùm

Cùm arbitrator ille assumatur super contractu transactionis ineundæ, imò ipsum arbitramentum sit quædam transactio, Glossa notabilis *in Auth Ut differentes judices. ℣. Conventum. Collat. 9.* Joan: Baptista *cit. Tom. 3. Tractatuum, Tract. de arbitris, cap. 2. num. 2.* cum aliis.

9 Differt secundò Arbiter ab Arbitratore, quòd ille debeat procedere Juris ordine servato; suscipit enim in se partes Judicis. Arbitrator econtrà non tenetur servare juris Ordinem, sed extrajudicialiter, atque ex æquo & bono rem componit. Insuper Officium Arbitratoris regulariter omnes suscipere possunt; non item officium Arbitri: nam ab hoc, propter solemnitatem judiciarium ab Arbitris observandam, repelluntur fœminæ, & quidam alii, de quibus infrà §. 2. *num.* 39. & 42.

10 Rursus sententiæ Arbitri compromissarii standum est, sive æqua sit, sive iniqua, *l. Diem proferre. §. Stari ff h. t.* Sibi enim imputet, qui eum elegit. Sententia verò Arbitratoris propter quamcunque gravem læsionem, quam pars læsa probaverit, reducitur ad arbitrium boni viri, *l. Societatem §. Arbitrorum & l. seq. ff. Pro socio & c. Veniens 16. ff. de Jurejurand* cum concordantiis, per Speculatorem *cit. n.* 3. adductis.

11 Differunt ulteriùs: quia non potest quis esse Arbiter in re sua, *l. Si de re ff h. t.* Benè tamen potest quis esse Arbitrator in propria re, seu ostensa, dummodò justè arbitretur; alioquin enim itur ad arbitrium boni viri, *l. Si cum ea C. de Dotis promissione.* Speculator *tit. de Arbitris. §. Potest esse n.* 7. Abbas *in d. c. Quintavallis n. 10. de Jurejurand.*

12 Differunt tandem, ut taceantur plures aliæ differentiæ, quarum viginti duæ afferuntur ab Abbate *in cit. cap. Quintavallis, n. 8. & seqq.* Quia sententia Arbitri propriè dicti, seu Juris ordine servato procedentis, propri · nomine dicitur *Arbitrium*, sive *Laudum*; econtrà sententia Arbitratoris solet appellari *Arbitramentum*.

13 Quæritur II. Quotuplex sit genus Arbitrorum, quæque inter hos differentia? Resp. I. Arbitrorum duplex est genus, videlicet arbitrorum juris, seu necessariorum; & arbitrorum voluntariorum, seu compromissariorum. Textus est *in l. Societatem 77. ff. pro socio*, estque communis. Et quidem

14 *Arbitri juris* (qui & *necessarii* appellantur) sunt illi, qui ex necessitate, seu ex præscripto Legis, à Judice vel à partibus constituendi sunt; de quibus in Jure varia exempla habentur, ut *c. Suspicionis 39. de Offic. delegat & c. De arbitris 11. eod. in 6.* ubi ad causam recusationis Judicis suspecti dijudicandam, jubentur arbitri eligi. Item, si diversi Judices super revocatione Litterarum Apostolicarum discordant, arbitri à partibus eligi debent, qui de hoc puncto cognoscant, *c. Pastoralis. 14. de rescriptis.* Similiter, si Episcopus cum Clerico subdito controversiam habeat, ea per arbitros utriusque partis consensu electos terminanda est, *can. Si Clericus. 11. q. 1.* Taceantur alia hujusmodi exempla, de quibus suo loco.

15 *Arbitri voluntarii*, seu *compromissarii*, econtrà dicuntur illi, qui ex libera partium conventione, seu compromisso constituuntur. Unde & *Voluntarii* appellantur, quia ex nulla Juris necessitate; sed ex privata duntaxat partium voluntate assumuntur: *Compromissarii* verò, quia ex concordi partium compromisso eliguntur.

16 Resp. II. Inter arbitros juris seu necessarios, & inter voluntarios sive compromissarios, multiplex est discrimen. Glossa *in c. Suspicionis 39. ℣. ad quos omnia*, & Abbas *ib. nu. 7. ac seqq. de offic. delegat.* & communis; idque patet inductione. Siquidem: ut taceatur illa differentia, quæ ex definitione utriusque habetur, videlicet, quod illi necessariò, seu ex Legis coactione; hi verò ex mera partium conventione, seu libera harum voluntate assumantur.

17 Differunt imprimis: quia à dicto, sive sententia Arbitrorum juris, seu necessariorum potest appellari: ut *c. Ab arbitris, 11. de Offic. Delegat. in 6.* juncta Glossa *fin. ib.* Econtrà à dicto arbitrorum compromissariorum non appellatur; *L. 1. C. h. t.* ibi: *Ex sententia arbitri ex compromisso jure perfecto aditi, appellari non potest*. Concordat *can. à Judicibus, 2. q. 6.* & Glossa proximè citata, sic concordans jura juribus. Et meritò, quia illi necessitate Legis, seu Judicis coacti, tenentur in arbitros compromittere; unde æquum est, ut ab eorum sententia appellare possint, quando sese gravatos sentiunt. Secùs est in Arbitris compromissionis, utpote qui non necessitate, sed mera compromittentium voluntate assumuntur; unde sibi imputet, qui omisso Judice competenti voluit adire Arbitrum, si dein læsus fuit.

18 Deinde differunt: quia Arbitri juris, seu necessarii, habent jurisdictionem, & quandam coercitionem: nam à Lege datur ipsis potestas ad expedienda omnia, quæ sunt necessaria ad causam definiendam; ut citare partes, testes compellere, eosque examinare, ac punire, si sint inobedientes, *cit. c. Suspicionis de Offic. Delegat.* Ubi Glossa ℣. *Ad quos omnia*, horum Arbitrorum jurisdictionem appellat *quasi ordinariam*: quæ dictio *quasi* minuit, & indicat, dictam Arbitrorum necessariorum jurisdictionem non esse mere ordinariam, cùm hanc ipsi non habeant, nisi in certo casu: nec merè delegatam, quia Princeps eos non elegit, sed consensus partium Jure sic volente: ac proinde esse quasi mixtam ex utraque: Quamvis magis ipsorum jurisdictio videatur accedere ad delegatam, quàm ad ordinariam, *arg. cit. cap. Suspicionis de Offic. Delegat. & c. Ab Arbitris eod. in 6.* utpote quæ duo Capitula tractant de istis Arbitris juris, & tamen sunt collocata sub *Tit. De Officio Delegati*, & non sub *Tit. de Officio Ordinarii*: valet enim argumentum à situatione Rubricæ, ut dictum *Proœmio. § 6. n. 103. & seqq.* Abbas *in cap. ult. nu. 21. & 22. de Sent. & re judicat.* citans Jo: Andream.

19 Econtra Arbitri voluntarii, seu compromissarii, nullam habent jurisdictionem, neque coercitionem, sed tantùm cognitionem, seu notionem quandam, *l. Ait Prætor. ff. de Re judicat.* ac notat Abbas *in c. Cùm dilectus, num. 3. h. t.* Hi enim totam potestatem à partibus compromittentibus accipiunt: privati autem non possunt conferre jurisdictionem, *l. Privatorum C. de Jurisd. omn. judic.* Unde Arbitri compromissarii non possunt testes compellere ad comparendum, nec eos delinquentes punire, neque partibus coram se litigantibus imperare, aut eorum contumaciam punire, nisi quatenus ipsæ per compromissum sponte se obligarunt. Glossa *in d. cap. Cum dilectus. Versic. Nisi de his h. t.*

20 Tertiò differunt: quia arbitri juris compelli possunt ad suscipiendum hoc munus, etiam in virtute obedientiæ, *c. Cùm speciali 61. de appellat.* ac notat Glossa *in c. Suspicionis vers. Ad quos omnia, de offic. delegat.* Sed arbitri compromissarii non possunt compelli ad acceptandum munus istud, *l. Labeo 3 § Tametsi ff. h. t.* ubi expressè dicitur, quod ab initio nemo cogitur arbitrium suscipere (*quoniam hæc res libera, & absoluta est, & extra necessitatem jurisdictionis posita*) quamvis post susceptum compromissum cogatur quis illud explicare. Ratio diversitatis est: quia priores assumuntur ex necessitate legis, habentque jurisdictionem: non sic posteriores. Taceantur aliæ differentiæ, de quibus Glossa *in cit. cap. Cùm dilectus vers. Nisi de his eod.* & alii.

21 Quæritur III An, & in quibus arbiter differat à Judice? Resp. I. Quamvis arbiter, præsertim necessarius, non multum differat à Judice, propriè tamen non est Judex, nec ordinarius, nec delegatus, sed ad similitudinem Delegati. Ita Glossa *in c. Suspicionis vers. Ad quos omnia, de Offic. Delegat.* dicens, quod jurisdictio arbitrorum juris sit *quasi ordinaria*: sicque indicat, quod non sit mera ordinaria; nam dictio, *Quasi*, minuit. Abbas *in d. c. Suspicionis n. 9.* Card. Tusch. *lit. A concl. 457. nu. 7.* post Baldum *consil. 90. lib. 1.* & concordant dicta superius *num. 18.*

22 Cæterùm, quod arbiter non multùm differat à Judice, probatur ex eo: quia arbitria sunt redacta ad formam judiciorum, *L. 1. ff. h. t.* & consequenter inter arbitrum & Judicem nec est identitas, nec magna differentia. Accedit, quod arbiter juris, seu necessarius, ad instar Iudicis, habeat jurisdictionem, & coercitionem quandam, *cit. c. Suspicionis*, juncta Glossa *ib. vers. Ad quos omnia.* Possitque ab eo appellari, non minùs, ac à Iudice, *c. Ab arbitris, de Offic. Delegat. in 6.* Quinimò

imò, quòd arbitria & judicia sint similia in omnibus, in quibus dissimilitudo non reperitur expressa, notat Speculator *tit. de Arbitro §. Differt n. 15.*

23 Resp II. Quamvis arbitria sint redacta ad formam, seu similitudinem judiciorum, *cit leg. 1. ff. h. t.* id tamen non procedit quoad omnia, sed solùm tunc, ubi aliud non reperitur specialiter expressum. Ita Glossa *in cit. leg. 1. ff.* & Abbas *in c. Cùm dilectus num. 2. & seqq. h. t.* & alii passim, id probantes ex pluribus differentiis, quæ dantur inter Judicem, & Arbitrum; sicque ulteriùs probant, hunc propriè non esse judicem ordinarium, nec delegatum.

24 Primò siquidem Arbiter compromissarius non habet jurisdictionem, sed quandam notionem duntaxat, *leg. ait Prætor ff de re judicat. & l. Privatorum C. de Jurisd. omn judic.* estque dictum suprà *num.* 19. Et licèt Arbiter juris, seu necessarius, quandam habeat jurisdictionem, ut proximè dictum: nihilominus hanc non habet nisi in certo articulo, super quo eligitur. Secùs est in Judice, prout aliunde liquet.

25 II. Judex potest sententiam suam executioni mandare, *cap. Querenti 26. de Officio Delegati* cum similibus. Econtrà arbiter suum arbitrium, sive Laudum, exequi non potest; sed pro executione ejus recurrendum est ad Judicem ordinarium ipsius Rei, *l. cùm anteà Cod. h. tit.* & firmat Baldus *ibidem* & Abbas *in c. per tuas n. 1. h. t.* Speculator *loc. cit. nu.* 3. Gailus *lib. 1. Pract. Observ. 1. n. 6.* citans alios.

26 III. Arbiter compromissarius (secùs in necessario, seu Arbitro juris, *cit. cap. Suspicionis de Offic. Delegat.*) non potest punire contumaces, nec testes cogere, eo quòd jurisdictionem non habeat; nisi in compromisso hoc actum fuerit. Glossa *in cap. Cùm dilectus vers. Nisi de his*, & Abbas *ibidem n. 13. h. t.* Judex econtrà potest utrumque.

27 IV. Judex potest dari invitus, *leg. Munerum* 18. *§. Judicandi ff. de Muneribus* cum concordantiis ibidem per Glossam adductis. Non sic Arbiter compromissarius: quia nemo invitus cogitur arbitrium suscipere, licèt illud semel susceptum cogatur explicare, *leg. Labeo 3. §. tametsi ff. h. t.*

28 V. Judicium redditur etiam in invitum, *l. Inter stipulantem §. Si Stichum dig. de verbor. obligat.* Secùs dicendum est de arbitrio, *arg. cit. c. Labeo §. tametsi ff. h. tit.* Nam, sicut nemo cogitur esse Arbiter compromissarius, ita & hunc non tenetur admittere invitus.

29 VI. Reconventio non habet locum coram arbitro, utpote qui non potest judicare, nisi de his tantùm, super quibus in ipsum extitit compromissum: benè tamen coram Judice locum habet reconventio. Textus, & DD. *in c. Cùm dilectus 6. h. t.*

30 VII. Laudum arbitri non infamat condemnatum: quia non per omnia sententia est, *l. quid ergo §. ex promisso ff. de iis qui notantur infamia*: juncta Glossa *ibidem vers non infamat.* Sententia verò Judicis super delicto famoso lata infamat, *Leg. 1. & seqq. dig. eod.* cum similibus.

31 VIII. A sententia Judicis concessum est appellare, *tot. tit. de Appellat.* non item à sententia, seu Laudo arbitri compromissarii, utpote mera voluntate propria à partibus electi; estque dictum supra *nu. 17.* Taceantur aliæ complures differentiæ, de quibus Speculator *in cit. tit. de Arbitris §. differt*, & alii passim.

§. II.

De illis, qui compromittere in Arbitros, vel Arbitri esse possunt.

SUMMARIUM.

32 *Generatim loquendo possunt compromittere in arbitros, qui habent liberam rerum administrationem: alias secùs.*
33 & 34 *Idque declaratur exemplis.*
35 *Quando tamen compromissum celebratur in forma alienationem inducente.*
36 *In specie compromittere in arbitros nequit Pupillus, Minor habens Tutorem, Servus.*
37 *Quid de Religioso, & Clerico.*
38 *Arbitri esse possunt omnes, qui non reperiuntur prohibiti.*
Edictum de arbitris est prohibitorium. Ibidem.
39 *Arbiter esse nequit Furiosus, Mutus, Surdus, Pupillus, minor viginti annis.*
40 *Quid de Religioso?*
41 *Fœmina non potest esse Arbitrix.*
42 *Exceptis certis casibus.*
43 *Benè tamen arbitratrix.*
44 *Laicus in causa spirituali, an possit esse arbiter.*
45 *Et quid de causis civilibus Clericorum.*
46 *Differentia inter prorogationem jurisdictionis Laici in Clericum, & inter compromissum hujus in ipsum.*
47 *In Judicem potest compromitti tanquam in arbitrum.*
48 *Solvitur notabilis instantia* ex l. Sed etsi ff. h. t.
49 *Potest compromitti in unum, duos, vel plures arbitros.*
50 *Consultius tamen est, ut impari numero assumantur.*
51 *Et tunc statur sententiæ majoris patris concordantis.*
52 & 53 *Quid, si ipsi omnes discordent in taxanda aliqua quantitate?*
54 *An valeat compromissum, taliter in duos factum, ut si ipsi discordent, adjungant sibi tertium.*
55 *Saltem, quando posteà concordant in adjungendo illo tertio?*
56 57 58 *Ponuntur, ac explicantur Jura in contrarium militantia.*
Arbiter, an possit vices suas alteri delegare? n. 57.

Quæritur I. Qui possint compromittere in Arbitros? Resp. I. Generatim loquendo, illi possunt compromittere in Arbitros, qui habent liberam rerum administrationem: qui autem alienare, seu liberè de re disponere nequeunt, nec circa eam compromittere in arbitros possunt, quando celebratur compromissum in forma, quæ alienationem inducat. Ita desumitur ex *c. Cùm tempore*, ubi Abbas *n.* 3. & Barbosa *in Collectan. n. 2. h. t.* Pirhing *h. t. n.* 10. & alii. Nam hoc ipso, quòd ex tali compromisso possit sequi alienatio, sicut hæc supponitur esse prohibita & invalida, ita & illud; juxta Reg. 84. Juris in 6. *Cùm quid una via prohibetur alicui, ad id alia non debet admitti.* 32

Sic *in cit. cap. Cùm tempore h. t.* habetur, quòd Abbas cum Conventu possit quidem compromittere in arbitrum circa ea, de quibus disponere possunt: non tamen circa illa, quæ concernunt libertatem, seu exemptionem ipsius Monasterii: cum hinc, etsi spontè velint, de jure nequeant sine licentia Summi Pontificis renunciare. 33

Similiter *in l. non solùm C. de Prædiis Minor.* sicut non possunt per venditionem prædia pupillorum alienari; ita nec super eis potest transigere. Atqui compromissum æquiparatur transactioni, *c. per tuas 9. h. t.* ibi: *Compromittere posset, vel transigere super eo*; ergo. 34

Additur notanter num. 32. *Quando compromissum celebratur in forma, quæ alienationem inducat.* Nam secùs dicendum, si alienatio rei prohibitæ inde inducatur, sed pars succumbens solummodò teneatur solvere pecuniam alteri parti: quia valet tale compromissum (dummodò aliud non obstet) licèt res ipsa alienari non posset. Abbas *in cit. cap. Cùm tempore nu. 3. h. t.* 35

36 Resp. II. In specie loquendo, compromittere nequit Pupillus sine Tutoris authoritate, nisi fidejusserit, à quo pœna peti possit, *l. Si pupillus* 40. *ff. h. t.* Idem dicendum de Minore habente Curatorem, *l. Labeo*, juncta Glossa, *vers. commissæ ff. h. t.* Tertiò, compromissum à Servo factum non tenet, *l. non distinguemus §. si servus ff. eod.* Neque Procurator potest compromittere sine speciali mandato Domini, *cap. per tuas*, & Abbas *ibid. num. 2. h. t.*

37 Insuper Religiosus nequit compromittere in arbitrum absque licentia sui Superioris, quamvis habeat administrationem. Hostiensis *in Summa h. t. nu. 7.* Ubi inter alia hoc ipsum docet de Clerico quoad perpetuum præjudicium faciendum Ecclesiæ, cui præest; licèt quoad modicum damnum, ut puta de fructibus, seu in quantùm donare posset, sicut & quoad bona sua patrimonialia indistinctè, teneat ejus compromissum. Tacentur alii, de quibus idem Hostiensis *n. 6. & 7.* ac Pirhing *h. t. num. 11.*

38 Quæritur II. Qui possint, vel non possint esse Arbitri? Resp. I. Generatim loquendo omnes possunt esse Arbitri, qui non reperiuntur specialiter prohibiti. Desumitur hoc *ex l. Labeo 3. §. fin. & seqq. ff. h. t.* Ubi subjungitur, quòd possint in Arbitros assumi cujuscunque Dignitatis personæ. Item filius familias, *l. sedet & leg. qui etiam ff. eod.* Et tam Ingenuus, quàm Libertinus, sive integræ famæ sit, sive infamis: non tamen Servus, *l. Pedius 7. ff. eod.* Concordat textus *in can. Infames §. cognitores 7. quæst. 3.* Nam Edictum de arbitris est prohibitorum, certarum videlicet personarum; sicut & Edictum de judicibus, *leg. cùm prætor. 12. dig. de Judiciis*, eò quòd arbitria ad similitudinem judiciorum sint redacta, *leg. 1. ff. h. t.* Unde quicunque non prohibetur expressè, per consequentiam admittitur, *cit. leg. Cùm prætor. & c. cùm apud 23.* juncta Glossa, *vers. Prohibitorium de Sponsalib.*

39 Resp. II. Loquendo magis in specie, Furiosus, Mutus aut Surdus, sicut & Pupillus, non potest esse Arbiter compromissarius, *l. Sed & si 9. ff. h. t.* Idemque dicendum de minore viginti annis, *leg. Cùm lege 46. dig. eod.* Nisi forsan talis sit, qui de jure communi, aut consuetudine habeat jurisdictionem, seu potestatem judicandi: quia tunc validè poterit in ipsum compromitti. Glossa *in d. l. Sed et si* citans Bartolum, & habetur simile *in c. Dilecti 4. h. t.* Porrò in majorem viginti annis potest quidem compromitti: si tamen is sit minor vigintiquinque annis; & temerè compromissum acceptando, seu arbitrium pronunciando læsus fuerit, restituitur in integrum, *cit. l. cùm lege §. fin. ff. h. t.*

40 Resp. III. Religiosus privatus nequit esse arbiter compromissarius, nisi id expostulet sui Monasterii utilitas, & Prælati consensus accedat. Ita Durandus *tit. de Arbitris §. Sequitur n. 29. & 30.* Engel *h. t. n. 6.* Sannig *eod. c. 2. n. 3.* & alii. Desumitur hoc *ex can. de præsentium, & can. Monachi 16. qu. 1.* estque in simili jam dictum suprà *tit. 38. de Procuratorib. §. 2. n. 48.*

41 Resp. IV. Fœminæ non possunt esse arbitri, seu arbitrices. Textus, & DD. *in leg. ult. cod. h. t.* ubi istud intelligitur de quibusvis mulieribus, licèt summæ atque optimæ opinionis constitutæ sint. Ipsæ enim ab omnibus civilibus, & publicis officiis remotæ sunt, *leg. Fœminæ 2. dig. de Regul. Juris.* Et cùm arbitria sint redacta ad instar judiciorum, sicut mulier non potest judicare, ita nec arbitrari.

42 Intellige, nisi Mulier sit talis, quæ in majori dignitate constituta habeat potestatem judicandi, *c. Vereor 8. q. 1. & c. Dilecti 4.* & Abbas *ibid. n. 1. h. t.* Vel nisi terræ consuetudo, utpote derogans Juri communi, aliud teneat, *d. c. Dilecti h. tit.* Durandus *cit. tit. de Arbitris §. potest n. 1.* Engel *h. t. n. 6.* & alii.

43 Insuper Conclusio est intelligenda de arbitrio propriè dicto: secùs est in arbitramento. Quia compromissum in mulierem, tanquam in arbitratricem, seu amicabilem compositricem, benè potest mulier acceptare, sicque partes pro bono & æquo componere. Casus est *in c. Quintavallis 23. de Jurejurand.* & notat Abbas *in cit. c. Dilecti num. 2. h. tit.* Durandus, *ubi suprà*, & alii. Siquidem coram arbitratore non est judicium, sed proceditur extrajudicialiter; ac proinde hic cessat ratio in Conclusione allata.

44 Quæritur III. Utrùm Laicus in causa spirituali, & Judex respectu causæ coram eo agitatæ, possit esse Arbiter? Resp. I. In causa spirituali nequit Laicus esse arbiter principaliter, *cap. Contingit 8. h. t.* & DD. *ibid.* Nisi accedente authoritate, seu jussu Papæ solius; ut limitat Glossa *in c. Decernimus vers. non præsumat. de Judiciis*, & Abbas *in cit. c. Contingat. num. 1. & 3. h. t.* Potest tamen accedente authoritate Judicis Ecclesiastici Laicus conjunctim cum clerico assumi ad arbitrandum de jure spirituali, valetque Laudum ab ipsis prolatum. Textus est *in cap. per tuas 9.* & tradit Barbosa *ibid. n. 3. h. t.* Covarruvias *c. 34. practicar. quæst. nu. 1.* & alii ab his copiosè citati.

45 Dicitur notanter, *in causa spirituali*. Nam, quòd in causis civilibus Clericorum, seu super rebus temporalibus ipsorum, possit compromitti in Laicos etiam à Clericis, notat Vallensis *h. t. §. 3. n. 3.* id probans *ex c. Dilecti 4. h. t.* Ubi Abbas *nu. 8.* post Hostiensem, & Jo. Andream, addit, istud fieri posse etiam sine authoritate Superioris Ecclesiastici; uti colligitur *ex cap. Contingit 8.* argumento à sensu contrario desumpto, & *ex c. Exposita 11. h. t.*

46 Nec obstat, quòd Clericus non possit prorogare jurisdictionem Laici in se, *cap. Significasti 18. de Foro compet.* Resp. enim, disparitatem esse: quia in prorogatione Clericus subjiceret se jurisdictioni Laici; quòd præjudicat privilegio Clericali, ac ne quidem authoritate Episcopi fieri potest, per textum, & DD. *in cit. c. Significasti*. Secùs fit in compromisso in Laicum ut arbitrum: quia Arbiter non habet jurisdictionem, sed notionem quandam, *leg. ait prætor. ff. de re judicat.* ac proinde Clericus compromittens in Arbitrum; non se subjicit jurisdictioni Laici contra privilegium Fori Ecclesiastici.

47 Resp. II. Potest in Judicem compromitti tanquam in arbitrum, etiam respectu causæ coram ipso agitatæ, dummodò id fiat à partibus spontè, & non jubente eodem Judice. Ita Glossa *in c. Cùm tempore vers. Magdeburgens.* & Abbas *ibid. n. 5. h. t.* colligentes ex casu dicti Capituli. Vallensis *h. t. §. 3. nu. 4.* Sannig *eod. c. 2. num. 2.* & plures alii; quamvis nonnulli oppositum teneant, saltem loquendo de Jure Civili. Conclusio hæc, quæ procedit tam de Judice ordinario, quàm delegato, desumitur *ex c. Causam quæ 8. de elect. & cit. c. Cùm tempore h. t.* & adhuc clariùs *ex c. cùm olim 7. h. t. & c. Litteras 14. de Præsumptionibus* ubi tales casus referuntur; sicque conclusionem, saltem spectato Jure Canonico, reddunt propemodùm indubitatam, quam etiam tuetur Pirhing *l. 1. tit. 43. §. 2. n. 13.*

48 Dices. In *l. Sed et si 9. §. 2. ff. h. t.* dicitur: *Si quis Judex sit, arbitrium recipere ejus rei, de qua judex est, inve se compromitti debere, prohibetur Lege Julia &c.* Resp. Istud esse quidem præcipuum fundamentum eorum, qui vel absolutè dicunt; non posse in Judicem compromitti ut in arbitrum, sed solum ut in arbitratorem; ut Glossa *in d. l. Sed et si §. Inve se ff. h. t.* vel saltem volunt, aliud quoad propositum esse de Jure Canonico, & aliud de Jure Civili. Illinc nihilominus solummodò haberi, quòd Judex non possit jubere partibus, ut in se compromittant; prout etiam limitat altera pars nostræ Conclusionis: non autem, quin partes spontè possint ejus arbitrio sese submittere, atque Judex illud in se recipere & exequi. Quia enim clarum est, spectato Jure Canonico posse à partibus spontè compromitti in Judicem ut in arbitrum, forte pro faciliori celeriorique expeditione causæ: hinc in citato textu ly, *inve se*, intelligendum est, non disjunctivè, sed copulativè; ut hac ratione Jus Civile dubium, declaretur per Jus Canonicum certum, conformiter dictis in Procemio §. 13. *num. 225. & seqq.* Nam quod in Jure sæpiùs copulativa resolvatur in disjunctivam, & disjunctiva in copulativam, textus est *in l. Sæpè ff. de verb. signif. & l. Cùm quidam Cod. eod.* Abbas *in cit. c. Cùm tempore n. 5. & 6. h. t.*

49 Quæritur IV. In quot arbitros compromitti possit, & debeat? Resp. I. Etsi ritè compromittatur in unum vel plures, pari vel impari numero; Nihilominùs con-

sultius

sultius est, ut impari numero assumantur; eisque discordantibus stetur arbitrio plurium. Ita Glossa *in cap. 1. §. Unus* & Abbas *ibid. n. 2. h. t.* Vallensis *§. 4. num. 1.* & communis. Et quidem prima pars patet *ex cap. 2. & c. Innotuit 12. h. t. & l. Item si unus §. si in duos ff. eod.* ubi apertè legitur, posse in duos arbitros compromitti, & olim ita compromissum fuisse.

50 Altera pars constat *ex d. cap. 1. h. t.* ubi non quidem præcipiendo, sed consulendo dicitur, quod in arbitrum aut unus eligatur, aut tres. Quamquàm hoc solùm ponatur exemplificandi causa numerum disparem, nihil impediat, si quinque aut plures assumantur arbitri. Ideò autem hi eliguntur in dispari numero, quia homines sunt faciles ad dissentiendum; sicque ipsis in pari numero electis, & discordantibus, sæpè contingeret, nihil ab ipsis concludi: secus, ubi eliguntur in impari numero. Siquidem

51 Resp. II. Quando plures Arbitri in impari numero, v. gr. tres eliguntur, statur sententiæ majoris partis concordantis, *text. clar. cap. 1. h. t. & c. 1. eod. in 6.* In quo posteriori loco proin infertur, quòd si ex tribus arbitris duo condemnent Titium in decem, & unus in quinque, debeat sententia prævalere duorum, qui eum condemnant in decem.

52 Quòd si omnes inter se discordent in taxanda aliqua quantitate pecuniaria (ut si unus Reum condemnet, aut rem æstimet quindecim, alter decem, tertius quinque) obtinebit minima quantitas pronunciata. Textus est *in cit. cap. 1. h. t. in 6.* addita ea ratione: quia in minima parte omnes existunt concordes; plus enim semper in se continet, quod minus est, juxta *Reg. 35. Juris in 6.* cum concordantiis.

53 Nec obstat, quòd ille, qui condemnat v. gr. in quindecim, expressè protestetur, quod nolit consentire in minorem summam, v. g. in quinque. Adhuc tenet sententia in quinque: nam protestatio impossibilis, seu contraria actui nihil operatur, *arg. l. Cùm in plures §. Locatoff. Locati* Barbosa *Axiomat. 194. n. 1.*

54 Resp. III. Nihilominus quando in duos taliter fuit compromissum, ut si ipsi ad invicem discordent, tertium aliquem incertum, seu primùm ab ipsis nominandum, sibi adjungant, tale compromissum, & secutum inde Laudum non valet, secus, si ipsis tribuatur potestas associandi sibi tertium certum, puta Sempronium. Textus est *in c. Innotuit 12. h. t.* juncta Glossa *fin.* & Abbate *ibid. n. 8.* & DD. communiter. Idem jam ante hac Legali provisione fuerat statutum *in l. Item si unus §. Si in duos ff. h. t.* Accedit ratio hic allegata: quia arbitri illi semel discordantes possent etiam discordare in assumendo tertio (nisi hic jam anteà esset determinatus, v. gr. Sempronius) adeoque, ne lites diutius protraherentur, ac discordiæ ex discordiis nascerentur, sicque negotium indecisum maneret, Lex voluit, statim à principio tale compromissum viribus carere.

55 Nec obstat, quòd duo arbitri illi, quibus in casu discordiæ data est potestas sibi associandi tertium incertum, postmodum conveniant in assumptione tertii, sicque videatur cessare dicta ratio discordiæ. Non obstat, inquam: quia *in cit. c. Innotuit h. t.* duo Arbitri, habentes potestatem associandi sibi tertium incertum, concorditer istum elegerunt; & tamen compromissum, ac Laudum inde secutum pronunciatur invalidum. Lex enim ideo voluit, à principio non valere tale compromissum, quia *& in assumendo* tertio incerto *possunt dissentire*, sicque dicta absurda evenire: atqui hæc ratio æquè militant, sive posteà consentiant, sive dissentiant; semper enim verum est dicere, quod potuerint dissentire. Quia igitur, quod ab initio non tenet, posteà non convalescit, *l. Quod in initio ff. de Reg. Jur.* cum similibus: tale compromissum, à principio jam invalidum, Jure sic disponente ob allatam rationem, posteà non potest convalescere, quantumvis duo illi Arbitri consentiant in associando tertio incerto. Glossa *fin. in cit. c. Innotuit* & Abbas *ibid. num. 8. h. t.* ubi addit, contrariam opinionem Glossæ in *d. l. Item si unus ff. h. t.* & paucorum aliorum, indubitanter non esse veram. Bartolus *in d. §. Si in duos.* Speculator *tit. de Arbitris §. fin. n. 20. §. Sed pone in eligendo*, & alii.

56 Dices, *in c. Cùm a nobis 13. h. t.* dicitur, quòd valeat compromissum factum in unum, aut plures, ut ipsi, vel per se causam definiant, vel per alios, quos ipsi elegerint; ergo etiam arbiter incertus potest assumi. Confirmatur hoc ipsum *ex cit. l. Item si unus §. Principaliter ff. h. t.* ubi sic statuitur: *Usitatum est, etiam in duos compromitti: & debet Prætor cogere arbitros, si non consentiant, tertiam personam certam eligere, cujus authoritati pareatur*; ergo. Resp. In concordandis hisce Juribus satis variare Doctores; uti videre est apud Glossam locis citatis, diversas solutiones afferentem.

57 Cæteris tamen dimissis melior videtur responsio posterior Glossæ *in d. c. Cùm a nobis*, & Abbatis *ibid. num. 1.* ideò valere compromissum ibi factum: quia ex eo non poterat sequi dissensio illa, ob quam Jura invalidant compromissum in personam incertam factum. Hic enim compromittebatur in arbitrum, ut vel per se, vel per alium à se eligendum, diffiniat: quidquid autem horum fiat, discordia nulla potest sequi; cùm nec arbiter à se, nec ab ipso electus possit à se discordare: sicque generaliter cessante causa dissensionis, ac periculi litium differendarum, de qua in contrariis Juribus, meritò tale compromissum approbatur. Et licèt Arbiter non possit regulariter vices suas alteri delegare, *l. Non distinguemus §. Quæsitum ff. h. tit.* id tamen limitandum est, sicut & limitatur ibidem, *nisi ad hoc compromissum sit*, atque per compromittentes talis potestas concorditer ipsi concessa fuerit.

58 Ad textum allegatum *ex l. Item si unus §. Principaliter ff. eod.* respondetur, dictum arbitrium à principio fuisse validum, eo quòd simpliciter in duos compromissum fuerit, quod licet: unde non mirum, quòd ex post factò etiam teneat compromissum, quamvis per Judicem cogatur eligi tertius, ut aliorum duorum arbitrorum dissensio tollatur. Secùs est in prioribus contrariis Juribus; ibi enim non simpliciter compromittitur in duos, sed sub conditione, ut si dissenserint, eligant tertium incertum. Nam hac ratione compromittentes in totum recesserunt à Judicis authoritate, seque exposuerunt periculo novæ dissentionis, ob quam, & emergentia inde incommoda, ejusmodi compromissum jam ab initio suo per Jura fuit cassatum.

§. III.

De potestate Arbitrorum, causisque super quibus in eos compromitti potest.

SUMMARIUM.

59 *Tanta est potestas Arbitrorum, quanta ipsi in compromisso est attributa.*
60 *Coram Arbitro compromissario non valet reconventio.*
61 *An ista locum habeat coram Arbitro juris? Et nu. præced.*
62 *Arbiter per seipsum debet dicere sententiam.*
63 *Et juxta formam in compromisso præscriptam.*
64 *Arbiter potest pronunciare de iis, quæ sunt connexa cum causa principali. Et num. seqq.*
65 *Sic potest statuere diem solutioni faciendæ, & cognoscere incidenter de causa restitutionis in integrum.*
66 *An pronunciare super qualitate rerum in compromisso expressarum.*
67 *Item pronunciare de fructibus perceptis ex re, de qua compromissum est.*
68 *Et condemnare contumacem ad solvendas alteri parti expensas.*
69 *De omnibus causis, quæ expressè non prohibentur, potest compromitti in Arbitros.*
70 *Non verò de illis, quæ ob gravitatem exigunt majores Judices. Unde*
71 *Nequit compromitti in arbitros, de causa restitutionis in integrum.*
72 *Nec de causa matrimoniali.*
73 *Nec de causa liberali.*

74 *Saltem flectit sumptæ: secus, ubi agitur de subjectione unius Ecclesiæ ad aliam.*

77 *Neque de causis criminali.*

76 *Sicut nec de causis Papæ specialiter reservatis.*

75 *Nec de causis Beneficialibus.*

78 *Exceptis non pessimis controversiis in præjudicium exemptionis.*

79 *Super causis liquidis, ac ex judicata, non potest compromitti in arbitros.*

80 *Explicatur c. Exposita §. 1.*

81 *Quid, & remanetne vel judicatur?*

79 QUæstiones Liquidæ sic appellantur *Rebus Tit. 1. §. 1.* & pacificè Arbitrorum, quanta ipsi ab partibus, vel Judice, in compromisso arbitrata fuit; adeò, ut hinc compromissi excedere non possit. Tertia *Rebus ut sup. Non dissequentur §. In effe §. fin.* ubi pippin Bartolus *in Summario*, inquit, *Arbitri nihil potest ultra id, quod est sibi in compromisso concessum.* Concordat textui *in c. Cum dilectus.*

60 Sic coram Arbitro compromissorum non potest fieri renovatio: quia videlicet nihil potest ultra id, quod fuit in compromisso concessum *ell, cit. cap. Cum dilectus d.* 1. Ubi Abbas *num.* 7. poli Speculatorem *tit. de Renuntiatione, §. fin. num.* 2. *hoc ipsum intelligit de Arbitris* [illegible], ita ut Arbitrum compromissi excedere non possit. Tertia *ut sup. §. 1. Non dissequentur §. In effe §. fin.* ubi pippin Bartolus *in Summario*, inquit, *Arbitri nihil potest ultra id, quod est sibi in compromisso concessum.* Concordat textui *in c. Cum dilectus num.* 1. *d.* 1. id probans *ex d. l. Non dissequentur §. Item non id cogendus ff. eod.* Tacentur ejusdem plura.

Quæritur II. De quibus causis possit compromitti in Arbitros? Resp. 1. Regula est, quibus causis, quæ quæ quæ possit compromitti, possit in arbitros compromitti. Ita Speculator *d. l. §. Rebus. num.* 3. Hotiensis *in Summa d. n.* 3. Pufinus *eod. n.* 3. Novet et alii plura *n.* 8. *Dicimus* 68. Ubi dum de arbitris est prohibitum, certisum videlicet causarum, in unjus compromissi necessitas; & quatenus plures compromissi *in leg. Non dissequentur §. Infinitus & §. De libera ff. l. 1.*

Resp. II. Causa illa, quæ ob publi gratitatem, ac publicæ pacis necessitatem contingit, non compromittit in Arbitros non pollunt. Ita definitur *ex Lucas §. de in integrum restitut.* ubi quatuor quæ illuc commendat, specificantur, hoc adhibet, quod in pilis, *Cum majores Judices ergum, arbitri nequit ofuni.*

Sic Imprimis nequit ut ad arbitrum, ut ad Arbitrum, ut ad Arbitrum, ut ad

committit; atque ad hanc persolvendam actio institui, ipseque compelli potest. Ita certa, & communis DD. atque constat tum *ex cit. c. Per tuas h. t.* tum *ex l. Ex compromisso* 2. *& l. Diem proferre §. Stari ff. eod.* Quo posteriori in loco additur, stari debere sententiæ arbitri, sive æqua, sive iniqua sit, metu pœnæ, ut explicat Bartolus *ibid. In Summario*: sibi enim imputet, qui compromisit in talem arbitrum. Concordat textus *in L. 1. h. t.* addita illa ratione: quia *ob hoc invicem pœna promittitur, ut metu ejus à placitis non recedatur.*

88 Resp. II. Nihilominus pœna ejusmodi semel soluta, pars nolens arbitrio seu Laudo stare non compellitur: nisi fuerit appositum juramentum de servando eo: aut nisi adjecta sit clausula, *Rato manente pacto*, sive arbitrio. Hæc Conclusio quoad primam partem, nimirum quòd soluta pœna quis Laudo stare non compellatur, est decisa *in Auth. Decernit jus C. eod.* ubi expressè dicitur, quòd *præstita pœna liceat à judicatis*, seu à sententia arbitri, *recedere*. Concordatur textus *in leg. 2. ff. h. t. L. 1. C. eod.* Atque idcircò Glossa *fin. in c. Dilecti*, & Abbas *ibid. num. 17. h. tit.* rectè notat, quòd soluta pœna apposita in compromisso, non possit agi, ut stetur sententiæ. Et Engel *h. t. num. 15.* inquit, quòd si pœna compromisso fuerit adjecta, tunc compromissum fiat conditionatum, seu alternativum; ut videlicet stetur compromisso, vel solvatur pœna, prout condemnatus elegerit.

89 Additur notanter in Conclusione, *nisi fuerit appositum juramentum de servando arbitrio*. Quia tunc ejusmodi Laudum, ratione appositi juramenti, servari debet; eò quod hujus observantia non vergat in æternæ salutis dispendium, neque in alterius præjudicium, *cap. Quamvis 2. de Pactis in 6.* cum similibus. Glossa *in c. Non fine*, *verf. Sacramentum* & Abbas *ibid. num. 8. h. t.* Molina *tract. 5. disp. 35. num.* 20. Quamvis Innocentius *in c. Per tuas num.* 3. & Layman *ibid. num. 14. h. t.* velint: quòd si quis compromissum cum pœna violatori adjecta juramento confirmarit, satisfaciat, si pœnam solvat: dummodò non fuerit intentio jurantis, sese obligandi specificè tam ad servandum arbitrium, quam ad solvendam pœnam, si id non servaverit, prout dictam suam sententiam limitat Layman *citat. num.* 14. Verùm à priori sententia non videtur recedendum, tum ob rationem allatam: tum quia juramentum habet vim clausulæ, *Rato manente pacto*, ut notat Abbas *in c. Per tuas num. 14. h. t.* post Baldum. Card. Tuschus *Litt. C. Concl.* 300 *num.* 4 Barbosa *Claus. 128. n.* 3. cum aliis.

90 Nec obstat, quòd *in cit. Auth. decernit jus h. t.* prohibeatur, fieri compromissum cum juramento; atque subjungatur, quòd præstita pœna liceat à judicatis recedere. Resp. enim, inde solùm sequi, quòd ex tali juramento de Jure Civili de facto nulla detur actio: secùs tamen dicendum de Jure Canonico. Siquidem *in c. Non fine & c. Pervenit. & c. Cùm tempore & c. Per tuas h. t.* intervenit juramentum in compromisso, nec tamen Papa illud reprobat, imò mandat, tale juramentum servari; nam ob reverentiam Numinis omne juramentum promissorium est servandum, quod sine peccato servari potest. Abbas *cit. n. 8. & c. Per tuas 13. h. t.* Layman, *ubi suprà, n. 11.* citans communem, contra Bartolum *in d. Auth. Decernit jus.*

91 Additur ulteriùs in data *num.* 88. Conclusione, *aut nisi adjecta sit clausula, Rato manente pacto*, seu compromisso; ita videlicet, ut non obstante præstatione pœnæ, adhuc sententia arbitrorum rata maneat. Quia, ubi in compromisso dicta clausula fuit apposita, controveniens non solùm pœnam solvere, sed insuper, sententiam Arbitri observare compellitur. Tunc enim in effectu duplex compromissum intervenire censetur: unum pœnale, seu obligans ad præstationem pœnæ, si non servetur: alterum simplex, seu purum, vi cujus haud obstante solutione pœnæ, agi potest ad obtinendam observantiam, atque executionem Laudi. Glossa *in cap. Delicti verf. Per pœnam, in fine*, & Abbas *ibidem n.* 17. Card. Tuschus *Litt. C. Concl.* 300. *nu.* 2. Maranta *in Speculo Aureo, part. 6. §. de Appellatione num.* 263. Barbosa *Clausula 128. num. 5. & seqq.* Pirhing *h. t. num.* 69. & alii.

Resp. III. Quòd si plura capitula contineantur in compromisso, & Laudo desuper pronunciato, atque altera pars veniat contra unum duntaxat capitulum, non idcircò committitur pœna in solidum, sed debetur pro parte correspondente tantùm. Ita Speculator *tit. de Arbitrio §. Sequitur num.* 39. id limitans, nisi in compromisso expressum fuerit, quod etiam pro uno solo capitulo violato tota pœna committatur, ac debeatur. Aliquin enim, quot sunt capitula, tot sunt partialia compromissa; ut *l. Quod dicitur 86. ff. de Verbor. obligat.* ac proinde, sicut veniens contra omnia, committit pœnam in totum: ita veniens contra partem, pro parte duntaxat pœnam committit. 92

Quæritur III. Intra quantum tempus committatur pœna, si non detur id, quod Arbiter dari jusserit? Resp. I. Quando ab Arbitro certum tempus solutioni est præfixum, ut puta, quòd fiat solutio intra Calendas Septembris currentis anni, tunc pœna committitur, si cessante legitimo impedimento intra diem præfixum solutio facta non fuerit; haud obstante, quòd posteà solutio offeratur: quoniam semper verum est dicere, quòd ante dictas Calendas solutio facta non fuerit. Si tamen pars altera post lapsum illius termini solutionem oblatam acceperit, ulteriùs pœnam petere non poterit: quia sponte solutionem illam acceptando censetur juri suo renunciasse. Textus, Glossa, Bartolus, & DD. *in leg. Celsus ait ff. h. t.* 93

Additur notanter, *cessante justo impedimento*. Quia si vel per creditorem stet, vel adversa valetudine, aut alia justa ex causa quis impediatur, quò minùs intra tempus præfixum solvat pœnam non committit; dummodò posteà, quamprimùm poterit, solvat, *d. l. Celsus ait §. Idem ait & l. Arbiter Calendis ff. eod.* Quòd si verò etiam posteà non solvat, pœnam incurrit: duo enim talis Arbitri præcepta esse noscuntur unum, quòd solvat; alterum, quòd intra Calendas solvat. Licet ergo condemnatus pœnam non committat ex eo, quòd intra Calendas non solverit, quoniam per eum non stetit; tamen ex altera parte committit pœnam, eò quòd non solverit; sicque posterior mora nocet eidem, *d. §. Idem ait*, juncta Glossa, & Bartolo ibidem, cum aliis. 94

Resp. II. Quòd si verò solutioni per Arbitrum indictæ certa dies præfixa non fuerit, tunc pro ea præstanda conceditur modicum tempus, & arbitrio boni viri, sive Judicis taxandum. Textus, & Glossa *in l. Si cùm dies §. fin. ff. h. t.* Concordat textus *in l. Quod dicimus ff. de Solutionib.* ubi dicitur, quod ly, *debere statim solvere, cum aliquo temperamento temporis intelligendum est: nec enim cum sacco adire debet.* Et tale temperamentum, sive modicum tempus, in actione reali, censetur esse spatium decem dierum; ut *leg. Promissor. §. Si fine die ff. de Constit. pecunia*: in actione personali autem, spatium quatuor mensium, *c. Quærenti 26. de Offic. Delegat.* ubi Glossa *V. Quadrimestre*; plura de hoc. 95

§. V.

De remediis contra injustum Laudum competentibus, ac cessatione potestatis Arbitrorum.

S U M M A R I U M.

96 *Contra injustum Laudum nonnulla competunt remedia Juris.*

97 *I. Quando Laudum continet manifestam iniquitatem, vel est ipso jure nullum, vel officio Judicis retractandum.*

98 *II. Contra illud competit exceptio doli.*

99 *III. Si quis per Laudum læsus est ultra dimidium justi pretii, potest intentare Remedium*, L. 2. C. de Rescindend. vendit.

100 *Potestas Arbitrorum finitur per pronunciationem sententiæ, sive Laudi.*

101 *Arbiter non potest exequi suam sententiam, neque hanc immutare, si fuit diffinitiva, secus, si interlocutoria.*

102 Si

102 *Si compromissum habeat plures articulos, & Arbiter super uno articulo pronunciaverit, an hanc sententiam posteà mutare valeat?*

103 *Arbitrorum potestas finitur tum morte ipsorum.*

104 *Tum morte alterius compromittentium.*

105 *Ac lapsu termini in compromisso expressi, nisi diem protulit.*

106 *Compromissum finitur recusatione Arbitri suspecti.*

107 *Sicut & interitu rei, de qua compromittebatur. Limitatur & tamen hoc.*

108 *Aliis tribus modis expirat potestas Arbitrorum, nempe.*

109 *Acceptilatione.*

110 *Judicio, &*

Pacto.

96 Quæritur I. Utrùm contra injustum Laudum arbitri aliquod Juris remedium competat? Resp. I. Competere. Nam, præterquàm, quòd à sententia Arbitri Juris, sive necessarii, appellare liceat (etsi secus sit in Arbitrio voluntario, seu compromissario, ut dictum suprà *§. 1. num.* 17.) etiam contra hujus sententiam, dum vel notoria est ejus injustitia, vel nimium gravis ac enormis inde læsio inducitur, nonnulla competunt remedia Juris. In quibus proinde casibus fallit illud, quod *in leg. Diem proferre §. Stari ff. h. t.* habetur; videlicet, quòd sententiæ Arbitri stare debeat, sive æqua, sive iniqua.

97 Primò enim, quando Laudum continet manifestam ac evidentem iniquitatem; tunc vel ipso jure est nullum, si videlicet inducit peccatum per partes non remissibile, v. g. simoniam, usuram, aut hujusmodi; ut *cap. Non fine 2.* juncta Glossa *verf. quinque marchas*, & DD. *ibid. h. tit.* Vel saltem, ubi continent peccatum per partes remissibile, v. gr. inferens præjudicium pecuniarum, notorium tamen, ex officio Judicis retractari debet. Abbas *in cit. cap. Non fine numer.* 14. post Glossam *canon. A judicibus 2. quæst.* 6. & Hostiensem: qui addit, quòd arbitrium eo ipso, quòd enormiter lædit partem, contineat peccatum. Concordat Archidiaconus *in cit. c. A judicibus num.* 4. id probans *ex c. exposita 11. h. tit. & c. Causam quæ 8. de election.* Fulgosius *Consil.* 280. *§. Manet itaque*, citans insuper Bernardum, Jo. Andream, & alios, etiam in Foro Civili id esse servandum firmantes; dummodò intra decem dies reclametur.

98 Secundò contra injustum arbitrum, seu Laudum, competit exceptio doli: ut si quis Arbitrum pecunia corruperit, vel adversarium callidè circumvenerit, & hujusmodi, *leg. Ita demum ff. h. t.* Vel, si arbiter efficiatur inimicus partis: quia etiam tunc contra petitorem pœnæ, obstat exceptio doli, *leg. Non distinguemus §. Cùm quidam ff. eod.* Idem dicendum, quando per sordes, vel per gratiam, arbitratum fuit, *l. Arbitrorum 3. C. h. t.* & Glossa *in c. Non fine verf. Faventes h. t.* Idemque procedit, quando iniquitas arbitrii est notoria & manifesta, ac nihilominus pars altera petit executionem ipsius: repellitur enim exceptione doli, per Jura allegata: nam petens executionem arbitrii notoriè doli, hoc ipso dolum facere præsumitur, *arg. cap. 2. de Præsumptionib.* Abbas *in d. c. Non fine num. 14. h. t.* Engel *eod. num.* 7. Maranta *part. 6. Speculi Aurei §. de Appellatione num.* 266. addens, quòd talis exceptio doli, oriens ex manifesta iniquitate, impediat executionem Laudi etiam post decem dies.

99 Tertiò si compromittens per arbitrium, sive Laudum ab Arbitro pronunciatum, læsus fuit ultra dimidium justi pretii, potest is intentare Remedium, *l. 2. Cod. de rescind. vendition.* Maranta *in cit. Speculo Aureo par. 4. dist. 14. n.* 8. post Philip. Decium *Consil.* 60. ubi arguit de compromisso ad transactionem. Pirhing *h. t. n.* 97. citans plures alios.

100 Quæritur II. Quibus modis finiatur compromissum, ac potestas Arbitrorum Resp. I. Compromissum, ac potestas Arbitrorum, finitur imprimis per pronunciationem sententiæ, sive Laudi super tota causa comprommisso comprehensa plorati. Textus est *in l. dicere autem (alias Qualem autem) ff. h. t.* juncta Glossa, *V. A tota*, & communi Doctorum.

Unde quando semel Arbiter de tota controversia pronunciavit damnando, vel absolvendo, non potest suam sententiam exequi, sed debet ejus executionem relinquere Judici ordinario Rei, *l. Cùm antea Cod. h. t.* estque dictum suprà *§. 1. num.* 25. Neque ampliùs valet sententiam suam immutare, *cap. Exposita 11. h. t.* Adeò, ut nec eam corrigere possit, quamvis erraverit, *cit. l. Dicere autem & l. Quia arbiter ff. eod.* ubi & hujus ratio redditur: quia jam functus est officio suo, sicque arbiter esse desivit. Quamquàm ibidem hoc ipsum rectè explicetur de sententia diffinitiva arbitri, qua condemnat, vel absolvit: quia sententiam interlocutoriam benè potest mutare; ut puta, si jusserit litigatores Calendis adesse, potest hunc diem mutare jubendo, ut adsint Idibus. 101

Additur notanter in Conclusione, *super tota causa.* Nam si compromissum habeat plures articulos, sive controversias, est distinguendum, quomodo illud factum fuerit. Si enim compromittebatur, ut arbiter de omnibus simul pronunciaret, sententia super uno articulo lata non tenet, cùm non sit servata forma compromissi, sicque ea potest mutari. Quòd si autem compromittebatur, ut de singulis separatim posset pronunciare tunc censetur plura esse compromissa; & dicta sententia super uno articulo, ea ampliùs mutari non potest: quia (quantùm ad illam controversiam) desiit esse Arbiter. Textus est *in l. Quid tamen §. 1. ff. h. tit.* 102

Resp. II. Finitur etiam officium ac potestas Arbitrorum, tum morte ipsorum; vel si plures fuerint, alicujus ipsorum, nisi secùs in compromisso actum fuerit: tum morte alterius compromittentium. Ita communis. Et quidem, quòd morte Arbitrorum, vel alicujus ipsorum, expiret, textus est *in c. Uno Delegatorum 42. de Offic. Delegat.* ubi dicitur: *Uno delegatorum, vel Arbitrorum, rebus humanis exempto, eorum officium expiravit: nisi aliud in delegatione, aut compromisso fuisset expressum*: videlicet, ut uno eorum defuncto, vel impedito, alii procedere possent. Accedit ratio ibidem per Glossam allata: quia in plures arbitros simpliciter datos (hoc est, nisi secùs expressum fuerit) censetur compromissum, ut omnes judicent, *l. Item si unus §. Item si plures & l. Si in tres ff. h. t.* Atqui uno eorum mortuo, forma talis compromissi non potest ampliùs servari; ergo illud evanescit, sicut & potestas arbitrorum superstitum. 103

Altera pars, seu quod morte alterius litigantium expiret compromissum: habetur *c. ex parte 10. h. tit.* Accedit ratio: quia compromissum non transit ad hæredes, nisi id fuerit expressum, *leg. Diem proferre §. Si hæredes ff. h. tit.* Pendet enim tota vis compromissi ex voluntate compromittentium: hi autem plerumque compromittunt in arbitros ex singulari amicitia, & fiducia, quam erga ipsos habent. Quia igitur in hæredibus, veluti minùs notis, hæc ratio deficit, merito Jura censuerunt, compromissum morte alterius compomittentium (nisi secùs sit expressum) expirare; sicque causam via ordinaria per Judices esse expediendam. 104

Resp. III. Compromissum, & potestas Arbitrorum, expirat etiam lapsu termini, seu diei in compromisso expressi. Patet hoc *ex leg. si cùm dies §. 1. ff. h. t.* Ubi tamen hoc limitatur, dummodò nihil in compromisso de die proferenda cautum fuerit: nam si de hoc anteà cavebatur; ipse Arbiter ante finitum prius tempus diem protulit, mansit arbiter, sicque potestas ejus non expiravit; prout ibidem habetur, juncta Glossa, *V. Protulit.* 105

Resp. IV. Finitur etiam compromissum recusatione Arbitri suspecti; ut *l. Sed & si in servum §. fin. & l. Non distinguemus §. Cùm quidam ff. h. t.* 106

Expirat etiam compromissum, & potestas Arbitrorum, interitu rei, de qua compromittebatur, & arbitrium ferendum esset, *d. l. Non distinguemus §. Item non est ff. h. t.* Ubi tamen hoc ipsum limitatur, nisi in tali casu aliquid litigantium intersit; utputa, propter fructus & partus, prout explicat Glossa ibidem: quia non obstante interitu rei principalis, saltem de his Arbiter pronunciare posset. 107

108 Resp. V. Aliis tribus, atque *in tit. I. Non dijjiguatur, §. Summa ret. ff. h. tit.* enumeratis modis, solutio compromissum, sicque expirat potestas Arbitrorum: videlicet Acceptatione, Judicio, & pacto. Ea quidem

109 Acceptatione finitur compromissum, & potestas Arbitrorum, quando uni compromittentium acceptatus est pœna compromissi, quis & alteri ea videtur acceptatus, *leg. Pomponius, ff. h. t.* juncta Glossa *in. Ibidem*.

110 Judicio autem cessat compromissum, & potestas arbitrorum, quando unus compromittentium ab Arbitris recessit, & coram ordinario Judice rem, de qua compromissum erat, in Iudicium deduxit. Est enim talis contra compromissum agat, sicque incidat in pœnam compromissi appositam: nihilominus potest modum causa coram eodem ordinario Judice prosequenda est, sicque definitur potestas arbitri. Textus est *in leg. si quis rem, ff. h. t.*

111 Pacto eandem solvitur compromissum, atque cessat potestas arbitri, quando inter partes compromittentes super negotio principali, de quo compromissum fuerat, pactum transactum est, *cit. leg. Non distinguatur §. Item non est, ff. eod.* Vel, quando partes inter se convenerunt, ut à compromisso recedatur: quia omnes enim compromittentium consensit sic compromisso in Arbitros, ita eodem etiam dissolvitur, *cap. 1. de Rej. Iuris.*

Atque hæc in Primum Librum Decretalium dicta sufficiant, cedantque ad Laudem perenuem Omnipotentis Dei, omnis Justitiæ Fontis & Originis.

INDEX ALFABETICUS
RERUM, ET VERBORUM.

Littera P. denotat Proœmium. T. Titulum. N. Numerum. F. Folium.

A

A Dicto quando fit exclusivè, vel inclusivè? T. 9. n. 34. F. 374.

Abbas potest eligi in Episcopum. T. 1. nu. 53. Fog. 18. Inter Abbates perpetuos, & Ecclesiam, contrahitur quasi Bronimgium spirituale. Tit. 6. n. 111. F. 194. Abbates perpetui, aliique Superiores Regulares, an sint eligendi secundum formam *tret. Gnte propter Eccl. gnu Religiosam?* T. 6. num. 318. & seqq. F. 219. In electione Abbatum perpetuorum potest indubitanter procedi per viam compromissi, nu. 399. Abbates ex privilegio Papæ possunt conferre Ordines minores. T. 13. n. 14. & 15. F. 139. Hæc potestas non est annexa Iure Divino hereditatibus Abbatialibus, n. 16. Quibus etiam possunt conferre Ordines Sacros? n. 17. & 18. & seqq. Abbatiæ præsidiendo dari esse, vel iuste annexa fieri Presbyter. T. 14. n. 22. F. 281. Antiquitus tamen Abbates poterant esse non Presbyteri, n. 23. Idem ob necessitatem atque utilitatem Ecclesiæ, etiam hodie potest fieri dispensativè, n. 24. Et an in tali casu possit dispensare Episcopus? n. 25. Abbas benedictus potest conferre Ordines minores etiam subditis Episcopi de hujus Licentia. T. 29. nu. 87. F. 326. Abbates an cogantur venire ad Synodum. T. 31. n. 102. F. 349.

Abbatissa, an sit eligenda à duabus partibus Monialium? T. 6. n. 130. F. 198. Abbatissa neque excommunicare propter inobedientiam illi subditæ, nec Clericus tricis suspendere. T. 33. n. 25. F. 366. Potest tamen imponere officium Superioris, ut ipse talles excommunicet, aut suspendat, n. 27.

Abrogatio legis, quid, & quomodo differat à derogatione, & ferianione legis? T. 2. num. 48. & 48. F. 118.

Abstinentia, & quando sint vocandi ad electiones. T. 6. nu. 118. & seq. F. 193. Quoad hoc est intendenda continuando locorum, nu. 118. & 119. Abbens, qui fcit vacationem Ecclesiæ, & alion electionis, ulterius non est necessario citandus, n. 119. Si abiensies commodè vocari non possunt, puta, ob periculum ex mora imminens Ecclesiæ, possunt, & debent alii procedere ad electionem, n. 119.

Abbatia à censuris ad cautelam, quid operetur? T. 3. n. 3. F. 130. Absolutio ab excommunicatione primùm supervenens, non convalidat Rescriptum ab excommunicato impetratum, n. 14. & 15. Absolutio à censuris mere externa, ipsiusque effectus, tamquam extorquens excommunicatio. Tit. 40. num. 65. & seqq. F. 413.

Acceptatio papali, an requiratur ad Legem humanam? T. 1. nu. 136. & seqq. F. 78. Quid agendum, si nulla habeatur causa non acceptandi legem, n. 143. Populus non accepando legem rite publicatam peccat, potestque punirl, nu. 147. Nisi quis è populo justa de causa excusetur, nu. 148. & seqq.

Accessus minoris partis ad majorem, anin electionibus valeat? T. 6. n. 302. & seqq. F. 215.

Actio, quid, & quomodo differat ab Imploratione officii Judicis. Tit. 32. nu. 29. & seqq. F. 378. Actiones bonæ fidei sunt septendecim, & quales? Tit. 37. num. 124. & 125. F. 379. In actionibus bonæ fidei venient usuræ, & fructus à tempore moræ; fecùs in actionibus stricti juris, num. 130. & 131. Vide infrà *§. Convenitur bonæ fidei.* Actiones liquidæ bene possunt venali. T. 37. n. 38. F. 391. Actio mandati directa, seu competens Domino contra Procuratorem, sive Mandatarium, quid importet. T. 38. nu. 110. & 111. & 118. F. 402. Actio Mandati contraria, quid? n. 113.

Actio *quod metus causa* datur illi, qui ex gravi metu res suas alteri tradidit. T. 40. nu. 35. F. 410. Vi hujus debet fieri integerrima restitutio, n. 36. Agens hac actione non tenetur delignare, quis metum inulerit, n. 37. Actio *quod metus causa*, non solùm est personalis, sed etiam; in rem scripta, nu. 38. Imò & penualis. Ibid.

Actus meræ facultatis, qui? T. 4. num. 130. F. 168. Actuum frequentia, an, & qualis requiratur ad indicendum consuetudinem, n. 116. & seqq. & nu. 95. Et quales actus ad eam indicendam requirantur? n. 122. & seqq.

Advocati, alio nomine vocantur *Postulantes, Patroni causarum*, &c. T. 37. n. 4. F. 387. Advocati requisitantur milites, n. 6. Advocatum esse est honorie, n. 7. Advocatum in judicio agere, quid possit, vel prohibeatur, num. 8. & seqq. Vide infrà *V. Postulare.* Advocatum ad litigandum, num possint Clerici, n. 13. & seqq. Vel Monachi, aliique religiosi, nu. 18. Non possunt Advocatorum obligatio generatim quoquoplex. T. 37. nu. 27. F. 389. Advocati qua ratione tenantur attendere ad qualitatem causæ, nu. 28. Non possunt fidelitate causam certò iniquam, & desperatam. Ibidem. Quid agendum Advocato, si causa Clientis in progressu apparet injusta, quæ ab initio videbatur injusta, vel falsum probabile? nu. 29. An tunc possit Clientelum inducere ad tranfigendum, num. 30. Advocatus qua ratione tenetur servare modum advocandi, num. 31. & 32. Atque servare veritatem, num. 33. & seqq. Advocatus ucus falsis pro veris, Falsi crimen incurrit, n. 33. Bonus Advocatus clienti dicit: *si sic respondabit, perdet causam; si aliter, & contra veritatem, perdet animam*, num. 34. Non fabricabit adversario suo defensionis capiam, nec superflua petat dilationes &c. num. 35. Licèt possit occultare ea, quibus impedirl possit processus, num. 36. Advocatus tenetur servare fidelitatem; & qua ratione, num. 37. & seqq. Non potest prodere instrumenta, seu documenta ita secreta tuæ causæ petri adversæ; aliaquin dicitur Fal-

Italiarum, nu. 38. Nequi idem esse Advocatus, & Iudex, in eadem influxa & causa, n. 39. Quis legitime fuerit Advocatus urbique parti fuisse inferiores, confirmat Praxiarcater, nu. 40. Tenere fere moderationem in salario, & qualiter, nu. 41. & 42. Advocatus nequi pacisci de quota litis, n. 43. Cur licear pacisci de salario, & non de quota litis, nu. 44. Advocatus nequi silere aliquas contractus cum Clientelo ius intra, num. 45. Nec potest alienas lites redimere, n. 46. Et qualiter id prohibitum, nu. 47. & fqq. Advocatus neqiter diffinit à Praetore. T. 37. n. 7. & 38. & 388. n. 3. & fqq. F. 392. Advocatus qualiter, poteli compelli, eiu T. 38. n. 9. Dubitatur num Advocati qui pro fisci publicum fuerunt Procuratores, n. 32. Advocatorum confilio, fica error, ne nocetat fuo Clientelo. T. 38. nu. 16. F. 462.

Advocatum licuerunt tenetur fudes parti litiganti providere, si ea tantum non habet. T. 32. n. 16. F. 463.

Taliter Advocatus qualiter dicitur, quod fit militaria Iudicis, nu. 30. Advocatus illeuno tenetur gratis qualiter ciliem ius. n. 31. Dumtaxat cliens, ruinaliter, nec de omnino pauper, n. 32. Ex. quo ab Advocatis minus bonis dicitur fortunat, an Iudex liquiere poffit, ne debeat, n. 33.

Aequitas, quid. T. 2. n. 418. F. 111. *In omnibus casibus petitur dolor effectus aequitatis, quam ferilis fieri, dicendum*, n. 4. & 5. Dicitur & equitas licetque, ideo est equitatis non iniquae, n. 47.

Aetas in illegitimis, atque promovendis ad Praelaturas, & Beneficia Ecclesiastica, qualis requiratur. T. 8. n. 210. & fqq. F. 205. Certum est, in talibus requiri aetatis maturitatem, & cur, n. 210. Aetas quamvis decim annorum, filicet inchoantem ad Beneficia diffinitur pro quocunque Beneficio Ecclesiastico obtinendo, n. 212. Et eligitur quinque anni pro Lectoria Parochiali, nu. 212. Adeli, ut ordinandi ad Ordines, non fit diffenfatus ad Beneficium Parochiale, n. 213. Ad Decanatum requiritur aetas viginti quinque annorum, filicet inchoantem, n. 214. Ad Dignitates & Personatus, qualiter aniuarum cura non habeat, qualis aetas requiratur, n. 214. & 215. Et quae, fi talibus annuarum cura habeat, n. 216. Et eligitur requiritur aetas viginti annorum completorum, n. 217. Ad Archidiaconatum, qualis aetas requiritur. T. 11. n. 63. F. 395. Aetas in principalis, fica Prominentiae ad Ecclesias, Prebiaturas, aliaque Beneficia Ecclesiastica, qualis requiratur. T. 14. n. 5. F. 269. T. 6. n. 220. & fqq. F. 205.

Aetatis indulti minoris cursus, quid. T. 40. n. 2. F. 459. Indultum hoc prohibit diffinitum, ut maturitas in cursu, cum laeradum, n. 3. Et qualis alio cursus fic aliquantum oriatur, n. 4. Et quo cursu competunt, n. 5. Ut adeo in fiducum cursu alterantur competere, fitis requirantur, quae, num. 6. & 7. & fqq. Qualitatem prohibita alienatione Iudicii mutandi cursu, etiam dicitur locum in affectu, nu. 8. Et quomodo aetatis hac ratione cedit, nu. 17. & 12. Per Rescriptum Apostolicum contra alienantem impertatum convenire id, in eum fidicat alienatio Iudicii mutandi cursu, n. 13. Solvitur infiantia, n. 14.

Affectus Patris, aliae Filius, aliae Spiritus Sanctus, cui dicatur, non tamen, aliae? T. 1. n. 2. F. 1.

Almarius, qui fuerit? T. 1. n. 229. F. 61. Ejus cruciatus, quid, nu. 228. & 229.

Altaria non funt reconsecranda, in quibus Schismatici, vel degradati Sacerdotes celebrarunt. T. 16. nu. 36. F. 38.

Animam rationalem esse vere, neque fe humani corporis formam, est diffinitum in Concilio generali Viennensi. T. 1. n. 233. F. 61. Quidjuvat ad Fidem hanc diffuiere aeque in Concilio generali diffinire, nu. 234.

Animus, quot dicit habeat. T. 11. n. 64. F. 139. Apud fiuis fe loquentis anni debent addi unus dies? Ibidem, Annus naturalis, & annus Ecclesiasticus, quis, cit. T. 1. n. 41. F. 289. Sufficit ut propio in interstitio Ordinum. Ibid.

Appellatio Regularis fuliuam jurisdictioni Episcoporum. T. 31. n. 32. Neqiit idem esse Advocatus, & Iudex, in eadem influxa & causa, n. 39. Et qiieqiid fuccessive? ibid. Advocatus urique parti fiuiul inferiores, confirmat Praxiarcater, nu. 40. Tenere fere moderationem in falario, & qualiter, nu. 41. & 42. Advocatus neqiit pacisci de quota litis, n. 43. Cur licear pacisci de falario, & non de quota litis, nu. 44. Advocatus neqiter silere aliquas contractus cum Clientelo ius intra, num. 45. Nec potest alienas lites redimere, n. 46. Et qualiter id prohibitum, nu. 47. & fqq. Advocatus neqiter diffinit à Praetore. T. 37. n. 7. F. 387. & 388. n. 3. & fqq. F. 392. Advocatus qualiter, poteli compelli, eiu T. 38. n. 9. Dubitatur num Advocati qui pro fisci publicum fuerunt Procuratores, n. 32. Advocatorum confilio, fica error, ne nocetat fuo Clientelo. T. 38. nu. 16. F. 462.

Advocatum licuerunt tenetur fudes parti litiganti providere, si ea tantum non habet. T. 32. n. 16. F. 463.

Taliter Advocatus qualiter dicitur, quod fit militaria Iudicis, nu. 30. Advocatus illeuno tenetur gratis qualiter ciliem ius. n. 31. Dumtaxat cliens, ruinaliter, nec de omnino pauper, n. 32. Ex. quo ab Advocatis minus bonis dicitur fortunat, an Iudex liquiere poffit, ne debeat, n. 33.

Aequitas, quid. T. 2. n. 418. F. 111. *In omnibus casibus petitur dolor effectus aequitatis, quam fieri filis fieri, dicendum*, n. 4. & 5. Dicitur & equitas licetque, ideo est equitatis non iniquae, n. 47.

Aetas in illegitimis, atque promovendis ad Praelaturas, & Beneficia Ecclesiastica, qualis requiratur. T. 8. n. 210. & fqq. F. 205. Certum est, in talibus requiri aetatis maturitatem, & cur, n. 210. Aetas quamvis decim annorum, filicet inchoantem ad Beneficia diffinitur pro quocunque Beneficio Ecclesiastico obtinendo, n. 212. Et eligitur quinque anni pro Lectoria Parochiali, nu. 212. Adeli, ut ordinandi ad Ordines, non fit diffenfatus ad Beneficium Parochiale, n. 213. Ad Decanatum requiritur aetas viginti quinque annorum, filicet inchoantem, n. 214. Ad Dignitates & Personatus, qualiter aniuarum cura non habeat, qualis aetas requiratur, n. 214. & 215. Et eque, fi talibus aniuarum cura habeat, n. 216. Et eligitur requiritur aetas viginti annorum completorum, n. 217. Ad Archidiaconatum, qualis aetas requiritur. T. 11. n. 63. F. 395. Aetas in principalis, fica Prominentiae ad Ecclesias, Prebiaturas, aliaque Beneficia Ecclesiastica, qualis requiratur. T. 14. n. 5. F. 269. T. 6. n. 220. & fqq. F. 205.

Aetatis indulti minoris cursus, quid. T. 40. n. 2. F. 459. Indultum hoc prohibit diffinitum, ut maturitas in cursu, cum laeradum, n. 3. Et qualis alio cursus fic aliquantum oriatur, n. 4. Et que cursu competunt, n. 5. Ut adeo in fiducum cursu alterantur competere, fitis requirunur, quae, num. 6. & 7. & fqq. Qualitatem prohibita alienatione Iudicii mutandi cursu, n. etiam dicitur locum in affectu, nu. 8. Et quomodo aetatis hac ratione cedit, nu. 17. & 12. Per Rescriptum Apostolicum contra alienantem impertatum convenire id, in eum fidicat alienatio Iudicii mutandi cursu, n. 13. Solvitur infiantia, n. 14.

Affectus Patris, aliae Filius, aliae Spiritus Sanctus, cui dicatur, non tamen, aliae? T. 1. n. 2. F. 1.

Almarius, qui fuerit? T. 1. n. 229. F. 61. Ejus cruciatus, quid, nu. 228. & 229.

Altaria non funt reconsecranda, in quibus Schismatici, vel degradati Sacerdotes celebrarunt. T. 16. nu. 36. F. 38.

Animam rationalem esse vere, neque fe humani corporis formam, est diffinitum in Concilio generali Viennensi. T. 1. n. 233. F. 61. Quidjuvat ad Fidem hanc diffuiere aeque in Concilio generali diffinire, nu. 234.

Animus, quot dicit habeat. T. 11. n. 64. F. 139. Apud fiuis fe loquentis anni debent addi unus dies? Ibidem, Annus naturalis, & annus Ecclesiasticus, quis, cit. T. 1. n. 41. F. 289. Sufficit ut propio in interstitio Ordinum. Ibid.

Appellatio Regularis fuliuam jurisdictioni Episcoporum. T. 31. n. 32. Et quae Beneficialibus, n. 37. Neque in praejudicium exemptionis abique licentia Sedis Apostolicae, n. 38. Neque super causis liquidis, ut ex judicata, n. 39. & 40. Hic expresse est judicare renuntiarum fuerit, n. 81. Compromissi in arbitros, & Laudi per hospitunciali, qui fine effectus, n. 81. & fqq. Contra iniquum Laudum arbitri? an, & quale Iuris remedium competat? n. 96. & fqq. Vide infra V. *Compromissum in Arbitros*, & V. *Laudum*.

Arbitrorum compromissum, ac pocestas, quibus modis finitur. T. 34. n. 1. & fqq. Et ante finitum quam per pronunciatam sententiam, fine Laudi, n. 100. Arbiter non potest exequi tuum sententiam, neque hanc interrumpi, fi fuerit diffinitiva, fed, n. 1. Interlocutoria, n. 101. Et quid, fi compromissum habeat plures arbitros, & arbiter fuper non articulo pronunciaverit? an, & tuum sententia interrumpi tam morte ipsorum, n. 103. Tum morte alterius Compromittentium, n. 104. Ac laplu temnim in compromiffo de quo, n. 105. Et quomodo, n. 106. Compromissum finitur recusatione arbitri fuspecti, n. 106. Sicut de interitu rei, de qua compromittitur, n. 107. Limitatur tamen hoc, n. 107. Alias tribus modis expirat potestas arbitrorum, n. 108. Nempe accepitatione, n. 109. Judicio, num. 110. & paba, num. 111.

Archidiaconus, quis, & unde dicitur, quibuque officiis, quibus, & quae, n. 1. & 2. Et Archidiaconi dignitas, quantum est de Jure Communi, quae, n. 3. appellatur *Oculus Episcopi*, ibid. Antefertur Archipresbytero, quae, n. 4. Et quomodo, de Jure Communi, quae, n. 5. & fqq. Fel Vicariatus natura, & perpetuus Episcopi, n. 6. Et quomodo differat à Vicario Episcopi, n. 7. Et Archidiaconus judicat causas minores Ecclesiasticas, n. 8. Non tamen potest confiscare fructus, nec dare litteras Dimissorias neque diffpenfare, neque vitiare Monaileria, n. 10. Neque cognoscere causas Ecclesiasticas Cathedralium, n. 11. Neque causas matrimoniales, & criminales, n. 12. Illicitis tamen ex speciali commissione, Episcoporum Archidiaconus causas matrimoniales in prima instantia judicat, n. 13. & fqq. Archidiaconi eli, curam gerere Super Clero &c. n. 14. Et Adjutor Ecclesiae, fica Parochiae, quae, n. 15. Et ad Archidiaconum pertinet examinare, ac Episcopo fitteire Ordinandos, n. 16. Item examinare Beneficiandos, Canonicos, & Abbates iniilimere &c. num. 20. Item Ministrae Episcopo, & in quibus? n. 21. Quae ad praemissa, fint arrendatae Ordinationes, n. 22. Ad ea parochialaria Singularum Ecclesiarum, n. 22. antiqua inter Archidiaconum, & Archipresbyterum Vicarium, n. 23. & fqq. quae, n. 24.

Archipresbyto an possint facere novas Confitutiones tocum Provinciam obligantes? T. 2. n. 65. & 74. & fqq. F. 1. Non possint Ordinationes fiantur contra Sacros Canones, etiam cum Concilio Provinciali, n. 75. & fqq. Archiepiscopus exercet Pallium pontificalem, quae, n. 7. & 8. & fqq. F. 228. Archiepiscopus utitur Pallio solum in Ecclesiis suae Provinciae, non extra, n. 12. & 13. Et Pallium pontificalem, n. 14. An poffit uti Pallio Pontificalibus, ad Synodum? n. 14. Vel in Ecclesiis exempti sua Provinciae? n. 15. Quibus diebus Archiepiscopus poffit uti Pallio? n. 16. Archiepiscopus tantum fola, quam in aliena Diecesi poteli celebrare fine Pallio, n. 17. Quibus diebus, n. 18. An poffit uti Pallio Pallium commodare? n. 19. Archiepiscopus translatus debet obtinere novum Pallium, num. 20. Spellicur tunc cum utroque Pallio, & quomodo? n. 21.

Archiepiscopus exercet jurisdictionem in Episcopum Suffraganeum, non autem in subditos ejus. T. 10. n. 11. F. 247. Poteflas Episcopi proprie ejus regimentum, ac interdiet erroliavetur ad Archiepiscopum? n. 9. & fqq. Probabilius eli, eam non devolvi, nisi in casibus Jure expressis, n. 12. & fqq. Enumeratur casus illi, in quibus Jure delegatur, n. 36. Nec de cauli Beneficialibus, n. 37. Neque in praejudicium exemptionis abique licentia Sedis Apostolicae, n. 38. Neque super causis liquidis, ut ex judicata, n. 39. & 40. Hic expresse est judicare renuntiarum fuerit, n. 81. Compromissi in arbitros, & Laudi per hospitunciali, qui fine effectus, n. 81. & fqq. Contra iniquum Laudum arbitri? an, & quale Iuris remedium competat? n. 96. & fqq. Vide infra V. *Compromissum in Arbitros*, & V. *Laudum*.

Arbitrorum compromissum, ac pocestas, quibus modis finitur. T. 34. n. 1. & fqq. Et ante finitum quam per pronunciatam sententiam, fine Laudi, n. 100. Arbiter non potest exequi tuum sententiam, neque hanc interrumpi, fi fuerit diffinitiva, fed, n. 1. Interlocutoria, n. 101. Et quid, fi compromissum habeat plures arbitros, & arbiter super non articulo pronunciaverit? an, & tuum sententia interrumpi tam morte ipsorum, n. 103. Tum morte alterius Compromittentium, n. 104. Ac laplu temnim in compromiffo de quo, n. 105. Et quomodo, n. 106. Compromissum finitur recusatione arbitri fuspecti, n. 106. Sicut de interitu rei, de qua compromittitur, n. 107. Limitatur tamen hoc, n. 107. Alias tribus modis expirat potestas arbitrorum, n. 108. Nempe acceptatione, n. 109. Judicio, num. 110. & paba, num. 111.

Archidiaconus, quis, & unde dicitur, quibuque officiis, quibus, & quae, n. 1. & 2. Et Archidiaconi dignitas, quantum est de Jure Communi, quae, n. 3. appellatur *Oculus Episcopi*, ibid. Antefertur Archipresbytero, quae, n. 4. Et quomodo, de Jure Communi, quae, n. 5. & fqq. Fel Vicariatus natura, & perpetuus Episcopi, n. 6. Et quomodo differat à Vicario Episcopi, n. 7. Et Archidiaconus judicat causas minores Ecclesiasticas, n. 8. Non tamen potest confiscare fructus, nec dare litteras Dimissorias neque diffpenfare, neque vitiare Monaileria, n. 10. Neque cognoscere causas Ecclesiasticas Cathedralium, n. 11. Neque causas matrimoniales, & criminales, n. 12. Illicitis tamen ex speciali commissione, Episcoporum Archidiaconus causas matrimoniales in prima instantia judicat, n. 13. & fqq. Archidiaconi eli, curam gerere Super Clero &c. n. 14. Et Adjutor Ecclesiae, fica Parochiae, quae, n. 15. Et ad Archidiaconum pertinet examinare, ac Episcopo fitteire Ordinandos, n. 16. Item examinare Beneficiandos, Canonicos, & Abbates iniilimere &c. num. 20. Item Ministrae Episcopo, & in quibus? n. 21. Quae ad praemissa, fint arrendatae Ordinationes, n. 22. Ad ea parochialaria Singularum Ecclesiarum, n. 22. antiqua inter Archidiaconum, & Archipresbyterum Vicarium, n. 23. & fqq. quae, n. 24.

Archipresbyto an possint facere novas Confitutiones tocum Provinciam obligantes? T. 2. n. 65. & 74. & fqq. F. 1. Non possint Ordinationes fiantur contra Sacros Canones, etiam cum Concilio Provinciali, n. 75. & fqq. Archiepiscopus exercet Pallium pontificalem, quae, n. 7. & 8. & fqq. F. 228. Archiepiscopus utitur Pallio solum in Ecclesiis suae Provinciae, non extra, n. 12. & 13. Et Pallium pontificalem, n. 14. An poffit uti Pallio Pontificalibus, ad Synodum? n. 14. Vel in Ecclesiis exempti sua Provinciae? n. 15. Quibus diebus Archiepiscopus poffit uti Pallio? n. 16. Archiepiscopus tantum fola, quam in aliena Diecesi poteli celebrare fine Pallio, n. 17. Quibus diebus, n. 18. An poffit uti Pallio Pallium commodare? n. 19. Archiepiscopus translatus debet obtinere novum Pallium, num. 20. Spellicur tunc cum utroque Pallio, & quomodo? n. 21.

Archiepiscopus exercet jurisdictionem in Episcopum Suffraganeum, non autem in subditos ejus. T. 10. n. 11. F. 247. Poteflas Episcopi proprie ejus regimentum, ac interdiet erroliavetur ad Archiepiscopum? n. 9. & fqq. Probabilius eli, eam non devolvi, nisi in casibus Jure expressis, n. 12. & fqq. Enumeratur casus illi, in quibus Jure delegatur, ponente per Archiepiscopum fuppletur negligentia Episcopi, n. 17. & fqq. Archiepiscopus non fuppletur impotentem Episcopi, n. 33. & fqq. Archiepiscopus an differat à Metropolitano? T. 11. n. 29. F. 251.

Archiepiscopus, unde fic dicitur? T. 31. num. 32. F. 243. Appellatur alio nomine *Metropolitanus*, & cur? ibid. Poteli dari Archiepiscopus, qui non fit proprie Metropolitanus? num. 33. Archiepiscopi Metropolitanos subjecti, dicuntur suffraganei Episcopi; & cur? n. 34. Archiepiscopus habet jurisdictionem in Suffraganeos, non autem in Subditos eorum, num. 35. Hic in eodem profertur Cenfuram fpectato Jure antiquo, n. 36. Defacto quoque causis criminales Episcopi, non Archiepiscopi, ad Sedem Apostolicam Tridentini, n. 37. Archiepiscopus an defactò cognoscat de causis civilibus Suffraganei, per proprium fidelicum coram eo convenit? n. 38. Et quid fi suffraganeus proprium Subditum coram ipso conveniente renuat? n. 39. Archiepiscopus non habet jurisdictionem in Subditos fui Suffraganei praeter casus in Jure expressos, n. 40. & n. 41. & fqq. Archiepiscopus fi jure ordinarius totius Provinciae, n. 42. & fqq. Enumeratur octodecim casus, in quibus Archiepiscopus habet exercitium jurisdictionis fuiliidicta Suffraganei, n. 43. & fqq. Quando cauli ad eum per appellationem deferitur, num. 44. Quando illicitus Suffraganei, num. 45. Et cum ipso exercere jurisdictionem Feri contentioli, nisi, in duobus casibus & quibus? num. 46. Archiepiscopus non fuppletur negligentiam Suffraganei, n. 48. IV. Propter Officium vicium, fed dispensatio in Divinis Officiis, n. 49. & quomodo? n. 49. V. Ratione Fori; & in quo fenfu? n. 50. VI. In Causis criminalibus, ubi Episcopus crimen Ecclesiasticum impedit, n. 50. & fqq. Et quomodo? n. 51. VII. Quando fubditus suffraganei peccat in Diecesi Archiepiscopi, n. 52. VIII. Ab fubditis Suffraganei vult exercitium parere, poffquam ab Archiepiscopo fois abliiiotus ab excommunicatione, n. 53. IX. Ratione causae, ac Ecclesiae, quae, n. 54. & fqq. X. Quando suffraganeus remittit causam ac Metropolitanum per relationem, feu confultationem, n. 55. XI. Si Suffraganeus Ecclesiae Cathedralis in Ecclesia Cathedrali, n. 56. XII. Quando antiquum eli, fentiendum Episcopi esse iniilum, & Beneficiorum Ecclesiasticorum Suffraganei, n. 57. XIII. Archiepiscopus concedit Indulgentias per totam Provinciam, n. 58. XIV. Ecclesia suffraganei vacante, cuiliis Archiepiscopus, ac ejusin defiii

Argumentum à superfluitate verborum vitanda, est fortissimum. P. n. 115. & seqq. F. 16. Argumentum à sensu contrario est validum. T. 2. n. 406. F. 109. Dummodò exinde non sequatur absurdum, n. 407. Nec Jurium correctio, n. 408. Simùlque argumentum desumatur ex causativis dispositionis, n. 406

Articuli Symboli Apostolorum, quot? T. 1. n. 61. & seqq. F. 41. Qui à singulis Apostolis fuerint positi? n. 59. & 60. *Articuli Fidei* nomine quid intelligatur? n. 62. Articulus Fidei sumitur tripliciter, n. 63. Articuli Fidei an successu temporis creverint? n. 68. & seqq. an novum Articulum Fidei possit facere Ecclesia, vel Papa, n. 72.

Auditores Rotæ. Vide infrà ℣. *Rota Romana.*

Authenticorum liber seu Novellæ Constitutiones postremo loco per Iustinianum sunt editæ, earumque præstantia. P. num. 167. F. 21. A quo nonnullæ Authenticæ Constitutiones Codici hodie usitato fuerint insertæ? num. 168. Et sic insertæ an probent? n. 169.

Authoris protestatio, scripta sua Iudicio S. M. Ecclesiæ submittentis, utiliter libris apponitur. T. 1. n. 215. & seqq. F. 50. Authorum scribentium de vita & miraculis nondum Beatificatorum, alia protestatio, n. 216. Hujusque utilitas, n. 217. Authore damnato ejus quoque libri censentur damnati, n. 220. & seqq. Authorum damnatorum scripta, qua ratione citari possint? n. 221. & 222. Eorum libri rectè jubentur comburi, n. 223. Damnato libro non idcirco censetur damnatus Author, n. 224.

B

BAculo cur Papa non utatur? T. 15. n. 5. F. 284. Historia memorabilis de S. Martiali; ac ejus Collega à mortuis resuscitato per tactum baculi Sancti Petri Apostoli. Ibid. Mystica significatio Baculi Pastoralis, quo utuntur Episcopi, n. 5. & 6.

Baldachini usum tenentur Regulares, etiam exempti, concedere Episcopo in suis Ecclesiis. T. 41. n. 161. F. 355.

Baptismi Sacramentum declaratur, & varii errores Hæreticorum circa hoc. T. 1. n. 137. & seqq. F. 51. Errores Hæreticorum circa materiam Baptismi, n. 138. Qui rejiciuntur, n. 139. Errores circa formam Baptismi, n. 140. & 141. Errores circa causam efficientem principalem, & secundariam Sacramenti Baptismi, n. 142. & seqq. S. Cypriani, & Concilii Carthaginensis opinio circa valorem Baptismi à non Baptizato, vel Hæretico collati, n. 143. Errores circa causam finalem Sacramenti Baptismi, num. 145. Perniciosa Hæresis negantium parvulos esse Baptizandos, eaque multoties condemnata, n. 146. Baptismi Sacramentum cur sit irreiterabile, & Pœnitentiæ Sacramentum iterabile? n. 148. Baptisma esse unicum, definitur in Concilio Generali Viennensi. T. 1. n. 235. F. 62. Per illud confertur gratia informans, seu sanctificans. Ibid. Sine Baptismo Sacramentum Ordinis non recipitur. T. 11. num. 59. F. 259.

Bella sunt Juri naturali contraria, quomodo? P. n. 22. F. 3. Tempore Belli, quæ personæ debeant gaudere securitate? T. 34. n. 12. & 13. F. 366. Sævire in fœminas, & pueros, semper fœdum habitum fuit, n. 12. Innocentes in bello occidere, an liceat? n. 14. Hostem fallere stratagemate aliquo, est laudabile, n. 15. Fidem tamen ipsi datam violare non licet, n. 15. & 16.

Beneficium in communi, quid, & quomodo dividatur? T. 2. n. 445. F. 113. In beneficiis plenissima est interpretatio facienda, n. 445. & 446. Fallit hoc in Rescriptis, ad Beneficia Ecclesiastica, num. 447. Beneficium, quid? T. 3. n. 18. F. 127. Et quomodo differat à Privilegio? num. 19. In beneficiis strictè sumptis fit amplissima interpretatio. T. 3. n. 127. & 130. F. 130. Secùs in Rescriptis ad Beneficia Ecclesiastica, n. 126. & 128. & seqq.

Beneficia Ecclesiastica obtinentes, qui teneantur emittere Professionem fidei? T. 1. n. 157. & seqq. F. 53. Vide infrà, ℣. *Fidei professio*. Taciturnitas Beneficii Ecclesiastici præhabiti quantumvis modici, vitiat Rescriptum ad Beneficium novum obtinendum; & cur? T. 3. n. 192. & 193. F. 146. Vide infra ℣. *Rescriptorum subreptio.* Provisio de secundo Beneficio, Motu proprio Papæ facta, valet etiam non facta mentione de præhabitis Beneficiis, n. 203. Idem dicendum de Beneficio Collato per Legatum Sedis Apostolicæ, n. 204. Non tamen potest tunc provisus utrumque Beneficium simul retinere, sed tenetur eligere, quod maluerit. Ibid.

Beneficium Ecclesiasticum quodcunque nequit obtineri ante decimum quartum ætatis annum, saltem inchoatum. T. 6. n. 211. F. 205. Ad Beneficium Parochiale obtinendum requiruntur vigintiquinque anni, n. 212. & 213. Ad dignitates, & alia Beneficia obtinenda, qualis ætas requiratur? num 214. & seqq. In promovendis ad Beneficia Ecclesiastica, qualis litterarum scientia requiratur? n. 205 Et quæ aliæ qualitates? n. 204. & 218. & seqq. usque ad n. 234. Beneficia Ecclesiastica intra quod tempus sint conferenda. cit. T. 6. n. 278. usque ad n. 282. F. 212.

Beneficium ingredientis Religionem an possit alteri conferri? T. 9. n. 25. & 26. F. 231. Ante susceptionem habitus Religiosi potest quis renunciare Beneficio suo non servata forma Decreti Tridentini *sess. 25. cap. 16. de Regular.* Non autem posteà, n. 28. & seq. Potest quis ex novo titulo redire ad Beneficium anteà resignatum, n. 41. Sed tunc ultimum locum retinebit præ aliis, n. 42. Regulariter quilibet Clericus beneficiarius potest renunciare suo Beneficio cit. T. 9. n. 43. & seqq. F. 233. Nequit tamen Clericus resignare Beneficium, nisi aliunde habeat, unde sustentetur, n. 46. Nec illud Beneficium, ad cujus titulum fuit ordinatus, nisi &c. n. 47. Intelligendo hoc de resignatione voluntaria, num. 48. Beneficium litigiosum, quid? n. 56. Et an possit alteri resignari? n. 55. & 57. & seqq. Beneficium reservatum potest quidem simpliciter dimitti, non tamen alteri resignari, n. 59. Idemque dicendum de Beneficio unito, n. 60. Et de Beneficio patronato, atque electivo sine consensu Patroni, vel eligentium, n. 61. & 62. Beneficiorum permutatio an sit licita? n. 82. & seqq. Et qualiter instituenda? num. 90. & seqq. Vacatio Beneficii per mortem, vel per renuntiationem, an differat? T. 7. n. 60. F. 227. Vide infrà ℣. *Permutatio beneficiorum* & ℣. *Renunciatio*, & ℣. *Renuntiare*.

Beneficia Ecclesiastica non sunt Hereditario jure, vel speciem Hæreditariæ successionis referente, transferenda. T. 9. n. 111. F. 240. Quando Episcopus, aut Capitulum Cathedrale negligit intra debitum tempus conferre Beneficia, ad quem tunc devolvatur potestas ea conferendi? T. 10. n. 22. F. 248. Collatio Beneficii facta post debitum tempus non valet, n. 23. Etiamsi primo die post illud fiat, n. 24. Nisi de patientia tolleretur, n. 25. Beneficia tempore suæ legationis vacantia, & quæ legatus à latere conferre possit. T. 30. n. 31. & seqq. F. 338. Ratione Beneficii in ejus Diæcesi obtenti, an, & quibus concurrentibus possit quis ab Episcopo illo ordinari? T. 11. n. 80. & seqq. F. 261. In præficiendis, seu promovendis ad Beneficia Ecclesiastica, quæ qualitates requirantur? T. 14. n. 2. & seq. F. 278. Vide infrà. ℣. *Præficiendi*. Si Papa rescribit pro non habente debitas qualitates, an, & quando talis sit instituendus in Beneficio? n. 4. Quando Ecclesia dispensativè conceditur Minoreuni, debet ipsa interim non per laicos, sed Clericos regi, n. 5. Ad Beneficium obtinendum quis possit dispensare cum illegitimis. T. 17. n. 8. & seqq. F. 290. Vide infrà ℣. *Illegitimorum*. Filius, etiam legitimus Sacerdotis, nequit immediatè succedere in Beneficio paterno, n. 33. & seqq. An ab immediata successione in Beneficiis etiam excludantur consanguinei prioris Beneficiarii? n. 37. & 38. Ac patet respectu filii sui legitimi? n. 39. Et nepotis respectu avi? n. 40.

Beneficiis in Ecclesiasticis quilibet suo officio per se fungi debet. T. 28. n. 6. & 7. F. 308. Aliqua tamen possunt expediri per Vicarios, n. 7. Pacta circa Beneficia Ecclesiastica, quæ specialiter in Jure prohibeantur? T. 35. n. 69. & seqq. F. 374. Vide infrà ℣ *Pactum pro obtinenda* &c. Transactio super Beneficio Ecclesiastico an sit licita? T. 36. n. 36. & 39. F. 384. Quomodo super Beneficio Ecclesiastico possit fieri amicabilis compositio? n. 40. & 41. & seqq. Beneficio spoliatur Clericus, si contra Ecclesiam, in qua Beneficium habet, pro extraneis Advocatus, vel Procurator existat. T. 37. n. 23. F. 389. Beneficio renuncians per metum gravem potest illud repetere. T. 40. n. 32. F. 409. Et quid, si juramentum circa hoc intervenerit? Ibid. Clericus minorennis in renunciatione Beneficii graviter læsus, an restituatur in integrum? T. 41. n. 53. & seqq. F. 421. An Clericus ille indigeat nova Collatione Beneficii, ad quod restituitur, n. 88.

Beneficiarii Clerici debitam Fidei professionem omittentes, qualiter peccent? T. 1. n. 188. & 189. F. 57. Et qualiter fructus non faciant suos? n. 190. & seqq. Clerici beneficiarii omittentes recitationem Horarum Canonicarum, tenentur restitituere fructus Beneficii ante sententiam declaratoriam judicis, & cur? T. 2. n. 235. ac seqq. F. 90. Beneficiarius non est dominus possessionum suæ Ecclesiæ, sed administrator, & quasi usufructuarius. T. 7. n. 51. F. 226. Clericus beneficiarius nequit propria authoritate, ac sine consensu Superioris, Beneficiarium resignare. T. 9. num. 13. & seqq. F. 230. An saltem ex causa ingrediendi Religionem id fieri possit? n. 21. & seqq. Vide infra ℣. *Renuntiari*. An quilibet Clericus possit renunciare suo Beneficio? cit. T. 9. n. 43. & seqq. F. 233. Clericus intrusus, aut non habens titulum Canonicum in Beneficio, nequit illud resignare, n. 49. Nec promotus ad secundum beneficium incompatibile cum priori, vel matrimonium contrahens &c. n. 50. Neque criminosus, si ipso jure privatus est Beneficio; aliàs secus, n. 51. & seqq. Consecutus Ecclesiam Parochialem nondum Sacerdos, an eam possit resignare, durante anno? n. 66. Quid juris de Beneficiariis resignantibus causa infirmitatis, seu ante mortem, n. 67. & seqq. Clericus resignans Beneficium, an possit percipere fructus ejus; & quales? T. 9. n. 120. & seqq. F. 241. Melius est, paucos habere dignos Altaris ministros, quam multos inutiles. T. 14. n. 2. F. 278.

Bigamia, & Polygamia, quid? T. 21. n. 1. F. 299. Bigamus, Trigamus, &c. quis & undè sic dicatur? n. 3. Bigamia inducit irregularitatem, num. 4. & seqq. Quæ descendit ex traditione Apostolica, n. 5. Bigamia est triplex, n. 7. & seqq. Bigamia vera, quæ? n. 8. Hæc inducit irregularitatem, etiam contracta ante Baptismum, n. 9. & seqq. Bigamia interpretativa, quæ? n. 12. Incurritur etiam ab eo, qui ignoranter cognovit uxorem adulteram, vel duxit corruptam, n. 13. & 14. Etiamsi mulier per vim fuisset cognita ab alio. Ibid. Bigamia similitudinaria, quæ? n. 15. Fornicans cum pluribus non incurrit Bigamiam, n. 17. & seqq. Irregularitas Bigamiæ non inducitur propter crimen, sed propter defectum Sacramenti; & cur? n. 6. & 18. An efficiatur bigamus, qui à se solo defloratam duxit in uxorem? num. 21. Bigami omni privilegio Clericali sunt privati; & quomodo? n. 24. & seqq. Quid si matrimonium cum vidua, vel cum secunda contractum, existat invalidum? n. 26. Dicta pœna privationis omnis privilegii Clericalis, habet solummodo locum in Clericis Minoristis, n. 27. Papa potest dispensare in omni Bigamia, n. 28. Solvuntur contraria, n. 29. & 30. Etiam Episcopus potest dispensare in Bigamia occulta proveniente ex delicto, n. 31. Non autem in vera vel interpretativa Bigamia notoria, n. 32. & seqq. Quid dicendum de Bigamia similitudinaria? n. 38. & 39.

Breve Apostolicum, quid, & cur sic dicatur? T. 2. n. 16. F. 65. Brevia Apostolica etiam vocantur Constitutiones Apostolicæ, cit. T. 2. n. 15. F. 63. Habent eandem vim, ac Bullæ, num. 18. Differunt tamen in pluribus aliis, & quibus? n. 19. & 20. Brevia Pœnitentiariæ, quæ? n. 21.

Bulla, quid, & quomodo fiat? T. 2. n. 17. F. 93. Bullæ etiam vocantur Constitutiones Apostolicæ, n. 15. Bullæ in quo differant à Brevibus Apostolicis? n. 16. & seq. Ratio, cur multæ Bullæ Pontificiæ in variis Regionibus non obligent. T. 2. n. 134. F. 78. Vide infrà ℣. *Constitutio*, & ℣. *Rescriptum*. Bullæ Pontificiæ ob rasuram non facilè solent rejici; & cur? T. 3. n. 229. F. 149.

C

CAlix consecratus, si posteà deauretur, an indigeat nova consecratione? T. 16. n. 31. & seqq F. 288. Sententia negativa est probabilis, n. 31. Probabilius tamen est, quòd Calix per deaurationem amittat consecrationem, atque ideò sit reconsecrandus, n. 32. & 33. Solvuntur contraria, n. 34. & 35.

Campanæ Sabbato Santo pulsari nequeunt ante Ecclesiam cathedralem, vel majorem. T. 31. n. 160. F. 355. Quid agendum, si Regulares citiùs absolvant Actum solemnem illius diei, n. 163.

Canon, quid? P. nu. 37. F. 5. Sacrorum Canonum primi Collectores, qui? P. n. 55. F. 8. Canon largè, & strictè quid? T. 2. n. 7. & 8. F. 63. Canones si deficiant, possunt in causis Ecclesiasticis allegari Leges. T. 2. n. 321. F. 101. Id practicarunt ipsimet Summi Pontifices. Ibid.

Canonicatus, & Portiones Ecclesiarum Cathedralium habent annexum Ordinem sacrum. T. 14. n. 19. F 282. Secùs dicendum de Canonicatibus Ecclesiarum Collegiatarum, num. 20. Vide suprà ℣. *Beneficia*.

Canonista, an sit præferendus Theologo in promotione ad Dignitates Ecclesiasticas? P. n. 44. & seqq. F. 6. Sententia S. Joannis Capistrani circa hoc, n. 46. Canonista præfertur Theologo in causa Vicarii Capitularis, per Capitulum Sede Episcopali vacante constituendi, T. 28. n. 73. F. 314.

Capitulares vocati, & electioni interesse nolentes, censentur se fecisse alienos. T. 6. n. 197. & seqq. F. 202. Nec ordinariè compelli possunt, ut intersint electioni, n. 168. Quid juris, si cœpto electionis tractatu aliqui Vocales egrediantur, & redire nolint? n. 200. & seq. Vide infrà ℣. *Electio*.

Capitulum Cathedrale, an habeat potestatem ferendi statuta? T. 2. num. 84. & seqq. F. 71. Nequit vivente Episcopo facere Statuta obligantia Diœcesin, n. 85. Neque talia Statuta, queis Papa derogare nequeat, n. 85. Aut quæ sunt Juri communi contraria. Ibid. Quod exemplificatur in pluribus, n. 86. Potest tamen condere Statuta de his, quæ tangunt sua negotia, aut proprios Capitulares, n. 87. Ad horum tamen valorem requiruntur, quatuor conditiones, & quæ? num. 88. Capitulum Cathedrale Sede vacante potest facere Statuta obligantia totam Diœcesin, etiam in tempus futuri Episcopi, donec revocentur, n. 89. & 90. Solvuntur objectiones, n. 90. & seq. Potest etiam tollere leges ab Antecessoribus latas, n. 92. & 93.

Capitulum Sede vacante habet potestatem dispensandi in illis casibus, in quibus jure ordinario dispensat Episcopus. T. 2. n. 475. & 476. F. 176. An possit admittere resignationes Beneficiorum, aut eorum permutationem. T. 9. n. 7. F. 230. Aut Beneficia conferre. Ibid. Capitulum Sede vacante, an possit concedere Litteras Dimissorias? T. 11. n. 120. & seqq. F. 266. Vide infrà ℣. *Dimissoriæ litteræ* An possit dispensare in Interstitiis? T. 11. n. 155 F. 270. Potest dispensare cum illegitimis, sicut Episcopus. T. 17. n. 15. F. 290. Capitulum Sede vacante tenetur hodie Vicarium Capitularem constituere. T. 28. n. 70. & 71. F. 313. Intra quod tempus, & qualem, teneatur eligere? n. 73. & seqq. An Vicarium à se constitutum possit revocare ad libitum, n. 110. & 111. Nequit absque Vicario Capitulari eligere Visitatorem ad visitandam Diœcesin, aut Vicario absente alium substituere, n. 112. Vide infrà *Vers. Vicarium Capitularem*. Capitulum Sede vacante venit nomine Ordina-

d'nati. T. 31. n. 13. F. 341. Capitulum Cathedrale quomodo suppleat impotentiam Episcopi excommunicati capti ab hostibus, vel lapsi in amentiam &c. T. 10. n. 35. & 37. & seqq. F. 249.

Capitula possunt tollere Statuta a se condita. T. 2. n. 533. & seq. F. 124. Quid, si hæc sint jurata? n. 524. & seqq. An possint tollere statuta per Summum Pontificem confirmata, n. 540. & seqq.

Capituli major pars, quæ? T. 6. n. 138. F. 266. Ad hanc sufficit excessus unius medii voti ultra medietatem, n. 139. Non tamen computantur vota singularia data extra Collegium; & cur? n. 140. Sanior pars Capituli, quæ? n. 142. Major pars numero, præsumitur etiam sanior, n. 143. Sed contra hanc præsumptionem admittitur probatio in contrarium, n. 144. Ad electionem validam requiritur, ut sit facta simul à majori, & saniori parte Capituli, n. 145. & seq. Quid juris, quando numerus, vel sanioritas multùm excedit, vel parum duntaxat? n. 148.

Cardinalium Collegium non potest Sede Papali vacante condere leges; & cur secùs in capitulo Cathedrali Sede vacante? T. 2. n. 91. F. 72. Cardinales S. R. E. an possint eligi in Episcopum, vel debeant postulari? T. 5. n. 44. & seqq. F. 180. Cardinales sunt Episcopis majores quoad officium, non quoad dignitatem Ordinis Episcopalis, n. 49. & 51. Cardinales habent alas ligatas, n. 50. & 54. Habent in Ecclesiis sui Tituli jurisdictionem quasi Episcopalem, n. 51. & 54 ad Cardinalatum inhabilis est illegitimus, etiamsi per subsequens Matrimonium legitimetur, aut dispensetur. T. 17. n. 7. F. 289.

Castitas major requiritur in uxore Clerici, quàm in Clerico; & cur? T. 21. n. 20. F. 301.

Catechumeni possunt salvari; & quomodo ipsi sint in Ecclesia? T. 1. n. 128. & 129. F. 49. An obstringantur Constitutionibus Ecclesiasticis? T. 2. n. 278. & seqq. F. 95.

Cathedraticum, quid, & unde sic dicatur? T. 31. n. 96. F. 348. Pertinet ad Legem Diœcesanam Episcoporum. Ibid.

Causæ majores Ecclesiæ, & Papæ specialiter reservatæ quæ? T. 7. n. 3. F. 220. In causa denegatæ justitiæ supplet Archiepiscopus negligentiam Episcopi. T. 10. n. 29. F. 248. Quæ ad hoc requirantur? n. 30. Et an sufficiat, quòd semel denegata sit justitia? n. 31. Quid juris in causa protractæ justitiæ? n. 32 & 33. Causæ seu negotia, quænam delegari possint? T. 19. n. 74. & seqq. F. 325. Utrùm etiam causæ meri, & mixti Imperii, possint delegari? n. 78. & seqq. Causa eadem an possit pluribus simul delegari? n. 111. & seqq. Vide infrà V. *Delegari* & V. *Delegari pluribus*.

Causa motiva, & impulsiva, respectu obtinendi Rescripti, quæ? T. 3. n. 183. F. 145. Si circa eam contingat subreptio, an, & quando vitientur Rescripta? n. 182. & seqq. Causa impulsiva movet ad concedendum effectum; quomodo? n. 190. & 191. Quænam ex pluribus causis allegatis sit censenda motiva, & quæ solùm impulsiva? n. 195. & 196. Vide infrà V. *Rescriptorum subreptio.*

Causæ civiles mercedum, & miserabilium Personarum, quæ? T. 31. n. 164. F. 355. Possunt in his Regulares debitores extra Conventum degentes conveniri coram Ordinariis. n. 193.

Charitativum subsidium spectat ad Legem Diœcesanam Episcopi. T. 31. n 104. F. 349. An ad istud præstandum teneantur Monasteria? Ibid.

Chirographum reddens debitori suo, censetur tacitè debitum remittere; secùs, si reddat ei pignus, & cur? T. 35. n. 13. F. 371.

Chrisma, quid, & ubi adhibeatur? T. 16. n. 25. F. 287. Chrisma, an sit de essentia Sacramenti Confirmationis? n. 20. & 21. ac seqq. Quid agendum, si in conferendo Confirmationis Sacramento per errorem non Chrisma, sed Oleum adhibeatur: n. 19. & seqq. An sit iterandum Sacramentum extremæ Unctionis, si per errorem Chrisma pro Oleo infirmorum adhibeatur? n. 24. & 28. ac seqq.

Christiani Catholici, qui? T. 1. n. 42. F. 39. Christiani in servitutem Turcicam abducti, à nobis reputantur liberi. T. 18. n. 12. F. 293. De factò capti in bello inter Christianos gesto, non ampliùs efficiuntur servi, & cur? n. 10.

Christus à tota Trinitate communiter est incarnatus. T. 1. n. 13. & seq. F. 30. Christus Jesus idem ipse Sacerdos est & sacrificium. cit. T. 1. n. 130 & seq. F. 50. Christus in ultima Cœna seipsum comedit. Ibid. Et Sacerdos. n. 131. Et principalis offerens novæ Legis sacrificium. n. 132. Christo adhuc viventi lancea latus fuit apertum. n. 232. Et reprobatur opinio contraria, & cur? Ibid.

Claudus an valeat ordinari. T. 20. n. 15. F. 297.

Clausula illa, *Alia etiam declaratione non secuta*, quid operetur? T. 2. n. 227. & 229. F. 89. Referuntur Jura, in quibus ea apponitur. n. 229. Ea raro locum habet. n. 237. & 238. Clausula illa, *Vires nolumus obtinere, Nullam obtineat firmitatem* &c. quando importet nullitatem ipso jure? T. 3. n. 94. F. 135. Sub clausula, *Et quidem alii*, in Rescripto justitiæ qui comprehendantur? T. 3. n. 122. F. 128. Clausula illa, *Si ita est, si preces veritate nitantur*, in Rescriptis vel apponitur, vel subintelligitur? n. 141. Idem dicendum de clausula, *Salvo jure alterius*? n. 142. Clausula *Non aliter*, denotat formam substantialem in Rescriptis. n. 151. Clausula, *Nulla obstante consuetudine contraria*, quid operetur T. 4. n. 53. & 54. F. 159. & n. 184. ac seqq. F. 173. Clausula *Tanquam Sedis Apostolicę Delegatus*, & Clausula, *Etiam tanquam Sedis Apostolicæ Delegatus*. quid importet? T. 29. n. 36. & seqq. F. 221.

Clerici Beneficiarii, quinam teneantur facere professionem Fidei? T. 1. n. 156. & 157 & seqq. F. 53. Clerici Beneficiarii debitam Fidei professionem facere omittentes, qualiter peccent? cit. T. 1. n. 188. & 189. F. 57. Qualiter ipsi fructus non faciant suos? n. 190. An hæc pęna procedat de Distributionibus quotidianis? n. 191. & 192. Pæna ista non procedit de fructibus primorum duorum mensium, sed de fructibus posteà primùm decurrendis. n. 193. Et hoc, etiamsi posteà Beneficiarius emittat professionem Fidei n. 194. An Beneficiarius non faciens debitam Fidei professionem, teneatur restituere fructus sui Beneficii ante omnem Judicis sententiam? n. 195. & seqq. Clericis Beneficiariis omittentibus professionem Fidei, non suffragatur possessio Beneficii; & qualiter? 199. & seqq. Nec defenduntur Regula, *De Annali Possessore* &c. n. 201. & seqq. Quibus teneantur applicare fructus Beneficii ob intermissam Fidei Professionem non acquisitos? n. 205. & seqq. Omittentes Horas Canonicas tenentur ad restitutionem fructuum ante sententiam declaratoriam Judicis. T. 2. n. 235. & seqq. F. 90.

Clerici an obligentur Legibus Civilibus, & Statutis sæcularibus? T. 2. n. 290. & seqq. F. 97. Præsertim, quæ nominatim disponunt de Ecclesiis, rebusque Ecclesiasticis? n. 290. & 291. Etiam in earundem commodum, & favorem? n. 292. & seqq. Clericis an teneantur legibus, & Statutis Laicorum, quæ aliquid generaliter præcipiant, aut prohibent, nec Statuto Clericali præjudicant? n. 300. & seqq. Statutum sæculares taxans justum pretium frumenti &c. obligat Clericos, & qua ratione? n. 304. Quid dicendum de Edicto prohibente extractionem frumenti è Regno, & hujusmodi? n. 305. & 306. Clerici an possint compelli ad talium Statutorum sæcularium observantiam; & à quo? n. 309 Consilium optimum, exemplo S. Caroli Borromæi in talibus casibus practicandum. n. 310. Differentia inter Statutum Laicorum, quoad specificè disponit de Clericis seu Ecclesiis, & quoad generaliter procedit. n. 311.

Clerici sunt membra Reipublicæ, specialiter tamen privilegiata. T. 2. n. 313. & 317. F. 100. Ad Clericos extenduntur Leges sæculares de contractibus, si sint favorabiles: secùs, si sunt præjudiciales. n. 315. & seqq. Hæc distinctio declaratur exemplo Pupilli, ac Servi. n. 316. Ad Clericos extenduntur Leges Corpori Juris Civilis insertæ, disponentes circa contractus &c. si sacris Canonibus non contrarientur. n. 320. An pariter extendantur ad Clericos Statuta inferiorum Laicorum circa contractus. n. 322. Sententia negativa est communis, ac tenenda. n. 324. ac seq. Dantur nihilominùs certi casus, in quibus Statuta Laicorum extenduntur ad Clericos, vel hos afficiunt. n. 328. Et qui sint illi casus? n. 329. usque ad n. 350. Clericus quando agit contra Laicum in Foro Civili, debet servare in præparatoriis judicii Statuta Laicorum. cit. T. 2. n. 335. F. 103. Tale tamen Statutum non afficit Clericum directè, sed solùm indirectè. n. 336. Clericus, si vult uti Statuto Laicali pro se, tenetur illud etiam admittere contra se n. 336. & seqq. Clericus, etiam volens, non potest in Judicem Laicum consentire. n. 315. Clericus quandoque habendus est jure Laici. n. 341. Ut accidit in Clerico negotiatore, vel si non alio jure pascere potest, nisi Civico. Ibid. Clericus an teneatur Statuto Laicali irritante contractum factum absque certa solemnitate? n. 342. & seqq.

Clericus non Episcopus ut exerceat ea, quæ sunt Ordinis Episcopalis, nequit consuetudine etiam immemorali acquiri. T. 4. n. 81. F. 162. Benè tamen potest hoc fieri ex concessione Papæ, & quæ ratio disparitatis? n. 82. Omnes Clerici Episcopis inferiores possunt eligi. T. 5. n. 52. & seq. F. 180. Clericus magis tenetur obedire Episcopo, quàm Principi sæculari contrarium præcipienti. T. 33 n. 33. F. 360. Majoritas inter Clericos consideratur ex quinque causis; & quibus? n. 3. & seqq.

Clerici utrùm possint postulare, seu agere Advocatum ad lites? T. 37. n. 15. & seqq. F. 388. Saltem pro Foro Ecclesiæ? n. 17. Et quid, si quis sit Sacerdos? n. 18. & 19. Clerici pro se, aut Ecclesia sua, & pro miserabilibus personis, possunt Advocatum agere etiam, in foro sæculari, n. 19. In causis criminalibus, tamen ubi agitur de pœna sanguinis, Clericus omninò abstineat à postulando, n. 21. Etiam ex parte Rei & ad hujus defensionem, n. 22. Clericus non potest contra Ecclesiam, in qua Beneficium habet, pro extraneis Advocatus, vel Procurator existere; alioquin spoliatur beneficio, n. 23.

Clerici in suis bonis patrimonialibus non gaudent Beneficio restitutionis in integrum, benè tamen Ecclesiæ; & quæ ratio disparitatis? T. 41. n. 32. & 33. F. 429. *eod. privilegio gaudent bona Clericorum & Ecclesiarum* quomodo intelligendum? n. 34. Vide infrà V. *Restituere in integrum*. Clerico minori in renunciatione Beneficii Ecclesiastici graviter læso, an danda sit restitutio in integrum? n. 83. & seqq. Clericus ille an indigeat, nova collatione Beneficii, ad quod restituitur? n. 88.

Clerici peregrini non sunt admittendi ad Divina celebranda sine Commendatitiis sui Ordinarii. T. 22. n. 3. F. 303. Explicatur *c. 1. de Cleric. peregrin.* requirens ad hoc quinque Episcoporum sigilla, nu. 4. Si Clericus casualiter amisit litteras Testimoniales, non sufficit sola oblatio juramenti de sua ordinatione, n. 5. Quomodo in tali casu probanda sit ordinatio Clerici? n. 6. & 7. Titulus 22. *De Clericis peregrinis*, qua ratione differat à Titulo penultimo Libri secundi Decretalium, qui inscribitur; *De Clericis peregrinantibus*? n. 1.

Clericus non comprehenditur nomine Populi, in materia odiosa. T. 2. n. 318. F. 101.

Coactio duplex, absoluta, & conditionalis. T. 40. n. 11. F. 407. Gesta per coactionem absolutam, ipso Jure sunt irrita n. 10. & 13.

Collatio Beneficii, & Provisio, an sint idem? T. 3. n. 97. F. 135. & T. 6. n. 16. & seqq. F. 180. Collatio libera Beneficii, quæ? cit. T. 6. n. 22. & 24. F. 185. Collatio generatim dividitur in liberam, & necessariam, n. 23. Cur hæc dicatur necessaria, & prior libera? n. 24. Collatio libera quodammodò est donatio. Ibid. In quo hæc differat ab Electione? n. 25. Collatio Beneficii ad quem devolvatur, quando Episcopus, aut Capitulum Cathedrale, negligit illud intra debitum tempus conferre? T. 10. n. 22. F. 248. Non valet collatio Beneficii facta post debitum tempus; n. 23. Et iamsi primo die post illud fiat, n. 24. Nisi de patientia tolleretur; & cur non valeat? n. 25. Collatio Beneficiorum, an, & qualiter per Legatum à Latere fieri possit? T. 30. n. 31 & seqq. F. 328.

Collatio votorum post publicationem Scrutinii est facienda; & quomodo? T. 6. n. 130. F. 196. Collatio illa debet esse numeri ad numerum, zeli ad zelum, & meriti ad meritum, n. 132. Et qua ratione fiat hæc triplex collatio? n. 132. In electione unanimi fit sola collatio numeri, zeli, & meriti; & quomodo? n. 134. Idem dicendum, si quis à duplo majori parte est electus, n. 135. In electionibus Regularium fit sola collatio numeri ad numerum; & cur; n. 136. & 137. Vide infrà V. *Scrutatores* & V. *Vota*. In electionibus quando vota dantur per schedulas, an, & quomodo possit fieri collatio zeli ad zelum, T. 6. n. 334. & 335. F. 219.

Compromissio Gratiosa, seu facultas in favorem tertii concessa, quando censeatur continere gratiam factam, vel faciendam? T. 3. n. 253. F. 152.

Commodum qui sentit, debet sentire & onus: Limitatur. T. 2. n. 312. F. 100.

Compositio amicabilis, quæ, & quomodo differat à Transactione? T. 36. n. 13. & 14. F. 383. Compositio amicabilis, quomodo possit fieri super Beneficio Ecclesiastico? cit. T. 36. n. 40. & seqq. F. 384. Compositor amicabilis, quomodo differat ab Arbitro; T. 43. n. 4. F. 431.

Compromissarius datus ad eligendum, potest postulare. T. 5. n. 28. F. 178. Compromissarii in electionibus, quales esse debeant? T. 6. n. 69. & seqq. F. 189. An necessariò debeant esse de gremio Capituli? n. 69. Non possunt esse Laici, n. 70. Compromittentes tenentur recipere electum à Compromissariis cæteroquin idoneum. T. 6. n. 85. F. 191. Si compromissarius elegit indignum, potestas eligendi revertitur in Compromittentes, n. 88. Nisi hi ratam habuerint talem electionem indigni, n. 89. Et ad quem tunc devolvatur potestas eligendi? n. 90. Compromissarius eligens scienter indignum in Episcopum, quas pænas incurrat? n. 91. & 92. Quid juris, si compromissarius negligat eligere intra tempus à Jure statutum? n. 93. & seqq. Disparitas inter talem compromissarii negligentiam, & electionem indigni, n. 95. Quando Compromissarius eligit idoneum, sed is consentire renuit, jus eligendi redit ad compromittentes, n. 96. Unus compromissarius nequit eligere seipsum, n. 97. Etiamsi judicet se ceteris digniorem, n. 98. Compromissarii si sint plures, possunt eligere unum ex seipsis, n. 99. & seqq. Compromissarius à medietate aliorum compromissariorum electus, & electioni de se factæ consentiens, censetur ritè electus, num. 101. & seqq. Nec talis eligit seipsum, num. 102. Solvuntur instantiæ, num. 103. & 105. & seqq.

Compromissum, seu potestas eligendi data compromissarii, an, & qua ratione revocari valeant? T. 6. n. 79. & seqq. F. 190. Potest illud re integra liberè revocari: secùs, si res non ampliùs sit integra. n. 79. & 80. Res integra in proposito, quamdiu sit? n. 82. Compromissum nequit revocari à paucioribus, n. 83. Compromittentes tenentur recipere electum à compromissariis, n. 85. Dommodò servata fuerit forma compromissi, n. 86. Simulque electus existat idoneus n. 87. & seqq. In compromisso consensus electi auget numerum votorum, n. 103. & seqq. Forma eligendi per compromissum, & quasi Inspirationem, an sit sublata quoad Regulares per Concilium Tridentinum? T. 6. n. 347. & seqq. F. 220. Vide infrà V. *Electio per compromissum.*

Compromissum in Arbitros vel fit simpliciter, vel cum adjectione pænæ. T. 43. n. 82. F. 437. Quis sit effectus compromissi in arbitros simpliciter facti, & Laudi per hos pronuntiati? n. 83. & seqq. Quis sit effectus compromissi in arbitros cum appositione pænæ facti, & Laudi per eos pronuntiati? n. 87. & seqq. Compromissum in arbitros, quibus modis finiatur, n. 110. & seqq.

Concessio specialis est fortior, quam generalis: declaratur. T. 2. n. 311. F. 99. *Concessum intelligitur, quod expressè non prohibetur* T. 3. n. 33. F. 128. Et *Probibitum intelligi-*

Index Alphabeticus Rerum & Verborum.

Iphter, quod non *separatur concilium*: Concordantiæ hæ Regulæ, n. 34.

Concilium Generale abfolutè poftrum, & Concilium Lateranenfe, quale? P. num. 112. F. n. 16. In decreto Concilii Tridentini prohibitum eft, Glofius, ullum Concilium generalem omnes edere. P. n. 124. F. 17. Sed hoc fpecialiter conftituerunt eft Sacræ Congregationi Cardinalium, & ea ratione? n. 125. Concilium Generale Viennenfe quando celebratum, & quæ in ipfo fuerint definita? T. n. 22. & feq. F. 61. Concilium generale, quid? T. n. 60. F. 68. Concilium Generale, Provinciale, Epifcopale, feu Synodus Diœcefana, quid? n. 68. Concilium Generale potreft facere conftitutiones totum Ecclefiam obligantes, n. 61. Dummodò accefferit confirmatio Summi Pontificis, n. 63. cur Concilium Generale convocatum à Papa? n. 64. & 65. Concilium Generale non eft fupra Papam, n. 66. Concilia particularia poffunt facere novas conftitutiones, quæ tamen fe habent ad modum poteftatis territorii, n. 67. Unde quædam Decreta Concilionum particularium habent vim Legis univerfalis? n. 68.

Concilii Generalis Decreta, an derogetur abfque expreffa ejus mentione? T. n. 19. & feq. F. 22. Refertur fententia negativa, præfertim fi Concilium Generale fit novifimum, n. 329. & feq. Sententia hæc generaliter probata non fubfiftit, n. 22. & feq. Per poftrema Decretorum Concilii Generalis derogatur priori directè contrario, nulla facta ejus mentione, n. 23. Idipfum patet ex praxi Concilii Tridentini, n. 24. Etiamque conftitutiones Pontificis Romani, derogatur priori Decreto Concilii Generalis directè contrario, abfque expreffa mentione Concilii, n. 25. & 26. Secùs directè contrariæ Decretis, n. 27. Difparitatem inter Refcripta, & conftitutiones Pontificis quoad hoc, n. 28. & 29. Ut derogatione Concilii Tridentini fufficit clauffula generalis abfque fpeciali ejus mentione, & cur? n. 29. & feq. Sed Curiæ Romanæ Decretum in concilionibus, vel confirmationibus privilegiorum appofitæ clauffulam illam: *Quatenus Decretis Concilii Tridentini non derogetur*? n. 30. Concilia Tridentina nec folet, nec oportet, fpecialiter derogare, n. 31. & 32.

Concordata Germaniæ, quid difponant circa præfentationem Refcriptorum ad Beneficia? T. n. 68. F. 32. Per concordata Germaniæ confirmatio Epifcopi tranfeat cum Summo Pontifice, T. n. 32. & F. 237.

Confiftorio abfque fufpendit effectum conceffionis Pontificis. T. n. 37. F. 33. Conditio eft fervanda in forma fpecificata. T. n. n. 74. F. 34.

Confiftorii quomodo fiber? n. 75. Follicitantes in confiftione, fubfunt Inquifitoribus Hæreticæ pravitatis, & locorum Ordinariis. T. 31. num. 131. F. 35.

Confirmatio fuæ electionis eft per Electum poft præftitum confenfum perenda intra biduum. T. 6. n. 319. F. 219. Et intra menfem tertium? Refertur fententia Sedem Apoftolicam, fi ad hanc fpectet confirmatio, n. 320. Sed hoc Summo Pontifici confirmatio electionis, pertinet ad immediatum Superiorem, n. 321. Tamen per concordata Germaniæ confirmatio Epifcoporum refertur ad Summum Pontifex, n. 322. Quæ fine obfervanda ante confirmationem concedendam? 323. Confirmatio incumbit, qualitates Electi, ad quas Pontifex Electionis non fed Electiones explorare ibid. Si ellectus habet electionis fuæ Ad verfarium, ante confirmationem nominatim vocabitur; aliàs Generalis Edictum in Ecclefia proponatur, n. 324.

Confirmationis Sacramentum poteft ex conditione Papæ conferri per fimplicem Sacerdotem T. n. 6. & F. 13. & T. 13. n. 22. F. 238. Quid agendum, in confirmatione Confirmationis Sacramento per errorem non Chrifmate, fed oleum adhibetur? T. 6. n. 19. & feq. F. 287. Refertur fententia eorum, qualiter, Chrifma non effe de effentia Sacramenti Confirmationis, n. 20. Oppofita aliorum fententia declaratur, n. 21. & probatur, n. 22. & 23.

Confiteraturi, quid? T. 29. n. 168. F. 334. Confiteraturi eam dari folus Papa, non Legatus ipfius, n. 169. Et quibus modis Papa cum concedere folear? n. 170. Confiteri ex privilegio Pontificis poffunt illiqui Confiteraturi. Ibid. Difficium, & potestas confiteraturi non, quod? n. 171. Solùm defendunt fili concubitus à matribus injuria; quæ penta fecer fa cienfium? n. 172. Quid juris, & citatus objicat, injuriam non effe moniteffam, aut non faftam? num. 173. Quæ contra, n. 174. & 175. Quæ ratiofa? 176. & 177.

Confenfus Electi cuique numerum veterum in compromiffo. T. 6. num. 3. F. 194. An idem dicendum in aliis Electionibus? 104. & feq. Præfertim Papæ? num. 105. Confenfus Ordinarii refpectu indicatur conftantiaffimè poteft tripliex difimiles, nimirum: perfuas, tacitus, & legalis, T. 9. n. 138. F. 188. ad conftitutiones Ecclefiaftica Ordinarii? 139. Ipfumque Principis, n. 139. Conftitutio fimul vires fua non à fubditis, fed ab auctoritate, feu confenfu Legislatoris, n. 140.

Confilium reverentiæ, feu cui neceffario parendum eft, quid? T. 2. n. 160. F. 81. Confiliorum poteftas & conftitutiones reverentiæ, Ibidem. Leges confilii regulariter non eft obligatorio? n. 128. Fallit hoc in tribus casibus, n. 129.

Conftantinopolis capta à Turcis in Feria Pentecoftalitibus. T. n. 38.

Conftitutio, unde fit dictator? T. n. 2. F. 6. Conftitutio, unde fit dictator? n. 3. Et large quid? n. 5. Conftitutio, & lex, fæpè fumuntur pro eodem, n. 3. Magis tamen aliud differunt, & in quo? n. 4. Conftitutiones Ecclefiaftica variis nominibus appellantur, n. 6. & feq. Conftitutiones Apoftolicæ vocantur etiam Bullæ, & Breves, quid? n. 8. & feq. Conftitutiones Papales de novo edendæ debent promulgari, & quibus? T. 2. num. 120. & feq. F. 77. Conftitutiones Papales non obligant in concilionibus, vel confirmationibus privilegiorum appofitæ clauffulam illam: *Quatenus Decretis Concilii Tridentini non derogetur*? n. 30. Concilia Tridentina nec folet, nec oportet, fpecialiter derogare, n. 31. & 32.

Conventio Germaniæ, quid difponant circa præfentationem Refcriptorum ad Beneficia? T. 3. n. 68. F. 32. Per concordata Germaniæ confirmatio Epifcoporum transeat cum Summo Pontifice. T. 6. n. 32. F. 237.

Conventio abfque fufpendit effectum conceffionis Pontificis. T. n. 37. F. 33. Conditio eft fervanda in forma fpecificata. T. 9. n. 74. F. 34.

Confiftorii quomodo liber? n. 75. Follicitantes in confiftione, fubfunt Inquifitoribus Hæreticæ pravitatis, & locorum Ordinariis. T. 31. num. 131. F. 35.

Confirmatio fuæ electionis eft per Electum poft præftitum confenfum perenda intra biduum. T. 6. n. 319. F. 219. Et intra menfem tertium? Refertur fententia Sedem Apoftolicam, fi ad hanc fpectet confirmatio, n. 320. Sed hoc Summo Pontifici confirmatio electionis, pertinet ad immediatum Superiorem, n. 321. Tamen per concordata Germaniæ confirmatio Epifcoporum refertur ad Summum Pontifex, n. 322. Quæ fine obfervanda ante confirmationem concedendam? 323. Confirmatio incumbit, qualitates Electi, ad quas Pontifex Electionis non fed Electiones explorare ibid. Si ellectus habet electionis fuæ Ad verfarium, ante confirmationem nominatim vocabitur; aliàs Generalis Edictum in Ecclefia proponatur, n. 324.

Confirmationis Sacramentum poteft ex conditione Papæ conferri per fimplicem Sacerdotem T. 4. n. 22. F. 13. & T. 13. n. 22. F. 238. Quid agendum, in confirmatione Confirmationis Sacramento per errorem non Chrifmate, fed oleum adhibetur? T. 6. n. 19. & feq. F. 287. Refertur fententia eorum, qualiter, Chrifma non effe de effentia Sacramenti Confirmationis, n. 20. Oppofita aliorum fententia declaratur, n. 21. & probatur, n. 22. & 23.

Confiteraturi, quid? T. 29. n. 168. F. 334. Confiteraturi eam dari folus Papa, non Legatus ipfius, n. 169. Et quibus modis Papa cum concedere folear? n. 170. Confiteri ex privilegio Pontificis poffunt illiqui Confiteraturi. Ibid. Difficium, & potestas confiteraturi non, quod? n. 171. Solùm defendunt fili

que obligationem, n. 154. Imò & pœnam legis manente ejus obligatione ad culpam, & econtrà, n. 155. & seqq. Habet vim obligandi etiam pro foro conscientiæ, n. 158. & 159. Consuetudo unius loci non obligat alium locum, nu. 160. Est stricti juris, si est odiosa; secùs, si favorabilis, n. 161. & 162. Ad consuetudinem vicinarum Ecclesiarum, Civitatum &c. est recurrendum, & quando? n. 163. & 164. Si diversa est consuetudo vicinarum Ecclesiarum, attenditur magis rationabilis, n. 165. 166. Consuetudo S. R. Ecclesiæ utrùm sit necessario observanda, n. 165. Consuetudo diuturna, sed mala, an nullum penitùs habeat effectum? T. 4. n. 167. & seqq. F. 251. Hæc præstat probabilem causam dubitandi de validitate juris &c. dummodò non sit evidenter mala, n. 167. Et excusat a pœna temporali seu Fori exterioris, licèt non à pæna æterna, n. 168. & 169. Consuetudo est difficilis probationis; & cur? T. 4. n. 170. & 171. Cui incumbat onus probandi consuetudinem? n. 171. Consuetudo notoria non indiget probatione, n. 172. Consuetudo probatur pluribus modis; & quibus? n. 173. & seqq. Binus actus in Judicio, seu gemina sententia conformis, inducit consuetudinem, n. 176. & seqq. Testes ut probent consuetudinem, quæ conjunctim deponere debeant? n. 179. Præsertim loquendo de consuetudine immemoriali? n. 180. Et cujus ætatis hi testes esse debeant? Ibid.

Consuetudo ritè introducta, an, & quibus modis denuò abrogari possit? T. 4. n. 181. & seqq. F. 173. Lex posterior generalis abrogat consuetudinem priorem generalem, licèt nullam hujus faciat mentionem, n. 182. Secùs dicendum de consuetudinibus particularibus locorum, n. 183. His sufficienter derogatur per clausulam generalem; *Nulla obstante consuetudine*, n. 184. An per clausulam illam generalem, *Non obstante quacunque consuetudine* etiam derogetur cõsuetudini futuræ, seu imposterum introducendæ? n. 185. & seq. Utrùm per dictam clausulam censeatur sublata consuetudo immemorabilis? nu. 188. & seqq. Quando Lex nova reprobat consuetudinem veluti irrationabilem, etiam tollitur immemorialis, numer. 190 Idem dicendum in nonnullis aliis casibus, n. 191. & 192. Consuetudo potest abrogari per contrariam consuetudinem, n. 184. Et quæ ad hoc requirantur? n. 195. Quantumque tempus? n. 196. & seqq.

Contractus propriè dictus, quid? T. 35. n. 91. F. 377. Et qualem importet ultrò citròque obligationem? n. 92. Contractus variè dividitur, n. 93. & seqq. Contractus verus, seu explicitus ac formalis; & quasi contractus, quid? n. 93. & 94. Contractus onerosi, & contractus gratuiti seu lucrativi, qui? n. 95. Contractus perficiuntur quatuor modis, n. 97. videlicet Re, n. 98. Verbis, n. 99 & 100. Literis, seu Scriptura, n. 101. Et consensu, n. 102. Contractuum substantialia, naturalia, accidentalia & solemnia, quæ? num. 103. & seqq. *Contractus non redduntur in involtum*, quomodo intelligendum? T. 32. nu. 68. F. 363.

Contractus nominati, & innominati, qui? T. 35. n. 107. & 108. F. 378. Contractuum innominatorum quatuor sunt species, n. 108. Permutatio est contractus innominatus, & cur? n. 109. Solvitur notabilis instantia, n. 110. Inter contractus nominatos, & innominatos quæ sint differentiæ. n. 111. & seqq. In his licet pænitere; & qua ratione? n. 112. & 113. De Jure Canonico tamen non licet pœnitere in contractibus innominatis, n. 114. Immo & in Foro Civili secundùm hodiernos mores in contractu innominato non habet locum pænitentia, n. 115.

Contractus bonæ fidei, & Contractus stricti Juris, qui? T. 35. n. 118. 119. & seqq. F. 379. Hujus divisionis origo, & ratio, quæ? n. 121. & 122. Solvitur instantia, n. 123. Contractus, & Actiones bonæ fidei sunt septendecim, n. 124. Et quales? n. 125. & 126. Differentiæ inter Contractus bonæ fidei, & stricti juris, quæ? n. 127. & seqq. Qua ratione omnis contractus possit dici bonæ fidei? n. 128. & 129. Allata divisio in contractus bonæ fidei, & stricti juris, an etiam de Jure Canonico procedat? 133. Ponitur sententia affirmativa, n. 134. Solvunturque contraria, n. 135. & 136. Contractus aliique actus ex metu gravi procedentes, regulariter sunt validi. T. 40. num. 30. F. 409. Quamvis tali metu probato rescindendi per sententia Judicis; Idque exemplificatur, num. 31. & seqq. Dantur tamen plures, qui ipso jure sunt invalidi, & quales? num. 44. 45. & 55. & seqq.

Contrarietas apparens Jurium est concilianda, P. n. 203. F. 28. Salva tamen verborum proprietate, n. 204. Contrarietas in eadem Compilatione Juris non est admittenda, n. 205. & seqq. Nisi posterior Canon expressè derogat priori, n. 207. Ubi est manifesta Jurium contrarietas, standum est posteriori decisioni, n. 211. & seqq. Et quid observandum circa manifestas contrarietates Juris Canonici, & Civilis? n. 217. & seqq.

Conventualiter vivere Regulares, quid? T. 31. n. 113. F 350.

Corpore vitiati, qui? T. 20 n. 3. F. 296. Debilitas corporis, n. 4. Mutilatio, nu. 5. Et deformitas corporis in quo consistant? n. 6. Per membrum, quid propriè intelligatur, n. 5. Corpore vitiati non sunt ordinandi, nec ad Clericalem Tonsuram promovendi, n. 7. Et quid, si vitium corporis post susceptos Ordines superveniat, num. 8. & 12. Ubi vitium corporis vel impedit exercitium Ordinis, vel notabilem causat deformitatem, inducitur irregularitas & prohibetur, quis ordinari; n. 9. Vide infrà Ỿ. *Ordinari quando possint* & Ỿ. *Irregulares*. In dubio de gravitate vitii corporalis pertinet ad Episcopum id dijudicare, num. 20. Etiam respectu Religiosorum ab ipso ordinandorum, num. 21. Et quid de Religiosis jam ordinatis, n. 22. Solvitur instantia ex *Levitic. cap.* 21. desumpta n. 23. & 24. Cum corpore vitiatis regulariter dispensat solus Papa; & quidem non facilè, quando deformitas est gravis, num. 36. Nec solet Papa directè dispensare cum corpore vitiatis, num. 37. An aliquando cum ipsis etiam dispenset Episcopus? num. 38.

Correctio Jurium est odiosa. P. n. 202. F. 28. Nec præsumenda. T. 2. n. 419. F. 111. Correctio Jurium non est inducenda per tacitos, & subauditos intellectus; idque variè exemplificatur. cit. T. 2. n. 500. & seqq. usque ad n. 518. F. 120. Correctio juris censetur favorabilis, quando per eam reditur ad jus commune antiquum, n. 509.

Correlativorum idem est judicium, eademque disciplina T. 2. n. 514. F. 121. Dummodò in ipsis militet eadem ratio, n. 515.

Corrigens dispositio, quæ? T. 2 n. 243. F. 116.

Creaturæ irrationales, in quo sensu sint capaces Legis? P. n. 11. F. 2.

Crimen. In criminibus duo actus inducunt consuetudinem; & quomodo. T 4. n. 124. & n. 121. F. 167. An sit licitum transigere super crimine, dando videlicet adversario suo pecuniam, ut ab accusatione ejus desistat? T. 36. n. 30. F. 384. Et quid spectato Jure Canonico? n. 34. & 35.

Custos, quis, & quod ejus officium? T. 27. num. 6. F. 307.

D

Debilitas corporis, in quo consistat? T. 20. n. 4. F. 296. Debilitati, qui? Ibid.

Decanus alio nomine appellatur *Archipresbyter*. T. 24. n. 3. F. 306. Decani urbani officium, quale? n. 7. & seqq. Decani ruralis officium, quale n. 10. Ad Decanatum requiritur ætas viginti quinque annorum, saltem inchoatorum. T. 6. n. 216. F. 206. Decanus vel debet actu esse Presbyter, vel intra annum Presbyter fieri? T. 14. n. 12. F. 271.

Decennium vocatur in Jure Longum tempus. T. 4. n. 91. & 96. F. 164.

Decisiones Rotæ. Vide infrà Ỿ. *Rota Romana*.

Declaratio legis jam ab initio censetur legi in fuisse. P. 132 F. 18.

Declarationes Cardinalium, quæ? P. n. 124. F. 16. Est prohibitum in Decreta Concilii Tridentini Glossas, ullumve interpretationis genus edere. Ibidem. Præter Sacram Congregationem Cardinalium, n. 125. Declarationes Cardinalium fidem non faciunt, nisi afferantur in forma authentica, n. 216. Nectamen frustrà allegantur in libris, & cur? n. 127. & 128. Declarationes Cardinalium Sacr. Concili Tridentini Interpretum, quam vim obligandi habeant n. 129. & 130. & seqq. Declarationes Cardinalium quæ soleant publicari, vel non? n. 134. & 135. Recipiuntur reverenter à Rota Romana, num. 136. Quando sint applicabiles ad alios casus particulares, n. 137.

Decretalis Epistola, quæ. T. 2. num. 10. F. 63. Vocatur alio nomine *Rescriptum*. Ibid.

Decretum, quid? T. 2. n. 9. F. 63. Sumitur pluribus modis. Ibid.

Decretum Gratiani, quando compilatum? P. n. 56. F. 8. Ejus emendatio sub Gregorio XIII. facta, n. 55. Quomodo dividatur? n. 59. Decretum Gratiani, an, & quando Authoritatem vimque obligandi habeat? P. n. 63. & seqq. F. 9. Leges Civiles in Decretum Gratiani relatæ, an per hoc censeantur Canonizatæ? n. 68. Emendationem Decreti Gratiani confirmavit Gregorius XIII non verò omnia in ipso contenta, n. 70. Contenta in Decreto Gratiani revocatur ad suam primævam Authoritatem, n. 73. sex generatim in Decreto Gratiani continentur? quæ? n. 74. & seqq. Cur nonnulla Capitula Decreti Gratiani inscribantur, *Palea*? n. 83. & seqq.

Defensor dicitur ex parte Rei, Procurator ex parte Actoris. T 38. n. 1. F. 392.

Deformitas corporis, & deformes, qui? T. 20. n. 6. F. 296.

Degere extra claustra, qui Religiosi censeantur? T. 31. n. 112. & seqq. F. 350.

Delegari generatim possunt omnes causæ, quæ ad jurisdictionem Delegantis pertinent. T. 29. n. 74. F. 325. Nisi specialiter sint exceptæ, n. 75. Aut in eis fuerit electa industria Personæ, n 74. & 75. Delegari an possint causæ meri, & mixti Imperii? n. 78. & seqq. Etiam eæ, quæ sunt potestatis Ordinis, delegari valent, dummodò is, cui sit delegatio, habeat Ordinem competentem, n. 84. & seqq.

Delegatio personalis finitur morte Delegati. T. 29. n. 126. F. 330. Secùs dicendum in delegatione reali. n. 127 In dubio an censeatur delegatio esse personalis vel realis? n 128. Delegationem quis possit revocare? n. 136. usque ad n. 143. Revocatio factæ delegationis non antea sortitur effectum, donec sit Delegato intimata, n. 141. Nisi princeps aliud expressè declaret; n. 142. Vel præjudicium tertio sequatur, n. 143.

Delegatus Papæ est major quolibet Ordinario quoad causam sibi commissam. T. 29. n. 1. F. 318. Delegatus Papæ potest & totam causam, & partem ejus subdelegare, cit. T. 29. n. 76. F. 325. Notabilis differentia inter hunc duplicem subdelegandi modum, n. 77. Delegatus, seu datus per litteras invalidas, habet potestatem cognoscendi in dubio, an ipse sit Judex, nec ne? cit. T. 29 num. 133. F. 331. An talis de Consensu partium possit in causa procedere? n. 134.

Delictum Prælati non debet in Monasterii detrimentum redundare. T. 1. n. 227. F. 60.

Derogatio Legis, quid, & quomodo differat ab Abrogatione, & Irritatione legis? T. 2. n. 484. & 485. F. 118.

Deus est unus, verus, & æternus &c. T. 1. n. 84. & seq. F. 45. Homines in Sacra Scriptura quandoque vocantur Dii; & quomodo, n. 84. Diabolus vocatur Deus hujus sæculi? quomodo? n. 85. Prioritas Originis in Divinis, quid importet? n. 93. Deus est Creator omnium visibilium, & invisibilium, n. 95. & seq. Quomodo creaverit omnia simul? n. 97. Deus dicitur pro nobis passus, crucifixus, mortuus &c. T. 1. n. 120. F. 48. Idque ob communicationem Idiomatum; & cur n. 121. & seqq.

Diabolus vocatur Deus hujus sæculi. T. 1. n. 95. F. 46. Diaboli lapsus ostenditur, n. 94. & 99. Diaboli non sunt ex natura sua mali, sed à Deo creati boni. Ibid. Cur solius hominis lapsi, non item diaboli, seu Angelorum peccantium redemptio facta fuerit T. 1. n. 103. & seqq. F. 47.

Diaconissæ, quæ? T. 11. n. 58. F. 259.

Dictio *Vel circa*, quantum temporis importet? T. 9. n. 64. F. 235. Dictio, A, quando stet exclusivè, vel inclusivè? n. 74.

Diei festivi nomine, quo possunt conferri Ordines minores, ac virtute Privilegiorum etiam majores, an comprehendatur Festum duplex, T. 11. n. 52. F. 258. Notabilis declaratio Sacræ Congregationis quoad hoc, n. 55. Dies Festos ab ordinariis præceptos tenentur Regulares, etiam exempti, servare, & qua ratione? T. 31. n. 127. F. 351.

Diffinitor in Ordine Fratrum Minorum, qui non vult convenire in Diffinitorio est privatus officio suo: neque fit subrogatio alterius Patris. T. 6. n. 199. F. 204.

Dignus, & Dignior respectu Beneficii Ecclesiastici, qui? T. 6. n. 235. F. 208. Major dignitas eligendi unde mensuranda, n. 326. Non nisi digni eligendi sunt ad Prælaturas, & Beneficia Ecclesiastica. n. 237. Peccant mortaliter, qui nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles judicaverint, ad Ecclesias promovent, n 238. & 239. Ac procedit istud non solùm in Episcopis, sed etiam in habentibus jurisdictionem quasi Episcopalem, n. 240. Imò & in promovendis ad Ecclesias Parochiales, n. 241. & seq. Saltem quando promovetur quis ad Beneficium omisso notabiliter digniori; secùs, si excessus sit modicus, n. 246. Et quid dicendum de Beneficiis simplicibus, n. 247. *Dignus dignior*, hæc verba in Concilio Tridentino sunt idem, n. 245. Eligentium indignum, quæ sint pænæ à Jure statutæ; T. 6. n. 251. & seqq. usque ad n 268. Vide infrà Ỿ. *Eligentes*.

Dimissoriæ litteræ, quid, & cur sic dicantur? T. 11. n. 109. F. 265. Appellantur etiam *Reverendæ*. Ibid. Dimissoriæ different à Commendatitiis, seu Testimonialibus, & Formatis, n. 112. In litteris Dimissoriis, quæ exprimenda? n. 214. & seqq. An ad eas requiratur prævium examen, & approbatio Ordinandi, n. 115. Et legitima causa concedendi, hæcque in ipsis exprimi debeat? n. 116. An etiam debeat inseri dispensatio in Interstitiis, n. 117 Dimissoria concedere, quinam possint, vel non possint, n. 118. & seqq. Quilibet Episcopus potest eas concedere, n. 118. & 119. Qui potest ordinare, potest & Dimissorias ad Ordines dare, n. 218. Capitulum Sede vacante nequit de facto intra annum concedere Dimissorias, nisi Arctatis; benè tamen antiquitus, n. 120. Arctati ratione Beneficii recepti, vel recipiendi, qui? n. 121. & n. 122. An possint dare Dimissorias vocato ad Beneficium, si nondum habeat primam Tonsuram? n. 123. Aut illi, cui quis vult resignare Beneficium, n. 124. An Capitulum Sede vacante possit Arctatis dare Dimissorias per seipsum, vel solùm per suum Vicarium, n. 125. Dimissorias an concedere possit Vicarius Generalis Episcopi? n. 126. & 127. Prælati inferiores, Capitula, & Abbates nequeunt dare Dimissorias Subditis suis Sæcularibus, num. 128. Et revocata sunt quoad hoc omnia Privilegia, & consuetudines in contrarium, num. 129. Quid de Prælatis non existentibus intra fines alicujus Diæcesis, n. 130. & 131. Prælati Regulares possunt concedere suis subditis Regularibus Dimissorias ad Ordines, num. 132. & seqq. Refertur Decretum Clementis VIII. quoad hoc, num. 133. Eas tamen solummodo concedunt ad Diæcesanum loci, nu. 135. Nisi habeant privilegium, ut à quocunque Episcopo ordinari valeant, num. 136. Aut nisi Diœcesanus loci sit absens, vel Ordinationes non habiturus, num. 137. Litteræ Dimissoriæ, an expirent morte concedentis, n. 138. & seqq. Eas tunc non expirare, ostenditur, n. 139. & 140. Idemque dicendum de Dimissoriis à Capitulo Sede va-

cante concessis, n. 141. Nisi has novus Episcopus, ut potest, revocaverit, n. 142.
Diœcesani nomine, quis veniat? T. 31. n. 3. 4. F. 340. Ob identitatem rationis hoc nomen quandoque extenditur ad alium Ordinarium, n. 5.
Diœcesis nomine in materia strictæ interpretationis non comprehenditur Civitas Episcopalis. T. 3. nu. 124. F. 138.
Disciplina Ecclesiastica, quæ? T. 4. n. 57 F. 160. Cur appelletur *Nervus disciplinæ Ecclesiasticæ*? Ibid.
Dispensatio, quid? T. 2. num. 449. F. 114. Facta sine causa, dissipatio est, non dispensatio, n. 450. Dispensatio est vulnus Juris, ac proin strictè accipienda, n. 451. Solvitur notabilis objectio, n. 454. Potestas dispensandi econtrà est favorabilis, & latè interpretanda, n. 452. & T. 17. n. 28. F. 291. Dummodò hæc nulli sit præjudicialis, nisi concedenti, cit. T. 2. n. 453. F. 114. Papa, vel Episcopus, quando possit dispensare; Vide infrà ℣. *Papa* &. ℣. *Episcopus*. Potestas dispensandi data est in ædificationem, non in destructionem, n. 461. Dispensatio in Lege Superioris invalida est, si fiat absque justa causa; n. 478. Quid, si fiat in Lege propria? n. 479. & 480.
Dispensationes concessæ circa unum duntaxat actum, propriè non sunt privilegia; & cur? T. 3. n. 30. F. 128. Si pro impetratione dispensationis plures allegentur causæ motivæ, quarum una duntaxat est vera, altera falsa, an valeat dispensatio? cit. T. 3. n. 188. F. 145. Vide infrà ℣. *Rescriptum*. Dispensatus ad Ordines ante legitimam ætatem, non est dispensatus & ad Beneficium Parochiale. T. 6. n. 213. F. 205. Dispensationem denegante Episcopo, quando est debita, potest dispensare Archiepiscopus. T. 10. n. 20. F. 248. Dispensatio cum illegitimis est strictæ interpretationis. T. 17. n. 16. & seqq. F. 290. Inferuntur complura Corollaria, n. 18. & seqq. Vide infrà ℣. *Illegitimorum*.
Dolus ex proposito, & Dolus re ipsa, in Jure æquiparantur. T. 37. n. 58. F. 386.
Dogma, quid? T. 2. n. 20. F. 62. Dogmata Fidei, quæ? Ibid.
Domicilium verum constituitur animo, & facto simul, & quomodo? T. 11. n. 96. F. 263. Ratione domicilii efficitur quis subditus Episcopi quoad receptionem Ordinum, n. 94. & 97. Ad hoc tamen non sufficit quasi domicilium, n. 95. Ut de facto ratione domicilii quis ordinari valeat, quæ omnia requirantur n. 97.
Donatio ultra quingentos solidos, à Laico facta cuipiam Clerico, an valeat absque insinuatione Judicis? T. 2. n. 345. & 346. F. 104. Donatio facta determinatæ Ecclesiæ, an possit à quolibet acceptari? T. 35. n. 57. F. 386.

E

Ecclesia non utitur gladio materiali, sed spirituali. P. n. 199. F. 28. Ecclesia an possit facere novum Articulum Fidei? T. 1. n. 72. & seq. F. 47. Vel facere assertionem quandam Catholicam, aut hæreticam, quæ anteà talis non erat? n. 74. Ecclesia universalis Fidelium est una, extra quam nemo salvatur. T. 1. n. 137. & seqq. F. 50. Ecclesia Arcæ Noe comparatur. Ibid. Ut quis simpliciter & fructuosè sit in Ecclesia, quæ conditiones requirantur? T. 2. n. 276. F. 95.
Ecclesia, cur censeatur offendi per electionem indigni? T. 6. n. 264. F. 211. Modi generales providendi Ecclesiis, qui? cit. T. 6. n. 9. F. 193. Potest quis esse suspensus à Beneficiis in una, & non in altera Ecclesia, n. 265. Ecclesiæ Cathedrales, vel Regulares, non debent vacare ultra tres menses. T. 6. n. 278. F. 212. Tres illi menses sunt computandi non à die vacationis, sed à notitia hujus, n. 279. Nec currunt legitimè impeditis. Ibid. idipsum probabiliter extenditur ad Ecclesiarum Collegiatarum Prælatos, num. 228. In aliis Prælaturis, & Beneficiis Ecclesiasticis sufficit si eorundem collatio fiat intra sex menses nu. 281. In Ecclesiasticis Dignitatibus regulariter non est licitum descendere. T. 7. n. 7. & 8. F. 221. Ad Ecclesiarum Collegiatarum Canonicatus, qualis ætas sufficiat? T. 14. n. 19. & 20. F. 282. Et qualiter assumptus ad Regimen Ecclesiæ Parochialis Collegiatæ, aut hujus Præpositus, vel Decanus, si intra annum non promoveatur ad Sacerdotium, incurrat privationem Beneficii? n. 27. & 32. Ecclesia, si dispensativè concedatur Minorenni, debet ipsa interim non per Laicos, sed per Clericos regi. T. 14. n. 5. F. 279. Ecclesia Parochialis. Vide infrà ℣. *Parochus*.
Ecclesia graviter læsa in transactione, potest petere restitutionem in integrum. T. 36. n. 53. F. 385. Ecclesiæ, Monasteria &c. gaudent Beneficio restitutionis in integrum, non verò Personæ Ecclesiasticæ in suis bonis patrimonialibus; & quæ ratio disparitatis? T. 41. num. 32. 33. & 34. F. 419. Una Ecclesia potest petere restitutionem in integrum contra aliam Ecclesiam, n. 43. Solvitur notabilis instantia, nu. 44. Una Ecclesia præscribit contra aliam nonnisi quadraginta annis: & cur? n. 46. *Ecclesia jure Minoris debet semper illæsa servari*, quomodo intelligĕdum? n. 70. & 71. Ecclesia post quadriennium, an possit aliquando petere restitutionem in integrum? n. 64. & seqq. Ecclesia potest petere restitutionem etiam adversùs lapsum temporis, n. 73. & seqq. Dempto lapsu quadriennii ad petendam restitutionem concessi, n. 75. Vide infrà Vers. *Restituere in integrum*.
Edicta Magistratuum idem sunt, ac Edicta Prætorum. P. num. 178. F. 23. Edictum prohibitorium, & Edictum permissorium, quid, & unde sic dicantur? T. 3. n. 35. F. 129.
Electio, quid, & quomodo differat à postulatione solemni? T. 5. n. 10. & seqq. F. 176. Electio & Postulatio, quoad jus suffragandi æquiparantur, n. 27. & seqq. Electio est nomen verbale. T. 6. n. 2. F. 183. Quid generatim significet? Ibid Accipitur dupliciter, n. 3. Electio propriè dicta. quid? n. 4. & seqq. Cur dicatur *Canonica vocatio*? n. 5. Electio activa, & passiva, quæ? n. 7. & n. 2. Electio differt in pluribus à Nominatione, n. 11. & seqq. Quomodo ea differat à simplici Petitione, Provisione, & Præsentatione, n. 15. & seqq. Et à Collatione Beneficii, n. 25. Electio potentius jus confert, quàm præsentatio, n. 21.
Electio, quale jus tribuat Electo respectu Prælaturæ? T. 6. n. 26. & seqq. F. 185. Per eam acquiritur Electo jus petendi confirmationem, n. 26. Et ad hanc dandam potest Superior compelli, n. 27. Fallit hoc in Papa, n. 28. Electio an tribuat jus in re, vel ad rem, respectu Prælaturæ? n. 29. & seqq.
Electionis Præparatoria, quænam sint? T. 6. n. 55. & seqq. F. 178. Vide infrà Vers. *Præparatoria*. Electionis forma, quid, & quotuplex sit? n. 61. & seqq. Est triplex, nempe Forma Scrutinii, Compromissi, & Inspirationis, n. 63. Electio per Sortes reprobatur, n. 63. Electio per inspirationem, & quasi inspirationem, quæ? num. 64. & 65. Hæc debet esse absque vitio celebrata; & quomodò? n. 66. Electio ad clamorem populi, non est confirmanda, n. 67. Electio quandoque accipitur latissimè, prout etiam comprehendit sub se Præsentationem, cit. T. 6. n. 171. F. 201.
Electio per Compromissum: quid? T. 6. n. 68. F. 189. Ad Compromissum requiritur consensus omnium Vocalium, n. 71. & seqq. Compromissum aliud absolutum, aliud limitatum, quid? n. 72. & 73. Compromissum limitatum, magis specialiter loquendo, quale, n. 74. Et quando vi hujus sit valida electio? n. 75. & seqq. Forma Compromissi limitati, quomodo differat ab Electione per Scrutinium? n. 77. Per tale Compromissum limitatum fiunt electiones Superiorum Majorum in Ordine Fratrum Minorum, n. 78. Vide suprà Vers. *Compromissum*. Forma eligendi per Compromissum, & quasi inspirationem, an sit sublata quoad Regulares per Concilium Tridentinum? T. 6. n. 347. & seq. F. 220. In electionibus Episcoporum, & Abbatum perpetuorum, potest indubitanter procedi per viam Compromissi, n. 339. Quid dicendum de electionibus Cæterorum Prælatorum Regularium? n. 350. & 351.

Index Alphabeticus Rerum & Verborum.

Electio per formam Scrutinii, quæ? T. 6. n. 108. F. 193. Circa hanc referuntur verba c. *Quia propter de Election.* & quæ obligatio ejusdem? n. 108. & seqq. Plura, non tamen omnia ibidem comprehensa, sunt de substantia talis electionis, n. 109. & seqq. Dispositio *Quia propter*. eod. in quorum electionibus sit necessario observanda? n. 110. & seqq. Electio juxta dictum *Quia propter*? debet fieri omnibus Capitulariter præsentibus, n. 113. Possunt tamen Capitulares, ut dent singillatim ac secretò vota sua interim ad locum contiguum recedere, n. 114. Ad electionem qui, an omnes vocari debeant? cit. T. 6. n. 115. & seqq. F. 194. Ex contemptu unius an electio reddatur irrita, vel duntaxat irritanda? num. 116. Electioni plus obest contemptus unius, quàm contradictio multorum. Ibid. Enumerantur plures, qui de jure non debent interesse electioni, sicque non necessariò ad eam vocandi sunt, n. 116. Quid dicendum de illis, qui electioni interesse nolunt? nu. 117. Absentes an, & quando sint vocandi ad electiones? n. 118. & seqq. Si absentes commodè vocari non possunt an alii ad electionem procedere possint, & debeant? n. 119. Electio nequit fieri, nisi adsint duæ partes Vocandorum; & qui in his computentur? n. 120. Scrutatores pro electione celebranda qualiter constitui debent? n. 121. & seqq. Vide infrà ℣. *Scrutatores* In electione præter Scrutatores, possunt adhiberi Testes, & Notarii, n. 126.
Electio à majori parte Capituli facta tenet; etsi foret excessus unius medii voti. T. 6. n. 139. F. 198. Electio à minori parte Capituli celebrata, per subsequentem consensum aliorum ratificari non potest, n. 141. Quæ censeatur major pars Capituli? n. 131. Et quæ sanior? num. 142. Vide suprà ℣. *Capituli major pars*. Utrum ad electionem validam requiratur, ut sit facta simul à majore, & Saniori parte Capituli? num. 145. & seqq. An in omni prorsus electione requirantur, & sufficiant vota majora? num. 149. & seqq. Electio Summi Pontificis debet fieri à duabus partibus Cardinalium præsentium, n. 149. Nec in hisce duabus partibus suffragium electi numeratur. Ibid. Quid dicendum de electione Abbatissæ? num. 150. De consuetudine valet alicubi electio celebrata per vota majora Comparatione partis minoris, n. 151. In concursu electionis cum Postulatione, qualis numerus votorum sufficiat ad ejus valorem? n. 153. & seqq. Explicatur *cap. Scriptum est de Election.* n. 155. & 157 & seqq. Electioni de se factæ renuncians terrore Laicorum, potest jus suum in judicio repetere T. 40. n. 33. F. 410.
Electio Prælatorum, seu jus eos eligendi pertinet ad Capitulum &c. cujus Prælatus est eligendus. T. 6. n. 169 F. 200. Potest tamen privilegio, aut consuetudine Clericis extraneis acquiri, n. 160. Imò & per Electores ipsi communicari, n. 161. & seqq. Accedente tamen unanimi Consensu omnium Capitularium? n. 162. Quinam censeantur inhabiles ad eligendum? n. 164. usque ad n. 180. In eligendis, ac promovendis ad Prælaturas, & Beneficia Ecclesiastica, quæ qualitates requirantur? cit. T. 6. n. 104. & seqq. F. 204. Aliqui prohibentur eligere à natura, alii à Lege; & qui? n. 164. & seqq. Ante sententiam declaratoriam super crimine admisso, & contracta privatione Vocis, nemo est privandus possessione juris eligendi, n. 171. Si privatus voce activa eligat nullo reclamante, valida est electio. Ibid. Quid juris si per Capitulum fiat protestatio de non admittendis inhabilibus, & posteà quis Vocalium convincatur fuisse inhabilis? Ibid. Eligere nequeunt, qui non sunt præsentes capitulariter in loco, ubi fit electio, nu. 176. Eligere an possint necdum constituti in Ordine Sacro? n. 177. & 178. In Electionis negotio an possit constitui Procurator, & qualiter? n. 181. Vide infrà ℣. *Procurator*.
Electione debito tempore, ac loco instituta, si aliqui Vocales adesse nolint, censentur quasi non essent de capitulo, & tota eligendi potestas residet in aliis. T. 6. n. 197. F. 203. Idem dicendum, si cœpto electionis Tractatu aliqui vocales egrediantur, & redire nolint, n. 200. & seqq. Aut si remaneant quidem, sed votare nolint, n. 201. Quid, si major pars Capitularium fuerit egressa? n. 202. Schedulam vacuam mittens in urnam Votorum, censetur juri suo renuntiasse, n. 203.
Electio digni omisso digniore, an sit licita T. 6. n. 235. & seqq. F. 208. Vel saltem valida, n. 248. Vide suprà ℣. *Dignus*. Electione cassata vitio personæ, idem iterum eligi non potest, ne quidem in alia Ecclesia, cit. T. 6. n. 229. & seqq. F. 207. Secùs, si electio vitio formæ, vel Corporis cassata fuit, n. 229. & n. 231. Quid dicendum in dubio, num electio cassata fuerit vitio formæ vel personæ? n. 132. Per electionem indigni cur censeatur Ecclesia offendi? cit. Tit. 6. n. 264. F. 221. Electio si fiat non servata forma Scrutinii *in cap. Quia propter. de elect.* præscripta, est ipso jure irrita, n. 268. Et de quorum Prælatorum electione istud procedat? n. 270. Idipsum limitatur ulteriùs; n. 270 & 271. Quid agendum, quando adsunt pauci Electores, v. g. duo, vel tres tantum? n. 271. & seqq. Electio novi Prælati in Ecclesiis Cathedralibus, & Regularibus, debet fieri intra Trimestre, n. 278. Timestre istud est computandum non à die vacationis, sed notitiæ, n. 279. Etiam Prælati Ecclesiarum Collegiatarum sunt intra trimestre eligendi, n. 280. In aliis Prælaturis, ac Beneficiis sufficit electionem, seu collationem fieri intra sex menses n. 281. Si electio non sortiatur effectum eò quòd Electus non consentiat &c. habent Electores integrum tempus ad novam electionem n. 282.
Electio est duplex, alia privata, & alia communis seu Capitularis. T. 6. n. 283. & 284. F. 213. Electionis communis seu Capitularis publicatio, quæ? n. 287. Quibusque verbis fieri soleat? n. 288. Electio clandestina; quæ? n. 289. In electionibus an liceat variare, seu à dato semel suffragio recedere? n. 290. usque ad n. 301. Ac præsertim in electionibus Monialium? n. 290. Et quid de electione Summi Pontificis? n. 208. In electionibus an valeat accessus minoris partis ad majorem? n. 302. usque ad n. 309.
Electio est intimanda Electo, ejusque consensum petendus, quàm citiùs commodè fieri potest. T. 6. n. 310. F. 216. Et si Eligentes neglexerint infra octo dies id facere, puniuntur; & quomodo? num 311. Eorum tamen negligentia non præjudicat Electo, n. 312. Electus tenetur præstare consensum intra mensem, alioquin perdit jus suum, n. 313. Quid juris, si Electus nequeat consentire absque superioris sui licentia? n. 314. & 318. Religiosi nequeunt consentire electioni de se factæ extra Monasterium absq; obtenta licentia sui Superioris, n. 315. Vide infrà ℣. *Religiosus* Electus post datum consensum tenetur petere confirmationem suæ Electionis intra trimestre T. 6. n. 319. F. 217. Et intra mensem iter arripere ad Sedem Apostolicam, si ad hanc spectat confirmatio, n. 320. Vide suprà ℣. *Confirmatio electionis*. Quid agendum, si Electus habeat, vel non habeat suæ electionis adversarium? n. 324. Quæ sit forma appellandi ab electione? n. 225. pænæ appellantium ad Sedem Apostolicam, & in probatione deficientium, si quid opposuerint contra formam electionis, n. 326. Vel contra personam Electi, n. 327.
Electio Superiorum Regularium, qualiter juxta Decretum Concilii Tridentini *Sess. 25. cap. 6. de Regul.* sit facienda? T. 6. n. 328. F. 218. An per Decretum Concilii Tridentini sit abrogata Decretalis. *Quia propter de Elect.* quoad electiones Regularium? n. 329. & seqq. In electionibus Regularium vota eligentium debent esse secreta; & quomodo? n. 331. & 343. & seqq. An in electione Ministrorum Provincialium Ordinis Minorum possit fieri aliqua collatio zeli, & meriti? n. 334 & 335. An regulares in suis electionibus teneantur observare formam *cap. Quia propter. de Elect.* cit. T. 6. n. 336. & seqq. F. 219. Affirmatur de Abbatibus perpetuis, n. 336. Ac de Prælatis Ecclesiarum Regularium habentium jurisdictionem Ordinariam, & generalem, n. 337. Secluso

tamen speciali Privilegio, vel consuetudine legitimè præscripta, n. 338. Nihilominùs Regulares in electionibus non tenentur observare apices juris, n. 339. Ad alias Regularium electiones sufficit consensus majoris partis collegialiter præstitus, num. 340. Ac possunt eæ fieri etiam per globulos, n. 340. & 341. & seq. Quomodo fiant electiones Superiorum in Ordine Fratrum Minorum; n. 341. Ac præsertim Commissariorum Provincialium, Proministrorum, & Custodum, extra Capitulum eligendorum; n. 342.

Electiones Regularium, juxta Concilium Tridentinum, debent fieri per vota secreta. T. 6. n. 343. F. 219. Et quidem sub pœna nullitatis electionis, & inhabilitatis &c. n. 344. Adeò, ut electio sit nulla; si vel unus Electorum votum suum publicet permittente Capitulo, nu. 345. Secùs si id fiat inscio vel non consentiente Capitulo, n. 346. Electio per compromissum, & quasi inspirationem, an sit sublata quoad Regulares virtute Decreti Tridentini? n. 347. & seqq.

Electus ante obtentam confirmationem libere potest renunciare Prælaturæ in manibus eligentium. T. 6. n. 34. F. 186. Electus si moriatur ante confirmationem, non per mortem ejus, sed prioris, vacat Prælatura, n. 23. Electis ante obtentam Confirmationem prohibita est administratio; & qualis? nu. 36. & seq. Nec valet consuetudo administrandi ante obtentam confirmationem, n. 38. Non tamen prohibentur fieri Præparatoria, neque simplex installatio, n. 39. Electus, si ante confirmationem se administrationi immiscere præsumpserit, privatur jure ex electione sibi quæsito, cit. T. 6. n. 40. & seqq. F. 187. Cassanturque omnia ab ipso gesta, & ipse redditur ineligibilis ad Prælaturam, n. 42. Etiamsi ante electionem fuisset Procurator, vel Oeconomus Ecclesiæ, n. 43. Secùs, si quidem se Oeconomum fieri procuravit, sed non administravit, n. 44. Dantur nihilominus certi casus, in quibus potest electus administrare ante obtentam confirmationem, & qui sint illi n. 45. & seq. Electi in concordia, qui dicantur? n. 49. Electus in concordia simulque valde remotus à Curia, potest administrare ante suam confirmationem, n. 48. An hæc concessio adhuc sit in vigore? n. 50. & 51. Gesta per Electos in concordia ante suam confirmationem an valeant, si ipse ob defectum aliquem posteà repellatur? n. 52. Electus in Summum Pontificem potest administrare ante suam coronationem, n. 53. Sicut & Romanus Imperator, n. 54. Electus contra formam *cap. Quia propter de Elect.* est tutus in conscientia, si nemo sese opponat electioni, cit. T. 6. n. 275. F. 212. Potestas opponendi crimina in personam Electi, aut de Beneficio provisi, requirit speciale mandatum ex parte Procuratoris. T. 38. num. 93. F. 400.

Eligendorum qualitates, quæ? T. 8. n. 204. & seqq. F. 204. Hujusmodi qualitates generatim sunt tres, ætatis maturitas, gravitas morum, & litterarum scientia, n. 204. In eligendis ad Prælaturas, qualis litterarum scientia requiratur? num. 205. & seqq. Qualis in eligendis requirantur ætas n. 210. & seqq. Quænam aliæ qualitates, præsertim concernentes gravitatem morum, requiratur ex parte Eligendorum? n. 218. & seqq. Horum sunt plures, nempe Thorus legitimus, n. 218. Status Clericalis, n. 219. Ordo sacer, & qualis? n. 220. Absentia censuræ, atque irregularitatis. n. 221. & 222. Vera Fides, n. 223. & seqq. Ut quis non sit infamis, n. 226. & seqq. Utque non sit privatus voce passiva, n. 228. Eligendorum aliæ qualitates. Remissivè, n. 234. An possit licitè eligi dignus omisso digniore? n. 237. & 238. & seqq. Vide suprà V. *Dignus*. Rejectus ab electione, an denuò possit eligi? cit. T. 6. n. 229. & seq. F. 207. Eligendus debet esse de gremio Capituli, saltem de honestate, n. 233.

Eligentes mortaliter peccant, qui, nisi quos digniores, & Ecclesiæ magis utiles ipsi judicaverint, ad Ecclesias promovent. T. 6. n. 238. & seqq. F. 208. Eligentes indignum, an, & qua ratione priventur jure eligendi? n. 251. Hanc pœnam privationi juris eligendi non incurrunt, nisi etiam sequatur Communis electio indigni, n. 257. Et incurritur tantùm pro una vice, n. 258. & seqq. post electionem indigni à majori parte Capitularium factam, potest minor pars eligere alium dignum; & quomodo? n. 260. Eligentes indignum possunt repelli ab aliis ab actu novæ Electionis per viam exceptionis, n. 261. Eligentes Indignum, an, & qualiter incurrant pœnam suspensionis à Beneficiis? n. 262. & seq. usque ad n. 268. Quæ sit pœna eorum, qui eligunt Prælatum in Ecclesia viduata non servata forma *in cap. Quia propter. de Elect.* præscripta? n. 269. usque ad n. 277. Quæ sit pœna non eligentium intra tempus a Jure præfixum? n. 278. & seqq. Electores post publicatum Scrutinium non possunt variare, benè tamen anteà, cit. T. 6. num. 290. usque ad num. 302. F. 214. Vide infrà V. *Scrutinium.*

Epicheja, quid? T. 2. n. 378. F. 107. Et quomodo differat ab interpretatione legis? n. 379. Est quandoque locus Epichejæ, n. 380. & 381.

Episcopatu non datur major Ordo in Ecclesia. T. 5. n. 49. F. 180. Episcopatus est Ordo propriè dictus. T. 11. n. 26. F. 254. Reducitur juxta Theologos ad Ordinem Sacerdotii, n. 26. & 27. Ordo Episcoporum quadripartitus est: & quomodo? n. 28. Episcopatus confertur die Dominico, vel Natalitio Apostolorum, num. 34. Episcopatus an possit eodem die recipi cum Sacerdotio. T. 11. n. 165. F. 270. Episcopatus renunciatio potest dupliciter fieri; nempe quoad locum tantum, & quoad locum & dignitatem simul. T. 13. n. 2. F. 278. Ad episcopatum ut quis eligi possit debet ipse saltem esse Subdiaconus. T. 14. n. 10. F. 279. Ac successivè receptis aliis Ordinibus, intra trimestre post obtentam confirmationem consecrari, n. 11. Respondetur ad Jura, quæ Sex menses præscribunt. Ibid. Episcopatus instituit Ecclesia Romana. T. 31. n. 74. & F. 346.

Episcopus an possit per Procuratorem emittere professionem Fidei? T. 1. n. 186. & 187. F. 56. Episcopi habent potestatem faciendi nova statuta pro suis subditis. T. 2. n. 69. & seqq. F. 69. Statuta eorum an sint perpetua, vel expirent morte Conditoris, n. 70. Potestas condendi Statuta competit etiam Episcopo confirmato, licèt nondum consecrato, n. 71. Potest ea Episcopus regulariter ferre sine consensu Capituli, n. 72. Exceptis certis casibus; & quibus? n. 73. Episcopus an possit in sua Diœcesi, quod potest Papa in toto Mundo? n. 77. & 78. Episcopi potestas est à Deo; & quomodo? n. 79. Episcopi successerunt in locum Apostolorum, n. 80. Episcopi cur non possint condere leges contra Jus Canonicum, sicuti Principes S. R. I. contra Jus Civile n. 81. 82. & seqq. Cautela pro Episcopis cupientibus, ut Clerici statutis Principum Sæcularium se conforment. T. 2. n. 310. F. 99. & n. 333. & seqq. Episcopi successerunt in locum Apostolorum; & quomodo? T. 31. n. 76. F. 347.

Episcopus dispensare quoad Sacros Canones, Constitutiones Apostolicas, & Decreta Conciliorum Generalium, regulariter nequit. T. 2. n. 463. & seqq. F. 115. Episcopi sunt Canonum magistri, & custodes, n. 464. Episcopus potest absolvere ab excommunicatione, ubi hoc ei non reperitur prohibitum; non autem dispensare, n. 465. Dantur nihilominùs casus, in quibus possunt Episcopi dispensare circa Sacros Canones &c. n. 463. & 466. & seqq. Ubi quando ipsis id expressè conceditur, vel saltem in Canone simpliciter dicitur, posse dispensari, nn. 467. & seqq. Item ob causam magnæ necessitatis, sitque periculum in mora &c. n. 470. Et vi consuetudinis legitimè præscriptæ, n. 471. Et in casibus frequenter occurrentibus, n. 472. Et si materia sit levis, n. 473. Et quoties dubium est, an casus indigeat dispensatione, n. 474. Potestas dispensandi in dictis casibus concessa Episcopis, est ordinaria, n. 475. Ac proin Sede vacante competit Capitulo, n. 475. & 476. Casus specifici in quibus ex concessione Juris Communis possunt dispensare Episcopi, sunt multi, n. 377. Episcopus scienter promovens inhabilem; an censeatur ipso facto dispensare cum inhabili, v. g. ad Ordines suscipiendos? n. 483.

Episcopi, an debeant ad alium Episcopatum postulari, vel eligi? T. 5. n. 37. & seqq. F. 179. Et quid de Episcopis Titularibus? n. 40. Episcopi Titulares, qui? Ibid. Appellantur etiam *Suffraganei*; & cur? Ibid. Sunt ad alium Episcopatum postulandi, non eligendi, n. 41. & seqq. Sunt veri Episcopi, n. 41. Habentque votum decisivum in Concilio Generali, n. 42. Qualiter careant Clero, & Populo Christiano? n. 43. Episcopi Titulares nequeunt ordinare suum Familiarem. T. 11. n. 103. F. 264.

Episcopi olim dicebantur Presbyteri. T. 6. n. 6. F. 183. In Episcopis exoptanda est scientia eminens, cit. T. 6. n. 207. F. 205. Sed competens, seu sufficiens tolleranda, n. 208. In Episcopum nullus potest eligi, nisi qui jam compleverit trigesimum annum ætatis, n. 217. Neque postulari ante vigesimum Septimum ætatis annum. T. 5. n. 58. F. 181. Episcopi electi confirmatio, spectato Jure communi, pertinet ad Archi Episcopum, T. 6. n. 221. F. 217. Tamen per Concordata Germaniæ reservatur Summo Pontifici, n. 322. Legati à Latere possunt ex officio suo confirmare electiones Episcoporum; & quid juxta Concordata Germaniæ? T. 30. n. 39. F. 339.

Episcoporum translatio sola authoritate Papæ fit. T. 7. n. 3. F. 220. Ea connumeratur inter majores Ecclesiæ causas. Ibid. Episcopus propria authoritate de sua Ecclesia transiens ad aliam, carebit utraque, n. 4. Non quidem ipso jure, sed per sententiam: n. 5. Etiamsi sit confirmatus duntaxat, num. 6. Episcopi translatio regulariter fit à minore ad majorem Ecclesiam, n. 7. Fallit hoc ob causas peculiares, n. 8. Causæ transferendi Episcopos generatim sunt duæ? n. 9. Videlicet, causa utilitatis, n. 10. Et causa necessitatis? n. 11. Ob hanc etiam fit translatio Sedium Episcopalium. Ibid. Effectus translationis Episcopi, quales? n. 12.

Episcopus est verus Sponsus Ecclesiæ suæ. T. 7. n. 18. F. 222. Conjugium Spirituale Episcopi cum Ecclesia, quando censeatur initiatum, ratum & consummatum? Ibid. Papa post Christum est Sponsus Ecclesiæ universalis: alii Episcopi sunt Sponsi Ecclesiarum particularium, n. 33.

Episcopus invitus, an ab una Ecclesia ad aliam possit per Papam transferri? T. 7. n. 19. & seqq. F. 232. Episcopus confirmatus, & nondum consecratus, nequit transferri invitus, n. 19. Major difficultas est de Episcopo consecrato, de qua referuntur tres sententiæ, n. 20. usque ad n. 33. Papa quando intelligatur transferre Episcopum ex causa publica, vel potiùs ob favorem personæ? n. 25. Episcopus nolens consentire translationi per Papam factæ, potest absolvi à vinculo prioris Ecclesiæ, non tamen invitus alteri alligari, n. 30. & seqq. Episcopus translatus contrahit novum spirituale conjugium cum Ecclesia ad quam transfertur, n. 32. & seqq.

Episcopo translato in Curia seu Consistorio Papæ, an incontinenti censeatur prior Sedes Episcopalis vacare? T. 7. n. 34. & seqq. F. 224. Affirmatur, quando Episcopus transfertur sciens, & volens, nu. 35. & seqq. Ac refertur Decretum Sacræ Congregationis desuper emanatum, n. 36. Idemque probatur rationibus, n. 37. & 38. Ac solvuntur contraria, n. 39. & 40. Disparitas quoad Episcopum translatum, & Episcopum noviter ordinatum circa vacationem præhabitorum Beneficiorum? n. 40. Si transfertur Episcopus absens, & ignorans non vacat prior Ecclesia ante præstitum à Translato consensum, n. 41. Nisi secùs exprimatur, n. 42. Aut nisi translatio fiat ob publicam causam, & non favore personæ? n. 43.

Episcopus translatus an secum possit asportare fructus prioris Episcopatus, ac res ex ipsis emptas? T. 7. nu. 84. & seqq. F. 225. Potest is secum deferre fructus jam perceptos, n. 47. Ac bona mobilia acquisita in priori Ecclesia, seu ex ejus fructibus comparata? dummodò hoc nondum destinasset illi Ecclesiæ? n. 48. & 49. Tenetur tamen relinquere fundos prioris Ecclesiæ benè instructos? n. 50. Ac in locum de mortuorum animalium, vel arborum, alia substituere. Ibid. Episcopus non est Dominus possessionum suæ Ecclesiæ, sed administrator, & quasi usufructuarius, n. 51. Solvuntur contraria, n. 52. & seq. Fructus pendentes, & inexacti, an pertineant ad Episcopum translatum pro rata temporis? n. 55. & seqq. Quid censendum de Constitutione Julii: *Cum sicut*? n. 46. & n. 53. & 54. & 57. ac seqq.

Episcopus nequit renunciare Episcopatui ex causa ingrediendi Religionem. T. 9. nu. 21. F. 231. Sex sunt causæ resignandi Episcopatum. n. 35.

Episcopi potestas an, & quando, propter suam negligentiam devolvatur ad Archiepiscopum? T. 10. n. 9. & seqq. F. 246. Enumerantur plures casus, in quibus, Jure sic disponente, per Archiepiscopum suppletur negligentia Episcopi, n. 17. & seqq. Episcopi exempti negligentia suppletur solùm per Papam, num. 34. Per quem suppleatur impotentia Episcopi excommunicati? n. 35. & 36. Vel ab hostibus capti? n. 37. Aut in amentia lapsi &c. n. 38. & seqq. Episcopi tenentur ad corrigendos subditorum excessus diligenter intendere, cit. T. 10. n. 40. F. 250. Et Episcopo negligente notoria crimina emendare, eadem Archiepiscopus liberè corrigit, ac punit, nu. 21. Vide supra *Archiepiscopus*, & infrà V. *Negligentia.*

Episcopi subditus quoad Ordines recipiendos quatuor modis quis censetur; & quibus? T. 11. n. 78. & seq. F. 261. Vide infrà V. *Ordinari.* Episcopus quilibet potest suis subditis concedere Literas Dimissorias, cit. T. 11. n. 118. F. 265. Etiam ille, qui potest, ordinare Clericum ratione triennalis Familiaritatis &c. n. 119. Episcopus quando censeatur in remotis agere? T. 11. n. 127. F. 266. Episcopus ordinans alienum subditum cum Dimissoriis, non potest cum eo dispensare quoad Interstitia, n. 153. Sed istud spectat ad Episcopum respectu suorum subditorum, *n. 154.* Vide infrà V. *Interstitia.*

Episcopus scienter quempiam ordinans ante legitimam ætatem, suspenditur à collatione omnium Ordinum. T. 11. n. 174. & 177. F. 272. Non autem ab alio actu Ordinum. n. 175. Nec est ipso jure suspensus sed per sententia suspendendus, n. 176. Episcopus conferens infanti, primam Tonsuram, est suspensus, duntaxat à collatione Clericalis Tonsuræ? & cur? n. 178. Episcopus ordinans quempiam extra Tempora absque dispensatione, cui pœnæ subjaceat? n. 181. Num à suspensione illa, quam Ordinatus extra Tempora de facto ipso jure incurrit, possit Episcopus absolvere? num. 183. & 184. Episcopus suspensus à collatione certi Ordinis, potest conferre minorem, non autem majorem Ordinem, n. 182. Quæ sint pœnæ Episcopi ordinantis alienum subditum? n. 185. Episcopus conferens cuipiam Ordinem sacrum non habenti Titulum sustentationis, tenetur eidem providere de alimentis, donec Beneficium consequatur, n. 191. Et quid, si talis Episcopus moriatur, vel plures ordinaverint eundem absque Titulo? n. 192. Fallit istud in nonullis casibus, 193. & 194. Pœna Episcopi ordinantis aliquem sine Titulo cum pacto, ne alimenta exigat, & sic Ordinati, quæ? n. 196. Quæ sit pœna Episcopi conferentis cuipiam duos sacros Ordines eodem die? n. 205.

Episcopus potest dupliciter renunciare Episcopatui? T. 13. n. 2. F. 278. Episcopus simpliciter renuncians an in dubio censeatur renunciasse loco tantùm, vel loco, & dignitati simul? n. 3. Qui renunciavit Episcopatui quoad locum tantùm, potest conferre Ordines etiam majores? n. 4. Dummodò sit rogatus ab alio Episcopo, n. 5. Renuncians Episcopatui quoad locum & dignitatem simul, nequit licitè Ordines sacros conferre, n. 6. Benè tamen Ordines minores de licentia alicuius Episcopi, n. 7. Quid juris, si quis ordinetur ab Episcopo excommunicato? n. 8. & seq.

Episcopus an possit dispensare, ut præficiendus Abbatiæ non sit Presbyter? T. 14. n. 15. F. 282. Episcopus dispensat cum illegitimis quoad Ordines minores, ac Beneficium simplex. T. 17. n. 9. & seq. F. 290.

An etiam dispenset quoad Canonicatus Ecclesiarum Collegiatarum? n. 11. & seqq. Non potest Episcopus cum illegitimo dispensare quoad pluralitatem Beneficiorum simplicium. n. 14. Episcopus an possit dispensare cum illegitimis virtute Concilii Tridentini, quando eorum illegitimitas est occulta? n. 23. & seq. Episcopus an aliquando possit dispensare cum corpore vitiatis, & contracta inde irregularitate? T. 20. n. 36. & 38. F. 229.

Episcopus potest Generalem Vicarium constituere etiam absque consensu Capituli. T. 28. n. 64. F. 313. Ac ordinariè tenetur eum constituere? n. 65. & 66. Potest etiam binos Vicarios Generales constituere, n. 67. Non tamen eligere Laicum in Vicarium Generalem, n. 68. & 69.

Episcopus, si procedat *tanquam Sedis Apostolicæ Delegatus* utitur jurisdictione delegata non ordinaria? T. 29. n. 35. & 36. F. 321. Episcopus procedens *etiam tanquam Sedis Apostolicæ Delegatus*, an censeatur uti Jurisdictione ordinaria, vel Delegata? n. 37. & 38. Episcopus potest delegare causam simplici Clerico, cæteroquin idoneo. T. 29. n. 72. & 73. F. 324. Episcopus non potest Laico delegare causam spiritualem, nec criminalem Clericorum, cit. T. 29. n. 88. F. 326. Et probabiliùs nec causam civilem, seu temporalem Clericorum, n. 89. Solvuntur contraria, n. n. 90. & 91.

Episcopi nomine veniunt Archiepiscopi, Primates, & Patriarchæ T. 31. n. 16. F. 341. Limitatur hoc in odiosis, & materia correctoria, num. 17. Appellatione Episcopi propriè non venit, nisi in Episcopum consecratus, n. 18. Non item electus in Episcopum, & confirmatus, n. 19. Nisi loquendo in illis, quæ spectant duntaxat ad jurisdictionem, n. 20. Episcoporum appellatione quoad concernentia eorum jurisdictionem, aliquando veniunt soli Episcopi, n. 21. & 22. & seq. Aliquando etiam inferiores Prælati, jurisdictionem quasi Episcopalem habentes, n. 25. Idque exemplificatur, n. 25. & 26. Episcopi nomine an veniat Vicarius Generalis, ac Delegatus Episcopi? n. 27. Episcopi nomen est antiquissimum; & idem significat ac *Superintendens*. n. 64.

Episcopi potestas generatim est duplex, nempe Potestas Ordinis, & potestas Jurisdictionis; & in quo consistant? T. 31. n. 65. & 66. F. 345. Episcopi non solùm habent Jurisdictionem Ordinariam, sed etiam Imperium mixtum, & merum, n. 67. Potestas Ordinis confertur Episcopis immediatè à Deo, nu. 68. An idem dicendum sit de potestate Jurisdictionis? nu. 68. 69. & seqq. Jurisdictio Episcopalis secundùm se, ac in generali, est instituta à Christo, n. 70. Et ab eodem immediatè collata Divo Petro, cæterisque Apostolis, n. 71. Sed cum discrimine, & quali? n. 72. Episcoporum jurisdictio, prout respicit has vel illas personas, seu Ecclesias &c. immediatè provenit à Papa, n. 73. 74. & seqq. Episcopus potest in sua diæcesi, quod Papa in tota Ecclesia; & quomodo? n. 77. Episcopus debet justam censuram, quam inferior Ordinarius in sibi subjectum tulit, observare, nec eam sine hujus præscitu relaxare; & cur? n. 78. & 79. Quid, si subditus Inferior conqueratur Episcopo, se injustè excommunicatum fuisse? n. 80. An valeat absolutio per Episcopum data irrequisito Ordinario inferiore? n. 81. Episcopi potestas ad quæ in specie se extendat? Remissivè, n. 82.

Episcoporum jura spectant vel ad Legem Diœcesanam, vel ad Legem Jurisdictionis. T. 31. n. 83. F. 347. Quæ sunt valdè diversa, n. 84. & seqq. Vide infrà ℣. *Lex diœcesana, & Lex jurisdictionis*. Episcopis olim fuerunt subjecta omnia Monasteria, omnesque Monachi, n. 107. Hodie tamen plerique Ordines Regulares sunt exempti, n. 108. Exceptis certis casibus, in quibus Regulares exempti subsunt jurisdictioni Episcoporum; & cur? n. 109. Ejusmodi casus quot enumerentur à Doctoribus? n. 110. & seqq. usque ad n. 142. Episcoporum jurisdictioni subsunt Apostatæ, & Ejecti à Religionibus, n. 120. Episcopus componit controversias omnes de præcedentia in Processionibus inter Regulares, n. 130. Episcopis subjiciuntur Regulares in omnibus, quæ sunt Ordinis Episcopalis, n. 131. Episcopi habent jurisdictionem super Regulares, quomodolibet exemptos, in concernentibus Curam animarum, quam exercent, n. 132. & seqq. Episcopi possunt prohibere, ne Sæculares, vel Religiosi, privatis in domibus Missas celebrent, n. 135. Ex justa tamen causa possunt id concedere, n. 136. & seqq. Episcopi tenentur Clausuram Sanctimonialium restituere, aut ubi inviolata est, conservare, n. 141. & 142. Vide infrà ℣. *Regulares*.

Error latinitatis manifestus viciat Rescriptum. T. 3. n. 212. & seqq. F. 148. Idque ob præsumptionem falsificationis, n. 213. Dummodò non sit omnino levis, num. 214. Nec aliunde pateat de veritate litterarum Apostolicarum, n. 215. In Testamentis, & aliis Instrumentis, error latinitatis non præjudicat, n. 216. Et quæ ratio disparitatis inter hæc, & Rescripta Apostolica? n. 217. Error communis jus tribuit; idque exemplificatur. T. 3. num. 234. & 261. F. 150.

Etiam. Hæc particula est augumentativa, & implicativa præcedentium. T. 29. n. 37. F. 321.

Eucharistiam potest solus Sacerdos conficere. T. 1. n. 136. F. 51. Eucharistiæ Sacramentum publicè adorandum proponere, an liceat Regularibus? T. 31. n. 138. & 139. F. 352.

Exceptio firmat regulam in contrarium in casibus non exceptis T. 2. n. 405. F. 109. Quod exceptione repelli potest, habetur pro inutili T. 3. n. 91. & 93. F. 337. Exceptio *quod metus causa* competit metum passis, quando? T. 40. n. 39. F. 410.

Excommunicatus an possit impetrare Rescriptum? T. 3. n. 39. & seq. F. 129. Excommunicatos non intendit Concilium Constantiense in aliquo relevare, n. 50. & 51. Absolutio ab excommunicatione primùm superveniens, non convalidat Rescriptum ab excommunicato impetratum, n. 54. & 55. Vide infrà ℣. *Rescriptum impetrare*.

Excommunicati excommunicatione majori prohibentur eligere. T. 6 n. 168. & seqq. F. 200 An, quando unus fuit excommunicatus, & eligit cum aliis, vitietur tota electio? n. 168. Quid de hoc dicendum, defactò post Extravag. *Ad evitanda*? n. 169. Excommunicatus excommunicatione minori non prohibetur eligere, licèt eligi non possit, n. 167. Excommunicatus excommunicatione majori nequit eligi ad Beneficium Ecclesiasticum, cit. T. 6. n. 221. F. 206. Neque istud eidem conferri. Ibid. Et quid de excommunicato excommunicatione minori? num. 222.

Excommunicatum si Episcopus non vult absolvere cùm deberet, potest ipsum absolvere Metropolitanus. T. 10. n. 19. & 20. F. 248. Quid juris, si quis ordinetur ab Episcopo excommunicato? T. 13. n. 8. & seqq. F. 278. Ab excommunicatione ob percussionem Clerici, qualiter possit absolvere Legatus à Latere? T. 30. n. 28. F. 337. An is etiam ab aliis excommunicationibus Papæ reservatis possit absolvere? n. 29. Et quid dicendum de Legato Misso, ac Nato? n. 30. Excommunicati non possunt constituere procuratorem ad agendum. T. 28. n. 30. F. 194. Benè tamen ad defendendum, n. 31. An si contendantur ab alio, teneantur inviti procuratorem constituere? n. 32.

Exempla regulam non astringunt, sed declarant. T. 19. n. 6. F. 295. *Non exemplis, sed legibus judicandum est*, declaratur. T. 4. n. 100. F. 164.

Exorbitans dispositio, quæ? T. 2. n. 473. F. 111. Leges exorbitantes à Jure communi, sunt strictæ interpretationis, n. 421. Fallit in certis casibus, n. 422. & seqq.

Exploratio voluntatis Puellarum Deo dicandarum debet fieri per Episcopum, vel alium ab eo deputatum T. 31. n. 157 F. 154. Exploratio hæc, quomodo, & de quibus facienda sit? Ibid. Et an bina vice fieri debeat? n. 158.

Extensio legis, duplex; una propriè dicta, seu extensiva. T. 2. n. 381. F. 106. Altera comprehensiva seu inclusiva, & impropriè dicta, n. 372. Extensio in correctoriis Jurium, an, & quando locum habeat? T. 2. n. 500. & seqq. & n. 308. & seqq. F. 120.

Extravagantes Communes, unde obligent? P. n. 87. & 91. F. 13.

F

FActum alienum promitti non potest, benè tamen res aliena legari; & cur? T. 35. num. 62. & 63. F. 374.

Familiarium nomine, qui intelligantur? T. 11. n. 99. F. 263. Quæ requirantur, ut Episcopus Familiarem suum, sibi cæteroquin non subditum, ordinare valeat? n. 90. 98. & seqq. Vide infrà ℣. *Ordinari*.

Festos dies ab Ordinariis præceptos tenentur Regulares etiam exempti observare; & qua ratione? T. 31. n. 27. F. 342. Vide suprà ℣. *dies festivi*.

Feudorum Libri, unde sumpserint initium? P. num. 170. F. 23.

Fictio juris, quid? T. 2. n. 166. F. 83. Fictionis juris plura referuntur exempla, n. 170. & seqq. Fictio juris differt à Præsumptione juris multipliciter, n. 181. & seqq. Leges in Fictione juris fundatæ, an etiam locum habeant in Foro conscientiæ, n. 185. & seqq. Regulæ circa Fictionem juris attendendæ, quæ? n. 187. & seqq. Fictio juris idem operatur in casu ficto, quod veritas in casu vero, n. 181. Intelligendo hoc secundùm specialitatem in Jure expressam, non quoad alia, n. 189. & seqq. Fictio non est tantæ potentiæ, quantæ veritas, n. 190. Fictio juris non debet plus operari in ficto, quàm veritas in casu vero, n. 191. & 192. Fictio non habet locum, nisi in casibus à Jure expressis, num. 193. Nec ipsa habet locum in Statutis, n. 195. Fictio non trahitur ad illa, quæ sunt impossibilia secundum naturam, n. 196.

Fideles, quomodo dicantur unum, sicut Personæ Divinæ? T. 1. n. 11. F. 35.

Fides habet plures in Jure acceptiones. T. 1. n. 39. & seqq. F. 39. Accipitur subinde pro collectione Articulorum Fidei Divina Fide credendorum, n. 41. Et sic sumitur in Rubrica Tituli primi *De Summa Trinitate, & Fide Catholica*, n. 42. Fides Catholica, cur sic appelletur? n. 43. Fidei definitio ab Apostolo *Hebræor. cap.* 11. tradita, an sit bona? cit. T. 1. n. 44. & seqq. F. 39. Fidei duplex munus, n. 45. & seq. Fides est credere, quod non vides, n. 48. Fides, & Spes in quibus differant? n. 49. Fides Divina secernitur à Fide humana, Opinione, Suspicione, atque scientia; & quomodo? n. 50. Alia Fidei tum habitualis, tum actualis definitio, n. 51. Fidei Symbolum. Vide infra ℣. *Simbolum*. Fidei Articuli. Vide suprà ℣. *Articuli Fidei*.

Fides eadem fuit Patrum Veteris testamenti, & nostra. T. 1. n. 69. & seqq. F. 42. Mysteria Fidei quomodo successivè magis fuerint explicata, declaratur exemplis, n. 75. & 76. Fidei confessio, qualis esse debeat? n. 83. Fidei assensus, confessio, & professio differunt, cit. T. 1. n. 151. F. 53.

Fidei professio, à quibus fieri debeat? T. 1. n. 192. & seqq. F. 53. Tenentur eam emittere baptizandi, n. 152. Hæretici ad unitatem Ecclesiæ redeuntes, n. 153. Sacris Ordinibus initiandi, n. 154. Promoti ad Episcopatum, n. 156. Ac promoti ad Canonicatus, & Dignitates Cathedralium Ecclesiarum, vel ad quæcunque Beneficia curam animarum habentia, n. 157. Etiamsi professionem Fidei in adeptione alterius Beneficii jam emisissent, n. 158. Aut eam fecissent in hoc ipso Beneficio, quod posteà dimiserunt, ac denuò acquisiverunt, n. 159. Item provisi de Monasteriis, Conventibus &c. Ordinum Regularium, n. 160. Et an hoc sit usu receptum? n. 161. Sicut & Doctores, Magistri, Regentes Universitatum, vel Gymnasiorum, ac Scholares ad Gradum promovendi, n. 162. Non tamen tenentur emittere professionem Fidei, qui promoti sunt ad Canonicatus Ecclesiarum Collegiatarum, vel Beneficia non curata, cit. T. 1. n. 163. & seqq. F. 54. Nec eam facere tenentur Coadjutores Canonicorum Cathedralium, Portionarii, Vicarii temporales &c. num. 166. Professionem Fidei coram quibus facere teneantur Provisi de Canonicatibus Cathedralibus? num. 167. Præsertim Sede Episcopali vacante? n. 168. Coram quo eam facere teneantur Provisi de Beneficiis curatis? n. 169. An sufficiat hanc facere coram Vicario Generali, etiam Episcopo non impedito? num. 170. Et ubi hæc fieri debeat Sede Episcopali vacante? n. 171.

Fidei professio, quo tempore sit facienda? T. 1. n. 172. & seqq. F. 55. Debet ea fieri à Promotis intra duos menses à tempore adeptæ possessionis Beneficii, n. 172. Quid juris, si per Promotum stet, quò minùs accipiat possessionem? n. 73. Requiritur ad id possessio pacifica, n. 174. Promotus non faciens professionem Fidei intra bimestre, tenetur eam posteà, quam primùm poterit, emittere n. 175. & seqq. Sufficit, si Promoti eam emittant ex alio titulo, n. 178. Tenentur ultrò se offerre ad ipsam faciendam, num. 179. Et probare, se eam emisisse, n. 180. Fidei professio an possit fieri per Procuratorem, num. 181. & seqq.

Fidei professionem omittentibus Clericis beneficiariis, quæ pænæ generatim sint impositæ. T. 1. n. 188. & seq. F. 57. Eam ommittentes peccant mortaliter, n. 188. & 189. Et qualiter fructus non faciant suos? n. 190. & seqq. An istos in conscientia teneantur restituere ante sententiam Judicis? n. 195. Omittentibus debitam Fidei professionem non suffragatur possessio, & qualiter? n. 199. & seqq. Cui applicandi sint fructus Beneficii, ob intermissam Fidei professionem à Beneficiario non acquisiti? num. 206. Vide suprà ℣. *Clericus Beneficiarius*.

Filiæ pactum, quòd dote contenta patri ab intestato non succedat, an valeat? T. 35. n. 80. & seqq. F. 374.

Filius in Divinis an debeat dici, *Semper nascitur*, vel potius, *Semper natus est*? T. 1. num. 88. & seqq. F. 45.

Filius naturalis, quis? T. 17. n. 2. F. 289. Manzer; Nothus, & Spurius, quis? Ibid. Filius familias habens liberam peculii administrationem, an possit donare? T. 38. n. 18. F. 393.

Filii Presbyterorum ante Sacerdotium ex justis nuptiis procreati, an possint ordinari? T. 17. n. 5. F. 289. Imò nonnulli horum ad Summum Pontificatum fuerunt assumpti. Ibid. Filius Sacerdotis Græci licitè ordinatur, secùs de Latinis; & cur? n. 6. Filius illegitimus nequit in Ecclesia, ubi pater ejus Beneficium habet, vel habuit, quodcumque Beneficium obtinere, n. 30. Ne quidem simplex, ex dispensatione Episcopi? n. 13. Imò nec etiam potest in tali Ecclesia, Sacristam, musicum, aut alium Ministrum agere, nu. 31. Etiamsi fuerit illegitimè natus ante Clericatum parentis, n. 32. Vide infrà *Illegitimorum*. Filius etiam legitimus Sacerdotis nequit immediatè succedere in Beneficio paterno, n. 33. Benè tamen mediatè, n. 34. Potest etiam aliud dissimile Beneficium habere in Ecclesia, quia pater ministrat, num. 35. Solus Papa dispensat, ut filius immediatè succedat patri in Beneficio, num. 36. Filiorum appellatione, an contineantur Nepotes? n. 41.

Fæminæ prohibentur pro aliis postulare, licèt possint pro seipsis. T. 37. n. 13. F. 388. Fæminæ excluduntur ab officio Procuratoris, exceptis certis casibus? T. 48. n. 52. F. 396. Fœmina non potest esse arbitrix. T. 43. n. 41. F. 435. Exceptis certis casibus, n. 42. Benè tamen arbitratrix, n. 43. Per fœminas an possit induci consuetudo? T. 4. num. 113. 114. & 115. F. 167.

Forum sortiri, & legibus ligari, paria sunt. T. 2. n. 307. F. 99.

Fratres Minores, aliique Religiosi communicationem privilegiorum habentes, an possint ordinari extra Tempora à jure statuta? T. 11. n. 40. & seqq. usque ad n. 51. F. 256. Fratres Minores communicant in privi-

privilegiis aliorum Ordinum, tum concessis, tum concedendis, n. 45. Fratres Minores non possunt personaliter assistere Advocatis, dum ipsorum negotia temporalia agitantur in Curiis. T. 37. num. 26. F. 389. Fratres Prædicatores præcedunt Patribus Minoribus; cur? P. n. 110. F. 15.

Fructus beneficii Beneficiarius non facit suos, si omittat debitam Fidei professionem? T. 1. num 190. & seqq. F. 57. Vide suprà *Clerici Beneficiarii*. Fructus tales Beneficii, cui sint applicandi? n. 205. & seqq. Fructus taliter amissos non potest condonare Ordinariùs loci, n. 207. Sed oportet recurrere ad Papam, n. 208. Fructus prioris Episcopatus, an Episcopus translatus possit secum asportare? T. 7. num. 44 & seqq. F. 225. Fructus pendentes, & tempore factæ translationis Episcopi adhuc inexacti, an pro rata temporis pertineant ad Episcopum translatum? n. 55. & seqq. Clericus resignans Beneficium lucratur omnes fructus ejus ante resignationem perfectam maturatos &c. T. 9. nu. 150. F. 244. Limitatur istud in fructibus Mensæ Capitularis adhuc indivisis annorum præcedentium, num. 152. Post resignationem jam perfectam nequit resignans percipere fructus Beneficii, n. 152. Et si secùs attentaverit, tenetur ad restitutionem, n. 153. Cui talis restitutio sit facienda? n. 154.

Frustus pendentes Beneficii, an pro rata temporis sint dividendi inter Resignantem & Resignatarium? T. 9. n. 155. & seqq F. 245. Spectato Jure communi fructus illi non sunt dividendi, sed debentur Ecclesiæ aut Successori, n. 156 In praxi tamen oportet attendere ad specialem locorum consuetudinem, n. 157. Ad evitandas lites potest inter Resignantem & Resignatarium antea fieri liquidatio certæ portionis fructuum, num. 159. Neque tale pactum censetur simoniacum? & cur? num. 160. Fructuum nomine, qui intelligantur? nu. 161. Corollarium de pretio seminis, atque impensarum, per Successorem solvendo, n. 162 De divisione fructuum inter hæredes defuncti, & inter Successorem in Beneficio, quid dicendum? n. 163 Congrua portio de fructibus Beneficii, qua ratione debeat assignari Vicario perpetuo? T. 28. n. 37. 38. & 39. F. 311.

G

Glossa, quantæ authoritatis? P. n. 146. & seqq. F. 20. Ejus authoritas est magna, n. 147. Non tamen habet vim legis, n. 148. & seqq. Quam opinionem ex pluribus allegatis præsumatur approbare? n. 151.

Gratia Papalis, an perficiatur ex sola Signatura? T. 3. n. 74. F. 133. Gratiam factam, & Gratiam faciendam, quæ Rescripta censeantur continere? T. 3. n. 253. & seqq. F. 152. Gratia facta non expirat morte concedentis, etiam re integra, n. 252. Secùs dicendum de Gratia facienda, n. 251. & 252. Vide infrà ℣. *Rescripta gratiæ*.

Gratiani Decretum. Vide suprà ℣. *Decretum Gratiani*. Gratiani dicta cujus sint authoritatis? P. n. 79. F. 11. Nonnulli ejus errores referuntur, n. 80. & seqq.

Græcorum objectiones contra Processionem Spiritus Sancti à Filio, dissolvuntur. T. 1. num. 17. & seqq. F. 37. Græcorum status ante & post Schisma, n. 38.

Guardiani Fratrum Minorum censentur esse in Dignitate Ecclesiastica sicque possunt esse Delegati Papæ. T. 29. n. 70. F. 324.

H

Hæres censetur esse eadem persona cum Testatore. T. 3. n. 134 F. 130.

Hæretici obligantur Constitutionibus Ecclesiasticis, T. 2. n. 274. & seqq. F. 95. Solvuntur contraria, n. 275 & seq Hæretici an, & qualiter censeantur esse extra Ecclesiam? n. 276. Ac se habeant ut membra abscisa? n. 276. & 277. Hæretici an Rescriptum impetrare valeat? T. 3. n. 38. F. 129. Hæreticorum consuetudines contrà Statum Ecclesiæ Catholicæ sunt irrationabiles, ac invalidæ. T. 4. n. 147. F 170. Hæretici sunt ineligibiles ad Beneficia Ecclesiastica. T. 6. n. 224. F. 206.

Hierarchia. Sicut in Cælesti Hierarchia, ita & in Ecclesiastica dantur gradus, & ordines ministrantium, T. 33. n. 1. F. 364.

Homo potest quadrupliciter considerari, sicque utitur diverso jure. P. n. 29. F. 4. Homines in Sacra Scriptura quandoque vocantur Dii; quomodo? T. 1. n. 84. F. 45. Lapsus primi hominis ostenditur T. 1. n. 98. F. 46. Cur solius hominis lapsi redemptio facta fuerit, non item Angelorum peccantium? n. 103. & seqq. Omnes homines, etiam Infideles, sunt oves Christi. T. 2. n. 286. & 287 F. 96. Homines liberi, qui? T. 18. n. 1. F. 293. Ingenui, & Libertini, qui; Ibid.

Horas Canonicas si Clerici beneficiarii omittant, quomodo teneantur restituere fructus Beneficii? T. 2. n. 235. F. 90.

Hostem fallere stratagemate, est laudabile, fidem tamen illi datam violare non licet. T 34. n. 15. & 16. F. 368. Si facto publico violetur per hostem pax, illicò altera pars potest arma reassumere, num. 19. Secùs, si ea violetur facto duntaxat privato, num. 17. & seqq.

I

Idoneitates Ordinandorum, vel assumendorum ad aliquam Dignitatem, seu Officium, in dubio non præsumitur, sed est probanda. T. 12. n. 6. & 8. ac seq. F. 276.

Jejunium requisitum ad hoc, ut Episcopus continuato jejunio possit perficere Ordinationem die Dominico, an debeat esse naturale, vel sufficiat Ecclesiasticum? T. 11. n. 37. & seq F. 256.

Ignorantiam allegans, qui eligit Indignum, cogitur eam probare, T. 6. num. 254. F 210. *Præsumitur Ignorantia, ubi scientia non Probatur*: declaratur, n. 255. Ignorantia illa quomodo probari possit? n. 256.

Illegitimorum plures sunt species. T. 17. n. 2. F. 299. Nempe Filius naturalis, Manzer, Nothus, & Spurius, quis? Ibid. Natus mense septimo matrimonii, aut undecimo post, an censeatur legitimus? n. 3. Omnes illegitimi prohibentur ordinari; & hujus ratio, n. 4. & seqq. Quid de Filiis Presbyterorum? n. 5. & seqq. Vide suprà ℣. *Filii Presbyterorum*. Illegitimus, si Religionem ingrediatur, potest ordinari; non verò ad Prælaturam assumi, n. 7. Est inhabilis ad Cardinalatum, etiamsi per subsequens matrimonium legitimetur, aut dispensetur. Ibid. Quis possit cum illegitimis dispensare ad Ordines, atque Beneficia Ecclesiastica, n. 8 usque ad n. 15. Dispensatio cum illegitimis est strictæ interpretationis, n. 16. Unde illegitimus simpliciter dispensatus ad Beneficium, non potest obtinere nisi unicum n. 18. Similque simplex tantummodo, non curatum, num. 19. Ac simpliciter dispensare ad Ordines, censetur duntaxat dispensatus ad minores: secùs si dispensetur ad Ordines Sacros, nu. 20. Illegitimus dispensatus ad Ordines, non censetur dispensatus ad Beneficium, etiam simplex, n. 21. Et quid de dispensato ad Ordines Sacros? nu. 22. Cum illegitimis dispensat Episcopus quoad Ordines minores, an Beneficium simplex, n. 9. Non item quoad Ordines majores, Beneficia curata, Canonicatus Ecclesiarum Cathedralium &c. n 9. & seqq. Et quid de Canonicatibus Ecclesiarum Collegiatarum? n. 11. & seqq Utrùm Episcopus possit dispensare cum illegitimis virtute Concilii Tridentini, quando eorum illegitimitas est occulta? n 23 & seqq Sententia affirmativa, velut probabilior, pluribus propugnatur, n. 26. & seqq. Natus ex matrimonio bona fide contracto, sed invalido, non est illegitimus, num. 26. & 29. Filius illegitimus Sacerdotis nequit in Ecclesia, ubi pater ejus Beneficium habet, vel habuit, quodcunque

que Beneficium, vel Ministerium obtinere, n. 31. & 32.

Immunitati Ecclesiasticæ potest Papa ex parte derogare. T. 4. n. 64. F. 160. Contra eam tamen non valet consuetudo, etiam immemorialis, n. 61., & seqq. An saltem consuetudo immemorialis, conjuncta cum fama privilegii Apostolici, valeat contra Immunitatem Ecclesiasticam? n. 66. & 67.

Imperator censetur omnia Jura in scrinio pectoris sui habere. P. num. 213. & seqq. F. 29. Imperator Jura Pontificatus arripere non debet, num. 118. In Imperatorem electus statim administrat. T. 6. n. 54 F. 188.

Imperium, quid, & quotuplex? T. 29. n. 19. F. 319. Imperium mixtum, num. 20. Et Imperium merum, quod? n. 21. Tres sunt gradus Imperii meri, num. 22 Alia Jurisdictionis simplicis, & Imperii mixti, ac meri, definitio, n. 23. De Jure Canonico, an detur Imperium merum? n. 25. Et quæ ad istud spectent? n. 26.

Impositio manus, si prætermittatur in Ordinatione Diaconi, vel Sacerdotis, est cautè supplenda. T. 16. num. 10. & seqq. F. 286. Et qua ratione ea sit supplenda? n. 15. & 17. ac seqq. Vide infrà ℣. *Sacramenta*.

Impossibile dicitur, quod fieri non potest de Jure Communi, sed solùm ex dispensatione Papæ. T. 40. n. 46. F. 411.

Impuberes natura prohibentur eligere. T. 6. n. 165. F 200. Nec sunt ad electionem vocandi, n. 116. Nec possunt obtinere Beneficium Ecclesiasticum, cit. T. 6. n. 211. F. 205. Nec esse Judices delegati. T. 29. n. 66. F. 324. Nec pacisci. T. 35. nu. 1. F. 372. Nec esse procuratores. T. 38. n. 43 F. 345.

Incarnatio potest accipi dupliciter. T. 1. num. 17. F. 36. Disparitas inter Incarnationem Verbi, & opera SS. Trinitatis ad extra, n. 18.

Indefinita locutio æquipollet universali. T. 2. n. 400. F. 109 Et quomodo hæc regula sit intelligenda? n. 401. & seqq.

Indulgentias concedit Archiepiscopus per totam Provinciam. T. 31. n. 58. F. 345. Indulgentias novas sine ordinarii licentia nequeunt publicare Regulares, n. 145.

Industria personæ Delegati, quando censeatur electa? T. 29. n. 60. & 75. F. 323.

Infames repelluntur a Prælaturis, & Dignitatibus Ecclesiasticis. T. 6. n. 226. F. 207. Infamia non contrahitur ob crimina occulta, sed solùm ob publica, n. 227. Infames an possint constitui procuratores? T. 38. n. 49. & 50. F. 345.

Inferior nequit tollere legem Superioris. T. 2. n. 75. F. 70. Benè tamen eam adjuvare per pænæ adjectionem, n. 76.

Infirmorum vota, an, & quomodo in electione sint exquirenda? T. 6. n. 191. & seqq. F. 203. Vide infrà ℣. *Vota*.

In integrum restituere, quid.? T. 41. n. 2. & 3. F. 417. Vide infrà ℣. *Restituere in integrum*.

Inobedientia est duplex, generalis nimirum, & specialis. T. 33. n. 12. F 365. Inobediens Decretis Episcoporum, vel Prælatorum Ecclesiasticorum, excommunicari debet, n. 34. Dummodò inobedientia sit notabilis, & conjuncta contumaciæ, n. 35. Non obediens Canonicis Institutis incurrit infamiam; & qualem? n. 31.

Instrumentum Notarii, in cujus uno Capitulo reperitur falsitas, an reprobetur in totum, etiam quoad Capitula separata? T. 3. n. 171. & n. 180 F. 144. Instrumentis, v.g. Testamentis, error latinitatis non præjudicat, cit. T. 3. n. 216 F. 148. Disparitas inter instrumenta Notariorum, & Rescripta Apostolica, n. 217. Error in nomine, vel pronomine, non vitiat Instrumenta, si constet de corpore, num. 218. Secùs, si per talem errorem dispositio reddatur incerta, n. 219. Quid, si Instrumentum, in quo rasura existit, adhuc clausum exhibeatur Ordinario? n. 229. Aut reperiatur penes adversarium? n 230. Aut corroboretur per vivam vocem testium? num. 231. Prætextu Instrumentorum de novo repertorum, non potest rescindi Transactio. T. 36. n. 48. F. 378.

Interdictum, prout sumitur pro Constitutione Ecclesiastica, quid? T 2. n. 13. F. 63. Interdicti personaliter prohibentur eligere, si sunt denunciati. T 6. n. 171. F. 201.

Interpretatio generatim, quid? T 2 n. 351. F. 106. Alia fit per modum declarationis, alia per modum suppletionis, n. 351. & seqq. Interpretatio per modum declarationis, dicitur litteralis, nec est propria interpretatio, n. 352. Interpretatio per modum suppletionis quid? n. 353 Hæc est propria interpretatio. Ibid. Afferuntur quędam hujus exempla, nu. 354 Concessa potestate interpretandi statuta, qualis concedatur? n. 355. Clausula, quod statuta non recipiant interpretationem, quid operetur? n. 357. Interpretatio ex parte causæ efficientis, quomodo dividatur? 358. & seqq. Interpretatio necessaria, seu authentica, quæ? n. 359. Interpretatio generalis scripta, n. 360. Et generalis non scripta. n. 361. Interpretatio necessaria & particularis, quæ? num. 362. Et cur sic dicatur? n 363. Interpretatio non necessaria, seu probabilis ac doctrinalis quæ? n 364. Interpretationis ex parte causæ formalis sunt quinque species, n. 365 & seqq. Nempe, Interpretatio translativa, n. 366. Declarativa, seu verborum expositiva, n. 367. Correctiva, n. 368. Restrictiva, n. 369. Et Extensiva; quid? n. 370

Interpretatio authentica legis, an debeat publicari solemniter, ut obliget? T. 2. n 373 & seqq F. 107. Mera legis declaratio non est publicanda, benè tamen Interpretatio legis propriè dicta; & cur; num. 374. & 367 Interpretatio legis quomodo differat ab Epicheja? n. 379 Regulæ in legum interpretatione observandæ declarantur. T. 2 à n. 381 usque ad n. 445 F. 108. & seqq. Legislator majori cum libertate interpretatur legem, quàm inferior, n. 382. Vide infrà ℣. *Legum interpretatio*. Interpretatio Rescriptorum, & privilegiorum qualiter fiat? T. 3. n. 119. & 130 & seqq. F. 118. Vide infra ℣. *Rescriptorum interpretatio*, & ℣. *Privilegia*.

Interstitia temporum, quibus conferendi sunt Ordines, quæ, & cur à Jure statuta? T. 11. num. 143. & seqq. F 268. Nulla certa statuuntur pro Ordinibus minoribus, n. 143. pro aliis requiritur annus, n. 144 Naturalis, vel saltem Ecclesiasticus, num. 145 Textus notabilis Constitutionis Innocentii XII. circa ipsa, num. 147. Interstitiis Ordinum ex quibus causis possit dispensari? n. 148 & seqq. Requiritur major causa in dispensatione quorundam Interstitiorum, ac aliorum, n. 149. Et cur? n. 150. Ecclesiæ utilitas, vel necessitas, ut in Interstitiis dispensetur, quando censeatur adesse? n. 151. & 152. Cujus sit dispensare in Interstitiis? n. 153. & seqq. Episcopus ordinans alienum subditum cum Litteris Dimissoriis non potest cum eo dispensare quoad Interstitia, n. 153 Sed dispensare in istis spectat ad Episcopum respectu suorum subditorum, n. 154. An eadem potestas competat Vicario Generali, atque Capitulo Sede vacante? n. 155 In Interstitiis dispensat Episcopus, vel expressè, vel tacitè; & quomodo? n. 156. Potestas dispensandi in Interstitiis respectu Regularium, an spectet ad Episcopum, vel Prælatum Regularem? n. 157. & seqq. De quibus Regularibus hæc quæstio procedat? Ibid Ostenditur, dictam potestatem pertinere ad Episcopum; quomodo? n. 158. Nisi quando Prælati Regulares suis subditis conferunt Ordines minores, n. 159. Contra Ordinantem, & Ordinatum non servatis temporum Interstitiis, nullæ sunt pænæ in jure statutæ. num. 203 Peccat tamen uterque, ac subjacet pænæ arbitrariæ, n. 204.

Inveteratum, quid? T. 4. n. 101. F. 165.

Ioachim Abbatis error circa Trinitatem Personarum Divinarum damnatur. T. 1. n. 8. & seqq. F. 35. Solvuntur ejus instantiæ, n. 10. & 11. Joachim Abbas, quis fuerit? T. 1. num. 209. F. 59. Ejus vaticinia, præsertim de S. P. N. Francisco, & Ordine ipsius Ibid.

Ibid. Cur is scripserit contra Petrum Lombardum, vulgò *Magistrum Sententiarum*? n. 210. & 211. Joachim Abbatis errores, qui? n. 212. & 213. Ipse non fuit hæreticus, quamvis libellus ipsius damnatus fuerit; & cur? n. 124. Cur error Joachim Abbatis, & damnatio libri sui, nihil obfuerit Monasterio Florensi? n. 225. & seqq.

Irregulares, an, & quando prohibeantur eligere? T. 6. n. 172. F. 201. Irregularitas inducitur, & prohibetur quis ordinari, ubi vitium corporis vel impedit exercitium corporis, vel notabilem causat deformitatem. T. 20. num. 9. & seqq. F. 297. Vide suprà. V. *Corpore vitiati.* Irregularis est Leprosus, Paralyticus, Arrepticius &c. num. 19. Mutilans seipsum, aut sui mutilationem sine justa causa procurans, fit irregularis, n. 25. Licet solam partem digiti sibi absciderit, n. 26. Haud obstante, quod alioquin defectus digiti non inducat irregularitatem, n. 27. Nihilominùs habens sex digitos, potest unum resecare, n. 28. Irregularitas incurritur, quamvis culpa abscindentis sibi membrum, vel partem ejus, non sit notoria, n. 29. Aut ex zelo indiscreto, v. g. animo sedandi libidinem, quis seipsum mutilaverit, n. 30. Castratus in infantia, vel ex justa causa faciens se mutilari, non fit irregularis, n. 31. Dans operam rei illicitæ, ac ex se periculosæ, secuta sui mutilatione fit irregularis, n. 32. & 33. Secùs, si actio illa prava non est ex se periculosa, seu inductiva mutilationis, n. 34. An sit irregularis, qui deprehensus in adulterio, sicque mutilatus amisit virilia? n. 25. Quis possit dispensare super irregularitate orta ex vitio corporis? n. 36. & seqq.

Irregularitas Bigamiæ oritur ex defectu Sacramenti? & cur? T. 21. n. 6. & 18. F. 300. Bigamia vere inducit irregularitatem, etiam contracta ante Baptismum, n. 9. Solvuntur Jura in contrarium militantia, n. 19. Homicidium commissum ante Baptismum non causat irregularitatem, Benè tamen Bigamia; quæ, & cur? n. 11. Disparitas inter irregularitatem ex occisione hominis, & ex Bigamia provenientem, n. 14. Irregularitas bigamiæ non inducitur propter crimen, sed propter defectum Sacramenti, n. 18. & n. 6. Quis possit dispensare in irregularitate bigamiæ? n. 21. & seqq. Vide supra V. *Bigamia.*

Irritatio actus alia explicita, alia implicita, T. 2. n. 243. F. 91. Irritandum quandoque dicitur id, quod ipso jure est irritum T. 4. n. 58. F. 160. & T. 2. n. 262. F. 92. Irritatio legis, quid, & quomodo differat ab abrogatione, & derogatione legis? cit. T. 2. n. 484. 485. F. 118 Vide infrà V. *Lex abrogans.*

Judæi, an obstringantur Constitutionibus Ecclesiasticis? T. 2. n. 278. & seqq. F. 95 Qua ratione in Jure Canonico habeatur integer Titulus *de Judæis*? num. 280. Judæorum Thalmut, cur per Papam jussus fuerit combori? n. 286. & 288.

Judex, quis? T. 32. n. 2. & seqq. F. 356. Debet esse vir bonus, n. 5. Ac juris, & æqui peritus, & quomodo? n. 6. Qui prohibeantur esse Judices? num. 3. Acta Judicis illegitimi ob communem errorem sustinentur, n. 4. In Judice, quæ requirantur? num. 7. Quæque ejus judicium pervertant? n. 8. Judex debet abstinere à receptione munerum, n. 9. Teneturque ad restitutionem receptorum, n. 10. Et facit litem suam, n. 11. Non tamen prohibetur Judex recipere esculenta & poculenta ultrò oblata, quæ paucis diebus absumi possunt, n. 12. & seqq. Judex, an pro suo labore possit exigere sportulas? n. 17. & seqq. Judicis officium est latissimum; communiter tamen duplex ejus genus distingui solet. n. 24. Judicis officium nobile, & mercenarium, quid? Tit. 29. n. 24. F. 320. & T. 32. n. 25. & 26. F. 358. Et qualiter exerceatur? cit. T. 32. n. 27. & seqq Vide infrà V. *Officium judicis* Judex est fatuus, qui ultra petita judicat, cit. T 32. n. 26. F. 358. Judex habet potestatem cognoscendi in dubio, an ipse sit Judex competens, nec ne. T. 29. n. 133. F. 331. & n. 173. F. 335. Judex semper debet judicare ex æquo & bono, quomodo? T. 35. n. 129. F. 380. Judex in quibus differat ab Arbitro? Tit. 43. num. 21. 22. & 24. & seqq. F. 483

Judex tenetur in conscientia judicare juxta præscriptum Legum. T. 2. n. 152. F. 81. Ac tenetur etiam in judicando procedere secundùm Leges in præsumptione fundatas, n. 163. & seqq. Judex regulariter tenetur judicare secundum allegata, & probata. T. 32. n. 32. F. 359. Solvitur instantia. n. 33. An Judex debeat judicare secundùm allegata & probata, etiam contra propriam scientiam, est celebris quæstio, n. 34. & seqq. Quando judex non habet omnino certam scientiam, tenetur eam deponere, ac procedere secundùm allegata & probata, n. 35. Licèt habeat certam scientiam contra Reum, Actore non probante, debet eum absolvere, n. 36. Si verò habeat certam scientiam pro Reo, qui tamen secundùm allegata & probata ostenditur nocens, imprimis tenetur omnia media tentare pro liberatione ejus, num. 27. Et quæ sint ejusmodi media &c n. 38. & 40. His deficientibus tres extant diversæ Doctorum sententiæ, num. 40. & seqq. Tertia, & cæteris probabilior sententia distinguit inter causas civiles, & criminales majores, n. 46. & seqq. Ex eo quod judex sit persona publica non sequitur, eum teneri condemnare Reum contra propriam scientiam, n. 49.

Judex non potest judicare secundùm sententiam minùs probabilem relicta probabiliori T. 32. n. 52. F. 361. Nec inter duas æquè probabiles pecuniam accipere proferenda sententia in favorem unius, n. 53. Neque tunc judicare in favorem amici, totum jus eidem adjudicando, n. 54. In arbitrariis utile est, habere judicem gratiosum, n. 55. Quid agendum judici, quando utraque litigantium pars videtur habere causam æquè probabilem? n. 56. & seqq. Judex debet cuncta rimari, n. 56. judex ex opinionibus discrepantibus tenetur eam eligere, cui suus intellectus magis consentit, n. 58. Nec debet causam ad Superiorem referre, sed ipsemet eam decidere, n. 59. Ubi probationes utrobique sunt æquales, favendum est Reo, & possessori, demptis causis favorabilibus, n. 60. Quid si uterque litigans personam Rei, vel possessoris sustineat? n. 61. In casu multùm intricato potest judex consulere partibus, ut se amicabiliter componant, n. 62. Regulariter tamen litigantes ad componendum compellere nequit, n. 63. & 64. Secùs ex gravi causa, n. 65. judicis est conari, ut quam citiùs fieri potest controversiæ litigantium finiantur, num. 66. judicis est providere parti litiganti idoneum advocatum, si quæ talem non habet, n. 69. judex potest, ac debet supplere ea, quæ sunt de jure, & ab Advocatis minùs benè dicta; non verò illa, quæ sunt de facto, n. 53. Idque probatur, simulque exemplificatur, n. 74. 75. & 76.

Judex delegatus, quis, quibusque aliis nominibus appelletur? T. 29. n. 27. F. 320. Et quomodo differat à Vicario? n. 28. judicum delegatorum variæ sunt species, n. 30. & seqq. Delegatus ad universitatem causarum, & Delegatus ad causam particularem, quis? n. 31. Et quæ differentiæ utriusque? num. 32. Delegati ab homine, n. 33. Et Delegati à jure; qui, n. 34. Et cur horum jurisdictio sit delegata, non ordinaria? n. 35. Quid importet clausula, *Tanquam Sedis Apostolicæ Delegatus*? n. 36. Et clausula, *Etiam, tanquam Sedis Apostolicæ Delegatus*? n. 37. & n. seqq. In dubio, an tunc censeatur Episcopus uti jurisdictione ordinaria, vel delegata? n. 38. Delegati alii sunt ratione Dignitatis, alii ratione personæ; & quæ differentia inter eos? n. 39. Tandem alii sunt Delegati, alii Subdelegati, n. 40.

Judex delegatus multipliciter differt ab Ordinario, T. 29. n. 41. & seqq. F. 321. judex ordinarius exequitur jurisdictionem jure proprio: Delegatus jure alieno, num. 42. Ordinarius potest Delegare jurisdictionem suam: non sic Delegatus &c. n. 43 Citatus ab ordinario, si dubitet de jure citantis, tenetur venire, privilegium si quod habet allegaturus: secùs in Delegato, donec se legitimaverit, n. 44. Ordinarius potest sententiam à se latam exequi: secùs in Delegato

gato inferioris à Principe, n. 45. Refertur contraria Glossæ opinio quoad secundum membrum, n. 46. Delegatus Papæ potest per seipsum exequi sententiam &c. n. 47. Alii etiam Delegati ante sententiam possunt partes citare, & contumaces punire, n. 48. Ac probabiliter, spectato Jure Canonico, sententiam exequi, licèt secùs sit de Jure Civili, n. 49. Jurisdictio ordinaria non extinguitur morte concedentis, benè tamen delegata, re integra, n. 50. & 51. Jurisdictio ordinaria est favorabilis: delegata verò odiosa, n. 52. Judex ordinarius nequit ut suspectus tam facilè recusari, sicut Delegatus; & cur? n. 53. Jurisdictio ordinaria est cuipiam naturalis; delegata verò accidentalis, & superinducta. Ibid. Appellatione *Magistratus* non venit Delegatus, sed tantùm Ordinarius, n. 54.

Judex delegatus, an habeat potestatem subdelegandi? T. 29. n. 57. & seqq. F. 323. Affirmatur illud de Delegato Principis: secùs de Delegato inferioris, nisi sit Delegatus ad universitatem causarum, n. 57. & 58. Et quæ ratio disparitatis inter Delegatum Principis, & inferioris? n. 59. Delegatus Papæ nequit subdelegare causas graves, seu in quibus censetur electa industria personæ ipsius, num. 60. Et quando censeatur electa industria personæ ex parte Delegati? n. 60. & 65. Nec potest malitiosè se exonerare à discussione causæ, n. 61. Istud tamen de eo non est præsumendum. Ibid. Delegatum ad universitatem causarum posse subdelegare, probatur, n. 62. & 63. Ipse non est propriè Ordinarius, huic tamen æquiparatur, n. 63. Delegatus ad causam particularem inferioris à Principe, nequit subdelegare articulum jurisdictionalem, n. 64. Benè tamen articulum non jurisdictionalem, n. 65.

Judices Delegati, qui generatim possint esse? T. 29. n. 66. & seqq. F. 324. An causa possit delegari non subdito? n. 67. & 68. Vel invito? n. 68. & 69. Delegandus à Papa, vel subdelegandus, debet esse in Dignitate Ecclesiastica &c n. 70. An talis possit esse Vicarius Generalis Episcopi, Prior Conventualis; & Guardianus Fratrum Minorum? Ibid. Vicarius Foraneus Episcopi, vel Prior Claustralis, nequeunt esse Delegati Sedis Apostolicæ, num. 71. Benè tamen Delegati Episcopi, n. 72. Et quæ sit ratio disparitatis quoad hoc inter Delegatum Papæ, & Episcopi? n. 73.

Judicis Delegati officium, quale? T. 29. n. 94. & 95. ac seqq. F. 327. Judex Delegatus non debet procedere ante factam sibi præsentationem Litterarum Delegatoriarum, n. 94 Et an validetur Processus anteà factus per ipsum, si posteà superveniant illæ litteræ? n. 96. Delegatus, præsertim Papæ debet coram Ordinario Litteras suæ delegationis præsentare, n. 97. Potestque Ordinarius eas ex officio petere, & alioquin Delegato impunè resistere, n. 98. Delegatio an solùm probari possit per literas? n. 97. & 99. Delegatus formam mandati diligenter observare debet, n. 101. Atque probationes necessarias, legitimasque defensiones admittere &c. n. 101. Et si est Delegatus Papæ, sententiam suam exequi, n. 102 Quam potest exequi vel per se, vel per alium, & usque ad annum, n. 103. Sententiam Delegati Apostolici tenetur judex ordinarius ad ejus mandatum exequi, n. 104. Etiamsi sententiam Delegati sciat esse injustam, n. 105. Atque hoc ampliùs declaratur, n. 106. 107. & 108. Quid, si Delegatus Papæ jubeat Clericum in possessionem Beneficii induci, quam Ordinarius scit non fuisse canonicè institutum? n. 109. Delegatus inferioris, an possit sententiam suam exequi, & quidem usque ad annum? n. 110.

Judicibus pluribus delegari simul potest eadem causa. T. 29. n. 111. & seq. Solvitur instantia, num. 112. & seqq. Quid, si pluribus Delegatis detur jurisdictio in solidum? n. 114. Ex pluribus Delegatis ille præsumitur cæteris dignior, qui prior in Rescripto nominatur, n. 115. Si pluribus eadem causa simpliciter delegetur, nequit unus sine alio procedere, n. 116. Idque magis declaratur, simulque limitatur, n. 117. & 118. Quid juris, quando causa pluribus delegatur cum clausula, *Quod si omnes interesse nequeant, duo eam cognoscant?* num. 119. & seqq. Præsertim, si tunc unus, cùm possit, interesse nolit. n. 120. Solvuntur contraria, n. 121. & 122. Delegatus, cùm possit, interesse nolens, à quo sit redarguendus? num. 123. Quid, si plures delegentur cum clausula, *Ut omnes, aut duo, aut unus eorum mandatum exequatur?* n. 124.

Judicis Delegati officium, & potestas quibus modis generatim cesset? T. 29. n. 125. F. 330. Quando ejus officium, ipsaque delegatio exspiret morte Delegati? n. 126. & seqq. Et morte Delegantis? n. 129. Judex Delegatus, si interloquendo pronunciet, nullam sibi respectu talis causæ Jurisdictionem competere finitur omnis ejus jurisdictio, licèt hanc reverà habuisset, n. 130. Dummodò hoc fiat nemine appellante, n. 131. Nec potest eam absque nova commissione reassumere, etiamsi partes de novo in ipsum consentiunt, n. 132. Judex cæteroquin incompetens, seu datus per Litteras invalidas, habet potestatem cognoscendi in dubio, an ipse sit judex, nec ne, n. 133. Delegatus virtute Rescripti subreptitii, an de consensu partium possit in causa procedere? n. 134. Judicis Delegati officium expirat per revocationem ejus, n. 135. Et quomodò is revocari possit? n. 136. usque ad n. 143. Delegati jurisdictio cessat lapsu temporis præfixi, n. 144. Et quomodo illud sit computandum? n. 145. Et an partes communi consensu terminum illum possint prorogare? n. 146. Cessat insuper jurisdictio Delegati finito negotio, ad quod judex datus fuit, n. 145. Judicis Delegati officium, an, & quomodo cesset recusatione, n. 148. & seqq. Causa recusationis Judicis Delegati regulariter debet tractari per Arbitros, n. 152. Exceptis tribus casibus, & quibus, n. 153. Judicis Delegati officium cessat nonnullis aliis modis, n. 154.

A Judice Delegato, vel Subdelegato, an possit appellari? T. 29. n. 155. & seqq. F. 333. Præsertim à Delegato Papę cum clausula *appellatione remota*? n. 156. Et subdelegato per ipsum. Ibid. Ad quem sit appellandum à Delegato, vel Subdelegato, n. 158. & seqq. Quando Judex ordinarius causam delegavit, semper appellatur à Delegato ad Delegantem, n. 158. Sicut & à Subdelegato appellatur ad Delegatum Papę subdelegantem non in totum, n. 159. & seqq. Secus, quando Delegans Papæ subdelegavit causam in totum quia tunc non appellatur ad ipsum, sed ad Papam, n. 163. Dantur etiam tres casus, in quibus à subdelegato non appellatur ad Delegatum Papæ, licèt hic subdelegasset non in totum, n. 164. Et quales sint hi? n. 165. & seqq.

Judex Ecclesiasticus potest supplere negligentiam Judicis sæcularis, T. 10. num. 43 F. 250. Non tamen econtrà, n. 45. & seqq. Judicum Ecclesiasticorum est, discordantes ad pacem reducere. T. 34. n. 2. F. 367.

Judex Ordinarius, quis? T. 29. n. 29. & n. 11. F. 320. Judex ordinarius qua ratione differat à Delegato? n. 41. & seqq. Vide V. *Judex Delegatus multipliciter.* Judex ordinarius potest regulariter causam ad se pertinentem alteri delegare, cit T. 29. num. 55. F. 322. Non tamen totam suam jurisdictionem, num. 56.

Judicis officium, & potestas judicis, differunt; & quomodo? T. 29. n. 94. F. 327. Judex ordinarius tenetur sententiam Delegati Apostolici ad ejus mandatum exequi, potestque ab eo ad hoc compelli. n. 104. Et quid, si sententiam Delegati sciat esse injustam, n. 105. & seqq.

Judicium contradictorium, quid? T. 4. num. 146. F. 170.

Juramentum etiam metu gravi extortum, est validum licèt secùs sit in Voto; & quæ disparitas? T. 40. n. 58. & 59. F. 412. Spontè ad jurandum se offerens, reddit se suspectum. T. 22. n. 5. F. 304.

Jurisdictio, quid? T. 29. n. 2. & 3. F. 318. Dicitur potestas publica, n. 4. Et potestas jurisdictionis, n. 5. Jurisdictio generatim qualitèr dividatur, n. 7. & seqq. Jurisdictio Ecclesiastica, & jurisdictio Civilis, sea

seu politica, quæ? n. 7. Jurisdictio contentiosa, & voluntaria, quid, & in quo differant? n. 8. & 9. & T. 10. n. 7. F. 246. Jurisdictio ordinaria, & delegata, quæ? cit. T. 29. n. 11. & 12. F. 319. Jurisdictio mandata, an differat à delegata, n. 13. & seqq. Et in quo propriè loquendo? n. 14. & 15. Sed largiùs loquendo quandoque confunduntur, n. 17. Jurisdictio mandata propriè accepta, coincidit cum delegata ad universitatem causarum, n. 16. Jurisdictio simplex, ac Imperium mixtum, & merum, quid? n. 18. & seqq. Vide suprà V. *Imperium* Jurisdictio bassa, seu inferior; & jurisdictio alta, seu criminalis, quæ? n. 20. & 21. Alia jurisdictionis simplicis, & Imperii definitio, n. 23. Jurisdictionis Episcopalis potestas, in quo consistat, T. 31. n. 66. F. 345. An hæc competat Episcopis immediatè à Deo, n. 68. & seq. Vide suprà V. *Episcopi potestas*.

Jurisdictio tribuitur vi consuetudinis legitimè præscriptæ. T. 2. n. 471. F. 116. Jurisdictio Vicarii Generalis, an sit ordinaria, vel delegata, non est tantùm quæstio de nomine, & cur? T. 28. n. 90. F. 316. Concluditur, quòd is habeat jurisdictionem ordinariam, n. 91. & seqq. Jurisdictio, quæ penes Episcopum est primariò & principaliter, in Vicario Generali ipsius existit secundariò, & accessoriè, num. 98. Non semper, qui vices gerit alterius, delegata jurisdictione uti censetur, n. 99. Jurisdictio principaliter residet penes Capitulum Sede vacante, exercitium tamen ejus existit penes Vicarium Capitularem. n. 111. Jurisdictio ordinaria non extinguitur morte concedentis: benè tamen delegata, re integra. T. 29. n. 30. & 31. F. 322. Jurisdictio ordinaria est favorabilis; delegata verò est odiosa, & strictè interpretanda, n. 52. Jurisdictio ordinaria est cuipiam naturalis, delegata verò accidentalis, & superinducta, n. 53. Jurisdictio, licèt sit indivisibilis in se, est tamen divisibilis quoad exercitium, cit. T. 19. n. 513. F. 329. Jurisdictio per metum gravem extorta, an sit valida? T. 40. num. 63. & 64. & 73. F. 413.

Juris vocabulum, unde derivetur? P. n. 2. & seqq. F. 1. Variæ Juris acceptationes referuntur. Ibid. num. 5. & 6. Jus, an differat à Lege? n. 7. Dividitur in æternum, naturale, & positivum, n. 8. Jus positivum, quòd? n. 17. Et quibus differat à Jure naturali, n. 19. *Jure naturali omnia sunt communia*, quomodo intelligendum? n. 20. & seqq. Bella, & servitutes sunt Juri naturali contrariæ, quomodo, nu. 22. Jus positivum dividitur in Divinum, & humanum. P. n. 23. F. 4. Divinum subdividitur in Legem veterem, & novam, n. 24. Non omnia præcepta quæ condiderunt Apostoli, sunt Juris Divini, n. 26. & 27. Jus positivum humanum subdividitur in Jus Gentium, Civile, & Ecclesiasticum, nu. 28. Jus Gentium, quid, n. 30. Est duplex, n. 31. & seqq. Non constituit distinctam speciem inter Jus naturale, & positivum humanum, n. 34. & seqq. Jus Gentium propriè dictum, qua ratione differat à Civili? num. 35. *Quæ contra Jus fiunt, debet utique pro infectis haberi*: declaratur. T. 2. num. 246. & seqq. F. 91.

Jus Canonicum, quid? P. n. 36. & seqq. F. 5. Dicitur etiam Ecclesiasticum, n. 38. & Divinum cur? n. 39. & 40. Finis Juris Canonici, qualis? n. 41. Ejus magna excellentia super Jus Civile, n. 42. & 191. Non tamen est excellentius Sacrosancta Theologia, n. 43. Jus Canonicum quomodo dividatur? num. 57. Et ex quibus constituatur? n. 50. Jus Canonicum, à quo, vel quibus suam originem desumpserit? n. 51. & seqq. Corporis Juris Canonici partes universim sunt sex, quæ? n. 58. Et quomodo subdividantur? num. 59. & seqq. Liber septimus Decretalium? qualis? n. 61. & 62. Jus Canonicum comprehendit sub se Decretum Gratiani; & cur? n. 71. & seqq. Juris Canonici convenientiæ, & differentiæ à Jure Civili quoad omnia quatuor causarum genera, cit. P. n. 180. & seqq. F. 24. Speciales ejus differentiæ à Jure Civili sunt plures, n. 192. Harum referuntur quinquaginta, n. 193. & seqq. Juris Canonici finis primarius, ac ultimatus qualis? nu. 183. & seqq. Jus Canonicum comprehenditur sub Theologia, P. n. 231. F. 31. Juris Canonici duplex fundamentum. T. 1. n. 1. F. 34. Divisio materiarum Juris Canonici in quinque Libros Decretalium, n. 2.

Jus Civile, quid? P. n. 154. F. 21. Absolutè prolatum intelligitur de Romano, n. 155. Jus Civile commune, & particulare seu municipale, quid? n. 156. Dividitur in scriptum, & non scriptum, n. 157. Jus non scriptum, seu consuetudinarium, n. 158. & Jus scriptum, quid? n. 159. An scriptura sit de essentia? Ibid. jus Civile dividitur in publicum, & privatum, n. 160. Et quid? n. 161. & seqq. Jus publicum aliud antiquum, aliud hodiernum, n. 162. jus privatum, quomodo differat à Privilegio? num. 163. Quomodo omne Jus dicatur publicum? num. 164. Jus Civile quibus partibus constet? n. 165. & seqq. Quo ordine, & tempore, singuli Libri juris Civilis evulgati fuerint? n. 166. & seqq. Alia divisio partium Juris Civilis in Leges, Plebiscita, Senatus Consulta &c. n. 171. & seqq. In quo statu Populi Romani ista fuerint edita? n. 172. Jus honorarium, quod? cit. P. n. 178. F. 23. Jus Civile qualem finem respiciat, n. 138. & seqq. Ad audiendum jus Civile Religiosis est prohibitum, ne è Claustris exeant; & sub quibus pœnis? P. 228. F. 31. Et in quo sensu? n. 230. & seqq.

Jus Civile, in quibus generatim conveniat, & differat à Canonico? P. num 180. F. 24. juris utriusque convenientia, & differentia, desumitur ex omnibus quatuor causarum generibus, Ibid. Nempe, quoad causam finalem? n. 181. & seqq. Et quoad causam efficientem, n. 186. & 187. Et quoad causam materialem, n. 188. & seqq. Et quoad causam formalem, n. 191. In quibus casibus in specie jus Civile differat à Canonico? n. 192. Referuntur quinquaginta differentiæ speciales inter utrumque jus. P. n. 193. & seq. F. 26. jus utrumque orditur à SS. Trinitate, & Fide Catholica. T. 1. n. 3. F. 34. juris præcepta sunt tria. T. 2. n. 26. F. 64. Cur hæc dicantur juris præcepta? n. 27. Parum est jura condere, nisi sint qui ea tueantur. T. 5. n. 1. F. 175.

Jura juribus, quantum fieri potest, sunt concordanda P. n. 201. F. 28. jurium correctio est odiosa, n. 202. Apparens jurium contrarietas est concilianda, num. 203. & seqq. Ubi est manifesta jurium contrarietas? standum est posteriori decisioni, n. 211. & seqq. Quid sit observandum circa manifestas contrarietates juris Canonici, & Civilis? n. 217. & seqq. Ubi versatur periculum animarum, jus Canonicum in omni Foro, ac etiam in Terris Imperii, est observandum, n. 219. Idem dicendum de juramentis, Contractu Matrimoniali, & hujusmodi, n. 220. & seqq.

Jurium correctio non est inducenda per tacitos, & subauditos intellectus. T. 2. n. 500. & seqq. F. 120. Nec à sensu contrario, n. 502. Nec ex ratione similitudinis, n. 503. Nec etiam à majoritate rationis, n. 505. Num saltem ex identitate rationis fiat extensio in correctoriis jurium? num. 506. & 507. Regula illa, quòd in correctoriis jurium non fiat extensio ultra expressa, fallit in certis casibus, n. 508. Et qui sint casus illi, n. 509. usque ad num. 518. Omnis recessus à jure communi, est odiosus. T. 3. n. 133. F. 130.

Juris utriusque confœderatio inter se, qualis? P. n. 224. F. 31. Casus in jure Civili dubius, sed in Canonico clarè decisus, procedit quoque in Foro Civili, & econtra, n. 225. & seq.

Juri suo quilibet renuntiare potest, quomodo intelligendum? T. 9. num. 15. F. 230. Potest quis renuntiare juri suo, seu favori privato, non obstante confirmatione Principis. T. 2. n. 545. F. 125. Qui juri suo semel renunciat, non potest posteà ad illud redire, T. 9. n. 39. F. 233.

L

LÆsio ultra dimidium aliter æstimatur in venditione, aliter in transactione. T. 36. n. 59. F. 386. Ob læsionem ultra dimidium an possit rescindi transactio, n. 52. & seqq.

Lana tincta non continetur sub lana indefinitè legata; & cur? T. 2. n. 401. F. 109.

Laici sæculares nullo modo eligere possunt quoad Prælaturas Ecclesiasticas. T. 6. n. 174. F. 201. Ne quidem cum Clericis. Ibid. Solvitur instantia ex *Cap. Querelam de Elect.* n. 177. Laicus est incapax omnis juris Ecclesiastici. cit. T. 6. n. 219. F. 206. Nec potest eligi ad Prælaturas, benè tamen postulari: Ibidem. Laicus in Vicarium Generalem Episcopi nequit eligi. T. 28. n. 68. F. 313. Potest tamen esse Assessor Judicis Ecclesiastici, n. 69. Laico cuipiam an possint delegari causæ Ecclesiasticæ, vel criminales, aut saltem civiles Clericorum? T. 29. n. 88. & seqq. F. 326. Nequit Episcopus id facere. Ibid. Benè tamen Papa, n. 92. & 93. Laicus an possit constitui Procurator ad agendum, & defendendum in causis spiritualibus? T. 38. n. 45. & 46. F. 345. Laicus an possit esse Arbiter in causa spirituali? T. 43. n. 44. F. 434. Et quid de causis civilibus Clericorum, n. 45. Differentia inter prorogationem jurisdictionis Laici in Clericum, & inter compromissum hujus in ipsum, num. 46.

Laudum dicitur sententia Arbitri propriè dicti. T. 43. n. 12. F. 432. Laudum Arbitri non infamat, n. 30. A Laudo Arbitri compromissarii non licet appellare, n. 31. Laudi per Arbitros pronunciati, quis sit effectus? cit. T. 43. nu. 83. & 87. & seqq. F. 437. Si compromissum in Arbitros est simpliciter factum, & Laudum per eos pronunciatum nondum à partibus expressè receptum fuit, nec homologatum lapsu decem dierum, tunc ex Laudo datur actio ad Interesse, n. 83. & 84. Et quid per *Interesse* hic intelligatur, n. 85. Alioquin Laudum indistinctè ratum haberi debet &c. n. 86. Quod si verò compromissum factum est cum appositione pœnæ, tunc sub ea standum est Laudo per Arbitrum pronunciato, n. 88. Pœna tamen soluta non tenetur pars nolens stare Laudo, n. 88. Nisi fuerit appositum juramentum, n. 89. & 90. Vel clausula, *Rato manente Pacto*, n. 91. Non committitur pœna in solidum, quando quis ex una solum parte venit contra Laudum habens plura capitula, n. 92. Intra quantum tempus committatur pœna, si non detur id, quod Arbiter dari jussit? n. 93. & seq. Utrum contra injustum Laudum Arbitri aliquod Juris remedium competat; & quale, num. 96. 97. & seqq.

Legati, unde sic dicantur? T. 30. n. 2. F. 335. Vocantur alio nomine *Oratores*, seu *Ambassiatores*. Ibid. Legati judices, qui? n. 3. Legati Apostolici alii sunt judices, alii non, n. 4. Legatus Papæ, in quo differat ab ejus Delegato, n. 5. Legati judices Sedis Apostolicæ sunt in triplici differentia, n. 6. & seqq. Legati à Latere, n. 7. Legati missi, seu Nuntii Apostolici, n. 8. & 9. Et Legati nati qui, & cur sic appellentur? n. 10. Horum posteriorum aliqui enumerantur, n. 10. Legati Sedis Apostolicæ habent omnes jurisdictionem ordinariam, n. 11. & seqq. Legati à Latere habent se ad instar Proconsulum: cæteri ad instar Præsidum, n. 12. Nomine *Legatorum Sedis Apostolicæ* simpliciter posito, veniunt quicunque Legati ejusdem, n. 13. Officium omnium dictorum Legatorum generatim, quod? n. 14. & seqq. possunt idem condere Statuta perpetua, n. 15. Et causas suorum Provincialium audire, ac terminare, n. 16. Etiam per simplicem querelam ad ipsos delatam, num. 17. Quod tamen intellige juxta limitationem Concilii Tridentini, n. 18. Legati nequeunt se intromittere causis per Papam specialiter alteri delegatis, n. 19. Possunt tamen causas delegare, n. 20. Et si quis est Legatus in pluribus locis, potest negotia unius loci in alio expedire, n. 21. Non tamen debet partes invitas extra suam Provinciam trahere in aliam ad judicium, n. 22. Nullus ipsorum, inconsulto Pontifice, potest tractare majores causas Ecclesiæ, n. 23. Sunt devotè recipiendi, honorificè tractandi, ac in suis necessitatibus adjuvandi, num. 24. Nec valet consuetudo in contrarium. Tit. 4. num. 80. F. 162.

Legati à Latere habent plura specialia T. 30. n. 25. & seqq. F. 337. Possunt in sua Provincia, quidquid potest Episcopus in sua Diæcesi, num. 25. Præsente Legato à Latere, cæteri Legati deponunt sua Insignia, ac suspenditur exercitium potestatis ipsorum, num. 26. Cardinali asserenti, se esse Legatum Sedis Apostolicæ, creditur absque exhibitis litteris: secus est in aliis, n. 27. Legatus à Latere potest absolvere quoscunque excommunicatos ob percussionem, etiam enormem, imò & cædem Clerici, ac undecunque venientes, n. 28. An etiam ab aliis excommunicationibus Papæ reservatis possit absolvere, n. 29. Et quid dicendum de Legato Misso, ac Nato? num. 30.

Legatus à Latere potest conferre Beneficia tempore suæ Legationis vacantia. T. 30. nu. 31. F. 338. Ac etiam devoluta ad Sedem Apostolicam, n. 32. Potestque ea imposterum vacatura suæ reservare collationi; & qualiter, n. 33. Nonnullis tamen exceptis, & quibus? n. 34. Non tamen potest conferre Beneficia Papæ reservata, num. 35. Nec vacantia in Curia. Ibid. An possit conferre Beneficia Juris-Patronatus, n. 36. Aut litigiosa, n. 37. Vel vacantia in mensibus alternis, ubi vigent Concordata, num. 37.

Legatus à Latere potest Prælatis exemptis, si eligantur in Episcopos, concedere licentiam deserendi Monasterium. T. 30. n. 38. F. 338. Item potest confirmare electiones Episcoporum, & Abbatum exemptorum, n. 39. & quid in Germania juxta Concordata? Ibid. Legati non Cardinales nequeunt confirmare ejusmodi electiones, nec Beneficia conferre, n. 40. An Nuntii Apostolici cum potestate Legati à Latere missi, eandem cum his potestatem habeant, n. 41. & 42.

Legati Sedis Apostolicæ officium, quibus modis finiatur? T. 30. n. 44. & seqq. F. 339. An id finiatur per egressum Legati è Provincia sua? n. 45. Cessat illud relatione negotii ad Papam, n. 46.

Legislator, utrùm teneatur propriis legibus, T. 2. n. 266. & seq. F. 94. Legislator, ejusque successor, majori cum libertate interpretatur legem, quam inferior. T. 2. n. 382. F. 108.

Legista sine Canonibus parum valet, Canonista sine legibus nihil. P. n. 226. F. 31.

Legitimus, an censeatur natus mense septimo matrimonii, aut undecimo post? T. 17. n. 3. F. 286. Vide suprà V. *Illegitimorum*. Natus ex matrimonio bona fide contracto, sed invalido, non est illegitimus, n. 26. & 29.

Lex, an differat à Jure, P. n. 7. F. 2. Lex æterna dupliciter sumitur; & quomodo? num. 9. & seqq. Legis in quo sensu sint capaces creaturæ irrationales, n. 11. A Lege æterna derivantur aliæ Leges, n. 13. & seq. Lex naturalis, quæ? n. 15. Lex Divina vetus, & nova, quæ; n. 24. & seqq. In Lege Evangelica, quæ præcepta immediatè obligent ex Jure Divino, n. 25. & seqq. Leges Civiles in Decretum Gratiani relatæ, an per hoc censeantur canonizatæ? P. n. 68. & 78. F. 10. & 11. Legis declaratio jam ab initio censetur legi infuisse. P. n. 132. F. 19. Publicatio requiritur in Legis editione, non item in Legis declaratione, n. 133. & seq. Lex, prout contra distinguitur à cæteris partibus juris Civilis, & quid, & quomodo olim condita, P. n. 173. F. 23. Aliæ legis definitiones declarantur, num. 174. Lex abrogata non superfluit in Jure. P. n. 208. F. 29. An, & quando possit allegari, num. 209. Præsertim ob sui rationem? num. 210. Lex posterior revocat priorem directè contrariam, etiam non facta ejus mentione, num. 212. Leges non dedignantur Sacros Canones imitari. P. n. 227. F. 31.

Lex, & Conſtitutio fere ſumuntur pro eodem. T. 2. n. 3. F. 62. Magis tamen uſitatè differunt ? & in quo, n. 4. Lex, unde ſic dicatur ? cit. T. 2. n. 11. F. 64. Lex generalis accepta, quid ? n. 2. Legum utilitas commendatur, n. 24. Cur Lex ſit prudita ? n. 25. & ſeqq. Conditiones Legis, quæ ? n. 28. Lex debet eſſe rectà agendorum ratio. n. 29. Ad eam requiritur legitima authoritas in ferente, n. 30. Ac debita propriè obligatio, n. 31. Etut ſeriatim conſtituatur, non obligabit, n. 32. Lex debet eſſe perpetua, n. 33. Et quomodò? n. 34. Secundùm naturam, fecundùm prætiar conſuetudinem, num. 37. Loco, temporique convenientes, n. 38. Neceſſitatis, & utilitatis, n. 39. Nec Superflua poterit ſanctura harum dictionum, n. 40. Manifeſta quoque, n. 41. Nullo privato commodo, n. 42. Sed pro communis utilitate conſtituatur, n. 43. Lex differt à Plebiſcito. Præcepto in pluribus, n. 43. & ſeqq. Lex immediatè afficit locum, five territorium Legislatoris, Præcipuum verò perſonas, n. 43. Lex duratæ quoſ mortem Legislatoris, non item Præcepta ſunt ſimplex, n. 45. Lex Superioris non poteſt rollì per Inferiorem, cit. T. 2. n. 71. F. 70. Quæ tamen ex hoc adjuvari per penam adjectionem, n. 76. Leges Municipales poſſunt Principes S.R. I. condere contra Jus commune Civile. Cit. T. 2. n. 81. F. 72. Potestatis condendi Leges Civiles, penes quos ſit ? num. 100. & ſeqq.

Lex Evangelica introductà, ceſſavit Lex veterà, ſeu Moſaica, ejuſque obligatio. T. 2. num. 47. F. 66. In Lege Evangelica nullum conſtituit Sacramentum, quod non ſit jamnatuvitatis, præter precepta Fidei & Sacramentorum, n. 48.

Lex ut obligat quoad culpam, vel quoad pœnam, requiritur promulgatio. T. 2. n. 103 & ſeqq. F. 74. Vide infrà V. *Promulgatio*. Leges nonnisi in præſentiis caventes, quomodo obligent ? num. 104. & ſeqq. quando obligant ? & ceſſat uſu receptà ? T. 2. n. 133. F. 79. Utrùm ad Legem humanam requiratur acceptatio populi ? n. 134. & ſeqq. *Ut ſtimuleat, non prædicat; ſanantur, ſi morbum utrumque comprehendat*: declaratur, n. 139. & 140. & 179. Leges non conſtituere eſſe contra Jus Naturæ, & Gentium, quomodò poſſint, & cur ? num. 141. Leges nulla alia de cauſa obligant, quàm quòd judicio populi fint recepta; quomodo hoc verificetur? num. 142. Vide Legislator.

Leges humanæ cæterorum juſtæ, an obligant in conſcientia ? T. 2. n. 155. F. 81. & ſeqq. Obligant Judices in conſcientia ad judicandum juxta earum præſcriptum, n. 156. Et dum abſtinet præcipitari, vel prohibent, regulariter obligant ſubditos in conſcientia, n. 157. & ſeqq. Leges Principum Sacularium, præſertim Gentilium, unde habeant obligare in conſcientia ? n. 159. & ſeqq. Leges conſtituti regulariter non eſt obligatio, n. 173. Fallit hoc in tributis cauſibus, n. 179.

Lex ut præſumptione fundata, quid ? T. 2. num. 164. F. 81. Secundùm Leges in præſumptione fundatas teneantur Judices in judicando procedere, n. 165. & ſeqq. Præſumptio certa certitudi, quomodò ? n. 166. & ſeqq. 170. Legis præſumptio habetur pro veritate, n. 169. Legis in præſumptione fundatæ non ſunt imitandæ, ſicut præſumptio quandoque fallitur, n. 167. Leges fundatæ in præſumptione, quæ à parte rei verificantur, obligant ſubditos in conſcientia, n. 168. & ſeqq. An idem dicendum, ſi id, quod ex præſumptione hic & nunc non fubſiſtit ? n. 168. Sententia affirmativa refertur, cujuſque rationes, n. 168. & 169. Sententia negativa præferitur, n. 170. & ſeqq. Hæc procedit ſolùm ſecluſo ſcandalo, num. 166. & 174. Leges in præſumptione à parte rei non ſubſiſtente fundatæ, nequeunt obſervari, etiam ratione ſcandali, quando ex earum obſervantia reſultat peccatum, n. 172. Leges in ſolione juris fundatæ, an obligent habentem ſolutum in Foro externo, ſed retinentem Foro conſcientiæ ? T. 2. n. 183. & ſeqq. F. 84. Vide ſupra V. *Pillis juris*.

Lex penalis, quid, & quomodo differat à Lege moralis ? T. 2. n. 197. F. 85. Lex mixta, quæ ? n. 198. Lex mixta penalis, quæ? Ibid. Damna Legis penalis, n. 161. & 199. & ſeqq. In transgreſſione Legis meræ penalis non intervenit culpa Theologica, ſed tantùm legalis, ſeu politica, num. 200. & 202. Per accidens tamen ſæpius etiam intervenit culpa Theologica, num. 203. Unde dignoſcendum, quod Lex aliqua ſit mera penalis ? n. 204. & ſeqq. Per conſuetudinem longævam poteſt ex Lege humana mixta fieri purè penalis, n. 208. Lex obligaſ, quòd Lex conſtituta ſit per paratum, v.g. excommunicationis latæ, vel ferendæ ſententiæ? cit. T. 2. n. 207. & 208. & ſeqq. F. 86. Leges, ſeu Conſtitutiones penales ſunt ſolùmmodò coniminentes, qua ratione obligent ? cit. T. 2. n. 211. F. 88. & ſeqq. Tam ante ferendam ſententiam, quàm poſt latam ? Limitantur Benedictum Judicem n. 223. & ſeqq. Leges penales, ſæpe ſententiæ coniminentes, quomodò obligent ? n. 226. & ſeqq. Leges penales ſolùm coniminentes ſunt ſecluſi, prima Recum titulo, non poſſidente ejus, n. 230. Vide infrà V. *Pœna*.

Lex ultima conſtituens. T. 2. n. 239. F. 91. Expedit irritare quoſlam contractus, alioque actus humanos, ita ut nullius ſint roboris, n. 239. & ſeqq. Idque duplicitè, videlicet ipſo jure, n. 240. Vel per ſententiam judicis, n. 241. Requirit ut dignoſcendum, an Lex ipſo jure irritet contractum, vel ſeu ſentiam, n. 242. Leges irritantes ſecundùm, inter effectus quò n. 244. & ſeqq. Si Lex contraſtum non ipſo jure irritet, ſed irritandum decernat, vel, ſi ad nec per ſententiam judicis irritandum ? Ut notabilis obſeſtio, *Dic contra jus ſanet, debent ampiorſe tuſeſſis habere*, ponitur, atque explicatur, n. 246. & ſeqq. Si Lex ipſo jure irritet contractus, inferiores &c. nulla illis tribuitur actio in Foro externo, ſiquidem in intro ſuerint invalidi, n. 247. Quomodò nihilominus ſolvendum dicendum per ſententiam judicis? n. 252. Quid dicendum pro Foro conſcientiæ? num. 253. & ſeqq. Quid declaratur ? Ubi Ille &c. non ſuperiorem ſed inferiorem ſibi ſubjicit, ipſe inferiorem, ſimulque nemo ſe ſuppetat, nam ſuperiorem, qui ſit, vitiosè ſuper

Quæ debeat continere? n. 73. Est conjunctus detur in scriptis, potest tamen etiam probari per testes, n. 74. Mandatum procuratorium regulariter non probandum ab prælatum ab prælatum, n. 75. Mandatum procuratorium pro Mon. & seq. Quid juris, si procurator non probet Mandatum? n. 78. Mandatum procuratorium præfumitur, vel inducitur ex patientia Domini fciendis & non contradicentis, n. 77. Idem probatur, falcem præfumitur, quod ex traditione & productione Instrumentorum, fic judum, num. 78. Utrum in procuratore requiratur Speciale Mandatum procuratorium? n. 79. Ex & seq. Illud in procuratore ex parte actoris, feu ad agendum conflitutio requiritur, num. 79. Nihil ergo conjunctis perfonis, n. 80. Vel pro Confortibus ejusdem litis n. 81. In procuratore tamen ex parte Rei, feu ad defendendum, id non requiritur, dumtamen modo probatur, fufficiat mandatum de Judicatum folvendo n. 82. & 83. Quid juris, fi rationabiliter dubitetur de mandato procuratorio ad agendum, vel litis vacatio? n. 84. & 85. Mandatum procuratorium generiale ad negotia datum etiam ad Judicia fe extendit, n. 86. Non vero generiale ad Curia n. 87. Mandatum generale procuratori datum, quam potestatem tertribuat? n. 88. & seq. Quid ergo, si procurator generiale conflitutus ad omnia etiamfi mandatum exigant fpeciale? n. 91. & seq. In quibus cafibus nequeat procedere procurator absque fpeciali mandato? n. 95. & seq.

Mandati procuratorii effectus, quales? n. 98. & seq. 102. Ratum eft, quod ab Procuratore actum eft? Mandati, n. 106. & 107. Mandati fines diligenter funt cuftodiendi, n. 107. Actio mandati directa, quid? n. 108. & 111. Actio mandati contraria, quid? n. 113. Mandatum interitum, feu reliquerat, quamdiu dicitur? n. 138. Mandatum procuratorium revocari duplicitur, expreffe, & tacite, n. 140. 141. & 142. Vide infra V. *Procurator*. Mandatum de malefacto commentitio, vide de crucifixum de Cruce, vel revocetur, debet tafis revocatio notificari ipfi Mandatario. T. 38. n. 137. P. 405.

Mannus e fcapulatum non confecratus, quomodo mar- mnetur? & cur? T. 2. n. 403. & 404. F. 103.

Materia nomine, quando comprehendatur? Materia nomine, quando comprehendatur? T. 1. n. 49. P. 1. n. 103. Materia quanam cenfeatur favorabilis, & quæ odiofa? T. 2. n. 457. & feqq. F. 113.

Matrimonium, an, & qualiter de facto poffit contrahi per Procuratorem? T. 38. n. 65. & feqq. F. 89.

Matrimonialis caufa ad folum Epifcopum pertinet *diffidentiæ*. T. 23. n. 12. P. 305. Ex fpeciali rescriptum commiffione Epifcopi poteft inferior caufam Matrimonialem cognitionem habere. n. 13. Et ex Archidiaconi de caufis matrimonialibus in prima inftantia abcifuli judicant, n. 14. Et quomodo conjugum et pretiofiores, quæ conftructæ, aut privilegio, n. 15. & 16. In matrimonio contrahendo non juris effectus vel effectus arcendi? T. 31. n. 8. F. 160. Super matrimonium poffit fieri tranfactio, vel faltem amicabilis compofitio? T. 36. n. 19. & 20. Et quid de Sponfalibus? n. 21. Matrimonium de facto contractum injuffu incefti contractum, ipfo jure eft nullum. T. 40. n. 44. F. 411. Quo jure metus gravis irritet matrimonium, vaniatur Dominus, n. 45. Probatur fententia affertes, metum gravem fore natutae dominetur matrimonium, n. 46. & feqq. Sententia contraria, n. 51. & 52. Metus gravis, quomodo probatur? T. 40. n. 16. F. 408. Dividit in graven & levem, n. 17. Metus gravis feu cadens in virum confiantem, quis? ibid. n. 18. Ad hanc quæ requiratur conditione? n. 19. Gravis mala, fufficiunt ad infundendum metum gravem, quafia? n. 20. Et unde horum praetexa defumenda? n. 21. Metus juftus, quid? n. 22. Non caufas involuntarium fimpliciter, fed tantum fecundum quid? n. 23. Factum ex metu magnis cenfetur voluntarium, quibus cafibus? n. 24. & 25. Metus gravis, quomodo probatur? Metus gravis, quomodo probatur? T. 40. n. 26. F. 408. Dividit in graven & levem, n. 27. Metus gravis feu cadens in virum confiantem, quis? ibid. n. 28. Ad hanc quæ requiratur conditione? n. 29. Gravia mala, fufficiunt ad infundendum metum gravem, quafia? n. 30. Et unde horum praetexa defumenda? n. 31. Metus juftus, quid? n. 32. Non caufas involuntarium fimpliciter, fed tantum fecundum quid? n. 33. Factum ex metu magnis cenfetur voluntarium, quibus cafibus? n. 34. & 35. Metus non fufficit ad irritandum contractum, n. 35. & feq. Metus levis non vitiat contractum, n. 36. Metus metus gravis irritat contractum, & Metus non quo cenfetur, in ea tantum jufta tamen incutitur, n. 37. Vel fi non fuit incuffus ad extorquendum confenfum, fed ab alterum fuerit incuffus ad extorquendum metum ad extorquendum confenfum inutilem, n. 38. Contractus, aliique actus ex metu gravi peracti dicuntur, quomodo? ibid. n. 39. & 40. Quamvis metus probatur fine refcindendi per fenatum Judicia, n. 39. Ejus exemplifcatur, n. 40. Metus irritum quibus cafibus? Juris remedium competat? T. 40. n. 34. & feqq. F. 410. Adhuc quod metus cenfuit quibus, & qualiter? ibid. n. 35. & feqq. Metus cenfuit metus cauffa competit metus? ibid. & quando? n. 39. Metus parte competit etiam adhuc, & quomodo? ibid. n. 40. Metus fine dolo, & fine fraude, non vitiat contractum? n. 41. Siquidem cafu cenfuit in metum, non cognoscit ipfi remedium, nisi tunc metus cenfuit? ibid. n. 42. Filiofamilias competit, ex metu non eft dominus, n. 43.

Metus gravis, ex metu incuffus, refcindit matrimonium Metus gravis, ex metu incuffus, refcindit matrimonium Ejus Differentia metus gravis, & metus non gravis, probabilium fententiarum dicendum de Sponfalibus, n. 5. Quo jure metus gravis irritet matrimoniaffibus, n. 6. Doctores, n. 7. & feqq. Probatur fententia affertes, metum gravem irritare matrimonium, n. 8. & 9. Ex Sobrenat. rationes probatur fententia, n. 11. & 12. & feqq. Metus fciens ad refcindendos cafeteros contractus, fufficit etiam ad irritandum matrimonium, n. 13. Et ex Doctorum allegatis, Give contractus, fine injuria ut ifti ob metum gravem, n. 14. & 15. Ubi Pontifex refcindit, n. 16. & feqq. Metus gravis, quomodo probatur? Metus non metum, n. 18. Secus in jusjurandum, n. 19. Et quo diffinitur? Metus gravis, quomodo probatur? Metus non metum, n. 20. Et quo diffinitur? Metus gravis, quomodo probatur? Metus non metum, n. 21. & 22. Et quo diffinitur? Metus gravis, quomodo probatur? Metus non metum, n. 23. & feqq. Metus non metum, n. 24. & 25. Metus gravis, quomodo probatur? Metus non metum, n. 26. & 27. Metus non metum, n. 28. & 29. Metus gravis, quomodo probatur? Metus non metum, n. 30. & 31. Metus non metum, n. 32. & 33. Metus non metum, n. 34. & 35. Metus non metum, n. 36. & 37. Metus non metum, n. 38. & 39. Metus non metum, n.

Episcopi, n. 17. & seqq. Negligentia Episcopi exempti suppletur solum per Papam, num. 34. Quomodo suppleatur Impotentia Episcopi? n. 35. & seqq. Negligentiam Judicis Sæcularis potest supplere Ecclesiasticus, non tamen econtrà, n. 44. & 45. ac seq. Qua ratione sit supplenda negligentia Regum Christianorum circa Administrationem Regni sui? n. 50. & seqq.

Negotiorum gestor, quis, & quomodo differat à Procuratore? T. 38. n. 6. F. 392.

Neophytus, quis? T. 6. n. 225. F. 207. Prohibetur eligi, atque ordinari in Episcopum. Ibid.

Nepotes an contineantur Filiorum appellatione? T. 17. n. 41. F. 292. Liberorum, & posterorum appellatione comprehenduntur Nepotes, etiam in materia odiosa. Ibid.

Nihil potest dare, qui nihil habet. T. 6. num. 32. F. 186. Nihil censetur actum, cum aliquid superest addendum. T. 16. n. 12. F. 286.

Nominatio triplex; & quid sit Nominatio solemnis? T. 6. n. 10. F. 184 Hæc in pluribus differt ab Electione & Postulatione n. 9. & 11. ac seqq. Per nominationem an acquiratur jus nominatis? n. 14. Primo nominatus censetur cæteris dignior, n. 13.

Novitates plerumque pariunt discordias. T. 2. n. 488. F. 118.

Novitiorum renuntiationes sunt nullæ, ac irritæ, nisi fiant cum licentia Episcopi &c. T. 31. n. 154. F. 354. Istud tamen locum non habet in Testamentis; & Codicillis; & cur? n. 155. Novitiis ante Professionem abeuntibus, ut omnia sua restituantur, potest Episcopus compellere Regulares, n. 156.

Nullitas actus in contrarium gesti inducta per legem, an sit pœna? T. 2. n. 124. F. 76.

Nuntii Apostolici, qui, & à quo constituantur? T. 30. n. 8 F. 336. Et quales ad id muneris deputari soleant? num. 9.

Nuntii Apostolici cum potestate Legati à latere missi, an eandem cum his potestatem habeant? T. 30. n. 41. & seqq. F. 339.

Nuptiæ terram replent, Virginitas cœlum. T. 21. n. 5. F. 300.

O

OBedientia, ut est virtus specialis, quid? T. 33. n. 9. F. 364. Ejus objectum, quod? n. 10. Dividitur in specialem, & generalem, n. 11 Obedientia, ut est virtus specialis, est major omni virtute Morali, n. 13. Ac præponitur victimis; & cur? n. 14. Obedientia consistit in tribus, n. 15. Nempe in reverentia Superiori exhibenda, n. 16. In mandato ejus suscipiendo, n. 17. Ac in Judicio subeundo, nu. 20. Obediendum est Superioribus præcipientibus in dubio, an liceat actus? n. 18. Secùs, quando constat, id esse contra Deum, quod præcipitur, num. 19. Declaratur istud exemplo militum Christianorum, sub Juliano Apostata servientium. Ibid. Mandato Superioris, etiam oneroso, humiliter est obediendum; & tolleranda correctio, etiam injusta, n. 21. Cui magis sit obediendum ex duobus Superioribus contraria præcipientibus, n. 22. & seqq. In obediendo major potestas præponitur minori; idque declaratur exemplis, n. 22. Proponuntur, & solvuntur nonnullæ instantiæ, n. 23. 24. & seqq. Si Superiores illi sint æquales Domini, tenetur quis obedire utrique, si potest, n. 27. Quòd si utrique obedire nequeat, tenetur obedire illi, cui majori vinculo, seu potiori titulo est obligatus, n. 28. Declaratur istud exemplis, n. 29. 30. 31. & 32. Clericus magis tenetur obedire Episcopo, quam Principi sæculari contrarium præcipienti, num. 33. Contra obedientiam non potest præscribi *extinctivè*, benè tamen *translativè*. T. 4. num. 60. F. 160.

Oblationum tertia pars, est de Lege Diœcesana. T. 31. n. 101. F. 349. Et quid defacto? Ibid.

Obreptio, & subreptio Rescriptorum, quomodo committatur? T. 3. n. 152. & seqq. F. 141. An sit differentia inter obreptionem, & subreptionem? n. 155. & seq. Vide infra ℣. *Rescriptorum subreptio*.

Oculo carens, vel in eo habens maculam, an ordinari possit? T. 20. n. 16. F. 297. Quid, si quis careat solo visu oculi dextri? nu. 17. Aut sinistri, quem vocant *Oculum Canonis*? num. 18. Vide supra ℣. *Corpore vitiati*.

Officialis Episcopi, an differat à Vicario Generali Episcopi? T. 28. n. 59. & seqq. F. 313. Officialis Episcopi in Jure vocatur etiam *Vicarius generalis*, num. 61. Officialis in Italia, apud nos dicitur Vicarius Generalis, n. 62.

Officium judicis nobile, & mercenarium, quid? T. 29. n. 24. F. 320. & T. 32. n. 25. & 26 F. 358. Quæ exerceantur Officio judicis mercenario? cit. T. 32. n. 27. F. 358. Officium judicis nobile dupliciter exercetur; nimirum vel ex mero ejus facto, vel ad instantiam partis, n. 28. Imploratio officii judicis, in quo differat ab Actione? n. 29. & seqq. Imploratio officii judicis est remedium extraordinarium, n. 30. An ad eam requiratur contestatio litis? n. 31. Officium judicis, & Potestas judicis differunt; & quomodo? T. 29. n. 34. F. 327.

Olea tria benedicit Episcopus in Cœna Domini. T. 16. n. 24. F. 287. Videlicet Chrisma, n. 25. Oleum Catechumenorum, n. 26. Et Oleum infirmorum, quod, & an differat à cæteris? n. 27. An sit iterandum Sacramentum Extremæ Unctionis, si per errorem Chrisma pro Oleo infirmorum adhibeatur? n. 24. & 28. & seqq.

Opera SS. Trinitatis ad extra sunt indivisa. T. 1. n. 14. & seqq. F. 34. Opera Potentiæ appropriatè tribuuntur Patri, opera Sapientiæ Filio, & opera Bonitatis Spiritui Sancto, n. 16. Disparitas inter opera Trinitatis ad extra, & Incarnationem Verbi, n. 18.

Oraculum vivæ vocis, quid; T. 3. n. 5. F. 127.

Ordinarius generatim, quis dicatur? T. 31. n. 2. F. 340. Differentia inter ordinarium, & Diœcesanum, n. 3. Ordinarius ordinariorum cur dicatur Papa num. 6. Ordinariorum nomine veniunt Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi, & Episcopi, n. 9. Nomine ordinarii etiam venit Vicarius Generalis Episcopi, n. 11. Et Capitulum Sede vacante, num 12. & 13. Imo & quicunque Prælatus inferior in materia sibi adaptabili, n. 14. Decretum quidpiam statuens de ordinariis, extenditur ad omnes jurisdictionem ordinariam habentes, nisi materia subjecta aliud exposcat, n. 15. Vide suprà ℣. *Iudex ordinarius*.

Ordines Religiosi an possint condere Statuta ad successores transeuntia? T. 2 n. 97. & seqq. F. 73. Et quid dicendum de Ordine FF. Minorum? n. 98. & seq. In ordine FF. Minorum electio Ministri Provincialis debet fieri eodem die, quo Capitulum fuerit Congregatum. T. 6. n. 58. F. 188. in ordine FF. Minorum electiones Superiorum Majorum fiunt per compromissum limitatum, n. 78. In ordine FF. Minorum quæ electiones fiant per schedulas secretas, & quæ per Ballottationes, seu globulos, cit. T. 6. n. 341. & 342 F. 219. Vide suprà ℣. *Electiones Regularium*. Ordines Regulares hodie plerique sunt exempti. T. 31. n. 108. F. 350. Vide infrà ℣. *Regulares* & ℣. *Religiosi*.

Ordo sumitur dupliciter. T. 11. n. 2. F. 252. Ordo, seu sacra Ordinatio, quid? n. 3. & 4. Septem sunt Ordines juxta Teologos, juxta Canonistas novem & quo mysterio? n. 5. & 6. Ordines alii sacri seu majores, n. 7. Alii minores seu non Sacri; qui, & cur sic dicantur? n. 8. Prima Tonsura an sit Ordo propriè dictus? n. 10. & seqq. Vide infrà ℣. *Tonsura prima* Episcopatus est Ordo propriè dictus; n. 26. & 27. Ordo Episcoporum quadripartitus est; & quomodo? n. 28.

Ordines singuli, quo tempore sint conferendi? T. 11. n. 30. & seq. F. 255. Quatuor Ordines minores quando conferendi? n. 31. Hi in quibusdam Ecclesiis conferuntur Feria sexta Quatuor Temporum, n. 32. Ordines majores, quo tempore sint conferendi? n. 33. Et quid de Episcopatu? n. 34. Ex privilegio Papali potest quis ordinari extra Tempora, n. 35. Potest pars Ordinationis differri in sequentem Dominicam, continuato tamen jejunio, n. 36. An in tali casu requiratur jejunium naturale? n. 37. Vel sufficiat Ecclesiasticum? n. 38. Liceat quæ tunc sumere prandium & collationem vespertinam? n. 39. Religiosi communicationem privilegiorum habentes, an possint ordinari extra Tempora à Jure statuta? n. 40. & seq. usque ad n. 51. Quid intelligatur nomine Diei Festivi, quo tum Ordines minores, tùm etiam virtute privilegiorum Ordines majores conferri possunt? n. 52. & seqq. Notabilis Declaratio S. Congregationis quoad hoc, n. 55.

Ordo potest intelligi dupliciter recipi, validè, & licitè; & quid? T. 11. n. 56. F. 258. Ordo ut validè recipiatur, quæ sufficiant? num. 57. & 59. Soli masculi sunt capaces Sacramenti Ordinis. n. 57. & 58. Nec recipitur sine Baptismo, n. 59. Ordo ut licitè recipiatur, quæ requirantur? n. 60. & seqq. Qualis ætas ad singulos Ordines requiratur? n. 63. & seqq. Et quæ scientia? n. 66. In Regularibus non requiritur tanta scientia, ac in aliis; & cur? n. 67. Titulus sustentationis requiritur ad Ordines Sacros, num. 69. Secùs ad Ordines minores, num. 70. Vide infrà ℣. *Titulus*.

Ordines plures an possint eodem die cuipiam conferri, & recipi? T. 11. n. 160. & seqq. F. 270. Quatuor Ordines minores de consuetudine pluribus in locis simul eodem die suscipi possunt, n. 160. & 167. Duo Sacri Ordines eodem die nulli sunt conferendi, ne quidem Regularibus, n. 161. Etiamsi Metropolitanus id jubeat, n. 162. Nec etiam quando unus in Sabbato, & alter Die Dominico, continuato jejunio confertur, n. 163. Et quid si aliquis sit dispensatus, ut possit extra Tempora tribus Dominicis, vel Festivis diebus ordinari? n. 164. Episcopatus an possit eodem die recipi cum Sacerdotio? n. 165. Stando Juri communi, non possunt quatuor Ordines minores simul eodem die unà cum Subdiaconatu recipi, n. 166. Secùs de consuetudine alicubi recepta n. 167. Ordines, an, & qui possint conferri per Episcopum, qui renunciavit Episcopatui? T. 13. n. 4. & seqq. F. 278. Ordines, præsertim Sacri, an ex privilegio Papæ possint conferri per Abbatem, vel alium Sacerdotem? n. 14. & seqq.

Ordo sacer, an, & ad quod Beneficium Ecclesiasticum obtinendum requiratur? T. 6. n. 220. F. 206. & T. 14. n. 10. & seqq. F. 281. Præficiendus Episcopatui debet saltem esse Subdiaconus, cit. T. 14. & n. 10. F. 281. Ac successivè receptis aliis Ordinibus, intra trimestre post obtentam confirmationem consecrari, n. 11. Qualis Ordo requiratur in promovendis ad Abbatiam, Decanatum &c. n. 12. & seq. Et in præficiendis Archidiaconatui, vel Ecclesiæ Parochiali? n. 16. & seqq. Aut Canonicatui Cathedralium? vel Collegiatarum Ecclesiarum? n. 19. & 20. Præficiendi vel jam habeant Ordinem requisitum, vel sint in ea ætate, ut infra tempus à Jure statutum ordinari valeant, n. 21. Neque hodie circa talem ætatem potest Episcopus dispensare, ut antiquitus, n. 22. Clerici sunt arctati ad recipiendos Ordines, quos Beneficia requirunt sub pœna privationis horum, n. 23. Quid si Canones obsistant, quò minùs jam promotus ad Beneficium ob superveniens impedimentum ordinari valeat? n. 24. & seqq. Pœna privationis Beneficii ob non receptum Ordinem debitum, olim solùm incurrebatur post sententiam prævia monitione, n. 27. Idque quoad Abbatiam, Archidiaconatum &c. etiamnum procedit; n. 28. Secùs defactò est dicendum de promotis ad Ecclesias Parochiales, si infra annum non ordinentur Presbyteri; nam vacat Ecclesia ipso jure, n. 29. Atque hoc ipsum procedit in Vicariis perpetuis Ecclesiarum Parochialium, n. 30. Non tamen in Ecclesiis Curatis non Parochialibus, n. 31. Neque rigor ille procedit in Ecclesiis Parochialibus Collegiatis, & assumptis ad earum regimen, n. 32. Nec etiam in harum Præpositis, & Decanis. Ibid. Sicut nec in justè impeditis, quò minùs infrà annum ordinentur, n. 33. Pœna privationis Ecclesiæ Parochialis non incurritur ipso jure ob neglectum Presbyteratum, donec annus integer sit completus n. 34. Et tunc dicta Ecclesia non potest pro ea vice iteratò conferri illi, qui neglexit sic ordinari, n. 35. Bene tamen pro alia vice, n. 36. Recipiens Ecclesiam Parochialem absque animo suscipiendi Ordinem Sacerdotii intra annum, tenetur ad restitutionem fructuum. n. 37. Secùs si habuit talem animum assumendi Presbyteratum, licèt postmodùm non ordinetur, n. 38.

Ordinari nullus debet, nisi à proprio Episcopo. T. 11. n. 77. F. 281. Subditus Episcopi quoad Ordines recipiendos, quatuor modis quis censetur; quibus? n. 78. Natus in una Diœcesi, & in alia habens Domicilium, vel Beneficium, potest à quolibet earum Episcopo ordinari. Ibid. An etiam uno horum electo possit quis variare, suscipiendo cæteros Ordines ab alio? n. 79. An, & quibus concurrentibus possit quis ordinari ab Episcopo ratione Beneficii in ejus Diœcesi obtenti? cit. T. 11. n. 80. & seqq. F. 281. Olim ad hoc sufficiebat Beneficium modicum, n. 82. Secùs defactò ob novissimam Constitutionem Innocentii XII. *Speculatores Domus Israel*, n. 83 Quænam vi hujus Constitutionis requirantur, ut quis ordinari valeat ab Episcopo ratione Beneficii in ejus Diœcesi obtenti? n. 84. Referuntur verba dictæ Constitutionis, n. 85. & 86. Ordinari quis potest ab Episcopo loci ratione Originis, n. 87. & seqq Dummodò ibi non fuerit natus fortuitò, n. 88. An quoad Ordines suscipiendos etiam inspiciatur origo patris? n. 89. & seqq. Defactò post Constitutionem Innocentii XII. subditus Episcopi ratione Originis, quis censeatur? n. 90. & 91 Origo matris an attendatur quoad Ordinationem filii, præsertim illegitimi? n. 92. Quid dicendum de Expositis? n. 93. Ratione Domicilii quomodo quis efficiatur subditus Episcopi quoad Ordines ab ipso recipiendos? n. 94. & seqq. Ad hoc non sufficit quasi Domicilium, n. 95. Refertur nova Constitutio Innocentii XII. circa hoc, n. 97. Ut Episcopus familiarem suum ordinare valeat, quæ requirantur? n. 98. & seqq. Episcopus ordinans suum Familiarem, statim debet ei conferre Beneficium, n. 101. Dictio *Statim* quid hic importet? n. 102. Episcopus Titularis nequit ordinare suum Familiarem, n. 103. Quæ alia ex Constitutione Innocentii XII. defactò requirantur ad hoc, ut Episcopus Familiarem suum ordinare valeat? n. 104. & seq. Referuntur posteriora verba dictæ Constitutionis, n. 105. & seqq.

Ordinari an, & cur non possint Servi invitis Dominis? T. 18. n. 15. & seqq F. 294. Vide infrà ℣. *Servi*. Ordinari prohibentur Obligati ad ratiocinia ante redditas rationes: & cur; T. 19. nu. 3. & seqq. F. 295. Vide infrà ℣. *Ratiocinia*. Ordinari quando possint, vel non possint corpore vitiati? T. 20. num. 3. & 7. & seqq. F. 296. Ubi vitium corporis vel impedit exercitium Ordinis, vel notabilem deformitatem causat, inducitur irregularitas, & prohibetur quis ordinari, num. 9. Mutilatus manu nequit ordinari, n. 10. Carens medietate palmæ, ordinari non potest. num. 11. Benè tamen jam Ordinatus potest exercere actus Ordinis, in quantùm valet; & cur? n. 13. Carens pollice, vel indice, aut ejus ungula, num possit ordinari n. 13. Et quid de eo, qui caret alio digito? n. 14. Vel qui habet sex digitos? n. 14. & 28 Claudus an valeat ordinari? n. 15 Carens oculo, vel in eo habens maculam, an ordinari possit? n. 16. Quid, si careat solo visu oculi dextri? n. 17 Aut sinistri, quem vocant *Oculum Canonis*, n. 18 In dubio de gravitate vitii corporalis, pertinet ad Episcopum id dijudicare, n. 20. Etiam respectu Religiosorum ab ipso ordinandorum, n. 21. Vide suprà ℣. *Corpore Vitiati*, & infrà ℣. *Irregulares*.

Ordinandorum idoneitas in dubio non præsumitur, sed est probanda. T. 12. num. 6. & 8. & seqq. F. 278. Qua ratione Ordinandorum idoneitas possit probari. n. 14. & seqq. Cur ab Ordinando sit probanda sua libertas, cùm tamen omnes homines naturaliter nascantur liberi? n. 16.

Ordinantis malè, & malè ordinati pœnæ, partim conti-

nentur in Jure Canonico, partim in Bullis Pontificiis. T. 11. n. 168. F. 271. Pæna in Constitutione Pii II. *Cum ex sacrorum.* contentæ referuntur, n. 169. Hæ pœnæ solummodò locum habent de malè suscipientibus Ordines Sacros, non autem de prima Tonsura vel Ordinibus minoribus malè susceptis, n. 170. Procedunt tamen etiam quoad Regulares, n. 171. Bulla Sixti V. contra Clericos malè promotos, *Sanctum & Salutare*, est revocata per Clementem VIII. cur, & quomodo? n. 172. Pænæ Ordinantium, vel Ordinatorum ante legitimam ætatem, quæ? n. 174. & seqq. Ordinatus Ordinibus majoribus ante Legitimam ætatem, defactò ipso jure est suspensus, num. 179. Quid si ignoranter fuit ordinatus? numer. 180. Pænæ ordinantis, vel ordinati extra legitima Tempora, quæ? n. 181. & seqq. Ordinatus extra Tempus defactò ipso jure est suspensus, n. 183. num in tali suspensione possit Episcopus dispensare? n 184. Quæ sit pæna Ordinantis alienum subditum, & sic Ordinati? n. 185. & seq. Quæ sit pæna Ordinantis aliquem & Ordinati absque competenti Titulo sustentationis? n. 191. & seqq. Et quæ pæna Ordinantium Religiosos non professos, vel solùm professos ad certum tempus? n. 196. An, & quas pœnas incurrat Ordinans, & Ordinatus non servatis temporum Interstitiis? n. 203. Vide suprà ℣. *Episcopus scienter.*

Ordinatus ab Episcopo excommunicato, recipit characterem Ordinis, sed non ejus executionem. T. 13. n. 8. & 9. F. 278. Ignoranter sic ordinatus, quando id rescierit, debet abstinere ab executione Ordinum, donec per Episcopum suum dispensetur, n 10. Et cur ipsum non excuset ignorantia? n. 11. Scienter ordinatus ab Episcopo excommunicato, per solum Papam potest dispensari, n. 12. Præmissa defactò procedunt de Episcopo excommunicato vitando, & ordinatis ab eo, n. 13.

Origenis scripta, quomodo citentur? T. 1. n. 221. F 60.

Origo patris an inspiciatur quoad ordines suscipiendos. T. 11. n. 89 F. 262. Et quid de origine matris? n. 92. Potest quis ordinari ab Episcopo loci ratione Originis, n. 87. 90. & 91. Dummodo ibi non fuerit natus fortuitò, n. 88. Natus in mari, babet originem in domicilio patris, Ibid. Quæ defacto requirantur, ut quis ratione originis possit ordinari ab Episcopo illius loci? n. 91.

P

PActum, unde sic dicatur; T. 35. n. 1. F. 369. Pactum quid sit? n. 2. Et quomodo differat à Pollicitatione? num. 3. Ad pactum requiritur reciprocus duorum in idem consensus nu. 4. Pactum est nomen genericum, nec differt à Contractu & Transactione, nisi sicut genus à specie, n. 5. Pactum continet sub se omnem Contractum, & Transactiones, n. 9. Cum eo tamen coincidit Contractus largè sumptus, n. 10.

Pacta alia sunt publica, alia privata. T. 35. n. 11. F. 370. alia expressa, alia tacita, n. 12. Reddens debitori chirographum, censetur tacitè debitum remittere: secus, si reddat ei pignus, & cur? n. 13. Pacta in rem, seu realia: & Pacta in personam, seu personalia, quæ? In dubio censetur esse Pactum in rem, n. 15. Pactum obligatorium, seu promissorium, & Pactum literatorium, quod n. 15. Pactum nudum, quid, & unde dicatur n. 17. Pactum vestitum, quid? n. 18. Pactum variis modis vestitur, n. 19. & seqq. Videlicet. I. Specifico nomine contractus, n. 20. II. Coherentia cum Contractu nominato, n. 21. III. Per interventum rei, n. 22. IV. Litteris, seu proprio chirographo, n. 23. V. Vestimento verborum, seu per Stipulationem, n. 24. VI. Juramento &c. n. 25. VII. Juris auxilio, seu Legis assistentia n. 26.

Pactorum effectus, qui sint? T. 35. n. 27. F. 371. Eorum primarios effectus, est obligatio naturalis, quam etiam Gentiles agnoverunt, n. 27. Pacto cum Subditis inito obligatur Princeps, n. 28. Pacta quæcunque ratione naturalis obligationis habent alios notabiles effectus, etiam pro Foro externo, n. 29. & 30. Pariunt enim exceptionem, n. 30. Impediunt debiti soluti repetitionem &c. Ibid. Ex pacto nudo an detur actio? n. 31. Affirmatur istud spectato Jure Canonico, n. 31. 32. & seqq. De rigore tamen Juris Civilis non datur actio ex pacto nudo, sed solùm exceptio, n. 35. 36. Secundùm hodiernos tamen mores etiam in Foro Civili datur actio ex pacto nudo, & cur? num. 37. Pactum nudum, an defacto detur? num. 31. & 37. Actio ex pacto nudo, quomodo vocetur? n. 38.

Pacta inire seu pacisci, possunt omnes quibus non reperitur id prohibitum. T. 35. n. 39. & seqq F. 372. Pacisci prohibentur aliqui à natura, alii à Lege, & qui? n. 40. & seqq Mutus, & surdus, an possit pacisci? n. 40. Impuberes an pacisci valeant? n 41 Et quid de Minorennibus? num. 42. 43. & seqq. A lege quinam prohibeantur pacisci. n. 46. An sicut aliquis potest sibi pacisci, ita possit & alteri? n. 48. & seqq. Regulariter non potest quis pacisci alteri, n. 48. & 49. Nisi ad hoc habeat mandatum, nu. 50. Aut nisi quis subjectus sit potestati alterius, num. 51. Vel nisi hoc ipsum stipulantis intersit, n. 52. & seqq. Extraneus non potest directè pacisci tertio, benè tamen indirectè, n. 53. & 54 Etiamsi de Jure Canonico non potest quis pacisci alteri, n. 55. Nisi id fiat mediante juramento, n. 56. Donatio facta determinatæ Ecclesiæ, an possit à quolibet acceptari? n. 57.

Pacisci de quibus rebus liceat? T. 35. n. 58. & seqq. F. 373. Pacisci nemo potest de iis, quæ sunt contra bonos mores, n. 59 Aut impossibilia de jure, vel facto, n 60 Et quæ non sunt in commercio hominum, n. 61. Pacisci solùm potest de iis rebus, quæ sunt paciscentium propria, n. 62. Nequit promitti factum alienum. Ibid. Cur possit legari res aliena, non autem promitti factum alienum? n. 63.

Pactum pro obtinenda re spirituali, an valeat? T. 35. num. 64. & seqq F. 374. Est irritum quando datur temporale pro spirituali, n. 64. Vel quando illud intervenit circa Beneficia, aut alia Jure Ecclesiastico prohibita, &c. n. 65. Alioquin promittere spirituale pro spirituali, non est illicitum, n. 66. Pactum, vi cujus Beneficium Ecclesiasticum debet pecunia resignari, non valet, imò est simoniacum, n. 67. Etiam si quis cedat Beneficio litigioso, & alter vicissim quid temporale afferat, nu. 68. Atque istud detur nomine expensarum, quas alter fecit in consecutione Beneficii, nu. 69. quid, si interveniat autheritas Superioris, v. g. Episcopi? n. 70. Pactum, quo quis promittit novam pensionem, vel augmentum antiquæ, si in Beneficio instituatur, est illicitum, atque simoniacum, n. 71. Sive id fiat ante collationem Beneficii, sive in ipsa, n. 72. Quid, si primùm interveniat post collatum Beneficium? n. 73. Pactum de succedendo in Ecclesiasticis Beneficiis, 74. Nec valet pactum in præjudicium Juris Parochialis, n. 75. Idque exemplificatur, n. 76. Pacta Superiorum Localium Religiosorum Mendicantium sine licentia Ministrorum vel capitulorum Provincialium inita cum Prælatis Ecclesiarum, de Jure communi valent, n. 78. Secus spectatis eorundem privilegiis, n. 79.

Pactum, quod filia dote contenta patri ab intestato non succedat, improbatur à Jure nec valet. T. 35. num. 80. & 81. F. 375. Nisi fuerit juramento firmatum, num. 82. Quid, si hoc juramentum vi, aut dolo fuit extortum? num. 83. Filia ex jurata renunciatione dotis enormiter læsa, post obtentam absolutionem à juramento, potest petere ejus rescissionem, n. 83. & 84. Pacta inferiorum cæteroquin invalida, an per consensum Superioris convalidentur? n. 85. & seqq. Respondetur distinguendo inter pacta de jure naturali invalida, & valida, n. 87. & 88. Pacta inferiorum confirmare debet superior requisitus, n. 89.

Paleæ nomine, cur inscribantur nonnulla Capitula Decreti Gratiani? P. n. 83. F. 12.

Pallium quid. T. 8. num. 2. F. 227. Et cujus formæ? n. 3. Ejusque mystica significatio. Ibid. Quibus conferatur? n. 4. Sumitur de Corpore B. Petri; & cur? n. 5. Datur à solo Papa; & quibus concurrentibus

6. Olim

Index Alphabeticus Rerum & Verborum

6. Olim etiam quatuor Patriarchæ principales pallium contulerunt suis suffraganeis, n. 7. Pallium est præcipuum insigne Dignitatis Archiepiscoporum, ac Superiorum Episcoporum, n. 4. Quamvis ex speciali privilegio etiam quibusdam Episcopis conferri soleat. Ibid. Per Pallium confertur plenitudo Pontificalis officii, & nomen Archiepiscopale n. 9. Ubi & quando sit utendum Pallio? n. 10. & seqq. Nequit unus alteri suum Pallium commodare, n. 19. pallium non transit personam, sed cum persona sepelitur, n. 21. Vide suprà ℣. *Archiepiscopus*.

Papa est Christi in terris Vicarius, ac Ordinarius Ordinariorum &c. T. 31. n. 6. F. 340. Duplex in Papa potest distingui potestas; nimirum absoluta, seu suprema, & ordinaria, n. 7. & 8. & T. 2. n. 459. F. 103. Papa post Christum est Sponsus Ecclesiæ universalis; alii Episcopi sunt Sponsi Ecclesiarum particularium. T. 7. n. 33. F. 224.

Papa censetur omnia Jura in scrinio pectoris sui habere. P. n. 213. F. 29. In quo sensu dictum illud procedat? n. 214. & seqq. Papa non usurpat Jura Imperatoria, n. 218. Papa an possit facere novum Articulum Fidei? T. 1. n. 72. F. 43. Aut reddere assertionem modò falsam, quæ priùs erat vera? num. 73. & 74. Papa non intendit gravare eandem Ecclesiam, seu Collatorem, super receptione duorum ad Beneficium, nisi id expresserit. T. 3. n. 95. F. 135. Papa non censetur jus quæsitum alicui tollere, nisi id exprimat, cit. T. 3. n. 117. & 118. F. 137.

Papa potest ferre Leges, sive Constitutiones Ecclesiasticas pro toto Orbe Christiano. T. 2. n. 53. & seqq. F. 67. Habet suam potestatem immediatè à Deo, n. 50. 53. & 54. Eamque exercet absque alia confirmatione, & ante suam consecrationem, n. 55. Papa in suis Ditionibus obtinet etiam temporalem potestatem; & unde hanc acceperit? n. 56. Habet indirectè potestatem judicandi, & disponendi de bonis temporalibus omnium Christianorum, n. 57. Et in quibus casibus tali potestate utatur? n. 58. Papa convocando Concilium, non per hoc censetur huic absolutè dare potestatem novas leges condendi. T. 2. n. 63. & 64. Nec tamen istud frustrà convocat, n. 65. Supra Papam non est Concilium Generale, n. 66. Papa est subjectus Legi Divinæ, cit. T. 2. n. 273. F. 95. An etiam teneatur præcepto Ecclesiastico Confessionis, vel Communionis Paschalis? Ibid. Omni humanæ creaturæ est necessarium ad salutem, subesse Papæ. n. 281. & 285.

Papa dispensare nequit in Jure Divino. T. 2. n. 455. F. 115. Imò tenetur istud usque ad animam, & sanguinem confirmare, n. 456. Potest tamen id interpretari, n. 457. Ac secundùm plenitudinem potestatis in omni Jure Ecclesiastico dispensare, n. 458. Papæ potestas duplex, ordinaria, & absoluta, quæ? n. 459. An possit dispensare circa Canones Apostolorum? n. 460. Vel contra universalem statum Ecclesiæ? n. 462. Nefas est quid finistri de Summa Sede suspicari, n. 468. Papa scienter assumendo inhabilem ab officium, vel Dignitatem, ipso facto censetur cum eo dispensare, n. 481. Secus si ignoret defectus, nec aliud exprimat, n. 482. Quomodo verum sit, quòd Papa non censeatur dispensare, nisi hoc specialiter exprimat? Ibid. Papa cur possit dispensare, ut quis in eadem Ecclesia unà cum Canonicatu habeat duas Dignitates, Personatus, vel Officia, cùm tamen hoc sit irrationabile, Ecclesiæ damnosum c. T. 4. n. 70. F. 161.

Papa, & cui is commiserit, potest dispensare cum illegitimis. T. 17. n. 8. & seqq. F. 290. Papa solus dispensat, ut filius immediatè succedat patri in Beneficio, n. 36. Papa cum corpore vitiatis regulariter dispensat solus, & quidem non facile. T. 20. n. 36. F. 292. Nec solet Papa directè dispensare cum corpore vitiatis, n. 37.

Papa potest ex parte derogare Immunitati Ecclesiasticæ. T. 4. n. 64. F. 160. Ex concessione Papæ possunt Clerici Episcopo inferiores conferre Sacramentum Confirmationis. T. 4. n. 82. F. 162. Imò & Sacramentum Ordinis, n. 82. An ex privilegio Papæ possit Abbas, vel alius Sacerdos conferre Ordines præsertim sacros? T. 13. n. 14 & seqq. F. 279. Et Sacramentum Confirmationis? n. 22. Papa non potest compelli ad Postulationem admittendam. T. 5. n. 75. F. 182. Neque potest compelli ad concedendam confirmationem Electi. T. 6. n. 28. F. 186. Electus in Papam, potest statim administrare. T. 6. n. 53. F. 188. Papæ Electio debet fieri à duabus partibus Cardinalium præsentium. T. 6. n. 149. F. 198. In Electione Papæ possunt Cardinales variare post publicatum scrutinium; & quando? T. 6. n. 301. F. 215.

Papa an possit Episcopum invitum ab una ad aliam Ecclesiam transferre? T. 7. n. 19. & seqq. F. 222. Vide suprà ℣. *Episcopus invitus*. Papa in Missarum Solemnis utitur pallio semper, & ubique; non sic inferiores Prælati, & cur? T. 8. n. 10. & 11. F. 228. Papa potest renunciare Papatui absque consensu Cardinalium. T. 9. n. 16 F. 230. & n. 44. F. 233.

Papæ Delegatus, vel Subdelegatus, debet esse in Dignitate Ecclesiastica &c. T. 29. n. 70. & seqq. F. 324. Vide suprà ℣. *Delegatus*. Papa non potest delegare Diacono potestatem consecrandi Corpus Christi benè tamen simplici Sacerdoti potestatem conferendi certos ordines, confirmandi, reconciliandi Ecclesias &c. T. 29. n. 86. F. 326. Potest etiam causas Ecclesiasticas, imò & criminales Clericorum, delegare Laico, v. g. cuipiam Regi, n. 92. Non tamen collere Clericorum exemptionem in totum, n. 93.

Parochia quando nimis ampla est, potest in Ecclesia Filiali poni perpetuus Vicarius, una cum congrua proventuum assignatione. T. 28. n. 29. F. 310. Idem dicendum, quando Ecclesia Parochialis est unita Cathedrali, Collegiatæ, ac alteri Ecclesiæ, seu Monasterio &c. n. 27. Demptis nonnullis casibus, in quibus solummodò potest constitui Vicarius temporalis, n. 27. & 28.

Parochi, seu ad regimen Ecclesiæ Parochialis promovendi, debent esse ætatis vigintiquinque annorum, ad minus inchoatorum. T. 6. n. 212. F. 205. Adeò, ut dispensatus ad Presbyteratum anteà recipiendum, non idcircò censeatur dispensatus ad Beneficium Parochiale obtinendum, nisi hoc exprimatur, n. 213. Ad Parochialem Ecclesiam promotus, vel debet jam esse sacerdos, vel intra annum promoveri ad Sacerdotium. T. 6. n. 220. F. 206. Parochiali Ecclesiæ præficiendus debet esse, aut intra annum fieri sacerdos. T. 14. n. 16. F. 282. Quòd si promotus ad Ecclesiam Parochialem infra annum non ordinetur Sacerdos, vacat defactò ipso jure, n. 29. Atque hoc ipsum procedit in Vicariis perpetuis Ecclesiarum Parochialium, n. 30. Quid dicendum de non promotis intra annum, qui habent Ecclesiam Curatam non Parochialem? num. 31. Ac de Assumptis ad regimen Ecclesiarum Parochialium Collegiatarum? n. 32. Et de justè impeditis, quò minùs intra annum promoveantur ad Sacerdotium? n. 33. Annus hujusmodi quomodo sit computandus? Ibid. Qui ob neglectam receptionem Sacerdotii post lapsum anni ipso jure privatus existit Ecclesia Parochiali, hæc pro ea vice denuò ipsi conferri non potest, n. 34. 35. Benè tamen pro alia vice, n. 36. Recipiens Ecclesiam Parochialem absque animo suscipiendi Sacerdotium intra annum, tenetur ad restitutionem fructuum, n. 37. Secus, si talem animum habuit, etsi posteà non ordinetur, n. 38. Parochus num ad modicum tempus possit constituere Vicarium temporalem sine licentia Episcopi? T. 28. n. 52 F. 312.

Parochi an veniant nomine Prælatorum, seu Ordinariorum? T 31. n. 21. & seq F. 342. Spectato Jure Canonico non habent jurisdictionem in Foro externo, sed pænitentiali tantùm, n. 29. Solvitur instantia, n. 30. Parochus non nisi largè dicitur Prælatus, n. 31.

Patriarcha, quis, & an sit idem ac Primas? T. 31. n. 11. F. 341. Venit nomine Ordinariorum, n. 9.

Patriarchales Sedes, quæ? P. n. 109. F. 15. Olim etiam quatuor Patriarchæ principales pallium contulerunt suis Suffraganeis. T. 3. n. 7. F. 228.

Pax, quid? T. 34. n. 4. F. 367. Et quæ ejus commoda? n. 5. Judicum Ecclesiasticorum est, discordantes ad pacem reducere, n. 2. Tutior est pars incerta victoria; & satis lucratur, qui se à litibus eximit,

ute, n. 3. In libris ecclesiasticis cautorum, quemadmodum ipsorum Iuvenum. Ibid. Si pax per bellum publico facto violatur illicitè altera pars proteratur reaffumere, n. 17. Secus si ea violetur facto dumtaxat privato, n. 18. & n. 19.

Perfidiæ annus in legum fubjectionis fibi referuata, potest Superior Ecclesiae Iuri subjectam gravissimere. T. 16. n. 4. F. 184.

Permutatio Beneficiorum, si fit privata permutantium authoritate, est illicita, & innocuia, T. 9. n. 8. & F. 136. & seqq. F. 142. Et ex permutatione perdunt ea Beneficia, n. 83. Quatenus eidem fiunt privandi per fententiam, n. 84. Si fiat authoritate Superioris, incurrit in illicita, n. 85. Sententia rationes in oppositum, n. 88. & 89. Renuntiatio Beneficiorum ex casibus permutationis, qualiter fit sufficienda? n. 90. & seqq. Clerici permutare valentes debent fua Beneficia religiatae In manus Ordinarii loci, n. 91. & seqq. Si Beneficia fint diversi Dominis, ibid. Quorum confensus ad permutationem illam accedere debent, n. 93. Ad ipsam etiam requiritur ipsa curia, n. 94. & seqq. Iuxta officiatur ecclesiae pedientia, seu utilitas permutationis, n. 95. Requiritur insuper novo Beneficiorum permutatorum collatio, n. 97. Per Ordinarium, vel ejus Superiorem faciendam, n. 98. Etiamsi cauterque collatio fpectet ad inferiorem, n. 99. Permutatio Beneficii ecclesiastici cum Beneficio, non cum Penfione, n. 100. Alia ejusmodiffia breviter referuntur, n. 101. Anne permutationes perfectae Clericis prohibitae, n. 102. & seqq. Gaute, n. 103. Solvitur inftantia, n. 103.

Permutatio eft Contractus innominatus? & cur? T. 15. n. 109. F. 148. Solvitur notabile inftantia, n. 110.

Perfonæ conjunctæ, quæ? T. 3. n. 58. F. 131. & T. 37. n. 24. F. 188. & n. 25. F. 189.

Petitio Simplicis ad Beneficium, quid? T. 6. n. 25. F. 84.

Pignus reddens debitori fuo, non contetur tacitè debitum ut Secus, si reddat ex Chirographo; & cur? T. 16. n. 13. F. 370.

Plebanus, quid? T. 31. n. 18. F. 243.

Plebes, & Populi vocabula, in quo differant? P. n. 135. F. 23.

Plebiscitum, quid, & quomodo differat à Lege? n. 135. F. 23.

Pœna fanguinis nunquam imponitur per Sacros Canones. P. n. 139. F. 28. Pœna Iuris Canonici fecundum intentionem, quæ? T. 2. n. 207. F. 84. Unde colligi possit, pœnam esse latam, vel ferendam fententiam? n. 209. & seqq. In dubio pœnam esse latam, vel ferendam fententiam, n. 208. Idem dicendum, quando ex folum committatur pœnam, n. 209. Vel per verba futuri temporis loquatur impositionem pœnæ, n. 210. Aut utitur verbis imperatori modi, quæ non affinitum immediatè ipsum pœnam, n. 211. Quid fi verba Legis imperatori modi immediatè pœnam affinant? n. 212. & seqq. Hæc verba *Si commiserit*, *Si attentaverit*, an denotent pœnam latæ fententiæ? n. 215. 216. Pœna latæ fententiæ denotatur per *Ipso, Eo ipso*, n. 217. Et per *Ipso facto*, *Ipso facto*, *Ipso Legislatore Iubente*, *Ipso Legislatore*, *Ipso ipsius attributo*, *Authoritate ipsius*, n. 219. & 220. Pœna ipso jure imposita, quomodo non ratio in Iuris Canonicis dicitur imponenda? Iudicem? n. 220. Legem pœnam ferendæ fententiæ continentes, qua ratione obligent? T. 2. n. 221. & seqq. F. 84. Et quomodo obligent continentes pœnam latæ fententiæ? n. 226. & seqq. Pœna ipso jure imposita, fi ab jure expressa, non extendunt non tantum ad eos, qui contra illa fecerint, sed etiam in conscientia, n. 226. Ibid. Secus ab in pœnis extensum extensionem requirentibus, nam in his silentio opus est fententia declaratoria Iudicis, nam, 229. & 232. Dummodo pœna non fit impofita fub clausula, *aliter atque declaratum fuerit*, n. 229. Notabile differentia inter pœnas latæ, & ferendæ fententiæ, n. 230. Et inter fententiam condemnatoriam, & declaratoriam Iudicis, n. 231. & seqq. Quid operetur jus huius conditionis ferendæ pœnam usque ad fententiam Iudicis, n. 232. & 233.

Pœnitentiæ Sacramentum est secunda post naufragium Tabula. T. 1. n. 147. F. 32. Cur fit iterabile, non autem Baptismus? n. 148.

Politicatus, quid, & quomodo differat à Pædo? T. 31. n. 3. F. 169. Polygamia, quid? T. 21. n. 1. F. 30. Polygamia non prohibita, n. 2.

Popuili & Plebis vocabula, in quo differant? P. n. 135. F. 23. Populus Romanus. Vide infra P. Romanus.

Populus quæ ratione accipiendus ferem pullum, & ut; publicum, & populus punitur. T. 2. n. 175. & feq. F. 82. Quatenus Populus Populo non tantum accipiendus ferem? n. 143. Vide infra *Populus*. Populi nomine in materia odofa non comprehenditur Clerus. T. 2. n. 178. F. 82.

Portiofio immemorialis, cui ficulus melior de mundo. T. 4. n. 139. F. 125.

Potestas Iuris. T. 1. n. 1. F. 1. T. 37. n. 2. & 3. F. 187.

Poftulantes alio nomine dicuntur *Advocati* & n. 2. Confulentes in non privatos, non potest dici poftulare. 3. Poftulandi nomen non fit indeterminatum, n. 6. & 7. Poftulare, feu Advocatum agere in judicio, poftint omnes, quibus id non repugnat ius, n. 8. Succefla temporis illud eft retrahere ad pertinent Iuris habentes, n. 9. Et quid hoc ipso ratione Ecclesiae Iuri Canonici? n. 10. Ab Aliene de Iure communi prohibentur in torum poftulare, n. 12. & 12. Aliquis pro alio non poftunt poftulare, nisi de ratione ipsa, n. 13. & 14. Aliquis de proprio, & pro conjuncti; perfonis poftulare poftunt, non vero pro alio, n. 14. Poftulare, feu agere Advocatum ifteis, ad poftulare, non ad Iudicandum, n. 15. Et Monachi, aliique Religiofi? n. 24. & feq. Poftulandi nomen, fit Advocatum obligatio, quemadmodum n. 25. & feqq. Vide fupra *Vers. Advocatus*.

Poftulatio, quid, & quotuplex? T. 3. n. 4. & feq. F. 136. Poftulatio Iudicis, non fit confentiens, n. 5. Differunt multiplicifer, n. 7. Poftulatio non folemnis fit duplicifer, n. 8. Et non tam eft poftulatio, quam Electio, n. 9. Poftulatio Iudicis, non fit confentiens ab Electione? n. 10. & feqq. Poftulatio ineitur gratia Electio jure, n. 13. & feqq. Poftulatio Iudicis admittitur, Electio *confirmatur*, & cur? n. 16. Electio poftulatum Scrutinium requirit, revocari, leve tamen Iudiciale, n. 17. Poftulatio Iudicis, non fit Electio, nisi confentiatur, n. 18. Limitatur hoc ultimum, n. 19. & feqq. Ad poftulationem, fi concurrat cum Electione in superior poftulantem fuerit nominatus duplicatur, n. 20. Secus, fi concurrat cum Electione, n. 20. Poftulatio, & Electio, quoad jus fuffragandi æquipaxantur, n. 21. & feqq. Et ut Poftulatio, quoad Electionem necessaria requiratur forma feratinii? Cit. T. 3. n. 39. & feqq. n. 181. Quinam forma poftulandi? Ibid. Quinam fint Electionis requisita? n. 63. Quot vota fufficiant ad valorem Electionis, quando haec concurit cum Poftulatione? n. 63. & feqq. F. 143.

Poftulatio, quo tempore fit præfentanda Poftulant? T. 5. n. 66. F. 181. Hujusque confensus? n. 67. & n. 69. & feqq. Et quomodo Superior ad eam admittere, vel hanc poftulatione abique ultima interpo? n. 70. & feqq. Et quid fi ejus admittere vaciant publica causa? n. 71. & feqq. Hanc locum in plorationis officio judicis, n. 73.

Poftulatio, an, & qua ratione poftit confentire? T. 12. n. 1. F. 137. & n. 65. & feqq. F. 184. Poftulationis poftunt revocare poftulationem? n. 19. & feqq. Poftulatus non tantum poftunt procurare poftulationem, n. 26. Poftulare quinti poftunt? cit. T. 2. n. 27. F. 138. Comprofitarium datus ad eligendum non poftulare, nisi ex Iure Canonico? n. 29. & n. 30. Quignemeratim fint poftulandi, n. 31. & feqq. Poftulandi, & quo dispensare? Ibid. Qui poftulandi jus habent, n. 32. & feqq. Et quomodo poftulandi? n. 39. & n. 40. Quignemeratim fint poftulandi, n. 31. & feqq. Poftulatum, quod poftulatum, n. 41. & feqq. Et quomodo poftulandi? n. 42. & feqq. Et quid poftulandum? n. 43. Poftulatum, quod poftulatum, n. 44. & feqq. Et quomodo poftulandi? n. 45. & feqq. Et quid poftulandum? n. 46. & feqq. Et quid poftulandum? n. 47. & feqq. Et quid poftulandum? n. 48. & feqq. Et quid poftulandum? n. 49. & feqq. Et quid poftulandum? n.

Principis nomine, quis intelligatur? T.29. n.51. F.323. Principes supremi possunt delegare causas meri, & mixti Imperii, n. 78. quid dicendum de Judicibus inferioribus? nu. 79. & seqq. Princeps obligatur ex pacto cum subditis inito. T. 35. n. 28. F.371.

Prior Conventualis potest esse Delegatus, vel Subdelegatus Papæ. T. 21. n.70. F. 324. Secùs dicendum de Priore Claustrali, n. 71.

Prioritas. *Qui prior est tempore, potior est jure*, quando Procedat? T. 3. n. 104. F. 126.

Privilegia per Laicos Ecclesiæ concessa valent, haud obstante, quod non valeant leges Civiles de Ecclesiis nominatim disponentes, etiam in earumdem commodum; & cur? T. 2. n. 294. & 292. & seqq. F.97. Privilegium, quid? T. 3. n. 17. F. 125. Et quomodo differat à Rescripto propriè dicto? n.16. Et Beneficio? n.19. Privilegia propriè, non sunt dispensationes concessæ circa unum duntaxat actum. T. 3. n. 30. F. 127. Privilegium est lex privata. cit. T.3. n.114 F.136. Privilegium priùs concessum non tollitur per aliud privilegium sive Rescriptum, nisi de ipso faciat mentionem, num. 112. & seqq. Fallit hoc inter alia, quando primum privilegium fuit generale, & secundum speciale, n. 115. & seqq. In privilegiis qualis interpretatio locum habeat? cit. T. 3. n.130 & seqq. F. 139. Objectio probans, nullum privilegium esse latè interpretandum, solvitur, n. 34. & seqq. Regula illa, *Privilegium concessum contra jus est strictè interpretandum*, patitur plures limitationes; & quales? n. 135. & seq. Privilegium ita debet interpretari, ut aliquid conferat, & non reddatur inutile, n. 135. In privilegiis favore Cultus Divini concessis fit lata interpretatio, etiam in præjudicium tertii, n.138. Concessa in favorem publicum latè sunt interpretanda, n. 137. Sicut & privilegia motu proprio Principis concessa, n. 140. Privilegia, & Litteræ Beneficiales, in materia subreptionis parificantur. T. 3. n. 160. F. 142. *Acquisibilia privilegio, sunt acquisibilia consuetudine vel præscriptione* quomodo intelligendum? T. 3. n. 65. F. 161. *Privilegio eodem gaudet bona Clericorum, & Ecclesiarum*, quomodo intelligendum? T. 41. n. 34 F. 419.

Privilegiatus contra pariter privilegiatum nō utitur privilegio: declaratur. T.41. n. 44. & 45. ac seqq. F 420. Inter duos privilegiatos respectu ejusdem causæ præfertur, qui habet potentius privilegium, n. 47. Et quid, si privilegia existant paris potentiæ? n. 48.

Probationes Juris, & probationes Facti, quæ? T. 32. n. 57. F. 362. Quid agendum Judici quando ex utraque parte apparent probationes æquè probabiles? n. 60. & seqq.

Processiones publicas accedere tenentur Regulares vocati; nisi distent per dimidium milliare &c. T. 31 n. 128. & 129. F. 351. Controversias de præcedentia in processionibus inter Regulares componit Episcopus, n. 130. Processiones facere sine licentia Ordinarii, an possint Regulares? n. 140.

Procurationes tempore visitationis præstari solitæ, an pertineant ad Legem Diæcesanam? T. 31. n. 105. F. 349. Ad has etiam tenentur Monasteria visitata. Ibid.

Procurator datus ad prosequendam electionem, non potest prosequi postulationem. T. 5. num. 178. procurator in electionis negotio an possit constitui? T. 6. n.181. F. 202. Et quæ conditiones ad id requirantur? n. 182. & seqq. An sit necesse, ut in Procuratorem eligatur unus de Capitulo? n. 185. & 189. Procurator in electionis negotio an unus duntaxat constitui possint? n.184. & seqq. Quando plures ad eligendum procuratores fuerunt constituti unius votum tunc valet. n. 187. & 188. Procurator de Collegio constitutus, an alium suo nomine & alium nomine mittentis eligere possit? n. 190. Procuratoris officium est vile, privatum & onerosum. T. 37. num. 7. F. 387. An per Procuratorem possit fieri professio Fidei? T. 1. n. 18. & seqq. F. 44.

Procurator dicitur ex parte Actoris, Defensor ex parte Rei. T.38. n.1. F. 392. Procurator, quid? n. 1. & 3. procuratoris nomen est generale, n. 4. In propriis rebus nemo dicitur Procurator; num. 5. Procurator quomodo differat à negotiorum Gestore, Tutore, Curatore? n. 6. Et ab Advocato? n. 7. & seq. Procuratoris officium est privatum, & vile, & quid in Camera Imperiali? nu. 8. Nemo invitus cogitur esse Procurator, benè tamen Advocatus, n. 9. Ille tenetur actione Mandati; non sic Advocatus, n. 10. Procurator ad lites fit dominus litis post ejus contestationem, non sic Advocatus, n. 11. Defactò plerumque Advocati partium, simul constituuntur harum procuratores, n. 12. Procuratorum divisio, & distinctio, quæ? n. 13. & seqq. Procuratores ad lites, seu judiciales, & procuratores ad negotia, seu extrajudiciales, qui? n. 13. Et quomodo differant? n. 14. & 15. Procurator generalis, & specialis; quis? n.16. Procurator simpliciter ad lites constitutus, censetur generalis. Ibid. Procurator generalis adjecta clausula, *Cum libera*, & generalis simpliciter, quis? num. 17. Et quæ potestas utriusque, n. 18. & 19. Procurator *Cum libera*, an possit donare? nu. 18. Procurator in rem alienam, & procurator in rem suam, quis? n. 20. Ille solùm impropriè dicitur Procurator, n. 20. Procurator verus, & falsus, quis? n. 22. Procuratores simpliciter constituti, & procuratores in solidum constituti, qui? n. 23. & 24. Procurator an, & quomodo differat à Syndico? T. 39. nu. 3. & 4. F. 406.

Procuratorem constituere quilibet potest qui non reperiatur prohibitus. T. 38. nu. 25. F. 394. Idque exemplificatur, n. 26. Procuratorem constituere nequit Pupillus, vel Minor sine Tutoris vel Curatoris authoritate, n. 27. & 28 Filius familias captus ab hostibus &c. an constituat Procuratorem? n. 29. Excommunicati an possint constituere procuratorem? n. 30. & seqq. Procurator judicialis, an, & quando possit constituere, seu substituere alium Procuratorem? n. 33. & seqq. procurator quando fiat dominus litis; cit. T. 38. n. 36. & n. 109. F. 395. Præsertim in causis ubi Summariè, ac de plano proceditur; n. 37. Procurator extrajudicialis potest alium liberè deputare, n. 38. Demptis certis casibus, n. 39. 40. & 41.

Procurator quis possit, vel non possit constitui; T.38. n. 42. & seqq. F. 395. Plures sunt personæ, quæ per Canones, vel leges prohibentur constitui Procuratores, n. 47. & seqq. Ut Religiosi sine Licentia Prælati, n. 48. Et infames, saltem secundùm Canones, n. 49. & 50. Impuberes, ac Minores septendecim annis, n. 51. Fœminæ, exceptis certis casibus, n. 52. Milites, n. 53. Absentes Reipublicæ causa, & inviti &c. n. 54. Potentiores, alienarum litium Redemptores, Personæ illustres &c. n. 55. Procurator debet constitui certus; aliàs non valet talis constitutio, n. 56. Idque variè probatur, n. 57. Valet tamen potestas data Procuratori de substituendo alio, nulla certa persona expressa, n. 58.

Procurator in quibus causis possit, vel non possit, intervenire? T. 38. n.61. & seqq. F. 346. Potest intervenire in omnibus causis, ubi hoc non reperitur prohibitum. n. 59. Specialiter in causis civilibus, tum temporalibus, tum spiritualibus, n. 60. & 61. Non tamen in causis criminalibus criminaliter motis, n. 62. & seqq. Saltem quàndo venit imponenda pæna capitalis, vel alia pæna major relegatione. n. 63. Quid si [illegible] mitatur, n. 64. Ubi solùm est imponenda relegatio, vel alia pœna minor, tunc etiam in criminalibus admittitur Procurator, n. 62. & 65. Procurator admittatur quando vir accusat uxorem de crimine adulterii? n. 64. In contrahendo matrimonio, an de factò, & qua ratione, possit intervenire Procurator? n. 67. & seq Procurator ad contrahendun matrimonium datus, non potest alium substituere, n. 70. Nec validè contrahit post Mandatum revocatum, licet ignoret revocationem, n. 71.

Procuratori incumbit probare, se esse talem; alioquin potest puniri. T. 38. n.76. F. 398. Quid, si Dominus non consciivit procuratorem suo nomine agere, & non contradixit; n.77. Vel si Dominus cuipiam tradidit instrumenta, seu jura sua? n. 78. In procuratore an requiratur speciale mandatum? nu. 79. & seqq. Quid, si dubitetur de mandato procuratoris ad agendum, vel ejus validitate; n. 84. Aut certum sit, quòd quis non habeat mandatum? n. 85. Mandatum Generale procuratori datum, quam potestatem ei tribuat? n. 86. & seqq. Procurator simpliciter constitutus ad agendum, intelligitur etiam datus ad defendendum, seu respondendum, n.88. & 89. Solvitur instantia, n.90. Vide suprà V. *Mandatum procuratorium.*

Procurator Generaliter constitutus ad omnia, etiamsi mandatum exigant speciale, quid possit? T.38. n.92. & seqq. F. 400. Si aliqua eorum sunt expressa; potest procurator exequi etiam cætera, n. 92. Dummodò non sint graviora expressis, idque exemplificatur, n. 93. & 94. Referuntur plures casus, in quibus procurator procedere nequit absque speciali mandato, n. 93. & 95. ac seqq. Sic requiritur speciale mandatum in matrimonio contrahendo, licèt non in aliis causis matrimonialibus, n. 95. Requiritur etiam speciale mandatum, ut procurator possit opponere crimen, seu defectum contra personam Electi, seu provisi de Beneficio, n. 93. & 97. Itèm ad appellandum contra electionem, postulationem, seu provisionem alicujus n. 97. Item ad præstandum juramentum calumniæ, & de veritate dicenda, n. 98. Item in deferendo juramento ad decisionem litis, n.99. In transigendo, ac paciscendo de rebus Domini sui, n. 100. In compromisso per ipsum ineundo, n. 101. In impetratione rescripti ad lites, n. 102. Ac in petendo restitutionem in integrum, n. 103. & 104.

Procurator non præjudicat Domino, si extra fines mandati quid egerit? T. 38. nu. 107. F. 401. Aliàs ratum est, quod ab eo agitur vi mandati, n. 106. Procurator acquirit sibi actiones &c. num. 108. Fitque post litem contestatam Dominus litis; & cur? n. 109. Procurator, an teneatur de levissima culpa? n. 112. Quas expensas repetat à Domino? n. 113. & 114. Verba sententiæ condemnatoriæ, an sint concipienda in personam Procuratoris præsentis, vel Domini absentis? n. 115. & 116. ac seqq. Procuratoris negligentia, vel dolus, utrùm noceat Domino? n. 119. & 120. ac seq. An etiam confessio, aut error procuratoris noceat Domino? n. 125. & 127. Contra procuratorem negligentem, aut dolosum, competit Domino actio Mandati directa, n. 128. Et si procurator non est solvendo, conceditur restitutio in integrum Domino petenti, n. 129.

Procuratoris officium quinque potissimùm modis finitur; quibus? T. 38. n. 130. & seqq. F.403. Procurator succumbens tenetur appellare, vel Domino denuntiare, n.131. per mortem Domini, an, & quando finiatur officium Procuratoris? n. 132. & 133. ac 134. Procurator tum judicialis, tum extrajudicialis, re integra liberè à Domino revocatur: secus re non integra, nisi subsit causa, n 136. & 137 ac seqq. Res integra, quamdiu dicatur? n. 138. Causæ justæ revocandi procuratorem re non integra, quæ? n. 139. Procurator potest revocari dupliciter, expressè, & tacitè n. 140. & seqq. Prior Procurator an revocetur per constitutionem secundi? n 141. Ac per hoc, quòd Dominus superveniens ipsemet causam tractet? num. 142. Renunciatione, seu mutuo consensu Domini & procuratoris, cessat hujus officium, n.143. Invito Domino nequit procurator post susceptum mandatum suo officio renunciare, n. 144. Nisi subsit justa causa, n. 145. Atque Judicis authoritas accedat, n. 146.

Procuratori, falsi exceptio potest semper objici, ac per hanc ejus gesta redduntur invalida. T. 38. n. 147. & 148. F.405. Secus, si nemo contra ejus gesta excipiat, n. 149. & seqq. Ratihabitio confirmat judicium agitatum cum falso Procuratore, n. 150. Dummodò hic aliundè non fuerit inhabilis ad tale officium, n. 151. & 152. Dominus appellans à sententia per falsum procuratorem reportatâ, censetur eam ratihabere, n. 153. Dominus potest ratificare processum ac sententiam per falsum procuratorem in sui favorem obtentam, si anteà pars adversa non exceperit, n. 154 Solvitur instantia contra hoc, n. 155. Gesta per Procuratorem revocatum regulariter valent, si revocatio eidem nondum fuit intimata, n. 156. Idemque dicendum de mandante maleficium, v. g. percussionem Clerici, in ordine ad incurrendam excommunicationem, n.157. Fallit istud in Procuratore ad contrahendum matrimonium, n. 158. Et in nonnullis aliis casibus, n.159. & 160. Procuratoris revocatio, ut habeat effectum ad inducendam nullitatem gestorum per ipsum, quibus sit intimanda? n. 161. & seq. Quid, si Procurator inquisitus celet revocationem sui mandati? n.167. Procuratoris constitutio, si fiat ex gravi metu, an valeat? T. 40. n. 74. F. 413.

Professio Fidei, à quibus fieri debeat? T. 1. n. 152. & seqq. F. 76. Vide suprà V. *Fidei professio.* Professio Religiosa ex metu gravi, & injustè incusso emissa, ipso jure est irrita. T. 40. n. 57. F. 412. Adversùs professionem Religiosam Minor nunquam restituitur. T. 41. n.89. F.425. Benè tamen, ut si allegaverit nullitatem ejus, post quinquennium possit audiri, n. 90. Restitutio hæc adversùs lapsum quinquennii, à solo Papa potest concedi, n. 91. Solvitur instantia, n.92.

Prohibitum intelligitur, quod non reperitur concessum declaratur. T.3. n. 33. & 34. F. 128. Prohibitorum Edictum, quod? n. 35.

Promulgatio legum requiritur ad earum obligationem. T.2. n. 105. & seq. F.78. Sive ea fiat voce Præconis sive per scripturam, n. 106. Solvuntur objectiones notabiles, n. 107. & seqq. Qualis promulgatio requiratur ad rationem legis? n. 110. & seqq. Leges Imperiales debent promulgari in cujuslibet Provinciæ Metropoli, n. 111. Neque obligant, nisi post lapsum duorum mensium. Ibid. Fallit hoc in Statutis inferiorum Principum, vel Civitatum, n. 112. & 113. Aut quando in lege aliud tempus est expressum, n. 114. Lex, sive Constitutio Pontificia Romæ promulgata, an obliget pro toto Mundo absque alia publicatione in Provinciis, vel Diœcesibus? num. 117. & seqq. Refertur sententia affirmativa unà cum suis fundamentis, n. 118. & seqq. Sententia negativa tenetur à pluribus Authoribus, n. 125. Hujusque rationes, n. 126. & seqq. Quid in praxi attendendum? n. 132. & seqq. Promulgari an debeat interpretatio authentica legis, ut obliget. T. 2. n. 373. & seq. F. 106. Protestatio contraria facto non relevat. T. 1. n.218. & 219. F. 60. Protestatio contraria facto, quæ? n. 218. Protestatio Auctoris, scripta sua judicio Ecclesiæ submittentis, utiliter libris apponitur, n. 215. Alia protestatio Auctorum scribentium de Vita & Miraculis nondum Beatificatorum, n. 216. & 217.

Provincia, quæ dicatur secundum Canones? P. n. 197. F. 27. & quæ secundum Leges? Ibid.

Provisio, & Collatio Beneficii, an idem sint? T. 3. n.97. F. 135. & T. 6. n. 16. F. 184. Provisio est nomen satis latum, comprehendens sub se omnes modos providendi Ecclesiis. cit. T. 6. n. 16. F. 184. An, quando sub se comprehendat electionem? n. 17.

Publicatio Scrutinii, quæ. T. 6. n. 285. F. 213. quomodo fiat? n. 286. Publicatio electionis communis, seu capitularis, quæ? n. 287. Quibusque verbis fieri soleat? n. 288. Publicatio legum. Vide suprà V. *Promulgatio legum.* Publicatio resignationis beneficiorum qualiter sit facienda? T. 9. n. 127. & seqq. F. 242. Vide infrà V. *Renunciationes Beneficiorum.*

Pupillus sine Tutoris authoritate meliorem suam conditionem facere potest, non deteriorem. T. 2. num. 416. F. 101.

Q

Qualitates Rescriptis Pontificis insertæ, inde non probantur: secùs de Superscriptionibus. P. n. 111. F. 15. Qualitates in eligendis requisitæ, quæ? T. 6. n. 204. F. 204. & usque ad n. 334. Qualitates quæ requirantur in præficiendis, seu promovendis ad Beneficia Ecclesiastica? T. 14. n. 2. & 3. ac seqq. F. 278. Si Papa rescribit pro non habente debitas qualitates, an & quando talis sit instituendus in Beneficio? n. 4.

Quarta Decimationum est de Lege Diæcesana. T. 31. n. 97. F. 348. Quarta mortuariorum, seu Funeralium, spectat ad Legem Diœcesanam, n. 98. An ab hac eximantur Monasteria? n. 97. & 100.

Qui citò dat, bis dat, qua ratione? T. 3. n. 191. F. 146.

Rasu-

R

RAsura, vel cancellatio in loco suspecto, vitiat Rescriptum, & aliud Instrumentum. T. 3. n. 224. F. 149. Locus suspectus rasuræ, quis; n. 225. Quid, si fiat rasura in Narratione facti? Ibid. Aut rasura sit modica? n. 226. Vel scriptura abrasa, manu ejusdem Notarii rescripta fuerit? n. 227. Cautela notabilis circa hoc adhibenda, n. 228. Rasura, vel cancellatio, præsumitur facta ab eo, penes quem reperitur Instrumentum, nisi probetur oppositum, n. 230.

Ratihabitio retrotrahitur, & mandato comparatur, quando? T. 35. n. 53. & 54. F. 373.

Ratio legis, est anima legis. T. 2. n. 388. & 429. F. 108. Ubi eadem est ratio, eadem est juris dispositio, cit. T. 2. n. 410. & seqq. F. 110. Nec tunc fit extensio legis, sed magis declaratio, n. 412. Ob identitatem rationis in lege expressæ, fit extensio etiam in materia odiosa, & pœnali, n. 423. & 429. ac seq. Et idem dicendum, quando unica tantùm ratio legis afferri potest, n. 431. Ratio unica legis, quæ? n. 432.

Ratiocinia, quid sint, quique dicantur ad ea obligati? T. 19. n. 1. & 2. F. 295. Obligati ad ratiocinia prohibentur ordinari ante redditas rationes, n. 3. & cur? n. 4. Generaliter omnes implicati sæcularibus officiis, & negotiationibus, quæ in Clericis non tolerantur, ordinari nequeunt, n. 5. & seqq. Secùs dicendum de gerentibus talia munera, quæ Clericis suscipere licet n. 7. Quid agendum, si quis ad ratiocinia obligatus, invito creditore ordinetur? n. 8. & seqq. An talis sit suspensus, vel irregularis? n. 11.

Reconventio coram Arbitro compromissario, non valet. T. 43. n. 60. F. 436. An reconventio locum habeat saltem coram Arbitro juris? n. 60. & 61.

Recusatio Judicis delegati, quid, & quando fieri possit. T. 29. n. 148. F. 332. Per eam extinguitur officium Judicis delegati, n. 49. & 150. ac seqq. Causa recusationis Judicis delegati regulariter debet tractari per Arbitros, n. 152 Exceptis tribus casibus; & quibus n. 153.

Regimen est triplex, Monarchicum, Aristocraticum, & Democraticum. T. 2. num. 100. & seqq. F. 73. In quolibet Regimine, quis possit statuere Leges. Ibid.

Regulæ Cancellariæ, licèt nondum publicatæ, obligant. T. 2. n. 107. F. 55. Et qua ratione tunc obligent, n. 109. Regula Cancellariæ *De Viginti* refertur; ac declaratur. T. 9. n. 68. & seqq. F. 236. An procedat in illis, qui dum sani erant, resignaverunt, & casu insperato intra viginti dies decesserunt? n. 71. Tempus viginti dierum, quomodo sit computandum? n. 72. & seqq.

Regulares Ordines plerique hodie sunt exempti ab episcoporum potestate. T. 31. n. 108. F. 350. Exceptis certis casibus, in quibus Regulares exempti subsunt jurisdictioni Episcoporum; & cur? n. 109. Ejusmodi casus singulatim enumerantur, n. 110. usque ad n. 169. Regulares extra Claustra degentes, si delinquant, possunt puniri ab Ordinario loci; & qualiter? n. 111. & seqq. Facultas tamen puniendi Regularem extra Claustra degentem, & delinquentem, non est concessa Episcopis privativè quoad Prælatos Regulares, sed cumulativè, n. 115. Regularis intra Claustrum degens, & extra illud scandalosè delinquens, quomodo subsit Episcopo? n. 116. & seqq. Quid, si Regularis ita scandalosè delinquat intra Ecclesiam, vel Claustrum? nu. 119. Ejecti è Religionibus, vel sine legitimo mandato à suis Conventibus recedentes, subsunt jurisdictioni Episcoporum, n. 120. & 121. Sicut & Regulares in personam Episcopi delinquentes, aut exercitium suæ jurisdictionis impedientes, n. 122. Regulares notoriè excommunicati, possunt denunciari ab Episcopo, ut evitentur, n. 123. Jurisdictioni Episcopi subsunt Regulares in Conventibus, ubi non sunt duodecim ipsorum, n. 124. Tenenturque ad publicas processiones accedere vocati, n. 128. Nisi distent per dimidium milliare, aut sint specialiter excepti, n. 129. Regulares non possunt Confessiones sæcularium audire sine approbatione Episcopi, num. 133. Nec Missas privatis in domibus celebrare Episcopo prohibente, n. 135. & seqq. Regulares assistentes matrimonio sine licentia Parochi, ipso jure suspenduntur, donec ab Ordinario ejus absolvantur, n. 134. Et quid, si præsumant assistere matrimonio non præmissis denunciationibus? Ibid. Regulares an possint SS. Eucharistiæ Sacramentum publicè adorandum proponere? n. 138. & 139. Aut processiones facere sine licentia Ordinarii? n. 140.

Regulares sunt subjecti Episcopis quoad Editionem librorum, utpotè per ipsos examinandorum & approbandorum. T. 31. n. 143. F. 353. Quid dicendum de Lectionibus, Disputationibus, vel Concionibus? n. 144. Regulares sine Ordinarii licentia nequeunt novas Indulgentias publicare, n. 145. Subsunt Episcopis quoad officium Prædicationis; & quomodo? n. 146. 147. & 148. Contra Regulares asserentes, quòd Beata Virgo Maria sit concepta cum peccato Originali, procedunt Episcopi, n. 149. Regulares exempti subsunt Episcopis in causa Hæresis, ubi non sunt Inquisitores, nu. 150. Sicut & Confessarii, quomodolibet exempti, sollicitantes in Confessione, n. 151. Subduntur etiam Episcopis quoad accessum ad Synodum Diœcesanam, sed cum limitatione, n. 152. & 153.

Regulares omnes subjiciuntur Episcopo quoad renuntiationes Novitiorum. T. 31. n. 154. F. 354. Istud tamen locum non habet in Testamentis, & Codicillis, n. 155. Episcopus potest compellere Regulares, ut Novitiis ante professionem abeuntibus omnia sua restituant, n. 156. Regulares subduntur Episcopis quoad explorationes voluntatis Puellarum Deo dicandarum, n. 157. & 158. Item in judicio nullitatis Professionis Religiosæ, n. 159. Regulares Sabbato sancto nequeunt Pulsare campanas ante Ecclesiam Cathedralem, vel majorem, n. 160. & 161. Possunt compelli ad habendam Lectionem Sacræ Scripturæ n. 162. Regulares debitores extra Conventum degentes, possunt in causis civilibus mercedum, & miserabilium personarum, coram Ordinariis conveniri, n. 163. & 164. An etiam coram eisdem conveniri valeant ratione delicti, contractus, vel rei, de qua agitur? nu. 165. & 171. Regulares subjiciuntur etiam Ordinariis in reddenda ratione de executione ultimarum voluntatum, si quam gesserunt, n. 166. Item quoad executionem Decretorum Concilii Tridentini; & quomodo? n. 167. Regulares, quantumvis exempti, tenentur Episcopis reverentiam præstare, eisque in suis Ecclesiis usum Baldachini concedere, n. 168. Alii casus, in quibus Regulares exempti subsunt Episcopis. Remissivè, n. 169. & 170. Vide infrà ℣. *Religiosi*.

Rejectus ab electione an posteà sit Ineligibilis, & quando? T. 6. n. 229. & seqq. F. 207.

Reipublicæ graviter læsæ competit beneficium restitutionis in integrum. T. 41. n. 36. F. 420. Vide infrà ℣. *Restituere in integrum*.

Religiosis est prohibitum, ne è Claustris exeant ad audiendum Jus Civile, vel Medicinam; & sub quibus pœnis? P. n. 228. Et in quo sensu? num. 230. & seqq. Non tamen, quin intra Claustrum Juris Civilis scientiam addiscant, n. 229.

Religiosi nequeunt consentire electioni de se factæ extra Monasterium, absque licentia obtenta sui Superioris. T. 6. n. 315. F. 216. Nec valet Superioris licentia, ut Religiosi possint consentire electioni primùm faciendæ, n. 216. Quid de Religiosis electis in discordia ad aliquam Prælaturam extra Ordinem? n. 317. Alia consensum Superioris respectu electionis Religiosorum concernentia, breviter expediuntur, n. 318. Circa Regularium Superiorum electiones, quid statuerit Concilium Tridentinum? T. 6. n. 328. & seqq. F. 218. Vide supra ℣. *Electiones Regularium*. Regulares in electionibus non tenentur observare apices Juris, n. 339. In Regularibus ad Ordines suscipiendos non requiritur tanta scientia, ac in aliis, & cur? T. 11. num. 67. F. 259. Religiosi non professi, aut qui ad certum duntaxat tempus sunt professi, nequeunt ordinari ad titulum paupertatis? n. 74 Et quid de Religiosis Societatis Jesu? n. 75. Pœna ordinantium Religiosos non professos, vel solùm professos ad certum tempus, n. 196. Religiosi alii habent exemptionem communem, alii sunt plenè exempti, ut Mendicantes. T. 31. n. 171. F. 355. Religiosorum Mendicantium Superiores locales an validè ineant pacta, & compositiones, sine licentia Ministrorum, vel Capitulorum Provincialium, cum Prælatis seu Rectoribus Parochialium Ecclesiarum. T. 35. n. 78. & 79. F. 375. Religiosi non possunt Advocatum agere in judicio. T. 37. n. 24. F. 389. Nisi pro utilitate sui Monasterii, & accedente licentia Prælati, n. 25. Religiosi non possunt constitui Procuratores sine licentia sui Prælati, &c. T. 38. n. 48 F 395. Religiosi debent habere Syndicum. T 39. n. 5. F. 406. Saltem de honestate, licèt non de necessitate, num. 6. Vide suprà ℣. *Regulares*.

Remedium ordinarium habenti, non est tribuendum extraordinarium: limitatur, nisi extraordinarium sit pinguius T. 41. n. 6. F. 417. Exemplificatur hoc in Minore, vel Ecclesia ultra dimidium læsa in venditione, n. 7.

Renunciare quilibet potest juri suo, & favori privato, non obstante confirmatione Superioris. T. 2. n. 545. F. 125. Non tamen favori publico, n. 547. Quilibet potest juri suo renunciare; quomodo intelligendum? T. 9. n. 15. F. 230.

Renunciari nequeunt Beneficia sine consensu Superioris. T. 9. n. 13. & seqq. F. 330. Neque valet consuetudo in contrarium, n. 14. Papa potest renunciare Papatui absque consensu Cardinalium, nu. 16. Liberè etiam renunciat, qui plenum jus in Beneficio necdum habet; putà, qui est tantùm electus, & necdum confirmatus, n. 17. An idem dicendum in Beneficio litigioso? n. 18. & 19. Utrùm quis possit renunciare Beneficio Ecclesiastico ex causa ingrediendi Religionem? n. 21. & seqq. Nequit hoc facere Episcopus, n. 21. Benè tamen inferior Clericus, n. 22. & 23. Etsi in praxi consultum sit, petere licentiam sui Ordinarii; & cur? n. 24 & 25. Renunciari quæ Beneficia possint vel non possint? cit. T. 9. n. 43. usque ad n. 74. F. 233.

Renunciatio, quid? T. 9 n. 2. F. 229. Quibusque aliis nominibus appelletur? num. 3. Debet esse spontanea; aliàs potest rescindi. Ibid. Renunciatio Beneficii, coram quo fieri possit? n. 4. & seqq. Facta in manibus Laici, est invalida, n. 4. Nec potest fieri in manibus Vicarii Generalis absque speciali commissione Episcopi, n. 6. Et quid de Capitulo Sede vacante? n. 7. Renunciatio Beneficiorum alia est tacita, cujus varia exempla referuntur, n. 8. & 9. Et quid sit renunciatio tacita magis propriè? n. 10. Alia expressa, n. 11. Pura, vel conditionalis, n. 12. An Beneficia possint renunciari propria authoritate, & sine consensu Superioris, n. 13. Renunciatio Beneficii, num comprehendatur sub Decreto Concilii Tridentini *sess. 25. cap. 16. de Regularib. n. 27. & seqq.* Ad renunciationem Beneficii requiritur justa causa cit. T 9. n. 34. F. 232. Sex causæ resignandi Episcopatum, n. 35. Quæ pariter sufficiunt ad renunciationem inferiorum Beneficiorum, n. 36. Refertur circa has Constitutio B. Pii V. *Quanta Ecclesiæ*, n. 37. Facta renunciatione pura, & à Superiore admissa, non est locus pœnitentiæ, n. 38. & 39. Benè tamen anteà, n. 40. Potest quis ex novo titulo redire ad Beneficium anteà resignatum, n. 41. Sed tunc ultimum locum tenebit præ aliis, n. 42. Resignatio, quorum Beneficiorum fieri possit, vel non possit? n. 43. & seqq. Renunciatio Beneficii patronati, atque electivi, sine consensu Patroni, vel Eligentium facta, non est ipso jure irrita, sed irritanda, n 61. & 62. In Curia Romana non admittuntur resignationes Parochialium, nisi exprimatur, per quantum tempus possederit resignans Beneficium, n. 63. & 64. Rigor iste non procedit in resignationibus, quæ fiunt extra Curiam in manibus Ordinarii, n. 65. Renunciatio Beneficii facta ex causa infirmitatis, seu ante mortem, an, & quando sit valida, n. 67. & seqq. Refertur ac declaratur Regula Cancellariæ *De Viginti*, n. 68. & seqq.

Renunciatio Beneficii debet esse pura; & quomodo? T. 9. n. 75. & seq. F. 237. Et cum primis ab omni pecunia, n. 75. Renunciatio facta cum pacto, ut Resignatarius solvat expensas olim in Beneficii assecutione factas, est simoniaca, n. 76. Solvitur instantia, n. 77. Item, ut Resignatarius solvat omnes expensas in admissione resignationis &c. n. 78. Sicut & pactum, involvens simoniam confidentialem, n. 79. Renunciatio Beneficiorum etiam debet esse pura ab omni pacto, conditione, ac modo, n. 80. Privata partium authoritate facto: alias secùs, n. 81. Renunciatio Beneficiorum ex causa permutationis, an sit licita? n. 82. & seqq. Et qualiter instituenda? n. 90. & seqq. Vide suprà ℣. *Permutatio Beneficiorum*.

Renunciatio in favorem tertii, seu cum clausula *Non aliter?* an sit illicita, quin & simoniaca? T. 9. n. 105. & seqq. F. 239 Ea non continet simoniam Juris Divini, sed potest fieri in manus Summi Pontificis, num. 105. Utrùm ipsa facta in manus Episcopi contineat simoniam Juris Ecclesiastici, variant Doctores, n. 106. & seqq. Affirmativa sententia est communior, ac pro Foro externo retinenda, n. 108. & 109. Resignatio Beneficii in favorem tertii, nequit fieri coram Episcopo, n. 110. & seqq. Simpliciter tamen resignando Beneficium licet certam personam Episcopo recommendare, ut illud huic conferat, nu. 112. Sed tunc Episcopus non est adstrictus huic conferre, num. 113. Quid juris circa hoc in Bulla B. Pii V. *Quanta Ecclesiæ?* n. 114. usque ad n. 119. Dicta bulla non procedit in Beneficiis jurispatronatus, n. 117. Ubi ipsa est recepta, nequit Episcopus ad Concursum Parochialis Ecclesiæ admittere suos, vel resignantium Consanguineos, &c. n. 118. Potest tamen conferre Beneficium resignatum uni Familiarium sui Vicarii Generalis, n. 119. An facta renunciatione cum clausula *Non aliter*, possit Episcopus rejecta conditione, veluti turpi; Beneficium conferre, cui voluerit? n. 120. & seqq. Sententia negativa est probabilior, n. 121. & 122.

Renunciatio reciproca, triangularis, & quadrangularis Beneficiorum quæ, T. 9. n. 123. F. 241. Tales renunciationes Beneficiorum nequeunt fieri, nisi in manus Summi Pontificis n. 124. Quid consilii ita renunciare volentibus? n. 125. & 126.

Renunciationes Beneficiorum, an, & qualiter sint publicandæ, T. 9. n. 127. & seq. F. 242. Dicta renunciationum publicatio juxta Constitutiones Apostolicas est facienda; & cur, n. 127. & 128 Alioquin invalida est provisio de Beneficiis resignatis, n. 129. Resignationes quorumvis Beneficiorum sunt publicandæ, n. 130. Et quibus in locis, n. 131. Qua forma, n. 132. Et quo tempore, loquendo de renunciatione facta in manibus summi Pontificis? n. 133. Quid dicendum de publicatione resignationis, quæ fit in manibus inferiorum Collatorum; n. 134. Bulla Greg. XIII. *Humano vix judicio*, nõ videtur ubique recepta, n. 135.

Renunciationis Beneficiorum, qui sint effectus, T. 9. n. 136. & seqq F. 243. Per eam inducitur vacatio Beneficii, n. 136. Et resignans in isto amittit omne jus, habeturque pro mortuo. Ibid. Renunciatio admissa excludit à Beneficio resignantem etiam pœnitentem n. 138. Alii ejus effectus enumerantur, n. 139. Eos tamen solùm inducit renunciatio valida, n. 140. & seq. Renunciatio invalida non abdicat jus respectu Beneficii, n. 141. Puta, si fiat in manibus non valentis eam recipere, n. 142. & seqq. Facta in manibus Laici, an teneat in præjudicium resignantis, n. 143. Per renunciationem simoniacam jus non abdicatur, n. 144. Tamen simoniacè resignans, potest privari Beneficio n. 145. Renunciatio Beneficii ex causa permutationis, quando abdicet jus, n. 146. Et quid dicendum de aliis renunciationibus conditionatis, n. 147. Ut renunciatio Beneficii operetur suos effectus, debet ejus admissio esse intimata Resignanti, n. 148. Atque acceptata à Resignatario, si est facta in favorem tertii, n. 149. Utrùm Clericus Beneficium resignans, possit percipere fructus ejus, & quales; n. 150. & seqq. Vide suprà ℣. *Fructus*.

Res quando nam desinat esse integra ita ut valor rescripti non censeatur expirare morte concedentis? T. 3. n. 237. & seqq. F. 151. Concordatur *c. Relatum 19. &c.*

Gra-

Decretum 20. de offic. Delegat. n. 242. usque ad n. 249. Res integra in Compromisso, quando fit? T. 6. n. 82. 11. 192. Resaliens legeri poteſt, non tamen fallum aliis non prodeſt. T. 21. n. 65. F. 374. Res integra, ſed Mandatum pro curatorio integro quando dicatur? T. 28. n. 158. F. 404.

Rescriptum, alio nomine appellatur Decretalis Epiſtola. T. 2. n. 10. F. 63. In Rescriptis ſub generali dispenſatione non comprehendunt Decreta Concilii Generalis. T. 2. n. 32. F. 72. Diſpenſatio in Rescriptis, & Conſtitutionibus Pontificias quoad hoc. n. 327. & 328. Interaniis ſumta Brevis ſint ejuſdem authoritatis, ac Rescripta Papalia. n. 332. Convenienia, & diſcrimina inter Leges, & Rescripta. T. 1. n. 1. F. 126.

Rescriptum, quid? T. 3. n. 2. & ſeqq. F. 126. Rescriptum nomen, quibus convenitur, n. 3. Abſolute prolatum in Ecclesiaſtico, ſecularique ſpectat Rescriptum Papale, n. 4. Quibus de cauſa rescripta concedi ſolent? n. 6. Minus propriis reſtrictè commentarius inter Rescripta. n. 6. & 7. Rescripta cuibus particulariter Ordinariis, Supplicatione, & Conſolatione, n. 8. Rescriptum, an habeat vim Legis? T. 3. n. 8. & ſeqq. F. 126. Facit pro inter partes. n. 10. Rescriptum integrum, quomodo comprehendit ſubiectiſ Privilegium, Beneficium, Mandatum, ac reſcriptum propriè dictum. n. 3. Rescriptum propriè, quid, & quomodo diſtinguatur? n. 3. Mandatum. n. 16. & ſeqq. Rescriptum, quotuplex ſit? n. 22. Rescriptum contra legem, penitet legem, & ſecundum legem, quid? n. 23. Rescriptum obſtinatum in rubrica Tituli *De Reſcriptis* n. 24. *Reſcriptum contra jus non valet, quando intelligitur?* n. 25. & 26. Rescripta juſtitiae ſeu ad ius, & reſcripta gratiae ſeu ad Beneficia, quid? n. 28. & ſeqq. 30. Reſcriptum mixtum, quid? n. 31. In dubio reſcriptum profunium juſtitiae, & non gratiae, n. 32.

Reſcriptum interpretatur preeſti, qui expreſſiſ Jurium prohibitur. T. 3. n. 33. F. 126. Reſcriptum, ab poſſit imperrare Sevir? n. 36. & 37. Hæreticis? n. 38. Excommunicatis? n. 39. & ſeqq. Salem per procuratorem? n. 45. Reſcriptum ab excommunicatione, an ſit impetrare nullum, vel dunteaxat ope excepionis? n. 46. & ſeqq. Quid juris, ſi poſt impetratum Reſcriptum, ab eiusdem ſit, impetrantem reſcindat in excommunicationem? n. 49. Reſcriptum ab excommunicatione impetratum eſt nullum, licet excommunicatio ſit occulta, & excommunicatus non vitandus, n. 50. & ſeqq. Reſcriptum, an quis poſſit impetrare pro alio abſque eius ſpeciali mandato? n. 56. & ſeqq. Quid de Sixto quadrato Cardinale Romano? n. 59. & ſeqq.

Reſcriptum intra quod tempus ſint prorogandi? T. 3. n. 60. & ſeqq. F. 131. Reſcriptum juſtitiae, & reſcriptum gratiae, an ſint perpetua? n. 63. & ſeqq. & ſeqq. Circa prorogationem reſcriptorum ad Beneficia, quid diſponant Concordata Germanica? n. 68. In reſcriptis gratiae ſaepenumero tempus *Datae*, in reſcriptis juſtitiae vero *ſupplicationis*? *Ex Idiomate* quomodo intelligatur? n. 70. 71. & ſeqq. In dubio id quod effectuſ in reſcriptis attendantur tempus *Praeſentiae*, vel tempus *Datae*? n. 78. & ſeqq. n. 80. Minus propriis reſcriptis ſubiacent Regulae Cancellariae? n. 79. Ex pluribus reſcriptis juſtitiae, quodnam ſit praeferendum? n. 81. & ſeqq. F. 133. & ſeqq. n. 83. Secundum reſcriptum juſtitiae ſubſequens, non eſt ipſo non nullum, ſed ex ſuo ſpecie, non invalidatur, n. 92. & ſeqq. Reſcriptum Beneficiale quodnam ſit? n. 94. & ſeqq. Reſcriptum prioris impetratum, non eſt ipſo non nullum, ſed ex ſuo ſpecie, non invalidatur, n. 92. & ſeqq. Reſcriptum Beneficiale quodnam ſit? n. 94. & ſeqq. Reſcriptum Reſcripta ſuper Beneficiis in eadem Eccleſia ſint conferendi, an ſint ſuperanda? n. 99. & ſeqq. usque ad n. 111. Reſcriptum varii casus, & diſtinctiones circa hoc libid. Quid dicendum de alio Reſcripti ſignificatio, & quodnam eorum ſit praeferendum, & plura à diverſis ſuprunt impetratis circa idem? n. 112. & ſeqq. Ob reſcriptum Principis neque revocari tranſlatio. T. 38. n. 48. F. 585.

Reſcriptorum interpretatio, quaſis ſaciendа? T. 3. n. 119. & ſeqq. F. 137. Reſcripta juſtitiae in dubio ſunt ſtricta, & ſecundum ſua principia. n. 120. Eaque ſunt ſtricta in interpretationis, neque extendendaſ cauſam, vel perſonam non expreſſam, n. 121. & ſeqq. In reſcripto juſtitiae ſub cauſula, *Et quidem alio*, non comprehendunt perſonae dignores expreſſi, n. 122. Nemo eſtimata mulcandus. n. 123. Reſcripta gratiae, & ad beneficia, quaſiter ſint interpretanda? n. 126. & ſeqq. Reſcripta ad Beneficia Eccleſiaſtica ſcilicet ambiguaſ, iuxta ſtricte interpretanda, n. 128. & ſeqq. In reſcriptis quaenam clauſulae commodae appponantur, vel ſi ſint ſubintelligi debeant? n. 131. & ſeqq. F. 138. Reſcripta ſub ſimplicitate gratiae, ita neceſſaria eſt obſervanda, n. 144. & ſeqq. Nec ſolo Beneficia, ſed quoque alioquoſiens impleta, n. 145. Stricta conſtipatio, & in reſcriptum, & ſubſtantia. n. 150. Tum pro forma ſubſtantiali, nec ne? n. 147. & ſeqq. Reſcriptorum ſubſtantia, & obreptio, quomodo commiſcitur? T. 3. n. 152. & ſeqq. F. 140. Reſcriptum ſubreptitium, & obſcurum, quid? n. 154. & 155. Subreptitium, quando non ſuperatur? n. 156. & ſeqq. Tres regulae Abbatis circa hoc. n. 159. Capitulum, *Super litteris, de Reſcriptis*, eſt clavis circa hoc. n. 160. & ſeqq. Reſcripta ſuper Beneficiis in reſervatione ſunt Beneficia, atque privilegia? n. 160. Peraſtinentiam abſolutam utitur quodlibet reſcriptum in totum, n. 161. & ſeqq. Reſcriptum ſubſtantiam ab ipſo jure ſe nullum? vel dunteaxat ope exceptionis? n. 170. & ſeqq. Eſt diſtinguendum inter reſcripta gratiae ad Beneficia, & ad Mandata, quibus ſuperantur, n. 171. & ſeqq. Reſcriptum, quotuplex ſit? n. 22. Reſcriptum contra legem, penitet legem, & ſecundum legem, quid? n. 23. Reſcriptum obſtinatum in rubrica Tituli *De Reſcriptis* n. 24. *Reſcriptum contra jus non valet, quando intelligitur?* n. 25. & 26. Reſcripta juſtitiae ſeu ad ius, & reſcripta gratiae ſeu ad Beneficia, quid? n. 28. & ſeqq. 30. Reſcriptum mixtum, quid? n. 31. In dubio reſcriptum profuniium juſtitiae, & non gratiae, n. 32.

Reſcriptum impetratum preeſti, qui expreſſiſ Jurium prohibitur. T. 3. n. 33. F. 126. Reſcriptum, ab poſſit imperrare Sevir? n. 36. & 37. Hæreticis? n. 38. Excommunicatis? n. 39. & ſeqq. Salem per procuratorem? n. 45. Reſcriptum ab excommunicatione, an ſit impetrare nullum, vel dunteaxat ope exceptionis? n. 46. & ſeqq. Quid juris, ſi poſt impetratum Reſcriptum, ab eiusdem ſit, impetrantem reſcindat in excommunicationem? n. 49. Reſcriptum ab excommunicatione impetratum eſt nullum, licet excommunicatio ſit occulta, & excommunicatus non vitandus, n. 50. & ſeqq. Reſcriptum, an quis poſſit impetrare pro alio abſque eius ſpeciali mandato? n. 56. & ſeqq. Quid de Sixto quadrato Cardinale Romano? n. 59. & ſeqq.

Reſcriptum intra quod tempus ſint prorogandi? T. 3. n. 60. & ſeqq. F. 131. Reſcripta juſtitiae, & reſcripta gratiae, an ſint perpetua? n. 63. & ſeqq. & ſeqq. Circa prorogationem reſcriptorum ad Beneficia, quid diſponant Concordata Germanica? n. 68. In reſcriptis gratiae ſaepenumero tempus *Datae*, in reſcriptis juſtitiae vero *ſupplicationis*? *Ex Idiomate* quomodo intelligatur? n. 70. 71. & ſeqq. In dubio id quod effectuſ in reſcriptis attendantur tempus *Praeſentiae*, vel tempus *Datae*? n. 78. & ſeqq. n. 80. Minus propriis reſcriptis ſubiacent Regulae Cancellariae? n. 79. Ex pluribus reſcriptis juſtitiae, quodnam ſit praeferendum? n. 81. & ſeqq. F. 133. & ſeqq. n. 83. Secundum reſcriptum juſtitiae ſubſequens, non eſt ipſo non nullum, ſed ex ſuo ſpecie, non invalidatur, n. 92. & ſeqq. Reſcriptum Beneficiale quodnam ſit? n. 94. & ſeqq. Reſcriptum prioris impetratum, non eſt ipſo non nullum, ſed ex ſuo ſpecie, non invalidatur, n. 92. & ſeqq. Reſcriptum Beneficiale quodnam ſit? n. 94. & ſeqq. Reſcripta ſuper Beneficiis in eadem Eccleſia ſint conferendi, an ſint ſuperanda? n. 99. & ſeqq. usque ad n. 111. Reſcriptum varii casus, & diſtinctiones circa hoc libid. Quid dicendum de alio Reſcripti ſignificatio, & quodnam eorum ſit praeferendum, & plura à diverſis ſuprunt impetratis circa idem? n. 112. & ſeqq. Ob reſcriptum Principis neque revocari tranſlatio. T. 38. n. 48. F. 585.

Reſcriptum interpretatio, quaſis ſaciendа? T. 3. n. 119. & ſeqq. F. 137. Reſcripta juſtitiae in dubio ſunt ſtricta, & ſecundum ſua principia. n. 120. Eaque ſunt ſtricta in interpretationis, neque extendendaſ cauſam, vel perſonam non expreſſam, n. 121. & ſeqq. In reſcripto juſtitiae ſub cauſula, *Et quidem alio*, non comprehendunt perſonae dignores expreſſi, n. 122. Nemo eſtimata mulcandus. n. 123. Reſcripta gratiae, & ad beneficia, quaſiter ſint interpretanda? n. 126. & ſeqq. Reſcripta ad Beneficia Eccleſiaſtica ſcilicet ambiguaſ, iuxta ſtricte interpretanda, n. 128. & ſeqq. In reſcriptis quaenam clauſulae commodae appponantur, vel ſi ſint ſubintelligi debeant? n. 131. & ſeqq. F. 138. Reſcripta ſub ſimplicitate gratiae, ita neceſſaria eſt obſervanda, n. 144. & ſeqq. Nec ſolo Beneficia, ſed quoque alioquoſiens impleta, n. 145. Stricta conſtipatio, & in reſcriptum, & ſubſtantia. n. 150. Tum pro forma ſubſtantiali, nec ne? n. 147. & ſeqq. Reſcriptorum ſubſtantia, & obreptio, quomodo commiſcitur? T. 3. n. 152. & ſeqq. F. 140. Reſcriptum ſubreptitium, & obſcurum, quid? n. 154. & 155. Subreptitium, quando non ſuperatur? n. 156. & ſeqq. Tres regulae Abbatis circa hoc. n. 159. Capitulum, *Super litteris, de Reſcriptis*, eſt clavis circa hoc. n. 160. & ſeqq. Reſcripta ſuper Beneficiis in reſervatione ſunt Beneficia, atque privilegia? n. 160. Peraſtinentiam abſolutam utitur quodlibet reſcriptum in totum, n. 161. & ſeqq. Reſcriptum ſubſtantiam ab ipſo jure ſe nullum? vel dunteaxat ope exceptionis? n. 170. & ſeqq. Eſt diſtinguendum inter reſcripta gratiae ad Beneficia, & ad Mandata, quibus ſuperantur, n. 171. & ſeqq. Reſcriptum ab ipſo jure ſe nullum, quando? n. 172. & ſeqq. Eſt diſtinguendum inter reſcripta gratiae, & ſecundum legem, quid? n. 173. Secundum legem, quaſiter ſit? n. 174. Et quomodo diſtinguantur

S

SAcerdos est Christus Dominus. T. 1. n. 130. & seqq. F. 50. Sacerdos solus potest conficere Eucaristiam n. 136. Sacerdos non Episcopus, an ex privilegio Papæ possit conferre Ordines, præsertim sacros? T. 13. n. 14. & seqq. F. 279. Per Sacerdotem simplicem potest conferri Sacramentum Confirmationis ex concessione Papæ, n. 22. Sacerdotum potestas in Corpus Christi verum potest stare sine potestate in Corpus Christi mysticum, sed non econtrà; & cur?. T. 16. n. 15. & 16. F. 286. Sacerdoti simplici potest Papa delegare potestatem conferendi certos Ordines, confirmandi, reconciliandi Ecclesias &c. T. 29. n. 86. F. 326.

Sacramenta, quæ imprimunt characterem, non posse iterari, de Fide est. T. 16. n. 1. F. 185. Unde, si in eis conferendis quidpiam fuerit omissum, id cautè est supplendum, non tamen aliquid iterandum, n. 1. & seqq. Imò etiam in aliorum Sacramentorum collatione nihil est iterandum, n. 2. quid agendum in dubio de valore Sacramenti? n. 3. Tres aureæ regulæ Scoti circa hoc observandæ, n. 4. Qua ratione de Ordinato in Subdiaconum sine impositione manuum, *cap. 1. de Sacram. non iterand.* dicatur, hanc esse cautè supplendam, n. 5. Et ratio dubitandi. Ibidem Refertur sententia, asserens, textum ejus esse corruptum, n. 6. Alia sententia explicat textum illum de manuum impositione deprecatoria, non consecratoria; sed impugnatur, n. 7. & 8. Ponitur sententia cæteris probabilior per omissam manus impositionem intelligens omissam collationem primę Tonsuræ &c. n. 9. Impositio manus, si prætermittatur in ordinatione Diaconi, vel Sacerdotis est cautè supplenda, n. 10. Cùm sit materia partialis dictorum Ordinum; n. 11. Quæ manuum impositio pertineat ad substantiam Ordinis Presbyteratus? num. 13. Et cur dicatur Ritus ab Apostolis institutus? n. 14. Alio modo fit impositio manuum Episcopi in collatione Diaconatus, & Presbyteratus, n. 14. Manuum impositio in ordinatione Presbyteri omissa, qua ratione sit supplenda? n. 15. Omissa manus impositio respectu Diaconatus, quomodo suppleri valeat? n. 17. Differentia inter hanc, & priorem supplendam, quæ? n. 18. Omissa in collatione Sacramentorum sunt supplenda, licèt solum ex præcepto Ecclesiæ pertineant ad solemnitatem ipsorum. n. 12. An sit iterandum Sacramentum Extremæ Unctionis, si per errorem Chrisma pro Oleo infirmorum adhibeatur; n. 24. & 38. ac seqq.

Sacrista, quis & quod officium ipsius? T. 26. n. 4. F. 307. Quomodo tam ad Sacristam, quam Archidiaconum pertineat custodia ecclesiæ, & valorum ejus? n. 5. Sacrista alio nomine appellatur *Thesaurarius*, n. 4.

Salutationi Angelicæ quando fuerit appositum ly, *Sancta Maria Mater Dei* T. 1. n. 115. F. 48.

Sanctio, quid? T. 2. n. 14. F. 63.

Satisdatio de judicatum solvendo, quid importet? T. 38. n. 83. F. 399.

Scholasticus idem, ac Primicerius. T. 25. n. 2. F. 307. Vide supra ℣. *Primicerius*.

Scientia triplex, eminens, mediocris, & sufficiens, quę? T. 6. n. 205 F. 205. Scientia tanta requiritur in eligendis ad Prælaturas, atque Officia Ecclesiastica, quanta est necessaria ad ritè obeundum officium suum, n. 206. In Episcopis exoptanda est scientia eminens, n. 207 Sed competens, seu sufficiens toleranda, n. 208.

Scrutatores, quot, & quales sint assumendi in electione? T. 6 n. 121 F. 196. An tres sint de substantia electionis? n. 122. Eorum officium, n. 123. & seqq. Debent exquirere vota singulorum secretò, ac sigillatim; & quomodo? n. 124. & 125. Possunt tamen adhiberi Testes. & Notarius, n. 126. Scrutatores etiam exquirere debent vota cunctorum, n. 127. & seqq. An, & quomodo post publicatum Scrutinium, teneantur Scrutatores procedere ad collationem votorum? n. 130. & seqq Quid agendum, si Scrutatores collationem votorum, & electionem communem differre conentur? n. 131.

Scrutinii forma, an sit necessariò observanda in solemni Postulatione? T. 5. n. 59. & seqq. F. 181. Scrutinii publicatio, quę? T. 6. n. 285. F. 213. Et quomodo fiat? n. 286. Post publicatum Scrutinium Electores variare non possunt, benè tamen ante ejus publicationem, n. 290. & seqq Et quæ ratio diversitatis? n. 291 & seq. Publicato Scrutinio non possunt Electores variare nec ut singuli, nec ut Collegium, n. 294. Dummodò ex votis singularibus in Scrutinio datis, possit sequi communis electio, n. 295. Aliàs secùs, n. 296. & seq. Si electio non ipso jure est irrita, sed per sententiam cassanda, non licet variare publicato scrutinio, num. 299. In electionibus Monialium, an, & in quem finem liceat variare publicato jam scrutinio? n. 300. In electione Summi Pontificis possunt Cardinales post publicatum Scrutinium variare; & quando? n. 301.

Scrutinium in Ordine faciendo, quid, & quotuplex? T. 12. n. 2. & seqq F. 276. Scrutinium à Concilio Tridentino præscriptum, quale sit, & an ubique usu receptum? n. 3. Alterum Scrutinium, n. 4. Et tertium in actu Ordinationis peragendum, explicatur, n. 5. An is, qui ordinari desiderat, in dubio præsumatur idoneus, vel hoc probare teneatur? n. 6. & seqq. Qua ratione idoneitas Ordinandorum possit probari? n. 14 & seq.

Senatus Consultum, quid? P. n. 176. F. 23.

Sententia condemnatoria, & declaratoria judicis, notabiliter differunt; & quomodo? T. 2. n. 231. & seqq. F. 89. Sententia gemina conformis inducit consuetudinem. T. 4. n. 176. F. 171. Sententiæ vœnales sunt ipso jure nullæ. T. 32. n. 11. F. 357.

Sepulti à Schismaticis, non sunt exhumandi. T. 16. n. 30. F. 287.

Sepulturam eligere, & ad hanc eligendam inducere Parochianos, an liceat? T. 35. n. 77. F. 375.

Servitutes sunt Juri naturali contrariæ, quomodo? P. n. 22. F. 3.

Servus meliorem conditionem domini facere potest, non deteriorem. T. 2. n. 316. F. 101. Servi an Rescriptum impetrare valeant? T. 3. n. 36. & 37. F. 129. Servi in Jure, qui dicantur? T. 18. n. 2. F. 295. Servorum triplex est genus, n. 3. & seqq. Servi propriè dicti, seu Mancipia, n. 4. Servi adscriptitii, & Servi originarii, qui? n. 5. Famuli pro annua mercede servientes in sensu Juris non sunt Servi, n. 9. Servus qui efficitur tribus potissimùm modis, n. 7. & seqq. Videlicet nativitate; & quid ad hoc requiratur? n. 8. Captivitate, n. 9. Et venditione, n. 13. Cur capti in bello dicebantur servi, seu Mancipia? num. 9. Defacto capti in bello inter Christianos gesto non amplius efficiuntur servi; & cur? n. 10. Benè tamen capti in bello contra Infideles, v. g. Turcas, gesto, n. 11. Christiani in servitatem Turcam abducti, à nobis reputantur liberi n. 12. Quibus aliis modis quis efficiatur servus? n. 14. Servi propriè dicti, ac etiam Servi adscriptitii, & originarii, prohibentur ordinari absque consensu dominorum, n. 15. & 16. Ordinariè requiritur expressa domini licentia in scriptis obtenta, ut servus ordinetur n. 17 Quamvis etiam tacitus domini consensus sufficere possit, n. 18. Et tunc servus eo ipso acquirit libertatem, n. 19. Servus ad Ordines minores invito domino promotus, debet huic ipsum repetenti restitui, n. 20. Quid juris, si servus invito domino Initiatus fuerit sacris Ordinibus, n. 21. & seqq. Vel etiam ad Sacerdotium promotus? n. 24.

Simile. *De similibus idem est judicium*: declaratur. T. 2. n. 413. & seqq. F. 110. & n. 504. Argumentum à simili est fragile, si datur vel parva dissimilitudo, n. 414. Ex ratione similitudinis non est facienda extensio incorrectoriis Jurium, n. 503.

Spes, in quibus differat à Fide? T. 1. n. 49. F. 40.

Spirituale vinculum, qua ratione sit fortius carnali? T. 7. n. 13. 14. & seqq. F. 221. Spirituale fortius operatur præ carnali, n. 17.

Spiritus Sanctus pariter procedit à Patre & Filio. T. 1. n 19. & 20. F. 36. Hæc Catholica Veritas probatur ex S. Scriptura, n. 21. & 29. Atque ex Testimoniis SS. Patrum, præsertim Gręcorum, n. 22. & seq. Item ratione Theologica, n. 25. & 26. Solvuntur instantiæ Græcorum, n. 27. & seq. Cur Græci Patres dixerint Spiritum S procedere à Patre per Filium, n. 31. Spiritus S procedit à Patre & Filio, tanquam ex uno principio, & unica spiratione, n. 33.

Sponsalia ex metu gravi injustè incusso contracta, probabiliùs ipso jure sunt nulla; adeò, ut non inducant impedimentum justitiæ publicæ honestatis. T. 40. n. 45. & 46. F. 411.

Sportularum appellatione, quid intelligatur; T. 32. n. 17. F. 357. De Jure Civili potest Judex Delegatus sportularum nomine aliquid exigere, non verò Ordinarius, n. 18. De Jure Canonico neuter potest eas exigere, n. 19. & 20. Imò recipiens tenetur ad restitutionem, non obstante remissione eorum, quibus restitutio facienda esset, n. 21. & 22. Quamvis istud posterius solùm procedat in Delegatis Summi Pontificis, n. 23.

Status hominum triplex in Ecclesia, Virginum, Continentium, & Conjugatorum. T. 1. n. 149. F. 52. Status Virginalis antecellit cæteris, eique attribuitur Fructus centesimus, n. 150. Status Clericalis requiritur in eligendis ad Beneficia Ecclesiastica. T. 6. n. 219. F. 206. Status Ecclesiastici intentio requiritur in præficiendis ad Beneficia Ecclesiastica; & quomodo? T. 14. n. 7. F. 279.

Statuta nova facere pro suis subditis, an possint Episcopi? T. 2. n. 69. & seqq. F. 69 Archiepiscopi? n. 74. & seqq. Et Capitulum Cathedrale? n. 84. & seqq. Statuta an possint facere Ecclesiæ Collegiatæ? n 94. An aliæ Universitates, Collegia & Societates? n. 95. & 96. Imò & Ordines Religiosi? n. 97. & seqq. Quis possit Statuta condere pro Ordine Fratrum Minorum; n. 98. & 99. An etiam Congregatio intermedia possit facere Statuta? Ibid. Statuta perpetua possunt condere Legati Sedis Apostolicæ. T. 30. n 15. F. 336. Vide suprà ℣. *Constitutiones*, & ℣. *Episcopus*, & ℣. *Archiepiscopus &c.*

Statuta sæcularia Laicorum an obligent Clericos? T. 2. n. 290. & seqq. F 97. Statuta inferiorum Laicorum, quæ disponunt circa contractus, & non sunt præjudicialia Clericis, nec sacris Canonibus contraria, an extendantur ad Clericos? cit. T. 2. n. 322. & seq. F. 101. Sententia negativa est communis, n. 324. & seq. Differentia inter Statuta particularia locorum, & leges Juris Civilis, nu. 325. Dantur nihilominus certi casus, in quibus Statuta Inferiorum Laicorum extenduntur ad Clericos, vel hos afficiunt; & qui sint illi casus? n. 328. & 329. ac seqq. Aliud est, Statuto coerceri: aliud, sub certa lege alicujus præstationis ad statuti commodum invitari, n. 338. Statutum laicali præjudicans Immunitati Ecclesiasticæ, aut favori Religionis, non valet; idque exemplificatur, n. 350. Vide suprà ℣. *Clerici an obligentur*. Statutum & Consuetudo non differunt, nisi sicut tacitum & expressum. cit. T. 2. n. 318 F. 101. Statuta laicorum per Ecclesiam approbata, qua ratione constringant Clericos? n. 332. Statuta Laicorum approbare in ordine ad Ecclesias, & Ecclesiasticas personas, est casus Papæ reservatus, n. 333. Cautela pro Episcopis, cupientibus, ut Clerici Principum sæcularium Statutis se conforment, n. 333. & 334 Concessa potestate interpretandi statuta, qualis concedatur? T. 2. n. 355 F. 105. Clausula, quòd Statuta aliqua non recipiant interpretationem, quid operetur? num 356. In statutis, aliisque dispositionibus, est evitanda correctio pro possibili. cit. T. 2. n. 492. & 493. & seqq. F. 119.

Statuta à se condita possunt tollere Capitula, & aliæ Communitates. T. 2. n. 533. F. 124. Quid, si hæc sint jurata? n. 535. & seq. Cautelæ pro perpetuatione statutorum, n. 539. Statuta à Superiore confirmata, an possint tolli ab inferioribus statuentibus? n. 540. & seq. Et quid de statutis Religionum per Papam approbatis? n. 544. Quando ex statuto est jus alteri quæsitum nequit illud absque hujus consensu per statuentes tolli, n. 548. & 549.

Statuta, qua ratione differant à consuetudine? T. 4. n. 19. & seqq. F. 156. Statutum aut consuetudo, ut homicida, vel similis criminosus puniatur solùm pecunialiter, non valet. T. 4. n. 74. F. 162.

Stipulatio de facto valet, per quæcunque verba sit concepta. T. 35 n. 100. & n. 24. F. 377.

Stulti non debent esse melioris conditionis, quàm prudentes. T. 21. n. 19. F. 301.

Subditus Episcopi quoad effectum Ordinum ab eo recipiendorum, quatuor modis quis censetur; & quibus? T. 11. n. 78. & seqq. F. 261. Vide suprà. *Vers. Ordinari.*

Subreptio, & Obreptio Rescriptorum, quomodo committatur? T. 3. n. 152. & seq. F. 141. An sit differentia inter subreptionem, & obreptionem? n. 135. & seq. Vide supra ℣. *Rescriptorum subreptio*. Subreptio faciliùs vitiat Rescripta gratiæ, & ad beneficia, quàm Rescripta justitiæ, n. 176.

Suffraganei dicuntur Episcopi Metropolitano subjecti; & cur? T. 31. n. 34. F. 343. Vide suprà ℣. *Archiepiscopus*. Suffraganei, etiam appellantur Episcopi Titulares; & cur? T. 5. n. 40. F. 179.

Summaria Capitulorum non sunt de Texto. P. n. 106. F. 15. Tamen sunt habenda in magna æstimatione, n. 107. Quomodo ea differant à Notabilibus? Ibid.

Superioris mandato, etiam oneroso, humiliter est obediendum; & toleranda correctio; etiam injusta. T. 33. n. 21. F. 365. Ex duobus superioribus contraria præcipientibus, cui magis sit obediendum? n. 22. & seq. Superior requisitus debet pacta inferiorum confirmare. T. 35 n. 89. F. 376. An per superioris consensum convalidentur pacta inferiorum cæteroquin invalida? n. 86. & seqq.

Superscriptiones Capitulorum in Decretalibus, sunt authenticæ. P. n. 106. & 108. ac seqq. F 15.

Suspensi prohibentur eligere. T. 6. n. 170. F. 189. Postquam tamen sunt expressè denunciati, n. 171.

Symbolum, cur fuerit additum ly, *Filioque*? T. 1. n. 36. F. 38. Symbolum Fidei, quid? cit: T. 1. n. 52. F. 41. Unde dicatur *Symbolum*? n. 53. Plura Symbola Fidei successivè fuerunt edita, n. 54. Omnia tamen in effectu concordant, num. 55. Quatuor symbola Fidei magis principalia enumerantur, n. 56. Symbolum Apostolorum, sic dictum, quia ab Apostolis confectum. cit. T. 1. n. 57. F. 41. Et cur id fecerint? n. 58. Quos Articulos singuli Apostoli posuerint? n. 59. & 60. Quot Articulos contineat? n. 61. & seqq. Symbolum Nicænum, quale? num. 64. Quale Symbolum canetur in Missa? n. 65. In Symbolo Apostolorum, quomodo Fides sufficienter contineatur? n. 66. Et cur post illud fuerit conditum Symbolum Nicænum? n. 67. Symbolum S. Athanasii, quale, & quando ab ipso compositum? n. 77. Unde habeant authoritatem? n. 78. & 79. Symbolum ordinare, spectat duntaxat ad Summum Pontificem, n. 69. Symbolum Apostolorum, Nicænum, & S. Athanasii, quando, & ex quo mysterio dicatur in Officio Divino? n. 80. Quid sentiendum de quarto Symbolo, in Capitulo *Firmiter de Constit.* relato? n. 81. Brevis explicatio hujus Symboli refertur, cit. T. 1. n. 82. usque ad n. 150. F. 44. & seqq.

Syndicus. quid? T. 39. n. 2. F. 406 An, quomodo differat à Procuratore, & Actore Universitatis? n. 1. 3. & 4. Religiosi debent habere Syndicum, n. 5. Saltem de honestate, licèt non de necessitate, n. 6. Monachus Abbate imperante potest esse Syndicus in rebus sui Monasterii. Ibid.

Synodus est mixti juris. T. 31. n. 103. F. 349. Convocatio ad Synodum pertinet ad Legem Diœcesanam, n. 102. Quoad accessum ad Synodum Diœcesanam subduntur Episcopis Regulares etiam exempti. cit. T. 31. n. 152. F. 354. Nisi subdantur Capitulis Generalibus, nec curam Ecclesiæ sæcularis gerant, n. 153.

T

TEmpus longum, in Jure vocatur decennium, T. 4. n. 91. & 96 F. 264. Quantum temporis requiratur, ut consuetudo contra jus aboleat Legem Civilem? n. 92. & seq. Et quantum sufficiat ad inducendam consuetudinem contra Jus Canonicum, seu Constitutiones Ecclesiasticas? n. 102. & seq. Tempora faciendarum ordinationum, quæ? T. 11. n. 30. & seq. F. 255 Tempus continuum, & utile, quod? T. 41. n. 57. F. 422.

Tempus utile est multiplex, num. 58. Tempus quadriennii pro petenda restitutione concessi, uno respectu est continuum, alio utile, n. 59. A quo tempore quadriennium illud currere incipiat? n. 60. & seqq. Istud non currit ignoranti, n. 63.

Testamentum metu gravi factum, aut ubi testes ex gravi metu detenti fuerunt, an valeat? T. 40. n. 71. F. 413.

Testis si quandam falsitatem adjicit suo testimonio, an dictum ejus reprobetur in totum? T. 3. n. 180. & 181. F. 144. Testes, ut probent consuetudinem, quæ conjunctim deponere debeant? T. 4. n. 179. F. 173. Et cujus ætatis esse debeant, quando deponunt de consuetudine immemoriali? n. 180. Testium depositio eandem vim probandi obtinet, ac fides instrumentorum. T. 29. n. 99. F. 328. Testibus potest probari metus; & qualiter? T. 40. n. 89. & seq. F. 415. Magis est credendum duobus testibus de metu attestantibus unà cum existente conjectura, quàm mille negantibus, n. 89. & 90. Testes debent reddere rationem dicti sui, n. 90.

Thalmut Judæorum per Papam jussus fuit comburi. T. 2. n. 286. F. 96. Et cur? n. 288.

Theologus an sit preferendus Canonistæ in promotione ad Dignitates Ecclesiasticas? P. n. 44. & seqq. F. 6. Sententia S. Joannis Capistrani circa hoc, n. 46. Quoad officium Vicarii Capitularis Sede vacante, præfertur Canonista Theologo. T. 28. n. 73 F. 314.

Thesaurarius, alio nomine dicitur Sacrista. T. 26. n. 4. F. 307. Et quod ejus officium? n. 4. & 5.

Titulus, ut quis ordinari valeat, quid? T. 11. n. 69. F. 260. Vocatur à nonnullis *Titulus sustentationis*. Ibid. Requiritur ad Ordines sacros, non verò ad minores, n. 69. & 70. Titulus est triplex. I. Beneficii Ecclesiastici, n. 71. II. Patrimonii; & an tale possit alienari; n. 72. III. Paupertatis, seu Professionis Religiosæ, n. 73. Nequeunt ordinari ad hunc Titulum Religiosi non Professi, aut qui ad certum duntaxat tempus sunt professi, n. 74. Et quid de Religiosis Societatis Jesu? n. 75. Quid censendum de Titulo Mensæ? n. 76. Quæ sit pœna Ordinantis aliquem, & ordinati, absque competenti Titulo sustentationis? n. 191. & 192. & seq. Ordinatus scienter sine Titulo olim erat suspensus, sed non hodie, n. 197. & seqq. Dummodò solus Ordinatus non fuerit in culpa, fingendo Titulum, quem non habuit, n. 198. & 199. Notabilis objectio, ejusdem solutio, n. 200. & seqq.

Tonsura prima requiritur ad quodlibet Beneficium obtinendum. T. 6. n. 219. F. 206. Tonsura prima an sit Ordo propriè dictus? T. 11. n. 10. & seqq. F. 253. Ponitur sententia negativa Theologorum, n. 11. & seqq. Effectus primæ Tonsuræ, quales? n. 14. Prima tonsura dicitur Ordo Clericalis, latè accipiendo nomen Ordinis, juxta Theologos? n. 15. Refertur sententia Canonistarum tenentium, quòd prima Tonsura sit ordo propriè dictus, n. 16. & seqq. Prima tonsura imprimit characterem, n. 20. Requirit certam materiam & formam; & qualem? n. 20. Ac de necessitate præcepti prærequirit characterem Confirmationis, n. 21. Sententiæ Canonistarum non obstat Concilium Tridentinum; & cur? n. 22. Prima tonsura juxta Canones obtinet nomen Ordinis, n. 23. Idipsum supponit Rota Romana, nu. 25. Inseruntur Corollaria, n. 23 & 24. Quid tenendum pro Foro externo? n. 25. Tonsura prima, quando, & ubi conferri possit? n. 30.

Traditiones, qua ratione differant à consuetudine? T. 4. n. 22. F. 156.

Transactio ex falsis instrumentis inita, solùm retractatur quoad capitula, quæ inde composita sunt, non quoad alia. T. 3. nu. 171. & 181. F. 144. Transactio quas conventiones complectatur? T. 35. n. 8. F. 370. Pactum continet sub se Transactiones, n. 9.

Transactio largè, & propriè accepta, quid? T. 36. n. 2. & 3. F. 381. Non valet, nisi sit de re dubia; idque declaratur, n. 4. Neque valet super sententia jam lata, exceptis certis casibus, n. 5 & 6. Transactio est pactio quædam n. 7. Atque contractus onerosus, & innominatus; n. 8. & 9. In ea non habet locum pœnitentia, n. 10. Ad Transactionem tria requiritur; & quæ? n. 11. & seqq. Quomodo differat à pacto gratuito, & amicabili compositione? n. 14.

Transactio, de quibus generatim fieri possit? T. 36. n. 15. & seq. F. 382. Est salubris, n. 17. Nequit fieri, nisi super re dubia, n. 18. Super matrimonio non potest fieri transactio, quando per eam aliquid fieret contra vinculum matrimonii: aliàs secùs, n. 19. & 20. In Sponsalibus de futuro valet transactio, num. 21. An sit licitum transigere super relictis in Testamento, vel Codicillo? n. 22. & seqq. Et an valeat transactio super alimentis in ultima voluntate relictis? n. 25. & seqq. Aut de Alimentis præteritis, vel non mortis causa donatis? n. 28. & 29. De Jure Civili licitum est transigere de quolibet crimine capitali, & sanguinem suum quoquo modo redimere, num. 30. Excepto adulterio, n. 31. De criminibus verò non capitalibus transigere non licèt, num. 32. Nisi super crimine Falsi, n. 33. An etiam spectato Jure Canonico, licitum sit transigere super crimine? n. 34. & 35.

Transactio super Beneficio Ecclesiastico, dato ac retento aliquo temporali, nequit fieri. T. 36. n. 36. F. 384. Si datur spirituale pro spirituali, tunc in spiritualibus locum habet transactio, n. 37. Loquendo de re spirituali quoad ejus proprietatem, n. 38. Secùs, ubi agitur de Beneficio Ecclesiastico quoad titulum, n. 39. Transactio super spirituali subjectione, an valeat? n. 43. Quid, si Superior gratis eximat Ecclesiam reservata in signum subjectionis annua pensione? n. 44. Transactio super annexis spirituali, v. g. super jure patronatus, non valet, si fiat interveniente temporali, n. 45.

Transactionis effectus, qui? T. 36. n. 46. & seqq. F. 385. Primarius ejus effectus est, imponere finem litibus, n. 46. Per eam tolluntur omnes actiones, obligationes, probationes, instrumenta & jura in contrarium militantia, n. 47. Nequit invalida altera parte revocari ob rescriptum Principis, n. 48. Vel ex prætextu instrumentorum de novo repertorum. Ibid. Extenditur ad connexa & accessoria, imò & ad ignota; & quando? n. 49. Alius transactionis effectus est, parere exceptionem litis finitæ, n. 50. Solvitur instantia, n. 52. Transactio an possit rescindi ob læsionem ultra dimidium? n. 52. & seqq. Si Ecclesia, vel Minor in transactione graviter lædatur, potest petere restitutionem in integrum, n. 53. Graviter lædens alterum in transactione, tenetur in Foro conscientiæ ad restitutionem; & in Foro externo datur actio de dolo ac rescinditur transactio &c. nu. 54. & 55. Probabilius est, quòd transactio etiam bona fide hinc inde celebrata, rescindi possit ob læsionem ultra dimidium, n. 56. & seqq. Transactio est species alienationis, nec potest fieri de rebus Ecclesiæ immobilibus, aut pretiosis absque solemnitatibus juris, n. 62. Transactio per Prælatum, vel Rectorem Ecclesiæ facta sine consensu Superioris, non obligat Successorem, sed solum transigentem, n. 63. Secùs, si fuerit confirmata ex certa scientia per Sedem Apostolicam, n. 64.

Translatio, quid? T. 7. n. 2. F. 220. Translatio Episcopi quo fieri possit? n. 2. & 3. Effectus translationis Episcopi, quales? n. 12. Vide suprà V. *Episcopi translatio*.

Transubstantiatio, hæc vox in Generali Concilio primùm adinventa fuit. T. 1. n. 133. F. 50. Idque convenienter, n. 134.

Treuga, quid? T. 34. n. 6. F. 367. Treugæ vocabulum, quale? n. 7. An differat ab Induciis? Ibid. Treuga est duplex, n. 8. Nempe conventionalis, & Canonica seu Legalis, n. 9. & 10. Treugæ Canonicæ, cur fuerint statutæ? n. 11. An sint usu receptæ? n. 13. & 10. Si facto publico per hostem violatur Treuga, illico altera pars potest arma reassumere, n. 17. Secùs, si ea violetur facto duntaxat privato, n. 18. Tunc enim satisfactio priùs petenda est, n. 19. & 17.

Trinitatis Sanctissimæ nomine, quid intelligatur? T. 1. n. 5. F. 34. Trinitatis vocabulum à tempore Apostolorum usitatum, n. 6. Mysterium SS. Trinitatis explicatur à Concilio Generali *in c. Firmiter de Summ. Trinit.* n. 7. seqq. A tota Trinitate Christus Jesus est communiter incarnatus, n. 13. & seqq. Opera Trinitatis ad extra sunt indivisa, nu. 14. & seqq. Dispa-
ritas

ritas inter opera SS. Trinitatis ad extra, & incarnationem Verbi, n. 37. In Divinis datur vera & realis unitas quoad essentiam, n. 10. Nèc tamen hinc sequitur quaternitas. Ibid. & n. 8. & 9.

V

Vacatio Beneficii per mortem, & vacatio per renunciationem, sunt diversa. T. 3. n. 168. F. 142. Vacatio Beneficii durat usque ad confirmationem novi Prælati. T. 6. n. 33. F. 186.

Verba sunt interpretanda, ut aliquid operentur. P. n. 114. F. 16. Verborum superfluitas in Jure evitanda, n. 113. & seq. Argumentum à superfluitate vitanda, est fortissimum in Jure, n. 115. Verba debent potiùs impropriari, quàm quod sint superflua, n. 116. Dummodò inde non sequatur aliquid absurdum, vel iniquum, n. 117. & 123. Dantur tamen casus, in quibus vel superfluitas verborum non censetur intervenire, vel toleratur; quando? n. 118. & seqq.

Verba clara non admittunt interpretationem, neq; voluntatis conjecturam. T. 2. n. 384. & 385. F. 108. Verba Statuti an debeant impropriari, ut reducantur ad Jus commune? n. 183. Interpretatio potiùs menti, quam verbis legis convenire debet, n. 386. seqq. Non tamen est recedendum à verbis, nisi manifestum sit aliud sensisse disponentem, n. 378. Verba sunt intelligenda secundùm propriam significationem, nisi aliud suadeat subjecta materia &c. num. 390. Duplex verborum proprietas naturalis, & civilis, n. 391. Verba sunt improprianda, quando hoc suadet subjecta materia, n. 392. Vel natura actus, sive contractus, n. 393. Verba ita sunt intelligenda, ut res, de qua agitur, potiùs valeat, quàm pereat, n. 394. Etiam verba impropriando, si opus fuerit, num. 395. Et ne sequatur absurdum, neve verba remaneant superflua, n. 396. Verba generalia generaliter sunt intelligenda, n. 398. Nisi per aliud distinguatur n. 399. Verba legis pœnalis, aut odiosæ, si sunt clara, debent servari, cit. T. 2. n. 428. F. 112. Verba legis pœnalis debent intelligi cum effectu? nisi sint casus excepti, n. 433. & 434. Verba in Rescripto, quando sunt clara, intelliguntur secundùm propriam significationem. T. 3. n. 119. F. 137. Verba sunt sic intelligenda, ut res de qua agitur, magis valeat quàm pereat, cit. T. 3. n. 196.

Vestes Sacerdotales non iterùm sunt benedicendæ, neque altaria reconsecranda, in quibus Schismatici &c. celebrarunt. T. 16. n. 30. F. 287.

Vicarius generatim, quis? T. 28. n. 2. F. 308. Vicario est obediendum, deferendum, tanquam illi, cujus vices gerit, n. 3. Vicarius locum habet non solùm in negotiis civilibus, sed etiam Ecclesiasticis, n. 4. & 5. Solvitur instantia, n. 6. & 7. Vicariorum divisio, quę n. 8. & seqq. Vicarii in Divinis, qui n. 9. Presbyteri illi, qui loco principalis Rectoris deserviunt Ecclesiæ, propriè, dicuntur Vicarii, non Parochi, n. 10. Vicarii jurisdictionis qui? n. 11. Vicarius quomodo differat à Judice delegato? T. 29. n. 28. F. 320. & T. 28. n. 17. F. 309.

Vicarii Episcoporum dantur triplicis generis. T. 28. n. 12. F. 309. Vicarii nati seu legitimi Episcoporum, qui? n. 13. Vicarii dati, seu constituti Generales ipsorum, & Vicarii Foranei, qui n. 14. & 15. Vicarius Generalis Episcopi, quis? n. 16. Inter Vicarium Generalem, & Foraneum Episcopi, multiplex datur differentia, n. 18. & seqq. A Vicario Generali non appellatur ad Episcopum, benè tamen à Foraneo. Ibid. Ille potest esse Delegatus Papæ, non hic n. 19. Vicarius Generalis Episcopi habet dignitatem, imò (spectato Jure communi) præcedit Canonicos Cathedralis: secùs est in Foraneo. n. 20. Iste non est Ordinarius, benè tamen ille n. 21. Vicarii Foranei jurisdictio est delegata. Ibid.

Vicarii alii sunt perpetui, alii temporales. T. 27. n. 22. F. 309. Vicarii perpetui, qui? n. 23. Tales habent titulum in Beneficio, sicque nequeunt removeri, nu. 24. Vicarii temporales qui, & cur sic appellentur? n. 25. Vicarii perpetui institutio, ad quem pertineat n. 26. Quando, quibusque de causis institui possit, & soleat? n. 26. & 27. ac seqq. Recensentur casus, in quibus nequit institui Vicarius perpetuus, n. 28. Is acquirit jus in re, verumque titulum in Beneficio, n. 30. Et habens Vicariam perpetuam, censetur Beneficiatus, n. 31. Quæ à Jure statuta sunt de Ecclesiis curatis, locum habent in Vicariis perpetuis, n. 32. Idque declaratur singillatim, n. 33 34. & 35. Titulus Vicarii perpetui in Beneficio, qualis? n. 36 Congrua porcio de fructibus Beneficii, qua ratione ei debeat assignari? n. 37. & seqq. Quid circa eam statuerit B. Pius V. in Bulla, *Ad Exequendum*? n. 38 Portio illa fructuum nequit Vicario perpetuo posteà minui, simulque hic cum ea, licet sit tenuis, debet esse contentus, n. 39.

Vicarius perpetuus Ecclesiæ habet curam animarum in actu, Rector principalis in habitu. T. 28. n. 40. F. 311. Vicarius perpetuus propriè non dicitur Rector Ecclesiæ, n. 41. & n. 50. Tamen penes eum est exercitium curæ, non penes Rectorem Ecclesiæ, n. 42. Unde Rector principalis eo invito nequit curam animarum in illa Ecclesia exercere. Ibid. Quæ nihilominùs circa talem Ecclesiam agenda pertineant ad Rectorem principalem? cit. n. 42. Rectore principali mortuo, non expirat officium Vicarii perpetui, n. 43. Solvitur instantia, Ibid. In Vicarium, præsertim perpetuum, quandoque transfertur tota cura n. 44 Vicarius perpetuus Ecclesiæ Parochialis tenetur intra annum promoveri ad Sacerdotium ad instar verorum Parochorum, n. 34. & T. 14. n. 30. F. 283. Vide suprà V. *Parochus*.

Vicarii temporales propriè non sunt Beneficiarii. T. 28. n. 45. & seqq. F. 311. Habentque se ad instar Mercenariorum, n. 46. Generatim loquendo causa excusans Clericum à personali servitio, sufficit ad constituendum Vicarium temporalem, n. 47. & seqq. Vicariorum temporalium nominatio, & approbatio, ad quem pertineat? n. 51. Num ad modicum tempus possit Parochus constituere talem Vicarium absque licentia Episcopi; n. 52.

Vicarii Generalis nomine, quis intelligatur? T. 28. n. 58. F. 313. Inter Vicarium Generalem, & Officialem Episcopi, an sit discrimen? n. 69. & seqq. Officialis Episcopi, in Jure vocatur etiam Vicarius Generalis, n. 61. Officialis in Italia, dicitur apud nos Vicarius Generalis, n. 62. & n. 63. Vicarium Generalem potest Episcopus constituere, etiam sine consensu Capituli, n. 74. Ac ordinariè tenetur eum constituere, n. 66. Nisi velit, & sufficiat se solo causas expedire, n. 66. Potest etiam binos Vicarios Generales constituere, n. 67. Laicus in Vicarium Generalem eligi nequit, n. 68. Potest tamen esse Assessor Judicis Ecclesiastici, n. 69.

Vicarii Generalis, & Episcopi, quomodo sit idem Auditorium? T. 4 n. 78. F. 162. Consuetudo appellandi à Vicario Generali ad Episcopum non valet; & cur; n. 75. Hoc procedit in Vicario Generali principali, non in Foraneo, n. 76. Imò & ille potest recusari veluti suspectus, ac supplicari Episcopo propter ejus gravamen &c. n. 77. Renunciatio Beneficii non potest fieri in manibus Vicarii Generalis absque speciali commissione Episcopi. T. 9. n. 6. F. 230. Vicarius Generalis Episcopi, an concedere possit Litteras Dimissorias? T. 11. n. 126. F. 266. potest eas solùm concedere Episcopo in remotis agente, aut de speciali ejus mandato, n. 126. Episcopus quando censeatur in remotis agere? n. 127. Vicario Generali an competat potestas dispensandi in Interstitiis? n. 155. Vicarius Generalis quomodo differat ab Archidiacono? T. 23. n. 7. F. 305. Vicarius an possit substituere alium Vicarium? T. 28. n. 53. & seqq. F. 312. Ac præsertim, an Vicarius Generalis Episcopi possit constituere alium Vicarium? n. 57.

Vicarii Generalis officium, ac jurisdictio, quibus modis cesset? T. 28. n. 103. ac seqq. F. 317. Id contingit tum per mortem Ipsius Vicarii, tum per ejus renunciationem expressam, vel saltem tacitam, n. 102. Item per mortem Episcopi, vel ejus depositionem.
&c. n.

Index Alphabeticus Rerum & Verborum.

&c. n. 104. & 100. An valeant quita ouoçà Vicario ignorante mortem Episcopi longè distantem. n. 104. Suspensa Episcopi jurisdictione per excommunicationem, eum illi conferat n. 105. An sit Vicario Generali, n. 105. Vicarius Generalis ad libitum Episcopi potest revocari. n. 105 & 108. Disparitas inter Episcum & Vicarium perpetuum in Divinis, n. 109. Vicarius Generalis potest esse Delegatus, vel Subdelegatus Papæ. T. 3. n. 70 & 134. Sed & decedente de Vicario Fundato Episcopo, n. 71. Quomodo sic esse Delegatus Episcopi, n. 72. & 73. Vicarius Generalis Episcopi venit nomine Ordinarii. T. 3. n. 112. & 131. An etiam venit nomine Episcopi? n. 131.

Vicarius Generalis Episcopi laicum, ac clericum facit jurisdictionem in Canone. T. 2. n. 73. & 314. Et officii sibi generaliter commissi regulariter potest ea omnia, quæ Episcopus, n. 76. Quia constituit unum Tribunal cum Episcopo, n. 77. Dummodo non sint in Jure specialiter exceptæ, neque res sedes, & mutatis mutandis, n. 78. Unde è contrario omnes causas ad Episcopum jurisdictione pertinentes, quæ non requiruntur specialem commissionem; adeò, quòd, illæ præsumptio pro illo, n. 79. Excipiuntur tamen causæ criminales, n. 80. Vicarius Generalis, an nihilominus sine speciali commissione possit inquirere de foedito non delicibus, judicque punire? & quas ratione? n. 81. In non potest Beneficia conferre, n. 82. Nec id tamen electos & præsentatos, id dignitiæ in beneficiis illustriores, & quæ ratio disparitatis? n. 83. Neque unire, vel dividere Beneficia, n. 84. An Vicarius Generalis sine speciali commissione possit dispensare in votis, juramentis, denunciationibus matrimonii &c. n. 85. Vel absolvere à Casibus Episcopo reservatis, n. 87. Ac dispensare in irregularitatibus ex delicto occulto provenientibus &c. in vim Concilii Trident. n. 89. In praxi circa talia debet attendi Forma Vicariatus. n. 88. Facultas expediendi omnia, quæ sunt Episcopalis potestatis, licet speciale mandatum requirant quonique se extendat? n. 89.

Vicarii Generalis potestas utrum sit ordinaria, vel delegata? T. 2. n. 90. & seqq. T. 3. n. 4. Hæc quæstio non est tantum de nomine; & cur? n. 90. & inclinatur, ad varie probatur, quod is habeat jurisdictionem ordinariam, n. 91. & 92. & seqq. Idque procedit etiam quoad negotia requirentia speciale mandatum, quamlibet hæc in primo collatione Vicariatus exprimuntur. n. 94. Sed cum de illis, quæ sunt sibi in Regulariter eidem committuntur, n. 95. Nisi Episcopus talia committat Vicario Generali ut Vicario. n. 96. Solvuntur objectiones, n. 98. & seqq. Jurisdictio quæ penes Episcopum est primo, & principaliter, in Vicario Generali ipsius vicibus fecundariò ipso accessorio, n. 98. Cur ejus jurisdictio expirat in vitam Episcopi? n. 100. Et cur is ad nonum Episcopi? n. 101.

Vicarium Capitularem tenetur hodie Capitulum Sede Episcopi vacante constituere. T. 2. n. 70. & 313. Secus hodiernè Jure communi, & sacri Concil. Trid. n. 71. Vicarius Capitularis intra quatuor menses fit eligendus? n. 72. Debet is esse Doctor, aut Licentiatus Sacrorum Canonum; seu Doctor, aut Licentiatus Theologiæ, n. 73. Quid agendum, si non adsit Canonista in Capitulo? n. 74. An in Vicarium Capitularem possit esse extraneus? Ibid. Vicarius Capitularis ut talis, ac electus est, accipit jurisdictionem à Canone, n. 75. Ejusjurisdictio est ordinaria, non delegata, n. 77. & n. 90. ac seq. Ejus jurisdictio tamen est, quanta ipsius Capituli Sede vacante, nisi quid specialiter fuerit exemptum n. 111. An à Capitulo Sede vacante possit revocari ad libitum? n. 110. Quia ratione Sede vacante residet jurisdictio penes capitulum & Vicarium ab ipso constituendum? n. 111. & 113.

Vicissitum, quid? T. 4. n. 3. & 407.

Vis quid? T. 4. n. 2. & 407. Vis est coactio absoluta, excludit consensum, n. 1. Vis est multiplex, nimirum Vis compulsiva, n. 4. Vis absoluta, n. 5. Vis compulsiva, n. 6. Vis turbativa, n. 7. Vis ingressiva, quid, quomque actionem pariat? n. 8. Vis publica, & privata, quid, n. 9. Gesta per vim, seu coactionem absolutam, ipso jure sunt irrita, n. 10. Solvitur instantia, n. 11. Vis, seu coactio est duplex, absoluta & conditionalis. Ibid. Vis quipiorantur metus. Ibid. Siquis in re non formam vim sibi illatam conqueratur, tenetur hanc probare, nec sufficit solum ejus juramentum, n. 12. Probata tamen violentia sufficit juramentum damnum passi super rebus amissis, n. 13. & 14. Juramentum illud qualiter sit præstandum? n. 15. & 16.

Vis divisiva, & vis conciliva legum, quid? T. 1. n. 26. F. 94. Differentia magna inter Vim directam, & conditionem legum. T. 1. n. 30. F. 95.

Vivere secundum naturam, omnibus magis bonum est. T. 2. n. 4. F. 344. Falle in certo casu. Ibid.

Virginitas cultum replet, nupciæ terram. T. 2. n. 3. F. 300.

Virium perfectum non potest obici per vim subreptitia, sed tantùm opponi per vim juris, T. 1. n. 109. F. 147.

Ultimo duplex, exterior ac interior. T. 1. n. 1. F. 4.

Omnes laici Christiani Ecclesiæ Catholicæ Dilectæ, reducuntur ad sex capita; & quæ in Ecclesia non inuitur abhinc ad facra Ordinem n. 3. & 6. Unde omnes fuerant diversi, & excellentissimi in Lege Evangelica, quam in Lege veteri, & illis nuncupatione Sacramentum prohibitum est habitant iterandum, licet per Oleo reformatum adhibere Christma. T. 16. n. 28. & 29. F. 287.

Ut quidem, exterior ac interior. T. 1. n. 1. F. 4.

Omnes laici Ecclesiæ Catholicæ Dilectæ, reducuntur ad sex capita; & quæ in Ecclesia non inuitur abhinc ad facra Ordinem n. 3. & 6. Unde omnes fuerant diversi, & excellentissimi in Lege Evangelica, quam in Lege veteri, & illis nuncupatione Sacramentum prohibitum est habitant iterandum, licet per Oleo reformatum adhibere Christma. T. 16. n. 28. & 29. F. 287.

Ut quidem, exterior ac interior. T. 1. n. 1. F. 4.

Omnes laici Ecclesiæ Catholicæ Dilectæ, reducuntur ad sex capita; & quæ in Ecclesia non inuitur abhinc ad facra Ordinem n. 3. & 6. Unde omnes fuerant diversi, & excellentissimi in Lege Evangelica, quam in Lege veteri, & illis nuncupatione Sacramentum prohibitum est habitant iterandum, licet per Oleo reformatum adhibere Christma. T. 16. n. 28. & 29. F. 287.

Ut quidem, exterior ac interior. T. 1. n. 1. F. 4.

Omnes laici Ecclesiæ Catholicæ Dilectæ, reducuntur ad sex capita; & quæ in Ecclesia non inuitur abhinc ad facra Ordinem n. 3. & 6. Unde omnes fuerant diversi, & excellentissimi in Lege Evangelica, quam in Lege veteri, & illis nuncupatione Sacramentum prohibitum est habitant iterandum, licet per Oleo reformatum adhibere Christma. T. 16. n. 28. & 29. F. 287.

JUS CANONICUM UNIVERSUM

CLARA METHODO JUXTA TITULOS QUINQUE LIBRORUM DECRETALIUM

In Quæstiones distributum, solidisque Responsionibus, & Objectionum Solutionibus dilucidatum.

AUTHORE

R. P. FANACLETO REIFFENSTUL,

Ordinis Minorum Sancti Francisci Reformatorum Provinciæ Bavariæ Lectore Jubilato.

TOMUS SECUNDUS.

VENETIIS, M. DCCXXVI.

Apud Antonium Bortoli.

In via Mercatoria sub Signo Educationis.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

FINIS.

Licentia, & Approbatio Ordinis.

FR. Matthæus a Sancto Stephano, SS. Theologiæ Lector Jubilatus, ac Totius Ordinis S. P. N. Francisci Minister Generalis, & Servus: Dilecto Nobis in Christo R. P. F. Anacleto Reiffenstuel Lectori Jubilato & Concionatori nostræ Reformatæ Provinciæ Bavariæ Salutem, & omne bonum.

CUm juxta Apostolicas, nostrique Ordinis Constitutiones, & idoneos Censores, revisum fuerit opus quoddam a Te compositum, cujus Titulus est: *Jus Canonicum juxta Titulos quinque Librorum Decretalium in Quæstiones distributum &c.* Tenore præsentium, ad Salutaris Obedientiæ meritum, facultatem Tibi impertimur, quatenus servatis servandis, illud Typis mandare valeas.

Datis Romæ, die 10. Aprilis 1700.

Fr. Matthæus a S. Stephano Minister Generalis.

De Mandato S. P. Reverendissimæ Fr. Petrus ab Urbino, Secretarius Generalis.

Facultas Admodùm Reverendi Patris Ministri Provincialis.

CUm a Reverendo Patre Anacleto Reiffenstuel, Ordinis Minorum S. Francisci Reformat. Provinciæ Bavariæ Ex-Custode, Lectore Jubilato, opus quoddam, cui Titulus, *Jus Canonicum juxta Titulos quinque Librorum Decretalium in Quæstiones distributum*, sit compositum, illudque a duobus Theologis jamjam sit revisum & approbatum, plurimumque recommendatum, & omnia, quæ de Jure in Editione Librorum sunt servanda, sint observata, tenore præsentium facultatem impertior, ut hoc laudatissimum opus pro utilitate publica Typis mandari possit. Actum Monachii 14. Maii Anno 1701.

Fr. Benno Mair, Ord. Min. S. Francisci Refor. Lector Jubilatus, & Provinciæ Bavariæ iterato Minister Provincialis.

Censura Theologica.

ETiam Secundum Tomum Juris Canonici R. P. Anacleti Reiffenstuel, Ordinis Nostri Theologi, ac Lectoris Jubilati, eadem Censura donandum judico, qua Primum: est enim verò pari judicio in distinctâ methodo clarissimus: est in disjunctis Partitionibus distinctissimus: est in energicis Doctrinis solidissimus: est in utrisque Legibus & Juribus fundatissimus: est in Practicis difficultatibus securissimus: est in occultis, aut obscuris mysteriis apertissimus: est denique in Sententiis Patrum & Doctorum illustrissimus. Et quia insuper non tantùm certat Orthodoxam Fidem, ac Bonos Mores, Sapamque Theologiam mendosum nihil contineat, sed pro Bono Publico ac privata utilitate plurimùm conducit; hinc publico prælo dignissimum censeo, Monachii die 13. Maii, Anno 1701.

Fr. Fortunatus Hueber, Totius Ordinis S. Francisci & Provinciæ Bavariæ Pater.

Censura Theologica.

POst Tomum primum Juris Canonici universi methodicè secundùm ordinem Titulorum traditi, & Authore R. P. Anacleto Reiffenstuel, Ordinis Minorum S. P. Francisci Reformatorum Provinciæ Bavariæ Lectore Jubilato conscripti, bonis avibus & fœlici partu, jam editur fulgidissimam in lucem Tomus II. de Processu judicii ordinario, seu Liber Decretalium alter, quem de mandato Superiorum diligentia, qua potui, revidi, & introspexi, maxima; thesaurumque inveni cognitiræ famæ & momentosæ, ad reconditos Juris utriusque Canonici, & Civilis fensus rimandos, & exponendos apprimè proficuum & abundantem; non tantùm prudentiis, qui juris prudentiæ operam navare volunt studendo, sed & illis maximè, qui causas tractando, & partibus patrocinando inservium, ut Advocati & Judices. Proceditur Author pede inoffenso semper, nihil in Religionem, nihil in mores impingendo in quoquam: bonè tamen pro Religione & moribus, Tribunaliumque utilitate & salutari praxi congerendo multa satis & egregia, quæ ædificent, quæ profint, quæ instruant, quæ delectent, & ut verbo dicam, auro, cedroque digna sint. Quæ Tomum hunc secundum subnatum primo, laude, luce, prælo, dignissimum censeo, non permittendum tantùmmodò, sed etiam jubendum, ut edatur, Jurisque publici fiat. Datum Frisingiæ, die 11. Maii, Anno 1701. in Conventu nostro S. P. Francisci Stigmatizati.

Fr. Floridus Mosmiller, Ord. Min. S. P. Francisci Reform. Provinciæ Bavariæ Lector Jubilatus, & SS. Canonum Actualis.

PRÆ-

PRÆFATIO

Auctoris ad Lectorem.

POst primum Juris Canonici Universi Tomum super publicæ luci datum, sequitur nunc, Favente Deo, Tomus alter, secundum Librum Decretalium, ipsumque Processum Judiciarium oculis tuis, Lector Benevole, exhibens, eaque qua licuit, claritate, simul & brevitate, dilucidans. Et quidem claritatis conservandæ gratia, ordo Titulorum Libri secundi Decretalium Gregorii Papæ IX. ritè observatur, singulis eorum posteà in peculiares Quæstiones, numerosque correspondentes distributis: ita tamen, ut Titulis copiosioribus continentes materiam, priùs in Paragraphos, & posteà primum in Quæstiones, numerosque subdividantur; præmisso à fronte Libri Elencho singularum Quæstionum, atque addito in fine copioso materiarum, seu rerum & verborum Indice Alphabetico, ut in ipsis omnia faciliùs reperiri valeant. Brevitatem verò custodire placuit, tum in resolutione Quæstionum, tum in earundem probatione claris quidem, sed paucis, quantùm fieri poterat, verbis utendo; atque negledtis inutilibus ambagibus illicò ad fundamenta procedendo, imò & minùs utilia studiosè omittendo: quæmquàm ipsa per utilium materiarum copia non nisi justo Tomo absolvi, concludique valuerit. Quòd ti forsan ob hanc ipsam custoditam brevitatem quidpiam occurrerit, quod uberiori discursu declaratum optaret Lector Benevolus, adeat ipsosmet Authores, quos idcircò fusiùs de singulis tractantes, ac plerumque propriis oculis in fontibus inspectos, præter Jura copiosè allegata, pro singulis notabilioribus materiis fideliter citavi. Quamvis circa hoc ipsum sit notandum, quòd sive ob errores typographicos quandoque irrepentes, sive ob diversas ejusdem Authoris impressiones, factasque subinde numerorum variationes: non rarò contingat citationes fallere, aut cum aliis exemplaribus minimè concordare: idque præsertim monendum censui propter Josephum Mascardum *de probationibus*, sæpiùs in hoc Tomo citatum; siquidem juxta Editionem Francofurti 1661. impressam, quam solam ad manus habui, omnes fermè ex celeberrimo isto Authore adductas aliorum citationes numerales Conclusionum mutare debui. De reliquo noverit Lector Benevolus, præsentes Lucubrationes Canonicas eò duntaxat incumbere, ut secundùm mentem Juris Communis deligerent opiniones tutiores, simul & probabiliores; hoc est, subnixas firmioribus, ac solidioribus Juris fundamentis, Decisionibus Rotæ Romanæ, aut Cardinalium Declarationibus, nec non authoritatibus Doctorum: nihil interim detrahendo oppositis aliorum sententiis, quæ unà cum præcipuis suis rationibus, saltem loco objectionum adductis, & posteà solutis, plerumque allegantur. Multò minùs intentionis nostræ fuit, quidpiam vel in minimo præjudicare rationabilibus particularium locorum, sive Tribunalium consuetudinibus ritè præscriptis, aut Statutis legitimè authoritate alicubi forsan in contrarium existentibus: nam ipsemet Constitutiones Apostolicæ talibus præjudicare, aut in aliquo derogare, neutiquam intendunt absque speciali mentione, *cap. 1. de Constitut. in 6* Omnia verò scripta intelligantur salvo meliori aliorum, ac præsertim Romanæ Ecclesiæ judicio, cujus altiori censuræ, atque correctioni, verba singula humillimè sint subjecta. Quòd si igitur quid minùs bene dictum, aut obscurius forsan, oculis tuis occurrerit, Lector Benevole, illud vitio scribentis tribuas, fed placidus corrigas: atque in hunc finem verficulis illis, à Sancto Bonaventura, Doctore Seraphico, *in Præfat. Confessionum* humiliter decantatis, supplex Te alloquor.

Sis mihi corrector, resecando superflua, Lector,
Veraque digneris, quæ desunt, jungere veris.
Omnem defectum, partim studio brevitatis
Scribentis tribuas, partim vitio ruditatis.

VALE.

ELENCHUS

Titulorum, Paragraphorum, & Quæstionum, in Tomo Secundo Juris Canonici Universi contentorum.

TITULUS I.

De Judiciis.

§. I.

Præmittuntur Generalia de Judiciis.

Quæstio I. Quid sit Judicium, quibusque ex personis constituatur. fol. 1.
II. Quomodo hæc quatuor, videlicet *Judicium, Instantia, Causa & Lis*, inter se differant? 2
III. Quando Judicium censeatur incipere, sive (ut alii loquuntur) quodnam dicatur Litis exordium? 3
IV. Quibus modis pereat, seu perimatur instantia causarum? ibid.

§. II.

De Multiplici divisione Judiciorum; ubi plura de Judicio Summario.

Quæstio I. Quæ sit præcipua Judiciorum divisio? 4
II. In quo consistat Judicium Summarium, quibusque in causis locum habeat? ibid.
III. Utrùm, & qua ratione, subdividatur Judicium Civile, & Criminale? 5

§. III.

De Judice in causis spiritualibus, nec non civilibus Ecclesiarum, personarumque Ecclesiasticarum.

Quæstio I. Utrùm, & qualiter causæ spirituales ad Judicem Ecclesiasticum discutiendæ pertineant? 6
II. An etiam cognitio causarum spiritualibus connexarum, spectet ad solum Judicem Ecclesiasticum? 7
III. Utrùm temporalia negotia, causæque Civiles Ecclesiarum, personarumque Ecclesiasticarum, ad solum Judicem Ecclesiasticum pertineant? 8

§. IV.

De Judice in causis criminalibus Clericorum.

Quæstio I. Quis sit Judex Ordinarius in causis criminalibus Clericorum? 9
II. Coram quo Judice Ecclesiastico Clericus in criminalibus sit conveniendus? ibid.
III. An, si Clericus unà cum Laico crimen committat, uterque in Foro Ecclesiastico sit conveniendus, & puniendus? 10
IV. Utrùm, & quando Judex Ecclesiasticus possit Clericum criminosum tradere Curiæ sæculari? ibid.

§. V.

De Judice Causarum Feudalium.

Quæstio I. Quis sit Judex competens in causis feudalibus inter Vasallos agitatis? 12
II. Quis sit Judex competens, quando extraneus, seu non vasallus, habet litem cum Vasallo? 13
III. Quis sit Judex, quando quæstio feudalis oritur inter Dominum & Vasallum. ibid.
IV. Utrùm super crimine Clerici vasalli delinquentis possit Dominus laicus feudi cognoscere, eumque punire, ac feudo privare? 14

§. VI.

De illis, qui possint ut Actores, vel Rei, stare in judicio.

Quæstio I. Qui omnes possint ut Actores, vel Rei, stare in judicio? 15
II. An Mulieres possint personaliter stare in judicio, atque ad hoc compelli? ibid.
III. Utrùm Pupilli, ac Minores viginti quinque annis, habeant legitimam personam standi in judicio? ibid.

§. VII.

An, & qualiter Religiosi, ac Prælati, possint agere, & conveniri in judicio?

Quæstio I. Utrùm Monachi, aliique Religiosi, possint agere & conveniri in judicio? 16
II. Utrùm Prælatus, præsertim Regularis, possit agere, vel conveniri super rebus Ecclesiæ, aut Monasterii, absque consensu Capituli, seu Conventus; & contra? 17
III. Utrùm habens actionem contra Religiosum, debeat ipsum convenire, vel potius Monasterium ejus? 18

§. VIII.

Resolvuntur aliæ notabiles Quæstiones circa materiam præsenti Tituli.

Quæstio I. Utrùm Acta unius judicii habeant suum effectum, fidemque faciant in alio? [illegible]
II. Utrùm gesta per Judicem communiter existimatum, qui reverà talis non est, sint valida? ibid.
III. Utrùm aliquis possit esse judex in propria causa? [illegible]
IV. Utrùm Judex possit cogere partes, ut personaliter in judicio compareant? [illegible]
V. Utrùm partes litigantes teneantur in judicio personas factum proponere? [illegible]
VI. Utrùm in Præparatoriis, ac Decisoriis Judiciorum, attendendæ sint leges & consuetudines Fori, ubi litigatur? ibid.

TITULUS II.

De Foro Competenti.

§. I.

Generalia de Foro, ejusque competentia præmittuntur.

Quæstio I. Quid intelligatur nomine Fori, præsertim competentis? [illegible]
II. Quid juris, si Reus conveniatur coram incompetente Judice, aut de hujus competentia dubium oriatur? ibid.
III. Quibus modis generatim inducatur competentia Fori? [illegible]

§. II.

De modo Ordinario sortiendi Forum ratione Domicilii.

Quæstio I. Quid, & quotuplex sit Domicilium? ibid.
II. An, & qualiter ratione Domicilii forum quis sortiatur? [illegible]
III. Utrùm quis forum sortiatur, & conveniri valeat ratione Domicilii, aut originis? [illegible]
IV. Utrùm, & qualiter ratione quasi domicilii sortiatur quis forum, ita ut ibidem conveniri valeat? ibid.
V. Quid juris, si quis in duobus locis domicilium habeat, aut inchoata lite prius dimiserit? ibid.
VI. Qui censeantur Vagabundi, & ubi forum sortiantur ratione domicilii? ibid.

§. III.

De modo ordinario sortiendi Forum ratione Delicti.

Quæstio I. An, & qualiter ratione Delicti quis sortiatur forum? [illegible]
II. Quid judex delicti possit contra Reum criminosum, non amplius existentem in loco delicti? [illegible]
III. Utrùm Reus, qui fugit, sit remittendus ad locum delicti? ibid.
IV. A quo Judice possit puniri delictum in confinio duorum territoriorum commissum? [illegible]

§. IV.

De modo ordinario sortiendi Forum ratione Contractus, & Rei sitæ in alieno territorio.

Quæstio I. An, & quando quis sortiatur forum ratione contractus, nec ne? [illegible]
II. Quam jurisdictionem habeat Judex contractus respectu contrahentium? [illegible]
III. An, & quando quis dicatur sortiri Forum ratione rei alicubi sitæ? [illegible]
IV. In quibus differat Forus domicilii à Foro contractus, delicti, & rei? ibid.

§. V.

De modo extraordinario sortiendi Forum in Curia Romana; ubi de Jure revocandi domum, & Avocatione causarum.

Quæstio I. Utrùm quilibet, præsertim Clericus possit conveniri in Curia Romana. ib.
II. Quid sit ius revocandi domum, & quando locum habeat. 33
III. Quid sit Avocatio causæ, & qualiter per eam inducatur competentia fori. ib.

§. VI.

De modo extraordinario sortiendi Forum per prorogationem jurisdictionis.

Quæstio I. Quid sit Prorogatio jurisdictionis, & quot modis fiat. 34
II. Quæ Conditiones requirantur ad Prorogationem jurisdictionis. ib.
III. An etiam Clerici possint in se prorogare jurisdictionem Judicis non sui. 35

§. VII.

De modo extraordinario sortiendi Forum ex qualitate causarum, ubi & de Causis mixti fori.

Quæstio I. An & qualiter ratione continentiæ causarum quis Forum sortiatur. 36
II. Quid censendum de causis mixti Fori. ib.
III. Utrum punitus per Judicem sæcularem super crimine mixti fori, possit denuò accusari, ac puniri per Judicem Ecclesiasticum, & econtra? 37

§. VIII.

De modo extraordinario sortiendi Forum ratione præventionis, & ex Leg. Diffamari, *ac aliis.*

Quæstio I. Quid sit, & qualiter inducatur Præventio jurisdictionis, per eamque Forus competens acquiratur. 38
II. Quid sentiendum de judicio ex *Leg. Diffamari*, quisque in eo sit judex competens. 39
III. An dentur alii modi extraordinarii sortiendi Forum, & quales. ib

§. IX

De privilegio fori Clericorum; & quo Jure proveniat?

Quæstio I. An Clericis competat Privilegium Fori, & qui nomine Clericorum hic veniat 40
II. Quo jure competat Clericis Privilegium Fori. ib.
III. Quid in tanta sententiarum diversitate, rationumque conflictu, præ cæteris sit tenendum. 43

§. X.

Alia Dubia circa privilegium Fori Clericorum solvuntur.

Quæstio I. Utrum exemptio Clericorum, sive privilegium Fori, possit tolli à Summo Pontifice. 45
II. Utrum consuetudine induci possit, ut Clerici coram Judice sæculari conveniantur. 46
III. Utrum Clericus possit renunciare privilegio Fori. ibid.
IV. An in nullo prorsus casu Clericus Coram Iudice sæculari conveniri possit. 47
V. Utrum suscipiens Statum Clericalem, vel Monachalem, circa res ante Clericatum gestas, aut commissum anteà grave crimen, gaudeat privilegio Fori. ibid.
VI. Quid juris, si super Clericatu malefactoris, per Judicem laicum capti, & dicentis, se esse Clericum, oriatur quæstio. 49

TITULUS III.

De Libelli oblatione.

§. I.

De natura libelli, variisque ipsum concernentibus.

Quæstio I. Quid sit Libellus, quibusque partibus constet. 50
II. An, & quomodo oporteat in Libello exprimere causam petendi, sive medium concludendi. 51
III. Utrum etiam nomen actionis sit exprimendum in libello. ib.
IV. An, & qualiter Conclusio libello sit addenda. ib

V. An libellus semel oblatus possit mutari, aut emendari. ibid.
VI. Quid juris, si Actor causam in libello expressam non probet, benè tamen aliam. 53
VII. Qui sint effectus oblationis libelli. ib.

§. II.

De Citatione, ejusque requisitis, ac necessitate.

Quæstio I. Quid, & quotuplex sit Citatio. 54
II. Quæ requirantur ad legitimam Citationem? ib.
III. An sit credendum Nuncio, asserenti, se citare de mandato judicis; vel affirmanti, se ritè citasse, ubi Reus negat, se citatum fuisse. ib.
IV. Quænam in citatione, sive Citatorio, necessariò sint exprimenda, ut legitima & valida sit citatio. 55
V. Quanta sit necessitas citationis in judiciis. 56

§. III.

De Citatione Edictali, & Reali, ac effectibus Citationum.

Quæstio I. In quibus casibus locum habeat Edictalis citatio; hoc est, ea, quæ publicè fit per Edictum in valvis Templorum, Curiarum, aut aliis locis publicis affixum. 57
II. In quibus casibus fieri possit Citatio realis; hoc est, per capturam, sive apprehensionem personæ. 58
III. Qui sint effectus Citationis. 59
IV. An etiam citatio invalida quosdam habeat effectus. ibid.

TITULUS IV.

De Mutuis Petitionibus.

§. I.

De Mutuis Petitionibus, ipsaque reconventione generatim.

Quæstio I. Quid sint, & coram quo fieri debeant Mutuæ petitiones. 60
II. An in omnibus prorsus causis locum habeat Reconventio. ib.

§. II.

De Reconventione Clerici coram Judice Laico.

Quæstio I. Utrum Clericus Actor possit reconveniri à Laico Reo coram Iudice sæculari. 62
II. An saltem in causa temporali & civili possit Clericus Laicum conveniens, ab eodem reconveniri coram Iudice sæculari. ib
III. Utrum locus sit reconventioni, quando Laicus dolo provocavit Clericum, putà, ipsi furtum, vel damnum aut Iniuriam inferendo, ut ab eo conveniatur, quatenus hac occasione eum vicissim coram suo sæculari Iudice (forsan sibi magis favente) possit reconvenire. 63
IV. An dentur alii casus, in quibus Clerici coram sæculari Iudice Laicum convenientes, non possint ibidem reconveniri. ib

§. III.

De aliis Reconventionem concernentibus.

Quæstio I Quo tempore reconventio sit proponenda. 64
II. Quomodo tractanda, & terminanda sit causa reconventionis, jam à litis exordio propositæ. ib.
III. Qui sint effectus Reconventionis. 65

TITULUS V.

De Litis Contestatione.

Quæstio I. Quid sit Litis contestatio, & quæ ejus necessitas. 66
II. Quibus modis inducatur Litis contestatio. ib
III. An per confessionem rei inducatur Litis contestatio. 67.
IV. An per oppositam exceptionem inducatur contestatio litis. 68
V. Quinam sint effectus Litis contestationis. ib.

TITULUS VI.

Ut Lite non contestata non procedatur ad Testium receptionem, vel ad sententiam diffinitivam.

Quæstio I. Cur dicatur in Rubrica præsentis Tituli, *Non procedatur ad sententiam diffinitivam* ante litis contestationem. 69
II. Utrum in certis casibus possint recipi testes lite non contestata, & quibus. ib
III. An prædicta locum habeant etiam in causis criminalibus. 71

TITULUS VII.

De Juramento Calumniæ.

§. I.

De natura, & differentiis Juramenti Calumniæ, Malitiæ, ac de veritate dicenda.

Quæstio I. Quid sit Juramentum calumniæ, & quæ continere debeat. 72
II. Quid sit Juramentum malitiæ, & quomodo differat à Juramento calumniæ. ib
III. Quid sit Juramentum de veritate, & an differat à Juramento calumniæ. ib

§. II.

De necessitate præstandi Juramentum calumniæ.

Quæstio I. Utrum necessario, & quando præstandum sit Juramentum calumniæ. 73
II. In quibus causis Juramentum calumniæ sit præstandum. 74
III. A quibus sit præstandum Juramentum calumniæ. ib.
IV. An Juramentum calumniæ possit præstari per procuratorem, & qualiter. 75

§. III.

De remissione Juramenti calumniæ, pœnisque illud præstare recusantium.

Quæstio I. An juramentum calumniæ de consensu partium remitti valeat. 76
II. Utrum per consuetudinem introduci possit, ut partes etiam petitæ, seu exactæ, non teneantur præstare juramentum calumniæ. 77
III. Quæ sit pœna recusantium præstare juramentum calumniæ, ubi præstandum est. ib.

TITULUS VIII.

De Dilationibus.

§. I.

De Dilationibus Judicialibus in communi.

Quæstio I. Quid, & quotuplex sit Dilatio. 78
II. Qua ratione Dilationes judiciales generatim dividi possint. ib.
III. Cur, & qualiter sit danda Dilatio judicialis. 79

§. II.

De Dilationibus Citatoriis, & Deliberatoriis.

Quæstio I. Quid sit, & quanta concedi debeat Dilatio citatoria. ib
II. Quæ sint Dilationes deliberatoriæ, & quales de jure concedantur. 80

§. III.

De Dilationibus Probatoriis, Diffinitoriis, & Executoriis.

Quæstio I. Quid sit & qualis concedenda Dilatio probatoria. 81
II. Utrum Dilationes probatoriæ sæpiùs sint concedendæ. ibid.
III. quæ sint Dilationes diffinitoriæ. 82
IV. Quæ, & quantæ sint Dilationes executoriæ. 83

§. IV

De prorogatione dilationum, horumque effectibus.

Quæstio I. Quid sit prorogatio Dilationis; & qualis prorogari valeat. ib.
II. Qui sint effectus dilationum. 84

TITULUS IX.

De Feriis.

§. I.

De divisione Feriarum; ubi plura de Feriis sacris.

Quæstio I. Quid & quot sint species Feriarum. ib.
II. Quid sit censendum de feriis sacris, quæque earum obligatio. 85
III. An, & qualiter in feriis sacris prohibeatur Mercatus. 86

§. II.

De placito, seu processu judiciali, ejusque prohibitione diebus Feriatis

Quæstio I. Quid sit placitum; & qualiter diebus Feriatis prohibeatur. 86
II. Utrum prædictis Feriis de consensu partium possit renunciari. 87
III. An, & qualiter ratione necessitatis, aut pietatis, valeat judicium diebus Feriatis agitatum. ib.
IV. Utrum in causis summariis, seu simpliciter ac de plano tractandis, possit procedi tempore feriato. 88

§. III.

De nonnullis actibus judicialibus tempore Feriato prohibitis in specie.

Quæstio I. Utrum quolibet tempore, etiam feriato, possit offerri Libellus. 89
II. Utrum valeat citatio facta die feriato ad non feriatum ibid.
III. Utrum econtra valeat citatio facta die non feriato ad feriatum. 90
IV. An diebus feriatis possit fieri captura seu incarceratio Reorum. 91
V. Utrum diebus feriatis possit fieri receptio testium horumque examen. ib
VI. Utrum in Feriis observandis sit attendendus locus Judicis, Rei, vel Actoris, quando in eorum loco sunt Feriæ, & non in altero? 92

TITULUS X.

De Ordine Cognitionum.

Quæstio I. Quid sit Ordo cognitionum, & quænam regula generatim circa eum observanda. ib
II. Quæ præcedere debeant, si concurrant actio civilis & criminalis. 93
III. An, si Reus contra Actorem opponat spoliationem, prius debeat tractari causa spolii. 94
IV. Quid sit Quæstio incidens, ac emergens, & an super ipsa pronunciandum. ib
V. Quid agendum, si causa principalis, & incidens sint tractandæ coram diversis judicibus. 95

TITULUS XI.

De Plus petitionibus.

Quæstio I. Quot sint modi plus petendi. 96
II. Quæ sint pœnæ plus petentium in judicio. ib
III. Utrum, si Actor plus debito petens pœniteat, sive à petitione illa desistat, per hoc evitet pœnas plus petentibus inflictas. 97
IV. An Actore plus petente possit reus simpliciter negare totam petitionem. ib

TITULUS XII.

De causa Possessionis & Proprietatis.

§. I.

Quid sit possessio, & quæ ejus divisio? 98

Quæstio I. Unde derivetur Possessio, & quid sit. 99
II. Quænam sint Possessionis divisiones.

§. II.

De differentiis Possessionis & proprietatis, illiusque commodis.

Quæstio I. An, & quomodo possessio differat à Proprietate? 101
II. Quæ sint commoda, & privilegia possessionis? 102

§. III.

De causa Possessionis & Proprietatis; ubi & de Interdictis.

Quæstio I. Quid sit causa possessionis & proprietatis, & quale Judicium utrique correspondeat? 104
II. Quotuplex sit Judicium possessorium, & unde dicatur interdictum? ibid.
III. Quid, & quotuplex sit interdictum? 105
IV. Quid, & quotuplex sit interdictum adipiscendæ possessionis? ibid.
V. Quid, & quotuplex sit interdictum retinendæ possessionis? 106
VI. Quid sit interdictum recuperandæ possessionis? ibid.

§. IV.

De Acquisitione, & in alium Translatione possessionis rerum corporalium per apprehensionem veram, vel fictam.

Quæstio I. Quibus generatim modis, qualique apprehensione acquiratur & transferatur possessio rerum corporalium? 107
II. Quid sit apprehensio vera & ficta, quibusque modis contingat? ibid.
III. Utrùm Lege, Statuto, vel consuetudine introduci valeat, quod transferatur, & acquiratur possessio absque omni corporali apprehensione rei? 110

§. V.

De Acquisitione, & in alium Translatione quasi Possessionis incorporalium.

Quæstio I. Qua ratione acquiratur, atque ab uno in alium transferatur possessio vel quasi possessio rerum incorporalium, videlicet Jurium, ac servitutum? ibid.
II. An, & quale exercitium juris requiratur ad acquirendam quasi Possessionem jurium incorporalium per se spectatorum? 111
III. An, & quomodo requiratur, probeturque scientia, & patientia domini, sive prioris possessoris ad acquirendam quasi possessionem jurium incorporalium? 112
IV. Utrùm ad quasi possessionem incorporalium adipiscendam requiratur bona fides? 113

§. VI.

De Amissione Possessionis tum corporalium, tum incorporalium.

Quæstio I. An possessio rerum corporalium solo animo amitti possit? 114
II. Qualiter amittatur possessio rerum corporalium, præsertim mobilium? 115
III. Qua ratione amittatur possessio rerum mobilium furtivè subtractarum, ac immobilium violenter ab alio occupatarum? 116
IV. Utrùm per aquarum inundationem amittatur rerum possessio? ibid.
V. Qualiter perdatur quasi possessio incorporalium? ib.

§. VII.

De probatione Possessionis, præsertim in Interdicto Uti possideris.

Quæstio I. Quibus modis generatim probetur possessio? 117
II. Quid juris, si agatur Interdicto retinendæ possessionis, quod appellatur *uti possidetis*, & utraque pars contendat, probareque satagat, sese esse in possessione? 118
III. Quænam probationes censeantur aliis meliores? ib.
IV. Quid agendum, quando in Interdicto *uti possidetis* quælibet pars æqualiter probaverit possessionem suam? ibid.

§. VIII.

Quo ordine, & coram quo Judice sit tractanda causa possessionis & proprietatis?

Quæstio I. An causa possessionis sit præmittenda causæ proprietatis? 120
II. An causa possessionis, & proprietatis, coram eodem Judice sit tractanda, & terminanda? ibid.
III. Utrùm causa possessionis rei spiritualis possit tractari per Judicem sæcularem, nec ne? 121

§. IX.

An, & quando causa Possessionis, & proprietatis cumulari possit?

Quæstio I. Utrùm causa possessionis ac proprietatis possit cumulari, proponendo utramque simul in eodem Judicio? 123
II. An semper & in omni materia, causa possessionis & proprietatis possit cumulari, simulque tractari? ib.
III. An Judicium possessorium retinendæ possit aliquando cumulari, simulque ab eodem proponi una cum petitorio? 124

§. X.

De Modo procedendi super causa Possessionis & Proprietatis simul intentata, ac de Regressu à Petitorio ad Possessorium.

Quæstio I. Quomodo procedendum sit in causa, quando partes agunt judicio possessorio & petitorio simul? 125
II. An ille qui petitorium judicium semel ingressus fuit, videns difficultatem in probanda rei proprietate possit regredi ad possessorium? 126
III. Utrùm regressus à judicio petitorio ad possessorium, etiam locum habeat in causis Beneficialibus. 127

TITULUS XIII.

De restitutione Spoliatorum.

§. I.

De Remediis Spoliatorum in genere, ac Interdicto Unde vi *in specie.*

Quæstio I. Quot generatim sint Remedia Spoliatorum, & quæ? 128
II. Quid sit interdictum *Unde vi*, & ad quid, & quamdiu detur? ibid.
III. Quibus competat interdictum *Unde vi*? 129
IV. Contra quem competat spoliatis interdictum *Unde vi*? 130
V. An contra tertium possessorem, qui à spoliatore invasa scienter recipit, competat interdictum *unde vi*? ibid.

§. II.

Declarantur alia Remedia Spoliatorum in specie.

Quæstio. An Remedium *Redintegrandæ* æque competat Laicis pro recuperandis rebus profanis, sicut Clericis pro rebus Ecclesiasticis? 131

§. III.

De Restitutione Spoliatorum ante omnia facienda.

Quæstio I. An, & qualiter Restitutio spoliatorum ante omnia sit facienda? 133
II. Contra quos procedat allata Regula de restitutione spoliatorum? 134
III. Utrùm regula illa, *Spoliatus ante omnia est restituendus*, etiam suffragetur prædoni, si spolietur rebus à se vi possessis? ibid.
IV. Utrùm spoliatus possit spoliatorem, puta prædonem vi repellere, aut rursus eundem spoliare? 135

§. IV.

De nonnullis casibus, in quibus non fit Restitutio spoliatorum ante omnia.

Quæstio I. An, & qualiter ob consensum spoliati non fiat restitutio spolii ante omnia? 136
II. Utrùm spoliatus ante omnia sit restituendus, non obstante notorio defectu proprietatis ex parte ipsius? ib.
III. An restitutio spoliati locum habeat non obstante resistentia Juris communis contra ipsum? 137
IV. Utrùm restitutio spoliati sit facienda non obstante periculo animæ, scandalo, vel damno irreparabili? ib.
V. An propter renunciationem dominii cesset restitutio spoliati? 138
VI. An dentur alii casus, in quibus fallit regula de Restitutione spoliatorum ante omnia facienda? 139

§. V.

De divisione Fructuum, horumque restitutione per spoliatorem, aut malæ fidei possessorem facienda.

Quæstio I. Quid intelligatur nomine Fructuum? ibid.
II. Quotuplicis generis sint Fructus? 140

III. Utrùm spoliator violentus tum rem ablatam, tum fructus ejus, & damna illata restituere teneatur; & qualiter? 140
IV. An possessor malæ fidei, licet violentus non sit, teneatur fructus ex re aliena perceptos restituere? 141

§. VI.

De restitutione Fructuum à bonæ fidei possessore ex re aliena perceptorum, sed nondum consumptorum facienda.

Quæstio I. Utrùm bonæ fidei possessor teneatur restituere fructus industriales ex re aliena perceptos, sed nondum consumptos? ibid.
II. Utrùm bonæ fidei possessor lucretur etiam fructus naturales? 142

§. VII.

De restitutione Fructuum à bonæ fidei possessore jam consumptorum facienda.

Quæstio I. An fructus bona fide ex re aliena percepti, & jam consumpti, debeant restitui, quando ex eis possessor non est factus locupletior. 143
II. An bonæ fidei possessor obligatus sit ad restituendos fructus etiam industriales, ante litis contestationem consumptos, quando ex eis factus est locupletior? 144

TITULUS XIV.

De Dolo & Contumacia.

§. I.

De Dolo, & variis ipsum concernentibus.

Quæstio I. Quid sit Dolus? 146
II. Utrùm Dolus malus vitiet contractus, & qualiter? ib.
III. Quot auxilia competant ex dolo? 147
IV. Quid sit exceptio doli, & contra quos competat? ib.
V. Quid sit Actio de dolo, & qualiter ab Exceptione doli differat? ibid.

§. II.

De Contumacia, ejusque requisitis, ac modo procedendi contra Contumaces.

Quæstio I. Quid sit, quibusque modis committatur Contumacia? 149
II. Quotuplex sit Contumacia in veniendo? 150
III. Quæ requirantur, ut quis possit dici contumax? ib.
IV. Quando Judex contra contumacem procedere possit? 151
V. Utrùm elapso termino peremptorio possit Judex expectare contumacem in aliam horam, vel diem sequentem? ibid.

§. III.

De Contumacia Actoris, modoque contra hunc procedendi.

Quæstio I. Qualiter Actor censeatur committere contumaciam? 152
II. Quomodo citandus sit Actor vel Reus contumax? ib.
III. Utrùm contra Actorem contumaciter absentem possit Judex procedere? 153
IV. Quot Remedia Juris competant Reo contra Actorem contumaciter absentem? 154

§. IV.

De modo procedendi contra Reum contumacem.

Quæstio I. Utrùm, ac intra quale temporis intervallum, Reus semel contumax, de novo sit citandus? 155
II. Utrùm Reus, qui tantùm fuit contumax in prima citatione, non item in secunda vel tertia, possit condemnari in expensis per Actorem factis tempore primæ citationis, in qua Reus non venit? 156
III. An si Reus ad primam citationem dixerit, se nolle comparere, is denuò sit citandus? ibid.
IV. Quid agendum sit Judici, antequam contra Reum contumacem procedat ad infligendas pœnas? 157

§. V.

De pœnis rei contumacis.

Quæstio I Quæ sint pœnæ Rei contumacis? ibid.

TITULUS XV.

De eo, qui mittitur in possessionem causa rei servandæ.

§. I.

De Missione ex primo, & secundo Decreto judicis, ejusque requisitis.

Quæstio I Quid sit Missio in possessionem bonorum ex primo, & secundo Decreto judicis? 160
II. An ejusmodi Missio sit sententia diffinitiva, necne? ib.
III. Quæ generatim requirantur ad faciendam Missionem ex primo Decreto? 160

§. II.

In quibus locum habeat Missio ex primo, & secundo Decreto?

Quæstio I. Utrùm, & quando in actionibus realibus locum habeat Missio in possessionem ex primo Decreto? 161
II. Utrùm annus ille, quo elapso Actor in actionibus realibus constituitur verus possessor, incipiat à die editi Decreti, vel potiùs à die factæ actualis missionis in bona Rei contumacis? 162
III. An, & qualiter in actionibus personalibus locum habeat missio ex primo, vel secundo Decreto? ibid.
IV. Utrùm missio in possessionem ex primo Decreto locum habeat in causis Beneficialibus? 163

§. III.

De necessitate, tempore, ac effectibus Missionis ex primo, & secundo Decreto.

Quæstio I. Utrùm tam in actionibus realibus, quam personalibus opus sit Missione in possessionem bonorum contumacis ex secundo Decreto? ibid.
II. Quo tempore possit interponi secundum Decretum judicis? 164
III. Qui sint effectus primi Decreti judicis? ibid.
IV. Qui sint effectus missionis ex secundo Decreto? 165

TITULUS XVI.

Ut Lite pendente nihil innovetur.

§. I.

De requisitis ad Litis pendentiam, hujusque effectibus.

Quæstio I. Quando Lis pendere censeatur? 166
II. Qui sint effectus Litis pendentiæ? 167
III. An, & qualiter rerum litigiosarum alienatio lite pendente sit prohibita? ibid.

§. II.

De Re litigiosa, & revocatione attentatorum Lite pendente, pœnisque Contractus litigiosi.

Quæstio I. Quid sit, & qualiter res, vel actio, efficiatur litigiosa. 168
II. Qualiter attentata lite pendente sint revocanda? 169
III. Quomodo nihil sit innovandum lite pendente circa Beneficia Ecclesiastica? ibid.
IV. Quæ sint pœnæ Contractus litigiosi? 170

TITULUS XVII.

De Sequestratione Possessionum, & Fructuum.

§. I.

Quid, & quotuplex sit Sequestratio, & in quibus causis fieri possit?

Quæstio I. Quid, & quotuplex sit Sequestratio? 171
II Quot modis contingat fieri Sequestrationem necessariam? 172
III. An, & in quibus casibus sequestratio permittatur fieri? ibid.

§. II.

De requisitis ad sequestrationem, & nonnullis aliis hanc concernentibus.

Quæstio I. Quæ requirantur, ut Judex possit procedere ad faciendam sequestrationem? 173
II. Utrùm suppetat aliquod remedium juris evitandi sequestrationem in casibus supra specificatis? 174
III. Utrùm possessio rei sequestratæ transeat in sequestrum. ibid.

TITULUS XVIII.

De Confessis.

§. I.

De Natura, & divisione Confessionis, ejusque requisitis.

Quæstio I Quid, & quotuplex sit Confessio? 175
II. Utrùm Confessio sit species Probationis? 176
III. Quænam requirantur ad validam Confessionem præsertim judicialem? 177

§. II.

De Confessione extrajudiciali.

Quæstio I. Quam vim probandi habeat Confessio extrajudicialis, præsente adversario facta? 178
II. An ad hoc, ut Confessio extrajudicialis præsente adversario facta cum causæ expressione plenè probet, requiratur ejus acceptatio. 179
III. Utrum Confessio extrajudicialis præsente adversario sed in fine adjectione causæ facta, plenè probet? ib.
IV. Utrum Confessio extrajudicialis, absente parte facta probet? 180

§. III.

De effectibus, & revocatione Confessionis judicialis.

Quæstio I. Quid sint effectus Confessionis judicialis? 181
II. An contra confessum in judicio debeat ferri sententia diffinitiva? 182
III. An confessio facta in judicio revocari possit? ib.

§. IV.

De Confessione judiciali Prælati, Procuratoris, & Socii criminis in præjudicium Ecclesiæ, vel Tertii.

Quæstio I. Utrum confessio Prælati, administrationem habentis, noceat Ecclesiæ? 183
II. Utrum confessio Procuratoris præjudicet Domino? 184
III. An de proprio crimine judicialiter confessi possint interrogari de Sociis criminis eorumque confessio adversus istos admitti? 185
IV. Ad quid valeat confessio, seu nominatio socii criminis, per reum de se confessum facta? ib.

§. V.

De Confessione qualificata, & an hæc ex parte solùm possit acceptari?

Quæstio I. Quid sit Confessio qualificata? 187
II. An Confessio qualificata ex parte possit acceptari, & ex alia parte negari? ib.
III. Quid censendum de Confessione qualificata in criminalibus? 188
IV. Utrum Confessio qualificata, quod scriptura, seu apocha grave delictum exprimens, manu sua fuerit conscripta, sed jocosè solum, seu calami experiundi gratia, præjudicet confitenti. ib.

§. VI.

De Confessione Sacramentali inique revelata, nec non de Confessione per torturam, vel sub spe impunitatis extorta.

Quæstio I. Utrum Confessio Sacramentalis inique revelata, vel reperta schedula Confessionis, præjudicet pœnitenti in Foro externo. 189
II. Quæ requirantur, ut Confessio per torturam, seu metum tormentorum extorta probet; ac præjudicet confitenti. ib.
III. Utrum Confessio criminis, emanata sub spe impunitatis à Judice promissæ probet, & sufficiat ad condemnandum. 190

§. VII.

De Obligatione confitendi veritatem ex parte Rei à Judice interroganti.

Quæstio I. An Judici non servato Juris ordine interroganti, Reus teneatur fateri veritatem? 191
II. Utrum, & sub qua obligatione, Judici legitimè interroganti reus teneatur fateri veritatem? ib.
III. Utrum reus ex præsumptione falsa à Judice interrogatus teneatur confiteri propositionem veram, ubi illà confessa condemnandus est in foro externo de crimine, aut debito, ad quod reverà in foro conscientiæ non tenetur. 193

§. VIII.

De positionibus, Articulis, & interrogatoriis.

Quæstio I. Ad quid inventæ sint Positiones, quidque sint. 196
II. An, & quando ad Positiones respondere recusans habeatur pro confesso. 197
III. An, & quæ sint causæ rationabiles non respondendi ad Positiones sibi oblatas. ib.
IV. Quid sint Articuli, & interrogatoria, & quomodo differant à positionibus. 198

§. IX.

Dubia alia de positionibus solvuntur.

Quæstio I. Qui possint facere positiones. 199
II. Utrum positiones in judicio exhibitæ denuò possint revocari, mutari, seu emendari? 199
III. An possint fieri positiones ab eo, qui renunciavit probationibus. 200
IV. In qua parte judicii possint fieri positiones. ib.
V. An reo, antequam respondeat, danda sit copia positionum. ib.
VI. Utrum reo debeat dari terminus ad respondendum? 201
VII. Qualiter sit respondendum positionibus. ib.

TITULUS XIX.

De Probationibus.

§. I.

De natura, divisione, speciebus & gradibus probationum.

Quæstio I. Quid sit probatio. 202
II. Quotuplex sit probatio. ib.
III. Quot sint probationum species. 203
IV. Quot sint gradus probationum. ib.

§. II.

Quid sit probandum; ubi & de probatione negativa.

Quæstio I. Quid generatim sit probandum. 204
II. Circa quæ versetur probatio, & an hac indigeant Manifesta. 205
III. Utrum Negativa quandoque probari possit, ac debeat. ib.

§. III.

Qualis debeat esse probatio, & an semper requiratur plena.

Quæstio I. Qualis debeat esse probatio. 206
II. Utrum semper requiratur probatio plena, & concludens. 207
III. Utrum qui intentionem suam plenè probavit, possit compelli, ut idipsum præstito insuper juramento confirmet. 208
IV. Qualis probatio singularum rerum, atque negotiorum in specie, fieri possit, ac debeat. ib.

§. IV.

De prævalentia probationum inter se, harumque efficacia.

Quæstio I. Quænam probatio in concursu plurium prævaleat. ib.
II. Quænam inter plures probationes sit censenda fortior, seu efficacior. 209
III. Utrum duæ semiplenæ probationes faciant unam plenam. 210
IV. Quam vim probandi habeant verba narrativa Litterarum Apostolicarum. 211

§. V.

Cui, coram quibus, & à quo facienda sit probatio.

Quæstio I. Cui, & coram quibus facienda sit probatio. 212
II. Utrum probationes necessario sint faciendæ præsente Notario. 212
III. A quo faciendæ sint probationes. 213
IV. Quid juris, si reus spontè se offerat ad probandum. 214

§. VI.

De Tempore, quo faciendæ sunt probationes.

Quæstio I An probationes possint fieri ante litis contestationem. 215
II. Utrum post publicationem attestationum possint fieri novæ probationes. ib.
III. Utrum post Conclusionem in causa possint recipi novæ probationes, & quando. 216
IV. Utrum probationes elapso termino ad probandum concesso, adhuc possint admitti, etiam invita altera parte. 217

§. VII.

De restitutione in integrum adversus omissam probationem, hujusque effectibus.

Quæstio I. An, & qualiter Ecclesiæ, vel Minori, competat restitutio in integrum adversus omissas probationes. 218
II. Utrum Ecclesia, vel Minor, adversus omissam probationem sæpiùs in una eademque causa in integrum restitui possit. 219
III. Quis sit finis, atque effectus probationum. ib.

TITULUS XX.

De Testibus, & Attestationibus.

§. I.

De Testibus idoneis, & minùs idoneis in genere, horumque repulsione, ac obligatione fatendi suam inhabilitatem.

Quæstio I. Quid generatim requiratur ex parte Testium. 220

II. Quis dicatur Testis idoneus, legitimus & integer, & an differat à Teste omni exceptione majori. ib.

III. Qui generatim sint Testes minùs idonei, seu inhabiles. 221

IV. Utrum Judex ex officio teneatur inquirere de conditione testis, ipsumque, si inhabilem invenerit, reprobare. ib.

V. Utrum Testis à Judice examinatus, & interrogatus, an sit criminosus, vel aliunde inhabilis ad testificandum, teneatur respondere, suamque inhabilitatem confiteri. 222

§. II.

De Infamibus, & Criminosis, seu testibus minùs idoneis, ac repellendis.

Quæstio I. Quid, & quotuplex sit infamia, & quis Testis infamis. 223

II. Quinam secundum Canones censeantur infames. 224

III. An, & quando infames repellantur à ferendo testimonio. ib.

IV. Utrum, & quando Criminosi sint repellendi à ferendo testimonio. 226

§. III.

De Servis, Impuberibus, Minorennibus, Mulieribus & Pauperibus, seu testibus minùs idoneis.

Quæstio I. Utrum Servi possint ferre testimonium in Judicio. 227

II. Utrum, & qualiter Pupilli seu Impuberes, ac Minorennes, sint excludendi à ferendo testimonio. ib

III Utrum Mulier possit esse testis, nec ne. 228

IV. An pauperes, vilesque personæ, à testimonio in judicio ferendo repellantur. 229

§. IV.

De Testibus inhabilibus ad testificandum pro certis personis; puta, pro Filiis, Consanguineis, Domesticis &c.

Quæstio I. Utrum Parentes possint esse testes pro Filiis, & econtrà. 231

II. Utrum Conjuges, Consanguinei, & affines, possint adinvicem esse testes. ib.

III. Utrum Domestici sint testes idonei, nec ne. 232

§. V.

De Testibus inhabilibus ad testificandum contra certas personas putà, de Inimicis, & de parentibus adversus Liberos suos, ac Judæis adversus Christianos.

Quæstio I. An, & quando testimonium inimici repellatur 233

II Utrum Parentes adversus Liberos suos, & econtrà, sint admittendi ad testimonium. 234

III. Utrum sit admittendum testimonium Judæorum adversus Christianos. 235

§. VI.

De Testimonio Laicorum contra Clericos, & econtrà.

Quæstio I. Utrùm Laici possint ferre testimonium in judicio contra Clericos, & quando. 236

II. An Clerici sint admittendi ad testificandum adversus Laicos. ib.

§. VII.

De Testibus in causa propria, vel Ecclesiæ, aut universitatis suæ.

Quæstio I. An aliquis possit esse testis in causa propria, seu ex qua commodum ac interesse suum dependet. 239

II. An sit licitum Clericis, ferre testimonium in causa propriæ Ecclesiæ. 240

III. An pariter illi, qui sunt membra alicuius universitatis sæcularis, v. g. Civitatis, Oppidi &c. possint esse testes in causa dictæ universitatis. 241

IV. Num testes de universitate sint generaliter, seu directè admittendi ad testificandum in negotiis Ecclesiæ, vel universitatis suæ, vel tantum in defectum aliarum probationum. 242

§. VIII.

De numero Testium ad legitimam probationem requisitorum; & an aliquando sufficiat testimonium unius.

Quæstio I. Quot testes requirantur ad legitimam probationem. 244

II. Utrum probet, vel quid aliud operetur testimonium unius. 245

III. Utrum in nullo prorsus casu sufficiat testimonium unius ad plenam probationem, seu terminationem causarum. 246

§. IX

De Testibus singularibus, eorumque probatione.

Quæstio I. Quid, & quotuplicis generis sint Testes singulares. 248

II. Utrum testes singulares aliquid probent. 249

III. An testes singulares singularitate adminiculativa probent in causis civilibus. ib.

IV. Utrum testes singulares singularitate adminiculativa probent in causis criminalibus. 250

§. X.

De Testibus, contrariis, variantibus, & vacillantibus.

Quæstio I Quis dicatur Testis contrarius, varius & vacillans. 251

II. Quid juris, si testes hinc inde producti videantur sibi contrarii. 252

III. An probet testis sibi ipsi contrarius, vel potiùs sit puniendus. 253

IV. Utrum aliquid probet Testis varians in judicio, & quod dictum ejus valeat. ib.

§. XI.

De Testibus de credulitate, & auditu auditus.

Quæstio I. Qui dicantur Testes de scientia, de credulitate, & de auditu. 255

II. Utrum testes de credulitate sint admittendi, & aliquid probent. ib.

III. An, & in quibus casibus testes de auditu alieno, sive auditus probent. 256

IV. Utrum, & quando in probatione consanguinitatis, vel affinitatis, admittantur testes de auditu alieno. 257

§ XII.

De Fama, & qualiter probetur, ac probet.

Quæstio I. Quid, & quotuplex sit Fama, & quomodo differat à Rumore. 258

II. Quæ requirantur ad hoc, ut fama probet, quibusque testibus ipsa probetur. 259

III. Quis sit effectus famæ, seu quam vim probandi habeat. 260

§. XIII.

De Productione Testium.

Quæstio I. Quando, & qualiter testes sint producendi. 262

II. Utrum ad productionem testium requiratur citatio partis adversæ; & quid, si quis eam impedire præsumat. ib.

III. Quid agendum, si testes producendi alienæ sint jurisdictionis. 263

IV. Cujus sumptibus testes è longinquo sint producendi. 264

V. Quot possit fieri productiones testium. ib.

VI. An testes semel producti, iterum in eadem causa produci valeant. 265

§. XIV.

De Juramento Testium.

Quæstio I. An, & de quibus testes ante suam depositionem jurare debeant. 266

II. An juramentum possit testibus remitti. 268

III. Qua forma juramentum testium sit præstandum. ib

§. XV.

De Examine Testium, ac interrogatoriis suggestivis vitandis.

Quæstio I. A quo, coram quibus, & ubi examen testium sit instituendum. 269

II. De quibus testes interrogandi, seu examinandi. 270

III. Quid sint interrogatoria suggestiva, & qualiter vitanda. 271

§. XVI.

De Publicatione Attestationum.

Quæstio I. Quid sit publicatio attestationum, qualiter fiat, & an post ipsam liceat alios testes, vel instrumenta producere. 272

II. Utrum attestationes testium receptæ, sed non publicatæ in uno judicio, probent, seu fidem faciant in alio. ibid.

§. XVII.

De Exceptionibus contra Testes proponendis, horumque reprobatione.

Quæstio I. Quotuplicis generis exceptiones possint testibus opponi, & quando proponendæ. 273

II. Utrum exceptio contra personas testium sit dilatoria, impediatque examen testium; 274

III. A quo possint, vel non possint reprobari testes, aut dicta eorum; ibid.

IV. Qua ratione licitum sit reprobare testes probatorios, & reprobatorios? 275

TITULUS XXI.

De Testibus cogendis, vel non.

§. I.

Quomodo, & qua pœna, quibusque in Causis Testes cogendi sint?

Quæstio I. An, & quo modo, quibusque pœnis testes cogi possint ad ferendum testimonium? 276

II. Qua pœna puniatur ille, qui subtrahit testes à testificando, & an idcircò perdat causam? 277

III. Utrùm non solùm in causis civilibus, sed etiam in criminalibus, testes sint cogendi ad perhibendum testimonium? ibid.

§. II.

De Personis privilegiatis, vel non, à ferendo testimonio.

Quæstio I. Quænam sint personæ privilegiatæ, ita ut non possint cogi ad ferendum testimonium? 279

II. Utrùm Clericus, ab alio invocatus, possit compelli ad ferendum testimonium contra suam Ecclesiam; ibid.

III. An possit cogi ad testificandum, qui juramento se obstrinxit ad nihil dicendum, seu non testificandum? 280

TITULUS XXII.

De Fide instrumentorum.

§. I.

De Instrumentorum natura & divisione, ac de Instrumento publico.

Quæstio I. Quid, & quotuplex sit Instrumentum? 281

II. An sit differentia inter Instrumentum publicum, & authenticum? 282

III. Quæ solemnitates requirantur ad Instrumentum publicum? ibid.

§. II.

De fide Protocolli, atque Exemplarium seu Transumptorum.

Quæstio I. Quid sit Protocollum, & quam vim probandi habeat? 284

II. Quæ requirantur ad Protocollum, ut habeat vim probandi? 285

III. Utrùm unus Notarius possit in publicam formam redigere instrumentum juxta notas in Protocollo alterius repertas? ibid.

IV. Quam vim probandi habeant Exemplaria, seu Transumpta originalium instrumentorum. 287

§. III.

De fide Sigilli, & aliis istud concernentibus.

Quæstio I. Quid, & quotuplex sit Sigillum, quamque vim probandi habeat Sigillum authenticum, 288

II. An, & qualem vim probandi habeat Sigillum, 289

III. Utrùm probet Sigillum, etiamsi nulla intervenerit subscriptio sigillantis? ibid.

IV. Utrum aliquando probet instrumentum absque apposito sigillo? 290

§. IV.

De fide Archivii, atque Scripturarum in eo repertarum.

Quæstio I. An, & quando scripturæ in publico Archivio repertæ, plenè probent? 291

II. Utrùm Scripturæ privatæ repertæ in Archivio publico, fidem faciant duntaxat intra territorium Domini sui, hoc est illius, cujus authoritate deputatum est archivium, vel etiam extra illud? 292

III. Quid dicendùm de Archiviis Monasteriorum, ac hujusmodi. 292

IV. Quam vim probandi habeant Libri Parochorum cæteroquin non habentium speciale archivium? 293

§. V.

De Scripturis privatis, earumque divisione, authentizatione, & probatione: ubi & de Comparatione litterarum.

Quæstio I. Quid, & quotuplex sit Scriptura privata? 294

II. Quibus modis Scripturæ privatæ authentizentur, ita ut plenam fidem faciant? 295

III. Quid juris, quando Scriptura privata, v.g. Apocha, vel Epistola, negatur esse illius, contra quem producitur; & qualiter oppositum probetur, præsertim per comparationem scripturarum? 296

IV. Quam vim probandi habeat Comparatio litterarum, qualiterque fieri debeat? 297

§. VI.

De fide Scripturarum privatarum, præsertim respectu Scribentis.

Quæstio I. Utrùm, & qualiter Scriptura privata confessata probet tum contra scribentem, tum etiam contra tertium? ibid.

II. Utrùm Scriptura privata in omni prorsus casu plenè probet contra Scribentem? 298

III. An aliquando Scripturæ privatæ probent in commodum scribentium; & quando. 299

§. VII.

De Libris ..tionum, fideque ipsorum; nec non . . S ulpturis antiquis.

Quæstio I. Quæ fides debeatur Libris rationum? 300

II. Quæ sint adminicula illa, quibus probari potest veritas Libri rationum in favorem scribentis? 301

III. Quid probent Sculpturæ, vel Litteræ antiquæ lapidibus incisæ? 302

§. VIII.

De Productione, atque Editione Instrumentorum.

Quæstio I. Quid sit Productio, atque Editio instrumentorum. 303

II. An & quomodo Instrumenta, quibus aliquis in judicio est usurus, sint edenda? 304

III. An Reus sua instrumenta, quibus in judicio non est usurus, teneatur edere Actori ad fundandam ejus intentionem? ibid.

IV. An Reus instrumenta communia teneatur Actori edere; & quæ censeantur communia? ibid.

V. Utrùm, & in quibus casibus Regula illa, *Reus non tenetur Actori sua propria instrumenta edere*, quasdam patiatur limitationes. 305

§. IX.

De Impugnatione Instrumentorum, præsertim ob defectum Notarii.

Quæstio I. Quibus modis generatim Instrumenta impugnari, & reprobari possint? 306

II. Utrùm instrumentum publicum confectum à Notario valeat extra territorium, à quo constitutus fuit, ib.

III. An instrumenta confecta per Notarium putativum, qui in veritate non est Notarius, tamen communi opinione reputatur talis, sint valida? 307

IV. An valeant instrumenta confecta per Notarium, qui antea quidem legitimè creatus, sed postmodùm condemnatus fuit de falso in suo officio commisso. ibid.

§. X.

De Reprobatione Instrumentorum per testes.

Quæstio I. Utrùm probatio per testes validior sit probatione per instrumenta, atque hanc elidere valeat? 309

II. An, & qualiter per testes instrumentarios possit instrumentum impugnari, ac reprobari? 310

III. An, & quot testes extranei, seu instrumento non inscripti, sufficiant ad istud impugnandum. 311

§. XI.

De contrarietate, rasura, & amissione Instrumentorum: ubi & de Extravaganti dubia.

Quæstio I. Quid juris, quando producuntur Instrumenta inter se contraria? 313

II. An Instrumentum ob factam in eo rasuram possit reprobari, ibid.

III. Quid juris, quando Instrumentum fuit amissum. ib.

IV. Quid agendum, quando allegatur Extravagans Constitutio Papæ, de qua dubitatur, an sit authentica. ib.

E L E N C H U S.

TITULUS XXIII.

De Præsumptionibus.

§. I.

Quid, & quotuplex sit Præsumptio.

Quæstio I. Quid sit Præsumptio? 314

II. Quid, & quotuplex sit indicium; 315

III. Quotuplex sit Præsumptio? 316

§. II.

De effectu præsumptionum, seu qualiter probent.

Quæstio I. Quam vim probandi habeat Præsumptio hominis? 317

II. Præsumptio juris quos operetur effectus in materia probationum, 318

III. An contra Præsumptionem, præsertim quæ est juris & de jure, admittatur probatio in contrarium. 319

§. III.

De sufficientia Præsumptionum ad ferendam sententiam.

Quæstio I. Utrùm tam ex præsumptione juris, quàm hominis, possit ferri sententia? 320

II. Utrùm etiam in causis criminalibus possit ex præsumptionibus ferri sententia? ibid.

III. Quæ sit obligatio Legum in præsumptione fundatarum. 321

§. IV.

De conjunctione; ac prævalentia Præsumptionum, ubi & de nonnullis harum in specie.

Quæstio I. Utrùm plures Præsumptiones conjungantur ad faciendam unam plenam? 321

II. An, & quando una Præsumptio prævaleat alteri, hancque tollat? 322

III. Quid censendum de nonnullis Præsumptionibus in specie, hoc Titulo relatis. 323

TITULUS XXIV.

De Jurejurando.

§. I.

De natura, & divisione Juramenti; & qualiter sit licitum.

Quæstio I. Quid, & quotuplex sit Juramentum? 325

II. Qua ratione dividatur Juramentum judiciale? 326

III. An Juramentum sit licitum, præsertim Sacerdotibus, ac Religiosis. ibid.

§. II.

De interpretatione Juramenti, & conditionibus eidem tacitè inexistentibus.

Quæstio I. Quomodo juramentum sit interpretandum? 327

II. An Juramentum sit interpretandum secundum intentionem jurantis, vel illud recipientis? 328

III. Quænam conditiones tacitè inesse censeantur Juramento promissorio? 329

IV. Utrùm Juramentum servandi statuta, extendatur ad statuta imposterùm edenda. ibid.

§. III.

De obligatione Juramenti promissorii.

Quæstio I. Quæ generatim sit obligatio Juramenti promissorii. 332

II. Quando obliget juramentum Deo, vel homini factum? 333

III. Utrùm, & qualiter obliget juramentum servandi Statuta, Capitulationes, aut consuetudines alicujus Ecclesiæ, vel Communitatis, quando in eis aliqua continentur, quæ sunt illicita vel vergunt in præjudicium Ecclesiæ seu dignitatis, ad quam jurans assumitur? ibid.

IV. An juramentum contra Leges Civiles, earumque prohibitionem factum obliget? 334

V. Utrùm obliget juramentum vi, aut metu gravi extortum? 335

VI. Utrùm obligatio Juramenti promissorii sit personalis, vel potius realis, ita ut ad hæredes transeat. ibid.

§. IV.

De Juramento ut confirmante pacta, vel contractus de jure invalidos.

Quæstio I. Utrùm, & qualiter differat contractus per juramentum confirmatus ab eo, qui non confirmatur, sed ipsum solùm juramentum servari debet? 337

II. Utrùm contractus de jure invalidi, confirmetur juramento? ibid.

III. Quando pactum, sive contractus de jure irritus censeatur confirmari juramento. 338

§. V.

De Juramento litis decisorio, ejusque divisione, effectu, ac requisitis.

Quæstio I. Quid, & quotuplex sit Juramentum litis decisorium? 339

II. Quis sit effectus Juramenti litis decisorii, & an retractari valeat, si postmodum appareat falsitas ejus? ibid.

III. Quænam requirantur ad Juramentum litis decisorium, ejusque delationem? 341

§. VI.

De Juramento necessario, seu a Judice in supplementum probationis delato, ejusque requisitis.

Quæstio I. An, & quando deferri, ac peti possit juramentum necessarium, seu suppletorium? 342

II. Utrùm, & qualiter ad delationem juramenti necessarii requiratur, quòd præcesserit semiplena probatio? 343

III. Quid sentiendum sit de Legalitate personæ, ad delationem juramenti necessarii requisita? 344

IV. An ad delationem juramenti necessarii etiam requiratur parvitas causæ? 345

V. Cuinam parti Judex deferre debeat juramentum necessarium, num Actori in supplementum suæ probationis, vel potiùs Reo ad purgationem sui, seu ad ostendendam suam innocentiam? ibid.

§. VII.

Resolvuntur alia dubia Juramentum litis decisorium concernentia.

Quæstio I. In quibus causis possit, vel non possit deferri juramentum litis decisorium? 347

II. An, quibusque de causis juramentum litis decisorium si deferatur, possit recusari? 348

TITULUS XXV.

De Exceptionibus.

§. I.

De natura, & varia divisione Exceptionum.

Quæstio I. Quid sit Exceptio, & Replicatio? 351

II. Quo modo Exceptiones dividantur? ibid.

§. II.

De tempore opponendi Exceptiones.

Quæstio I. Quando opponendæ, atque probandæ sint Exceptiones dilatoriæ? 353

II. Quo tempore possint, ac debeant opponi Exceptiones peremptoriæ? 355

III. Utrùm post latam sententiam opponi possint quædam Exceptiones? 356

IV. Utrùm exceptiones peremptoriæ post latam sententiam opponi possint in causa appellationis? 357

§. III.

Solvuntur alia Dubia oppositionem Exceptionum concernentia.

Quæstio I. A Quibus possint Exceptiones proponi, & à quibus non admittantur, appellari? 358

II. Utrum excipiens de intentione adversarii confiteri censeatur, ita, ut si in probatione exceptionis deficiat, condemnandus sit tanquam confessus? 359

III. An possit quis uti pluribus exceptionibus, etiam contrariis? 360

§. IV.

De Exceptionibus in Judicio summario, aut summarissimo proponendis.

Quæstio I. Utrùm exceptiones, præsertim requirentes altiorem indaginem, admittendæ sint in Judicio summario? 360

II. Quid dicendum sit de Iudicio Summarissimo, & an in eo locum habeant exceptiones, 361

§. V.

§. V.

De Exceptione Excommunicationis, & quibusdam aliis Exceptionibus in specie.

Quæstio I. Quo tempore, & qua ratione opponi possit, ac debeat exceptio excommunicationis? 363

II. Quæ aliæ exceptiones specialiter hoc Titulo approbentur, vel reprobentur? 363

TITULUS XXVI.

De Præscriptionibus.

§. I.

De natura, divisione, effectu, atque conditionibus Usucapionis, & Præscriptionis.

Quæstio I. Quot modis *Præscriptionis* nomen in Jure sumatur? 365

II. Quid sit Usucapio, & an differat à Præscriptione? ib.

III. Quotuplex sit Prescriptio, & quo jure introducta? 366

§. II.

De rebus, quæ præscribi possunt vel non possunt.

Quæstio I. Quænam res generatim possint, vel non possint præscribi? 367

II. Quæ res in specie præscribi nequeant? ibid.

III. Utrùm Subditi possint præscribere exemptionem ab obedientia Superioris; aut præscribere contra visitationem, & procurationem ratione visitationis debitam? 369

§. III.

De bona fide ad Præscriptionem requisita.

Quæstio I. An, & quo tempore bona fides requiratur ad Præscriptionem? 370

II. Utrùm dubitans, num res sit sua, necne, censeatur habere bonam fidem, possitque præscribere? 371

III. An error juris impediat bonam fidem, ac proinde cum eo non procedat præscriptio? ibid.

IV. Utrùm mala fides Prælati noceat Ecclesiæ, vel Capitulo habenti bonam fidem: adeò, ut istud Præscribere nequeat? 372

V. Qualiter probetur bona, vel mala fides in materia prescriptionum: ibid.

§. IV.

De Servitutibus, Obligationibus & Actionibus, atque bona fide ad præscribendum ipsis requisita.

Quæstio I. Quid, & quotuplex sit servitus? 373

II. Utrùm Servitutibus, aliisque obligationibus præscribi valeat, non obstante mala fide, seu scientia juris alieni? 375

III. Utrùm saltem actionibus personalibus, quæ correspondent dictis obligationibus ad aliquid agendum, vel non agendum, possit præscribi cum mala fide, seu scientia juris alieni? 376

V.

De titulo ad Præscriptionem requisito.

Quæstio I. Utrùm & cur ad Præscriptionem requiratur Titulus? 377

II. Quid sit, & quotuplex sit Titulus? 378

III. Quando Titulus *Pro hærede* sufficiat ad præscriptionem? ibid.

IV. An ad omnem prorsus præscriptionem requiratur justus Titulus? 379

§. VI.

De tempore ad complendam Præscriptionem rerum, servitutum & actionum requisito.

Quæstio I. Quantum temporis requiratur ad præscriptionem rerum tum mobilium, tum immobilium, contra privatos? 380

II. Quanto tempore præscribantur jura servitutum, aut mediante alterius Præscriptione amittantur? 381

III. Quantum temporis requiratur ad præscribendas res immobiles contra Ecclesias, Monasteria, Hospitalia, aliaque Loca Religiosa, & contra donationes ad pias causas? 382

IV. Utrùm res mobiles Ecclesiarum, aliorumque Locorum piorum, cum titulo, & bona fide, triennii possessione usucapiantur? ibid.

V. Quo tempore extinguantur actiones, sive præscribatur contra eas? 383

§. VII.

De Possessione ad Præsumptionem requisita, hujusque dormitione & interruptione, ac restitutione in integrum contra eam.

Quæstio I. An, & qualis possessio ad præscriptionem requiratur, & sufficiat? 384

II. Quid sit, Præscriptionem non procedere, vel dormire; & in quibus casibus ea dormiat? ibid.

III. Quid sit, Præscriptionem interrumpi, & quot modis ipsa interrumpatur? 385

IV. Quibus modis Prescriptio interrumpatur civiliter? 386

V. Utrùm præscriptio semel interrupta, possit denuò inchoari? 387

VI. An Minoribus, Ecclesiis, & hujusmodi, competat beneficium restitutionis in integrum adversus præscriptionem contra eos jam completam? ibid.

TITULUS XXVII.

De Sententia & re judicata.

§. I.

De Sententia ut sic, ejusque divisione in diffinitivam & interlocutoriam, harumque differentiis.

Quæstio I. Cur Rubrica præsentis Tituli inscribatur, *De Sententia, & re judicata*; & an differant? 388

II. Quid, & quotuplex sit sententia? ibid.

III. Unde cognosci possit, sententiam interlocutoriam habere vim diffinitivæ, & an ipsa reguletur secundùm naturam diffinitivæ? 389

IV. Quæ sint differentiæ inter sententiam diffinitivam, & merè interlocutoriam? 390

§. II.

Quando, & quo modo, ac loco, proferenda sit sententia? ubi & de Conclusione in causa.

Quæstio I. Quando à Judice proferenda sit Sententia? 391

II. Quomodo fiat conclusio in causa? 392

III. Quo modo, & loco, proferenda sit Sententia? 393

§. III.

De Requisitis sententiæ diffinitivæ, ordinatam causæ decisionem respicientibus.

Quæstio I. Utrùm sententia debeat esse juri conformis, & quomodo? 394

II. An, & qualiter sententia debeat esse conformis Libello? 395

III. Qualiter sententia debeat esse certa? ibid.

IV. Utrum sententia possit ferri sub conditione, vel sic lata teneat? 396

V. Utrum sententia debeat continere non solùm absolutionem, vel condemnationem, sed etiam causam ipsius? ibid.

§. IV.

De Re judicata, veluti præcipuo effectu sententiæ diffinitivæ.

Quæstio I. Quid sit Res judicata, & quo tempore sententia dicatur transire in rem judicatam? 398

II. An dentur nonnulli casus, in quibus sententia post decendium non transit in rem judicatam, & qui? ibid.

III. Qualiter sententia, quæ non transit in rem judicatam, sit revocanda? 400

§. V.

De aliis effectibus Sententiæ diffinitivæ; & an sententia inter aliquos lata noceat, vel prosit aliis?

Quæstio I. Quinam sint alii effectus sententiæ diffinitivæ? 401

II. An sententia inter aliquos lata noceat, vel prosit aliis & quando? 402

§. VI.

De executione Sententiæ.

Questio I. Quo tempore, ac ordine sit facienda executio sententię? 403

II. Per quem fieri possit, ac debeat executio sententię? 404

III. Utrùm tertius interveniens pro suo interesse, possit impedire executionem sententię inter alios latę? 404

§. VII.

De expensis, in quas victus victori est condemnandus: ubi & de sententiis duorum Judicum contrariè pronunciantium.

Quæstio I. An Judex teneatur victum victori condemnare in expensis; & quando secùs? 405

II.

E L E N C H U S.

II. Utrum Judex debeat condemnare victum victori in expensis, sive hæ fuerint petitæ, sive non? 406
III. Quid nomine expensarum intelligatur, & quotuplices sint? 407
IV. Utrum sententiæ super expensis possint esse incertæ: & qualiter hæ sint probandæ? 408
V. Utrum non solum appellans, sed etiam appellatus, si in causa appellationis succumbat, in expensis condemnandus sit? ibid.
VI. Quid dicendum de sententiis, per duos Judices contraria pronunciantibus datis? 409

TITULUS XXVIII.

De Appellationibus, Recusationibus, & Relationibus.

§. I.

De Appellatione, Supplicatione, ac Oppositione nullitatis Sententiæ, horumque differentiis.

Quæstio I. Quid, & quotuplex sit Appellatio? 410
II. Quid sit Supplicatio, & quomodo differat ab Appellatione? 411
III. Quid sit Oppositio nullitatis sententiæ, & quomodo differat ab Appellatione? ibid.

§. II.

Qui, & quibus Judicibus, appellare possint.

Quæstio I. An omnibus sit permissum appellare, vel appellans factus injuriam Judici dare? 413
II. Utrum excommunicatus, vel vitatus pars, aut etiam aliquis tertius appellare possit à judiciali sententia? ibid.
III. An à quibusdam Judicibus appellare liceat? ibid.

§. III.

De Judice Ad quem appellatum.

Quæstio I. Utrum appellatio gradatim sit instituenda ad proximum Judicem superiorem: & quando facta? 415
II. Quid juris, si uterque litigantium appeller, sed ad diversos Judices, v. g. unus ad Papam, alter ad inferiorem; aut unus ad Episcopum, alter vi confectationis omisso ad Archiepiscopum? 417
III. An appellatio à Judice laicali ad Papam interpolita teneat? ibid.

§. IV.

Coram quibus, & quo modo, propori debeat appellatio?

Quæstio I. Coram quo Judice appellatio sit propienda? 418
II. Utrum valida sit appellatio generalis super omni causa vel gravamine? ibid.
III. Utrum appellantes teneantur expimere causam appellationis in specie? ibid.
IV. An appellatio debeat necessariò fieri in scripsis, vel etiam allis modis fieri possit? 420

§. V.

De Apostolis, seu Libellis dimissoriis Appellationum.

Quæstio I. Quid, & quotuplices sint Apostoli? 422
II. Intra quod tempus, & quo modo petendi, dandique sint Apostoli? 422
III. Cujus expensis Apostoli concedantur, & an in eorum concessione possit Judex ex præfigere appellanti terminum ad se præsentandum cum Apostolis coram Judice ad quem? ibid.
IV. Quid juris, si Apostoli dehinc petantur, aut petiti ejus dentur a Judice a quo? 425

§. VI.

De Patrollibus Appellationum.

Quæstio I. Quid sint, & quotuplicia Patallia appellationum? ibid.
II. Quæ sint Patalia interponendæ appellationis, & qualiter computentur? 424
III. Quis sit testendum de Patallibus introducendis ex eorum superiore appellationis? ibid.
IV. Quæ sint Patalia prosequenda, ac finienda appellationis? 425
V. An, & per quem, terminus Patallium à Jure constitutus possit restringi? 426
VI. Quæ sit judex in causa deferta appellationis ob Injustum Patalium? 427

§. VII.

De effectibus Appellationum: ac prefertim de horum effectu suspensivo, & revocatorio sententiæ.

Quæstio I. Qui sint effectus appellationis? 428
II. Quando appellatio ab sententia diffinitiva habeat, vel non habeat effectum suspensivum? ibid.
III. An possint appellantes sententiam interlocutoriam, quæ vaccaniæ, habeat effectum suspensivum? 429
IV. Utrum post interpositam appellationem Judex a quo possit revocare sententiam à se latam? 430

§. VIII.

De effectu devolutivo Appellationum: adeò de transpositione Albanum, ac Decreto Sac. Congregationis circa materiam Appellationum.

Quæstio I. Quid sententiam sit de effectu devolutivo Appellationis? 431
II. Utrum executio sententiæ in causa appellantis possit fieri ad Judicem ad quem, vel ad quo? ibid.
III. A quo, cuinque expensis, ad a priori a instantiam portanda sint ad Judicem appellationis? 432

§. IX.

De attentatis appellatione pendente, horumque revocatione.

Quæstio I. Quid intelligatur nomine Attentatorum, prefertim appellatione pendente? 433
II. Utrum attentata pendente appellatione sint nulla, & qualiter revocentur? 434
III. Per quem Judicem attentata pendente appellatione sint revocanda? 435
IV. Quid ceteroquin sit de Decreto Sac. Congregationis circa materiam appellationum emanato? ibid.

§. X.

De Casibus, in quibus Jura prohibent appellare: ubi plura de clausula, Appellatione remota.

Quæstio I. An, & qui sint casus illi, in quibus Jura prohibent appellari nequit? 435
II. Quomodò intelligendi sint singuli casus excepti, atque in relatis verbis comprehensi? ibid.
III. Quæ effectus operetur clausula *appellatione remota*? 436
IV. Utrum clausula illa, *appellatione remota*, operetur effectus suos in omnibus casibus: & quando casus? ibid.
V. Quale remedium competat illi, qui per sententiam Judicis dati cum clausula, *appellatione remota*, lædi sese injuriâ gravatum? 437

§. XI.

De Non-ultra alia casus, in quibus appellari non licet.

Non habet Quæstiones. 438

§. XII.

De Recusationibus, & Relationibus.

Quæstio I. Quid sit Recusatio, & quomodo differat à Appellatione? 440
II. Quando, & quomodo fieri debeat Recusatio Judicis Suspecti? ibid.
III. Quis sit effectus Recusationis Judicis? ibid.
IV. Quid sit Relatio. 441

TITULUS XXIX.

De Clericis Peregrinantibus.

Non habet Paragrafos, neque Quæstiones.

TITULUS XXX.

De Confirmatione utili, vel inutili.

Quæstio I. Quid & quotuplex sit Confirmatio? 442
II. Utrum, si à Lege, vel alia dispositione fit mentione Confirmatione, in dubio censetur, eam esse inutilem specialiè, vel communè? ibid.
III. Utrum de Confirmatione per Papam facta possit Judex inferior cognoscere? ibid.
IV. Quid sentiendum sit de Innovatione Privilegiorum, aliorumque Instrumentorum? 444

JURIS CANONICI UNIVERSI CLARA METHODO JUXTA TITULOS QUINQUE LIBRORUM DECRETALIUM

In quæstiones distributi, solidisque responsionibus, & objectionum solutionibus dilucidati

LIBER SECUNDUS.

PRÆFATIO.

Postquam Libro primo Decretalium de Personis Ecclesiasticis agunt Judicibus, horumque Officiis & sortitate distinguit, simulque circa finem de Præparatoriis Iudiciorum, quæ vitandæ vel recuperandæ amicabiliter aut transigendo conponuntur, seu per Arbitros definuntur, vel certe Processui judiciario Iteratur vium Compilator Juris Canonici, recedens ab ordine Juris Civilis, in quo post personas agitur de rebus, politiorem methodo tractat de Iudicijs ipsis, seu eo ordine ac Processu judiciario. Insuper pro objecto hujus Secundi Decretalium Libri fatui poteri *Ordo Iudiciorum*; qui cum tria principalia membra, seu partes continear videlicet principium, medium, & finem, *Antè ad Sec. C. de Iudiciis*, de singulisque ordinem in præsenti Libro tractatur. Principium quidem Iudicii, sive Processus Iudiciarii (ut ex communi tradit Iusion of Rubricem, *Tital. Cod. de Iudiciis num. 4.*) durat à citatione, sive libelli oblatione, usque ad litis contestationem inclusive; nam contestatio litis, est judicii (ordinarij) fundamentum, sapitque singularis, secundum Baldum *ibi. ut. debitis contrl.* Et de hoc judicii, seu Processus judiciarii principio tractant priores Tituli usque ad textum Medium Processus judiciarij quod durat à contestatione litis exclusive usque ad conclusionem in causa inclusive, explicatur à Tiulo septimo, qui apte *de Interrogatorio calumniae*, usque ad Titulum vigesimum textum. Finis tamen Iudicii consistit in sententia definitiva, eiusque executione, quæ à Iudice poterit dehinc post prolationem, & exceptiones partium absolutas, desumpsit ab Iudicii conclusionem in causa; quæ sive expressè, sive tacitè, alteri prætationi renunciant, seque ad sententiam subsistunt: de de hoc Iudicii finemagitur à Tiulo vigesimo septimo usque ad finem. Nos, Deo favente, utiliores materias breviter, quantùm licuerit, explicabimus.

TITULUS I.

De Judiciis.

Ratio ordinis Rubricarum.

§. I.

Quoniam in secundo Libro Decretalium agitur de Iudicijs, seu Processu judiciario, præsertim in causis civilibus observando (nam de criminalibus ex professo tractatur Libro quinto Decretalium) merito Compilator præmisit generalem *de Iudiciis* Rubricam. Unde sit

Præmittuntur generalia de Judiciis.

SUMMARIUM.

1. *Iudici nomen varias habet acceptationes; & quas?*
2. *Quomodo in Iudice ius propitiatur?*

Et sequ. de Iudiciis per glossam data. Vide.